

DICCIONARI

DE LA

LLENGUA CATALANA

DE LA CORRESPONDENCIA CASTELLANA Y LLATINA

DE

D. FERE LABRADA

DICCIONARI

DE LA

LLENGUA CATALANA.

TOMO 2.ⁿ

Ramon Fajó

BARCELONA

DICIONARI

DE LA

LLINGUA CATALANA.

TOMO 2.

DICCIONARI
DE LA
LLENGUA CATALANA

AB LA CORRESPONDENCIA CASTELLANA Y LLATINA;

PER

D. PERE LABERNIA,

DOCTOR EN LLETRAS, PROFESSOR APROBÀT DE LLATINITAT Y HUMANITATS, INDIVIDUO DE LA ACADEMIA DE BONAS LLETRAS
DE BARCELONA.

CONSIDERABLEMENT AUMENTAT Y CORRECTEIT

PER UNA SOCIETAT DE LITERATS, CULTIVADORS DE LA LLENGUA CATALANA.

BARCELONA.

ESPASA GERMANS, EDITORS, ROBADOR, 39.

1865.

DICCIONARI

DE LA

LLANGUA CATALANA

AB LA CORRESPONDENCIA CASTELLANA Y LATINA;

PER

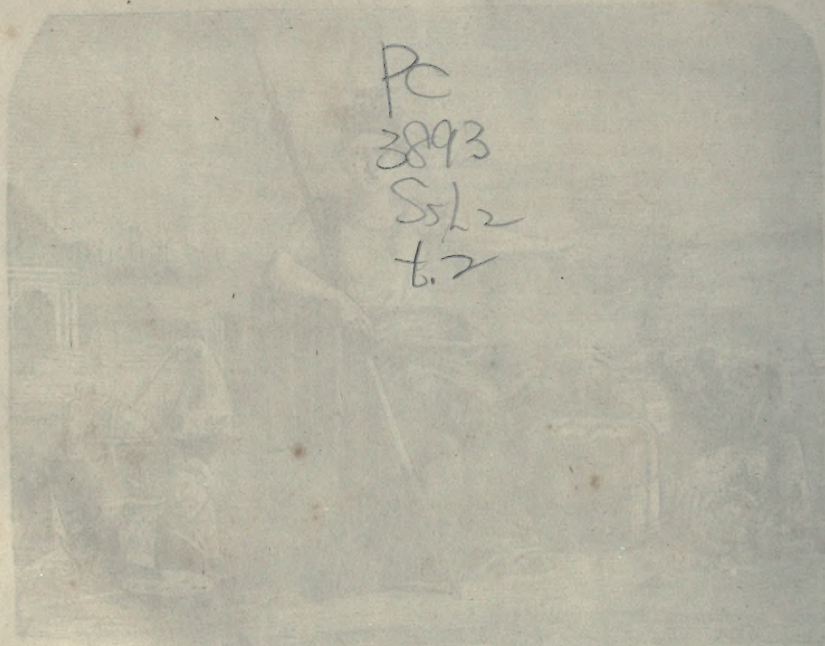
D. PERE LABRINIA,

DOCTOR EN LETRES, PROFESSOR APROVAT DE LA ACTIVITAT I HUMANITAT, I MEMBRE DE LA ACADEMIA DE BONES LETRES DE BARCELONA.

CONSIDERABLEMENT AUMENTAT Y CORREGIT

PER ELS COL·LABORADORS DE LA LLANGUA CATALANA.

Es propietat dels editors.

PC
3893
S5/2
t. 2

BARCELONA.

ESPUSA GIMNÀSIA, EDITORS, ROJADOR, 33.

I. Novena lletra del alfabet y tercera entre las vocals, y encara que en la llengua llatina 's fá consonant quant fereix á altra vocal, en castellá y catalá usam á las horas de la j. Es numeral y val un, encara que antigüament valia cent. *I.* I littera.

IB.

IA. adv. t. JA.

IALEM. m. Cant de lamentacions que usavan los antichs grechs. *Ialemo.* Ialemus, i.

IAMOTÉCNIA. f. art de preparar los medicaments. *Iamotecnia.* Iamotecnia, æ.

IBERI Y IBÉRICH, CA. adj. ESPANYOL.

IBIBIARA. f. Serp del Brasil, la mossegada de la qual fá surtir sanch per tots los poros. *Ibibiara.* Ibibiara, æ.

IBIBIHOCA. f. Serp del Brasil molt verinosa, pintada de roig, negre y blau. *Ibibihoça.* Ibibihoça, æ.

ÍBIS. m. Aucell de pas y doméstich, ab las alas blanques y 'l cos negre. Es natural del Egipte, ahont lo veneravan, perque estingia 'ls molts insectes que deixaba 'l Nilo en sas inundacions. *Ibis.* Ibis, is ó idis.

IBISSENC, CA. adj. Lo pertanyent y 'l natural de Ibisca. *Ibicenco.* Ibicens, is.

IBUM. m. Nom que donavan los rabins al segon matrimoni de la viuda que 's càsa ab són cunyat. *Ibum.* Ibum, i.

IC.

ICACO. m. Prunera de las Antillas, en forma de esbarzer, lo fruyt molt dòls y del tamany de una pruna. *Ícaco.* Indici pruni genus.

ÍCADAS. f. pl. Festas antigüas que celebravan

los filosops en honor de Epicuri á 20 de la lluna de cada mes. *Ícadas.* Icades, um.

ICADISTA. m. EPICÚREO.

ICANAT. m. Ven de la història, que 's doná als soldats que en l'imperi grech feyan la guàrdia fora del palácio. *Icanato.* Icanatus, i.

ICÁREO. adj. poét. Cosa de Ícaro, fill de Dédalo, célebre per sa habilitat en la maquinària; y fabricá 'l laberinto de Creta. *Ícaréo,* *icario.* Icarius.

ICNÉUMON. m. Rata ó fagina de aygua en Egipte, molt enemiga del cocodrillo. *Ícnéumon,* *raton indiano,* ó de Faraon ó de Egipto. *Ichneumoni indicus.*

ICNOGRAFIA. f. geom. Descripció, delineació de la planta de un edifici, *Ícnografia* *Ichnographia,* æ.

ICNOGRÁFICH, CA. adj. Pertanyent á la icnografia. *Ícnográfico.* *Ichnographicus.*

ICNOLOGIA. f. pint. y escult. La representació de las cosas morals, com de las virtuts, vicis, etc. baix la figura de cosas sensibles. *Ícnologia.* *Ícnologia,* æ. || Interpretació de molts imatges ó monuments y emblemas antichs. *Ícnologia.* *Ícnologia,* æ.

ICO. m. Espécie de palla de América, que serveix de llenya en los forns, y que com més la tallan més creix. *Íco.* Palea ico.

ICON. m. ant. IMATGE.

ICONOCLASTA. m. Heretge que nega 'l cult degut á las sagradas imatges. *Íconoclasta,* *iconómaco.* *Iconoclasta,* æ, *iconomachus,* i. || Destruïdor, malmetedor de imatges. *Íconoclasta.* *Iconoclasta,* æ.

ICONOGRAFIA. f. Descripció de las imatges. *Ícnografia.* *Iconographia,* æ.

ICONÓLATRA. m. Heretge que 's valgué de aquest nom, acusant falsament als catòlics de do-

nar la adoració de latria á las imatges. *Iconólatra*. *Iconolatra*, æ.

ICONOLOGIA. f. *ICNOLOGIA*.

ICONÓMACO. m. *ICONOCLASTA*.

ICOSÁEDRO. m. geom. L'últim dels cossos regulars de la geometria, que té 20 caras triangulars é iguals, *Icosádreo*. *Icosaedrum*, *icosaedron*, i.

ICTÈRIA. f. Pedra que recomana Plini contra la icterícia. *Icteria*. *Icteries*, æ.

ICTÉRICH, CA. adj. *ICTERICIAT*.

ICTERICIA. f. méd. Grogura, malaltia que causa grogura per derramament de la cólera en las parts del cos. *Ictericia*. *Icterus*, *icteros*, i.

ICTERICIAT, DA Y ICTÉRICO, A. adj. Qui pateix icterícia y lo pertanyent á ella. *Ictericado*, *ictérico*. *Icterichus*, *auriginus*, *auriginosus*.

ICTIÓFACH. m. Qui viu de menjar peixos, com molts pobles de Etiòpia. *Ictiófago*. *Ichthiophagus*, i.

ICTIOLITA. m. *ICTIOPETRA*.

ICTIOLOGIA. f. Història dels peixos, de sa naturalesa, figura etc. *Ictiologia*. *Ichthiologia*, æ.

ICTIOMÀNCIA. f. Endevinació supersticiosa per medi dels peixos. *Ictiomancia*. *Ictiomantia*, æ.

ICTIOPETRA. m. Peix petrificat. *Ictiopetra*. *Ictiopetra*, æ.

ID.

IDAS. f. pl. Nom dels héroes que figuraren en la guerra de Tebas. *Idas*, *Idæ*, arum.

IDEA. f. Noció, concepte, percepció. *Idea*. *Idea*, æ. || Imatge, espècie, representació que 's forma en la fantasia. *Idea*. *Idea*, æ. || Plan y disposició que 's concibeix en la fantasia pera formar una obra. *Idea*. *Idea*, æ. || Intenció, ánimo de fer alguna cosa. *Idea*. *Animus*, i. || Ingeni, disposició pera inventar alguna cosa. *Idea*. *Ingenium*, ii. || **EXEMPLAR, MODEL-LO.** || Lo fil ó continuació del discurs ú oració. *Idea*, *hilo*. *Orationis filum*. || Mania, imaginació extravagant. *Ilea*. *Dissentaneus animus*. || **QUIMERA, MALÍCIA, TÍRRIA.** || Nom que donaren los antichs á la naturalesa ó á la terra. *Idea*. *Idea*, æ.

IDEAS PLATÓNICAS. Exemplars perpètuos é inmutables que hi ha en l'enteniment diví de totes las cosas criadas. *Ideas platónicas ó de Platon*. *Platonicae ideæ*. || met. Subtilesas sense fonament. *Ideas platónicas*. *Platonicae ideæ*.

IDEA-GRÀFIA. L'art de escriurer ab secret. *Idea-grafia*. *Ideagraphia*, æ.

IDEAL. adj. Pertanyent á la idea. *Ideal*. *Idealis*.

IDEALISME. m. Sistema dels filosops que diuen que veuen en Déu totes las cosas. *Idealismo*. *Idealismus*, i.

IDEALITAT. f. Sentiment de lo bell, de lo poètic, de lo eloqüent; propensió á hermostrar y perfeccionar. *Idealidad*. *Idealitas*, tis. || Facultat que pertany als efectes superiors ó morals. *Idealidad*. *Idealitas*. || L'òrgan ó punt que correspon á la situació de esta facultat frenològicament conside-

rada, ocupa las parts laterals y colcom elevadas del coronal. *Idealidad*. *Idealitas*.

IDEOLOGISTA. m. Escripitor de ideas ó molt aficionat á ellas. *Ideologista*. *Idearum scriptor*.

IDEAR. v. a. Formar la idea de alguna cosa. *Idear*. *Ideam vel speciem formare*. || met. *IMAGINAR*.

IDEAT, DA. p. p. y adj. *Ideado*. *Mente fictus*.

IDEM PER IDEM. loc. llatina p. u. Aixó, per aixó; aixó mateix. *Idem por idem*, *ello por ello*. *Idem per idem*.

IDÉMPDICAMENT. adv. m. De un mateix modo, substància ó essència. *Idénticamente*. *Identitice*; *eodem modo*.

IDÉMPDIC, CA. adj. Lo que en la substància ó essència es lo mateix que altra cosa. *Idéntico*. *Identicus*.

IDEMPTEIFICAR. v. a. Fer que dos cosas distintas semblen una mateixa. *Identificar*. *Identifico*, as.

IDEMPTEIFICAT, DA. p. p. *Identificado*. *Identificatus*.

IDEMPTEITAT. f. La qualitat de idèmpdic. *Identidad*. *Identitas*, atis.

IDEOLOCIA. f. Tractat, ciència de las ideas. *Ideologia*. *Ideologia*, æ.

IDEOLÒGICH, CA. adj. Cosa de las ideas. *Ideológico*. Ad *ideam* pertinens.

IDILI. m. poét. Narració á modo de epigrama, que s'ol tenir per objecte assumptos pastorils. *Idilio*. *Idyllion*, ii.

IDIOMA. m. Se pren per lo mateix que llengua ó llenguatge; però en rigor, y en s'ol origen significa 'l dialecte y llengua de una provincia particular derivada y un poch diferent de la llengua general de la nació. *Idioma*. *Proprietas linguæ*; *idioma*, æ. || La frase y modo particular de algú. *Idioma*. *Idioma*, æ. || Per extensió 's diu del cant y veu dels animals. *Idioma*. *Idioma*, æ. || teol. Lo que es propi de una naturalesa. *Idioma*. *Idioma*, æ.

IDIOMATISTA. m. Pèrit, ó professor ó molt aficionat á algun idioma. *Idiomatista*. *Idiomatistis* peritus.

IDIOPATIA. f. med. Malaltia pròpia de un membre sense dependència de altre. *Idiopatía*. *Idiopathia*, æ.

IDIOPÀTICH, CA. adj. Lo que pertany á la idiopatía. *Idiopático*. *Idiopathicus*, proprius.

IDIOSINCRESSIA. f. fis. med. Temperament propi de un cos, ab que apeix ó té aversió á alguna cosa que fá en ell diversa impressió de la que comunment exerceix. *Idiosyncrasis*. *Idiosyncrasis*, is.

IDIOTA. m. Qui es molt ignorant, rústich y negat de talent. *Idiota*. *Idiota*, æ, *illiteratus*, i.

IDIOTISME. m. Ignorància, rusticitat; falta de lletres. *Idiotismo*. *Idiotismus*, i. || gram. Inflexió de una part de la oració que té alguna irregularitat, ó s'aparta de la regla general de una nació y s'usa en una provincia. *Idiotismo*. *Idiotis-*

mus, i. || gram. La locució en que una llengua s'aparta de sas pròpies regles, y segueix lo modo de altra estranya. *Idiotismo*. *Idiotismus*, i.

IDOL. m. y

IDOLA. f. ant. Estàtua de alguna falsa divinitat. *Idolo*. *Idolum*, *idolus*, i. || met. L' objecte excessivament amat ó venerat. *Idolo*. *Nimium cara res*.

IDÓLATRA. m. Qui adora als ídols. *Idòlatra*. *Idolatra*, æ. || met. Qui ama desordenada y excessivament alguna persona ó cosa. *Idòlatra*. *Insano amore flagrans*; *idolatra*, æ.

IDOLATRAR. v. a. Adorar als ídols. *Idolatrare*. *Aliquem deperire*.

IDOLATRAT, DA. p. p. *Idolatrado*. *Deperitus*.

IDOLATRIA. f. La adoració ó cult als ídols ó déus falsos. *Idolatria*. *Idolatria*, æ. || met. Amor excessiu y desordenat de alguna persona ó cosa. *Idolatria*. *Flagrans amor*.

IDOLET. m. d. y

IDOLETA. f. ant. *Idolejo*, *idolillo*, *ico*, *ito*. *Parvum idolum*.

IDOLOPEYA. f. ret. PROSSOPEYA.

IDOLOTTAS. f. pl. Viandas ofertes als ídols. *Idolotitas*. *Idolotitæ arum*.

IDÓNEAMENT. adv. m. Ab idoneïtat. *Idóneamente*. *Idoneè*, aptè.

IDONEITAT. f. Aptitud pera alguna cosa. *Idoneidad*. *Aptitudo*, inis.

IDÓNEO, Ó IDÓNEU, A. adj. Apte, propi, convenient, á propòsit. *Idóneo*. *Idoneus*.

IDROPESIA. f. etc. HIDROPESIA.

IDUL. m. Victima que s' oferia á Júpiter lo dia dels ídus. *Idúleo*. *Idulium*, ii.

IDUS. m. Una de las parts en que'ls romans dividian lo mes; són lo dia 13, exceptuant lo mars, maig, juliol y octubre que són lo 15. *Idus*. *Idus*, num.

IDZETA. Última lletra del alfabet. *Zeda*, *zeta*. *Zeta*, æ.

IET. pron. ant. jo.

IG.

IGBALA. f. Esclava del harem á qui 'l sultan distingeix entre totes. *Ikbala*. *Ikbala*, æ.

IGLÉSIA. f. La congregació dels fiels cristians. *Iglesia*. *Ecclesia*, æ. || Conjunt de tots los capítols, personas ecclesiàstiques, y govern ecclesiàstich de alguns regnes, ó subjectes á un patriarcat. *Iglesia*. *Ecclesia*, æ. || Lo govern ecclesiàstich general del sumo pontífice, concilis, y prelats. *Iglesia*. *Ecclesia*, æ. || Lo temple. *Iglesia*. *Templum*, i. || Territori ó lloch de la jurisdicció de un prelat, y 'l conjunt de sos súbdits. *Iglesia*. *Dióces*, is. || L' estat ecclesiàstich. *Iglesia*. *Clerus*, i. || Imunitat que logra 'l delinqüent que's val del sagrat. *Iglesia*. *Asyia*, æ. || La jurisdicció y domini que'ls

ecclesiàstichs ó iglésias tenen sobre cosa temporal. *Iglesia*. *Ecclesia*, æ. || Capítol de las catedrals ó col·legiats. *Iglesia*. *Cathedralis*, *collegialis cœtus*. || Cada una de las juntas particulars del heretges. *Iglesia*. *Hæreticorum cœtus*.

IGLÉSIA CATEDRAL. *CATEDRAL*.

IGLÉSIA DE ESTATUT. La en que ha de fér prova de limpiesa 'l qui ha de sér admés en ella. *Iglesia de estado*. *Ecclesiasticus cœtus cui hæretica labe infectus adscribi non potest*.

IGLÉSIA MAJOR. La principal del poble. *Iglesia mayor*. *Præcipium templum*.

IGLÉSIA MILITANT. Congregació dels fiels catòlichs en aquest mon. *Iglesia militante*. *Militans ecclesia*.

IGLÉSIA PARROQUIAL. *PARRÓQUIA*. 1.

IGLÉSIA PURGANT. Las ánimas que existeixen en lo purgatori. *Iglesia purgante*. *Purgans ecclesia*.

IGLÉSIA ORIENTAL. La que segueix lo rito grech. *Iglesia oriental*. *Orientalis ecclesia*.

IGLÉSIA TRIUNFANT. Los benaventurats. *Iglesia triunfante*. *Triumphans*, *cœlestis ecclesia*.

Á LA IGLÉSIA PERA ORAR Y Á LA PLASSA PERA TRACTAR. ref. Denota la molla reverència ab que's déu estar en la iglésia. *Á la iglesia para orar y á la plaza á contratar*. *Dum fueris in templo Deo diligenter attende*.

Á TALL DE IGLÉSIA CATEDRAL, QUALS FOREN LOS PADRES LOS FILLS SERÁN. ref. Denota lo que influeixen los exemples, y principalment los dels pares pera 'ls fills. *Á uso de iglesia catedral, cuales fueron los padres los hijos serán; el hijo de la gata ratones mata*. *Qualis pater talis filius*.

ATRAPAR SÈNS IGLÉSIA. fr. met. Atrapar descuydat. *Coger desprevenido, ó de manos á boca*. *Inopinum rapere*.

RECONCILIARSE AB LA IGLÉSIA. fr. Tornar á són gremi, abjurant l' error y heretgia. *Reconciliarse con la Iglesia*. *Hæresim abjurare*; *ecclesiæ noviter adscribi*.

IGLESIADA. f. Cópia de gent en la iglésia. *Iglesia llena*. *Gentis plena ecclesia*.

IGLESIASSA. f. aum. Iglésia gran. *Iglesia grande*. *Magna ecclesia*.

IGLESIETA. f. d. CAPELLA. || HERMITA.

IGNASI. n. p. de home. *Ignacio*. *Ignatius*, ii.

ÍGNEO, A. Lo que es de foch ó li pertany. *Ígneo*. *igneus*.

IGNÓBIL. adj. *IGNOBLE*.

IGNOBILITAT. f. La humilitat y baixesa de que proceheix alguna cosa, especialment parlant de llinatges. *Oscuridad de nacimiento ó de linaje*. *Ignobilitas*, atis; *plebeja conditio*.

IGNOBLE. adj. De baix naixement. *Innoble*. *Ignobilis*, *obscurus*.

IGNOSCÈNCIA. f. y derivats. *INNOSCÈNCIA*.

IGNOGRAFIA. f. *IGNOGRAFIA*.

IGNOGRÁFICH, CA. adj. Cosa de ignografia. *Ignográfico*. *Ignographicus*.

IGNOLOGIA. f. *IGNOLOGIA*.

IGNOMÍNIA. f. Afront, deshonra, taca en la fama. *Ignominia*. Ignominia, infamia, æ.

IGNOMINIÓS, A. adj. Infame. *Ignominioso*, *afrentoso*. Ignominiosus.

IGNOMINIOSAMENT. adv. m. Ab ignomínia. *Ignominiosamente*. Ignominiosè.

IGNORÀNCIA. f. Falta de ciència. *Ignorancia*. Inscientia, æ. || Necedat. *Ignorancia*. Disipientia, æ. || Falta de experiència, de cultura. *Ignorancia*. Ruditas, atis. || Inadvertència, descuyt. *Ignorancia*. Imprudentia, æ. || INNOCÈNCIA.

IGNORÀNCIA AFECTADA. La que's fingeix. *Ignorancia afectada*. *Affectata ignorantia*.

IGNORÀNCIA CRASSA Ó DOLOSA. La que no té disculda. *Ignorancia crasa*. *Crassa*, tergiversatione carens ignorantia.

IGNORÀNCIA DE DRET. for. La de qui ignora 'l dret. *Ignorancia de derecho*. Juris ignorantia.

IGNORÀNCIA DE FET. La que toca á la acció, com la de qui no sab si ha pagat lo deute. *Ignorancia de hecho*. Ignorantia facti.

IGNORÀNCIA INVENCIBLE. La que no's pót vèncer ab totes las diligèncias possibles. *Ignorancia invencible*. Ignorantia invencibilis.

IGNORÀNCIA SUPINA. La que prové de negligència en apèndrer lo que's pót y déu saber. *Ignorancia supina*. Ignorantia supina.

LA IGNORÀNCIA ES MOLT ATREVIDA. loc. Denota que 'ls ignorants solen sér los més atrevits, y 'ls que pensan sér més sabis que'ls altres. *La ignorancia es muy atrevida ó confiada*. Ignorantia confidentiam parit.

LA IGNORÀNCIA NO ESCUSA DE PECAT. exp. ab que s'explica que la ignorància de las cosas que's deuen saber no eximeix de culpa. *La ignorancia no quita pecado*. Ignorantia á culpa non liberat.

NO PECAR PER IGNORÀNCIA. fr. Fér alguna cosa coneixent que es mala ó que no's déu fér. *Pretestar ignorancia; alegar, pretender ignorancia*. Ignorantiam interponere.

IGNORANS. f. ant. IGNORÀNCIA.

IGNORANT. p. a. Qui ignora. *Ignorante*. Ignarus. || Home sense lletres. *Ignorante*, idiota. Idiota. || Qui no está informat en alguna cosa. *Ignorante*. Nescius.

SÉR IGNORANT. fr. IGNORAR.

IGNORANTÁS, SA. m. y f. aum. *Ignoranton*. Valdè ignarus.

IGNORANTÍSSIM, A. adj. sup. *Ignorantissimo*, *ignoranton*. Imperitissimus.

IGNORANTMENT. adv. m. Ab ignorància. *Ignorantemente*. Indoctè. || Inadvertidament. *Ignorantemente*. Inconsideratè. || Ab necedat. *Ignorantemente*. Insipienter, imperitè.

IGNORAR. v. a. No saber, no entèndrer, no conèixer. *Ignorar*. Ignoro, as.

IGNORAT, DA. p. p. *Ignorado*. Ignoratus. || DESCONEGUT.

IGNUT. m. Peix que 'ls gentils consagràren

á Vénus. *Apua*. *Aphyra*, apua, æ. Pót dirse així del llatí «ignis» foch; pus posat al foch se cou molt prompte, y de aquí vé 'l refran llatí «Aphyra ad ignem» de lo que s' acaba ó consúm aviat.

IGNYORAR. v. a. ant. IGNORAR. || ant. ANYORAR.

IGREA. f. ant. IGLÉSIA.

IGUAL. adj. Lo que es de la mateixa naturalesa, quantitat y qualitat que altra cosa. *Igual*. Germanus, coæquus. || Pla, sense costas ni profunditat. *Igual*. Æquus. || Semblant. *Igual*. Unus, germanus. || Invariable, constant. *Igual*. Æqualis. || De las mateixas proporcions. *Igual*. Exisonus.

IGUAL PER IGUAL. m. adv. Denota la igualtat de dos cosas. *Ras con ras; ras en ras*. Æqualiter.

AL IGUAL. m. adv. Ab igualtat. *Al igual*. Æqualiter, pariter.

DE IGUAL Á IGUAL. m. adv. Igualment. *Con igualdad*. Ex æquo; pari gradu.

FÉR ANAR PER UN IGUAL. fr. Igualar algunas cosas entre las quals devia haverhi proporció de desigualtat. *Llevar por un rasero*. Infima summis paria facere.

NO TENIR IGUAL. fr. Sér superior á tot. *No tener igual*. Omnes superare, vincere, anteiore, antedecere.

PER IGUAL. m. adv. IGUAL PER IGUAL.

PER UN IGUAL. m. adv. PER UN SEGUIT.

POSAR IGUAL. fr. IGUALAR, APLANAR.

POSARSE IGUAL. fr. Pagar sos dentes. *Redondearse*. A debitis se omnino expedire, liberare.

SENSE IGUAL. m. adv. Sense comparació. *Sin igual, sin par*. Sine pari.

SÉR IGUAL Ó TENIR PER IGUAL. fr. Tenir en lo mateix concepte; apreciar igualment á un subjecte que á altre. *Igualar*. Æqualiter æstimare.

IGUALACIÓ É IGUALADURA. f. L'acte y efecte de igualar. *Igualacion, iguala, igualamiento, emparejadura, emparejamiento*. Æqualis adæquatio.

IGUALADOR, A. m. y f. Qui iguala. *Igualador*. Æquator, is.

IGUALAMENT. m. ant. IGUALACIÓ.

IGUALAR. v. a. Fér ó posar una cosa igual á altra. *Igualar*. Æquo, as. || Aplanar, posar á nivell. *Igualar*. Complano, as. || v. n. No preferirse als altres. *Igualar*. Parem se alicui facere. || Sér igual una persona ó cosa á altra. *Igualar*. Æqualem cum alio se constituere. || ARRASAR. 1. || Retallar los llibres pera que la enquadrernació fassa més goig. *Recortar, igualar*. Recido, is.

IGUALARSE. v. r. Posarse al igual de altre. *Igualarse*. Se cum aliquo æquare; se alteri æquare.

IGUALAT, DA. p. p. *Igualado*. Æquatus. || adj. PLA, UNIT.

IGUALAYAR. v. a. ant. ARRASAR. 3.

IGUALMENT. adv. m. Ab igualtat. *Igualmente*. Æquè. || Sense distinció. *Igualmente*. Adæquè.

|| Del mateix modo. *Igualmente*. Pariter. || També. *Igualmente*, también. *Æqualiter*. || PLANAMENT.

IGUALTAT. f. Conformitat de una cosa ab altra en naturalesa ó qualitats. *Igualdad*. *Æqualitas*, atis. || Correspondència, proporció, semblansa. *Igualdad*. *Æqualitas*, atis. || Firmesa de ánimo, constància. *Igualdad*, *firmeza de ánimo*; *serenidad*. *Æqualitas*, *æquanimitas*, atis, constantia, æ, moderatio, nis.

IGUR. m. Beguda, espècie de xerigot, que usen los turchs. *Igurio*. *Igurium*, ii.

ILL.

ILIADA. f. Poëma de Homero sobre la guerra de Troya. *Iliada*. *Ilias*, adis.

ILLA. f. ISLA.

IL-LACIÓ. f. Conseqüència, deducció de alguns principis assentats. *Iacion*. *Illatio*, inductio, nis.

ILLADA. f. Qualsevol de las dos cavitats entre las costellas falsas y sol del ventre. *Ijada*, *ijar*. *Illia*, um. || MOIXAMA. || Tunyina ó mamella de porca salpresa. *Ubre*, *hijada de puerco*. Sumen, inis. || Lo dolor ó mal que's pateix en aquella part. *Miserere*, *hijada*. || pl. Dit dels costats del caball y animals semblants. *Hijares*. *Illia*, um.

IL-LAQUEACIÓ. f. ENCADENAMENT.

IL-LATIÚ, VA. adj. Lo que s' infereix ó dedueix de alguna cosa. *Ilativo*. *Illativus*.

IL-LEGAL. adj. Lo que es contra la llei. *Ilegal*. *Illegalis*.

IL-LEGALITAT. f. Falta contra la llei. *Ilegalidad*. *Illegalitas*, atis.

IL-LEGALMENT. adv. m. Contra la llei. *Illegalmente*. *Illicitè*.

IL-LEGIBLE. adj. Lo que no's pòt llegir. *Ilegible*. *Quod legi non potest*.

IL-LEGÍTIM, A. adj. Contrari á la llei. *Ilegítim*. *Illegitimus*. || Fill procreat fora de matrimoni y de pares que no podian contràurerlo. *Ilegítim*. *Notus*.

IL-LEGÍTIMAMENT. adv. m. Sense llegítimament. *Ilegítimamente*. *Illegitimè*.

IL-LEGÍTIMAR. v. a. Fèr que una cosa sia il·legítima. *Ilegítimar*. *Justum et legitimum illegitimum reddere*.

IL-LEGÍTIMITAT. f. Falta de alguna circumstància pera sèr una cosa llegítima. *Ilegítimidad*. *Legis adversatio*.

IL-LERDÉS, A. adj. Cosa de Lleyda. *Leridano*. *Ilerdensis*.

IL-LERDET, A. m. y f. Natural de Lleyda. *Natural de Lérida*. *Ilerdensis*.

IL-LÉS, A. adj. Sense dany. *Ileso*; *sin lesion*. *Illæsus*; *innocuus*.

IL-LETA. f. ant. ISLETA.

IL-LIBAT, DA. adj. IL-LÉS, ENTER.

IL-LIBERITÁ, NA. adj. Natural y pertanyent á il·libèria. *Iliberitano*. *Iliberitanus*.

IL-LÍCIT, A. adj. Prohibit, injust. *Illicito*. *Illicitus*, nefas.

IL-LÍCITAMENT. adv. m. Contra rahó ó dret. *Illicitamente*. *Illicitè*.

IL-LIMITAT, DA. adj. Sense límits. *Ilimitado*. *Ilimitatus*.

IL-LÍQUIT, A. adj. Espès. *Ilíquido*. *Non liquidus*.

IL-LIRI, A. adj. Cosa de il·liria. *Ilirio*. *Ilirius*.

IL-LUMENAR. v. a. IL-LUMINAR.

IL-LUMINACIÓ. f. Acte y efecte de il·luminar. *Illuminacion*. *Illuminatio*, nis. || Adorno, disposició de molts llums ordenadas. *Illuminacion*. *Illuminatio*, nis. || pint. Lo tint dels colors que's donan á la pintura. *Illuminacion*. *Illuminatio*, nis. || En la moral la llum que vé de Deu á nostras ànimas. *Illuminacion*, *ilustracion*. *Illuminatio*, nis.

IL-LUMINADÍSSIM, A. adj. *Illuminadísimo*. *Valdè illuminatus*.

IL-LUMINADOR, A. m. y f. Qui il·lumina. *Illuminador*. *Illuminator*, is. || pint. Qui adorna ab colors los llibres ó pinturas. *Illuminador*. *Coloribus ornans*.

IL-LUMINAMENT. m. IL-LUMINACIÓ.

IL-LUMINAR. v. a. Comunicar, donar llum ó claredat. *Illuminar*, *alumbrar*. *Lumino*, as. || Adornar ab molts llums las iglésias, etc. *Illuminar*. *Illumino*, as. || pint. Adornar ab colors. *Illuminar*. *Picturis*, *coloribus ornare*. || En la moral ensenyar, traurellos dubtes y dificultats. *Illuminar*. *Illumino*, illustro, as. || teol. Inspirar Deu interiorment á la criatura. *Illuminar*, *ilustrar*. *Illumino*, as. || met. Il·lustrar l'enteniment ab l'estudi. *Illuminar*. *Illumino*, as. || poët. Amanéixer. *Amanecer*. *Lucesco*, is. || Donar vista als cegos. *Dar vista*. *Illumino*, as.

IL-LUMINAT, DA. p. p. *Illuminado*. *Illuminatus*. || m. pl. Certs heretges. *Illuminados*. *Illuminati*, orum.

IL-LUMINATIÚ, VA. adj. Lo que té virtut pera il·luminar. *Illuminativo*. *Illuminandi virtute pollens*.

IL-LÚS, A. adj. Enganyat ab aparicions. *Iluso*. *Illusus*.

IL-LUSIÓ. f. Falsa imaginació, aprehensió errada. *Ilusion*. *Illusio*, nis. || Aparició enganyosa. *Ilusion*. *Inane spectrum*; *inanis*, *fallax visio*.

IL-LUSIU, VA. adj. Fals, enganyós, aparent. *Ilusivo*, *ilusorio*. *Fallax*.

IL-LUSORI, A. adj. IL-LUSIU. || Nul·lo, de ningun valor. *Ilusorio*. *Illusorius*.

IL-LUSTRACIÓ. f. Obra de il·lustrar. *Ilustracion*. *Illustratio*, nis. || Inspiració divina. *Ilustracion*, *inspiracion*. *Divinus afflatus*. || ENNOBLIMENT.

IL-LUSTRADOR, A. m. y f. Qui il·lustra. *Ilustrador*. *Illustrator*, is.

IL-LUSTRAR. v. a. Explicar, aclarir. *Ilustrar.* Illumino, as. || Donar, comunicar llum. *Ilustrar.* Illumino, as. || Adornar. *Ilustrar.* Radio, as. || Ennobrir, fèr il-lustre alguna persona ó cosa. *Ilustrar.* Orno, as. || teol. Inspirar Dèu á las criaturas ab llum sobrenatural. *Ilustrar, iluminar.* Illustro, as, moveo, præmoveo, es. || Hermosejar un discurs. *Exornar el discurso.* Orationem ornamentis illuminare, exornare.

IL-LUSTRAT, DA. p. p. *Ilustrado.* Illustratus.

IL-LUSTRE. adj. Noble, excel·lent, famós. *Ilustre, esclarecido, inclito.* Il-lustris. || Insigne, célebre. *Ilustre.* Illustris. || Títol de dignitat. *Ilustre.* Illustris.

IL-LUSTREMENT. adv. m. De un modo il·lustre. *Ilustremente.* Clarè, præclarè.

IL-LUSTRÍSSIM, A. adj. sup. *Ilustrísimo.* Illustrissimus. || Tractament del bisbe, y altrás dignitats. *Ilustrísimo.* Illustrissimus. || Títol que en lo sigle xv se donava als Infants. *Ilustrísimo.* Illustrissimus.

IM.

IMADA. f. náut. Cada esplanada de las dos que's forman en la grada á un y altre costat de la quilla, y per las quals relliscan las anguilas quant la nau se bóta al aygua. *Aimada, imada.* Tabulatum, i.

IMAGE. f. ant. IMATGE.

IMAGINABLE. adj. Lo que's pót imaginar. *Imaginable.* Quod imaginari, concipi potest.

IMAGINACIÓ. f. Idea, imatge, representació. *Imaginacion.* Phantasia, æ. || Falsa aprehensió; judici de cosa sense fonament. *Imaginacion.* Imaginatio, nis. || OPINIÓ. || La facultat que representa al ánima las imatges. *Imaginacion.* Imaginatio, nis. || La cosa imaginada. *Imaginacion.* Animo informata species.

DIVAGAR LA IMAGINACIÓ. fr. Distráurerse. *Divagar la imaginacion.* Divagor, aris.

NO PASSAR PER LA IMAGINACIÓ. fr. NO PASSAR PEL PENSAMENT.

IMAGINACIONISTA. m. med. Lo qui créu en la influéncia que exerceix la imaginació en lo feto. *Imaginacionista.* Immaginaster, ri.

IMAGINAMENT. m. ant. IMAGINACIÓ.

IMAGINAR. v. a. Formar espècies ó imatges en la fantasia. *Imaginar.* Imaginor, aris. || Créuer, pensar, idear, ab fonament. *Imaginar.* Cogito, as. || Idear sense fonament. *Imaginar, inventar.* Effingo, is. || Esculpir, fèr imatges de bulto. *Esculpir.* Insculpo, is.

NO'S PÓT IMAGINAR NI PENSAR. fr. *No se puede imaginar.* Non cogitatione comprehendí, nec mente percipi potest.

IMAGINARI, A. adj. Lo que's pót imaginar. *Imaginario, imaginable.* Quod mente concipi po-

test. || Fantástich, que no existeix sinó en la imaginació. *Imaginario.* Imaginarius.

IMAGINARIA. f. mil. Guàrdia anomenada pera suplir quant ix la que guarda'l quartel. *Imaginaria.* Cautionalis, stativa militum custodia.

IMAGINÁRIAMENT. adv. m. Fingidament, sense realitat. *Imaginariamente.* Imaginariè.

IMAGINAT, DA. p. p. *Imaginado.* Imaginatus.

IMAGINATIU, VA. adj. Lo qui contínuament imagina. *Imaginativo.* Imaginabundus. || Qui té viva la aprehensió. *Imaginativo.* Qui rerum species facile animo informat.

IMAGINATIVA. f. Facultat ó potència de imaginar. *Imaginativa.* Mens, tis.

IMAGINAYRE. m. ant. Artista ó pintor de imatges. *Imaginario.* Imaginarius.

IMAGINATURA. f. ESCULTURA, PINTURA.

IMAGINERIA. f. Brodat de figuras; en castellá se sól pèndrer també per la escultura ó pintura. *Imagineria.* Imaginum, figurarum intextura.

IMAN. m. Pedra mineral, regularment de color gris obscur, que té la propietat de dirigirse naturalment envers lo nort, y de atraürer lo ferro. També hi ha un mixto artificial que produheix los mateixos efectes. *Iman, piedra iman, calamita.* Sideritis, is, magnes, etis. || met. Atractiu. *Iman, atractivo.* Illecebræ, arum.

IMANAR Ó IMANTAR. v. a. MAGNETISAR.

IMATGE. f. Figura, representació, idea que's forma en l'enteniment. *Imágen.* Idea, æ. || Retrat, pintura. *Imágen.* Figura, æ. || Se diu figuradament de una cara hermosa ó ben feta. *Imágen, serafín.* Imago, inis.

SÉR UNA IMATGE. fr. fam. Se diu del subjecte de especial hermosura. *Ser un serafín ó una imágen.* Pulcherrimum esse.

IMBARATABLE. adj. Lo que no's pót comutar, ó baratar. *Incommutable.* Incommutabilis.

IMBECIL-LAMENT. adv. m. Débilment. *Con debilidad y flaqueza.* Imbecilliter.

IMBECIL-LITAT. f. Flaquesa, debilitat. *Imbecilidad.* Imbecillitas, atis.

IMBECIL-LO, A. adj. Flach, débil. *Imbécil.* Imbecillus. || INNOCENT, FÁTUO.

IMBORNAL. m. náut. Forat per ahont surt la aygua de la cuberta de la nau. *Imbornal, embornal.* Navis ad aquarum emissionem foramen. || Altre forat que's fá per la part inferior de las perxas, y contra la quilla, pera que las ayguas de entrecodernas corran á la caixa de bombas. *Imbornal, groera, regola, desaguadero.* Anquina, æ.

IMBUHIR. v. a. Infundir, persuadir, ensenyar, doctrinar. *Imbuir.* Imbuo, is. || Persuadir, guanyar l'ánimo. *Imbuir.* Suadeo, es. || Empapar l'esperit dels costums y opinions del vulgo. *Imbuir.* Animum moribus et opiniobus vulgi imbue-re.

IMBUHIT, DA. p. p. *Imbuido.* Imbutus.

IMITABLE. adj. Lo que's pòt imitar. *Imitabile*. *Imitabilis*.

IMITACIÓ. f. La acció de imitar. *Imitacion*. *Imitatio*, *emulatio*, nis.

À **IMITACIÓ.** m. adv. A semblansa ó al igual de altra cosa. A *imitacion*. Ad *similitudinem*.

IMITADOR, A. m. y. f. Qui imita. *Imitador*. *Imitator*, *emulator*, is.

IMITAR. v. a. Executar alguna cosa á semblansa de altra. *Imitar*. *Imitor*, aris. || Contrafer ó escarnir. *Imitar*. *Imitor*, aris. || Copiar, seguir l'exemple. *Imitar*. *Imitor*, aris. || Retratar, representar. *Imitar*. *Adumbro*, as, *exprimo*, is.

IMITAT, DA. p. p. *Imitado*. *Imitatione* expressus. || **CONTRAFET.**

IMPACIÈNCIA. f. Intol·lerància, falta de paciència. *Impaciencia*. *Impacientia*, æ. || Promptitut de indignació, de cólera. *Impaciencia*. *Stomachus*, i. || Gran desitj, falta de espera. *Impaciencia*. *Anxietas*, atis, *impatientia*, æ.

IMPACIENT, A. adj. Qui no té espera. *Impaciente*. *Impatiens*. || *Incomodat*. *Impaciente*. *Impatiens*.

IMPACIENTAR. v. a. Enfadar molt. *Impacientar*. *Patientiam* turbare.

IMPACIENTARSE. v. r. Tenir impaciència. *Impacientarse*. Molestè, indignè aliquid ferre.

IMPACIENTÍSSIM, A. adj. sup. *Impacientissimo*. *Impatientissimus*.

IMPACIENTMENT. adv. m. Ab impaciència. *Impacientemente*. *Impatienter*. || Ab gran desitj. *Impacientemente*. *Avidè*.

IMPAGABLE. adj. Lo que no's pòt pagar. *Insoluble*. *Insolubilis*.

IMPAHIBLE. adj. Lo que no's pòt pahir. *Indigestible*. *Indigestus*.

IMPALPABLE. adj. Lo que no's pòt palpar. *Impalpable*. *Intractabilis*.

IMPAR. adj. Desigual. *Impar*. *Impar*. || arit. Número la meytat del qual conté trencat. *Impar*. *Numerus impar*.

IMPARCIAL. adj. Qui no pren partit. *Imparcial*. *Neutralis*.

IMPARCIALITAT. f. Indiferència, neutralitat. *Imparcialidad*. *Nullius factionis studium*.

IMPARTIBLE. adj. Lo que no's pòt partir. *Impartible*. *Indivisibilis*.

IMPASSIBILITAT. f. Condició de cosa incapàs de partir. *Impasibilidad*. *Impasibilitas*, atis.

IMPASIBLE É IMPATIBLE. adj. Incapàs de patir. *Impasible*. *Impatibilis*, *impassibilis*; pati nescius.

IMPAVIDESA. f. INTREPIDESA, RESOLUCIÓ.

IMPÁVIT, DA. adj. Intrèpit, resolt. *Impávido*. *Impavidus*.

IMPECABILITAT. f. Impossibilitat de pecar. *Impecabilidad*. *Impecabilitas*, atis.

IMPECABLE. adj. Incapàs de pecar ó errar. *Impecable*. *Impeccabilis*.

IMPEDIENT. p. a. Lo qui impideix. *Impediente*. *Impediens*, obstands.

IMPEDIMENT. m. Incomoditat. *Impedimento*. *Impedimentum*, i. || OCUPACIÓ. || Obstacle, destorb. *Impedimento*, *obstáculo*. *Impedimentum*, i. || teol. Qualsevol circumstància que fá nul·lo 'l matrimoni. *Impedimento*. *Impedimentum*, i. || Detenció ó arrest de la nau, abans ó després de havèr carregat ó descarregat. *Impedimento*, *fuerza superior ó de principe*. *Navis impedimentum*.

IMPEDIMENT DIRIMENT. teol. Lo qui impideix celebrar lo matrimoni, y desfá 'l celebrat. *Impedimento dirimente*. *Dirimens impedimentum*.

IMPEDIMENT IMPEDIENT. Lo que sols impedeix la celebració del matrimoni. *Impedimento impediante*. *Impedimentum impediens*.

POSAR IMPEDIMENT Á LA CÚRIA. fr. Manifestar al jutge l'impediment que té algú pera celebrar lo matrimoni que vól contràurer. *Embargar los sellos*, *poner impedimento á alguno*. *Aliqui impedimentum obicere*.

IMPEDIR. v. a. Obstar, destorbar, embarassar. *Impedir*. *Obsto*, as. || Fèr mala obra, incomodar. *Impedir*. *Obsum*, es.

IMPEDIRSE. v. r. Contràurer malaltia que priva 'l poder usar dels membres. *Impedirse*. *Impediri*.

IMPEDIT, DA. p. p. *Impedido*. *Impeditus*. || adj. Malaltís que no pòt valerse. *Impedido*. *Membris captus*.

IMPEDITIU, VA. adj. Lo que pòt impedir. *Impeditivo*. *Impediens*.

IMPEL·LIR. v. a. Empényer, donar impuls. *Impeler*, *impulsar*, *empujar*. *Impello*, is. || met. incitar, estimular. *Impeler*, *impulsar*. *Impello*, is.

IMPEL·LIT, DA. p. p. *Impelido*.

IMPENDENT. adj. PENDENT.

IMPENETRABILITAT. f. Propietat dels cosos que impedeix que un estiga en lo lloch que ocupa un altre. *Impenetrabilidad*. *Impenetrabilitas*, atis.

IMPENETRABLE. adj. Lo que no's pòt penetrar. *Impenetrable*. *Impenetrabilis*. || Lloch inaccesible. *Impenetrable*. *Impervius*. || met. Lo que no's pòt entèndrer. *Impenetrable*. *Inextricabilis*.

IMPENETRABLEMENT. adv. m. De un modo impenetrable. *Impenetrablemente*. *Impenetrabilem in modum*.

IMPENITÈNCIA. f. Obstinació en lo pecat. *Impenitencia*. *Impœnitentia*, æ.

IMPENITÈNCIA FINAL. La que dura fins á la mort. *Impenitencia final*. *Finalis impœnitentia*.

IMPENITENT. adj. Obstinat en lo pecat. *Impenitente*, *inconvertible*. *Impœnitens*.

IMPENSA. f. for. GASTO.

IMPENSADAMENT. adv. m. De improvís. *Impensadamente*. *Inopinatè*. || Inadvertidament, per descuyt. *Impensadamente*. *Imprudenter*.

IMPENSAT, DA. adj. Lo que esdevé de im-

provis. *Impensado*. *Inopinatus*. || Inadvertit, descuydat. *Impensado*. *Imprudens*, *insciens*, *incautus*.

IMPERANT. p. a. Qui impera, mana ó domina. *Imperante*. *Imperans*.

IMPERAR. v. a. Gobernar l' emperador. *Imperar*. *Impero*, as. || Manar, ordenar. *Imperar*. *Impero*, as.

IMPERAT, DA. p. p. *Imperado*. *Imperatus*.

IMPERATIU, VA. adj. Qui impera eficazment. *Imperativo*, *dominante*, *altanero*. *Imperativus*. || gram. Modo de manar en los verbs. *Imperativo*. *Imperativus*.

IMPERATORI, A. adj. *IMPERIAL*.

IMPERATÓRIA. f. Planta de flors petitas, blancas, en forma de girasol; lo fruyt xato; la arrel grossa de una polzada, blanca obscura en lo exterior, verda en lo interior, aromática y picant. Serveix pera várias composicions, y contra quartanas, perlesia, y feriduras. *Imperatoria*. *Imperatoria*, æ, *ostrutgium*, ii.

IMPERCEPTIBLE. adj. Lo que no 's pót percibir; també equival en lo moral á incomprehensible. *Imperceptible*. *Insensibilis*, *incensilis*, *sensum fugiens*.

IMPERCEPTIBLEMENT. adv. m. De un modo imperceptible. *Imperceptiblement*. *Sine sensu*.

IMPERDONABLE. adj. Lo que no 's pót perdonar. *Imperdonable*. *Venia indignus*.

IMPERFECCIÓ. f. Defecte, falta. *Imperfeccion*. *Vilium*, ii. || En la moral falta lleugera que ni arriba á pecat venial. *Imperfeccion*. *Imperfectio*, nis.

IMPERFECTAMENT. adv. m. *IMPERFETAMENT*.

IMPERFET, A. adj. No conclòhit ó acabat. *Imperfecto*. *Inchoatus*. || Lo que té alguna imperfectió. *Imperfecto*. *Vitiosus*, *imperfectus*.

IMPERFETAMENT. adv. m. Ab imperfectió. *Imperfectamente*. *Imperfectè*.

IMPERI. m. Dominació, mando. *Imperio*. *Imperium*, ii. || La acció de manar ab autoritat. *Imperio*. *Imperium*, ii. || Los estats subjectes al emperador. *Imperio*. *Imperium*, ii. || La dignitat del emperador. *Imperio*. *Imperium*, ii. || Lo temps que dura 'l mando de un emperador. *Imperio*. *Imperium*, ii. || met. Lo poder y domini que té la voluntat sobre sos actes y efectes, com també las passions ó virtut sobre l' home. *Imperio*. *Dominitus*, us, *imperium*, ii. || ant. *EMPIREO*.

IMPERI ORIENTAL. Lo de Constantinopla ab relació al de Roma que 's deya occidental. *Imperio oriental*. *Oriente imperium*.

MER IMPERI. La potestat que té 'l soberá y magistrats pera posar penas ab coneixement de causas. *Mero imperio*. *Merum imperium*.

MITX IMPERI. La facultat que competeix als jutges pera decidir las causas civils, y fér cumplir sas senténcias. *Misto imperio*. *Mixtum imperium*.

IMPERIAL. adj. Pertanyent al emperador y al imperi. *Cesareo*, *imperial*, *imperatorio*. *Cæsareus*,

imperatorius. || m. La cuberta de las diligéncias. *Imperial*. In rheda tegmen.

IMPERÍCIA. f. Ignorància. *Impericia*. *Ruditas*, atis. || Impolítica. *Impericia*. *Rusticitas*, atis.

IMPERIÓS, A. adj. Soberá, orgullós. *Dominante*, *imperioso*. *Imperiosus*.

IMPERIOSAMENT. adv. m. Severament. *Imperiosamente*. *Imperiosè*.

IMPÉRIT, A. adj. Ignorant. *Imperito*. *Imperitus*, *indoctus*.

IMPERITAMENT. adv. m. Ab imperícia. *Imperitamente*. *Imperitè*, *insipienter*.

IMPERMUTABLE. adj. Lo que no 's pót permutar. *Impermutabile*. *Quod permutari non potest*.

IMPERSCRUTABLE. adj. *INESCRUTABLE*.

IMPERSONAL. adj. gram. Dit del verb que sols s' usa en las terceras personas del singular. *Impersonal*. *Impersonalis*. || S' aplica al modo de parlar en que s' usa del article lo en lloch dels tractaments comuns, tu, vos, etc. *Impersonal*. *Impersonalis loquendi modus*.

EN IMPERSONAL. m. adv. *IMPERSONALMENT*. 2.

PER IMPERSONAL. m. adv. y

IMPERSONALMENT. adv. m. Ab tractament impersonal, ó modo de tractar á un subjecte, usant del article lo y la tercera persona del verb. *Impersonalmente*. *Impersonaliter*. || S' usa pera dir que 'l verb está en una oració sense persona. *Impersonalmente*. *Impersonaliter*.

IMPERSUADIBLE Ó IMPERSUASIBLE. Lo que no 's pót persuadir. *Impersuasibile*. *Quod persuaderi non potest*.

IMPETÉRIT, A. adj. Qui no té terror. *Imperterritus*. *Imperterritus*.

IMPERTINÈNCIA. f. Fàstich, mal humor, dificultat en contentarse. *Impertinencia*. *Displicentia*, æ. || Estravagància; ridiculesa, paraula, acció ó modo insolent. *Impertinencia*. *Ineptiæ*. || Moléstia. *Impertinencia*. *Importunitas*, atis.

IMPERTINENT, A. adj. Importú, enfadós. *Impertinente*. *Importunus*. || Lo que no vé al cas. *Impertinente*. *Alienus*. || Cabessut, porfiat. *Porfiado*, terco. *Pervicax*.

IMPERTINENTMENT. adv. m. Ab impertinència. *Impertinentemente*. *Ineptè*.

IMPETURABLE. adj. Inalterable. *Imperturbable*. *Imperturbabilis*.

IMPETIR. v. a. ant. CONVÈNCER, IMPEDIR, ACUSAR.

IMPETRABLE. adj. Lo que 's pót impetrar. *Asequible*. *Impetrabilis*.

IMPETRACIÓ. f. Logro, consecució. *Impetracion*. *Impetratio*, nis.

IMPETRADOR, A. m. y f. é

IMPETRANT. p. a. Qui impetra. *Impetrador*, *impetrante*. *Impetrator* is.

IMPETRAR. v. a. Obtenir, lograr ab súplicas. *Impetrar*. *Impetro*, as.

IMPETRAT, DA. p. p. *Impetrado*. *Impetratus*.

IMPETU. m. Moviment accelerat ó violent. *Impetu, impetuosidad.* Violentia, ferocia, æ. || Fer-
vor, vigor del ánimo. *Impetu.* Calor, is. || Agitació,
violència de las passions. *Impetu.* Impetus, us,

IMPETUÓS, A. adj. Violent, furiós. *Impetuoso.*
Impetuosus. || met. ARREBATAT, PRECIPITAT.

IMPETUOSAMENT. adv. m. Ab impetu. *Im-
petuosamente.* Violenter.

IMPETUOSÍSSIMAMENT. adv. m. Ab impetu.
Impetuosissimamente. Valdè impetuósè.

IMPETUOSITAT. f. é

IMPETUT. f. ant. IMPETU.

IMPIADÓS, A. adj. IMPIO.

IMPIAMENT. adv. m. Irreligiosament. *Impia-
mente.* Impiè. || CRUELMENT.

IMPIDIR. v. a. IMPEDIR.

IMPIETAT. f. Irreligió, falta de respecte á
Dèu, la pàtria, 'ls pares y superiors. *Impiedad.*
Impium facinus.

IMPINGIR. v. a. ATRIBUHIR.

IMPIO, A. adj. Irreligiós. *Impio.* Impius. ||
Violador de cosas sagradas. *Impio.* Impius.

IMPLACABLE. adj. Lo que no's pòt aplacar.
Implacable, inexorable. Implacabilis, inexorabilis,
inexpiabilis.

IMPLACABLEMENT. adv. m. Ab odi impla-
cable. *Implacablemente, Implacabiliter, pertina-
citer.*

IMPLATICABLE. adj. Qui no admet conver-
sació. *Implaticable.* Intractabilis.

IMPLICACIÓ É IMPLICÀNCIA. f. Contra-
dicció, oposició de termes entre sí. *Implicacion.*
Implicantia, æ. || EMBOLICH.

IMPLICACIÓ DE NIRVIS. Comunicació ó enllassament
que forman com un embolich. *Plexo.* Nervorum
implicatio.

IMPLICANT. p. a. Lo que implica. *Implicante.*
Implicans.

IMPLICAR. v. a. Embolicar, mesclar una cosa
ab altra. *Implicar.* Implico, as. || v. n. Oposarse,
contradirse un terme, frase, etc. *Implicar.* Implico,
as. || Usat ab negació destorbar, impedir. *Implicar.*
Repugno, as.

IMPLICAT, DA. p. p. *Implicado.* Implicatus.

IMPLICATORI, A. adj. Lo que conté impli-
cació. *Implicatorio, implicante.* Pugnans, impli-
cans, repugnans.

IMPLÍCIT, A. adj. Inclós en una cosa sèns ex-
pressarse. *Implicito.* Implicitus.

IMPLÍCITAMENT. adv. m. De un modo im-
plicit. *Implicitamente.* Implicitè.

IMPLORADOR, A. m. y f. SUPLICANT.

IMPLORAMENT. m. La acció de implorar.
Imploracion. Imploratio, nis.

IMPLORAR. v. a. Demanar favors ab gemechs,
súplicas y llàgrimas. *Implorar.* Imploro, as.

IMPLORAT, DA. p. p. *Implorado.* Implora-
tus, exoratus.

IMPLUVI. m. Depòsit de aygua que hi havia

en mitj del pati de una casa romana. *Impluvio.*
Impluvium, ii.

IMPOLÍTICA. f. Descortesia. *Impolitica.* Rus-
ticitas, inurbanitas, atis.

IMPOLÍTICH, CA. adj. Qui es faltat de polí-
tica. *Impolitico.* Incivilis, inurbanus.

IMPOL-LUT, A. adj. Sense màcula. *Inmacu-
lado, impoluto.* Impollutus.

IMPONDERABLE. adj. Lo que no té ponde-
ració. *Imponderable.* Omnem exaggerationem su-
perans.

IMPORT. m. Preu, cost. *Importe.* Pretii sum-
ma.

IMPORTABLE. adj. INSOPORTABLE.

IMPORTACIÓ. f. Entrada de gèneros en al-
gun regne. *Importacion.* Importatio, introductio,
intromissio, nis.

IMPORTÀNCIA. f. Conveniència, utilitat gran.
Importancia. Momentum, i. || Representació de al-
guna persona per sas qualitats. *Importancia.* Exis-
timatio, nis.

IMPORTANT. p. a. Grave, lo que es de im-
portància. *Importante.* Necessarium, utile.

IMPORTANTÍSSIM, A. adj. sup. *Importan-
tissimo.* Gravissimus, utilissimus.

IMPORTANTMENT. adv. m. ant. Ab impor-
tância y utilitat. *Importantemente.* Utiliter, maxi-
mè.

IMPORTAR. v. n. Convenir, sér convenient,
favorable, útil, ventatjós. *Importar.* Convenio, is.
|| Pertànyer, tocar, tenir que véurer en alguna
cosa. *Importar.* Alicui interesse. || v. a. Valer ó
arribar á tal quantitat las cosas compradas. *Im-
portar, sumar, valer.* Æstimo, as. || Consistir, anar
á risch, com: aixó us IMPORTA la vida. *Consistir,*
estribar. Nitor, eris. || REQUIRIR, EXIGIR.

IMPORTAT, DA. p. p. *Importado.* Æstima-
tus.

IMPORTÚ, NA. adj. Enfadós, molest, imper-
tinent. *Importuno.* Importunus. || INTEMPESTIU.

IMPORTUNACIÓ. f. Instància molesta. *Im-
portunacion, importunidad.* Importuna obsecratio.

**IMPORTUNADAMENT É IMPORTUNA-
MENT.** adv. m. Ab importunació. *Importunamen-
te, importunadamente.* Importunè, molestè. || IN-
TEMPESTIVAMENT.

IMPORTUNAR. v. a. Molestar, enfadar. *Im-
portunar.* Gravo, insto, as.

IMPORTUNAT, DA. p. p. *Importunado.* Gra-
vatus.

IMPORTUNÍSSIM, A. adj. sup. *Importunissi-
mo.* Importunissimus.

IMPORTUNITAT. f. IMPORTUNACIÓ.

IMPOSADOR, A. m. y f. IMPOSTOR.

IMPOSAR. v. a. Carregar, posar alguna cosa
sobre altra. *Imponer.* Impono, is. || Carregar algu-
na obligació ó gravámen. *Imponer.* Impono, is. ||
Instruhir á algú en alguna matèria. *Imponer.* Ins-
truo, is. || IMPUTAR, CALUMNIAR, APOSAR. 2. || Entre

estampers arreglar en la premsa las planas, de modo que plegant lo full vaja seguida la numeració de ellas. *Imponer*. Litterarum tabulam typographicam prælo imponere. || Posar nom. *Imponer nombre*. Nomen imponere. || v. r. Fêrse càrrech, enterarse bè. *Instruirse, informarse, imponerse*. Edoceri.

IMPOSAT, DA. p. p. *Impuesto*. Impositus.

IMPOSICIÓ. f. La acció de imposar. *Imposition*. Impositio, nis. || Càrrega, tribut, gravàmen. *Imposicion, impuesto*. Tributum, i. || Entre estampers la pessa de fusta ó metall que posan en la forma pera que iscan los marges y blanchs ó distàncies entre plana y plana. *Imposicion*, y en los llibres en foli comunent *guarniciones*. Impositio, nis, craticulæ, arum. || Col·locació de las planas pera ferlas venir bè unas ab altrás. *Imposicion*. Impositio, nis, foliorum paginarum legitima distributio. || La acció de posar nom. *Imposicion*. Nominis impositio. || **IMPOSTURA, CALÚMIA.**

IMPOSICIÓ DE MANS. Ceremonia posant los bisbes las mans sobre 'ls que ordenan. *Imposicion de manos*. Manuum impositio.

IMPOSICIÓ DE SILENCI PERPÈTUO. for. Prohibició al actor pera tornar á reduhir la acció é instar sobre ella. *Imposicion de perpetuo silencio*. Perpetui silentii impositio.

IMPOSIT. m. **IMPOSICIÓ.** 2.

IMPOSÍBIL. adj. ant. **IMPOSSIBLE.**

IMPOSSIBILITAR. v. a. Llevar la possibilitat. *Impossibilitar*. Impossibile aliquid reddere; aliquem impotentem facere.

IMPOSSIBILITAT, DA. p. p. *Imposibilitado*. Potestate destitutus. || f. fil. Repugnància ó impotència de fêr alguna cosa en l' orde natural. *Imposibilidad*. Impossibilitas, atis. || **NECESSITAT, POBRESA.** || adj. **IMPEDIT.**

IMPOSSIBILITAT FÍSICA. Absoluta repugnància pera existir ó verificarse alguna cosa en l' orde natural. *Imposibilidad fisica*. Impossibilitas physica.

IMPOSSIBILITAT METAFÍSICA. La que inclou contradicció, com: sér y no sér en un mateix temps. *Imposibilidad metafisica*. Impossibilitas metaphysica.

IMPOSSIBILITAT MORAL. La inverossimilitut de sér ó esdevenir alguna cosa. *Imposibilidad moral*. Impossibilitas moralis.

IMPOSSIBLE. adj. Lo que no pòt sér ó esdevenir. *Imposible*. Impossibilis. || met. Sumament difícil y àrduo. *Imposible*. Summe difficilis. || m. fil. Ent ó ser fingit. *Imposible*. Ens rationis.

IMPOSSIBLE DE TOTA IMPOSSIBILITAT. exp. fam. Denota la suma impossibilitat de alguna cosa. *Imposible de toda imposibilidad*. Omnino impossibile.

DEMANAR IMPOSSIBLES. fr. fam. que s'usa pera explicar que en va s'esperaria de algú lo que naturalment no pòt provenir ó náixer de sa educació, del sèu caràcter ó de sa conducta. *Pedir peras al olmo*. Æthiopem dealbare.

IMPOSTA. f. La última pedra que forma una

espècie de cornisa desde ahont comensa l' arch. *Imposta*. Incumbæ, æ.

IMPOSTOR, A. m. y f. Trápasser, qui imputa algun delict. *Impostor*. Impostor, is.

IMPOSTURA. f. Engany, ficció ab apariència de veritat. *Impostura*. Fallacia, æ. || Calúmnia. *Impostura*. Nefaria calumnia.

IMPOTÈNCIA. f. Falta de poder, de activitat. *Impotencia*. Impotentia, æ. || Incapacitat pera engendrar. *Impotencia*. Impotentia, æ.

IMPOTÈNCIA ABSOLUTA. La que dependeix de la falta de òrgans genitals, ó de la existència de eixos òrgans, viciosament conformats ó alterats per las malalties. *Impotencia absoluta*. Absoluta.

IMPOTÈNCIA CONSTITUCIONAL. La que dependeix de un temperament apàtich ó molt fret ó es resultat de la debilitat general que pateix tota la economia: no pòt curarse y produheix la esterilitat. *Impotencia constitucional*. Constitutionaliter.

IMPOTÈNCIA DIRECTA. La que resulta de la fredor del temperament ó de la inèrcia particular dels òrgans genitals. *Impotencia directa*. Directa.

IMPOTÈNCIA INDIRECTA. La que existeix á pesar del vigor del temperament y de la bona conformació de las parts genitals, dimanant de haverse concentrat las forsas vitals en qualsevol altre punt. *Impotencia indirecta*. Indirecta.

IMPOTÈNCIA LOCAL. La que s' presenta en los individus que dotats de bastant vigor experimentan una debilitat y una inèrcia notables en los òrgans de la generació. *Impotencia local*. Localis.

IMPOTÈNCIA PASSATGERA. La dependent de una causa física que sols haja debilitat momentàneament los òrgans generadors, ó de una afecció moral que haja impedit la activitat de eixos òrgans. *Impotencia pasagera*. Transitorina.

IMPOTÈNCIA PERMANENT. La produhida per una causa que obra sense parar sobre 'ls òrgans. *Impotencia permanente*. Permanens.

IMPOTÈNCIA RELATIVA. La que dependeix de una falta de proporció entre las parts que en lo còit deuenh concórrer al acte generador. *Impotencia relativa*. Relativa.

IMPOTENT, A. adj. Qui no té potència. *Impotente*. Impotens. || Incapàs de engendrar. *Impotente*. Impotens. || Incapàs de moderar sas passions. *Furibundo, desenfrenado*. Impotens.

IMPRACTICABLE. adj. Lo que no s' pòt practicar. *Impracticable*. Omnino difficilis.

IMPRECACIÓ. f. Maledicció. *Imprecacion, execracion*. Imprecatio, nis.

IMPRECAR. v. a. Malehir. *Imprecar*. Imprecare, execro, as.

IMPRECATORI, A. adj. Lo que s' fá ab imprecació. *Imprecatorio*. Imprecatorius; imprecatio factum.

IMPREGNACIÓ. f. fil. L' efecte de impregnarse. *Impregnacion*. Prægnatio, nis.

IMPREGNARSE. v. r. quí·m. fís. Emparse

un cos de la substància de altre. *Impregnarse*. Imbuo, is, impregno, as.

IMPREMTA. f. L'art de imprimir llibres. *Imprenta*. Typographia, æ. || L'obrador ó lloch en que s' imprimeixen llibres. *Imprenta*. Typus, i.

DONAR Á LA IMPREMTA. fr. Fér imprimir. Dar á la estampa, á la prensa. Typis mandare.

IMPREMTAR. v. a. ESTAMPAR, IMPRIMIR.

IMPRENABLE. adj. ant. INEXPUGNABLE.

IMPRÉS, A. p. p. *Impreso*. Typis consignatus. || m. Obra impresa, però de poca extensió. *Impreso*. Libellus, i.

IMPRESCINDIBLE. adj. Cosa de que no's pót prescindir. *Imprescindible*. Imprescindibilis, inseparabilis.

IMPREScriptIBILITAT. f. for. Qualitat de imprescriptible. *Imprescriptibilidad*. Qualitas usucapioni non obnoxia.

IMPREScriptIBLE. adj. Lo que no pót ni déu prescriur-se. *Imprescriptible*. Usucapioni non obnoxius.

IMPRESSIÓ. f. La acció de imprimir. *Impression*. Impressio, nis. || Qualsevol obra impresa. *Impresion*. Æditio, nis. || La forma de lletra ab que está impresa la obra. *Impresion*. Typographicae notæ. || Marca, senyal que deixa una cosa en altra, com lo sello, las trepitjadas, etc. *Impresion*. Signum, i. || La alteració que causa en un cos altre estrany, com lo fret. *Impresion*. Impressus, us. || Lo moviment que fan en l'ánimo las cosas espirituals ó morals. *Impresion*. Impressio, nis. || IMPETU.

IMPRESSIÓ CURTA. La obra de que se'n tiran poch exemplars. *Remiendo*. Breve typorum opus.

FÉR IMPRESSIÓ. fr. met. Fixarse en la imaginació. *Hacer impresion*. Se aliquid in mente infringere.

PRIMERA IMPRESSIÓ. met. Aquell concepte ó notícia ab que un se satisfá immediatament sense detenir-se á fér reflexió. *Primera impresion*. Prima frons.

IMPRESSIONAR. v. a. Persuadir, fér concebir alguna espècie ab força y vivesa. *Impresionar*. Altè suadere.

IMPRESSIONAT, DA. p. p. *Impresionado*. Impressus.

IMPRESSOR. m. Qui imprimeix llibres ó regenta una impremta. *Impresor*. Typographus, i.

IMPRESTABLE. adj. Lo que no pót prestarse ó deixarse. *Imprestable*. Quod nequit commodari.

IMPREVIST, A. adj. Repentí, lo que no s' ha previst. *Imprevisto*. Improvidus. || Impensat, no meditat. *Imprevisto*. Inopinatus, incognitatus.

IMPRIMACIÓ. f. pint. APARELL.

IMPRIMIR. v. a. Deixar senyalada y marcada la figura de una cosa en altra. *Imprimir*. Imprimo, is. || met. Fixar en l'ánimo alguna noció ó afecte. *Imprimir*. Imprimo, is. || Estampar llibres l' impressor. *Imprimir*. Imprimo, is. || Fér estampar l' autor. *Publicar, imprimir, dar á la estampa, á la*

prensa. Librum ædere, prælo, typis mandare.

IMPRIMIT, DA. p. p. IMPRÉS.

IMPROBABILITAT. f. Qualitat de lo improbable. *Improbabilidad*. Improbabilitas, atis.

IMPROBABLE. adj. Lo que no's pót probar. *Improbable*. Improbabilis.

IMPROBAR. v. a. REPROBAR, DESAPROBAR.

IMPROBO, A. adj. Dolent, malvat. *Improbo*. Improbus. || met. Dit del treball excessiu, llarch, continuat. *Improbo*. Improbus.

IMPROPERAR. v. a. Afrontar, injuriar. *Improperar*. Impropero, as.

IMPROPERAT, DA. p. p. *Improperado*. Improperatus.

IMPROPERI. m. Afront, injúria de obra ó paraula. *Improperio*. Improperium, ii. || m. La imatge ó imatges que representan algun succés de la passió de Cristo, y 's trauen en professó per la setmana santa. *Paso*. Simulacrum Christi patientis.

IMPROPI, A. adj. Faltat de propietat. *Impropio*. Improprius. || Agé, estrany. *Impropio*. Impropius.

IMPRÓPIAMENT. adv. m. Ab impropietat. *Impropiamente*. Improprrium, ii.

IMPROPORCIÓ. f. DESPROPORCIÓ.

IMPROPORCIONAT, DA. adj. DESPROPORCIONAT.

IMPROROGABLE. adj. Lo que no's pót prorogar. *Improrogable*. Quod prorogari nequit.

IMPROVIS. m. CASUALITAT.

AB UN IMPROVIS. m. adv. Ab un instant. *Al proviso, al instante*. Illicò.

IMPROVISACIÓ. f. La acció y efecte de improvisar. *Improvisacion*. Improvisatio, nis.

IMPROVISADAMENT. adv. m. Ab improvisació. *Improvisadamente*. Improvisè.

IMPROVISADOR, A. adj. Qui improvisa. *Improvisador*. Improvisator, is.

IMPROVISAR. v. a. Fér alguna cosa sense preparació. *Improvisar*. Improviso, as. || Compóndrer ó dir repentinament un discurs, una poesia ó un tros de música. *Improvisar*. Improviso, as.

IMPROVISARSE. v. r. Sèr improvisat. *Improvisarse*. Sese improvisere.

IMPROVISAT. p. p. de IMPROVISAR.

IMPROVISAMENT. adv. m. De repent, subtatament. *Improvisamente, de improviso, á la imprevista*. Improvisè.

IMPRUDÈNCIA. f. Necedat, ignorància, inadvertència. *Imprudencia*. Dementia, æ. || Desvergonyiment, indiscreció, descaro. *Imprudencia*. Audacia, impudentia, æ.

IMPRUDENT, A. adj. Inconsiderat, indiscret. *Imprudente*. Imprudens. || Inadvertit. *Imprudente*. Imprudens. || IGNORANT.

IMPRUDENTMENT. adv. m. Ab imprudència. *Imprudentermente*. Improvidè.

IMPÚBER, A. adj. Qui encara no ha arribat á la edad de la pubertat. *Mozo, impúbero*. Impuber.

IMPUDÈNCIA. f. Desvergonyiment, descaro. *Impudencia.* Audacia, impudentia, æ.
IMPÚDICAMENT. adv. m. DESHONESTAMENT.
IMPÚDICH, CA. adj. DESHONEST, IMPUR.
IMPUDICÍCIA. f. DESHONESTEDAT, IMPURESA.
IMPUGNACIÓ. f. La acció de impugnar. *Impugnacion.* Impugnatio, nis.
IMPUGNADOR, A. m. y f. Qui impugna. *Impugnador.* Impugnator, adversator, is.
IMPUGNAR. v. a. Contradir, rebàtrre les rahons contràries. *Impugnar.* Impugno, as.
IMPUGNAT, DA. p. p. *Impugnado.* Impugnatus.
IMPUGNATIU, VA. adj. Lo que impugna ó té virtut de impugnar. *Impugnativo.* Impugnans.
IMPULS. m. Impressió extrínseca que causa 'l moviment de algun cos. *Impulso.* Impulsus, us. || met. L' efecte que causan los moviments del ànimo envers qualsevol matèria. *Impulso.* Impulsus, us. || Instigació, estímul, exhortació que inclina á fer alguna cosa. *Impulso.* Impulsus, us.
IMPULSAR. v. a. IMPEL-LIR.
IMPULSIÓ. f. IMPULS.
IMPULSIU, VA. adj. Lo que impeleix ó pòt impelelir. *Impulsivo.* Impulsivus.
IMPULSOR, A. m. y f. Qui impeleix. *Impulsor.* Instigator, is.
IMPUNE. adj. Sense càstich, llibre de ell. *Impune.* Impunis, impunitus.
IMPUNEMENT. adv. m. Sense càstich. *Impunemente.* Impunè.
IMPÚNIT, A. adj. ant. IMPUNE.
IMPUNITAT. f. Llibertat de obrar sense temor de càstich. *Impunidad, salvedad.* Impunitas, atis.
IMPUR, A. adj. DESHONEST. || ASQUERÓS. || Lo que conté partícules estranyas. *Impuro, bruto.* Impurus.
IMPURAMENT. adv. m. DESHONESTAMENT.
IMPURESA. f. DESHONESTEDAT. || La mescla de partícules grosseras y estranyas á un cos. *Impureza.* Impuritas, atis.
IMPURITAT. f. Impuresa en los metalls. *Impureza.* Impuritas, atis.
IMPUTABILITAT. f. Qualitat de imputable. *Imputabilidad.* Imputabile aliquid reddens.
IMPUTABLE. adj. Lo que's pòt imputar. *Imputable.* Imputabilis.
IMPUTACIÓ. f. La acció y efecte de imputar. *Imputacion.* Imputatio, nis.
IMPUTADOR, A. m. y f. Qui imputa. *Imputador.* Imputator, is.
IMPUTAR. v. a. Atribuhir algun delict comument ab falsedat. *Imputar, achacar, acumular, prohiar.* Lego, as. || UNIR, ANYADIR.
IMPUTAT, DA. p. p. *Imputado.* Imputatus.

IN.

IN. Partícula que s' anteposa á alguns noms y verbs com á negació, majorment en conversacions particulars. *In, In.*

INÀBIL. adj. etc. INHÀBIL.
INABISSAT, DA. adj. ant. ABISMAT, HUMILIAT.
INACABABLE. adj. Lo que no's pòt acabar. *Inacabable, interminable.* Interminabilis, infinibilis.
INACCESSIBILITAT. f. La qualitat de inaccessible. *Inaccessibilidad.* Inaccessibilitas, atis.
INACCESSIBLE. adj. INTRANSITABLE. || Lloch ahont no's pòt arribar ó acostar. *Inaccesible.* Inaccessibilis. || met. Dit de la persona de geni aspre. *Inaccesible.* Durus.
INACCIÓ. f. Ociositat, falta de acció. *Inaccion.* Otium, ii. || met. Fluixedad, indolència. *Inaccion.* Stupor, is.
INACOSTUMAMENT. m. ant. Costum no usat. *Desuso.* Insuetus usus.
INADAPTABLE. adj. Lo que no's pòt adaptar. *Inadaptable.* Quod adaptari, admitti non potest.
INADEQUAT, DA. adj. Lo que no es adequat. *Inadecuado.* Incompletus.
INADMISSIBLE. adj. Lo que no's pòt admètrer. *Inadmissible.* Quod admitti non potest.
INADVERTÈNCIA. f. Falta de advertència. *Inadvertidamente.* Incogitatè.
INAVERTIT, DA. adj. Impensat, inconsiderat, precipitat. *Inadvertido.* Inconspetus.
INAGENABLE. adj. Lo que no's pòt enagenar. *Inagenable, inalienable.* Quod alienari non potest.
INAGOTABLE. adj. Lo que no's pòt agotar. *Inagotable, inexhausto.* Inexhaustus.
INAGUANTABLE. adj. Que no's pòt aguantar. *Inaguantable.* Intolerabilis.
INALIENABLE. adj. INAGENABLE.
INALTERABILITAT. f. La qualitat de inalterable. *Inalterabilidad.* Immutabilitas, stabilitas, atis.
INALTERABLE. adj. Lo que no's pòt alterar. *Inalterable.* Immutabilis.
INALTERACIÓ. f. La acció de inalterable. *Inalteracion.* Inalteratio, nis.
INALTERAT, DA. adj. Lo que no pateix alteració. *Inalterado.* Immutatus.
INAMISSIBLE. adj. Lo que no's pòt pérdrer. *Inamissible.* Inamissibilis.
INAMOVIBLE. adj. Lo que no pòt mórre'se ó remórre'se. *Inamovible.* Inamovibilis.
INANICIÓ. f. med. La acció de estar vuyts los vasos ó ventrell. *Inanicion.* Inanitio, nis.
INANIMAT, DA É INÁNIME. adj. Lo que no té ànimo. *Inanimado, inánime.* Inanimatus. || DESMAYAT.
INAPAGABLE. adj. *Inapagable.* Inextinguibilis.
INAPEABLE. adj. met. Incomprehensible. *Inapeable.* Inexcrutabilis.
INAPEL-LABLE. adj. S' aplica á la sentència de que no's pòt apel·lar. *Inapelable.* Appellationis impatiens sententia.
INAPETÈNCIA. f. Desmenjament, desgana. *Inapetencia.* Cibi tædium, fastidium.

INAPETENT, A. adj. Desmenjat, desganat. *Inapetente*. *Inappetens* cibum.

INAPLACABLE. adj. Lo que no's pòt aplacar. *Inaplaceable*. *Immitigabilis*. || **IMPLACABLE.**

INAPLICACIÓ. f. Droperia, falta de aplicació. *Inaplicacion*, *desaplicacion*. *Incuria*, *ignavia*, *inertia*, æ, *otiositas*, *atis*.

INAPLICAT, DA. adj. Dropo, que no s'aplica. *Inaplicado*, *desaplicado*, *holgazan*. *Otiosus*.

INAPRECIABLE. adj. Inestimable. *Inapreciable*. *Quod appetiari nequit*.

INAPTAMENT. adv. m. **INEPTAMENT.**

INAPTE. adj. **INEPTE.**

INAPTITUT. f. **INEPTITUT.**

INARTICULAT, DA. adj. No articulat, dit ab poca expressió. *Inarticulado*. *Inarticulus*.

INASEQUIBLE. adj. Lo que no es assequible. *Inasequible*. *Quod assequi non potest*.

INATACABLE. adj. **INSUPERABLE.**

INATENCIÓ. f. Distracció, falta de atenció. *Inatencion*. *Mentis*, *attentionis aberratio*.

INAUDIT, A. adj. Nou, estrany, no oït. *Inaudito*. *Inauditus*.

INAUGURACIÓ. f. Endevinació, conjectura. *Inauguracion*. *Inauguratio*, nis. || Exaltació de un soberà al trono. *Inauguracion*. *Ad tronium exaltatio*. || Ceremonia ó solemnitat que's fá per la alegria de comensar alguna cosa, com la formació de una societat, la estrena de un lloch ó servey públich, etc. *Inauguracion*. *Inauguratio*, nis.

INAUGURAL. adj. S'aplica al discurs que's pronuncia pera la obertura dels estudis. *Inaugural*. *Inauguralis oratio*.

INAUGURAR. v. a. Endevinar, conjecturar. *Inaugurar*. *Inauguro*, as. || Donar solemnement principi á alguna obra ó del mateix modo obrir algun establiment al públich. *Inaugurar*. *Inauguro*, as.

INAVERIGUABLE. adj. Lo que no's pòt averiguar. *Inaveriguable*. *Investigari non valens*.

INCALCULABLE. adj. Lo que no's pòt calcular. *Incalculable*. *Quod rationari non valet*.

INCANSABLE. adj. Infatigable. *Incansable*. *Indefessus*.

INCANSABLEMENT. adv. m. De un modo incansable. *Incansablemente*. *Infatigabiliter*.

INCANTABLE. adj. Lo que no's pòt cantar. *Incantable*. *Quod cantari nequit*.

INCAPACITAT. f. Falta de capacitat pera alguna cosa. *Incapacidad*. *Ineptitudo*, inis. || Insuficiència, ignorància. *Incapacidad*. *Ineptia*, æ. || Impossibilitat. *Incapacidad*. *Immensitas*, *atis*.

INCAPÁS, SA. adj. Insuficient, no apte pera alguna cosa. *Incapaz*. *Incapax*. || Inepte, faltat de talent. *Incapaz*. *Stultus*.

INCARCERAT. adj. ant. **PRES.**

INCARNAR. v. a. etc. **ENCARNAR.**

INCASABLE. adj. Qui no pòt casarse ó té repugnància al matrimoni. *Incassable*. *Conjugio ineptus*, *repugnans*.

INCAUT, A. adj. **INCAUTO.**

INCAUTACIÓ. f. Acció y efecte de incantar-se. *Incautacion*. *Incautio*, nis.

INCAUTARSE. v. r. Rébrer alguna cantitat, alhaja, etc., constituint-se responsable de ella en cas de que's reclame ab just títol. *Incautarse*. *Sese committere*, *incautare*. || for. Retenir alguna cantitat de diner ó altra cosa per via de fiança fins á l'acabament de un plet. *Incautarse*. *Committtere*.

INCAUTAMENT. adv. m. Imprudentment, sense cautela. *Incautamente*. *Improspectè*.

INCAUTO, A. adj. Imprudent, desprevingut. *Incauto*. *Incautus*.

INCENDI. m. Abrasament, crema, foch gran. *Incendio*. *Incendium*, ii. || met. S'aplica als efectes que acaloran y encenen l'ànimo, com l'amor, ira, etc. *Incendio*. *Æstus*, us.

INCENDI DE SANCHS. La rarefacció de aquest humor, causada per l'excessiu calor. *Hervor de sangre*. *Sanguinis effervescentia*.

INCENDIAR. v. a. Calar foch. *Incendiar*. *Flammo*, as, *incendio*, is.

INCENDIARI, A. adj. Autor de incendi. *Incendiario*. *Incendarius*.

INCENDIÀRIA. f. Aucell desconegut, que's antichs tenian per pressagi de un incendi. *Incendiaria*. *Incendiaria*, æ.

INCENSAR. v. a. etc. **ENCENSAR.**

INCENSURABLE. adj. Lo que no's pòt censurar. *Incensurable*. *Censuræ non capax*.

INCENTIU. m. Estimul, impuls. *Incentivo*. *Incentivum*, *incitamentum*, i.

INCERT, A. adj. y m. Dubtós, disputable. *Incierto*. *Incertus*. || Inconstant. *Incierto*. *Incertus*. || Irresolt. *Incierto*. *Incertus*. || m. En matèria de cambi's diu del preu ignorat y un número indeterminat, que denotan lo preu que varia, y que es lo valor momentàneo del preu cert; so es, de una moneda imaginària, ó de altra efectiva, com: Barcelona prenent lletra sobre Paris dòna sempre 5 lliuras 12 sous per 15 fs. 40 cs. més ó ménos terme incert ó variable. *Incierto*. *Anceps*.

ESTAR INCERT. fr. Estar duplós. *Estar incierto*, *dudoso*. *Nuto*, *hæsito*, as.

INCERTAMENT. adv. m. Ab incertitut. *Incertainement*. *Dubiè*, *dubiò*.

INCERTENITAT É INCERTITUT. f. Falta de certesa. *Incertidumbre*. *Incertum*, i. || Irresolució, perplexitat. *Incertidumbre*. *Dubietas*, *atis*, *hæsitantia*, æ.

INCESSABLE. adj. Lo que no cessa. *Incesable*, *incessante*. *Incessabilis*.

INCESSABLEMENT. adv. m. Sens cessar. *Incessablement*, *incessantemente*. *Incessabiliter*.

INCESSANT. adj. **INCESSABLE.**

INCESSANTMENT. adv. m. **INCESSABLEMENT.**

INCEST. m. Cópula ab parenta. *Incesto*. *Incestum*, i, *incestus*, us.

COMÉTRER INCEST. fr. *Cometer incesto*. *Incesto*, as.

INCESTUÓS, A. adj. Qui peca carnalment ab parenta. *Incestuosus*. Incestus.

INCESTUOSAMENT. adv. m. De un modo incestuós. *Incestuosamente*. Incestè.

INCICULAR. v. a. INSAGULAR.

INCIDÈNCIA. f. Lo que sobrevé en lo discurs de un assumpto. *Incidencia*. Casus, eventus, us. || geom. La cayguda de una línea ó de un cos sobre altre. *Incidencia*. Incidencia, æ. || náut. INMERSIÓ.

INCIDENT. adj. y m. Lo que sobrevé en lo discurs de un assumpto. *Incidente*. Incidens. || for. Lo accessori de un plet ó causa. *Incidente*. Accessio, nis.

INCIDENTMENT. adv. m. Per incidència. *Incidentemente*; por incidencia. Incidenter, per eventum.

INCIDIR. v. n. Incórrer, cáurer en alguna cosa. *Incidir*. Incido, is.

INCIDIT, DA. p. p. *Incurrido*. Incursus.

ESSER INCIDIT. fr. Havér incorregut. *Haber incurrido*. Subiisse.

INCINERACIÓ. f. qúm. Reducció de una cosa á cendra. *Incineracion*. Rei usque in cinerem redactio.

INCIRCUNCÍS, A. adj. Qui conserva 'l prepuci. *Incircunciso*. Incircumcisis.

INCIRCUNCISIÓ. f. Conservació del prepuci. *Incircuncision*. Præputiatio, nis.

INCIRCUNSCRIT, A. adj. Lo que no está compres en límits. *Incircumscrito*. Incircumscriptus.

INCISAR. v. a. Posar comas ó incisos en los escrits. *Poner incisos*. Virgulam apponere.

INCISIÓ. f. Tall, obertura. *Incision*. Injectura. incisura, æ.

INCISIU, VA. adj. Lo que es apte pera tallar. *Incisivo*. Incidendo apatus.

INCISO. m. Coma, la menor part del período. *Inciso*. Incisum, i.

INCITADOR, A. m. y f. Qui incita. *Incitador*. Incitator, instigator, impulsor, is.

INCITAMENT. m. La acció y efecte de incitar. *Incitacion*, *incitamento*, *incitamiento*. Incitatio, nis. || Estimul, motiu, lo que incita. *Incitamiento*. Incitabulum, i.

INCITAR. v. a. Excitar, instigar, induhir, instar. *Incitar*. Concito, as. || Impel·lir, móurer ab violència. *Incitar*. Cito, incito, as. || Irritar, inflamar. *Incitar*. Accendo, is, irrito, as.

INCITAT, DA. p. p. *Incitado*. Incitatus.

INCITATIU, VA. adj. y m. Lo que incita ó té virtut de incitar. *Incitativo*. Incentivus.

INCIVIL. adj. Rústich, impolítich. *Incivil*. Rusticanus, rusticus.

INCLEMÈNCIA. f. Severitat, inhumanitat. *Inclemencia*. Inclementia, æ. || met. Rigor de la estació del temps. *Inclemencia*, *intemperie*. Intempestas, atis.

Á LA INCLEMÈNCIA. m. adv. Al descubert. *Á la inclemencia*. Sub dio, sub Jove frigidó.

INCLEMENT. adj. Inhumá, sever. *Inclemente*. Inclemens.

INCLINACIÓ. f. Decantament, la acció de inclinar-se. *Inclinacion*. Inclination, nis. || PENDENT. 4. || Moviment, instinct. *Inclinacion*. Conatus, us. || met. Propensió, voluntat, desitj, afició, amor. *Inclinacion*. Libido, inis. || Acatament, demostració de respecte. *Inclinacion*. Capitis, corporis submissio. || COSTUM.

INCLINADAMENT. adv. m. Ab propensió. *Inclinadamente*. Pronè, propensè.

INCLINADÍSSIM, A. adj. sup. *Inclinadisimo*. Valdè propensus.

INCLINAMENT. m. ant. INCLINACIÓ.

INCLINAR. v. a. Decantar. *Inclinar*. Inclino, as. || Apartar envers un costat. *Inclinar*, *declinar*. Clino, as. || met. Móurer, persuadir. *Inclinar*. Inclino, as.

INCLINARSE. v. a. Doblegarse, tórcese. *Inclinarse*, *doblarse*. Acclino, as. || Abaixarse per respecte devant de algú. *Inclinarse*. Caput et corpus inclinare. || met. Manifestarse alguna persona ó cosa á favor de altra. *Inclinarse*. Inclino, as. || Móurerse per alguna rahó á seguir alguna opinió, etc. *Inclinarse*. Ratione duci.

INCLINAT, DA. p. p. *Inclinado*. Propensus, proclivis.

BEN Ó MAL INCLINAT. loc. De bonas ó malas inclinacions. *Bien ó mal inclinado*. Ad bona vel mala acclinis.

INCLINATIU, VA. adj. Lo que té virtut de inclinar. *Inclinativo*. Inclinans.

INCLIT, A. adj. Famós, il·lustre, célebre. *Inclito*. Inclitus.

INCLUSA. f. Hospital, casa de borts. *Inclusa*, *pedra*. Brephtropheum, i.

INCLUSIÓ. f. L' acte y efecte de inclóurer. *Inclusion*. Inclusio, nis.

INCLUSIU, VA. adj. Lo que inclou ó pót inclóurer. *Inclusivo*. Includens.

INCLUSIVAMENT. adv. m. é

INCLUSIVE. Veu purament llatina. De un modo inclusiu. *Inclusivamente*, *inclusive*. Inclusivè.

INCOATIU, VA. adj. Lo que denota 'l principi de la acció. *Incoativo*. Incoativus, inceptivus.

INCOBRABLE. adj. Lo que no 's pót cobrar, ó es molt difícil de cobrar. *Incobrabable*. Inexigibilis.

INCOGITAT, DA. adj. ant. IMPENSAT.

INCÓGNIT, A. adj. Desconegut. *Incógnito*. Incognitus.

DE INCÓGNIT. m. adv. De un modo ocult y dissimulat. *De incógnito*. Dissimulanter.

INCOLA. m. ant. HABITANT, DOMICILIAT.

INCOLAT. m. ant. DOMICILI.

INCOMBUSTIBILITAT. f. Qualitat de incombustible. *Incombustibilidad*. Exustionis immunitas.

INCOMBUSTIBLE. adj. Lo que no 's pót cremar. *Incombustible*. Apyrus.

INCOMODADAMENT É INCÓMODAMENT. adv. m. Ab incomoditat. *Incómodamente*. Incommodè,

INCOMODAR. v. a. Causar incomoditat. *Incomodar.* Alicui incommodare.

INCOMODAT, DA. p. p. *Incomodado.* Incomodatus.

INCOMODITAT. f. Embaràs, nosa, mala obra. *Incomodidad, incomodo.* Incommodum, i. || Penúria, escassetes, falta de hisenda. *Incomodidad, trabajos.* Inopia, æ. || Mal, dany. *Incomodidad.* Incommoditas, atis. || ENFADO.

INCOMODO. m. INCOMODITAT.

INCÓMODO, A. adj. Enfadós, molest. *Incómodo.* Incommodus.

INCOMPARABLE. adj. Lo que no té igual. *Incomparable, incomparado.* Incomparabilis.

INCOMPARABLEMENT. adv. m. Sense comparació. *Incomparablemente.* Incomparabiliter.

INCOMPARTIBLE. adj. Lo que no's pót compartir. *Incompartible.* Distributionem non patiens; indivisibilis.

INCOMPATIBILITAT. f. Repugnància de una cosa pera unir-se ab altra. *Incompatibilidad.* Repugnantia, æ.

INCOMPATIBLE. adj. Lo que no's pót avenir ab altra cosa. *Incompatible.* Insociabilis.

INCOMPATIBLEMENT. adv. m. Ab incompatibilitat. *Insociablement, incompatiblemente.* Extrà omnem consociationem, conciliationem, socialitatem.

INCOMPETÈNCIA. f. for. Falta de jurisdicció. *Incompetencia.* Jurisdictionis, legitimi juris destitutio.

INCOMPETENT, A. adj. Il·legítim, *Incompetente.* Illegitimus. || Intempestiu, inepte, inoportú. *Incompetente.* Inconveniens.

INCOMPETENTMENT. adv. m. De un modo no degut. *Incompetentemente.* Indebitè. || Sense jurisdicció. *Incompetentemente.* Illegitimè.

INCOMPLERT, Ó INCOMPLET, A. adj. Imperfet, que no está acabat. *Incompleto.* Incompletus, imperfectus.

INCOMPONIBLE. adj. Lo que no's pót compóndrer. *Incomponible, imposible.* Impossibilis.

INCOMPORTABLE. adj. ant. INSOPORTABLE.

INCOMPOSICIÓ. f. Falta de composició ó proporció entre las parts components. *Incomposicion.* Compositionis, proportionis defectus.

IMPOSSIBILITAT. f. Dificultat de compóndrerse una cosa ab altra. *Imposibilidad.* Insociabilium rerum repugnantia; impossibilitas, atis.

INCOMPOSTA. f. INCOMPOSICIÓ.

INCOMPOSTURA. f. INCOMPOSIBILITAT.

INCOMPREHENSIBILITAT. f. Suma dificultat en compénder ó sér comprés. *Incomprehensibilidad.* Incomprehensibilitas, atis, acatalepsia, æ.

INCOMPREHENSIBLE. adj. Lo que no's pót compénder. *Incomprehensible.* Incomprehensus.

INCOMPREHENSIO. f. INCOMPREHENSIBILITAT.

INCOMPRIMIBLE. adj. Lo que no's pót comprimir. *Incomprimible.* Quod comprimi non potest.

INCOMUNICABLE. adj. Lo que no's pót comunicar. *Incomunicable.* Quod communicari non potest.

INCOMUNICACIÓ. f. La qualitat de incomunicablè. *Incomunicabilidad.* Communiois impossibilitas.

INCONCÚS, A. adj. Ferm, incontestable. *Inconcuso.* Inconcusus.

INCONCUSAMENT. adv. m. Segurament, sense oposició ni disputa. *Inconcusamente.* Inconcusè.

INCONDUHENT. adj. Lo que no es apte pera algun fi. *Inconducente.* Incongruens.

INCONEGUT, DA. adj. DESCONEGUT.

INCONFÉS, SA. adj. for. Reo que nega 'l delict. *Inconfeso.* Non confessus.

INCONGRUÈNCIA. f. Desproporció, falta de propietat, de uniformitat. *Incongruencia.* Incongruentia, æ.

INCONGRUENT. adj. Impropi, no convenient. *Incongruente.* Impropius.

INCONGRUENTMENT. adv. m. Ab incongruència. *Incóngruamente, incongruentelemente.* Incongruenter.

INCONGRUITAT. f. INCONGRUÈNCIA.

INCÓNGRUO, A. adj. Impropi, no convenient. *Incóngruo.* Congruo, stipendio carens.

INCONJUGABLE. adj. Que no pót conjugarse. *Inconjugable.* Indeclinabilis.

INCONMENSURABILITAT. f. Qualitat de inconmensurable. *Inconmensurabilidad.* Immensi conditio.

INCONMENSURABLE. adj. INMENSURABLE, INMENS. || alg. Lo que no's pót medir ab tota igualtat ó ab una mida comú. *Inconmensurable, irrational.* Irrationalis, irrationalis.

INCONMUTABLE. adj. INMUTABLE. || Lo que no's pót commutar. *Inconmutable.* Incommutabilis.

INCONNEXIÓ. f. Falta de connexió ó unió de una cosa ab altra. *Inconexion.* Connexionis privatio. || fil. Independència de una cosa respecte de altra. *Inconexion.* Inconnexio, nis.

INCONNEXO, A. adj. Lo que no té connexió ab altra cosa. *Inconexo.* Inconnexus. || fil. Independent. *Inconexo.* Inconnexus. || pint. Se diu de la obra, las parts de la qual dissonan entre sí per rahó de la composició ó del colorido. *Desacordado.* Incohærens.

INCONQUISTABLE. adj. Lo que no's pót ó es difícil de conquistar. *Inconquistable.* Inexpugnabilis. || met. S' aplica al que no's deixa vèncer ab prechs, ni per interés. *Inconquistable.* Invictus, tenax.

INCONSEQUÈNCIA. f. Consequència contrària á un principi establert. *Inconsecuencia.* Inconsequentia, æ.

INCONSEQUENT. adj. Inconstant, faltat de conseqüència. *Inconsecuente, inconsequiente.* Inconsequens.

INCONSIDERABLE. adj. Lo que no's pòt considerar. *Inconsiderable.* Considerationi haud obnoxium.

INCONSIDERACIÓ. f. Indiscreció, imprudència. *Inconsideracion.* Incogitantia, æ.

INCONSIDERADAMENT. adv. m. Sense reflexió, incautament. *Inconsideradamente.* Immediate. || **INDISCRETAMENT.**

INCONSIDERAT, DA. adj. Temerari, indiscret, imprudent, inadvertit. *Inconsiderado, desconsiderado.* Imprudens.

INCONSOLABLE. adj. Qui no admet consol. *Inconsolable.* Inconsolabilis.

INCONSOLABLEMENT. adv. m. Sense consol. *Inconsolablemente.* Insolabiliter.

INCONSTÀNCIA. f. Lleugeresa de enteniment; facilitat en mudar de opinió. *Inconstancia.* Mobilitas, atis. || met. Varietat ó poca estabilitat en las cosas. *Inconstancia.* Inconstantia, æ. || Mudansa de fortuna en contrària. *Instabilidad, revés, vaiven.* Instabilitas, atis. || **INTERCADÈNCIA.**

INCONSTANT. adj. Variable. *Inconstante.* Varius. || Lleuger, fàcil en mudar de opinió. *Inconstante, veleta.* Volaticus.

INCONSTANTEMENT. adv. m. Lleugerament. *Inconstantemente.* Inconstanter.

INCONSTANTMENT. adv. m. Ab inconstància. *Inconstantemente.* Inconstanter.

INCONSTRUHIBLE. adj. gram. Lo que no's pòt construhir. *Inconstruible.* Quod traduci vel reddi non potest.

INCONSÚTIL. adj. Lo que no té costura. *Inconsutil.* Inconsutilis.

INCONTAMINABLE. adj. Lo que no pòt tenir màcula. *Incontaminable.* Incontaminabilis.

INCONTAMINAT, DA. adj. Pur, net, sense màcula. *Incontaminado.* Incontaminatus.

INCONTESTABLE. adj. Cert, evident. *Incontestable.* Certus. || Fals, injust, sense dret. *Incontestable.* Injustus.

INCONTINÈNCIA. f. Vida desarreglada, luxúria. *Incontinencia.* Incontinentia, æ. || Lleugeresa ó poch pes de alguna cosa. *Liviandad.* Levitas, atis. || met. **INCONSTÀNCIA.**

INCONTINENT, A. adj. Voluptuós, que no modera sas passions. *Incontinente.* Incontinens. || m. Qui no's conté en alguna cosa. *Incontinente.* Incontinens, tis. || adv. **ENCONTINENT.**

INCONTINENTI. adv. t. Desde luego, al instant. *Incontinenti, incontinente.* Statim, illicò.

INCONTINENTMENT. adv. m. Ab incontinència. *Incontinentemente.* Incontinenter.

INCONTRASTABLE. adj. **INCONQUISTABLE.** || Lo que no's pòt impugnar ab rahons sólidas. *Intrastable.* Inexpugnabilis.

INCONTROVERTIBLE. adj. Lo que no admet

dupte ni disputa. *Incontrovertible.* Incontroversus.

INCONVENCIBLE. adj. Qui no's pòt convèncer. *Inconvencible.* Invictus.

INCONVENIÈNCIA. f. Incomoditat. *Inconveniencia, desconveniencia, incomodidad.* Incomodum, i.

INCONVENIENT. adj. Incongruent. *Incongruente, inconveniente.* Incongruus. || m. Obstacle. *Inconveniente.* Incommodum, i. || Dany, perjudici. *Inconveniente.* Incommodum, i. || Incomoditat. *Inconveniente.* Incommodum, i.

INCONVERTIBLE. adj. Lo que no pòt mudar-se en altra forma. *Inconvertible.* Inconvertibilis. || **IMPENITENT.**

INCORDI. m. med. Bubó, mula, tumor en la illada de resulta del mal gállich. *Bubon, incordio.* Panucella, æ.

INCORPORACIÓ. f. Agregació, mescla. *Incorporacion, incorporo.* Conjunctio, nis.

INCORPORAL. adj. S' aplica á lo que no's pòt percibir ab los sentits externs. *Incorporal.* Incorporalis.

INCORPORALMENT. adj. m. Sense cos. *Incorporalment.* Incorporaliter.

INCORPORAR. v. a. Barrejar, unir una cosa ab altra pera que fassan un cos. *Incorporar.* Accorporo, as. || Agregar á algu en algun cos ó col·legi. *Incorporar.* Aliqui corpori, aut collegio aliquem adscribere.

INCORPORARSE. v. r. Agregarse unas personas á otras pera formar un cos. *Incorporarse.* Incorporo, as.

INCORPORAT, DA. p. p. *Incorporado.* Incorporatus.

INCORPOREITAT. f. Falta de cos, qualitat de lo que no'l té. *Incorporeidad.* Incorporalitas atis.

INCORPÓREO, A. adj. Lo que no té cos. *Incorpóreo.* Asomatus.

INCORRECCIÓ. f. Falta de correcció. *Incorrection.* Castigationis defectus; y mendum, i, en l' eserit.

INCORRECTAMENT. adv. m. Sin correccion. Vitiosè, mendosè.

INCORRECTE, A. adj. No corregit. *Incorrecto.* Incorrectus.

INCORREGIBILITAT. f. Obstinació, dificultat en corregirse. *Incorregibilidad.* Obstinatio, nis.

INCORREGIBLE. adj. Incapàs de correcció ó esmena. *Incorregible.* Acolastus.

INCORREGUT, DA. adj. ant. INCURS.

INCÓRRER. v. n. Càurer en falta. *Incurrir.* Incurro, is. || Junt ab los noms odi, culpa, indignació, etc. mereixerho. *Incurrir.* Incurro, is.

INCORRETGIBILITAT. f. INCORREGIBILITAT.

INCORRETGIBLE. adj. INCORREGIBLE.

INCORRIMENT. m. ant. INCURSIÓ. || **INCURRIMENT.**

INCORROMPUT, DA. adj. ant. INCORRUPTO.

INCORRUPCIÓ. f. Qualitat ó estat de lo que

no's corrompó podreix. *Incorrupeion*. Incorruptela, æ. || met. Puresa de vida y sanitat de costums. *Incorrupeion*. Sanctitas, atis.

INCORRUPTAMENT. adv. m. Sense corrupció. *Incorruptamente*. Incorruptè.

INCORRUPTÉ, A. adj. INCORRUPTIBLE. || met. No corromput, ni pervertit. *Incorrupto*. Indeprevatus. || S' aplica á la dona que no ha perdut la puresa virginal. *Incorrupta*. Incorrupta.

INCORRUPTIBILITAT. f. Qualitat que fa incapàs de corrupció. *Incorruptibilidad*. Incorruptibilitas, atis.

INCORRUPTIBLE. adj. Lo que no està subjecte á corrompre's. *Incorruptible*. Incorruptivus. || met. De suma integritat, que no pòt sér pervertit. *Incorruptible*. Incorruptus.

INCRASSAR. v. a. med. Espessir lo líquit. *Engrasar*, *ingrasar*. Concrasso, as.

INCREAT, DA. adj. Lo que no ha estat creat. *Increado*. Increatus.

INCREDIBILITAT. f. Repugnància, dificultat de sér cregut. *Incredibilidad*. Incredibilis, atis.

INCRÉDUL, A. adj. Qui no créu ó té dificultat en créurer. *Incrédulo*. Incredulus.

INCREDULITAT. f. Repugnància en créurer. *Incredulidad*. Incredulitas, atis. || Falta de fé ó creència catòlica. *Incredulidad*. Incredulitas, atis.

INCRÉIBLE. adj. Lo que no's pòt ó déu ó es molt difícil de créurer. *Incréible*. Inauditus.

INCREIBLEMENT. adv. m. De un modo increible. *Incréiblemente*. Incredibiliter.

INCREMENT. m. Aument. *Incremento*. Incrementum, i. || gram. Aument de síl·labas sobre las del nominatiu, y sobre la segona persona del verb. *Incremento*. Incrementum, i.

INCREMENTETET. m. *Incremento*, *aumento* pequeño. Incrementulum, i.

INCREPACIÓ. f. Reprehensió. *Increpacion*. Increpatio, nis.

INCREPADOR, A. m. y f. Qui increpa. *Increpador*. Objurgator, is.

INCREPAR. v. a. Repéndrer, renyar. *Increpar*. Inrepro, as.

INCRUENT. adj. Sense derramament de sanch. *Incruento*. Incruentus.

INCUBO. adj. S' aplica al dimoni que pren forma de home en lo tracte il·licit de las donas segons lo vulgo. *Incubo*. Incubus.

INCULCACIÓ. f. Obra de inculcar. *Inculcacion*. Inculcatio, nis.

INCULCAR. v. a. Repetir una mateixa cosa molts vegadas. *Inculcar*. Itero, as.

INCULPABLE. adj. Innocent. *Inculpable*, *inculpado*. Innoxius.

INCULPABLEMENT. adv. m. Innocentment, sense culpa. *Inculpablemente*, *inculpadamente*. Innocenter.

INCULPACIÓ. f. L' acte y efecte de inculpar. *Inculpacion*. Incusatio, nis.

INCULPADAMENT. adv. m. INCULPABLEMENT.
INCULT, A. adj. Erm, no cultivat. *Inculto*. Incultus. || met. Grosser, mal endressat, deixat. *Inculto*. Rusticus. || S' aplica al estil grosser. *Inculto*. Incultus stilus.

INCULTIVABLE. adj. Lo que es difícil ó no's pòt cultivar. *Incultivable*. Culturam non patiens.

INCULTIVAMENT. m. Falta de cultiu en las terras. *Incultura*. Incultus, us.

INCUMBÈNCIA. f. La obligació de fèr alguna cosa ó ser versat en ella. *Incumbencia*. Officium, ii.

INCUMBIR. v. n. Tocar, pertànyer, estar encarregat de alguna cosa. *Incumbir*. Incumbo, is.

INCURABLE. adj. Lo que no's pòt curar. *Incurable*, *insanable*. Insanabilis.

INCÚRIA. v. n. NEGLIGENCEA.

INCURRIMENT. m. L' efecte de incórrer en alguna falta. *Incurrimento*. Noxæ admissio.

INCURRIR. v. n. INCÓRRER.

INCURS, A. p. p. *Incurso*. Incursus.

INCURSÍO. f. mil. Correria. *Incurso*, *corretria*. Incursio, decursio, excursio, nis.

INDAGACIÓ. f. La acció de indagar. *Indagacion*. Requisitio, nis.

INDAGADOR, A. m. y f. Qui indaga. *Indagador*. Explorator, is.

INDAGAR. v. a. Averiguar, esbrinar. *Hurgar*, *indagar*. Indago, as.

INDAGAT, DA. p. p. *Indagado*. Indagatus.

INDE. m. ant. ANYIL.

INDECÈNCIA. f. Indecoro, falta de decència. *Indecencia*. Indecentia, æ. || Vileza. *Indecencia*, *vileza*, *villania*. Vilitas, atis. || LLUFA, 1, PET. 9.

INDECENT. adj. Indecorós. *Indecente*, *indecoroso*. Indecorus.

INDECENTÍSSIM, A. adj, sup. *Indecentísimo*. Valdè indecens.

INDECENTMENT. adv. m. Ab indecència. *Indecentemente*. Indecorè.

INDECIDIT, DA. adj. é

INDECÍS, A. adj. No decidit ó resolt. *Indeciso*. Indecisus. || Perplexo, duptós, indeterminat. *Indeciso*. Dubius.

INDECISIÓ. f. Irresolució. *Indecision*. Animi fluctuatio.

INDECLINABLE. adj. gram. Lo que no's pòt declinar. *Indeclinable*. Indeclinabilis. || gram. S' aplica al nom que no té més que un cas. *Indeclinable*. Indeclinabilis. || for. S' aplica á la jurisdicció que no's pòt declinar. *Indeclinable*. Irrecusableis.

INDECORO. m. Indecència, ignomínia. *Indecoro*. Indecorum, i. || Falta de respectu. *Indecoro*. Incivilitas, atis.

INDECORÓS, A. adj. Indecent, vil, indigne. *Indecoroso*. Indecorus.

INDECOROSAMENT. adv. m. Sense decoro. *Indecorosamente*. Indecorè.

INDEFECTIBILITAT. f. Qualitat de indefec-

tible. *Indefectibilidad*. Deficiendi impossibilitas.

INDEFECTIBLE. adj. Lo que no pòt faltar. *Indefectible*, *ineficiente*. *Indefectus*, *ineficiens*.

INDEFECTIBLEMENT. adv. m. De un modo indefectible. *Indefectibilmente*. *Indesinenter*.

INDEFENS, A. adj. Lo qui no 's pòt defensar. *Indefenso*. *Indefensus*.

INDEFENSABLE. adj. Lo que no pòt sér defensat. *Indefensable*. *Quod defendi*, *propugnari* nequit.

INDEFENSAT, DA, É INDEFÉS, A. adj. *INDEFENS*.

INDEFINIBLE. adj. Lo que no 's pòt definir. *Indefinible*. *Quod definiri* non potest.

INDEFINIDAMENT. adv. m. De un modo indefinit. *Indefinidamente*. *Indefinitus*.

INDEFINIT, DA. adj. Indeterminat, indecís. *Indefinito*, *indefinito*. *Indefinitus*. || lóg. Universal, indeterminat; se diu dels termes ó proposicions que no singularisan lo subjecte. *Indefinito*, *indefinito*. *Universalis*. || gram. Se diu dels noms, pronoms, etc. que tenen un sentit vago. *Indefinito*. *Indefinitus*. || mat. Lo que no té terme senyalat ó conegut. *Indefinito*, *indefinito*. *Indefinitus*; nullis terminis circumscriptus.

INDEGUDAMENT. adv. m. Il·licitament, sense deürerse. *Indebidamente*. *Indebitè*, *indebitò*, *illicitè*.

INDEGUT, DA. adj. Lo que no 's déu. *Indebido*. *Indebitus*. || Il·lícit, no permès. *Indebido*. *Nefas*, *ind.*; *illicitus*.

INDELEBLE. adj. Lo que no 's pòt borrar. *Indeleble*. *Indelebilis*; non delendus; non delebilis.

INDELEBLEMENT. adv. m. De un modo indeleble. *Indeleblemente*. *Perpetuò*, *indelebiliter*.

INDELIBERACIÓ. f. Falta de reflexió. *Indeliberacion*. *Imprudencia*, *æ*, *temeritas*, *atis*, *indeliberatio*, *nis*.

INDELIBERADAMENT. adv. m. Sense deliberació. *Indeliberadamente*. *Imprudenter*, *indeliberatè*, *temerè*, *inconsultò*.

INDELIBERAT, DA. adj. Sense deliberació. *Indeliberado*. *Indeliberatus*; *imprudenter factum*.

INDEMNE. adj. Exempt, llibre, sense dany. *Indemne*. *Indemnis*, *exemptus*.

INDEMNISACIÓ. f. Ressarciment del dany causat. També 's dóna aquest nom á un acte per lo qual los veraders propietaris de las manufacturas prometen indemnizar al qui representa al empresari. *Indemnizacion*, *indemnidad*. *Damni compensatio*.

INDEMNISAR. v. a. Reparar lo dany. *Indemnizar*. *Damnum præstare*.

INDEMNISAT, DA. p. p. *Indemnizado*. *Damno absolutus*.

INDEMNITAT. f. Exempció de dany. *Indemnidad*. *Indemnitas*, *atis*.

INDESCOMPONIBLE. adj. Lo que no 's pòt

descompóndrer. *Indescomponible*. *Quod dissolvi* non potest.

INDEPENDÈNCIA. f. Llibertat, falta de dependència. *Independencia*. *Summa libertas*.

INDEPENDENT. adj. Llibre; sense subjecció ni dependència. *Independiente*, *independente*. *Liber*.

INDEPENDENTISME. m. Secta de heretges que componian una espècie de anarquia que destrueix tota dependència, superioritat y distinció en iglésia y govern. Existeix en Inglaterra y altres colònias sevas de América. *Independentismo*. *Independentium secta*.

INDEPENDENTMENT. adv. m. Ab independència. *Independientemente*, *independentemente*. *Citrà*, *extrà* subjectionem. || adv. m. FORA DE AIXÓ.

INDESTRUCTIBLE. adj. Lo que no 's pòt destruir. *Indestructible*. *Quod vastari*, *deleri*, *excidi* non potest.

INDETERMINABLE. adj. Lo que no 's pòt determinar. *Indeterminable*. *Quod definiri* non potest. || Qui no s' acaba de determinar ó resóldrer. *Indeterminable*. *Dubius*, *anceps*.

INDETERMINACIÓ. f. Irresolució. *Indeterminacion*. *Dubitatio*, *fluctuatio*, *nis*.

INDETERMINADAMENT. adv. m. Sense determinació. *Indeterminadamente*, *irresolutamente*. *Fluctuanter*, *dubiò*.

INDETERMINAT, DA. adj. Irresolut, indecís, qui no sab quin partit pèndrer. *Indeterminado*. *Dubius*, *anceps*; *animi pendens*, *animo fluctuans*. || No assolat ó assenyalat. *Indeterminado*. *Indistinctus*. || lóg. *INDEFINIT*.

INDEVOCIÓ. f. Falta de devoció. *Indevocion*. *Indevotio*, *nis*.

INDEVOT, A. adj. Qui no té devoció. *Indevoto*, *tibio*. *Indevotus*, *minimè pius*; *ad pietatem frigide affectus*. || Qui es poch afecte á alguna persona. *Indevoto*. *Minime studiosus*.

INDEVOTAMENT. adv. m. Sense devoció. *Indevotamente*. *Indevotè*.

INDEX. m. ant. *INDEXE*.

INDI, A. m. y f. Natural de Índia. *Indio*. *Indus*. || Pasta y planta de que 's fá 'l color blau. *Añil*, *glasto*. *Glastum*, *i*, *isatis*, *is*.

COLOR DE INDI. 'L blau. *Añil*, *indico*. *Indicus*, *cæruleus color*.

ÍNDIA. f. Gran país del Àssia oriental. *India*. *Índia*, *æ*. || met. Abundància de riquesas ó cosas preciosas. *India*. *Divitiarum copia*.

TROBAR LAS INDIAS. fr. met. ab. que s' explica que algú ha trobat medis ocults de fér caudal ó de sér rich. *Encontrar* ó *hallar la piedra filosofal*. *Lapidem philosophicum invenire*.

VALER UNA ÍNDIA. fr. Sér una cosa de molta estimació y preu. *Valer un ojo de la cara*; *valer un potost*. *Maximi pretii esse*.

INDIÀ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Índias. *Indiano*, *indio*, *indico*. *Indus*, *indicus*, *indianus*.

INDIANA. f. Tela de cotó de várias dimensions y amplàrias, pintada de diversos colors, y dita així perquè en altre temps la portaven de Índias. *Indiana*. *Gossypina coloribus distincta tela*. || Un dels estats units de la América septentrional. *Indiana*. Indiana, æ. || pl. PINTATS.

INDICACIÓ. f. Acte y efecte de indicar. *Indicacion*. *Indicium*, ii.

INDICANT. adj. Lo que indica. *Indicante*. Index.

INDICAR. v. a. Tocar, mostrar breument. *Indicar*. Indico, as. || Demostrar, senyalar. *Indicar*. Indico, as. || Explicar. *Indicar*. Signo, as.

INDICAT, DA. p. p. *Indicado*. *Indicatus*.

INDICATIU, VA. adj. Lo que indica ó serveix pera indicar. *Indicativo*, *indicatorio*. Index. || m. gram. Modo dels verbs que indica senzillament la acció. *Indicativo*. *Pronuntiativus modus*.

INDICCIÓ. f. Convocació per junta sinodal. *Indiccion*. *Indictio*, nis. || cron. Período que 's forma contant de 15 en 15 anys, de qual càlcul s' usa en las butllas pontificias. *Indiccion*. *Indictio*, nis.

ÍNDICE. m. Llista, taula dels capítols de un llibre. *Índice*. Index, icis. || Lo segon dit de la ma, comensant pel pólzer. *Índice*. Index, icis; salutaris digitus. || Entre comerciants y teneduria de llibres, lo llibre compost de 24 fullas, que 's porta per orde alfabètic, de que se serveixen pera trobar fàcilment sobre 'l llibre major ó altre 'ls comptes ó relacions de interès. *Índice*. Index, icis.

INDICI. m. Senyal, anunci, pronóstich, nota que indica lo ocult. *Indicio*. *Indicium*, ii. || Anunci, pronóstich, senyal. *Indicio*. *Significatus*, us. || Sospita. *Indicio*. *Suspicio*, nis. || Proba. *Indicio*. *Testatio*, nis. || Avís, y noticia. *Indicio*. *Significatio*, nis.

INDICIS VEHEMENTS. for. Aquells que mouhen de tal modo á créurer á algú reo de un delict, que ells sols equivalen á una proba semiplena. *Indicis vehementes*. Indicia vehementer probantia.

INDICIADOR, A. m. y f. Qui indicia. *Indiciador*. Reum indicia faciens.

INDICIAR. v. a. for. Descubrir algun reo per indicis. *Indiciar*. Reum indicia facere.

INDIFERÈNCIA. f. Disposició del ánimo que no 'ns inclina més á una part que á altra. *Indiferencia*. *Adiaphoria*, *indifferentia*, æ. || Fredor, falta de activitat, ó afecte. *Frialdad*, *indiferencia*. *Remotio*, nis.

INDIFERÈNCIA DE CONTRADICCIÓ. teol. La que hi ha pera fèr ó no alguna cosa. *Indiferencia de contradiccion*. *Indifferentia contradictionis*.

INDIFERÈNCIA DE CONTRARIETAT. teol. La que hi ha pera fèr una cosa ó la contrària, com callar ó parlar. *Indiferencia de contrariedad*. *Indifferentia contrarietatis*.

INDIFERÈNCIA DE DIVERSITAT. teol. La que hi ha pera fèr una cosa ó altra, que ni es contradicció ni contrària, com jugar ó passejar. *Indi-*

ferencia de diversidad. *Indifferentia diversitatis*.

INDIFERENT, A. adj. Comú, neutral, que no s' inclina més á una cosa que á altra. *Indiferente*. *Indifferens*. || Lo que no importa que sia de un modo ó de altre. *Indiferente*. *Indifferens*. || Poch interessant. *Indiferente*. *Promiscuus*. || Lo que pòt pèndrerse en bon ó mal sentit. *Indiferente*. *Medius*. || teol. Lo que no es bo, ni mal. *Indiferente*. *Indifferens actus*. || pl. Heretges que tot ho miraban ab indiferència. *Adiaforistas*, *indiferentes*. *Adiaphoristæ*.

INDIFERENTMENT. adv. m. Indistinctament, sense diferència. *Indiferentement*. *Indifferenter*, *indiscriminatum*, *promiscuè*.

INDIFERENTISME. m. Secta de indeferentistas. *Indiferentismo*. *Indifferentismus*, i.

INDIFERENTISTAS. m. pl. Luterans de Alemany, que aprovan to'las las confessions y símbols, de modo que pera ells tots són indiferents. *Indiferentistas*. *Indifferentistæ*, arum.

INDÍGENA. adj. Natural del país ó lloch de que's tracta. *Indigena*. *Indigena*, æ.

INDIGÈNCIA. f. Pobresa, misèria. *Indigencia*. *Inopia*, æ.

INDIGENT. adj. Miserable. *Indigente*. *Egens*, *indigens*.

INDIGEST, A. adj. Dificil ó que no's pòt digerir. *Indigestible*, *indigesto*. *Indigestus*. || met. Confús, desordenat. *Indigesto*. *Inordinatus*.

INDIGESTIÓ. f. Cruèsa. *Indigestion*. *Indigestio*, nis.

INDIGETS. m. pl. Pobles de Catalunya entre las faldas dels Pirineus y 'l riu Ter. *Indigetas*. *Indigetæ*, orum.

INDIGNACIÓ. f. Enuig, ira, enfado. *Indignacion*. *Ira*, æ. || ret. Figura ab que l' orador manifesta indignació contra qui la mereix. *Indignacion*. *Indignatio*, nis.

INDIGNADAMENT. adv. m. Ab indignació. *Enojadamente*, *con indignacion*. *Indigné*.

INDIGNADÍSSIM, A. adj. sup. *Indignadissimo*. Valdè indignatus.

INDIGNAMENT. adv. m. Sense mèrit. *Indignamente*. *Indigné*. || INÍQUAMENT.

INDIGNAR. v. a. Enfadar, irritar. També s' usa com recíproch. *Indignar*. *Irrito*, as.

INDIGNAT, DA. p. p. *Indignado*. *Indignatus*. **INDIGNE, A.** adj. Qui no es digne. *Indigno*. *Indignus*. || Procehiment, acció indecorosa, vil, despreciable. *Indigno*. *Indignus*.

INDIGNÍSSIM, A. adj. sup. *Indignissimo*. *Indignissimus*.

INDIGNÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Indignissimamente*. *Indignissimè*.

INDIGNITAT. f. Falta de mèrit y disposició pera alguna cosa. *Indignidad*. *Indignitas*, atis, *probrum*, i.

INDIO, A. adj. INDÍ.

INDIOT. m. GALL DINDI,

INDIRECTA. f. Llatinada. *Indirecta*. Circumlocutio; obliqua, simulata, locutio.

INDIRECTAMENT. adv. m. De un modo indirecte. *Indirectamente*. Obliquè. || Ab dissimulo. *Indirectamente*. Dissimulanter, indirectè.

INDIRECTE, A. adj. Lo que s'encamina directament al fi. *Indirecto*. *Indirectus*. || Fort. *Indirecto*. *Indirectus*. || lòg. S' aplica á certs modos de argüir que no conclouhen tant clarament com lo directe. *Indirecto*. *Indirectus*.

INDISCIPLINA. f. Falta de subordinació. *Indisciplina*. *Indisciplina*, æ.

INDISCIPLINABLE. adj. Incapàs de disciplina. *Indisciplinable*. *Indocilis*.

INDISCIPLINAT, DA. adj. Qui no té disciplina ó instrucció. *Indisciplinado*. *Indoctus*.

INDISCRECIÓ. f. Imprudència, inconsideració, tonteria. *Indiscrecion*. *Inconsideratio*, nis.

INDISCRET, A. adj. Inconsiderat, imprudent. *Indiscreto*. *Improvidus*.

INDISCRETAMENT. adv. m. Sense discreció, ni prudència. *Indiscretamente*. *Incautè*. || Temerariament. *Indiscretamente*. *Temerè*; præcipiti animo.

INDISCULPABLE. adj. Lo que no té disculpa. *Indisculpable*. *Inexcusabilis*.

INDISERT, A. adj. Qui no es eloqüent. *Inelegante*, *inelocuente*. *Indisertus*.

INDISERTAMENT. adv. m. Sense eloqüència. *Inelegantemente*. *Indisertè*.

INDISPENSABLE. adj. Lo que no's pòt dispensar. *Indispensable*. *Inexcusabilis*. || Lo que es necessari ó molt regular que succehesca. *Indispensable*. *Necessarius*.

INDISPENSABLEMENT. adv. m. Precisament. *Indispensablement*. *Necessariò*, præcisè.

INDISPOSAR. v. a. Privar de la disposició convenient. *Indisponer*. *Aptitudinem adimere*. || Introduhir discòrdia ó desunió. *Malquistar*, *indisponer*. *Alieno*, as; discòrdias serere.

INDISPOSARSE. v. r. Enfadar-se, irritar-se. *Indisponer-se*. *Alienari*. || Sentir-se faltat de salut. *Indisponer-se*. *Malè affici*.

INDISPOSAT, DA. p. p. *Indispuesto*. *Malè affectus*.

INDISPOSICIÓ. f. Falta de disposició. *Indisposicion*. *Impotentia*, æ. || Alteració en la salut. *Indisposicion*. *Valetudo*, *invaletudo*, inis.

INDISPOST, A. adj. Faltat de salut. *Enfermo*, *indispuesto*. *Valetudinarius*.

INDISPUTABLE. adj. Clar, evident. *Indisputable*. *Certus*.

INDISPUTABLEMENT. adv. m. De un modo indisputable. *Indisputablement*. *Sine controversia*.

INDISSOLUBILITAT. f. Qualitat de indissoluble. *Indisolubilidad*, *insolubilidad*. *Insolubilitas*, atis.

INDISSOLUBLE. adj. Lo que no's pòt disòldrer ó desunir. *Indissoluble*, *insoluble*. *Indissolubilis*.

INDISSOLUBLEMENT. adv. m. De un modo

indissoluble. *Indissolublemente*. *Insolubiter*, *indissolubiter*.

INDISTINCCIÓ. f. Agraví per privar de prerogatives ó distincions. *Indistincion*. *Inordinatio*, nis.

INDISTINCT, A. adj. Lo que no's distingeix; molt semblant. *Indistinto*. *Indistinctus*. || Confús, barrejat. *Indistinto*. *Indistinctus*, *indiscretus*.

INDISTINCTAMENT. adv. m. Sense distinció. *Indistintamente*. *Indistinctè*.

INDIVIDIT, DA. adj. INDIVÍS.

INDIVIDUACIÓ. f. Abstracció del individuó. *Individuacion*, *individualidad*. *Individua*, orum. || fil. Acció ó qualitat que individua. *Individuacion*. *Individuitas*, atis, *individuatio*, nis.

INDIVIDUAL. adj. Propi ó peculiar de cada individuó. *Individual*. *Singularis*.

INDIVIDUALISAR. v. a. INDIVIDUAR.

INDIVIDUALITAT. f. INDIVIDUACIÓ. || f. Facultat intel·lectual que percebeix aquella calitat dels objectes que 'ls separa uns de altres donant á cada un una existència particular, única, aislada é individual. *Individualidad*. *Individualitas*, atis. || L'òrgan ó punt que correspon á esta facultat frenològicament considerat y ocupa la part superior del nas en l'os coronat. *Individualidad*. *Individualitatis organus*.

INDIVIDUALMENT É INDIVIDUAMENT. adv. m. Ab individuació, ab distinció. *Individualmente*. *Distinctè*. || Inseparablement. *Individualmente*. *Strictim*, *indissolubiter*, *indivisè*.

INDIVIDUAR. v. a. Especificar. *Individuar*, *individualizar*. *Enucleo*, as.

INDIVIDUAT, DA. p. p. *Individuado*, *individualizado*. *Enucleatus*.

INDIVIDUITAT. f. ant. INDIVIDUACIÓ.

INDIVÍDUO. m. Particular en cada espècie. *Individuo*. *Individuum*, ii. || La pròpia persona; com: cuydar del individuó. *Individuo*. *Sibi ipsi*. || adj. INDIVIDUAL.

INDIVÍS, A. adj. No dividit. *Indiviso*, *proindiviso*. *Indivisus*, *indiscretus*.

INDIVISAMENT. adv. m. Sense divisió. *Indivisamente*. *Indisibiliter*.

INDIVISIBILITAT. f. Qualitat de indivisible. *Indivisibilidad*. *Divisionis incapacitas*, *impossibilitas*, *inseparabilitas*.

INDIVISIBLE. adj. Lo que no's pòt dividir. *Indivisible*, *individuo*. *Individuus*.

INDIVISIBLEMENT. adv. m. Sense divisió. *Indivisiblement*. *Indivisibiliter*.

INDOBLEGADÍS, SA. adj. INFLEXIBLE.

INDÓCIL. adj. Tossut, enterch, indisciplinable. *Indócil*. *Indocilis*.

INDOCILITAT. f. Duresa de geni, tossuneria. *Indocilidad*, *indocibilidad*. *Indocibilis*, atis.

INDÓCILMENT. adv. m. De un modo indócil. *Indócilmente*. *Indocili animo*.

INDOCTAMENT. adv. m. Ignorantment. *In-*

doctamente, ignorantemente. Indoctè, ineruditè.

INDOCTE, A. adj. Ignorant, idiota, poch instruhit. *Indocto. Indoctus.*

INDOCTÍSSIM, A. adj. sup. *Indoctissimo. Indoctissimus.*

INDOLE. f. Geni, inclinació, natural. *Indole. Indoles, is.*

INDOLÈNCIA. f. Insensibilitat, privació de dolor. *Indolencia. Indolentia, æ. || Necedat, galbana, simplexa. Indolencia. Socordia, æ.*

INDOLENT. adj. Insensible als objectes que mouhen á altres. *Indolente. Segnis, lentus.*

INDOMABLE adj. Lo que no's pòt domar ó subjectar. *Indomable, indomesticable. Indomitus. || met. Dit dels afectes ó passions que no's deixan fàcilment reduhir á lo que's vól. Indomable. Indomabilis, inflexibilis.*

INDOMAT, DA. adj. *INDÓMIT.*

INDOMESTICABLE. adj. *INDOMABLE.*

INDOMESTICAT, DA. adj. Lo que està sense domesticar. *Indomesticado. Indomitus.*

INDÓMIT, A. adj. Intractable, indomable, fer; se diu dels caballs sense domar. *Indómito. Indomitus. || Disolut, desenfrenat. Indómito. Effrenatus. || met. Lo que està sèns, ó no's vól subjectar ni corregir. Indómito. Indomitus.*

INDOTACIÓ. f. for. Falta de dotació. *Indotacion. Indotatio, nis.*

INDOTAT, DA. adj. Lo que està sense dot. *Indotado. Indotatus.*

INDUBITABLE. adj. Lo que no's pòt dubtar. *Indubitabile. Indubitabilis.*

INDUBITABLEMENT. adv. m. Certament, sense poderse dubtar. *Indubitabilmente. Indubitabiliter.*

INDUBITADAMENT. adv. m. Certament, segurament, sèns dubte. *Indubitadamente. Indubitatè.*

INDUBITAT, DA. adj. Evident, constant, segur, cert. *Indubitado. Indubitatus.*

INDUCCIÓ. f. Persuasió. *Induccion, inducimient. Inductio, nis. || ret. Argument en lo que per la enumeració dels particulars s' infereix la proposició que s' ha de probar. Induccion. Epagoge, es.*

INDUCTIU, VA. Lo que induheix ó té virtut pera induhir. *Inductivo. Inducens, suádens.*

INDUHIDOR, A. m. y f. Qui induheix. *Induidor. Suassor, is.*

INDUHIMENT. m. *INDUCCIÓ. 1.*

INDUHIR. v. a. Persuadir, incitar, móurer. *Inducir. Excito, incito, as. || Enredar en alguna cosa. Inducir. Incapistro, as.*

INDUHIT, DA. p. p. *Inducido. Inductus.*

INDULGÈNCIA. f. Complacència, sobrada benignitat ó dissimulació. *Indulgencia. Indulgentia, æ. || Facilitat en perdonar culpas ó concedir gràcias. Indulgencia. Indulgentia, æ. || Perdó que dona la Glésia de las penas degudas per los pecats. Indulgencia. Remissió, nis, indulgentia, æ.*

INDULGÈNCIA PARCIAL. La que sols perdona part. *Indulgencia parcial. Partialis indulgentia. || || ||*

INDULGÈNCIA PLENÀRIA. La que perdona tota la pena. *Indulgencia plenaria. Plenaria indulgentia, remissio.*

INDULGENT. adj. Benigne, condescendent, fàcil en perdonar y dissimular. *Indulgent. Indulgens.*

INDULGENTMENT. adv. m. De un modo indulgent. *Indulgentemente. Indulgenter.*

INDULT. m. Privilegi, gràcia, concessió, permissió. *Indulto. Indultum, i. || Gràcia en que 'l Sumo Pontífice dispensa en lo dret comú. Indulto. Pontificia, pontifica gratia. || Perdó, exempeió graciosa de la llei ó altra qualsevol obligació. Indulto. Venia, æ.*

INDULTAR. v. a. Perdonar, donar indult. *Indultar. Parco, ignosco, is. || Eximir de alguna llei ú obligació. Indultar. A lege vel officio solvere.*

INDULTAT, DA. p. p. *Indultado. Immunitate donatus.*

INDULTARI. m. Qui per gràcia pontificia podia concedir beneficis eclesiàstichs. *Indultario. Ecclesiastica beneficia per pontificiam concessionem conferens.*

INDÚSTRIA. f. Enginy, manya, destresa, habilitat. *Industria. Industria, æ.*

DE INDÚSTRIA. m. adv. A dretas, de propòsit. *Industriosamente, de industria. Consilio.*

DE MA PRÓPIA INDÚSTRIA. m. adv. *Con mi propia industria. Meo Marte.*

INDUSTRIAL. adj. Pertanyent á la indústria. *Industrial. Artificiosus.*

INDUSTRIAR. v. a. Ensenyar, instruhir, *Industriar. Instruo, is.*

INDUSTRARISE. v. a. *ENGINEYARSE.*

INDUSTRIÓS, A. adj. Hàbil, destre. *Industrioso. Industrius. || Ingeniós, astut. Industrioso. Industriosus.*

INDUSTRIOSAMENT. adv. m. Ab indústria. *Industriosamente. Industriosè. || PRIMOROSAMENT.*

INÉDIT, A. adj. Escrit no publicat. *Inédito. Ineditus.*

INEFABILITAT. f. Dificultat de explicar ab propietat una cosa. *Inefabilidad. Ineffabilitas, atis.*

INEFABLE. adj. Inexplicable. *Inefable. Ineffabilis.*

INEFABLEMENT. adv. m. Sense poderse explicar. *Inefablemente. Ineffabiliter.*

INEFICÀCIA. f. Falta de virtut ó activitat. *Ineficacia. Imbecilitas, atis. || teol. Ineficacia. Ineficacia, æ.*

INEFICÀS. adj. Débil, faltat de virtut y activitat. *Ineficaz. Inefficax. || Inútil, insignificant. Ineficaz. Inutilis.*

INENARRABLE. adj. *INEXPLICABLE, INEFABLE.*

INEPCIA. f. *INEPTITUT.*

INEPTAMENT. adv. m. Sèns aptitut ni porció. *Ineptamente. Ineptè.*

INEPTE, A. adj. Inútil, inhàbil. *Inepto*. Ineptus. || Ximple, tonto. *Inepto*. Ineptus, insulsus.

INEPTÍSSIM, A. adj. sup. *Ineptissimo*. Ineptissimus.

INEPTITUT. f. Falta de aptitud ó habilitat. *Ineptitud*, *inepcia*. Ineptitudo, inis.

INÈRCIA. f. Peresa, droperia, inacció. *Inercia*. Inertia, æ. || fis. Persistència de moviment ó quietut que té un cos fins que una causa més enèrgica la contraresta. *Inercia*. Inertia, æ.

INERME. adj. Desarmat. *Inerme*. Inermis.

INERRABLE. adj. Que no 's pòt errar. *Inerrable*. Inerrans.

INERRANT. adj. astron. Fixo, sense moviment. *Fijo*, *inerrante*. Inerrabilis.

INERT, A. adj. Dessidiós, mandra, dropo. *Inerte*. Iners, ignavus. || fis. y med. QUIET, PARALISAT.

INERUDIT, A. adj. INDOCTE.

INERUDITAMENT. adv. m. INDOCTAMENT.

INESCRUTABILITAT. f. Impenetrabilitat en lo moral. *Inescrutabilidad*, *impenetrabilidad*. Impenetrabilias, atis.

INESCRUTABLE, É INESCUDRINYABLE. adj. Lo que no 's pòt averiguar. *Inescrutable*, *inescudrinable*, *impenetrable*. Inescrutabilis.

INESCUSABLE. adj. Lo que no 's pòt escusar ó no admet disculpa. *Inexcusable*. Inexcusabilis. || Forsós, necessari, inevitable. *Inescusable*. Inexcusabilis.

INESCUSABLEMENT. adv. m. Sèns excusa. *Inescusablement*, *Necessariò*.

INESPERADAMENT. adv. m. Sèns esperar-se. *Inesperadamente*. Antè expectatum.

INESPERAT, DA. adj. Lo que esdevé sèns esperar-se. *Inesperado*. Inesperatus.

INESTIMABILITAT. f. Qualitat de inestimable. *Inestimabilidad*. Inæstimabilias, atis.

INESTIMABLE. adj. De ninguna estimació ni valor. *Inestimable*. Inæstimabilis. || Lo que excedeix tola estimació ó que no's pòt estimar tant com mereix. *Inestimable*. Inæstimabilis.

INEVITABLE. adj. Lo que no 's pòt evitar. *Inevitable*. Inevitabilis.

INEVITABLEMENT. adv. m. Sense poderse evistar. *Inevitablemente*, *inescusablement*. Inevitabiliter.

INEXACTE, A. adj. Sèns exactitut. *Inexacto*. Imperfectus.

INEXACTITUT. f. Falta de exactitut. *Inexactitud*. Curæ, diligentiae defectus. || Imperfecció. *Inexactitud*. Imperfectio, nis.

INEXECUCIÓ. f. Falta de compliment en lo pactat. *Inobservancia*. Inobservantia, æ.

INEXISTÈNCIA. f. Falta de existència. Altres la prenen per la existència de una cosa en altra ab íntima unió. *Inexistencia*. Inexistentia, æ.

INEXISTENT. adj. Lo que no existeix. Altres entenen lo que existeix en altra cosa. *Inexistente*. Inexistens.

INEXORABLE. adj. Incapàs de compadéixer-se. *Inexorable*. Adamantinus.

INEXPERIÈNCIA. f. Falta de experiència. *Inexperiencia*. Inexperientia, æ.

INEXPERIMENTAT, DA, É INEXPERT, A. adj. Qui no té experiència. *Inexperto*. Inexpertus.

INEXPIABLE. adj. Lo que no 's pòt expiar. *Inexpiable*. Inexpiables; nullo piaculo eluendus.

INEXPLICABLE. adj. Lo que no 's pòt explicar. *Inexplicable*. Inexplicabilis.

INEXPUGNABLE. adj. Insuperable, invencible, inconquistable. *Inexpugnable*. Inexpugnabilis. || met. Ferm, constant. impersuadible. *Inexpugnable*, *inconquistable*. Inexpugnabilis.

INEXTENS, A. adj. Lo que no té extensió. *Inextenso*. Inextensus.

INEXTINGIBLE. adj. Lo que no 's pòt extinguir. *Inextinguible*. Inextinguibilis. || Lo que es de una perpètua ó llarga duració. *Inextinguible*. Perpetuus.

INEXTRICABLE. adj. Lo que no 's pòt entèndrer ni posar en clar. *Inextricable*, *indecifrible*. Inextricabilis.

INFACIBLE. adj. Lo que no pòt sér fèt. *Infactible*. Quod fieri nequit.

INFÆL. adj. ant. INFEL.

INFAL-LIBILITAT. f. Impossibilitat de errar. *Infalibilidad*. Infalibilias, atis.

INFAL-LIBLE. adj. Lo que no pòt enganyar ni enganyarse, y sols es Dèu. *Infalible*. Certissimus. || Indefectible, lo que no pòt faltar. *Infalible*, *indefectible*. Indeficiens.

INFAL-LIBLEMENT. adv. m. Ab infal-libilitat, *infaliblement*. Certissimè.

INFAMACIÓ. f. La acció de infamar. *Infamacion*. Infamatio, nis.

INFAMADOR, A. m. y f. Qui infama. *Infamador*. Obtrectator, infamator, is.

INFAMAR. v. a. Llevar la fama. *Disfamar*, *infamar*. Noto, as.

INFAMAT, DA. p. p. *Infamado*. Infamatus.

INFAMATORI, A. adj. Lo que infama ó descredita. *Infamatorio*, *infamativo*, *disfamatorio*. Infamans.

INFAME. adj. De mala fama ó reputació, desacreditat. *Infame*. Infamis. || Despreciable, vil, ignominiós. *Infame*. Infamis. || Lo que infama. *Infame*. Infamis.

INFAMEMENT. adv. m. Ab infàmia. *Infamemente*. Turpiter, ignominiosè. || Vilment. *Infamemente*, *vilmente*. Fœdè.

INFÀMIA. f. Deshonra, ignomínia, oprobí. *Infamia*. Infamia, æ. || Maldat, vilesa. *Infamia*. Turpitud, inis. || Paraula afrontosa. *Infamia*. Probrum, i.

PURGAR LA INFÀMIA. fr. for. que 's deya del reo cómplice en un delict, que havent declarat contra són company, no era tingut per testimoni idóneo, per estar infamat del delict, y posantlo en

lo torment, ratificant allí sa declaració, 's deya que purgava la infàmia y quedava sòlida la declaració. *Purgar la infamia*. Infamiam compurgare.

INFÀNCIA. f. Edat de la persona fins als set anys. *Infancia*. Infancia, æ. || met. Lo primer estat ó principi de qualsevol cosa. *Infancia*. Infancia, æ.

INFANDO, A. adj. Indigne de dirse. *Infando*. Infandus.

INFANSÓ. m. Lo noble ó hidalgo exempt de tot servey. *Infanzon*. Nobili genere natus.

INFANSONIA. f. Qualitat del infansó. *Infanzonia*. Ingenui viri genus.

INFANT. m. Noy que encara no sab parlar. *Infante*. Infans, tis. || Qualsevol dels fills del rey á excepció del primogénit. *Infante*. Regis filius. || FILL. || mil. Soldat de á peu. *Infante*. Pedes, itis.

INFANTS Y ORATS DIUEN LAS VERITATS. ref. Adverteix que la veritat se troba freqüentment en las personas que no són susceptibles de reflexió, de artificio ni dissimulo. *Los niños y los locos dicen las verdades*. Et puer et demens verum persæpius ajunt.

L' INFANT Y LA PASTA EN LO JULIOL SE GLÁSSA. ref. Denota 'l cuydado que 's déu tenir en ditas cosas y altras naturalment delicadas. *La masa y el niño en verano han frio*. Mollia molliter sunt tractanda.

L' INFANT Y 'L PEIX EN LA AYGUA CREIX. ref. Se diu de las criaturas de bolquers, per lo mòlt que 'ls rentan, ó porque quasi sempre van mullats de orins. *Los peces y los niños en las aguas son crecidos*. Parvulus increscit madidus ceu piscisin unda.

QUÉ FAN LOS INFANTS? LO QUE VEUEN FÉR ALS GRANS. ref. L' EXEMPLE DELS MAJORS FÁ BONS Ó MALS ALS MENORS.

INFANTA. f. Noya fins als set anys. *Infanta*. Infans fœmina. || Filla del rey ó casada ab un fill de ell. *Infanta*. Regina regis filia.

INFANTAMENT. m. ant. PART.

INFANTAR. v. a. ant. CONCERIR. || ant. PARIR.

INFANTEA. f. ant. INFÀNCIA.

INFANTAT. m. Terreno ó rendas que s' aplican á un infant pera aliments. *Infantado*. Territorium infantis.

INFANTERIA. f. Soldats de á peu. *Peonaje*, *infanteria*. Peditatus, us.

INFANTERIA DE LÍNEA. La que formada en divisions, batallons ó de altre modo combat sempre unida, y constitueix en las accions lo principal cos de la batalla. *Infanteria de linea*. Agmen, inis.

INFANTERIA LLEUGERA. La que fora de las líneas fá 'l servey de las avansadas, descubertas, etc. combat en partidas soltas, y en las accions s' ocupa principalment en distráurer al enemich, acosarlo pels flanchs, fatigarlo, y perseguirlo en sas retiradas, observar son moviments, y cubrir los del propi exercit. *Infanteria lijera*. Velites, um.

INFANTESA. f. ant. INFÀNCIA.

INFANTESSA. f. ant. INFANTA.

INFANTICIDA. m. y f. Matador de infants. *Infanticida*. Infanticida, æ.

INFANTICIDI. m. Mort violenta de un infant. *Infanticidio*. Infanticidium, ii.

INFANTIL. adj. Cosa de infant ó de la infància. *Infantil*. Ad pueritiam pertinens; infanilis.

INFANTÓ. m. d. *Infantito*. Infantulus, i.

INFATIGABLE. adj. Incansable. *Infatigable*. Indefessus.

INFATIGABLEMENT. adv. m. Incansablement. *Infatigablement*. Indefessè.

INFATUACIÓ. f. Torpesa de la rahó. *Infatuacion*. Infatuatio, nis.

INFATUAR. v. a. Entontir. *Infatuare*. Infatuo, as.

INFATUAT, DA. p. p. *Infatuado*. Infatuatus.

INFAUST, A. adj. Funest, desgraciat. *Infausto*. Obscœnus.

INFAUSTAMENT. adv. m. Ab desgràcia ó infelicitat. *Infaustamente*, *azarosamente*. Infaustè.

INFAUSTÍSSIM, A. adj. sup. *Infaustisimo*. Infaustissimus.

INECCIÓ. f. Corrupció, contagi. *Infeccion*. Infectio, corruptio, nis. || PUTREFACCIÓ.

INECCIONAR. v. a. INFICIONAR.

INECCIONAT, DA. p. p. INFICIONAT.

INFECTAR. v. a. INFICIONAR.

INFECTE, A. adj. INFICIONAT.

INFECUNDITAT. f. Esterilitat. *Infecundidad*. Infœcunditas, atis.

INFECUNDO, A. adj. Estèril. *Infecundo*. Infœcundus.

INFEL. m. ant. INFIEL.

INFELICITAT. f. Desdixta, desgràcia. *Infelicidad*. Infelicitas, atis. || Infortuni, la causa del qual s' ignora. *Infelicidad*. Casus, us.

INFELICÍSSIM, A. adj. sup. *Infelicisimo*. Infelicissimus.

INFELÍS. adj. Desdixtat. *Infeliz*. Calamitosus. || Apocat. *Infeliz*. Sincerus. || MESQUÍ.

INFELISMENT. adv. m. Ab infelicitat. *Infelizmente*. Infelicitè.

INFERÁ. m. Sectari de una de las 41 sectas que ha produhit lo luteranisme. *Inferano*. Inferanus, i.

INFERÈNCIA. f. IL·LACIÓ, CONSEQÜÈNCIA.

INFERIOR. adj. Lo que està en lloch més baix rèspecte de altra cosa. *Inferior*. Inferior. || Lo que es mènes que altra cosa en quantitat ó qualitat. *Inferior*. Inferior. || Súbdit, subjecte á altre. *Inferior*. Subditus, inferior.

INFERIORITAT. f. Qualitat de inferior. *Inferioridad*. Inferioris status. || Situació de una cosa sota de altra. *Inferioridad*. Infernæ rei collocatio.

INFERIORMENT. adv. m. De modo inferior. *Inferiormente*. Ex adversò.

INFERIR. v. a. Col·legir, deduir, tráurer con-

seqüências. *Inferir*. Infero, ers. || CAUSAR, OCASIONAR.

INFERIT, DA. adj. CAUSAT, FET.

INFERN. m. Lloch de penes eternas pera cástich dels condemnats. *Inferno*. Gehenna, æ. || Las penes dels condemnats. *Inferno*, penes eternas. Damnatorum pœnæ. || met. Discórdia, alborot, y 'l lloch abont n' hi ha. *Inferno*. Infernus, i, tumultus, us. || Treball insoportable. *Reventadero*, *infierno*. Infernus, i; improbus labor. || En algunes ordes religioses que menjan de peix lo refetor abont menjan de carn. *Inferno*. Monasterii locus carnibus vescendis destinatus. || Subterrani abont caühen las morcas y aygua bullenta ab que procuran fér nadar l' oli, si acás no podia per causa del fret. *Inferno*, chibo, y lobo p. Mur. Absysus, i. || Lloch molt remot. *Inferno*. Remotus locus. || adj. poét. INFERNAL.

ANAR AL INFERN. fr. Condemnarse eternament. *Condenarse*; ir al *infierno*. Ad inferos detrahi.

DE MAL AGRAHITS L' INFERN N' ESTÁ PLE. ref. ab que 's denota que la ingratitude es lo més aborrible y lo més comú de tots los vicis. *De desagradecidos está el infierno lleno*. Odibilis ingratitude.

INFERNAL. adj. Lo que pertany al infern. *Infernal*, é *infierno*, *infero* poét. Infernus. || met. Molt mal, ó perjudicial. *Infernal*. Exitialis. || pl. Heretges del sigle setze, que deyan que Jesucrist baixá al infern dels condemnats, y que l' atormen-táren com á ells. *Infernales*. Infernales, ium.

INFERNALMENT. adv. m. Extremadament, desaforadament. *Infernalmente*, *endemoniadamente*. Diabolico more.

INFERNET. m. Joch de noys que s' executa fent anar un palet ab lo peu coix per unas rallas en forma de laberinto, pagant quant lo peu ó palet toca las rallas. També 's diu á cert joch de cartas. *Quiquilecoja*, *infernáculo*, *cozcojilla*, *cozcojita*, *forncula*. Puerorum ludus altero pede suspensio concedentium.

INFESTACIÓ. f. La acció de infestar. *Infestation*. Vexatio, infestatio, nis.

INFESTADOR, A. m. y f. Qui infesta. *Infestador*. Infestator, is.

INFESTAR. v. a. Assolar, destruir lo país enemich. *Infestar*. Infesto, infenso, as; excursio-nibus vexare. || INFICIONAR.

INFESTAT, DA. p. p. *Infestado*. Infestus, infestatus.

INFESTÍSSIM, A. adj. sup. Molt perjudicial. *Dañosísimo*, *perniciosísimo*. Infestissimus.

INFEUDACIÓ. f. ENFEUDACIÓ.

INFEUDAR. v. a. ENFEUDAR.

INFIBULACIÓ. f. cir. Juntar ab certa espècie de anelletes la ferida que no 's pòt cusir. *Infibulacion*. Infibulatio, nis.

INFICIONAR. v. a. Corrómpre, viciar, contagiar. *Inficionar*, *infestar*, *infectar*. Infecto, as. || met. Pervertir ab malas doctrinas. *Inficionar*, *infestar*, *pervertir*, *malear*. Vitio, as.

INFICIONAT, DA. p. p. *Inficionado*. Vitiatus.

INFIDEL. adj. INFIEL.

INFIDELITAT. f. Desllealtat, falta de fidelitat. *Infidelidad*, *infidencia*. Perfidia, æ. || Falta de fé catòlica. *Infidelidad*. Infedilitas, atis.

INFIDELMENT. adv. m. ant. INFIELMENT.

INFIDÈNCIA. f. INFIDELITAT.

INFIDENT, É INFIEL. adj. Deslleal. *Infel*. Infidus. || Gentil, pagá, idòlatra. *Infel*. Ethnicus. || Dit de una cosa que no está conforme al original. *Infel*. Falsus. || Dit de la lleugeresa é inconstància de la fortuna. *Infel*. Volubilis. || Dit de la memòria mala. *Infel*. Tenuis.

INFIELMENT. adv. m. Ab infidelitat. *Deslealmente*, *infelmente*, *traidoramente*, *atraidoramente*. Infideliter.

INFIGURABLE. adj. Lo que no pòt tenir figura corporal. *Infigurable*, Infiguralis.

INFILEMA. m. cir. Foradet que deixa l' instrument punxant en lo cràneo. *Infilema*. Infilema, æ.

INFILTRACIÓ. f. med. La acció y efecte de infiltrar é infiltrarse. *Infiltracion*. Infiltratio, nis.

INFILTRAR. v. a. é

INFILTRARSE. v. r. Calar, penetrar lo líquit pels poros de algun cos. *Filtrar*, *infiltrarse*. Permeo, as.

ÍNFIMO, A. adj. Profundo, fondo, lo més baix. *Ínfimo*. Infimus. || Lo últim, lo que es molt inferior á las demès coses. *Ínfimo*. Infimus. || Lo més vil, y despreciable. *Ínfimo*. Abjectus, infimus, vilis.

INFINIDAMENT. adv. m. INFINITAMENT.

INFINIT, A Ó DA. adj. Lo que no té fi. *Infinito*. Infinitus. || Gran, excessiu, molt numerós. *Infinito*. Infinitus, innumerus. || adv. m. INFINITAMENT.

AL INFINIT. m. adv. INFINITAMENT.

PROCEHIR EN INFINIT. fr. PROCEHIR.

INFINITAMENT. adv. m. De un modo infinit. *Infinitamente*, *infinito*. Infinitè.

INFINITAT. f. Qualitat de infinit. *Infinidad*. Infinitas, atis. || MULTITUT.

INFINITÈSSIMA. f. Part que's considera infinitament petita, com un granet de arena respecte de una montanya, y la muntanya respecte de tota la terra; pel que 's regula á zero. *Infinitésima*. Infinitissima, æ.

INFINITESSIMAL. adj. Pertanyent á la infinitèssima, com: càlcul ó sistema INFINITESSIMAL. *Infinitesimal*. Infinitesimalis.

INFINITÍSSIM, A. adj. sup. *Infinitísimo*. Infinitissimus.

INFINITIU. m. gram. Lo modo del verb que no denota persona, número ni temps determinat. *Infinitivo*. Infinitivus modus.

INFIRMANT. m. ant. MALALT.

INFIRMAR. v. a. INVALIDAR, ANUL-LAR. || DEBILITAR, ENMAGRIR.

INFIRMAT. m. ant. MALALT.

INFIRMER. m. ENFERMER.

INFIRMERIA. f. ant. ENFERMERIA.

INFIRMITAT. f. ant. MALALTIA.

INFIRMO, A. adj. ant. MALALT.

INFLACIÓ. f. SUPÈRBIA, VANITAT.

INFLADURA. f. ant. INFLOR.

INFLAMABLE. adj. Fàcil de inflamar-se. *Inflamable.* Flammæ concipiendæ aptus, idoneus; inflammabilis.

INFLAMACIÓ. f. Calor preternatural, com tumor ó inflor en lo cos del animal. *Inflamacion.* Inflammatio, nis. || ant. INCENDI. || met. Enardiment, acolorament de las passions. *Inflamacion.* Incalescentia, æ. || Obra de inflamar ó encèndrer, alsant flamarada. *Inflamacion.* Inflammatio, nis.

INFLAMAR. v. a. ant. INCENDIAR. || met. Enardir, acolorar las passions y afectes del ánimo. *Inflamar.* Inflammo, as.

INFLAMARSE. v. r. Incendiarse. *Inflamarse.* Inflammari. || met. Enardirse, posarse bermella alguna part del cos. *Inflamarse.* Inflammari. || met. Enfervorísarse. *Inflamarse.* Inflammari. || Posarse alguna cosa de color de flama. *Inflamarse.* Rubesco, is.

INFLAMAT, DA. p. p. *Inflamado.* Inflammatus.

INFLAMATORI, A. adj. Lo que causa inflamació. *Inflamatorio.* Inflammans.

INFLAMENT. m. INFLOR.

INFLANT. p. a. INFLATIU.

INFLAR. v. a. Umplir de vent alguna cosa. *Inflar.* Infló, as. || Desvanèixer, ensuperbir, umplir lo cap de vent. *Hinchar, inflar; poner hueco.* Superbio, is. || v. n. Umplir la boca de vent abultant las gallas. *Hinchar, inflar los carrillos.* Buccam inflare.

INFLARSE. v. r. Inflamarse alguna part del cos. *Hincharse, inflamarse.* Turgeo, es. || Embotirse 'l cos de algun humor, com lo dels hidròpichs. *Hincharse.* Turgeo, ès. || met. Ensuperbir-se. *Hincharse, inflamarse.* Superbio, is. || Alterarse la mar. etc. *Entumecerse, alborotarse.* Inflari. || met. Enfadarse. *Embotijarse.* Præ ira accendi.

INFLAT, DA. p. p. Umplert de vent. *Inflado.* Inflatus. || Ensuperbit, desvanescut. *Hinchado.* Tumidus. || Enfadat, colèrich. *Embotijado encolerizado.* Adæstus. || adj. Dif del estil, del vers, etc., retumbant, campanut, pompós. *Hinchado.* Tumidus, altisonus.

INFLATIU, VA. adj. Lo que infla ó pòt inflar. *Inflativo.* Inflandi virtute pollens.

INFLEXIBILITAT. f. La impossibilitat ó gran dificultat en doblegar-se. *Inflexibilidad.* Firmitas, atis. || met. Constància, firmesa de ánimo. *Inflexibilidad.* Constantia, æ.

INFLEXIBILITAT DE NIRVIS. *Envaramiento, inflexibilidad de nervios.* Nervorum torpor, rigiditas.

INFLEXIBLE. adj. Lo que no's pòt doblegar. *Inflexible.* Inflexibilis. || met. Ferm, constant, in-

xorable. *Inflexible.* Obstinatus. || També 's diu en bona part, com en bondat, justícia, etc. *Integro, inflexible.* Integer.

INFLEXIBLEMENT. adv. m. De un modo inflexible. *Inflexiblemente.* Rigidè. || met. Ab obstinació. *Inflexiblemente.* Pertinaciter.

INFLEXIÓ. f. La acció de doblegar. *Inflexion.* Vocis flexus. || gram. Variació en la declinació ó conjugació. *Inflexion.* Inflexio, nis.

INFLICTE. adj. S' aplica al càstich que s' imposa á algú. *Inflicto, impuesto.* Inflictus.

INFLICTIU, VA. adj. Lo que infligeix, com càrrech ó pena. *Inflitivo.* Inflictivus.

INFLOR. f. Entumiment, tumor, infladura, inflamació. *Hinchazon, inflazon, inflacion.* Inflatio, nis. || met. SUPÈRBIA. || met. Defecte del estil, que consisteix en sér pompós, y campanut. *Hinchazon.* Tumor, is.

INFLUÈNCIA. f. La obra de influir. *Influencia, influjo.* Influxus, us. || Valiment, autoritat, persuació en la criansa, costums, empenyos, negocis, etc. *Influencia.* Influxus, us, auctoritas, atis. || Comunicació de alguna qualitat. *Influencia, influjo.* Influentia, æ. || Lo poder que exerceixen los astres sobre 'ls cossos de la terra. *Influencia, influjo.* Astrorum influxus. || La gràcia ó inspiració que Dèu envia interiorment á las ánimas. *Inspiracion, influencia.* Inspiratio, nis.

INFLUIR. v. a. Causar alguns efectes uns cossos en altres, especialment los celestes entre sí mateixos. *Influir.* Influo, is. || met. Intervenir, persuadir, ó sér causa de alguna cosa. *Influir.* Influo, is. || met. Inspirar, comunicar Dèu algun efecte ó dò de la gràcia. *Influir.* Inspiro, as. || INFLUXÓ.

INFLUIT, DA. p. p. *Influido.* Influxus.

INFLUX É INFLUXO. m. L' acte y efecte de influir. *Influjo, influencia.* Influxio, nis. || Intervenció que algú té en un negoci. *Influjo, influencia.* Influxio, nis. || Valiment que algú té ab altre. *Influjo, influencia.* Gratia, æ. || met. La gràcia é inspiració que Dèu infundeix en las ánimas. *Influjo, influencia.* Inspiratio, nis. || Impressió que causan los cossos celestes los uns als altres. *Influencia, influjo.* Affectio, nis.

INFORCIAT. m. for. La segona part del Digest ó Pandectas de Justiní. *Inforciado.* Infortiatum, i.

INFORMACIÓ. m. Obra de informar, ó informarse. *Informacion.* Informatio, nis. || for. Las diligències jurídicas pera certificar-se de algun fet. *Informacion, informe.* Testimonium, ii. || La proba que resulta del exàmen de testimonis, documents, papers, etc. *Informacion.* Inquisitio judiciaria. || fil. Introducció de la forma en la matèria. *Informacion.* Informatio, nis. || pl. Probas de noblesa ó qualitats de algú. *Informaciones.* Inquisitiones, um.

INFORMADOR. m. ENFORMADOR.

INFORMAL. adj. Lo que no té formalitat. *Informal.* Decentiam, decus non observans. ||

Qui no cümpleix la paraula. *Informal*. Promissis non stans.

INFORMALITAT. f. La qualitat de informal. *Informalidad*. Formalitatis defectus, carentia.

INFORMANT. m. Qui porta la comissió pera fèr la informació de noblesa. *Informante*. Inquisitor, is.

INFORMAR. v. a. Instruhir á algú del estat de alguna cosa. També s' usa com reciproc. *Informar*. Informo, as. || fil. Donar forma á la matèria. *Informar*. Informo, animo, as. || for. Perorar l' advocat en judici. *Informar*. Causam dicere, orare, perorare.

INFORMAT, DA. p. p. *Informado*. Informatus.

INFORMATIU, VA. adj. Lo que informa ó serveix pera donar notícia de alguna cosa. *Informativo*. Edocens. || fil. Lo que dóna forma ó sér á alguna cosa. *Informativo*. Quod animat; animabilis.

INFORME. m. Notícia, instrucció. *Informe*, *informacion*. Testimonium, ii. || for. Relació que fá l' advocat al jutge pera que sentencie. *Informe*, *informacion*. Informatio, nis. || adj. Bast, sense forma ni figura. *Informe*. Informis. || Imperfet, mal format, sèns acabar. *Informe*. Imperfectus. || Sèns forma ó figura. *Informe*. Ineffigiat. || pl. ant. astron. S' aplicava als astres escampats per várias parts, de modo que no estavan reduhits á constel·lació. *Informes*. Stellæ informes, sporades.

INFORMITAT. f. ant. Deformatat, imperfecció, estat de cosa que està sense forma. *Informidad*. Informitas, atis.

INFORTIFICABLE. adj. Lo que no 's pòt fortificar. *Infortificable*. Quod muniri nequit.

INFORTIR. v. a. ENFORTIR.

INFORTUNA. f. astron. Influxo advers y desgraciad dels astres. *Infortuna*, *maleficencia*. Maleficentia, æ.

INFORTUNADAMENT. adv. m. DESGRACIADAMENT.

INFORTUNAT, DA. adj. ant. DESGRACIAT, DESVENTURAT.

INFORTUNI. m. Desventura, desgràcia. *Infortunio*. Infortunium, ii.

INFRACCIÓ. Transgressió de la ley, pacte ó tractat. *Infraccion*. Transgressio, violatio, infractio, nis.

INFRACITOR. m. Transgressor de la ley. *Infractor*. Violator, is.

INFRAGANTI. adv. m. EN FRAGANT.

INFRALAPSARIS. m. pl. Heretges que deyan que Dèu pera fèr ostentació de sa justícia, així que vejé la culpa de Adam, condemná cert número de homes sèns atèndrer á mèrit ni desmèrit personal, ni donarlos auxilis pera salvarse. *Infralapsarios*. Infralapsari, orum.

INFRACCTAU, VA. adj. Se diu de qualsevol cels dias de la infraoctava. *Infracctavo*. Quilibet dies infraoctavam.

INFRACCTAVA. f. Los sis dias entre 'l primer y últim de la octava de una festivitat. *Infracctava*. Sex dies infraoctavam.

INFRASCIT, A. adj. Lo que 's'anomena ó firma al peu de un escrit. *Infrascripto*, *infraescripto*. Infrascriptus.

INFREQÜENCIA. f. Poch concurs. *Rareza*, *poca concurrencia*. Infrequentia, æ, raritas, atis.

INFREQÜENT. adj. No freqüentat. *No frecuentado*. Infrequens.

INFREQÜENTMENT. adv. m. *Con poca frecuencia*. Infrequenter.

INFRICCIÓ. f. ant. INFRACCIÓ.

INFRINGIR. v. a. Traspassar las lleys. *Quebrantar*, *infringir*. Violo, as. || ant. RÒMPER.

INFRUCTUÓS, A. adj. Lo que no dóna fruyt. *Infructuosus*, *infructífero*, *infructifero*. Infructuosus. || met. Inútil. *Infructuosus*, *infructifero*. Infructuosus.

INFRUCTUOSAMENT. adv. m. Sense fruyt. *Infructuosamente*. Infructuosè.

INFRUCTUOSITAT. f. Qualitat de infructuós. *Infructuosidad*. Infructuositas, atis.

INFULAS. f. pl. Turbant ab cintas que usavan los sacerdots y las Vestals, y ab que cubrian també las víctimas. També 'ls magistrats romans l' usavan per insígnia de honor. *Infulas*. Infulæ, arum. || met. Fumillos, fums, presumpei ab que algú aparenta major graduació de la que té. *Infulas*. Infulæ, arum.

INFUNDAT, DA. adj. Lo que no té fonament. *Infundado*. Temerarius. || for. Mal fundat. *Mal fundado*, *infundado*. Infirmus, futilis.

INFUNDÍBILIFORME. adj. bot. Se diu de la flor en figura de embut. *Infundibiliforme*. Infundibuli formam referens flos.

INFUNDIBLE. adj. Lo que no 's pòt fóndrer. *Infundible*. Quod liquefieri non potest.

INFUNDIR. v. a. Comunicar interiorment, inspirar. *Infundir*. Infundo, is. || Causar algun efecte; móurer alguna passió. *Infundir*. Infundo is. || ant. Ficar algun licor en algun vas. *Infundir*. Infundo, is. || Introduir una cosa en altra, com la ànima en lo cos. *Infundir*. Infundo, is.

INFUNDIT, DA. p. p. INFÚS.

INFURCIÓ. f. Lo cens que 's pagava al senyor pel terreno de las casas. *Infurcion*. Vectigal ob domorum aream.

INFÚS, A. p. p. irr. y adj. *Infundido*, *infuso*. Infusus.

INFUSIÓ. f. Acció de infundir. *Infusion*. Infusio, nis. || La permanència de un simple ó medicament en un licor, y 'l mateix licor en que han estat per algun temps los simples. *Infusion*. Dilutum, i, infusio, nis. || En lo baptisme, la acció de tirar la aygua sobre la criatura. *Infusion*. Infusio, nis. || met. Dò de qualitats naturals ó sobrenaturals. *Infusion*, don. Donum supernaturale, divina immisio.

POSAR EN INFUSIÓ. fr. Posar algun simple ó me-

dicament en un licor percert temps. *Infundir*, *poner* ó *echar en infusion*. In liquorem aliquid immittere.

INGENERABLE. adj. Lo que no pòt sér engendrat. *Ingenerable*. Quod generari non potest.

INGENI. m. Enteniment, facultat de discórrer. *Ingenio*. Ingenium, ii. || Talent natural de algú, subtilesa, manya, indústria. *Ingenio*. Solertia, æ. || Habilitat, capacitat. *Ingenio*. Prudentia, æ. || Subjecte de ingeni, ó enginyós. *Ingenio*. Ingenio, industria præditus. || Instrument ab una llengüeta acerada pera retallar los papers ó llibres que s'han de enquadernar. *Ingenio*. Radula, æ. || Qual-sevol máquina de guerra. *Ingenio*. Machina bellica. || Molí en que s' exprimeix lo suc de la canya dolsa, pera traurer lo sucre. *Ingenio*. Machina saccharo exprimendo. || Lo talent que 's descubreix en algú. *Cantera, genio, ingenio, talento, cacumen*. Indoles, is. || poét. Númen poétich. *Musa, estro, númen poético*. Musa, æ.

AGOTAR L' INGENI. fr. Discórrer en alguna matèria fins á no poder més. *Agotar, apurar el ingenio*. Ingenium exhaurire.

INGENIAR. v. a. *ENGINEYAR*.

INGENIARSE. v. p. *ENGINEYARSE*.

INGENIER. m. *ENGINEYER*.

INGENIÓS, A. adj. *ENGINEYÓS*. || Se diu de alguna cosa de pensament, etc. fét per home de gran ingeni. *Ingenioso*. Ingeniosus, tutus.

INGENIOSAMENT. adv. m. Ab ingeni. *Ingeniosamente*. Ingeniosè.

INGENIT, A. adj. No engendrat. *Ingénito*. Ingénitus. || Connatural y com nat en lo subjecte. *Ingénito, innato, insito*. Ingénitus, innatus, connaturalis.

INGÉNUAMENT. adv. m. Francament, senzillament. *Ingénuamente*. Àpertè.

INGENUITAT. f. Franquesa, sinceritat. *Ingenuidad*. Ingenuitas, atis. || for. Lo mateix que llibertat, noblesa. *Ingenuidad*. Ingenuitas, atis.

INGÉNUO, A. adj. Franch, sincero. *Ingénuo*. Sincerus. || for. Qui ha nat llibre. *Ingénuo*. Ingenuus, liber.

INGERIRSE. v. r, Ficar-se en negocis de altre. *Meterse, ingerirse*. Se immiscere.

INGLÈS, A. adj. Natural de ó lo pertanyent al regne de Inglaterra. *Inglés*. Anglicanus.

INGLOSABLE. adj. Lo que no 's pòt glosar. *Inglosable*. Glose incapax.

INGOBERNABLE. adj. Indócil. *Ingobernable*. Indocilis, indomitus.

INGRA. (MALA) Interjecció de sentiment ó disgust, y també se sól dir: MALA INGRA DE BET. *Voto á quien? voto á los agenos de Dios? mal háya el alma del diablo*. Dii te perdant.

INGRADUABLE. adj. Lo que no 's pòt graduar. *Ingraduable*. Quod gradibus nequit æstimari.

INGRAT, A. adj. Desagrahit. *Desagradecido, ingrato*. Ingratus. || met. Aspre, desagradable, desapacible. *Ingrato*. Ingratus. || Inútil, infructuós,

com: treball *INGRAT*, terra *INGRATA*. *Ingrato*. Vanus.

INGRATAMENT. adv. m. Ab ingratitude. *Ingratamente*. Ingratè.

INGRATÍSSIM, A. adj. sup. *Ingratissimo*. Ingratissimus.

INGRATITUT. f. Desagrahiment, despreci dels beneficis. *Ingratitud*. Ingratitudo, inis.

INGREDIENT. m. Lo que entra en la composició de altra cosa. *Ingrediente*. Materia partiaria.

INGRÈS. m. ENTRADA, PRINCIPI, COMENSAMENT. || Lo caudal que entra en poder de algú, y 's carrega en compte. *Ingreso*, *Accepta pecunia*.

INGRESSAR. v. n. Entrar una persona ó cosa ahont hi ha varis individus de la mateixa espècie, ó en lloch destinat pera la seva custòdia. *Ingresar, entrar*. Ingredior, eris. || com. Entrar en caixa ó en poder de algú, quantitat que 's carrega en compte. *Ingresar, entrar*. Pecunias acceptare.

INGUINARI, A. adj. Lo pertanyent á la illada. *Inguinario*. Inguinalis.

INGUSTABLE. adj. Lo que no 's pòt gastar per tenir molt mal gust. *Ingustable*. Ingustabilis.

INHÁBIL. adj. Inepte, inútil. *Inhábil*. Inhabilis. || Faltat de habilitat, talent, é instrucció. *Inhábil*. Inhabilis.

INHABILITACIÓ. f. L' acte y efecte de inhabilitar. *Inhabilitacion*. Ineptitudinis declaratio.

INHABILITAR. v. a. Declarar inhábil. *Inhabilitar*. Ineptum reddere.

INHABILITAT. f. Ineptitut, falta de habilitat. *Inhabilitad*. Ineptitudo, inis. || Obstacle, impediment pera la obtenció de algun càrrech. *Inhabilitad*. Ineptitudo, inis. || p. p. *Inhabilitado*. Inhabilis factus.

INHÁBILMENT. adv. m. Ineptament. *Ineptamente*. Ineptè.

INHABITABLE. adj. Lo que no 's pòt habitar. *Inhabitable*. Inhabitabilis.

INHABITAR. v. a. etc. *HABITAR*.

INHABITAT, DA. adj. Desert, no habitat. *Inhabitado*. Inhabitatus.

INHERÈNCIA. f. fil. La unió de cosas inseparables per sa naturalesa, però separables mentalment, com l' accident de la substància. *Inherencia*. Inherentia, æ.

INHERENT. adj. fil. Unit, que sols se pòt separar mentalment, com l' accident en la substància. *Inherente*. Inhærens.

INHESIÓ. f. INHERÈNCIA, ADHESIÓ.

INHIBICIÓ. f. for. Prohibició judicial. *Inhibicion*. Interdictio, inhibitio, nis.

INHIBIR. v. a. for. Impedir, prohibir per autoritat judicial. *Inhibir*. Inhibeo, es. || ant. IMPEDIR, DESTORBAR, CONTINUAR.

INHIBIT, DA. p. p. *Inhibido*. Inhibitus.

INHIBITORI, A. adj. for. Se diu del despaig ó decret ab que s' inhiheix. *Inhibitorio*. Inhibitorie, inhibentes litteræ.

INHONEST, A. adj. DESHONEST,

INHONESTAMENT. adv. m. DESHONESTAMENT.
INHOSPITALITAT. f. Falta de hospitalitat. *Inhospitalidad.* Inhospitalitas, atis.

INHUMÀ, NA. adj. Cruel, desnaturalisat, faltat de humanitat. *Inhumano.* Ferreus, inhumanus, iniquus, durus.

INHUMANAMENT. adv. m. Sense humanitat. *Inhumanamente.* Inhumanè.

INHUMANITAT. f. Crueltat, inclemència, barbaritat. *Inhumanidad.* Sævitia, æ, inhumanitas, immanitas, atis.

INICAMENT. adv. m. INJUSTAMENT.

INICH, CA. adj. Malvat, injust. *Inicuo.* Iniquus, injustus.

INICIACIÓ. f. L' acte y efecte de iniciar ó iniciarse. *Iniciacion.* Initiatio, nis.

INICIAL. adj. Lo que pertany al principi. *Inicial.* Initialis. || Se diu de la primera lletra de un mot, clàusula, vers, etc. *Inicial.* Grandior, initialis. || pl. Misteris de Cères. *Iniciales.* Initialia, ium.

INICIAR. v. a. Instruir en los misteris de Cères y Baco; però també s' aplica als de qualsevol altra religió. *Iniciar.* Initio, as. || **ORDENAR.** || for. Comensar. *Iniciar.* Incipio, is, initio, as.

INICIARSE. v. r. Rébrer los ordes menors. *Iniciarse.* Initiari. || Deixar entreveure algú ó alguna cosa las tendèncias que té desde un principi. *Iniciarse.* Sese initiari.

INICIAT, DA. p. p. *Iniciado.* Initiatus.

INICIATIU, VA. adj. Lo que serveix de principi. *Iniciativo.* Initians.

INIMAGINABLE. adj. Lo que no's pòt imaginar. *Inimaginable.* Quod concipi non potest.

INIMITABLE. adj. Lo que no's pòt imitar. *Inimitable.* Inimitabilis.

ININTEL-LIGIBLE. adj. Lo que no s' pòt entèndrer. *Ininteligible.* Inintelligibilis.

INÍQUAMENT. adv. m. Cruelment, injustament. *Inicualemente.* Iniquè.

INIQUELAR. v. a. ANIQUELAR.

INIQUESSIM, A. adj. sup. *Iniquissimo.* Nequisimus.

INIQUITAT. f. Maldat, injustícia, pecat. *Iniquidad.* Iniquitas, atis, injustitia, æ.

INJECCÓI. f. Introducció de un líquit per medi de una xeringa en una cavitat natural ó preternatural del cos. *Inyeccion.* Immissio, nis.

INJECIR É INJECTAR. v. a. ant. POSAR LAS MANS SOBRE. || XERINGAR.

INJECTAT, DA. adj. med. Lo que està molt colorejat en roix, pel afuix y acumulació considerable de sanch en los vasos capilars venosos. *Inyectado.* Immitus.

INJUNCCIÓ. f. MANAMENT.

INJUNCT, A. adj. MANAT, REQUIRIT, EXIGIT.

INJUNGIR. v. a. ant. MANAR.

INJÚRIA. f. Agravi, afront, impropri. *Injuria.* Noxa, injuria, æ. || Injustícia, paraula ó fet

contra rahó. *Injuria.* Injuria, æ. || Diosa falsa de la antiguitat. *Injuria.* Injuria, æ.

INJURIADOR, A. m. y f. Qui injuria. *Injuriador, injuriante.* Conviciator, is.

INJURIAR. v. a. Agraviar, maltractar, ofèndrer. *Injuriar.* Injuriari; y apologo, verbero, as, si es de paraula.

INJURIARSE. v. r. Agraviarse, ferse agravis uns á altres. *Injuriarse.* Mutuò contumelias intorqueri.

INJURIAT, DA. p. p. *Injuriado.* Injuriatus.

INJURIÓS, A. adj. INJURIADOR. || Lo que injúria. *InjuriOSO.* InjuriOSus, injurius.

INJURIOSAMENT. adv. m. Ab injúria. *InjuriOSamente.* InjuriOSè.

INJUST, A. adj. Contrari á la rahó ó justícia. *Injusto.* Injustus.

INJUSTAMENT. adv. m. Ab injustícia, sense rahó. *Injustamente.* Injustè.

INJUSTÍCIA. f. Acció oposada al dret ó á la justícia. *Injusticia.* Injustitia, æ.

INJUSTÍSSIM, A. adj. sup. *Injustissimo.* Injustissimus.

INLEGIBLE. adj. Lo que no's pòt llegir, per estar molt mal formada la lletra, etc. *Inlegible.* Quod legi non potest.

INMACULADA. f. Se diu per antonomàsia á Maria Santíssima senyora nostra en sa concepció en gràcia. *Inmaculada.* Immaculata, æ.

INMACULAT, DA. adj. Net, pur, sense màcula. *Inmaculado.* Immaculatus.

INMANEJABLE. adj. Lo que no's pòt manejar. *Inmanejable.* Intractabilis.

INMANENT. adj. fil. S' aplica á la acció 'l terme de la qual no surt de la causa que 'l produheix, com l' acte del enteniment. *Inmanente.* Inmanens actio. || adj. Se diu de las accions que no passen á altre subjecte; y en la teologia, de las accions de Dèu ad intra, com contradistinctas de las transeunts. *Inmanente.* Immanens. || INTRANSITIU.

INMANENTMENT. adv. m. De un modo inmanent. *Inmanentemente.* Immanenter.

INMANITAT. f. CRUELTAT.

INMARCESCIBLE É INMARXITABLE. adj. Incorruptible, lo que no s' enmestia ni corromp. *Inmarcesible.* Immarcesibilis; tabem non patiens.

INMATERIAL. adj. Lo que no consta de matèria. *Inmaterial.* Immaterialis.

INMATERIALITAT. f. Qualitat de lo imaterial. *Imaterialidad.* Immaterialitas, atis.

INMATRICULAR. v. a. MATRICULAR.

INMEDIACIÓ. f. Proximitat, cercania, contiguitat. *Inmediacion.* Proximitas, atis.

INMEDIADAMENT. adv. m. INMEDIATAMENT.

INMEDIAT, A. adj. Próxim, contíguo. *Inmediato.* Proximus, contiguus.

ANAR Á LAS INMEDIATAS. fr. Apretar á algú, ab lo que se 'l deixa sense resposta. *Darle á uno por las inmediatas.* Aliquem urgere. || Estar próxim á

conseguir alguna cosa. *Ir á los alcances.* Penes rem, propè finem esse.

ARRIBAR Á LAS INMEDIATAS. fr. Arribar á lo mès estret de la disputa. *Llegar á las inmediatas.* Ad extrema devenire.

INMEDIATAMENT. adv. m. Ab immediació. *Inmediatamente.* Proximè. || Luego, al instant. *Inmediatamente.* Immediatè.

INMEMORABLEMENT. adv. m. De un modo immemorial. *Inmemorablemente, immemorialmente.* Immemorabiliter.

INMEMORIAL. adj. Antich, de qual principi no hi ha memòria. *Inmemorial.* Immemorabilis. || Usat com á substantiu, l'estil, ó possessió immemorial. *Inmemorial.* Immemorabilis.

INMENS, A. adj. Infinit, sense mesura ni límit, epíteto de Dèu y de sos atributs. *Inmenso.* Immensus. || Enorme, gran, difícil de amidarse, ó contarse. *Inmenso.* Immensus. || De gran extensió. *Inmenso.* Infinitus, immoderatus.

INMENSAMENT. adv. m. De un modo immens. *Desmesuradamente, inmensamente.* Infinitè, immensè, immensum.

INMENSITAT. f. Multitud, número, extensió gran. *Inmensidad.* Immensitas, atis. || Infinitat, atribut de sols Dèu infinit. *Inmensidad.* Immensitas, atis.

INMENSURABLE. adj. Lo que no's pòt amidar. *Inmensurable.* Omnem excedens.

INMERITORI, A. adj. Lo que no té mèrit. *Inmeritorio.* Merito carens.

IMMERSIÓ. f. La acció ó efecte de ficar en la aygua. *Inmersion.* Immersio, nis. || Antiguament se deya á la acció de ficar al aygua al que's batejava. *Inmersion.* Immersio, nis.

NIMICIR. v. a. MESCLAR, BARREJAR.

INMIGRACIÓ. f. Establiment de estrangers en un país; es lo contrari de emigrar. *Inmigración.* Immigratio, nis.

INMIGRAR. v. n. Anar á establir-se en un país. *Inmigrar.* Immigro, as.

IMMINENT. adj. Prompte á succehir. *Inminente.* Imminens. || Lo que amenaça. *Inminente.* Imminens.

INMISCUIRSE. v. r. ant. MESCLARSE.

INMISERICORDIA. f. INHUMANITAT.

INMISERICORDIÓS, A. adj. INHUMÀ.

INMISERICORDIOSAMENT. adv. m. INHUMANAMENT.

INMISSIÓ. f. Acció de apartar ó tirar fora alguna cosa. *Emission.* Emissio, nis. || INSTAL·LACIÓ.

INMITIR. v. a. INSTAL·LAR.

INMÓBIL. adj. INMOBLE.

INMIBILITAT. f. Incapacitat, impotència de moure-se. *Inmovilidad, inmovilidad.* Immobilitas, atis.

INMÓBILMENT. adv. m. Sense moviment. *Sin movimiento, establemente.* Firmiter, sine motu.

INMOBLE. adj. Lo que no's pòt moure. *Immo-*

ble, inmóvil, inmueble, inmoto, inmóvil. Defixus. || met. Constant, invariable en las resoluciones. *Inmóvil.* Firmus, immotus, constans, inflexibilis.

INMODERACIÓ. f. Excés, desmasia. *Inmoderacion.* Inmoderatio, nis. || Desvergonyiment en lo parlar. *Inmoderacion.* Maledicendi lascivia.

INMODERADAMENT. adv. m. Sense moderació. *Inmoderadamente.* Inmoderate. || Ab excés y profusió. *Inmoderadamente.* Effusè, profusè, immodicè.

INMODERAT, DA. adj. Lo que no té moderació. *Inmoderado.* Inmoderatus. || EXCESSIU.

INMODEST, A. adj. Qui no té modèstia. *Inmodesto.* Immodestus.

INMODESTAMENT. adv. m. Sense modèstia. *Inmodestamente.* Immodestè.

INMODESTIA. f. Falta de modèstia y recato. *Inmodestia.* Immodestia, æ.

INMOLACIÓ. f. Sacrifici sangrent de una víctima. *Inmolacion.* Immolatio, nis.

INMOLACIÓ. f. Entre 'ls romans era una cerimònia que consistia en espargir sobre l'animal que s'havia de sacrificar y especialment en sòn cap, farina barrejada ab sal: á esta mescla se la anomenava *mola salsa* ó simplement *mola*, de ahont ve esta expressió. Posteriorment s'anomenà *inmolació* 'l sacrifici ab totes sas cerimònias. *Inmolacion.* Immolatio, nis.

INMOLADOR, A. m. y f. Qui inmola. *Inmolador.* Immolator, is.

INMOLAR. v. a. Sacrificar degollant una víctima. *Inmolar.* Immolo, macto, as. || met. SACRIFICAR.

INMOLAT, DA. p. p. *Inmolado.* Immolatus.

INMORTAL. adj. Lo que no pòt morir. *Immortal.* Immortalis. || met. S'aplica á las cosas sense vida que han de durar molt temps. *Immortal.* Immortalis.

INMORTALISAR. v. a. Perpetuar, fèr durar una cosa en la memòria dels homes. *Immortalizar, eternizar.* Nominis memoriam immortalitati commendare.

INMORTALISAT, DA. p. p. *Immortalizado.* Immortalitati adæquatus.

INMORTALITAT. f. La qualitat de immortal. *Immortalidad.* Immortalitas, atis. || ETERNITAT. || Duració molt llarga de alguna cosa, *Immortalidad, perpetuidad.* Eternitas, atis.

INMORTALMENT. adv. m. Pera sempre. *Immortalmente, perpetuamente.* Perpetuè. || De un modo immortal. *Immortalmente.* Immortaliter.

INMORTIFICACIÓ. f. Falta de mortificació. *Inmortificacion.* Animi sibi blandimentis immoderatum studium.

INMORTIFICAT, DA. adj. Lo que no està mortificat. *Inmortificado.* Cupiditatibus suis adictus.

INMOVIBLE É INMÓVIL. adj. INMOBLE.

INMOVILITAT. f. INMIBILITAT.

INMUNDÍCIA. f. Brutícia, escombraries, *In-*

mundicia. Sordes, ium. || **BALEIG**, **ESPORGARIAS.** || TARTRÀ, GREIXUM.

INMUNDÍSSIM, A. adj. sup. *Inmundisimo.* Sordidissimus.

INMUNDO, A. adj. Brut, porch. *Imundo.* Im-mundus. || IMPUR.

INMUNE. adj. for. Franch, exempt, privile-giat. *Immune.* Immunis.

INMUNITAT. f. Exemció, franquesa, privile-gi. *Immunitas.* Immunitas, atis. || **INDULT.** || Privi-legi de algunas iglésias pera que no's pugan tráu-rrer de ellas los reos, ni sér castigats ab pena cor-poral en certs cassos. *Immunitas.* Asilia, æ.

INMUTABILITAT. f. Firmesa, constància. *Immutabilidad.* Incommutabilitas, atis. || Perpetui-tat, estabilitat. *Immutabilidad.* Immutabilitas, atis.

INMUTABLE. adj. Lo que no's pót mudar. *Immutable, inmutable.* Perpetuus, immutabilis.

INMUTABLEMENT. adv. m. Constantment. *Immutablement.* Immutabiliter.

INMUTACIÓ. f. Alteració, variació. *Inmuta-cion.* Immutatio, mutatio, nis.

INMUTAR. v. a. També s' usa com recíproch. Alterar, variar. *Inmutar.* Muto, as. || Causar al-teració en lo cos, en la cara ó en l' ànimo. *Inmu-tar.* Immutatio, altero, as.

INMUTAT, DA. adj. *Inmutado.* Immutatus.

INMUTATIU, VA. adj. Lo que inmutat ó é virtut de inmutar. *Inmutativo.* Immutandi virtute pollens.

INNAT, A. adj. Ingénit, connatural. *Innato.* Innatus, ingénitus.

INNAVEGABLE. adj. Se diu dels paratges del mar ahont no's pót navegar absolutament, ó sense perill evident. *Innavigable.* Innavigabilis.

INNOBLE. adj. Faltat de noblesa; de baix naixement. *Innoble.* Ignobilis.

INOCÈNCIA. f. Senzillesa, candor. *Inocencia.* Sinceritas, atis. || Bondat, prohibit, integritat. *Inocencia.* Innocentia, æ. || Puresa de ànimo, exemció de tota culpa. *Inocencia.* Innocentia, æ.

INOCÈNCIA BAPTISMAL. Gràcia comunicada en lo baptisme, conservació de ella. *Inocencia baptismal.* Innocentia baptismalis.

INNOCENT. adj. Exempt de culpa. *Inocente.* Innocens. || Beneyt, simple, fácil de sér enganyat. *Inocente.* Credulus. || Senzill, cándido, sense malí-cia. *Inocente.* Pius. || Noy que no ha arribat á la edat de la discreció. *Inocente.* Innocens.

INNOCENTÍSSIM, A. adj. sup. *Inocentissimo.* Innocentissimus.

INNOCENTMENT. adv. m. Sense culpa. *Inno-centemente.* Immerenter. || Sense malícia. *Inno-centemente.* Innocenter.

INNOMINAT, DA. adj. Lo que no té nom. *Innominado.* Innominatus.

INNOVACIÓ. f. La acció de innovar. *Innova-cion.* Innovatio, novatio, nis.

INNOVADOR, A. m. y f. Qui innovà. *Innova-dor.* Novator, is.

INNOVAR. v. a. **RENOVAR.** || Introduhir nove-dats. *Innovar.* Innovo, as. || Reformar, alterar al-guna cosa en las lleys. *Innovar.* Aliquid in legibus novare. || for. Actuar en la causa pendent la inhi-bició ó apel·lació. *Innovar.* Novo, innovo, as.

INNOVAT, DA. p. p. *Innovado.* Novatus, in-novatus.

INNUIR. v. a. ant. OTORGAR.

INNUMERABLE. adj. Lo que no's pót contar, ó determinar són número. *Innumerable.* Inexputa-bilis.

INNUMERABLEMENT. adv. m. Sense nú-mero. *Innumerablemente.* Innumerabiliter.

INNUPTA. f. Soltera, no casada. *Soltera, inup-ta.* Innupta, æ.

INOBIEDIÈNCIA. f. Desobediència. *Inobedien-cia.* Inobedientia, æ.

INOBIEDIENT, A. adj. Desobedient. *Inobedien-te.* Inobediens.

INOBIEDIENTMENT. adv. m. Ab desobedièn-cia. *Inobedientemente.* Inobedienter.

INOBSERVABLE. adj. Lo que no pót obser-varse. *Inobservable.* Inobservabilis.

INOBSERVÀNCIA. f. é

INOBSERVANSA. f. ant. Falta de observàn-cia á las lleys, reglas, ú ordenansas. *Inobservan-cia.* Legis contemptus.

INOBSERVANT. adj. Qui no observa. *Inobser-vante.* Inobservans. || **DESOBIEDIENT.**

INOCULACIÓ. f. L' acte y efecte de inocular. *Inoculacion.* Inoculatio, nis.

INOCULADOR, A. m. y f. Qui inocular. *Inocu-lacion.* Inoculator, is.

INOCULAR. v. a. med. Empeltar la verola. *Inocular.* Inoculo, as.

INOFENSIU, VA. adj. Incapás de ofèndrer. *Inofensivo.* Offensionis experts.

INOFICIÓS, A. adj. Qui no s' agrada de fèr plers. *Inoficioso.* Inofficiosus. || for. Intempestiu, contra las lleys. *Inoficioso.* Inofficiosus.

INOFICIOSITAT. f. for. Qualitat ó disposició poch favorable als interessos de alguna persona. *Inoficiosidad.* Inofficiositas, atis.

INOÏT, DA. adj. No oit. *Inaudito.* Inauditus.

INÓPIA. f. ant. POBRESA.

INOPINABLE. adj. Lo que no's pót imaginar ó pensar. *Inopinable.* Inopinabilis.

INOPINADAMENT. adv. m. Impensadament. *Inopinadamente.* Inopinatè.

INOPINAT, DA. adj. Improvis, impensat, re-pentí. *Inopinado.* Inopinatus.

INOPORTÚ, NA. adj. Fora de temps. *Inopor-tuno, intempestivo.* Inopportunus.

INOPORTUNAMENT. adv. m. for. De un modo inoportú. *Inoportunamente.* Inoportunè, in-tempestivè.

INORACIÓ. f. ant. IGNORÀNCIA.

INORDENAT, DA. adj. ant. DESORDENAT.

INORGÁNICH, CA. adj. Nom que's dóna á

tots los cossos que no tenen vida pròpia, y están compostos de mol-léculas similars unidas, com las pars integrantas de una pedra, de un metall, etc. *Inorgánico*. *Inorganicus*.

IMPROMPTU, **E**. exp. llatina. *PROMPTAMENT*.

IN PÚRIBUS, exp. llatina. fam. Nú, enterament pobre. *In púribus*. *In puribus*.

INQUIET, **A**. adj. Entremaliat. *Inquieto*. *Inquietus*. || Desassossegat, turbat. *Inquieto*. *Anxius*. || Alborotador, perturbador de la pau. *Inquieto*, *inquietador*. *Perturbator*. || S' aplica á las cosas inanimadas, com: nit *INQUIETA*. *Inquieto*. *Inquietus*. || Caball que no s' avé ab altres. *Inquieto*. *Irrequietus*.

INQUIETADOR, **A**. m. y f. Qui inquieta. *Inquietador*. *Perturbator*, is.

INQUIETAMENT. m. ant. *INQUIETUT*.

INQUIETAR. v. a. Molestar, perturbar lo sossego. *Inquietar*. *Vexo*, as. || Disputar la possessió. *Inquietar*. *Inquieto*, as. || Connóurer, alterar. *Inquietar*. *Altero*, as. || Entremaliajar. *Inquietar*. *Inquieto*, as.

INQUIETAT, **DA**. p. p. *Inquietado*. *Inquietatus*.

INQUIETUT. f. Desassossego, falta de repós. *Inquietut*. *Inquietudo*, inis. || Pena, cuydado, fatiga del ánimo. *Inquietud*. *Cura*, æ. || ALBOROT, CONMOCIÓ.

INQUILINAT. m. for. Dret que adquireix lo llogater en la casa llogada. *Inquilinato*. *Conductoris in domum á se conductam jus*.

INQUIRIR. v. a. Averiguar, esbrinar, informarse. *Inquirir*. *Inquiro*, is.

INQUISICIÓ. f. La acció de examinar, ó averiguar. *Inquisicion*. *Inquisitio*, nis. || Tribunal ecclesiástich que enten en causas contra la fé, *Inquisicion*. *Ecclesiasticum inquisitionis tribunal*. || La casa del tribunal de la inquisició. *Inquisicion*. *Fidei comitiis habendis domus*.

INQUISIDOR. m. Ministre, jutge de la inquisició. *Inquisidor*. De rebus fidei inquisitor. || Cada un dels jutges anomenats en Aragó de dos en dos anys pera castigar los delictes dels individus de la xancilleria. *Inquisidor*. *Inquisitor*, is.

INQUISIDOR APOSTÓLICH. L' anomenat pel inquisidor general pera entèndrer en los negocis pertanyents á la inquisició. *Inquisidor apostólico*. *Fidei inquisitor*.

INQUISIDOR DE ESTAT. Cada un dels tres elegits en Venécia del consell dels deu pera castigar los delictes de estat. *Inquisidor de Estado*. *Censor*, is.

INQUISIDOR GENERAL. President del tribunal de la inquisició. *Inquisidor general*. *Supremus inquisitionum senator*.

INQUISIDOR ORDINARI. Lo bisbe ó qui en nom sèn assisteix á la sentència definitiva en las causas contra la fé. *Inquisidor ordinario*. *Inquisitor ordinarius*.

INQUISITIU, **VA**. adj. BATXILLER, CURIÓS.

INRAHÓ. f. ant. INJUSTÍCIA.

INRAHONABLE. adj. Oposat á la rahó ó que va fora de ella. *Desazonable*, *irracional*. *Irrationabilis*.

IREPÓS. m. ant. DESASSOSSEGO.

INSÁ, **NA**. adj. ant. Boig, loco. *Insano*. *Insanus*.

INSACIABILITAT. f. Qualitat de insaciable. *Insaciabilidad*. *Insatietas*, atis. || Ànsia, desitj vehement de qualsevol cosa. *Insaciabilidad*, *anhelo ardiente*. *Aviditas*, atis, hiatus, us.

INSACIABLE. adj. Incapás de saciarse. *Insaciable*. *Insaturabilis*. || També 's diu en la moral, com: *INSACIABLE* de alabanzas, etc. *Insaciable*. *Insatiabilis*.

INSACIABLEMENT. adv. m. Ab insaciabilitat. *Insaciabilmente*. *Insaturabiliter*.

INSACULACIÓ. f. La acció de insacular. *Insaculacion*. *Sortitio*, nis.

INSACULADOR, **A**. m. y f. Qui insacula. *Insaculador*. *Sortitor*, is.

INSACULAR. v. a. for. Posar dins la bossa ó altra cosa 'ls noms dels que s' han de sortejar pera empleos ú oficis públics. *Insacular*. *Sortes in sacculum conjicere*, immitere.

INSACULAT, **DA**. p. p. *Insaculado*. *In sacculum immissus*, conjectus.

INSANABLE. adj. ant. INCURABLE.

INSCIENTMENT. adv. m. Sens advertència. *Inadvertidamente*. *Inscienter*, imprudenter.

INSCRIPTIÓ. f. Rétol, títol, lleterero. *Inscription*. *Inscriptum*, i. || Epigrama, epitafi, monument públich de las estátuas, sepulturas, etc. *Inscription*. *Inscriptio*, nis. || geom. La acció de inscriurer algun triángul, etc., dins de un círcul. *Inscription*. *Inscriptio*, nis.

INSCRIURER. v. a. Escriurer, grabar, posar inscripcions en lápidas, etc. *Inscribir*. *Inscribo*, is. || geom. Formar una figura dins de altra, tocant los ánguls de la de dins en la de fora. *Inscribir*. *Inscribo*, interscribo, is.

INSCRIT, **A**. p. p. *Inscrito*. *Inscriptus*. || adj. S' aplica al ángul, lo vértice del qual toca á la circumferència. *Inscrito*. *Inscriptus ad peripherium*.

INSCULPIR. v. a. ant. ESCULPIR.

INSECCABLE. adj. Lo que no's pót secar. *Inseccable*. *Inseccabilis*.

INSECTE. m. Petit animal dit així per las incisions y entretalls de que's compon en lloch de membres, quals parts separadas encara tenen moviment. *Insecto*. *Insectum*, i.

INSECTE ASQUERÓS. Los que fan fástich, com escarabat, etc. *Sabandija*. *Serpens*, tis.

INSECULAR. v. a. y derivats, *INSACULAR*.

INSEGUIR. v. a. ant. SEGUIR.

INSEMIDACIÓ. f. med. Un dels cinch modos de trasplantació pera la curació de certas malalties. *Inseminacion*. *Inseminatio*, nis.

INSENSADA. f. ant. Demència, locura. *Demencacion*, *demencia*, *locura*. *Insania*.

INSENSADAMENT. adv. m. ant. TONTAMENT, NÉCIAMENT.

INSENSAT, **A**. adj. Tonto, beneyt, qui no té seny. *Fátuo*, *insensato*. *Stupidus*.

INSENSATESA. f. Tonteria, necedat, falta de seny. *Insensatez, insensibilidad, estupidez.* Stoliditas, atis.

INSENSIBILITAT. f. Falta ó impediment de la facultat sensitiva. *Insensibilidad.* Sopor, is. || met. Duresa de cor. *Insensibilidad.* Duritas, atis. || **INSENSATESA.**

INSENSIBLE. adj. Lo que no pót sentirse. *Insensible, imperceptible.* Insensibilis. || Falta de facultat sensitiva. *Insensible.* Insensibilis, sensu captus. || met. Cruel, inhumá, que no té compassió. *Insensible.* Durus.

INSENSIBLEMENT. adv. m. Poch á poch. *Insensiblemente.* Sensim. || Ab insensibilitat. *Insensiblemente.* Insensibiliter.

INSEPARABILITAT. f. Qualitat de inseparable. *Inseparabilidad.* Inseparabilitas, atis.

INSEPARABLE. adj. Lo que no's pót separar. *Inseparable.* Inseparabilis.

INSEPARABLEMENT. adv. m. Sense separació. *Inseparablemente,* Inseparabiliter, indivisim.

INSERCIÓ. f. Introducció de una cosa en altra. *Insercion.* Insertio, insitio, nis.

INSERIR. v. a. ant. e

INSERTAR. v. a. Enclóurer, introduhir. *Insertar.* Insero, is, inserto, as.

INSERTAT, DA. p. p. *Insertado, inserto.* Insertus.

INSÍDIA. f. ant. TRAHICIÓ.

INSIDIADOR, A. m. y f. INSIDIÓS.

INSIDIAR. v. a. Armar trahició. *Insidiar.* Subideo, és, insidior, aris.

INSIDIÓS, A. adj. Qui arma llassos ó tahicions. *Insidioso, insidiador.* Insidiosus. || Lo que's fá insidiant. *Insidioso.* Insidiosè adeptus.

INSIDIOSAMENT. adv. m. Ab trahició ó engany. *Insidiosamente.* Insidiosè.

INSIGNE. adj. Notable, célebre, famós. *Insigne.* Insignis, insignitus. || Singular. *Insigne.* Præcipuus.

INSIGNEMENT. adv. m. Notablement, senyaladament. *Insignemente.* Insigniter.

INSÍGNIA. f. Senyal, distintiu, divisa honrosa. *Insignia.* Ornamentum, i. || Pendó, medalla que serveix de distintiu á alguna comunitat, germanadat, confraria, etc. *Insignia.* Vexillum, i. || Bandera ó estandart de las legions romanas. *Insignia.* Vexillum, i. || iron. Infàmia. *Nota, insignia.* Deducus, oris. || pl. ARMAS, BLASÓ.

INSIGNIFICACIÓ. f. Carència de significació. *Insignificacion.* Nulla significatio.

INSIGNIFICANT. adj. Lo que no significa res, ó que pót molt poch. *Insignificante.* Non significans; imbecillis, imbecillus, inutilis.

INSIGNÍSSIM, A. adj. sup. *Insignisimo.* Insignissimus.

INSINUACIÓ. f. L'acte y efecte de insinuar ó insinuar. *Insinuacion.* Insinuatio, nis. || for. La acció de apuntar en lo registre algun acte ó la

presentació de un instrument públich al jutge competent pera que interpose sa autoritat y decret judicial. *Insinuacion.* Documenti exhibitio. || Senyal ó indici. *Insinuacion.* Insinuatio, nis.

INSINUACIÓ DE REY TÉ FORSA DE LLEY, ó INSINUACIONS SOBERANAS TENEN FORSA DE MANDATOS. ref. Denota que las súplicas ó insinuacions dels poderós són manaments encuberts ó disfrassats. *Ruego de grande fuerza es que te hace.* Vir quicumque potens te rogat, ille jugat.

INSINUAR. v. a. INTRODUIR. || Indicar, apuntar alguna espècie. *Insinuar.* Indico, as. || Significar alguna cosa ab destresa y sagacitat. *Insinuar.* Instillo, as. || for. Fér la manifestació de algun instrument davant lo jutge competent pera que interpose en ell sa autoritat. *Insinuar.* Indico, as.

INSINUARSE. v. r. Introduhirse suaument en l'ánimo dels oyents. *Insinuarse.* Adrepo, is, interconsilio, as.

INSINUAT, DA. p. p. *Insinuado.* Insinuatus.

INSÍPIDESA. f. La qualitat de insípít. *Insipidez.* Insulsitas, atis.

INSÍPIDÍSSIM, A. adj. sup. *Insipidísimo.* Sine sensu et sapore; insulsiissimus.

INSÍPIT, DA. adj. Dessabrit, dessaborit. *Insipido.* Injucundus. || met. Fret, lo que no té esperit, gràcia, ni vivesa. *Insipido.* Infacetus.

INSISTÈNCIA. f. ant. PORFIA, TENACITAT, INSTÀNCIA, INHERÈNCIA.

INSISTIR. v. n. Porfiar, instar, perseverar. *Porfiar, insistir.* Insisto, is.

INSOCIABILITAT. f. Falta de sociabilitat. *Insociabilidad.* Insociabilis conditio, natura.

INSOCIABLE. adj. Intractable, contrari á la societat. *Insociable.* Insociabilis. || Lo que no's pót unir. *Insociable.* Dissociabilis, dissocialis.

INSOCIABLEMENT. adv. m. De un modo insociable. *Insociablemente.* Insociabili modo.

INSOLACIÓ. f. Mal de cap causat pel sol. *Insolacion.* Insolatio, nis. || quím. Preparació de fruytas, etc. assecadas al sol. *Insolacion.* Insolatio, nis.

INSOLDABLE. adj. Lo que no's pót soldar. *Insoldable.* Quod ferruginari, glutinari nequit.

INSOLÈNCIA. f. Atreviment, descaro. *Insolencia.* Insolentia, æ.

INSOLENT, A. adj. Atrevit, descarat. *Insolente.* Petulans.

INSOLENTAR. v. a. Fér insolent y atrevit á algú. També s'usa com recíproch. *Insolentar.* Insolentem facere.

INSOLENTÍSSIM, A. adj. sup. *Insolentísimo.* Insolentissimus.

INSOLENTMENT. adv. m. Ab insolència. *Insolentemente.* Procaciter.

IN SÓLIDUM. adv. for. Ven llatina; equival á per enter. *In solidum.* In solido.

INSÓLIT, A. adj. No acostumat. *Insólito.* Insolitus.

INSOLUBILITAT. f. INDISSOLUBILITAT.

INSOLUBLE. adj. INDISSOLUBLE.

INSOLVÈNCIA. f. Impotència de pagar. *Insolvencia.* Solvendi impotentia.

INSOLVENT. adj. for. Qui no pòt pagar. *Insolvente.* Solvendi impotens.

INSONDABLE. adj. Lo que no 's pòt sondejar. *Insondable.* Quod solidè mensurari nequit; inexplorabilis. || met. Impenetrable, que no 's pòt saber á fondo. *Insondable.* Inextricabilis.

INSOPORTABLE. adj. Insufrible. *Insoportable.* Impatibilis.

INSOPORTABLEMENT. adv. m. De un modo insoportable. *Insoportablement.* Intoleranter.

INSPECCIÓ. f. Exàmen, regoneixement. *Inspeccion.* Inspectio, nis. || Càrrech ó cuydado de alguna cosa. *Inspeccion.* Cura, æ. || La oficina del inspector. *Inspeccion.* Inspectoris officina.

INSPECCIONAR. v. a. Regonéixer, examinar, observar. *Inspeccionar.* Inspicio, is, expendo, es.

INSPECTOR. m. Oficial militar que cuyda de la conservació y disciplina de las tropas. *Inspector.* Inspector, is. || Qui regoneix, examina. *Inspector.* Inspector, examinador, is.

INSPIRACIÓ. f. Acte y efecte de inspirar. *Inspiracion.* Inspiratio, nis. || Moviment sobrenatural que Dèu comunica á las criaturas. *Inspiracion.* Afflatus, us.

INSPIRADOR, A. m. y f. Qui inspira. *Inspirador, inspirante.* Inspirator, is.

INSPIRAR. v. a. Aconsellar, insinuar, estimular, suggerir. *Inspirar.* Inspiro, as. || met. Il·luminar, mōurer Dèu interiorment. *Inspirar.* Inspiro, as. || Animar, infundir valor. *Inspirar.* Inspiro, as.

INSPIRAT, DA. p. p. *Inspirado.* Inspiratus.

INSPIRATIU, VA. adj. Lo que té virtut de inspirar. *Inspirativo.* Inspirandi virtute pollens, gaudens.

INSTABILITAT. f. INCONSTÀNCIA.

INSTABLE. adj. INCONSTANT.

INSTALACIÓ. f. for. L' acte de instalar. *Instalacion.* Inauguratio, nis.

INSTALAR. v. a. for. Donar ó péndrer possessió. *Instalar.* In munus introducere; inauguro, as.

INSTÀNCIA. f. PORFIA. || Súplica, sol·licitut. *Instancia.* Expostulatio, nis. || Objeció, impugnació á la resposta de un argument. *Instancia.* Instantia, æ, objectio, nis. || for. Tota classe de oposició, plet, ó disputa. *Instancia.* Dica, æ, actio, nis.

ABSÓLDRE DE LA INSTÀNCIA. fr. for. Absóldrer al reo de la acusació ó demanda quant no hi ha mèrits pera declararlo llibre, ni pera condemnarlo. *Absolver de la instancia.* Absolvere reum ab instantia.

À INSTÀNCIA. m. adv. A petició. *A instancia, á pedimento.* Hortatu.

FÈR INSTÀNCIA. fr. Instar de nou. *Hacer instancia.* Iterum atque iterum instare.

SEGUIR LA INSTÀNCIA. fr. Seguir judici formal sobre una cosa pel terme y ab las solemnitats establertas per las lleys. *Causar instancia.* Litem, iudicium intendere.

INSTANT. p. a. Qui insta. *Instante.* Instans. || m. Moment, la part més petita del temps. *Instante.* Momentum, i.

AL INSTANT. m. adv. Luego, sense dilació. *Al instante, instantáneamente.* Statim.

APROFITAR LOS INSTANTS. fr. Utilisar tot lo temps, no deixar pérdrer un moment. *Aprovechar los instantes.* Uti tempore.

CADA INSTANT. loc. Frequentment. *Cada instante.* Frequenter.

EN UN INSTANT. Brevíssimament, ab molta promptitut. *En un instante, en dos paletadas.* Temporis puncto.

NO DEIXAR PASSAR UN INSTANT. fr. NO DEIXAR PARAR Á ALGÚ.

PER INSTANTS. m. adv. Continuament, sèns intermissió. *Por instantes.* Assidue.

PER UN INSTANT. loc. Per molt poch temps. *Por un instante.* Pro temporis momento.

INSTANTÀNEAMENT. adv. m. AL INSTANT.

INSTANTÀNEO, A. adj. Lo que es de un instant. *Instantáneo.* Instantaneus.

INSTANTMENT. adv. m. Ab instància. *Ardièntemente, instantemente.* Instanter.

INSTAR. v. a. Fèr instància, insistir. *Instar.* Insto, as. || Impugnar la solució de un argument. *Instar.* Insto, as. || Apretar, urgir á la execució de alguna cosa. *Instar.* Insto, as. || Donar poch temps, donar pressa la execució de alguna cosa. *Instar.* Urgeo, es.

INSTAT, DA. p. p. *Instado.* Instatus.

INSTAURACIÓ. f. Renovació, restabliment. *Instauracion.* Instauratio, nis.

INSTAURADOR, A. m. y f. Renovador. *Instaurador.* Instaurator, is.

INSTAURAR. v. a. Renovar, establir. *Instaurar.* Instauo, as.

INSTAURAT, DA. p. p. *Instaurado.* Instauratus.

INSTAURATIU, VA. adj. Lo que s' instaura ó es útil pera instaurarse. *Instaurativo.* Instaurativus.

INSTIGACIÓ. f. Consell, exhortació, persuasió efícas. *Sugestion, instigacion.* Instigatio, nis.

INSTIGADOR, A. m. y f. Qui instiga. *Instigador.* Instigator, is.

INSTIGAMENT. m. ant. INSTIGACIÓ.

INSTIGAR. v. a. Incitar, estimular. *Instigar.* Instigo, as.

INSTIGAT, DA. p. p. *Instigado.* Instigatus.

INSTILACIÓ. f. ant. DESTIL·LACIÓ, FLUXIÓ.

INSTILAR. v. a. DESTIL·LAR.

INSTIL·LACIÓ. f. La acció y efecte de instillar. *Instilacion.* Instillatio, nis.

INSTIL-LAR. v. a. Llansar poch á poch ó gota á gota algun licor en altra cosa. *Instilar.* Instillo, as. || met. Infundir insensiblement en l'ànimo alguna cosa, com doctrina, etc. *Instilar.* Sensim immittere.

INSTINCT. m. INSPIRACIÓ. || Inclinació, moviment ab que la naturalesa ha dotat als animals pera governarse. *Instinto.* Instinctus, us. || Presentiment ó moció secreta que fá obrar al home naturalment. *Instinto.* Instinctus, us.

INSTITOR. m. ant. for. Comissionat de mercader. *Institor, factor.* Institor, is.

INSTITUCIÓ. f. Ordinació, establiment, fundació. *Institucion.* Institutio, nis. || pl. Col·lecció dels principis ó regles de un art ó ciència. *Institutiones.* Institutiones, um.

INSTITUCIÓ CANÒNICA. La col·lació de algun benefici. *Institucion canònica.* Canonica institutio.

INSTITUCIÓ CORPORAL. La possessió de un benefici ó feudo. *Investidura, institucion corporal.* Corporalis institutio.

INSTITUCIÓ DE HEREU. Nombrament de hereu. *Institucion de heredero.* Hæredis institutio, nuncupatio.

INSTITUÏDOR, A. m. y f. Qui instituïeix. *Instituïdor.* Institutor, is.

INSTITUÏR. v. a. Arreglar, ordenar. *Instituïr.* Incipio, is. || Fundar. *Instituïr.* Instituo, is.

INSTITUÏT, DA. p. p. *Instituïdo.* Institutus.

INSTITUT. m. Propòsit, empresa, intent. *Instituto.* Institutum, i. || Establiment, règimen, regla, modo de vida. *Instituto.* Institutum, i.

INSTITUTA. f. Compendi del dret civil dels romans, compost de orde del emperador Justiní. *Instituta.* Justiniani institutiones, instituta.

INSTRUCCIÓ. f. La acció de instruhir. *Instruccion.* Instructio, nis. || Ensenyansa, doctrina. *Instruccion.* Disciplina, æ. || Advertència que 's dona á algú pera dirigir-se. *Instruccion.* Mandatum, i.

INSTRUCTAS. f, pl. INSTRUCCIÓ, ADVERTÈNCIA.

INSTRUCTIU, VA. adj. Lo que instruïeix ó serveix pera instruhir. *Instructivo.* Ad erudiendum idoneus.

INSTRUCTIVAMENT. adv. m. De un modo instructiu. *Instructivamente.* Aptè ad erudiendum.

INSTRUCTOR. m. y

INSTRUÏDOR. m. ant. Qui instruïeix. *Instructor.* Instructor, is.

INSTRUÏR. v. a. Educar, ensenyar, formar. *Instruir.* Formo, as. || Informar, donar instruccions sobre algun negoci. També s'usa com recíproch. *Instruir.* De aliqua re præcepta dare. || Donar una idea ó notícia. *Instruir.* Inficio, is. || for. Formalisar un procés ó expedient conforme á las reglas del dret y prácticas establertes. *Instruir.* Instruo, is.

INSTRUÏT, DA. p. p. *Instruïdo.* Instructus. || adj. Formal en, ó imbuït de alguna disciplina. *Instruïdo.* Doctus.

INSTRUMENT. m. Ferramenta pera treballar. *Instrumento.* Instrumentum, i. || Màquina pera fér alguna cosa. *Instrumento.* Organum, i. || Paper ó escriptura que fá fé. *Instrumento.* Tabella, æ. || mús. Màquina que produïeix só armoniós. *Instrumento.* Musicum organum. || met. Medi ó subjecte que serveix pera executar ó concebir alguna cosa. *Instrumento.* Instrumentum, i. || geom. y astron. Los arreus de que s'usan pera las operaciones y observacions, com són: compás, regla, quart de círculo, etc. *Instrumento.* Instrumentum, i.

INSTRUMENTS DE VENT. Los instruments músichs que 's tocan per medi del ayre respirat ó del alé. *Instrumento de viento.* Instrumentum musicum pneumaticum.

INSTRUMENTAL. adj. Pertanyent al instrument. *Instrumental.* Organicus. || for. Pertanyent als documents, instruments ó escripturas públicas. *Instrumental.* Instrumentalis.

INSTRUMENTALMENT. adv. m. Com instrument. *Instrumentalmente.* Instrumenti instar.

INSTRUMENTISTA. m. Músich de instrument. *Instrumentista.* Organicus, i, y psaltrius, ii, fidicen, inis, si es de corda; y Auletes, æ, si es de vent. || Lo fabricant de instruments músichs. *Instrumentista.* Musicorum instrumentorum artifex.

INSTURMENT. m. INSTRUMENT.

INSUAU. adj. Aspre, dessabrit, desagradable. *Insuave.* Insuavis.

INSUAUMENT. adv. m. Ab desagrado. *Desagradablemente, desapaciblemente.* Insulse.

INSUBSISTÈNCIA. f. Falta de subsistència, inconstància. *Insubsistencia.* Inconstantia, æ.

INSUBSISTENT. adj. Inconstant, poch segur. *Insubsistente.* Nullo fundamento nitens.

INSUBSTANCIAL. adj. De poca ó ninguna substància. *Insustancial.* Futilis, vanus.

INSUFICIÈNCIA. f. Incapacitat, ineptitud. *Insuficiencia.* Stultitia, æ.

INSUFICIENT. adj. Incapàs. *Insuficiente.* Stultus, insuficiens. || Lo que no bástia pera alguna cosa. *Insuficiente.* Insuficiens, non sufficiens.

INSUFICEINTMENT. adv. m. De un modo insuficient. *Insuficientemente.* Non idoneè.

INSUFIBLE. adj. Lo que no 's pòt sufrir. *Insufrible.* Intolerabilis.

INSUFIBLEMENT. adv. m. De un modo intolerable. *Insufriblemente.* Intoleranter, intolerabiliter, intolerandum.

INSUFIMENT. m. ant. IMPACIÈNCIA, INTOLE-RÀNCIA.

INSUFIRIT, DA. adj, ant. IMPACIENT.

ÍNSULA. f. ant. ISLA.

INSULAR. adj. ISLENTU.

INSULS, A. adj. DESSABRIT, INSUAU. || met. Fret, sense gràcia ni vivesa. *Insulso.* Insulsus, infacetus, illepidus, frigidus.

INSULSAMENT. adv. m. De un modo insuls. *Insulsament.* Insulse.

INSULSEDAT. f. Qualitat de lo insuls. *Insulsez, insipidez, desabor.* Insulsitas.

INSULT. m. é

INSULTA. f. ant. Ofensa, injúria de obra ó paraula feta en públich. *Insulto.* Insultatio, nis. || AC- GIDENT, MALALITIA.

INSULTAR. v. a. Ofèndrer, provocar, fèr burla de algú. *Insultar.* Insulto, as.

INSULTAT, DA. p. p. *Insultado.* Insultatus.

INSUPERABLE. adj. Lo que no 's pòt superar. *Insuperable.* Insuperabilis.

INSUPERAT, DA. adj. INVICTE.

INSUPURABLE. adj. Lo que no 's pòt supurar. *Insuperable.* Quod supurari non potest.

INSURGENT. adj. Facciós, sublevat, rebelde. *Insurgente.* Rebellis.

INSURGIR. v. n. AIXECARSE, MÓURERSE, ORIGINARSE.

INSURRECCIÓ. f. Sublevació, rebel·lió. *Levantamiento, insurreccion.* Rebellio, nis, rebellium, ii.

INSURRECCIONAL. adj. Cosa de insurrecció. *Insurreccional.* Rebellis.

INTACTE, A. adj. Enter, no tocat, pur. *Intacto.* Salvus. || Alló de que no s' ha tractat ó parlat. *Intacto.* Intactus.

INTEGÈRRIM, A. adj. sup. *Integèrrimo.* Integerrimus.

INTEGRAL É INTEGRANT. adj. fil. Dit de las parts que componen un tot, á diferència de las que s' anomenan essencials, sense las quals no pòt subsistir una cosa. *Integral, integrante.* Integra- lis.

INTEGRAMENT. adv. m. Enterament. *Integramente, integralmente.* Intègrè, intactè, sincerè.

INTEGRAR. v. a. Reunir al tot las parts integrants. *Integrar.* Totum integrum reddere. || geom. Juntar los tots que diferencia en parts infinitament petites lo càcul diferencial. *Integrar.* Integro, as.

INTEGRITAT. f. Perfecció de una cosa que no li falta res. *Entereza, integridad.* Integritas, atis. || met. Desinterés. *Integridad.* Integritas, atis. || Castedat, puresa de las verges. *Virginidad, integridad.* Integritas, atis.

INTEGRO, A. adj. Enter, complert, perfet. *Integro.* Perfectus. || met. Recte, just, exacte, desinteressat. *Integro.* Integer.

INTEL-LECTIU, VA. adj. Lo que té virtut de entèndrer. *Intellectivo.* Intellegens.

INTEL-LECTO. m. Conjunt de facultats intel- lectuals entre 'ls frenólechs. Se divideixen en dos classes: inferior ó perceptiu y superior ó reflexiu. Lo primer compren las facultats de individualitat, configuració ó forma, tamany ó extensió, pes ó resistència, colorit, localitat, càcul numèrich, orde, eventualitat y temps ó duració; || segon la comparació y la casualitat ó lògica. *Intellecto.* Intel- lectus.

INTEL-LECTO ACTIU. Facultat intel·lectual que s'

apropia las espècies y descompon las ideas. *Intellecto activo.* Intellectus activus.

INTEL-LECTO PASSIU. Facultat intel·lectual que reb las espècies transmesas pels objectes exteriors. *Intellecto passivo.* Intellectus passivus.

INTEL-LECTUAL. adj. Lo que pertany al enteniment. *Intellectual.* Intellectualis. || INCORPORAL, ESPIRITUAL.

INTEL-LECTUALMENT. adv. m. De un modo intel·lectual. *Intellectualmente.* Per intellectum.

INTEL-LIGÈNCIA. f. Capacitat, habilitat, coneixement. *Inteligencia, inteleccion.* Intelligentia, æ. || Coneixement, pràctica de un art. *Inteligencia.* Intelligentia, æ. || Facultat intel·lectual. *Inteligencia.* Intelligentia, æ. || Lo sentit de una expressió, frase ó sentència. *Inteligencia.* Acceptio, nis. || Correspondència, comers, conveni, tracte secret. *Inteligencia.* Consensus, us. || Substància purament espiritual, com los àngels. *Inteligencia.* Spiritus, us. || Concòrdia, unió, acert. *Inteligencia.* Concor- dia, æ.

AB LA INTEL-LIGÈNCIA. m. adv. Ab la condició. *En la inteligencia, en el concepto, en la suposicion.* Hoc supposito.

MALA INTEL-LIGÈNCIA. DESUNIÓ, DISCÒRDIA, DIS- SENSIÓ.

REMÉTRER LA BONA INTEL-LIGÈNCIA. fr. AJUSTAR ALS ENEMISTATS.

INTEL-LIGENT, A. adj. Docte, sabi, hàbil. *Inteligente, inteligenciado.* Intelligens. || Qui està dotat de facultat intel·lectiva. *Inteligente.* Intelligens.

INTEL-LIGIBLE. adj. Lo que 's pòt ó es fàcil de entèndrer. *Inteligible.* Intelligibilis. || Lo que 's percebeix ab los sentits exteriors. *Inteligible.* Clarus. || fil. Lo que sols existeix en l'enteniment. *Inteligible.* Intelligibilis.

INTEL-LIGIBLEMENT. adv. m. De un modo intel·ligible. *Inteligiblement.* Intelligibiliter.

INTEMPERADAMENT. adv. m. Sense tem- plansa. *Destempladamente.* Intemperanter, immoderatè, intemperatè.

INTEMPERÀNCIA. f. Destemplansa, incontinència, falta de moderació. *Intemperancia.* Intemperies, ei. || f. Us immoderat dels aliments y begudas que càusa molt comunment indigestió, cordiàl- gia, flatulència, diarrea, rodaments de cap, mi- granya y á vegadas apoplegia. *Intemperancia.* In- temperantia, æ.

INTEMPERAT, DA. adj. Destemplat, *Intem- perante.* Intemperans.

INTEMPÈRIE. f. Mala disposició, destemplan- sa del temps ó humors. *Intemperie.* Intemperies, ei. || AL RAS.

INTEMPESTIU, VA. adj. Fora de temps, ino- portú. *Intempestivo.* Intempestivus.

INTEMPESTIVAMENT. adv. m. De un modo intempestiu. *Intempestivamente.* Intempestivè.

INTENCIÓ. f. Pensament, propòsit, ànimo, de- signi. *Intencion.* Animus, i.

INTENCIÓ ACTUAL. *Intencion actual.* Intèntio actualis.

INTENCIÓ HABITUAL. *Intencion habitual.* Intèntio habitualis.

INTENCION VIRTUAL. *Intencion virtual.* Intèntio virtualis.

ANAR AB SEGONA INTENCIÓ Ó PORTAR SEGONAS INTENCIONS. fr. Tenir algun fi ocult en la execució de alguna cosa. *Llevar segunda intencion.* Aliud intendere.

HOME DE SEGONA INTENCIÓ. fr. Conèixer la malícia que algú porta. *Entender la musa.* Callere.

PRIMERA INTENCIÓ. log. *Primera intencion.* Prima intentio. || expr. fam. ab que's dona á entendre lo modo de procehir clar y sense solapa. *Primera intencion.* Mens pura, sincera.

SEGONA INTENCIÓ. f. lóg. La que extrau l'entènimet, com: género, espècie, diferència, etc. *Segunda intencion.* Secunda intentio logica. || met. Designi ocult de fèr mal. *Segunda intencion.* Intèntio simulata. || esgrim. Certa trela ó modo en que's posa en execució. *Segunda intencion.* Secunda intentio.

INTENCIONAL. adj. Lo que pertany á la intènció. *Intencional.* Intentionalis.

INTENCIONALMENT. adv. m. De un modo intencional. *Intencionalmente.* Intentionaliter.

INTENCIONAT, DA. adj. que junt ab los adverbis BEN, ó MAL, etc., s'aplica al subjecte de bonas ó malas intencions. *Intencionado.* Affectus.

INTENDÈNCIA. f. Direcció, cuydado, govern de alguna cosa. *Intendencia.* Cura, æ. || Empleo ú ofici del intendent. *Intendencia.* Præfectura, æ. || Districte de sa jurisdicció. *Intendencia.* Prætoris provincia. || Lo despaig del intendent. *Intendencia.* Prætoris officina.

INTENDENT. m. Director de la real hisenda en una provincia. També se sól donar aquest títol á alguns empleats superiors de reals fàbricas ó altres empreses que van á compte del Erari. *Intendente.* Præfectus, i.

INTENDENT DE EXÈRCIT. Qui sobre la direcció de la real hisenda enten en la distribució dels fondos del exèrcit en la capitania general que li correspon. *Intendente de ejército.* Erarii tribunus.

INTENS, A. adj. fís. Aumentat. *Intenso, intensivo.* Efficax.

INTENSAMENT. adv. m. Ab intensió. *Intensamente.* Intensè.

INTENSIO É INTENSITAT. f. fís. Grau alt ó grau de una qualitat física. *Intension.* Intensio, nis. || met. activitat, ardor, eficàcia. *Intension.* Intensio, nis.

INTENSIU, VA. adj. INTENS.

INTENT. m. Intènció, propòsit, tentativa, designi. *Intento.* Scopus, i.

DESTORBAR Ó RÓMPRE LOS INTENTS. fr. met. Impedir la intènció ó designi. *Cortar el revesino.* Interrumpo, is.

INTENTAR. v. a. Empèndrer, probar. *Intentar.* Tento, as. || Pretèndrer, procurar. *Intentar.* Pugno, as. || for. Proposar, deduhir en judici. *Intentar.* Demonstro, as.

INTENTAT, DA. p. p. *Intentado.* Tentatus.

INTENTONA. f. Intent de boig ó temerari. *Intentona.* Audax, temerarium conatum, arrogans intentio.

INTERCADÈNCIA. f. Desigualtat defectuosa en la conducta ó estil. *Intercadencia.* Varietas, atis. || med. Desigualtat en lo pols. *Intercadencia.* Pulsus inequalitus. || met. Inconstància en los afectes. *Intercadencia.* Inconstantia, æ, mutabilitas, atis.

INTERCADENT. adj. Mudable, inconstant, desigual; se diu del pols y dels afectes del ànimo. *Intercadente.* Varius.

INTERCADENTMENT. adv. m. De un modo intercadent. *Intercadentemente.* Defficienter.

INTERCALACIÓ. f. Interposició, col·locació de una cosa en altrás. *Intercalacion.* Intercalatio, nis. || Los tres ó quatre punts que's posan en una cita interromp lo text, en senyal de lo que falta, que se suposa ú omiteix á dretas. *Intercalacion.* Reticentia, æ, intercalatio, nis.

INTERCALAR. v. a. Interposar, col·locar unas cosas en altrás. *Intercalar.* Intercalo, as. || adj. Lo que s'intercala. *Intercalar.* Intercalaris. || S'aplica á la composició en que's repeteix várias vegadas un vers ó part de ell; y també al mateix vers. *Intercalar.* Intercalaris, intercalarius, intercalatus, regius || BIGEST.

INTERCEDIR. v. n. Interposarse, mediar, pregar pera 'l perdó de altre. *Interceder.* Precor, aris, intercedo, is.

INTERCEPTAR. v. a. Impedir, destorbar lo curs de alguna cosa. *Interceptar.* Intercepicio, is.

INTERCEPTAT, DA. p. p. *Interceptado.* Interceptus.

INTERCESSIÓ. f. Mediació, prech. *Intercesion.* Deprecatio, nis.

INTERCESSOR, A. m. y f. Qui intercedeix. *Mediador, intercesor, abogado, medianero.* Depræcator, is.

INTERCLÓURER. v. n. ant. ENCLÓURER.

INTERCOLUMNI. m. Espay entre dos columnas. *Intercolumnio.* Intercolumnium, ii.

INTERCOSTAL. adj. Lo que está entre las costellas. *Intercostal.* Intercostalís.

INTERDICCIÓ. f. Prohibició. *Interdiccion.* Interdictio, nis. || f. for. L'estat de la persona que ha estat declarada incapàs dels actes de la vida civil, á la que se li nombra un curador com als menors. *Interdiccion.* Interdictio, nis.

INTERDICCIÓ DE FOCH Y AYGUA. for. Entre 'ls romans s'anomenava així al desterro, á que després succehí la deportació. *Interdiccion de fuego y agua.* Interdictio.

INTERDICTE. m. for. La acció possessória, aixó es, la que'ns competeix pera demanar en judici

sumari la possessió de alguna cosa ó dret. *Interdicto*. Interdictum.

INTERDICTE DE ADQUIRIR. La acció que té per objecte adquirir de promptela possessió á que s'alega un dret evident, com succeheix quant los fills ó parents més pròxims de un difunt que tenen dret de heretarlo per testament ó ab-intestat, demanan al jutge que 'ls pose en possessió pacífica del béns hereditaris. *Interdicto de adquirir*. Acquirendi interdictum.

INTERDICTE DE RETENIR. La acció que té per objecte retenir ó conservar la possessió en que ja un està y de la que preten altre despullarlo. *Interdicto de retener*. Retinendi jus.

INTERDICTE DE RECOBRAR. La acció que correspon á un pera reclamar la possessió de una cosa mòble ó immòble, de que ha estat despullat per altre ó pel jutge, sense sér citat ni oït. *Interdicto de recobrar ó de despojo*. Recuperandi interdictum.

INTERDICTE DE OBRA NOVA. La acció del que està en dret pera fèr suspèndrer qualsevol obra nova. *Interdicto de obra nueva*. In opere novo interdictum.

INTERDICTE DE OBRA VELLA. La acció del que està ab dret pera fèr posar reparo á la obra vella ó demolirla. *Interdicto de obra vieja*. In pristino opere interdictum.

INTERDUCA. f. ant. Nom que donáren los antics romans á Juno perque presidia als casaments, y presentava la esposa al espós. *Interduca*. Interduca, æ.

INTERÉS. m. Profit, ganància, utilitat. *Interés*. Lucrum, i. || Lo preu ó estimació de alguna cosa. *Interés*. Valor, is. || poét. La part que algú pren en los afectes de un poema. *Interés*. Animorum, affectuum motio.

INTERÉS DOTAL. for. Lo que's déu á la dona per haverli entretingut lo dot. *Interusurio dotali*. Interusurium dotale.

INTERÉS MERCANTIL. L' establert á $\frac{1}{2}$ y á vegadas al $\frac{1}{3}$ per cent al mes. *Interés mercantil*. Mercantile fœnus.

L' INTERÉS Á UNA PART Y LA AMISTAT Á UN ALTRA. loc. Denota que cada hu déu disputar sos interessos ó són dret sense renyir. *Pleitear y comer juntos*. Aliud est lucrum, aliud amicitia.

QUI'S CÀSA PER INTERÉS MOSSO DE SA MULLER ES. ref. Explica la supèrbia que comunican los havers, principalment en las donas. *En casa de mujer rica, ella manda y ella grita; en casa del mezuquino, mas manda la mujer que el marido*. Paupere sub tecto, fœmina dat jura marito.

TENIR INTERÉS. fr. **INTERESSARSE.**

INTERESSADAMENT. adv. m. Ab interés. *Interessadamente*. Ad mercedem astrictè.

INTERESSADÍSSIM, A. adj. sup. *Interessadissimo*. Suis commodis summè intentus.

INTERESSANT. adj. Profitós, útil. *Interessante*. Commodus, utilis.

INTERESSAR. v. a. Empeñar, fèr que algú prenga part en los negocis de altres. *Interesar*. In

rem suam aliquem pellicere. || poét. Móurer un poema 'ls afectes del ánimo. *Interesar*. Animos, affectus inflammare. || Tenir part en algun negoci ó comers. *Interesar*. Ad commodum vel utilitatis partem admitti. || Convenir, sér útil. *Interesar*. Lucrifacio, is.

INTERESSARSE. v. r. Empeñar-se, pèndrer interés per alguna cosa. *Interessarse*. Agi, adjunge-re se; adsum, es.

INTERESSAT, DA. p. p. *Interesado*. Alieno negotio implicatus. || adj. Avaro, qui's deixa dominar del interés. *Interesado*. Quæstuosus; quæstui serviens.

INTERESSÈNCIA. f. Presència, assistència personal. *Interesencia*. Presentia, æ.

INTERESSENT. adj. Present, assistent personalment. *Interesente*. Assistens.

INTERESSER. v. n. ant. ENTREVENIR.

INTERFECTOR. m. ant. MATADOR.

INTERIM Ó INTERIN É INTERINAMENT. adv. m. Entretant. *Mientras, interin, entretanto, interinamente*. Interim, interea, dùm.

INTERINITAT. f. Temps en que s' exerceix un càrrech en lloch de altre que 'l té en propietat. *Interinidad, interin*. Substitutionis tempus.

INTERINO, A. adj. Qui exerceix un càrrech interinament. *Interino*. Vicarius.

INTERIOR. adj. Lo que està de part de dins. *Interior*. Interulus. || m. Ánimo, pensament. *Interior*. Animus, i. || met. Lo que sols se sent en la ànima. *Interior*. Intimus.

INTERIORMENT. adv. m. En lo interior. *En lo interior, interiormente*. Intùs.

INTERJECCIÓ. f. gram. Part indeclinable de la oració que explica 'ls diferents afectes del ánimo. *Interjeccion*. Interjectio, nis.

INTERLÍNEA. f. Entre estampers regleta de metall més ó ménos prima, que 's posa entre ralla y ralla, pera que la impressió isca més clara. *Interlínea*. Interlínea, æ.

INTERLINEACIÓ. f. Entreralla. *Entrerenglonadura, interlineacion*. Interlineatio, nis; spatium interlineare.

INTERLINEAL. adj. Entre línea y línea. *Interlineal*. Interlinearis. || S' aplica especialment á la biblia que té las líneas alternadas ab las de la traducció. *Interlineal*. Interjecta versibus interpretatio.

INTERLINEAR. v. a. Escriurer entre ralla y ralla. *Entrerenglonar, interlinear*. Interscribo, is. || Entre estampers posar las interlíneas entre ralla y ralla. *Interlinear*. Interlineo, as.

INTERLOBULAR. adj. anat. Teixit del pulmó. *Interlobular*. Interlobularis.

INTERLOCUCIÓ. f. for. Judici, sentència preparativa anterior á la definitiva. *Interlocucion*. Interlocutio, nis. || Interrupció de una plática per interposició de altra. *Interlocucion*. Interlocutio, nis. || Diálogo, plática alternada entre dos ó més personas. *Interlocucion*. Interlocutio, sermocinatio, nis,

INTERLOCUTOR, A. m. y f. Cada una de las personas que parlan en un diàlogo. *Interlocutor. Interloquens.* || Qui parla á algú ó pórtla la paraula en nom de altre. *Interlocutor. Qui pro aliis apud aliquos verba facit.*

INTERLOCUTORI, A. adj. for. Se diu del auto ó sentència que 's pronuncia ántes de la definitiva. *Interlocutorio. Interlocutoria sententia.*

INTERLOCUTÓRIAMENT. adv. m. for. De un modo interlocutori. *Interlocutoriamente. Interposita sententia.*

INTERLUNI. m. astron. Lo temps en que no 's véu la lluna quant está en conjunció ab lo sol. *Interlunio. Interlunium, ii.*

INTERMEDI. m. Entretemps, espay de temps que passa entre dos cosas ó estacions. *Intermedio, intervalo, y entretiempo comunment s' aplica á la primavera y tardor. Intervallum, i.* || poét. La diversió ó descans que s' interposa entre acte y acte de las comédias, tragédias, etc. *Intermedio. Diludium, ii.* || adj. Lo que está en mitj de altrás cosas. *Intermdio. Medius.*

INTERMEDIAR. v. n. Estar una cosa entre altrás. *Intermediar. Interjaceo, es.*

INTERMINABLE É INTERMINAT, DA. adj. Lo que no té terme. *Interminable. Interminabilis.*

INTERMISSIÓ. f. Interrupció, cessassió. *Intermission, interpolacion. Intermissio, nis.*

INTERMITÈNCIA. f. med. Intermissió de un síntoma ó febra que para y torna. *Intermitencia. Intermissio, nis.*

INTERMITENT. adj. med. Cosa que s' interromp. *Intermitente. Intermissus.* || Dit de la febra que dóna algun repós. *Intermitente. Cessans morbus.*

INTERN, A. adj. Interior, ocult. *Interno. Internus.*

INTERNACIÓ. f. La acció de internar ó internarse. *Internacion. Penetratio, nis.*

INTERNAR. v. a. Penetrar, ficar dintre. *Internar. Penetro, as.*

INTERNARSE. v. r. Entrar molt en dins. *Internarse. Introëo, is.* || met. Insinuarse en los secrets de altres. *Internarse, introducirse. Introduci.* || Profundisar en alguna matèria. *Internarse. Penitus perspicere.*

INTERNAT, DA. p. p. *Internado. Introductus.*

INTERNUNCI. m. Interlocutor, intérprete. *Internuncio. Internuntius, ii.* || Ministre del papa que fá las veus de nunci. *Internuncio. Internuntius, ii.*

INTERPEL-LACIÓ. f. Requeriment, intima, citació judicial. *Interpelacion. Interpellatio, nis.*

INTERPEL-LADOR, A. m. y f. Qui interpel·la. *Interpelante, interpellador. Apellator, is.*

INTERPEL-LAR. v. a. for. Citar, requerir. *Interpelar. Interpello, as.* || Instar sobre 'l cumpliment de algun manament. *Interpelar. Insto, as, urgeo, es.*

INTERPEL-LAT, DA. p. p. *Interpelado. Interpellatus, arcessitus.*

INTERPOLACIÓ. f. Col·locació de unas cosas entre altrás. *Interpolacion, interposicion. Interpositio, nis.*

INTERPOLADAMENT. adv. m. Ab interpolació. *Interpoladamente, interrumpidamente. Permixtè.*

INTERPOLAR. v. a. Barrejar, col·locar unas cosas entre altrás. *Interpolar, interponer. Intermiscer, es.* || Entre antiquaris afegir, mesclar notas, adicions y cosas novás en los escrits antichs. *Interpolar. Interpolo, as.*

INTERPOLAT, DA. p. p. *Interpolado. Interpolatus.*

INTERPOSAR. v. a. **INTERPOLAR.** || met. Empenyar, interessar, posar per intercessor ó mediar. *Interponer. Deprecatorem adhibere.* || Dir algú són parer. *Decir su dictámen. Sententiam dicere.*

INTERPOSARSE. v. r. **OPOSARSE.** || Mediar. *Interponerse. Interponi.*

INTERPOSAT, DA. p. p. *Interpuesto, interyacente. Interpositus.*

INTERPOSICIÓ. f. Introducció de una cosa entre altrás. *Interposicion. Interpositio, nis.* || met. Intervenció en algun negoci. *Interposicion. Interjectio, nis.* || Intèrval·lo, espay de un temps á altre. *Interposicion. Temporis intervallum.* || oposició.

INTERPRETABLE. adj. Lo que 's pót interpretar. *Interpretable. Interpretabilis.*

INTERPRETACIÓ. f. La acció de interpretar. *Interpretacion. Etymologia, æ.*

INTERPRETADOR. m. **INTÉRPRETE.**

INTERPRETAR. v. a. Explicar lo sentit de algun autor. *Interpretar. Enodo, as.* || Traduhir de una llèngua á altra. *Interpretar. Verbo, is.* || Atribuhir una acció á algun fi bo ó mal. *Interpretar. Rem virtuti vel vitio dare.* || Entèndrer una cosa en diferent sentit del que 's diu. *Interpretar. Interpretor, aris.*

INTERPRETAT, DA. p. p. *Interpretado. Interpretatus.*

INTERPRETATIU, VA. adj. Lo que serveix pera interpretar. *Interpretativo. Interpretativus, interpretans.*

INTERPRETATIVAMENT. adv. m. De un modo interpretatiu. *Interpretativamente. Interpretatione adhibita.*

INTÉRPRETE. m. y f. Qui interpreta. *Intèrprete, intérpretdor, farauto, expositor, intérprete.* || Pres, etis. || Lo que dóna á conèixer los afectes del ànimo. *Intèrprete. Interpres, etis.*

INTERPUNCCIÓ. f. ant. **PUNTAJÓ.**

INTERREGNE. m. Lo temps que está un regne sense rey. *Interregno. Interregnum, i.*

INTERROGACIÓ. f. Pregunta. *Interrogacion. Interrogatio, nis.* || ortog. Interrogant, nota que expressa la pregunta en l' escrit. *Interrogacion,*

interrogante. Interrogationis nota. || ret. Figura ab que l' orador pregunta, no per rahó de dubte, sinó pera declarar ab més vehemència algun afecte ó passió, ó per apretar al contrari. *Interrogacion*. Interrogatio, nis.

INTERROGACIONETA. f. d. *Preguntilla*, *interrogacioncilla*. Interrogatiuncula, æ.

INTERROGADOR, A. m. y f. Qui interroga. *Interrogador*, *interrogante*. Interrogator, percontator, is.

INTERROGANT. m. INTERROGACIÓ. 2. || p. a. INTERROGADOR.

INTERROGAR. v. a. PREGUNTAR.

INTERROGAT, DA. p. p. *Interrogado*. Interrogatus.

INTERROGATIU, VA. adj. Lo que pertany á la pregunta. *Interrogativo*, *interrogatorio*. Interrogativus.

INTERROGATIVAMENT. adv. m. A' modo de pregunta. *Interrogativamente*. Interrogativè.

INTERROGATORI, A. adj. INTERROGATIU. || m. for. Série de preguntas. *Interrogatorio*. Interrogatorium, ii. || for. Exámen del reo ó testimonis per preguntas. *Interrogatorio*. Quæstio, nis.

INTERRÓMPRER. v. a. Destorbar. *Interrumpir*. Interrumpo, is. || Suspèndrer, no proseguir. *Interrumpir*. Cesso, as.

INTERRUMPUDAMENT. adv. m. Ab interrupció. *Interrumpidamente*, *por intervalos*. Interruptè, interciissé.

INTERRUPCIÓ. f. Descans, pausa, discontinuació. *Interrupcion*. Interruptio, nis. || La acció de interrompre y destorbar. *Interrupcion*. Interruptio, nis. || ret. RETICÈNCIA.

SENSE INTERRUPCIÓ. m. adv. CONTINUAMENT.

INTERSECARSE. v. r. geom. Tallarse, encreuarse dos líneas. *Intersecarse*. Intersecari.

INTERSECCIÓ. f. geom. Encreuament de dos líneas. *Interseccion*. Intersectio, nis.

INTERSTICI. m. Espay, distància de temps. determinat per las lleys. Lo primer que'ls maná observar fou sant Sirio. *Intersticio*. Intersticium, ii. || INTERVAL-LO.

INTERUSURI. m. for. L' interés de cert temps. *Interusurio*. Interusurium, ii.

INTERUSURI DOTAL. L' interés que's déu á la dona pel temps que se li ha entretingut lo dot. *Interusurio dotal*. Interusurium dotale.

INTÉRAL-LO. m. Distància, espay de lloch y temps. *Intérvalo*. Intervallum, i. || Espay de temps en que 'ls boigs están en sí. *Claro*, *lucido intérvalo*. Phrenesis, insanix intervallum. || mús. La distància que va de una veu á altra. *Intérvalo*. Intervallum, i.

INTERVENCIÓ. f. ó

INTERVENIÈNCIA. f. ant. La acció de intervenir. *Intervencion*. Interventio, nis. || for. La assistència del nomenat pel jutge ó superior pera conèixer en algun negoci. *Intervencion*. Judicialis in-

terventio. || com. La acció de oferirse á la acceptació ó pago de una lletra de cambi quant no la accepta ó no la paga aquell sobre qui està lliurada. *Intervencion*. Interventio, nis.

INTERVENIR. v. n. ENTREVENIR.

INTERVENTOR, A. m. y f. Qui entrevé. *Interventor*. Interventor, is.

INTESTAT, DA. adj. Qui mor sense fér testament. *Intestado*, *ab intestato*. Intestatus.

INTESTÍ, NA. adj. INTERIOR, INTERN. || met. Doméstich, civil, com: guerra INTESTINA. *Intestino*. Civilis, intestinus. || m. Tripa que fá molts volts y serveix pera rébrer l' aliment quant ix del ventrell, y pera expel·lir los excrements. Comunment s' usa en plural. *Intestino*. Intestinum, i, interanea, orum. || pl. Las tripas del animal. *Intestinos*. Hilæ, arum.

INTESTÍ REGINETA. ant. BUDELL CEGO.

INTÉSTIA. f. Dret que competia al senyor pera percibir la tercera y á vegadas la segona part del feudo en las herèncias dels vasalls rústichs y enfielutas, morts intestats. *Intestia*. Intestia, æ.

ÍNTIM, A. adj. Interior, intern. *Íntimo*. Intimus. || Amich de tota confiança. *Íntimo*. Intimus.

INTIMA É INTIMACIÓ. f. L' acte y efecte de intimar. *Íntima*, *intimacion*. Denuntiatio, nis.

INTIMA DE GUERRA. La acció de demanar satisfacció als enemichs dels agravis rebuts. *Íntima de guerra*. Clarigatio, nis. || Lo dret de fér presoner á un home ó qualsevol altra cosa del enemich, per causa del dany ó injúria rebuda. *Íntimacion*. Clarigatio, nis.

ÍNTIMAMENT. adv. m. Ab intimitat. *Íntimamente*. Familiarissimè, íntimè.

INTIMAR. v. a. Notificar, ordenar, fér saber. *Intimar*. Notifico, íntimo, as.

INTIMAT, DA. p. p. *Intimado*. Intimatus.

INTIMATORI, A. adj. for. Despaig ab que s' intima algun decret ú orde. *Intimatorio*. Intimationem continens.

INTIMIDAR. v. a. Fér por. *Intimidar*; *poner miedo*. Terreo, es.

INTIMIDAT, DA. p. p. *Intimidado*. Perterrefactus, perterritus.

INTIMITAT. f. Amistat extrema. *Intimidad*. Intima amicitia.

INTITULAR. v. a. Posar rétols ó inscripcions. *Rotular*, *intitular*. Prænato, as. || Posar títol. *Titular*. Intitulo, as.

INTITULAT, DA. p. p. *Intitulado*. Inscriptus.

INTOLERABLE. adj. Insufrible, insoportable. *Intolerable*. Intolerabilis.

INTOLERABLEMENT. adv. m. *Intolerablemente*. Intolerabiliter, intoleranter.

INTOLERÀNCIA. f. Impaciència, falta de sufriment. *Intolerancia*. Intolerantia, æ. || teol. Falta de tolerància en orde á la religió, sentiments, etc. *Intolerancia*. Intolerantia, æ.

INTOLERANT. adj. Qui no té tolerància. *Intolerante*. Intolerans.

INTOLERANTISME. m. Doctrina de intolerància que no sufreix altra religió que la seva. *Intolerantismo*. Intolerantismus, i.

INTRACTABLE. adj. Brusch, insociable, de mal geni. *Intractable*. Asper.

INTRA-MUROS. exp. llatina. Dins de una població. *Intra-muros*. Intramuros.

INTRANSITABLE. adj. Aspre, fragós, lloch per abont no's pòt transitar. *Intransitable*. Impervius, confragosus.

INTRANSITIU, VA. adj. gram. Se diu del verb la acció del qual no passa á altra cosa. *Intransitivo, neutro*. Intransitivus.

INTRANSITIVAMENT. adv. m. *Intransitivamente*. Intransitivè.

INTRANSMUTABLE. adj. Lo que no's pòt transmutar. *Intransmutable*. Quod transmutari nequid.

INTRASPARENCIA. f. Falta de trasparència. *Intrasparencia*. Opacitas, atis.

INTRASPARENT. adj. Lo que no es transparent. *Intrasparente*. Opacus.

INTREPIDAMENT. adv. m. Ab intrepiditat. *Intrepidamente*. Impavidè.

INTREPIDESA É INTREPIDITAT. f. Valentia, atreviment. *Intrepidez*. Audacia, æ, animositas, atis.

INTREPIT, DA. adj. Animós, valeros. *Intrepidido*. Intrepidus, strenuus. || Arruixat, temerari. *Intrepido, arrojado*. Intrepidus. || m. pl. Societat de joves galants molt anomenats en la cort de Lluís XIII de Fransa. *Intrepidos*. Intrepidi, orum.

INTREVENIR. v. d. ENTREVENIR.

INTRICAR. v. n. ant. INTRINCAR.

INTRIGA. f. Màquina, embolich. *Intriga*. Machinatio, nis, y ambitus, us, en las pretensions.

INTRIGAR. v. a. Embrollar, maquinar. *Tramar, enredar, é intrigar* pres del francès sense necessitat. Machinor, aris.

INTRINCABLE. adj. Lo que 's pòt intrincar. *Intrincable*. Quod intrincari potest.

INTRINCADAMENT. adv. m. Confusament. *Intrincadamente*. Intricatè.

INTRINCAMENT. m. Embolich, confusió. *Intrincacion, intrincamiento*. Implicatura, intricatura, æ.

INTRINCAR. v. a. Embrollar, enmaranyar. *Intrincar*. Intrico, as. || met. Confondre los pensaments ó conceptes. *Intrincar*. Confundo, is.

INTRINCAT, DA. adj. Revés, difícil de entèndrer. *Intrincado*. Intricatus.

INTRINCH, CA. adj. ant. INTRINSECH.

INTRINSECAMENT. adv. m. Interiorment. *Intrinsecamente*. Intrinsecus. || fil. Essencialment. *Intrinsecamente*. Intrinsecus.

INTRINSECH, CA. adj. Interior, intern. *Intrinseco*. Intrinsecus. || fil. SUBSTANCIAL, ESSENCIAL. || met. Íntim. *Íntimo, familiar*. Intimus. || for. JU-

DICIAL. || Lo valor ó pes de la moneda. *Intrinseco*. Intrinsecus. || ret. S' aplica als llochs que tenen las probas en sí mateixos. *Intrinseco*. Intrinsecus, insitus, infixus.

SÉR MOLT INTRINSECH. fr. Sér molt amich. *Ser muy de adentro*. Intima uti familiaritate.

INTROBABLE. adj. fam. Lo que no's pòt trobar. *Inhallable*. Quod inveniri nequit.

INTRODUCCIÓ. f. La acció de introduhir ó introduhirse. *Introduccion*. Introductio, nis. || Principis, rudiments de qualsevol art ó ciència. *Introduccion*. Isagoge, es. || Exordi, principi, preparació. *Introduccion*. Exordium, ii. || met. Intimitat, entrada ab algú. *Introduccion*. Consuetudo, inis, familiaritas, atis.

INTRODUCTOR. m. Qui introduheix. *Introductor*. Introducens.

INTRODUCTOR DE EMBAIXADORS. La persona destinada en algunas corts pera acompanyar als embaixadors y ministres estrangers en las entradas públicas y altras cerimónias. *Introductor de embajadores*. Legatorum admittendorum minister.

INTRODUHIR. v. a. Ficar. *Introducir*. Immitto, is. || Ensenyar, infundir insensiblement en l'ànimo. *Introducir*. Instilo, as. || Admètrer, usar. *Introducir*. Introduco, is. || Fèr parlar á algú en un diàlog, escrit ó cosa semblant. *Introducir*. Introduco, is. || Facilitar, proporcionar, com la gràcia, la amistat. S' usa també com recíproch. *Introducir*. Concilio, as.

INTRODUHIRSE. v. r. Ficarse en alguna dependència, negoci, etc. *Introducirse*. Se immiscere. || Procurarse 'l tracte ó amistat ab algú. *Introducirse*. Alicujus consuetudinem sibi comparare. || fil. Comunicarse la forma á la matèria. *Recibirse, introducirse*. Introduci. || ret. INSINUARSE.

INTRODUIT, DA. p. p. *Introducido*. Introductus.

INTROÍT. m. Primera antífona que diu 'l sacerdot en la misa. També 's donava aquest nom á las antífonas que's diuen abans dels salms. *Intróito*. Introitus, i.

INTROSPECCIÓ. m. Exàmen de lo interior ó de lo més recóndit de una cosa. *Introspeccion*. Introspectio, nis.

INTRÚS, A. adj. Ussurpador. *Intruso*. Intrusus, introductus, invecus.

INTRUSAMENT. adv. m. Per intrusió. *Intrusamente*. Vi, per vim.

INTRUSIÓ. f. USURPACIÓ.

INTUICIÓ. f. teol. Visió beatífica. *Intuicion*. || Coneixement clar y directe que s' obté ab pochs esforços intel·lectuals. *Intuicion*. Intuitus, us.

INTUITIU, VA. adj. Pertanyent á la intuició. *Intuitivo*. Intuitivus.

INTUITIVAMENT. adv. m. Ab intuició. *Intuitivamente*. Intuitivè.

INTUMESCÈNCIA. f. ant. INFLOB.

INUNDACIÓ. f.AVINGUDA de ayguas que fan

eixir de mare 'ls rius. *Inundacion*. Alluvies, ei. || met. Munió, multitud excesiva. *Inundacion*. Innumerable multitud, copia.

INUNDAR. v. r. Extèndrerse, escamparse las ayguas pels camps. *Inundar*. Innato, as. || Eixir los rius de mare. *Inundar*. Inundo, as. || met. Umplir un país de gent estrangera ó altrás cosas. *Inundar*. Repleo, es, inundo, as.

INUNDAT, DA. p. p. *Inundado*. Inundatus.

INUSITAT, DA. adj. Irregular, no usat. *Inusitado*. Inusitatus.

INÚTIL. adj. De ningun valor, que no aprofita. *Inútil*. Inutilis, infortis. || va.

INUTILISAR. v. a. Fèr una cosa inservible. *Inutilizar*. Inutilem facere. || Reprimir, tallar los intents de algú. *Inutilizar*. Alicujus conatus infringere.

INUTILISAT, DA. p. p. *Inutilizado*. Inutilis redditus, factus.

INUTILITAT. f. Propietat de inútil. *Inutilidad*. Inutilitas, atis.

INÚTILMENT. adv. m. Sèns utilitat. *Inútilmente*. Inutiliter.

INVA DIR. v. a. Assaltar, acomètrer. *Invadir*. Invado, is. || USURPAR.

INVADIT, DA. p. p. *Invadido*. Invasus.

INVALIDACIÓ. f. La acció y efecte de invalidar. *Invalidacion*. Rescisio, nis.

INVÁLIDAMENT. adv. m. Sense valor, ni efecte. *Inválidamente*. Inaniter.

INVALIDAR. v. a. Anul·lar. *Invalidar*. Abrogo, as, rescindo, is.

INVALIDITAT. f. Aniquilament, abrogació, nul·litat. *Invalidacion*. Rescisio, nis.

INVÁLIT, DA. adj. Nul·lo. *Inválido*. Irritus. || Dit del soldat estropejat, malalt, vell que no pòt servir. *Inválido*. Infirmus, invalidus.

DONAR LOS INVÁLITOS. fr. met. fam. JUBILAR.

INVARIABILITAT. f. Qualitat de lo invariable. *Invariabilidad*. Immutabilitas, atis.

INVARIABLE. adj. Lo que no 's pòt variar. *Invariable*. Immutabilis.

INVARIABLEMENT. adv. m. Sense variació. *Invariablemente*. Immutabiliter.

INVARIAT, DA. adj. Lo que no s' ha variat. *Invariado*. Stabilis.

INVASIÓ. f. Embestida, acometiment. *Invasion*. Invasio, nis. || La acció de apoderarse á la forsa. *Invasion*. Invasio, nis.

INVASIR. v. a. INVADIR.

INVASOR. m. Qui invadeix. *Invasor*. Invasor, is.

INVECTIVA. f. Discurs, declamació vehement ó picant contra de alguna persona ó cosa. *Invectiva*. Objurgatio, nis.

INVENCIBLE. adj. INVINCIBLE.

INVENCIBLEMENT. adv. m. INVINCIBLEMENT.

INVENCIÓ. f. L'acte y efecte de inventar. *Invention*. Inventio, nis. || Engany, patranya. *Invention*.

Commentum, i. || Medi, trassa. *Invention*. Via, æ. || Troba. *Hallazgo*, *invention*. Repertum, i. || La cosa inventada. *Inveccion*. Inventum, i. || ret. La primera part que ensenya á discórrer y trobar las rahons pera formar un discurs. *Inveccion*. Inventio, nis. || pl. Ficció de obsequi, dolor ó altra cosa. *Gatatumba*. Simulatio, nis.

INVENSUT, DA. adj. ant. INVICTE.

INVENTAR. v. a. Discórrer, imaginar, trobar, fèr una cosa de nou. *Inventar*. Excogito, as. || Fingir, discórrer sense fonament. *Inventar*. Fingo, is.

INVENTARI. m. Llista dels bèns é hisenda. *Inventario*. Inventarium, ii.

INVENTARIAR. v. a. Pèndrer inventari. *Inventariar*. Inventarium, commentarium scribere.

INVENTARIAT, DA. p. p. *Inventariado*. Indices descriptus.

INVENTAT, DA. p. p. *Inventado*. Inventus.

INVENTIU, VA. adj. ant. ENGINEYÓS.

INVENTIVA. f. Facilitat en inventar. *Inventiva*. Ingenium ad excogitandum.

INVENTO. m. INVENCIÓ.

INVENTOR, A. m. y f. Qui inventa. *Inventor*, *invencionero*. Inventor, is. || Embustero, trapacer. *Inventor*, *invencionero*. Fumivendulus, i.

INVEROSÍMIL. adj. Lo que no té apariència de veritat. *Inverisimil*, *inverosimil*. A vero abhorrens.

INVEROSIMILITUT. f. Falta de apariència de veritat. *Inverisimilitud*, *inverosimilitud*. Veri dissimilitudo.

INVERS, A. p. p. INVERTIT. || adj. L' estat actual ó lley de las variacions de una cosa que s' aumenta ó disminueix, á mesura que altra de la qual dependeix ó ab la que 's compara 's disminueix ó aumenta. *Inverso*. Inversus.

INVERSIÓ. f. Alteració, perturbació del orde de las cosas. *Inversion*. Inversio, nis.

INVERTIR. v. a. Alterar, trastornar, cambiar l' orde de las cosas. *Invertir*. Præpostero, as. || Aplicar, emplear, gastar lo diner. *Invertir*. Impendo, is.

INVERTIT, DA. p. p. *Invertido*, *inverso*. Inversus.

INVESTIDURA. f. Donació, entrega de feudo. *Envestidura*, *investidura*. Dominii, dignitatis concessio.

INVESTIGABLE. adj. Lo que 's pòt investigar. *Investigable*. Indagabilis.

INVESTIGACIÓ. f. Averiguació, exàmen. *Investigacion*. Investigatio, nis.

INVESTIGADOR, A. m. y f. Qui investiga. *Investigador*. Investigator, ris.

INVESTIGAR. v. a. Inquirir, examinar, averiguar. *Investigar*. Investigo, as.

INVESTIGAT, DA. p. p. *Investigado*. Investigatus.

INVESTIR. v. a. Conferir un soberà un feudo, dignitat, etc. ab regoneixement de vasallatge. *En-*

vestir, investir. Dominium, jus, dignitatem conferre.

INVETERAMENT. m. Corroboració causada per vellesa. *Antigüedad, larga duracion, vejez, envejecimiento.* Inveteratio, nis.

INVETERARSE. v. r. Envellir-se. *Inveterarse.* Senesco, is. || Durar, permanéixer per molt temps alguna cosa. *Inveterarse.* Perduro, as.

INVETERAT, DA. p. p. *Inveterado.* Inveteratus.

INVICTE, A. adj. No vensut. *Invicto.* Invictus. || INVENCIBLE.

INVICTÍSSIM, A. adj. sup. *Invictissimo.* Invictissimus.

INVIGILAR. v. a. VIGILAR, OBSERVAR.

INVINCIBLE. adj. Lo que no's pòt vèncer. *Invencible.* Invincibilis. || INVICTE.

INVINCIBLEMENT. adv. m. De un modo invincible. *Invenciblemente.* Invincibiliter, invictè.

INVIOABILITAT. f. Qualitat de inviolable. *Inviolabilidad.* Inviolabilis rei natura, conditio.

INVIOABLE. adj. Lò que no's pòt ó déu violar ó profanar. *Inviolable.* Inviolabilis.

INVIOABLEMENT. adv. m. Ab inviolabilitat. *Invioablemente.* Inviolabiliter.

INVIOAT, DA. adj. Enter, il-lés, no profanat. *Invioado.* Inviolatus.

INVISIBILITAT. f. Qualitat de invisible. *Invisibilidad.* Invisibilitas, atis.

INVISIBLE. adj. Lo que no pòt sér vist. *Invisible.* Invisibilis. || m. Nom de una secta de protestants del sigle xvi que deyan que la Iglesia no era visible. *Invisible.* Invisibilis.

INVISIBLEMENT. adv. m. De un modo invisible. *Invisiblemente.* Invisibiliter, citrà aspectum.

INVITAR. v. a. CONVIDAR.

INVITATORI. m. La antífona del principi de las matines. *Invitatorio.* Invitorium, ii.

INVOCACIÓ. f. Acte y efecte de invocar. *Invocacion.* Invocatio, nis. || poét. La part del poema en que s'invoca alguna divinitat. *Invocacion.* Invocatio, nis. || Títol de algun temple, capella, altar, etc. prè de una imatge á qui's dedica. *Advocacion.* Advocatio, nis.

INVOCAR. v. a. Implorar, demanar auxili ó socorro. *Invocar.* Invoco, as.

INVOCAT, DA. p. p. *Invocado.* Invocatus.

INVOCATORI, A. adj. Lo que serveix pera invocar. *Invocatorio.* Ad invocandum aptus.

INVOLUNTARI, A. adj. Forsat. *Involuntario.* Invitús.

INVOLUNTÀRIAMENT. adv. m. Sense voluntat, ni consentiment. *Involuntariamente.* Invitús.

INVOLUNTARIETAT. f. Qualitat de involuntari. *Involuntariedad.* Arbitrii vel voluntatis defectus.

INVULNERABLE. adj. Lo que no pòt sér ferit. *Invulnerable.* Invulnerabilis.

INXA. f. ant. EMPELT. || Llengüeta en los instrumentos de vent. *Estrángula.* Tubæ insufflandæ lingula.

IP.

IPECACUANA. f. Planta de que ni ha tres espècies; negra, que té las fullas semblants á las de la morella roquera, ab una nerviositat al mitj, molsudas tovas y cubertas de un borrisol raspós; las flors en ramellets de deu, dotze ó quinze puntas de cinch fulletas blancas y cinch fils del mateix color; las tavellas de un roig obscur y plenas de una molsa blanca; llavòrs puras, groguencas y de figura de llantia; la arrel morena, tortuosa de diversos modos y ab anells petits, prominents, desiguals, y arrugats; sabor acre amarch. Es antidi-sentérica, emética, pectoral, tónica, etc. La blanca y grisa té las fullas rodonas y dentadas, y sos efectes són molt méns violents que'ls de la precedent. *Ipecacuana, bejuquillo.* Psycotria emetrica; ipecacuana, æ.

IPSO FACTO. m. adv. Veu llatina que significa pel mateix fet. *Ipsò facto.* Ipsò facto.

IR.

IR. v. n. ant. ANAR.

IRA. f. Cólera, ràbia, furor. *Ira.* Ira, æ. || met. Lo càstich executat ó amenassat. *Ira.* Ira, æ. || mit. Diosa á qui representan reganyant y apretant las dents. *Ira.* Ira, æ.

LA IRA TRÁU AL HOME DE JUDICI. exp. Ensenya que la ira ofusca del tot la rahó. *La ira es locura el tiempo que dura.* Ira hominem in transversum agit.

IRACÚNDIA. f. Hábit viciós y propens á la ira. *Iracundia.* Iracundia, æ.

IRACUNDO, A. adj. Propens á la ira. *Iracundo.* Iracundus. || poét. Alterat, impetuós. Se diu dels elements. *Iracundo.* Immitis, trux, furens.

IRADAMENT. adv. m. Ab ira. *Airadamente.* Iracundè.

IRAR. v. a. ENCOLERISAR.

IRARSE. v. r. ant. AYRARSE.

IRASCIBLE. adj. Pertanyent á la ira, y al qui's deixa dominar per ella. *Irascible.* Irascibilis, iracundiæ indulgens.

IRASCIRSE. v. r. ant. AYRARSE, ENCOLERISARSE.

IRASCUT, A. adj. TRAT.

IRAT, DA. adj. Falló, enfadat, indignat. *Airado.* Iratus.

IRENA. f. Nom de dona. *Irene.* Irene, es.

IRENARCA. m. Magistrat romá que cuydava de la tranquil·tat pública. Terreros diu que alguns han donat dit nom á Jesucrist. *Irenarca.* Irenarcha, æ.

IRIS. m. ARCH DE SANT MARTÍ. || met. Pacifica-

dor. *Iris*, *pacificador*. *Iris*, is. || anat. Círcul de vários colors immediat á la nina del ull. *Iris*. *Iris*, is. || mit. Divinitat fabulosa filla de Taumante y Electra, missatgera dels déus. *Iris*. *Iris*, idis.

IRLANDÉS, A. adj. Natural de y lo que pertany á Irlanda. *Irlandés*. *Hibernus*.

IRONIA. f. ret. Tropo ab que 's diu lo contrari de lo que se sent; y 's coneix ab lo to de la veu, y la indignitat del subjecte á qui s' aplica. *Ironia*. *Ironia*, æ.

IRÓNICAMENT. adv. m. Ab ironia. *Irónica-mente*. *Ironice*.

IRÓNICH, CA. adj. Pertanyent á la ironia y lo que la conté. *Irónico*. *Ironicus*.

IRÓS. adj. ant. *IRACUNDO*.

IROSAMENT. adv. m. ant. *IRADAMENT*.

IRRACIONAL. adj. Animal que careix de rahó. *Irracional*. *Irrationalis*. || Oposat á la rahó ó que va fora de ella. *Irracional*. *Irrationabilis*. || arit. y geom. Lo que no pót explicarse ab un número cert, ni té mida coneguda. *Irraccional*. *Irrationabilis*.

IRRACIONALITAT. f. Qualitat del animal que careix de rahó. *Irracionalidad*. *Irrationabilitas*, atis.

IRACIONALMENT. adv. m. De un modo irracional. *Iraccionalmente*. *Irrationaliter*, *irrationabiliter*.

IRRAHONABLE. adj. *DESENRAHONABLE*.

IRRECONCILIABLE. adj. Qui no admet reconciliació. *Irreconciliable*. *Inexorabilis*.

IRRECONCILIABLEMENT. adv. m. De un modo irreconciliable. *Irreconciliablemente*. *Sine reconciliationis spe*.

IRRECUPERABLE. adj. Lo que no 's pót recuperar. *Irrecuperable*. *Irrecuperabilis*, *irredivivus*.

IRRECUSABLE. adj. Inevitable, que no 's pót reusar. *Irrecusable*, *inevitable*. *Irrecusabilis*, *inevitabilis*, *inexcusabilis*.

IRREDIMIBLE. adj. Lo que no 's pót redimir. *Irredimible*. *Quod redimi non potest*.

IRREDUIBLE. adj. Incorretgible, indomable. *Irreducibile*. *Indomitus*.

IRREFORMABLE. adj. Lo que no admet reforma. *Irreformable*. *Inemendabilis*, *irreformabilis*.

IRREFRAGABLE. adj. Indubitable, que no admet refutació. *Irrefragable*. *Irrefutabilis*, *inconcusus*.

IRREFRAGABLEMENT. adv. m. De un modo irrefragable. *Irrefragablemente*. *Inconcussè*.

IRREGULAR. adj. Fora de regla. *Irregular*. *Irregularis*. || Extraordinari, poch comú. *Irregular*. Extrà ordinem positus. || Qui té irregularitat canónica. *Irregular*. *Irregularis*. || ant. Qui desprecia las reglas. *Irregular*. *Regularum contemptor*.

IRREGULARITAT. f. Qualitat de irregular. *Irregularidad*. *Irregularitas*, atis. || Impediment

canónich que no permet rébrer ni exercitar los ordes ecclesiástichs. *Irregularidad*. *Irregularitas*, atis. || Inobservància, despreci de las lleys. *Irregularidad*. *Defectus*, us, *asymetria*, æ. || gram. ANOMALIA.

IRREGULARMENT. adv. m. Fora de regla, sens ó contra l' orde. *Irregularmente*. *Incongruenter*.

IRRELIGIÓ. f. Impietat, despreci de la religió. *Irreligion*, *irreligiosidad*. *Irreligio*, nis, *impietas*, atis.

IRRELIGIÓS, A. adj. Impio, faltat de religió. *Irreligioso*. *Irreligiosus*.

IRRELIGIOSAMENT. adv. m. Impiament, sense religió. *Irreligiosamente*, *impiamente*. *Irreligiosè*, *impiè*.

IRRELIGIOSITAT. f. *IRRELIGIÓ*.

IRREMEDIABLE. adj. Lo que no té remey. *Irremediable*. *Irremediabilis*.

IRREMEDIALEMENT. adv. m. Sense remey. *Irremediabilmente*. *Irremediabiliter*, extrà *spem remedii*.

IRREMISSIBLE. adj. Imperdonable. *Irremissible*. *Irremissibilis*.

IRREMISSIBLEMENT. adv. m. Sense remey ó perdó. *Irremissiblemente*. *Necessariò*.

IRREPARABLE. adj. Lo que no 's pót reparar. *Irreparable*. *Irreparabilis*.

IRREPARABLEMENT. adv. m. Sense cap medi ni arbitre pera reparar algun dany. *Irreparabilmente*. *Sine remedio*.

IRREPREHENSIBLE. adj. Qui no pót sér repres. *Irreprehensibile*. *Irreprehensibilis*, *irreprehensus*.

IRREPREHENSIBLEMENT. adv. m. Sense culpa, sense motiu de reprehensió. *Irreprehensiblemente*. Extrà *culpam*.

IRRESISTIBLE. adj. Lo que no 's pót resistir. *Irresistible*. *Cui resisti non potest*.

IRRESISTIBLEMENT. adv. m. Sense poder resistir. *Irresistiblemente*. *Absque resistèntia*.

IRRESOLT, A. adj. ant. *IRRESOLUT*.

IRRESOLUBLE. adj. Indeterminable. *Irresoluble*. *Irresolubilis*.

IRRESOLUCIÓ. f. Indeterminació, incertitut del enteniment. *Irresolucion*. *Dubitatio*, nis.

IRRESOLUT, A. adj. Indelermnat. *Irresoluto*, *irresuelto*, *irresoluble*. *Dubius*.

IRRESPIRABLE. adj. med. Lo que no es propi ó no serveix pera la respiració. *Irrespirable*. *Irrespirabilis*.

IRREVERÈNCIA. f. Falta de reverència, ó respecte. *Irreverencia*. *Irreverentia*, æ.

IRREVERENT. adj. Qui falta á la reverència ó respecte. *Irreverente*. *Irreverens*.

IRREVERENTMENT. adv. m. Sense veneració, sense respecte, ó reverència. *Irreverentemente*. *Irreverenter*.

IRREVOCABILITAT. f. Qualitat de irrevoca-

ble. *Irrevocabilitat*. Irrevocabilis rei natura, conditio; stabilitas, atis.

IRREVOCABLE. adj. Lo que no's pòt revocar. *Irrevocable*. Irrevocabilis.

IRREVOCABLEMENT. adv. m. De un modo irrevocable. *Irrevocablemente*. Irrevocabiliter.

IRRISIBLE. adj. Digne de burla ó despreci. *Irrisible*. Deridendus.

IRRISIÓ. f. Burla, despreci. *Irrision*. Rhoncus, i.

IRRISORI, A. adj. Lo que provoca á burla. *Irrisorio*. Irrisorius.

IRRISÓRIAMENT. adv. m. Per modo de irrisió. *Irrisoriamente*. Ludibrio, per deridiculum.

IRRIT, A, É IRRITAT, DA. adj. Nul-lo, abolit, invàlit. *Irrito*, nulo. Irritus.

IRRITABILITAT. f. Propensió á irritarse. *Irritabilidad*. Irritabilitas, atis.

IRRITABLE. adj. Lo que's pòt irritar ó anular. *Irritable*. Rescindi valens. || Qui fàcilment s' irrita ó encolerisa. *Irritable*. Irritabilis.

IRRITACIÓ. f. La acció de irritar ó irritarse. *Irritacion*, *irritamiento*. Irritatio, nis.

IRRITADÍSSIM, A. adj. sup. *Irritadísimo*. Valdè iratus.

IRRITAMENT. m. IRRITACIÓ.

IRRITANT. p. a. Qui irrita. *Irritante*, *irritador*. Irritator, is.

IRRITAR. v. a. Exasperar. *Irritar*. Irrito, as. || ANUL-LAR. || Excitar vivament la ira. *Irritar*, *en-crudecer*, *enconar*, *volar*. Irrito, as.

IRRITARSE. v. r. Ayrarse, enfadarse. *Irritar-se*. Vehementer irasci.

IRRITAT, DA. p. p. *Irritado*. Irritatus.

IRROGAR. v. a. OCASIONAR.

IRRUIR. v. a. ant. EMBESTIR, ACOMÉTRER.

IRRUPCIÓ. f. Acomesa violenta. *Irrupcion*. Excursus, us, irruptio, nis.

IS.

ISABELLE. adj. ant. Color de palla. *Melado*, *pajado*, *pajizo*. Melinus.

ISAGOGE. f. Introducció, elements de qual-sevol art ó ciència. *Isagoge*. Isagoga, æ, isagoge, es.

ISART. m. Cabra salvatge. *Cabra montés*, *sario*. Rupicapra, æ.

ISDIORIÀ, NA. adj. Pertanyent á sant Isidoro. *Isidoriano*. Ad sanctum Isidorium pertinens.

ISLA. f. Terra circumhida de mar. *Isla*. Insula, æ. || met. Edifici ó conjunt de casas circumhit per totes parts. *Manzana*, *isla*. Insula, æ.

ISLAR. v. a. AISLAR.

ISLAT, DA. p. p. AISLAT.

ISLÉNY, A, É ISLENYO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á la isla. *Isleño*. Insulanus, insularis.

ISLETA. f. d. *Isleta*, *islica*, *illa*, *ita*. Parva insula.

ISLOT. m. Isla petita y des poblada. *Islote*. Deserta insula. || Roca circumhida de mar. *Islote*, *farallon*, *farillon*, *farellon*. Insula, æ. || Terreno circumhit de rocas. *Isleo*. Insula, æ.

ISMAELITAS. adj. Pobles que descendeixen de Ismael, fill de Abraham y de Agar. *Ismaelitas*, *agarenos*. Ismaëlitaë.

ISÓCRONO. adj. S' aplica als moviments que's fan en igual temps. *Isócrono*. Isochronus.

ISÓGONO. adj. geom. Se diu de las figuras que tenen ánguls iguals. *Isógono*. Isogonus.

ISOMERIA. f. àlg. Modo de separar una igualació dels trencats, reduhintlos á una denominació, y multiplicant cada membre de la equació pel denominador comú. *Isometria*. Isometria, æ.

ISOPERÍMETRO. adj. Figura que té igual la circumferència. *Isoperímetro*. Isoperimeter.

ISOPLEURO. adj. geom. Lo mateix que triàngul equilàtero. *Isopleuro*. Isopleurus.

ISÓSCELES. adj. geom. Triàngul que sòls té dos costats iguals. *Isósceles*, *equicruro*. Isosceles.

ISRAELITA. adj. Natural de ó pertanyent á Israel. *Israelita*. Israelita, æ.

ISRAELITICH, CA. adj. Pertanyent á Israel. *Israelitico*. Isræliticus.

ISSA. náut. expr. pera issar. *Iza*. Attolle. || met. expr. pera donar pressa. *Alon*, *vamos*, *pronto*. Age.

ISSAR. v. a. náut. Atissar, tirar amunt algun pes. *Izar*. Velas solvere.

ISSAR ALS GOSSOS. fr. ABORDAR.

ISTME. m. Llèngua de terra entre dos mars, que junta una península al continent. *Istmo*, *istmo*. Isthmus, i.

ISTMIÓ. m. Espècie de collaret que usaven las donas gregas y que está representat en certas medallas. *Istmion*. Istmion, nis.

IT.

ITALIÀ, NA. adj. Natural de y pertanyent á Itàlia. *Italiano*. Italus.

ITÁLICH, CA. adj. Natural de y pertanyent á Itàlica fundada per Escipió, ahont está vuy Santiponce. *Itálico*. Italicus.

ITEGA. f. Dona que'l Négus de Abissínia elegeix per esposa. *Itega*. Itega, æ.

ITEM. Veu del llatí pera distingir los capítols ó apartats del escrit. *Item*, *mas*, *tambien*, *asimismo*. Item, etiam.

ITERABLE. adj. Lo que es capás de repetir-se. *Iterable*. Iterabilis.

ITERACIÓ. f. Repetició. *Iteracion*. Iteratio, nis.

ITERAR. v. a. Repetir. *Iterar*. Itero, as.

ITERAT, DA. p. p. *Iterado*. Iteratus.

ITERATIU, VA. adj. for. Lo que's reitera. *Iterativo*. Iteratus.

ITIFALÓFOROS. m. pl. Ministres de las orgias, que en las professons ó carreras de bacants anavan disfressats de faunos, imitant á las perso-

nas ubriacas y cantant himnes báquichs. *Itifalóforos*. *Itiphalophori*.

ITIMBO. m. Dansa y cansó báquicas. *Itimbo*. *Itimbus*, i.

ITINERARI. adj. Pertanyent als camins. *Itinerario*. *Itinerarius*. ¶ m. Descripció de un viatge, y també 'l lloch dels pobles y carreras per ahont s' ha de viatjar. *Itinerario*. *Itinerarium*, ii.

ITIRÍCIA. f. *ICTERÍCIA*.

IV.

IVA MOSCADA. Planta que té la cama estesa, un peu y mitj de llarga, de olor de almesch y molt diaforética. *Pinillo almizclado*. *Teucrium*, ii, iva, æ.

IVARSOSAMENT. m. RÁPIDAMENT, LLESTAMENT.

IVERN. m. La estació més freda del any, que's

comensa en 22 de desembre y acaba en 21 de mars. *Invierno*. *Bruma*, æ.

NI IVERN SENSE CAPA, NI ESTIU SENSE CARABASSA. ref. Denota que todas las cosas tenen són temps. *Ni en invierno sin capa, ni en verano sin calabaza*.

Hybernum per iter, pinguis ne pænula desit,
Neve per æstivam plena lagena viam.

IVERNADA. f. La temporada de ivern. *Invernada*. *Hiematio*, nis.

IVERNADER. m. Lloch cómodo pera pasar l' ivern. *Invernáculo*, *invernadero*. *Hibernacula*, æ. ¶ Lloch pera mantenir en regions fredas ó trempadas, plantas tropicals ó que sols viuen á una temperatura molt alta. *Invernáculo*, *invernadero*. *Hibernacula*, æ.

IVERNAR. v. a. Passar l' ivern. *Invernar*. *Hiemo*, as.

IVERNENCH, CA. adj. Pertanyent al ivern. *Invernizo*. *Hibernus*.

J. Desena lletra del abecedari, y serveix pera lo mateix que la i consonant del llatins.

JA.

JA. adv. t. pera denotar temps passat. *Ja.* Jam. || Temps present, fent relació al passat, com: *Ja* ho entench. *Ja.* Jam, nunc. || Denota temps venider, com: *Ja'n* parlarém. *Ja.* Aliàs, post. || Luego, inmediatamente, com: *Ja* vinch. *Ja.* Jam. || Conjunció que s' usa repetida en dos ó més oracions ó membres, com: *Ja* es de una opinió, *Ja* de altra. *Ja.* Modò, modò; aliàs, aliàs. || interj. pera denotar que 'ns recordam de alguna cosa. *Ja.* Jam, jam. || interj. de despreci ab que donam á entèndrer que no fem cas ó no crehem lo que'ns diuhen. *Ja.* Vah. || S' usa pera concedir ó apoyar lo que'ns diuhen, com: *Ja's* véu. *Ja, es claro.* Et quidem. || Indica recordarse de alguna cosa. *Ja, sí.* Memini, etiam. || interj. de despreci. *Ja.* Jam. || Pera concedir ó apoyar. *Ja.* Jam. || partícula supositiva. *Ja, sea así.* Concedo, transeat.

JA QUE. exp. En suposició. *Ja que, puesto que, supuesto que.* Quoniam.

JACA. f. Arbre de la India, molt gran y gros, la fulla del qual es de un pam, de vert clar, ab un nirvi gros y clar pel mitj; lo fruyt es llarch y gros, y tot vert oscur. *Yaca.* Arbor jaca.

JÁCARA. f. Cansó pera ballar. *Jácara.* Balis-tea, orum.

JACCI. m. ant. JACINTO.

JÁCERA, JÁCENA Y JÁSSENA. f. arq. La viga travessera que sosté altres menors. *Jácera, solera.* Grandior trabs.

JACINT. m. ant. y

JACINTO. m. Pedra preciosa de tres espècies, una de color de taronja, altra de girasol, y altra

de poncem. *Jacinto.* Hyacinthus, i. || Planta de cabessa, que fá las flors purpúreas, blavas y blancas. *Jacinto.* Hyacinthus, i. || n. p. *Jacinto.* Hyacinthus.

JACME. m. ant. JAUME.

JACO. m. Vestit curt de tela basta de pel de cabra, que usavan antigament los soldats. *Jaco.* Saccus, i. || fam. TUNDA, PALLISSA.

JACOBÍ. m. Sectari de Jacobo que negava dos naturales en Jesucrist. *Jacobino, jacobita.* Jacobinus, i.

JACOBINISME. m. Secta dels jacobins. *Jacobinismo.* Jacobinismus, i.

JACTÀNCIA. f. Vanitat, vanaglória. *Jactancia.* Gloria, æ.

JACTANCIÓS, A. adj. Arrogant, orgullós. *Jactancioso, fanfarron.* Gloriosus, jactabundus, jactans.

JACTARSE. v. r. Vanagloriarse. *Jactarse.* Jactato, as.

JACULATORI, A. adj. Breu y fervorós. *Jaculatorio.* Jaculatorius.

JACULATÓRIA. f. Oració breu y fervorosa. *Jaculatoria.* Jaculatoria, æ.

JAENT. m. La inclinació que prenen las cosas inmaterials. *Hábito.* Forma, æ.

AGAFAR Ó PÉNDRE LO JAENT. fr. Aplanarse, posarse ab regla. *Amoldarse.* Ad typum reformare.

JAIR. v. n. ant. GAUDIR.

JALÉ. m. ter. y

JALECO. m. Justillo, armilla sense mànegas ni faldas. *Chaleco.* Chlamydule, æ.

JALISCO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á la provincia de Jalisco. *Jalisco.* Jalisysus.

JAMAY. adv. t. MAY.

JÁMBICH, CA. adj. poét. Lo que pertany al pen jambo. *Jámbico.* Jambicus.

JAMBO. m. poét. Pen del vers llatí de una síl·laba breu y altra llarga. *Jambo.* Jambus, i.

JAMÉ. m. planta. *Jazmin doble*. *Jasminum duplex*.

JAMEQUIA. f. Veu àrabe. IGLÉSIA.

JAMÉS. adv. t. MAY.

JAMIS. m. Espécie de tela de coló de Llevant. *Jamés*. Tela sic dita. || Estudi de Turquia ahont s' ensenyan las lleys del Coran. *Jamis*. Schola, æ.

JAN. n. p. corromput. JUAN.

ES UN BON JAN. exp. Denota 'l geni bo y senzill. *Buen Juan, Juan de buena alma*. *Candidus*.

JANER. m. Lo primer mes del any. *Enero*. *Januarius*, ii.

NO FÁ BON JANER SI NO DEIXA LAS BASSAS PLENAS. *AGUA DE JANER UMPLE BÔTAS Y GRANER*.

JANET. n. p. de home. *Juanito*. *Joannes*, is. || m. ant. Caball més petit que 'ls altres però més lleuger. *Jinete*. *Parvus sed agilis equus*.

JANÍSSERO. m. GENÍSSARO.

JANOT. m. Apocat. *Juan lanas*. *Pusilanimis*.

JANSENISME. m. Doctrina ó secta de Janse-
ni. *Jansenismo*. *Jansenismus*, i.

JANSENISTA. m. Qui segueix la doctrina de Janseni bispe de Ipse. *Jansenista*. *Jansenista*, æ.

JÁNTICAS. f. pl. Festas militars que 'ls macedonis celebravan en lo mes jántich y en las quals se purificava l' exércit fentlo passar entre las dos meytats de una gossa sacrificada. *Jánticas*. *Janticæ*, arum.

JÁNTICH. m. Mes dels macedonis que corresponia al de abril. *Jántico*. *Janticus*. || adj. Denominació de un ácit que té la propietat de fer precipitar molts sals en groch. *Jántico*. *Janticus*.

JAPONÉS, A. adj. Natural de y lo pertanyent al Japó regne del Assia. *Japonés, japonense, japon*. *Japonius*.

JAQUE. interj. Fuig de aquí, apártat. *Jaque*. Fuge, apage. || En lo joch de escachs, veu ab que s' avisa al rey que está ferit, pera que mude de lloch y 's llibre del mate. *Jaque; jaque y mate*. *Vox qua in latrunculorum ludo regem periculo obnoxium esse indicitur*.

JAQUÉS, A. adj. Natural de y lo pertanyent à Jaca. *Jaqués*. *Jaccensis*.

JAQUET. m. Joch de táulas que's juga ab tres daus en lo qual se van passant los peons al entorn per las casetas desocupadas, y qui primer las pòt arribar al extrem contrari y las tráu, guanya. *Chaquete*. *Fritillus*, i.

JAQUETA. f. Vestidura ab mànegas y sense solapa pera abrích del pit. *Chaqueta*. *Manicatus thorax*. || La que arriba fins als genolls. *Jaqueta*. *Parachlamys*, idis.

JAQUETETA. f. d. *Jaquetilla*. *Parvus thorax*, breve *sagulum*.

JAQUIR. v. a. ant. DEIXAR, LLANSAR. || ant. PENETRAR.

JAQUIT, DA. p. p. DEIXAT, DESAMPARAT.

JARDÍ. m. Hort de recreo. *Verjel, jardín*. *Viridiarum*, *topiarium*, ii. || Lloch comú, necessària

en las embarcacions. *Jardin*. *Latrina*, æ. || met. Cosa deliciosa y hermosa à la vista. *Jardin*. *Decus*, oris. || Cosa de diferents colors. *Jardin*. *Variegata res*.

JARDINATGE. m. JARDINERIA.

JARDINER. m. Qui cuida algun jardí. *Jardínero*. *Topiarius*, ii.

JARDINERIA. f. Art de cultivar los jardins. *Jardineria*. *Topiaria*, æ.

JARDINET. m. d. *Jardinito, illo*. *Hortulus*, i.

JARGON. m. ant. GERGA.

JARRO. m. GERRO.

JAS. m. Llit ó altra cosa sobre que's dorm. *Yacija*. *Lectum*, i. || Paratje ahont solen jáurer los animals. *Cama*. *Cubile*, is. || Senyal que deixa sobre la terra lo que ha estat algun temps en ella. *Jacilla*. *Vestigium*, ii. || PENCA. || exp. fam. S' avisa á algú que prenga alguna cosa. *Toma*. *Accipe*, cape.

FÉR LO JAS. fr. met. Disposar las cosas industriosamente pera conseguir algun fi. *Mullir*. *Parare viam*.

JASMÍ. m. GESSAMÍ.

JASÓ. n. p. de home. *Jason*. *Jason*, is.

JASPE. m. Pedra preciosa de diferents colors, que admet un puliment y llustre hermosíssim. *Jaspe*. *Jaspis*, idis.

JASPEAR Y JASPEJAR. v. a. Pintar imitant los colors del jaspe. *Jaspear*. *Jaspideo colore alinire*.

JASPEAT Y JASPEJAT, DA. p. p. y adj. *Jaspeado*. *Variegatus*.

JASPI. m. JASPE.

JASSA. f. MARXA.

JASSAMÍ. m. GESSAMÍ.

JÀSSENA. f. JÁCERA.

JAT. adv. ENCARA. || JA.

JATSESIA Y JATSIA. conj. ant. Encara que, no obstant. *No obstante, aunque, como sea, caso que*. *Nihilominus*.

JATSIA QUE. exp. Posat que. *Ya sea que*. *Posito quod*.

JAUFRE. n. p. de home. JOFRE.

JAUME. n. p. de home. *Santiago, Jaime*. *Jacobus*, i.

JÁURER. v. n. Estar ajagut. *Yacer, estar echado*. *Jaceo*, es. || Fér llit per malalt. *Hacer cama*. *Decumbo*, is. || met. Estar parada, en vaga, sense curs alguna cosa. *Dormir; estar paralizado, parado, en calma*. *Negotium silere*. || Estar algun pes en lo fondo del mar. *Estar en el fondo del mar*. In profundo maris *jacere*.

JÁURERSE. v. r. AJÁURERSE.

JAUSENT. adj. ant. gosós.

JAUSIMENT. m. ant. GOIG, GAUDIMENT.

JAUSIR. v. a. ant. GAUDIR.

JAVALÍ. m. PORCH SENGLAR.

JAVANÉS. A. adj. Natural de y pertanyent à Java isla de Índias. *Javo, javanés*. *Ad Javam pertinens*.

JAY. m. JAYO.

JAYA. f. Dona vella. *Vieja, abuela.* Anus, us, vetula, æ.

JAYO. m. Home vell. *Viejo, abuelo, anciano,* y *jaque* entre 'ls alarbs. Senex, is, vetulus, i.

JE.

JELASSIANS. m. pl. Bufons, joglars ó graciosos públichs. *Jelasiános.* Jelasiani, orum.

JENÁGIA. f. Quadrat de setze filas sobre setze fileras en la falange grega. *Jenagia.* Jenagia, æ.

JENELÁSIA. f. Lley lacedemónia instituida per Licurgo, que prohibia als estrangers residir en lo territori de la república. *Jenelasia.* Jenelasia, æ.

JENODOQUI. m. Hospici, lloch en que 's donava gratuïtament hospitalitat als estrangers que viatjavan. *Jenodoquio.* Jenodoquium, ii.

JENOGRAFIA. f. Coneixement, estudi de las llengüas estrangeras. *Jenografia.* Jenografia, æ.

JENOGRÁFICH, CA. adj. Pertanyent á la jeno-
grafia. *Jenográfico.* Jenographicus, i.

JENÓGRAFO. m. Lo qui 's dedica á la jeno-
grafia. *Jenógrafo.* Jenographus, i.

JENONS. m. pl. Criaturas que 'ls mahometans tenen com á semideus. *Jenones.* Jenoni, orum.

JERÁSIA. f. med. Malaltia dels cabells que 'ls posa sechs, llanuts y polsosos. No regoneix més causa que la falta de nutrició de la bulba dels cabells á conseqüència de la sequedat del cúis pelós. *Jerasia.* Jerasia, æ.

JERIF. m. Nom de dignitat entre 'ls moros, que's dona per la noblesa. *Jerife.* Nobilitatis inter mauros cognomen.

JERÓFORO. m. Nom donat als sacerdots egipcis que portaven las cosas sagradas. *Jeróforo.* Jeroforus, i.

JEROFTÁLMIA. f. med. Oftalmia que consisteix en una forta coïssor, picor y bermelló dels ulls però sense inflor ni llagrimaig. *Jeroftalmia.* Jeroftalmia, æ.

JEROFTÁLMICH, CA. adj. Lo pertanyent á la jeroftálmia. *Jeroftálmico.* Jeroftalmicus, i.

JEROPÀGIA. f. Abstinència dels primers cristians que durant la quaresma no menjavan sinó pa y fruita seca. *Jeropagia.* Jeropagia, æ. || Gènere de abstinència practicada pels atletes á fi y efecte de augmentar las forsas. *Jeropagia.* Jeropagia, æ. || med. Ús exclusiu de aliments sechs y conservats. *Jeropagia.* Jeropagia, æ.

JEROSÓLIM Y JEROSOLIMITÁ, NA. adj. Natural de y pertanyent á Jerusalem. *Jerosolimitano.* Hierosolimitanus.

JEROTRÍBIA. f. med. Fricció seca sobre una part malalta pera cridarhi 'l calor y 'l moviment. *Jerotribia.* Jerotribia, æ.

JERUSALEM. f. Ciutat de Palestina, capital de

Judea, fundada per Melquisedech. *Jerusalem.* Hierosolima, æ.

JERUSALEM, JERUSALEM, COM MÉS ANAM MANCO VALEM. ref. ab que 's manifesta la successiva deterioració ó empitjorament de alguna cosa. *Martin, Martin, cada dia mas ruin; el asnillo de Carracena que mientras mas andaba, mas ruin era; el asnillo de san Sadurnin, cada dia mas ruin.* Posterior dies acerbiore priore.

JESUATS. m. pl. Nom de una espècie de religiosos, qual orde s' aprobá per Urbá V l'any 1367. Portavan túnica blanca y barret del mateix color y seguien la regla de sant Agustí. *Jesuatos.* Jesuati, orum.

JESUCRIST. m. Lo fill de Dèn fèt home. *Jesucristo.* Jesuschristus, i.

JESUÍTA. m. Individuo de la companyia de Jesús. *Jesuita.* Jesuita, æ.

JESUÍTICH, CA. adj. Pertanyent á jesuïtas y á són orde. *Jesutico.* Jesuiticus.

JESUITISSAS. f. pl. MONJAS DE LA ENSENTANSA.

JESSEMÍ. m. GESSAMÍ.

JESÚS. m. Nom venerable y dolcíssim de nostre Redemptor. *Jesús, Salvador.* Jesus, us. || interj. de admiració y espant. *Jesús.* Bone Jesu; proh Jesus. || L' abecedari per haverhi una creu ó Jesús pintat. *Christus.* Alphabetum, i.

EN UN DIR JESUS. exp. En un moment. *En un decir Jesus.* Temporis puncto.

ESTAR EN LO JESÚS. fr. ESTAR EN L' ABECE.

FERNE 'L BON JESUS. fr. Fér de algú tot lo que's vol, ferlo anar y venir inútilment en orde á algun fi. *Traer á alguno como palillo de suplicaciones, ó como palillo de un barquillero; llevar á alguno al pylon.* Multis et variis jussis aliquem exagitare, vel circumducere.

NO SABER LO JESÚS. fr. NO SABER L' ABECE.

JEYA. f. Sols s' usa en la frase TENIR BONA ó MALA JEYA, y significa tenir un bon ó mal dormir, ó estar quiet ó inquiet en lo llit. *Ser de buena ó mala yacija.* Tranquillum aut inquietum carpere somnum.

JHS. Abreviatura de JESÚS.

JL.

JILOFÓRIAS. f. pl. Festas dels juheus en las quals se portava solemnement llenya al temple pera conservar lo foc sagrat que devia cremar sempre en l' altar dels holocaustes. *Jiloforias.* Jilophoriae, arum.

JILÓFORO. m. Cada un dels sacerdots juheus que encenian lo foc sagrat y que tenian cuydado de conservarlo. *Jilóforo.* Jilophorus, i.

JILOGLÍFIA. f. Art de grabar caràcters en la fusta. *Jiloglifa.* Jilogliphia, æ.

JILOGLÍFICH, CA. adj. Lo que pertany á la jilogliffia. *Jiloglífico.* Jilogliphicus, i.

JILÓGLIFO. m. Lo qui graba caràcters en la fusta. *Jilóglifo*. Jiloglyphus, i.

JILOGRAFIA. f. Art de imprimir ab caràcters de fusta ó ab planxas de lo mateix en que están talladas las lletras y las paraulas. *Jilografia*. Jilographia, æ.

JILOGRÀFICH, CA. adj. Lo que pertany á la jilografia. *Jilogràfico*. Jilographicus, i.

JILÓIDEO, A. adj. Lo que se sembla á la fusta. *Jilóideo*. Jiloideus, i.

JILOLITA. f. min. Fusta petrificada. *Jilolita*. Jilolita, æ. || Vegetal fósil en que la carbonisació ha estat substituïda per una substància pétrea. *Jilolita*. Jilolita, æ.

JILOLOGIA. f. Tractat de las fustas. *Jilologia*. Jilologia, æ.

JILÓMICE. adj. bot. Que creix en la fusta. *Jilómice*. Jilomicis, i.

JILÓPAL. adj. min. Nom que 's dona á las fustas petrificadas de la naturalesa de la sílice resiníta. *Jilópalo*. Jilopalus, i.

JILÓTOM, A. adj. Se diu del animal que talla la fusta. *Jilótomo*. Jilotomus, i.

JILÓTROGO, A. adj. Se diu del animal que penetra la fusta. *Jilótrogo*. Jilotrogus, i.

JIPIJAPA. f. Palla fina, flexible, y de llarga duració de que 's teixeixen barrets y cigarreras en lo Perú, Xile y Bolivia. *Jipijapa*. Palea sic dicta.

JISTARCA. m. Oficial dels gimnasis grechs que presidia als jistós. *Jistarca*. Jistarcha, æ.

JISTÁRQUIA. f. L' empleo de jistarca. *Jistarquia*. Jistarchia, æ.

JÍSTICH, CA. adj. Pertanyent al jisto. *Jístico*. Jisticus, i.

JISTO. m. Lloch cubert destinat á diversos exercis gimnàstichs entre 'ls antichs. *Jisto*. Jistum, i.

JKUXST. Abreviatura de JESUCRIST.

JO.

JO. pron. La primera persona del singular. *Yo*. Ego.

Ó JO PODRÉ POCH, Ó HE DE SURTIR AB LA MEVA. loc. prov. Denota la resolució de algú en eixir ab un intent. *Ó me darás la yegua, ó te mataré el potro*. Vel mihi equam dederis, tibi letho vel dabo pulum.

PRIMER JO, DESPRÉS JO, Y SEMPRE JO. ref. que repren als ambiciosos que may se contentan. *Tres cosas demandó á Dios si Dios me las diese, el telar, la tela y la que teje*. Primum mihi, secundum mihi, tertium mihi.

JOAN. n. p. de home. *Juan*. Joannes, is.

FÉR LO JOAN DE TARRAGONA. fr. FÉR L' ORNI.

JOCA. f. Joch que s' executa plantant un os, ó un tros de rajola ó pedra, y damunt ó derrera un quarto de cada jugador, los quals tiran ab un paret de certa distància pera ferlo caurer, y guanya 'l que's posa més prop dels diners. *Tángano, tan-*

go. Ludus ejus finis est contingere metam. || La pedra que's planta en dit joch. *Meta*. In ludo meta. ter. JOCH. 2.

SÉR DE LA JOCA. fr. Sér de la companyia y pandilla de altres. *Ser de la pega*. Ejusdem furfuris esse.

JOCH. m. Exercici de recreo ó entreteniment honest. *Juego*. Ludus, i, lusio, nis, lusus, us. || Cada passada que fan los jugadors. *Juego*. Singuli lusus. || Lo valor de las cartas, com: tenir bon ó mal JOCH. *Juego*. Aptæ, idoneæ ad vincendum pagellæ.

|| Número de cosas que tenen relació entre sí, com: un JOCH de llibres. *Juego*. Ordo, inis. || La disposició ó moviment de las parts de alguna màquina en orde á alguna operació. *Juego*. Colludium, ii. || Lo lloch ahont se juga. *Juego*. Ludus, i. || Qualsevol acció ó paraula de entreteniment ó diversió. *Juego*. Jocus, i. || SIMETRIA. || pl. ant. Festas públicas. *Juegos*. Ludi, orum.

JOCH DE BASAS. Aquell en que's recullen las cartas. *Carteado*. Ludus in quo singulis sortibus charta colliguntur.

JOCH DE CANA Y BÓLIT. BÓLIT.

JOCH DE CANYES LLADRIOLADES. ant. Joch de canyas, exercici de caballers. *Juego de cañas*. Canis pugnantium equestris ludus.

JOCH DE CARTAS. Las quaranta vuyt, dotze de cada coll. *Baraja*. Foliorum lusorium scapus.

JOCH DE DEVANT. En lo carruatge de quatre rodas lo conjunt de las rodas de devant, varas, etc. *Juego delantero*. Rhedæ anteriores rotæ.

JOCH DE DETRÁS. En los carruatges de quatre rodas lo conjunt de las dos de detrás, fusell, etc. *Juego trasero*. Rhedæ rotæ posteriores.

JOCH DE ENVIT. Aquell en que á més dels tantos ordinaris, s' aventura certa quantitat á algun llans ó sort. *Juego de envite*. Ludus sponsionis.

JOCH DE MANS. Las acciones y moviments dels que se enjogassan. *Juego de manos*. Jocularis rixa. || La subtileza ab que en los entreteniments se búrta la vista dels espectadors. *Juego de manos*, ó de *pasa pasa*. Præstigia, æ.

JOCH DE MANS, JOCH DE VILLANS. ref. Denota que dit joch es impropí de la gent ben criada. *Juego de manos, juego de villanos*: *burlas de manos, burlas de villanos*. Bajuli se pugnīs mutuò consalutant.

JOCH DE MARRANXAS. OSSET.

JOCH DE NOYS. Diversió pueril. *Juego de niños*. Puerilis actio.

JOCH DE PASSA PASSA Ó DE MASSE CORAL. JOCH DE MANS. 2.

JOCH DE PENYORAS. Espécie de joch que 's fá de várias maneras, y en lo qual cada jugador deixa á cada errada alguna prenda, pera obligarlo després á sufrir algun càstich que servesca de diversió als demès. *Juego de prendas*. Ludus pignerati-tius.

JOCH DE PILOTA. Espécie de joch entre dos ó més personas, que consisteix en tirar de unas á altràs

ó á alguna paret una pilota ab la ma ó pala. *Juego de pelota*. Pilæ ludus. || La casa ó siti destinat pera jugar á dit joch. *Juego de pelota*. Sphæriste-rium, ii.

JOCH DE SORT. Lo que dependeix únicament de la sort, y no de la habilitat del jugador. *Juego de suerte*. Alea, æ.

AL BADOCH MUDAULI 'L JOCH. ref. Dóna á entén-drer que als que volen paréixer molt instruhits perque parlan molt de lo que saben de memòria, se'ls descubreix sa ignorància mudantlos de assumpto. *Al bobo múdale el juego*. Extrà chorum canescens stultus insecitiam delegit suam.

AGUANTAR LO JOCH. fr. Perseverar en ell. *Hacer juego*. In ludo persistere.

CASA DE JOCH. Casa de juego, juego público. Alea-toria domus.

DINERS FAN AVUY AL MON LO JOCH. ref. Denota que 'ls diners es lo millor medi pera alcansar qualsevol cosa. *Asno con oro alcánzalo todo*. Cuncta aurum consequitur.

DIB Ó DONAR LO JOCH. fr. Venir favorable. *Acudir, decir, dar, entrar el juego, el naípe, los dados á al-guno*. Faustam sortem experiri.

ESTAR PER JOCHS Ó VOLER JOCHS. fr. Estar alegre ó de gresca. *Tener gana de juego, de retozo, de rasco*. Jocum appete.

FÉR JOCH. fr. Continuar qui guanya per com-plàurer al que pert. *Hacer juego*. Ludum produce-re. || Concorrar, fér simetria dos ó més cosas en-tre sí. *Hacer juego, jugar*. Convenio, is.

FÉR JOCHS. fr. Provocar á rissa á algú tocantlo lleugerament. *Retozar*. Lascivio, is.

FÉR MALS JOCHS Á ALGÚ. fr. MALTRACTAR.

FÉRSE JOCHS. fr. Férse bulla ab algú burlántse-nhi. *Chancearse, chulearse*. Cum aliquo jocarí.

GUANYAR LO JOCH. fr. *Ganar el juego*. Sortem lu-di lucrare.

GUANTAR LO JOCH DE ESCACHS. *Dar jaque y mate*. Vinco, is, supero, as.

MANTENIR LO JOCH. fr. AGUANTAR LO JOCH.

NO ESTAR PER JOCHS. fr. Estar de mal humor. *No estar para fiestas; no estar la Magdalena para ta-fetanes; no estar gracia en casa*. Gaudia respuere.

NO FÁ POCH QUI CALLA Y FÁ SÒN JOCH. ref. fam. -Se diu del qui fá sòn negoci ab dissimulo. *Parece que cae y se agarra*. Sibi consulit.

SÉR Ó PARÉIXER JOCH. loc. ant. *Ser ó parecer cosa de juego*. Per jocum esse.

TENIR Á JOCH. fr. PÉNDRE PER BULLA.

TENIR MALS JOCHS. fr. Tenir malas burlas. *Tener malas cosquillas*. Asperum, malè patientem, pro-nud ad iram esse.

VA 'L JOCH. expr. ab que s' envida tot lo joch. *Juego fuera*. Expono ludum.

VENIR JOCH Ó BON JOCH Á ALGÚ. fr. DIR LO JOCH.

VÉURER LO JOCH MAL PARAT. fr. Conéixer lo mal estat de algun negoci. *Ver el juego mal parado*. Malum rei exitum cognoscere.

JÓCH, CA. adj. Abaixat, inclinat. *Gajo, gacho, agachado*. Demissus. || m. L' acte de ajocarse las gallinas y demès aucells. *Echadura*. Incubatio, nis.

ANAR Á JÓCH. fr. AJOCARSE. || fr. fam. Anar á dor-mir. *Recogerse, irse á acostar*. Dormitum, dormien-dum ire.

ANAR Á JÓCH Á POSTA DE SOL COM LAS GALLINAS. fr. Anàrsen al llit molt aviat. *Acostarse con las ga-llinas*. Luminibus accensis cubitum ire.

JOCÓS, A. adj. Xistós, graciós. *Jocoso*. Joco-sus.

JOCOSAMENT. adv. m. Ab jocositat. *Jocosa-mente*. Jocosè, festivè.

JOCOSÉRIO, A. adj. Mesclat de jocós y sério. *Jocoserio*. Ex serio et joculari mixtus.

JOCOSITAT. f. Xansa, xiste, donayre. *Jocosi-dad*. Jocus, i.

JOCUNDITAT. f. ALEGRIA, PLER.

JOEL, JOELL Y JOYEL. m. JOYELL.

JOFRE. m. n. p. de home. *Gofredo, Godofredo*. Wifredus, i.

JOGHIS. m. pl. Pobres indis que 's dedican á las penitèncias més extraordinàrias y portan fins al absurdo la austeritat de la vida monacal. Viu-hen de caritat que demanan en las plassas y en las portas de las pagodas, alguns romanen mesos enters en un mateix siti; no s' afaytan, ni 's tal-lan las ungles ni 'ls cabells, però així que ha passat lo temps de sa prometensa s' entregan molts als plahers més bruts y asquerosos. *Joghis*. Joghes, is.

JOGLAR. m. JUGLAR.

JOGLARESCH, A. adj. ant. BUFONESCH.

JOGLARIA. f. ant. JUGLARIA.

JOGUILLÓS, A. adj. ENJOGASSAT.

JOGUINA. f. Monada, joch de noys. *Juguete, retozo*. Ludibrium, ii. || pl. Cosetas pera entreteni-ment dels noys. *Trebejos, juguetes, miriñaque*. Crepundia, orum. || Xansa, burla. *Juguete*. Jocus, i.

JOHADA. f. ant. MOJADA, JORNAL DE TERRA.

JOHER. m. ant. PARCER.

JOHI. m. ant. GOIG.

JOLI, JOLI VERT. Joch. OLLAS, OLLAS DE VI BLANCH.

JOLIU. adj. ALEGRE, FESTIU.

JONCADA. f. Medicament de mantega de vaca, del blanch dels jonchs y altres ingredients, pera curar lo brom de las cabalcaduras. *Juncada*. Junc-eum butyro et aliis conditum medicamentum.

JONCAR. m. Paratge de jonchs. *Juncal, jun-car, junquera*. Juncetum, scirpetum, i.

JONCH. m. Planta que 's cria en paratges molt humits, tràu molts lluchs, rodons, flexibles, per dintre flonjos, rematan en punxa, y las flors que naixen tres ó quatre polsadas més avall són de sis fullas en forma de estrelles. *Junco*. Juncus, i. || Embarcació petita y lleugera, usada en la Índia oriental. *Junco*. Cymba, æ.

JONCH DE BOGA Ó ESPADANYA. *Bohordo*. Typha, æ.

JONCH DE EGIPTE. Planta de Egipte y Síria semblant al jonch comú, de la qual los antichs feyan paper, cordas, velas de naus, etc. *Papiro*. Papyrus, i.

JONCH DE ÍNDIAS. Cada renou de un arbre espinós de la Índia oriental, que serveix de bastó ó mangala. *Junco de Indias ó indiano*, *junquillo*. *Indicus juncus*.

JONCH MARI. Lo de lluchs macissos y las flors grogas. *Junco marino*. *Mariscus*, i.

JÓNICH, CA. adj. Pertanyent á la Jónia y á sos habitants. *Jónico*, *jonio*. *Jonicus*. || m. S' aplica á un dels cinch ordes de arquitectura, en lo qual la columna té divuyt mòduls, un la base, y 'l capitell adornat de quatre grans volutas, y té dotze parts de las divuyt en que 's divideix lo mòdul. *Jónico*. *Ordo jonicus*. || Dit dels edificis en que s' observa dit orde. *Jónico*. *Jonicum edificium*. || m. poét. Peu de vers llatí de dos síl·labas llargas y dos breus lo major, y dos breus y dos llargas lo menor. *Jónico*. *Jonicus versus*.

JONQUERA. f. Planta dels jonchs. *Junquera*, *junco*. *Juncus*, i.

JONQUILLA. f. y

JONQUILLO. m. Flor olorosa, blanca ó groga que naix de una planta semblant á la del narcís. *Junquillo*. *Juncus flos*.

JONSA. f. *CASTANYOLA*. 1.

JOQUER. m. Lloch ahont dormen las gallinas. *Gallinero*. *Gallinarium*, ii.

ANAR Á JOQUER. fr. ANAR Á JÒCH.

JORDÀ. m. Constel·lació septentrional entre 'l Lleó y la Ossa major, ab 31 estrelles de segona fins á sexta magnitud. *Jordan*. *Jordan*, nis.

JORIOL. m. JULIOL.

JORN. m. DIA.

JORN CERT (A) loc. ant. A dia fixo, senyalat, determinat. *A plazo fijo*. *Dies constitutus*.

JORN SÉR. loc. ant. SÉR DE DIA.

DE JORN. m. adv. Aviat, de hora. *Temprano*. *Maturò*.

JORNADA. f. Camí que regularment se pòt fèr en un dia. *Jornada*. *Diarium*, ii. || met. Lo camí ó viatge que 's fá ó s' ha de fèr. *Jornada*. *Itineris tempus*. || Expedició militar. *Jornada*. *Expeditio*, nis. || Qualsevol acte ó part major de la comèdia espanyola. *Jornada*, *acto*. *Scenicus actus*. || Entre estampers, lo que regularment pòt tirar la premsa en un dia. *Jornada*. *Diurnus præli labor*. || JORNAL. || TEMPS, DIA.

ASSIGNAR JORNADA. fr. Senyalar lo dia. *Señalar el dia*. *Vadimonium constituere*.

JORNAL. m. Soldada, lo que guanya un treballador en un dia. *Jornal*. *Diurnum*, i. || La feyna que fá 'l treballador en un dia. *Jornal*. *Labor diurnus*. || Mojada, l' espay de terra que 's pòt llaurar en un dia. *Yugada*, y *jovada*, *jurada* pr.

Ar. *Jugerum*, i. || pl. ant. Cert dret ó us. *Jornales*. *Jus sic dictus*.

JORNAL DE VILA. ter. JOVA. 2.

Á JORNAL. m. adv. A paga diària y nò á preu fét. *A jornal*. *Locatè*.

ANAR Á TORNA JORNALS. fr. Ajudarse mútuament los jornalers. *Pagar la peonada*. *Vices reddere*.

Á TORNA JORNAL. m. adv. Mútua y recíprocament. *A tornapeon*. *Vicissim*.

BON JORNAL HA FÉT Ó GUANYAT. loc. BON NAP N'HAVÉM ARRANCAT.

LO JORNAL DEL MENESTRAL, ENTRA PER LA PORTA Y SURT PEL FUMERAL. Denota que treballant ningú 's fá rich y que sols se pòt passar. *La ganancia del carretero entra por la puerta y sale por el humero*. *Victui tantum necessaria lucrari*.

JORNALER. m. Mercenari, qui treballa per un jornal. *Jornalero*. *Mercenarius*, ii. || adj. Quotidià. *Cotidiano*, *diario*. *Quotidianus*. || ant. INCONSTANT. || ant. Incert, vari, com: las armas són JORNALERAS; só es, lo combat es incert. *Incierito*, *indeciso*. *Incertus*.

JORNALMENT. adv. m. ant. DIÀRIAMENT.

JOSEP. n. p. de home. *José*. *Josephus*, i.

JOSÓS, A. adj. ant. JOCÓS.

JOTA. f. Nom de la lletra J. *Jota*. *Jota*. || Futil·la. *Ápice*, *pizea*, *jota*. *Minimum*, i. || Ball usat en algunas parts de Espanya, y la música ab que's balla. *Jota*. *Jota*. *Hispaniæ saltationis genus*.

JOU. m. Instrument de fusta pera junyir los animals en la arada y carro. *Yugo*. *Jugum*, i. || Lo vel que's posa als que contrahen matrimoni. *Yugo*, *velo*. *Nuptialis fascia*. || met. Lo mateix matrimoni. *Yugo*. *Conjugium*, ii. || Lley, subjecció, tirania, esclavitut. *Yugo*. *Jugum*, i. || Càrrega ó gravámen. *Yugo*. *Jugum*, i. || ant. JOCH. || náut. *Yugo*. *Jugum*, i.

SACUDIR LO JOU. fr. met. Deslliurarse de alguna pesada subjecció. *Sacudir el yugo*. *Servitutis jugum excutere*.

SUBJECTARSE AL JOU. fr. met. Subjectarse al domini de altre. *Sujetarse al yugo*. *Jugum subire*.

JOUAN. n. p. JOAN.

JOVA. f. Minyona. *Jóven*. *Juvenis*. || Trball á que deuben acudir tots los vehins pera ser de utilitat comuna. *Hicendera*. *Communis labor*. || f. ant. Obligació de llaurar ab un parell de bous ó mulas per espay de un dia. *Jova*. *Labor*, is. || ter. NORA.

JOVAMENT. adv. m. ant. JUVENILMENT.

JOVE. m. y f. Qui està en la juvenut, y també qui té méns anys respecte de altre. *Jóven*. *Juvenis*. || De pochs anys. *Nuevo*, *jóven*, *reciente*. *Re-cens*. || Nom que donáren á Júpiter pera manifestar que Deu may es vell. *Jove*. *Jupiter*. || m. ant. Pagés que no posseheix borda ni manso. *Jóven*. *Juvenis*.

LO JOVE QUE NO TRABALLA, QUANT ES VELL DORM Á LA PALLA. ref. Denota que en la juvenut s' ha de treballar pera tenir alguna cosa en la vellesa. *El jó*

ven que no trabaja, cuando es viejo duerme en paja.
Senis ut quiescas, juvenis labora.

FÉR TORNAR JOVE. fr. Donar ó comunicar certa robustesa y gallardia pròpias de la juventut. *Remozar.* Juvenem reddere.

TORNARSE JOVE. fr. Adquirir altra vegada la fortaleza y vigor que's tenia en la juventut. *Rejuvenecer, remozar.* Juvenesco, is.

JOVENALLA. f. Juventut, agregat de joves. *Juventud.* Juventus, utis.

JOVENCEL, A. adj. JUVENIL.

JOVENET, A. adj. d. *Jovencillo, ito, illa, ita.* Juvenulus.

JOVENIL. adj. ant. JUVENIL.

JOVENILMENT. adv. m. JUVENILMENT.

JOVENSEL, A. adj. ant. JUVENIL, JOVE.

JOVENT. m. JOVENALLA. || JUVENTUT.

JOVIAL. adj. Festiu, alegre, placenter, divertit. *Jovial.* Jucundus.

JOVIALITAT. f. Alegria, apacibilitat de geni. *Jovialidad.* Jucunditas, atis.

JOYA. f. Prenda, adorno preciós especialment pera las donas. *Joya.* Monile, is. || Sortija, premi de la victòria en los jochs públichs. *Joya, brabio.* Brabeium, ei. || met. Qualsevol cosa hermosa y molt apreciable. *Joya.* Delitiosa, lepidissima res. || ant. GOIG, ALEGRIA. || pl. Las alhajas y vestits que's donan á las donas quant se casan. *Arras, joyas.* Mundum muliebre. || Las que dòña 'l marit á la muller en senyal de matrimoni. *Arras.* Arrha, æ.

ANAR EN JOYA. loc. ant. *Cundir la alegria, alegrarse, regocijarse todos.* Omnia jucundis esse.

GUANYAR LA JOYA. fr. Eixir vencedor en los jochs públichs. *Conseguir, obtener, alcanzar el premio.* Propositum præmium consequi.

QUI AB JOYAS GASTA 'L DOT, DE SA MULLER ES JANOT. ref. Denota que no's déu emplear lo diner en cosas que sols serveixen de fausto y vanitat. *Anillo en el dedo, honra sin provecho.* Titulus sine re.

JOYELL. m. ant. JOYETA.

JOYELLER. m. ant. JOYER.

JOYELLERIA. f. ant. JOYERIA.

JOYER. m. Qui ven joyas. *Joyero.* Nugivendus, i, gemmarius, ii.

JOYERIA. f. La botiga ahont se venen joyas. *Joyeria.* Gemmati operis taberna.

JOYETA. f. d. *Joyel, joyuela.* Parvum monile.

JOYÓS, A. adj. Alegre, festiu. *Gozoso.* Lætambundus.

JU.

JUANDONETA. m. Marit que contempla ab excés á sa muller. *Gurrumino.* Uxoris maritus.

JUANETE. m. náut. Cada una de las velas que van sobre la gábia y velatxo. *Juanete.* Parvum in alto navis velum.

JUAS. adv. ant. PROMPTAMENT.

JUBA. f. ant. JUPA.

JUBAR. v. a. ant. AJUSTAR, ARRIMAR.

JUBAT. p. p. de JUBAR.

JUBET. m. Armadura antiga, vuy desconeguda. *Juvete.* Ignota quædam armatura.

JUBILACIÓ. f. Exempció de fatigas ó càrrechs de empleos ab retenció dels honors y utilitat. *Jubilacion.* Vacationis donatio.

JUBILAR. v. a. Rellevar del càrrech de algun empleo ab retenció dels honors y utilitat. *Jubilar.* Emereor, eris. || met. Deixar per inútil alguna cosa. *Jubilar.* Dimitto, depono, is.

JUBILARSE. v. r. Conseguir la jubilació. *Jubilarse.* Emeritum fieri.

JUBILAT, DA. p. p. *Jubilado.* Emeritus, de-missus, beneficiarius.

JUBILEO. m. Solemnitat ó cerimònia eclesiàstica pera guanyar la indulgència plenària que'l papa concedeix extraordinàriament, y la mateixa indulgència. *Jubileo.* Jubilæus, ei. || Festa pública que celebravan los israelitas de cinquanta en cinquanta anys, se feya remissió de la servitut, las heretats tornavan á sos antichs possessors, y quedavan llibres los esclaus. *Jubileo.* Quinquaginta annorum spatium.

JUBILEU UNIVERSAL. Lo que's celebra en Roma cada vint y cinch anys, y se sól concedir per butlla en iglésias senyaladas pera tots los pobles de la cristiandat. *Año santo, jubileo universal.* Jubilæi annus.

GUANYAR LO JUBILEO. fr. Fér las diligèncias necessàrias pera guanyarlo. *Ganar el jubileo.* Jubilæi indulgentiam mereri.

JÚBILU. m. Goig, alegria. *Regocijo, júbilo.* Jubilum, i.

JUCH, CA. adj. ant. JUDICIÓS.

JÚCIA. f. ant. Espècie de armilla ab mànegas que portavan las donas de Orient sobre 'l vestit. *Almilla.* Thorax, i.

JUCLA. f. Un dels set senyals que'ls àrabs posan sobre sas lletras pera suplir las vocals. *Jucla.* Vocalium vices supplens inter arabes.

JUCGLAR. adj. JUGLAR.

JUDÁICH, CA. adj. Lo pertanyent als juheus. *Judáico, judío.* Judaicus.

JUDAISAR. v. n. Seguir las costums ó religió dels juheus. *Judaizar.* Judaizo, as.

JUDAÍSMU. m. Religió dels juheus. *Judaismo.* Judaismus, i.

JÚDAS. m. L' apóstol que vengué á Jesucrist. *Júdas.* Judas, æ. || met. Traydor, alevós, fals. *Júdas.* Proditor, is.

JUDAYHAR. v. a. JUDAISAR.

JUDICAR. v. a. Pensar, créurer, opinar. *Juzgar.* Puto, as. || Fér judici, discernir. *Juzgar.* Judico, as. || Jutjar, fér ofici de jutge. *Juzgar.* Pronuntio, as.

JUDICAT, DA. p. p. *Judicado.* Judicatus.

ESTAR Á JUDICAT. fr. for. Quedar obligat á oir y

consentir la sentència que s' ha de donar. *Estar á juzgado y sentenciado.* *Judicio stare.*

JUDICATURA. f. Ofici de jutge. *Judicatura.* *Judiciarium munus.* || La jurisdicció del jutge. *Judicatura.* *Jurisdictio, nis.* || for. L' exercici de jutjar ó judicar. *Judicatura.* *Judicatio, nis.*

JUDICI. m. Rabó, facultat de l'ànima pera judicar. *Juicio.* *Judicium, ii.* || Sana rahó, com oposada á la bogeria ó deliri. *Juicio.* *Sanitas, atis.* || Dictámen, parer. *Juicio.* *Sententia, æ.* || Tribunal ahont se judica. *Juicio.* *Tribunal, is.* || CONJECTURA. || lóg. Acte del enteniment, que combina dos idees. *Juicio.* *Ratiocinium, judicium, ii.* || Seny, cordura, pendència. *Juicio.* *Sapientia, æ.* || for. Exàmen de una causa pera donar la sentència. *Juicio.* *Judicium, ii.* || ant. PLET. || astr. Lo pronóstich que fan los astrólechs dels successos del any. *Juicio.* *Judicium, ii.* || ant. for. SENTÈNCIA.

JUDICI CONTENCIÓS. for. Lo que se segueix davant lo jutge sobre drets ó coses que pledejan entre si várias parts contràries. *Juicio contencioso.* *Judicium contentiosum, litigiosum.*

JUDICI CONTRADICTORI. for. Aquell en que's dona la sentència oídas las parts contràries. *Juicio contradictorio.* *Judicium contradictorium.*

JUDICI DE ÀRBITRES. Lo que donan los àrbitres. *Juicio arbitral.* *Arbitrale judicium.*

JUDICI EXTRAORDINARI. for. L' en que's proceheix de ofici del jutge sens acció ni acusació verdadera y que si la hi ha, faltan las reglas establertas de dret en los judicis comuns. *Juicio extraordinario.* *Extrà leges ordinarias judicium.*

JUDICI FINAL Ó UNIVERSAL. Lo que hi haurá á la fi del mon, en que Dèu ha de premiar ó castigar las obras de cada hu. *Juicio final ó universal.* *Universale, extremum judicium.*

JUDICI PARTICULAR. Lo que Dèu fá del ànima quant se separa del cos. *Juicio particular.* *Particulare, singulare judicium.*

JUDICI TEMERARI. L' que's fá sense fonament. *Juicio temerario.* *Judicium temerarium, sine fundamento.*

COMPARÈIXER EN JUDICI. fr. Comparèixer algú davant lo jutge á proposar sas accions y drets. *Comparecer en juicio.* *Ad vadimonium venire.*

DEMANAR EN JUDICI. fr. for. Deduhir davant lo jutge la acció ó dret que's té, ó las excepcions que exclouen la acció contrària. *Pedir en juicio.* *Agere in juicio contra reum.*

ESTAR Á JUDICI Y PAGAR LO JUDICAT. fr. ESTAR Á JUDICAT.

ESTAR EN SÒN JUDICI Ó EN TOT SÒN JUDICI. fr. Estar en sòn clar coneixement. *Estar en su juicio.* *Mentis compotem esse.*

FÉR PÈRDRER LO JUDICI, Ó TRÀURER DE JUDICI. fr. Trastornarlo, fèr tornar boig. *Volver á uno el juicio.* *Mentem perturbare.*

HAVÉR PERDUT LO JUDICI. fr. Haverse tornat boig. *Estar fuera de juicio.* *Insanio, is.* || met. Se diu

del que óbra ó parla desatinadament. *Estar fuera de juicio.* *Insanio, is.*

PÈRDRER LO JUDICI. fr. Tornarse boig. *Volverse el juicio á alguno.* *Insanio, is.* || S' usa pera ponderar la estranyesa que causa alguna cosa. *Perder el juicio.* *Admiratione rapi.*

PER JUSTOS JUDICIS DE DÈU. exp. Per decrets ocults de la divina justícia. *Por justos juicios de Dios.* *Justo Dei judicio.*

POCH Á POCH ANIRÁ POSANT, Ó LI FARÁN POSAR JUDICI. loc. Denota que 'ls traballs y contratemps desenganyan y fan posar judici. *Potros cayendo, y mozos perdiendo, van asesando.* Per lapsus equuli sapiunt, per damna juventus.

POSAR JUDICI. fr. Comensar á tenir enteniment. *Asentar el juicio, ajuiciar, asesar.* *Maturesco, sapio, is.*

SENSE JUDICI. exp. Sense discerniment. *Sin juicio.* *Inelegantèr.*

SÉR, SEMBLAR UN JUDICI Ó UN JUDICI FINAL. loc. Denota la confusió de crits ó soroll que hi ha en algun lloch. *Ser, parecer un juicio.* *Omnia tumultu misceri.*

SUSPÈNDRE LO JUDICI. fr. Abstenir-se del assenso á cerca de alguna cosa. *Suspender el juicio.* *Hæsito, as.*

JUDICIAL. adj. Pertanyent al judici, jutge, ó justícia. *Judicial.* *Judicialis.* || ret. S' aplica al gènere del discurs en que's defensa ó acusa á algun reo. *Judicial.* *Judicialis.*

JUDICIALMENT. adv. m. Per medi del coneixement judicial. *Judicialmente, judicato.* *Cognitionaliter.* || En forma judicial. *Judicialmente; en juicio.* *Juridice.*

JUDICIARI, A. adj. Pertanyent á la judiciària. *Judiciario.* *Judiciarius.* || Qui la professà. *Judiciario.* *Judiciarius.*

JUDICIÀRIA. f. Astrologia supersticiosa, vana é il·lícita. *Judiciaria.* *Judiciaria, superstitiosa astrologia.*

JUDICIÓS, A. adj. Sensat, prudent. *Juicioso.* *Sanus.* || Lo que està fèt ab judici. *Juicioso.* *Consilio factum.*

JUDICIOSAMENT. adv. m. Ab judici. *Juiciosamente.* *Prudenter.*

JUHEU, VA. m. y f. Natural de Judea. *Judéo.* *Judæus, ei.* || Circuncidat, qui observa la llei de Moysés. *Judio.* *Judæus, ei.* || met. adj. CRUEL, INHUMÀ.

JUHEUHET. m. d. *Judihuelo.* *Parvus judæus; judæi filius.*

JUGADA. f. L' acte y efecte de jugar. *Jugada.* *Lusio, nis.* || met. Acció mala é inesperada contra de algú. *Jugada.* *Traditio, nis.*

MALA JUGADA. La malfeta. *Jugarreta.* *Inepta lusio.*

JUGADOR, A. m. y f. Qui juga. *Jugador.* *Lusor, is.* || Qui sab jugar bè. *Jugador.* *Dexter in ludendo.* || Qui té vici de jugar. *Jugador.* *Ludo delitus.*

JUGADOR DEL PAPA. met. Qui juga mal. *Chamari-llon*. Imperitus lusor.

JUGADOR DE MANS. Lo qui fá jochs de mans. *Jugador de manos*. Præstidigitor, is.

JUGULLÓS, A. adj. ant. ENJOGASSAT.

JUGAR. v. a. Divertirse, entretenirse en algun joch. *Jugar*. Ludo, is. || Presentar la carta en la taula. *Jugar*. Chartam, pagellam jacere. || Ferse jochs uns ab altres. *Jugar*. Illudo, is. || Entremaliar, inquietar. *Jugar, travesear, retozar*. Ludo, is. || Manejar ab destresa las armas. *Jugar*. Digladior, aris. || Posarse en moviment alguna máquina. *Jugar*. Moveri. || ANAR, APOSTAR. || Traballar ab destresa y facilitat. *Jugar*. Facilliter laborare.

JUGAR AGULLA. fr. ant. FÉR MITJA, CUSIR.

JUGAR BÈ. fr. Sér bon jugador. *Jugar bien*. Scitè ludere.

JUGAR NET. fr. Jugar sense trampas. *Jugar limpio*. Legitimè ludere.

JUGARLA. fr. Enganyar, deixar burlat. *Pegarla, jugarla*. Ludo, is.

FÉR JUGAR. fr. Donar moviment per medi de frontissas, mollas y altres ressorts. *Jugar*. É late-re ant alio simili excitare.

QUI JUGA NO DORM. ref. Avisa que quant hi ha perill es menester estar sempre alerta. *Quien tiene enemigos no duerma; el que juega no duerma*. Non capiunt ullos hostilia pectora somnos.

QUI 'S POSA Á JUGAR, S' EXPOSA Á PÉRDRE O Á GUANYAR. ref. ab què 's redargüeix al qui 's queixa per haverli eixit alguna cosa al contrari de lo que ell esperava. *Quien se pone á jugar, se espone á perder ó á ganar*. Ludere qui gaudet, vincit, vel vincitur ille.

JUGARSE. v. r. Pérdre en lo joch, com: N. s' HA JUGAT tot lo que tenia. *Jugar*. Ludo perdere. || ANAR, APOSTAR. || V. r. met. AVENTURAR.

JUGLAR. m. MÚSICH. || ant. MESTRE DE DANSAS. || Truhá. *Truan, juglar, bufon*. Ludius, ii. || adj. Lo qui acompanya 'l ball ab la flauta, etc. *Juglar*. Choraula, æ. || ALEGRE, FESTIU.

JUGLAR DE CORNAMUSA. ant. Lo qui toca la cornamusa ó gayta. *Gaitero*. Ptriattlaricos, ii.

JUGLARESA. f. ant. La dona que canta y balla bè. *Juglaresa*. Choraulistria, æ.

JUGLARIA. f. ant. Acció ó modo propi dels juglars. *Jugleria*. Joculatio, nis.

JUGLÁS. m. JUGLAR.

JUGUESCA. f. POSTA.

FÉR UNA JUGUESCA. fr. Jugarse alguna quantitat sobre si es ó no es alguna cosa. *Hacer una apuesta, apostar*. Spondeo, es.

JUGUINA. f. JOGUINA.

JUHICH. adj. ant. JUDÁICH.

JUHI Y JUHY. m. ant. JUDICI.

JUHY DE PROHOMS. Junta de vint y quatre prohoms del Gran Consell de Cent pera las causas criminals que eran del coneixement de la ciutat

de Barcelona. *Consejo de prohombres*. Consilium virium proborum.

DONAR JUHY. fr. ant. FÉR sentència. *Fallar*. Judico, as.

PER JUHY. m. adv. ant. JUDICIALMENT.

JUIDOR. m. ant. JUSTADOR.

JULEP. m. farm. Aixarop. *Julepe, jaroque, lamedor*. Zulapium, ii.

JULI. m. Moneda que passa encara en Itàlia y més particularment en Roma, prengué nom del papa Juli II y val com á cosa de un ral de velló. *Julio*. Julium, ii. || Crit dels noys en l' acte de la benedicció dels rams lo diumenge de Rams. *Alleluya*. Alleluya. || ter. TUNDA, PALISSA.

JÚLIA. n. p. de d. *Julia*. Julia, æ. || Sobrenom de la ciutat de Barcelona. *Julia*. Julia, æ.

JULIANA. f. herba. MATA-FRARES.

JULIESA. f. ant. ALEGRIA, JOVIALITAT.

JULIOL. m. Lo seté mes del any. *Julio*. Julius, ii, y quintilis, is, perque 'ls romans comensavan l' any per Mars, y era 'l quint.

JULIOLA. f. Peix. CABOT.

JULIU, VA. adj. ant. ALEGRE, FESTIU.

JULIVERT. m. Herba perenne de arrel llarga, recta y blanca, de la qual naixen sostingudas de punxons llarchs, las fullas divididas en tres brancas dentadas y de un vert obscur; del mitj de las fullas naixen las camas que són de peu y mitj de alsària, y en la cima las flors petites y grogas en forma de parasol; llavor petita, ovalada, xata per un costat y estriada. Despedeix molta olor, s' usa en los platillos, y es medicinal. *Perejil*. Petroselinum, i.

JULIVERT BORT. *Arsafraga*. Sium angustifolium.

JULIVERT DE CALÁPAT. CÍCUTA MAJOR.

ES LO JULIVERT DE TOTS LOS GUISADOS. loc. fam. Se diu de aquells que 's troban en totes las funcions, encara que sian de particulars. *No hay boda sin doña toda*. Cunctarum celebritatum assecla.

JULIVERTADA. f. Salsa de julivert. *Salsa de perejil*. Moretum ex petrosellino.

JULL. m. Espécie de margall que 's cria entre 'ls blats, de dos ó tres peus de alt, ab una espiga blanca y prima ab sis ó més grans alternativament dels dos costats de la cima, menors que 'ls del blat que barrejat ab lo blat fan la farina dolenta, y emborratxa. *Joyo, borrachuela, cominillo*. Lolium, ii.

JULLÓS, A. adj. Lo que té part de jull. *Participante de joyo*. Lolio admixtus.

JUMENT. m. ASE. 1. 2.

JUNCAR. m. JONCAR.

JUNCH. m. JONCH.

JUNCCIÓ Y JUNCIO. f. UNIO.

JUNCTA. f. AUMENT. || f. ant. JUSTA.

JUNO. m. astrón. Un dels planetas novament descuberts. *Juno*. Juno, nis. || f. mit. Germana y muller de Júpiter, reyna dels Déus. *Juno*. Juno, nis.

JUNSA. f. Planta. CASTANYOLA. 1.

JUNT. m. JUNTURA. || p. p. ant. ARRIBAT, AJUSTAT. || adj. Unit, immediat. *Junto.* Junctus. || adv. JUNTAMENT. || prep. ant. Prop. *Cerca, junto.* Juxtà. || pl. Plegats, que viuen en un mateix edifici. *Juntos.* Socii. || JUNTA. || Reunits. Unidos, á una. Universatim.

ÉSSER JUNT. loc. ant. nàut. APOSTAR.

JUNTA. f. Congrés, concurrència de persones. *Junta.* Congressus, us. || ant. ADICIÓ, AUMENT. || Torneig, combat á caball. *Justa.* Ludicra equitum pugna. || ant. ARRIBADA. || Cada una de las dos superficies laterals de la pedra que s' ha de col·locar junt á altra. *Junta.* Quadrilateri lapidis superficies.

JUNTA. f. Aument, afegidura. *Añadidura, aumento.* Additio, nis.

Á JUNTA. m. ant. JUNTAMENT, UNIDAMENT.

JUNTAMAR. m. PORT, ESCALA.

JUNTAMENT. m. ant. AJUSTAMENT, AJUST. || JUNTURA. || adv. m. Unidament. *Juntamente.* Junctim. || En companyia. *Juntamente.* Unà.

JUNTAR. v. a. AJUNTAR.

JUNTARSE. v. r. Concórrer várias personas en un mateix paratge. *Juntarse.* Congregari. || Tenir acte carnal. *Juntarse.* Coire. || AJUNTARSE.

JUNTAT, DA. p. p. *Juntado, junto.* Conjunctus, consociatus.

JUNTURA. f. Unió, la part per ahont s' uneixen dos ó més coses. *Juntura, junta.* Commissura, æ, coagmentatio, nis.

JUNY. m. Lo sisé més del any. *Junio.* Junius, ii.

EN LO JUNY LA FALS EN PUNY. ref. Denota que en lo mes de juny se deu preparar pera segar. *Cuando canta la abubilla, deja el buey y toma la gaviola.* Maturæ junio falce secantur aristæ.

JUNYER Y JUNYIER. v. a. ant. AFEGB, AJUNTAR. || v. n. ant. JUSTAR.

JUNYIDURA f. Y JUNYIMENT. m. La acció de junyir. *Enyugamiento, uncidura.* Boum jugatio.

JUNYIR. v. a. Posar lo jou als animals. *Uncir.* Jugo, as. || ant. JUNTAR. || Posar á la rahó; subjeclar. *Sujetar, reducir.* Subjicio, is. || ant. JUSTA.

JUPA. f. Part del vestit, del coll á la cintura, ab quatre faldons, y mànegas ó sens ellas. *Chupa.* Sagulum strictius.

JUPETA. f. d. *Chupeta, chupilla, ita.* Brevius sagulum.

JUPETÍ. m. JUSTILLO, ARMILLA.

JÚPITER. m. Nom de planeta y de fals déu. *Júpiter.* Jupiter, jovis.

JURA. f. JURAMENT. || L' acte solemne de jurar obediència á un príncep. *Jura.* Publicum fidelitatis juramentum.

JURADOR, A. m. y f. Qui júra. *Jurador.* Jurator, is.

JURAMENT. m. La acció de jurar. *Juramento, jura.* Juramentum, sacramentum, i.

JURAMENT ASSERTORI. Lo que afirma. *Juramento asertorio.* Assertorium juramentum.

JURAMENT CONMINATORI. Lo que amenaça. *Juramento conminatorio.* Juramentum conminatorium.

JURAMENT DE CALÚMNIA. for. Lo que fan las parts al principi del plet de no procehir ab malícia. *Juramento de calumnia.* Calumniæ juramentum.

JURAMENT DECISIU. Lo que exigeix una part á altra, obligantse á passar per la que aquesta jure. *Juramento decisorio.* Transactionis juramentum.

JURAMENT EXECUTORI Ó AB EXECRACIÓ. Maledicció que s' tira algú á sí mateix, pera persuadir que es veritat lo que jura. *Juramento execratorio, ó con execracion.* Execratorium juramentum.

JURAMENT FALS. Lo que s' fá ab mentida. *Juramento falso.* Perjurium, ii.

JURAMENT JUDICIAL. Lo que pren lo jutge de ofici ó pediment de la part. *Juramento judicial.* Judiciale juramentum.

JURAMENT PROMISSORI. Lo ab que s' promet. *Juramento promisorio.* Juramentum promissorium.

JURAMENT SUPLETORI. for. Lo que demana á la part á falta de proba. *Juramento supletorio.* Suppletorium juramentum.

AB JURAMENT. m. adv. *Con juramento.* Juratò; adhibito juramento.

AL JURAMENT IMPRUDENT, NO HI ESTEM. ref. Denota que no s' deu executar lo mal, encara que s' haja jurat. *Jura mala en piedra caiga; la mano cuerda no hace todo lo que dice la lengua.* Venerum volaticum jusjurandum.

JURAMENTS DE ENAMORAT NÓ 'LS CRÉU TOT HOME SENSAT. Denota que la passió del amor fá mentir molt. *Juras de que ama muger no se han de creer.* Nulli crede viro, quantumvis juret, amanti.

PÉNDER DE JURAMENT. fr. y

JURAMENTAR. v. n. Fèr jurar. *Juramentar, tomar juramento.* Juramento obstringere.

JURAMENTARSE. v. r. JURAR.

JURAMENTAT, DA. p. p. *Juramentado.* Juratus.

JURAR. v. a. Afirmar ó negar posant á Déu per testimoni de la veritat. *Jurar, juramentarse, prestar juramento.* Juro, as. || Tenir vici de jurar. *Jurar.* Dejero, as. || Aclamar al príncep. *Jurar.* Juramentum præstare principi. || En l' ingrès de alguna plassa ó empleo. *Jurar plaza ó empleo.* Juratum munus obire.

JURAT, DA. p. p. *Jurado.* Juratus. || m. En algunas parts dignitat equivalent á regidor. *Jurado, regidor.* Juratus. || Tribunal de origen anglès introduhit ja en altràs nacions, y está encarregat de declarar y determinar lo fet, quedant al cuydado dels magistrats la designació de la pena que per las lleys correspon al mateix. També s' anomena així cada un dels individus que componen

dit tribunal. *Jurado*. Tribunal in quo factum discernitur.

JURAT EN CAP. En la corona de Aragó era 'l primer dels jurats que s' elegia dels ciutadans més il·lustres que ja havian estat insaculats en altràs bossas de jurats, y que tenian 10 anys complerts. *Primer jurado*. *Decurionum primus*.

JURCAR. v. n. ant. TARDAR, DETENIRSE. || ant. AFANYARSE.

JUREDDICCIÓ. f. JURISDDICCIÓ.

JURÍDICAMENT. adv. m. En forma de judici ó dret. *Juridicamente*. Juridico. ritu. || Ab arreglo á lo disposat per las lleys. *Juridicamente*. Ex jure, legitimè. || En termes propis y rigurosos de dret. *Juridicamente*. Secundum jus.

JURÍDICH, CA. adj. Lo que es conforme á las lleys. *Juridico*. Juridicus. || Lo que pertany al exercici de justícia. *Juridico*. Juridicus.

JURISCONSULT. m. Doctor en lleys. *Jurisconsulto*, *jurista*, *jurisprudente*, *jurisperito*. *Jurisconsultus*, i.

JURISDDICCIÓ. f. Facultat, poder, autoritat de administrar justícia. *Jurisdiccion*. Jurisdicctio, nis. || Senyoriu, imperi, domini. *Jurisdiccion*. Ditio, nis. || Terme de un poble ó província. *Jurisdiccion*. Ditio, jurisdicctio, nis.

JURISDDICCIÓ ACUMULATIVA. La que dóna á dos jutges facultat de conèixer dels mateixos negocis á qui primer hi es. *Jurisdiccion acumulativa*. Cumulativa jurisdicctio.

JURISDDICCIÓ DELEGADA. La que algú exerceix ab comissió de altre. *Jurisdiccion delegada*. Mandata jurisdicctio.

JURISDDICCIÓ FORSOSA. for. La del superior ó jutge en orde á sos súbdits. *Jurisdiccion forzosa*. Jurisdicctio necessaria.

JURISDDICCIÓ ORDINÀRIA. La que per dret té 'l superior en los súbdits. *Jurisdiccion ordinaria*. Ordinaria jurisdicctio.

JURISDDICCIÓ PRIVATIVA. La que té un jutge pera conèixer de un negoci, privant als altres jutges de conèixer de lo mateix. *Jurisdiccion privativa*. Jurisdicctio privativa.

JURISDDICCIÓ PRORROGADA Ó VOLUNTÀRIA. La que algú exerceix sobre aquells que se li subjectan voluntàriament. *Jurisdiccion voluntaria*. Voluntaria jurisdicctio.

DECLINAR JURISDDICCIÓ. fr. for. Al·legar, no correspondrer la demanda al jutge devant de qui s' ha posat. *Declinar jurisdiccion*. Forum ejurare.

JURISDDICCIONAL. adj. Pertanyent á la jurisdicció. *Jurisdiccional*. Jurisdictionalis.

JURISPÉRIT. m. JURISCONSULT.

JURISPRUDÈNCIA. f. Ciència del dret, lleys. *Jurisprudencia*. Jurisprudencia, æ.

JURISPRUDENT. m. JURISCONSULT.

JURISTA. m. JURISCONSULT. || LLEGISTA.

JURISTOL. m. Jurista poch entès. *Leguleyo*. Legulejus, i. || ENBARÁS.

JUS. prep. ant. SOTA, DAVALL, BAIX.

EN JUS. m. adv. ant. Cap avall. *Hacia abajo*. Deorsum.

JUSBARBA. f. ant. BRUCH.

JUSCLE. m. Peix. ANXOVA.

JUSQUIAMO. m. HERBA DE LA MARE DE DÉU.

JUSSA. adj. y

JUSSÀ, NA. adj. INFERIOR. || ÍNFM.

PARTIDA JUSSANA. loc. ant. *Parte inferior ó de abajo*. Pars inferior.

JUSSIÓ. f. ant. MANAMENT.

JUST, A. adj. Conforme á justícia y rahó. *Justo*. Justus. || Convenient, digne, degut. *Justo*. Dignus. || Qui óbra segons justícia. *Justo*. Justus. || Qui viu segons la llei de Déu. *Justo*. Justus. || Qui està en gràcia de Déu. *Justo*. Justus. || Aprelat, estret. *Justo*. Aretus. || Arreglat á la mida. *Justo*. Accomodatus. || adv. m. Ab la deguda proporció, sense falta ni excés. *Al justo*. Æqualiter.

JUST. adv. m. Així es. *Sí, es así, cabal*. Sic est.

JUST Ó NO JUST. m. adv. Ab rahó ó sens ella. *En justos ó en verenjustos; con razon ó sin razon*. Jure vel injuria.

JUST Y CABAL. TOT JUST.

FÉR VENIR JUST. fr. AJUSTAR.

LO JUST HO PAGA PEL PECADOR, Ó PAGAR JUSTOS PER PECADORS. fr. Explica que alguns solen sufrir la pena de la culpa que altres cometèn. *Pagan justos por pecadores; arde verde por seco; uno come la fruta aceda y otro tiene la dentera*. Tibicen vapulat coquo peccante.

POSARSE AL JUST. fr. POSARSE Á LA RAHÓ.

LOT JUST. m. adv. En lo temps peremptori. *Apuradamente*. Prorsus. || Denota haverhi poch temps que ha succehit alguna cosa. *Ahora, ahora; ahora mismo*. Nunc. || Precisament. *Cabalmente, justamente*. Prorsus. || Denota que no sóbra ni falta. *A plana renglon*. Ad amussim; quantum opus fuit.

JUSTA. f. Pelea á caball ab llansa. *Justa*. Equestris pugna. || met. Joch de á caball. *Justa*. Equestre ludicrum. || met. Certámen literari. *Justa*. Certamen, inis.

JUSTA. adv. m. JUST.

JUSTACÓS. m. JUSTILLO.

JUSTADOR. m. Qui justa. *Justador*. Hastà pugnants eques.

JUSTALLA. f. Reunió de gent, multitut, reunió. *Golpe de gente, tropel, multitud, muchedumbre, gentio*. Multitudo, nis.

JUSTAMEDISTAS. m. pl. Sobrenoms dels que pertanyen al partit moderat. *Justamedistas*. Justamedista, orum.

JUSTAMENT. adv. m. Ab justícia y rahó. *Justamente*. Justè. || Cabalment, ni més ni ménos. *Justamente, cabalmente*. Æque ac. || Serveix també pera expressar la identitat de lloch ó temps en que succeheix alguna cosa. *Justamente*. Tum, eò loci.

JUSTAR. v. n. Pelear en las justas. *Justar*.

Equestribus ludere hastis. || ant. CULLIR, HAVÉR, ABASTAR. || ant. ADMINISTRAR JUSTICIA. || ant. AJUSTAR, AJUNTAR. || ant. ACUDIR, REUNIRSE.

JUSTAT. ant. adj. JUNT. 3. 5. 8.

JUSTICIA. f. Virtut que consisteix en donar á cada hu lo que li pertany. *Justicia.* Justitia, æ. || Atribut de Dèu pel qual arregla tolas las cosas en número, pes y mesura. *Justicia.* Justitia, æ, || La divina disposició ab que Dèu castiga las culpas. *Justicia.* Justitia, æ. || Equitat, probitat, rectitut. *Justicia.* Justitia, æ. || Virtut cardinal ab que'ns conformam á la voluntat y justícia de Dèu. *Justicia.* Justitia, æ. || Lo conjunt de tolas las virtuts que fan al home just. *Justicia.* Justitia, æ. || Rahó, dret. *Justicia.* Justitia, æ. || Lo que es just y rahonable. *Justicia.* Justum, i. || Càstich públich. *Justicia.* Pæna, æ. || Lo tribunal ó ministre que exerceix la justícia. *Justicia.* Tribunal, is; justitiæ minister. || JURISDICCIO.

JUSTICIA CONMUTATIVA. 'S diu de la que arregla la igualtat ó proporció que déu haverhi entre las cosas. *Justicia conmutativa.* Justitia commutativa.

JUSTICIA INFERIOR, ó INFIMA. La que sols pót pèndrer. *Justicia inferior.* Prehensionis jus.

JUSTICIA MITJANA. La que sols pót castigar ab multas y presó. *Justicia mediana.* Carceris et mulctæ jus.

JUSTICIA ORDINÀRIA. La que té dret de conèixer en primera instància en lo que ocorre en sòn districte. *Justicia ordinaria.* Ordinarius judex.

JUSTICIA ORIGINAL. La gràcia y estat de innocència en que Dèu criá á nostres primers pares. *Justicia original.* Innocentia, æ.

JUSTICIA SUPREMA. La que pót castigar ab pena de mort. *Justicia suprema.* Suprema jurisdictio.

ADMINISTRAR JUSTICIA. fr. Se diu dels jutges que judican sobre ella, ó fan que s' execute lo que es just. *Administrar, hacer justicia.* Judicium, justitiam facere.

ANAR PER JUSTICIA. fr. Acudir al jutge. *Ir por justicia, pedir justicia.* Ad judicem vocare.

DE JUSTICIA. m. adv. Degudament. *De justicia.* Jure.

DEMANAR EN JUSTICIA. fr. Reconvenir, citar en justicia. *Pedir en justicia.* Ad judicium aliquem vocare.

DEMANAR JUSTICIA. fr. ANAR PER JUSTICIA.

FÉR JUSTICIA. fr. ADMINISTRAR JUSTICIA. || AJUSTICIAR.

OIR EN JUSTICIA. fr. Admétrer lo jutge y seguir la demanda segons los termes del dret. *Oir en justicia.* Litem admittere.

RÉTRER JUSTICIA. fr. ADMINISTRAR JUSTICIA.

TOTHOM VÓL LA JUSTICIA PERÓ NO PER CASA SEVA. ref. Ensenya que tothom desitja que's castiguen los delictes, però no quant ell es culpat. *Justicia, pero no por mi casa.* Judicia probo, sed in me exerceri nolo.

VIOLAR LA JUSTICIA. *Violar la justicia.* Jus et fas omne delere.

JUSTICIAR. v. a. AJUSTICIAR, SENTENCIAR.

JUSTICIER, A. adj. Sever, rigurós. *Justiciero.* Severus. || ant. m. BOTXI.

JUSTIFICACIÓ. f. Disculpa, descárrech. *Justificacion.* Justificatio, nis. || Conformitat ab lo just. *Justificacion.* Probitas, atis. || Santificació del home per la gràcia. *Justificacion.* Justificatio, nis. || Proba convincent de alguna cosa. *Justificacion.* Argumentum, i. || COMPARACIÓ.

JUSTIFICADAMENT. adv. m. Ab justificació. *Justificadamente.* Rectè. || Ab exactitut, sense discrepar. *Justificadamente.* Equabiliter.

JUSTIFICANT. p. a. Qui justifica. *Justificante, justificador.* Justificans.

JUSTIFICAR. v. a. Donar Dèu la gràcia, fèr just al home. *Justificar.* Justifico, às. || Rectificar, fèr bona alguna operació. *Justificar.* Equum redere. || Probar judicialment. *Justificar.* In jure, judicio probare. || AJUSTAR, FÉR VENIR JUST. || Entre estampers igualar las rallas de una plana. *Justificar.* Versum longitudinem in typis æquare.

JUSTIFICARSE. v. r. Disculparse. *Justificarse.* Se purgare.

JUSTIFICAT, DA. p. p. *Justificado.* Justificatus.

JUSTIFICATIU, VA. adj. Lo que serveix pera justificar. *Justificativo.* Refutatio, nis.

JUSTILLO. m. Armilla. *Justillo.* Arcetior torax.

JUSTIR. v. n. ter. XISTAR, XILLAR.

JUSTÍSSIM, A. adj. sup. *Justissimo.* Justissimus, aretissimus.

JUSTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Justissimamente.* Justissimè.

JUTGE. m. Qui té autoritat pera judicar. *Juez.* Judex, icis. || Expert, qui es anomenat pera resóldrer algun dubte. *Juez.* Judex, icis. || En las universitats qui enten en las causas dels que lenen for de universitat. *Juez del estudio.* Academiæ, scolasticorum judex. || En las justas públicas y certámens literaris lo qui está senyalat pera cuydar de que s' observen las lleys imposadas en ells, y de distribuhir los premis. *Juez.* Judex, icis.

JUTGE Á QUO. Lo de qui s' apel·la pera devant del superior. *Juez á quo.* A quo judex.

JUTGE AD QUEM. Lo devant de qui s' interposa la apel·lació de altre inferior. *Juez ad quem.* Ad quem judex.

JUTGE. Lo en qui 's comprometen las parts pera ajustar sas diferéncias. *Juez árbitro.* Arbitrator judex.

JUTGE COMISSIONAT ó COMISSARI. for. Aquell que exerceix jurisdicció ordinària per comissió de altre que la té segons lo prescrit en ella. *Juez comisionado, delegado.* Judex delegatus pro privata causa.

JUTGE COMPETENT. Lo qui té jurisdicció pera conèixer del negoci de que's tracta. *Juez competente.* Competens judex.

JUTGE CONSERVADOR. L' ecclesiàstich que defensa

de violéncias á la Iglésia y sos ministres. *Juez conservador*. Injuriarum ultor judex.

JUTGE DE APELS Ó DE APEL-LACIONS. Jutge superior ahont s'apel·lava de las senténcias dels inferiors. *Juez de alzada, de apelaciones*. Recuperator, is.

JUTGE DE COMPETÉNCIAS. Qualsevol dels dos ministres del consell de Castilla ó de altre anomenat pel rey cada any, pera decidir los punts de jurisdicció entre algun consell y 'l mateix de Castilla, ab los quals concorren altres dos ministres del consell que forma la competéncia, y 'ls fiscals dels dos. *Juez de competencias*. Pro controversiis, de jurisdictione dirimendis judex.

JUTGE DE LO CRIMINAL. Qui tracta las causas criminals. *Juez de lo criminal, ó del crimen*. Quæsitör, is, capitalis prætor.

JUTGE DE ENQUESTA. Ministre togat de Aragó que feya inquisició contra 'ls ministres de justícia delinqüents y contra 'ls notaris y escribans y 'ls castigava procehint de ofici y no á instància de part. *Juez de encuesta*. Judex quæsitör.

JUTGE DE GREUGES Ó GRAVAMENTS. Lo qui tenia á són càrrech sempre que el rey celebrava corts, de conéixer y jutjar sobre 'ls dissentiments que's posavan pels que entravan en ditas corts, pretenent que 'l rey ó sos oficials havian procehit en algun cas contra las lleys y llibertats, y decidir si la persona era gravada; y sa senténcia devia sér acatada y executada pel rey fins contra 'l rey mateix y esmenats los agravis. *Juez de agravios, reparador de agravios ó contrafueros*. Judex reparandi offensionis.

JUTGE DE PAU. Magistrat encarregat de conéixer y jutjar sumàriament determinats assumptos. *Juez de paz*. Judex pascis.

JUTGE DE PRIMERA INSTÀNCIA Ó PEDÁNEO. 'L dels pobles que té limitada sa jurisdicció, y la exercita estant de peus. *Juez pedáneo*. Pedaneus, pedarius, de plano pronuntians judex.

JUTGE INCOMPETENT. Lo qui no té jurisdicció en lo negoci de que's tracta. *Juez incompetente*. Judex incompetens.

JUTGE PESQUISSADOR. Lo que's destina ó envia pera fér jurídicament la pesquisa de algun delicté ó reo. *Juez pesquisador*. Judex quæsitör.

JUTGE SUPREMO. DÉU.

JUTGE DE TAULA. ant. Oficial ordinari ab poder y jurisdicció de conéixer de las culpas y faltas dels oficials temporals. *Juez de tabla*. Tabularius judex.

CONVENIR DAVANT LO JUTGE. fr. Citar á algú, ferlo comparéixer en judici. *Hacer comparecer ante el juez*. Ad judicium convenire.

JUTJAMENT. m. JUDICATÓRIA. || ant. for. SENTÉNCIA.

FÉR JUTJAMENT. fr. y

JUTJAR. v. a. JUDICAR.

JUVENAL. m. Planta. BLENERA.

JUVENIL. adj. Pertanyent á la juvenut. *Juvenil*. Juvenilis, juvenalis.

JUVENILMENT. adj. m. Á manera de joves. *A manera de los jóvenes*. Juveniliter.

JUVENT. m. Multitud de joves. *Juventud*. Juventus, utis.

JUVENTUT. f. Edat que alguns senyalan dels 23 anys als 33, y altres fins als 35 y altres anyadeixen á la edad viril. *Juventud*. Juventus, utis, juvena, adolescentia, æ. || **JUVENT.** || Acció de jove ó poch reflexionada. *Juventud*. Imprudentia, æ. || mit. Divinitat que presidia á la edad juvenil. *Juventud*. Juventa, æ, juvenus, utis.

JUXTAPOSICIÓ. f. fil. Lo modo de augmentarse y créixer las cosas que no són viventas, en contraposició de las que ho són. *Justaposición*. Juxtapositio, nis.

JUYA. f. ant. JUHEVA.

JUYLÓS, A. adj. JULIÓS.

JUZEU. m. ant. JUHEU.

K. Onzena lletra del abecedari. Es presa dels grechs, y sols té us en algunas veus extrangeras; pus en són lloch usam de la c quant fereix á la a, o, u y de la q ab la u líquida quant fereix á la e, i. Los llatins la usavan tant sols en algunas diccions procedents del grech, y se'n servian pera algunas abreviaturas com: calendas, Cartago, etc. Així mateix se véu dita substitució en molts desas medallas y diplomas, com també en las monedas de molts reys de Inglaterra anomenats Càrlos; y es lo carácter de la moneda fabricada en Burdeus. Los antichs romans la marcavan ab un ferro bullent en lo front dels calumniadors. Fou numeral y valia 250, y ab una ralleta sobre, 250,000.

KA.

KABADA. Cert vestit militar del grechs moderns. *Kabada*. *Kabbadium sagum*.

KABESQUÍ. m. Moneda de coure de Pérsia, que val poch més de un quarto. *Kabesquí*. Moneta sic dicta.

KADEZALITA. m. Secta mahometana que sols se distingeix de la comna en certas cerimónias que fá en los difunts, tals que sembla provenir de un coneixement confús del purgatori. *Kadezalita*. *Kadezalita*, æ.

KALÍ. m. ALCALÍ.

KARANE. m. Espécie de carruatge tirat per matxos que usavan los grechs. *Karane*. *Karane*.

KARMES. m. CÁRMES.

KE.

KÉRMES. m. CÁRMES.

KEN. Mida de Siam de cosa de mitja cana. *Ken*. *Ken*.

KÉPIS. m. Espécie de morrionet sense arma-

dura que comensaren á usar las tropas francesas en Africa y després s' adoptá en vários paissos de Europa. *Képi*. *Kepis*.

KERAMIÀ. m. Sectari y secta de musulmans que diuhen ab Keran que s' ha de enténdrer literalment lo que diu la bestiesa del Alcorá dels brasos, ulls y orelles de Dèu. *Keramiano*. *Keramianus*, i.

KERANA. f. Trompeta molt llarga que usas los persas. *Kerana*. *Kerana*, æ.

KI.

KILO. m. Paraula de origen grech, que representa mil y 's júnta, anteposada, ab las diferentes unitats del sistema mètrich, com lo metro, litro, etc.; així la paraula *Kilómetro* representa mil metros. *Kilo*. *Kilo*.

KINESIA. f. Facultat que té la ànima de imprimir moviment als membres. *Kinesia*. *Kinesia*.

KINESIMETRIA. f. Mida del moviment. *Kinesimetria*. *Kinesimetria*.

KO.

KODJA. m. Secretari de estat en Turquia y en los estats berberischs. *Kodja*. *Kodja*.

KR.

KREUTZER. m. Moneda de Alemanià equivalent á la sexagésima part de un florí. *Kréutzer*. Moneta sic dicta.

KU.

KUTUBUT. m. med. Nom arabe de una espècie de melancolia en que no 's troba bè'l malalt

en lloch y passa continuament de un punt á altre.
Kutubut. Morbus arabicus.

KY.

KYRIES. m. pl. Deprecació que 's fá al Senyor

en lo principi de la missa abans del glória. *Quiries*,
quirieleison. Kyries, kyrieleison.

KYRIELEISON. m. KYRIES. || fam. Cant dels
 enterros y oficis de difunts. *Quirieleison.* Kyrie-
 leison.

L. Dotzena lletra del abecedari. Sa pronunciació es el, arribant la llengua al paladar. Algunes vegades vá sola, y altras doblada, així ho seguim també aquí, doblantla solament quant se pronuncian las dos, com: llana, ballar, etc. y posantne sols una quant no 's pronuncia sinó una, com facilitat, família, etc. En las medallas romanas significava Lúcio. Com lletra neutral tenia 'l valor de 30 entre 'ls grechs, y de 50 entre 'ls llatins y nosaltres: ab una ralleta sobre equivalia á 30,000. La L, inicial de Lacedemonis, era 'l distinctiu que portava aquest poble en sos estandarts.

LA.

LA. adv. ll. ant. ALLÀ. || mús. Sexta veu de la escala. *La.* Sexta musicalis vox. || Article femení que s' anteposa als noms apel·latius. *La.* Fœmineus articulus. || pron. Acusatiu del singular del pronom personal ELLA. *La.* Illam.

LA, LA, LA. Cansoneta ab que's fá dormir las criatures. *La, la, la;* arrullo. Lallus, lallum, i.

LA DONCHS. adv. t. ant. Á LAS HORAS.

LA BACA. f. ROMASSA.

LÁBARO. m. Bandera militar guarnida ricament, que portavan en la campanya 'ls emperadors ab alguna empresa seva, y desde Constantino ab la xifra ó nom de Cristo. *Lábaro, y cántabra ó cántabro* per haverla usada primer los viscahins de qui la prengué Augusto y la introduhí en los exércits romans. *Labarum, i.* || La xifra del nom de Cristo composta de la X, J, y P, Rho gregas posadas en dita bandera. *Lábaro.* *Labarum, i.*

LABERINTO. m. Lloch de diferents carrerons disposats de manera que es difícil eixir de ells sens una guia. *Laberinto.* *Labyrinthus, i.* || met. Cosa confusa y embolicada. *Laberinto.* *Labyrintus, i.* || poét. Composició en que están col·locats los

versos ó diccions de modo que per qualsevol part que's llegescan tenen sentit y cadència. *Laberinto.* *Labyrinthus, i.* || anat. La segona cavitat de la orella dita així per las moltes voltas y revoltas, consta de tres parts, vestibul ó entrada, canals semicirculars, y la tercera caragol. *Laberinto.* *Labyrinthus, i.*

LABI. m. LLABI.

LÁBIL. adj. ant. Lo que fàcilment cau ó s' acaba. *Caedizo, caduco, perecedero.* *Labilis, fluxus, fragilis, caducus.*

LABINT. m. ant. LABERINTO.

LABOR. m. ant. TRABAL·L.

LABORAR. v. n. ant. TRABALLAR.

LABORAR IN EXTRÉMIS. fr. ant. AGONIZAR.

LABORATORI. m. Oficina en que 's fan las operacions químicas. *Laboratorio.* *Chimica officina.*

LABORIÓS, A. adj. Aplicat al treball. *Laberioso.* *Laboriosus.* || Penós, de molt treball. *Laberioso, trabajoso.* *Laboriosus.*

LABORIOSAMENT. adv. m. Ab treball, penallitat, ó dificultat. *Trabajosamente;* con incomodidad, con trabajo, con fatiga. *Laboriosè, operosè.*

LABORIOSITAT. f. Aplicació, continuació en lo treball. *Laboriosidad.* *Laboris studium;* *labori assiduitas.*

LABRAR. v. a. ant. PULIR, PERFECCIONAR. || GRABAR.

LABRAT, DA. p. p. PULIT, PERFECCIONAT.

LACAYO. m. ALACAYO.

LACEDEMONI, A. adj. Natural de y pertanyent á Lacedemónia ó Esparta ciutat de Grécia. *Lacemon, lacedemon, lacedemonio, espartano.* *Lacedæmonius.*

LACETÀ, NA. adj. Natural y habitant del territori de Cervera. *Lacetano.* *Lacetanus.*

LACOMÀNCIA. f. Endevinació per medi dels daus. *Lacomancia*. *Lacomantia*, æ.

LACÒNICAMENT. adv. m. Compendiosament, concisament, breument. *Lacònicamente*. *Breviter*, *laconicè*.

LACÒNICH, CA. adj. Breu, compendiós, concis; s' aplica al estil. *Lacónico*. *Concisus*, *laconicus*.

LACONISME. m. Concisió del estil en que ab pocas paraulas se diuhen móltras cosas. *Laconismo*. *Laconismus*, i.

LACRE. m. Pasta feta de goma llaca y altres combustibles reduida á barretas cilíndricas, que ab lo foch s' estova y serveix pera clóurer cartas y posar sellos. *Lacre*. *Cera obsignatoria*.

LACTÀNCIA. f. La acció de mamar y 'l temps que 's mama. *Lactancia*, *lactacion*. *Lactatio*, nis, *lactatus*, us.

LACTICINA. f. Substància que s' extrau del surigot y 's compon de oxígeno, hidrógeno y carbono; es emolienta y analéptica y 's coneix també per sucre de llet. *Lacticina*. *Lacticina*.

LACTICINI. m. La llet ó menjar compost de ella. *Lacticinio*. *Lac*, tis, *lactuarium opus*.

LACTICINÓS, A. adj. Se diu de las plantas que tenen un such semblant á la llet. *Lacticinoso*. *Lacticinosus*.

LACTIGINÓS, A. adj. *LACTICINÓS*.

LACTUARI. m. Tridesa, extracte de ensiam. *Lactuario*, *tridáceo*. *Tridax*, acis, *lactuarium*, ii.

LADANO. m. Peix del riu Pado ó Po que creix mòlt, y no's pót tráurer sinó tirant los bous ab corriolas de ferro. *Atilo*. *Attilus*, i. || Licor gras de la estepa que 's despaxa en las apotecarias en forma de goma. *Ládano*. *Ladanum*, i.

LADELLA. f. *LLADELLA*.

LADESINA. exp. De la mateixa. *De la misma*. *Ipsius*.

LADÍ, NA. adj. *LLADÍ*.

LADONER. m. *LLADONER*.

LADRE. m. *LLADRE*.

LADRONICI. m. *LLADRONICI*.

LAGOST. m. ant. *MORRUT*. || ant. y

LAGOSTA. f. *LLAGOSTA*.

LAGRIMEJAR. v. a. ant. *LLAGRIMEJAR*.

LAHONT. adv. ant. En quin lloch. *En la cual*; *en donde*. *Ubi*.

LAHOR. m. ant. *ALABANSA*, *APROBACIÓ*.

LAICAL Y LAICH, CA. etc. adj. *LAYCH*.

LAISSAR. v. a. ant. *DEIXAR*.

LAJENAR. v. n. ant. *ENAGENAR*, *SUSPÉNDREB*, *ARREBATAR*, *PASMAR*, *EMBADALIR*.

LAJENAT, DA. p. p. de *LAJENAR*.

LALETANS. m. pl. Los habitants entre Geron y Tarragona y també tots los catalans. *Laletanos*, *catalanes*. *Laletani*, orum.

LALTREY Y LALTRIER. adv. t. ant. Antes de ahí. *El otro día*, *ante ayer*. *Nudius tertius*.

LAMBROT. m. ant. *LLABI*.

LAMENTABLE. adj. Deplorable, digne de sér lamentat. *Lamentable*, *lamentoso*, *deplorable*. *Lacrimabilis*. || *LLASTIMÓS*, *TRIST*.

LAMENTACIÓ. f. Gemech, lamento, crit de dolor. *Lamentacion*, *lamento*. *Lamentatio*, nis. || Cada una de las parts del cant lúgubre de Jeremias. *Lamentacion*, *treno*. *Lamentatio*, nis, *trenus*, i.

LAMENTADOR, A. m. y f. Qui 's lamenta. *Lamentador*. *Lamentator*, is.

LAMENTAR. v. a. Plorar, suspirar ab dolor. *Lamentar*. *Ploro*, as.

LAMENTARSE. v. r. Queixarse. *Lamentarse*, *lamentar*. *Lamentor*, aris.

LAMENTO. m. *LAMENTACIÓ*.

LÀMIA. f. Espécie de ca ó llop marí capás de tragarse un home. *Lamia*, *tiburón*, *perro marino*. *Lamia*, æ. || Espécie de ballena mòlt vorás: diuhen que fou de esta espécie la que tragá al profeta Jonás; las dents agudas, y 'ls argenters las fan passar per llénguas de serp petrificadas en Malta. *Tiburón*, *lamia*. *Lamia*, æ. || Famosa ramera de Atenas que sonava maravellosament vários instruments de música, y 'ls atenienses y tebens li erigiren altars. *Lamia*. *Lamia*, æ. || Segons los antichs, espécie de dimoni ó bruixot que en forma de dona mòlt hermosa devorava als noys. *Lamia*. *Lamia*, æ.

LÀMINA. f. Fulla ó planxa de metall, llarga, ampla y prima, y per semblansa 's diu de altrás cosas com: estampa, pintura, etc. *Lámina*. *Lamina*, æ. || La que en las bridas cau sobre 'l front de las calcaduras. *Plancha*. *Paropium*, ii.

LAMINETA. f. d. *Lamineta*, *illa*, *ica*. *Lamella*, æ.

LAMP. m. ant. *LLAMP*.

LAMPREA. f. Peix. *LLAMPREA*.

LANADA. f. *OVELLA*.

LANCE. m. *LLANS*.

LANCER. m. *LLANCER*.

LANDGRAVE. m. Títol de honor y dignitat del qual usavan alguns grans senyors de Alemany. *Landgrave*. *Landgravius*, ii.

LANGADOCH. m. *LLÉNGUADOCH*.

LANGOSTA. f. *LLAGOSTA*.

LANGUIMENT. m. ant. *DEFALLIMENT*.

LANGUIR. v. n. *DEFALLIR*, *DESMAYAR*.

LANS. m. ant. *INUNDACIÓ*.

LANSEJAR. v. a. ant. *LLANCEJAR*.

LANS-GRAVE. m. *LANDGRAVE*.

LANSADÍS, SA. adj. *LLENSADÍS*.

LANSOL. m. ant. *LLENSOL*.

LÀNTIA. f. *LLÀNTIA*.

LANZA. f. ant. *LLANSA*.

LAOR. f. *ALABANSA*.

LAPA. f. ant. Tel, capa, crosta en los líquits. *Nata*, *lapa*. *Flos*, oris.

LÁPIDA. f. Pedra plana que conté alguna inscripció. *Lápida*. *Lapidea tabula*. || La que 's posa

en las sepulturas. *Lápida, laude*. Bibulus lapis.

LAPIDARI. m. LLAPIDARI.

LAPISLÁSSULI. m. Pedra preciosa de color blau ab diferents matissos. *Lapislázuli*. Cyanus, i.

LAQUI. m. ant. DILACIÓ, TARDANSA.

LAQUIR. v. n. ALLARGAR, RETARDAR.

LARBA. f. Peix de mar dels plans y dels que tenen los ulls á la dreta y la cua arrodonida, escalas primas y blancas, lo costat dret entre pardo y negrench ab algunas tacas de color de taronja y 'l costat esquerra blanch. *Platija, acedia*. Pleurrectes platessa.

LARCH. m. ant. LLARGÀRIA. || adj. LLARCH.

LO PUS LARCH. exp. ant. Més llarch á tot allargar. *A todo alargar, á todo tirar*. Ad summum.

LARGITAT. f. ant. LLIBERALITAT.

LARGUESA. f. LLARGUESA. ABUNDÀNCIA.

LARVA. f. Cuquet quant acaban de eixir del ou. *Cresa, larva*. Insectorum semen; eruca, æ.

LAS, SA. adj. ant. ABATUT, CANSAT, FATIGAT. || m. LLAS.

LASARET. m. L' hospital ó lloch senyalat en despoplat abont se purgan los suspitosos de peste. *Lazareto*. Xenodochium, ii, xenon, is.

LASCAR. v. a. náut. Arriar, afuixar poch á poch. *Lascar*. Sensim laxare.

LASCIU, VA. adj. Pertanyent al vici de la lascívia. *Lascivo*. Lascivus.

LASCÍVIA. f. Incontinència, disolució. *Lascivia*. Lascívia, æ, y cohereinatio, nis, la del boch.

LASCIVIÓS, A. adj. LASCIU.

LASCIVOSAMENT. adv. m. Ab lascívia. *Lascivamente*. Lascivè.

LASSERPICI. m. Herba medicinal de arrel grossa, gruixuda, plena de such olorós, que tráu una cama plena de solchs y nusos, esponjosa; las fullas en forma de alas y del revés guarnidas de pels aspres; las flors de figura de rosa formant parasol, y las llavòrs grans, de dos en dos cada una ab quatre alas, la arrel cendrosa per de fora, blanca per dins, blana, y plena de such aromàtic. Es diurètica, estimulanta y estomàtica. *Laserpicio*. Lasserpitium, ii.

LASSESA. f. ant. CANSACI, DEFALLIMENT.

LASSET, A. dim. de LAS.

LASSIÓS, A. adj. ant. CANSAT, FATIGAT.

LASSITUT. f. ant. CANSACI, FATIGA.

LAT. m. ant. COSTAT.

Á LATS. m. adv. ant. Al costat. *Al lado, al costado*. Ad latus.

DONAR LATS Á LA NAU. fr. ant. Girar la embarcació de costat pera regonéixerla, y netejarla ó compóndrerla. *Dar á la banda*. Navem reficiendam invertere.

LATERAL. adj. Lo que pertany al costat. *Lateral*. Lateralis. || Lo que está al costat de altra cosa. *Lateral*. Lateralis. || Lo que no ve per línia recta. *Lateral*. Lateralis.

LATERANENSE. adj. Pertanyent al temple

de sant Joan de Letran. *Lateranense*. Lateranen-sis.

LATERÓ. m. ant. Cada individuó de la guàrdia dels prínceps. *Lateron*. Principis custos.

LATICLÀVIA. f. Vestit talar de senador, guarnit ab una llenca sobreposada ab certs nusos ó botons de púrpura. *Laticlavia*. Laticlavia, æ, latus clavus.

VESTIR LA LATICLÀVIA. fr. Entrar en lo número dels senadors. *Recibir el laticlavo, ó la laticlavia, hacerse senador*. Inter senatores adscribi.

LÁTIGO. m. Es veu castellana y massa usada en català, però sense ninguna necessitat. FUET.

LATITANT. p. a. Qui s' amaga. *Latitante*. Latitans.

LATITAR. v. n. ant. AMAGARSE.

LATITUDINAL. adj. Lo que s' extén á lo ample. *Latitudinal*. In latitudinem patens.

LATITUDINARI. m. TOLERANT.

LATITUDINÀRIA. f. TOLERANTISME.

LATITUT. f. Amplària. *Latitud*. Latitudo, inis.

|| Tota la extensió de ample y llarch de un terreno ó espay. *Latitud*. Finis, is, latitudo, inis. || astron. La distància desde un lloch á la equinoccial contada pels graus de són meridià. *Latitud*. Latitudo, inis. || La distància desde la eclíptica á qual-sevol punt considerada en la esfera envers algun dels pols. *Latitud*. Latitudo, inis.

LATO, A. adj. Extès, dilatat. *Lato*. Latus.

LATÓMIA. m. ant. Nom que donavan los romans á la pedrera ó lloch de abont se treya la pedra, y que servia de presó. *Latomia*. Latomia, æ.

LATONA. f. mit. Filla de Ceo y de sa germana Fèbes, mare de Apolo y de Diana, y presidia als parts de tots los animals. *Latona*. Latona, æ. || En la filosofia hermética lo mateix que terra. *Latona*. Terra, æ.

LATRÉUTRICH, CA. adj. Lo sacrifici que s' ofereix á Dèu com á soberà y á primer ser, y així 'l sacrifici de la missa es latréutrich. *Latrétrico*. Latreutricus.

LATRIA. f. teol. Culto y adoració deguda sols á Dèu. *Latria*. Latria, æ.

LATRINA. f. ant. COMUNA, BASSA, NECESÀRIA.

LATROCINI. m. LLADRONICI.

LAUDABLE. adj. Digne de alabansa. *Laudable*. Laudabilis, laudandus. || Títol de honor que usen los suïssos. *Laudable*. Laudabilis.

LAUDABLEMENT. adv. m. De un modo laudable. *Laudablemente*. Laudabiliter.

LÀUDANO. m. Extracte del opi. *Laudano*. Laudanum, i.

LAUDATORI, A. adj. Lo que alaba ó conté alabansa. *Laudatorio*. Laudativus.

LAUDATÓRIA. f. ant. PANEGÍRICH.

LAUDEMI. m. LLUÍSME.

LÁUDES. m. Segona part del ofici diví que 's diu després de matines; antigament acabavan l' ofici de la nit, així diu Cassiano que 'ls anaco-

retas cantavan de nit los psalms de láudes. *Láudes*. Laudes.

TOCAR Á LÁUDES. fr. met. fam. ALABAR Y ALABARSE.

LAUDOR. f. ant. LLAURÓ.

LAUGERAMENT. adv. m. FÁCILMENT.

LAURAHÓ. f. ant. LLAURÓ.

LÁUREA. f. Nom de una falsa deytat que s'adorá per algun temps en Catalunya. *Láurea*. Laureia, æ. || Corona de lloer que 'ls grechs donavan al vencedor en lo combat ó pelea, y 'ls romans als que havian ajustat ó confirmat la pau ab los enemics. *Láurea*. Laureia, æ.

LAUREANDO. m. Qui ha de rébrer grau de universitat. *Laureando*. Litteraria laurea, laureola donandus.

LAURENTALS. f. pl. Festas que celebravan los romans á 23 de Desembre, en honor de Acalància. *Laurentales*. Laurentalia, ium.

LAUREOLA. f. Corona de lloer, premi de las accions heróicas ó que portavan los sacerdots gentils. *Laureola*. Laureia, laureola, æ. || Planta de propietat molt càlida semblant en las fullas al lloer, las flors petites, la fruyta semblant al ginebró. *Laureola*, *pervinca*. Isocinnamum, i. || La corona ó insignia del cap de las imatges dels sants. *Diadema*, *laureola*, *auréola*. Aureola, laureola, æ. || teol. Lo gallardó particular que en la benaventuransa correspon á cada estat, com: la dels mártirs, de las verges, etc. *Auréola*, *laureola*. Laureola, æ.

LAUROCERASSO. m. LLORER REAL.

LAUS. f. ant. ALABANSA. || ant. ALELUIA.

LAUS PALESA. ant. ACLAMACIÓ.

LAUS TOLEA. exp. ant. Os la quiteis. Eam auferatis á vobis.

LAUSANGIER. m. ant. LLISSONGER, ADULADOR.

LAUSAR. v. a. ant. ALABAR.

LAUSENGA. f. ant. LLISSONJA.

LAUSENGADOR, A. m. f. y ant. LLISSONGER.

LAUSENGÀRIA. f. ant. LLISSONJA.

LAUSENGIER, A. m. f. ant. LLISSONGER.

LAUSIÀCH, A. adj. Yeu de la història ecclesiàstica que's diu del monjo que vivia en la laura; que era una espècie de lloch ab casetas en cada una de las quals s'ocomodavan dos monjos. *Lau-staco*. Lausiacus.

LAUSOR. f. ant. LLAHOR.

LAVA. f. Lo bany ab que en las minas se netejan los metalls y la matèria candent y liquidificada que llensan los volcanes. *Lava*. Accensa ex vulcano materia.

LAVABO. m. Part de la missa en que'l sacerdot se renta 'ls caps dels dits. *Lavabo*, *lavatorio*. Lavabo. || La tauleta en que están escritas aquellas paraulas, etc. *Lavabo*. Lavabo. || La pessa de tela ab que s'aixuga 'ls dits. *Cornijal*, *lavabo*. Lavabo.

LAVAMENT. m. ant. ABLUSIÓ, NETEJAMENT. RENTADA.

LAVANDERA. f. ant. RENTADORA.

LAVAR. v. a. ant. RENTAR.

LAVATIVA. f. AJUDA, SERVICIAL.

LAVATORI. m. La cerimònia de rentar los peus que's fá en lo dijous sant. *Lavatorio*. Pedum lotio. || NETEJAMENT, RENTADA.

LAVORS. adv. t. ant. LLAVORS.

LAXAMENT. m. RELAXACIÓ.

LAXAMENT DE VENTRE. Debilitat, flaquesa. *Flojedat*, *laxacion*, *laxamiento*, *laxitud de vientre*. Ventri solutio.

LAXANT. p. a. LAXATIU.

LAXAR. v. a. Afluixar, ablanir. *Laxar*. Laxo, as. || Dit del ventre. *Lazar*. Alvim liquare.

LAXATIU, VA. adj. Lo que laxa ó té virtut de laxar. *Laxante*, *laxativo*. Laxans.

LAXITUT. f. Fluixedat, l'acte de afuixar. *Laxitud*, *laxidad*. Laxilas, atis.

LAXO, A. adj. Fluix, sense retensió. *Laxo*. Laxus. || teol. Se diu del moralista de mànega ampla, y de sòn sistema. *Laxo*, *ancho*. Liberior.

LAY. adv. t. ant. LLAVORS. || m. Composició polímetra en la que 'l trobador se queixa llastimosament de la pèrdua de algun objecte amat. *Lay*, *endecha*. Nœniæ. || adv. ll. ALLÍ. || Sincopa de LO HI. Se lo. Ei vel eum junt al verb.

DEIXIR DE LAY. exp. ant. De salir de allí. Indè exeundi.

LAYA. n. p. fam. de dona. *Eulalia*. Eulalia, æ. || CASTA.

LAYCAL. adj. Pertanyent als llechs. *Laical*. Ad laicos pertinens.

LAYCAMENT. adv. m. De un modo laycal. *Laicamente*. Laico ritu.

LAYCH. m. LLECH. || adj. LAYCAL.

LE.

LE. pron. LÓ. || Sincopa de LO HE.

LEAL. adj. LLEGITIM.

LEALÁ. Veu árabe usada antigüament en Espanya pera significar *no*, *no*, ó *no vull*. *Lealá*. Mi-nime verò, nolo.

LEALTAT. f. etc. LLEALTAT.

LEBRADA. f. ant. LLEBRADA.

LEBRE. f. ant. LLEBBA.

LEBRÍ, NA. adj. ant. Pertanyent á la llebra. *Lebruno*. Leporinus.

LEBRÓS, A. adj. ant. LEPRÓS.

LEBROSIA. f. ant. LEPRÀ.

LECONOMÀNCIA. f. Endevinació que's feya per mèdi de un plat ó vas sumergit en aygua ab pedras preciosas, vários caràcters, y ab certas invocacions supersticiosas. *Leconomancia*. Leconoman-tia, æ.

LECARD Y LECARDIER. m. ant. GELÓS.

LECCIONARI. m. Llibre de cor que conté las lliçons de matines. *Leccionario*. Lectionum liber.

LECH. m. ant. LLECH.

LECTICARI. m. ant. Terme de litúrgia y de

història ecclesiàstica que s'aplicava als que diferien lo baptisme quasi fins l'article de la mort. *Gravatorio, clinico, lecticario*. *Gravatorius*, ii.

LECTISTERNI. m. Culto que'ls romans tributaven á sos Déus, oferintlos en los temples una taula de menjar ab banch al entorn en que col·locaven sas estàtues. *Lectisternio*. *Lectisternium*, ii.

LECTIU, VA. adj. S'aplica al dia destinat pera la ensenyansa. *Lectivo*. *Docendo destinatus dies*.

LECTOR. m. Qui llegeix. *Lector*. *Lector*, is. || En las comunitat religiosas, professor de filosofia ó altra facultat. *Lector*. *Anagnostes*, es, professor, is. || Clergue que pel orde que ha rebut ensenyava als catecúmens y neófits los rudiments de la religió catòlica. *Lector*. *Catechista*, æ, *lector*, is.

LECTORAL. adj. Canonicat que té 'l càrrech de explicar la sagrada Escriptura. *Lectoral*. *Lectoralis canonicus*.

LECTORAT. m. Lo segon dels ordes menors que autorisa pera ensenyar als catecúmens y neófits los rudiments de la religió catòlica. *Lectorado*. *Lectoratus*, us.

LECTUARI. m. *ELECTUARI*.

LECTURA. f. Llissó y la acció y efecte de llegir. *Lectura*, *lección*, *leyenda*. *Lectio*, nis. || Lo grau de dolor: *Lectoria*, *lectura*. *Lectorius munus*. || imp. CICERO.

LEDAMENT. adv. m. *ALEGAMENT*.

LEDESME, A. adj. S'aplica á la paret. *Segun ley*. *Ad legem*.

LEER. m. ant. *LLOCH*, TEMPS, OCASIÓ.

DONAR LEER. loc. ant. *Dar lugar*. *Locum dare*.

LEG, A. adj. ant. *LLEIG*.

LEGACIÓ. f. Empleo de legat. *Legacia*, *legacion*. *Legatio*, nis. || DIPUTACIÓ, EMBAIXADA.

LEGAL. adj. Lo que pertany á la llei. *Legal*, *legítimo*. *Legitimus*. || PUNTUAL, EXACTE, FIEL.

LEGALISACIÓ. f. Autorisació, certificació de la llegitimitat de algun instrument. *Legalizacion*. *Instrumenti ex lege facta consignatio*.

LEGALISAR. v. a. Certificar de la llegitimitat de un instrument. *Legalizar*. *Auctoritate publica firmari*.

LEGALISAT, DA. p. p. *Legalizado*. *Auctoritate publica roboratus*.

LEGALITAT. f. Conformitat ab la llei. *Legalidad*. *Legibus consentanea æquitas*. || PUNTUALITAT, EXACTITUT.

LEGALMENT. adv. m. Conforme á la llei. *Legalmente*. *Ex lege*.

LEGAT. m. Embaixador, enviat, comissionat. *Legado*. *Legatus*, i.

LEGAT Á LÁTERE. 'Ls cardenals que 'l papa envia com legats á las cortis estrangeras, los quals se diuen així per sér los consellers ordinaris del papa. *Legado á látere*. *A latere legatus*.

LEGEA. f. ant. *LLETJESA*.

LEGENDA. f. *LLEGENDA*.

LEGER. v. a. ant. *LLEGIR*. || adj. ant. *LLEUGER*.

LEGESA. f. ant. *LLETJESA*.

LEGIÓ. f. Cos de milícia romana equivalent á regiment; vé del verb «lego» escullir; en temps de Rómulo cada legió's componia de 3,000 homes de infanteria y 100 caballs; en temps dels cónsuls de 4,000 homes manats per un cónsul ó tinent general seu; després tingué molta varietat, però sempre fou la part més principal del exèrcit. *Legion*. *Legio*, nis. || Se pren indiferentment per un gran número de personas ó esperits. En l'evangelí's llegeix de un dimoni que's deya *LEGIÓ* pels molts companys que tenia. *Legion*. *Legio*, nis.

LEGIONARI, A. adj. Pertanyent á la legió. *Legionario*. *Legionarius*. || m. Soldat de una legió. *Legionario*. *Legionarius miles*.

LEGIR. v. a. ant. *LLEGIR*. || ant. *CULLIR*.

LEGISLACIÓ. f. etc. *LLEGISLACIÓ*.

LEGÍTIM, A. dj. etc. *LLEGÍTIM*.

LEGOSTA. f. ant. *LLAGOSTA*.

LEGRA. f. cir. Instrument ab dos talls retorts per la punta pera descobrir y rascar lo cráneo. *Legra*. *Chirurgicum bipenni acie retorta scalprum*.

LEGRADURA. f. Acte y efecte de legrear. *Legracion*, *legradura*. *Ad vivum resecatio*.

LEGRAR. v. a. cir. Registrar, netejar lo cráneo ab la legrea. *Legrar*. *Ad vivum resecare*.

LEGRE. adj. ant. *ALEGRE*.

LEGUDAMENT. adv. m. *LEGALMENT*, *DEGUDAMENT*.

LEGUIÓS, A. adj. ant. *DESSIDIÓS*.

LEGUT, DA. adj. ant. *LÍCIT*.

LEHER. m. ant. *LLOCH*.

LEIA. adj. ant. *LLETJA*.

LEIG. adj. ant. *IL·LÍCIT*.

LEIGAR. v. a. ant. *DEIXAR*.

LEIMA. m. mús. Intervál·lo segons lo sistema dels antichs, que tenia la rahó de 254 á 243 que aproximadament es de 19 á 18. *Leima*. *Intervallum musicum proportionale*.

LEIXA. f. ant. *DEIXA*. || f. L'acte de deixar ó la cosa deixada. *Empréstito*, *préstamo*. *Mutuatío*, nis, *mutuum*, i.

LEIXES PIES. ant. *MANDAS PIAS*.

LEIXALMENT. adv. m. ant. *LLEALMENT*.

LEIXAMENT. m. ant. La acció de deixar enmanllevat. *Prestacion*. *Præstatio*, *solutio*, nis.

LEIXAR. v. a. *DEIXAR*.

LEIXATO. m. ant. *DEIXAT*.

LEIXIA. f. ant. *LLEIXIU*.

LELILÍ. m. Veu dels moros quant entran en alguna batalla ó combat invocant á són fals profeta. *Lelili*. *Pugnantium maurorum clamor*.

LELO, A. adj. Ximple, fátuo. *Lelo*. *Fatuus*, *stupidus*.

TORNARSE *LELO*. fr. Tornarse boig, ximple. *Embobecerse*. *Infatuari*, *stupefieri*.

LEMA. m. Argument, títol, epígrafe, tema que precebeix als epigramas, odas, emblemas, etc. *Lema*. *Lemma*, atis. || geom. Proposició pera pro-

bar ó facilitar la intel·ligència de altrás. *Lema*. Lemma, atis.

LEMBÀRIA. f. ant. Tropa que peleava en los barcos que s' armaven en los rius. *Lembaria*. Lembarius, ii.

LEMBRARSE. v. a. ant. RECORDARSE.

LEMENÓS, A. adj. ant. LLEMENÓS.

LEMOÍ, NA. adj. LLEMOSÍ.

LENA. f. ant. ALÉ, RESPIRACIÓ.

LENEGANT. adj. ant. BELLISQUENT. || p. a. *Resbalando*. Labendo.

LENEGAR. v. n. ant. BELLISCAR.

LENGUEIR. v. n. ant. DEFALLIR.

LENITAT. f. BLANURA, SUAVITAT.

LENITIU, VA. adj. Lo que té virtut de suavisar ó ablanir. *Lenitivo*, *lenificativo*. Remissivus. || m. Medicament pera mitigar lo dolor. *Lenitivo*. Pharmacum, lenimentum, i. || met. Medi pera mitigar l' animo ó aliviar la pena. *Lenitivo*. Animi lenimentum.

LENS. m. LLENS.

LENTAMENT. adv. m. Despay, poch á poch. *Lentamenté*. Lenté, y seriús, comparatiu, y perspisè, perspisó superlatiu.

LENTE. m. ópt. Vidre rodó de multiplicar. *Lente*. Lens, tis. || ULLERA. 1. 3.

LENTICULAR. adj. Semblant ó pertanyent á la llentia. *Lenticular*. Lenticularis.

LENTISCH. m. ant. MATA.

LENTITUT. f. Pausa, tardansa, catxassa, fleuma. *Lentitud*. Tarditas, atis, lentitudo, inis.

LENTO, A. adj. Tart, peresós, fleumàtich, pausat, poch vigorós y efícas. *Lento*. Lentus, tardus.

LENY. m. ant. Embarcació de gran port, sense rems, y própia pera viatges llarchs; los hi havia de *bandas*, (los de una cuberta) *menors*, *grossos* y *senzills*, estos últims usaven rems. *Leño*. Lignum, i. || poét. Qualsevol nau. *Leño*. Navis, is, lignum, i.

MALS LENYS. ant. PIRATAS.

LENYAM. m. ant. Conjunt de sus'as. *Maderada*, *madera*, *maderaje*, *maderámen*. Lignorum copia.

LENZOL. m. ant. LLENSOL.

LEONISTAS. m. pl. Secta que s' alsá en Lió de Fransa pels anys 1160. *Leonistas*, *pobres de Leon*. Lugdunistæ, arum.

LEÓNTICH, A. adj. Lo pertanyent á una festa antiga en que 'ls gentils adoraven lo sol, al qual representaven en un cap de lleó rodejat de raigs. *Leóntico*. Leonticus.

LEPRA. f. Espécie de ronya ab crostas que va consumint las carns ab frisansa. *Lepra*. Hiera, lepra, æ.

LEPRA BLANCA. Crostas, taca blanca en lo cútis. *Lepra blanca*, *albazazo*. Marphea, æ, vitiligo alba.

LEPRÓS, A. adj. Masell, qui pateix lepra. *Leproso*. Leprosus.

LEPTITÁ, NA. adj. Cosa de Leptis ó Lebeda en Berberia. *Leptitano*. Leptitanus.

LERDA. f. y

LERDÓ. m. Tumor en los genolls de las cabalcaduras. *Lerda*, *lerdon*. Tumor, is.

LERI LERI. A punt de succehir alguna cosa. *A punto*; *casi casi*; *en tanganillas*, *al caer*. Proximè, propè adesse; ferè contingere.

LÉRON. exp. *Le fueron*. Fuerunt illi.

LES, A. adj. ant. Danyat, ferit. *Leso*. Læsus. || Ofés, agraviat. *Leso*. Læsus.

LESBI, A. adj. Pertanyent á Lésbos vuy Mitilene. *Lesbio*. Lesbius.

LESCRINY. m. ant. ARMARI.

LESIAR. v. a. Malmétrer algun membre. *Lisiar*. Elido, is. || OFÉNDER, PERJUDICAR, VIOLAR.

LESIAT, DA. p. p. *Lisiado*. Violatus, læsus; incommodo affectus.

LESIÓ. f. Dany que resulta de algun cop ó ferida. *Lesion*. Læsio, nis. || met. Ofensa, perjudici. *Lesion*. Læsio, nis. || for. Lo dany que maliciosament se càusa en las vendas per no ferlas en just preu. *Lesion*. Damnum, i, læsio, nis, fraus dis.

LESIÓ ENORME. Perjudici per engany en més ó menos de la meytat del just preu. *Lesion enorme*. Læsio enormis.

LESIÓ ENORMISSIMA. Perjudici per engany en molt més ó menos de la meytat del just preu. *Lesion enormissima*. Læsio enormissima.

LESNA. f. ALENA.

LESNORDEST. m. Vent entre l' est y nordest. *Lesnordeste*. Corus, i. || La part situada envers ahont bufa aquest vent. *Lesnordeste*. Sub corum jacentis plaga.

LESSUEST. m. Vent entre lo est y suest. *Lesueste*. Euro affinis ventus.

LEST, A. adj. ant. LLEST. || LLESTAT. || ESCULLIT. || ant. ELEGIT. || *Aquel es*. Ille est. || Pes anglès de 4 lliuras ó dos barrils. *Lest*. Lestis, is.

LESTAR. v. a. náut. Posar llastre á las embarcacions. *Lastrar*. Saburro, as.

LESTE. m. LLEVANT, SOLIXENT.

LESTRE. m. ter. JOCA.

LETAL. adj. MORTAL.

LETÀRGIA. f. Modorra, ensoipiment profundo. *Letargo*. Letargus, i.

LETEO, A. adj. poét. Pertanyent al riu Lete ó Leteo, las ayguas del qual feyan pérdrer la memòria de las cosas passadas. *Leteo*. Lethæus.

LETÍCIA. f. ant. ALEGRIA.

LETRA. f. ant. LLETRA. || ant. CARTA.

LETRES DEPRECÀRIAS. *Cartas supplicatorias*. Ad deprecandum epistolæ.

LETXUGUINO, A. m. y f. La persona extremada afectada en vestir á la moda. *Lechuguino*. Concinnus homo.

LEU. adj. ant. LEVE. || LLEUGER. || AVIAT, PROMPTÉ. || m. ant. FREIXURA.

CANYA DELS LEUS. exp. CANÓ DE LA FREIXURA.

TART Ó LEU. exp. ant. *Tarde* ó *temprano*. Serò aut citius.

LEUCACANTA. f. Herba la arrel de la qual es com la de la jonsa, y mastegada cura 'l dolor de dents. *Leucacanta*. *Leucachanta*, æ.

LEUCROCOTA. f. Fera danyosíssima de la Índia, y la més velós de totes. *Leucrocota*, *leucrocota*. *Leucrocota*, *leocrocota*, æ.

LEUDA. f. LLEUDA.

LEUDER. m. LLEUDATARI.

LEUGA. f. ant. LLÉUGA.

LEUGERIA. f. ant. LLEUGERESA.

LEUMENT. adv. m. ant. LEVAMENT.

LEUTÓ. m. ant. LLAUTÓ.

LEVAMENT. m. ant. PROHIBICIÓ.

LEVANT. m. ant. LLEVANT.

LEVANTAMENT. m. Sublevació, rebel·lió, sedició. *Levantamiento*, *sublevacion*. *Rebellium*, ii.

LEVAR. v. a. ant. LLEVAR. || v. f. AIXECARSE. || AMOTINARSE, SUBLEVARSE. || Dit de la nau. *Alsar las áncoras*, *surtir del port*. *Zarpar*, *levarse*. *Navem solvere*.

LEVAT, DA. p. p. y adj. SUBLEVAT.

LEVE. adj. Lleuger, de poch pes. *Leve*, *lijero*. *Levis*. || Poch important. *Leve*. *Levis*. || VENIAL.

LEVEDAT. f. Qualitat de leve. *Levedad*. *Levitas*, atis.

LEVEIG. m. LLEVEIG.

LEVEMENT. adv. m. Lleugerament. *Levamente*. *Leviter*. || VENIALMENT.

LEVÍSSIM, A. adj. sup. *Levisimo*. *Levissimus*.

LEVITA. m. Israelita de la tribu de Leví dedicat al servey del temple. *Levita*. *Levita*, æ. || Ministre del temple de Déu en Jerusalem. *Levita*. *Levita*, æ. || Diaca. *Diácono*, *levita*. *Diaconus*, i, *levita*, æ. || Espécie de casaca ab faldons més amples que venen fins al devant. *Levita*. *Tunica maticata*. || pl. Heretges dels primers sigles de la iglésia, rama dels Gnóstichs y Nicolaïtas. *Levitas*. *Levitæ*, arum.

LEVITAT. f. LEVEDAT.

LEVÍTICH. m. Llibre canónich del vell testament escrit per Moysès sobre las cerimónias de la religiódels jueus. *Levítico*. *Leviticus*. || Ceremonial que s'usa en alguna funció. *Levítico*. *Ceremoniarum*, *rithuum ordo*. || adj. Lo que pertany als levitas. *Levítico*. *Leviticus*. || Lo que pertany al levítich. *Levítico*. *Leviticus*.

LEVORAT. adj. ant. Traballat. *Obrado*, *trabajado*. *Laboratus*.

LEXAR. v. a. ant. DEIXAR.

LEXIA. f. ant. LLEIXIU.

LEY. f. ESTAT, CLASSE, CONDICIÓN, SORT.

LEYS. pron. f. ant. *Ella es*. *Illa est*.

LI.

LI. m. ant. LLI. || Cas oblich del pronom ell. *Le*. *Ille*.

LIBEL-LÁTICH, CA. adj. S'aplica als cristians que pera deslliurarse de las persecucions, tre-

yan certificats de havér obehit als decrets dels emperadors. *Libelático*. *Libellaticus*.

LIBELISTA. m. SATÍRICH.

LIBEL-LO. m. La certificació que presentavan los libel·làtichs. *Libelo*. *Libellus*, i. || for. Petició, pediment, memorial. *Libelo*. *Supplex libellus*.

LIBELLO DE REPUDI. La escriptura de divorci que dirimia 'l matrimoni dels jueus, y que la llei de gràcia no admet. *Libelo de repudio*. *Repudii libellus*.

LIBERACIÓ. f. ant. LLIBERTAT.

LIBERAMENT. adv. m. ant. LLIBREMENT.

LIBERTADOR. m. LLIBERTADOR.

LÍBICH, CA. adj. Natural de y pertanyent á la Líbia país de Àfrica. *Libico*, *libio*. *Libys*, *libycus*.

LIBORI. n. p. de home. *Liborio*. *Liborius*.

LIBRANSA. f. LLIBRANSA.

LIBRE. adj. LLIBRE.

LIBÚRNICA. f. Bergantí, corbeta. *Libúrnica*.

Liburnica, æ.

LICANTRÓPIA. f. Imaginació, vehement de melancolia que causa enagenació de sentits. *Licantropia*. *Lupina insania*.

LICEO. m. Escola célebre fabricada per Pisitrato ó Pericles fora de la ciutat de Atenas ahont ensenyá Aristóteles la filosofia. *Liceo*. *Liceum*, ei. || Montanya de Arcàdia. *Liceo*. *Liceus*, ei. || Aula, lloch de ensenyansa pública. *Gimnasio*, *liceo*. *Gymnasium*, ii, *liceum*, ei.

LÍCIT, A. adj. Permés, concedit. *Licito*. *Licitus*. || Just. *Licito*. *Licitus*. || Lo que es de la llei ó qualitat manada. *Licito*. *Legi consentaneus*.

LICITADOR, A. m. y f. for. Qui puja 'l preu de altres en una venda ó lloguer. *Licitador*. *Licitator*, is.

LÍCITAMENT. adv. m. De un modo licit. *Licitamente*. *Licite*.

LICNOMÀNCIA. f. Endevinalla supersticiosa per medi de una llantia. *Licnomancia*. *Lienomantia*, æ.

LICOR. m. Cos flúyt las parts del qual manan, rajan ó corren fàcilment. *Licor*. *Bracteamentum*, i, *liquor*, is. || Beguda espiritosa destil·lada per alambí. *Licor*, *liquor*. *Destillatus liquor*.

LICORÓS, A. adj. Espiritós, aromátich, se diu del vi. *Licoroso*. *Generosus*.

LICTOR. m. Verguer, aguil que anava davant los magistrats romans, ab una destrat posada entre un feix de vergas. *Lictor*. *Lictor*, is.

LIEN. adj. ant. LEVE.

LIG. m. ant. LLEV. || ant. Llegeis. *Lee*. *Legit*.

LIGA. ant. Llegesca. *Lea*. *Legat*.

LIGAMS DE SANT PERE. exp. La festivitat de sant Pere ad vincula. *Las cadenas de san Pedro*. *Festum sancti Petri ad vincula*.

LIGE. m. ant. SÚBIT.

LÍGNUM CRÚCIS. m. Relíquia de la creu de Jesucrist. *Lignum crúcis*. *Lignum crucis*.

LIGURÍ, NA. adj. Cosa de la Ligúria, regió

de Itàlia en los Alpes marítims vuy Genovesat. *Ligurino, genovés*. Ligur, i.

LÍJULA. f. LÚJULA.

LILA. f. Roba de llana que tingué principi en Lila ciutat de Flandes. *Lila*. Lila, æ. || Arbusto que crien en los jardins per la hermosura de sas flors. Las cápsulas verdas s' usaven en los intermitents. *Lila, avellano de la India*. Syringa vulgaris. || n. p. de d. sincopat LEONILA.

LILAINA. f. Veu pera cantar sense pronunciar paraula. *Nininana, lilaina*. Futilis cantiuncula. || fam. Bellaqueria, treta. *Lilaila*. Tricæ, arum. || Joguina de noys. *Dije*. Crepundia, ðrum.

LILÍ. m. Instrument de música dels moros. *Lili*. Lili. || En la filosofia hermética la matèria apta pera traurer qualsevol tint excel·lent. *Lili*. Lili.

LILUI. m. Crit dels moros en las festas. *Lilui*. Festivus maurorum clamor.

LIM. m. ant. FANCH.

LIMENYO, A. adj. Natural de y pertanyent á Lima ciutat principal del Perú. *Limeño*. Limanus.

LIMINARS. m. pl. mit. Dèus que guardaven los llindars de las portas. *Liminares*. Liminares.

LÍMIT. m. Terme de las heretats, regnes, etc. *Limite, confín, linea, lindero*. Colliminius, ii. || met. Lo punt ó estat de las cosas del qual no's pót eixir sense faltar á la rahó. *Limite*. Terminus, i.

POSAR LÍMITS. fr. LIMITAR.

LIMITACIÓ. f. Obra de limitar alguna cosa. *Limitacion*. Terminatio, nis. || Coartació. *Limitacion*. Coarctatio, nis.

SENSE LIMITACIÓ. m. adv. for. Cumplert, cabal, ple. *Llenero*. Absolutus.

LIMITADAMENT. adv. m. Ab limitació. *Limitadamente*, Præfinitè.

LIMITAR. v. a. Posar límits ó termes á algun terreno. *Limitar, alindar*. Finio, is. || Escassejar, donar ab limitació. *Limitar, coartar*. Coarcto, as. || met. Cenyr, abreviar, coartar. També s' usa com recíproch. *Limitar, restringir, ceñir*. Restringo, is. || MODIFICAR.

LIMITAT, DA. p. p. *Limitado*. Definitus, modificatus.

LIMITROFE. adj. Confinant, fronterís. *Limitrofe*. Finitimus.

LIMOSNA. f. ALMOYNA.

LIMOSNER. m. ALMOYNER.

LIMPIAR. v. a. Netejar. *Limpiar*. Mundo, as, tergeo, es.

LIMPIAT, DA. p. p. Netejar. *Limpiado*. Tersus.

LIMPIESA. f. Netedat, curiositat, asseo. *Limpieza*. Mundities, ei. || Integritat, desinterès. *Limpieza*. Integritas, atis. || Claredat, puresa en l' estil. *Limpieza*. Limpitudo, inis. || Qualitat de no tenir rassa de moros, juheus, heretges, niajusticiats. *Limpieza de sangre*. Ingenuitas, atis.

LÍMPIO, A. adj. Net. *Limpio*. Purns, mundus. || Asseat, curiós. *Limpio*. Elegans. || Dit del estil

elegant, cult, y no redundant. *Limpio*. In dicendo emunctus, correctus.

EN LÍMPIO. m. adv. Deduïts los gastos. *En limpio*. Nítidè. || En substància. *En limpio*. Ad summum.

POSAR EN LÍMPIO. fr. met. Aclarar, desenredar. *Liquidar; poner en limpio*. Liquidò, as.

LIMS. m. pl. ant. LLIMS.

LINÁTOE. m. Arbre de las Indias orientals, semblant á la olivera, encara que més corpulent, ab la escorxa plena de grops y de color fosch. La seva fusta està plena de vetas grogas y negras, es molt pesanta y tant amarga que iguala ó excedeix al cever, y cremada despedeix molta fragància. *Linátoe, olivastro de rodas*. Arbor Linatoes.

LINCE. m. Espècie de llop de vista molt perspicàs, pell roja, clapada de vârios colors. *Lince, lobo cervical*. Chaus, i. || met. Sagàs, vivíssim. *Lince*. Linceus.

LINCURE. m. Pedra preciosa de color de ambre, que's tráu de la orina del lince congelada. *Lincurio*. Lyncurium, ii.

LINDO, A. adj. Hermós, bonich. *Lindo*. Venustus.

LÍNEA. f. Longitut sens altra dimensió. *Linea*. Linea, æ. || Llinaige, rassa, successió del parentiu. *Linea*. Ramus, i. || LÍMIT. 1. || Una de las dotze parts en que's divideix la polzada. *Linea*. Linea, æ. || met. Classe, espècie. *Linea*. Genus, eris. || En l' escrit ó imprès. *Renglon, linea*. Linea, æ. || Ralla. *Raya, linea*. Linea, æ. || Cordó, trinxera pera estorbar la entrada en alguna part. *Linea*. Ordo, inis.

LÍNEA ARITMÉTICA. Cada una de las senyaladas en la pantòmetra. *Linea aritmética*. Æqualium partium linea.

LÍNEA CORDOMÉTRICA. geom. Una de las de la pantòmetra en la que están senyaladas las cordas de un círcul de ràdio igual á ella. *Linea cordonétrica ó de las cuerdas*. Linea quæ subtentæ metiuntur.

LÍNEA CRÓNICA Ó HIPERBÓLICA Ó PARABÓLICA. La que rodeja qualsevol secció cónica. *Linea cónica*. Linea conica.

LÍNEA CURVA Ó CORVADA. La que no està en direcció recta. *Linea curva*. Linea curva.

LÍNEA DE INSIDÈNCIA. La que cau de un ràdio ó cos sobre altre. *Linea de incidencia*. Linea incidentiæ.

LÍNEA DIAGONAL. La que va desde un àngul de una figura rectilínea al àngul oposat passant pel centre. *Linea diagonal*. Linea diagonalis.

LÍNEA EQUINOCCIAL. L' Equador. *Linea equinoccial*. Linea æquinoctialis.

LÍNEA ESPIRAL. La que forma caragol. *Linea espiral*. Linea spiralis.

LÍNEA HORIZONTAL. La que està paralela al horisont. *Linea horizontal*. Linea horizontalis.

LÍNEA MERIDIANA Ó MERIDIONAL. La recta tirada desde nort á sur en lo pla del meridià, y de altre

pla qualsevol horisontal, vertical ó inclinat. *Meridiana*, *línea meridiana*. *Linea meridiana*.

LÍNEA OBLIQUA ó **INCLINADA**. La que s' inclina á un costat, *línea obliqua*. *Inclinata*, *obliqua linea*.

LÍNEA PARALELA. La que dista de altra igualment en tots sos punts. *línea paralela*. *Linea paralela*.

LÍNEA PERPENDICULAR. La que puja ó cau rectament sobre un punt. *línea perpendicular*. *Linea perpendicularis*.

LÍNEA RECTA. La successió de pares á fills, ó de fills á pares. *línea recta*. *Directus stirpium ordo*, *recta generis series*. || La que té tots los punts en una mateixa direcció. *línea recta*. *Rectum*, i.

LÍNEA SECANT. La que divideix una superfície ó pla que talla algun cos. *Secante*. *Secans*.

LÍNEA TANGENT. geom. La que toca la circumferència de un círcul per la part convexa precisament en un punt y sense dividirla. *línea tangente*. *Tangens linea*.

LÍNEA TRANSVERSAL. La successió lateral ó de costat. *línea transversal*. *Transversarius stirpium ordo*.

LÍNEA VERTICAL. La que cau perpendicularment á nostre vèrtice ó cap, so es la que va de zenit á nadir. *línea vertical*. *Verticalis linea*.

LÍNEA VISUAL. ópt. La línea ó raig que s' imagina desde la vista al objecte. *línea visual*. *Linea radius visualis*.

LÍNEAS OBSIDIONALS ú **OFENSIVAS**. Las de circumvalació y contravalació que per sa seguretat forma l' exèrcit que sitia una plassa. *lineas obsidionales*. *Obsidionales*, *circumvallares insulae*.

TIRAR LÍNEAS. fr. Pèndrer la mida. *Tirar líneas*. *Lineas ducere*. || met. Discórrer los medis pera lograr alguna cosa. *Echar ó tirar líneas*. *Machinor*, *meditor*, *aris*.

TIRAR PER LÍNEA CURVA. fr. arti. Tirar á un objecte pera tocarlo, més ab lo moviment que porta al caurer la bala ó bomba, que ab lo violent ab que ix del canó ó morter. *Tirar por linea curva*. *Tormenti bellici jactum arcuatim dirigere*.

TIRAR PER LÍNEA RECTA ó **DE PUNT EN BLANCH**. fr. arti. Tirar á un objecte que está á tiro de canó, més que insensiblement baixe la bala y perda la línea recta. *Tirar por linea recta ó de punto en blanco*. *Jactum recto dirigere*.

LINEAL. adj. Lo que pertany á la línea ó está fét ab líneas. *lineal*. *Grammicus*.

LINEAMENT. m. Delineació, descripció, dibuix. *lineamiento*. *Lineamentum*, i.

LINEAR. v. a. Tirar líneas. *linear*. *Lineo*, as. || adj. bot. Se diu de las fullas llargas y estretas tant de un cap com de altre. *linear*. *Linearis*.

LINEETA. f. d. *línea corta*. *Lineola*, æ.

LINFÀ. f. Humor aygualit del cos. *linfa*. *Lymphæ*, æ.

LINFÀTICH, CA. adj. Lo que pertany á la linfa. *linfático*. *Lymphaticus*.

LINGOT. m. náut. Espècie de rajola de ferro

colat, ab un forat en un de sos extrems pera manejarla, y serveix pera formar la estiva de un barco. *Lingote*, *galápago*. Ferreus later. || m. Barra de qualsevol metall principalment de or ó plata. *Lingote*. *Rudis argenti* vel auri, etc. massa.

LINYA. f. LLINYA.

LIONÉS, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Lió ciutat de Fransa. *Leonés*. *Lugdunensis*.

LIQUEFACCIÓ. f. Acció y efecte de liquidar. *Liquefaction*. *Liquatio*, nis.

LÍQUEN ISLÀNDICH. Planta que's cria en las rocas de Filàndia, Vosgos, Alpes y Pirineus, en Roncesvalles y Astúrias: es foliàcea, seca, dividida en tiras ramosas, de roig obscur en sa basa, y rogench ó blanquinós en sa part superior; gust amarch, mucilaginos; la fructificació en escudets de color purpúreo, situada obliquament en la vora de la fulla. *Liquen islándico*. *Musti islandici herba*.

LIQUIDABLE. adj. Lo que's pót liquidar. *Licuable*, *liquidable*, *delicuescente*, *liquefactible*. *Liquabilis*.

LIQUIDACIÓ. f. Fondició. *Liquidacion*. *Liquatio*, nis. || Dissolució. *Liquidacion*. *Eliquatio*, nis. || Aclariment de comptes. *Liquidacion de cuentas*. *Rationis æstimatio*.

LIQUIDADOR. m. AVALUADOR.

LIQUIDAMBRE. m. Licor rehinós de color groch ros, sabor agre y olor fragant, que's trán per incisió del arbre ocossol de Nova Espanya. *Liquidámbur*. *Liquidambarum*, i.

LIQUIDAMENT. adv. m. Clara y manifestament. *Liquidamente*. *Clarè*, *apertè*.

LIQUIDAR. v. a. Derretir, fòndrer. *Liquidar*. *Liquo*, as. || met. Aclarir, desenredar. *Liquidar*. *Explico*, as. || Pérdrer las lletres vocals són sonido ó pronunciació, com la u en guerra. *Liquidarse*. *Elidi*. || Se diu de la l y la r quant se fan líquidas. *Liquidarse*. *Liquesco*, is.

LIQUIDAT, DA. p. p. *Liquidado*. *Liquatus*.

LIQUIDESÀ. f. Qualitat de lo líquit. *Liquidez*. *Liquiditas*, atis.

LIQUIFICACIÓ. f. ant. LIQUIDACIÓ, FONDICIÓ.

LIQUIFICAR. v. a. LIQUIDAR, DEBRRITIR.

LÍQUIT, DA. adj. Flúit, corrent. *Liquido*. *Liquidus*. || met. Clar, manifest. *Liquido*. *Clarus*. || S' aplica á la lletra que pert un poch de són so en la pronunciació, y forma un sol so ab la de ántes. *Liquida*. *Littera liquida*. || met. S' aplica á la suma que resulta de la comparació del càrrech ab la data. *Liquido*. *Certus*. || fis. S' aplica á aquells flúits que mullan y s' apegan al cossos sumergits en ells, com la aygua, la llet, á diferència dels meraments flúits que no s' apegan, com l' ayre y 'ls metalls derritits. *Liquido*. *Liquidus*.

LIR. m. ant. LLIRI.

LIRA. f. Llahut, instrument músich de cordas. *Lira*. *Lira*, æ. || Constel·lació septentrional composta de catorze estrelles. *Lira*. *Lyra*, *fidicula*, æ. || Composició mètrica acomodada al cant, y que

consta comunment de estrofas à sis versos cada una. *Lira* Lyra, æ.

LÍRICH, CA. adj. Lo que pertany à la lira ó poesia; y à la composició pròpia pera sér cantada *Lirico*. *Lyricus*.

LIRISME. m. La cadència ó armonia que tenen algunas composicions, y algunas vegadas es un vici que repugna al oïdo. *Lirismo*. *Lyrismus*, i.

LISONJA. f. LLISONJA.

LISSA. f. fort. Espay al peu de la muralla, que impedeix que las pedras caygan al fosso. *Berma*, *lisera*. *Intercapedo plana inter murum, fossamque*.

LISTO. (À FE DE) exp. fam. *Voto á tal*. *Proh deum fidem*.

LIT. m. ant. LLIT.

LITARGE Y LITARGIRI. m. Mescla de plom, terra y coure que llansa de sí la plata en la fornal. *Litarge*, *litargirio*. *Lithargyrum*, ii. || Lo que 's tráu del or. *Litargirio de oro*. *Chrysis*, is.

LITE. m. ant. PLET.

LITERAL. adj. Conforme à la lletra del text. *Literal*. *Ad litteram, ad verbum expressus*.

LITERALMENT. adv. m. Al peu de la lletra; segons lo sentit literal. *Literalmente*. *Ad litteram*.

LITERARI, A. adj. Pertanyent à las lletres, estudis y cièncias. *Literario*. *Litterarins*.

LITERAT, A. adj. Instruït, docte. *Literato*. *Litteratus*.

LITERATURA. f. Instrucció, doctrina, coneixement de las lletres. *Literatura*. *Litteratura*, æ.

LITGE. m. ant. SÚBDIT, VASSALL.

LITIGANT. p. a. PLEDEJANT.

LITIGAR. v. a. PLEDEJAR.

LITIGI. m. PLET.

LITIGIÓS, A. adj. PLEDREGISTA.

LITJAEZA. f. ant. VASSALLATGE, HOMENATGE.

LITOFÓLIA. f. Suplici de lapidació que s'aplicava als adúlter. *Litofolia*. *Litofolia*, æ.

LITOGRAFIA. f. Descripció de las pedras. *Litografia*. *Lithographia*, æ. || Art de dibuixar retrats, païssos, etc. sobre una pedra, que després de preparada serveix de motllo pera estampar, y surt lo dibuixat en ella semblant à lámina fina. *Litografia*. *Lithographia*, æ.

LITOGRAFIAR. v. a. Dibuixar en pedra. *Litografiar*. *Lapidi insculpere*.

LITOGRAFICH, CA. adj. Lo que pertany à la litografia. *Litográfico*. *Ad artem insculpendi lapidis pertinens*.

LITÓGRAFO. m. Lo qui per ofici graba ó dibuixa en pedra. *Litógrafo*. *Lapidi insculpens*.

LITÚRGIA. f. Forma, rito y modo de celebrar los ofícis divins. *Liturgia*. *Lithurgia*, æ.

LITÚRGICH, CA. adj. Lo que pertany à la litúrgia. *Litúrgico*. *Lithurgicus*.

LIURE. f. LLIURA. || adj. LLIBRE.

LIVELL. m. OPÚSCUL. || m. NIVELL.

LÍVIDO, A. adj. Amaratat, de mal color. *Livido*. *Plumbeus*.

LO.

LO. Article del género masculí. *El*. *Ille*. || S'usa també com neutre quant se júnta ab los noms adjectius substantivats. *Lo*. || Cas obliquo del pronom ell. *Lo*. *Illud*.

LOA. f. Preludi, prólech de las comédias y dramas. *Loa*. *Prologus*, i. || *Llahor*.

LOACIÓ. f. ant. ALABANSA.

LOAR. v. a. ant. ALABAR.

LOBET. m. ant. LLOBARRET.

LÓBULS. m. pl. Cossos de grandària bastant considerable que surten los primers del gèrmen. *Lóbulos*. *Lobuli*, orum.

LOCAL. adj. Pertanyent al lloch. *Local*. *Localis*. || y

LOCALITAT. f. Lloch fixo que ocupan las cosas. *Localidad*. *Locus*, i.

LOCH. m. LLOCH.

LOCIO. f. Rentada, acció y efecte de rentar. *Loción*. *Lotio*, nis.

LOGO, A. adj. BOIG.

LOCTINENT. m. ant. Subdelegat, substitut, qui desempenya 'l càrrech de altre. *Lugarteniente*. *Legatus*, i, *vicarius*, ii.

LOCUCIÓ. f. Estil, modo de parlar. *Locucion*. *Lingua*, æ. || Expressió, frase. *Locucion*. *Locutio*, nis.

LOCULAMENT. m. Estoix en que guardavan los romans sos volúmens formats de un rotllo de papiro. *Loculamento*. *Loculamentum*, i.

LOCUPLETAR. v. a. ant. Enriqueir. *Enriquecer*. *Ditor*, aris.

LOCURA. f. BOJERIA.

LOCUTORI. m. Parlador de monjas. *Locutorio*. *Ad colloquia in monialibus destinatus locus*.

LOGARITME. m. arit. Número de una progressió aritmética corresponent à altre de progressió geométrica. *Logaritmo*. *Logarithmus*, i.

LOGARÍTMICH, CA. adj. Pertanyent als logaritmes. *Logaritmico*. *Logarithmicus*.

LÓGICA. f. Art de discórrer. *Lógica*, *dialéctica*. *Lógica*, æ.

LÓGICA NATURAL. La disposició natural pera discórrer. *Lógica natural*. *Logica naturalis*.

LÓGICAMENT. adv. m. Segons las reglas de la lógica. *Logicamente*, *lógicamente*. *Logicè*.

LÓGICH, CA. adj. Lo pertanyent à la lógica. *Lógico*, *logical*. *Logicus*. || m. Qui professa la lógica. *Lógico*. *Logicus*, i.

LOGÍSTICA. f. Espècie de aritmética literal. *Logistica*. *Logistica*, æ.

LOGOGRIFO. m. Enigma que consisteix en péndrer en diversos significats las diversas parts de una paraula. *Logogrifo*. *Scirpus*, i.

LOGRAR. v. a. Conseguir, alcansar, obtenir. *Lograr*. *Impetro*, as. || Gosar, disfrutar. *Lograr*. *Possideo*, es. || Aprofitarse; com: **LOGRAR** la ocas-

sió. *Lograr*. Comparo, as. || Arribar á sa perfecció alguna cosa. *Lograr*. Perfici.

LOGRAT, DA. p. p. *Logrado*. Obtentus.

LOGRAYR. v. a. ant. Agrahirlo. *Agradecerlo*. Gratiam habere.

LOGRER. m. USURER.

LOGRO. m. GANÀNCIA. || Consecució, possessió de lo que's desitja. *Logro*. Adeptio, nis. || USURA.

LOÍSME. m. ants. LLUÍSME.

LONGA. f. mús. Nota blanca figurada per un quadro y una cueta, y val la meytat de una màxima ó quatre compassos. *Longa*. Longa, æ.

LONGAMENT. adv. m. Per llarch temps. *Por largo tiempo*. Ad longum tempus.

TANT LONGAMENT. expr. Tant temps. *Tanto tiempo*. Tantum tempus.

LONGÀNIM, A. adj. Magnànim, constant. *Longánimo*. Magnanimus.

LONGANIMITAT. f. Constància, resignació en las adversitats. *Longanimidad*. Magnanimitas, atis.

LONGARDA. n. p. de dona. *Lugarda*. Luthgardis, is.

LONGIMETRIA. f. Part de la geometria, art de amidar las líneas. *Longimetria*. Longimetria, æ.

LONGITUDINAL. adj. Pertanyent á la longitud. *Longitudinal*. Ad longitudinem pertinens.

LONGITUDINALMENT. adv. m. Á lo llarch. *Longitudinalmente*. Longitudinaliter.

LONGITUT. f. Llargària. *Longitud*. Longitudo, inis. || geom. La distància de un lloch respecte al primer meridià, contada per graus en l' Equador de ponent á llevant. *Longitud*. Longitudo, inis. || arit. La distància entre dos estrelles presa sobre la eclíptica de ponent á llevant. *Longitud*. Longitudo, inis.

LONGUEA Y LONGUESA. f. ant. LLARGÀRIA, DISTÀNCIA.

LONS. expr. ant. NOS LO.

LONTANAR. v. a. ALLUNYAR.

LOP. m. LLOP.

LOR. adj. ant. Groch que tira á moreno. *Amulatado, loro*. Fuscus, lucidus.

LORARI. m. Escrau encarregat entre 'ls romans de castigar als demès de sa classe. *Lorario*. Lorarius, i.

LORENÉS, A. adj. Natural de y pertanyent á Lorena província de Fransa. *Lorenés*. Lotharingus.

LORENSANA. f. Drap grosser que's fabrica en Galícia en un poble de aquest nom. *Lorenzana*. Lintæ telæ crassioris genus.

LORIOT. m. Aucell. ORIOI. || Aucell nocturno de color groch que habita en las voras del mar y dels rius. *Gálgulo*. Altres en castellá l' anomenan. *Grajo, arrendajo*. Altres *Gayo*, y altres *caradrio, lúrida, ictero*. *Galgulus*, i.

LOSCH, CA. adj. ant. LLUSCO.

LORT. m. Tractament entre 'ls inglesos, que equival á senyor. *Lord*. Honoris nomen apud anglos.

LOTERIA. f. Espècie de rifa que's fá ab mercaderias, bitllets, diners y altrás cosas ab autoritat pública. *Loteria*. Alea, æ. || Joch casolá en cartons de cinch números en cada ralla que s' apunten ó senyalan ab llobins, etc. segons los corresponents de las bolas que un jugador tráu de una bossa. *Loteria*. Aleatorius ludus domesticus. || La casa ahont se despatxan los bitllets pera la loteria. *Loteria*. Alea officina.

LOTER. m. Administrador de loteria. *Lotero*. Ministrans aleam.

LOTGE Y LOTJA. f. ant. LLOTJA.

LU.

LÚBRICH, CA. adj. Propens á la luxúria. *Impúdico, lúbrico*. Impudicus.

LUBRICITAT. f. Qualitat de lo lúbrich. *Impudicia, lubricidad*. Impudicitia, æ, salacitas, atis.

LUCANO, A. adj. Cosa de Lucània província de Nàpols anomenada també Basilicata. *Lucano*. Lucanus.

LUCENSE. adj. Cosa de Luca. *Lucense*. Lucensis.

LUCIFERÍ, NA. adj. Pertanyent á Llucifer. *Luciferino*. Ad Satan pertinens.

LUCRAR. v. a. ant. GUANYAR.

LUCRATIU, VA. adj. Gananciós. *Ganancioso, lucrativo*. Quæstuarium.

LUCRATIVAMENT. adv. m. Gananciosament, ab utilitat. *Fructuosamente*. Quæstuosè, fructuosè.

LUCRECI, A. n. p. de home y dona. *Lucrecio, Lucrecia*. Lucretius, ii, Lucretia, æ.

LUCRO. m. Guany, ganància, profit. *Lucro*. Lucrum, i.

LUCRO CESSANT. for. La ganància que podian produhir los diners en lo temps que han estat en emprèstit. *Lucro cesante*. Cessans lucrum.

LUDA. f. Pell adobada, molt suau, y baladina que serveix pera guants, etc. *Baldés*. Aluta, æ.

LUDIBRI. m. Escarni, mofa. *Ludibrio*. Ludibrium, ii.

LUEGO. adv. t. y ll. Promptament. *Luego, al punto*. Mox. || adv. t. De aquí á un poch. *Luego*. Mox. || DESPRES. || conj. Manifesta la conseqüència. *Luego, pues, con que, asi*. Ergo.

LUELLA. f. ant. LLOSA.

LUERNA Y LUERNERA. f. ant. LLUEBNA. || CLARABOYA.

LÚGUBRE. adj. Trist, fúnebre, lamentable. *Lúgubre*. Lugubris.

LÚGUBREMENT. adv. m. Infelís, desgraciadament, de un modo funest. *Funestamente, tristemente, melancólicamente*. Lugubrè, lugubriter.

LUI. pron. ant. ELL.

LÚJULA. f. Herba de tres fullas y de gust agre. *Acederilla, aleluya, aceitosa*. Acetosum trifolium; rumex, icis.

LULISME. m. Sistema de Ramon Lull consi-

derat per alguns com una mescla de retòrica y de càbala. *Lulismo*. *Lulismus*.

LUMERA Y LUMIERA. f. ant. Cos lluminós, brillant. *Lumbrera*. *Luminare*, is. || CLARABOYA, LLUERNA. || met. La persona que ab sa virtut y doctrina il·lumina á altra. *Lumbrera*. *Lumen*, inis.

LUNAMENT. m. ant. LLUNACIÓ.

LUNTANEZA. f. ant. LLUNYÀRIA.

LUNYADÀ, NA. adj. ant. LLUNY, DISTANT. || ant. ESTRANGER, FORASTER.

LUNYAR. v. a. ant. ALLUNYAR.

LUPERCIS. m. pl. mit. Sacerdots del déu Pan, los quals durant las lupercales, y després de haver immolat cabras á són ídol corrian nus per la ciutat ab uns vits de pell de cabra ab los que pegavan á tothom. Las donas creyan curarse de la esterilitat rebent de ells alguns cops. *Luperos*. *Luceperci*.

LUPULÍ. m. Producte de la secreció dels llúols. *Lupulino*. *Lupulinum*, i.

LUR. pron. LLUR.

LUREA. f. ant. LLIBREA.

LUREGA. f. ant. LLIBREA.

LUSSÀ, NA. adj. Ufanós, frondós. || BISARRO, GALLART.

LUSSANIA. f. ant. UFANA.

LÚSTRICH, CA. adj. poét. Pertanyent al lústro. *Lústrico*. *Lustricus*.

LUSTRO. m. L' espay de cinch anys. *Lustro*. *Lustrum*, i.

LUSTRÓS, A. adj. LLUSTRÓS.

LUTERÀ, NA. adj. Lo pertanyent á Lutero, y 'l qui professa la seva secta. *Luterano*. *Luteranus*.

LUTERANISME. m. La secta de Lutero. *Luteranismo*. *Luteri secta*, schola. || La comunitat ó cos dels sectaris de Lutero. *Luteranismo*. *Luteranorum sodalitas*, cœtus.

LUXO. m. Excés, vanitat, superfluitat. *Lujo*. *Luxuria*, æ. *luxus*, us. || Profusió, prodigalitat. *Lujo*. *Luxus*, nepotatus, us.

LUXÓS, A. adj. Ya, pródich, qui gasta luxo. *Lujoso*. *Luxui deditus*.

LUXÚRIA. f. Dissolució, abandono á las passions especialment de lacarn. *Lujuria*, *lascivia*. *Luxuria*, æ

LUXURIAR. v. a. Comètrer lo pecat de luxúria. *Lujuriar*. *Veneri indulgere*.

LUXURIÓS, A. adj. Lasciu, donat á la luxúria. *Lujurioso*, *impúdico*, *salaz*, *libidinoso*, *incontinente*. *Luxuriosus*.

LUXURIOSAMENT. adv. m. Ab luxúria. *Impúdicamente*, *lujuriosamente*. *Luxuriosè*.

LUYTA. f. etc. LLUYTA, etc.

LL. Tretzena lletra del alfabet, doble en la figura y senzilla en lo valor, per lo que no 's divideix al fi de la ralla. *Ll. Ll* littera.

LLA.

LLA. adv. *Ll. Allí, Allá.*

LLABEIG. m. *LLEBEIG.*

LLABERINT. m. ant. *LABERINTO.*

LLABI. m. La part de la boca que tapa las dents. *Labio. Labrum*, i. || *Vora. 1. 6.*

LLABI FES. Lo llabi partit ó dividit, y qui 'l té així. *Labio hendido, partido. Præcissus labro.*

LLABI GROS. *MORRUT. 1.*

LLEPARSE 'LS LLABIS. fr. *LLEPÁRSEN LOS BIGOTIS.*

NO DESPLEGAR LOS LLABIS. fr. Callar, no proferir paraula. *Cerrar, sellar, no despegar, no descoser los labios. Obmutescere; ne mutire quidem.*

LLÀBIA. f. fam. Parola, facúndia. *Labia. Lo-quacitas, atis.*

LLABIAT, DA. adj. bot. Se diu de la flor oberta en figura de llábis quedant entera per la basa. *Labiado. Labiatus.*

LLACA. f. Nom molt genèrich que pròpiament es una espècie de rehina dura, encarnada, clara, transparent, brèvola, que ve de Malabar, Vengala y Perú; 'ls indís la fan de uns mosquits que agafan ab vergellas, y també 's tráu de un humor encarnat que deixan en las ramas de diversos arbres unas formigas de color de foch: també se 'n fá de artificial. *Laca. Laca, æ.* || Color roig artificial compost de cotxinilla, brasil y altres ingredients. *Laca. Purpurissum gallicum.* || Betum compost de seu, ó de oli, estopa, cals, polvos de vidre, y altres ingredients pera calafatejar las naus, unir las pessas de las canonadas, etc. *Zulaque. Bitumen, inis.*

LLACH. m. Concavitat profunda sempre plena de aygua. *Lago. Lacus*, us. || *LLÒT.*

LLACH DELS LLEONS. LLAONERA.

LLACÓS, A. adj. Lo que pertany al llach. *Pantanoso, lagunoso. Lacunossus.* || *LLOTÓS, FANGÓS.*

LLACSÓ. m. *LLAXÓ.*

LLACUNA. f. ant. *LLACH, ESTANY.*

LLADELLA. f. *CABRA. 2.*

LLADERN. m. Espècie de raboll que fá las fulles semblants á las de la olivera, moltes flors petites y blancas, y unas tavelletas com las del saúch, negras y sucosas quant están maduras. *Ladierno, aladierno, aladierna, alaterno. Alaternus*, i.

LLADÍ, NA. adj. Sagás, viu, astut. *Ladino. Versutus.*

LLADÓ. m. Fruyt del lladoner. *Almeza. Loli fructus.*

LLADONER. m. Arbre de 50 peus de alsària, de fusta blanca, forta y correljosa que serveix pera fèr forcas, lo fruyt petit, rodó y molt dols. *Almez, almezo, loto. Lotus*, i.

LLADRADOR, A. m. y f. Qui lladra. *Ladrador. Latrator*, is.

LLADRAGUET. m. d. *LLADREGUET.*

LLADRAMENT. m. *LLADRIT.*

LLADRAR. v. n. Fèr lladrits lo gos. *Ladrar. Latro*, as. || met. *AMENASSAR.*

LLADRAYRE. m. *LLADRADOR.*

LLADRE. m. Qui roba. *Ladron. Latro*, nis, fur, is, prædo, nis, prædator, is, clepta, æ. || met. La part del ble que cahentse ó decantantse al costat de las atxas, etc. las derriteix. *Ladron. Ellychnii pars candelam liquans.* || Entre estampers, la part que queda sèns imprimir porque s' interposa un paper ó altra cosa. *Ladron. Papiracea particula typographico prælo interposita.*

LLADRE DE BESTIAR. *Cuadrero.* Abigeus, i, abactor, oris.

LLADRE DE CAMÍ BAL. Qui surt á robar als viatjans

en las carreteras. *Salteador*. Grassator, is.

AVENIRSE COM LOS LLADRES EN LA FIBA. loc. LLOPS AB LLOPS NO' S MOSSEGAN.

DE LLADRE A LLADRÓ NO HI HA GRAN DISTINCCIÓ. ref. Denota que dos que tractan una mateixa cosa són igualment destres y astuts. *Entre bobos anda el juego*. Solers uterque lusus neutrum fallit.

DE LLADRE Á LLADRÓ QUARANTA DIAS DE PERDÓ. ref. Denota que no'ns déu causar condol de que roben als lladres, ó que á algú l' escarmenten ab lo que ell intentava. *Quien hurta al ladrón, cien dias gana de perdon*. Laqueus laqueum cepit. Pellem caninam rodere est consentaneum.

DELS LLADRES DE CASA FÁ DE MOLT MAL GUARDAR. ref. Denota quant perjudicial es tenir gent dolenta en casa, per quant fan la seva sense sér reparats. *No hay peor mal que el enemigo de casa para dañar*. Maxima perniciēs censenda domesticus hostis.

ENTRE LLADRES LA CAPA AL COLL. ref. ab que s' avisa á algú que visca ab cuydado y precaució pel dany que amenassa. *Abre el ojo que asan carne; abre el ojo*. Cave, latet anguis in herba.

ENTRE LLADRES NO 'S PERT RES. loc. fam. S' usa quant una cosa que 's creya perduda 's troba en algun lloch retirat quant no 's pensava en ella. *Lo que no hurtan los ladrones, se encuentra por los rincones*. Quod non periit tandem apparet.

LO LLADRE ! interj. ter. *Haya picaro; el picaro*. Vafer.

PER UN LLADRE PERDEN CENT EN UN HOSTAL. ref. Denota que pagan ó se sospita de molts lo mal que ha fét un sol. *Por un ladrón pierden ciento en un meson*. Unius culpa frequenter plectimur omnes.

LLADREGOT. m. d. Qui róba ab sutilesa. *Ladronzuelo, gato, ratero, ladroncillo, cortabolsas, guardño*. Clepo, clepsō, nis.

LLADREGUET Y LLADRET. m. dim. *Ladroncillo, ito*. Rapax, acis.

LLADRIOLA. f. GUARDIOLA. || met. Lo diñer que s' estalvia. *Bolsa*. Pecunia, æ.

LLADRIT. m. La veu del gos. *Ladrado, ladra*. Latratus, us.

LLADRÓ. m. Espécie de bomba ab un canó còrb pera tráurer lo líquit de algun vas. *Sifon*. Siphō, nis. || met. LLADREGUET.

LLADRONÁS. m. aum. *Ladronazo*. Furippus, i.

LLADRONERA. f. Part posterior del carruatge. *Zaga*. Rhedæ postica pars. || Cau de lladres. *Ladronera*. Latronum spelunca, receptaculum, perfugium.

LLADRONET. m. d. LLADREGUET.

LLADRONICI. m. Robatori. *Latrocinio, ladroncio, ladroneria*. La'rociniū, ii.

LLADROT. m. LLADRECOT.

LLADRUNY. m. LLADRONICI.

LLADRUNYAR. v. a. ROBAR.

LLAFISCÓS, A. adj. ter. LLAPISSÓS.

LLAGA. f. Ferida, úlcera. *Llaga*. Plaga, æ. || met. Mal, malaltia del ánima. *Llaga*. Animi vul-

nus. || La nafra que fá 'l bast, sella, etc. á la calcadura. *Matadura*. Petimen, inis.

LLAGA PUDRIDA. La que cria cuchs. *Gusanera*. Ulcus vermiculosum.

ESTAR LA LLAGA FRESCA. fr. ENCARA LA SANCH NE RAJA.

RENOVAR Ó REFRESCAR LA LLAGA. fr. met. Fér memoria de alguna cosa dolorosa. *Renovar ó refrescar la llaga*. Dolorem renovare; ulcus tangere.

LLAGANY. m. Faixa de núvols que apareix en lo cim de las montanyas. *Ceja, cejo*. Nubium supercilium.

LLAGANYA. f. Humor dels ulls que's pren en los llagrimals y en las pestanyas. *Lagaña, legaña, pitaña, pitarra*. Lema, gramia, æ.

LLAGANYÓS, A. adj. Qui té llaganyas. *Lagañoso, lagañoso*. Gramiosus.

LLAGAR. v. a. Fér llagas. *Llagar*. Exulcero, as. || Nafrar la sella ó bast á la calcadura. *Matar*. Exulcero, as.

LLAGAR. m. CUB.

LLAGARDAIX Y LLAGART. m. LLANGARDAIX.

LLAGASTA. f. PAPARRA. || CABRA. 2.

AGAFARSE COM UNA LLAGASTA. fr. Arrimarse á alguna persona ab pesadesa, y molestantla. *Pegarse como ladilla*. Instanti molestia inhærere.

LLAGAT, DA. p. p. *Llagado*. Exulceratus.

LLAGOSTA. f. Insecte molt perjudicial als sembrats, que vola y salta apoyantse ab las potas de detrás. *Langosta*. Locusta, æ, acris, idis. || Peix en forma de cranch de dos peus de llargària, 'l cos ovalat y la cua molt llarga y ampla, la part anterior de la closca guarnida de puas y dos banyas molt llargas en la part anterior del cap. Se té per menjar sa y delicat. *Langosta*. Locusta, æ, camarus, i. || Dit del que ell mateix se convida. *Pegote*. Musca, æ.

LLAGOSTÍ. m. d. de llagosta insecte. *Lagostilla, saltamatas, salton, salta pericos; caballeta, langostino, saltamontes*. p. And. *langostilla*. Parva lacusta. || Peix, espécie de cranch més petit que la llagosta. *Langostin, langostino, lagostin, lagostino, camaron, gámbaro*. Parvus cancer. || Espécie de llagosta grossa verda y que no càusa dany. *Langoston*. Locusta grandior innoxia.

LLÀGRIMA. f. La gota de humor que fluheix del ull. *Lágrima*. Lacryma, æ. || met. Petita porció de qualsevol líquit. *Lágrima*. Gutta, æ. || met. La gota de humor que destil·lan las parras y altres arbres y plantas. *Lágrima*. Mucor, is.

LLÀGRIMA DE HOLANDA. Porció de cristall glassat en la aygua en figura de cornet ab cap rodó molt dur que trencant la punta 's desfá en pols. *Lágrima de Olanda, de Batavia*. Batava, prussica lacryma.

LLÀGRIMAS DE COCODRILLO. Las fingidas. *Lágrimas de cocodrilo, ó fingidas; en cojera de perro y lágrimas de muger no hay que creer*. Cocodrili, megarensium lacrymæ.

CÀURER LAS LLÁGRIMAS. fr. Saltar dels ulls del qui plora. *Soltarle, saltársele las lágrimas.* Illicò cadere lacrymas.

CÀURER LAS LLÁGRIMAS CARA AVALL. fr. *Correr las lágrimas.* Manere per os lacrymas.

CONTENIR LAS LLÁGRIMAS. fr. Abstenirse de plorar. *Contener las lágrimas.* Temperare á lacrymis.

DERRAMAR LLÁGRIMAS. fr. Plorar de modo que las llágrimas caygan cara avall. *Derramar, echar lágrimas.* Fundere, vertere lacrymas.

DESFERSE Ó FÓNDRESE EN LLÁGRIMAS. fr. Plorar copiosa y amargament. *Deshacerse en lágrimas, anegarse en llanto.* In lacrymis effundi.

LO QUE NO'S PÁGA AB LLÁGRIMAS, SE PÁGA AB SUSPIRS. exp. fam. **LO QUE NO'S PÁGA AB DINERS, SE PÁGA AB DINADAS.**

PLORAR LLÁGRIMAS DE SANCH. fr. met. Sentir molt alguna cosa. *Llorar lágrimas de sangre, ó á lágrima viva.* Vehementer dolore, augi; dolore premi.

LLAGRIMAL. m. L' àngul del ull envers lo nas. *Lagrimon.* Hyrquius, ii. || adj. Lo que pertany á las llágrimas. *Lacrimon.* Ad lacrymas pertinens.

LLAGRIMASSA. f. aum. *Lagrimon.* Grandior lacryma.

LLAGRIMATORI, A. adj. Vas en que'ls antichs recullian las llágrimas que derramavan pels difunts y guardavan en sas mateixas sepulturas. *Lacrimatorio.* Lacrymis excipiendis vas.

LLAGRIMEJANT. p. a. Derramant llágrimas. *Vertiendo lágrimas.* Lacrymans.

LLAGRIMEJAR. v. n. Derramar llágrimas. *Lagrimar.* Lacrymo, as.

LLAGRIMETA. f. d. *Lagrimilla, ita.* Lacrymula, æ.

LLAGRIMÓS, A. adj. Abundant en llágrimas. *Lagrimoso, bañado en lágrimas.* Lacrymosus. || Lamentable, que fá plorar. *Lagrimoso, lagrimable.* Lacrymabundus. || S' aplica als arbres ó plantas que destil·lan llágrimas. *Lagrimoso.* Lacrymosus. || S' aplica als ulls tendres y humits per vici de la naturalesa ó per estar pròxims á plorar ó per haver plorat. *Lagrimoso.* Lacrymosus.

LLAGRIMOSAMENT. adv. m. Ab llágrimas. *Lamentablemente, llorosamente; con lágrimas.* Lacrymosè.

LLAGUETA. f. d. *Llaguica, illa, ita.* Ulcusculum, i.

LLAGUNA. f. LLACH, ESTANY.

LLAHOR. f. ant. ALABANSA.

LLAHUT. m. Instrument músich de cordas que 's toca puntejant, la part inferior cóncava, composta de molts tauletes ab costellas. *Laud, cítara.* Cithara, lyra, æ.

LLAICAMENT. adv. m. LAYCAMENT.

LLAIXÍ. m. Pedra de arracadas. *Piedra de arracadas.* In anrum petra.

LLAIXIVER. m. ant. CUBELL.

LLAMA. f. Roba de seda y or ó plata en que

dots metalls no passen al revés. *Restañó, lama.* Sericum auro intextum. || FLAMA.

LLAMADA. f. Toch de tabal pera reunir la tropa. *Llamada.* Tympano appellandis militibus datum signum. || mil. Senyal de clarí ó tabal pera demanar parlament. *Llamada.* Colloquio petendo signum. || Nota ó senyal que demana atenció particular en los escrits. *Llamada.* Nota, æ, asteriscus, i.

LLAMARADA. f. FLAMARADA.

LLAMBART. m. Peix. LLACOSTÍ.

LLAMBORDA. f. Llosa quadrilonga pera lligar los empedrats. *Adoquin, sillarejo, losa de expresion.* Silex quadrilongus. || Filada de distància en distància en los rechs pera que servesca de senyal als que'ls han de escurar. *Venora.* Lapidum ordo.

LLAMBREGADA. f. Mirada viva y ràpida, fogosa, encesa, intencionada. *Mirada.* Intuitus, us.

LLAMBREGAR. v. a. Mirar ab atenció y curiositat tot lo que alcanza la vista. *Deshollinar Circumspicio;* is.

LLAMBRICH. m. CUCH. 2.

LLAMBRUSCA. f. Parra borda. *Labrusca, par-riza, parron.* Labrusca, æ, y labruscum, i, lo rahim de ella, y ænanthe, es, la flor.

LLAMENTADORA. f. PLORACOSSOS.

LLAMENTAR. v. a. LAMENTAR.

LLÁMINA. f. LÁMINA. 1.

LLAMINER, A. adj. LLÉPOL.

LLAMINERA. f. La abella solta que s' avansa á las demès al olor de la pastura que li agrada. *Laminera.* Apis liguriens.

LLAMP. m. Exhalació crassa, nitrosa y sulfúrica que s' encen en l' encontre y agitació dels núvols y que desprenente ab violència fá un gran ruid y càusa en la terra efectes extraordinaris. *Rayo.* Fulmen, inis. || met. Qualsevol cosa que té gran forsa ó eficàcia en sa acció. *Rayo.* Fulmen, inis. || met. Lo qui es molt viu y prompte de ingeni, y s' exten al que en altrás accions té promptitut y lleugeresa. *Rayo.* Instar fulminis agens. || La persona que camina sempre ab molta pressa y diligència. *Tragaleguas.* Cursor velocissimus.

CÀURER, FERIR Ó TOCAR LO LLAMP EN ALGUN PARATGE. fr. Exercir lo llamp sa violència contra algun objecte terrestre. *Dar el rayo en algun paraje.* Tangere fulmen.

LLANSAR LO LLAMP. fr. Despedirlo 'ls núvols. *Arrojar, vibrar el rayo.* Fulmen vibrare.

MAL LLAMP TE FERESCA, Ó MATI. Imprecació. *Mal año; mal rayo te parta.* Dii te perdant.

LLAMPANT. adj. Lluhent, resplandent, rich, pulit, brillant. *Brillante, flamante.* Perlucidus.

LLAMPANYA. f. FIL DE EMPALOMAR.

LLAMPARSE. v. r. Lesiarse. *Malearse.* Lædi.

LLAMPAT, DA. p. p. *Maleado.* Læsus, sideratus.

LLAMPECA. f. LLAMPERA.

LLAMPECH. m. Metéoro ígneo que regularment precebeix al tro. *Relámpago*. Fulgetrum, i. || met. LLAMP. 4.

LLAMPEGAR. v. a. Fer llampechs. *Relampaguear*. Fulgoror, aris.

LLAMPERA. f. CORDILL.

LLAMPINYO. adj. ant. BARBAMECH.

LLAMPREA. f. Peix de tres á quatre peus de llarch y dos forats en lo cap pera despedir la aygua que traga quant respira per set forats que té en fila en lo principi del llom: n' hi ha de mar y de rin. *Lamprea*. Petromyzon, is, bedela, æ.

LLAMPREETA. f. d. *Lamprehuela*, *lampreilla*. Petromyzon brachialis.

LLAMPUGA. f. Peix de quatre á cinch peus de llarch: encara que en las costas de Espanya apenas passa de dos; dins del aygua sembla daurat, y fora de ella té 'l llom vert ab clapas de color de taronja y 'l ventre platejat, una aleta del llom desde 'l mitj del cap fins á la cua es groga ab una ralla blava en la basa, la de la cua es verda y las altrás enterament grogas. *Lampuga*, *antia*. Hippurus, i, anthias, æ. || LLAMPREA.

LLÁMPUS. interj. de sorpresa ó admiració. *Fuego*, *chispas*. Heu!

LLANA. f. Lo pel ó velló de las ovelas y moltons. *Lana*. Lana, æ. || Lo pel semblant al de la ovela: com lo del gos de aygua. *Lana*. Lana, æ.

|| Planxa de ferro ab una ansa de que usan los mestres de casas pera exténdrer lo guix y allisar la paret. *Plana*, *llana*. Trulla, æ. || Lo borrisol que's fá sola de las caixas, telers, etc. *Tamo*. Situs, us. || Lo teixit de llana y 'l vestit que de ell se fá. *Lana*. Tela seu vestis lanea. || met. IGNORANCIA, TONTERIA.

LLANA BRUTA. La sense rentar. *Lana súa*, ó en *perco*. Æsypum, i.

LLANA CRUA. La que está neta però no filada. *Lana cruda*, en *cerro*. Pura, infecta, cruda lana.

LLANA DE PORCELL. TONEDIS.

LLANA NETA. met. Lo que's dóna ó cobrar sense treball, càrrech, pensió, etc. *Limpio de polvo y paja*. Res pura.

ANAR PER LLANA Y TORNAR ESQUILAT. ref. Denota haver perdut ahont se pensava guanyar. *Ir por lana y volver trasquilado*. Camellus cornua desiderans aures perdidit.

CARDAR LA LLANA. fr. Darli la última carda. *Emprimar*. Lanam cardinare.

CARDAR LA LLANA Á ALGÜ. fr. met. DONAR UNA CARDADA. || Guanyarli quantitat considerable en lo joch. *Cardarle la lana*. Magnam in ludo pecuniam alicui demere.

CARDAR LAS LLANAS Ó PANYOS. fr. Frisarlos ó tráuerlos lo pel suaument ab lo cardot. *Cardar*, *cardizar*. Cannum carmine pectere.

LA LLANA NEGRA NO ADMET TINT. exp. fam. ab que s' explica lo difícil que es corretgir ó millorar lo mal geni ó natural, ó excusar ó dissimular las ma-

las y feas accions. *Sobre negro no hay tintura*. Níger color á nullo extinguir.

MESCLAR LA LLANA BONA AB LA DOLENTA. fr. *Concha-bar*. Infimum lanæ genus cum optimo confundere.

TENIR MÔLTA LLANA EN LO CLATELL. fr. met. Sér môt tonto. *Tener mucha carne en las cejas*. Summe hebetem esse.

TRÁUER LA LLANA Ó ABRUGAS DEL CLATELL. fr. met. Instruhir, fér pérdrer la rudesá. *Desasnar*, *aguzar*, *despavilar*. Stimulo, as.

• **LLANADA.** f. Bastó ab un tros de pell de moltó lligat á la punta ab la llana en la part de fora, pera netejar y refrescar la pessa de artilleria després de haverla disparada; en la marina's posa dita pell al extrem oposat del atacador. *Lanada*. Rutabulum lana instructum. || OVELLA. || náut. Caparol. *Capa*. Obturamentum, i.

LLANAMENT. adv. m. SENZILLAMENT.

LLANCEJAR. v. n. ant. CÔRRER LA LLANSA. || LLANSEJAR.

LLANCER. m. Soldat que usa de la llansa. *Lancero*. Lancearius, ii. || Fabricant de llansas. *Lancero*. Hastarum artifex.

LLANCETA. f. Instrument môt fi de acer pera sangrar. *Lanceta*, *sangradera*. Sagitta, æ, phlebotomum, i. || d. *Lanzuela*, *lanceilla*. Lanceola, æ.

LLANDA. f. ant. LLAUNA.

LLANESA. f. Senzillesa, franquesa, ingenuitat. *Llaneza*. Simplicitas, atis. || Falta de atenció y respècte. *Llaneza*. Inurbanitas, atis. || Agrado, afabilitat. *Llaneza*. Affabilitas, atis. || Familiaritat. *Llaneza*. Consuetudo, inis.

ALABO LA LLANESA. loc. iron. ab que's critica á aquell que usa de familiaritat y llanesa ab las personas á qui déu tractar ab respecte ó atenció. *Alabo la llaneza*. Ingenue factum laudo.

LLANGARDAIX. m. Animal de color blanch per sola, y bigarrat de vert, groch y blau per sobre; té 'l cap ovalat y sens orelas, ab quatre potas, cua aguda y pell aspra. *Lagarto*. Lacertus, i. || Peix de mar semblant al de terra pero sense potas. *Lagarto*. Saura, æ.

LLANGONISSA. f. Budell ple de carn sense cóurer. *Longaniza*. Lucanica, æ.

LLANGOSTA. f. LLAGOSTA.

LLANILLA. f. Roba fina de llana. *Lanilla*. Lanæ telæ genus.

LLANO, A. adj. SENZILL, FRANCH, LLIBRE, PLEBEU.

LLANÓS, A. adj. LLANUT.

LLANS. m. ant. Cas, succés repentí ó extraordinari. *Lance*. Fortuna, æ. || ant. SAGETA. || ant. LLANSAMENT. || ÍMPETU, EMBESTIDA, ESCOMESA.

LLANSA. f. Arma ofensiva composta de un pal ab una punxa de ferro al cap, regularment á modo de ganiveta. *Lanza*. Lancea, æ. || En lo cotxo, galeras, etc. la barra que va entre mitj de las cabalcaduras pera governarlas. *Tronco*, *lanza*. Temo, nis. || Servey en diner que pagan al rey los grandes y títols de Espanya. *Lanzas*. Loco militum vectigal.

CALAR LA LLANSA. fr. met. Dirigirla, enristrarla. *Calar*, enristrar la lanza, pica, etc. Hastam in hostem ostendere.

CÓRRER LA LLANSA. fr. ant. Justar. *Justar*, correr lanzas. Hasta ludicrum decurrere; ludicris hastis ex equo pugnare.

LLANSADA. f. Cop de llansa. *Lanzada*. Hastæ ictus.

LLANSADORA. f. Instrument petit de boix en forma de barqueta en mitj del qual se fica 'l canó de la trama pera donar l' ample á la pessa. *Lanzadera*. Scapus, i, radius, ii.

LLANSAMENT. m. La acció de llansar. *Lanzamiento*. Jactus, us, jaculatio, nis.

LLANSAR. m. Lloch de posar llansas. *Lancera*. Hastarum repositorium. || v. a. Tirar alguna cosa. *Lanzar*. Jacio, is. || Difundir; com: LLANSAR fragància, resplendor. *Despedir*, *difundir*. Emitto, is.

|| Fér eixir á algú de alguna part. *Lanzar*. Ejicio, is. || Vessar: com lo vi al vuydarlo en un vas. *Derramar*, *verter*. Effundo, is. || Despedir alguna cosa algunas parts de que 's compon, com lo foch espurnas. *Arrojar*, *despedir*. Emitto, is. || Tirar lo inútil ó dolent. *Echar á mar*, *arrojar*. Projicio, is.

|| Desperdicar, com: LLANSAR la hisenda. *Derramar*, *desperdicar*. Profundo, is. || met. Apartar de sí las cosas no materials: com la tristesa, etc. *Despedir*. Dimitto, is. || Esténdrer la erada pera batre. *Emparvar*, *aparvar*, *hacer parva*. Messem ad tritum aptare. || for. Despullar de la possessió. *Lanzar*. A possessione deturbare. || Exposar alguna quantitat. *Aventurar*, *arriesgar*. Fortunæ discrimini committere. || Entre estampers col·locar en la premsa las planas del mollo de tal modo que 's pujan lligar ab ordre. *Imponer*. Litterarum tabulam typis aptare. || DESTERRAR.

LLANSAR Á PÉRRER. fr. Fér malbé alguna cosa. *Echar á perder*. Disperdo, is. || Perjudicar á algú, ocasionarli gran dany espiritual ó temporal. *Perder*. Perdo, is; damnum injicere.

LLANSAR DE SÍ. fr. Tràurser del devant. *Echar de sí*, *quitarse de delante*. A se projicere.

LO QUE UNS LLANSAN, ALTRES HO ARREPLEGAN Ó APROFITAN. ref. Ensénja que lo que per uns es inútil per altres es útil. *Lo que uno desecha otro lo ruega*. Quod alter fastidit, exoptat alter.

LLANSARSE. v. r. Acomètrer impetuosament. *Abalanzarse*. In aliquem involare. || Tirarse, deixarse anar de alguna part. *Arrojarse*, *echarse*. Se projicere.

LLANSARSE DE VÉURER. fr. Sér mòlt manifesta alguna cosa. *Echase de ver*. Patere.

LLANSAT, DA. p. p. *Lanzado*. Projectus.

LLANSEJAR. v. a. ant. Ferir ab llansa. *Lancear*. Lancino, as.

LLANSOL. m. LLENSOL.

LLANTERNA. f. Espécie de fanal. *Jinterna*. Laterna, æ. || Torra alta en qual punta posan llums pera guiar als navegants. *Faro*, *linterna*. Pharos, i.

LLANTERNA MÀGICA. Màquina de òptica que per medi de vidres representa diferents objectes. *Linterna mágica*. Magica laterna.

LLANTERNER. m. Qui fá llanternas. *Linterner*. Laternarum opifex.

LLANTERNÓ. m. arq. La mitja taronja que té finestras. *Cúpula*, *linterna*. Tholus, i, hemisphaerium, ii. || Lo de sobre la mitja taronja. *Cupulino*, *lanterna*, *linterna*. Tholi laterna. || En las máquinas es una roda ab vários fusos en que entran las dents de altra. *Linterna*, y *piñon* en los rellotges. *Versatilis rotæ genus*. || La que hi ha en las premsas dels estampers y en otras máquinas semblants. *Linterna*. Tholus molaris.

LLÀNTIA. f. Guarnició de plata, llautó, etc. en forma de bacina ab capitel·l, del que penja per medi de cadenas, y en mitj se colloca un vas de vidre que s' usa en las casas pera tenir llum en la escala. *Lámpara*. Lampas, adis. || fam. Taca de oli. *Lámpara*. Macula, æ.

LLANTIER, A. m. y f. Qui cuyda las llàntias. *Lamparero*, *lamparista*. Lampadis instructor.

LLANTIETA. f. d. y

LLANTIÓ. m. d. *Lamparilla*. Lucernula, æ. || ter. Lo vas de vidre que 's posa dins de la llàntia. *Vaso*. Vas, assis.

LLANTIÓS, A. adj. LLENTIÓS.

LLANTO. m. Plors. *Llanto*. Ploratus, us.

LLANTRICA. f. ant. Planta. MATA.

LLANUT, DA. adj. Lo que té llana. *Lanudo*, *lanar*. Lanosus. || met. Tonto. *Zoquete*, *zote*. Bardus.

LLANXA. f. náut. Embarcació petita de rem. *Lancha*. Cymba, æ.

LLANXADA. f. La càrrega que porta la llanxa cada vegada. *Lanchada*. Cymbæ onus.

LLAPASSA. f. BARDANA.

LLAPIDARI Y LLAPIDAYRE. m. Qui treballa ó tracta en pedras preciosas. *Lapidario*. Gemmarius, ii.

LLAPIDERA. f. Instrument ab llàpis pera dibuixar. *Lapicero*. Stilus delineatorius. || Pedrera de llàpis. *Lapizar*. Lapidicina, lapidicina, æ.

LLÀPIS. m. Pedra negra que serveix pera dibuixar. *Lápiz*. Niger lapis.

LLÀPISBERMELL. *Lápiz encarnado*, *rojo*. Ruber lapis.

LLAPISSÓS, A. adj. Apegalós. *Pegajoso*, *vizcoso*, *pegadizo*. Glutinosus.

LLAR. m. Lo puesto ahont se fá 'l foch. *Hogar*. Focus, i, lar, is. || m. pl. mit. Dèus de las casas entre 'ls antics. *Lares*. Laris, ium.

LLARCH, GA. adj. Prolongat. *Largo*. Longus. || Dilatat, de molta duració. *Largo*. Diuturnus. || Lo que excedeix á la mida que déu tenir. *Largo*. Excedens. || Crescut. *Largo*, *crecido*. Largificus. || Espay de molta extensió. *Largo*. Laxus, productus. || S' aplica á la síl·laba de pronunciació més pausada. *Largo*. Longus. || met. Lliberal, generós. *Largo*, *liberal*, *dadivoso*. Munificus. || met. Abundant. *Largo*. Copiosus. || m. LLARGÀRIA, LONGITUT.

AL LLARCH. m. adv. Seguint la llargària de alguna cosa. *A lo largo, á la larga.* In longum.

CÀURER Á LLARCH, DE LLARCH Ó TOT LLARCH. fr. Càurer tot estirat. *Caer de largo, á largo.* Porrectè in solum cadere.

DE LLARCH. m. adv. Ab hàbit talar. *De largo.* Talarì veste.

DE LLARCH Á LLARCH. m. adv. De un cap al altre, de extrem á extrem. *De largo á largo, á lo largo; ó de barreno á barreno* en las bigas. Quam longus est.

PASSAR DE LLARCH. fr. *Pasar de largo.* Prætergredi.

PER LLARCH. m. adv. Llargament. *A la larga, á lo largo.* Latè, diffusè.

SÉR LLARCH, SÉR COSA LLARGA. loc. Explica sér pròlixo algun assumpt. *Ser cuento largo.* Longum esse omnia persequi.

LLARDER. adj. S' aplica al dijous gras. *Lardero.* Dies Jovis lardis notatus.

LLARDÓ. m. La miqueta de carn que queda del sagí fòs. *Chucharron.* Crusta pinguedinis torrida. || Los tallets de cansalada pera enllardar. *Mecha.* Laridi lingula. || Entre estampers la nota que's posa al marge en l' original ó en las probas. *Lardon.* Marginalis additio. || La taca de oli, greix, etc. *Pringon.* Macula ex adipe, oleo, etc. || met. Home brut, ple de tacas. *Pringon.* Sordidus.

LLARDÓS, A. adj. Brut de llart. *Grasiento, lardoso, pringoso, mugriento.* Pinguis, unctus adipe.

LLARGAMENT. adv. m. Abundantment. *Largamente.* Diffusè, latè. || **LLIBERALMENT.**

LLARGÀRIA. f. Longitut, extensió de un extrem á altre. *Largueza, largura, largo, largor.* Longitudo, inis.

LLARGARUT, DA. adj. LLARCH.

LLARGÁS, SA. adj. aum. *Largon.* Longissimus.

LLARGÜESA. f. ant. LLARGUESA. || p. u. **LLIBERALITAT.**

LLARGUESA. f. Lliberalitat. *Largueza.* Largitas, atis.

LLARGUET, A. adj. d. *Larguico, illo, ito.* Longulus.

LLARGUÍSSIM, A. adj. sup. *Larguísimo.* Longissimus; nimis largus.

LLART. m. Sagí fòs. *Lardo, unto, manteca, manteca de tocino.* Laridum, i. || **CANSALADA.**

LLAS. m. La baga ó floch que's fa en una cinta, veta, corda, etc. *Lazo.* Laqueus, ei. || Linyol pera agafar aucells; llassera. *Oncejera, lazo.* Laqueus, ei. || La corda de fil de llautó ab una baga escorredora que serveix pera cassar cunills, assegurantla en terra ab una estaqueta. *Lazo.* Laqueus, ei. || met. Engany, trampa. *Trampa, lazo, zancadilla.* Laqueus, ei. || met. Unió, vincle. *Lazo.* Laqueus ei. || adj. ant. Avaro. *Cuitado, mezquino.* Avarus || **FATIGAT, CANSAT, TRIST.**

LLAS DE DARDELL Ó LLANSA. La corretja ab que

s' assegurava 'l dardell pera llansarlo contra l' enemich. *Amiento.* Amentum, i.

LLAS ESCORREDOR. Aquell que's desfà ó escorre fàcilment. *Lazo corredizo ó escorredizo.* Laqueus lubricus.

PARAR LLASSOS. fr. Posar las trampas pera agafar aucells. *Armar lazos.* Laqueos capiendis avibus aptare. || met. Valerse de trampas ó medis pera enganyar. *Armar lazo, trampa, zancadilla.* Insidias moliri.

PARAR UN LLAS. fr. met. Usar de alguna treta ó artifiçi pera enganyar á algú. *Armar el lazo.* Insidiar, aris.

LLASCIU, VA. adj. ant. LASCIU.

LLASCÍVIA. f. ant. LASCÍVIA.

LLASCIVIÓS, A. adj. ant. LASCIU.

LLASCIVIOSAMENT. adv. m. ant. LASCIVIOSAMENT.

LLASSADA. f. ter. LLAS. 1.

LLASSAMENT. m. ant. Cansaci, fatiga, defalliment. *Lasitud.* Lassitudo, inis.

LLASSAR. v. a. Lligar ab llas. *Enlazar.* Nec-to, is.

LLASSARSE. v. r. ant. CANSARSE.

LLASSAT, DA. p. p. CANSAT, FATIGAT.

LLASSERA. f. LLAS. 2.

LLÁSTIMA. f. Compassió, pietat. *Lástima.* Misericórdia, æ. || Objecte que mou á compassió. *Lástima.* Dolenda res. || Misèria, treball, pena. *Lástima.* Ærumna, æ.

[LLÁSTIMA! QUINA LLÁSTIMA! expr. de compassió. *Lástima! qué lástima!* || O dolendum sanè.

CONTAR LLÁSTIMAS. fr. Referir, exagerar mals ó desgràcias. *Llorar lástimas.* Apud aliquem de suis miseriis deplorare.

DE LLÁSTIMA. m. adv. De compassió. *De lástima.* Ex miseratione.

ES LLÁSTIMA, Ó UNA LLÁSTIMA. loc. Expressa 'l sentiment de que no tinga algú lo que mereix. *Lástima es; la mayor lástima es.* Dolendum est.

FÉR, CAUSAR Ó DONAR LLÁSTIMA. fr, Fér compassió. *Dar lástima; lastimar.* Miserationem movere. || Explica 'l sentiment que causa 'l que's malogre alguna cosa. *Dar lástima.* Dolorem ciere.

POSAR FÉT UNA LLÁSTIMA. fr. Embrutar á algú. *Poner á uno hecho una desdicha.* Sordibus, spurcitia fœdare.

POSARSE FÉT UNA LLÁSTIMA. loc. Embrutarse á sí mateix. *Ponerse hecho una desdicha; y coger una liebre fam.* Deturpare.

TENIR LLÁSTIMA. fr. Dóldrerse del mal de algú. *Compadecerse, lastimarse.* Dolere.

VENIR AB LLÁSTIMAS. fr. **CONTAR LLÁSTIMAS.**

LLASTIMAR. v. n. FÉR LLÁSTIMA. || v. a. Fér dany. *Lastimar.* Lædo, is. || v. r. Mòurerse á compassió. *Tener lástima, compadecerse, lastimarse.* Do-leo, es. || Ferse dany. *Lastimarse.* Vulnerari, læ-di.

LLASTIMAT, DA. p. p. *Lastimado.* Læsus.

LLASTIMÓS, A. adj. Digne de llàstima. *Lastimoso*. Miserandus.

LLASTIMOSAMENT. adv. m. De un modo llastimós. *Lastimosamente*. Miserè.

LLASTRE. m. Arena pedragosa que's posa en lo fondo de la nau pera donarli firmesa contra 'ls vents. *Lastre, estiva, zahorra*. Saburra, æ.

CARREGAR DE LLASTRE, FER LLASTRE. fr. Posar llastre en lo barco. *Lastrar*. Saburro, as.

LLATA. f. Pessa de fusta estreta que's posa de través dels cabirons de la teulada. *Lata*. Brachtea, æ. || Llenca de espart, cànem, etc. en forma de trena. *Pleita*. Plectea, æ, storea fascia.

LLATÍ. m. La llengua llatina. *Latin, latinitad*. Latinitas, atis. || La veu llatina que's mescla en los romans. *Latin*. Latina sententia. || adj. Qui es del Lacio ó pertany á ell, als llatins ó á sa llengua. *Latino*. Latinus. || Qui sab la llengua llatina; s' usa com substantiu. *Latino*. Latinae linguae peritus. || Qui estudia la gramática llatina. *Latino*. Latinitis scholasticus. || S' aplica á la iglesia de Occident y á lo que li pertany. *Latino*. Latinus. || S' aplica á la embarcació de vela triangular y á la mateixa vela. *Latino*. Latinus. || adj. Suau. 'S diu de las estisoras, panyo y altrás cosas que's mouhen sobre un punt de apoyo. *Suave*. Suavis, docilis.

LLATINADA. f. Indirecta, proposició usada pera fér ó dir cosa distincta de lo que manifesta á primera vista. *Indirecta, vareta, pedrada*. Simulata loquutio. || La clàusula de llatí dolent y macarrònic. *Latinajo*. Inelegans latinitas.

LLATINAMENT. adv. m. Á manera dels llatins ó en sa llengua. *Latinamente*. Latinè.

LLATINISAR. v. a. Donar la declinació ó inflexió llatina á las veus de altra llengua. *Latinizar*. Aliena verba ad latinam indolem accomodare.

LLATINISME. m. Modo peculiar de la llengua llatina. *Latinismo*. Latina loquutio, latinus idiomus.

LLATINITAT. f. LLATÍ. 1.

LLATUGA. f. LLETUGA.

LLATZARÓS, A. adj. ant. MASELL.

LLÁTZER. n. p. de home. *Lázaro*. Lazarus, i. POBRE LLÁTZER. exp. met. Pobre miserable. *Lázaro*. Pauper, infelix.

POSAR COM UN LLÁTZER. fr. met. Embrutar á algú ó tractarlo mal de paraulas. *Poner de oro y azul*. Luto, sordibus inquinare; maledictis impetere.

LLATZERIA. f. ant. MISÉRIA.

LLATZERIAMENT. m. ant. DANY.

LLATZERIAR. v. a. DANYAR, FERIR, MALTRACTAR.

LLAUNA. f. Planxa de ferro prima de color de plata. *Hoja de lata ó de Flandes*. Stannæ bractea. || La de las rodas dels cotxos, carretas, etc. *Llanta*. Bractea ferrea. || Círcul enter de ferro que vóltar la roda del carruatge. *Calce, calzo*. Canthus, i. || Eyna de cunya á modo de petita greixonera de

llauna que serveix pera rustir algunas viandas. *Grasera de hoja de lata*. Lanx coquinaria ex ferrea bractea confecta.

LLAUNER. m. Qui treballa en llaunas. *Hojalatero*. Bractearum stagno illitarum artifex.

LLAURADA. f. L' acte y efecte de llaurar. *Aradura, reja*. Aratio, nis. || Obligació que tenian los feudataris de llaurar la terra al senyor feudal. *Arada*. Debitio arationis. || Goret. *Barbecho*. Vervactum, i.

DONAR LA DARRERA LLAURADA. fr. Girar lo goret, ó donar la darrera remenada á la terra. *Coechar*. Vervactum iterare.

LLAURADOR. m. Qui llaura. *Labrador, arador*. Arator, is. || Pagès, qui cultiva la terra. *Labrador*. Agricola, æ. || Instrument de llauna ó llautó en forma de canal ab que ponen los grans dels sachs ó senallas pera posarlos á la balansa los que venen á la menuda. *Librador*. Instrumentum librarum mensorium.

LLAURAMENT. m. LLAURADA.

LLAURANSA. f. ant. Lo cultiu de la terra. *Labranza*. Agricultura, æ.

LLAURAR. v. a. Rómprer, girar la terra ab la arada. *Arar, labrar*. Aro, as. || met. ant. MANEJAR.

LLAURAT, DA. p. p. *Arado*. Aratus.

LLAURÓ. f. LLAURADA. || Lo lloch ó terra llaurada. *Arada*. Aratio, nis.

CAMP DE LLAURÓ. *Campo de labranza*. CAMP.

LLAURÓ DE PA. *Tierra labor*. Arvum, i.

SEGONA LLAURÓ. La acció y efecte de llaurar la terra que ja estava llaurada. *Binazon*. Repastinatio, nis.

LLAUSANGERS. m. Adulador. *Lisonjero, adulador*. Assentatorius, ii, assentator, is.

LLAUT. m. Embarcació petita de figura llarga y estreta. *Laud*. Navicula, æ. || LLAHUT.

LLAUTÓ. m. Metall artificial groch que resulta de la mescla del coure y la calamina. *Laton, alaton, azófar*. Orichalcum, aurichalcum, i.

LLAVANDERA. f. ant. BUGADERA.

LLAVAR. v. a. ant. RENTAR.

LLAVOR. f. Gra que fan las plantas. *Simiente, semilla*. Germen, inis. || Blat y ordi que 's tira á la terra pera sembrar. *Semillas*. Semen, inis. || met. Qualsevol cosa que es causa ú origen de altra. *Semilla, simiente*. Semen, inis. || pl. Tota grana que no es blat ni ordi. *Semilla*. Semen, inis.

LLAVOR DE BÁLSAM. *Carpobálsamo*. Carpopalsamum, i.

LLAVOR DE CEBA. CEBOLLÍ. 1.

LLAVOR DE COL. Lo gra que fan las cols després de floridas. *Colina*. Brassicum semen.

LLAVOR DE ESPINACH. mil. Instrument de ferro de tres ó quatra puntas. *Abrojo*. Tribulus ferrens.

LLAVOR DE MELÓ, PERAS, POMAS, etc. *Pepita*. Semen, inis.

LLAVOR DE NAPS. Lo gra que produheix la planta de aquest nom. *Nabina*. Napis semen.

LLAVOR DE RAVE. Lo gra que fá la planta de aquest nom. *Rabanisa*. *Rapina*, æ.

NO HI QUEDARÀ PER LLAVOR. fr. Denota que algú ha de morir. *No quedará para simiente de rábanos*. *Nequaquam immortalitatem induet*.

TRÁURER LA LLAVOR DEL COTÓ. fr. Tráurer la pessussa de la grana. *Alijar*. *Gossy pii lanuginem diueller*.

LLAVORADOR, A. adj. ant. *EXPLORADOR*.

LLAVORAR. v. a. ant. Traballar alguna pessa de metall. *Labrar*. *Elaboro*, as. || ant. *LLAURAR*.

LLAVÓRAS. adv. t. *LLAVÒRS*.

LLAVORETA. f. d. *Granilla*. *Parvum semen*.

LLAVÒRS. adv. t. A las horas. *Entonces*. *Tunc*.

LLAXÓ. m. Planta de fullas llargues y retalladas, de color vert clar, ab puntas espinosas, las flors en forma de clavellet, de color groch. *Cerraja*. *Sonchus*, i.

LLAY. adv. ant. *ALLÁ*.

LLAYCH. m. *LÁYCH*.

LLE.

LLEAL. adj. Fidel. *Leal*, *fel*. Fidelis.

NO VIU MÉS LO LLEAL DE LO QUE VÓL LO TRAYDOR. ref. que avisa que l'home franch y de bona fe está exposat á cáurer en los llassos que li para l'alevós. *No vive mas el leal que cuanto quiere el traidor*. Est nihil insidiis vacuum, quare arte cavendum. *Quidquid in incantum proditor ille parat*.

LLEALMENT. adv. m. Ab llealtat. *Lealmente*. Fideliter.

LLEALTAT. f. Fidelitat, honradès. *Lealtad*. Fidelitas, atis. || L' amor y gratitut del animals envers l'home. *Fidelidad*, *lealtad*. Fidelitas, atis.

LLEBA. f. Barra de ferro pera tancar las finestras y portas de dos pessas. *Falleba*. *Ferreus vectis*.

LLEBEIG. m. Vent del Mediterráneo y sudoest en l' Occéano: es de terra entre mitjdia y ponent. *Abrego*, *leveche*, *sudoeste*, *ábrigo*, *áfrico*. *Carbas*, æ.

LLEBETJADA. f. Cop de vent llebeig. *Ráfaga de sudoeste*. *Africi impetus*.

LLEBRA. f. Quadrúpedo molt conegut; se diferencia del cunill en sér doble més gros, en tenir lo lhom de color hermel·l obscur, y negra la punta de las orellas que són majors. Camina á salts per tenir las potas de detrás molt més llargues que las de davant, no viu en societat ni en caus, es molt velós, y corre donant voltas fins que 's pert de vista. *Liebre*, *Lepus*, oris.

LLEBRE DE ÍNDIAS. Espécie de llebra major que las de Espanya. *Vizcacha*. *Lepus indicus*.

DE AHONT MÉNOS SE PENSA SALTA LA LLEBRA. ref. Denota 'l succés repenti de las cosas que ménos se esperavan. *Donde menos se piensa, ó de donde no pensamos salta la liebre*. *Semper tibi pendeat hamus*.

DORMIR COM LAS LLEBRAS. fr. Dormir ab precau-

ció y cuydado pera no deixarse sorprendrer ni enganyar. *Dormir con los ojos abiertos*. Cautè dormire, dormire.

LA LLEBRA ES DE QUI LA ALSA, 'L CUNILL DE QUI L' ALCANSA. ref. Ensenya que si un cassador mata la llebra que altra ha fet alzar la déu donar al qui la ha fet alzar, però no 'ls cunills. *La liebre es de quien la levanta, y el conejo de quien lo mata*. *Quem letho dederis, tua præda cuniculus esto*.

LAS LLEBRAS NO S' AGAFAN Á SÓ DE TABALS. Denota que pera conseguir algun fi no se han de pèndrer medis contraris á ell. *Quien pájaros ha de tomar, no ha de ojear: mas vale el ruego del amigo, que el hierro del enemigo*. *Passerem ut captes, sile*.

MÓURER LA LLEBRA. fr. met. Móurer alguna espècie, ó donar motiu á alguna disputa, pendència, etc. *Levantat ó alborotar la caza*. *Litem, rixam excitare*.

SEGUIR LA LLEBRA. fr. met. fam. Continuar averiguant alguna cosa pels indicis. *Seguir la liebre*. *Aliquid ex indicis investigare*.

TAN GRATA LA LLEBRA QUE MAL JAU. ref. Denota que 'ls homes massa curiosos en apurar las cosas, solen trobar cosas nocivas y de gran pesar. *Muchas veces el que escarba, lo que no querria halla*. Si nimis curiosè inquiras, fortè invenies quod doleas.

LLEBRADA. f. ant. Salsa, guisat propi pera la llebra. *Junglada*, *lebrada*. *Leporinum condimentum*, *embamma*, atis.

LLEBRASSA. f. aum. *Lebron*. *Lepus magnus*.

LLEBRER. m. Gos pera cassar llebras. *Lebrer*. *Vertagus*, i. || adj. S' aplica als gossos propis pera cassar llebras. *Lebrero*. *Leporarius*.

LLEBRERA. f. La femella del llebrer. *Lebrera*. *Vertagus fœmina*.

LLEBRETA. f. d. *Liebraston*, *liebratico*, *illo*, *ito*. *Lepusculus*, i. || met. La jove ó de poch temps. *lebrato*, *lebratillo*. *Lepusculus*, i.

LLEBROSIA. f. ant. *LEPRA*.

LLECH. m. Religiós que no té opció als ordres sagrats. *Lego*. *Laicus*, i. || adj. Faltat de lletres ó estudis. *Lego*. *Illiteratus*, *indoctus*. || adj. Lo qui no té ordres clericals. *Lego*. *Laicus*.

LLECSÓ. m. ant. *LLAXÓ*.

LLEDANIAS. f. pl. *LLETANIAS*.

LLEDESME, A. adj. ant. *LLEGÍTIM*.

LLEFRE, A. adj. Greixós, llapissós. *Pringon*, *grasiento*, *lechón*. *Sordidus*.

LLEGA. f. Monja professa que serveix á las demés ó no es de cor. *Lega*. *Monialis laica famularitrix*. || ant. *LLÉGUA*.

LLEGACIA. f. ant. *EMBAIXADA*.

LLEGALITZAR. v. a. ant. *LEGALIZAR*, *OMOLOGAR*.

LLEGANY. m. *LLAGANY*.

LLEGANYA. f. *LLAGANYA*.

LLEGAR. v. a. for. Deixar algun llegat en testament. *Legar*. *Lego*, as.

LLEGARDO Y LLEGARROT. m. Nom que's dóna per despreci als donats de las ordes religiosas. *Hermanuco. Fraterculus*, i.

LLEGAT. m. for. Deixa que 's fá en lo testament. *Manda, legado*. Legatum, i. || Cardenal enviat extraordinariament pel Papa prop de algun príncep cristià. *Legado*. Pontificus legatus.

CADUCAR LO LLEGAT. fr. for. No tenir efecte per falta de la persona en qui debia recàurer. *Caducar el legado*. Legatum caducum fieri.

LLEGATARI, A. m. y f. La persona á qui 's deixa algun llegat en testament. *Legatario*. Legatarius, ii.

LLEGENDA. f. Lo que's llegeix. *Leyenda*. Lectio, nis. || Acte y efecte de llegir. *Lectura*. Lectio, nis.

LLEGIBLE. adj. Lo que's pót llegir. *Legible*. Legibilis.

LLEGIDOR, A. m. y f. Qui llegeix. *Lector*. Lector, is. || adj. LLEGIBLE.

LLEGIDORA. f. Cassa pera traurer l' oli de pica. *Taceta*. Olearium vas.

LLEGIÓ. f. ant. LEGÍO.

LLEGIR. v. a. Entèndrer, pronunciar lo escrit. *Leer*. Lego, is. || Ensenyar, explicar públicament. *Leer*. Publicè docere. || Dir en públich l' opositor la lliissó ó discurs que ha compost. *Leer*. Recito, as.

LO LLEGIR FÁ PÉRRER L' ESGRIURER. fr. QUI MOLT ABARCA POCH ESTRANY.

LLEGISLACIÓ. f. Lo cos ó códich de las lleys. *Legislacion*. Corpus juris. || La ciència de las lleys. *Legislacion*. Scientia leges faciendi.

LLEGISLADOR. m. Qui fá, estableix ó promulga lleys. *Legislador*. Legislator, sanctor, is, legifer, i.

LLEGISLAR. v. a. Establir, donar lleys. *Legislar*. Leges facere.

LLEGISLATIU, VA. adj. S' aplica al dret ó potestat de fèr lleys. *Legislativo*. Leges condendi potesta gaudens. || S' aplica al códich de lleys. *Legislativo*. Ad leges pertinens.

LLEGISLATURA. f. Cos legislatiu en exercici y temps de sa duració. *Legislatura*. Leges condendi potestatem habens cætus.

LLEGISTA. m. Professor de lleys. *Legista, jurista*. Jurisperitus, i. || Estudiants de lleys. *Legista*. Legulejus, i.

LLEGISTA IGNORANT. Lo que's té per llegista. y sols sab las leys de memòria. *Leguleyo*. Legicrepa, æ, legulejus, i.

LLEGIT, DA. p. p. *Leido*. Lectus. || LLEGISTA.

LLEGÍTIM, A. adj. Conforme á la llei. *Legitimo, legal*. Legitimus. || Cert, verdader. *Legitimo*. Legitimus. || Se diu del fill procreat de matrimoni lligitim. *Legitimo*. Legitimus natus nuptiis.

LLEGÍTIMA. f. Aquella porció que per dret competeix en la herència dels ascendents ó descendents, als fills y descendents per dret natural, y

als pares per dret positin. Y encara que per dret comú es diversa segons la diversitat y número de aquells á qui correspon, per privilegi especial de Catalunya la lligitima així dels descendents com dels ascendents sempre es la quarta part de la herència dedubits los deutes y gastos del funeral, la que's divideix per parts iguals entre tots los fills, encara que sian més de quatre, y está en opció del hereu pagarla ab diners, estimant sòn valor, ó ab propietat inmoible; y quant sobre la propietat que 's consignarà hi hagués discórdia, sia á arbitri del jutge. Mès en quant á la quantitat, s' aten al temps de la mort, y en quant al valor, al temps del pago. Mès de la lligitima no pagada y encara de sòn suplement se dehuen los fruyts desde'l dia de la mort del pare. *Legítima*. Legitima, æ.

LLEGITIMACIÓ. f. La acció y efecte de lligitimar. *Legitimacion*. Legitimatío, nis; y filiorum spuriorum in ingenuos traductio, la dels fills.

LLEGÍTIMAMENT. adv. m. Conforme á las lleys. *Legítimamente*. Jure, legitímè.

LLEGITIMAR. v. a. Fèr lligitim lo que no ho es. *Legitimar*. Legitimum, validum aliquid quod irritum est reddere. || Justificar alguna cosa conforme á las lleys. *Legitimar*. Secundum leges aliquid probare. || Adoptar, fèr lligitim al fill que no ho es. *Legitimar*. Ingenui jus spurio tribuere.

LLEGITIMAT, DA. p. p. *Legitimado*. Legitimus.

LLEGITIMISTA. m. y f. Adicte á la lligitimitat. *Legitimista*. Legibus addictus.

LLEGITIMITAT. f. Qualitat de lligitim. *Legitimitad*. Cum legibus convenientia, consensio, conformitas.

LLEGOR. m. LAUS, ALABANSA.

LLEGOTEJAR. v. a. ALABAR, ADULAR.

LLÉGUA. f. Mida dels camins diferenta entre las nacions; la espanyola es de 20,000 peus. *Legua*. Leuca, æ.

DE UNA LLÉGUA LLUNY. loc. Á gran distància. *Á legua; á la legua; á leguas; de cien leguas, de muchas leguas, de media legua*. Longè. || Expressa que alguna cosa s' adverteix desde luego fácilment. *Á legua*. Quamprimum.

PER TOT HI HA CENT LLÉGUAS DE MAL CAMÍ. loc. que ensenya que en qualsevol cosa que s' intente fèr s' hi troban dificultats. *Por do quiera hay su legua de mal camino; tener alguna cosa su legua ó pedazo de mal camino*. Rem difícilment, non expeditam esse.

LLEGUM. m. Nom genèrich de la grana que's cria en tavella. *Legumbre*. Legumen, inis.

LLEGUM CUYTÓS. loc. fam. Lo qui tot ho vól fèr depressa y no té paciència. *Impaciente*. Impatiens.

LLEGUMS SECHS. pl. Lo gra de tavella una volta ja assecat á punt de guardar. *Menestras*. Legumina, sicca.

LLEIGEIA. f. ant. FEALDAT.

LLEIXA. f. ESCUDELLER.

LLLEIXAR. v. a. ant. DEIXAR.

LLLEIXIU. m. Aygua cuyta ab cendra ó altra cosa térrea. *Legia*. *Lexivium*, ii.

LLLEIXIVER. m. CUBELL.

LLLEMENA. f. L' ou ó llavor de que's crian los polls. *Liendre*. *Lens*, dis.

TRÁURER LAS LLÉMENAS. fr. ESLLLEMENAR.

LLLEMENCH, CA. adj. Lo qui es massa delicat y de tot fá ascós. *Esquilimoso*. *Fastidiosus*.

LLLEMENER. m. Lloch ahont hi ha llémenas. *Lendrero*. *Lendium locus*. || PINTA LLEMENERA.

LLLEMENETA. f. d. *Liendrecija*. *Lenticulus*, i.

LLLEMENÓS, A. adj. Ple de llémenas. *Lendroso*. *Lendiginosus*.

LLLEMÍ. (DEVOT DE SANT) loc. fam. LLÉPOL.

LLLEMINADURA. f. LLEPOLERIA.

LLLEMINAJAR. v. n. LLEPOLEJAR.

LLLEMINER, A. adj. LLÉPOL.

LLLEMINERIA. f. LLEPOLERIA.

LLLEMOŚÍ. m. Província de Fransa. *Lemosin*. *Lemovicus*. || La llengua llemosina. *Lemosin*. *Lemovicenses idioma*. || adj. Lo natural de y pertanyent á dita província. *Lemosin*. *Lemovicensis*.

LLLENCÀ. f. Tros llarch y estret de paper, drap, etc. *Tira*, *lista*. *Fasciola*, æ. || LLISTÓ.

LLLENCÀ DE CANSALADA. Tallada prima del gras del porch. *Mecha*. *Suillus peniculus*.

LLLENCÀ DE CUYRO EN LOS CAIXONS. La que 's sól clavar en los cantons de cada caixó pera assegurar que no's esclaven. *Precinta*. *Coriacea fasciola*.

LLLENCÀ DE DRAP. Tros de drap estret y llarch que s' esquina del restant. *Gira*. *Telæ segmen*.

LLLENCÀ DE PERNIL. Tallada de pernil de porch. *Magra*. *Pernæ porcine frustum*.

LLLENCÀ DE TELA. Tros repuntat qu's posa per collet en las camisas. *Tirilla*. *Indusii collaris tania*.

LLLENCÀ DE TERRA. LLÉNGUA DE TERRA.

LLLENCER. m. ant. Qui ven telas. *Lencero*. *Lintearius*.

LLLENCERIA. f. ant. Botiga ó magatzem de telas. *Lenceria*. *Officina lintearia*.

LLLENSOLETS. m. d. ant. BOLQUERS.

LLLENGARDAIX. m. ant. LLANGARDAIX.

LLLENGOTAS. (FÉR) fr. Burlarse de algú fentli posturas ab la llengua. *Sacar la lengua*. *Linguae jactatione aliquem irridere*.

LLLENGOTEJAR. v. n. MURMURAR.

LLLENGOTER, A. adj. Xarrayre, desllenguat, mal parlat. *Lenguaraz*. *Petulans*, *loquax*.

LLÉNGUA. f. Principal órgan del gust en tots los animals y de la paraula en l' home. *Lengua*. *Lingua*, æ. || Lo conjunt de veus ab qu's s' explica cada nació. *Lengua*. *Sermo*, nis. || NOTÍCIA.

LLÉNGUA BOVINA. BUGLOSA, BORRATXA. Planta de fullas mitjanament llargas, aspras al tacto, de color vert oscur, relluhentas, inodoras y de sabor fat; las flors petites, de color blau ó roig, á vegadas blancas; cada una es un embut en forma de pabe-

lló, grogas, que circuheixen la major part de la cama per la extremitat superior. *Lengua bobina ó de buey*, *buglosa*. *Buglossum*, i.

LLÉNGUA DE GABALL. Herba de fullas semblants á la llengua del caball. *Lengua de caballo*. *Hippoglossum*, i.

LLÉNGUA DE CABALL TRAVAT. fr. met. Qui parla pal-pissot. *Lenguade estropajo*, *de bolo*. *Blæsus*, *balbus*.

LLÉNGUA DE CERVO. MELSERA.

LLÉNGUA DE ESCORPI. Mala llengua, murmuradora. *Lengua de escorpion*, *de alacran*, *de sierpe*, *de vibora*. *Maledicus*.

LLÉNGUA DE ESCORSÓ. SERPENTINA.

LLÉNGUA DE FOCH. Cada una de las flamas en figura de llengua que devallaren sobre 'ls deixebles de Jesucrist en lo dia de Pentecostés. *Lengua de fuego*. *Lingua ignea*, *flammea*. || LLÉNGUA DE ESCORPI.

LLÉNGUA DEL AYGUA. La part de la terra que toca al aygua. *Lengua del agua*; *ribera*. Ora, æ, crepido, inis.

LLÉNGUA DE SERP. for. Obra exterior davant dels ánguls ixents del camí descubert. *Lengua de sierpe*. *Propugnaculum instar serpentinae linguae*. || Herba de fruyt semblant á la llengua de la serp. *Lengua de sierpe*. *Sagitta*, æ, *ophioglosson*, i.

LLÉNGUA DE TERRA. Llenca de terra que entra en lo mar. *Lengua de tierra*, *promontorio*, *cabo*. *Terræ lingua*.

LLÉNGUA MARE. Aquella de la qual se deriven diferents dialectes. *Lengua matriz*. *Lingua primogenia*.

LLÉNGUA MATERNA. La própia de la terra ahont se naix. *Lengua materna*. *Patrius sermo*.

LLÉNGUA MORTA. La que ja no's parla com á própia y natural de una nació. *Lengua muerta*. *Lingua obsoleta*.

LLÉNGUA SANTA. La llengua hebrea. *Lengua santa*. *Hæbraica lingua*.

LLÉNGUA VIVA. La que's parla en alguna nació ó província. *Lengua viva*. *Vulgaris sermo*.

LLÉNGUA VULGAR. La que's parla en cada país ó nació. *Lengua vulgar*. *Patrius sermo*.

LLÉNGUAS BRONZEJADAS. poét. Campanas. *Linguas bronceadas*. *Linguae æreæ*.

Á LA LLÉNGUA DEL AYGUA. Á la vora del aygua. *Á la lengua del agua*. Ad oram, ad ripam.

BUSCAR LA LLÉNGUA. fr. Incitar á disputas, provocar renyinas ó rahons. *Buscar la lengua*. Ad jurgium provocare.

ESCALFARSE LA LLÉNGUA. fr. met. fam. Parlar llargament. *Calentársele á uno la boca ó la lengua*. Loquendo incallescere.

FÉR CALLAR LAS MALAS LLÉNGUAS. fr. Desmentir algú ab bonas obras als murmuradors. *Dar un tapaboca*. Os alicui præcludere.

FÉRSE LLÉNGUAS. fr. Alabar mólt alguna cosa. *Hacerse lenguas*. *Exquisitissimis verbis aliquid laudare*, *prædicare*.

RICAT LA LLÈNGUA AL CUL. loc. fam. pera avisar als noys que no digan ni pregunten lo que no convé. *Cortapicos y callares.* Silete.

FLUIX DE LLÈNGUA. Qui enrahona ó diu tot lo que sab. *Flujo de palabras.* Verborum profluentia.

HAVÉR LLÈNGUA. loc. ant. TENIR NOTÍCIA.

HAVÉR LLÈNGUA DE LA POSTA. loc. ant. *Tener noticias luego, luego; por la posta, á toda prisa.* Citis. simè notitiam habere.

LA LLÈNGUA MUDA MAY FOU ABATUDA. ref. EN BOCA TANCADA etc.

LLARCH DE LLÈNGUA. met. Desvergonyit en lo parlar. *Largo d: lengua.* Procax, loquax.

LLIGAR LA LLÈNGUA. fr. Impedir que 's diga alguna cosa. *Atar la lengua.* Linguam impedire.

MALA LLÈNGUA. Murmurador que desacredita sense fonament. *Deshonrabuenos.* Infamator, is.

MALAS LLÈNGUAS. Lo comú dels murmuradors. *Malas lenguas.* Detractores. || Lo comú de la gent; y en aquest sentit s'usa de la frase: així ho diuen MALAS LLÈNGUAS. *Malas lenguas.* Fama, æ, rumor, is.

MOLTA LLÈNGUA Y POCHS FETS. ref. Denota que més fàcil es amenassar que executar, ó que no totes las amenassas s'efectuan. *Mas son los amenazados que los atuchillados: los amenazados comen pan.* No pauci vanas exercent minas. || Repren als que prometen fèr molta cosa, quant no hi ha perill ni es ocasió, y arribant al cas s'acobardeixen y no fan res. *Antes de la hora gran denuedo, venidos al punto mucho miedo.* Qui re secunda fortis est; dubia fugax: magna cum minarix extricas nihil. || Denota que'ls que són cobarts parlan valentias y aparentan valor. *El mal del milano, las alas quebradas y el pico sano.* Experts virtutis jactans gloriam.

MOSSEGARSE LA LLÈNGUA. fr. Contenir-se de parlar callant ab v'olència lo que 's tenia ganas de dir. *Morderse la lengua.* Linguam frænare.

NO TENIR PELS EN LA LLÈNGUA. fr. met. Dir sense reparo lo que se sent. *No tener pelos, ó polilla, ó pepita en la lengua; no morderse los labios.* Apretè, liberè, audacter loqui.

NO TENIR SINÓ LLÈNGUA. fr. ab que 's denota que algú fá 'l valent sols de paraula, ó parla lo que no ha de executar. *Ser todo jarabe de pico.* Blaterare.

PASSAR Á HU PER LLÈNGUA. loc. ant. Mal parlar de algú. *PASSAR PER LLÈNGUAS.*

PASSAR PER LLÈNGUAS. fr. met. Murmurar. *Poner lengua á alguno; traerle en boca ó en lenguas.* Detractio, as.

PÈNDRE LLÈNGUA. fr. met. ant. PÈNDRE LLÈNGUAS.

PÈNDRE LLÈNGUAS. fr. Pèndre veus, informar-se de alguna cosa. *Tomar lengua, voz ó señas.* Ex aliquo percontari.

PÈRDRE Á ALGÚ LA LLÈNGUA. fr. Venir dany per parlar. *Perder el pico.* Loquacitate sibi ipsi nocere.

QUANT PARLO LA LLÈNGUA MANEJO. ref. ab que s'expresa aquell que sabent s'èr cert lo que diu, li volen refutar ó desmentir. *Cuando los mudos hablan, licencia tienen de Dios.* Scio quid dicam.

QUI LLÈNGUA HA Á ROMA VA, ó **QUI TÉ LLÈNGUA Á ROMA VA.** ref. Denota que 'l qui dubia ó ignora, déu preguntar pera l'acert. *Quien lengua ha, á Roma va.* Viam qui nescit ad mare, oportet amnem querere comitem sibi.

SETZE LLÈNGUAS. Gran enrahonador. *Cien lenguas.* Verbosus.

TENIR ALGUNA COSA AL CAP DE LA LLÈNGUA. fr. Voler recordar y no poder dir alguna cosa. *Tener algo en el pico de la lengua.* Meminisse velle, nec posse dicere. || Saber bè, dir prompte alguna cosa. *Tener algo en el pico de la lengua.* In promptu habere.

TENIR LA LLÈNGUA LLARGA. fr. Dir lo que 's deu-ria callar. *Ser largo ds lengua.* Imprudenter loqui.

TENIR LA LLÈNGUA MASSA LLARGA. fr. met. S'èr atrevit, desvergonyit en lo parlar. *Ser suelto de lengua.* Dissolutum esse.

TENIR LLÈNGUA. fr. met. Se diu del qui tenint culpa ó motiu de callar, encara crida y vol tenir rahó. *Gallear.* Minaciter clamare.

TENIR MOLTA LLÈNGUA. fr. S'èr molt parlador. *Tener mucha lengua.* Loquacem esse.

LLenguado. m. Peix de un peu á peu y mitj de llarch, molt xato, que té 'l llom en un costat, de color pardo, y 'l ventre en l' oposat, de color blanch; dos ulls en un costat del cap y dos llargas aletas que corren de la cua al principi del cap, y l'altre fins al mateix llabi. La carn es molt estimada. *Lengüedo.* Solea, æ. || Lo de superior qualitat per tenir la carn mes molla, sucosa y tendra, es un tant més petit, y de millor gust. *Acedia.* Tænia; æ.

LLenguadoch. m. Província de Fransa. *Languadoc.* Gallia gotica.

LLenguatge. m. IDIOMA. || L' estil y modo de parlar de cada hu. *Lenguaje, estilo.* Glossa, æ. || En lo moral las senyals mudas y que donan á entèndrer alguna cosa, com: lo LLenguatge dels ulls es molt expressiu. *Lenguaje.* Signum, i.

LLengüeta. f. d. *Lengüecilla, lengüeta.* Lingula, æ. || GARGAMELLÓ. || Lo fi ó piu de la balansa. *Lengüeta, lengua, fiel.* Libramentum, i. || Instrument de acer posat en l'ingeni, de que usan los llibreters pera retallar lo paper. *Lengüeta.* Ferrea lingua. || mús. Planxeta de me'all, etc. movable que solen tenir los instruments de vent. *Lengüeta, pipa.* Lingula, æ. || Espècie de barrina que'ls cadi-rayres y fusters acomoda al mànech del belabar-quí pera fèr lo forat á sòn gust. *Lengüeta.* Terebræ genus. || Ferret que en l'ham, àncora, etc. impedeix la eixida de ahont s'introdueix. *Lengüeta.* Uncus, i. || arq. Motllura en figura de llengua. *Lengüeta.* Lingua, æ.

LLengüeteria. f. Conjunt dels registres

del orga que tenen llengüeta. *Lengüeteria*. Organorum canonum series.

LLENGUT, DA. adj. Qui parla molt, *Hablador, charlatan, lenguaz, lenguaraz*. Garrulus. || DESLLENGUAT.

LLENS. m. Tela de lli ó cánem. *Lienzo*. Lin-teum, ei. || Cortina de la muralla, que es lo tros entre baluart y baluart. *Cortina, lienzo*. Muralis cortina. || L' enfront de algun edifici y qualsevol paret de un ángul á altre. *Lienzo*. Pariet disten-tus.

LLENS BLANQUEJAT. *Lienzo curado*. Tela dealbata.

LLENS CRU. Lo que no está blanquejat. *Lienzo crudo*. Tela lintea cruda.

LLENSA. f. Cordill pera pujar recta una pa-ret. *Tendel*. Ad dirigendos parietes funiculus.

LLENSOL. m. Llenç que serveix en lo llit pera abrich immediat al cos. *Sábana*. Sindon, inis.

LLENSOL REAL. mil. Màquina bel-licosa, elevada sobre fustas de vuyt peus de altura, deu de ampla, setze de llarch, ab cubierta de vigas atravessadas y de vimets pels costats, davall de la qual anavan cuberts los soldats á desbaratar las murallas ene-migas. *Mantelete, galeria*. Vineæ, æ.

AGAFARSELI Á ALGÚ 'L LLENSOL EN LAS ANCAS. fr. Tenir pèresa de llevarse. *Pegársele á alguno las sábanas*. Ob pigritiam lecto teneri, delinire.

CUBRIR AB LLENSOLS. fr. Posarlos demunt de algu-na cosa ó embolicarla ab ells pera taparla. *Ensa-banar*. Sindone involvere, tegere.

PÈNDRE LOS LLENSOLS. fr. fam. Deixar sens ells al qui 'ls tenia. *Desensabanar*. Sindone aliquem nudare.

LLENSOLET. m. d. *Sabanilla*. Parva sindon.

LLENTIA Y LLENTILLA. f. Planta ben cone-guda per sòn fruyt, un llegum de color pardo, pe-tit, xato, rodó convexo per las dos caras. *Lenteja*. Lens, tis. || Taca en la cara dita així per la figura. *Peca, lunar*. Lentigo, inis.

LLENTIA DE AYGUA. Herba que 's cria en las ay-guas estancadas, de fullas com lo fruyt de la llen-tia y de sa part inferior penja una arrel sumergi-da en la aygua. *Lenteja aquática ó de agua ó de laguna*. Palustris lens, lenticula.

LLENTIJA. f. ter. LLENTIA.

LLENTIÓS Y LLENTILLÓS, A. adj. Qui es-tá clapat de llentias. *Pecoso*. Lentiginosus, lenticu-losus, lenticulatus.

LLENTISCH. m. ant. MATA. || y

LLENTRISCEL. m. ant. Arbre molt comú en Espanya que fá las fullas compostas de quatre pa-rells de fulletas que ixen de dos en dos una davant de altra, agafadas á un tronquet comú. Produheix flors mascles y femellas sobre de una mateixa branca, y aques'as donan un fruyt un xich carnós que enclou un pinyol ovalat y negre quant es ma-dur. *Lentisco, mata*. Lentiscus, i.

LLENY. m. ant. LENY.

LLENYA. f. Fusta pera cremar. *Leña*. Lignum,

i. || exp. fam. que usan los noys pera instar á algué que pegue á altre. *Palo*. Fustis.

AFEGIR LLENYA AL FOCH. fr. met. Fomentar las dis-córdias. *Echar, poner leña al fuego; añadir fuego al fuego*. Ignem igni addere.

DE TOTA LLENYA FA FEIX. ref. Repren la codícia del qui tot ho arreplega, per poch que valga. *Salga pez ó salga rana á la capacha*. Omnia colligit.

DONAR LLENYA. fr. met. fam. Pegar. *Cargar de leña*. Fustigo, as.

ESTELLAR LLENYA. fr. Partir los tions en várias estellas. *Partir leña*. Ligna scindere.

TIRAR LLENYA AL FOCH. fr. met. AFEGIR LLENYA AL FOCH.

LLENYADER. m. Qui fá llenya. *Leñador*. Lignarius, ii. || Qui ven ó proveheix de llenya. *Leñero*. Lignarius, ii.

LLENYADOR. m. LLENYADER.

LLENYAM. m. Conjunt de fustas. *Maderaje, maderámen, maderada*. Lignorum copia.

LLENYATER. m. LLENYADER.

LLENYER. m. Lloch ahont se posa la llenya. *Leñero, leñera*. Lignaria cella, apotheca.

LLENYÓS, A. adj. S' aplica á la part dels ar-bres dita fusta. *Leñoso*. Ligneus.

LLEÓ. n. p. de homé. *Leon*. Leo, nis. || Fe-ra natural del África de color entre groch y roig, de tres á quatre peus de alsària y set ó vuyt de llarch, lo cap gros, las dents y ungles molt forlas, la cua llarga cubierta de pel curt y termi-nada per un floch de cerdas, lo mascle 's distin-geix per una llarga metxa que li cubreix la nuca y 'l coll; es lo més fort dels quadrúpedos dels quals s' alimenta, y no acomet als homes sinó á falta de animals; es generós, regoneix los beneficis y 's doma fàcilment. *Leon*. Leo, nis. || Signe boreal lo quint del zodíach. *Leon*. Leo, nis. || met. Persona iracunda, fera. *Leon*. Sævus. || FOCA.

BRAMAR LO LLEÓ. fr. *Rugir*. Rugio, is.

POSARSE COM UN LLEÓ. fr. Resistir ab molt em-penyo y enfado, irritarse molt. *Ponerse como un leon*. Valdè irasci.

LLEONA. f. Femella del lleó. *Leona*. Leæna, æ y lea, æ, los poetas.

FÉR VÈURER LA LLEONA. fr. Se pondera la resis-tència en créurer lo molt difícil é impossible. *Clavársela á uno en la frente*. Credat judæus Apella.

LLEONART. n. p. de home. *Leonardo*. Leonar-dus, i.

LLEONER. m. Qui cuyda dels lleons. *Leonero*. Leonum custos.

LLEONERA. f. Gàbia de lleons. *Leonera, lago de leones*. Lacus leonum.

LLEONÉS, A. adj. Natural de Leon. *Leonés*. Le-gionensis.

LLEONET. m. d. *Leoncillo, ico, ito*. Leunculus, i.

LLEONÍ, NA. adj. Propi ó pertanyent al lleó. *Leonino*. Leoninus. || S' aplica á las companyias y contractes en que todas las ganancias són perá un

sócio y todas las pérdidas para un altre, ó para un sócio part de la ganancia y ninguna en la pérdida ó bèn al revés. *Leonino*. Leoninus. || Se diu del vers llatí en que la final es consonant ab són mitj. *Leonino*. Leoninus.

LLEOPARDO. m. Quadrúpedo de África y Assia rogench, ab clapas negras y rodonas, lo cap semblant al de un gat, dents y ungles molt fortas, uns lo fan fill de pardo y lleona, altres de lleó y pantera. Es cruel y sanguinari. *Leopardo*. Ceopardus, i.

LLEPACRESTAS. m. Qui va adulant ab summissió á altre per lo que espera de ell. *Lamedor*. Assentator, is.

LLEPADA. f. Fregada ab la llengua. *Lengüetada*, *lengüerada*. Linctus, us. || Acte de llepar. *Lamedura*, *lameretada*. Linctus, us.

LLEPADOR, A. m. y f. Qui llepa. *Lamedor*. Lambens.

LLEPADUM. m. y

LLEPADURA. f. Such com aixerop. *Lamedor*, *eclegma*. Linctus, i. || met. ATRACTIU, AFALACH.

LLEPAFILS. adj. ESCRUPULÓS.

LLEPALLOSA. f. Aucell gros com la calandria, de color pardo ab várias clapas per tot lo cos. Té 'ls peus curts y 'ls dits com los del lloro. Es molt gras y vola poch; posat en la ma tors lo coll. *Torcecuello*. Torquilla, æ.

LLEPAMENT. m. ant. LLEPADA. 1. || ant. met. ATRACTIU, AFALACH.

LLEPAPEDRAS. m. Peix. LLAMPREA.

LLEPAPLATS. m. Glotó, lleminer. *Lameplatos*. Catillo, nis.

LLEPAR. v. a. Passar lleugerament la llengua per alguna cosa. *Lamer*. Linguo, is. || met. Atràuer, afalagar. *Popar*. Palpo, as. || met. Fregar lleugerament una cosa en las altras. *Rozar*. Leviter tangere.

ALGUNS SE N'ENTRAN LLEPANT Y SE N'IXAN MOSSEGANT. ref. que manifesta que 'ls qui van averiguant lo que no 'ls convé, acostuman descobrir lo que no voldrian. *Escarbó el gallo, y descubrió el cuchillo que le mató*. Incidit in cultrum scalpit dum stercora gallus.

QUI LLEPA MÉS QUE NO SÓL, Ó 'T TÉ DE MENESTER Ó TRAHIRTE VÓL. ref. Denota la precaució que debem tenir ab los aduladors. *Quien te hace fiestas que no suele hacer, ó te quiere engañar ó te ha de menester*. Ab assentatoribus semper cave.

LLEPASSA. f. PANISSOLA. || BARDANA. || LLISTÓ.

LLEPAT, DA. p. p. *Lamido*. Linctus.

LLEPISSÓS, A. adj. LLAPISSÓS, VISCÓS.

LLEPISSOSITAT. f. VISCOSITAT.

LLEPÓ. m. ant. LLACH, LLÒT.

LLÉPOL. adj. lleminer. *Gloton*, *goloso*, *Liguritor*. || met. DESHONEST.

LLEPOLEJAR. v. a. Gormandear, buscar llepulerias. *Golosinear*, *golosinar*, *golosmear*, *golusmear*, *golosear*. Ligurio, is.

LLEPOLERIA Y LLEPOLIA. f. Menjar deli-

cat. *Golosina*. Cupedia, orum. || *Apetit*, *costum*, *propensió á menjars delicats*. *Golosina*, *golosia*. Liguritio, nis.

LLEPOLOSAMENT. adv. m. Ab llemineria. *Golosamente*. Gulosè.

LLEPRA. f. LEpra.

LLEPRÓS, A. adj. LEPRÓS.

LLESCA. f. Tallada de cap á cap del pa *Rebanada*. Plagula, æ. || TALLADA.

LLESCAR. v. a. Fèr llescas. *Rebanar*. In plagulas, in offellas secare.

LLESCAT, DA. p. p. *Rebanado*. In plagulas secatus, abscissus.

LLESQUETA. f. d. *Rebanadilla*, *ica*, *ita*. Leve, exile segmentum.

LLEST, A. adj. Actiu, diligent, escarrabillat, estordit, expedit. *Listo*. Accuratus. || Acabat, conclós. *Despachado*, *acabado*, *concluido*. Absolutus. || S' aplica á la fusta recta. *Dócil*. Mollis. || Expedit en la execució de las cosas. *Expedito*, *despachado*, *liberal*. Celer.

ANAR LLEST. fr. Anar diligent. *Andar listo*. Festino, as.

LLESTA. f. ant. TRIA.

LLESTAMENT. adv. m. Ab llestesa. *Listamente*, *prontamente*, *velozmente*. Celeriter. || Estordidament, ab vivesa. *Agilmente*, *determinadamente*, *libremente*. Alacriter, promptè, expeditè.

LLESTAR. v. a. ant. TRIAR.

LLESTAT, DA. v. a. ant. TRIAT.

LLESTESA. f. y

LLESTITUD. f. ant. Estordiment, vivesa. *Actividad*, *gallardia*. Alacritas, atis. || Promptitud, velocitat, lleugeresa. *Presteza*, *prontitud*, *velocidad*, *prisa*. Celeritas atis.

LLET. f. Licor blanch molt substanciós que prepara la naturalesa en los pits de las mares para aliment dels fills. *Leche*. Lac, tis. || Licor de algunas plantas ó llavors semblant á la llet. *Leche*. Humor lacti similis. || Lo such blanch qu's tráu de algunas llavors picantillas, com de las ametillas, llavors de meló de carabassa, etc. *Leche Succus lacti similis*.

|| Nom que ab la preposició DE y alguns noms de femellas de animals vivíparos, significa que las tals femellas se tenen per aprofitarse de la seva llet. *De leche*. Lactifer. || met. La primera ensenyansa que's dona á algú. *Leche*. Lac doctrinæ.

LLET DE AMETLLAS. Such blanch que's fá ab ellas. *Leche de almendras*. Succus ex amigdalis pistis.

LLET DE GALLINA. Herba que's cria entre's sembrats de flors verdosas per fora y blancas per dins. *Leche de gallina ó de pájaro*. Ornithogalum, i.

LLET DELS VELLs. fam. Vi. *Leche de los viejos*. Vinum, i.

LLBT DE POLLA. AMETLLAT.

LLET DE TERRA. Terra molt suau, blanca y absorbent, que constituheix la base de la sal de figuera, y es un purgant actiu. *Leche de tierra*; *magnesia*. Magnesia, æ.

LLET PRIMERA. CALOSTRE.

LLET VIRGINAL. Licor blanch pera hermostrar la cara. *Leche virginal.* Virginalé lac.

DE **LLET.** Dit del animal que mama. *Lechal*; animal de *leche*. Lactens.

LA **LLET IX DELS MOSSOS, NO DELS OSSOS.** ref. Denota que pera tenir llet las donas que crian, han de menjar bè. *La leche sale del hueso, no del hueso.* Cibus, non os producit lac.

MAMARHO AB LA LLET. fr. met. Apèndrer alguna cosa desde criatura. *Mamarlo en la leche.* A primis cunabulis.

NO MORIR DE LLET DE AMETLLAS. fr. fam. Morir violentament: y així 's diu per to de amènassa ó de pronòstich. *No morir vestido.* Extrà lectum mori.

VENIR LA LLET ALS LLABIS Ó ALS MORROS. loc. fam. Tenir poca experiència. *Estar con la leche en los labios.* Inexpertum, in primordiis esse.

LLETADA. f. Los menuts de alguns animals. *Lehecillas.* Lactes, ium.

LLETANIA. f. Súplicas que's fan á Dèu invocant á Maria santíssima y als Sants per orde de sos noms. *Letania.* Litanía, æ. || met. fam. Tirallonga, llista de molts coses. *Letania, retahila.* Longa rerum series. || pl. Professors que's fan ans de la Ascensió en que's canta la lletania dels sants. *Letanias mayores.* Litaníæ, arum.

LLETANIA DE LA MARE DE DÈU. Deprecació que se li fá per sos elogis y atributs. *Letania lauretana* ó de la *Virgen.* Litanía lauretana.

LLITARGIA. f. ant. LETARGIA.

LLETER, A. adj. Se diu dels animals que manan. *Lechal, lechar, lechazo.* Lactens, tis. || Qui ven llet. *Lechero.* Lactis venditor. || anat. S' aplica als conductos per ahont passa la llet fins á arribar al mugró. *Lactifero.* Lactifer.

LLETERA. f. Herba que té 'l such semblant á la llet. *Lechetrezna, yerba de la leche, titimalo.* Lactaria, æ. || Se diu de la mare que té molta llet. *Lechar, lechera.* Lactis abundans.

LLETERA DE ESTANY. Planta ramosa, espècie de eufòrbia que's cria en los ayguamolls. *Ésula.* Palustre emphorbium.

LLETEROLA. f. Espècie de pellerina ó membrana blanca que venen los carnícers, y es lo teixit dels muscles del coll dels animals. *Músculos del cuello.* Musculosus collaris, flexibilis, intextus.

LLETG, JA. adj. Disforme, desagradable á la vista. *Feo.* Fædus. || Desproporcionat, faltat de simetria. *Feo.* Fædus. || Llorós, mal format. *Feo.* Monstruosus. || met. Dishonest, indecent. *Feo, torpe.* Turpis, inhonestus.

LLETGESA. f. Desproporció, deformitat, falta de arreglo y simetria. *Fealdad, feeza.* Turpitudinis. || DESHONESTEDAT.

LLETGET, A. adj. d. *Algo feo.* Turpiculus.

LLETÓ, NA. adj. Matxo ó mula que mama ó poch temps que está desmamada. *Lechal, lechar, lechazo.* Lactens. || Aquella part dels peixos mascles

en que's conté una substància com llet. *Lehecillas.* Piscis lactea pulpa. || Las glándulas que tenen en lo coll los caps de bestiar. *Lehecicas, illas.* Glandulæ, arum.

LLETÓS, A. adj. S' aplica á las plantas y fruyts que tenen un such blanch que sembla llet. *Lechoso.* Lacteus.

LLETOVARIS. m. pl. ELECTUARI. || m. MEDICINAS.

LLETRA. f. Nota ó caràcter que junt ab altres forma vocables. *Letra.* Littera, æ. || Lo so de cada un dels caràcters del alfabet. *Letra.* Littera, æ. || La forma particular de escriptura de cada hu, de cada nació y estudi. *Letra, manos.* Littera, æ. || Lo sentit gramatical de una frase, sentència ó discurs. *Letra.* Obvius verborum sensus. || mús. Composició en vers que's fá pera cantar. *Letra.* Metrica compositio ad cantum. || mús. Las expresions ajustadas á las notas pera cantarse. *Letra.* Versus, charmen cantui accommodatum. || Instrument de plom mesclat ab antimoni ab una lletra á la punta pera estampar. *Letra.* Typus, i. || La veu ó paraula que explica 'l cos de una empresa. *Letra, lema.* Inscriptio, nis. || ant. CARTA. || Llibransa que's remet á pagar de una part á altra. *Letra, ó letra de cambio.* Syngraphum nummularium. || CARTELL. || pl. Ciències y erudició. *Letras.* Littera, litterarum studia. || Ordè, despaig ó provisió. *Letras.* Litteræ, arum, rescriptum, i.

LLETRA BASTARDA Ó CURSIVA. La de estampa semblant á la de ma, que está inclinada. *Letra bastarda, bastardilla, cursiva, aldina.* Italici characteres.

LLETRA CANINA. La r per la forsa ab que's pronuncia. *Letra canina.* Canina littera.

LLETRA COMPACTA Ó ESPESA. La que está molt ajustada y té 'l pal curt perque càbia molta matèria en poch espay. *Letra compacta, metida.* Pressa, infarta littera.

LLETRA CONSONANT. La que no pòt pronunciarse sense l' auxili de una vocal. *Letra consonante.* Littera consonans.

LLETRA DE DOS PENTS. Entre estampers las majúsculas que són doble més grossas del caràcter á que corresponen. *Titular.* Titularis.

LLETRA DE ESTIMACIÓ. *Letra de estimacion.* Æstimationis littera.

LLETRA DE MA. La que's fá ab la ploma. *Letra de mano.* Manu scripta littera.

LLETRA DE MOTLLO, DE IMPREMTA Ó DE ESTAMPA. La impresa. *Letra de molde.* Typis mandata littera.

LLETRA DOMINICAL. En lo cómputo eclesiàstich una de las set primeras del abecedari ab que s' assenyalan los set dias de la setmana, y cada any es la que correspon al primer dia de ell. *Letra dominical.* Littera dominicalis.

LLETRA FLOREJADA Ó FLORIDA. La majúscula ab adornos. *Letra florida.* Littera capitalis ornata.

LLETRA GRASSA. La que té 'l pal gruixut. *Letra de palo gordo.* Littera, æ.

LLETRA LÍQUIDA. gram. La que algunas vegadas pert lo so. *Letra líquida.* Littera líquida.

LLETRA LLIGADA. La que está unida per medi dels perfils. *Letra tirada.* Iternectæ litteræ.

LLETRA MAJÚSCULA. La capital grossa que serveix pera escriur los noms propis y pera comensar capítol, clàusula, etc. *Letra mayúscula.* Capitalis, initialis littera.

LLETRA MENUDA. met. Sagacitat, astúcia. *Letra menuda, sabiondez.* Calliditas, atis.

LLETRA MINÚSCULA. La petita y regular en contraposició de la majúscula. *Letra minúscula.* Littera minuscula.

LLETRA MONITÓRIA. Carta en que s' avisa alguna cosa. *Letra monitoria.* Littera monitoria.

LLETRA MUDA. La consonant que no necessita vocal ántes pera pronunciarse. *Letra muda.* Littera muta. || En francès s' aplica á las lletras aspiradas ó que quasi no's percebeixen. *Muda.* Muta littera.

LLETRA NUMERAL. Las que servian als romans en lloch de xifras. *Letra numeral.* Littera numeralis.

LLETRA OBERTA. Lo crèdit á favor de algú sense limitació de quantitat. *Letra abierta.* Illimitatum syngraphum.

LLETRA PELADA. La igual y neta sense rasgos. *Letra pelada.* Scriptura inornata.

LLETRA PER LLETRA. m. adv. Paraula per paraula. *Letra por letra.* De verbo ad verbum.

LLETRA VOCAL. Cada una de aquellas que totes solas forman síl·laba. *Letra vocal.* Littera vocalis.

LLETRAS CITATÓRIES. Despaig ab que's cita. *Carta de emplazamiento.* Citatoria, dica.

LLETRAS DIVINAS Ó SAGRADAS. La Sagrada Escritura. *Letras divinas.* Sacræ litteræ.

LLETRAS HUMANAS. ter. HUMANITATS.

LLETRAS PATENTS. Las que's despatxan ab lo sello principal del soberà. *Letras patentes.* Diploma, atis.

LLETRAS REALS. *Letras reales.* Regiæ litteræ.

LLETRAS REMISSÓRIES. for. Lo despaig que s' envia de un jutge á altre. *Letras remissorias.* Litteræ remissoriæ.

ACCEPTAR LLETRAS DE CAMBI. fr. com. Regonéixer la lligitimitat de ellas y carregar ab la obligació de pagarlas. *Aceptar letras de cambio.* Mensaria syngrapha in se suscipere solvenda.

Á LA LLETRA. m. adv. AL PEU DE LA LLETRA.

Á LLETRA VISTA. m. adv. Luego que's presenta la letra de cambi. *Á letra vista.* Statim.

ENSENYAR DE LLETRA. fr. Ensenyar de llegir. *Enseñar las primeras letras, la primera educacion.* Aliquem docere litteras.

PRIMERAS LLETRAS. La doctrina é instrucció de llegir y escriur. *Primera educacion; primeras letras.* Prima litterarum rudimenta.

PROTESTAR LLETRAS. fr. Requirit en presència de notàri al qui no vol pagar las lletras de cambi, á fi de recobrar l' import de ellas, y 'ls dany que's causen del qui las ha donadas. *Protestar letras.* Syngrapham inumulariam reclamare.

SABER DE LLETRA. fr. Saber de llegir. *Saber leer.* Legere scire.

SABER MOLT LLETRA. fr. Sér molt instruit. *Ser muy leido.* Litteratum esse.

SENYALAR LAS LLETRAS. fr. Anarlas tocant ab una palla ó cosa semblant pera distingir las unas de las otras, com solen ferho 'ls mestres pera comensarlas á ensenyar á las criaturas. *Señalar las letras.* Stilo litteras signare.

TENIR LLETRA Ó MOLT LLETRA MENUDA. fr. Sér molt sagàs ó advertit, *Saber, tener mucha letra; saber mucho latin.* Callidissimum esse.

TENIR LAS LLETRAS GROSSAS Ó MOLT GROSSAS. fr. met. Sér molt ignorant. *Tener las letras gordas.* Rudi, pinguique Minerva esse.

LLETRASSA. f. aum. *Letron.* Grandior littera.

LLETRAT. m. Docte. *Letrado.* Litteratus, i. || ADVOCAT, LLEGISTA.

LLETREJAR. v. a. ant. CONFEGIR.

LLETREIRO. m. Rétol. *Letrero.* Inscriptio, nis.

LLETRETA. f. d. *Letrilla.* Minutulo littera.

LLETROT. m. fam. LLETRAT. || adj. Lo qui presum de sabi y parla molt sense fonament. *Letrado.* Eruditulus insolens.

LLETUGA. f. Mota de enciam. *Lechugá.* Lactuca, æ.

LLETUGUETA. f. d. *Lechuguilla.* Lactucula, æ.

LLEU. etc. v. imp. ant. ter. VAGAR.

LLEUDA. f. Tribut molt antic en Catalunya especialment lo que's paga per las mercaderias. *Lezda.* Vectigal rerum venalium generale.

LLEUDA REAL Ó MITJANA. Dret que percibian diferents particulars així á la entrada com á la sortida de certes mercaderias. *Lezda real ó mediana.* Regium vectigal, is.

LLEUDATARI Y LLEUDER. m. Cobrador de lleuda. *Lezdaro.* Vectigalis cujusdam exactor.

LLEUGA. f. LLÉUGA.

LLEUGER, A. adj. De poch pes. *Lijero.* Levis. || Agil, prompte, velós. *Lijero.* Actuarius. || De poca importància. *Lijero.* Levis. || met. Inconstant, variable. *Lijero.* Volaticus.

Á LA LLEUGERA. m. adv. Sens aparato, ab ménos comoditat y companyia de la que correspon. *Á la lijera.* Expedito agmine.

CRÉURER DE LLEUGER. fr. Créurer fàcilment. *Creer de lijero.* Leviter credere.

LLEUGERAMENT. adv. m. Acceleradament. *Lijeramente.* Celeriter. || Suaument, sense vehemència. *Lijeramente.* Leviter. || Per damunt, superficialment. *Lijeramente, por encima, de paso.* Levite. || Sense reflexió, temeràriament. *Lijeramente.* Leviter.

LLEUGERESA. f. Qualitat de lleuger. *Lijereza.* Levitas, atis. || Prestesa, agilitat. *Ligereza.* Velocitas, atis. || met. Inconstància. *Lijereza.* Infirmitas, atis. || Falta de reflexió. *Lijereza.* Temeritas, atis.

LLEUGERESA DE MANS. Habilitat pera fèr ab expedició y primor alguna cosa rara. *Sutileza de manos.*

Dexteritas, atis. || La habilitat del lladregot. *Sutileza de manos*. Agilitas, atis.

LLEUGERET, A. adj. d. *Lijerillo*. Leviusculus.

LLEUGERÍSSIM, A. adj. sup. *Lijerísimo*. Velocissimus.

LLEUMENT. adv. m. ant. LLEUGERAMENT.

LLEURA. (TENIR) ter. y

LLEURER. v. n. *Tener tiempo, tener vagar, ocasion*, etc. Vacare.

LLEUS. m. pl. ant. FREIXURA. || adj. ant. LLEUGER.

LLEVA. f. LLEBA, FALLEBA. || Recluta de gent de guerra. *Leva*. Delectus, us.

FÉR LLEVAS. fr. Convocar gent pera la guerra. *Hacer levás; levantar tropas*. Homines conducere; delectum facere.

LLEVADA (FÉR) fr. PUJAR, MUNTAR.

LLEVADÍS, SA. adj. Dit del pont que s'alsa ó de cosa que's pót llevar. *Levadizo*. Versatilis.

CASTELL LLEVADÍS. Aparalo de guerra consistent en un castell de fusta, cubert de cuyro y tant alt com las murallas, á las que estava destinat á acostarse y combátrer, asaltanlas per medi de un pont, quant era arribada la hora, pels soldats que 'l guarnian. *Castillo portátil*. Versatilis turris.

LLEVADORA. f. y

LLEVANERA. f. ant. Dona que per ofici assisteix als parts. *Comadre, comadrona, matrona, partera*. Obstetrix, assestrix, icis.

LLEVANS. m. pl. CLAMÁSTECHS.

LLEVANT. m. La part del horisont per ahont surt lo sol. *Levante*. Oriens, tis. || Lo vent que ve de llevant. *Levante, euro, solano, volturno*. Eurus, i.

LLEVANT DE TAULA. POSTRES.

LLEVANTÍ, NA. adj. Lo natural y pertanyent á llevant. *Levantino, levantisco*. Orientalis.

LLEVAR. v. a. Usurpar, despossehir. *Quitar*. Aufero, ers. || Tallar algun membre del cos. *Crotar, quitar, amputar, mutilar*. Amputo, as. || PERJUDICAR. || Privar, impedir, destorbar, com: LLEVAR la gana, 'l dormir, etc. *Quitar*. Privo, as. || Prohibir, vedar. *Quitar*. Prohibeo, es. || Péndrer una cosa de entre altrás ó del lloch en que estava. *Quitar*. Adimo, is. || Desvanéixer. *Quitar*. Minuo, is. || Desempenyar, com: LLEVAR un cens, un tribut. *Redimir, quitar*. Redimo, is. || Lliurar, com: jo us LLEVARÉ totas las sospitas. *Quitar*. Evello, is. || Derogar, abrogar alguna lley, senténcia, tribut. *Quitar*. Derogo, as. || Suprimir algun empleó ú ofici. *Quitar*. Funditus tollere. || Assistir la llevadora als parts. *Partear*. Obstetrico, as. || Produhir fruyt. *Dar, rendir fruto*. Produco, fructum ferre. || Dit del pa, estufarse ó posarse en bon estat per medi de la fermentació. *Venirse*. Fermentatione perfici. || Ajudar á algú á eixir del llit vestintlo y componentlo, com se fá ab las criaturas. *Levantar*. É lecto tollere. || ant. ALSAR. || ant. RENTAR. || ant. TRÁURER. || ALIVIAR.

LLEVAR AYGUA. fr. ant. náut. *Hacer aguada*. Aquarere.

LLEVAR DEL MITJ. fr. Matar. *Quitar del medio*. É medio tollere.

LLEVAR LO DORMIR. fr. Fér estar ansiós. *Quitar e sueño*. Solicitudinem inducere.

LLEVAR REM ADÉS. fr. náut. ant. *Meter remo de intento*. Mittere remum consultò.

AIXÓ NO LLEVA. exp. Aixó no impedeix. *Eso no quita, eso no impide que*. Non obstat quin.

FÉR LLEVAR. fr. Fér aixecar del llit. *Hacer levantar de la cama*. Aliquem excitare.

LLEVAR VOLTA Á LAS PALOMERAS loc. náut. ant. *Romper los juncos á las velas, desaferrar*. Nave molvere.

LLEVARSE. v. r. Eixir del llit. *Levantarse*. Lectum relinquere. || met. Recobrar, convaléixer de alguna malaltia. *Levantarse*. Convaleo, es. || ant. AIXECARSE. || Apartarse. *Quitarse, apartarse*. Abscedo, is. || Fermentar la pasta. *Venirse*. Fermentesco, is.

LLEVARSE DEMATÍ. fr. met. Eixir del llit á la matinata. *Madrugar, matinear*. Primo mane è lecto surgere. || met. Apressurarse, anticiparse en la execució de alguna cosa. *Madrugar*. Prævenio, is.

LLEVARSE MÉS DEMATÍ. fr. met. Anticiparse més que un altre. *Madrugar mas*. Præripere, antevertere.

LLEVASSI. m. ter. AYGUAT, DABASSALL.

LLEVAT, DA. p. p. *Quitado levantado*. Ablatus. || m. Creixent, porció de pasta agra que fá fermentar la pasterada. *Levadura, fermento*. Fermentum, i. || La pporció que's reserva pera mesclar ab la pasterada següent. *Recentadura*. Fermentum, i. || La porció de pasta que's barreja ab la nova pera fér pa. *Fermento*. Fermentum, i.

LLEVAT DE AIXÓ. A més de aixó. *A mas de eso, fuera de eso*. Prætereà.

POSAR LLEVAT. fr. Mesclarlo ab la pasta. *Recentar*. Fermento farinam imbuere. || met. Disposar ó preparar alguna cosa pera algun fi. *Perdigar*. Præparare, dispono, is.

TORNARSE AGRE 'L LLEVAT. fr. Corrómpreirse fins al punt de fér fils. *Ahilarse la levadura*. Acesco, is.

SENYERA LLEVADA. loc. ant. *Bandera flotante, desplegada, alzada ó enarbolada*. Explicatum vexillum.

LLEVETG m. LLEVEIG.

LLEY. f. Edicte, diploma, pragmática, patent. *Ley*. Lex, egis. || Dret que's té á alguna cosa. *Ley*. Lex, egis. || Estatut que mana ó prohibeix alguna cosa arreglat al dret y rahó natural. *Ley*. Lex, egis. || Regla, orde. *Ley*. Fœdus, eris. || Fidelitat, amor. *Ley*. Amor, is. || La qualitat, pes ó mesura dels géneros. *Ley*. Lex, egis. || Estatut, condició de algun acte particular ó junta. *Ley*. Pactum, i. || Qualitat deguda en los metalls y moneda després de la mescla permesa. *Ley*. Lex, egis. || ter. Sort, mena, classe, espècie. *Casta, raza*. Genus, eris. || pl. Lo cos del dret civil. *Leyes*. Leges, um. || Lo

manament de qualsevol superior. *Ley*. Mandatum, i.

LLEY CIVIL. La que imposa 'l príncep en orde al govern públich. *Ley civil*. Lex civilis.

LLEY DE DÉU. Lo que 'ns mana Déu per las santas Escripturas ó tradició apostólica. *Ley de Dios*. Lex divina.

LLEY DE GRÀCIA, EVANGÉLICA Ó NOVA. La que Jesucrist establí y 'ns deixá en l' Evangeli. *Ley de gracia, evangélica, nueva ó cristiana*. Lex evangelica.

LLEY DE LA TRAMPA. Embusteria, engany. *Ley de la trampa*. Fraus, dis.

LLEY DEL EMBUT. La arbitrarietat ab que una mateixa rahó s' aplica á cassos contraris segons convé. *La ley del embudo*. Arbitraria legis applicatio.

LLEY ECCLESIASTICA. La que imposa 'l Papa ó algun jutge sèn. *Ley eclesiástica*. Lex ecclesiastica.

LLEY ESCRITA. Los preceptes que escrigué Déu ab són dit en las taulas que doná á Moysés en la montanya de Sinai. *Ley escrita*. Scripta lex.

LLEY HUMANA. La que s' imposan los homes. *Ley humana*. Lex humana.

LLEY NATURAL Ó ETERNA. Lo dictámen de la rahó que prescriu lo que ha de fèr ó admétrer. *Ley natural ó eterna*. Naturalis, æterna lex.

LLEY VELLA Ó DE MOYSÉS. Los preceptes y cerimónias que Déu doná per medi de Moysés als jueus. *Ley vieja ó de Moisés*. Vetusta vel mosaica lex.

À DRETA LLEY. m. adv. Ab perfecció, segons reglas del art. *A toda ley*. Omnimodò; juxtà legem. || Arreglat á lo que correspon segons justícia. *En justicia*. Recto modo.

À LLEY DE. m. adv. A us y costum de. *A fuer, á fuero de*. More, juxta mos. || loc. que seguida de alguns noms, com caballer, cristiá, home de bè y alguns altres, serveix pera assegurar la veritat de lo que's diu. *A ley de*. Meherculè.

BAIXAR DE LLEY. Se diu del or quant se li dóna ménos quilats, y de la plata quant ménos diners dels que li corresponen segons lley. *Bajar de ley*. Aurum vel argentum alterius metalli admixtione corrumpere.

CARREGAR LA LLEY Ó TOTA LA LLEY Á ALGÚ. fr. met. Tractar ab tot rigor. *Echar la ley ó toda la ley á alguno*. Summo jure cum aliquo agere.

DONAR Ó FÉR LA LLEY. fr. met. Dominar, obligar á algú á lo que's vól. *Dar la ley*. Aliquem ad aliquid cogere. || Servir de modelo. *Dar la ley*. Exemplo esse.

DONAR Ó FÉR LLEYS. fr. LLEGISLAR.

FALTAR Á LA LLEY. fr. Obrar contra lo previngut en ella, ó fent ó deixant de fèr. *Venir contra alguna ley*. Legem infringere.

FALTAT DE LLEY. fr. Dit de la moneda falsa ó que no fá 'l pes que déu. *Feble*. Deficiens.

FETA LA LLEY, FETA LA TRAMPA. fr. fam. ab que's dóna á entènder que la malícia humana fàcilment troba medis y excusas pera aludir un manament

tant bon punt s' ha imposat. *Hecha la ley, hecha la trampa*; ó tras la ley va la trampa. Legis assecla fraus.

TENIR MÉS LLEYS QUE UN BREVIARI. fr. fam. Se diu de aquells que pera tot troban medis de disputar y sempre volen tenir rahó, may las acaban, y á to^t troban resposta y contradicció. *Tener mas leyes que un doctor*. Lingulaca esse, linguacissimus.

VAN LAS LLEYS CONFORME VOLEN LOS REYS. ref. Denota que 'ls poderosos fàcilment las trencan, interpretantlas y acomodantlas á són gust. *Allá van leyes donde quieren reyes, ó do quieren reyes allá van leyes*. Totus ad imperium regis componitur orbis.

LLI.

LLI. m. Planta que 's cria en llocs humils, té la cama prima, rodona, tova, fins á quatre pams de alta; las fullas en lo cap, unas floretas blavas molt vistosas, y serveix pera fèr roba, etc. *Lino*. Linum, i. || Lo fil de dita planta. *Lino*. Filum ex lino; linum, i. || La roba de dit fil. *Lino*. Lineum textum.

AMARAR LO LLI. fr. Posarlo dins de aygua per alguns dias pera que 's coga. *Enriar, cocer*. Macerare, aqua subripere linum.

LO LLI BEN FILAT DÒNA DRAP DOBLAT. ref. literal. *El lino aparado da lienzo doblado*. Linum solerter netum texti plurimum dat.

LLIBANT. m. Corda grossa de espart. *Guinda-leza, maroma*. Rudens, tis.

LLIBANTÓ. m. Llibant prim. *Guindaleta*. Tractorius funis.

LLIBERAL. adj. Generós, franch. *Liberal*. Liberalis. || S' aplica á las arts pròpias del ingeni pera distingirlas de las mecánicas. *Liberal*. Liberalis.

LLIBERAL COM UN CERCA POUS. exp. irón. ab que 's moteja al miserable ó mesqui. *Largo como un pelo de huevo á de rata*. Præparcus, sordidus.

LLIBERALÍSSIM, A. adj. sup. *Liberalísimo*. Munificentissimus.

LLIBERALÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Liberalísimamente*. Munificentissimè.

LLIBERALITAT. f. Llarguesa, generositat. *Liberalidad, largueza*. Munificentia, æ. liberalitas, atis.

LLIBERALMENT. adv. m. Ab generositat. *Liberalmente, generosamente*. Liberaliter.

LLIBERT. m. Esclau á qui s' ha donat llibertat. *Liberto, horro*. Libertus, i. || p. p. *Libertado*. Liberatus. || adj. p. u. LLIBRE.

LLIBERTADOR, A. m. y f. Lo qui lliberta. *Libertador, librador*. Liberator, is.

LLIBERTAR. v. a. Posar en llibertat. *Libertar*. Libero, as. || met. Eximir de algun deute, obligació, etc. *Libertar*. Eximo, is, libero, as.

LLIBERTAT, DA. p. p. *Libertado, librado*. Liberatus. || f. Llibre alvedriu. *Libertad, libre alvedrio*. Libertas, atis. || L' estat del que no está

subjecte á altre. *Libertad*. Libertas, atis. || Prerogativa, privilegi. *Libertad*. Privilegium, ii. || Falta de subjecció, llicència exorbitant. *Libertad*. Licentia, æ. || Facultat de dir ó fèr lo que no s'opose á las lleys. *Libertad*. Libertas, atis. || Familiaritat, franquesa en lo tracte. *Libertad*. Familiaritas, libertas, atis. || Facultat, poder, permís pera fèr alguna cosa. *Libertad*. Cópia, æ. || Diossa venerada pels antichs grechs y romans; se representava ab un xusso ó llansa en una ma y un sombrero ó boneto en la altra. *Libertad*. Libertas, atis. || LLIBERTINATGE. || L' estat de las personas que no s'han subjectat á un altre; així 's diu de algú que no 's casa per no pérdrer la llibertat. *Libertad*. Libertas, atis. || La desenfrenada contravenció á las lleys y bonas custums. *Libertad*. Nimia licentia. || Llicència exorbitant que algú 's pren parlant ú obrant ab desenvoltura. *Libertad*. Licentia, æ. || La independència de las etiquetas. *Libertad*. Licentia, æ. || Esfors y ánimo pera parlar sèns empenyo. *Revolucion*, *soltura*. Animi robur. || Llicència ó permís pera fèr alguna cosa. *Licencia*. Facultas, atis, licentia, æ. || Soltura, desahogo. *Achura*. Licentia, æ, immoderata libertas.

LLIBERTAT DE CONCÈNCIA. Permis de professar qualsevol religió. *Libertad de conciencia*. Cujuslibet religionis libertas.

À SAS LLIBERTATS. m. adv. Sense subjecció, ab tota comoditat. A *sus anchuras*. Liberè.

DEIXAR À SÀS LLIBERTATS. fr. que s' aplica al minyó mal criat que se li ha deixat fèr tot lo que se li ha antoixat. *Consentido*. Nimis indulgenter educatus.

DIR QUATRE LLIBERTATS. fr. met. Insultar ab paraulas. *Decir muchas libertades*. Licentiosis, procacibus verbis aliquem petere.

DONAR LLIBERTAT AL ESCLAU. fr. Ferlo amo de si mateix renunciant al domini que 's tenia damunt de ell. *Manumittir, aforrar, ahorrar*. Servum manumittere.

LA LLIBERTAT ES VIDA. loc. Denota quant apreciable es la llibertat. *El buey suelto bien se lame; la libertad no tiene precio*. Non benè pro toto libertas venditur auro.

PÈNDRE LA LLIBERTAT. fr. Fèr independentment alguna cosa sense demanar la llicència que per obligació ó cortesia 's necessita. *Tomarse la licencia*. Petulanter agere.

LLIBERTÍ, NA. adj. Qui té llibertinatge. *Libertino*. Effraenatus. || Lo qui està molt donat á las cosas del mon. *Profano, roto*. Parcus Deicultor. || Lo qui obra llicenciosament ab escàndol. *Desgarado*. Dissolutus. || m. Lo fill del llibert. *Libertino*. Libertinus, i.

LLIBERTINATGE. m. Modo de viurer llicenciós. *Libertinaje, libertad*. Licentia, æ. || Falta de religió. *Libertinaje*. Impietas, atis.

LLIBRANSA. f. Lletra, orde pera que 's pague la quantitat que expressa. *Libramiento, libranza*. Syngraphus, i.

DONAR LLIBRANSAS. fr. Entregar las ordes de pagar. *Dar libranzas, pagar*. Tesseram numariam dare.

LLIBRAR. v. a. DESLLIURAR. || DONAR LLIBRANSAS. || T. DESLLIURARSE.

LLIBRÁS. m. aum. *Librazo*. Ingens liber.

LLIBRE. adj. Qui té facultat pera obrar ó no obrar; no obligat. *Libre*. Liber. || Qui no es nat esclau. *Libre*. Liber. || Qui 's governa per si mateix ó sèns dependència de altre. *Libre*. Liber. || Qui no està pres. *Libre*. Solutus. || Insubordinat, llicenciós. *Libre*. Licentiosus. || Solt. *Libre*. Vagus. || Poch modest, atrevit, desvergonyit. *Libre*. Audax. || Salvo, sense perill. *Libre*. Incolumis. || S' aplica al vers que no 's subjecta á consonància ni assonància. *Libre*. Lege soluti numeri. || Desembarassat, no impedit. *Libre, franco*. Expeditus. || Innocent. *Libre*. Innoxius. || Exempt, dispensat, privilegiat. *Libre*. Liber. || Solter. *Libre*. Innuptus. || Qui diu ó fá lo que li apar, sense reparar en inconvenients, com: un autor es molt LLIBRE en sos escrits. *Libre*. Audax, licentiosus. || m. Volum, porció de plechs de paper enquadernats. *Libro*. Liber, bri. || Una de las parts en que 's divideixen las obras escritas. *Libro*. Liber, bri. || Obra escrita. *Libro*. Opusculum, i. volumen, inis.

LLIBRE ALVEDRIU. ALVEDRIU.

LLIBRE DE ACTAS Ó VIDAS DE SANTS. Aquell en que antigament las catedrals y monastirs tenian recopiladas las vidas ó fets dels sants. *Legendario*. Sanctorum acta vitasque continens liber.

LLIBRE DE CABALLERIAS. Lo que conté fets ridiculs de cavallers aventurers. *Libro de caballerias*. Facinorum commentitorum liber.

LLIBRE DE CAIXA Ó DE COMPTES. Lo que tenen los mercaders y homes de negocis pera assentar lo que fian, cobran y pagan. *Libro de caja*. Calendarium, ii.

LLIBRE DE COR. Llibre gran regularment ab fulles de pergamí y ab nota pera cantar en lo cor. *Libro de coro*. Liber choro deserviens.

LLIBRE DE DEVOCIONS. DEVOCIONARI.

LLIBRE DE LA LLEY DELS JUHEUS. TORA. 2.

LLIBRE DE LA VIDA. met. Lo decret de la predestinació. *Libro de la vida*. Liber vitæ.

LLIBRE DE ELISSONS. Lo llibre de cor que conté las lliçons de matines. *Leccionario*. Lectionum liber.

LLIBRE DE MA. MANUAL.

LLIBRE DE MEMÒRIA. Lo en que 's nóta lo que convé tenir present. *Libro de memoria, mamotreto, memorial*. Commentarius, ii.

LLIBRE DE MÚSICA. Lo que té escritas las solfas pera tocar y cantar. *Libro de música*. Musicus liber.

LLIBRE DE NOBLESIA. NOBILIARI.

LLIBRE DE ÒBITS. Aquell que tenen en las parròquias pera notar las personas que moren. *Libro mortuario, de fallecimiento*. Liber in quo defunctorum nomina scribuntur.

LLIBRE DE QUARANTA VUYT FULLS. fam. Lo joeh

de cartas. *Libro de las cuarenta y ocho hojas, baraja*. Chartarum depictarum fasciculus.

LLIBRE DE REPARTIMENT. Los registros que manan formar alguns conquistadors, ahont constà la distribució feta á sos conmilitants de las propietats dels vensuts. *Libro de repartimiento*. Liber notans prædiorum partitionem victorum.

LLIBRE DELS TERSOS. L' en que 'l notari dels tersos continuava 'l nom de la persona obligada, la qui llavors passava á serho principalment del Fisch, per lo qual fins havent fét cessió de béns podia sér apremiada ab presó. Continuada en lo llibre tota escritura ab clàusula guarentigia era quant passava á denominarse escritura de Ters. *Libro de los tercios*. Liber sic dictus.

LLIBRE EN DOTZÉ. Aquell en que cada fulla es una dotzena part del full de paper. *Libro en dozavo*. Volumen cujus forma duodecimam chartæ papyraceæ partem æquat.

LLIBRE EN FÓLIO. Aquell en que cada fulla es mitj full de paper. *Libro en folio*. Volumen cujus magnitudo dimidio chartæ æqualis est.

LLIBRE EN OCTAU. Aquell en que cada fulla es la octava part del full de paper. *Libro en octavo*. Volumen cujus singula folia octavam chartæ papyraceæ partem æquant.

LLIBRE EN QUART. Aquell en que cada fulla es la quarta part del full de paper. *Libro en cuarto*. Volumen plagulæ quadrantem æquans magnitudine.

LLIBRE MESTRE. Aquell en que s' apunten las cosas més notables de una comunitat. *Libro maestro*, *libro de becerro*. Commentarius, ii.

LLIBRE TANCAT NO FÁ LLETRAT. ref. Denota que de res serveixen los llibres sinó s' estudian. *Libro cerrado no saca letrado*. Liber ni studeas obstat.

LLIBRE VERT. Aquell en que's notan las particularitats de una comunitat, ciutat, etc. *Libro verde* y també *libro de ayuntamiento* en las ciutats, vilas, etc. Ephemeris, idis. || La persona aficionada á averiguar las noticias que's notan en lo tal llibre. *Libro verde*. Ephemeridum amator vel scriptor.

CAPSAR LOS LLIBRES. fr. Entre llibreters es posar los capsadas. *Cabecear*. Extremas voluminis tenias assuere, firmare.

FIGARSE EN LLIBRES DE CABALLERIA. fr. met. Ficarse algú en lo que no li importa. *Meterse en libros de caballerias*. Alienis negotiis se ingerere.

PARLAR COM UN LLIBRE. loc. Parlar molt seguit y bè. *Hablar como un libro*. Eloquenter loquere.

LLIBREA. f. Uniforme de cotxeros y lacayos. *Librea*. Vestitaria tessera.

TRÀURER Ó POSAR LLIBREA. fr. Férlosla posar en la casa que no la gastavan. *Echar librea*. Induere famulos vestitaria tessera.

LLIBRELL. m. ant. GIBRELL.

LLIBREMENT. m. adv. Francament. *Libremente*. Ingenuè, liberè. || Ab llibertat. *Libremente*. Liberè. || Sense constrenyiment. *Libremente*. Otiosè, liberè. || Atrevidament. *Libremente*. Audacter,

liberè. || Ab desembràs. *Libremente*. Expeditè.

LLIBRER. m. LLIBRETER.

LLIBRERIA. f. BIBLIOTECA. || L' armari ó presatges en que'ls particulars col·locan sos llibres, y 'l quarto ahont los tenen. *Estantes, libreria*. Scri-nium, i. || Botiga de llibres. *Libreria*. Libraria, æ.

|| Lo conjunt de llibres que tenen pera són us las personas particulars ó las corporacions. *Biblioteca, libreria*. Biblioteca, æ.

LLIBRET. m. d. *Librillo, ito, librete, librejo*. Libellus, i. || Porció de cerilla en forma de llibre. *Librillo*. Cereus libellus.

LLIBRETA. f. Lo conjunt de alguns fulls de paper plegats y cusits en forma de llibre. *Libreta, cuaderno, cuaderillo*. Codex, icis.

LLIBRETER, A. m. y f. Qui ven ó enquaderna llibres. *Librero*. Librarius, ii, bibliopola, æ.

LLIBRETERIA. f. Carrer dels llibreters. *Libreria*. Vicus librarius. || LLIBRERIA. 3.

LLIBRETET. m. d. *Libretillo*. Libellulus, i.

LLIBROT. m. Llibre despreciable. *Librote, li-bracho*. Vilis et obsoletus codex.

LLICÈNCIA. f. Facultat, permís. *Licencia, permiso, facultad, venia*. Licentia, æ. || Llibertat immoderada. *Licencia*. Licentia nimia. || Despaig, despedida que's dona als soldats que han complert lo servey. *Licencia*. Missio, nis.

LLICÈNCIA POÈTICA. La llibertat que's prenen los poetas pera usar frases, figuras ó veus no admesas en la prosa. *Licencia poética*. Poética libertas; venia, æ.

LLICENCIAR. v. a. Donar llicència. *Licenciar*. Dimitto, is. || Conferir lo grau de llicenciat en las universitats. *Licenciar*. In ordinem, in classem, in candidati album adscribere.

LLICENCIAT. m. Qui ha pres la llicenciatura en alguna universitat. *Licenciado*. Prolyta, æ. || p. *Licenciado*. Dimissus.

LLICENCIATURA. f. Lo grau que en las universitats se confereix al llicenciat en alguna facultat pera que la puga ensenyar. *Licencia*. Doctoris, magistri, magisterii titulus.

LLICENCIÓS, A. adj. Llibre, immoderat, atrevit, disolut. *Licencioso*. Licenciosus.

LLICENCIOSAMENT. adv. m. Ab massa llibertat. *Licenciosamente*. L'center.

LLÍCIT, A. adj. LÍCIT.

LLÍCITAMENT. adv. m. LÍCITAMENT.

LLICOR. m. LICOR.

LLIGSÓ. m. LLAXÓ.

LLIDONER. m. LLADONER.

LLIGA. f. Confederació, aliança pera la ofensiva y defensiva. *Liga*. Fœdus, eris. || Porció de metall que's mescla ab l' or y plata. *Liga*. Auri, argenti alieno metallo conciliata densatio. || LLIGACAMA.

FÉR LLIGA. fr. Confederarse, unir-se pera algun fi. *Ligarse, confederarse, coaligarse*. Fœdero, as.

FÉR LLIGA A PART. fr. Formar ó seguir altre partit. *Hacer corro á parte*. Alias sequi partes.

FÉR LLIGA DE METALLS. fr. Mesclarlos pera ferne un de diferent. *Alear.* Metalla commiscere.

LLIGABOSCH. f. Mata de fullas oposadas de dos en dos, verdas per sobre y blanquinosas per sota, las flors de un blanch que tira á groch. *Madreselva.* Periclymenus, i.

LLIGACAMA. f. Cinta pera assegurar las mitjas en las camas. *Liga, cenojil, senojil, henojil.* Periscelis, idis.

LLIGADA. f. Voltas que dona la corda, veta, etc. *Ligadura.* Ligatura, æ. || En las armas de foch. *ABRASSADERA.* || Baga, anell de la arada, cercolet de ferro que assegura 'l camatimó y cameta de la arada. *Belorta.* Ferreus aratri annulus. || arq. Cada una de las pedras que's deixan en la paret pera unir las ab altrás. *Diente, y endeja, adraja, agraja* si cauhen perpendiculars, com en las bóvedas. *Parietini denticuli.* || Entre estampers las lletras unidas: com æ, fi, fl, etc. *Ligadas, ligaturas.* Ligatæ litteræ.

FÉR Ó DEIXAR LLIGADAS. fr. arq. Deixar en la paret algunas pedras de tant en tant pera juntarlas ab altra obra. *Adentellar.* Prominentes lapides relinquare.

LLIGADOR. m. TOCADOR.

LLIGADURA. f. La acció de lligar. *Ligacion, ligadura, atadura, ligamiento.* Illegatio, nis. || **ENVENADURA, VENDATGE.** || mús. L' artifici ab que's lliga la dissonància ab la consonància. *Ligadura.* In musicis vinculum. || La envenadura que fan als malalts pera ferlos tornar en sí dels accidents. *Garrote.* Contorta fune astrictio. || Unió, connexió de una cosa ab altra. *Ligadura, ligamiento.* Nexus, us. || anat. Corda nervosa, dura, forta, flexible, que serveix pera lligar las parts ó membres del cos del animal. *Ligamento.* Ligamen, inis.

LLIGALL. m. Lo conjunt de pessas de roba apuntat ab un fil pera entregarse á la bugadera. *Cosido, atado.* Suterna, æ. || Lo feixet de paper. *Legajo.* Chartarius fasciculus.

LLIGAM. m. Qualsevol cosa que serveix pera lligar. *Atadero, ligadura.* Vinculum, i.

LLIGAM DE LAS ABARCAS. Llenca de cuyro que's fica pels ullets de las abarcas pera assegurarlas bè. *Zarria.* Calcei corrigia.

LLIGAM DELS SOCHS. Lo cordillet de cànem ab lo qual se lligan. *Calzadera.* Funiculus cannabinus aptandis peronibus.

LLIGAMENT. m. ant. y

LLIGANSA. f. ant. LLIGADURA.

LLIGAR. v. a. Juntar, unir, enlassar una cosa ab altra. *Atar, ligar.* Ligo, as. || met. Impedir lo moviment, subjectar. *Ligar, atar.* Colligo, is. || Unir, juntar las parts de un discurs. *Atar.* Orationis filum innectere. || Pèndrer lo pit las criaturas. *Tomar el pecho.* Mammæ sugere. || dir. 3. || ant. Adornar la dona. *Pender.* Como, as. || ant. Adornar lo cap de la dona. *Tocar.* Comam, capud ornare.

|| Subjectar los fardos, càrregas, etc. ab cordas. *Liar.* Ligo, as. || ENCORTAR.

LLIGAR Ó NO LLIGAR AB ALGÚ. fr. met. Avenirse ó no avenirse ab ell. *Hacer ó no hacer buenas migas.* Facile vel difficile consociarii, convenire.

NI LLIGA NI DESLLIGA. ref. Se diu del que no parla ab concert ó no sap dar rahó de lo que està á sòn càrrech. *Ni ata ni desata.* Non ea quæ dicit coherent.

QUI BÈ LLIGA BÈ DESLLIGA. ref. Denota que'l qui empren ab coneixement un negoci árduo sabrà eixir ab facilitat de ell. *Quien bien ata bien desata.* Ardua aggressus, ipse sibi extricandi inveniet viam.

LLIGARSE. v. r. met. Obligar-se. *Ligarse.* Constringi. || TURBARSE. || FÉR LLIGA.

LLIGASSA. f. ant. Adorno, compostura del cabell de la dona. *Tocado, prendido.* Capitis, capillorum ornatus.

LLIGAT, DA. p. p. *Atado, ligado.* Vincitus. || mús. La unió de dos punts sostenint lo valor de ells, y anomenant sols lo primer. *Ligado.* Musicus quidam caracter. || met. Obligat. *Sujeto, ligado, atado.* Constrictus. || adj. Travat, pera poch. *Atado.* Præpeditus. || Apassionat, enamorat. *Cautivo, enredado.* Amore captus.

LLIGÓ. f. ant. AIXADA.

LLIGONET. m. d. ant. AIXADETA.

LLIM. m. ant. LLÒT.

LLIMA. f. Instrument de acer aspre y ferm pera tallar y allisar los metalls. *Lima.* Lima, æ. || La rodona y aspra de que se serveixen los man-yans y altres oficis pera rebaixar lo mès grosser. *Limalon, canto redondo.* Lima, æ. || La suau ó fina pera pulir. *Bastarda.* Lima mollior. || met. Correcció. *Lima.* Lima, æ. || ter. LLIMONA.

LLIMA SORDA. La que està cubierta de plom y fá poch ó ningun ruidó quant llima. *Lima sorda ó dulce, platalima.* Lima plumbo instructa. || met. Lo temps y tot lo que imperceptiblement consum alguna cosa. *Lima sorda.* Res sensim atterens. || met. La persona que fá mal á altra sèns estrèpit y ab molt dissimulo. *Pólvora sorda.* Malignus, cavillator.

LLIMACH. m. Espécie de caragol sense closca. *Babosa, babaza.* Limax, acis. || LLÒT.

LLIMADURA. f. L' acte y efecte de llimar. *Limadura.* Limatio, nis. || pl. Las particulas que cauhen de lo que's llíma. *Limaduras, limalla.* Scops, pis.

LLIMAMENT. m. ant. LLIMADURA.

LLIMAR. v. a. Traballar ab la llima. *Limar.* Limo, as. || met. Pulir ó retocar alguna obra. *Limar.* Elimo, as.

LLIMÁRIAS. f. pl. LLUMINÁRIAS.

LLIMAT, DA. p. p. *Limado.* Limatus. || adj. Lo que es molt pulit y molt ben acabat. *Limado, pulido.* Perpolitus.

LLIMERA. f. náut. Obertura sobre 'l codaste pel

pas del cap del timó y joch de la canya encastada en ell. *Limera*, *fogonadura*, *lemera*. Fenestella, æ.

LLIMETA. f. d. *Lima* pequeña. Limatula, limula, æ.

LLÍMIT. m. LÍMIT.

LLIMÍTROFE. adj. ant. LÍMITROFE.

LLIMÓ. m. p. u. LLIMONA. || Esperit de llimona. *Espíritu de limon*. Mali medici defæcatissimus spiritus. || LLIMONADA.

LLIMONA. f. Fruyt del llimoner. *Limon*, *limo*. Malum citreum. || Bleda borda, la fulla de la qual té la virtut de consolidar y secar las parts, y la llavor picada, cuyta en vi y beguda deté 'l fluix de sanch. *Limonio*, *limonia*. Limonium, ii. || Los botànichs ho diuben á una planta, las fullas de la qual llisas y suaus ixen de las arrels; las flors están escampadas pels brots, quasi sempre inclinadas envers terra, cada una ab cinch fullas á modo de clavell; són de color blan, groch ó blanquinós. Las fullas y arrels són astringents. *Limonio*. Limonium, ii. || TARONGINA.

LLIMONA DOLSA. Espécie de llimona més petita y rodona que las demés y de gust dols. *Lima*. Malum medicinum dulce.

LLIMONADA. f. Beguda de such de llimona ab aygua y sucre. *Limonada*. Ex malo medico et saccharo potus, potio.

LLIMONER. m. y

LLIMONERA. f. Arbre semblant al taronger del qual es espécie; fá 'l fruyt en forma oval de un groch baix quant está madur, y conté un such agre. *Limon*, *limonero*, *limero*, *lima*. Malus citrea.

LLIMONER DOLS. Lo qui fá las llimonas dolsas. *Limero*, *lima*. Malus citrea.

LLIMONERAR. m. Lloch plantat de llimoners. *Limonar*. Citretum, i.

LLIMONETA. f. d. *Limoncillo*. Malum citreum parvum.

LLIMPIAR. v. a. LIMPIAR.

LLIMPIESA. f. LIMPIESA.

LLÍMPIO, A. adj. LÍMPIO.

LLIMS. m. pl. Lloch abont estavan las ánimas dels sants pares esperant la redempció. *Limbo*. Limbus inferorum. || Lloch abont van las ánimas dels infants que moren sense sér batejats. *Limbo*. Limbus, i.

LLINÁLOE. m. CEVER.

LLINAR. m. Camp de lli. *Linar*. Lino consitus ager; linarium, ii.

LLINÀRIA. f. Herba medicinal de fullas semblants á las del lli, y las flors grogas en espiga ab un esparó en la part posterior. *Linaria*. Linaria, æ.

LLINATGE. m. Rassa, generació, família, prosápia. *Linaje*. Genus, eris, familia, æ. || GENEALOGIA.

LLINATGE HUMÀ. 'L conjunt de tots los homes. *Linaje humano*. Humanum genus.

DE BON LLINATGE VÉ NOSTRE ASE QUE AB LAS DENTS SE GRATA 'L CUL. ref. Ab que's ridiculisa als que's donan molta importància y ab las obras mostran

grosseria y mala educació. *Aunque la mona se vista de seda, mona se queda*. Simia semper simia, etiam si aurea gestet insignia.

FÉR LLINATGE Á PART. fr. FÉR LLIGA Á PART.

LLINDA Y LLINDAR. m. La fusta travessera ó pedra que descansa sobre 'ls muntants pera formar la portalada. *Lintel*, *dintel*, y *punte*, *cerco cabecero* pr. Limen, inis. || Marxapen, pedris de la porta. *Umbra*. Limen, inis. || v. n. Afrontar, coninar. *Lindar*. Confinem, conterminum, contiguum esse.

LLINDERA. f. BIAIX.

LLINET. m. ter. y

LLINOSA. f. Llavor de lli. *Linaza*, *linueso*, *garbola*. Lini semen.

LLINYA. f. LLINYOLA. || LLINYOL.

LLINYOL. m. Pel de cuch pera pescar. *Sedal*. Piscatoria seta || Fil cru empegat ab que cusen los sabaters. *Cabo*. Cheleuma, æ. || Llas pera cassar aucells. *Oncejera*. Laqueus, ei.

LLINYOLA. f. Cordill empapat de tint, pera senyalar la fusta que s' ha de serrar. *Linea*. Amussis, is, linea, æ.

LLIQUIDAR Y LLIQUIFICAR. v. a. ant. LIQUIDAR.

LLÍQUIT, DA. adj. ant. LÍQUIT.

LLIRI. m. Planta de cabessa; ni ha de diferents espècies. *Lirio*. Lilium, ii.

LLIRI BLANCH. Planta perpétua: de la arrel, que es una cabessa, surten várias fullas llargas, estre'tas y lluhentas; la cama es alta y al cap damunt de ella naixen las flors que són grosses, blanques y molt olorosas. Se cultiva pera adorno en los jardins, y vulgarment se coneix per lliri de sant Antoni. *Azucena*, *lirio blanco*. Candidum lilium.

LLIRI BLAU. Planta medicinal que té las arrels superficials, las fullas llargas cosa de dos pams, amplas de dos dits, nerviosas y acabadas en punta de espasa. Té la cama dreta y rodona ab 3 ó 6 nusos, que cada un tráu una fulla més petita entre la qual ixen las blanques que al cap damunt tenen las flors de sis fullas molt grosses y hermosas de color més ó ménos blau, ó matisadas de vários colors. *Lirio cárdeno*. Iris, idis.

LLIRI BORT Ó PUDENT. Planta de un peu de alsària, ab las fullas que naixen apilotadas desde la arrel, primas, llargas y punxagudas, del mitj de las quals ix la cama que sosté flors semblants á las del lliri blau, però no de un blau que tira á pardo, y á la nit fan un gran fetor. *Lirio hediondo*; *efemero*. Ephemeron, i, iris foetidissima.

LLIRI DE AYGA. Planta que's cria en la aygua. Las fullas naixen apilotadas desde la arrel, tenen las camas molt molsudas y són moltíssim grosses. De entre mitj de las fullas naix un altra cama que al cap damunt brota una flor grossa y blanca en forma de paperina. *Hijo de rio*. Nymphæa, æ.

LLIRI DELS SEMBRATS. Planta que té arrel de cabessa y fullas estre'tas y cilíndricas; lo tronch quasi no arriba á un pam de llarch, y fá una multitud

de floretas de color blau fosc. *Bayá*. *Hyacinthus racemosus*.

LLIRI DE MAR ó **DE PLATJA**. Planta perpétua, alta cosa de 3 pams, ab fullas llargas y estretas, flors blanques de tres fulletas que naixen de una cabessa. *Amormio*. *Pancreatium maritimum*.

LLIRI GROCH. Planta semblant al lliri blau, però que fá la flor groga. *Lirio amarillo*. *Lilium palidum*.

LLIRI MORAT. Planta de cabessa que creix sense cultiu en algunas parts de Espanya y 's cultiva pera adorno en los jardins. Sas fullas tenen la figura de un ferro de llansa, y están col·locadas en círcul tot voltant de la cama que es alta de 3 ó 4 peus, y acaban en una porció de flors caygudas, de color morat ab tacas negrenques. *Martagon*. *Lilium martagon*.

LLIRI ROIG ó **BERMELL**. Lo que té las flors de un encarnat viu. *Azucena de guergnesi*; *lirio colorado*. Flore purpureo narcissus.

LLIRI TIGRE. **LLIRI BLAU**.

LLIRIMÀQUIA. f. Planta que's cria regularment en ayguamolls; vários brots drets, peluts y ab molts fusos; las fullas són llargas y punxagudas, cubertas de borro per part de sota, y per damunt de un vert groguench. Fá la flor groga que naix al cim dels brots. Sa virtut diuhen sér tanta, que alborotantse dos vadells junyits, aplicada al jou 'ls sossega y amansa. *Lirimáquia*. *Lyrinachia*, æ.

LLIRÓ. m. ant. LLADÓ.

LLIS, **A.** adj. Pla, brunyit. *Liso*. *Lævis*. || Sense grops. *Liso*. *Abnodatus*.

LLIS Y RAS. m. adv. Clara y manifestament, sens embuts ni solapas. *Rasamente*. Planè, apertè, pal·lam, candidè.

LLISAMENT. adv. m. Rodonament, ab resolució. *Redondamente*, *lisamente*. Clarè.

LLISCADA. f. La acció de lliscar. *Resbalon*, *resbaladura*, *resbalamiento*. *Lapsus vestigium*.

DONAR UNA LLISCADA. fr. **LLISCAR**.

LLISCADOR, **A.** m. y f. Qui llisca. *Resbalar*, *resbaladero*. Qui labitur. || adj. Qualsevol que s' esmunyeix fàcilment. *Resbaladizo*. *Quod facile labitur*. || Lo lloch ahont se llisca. *Resbaladizo*, *resbaladero*. *Lubricus locus*.

LLISCAR. v. n. Escórrerse 'ls peus per no trepitjar segur. *Resbalar*, *deslizar*, *irse los piés*. Labor, eris. || Esmunyirse. *Resbalar*, *escurrir*, *deslizarse*. Elabor, eris.

LLISCÓS, **A.** adj. **LLISCADOR**.

LLISSA. f. Peix de mar en forma de llansadora, aplanat pels costats, cubert de escates grans, lo cap petit, boca gran, llom groguench, lo demés blanch, las aletas petites, cendrosas y ralladas de blau. En algunas parts creix fins á dos peus, y á la primavera entra á desovar en los rius. *Sábalo*, *alosa*, *trisa*. *Alausa*, *alosa*, æ.

LLISSAR. v. n. ter. **RELLISCAR**.

LLISSÓ. f. Lo que explica 'l mestre en la esco-

la. *Leccion*. Dictata, orum. || Lo que cada vegada senyala 'l mestre á sos deixebles. *Leccion*. *Pensum*, i. || Lo tros de Escripura ó sants Pares al fi de cada nocturno de matines. *Leccion*. *Lectio*, nis. || Discurs del opositor en sos exercicis. *Leccion* ó *leccion de puntos*. *Dissertatio*, *lectio*, nis. || Amonestació, exemple que'ns serveix pera conduhirnos en algun negoci. *Leccion*. *Monitum*, i. || Lo conjunt de coneixements teòrics ó pràctichs que en cada una de las vegadas dóna als deixebles lo mestre de alguna ciència, art, ofici ó habilitat. *Leccion*. *Doctrina singulis diebus á magistro discipulis tradita*. || **LECTURA**.

DONAR LLISSÓ. fr. Assenyalarla als deixebles. *Echar leccion*. *Pensum discipulis præscribere*, describere. || Se diu del deixeble quant lo mestre l' instrubeix. *Dar* ó *tomar leccion*. *Lectionem audire*. || Se diu del mestre cada vegada que instrubeix al deixeble. *Dar leccion*. *Doctrinam discipulis tradere*. || Se diu dels noys quant recitan lo que'l mestre 'ls havia assenyalat pera que ho estudiassen. *Recitar la leccion*. *Lectionem memoriter recitare*.

PÈNDRE LLISSÓ. fr. Executar ab lo mestre alguna habilitat ó art que s' está aprenent pera anarsen imposant. *Tomar leccion*. *Magistro operam dare*. || Entre estudiants es escoltar al deixeble que la recita; y examinar regularment ab lo llibre al davant, si la sab ó no de memòria. *Tomar la leccion*. *Discipulum pensum á magistro adsignatum recitantem audire*.

PODER DONAR LLISSÓ. fr. **PODER LLEGIR CÁTEDRA**.

LLISSONGEAR. v. a. Adular, afalagar, atraure. *Lisonjea*. *Adulor*, aris. || met. Deleytar, agra·dar als sentits. *Lisonjea*. *Delecto*, as.

LLISSONGER, **A.** m. y f. Adulador. *Lisonjero*, *adulador*, *lisonjeador*. *Palpo*, nis. || met. Lo que agrada y dóna gust, com la música, la veu, etc. *Lisonjero*. *Delectans*, *oblectans*.

LLISONJA. f. Adulació, afalech afectat, *Lisonja*. *Adulatio*, nis, *blanditia*, æ.

LLISSOS. m. pl. Cada un dels fils ab que'ls teixidors divideixen la seda ó estam pera passar la llansadora. *Lizos*. *Licium*, ii.

PASSAR LLISSOS. fr. Guarnir lo taler ab ells pera que's puga teixir la mostra. *Entlizar*. *Licia addere*.

LLISTA. f. Llenca. *Lista*. *Fasciola*, *fascia*, æ. || Via en las telas. *Lista*, *vareta*, *gaya*. *Diversi coloris plagula*. || Lo paper que conté 'ls noms de várias personas ó cosas y l' acte de anomenarlas: s' usa més comunment en la milícia. *Lista*. *Cathalogus*, i. || La de reos que se sól donar en los tribunals al jutge pera apuntar lo decret á fi de no confóndrer las causas. *Decretero*, *nómina*. *Reorum census*. || Ralla de diferent color que's troba en algunas matèrias, com minerals, fustas, etc., y demostren diferent qualitat. *Veta*. *Vena*, æ.

FÉR LLISTAS EN LOS TEIXITS. fr. Teixir roba ab llistas de diferent color. *Varetear*. *Virgis distinguere*.

PASSAR LLISTA. fr. Cridar per són nom á las personas que'l tenen contingut en la llista. *Pasar lista*. Nomine proprio appellare.

POSAR EN LLISTA. fr. ALLISTAR.

LLISTAMENT. m. ant. ALLISTAMENT.

LLISTAR. v. a. ant. ALLISTAR. || ant. TRIAR. || Adornar alguna cosa ab llistas de diferent color. *Gayar*. Versicoloribus fasciis ornare.

LLISTAT, DA. adj. Viat. *Listeado, listado, rayado, largueado, vetado, veteado*. Variegatus. || arq. Lo que té faixas ó llistas. *Fajeado*. Fasciis circumseptus.

LLISTELL. m. arq. FILET.

LLISTÓ. m. Llenca de fusta. *Liston*. Tænia ligneæ. || naut. La llenca de fusta que guarneix exteriorment lo costat de la embarcació per la part superior y per la flor del aygua. *Galon*. In navigii latere posita ligneæ. || pl. Lo conjunt de molts llenques de fusta. *Listoneria*. Fasciolarum cumulus.

LLISTÓ DE VIDRIERA. La llenca de fusta ab que s'asseguran las vidrieras. *Mangueta*. Ligneæ fasciola.

LLISURA. f. Igualtat de una superfície. *Lisura*. Levitas, atis. || met. Veritat, ingenuitat, senzillesa. *Lisura, candor*. Veritas, atis.

LLIT. m. Lo que serveix pera dormir. *Cama, lecho*. Lectum, i. || La tela que cobreix al fetó. *Parres, secundina, placenta, parias*. Placenta, æ. || Las pots y banchs sobre que s'extenen los matalassos. *Cama*. Lecti fulera. || Lo cortinatje y demès ab que s'adorna 'l llit. *Cama, ecti* Lornamentum. || met. En los carros lo pla ahont se col·loca la càrrega. *Lecho, cama*. Stratum, solum, i. || met. Entre pica·pedrers es la superfície ó p'la de una pedra damunt de la qual s'ha de asentar la altra. *Lecho*. Lapidis plana superficies.

LLIT DE MARINER. Tros de drap cru que se sól penjar per las quatre puntas y serveix en las embarcacions pera dormirhi. *Coi, coy*. Lectulus pensilis linteus nautarum.

LLIT DE MORTS. L' instrument de fusta ab que's portan los morts al cementiri. *Andas, féretro, huerco*. Feretrum, locus, i.

LLIT DE POBRE. Lo mal compost y ab mala ó poca roba, com solen usar los pagesos. *Camastro*. Rusticatum lectum.

LLIT NUPCIAL. Lo que serveix als nubis. *Tálamo*. Thalamus, i.

ALSARSE DEL LLIT. fr. LLEVARSE.

ANARSEN Ó FICARSE AL LLIT. Anársenhi pera descansar ó dormir. *Acostatse, recostarse*. Cubitum ire. || Càurer malalt. *Ponerse en cama*. Infirmari.

ARMAR LO LLIT. fr. Pararlo. *Armar la cama*. Lectum struere.

ASSENTARSE EN LO LLIT. fr. Posarse assentat lo qui està en ell. *Incorporarse en la cama*. Levare corpus.

FER LLIT. fr. Estar malalt. *Hacer cama*. In lecto decumbere.

FÉR LO LLIT. fr. Aparellarlo sempre que's vól dormir. *Hacer la cama*. Lectum sternere. || Tràurer las

parteras la massa que tenen en lo ventre anomenada llit. *Echar las parias*. Secundas effundere.

NO SE'N VA AL LLIT SENSE SOPAR. loc. Denota que algú no té la necessitat que demostra. *No está descalzo*. Non inopia laborat.

PLEGAR LO LLIT. fr. Doblar los llenols y matalassos després de alzar-se. *Levantar, doblar la cama*. Lecti instructum surgere.

SALTAR DEL LLIT. fr. Llevar-se luego de despert. *Saltar de la cama*. Lecto stracto desilire.

SI VOLS ESTAR BEN SERVIT, FESIE TU MATEIX LO LLIT. ref. Denota que ningú fá las cosas com l'interessat, ó que aquell que no hi té interés las fá de qualsevol modo, iscan bè ó mal. *Si quieres ser bien servido, sirvete tu mismo*. Visne probum famulum? Ipsi tibi famuleris oportet.

TÓRNATEN AL LLIT QUE AIXÓ ES LA LLUNA. loc. que's diu del qui pensa lograr alguna cosa sens exposarse ó sens 'ls medis proporcionats; y del qui vá molt equivocac en algun assumpto. *Picar de vara larga*. Non sine.

LLITARGE. m. LITARGE.

LLITERA. f. Espécie de cadira de brassos posada per lo regular entre dos cabalcaduras pera anar ab tota comoditat. *Litera*. Arcera, æ. || Llitet que's pórtia ab barras com una cadira de brassos cuberta de encerat pera conduhir decentment los malalts al hospital. *Camilla*. Arcera, æ.

LLITERER. m. Qui cunya y guia la llitera. *Literero*. Llecticarius, ii.

LLITET. m. d. *Camita, illa*. Lectulus, torulus, i.

LLITOTXA. f. Coixí que ocupa tota la amplària del llit. *Larguero, cabezal*. Cervical longum.

LLIURA. f. Pes de dotze onsas en Catalunya y en algunas altrs parts. *Libra*. Libra, æ. || Moneda imaginària que en Catalunya val 20 sous, en València 14 sous tres diners y tres setens; en Aragó 11 sous, sis diners y sis setens; en Castella 10 vintidosos, 25 maravedissos y cinch setens, etc. *Libra*. Libra, æ. || Contrapès, pedra molt grossa que's posa al cap del caragol de las prempsas del molí del oli. *Libra, pilon*. Pondus, eris.

LLIURA CARNICERA. La de 36 onsas. *Libra carnica*. Libra triginta et sex uncium.

LLIURA ESTERLINA. Moneda imaginària de Inglaterra que al cambi regular val 95 rals de velló y 81 céntims. *Libra esterlina*. Anglorum imaginaria libra.

LLIURA PRIMA. La de dotze onsas. *Libreta*. Libra duodecim uncium.

FÉR PORTAR LA LLIURA Á ALGÚ. fr. sam. Burlarsen, enganyarlo, maltractarlo ó pérdrerli 'l respecte. *Jugar con alguno al santo mocarro*. Ludibrio alicum accipere.

PORTAR LA LLIURA. fr. Sér l'objecte de la conversació ó burla. *Hacer el gasto*. Colloquiis, sermonibus materiam præbere.

VÉNDRE A LLIURAS. fr. Véndrer pesant á la menuda, ó á pesadas de un número de lliuras. *Libre-ar*. Per libras ponderando vendere.

LLIURADOR, A. m. y f. Qui lliura. *Librador*. Libertador, is, vindex, icis.

LLIURAMENT. m. La acció de lliurar. *Adjudicacion*. Addictio, nis. || La que 's fá en los encants. *Adjudicacion*. Addictio auctionaria.

LLIURAR. v. a. Donar una cosa al que ofereix més en los encants. *Librar*. Prædam ad licitationem dividere. || ant. ENTREGAR. || DESLLIURAR. || ant. || ACOMÉTRER.

LLIURE. adj. ter. LLIBRE.

LLIUREA. f. ant. LLIBREA.

LLIVELL. m. ant. NIVELL.

LLIVELLAR. v. a. ant. ANIVELLAR.

LLIVIÁ, NA. adj. VA, INCONSTANT. || LASCIU, INCONTINENT.

LLIVIANAMENT. adv. m. ant. LLEUGERAMENT.

LLIVIANDAT. f. LASCÍVIA, INCONTINÉNCIA. || ant. met. INCONSTÁNCIA.

LLO.

LLOA. f. LOA.

LLOABLE. adj. Digne de alabansa. *Loable*. Laudabilis.

LLOABLEMENT. adv. m. De nn modo lloable. *Lloablemente*. Laudabiliter.

LLOACIÓ. f. APROBACIÓ.

LLOADOR. A. m. y f. Qui llóa. *Loador*, *alabador*. Laudator, is.

LLOAR. v. a. Alabar. *Loar*. Laudo, as. || APROBAR.

LLOAT, DA. p. p. *Loado*. Laudatus.

LLOBA. f. La femella del llop. *Loba*. Lupa, æ. || Balandram, sotana ab balona y oberta del davant. *Loba*. Tunica taláris.

LLOBADA. f. Crestall ó lhom de terra que 's deixan los treballadors por no haver anat dret lo solch. *Cuchillo*. Res cultro similis.

LLOBARRET. m. d. *Lobezno*, *lobato*. Catulus lupinus; lupulus, i.

LLOBARRO. m. Peix de uns tres peus de llarch, blau pel llom y blanch ab tacas negres pel ventre. *Lobarro*, *lubarro*, *sollo*, *lobina*. Lupus, i.

LLOBÍ. m. Planta que creix fins á la alsària de dos peus, las flors grans divididas en set parts cubertas totas de borriçsol, blancas; lo fruyt que té 'l mateix nom, es semblant á la guixa, però molt amarch. *Altramuz*, *chocho*, *pito*. Lupinus, i. || adj. Pertanyent al llop. *Lobuno*, *lupino*. Lupinus.

LLOBINADA. f. Conjunt de llobins. *Altramucses*. Lupini, orum.

LLOCA. f. Gallina que cova. *Clueca*, *lueca*. Glocitans gallina. || met. Qui oculta 'l furt. *Capa de ladrones*. Celator, is. || met. S' aplica á la fruyta passada per madura. *Papandujó*, *modorra*, *papanduja*. Nimis blandus, mollis. || ter. COVA.

LLOCA DE LLADRES. CAMADA, COVA.

POSAR UNA LLOCA. fr. Posar ous á una gallina pera que 'ls cove. *Echar una gallina*. Ova incubanda gallinae supponere.

TENIR BONA MA PERA POSAR LLOCAS. fr. Eixirli á algú bè tot lo que fá. *Nacer ó caer de piés*. Omnia é sententia evenire.

TORNARSE LLOCA LA GALLINA. fr. Ponerse clueca, *allocarse*, *enlocar*, *enloquecer*. Oves in cubationem appetere. || Se diu de la fruyta quant se posa tova y muda de color com que va á podrirse. *Moddorarse*. Nimis maturescere.

LLOCADA. f. Los polls que tráu de una vegada la lloca. *Pollada*, *pollazon*. Pullorum turba. || Lo conjunt. de ous que cova á un temps la gallina. *Pollazon*. Pullatio, nis.

LLOCH. m. Puesto, siti, paratge. *Lugar*. Locus, i. || Població. *Lugar*. Oppidum, i. || met. Temps, oportunitat, ocasió. *Lugar*. Occasio, nis. || Causa, motiu; com : ell dóna LLOCH á la execució. *Lugar*. Causa, æ. || Puesto, empleo. *Lugar*. Officium, ii. || Lo siti que algú ocupa. *Lugar*. Locus, i. || Text ó autoritat de algun escriptor. *Lugar*. Locus, i. || Lo districte ó espay de terra que correspon á una població. *Término*. Intrà fines tractus. || La part de terreno que ocupa un cos. *Sitio*, *puesto*. Locus, i. || Lo terreno ó punt determinat y á propósit pera alguna cosa. *Sitio*. Situs, us.

LLOCH COMÚ. La bassa pera exonerar lo ventre. *Lugar comun*, *letrina*, *privada*, *necesaria*, *secreta*, *igriega*. Latrina, æ.

LLOCH DEL SELLO. Nota que 's posa al fi de alguns despaigs. *Lugar del sello*. Sigilli locus.

LLOCH, LLOCH. Veu de que s' usa per avisar en llocs de concurrència que s' aparten, y deixen pas franch. *Plaza*, *plaza*; *lugar*, *lugar*, *paso*. Date locum.

LLOCHS COMUNS. ret. Fonts dels arguments. *Lugares comunes*. Locí communes.

AL LLOCH DE LA GUINEU QUI SE'N ALSA JA NO HI SÉU. ref. Explica que qui deixa un puesto ó empleo, quant torna 'l sól trobar ocupat per altre; ó que no té dret á demanar lo que una vegada deixá. *Quien fué á Sevilla perdió su silla*. Qui á loco recessit, sellam amisit.

CEDIR LO LLOCH Ó PUESTO. fr. Permétrer á un altre que ocupe 'l lloch que ocupavam, y del qual nos separam á aquest fi. *Dar el lugar*. Locum cedere.

CONFORTAR LO LLOCH. loc. ant. *Reforzar el punto*. Munire presidium.

DONAR LLOCH. fr. Anarsen de algun puesto. *Dar lugar*; *marcharse*. Locum relinquere. || DONAR PEU.

EIXIR DE LLOCH. fr. DISLOCARSE.

EN LLOCH. m. adv. En compte. *En vez*, *en lugar*. Pro. || Expressa que 's fá lo contrari de lo que deuria ferse. *En vez de*, *en lugar de*, *en igual*. Vice, pro eo quod. || loc. En ninguna part. *En ningún lugar*. Nullibi.

EN PRIMER LLOCH. m. adv. PRIMERAMENT.

EN SEGON LLOCH. m. adv. SEGONAMENT.

FÉR EIXIR DE LLOCH. fr. Fér apartar la gent que está apilotada, pera que passe algú per entre mitj. *Hacer calle*. Confluentem turbam dividere.

FÉR LLOCH. fr. Desembarassar algun puesto. *Hacer lugar*. Locum dare. || Desembarassar algun espay pera ferhi cábrer alguna cosa. *Hacer lugar*. Locum dare vel relinquere. || DONAR LLOCH. || Apartar la gent pera fêr pas. *Hacer calle, hacer plaza*. Locum expedire. || met. Morir. *Doblar la servilleta*. Mori.

FERSE LLOCH Ó FERSE FÉR LLOCH. fr. met. Ferse apreciar ó respectar entre altres. *Hacerse lugar*. Se dotibus commendare.

JO AL SEU LLOCH... loc. Jo fos de ell, jo ho hagués de fêr. *Si yo estuviera ó me hallara en su pellejo...* Si in ejus loco essem...

MUDAR DE LLOCH. fr. Variar los medis pera la consecució de alguna cosa. *Mudar de hito ó de hogar*. Sedem mutare; ex loco in locum demigrare.

NO DONAR LLOCH. fr. No permétrer. *No dar lugar*. Non ferre; non pati.

NO HI HA LLOCH, NO TÉ LLOCH. loc. for. Denota que no 's pôt fêr lo que 's demana. *No hay lugar*. Preci nihil est relictum.

NO TROBARSE EN LLOCH. fr. ponderativa que s'usa pera significar que alguna cosa no 's troba per més que s' haja buscat. *Ni muerto ni vivo*. Quod nullo modo invenitur.

POSAUVOS EN LO MÈU LLOCH. exp. Denota que algú faria lo mateix que altre posat en igual cas. *Ponte en mi lugar*. Qui ego sum esse te.

TRÁURERSE DE SÒN LLOCH. fr. DESLLORIGARSE.

TROBARSE EN DOS LLOCHS. fr. Estar á un mateix temps en dos paratges diferents. *Bilocarse*. Duobus simul dissitis locis adesce.

LLOCOT. (SEMBLAR UN) exp. fam. Se nota als que están engorronits en lo foch ó en casa. *Parecer que empolla huevos*. Desidiosè vivere; sordida segnitia degere.

LLOCTINÉNCIA. f. Cárrech del lloctinent. *Legacia, lugartenencia*. Præfectura, æ.

LLOCTINENT. m. Substitut, qui fá las veus de altre. *Lugarteniente*. Legatus, i.

LLOCTINENT DE BATLLE. Substitut del batlle. *Lugarteniente de alcalde*. Prætoris legatus.

LLODRIGÓ. m. Cunillet. *Gazapo, gazapillo*. Cuniculus parvus.

LLODRIGUERA. f. Cau de cunills. *Gazapera, madriguera*. Cuniculorum fovea.

LLOGADOR, A. m. y f. LLOGATER.

LLOGAR. m. ant. LLOCH, POBLACIÓ. || v. a. Donar alguna cosa per certa quantitat pel temps convingut. *Alquilar*. Loco, as. || Pèndrer á lloguer. *Alquilar*. Conduco, is. || v. r. Ajustarse á treballar per cert preu. *Alquilarse*. Operam suam alicui locare.

LLOGARRÁS. m. aum. *Lugaron, lugarote, lugarazo*. Magnus pagus.

LLOGARRENCH, CA. adj. Natural de algun poble petit ó pertanyent á ell. *Lugareño*. Paganus, pagincola, æ.

LLOGARRET Y LLOGARRÓ. m. d. *Lugar-cillo, ico, ito, lugarete, lugarejo*. Pagus, oppidulum, i; vicus rusticus.

LLOGARROT. m. Lloch despreciable. *Aldeorrio, aldeorrio, villorrio*. Despicable oppidulum, pagus exiguus. || LLOGARRÁS.

LLOGAT, DA. p. p. *Alquilado*. Locatus. || m. fam. Qui's lloga. *Alquilon*. Mercede conductus. || adj. La cosa llogada. *Alquilado*. Conductitius, locatus.

LLOGATER, A. m. y f. Qui dóna ó concedeix á lloguer. *Alquilador*. Locator, is. || Qui pren á lloguer. *Alquilador, é inquilino* 'l de las casas. Conductor; is, inquilinus, i. || ESTADANT.

DESPEDIR AL LLOGATER. fr. Avisarlo de que no's vól continuar l' arrendament. *Desauciar al inquilino*. Conductorem dejicere.

LLÓGICA. f. LÓGICA.

LLOGRE. m. ant. USURA.

LLOGUER. m. Lo preu de las cosas llogadas. *Alquiler*. Conductum, i. || Lo salari del treballador. *Alquiler*. Merces, edis. || ARRENDAMENT.

LLOGUER DE ALGUN GRANER. Lo preu que's paga pera usar de ell. *Camaraje*. Conductilis granarii pretium annuum.

LLOGUER DE CASA Ó DE PIS. Lo que's pága pera habitar en algun edifici, pis ó posada. *Piso*. Domicilii merces.

LO QUE ES DE LLOGUER. *Alquilon*. Locatitius.

LLOISME. m. LLUISME.

LLOM. m. La tercera part de la espinada del animal en la qual hi ha cinch vértebras més grosses que las altrás. *Lomo*. Lumbar, i. || En los llibres la esquena ó part en que's posa 'l rétol. *lomo*. Dorsum, i. || Crestall entre solch y solch. *Lomo*. Porca, æ. || ESQUENA. || La regió dels ronyons. *Lomo*. Lumbar, i.

LLOM DE PORCH. La carn magra de la regió dels ronyons de ell, que s'ól guardarse salada pera menjarla després de temps. *Lomo*. Lumbar porcinius.

LLOMBARDA. f. Pessa de artilleria de vários calibres, ab la qual se tiraven pedras de un pes extraordinari. *Lombarda*. Bellicum tormentum longobardum.

LLOMBARDEJAR. v. a. Disparar la llombarda. *Lombardear*. Scloppetio longobardo oppugnare.

LLOMBART, DA. adj. Pertanyent á Llombardia part de Itàlia la capital de la qual era Brèscia ó Brèscia. *Lombárdico, lombardo, longobardo*. Longobardus, longobardicus.

LLOMBRÍGOL. m. Melich; espècie de grop de carn que hi ha en lo mitj del ventre. *Omblico*. Umbilicus, i.

LLOMBRÍGOL DE VÉNU. Planta que en l' ivern de la arrel tráu unas fullas á modo de paperina, que serveixen pera cremaduras y altres usos en la far-

màcia, y destruhidas aquestas per la primavera naix la cama ó brot llarhe cosa de un pam y mitj que sosté las flors que són petites y blancas. *Obligado de Venus*. Cothyledon, is, Veneris umbilicus.

LO QUE SEMBLA UN LLOMBRIGOL. *Obligado*. Umbilicatus.

LLOMET. m. d. *Lomito*. Lumbulus, lumbollus, i.

LLOMILLO. m. LLOM DE PORCH.

LLONCH, GA. adj. ant. LLARCH.

LLONDRO. m. Certa embarcació. *Londro*. Navis genus. || PERESÓS, PESAT, TONTO.

LLONGAMENT. adv. m. ant. LLARGAMENT.

LLONGANISSA. f. ant. LLANGONISSA.

LLONGITUT. f. LONGITUT.

LLONGUET. m. Pacomuna llansadora. *Mollete*, *panecillo*, *panecico*. Molliculus, mollectus panis.

LLONJA. f. ant. LLOTJA.

LLONZA. f. Tallada prima de carn. *Lonja*, *loncha*. Longum et angustum carnis segmentum. || En la carniceria s'anomena així cada una de las costellas curtas que per davant no's juntan. *Costilla falsa* pero quant es cunya's diu *chuleta*. Costa ex inferioribus.

LLOP. m. Quadrúpedo voràs semblant al gos de presa. *Lobo*. Lupus, i. || n. p. de home. *Lupo*. Lupus, i. || Peix de sis polzadas de llarch, cilíndric, quasi de igual diàmetre en tota sa longitut, lo llopm tira á pardo, 'ls costats grochs ab quatre sèries de clapas pardas y 'l mateix las aletas; lo cap petit: es molt comú en l'Ebro y altres rius. *Lobo*. Cobius tænea. || met. Molt menjador. *Gomia*, *tragon*. Helluo, nis. || Una de las constel·lacions. *Lobo*. Lupus, i.

LLOP CERVER. LINCÉ.

LLOP MARÍ. FOCA.

LLOPS AB LLOPS NO'S MOSSEGAN. ref. CANS AB CANS NO'S MOSSEGAN.

Á LLOP DORMENT NO LI ENTRA RES EN DENT. ref. Denota que no es la fortuna pera 'ls descuydats. *Á raposo durmiente no le amanece la gallina en el vientre*. Non venit in molli vivida fama toro.

LO QUE PLAU AL LLOP, PLAU Á LA LLOBA. ref. Denota la facilitat ab que s'avenen los que tenen unas mateixas costums. *Lo que la loba hace, al lobo le place: el lobo y la vulpeja ambos son de una conseja*. Congregantur cum leonibus vulpes.

MENJAR COM UN LLOP. fr. met. Menjar excessivament, devorar. *Comer como un descosido ó como un sabañon*. Helluari.

QUI DEL LLOP PARLA PROP LI IX. ref. S'usa familiarment pera dir que ha arribat aquell de qui's parla. *En mentando al ruin de Roma luego asoma*. Lupus est in fabula.

SEMPRE VA 'L LLOP AL DE LAS CALSAS ESQUINSADAS. ref. Dóna á entendre que 'ls mals y traballs venen regularment als més dèbils. *No salen frieras sino á ruinas piernas; agua y viento sobre la casa del viejo*. At miseros tristis fortuna tenaciter urget.

LLOR. m. ter. LLORER.

LLOREDAR. m. Lloch plantat de florir. *Lauredal*. Daphnon, is, lauretum, i.

LLORER. m. Arbre de fullas sempre verdas, amplas, llargas, punxagudas, verinosas y aromáticas, y fa 'l fruyt com una oliva. *Laurel*. Laurus, i, laurea, æ.

LLORER DE ALEXANDRIA. Planta de fullas semblants á las del galzerá; però majors, més tendras y blanquinosas: lo fruyt, que's cria en mitj de la cara de cada fulla, es roig y del tamany de un ciuró. *Laurel alejandrino ó de Alejandria*. Bonifacia, æ, hipoglotton, ii.

LLORER REAL. Arbre petit, de fruyt molsut com la cirera. *Laurocerazo*, *laurel real*. Laurocerasus, i.

DE LLORER. m. adv. Lo que pertany á ell. *Laurino*, *laureo*. Laurinus, laurens.

LLORICA. f. y

LLORIGA. f. Cota de malla. *Loriga*. Loricæ, æ. || Armadura de caball pera us de la guerra. *Loriga*. Loricæ, æ. || LLORIGADA. 2.

LLORIGADA. f. Número de animals que naixen de un part. *Camada*, *ventregada*, *cachillada*. Multiplex fetus. || La abundància de cosas que venen totes plegadas. *Ventregada*. Caterva, æ. || Cèrcol de ferro en l'interior del botó de la roda dels carruatges. *Loriga*. Ferreus annulus.

LLORO. m. Papagall. *Papagayo*, *loro*. Psittacus, i, psittace, es.

LLORO DEL PARAGUAY. Espècie de papagall vert clapat de groch, ab lo davant del cap vermell y 'ls costats cendrosos y en part blaus. En las alas que també són verdas té algunas plomas blavas clapadas de bermell. *Paraguay*. Psittacus brasiliensis,

LLORT, DA. adj. ter. BRUT, DESCUYDAT.

LLOS. m. Lo tall dels instruments de cer. *Bocacorte*, *filo*. Os, oris, acies, ei. || La porció de ferro ó cer que s'afegeix á las rel·las de la arada, etc. que están gastadas. *Calce*, *calzo*. Vomeris cuspidi reficiendæ additum ferrum.

LLOSA. f. Pedrà plana quadrilonga. *Losa*, *lastra*. Quadratus lapis. || Trampa pera agafar aucells, y també ratas. *Losa*, *losilla*, *loseta*, *lancha*, *esplínque*. Decipula, æ.

LLOSAR. v. a. ENLLOSAR.

LLOSAT, DA. p. p. ENLLOSAT.

LLOSALLA. f. LLOSA. 2.

LLOSELLA. f. d. de LLOSA. LLOSETA.

LLOSERÀ. f. PEDRERA.

LLOSETA. f. d. *Loseta*, *losilla*. Parvis lapis quadratus.

LLOSSA. f. Cullera gran. *Cucharon*. Tudicula, æ.

LLOSSÀ, NA. adj. ant. UFANÓS, PRONDÓS. || BISARRO, GALLART.

LLOSSADA. f. Lo que cab de una vegada en la llossa. *Cucharada*. Cochlearium, ii. || Refegiment que's dóna de una cosa. *Plus*. Cochlearium, ii.

LLOSSAL. m. ant. Obligació de donar al senyor una porció de blat pera atèndrer á la compra y manutenció dels útils ó eynas pera treballar sas

terras. *Prestacion feudal*. Vectigal. || ant. *BOCA*.

LLOSSAR. v. a. Renovar lo tall ó punta dels instruments de ferro. *Echar bocas, aguzar*. Nova acie armare; aciem instaurare. || met. EXAMINAR.

LLOSTRE. f. ler. *VESPÈRE, FOSCH*.

LLOT. m. Fanch. *Lodo, lama*. Lutum, i. || Lo que deixan las ayguas dels rius. *Légamo*. Limus, i. || Lo que's fá en los estanys, safareigs, etc. *Tarquín, verdín*. Limus, i. || met. Brutícia en los llabis y llengua. *Sarro*. Linguae squalor.

LLOT CORROMPUT. Aquell que es tou y pudent. *Cieno*. Cœnum, i.

LLOT VERT. Planta que's cría dins del aygua, y 's compon de uns filets molt prims sense nusos, y de un vert fort y lluent. *Ajomante*. Rivularis conferva.

LLOTJA. f. Lloch abont acostuman-à juntarse 'ls mercaders pera tractar de sos negocis. *Lonja, bolsa*. Emporium, ii, longia, æ. || Pórtich davant dels edificis sumptuosos. *Atrio, lonja*. Porticus, ns.

LLOTJETA. f. GLORIETA. || d. de llotja. *Lonjeta*. Parva longia.

LLOTÓS, A. adj. Fangós. *Limoso*. Limosus.

LLOTOSITAT. f. La qualitat de llotós. *Limosidad*. Limositas, atis.

LLÓURER. v. n. LLÉURER. || VOLER.

À SÓN LLÓURER. Á su albedrio, á su antojo, á su capricho. Sui juris voluncetas.

LLOZO. m. CAP GROS.

LLU.

LLUBÍ. m. LLOBÍ. 1.

LLUCAR. v. a. fam. Guipar, véurer dissimuladament, ó ab cuydado. *Atisbar, columbrar, ojear, amusgar, y aluftrar* fam. pr. Ar. Prospicio; oculos conjicere.

LLUCAT. p. p. *Atisbado*. Conspectus.

LLUCER. m. ant. Estrella del dia. *Lucero*. Lucifer, i.

LLUCH. n. p. de home. *Lúcas*. Lucas, æ. || RENOU. || TINO, ACERT. || met. INGENI, VIVESA.

DONAR Ó TENIR LLUCH. fr. met. Donar mostrass ó indicis. *Tener traza; dar muestra*. Indicare.

PER SANT LLUCH MATARÁS LO PORCH Y LA VEREMA AL CUP. ref. fam. Denota que per aquest temps se pót ja matar lo porch y que's déu havé veremat. *Por san Lucas mata tus puercos, y tapa tus cubas*. Ut sacra lux aderit Lucæ, sit cædere porcos cura tibi, et plenos obdere curacados.

LLÚCIA. n. p. de dona. *Lucia*. Lucia, æ.

LLUCIÀ. n. p. de home. *Luciano*. Lucianus, i.

LLUCIAR. v. a. LLOSAR.

LLUCIAR LAS DENTS. fr. met. Prepararse pera menjar. *Aguzar los dientes*. Præsentí cibo præparari.

LLUCIFER. m. Príncep dels dimonis. *Lucifer*. Dæmonum princeps. || met. Superbo, maligne, enfadat. *Lucifer*. Superbus, maleficus.

LLUCIFERÍ, NA. adj. Pertanyent á Lucifer. *Luciferino*. Ad Satan pertinens.

LLÚDRIA. f. Quadrúpedo anfibi de quatre pams de llarch, pardo obscur, de cap gran, ulls petits, cua llarga, y 'ls dits rebunits ab una membrana. Nada ab mès facilitat que camina: s' alimenta de peixos, y viu á la vora dels rius y altres depòsits de aygua dolça. *Nutra, nutria*. Lutra, æ. || met. Se diu de la dòna viva, aguda y prompta. *Pizpereta, sátira*. Acer, vivax mulier.

LLUENT, A. p. a. Lo que llu. *Luciente, reluciente*. Fulgidus. || CLAR, PULIT.

FÉR TORNAR LLUENT. fr. Netejar, posar brillant. *Lucir, enlucir*. Purgo, as.

LLUENTÓ. f. Brillo, resplandor de las cosas brunyidas ó embarnissadas. *Brillantez, lustre, brillo*. Nitor, is.

LLUER. m. Aucell de passada que baixa de las serras en octubre, es menor que un canari, de un vert hermós, y la corona del cap negra: engabiati, lo que's logra fàcilment per sér pacífich y manso, apenas deixa 'l cant que's bastant agradable, é imita 'l dels altres. *Lugano, y lujano*. ter. Ligurinus, i.

LLUERNA. f. Claraboya. *Lumbrera*. Fenestella, æ. || Insecte que despedeix de nit una llum molt clara. *Lucièrnaga, lucerna, noctiluca*. Cicindela, æ.

|| Peix de mar, de cap gran, lo cos rodó, cónich, de color de viola, fosch pel llom, blanquinós pel ventre; las aletas del llom dobladas; y Plinio diu que fá llum ab la llengua. *Lucerna*. Piscis collucens.

LLUERT. m. ter. LLANGARDAIX.

LLUERTER, A. adj. S' aplica á las cabalcadurnas. PORTUCH.

LLUFA. f. Ventositat expel·lida sense rúido. *Follon, zullon, ventosidad*. Surda ventositatis emissio. || Cua, drapot ó cosa semblant que's posa ab una agulla als vestits dels homes ó donas pera burlarse de ells. *Maza, rabo, virote*. Cauda á tergo apposita. || pl. CATXURROS. || f. fam. PUTA.

FÉR LLUFAS fr. y

LLUFAR. v. n. y

LLUFARSE. v. r. Llensar alguna ventositat sense rúido. *Follar, zullar, ventosear*. Ventris flatus sine strepitu edere.

LLUFARAR. v. a. fam. LLUCAR.

LLUICIÓ. f. LLUISME.

LLUIDÍSSIM, A. adj. *Lucidisimo*. Valdè lucidus.

LLUIMENT. m. Esplendor, magnificéncia, brillantesa. *Lucimiento, resplandecimiento*. Magnificentia, æ. || RESPLANDOR.

LLUIR. v. n. Resplandir, brillar, despedir llum de sí. *Lucir, relucir*. Luceo, es. || met. Sobreixir, distingirse. *Lucir*. Eminere, es. || Manifestar l'adellantament, riquesa, ó autoritat. *Lucir*. Eminere, es. || v. r. Quedar bè en algun assumpto. *Lucir, lucirse*. Eximium se probare.

LLUIR ALGUNA COSA EN L'ULL. refr. ant. FÉR MAL DE ULLS.

LLUIR UN CENS Ó CENSAL. fr. Desempenyar-lo. *Quitar un censo*. Redimo, is.

LLUISME. m. for. Dret que's paga al senyor del domini directe quants' enagenan las possessions donadas á cens. *Laudemio*. *Laudemium*, ii.

LLUIT, DA. p. p. *Lucido*. || adj. Expléndit, magnífich, graciós. *Lucido*. *Splendidus*, magnificus.

LLUM. f. Resplendor, claror, lo que il·lumina 'ls objectes. *Luz*. *Lux*, cis. || Candela, llumenera y qualsevol llum artificial y comunment lo gresol. *Luz*. *Lampada*, æ. || met. Esplendor. *Luz*. *Splendor*, is. || met. La guia pera enténdrer ó trobar alguna cosa. || *Luz*. *Lumen*, inis. || Coneixement. *Luz*. *Lumen*, inis. || DIA. || pint. Lo punt desde ahont s' il·luminan tots los objectes pintats. *Luz*. *Lumen*, inis. || pl. arq. Finestras, claraboyas, y tots los forats per ahont entra claror en un edifici. *Luces*. *Fenestræ*, arum. || LLUMINÀRIA.

LLUM DE OLI. Gresol. *Candil*. *Lychmus pensilis*.

LLUM DE RANÓ. 'L coneixement que tenim de las cosas pel discurs natural que'ns distingeix dels bruts. *Luz de la razon*. *Ratio*, nis.

LLUM PETITA. Qualsevol vas ó gresol petit que s' hi posa oli y ble pera que creme. *Candileja*. *Vasculum olearium alendo lumini*.

LLUM PRIMERA. 'L resplendor que reb immediatament del cos lluminós. *Luz primaria*. *Lux primaria*.

LLUM SEGONA. 'L resplendor que resulta de la il·luminació de la llum primera. *Luz secundaria ó refleja*. *Lux secundaria*.

ALEGRAIR LAS LLUMS. fr. Avivarlas, ab l' alegrador de llums. *Alegrear las luces*. *Luces contorto papyro excutere*.

ALLÍ ESTÁ QUI HO VA VÉURER, Ó QUI FEYA LLUM. ref. Explica que las cosas malas se procuran fér occultant, pera que no's pugan descubrir. *El cuarto falso de noche pasa*. *Multa nox facinora mala tegit*.

ALLÍ ESTÁ QUI FEYA LLUM. loc. fam. Dóna á enténdrer que lo que algú diu es fals ó que no's pót averiguar. *No le habeis tenido el pie al errar*. Non constat, non est á fide.

APAGA LLUMS. Herba que naix entre 'ls blats, la cama es llisa y prima, la flor que está envers la terra, negra, y la de la punta de un blau molt viu, una y altra rodona. *Matacandiles*. *Arisarum*, i.

DE POCAS LLUMS. met. De poch ingeni ó talent. *De cortos alcances*. *Exigui ingenii*.

DONAR Á LLUM. fr. met. Donar á la estampa. *Sacar, dar a luz*. *Librum typis mandare*. || PARIR.

DONAR LLUM. fr. Comunicarla als edificis. *Dar, comunicar luz; alumbrar*. *Lucem præbere*. || met. Il·lustrar l' enteniment. *Dar luz, ilustrar alumbrar*. *Mentem illustrare*. || met. Donar bon exemple.

Dar luz, dar buen ejemplo, edificar. Se suosque mores aliis magnoperè probare.

EIXIR Á LLUM. fr. Sér produhida alguna cosa. *Salir á luz*. In lucem prodire.

FÉR LLUM. f. Acompanyar á algú en alguna operació portant la llum para que s' hi veja. *Alumbrar*. *Illumino*, as.

PASSAR LA LLUM. fr. Penetrar la llum per algun cos transparent. *Transparentarse*. *Translucere*.

PER COMPTE DE DONAR LLUM, DÒNA FUM. ref. Repren al que en lloch de donar bon exemple 'l dóna mal. *Sacar humo de la luz*. *Fumum ex fulgore dare*.

SENSE LLUM NINGÚ HI VÉU. ref. Denota lo molt que pót l' interés. *Quieres que te siga el can, dale el pan*. Confer tu nummos operans sic conferet alter.

SÉR LA LLUM DELS ULLS DE ALGÚ. fr. met. S' aplica al subjecte més estimat. *Ser la niña ó la lumbre de sus ojos; ser el ojo derecho de alguno; querer á alguno como á sus ojos*. In oculis aliquem ferre.

TRÁURER Á LLUM. fr. DONAR Á LLUM.

LLUMANEA. m. LLUM, GRESOL.

LLUMANERA Ó LLUMENERA. f. Espécie de candelero ab un ó més brochs. *Velon*. *Polimixus*, *lychnus*, i.

LLUMANERADA. f. L' oli que cab de una vergada en la llumanera. *Candilada*. *Oleum quod lychnus capit*. || Cop de llumanera. *Candilazo*. *Lychni ictus*.

LLUMENETA. f. LLUERNA. 2.

LLUMENETAS. f. pl. Las gopiras petites que quedan quant s' apaga un paper. *Monjas*. Per papyrum decursantes scintillæ. || PAMPALLUGAS.

LLUMENETAS DE SANT TELM. Las que apareixen en la cima dels arbres de las embarcacions en las tempestats. *Cástor y Pólux; fuego de san Telmo; helena*. *Meteoros igneus*.

LLUMINAR. m. Home gran en virtut y doctrina. *Lumbrera*. *Lumen*, inis.

LLUMINÀRIA. f. Disposició de mòltas llums ordenadas. *Iluminacion*. *Iluminatio*, nis. || Lo llum que créma nit y dia davant lo santíssim Sagrament. *Luminaria*. *Lampas jugiter lucens in templis*. || pl. Las llums que's posan en los balcones, torres, etc., en celebritat de alguna festa pública. *Luminarias*. *Luminare*, is.

MITJA LLUMINÀRIA. loc. fam. Curt de vista, qui hi véu poch. *Cegarrita, cegato*. *Strabo*, nis, *miops*, *opis*.

LLUMINÓS, A. adj. Clar, brillant, lluent. *Luminoso*. *Luminosus*.

LLUNA. f. Lo satél·lite de la terra á la que il·lumina per la nit. *Luna*. *Luna*, æ. || L' efecte que causa la lluna en los boigs. *Luna*. *Insania*, æ. || Lo vidre del mirall. *Luna*. *Lamina crystallina*. || Cada una de las gotas de oli ó greix que nadan sobre 'l licor. *Ojo*. *Jurea luna*. || ter. Pati que hi ha en lo centro del edificis. *Luna*. *Perystilum*, i. || quím. Lo mateix que plata, y la fan passar per mòltas y várias operacions. *Luna*. *Argentum*, i.

LLUNA CREIXENT. La lluna desde sa conjunció fins que fá 'l ple. *Luna creciente*. Luna crescens.

LLUNA MENGUANT. La lluna desde que fá 'l ple fins á sa conjunció. *Luna menguante*. Luna decrescens.

LLUNA NOVA. La lluna en lo temps de sa conjunció ab lo sol. *Luna nueva*; *novilunio*. Novilunium, ii.

LLUNA PLENA. Se diu quant se véu il·luminada tota la part de sòn cos que mira á la terra. *Luna llena*, *luna en lleno*, *plenilunio*. Plenilunium, ii.

LLUNA VELLA. Quant minva. *Luna menguante*. Deficiens luna.

DEIXAR Á LA LLUNA DE VALÈNCIA. fr. fam. Burlar á algú en las esperansas que tenia. *Dejar á la luna de Valencia*. Spe decipere.

ESTAR LA LLUNA EN LO PLE. fr. met. ab que 's significa que algú obra com un boig y també que un boig está en sòn major furor. *Estar la luna sobre el horno*. Insania laborare.

MITJA LLUNA. Trinxadora en forma de mitja lluna, y també s'aplica á altrás cosas de la mateixa figura. *Media luna*. Quod lunatum vel corniculatum. || for. Fortificació, las caras de la qual nos cubren. *Media luna*. Lunatum propugnaculum.

QUEDARSE Á LA LLUNA DE VALÈNCIA. fr. met. Frustrarse las esperansas. *Quedarse al son de buenas noches*, *quedarse á la luna de Valencia*. Inani spe deludi.

SEMBLAR TALLAT DE MALA LLUNA. exp. met. Denota 'l mal éxit de alguna cosa ó l' objecte contrari á lo que 's pretenia, per causa de nous obstàcles. *Estar hecho en pecado*. Præ aliquid factum esse.

TALLAT DE BONA Ó MALA LLUNA. loc. S'aplica á la fusta que 's conserva ó malmet segons lo temps en que 's talla. *Cortado de buena ó de mala luna*. Luna observata vel inobservata cæsum lignum.

TENIR LLUNAS. fr. fam. Sentir alguna perturbació en los girants de la lluna. *Tener lunas*. Lunaticum esse.

VÉURER LA LLUNA EN UN COVE. fr. FÉR VÉURER LA LLEONA.

LLUNACIÓ. f. Lo curs que fá la lluna en un mes. *Lunacion*. Menstruus lunæ cursus.

LLUNAR. m. Taca, senyal natural en alguna part del cos. *Lunar*. Nævus, i. || adj. Pertanyent á la lluna. *Lunar*. Lunaris.

LLUNARI. m. Pronóstich, calendari. *Lunario*. Lunarium, ii.

LLUNATICH, CA. adj. Afectat de la lluna. *Lunático*. Lunaticus.

LLUNETÀ. f. arq. Vuyt que 's fá en la volta ó bóveda pera obrir una finestra. *Luneta*, *luneto*. Lunatus fornix. || En los teatros los sitis inmediats á las taulas. *Luneta*. Lunata sedes.

LLUNY. adj. Apartat, distant. *Lejano*, *remoto*. Longinquus. || adv. t. ll. A llarga distància. *Léjos*. Longè. || m. La vista que té alguna persona ó cosa mirada de alguna distància; y així 's diu: aquesta

cara té bon LLUNY ó té mal LLUNY. *Léjos*. Prospectus, aspectus. || pl. pint. Lo punt de vista que té una pintura mirada desde certa distància. *Léjos*. Prospectus, us. || Lo que está pintat en disminució. *Léjos*. Perspectivæ distantia.

BON LLUNY. pint. *Buen léjos*. Conspectus procul egregius.

DE LLUNY. A distància. *De léjos*, *desde léjos*. Eminus.

DE LLUNYAS TERRAS LLARGAS MENTIDAS. ref. Denota que se solen dir molts mentidas parlant de terras que están molt lluny, per sér difícil l'averiguarho. A *luengas vías*, *luengas mentiras*. Fama ut crescit iens sic et mendacia crescut.

ESTAR MOLT LLUNY. fr. met. ab la qual s'expressa que alguna cosa no es veritat. *Estar muy léjos*, *distar mucho*. Procul esse.

POCH Á POCH ANIREM LLUNY. ref. DE GOTA EN GOTA, etc.

LLUNYAMENT. m. ant. Extensió, distància. *Alongamiento*. Productio, nis.

LLUNYAR. v. a. ant. ALLUNYAR.

LLUNYARSE. v. r. ALLUNYARSE.

LLUNYAT, DA. p. p. ALLUNYAT.

LLUNYÀRIA. f. Distància. *Lejania*. Distancia, æ.

LLUNYEJARSE. v. r. ant. ALLUNYARSE.

LLÚPIA. f. Tumor dur y glandulós. *Lupia*, *lobanillo*. Lupia, æ. || La del cap. *Talparia*, *topinaria*. Tumor quidam in capite. || met. Cuydado que atormenta. *Pesar*, *pesadumbre*. Dolor, is, molestia, æ.

LLÚPOL. m. Planta de fullas encontradas y semblants als pámpols del cep, las flors quasi verdas. S'emplea en la composició de la cervesa, y li comunica sòn gustet amarch. *Lúpulo*, *hombrecillo*. Salictarius lupus, lupulus, i.

LLUQUET. m. Tros de caramuxa, etc. ensofrat pera encèndrer llum. *Pajuela*, *sulfonete*, *luquete*. Sulfuratum, i. || Trosset de llimona ó taronja que's tira al vi. *Luquete*. Citrei mali vino infusum frustulum.

LLUQUET DE BRIBÓ. Cordill tot ensofrat que també serveix pera encèndrer llum. *Pajuela*, *sulfonete*, *luquete*. Sulfuratus funiculus.

LLUR. ter. pron. possessiu igual al genitiu de ELLS ó de ELLAS. *Su*, *sus*. Suus, eorum, illorum.

LLUREA. f. ant. LLIBREA.

LLURIGADA. f. LLORIGADA. 1. y 2.

LLURIGÓ. m. d. LLODRIGÓ.

LLURIGUERA. f. LLODRIGUERA.

LLUS. m. Peix de alguns dos peus de llarch, de color negre cendrós, y 'l ventre blanch, carn blanca, molt saludable y sabrosa. *Merluza*, *pijota*. Asellus, merlus, i. || met. fam. TONTO.

LLUS BARRUT. Peix de mar que creix fins á cosa de un pam y mitj de llarch: té 'l cap xato, tres alestas en lo lloç, una barreta en la barra de baix y 'l cos transparent. *Faneca*. Asellus barbatus.

LLUSCO, A. adj. Qui mira malament, ó no hi vén molt. *Cegajoso, cegatoso, cegarrita. Lusciosus.*

LLUSCOSITAT. f. Malaltia grave ó defecte en la vista. *Ceguera, oftalmia. Luscisio, nis, lippitudo, inis.*

LUSSÀ, NA. adj. Alegre, trempat, divertit. *Reiozon, lozano. Festivus. || BURLÓ, INSOLENT.*

LLUSTRACIÓ. f. ant. Purificació per medi dels sacrificis. *Lustracion. Lustratio, nis.*

LLUSTRAL. adj. Pertanyent á la llustració. *Lustral. Lustricus.*

LLUSTRE. m. Brillo de las cosas brunyidas. *Lustre. Nitor, is. || met. Glória, honor, esplendor, noblesa. Lustre. Gloria, æ. || Lo brillo, llisura y aparell que queda en las pessos de roba per haverlas premsadas. Prensado. Pannorum expositio præli ope.*

DONAR LLUSTRE. fr. ENLLUSTRAR.

ENTRE DOS LLUSTRES. m. adv. Al ferse clar ó al ferse fosch. *Entre dos luces. In crepusculo.*

PÉRDRE LO LLUSTRE. fr. Se diu de las robas quant deixan de tenir lo brillo. *Chafarse. Nitorem ammittere.*

LLUSTRÓS, A. adj. Lo que té llustre. *Lustroso. Nitidus, lucidus.*

LLUSTROSAMENT. adv. m. Ab lluiment. *Lustrosamente. Splendide, lucide.*

LLUXÚRIA. f. LUXÚRIA.

LLUXURIÓS, A. adj. LUXURIÓS.

LLUYTA. f. ant. Pelea, desafio. *Lucha. Lucta, æ.*

LLUYTADOR, A. m. y f. ant. Qui llúyta. *Luchador. Luctator, is.*

LLUYTAR. v. n. ant. Pelear, desafiarse. *Luchar, pelear. Lucter, aris. || ant. COMBÁTRES, BREGAR.*

M. Catorzena lletra del abecedari, y la onzena de las consonants. Es semivocal, la llabial més assenyalada, perquè sa pronunciació 's forma fora de la boca obrint de cop los llabis apretats; y corre clara y distinctament ab totes las vocals sens interrupció de altrás. S' ha de escriure en lloch de la n abans de b, y p. Los mecenis portavan aquesta lletra en sos escuts y en sos estandarts é insignias, com inicial de són nom. Com lletra numeral val mil; y antigament posanthi una ralla sobre valia un milió: en la astronomia y altrás ciéncias semblants, denota 'l mitj dia. Es abreviatura de Magestat, y de mestre títol de religiosos. en las monedas é inscripcions romanas M significa Marco ó Mário: MAM Mamerco: MEM Mémnio. En fastos y anals MFGN, significa Marci Filius Gaynepos. Ms, vól dir manuscrit.

MA.

MA. f. Part del bras desde la munyeca fins al extrem dels dits. *Mano.* Manus, us. || Lo costat ó part dreta ó esquerra respecte de la situació de altra cosa. *Mano, lado.* Manus, us. || Entre rellotgers pesa de ferro que serveix pera detenir proporcionadament al temps la roda de rencontre, de modo que sens ella s' acabaria la corda de 30 horas v. g. en un minut. *Paletilla, paleta.* Manus, us. || Capa de color ó barnís que's dona á alguna cosa. *Mano.* Incrustatio, nis. || Possessió actual, com: la carta arribá á las sevas mans. *Mano.* Manus, us. || Lo plech de 25 fullas de paper, que es la vintena part de una rayma. *Mano.* Scapus, i. || mús. ESCALA. || Cada vegada que's perfecciona ó correteja una obra. *Mano.* Correctio, nis, manus, us. || Poder, facultat, arbitre, disposició. *Mano.* Potestas, atis. || met. Indústria, habilitat. *Mano.* Calliditas, ars, tis. || Medi ó empenyo. *Mano.* Manus, us. || Fa-

vor, valiment, protecció. *Mano.* Auxilium, patrocini-um, ii. || Cada donada ó passada. *Mano.* Integratus. || Lo primer en orde dels que jogan. *Mano.* Primus in ludo. || La persona que s' encarrega de alguna cosa. *Mano.* Manus, us. || TROMPA DE EMPANT. || Sort, classe, com: gent de baixa *ma.* *Ralea, raza.* Genus, eris. || Ma figurada en los llibres pera senyalar alguna cosa notable. *Manecilla.* Manus, us. || Estil, modo. *Mano.* Manus, us, stilus, i. || pron. possessiu. *Mi, mia.* Mea. || Contracció de *ME HA:* || Amo posseedor, com: aquesta heretat ha mudat de *ma.* *Dueño, amo, mano.* Herus, dominus, i. || pl. Treball personal, habilitat, primor de una obra. *Manos.* Manus, us. || Treball que's paga per la obra que s' ha fét. *Manos, hechuras.* Operæ merces.

MA Á MA. loc. CAP Á CAP.

MA COSTERA. La ma de paper que's posa á cada cap de la rayma, y sól sér de fulls tarats. *Mano costera.* Struis papyraceæ scapus collateralis.

MA DE JÚDAS. met. APAGALLUMS.

MA DE MORTER. La massa pera picar sal, etc. *Mano, mano del almirez ó mortero, majadero, maza.* Pistillum, i.

MA DE SANTA MARIA. AGRIPALMA.

MA FORTA. La gent armada pera fèr executar lo que'l jutge mana. *Mano fuerte.* Armata manus.

MA MESTRA Ó EXERCITADA. 'S diu del qui es hàbil y exercitat en alguna cosa. *Mano ducha, diestra, hàbil, maestra.* Manus perita.

MA MORTA. MANS MORTA. || ant. SERVITUT.

MA PER MA. m. adv. pera explicar que dos van agafats per la ma. *Asidos de las manos.* Apprehensa mutuò manu.

MA SOBRE MA. Denota que algú està sense fèr res. *Mano sobre mano, con los brazos cruzados, con las manos sobre el seno.* Manibus sub pallio.

MA TERCERA. p. u. SEGRESTADOR.

MANS Á LA OBRA. exp. pera animar ó incitar. *Manos á la obra.* Rem incipite.

MANS GANXUDAS. LLARCH DE UNGLAS.

MANS MORTAS. Cada una de las personas ó corporacions en las quals se perpetua 'l domini de las fincas, perque no poden enagenarlas. Tals són las comunitats. *Manos muertas.* Caducariæ legis peremptoris clientes.

MANS SALVAS. m. adv. met. Sense cap perill, sense 'l més mínim risch, ab tota seguretat. *Á man-salva, ó á salva mano, á manos lavadas.* Absque discrimine, tutè.

AB LA MA ESQUERRA. m. adv. Al revés de com devia ferse. *Á zurdas.* Sinistra manu, præposterè.

AB LAS DOS MANS, ó AB TOTAS MANS. exp. fam. S' aplica al qui en un negoci de interés de dos, procura traurer profit de tots dos. *Con ambas manos, ó dos manos.* Uberrimè. || met. Á MANS BESADAS.

AB LAS MANS AL CAP. loc. Ab dany, pèrdua ó desayre en algun negoci ó pretensió. *Con las manos en la cabeza, infelizmente.* Improperè.

AB LAS MANS PLEGADAS. MA SOBRE MA.

AB LAS MANS VUYDAS. m. adv. met. Ab los verbs **ANARSEN, TORNARSEN** y altres semblants significa no havèr lograt lo que's pretenia. *Con las manos vacias.* Frustratis votis.

AB MANS CODICIOSAS. m. adv. Ab prestesa. *Ansiosamente, con mano avara.* Avidissimè.

AGAFAR PER LA MA. fr. que expressa la acció de agafar ab la ma la de un altre á fi de dirigirlo ó sostenir-lo com se sól en las criaturas. *Tomar por la mano.* Manum manu apprehendere.

Á LA MA DE DÈU. exp. que denota la determinació ab que s' empren alguna cosa. *Á la mano de Dios.* Manus operi admoveamus.

ALLARGAR LA MA. fr. Posarla extesa ó plana. *Alargar, tender la mano.* Protendo, is. || met. Sèr caritatiu. *Alargar la mano.* Alicui subvenire.

ALSAR LA MA. fr. met. Amenassar ab la ma alta. *Alzar ó levantar la mano.* Manu minitare. || met. **ALSAR LO DIT.** || Deixar lo comensat. *Alzar ó levantar la mano.* Ab incepto desistere.

ALSAR LAS MANS AL CEL. fr. Suplicar á Dèu. *Levantat las manos al cielo.* Manus ad deos tendere, ad cælum levare.

Á MA. m. adv. Á punt. *Á la mano.* Ad manum, in promptu. || pl. Prop. *Á mano, á la mano.* Propè, ad manum. || pl. *A fuerza de brazos.* Summo labore.

Á MANS BESADAS. m. adv. Ab molt gust. *De mil amores, á dos manos.* Libentissimè.

Á MANS JUNTAS. Ab humilitat. Se diu ab los verbs **PREGAR, DEMANAR** y altres semblants. *Con el mayor encarecimiento.* Per precem.

Á MANS PLENAS. m. adv. Abundantment. *A manos llenas.* Plenis manibus.

ANAR Á LA MA. fr. met. Impedir que algú execute alguna cosa. *Ir á la mano.* Coerceo, cohibeo, es.

ANARSEN Á LAS MANS DEL LLOP. fr. met. S' aplica als que imprudentment s' exposan á algun perill.

El Ansar de Cantipalo que salió al lobo al camino. Obvius ecce lupo temerarius agnus.

ANAR Á LA MA. fr. met. Contenirse, moderarse. *Irse á la mano.* Abstinere, temperare sibi in aliqua vel ab aliqua re.

ANAR DE MA EN MA. fr. Passar una cosa de uns á altres. *Andar de mano en mano.* Per omnium manus volitare.

ANARSEN AB LAS MANS AL CAP. fr. met. Eixir escarmentat ab desayre. *Irse con las manos en la cabeza.* Improperè, adversè evadere.

ANARSEN ENTRE LAS MANS. fr. Desaparèixer lo que's tenia. *Irse de entre las manos.* Inopinato abire.

ANARSEN DE LA MA. fr. Càurer de ella. *Caerse, deslizarse de la mano.* E manibus excidere.

ANARSENHI LA MA. fr. Excedirse en la quantitat de alguna cosa que's dóna ó barreja ab altra; y així quant la vianda essalada dihem: á la cuynera **SE N' HI HA ANAT LA MA.** *Irsele á uno de la mano.* Modum excedere.

ARRIBAR Á LAS MANS. fr. met. Renyir á cops. *Venir, llegar á las manos.* Pugnare, manus conserere.

CARREGAR ó APRETAR LA MA. fr. Reprendre ab molta severitat. *Cargar, apretar la mano.* Acerbè arguere. || Insistir ab empenyo. *Cargar la mano.* Inixè insisire. || Tirar massa espècies en algun guisat. *Cargar la mano.* Immoderatè profundere. || Exedir en los preus ó drets deguts, ó defraudar algunes quantitats ó porcions. *Hincar, meter la uña.* Pretio defraudare.

CÁURER, DONAR EN BONAS MANS. fr. Venir á parar una cosa en poder de un home de bè. *Caer en buenas manos.* In integras manus incidere.

CÁURER EN MANS DE LA JUSTÍCIA, ó DELS ENEMICHS. fr. Sèr pres per la justícia ó pels enemichs. *Caer en manos ó poder de la justicia ó de los enemigos.* In justitiæ vel hostium potestatem incidere.

CLÓURER ó APRETAR LA MA. fr. Sèr mesquí. *Cerrar la mano.* Præparcum esse.

CÓRRER PER MA DE ALGÚ. fr. Estar algú encarregat de alguna cosa. *Correr por mano ó de cuenta de alguno.* Alicujus fidei negotium concreditum esse.

CURT DE MANS. Poch expedit en lo treball. *Corto de manos.* Tardus.

DAR Á LA MA. fr. Servir ab puntualitat los materials, pera que 'ls treballadors pogan treballar continuament sense móurarse del puesto. *Dar á la mano.* Abundè ministrare.

DAR DE MA. fr. met. Despreciar, abandonar. *Dar de mano.* Rejicio, is.

DE GRAN ó BAIXA MA. De alt ó baix naixement. *De alta ó baja clase, suerte, condicion, estado, esfera.* Nobile aut ignobile.

DEIXAR ANAR ó CÁURER DE LA MA. fr. Afluixar la ma desprenentla de alló que's tenia agafat. *Soltar.* Dimitto, is.

DEIXAR ó POSAR EN LA MA ó EN LAS MANS DE ALGÚ ALGUN NEGOCI ó INTERÉS. fr. Confiarlo á són cuyda-do. *Poner, dejar alguna cosa en manos de alguno;*

entregarse en brazos de otro. Aliquid alicui commendare, committere.

DEIXAT DE LA MA DE DÉU. loc. Olvidat de las obligaciones de cristià. *Dejado de la mano de Dios.* In vitia præceps.

DE LA UNA MA AL ALTRA. m. adv. Explica la gannàcia feta en breu temps per haverse venut immediatament lo que s' havia comprat. *De una mano á otra.* Prima traditione vel commutatione, temporis puncto.

DE LLARGA MA. m. adv. De molt temps passat. *Mucho tiempo ha.* Jam pridem.

DE MA. m. adv. Dit quant se reb una cosa immediatament de altre. *De mano.* Ex manu. || S' aplica á lo que està fet per art. *A mano.* Artificiosè.

DE MA ARMADA. m. adv. Ab tot empenyo y resolució. *De mano armada.* Totis viribus inixè.

DE MA EN MA. m. adv. De uns á altres. *De mano en mano.* De manu in manum. || Per tradició. *De mano en mano.* Per traditionem.

DE MA Ó MANS. exp. De part de qui's vé alguna cosa. *De manos.* Ex alicujus manibus.

DE MANS. loc. Del poder. *De manos.* Ex potestate.

DE MANS Y DE PEUS. m. adv. De fort y de ferm.

DE MA Y DE PLOMA. loc. Se diu del escrit fet de pròpia mà. *De la mano y pluma.* Propria manu.

DE PRIMERA MA. m. adv. De primera compra ó venda. *De primera mano.* Ex prima manu, ex fonte.

DESCARREGAR LA MA SOBRE DE AIGÜ. fr. Pegarli. *Descargar la mano.* Plecto, is.

DESLÓURER Ó DESPLEGAR LAS MANS. fr. Estirar los dits que's tenien plegats. *Abrió las manos.* Digits decussatos aperire.

DE SEGONA MA. m. adv. De revenedor. *De segunda mano.* Ex á propola.

DESFERSE Ó ESCAPARSE ENTRE MANS. fr. ab la qual se pondera la facilitat ab que alguna cosa s' espatlla ó malmet. *Desahacerse alguna cosa entre las manos.* Facile profundi.

DONAR EN MA. fr. Entregar en pròpias mans. *Entregar, poner en propias manos.* Ipsi tradere.

DONAR LA MA. fr. Preferir á altre pera que fassa ó diga alguna cosa. *Dar la primacia, dar mano.* Primas alicui concedere. || Ajudar, amparar. *Dar la mano; poner á alguno en zancos.* Patrocinio alicui, esse. || AGAFAR PER LA MA. || CASARSE.

DONAR LAS MANS. fr. CONSENTIR. || Rendirse, confessarse vensut. *Dejarse vencer, ceder la palma.* Cedo, is.

DONAR LA ÚLTIMA MA. fr. met. Perfeccionar una obra. *Dar la última mano, pincelada ó retoque.* Opus perficere.

DONAR MA Y PARAULA. fr. Explica la major forsa de una promesa. *Dar palabra y mano.* Fidem obligare, obstringere. || Donar paraula de casament. *Dar palabra y mano.* Futurus nuptias sponderi, stipulari.

DONARSE LAS MANS. fr. Encaixar. *Darse las manos.* Dexteram dare. || Anar alguns agafats per ellas.

Trabarse, asirse de las manos. Manus inserere. || met. que s' aplica á las parts de un tot que guardan armonia y orde. *Darse las manos.* Coniungi. || Tenir algú las mateixas qualitats ó sort que altre. Comunmentse préen en mala part. *Darse las manos.* Ejusdem furfuris esse.

DONAR UNA SOTA MA. fr. fam. Sobornar ab diners. *Untar las manos ó el carro.* Pecunia corrumpere.

EN BONAS MANS ESTÁ 'L PANDERO. exp. Denota que alguna cosa està encarregada á algú que es capàs pera desempenyarla bè. *Está el pandero en manos que le sabrán bien tocar.* Proba materia improbum incidit artificem.

ESCAPAR DE LA MA. fr. Càurer de ella impensadament alguna cosa. *Irse de la mano.* É manibus excidere.

ESCAPAR LA MA. fr. ANÀRSENI LA MA.

ESTAR Á LAS MANS. fr. Combàtrerse, pelear. *Venir á las manos.* Adversi exercitus congregi.

ESTAR EN BONAS MANS. fr. Estar alguna cosa encarregada á persona capàs y de confiança. *Caer en buenas manos.* Dexteris manibus commissum esse.

ESTARSE AB LAS MANS Á LA BUTXACA, Ó PLEGADAS, Ó LA UNA SOBRE LA ALTRA. fr. Estar sense fér res. *Estar mano sobre mano, ó con las manos cruzadas ó con las manos en el seno.* Oliosum esse, ferias agere.

ESTAR TOT EN LA MA. fr. Estar tot á punt. *Estar á la mano.* Propè adesse.

FÉR ANAR LAS MANS. fr. Fér moviment de mans pera acompanyar las paraulas. *Manotear.* Manum motu aliquid significare. || Traballar depressa. *Menear las manos, los pulgares, las muñecas.* Diligenter laborare.

FÉT AB LA MA. fr. Fét á posta, de propòsit. *Hecho á la mano.* Ex compacto.

FICAR LA MÀ AL CÀNTER. fr. Traürer la bolleta pera la sort. *Meter la mano en el cántaro.* Sortem ejicere.

GUANYAR PER MA. fr. met. Anticiparse á altre en fér ó lograr alguna cosa. *Ganar por la mano.* Aliquem prævenire tempore.

HAVÉR CAYGUT Á LAS MANS DEL LLOP. fr. Ab que s' expressa que alguna cosa ha vingut á poder de qui no la deixarà anar, y será difícil recobrarla. *Estar en papó de buit.* Vulturi passerem traditum esse.

INJECIR LAS MANS. fr. POSAR LAS MANS SOBRE.

JUGAR DE MANS. fr. met. y fam. Enjogassarse donantse cops ab las mans ó aparentantho. S' enten especialment entre homes y donas. *Jugar de manos.* Lascivio, is.

LA MA AL PIT Y LA CAMA AL LLIT. refr. LO BRAS AL PIT Y LA CAMA AL LLIT

LA UNA MA RENTA LA ALTRA Y LAS DOS EA CARA. ref. Denota que déu sér mútuo 'l socorro. *La una mano lava la otra y las dos la cara.* Manus manum fricat.

LAS MANS Á LA FILOSA Y 'LS ULLS Á LA PORTA. ref. Repren als qui fan una cosa y atenen á altra. *Quien mucho mira poco ve.* Fœminia spectatrix non est

benè sedula netrix. Multum oculos versans, male versat fœmina fussum.

LLANSAR MA DE ALGUNA COSA. fr. Valérsen, servirsen. *Echar mano*. Aliquo uti.

LLARCH DE MANS. Qui ab poch temps fá mólta feyna. *Largo de manos*. Expeditus, promptus. || met. Peguissier, qui ofen ab las mans. *Largo de manos*. Pugnis factiosus. || LLARCH DE UNGLAS.

LLIGAR DE MANS. fr. Estrényer las mans á algú ab una lligadura. *Maniatar*. Manus ligare. || Impe-dir á algú que fassa alguna cosa. *Atar las manos*. Cohibeo, es.

LLIGARSE LAS MANS. fr. Privarse la llibertat per alguna promesa ó vot. *Atarse las manos*. Promissis ligari, adstringi; voto teneri, obligari.

LLISCAR DE LAS MANS. fr. ANÁRSEN DE LA MA.

MIRAR LAS MANS Á ALGÚ. fr. Observar cuydadosa-ment la conducta de algú en los negocis que maneja. *Mirar las ó á las manos, no perderlo de vista*. Aliquem sollicitus observare.

MUDAR DE MA. fr. met. Mudar de puesto. *Mudar de lugar*. Loca mutare. || Passar un negoci de una persona á altra. *Mudar de mano*. Negotium in alium transferre. || Passar una propietat á altre amo. *Mudar de mano*. Prædium alterius ditionis fieri.

NO DEIXAR DE LA MA. fr. Tenir sempre en ella alguna cosa. *No soltar de la mano: no caerse de algú* alguna cosa de entre las manos. Præ manibus semper habere.

NO DEIXAR MA, Y NO DEIXARHO DE LA MA, Y NO DEIXARNE MA. fr. Continuar alguna cosa ab empenyo y sèns interrupció. *No dejarlo de la mano*. Insistere operi.

NO PÉRRER MÈS QUE LAS MANS. expr. jocosa que s' usa quant se trenca alguna cosa, la matèria de la qual es de poquíssim ó de ningun valor, y no's pót compóndrer, pera significar que's va pérrer quant hi havia que pérrer. *No perder mas que las hechuras*. Operis pretium committere.

NO SABER ALGÚ AHONT TÉ LA MA DRETA. fr. met. Sér mólto ignorant. *No saber cual es su mano derecha, ó cuantas son cinco*. Omnino ignarum esse.

NO TENIR PROU MANS. fr. Indica que algú no tindrà valor de executar la amenassa que fá. *No ser hombre para alguna cosa*. Expers virtutis. || Apresurarse massa en la execució de alguna cosa. *No darse manos á una cosa*. Anxiè inniti.

PARAR LA MA. fr. Allargarla demanant alguna cosa. *Alargar la mano*. Manum porrigere. || met. Admètrer regalos y presents. *Abrir las manos*. Muneribus capi; obnoxius esse.

PARLAR PER LAS MANS. fr. Figurar ab ellas las letras del abecedari pera entèndrerse. *Hablar por las manos*. Digitis mentem exprimere.

PASSAR LA MA PER LA GARA. fr. Aventatjar, excedir á algú en alguna cosa. *Echar el pié adelante á algú*; *mojar la oreja*; *poner la ceniza en la frente*. Præcello, is; se præcurrere.

PASSAR LA MA PER LA ESQUENA. fr. Acariciar ab

dita acció. *Pasar ó traer la mano por el cerro*. Blándior, iris.

PEGAR AB LA MA PLANA. fr. Pegar de manera que oberta la ma toque 'l palmell al objecte ahont se péga. *Dar con la mano de plano*. Volá percutere.

PÉNDRE LA MA. fr. Posarse en lo millor puesto. *Tomar la mano, sentarse á la diestra*. Locum sibi potioem vindicare.

PÉRRER MA. fr. Pérrer la ocasió. *Perder la ocasion*. Occasionem amittere.

PER LA MA. m. adv. Fácilment. *Por la mano, fácilmente*. Facile, faciliter.

PER MA. m. adv. Per medi, per interposició. *Por mano, por medio*. Per alium.

PER SOTA MA. m. adv. Oculta y secretament. *Bajo mano*. Clam, occultè.

PER TERCERA MA. fr. met. Per medi de altra persona. *Por segunda ó tercera mano*. Alterius opera.

PICAR Ó BÀTRER DE MANS. fr. Donar cops ab la una ma contra 'l palmell de la altra ab soroll, com sól ferse en senyal de aplauso. *Palmear, palmotear, batir las palmas*. Plaudo, is.

PLEGAR LAS MANS. fr. Juntarlas en ademan de orar ó suplicar. *Poner las manos, juntarlas*. Manus supplices admovere, jungere. || Juntar los palmells doblegant mútuament los dits de una ma per entre mitj dels de la altra. *Ensortijar las manos*. Manus inserere.

PORTAR LA MA BLANA. fr. Denota tractar ab suavitat y moderació. *Llevar la mano blanda*. Leniter agere.

PORTAR Á LAS MANS Ó Á LAS GARRAS DEL LLOP. fr. met. Posar algú en perill evident de pérrer la vida. *Llevar al matadero*. In summum discrimen alium objicere.

PORTAR ENTRE MANS. fr. met. Entèndrer en alguna cosa. *Traer entre manos*. In, præ manibus tractare, habere.

PORTAR PER LA MA. fr. Acompanyar á algú tenintlo ab ella. *Llevar de la mano*. Manu apprehensa aliquem ducere.

POSAR LA MA SOBRE ALGÚ. fr. met. Péndrerlo. *Echar mano á uno*. Capere aliquem. || met. Castigarlo. *Poner la mano ó las manos en alguno*. Manus alicui inferre.

POSAR MA. fr. met. Empéndrer alguna obra. *Poner mano ó las manos en alguna cosa*. Opus aggredi.

POSAR MA Á ALGUNA COSA. fr. Agafarla. *Echar mano ó la mano*. Manu capere.

POSARNE LAS MANS AL FOCH. fr. Assegurar la veritat y certesa. *Poner las manos en el fuego*. Rei veritatem asseverare.

POSAR Ó POSARHI LA MA. fr. met. Corretgir algun desorde de la persona autorisada. *Poner la mano*. Remedium adhibere. || met. Ajustar als desavinguts. *Mediar, meter la mano*. Intervenio, is.

POSARSE EN LAS MANS DE ALGÚ. fr. met. Entregarse á la disposició de altres. *Ponerse, dejarse en*

las manos de alguno. Alicujus manibus se tradere.

POSARSE LAS MANS ALS PITS. fr. met. Examinarse á sí mateix, reflexionar. *Meter la mano en el pecho ó en el seno.* Secum cogitare. || Examinar algú lo que passa en són interior pera judicar dels altres justament. *Meter la mano en su pecho.* Antequam alios se ipsum judicare.

PRIMERA MA. Principi de alguna cosa. *Primera mano.* Prima manus. || CIUDADÁ MAJOR.

RENTÀRSEN LAS MANS. fr. met. Justificarse, ferse estrany de algun negoci en que hi ha inconvenient. *Lavar se las manos.* Culpæ suspicionem purgare, manus lavare.

SABER ALGÚ ABONT TÉ LA MA DRETA. fr. met. Saber sa obligació. *No ser cojo ni manco; no mondar nisperos.* Dexteritate, ingenio pollere.

SEGON DE MA, Ó SEGONA MA. 'L jugador que segueix després del que té ma. *Trasmano.* Secundus in ludo.

SENYARSE DE BONA MA. fr. que dóna á entendre que algú s' ha deslliurat miraculosament de algun perill, ó ha lograt cosa de que tenia poca esperança. *Encomendarse á buen santo.* Tutelarem optimum invocavisse.

SÉR DE BAIXA MA. fr. met. Havér nat en la classe inferior de la societat. *Ser de bajo suelo, haber nacido en las malas.* Obscuro loco natum esse.

SÉR DE MA DE MESTRE. fr. met. ab que s' expressa la perfecció ab que està acabada alguna cosa. *Ser de buena mano.* Peritia actum.

SI VE Á LA MA. exp. Si s' presenta ocasió. *Si á la mano viene.* Si fortè accidit.

TENIR Á LA MA. fr. met. Poder disposar de alguna cosa. *Tener en la mano.* In manu habere.

TENIR BONA MA. fr. met. Tenir acert ó fortuna. *Tener buena mano.* Felici uti dextera; sorte polle-re.

TENIR BONAS MANS. fr. met. Sér hábil. *Tener buenas manos.* Dexteritatem habere.

TENIR DE SA MA Á ALGÚ. fr. Tenir-lo de sa part, ser-li propici ó afavorir-lo. *Tener de su mano.* Patronum alicui esse.

TENIR ENTRE MANS. fr. met. Cuydar de alguna cosa. *Traer entre manos.* In, præ manibus tractare, habere.

TENIR LA MA TRENCADA. fr. met. Denota la destresa en fer alguna cosa. *Tener la mano suelta.* Agilem in operando esse.

TENIR LAS MANS Á LA FARINERA. fr. met. TENIR LA PAELLA PEL MÁNECH.

TENIR LAS MANS FORADADAS. fr. met. Sér pródich ó malgastador. *Ser un maniroto.* Esse nimis muni-ficium.

TENIR MÁ. fr. Sér lo primer en orde als jugadors. *Ser, tener mano; estar á la mano.* Propè, in promptu, præstò esse. || met. Tenir maneig ó poder en alguna dependència. *Tener mano.* Potestatem habere.

TRÀURER DE ENTRE MANS. fr. Pèndrer-li á algú lo

que tenia més assegurat. *Sacar de entre las manos.* E manibus eripere.

TRAENCAR LA MA. fr. met. Exercitarse, adquirir destresa en la execució de alguna cosa. *Soltar la mano.* Dexterum fieri.

UNTAR LAS MANS Á ALGÚ. fr. DONAR UN SOTA MA.

UNTARSE LAS MANS. fr. Robar dissimuladament ó deixarse sobornar. *Ensuciar se las manos.* Subriper-e; muneribus acceptis corrumpi, fœdari.

VENIR AB LAS MANS NETAS. fr. met. Pretèndrer lo premi sense merèixer-lo. *Venir, ó venir se con sus manos lavadas.* Gratis, sine pulvere præmium in-tendere.

VENIR Á LAS MANS. fr. Lograr-se alguna cosa sen-se treball y per abont ménos se pensava. *Venir ó venir se á las manos.* In manus incidere.

VENIR Á LAS MANS DE ALGÚ ALGUNA COSA. fr. Lo-grar la possessió de ella. *Llegar á las manos de al-guno alguna cosa.* Ad aliquid aliquid prevenire.

MACADURA. f. Contusió. *Contusion, magulla-dura, magullamiento, machucadura.* Contusio, sug-gillatio, nis. || Taca en la fruyta per algun cop ó cayguda. *Maca.* Læsis, nis. || Per extensió qualse-vol taca ó cop. *Maca.* Macula, æ. || met. Solapa, bellaqueria, astúcia. *Maca.* Dolus, i, fraus, dis.

MACANA. f. Arma ofensiva dels indis. *Macana.* Indicum telum.

MACAR. v. a. MAGULLAR.

MACARI. n. p. de h. *Macario.* Macarius, ii.

MACARRÓ. m. Espècie de fideu més gros que'l regular y vuyt de dins. *Macarron.* Tyrotarichus, artolaganus, i. || Herba. La arrel de la pastanaga. PASTANAGA.

MACARRÓNEA. f. Composició burlesca ab paraulas de diferents llèngües usadas fora de la pròpia significació. *Macarrónea.* Ludibrium, ii.

MACARRÓNICH, CA. adj. S' aplica al llen-guatge ridícul y xabacà. *Macarrónico.* Incultus sermo.

MACARRONÓS, A. adj. S' aplica á la llana bruta abans de rentarse. *Lana en puercio, sucia.* Succida, esca, æ.

MACARRULLA. f. BALLARUGA.

MACAT, DA. p. p. *Macado.* Livida contusione affectus.

MACEDONI, A. adj. Natural de y pertanyent á Macedònia província de Grècia. *Macedon, macedo-nio, macedónico.* Macedonius.

MACER. m. PORRER.

MACERACIÓ. f. L' acte y efecte de ablanir ó mòldrer. *Maceracion.* Maceratio, nis. || Debilitat del cos per la penitència. *Maceracion.* Attenuatio, nis.

MACERAR. v. a. Ablanir, entendre, *Macerar.* Macero, as. || Mortificar lo cos ab penitències. *Ma-cerar.* Castigo, macero, as. || quim. Preparar las plantas pera que ab facilitat solten lo such. *Mace-rar.* Macero, as.

MACERAT, DA. p. p. *Macerado.* Maceratus, depstus.

MACIÀ. n. p. de home. *MATIAS.*

MACIAR. m. *MÁCIS.*

MACILENT, A. adj. Extenuat, débil, magre.

Macilento, pilongo, maganto. *Macilentus.*

CACIP. m. Ve del llatí «*mancipium*» *BASTAIX.*

|| *CAMÁLICH.* || *FADRI DE TRABALL.* || *SOLTER.*

MACIP DE RIBERA. *BASTAIX.*

MÁCIS. f. Pell exterior, reticular de la nou noscada. *Mácis, masias.* *Macis, indecl.*

MACÍS, A. adj. Sólit. *Macizo.* *Solidus.*

MACISAMENT. adv. m. Ab solidesa ó ab la qualitat de macís. *Macizamente.* Firmiter, solidè.

MACISAR. v. a. Posar sólit, ó macís. *Solidar, macizar.* Solido, as.

MACISAT, DA. p. p. *Macizado.* *Solidatus.*

MACO, A. adj. vulg. La persona guapa, ayrosa, ben vestida. *Mijo, achulado, macareno.* *Venus-tus, elegans.*

MACROCÉFALOS. adj. hist. nat. Nom de una tribu de cetáceos per tenir lo cap molt gros, y enclou los majors animals que s' coneixen. *Macrocéfalos.* *Macrocephalus, i.*

MACTANTS. m. pl Trossos de tela ó panyo destinats al vestit dels orientals. *Almaeta.* Vestis quondam orientalis.

MÁCULA. f. *TAGA, CLAPA.* || En lo moral desdoro, ignominia, com: *MÁCULA* de pecat. *Mancha, mácula.* *Labes, is.* || Las parts obscuras que s' observa en lo cos del sol y de la lluna. *Mácula del sol ó de la luna.* *Solis, lunæ maculæ.*

MACULAR. v. a. Tacar. *Manchar.* *Maculo, as.* || ant. Pintar, fer clapa. *Manchar.* *Coloribus distinguere.*

MACULAT, DA. p. p. *Manchado.* *Maculatus.* || adj. Lo que té clapas. *Manchado.* *Maculis vel notis depictus.* || Inficionat pel pecat. *Maculado.* *Maculatus.*

MACULATURA. f. Entre estampers es una fulla de paper que posan entre la imatge ó lámina y 'l panyo que serveix pera imprimirla. *Maculatura.* *Charta typo supposita.* || pl. Papers ab que's cubren altres pera que no s' embruten. *Maculaturas.* *Folium maculosum.*

MACULETA. f. d. *Mancilla, Labecula, æ.*

MADA. f. ant. *AMADA.*

MADALENA. n. p. de dona. *MAGDALENA.*

MADAMA. f. Dama, senyora. *Madama.* *Domina, æ.*

MADAMETA. f. d. La dona jove que s' adorna molt y presum de dama. *Madamisela, madamita.* *Juvenis fœmina.*

MADEIXA. f. Lo fil, llana, etc. tret del aspi ó torn. *Madeja.* *Spira, mataxa, æ.* || Cabell que cau á metxas ó flochs. *Guedeja.* *Cincinnus, cirrus, i.*

MADEIXA RETORTA DE SEDA. La que ja está en disposició de servir pera cusir. *Capillejo.* *Retortum sericum assuendo accommodatum.*

MADEIXA SENSE CAP NI CENTENER. La que está molt embullada, y no es fácil de devanar. *Madeja sin*

cuenda. *Filorum convolutio implicata.* || met. Se diu de qualsevol cosa molt enredada y complicada. *Madeja sin cuenda.* *Quid inextricabile.*

MADEIXETA. f. d. *Madejuela, madejeta, madejilla, ica, ita.* *Tennis mataxa.*

MADÍ. n. p. de home. *Emeterio.* *Hemeterius, ii.*

MADÓ. f. sincopat. y

MADONA. f. ant. Tractament de respecte que s' donava á las donas. *Señora.* *Domina, æ.*

MADRAL. m. adj. *MARE, MAJOR.*

MADRASTRA. f. Dona casada ab qui té fills de altre matrimoni. *Madrastra.* *Noverca, æ.* || *MENTA BORDA.*

MADRÉPORA. Planta marina ramosa, estrellada, acanalada, etc. Segons alguns n' hi ha fins á set espècies regulars conegudas: es una planta pedra á modo del coral blanc; també sembla que s' han trobat madréporas fora de la mar. Alguns diuen clavells á las madréporas: madrépora es lo mateix que de mil poros, per estar plena de ells. *Madrépóra.* *Madrepóra, æ.*

MADRIGAL. m. Composició poética pastoril. *Madrigal.* *Pastorum canticum.*

MADRIGUERA. f. Cau de cunills. *Madriguera.* *Cavea, æ.* || *MARE DEL FETO.* || met. Cau de gent dolenta. *Madriguera.* *Spelunca, æ.*

MADRILENYO, A. adj. Lo natural de y lo pertanyent á Madrid, vila y cort de Espanya. *Madrileño.* *Matritensis.*

MADRILLA. f. *BOGA.*

MADRINA. f. LLEVADORA. || *PADRENA.* || La corretja ó corda que junta dos mulas ó caballs pera que vagen iguals. *Madrina.* *Bijuges connectens lorum.*

POSAR Á LA MADRINA. fr. Juntar dos animals ab dita corretja. *Amadrinar.* *Jumenta habenis vincire.*

MADRONA. f. ant. LLEVADORA. || n. p. de dona. *Madróna.* *Matrona, æ.*

MADUIXA. f. Fruyt de la maduixera. *Fresa.* *Fraga, orum.*

MADUIXA PERUANA. Fruyta semblant á la maduixa, però més grossa, més agre y ménos fina. *Freson.* *Fraga major.*

MADUIXAR. m. *MADUIXERAR.*

MADUIXERA. f. Planta que escampa las cammas al arrant de terra, de fruyt petit, sa, suau, y bermell quant es madur. *Fresal.* *Quinquefolium, ii, fragaria, æ.*

MADUIXERAR. m. Lloch de maduixeras. *Fresal.* *Fragis consitus locus.*

MADUR, A. adj. Assahonat. *Maduro.* *Maturus.* || met. De edat avansada. *Maduro.* *Ævis maturus.* || met. Prudent, judiciós. *Maduro.* *Maturus.*

AL QUI MENJA LO MADUR FERLI ROSEGAR LO DUR. ref. QUI MENJA LA CARN, etc.

CÁURER DE MADUR. fr. Sér decrepit per la molta edat. *Caerse de maduro.* *Præ longæva ætate deji-cere.*

MADURADOR. m. Lloch pera madurar las fruytas. *Maduradero.* Maturandis fructibus aptus locus.

MADURAMENT. m. Acte y efecte de madurar y madurarse. *Maduracion.* Maturatio, nis. || adv. m. Ab maduresa. *Maduramente.* Mature

MADURAR. v. n. Assahonar-se 'ls fruyts. *Madurar.* Mitigo, as. || Còrnerse l' humor en los tumors y mals semblants. *Madurar.* Commalaxo, as. || Posar seny y judici. *Madurar.* Ad maturitatem pervenire. || met. Anar disposant los medis pera algun fi. *Madurar.* Cœpta maturare. || ant. SOMÓURER COMENSAR Á MADURAR. fr. Pendrer las fruytas un poch de color ab senyal de tenir prompte sahó. *Pinar.* Maturescere.

MADURARSE. v. r. met. Facilitarse ab medis conduhents lo logro de alguna cosa. *Madurar.* Maturesco, is.

MADURAT, DA. p. p. *Madurado.* Maturatus. || ant. SOMOGUT.

MADURATIU, VA. adj. Lo que madúra. *Madurativo, lenitivo.* Lenimentum, i.

MADURESA. f. L' estat de perfecció, y sabó en los fruyts. *Madurez.* Maturitas, tempestivitas, atis. || Gravedat, judici, prudència. *Madurez.* Circumspectio, nis, maturitas, atis.

AB MADURESA. m. adv. MADURAMENT. 2.

MAESTRANSA. f. MESTRANSA.

MAESTRE. m. ant. MESTRE.

MAESTRE RACIONAL. Ministre real que té la rabó de la hisenda de cada regne. *Maestre racional.* Regis quaestor.

MAESTRESCUELA. m. ant. MESTRESCOLA.

MAESTRIES. f. pl. ant. MALAS MANTAS, PICARDIAS.

MAFIT. adj. ant. MARRIT.

MAGADA Y MAGADIS. f. Espécie de lira que usavan los grechs y tenia segons se créu vint cordas afinadas en octava de dos en dos. *Magada, magadis.* Magas, dis.

MAGALL. m. CÀVECH. || Instrument de pagés, que per una part té aixada y en la altra escarpell. *Legon.* Ligo, nis. || adj. ant. Rústich. *Rústico, agreste, paleto, patan, zafo.* Rudis, agrestis, villaticus.

MAGALLA. f. Aixada estreta. *Pico, marra.* Marra, æ.

MAGALLADA. f. Necedad, bestiesa. *Tonteria, torquedad, machada, rusticidad.* Stultum factum. || Cop de magall. *Legonazo.* Ligonis ictus.

MAGALLAMENT. adv. m. ant. RÚSTICAMENT.

MAGALLARIA. f. MAGALLADA.

MAGALLET. m. d. *Legoncillo.* Parvus ligo.

MAGALLÓ. m. Aixadeta pera aixarcolar ó birbar. *Escardillo, almocafre, sacho.* Sarcolum, i.

MAGANYA. f. Aucell molt petit, ab diversitat de colors, per davant pardo, per sobre tira á groch; té 'ls costats blanquinosos, y las cuixas y voras de coll rojas. *Saligaria.* Saligaria, æ.

MAGARRUFAS. f. pl. Afalechs. *Carantoñas, carocas, garatusas, arrumacos, zorroclocos.* Blauditiæ, arum. || Demostració de carinyo feta ab astúcia pera enganyar á algú. *Marrulleria, gianada.* Calliditas, atis. || Festa ó gesto que's fá á alguna criatura pera que riga. *Coquito.* Gesticulus, i.

FÉR MAGARRUFAS. fr. Fér gestos y festas en demostració de carinyo. *Hacer carantoñas, lagotear, tocar, retozar.* Blandior, iris.

MAGASSA. f. Herba molt semblant al fonoll. *Magaza, magarza.* Parthenium, ii.

MAGATZEM. m. Edifici ahont se guardan géneros per major. *Almacén.* Conditorium, ii. || La botiga ahont se venen en gros los géneros. *Lonja.* Taberna mercium.

MAGATZEM DE LLANA. 'L depòsit ahont se guárda la llana. *Lanero.* Apotheca lanaria.

MAGATZEM DE SAL. Lo depòsit ahont se guárda. *Alfolí.* Apotheca salaria.

MAGATZEMAR. v. a. Posar en magatzem. *Almacenar.* Apotheca condere.

MAGATZEMAT, DA. p. p. *Almacenado.* Apotheca conditus.

MAGDALENA. n. p. de dona. *Magdalena.* Magdalena, æ.

SÉR Ó SEMBLAR UNA MAGDALENA. fr. met. Plorar molt. *Ser una Magdalena.* Graves edere fletus.

MAGDALEÓ. m. Roll de emplastre que's despatxa á porcions. *Magdaleon.* Magdalides, um.

MAGENCA. f. ter. XANGUET.

MAGENCAMENT. m. AIXORRIDURA.

MAGENCAR. v. a. AIXORRIR. || Entre hortelans aixarcolar las plantas la primera vegada. *Desortijar.* Sarculo, as, y la segona vegada. *Aparar.* Reco-lo, as. || ESMAGENCAR.

MAGENCH, CA. adj. Perlanyent al mes de maig. *De mayo.* Ad majum pertinens.

MAGESTAT. f. Títol, tractament que's dona á Dèu, als reys y emperadors. *Majestad.* Majestas, atis. || Grandesa, ostentació, magnificència. *Majestad.* Majestas, dignitas, atis. || Gravedat, serietat, circumspecció. *Majestad.* Gravitas, atis. || mit. Diossa de la majestat. *Majestad.* Majestas, atis. || Gravedat, elevació de estil. *Majestad.* Sermojis augusta dignitas; orationis majestas.

MAJESTAT DIVINA. *Majestad divina.* Divinum nomen.

CRIM DE LESA MAJESTAT DIVINA. La impietat y la blasfèmia, que són delictes que acometen, en quant l' home pót, á Dèu immediatament, ó en sí mateix. *Crimen de lesa majestad divina.* Crimen læsæ majestatis divinæ

MAGESTUÓS, A. adj. Magnífich, sumptuós. *Majestuoso, majestoso.* Augustus. || Sèrio, grave, respectable. *Majestuoso, majestoso.* Decorus, augustus.

MAGESTUOSAMENT. adv. m. Ab magestat. *Majestuosamente.* Augusta cum dignitate. || Ab gravetat, y grandesa. *Majestuosamente.* Decorè. || Ab

-magnificència y ostentació. *Pomposamente*. Amplissimè, magníficè.

MAGESTUOSITAT. f. Qualitat de magestuós. *Majestuosidad*. Majestas, atis.

MAGÍ. m. fam. SENV, CALETRO, IMAGINACIÓ. || n. p. de home. *Magin*. Maginus, i.

MÀGIA Y MÁGICA. f. Ciència, art ab que's fan coses admirables. *Mágia, mágica*. Magica, es, magia, æ.

MÁGICA ARTIFICIAL. La que per indústria fá cosas que semblan superiors á la naturalesa humana. *Mágia artificial*. Artificialis magia.

MÁGICA BLANCA Ó NATURAL. La que per aplicació de causas naturals obra efectes que semblan sobrenaturals. *Magia blanca ó natural*. Naturalis magia.

MÁGICA NEGRA. Art supersticiós que s'exerceix ab invocació del dimoni, segons lo vulgo, pera obrar coses admirables. *Mágica negra*. Supersticiosa, diabolica magia.

MÁGICH, CA. adj. Pertanyent á la mágica. *Mágico*. Magicus. || m. Qui professa la mágica. *Mágico, mago*. Magicus, i.

MAGISTERI. m. Ofici de mestre. *Magisterio*. Magisterium, ii. || Títol ó grau de mestre que's confereix en alguna facultat. *Magisterio*. Magisterium, ii. || Mestria, dignitat ó grau de mestre en las religions. *Maestria*. Magisterium, ii. || Gravedat afectada, presumció. *Magisterio*. Magisterium, ii.

MAGISTERIAL. adj. Pertanyent al magisteri. *Magisterial*. Ad magisterium pertinens.

MAGISTRAL. adj. Lo pertanyent al mestre. *Magistral*. Magistralis. || Canonicat de ofici, 'l càrrech del qual es predicar, y també 's diu del que'l posseheix. *Magistral*. Magistralis canonicatus.

MAGISTRALMENT. adv. m. Ab to de mestre. *Magistralmente, con maestria*. Pro magistri dignitate.

MAGISTRAT. m. Persona que té càrrech públich en lo civil. *Magistrado*. Magistratus, us. || Qualsevol consell ó tribunal. *Magistrado*. Magistratus, us. || Dignitat de magistrat ó empleo de jutge. *Magistrado*. Magistratus, us.

MAGISTRATURA. f. Càrrech, empleo públich en lo civil. *Magistratura*. Magistratus, us, magisterium, ii.

MAGNÀ. m. p. u. MANNÀ.

MAGNÀNIM. A. adj. De gran ànimo y cor. *Magnánimo*. Generosus.

MAGNÀNIMAMENT. adv. m. Ab magnanimitat. *Magnánimamente*. Magno animo, animosè, fortiter, viriliter.

MAGNANIMITAT. f. Grandesa de ànimo. *Magnanimitad*. Magnanimitas, atis.

MAGNAT Y MAGNATE. m. Persona principal entre altrás. *Magnate*. Procer, i.

MAGNÈSIA. f. LLET DE TERRA.

MAGNÈSIA CALSINADA. Substància que ben calsinada es perfectament blanca, molt lleugera, soluble sens efervescència en los àcits, suau al tacto,

inodora, insípida, insoluble en aygua; atráu l'àcit carbónich del ayre, etc. En la naturalesa no's troba sinó en estat de combinació ab los àcits, ó ab alguns óxits metàl·lics. *Magnesia calcinada, inglesa, descarbonatada, óxido de magnesia*. Oxidum magnesi.

MAGNÉTICH, CA. adj. Pertanyent al iman. *Magnético*. Magneticus. || Lo que té virtut de atràurer. *Magnético*. Magnetica virtute pollens.

MAGNETISAR. v. a. Comunicar la virtut magnética. *Magnetizar, imanar, imantar*. Magneticam vim infundere.

MAGNETISME. m. Virtut atractiva del iman. *Magnetismo*. Magnetica vis.

MAGNETISME ANIMAL. Un principi especial considerat com l'origen de las accions orgàniques, que existeixen principalment en lo sistema nerviós, y que's transmet de un cos viu á altre pel contacte ó per la simple aproximació. *Magnetismo animal*. Magnetismus animalis.

MAGNÍFICAMENT. adv. m. Sumptuosament. *Magníficament*. Opulentè. || Ab grandesa. *Grandiosamente, magníficament*. Magnificè, || Esplendidament. *Magníficament, opíparament*. Dapaticè, lautè. || Ab tot l'adorno ó compostura possible. Se diu de las donas. *Con todos sus alfileres; de veinte y cinco alfileres*. Nimis comptè et ornatissime. || LLIBERALMENT.

MAGNIFICAR. v. a. ENSALSAR, ALABAR, LLOAR.

MAGNIFICAT, DA. p. ENSALSAT, ALABAT.

MAGNÍFICAT. m. Càntich de Maria Santíssima, dit així per comensar per aquesta paraula. *Magníficat*. Magnificat.

TOCAR Ó RESPONDRER Á MAGNÍFICAT. fr. PIXAR FORA DEL TEST.

MAGNIFICÈNCIA. f. Sumptuositat, pompa, esplendidesa. *Magnificencia*. Magnificentia, pompa, æ; y auctoritas, atis, la de un edifici.

MAGNIFICENTÍSSIM, A. adj. sup. *Magnificentissimo*. Magnificentissimus.

MAGNÍFICH, CA. adj. Espléndit, rich, sumptuós, pompós, il·lustre. *Magnífico*. Luculentus. || Títol de honor de las personas il·lustres. *Magnífico*. Magnificus. || Lliberal, generós. *Magnífico*. Magnificus.

MAGNITUT. f. Quantitat conmensurable. *Magnitud*. Magnitudo, inis. || Grandària ó corpulència de alguna cosa. *Magnitud*. Magnitudo, inis. || Grandesa ó excel·lència de alguna cosa. *Magnitud*. Magnitudo, inis. || Dimensió de una estrella. *Magnitud*. Magnitudo, inis. || Dimensió dels eclipses. *Magnitud*. Magnitudo, inis.

MAGNITUT CONMENSURABLE. alg. La que's pót amidar ab tota igualtat ab una mida comuna. *Magnitud conmensurable*. Magnitudo commensurabilis.

MAGNITUT INCONMENSURABLE Ó IRRACIONAL. La que no's pót amidar ab tota igualtat ó ab una mida comú. *Magnitud inconmensurable ó irracional*. Irrationalis, incommensurabilis magnitudo.

MAGNO, A. adj. Gran. *Magno*. Magnus.

MAGO. m. MÁGICH. 2. || Entre'ls orientals sabí, doctor, filòsof. *Mago*. Magus, i. || pl. Per antonomàsia, 'ls tres reys que adoràren á Jesús recent nat. *Magos*. Magi, orum.

MAGOLADURA. f. y

MAGOLAMENT. m. MAGULAMENT.

MAGOLAR. v. a. MAGULAR.

MAGRAMENT. adv. m. Flacament. *Flacamente*, lánquidamente. Debiliter. || Ab escasses, ab poch agasajo. *Friamente*, pobremente. Frigidè.

MAGRANA. f. Fruyt de pell grossa y corretjosa ab una espècie de corona, y plena de grans sucosos, encesos, y agredolços. *Granada*. Granatum, i. || La del gra blanch, té l' adjectiu, *Albar*. Albinum; la del gra carmesí, *Cajin*. Purpureum; la del gra quadrat. *Zafari*. Apirinum; la del gar larch y agre. *Diente de perro*. || met. GRANADA.

TEL QUE SEPARA 'LS GRILLS DE LA MAGRANA. *Algara*, telilla, membrana. Pellicula, æ.

MAGRANER. m. Arbre de uns 15 peus de al·sària, la soca tortuosa, las fullas llargarudas de dos polzadas y mitja, de un vert llustrós, las flors com unas rosetas de color de grana, sèns olor y ab las fullas plegadas. *Granado*. Punica, granata malus.

MAGRANER BORT. Lo sens empeltar que no fá las magranas bonas. *Granado silvestre*. Malus punica silvestris.

MAGRE, A. adj. Flach, sech. *Flaco*, *magro*, *maganto*, *macilento*, *enjuto*, *amojamado*. Strigosus. || La carn sense greix. *Magra*, *momia*. Pulpa, æ. || Fret, sense gràcia, com: discurs *MAGRE*. Frio. Frigidus. || Pobre, com: dinar *MAGRE*. Pobre. Parum lautus. || S' aplica á la terra crua y desubstanciada. *Árido*, *seco*. Exile solum.

MAGRE COM UN GAIG. loc. Dit del subjecte molt magre. *Seco como un naípe*; *parece que le han chupado*, ó *le chupan ó está chupado de brujas*. Nimis gracilem esse.

ANAR MAGRE. fr. met. No surtir conforme alguna cosa, tenir molt poch menjar. *Ir mal*. Malè accidere.

FÉR TORNAR MAGRE. fr. Fér pérdrer lo greix á algú. *Enmagrecer*. Macrum reddere.

TORNARSE MAGRE. fr. Extenuarse perdent las carsns ó la humitat del cos. *Secarse*, *enmagrecerse*, *enflaquecerse*, *enjugarse*. Macresco, is.

MAGREJAR. v. d. FLAQUEJAR.

MAGREJAT, DA. p. p. FLAQUEJAT.

MAGRENTÍ, NA. adj. Un poch magre. *Magrico*, *illo*, *ito*. Macilentus.

MAGRESA. f. Qualitat de magre. *Magrura*, *flaqueza*, *flacura*. Macies, ei.

MAGREZIR. v. a. ant. y

MAGRIR. v. a. ENMAGRIR.

MAGRÍSSIM, A. *Flaquísimo*. Macilentissimus.

MAGRISTÓ. dim. de MAGRE. || ESCÀRDALENC.

MAGRISTONET. m. d. MAGRISTÓ.

MAGROR. f. MAGRESA.

MAGUER. adv. ant. ENCARA.

MAGUEY. m. ATZABARA.

MAGULAMENT. m. Cansaci, moléstia. *Molimiento*, *molienda*. Defatigatio, nis. || Contusió. *Magulladura*, *magullamiento*, *contusion*. suggillatio, nis.

MAGULAR. v. a. Comprimir violentament un cos causantli contusió y no ferida. *Magullar*, *acar-denalar*, *machucar*. Contundo, is. || met. Fatigar, molestar. *Moler*, *quebrantar*, *reventar*, *apurar*, *abrumar*, *marear*, *machacar*, *gibar*, *geringar*, *brear*, *aburrir*, *puadir*. Attero, is, vexo, as.

MAGULAT, DA. p. p. *Magullado*, *molido*. Suggillatus.

MAHÓ. m. Toba, rajola molt dobla. *Adobe*, *ladrillo*, *doble*. Later duplex. || Certa roba de color de ante. *Mahon*. Gossypinæ telæ genus.

MAHOMETÁ, NA. adj. Qui professa la secta de Mahoma. *Mahometano*. Mahometanus.

MAHOMETISME. m. Secta de Mahoma. *Mahometismo*. Mahometismus, i.

MAHONA. f. Embarcació turca de transport. *Mahona*. Oneraria turcarum navis.

MAHONÉS, A. adj. Natural de y pertanyent á Mahó. *Mahonés*. Minoricensis.

MAHONS. m. pl. ALANQUINS.

MAJ. m. ant. y

MAIG. m. Tercer mes del any entre 'ls romans y quint entre nosaltres. *Mayo*. Majus, i. || Arbre adornat de cintas, fruitas, pollastres y altrás cosas, que són premi del qui ho pót haver. *Cucaña*, *mayo*. Majalis arbor. || Lo blat sembrat en testos ó gerros cubert ab una espècie de glorieta que's posan per adorno en lo monument. *Pabellon*, *mayo*, *primavera*. Monumenti ornatus. || met. Primavera, cosa vária y de diferents colors. *Primavera*. Varietate colorum speciosa res.

FERSE UN MAIG, UN BON MAIG. fr. met. Satisfeser bè de alguna cosa, com: FERSE UN MAIG de llegir. *Darse una panzada*, *un hartazgo*. Aliquo satiari.

QUI BON MAIG HA DE TENIR, PRIMERENCH COMENSA. ref. Adverteix que'l que no té judici quant es jove, ab dificultat lo tindrà després pera adelantar sos interesos ó convenièncias. *Quien á los treinta no ases, no comprará dehesa*. || DE XIQUET SE CRIA 'L ARBRE DRET. || AL ENFORNAR SE FAN LOS PANS GERUTS.

NO HI PÓT HAVÉR DOS MAIGS EN UN ANY. ref. Denota que la juventut y la hermsura passen y no tornan. *No hay rosa que no se marchite y sienta su oca-so: no hay dos abríles en un año*. Omnia tempus habent.

MAIMÓ, NA. adj. La persona que fá cosas ó accions molt poch á poch. *Pelma*, *pelmazo*, *pachon*, *pesado*. Tardus.

MAINADA. f. FAMÍLIA.

MAINELL. m. ESCUELLER.

MAIRE. f. ant. MARE.

MAIRINA. f. ant. PADRINA.

MAISÓ. m. ant. Posada. *Meson, descansadero.* Caupona, æ.

MAÏSTRE. m. ant. MESTRE.

MAJESTAT. f. ant. MAGESTAT.

MAJOR. m. Superior, principal, cap. *Mayor.* Præfectus, us. || Primer oficial de una oficina. *Mayor.* Primus, i. || Qui té la edat senyalada per las lleys pera eixir de tutela. *Mayor.* Major. || ANCIÀ. || PRIMOGÈNIT. || lóg. La primera proposició de un sil·logisme. *Mayor.* Major, is. || adj. com. Més gran, lo que excedeix á altra cosa. *Mayor.* Major. || náut. La vela principal de una embarcació que va en l'arbre mestre. *Mayor.* Velum majus. || Lo que aventatja á una altra cosa en quantitat ó qualitat. *Mayor.* Major, is. || L' oficial que en los cosos de exèrcit està encarregat del detall. *Mayor.* Legionis instructor. || m. pl. Antepassats, avis. || *Mayores, antepasados, abuelos, padres, ascendientes.* Mayores, um. || En los estudios de gramática, la classe en que s' estudia la poesia y s' exercitan sos autors. *Mayores.* Suprema inter grammaticos clasís.

MAJOR DE BRIGADA. Oficial de estat major de cada cos. *Mayor de brigada; sargento mayor de brigada.* Manus, manipuli, turmæ primus instructor.

MAJOR DE PLASSA. Oficial de ella encarregat del detall y vigilància de la exactitut del servey, y de distribuir las ordes del governador, y la mana després del governador y tinent de rey. *Mayor, sargento mayor de plaza.* A militari civitatis gubernatore secundus.

MAJOR DE REGIMENT. Tinent coronel encarregat del exercici é interessos del regiment y de donar sas ordes junt ab las que reb del coronel. *Mayor, sargento mayor.* Campiductor, is.

MAJOR GENERAL. Oficial general del exèrcit que reb las ordes del general en cap y las comunica al exèrcit. *Mayor general; jefe del estado mayor.* Vigilum præfectus.

ALSARSE Á MAJORS. fr. Ensuperbirse, faltar al respecte degut als majors. *Levantarse á mayores; engolondrinarse; subirse á las barbas.* Superbios efferi, extolli.

CAUSAS MAJORS. En lo dret canònic las reservadas al papa, de las que ell sol judica. *Causas mayores.* Causæ romanæ curiæ reservatæ.

ES COSA MAJOR. loc. ab que s' exagera alguna cosa. *Es cosa por mayor.* Mirum, rarum quidem. || Denota sér imponderable alguna cosa. *Es mucho cuento.* Res maxima, sublimis est.

FÉRIAS MAJORS. Las de la setmana santa. *Férias mayores.* Feriæ majores.

PER MAJOR. m. adv. En quantitat. *Por mayor, en grueso, por junto.* Coacervatim, cumulatim. || Sumària; compendiosament, sens especificar circumstàncies. *Por mayor.* Summatim. || Á ull, sense pes ni mesura. *Á ojo, á bulto, á ojo de cubero.* Nullo pondere, nec mensura.

MAJORAL. m. Capatás ó qui fa de cap entre

pastors, segadors, y altres mossos de treball. *Mayoral, manijero.* Præfectus, i, caput, itis. || Qui governa un tir de mulas y té á sas ordes al sagal. *Mayoral.* Rhedarius, ii. || Subjecte autorisat en algunas funcions de iglésia. *Mayoral.* Præsul, is, præfectus, i. || PROHOM. || Qui mata bous, anyells y altre bestiar. *Matarife.* Lanius, ii.

MAJORAL DE UNA LLAURADA. Qui cuyda de una llaurada. *Cachican, caporal.* Vellicus, epitropus, i.

MAJORAL MAMPOSTOR. L' administrador dels hospitals de sant Llázter. *Mayoral mampostor.* Xenodochii præfectus.

MAJORDOM. m. Administrador que cuyda del govern econòmic de una casa ó hisenda. *Mayordomo.* Sumptuarius, ii, œconomus, i. || Lo cap principal de palácio. *Mayordomo.* Regius œconomus. || Oficial que s' anomena en las confrarias y germandats pera la satisfacció dels gastos, cuydado y govern de las funcions. || ter. Obrer. *Mayordomo.* Minister, tri. || En las manufacturas, qui cuyda y vigila sobre 'ls treballadors. *Sobrestante, vee-dor.* Inspector, is.

MAJORDOM DE ESTAT. En la casa real la persona que cuydava del servey del estat de caballers. *Mayordomo de Estado.* Regius minister, præbitor.

MAJORDOM DE PROPIS. Qui cuyda dels caudals y propis de algun poble. *Mayordomo de propios.* Oppidi bonorum administer.

MAJORDOMIA. f. Càrrech ó empleo de majordom. *Mayordomia.* Ædilitas, atis, œconomia, æ.

MAJORDONA. f. Dona del majordom. *Mayordona.* Administri uxor. || Criada major en la casa dels solters y ecclesiàstichs. *Ama, casera.* Famularum magistra.

MAJORIA. f. Excel·lència, qualitat de major. *Mayoria, superioridad, mayoridad.* Præminentia, æ. Major edat. *Mayoria.* Potens sui regendi ætas. || Los nobles. *Mayoria, nobleza.* Nobilitas, atis. || Pluralitat de vots. *Pluralidad, mayoria.* Pluralitas, atis.

MAJORMENT. adv. m. Principalment. *Mayormente.* Præcipuè.

MAJÚSCULA. f. La lletra gran que serveix pera comensar capítols, noms propis y cosas notables. *Letra mayúscula, capital, de dos puntos, versal.* Quadrata, capitalis littera.

MAL, A. adj. Lo que no té la bondat ó perfecció que li correspon. *Malo y mal* anteposat al substantiu masculí. *Malus.* || Lo que es perjudicial á la salut. *Malo.* Malus. || Lo que s' oposa á la rahó y á la ley. *Malo.* Parvus. || Pervers, de mala vida y costums. *Malo, perverso, malvado.* Nequam. || Inquiet, entremaliat. *Travieso, malo, inquieto, enredador, mal bicho, diablo, torbellino, bullebulle.* Irrequietus. || MALALT. || PECADOR. || Dificultós, com: vers MAL de entèndrer. *Difícil, malo, dificultoso, revésado.* Di facilis. || m. Dany, desgràcia, treball, ofensa. *Mal.* Malum, i. || Sensació aflictiva de alguna part del cos, com: MAL de cap, etc. *Dolor, mal.* Dolor,

is. || MALALTIA. || IMPERFECCIÓ. || interj. pera reprobar alguna cosa. *Malo*. Malum, i. || adv. m. Malament. *Mal, malamente*. Malè, perversè. || Ab imperfecció. *Mal*. Perperàm. || m. pl. Indisposicions habituals en la salut. *Achaques, ajes*. Affecta, adversa valetudo. || La ruina y destrucció que causa una guerra. *Desolaciones, males*. Solitudo, inis, vastitas, atis. || CENSALS.

MALA Á. loc. ant. CONTRA.

MALA Á SOS OBS. loc. ant. Contra sa voluntat. *A pesar suyo*. Invitè.

MALA CEPA Ó MALA CUCA. exp. Se diu del home pervers y de mal geni. *Avieso, malo, mala casta*. Perversus, nequam.

MALA GRÀCIA. exp. OFENSA.

MALA PERA TÚ. exp. de amensassa. *No te irás alabando*. Non impunè fe res.

MAL AGUANYAT PERA NOSALTRES, NOSTRE QUE FOS. loc. fam. pera denotar que alguna cosa es molt digna de apreci. *Maldita seas, ave, la pluma, que no la carne*. Maximè placet.

MAL CADUCH. MAL DE SANT PAU.

MAL CALT. FEBRA.

MAL CAP. exp. Dit del home viciós. *Mala cabeza*. Depravatus. || Alborotat, que obra sense judici. *Mala cabeza, calavera*. Caput insa num.

MAL CUYT. Mitj cuyt. *Sancochado*. Leviter coctus.

MAL DE BARRETAS. Contracció espasmódica de nervis que causa la immobilitat de la barra de baix. *Trismo*. Trismus, i.

MAL DE CAIXALS. La sensació dolorosa que sentim en 'l encaix dels caixals, y que s'ol extèndrerse per la barra quant algun dels caixals pateix alguna malaltia. *Dolor de muelas*. Molarium dentium dolor.

MAL DE CAP. met. Lo que 'l molesta. *Quebradero de cabeza*. Animi perturbatio. || met. Pesar, pena. *Desazon, disgusto, pesadumbre*. Fastidium, ii. || met. L' objecte del cuydado amorós. *Quebradero de cabeza*. Cura animi; amoris objectum.

MAL DE CÁURER. ant. MAL DE SANT PAU.

MAL DE COLL. Inflor de la gola. *Garrotillo, angina*. Angina, æ.

MAL DE COR. Dolor á la boca del ventrell. *Dolor de estómago*. In stomachi ore dolor. || Defalliment, desmay. *Ahilo, desfallecimiento, desconsuelo*. Languor, is, deliquium ii. || CUYDADOS.

MAL DE COSTAT. Malaltia vehement que causa dolor en algun costat ab molta febra. *Dolor de costado*. Pleuritis, is.

MAL DE ESPALMA. PASMO.

MAL DE ILLADA. Malaltia en que per nusarse 'l budell saxoner se tráu per la boca l' excrement. *Miserere, cólico volvo*. Volvulus, ileus, i.

MAL DE MARE. HISTÉRICH.

MAL DE MASELL Ó DE SANT LLÁTZER. Lepra de color negrench, causada de humors melancólichs y fleumáticos. *Elefancia*. Elephantia, æ.

MAL DE MÓLTOS, CONORT DE POCHS. ref. que avisa

que 'l mal general no alivia 'l de cada hu, però serveix de consol. *Mal de muchos, consuelo de tontos*; *mal ajeno no pone consuelo*. Non aliena meum solantur damna dolorem.

MAL DE ORINA. 'L mal que pateixen los que no poden orinar per retenció ó supressió. *Retencion*. supresion de orina. Urinæ retentio aut suppressio.

MAL DE PEDRA. Lo mal que's pateix per la formació de una pedra en la bufeta. *Mal de piedra*. Lithiassiss, is.

MAL DE RÀBIA. Malaltia contagiosa que priva del sentit, causa furor y fá aborrrir la aygua. *Rabia, mal de rabia*. Hydrophobia, æ.

MAL DE RONYONS. Inflamació de un dels dos ronyons, que causa dolor agut. *Nefritis, dolor de riñones*. Nephritis, is.

MAL DE SANT PAU. Mal caduch que cau com una gota sobre 'l cor. *Gota coral, epilepsia, mal caduco, gota caduca, alferencia*. Epilepsia, æ.

MAL DE SEMENT. GÁL-LICH.

MAL DE SÒN GRAT. m. ad. Á PESAR SEU.

MAL DE TRIPAS. TORSÓ.

MAL DE ULLS. loc. met. Gana ó desitj de alguna cosa que's véu ó ha vist. *Deseos*. Desiderium, ii, appetitus, us.

MAL DE VENTRE. *Dolor de tripas, de vientre*. Verminatio, nis.

MAL ENCOMANADÍS. Lo que s' encomana. *Mal pegadizo, contagioso*. Morbus contagiosus.

MAL ENFORMATJAT. Mal ganós. *Mal guisado*. Fastidio, tædio aectus.

MAL ENTECH. Lo que está molt apoderat. *Mal arraigado*. Radicatus morbus.

MAL ES ACABARSE 'L BÈ. loc. Denota quant sensible es l' acabarse 'l bè. *Mal es el acabarse el bien*. Rem cessare bonam mala res tibi semper habetor.

MAL GÁL-LICH. GÁL-LICH.

MAL HAJA. MAL ANT. || Ningun. *Ninguno, maldito*. Nullus.

MAL LLEIG. Cranch. *Cáncer, zaratan*. Cancer, eris.

MAL M' ANIRÁ Ó MAL M' HAURIA ANAT. fr. Explica la confiança que algú té en sa indústria ó valiment pera conseguir alguna cosa. *Mal me han de andar las manos*. Assequar, spero, industriá fretus.

MAL MENJADOR, Y MAL MENJADOR EN LOS PITS. CRANCH. 2.

MAL Ó BÈ. exp. que significa de bona ó de mala gana. *Mal que bien*. Aequo sive iniquo animo.

MAL PER MAL, Ó MAL QUE MAL. m. adv. ab que'ns expressam quant de entre dos mals escullim lo menor. *Mal por mal*. Majore instante malo, minus ferendum.

MAL QUE US PESE. exp. A pesar vostre. *Mal con grado; á mal de vuestro grado; mal que os pese*. Vo'bis invitis.

MAL SA. Lo que es danyós á la salut. *Mal sano, insalubre*. Insalubris. || MALALTÍS.

MAL SOBRE MAL Y PEDRA PER CAPSAL. ref. que s'

emplea pera significar que tots los mals venen á algú tots plegats; y també que vindrá ocasió en que's pagarán junts tots los mals ó dany's que s' hajan fet. *Un mal sobre otro mal, todo junto como al perro los palos.* Adjunctum malo malum.

MAL SONANT. Fora de rahó. *Mal sonante.* Absolutus, absurdus.

MAL USAR NO PÓT DURAR. ref. Denota que qui viu desordenadament té per lo comú un fi desgraciat. *Quien mal anda, malacaba.* Mors vitæ consen anea.

AB LO SÉU MAL VÓL CONÉIXER LO DELS ALTRES. ref. Expressa quant propensos som á sospitar dels altres lo mal que nosaltres fem. *El malo siempre piensa engaño; piensa el ladrón que todos son de su condición.* Pessimus quisque de cæteris pessimè judicial.

ACERTAUME 'L MAL. exp. Á BODAS ME CONVIDAU.

AL MAL DE CAP LO MENJAR LO BAT. ref. Denota que molts vegades lo menjar fá passar lo mal de cap. *A la cabeza el comer la endereza.* Capitis dolor evanuit cibo.

Á MAL. adv. De mala gana. *A mal grado.* Invité.

Á MALAS. m. adv. ENEMIGAMENT.

Á MAL BORRÀS. m. adv. Precipitadament, sense orde. *Por el albarillo; á trompa y talega; á la diablo.* Temerè.

Á MAL Y Á BÉ TOTHOM HI AFITJ. ref. 1er. que nò a la exageració. *A bien y á mal quintal sobre quintal.* Humanæ conditionis propria est exaggeratio.

AL MAL DE VENTRE 'L CAGAR LO TREMPA. ref. Denota que quant fá mal lo ventre convé evacuar, ó expel·lir los flatos. *Cuando te dolieran las tripas, hazlo saber al culo.* Alvum si dolet, exonerare medium.

AL MAL QUE NO HI HA RESISTÉNCIA, 'L MILLOR REMEY ES LA PACIÉNCIA. ref. Aconsella que en los traballs ó infortunis que no's poden evitar se procuren medis decents que'ls fassan tol·lerables. *Amal dar tomar tabaco; buen corazon quebranta mala ventura; paciencia y barajar.* Æqua mente ferat sortis ludibria lusor. Curas vel mala aliquo levamine temperare.

ANAR DE MAL Á PITJOR. fr. fam. Pitjorar, posarse més y més mal. *Ir de rocin á ruin, y de mal en peor.* Ab equis ad asinos.

ANAR MAL. fr. Trobarse en mal estat algun negoci. *Ir mal.* Malè procedere.

AQUEIX MAL PERA QUI'M VÓL MAL. loc. Denota que's voldria fér sufrir algun mal, á qui 'ns ne vól. *Mal haya quien mal me desea.* Si quid malitia pirrhæ.

Á QUI NO'T PÓT ALIVIAR, NO VULLAS TÒS MALS COMUNICAR. ref. Ensenya que no devem comunicar nostres mals á qui no ha de plányerlos ni remediarnos. *Llorar á boca cerrada, y no dar cuenta á quien no se le da nada; dices tu pena á quien no le pena, quéjaste á madre ajena.* Lacrymare juvat quæ nulla testimonia quæris.

BELL MAL SE'N FÁ. exp. Denota que no es estrany que algú logre alguna cosa tenint tots los medis y recursos. *Linda gracia.* Nil mirum.

BÉ VINGAS MAL SI VÈNS SOL. ref. Denota que és més fàcil de sufrir un mal que molts. *Bien vengas mal si vienes solo.* Felicem hoc malo me, nisi alia succedant.

DE AQUEIX MAL NOS HAGUESSEN DE PLÁNYER, loc. Denota 'l desitj de que'ns succehesca la cosa de que's parla, *Ojalá.* Utinam, faxit Deus.

DE MALA NATURA. fr. DE MALA CATADURA.

DEL MAL LO MÉNOS. m. adv. que aconsella que de dos mals s' elegesca 'l menor. *Del mal el ménos.* Mínima de malis.

DE QUAISEVOL MAL. m. adv. Sense cuydado ni reflexió, inconsideradament. *A la diablo, á la de Dios es Cristo.* Temerè.

EN GRAN MAL DÉU AJUDA. ref. que servèix pera animar la esperansa en alguna desgràcia. *Dios es grande.* Magnus Dominus.

FAS MAL, ESPERA ALTRE TANT. ref. QUI MAL FÁ, MAL TROBARÁ.

FÉR ALGUN MAL Ó MALIFETA. fr. Fér alguna travessura, incórrer en algun descuyt ó cométrer alguna mala acció. *Hacer algun mal hecho ó recado.* Rem inofficiosam agere.

FÉR MAL. fr. Obrar perversament. *Hacer mal.* Malè agere. || Patir dolor en alguna part del cos. *Doler.* Doleo, condoleo, es. || Danyar ó sér nociva alguna cosa. *Hacer mal.* Noceo, es. || Ferir, maltractar, com la pedra. *Lastimar, maltratar.* Lædo, is.

FÉR MAL ALS ULLS Ó Á LA VISTA. fr. Explica 'l mal ó dany que causa á la vista la llum molt activa. *Quebrar los ojos.* Oculos ferire.

FÉR MAL DE COR Ó FERNE MAL LO COR. fr. Estar ab cuydado y recel. *Estar en espinas.* Confici curis.

FÉR MAL DE ULLS. fr. ab que s' explica 'l desitj de alguna cosa que no's pót lograr. *Los ojos se abalanzan, los piés danzan, las manos no alcanzan.* Accurè exoptans sed fugit ecce bonum.

FÉR MAL Ó MALAMENT. fr. Executar malament alguna cosa. *Hacer mal.* Inordinatè, ineptè aliquid agere.

FÉR MÉS MAL QUE UNA PEDREGADA Ó QUE LA PEDRA. fr. Ocasionar algú molts dany's y perjudicis. *Hacer mas mal que la langosta.* Præ locustis infestum esse.

FÉRSE MAL. fr. Rébrer algun dany, coutusió ó ferida en alguna part del cos sense rébrerlo de altra persona. *Hacerse daño, lastimarse.* Lædi.

LO MAL DE LAS RATAS LO FAN LAS UNAS Y 'L PAGAN LAS ALTRAS. ref. PAGAR JUSTOS PER PECADORS.

LO MAL DELS ALTRES FÁ DE BON PASSAR. ref. Denota 'l poch cuydado ab que se solen mirar los negocis de altres. *Cuidado ó mal ajeno de pelo cuélgas; poco os duelen D. Jimeno, estocadas en cuerpo ajeno.* Aliena negligenter curantur.

LO MAL ES. loc. Expressa que hi ha de mal, difícil ó impertinent en algun assumpto. *Lo malo es.* Hoc inest mali.

LO MAL VE Á QUINTARS Ó ARROBAS Y SE'N VA Á UNAS. ref. Denota que fàcilment se pren mal, però

cósta molt de remediarse. *El mal entra á brazadas, y sale á pulgaradas: los males entran por arrobadas, y salen por adarmes.* Lentè abeunt gravissima subintrantia incommoda.

LO POCH MAL ESPANTA, Y 'L MOLT AMANSA. ref. Denota que al principi de algun mal patim molt per aprehensió, y quant s' agrava quedam abatuts y sense forsas; y també que 'ls contratemps quant són lleugers, no fan més que causar alguna perturbació, però quant són grans ensenyan y corregeixen. *Poco daño espanta, y mucho amansa.* Parvo terremur, maximo corrigimur damno.

MOLTS DELS MALS SÓN RESULTATS DELS ABUSOS PERPETRATS. ref. Denota que molts vegades los mals presents provenen de desordres passats. *De aquellos polvos vienen estos todos.* Hinc belli initium.

NO DIGAS MAL DE TA MARE, QUE ES AFRONTAR Á TON PARE. ref. Denota que qui diu mal dels seus, se desacredita á si mateix. *No digas mal de tu madre, que es afrentar á tu padre.* Parce matrem culpate.

NO FÁ MAL SINO AL PA QUE MENJA. loc. fam. Denota que algú es pacífic, ben intencionat. *No hace mal á un gato.* Nulli nocet.

NO HI HA MAL QUE DURE CENT ANYS NI COS QUE 'L PUGA RESISTIR. ref. pera denotar las vicisituts y consolar-nos en las adversitats. *No hay bien que dure, ni mal que no ácabé: súfrase quien penas tiene, que tiempo tras tiempo viene.* Cassura omnia extant.

NO HI HA MAL QUE PER BÈ NO VINGA. ref. que avisa que no debem acusar la Providència perquè hi ha mals, pus tots s' encaminan á un bè. Al mateix temps serveix de consol en una desgràcia, perquè acompanya ab la esperança del bè. *No hay mal que por bien no venga; lo que Dios da, llevarse ha; quebréme el pie, quizá por bien.* Conciliant homines mala.

NO HI PENDRÀ MAL NINGÚ. exp. fam. Denota que no pendrà peu algun pendència. *No correr sangre.* Citrà sanguinem pugnabitur.

NO LI DÒNA CAP MAL DE CAP. fr. No l' inmuta, no li fá res. *No le da frio ni calentura.* Nil eum commovet.

NO 'T FARÁ MAL. loc. pera denotar que algú no lograrà lo que demana ó desitja. *No te lamerás en ese espejo.* Oleum et operam perdis.

PARAR EN MAL. fr. Tenir un resultat danyós ó fatal. *Parar en mal.* Infructuosum exitum habere.

PARLAR MAL DE ALGÚ. fr. Murmurarlo ó calumniarlo. *Hablar mal de alguno.* Alicui detrahere honorem.

PÈNDRE MAL. fr. Rébrer algun dany en la persona. *Recibir algun daño.* Lædi.

PER AQUEIX MAL. exp. Tant de bo. *Ojalá.* Utinam.

POCH MAL Y BEN PLANGUT. ref. Se diu de aquells que al més leve motiu manifestan grans incomoditats. *Poco mal y bien quejado.* Exiguum amplificas quæstu graviore dolorem.

POSAR EN MAL. fr. Fomentar discórdias. *Poner, meter en mal.* Discordias seminare.

POSAR MAL Á ALGÚ. fr. Maltractarlo. *Malparar: maltratar á uno.* Aliquem plagis malè mulctare.

POSARSE MAL AB ALGÚ. fr. Pérdrer la estimació ó amistat. *Malquistarse.* Inimicitias sibi alicujus concitare.

QUANT VOLDRÁS DIR MAL DE ALGÚ, MIRA PRIMER QUI ETS TÚ. ref. ANS NO 'T BURLS, etc.

QUI CANTA SOS MALS ESPANTA. ref. Ensenya que per aliviar los mals ó afliccions convé buscar alguna diversió. *Quien canta sus males espanta.* Carmina levant curas.

QUI DIU MAL EN TA AUSÈNCIA, TEMOR TÉ DE TA PRESENCIA. ref. AL REY DE DETRÁS LI FAN BANYAS.

QUI ES MAL PERA MAL FÉR, ATXAQUES NO HA MENESTER. ref. Denota que qui està acostumat á fér mal ab poch motiu 'n té prou. *El malo para mal hacer, achaques no ha menester.* Improbis labor sæpè etiam sine mercede paratur.

QUI MAL CÉRCA, FREST LO TROBA, Y QUI MAL CÉRCA Y MAL TROBA, DÈU LI ENDRESSA. ref. Ensenya que pera no sufrir mals, es menester no buscar los perills. *Justo es el mal que viene, si le busca el que le tiene.* Jure venit damnum cuius sua damna petenti.

QUI MAL FÁ, MAL PENSA. ref. AB LO SEU MAL, etc.

QUI MAL FÁ, MAL TROBARÁ. ref. Denota que regularment se sól experimentar lo mateix mal que ha fet á un altre. *Haces mal, espera otro tal; quien abrojos siembra, espinas coge; quien á hierro mata, á hierro muere.* Ab alio expectes, alteri quod feceris.

QUI MAL TÉ Y MAL SE DÒNA, SÓN DOS MALS. ref. CONTRA 'L MAL QUE NO HI HA, etc.

QUI TÉ MAL, LO TRAU Á VENAL. ref. Dóna á entén-drer que la bona ó mala disposició de la salut se manifesta en la cara. *El bien ó el mal en la cara sal.* Morbus sive salus ipso benè proditur ore.

QUI TÉ MALS DE CAP QUE SE 'LS PASSE. loc. QUI TÉ CUCES QUE PELE FULLA.

SÉR MAL VELL. fr. Tenir de molt temps algun defecte. *Tenerlo de viejo.* A puero habere.

SI 'T FÁ MAL LO CAP, ÚNTAT LO CUL AB OLI. ref. ab que 's denota la desproporció de alguns medis pera conseguir lo fi que 's desitja. *A Marina le duele el tobillo, y sanante el colodrilo.* Dolente talo occiput mederi, egregia curatio.

TENIR LA MALA. fr. Estar de mal humor. *Estar de mala; no estar la Magdalena para tafetanes.* Parum affabilem esse.

TENIR MAL DE COB. fr. Defallirse per debilitat ó flaqueza de ventrell. *Ahilar-se.* Deficere.

TENIR MAL DE MARE. fr. que á més del sentit recte significa tenir las criaturas massa afició á las mares. *Tener mal de madre.* Matrem immodicè dea-mare.

VENIR Ó ANAR MALA. loc. ant. En mala hora. *En mal hora.* In malam cruce.

MALA. f. Correu ordinari de Fransa. *Mala.* Gallicus tabellarius.

MALABAR. adj. Natural de y lo pertanyent á la costa de dit nom. *Malabar. Malabaricus.*

MALABUA. f. ant. MALGRÁ.

MALACOSTUMAR. v. a. Acostumar algú á certs desordres que no se li deurian permétre. *Malacostumbrar, malear, viciar, perder.* Corrumpto, is, vitio, as.

MALACOSTUMAT, DA. p. p. y adj. Malavesat. *Malacostumbrado. Malè moratus.*

MALAFETA. f. MALDAT.

MALAFORTUNAT, DA. adj. Lo qui no té fortuna. *Desafortunado. Infortunatus.*

MALAGANA. f. Molèstia ó inquietut interior, mala disposició en la salut. *Desazon, desabrimiento, displicencia.* Angor, is, fastidium, ii. || ter.BASCA.

MALAGRADÓS, A. adj. Qui es aspre de geni, poch carinyós. *Desabrido, áspero, desamoroso, arisco, desconversable.* Insuavis, durus, injucundus.

MALAGUENYO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Málaga, ciutat y port de mar de Andalucía. *Malagueño. Malacitanus.*

MALAGUETA. f. Fruyta semblant á la de la murtra, y serveix de espècias. *Malagueta. Odoriferi myrti fructus.*

MALALT, A. adj. Faltat de salut. *Enfermo, malo, doliente. Ægrotus.*

CARREGARSE 'L MALALT. fr. Aumentárseli la febra ó entrarli nova accesió. *Recargar la calentura.* Augeri febrim aut novam accedere.

CÁURER MALALT. fr. Sér atacat de alguna malaltia. *Enfermar, caer enfermo, en cama; adolecer; torcer la cabeza. Ægroto, as.*

COMBREGAR AL MALALT. fr. Donarli la comunió per viàtic. *Viaticar, sacramentar. Sacram synaxim infirmo ministrare.*

ENSOPIRSE 'L MALALT. fr. Adormecerse. Torpesco, is.

ESPATLLARSE 'L MALALT. fr. Agravárseli la malaltia. *Empeorar, ponerse peor. Morbum ingravescere,*

ESTAR AL BAIX LO MALALT. fr. Estar molt mal. *Agonizar, estar en la agonía. In extrema lucta versari.*

FÉR LO MALALT. fr. Fingir malaltia pera escapar-se de algun llans. *Hacer la encorvada, encojarse. Demissionem, morbum fingere, simulare.*

PÓT ALLARGAR LO MALALT, PERÓ AL ÚLTIM LA FARÁ. exp. S'aplica al malalt que després de haver fét vários remeys, mor. *Nadar, nadar y á la orilla ahogar. Toto devorato bove in cauda deficit.*

SI 'N VÓLS SE DIU ALS MALALTS. loc. fam. Denota que algú si ofereix alguna cosa es per compliment. *A los muertos se dice si quieren. Dic visne extinto? dicendum est accipe vivo.*

TORNAR Á PURGAR LO MALALT. fr. Donarli segona purga. *Repurgar al enfermo. Potionem medicem iterare.*

MALALTAGAR. v. n. ant. ENMALALTIRSE.

MALALTIA. f. Dolència, indisposició dels humors del cos. *Enfermedad, mal, dolencia, morbo.*

Ægrotatio, nis. || met. Qualsevol vici ó mania. *Enfermedad. Damnum, i, perniciés, ei.*

MALALTIA HABITUAL. Lo mal que ja s'ha fét quasi continuu. *Alifafe. Invaletudo, inis.*

MALALTIA LLARGA, PARENTA DE LA MORT, ref. Denota que comunent las malalties llargas acaban malant lo malalt. *Dolencia larga, y muerte encima; enfermedad larga, muerte al cabo. Ægritudo prolixa tandem mortem affert.*

CONTRÁURER ALGUNA MALALTIA. fr. CÁURER MALALT.

EMBESTIR LA MALALTIA. fr. Agravarse depressa. *Acometer la enfermedad. Instare, urgere.*

EMPENYARSE LA MALALTIA. fr. Posarse de perill. *Empeñarse la enfermedad. Aggravare.*

EN MALALTIA Y PRESÓ CONEIXERÁS TON COMPANYYÓ. ref. Denota que en los traballs se coneixen los verdaders amichs. *En el peligro se conoce el amigo; yo me morí, y vi quien me lloró. Amicus certus in re incerta cernitur.*

MALALTIA Y PRESÓ NO ADOBAN Á CAP BRIVÓ. ref. Dóna á enténdrer que 'ls qui per sa naturalesa són travessos y dolents, ab dificultat los reduheix á la rahó 'l temps y la disciplina. *Duro de cocer y peor de comer. Quod natura crudum, nec tempore nec disciplina maturescet.*

MALALTIR. v. n. ENMALALTIRSE.

MALALTÍS, SA. adj. Qui gasta poca salut. *Enfermizo, valetudinario, canijo, enclenque. Valetudinarius. || Lo mal sá, que ocasiona malalties. Enfermizo, morbozo, mal sano. Infectus, nocivus.*

MALAMENT. adv. m. Malvada, maliciosa-ment. *Malamente, mal.* Improbè, improbitè. || Al revés de lo que es degut. *Malamente, torcidamente. Perversè, sinistrè. || Maliciosament. Malamente. Nequiter, malè.*

CÓRRER MALAMENT AB ALGÚ. fr. POSARSE MAL AB ALGÚ.

PER MALAMENT QUE VAJA. loc. Per mal que succehesca. *Por mal que suceda, á turbio correr. Ut cuncta malè procedant.*

MALANY. m. DESGRÀCIA, INFORTUNI. || interj. imprecatoriá. *Mal año. Malum.*

MALAQUITA. f. Pedra preciosa de color vert de malva. *Malaquita, malaquites. Malachites, æ.*

MALÀSCIA. f. Depravació del gust ab desitj més ó ménos vehement de menjar substàncias extranyes y diferents de las alimentàrias. *Malascia. Malascia, æ.*

MALASTRUCH, CA. adj. ant. Infelís, malaventurat. *Desastrado, desventurado. Infortunatus.*

MALAUT, A. adj. ant. MALALT.

MALAVEJAR. v. n. ant. Estar malalt. *Estar enfermo. Ægroto, as.*

MALAVENTURA. f. Desgràcia, infortuni. *Desventura, malaventura. Infelicitas, calamitas, atis.*

MALAVENTURAT, DA. adj. Desgraciat, desventurat. *Malaventurado. Infortunatus, calamitosus, infelix.*

MALAVESAR. v. a. MALACOSTUMAR.

MALAVESAT, DA. adj. MALAGOSTUMAT.

MALAVINGUT, DA. adj. Desavingut. *Mal-avenido, desavenido.* Animo discors, difficilis.

MALAVIRAT, DA. adj. MALAVENTURAT.

MALAVOLÈNCIA Y MALEVOLENSA. f. MALEVOLÈNCIA.

MALBARATADAMENT. adv. m. Ab desperdici. *Desperdiciadamente.* Profusè.

MALBARATADOR, A. m. y f. Qui malmel los bènns ó diner. *Malbaratar, derrochar, desparramar, abrasar, desperdiciar, dilapidar, agotar, derretir, destrozor, aojar, aniquilar, descomponer, quemar; echar á mal; tirar á la calle; echar por la ventana.* Dilapido, dissipar, as.

MALBARATAMENT. m. Destrucció de la hisenda ó altra cosa sèns utilitat. *Desperdicio, dilapidacion.* Dilapidatio, nis.

MALBARATAR. v. a. Malmétrer los bènns ó diners. *Malbaratar, disipar, derrochar, desparramar, abrasar, desperdiciar, dilapidar, agotar, derretir, destrozor, aojar, aniquilar, descomponer, quemar; echar á mal; tirar á la calle; echar por la ventana.* Dilapido, dissipar, as.

MALBARATAT, DA. p. p. *Malbaratado.* Disipatus.

MALBÉ. (FÉR) fr. MALBARATAR.

FERSE MALBÉ. fr. Deteriorar mòlt la pròpia salut ó hisenda. *Aniquilarse.* Deteriore fieri.

MALCAHENT, A. adj. ant. PERJUDICAT.

MALCARAT, DA. adj. Qui té la cara mòlt lletja, estranya ó desfigurada. *Rostro feo, carantamula, malcarado.* Os nocturnum.

MALCASAR. v. a. Casar á disgust, s' usa com recíproch. *Malcasar, malcasarse.* Enubo, is.

MALCASAT, DA. p. p. y adj. *Malcasado.* Enuptus; à conjugè abhorrens.

MALCOMPOST, A. adj. MAL ENDRESSAT.

MALCONTENT, A. adj. Disgustat, difícil de contentar. *Malcontento, descontento, querelloso, quejicoso, escolimoso, vidrioso, mal contentadizo.* Quæritulus. || Inquiet, perturbador de la tranquil·tat pública. *Malcontento.* Seditiosus.

MALCORÁTGES. m. pl. Planta de un peu de alsària, cantelluda, nusosa, llisa, de un vert que tira á groch; del encontre de las fullas, que són ovaladas y dentadas, naixen unas flors mòlt petites, sent en unas plantas totes masculinas y en altres totes femeninas; s' emplea com un dels vegetals mès emolients. *Mercurial, malcoraje, ortiga muerta.* Mercurialis annua, parthenium, ii.

MALCREMAT. m. ter. Brasa fumosa. *Tizo.* Carbo, semi ustus.

MALCRIAT, DA. adj. Faltat de criansa ó educació. *Malcriado, descortès, grosero.* Malè educatus.

MALDAR. v. a. Barallarse, renyir. *Pugnar, bregar, patullar.* Contendo, is. || ter. BARALLAR, REPÈNDRE, RENYAR.

MALDAT. f. Crim, delictè. *Maldad.* Malum, i. || La qualitat ó vici que constituheix una cosa mala. *Maldad, malicia.* Pravitas, atis. || VILESA. || p. p. ter. RENTAT.

ES DOBLADA LA MALDAT QUE'S FÀ EN SENYAL DE AMISTAT. ref. Repren als lissonjers y enganyosos, que donan á entèndrer que favoreixen á algú, li fan notable perjudici descubrint per altra part sas faltas. *Reniego del amigo que cubre con las alas y muerde con el pico; halagar con la cola y morder con la boca.* Pereat amicus qui dum agit lædit.

MALDENTAT, DA. adj. Lo qui té las dents clarras y desiguals. *Helgado.* Discrimina dentium habens.

MALDICCIÓ. f. ant. MALEDICCIÓ.

MALDIENT. adj. ant. *Maldiciente.* Maledicus. || m. y f. Lo qui murmura y diu mal dels altres. *Maldecidor.* Detractor, is, mordax, cis.

MALDIR. v. a. MALEHIR.

MALDRIGAR. v. a. ant. MAGULAR.

MALEA. f. ant. MALÍCIA. || ant. MALESA.

MALEABILITAT. f. Propietat que tenen certs metalls de extèndrerse á cops de martell sense ròmpre's ni pèdrer sa consistència ó sa tenacitat, y conservar després la forma que la percussió 'ls ha fèt pèndrer. *Maleabilidad.* Malleo procedendi facultas.

MALEABLE. adj. Se diu del metall que gosa de maleabilitat, com es l' or, la plata, 'l ferro, etc. *Maleable.* Quod malleo procedi potest.

MALECÓ. m. Terraplé. *Malecón.* Vallum, i, agger, is.

MALEDICCIÓ. f. Imprecació, execració. *Maldicion.* Maledictio, nis.

MALEDICÈNCIA. f. Murmuració. *Maledicencia.* Obrectatio, nis.

MALEFICÈNCIA. f. Malifeta. *Maleficencia.* Facinus, oris.

MALÉFICH, CA. adj. Danyós. *Maléfico.* Maleficus. || m. BRUIXOT.

MALEFICI. m. Bruixeria pera fèr mal y 'l mateix mal. *Maleficio.* Maleficium, ii, fascinum, i, facinatio, nis. || ant. MALDAT.

MALEFICIADOR, A. m. y f. Encantador, bruixot. *Maleficiador.* Maleficiator, is.

MALEFICIAR. v. a. Embruixar. *Maleficiar.* Fascino, as. || Causar dany. *Maleficiar.* Damnum inferre.

MALEHIDOR, A. m. y f. Qui maleheix. *Maldiciente, maldecidor.* Maledicus, i.

MALEHIMENT. m. ant. MALEDICCIÓ.

MALEHIR. v. a. Tirar malediccions, *Maldecir.* Maledico, is. || Entregar á la ira dels dèus. *Maldecir.* Iræ deorum consecrare.

MALEHIT, DA. p. p. *Maldecido, maldito.* Maledictus. || adj. Pervers, de malas inclinacions y costums. *Maldito.* Improbis. || Condemnat y castigat per la divina justícia. *Maldito.* Maledictus. || Execrable, detestable. *Maldito, maldecido.* Execrabilis. || NINGÚ, MALVIATGE.

COM SI L' HAGUESSEN MALEHIT Ó SEMBLA QUEL' HAN MALEHIT. loc. Denota que á algú tot li succeheix infel·liment. *Parece que le ha caído la maldicion.* Quasi diris devotus esset.

MALEMPLEAR. v. r. Emplear los càndals en

usos diferents de aquells á que están destinats. *Malversar*. Non ex fide versare.

MALEMPOLI. m. ant. XERRAMEGA.

MALENANSA. m. ant. *Malandanza*. Calamitas, infortunium.

MALENCOLIA. f. etc. MELANGOLIA.

MALENDRÉS. m. Falta de arreglo y netedat. *Desaliño, desatavio, desaseo*. Inelegantia, æ, inconcinnitas, atis. || Lo quarto destinat pera desar los mob'es que no serveixen. *Trastera*. Scrutorum vel utensilium repositorium.

MALENDRESSAR. v. a. Destruhir, descompondrer, ó trastornar l' arreglo y netedat de alguna habitació. *Desasear, desaliñar*. Inconcinnum reddere.

MALENDRESSAT, DA. adj. Malfardat, malcompost. *Desaliñado, desaseado, desgalichado, desgarrado, monton, fargallon, y mantillon* pr. Mur. Incompositus.

MALENDRI. m. ant. Lladre de camí ral. *Malandrín, salteador de caminos*. Grassator, insidiator, is. || Pervers, maligne. *Bellaco, malandrín*. Maleficus, i.

MALENTÉNDRE. v. a. Oír ab equivocació lo que's diu. *Trasoir, entreoir*. Auditionis errore decipi. || Equivocar, errar los conceptes ó ideas. *Trasoañar*. Somnio, as; aliquid perperam concipere.

MALENTÉS, A. adj. S' aplica á la cosa no considerada ó conceptuada conforme es. *Mal entendido*. Aliter ac se habet apprehensus. || Qui maliciosament interpreta las cosas que ha entés bè. *Taimado, malicioso, zorro, malentendedor*. Versatus. || p. p. *Trasoido, entreoido*. Auditionis errore decipius.

MALESA. f. Bosch, espècie de brossa y matas. *Maleza, rebollar, matorral*. Dumetum, i. || MALDAT.

LLEVAR UNA MALESA. fr. ant. ALLEVAR.

PLE DE MALESAS. adj. Se diu dels terrenos ó montanyas pobladas de arbustos espessos. *Fragoso*. Fragusus.

MALESTRUCH, CA. adj. MALASTRUCH.

MALESTATGER, A. adj. Inquiet, entrema-liat. *Avieso, zarandillo, argadillo*. Irrequietus.

MALET. m. d. *Malico, illo, ito*. Leve malum.

MALETA. f. Bossa regularment de cuyro pera portar roba quant se va de camí. *Maleta, balija*. Hippopera, æ. || La bossa tancada ab clau en la qual los correus portan las cartas. Algunas vegadas se pren pel correu mateix. *Balija*. Tabellarii vidulum.

MALETA PETITA. La que no es tant llarga com la regular. *Maletica, maletilla, maletita*. Parva hippopera.

FÉR LA MALETA. fr. Preparar lo necesari pera viatjar. *Hacer la maleta*. Viaticum parare.

SAQUEJAR LA MALETA. fr. Péndrer á algú lo que porta en la maleta. *Desbalijar*. Bulgæ recondita deripere.

MALETASSA. f. aum. *Maletón, balijón*. Grandior hippopera.

MALETER. m. Qui fá melatas. *Maletero*. Hippoperarum artifex.

MALETÓ. m. aum. MALETASSA.

MALEUTIR. v. n. ant. ENMALALTIRSE.

MALÉVOL. adj. Qui té mala voluntat. *Malévolo*. Malevolus.

MALEVOLÈNCIA. f. Odi, mala voluntat. *Malevolencia*. Malevolentia, æ, odium, ii.

MALEVOLENT. adj. MALÉVOL.

MALEYT, A. adj. ant. MALEHIT. || AFICIONAT. || RABIÓS.

MALFACTOR. m. Malvat. *Malhechor, malvado*. Malefactor, is.

MALFARDAT, Malfargat, y Malfarjat, DA. adj. MALENDRESSAT.

MALFAT. adj. DESGRÁCIA.

MALFAYTOR. adj. ant. MALFACTOR.

MALFERIR. v. a. Ferir gravement. *Malherir*. Graviter sanciare, vulnerare.

MALFERIT, DA. adj. Qui ha rebut una ferida grave. *Mal herido*. Graviter sauciatus, saucius.

MALFEYT, A. adj. MALGANÓS. || ESTRAFET, CONTRAFET. || MALEFICI. || MALIFETA.

MALFEYTA. f. ant. MALAFETA.

MALFEYTOR, A. m. ant. MALFACTOR.

MALFULL. m. ter. ESTISORETA.

MALGANÓS, A. adj. Mal humorat. *Desazonado, displicente, desabrido, mal humorado, y mal guisado*. fam. Asper.

ESTAR MALGANÓS. fr. No estar de gresca, de filis. *No estar de gracia ó para gracias*. A'rabili corripit; fastidio affici.

MALGASTADOR, A. m. y f. Qui emplea malament los caudals gastantlos ab cosas perjudicials, al ménos no útils. *Malgastador, malbaratador, dependedor, gastador, pródigo, derrochador, manirote*. Dissipator, dilapidator, is.

MALGASTAR. v. a. Dissipar, consumir los bèns, la hisenda. *Malgastar, malbaratar, malrotar, malversar, disipar, derrochar, prodigar, perder*. Lacerar, as.

MALGASTAT, DA. p. p. *Malgastado*. Dilapidatus.

MALGENI. m. Lo qui es aspre y dur de condició. *Mal genio, vinagroso*. Asper, durus.

MALGIRBAR. v. a. Fér alguna cosa depressa y malament. *Frangollar*. Incuriosè rem agere.

MALGIRBAT, DA. adj. MALENDRESSAT.

MALGRÁ. Tumor punxagut ab inflamació y dolor. *Carbunclo*. Anthracosis, cosis, is.

MALGRACIÓS, A. adj. ant. De geni aspre. Arisco. Durus.

MALGRACIOSAMENT. adv. m. De un modo malgraciós. *Asperamente*. Durè.

MALGRAT (DE) m. adv. A la forsa, de mala gana. *Mal de su grado*. Invitùs.

MALGUANY. m. ant. Manifestació de un pesar ó disgust; s' usa com adv. *Enhoramala*. Abi in malam rem.

MALHUMORAT, DA. adj. Malganós. *Malhumorado, desamorado, displicente, desazonado.* MOROSUS.

MALÍCCIA. f. ter. MALÍCIA.

MÁLICH. m. Líquit, pardo rojench, volàtil, incristallisable, molt dissoluble en aygua, per lo sulfúrich y susceptible de formar sals. *Málico.* Malicum, i.

MALÍCIA. f. Qualitat moral que constituheix una cosa mala. *Malícia.* Malitia, æ. || Obstinació, perversitat del que peca expressament pera fér mal. *Malícia.* Malitia, æ. || Segona intenció, cautela ó sutilesa pera enganyar. *Malicia.* Versutia, æ. || Perversitat, malignitat. *Malicia.* Nequitia, æ. || Recel, suspita. *Malicia.* Suspicio, suspicatio, nis. || Interpretació mal intencionada. *Malicia.* Maligna interpretatio. || La qualitat que fá una cosa perjudicial ó danyosa, com: la llaga porta MALÍCIA. *Malicia.* Malignitas, atis. || Travessura dels noys y coneixement que tenen del mal. *Malicia, picardia.* Astus, us, calliditas, atis. || Quimera, tirria. *Ojeriza, enemiga.* Simultas, atis. || Inclinació al mal. *Malicia.* Malitia, æ.

AB MALÍCIA. in. adv. MALICIOSAMENT.

PÉNDREB MALÍCIA. fr. Ayrarse, enfadarse. *Encolezarse, embotijarse, montar en cólera, tomar cólera.* Irasci.

SENSE MALÍCIA. m. adv. De bona fé, ab tota senzillesa. *Sencillamente, ingénuamente, á la buena de Dios, inocentemente, sin malicia, sin doblez.* Simpli-citer. || Sens advertència. *Impensadamente, inadvertidamente, sin malicia.* Inculpatè. || teol. MATERIALMENT. || irón. MALICIOSAMENT.

MALICIADA. f. Excés de malícia. *Ira, furor.* Ira, æ, furor, is.

PÉNDREB UNA MALICIADA. fr. Enfadarse de mala manera. *Montarse en cólera; enfurecerse, exasperarse, escandecerse, irritarse, bramar; subirse á las bovedillas; echar espumarajos; pelarse las barbas; revestirse el diablo.* Vehementer irasci.

MALICIAR. v. a. Presumir, sospitar. *Maliciar, recelar, barruntar, remuscar.* Credo, is. || Interpretar ab malícia. *Tomar alguna cosa por donde queda.* Aliquid in malam partem accipere.

MALICIÓS, A. adj. Maligne, mal intencionat, propens á obrar mal. *Malicioso.* Malitiosus, malignus, fallax. || Astut. *Malicioso, doble, escatimoso.* Malus. || Tot lo que conté malícia. *Malicioso.* Malitiosus. || Qui es inclinát á sospitar y desconfiar. *Suspicaç.* Suspicaç.

MALICIOSAMENT. adv. m. Ab engany y malícia. *Maliciosamente; de mala.* Insidiosè. || Ab astúcia ó solapa. *Maliciosamente.* Callidè, cautè. || Depravadament. *Maliciosamente.* Pravè.

MALICIOSET, A. adj. d. Maliciosillo, ito, ico. Callidulus.

MALICÓ. m. d. de mal. *Achaquillo, ito, malecillo.* Corporis levia imbecillitas.

MALIFET. m. ant. y

MALIFETA. f. y

MALIFICI. m. ant. MALDAT. || MALEFICI.

FÉR ALGUNA MALIFETA. fr. FÉR ALGUN MAL.

MALIGNAMENT. adv. m. Ab malignitat. *Malignamente.* Maligné.

MALIGNANT. adj. Danyós, viciós *Malignante.* Vitians.

MALIGNE, A. adj. Mal intencionat, pervers. *Maligno.* Malignus. || Perjudicial, nociu. *Maligno.* Malignus. || Se diu de las malalties graves, que á pesar de sér benignas en la apariència, terminan molts vegades en la mort. *Maligno.* Lethalis.

MALIGNITAT. f. Enveja, malevolència. *Malignidad.* Malignitas, atis. || Inclinació á pensar y fér mal. *Malignidad.* Malignitas, atis. || Qualitat que constituheix danyosas las cosas. *Malignidad.* Malitia, æ.

MALINTENCIONAT, DA. adj. Lo qui té malas intencions. *Malintencionado, solapado, marrajo.* Versutus, malignus.

MALÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Malisimamente.* Pessimè.

MALÍVOL. adj. MALÉVOL.

MALL. m. Joch que s'executa ab botxas impel-lintlas ab unas masses. *Mallo.* Tudicularis majoris globi ludus, || L' instrument ó massa pera jugarlo. *Mallo.* Tudicula, æ. || Martell gros pera forjar lo ferro. *Macho, y mazo náut.* Ingens malleus. || MALLA. || Espécie de martell gros y pesant que serveix als picapedrers y mestres de casas pera rómprer pedra. *Almadana, marra.* Malleus grandior.

MALL DE CAP Y PENÀ. Instrument de picapedrers ab dos fullas una de aixà y altra de destràl. *Alcantana.* Ascia, æ.

UNA EN LO MALL Y UNA ALTRE EN LA ENCLUSA. fr. met. y fam. ab la cual se nota als que parlan molt y quasi sempre fora del cas. *Dar una en el clavo y cien en la herradura.* Semel sapere, centies desipere.

MALLA. f. Cada forat entre nus y nus en los filats y cosas semblants. *Malla, ojo.* Macula, plaga, æ. || Cada anell de las cadenas. *Eslabon.* Fibula, æ. || Moneda que val mitj diner. *Medio dinero.* Obolus, i. || COTA DE MALLA. || En los jochs de noys, val la meytat de cada unitat que jugan; y aixi 'ls que jugan á balas, si 's jugan una bala cada dos vegadas de guanyar, dihen MALLA á lo que guanyan una vegada. *Medio.* Dimidium, ii.

FÉR MALLAS. Construhir teixit de mallas. *Mallar, hacer malla.* Hamis contexere.

REFER LAS MALLAS. fr. Compóndrer ó adobar las mallas espatlladas de un teixit. *Remellar.* Annulos reficere.

MALLADA DE PASTORS. Pleta, paratje ahont se recullen los pastors y bestiar. *Majada, redil, apero.* Magalia, ium.

MALLARENGA. adj. f. XARTAYRA, BALADRERA,

MALLARENGA XICA. f. Aucell de Espanya,

té l' esquena de color de plom, lo ventre cendrós, las alas y cua negras, lo cant semblant al martell del ferrer: anuncia pluja. *Herreruelo*. Turdi species.

MAL-LOGRAR. v. a. Pérdrer, no aprofitar. *Malograr*. Perdo, is. || Espatllar, destruir, fér malbé. *Malograr*; *echar á perder*. Disperdo, is. || v. r. Frustrarse lo que's preten ó desitja; se diu comunment dels joves que tenen una mort prematura. *Malograrse*. Perdo, pereó, is.

MAL-LOGRAT, DA. adj. Espatllat, llansat á pérdrer, perdut abans de temps. *Malogrado*. Immaturo fato perditus.

MAL-LOGRO. m. Acte y efecte de mal-lograr y mal-lograrse. *Malogro*, *malogramiento*. Perditio, nis.

MALLOL, A. m. y f. Vinya novella. *Majuelo*. Novelletum, i. || Sarment pera plantar. *Estaca*, *renuevo*, *majuelo*. Malleolus, i.

MALLORQUÍ, NA. adj. Cosa de Mallorca, isla de Espanya en lo Mediterrani. *Mallorquin*. Majoricensis.

MALMAJOR. m. DIABLE, MAL ESPERIT.

MALMANAT, DA. adj. Desmandat. *Malmandado*, *desmandado*. Jussa negligens, ægrè pareus.

MALMENAR. v. a. ant. MALTRACTAR.

MALMENAT, DA. adj. MALTRACTAT, MALPARAT.

MALMENJAT, DA. adj. Poch alimentat. *Malcomido*. Parvo cibo nutritus.

MALMÉS, A. p. p. *Malbaratado*, *malparado*, *gastado*, *dañado*. Malè affectus, læsus.

MALMETACIÓ. f. Dissipació, desperdici. *Malbarato*, *desperdicio*. Dissipatio, nis.

MALMETEDOR, A. m. y f. MALBARATADOR.

MALMÉTRER. v. a. MALBARATAR. || Espatllar, arruinar, desllustrar, llansar á pérdrer. *Maltratar*; *echar á perder*. Depravo, as. || Maltraclar, lesiar á algú. *Lastimar*. Lædo, is. || Pegar mòlt á algú. *Malparar*. Aliquem malè mulctare. || met. Corromprer, pervertir. *Malear*, y *malmeter*. p. Ar. Corrumpto, is. || v. r. Llansarse á pérdrer los llicors, conservas y viandas, etc. *Pasarse*, *malearse*, *dañarse*, *gastarse*, *picarse*, *echarse á perder*. Depravari. || Llastimarse 'l cos per algun cop. *Lisiarse*, *lastimarse*. Lædi.

MALMIRAR. v. a. ULLPÉNDRE.

MALMIRAT, DA. adj. ant. DESATENT, IMPRUDENT.

MALORDENAT, DA. adj. DESORDENAT.

MALPACIENT, A. adj. ant. MALSUFERT.

MALPARAR. v. a. Malmétrer á cops, maltractar. *Malparar*. Perdo, is.

MALPARAT, DA. adj. Malposat, malmés. *Malparado*. Perditus.

MALPARIDA. f. La dona que fá poch que ha malparit. *Malparida*. Abortum passa mulier.

MALPARIR. v. a. Parir abans de temps. *Malparir*, *abortar*. Aborto, as.

MALPARLAT, DA. adj. Desvergonyit en lo parlar. *Malhablado*. Convitiator.

MALPART. m. Gastament, part abans del temps. *Malparto*, *aborto*. Abortio, nis.

MALPÉNDRE. v. a. Péndrer las cosas en mala part ó en mal sentit. *Tomar á mal*. In malam partem accipere.

MALPENSAT, DA. adj. MALICIÓS.

MALPLACENT, A. adj. MALGRACIÓS.

MALPLACEMENT. adv. m. MALGRACIOSAMENTE.

MALPOSAT, DA. adj. Dit del que ha rebut alguna injúria ó dany. *Malparado*. Malè mulctatus.

MALPRÉS, A. p. p. *Tomado á mal*. Malè acceptus.

MALQUIST, A. adv. Malvolgut. *Malquisto*, *mal visto*. Odiosus.

MALQUISTAR. v. a. Posar mal á una persona ab altra. *Malquistar*. Discordias serere.

MALQUISTARSE. v. r. Posarse mal ab algú. *Malquistarse*. Odium alienum sibi adlescere.

MALQUISTAT, DA. p. p. *Malquistado*. Invisus.

MALRUBINS. m. pl. Herba que's cria en paratges sechs; es de dos peus de alsària, ab las camas cubiertas de borra blanca, quadradas, fullas rodonas, escabrosas y de un vert clar, las flors petites y blancas. *Marrubio*. Marrubium, prasiu, ii.

MALSATISFET, A. adj. MALCONTENT.

MALSONANT. adj. Lo que sona mal. Sól aplicarse á la doctrina que ofen á las orellas piadosas. *Malsonante*. Absurdus.

MALSUFERT, A. adj. Lo que no sab sufrir. *Malsufrido*. Malè patiens.

MALTÉS, A. adj. Cosa de Malta, ciutat capital de la isla del mateix nom en lo Mediterrani, entre Sicília y África. *Maltés*. Meliteus, melitensis.

MALTHUSIÀ, NA. adj. Lo qui com Malthus creu que es menester posar obsacles al augment de població per créixer ésta en progressió geométrica, méntres los medis de subsistència segueixen sols una progressió aritmética. *Malthusiano*, *malthusino*. Malthusinus, i.

MALTRACTAMENT. m. MALTRACTE.

MALTRACTAR. v. a. Castigar, injuriar, insultar. *Maltratar*, *ultrajar*, *injuriar*, *ajar*. In aliquem sævire. || Malmétrer, espatllar, fér malbé. *Maltratar*. Quatio, is. || Prorrómpre en dicteris. *Soltar la brama*. Convitia jactare.

MALTRACTARSE. v. r. MALMÉTRERSE, LESIARSE. || Dirse mutuament páraulas ofensivas. *Apitonarse* Rixari, jurgari.

MALTRACTE. m. La acció y efecte de maltractar. *Maltratamiento*, *maltrato*. Vexatio, atrectatio, nis.

MALTRER. v. a. ant. MALMÉTRER.

MALTRET. m. ant. MENOSCAMBAMENT. || ant. TRABALL, MISÉRIA.

MALUCH, A. adj. Natural de y pertanyent á las islas Malucas. *Maluco*. Ad malucas pertinens.

MALURA. f. Epidèmia. *Constelacion, epidemia.* Epidemia, æ. || ter. LLAGA.

MALVA. f. Herba ben coneguda, las fullas de la qual són molt bonas pera ablanir los tumors ó inflamacions. *Malva.* Malva, æ.

MALVA BORDA. MALVÍ.

MALVA DE OLOR. Espècie de malva de un olor molt agradable. *Malva de olor.* Malva odorifera.

MALVA MAJOR. Malva silvestre. *Malva mayor, oficial ó silvestre.* Malva vulgaris.

MALVA VERA. Espècie de malva de fullas entre anguladas y sinuosas, de vert clar, inodoras y de sabor musilaginos; las flors de hermós color de rosa purpúreo, de figura de campana, á vegadas senzillas, á vegadas dobles, y gosan de propietats iguals á las fullas que són dulcificants, emolients, pectorals, etc. *Malva real, ó rósea, ó alcea rósea.* Malva rosea.

FÉR MALVAS. fr. met. Sér enterrat. *Hacer bодо-ques.* Obiisse; terra humatum esse.

MALVADAMENT. adv. m. Ab maldat. *Malvadamente.* Nequiter.

MALVAR. m. Lloch plantat de malvas. *Malvar.* Malvis abundans ager.

MALVASIA. f. Casta de vinya que transportaren de la isla de Xio 'ls catalans qnant tornaren de la guerra de las crusadas. *Malvasia.* Chia, cretica uva. || Lo vi de dit rahim. *Malvasia.* Creticum, arvisium vinum.

MALVAT, DA. adj. Pervers, dolent. *Malvado.* Nefarius.

MALVAVISCH. m. ant. MALVÍ.

MALVENTURAT, DA. adj. ant. MALAVENTURAT.

MALVER. v. n. ant. Fér malbè, malmétrer, espatllar. *Malear.* Perdere, corrumpere. || PERVERTIR.

MALVERSACIÓ. f. Mala inversió de caudals. *Malversacion.* Mala pecuniarum administratio.

MALVERSAR. v. a. Emplear mal lo diner. *Malversar.* Malè pecuniam administrare.

MALVESCH. m. Planta que fá las camas com de dos peus de altas, acanaladas, las fullas puntejadas, las flors en pom, purpúreas, y divididas en sis parts y la llavor llargaruda. *Velera, dentelaria.* Dentaria, dentellaria, æ.

MALVESIA. f. MALVASIA.

MALVESTAT. f. ant. MALDAT.

MALVÍ. m. Planta que fá una cama de dos peus de alt; las fullas rodonas y peludas, y las flors molt semblants á las de la malva. La seva arrel es molt medicinal. *Malvavisco.* Alcea, althea, æ.

MALVIATGE. m. ó adv. Ningü, res ó gens: com: MALVIATGE 'l benefici que 'ns ha quedat. *Mal-dito; mal haya.* Nec unus quidem superat. || Espècie de imprecació. *Malhaya; Mal año; maldito, perezca.* Pereat. || Tant de bo. *Ojalá.* Utinam. || interj. afirmativa, com: MALVIATGE si diu veritat. *Por Dios, por vida; vive Dios, Mal año; voto á tal.*

Meherculè. || interj. de amenassa. *Jurársele á alguno, déjalo, voto á los ajenos de Dios, voto á quien; para estas, no te irás alabando.* Haud impunè abibis.

MALVIATGE LA ÁNIMA Ó 'L TESTAMENT DE JÚDAS, Ó LAS BANYAS DE PILAT. loc. usada únicament pera manifestar lo disgust ó sentiment que 'ns càusa alguna cosa. *Pese ó pese á tal; mal haya el alma del diablo; y ab molta moderació, pecador de mi; válgame Dios.* Proh Deus!

MALVIATGE COM N' HA QUEDAT UN. exp. pera denotar lo desitj del extermini de nostres contraris, ó de altrás cosas que no'ns acomodan. *Mal hayan los que han quedado; así no hubiese quedado ninguno; siento, lástima que haya quedado ninguno.* Actum esset de illis.

MALVIATGE SI HO ENTENCH. loc. pera denotar que no s' enten alguna cosa. *Lleve el demonio lo que yo entiendo en este lío.* Nil capio.

MALVIATGE SI 'L TRÁU. loc. Dit en lo joch denota que 's perdrá. *Ya se lo llevará el diablo; yo chino si lo saca, á pagar de mi dinero.* Fidejussorem adstare.

MALVÍSCOS. m. ant. MALVÍ.

MALVIST, A. adj. MALQUIST.

MALVOLÈNCIA Y MALVOLENSA. f. ant. MALEVOLÈNCIA.

MALVOLENT, A. adj. MALÉVOL.

MALVOLER. v. a. Voler mal. *Malquerer.* Odio habere; malè velle.

FERSE MALVOLER. fr. Ferse aborrrir. *Malquistarse.* Alienum odium in se conciscere.

MALVOLGUT, DA. adj. Aborrit. *Malquistó.* Odiosus, invisus, pessimè animatus.

MAMA. f. Nom que las criaturas donan á sa mare. *Mama.* Mater, tris. || MAMELLA.

MAMÁ. f. Veu ab que 'ls noys y alguns majors anomenan á la mare, y alguns gendres y noras á sas sogras. *Mamá.* Mamma, æ.

MAMADA. f. La temporada que maman las criaturas. *Mamada.* Lactantia, æ. || Cada vegada que maman. *Mamada.* Lactatus, us.

MAMADOR, A. m. y f. La criatura que máma molt ó més temps de lo regular. *Mamon.* Diu, multumque lacteus. || Qui máma ab molta afició. *Mamoso.* Avidè lactens, lactitans.

MAMADORA. f. Instrument pera descarregar los pits de las donas. *Mamadera.* Fœmineis mam-mis lacte levandis vas.

MAMAR. v. a. Traurer xuclant la llet del pit. *Mamar.* Lacto, as. || MORREJAR. || Gosar, com: se MÁMA una bona renda. *Disfrutar, tener, comer.* Fruor, eris.

MAMAR Y FLORAR. fr. Repren als que's queixan dels beneficis rebuts perque no són majors. *Mamar y gruñir.* Vel quo frueris inhiis.

MAMÁRSEHO. fr. met. Creurer ab sobrada facilitat. *Tragárselo; creerse de ligero.* Nimium faciliter, temerè credere.

MAMÁRSELAS FRESCAS. fr. Viurer sense ningun cuydado de lo que pót succehir. *Beber fresco.* Nihil timere.

MAMÁRSELI Á ALGÚ LO QUE TÉ. fr. met. Sostráuerherho ab art y manya. *Chuparle, pelarle, desplumarle, lamer la poza.* Emungo, is.

MAMARSE 'L DIT. fr. irón. Dit del que fá 'l desentés. *Mamarse el dedo.* Stultitiam simulare.

MÁMAT AQUEIXA. exp. que s' usa quant á algú se li pèga algun cop ó se li fá alguna acció que la senta, pera donar á entèndrer que la mereixia ó que s' executa ab acert. *Tómate esa; sòrbete ese huevo.* Sorbite, ovum sume.

DONAR MAMAR. fr. Col·locar lo mugró del pit á la boca de la criatura pera que xuele la llet. *Amamantar, dar de mamar; dar el pecho; y atetar, dar la teta,* s' aplica comunment als irracionals. *Puerum ad ubera admove; lacto as.*

MAMARRATXADA. f. Acció desconcertada. *Mamarrachada.* Absona actio.

MAMARRATXO. m. Figura ridícula. *Mamar-racho.* Inconcinna figura.

MAMELLA. f. Part del cos del animal ahont acut la llet; en las donas per mès honestadat se diu pit. *Teta, mama, y pecho* en las donas, y *mamilla*, diuhen los anatómichs á la part principal sense contar lo mugró, y *tetilla*, la del home. *Mama, æ, uber, is.*

DONAR LA MAMELLA. fr. DONAR MAMAR.

DONÁULI, Ó PREN LA MAMELLA. fr. met. ab que's repren al que móstra mássa gelosia envers sa mare, y fá cosas de noys. *Mamar una teta.* Mammam velle suggere.

MAMELLADA. f. MAMADA. 2.

MAMELLASSA. f. aum. *Tetaza.* Ingens uber.

MAMELLETA. f. d. *Tetilla.* Mamilla, mamula, æ.

MAMELLUT, DA. adj. La persona que té grans mamellas. *Tetudo, teton.* Mammosus.

MAMELUCH. m. Lo tonto ó neci. *Mameluco, zote, gofo, zolochó, mama callos.* Habes, etis.

MAMET. n. p. de h. *Mamete.* Mames, i.

MAMEY. m. Arbre de América mòlt corpulent, ab fullas ovaladas, llisas y lluentas. Fá un fruyt quasi rodó, carnós y de gust de préssech. *Mamey.* Americana mammea.

MAMÍFEROS. m. pl. Classe de animals vertebrats y de sanch calenta, que pareixen los fills vius, y tenen mamellas pera alimentarlos. *Mamíferos.* Mammalia.

MAMILIÁRIA. f. Entre 'ls antichs la armadura ó pessa de ella que defensava 'l pit. *Mamiliaria.* Mamiliaria, æ.

MAMILOGIA. f. Part de la zoologia, que té per objecte l' estudi dels mamíferos. *Mamilogia.* Mamilogia, æ.

MAMOLA. f. Certa manera de posar la ma sota la barba de un altre com pera acariciarloó burlarse

de ell. Se sól fér comunment en los noys. *Mamola.* Menti per jocum attrectatio.

MAMPARA. f. Porta regularment de tela sobreposada á altra principal. *Mampara, antepuerta.* Prothyrum, i.

MAMPESADA. f. FOLLET, PESADILLA.

MAMPOSTERIA. f. Obra de pedra y cals. *Mamposteria.* Cæmenticia fabrica.

MAN SUA. (À) loc. ant. *En su presencia.* In conspectu suo.

MANACORT. m. Instrument, espècie de clavicímbol petit, ab quaranta nou ó cinquanta teclas y setanta cordas col·locadas en cinch pontels, y desde la primera fins á la última va baixant á proporció. *Manacordio, manicordio.* Monachordum, i.

MANADA. f. Porció de bèstias. *Manada, hato, hatajo.* Grex, gis. || Porció de herba que's pót agafar ab la ma. *Manada, manajo.* Manipulus, i. || Manoll de espigas que fan las espigoladoras. *Moraga.* Spicarum manipulus. || met. Reunió de gent despreciable en sa línea, com: MANADA de pícaros. *Hato, hatajo, gavilla, caterva, manada.* Cœtus, conventus, us. || Porció de porchs y altrs bèstias. *Piara.* Grex, gis.

MANADET. m. d. *Manojillo, ito, ico, manojuelo, haccillo, maña.* Manuciolum, fasciculus, i.

MANAJAR. v. a. MANEJAR.

MANALE. f. Pedra de mòlta fé entre 'ls romans pera fér plóurer en temps de sequedat, passejanta pels carrers fentla rodar. *Manale.* Manale.

MANAMENT. m. Orde, precepte, encàrrech, comissió. *Mandamiento, mandato, orden, precepto, mandado.* Imperium, ii. || Intimació. *Mandamiento.* Nuncius, ii. || Cada un dels preceptes del decálogo y de la Iglésia. *Mandamiento.* Mandatum, præceptum, i. || for. Despatj del jutge. *Mandamiento, mandato.* Decretum, jussum, i. || EDICTE. || pl. fam. Los cinch dits com: li ha aplicat los cinch MANAMENTS. *Mandamientos.* Digitti, orum.

MANANCIAL. m. Naixement de las ayguas. *Manantial, fontanar, fontanal.* Scaturigo, inis. || VEU DE AYGUA. || met. Orígen, principi de alguna cosa. *Manantial.* Origo, inis. || adj. S' aplica al aygua que mána. *Manantial, manadero, manante.* Manans.

MANANCIAL DE AYGUA CALENTA. Las fonts minerals ahont la aygua raja naturalment calenta. *Burga, termas.* Thermæ, arum.

MANANCIAL DE RIU. 'L caudal de aygua que dona corrent á un riu. *Venaje.* Fluminis caput.

MANAR. v. a. Ordenar, decretar, donar ordes. *Mandar.* Dicto, as. || Regir, gobernar. *Mandar.* Impero, as. || v. r. Córrer, surtir, rajar, brollar lo licor. *Manar.* Mano, as. || ACOMPANYAR. || Disposar lo testament. *Mandar, legar, testar.* Mando, lego, as. || Disposar de alguna cosa com á duenyó de ella, exercir sobre de alguna cosa la autoritat de amo. *Señorear.* Dominor, imperor, aris.

MANASSA. f. aum. de ma. *Manaza.* Grandior manus.

MANAT, DA. p. p. *Mandado*. Præceptus, imperatus. || Fluit. *Manado*. Deffluxus. || adj. OBE-DIENT. || m. MANADA. || MANOLL.

MANAT DE CABELLS. La cabellera ó un floch de ella. *Mata, mechon*. Cæsaries, ei.

MANAT DE CERDAS. Porció de ellas lligadas per algun us. *Cerdámen*. Cetarum fasciculus.

MANAT DE PALLA. Porció de palla pera fèr llum com si fòs un atxa. *Hacho*. Fasciculus, i.

MANATÍ. m. Cetáceo de uns quinze peus de llarch, ab la cua aovada, oblonga y 'ls membres anteriors guarnits de unglas de las que se serveix pera nadar y arrossegar-se per la ribera, y portar són fill. *Manatí, lamantin*. Manatus, us.

MANCAMENT. m. FALTA.

MANCAR. v. n. FALTAR.

MANCEBA. f. AMIGA, CONCUBINA.

MANCH, CA. adj. ant. y

MANCO, A. adj. Qui es faltat de alguna ma ó bras, ó no pòt ferne us. *Manco, zopo*. Francus. || adv. MÉNOS. || FALTAT.

FÉR LO MANCO. fr. Aparentar ó fèr véurer algú que es manco. *Manquear*. Mancam manum simulare.

FÉR MANCO Á ALGU. fr. Ferirlo de manera que se li prive 'l us de la ma. S' usa també com á recí-proch. *Mancar*. Mancum facere.

FÉRSE MANCO. fr. Mostrar que no's té expedit 'l us de las mans. *Manquear*. Mancam manum ostendere.

NO RES MANCO. m. adv. ant. NO RES MENYS.

MANCOMUNACIÓ. f. Unió. *Mancomunidad, asociacion*. Conspiratio, communio, nis.

MANCOMUNADAMENT. adv. m. En unió ó conveni de dos ó més personas. *Moncomunadamen-te*; de *mancomun*. Communi sententia, consensu.

MANCOMUNAR. v. a. Unir dos ó més perso-nas sas forsas ó cabals. *Mancomunar*. In commune conferre. || v. r. Associarse, unirse dos ó més per-sonas pera algun fi. *Mancomunarse, asociarse, aliar-se*; ir acordes, unánimes; hacerse, irse de manga. Conspiro, as.

MANCOMUNAT, DA. p. p. *Mancomunado*. Conspiratus.

MANCÚS. m. ant. Moneda de or morisca que corria en Espanya y en 1137 valia 50 sous. *Man-cuso*. Moneta sic dicta.

MANDA. f. DEIXA, LLEGAT.

MANDADO. m. RECADÓ, MISSATGE. || ORDE, 7. 9.

MANDARÍ. m. Gobernador entre 'ls xinos. *Mandarin*. Præfectus, us.

MANDATARI. m. Encarregat, comissionat. *Mandatario*. Mandatarius, ii.

MANDATO. m. MANAMENT, ORDE. || Ceremonia ecclesiástica que consisteix en rentar los peus á dotze personas en lo dijous sant á imitació de Je-sucrist. *Mandato*. Mandatum, i. || Lo sermó que's predica per dit motiu. *Mandato*. Mandatum, i.

MANDÍBULA. f. BARRA, 3.

MANDO. m. Imperi, càrrech de alguna cosa.

Mando, gobierno, y timon. met. Gubernatio, nis. || Poder, autoritat, superioritat. *Mando*. Imperium, ii. || Govern, règimen de alguna cosa, com de un exèrcit, de una plassa. *Mando, comando*. Guber-natio, nis.

MANDO MILITAR. La autoritat dels oficials supe-riors en l' exèrcit. *Baston, mando*. Imperium, ii.

MANDÓ. adj. Qui mana més de lo que li per-tany. *Mandon*. Imperiosus. || IMPERIÓS. || m. La per-sona que sèns ofici determinat està á punt de fèr lo que se li mana, y especialment portar recados. *Mandadero*. Famulus á mandatis.

MANDONGUILLA. f. Vianda en forma de pi-lota petita que sòl ferse de peix, ó de carn trinxa-da, ab espècias y ous. *Albóndiga, almóndiga, al-mondiguilla*. Offa, æ.

MANDRA. adj. Peresós. *Follon, haron, hara-gan, holgazan, poltron, guillote, pelafustan, zan-guango*. Otiosus. || f. PERESA.

FÉR LO MANDRA. fr. Passar la vida sense treballar per peresa y oci. *Haragonear, holgazanear, zanga-near, perezear*. Otior, aris.

MANDRÁGORA. f. Herba medicinal, lo fruyt de la qual es com una goma petita, però de olor pudent com las fullas. *Mandrágora*. Mandrago-ra, æ.

MANDRAMENT. adv. m. ant. PERESOSAMENT.

MANDRARIA. f. PERESA.

MANDRE. f. MANDRA.

MANDRERIA. f. PERESA.

MANDRET. m. Guant de ferro, armadura an-tigua de la ma. *Guante, quantelete, manopla*. Fer-reo chirotheca.

MANDRIL. m. Mono mólt semblant al home, y mólt impúdich, á quals circumstàncias déu lo nom que es compost de «man» en anglés home y de «dril» antiga paraula celta que significa lliberté. *Man-dril*. Simius, ii.

MANDRÓ. m. FONA.

MANDRONER Y MANDRONÉS. m. Tirador de fona. *Hondero, fundibulario*. Funditor, is.

MANDUCA. f. fam. Lo sustento que's pren al mitj dia. *Comida*. Cibus, i.

MANDUCAR. v. a. fam. MENJAR.

MÁNECH. m. La part ó cap de un instrument per ahont s' agafa pera usar de ell. *Mango, cabo*. Manubrium, ii. || Lo de las destrals, aixadas y semblants. *Astil, mango*. Manubrium, ii, astile, is.

|| Lo de la ferramenta dels artistes, com del enfor-mador. *Maceta, empuñadura, puño*. Manubrium, ii. || ESTEVA. || Lo tros dels gavinets que sosté la fu-lla, y 's compon de dos meytats juntadas de dalt á baix. *Cacha*. Capulus, i. || Lo ferro ahont està cla-vat lo ferro de la llansa. *Asta*. Hasta, æ.

MÁNECH DE ESCOMBRA. 'L bastó ó canya de uns sis pams de llarch, que al cap davall té clavada la es-combra. *Palo de escoba*. Palus scopæ inductus.

MÉS PUJA 'L MÁNECH QUE LA PAELLA. ref. MÉS PUJA 'L FARCIMENT QUE 'L GALL.

MANEFLA. m. ENTREMALIAȚ.

MÀNEGA. f. La part del vestit que cobre 'l bras. *Manga.* Manica, æ. || Pessa de panyo que penja desde'l muscle en los blandrams. *Manga.* Pendens manica. || Metéoro, porció de aygua, que atreta pels vapors de la atmósfera s' alsa en la mar en forma de cono. *Manga, bomba, sifon, vòrtice aéreo.* Aquæ turbo. || Petita partida de tropa. *Manga.* Manipulus, i. || Espécie de paperina de roba pera colar licors. *Manga, capillo.* Liqueuribus collandis cucullus. || Bufeta de un canonet á la boca pera donar servicials. *Manqueta.* Clister, eris. || Armadura antiga. *Manga.* Manica, æ. || náut. Instrument de roba alquitranada en forma de mànega pera traurer la aygua de las embarcacions. *Manguera.* Stupea manica picata. || Lo tros del fusell del carruatje ahont entra y vòlta la roda. *Manga.* Rotæ axis.

MÁNEGA DE COHETS. La roda plana de cohets que tot rodant los va despedint. *Girándula.* Ignitus arte factus vertex.

SÉR DE, Ó TENIR LA MÁNEGA AMPLA. fr. Sér poch escrupulós. Se diu comunment dels confessors fàcils en absóldrer. *Ser de ó tener manga ancha; tener buenas ó grandes absolvederas.* Nimis facilem, blandum esse.

MANEGADOR. m. Qui té ofici de fér y posar los agafadors á las eynas del camp, com aixadas y altres. *Cabero.* Manubriorum artifex.

MANEGAR. v. a. ENMANEGAR.

MANEGARLA. fr. DONARLA, PEGARLA.

MANEGASSA. f. aum. *Mangote.* Amplior et longior manica.

MANEGAT, DA. adj. ENMANEGAT.

MANEGUÍ. m. ter. MANGOT. || MANGUITO.

MANEIG. m. L' us de las mans, tocamet. *Manejo.* Tractatio, nis. || Govern, direcció. *Manejo.* Administratio, nis. || Moviment descompassat de las mans pera major expressió de las paraulas y afectes. *Manoteo, manoteado, desgaire.* Mannum motus intempestivi. || ret. acció. || Moviment de admiració en cosa que no s' ho val. *Pasmarota, pasmarotada.* Rei vulgaris ridicula miratio.

MANEJABLE. adj. Fàcil de manejar. *Manejable.* Tractabilis. || Lo que's pót portar ab facilitat. *Manejable.* Ductilis.

MANEJAMENT. m. ant. La acció de palpar ó tocar. *Manoseo.* Attrectatio, cunctatio, nis. || MANEIG.

MANEJAR. v. a. Passar alguna cosa per las mans. *Manejar, manosear.* Trac.o, verso, as. || met. Governar, dirigir. *Manejar.* Duco, is. || Fér las diligéncias pera alguna pretensió. *Manejar.* agenciar; correr con; entender en. Administro, as. || v. r. Adquirir forsa y agilitat los impeditis. *Manejarse, mandarse.* Membrorum motum acquirere. || Disculparse de algun càrrech per sa mòlta activitat y destresa. *Manejarse, entenderse, conducirse bien.* Se rectè tractare. || Obrar ab trassa y manya. *Amañar-*

se. Ingeniosè agere. || Posarse en moviment una multitud ó concurs de gent ó de animals. *Hormiguear, gusanear.* Formico, as, scateo, es.

MANEL. n. p. de h. *Manuel.* Emmanuel.

MANELET. d. de MANEL.

MANER, A. adj. ter. MANSO.

MANERA. f. Modo ó forma. *Manera.* Modus, i. || Geni, com: que li diràs á un home de aquesta MANERA. *Manera, genio, carácter.* Genus, eris. || Destresa, habilitat, com: té MANERA pera vífurer sense treballar. *Maña.* Ars, tis. || pint. Modo, carácter que'l pintor ó escultor dóna á sas obras. *Manera.* Stilus, i. || ret. L' estil que domina en cada autor. *Manera.* Stilus, i. || Los modals y port de alguna persona. Se sól usar en plural, *Manera.* Urbanitas, atis. || Lo modo de parlar ó tractarse en lo tracte de la gent. *Término.* Modus, i, ratio, nis.

Á MANERA Ó Á LA MANERA. loc. *A estilo, segun la moda.* More.

DE AQUESTA MANERA. m. adv. De aquest modo. *De aquesta manera.* Hujusmodi.

DE ALTRA MANERA. m. adv. Diversament. *De otra manera.* Secus.

DE ALTRA MANERA ME Ó LI LLUIRIA 'L PEL. exp. Explica que en altres circumstàncies distinctas tindria millor sort ó fortuna. *Otro gallo me ó le cantara.* Aliter felicius eveniret.

DE CAP MANERA. adv. de negació absoluta. *De ninguna manera, de ningun modo, nequaquam.* Minimè, minimè gentium.

DE MANERA. m. adv. que adverteix que lo que's diu després de ell, es la manera de sér, ó fèrse la cosa de que's parla. *De manera, de modo, de suerte, por manera, de forma.* Ità.

DE MANERA QUE. m. adv. De modo que. *De manera que.* Ità quod; ita ut.

DE MALA MANERA. m. adv. Malament. *De mala manera.* Inepto modo.

DE NINGUNA MANERA. m. adv. DE CAP MANERA.

DE QUAISEVOL MANERA. m. adv. Indiferentment, sense distincció. *De cualquier modo, promiscuamente.* Promiscuè.

DE TOTES MANERAS. m. adv. Baix qualsevol aspecte que's mire alguna cosa. *A todas luces.* Quomodo cumque.

EN GRAN MANERA. m. adv. Sumament. *En gran manera.* Cumprimum.

MAL Y DE MALA MANERA. m. adv. Mòlt malament. *Malo y de mala manera.* Malè et malo modo.

NO ES PER LO QUE VAL SINÓ PER LA MANERA. ref. que denota que algú segueix ab empenyo algun plet ó negoci, no tant per la utilitat que li pót produhir, com per punt. *No es por el huevo, sino por el fuero.* Non ut prossit, sed ut valeat.

POSAR DE MALA MANERA. fr. MALPARAR.

SI T' HO TINCH DE TOBNAR A DIR, T' HO DIRÉ DE ALTRA MANERA. loc. fam. ab que 's sól respondrer al qui no's dóna per entés, ó no fà cas de lo que se li diu. *¿Lo he de decir cantando ó rezando?* Audistine?

MANES. m. pl. mit. Las sombras, las ánimas dels difunts. *Manes.* Manes, ium.

MANESCAL. m. Qui per ofici cūra las béstias. *Albeitar, veterinario.* Veterinarius, ii.

MANESCALIA. f. Art de curar las béstias. *Albeiteria, veterinaria.* Mulomedicina, veterinaria, æ.

MANESCH, CA. adj. MANUAL.

MANETA. f. Cilindro de pedra pera móldrer lo cacau. *Mano.* Pilum, i. || Altre cilindro més prim pera refinar la pasta de la xocolata. *Refinadera.* Cilindrata et oblonga lapis. || Barreta de ferro ab un botó á cada cap pera apretar ó afluixar los caragols dels manyans. *Desvolvedor.* Laxandis vel constringendis verticulis manubrium. || Barra que surt de lo alt del rodet ó mola del molí del oli, del arbre de la tahona, etc., ahont s' enganxa l' ormeitj de la cabalcadura pera tirar y móldrer. *Mayal.* Temo, nis. || Forat al cap de la esteva, xarrach, etc., pera agafarlo ab la ma. *Manija.* Manubrium, ii. || La agulla dels rellotges que senyala las horas. *Mano, manecilla, saeta, saetilla.* Acus horarum index. || met. fam. Reprehensió. *Carda, rociada, felpa.* Reprehensio, nis. || d. de ma. *Manuela, manecilla, ica, ita.* Manicula, æ.

DONAR Ó PASSAR UNA MANETA. fr. met. Donar una forta reprehensió. *Dar una mano, una buena mano, un mandoble, jabon, una felpa, peluca, calada.* Acríter objurgare.

FÉR MANETAS Á LA PADRINA. loc. fam. Péndrer á besamans. *Tomar de mil amores.* Libentissimè redere.

MANGANELL. m. ant. Enginy ó arma de bati. *Mangano.* Tormentaria bellica arma.

MANGANESA Y MANGANETA. f. Metall trencadís que's troba combinat ab l' oxígeno. *Manganesa.* Calybeum magnesium.

MANGANILLA. f. ter. Filat en forma de paperina que's posa en los nius dels pardals pera agafar los vells. *Capillo, alabandina.* Cassis, is. || Treta, sutilsa de mans. *Manganilla.* Tequa, æ, præstígium, ii.

MANGARA. f. ALMANGRA.

MANGERIA. f. amt. DESPESA.

MANGLE. m. Arbre de India molt alt y gros de fulla semblant á la perera. *Mangle.* Rhizophora mangle.

MANGOT. m. Espécie de guant sense dits que cubreix desde la munyeca fins al colze. *Miton.* Brachialis manica.

MANGOTXO. m. ter. La mànega desasseada y que cau sobre la ma. *Mangajarro.* Inconcinna et justo longior manica.

MANGRA. f. ALMANGRA.

PINTAR DE MANGRA. fr. ALMANGRAR.

MANGUAL. m. ant. Instrument compost de mànec de mitja cana de llarch ab un anell en una punta de la que penjavan tres cadenetes ab unas bolas de ferro als extrems, ab lo que's feria jugantlo com un fuhet. *Mangual.* Cætus, us.

MANGUITER. m. Fabricant de manguitos y altrás cosas de pell. *Manguitero.* Pellicarum rerum artifex.

MANGUITO. m. Mànega de pell, oberta pels dos caps pera abrigar las mans. *Manguito.* Manulcus, i. || Mitja mànega petita de que solen usar las donas. *Manguito.* Brevis manica. || Rodanxa de espart que tapa 'l botó de las rodas dels carros. *Boein, bocil.* Sparteæ armilla. || Cèrcol de ferro ab que s' abrassa y assegura 'l botó de la roda del carro. *Cincho, guardacantones.* Ferreus circulus.

MANIA. f. Extravagància, tema, capritxo. *Mania.* Insania, æ. || Desitj, afecte desordenat de alguna cosa. *Mania.* Libido, inis. || Locura que's fixa en un sol objecte. *Mania.* Insania, æ. || mit. Diossa mare dels llars. *Mania.* Mania, æ.

MANIÁTICH, CA. adj. Boig, qui té manias. *Maniático, maniaco, caprichoso, testarudo.* Insanus, amens, fanaticus.

MANICOMI. m. BOJERIA. 6.

MANICOR. m. MANACORT.

MANIFASSEJAR. v. a. Manejar arbitràriament alguna cosa. *Escudillar, manejar, tijeiretear, manipular, mangonear, montantear.* Pro arbitrio statuere. || Ficarse, mesclarse sense necessitat en los negocis. *Cucharetear, meter su cucharada.* Alienis rebus se invocatum immiscere. || PUTINEJAR.

MANIFASSER, A. m. y f. Entremaliat, bulliciós y de poch profit. *Mequetrefe, entremetido, zarandillo, manipulante, argadillo, y manifacero* p Mur. Ardelio, nis. || ter. MARNESSOR.

MANIFASSERIA. f. Acció de manifassejar. *Oficiosidad, quijoteria, entremetimiento.* Officiositas, atis.

MANIFEST, A. p. p. ir. MANIFESTAT. || adj. Patent, descubert á tot lo mon. *Manifesto.* Promptus. || Clar, evident, conegut, declarat, notori. *Manifesto.* Evidens. || m. Escrit ab que's justifica públicament alguna cosa. *Manifesto.* Apologia, m, apologeticus, i.

POSAR DE MANIFEST. fr. Presentar alguna cosa al públich. *Poner de manifesto; exponer al público; manifestar.* Expono, as.

MANIFESTACIÓ. f. Declaració, ostentació ú ostensió de alguna cosa. *Manifestacion.* Manifestatio, expositio, nis.

MANIFESTADOR, A. m. y f. Qui manifesta, declara ó fá vèurer. *Manifestador.* Manifestator, is.

MANIFESTAMENT. adv. m. Clara, patent evidentment. *Manifestamente.* Manifestè.

MANIFESTAR. v. a. Declarar, sér vèurer, descobrir. *Manifestar.* Manifesto, as. || Presentar, Produhir, sér paréixer. *Manifestar.* Prodo, is. || Indicar. *Manifestar.* Indicium facere. || for. De-duhir, exposar l' actor ó dret en judici. *Demandar.* Postulo, as. || ACUSAR.

MANIFESTAT, DA. p. p. *Manifesto, manifestado.* Manifestatus.

MÁNIGA. f. MÀNEGA.

MANIGOT. m. MANGOT. || MANGOTXO. || Mánega mássa llarga y ampla. *Mangote.* Amplior et longior manica.

MANIGRAFIA. f. Tractat sobre la enagenació mental. *Manigrafia.* Manigraphia, æ.

MANIGUETA. f. náut. Tot tros ó cap de fusta escayrat y un poch còrb que serveix pera assegurar las escolas, cops, etc. *Manigueta.* Parva manica.

MANILLA. f. Adorno de pedras preciosas que portan las donas en las munyecas. *Manilla, brazalete.* Amilla, æ. || Anell de ferro que's posa en las munyecas dels presos. *Manilla, esposa.* Manicæ, arum. || Joch de cartas que comunment se juga entre quatre repartint tot lo joch. Cada donada hi ha un coll trunfo que es lo de la última carta. 'Ls nous que també 's diuhen MANILLA són los majors, cada un de són coll. *Malilla.* Quidam chartarum ludus. || En lo truch de espaseta 'l set de espasas y oros. *Mata.* Superiores in ludo matarrata dicto, chartæ septem aureis aut ensibus distincta. || En alguns jochs de cartas la segona superior. *Malilla, mala.* Pagella secunda.

MANILLA BARROTADA. La en que cada bu juga per sí y comunment se juga entre tres. *Malilla alborotada.* Ludus chartarum sic dictus.

MANILLA DE RECTOR Y VICARI. La que's juga entre dos, posadas las cartas en pilas de quatre en quatre y sempre descuberta la de damunt en cada pila. *Malilla de dos.* Pagellarum ludus sic dictus.

MANILLA DE TUMBAGA. Adorno de metall llis ab pedras, etc. que solen portar las donas en las munyecas. *Tumbagon, brazalete de tumbaga.* Ex orichaleo armilla.

MANIOBRA. f. Obra de mans. *Maniobra.* Opus, eris. || met. Indústria y modo de manejar un negóci. *Maniobra, Industria,* æ, directio, nis. || náut. Art de manejar las embarcacions. *Maniobra.* Navigia regendi ars. || náut. Lo modo de operar á bordo, 'l treball dels mariners. *Maniobra, maniobras.* Opus ministerium nauticum. || Lo conjunt de tots los caps y aparells de una embarcació y 'l de qualsevol pal ó verga de ella, y 'l dels que actuan en una operació. *Maniobra.* Navis armamenta. || Qualsevol de las evolucions que executa una esquadra ó divisió. *Maniobra.* Evolutio, nis. || mil. Evolució de la tropa. *Maniobra.* Militum motus. || náut. La operació ab que's dona á las naus las posicions, y moviments de que són capassas per medi del timó, etc., així la capa, la virada, l' arbolar una nau, etc., són maniobras. *Maniobras.* Ad navim regendam præstita opera.

MANIOBRA ALTA. náut. La que necessita la acció de la gent en lo alt dels pals. *Maniobra alta, maniobras por alto.* Per altum navis nauticum ministerium.

MANIOBRA BAIXA. náut. La que's pót executar desde la cuberta ó sense que'ls mariners pujen als pals. *Maniobra baja.* Ex contignatione præstitum ministerium.

MANIOBRA CORRENT. náut. Los caps que están en joch pel maneig de tot l' aparell. *Cabos de labor ó maniobra corriente.* Navis armenta.

MANIOBRA DE FERM. náut. Tota la que serveix pera la subjecció dels pals, con són estays, obenques, etc. *Jarcia muerta ó de firme.* Ad mala firmanda ministerium.

AVANSAR LAS MANIOBRAS. fr. náut. Prevenirse manibrant ab la anticipació necessària, en las immediacions de terra, baix, etc. y quant se navega en companyia de altras naus, pera evitar las averias que podria causar una obra precipitada. *Adelantar las maniobras.* Ministerium nauticum ad maturare.

MANIOBRAR. v. a. Traballar ab las mans. *Maniobrar.* Machinor, aris. || náut. Executar alguna maniobra. *Maniobrar.* Navem regere. || Donar á la nau tots los moviments y direccions de que es capás segons convé y requireixen las circumstàncies. *Maniobrar.* Nauticos funes versare.

MANIOBRAR INDEPENDENTMENT. fr. Obrar separatament algun buch sense subjecció á las maniobras generals de la esquadra ó divisió á que pertany. *Maniobrar independiente ó con independencia.* Separatim operare.

MANIOBRER. m. Qui sab y exercita la maniobra de las embarcacions. *Maniobrista.* Navium regendarum peritus.

MANIOPLA. f. ant. MANOPLA.

MANIPLE Y MANIPUL. m. Adorno sagrat que porta 'l sacerdot en lo bras esquerre sobre de la alba quant diu missa. *Manipulo.* Manipulus, i.

MANIPULACIÓ. f. Modo de obrar. *manipulacion, operacion.* Operandi modus. || met. Maneig en los negocis. *Manipulacion.* Directio, nis.

MANIPULANT. m. MANIFASSER.

MANIPULAR. v. a. MANIFASSEJAR.

MANÍPULO. m. MANIPLE.

MANIQUEISME. m. Secta dels maniqueus. *Maniqueismo.* Manichæismus, i.

MANIQUEO Y MANIQUEU. m. Heretge que segueix la doctrina del heresiarca Mánès. *Maniqueo.* Manichæus, æi.

MANIQUÍ. m. pint. Figura ó estàtua artificial inmoible pera acomodarla del modo que vol lo pintor y estudiar los ropatges y posturas. *Maniquí.* Versatile simulacrum.

MANLEVAR. v. a. ant. ENMANLLEVAR.

MANLEUTA. m. ant. EMPRÉSTIT.

MANLLEU. m. La acció de enmanllevar. *Pres-tacion.* Commodatum, mutuum, i. || La mateixa cosa enmanllada. *Préstamo; empréstito.* Commodatum, i.

DEIXAR Ó DONAR Á MANLLEU. fr. Fiar, donar alguna cosa per temps ab obligació de tornar. *Prestar.* Commodo, as.

DEMANAR Á MANLLEU. fr. ENMANLLEVAR.

PÉNDREU Á MANLLEU. fr. Tomar prestado. Mutuo sumere; ab aliquo mutuari.

MANLLEUTA. f. FIANSA.

MANLLEUTAR. v. a. ant. AFIANSAR.

MANLLEVADÍS. A. adj. Postís, sobreposat, agregat. *Postizo*. Adscititius. || ENMANLLEVAT. || Lo que 's pòt enmanllevar. *Prestadizo*. Mutuatitius.

MANLLEVAR. v. a. ENMANLLEVAR.

MANNA. f. Substància gomosa, de sucre, de una espècie de freixe de Sicília y Calàbria; s' usa com medicina purgant. *Maná*. Manna, æ.

MANNÀ. m. Rosada, ab que Deu alimentà al poble de Israel en lo desert. *Maná*. Manna, æ. || Espècie de papabenet molt petit. *maná*. Granula minuta saccharo formata. || S' aplica figuradament als aliments del ànima. *Maná*. Animæ pabulum.

BAIXAR LO MANNÀ. fr. Rèbrer socorro repetit. *Venir el cuervo*. Corvi adventu crebrum auxilium recipere.

MANO, A. m. ter. GERMÀ. || ASTUT, DROGA. 2.

MANOBRE. m. Lo jornalier que ajuda als mestres de casas en tot allò que no necessita art, com: portar rajolas, morter, etc. *Peon de albañil*. Mercenarius, operarius, ii.

MANOLL. m. MANADA. 2. || L' agregat de arrels de certs jonchs que usan los teixidors de lli pera allisar los fils del urdit, y tráurer las desigualtats. *Empesador*. Ex stirporum radicibus manipulus.

FÉR MANOLLS. fr. Repartir herba, lli, ó altra cosa semblant en porcions que 's pujan agafar ab la ma. *Amanojar*, *hacer manojos*. In fasciculos congerere.

MANOPALA. f. p. u. y

MANOPLA. f. La pessa de armadura ab que 's cubria la ma. *Manopla*, *guantelete*. Ferrea chirotheca manus. || Espècie de fuhet que usan los cotxeros. *Manopla*. Aurigæ flagellum.

MANÓS, A. adj. Lo que 's fácil de manejar. *Manuable*, *manejable*, *manual*. Manualis.

MANOSET, A. d. Manejable. Manualis.

MANOSSEJAR. v. à. Tocar molt repetidament alguna cosa ó grapejarla. *Manosear*, *sobajar*, *sobar*. Atrecto, as.

MANOTADA. f. Lo cop donat ab la ma. *Manotada*, *manotazo*, *manoton*, *quantada*. Ictus manu impactus.

MANQUERA. f. La falta, inutilitat ó defecte en la ma ó bras. *Manquedad*, *manquera*. Manus mutilatio.

MANSAMENT. adv. m. Ab mansuetut. *Mansamente*. Mansuetè, leviter.

MANSIÓ. f. Detenció ó parada en alguna part. *Mansion*, *estado*. Mansio, nis. || DOMICILI.

FÉR MANSIÓ. fr. Detenirse en alguna part. *Hacer mansion*. Alicubi morari.

MANSIONARI, A. adj. S' aplica al eclesiàstich que viu dins del clàustro. *Mansionario*. Vitam in sacris ædibus egens.

MANSÍSSIM, A. adj. sup. *Mansísimo*, *mansuetísimo*. Mitissimus. || En los irracionales. MANSÁS.

MANSO, A. adj. Suau; tractable, apacible,

benigne. *Manso*. Mansuetus. || Animal domesticat. *Manso*, *duendo*. Cicuratus. || met. Sossegat. *Manso*. Quietus. || Qui no ofen. *Manso*. Blandus. || m. ESQUELLER. || Dit dels animals que no són braus. *Manso*. Mansuetus. || m. Los bèns de la primera fundació de una iglésia. *Manso*. Patrimonia parochis assignata.

MANSOS MORTS. Los arruinats ó derruits. *Mansos muertos*. Durusis.

POSAR Á ALGÚ MANSO COM UN ANYELL. fr. fam. Se diu del que estant molt obstinat, se l' ha reduhit á la rabó ó á lo que altres li han persuadit. *Poner mas blando que una breva*. Paccatum aliquem red-dere.

MANSUET, A. adj. MANSO.

MANSUETUT. f. Dulçura, benignitat, suavitat en lo tracte y costums. *Mansedumbre*, *afabilidad*, *agrado*, *benignidad*, *suavidad*. Clementia, æ.

MANT. m. ant. GRANDE, PRÓGER, MAGNATE. || adj. ant. GRAN. || ant. pl. MOLT.

MANTA. f. FLASSADA. || La que 's posa á las calcaduras, y també la que usan en algunas parts los homes en lloch de capa pera abrigarse. *Manta*. Dorsuale stragulum. || Defensa formada de taulons. ó vigas, pera cubrirse 'ls soldats que van á escalar ó arruinar una muralla. *Manta*, *mantelete*. Pluteus, ei. || Lo drap ab que 's tapa la sella del cavall. *Telliz*. Ephippii, tegumentum. || Cubertura de las ancas dels caballs. *Gualdrapa*, *mantilla*. Ephippii stragulum. || Acció de mantejar. *Manteamiento*. Alicujus in altum sagulo distento jactatio.

Á MANTA. m. adv. Adojo, ab molta abundància. *A manta*; *á manta de Dios*. Abundè.

DONAR LA MANTA. fr. Tirar en alt á algú posat en una manta sostinguda per quatre, un en cada punta. *Dar una manta*; *mantejar*. Aliquem distento sag-o impositum in sublimè jactare.

TAPAR Ó CUBRRIR AB LA MANTA. loc. *Enmantar*. Dorsuali stragulo cooperire,

MANTAYRE. m. MANTER.

MANTEGA. f. La substància crassa de la llet. *Manteca*. Butyrum, i. || LLART, GREIX. || La substància grassa de alguns fruyts, com del cacau, etc. *Manteca*. Pinguedo, inis. || fam. MENTIDA.

MANTEGA DE ASSAR. La que's tráu de la flor del taronjer ó llimoner. *Manteca de azahar*. Butyrum citranguli.

MANTEGA DE ANTIMONI. Sal sòlida, espessa, untosa, blanca, y al ayre 's torna groga semitransparent, deliquescent, inodora. Es un cáustich molt enèrgich. *Manteca ó cloruro de antimonio*, *muriato sobreoxygenado de antimonio*. Chloruretum, butyrum antimonii; causticum antimoniale.

COM UNA MANTEGA. exp. Denota que algun menjar està bèn assabonat, tendre, sabrós. *Como una leche*. Suavis.

MANTEGADA. f. Panellet amassat ab mantega. *Mantecado*, *almojabana*. Libum, i; butiracea placenta.

MANTEGAYRE. m. Qui ven mantega. *Mantequero*. Butyri venditor.

MANTEGÓS, A. adj. Lo que té molta mantega y lo que li sembla. *Mantecoso, y adiposo* anat. Pinguis. || S' aplica á aquella part de la llet de que 's fá la mantega y formatge. *Caseoso*. Cassearius.

MANTEGUERA. f. Olla en que 's fá la mantega. *Mantequera*. Butyro conficiendo cadiscus. || La plata ó vas ab que se serveix á la taula la mantega. *Mantequera*. Vas serviendo butyro.

MANTEGUILLA. f. Pastilla de mantega de va-ca ab sucre. *Mantequilla*. Butyri pastyllus saccharo mixtus.

MANTEJAMENT. m. MANTA. 6.

MANTEJAR. v. a. DONAR LA MANTA.

MANTEL. m. MANTO.

MANTELERIA. f. Conjunt de estovallas y for-quillas. *Manteleria*. Maparem copia.

MANTELETA. f. Vestidura dels bisbes per sobre 'l roquet. *Mantelete*. Ad genua demissa tunica.

MANTELL. m. MANTO.

MANTELL DE LA MARE DE DÉU. Herba de camas grossas, vuydas, peludas, altas de peu y mitj, ab algunas fullas petites, estretas, punxagudas, que cauhen abans de nàixer las fullas radicals; aquestas són grans, amplas, quasi rodonas, un poch dentadas, vert-obscures per sobre, sostingudas per un peciolo gros, rodó, molsut y sobre peu y mitj de llarch. Es espectorant, incisiva, sudorífica y tónica. *Sombrerera*. Petasites, es.

MANTELLEGAR. v. a. MANTEJAR.

MANTELLER. m. Lo sastre que fá mantos, capas, etc. *Sastre que hace mantos*. Pallio, nis.

MANTELLET. m. ant. Arma antiga de batir. *Mantelete*. Militaris machinae pulvere pyrio referte obturamentum.

MANTELLINA. f. Roba de bayeta, seda, etc. ab que las donas se cubren lo cap y part del cos. *Mantilla, mantellina*. Muliebre velum. || ABRIGALL.

PASSEJAR LA MANTELLINA. fr. Gastar lo temps en visitas inútils. *Andar de cotarro en cotarro*. Yagari.

TAPARSE Ó EMBOSSARSE AB LA MANTELLINA. fr. *Revolverse en la mantilla*. Velamina sese adolvere.

MANTELLINETA. f. d. *Mantilleja*. Muliebre amiculum parvum.

MANTÈNDRER. v. a. ant. MANTENIR.

MANTENEDOR. m. ant. MANTENIDOR.

MANTENENT. (DE Ó EN) m. adv. ant. Ab tota la forsa de las mans. *A manteniendo*. Totis viribus, utraque manu. || LUEGO.

MANTENER. v. a. ant. MANTENIR, PROSSEGUIR.

MANTENIDOR. m. Lo principal en los torneigs y altres jochs públichs. *Mantenedor*. Primus in ludo equestri propugnator.

MANTENIMENT. m. Sustento, menjar, aliment. *Mantenimiento, alimento, sustento*. Alimonia, æ. || Provisió de víverers. *Viveres, mantenimiento, provision*. Annonæ instructus.

MANTENIR. v. a. Sustentar, donar manteniment. *Alimentar, mantener*. Sustento, as. || Continuar, proseguir lo comensat. *Mantener*. Sustineo, es. || Conservar, donar permanència. *Mantener*. Conseruo, as. || Sosténir, impedir que's torsa ó cayga alguna cosa. *Sostener, mantener*. Sustineo, es. || Defensar una opinió, sistema, etc. *Defender, mantener, sustentar*. Defendo, is. || Amparar á algú en la possessió. *Mantener, amparar*. Possessionem tueri. || Sér lo principal en una justa ó torneig. *Mantener*. Primas partes agere. || RETENIR.

MANTENIRSE. v. r. Perseverar en algun lloch sense mudarse. *Mantenerse*. Permaneo, es. || Perseverar sense novetat ó mudansa en algun estat ó empleo. *Mantenerse*. Permaneo, es.

MANTER. m. Qui fabrica mantas ó las ven. *Mantero*. Stragularius textor.

MANTEU. m. Capa llarga sense valona que portan los eclesiàstichs sobre la sotana. *Manteo*. Pallium, ii. || ant. Vestidura de bayeta ó panyo que las donas usavan de la cintura en avall, solapada per davant. *Manteo*. Fœmina tunica.

DEIXAR LO MANTEU Ó 'LS MANTEUS. fr. PENJAR LOS HÀBITS.

MANTEUISTA. m. Qui ab hàbits clericals assisteix als estudis públichs. *Manteista*. Lycæi alumnus.

MANTI. m. ant. EMPUNYADURA. || Lo dé la arada. ESTEVA.

MANTINENT, DE MANTINENT. m. adv. DE Ó EN MANTENENT; LUEGO.

MANTINGUT, DA. p. p. *Mantenido*. Contentus, conservatus.

MANTO. m. Vel á modo de mantellina que portan las donas. *Manto*. Rica, æ. || La capa que usan algunas naciones, y la que portan los religiosos damunt la túnica. *Manto*. Pallium, ii. || Lo que usan los emperadors, reys, y prínceps soberans. *Manto*. Trabea, æ. || Lo que portan en lo capitol los caballers de las ordes militars. *Manto capitular*. Equestre pallium. || Lo que portan las donas en senyal de dol. *Manto de humo*. Serica nebula. || La roba talar que usan en alguns col-legis damunt de la qual se porta comunment la beca. *Manto*. Toga, æ. || Vestidura talar pròpia y privativa dels caballers, per la qual se distingian dels que no ho eran y devian] portarla sempre. *Manto caballero*. Paludamentum, i.

MANTO Á LA MORISCA. Espécie de manto que s' usava en Espanya á imitació de la capa dels moros. *Capellar*. Pallis arabici genus.

MANTO DUCAL. La verdadera cota de armas de caballer. *Manto ducal*. Militarium pallium.

FÉR Ó PORTAR MANTO Ó ÀRGUENTS LOS AUCELLS. fr. met. Estar arrupits y esterrufats per estar malalts ó tristos. *Enmantarse ó estar enmantados los pájaros*. Aves viribus deficere.

MANTORNADA. f. La segona llaurada que's

dóna á la terra que s' ha llaurat ó fét guret. *Bina-zon*. Repastinatio, nis.

MANTORNAR. v. a. Llaurar la terra segona vegada. *Binar*; *arrejaçar*; *aricar*. Repastino, as.

MANTÓS, **A.** adj. Se diu de la gallina quant torna lloca. *MANTUT*. || met. *ABRUPIT*, *ACLAPERAT*, *TRIST*, *INGRAT*.

MANTUÀ, **NA.** adj. Natural de y lo pertanyent á Mántua ciutat de Llobardia sobre 'l riu Minci, y pàtria de Virgili. Entre 'ls poetas regularment l' usan per anomenar á Virgili. *Mantuanus*. Mantuanus.

MANTUT, **DA.** adj. Lo poll ó auell que fá manto. *Mantudo*. Coopertus.

MANUAL. adj. Lo que cab en la ma y 's pót manejar fàcilment. *Manual*. Manualis. || Fàcil de executar. *Manual*, *casero*. Tractabilis. || Lo que s' executa ab las mans. *Manual*. Manufactus. || Lo que 's pót portar fàcilment de una part á altra. *Manual*. Tractabilis. || m. Llibre en que's compren lo més substancial de alguna matèria. *Manual*. Manualis liber. || Llibre que conté 'ls ritus de la administració de Sagraments. *Manual*. Enchiridion, ii, manuale, is. || Llibre en que'ls homes de negocis posan las partidas de càrrech ó data pera passarlas després al llibre major. *Manual*. Commentarium, ii. || *ENQUIRIDION*.

MANUCH. m. ant. BOCÍ, TROS.

MANUCOR. m. MANACOR.

MANUELLA. f. Samaler, palanca. *Palanca*, *mangual*. Palangæ, arum. || La barra del timó de la nau. *Caña*, *manuella*. Ansa gubernaculi.

MANUFACTURA. f. Mans,artifici de una obra. *Manufactura*. Manufactum, i. || Lo salari ó preu de ella. *Manufactura*. Manupretium, ii.

MANUMISSIÓ. f. Acte y efecte de manumitir. *Manumission*. Manumissio, nis.

MANUMISSOR. m. Qui dóna llibertat á un esclau. *Manumitir*. Manumitto, is.

MANUMITIT, **DA.** p. p. *Manumiso*, *manumitido*. Manumissus.

MANUSCRIT, **A.** adj. Escrit de ma. *Manuscripto*. Manuscriptus. || m. Lo pergamí, paper, etc. escrit de ma. *Manuscrito*. Codex, icis.

MANUTENCIÓ. f. y

MANUTENÉNCIA. f. for. ant. Acte y efecte de mantenir y mantenirse. *Manutencion*. Conservatio, nis. || Aliment. *Manutencion*, *alimento*. Victus, us. || for. Conservació, amparo, protecció. *Manutencion*. Tutela, æ.

MANXA. f. Instrument de pell que arreplega 'l vent pera despedirlo ab més fúria. *Fuelle*, y *barquin*, *barquiner* 'l dels ferrers. *Follis*, is. || La cuberta dels cotxos, birlotxos que's plega en figura de manxa. *Fuelle*. Umbella, æ.

MANXADOR, **A.** m. Qui mánxa en la orga. *Entonador*. Flator, is.

MANXAR. v. a. Fér vent ab la manxa. *Afollar*, *soplar*, *follar*. Follibus sufflare. || Arreplegar y fér

lo vent ab las manxas del orga. *Entonar*. Folles organorum at tollere, inflare. || met. Fomentar discórdias. *Echar*, *poner leña ó aceite al fuego*; *añadir fuego al fuego*; *atizar*, *revolver el hato*. Oleum camino addere.

MANXEGO, **A.** adj. Cosa de la Manxa província de Espanya. *Manchego*. Contestanus, laciensis.

MANXIULA. f. Pegat de cantàridas ó altra cosa que alsa bombollas. *Vejigatorio*, *cantàrida*. Causticus, i. || *BRIÓNIA*.

MANXOL. m. MANGO.

MANY, **A.** adj. ant. GRAN.

MANYA. f. Indústria, habilitat, destresa, trassa. *Maña*. Solertia, æ. || Artifici, sagacitat. *Arbitrio*, *maña*, *astucia*, *arteria*, *soleria*. Calliditas, atis. || Costum, resabi. *Maña*. Pravus mos.

DONARSE MANYA. fr. Enginyarse. *Darse maña*, *ingeniarse*, *bandearse*. Diligentiam adhibere.

VALERSE ALGÚ DE SAS MANYAS. fr. Valerse de tota sa indústria y habilitat pera negociar y conseguir alguna cosa. *Hacer sus habilidades*. Suas arces et dexteritatem adhibere.

MANYÀ. m. Serraller, qui fá panys, etc. *Cerrajero*. Ferrarius, ii.

FÉR DE MANYÀ. loc. Traballar en dit ofici. *Cerrajear*. Fabri ferrarii artem exercere.

MANYACH, **CA.** adj. Manso, moix, falaguer. *Mego*. Placidus. || *ASTUT*, *SAGÁS*.

MANYAGADURA Y MANYAGARIA. f. Afa-lech. *Mimo*. Blandities, ei. || Artifici carinyós pera enganyar. *Raposeria*, *zorreria*. Vulpina assentatio.

MANYETA. f. d. La manya ab astúcia y bella-queria. *Mañuela*. Techna, æ. || fam. Persona astuta y cautelosa. *Mañuelas*. Callidus, sagax.

MANYO, **A.** adj. MANYACH.

FÉR LO MANYO. fr. Fingir, afectar humilitat ó moderació. *Hacer la gata*, *ó la gata ensogada*, *ó la gata muerta*, *hacer la encorvada*. Humilitatem, modesti-tem simulare. || *FÉR lo desentés*. *Hacer el pando*, *el memo*. Tarditatem affectare.

MANYOCH. m. Porció de fils, cabells, etc. separada de las altrás. *Mechon*, *pegujon*, *cadejo*. Floc-cus, i, y villus, i, lo de pels.

MANYÓS, **A.** adj. Enginyós, industriós. *Maño-so*, *mañero*. Industrius, solers. || Artificiós, fét ab art y manya. *Mañoso*. Artificiosus. || *ENGANYÓS*. || *Sagás*, *astut*. *Mañero*. Sagax. || Qui té manya pera lograr las cosas ab poch treball ó á costa dels altres. *Cucañero*. Solers, sagax. || Qui usa de artifici ó cautela. *Artificio*. Callidus.

MANZUCAR. v. a. ant. MENJAR.

MAPA. f. Dibuix en que's representa la situa-ció de diferents sitis, llochs ó terrenos. *Mapa*, *car-ta*. Tabula geographica. || met. Lo més estimat en sa línea. *Mapa*, *nata*. Flos, oris.

MA-PONYA Ó MA-PUNYA. ant. *Mi deber ó posibilidad*. Facultas mea.

MAQUIAVÉLICH, **CA.** adj. Pertanyent á las

máximas de Nicolau Maquiavelo. *Maquiavelico*. *Maquiavelicus*.

MAQUIAVELISME. m. Sistema de Maquiavelo, tocant á la política y art de regnar, que destrueix la rahó, infama l' enteniment, es contrari al mateix interés en que idolatra, y destrueix las mateixas reglas que dóna. *Maquiavelismo*. *Machiavelismus*, i.

MAQUIAVELISTA. m. Qui segueix las máximas de Maquiavelo, que es lo mateix que destruidor de la societat humana. *Maquiavelista*. *Machiaveli* sectator.

MÁQUILA. f. ter. QUARTÁ.

MÁQUINA. f. Instrument, ingeni, invenció per medi de la qual se fá alguna cosa. *Máquina*. *Machina*, æ. || Agregat de parts que componen un tot. *Máquina*. *Machina*, æ. || met. Multitud, abundancia de alguna cosa. *Máquina*, *multitud*, *cúmulo*, *infinitud*, *sin número*, *diluvio*, y *amanta*. fam. *Copia*, æ, *multitudo*, inis. || met. Trassa, projecte. *Máquina*. *Machinatio*, nis. || Edifici gran y sumptuós. *Máquina*, *pieza*, *octava maravilla*. *Celsum*, *sumptuosum* *ædificium*. || Artifici pera representar algun fét. *Máquina*. *Machina*, æ. || poét. Acció ó modo de accionar en que'ls poetas introduheixen algun poder sobrehumá pera desfer los enredos de especial difficultat. *Máquina*. *Machina* poetica. || mil. Cada un dels artificis en las operaciones de guerra especialment en la artilleria. *Máquina*. *Librilia*, *orum*.

MÁQUINA DE MOVIMENT. La que té en sí 'l principi de moviment en lo rellotje. *Autómata*, *autómato*. *Automaton*, i.

MÁQUINA HIDRÁULICA. La que serveix pera conduhir y elevar las ayguas. *Máquina hidráulica*. *Hydraula*, æ.

PER MÁQUINA. m. adv. Sense reflexió, alborotadament. *Por máquina*; á *topa tolondro*, á *tontas y á locas*. *Inconsultè*.

MAQUINACIÓ. f. Trassa, manya, projecte, artifici regularment per mal fi. *Maquinacion*. *Machinatio*, nis.

MAQUINADOR, A. m. y f. Qui maquina. *Maquinador*, *maquinante*. *Machinator*, is. || Inventor, autor. *Maquinador*. *Machinator*, is.

MAQUINAL. adj. Mecànich, pertanyent á la máquina. *Maquinal*. *Machinarius*. || m. ant. Espécie de roba de vestir. *Maquinal*. *Quoddam pallium*.

MAQUINALMENT. adv. m. A modo de máquina. *Maquinalmentè*. *Machinali more*.

MAQUINAMENT. m. MAQUINACIÓ.

MAQUINAR. v. a. Trassar, disposar, inventar ingeniosament. *Maquinar*. *Machinor*, aris. || Inventar, discórrer ab intensió cosas novás. *Maquinar*. *Commolior*, iris. || Procurar enganyar ó arruinar á algú. *Tramar*, *maquinar*, *urdir*, *projectar*. *Frandis*, *pernicièi causas texere*.

MAQUINÀRIA. f. Art de fabricar máquinas. *Maquinaria*. *Machinaria*, æ. || MECÁNICA.

MAQUINAYRE. m. MAQUINISTA.

MAQUINETA. f. d. *Maquineta*. *Machinola*, æ.

MAQUINISTA. m. Enginyer, inventor de máquinas. *Maquinista*. *Machinarius*, ii.

MAQUINOSAMENT. adv. m. ARTIFICIOSAMENT.

MAR. amb. Conjunt ó gran massa de ayguas que rodeja la terra en una extensió de sa superfície molt major que la que ocupan sos continents ó islas; y pera facilitar la intel·ligència de las descripcions geogràfica é hidrogràfica's considera dividit en algunas parts ab lo nom que aquestas ocupan en lo globo, com atlàntich, mediterrani, pacífich, etc., y en general pren lo de la costa, país ó regne de que banya las voras. *Mar*, y en la poesia *sal*, *salado*, *talís*, *anfítrite*, *vado*, *Neptuno*, *campos de Neptuno*, etc. *Mare*, is, *pontus*, i. || met. Abundancia de alguna cosa ó cosa incomprehensible, com: un mar de llàgrimas. *Mar*. *Copia*, æ. || Se diu dels grans estanyes, com lo mar mort. *Mar*. *Mare*, is. || La agitació mateixa del mar ó conjunt de sas olas causadas pel vent, y més la elevació de aquesta y de cada una de ellas. *Mar*, *marejada*, *oleaje*, *olaje*. *Maris æstuatío*.

MAR ADRIÀTICH. Lo golfo de Venécia. *Mar adriático* ó *golfo de Venecia*. *Adria*, æ.

MAR ALBOROTAT. Se diu quant fá grans onadas ab la forsa del vent ó de la tempestat. *Mar alto*, *alterado*, *tempestuoso*, *embravecido*, *enfurecido*, *hinchado*. *Tumultuosum*, *iratum mare*.

MAR ATLÀNTICH Ú OCCIDENTAL. Lo que está entre las costas occidentals de Europa y Africa y círculs polars. *Mar atlántico*, *austral*. *Atlanticum mare*.

MAR BÀLTICH. Part del oceáno septentrional. *Mar báltico*. *Seythicum mare*.

MAR BERMELL. Lo golfo de Aràbia. *Mar rojo*, *golfo arábigo* ó *de Meca*. *Erythræum*, *idumæum*, *rubrum mare*.

MAR BLANCH. Golfo del oceáno. *Mar blanco*, *de Laponia*. *Mare album*.

MAR BONANSA Ó EN CALMA, Ó DE DONAS, Ó BONA MAR. exp. que denota la tranquil·tat més ó ménos absoluta ó perfecta del mar, per efecte de la calma. *Mar bonanza*, *en calma*, *en leche* ó *de leche*, *navegable*, *tranquilo*. *Tranquillum mare*.

MAR BRITÀNICH. Part del oceáno occidental. *Mar británico*. *Britanicum mare*.

MAR CARPACI. Part del mediterráneo. *Mar carpacio*, *de escarpante*. *Carpathium mare*.

MAR CASPI. Gran estany entre la Geórgia, la Pérsia, la gran Tartària y la Moscóvia. *Mar caspio* ó *de Sala*. *Caspium mare*.

MAR DE ÀFRICA. Part del mediterráneo. *Mar de Africa*. *Africum mare*.

MAR DE ALEMANYA. Part del oceáno septentrional. *Mar de Alemania*, *del norte*. *Germanicum mare*.

MAR DE AZAN. Part del oceáno etiòpich. *Mar de Azan*. *Azanium mare*.

MAR DE ATGUA. exp. que pondera una gran quantitat de aygua, que'l vent fá entrar impetuosa-

ment en alguna part. *Rio ó mar de agua*. Flumen aquarum.

MAR DE BATALLA. náut. Lo paratje ahont combaten ó han combatut des esquadras. *Mar de batalla*. Mare ubi præliantur naves.

MAR DE BRONZE. Gran vas del temple de Salomó. *Mar de bronce*. Tusum mare.

MAR DE CANDIA Ó DE CRETA. Part del mediterráneo. *Mar de Candia ó de Creta*. Creticum mare.

MAR DE CANTÁBRIA. Part del océano occidental. *Mar de Cantábria ó cantábrico*. Cantabricum mare.

MAR DE ESCOCIA. L' océano calidónich. *Mar de Escocia*. Pigrum, caledonium mare.

MAR DE ESPANYA. La part del mediterráneo situada en las costas de Espanya. *Mar de España*. Ibericum mare.

MAR DE FONDO Ó DE LLEVA. La agitació de las aguas en alta mar que fá una gran maró, la qual ve á rómprerse en las costas. *Mar de fondo ó de leva*. Æstuans mare.

MAR DE GRÉCIA. Part del mar egeo en lo mediterráneo. *Mar de Grecia*. Græcum, jonium mare.

MAR DE GUINEA. Part del océano occidental. *Mar de Guinea*. Hesperium mare.

MAR DE LAS ÍNDIAS. Part del océano oriental. *Mar indico, ó de las Indias, océano reunido*. Indicum mare.

MAR DELIURA. ant. ALTA MAR.

MAR DE MÀNDRIA Ó MIRTOS. Part del arxipélach. *Mar de Mandria, de Mirtos*. Myrtoum mare.

MAR DE POPA. 'S diu quant ve 'l vent de popa. *Mar de popa*. Secunda vela.

MAR DE SICILIA. Part del mediterráneo. *Mar de Sicilia*. Siculum mare.

MAR DE SÍRIA. Part del mediterráneo. *Mar de Siria*. Syriacum, syrium mare.

MAR DE TIBERIADES. Gran estany de Judá. *Mar de Tiberiade, lago de Genesareth, ó mar de Galilea*. Galileæ mare.

MAR DE TOSCANA. Part del mediterráneo. *Mar de Toscana, tirreno*. Inferum, tyrrenum mare.

MAR DE XIPRE. Part del mediterráneo. *Mar de Chipre*. Cyprium mare.

MAR EGO Ó ARXIPÉLACH. Part del mediterráneo entre Assia, Macedónia, y Grécia. *Mar egeo, ó archipelago*. Ægeum, i.

MAR GLACIAL. Part del océano septentrional. *Mar glacial*. Congelatum, pigrum mare.

MAR GRAN. OCEANO. || met. GOLFO.

MAR JÓNICH. Part del mediterráneo. *Mar jonio*. Jonium mare.

MAR MAJOR. ant. *Mar negro*. Nigrum mare.

MAR MEDITERRÁNEO Ó MÁRMARA. L' que está entre Europa y Assia. *Mar mediterráneo*. Mediterraneum, nostrum mare.

MAR MORT. L' estany Asfallite en Palestina. *Mar muerto*. Mortuum salis; asfallites mare.

MAR NEGRE. Ponto. *Mar negro ó mayor*. Melapontus, i.

MAR OCEANO. La major extensió de aygua. *Océano*. Oceanus, i.

MAR PACÍFICH Ó DEL SUR. Mar boreal. *Mar pacífico ó del sur*. Mare boreale.

ALTA MAR. La part del mar lluny de la terra. *Alta mar, mar alta*. Altum, i.

ANAR PER LA MAR Ó CÓRRER LAS MARS. loc. Navegar comunment sense destino fixo com fan los corsaris. *Correr el mar*. Transfreto, as.

ANAR EN SANCH LA MAR PER CAUSA DEL FORT VENT Ó TEMPORAL, etc. fr. ant. *Estar muy alborotado el mar*. Irrequietum mare.

COM MÉS MAR MÉS VELA. ref. que'ns anima á vencer las dificultats. *Cuando mas mar mas vela; á mas moros mas ganancia*. Quo major est præda major est quæstus.

DE SA MAR. loc. ant. De aquesta part del mar. *Citramar, de aquesta parte del mar*. Citrà mare.

DE LA MAR LO BON PEIXÓ Y DE LA TERRA 'L MOLTÓ. ref. Denota las bonas qualitats de ditas cosas. *De la mar el mero y de la tierra el carnero*. Ex mari merula, ex terra sapit aries.

DELLÀ MAR. loc. ant. ULTRAMAR.

ESTAR FÉT UNA MAR DE AYGUA. fr. Estar molt suat. *Estar hecho una agua, ó un pollo, ó una sopa de agua*. Sudore madere.

ESTAR LO MAR COM UNA BASSA DE OLI. fr. Estar molt sossegat. *Estar la mar en leche, en calma, en bonanza, pacífico, tranquilo; aceite*. Tranquillum esse mare.

ESTAR LO MAR MOLT ALBOROTAT. fr. Se diu quant está molt furiós per causa de las grans onadas ab la forsa del vent ó de la tempestat. *Estar el mar por las nubes, alto*. Mare esse iratum.

FERSE Á LA MAR. fr. Apartarse de la costa ficantse mes endins. *Largarse, hacerse, echarse, meterse á la mar*. Dare vela ventis.

LA MAR QUANT MÉS TÉ, MÉS BRAMA. ref. Denota quant insaciable es la codícia, pus com més se té, més se desitja contant sobre lo que 's té. *Quien mas tiene, mas quiere*. Majora cupimus quo majora veniunt.

NAVEGAR AB LA MAR. fr. Seguir ab la embarcació la direcció que porta la mar. *Navegar con la mar*. Maris cursum sequi.

PASSAR LA MAR. Navegar á algun clima remot. *Pasar la mar ó el charco*. Transfreto, as.

PÉRDRE LA MAR. loc. náut. ant. *Quedar vencido en combate naval*. In mare vinctus.

PLENA MAR. L' estat de la maró en sa major altura al acabar la creixent. *Plea mar, plena mar, aguas llenas, cabeza de agua*. Æstus maris.

PUJAR LA MAR. fr. Trobarse en són moviment de pujada ó creixent en lo fluxo. *Subir, crecer la marea ó la mar*. Marea æstuari.

RIBA MAR. loc. ant. A la vora del mar. VORA MAR.

RÓMPRE LA MAR. fr. Desferse las onadas ab escuma contra las rocas. *Quebrar el mar ó las olas*. Æquora spumare.

TIRAR AIGUA AL MAR. fr. met. Donar á qui té abundància y no ho necessita. *Llevar leña al monte; echar agua en el mar.* Aquam in mari fundere

VORA-MAR. loc. *Orillas del mar, á la orilla del mar.* Ore maris.

MARACH, GA. adj. ant. AMARCH.

MARAGAT, DA. adj. Natural de y lo pertanyent á la Maragateria. *Maragato.* Asturicus.

MARAGDA. f. ant. ESMERALDA.

MARANYA. f. Enredo, embrolla. *Maraña, estratagema, trampa, maula, engaño, cancamusa.* Commentum, i. || Agudesia. *Maraña travesura, tramoya.* Mentis solertia. || La abundància de brossa, arbustos y espinas. *Maraña.* Dumetum, i.

MARASQUINCA. f. OSSET.

MARASME. m. Extrem, últim grau de mageresa per efecte de enfermetat llarga ó pertinàs. *Marasmo.* Macies extrema, semuna.

MARASSA. aum. de MARE.

MARASTRA. f. ant. MADRASTRA.

MARASTRE. f. MENTA BORDA.

MARAVEDÍS. m. Moneda antiga espanyola que unas vegadas s' ha entres per moneda efectiva y altràs per una quantitat de diner. Ha tingut diferents valors segons la estimació del march de plata, y la qualitat del metall; perque ni hagué de or, de plata y de aram. Actualment 34 maravedis componen un ral de velló. *Maravedí.* Morabatinus, i.

FINS AL ÚLTIM MARAVEDÍS. loc. Denota que s' obliga á algú á pagar tot lo que déu. *Hasta el último cuadrante.* Usque ad ultimum quadrantem.

MARAVELLA. f. Prodigí, succés extrany. *Maravilla.* Prodigium, ii. || Admiració. *Maravilla.* Mirum, i. || met. Bondat notable, especial, ú objecte que ho té, com: aquest noy es una MARAVELLA. *Prodigio, maravilla, encanto, portento.* Mira; speciosa res. || Herba oficinal que renova las flors cada mes. *Maravilla; flores de muerto.* Calendula, æ. || Herba que produheix flors blavas viadas de raigs roigs, de figura de campaneta, y las camas que fàcilment s' enreden. *Maravilla.* Hederaceus convolvulus.

Á LAS MIL MARAVELLAS. m. adv. Primorosament. *A las mil maravillas; exquisitamente.* Mirè, mirificè.

PER MARAVELLA. m. adv. Per una gran casualitat; pocas vegadas. *Por maravilla; rarísima vez.* Rarò.

MARAVELLARSE. v. r. Admirarse. *Maravillarse, asombrarse, encantarse, estremecerse, pasmarse.* Miror, aris. || ESPANTARSE.

NO ES DE MARAVELLAR. loc. No es extrany. *No es extraño, no hay que maravillarse.* Nil mirandum.

MARAVELLAT, DA. p. p. *Maravillado.* Admiratus. || adj. ESPANTAT, ATÓNIT.

MARAVELLÓS, A. adj. Admirable. *Maravilloso, prodigioso, asombroso, pasmoso.* Mirus.

MARAVELLOSAMENT. adv. m. De un modo admirable. *Maravillosamente, portentosamente, prodigiosamente.* Mirè.

MARBRAT, DA. adj. JASPEJAT.

MARBRE. m. Pedra de cals, llustrosa, de un gra mòlt fi, sòlida, que admet puliment; té totes las varietats del color blanch, y passa algunas vegadas al gris. *Mármol, y brocatel* lo jaspejat de vários colors, y *Alaqueca, alaqueques* lo clapat de color de sanch que 's troba en la América en trossos petits. Marmor, is.

MARBRECH, CA. adj. Lo que es de marbre ó té sas qualitats. *Marmóreo, marmoroso, marmoleño.* Marmoreus.

MARCA. f. Nota ó senyal. *Marca.* Tessera, æ.

|| L' instrument ab que 's marca. *Marca.* Nota, æ.

|| Provincia, departament, com: MARCA de Ancona.

Marca. Provincia, æ. || La mida certa que déu tenir qualsevol cosa. *Marca.* Mensura, æ. || CICATRIS. ||

Lo senyal que 's fá ab un ferro bullent á las espalllas dels malfactors. *Marca.* Stigma, atis. || Senyal que 's fá al bestiar. *Pregunta.* Pecudibus pice inditum signum. || SELLO. || Lo senyal que una cosa deixa en altra apretantla. *Impresion.* Impressio, nis. || SELLADURA.

DE MARCA Ó DE MARCA MAJOR. m. adv. Excessiu en sa línea. *De mas de marca ó de marca mayor.* Solito major.

MUDAR LA MARCA. fr. Posar en una cosa una senyal nova en lloch de la que tenia, á fi de ferla desconeguda. *Trasëñalar.* Signa transmutare.

POSAR LA MARCA. fr. MARCAR.

MARCADOR, A. m. y f. Qui marca. *Marcador.* Signator, is. || Mida de llarch, ample y gros que han de tenir las fustas pera sér de lley. *Marco.* Lignarium quadrum.

MARCAR. v. a. Imprimir, posar la marca. *Marcar, y marchamar* si es en los fardos de comers. Signo, as. || Advertir alguna cosa notable en algú. *Marcar, notar.* Noto, as. || Posar senyal ó marca en alguna cosa á fi de que's distinguesca de las altràs. *Marcar.* Signo, as. || ASSENYALAR. || NOTAR. || Exercir lo contrast en las alhajas de or y plata. *Contrastar.* Aurum et argentum publica auctoritate æstimare et sigillare. || EMPEGAR. 3. || Fér una senyal ab un ferro bullent en los delinqüents, esclaus, etc. *Herrar, ferretear.* Stigmata inurere. || FITAR.

MARCAT, DA. p. p. *Marcado.* Notatus.

MARCEL. m. ant. n. p. de home. *Marcelo.* Marcellus, i.

MARCELINA. f. Plat ab un motllo de xicara en lo mitj, pera que aquesta no's gire. *Macerina, y mancerina* ant. per haverla inventada 'l marquès de Mancera, segons Terreros. Patina cavo distincta.

MARCH. m. n. p. de home. *Marcos.* Marcus, i.

|| Pes de mitja lliura castellana ó vuyt unsas. *Marco.* Selibra, æ. || Lo bastiment de las alcobas, finestras, etc. *Marco.* Margo, inis. || En los quadros, miralls, etc. GUARNICIÓ. || Moneda de dit nom. Lo de plata pura en 1157 valia 44 sous barcelonesos. En 1285 fou declarada la lley de la moneda

de Barcelona á 72 diners de plata fina cada march de bona plata. *Marco*. Marcus, i.

MARCIAL. adj. Lo que pertany á la guerra y á Marte. *Marcial*. Martius.

MARCIT, DA. adj. MÚSTICH.

MARE. f. La femella que ha parit. *Madre*. Genitrix, icis, mater, tris. || Títol de reverència entre las religiosas. *Madre*. Mater, tris. || La dona que en los hospitals ó altrás casas de reculliment té tot lo governó part de ell. *Madre*. Mater, tris. || La dona que ampara y procura la prosperitat dels racionals, y per extensió tolas las cosas del género femení de que s' experimentan beneficis, com: Catalunya es MARE de la indústria. *Madre*. Mater, tris. || Causa principal y origen de alguna cosa, y 'l millor medi pera sa intel·ligència ó logro de alguna cosa, com: la experiència es MARE del desengany. *Madre*. Mater, tris. || L' espay que ocupa 'l curs regular de un riu. *Madre*, lecho, álveo. Alveus, i. || La part en que 's concebeix y alimenta 'l feto. *Madre*, matriz, útero. Uterus, i. || Parlant de clavagueras, céquias, etc. la major ahont van á parar altrás. *Madre*. Mater, tris. || La abella mestra que en cada buch es una, y bástá pera més de 1000 mascles. *Abeja maesa ó maestra*. Mellifica apis fœmina. || La abella que ab lo brunzit denota que vól eixir del buch per aixambrar en altra part. *Enjambradera*. Apum novus rex. || pl. Lo solatge del vi, vinagre y alguns altres licors. *Madre*, poso, vinaza, hez, asiento, suelo, fondillon, y solera pr. And. Matrix, icis.

MARE DE DÉU DE LA O. Festa de la expectació de Nostra Senyora, que 's celebra en Espanya 'l dia 18 de desembre. *Nuestra Señora de la O, ó de la expectation*. Expectationis festum.

MARE DE LAS DIDAS. La que té per ofici buscar didas. *Acomodadora de amas*. Nutrices infantibus quærens fœmina.

MARE DEL BOSCH. Herba. LLIGABOSCH.

MARE ESTURDIDA CRIA LA FILLA TULLIDA. ref. Ensenya que no deuen sér las mares tan treballadoras que no deixen res per fér á sas fillas. *Madre ardidada hace la hija tullida*. Sollicitæ matris fit deses nata labore.

MARE, PERE 'M TOCA, TOCAM, PERE, ARA QUE LA MARE NO HO VÉU. ref. ab que 's repren al noys que renyint ab altres sense voler cedir, se queixan. *Picame, Pedro, que picarte quiero*. Obstinatio obsistis obstinatio.

MARE PIADOSA, CRIA LA FILLA MELINDROSA. ref. Denota que la excessiva pietat y condescendència dels superiors sól sér molt perjudicial als súbdits, perque es causa que 's tornen ociosos, etc. *Madre piadosa, cria hija merdosa ó medrosa, ó madre pia, daño cria*. Blanda nimis genitrix caris est noxia natis.

CONTARHO Á LA MARE. loc. fam. Denota que no's créu lo que algú diu. *Contárselo á la madre, á la tia*. Credat Judæus appella.

EIXIR DE MARE 'LS RIUS. fr. Surtir las ayguas de són curs regular. *Salir de madre*. Flumen exundare.

EIXIRSE DE MARE. fr. met. Excedir de lo acostumat. *Salir de madre, de juicio*. Modum excedere. || Enfadarse molt fins á parlar ú obrar fora de rahó. *Perder los estribos, salir de sus casillas*. Mente evagare.

ENCARA 'M VOLDRIAU FÉR CRÉURER QUE LA MARE DE DÉU 'S DIU JOANA. loc. fam. FÉR VÉURER LA LLEONA.

FÉR EIXIR DE MARE. fr. met. Causar gran inquietut. *Sacar de madre, ó de sus casillas, exasperar, amostazar*. Alicui stomachum movere; alicquem exacerbare.

GRAN MARE Ó MARE COMUNA. TERRA.

LA MARE PASTA. loc. ab que's nóta al qui diu un despropòsit ó pregunta importuna. *Si preguntais por berzas, mi padre tiene un garbanzal*. Extra chorum canis.

NO ES AQUEIXA LA MARE DELS OUS. fr. S' usa quant algú fá alguna cosa aparentant diversa causa de la que realment lo mou. *No es esa la madre del cordero: ó esa es la madre del cordero*. irón. At, at? hoc illud est.

PIA MARE. anat. Membrana subtil que enclou tot lo cervell. *Pia mater, pia madre*. Pia mater.

QUANT LA MARE NO HI ES JO SALTO Y BALLO. ref. Denota la falta que fá 'l cap de una casa ó comunitat, per la llibertat que's prenen los dependents de ella. *Holgad, gallinas, que el gallo está en vendimias: cuando en casa no está el gato, se estiende el rato*. Tota impunè domo mus fele absente vagatur.

QUI NO VÓL CRÉURER Á LA BONA MARE, HA DE CRÉURER Á LA MALA MADRASTRA, Ó Á LA PELL DE CABRA. ref. Denota que's que no fan cas de las advertències dels que'ls estiman, experimentan mals resultats. *Quien no cree en buena madre, creará en mala madrastra*. Qui lenitate abutitur supplicio coercetur.

SEMBLARSE ALGÚ Á SA MARE. fr. Tenir fisonomias ó costums com ella. *Madrear*. Matrem referre.

MAREA. f. Lo fluxo y refluxo del mar. *Marea*. Maris æstus atque recessus. || La part de la vora del mar que s' ocupa ab lo fluxo ó plena mar. *Marea*. Littus, oris.

MAREIG. m. y

MAREJAMENT. m. ant. L' acte y efecte de marejarse. *Mareo, mareamiento*. Nausea, æ. || met. Molèstia, enfado. *Mareo*. Tædium, ii.

MAREJAR. v. a. ter. Molestar, enfadar. *Madrear*. Stomachor, aris.

MAREJARSE. v. r. Regirarse, provocar á vómit lo moviment de las naus ó carruatges. *Marearse*. Nauseo, as. || AVERIARSE.

MARE-MÁGNUM. exp. llat. pera denotar abundància ó grandesa de alguna cosa. *Mare-magnum*. Mare-magnum.

MARENGE. m. Aucell blavench que está quasi sempre en los arbres, y 's manté dels insectes que

hi troba. També menja llavor de cánem y nous, quals forada ab lo bech que'l té molt punxagut. *Paro cerúleo*. *Parus cæruleus*.

MAREPERLA. f. Peix dit així per las perlas que cria en la closca. *Madreperla*. *Margarilifera*, æ. SEMBLANT Á MAREPERLA. fr. Lo que té un color que imita al de la mareperla. *Anacarado*. *Necchari similis*.

MARESMA. f. Terreno baix que s' inunda ab las ayguas del mar ó riu. *Marisma*. *Ætuaría*, orum.

MARETA. f. d. *Madrecilla*, *ica*, *ita*. *Matercula*, æ. || fam. La mare que estima massa á sos fills. *Madrona*, *madraza*. *Nimis indulgens mater*. || Principi de maró. *Mareta*. *Sensim in mare increbrescens ventus*.

MÁRFAGA Ó MÁRFECA. f. Espécie de sach gran ab forat en lo mitj, que ple de palla, espart, etc. serveix de matalás. *Jergon*, y *márfega*, *márrega* pr. Ar. y *marregon* pr. Rioj. *Straminea culcitra tormento plena*. || met. Persona grossa, pesada y tosca. *Jergon*. *Nimis crassus*.

MARFANA. f. adj. ter. XIMPLA.

MARFIL. m. Substància de que constan las dos dents incisivas de la barra superior del elefant. *Marfil*. *Ebur*, oris.

COSA DE MARFIL. Lo que's fá de ell ó li pertany. *Marfileño*, *ebúrneo*. *Eburneus*.

MARFIT, A. adj. ant. PRES, ROBAT. || adj. ter. MÚSTICH, PANSIT.

MARFITARSE. v. n. ter. ENMOSTIGARSE, PANSIRSE.

MÁRFUGA. f. Pigota ó verola en lo bestiar. *Morriña*, *epidemia*, *constelacion*. *Mortalis et contagiosa infirmitas*. || EPIDÉMIA.

MARFULL. m. VIBURNO.

MARFUNDIRSE. v. r. Aflluirse, pérdrer las carns. *Estenuarse*, *deshacerse*. *Macresco*, *macesco*, is.

MARFUNDIMENT. m. DESGANA.

MARFUNDIR. v. a. ant. CONSTIPAR.

MARFÚS, A. p. p. ant. CONSTIPAT. || adj. Extenuat, regularment per causa de fam. *Transido*. *Summè languidus*.

MARGA. f. Terra blanca á modo de greda pera adobar la terra. *Marga*. *Marga*, æ.

MARGALL. m. Herba com á jull perniciososa als sembrats. *Vallico*. *Lolium*, ii.

MARGALLÓ Y MARGALLON Ó MARGALLONS. m. Palma borda. *Margallon*, *palmito*. *Humilis chamærops*. || Lo cor de dita planta entre las palmas y las arrels que es de unas quatre polzadas de llarch, y conté una substància cilíndrica, blanca, y bona pera menjar. *Palmito*. *Chamæropis medula*.

MARGARIDA. n. p. de dona. *Margarita*. *Margarita*, æ.

MARGARIDETA, MARGARIDOYA Y MARGARIDUSSA. f. Herba perenne de flors blancas ó encarnadas que naixen immediatament

de la arrel: se cultiva en los jardins. *Maya*, *Margarita*, *bellis*, *bellorita*. *Bellis*, idis.

MARGARITA. f. ant. PERLA.

LA CIÈNCIA MARGARITA. Així s' anomenava en los sigles mitjans la filosofia. *Ciencia margarita*. *Philosophia*, æ.

MARGE. m. Paret regularment de pedra seca pera detenir la terra en las heretats. *Mota*, *ribazo*. *Crepido*, *margo*, inis. || Tanca de terra apilotada pera impedir lo pas á alguna heretat. *Valla*, *vallado*. *Vallum*, i. || RIBÁS. || L' extrem de un camp més alt que la part de fora pera que no entren las ayguas. *Mota*. *Margo*, inis. || Espay que queda sens escriur en los dos costats del paper. *Márgen*. *Margo*, inis. || Ocasíó, motiu. *Pié*, *márgen*, *ocasion*, *motivo*. *Ansa*, æ, *occasio*, nis.

DONAR MARGE. fr. met. Donar ocasíó ó motiu. *Dar márgen ó pié*. *Ansam præbere*.

FÉR MARGES. fr. Circuhir ó tancar ab marge las terras. *Vallar*, *valladear*. *Vallo munire*.

FÉR Ó DEIXAR MARGE AL PAPER QUE S' ESCRIU Ó IMPRIMEIX. Deixar blanch en la vora de un imprés ó manuscrit. *Margenar*, *marginar*. *Spatium papiro ad notas apponendas relinquere*.

NOTAR AL MARGE. fr. Apuntar alguna cosa á la vora del escrit. *Margenar*, *marginar*. *Notam margini scribere*.

MARGINAL. adj. Lo que está en lo marge ó li pertany. *Marginal*. *Marginalis*.

MARÍ, NA. adj. Lo que es de la mar ó li pertany. *Marino*. *Marinus*.

MARIA. f. Nom dulcíssim de la Mare de Dèu y Senyora nostra. *Maria*. *Maria*, *Deipara*, æ.

MARIA SOLA. 'L ciri blanch que's posa en lo més alt del candellero triangular en los fásols. *Marta*. *Maria*, æ. || Lo mateix candellero. *Tenebrario*. *Tenebrarium*, ii.

AVE MARIA. Oració ab que l' arcàngel sant Gabriel saludá á Maria Santíssima. *Ave Maria*. *Ave Maria*. || Expressió pera saludar quant s' entra en algun paratge. *Ave Maria*. *Deo gratias*.

QUANT ES MENESTER MARIA, VINGA MARIA; QUANT NO ES MENESTER MARIA, FORA MARIA. ref. Denota que regularment sols estimam á las personas quant las necessitam. *Ama sois*, *ama mientras el niño mama*, *desde que no mama ni ama ni nada*; *entretanto que cria amamos el ama*, *en pasando el provecho*, *luego olvidada*. *Sæpè alienos dum illis egemus*, *æstimamus*.

SANTA BONA MARIA. loc. ab que's dóna á entenrer que algú 's conforma ab lo que succeheix ó 's diu. *Cristo con todos*, *santas pascuas*. *Benè sit*.

MARIAGNA. n. p. de d. MARIANA.

MARIAGNETA. f. dim. de MARIANA.

MARIAL. adj. MARIANO.

MARIALLUISA. f. Planta medicinal de olor molt aromàtic de cidra, dita així per haver estat dedicada á la reyna Maria Lluisa esposa de Càr-

los IV. *Maria luisa, yerba de la princesa.* Aloysia citrodora.

MARIANO, A. adj. Lo que pertany á Maria Santíssima. *Marial, Mariano.* Ad Mariam pertinens; marianus. || n. p. de home y de dona. *Mariano.* Marianus, i.

MARIDABLE. adj. S' aplica á la vida y unió que hi déu havér entre marit y muller ó lo que'ls correspon. *Maridable.* Maritalis, conjugalis.

MARIDABLEMENT. adv. m. Ab unió ó afecte maridable. *Maridablemente.* Conjugaliter, conjugum more.

MARIDADA. adj. ant. CASADA.

MARIDAR. v, a. ant. Casar á la dona. *Casar.* Marito, as.

MARIDAT, DA. adj. CASAT.

MARIDATGE. m. Unió dels casats. *Maridaje, enlace.* Conjugium, ii. || met. Conformitat y unió de las cosas entre sí, com la parra y l' arbre. *Maridaje.* Conformatio, nis. || m. Dret pels gastos del matrimoni del príncep que s' exigia en Aragó y Catalunya á tots los vehins. *Maridage.* Principis conjugium vœtigal.

MARIDET. m. BRASERET.

MARIETA. m. Home de poch esperit. *Mandilon; de poquito.* Iners, ertis. || Lo cobart y afeminat. *Marica, maricon.* Ignavus. || f. pl. Herba semblant á la canya, que produheix unas boletas molt dures que serveixen peragrans de rosari. *Lágrimas de David, de Job.* Lithorpesmon, i. || PANAROLA.

MARIETA. d. de MARIA.

MARINA. f. Costa de mar. *Marina.* Littus, oris. || MARINERIA.

MARINA, MARINA. loc. ant. COSTA, COSTA.

MARINADA. f. Vent apacible de la part del mar. *Marea.* Placidus ventus. || Lo vent de mar un poch més fort. *Marero.* Marinus ventus. || Cert guisat de la marina. *Marinada.* Embamma nauticum.

MARINATGE. m. ant. MARINERIA.

MARINER. m. Qui serveix en las maniobras de las embarcacions. *Marinero, marino.* Nauta, æ.

GITAR MARINER DE NAU. fr. *Despedir un marinero.* Dimitto, is.

QUANT LO MARINER SERÁ DE SÍ MATEIX. loc. Quant lo mariner va per són compte. *Cuando el marinero va por cuenta propia.* Ex propria ratione navigare.

MARINERIA. f. Professió y exercici del mar. *Marineria, marinaje, marina.* Embænatica, æ. || Conjunt de mariners. *Marineria, marinaje.* Nautarum turba.

MARINESCH, CA. adj. Pertanyent al mariner. *Marinesco.* Nauticus.

MARINXA. f. Convit ab bulla y regositj. *Gira, zahora.* Convivium, ii.

MARIPOSA. f. XINXA. || PAPALLÓ.

MARISCAL DE CAMP. Oficial del exèrcit de un grau inferior al tinent general. *Mariscal de campo.* Castrorum præfectus.

MARISCALAT. m. Dignitat, empleo de maris-

cal. *Mariscalato, mariscalia.* Munus præfecti castrorum.

MARISCH Y MARISCO. m. Peix petit tancat dins la petxina. *Marisco.* Marina concha, cochlea,

MARIT. m. Home casat respecte á la dona. *Marido.* Vir, maritus, i.

MARIT Y MOLLA CABEN DINS DE UNA OLLA. ref. que s' aplica als que están ben avinguts, per tenir unas mateixas costums. *Lo que la loba hace al lobo le place.* Quod lupa cumque facit, lupus id probat omne maritus.

AL MARIT AMARLO COM AMICH, Y TÉMERLO COM ENEMICH. ref. Denota l' amor y respecte que déu tenir la muller al marit. *Al marido amarle como amigo, y temerle como enemigo.* Quæque virum conjux ut amicum dilige fidum.

BON MARIT, LA MULLER SANA. loc. Denota que en lo bon port de la dona 's coneix la estimació que li té són marit. *A la mujer y á la viña el hombre la hace garrida.* Hominis tractatio conjugis in facie consignatur.

DE MARITS Y DE MULLERS CADA DIA 'N PASSAN PELS CARRERS. ref. Denota que als pares càusa més sentiment la mort dels fills, que als casats la de un dels dos. *Donde hay hijos, ni parientes ni amigos.* Filiorum amor anteponeendus.

ESTAR COM Á MARIT Y MULLER. fr. met. Avenirse dos. *Hacer buenas migas; no tener ni un si ni un no.* Facile consociari.

MARÍTIM, A. adj. Lo que es del mar, està prop de ell, ó li pertany. *Marítimo.* Maritimus, æquoreus.

MARJAL. m. Tros de terra y sa mida. *Marjal.* Terræ mensura quædam. || Prat moll. *Marjal.* Cœnosus locus. || ter. PRAT.

MARLET. m. Torreta de las que coronan las murallas antigues. *Almena.* Pinna, æ. || BARLET. || Lo bech del morter. *Pico.* Rostrum, i. || m. Cada un dels trossos de rajola, pedra, etc., que's posan en lo fogó sota la olla, pera que aquesta quede ben assentada, y puga respirar lo foch. *Seso.* Ollea coquendæ fulcrum.

MARLOTA. f. Vestidura morisca á modo de vaquero. *Marlota.* Maurorum vestis, amiculum.

MARMANYER, A. m. y f. Revenedor, qui ven á la menuda. *Regaton, regatero, y zabarceda.* p. Ast. s' aplica á la dona. Propola, æ. || VERDULERA.

MARMESSOR. m. Qui fá cumplir ó cumple 'l testament. *Albacea, testamentario.* Testamenti administrator.

MARMESSORIA. Càrrech del marmessor. *Albaceazgo, testamentaria.* Testamenti curatoris munus.

MARMITA. f. Eyna de metall ab tapa, pera cóurer ó portar menjar. *Marmita.* Patella, æ.

MARMITÓ. m. FREGÓ.

MARMO. Espécie de peix de mar. *Marmo.* Mor-myra, æ.

MARMOL. m. MABBE.

MARMOLENCH, CA. adj. MARBRENC.

MARMOLISTA. m. Qui treballa en marmol.
Marmolista. Marmorarius, ii.

MARMÓREO, A. adj. MARBRENC.

MARMOTA. f. Espècie de rata dels Alps, de un poch més de un pam de alsària, parda pel llom y blanquinosa pel ventre; s' alimenta rosegant vegetals y 's domestica fàcilment. *Marmota.* Marmota, æ.

DORMIR COM Ó MÉS QUE UNA MARMOTA. fr. Dormir molt y de continuo. *Dormir como un liron.* Somno sopitum esse.

MARÓ. f. Moviment de las onas sense borrasca. *Marea, marejada.* Æstus maris. || FLUIX Y REFLEX DEL MAR. || Alborot, renyinas, disputas. *Tremolina.* Tremor, is.

MAROMA. f. CORDA, REST.

MAROR. f. MARÓ.

MAROTA. f. MARE BIGOTERA.

MARQUÉS. m. Títol de honor que's concedeix al senyor que poseheix un territori erigit en marquesat, y antigament se donava als governadors de alguna ciutat de la frontera. *Marqués.* Marchio, nis.

MARQUESA. f. Muller ó viuda del marqués, ó la que per sí gosa de dit títol. *Marquesa.* Marchionissa, æ. || Pedra mineral, combinació del sofre ab lo metall. *Marquesita, margajita, marquesa.* Pyrites, æ.

MARQUESAT. m. Dignitat y territori del marqués. *Marquesado.* Marchionatus.

MARQUESETA. f. d. *Marquesita.* Adolescens marchionissa.

MARQUESOT. m. aum. Marqués despreciable. *Marquesote.* Despicabilis marchio.

MARRA. f. La senyal que's posa ahont arriba la pilota. *Chaza.* Repulsæ et detentæ pilæ nota.

MARRÁ. m. Moltó no sanat. *Morueco.* Vetulus, admisarius aries. || ARIETE. || FLORAYRE.

MARRADA. f. Torta, volta. *Rodeo, marrada, vuelta.* Dispendium, ii. || ERRADA.

FÉR MARRADA. fr. Errar, fér volta. *Rodear, hacer rodeo, marrar.* Circumeo, is.

MARRAIXA. f. Eyna de posar aygua ab dos ansas y broch foradat com la regadora. *Almarraja, almarraza.* Hydria irrigua.

MARRANXA. f. Os del taló del animal *Carnicol, taba.* Astragalus, talus, i.

JOCH DE LA MARRANXA. OSSET.

MARRÁQUIA. f. TRISTESA.

MARRAR. v. a. ant. AMARRAR.

MÁRRAS (L' ANY DE'N) Molt temps atrás. *El año de márras, de cuarenta, de Maricastaña.* Antè acto tempore; tunc temporis, illo tempore.

RECORDARSE DEL TEMPS DE MÁRRAS. fr. Sér una cosa molt vella ó antiga. *Acordarse del tiempo de Márras, del rey que rabió, de Maricastaña.* Anti-quissimum esse.

MARRIMENT. m. ant. DESMAY, TRISTESA. || ant. ALTERACIÓ, ESPANT.

MARRINXA. f. MARINXA.

MARRIQUINCA Ó MARRAQUINCA. f. ant. MARRANXA.

MARRIT, DA. adj. Capficat, trist. *Desmarrido, marrido.* Mæstus. || ant. ESPANTAT.

MARRO. m. Joch de noys que consisteix en un quadro dividit ab altres quatre ab lineas tiradas de un costat á altre pel centro, y anyadidas las diagonals de un ángul á altre; 's juga ab pedretas que tenintse en qualsevol de las lineas rectas se guanya, y la habilitat está en impedirho interpolant los tantos contraris. *Tres en raya; castro.* Puerorum ludus lineis transversis in quadrum dispositis.

MARRÓ. m. mil. Pessa de metall en que están escritas las horas en que's fan las rondas. *Marron.* Tessera genus.

MARROQUÍ. m. Pell de cabra adobada ab galas y tota pell de Marruecos. *Marroquí.* Corium subactum marocarium. || adj. Natural de y lo pertanyent á Marruecos. *Marroquí, marroquin.* Marochius, marocarius.

MARRUCAR. v. n. Cantar lo colom. *Arrullar,* Columbas quærule cantu blandiri.

MARS. m. Tercer mes del any. *Marzo.* Martius, ii. || MARSO.

MARS GIBELINS. Pells de la marta. *Martas cebelinas ó cebellinas.* Martes zibelinæ.

MARS MARSOT MATA L' ANYELL, L' ANYELLOT Y LA VELLA Á LA VORA DEL FOCH. ref. Denota la inconstància de aquest mes, lo perjudicial que solen sér los temporals y frets en ell. *Si marzo vuelve de rabo, ni deja pastor ensamarrado, ni cordero encerrado.* Martio torvo herbæ et pecora rigent.

MARSAL. adj. ant. Pertanyent al mes de mars. *Marzal.* Martius. || n. p. de h. *Marcial.* Martial, is.

MARSAPÁ. m. Pasta de ametllas, sucre y altres cosas. *Marzipan.* Marcepanis, is.

MARSAPANER, A. m. y f. Qui fá marsapans. *Pastelero.* Crustularius, ii.

MARSELLÉS, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Marsella, ciutat de Fransa en Provensa. *Marsellés.* Massilianus.

MARSIR. v. n. ENMOSTIGAR.

MARSO. m. En lo joch de cartas, lo número de tantos que pren cada jugador pera saber lo que guanya ó pert. *Dote.* Calculorum præfixus in ludo numerus.

DONAR MARSO. fr. Se diu de la dona que dóna xasco al seu pretendent. *No peinarse para él.* Haud illi adservari.

MART. m. MARTE. 2. || m. Moneda corrent en Alemània y Egipte ab lo nom de *ciersento*, de que 30 feyan un ducat venecià. *Mardo.* Moneta sic dicta.

MARTA. f. Espècie de mustela roja y de color de castanya. *Martá.* Martes, is. || n. p. de dona.

Marta. Martha, æ. || pl. Las pells de di'a mustela.
Marta. Martis pellis.

MARTAFALLAR. v. a. ant. MATXACAR.

MARTE. m. Un dels set planetas. *Marte.* Mars, tis. || mit. Dèn de la guerra. *Marte.* Mars, Mavors, tis. || MARTA.

MARTELL. m. Instrument de una porra de ferro ab mànech de fusta pera afirmar y clavar los claus. *Martillo.* Malleus, marculus, i.

MARTELL PERA ADOBAR CLAUS. *Porrilla.* Brachatus malleus.

DE MARTELL. m. adv. S' aplica als metalls treballats á pich de martell. *De martillo.* Malleatus.

PICAR AB LO MARTELL. fr. MARTELLEJAR.

MARTELLADA. f. Cop de martell. *Martillada.* Mallei ictus.

MARTELLEJAR, v. a. Donar cops ab lo martell. *Martillar.* Malleo tundere.

MARTELLEJAR FERRO FRET. fr. BÀTRER Ó PICAR EN FERRO FRET.

MARTELLET. m. d. *Martillito.* Maleolus, i. || Instrument pera templar los salteris, manacors, etc. *Templador, martillo, llave, afnador.* Malleus, i.

MARTÍ. n. p. de home. *Martin.* Martinus, i.

MARTÍ PESCADOR. m. Espècie de aucells que tenen quatre polzadas de llarch, bech negre, prim y llarch; lo llom girasolat de blau, vert y negre, ab una ralla molt hermosa de blau al mitj; lo ventre y 'ls costats del coll y bech de un color hermel. Viuen en las riberas de mar ó riu, y s' alimenten de la pesca, á lo cual deu lo seu nom. *Martin pescador, alcion.* Alcedo, inis. Alcyon, onis.

MARTINET. m. Massa moguda per la aygua pera bàtrer alguns metalls y altrás cosas, com paper, panyo, etc. *Martinete, mayeto, mazo de batan.* Ponderosior malleus. || Màquina de fusta pera clavar estacas en lo mar y rius. *Martinete, maza, maza de frágua.* Fistuca, æ. || En los pianos, manacors, etc. cada una de las masselas que mogudas per las teclas fan sonar las cordas. *Martinete.* Pinula, æ. || d. de MARTÍ. || ROQUEROL.

MARTINIÀ. n. p. de h. *Martiniano.* Martinianus.

MARTIOBÁRBUL. m. Arma usada entre 'ls romans y bisantins, era una espècie de massa de plom. *Martiobárbulo.* Martiobarbulus, i.

MÀRTIR. m. Qui ab la seva sanch dòna testimoni de la fe de Jesucrist. *Mártir.* Martyr, is. || met. Qui pateix traballs ab resignació y constància. *Mártir.* Angore, molestiis vexatus.

MARTIRI. m. Mort, torment patit per la fé de Jesucrist. *Martirio.* Martyrium, ii. || met. Treball llarch y penós. *Martirio.* Molestia, æ.

PASSAR MARTIRI. fr. met. Patir alguns traballs, misèrias, ó mals de alguna duració. *Pasar crujia.* Malorum tempestatem sustinere.

PATIR MARTIRI. fr. Sufrirlo en defensa de la fé. *Padecer martirio.* Pro fide catholica cruciari.

MARTIRIÀ. n. p. de de h. *Martirian.* Martirianus.

MARTIRISAR. v. a. Atormentar, fér morir per la fe de Jesucrist. *Martirizar.* Crucio, as. || met. Adigir, importunar, atormentar. *Martirizar.* Crucio, as.

MARTIROLOGI. m. Catàloch dels màrtirs, y per extensió de tots los Sants coneguts. *Martirologio.* Martyrologium, ii.

MARTRE. m. ant. MÀRTIR.

MARTS. m. pl. ant. MARTAS.

MARVEDÍS. m. MARAVEDÍS.

MARXA. f. Acte y efecte de marxar. *Marcha.* Iter, eris, gradus, us. || mil. Sonada que's toca pera que comense á marxar la tropa. *Marcha.* Militare gradiendi signum. || En lo joch de pilota senyal que 's posa en la ralla abont se para la pilota. *Chaza.* Meta, signum ubi pila sistit. || pl. CALCAS.

DOBLAR LAS MARXAS. fr. Fér en un dia dos jornadas. *Doblar las marchas; á marchas dobles.* Longis itineribus incedere.

MARXADOR. m. Qui senyala las marxas en lo joch de pilota. *Chazador, marcador, tanteador.* Metator, is.

MARXANT DE PAQUET. MARXANTÓ.

SI VÓLS ENGANYAR AL MARXANT, PÓSALI LA GANÀNCIA PER DAVANT. ref. Repren la massa ànsia ab que 's desitjan algunas cosas. *La codicia rompe el saco; el codicioso y el tramposo presto se conciertan.* Camellus cornua desiderans, aures etiam perdidit.

MARXANTÓ. m. Marxant que va á vèndrer ab lo paquet. *Buhonero, gorgonero.* Circitor, is.

MARXAPEU. m. LLINDAR.

MARXAR. v. n. Anar, caminar, dirigir-se á alguna part. *Marchar.* Contendo, incedo, is. || mil. Anarla tropa ab orde y compás. *Marchar.* Incedo, is.

MARXITABLE. adj. Lo que's pót marxitar. *Marchitable.* Languedini obnoxius.

MARXITAMENT. m. ant. Falta de ufana y vigor. *Marchitez.* Languedo, inis. || met. ant. Taca ignominiosa. *Mancha, borron, tizon.* Labes, is.

MARXITAR. v. a. ant. ENMUSTIGAR. || met. Fér desmerèixer la reputació, glória, etc. *Marchitar, manchar, ajar, amancillar.* Famam maculare.

MARXITAT, DA. adj. MÚSTICH.

MAS. m. Porció de mercaderias lligadas ab manoll; com: mas de plomas, fil, etc. *Mazo.* Manipulus, i. || Casa de camp ab la hisenda y demès corresponent per la gent que la cuida. *Granja, alqueria, y masia p. Ar. y maseria, mas, masada* en algunas altrás parts. *Villa,* æ. || ant. sínó.

SEMBLAR UN MAS ROBAT. exp. Se diu de la casa sense mobles. *Parecer un hospital robado.* Vacua, deserta domus.

MASADA. f. ter. MAS. 2.

MASCARA. f. Taca feta ab fum, tinta, sutja, etc. *Tiznon, tizne.* Fuliginosa macula.

MÀSCARA. f. Disfressa. *Máscara.* Larva, persona tràgica. || Lo vestit pera disfressarse. *Disfraz, máscara.* Personata, larvata vestis. || pl. y

MASCARADA. f. Lo conjunt de ellas en un

ball ó sarau. *Mascarada*. Personatorum ludicrum.

NO PODER VÉURER Á ALGÚ EN MÁSCARA. fr. Tenirlo molt aborrit. *No poder ver á uno ni pintado*. Odio aliquem prosequi.

MASCARAR. v. a. ENMASCARAR.

MASCARASSA. f. aum. *Mascaron*. Larva de formis.

MASCARÓ. m. ORB.

MASCLAR. v. n. ter. Arrimarse 'l mascle á la femella ó vice-versa. *ANAR MOGUT Ó EIXIT*.

MASCLE. m. Animal del sexo masculí. *Macho*. Mas aris, masculis, i. || La pessa que ficada en altra forma algun instrument, com la de la aixeta. *Macho*. Masculapars. || Petita pessa de ferro ab són polvorí pera fèr salva en las festivitats. *Morterele*. Sulphureum mortariolum. || La planta que secundisa á las de sa espècie. *Macho*. Masculus, i.

MASCLET. m. Moteta de pel en mitj de la barba. *Perilla, pera*. Barbæ floccus.

MASCULÍ, NA. adj. Lo que pertany al mascle. *Masculino*. Masculus. || met. Dit de las expressions ó estil de molta energia. *Masculino*. Masculinus.

MASEGA. f. ENREDO, CONFUSIÓ, EMBULL. || BULLA.

MASELL, A. adj. Lepros. *Leproso, elefanciaco, y lazaron* pr. And. Elephantiacus, leprosus.

MASIA. f. MAS. 2.

MASMORRA. f. Presó subterrànea. *Mazmorra*. Ergastulum, i.

MASOVER. m. Quicuyda de algun mas. *Colono, y masadero* pr. Colonus, villicus, i. || ter. LLOGATER.

MASSA. f. Instrument regularment de fusta fèt á modo de martell pera picar. *Mazo, maza*. Tudes, itis. || La porra del masser. *Maza*. Clava, æ. || MARTINET. 1. || Qualsevol cosa en ple ó per enter, com: MASSA de la sanch, la hisenda en MASSA. *Masa*. Summa, æ. || met. Porció de or, plata ó altre metall fos. *Masa*. Massa, æ. || La concurrència ó conjunt de molts cosas. *Masa*. Congeries, ei. || PASTA. || Lo toldo ó tenda dels carros. *Entoldado*. Tympanum, i. || adv. Sobrat. *Demasiado, sobrado*. Mimis, nimium.

PICAR AB MASSA. fr. Donar cops ab ella contra algun tió, etc. *Macear*. Malleo, tundere.

QUI'N FÁ MASSA TAMBÉ N' ES. loc. ab que's dóna á entèndrer que's déu fugir dels extrems. *Tanto es lo de mas como lo de menos*. In medio consistit virtus.

MASSADA. f. Cop de massa. *Mazada*. Clavæ, fistucæ ictus.

MASSAM. m. ABUNDÀNCIA.

MASSANA. f. ter. POMA.

MASSER. m. Porrer. *Macero*. Claviger, i.

MASSERÉS. m. MAGATZEM.

MASSETA. f. d. *Masilla, ita*. Parva clava.

MASSIA. f. MÁCIS.

MASSICOT. m. LITARGE. || Pasta de barrella. *Mazacote*. Ex cali succus.

MASSÍS, A. adj. Molt dur, sólit. *Macizo*. Solidus, firmus.

MASSÓ. m. Massa pera picar guix. *Guitarra*. Tudes, itis. || PA DE CA.

MASSONAR. v. a. PICONAR.

MASSONERIA. f. arq. Fàbrica de cals y pedra picada. *Mazoneria*. Opus quadratis lapidibus extructum.

MASSORCA. f. Cerro de estopa. *Copo*. Globus, pensum, i.

MASSOTER. m. MATOSSER.

MÁSTECH. m. Goma ó rehina que destil·la la mata. *Almáciga, almástiga*. Mastiche, mastiche, es.

MASTEGADOR, A. m. Qui mastega. *Mascador*. Masticator, is.

MASTEGADURA. f. y

MASTEGAMENT. m. La acció de mastegar. *Mascadura*. Masticatio, nis.

MASTEGAR. v. a. Desmenussar la vianda ab la dentadura. *Mascar*. Mastico, contrunco, as. || met. RUMIAR.

MASTEGAT, DA, p. p. *Mascado*. Masticatus, mansus.

DONARLI MASTEGAT. fr. Explicar menuda y clarament alguna cosa. *Dárselo mascado, decir deletreado; deletrear*. Clarè apertèque exponere.

MASTÍ. m. Gos gros que portan los ramats pera defensarse dels llops. *Mastin*. Molosus, i, lycisca, æ.

MASTICACIÓ. f. Mastegament, acció de mastegar, si es de dividir y desmenussar los aliments. *Masticacion, masticadura*. Masticatio, nis.

MASTICATORI, A. adj. Nom que's dóna á certs medicaments propis pera excitar la secreció de la saliva ó pera calmar algunas irritacions de las parts interiors de la boca. *Masticatorio*. Masticando aptus.

MÁSTIL. m. p. u. Arbre de nau. *Mástil*. Malus, arbor, is.

MAT. adj. MATE. 2.

MATA. f. Planta ó arbusto petit. *Mata*. Frutex, icis. || Arbusto particular de fullas compostas de quatre parells de fulletas, que surten de dos en dos una davant de altra agarradas á un mateix mànech, y remalan en dos sèns impar: las flors mascles y femellas sobre 'l mateix tronch, y aquestas tenen lo fruyt un poch molsut. *Lentisco, mata*. Lentiscus, schinus, i. || MOTA.

MATA VERA. Arbre de uns déu peus de altura del brot y tronch del qual mana 'l mástech. Las fullas se componen de altrás mès petites, disposadas en dos filas; las flors naixen en cua, y 'l fruyt conté una substància rehinosa. *Alfonsigo*. Pistacium verum.

LAS MATAS TENEN ULLS Y LAS PARETS AURELLAS. ref. Denota la precaució ab que 's deuben dir las cosas que volen tenir secretas. *Montes ven, paredes oyen*. Verba audit paries, oculata ac arbusta cernunt.

MATACÁ. m. Composició verinosa pera matar als gossos. *Zaraza, matacan*. Venefica offa. || PANTERA.

MATACÓCAS. m. fam. Tonto, torpe. *Zampartortas*. Stupidus.

MATADOR, A. m. y f. Qui dóna mort. *Mataador*. Interfector, is. || JORNALER, PREUFETTER.

MATADURA. f. Llaga, ferida de las béstias. *Matadura.* Ulcus, eris. || *NAFRA.*

MATAFALUGA. f. Planta de un peu de alsària, fullas rodonas y partidas ab ramets, las flors petites en forma de parasol, y las llavors són uns granets molt petits de gust agradable. *Anís, matalahuga, matalahuba.* Adisum, anicetum, i.

MATAFALUGA ENSUCRADA. ANÍS, CONFITS.

MATAFRET. m. GUARDAFRET.

MATALAPS. m. ter. MATALÁS.

MATALÁS. in. Espécie de coixí que ocupa tot lo llarch y ample del lit. *Colchon y plumon, plu-mara* lo de ploma. Culcita, culcitra, æ.

MATALASSER, A. m. y f. Qui fá matalassos. *Colchoner.* Culcitrarius, ii.

MATALASSET. m. d. *Colchoneito, illo, ito.* Culcitella, culcitula, æ.

MATALOT. m. Lo mosso dels hostals que's cnyda de las cabalcaduras. *Mozo de paja y cebada.* *Stabularius famulus.*

MATAMENT. m. Traball, incomoditat, afany grave. *Fatiga, matadero, molienda, molimiento, martirio.* Improbis labor, gravis molestia.

ES UN MATAMENT. exp. Denota que es penosa é insufrible alguna cosa. *Es una muerte.* Instar mortis est.

MATANSA. f. Carniceria, mortandat. *Matanza y matacia* pr. Ar. Jugulatio, nis. || La acció de matar los tocinos. *Matanza.* Suina cædes. || La temporada en que's matan. *San Martín.* Sancti Martini festivitati proximè antecedentes et subsequentes dies.

MATAPOLL. m. Mata ramosa de més de un peu de alt, de fullas sempre verdas, semblants á las del lli, molt peladas y apegalosas, flors petites y blanquinosas, forman com una panolla que cria unas tavellas encarnadas y quasi rodonas; la pell es un cáustich. *Torvisco.* Tymelæa, chamelæa, æ.

MATAR. v. a. Donar mort, llevar la vida. *Matar.* Neco, eneco, as. || met. Molestar, atormentar á algú. *Moler.* Fatigo, as. || Fér una jugada superior en qualsevol joch. *Ganar, y comer* en las damas. Vinco, is, supero, as.

Á MATA DEGOLLA. exp. Sense perdonar, *A degüello, á cuchillo.* Ad interfectionem.

MATARSE. v. r. Llevarse la vida. *Matarse.* Se absolvere. || met. Fér vivas diligéncias pera conseguir alguna cosa. *Matarse, hacerse añicos, deshacerse, exhalar-se, desvivirse, descriarse, derretirse, finarse, despizcarse.* Summa ope in aliquid niti. || Congoixarse per no poder conseguir algun intent. *Apurarse, matarse, acabarse, consumir-se, abatir-se.* Cruciar.

MATASANS. m. Nom que's dóna als mals metges, y especialment als curanderos. *Matasanos.* Ignarus medicus.

MATAVELLAS. m. ARITJOLS.

MATE. m. Nom que donan en América á la decocció de plantas estomacals y's pren ab sucre

com lo té. *Mate.* Herbarum decoctio. || adj. Se diu del or ó altre metall no brunyit. *Mate.* Impolitur metallum.

MATEIX, A. pron. S' atribueix á una cosa única encara que sembla diversa, que's regoneix sér aquella que s' ha vist ó de que s' ha oït parlar; com: aqueix vestit es lo MATEIX ab que va surtir diumenge. *Mismo.* Ipse. || Semblant, igual, com: aqueix bastó es lo MATEIX que'l que jo tinch. *Mismo.* Idem. || S' usa pera donar més forsa á la expressió, com: jo MATEIX. *Mismo.* Ipsemet.

MATEMÁTICAS. f. pl. Ciència que tracta de la quantitat mesurable. *Matemáticas.* Mathematica, æ.

MATEMÁTICAMENT. adv. m. Conforme á las reglas de las matemáticas. *Matemáticamente.* Mathematicè.

MATEMÁTICH, CA. m. Qui professa las matemáticas. *Matemático.* Mathematicus, i. || adj. Lo que pertany á las matemáticas. *Matemático.* Mathematicus.

MATÉRIA. f. La substància corporal. *Materia.* Materia, æ. || Lo material de que's compon alguna obra. *Materia.* Materia, æ. || Posterna, sanch corrompuda. *Pus, materia.* Pus, uris. || Assumpto, argument, tema. *Materia.* Argumentum, i. || En los sacraments aquella cosa ó acció física que s' aplica per las paraulas. *Materia.* Materia, æ. || fil. La substància capàs de tota espècie de formas. *Materia.* Materia, æ. || Motiu, causa, ocasió pera tractar de alguna cosa. *Materia.* Campus, i. || En las universitats ó col·legis lo tractat de cada curs, com: *MATÉRIA* mèdica. *Materia.* Argumentum, i. || ter. CARTIPÁS.

MATÉRIA COLORANT. Pars components dels animals, dels vegetals ó dels minerals, que tenen la propietat de tenyir las substàncies que las contenen, ó ab las que's posan ab contacte per obra de la naturalesa ó pel art. La sanch, la bilis, etc. tenen una matèria colorant. *Materia colorante.* *Materia tingens.*

MATÉRIA EXTRACTIVA. Nom que's dóna á totes las substàncies que disol la aygua per medi de la maceració, de la infusió y de la decocció dels vegetals y animals. *Materia extractiva.* *Materia extractiva.*

MATÉRIA MÈDICA. Part de la medicina que tracta del coneixement dels medicaments, de sa acció en la economia animal, y del modo de administrarlos. *Materia mèdica.* *Materia medica.*

MATÉRIA PARVA. Quantitat petita de alguna cosa; s' aplica al aliment que's permet en los matins de dejuni. *Materia parva.* *Materia parva.*

MATÉRIA PRÓXIMA DEL SAGRAMENT. La acció ab que s' aplica la matèria remota á la forma; com la ablució en lo baptisme, la unció en la confirmació, etc. *Materia próxima del sacramento.* *Proxima sacramenti materia.*

MATÉRIA REMOTA DEL SAGRAMENT. La física ó moralment sensible que s' aplica á la forma per medi de la acció; com lo crisma en la confirmació, y la

aygua en lo baptisme. *Materia remota del sacramento*. Remota sacramenti materia.

MATERIAL. m. Ingredient. *Material*. Partiaria materia. || Qualsevol de las matèries que serveixen pera una obra. *Material*. Materia, æ. || adj. Lo que consta de matèria en contraposició a la forma. *Material*. Materialis. || Lo que pertany a la matèria. *Material*. Materialius. || Grosser, sens agudesca ni discreció. *Material*. Rudis, stupidus.

MATERIALISME. m. Error de 'ls que no admeten més substància que la matèria y per consegüent negan la immortalitat del ànima. *Materialismo*. Animæ immortalitatem inficientium error.

MATERIALISTA. m. Sectari del materialisme. *Materialista*. Animæ immortalitatem inficiens.

MATERIALITAT. f. La qualitat de la matèria. *Materialidad*. Materie natura. || La superfluitat ó apariència de las cosas ó lo so de las paraulas. *Materialidad*. Extima rerum facies. || teol. Lo ser físich ó substància material de las accions executadas ab ignorància inculpable ó falta de coneixement que las havia de constituhir bonas ó malas moralment. *Materialidad*. Materialitas, atis. || Grosseria, falta de subtileza ó discreció. *Materialidad*. Rusticitas, ruditas, atis.

MATERIALMENT. adv. Segons, conforme á la matèria. *Materialmente*. Materialiter. || Ab materialitat, grosserament. *Materialmente*. Ruditer. || Sense la advertència que constituheix las accions bonas ó malas. *Materialmente*. Materialiter.

MATERN, A, Y MATERNAL. adj. MATERNO.

MATERNALMENT. adv. m. Ab afecte de mare. *Maternalmente*. Maternè.

MATERNITAT. f. L' estat, la qualitat de mare. *Maternidad*. Maternitas, atis.

MATERO, A. adj. Lo que pertany á la mare. *Materno*. maternal. Maternus.

MATEU. n. p. de home. *Mateo*. Matthæus, æi.

MATEUHET. d. de MATEU.

MATÍ. m. Desde punta de dia fins á mitj dia. *Mañana*. Manè, ind.; matutinum, i. || Lo temps desde la upa de la nit fins á las dotze del dia. *Mañana*. A media nocte usque ad meridiem tempus.

DE MATÍ. m. adv. En las primeras horas del dia. *De mañana*, *de madrugada*. Diluculò.

DE BON MATÍ. m. adv. *Por la mañana*. Valdè diluculò.

MATINADA. f. La entrada del dia. *Madrugada*. Matutinum tempus. || Ans de punta de dia. *Madrugon*. Atelucana surrectio.

MATINAL. adj. Lo que pertany al matí. *Matutinal*, *matutino*. Matutinus.

MATINAR Y MATINEJAR. v. n. Llevarse de matí. *Madrugar*, *mañanear*. Primo mane surge-re. || met. Anticiparse á fér alguna cosa. *Madrugar*. Anteeo, is.

MATINER, A. m. y f. Qui matineja. *Madrugador*. Antelucanus, pervigil homo.

GRAN MATINER. MATINERÀS.

SÉR MATINER. fr. MATINEJAR.

MATINERÀS. SA. m. y f. aum. Qui s' acostuma á llevarse mòlt de matí. *Madrugon*. Antelucanus.

MATINERAS. f. pl. Lo llevarse mòlt de matí. *Madrugon*. Antelucana surrectio.

MATINES. m. pl. La primera de las horas canónicas. *Maitines*. Matutinum, i.

MATINET. m. d. De bon matí. *Mañanica*, *ita*. Primo mane.

MATÍS. m. La unió de diversos colors mesclats ab proporció. *Matiz*. Tonus, i.

MATISAR. v. a. Pintar de diferents colors ab proporció agradable á la vista. *Matizar*. Coloribus imaginem illustrare. || v. r. *Matizarse*. Coloribus distingui.

MATISAT, DA. p. p. Pintat de diferents colors barrejats ab proporció. *Pintado*, *matizado*, *disciplinado*. Coloribus distinctus.

MATÓ. m. Recuyt, brescat, coagulació de la llet, que's fá coentla y separant lo xerigot, mediant la herba col. *Requeson*, *nateron*, y *nazula* pr. Concreti lactis massa.

MATONER, A. m. y f. Lo qui fá ó ven matons. *Requesonero*. Qui lactis coagulationem perficit aut vendit.

MATONET. m. d. *Requesoncillo*. Concreti lactis masula.

MATORRANGA. f. Ramera despreciable. *Coi-ma*, *peliforra*, *manfla*, *ramera*. Meretrix, icis.

MATOSSER, A. m. y f. Qui treballa toscament. *Chapucero*, *charanguero*, *chafallon*. Rudis artifex. || adj. Obra mal feta. *Chapuceria*, *chapucero*, *zoquetudo*, *mazorral*. Impolitum, rude opus.

MATRACA. f. Burla que's fá culpant á algú de algun fet. *Matraca*. Scommat, tis. || m. Qui dóna matraca. *Matraquista*. Jocator, is. || met. L' home molest, pesat y enfadós. *Matraquista*, *mazo*, *mazacote*. Molestus. || pl. Tenebras; instrument de fusta ab armellas ó masses que fá un ruidi desagradable, y serveix en lloch de campanas en la setmana santa. *Carraca*, *matraca*. Lignum crepitaculum.

DONAR MATRACA. fr. Burlarse de algú, importunar. *Matraquear*, *dar matraca*. In aliquem joculari.

MATRÀLIAS Ó MATRALES. Festas celebradas en Roma al 11 de juny en honor de Matuta en la que s' identificava á Juno gelosa dels amors de Baco ab una esclava, única que s' admetia á la festa però á la que 's despedia després de haverla bofetejada. Las senyoras prenian los fills de sas germanas y oferian en sacrifici una coca de farina, mel y oli. *Matralias*, *matrales*. Matrales, ium.

MATRAQUEJADOR, A. m. y f. MATRACA. 2.

MATRAQUEJAR. v. a. DONAR MATRACA.

MATRÀS. m. Espècie de vas que usan los apotecaris. *Matraz*. Vas, is. || Part de la ballesta. *Ta-blero*. Ballistæ librator canaliculus.

MATRESILVA. f. LLIGABOSCH.

MATRICÀRIA. f. Planta que creix fins á uns

tres pams; sas flors naixen en ramets en las cimas de las brancas, com las de la camamilla, sostingudas per calis escatosos, ab lo centro groch y la circumferència blanca, de olor fort, desagradable y de sabor amarch. Són antiespasmódicas, emenagogas, estomàtiques y febrífugas. Contenen un oli essencial de color blau. La aygua y alcohol disolen sos principis actius. *Matricaria*. *Matricaria*, æ.

MATRICIDA. m. y f. Qui mata á sa mare. *Matricida*. *Matricida*, æ.

MATRICIDI. m. Crimen de donar mort á sa mare. *Matricidio*. *Matricidium*, ii.

MATRÍCULA Y MATRICULACIÓ. f. Llista *Nomenclatura*, *matricula*. *Matricula*, æ. || Certifica^t que's dona als estudiants de haver cumplert. *Certificado*, *matricula*. *Tabula*, æ. || ant. *MATRIS*.

MATRICULADOR. m. Qui matricula. *Matriculador*. *Nomenclator*, is.

MATRICULAR. v. a. Empadronar, allistar en lo llibre de matrícula. *Matricular*. In syllabum redigere. || v. r. Presentarse y allistarse. *Registrar-se*, *matricularse*. Nomen *matriculæ* dare.

MATRICULAT, DA. p. p. *Matriculado*. *Census*, *adscriptus*.

MATRIMONI. m. Contracte entre marit y muller. *Casamiento*, *matrimonio*. *Matrimonium*, *conubium*, ii. || fam. Lo marit y la muller. *Matrimonio*. *Conjuges*, um.

MATRIMONI CLANDESTÍ. 'L que's fá sense la presència del párroco ni testimonis. *Matrimonio clandestinum*. *Matrimonium clandestinum*.

MATRIMONI CONSUMAT. L' en que s' han pagat lo débit per primera vegada. *Matrimonio consumado*. *Matrimonium consummatum*.

MATRIMONI DE CONCIÉNCIA. Aquell que 's celebra faltant á las lleys del país, y subsisteix com á sagrament, més no fá família hábil pels efectes civils. *Matrimonio de conciencia*. *Conscientiá*, *religione tantum contractum matrimonium*.

MATRIMONI RATO. 'L lligítim que no ha arribat á sér consumat. *Matrimoniorato*. *Matrimonium ratum*.

CONSTANT LO MATRIMONI. log. Durant lo matrimoni. *Durante*, *constante el matrimonio*. *Stante*, *manente matrimonio*.

CONSUMAR LO MATRIMONI. fr. Tenir los lligítimament casats lo primer acte en que's paga 'l débit conjugal. *Consumar el matrimonio*. *Matrimonium consummare*.

CONTRÁUBER MATRIMONI. fr. Celebrar lo contracte matrimonial. *Contráer matrimonio*. *Matrimonio jungi*.

DIRIMIR LO MATRIMONI. fr. Desferlo. *Dirimir el matrimonio*. *Matrimonium dirimere*, *dissolvere*.

MATRIMONIAL. adj. Pertanyent al matrimoni. *Matrimonial*. *Matrimonialis*.

MATRÍS. f. Iglésia principal. *Matriz*, *metrópoli*. *Metropolis*, is. || Protocol de alguna escriptura. *Matriz*, *protocolo*, *registro*. *Archetypum scriptum*. || En la fundició de lletrás, es una pessa de cou-

rer en que's grava ab lo punxó la lletra que está figurada en ell. *Matriz*. *Prototypus*, i. || anat. *MARE*. || adj. S' aplica á algunas cosas que són principals ó primeras en sa classe. *Matriz*. *Caput*, *itis*.

MATRITENSE. adj. *MADRILENTO*.

MATRONA. f. Mare de família, dòna noble. *Matrona*. *Matrona*, æ. || *LLEVADORA*. || || pl. Las señoras de primera distinció. *Matronas*. *Matronæ* *optimates*.

MATRONAL. adj. Lo que pertany á la matrona. *Matronal*. *Matronalis*.

MATRONASSA. f. aum. La dona corpulenta y circumspecta. *Matronaza*. *Gravis matrona*.

MATURITAT. f. ant. *MADURESA*.

MATUSSER, A. adj. *XAPUSSER*, *PUTINER*.

MATUTA. m. fam. Frau, contrabando. *Matute*. *Portorii fraudatio*; per fraudem intrinseca merces. || Lo género que entra de frau. *Matute*. *Merces fraudulententer insectæ*.

MATUTER, A. m. y f. Lo qui entra ó ven géneros de frau. *Matutero*. *Prohibitatum mercium inductor vel venditor*.

MATUTXÍ. m. ant. Qui va disfrassat ridículament. *Matachin*. *Salvatorius mimus*.

MATXACA. m. met. Enfadós, importú. *Machaca*, *machacon*, *mazacote*, *mazo*, *postema*, *quebrantahuesos*. *Plumbeus*.

MATXACAR. v. a. met. Importunar ab la repeticó de una cosa. *Machacar*, *machucar*, *porrear*, *quebrantar*, *reventar*. *Molesto*, as.

MATXACAT, DA. p. p. *Machacado*. *Molestatus*.

MATXADA. f. Paraula ó acció nécia. *Borricada*, *machada*, *patochada*. *Stultitia*, æ.

MATXET. m. d. *Machuelo*. *Pusillus*.

MATXETE. m. Ganivet gros, ménos que la espasa, y major que la daga y punyal. *Machete*. *Culter grandior*.

MATXINA. f. En los arsenals y ports máquina que serveix pera posar y tráurer los arbres en las embarcacions, y també pera carregar y descarregar pesos grossos. *Machina*. *Machina ad malos navibus aptandos*. || ant. *MÁQUINA*.

MATXO. m. Animal produhit de ase ab enguá al contrari. *Macho*, *mulo*. *Mulus*, *imus*, i. || adj. met. Neci, tonto. *Bruto*, *macho*, *bestia*, *majadero*, *tontazo*. *Bardus*, *fatuus*.

MATXO DE PAS. Lo qui está destinat á caminar portant algú á caball. *Macho ó mulo de paso*. *Mulus gradarius*.

NO SE SAB DE QUI SÓN LOS MATXOS FINS QUE 'L TRAIGINER ES MORT. ref. EN LO CUL DEL SACH, etc.

NO SIGUESMATXO. fr. ter. *No seas necio*. *Nestultum*.

MATXOCANT. m. Arrel blanca de Nova Espanya que s' usa com á purgant. *Mechoacan*. *Cathartica radix mechoacanna*.

MATXUCADA. f. L' acte y efecte de matxucar. *Ajamiento*. *Contrectatio*, nis.

MATXUCADURA. f. Contusió. *Machucadura*, *machucamiento*. *Contusio*, nis.

MATXUCAMENT. m. MATXUCADA.

MATXUCAR. v. a. Macar, magullar. *Machucar.* Contundo, is. || Desllustar, rebregar entre mans ó de altra manera alguna pessa de roba ó cosa semblant, fent que deixi de sér llisa y ben aparellada. *Ajar, deslucir, apañuscar.* Attrecto, as.

MATXUCAT, DA. p. p. *Machucado.* Contusus. || S' aplica á la pessa de roba que rebregada ó apretada ab las mans ha deixat de sér llisa y ben aparellada. *Ajado, apañuscado, lacio.* Attrectatus.

MATZEM. m. ant. MAGATZEM.

MATZINAS. f. pl. Qualsevol substància ó matèria que presa en poquíssima quantitat trastorna tant la màquina animal que quasi sempre produheix efectes mortals. *Veneno, tòsigo, yerbas.* Venenum, i. || met. Lo que es gravement perjudicial al cos ó á la ànima. *Veneno.* Venenum, i.

DONAR MATZINAS. fr. ENMATZINAR.

POCAS MATZINAS NO MATAN. ref. Denota que las cosas danyosas en poca quantitat no solen danyar. S' usa també en sentit moral. *Poco veneno no mata.* Parvum veneni non nocet.

MATZÓ. f. ant. FACTORIA.

MAULA. f. Engany. *Maula.* Fraus, dis. || Artifici ab que's vól enganyar á algú. *Cancamusa, maula, carlanca.* Dolus, i. || Fingiment de algun mal ó impediment pera no treballar. *Zanguango.* Morbi simulatio. || Artifici ó trampa pera traurer á algú lo que no està obligat á donar. *Socaliña.* Subdola exactio. || L' astut, enganyós, artificios. *Galopin, zanguango, culebron, carlancon.* Callidus. || Trampós, malpagador. *Tramposo, maula, maule-ro.* Inficiator, is, infidus debitor.

BONA MAULA. loc. Se diu de la persona astuta y taymada. *Buena maula.* Callidus.

CONÉIXER Ó ENTÈNDRE LA MAULA. fr. Conéixer las segonas intencions. *Entender la musa, la cancamusa.* Alicujus astus callere.

MAULAR. v. n. MIOLAR.

MAURADA. f. La acció y efecte de maurar. *Soba, sobado, sobajadura, sobajamiento.* Attrectatio, nis.

MAURADOR. m. Lo taulell ahont amassan la pasta 'ls fideuhers. *Tablero.* Tabulatum, i.

MAURAR. v. a. Amassar la pasta en lo maurador ab una barra clavada ab frontissas, sobre la qual va assentat qui maura. *Bregar.* Massam subigere. || Apretar entre 'ls dits alguna cosa pera ablanirla ó desferla. *Estrujar.* Premo, is. || Oprimir alguna cosa repetidament y ab violència pera posarla blana ó suau. *Sobar.* Macero, as. || Pastar, amassar. *Heñir, sobar, sobajar.* Massam subigere.

MAURICI. n. p. de h. *Mauricio.* Mauricius, ii.

MAURINA Y MAURITANO, A. adj. Lo que es de ó pertany á Mauritània, regió de Àfrica. *Mauritano.* Maurus.

MAUSEOL Y MAUSOLEU. m. Monument, sepulcre magnífich. *Mausoleo, mauseolo.* Heroum, i.

MAXÍM, A. adj. sup. Lo més gran en sa espècie. *Sumo, máximo.* Maximus.

MÁXIMA. f. Regla, principi, axioma. *Máxima.* Axioma, tis. || Apotegma, sentència, ditxo gracios. *Máxima.* Sententia, æ. || mús. La nota ó punt de més valor y que val dos longas. *Máxima.* Maxima nota. || Intenció, designe, principi adoptat de obrar. *Máxima.* Consilium, ii, propositum, i.

MÁXIMAMENT Y MÁXIME. adv. m. Principalment, en primer lloch. *Máximamente, máximo.* Maximè.

MÁXIMO, A. adj. MÁXIM.

MAXINA. f. fam. Dent en las criaturas. *Diente.* Dens, tis.

MAXON. m. ant. MUJOL.

MAY. adv. t. En ningun temps. *Nunca.* Numquam. || Alguna vegada. *Alguna vez.* Aliquandò. || m. MALL.

MAY PER MAY. m. adv. Se li anyadeix la veu per MAY, pera donar més eficàcia y energia á la negació. *Jamás, nunca, en ningún tiempo, jamás por jamás.* Nunquam omninò.

MAY QUE. loc. Equival á baldament que no; com: MAY QUE hagués vingut. *Ojalá jamás; ojalá que no.* Utinan non. || interj. que serveix pera manifestar la indiferència ab que's mira alguna cosa. *Mas que no.* Vel, etiam si. || SI PER CAS.

CASI MAY. m. adv. Molt rara vegada. *Cási nunca, por maravilla.* Rarò.

NI MAY QUE. exp. Equival á tant se me'n dona. *Mas que no.* O nunquam; vel non.

SI MAY PER MAY. loc. condicional. *Si alguna vez; si en algun tiempo, ú ocupacion; si diese la casualidad.* Si aliquandò.

MAYE. m. ant. BLAT DE MORO.

MAYMÉS. adv. t. MAY PER MAY.

MAYMIA. f. ant. *Mi señora, mis amores.* Delicium meum, deliciæ meæ.

MAYMÓ, NA. adj. Catxassut. *Pachon, pelma-zo, posma.* Lentus morosus.

MAYMONDÍ DE OR. Moneda que valia dos rals castellans y dos diners valencians de són temps. *Maimondí.* Moneta sic dicta.

MAYNADA. f. ESTOL, VOL, RAMADA. || FAMÍLIA. || Companyia de gent de armas que servia baix lo mando del rey, richome ó caballer principal. *Compañia, meznada, mesnada.* Militum cohors.

MAYNELL. m. Las divisions del escudeller ó armaris pera posar plats, gots, etc. *Anaquel, anden, vasar.* Pluteum, ei. || PRESTATGE.

MAYOL. m. MALLOL.

MAYSÓ. m. ant. CASA, ALBERCH, MANSIÓ. || ant. GASA DE COMERS, FACTORIA.

MAZELL. m. ant. MASELL.

MAZMORRA. f. MASMORRA.

ME.

ME. Cas irregular del pronom jo. *Me.* Me vel mihi.

MEALA Ó MEALLA. f. Moneda antiga de Castella que valia una malla. *Meaja*. Mina, æ.

MECA. m. Mesquita dels moros. *Meca*. *Mecha*, æ.

MECANERIA. f. Escassesa, cicateria, avarícia. *Mezquindad*. Sordida parcimonia. || Misèria, pobresa, cosa poca. *Mezquindad*. Miseria, æ.

MECÁNICA. f. Part de las matemàtiques mixtas que tracta del moviment. *Mecánica*, *maquinaria*. *Mechanica*, æ. || Cosa despreciable, ruïna. *Mecànica*. Parvi, nihili, despicabilis res. || Acció indecorosa, vil. *Mecánica*. Sordida actio. || La policia interior y 'l maneig per menut dels interessos y efectes dels soldats. *Mecánica*. Indecorum factum.

MECÁNICAMENT. adv. m. Pràcticament. *Mecanicamente*. Sordidè.

MECÁNICH, CA. adj. Lo que s'executa ab las mans. *Mecánico*. *Mechanicus*. || Escàs, cicatero. *Mezquino*, *menquado*, *transido*, *agarrado*. Sordidus. || Pertanyent als oficis y obras menestrals. *Mecánico*. *Mechanicus*. || Baix, indecorós, despreciable. *Mecánico*. Abjectus. || adj. Lo que té relació ab la mecànica. S'aplica particularment aquest epíteto als cossos irritants que no obran químicament així 'ls instruments punxants, etc., són irritants mecànics. *Mecánico*. *Mechanicus*.

MECANISME. m. Estructura, artifici. *Mecanismo*. *Structura*, æ.

MECENAS. m. met. Subjecte poderós protector dels literats. *Mecenas*. *Mæcenas*, atis.

MECONI. m. CARBONADA. || Such de cascall. *Meconio*. *Meconium*, ii.

MEDALLA. f. Pessa de metall ab alguna figura, símbol ó emblema. *Medalla*. *Numisma*, atis. || Pessa rodona de marmol, metall ó fusta que té grabada alguna figura de mitj relleu. *Medalla*. *Anaglytum*, i. || Lo trosset de metall que té la imatge de Maria santíssima, de algun sant, ó de algun misteri de la religió. *Medalla*. *Sacrum numisma*.

MEDALLA GRAN. La que té grabada alguna imatge, y sólen portarla per adorno en lo pit las pagesas. *Patena*. *Monilis* genus.

MEDALLÓ. m. aum. *Medallon*. *Anaglypha*, æ.

MEDI. m. Arbitre, modo. *Recurso*, *medio*, *arbitrio*, *vado*, *derrotero*. *Arbitrium*, ii. || Diligències que's practican pera lograr algun fi. *Traza*, *medio*. Via, æ. || Lo camí ó método que s'adopta en algun negoci ó dependència. *Expediente*, *medio*. *Modus*, i. || Obra, virtut ó poder. *Obra*, *medio*. *Opus*, eris. || Alló de que algú's val pera lograr alguna cosa. *Resorte*. *Ratio*, nis. || Conducto pel qual una cosa's comunica ab altra. *Órgano*. *Ductus*, us. || Auxili. *Medio*. *Instrumentum*, i. || La part que dista igualment dels extrems. *Medio*. *Medium*, ii. || Moderació entre 'ls extrems. *Medio*. *Modus* i. || Terme ab que s'uncixen ó comparan los dos extrems delsilogisme. *Medio*. *Medium*, ii. || pl. *HAVERS*. || m. Nom que's dóna á tot cos sòlit, líquit ó flúit elàstich, en l'interior del qual poden penetrar altres

substàncies, y móurerse ab més ó ménos llibertat; així 'l vidre, la aygua y l'ayre són uns *MEDIS*. *Medio*. *Medium*, ii.

MEDI TERME. Aquell arbitre prudent y proporcional que se segueix pera resódrer algun dubte ó compóndrer alguna desavenència. *Medio término*, *término medio*. *Modus*, i, *ratio*, nis.

FALTA DE MEDIS. fr. Pobresa. *Falta*, *cortedad de medios*. Egestas, atis.

FALTAT DE MEDIS. Pobre. *Atrasado*, *corto de medios*. Egenus, inops.

PÉNDRE LO MEDI Ó 'LS MEDIS. fr. Resódrer-se ó aprofitarse y practicar lo convenient pera lograr alguna cosa. *Tomar el medio ó los medios*. *Viam*, *modum eligere*.

PER MEDI DE ALTRE. m. adv. Haventhi alguna cosa entre mitj. *Por medio de otro*, *mediatamente*. *Mediatè*.

POSAR LOS MEDIS. fr. Adoptar y practicar lo que's judica convenient pera lograr alguna cosa. *Poser los medios*. *Facere quod oportet*.

MEDÍ. n. p. de h. *Medin*. *Medinus*, i.

MEDIÁ, NA. adj. Lo quet'é'l mitj entre dos cosas. *Mediano*. *Medius*. || Moderat. *Mediano*. *Modicus*.

MEDIACIÓ. f. Interposició, reconciliació, empenyo. *Mediacion*. *Interpositio*, nis. || INTERCESSIÓ.

MEDIADOR, A. m. y f. *MEDIANER*.

MEDIANAMENT. adv. m. Tal qual. *Medianamente*. *Mediocriter*.

MEDIANER, A. m. y f. Intercessor. *Medianero*, *mediador*, *abogado*. *Deprecator*, is.

MEDIANIA. f. Templansa, moderació. *Mediana*, *medianidad*. *Mediocritas*, atis. || Estat regular delànimo, de la condició y fortuna. *Medianía*, *mediocridad*. *Modestia*, æ, *mediocritas*, atis.

MEDIANT. adv. Respecte, en atenció á. *Mediante*, *respeto*, *en atencion á: en vista*, *por razon de*. *Gratià*, operà. || p. a. Ajudant. *Mediante*. *Auspice*; *annuente aliquo*.

MEDIAR. v. n. Estar una cosa entre altrás. *Mediar*. *Interjaceo*, es. || Intercedir, interposarse. *Interponerse*, *mediar*, *intervenir*, *terciar*, *promediar*. *Intervenio*, is. || Arribar á la meytat de alguna cosa verdadera ó figuradament. *Mediar*. *Medium attingere*.

MEDIAT, A. adj. Cosa unida á altra per algun intermedi, com l'avi y nèt per medi del pare de aquest, lo subjecte y predicat per medi del verb. *Mediato*. *Mediatus*.

MEDIATAMENT. adv. ll. y t. Ab mediació ó intermedi, per medi de altre. *Mediatamente*. *Mediatè*.

MEDIATOR. m. Joch semblant al del home que's juga comunment entre sí. *Mediator*. *Chartarum ludus sic dictus*.

MEDICAMENT. m. Qualsevol remey extern ó intern que s'aplica al malalt pera ferli recobrar la salut. *Medicina*, *medicamento*, *remedio*, *fármaco*. *Medela*, æ.

MEDICAR. v. a. MEDICINAR.

MEDICAT, DA. p. p. *Medicado*. Medicatus.

MÉDICH. CA. adj. Lo que pertany á la medicina. *Médico*. Medicus.

MEDICINA. f. La ciència de curar las malalties de las personas. *Medicina*. Medina, æ. || MEDICAMENT.

MEDICINABLE. adj. Curable, lo que es capàs de medicina. *Medicinable*, *medicable*. Sanabilis.

MEDICINAL. adj. Lo que té virtut de curar. *Medicinal*. Medicinalis.

MEDICINAR. v. a. Curar, aplicar medicinas. *Medicinar*, *medicar*. Medico, as.

MEDICINAT, DA. p. p. *Medicinado*, *medicado*. Medicatus.

MEDICIÓ. f. Mida, la acció de amidar. *Medicion*. Mensio, nis.

MEDIMNA. f. Mesura grega pera líquits y cosas secas. *Medimno*. Medimnus, i.

MEDIOCRAMENT. adv. m. MEDIANAMENT.

MEDIOCRE. adj. MEDÍ.

MEDIOCRITAT. f. MEDIANIA.

MEDIR. v. a. AMIDAR.

MEDITABUNDO, A. adj. Pensatiu. *Cogitabundo*, *meditabundo*. Cogitabundus, meditabundus.

MEDITACIÓ. f. Atenció, diligència, estudi. *Meditacion*. Cura, æ. || Reflexió, consideració. *Contemplacion*, *meditacion*. Contemplatio, nis. || Escrit sobre la consideració de algun misteri ó punt moral. *Meditacion*. Meditatio, nis.

MEDITAR. v. a. Pensar, considerar, reflexionar. *Meditar*. Meditor, aris. || Contemplar algun misteri, fer oració. *Meditar*. Divina contemplari. || met. ESPECULAR.

MEDITAT, DA. p. p. *Meditado*. Meditatus.

MEDITATIU, VA. adj. MEDITABUNDO. || Dit dels verbs que explican, no l'acte, sinó 'l desitj. *Meditativo*. Meditativus.

MEDITERRÀNEO, A. adj. Lo que está entre dos terras. *Mediterráneo*. Mediterraneus.

MEDO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á la Mèdia regió del Assia. *Medo*. Medus.

MEDRA. f. Progrés. *Progreso*, *medra*, *aumento*, *mejora*, *adelantamiento*. Incrementum, i.

MEDRAR. v. n. Progressar, créixer, augmentar. *Medrar*. Cresco, is. || met. Millorar de fortuna. *Medrar*, *mejorar*. Melioro, as.

MEDRAT, DA. p. p. *Medrado*. Melioratus, auctus.

MEDRÓS, A. adj. Poruch. *Medroso*. Meticulosus.

MEGADUCAT. m. Lo títol de megaduch abus dels distinctius de verga, capell, senyera y sagell propis. *Megaducado*, *generalato*. Suprema militiæ prefectura.

MEGADUCH. m. Princep senyor de tots los soldats del imperi grech y de tota la marina. *Generalissimo de mar y tierra*, *megaduque*. Supremus militiæ dux.

MEILLORAR. v. a. ant. MILLORAR.

MEJICÁ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Méjico, imperi de la América septentrional. *Mejicano*. Mexicanus.

MEL. f. Licor espès, groch, dòls, que forman las abellas de la substància de las flors. *Miel*. Mel, is. || met. Qualsevol cosa molt dòlsa. *Miel*. Mel, is. || En los ingenis de sucre es aquella substància que cau de las canyas al temps de móldrerlas. *Miel*, *miel nueva*, *miel de cañas*. Sacchari mel.

MEL ROSSAT. Aixarop de mel y such de rosa. *Miel rosada*, *rodomele*. Mel rosaceum.

MEL SILVESTRE. En las Indias es una mel que fan unas vespas negras del tamany de las moscas, y surt molt fosca. *Miel silvestre*. Ericeum, ei.

MEL VERGE. La primera que treballa cada aixam ó la que naturalment flubeix de las brescas. *Miel virgen*. Primum cujuslibet examinis mel.

DÒLS COM UNA MEL. loc. ab que's pondera la dolçura de alguna cosa. *Es un almibar*. Melle dulcior.

ES MEL Y MATÓ. exp. Denota la excelència de alguna cosa particularment de menjar, que sent de sí bona, se li afegeix altra que la millora. *Eso es miel sobre hojuelas*. Deliciis scitamenta superaddere.

FÉR MEL. fr. Se diu de las abellas quant la trauhen de las flors y la depositan en las casetas de la cera. *Melificar*. Mellifico, as.

NO ES LA MEL PERA LA BOCA DEL ASE. ref. Repren als que escullen lo més dolent entre lo que se 'ls presenta, despreciant lo millor. *No es ó no se hizo la miel para la boca del asno*. Asinus ad liram.

POSAR LA MEL EN LA BOCA Y NO DEIXARLA MENJAR. ref. Contra aquells que posan á la vista 'l premi, y en arribant la ocasió no 'l donan. *Metiote en la huerta, y no te dió de la fruta de ella*, Præmium obligat quin præstet.

MELACOTÓ. m. Préssech de superior qualitat. *Melocoton*. Chrysomelum, i. || y

MELACOTONER. m. L'arbre que fá melacotons. *Melocoton*. Coggygria, æ.

MELANCOLIA. f. Un dels humors del cos que fá pérdrer lo seny. *Melancolia*, *atrabilis*, *bilis negra*. Melancholia, æ. || Tristesca causada pel humor melancólich. *Melancolia*. Mæror, is.

MELANCÓLICAMENT. adv. m. Tristament. *Melancólicamente*. Tristem in modum.

MELANCÓLICH, CA. adj. Pertanyent á la melancolia. *Melancólico*. Melancholicus. || Trist. *Melancólico*. Melancholicus.

MELANCOLISAR. v. a. Entristir. També s'usa com recíproch. *Melancolizar*. Aliquem mærore afficere.

MELANCOLISAT, DA. p. p. *Melancolizado*. Tristitia affectus.

MELASSA. f. Lo solatge de la mel. *Melaza*, *melojia*. Mellis feces. || La segona mel que 's trau de la canya dòlsa. *Remiel*. Secundum ex mellita canna

extractum mel. || Lo solatge del sucre després de la segona fàbrica. *Melote*. Sacchari faex. || Beguda fermentada del such de las canyas de sucre, de gust entre dols y agre, molt sabrós; emborratxa prenentre ab excés. *Guarapo*. Dulcacida potio.

MELAT, DA. adj. De color de mel. *Melado*. Mellinus.

MELCIÓ. n. p. de h. *Melchor*. Melchior, is.

MELER. m. Qui tracta ab mel. *Melero*. Mellarius, ii. || Lo lloch de guardar la mel. *Melero*. Mellarium, ii.

MELET. Peix. LLAMPUGA.

MELGA. f. y

MELGÓ. m. Planta que té la arrel llarga y gruixuda, 'ls brots de dos peus de alt, rodons, drets, bastant grossos, consistents, robustos, ramosos particularment en los cims; ab molts fullas posadas de tres en tres com lo trebol, que tenen las voras com una serreta; las flors de color de viola purpúrea sostingudas per cális dentats. Lo fruyt es una tavella torta en forma espiral que conté grans en figura de ronyó, grochs, de una línia de llarch. Es temperant, diurética: serveix de nudriment á las bèstias y aumenta la llet á las vacas. *Melga*. *Medicago sativa*.

MELICH. m. LLOMBRIGOL.

LLIGAR LO MELICH. fr. que ademés del sentit recte, metafóricament se diu de la persona que té guanyada á altra la voluntat. *Haberle cortado el ombligo*. *Graticum alterius sibi conciliare*.

MELICOTÓ. ter. MELACOTÓ.

MELILOT. m. TRÉBOL.

MELINDRET. m. d. MELINDRO. 2.

MELINDRO. m. Besenyt molt fi. *Bizcocho*, *melindre*. *Dulciarius panis*. || Delicadesa, afeminació. *Melindre*. *Delicatum fastidium*.

FÉR MELINDROS. fr. FÉR LO MELINDRÓS.

MELINDRÓS, A. adj. Persona molt delicada. *Dengoso*, *melindroso*, *denguero*, *melindrero*. *Delicatus*.

FÉR LO MELINDRÓS. fr. Afectar delicadesa. *Melindrear*, *melindrizar*, *hacer melindres*. *Delicatè fastidire*.

MELIORAR. v. a. ant. MILLORAR.

MÉLIS. m. TEA.

MELLA. (FÉR) fr. FÉR impressió. *Hacer mella*. *Commovere*.

MEL-LÍFLUO, A. adj. Lo que té ó participa de las propietats de la mel. *Melifluo*, *melificado*. *Mellifluus*. || met. Dòls, suau en lo tracte ó explicació. *Melifluo*, *meloso*, *melodioso*. *Mellifluus*.

MELLORAR. v. a. ant. MILLORAR.

MELLORASÓ. f. ant. MILLORA, MEDRA.

MELMELADA. f. Conserva de codony. *Mermelada*. *Cydoniacum*, i.

MELÓ. m. Lo fruyt de la melonera. Es gros, més ó ménos ovalat, té la escorxa llisa ó rallada, y 'l color vert ó blanch ó clapat de tots dos. Té la carn dolsa, tova, aygualida, de color vert ó blanch

ó bermell. Las llavors que conté són petites, planas, ovaladas y blancas. *Melon*. Pepo, melo, nis.

MELÓ DE MORO. ter. CÍNDRIA.

LO MELÓ Y CASAMENT HAN DE SÉR ACERTAMENT. ref. Denota quo es molt contingent la bondat en ditas cosas, ó bè que no's poden conèixer fins haver-se experimentat. *El melon y el casamiento ha de ser acertamiento; el melon y la muger malos son de conocer*. *Sponsa, pepoque bonus fausta sunt muneris sortis*.

MELODIA. f. Suavitat que resulta de la armonia. *Melodia*. Melus, melos, i. || Dolsura, suavitat en lo parlar. *Melodia*. Melus, melos. || f. mús. La part que tracta del temps relativament al cant, y de la elecció y número dels sons ab que en cada composició s' han de formar las clàusulas musicals. *Melodia*. *Melodia*, æ.

MELODIÓS, A. adj. MEL-LÍFLUO.

MELODRAMA. f. Diálogo en música. *Melodrama*. *Melodrama*, atis.

MELONAR. m. Lloch plantat de melons. *Melonar*. *Melopeponum area*.

MELONER. m. y

MELONERA. f. Planta que fá molt pocas arrels y molts brots rastrers, que s' extenen á divuyt ó vint pams de distància. Sas fullas són rodones, y están partidas á trossos rodonenchs. Las flors són grogas. Se créu indígena de Pérsia. *Melon*. Pepo, melo, nis.

MELONET. m. d. *Melonete*, *meloncillo*, ito. *Parvus pepo*.

MELÓS, A. adj. Suau, dols, s' aplica al discurs y modo de dir. *Meloso*. *Dulcis*. || MEL-LÍFLUO.

MELOSITAT. f. Dulsura, suavitat. *Melosidad*, *melodia*. *Dulcedo*, inis.

MELSA. f. Part del cos del animal situada en l' hipocòndrich esquerre entre 'l diafragma, las costellas falsas y ventrell. *Bazo*, y *pajarilla* la del tocino y altres animals. *Splen*, *lien*, is. || Ampolla plana. *Limeta*. *Laguncula*, æ.

MELSERA. f. Herba medicinal, té las fullas llargas, dentadas, ab las llavors en lo revés contingudas en una espècie de grans. *Lengua de cervo*, *cerval* ó *cervina*. *Cervina lingua*.

MEMBRANA. f. Pell prima ó túnica á modo de pergami. *Membrana*. *Membrana*, æ. || anat. Tela ó túnica de fibras flexibles. *Membrana*. *Membrana*, æ.

MEMBRANA PITUITÀRIA. anat. Lo tel que cubre la part interior del nas, y en la que's produeix lo sentit del olfato y separa de allí 'ls mochs. *Membrana pituitaria*. *Membrana pituitaria*.

MEMBRANÓS, A. adj. Cubert de membranes. *Membranoso*. *Membraneus*.

MEMBRANSA. f. ant. RECORT, MEMÓRIA, MENCIÓ.

MEMBRANT. loc. ant. Recórdaten, pènsahi. *Ten presente*, *acuérdate*. *Memento*.

MEMBRAR. v. a. ant. Anomenar, fér menció. *Mencionar*, *mentar*, *membrar*. *Memini*.

MEMBRARSE. v. r. ant. RECORDARSE.

MEMBRE. m. Cada part del cos del animal que serveix pera algun us. *Miembro.* Membrum, i. || Cada part que concorre á la composició de algun cos moral, col·legi, ciutat, etc. *Miembro.* Membrum, i. || ret. La part essencial de un període. *Miembro.* Membrum, i. || arq. Cada part principal del edifici ó de un orde de arquitectura. *Miembro.* Membrum, i. || La part del animal que serveix pera la generació. *Verga.* Genitale membrum. || COLON. || La part del home que serveix pera la generació. *Pudendo, pene, miembro viril.* Veretrum, i.

MEMBRE DE IGUALACIÓ. alg. Cada una de las quantitats que están en una y altra part del coteig. *Miembro de igualacion.* Membrum æquationis.

MEMBRE PODRIT. met. Subjecte dolent y perjudicial á la societat. *Miembro podrido.* Putridum membrum.

MEMBRE VIRIL. Lo de la generació. *Miembro viril ó de la generacion, y pene* anat. Natura, æ.

MEMBRES PRINCIPALS. Los del cos que són absolutament necessaris pera viurer, com: lo cos, lo cap, etc. *Miembros principales.* Præcipua membra.

MEMBRET. m. La ralleta que s'ól posarse al marge dels oficis expressant lo nom de qui l'envia ó de la persona á qui's dirigeix. *Membrete.* Missile scriptum.

MEMBRILLER. m. ant. CODONYER.

MEMBRILLO. m. ant. CODONY.

MEMBRUT, DA. adj. Qui té grans membres. *Bobusto, membrudo, fornido.* Artuosus.

MEMENTOS. m. pl. La part del cànón de la missa en que s'ofereix lo sacrifici per vius y morts. *Mementos.* Memento; pro vivis et defunctis missæ oblatio.

FÉR SOS MEMENTOS. fr. met. Discórrer ab particular atenció. *Hacer sus mementos.* Meditari.

MEMNÓNIDAS. f. pl. mit. Aucells que fingian fills de las cendras de Memnon, y que tots los anys anavan de Etiopia á Troya, estavan dos dias girats envers lo sepulcre, al tercer dia 's maltractavan molt y 's ferian; y de cinch en cinch anys volta- van lo palácio de Etiopia. *Memonia, memnónidas.* Memnonides, um.

MEMORABLE. adj. Digne de memòria. *Memorable, memorando.* Memorandus.

MEMORÁNDUM. m. Nota diplomática que conté la exposició sumària del estat de una qüestió ó la justificació de la conducta observada per un govern ó dels actes que n'han estat la conseqüència. *Memorandum.* Memorandum.

MEMÓRIA. f. Una de las tres potències del ànima, que conserva y recorda lo passat. *Memoria.* Memoria, æ. || Fama, glòria, aplauso. *Memoria.* Fama, æ. || Monument pera la posteritat. *Memoria, monumento.* Monumentum, i. || Obra pia ó aniversari que funda algú pera conservar s'ón recort. *Memoria.* Anniversarium, ii. || DISERTACIÓ. || Relació ó apuntacions de alguns fets particulars que s'és-

criuhen pera il·lustrar la història. *Memoria.* Nota, æ. || Testimoni, prenda de amistat. *Memoria.* Testimonium, ii. || Escrit simple que fá part de un testament. *Memoria.* Simplex testamenti additio. || Alguns retòrics la fan part de la retòrica, y són las reglas pera ajudar la memòria. *Memoria.* Memoria, æ. || pl. Los recados de cortesia que s'envian als ausents. *Memorias.* Salutis missio.

MEMÓRIA DE GALL. Qui'n té poca. *Memoria de gallo ó de grillo.* Memoria fragilis.

MEMÓRIA LOCAL Ó ARTIFICIAL. Facilitat artificiosa en recordarse de las imatges impreses en la memòria ó representadas en lo paper. *Memoria local ó artificial.* Artificialis, localis memoria.

ANÀRSEN Ó FUGIR ALGUNA COSA DE LA MEMÓRIA. fr. Olvidarse de ella. *Borrar, borrar,se, huirse, irse, caerse alguna cosa de la memoria.* É memoria ex-cidere.

BORRAR DE LA MEMÓRIA. fr. Olvidar alguna cosa enterament. *Cancelar, borrar de la memoria.* Oblivione delere.

CONSERVAR LA MEMÓRIA DE ALGUNA COSA. fr. Recordarse de ella. *Conservar la memoria de alguna cosa.* In memoria habere, memoria tenere.

CULTIVAR LA MEMÓRIA. fr. Exercitar dita potència. *Cultivar la memoria.* Memoriam excolere.

DE MEMÓRIA. m. adv. Ab l' us, exercici de ella, com: apéndrer DE MEMÓRIA. *De memoria.* Memoriter. || met. Boca per amunt: s'usa ab los verbs dormir, ESTAR, CAURE. *De memoria; boca arriba.* Supino, resupino ore.

DE RECOLENDA MEMÓRIA. m. adv. De recort etern. *De honrosa, de eterna, de feliz memoria.* De recolenda memoria.

DONAR DE MEMÓRIA. fr. DECORAR. 2. 3.

DIR DE MEMÓRIA. fr. RECITAR.

EIXIRSE DE LA MEMÓRIA. fr. Olvidarse de alló en que's devia pensar. *Pasarse.* É memoria abire. || ANÀRSEN DE LA MEMÓRIA.

FÉR MEMÓRIA. fr. FÉR recordar. *Hacer memoria, traer á la memoria.* Memoriam excitare. || Recordarse. *Hacer memoria, traer á la memoria, memorar.* Recordari. || Recordarse de algun ausent parlant de ell. *Hacer memoria.* Memoriam excitare vel suscitare. || Procurarse recordar de alguna cosa. *Traer á la memoria, recordarse, memorar.* Recordari. || Contar alguna cosa recordantla. *Conmemorar.* Commemoro, as.

FÉR VENIR Á LA MEMÓRIA. fr. FÉR MEMÓRIA. 1.

FLACH DE MEMÓRIA. 'L qui s'olvida fàcilment de las cosas. *Flaco de memoria.* Memoria labilis.

PÉRRER LA MEMÓRIA. fr. No recordarse. *Perder la memoria ó los memoriales.* Memoriam, ex animo admittere.

TENIR EN MEMÓRIA. fr. Tenir present á algú pera protegirlo. *Tener en memoria.* Memorem esse.

QUI VÓL MENTIR, GRAN MEMÓRIA HA DE TENIR. ref. L' HOME QUE VÓL MENTIR, ETC.

RECÓRRER LA MEMÓRIA. fr. FÉR reflexió pera re-

cordarse de lo que passá. *Recorrer la memoria.* Memoria aliquid repetere.

REFRESCAR LA MEMORIA. fr. Fér present lo que causa sentiment. *Refrescar, renovar la llaga.* Memoriam reficere.

RENOVAR LA MEMORIA. fr. Fér recort de las espécies ja passadas. *Renovar la memoria.* In memoriam revocare.

SÉR DE MÔLTA Ó DE GRAN MEMORIA. fr. Tenir facilitat en recordarse de las cosas. *Ser memorioso, un memorion.* Memoria vigere.

TENIR MEMORIA. fr. Recordarse. *Tener memoria.* Memoria frui.

MEMORIAL. m. Escrit en que's demana algun favor expressant los mérits ó rahó en que's funda. *Memorial.* Supplex libellus. || MEMORIA, MONUMENT. || Llista, llibre en que s' apunta alguna cosa. *Memorial.* Commentarius, ii.

MEMORIAL AJUSTAT. fr. Apuntació de tot lo fét de un plet ó causa. *Memorial ajustado.* Litis summa.

PRESENTAR UN MEMORIAL. fr. Entregarlo á qui l' ha de decretar. *Presentar un memorial.* Supplicem libellum porrigere.

RESPÓNDRE AL MEMORIAL. fr. Decretarlo. *Responder, decretar un memorial.* Libellum supplicem notare, subnotare.

MEMORIALISTA. m. Qui per ofici s' ocupa en fér memorials. *Memorialista.* Supplicium libellorum scriptor.

MEMORIASSA. f. aum. *Memorion.* Valida, firma memoria.

MENA. f. La veta del mineral y 'l mateix mineral. *Mena, vena.* Metalli vena. || La capa dels metalls en l' interior de la terra. *Vena, mena, veta.* Vena, æ. || Sort, classe, especie. *Casta, clase, especie, raza, ralea, calaña.* Species, ei. || TRISTESA.

MENA DE PLOM. Lo plom tal com ix de la mina y fét polvos de que usan los gerrers pera embarnissar la terrissa. *Alcohol, cohol.* Galena, æ.

LA MENA SE'N PERDA. loc. imprecatoriá ab que's desitja que alguna cosa s' acabe enterament. *Ya se perdiese la raza.* Utinam nihil superesset.

MALA MENA. loc. S' aplica al home pervers y de mal geni. *Avieso, malo.* Perversus.

MENAR. v. a. Conduhir, guiar. *Guiar, llevar, conducir.* Duco, conduco, is. || Cuydar las terras, etc. *Manejar, llevar, cuidar.* Curo, as. || Portar lo camí á algun paratge. *Llevar, guiar.* Duco, is. || ant. REMENAR. || Fér donar voltas á la roda pera filar corda. *Menar.* Convolvo, is. || ENVIAR.

MENAR Á EXECUCIÓ. fr. Posar en execució. *Poner por obra.* Fungor, eris.

MENAR Á MORT É Á PERDIGIÓ. loc. ant. *Sembrar la muerte y el esterminio.* Mor teque ruina spargere.

MENAR ALGUNA CAUSA. fr. for. ant. PORTAR UNA CAUSA.

MENAR AYGUA. fr. ant. Conduhirla per alguna canal ó conducto. *Conducir el agua.* Aquam ducere.

MENAR LO COMPÁS. fr. PORTAR LO COMPÁS.

MENAR PEL BONSAL, BRIDA, etc. fr. *Llevar del cabestro, del diestro, de las riendas.* Capistro ducere.

MENAR RESPECTE, POR, etc. Obehir, témer á algú. *Tener respeto, miedo, etc.* Vereor, eris, metuo, is.

MENARSE. v. r. p. u. Manejarse alguna part del cos. *Bullir, menearse.* Moveri. || ant. Seguir una causa ó plet. *Seguirse, actuarse.* Causam agi. || Portársen. *Llevarse, llevarse consigo.* Secum ferre, ducere.

MENASSA. f. etc. AMENASSA.

MENCIÓ. f. Recort, memória. *Conmemoracion, mencion.* Mentio, nis.

FÉR MENCIÓ. fr. Anomenar alguna persona ó cosa, recordarla contantla ó parlantne verbalment ó per escrit. *Hacer mencion, mentar.* Memoro, as.

MENCIONAR. v. a. Referir, anomenar, contar alguna cosa. *Mencionar, hacer mencion.* Alicujus vel de aliquo mentionem facere.

MENCIONAT, DA. p. p. Mencionado. Commemoratus, memoratus.

MENDICAMENT. m. ant. MENDICITAT.

MENDICANT. adj. Pobre que capta. *Mendigo, mendigante.* Mendicus. || Orde religiós que per són institut demana caritat, y 'ls que gosan de sas immunitats, y també l' individu de ells. *Mendicante.* Mendicantium religiosus ordo. || Qui demana ab freqüencia ó importunitat. *Pedigüeño, pedidor, pedigon.* Efflagitator, is. || Captant. *Mendigando, con mendiguez.* Mendicè, mendicitus.

MENDICAR. v. a. Captar, demanar caritat de porta en porta. *Pordiosear, mendigar.* Mendico, as.

MÈS VAL MENDICAR, QUE EN LA FORÇA GAMBEJAR. ref. Denota que mès val passar la vida ab pobresa, que no véurerse en un afront. *Mas vale pedir y mendigar, que en la horca pernear.* Præstat paupertas quam lignum ire sub atrum.

MENDICITAT. f. Pobresa que obliga á demanar caritat. *Mendiguez, mendicidad, miseria.* Mendicitas, atis. || L' acte y efecte de mendicar. *Mendicacion, mendiguez, mendicidad.* Mendicatio, nis.

MENDIGAR. v. a. MENDICAR.

MENEJAR. v. a. Móurer, sorollar. *Menear.* Agito, as. || Dirigir algun negoci. *Manejar, menear, dirigir.* Tracto, as. || Remenar, fér anar de una part á altra. *Sacudir, menear, mover.* Caput nutare, quater.

MANEJAR LAS CAMAS. fr. Caminar depressa. *Menear las tabas; andar lijero.* Celeriter incedere. || Gronxarlas. *Mecerlas.* Moto, as.

MENEJARSE. v. r. Donarse pressa y diligencia en fér alguna cosa. *Manejarse.* Se movere. || Fér diligencias pera conseguir alguna cosa. *Menearse, manejarse, bandearse, vadearse.* Stago, is.

MENER. m. ant. ESQUELLER. || MENA. 2.

MENESCAL. m. MANESCAL.

MENESÓ. m. SOMATEN.

MENESTER. m. Lo necessari. *Menester.* Necessarium, ii. || Que fér, ministeri. *Menester.* Officium,

ministerium, ii. || p. u. La falta ó necessitat de alguna cosa. *Menester*. Necessitas, atis. || pl. p. u. Necessitats corporals. *Menesteres*. Corporis necessitates.

FÉR MENESTER. fr. Sér necessari, ó tenirne necessitat. *Ser necesario, ó tener necesidad de ello*. Necessarium esse; oportere.

HAVÉR MENESTER Ó DE MENESTER. fr. NECESSITAR.

HAVÉREHO TOT BEN MENESTER. fr. Denota que són necessàries moltes diligències pera lograr alguna cosa. *Es menester la cruz y los ciriales*. Pluribus est opus.

LO MENESTER FÁ FÉR. ref. ab que's pondera quant aviva é incita al treball y á la diligència la necessitat de adquirir lo necessari pera conservar la vida. *La necesidad hace á la vieja trotar*. Necessitas hominem acuit.

SÉR MENESTER. fr. Sér precis ó necessari. *Ser menester*. Opus esse. || NECESSITAR.

SI ES MENESTER. exp. Si molt convé. *Si es menester, si es necesario*. Si opus est.

TENIR DE MENESTER. fr. NECESSITAR.

TENIR SÓN MENESTER. fr. Tenir pera viurer ab decència. *Tener lo necesario; estar bien*. Adesse alicui quod vivat vel ad victum necessaria.

TOT T'HO HAS BEN MENESTER. fr. fam. ab que's denota que algú está tant escàs de béns que no pòt sobrarli res. *No arriendo tus escamochos*. Residua tua non emam.

MENESTERÓ. m. fam. Lo necessari en matèria de aliments. *Menester*. Victui necessaria.

MENESTERÓS, A. adj. Pobre, necessitat. *Menesteroso*. Egenus.

MENESTRAL, A. m. y f. Qui professa un art mecànich. *Menestral*. Opifex, artifex, icis. || m. Nom donat en temps de Carlomagno y en la época de la caballeria als que componian las melodias dels cants dels trovadors. Eran molt venerats entre 'ls escandinavos, y perderen tota consideració á últims del sigle XVI; en 1597 la reina Isabel maná que se 'ls tractés com vagabundos. *Menestrales*. Compositor musicus.

MENESTRAL HONRAT. Lo qui posseix, béns de fortuna. *Menestral honrado*. Opifex pecuniosus.

MENESTRIL. m. MINISTRIL.

MENEIG. m. La acció de menejar ó menejarse. *Meneo*. Motus, us, agitatio, nis.

MENGANO. m. Nom indeterminat de subjecte. *Mengano*. Quidam.

MÉNGUA. f. Falta. *Mengua, menoscabo, mella*. Detectus, us. || met. Descrèdit. *Desdoro, mengua*. Dedecus, oris.

LOS SABIS TENEN Á MÉNGUA FÉR SERVIR MASSA LA LLÉNGUA. ref. LO POCH PARLAR ES SABIESA.

MENGUANT. m. MINVANT, MINVA.

MENISCAP. m. ant. MENYSCAP.

MENJA. f. y

MENJADA. f. Cada vegada que acostumam menjar. *Comida*. Lo castellà s'enten regularment del dinar. *Prandium*, ii.

MENJADOR, A. m. y f. Qui menja molt. *Tragon, comedor, comilon, buena tijera; de buen comer*. Helluo, nis. || Qui menja. *Comedor*. Edens, tis. || Pessa destinada pera menjar. *Comedor, comedero*. Triclinium, ii. || Calaixet ahont menjan los aucells en la gàbia, y també l' en que menjan los demés animals. *Comedero*. Escarium vas.

MENJADORA. f. Pessebre, lloch ahont donan menjar á las bèstias. *Pesebre*. Præsepium, ii.

MENJAMENT. m. La acció de menjar. *Comida, manducacion*. Manducatio, nis.

MENJANSA. f. fam. Bestiar, polls. *Ganado; comezon de piojos*. Pediculorum abundantia.

MENJAR. m. Vianda, tot lo que's pòt menjar. *Comida, manjar, vianda*. Esca, æ, cibus, i. || Aliment que's dóna al aucells de cassa. *Gorga*. Accipitrum pabulum. || Lo que's dóna de una vegada als aucells. *Pasto*. Cibus, i, victus, us. || Lo del bestiar. *Pasto*. Pabulum, i. || v. a. Mastegar, trinxar l'aliment en la boca y passarlo al ventrell. *Comer, manducar*. Manduco, as. || Consumir, com lo remey corrosiu la carn. *Comer, corroer*. Cavo, as, corrodo, is. || Gastar, consumir alguna cosa sòlida ab lo us y maneig de ella. *Comer, consumir, gastar*. Corrodo, is. || Gastar, consumir los béns. *Comer*. Dissipo, dilapido, as. || En lo joch de escachs, damas, etc., guanyar una pesa al contrari. *Comer, matar*. Supero, as. || Suprimir vocals en la pronunciació. *Comer, comerse*. Elido, is. || Disfrutar, gosar alguna renda. *Comer*. Fruor, eris. || Gastar poch á poch lo riu ó humitat las riberas ó tàpias. *Derrubiar*. Sensim deterere. || Disminuhir ó fèr malbé alguna cosa 'ls animals, com las ratas ab las dents. *Roer, morder*. Rodo, is. || Esmolar ó disminuir alguna cosa dura á forsa de fregar. *Gastar, rozar*. Rodo, erado, is.

MENJAR DE BALLE. Cert us ó dret antich. *Uso ó derecho antiguo*. Jus sic dictus.

MENJAR DELS DÉUS. AMBROSIA.

MENJAR DE PEIX. Lo que's pòt menjar en dia de peix. *Comida de pescado*. Cibus quo vesci fas est diebus quibus carnes interdiciæ sunt.

MENJAR DE REYS. SALSITJA.

MENJAR INDIGEST. Lo que costa de pahir. *Pelmazo*. Indigestus cibus.

AB LO MENJAR A LA BOCA. fr. AB LO BOCÍ Á LA BOCA.

FÉR DISGUSTAT LO MENJAR. fr. Llevarli 'l gust, lo bon sabor. *Desazonar*. Insuperum, insulsum redere.

NO HI HA MÉS BON MENJAR QUE L' APETIT. ref. Denota que qui té bon apetit menja sense reparar en delicadesas. *Salsa de san Bernardo*. Optimum condimentum fames.

MENJAR Á TENTI POTENTI. fr. Menjar fins á no poder més. *Comer á tente bonete*. Phagum esse.

MENJAR MÉS QUE UN MAL VIU. fr. MENJAR COM UN LLOP.

MENJAR MOLT. fr. ATRACAR. 2

MENJAR MOLT Y PAHIR BÈ NO PÓT SÈR. ref. QUI MOLT ABRASSA, POCH ESTRANY.

MENJAR PER ESMORSAR , DINAR , SOPAR , V. G. UNA PERDIU. fr. *Almorzar , 'comer, merendar, cenar una perdiz.* Pro jentaculo , prandio , merenda , cœna perdicem edere.

MENJAR VIU, MENJAR TOT VIU Á ALGÚ. fr. met. Denota la molèstia que causan alguns animals y cosas que pican. *Comer vivo á alguno.* Aliquem acriter pun gere.

AL QUI MENJA LO MADUR , FERLI ROSEGAR LO DUR. ref. QUI MENJA LA CARN etc.

BO PERA MENJAR. Lo que se sólmenjar. *Comedero.* Edibilis, edulis.

GUANYARSE 'L MENJAR. fr. Guanyârsel treballant en algun ofici ó ministeri. *GANAR de comer.* Labore aut industria sibi victum parari.

LO MENJAR Y 'L GRATAR TOT ES COMENSAR. ref. que s' usa pera animar á algú que comense á fér alguna cosa á que té repugnancia. *El comer y el rascar todo es empezar.* Dimidium operis, qui benè cœpit, habet.

MENJA QUE DEVORA. loc. fam. ab que's pondera lo molt que algú menja. *No come que engulle.* Edacissimus est.

QUI MENJA SENSE TRABALLAR , SI NO ES RICH HA DE ROBAR. ref. literal. *Quien come sin trabajar, si no es rico ha de robar.* Nisi sis dives in sudore vesceris panem.

NO MENJAR PER HAVÉR MENJAT , NO ES PEGAT. ref. que dóna á enténdrer que no sentim no menjar á las horas de costum per havér menjat abans. *No comer por haber comido, no hay nada perdido; ó dejar de comer por haber comido no es pecado.* Non scelus est cœnæ cœnatum, parcere ventrem.

QUI BÈ MENJA, BÈ TRABALLA. ref. Ensenya que'ls treballadors pera que cumplan bè han de estar ben alimentats. *Con pan y vino se anda el camino; quien bien bebe y bien come, buen cagajón pone; quiere que os diga, quien no come no costringa.* Ferociam satietas parit.

QUI BÈ MENJA Y BÈ DEU , ELL FÁ MOLT BÈ LO QUE DÉU. ref. Denota que estám obligats á alimentar-nos pera allargar la vida tot lo temps que pugam. *Quien bien come y bien bebe, hace lo que debe.* Quisquis edit potatque benè, is benè debita præstat.

SENSE MENJAR NO'S PÓT TRABALLAR. ref. QUI BÈ MENJA, BÈ TRABALLA.

MENJARBLANCH. m. Composició de llet, sucre y farina de arrós. *Manjar blanco.* Leucopha gum, i.

MENJARET. m. d. *Comidilla.* Escula. || met. fam. Lo gust y complacència especial que té algú en cosas de sòn geni ó inclinació; y així dihem: es lo sèu MENJARET. *Comidilla.* Voluptas, atis.

MENJARIES. m. pl. ant. COMESTIBLES.

MENJARSE. v. r. Gastarse, consumirse poch á poch los sólits: com metall, pedra, etc. *Escomerse, gastarse.* Consummi, 'exedi. || Disfrutar de alguna renda. *Comer.* Frui.

MENJARSE Á ALGÚ Ó MENJÂRSEL TOT VIU. fr. Exce-dirlo, avansarlo en qualsevol línea. *Sorbersele á alguno.* Aliquem facili negotio superare.

MENJARSE 'LS FETGES. fr. met. Tenir discórdias. *Comerse unos á otros.* In perpetua discordia vivere. || Denota la crueltat y ràbia ab que algú desitja venjarse de altre. *Querer, comer á uno los higados.* In aliquem furere.

MENJAT, DA. p. p. *Comido.* Estus.

MENJÍVOL. adj. S' aplica als aliments suaus y gustosos. *De buen comer.* Edulis, edilis.

MENJUSSA. f. fam. Abundància de menjars ab pa. *Condumio.* Cibaria, orum. || MENJAMENT.

MENLÓ. m. ant. MELÓ.

MENOLA. f. Peix. ANXOVA.

MENOLOGI. m. Calendari dels grechs dividit en dotze parts pels mesos del any. *Menologio.* Menologium, ii.

MENOR. adj. comp. Inferior, més petit, lo que té ménos cos y extensió. *Menor.* Minor. || m. Pupillo, ó fill de família que no té vint y cinch anys y no pót per sí administrar sa hisenda. *Menor.* Pupillus, i. || lóg. La segona proposició de un silogisme. *Menor.* Lemma, atis. || mús. S' aplica al tó, la tercera del qual es menor. *Menor.* Tonum et semitonum continentes notæ. || mús. S' aplica á la tercera composta de un tó y un semitó. *Menor.* Tonum et semitonum continens concentus. || mús. L' interval-lo que un tó menor té de ménos que 'l major de sa espècie. *Menor.* Modi musicidifferentia.

|| Religiós del orde de sant Francesch per la humilitat de sa religió. *Menor.* Minor frater. || pl. Los ordes de tonsura y graus. *Menores.* Minores ordines.

MENOR EDAT. La del que no ha entrat en la juventut. *Menor edad, niñez.* Infantie et pubertatis ætas.

CLERQUES MENORS. Orde de clergues regulars fundat per Joan Agustí Adorno, caballer genovés, que l' instituí en Nápoli l' any 1388 junt ab Agustí y 'l beato Francisco Caracciolo. *Clérigos menores.* Regularium clericorum minorum ordo.

ORDENAT DE MENORS. Qui sols té algunas ó totes las ordes menors. *Clérigo de menores.* Minoribus ordinibus initiatus.

PER MENOR. m. adv. A la menuda. *Por menor.* Minutim. || **PER PESSAS MENUDAS.**

MENORETA. f. Mínima. 2.

MENORQUÍ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Menorca, isla del Mediterráneo. *Menorquin.* Minoricensis.

MÉNOS. adv. comp. Expressa la falta de una cosa pera igualarla á altra. *Ménos.* Minus. || A excepció, fora de. *Ménos.* Præter.

Á LO MÉNOS. m. adv. Denota que quant se nega una cosa, se'n concedesca altra. *A lo ménos, al ménos, por lo ménos.* Saltem.

Á LO MÉNOS, Á LO MÉNQS, MÉNOS. m. adv. Per la part més baixa. *Al ó por el menorote, ó á lo ménos ó por lo ménos.* Ad minus.

À LO MÈNOS, Ó PER LO MÈNOS. m. adv. Denota lo necessari absolutament per algun fi. *Cuando menos*. Ad minus.

ANAR Á MÈNOS. fr. ESTAR AL BAIX.

MOLT MÈNOS. loc. Denota major dificultat ó repugnància en una cosa que en altra. *Mucho menos*. Multò minoris.

NI MÉS NI MÈNOS. m. adv. Just, cabalment. *Ni mas ni menos*. Justo quidem.

POCH MÈS Ó MÈNOS. m. adv. A poca diferència. *Poco mas ó menos*. Plus minusve.

TORNAR Á MÈNOS. fr. Disminuhir alguna cosa. *Minorar, venir á menos*. Minui. || Decàurer de són estat. *Venir á menos*. Rem minui; in deterius ruere.

MENOSCABAMENT. m. ant. Detriment, deterioració. *Menoscabo*. Detrimentum, i.

MENOSCAR. v. a. Disminuhir ó causar detriment á alguna cosa. *Menoscar*. Imminuo, is.

MENOSCABO. m. MENOSCABAMENT.

MENOSPRECI. m. MENYSPREU.

MENOSPRECIAR. etc. v. a. MENYSPREAR.

MENS. adv. MÈNOS. || SENSE.

MENSA. v. a. ant. AMENASSA.

MENSATGER. m. ant. ENVIAT.

MENSÓNGIA. f. ant. MENTIDA.

MENSONGUE. f. ant. MENTIDA. || adv. FALSAMENT.

MENSTRUACIÓ. f. Acte y efecte de menstruar. *Menstruación*. Menstrualis purgatio. || La sanch supérflua que cada mes evacuan las donas naturalment. *Ménstruo, menstruacion*. Menstrua, orum. || La evacuació de sanch que naturalment tenen las donas cada mes. *Menstruacion, ménstruo, Purgatio menstrualis*.

MENSTRUAL. adj. Pertanyent á la menstruació. *Menstrual, ménstruo*. Menstruus, menstrualis.

MENSTRUALMENT. adv. m. Ab evacuació menstrual. *Menstrualmente*. Menstrualiter.

MENSTRUAR. v. n. Patir la evacuació menstrual, tenir la regla las donas. *Menstruar*. Menstruo, as.

MÉNSTRUO. m. MENSTRUACIÓ. || adj. MENSTRUAL. || m. Líquids que tenen la propietat de dissoldrer una substància més ó menos sòlida pera extraurir alguns principis. *Ménstruo*. Menstruum, i.

MENSTRUOSA. f. Dona que té la regla. *Menstruosa, menstruante*. Menstruans.

MENSUAL. adj. Lo que es de un mes, de cada mes, de tots los mesos. *Mensual, ménstruo*. Mensruatus.

MENSUALITAT. f. Lo salari de cada mes que's dona per la ensenyansa, ó per algun servey ó empleo. *Mensualidad, pension*. Minervale, is.

MENSUALMENT. adv. m. Per mesos, cada mes. *Mensualmente*. Menstrualiter.

MENT. m. ant. ENTENIMENT.

MENTA. f. Herba olorosa, de sabor picant, las camas quadradas, de tres peus de alt, de fullas

ovaladas y dentadas per la vora, las flors arregladas en anells, olor fort, agradable y sabor acre. *Menta, yerba buena*. Mentha, æ.

MENTA BORDA. Herba de camas de un peu de alsària cubiertas de borra, com també las fullas que són rodones, arrugadas y serradas per són marge, las flors petites, blavas y naixen en espigas, tota la planta llansa olor agradable. *Mastranzo, mentastro, mastranto, yerba buena silvestre*. Menthas-trum, i.

MENTA CRESPA Ó ROMANA. Herba de fullas més ó menos retalladas, de sabor agre, la flor en forma de creu, lo fruyt es una tavella plena de llavors més ó menos rodones. *Sombrio*. Sisymbrium, ii, stephanos aphroditis.

MENTA PIPERINA. Planta oriunda, de Inglaterra de gust de pebre, de camas dretas, de un á dos peus de alsària, ramosas, quadradas, peludas, plenas de fullas ovals, dentadas, ab peciolo, de vert obscur, flors violadas, de espiga curta y molt apretada, á la extremitat dels rams, petites, fils més curts que la corda, olor fort canforat y agradable, y sabor aromàtic calent: mastegada imprimeix en la boca una sensació ardenta que luego's torna freda. Conté en gran abundància un oli essencial groguench, en lo qual se troba alcanfor, un poch de resina y extractiu. Sos principis actius són solubles en aygua y alcohol. Es antistèrica, cefàlica, estomàtica, pectoral y resolutiva. *Yerba buena de sabor de pimienta*. Mentha piperina.

MENTAL. adj. Pertanyent al enteniment. *Mental*. Mentalis.

MENTALMENT. adv. m. Sols ab lo pensament. *Mentalmente*. Mente.

PREGAR Á DÉU MENTALMENT. fr. Ferli alguna súplica sols ab lo pensament. *Orar mentalmente*. Silentio Deum precari.

MENTAR. v. a. FÉR MENCIO.

MENTE. m. Intel·ligència, enteniment, esperit. *Mente*. Mens, tis. || Intenció, voluntat. *Mente*. Mens, tis.

MENTIDA. f. Falsedat, embusteria. *Mentira*. Mendacium, ii. || Error, falta de correcció en l'escrit. *Mentira*. Menda, æ. || pl. Las que's dibuen fingint valentias ó cosas extraordinàrias. *Bernardinas*. Falsa jactatio.

MENTIDA JOCOSA. La que's diu per diversió. *Mentira jocosa ó por diversion*. Nuga, æ.

MENTIDA OFICIOSA. La que's diu pera conseguir alguna cosa. *Mentira oficiosa, para conseguir algo*. Officiossium mendacium.

AB UNA MENTIDA VÓL SABÉR LA VERITAT. loc. Fingir lo que no se sap, pera que ho declare un altre que n'está enterat. *Decir mentira para sacar verdad*. Mendacio veritatem expiscari.

ATRAPAR EN MENTIDA. fr. Descubrir ó verificar que algú ha mentit. *Coger en mentira*. Mendacem aliquem deprehendere.

DIR MENTIDA. fr. MENTIR.

ES MENTIDA. exp. Reconvé á algú que ha faltat á la veritat. *Mentis*. *Mentiris*.

MENTIDER, A. adj. Embustero, qui está acostumat á mentir. *Embustero*, *mentiroso*. *Mendax*. || Enganyós, fals. *Mentiroso*. *Vanus*.

FÉR QUEDAR MENTIDER. fr. Fér lo contrari de que algú diu que altre fá ó acostuma á fér. *Sacar mentiroso*. *Aliquem falsa loquutum fuisse factis ostendere*.

LO MENTIDER CONEGUT NO MEREIX SIA CREGUT. ref. L' HOME QUE VÓL MENTIR, GRAN MEMÓRIA HA DE TENIR.

LO MENTIDER NO ES CREGUT DE LAS VERITATS. ref. Denota que un mentider may es cregut. *Quien siempre me miente, nunca me engaña*. *Mendax semper fide caret*.

MÉS AVIAT ES ATRAPAT UN MENTIDER QUE UN COIX. ref. L' HOME QUE VÓL MENTIR GRAN MEMÓRIA HA DE TENIR.

MENTIDERAMENT. adv. m. Ab mentida. *Falsamente*, *mentirosamente*. *Mendosè*, *ementitè*. *mendaciter*.

MENTIDERÁS, A. adj. aum. *Mentirossimo*. Valde mendax.

MENTIDERET, A. m. y f. d. *Embusteruelo*, *mentideruelo*. *Levis mendax*.

MENTIDETA. f. d. *Mentirica*, *illa*, *ita*. *Mendacium*, *mendaciumculum*, i.

MENTIR. v. n. Dir lo contrari de lo que's créu ó sent. *Mentir*. *Mentior*, iris. || Enganyar. *Mentir*. *Nugor*, *tricar*, aris. || Fingir, mudar, disfressar una cosa. *Mentir*. *Aliqui rei alterius specimen præbere*.

MENTIR Á TRENCACOLL. fr. Mentir á cada paraula. *Mentir sin suelo*. *Singulis propè verbis mentiri*.

MENTIR PEL COLL. fr. Mentir ab descaro. *Mentir por la barba ó por la mitad de la barba*. *Impudenter*, *procaciter mentiri*.

MENTÓ. m. ant. BARBA.

MENTRE Ó MENTRES. adv. t. Durant lo temps de alguna cosa. *Mientras*; *en tanto*; *entre tanto que*. *Quod*. || AB TAL QUE, SOLS.

MENTRETANT Ó MENTRESTANT. m. adv. Entre tant. *Mientras tanto*; *mientras tanto que*; *mientras que*. *Dùm*.

MENUDA. f. *Menudeo*. *Iteratio*, nis.

MENUDALL. m. Rebles. *Broma*, *cascajo*, *cascote*, *ripio*. *Rudus*, eris.

UMPLIR DE MENUDALL. fr. arq. Se diu quant se posa menudall en algun vuyt pera umplirlo. *Enripiar*. *Rudus intrudere*.

MENUDAMENT. adv. m. En ó per parts menudas, per menor. *Menudamente*, *con distincion*. *Minuté*. || Escrupulosament. *Menudamente*. *Scrupulatum*. || Ab suma menudència. *Menudamente*. *Perexigüe*.

MENUDÁRIES. f. pl. MENUDÉNCIAS.

MENUDÉNCIA. f. La petitesa de alguna cosa. *Pequeñez*, *menudencia*. *Exilitas*, atis. || FRIOLERA. || pl. Lo conjunt de cosas menudas y dependents de altrás, ó que las acompanyan com ménos principals. *Zarandajas*, *Analecta*, orum. || MENUTS. 1. ||

pl. Cosas de poch apreci estimació. *Menudencias*, *minucias*. *Minutiæ*, *tricae*, arum. || Los menuts del cap de bestiar. *Menudencias*, *menudos*, *despojos y menuceles*. pr. Ar. *Minutal*, is.

MENUDERIAS. f. pl. MENUDÉNCIAS.

MENUDET, A. adj. d. *Menudito*. *Minutulus*.

MENUDÍSSIM, A. adj. sup. *Menudísimo*. *Minutissimus*.

MENUT, DA. adj. Petit, xich. *Menudo*. *Minutus*. || Ténue, petit, despreciable, de poca consideració. *Menudo*. *Minutalis*. || Subjecte petit, prim, de poch cos. *Menudo*. *Exiguus*. || m. DINER. || ARDIT. || pl. Las tripas ó budells dels aucells. *Menudillos*, *menudos*, *despojos*. *Gigeria*, orum. || pl. Las entran-yas dels bous, anyels, etc. *Asaduras*, *molleja*, *menudos*, *menudillos*, *despojos*. *Gigeria*, orum. || pl. Las monedas de aram que regularment se portan en la butxaca. *Menudos*. *Minuti ærei nummi*.

Á LA MENUDA. m. adv. En las compras y vendas per parts molt menudas. *Por menudo*, *por menor*, *á la menuda*, *en detall*. *Minutatim*.

Á MENUT. m. adv. Mòltas vegadas, repetidament, ab continuació. *Á menudo*. *Crebrò*. || y

PER MENUT. m. adv. MENUDAMENT.

PLÓURER MENUT. fr. Càurer gotas tant menudas que casi no's coneixen. *Cerner*, *molliznar*, *molliznear*. *Minutatim pluerè*.

MENUTA. f. ant. MINUTA.

MENUTAR. h. a. ant. MINUTAR.

MENYAR. v. a. ant. MENJAR.

MENYS. adv. MÉNOS. || prep. ant. Sense. *Sin*. Absque, sinè.

MENYS DE PAR. m. adv. ant. Sèns igual. *Sin igual*. Cui non est par.

EN MENYS. m. adv. En descrédit. *En mengua*. Cum dedecus.

NO RES MENYS. m. adv. ant. No ménos. *Nada ménos*. *Minimè*. || an'. Aixó mateix. *Asimismo*. *Quidem*, *revera*.

ROBA MENYS NE NÓLIT. loc. ant. náut. *Géneros sin flete*. Sinè naulum mercatura.

MENYSCABAR. v. a. ant. Fér malbè. *Menoscabar*. *Disperdo*, is.

MENYSCABARSE. v. r. ant. MALMÉTREERSE, FÉRSE MALBÈ.

MENYSCABAT, DA. p. p. ant. *Menoscabado*. *Imminutus*, *disperditus*.

MENYSCAP Y MENYSCAPTE. m. ant. Dany, detriment. *Menoscabo*. *Fractura*, æ, detrimentum, i.

MENYSPREABLE. adj. Digne de despreci. *Despreciable*, *menospreciable*. *Contemnendus*, *aspernendus*, *rejiçendus*.

MENYSPREADOR, A. m. y f. Lo qui desprecia ó no fá cas de alguna cosa. *Menospreciador*. *Contemptor*, is.

MENYSPREANT, A. adj. MENYSPREADOR.

MENYSPREAR. v. a. No estimar, no fér cas. *Menospreciar*. *Consperno*, is. || Despreciar. *Menospreciar*, *despreciar*. *Contemno*, *sperno*, *despicio*, is.

MENYSPREAT, DA. p. p. *Menospreciado*. Contemptus.

MENYSPRESABLE. adj. ant. MENYSPREABLE.

MENYSPRESADOR, A. m. y f. ant. MENYSPREADOR.

MENYSPRESAR. v. a. ant. MENYSPREAR.

MENYSPRESAT, DA. p. p. ant. MENYSPREAT.

MENYSPREU. m. Poch apreci. *Menosprecio*. Descipientia, æ. || DESPRECI.

MEONI, A. adj. Pertanyent á Meónia provincia del Assia menor. *Meonio*. Mæonius.

MER, A. adj. Pur, sense mescla. *Mero*. Merus.

MER Y MITJ IMPERI. fr. for. *Mero y misto imperio*. Merum et mixtum imperium.

MERAGDE. f. ant. ESMERALDA.

MERAMENT. adv. m. Pkrament, sense mescla. *Meramente*. Merè.

MERCADAL. m. MERCAT, RIFA.

MERCADEJAR. v. n. Negociar, traficar. *Mercadejar, comerciar*. Mercaturam facere. || CONCERTAR. || REGATEJAR.

MERCADER, A. m. y f. Marxant, negociant, traficant. m. Baix de esta denominació s' entenia ja 'l duenyo de las mercaderias, ja 'l cargador tant si eran sevas com no, ja 'l fletador total ó parcial, ja 'l factor ó sobre cárrech, ja 'l comanador quant seguia 'l viatge. *Mercader, mercante*. Propola.

MERCADERIA. f. Tot género que 's compra ó ven. *Mercaderia, mercaduria, mercancia*. Mercatura, æ. || ant. COMERS. || ter. L' empleo y cárrech de mercader. *Mercaderia*. Mercatura, æ. || met. fam. La substància que 's trau de las necessàrias pera adobar los camps. *Inmundicia*. Immunditia, æ.

MERCAL. m. moneda de velló espauyola del temps de sant Fernando. *Mercal*. Mercal, is.

MERCANT Y MERCANTIL. adj. Lo que es de ó pertany al comers y tráfic. *Mercantil, mercante*. Mercatorius.

MERCANTILMENT. m. adv. Segons l' us, forma ú ordenansas de comers. *Mercantilmente*. Mercatoriè.

MERCANTÍVOL. adj. ant. MERCANTIL.

MERCANTÍVOLMENT. adv. m. MERCANTILMENT.

MERCAT. m. Plassa ahont se ven. *Mercado*. Forum, i. || Fira, concurs de mercaders. *Mercado*. Mercatus, us. || PREU.

À MILLOR MERCAT. fr. Mòlt barato. *Mas barato*. Viliori pretio.

ANAR À BON MERCAT. fr. Vèndrerse barato. *Venderse barato*. Minori pretio vendi.

BON MERCAT. Barato. *Precio cómodo*. Commodum precium.

FÉR GRAN MERCAT DE NÓLIT. fr. Ajustar lo flet á baix preu. *Hacer gran mercado de flete*. Ajustar ó vender el flete á bajo precio. Naulium lucrare.

LO QUE 'S GUANYA EN MÓLTS MERCATS, SE PERT EN UNA FIRA. ref. Denota qué s' ha de tenir mòlt cuy-

dado ab lo que cósta de guanyar, perque 's pòt pérdrer en un moment. *Una hora suele quitar lo que en mil años se gana*. Labitur exiguo, quod partum est tempore longo.

QUI VÁ MÓLT ALS MERCATS, SI ES PAGÉS NO TÉ DUCATS. ref. Denota que 'l luxu tira á pérdrer als pagesos. *Labrador de capa negra poco medra*. Absente domino res malè geritur.

SEMBLA 'L MERCAT DE CALAF. loc. Denota la mòlta bulla y confusió que hi ha en algun lloch. *Parece carniceria*. Tabernam carnariam refert.

TANT FEYAN BON MERCAT. loc. ant. *Tan buen mercado hacian ó á tan bajo ó buen precio compraban, ó á tan alto vendian*. Sic lucrabantur.

MERCÉ. f. Benefici, favor, gràcia. *Merced*. Merces, edis. || Títol de cortesia. *Merced*. Merces, edis. || Voluntat, discreció, arbitre, com: está á MERCÉ de altre. *Merced*. Arbitrium, ii. || Orde religiós, real y militar, instituhit per don Jaume 'l Conquistador; té per institut la redempció de cautius. *Merced*. Mercedis ordo. || n. p. de d. *Mercedes*.

FÉR MERCÉ Ó MERCÉS. fr. AFAVORIR. || irón. Tractar mal. *Hacer uno la merced*. Alicui officere.

GRANS MERCÉS. exp. de agraument. *Muchas gracias, muchas mercedes*. Gratias ago et habeo.

PÉNDRE A MERCÉ. loc. ant. PERDONAR, INDULTAR.

MERCENARI. adj. Religiós de la Mercé. *Mercenario*. Mercenarius religiosus. || m. JORNALER. || S' aplica á la tropa que serveix en la guerra á un princep estrany per un cert estipendi. *Mercenario*. Mercenarius, ii.

MERCENEGAR. v. n. ant. Tenir misericórdia. *Tener piedad*. Misereri.

MERCENETA. d. de MERCÉ.

MERCENER, A. adj. ant. MISERICORDIÓS. || MESQUÍ, ESCÁS.

MERCER. m. Marxantó. *Mercero, buhonero, mercachifle*. Minutæ mercis propola. || v. n. ant. MERÉIXER.

MERCERIA Y MERCÉS. f. Quincalleria; comers de cosas de poch valor. *Merceria*. Mercimonium, ii.

MERCORELLA. f. MALCORATGES.

MERCURI. m. Lo planeta mès prop del sol. *Mercurio*. Mercurius, ii. || mit. Fill de Júpiter y de Maya, missatger y correu dels déus; era déu de la eloquència, del comers y dels lladres. *Mercurio*. Mercurius, ii. || ARGENT VIU.

MERCURIAL. adj. ant. Pertanyent á Mercuri. *Mercurial*. Mercurialis. || MALCORATGES.

MERDA. f. L' excrement humá. *Nierda, zulla*. Merda, æ. || Brutícia, porqueria. *Mierda*. Merda, æ. || L' excrement dels animals. *Estiércol*. Stercus, oris.

MERDA DE DIABLE. Goma pudenta. *Asafétida*. Silphion, is.

MERDA DE LAS ORELLAS. Humor espés que 's fá en los forats de ellas. *Cera de los oidos*. Aurium excrementum.

Haverli trét á algú la merda del cul. fr. fam. Repren la ingratitut de algú que l'han cuydat des-de petit. *Haberle quitado á uno los mocos.* Infantiaæ alienjus curam suscepisse.

LA MERDA COM MÉS SE REMENA MÉS PUT. ref. Denota que dels mals ó desgràcias passadas val més no parlarne, perque sempre 's renova 'l dolor ó sentiment. *Vale mus no meneallo; resfriadas duelen mas las llagas.* Acrius id pungit vulnus quodcumque refrivit.

QUI NO MENJA MERDA NO ESTÀ GRAS. ref. Denota que pera nudrirse bè no s' ha de sér delicat ni es-crupulós en lo menjar. *Mierda y horrura todo es gordura; mierda que no ahogu todo engorda.* Pro-lindis injecto pinguescunt stercore culta.

MERDEGADA. f. TARTRÀ DE BÒTA. || y

MERDERADA. f. CAGARADA.

MERDÓS, A. adj. Brut de merda. *Merdoso.* Sordibus inquinatus.

MEREIXEDOR, A. m. y f. Qui mereix. *Merecedor, mereciente.* Dignus.

MEREIXEMENT. m. MÉRIT.

MEREIXENT. p. a. MEREIXEDOR.

MERÉIXER. v. a. Ferse, sér digne. *Merecer.* Merece, es. || Lograr. *Merecer.* Obtineo, es. || Valer. *Merecer.* Merece, valeo, es. || Fér mérits, bonas obras. *Merecer.* Benemereor, eris. || m. MÉRIT.

MERENGA. f. Dòls de claras de ou mesclat ab sucre. *Merengue.* Dulciarium, ii.

MERENGE. m. Aucell. MARENJE.

MERER. v. a. ant. MERÉIXER.

MERESCU, DA. p. p. *Merecido.* Meritus. || m. La pena ó càstich que 's créu corresponent á algú. *Merecido.* Poena debita vel merita.

MERÍ, NA. adj. S' aplica al bestiar que passa de una part á altra mudant de pasturas, y passant l' iveren en Extremadura y l' estiu en la montanya. La llana del maleix bestiar se diu merina. *Merino.* Merinum pecus. || Lo qui cuyda de dit bestiar. *Merino.* Gregum præfectus. || jutge que posava 'l rey en algun territori ab ampla jurisdicció. *Merino.* Exiguæ regionis præfectus.

MERIDIÀ. m. Círcul máxim de la esfera celeste, que passa pels pols del mon y pel zenit y nadir de algun punt de la terra ab que 's refereix. *Meridiano.* Meridianus, i. || adj. Pertanyent al mitj dia. *Meridiano.* Meridianus.

PRIMER MERIDIÀ. 'L que arbitràriament se pren com á principi pera contar los graus de longitudut geogràfica en que està qualsevol lloch de la terra. *Meridiano primero.* Primus meridianus.

MERIDIANA. f. Línea recta tirada de nort á sur en lo pla del meridià. *Meridiana linea.* Meridiana linea.

MERIDIONAL. adj. Pertanyent al mitj dia. *Meridional, meridiano.* Meridianus, australis.

MERINDAT. f. Territori en que té jurisdicció algun jutge. *Merindad.* Merini præfectura, ditio.

MÉRIT. m. Acció digna de premi ó càstich.

Mérito, merecimiento. Meritum, promeritum, i. || Excel·lència, bondat de una obra. *Mérito.* Meritum. i.

MÉRIT DE CONDIGNÉ. teol. Lo mereixement de las bonas obras sobrenaturals exercitadas per qui està en gràcia de Dèu. *Mérito de condigno.* Meritum de condigno.

MÉRIT DE CÓNGRUO. teol. Mereixement de ditas obras exercitadas per qui està en pecat mortal, ab que logra 'ls auxilis de Dèu pera eixir de tant mal estat. *Mérito de congruo.* Meritum de congruo.

MÉRITS DEL PROCÉS. Lo conjunt de probas y rahons que de ell resultan y serveixen al jutge pera donar sa sentència. *Méritos del proceso.* Processus acta et probationes.

AB MÉRIT. m. adv. De una manera digne, y per haver merescut. *Meritoriamente.* Meritoriè.

EN MÉRITS. m. adv. En rahó. *En razon, en vista, en méritos.* His datis.

SENSE MÉRIT. m. adv. Sense rahó, sense sér merescut. *Inméritamente.* Immeritò.

MERITAMENT. adv. m. Ab rahó y justícia. *Meritamente, mercedamente.* Meritò, jure.

MERITAR. v. a. ant. MERÉIXER.

MERITÍSSIM, A. adj. *Meritísimo.* Meritis-simus.

MERITORI, A. adj. Digne de premi ó càstich. *Meritorio.* Meritorius. || Qui està treballant en una oficina sense sou y fent mérits pera lograr una plassa efectiva. *Entretenido, meritorio.* Muneris spe deserviens.

MERITÓRIAMENT. adv. m. De un modo meritori. *Meritoriamente.* Meritò.

MERLA. f. Aucell de cinch á sis polzadas de llarch; lo mascle es negre ab lo bech groch, la femella de pardo obscur, ab lo pit bermellench, clapa-da de negre, 'l bech pardo obscur, s' amansa fàcilment, y apren qualsevol cant. *Mirlo, merla.* Merula, æ. || Peix. *Mirlo, zorzal marino.* Merulus, merlus, i.

MERLOT. m. Lo mascle de la merla. *Mirlo.* Merula mas.

MERLUSSA. f. Peix. LLUS.

MERMA. f. Minva, méngua. *Merma.* Intertri-tura, æ, intertrimentum, i.

MERMAR. v. n. Minvar. *Mermar.* Decres-co, is.

MERMAT, DA. p. p. *Mermado.* Diminutus.

MERONER, A. adj. BENÉFICH.

MES. m. Cada una de las dotze parts del any. *Mes.* Mensis, is. Cada un consta dels dias que ex-pressa aquesta quarteta:

Dias trenta hi ha en setembre,

En abril, novembre y juny,

Vint y vuyt en lo febrer

Y en los demès trenta y un.

|| Número de dias consecutius que corren desde un dia senyalat en un mes, fins á altre de igual felxa en lo següent. *Mes.* Mensis, is. || REGLA. 6. ||

MESADA. 1. || p. p. de *mètrer*. *Metido*: Introumissus. || ant. Lo mateix que mias; com: mes penas. *Mis*. *Meæ*. || ant. Contracció de ME ES.

MES ANOMALÍSTICH. Lo temps que tarda la lluna desde són apogeo fins que torna á serhi. *Mes anomalístico*. *Mensis anomalisticus*.

MES CORRENT. Lo present. *Mes corriente*. *Mensis ver'ens*.

MES DE REY. Cada un dels mesos en los quals toca al rey la presentació dels beneficis y prebendas eclesiásticas que abans tocava á la dataria romana. *Mes del rey*, *mes apostólico*. *Mensis apostolicus*.

MES ENTRANT. Lo mes que seguirá al corrent. *Mes que viene*. *Mensis sequens*.

AIXÓ SERÁ PEL SEGAR DEL MES DE MAIG. fr. LA SETMANA DELS TRES DIJOUS.

SI PLOU MOLT EN MES DE AGOST, NO GASTES DINERS EN MOST. ref. Denota que si plou molt en dit mes se s'ol malmètrer lo vi. *Cuando lloviere en agosto, no echas tu dinero en mosto*. Cum pluuet augusto, nummos ne impendito musto.

MÈS. conj. adv. Ab que s' oposa l' extrem de la oració al altre moderantli 'l sentit ó destruhintlo. *Mas, pero*. Sed, verum. || conj. comp. que denota l' excés. *Mas*. Magis, plus. || adv. pera explicar quantitat determinada que s' anyadeix. *Mas*. Plus, ampliús. || **ADEMÈS.** || Pitjor, com: lo que més es que no's pòt justificar. *Mas, peor*. Pejus. || Abans, com: MÈS es agraument que paga. *Mas, antes*. Potius quam. || També equival á y, com: MÈS perque he de pagar lo que no dech. *Mas*. Autem, enim. || Preguntant ó admirantse equival á per ventura, v. g. MÈS si haurán vingut. *Mas*. Numquid, ecquid. || **ITEM.** || Ab la particula QUE, s' usa com interjecció pera denotar la indiferència ab que's mira que succehesca ò no alguna cosa: així dihem: F. ha marxat, MÈS QUE no torne. *Mas que*. Vel etiam. || Ab lo verb HAVÉA é interrogant, s' usa per afirmar lo modo ab que's discorre en alguna dificultat proposada; v. g. hi ha MÈS que pagarli? *Mas*. Quid nisi restat.

MÈS Á MÈS Ó DE MÈS Á MÈS. m. adv. MAJORMENT, PRINCIPALMENT. || m. adv. fam. que s' usa pera significar l' augment de alguna cosa, com: es pobre y MÈS Á MÈS baldat. *De mas á mas*. Prætereà, insuper.

MÈS QUE MÈS. m. adv. *Mas aun, mas que mas*. Plus plusque.

MÈS Y MÈS. adv. ab que's denota un augment progressiu y continuat. *Mas y mas*. Plus et ampliús.

Á LO MÈS, Á LO MÈS MÈS. m. adv. A totallargar. *Á lo mas; á lo mas mas, á todo tirar*. Ad, ut summum.

Á MÈS. m. adv. que s' expressa lo que s' afegeix á alguna cosa. *A mas, á demas*. Insuper.

Á MÈS TARDAR. loc. *A mas tardar*. Quæ longior.

COM MÈS HI SÓN MÈS MAL VA. loc. Denota que'n las cosas de ingeni y de gust no convé que entrevinjan molts. *Muchas maestras cohondan la novia: muchos compondores descomponen la novia*. Sæpe novam ornatricem deformat plurima nuptam.

NI MÈS NI MÈNOS. m. adv. Exacta, cabalment. *Ni mas ni menos*. Ne quid plus, minusve. || Enterament semblant. *Pintiparado*. Ipsissimus.

POCH MÈS Ó MÈNOS. m. adv. A poca diferència. *Poco mas ó menos*. Plus minusve.

SENSE MÈS NI MÈS. m. adv. Sense motiu. *Sin mas ni mas; sin mas acá ni mas allá*. Temerè, inconsultó,

MESA. f. Taula que serveix pera jugar al villar. *Mesa, mesa de truchos*. Trudiculatorum tabula. || Joch de mesa. *Billar, juego de truchos*. Trudicularius ludus. || Taula ó puesto sobre que's diu missa. *Mesa de altar*. Mensa, æ. || Cada partida en lo joch de villar, y 'l tanto que's paga per cada una. *Mesa*. Mensa, æ.

MESA DE GUARNICIÓ. náut. Reunió de alguns taulons per sas voras asseguradas ab pesos en los costats, desde devant de cada arbre envers popa, pera subjectar en ella y fér obrir major àngul á la obecadura corresponent. *Mesa de guarnicion*.

MESADA. f. Lo salari de un mes. *Mesada, mes*. Menstrua merces. || **MES.** 2. || ant. REGLA. 6.

MESADER. m. Fadrí de treball que s' ajusta per mesos menjant en casa del amo. *Mesero*. Menstruus operarius.

MESCLA. f. Barreja, incorporació de una cosa ab altra. *Mezcla, mezcladura, mezclamiento, mistura, miscelánea*. Coordinatio, admixtio, nis. || La textura de diferents colors en los vestits. *Mezcla*. Versicolor textura. || ant. PELEA.

MESCLABLE. adj. Lo que's pòt mezclar. *Miscible*. Quod misceri potest.

MESCLADAMENT. adv. m. Tot barrejat. *Mezcladamente*. Permixtè. || CONFUSAMENT, INDISTINCTAMENT.

MEZCLADOR, A. m. y f. Qui méscla. *Mezclador*. Miscens, permixtor, is.

MESCLADURA. f. y

MESCLAMENT. m. MESCLA.

MESCLAR. v. a. Barrejar. *Mezclar, misturar*. Misceo, permisceo, es. || Barrejar, junlar, incorporar una cosa ab altra confonentlas. *Misturar*. Misceo, es. || Barrejar una cosa entre mitj de altrás. *Entretejer*. Intersero, is. || Barrejar una ó més cosas ab algun líquit fins á formar una pasta més ó ménos dura. *Confingir*. Confingo, is. || v. r. Barrejar-se. *Envolverse, mezclarse*. Permiseri. || Ficarse, entremezclarse en algun negoci. *Mezclarse, meterse, entrar*. Se inmiscere.

MESCLAT, DA. p. p. *Mezclado*. Permixtus. || Barrejat. *Barajado*. Confusus. || SAQUEJAT.

MESCLETA. f. Roba de mescla. *Mezclilla*. Versicolor textura.

MESDIENT. m. Qui dona major preu en las vendas, arrendaments, etc. *Mayor postor*. Pretii auctor in licitatione.

MESENTERI. m. anat. MESSENERI.

MESENTÉRICA. adj. ant. MESSENTÉRICA.

MESER. v. a. ant. POSAR.

MESESTRIA. f. ant. MESTRIA.

MESES. f. pl. SEMBRATS.

MESEY. pron. ant. MATIIX.

MESOBRAQUI. adj. poét. Calificació de un peu compost de cinch silabas, quatre llargas y una breu col·locada en mitj de aquellas. *Mesobraquio*. *Mesobraquium*, ii.

MESONJA. f. ant. MENTIDA.

MESQUÍ. m. Pobre, necessitat. *Mezquino*. Miser, mendicus, i. || Escàs, coquí. *Avaro, mezquino, escaso, menguado, parco, escatimoso, escasero, manicorto, detenido, guardoso, prieto, piojoso, estreñido, apretado*. *Sordidus*. || APOCAT.

MESQUINAMENT. adv. m. Escassament. *Mezquinamente*. *Sordidè, præparcè*.

MESQUINERIA Y MESQUINDAT. f. y

MESQUINESA. f. ant. Misèria, escassesa. *Mezquindad, miseria, cicateria, piojeria*. *Mendicitas, egestas, atis*. || Avarícia, cicateria, coquineria. *Mezquindad*. *Sordida parcimonia*.

MESQUINEJAR. v. a. Portarse ab mesquineria. *Cicatear, miserear*. *Sordidè se gerere*.

MESQUITA. f. Temple dels mahometans. *Mezquita*. *Mahometanorum fanum, delubrum*.

MESSA. f. ant. GARBERA.

MESSALINA. f. Dona de costums dissolutas. *Mesalina*. *Mesalina, æ*.

MESSENTERI. m. anat. Tel ple de greix y entreteixit de nirvis, venas, artèries y glàndulas, al qual están units los budells. *Entresijo, mesenterio*. *Mesenterium*, ii.

MESSENTÉRICA. adj. anat. S' aplica á cada una de las venas que baixan del fetje al messenteri per medi de la vena porta. *Meseraica, miseraica*. *Meseraicæ venæ*.

MESSER. v. a. ant. POSAR.

MESSSES. f. pl. SEMBRATS.

À MESSSES. m. adv. ant. A la cullita. *Por la miés, á la cosecha*. *Ad messem*.

MESSIAS. m. Envia, s' aplica á Jesucrist. *Mesias*. *Missus, legatus, i*.

MESSIÓ. f. ant. Gasto. *Costa, coste, costo, mission, gasto*. *Expensa, æ*. || ant. APOSTA, JUGUESCA.

À MESSIÓ SUA. m. adv. ant. A costa seva. *A sus expensas, por su cuenta*. *Sumptibus, expensis*.

DESPÉR LAS MESSIONS. fr. ant. Pagar los gastos. *Pagar los gastos*. *Expensis solvere*.

POSAR MESSIONS. fr. ant. APOSTAR.

DONAR DINERS Á MESSIÓ. fr. ant. Donar diners pera 'l gastos. *Dar para el gasto*. *Impendere*.

MESSIONEJAR. v. a. GASTAR.

MESTA. f. Conjunt de pastors ó amos de bestiar que cuydan de comprar, véndrer, y del govern económic de ells. *Mesta*. *Pecuaría, æ*.

LO QUE PERTANY Á LA MESTA. *Mesteño*. *Pecuarius*.

MESTALL. m. Mescla de blat. *Mezcladizo*. *Fru-mentum mixtum variis granis*.

MESTER. m. y

MESTIER. m. ant. MENESTER.

FÉR NESTER Ó MESTIER. fr. FÉR MENESTER.

MESTRA. f. La dona que ensenya. *Maestra, preceptora*. *Magistra, æ*. || Muller del mestre. *Maestra*. *Magistri uxor*. || La religiosa que cuyda de las novicias. *Maestra*. *Magistra, æ*.

MESTRAL. adj. S' aplica al vent que bufa entre ponent y tremuntana. *Maestral, nordoveste, noroeste ó nor-oveste*. *Caurus, corus*.

MESTRANSA. f. Orde de caballers, l' institut dels quals es exercitar en lo maneig de caballs. *Maestranza*. *Quidamequestrisordo*. || Obrador abont se treballan los materials pera las naus. *Maestranza*. *Navalium armamentorum officina*.

MESTRANSA DE ARTILLERIA. Lo conjunt de treballadors que fabrican y componen los arreus y màquines de artilleria. *Maestranza de artilleria*. *Militarium machinarum opificum societas*. || L' obrador abont se treballan las màquines de artilleria. *Maestranza de artilleria*. *Militarium machinarum officina*.

MESTRANT. m. Individuo de la mestranza. *Maestranza*. *Ordinis equestris sodalis*.

MESTRASGO. m. La dignitat de mestre de qualsevol orde militar. *Maestrazgo*. *Equestris ordinis præfectura*. || Lo territori de la jurisdicció del mestre. *Maestrazgo*. *Equestris ordinis præfecti ditio*.

MESTRAT. m. ant. MESTRIA.

MESTRATGE. m. Empleo dels traballs del mestre en algun art ú ofici. *Maestria, magisterio*. *Peritia, æ, magisterium, i*.

MESTRE, A. adj. Obra que pót servir de exemple ó modelo. *Maestro*. *Magister, tri*. || m. Práctich, intel·ligent en alguna matèria. *Maestro*. *Expertus*. || Qui está aprobat en algun ofici mecànich. *Maestro*. *Opifex, icis*. || Qui té 'l grau major en filosofia. *Maestro, maestro en artes*. *Artium magister*. || Subjecte á qui's confereix un magisteri. *Maestro*. *Magister, tri*. || Lo superior en las ordes militars. *Maestre*. *Magister, tri*. || Qui educa 'ls minyons de una casa particular. *Preceptor, maestro ayo, pedagogo*. *Pedagogus, i*. || Entre religiosos títol de gran condecoració que's dona á algun de sos individus. *Maestro*. *Magister, tri*. || Lo qui va per las casas á donar lliçons. *Leccionista, pedante*. *Magister qui privatim docet*. || adj. *MESTRAL*.

MESTRE ALIBORUM Ó FANGUET. Inquiet, entramaliat. *Zarandillo*. *Ardelio, nis*.

MESTRE DE AIXA. Qui treballa en las fàbricas de naus. *Carpintero de ribera*. *Faber navalis*.

MESTRE DE AYGUA. Qui entra en obras de aygua. *Aguañon, maestro de aguas*. *Hydraulicus*.

MESTRE DE CAPELLA. Director de orquesta. *Maestro de capilla*. *Chorotates, is*.

MESTRE DE CASAS. Lo qui treballa en la construcció de edificis fent paret y lo demès semblant. *Albañil, maestro de obras*. *Cæmentarius, ii*.

MESTRE DE CEREMONIAS. Qui adverteix las cere-

mónias que's deuben usar segons regla dels ceremonials y usos autorisats. *Maestro de ceremonias*. Rituum magister. || met. CEREMONIER.

MESTRE DE COTXES. Qui's fabrica. *Maestro de coches*. Bigarius, carpentarius, ii.

MESTRE DE DANSAS. BASTONER. || Qui té per ofici ensenyar de ballar. *Maestro de baile*. Saltator, is.

MESTRE DE ESGRIMA. Qui ensenya de esgrimar. *Maestro de esgrima ó de armas*. Lanista, æ.

MESTRE DE ESPERIT. Director de la consciència de alguna persona. *Director, maestro espiritual*. Spiritualis director.

MESTRE DE FORESTA. Oficial real destinat pera las guardas y prohibicions dels boschs y cassa. *Forestal*. Forestalis.

MESTRE DE GUAYTA. CAP DE GUAYTES.

MESTRE DEL SACRO PALÀCIO. Empleat del palàcio del papa encarregat de examinar los llibres que s'han de publicar. *Maestro del sacro palacio*. Sacri palatii magister.

MESTRE DE LLATINITAT. Lo que ensenya gramàtica llatina. *Maestro de latinidad*. Latinæ linguæ præceptor.

MESTRE DE MINYONS Ó DE PRIMERAS LLETRES. Lo qui ensenya de llegir, escriure y contar. *Maestro de escuela, de primeras letras, de niños*. Ludimagister, tri.

MESTRE DE NOVICIS. Director dels novicis en las religions. *Maestro de novicios*. Noviciorum magister.

MESTRE DE OBRAS. En los edificios lo que es intel·ligent que cuyda del treball, materials y bondat de la obra. *Sobrestante, aparejador, obrajero*. Operi præfectus.

MESTRE DE PORTS. L' oficial del patrimoni real que cuidava de la guàrdia y defensa, y dels passos y eixidas dels ports.

MESTRE DE POSTAS. Lo qui té á sòn càrrech ó en sa casa 'ls caballs per las postas. *Maestro de postas*. Veredorum præfectus.

MESTRE DE REGLAS Y PRECEPTES. La persona que dona reglas y preceptes. *Preceptista*. Præceptor, is.

MESTRE DE SALA. Dispenser, criat major que en la taula dels senyors tastava y repartia 'l menjar. *Maestresala*. Mensarius, ii.

MESTRE DE SILENCI. 'L ministre destinat pera cuydar del silenci ó quietut de la casa ó temple. *Silenciero, silenciario, celador*. Silentarius, ii.

MESTRE DE TRASSAR EDIFICIS. ANT. ARQUITECTE.

MESTRE JUSTICIER. Superior de justícia. *Maestro justiciero, juez supremo*. Superior iudex.

MESTRE PORTOLÀ. Lo qui cuidava del port ó de la marina. *Comandante de marina*. Præfectus maritimus.

MESTRE RACIONAL. Lo ministre real que en Aragó y Catalunya tenia á sòn càrrech lo compte y rahó de la hisenda. *Contador mayor, racional*. Rationalis, supremus quæstor.

NINGÚ NAIX MESTRE DEL VENTRE DE SA MARE. ref. LA PRÀCTICA TRAU MESTRE.

PASSARSE MESTRE. fr. Sufrir 'l exàmen y obtenir la aprobació en algun ofici. *Recibirse maestro*. In aliqua arte approbatione donari. || fam. met. Atrevir-se á fér alguna cosa sèns autorisació, encara que presumintla. *Adelantarse*. Per se agere.

QUI AB BON MESTRE ESTÁ, APÉNDRE DEU. Denota lo que influheix en los inferiors l' exemple dels majors. *Al cabo de un año, tiene el mozolas mañas de su amo*. Post annum famulus mores perdiscet heriles.

SENSE MESTRE. fr. ab que's denota que algú es molt hàbil y destre en alguna cosa. *Ser diestro*. Peritissimum esse.

MESTRESCOLA. m. Dignitat en algunas iglésias catedrals que tenia á sòn càrrech la ensenyança de las ciències eclesiàstiques. *Maestrescuela, maestrescuela*. Scholæ præfectus. || En algunas universitats es lo canceller. *Cancelario, maestrescuela*. Cancellarius, ii.

MESTRESCOLIA. f. La dignitat de mestrescola. *Maestrescolia*. Gymnasiarchæ munus.

MESTRESSA. f. Dona que es cap ó duenya de una casa. *Ama, dueña*. Hera, æ. || La dona de qualsevol mestre de un ofici. *Maestra*. Opificis uxor. || MAJORDONA.

MESTRESSA DE CLAUS. La criada encarregada de las claus y economia de la casa. *Ama de llaves*. Rei domesticæ curatrix.

MESTRIA. f. Dignitat ó grau de mestre entre religiosos. *Maestria*. Magisterium, ii. || Grau de mestre en los oficis. *Maestria*. Magistri titulus. || La obra que fan en qualitat de exàmen los que's passen mestres en algun ofici. *Obra maestra*. Magistrale opus. || met. Qualsevol cosa feta ab molt cuydado y artificei. *Obra maestra*. Opus eximium.

|| L' encàrrech de educar é instruhir als minyons. *Pedagogia*. Pedagogi munus. || L' art y destresa en ensenyar ó executar alguna cosa. *Maestria*. Peritia, æ.

MESTURAR. v. a. ant. MESCLAR.

MESURA. f. Cantitat discreta; separada ó lliquida. Instrument pera mesurar. *Mesura, medida*. Mensura, æ. || MODERACIÓ. || Plan, càlcul. *Medida*. Dispositio, nis. || Regla, proporció, correspondència de una cosa ab altra. *Medida*. Modus, i. || L' acte y efecte de mesurar. *Medida, medicion*. Mensio, nis.

MESURA DE OLI. La casa ahont se ven. *Aceiteria*. Olearia taberna.

Á MESURA. m. adv. Ab conformitat. *A proporcion, á medida, al paso que*. Ut.

ENTRE POCH Y MÁSSA LA MESURA PASSA. ref. Aconsella que's déu evitar los estrema. *Tanto es lo demás como lo de menos; tanto se peca por carta de más como por corta de menos; ni tan calvo que se le vean los sesos*. Ne quid nimis; inter extrema medium.

TANT S' UMPLE LA MESURA QUE PER ELLA MATEIXA S' RAU. fr. met. Denota que tant s' incomoda á al.

gú que arriba á pérdrer la paciència. *Apretar hasta que salte la cuerda.* Nimiùm obstringere, premere.

MESURABLE. adj. Lo que pòt mesurarse. *Mensurable.* Mensurabilis.

MESURADAMENT. adv. m. Poch á poch, ab tino. *Mesuradamente.* Modestè.

MESURADOR, A. m. y f. Qui mesúra. *Medidor, mensurador.* Mensor, is.

MESURAMENT. m. MESURA. 3.

MESURAR. v. a. Examinar la magnitut ó extensió de alguna cosa. *Medir, mensurar.* Mensuro, as.

MESURAT, DA. p. p. *Medido.* Mensus, mensuratus. || adj. PAUSAT, MODEST, CIRCUNSPPECTE.

MESURÓ. m. PICOTÍ.

METAFÍSICA. f. Part de la filosofia que tracta dels primers principis de nostres coneixements, de las ideas universals y dels sers espirituals. *Metafísica.* Metaphysica, æ. || Lo modo de discórrer ab molta sutilesa. *Metafísica.* Subtilitas, atis.

METAFÍSICH, CA. adj. Lo pertanyent á la metafísica. *Metafísico.* Metaphysicus. || Mòlt dificultós, quasi increíble é impracticable. *Metafísico.* Metaphysicus. || m. Qui sab de metafísica y discorre ab molta sutilesa. *Metafísico.* Metaphysicus, i.

METÁFORA. f. ret. Tropo en que á una cosa se li dóna 'l significat de altra per alguna semblansa que hi ha entre las dos. *Metáfora.* Metaphora, æ.

METAFÓRICAMENT. adv. m. Per ó ab metáfora. *Translativamente, metafóricamente.* Metaphoricè.

METAFÓRICH, CA. adj. Pertanyent á la metáfora. *Metafórico.* Metaphoricus.

METAFORISAR. v. a. Usar metáforas. *Metaforizar.* Metaphoras adhibere.

METAGOGÉ. f. Figura retórica per la que s'acomoda á las cosas inanimadas las propietats de las animadas. *Metagoge.* Metagoge, es.

METALÉPSIS. f. Figura retórica per la que 's posa l' antecedent pel consegüent y al revés: alguns la reduheixen á la metonímia. *Metalepsis.* Metalepsis, is.

METALL. m. Nom genèrich de diferents minerals que són durs, compactes, brillants y molt pesats, com ferro, plata, or. *Metal.* Metallum, i. || LLAUTÓ.

METALL DE VEU. Lo sonido de ella. *Metal, timbre de la voz.* Vocis tonus, sonus.

BÀTHER METALLS. fr. Traballar or, plata, ó altre metall reduhintlo á fullas ó planyas. *Batir hoja.* Bracteó, as.

REFINAR LOS METALLS. fr. Purificarlos en lo gresol. *Afinar los metales.* Metalla ad purum excoquere.

METÁL-LICH, CA. adj. Lo que es de metall ó li pertany. *Metálico.* Metallicus. || Lo diner en moneda sonant, á diferència del paper moneda. *Metálico.* Numerata pecunia.

METALOGRAFIA. f. Ciència que té per objecte la descripció y coneixement dels metalls. *Metalografia.* Metallographia, æ.

METALÚRGIA. f. Ciència de beneficiar los metalls. *Metallurgia.* Metallaria scientia.

METALÚRGICH, CA. adj. Pertanyent á la metalúrgia. *Metalúrgico.* Ad metallariam scientiam pertinens.

METAMÓRFOSA. f. METAMÓRFOSIS.

METAMÓRFOSAR. v. a. ant. TRANSFORMAR.

METAMÓRFOSIS. f. Transformació, mudansa de forma. *Metamórfosi, metamórfosis, metamórfose.* Metamorphosis, is.

METANEA. f. ret. Figura. CORRECCIÓ.

METAPLASME. f. gram. Transposició de las parts de la oració per rahó de la elegància, etc. *Hiperbaton, metaplasmo.* Metaplasmus, i. || gram. Supressió, adició ó cambi de alguna lletra ó síl-laba; com: silba per síl-laba, Mavorte per Marte. *Metaplasmo.* Metaplasmus, i.

METÁSTASIS. f. med. Transposició de la matéria morbosa, que deixa á una part y acomet á una altra. *Metástasis.* Metastasis, is.

METÁTESIS. f. gram. Inverzió del orde de las lletres. *Metátesis.* Metathesis, is.

METECH. m. Foraster establert en Atenas que gosava de tots los privilegis de ciutadà. *Meteco.* Metecus, i.

METEMPSÍCOSIS. f. Transmigració de las ànimas. *Metempsychosis.* Metempsychosis, is.

METEÓRICH, CA. adj. Pertanyent als metéoros. *Metéórico.* Meteoricus.

METEORISTA. m. Intel·ligent en los metéoros. *Meteorista.* Meteorologus, i.

METÉORO. m. Cos ó fenómeno engendral en l'ayre, com: la pluja, pedra, etc. *Metéoro.* Meteorus, i.

METEOROLOGIA. f. Ciència que tracta dels metéoros. *Meteorologia.* Meteorologia, æ.

METEOROLÓGICH, CA. adj. Pertanyent á la meteorologia ó als metéoros. *Meteorológico.* Meteorologicus.

METEIX. pron. person. MATEIX.

METÉY. pron. ant. MATEIX.

METGE. m. Professor de medicina ó qui està autorisat pera curar las malalties internes. *Médico.* Medicus, i.

METGE DE APEL·LACIÓ. Aquell que es cridat per consulta en cassos graves. *Médico de apelacion.* Medicus in gravi periculo consultus.

METGE ESPIRITUAL. Director de la consciència. *Médico espiritual.* Medicus spiritualis.

DE METGE, POETA Y BOIG TOTS NE TENIM UN POC. H. ref. que repren als que volen aplicar remeys sense sér metges, fér versos sens haverne après, etc. *De médico, poeta y loco todos tenemos un poco.* Sus doctet. || Dóna á enténdrer que l' obrar imprudentment es molt comú. *Si la locura fuese dolores, en cada casa habria voces.* Stultitiam nemo fugit.

METGESSA. f. Muller del metge. *Doctora.* Medici uxor.

METGIA. f. ant. MEDICINA.

METJAR. v. a. ant. MEDICINAR.

METÓDICAMENT. adv. m. Ab método. *Metódicamente.* Methodicè.

METÓDICH, CA. adj. Pertanyent al método. *Metódico.* Methodicus.

METODISTA. Qui prescriu lo método de fér alguna cosa. *Metodista.* Methodi magister, præceptor.

MÉTODO. m. Art, modo, orde. *Método.* Methodus, i. || Modo de viurer. *Método.* Vitæ institutum. || fil. L' orde que se segueix en las ciéncias. *Método.* Methodus, i.

MÉTODO ANALÍTICH. L' orde de buscar la veritat y ensenyarla per medi del análisis. *Método analítico.* Methodus analytica.

MÉTODO SINTÉTICH. L' orde de buscar la veritat y ensenyarla per medi de la síntesis. *Método sintético.* Methodus syntetica.

METONÍMIA. f. ret. Tropo, quant se pren la causa pel efecte, l' inventor per la cosa inventada, 'l continent per la cosa continguda, 'l protector per la cosa protegida, ó al contrari. *Metonimia.* Metonymia, æ.

METOPA. f. Espay que hi ha entre triglifo y triglifo en lo fris dórich. *Metopa.* Metopa, æ.

METOPOMÀNCIA. f. METOPOSCÓPIA.

METOPOSCÓPIA. f. Art de endevinar lo que ha de succehir á una persona examinantli las llineas de la cara. *Metoposcopia.* Metoposcopia, æ.

METRALLA. f. La munició menuda ab que's carregan las pessas de artilleria. *Metralia.* Ferrea fragmenta bellicis tormentis instruendis.

METRE. m. ant. *Mi amo, mi señor.* Domine mi.

MÉTRER. v. a. ant. POSAR, COL-LOCAR, FICAR. MÉTRER EN BELL. fr. ant. Posar en clar. *Poner en limpio.* Apertum reddere.

MÉTRERSE. v. r. POSARSE.

METRETA. f. Mesura grega de líquits de tres arrobas. *Metreta.* Metreta, æ.

MÉTRICAMENT. adv. m. Ab metro ó ab las reglas de ell. *Métricamente.* Metricè.

MÉTRICH, CA. adj. Lo que pertany al metro. *Métrico.* Metricus.

METRO. m. Vers. *Verso, metro.* Metrum, i. || La distribució de las síl-labas ó peus en lo vers. *Metro.* Metrum, i. || arit. Mida y base del sistema decimal Es la deumillonéssima part del pol nort al equador, val uns cinch pams y dos polzadas. *Metro.* Metrum, i.

METROMANIA. f. La mania de fér versos. *Metromania.* Metromania, æ.

METRÓPOLI. m. Ciutat capital de província ó regne. *Capital, metrópoli, matriz.* Metropolis, is. || Iglésia abont resideix l' arquebisbe. *Metrópoli.* Metropoliita ecclesia.

METROPOLITÁ, NA. adj. Lo que pertany á

la metrópoli ó al arquebisbat. *Metropolitano.* Metropolitanus, metropoliita.

METXA. f. Pessa que entra en un forat de altra. *Almilla, espiga.* Spiculum, i. || Corda preparada ab combustibles pera calar foch á las pessas de artilleria, minas, etc. *Mecha.* Ignita restis. || BLE. || La cordeta ó ble que's porta en la butxaca dins de un canonet pera picar foch y encéndrer lo cigarro. *Mecha.* Ellychnium, ii.

METXER. m. BLENERA.

METZINAR. v. a. ant. ENMATZINAR.

METZINER. m. ant. BRUIXOT. || adj. HECHICERO, ENVENENADOR.

METZINES. f. pl. BRUIXERIAS. || VERÍ. || MATZINAS.

MEU, VA. pron. possessiu de la primera persona, que significa lo que es propi ó pertany á ella. *Mio.* Meus. || Paraula que imita la veu del gat. *Mio, miao.* Ogganitus, us. || pron. possessiu que com l' article 's posa davant dels substantius. *Mi.* Meus. || m. Herba. ESPUELA DE CABALLER.

ES MOLT MEU. exp. Denota la amistat de algú ab altre. *Es muy mio.* Mihi conjunctissimus est; ex intimis meis est.

MEUCA. f. Aucell semblant al ánech encara que major de cos y de coll més curt: es cendrós, los ulls blaus, bech groch y un poch bermell, y las potas de color de palla. Viu á la vora del mar, y s' alimenta de peixos. *Meauca.* Larus fuscus. || Planta semblant al blat de moro, encara que no fá panollas: conté la llavor, que es semblant al mill, en un espigó que té en la cima; serveix pera alimentar als bous. En València 's diu daxa. *Alcon-dia, adaza.* Panicum, i. || MELGA. || ter. FANOCA, PUTA.

MEYLLOR Ó MEYLOR. adj. comp. MILLOR.

MEYNADER Y MAYNADER. m. Capitá de maynada. *Meznadero.* Dux, cis.

MEYTADAT, DA. adj. ant. PARTIT, DIVIDIT. DRAP MEYTADAT. Tela partida en dos colors. *Partido en dos colores.* Divisa tela.

MEYTADELLA. f. Mesura. PORRÓ.

MEYTAT. f. Una de las dos parts en que's divideix un tot. *Mitad.* Dimidium, ii.

Á LA MEYTAT. m. adv. En lo lloch que dista igualment del dos extrems. *En medio, á mitad.* In medio.

LA MEYTAT Y ALTRE TANT. loc. 'que s' usa pera excusarse de respóndrer á una pregunta, especialment parlant de quantitat ó número. *La mitad y otro tanto.* Dimidium, cum dimidio.

PER MEYTAT. m. adv. *Por mitad.* Dimidia ex parte.

PER MEYTATS. m. adv. Per parts iguals. *Mitad y mitad.* Æquis partibus.

MI.

MI. Cas irregular del pronom jo. *Mi.* Mi, mei, me. || f. mús. Tercera nota y veu de la escala. *Mi.* Tertia hexachordi vox.

Á LA MI RE. Signe músich compost de la lletra á y de las notas: LA, MI, RE. *A la mi re.* A la mi re.

MIA. Veu femenina del pronom MEU. *Mia*. Mea.

MIÀ, NA. adj. ant. MITJÀ.

MIASMA. m. Exhalació, vapor maligne. *Miasma*. Miasma, æ.

MIASMÀTICH, CA. adj. Lo que pertany als miasmas, ó es produhit per ells. *Miasmàtico*. Miasmaticus.

MICA. f. Petita porció. *Brizna, migaja*. Mica, æ. || Quasi res. *Pizca, migaja*. Penè nihil. || MOLLA. 3. 4. || La porció petita de alguna cosa grossa que 's pòt dividir. *Migajada*. Pars minima. || Quantitat curta y escasa: v. g. una mica de pa, de aygua, etc. *Poco*. Parum. || Quantitat molt menuda de aygua, com las gotetas que cauben quant plou menut. *Gota, chispa*. Gutta, æ. || met. Part petita de alguna cosa no material. *Migaja*. Mica, æ.

MICA MÉS, MICA MÈNOS. POCH MÉS, POCH MÈNOS.

À MICAS Y DE MICA EN MICA. m. adv. Expressa que alguna cosa 's distribuïx de poch en poch. *À pistos*. Per minutas partes. || De poch en poch temps. *À migajadas*. Minutim.

DE MICA EN MICA S' UMPLE LA PICA. ref. DE GOTA EN GOTA, etc.

FÉR MICAS, MIL MICAS Ó MICAS Y BOCINS. fr. Engrunar una cosa, trencarla en parts molt menudas. *Hacer añicos, pizcas, gigote*. In frusta secare.

MOLTAS MICAS FAN UN TROS. fr. MOLTAS CANDELAS FAN UN CIRI PASCUAL.

UNA MICA AL COR SE FICA. ref. Adverteix que no 's deuen despreciar las cosas per molt petites ó de poca entitat. *Mas vale algo que nada*. Saltem aliquid eligendum præ nihilo.

UNA MICA MICA. m. adv. Porció molt menuda. *Una migajuela*. Minutissima particula.

MICO. m. Mona mascle ab cua, ab la qual se penja en los arbres. *Mono, mico*. Cercopithecus, i.

MICRÓCOSMOS. m. Mont petit; se diu així al home per tenir tota la exel·lència de la naturalesa. *Micròcosmos*. Microcosmos.

MICROCÒSTICH, CA. adj. Se diu de un instrument y de qualsevol cosa que serveix pera augmentar la veu y 'l so. *Microcòstico, micrófono*. Microphonum, i.

MICROGRAFIA. Descripció de las parts y propietats dels objectes que no 's poden véurer sense la ajuda del microscopi. *Micrografia*. Micrographia, æ.

MICROLOGIA. f. Ansia ó cuydado de cosas petites ó ridículas. *Micrologia*. Micrologia, æ.

MICRÓMEGO. m. Instrument de geometria de quinze graus, pera amidar terras. *Micrómeço*. Micromegon, i.

MICRÓMETRO. m. astron. Ullera que serveix pera amidar los diàmetros dels astres y las distàncies que no excedeixen de un grau ó de grau y mitj: n' hi ha de simple que inventà M. Kirch en 1667, y compost que inventà y publicà M. Auzout l' any 1693. *Micrómetro*. Micrometrum, i.

MICROSCOPI Ó MICRÓSCOPO. m. Ullera

que presenta 'ls objectes moltíssim més grossos de lo que són. *Microscòpio*. Microscopium, ii.

MICROSCOPI SOLAR. Instrument compost de un mirall que reb y reflecteix los raigs del sol, y de un canó ab un vidre de ullera davant del qual se col·loca l' objecte, y aquest se presenta com pintat y moltíssim gros en la paret ó tela que està á la paret contrària. Per aixó 'l quarto ha de estar ben fosc. *Microscòpio solar*. Microscopium solare.

MIDA. f. L' instrument per amidar la quantitat contínua ó que 's medeix per extensió, latitud y profunditat. *Medida*. Mensura, æ. || Lo ample, llarch y gruixut que han de tenir las fustas pera sér de lley. *Marco*. Lignarium quadrum. || PUNTER. 1. || L' instrument que serveix pera amidar las terras. *Marco*. Medimnus, i. || La averiguació que 'ls geòmetras fan de las alturas. *Altismetria*. Altitudinis dimensio. || Cinta ó tafetà benehit ab lo nom de alguna imatge. *Estadal, medida*. Benedicta vitta. || met. Cordura, prudència, modo. *Medida*. Modus, i. || Modelo pera fér segons ell alguna cosa. *Medida*. Amussis, is. || Regla, proporció, correspondència de una cosa ab altra. *Medida*. Modus, i.

AB MIDA. m. adv. Ab moderació, sens excés. *Tasadamente, medidameete*. Moderatè, ad mensuram.

À LA MIDA DEL GUST. m. adv. Arreglat á la voluntat y desitj. *A sabor*. Ad placitum.

À LA MIDA DE VOSTRES DESITJS. exp. Segons lo desitj ó gust de algú. *A medida de tu deseo de tu paladar*. Peroplatò.

À MIDA DE SÒN PALADAR. loc. met. À GUST DE TON PALADAR.

PASSAR DE MIDA. fr. Propassarse, arribar als termes de la desatenció ó descortesia, ó excedirse en qualsevol línia. *Pasar de raya, llegar á lo vedado*. Melas transgredi. || met. Sér excessiu. *Ser demasiado, ser excesivo, ser descomedido*. Immodicum esse.

PÉNDRE LA MIDA. fr. Péndre las dimensions del cos de una persona pera fér un vestit, etc. *Tomar la medida*. Mensuram notare. || Fér cabal judici de un subjecte. *Tomar á alguno las medidas*. Aliquem altè callere.

PÉNDRE LA MIDA DE LA ESQUENA. fr. fam. Bastonejar. *Medir las costillas*. Dorsum fustibus tundere.

PÉNDRE LAS MIDAS. fr. Formar sos plans, adoptar los medis pera lograr alguna cosa. *Tomar sus medidas; echar el cartabon*. Consilium pro re ac tempore capere.

SENSE MIDA, Ó FORA MIDA Ó FORA LE MIDA. m. adv. Lo que es excessiu en sa línia. *Descomedido*. Immodicus. || Excessivament, sense moderació. *Descomedidamente*. Immoderatè, ultrà modum.

MIDADOR, A. m. y f. AMIDADOR.

MIDAMENT. m. ant. MESURA. 3.

MIDAR. v. a. ant. AMIDAR.

MIDÓ. m. Substància blanca que s' extrau per medi del aygua freda del blat y altres llavors y

arrels, serveix pera donar llustre y fér tenir tiessa la roba, y altres usos. *Almidon, fécula. Amylum, i.*

MIDONER, A. m. y f. Qui fá midó. *Almidonero. Amyli opifex.*

MIETA, m. Home encongít ó de poch esperit. *Mandilon, ave fria, marica, maricon, menguado, terneron, mandria, embecado, tornejon, embeco. Ignavus.*

MIG, A. adj. ant. MITJÁ. || MITJ.

MIGENSANT, m. adv. ant. MEDIANT.

MIGENSER, A. m. y f. ant. MEDIANER.

MIGERAMENT, adv. m. ant. MEDIANAMENT.

MIGRANYA, f. Mal de cap molt fort que fá venir grans ánsias de vomitar. *Jaqueca, hemicránea. Heterocrania, æ.*

MIGRARSE, v. r. Aixiquirse, arrugarse. *Revenirse. Contrahi. || Anyorarse, estar trist en algun lloch. No hallarse. Malè se habere. || FRISARSE.*

MIJÁ, NA. adj. MEDI. || adj. ant. MITJÁ. || m. XAVO.

MIJANIA, f. Lo mitj, la meytat. *Medio, mediania, mitad. Dimidium. || ant. CENTRO DE BATALLA.*

MITJANSANT, p. a. *Medianero. Mediator, is.*

MIJANSAR, v. n. ant. MEDIAR.

MIJANSER, A. adj. MEDIANER.

MIJANT, ant. *A mediados: com: mijant abril, á mediados de abril. In dimidio.*

MIL, adj. Número cardinal que conté deu vegadas cent unitats. *Mil. Mille. || Número ó quantitat gran indefinida: com: fá MIL mudansas. Mil. Mille. || m. MILL. || pl. La quantitat de milenars en qualsevol linea. Millaradas, millares, miles. Multa milliaria. || adj. ant. MILLOR.*

MIL FULLAS, MILENRAMA.

Á MILS, m. adv. Expressió exagerativa pera significar número considerable. *Á millaradas, á mil·lars. Millies.*

PARLAR DE Ó CONTAR Á MILS, fr. Exagerar los bèns ó rendas. *Echar millaradas. Divitias exaggerare.*

MILÁ, m. Aucell de rapinya, espècie de esparver. *Milano. Milvus, i. || Peix. BELLUGÓ.*

MILANAR, m. MILLER.

Á MILANARS, m. adv. Á MILS.

MILANÉS, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Milan. *Milanés. Mediolanensis.*

MILAR, m. Figura numeral que denomina 'l número de mil. *Millar. Milliarii character numeralis.*

MILENAR, m. MILLER.

CONTAR Á MILENARS, fr. PARLAR DE MILS.

MILENRAMA, f. Planta de camas de la alsària de dos peus; fullas llargas y estretas, menudament talladas en faixas; las flors que naixen en lo cap dels rams són petites, blanques ó encarnadas, y forman ramellets espessos y enterament plans. Se cultiva en los jardins. *Milenrama, milhojas, milefolio, altareina. Myliophilum, i, millefolium, ii.*

MILER, m. ant. MILLER.

MÍLIA, f. ant. MIL.

MILÍCIA, f. Art de la guerra. *Milicia. Militia, æ. || La tropa. Milicia. Militia, æ. || Nom que 's dòna als coros dels àngels. Milicia. Militia cœlestis. || pl. Cossos formats de vehins de algun país ó ciutat. Urbanos, milicias. Copiæ urbanæ.*

MILICIA, NA. adj. Lo que pertany á la milícia. En la terminació masculina s' usa com á substantiu pera significar lo qui está allistat en algun cos de milícias. *Miliciano. Miles urbanus.*

MILIO, m. Lo número que enclou deu vegadas cent mil. *Cuento, millon. Decies centena millia.*

MILIONARI, A. adj. Home de milions, molt rich. *Millonario. Pecuniosus.*

MILITANT, p. a. S' aplica á la iglésia ó congregació dels fiels units al papa com á són cap. *Militante. Militans ecclesia.*

MILITAR, m. Soldat, qui professa la milícia. *Militar. Miles, itis. || adj. Pertanyent á la milícia ó al soldat. Militar. Stratoticus. || v. n. Servir en la milícia. Militar. Milito, as. || met. Concórrer en qualsevol cosa alguna rahó ó circumstància particular. Militar. Milito, as.*

LO MILITAR A LA GUERRA Y 'L PAGÉS Á LA TERRA. ref. Ensenya que cada hu 's deu emplear en són ofici. *Cada uno á su labor; cada lobo por su senda. Suum quisque munus curet.*

MILITARMENT, adv. m. Segons us y lleys de la milícia. *Militarmente. Militariter; militari modo.*

MILL, m. Planta de dos peus de alsària, fullas llargas, estretas, punxagudas y que per sa base afiansan la cama; las flors petites y naixen al extrem de aquesta formant espigó, y 'l fruyt peti que té 'l mateix nom, es aliment de aucells, las camas y fullas del bestiar. *Mijo, borona. Milium, ii.*

MILL AFRICÁ Ó FRANCÉS. Espècie de gram originàri de Indias. Fá molts brots semblants al de la canya, plens de una substància un poch dolsa. Los grans del fruyt són molt més grossos que la llavor de cánem, un poch rojenchs, blanquinosos, ó grochs. *Zahina. Sorghum, i.*

MILL BORT. Planta de llavor molt dura: 'ls apotecaris la anomenan *Milium solis*, abunda en la montanya Soler. *Litospermo; mijo del sol ó solano. Lythospermum, i.*

MILLA, f. Mida de camins que conté mil passas. *Milla. Milliarium, ii. || Lo pilar ó motllo que marca la milla. Milla. Milliarius lapis.*

MILLARÉS, A. adj. ant. Era una moneda de plata corrent en Alexandria y en tots los ports y estats mahometans. Á principis del sigle xiv, 20 feyan una onsa de plata, y sa correspondència variava segons la lliga. D. Jaume I de Aragó 'n feya encunyar en la Seca de Montpeller. En Barcelona 4 diners feyan un millarés. *Millarés. Milliarensis.*

MIL-LENARI, m. Espay de mil anys. *Milenario. Mille annorum spatium. || pl. Heretges que en-*

senyavan que viurien mil anys després de la resurrecció. *Milenarios*. *Chilustæ*, arum.

MILLER. m. Conjunt de coses que componen lo número de mil. *Millar*. *Millenarium*, ii. || **MILAR.** CONTAR Á MILLERS. fr. PARLAR DE MILS.

MIL-LÈSSIM, A. num. ord. Lo que compren y completa 'l número de mil. *Milésimo*. *Millesimus*.

MILLOR. adj. comp. Lo que es superior y excedeix á altra cosa. *Mejor*. *Melior*. || Més profitós ó ventatjós. *Mejor*. *Satior*. || adv. m. Ab més utilitat y profit. *Mejor*. *Satiùs*. || Ab més bondat y rectitut. *Mejor*. *Meliùs*. || PRIMER, ANTES.

AL MILLOR. m. adv. En ocasió molt oportuna. *Á lo mejor*. *Ampla oportunitate*.

ANAR MILLOR, DE MILLOR Ó PER MILLOR. fr. Anar recobrant la salut. *Mejorar de salud*. *Meliùs se habere*.

DE ALLÓ MILLOR. m. adv. Al cas, á propòsit, adequadament. *De molde*, *de perilla*. *Rectè*, *perfectè*. || Bè, perfectament. *Á las mil maravillas*; *á maravilla*. *Mirè*, *egregiè*.

DE LO MILLOR, Ó DE LO MILLOR DE LA POST. m. adv. Denota la superior qualitat de alguna cosa. *De lo mejor*. *Quod nihil sit melius*.

QUANT MILLOR. exp. que denota preferència. *Cuanto mejor*. *Quanto meliùs*.

TRIAR LO MILLOR PERA SI. fr. Quedarse ab lo més bo ó deixar lo ménos bo entre moltes coses. *Escojer como entre peras*. *Sibi potiora seligere*.

MILLORA. f. Medra, adelantament, augment. *Mejora*, *mejoria*. *Incrementum*, i. || Disminució de la malaltia. *Mejoria*. *Firmior corporis habitus*. || Aument de béns. *Mejora de fortuna*. *Favorabilior fortuna*. || La porció del ters ó del quint ó de tots dos, que segons las lleys castellanas, lo pare ó la mare deixan á algun ó alguns dels fills á més de la llegítima, ab clàusula especial en lo testament. *Mejora*. *Melioratio*, nis. || Lo recurs al superior, fudant la queixa ó agravi de la providència del inferior apel·lada. *Mejora*. *Appellationis libellus ad superiorem*. || Se distingeix de la quatrena en que aquesta es l'augment de la quarta part del preu ofert, y la millora es qualsevol augment de preu. *Puja*. In *licitationibus pretii augmentum*.

ANAR PER Ó DE MILLORA. fr. Anar recobrant la salut. *Mejorar*. *Meliùs se habere*.

MILLORAMENT. m. ant. L'acte y efecte de millorar. *Mejoramiento*. *Incrementum*, i. || **MILLORA.**

MILLORANT. m. ant. CONVALESCENT.

MILLORAR. v. a. Aumentar, adelantar, fér passar una cosa á millor estat. *Mejorar*. *Melioro*, as. || Passar á millor fortuna. *Mejorar de fortuna*. *Favorabiliori fortuna uti*. || Fér tornar bona alguna cosa que no ho era. *Embonar*. *Bonum reddere*. || ADOBAR. || Deixar en lo testament alguna millora als fills segons lo dret castellà. *Mejorar*. *Filio aliquid præcipuè legare vel prælegare*. || TRAÛER DE DITA.

MILLORARSE. v. r. Posarse en estat ó grau ventatjós al de ántes. *Mejorarse*. *Melioresco*, is. || Parlant del temps significa posarse més benigne. *Mejorarse*. *Benignam fieri tempestatem*. || ANAR MILLOR.

MILLORIA. f. ant. MILLORA. 1. 2.

PER MILLORIA, MA CASA DEIXARIA. ref. que denota la inclinació y desitj que tenim de millorar de fortuna. *Por mejoría, mi casa dejaría*. *Ædibus ipse meas mutem melioribus ædes*.

MILLS. adj. y adv. ant. MILLOR.

MILOCA. f. ter. GRUA. 4.

MILORT. m. Títol de las personas de distinció y qualitat en Inglaterra. *Milor*. *Dynasta*, æ.

MILOTXA. f. ter. GRUA. 4.

MILS. adv. m. MILLOR. || MÉS.

MILS VIST. loc. Més ben opinat. *Mas bien visto ú opinado*. *Majori æstimatione habitus*.

MIMA. f. La dona que en los entreactes de las comédias de la antigüetat, entretenia al poble ab gestos y ademans ridículs ó indecents. *Mima*. *Mima*, æ.

MINA. f. Lliura y moneda romana y grega, aquesta pesava y valia cent drachmas áticas, y aquella noranta sis. *Mina*. *Mina*, æ. || Conducto artificial subterràneo pera guiar regularment las ayguas. *Mina*. *Cuniculus*, i. || Artifici, foso subterràneo atacat de pólvora pera volar las fortificacions. *Mina*. *Cuniculus*, i. || Paratge de abont se trauhen metalls ó mineral. *Mina*. *Fodina*, æ. || La en que's crien los metalls. *Mina*, *minera*. *Metallum*, i. || ant. FISONOMIA, FACCIÓ, SEMBLANT. || fam. Gran quantitat de diners. *Mina*. *Fodina*, æ.

MINA DE OR. Ofici, empleo ó negoci de que's trau molta utilitat ab poch treball. *Mina*. *Lucrativum negotium*.

BONA MINA Y DOLENT JOCH. ref. ant. Odi encubert ab senyal de amistat. *Reviejo del amigo que cubre con sus alas y muerde con el pico*. *Sub amico vultu, inimicus animus*.

MINADOR. m. Qui treballa en las minas de metall. *Minadero*, *minador*. *Metallarius*, ii. || Qui fá minas en la guerra. *Zapador*, *minador*. *Cunicularius*, i. || Qui mina. *Minador*. *Fossor*, is. || Lo qui té per ofici treballar en fér minas ó altres coses subterràneas. *Cuevero*. *Fossor*, is.

MINAIX, A. m. ter. BADELLET.

MINAR. v. a. Cavar, obrir camí per sota terra. *Minar*. *Cuniculos agere*. || Fér mina pera volar una fortalesa. *Minar*. *Cuniculum in arcem agere*. || met. Procurar indagar alguna cosa ab diligèncias exquisitas. *Minar*. *Exploro*, as. || DEBILITAR.

MINATJE. m. ter. MISSATJE.

MINAYRE. m. MINADOR.

MINER. m. ant. MINA.

MINERAL. adj. Pertanyent á la mina. *Minal*, *mineral*. *Cunicularis*. || m. Qualsevol cos sòlit y fixo que s'engendra en la terra de las exhalacions y vapors de ella, com: lo sofre, plom, etc. *Mineral*.

Metallum, i. || met. Principi, origen, fonament de algun bè, utilitat ó fruyt abundant. *Mineral*. Fodina, æ. || Mina de metalls ó pedras preciosas. *Mineral*, *mina*, *minero*. Fodina, æ.

MINERALISAR. v. a. quím. Reduhir lo metall á la forma de mineral. *Mineralizar*. *Metallum* perpolire.

MINERALOGIA. f. Ciéncia que tracta de minerals. *Mineralogia*. *Mineralogia*, æ.

MINERALÓGICH, **CA**. adj. Pertanyent á la mineralogia. *Mineralógico*. Ad *mineralogiam* pertins.

MINERALOGISTA. m. Professor de mineralogia. *Mineralogista*. *Mineralogiæ* professor.

MINERIA. f. Art de treballar y construir minas, y 'ls individus que forman cos pera entendre en quant toca á las minas. *Mineria*. *Metallica ars*.

MINERVA. f. mit. Diosa de las ciéncias y de la guerra. *Minerva*, *Palas*. *Minerva*, æ.

MINESTRA. f. Certa espècie de guisat fét de diferentes verduras ó llegums. *Menestra*. *Minutal*, is. || MENJAR. 1.

MINGO. n. p. de h. Síncope de Domingo. *Mingo*, *dominguito*. *Dominiculus*, i. || m. La bola que en lo joch de billar se col·loca en lo punt y may es ferida pel taco en las mesas ó partidas ordináries de dos jugadors. *Mingo*. In *lutruncolorum eburneum ludo sphaera quædam*.

MINI. m. EXÉRCOL. || Óxit bermell de plom que 's troba en capas primas y polsosas; lo que es artificial s' obté per la calcinació del plom en un forn. S' emplea en pintura y en molts medicinas. *Minio*, *óxido de plomo*. *Minium*, ii.

MINIATURA. f. Pintura sobre vitela, però executat lo clar y oscur puntejat y no estés. *Miniatura*. *Subtilissima pictura*. || Objecte petit y treballat molt fi. *Miniatura*. *Delicatum opus*.

PINTAR DE MINIATURA. fr. Pintar sobre una superfície fina y delicada, feta ab colors deixatats ab aygua de goma. *Miniar*. *Subtilibus punctis pingere*.

MÍNIM, **A**. adj. sup. Lo que té 'l últim grau de disminució comparat ab altra cosa de sa espècie. *Minimo*. *Minimus*. || m. y f. Religiós ó religiosa del orde de sant Francisco de Paula. *Minimo*. *Minimorum ordinis frater vel soror*.

MÍNIMA. f. mús. Nota que té la meytat del valor de la semibren. *Minima*. *Musica nota sic dicta*.

MINISTERI. m. Ofici, càrrech, ocupació. *Ministerio*. *Ministerium*, ii. || L' empleo de ministre. *Ministerio*. *Ministerium*, ii. || Lo temps que dura l' empleo de un ministre. *Ministerio*. *Ministerium*, ii. || Govern de estat en los negocis de un regne ó república. *Ministerio*. *Ministerium*, ii.

MINISTERIAL. adj. Pertanyent al ministeri, al govern de un estat ó á qualsevol dels ministeris de sòn despaig. *Ministerial*. Ad *ministerium* pertins.

MINISTERIALMENT. adv. m. Ab ministeri, ab facultat y ofici del ministre. *Ministerialmente*. *Ministerii potestate*.

MINISTRAR. v. a. ant. SERVIR.

MINISTRE. m. JUTGE. || SERVENT, CRIAT, MOSSO. || Secretari del despaig universal de un estat. *Ministro*, *secretario del despacho*, ó *del despacho universal*. Publicæ rei administrator. || En la religió de la santíssima Trinitat lo prelat ordinari de cada convent. *Ministro*. *Minister*, tri. || AGUSIL.

MINISTRE DE CAPA Y ESPASA. En los tribunals reals es lo conseller que no es lletrat, y no té vot en los negocis de justícia sinó en los de govern ó consultins. *Corbata*, *ministro de capa y espada*. Non litteratus iudex, magistratus.

MINISTRE GENERAL. Lo general de la religió de sant Francesch. *Ministro general*. *Minister generalis*.

PRIMER MINISTRE. Primer secretari del rey ó primer encarregat del govern del estat. *Primer ministro*. *Minister secundus à rege*.

MINISTRIL. m. Instrument músich de ayre; com una flauta, baixó, etc. *Ministril*. *Fistula*, æ. || Lo ministre inferior de poca autoritat ó respecte que s' ocupa en los més baixos ministeris. *Ministril*. Apparitor, is.

MINORACIÓ. f. Disminució. *Minoracion*. *Minoratio*, nis.

MINORAR. v. a. Disminuhir, reduhir á menos. S' usa també com á recíproch. *Minorar*. *Minoro*, as.

MINORAT, **DA**. p. p. *Minorado*. *Minoratus*.

MINORATIU, **VA**. adj. Lo que minora y té virtut de minorar. S' usa també com á substantiu en la terminació masculina. *Minorativo*. *Minuens*. || med. Lo que té virtut de purgar lleugerament. *Minorativo*. Levepurgans.

MINORISTA. m. Qui està ordenat de menors. *Clérigo de menores*. *Minoribus ordinibus initiatus*.

MINORITAT. f. Menor edat. *Minoridad*, *menor edad*. *Minor ætas*.

MINOTAURO. m. Mónstruo fabulós, per la part superior home y per la inferior bou; nasqué de Passife muller de Minos. *Minotauro*. *Minotaurus*, i.

MINOVA. f. Malaltia ó inflor de las glándulas causada regularment pel humor fret. *Seca*, *lamparon*. *Scrofula*, æ.

MINUA. f. ant. y

MINUAMENT. m. ant. y

MINUANSA. f. ant. MINVA, DISMINUCIÓ, FALTA, ESCASSESA.

MINUAR. v. a. ant. MINVAR.

MINÚCIA. f. Menudència, friolera, cosa de poch valor y entitat. *Minucia*. *Minutia*, æ.

MINUCIÓS, **A**. adj. Exacte, massa difús. *Minucioso*. *Redundans*.

MINUE. adj. ant. CURT, DIMINUT.

MINUET. m. mús. Composició de compás ternari pera ballar, y ball francès entre dos. *Minué*, *minuete*. *Saltatorius*, ii.

MINÚSCULA. f. La lletra petita y regular en contraposició de la gran dita majúscula. *Minúscula*. *Minuscula*, æ.

MINUT. m. La seixantena part de un grau de circum i de la hora. *Horario, minuto.* Minutum, i. || Moment. *Momento, minuto.* Minutum, i.

MINUT SEGON. La seixantena part de un minut primer, y així dels demès, dividint cada segon en cada tercer. *Minuto segundo, tercero,* etc. Temporis momenta.

MINUTA. f. Borrador, apuntament. *Minuta.* Scripturæ summa.

FÉR MINUTAS. fr. y

MINUTAR. v. a. Formar la minuta ó borrador. *Compendiar, minutar.* Compendifacio, is. || IMAGINAR, INTENTAR.

MINUTAT, DA. p. p. *Minutado.* Compendi-factus.

MINUTERA. f. La agulla del rellotje que senyala 'ls minuts. *Minutera.* Index, icis.

MINVA. f. Disminució. *Mengua, merma.* Diminutio, nis.

MINVADA. f. Punt embegut en altre pera estrényer la mitja. *Menguado.* Decrementum, i. || La minva de las ayguas. *Menguante.* Decrementum, i. || MINVA. || pl. Los punts que se embeuhen pera conclóurer lo peu de la mitja. *Seguidos.* Tibiarium decrementum.

FÉR MINVADA. fr. MINVAR.

MINVAMENT. m. MINVA.

MINVANT. m. MINVADA. 2. || Decrement de la lluna. *Menguante.* Lunæ senium. || m. ant. Lo menguant del mar en retorn de las creixents. *Menguante del mar.* Recessus maris.

MINVAR. v. a. Disminuhir, reduhir á ménos. *Disminuir, minorar, menoscabar.* Minoro, as. || FÉR minvadas en la mitja. *Menguar.* Decresco, is. || v. n. Anarse disminuhint alguna cosa. *Menguar, mermar.* Decedo, is. || ant. v. a. Escassejar á algú alguna cosa. *Regatear, escatimar.* Minuo, is. || ant. ESTALVIAR.

NO MINVARHI RES. fr. ant. FÉR á tot gasto una cosa. *No perdonar gasto.* Prodigè impendere.

MINVAT, DA. p. p. *Menguado.* Diminutus. || m. MINVADA. 1.

MINVE. adj. ant. CURT, DIMINUT.

MINYÓ. m. Noy dels set fins als catorze anys. *Muchacho.* Puer, i. || MOSSO DE LA ESQUADRA. || PADRÍ.

LO MINYÓ QUANT PERT SÓN PARE, ALLUNYAULO DE SA MARE. ref. Avisa la falta que fá 'l pare pera la bona criansa de sos fills. *Padre no tuviste, madre no temiste, hijo mal despericiste, ó diablo lo hiciste.* Patre carens, matri non obediens, filius perditissimus.

MINYONA. f. Noya fins als catorze anys. *Muchacha.* Puella, æ. || Fadrina, no casada. *Doncella, moza.* Puella, æ. || CRIADA.

MINYONADA. f. ant. NOYADA.

MINYONERIA. f. Cosa de poca importància. *Niñeria.* Quisquilie, arum. || Cosa ó joch de minyons. *Niñeria.* Neniae, arum; pueriles ludí.

MINYONESA. f. Estat y propietat de minyó. *Muchachez.* Puerilitas, atis.

MINYONET, A. m. y f. d. *Mocito, muchachito.* Pusillus, i, pusio, nis.

MIOL. m. Veu del gat. *Maullo, maullido, maído.* Felinus clamor.

MIOLADOR, A. m. y f. Gat que miola molt. *Mau llador, moyador.* Clamosus felis.

MIOLAR. v. n. Formar y produhir lo gat lo natural de la seva veu. *Mau llar, mayar, miar.* Felem clamare.

MIOPE. m. Curt de vista. *Miope.* Myops, opis.

MIQUEL. n. p. de home. *Miguel.* Michael, is.

MIQUEL, MIQUEL, NO TENS ABELLAS Y VENS MEL. ref. NO TÉ VINYA Y VEN RAHIMS.

AHONT VA MIQUEL? AHONT HI HA MEL. ref. denota quant natural es la inclinació de acudir cada hu allí ahont creu trobar sòn profit ó utilitat. *Haya cebo en el palomar que palomas no saltarán: Pedro porqué atiza? por gozar de la ceniza.* Esca sit in tectis, venient ad tecta columbæ.

MIQUELA. n. p. de dona. *Micaela.* Michaela, æ.

MIQUELDÁRCOS. m. Rahim de gra crescut, pell dura, bo pera guardar; y també 'l cep que'l produheix. *Lairen.* Uvæ genus.

MIQUELET. m. Fuseller de montanya en Catalunya. *Miquelete, fusilero de montaña.* Montanus miles. || d. de MIQUEL.

MIQUETA. f. d. *Migajica, illa, ita, migajuela.* Minuta mica. || m. y f. met. ENCONGIT.

Á MIQUETAS. m. adv. Ab escassesa y miséria, poch á poch. *A pistos.* Minutatim, paulatim.

MIR. m. Empleo entre 'ls turchs. *Mir.* Inter turcos munus.

MIRA. f. Respecte, atenció. *Mira.* Respectus, us. || met. Intenció, reparo, advertència en la execució de alguna cosa. *Mira.* Scopus, i.

ESTAR Á LA MIRA. fr. Observar, estar al cuydado de alguna cosa. *Estar á la mira.* Aliquid attentè spectare.

POSAR LA MIRA. fr. FÉR los medis pera conseguir alguna cosa. *Poner la mira.* Cuilibet rei animum adjicere. || Usat com á interjecció. *Ve ahí, ve aquí, ahí tienes.* Ecce, en, eccum, hem.

MIRABOLANT. m. Fruyt de una polzada de llarch, ovalat, molsut ab pinyol y ametlla; s' usa com purgant, y se'n conèixen cinch varietats ditas en castellá *belérico, chebulo, citaino, émblico, indico.* *Mirabolano.* Mirabolanus, i.

MIRACLE. m. Prodigí, obra superior al orde natural. *Milagro.* Miraculum, i. || Succés ó cosa extraordinària, maravellosa. *Milagro.* Miraculum, i. || PRESENTALLA.

FÉR MIRACLES. fr. met. FÉR molt més de lo que comunment se pót en qualsevol espècie de indústria ó habilitat. *Hacer milagros, prodigios.* Miracula edere. || met. Executar alguna acció bona, superior ó de un modo més excel·lent de lo que de algú s' esperava. *Hacer milagros.* Mirificè operari.

LO MIRACLE DE MAHOMA POSARSE AL SOL Y TROBARSE EN LA SOMBRA. ref. ab que's fá burla dels que fan

una cosa secreta y misteriosa quant ja tothom la sab. *Adivino de Marchena, que al sol puesto el asno á la sombra queda: ¿adivino de Valderas, cuando corren los canales que se mojan las carreras? Quæ patent, vaticinor.*

PER MIRACLE. m. adv. Pocas vegadas. *Por milagro, por maravilla.* Rarò.

QUE'S FASSA LO MIRACLE Y QUE'L FASSA 'L DIABLE. ref. Denota que sols se puga lograr la cosa no's miran los medis. *Venga en buen hora quien nos ayude.* Veniat hospes quisquis profuturus est.

VIVER DE MIRACLE. fr. Denota que algú s' ha deslliurat ó ha eixit de un gran risch ó perill de la vida. *Vivir de milagro.* Miraculosè, Dei auxilio vivere.

MIRACULÓS, A. adj. Lo que's fá per miracle. *Milagroso, miraculoso.* Miraculorum patrator.

MIRACULOSAMENT. adv. m. Fora del orde natural. *Miraculosamente, milagrosamente.* Divinitus. || Admirable, maravellosament. *Milagrosamente.* Mirè.

MIRADA. f. Vista, la acció de mirar. *Mirada, miradura, ojeada, vista.* Aspectio, nis.

AB UNA MIRADA. m. adv. Denota la facilitat en apèndre á regonéixer alguna cosa. *A media vista.* Primo aspectu.

DONAR UNA MIRADA. fr. Registrar lleugerament ab la vista. *Dar una ojeada.* Oculis cursim lustrare.

MALA MIRADA. med. Malaltia dels ulls que fá mirar guerro. *Estrambosidad, estrabismo.* Oculorum distortio.

MIRADOR. m. Qui mira. *Mirador.* Propiciens. || Lloch alt desde ahont se mira. *Mirador, miradero, descubridero, vista, vistillas.* Specula, æ. || Curios, qui mira ab curiositat. *Miron.* Curiosus. || Certa espècie de galeria ó corredor desde ahont se véu molta terra. També s' anomenan així certs balcons cuberts ab sa tauleta y voltats de vidrieras, que s'ol haverhi en las casas pera mirar á fora sèns exposarse á las inclemèncias del temps. *Mirador.* Specula, æ.

MIRADURA. f. ant. MIRADA.

MIRALL. m. Cristall que té una capa de argentviu per la part posterior: ni ha també de acer brunyit y tenen lo mateix efecte. *Espejo.* Speculum, i. || met. Lo que pòt fèr evidència de alguna cosa ó pòt servir pera arreglar sas accions. *Espejo.* Speculum, i.

MIRALL ABRASADOR. Mirall cóncav de superfície molt brunyida, per medi de la qual los raigs del sol reflecteixen, reunint sa activitat de modo que en lo punt anomenat focu abrasa qualsevol cos que se li presenta. *Espejo ustorio.* Speculum urens.

CLAR, NET Ó LLUHENT COM UN MIRALL. loc. Se diu pera ponderar que alguna cosa es molt clara neta ó lluhenta. *Limpia como un espejo.* Perspicuus, nitidus, dilucidus.

COMPOST DE MIRALLS. *Espejado.* Speculis instructus, similis.

MIRARSE AL MIRALL. fr. Examinar en lo mirall la imatge de la pròpia persona. *Espejarse, mirarse al espejo.* Speculum consulere.

QUE FARÀ 'L CEGO AB LO MIRALL? ref. que repreñ als que volen entendrer en lo que no es de sa professió. *Zapatero á tus zapatos.* Quid cæco cum speculo?

MIRALLER. Qui fá ó ven miralls. *Espejero.* Speculorum artifex.

MIRALLET. m. d. *Espejuelo, espejillo, ico, ito.* Specillum, i.

MIRABELL. m. Planta que té la figura de un xiprer, fullas y flors molt menudas y de un vert clar; en los jardins se cultiva pera adorno. *Peranton, mirabel, pinillo.* Cypariscuias, æ. || Flor. *Mirabel.* Flos multifolius auratus.

MIRAMENT. m. Atenció, mira, respecte. *Miramiento, mira.* Observantia, æ.

SENSE MIRAMENT. m. adv. Sense respecte, ni atenció. *Sin miramiento, sin escepcion.* Nulla habita ratione.

MIRANDA. f. MIRADOR. 2. y 4.

MIRAR. v. a. Fixar la vista en un objecte. *Mirar.* Specto, as. || Appreciar, fèr cas de alguna cosa. *Mirar.* Attendo, is. || met. Considerar ab cuydado alguna cosa. *Mirar.* Speculari. || Estar situada una cosa davant de altra. *Mirar.* Respicio, is. || Inquirir, regonéixer, averiguar. *Mirar.* Speculari, aris. || Observar las accions de algú. *Mirar.* Observo, as. || Regonéixer, escorcollar. *Registrar, escudriñar.* Persecutor, aris. || Respectar y atèndrer á algú. *Mirar.* Attendo, is. || Tenir per objecte ó fi alguna cosa en lo que s' executa, com cada hu MIRA per sòn profit. *Mirar.* Curo, as.

MIRAR Á ALGÚ AB DESPRECI Ó AB ENFADO. fr. *Mirar sobre hombro, ó con malos ojos.* Despecto, as.

MIRAR DE AMAGAT. fr. Mirar ab dissimulo. *Mirar de lado ó de medio lado.* Furtim, obliquè intueri.

MIRAR PER ALCÚ Ó PER ALGUNA COSA. fr. cnydar, protegir, amparar, procurar lo bè ó la utilitat de alguna persona. *Mirar por alguno ó por alguna cosa.* Alicui consulere.

MIRAR PER SOBRE. fr. No posar molt cuydado en alguna cosa. *Mirar por encima, de paso, ligeramente.* Per transennam aspicere.

MIRAR PRIM. fr. ab que's nóta al qui en tot troba dificultat, y s' enreda en qualsevol cosa, ó al que pren motiu de cosas fútils pera enfadarse ó fèr repugnància. *Tropezar en un garbanzo.* In paleam offendere.

MIRAR Y CALLAR. fr. Denota que'l silenci es molt estimat. *Oir, ver y callar.* Vide et tace.

MIRA LO QUE FAS Ó LO QUE VAS Á FÈR. ref. Adverteix que no'ns fiquem en las cosas sense mirar bè lo fi que poden tenir. *Mira que ates que desates.* Cave ne nodo gordiano.

MIRAM Y NO'M TOQUES, Ó MOLT MIRAR Y POGH TOCAR. ref. Denota que alguna cosa es delicada. *Mirame y no me toques; el licenciado vidriera.* Noli me tangere.

MIRE COM PARLA, Ó LO QUE PARLA, Ó AB QUI PARLA.

loc. ab que 's adverteix á algú 's reporte ab lo parlar. *Mire como habla, ó lo que habla, ó con quien habla.* Comiter loqueris.

MOLTS LO MIRAN Y POCHS LO CONEIXEN. ref. Denota que no's deuen judicar las cosas pels senyals exteriors, y que no tots tenen las prendas corresponents á la excel·lència de són ser. *No son hombres todos los que mean en la pared.* Mentem hominis, non frontem suscipe.

NO HI HA MÉS QUE MIRAR. loc. Denota la molta perfecció de alguna cosa. *No hay mas que abrir los ojos y mirar.* Mirandum numeris omnibus absolutum esse.

NO MIRAR PRIM. fr. No sér delicat. *No tener pelillo en la lengua: no andar en tituillos.* Expedita lingua gaudere.

NO TENS QUE MIRAR. loc. Denota que no's trobará cap falta en alguna cosa. *No hay que darle vueltas.* Non est quod circumspectas.

QUI ENDAVANT NO MIRA ENDARRERA CÁU. ref. Avisa quant convenient es premeditar y prevenir las contingéncias que poden tenir las cosas abans de empèndrerlas. *Quien adelante no mira, tras se queda.* Majora perdis, parva ni servaveris.

SI MIRAS TANT PRIM Á MITJA EDAT JA NO HI VEURÁS. ref. Ensenya que s' ha de evitar la molta curiositat en averiguar las cosas ajenas, per las malas conseqüéncias que té. *Quien las cosas mucho apura, no tiene vida segura.* Aliena inquirere periculosum.

TANT S' HI HA VOLGUT MIRAR QUE AL ÚLTIM HO HA CAGAT. ref. Denota que'ls impertinents solen llansar á pérdrer las cosas per perfeccionarlas y apurarlas més de lo que convé. *Tanto entornó que trastornó.* Nequid nimis.

MIRARSE AB ALGÚ. fr. met. Cuydar de ell ab molt carinyo. *Mirarse en alguno.* Aliquem tamquam seipsum officio, amore prosequi.

MIRARSE Á SÍ MATEIX Ó MIRARSE DE CAP Á PEUS. fr. fam. S' usa pera denotar que cada persona déu examinar sos defectes abans de repèndrer als altres. *Darse una vuelta.* Semet considerare.

MIRARSE EN ALGUNA COSA. fr. Examinar bè las circumstàncias abans de resòldrerlas. *Mirarse en ello.* Prespicio, is. || Executarla ab particular cuydado y esmero. *Mirarse.* Aliquid diligentissime perficere.

MIRARSE, ESTARSE MIRANT. fr. Repren la inacció del que véu algun desorde, y podent y debent evitarlo no l' evita. *Estar-se mirando.* Præsentia mala culpabiliter tollerare.

MIRARSEHO, Ó MIRARSEHO AB AFICIÓ Ó AB UNA AFICIÓ. fr. enfática que denota la atenció ab que's mira una cosa que's desitja tenir. *Echar el ojo ó tanto ojo.* Avidis oculis intueri.

MIRARSE 'LS UNS AB LOS ALTRES. fr. Quedar sorpresos. *Mirarse unos á otros.* Sese mutuo inspicere.

MIRAT, DA. adj. Circumspecte. *Mirado.* Circumspectus. || p. p. *Mirado.* Spectatus.

MIRINYACH. m. Espécie de faldillas enteras

que portan sota de las altras ó del vestit las donas pera abultar ó estufar las faldas. *Miriñaque.* Subtilis lacinia. || FUTESA.

MIRLAT, DA. adj. Qui s' entona ó afecta gravetat y senyoriu. *Mirlado.* Ad severitatem compositus.

MIRRA. f. Goma apreciable que destil·la l' arbre del mateix nom que's cria en molts parts de la Aràbia. *Mirra.* Myrrha, æ, myrra, æ.

MIRRA LÍQUIDA. 'L mateix licor gomós quant ix dels arbres nous que donan la mirra ordinària. *Mirra liquida.* Myrrha liquida.

MIRRAT, DA. adj. Compost, perfumat, mesclat ab mirra. *Mirrado.* Myrrhatus.

MIRUA. f. ant. y

MIRUAMENT. m. ant. MINVA, DISMINUCIÓ.

MIRUAR. v. n. ant. MINVAR.

MISCCEL·LÀNEA. f. Mescla, barreja. *Miscelánea.* Miscellanea, æ.

MISERABILITAT. f. MISÉRIA.

MISERABLE. adj. Infelis. *Miserable, misero.* Miser. || Avaro, cicatero. *Miserable.* Sordidus. || ant. VII. || Lo que es de poch valor. *Miserable.* || Lo moltíssim pobre. *Indigente, pobreton, miserable.* Valdè egenus.

MISERABLEMENT. adv. m. Infelismet. *Miserablemente.* Miserè. || Escassament. *Miserablemente.* Parcè.

MISERACIÓ. f. MISERICÓRDIA.

MISERERE. m. Funció en que's canta 'l miserere. *Miserere.* Miserero. || fam. PALLISSA. || med. Lo cólich vòlvulo que consisteix en nusarse 'ls budells de manera, que obligan á tráurer l' excrement per la boca. *Miserere.* Volvulus, i.

MISÉRIA. f. Desgràcia, pena. *Miseria, laceria.* Ærumna, æ. || Pobresa, falta de medis. *Miseria.* Miseria, æ. || Poquedat, escassesa. *Miseria.* Tenuitas, atis. || Mesquindat, tacanyeria. *Miseria.* Tencitas, atis.

ANAR AB MISÉRIA. fr. Portarse ó gastar ab extremada tacanyeria. *Miserear.* Se avarè ac sordidè gerere.

CONTAR MISÉRIAS. fr. Ponderar los traballs ó misérias que 's pateixen, ó fingirlos pera móurer á compassió, *Hacer la guaya.* Quæri, plangere.

EIXIR DE MISÉRIA. fr. Millorar de fortuna després de traballs y misérias. *Salir de capa de raja.* Vilem vestem deponere.

MENJARSE Á ALGÚ LA MISÉRIA. fr. Estar molt pobre y necessitat. *Comerse de miseria; no tener mas que la capa en el hombro.* In summa egestate versari.

TRÁURER DE MISÉRIA. fr. Millorar la posició ó fortuna de algú que estava miserable. *Despiojar.* Egestate aliquem liberare.

MISERICÓRDIA. f. Compassió, pietat. *Misericordia.* Misericordia, æ. || mit. Diessa venerada en Atenas. *Misericordia.* Misericordia, æ.

MISERICORDIÓS, A. adj. Piados, compassiu. *Misericordioso.* Misericors.

MISERICORDIOSAMENT. adv. m. Clement, piadosament. *Misericordiosamente, Misericorditer.*

MISERICORDIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Misericordiosísimo. Misericordiosissimus.*

MISSA. f. Sacrifici incruent de la lley de gràcia, en que baix las espècies sacramentals de pa y vi s' ofereix al Pare Etern lo cos de Jesucrist en memòria de sa passió, acció de gràcias y regoneixement de sa sabiduria. Sant Alexandro Romà feu posar en la missa aygua al vi; sant Sixto I, manà 'l trisagi del sanctus; sant Telesforo Grech anacoreta 'l Gloria in excelsis; sant Gelasi las oracions; y sant Sergi I, posà l' Agnus Dei. *Misa.* Missa, æ. || L' orde del presbiterat. *Misa, presbiterado, sacerdocio.* Presbyteratus, us.

MISSA BAIXA ó **RESADA.** La en que no s' canta. *Misa rezada* ó *privada.* Privata missa.

MISSA CANTADA ó **SOLEMNE.** La que s' celebra ab cant y solemnitat. *Misa cantada, solemne.* Solemne sacrum.

MISSA CANTANT. MISSACANTANT.

MISSA CONVENTUAL. La missa major que s' diu en los convents. *Misa conventual.* Solemne sacrum.

MISSA DE COS PRESENT. La que s' diu eslant lo cos del difunt en la iglésia. *Misa de cuerpo presente.* Piaculare exposito cadavere sacrum.

MISSA DE DIFUNTS, DE MORTS ó **DE RÉQUIEM.** La que s' ofereix per ells. *Misa de difuntos, de réquiem.* Piaculare mortuale sacrum.

MISSA DEL GALL. La que s' diu á las dotze de la nit de Nadal; s' anomena així per ser la hora en que s'ol cantar lo gall. *Misa del gallo.* In navitatis Domini media nocte solemnis missa.

MISSA DE PARTERA. La que s' diu á la dòna la primera vegada després del part. *Misa de parida.* Missa in mulieris purificatione.

MISSA MAJOR ó **PARROQUIAL.** Ofici. *Misa mayor, parroquial, conventual.* Conventuale sacrum.

MISSA NOVA. La primera que diu lo nou sacerdot. *Misa nueva.* Primum á novo sacerdote celebratum sacrum.

MISSA SECA. La que s' diu sense consagrar. *Misa en seco.* Absque consecratione sacrum.

MISSA VOTIVA. La que no sent pròpia del dia s' pòt dir en certs dias per vot. *Misa votiva.* Missa votiva.

AJUDAR LA MISSA. fr. Servir y respondrer al sacerdot que la diu. *Servir la missa, ayudar á missa.* Sacerdote rem divinam facienti ministrare, adesse.

ARRIBAR Á MISSAS DITAS. fr. Arribar tart á alguna funció. *Llegar á las aceitunas, á los postres ó al íte missa est ó á los anises; tarde piache, á la última sardina de la banasta.* Tardè, re propè perfecta adventare, venire, adesse.

CANTAR MISSA. fr. Celebrar la primera 'l nou sacerdot. *Cantar missa.* Primum sacrum celebrare. || Acompanyar ab lo cant alguna missa. *Cantar la missa.* Missam canere.

DE MISSA DE ONZE. S' aplica al capellá ó frare que

no es de carrera. *Pitancero.* Quotidiani stipendii largione vicitans clericus, frater.

DIR MISSA. fr. Celebrar lo sacerdot lo sacrifici incruent de la lley de gràcia. *Decir missa.* Sacrum facere.

JA PÓT ANAR Á MISSA SENSE ROSARIS. fr. met. fam. ab que s' dòna á entèndrer que algú té bastanta indústria pera manejar-se per sí mateix sèns ajuda de altre. *Poder nadar sin calabazas, ó no necesitar calabazas para nadar.* Industriosum esse.

NI LA MISSA NI CIVADA DESTORBAN LLARGA JORNADA. ref. ab que s' avisa que 'l compliment de la obligació ó prudent devoció may es impediment pera lograr lo que justament s' intenta. *Por oír missa y dar cebada, nunca se perdió la jornada.* Manè rei vel adesse sacrae, ponere mulis hordea, susceptum non remoratur iter.

NO FUNDARÁ CAP MISSA DE ONZE. loc. fam. No prosperará. *No fundará casa con azulejos.* Non domum laterculis tessellatis exstruet.

PRIMER SÓN LOS DE MISSA. loc. Repren al que s' adelanta ó s' prefereix en alguna acció ó elecció á altre de major edat. *Yo nací primero, el que antes nace, antes pace.* Primero es el altar mayor y luego los colaterales. Prior sum ætate. Ad latus oppositis princeps magis ara colatur.

MISSACANTANT. m. Clergue que está ordenat de tots los ordes y diu la primera missa. *Missacantano.* Neomystes, æ.

MISSAL. m. Llibre que conté l' orde y modo de celebrar missa. *Missal.* Missale, is.

MISSANTROPIA. f. Geni del missàntropo. *Misanthropia.* Hominum comercia fugientis natura. || Humor desapacible ó aversió al tracte y género humá. *Misanthropía.* Misanthropia, æ.

MISSÀNTROPO. m. Qui aburreix y fuig del tracte de las gents. *Misàntropo.* Hominum comercia fugiens.

MISSATGE. m. Nunci, porter, saig. *Pregonero.* Præco, nis. || y

MISSATGER. m. ant. Envia, portador de novas. *Enviado, mensajero.* Nuntius, ii. || CORREU. 1.

MISSATGERIA Y MISSATGIA. f. Embaixada, nova. *Mensaje.* Nuntius, ii. || COMISSIÓ.

MÍSSER. m. ant. Títol antich en Aragó. *Micer.* Dominus, i. || BATXILLER. 1.

MISSER SEBA. fam. Qui parla molt y fora de propòsit. *Bachiller, perejil, doctor.* Garrulus.

MISSERERIA. f. MANIFASSERIA, BATXILLERIA, CURIOSITAT.

MISSEROT. BATXILLER, CURIÓS, MANIFASSER.

MISSIÓ. f. L' acte y efecte de enviar. *Mision.* Missio, nis. || Surtida, peregrinació de varons apostòlics á predicar l' Evangeli. *Mission.* Apostolica, sacra concionatorum excursio. || Sermó fervorós que fan los missionistas. *Mision.* Moralis, spiritualis concio. || La província ó país en que predican los missionistas. *Mision.* Apostolici concionatoris provincia.

MISSIONER Y MISSIONISTA. m. Predicador de missions. *Misionero, misionario.* Apostolicus concionator.

MISSIU, VA. adj. S' aplica á la carta ó bitllet que s' envia á algú. *Misivo.* Missivus. || Lo que 's pòt enviar. *Misivo.* Missivus.

MISSOGÍNIA. f. Aversió á las donas. *Misoginia.* Misoginia, æ.

MISTELA. f. Beguda de ayguardent, aygua, sucre y canyella. *Mistela.* Liqueurum mixtura.

MISTERI. m. Secret incomprehensible de las veritats reveladas en la lley de gràcia. *Misterio.* *Mysterium*, ii. || Secret, cosa oculta. *Arcano, misterio.* *Mysterium*, ii. || Qualsevol cosa difícil de compèndrer. *Misterio.* *Mysterium*, ii. || Qualsevol dels successos més notables de la passió de Jesucrist. *Paso.* Tractus passionis Jesuchristi. || La imatge que en las professons de la setmana santa representa algun succés de la passió de Jesucrist. *Paso.* Christi patientis simulacrum. || **MINISTERI.** || pl. Los secrets dels prínceps y negocis de molta entitat que per algun recel se tenen ocults. *Misterios.* *Mysteria*, orum.

ANAR Ó VENIR AB MISTERIS. fr. No dir clar lo que's diu ó fá, sinó buscar expressions enfáticas y rodeigs. *Garabatear.* Circuméo, is; non recta via procedere.

FÉR MISTERI. fr. Exagerar las cosas ab paraulas obscuras. *Hacer misterio.* Arcana venditare.

FÉR MISTERIS. fr. No voler manifestar ni descobrir alguna cosa. *Hacer misterios.* Vana pro miris venditare.

NO SÉR SENSE MISTERI Ó NO HI HA SANT SENSE MISTERI. fr. TÉ MISTERI.

PARLAR AB MISTERI. fr. Parlar ab cautela y reserva, ó afectar obscuritat en lo que's diu, á fi de donar que discórrer als altres. *Hablar de misterio.* *Mysteriosè* loqui.

TÉ MISTERI. fr. Denota que alguna cosa té un motiu ocult pera sér. *No se hace esto sin misterio.* Non temerè, non sine causa fit.

MISTERIÓS, A. adj. Lo que conté misteri. *Misterioso.* *Mysteriosus*. || Lo qui fá misteris, y dòna á entèndrer que hi ha secrets ó cosas recónditas allí ahont no hi són. *Misterioso.* *Ænigmaticus*.

MISTERIOSAMENT. adv. m. Ab misteri, de secret ó de amagat. *Misteriosamente, misticamente.* *Mysteriosè*.

MÍSTICA. f. Part de la teologia que tracta de la vida espiritual y contemplativa. *Mística.* *Mystica*, æ.

MÍSTICAMENT. adv. m. Figuradament, de un modo misteriós. *Misticamente.* *Mysticè.* || **ESPIRITUALMENT.**

MÍSTICH, CA. adj. Lo que enclou misteri. *Místico, misterioso.* *Mysticus*. || Pertanyent á la mística. *Místico.* *Mysticus*.

MISTIONAMENT. m. ant. MESCLA.

MISTIONAR. v. a. ant. MESCLAR.

MISTO. m. MIXTO.

MISTURA. f. ant. MESCLA, MIXTURA.

MISTURAR. v. a. MESCLAR.

MITA. m. Repartiment per sort entre indians pera traurer los vehins que deuen emplearse en los traballs públichs. *Mita.* Sortita indorum ad labores distributio.

MITÀ EN CAMÍ. loc. ter. MITJ CAMÍ.

MITAT. f. MEYAT. || MEDI, Ó MITJ.

MITAYO. m. Indía sortejat pera 'l treball. *Mitayo.* Sortitus ad labores indus.

MITENA. f. Espècie de guant sense dits. *Mitona.* Bracchialis manica.

MITIGACIÓ. f. y

MITIGAMENT. m. ant. Calma, moderació. *Mitigacion.* Lenimentum, i.

MITIGANT. adj. Lo que té virtut de mitigar. *Mitigativo, mitigatorio.* Mitigativus, mitigatorius.

MITIGAR. v. a. Suavisar, aplacar, moderar la ira, rigor, etc. *Mitigar.* Mitigo, as. || Suavisar, amansir. *Mitigar.* Mitifico, as. || v. r. *Mitigarse.* Mitigari.

MITIGAT, DA. p. p. *Mitigado.* Mitigatus, mitificatus.

MITJ. m. La part distant igualment dels extrems. *Medio.* Medium, ii. || MEYAT. || Centro. *Medio.* Medium, ii. || MEDI. || MITJANIA. || adj. Lo que conté la meytat de qualsevol cosa. *Medio.* Medius, ii. || Intermedi, lo que està en mitj. *Medio.* Medius, ii. || Lo que no està acabat, com: MITJ cuyt. *Medio.* Semi.

MITJ AGAFAR. fr. No agafar del tot. *Entrecoger.* Non benè arripere.

MITJ DIA. La hora en que 'l sol està en lo punt més alt de sa elevació. *Mediodia.* Meridianum, i. || Punt del horisont que vé dret mirant á la part de ahont vé 'l sol al temps de mitj dia. *Mediodia.* Australis regio. || Vent que ve de dit punt. *Mediodia, sud.* Auster, tri, notus, i. || MITJDIADA.

AL MITJ. m. adv. Igualment distant dels extrems. *En medio.* In medio.

Á MITJ. m. adv. Dit del mes etc. *A mediados de.* Mediò.

Á MITJAS. m. adv. Per meytat, tant l' un com l' altre. *Á medias, á medio, por mitad.* Mediè.

BELL MITJ. loc. Lo punt en que la cosa dividida resulta bè per meytat. *Promedio.* Medium, dimidium, ii.

CLÓURER Ó ENCLÓURER AL MITJ. irón. Tenir rodejat á algú de manera que ab dificultat puga escapar-se. *Entrecoger, coger en medio.* Intercapio, is.

EN MITJ. m. adv. En lloch igualment distant dels extrems ó entre dos cosas. *En medio.* In medio.

ENTRE MITJ. m. adv. Entre altrás cosas ó barrejat ab altrás cosas. *Entre.* Inter.

ESTAR DE PER MITJ. fr. Intercedir pera avenir ó conciliar á dos que disputan ó 's barallan. *Estar de por medio, mediar.* Intercedo, is.

FÉR MITJ DIA. fr. FÉR MITJDIADA.

POSAR EN MITJ. fr. Col·locar entre dos cosas. *Coger en medio.* Medium statuere.

POSARSE DE PER MITJ. fr. Interposarse. *Meterse en medio, ó de por medio.* Interpello, as.

RÓMPER PER MITJ. fr. met. Péndrer alguna resolució ó medi extraordinari pera eixir de alguna dificultat sense dir-la. *Echar por en medio.* Lubricam viam audacter arripere.

TOCARHI DE MITJ Á MITJ. fr. Acertar alguna cosa, endevinar lo punt de la dificultat. *Dar en el chiste.* Scopum attingere.

TRAURE DEL MITJ. fr. Apartar á algú matanlo, allunyantlo ó fentlo marxar. *Quitar de en medio.* Tollere de medio.

MITJA. f. Calsat de fil, seda, cotó, llana, etc. pera cubrir la cama. *Calceta, media.* Caliga, æ.

MITJA COM UN SACH. loc. La que es molt ampla y no ajusta bè. *Butifarra.* Amplum tibiale.

MITJÁ. m. Terreno que está entre la cabessada y 'l fondal. *Medianil.* Inter eminentiorem et profundiorum agri partem locus.

MITJACANYA. f. arq. Mottlura cóncava 'l perfil de la qual es per lo regular un semicircul ó un poch ménos. *Mediacaña, bocel, nacela.* Canaliculus, i. || Llistó de fusta ab algunas mottluras llisas, dauradas; ó pintadas, ab lo qual se guarneixen las voras dels tapisos de las salas, frisos, etc. *Mediacaña.* Ligneæ tærea canaliculata. || Entre fusters mottlura en forma de una canya partida de llarch. *Escocia, mediacaña.* Lignum canaliculatum.

MITJALERA. f. ter. Mesura de ví de que dos fan un botigoy. *FORRÓ, MEYTADELLA.*

MITJALLANA. f. Espécie de roba ab la trama de llana y l' urdit de fil. *Mediopaño.* Tela lanea hirsuta.

MITJALLUNA. f. Trinxada. *Tajadera, media luna.* Lunatus culter.

MITJANA. f. Carn entre las costellas y bescoll. *Mediana.* Inter collum et costas caro. || Arbre de la nau envers la popa. *Mesana, árbol de mesana.* Puppis, artemonis malus. || náut. La vela que's posa en l' arbre de popa ó del mateix nom. *Mesana.* Epidromas, i. || En lo joch de billar es lo taco mitjá, que apoyat en lo taco regular serveix pera jugar y ferir la bola que está lluny de la vora. *Mediana.* Trudiculus medius.

MITJANIA. f. ant. Mediocritat del ánimo. *Mediantia, mediocridad.* Mediocritas, atis. || Templansa, moderació fugint dels extrems. *Mediania.* Mediocritas, atis.

MITJANSANT. p. a. ant. *MEDIANER.* || adv. ant. *MEDIANT.*

MITJANSAR. v. n. ant. *MEDIAR, INTERCEDIR.*

MITJANSER, A. m. yf. Lo que té 'l mitj entre 'l grany y 'l petit. *Mediano.* Medioeris. || ant. *MEDIANER.*

MITJANTS. m. pl. Casells pera tenir los grans. *Atajadizo.* Interclusum spatium.

MITJATARONJA. f. La cúpula de un edifici. *Media naranja, cúpula.* Tholus, i.

MITJBAST, A. adj. Lo que no es del tot ordinari. *Entreordinario.* Medius inter exquisitum vulgare.

MITJBIADA. f. Dormida després de dinar. *Siesta.* Pomeridiana quies.

FÉR MITJDIADA. fr. Dormir després de haver dinat. *Dormir la siesta.* Meridior, aris. || Deturarse en algun lloch á dinar lo qui va de camí. *Hacer medio dia.* Ad meridiem in itinere subsistere.

MITJDOBLE. adj. S' aplica als gèneros que no són dobles ni senzills. *Entredoble.* Medius inter tenuem et compactum.

MITJENSAR. v. n. ant. *MEDIAR, INTERCEDIR.*

MITJER. m. Qui cuida la terra á mitjas. *Mediero.* Dimidia sortis comes. || Fabricant de mitjas. *Calcetero, mediero.* Tibialium factor. || adj. Lo que es comú á dos possessions contigües. *Medianero.* Communis.

MITJFÍ, NA. adj. Lo que es de una qualitat mitjana entre fí y bast. *Entrefino.* Mediocriter tenuis.

MITJÓ. m. Espécie de mitja que sols arriba fins á mitja cama. *Calcetin.* Tibiale, is.

MITJOBRIR. v. a. Deixar no ben oberta alguna porta, finestra, etc. *Entreabrir.* Semi apertum relinquare.

MITJORN. m. MITJ DIA.

MITJPANYO. m. Teixit de llana semblant al panyo; però més prim y de ménos durada. *Mediopaño.* Tela lanea quædam.

MITJPARTIR. v. a. Partir pel mitj alguna cosa. *Partir por medio.* Medium, per medium dividere.

MITJPARTIT. m. ter. Espécie de COCA.

MITJTEMPS. m. Lo temps de primavera y tardó que es entre l' estiu y l' ivern. *Entretiempo.* Ver et autumnus.

MITO. m. Paraula grega que significa fábula y es una espécie de exposició senzilla de una idea, creència, succés, tradició, etc.; y també la història fectícia de un déu, semidéu, héroe, etc. *Mito.* Mythos, i.

MITOLOGIA. f. Història dels déus fabulosos y héroes de la gentilitat. *Mitologia.* Mythologia, æ.

MITOLÓGICH, CA. adj. Pertanyent á la mitologia. *Mitológico.* Mythologicus. || y

MITOLOGISTA. m. Qui sab ó escriu mitologia. *Mitologista, mitólogo.* Mythologiæ peritus; mythologiam scribens.

MITRA. f. Ornament que portan en lo cap los arquebisbes y bisbes per insígnia de sa dignitat. *Mitra.* Infula sacra. || La dignitat del arquebisbe ó bisbe. *Mitra.* Episcopalis dignitas. || Territori de sa jurisdicció. *Mitra.* Episcopalis ditio. || Turbant usat entre 'ls Lidis, Siris, Frigis, Alarbs, Persas, Egiptis y Grechs, y entre 'ls romans lo de las donas estrangeras, de las rameras y homes afeminats. *Mitra.* Mitra, æ.

MITRRAR. v. n. ant. fam. Obtenir un bisbat. *Obispar, mitrar.* Episcopatum assequi.

MITRAT, DA. p. p. ant. *Mitrado.* Mitra ornatus, velatus. || adj. S' aplica al qui té privilegi

pera portar mitra en las funcions públicas. *Mitradido*. Mitratulus.

MITRIDAT. m. Contraverí compost de opi, víboras, agàrich y altres cosas. *Mitridato*. Mithridaticia antidotus.

MITTA. f. Moneda de que en Brujas 24 feyan un ducat y 8 esterlins. *Mitta*. Moneta sic dicta.

MIX. m. Gat, y la veu ab que's crida. *Miz*, *micho*, *mizo*. Felis, is, elurus, catus, i. || Veu ab que s' esquivia 'l gat. *Zape*. Apage felis. || met. BORRATXO.

TENIR LO MIX Ó ESTAR MIX. fr. met. fam. ESTAR GAT.

MIXA. f. La gata. *Miza*, *micha*. Felis fœmina.

MIXTIFORI. m. Veu llatina, delictes de que pòt entendre'l tribunal eclesiàstich y civil. *Mistifori*. Mixti fori delictum, crimem.

MIXTILÍNEO, A. adj. Compost de línea recta y curva. *Mistilíneo*. Mixtilineus.

MIXTIÓ. f. Mescla, acte y efecte de mesclar. *Mistion*, *mescla*. Mixtio, nis.

MIXTO, A. adj. Mesclat. *Misto*. Mixtus. || m. Compost de diferents elements. *Misto*. Mixtus, us.

MIXTURA. f. Mescla, barreja. *Mistura*. Mixtura, æ.

MIXTURAR. v. a. MESCLAR, BARREJAR.

MIXTURAT, DA. p. p. MESCLAT.

MO.

MO. ant. Contracció de ME HO.

MOABITAS. m. pl. Pobles de Orient. *Moabitas*. Moabitæ, arum. || Natural de Moab ciutat de Aràbia. *Moabitas*. Areopolitani, orum.

MOAP. m. Habitants de la Numídia originaris de la Aràbia felis, poble que prengué est nom que significa congregat pel servey de Déu. *Moabos*, *morabitos*, *morabitas*, *moabitas*, *lamptunis*. Moabitæ.

MOARÉ. m. Roba de seda de molt cos, que fá ayguas y es de factura y nom francesos. *Moaré*. Serica tela.

MOATRAYRE. m. ant. ENGANYADOR.

MOATRE. m. ant. ENGANY.

MÓBIL. adj. ant. MOVIBLE. || m. MOBLE. || MOTOR.

PRIMER MÓBIL. Lo primer motor que causa una cosa. *Primer móvil*. Auctor, is. || astron. La esfera superior que's considera més alta que'l firmament y se'n porta ab sí las demès inferiors en moviment que conclou cada 24 horas. *Primer móvil*. Primum mobile.

MOBILITAT. f. Potència, facilitat á mouer-se. *Movilidad*. Mobilitas, atis. || INCONSTÀNCIA, LLEUGERESA.

MOBLAR. v. a. Guarnir de mobles, parar casa. *Alhajar*, *amueblar*, *moblar*. Domum supellectilibus ornare.

MOBLAR Á ALGÚ. fr. met. ARMAR, PROVEHIR.

MOBLE. adj. ant. MOVIBLE. || m. Alhaja, trasto. *Trasto*, *mueble*, *alhaja*. Supellex, ctilis. || m. pl. La col·lecció de cosas de us domèstich que's poden

mudar de una part á altra. *Efecto*, *menaje*. Supellex, ctilis.

MOCA. f. Ventresca. *Ventre*, *bandullo*, *mandon-go*, y *ventrecha* la dels peixos. Venter, tris.

TRÀURER LA MOCA. fr. met. Fatigarse molt pera conseguir alguna cosa. *Echar los higados*. Vehementer contendere. || Vomitar molt. *Echar las asaduras*, *las tripas*, *las entrañas*. Viscera vomita ejicere.

MOCADA. f. MOCA. || L' acte de mocarse una vegada. *Sonadera*. Narium emunctio.

MOCADER, A. m. y f. Qui fá las botifarras y arregla la moca. *Mondonguero*. Botularius, ii.

MOCADOR. m. Drap pera mocar ó mocarse y aixugar la suor. *Sonadero*, *pañuelo*, *mocador*, *sonador*, *mocadero*, *sudadero*. Muccinium, ii. || Lo que's posan las donas en lo cap ó coll. *Pañuelo*. Capitium, ii. || Lo que lligat al coll serveix pera sostenir lo bras que hi ha mal. *Cabestrillo*. Fascia, æ. || Lo tros de tela que's posa á la cara dels morts. *Sudario*. Sudarium, ii.

MOCADOR DE BUTXACA. MOCADOR. 1.

MOCADOR DEL CAP. Lo que portan las donas en lo cap pera preservarlo de la inclemència. *Serenero*. Capitis velamen.

MOCADORAS. f. Estisoras pera mocar la llum. *Despabiladeras*, *molletes*. Forceipulæ, arum.

MOCADORET. m. d. *Pañizuelo*. Sudarium, i.

MOCALLOSA. m. Aucell gros com la calándria, pardo, ab várias tacas per tot lo cos. Té 'ls peus curts, y 'ls dits com los del papagall. *Torcecuello*. Torquilla, æ.

MOCAR. v. a. Netejar lo nas ab lo mocador. *Llimpiar las narices*. Emungo, is. || Tallar lo caramell del llum. *Despabilar*, *espabilar*. Lucernam emungere. || v. r. *Sonarse*. Nares emungere.

NO'M MOCO AB MITJA MÁNEGA. exp. Denota que la cosa de que's tracta ó parla es molt estimable. *Ahí que es moco de pavo*. Magni pretii, momenti res.

NO MOCARSE AB MITJA MÁNEGA. fr. Gastar molt y sense reparo. *No haber pariente pobre*. Prodigum esse.

NO SE SAB MOCAR. fr. met. Denota la ignorància de algú. *No sabe quitarse los mocos*. Nec adhuc emungere nares scit.

MOCAT, DA. p. p. Dit del llum. *Despabilado*. Emunctus.

DEIXAR MOCAT. fr. met. Deixar burlat. *Haber jugado con alguno al santo mocarro*. Alienus spem frustrare.

QUEDARSE MOCAT. fr. No lograr lo que's preten. *Quedarse al son de buenas noches*. Concepta spe frustrari.

MOCH. m. Excrement que surt del nas. *Moco*. Myxa, æ. || Qualsevol matèria apegalosa. *Moco*. Muccus, i. || Caramell del llum, *Pàbilo*, *moco*, *seta*, *pavesa*. Muccus, i. || mocós. || Lo que cau del nas. *Mocarro*. Muccus pendens. || Carnositat que té so-

bre 'l bech logall dindi. *Moco de pavo*: Pavonis cornus pendens.

CLAVAR UN MOCH. fr. met. fam. Donar un sufoch ó un gran desayre á qui'l mereix. *Dar una bofetada ó un bochorno*. Aliquem despiciere.

MOCIÓ. f. Moviment, agitació. *Moción*. Motio, nis. || Inspiració de Deu en la ànima. *Mocion*. Animi motio. || INSTÀNCIA.

MOCORRO. m. ant. MUGRÓ.

MOCÓS, **A.** adj. Qui té mochs. *Mocosos*. Mucosus. || Poch advertit, de poca experiència. *Mocosos*, *mocosuelo*, *chuchumeco*, *muñeco*, *monuelo*. Puerulus.

MODA. f. Usansa; regularment se pren per lo introduhit de nou en los modos de vestir. *Moda*. Vestis mos. || **MODO**, **MANERA**.

Á MA, Á TA, Á SA MODA. m. adv. que significa segons lo costum meu, teu ó seu. *A mi, á tu, á su modo*. Meo, tuo, suo more.

LAS MODAS SÓN LA PERDICIÓN DE LAS CASAS Ó FAN ALS RICHES POBRES. ref. que reprén la profanitat en las modas, y aconsella que s' use dels gèneros de més duració. *Si quieres ser rico, calza de vaca y viste de fino*. Ex luxu ægestas.

SEGUIR LA MODA. fr. Acomodarse á lo que s' estima. *Estar en las modas*. Recepto more vivere.

MODAL. adj. Lo que enclou modo. *Modal*. Modum continens. || pl. Modos, lo modo de las accions externas. *Modales*. Modus, i.

MODELAR. v. a. Fèr modelos. *Modelar*. Plasmare, as.

MODELO. m. Exemplar, planta de una obra. *Diseño, modelo*. Norma, æ. || met. Exemple en las obras de ingeni, y accions morals. *Modelo*. Norma, æ.

MODELO NATURAL. L' home ó dona nus que serveixen pera 'l estudi del dibuix. *Modelo vivo*. Vivum exemplar.

FÈR ALGUN MODELO. fr. MODELAR.

MODENÉS, **A.** adj. Natural de y lo pertanyent á Mòdena. *Modenés*. Mutinensis.

MODERACIÓ. f. Modo, templansa, mesura, modèstia, parcimònia. *Moderacion*. Continentia, æ. **AB MODERACIÓ**. m. adv. y

MODERADAMENT. adv. m. Modestament, ab templansa. *Moderadamente*. Moderatè.

MODERADÍSSIM, **A.** adj. sup. *Moderadissimo*. Valdè modicus vel temperatus.

MODERADOR, **A.** m. y f. Qui modera. *Moderador*. Moderator, is.

MODERANT. adj. Lo que modera. *Moderativo, moderatorio*. Modum statuens.

MODERAR. v. a. Temperar, dirigir, governar. *Moderar*. Moderare, as. || Aplacar, assossegat. *Moderar*. Emoderare, aris. || Arreglar las accions y cosas á la moderació y templansa. *Moderar*. Moderare, as. || Reduhir, abaixar lo preu. *Moderar*. Ad modicum redigere. || v. r. Contenir-se en las accions ó passions, evitant los excessos. *Moderarse*. Modum sibi præscribere; se contineri.

MODERAT, **DA.** p. p. *Moderado*. Moderatus. || adj. Lo que guarda un medi entre 'ls extrems. *Moderado*. Mediocris.

MODERN, **A.** adj. Nou, fresch. *Moderno*. Novus.

MODERNAMENT. adv. m. Novament, poch temps ha. *Modernamente*. Recenter.

MODERNS. m. pl. VENIDERS, ESDEVENIDORS.

MODEST, **A.** adj. Moderat. *Modesto*. Modestus. || Recatat en lo mirar. *Modesto*. Modestus. || Honest, decent, recatat en las accions ó paraulas. *Modesto*. Modestus.

MODESTAMENT. adv. m. Ab modèstia, compostura, moderació y templansa. *Modestamente*. Modestè.

MODÈSTIA. f. Templansa, honestetat, moderació, arreglo. *Modestia*. Modestia, æ. || Decència, recato en las paraulas y accions. *Modestia*. Modestia, æ.

MODESTÍSSIM, **A.** adj. sup. *Modestissimo*. Modestissimus.

MODESTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. Ab gran modèstia. *Modestissimamente*, muy modestamente. Modestissimè.

MODI. m. Mesura antiga romana, de fruytas y cosas secas, menor que la quarta part de una fanega. *Modio*. Modium, ii.

MÓDICAMENT. adv. m. ant. MODERADAMENT.

|| **MEDIANAMENT**.

MÓDICH, **CA.** adj. Poch, poca cosa. *Módico*. Modicus.

MODIFICACIÓ. f. Limitació, temperament, restricció. *Modificacion*. Moderatio, nis. || Reducció de las cosas á sos termes deguts. *Modificacion*. Modificatio, nis. || fil. Modo ab que están combinadas las parts de alguna substància material y que la constitueix en són ser. *Modificacion*. Modificatio, nis.

MODIFICADOR, **A.** m. y f. Qui modifica. *Modificativo, modificador*. Modificator, is.

MODIFICANT. adj. Lo que modifica. *Modificativo*. Modificandi virtute pollens. || gram. S' aplica á la paraula que determina 'l sentit de altra. *Modificativo*. Modificativus.

MODIFICAR. v. a. Reformar, moderar, temperar, limitar, restrényer. *Modificar*. Modifico, as. || Reduhir las cosas á sos termes deguts. *Modificar*. Modifico, as.

MODIFICAT, **DA.** p. p. *Modificado*. Modificatus.

MODISME. m. Modo particular de parlar privatiu de una lléngua, que s' aparta de las reglas de la gramática. *Modismo*. Idiotismus, i.

MODISTA. m. y f. Qui segueix las modas ó las inventa ó té botiga de ellas. *Modista*. Novorum modorum, novitatis studiosus.

MODO. m. Orde, determinació de las cosas á cert estat y ser. *Modo, manera*. Forma, æ. || Moderació en las accions ó paraulas. *Modo*. Temperantia, æ. || Forma y us particular de fèr alguna cosa.

Modo. Modus, i. || gram. En la conjugació del verb la diferència pera explicar la diversitat de temps y afectes. *Modo.* Modus, i. || pl. Urbanitat, cortesia. *Modo.* Modus, i. || mús. Diferència en la postura perfecta, ó en la formació de la escala de un to segons la tercera que porta. *Modo.* Modus musicus.

MODO DE PENSAR. Lo dictàmen, judici, opinió, ó parer. *Sentimiento, sentir.* Judicium, ii.

MODO POTENCIAL. gram. Lo que enclou los temps que signifiquen las cosas que poden sér, á diferència de las que són ó foren. *Modo potencial.* Modus potentialis.

AB MODO. m. adv. Modestament, ab regla, ab moderació. *Regladamente.* Parcè.

AL MODO. m. adv. Semblantment, imitant. *Á modo, á manera de, á fuer de.* Instar, ad modum, modo.

DE MODO. m. adv. DE MANERA.

DE MODO QUE, DEL MATEIX MODO QUE. loc. Expressa la total conformitat de una cosa ab altra ó ab l'estat que antes tenia. *Segun y como, del mismo modo.* Prout.

DE TOTS MODOS. m. adv. Sia com se vulla. *De todos modos.* Omnifariam.

DE UN MODO BAIX Ó INDECENT. m. adv. Ab baixesa, indecentment, sense lluhiment ni estimació. *Oscuramente.* Obscurè.

DONAR MODO. fr. Suggestir lo medi pera alguna cosa. *Dar traza.* Suggesto, is.

HI HA MOLTOS MODOS DE MATAR PUSSAS. fr. met. ab que s' explica la varietat de genis y modos particulars que cada hu té pera discórrer ó executar alguna cosa. *Cada uno tiene su modo de matar pulgas.* Suum cuique ingenium.

PARLAR AB MODO. fr. Parlar sense excedir-se, ans bè ab moderació, prudència y cortesia. *Hablar bien criado.* Comiter aliquem compellare.

SENSE MODOS NI CRIANSA. m. adv. Indecentment, sense cortesia. *Indecentemente, puercamente.* Indecenter.

SENSE MODOS NI VERGONYA. m. adv. DESVERGONYIDAMENT.

MODOLÓ. m. ant. GARBERA.

MODORRA. f. Ensopiment. *Letargia, modorra.* Catochus, i. || Aturdiment que per incendi ó abundància de sanch esdevé á las ovellas. *Modorra.* Ovium stupor.

MODÓRRIA. f. ant. MODORRA. || ant. BOBERIA, TONTERIA.

MODORRO, A. adj. ant. FÀTUO, TONTO. || m. ant. MODORRA.

MODULACIÓ. f. mús. Armonia, suavitat del cant. *Módulo, modulacion.* Modulatio, nis. || Varietat, mutació de to, seguint certas notas agradables al oído. *Modulacion.* Modulatio, nis. || Lo modo de variar la veu pera cantar ab suavitat y afinament. *Módulo.* Modulatus, us.

MODULAR. v. n. mús. Cantar ab dolsura, suavitat y armonia. *Modular.* Modulus, aris.

MÓDULO. m. La mesura y distribució de las varietats y diferències de la veu. *Módulo.* Modulus, i. || arq. Mida que s' usa en la arquitectura pera las proporcions de sos cossos, y es sempre 'l semi-diàmetre de la part inferior de la columna. *Módulo.* Modulus, i.

MOECA. f. Gest ó postura que's fá ab la cara ó cos pera fèr festas ó burlarse de algú. *Figureria, mueca, momo, ciquiricata.* Gesticulatio, nis.

FÈR MOECAS. fr. Fèr gestos ó visatges. *Hacer muecas, gestos.* Latrum projicere.

MOFA. f. Burla, matraca, irrisió, escarni. *Mofa, mofadura.* Sanna, æ.

MOFADOR, A. m. y f. Qui mófa. *Burlon, mofador.* Sannio, nis.

MOFAR. v. a. y

MOFARSE. v. r. Fèr mofa. *Mofar.* Sanno, as.

MOFAT, DA. p. p. *Mofado.* Irrisus.

MOFETA. f. BULETA.

MOFRO. m. Animal bort procreat de altres dos dediferenta espècie. *Musmon.* Musimon, musmon, is.

MOGOBELL. m. ant. Premi, l' interés que's cobra pera pagar las lletras de cambi. *Cambio.* Fœneraria pecuniæ permutatio.

MOGOL. m. Idioma que's parlava en l' antich imperi del Mogol. Es sonoro, no té géneros ni articles y sa pronunciació difereix molt de la ortografia. Té una literatura bastant rica y un alfabet que s' escriu en columnas verticals de esquerra á dreta. *Mogol.* Mogol, is.

MOGURÓ. m. ant. MUGRÓ. || ant. CUA. 8. || COLGAT.

MOGUT, DA. p. p. *Movido.* Motus.

MOHATRA. f. Compra fingida, ó quant se ven tenint previngut qui compre alló mateix á ménos preu, ó quant se dona á preu molt alt pera tornaho á comprar á preu baix. *Mohatra.* In venditione versura.

FÈR MOHATRAS. fr. Fèr compras fingidas de aquest nom. *Mohatrar.* Versuras in venditione facere.

MOHATRAYRE Y MOHATRISTA. m. Qui fá mohatras. *Mohatrero, mohatron.* Versulus fœnerator.

MOHÍ, NA. adj. S' aplica al matxo ó mula fill de caball y burra. *Mohino.* Burdus, i. || S' aplica á las cabalcaduras de morro negre. *Mohino.* Rostro niger. || ENFADAT.

MOILLER. f. ant. MULLER.

MOIR. v. n. MORIR.

MOIX, A. adj. Cap baix, trist. *Cabizbajo.* Tetricus, tristis. || m. y f. MIX.

MOIXAMA. f. Tunyina salada. *Mojama.* Thynnina caro salita.

MOIXELL. m. Cerro de llana á punt de filarse. *Copo, cerro.* Merges, itis.

MOIXER. m. Veu árabe. DELMER.

MOIXERIF. m. ant. ALMOIXERIF.

MOIXET, MOIXET. m. adv. ter. PLERET, ANAR Á PLERET.

MOIXÍ. m. Borra, pel abans de afeytarse la primera vegada. *Bozo, vello.* Lanugo, inis.

MOIXIGANGA. f. Festa pública que's fa ab concurs de várias personas. *Mojiganga.* Larvata pompa. || Festa de personas disfrassadas ab figuras, regularment al·legóricas, que s'ol ferse en obsequi de alguna persona real. *Máscara real.* Larvatorum festiva pompa. || pl. Obsequis fingits. *Gatatumbas.* Affectus simulatio.

MOIXÓ. m. AUCELL. || met. Astut. ESTORNELL.

MOIXONAR. v. a. ter. PÓNDRE.

MOIXONER. m. Qui s' ocupa en cassar, criar y véndrer aucells. *Pajarero.* Passerum venditor vel auceps.

MOIXONET. m. d. AUCELLET.

MOIXONOT. m. L' aucell gros, lleig, ó desconegut, que no se li sab lo nom. *Pajarraco, pajarruco, avechucho.* Ignotus passer.

MOIXUMA. f. MOIXAMA.

MOJADA. f. Lo tros de terra que poden llaurar un parell de bous en un dia y conté 45 canas en quadro ó sian 2,025 canas quadradas.

MOLA. f. Pedra de molí pera fèr farina. *Rueda, muela.* Mola, æ. || Pedra de esmolar. *Muela.* Cos, cotis. || Quantitat de aygua que bástia pera que mola un molí. *Muela.* Ad molam necessaria aqua. || Coll, tussal, turó artificial. *Cerro, peña, peñon, muela.* Tumulus, i. || Carn informe que s' engendra en lo ventre de la dona ab apariéncias de prenhat. *Mola.* Mola, æ. || Pedra comument de marbre ab que'ls pintors molen los colors y 'ls apotecaris algunas drogas. *Moleta.* Mola, æ. || molí.

MOLA ALTA Ó CORREDORA. La que está damunt en lo molí fariner, y es la que róta pera móldrer. *Corredera.* Mola superior versatilis.

MOLA DE GENT. Gran concurs. *Muela de gente, re-re-molino, turbion.* Caterva, æ.

MOLA DE PEIX. Bol. *Cardume, cardúmen.* Piscium examen.

MOLA DE TAHONA. La que per estar tan gastada serveix en la tahona damunt de altra mola que no es tan gastada, á fi de que ab lo pes de totes dos se puga móldrer bè. *Faldon.* Mola attrita.

MOLA DE TRULL. Rodet. *Galga, volandera.* Trapes, etis; mola olearia.

MOLA NEGRA. La dels molins que es de pedra negra. *Bornera.* Mola negra.

MOLA SOTANA. La pedra rodona que en los molins de farina está sota de la mola alta. *Solera.* Mola inferior.

Á MOLAS. m. adv. En abundància. *Copiosamente.* Copiosè.

ENTRE MOLAS NO T' HI POS, PERQUE MOLEN FINS AL OS. ref. que aconsella no 's prenga part en los disturbis entre parents, perque estos fácilment se componen, y després se pert la amistat ab uns y altres. *Entre padres y hermanos no metas tus manos.* Sanguine junctorum noli componere lites.

SE MENJARIA MOLAS DE MOLÍ. loc. que explica la

facilitat, ànsia ó apetit de menjar. *Comer sobre la cabeza de un tiñoso.* Avidissime cibum appetere.

MOLADA. f. La quantitat que 's mol de una vegada. *Molienda, molada.* Molitura, æ.

MOLAR. adj. Lo que pertany á la mola ó es bo pera móldrer. *Molar.* Molaris, molendinarius.

MÓLDRE. v. a. Reduhir á pòls, xafar ab la mola. *Moler.* Molo, is. || Mastegar. *Moler, mascar, masticar.* Mando, is. || Molestar, importunar. *Moler, hacer moler el ajo ó del ajo ó con el ajo.* Fatigo, as. || Cansar, fatigar materialment. *Moler, quebrantar.* Fatigo, as.

ARRIBAR Y MÓLDRE. fr. met. fam. Explica la brevedat ab que 's logra alguna cosa. *Llegar y besar el santo.* Brevi rem conficere, expedire.

MOLE. m. ter. MOTLLO.

MOLEDURAS. f. pl. MOLTURA.

MOLEJA. f. ant. VENTRELL.

MOLER. m. Qui fá ó ven molas de molí, y altres pedras de fàbrica. *Pedrero, molero, cantero.* Molarum artifex.

MOLERA. f. Peix petit y blanch, que diuben sér de vários colors en la primavera. *Fice, fico, fucha, y pavo,* merlo segons los romans. Phycis, idis.

MOLEST, A. adj. Enfadós, pesat. *Molesto, molestador.* Molestus.

FÉRSE MOLEST. fr. Arribar á enfadar ó incomodar ab impertinéncias. *Aporrarse.* Molestum esse. || MOLESTAR.

MOLESTACÍO. f. MOLÉSTIA, FATIGA.

MOLESTADÍSSIM, A. adj. sup. *Molestadissimo.* Gravi molestia affectus.

MOLESTAMENT. adv. m. Ab moléstia ó impertinéncia. *Molestamente.* Molestè.

MOLESTAR. v. a. Enfadar, importunar. *Molestar.* Molesto, as.

MOLESTAT, DA. p. p. *Molestado.* Molestatus, quassatus, vexatus.

MOLÉSTIA. f. Trball, incomoditat. *Molestia.* Molestia, æ. || Enfado, inquietut. *Molestia.* Molestia, æ.

MOLESTÍSSIM, A. adj. sup. *Molestissimo.* Molestissimus.

MOLETA. f. d. *Moleta.* Parva mola. || MOLA. 6.

MOLÍ. m. Màquina pera móldrer. *Molino.* Pistinum, i. || Màquina pera escalfar ó aprimar violentament alguna cosa, com la de paper, moneda, etc. *Molino.* Trapetum, i. || met. fam. La boca. *Molino.* Os, oris.

MOLÍ DE AYGUA. 'L fariner mogut per la forsa del aygua. *Molino de agua, aceña.* Hydromylæ, arum.

MOLÍ DE OLI. L' en que 's molen las olivas. *Almazara, molino de aceite.* Moletina olearia.

MOLÍ DE SANCH. Lo que 'l fá anar un animal. *Molino de sangre ó de bestia; atahona, tahona.* Pistinum, i. || met. Trball gran ó lo que 'l causa. *Molienda, réventadero, matadero, perrera, moledura.* Molestia, æ.

MOLÍ DE SUCRE. INGENI. 7.

MOLÍ DE VENT. Lo que va per medi del vent. *Molino de viento*. Alata mola. || Vareta ab dos veletes de paper encontradas en los extrems, que posada regularment al cap de una canya dóna voltas ab l'ayre que pren corrent. *Rehilandera*. Composita ad venti ludibrium virga. || pl. *Molinertia*. *Moletrinarium* series.

MOLÍ DRAPER. BATAN.

MOLÍ FARINER Ó DE BLAT. Lo que mol lo gra y fá farina. *Molino harinero*. *Moletrina* farinaria.

MOLÍ PAPERER. Lo que trinxa 'ls draps pera fèr paper. *Papelero*. *Molendinum* drapetum.

NO ME LA PORTARÁS AL MOLÍ. exp. Amenassa que algú pagarà 'l mal que ha fèt. *No te irás alabando*. *Non impunitus abibis*.

QUANT UN MOLÍ NO MOL ABRI AL ALTRE. loc. Á LA ALTRE PORTA, QUE AQUEST NO S' OBRE.

QUI PIMER ARRIBA EN LO MOLÍ, AQUELL MOL, SI AIXÍ 'L MOLINER HO VÓL. ref. Denota que 'l mès diligent logra lo que se sol·licita. *El que primero llega, ese la calza*. Qui prior accedit præda prior ipse potitur.

MOLIBDENA. f. Metall de color gris, clar, que tira á roig, blanch, eras y que embruta al tocarlo. *Molibdena*. *Molybdænum*, i.

MOLIMENT. m. Fatiga, treball gran. *Molimiento*, *molienda*. *Defatigatio*, nis.

MOLINA. f. ter. MOLÍ.

MOLINADA. f. ant. TERREGADA. || ant. PINYOLADA.

MOLINARSE. v. r. ABATANAR.

MOLINER, A. m. y f. Qui cuyda del molí. *Molinero*. *Molendinarius*, ii. || adj. Pertanyent al molí. *Molinero*. *Molendarius*, *pistrinarius*.

MOLINET. m. Espécie de porra ab un mánech pera desfer ó batre la xocolata en la xocolatera. *Molinillo*. *Crenatus globulus*. || náut. Pal de vuyt caras ab forats per about se fican barras pera recullir las gúmeras. *Molinete*. *Striatum lignum*. || d. de molí. *Molinete*. *Parvum pistrinum*.

MOLINET DE MA. 'L que 's fá anar ab la ma. *Molino de mano*, *de brazo*. *Pistrinulum*, i.

MOLL. A. adj. Bla, tou. *Blando*, *muelle*. *Mollis*. Fluix, qui té pocas forsas. *Flojo*. *Mollis*. || VOLUPTUÓS. || m. Lo que hi ha dins dels ossos. *Tuétano*, *meollo*, *medula*. *Medulla*, æ. || La molla de las nous, ametllas. *Meollo*. *Nucleus*, ei. || Llengua de terra artificial pera buscar fons las embarcacions prop del port. *Muelle*. *Servaculum*, i. || Roget, peix de unas deu ó dotze polzadas de llarch, encarnat, ab algunas clapas ó vias grogas; passa per un dels peixos mès delicats. *Salmonete*. *Rubellio*, nis. || ant. MOTLLO. || pl. ARMOLL. || Instrument de ferro compost de dos fullas com las estisoras, però de puntas romas, que unidas ab un clauhet, serveixen pera agafar lo foch. *Tenazas*. *Forceps*, ipis.

MOLL DE LA BARRA DEL PORCH. *Carrillada*. *Porcinæ maxillæ medulla*.

TRÀURER LO MOLL DELS OSSOS. fr. *Desmeollar*. *Medullam extrahere*.

MOLLA. f. Pessa de cer que comprimida es causa de algun moviment. *Muelle*, y *pitezna* la de las trampas de agafar guineus. *Automatum*, *occul-ta vis*. || La substància tendra de las cosas per estar cubertas de crosta, ó closca. *Meollo*. *Medulla*, æ. || La part del pa sense crosta. *Migajon*, *miga*. *Medulla panis*. || La part mès menuda de pa que s'ól saltar al temps de partirse ó tallarse. *Miga*, *migaja*. *Panis mica*. || met. La porció petita de qual-sevol cosa. *Miga*, *migaja*, *miaja*, *repunta*, *brizna*, *pizca*. *Mica*, æ. || Pessa de ferro que en los panys serveix pera facilitar lo moviment de la clau. *Gacheta*. *Automaton*, i.

MOLLAMENT. adv. m. Suaument, delicadament. *Muellemente*. *Molliter*. || Fluixament. *Flojamente*. Pigrè. || AFEMINADAMENT, VOLUPTUOSAMENT.

MOLLAR. adj. S'aplica á la fruyta fácil de partirse. *Mollar*. *Mollis*. || Lo que pertany al moll. *Medular*. *Medullaris*.

MOLLASSO. m. ter. PRÉSSECH GABAIG.

MOL-LÉCULA. f. Cada una de las parts mòlt petites é invisibles que componen los cossos. *Molécula*. *Subtilior pars*.

MOL-LECLAR. adj. Pertanyent á las mol-léculas. *Molecular*. Ad *mollecules* pertinens.

MOLLENA. f. ter. MULLADURA.

MOLLERA. f. La part mès alta del cap. *Mollera*. *Sinciput*, *itis*. || La part del cap del animal about está tancat lo cervell. *Sesera*. *Cerebrum*, i.

SÉR DUR DE MOLLERA. fr *Sér tenás*, perfidiós. *Ser duro de mollera*. *Pertinacem esse*. || *Sér rudo*. *Ser duro de mollera*. *Rudem*, *hebetem esse*.

MOLLESA. f. BLANURA, TENDROR. || FLUIXEDAT.

MOLLET, A. adj. *Blandujo*. *Submollis*. || m. Cap de ase, juliola, peix de mar y de riu de un peu y mitj de llarch. *Mujol*, *mujil*, y altres trilla, sando, cefalo, róbaló, cabezudo, y no varia ménos lo llatí. *Mugil*, is. || m. ant. Panellet delicat. *Mollete*. *Mollis panis*.

MOLLETA. f. Engruneta de pa. *Migajuela*. *Minuta mica*.

ESTAR CRIAT ALGÚ AB MOLLETAS DE PA. fr. met. Estar criat ab regalos. *Tener*, *meter*, *llevar*, *estar criado entre algodones*. *Mollus enutritum esse*.

MOLLÍCIA. f. Blanura, suavitat. *Molicie*. *Mollities*, ei. || Pecat torpe contra la naturalesa. *Molicie*. *Mollities*, ei.

MOLLIFICACIÓ. f. Acte y efecte de mollificar. *Molificacion*. *Molificatio*, nis.

MOLLIFICANT. adj. Lo que té virtut de mollificar. *Molificativo*, *molitivo*. *Mollificandi virtute pollens*.

MOLLIFICAR. v. a. Ablanir, suavisar. *Molificar*. *Mollifico*, as.

MOLLIFICAT, DA. p. p. *Molificado*. *Mollitus*, *emollitus*.

MOLLIR. v. a. ABLANIR, ESTOVAR.

MOLLÓ. m. LÍMIT, TERME. || Tros de una espécie de boll tendre y poch cuyt, fèt de pasta comuna

ó fina. *Mollete, molledo*. Panis grumus. || Munt de alguna cosa. *Monton, y muela* lo de fem. Cumulus, i.

MOLONAR. v. a. ant. FITAR.

MOLÓ. m. Instrument dels impressors pera mól·drer la tinta en lo tinter. *Moleta*. Instrumentum quo typographi atramentum terunt. || En la fábrica de cristalls, es un caixó compost de pedras y altras cosas pera allisarlos y pulirlos. *Moleta*. Instrumentum quo crystallas poliuntur. || **MELÓ.**

MOLÓS. m. poét. Peu de la poesia llatina que consta de tres síl·labas llargas. *Moloso*. Mollosus, i.

MOLREDURAS. f. pl. MOLTURA.

MÓLRER. v. a. ant. MÓLDREER.

MOLSA. f. La part comestible ó molla de las fruytas. *Carne*. Pulpa, æ. || Floridura que's cria en los puestos que no hi toca 'l sol. *Moho, musgo, musco*. Muscus, i. || ter. RULLOL.

MOLSUT, DA. adj. Lo que té molsa. *Carnoso*. Carnulentus, pulposus.

MOLT, A. p. p. *Molido*. Molitus.

ESTAR MOLT DE Ó TENIR MOLTS LOS OSSOS. fr. Estar molt fatigat. *Estar molido como alheña ó estar hecho una alheña*. Tanquam rubigo fractus.

MOLT, A. adj. Excessiu en qualitat ó quantitat. *Mucho*. Multus. || adv. Sumament, en gran manera. *Mucho*. Multò. || Massa, excés. *Mucho*. Immoderatè. || Paraula que en los tractaments significa un poch ménos que 'l superlatiu, v. g. molt il·lustre, significa ménos que illustríssim. *Muy*. Admodum. || Paraula que usada ab negació significa lo mateix que poch: així dihem, no es molt sabí, per significar que es poch sabí. *Muy*. Parùm.

MOLT MÉNOS. exp. ab que's nega alguna cosa en comparació de altra; y així 's diu: molt ménos faré aixó que alló. *Mucho ménos*. Multò minùs.

MOLT, MOLT. m. adv. En gran manera. *Muy mucho*. Maximoperè.

MOLT BÈ va. loc. irón. Expressa que no va com déu anar. *Bueno va el oleo; bueno anda el ajo; buena va la danza*. Heu quam benè geruntur omnia!

DE MOLT. m. adv. Denota que dista molt de igualar una cosa á altra. *De mucho*. Magna ex parte.

ES MOLT MEU. loc. Denota la gran amistat de algú ab altre. *Es muy mio*. Est mihi conjunctissimus.

QUANT MOLT. m. adv. Quant més. *A lo mas, cuando mucho, cuando mas*. Ad summum, ut maximum.

QUÉ MOLT. m. adv. *Qué mucho*. Quid mirum.

QUI PÓT LO MOLT, PÓT LO POCH. ref. *Quien puede lo mas, puede lo ménos*. Qui superat majora, minora superabit.

MOLTA. f. La acció de mól·drer. *Molienda, molidura*. Molitura, æ. || La porció que's mol de una vegada. *Molienda*. Molitura, æ. || L'acte de mól·drer. *Molimiento*. Molitura, æ.

MOLTÍSSIM, A. adj. *Muchísimo*. Plurimus.

MOLTÓ. m. Lo mascle de la ovella castrat. *Carnero*. Aries, etis. || Màquina de guerra. *AMETE*.

MOLTÓ BLANQUÍ. ter. Lo que té la pell blanca. *Carnero blanco*. Aries albus.

MOLTÓ ESQUELLER. Lo que serveix de guia als altres. *Manso*. Vervex sectarius.

QUI SEN' IX DEL MOLTÓ, SEN' IX DE LA RAHÓ. ref. Denota quant hó es lo moltó. *De la tierra el carnero; ave por ave, el carnero, si volase*. Inter aves princeps aries, si sumpserit alas.

MOLTONADA. f. Ramat de moltons. *Carnerada*. Arietum grex.

MOLTONIA Y MOLTONINA. f. Pell de moltó. *Zalea, zaleo, zamarra*. Arietina pellis.

MOLTURA. f. Lo dret que's pága al moliner. *Maquila, y moltura* p. Ar. Molitoris merces ex farina.

MOLTURAR. v. n. Cobrar la moltura. *Maquilar*. Ex moltura stipendium exigere.

MOM. m. *Momo, sainete, farsa*. Comædia, fabula.

MOMA. f. fam. Diners. *Mosca, monises, moga, morula, pluma, lana, hucha, pecunia*. Pecunia, æ.

BONA MOMA. exp. met. fam. Judici, prudència. *Seso*. Mens, tis.

MOMENT. m. Instant. *Momento*. Momentum, i. || Importància, entitat. *Momento, monta*. Momentum, i. || Aquella forsa, pes ó violència que adquireixen los cossos al móur·se naturalment envers lo centro. *Momento*. Momentum, i.

AL MOMENT. m. adv. Sense dilació. *Al momento*. Actutum.

PER MOMENTS. m. adv. Continuament. *Por momentos*. Singulis momentis.

MOMENTÀNEAMENT. adv. m. Brevíssimament. *Momentáneamente*. Momentaneè.

MOMENTÀNEO, A. adj. Molt breu. *Momentáneo*. Momentaneus. || Lo que s' executa tot seguit, sense dilació. *Momentáneo*. Momentaneus.

MÓMIA. f. Cos antigüament embalsamat que's portava de Egipte y s' ensenyava en los gabinets dels curiosos. *Momia*. Mumonia, æ.

MOMO. m. ant. Truà. *Momo*. Mimis, i.

MÓN. pron. poss. Meu. *Mio*. Meus.

MON. m. Univers, lo conjunt de tot lo criat. *Mundo*. Mundus, i. || La universalitat de las cosas. *Mundo*. Rerum universitas. || La esfera terrestre. *Mundo*. Orbis terrarum. || La bola que posan en la ma del Jesuset ó als peus del Salvador y de la Verge Maria. *Mundo*. Sphærule, æ. || Multitut y abundància de una cosa. *Mundo*. Mundus, i. || Propensió á vívurer seguint las nostras passions y delícias del mon. *Mundo*. Mundus, i.

ANAR LO MON AL REVÉS. fr. Estar las cosas trastornadas. *Andar ó estar el mundo al revés*. Susque·deque agi, verti.

ANAR PEL MON. fr. Caminar molts terras sense fèr mansió en algunas ó sense motiu determinat. *Rodar·mundo, rodar por el mundo, correr el mundo*. Peragro, as.

ANÀRSEN DEL MON. fr. Sér molt vell. *Tener un pié á la sepultura*. Non longè abesse à sepulcro.

AQUEST MON ES UN VALL DE LLÀGRIMAS. loc. prov. que indica que en aquest mon no podem estar sense

penas y traballs. *Desde que naci lloré, y cada dia nace porque.* Fletibus, in lucem vix editus, ora rigavi.

DAVANT DE TOT LO MON. loc. Públicament. *Delante de todo el mundo.* Coràm.

DESDE QUE'L MON ES MON. loc. ab que's denota la antigüetat de alguna cosa ó la continuació en la execució de ella. *Desde que el mundo es mundo.* Ab orbe condito.

EN AQUEST MON Y EN L' ALTRE. loc. Expressa que's condemna ó 's perdona absolutament alguna cosa. *Para aqui y para delante de Dios.* Et nunc et in æternum.

FÉR MON NOU. fr. Introduhir algun nou us. *Hacer nuevo uso.* Novam consuetudinem invehere.

L' ALTRE MON. La altra vida. *El otro mundo, la otra vida.* Alter mundus.

LO MON NO FOU FÉT EN UN DIA. ref. Expressa que las cosas que demanan temps, no's poden fér ab molta brevedat. *No se ganó Zamora en una hora.* Temporis haud uno fabricantur magna momento.

MORIR PERA 'L MON. fr. Apartarse de ellenterament, renunciant als béns y als gustos. *Morir al mundo.* Mundo omnino renunciare, valedicere.

NO CÁRRER EN LO MON. fr. Tenir molta arrogància. *No caber en este mundo.* Superbia turgere.

NO SÉR DE AQUEST MON. fr. Viurer abstret de las cosas mundanas. *No ser de este mundo.* Omnino à mundo abstractum esse.

PER TOT LO DEL MON Ó PER QUANT HI HA EN LO MON. loc. Denota la resolució de no fér alguna cosa, no obstant qualsevol paga ó conveniència. *Por todos los haberes del mundo.* Etiam si omnia pro pretio tribuerentur.

POSAR AL MON. fr. Se diu de Dèu ó dels pares, y significa donar existència en aquest mon. *Echar al mundo.* Procreare.

RÓDA 'L MON Y TÓRNATEN AL BORN. ref. Significa sér inútil buscar las cosas fora de són lloch. *Al mar por sal.* Si quis fortè salem quærît adito salum.

RODAR MON. fr. Caminar molts terras, sense fér mansió en ninguna, ó sense motiu determinat. *Rodar mundo ó por el mundo.* Peragrar.

SÉR PRIMER EN LO MON. fr. Denota la preferència que's déu al de major edat. *Haber nacido primero.* Præcedere ætate.

TOT LO MON Ó UN MON. Denota gran quantitat. *Este mundo y el otro.* Maxima summa, quantitas.

TRÀRER DEL MON. fr. MATAR. || Denota que una cosa es molt mala. *Echar del mundo.* Pessimum esse.

VÉURER MON. fr. Viatjar per diferents terras ó païssos. *Ver mundo.* Per varias regiones vagari.

VENIR AL MON. fr. met. Tenir poca experiència. *Nacer, venir al mundo.* Nascor, eris.

MONA. f. Animal de quatre pams de alsària, cubert de pel cendrós, las ancas peladas y arrugadas, la cara horisontal, té quatre potas ab dits semblants al del home, y tant en la figura com en las

accions es lo més semblant á la persona. *Mona.* Simia, æ. || Qui fá las cosas pera imitar á altre. *Mona.* Simius, ii. || Coca ab ous durs, sencers y cuyts ab ella. *Hornaza, y mona p.* València y Múr. *Ovis ornatus panis.*

COSA DE MONAS. Lo que es propi de ellas ó fá sos gestos y visatges. *Monero.* Simiæ proprius vel similis.

PENSAR EN LA MONA DE PÁSCUA. fr. fam. ter. Estar distret. *Mirar ó pensar en las musarañas.* Mente divagari.

QUEDARSE FÉT UNA MONA. fr. Quedarse burlat, avergonyit. *Quedarse hecho un mono.* Pudore suffundi.

TORNARSE MONA. fr. fam. Retractarse, desdirse. *No tener palabra.* Promissis non stare.

MONACAL. adj. Pertanyent als monjos. *Monacal.* Monachalis.

MONACAT. m. Estat é institut dels monjos. *Monacato.* Monacatus, us.

MONADA. f. Moneria, gesto. *Monada.* Mimus, i. || Las posturas ó moviments alegres del que está enjogassat. *Retozo, retozadura.* Exultatio, nis.

FÉR MONADAS. fr. Saltar, bincar y fér posturas en senyal de carinyo á alguna persona. *Retozar; hacer muecas.* Lascivio, is.

MONARCA. m. Rey, soberá, príncep. *Monarca.* Monarcha, æ.

MONARQUIA. f. Forma de govern en que mana un sol. *Monarquía.* Monarchia, æ. || Lo regne en que mana un sol. *Monarquía.* Monarchia, æ.

MONÁRQUICH, CA. adj. Pertanyent al monarca y á la monarquia. *Monárquico.* Monarchicus.

MONASTERIAL. adj. Pertanyent al monastir. *Monasterial.* Ad monasterium pertinens.

MONASTERIANS. m. pl. Heretges del sigle setzé que inventá Joan de Leyden sastre de ofici, unit á Joan Mateu de ofici torner que's feu com cap dels anabaptistas: Men unster cometéren execrables profanacions. *Monasterianos.* Monasteriani, orum.

MONÁSTICAMENT. adv. m. Segons reglas monásticas. *Monásticamente.* Monasticè.

MONÁSTICH, CA. adj. Pertanyent al monjo y á són estat. *Monástico.* Monasticus.

MONASTIR. m. Convent, casa de religió. *Monasterio.* Monasterium, ii.

MONDÀ, NA. adj. MUNDÀ.

MONDANAMENT. adv. m. MUNDANAMENT. *

MONDONGO. m. Moca, tripas y budells. *Mondongo.* Interanea, orum.

MONDONGUILLA. f. MANDONGUILLA.

MONEDA. f. Pessa de metall, or, ó plata encunyada ab las armas de algun príncep, estat, ó república, que li donan curs y valor pera facilitar lo comers, y servir de preu á las mercaderias. *Moneda.* Moneta, æ. || fam. Diner. *Dinero, moneda.* Nummus, i.

MONEDA CANTELLUDA. La que no es rodona. *Moneda cortada ó en barras.* Rudis moneta.

MONEDA CORRENT. La que està en us y es de lley. *Moneda corriente.* Moneta communis.

MONEDA DE TERN. *Moneda de terno, barcelonesa.* Moneta barchinonensis.

MONEDA FALSA. La que es de un metall no de lley. *Moneda falsa.* Moneta adulterina.

MONEDA FLACA Ó DE VELLÓ. La de coure. *Moneda de vellon.* Ærea moneta.

MONEDA INFERIOR. La del metall ménos estimat. *Cascajo.* Infimi æris moneta.

BÀTRER Ó FÉR MONEDA. fr. Fabricarla. *Monedar, monedear, amonedar; batir, labrar, acuñar moneda.* Monetam cudere. || met. Arreplegar diners. *Juntar dinero.* Pecunias congerere.

PAGAR AB LA MATEIXA MONEDA. fr. met. Tractar á algú com ell ha tractat. *Pagar con la misma moneda.* Par pari referre.

PASSAR Ó NO PASSAR LA MONEDA. fr. Estar ó no estar en us, sér ó no sér rebuda en lo comers. *Correr ó no correr la moneda.* Monetam usitatam esse vel non, usu receptam vel non.

MONEDATGE. m. Dret que's pága per la fàbrica de la moneda. *Monedaje.* Ex monetis vectigal. || Tribut de dotze diners per lliura sobre 'ls béns é immobles en Catalunya y Aragó. *Monedaje.* Vectigal, is. || m. Espécie de contribució que's rebia en rahó de las personas.

MONEDER. m. Qui fá moneda. *Monedero.* Monetarius, ii.

MONERIA. f. MONADA. || Cosa de poca importància. *Moneria.* Parvi momenti, inutilis res.

MONETA. f. Criatura graciosa y bufona. *Monilla, mono, mona.* Scitus puer, scita puella. || d. de mona. *Monilla.* Simiacula, æ.

MONETARI. m. Col·lecció de monedas y medallas de diversos temps y llochs. *Monetario.* Monetarium, ii. || Lo conjunt de prestatges, calaixets ó fustas abont están arregladas las monedas y medallas. *Monetario.* Monetarium, ii. || Lo quarto ó sala abont se guardan los armaris, prestatges ó calaixos en que's tenen arregladas las monedas y medallas. *Monetario.* Monetarium, ii.

MONFÍ. m. Nom que's donava á certs moros bandolers y que de ells passá als espanyols. *Monfi.* Latra maurus.

MONGA. f. ant. MONJA.

MONGAL. m. *Hábito monacal.* Vestis monachalis.

MONGE. m. ant. MONJO.

MONGER. m. Qui compra, y pórtia 'ls recados de las monjas. *Demandadero.* Monialium famulus.

MONGETA. f. Fasol, llegum molt conegut. *Judia, habichuela, alubia.* Phasellus, i. || d. de monja. *Monjita.* Virgo Deo sacra. || zool. Caragol petit y blanch. *CARAGOLET.*

MONGETA RÉNEGA. Fasols grossos que se sembran

comunment quant los altres, y se solen menjar regularment en vert. *Judios, judiones.* Phaseolus, i.

MONGÍ, NA. adj. S' aplica á certa casta de colom. *Mongin, mongil.* Cupolata palumba.

MONGIA. f. Prebenda ó plassa de monjo en un monastir. *Mongia.* Monachale emolumentum.

MONGIL. m. Hàbit de monja. *Mongil.* Monialis vestis. || Manto, vestit de dol. *Mongil.* Luctuosæ fœminæ vestis.

MONGIU. m. L' estat y professió del monacal. *Monaquismo.* Monachismus, i. || L' estat de monjo. *Monjo.* Monachatus, us.

MONICIÓ. f. AMONESTACIÓ.

MONIMENT. m. MONUMENT.

MONIPODI. m. Conveni, contracte pera mal fi. *Monipodio.* Monipodium, ii.

MONITORI, A. adj. Lo que serveix ó es propi pera amonestar. *Monitorio, monitorial.* Monitorius. || m. Despaig del tribunal ecclesiàstich pera obligar á comparéixer judicialment á algú. *Monitoria.* Monitoriæ litteræ.

MONJA. f. Religiosa en alguna de las ordes aprobadas per la Iglésia. *Monja.* Monacha, æ. || La que acompanya als homes que entran en lo convent pera que's guarde la deguda decència. *Guarda.* In monacharum cænobiis claustris custos. || pl. Nom que donan los minyons á aquelles espurnas petites quant creman un paper, y que's van apagant poch á poch. *Monjas.* Per papyrus decursantes scintillæ.

MONJA DE SANT AGUSTÍ, DOS CAPS EN UN COIXÍ. ref. Denota que alguna dona desitja casarse. *Monja de la Trinidad calzada, dos cabezas en una almohada.*

MONJAS DE LA ENSENYANSA. Monjas que guardan la regla de sant Ignasi y s' ocupan en la ensenyansa. *Monjas, religiosas de la enseñanza.* Jesuiticæ moniales.

MONJO. m. Solitari, anacoreta, y també s' anomenan així 'ls religiosos de las ordes monacals. *Monje.* Monachus, i.

TOT MONJO Ó TOT CANONGE. loc. Ó tot ó gens. *Ó bien monge ó bien calonje, ó canonje.* Alia vita alia dicta.

MONJOYES. f. ant. MOLLÓ. 3.

MONO, A. adj. Bufó, graciós, moneta. *Mono.* Politus.

MONOCOTILEDONS. m. pl. bot. Nom que's dona á las plantas, la llavor de las quals té un sol cotiledon, com l' ordi, 'l blat, etc. *Monocotiledones.* Monocotyledones, um.

MONOGRAFIA. f. Descripció de un sol gènere ó de una sola espècie de animals, vegetals, etc. Se diu per extensió de las descripcions pròpias de altrs ciències, com: la història, la geografia, la medicina, etc. *Monografia.* Monographia, æ.

MONOGRAMA. f. Xifra de una ó molts lletres que significa algun nom. *Monograma.* Monogramma, atis.

MONÓLOGO. m. Soliloqui, drama que representa un sol actor. *Monólogo.* Monologum, i.

MONOMANIA. f. Mania que concentra 'l pensament en un sol objecte. *Monomania.* Monomania, æ.

MONOMÀQUIA. f. Desafió singular de un à un. *Monomaquia.* Inter duos duellum, certamen.

MONOPODI Y MONOPOLI. m. Compra de mercaderias pera estancarlas y vénderlas à preu cert. *Monopolio.* Monopolium, ii. || Conveni entre mercaders de vénder à preu determinat. *Monopolio.* Monopolium, ii.

MONOPOLISAR. v. a. Exercir lo monopoli. *Monopolizar.* Monopolium fungi. || met. Abrogarse drets y facultats, etc. *Monopolizar.* Jura sibi abrogare.

MONOPOLISTA. m. Qui executa 'ls monopolis. *Monopolista.* Dardanarius, ii.

MONOSIL-LÁBICH, CA. adj. La composició en que totes las paraulas són de una sola síl-laba. *Monosilábico.* Monosyllabicus.

MONOSÍL-LABO, A. adj. De una sola síl-laba. *Monosilabo.* Monosyllabus.

MONÓSTROFE. f. Cansó y composició poética de una sola estrofa. *Monóstrofe.* Monostrophe, es.

MONOT. m. Mona mascle. *Mono.* Simius, ii. || Home que fa gestos ó figuras. *Mono, mona.* Simius, ii. || MIX, BORRATXO.

MONOTONIA. f. Uniformitat fastidiosa. *Monotonia.* Monotonia, æ.

MONÓTONO, A. adj. Lo que té uniformitat fastidiosa en lo so ó en la veu. *Monótono.* Monotonus.

MONSELINA. f. ant. MUSSOLINA.

MONSENYER. m. ant. y

MONSENYOR. m. Títol de dignitat y de honor que's dona en Itàlia als prelats ecclesiàstichs, y en Fransa al Delfi. *Monseñor.* Dominus meus.

MONSIEUR. m. Veu francesa que equival à senyor. *Monsieur.* Dominus, i.

MONSÓ. m. náut. Vent periódich que bufa alguns mesos de una part y 'ls més de la opòsada. *Monzon.* Firmus pro tempore ventus.

MONSONEGUER, A. adj. ant. MENTIDER.

MONSTRÀ. f. *Alarde.* Copiarum recensio.

MONSTRUO. m. Producció contra l' orde natural. *Mónstruo.* Monstrum, i. || met. Excessivament gran ó extraordinari. *Mónstruo.* Monstrum, i. || La persona ó cosa molt lletja. *Mónstruo.* Monstrum, i.

MONSTRUÓS, A. adj. Lo que es fora del orde natural. *Monstruoso.* Monstruosus. || Excessivament gran. *Monstruoso.* Monstruosus. || Lo que produheix mónstruos. *Monstruosamente.* Monstrifer.

MONSTRUOSAMENT. adv. m. Fora del orde natural. *Monstruosamente.* Monstruosè.

MONSTRUOSITAT. f. Desorde grave en la naturalesa. *Monstruosidad.* Monstrum, i. || Suma fealdat ó desproporció tant en lo físich com en lo moral. *Monstruosidad.* Monstrum, i.

MONT. m. MONTANYA. || BOSCH.

MONTANT. m. Espasa ampla ab que 'ls mestres de esgrima separan las batallas en lo joch. *Montante.* Prævalida machæra. || Artifici de pólvora que encés representa una montanya. *Montante.* In formam prævalidæ machære ignis.

MONTANYA. f. Part de terra molt empinada sobre 'l pla. *Monte,* y *montaña* sols s' aplica al conjunt ó cordillera de montanyas. *Mons,* tis. || met. poét. Onada molt gran. *Monte, montaña.* Mons aquarum.

MONTANYA DE ROCA. La penya gran, ó la montanya de penyas. *Peñon.* Alta rupes.

MONTANYAS DE ARENA. Las montanyetas de arena que forman las ayguas del mar seguidas en forma de cordillera. *Dunas.* Arenæ tumuli.

DE ALLÀ DE LAS MONTANYAS. ULTRAMONTÀ.

DESSÀ DE LAS MONTANYAS. CISMONTÀ.

PASSAR LAS MONTANYAS. fr. Avar de un costat al altre de las montanyas. *Tramontar, trasmontar, transmontar.* Montes transcendere.

TIRAR À MONTANYA. exp. fam. pera burlarse dels que 's xuclan lo moch. *Ser sorbeton.* Mucos naribus resorbere.

MONTANYÉS, A. adj. Lo que pertany à la montanya. *Montañés, montesino.* Mòntanus. || Qui habita en las montanyas ó es fill de allí. *Montañés.* Monticola, æ. || Lo que viu ó s' cria en las montanyas. *Montés.* Silvestris.

MONTANYETA. f. d. *Montañeta, montañauela, montecillo, ico, iio.* Tumulus, monticulus, i, collis, is.

MONTANYOLA. f. d. MONTANYETA.

MANTANYÓS, A. adj. Terreno de montanyas. *Montañoso, montuoso, montano.* Montuosus.

MONTATGE. m. Tribut que pagan los bestiar pel trànsit de un territori à altre. *Montazgo.* Pro gregum transmeatione vectigal. || Lo congost ó terra per las montanyas *Montes.* Silvestris.

COBRAR LO MONTATGE. fr. Cobrar lo dret ó tribut que paga 'l bestiar pera passar de un territori à altre. *Montazgar.* Pro gregum transmeatione vectigal exigere.

MONTER. m. Cassador de feras. *Montero.* Venator, is.

MONTERA. f. Casquet rodó ab una volta cayguda al entorn pera tapar las orellas y front. *Montera, Pileus, i:* || met. Cresta de plomas. *Copete.* Crista, æ.

MONTERÍ. m. Feréstech. FALCÓ MONTERÍ.

MONTERIA. f. Cassa de feras. *Monteria, caza mayor.* Venatio, nis. || L' art de cassar. *Monteria.* Venatoria ars. || Botiga de monteras. *Monteria.* Pileorum officina.

MONTÉS, A. adj. MONTANYÉS.

MONTEYA. f. Art que ensenya à tallar las pedras pera formar tota espècie de archs y bóvedas, de modo que se sostingan unas ab altrás. *Montea.* Scenographia, æ. || arq. La volta del arch per la part convexa. *Montea.* Arcus convexitas. || La des-

cripció ó planta de alguna obra de arquitectura. *Montea*. Scenographia, æ.

MONTÓ. m. Munt, pila. *Monton*. Acervus, i. || Agregat, multit. *Monton*. Acervus, i.

À MONTONS. m. adv. Abundament. A *montones*. Acervatim.

MONTERRAT. n. p. de d. y també de h. *Monsserrate*. Montserras, tis.

MONTURA. f. Ormeigs ó guarniments del caball. *Montura*. Phaleræ, æ. || pl. CABALCADURA.

MONUMENT. m. Obra pública en memòria de las personas y cosas passadas. *Monumento*. Monumentum, i. || Sepulcre. *Monumento*. Monumentum, i. || L'aparat que's fórra en las iglésias en que está la urna en la qual se col·loca 'l Santíssim en lo dia del dijous sant. *Monumento*. Monumentum, i. || pl. Las pessas de història de successos passats. *Monumento*. Monumenta, orum.

MONYO. m. Lo cabell lligat en la cima del cap. *Moño*. Tutulus, i. || met. Cresta de plomas en los aucells. *Moño*, *copete*, *penachura*, *penacho*. Crista, æ.

DEL MONYO FINS ALS TAPINS. m. adv. Enterament. *De piés á cabeza*. A vertice ad talos imos.

MOQUEJAR. v. n. Llansar mochs. *Moquear*. Muccos emittere.

MOQUETA. f. La gota ó moch líquit que cau del nas. *Moquita*. Pituita è naso pendens.

MOQUETAS. f. pl. ter. MOCADORAS.

MÓRA. f. DILACIÓ, TARDANSA. || f. Fruyt de la morera. *Mora*. Morum, i. || Lo fruyt del esbarzer ó romaguera. *Zarzamora*. Rubi morum.

MORABATÍ. m. Moneda antiga de Espanya que alguns diuen que era lo mateix que'l maravedís, y segons Capmany en 1273 y 1283 valia 10 sous 6 diners, y en lo formulari de las sinodals de Vich se troba que valia 13 sous 4 diners. En lo dia en Barcelona 9 sous. *Morabatin*, *marabotin* ó *mar-motin*. Marabotinus, i.

MORABIT. m. Hermita entre mahometans. *Morabito*. Morabitus, i.

MORADA. f. HABITACIÓ, DOMICILI.

MORADOR, A. m. y f. HABITANT, VEHÍ.

MORADUIX. m. Herba perenne que's cultiva en los jardins per són olor agradable; té várias camas guarnidas de fullas petites, espesses y cubertas de borra, flors petites y de color de púrpura. *Almoraduj*, *mejorana*, *mayorana*, *sampsuco*, *almasaco*, *almaraco*, y *sándalo* entre jardiniers. *Amara-chus*, *sampsuchus*, i.

MORADUIX BASTART. ant. ORENGA.

MORAGAS. f. pl. MURRONS.

MORAL. f. Ciència que tracta de las accions humanes en orde á lo lícit é il·lícit. *Moral*, *ética*. *Moralis*, is. || adj. Pertanyent als costums ó á la moral. *Moral*. *Moralis*.

MORALISAR. v. a. Aplicar, referir, explicar alguna cosa relativament als bons costums. *Moralizar*. Ad mores aliquid traducere.

MORALISTA. m. Professor ó escriptor de moral. *Moralista*. Scientiæ moralis scriptor, professor, studiosus.

MORALITAT. f. Qualitat, condició dels bons costums. *Moralidad*. *Moralitas*, atis. || Interpretació moral, aplicació de algun apòlogo ó paràbola. *Moralidad*, *moreja*. Affabulatio, nis. || Màxima ó doctrina pertanyent als bons costums. *Moralidad*. Documentum morale.

MORALLAVERA. f. MORELLAVERA.

MORALMENT. adv. m. Segons las reglas de moral. *Moralmente*. *Moraliter*. || Regularment, segons lo comú sentir. *Moralmente*. Probabiliter.

MORANT. adj. ant. HABITANT.

MORAR. v. n. HABITAR, VIURE.

MORAT, DA. adj. Color entre roig y negre. *Morat*, y *moracho* si tira més á negre. *Violaceus*. || Cert color de mòra artificial que's fá de herbas y tintura, y es bo pera la pintura. *Urchilla*. *Violaceus* color.

MORATILLA. f. Baga ab botó ó sens ell, que cusida á la vora del vestit serveix pera cordarlo ó pera adorno. *Alamar*. *Palagium*, ii. || pl. PRESILLAS.

MORATÓRIA. f. Espera, concessió de temps pera pago de deutes. *Moratoria*. Temporis prorrogatio.

MORB. m. ant. MAL, MALALTIA.

MORBÓS, A. adj. ant. MALALTÍS, MAL SA.

MORCA Y MORDADA. f. Solatje del oli. *Alpechin*, *amurca*, *morga*, *murga*, *jámila*, *borra*. *Amurca*, æ. || Lo pòsit de algun licor. *Bez*. *Fex*, cis.

MORCAYRE. m. Qui tracta en morcas ó qui en los molins de oli renta 'l pinyol de la oliva. *Cagarrache*. *Servus* lavando nucleo in molendinis oleareis.

MORDACITAT. f. Acrimonia, aspresa. *Mordacidat*. *Acrimonia*, æ. || Qualitat acre, corrosiva. *Mordacidat*. *Mordacitas*, atis. || met. Murmuració. *Mordacidat*. *Mordacitas*, atis.

MORDANT. m. Entre estampers instruments de una canyeta ó regleta de ferro ó de fusta oberta de llarch á llarch pera subjectar l'original y senyalar la ralla ahont arriba la composició. *Mordante*. Typographica tabella.

MORDÁS, SA. adj. Aspre, agre, picant. *Mordaz*. *Mordax*. || Murmurador, maldihent, satírich. *Mordaz*. *Maledicus*. || MOSSEGADOR.

MORDASSA. f. Mos, instrument que's posa á la boca pera impedir lo parlar, y á las cabalcaduras al morro pera subjectarlas. *Mordaza*. Forceps, ipis. || pl. ter. MOLL. 10.

PÓSAR UNA MORDASSA. fr. Contenir la llengua per medi de una mordassa. *Enmordazar*, *poner mordaza*. Linguam fræno cohibere.

MORDENT. m. Substància ab que's prepara lo que s'ha de tenyir pera que retinga 'l color. *Mordiente*. *Retinax*, acis.

MORDICANT. adj. Lo que mossega, pica, ó punxa. *Mordicante*. *Mordicans*.

MORDRE Ó MÓDRER. v. a. ant. MOSSEGAR.

MORDUT, DA. adj. ant. MOSSEGAT.

MORDUIX. m. MORADUIX.

MORELLAROQUERA. f. Herba apegalosa de un peu y mitj á dos de alta, de camas herbosas, rectas, cilíndricas, vellosas, rogencas; fullas ovales, vellosas, aspras, que s' apegan fàcilment á la roba, inodora, de sabor herbós un poch salat, y la aman mòlt los caragols. Es diurètica, emolient y refrigerant. *Parietaria, cañaroya.* Parietaria, æ.

MORELLAVERA. f. Herba semblant á la alfà-brega: s' emplea pera enciam. *Verba mora; solano.* Bellonaria, æ.

MORENA. f. Peix cilíndrich de color roig obs-cur ab clapas de un groch hermós, del mitj del llom li surt una aleta estreta que li vòlta y arriba fins al ano; á la arrencada del cap té á un costat y altre forats rodons per ahont llansa la aygua que's beu pera respirar. *Morena, morena, martina.* Murèna, æ. || pl. Malaltia en lo cul que prové de la inflor de las venas hemorroidals. *Almorranas, hemorroides.* Hæmorrhoids, idis.

MORENET, A. adj. *Morenillo, ito, ico.* Subniger, nigellus.

MORENILLO. m. ter. MOLINET. 1.

MORENO, A. adj. Obscur, que tira á negre. *Moreno.* Baliolus. || L' home que té la pell de aquest color. *Moreno.* Fuscus. || Se diu del home negre á fi de suavisar aquest adjectiu que es lo corresponent. *Moreno.* Æthiops, pis.

MORENA VESTIDA DE BLANCH. Dit de la dona morena quant se vesteix de blanch. *Mosca en leche.* Fusca mulier albis indumentis ornata.

MORER. m. ant. y

MORERA. f. Arbre de uns vint peus de alt, fullas en forma de cor retalladas pel entorn, y serveixen de aliment als cuchs de seda; 'l fruyt ovalat, blanch, de unas quatre líneas y de gust dols. *Morera; y moral* se diu á la que fá las mòras negras, las fullas mès bastas, y no's pela ó muny tant fàcilment com la de la morera, ni es tant fina la seda dels cuchs que la menjan. *Morus alba* ant nigra.

MORERAR. m. Lloch plantat de moreras. *Morèral.* Moris consitus locus.

MORERIA. f. Província, terra de moros. *Morèria.* Maurorum provincia. || Lo barri destinat en algun poble pera habitació dels moros. *Morèria.* Maurorum vicus.

MOREROLA. f. ter. CULLERETA.

MORESCH. m. ter. BLAT DE MORO.

MORET. m. d. Morillo. Puer maurus.

MORFEO. m. mit. Fill del somni y de la nit. *Morfeo.* Morpheus, ei.

MORFINA. f. Substància alcalina de naturale-sa vegeto-animal, formada per consegüent de hidrògeno, de carbono, de asoe y de oxígeno, 'ls caràcters dels quals en estat de puresa absoluta són: lo sér sòlit cristallisable en closcas, transparent,

sense color, quasi insoluble en la aygua, y soluble en l' éter y en l' esperit de ví, als quals dóna ab las propietats alcalinas un sabor mòlt amarch. Quant se la exposa al foc se fon com la cera, y s' inflama ab lo contacte del ayre; combinada ab los àcits, forma sals neutras mès ó ménos venenosas; en aygua té poca activitat. *Morfina.* Morphina, æ.

MORGÓ. m. ant. CAPFICAT, COLGAT.

MORGONAL. m. náut. La punta de las vergas. *Penol.* Nautici pali extremum.

MORGONAR. v. n. ant. FÉR COLGATS.

MORIBUNDO, A. adj. Qui està en la agonia de la mort. *Moribundo.* Moribundus.

MORIGERACIÓ. f. Moderació en los costums y modo de vida. *Morigeracion.* Morigeratio, nis. || COMPLACÈNCIA, CONDESCÈNCIA.

MORIGERAR. v. a. Moderar los afectes, costums, etc. *Morigerar.* Morigero, as. || Contemporisar, complàurer. *Morigerar.* Morigero, as.

MORIR. v. n. Espirar, acabar la vida. *Morir, morir-se.* Morior, is. || Acabar qualsevol cosa, encara que no sia vivent. *Morir.* Finio, is. || Se diu dels arbres y plantas quant perden la acció vegetal. *Morir.* Mori. || v. n. DESMAYAR.

MORIR CIVILMENT. fr. Estar privat de tots los oficis de la societat civil. *Morir civilmente.* Mori sæculo.

MORIRSE. v. r. MORIR. || Dit del foc. APAGAR-SE. || Sentir vivament algun afecte ó passió; com: MORIRSE de fam, de fret, de tristesa. *Morirse, perecer.* Fame, inedia, etc. confici, solvi.

Á MORIR Ó VIURER. loc. Denota que algú's determina á empèndrer alguna cosa mòlt perillosa, encara que li coste la vida, ó que vejentse aborrit lo malalt pren qualsevol remey. *Á muerte ó á vida.* Vel vivat, vel moriatur.

MORIRSE DE CALOR. fr. Freirse, morir-se de calor. Præ nimio æstu terreri.

MORIRSE DE RIURER. fr. Sentir una violenta passió de riurer. *Perecer, morir, reventarse, descoyuntarse de risa.* Risu solvi.

MORIRSE PER ALGÚ. fr. Amarlo en extrem. *Morir-se por alguno.* Aliquem deperire.

MORIRSE PER ALGUNA COSA. fr. Desitjarla ab ànsia. *Morirse, fnarse por alguna cosa.* Aliquid desiderio appetere.

QUI NO S' HA DE MORIR TOT HO PASSA. ref. ab que's dóna á entèndrer que quant las cosas han de succehir ab felicitat, poch ó res importan los embarrassos y estorbs que s' oposan al sèn logro. *Al enfermo que es de vida, el agua le es medicina; caballo que ha de ir á la guerra, ni le come el lobo, ni le aborta la yegua.* Egrotó, quem vita manet, vel limpha medetur.

MORISCH, CA. adj. Lo que pertany als moros. *Morisco.* Maurus. || pl. Los moros que quedàren batejats en Espanya. *Moriscos.* Maurissi, orum.

MORISMA. f. Secta de moros. *Morisma.* Maurorum secta. || Multitud de moros. *Morisma.* Maurorum multitudo.

MORM. m. BROM.

MORMA. f. REVÉS.

MORMUR. m. BURGIT, BORBOLL.

MORO. m. Natural de Mauritània província de Àfrica. *Moro*. Maurus, i.

MORO DE PAU. En Àfrica 'l qui promet vasallatge al rey. *Moro de paz*. Paccatus maurus. || met. Persona de disposicions pacíficas de la qual no's pòt témer ni recelarse. *Moro de paz*. Maurus pacificus.

MOROS VAN, MOROS VENEN. loc. met. ab que's dòna á entèndrer que si algú no està borra'txo li falta poch. *Moros van, moros vienen*. Fermè ebrum esse.

MOROS Y CRISTIANS. Festa pública que's feya vestintse alguns de moros, y fingint batalla ab los cristians. *Moros y cristianos*. Maurorum cum christianis pugnas imitans ludicrum.

Á MORO MORT GRAN LLANSADA. ref. EN ARBRE CAYGUT, TOTROM HI FÁ LLENYA.

COM MÈS MOROS MÈS GANÀNCIA. ref. COM MÈS MAR, MÈS VELA.

DONARSE AL MORO. fr. met. fam. Exasperarse. *Darse á perros, al diablo, á las furias, por las esquinas, por las paredes*. Premo, is.

GUARDAU NO SIA MON PARE MORO, JO MORO. ref. anat. que nota al vici de corretgir las faltas en los demès y no en nosaltres mateixos. *Todos ven la paja en el ojo del vecino y nadie ve la viga en el suyo*. Videt festuculam in oculo fratris sui, et trabem in oculo suo non videt.

NO MATAN CAP MORO QUE'S DIGA JOAN. loc. Denota que la cosa de que's parla no es superior y tot just pòt passar. *No mata, no le sobra nada*. Non superat.

SÉR PRES DE MOROS. fr. Estar alguna cosa en poder de qui no la soltará, ó será difícil recobrarla. *Estar en papo de buytre*. Vulturi passerem traditum esse.

MOROGUL. m. ter. Espècie de bolet. *Hongo*. Jungus, i.

MORÓS, A. adj. Tardá, patxorra. *Moroso*. Morosus.

MOROSITAT. f. Tardansa, dilació. *Morosidad*. Morositas, atis.

MORRA. f. Joch vulgar entre dos en que s'alsan alguns dits de la ma y guanya qui endevina quants, ántes de véurerho. *Morra, morro*. Digitorum micatio.

MORRÁ. ant. *Morirá*. Morietur.

MORRADA. f. Caparrada. *Morrada, mochada, topada, morocada, topetada*. Arietatio, nis.

PEGAR MORRADA. fr. Pegar cop de morro. *Hocicar*. Rostro incidere.

MORRAL. m. Civader que's penja al morro de las cabalcaduras pera donarlas menjar quant caminan. *Morral*. Fiscus, i. || L' en forma de filat que usan los cassadors. *Escarcela, quilma, morral*. Pera, æ. || Lo saquet ó sarró en que 'l soldat pórtia 'l menjar ó altres cosas. *Morral*. Pera, æ.

FIGAT EN LO MORRAL. Lo que está desat dins del saquet de aquet nom. *Trojado*. Mantica conditus.

MORRALER, A. adj. Qui no té criansa, poca vergonya. *Arrabalero, y corralera, arrabalera* la dona. Incomis, procax.

MORRALET. m. d. *Pequeño morral*. Sacculus cibandis equis. || bos.

MORRALLAS. f. pl. Compost de cordas ó correljas que s'acomoda al cap de la cabalcadura pera girarla. *Cabezada*. Capistrum, i. || bos.

MORRALLER. m. CABESTREER.

MORRATXA. f. Vas de vidre clos, rodejat de bronchs pera espargir aygua. *Almarraja, almarraza*. Vitrea hydria irrigua.

MORREJAR. v. n. Mamar sense gana, prenent y deixant lo pit. *Mamujar, mamullar*. Ægrè lactare. || Beurer agafant lo broch ab los llabis com qui mama. *Mamujar, mamullar*. Fastidiosè os rostro figere.

MORRET. m. d. *Hociquillo, morrillo*. Rostellum, i.

MORRIÓ. m. Armadura pel cap en forma de casco. *Morrión*. Crisia, æ.

MORRITORT. m. Herba picant y agradable que's cultiva en los jardins pera enciam. *Mastuerzo*. Masturtium, ii.

MORRITORT DE AYGUA. ant. CRÉIXENS.

MORRITORT DE ÍNDIAS. Planta. CAPUTXINA.

MORRITORT SALVATJE. Lo que's cria naturalment en lo camp. *Mastuerzo silvestre*. Lapidium, ii.

MORRO. m. Los llabis de las béstias. *Hocico*. Rostrum, i. || Lo llabi abultat de la persona. *Morro, jeta, hocico*. Prominens labrum. || La vora abultada de alguns mals. *Labio*. Labrum, i.

MORRO DE PORCH. *Jeta*. Suinum, porcinum rostrum.

AL MORRO. m. adv. fam. Á UN PAS.

CAÜRER DE MORROS. fr. fam. Tocar de cara al caürer. *Abocinar, dar, caer de hocicos, de bruces*. In vultum cadere.

FÉR MORROS Ó FÉR UN PAM DE MORROS. fr. fam. Mostrar enfado. *Estar con tanta jeta*. Subirascor, eris.

MORROS Y MALA CARA TRÁUHEN LA GENT DE CASA. ref. Denota que'ls que tenen mal modo fan fugir á la gent. *Humo y mala cara sacan la gente de casa*. Et parit os triste ut fumus fastidia cunctis.

MORROFÉS, A. adj. LLABIFÉS.

MORRONS. m. pl. Anagalls, pich de gallina: planta de la qual n'hi ha mòltas espècies: té mòltas rametas mòlt primas, rodonas, plenas de nusos y ajassadas per terra; las fulletas petites, oblongas, y oposadas de dos en dos al extrem de las cammas; las flors petites y rogenças; lo fruyt membranós y ple de llavors petites rodonas, que tiran á rojas ó pardas; la arrel llarga, senzilla, blanca, del tamany del dit, fibrosa, aperitiva, salivatória; entra en algunas composicions. Sos polvos són contra la epilèpsia. *Moruges ó muruges*. Alguns en castellá 'n diuhen *Pimpinela*, altres *Anagalida*, al-

tres *Alsina*, y altres *Meliquia*. *Alsine* media, *morsus gallina*.

MORRUT, DA. adj. Lo que té morros. *Hocicudo*, *morrudo*, *bezudo*. *Rostratus*. || *Corch* del blat. *Gorgojo*, *calandria*, *gamaria*. *Cureulio*, nis.

MORT, A. p. p. *Muerto*. *Mortuus*. || p. p. de matar. *Matado*. *Necatus*. || S' aplica á la bala, pilota, etc., quant ha perdut part de sa forsa ó impuls. *Cansada*. *Remissa*. || m. Cadáver humà. *Muerto*. *Mortuus*, i. || Difunt. *Difunto*, *muerto*. *Defunctus*, i. || Lo que té apariències de mort ó està á punt de morir. *Mortal*. Ut *mortuus* vel *morti* proximus. || f. *HOMICIDI*. || Lo fi de la vida. *Muerte*. *Mors*, tis. || La calavera de bulto ó pintada. *Muerte*. *Ossea hominis mortui compages*.

MORT ALEVOSA. *ASSESSINAT*.

MORT CIVIL. *Eslavitut*, *desterro*, *vida penosa*. *Muerte civil*. *Mors civilis*.

MORT JO, 'LS DEMÈS QUE'S COMPONGAN, Y MORT JO MORT TOTHOM. ref. S' aplica al qui únicament aten á sòn negoci, mirant ab absoluta indiferència l'interés dels altres. *Despues de Maria casada, tengan las otras malas hadas; quien viniere detrás, cierre la puerta*. Me mortuo terra misceatur incendio.

MORT NATURAL. La que vé per accident ó malaltia sense altra causa. *Muerte natural*. *Simplex*, *naturalis mors*.

MORT PER MORT. m. adv. Denota 'l risch ó perill de alguna medicina que s' aplica en cas desesperat. A *muerte ó á vida*. Ad vitæ discrimen. || met. S' usa pera demostrar lo risch ó perill de qualsevol cosa que s' ha determinat intentar ó executar dubtant de la eficàcia del medi que s' elegeix. A *muerte ó á vida*. Ad ultimum vitæ discrimen.

MORT REPENTINA Ó SUBTADA. La que ve impensadament. *Muerte repentina*. *Subita*, *subitanea*, *strenua mors*.

MORT VIOLENTA. La que s' executa llevant la vida á un altre ab arma, matzinas, etc. *Muerte violenta*. *Funnus*, *eris*.

AB LA MORT Á LA GOLA. m. adv. En gran perill. *Con el agua ó cuchillo á la garganta; con el credo en la boca*. In summo discrimine, inter sacrum et saxum.

A LAS TRES MORT Ó PRES. loc. Denota que en algun assumpto en que hi haja pera triar ó 's done á escullir, passat de la tercera vegada ja no hi ha remey. *Á las tres va la vencida*. *Nihil est tertium*.

ANAR Á CERCAR LA MORT. fr. met. Caminar molt poch á poch. *Irse muriendo*. *Lentissimè procedere*.

APRÈS MORT. *Despues de la muerte*. *Post mortem*.

DE MALA MORT. exp. Significa la poca ó ninguna bondat de alguna cosa. *De paja, de chicha y nabo, de mala muerte*. *Parvi momenti res*.

DESPRÈS DE MORT, NI VIANDA NI HORT. ref. que aconsella posar remey als mals en temps oportú. *Para el mal que hoy acaba, no es remedio el de mañana*. Serò sapiunt phryges.

DESPRÈS QUE FOU MORT PASQUAL LI PORTAREN L'

ORINAL. ref. QUANT FOU MORT LO COMBREGÀREN.

DIU LO MORT AL DEGOLLAT, QUI T' HA TANT MAL APARELLAT. ref. Se diu al que nòta 'ls defectes dels altres tenintlos iguals ó majors. *Espantóse la muerte de la degollada*. *Festucam in alterius oculo vides, trabem in tuo non vides*.

ENTRE MORTS Y FERITS CAP. loc. Denota que's fan molts amenassas y pocas arriban á efectuar-se. *Los amenazados comen pan; mas son los amenazados que los acuchillados*. *Facile minantur multi, parcius minas exequentur*.

ES UNA MORT. loc. Expressa lo penós é insufrible de alguna cosa. *Es una muerte*. *Instar mortis est*.

FÉR LO MORT. fr. Fingir sér mort. *Hacer la mortecita*. *Mortem simulare*.

FÉR UNA MORT COM UN POLL. fr. met. Morir ab gran sossego. *Quedarse como un pajarito*. *Placitum obitum subire*.

FINS Á LA MORT. loc. Denota la resolució y constància. *Hasta la muerte*. *Usque ad mortem*.

LA MORT ES UN DESENGANY DE LA VIDA. ref. Denota que la consideració de la mort es un gran medi pera arreglar nostras accions y viurer cristianament. *Los muertos abren los ojos á los que viven*. *Ut verum cernant vivi, dant luce carentes*.

LA MORT MAY TÉ CULPA. loc. Denota que may faltan disculpas ó pretextes pera qualsevol succés desgraciat. *Muerte no venga que achaque no tenga*. *Mortis causas prætere*.

MAQUINAR LA MORT DE ALGÚ. fr. Procurarla oculta y artificiosament. *Maquinar la muerte de alguno*. *Mortem machinari*.

MALA MORT PASSAS. fr. *Maldito seas*. *Dii te perdeant*.

MENJEM Y BEGAM QUE Á LA MORT JA HI ABBIBARÉM. loc. fam. Aconsella que procurem alegrarnos, y no anticiparnos lo mal temps. *Al bien buscallo, y al mal esperallo*. *Quære bonum, fortisque malum opperiare futurum*.

MÈS MORT QUE VIU. loc. Denota l'espant de algú. *Mas muerto que vivo*. *Stupore correptus*.

MÉTRER LA MORT AL VENTRE. loc. ant. *Atemorizar de muerte*. *Terrere*.

NI 'LS MORTS NI 'LS AUSENTS TENEN AMICHS NI PARENTS. ref. Denota lo molt que la ausència entibia la amistat. *A muertos y á idos no hay mas amigos*. *Tepet in remotos benevolentia*.

NI MORT NI VIU. exp. MÈS MORT QUE VIU.

Ó MORT Ó VIU. loc. MORT PER MORT.

PÈNDRE MORT. loc. ant. *Recibir muerte*. *Pereo*, is.

PER MÍ COM SI FOS MORT. loc. Denota que s' ha olvidat enterament á algú ó no's fá cas de ell. *Le cuento con los muertos*. *Ac si mortuus esset*.

QUANT FOU MORT LO COMBREGÀREN. ref. Denota que alguna cosa s' ha fét després de passada la ocasió en que's necessitava. *Despues de vendimias cuévanos; la casa de quemada acudir con el agua; el asno muerto la cebada al rabo: la liebre huida palos á la cama*. *Post bellum auxilium*.

QUEDAR MORT Y QUEDARSE MORT Y FRET. fr. Morir de repente. *Quedarse muerto*. Subita morte corripit. || met. Sorpèndrerse, assustarse sumament. *Quedarse muerto, yerto*. Obstupescere.

QUI LA MORT DE ALTRE ESPERA, ES LA SEVA LA PRIMERA. ref. Denota que qui desitja la mort de altre per són propi interés, sól quedar burlat, que mor ell primer. *Quien muerte agra desea, la suya se llega*. Alterius mortem optanti sua cuique propinquat.

TOCAR Á MORTS. fr. Tocar las campanas en senyal de haverse mort algú ó de celebrarse algunas exéquias. *Doblar, ó doblar las campanas, tocar á muertos*. Feralia cimbali nuntiare.

TORNAR ALGÚ DE MORT Á VIDA. fr. Traúrerlo del susto, espant, sorpresa, cuydado ó por que 'l tenia aturdit. *Volver uno el alma al cuerpo*. Reficere aliquem.

VAL MÉS UN DE MORT QUE MÒLTS DE FERITS. ref. Denota que havem de permètrer un mal menor pera estalviar un altre major. *Del mal el menos*. Minimum de malis.

MORTAL. adj. Subjecte á la mort. *Mortal*. Mortalis. || Lo que pòt ocasionar la mort corporal ó espiritual. *Mortal, mortífero, letal*. Lethalis. || Qui té apariències de ó està pròxim á morir. *Mortal*. Mortifer. || Lo que dúra tota la vida, com: ira, odi *MORTAL*. Implacable, mortal. Capitalis.

MORTALDAT. f. Multitud de morts. *Mortandad*. Strages, is.

MORTALITAT. f. Estat, condició y naturalesa de mortal. *Mortalidad*. Mortalitas, atis. || *MORTALDAT*.

MORTALLA. f. Vestidura ab que s' embolica 'l cadáver. *Mortaja*. Funebre, emortuale involucrium, amiculum.

AIXÓ HO DEIXARÁ AB LA MORTALLA. ref. Adverteix que sols la mort podrà curar lo vici de que's parla. *Eso lo apartará ó acabará la pala ó el azadon*. Morte finietur.

MORTALMENT. adv. m. De mort, ab condició mortal. *Mortalmente*. Letha iter.

MORTEDAT. f. ant. *MORTALDAT*.

MORTER. m. Instrument rodó y vuyt de pedra, coure, fusta ó altra matéria á propòsit pera picarhi sal, etc. *Almirez, mortero*. Sagana, æ. || **ARGAMASSA.** || Pessa de pedra porosa, rodona y vuyda que serveix pera colarhi la aygua á fi de purificarla. *Mortero*. Mortarium, ii. || náut. Instrument de fusta que serveix pera traúrer aygua ab la bomba. Té 'l cul pla, y se li fá un forat á fi de que despedesca la aygua. *Mortero*. Mortarium nauticum. || Pessa de artilleria en figura de morter pera disparar bombas y balas grossas. *Mortero*. Catapultarium mortarium.

MORTER CLAR. BEURADA.

MORTERADA. f. Lo que 's pica en una vega da en lo morter. *Mortorada*. Moretum, i. || La porció de metralla que llansa de una vega da 'l morter. *Mortorada*. Bellici mortarii iactus.

MORTERET. m. d. *Morteruelo, morterico, illo, ito*. Mortariolum, i. || Lo de artilleria. *Mortere*. Mortariolum, i.

MORTEROL. m. *MORTERADA*.

MORTÍFERO, A. adj. Lo que causa ó pòt causar la mort. *Mortal, mortífero*. Mortiferus.

MORTIFICACIÓ. f. Acte y efecte de mortificar y mortificarse. *Mortificacion*. Mortificatio nis. || Aflicció, disgust, molèstia. *Mortificacion*. Mortificatio, nis. || Virtut que ensenya á moderar las passions. *Mortificacion*. Mortificatio, nis.

MORTIFICAR. v. a. Disminuir lo vigor y activitat natural de alguna part del cos. *Mortificar*. Mortifico, as. || Refrenar, reprimir las passions. *Mortificar*. Mortifico, as. || Afligir, causar molèstia. *Mortificar*. Mortifico, as. || v. r. Privarse del plaber, gust ó inclinació natural. *Mortificarse*. Cum genio belligerare.

MORTIFICAT, DA. p. p. *Mortificado*. Mortificatus.

MORTUORI. m. ENTERRO, FUNERAL. || adj. Pertanyent als adorns, aparato y accessoris dels morts. *Mortuorio*. Mortualis, mortuarius.

MORÚ, NA. adj. Pertanyent á Mauritània y als moros. *Moruno*. Maurus.

MOS. m. MORDASSA. || MOSSEGADA. || Los caps ó botons del fre. *Copas*. Externa lupaticapita. || La part del fre que entra en la boca de la cabalcadura. *Bocado*. Lupatum, i. || pl. pron. poss. sincop. *Mis*. Mei. || vos.

MOSÀICH, CA. adj. Pertanyent á Moysès. *Mosáico*. Ad Moysen pertinens. || S' aplica á la obra de pedras de diferents colors. *Mosáico, taraceado de taracea*. Mosaicus. || S' aplica á la columna que té 'l fust á modo de caragol. *Mosáico*. Musiva, mosaica columna.

MOSÁRABE. adj. S' aplica al cristià que visqué entre 'ls moros de Espanya, y al ofici y missa que usàren á las horas, que encara 's conserva en una capella de la catedral de Toledo. *Mozárabe, muzárabe*. Inter mauros degens cristianus.

MOSCA. f. Insecte de tres líneas de llarch, lo cos negre y cubert de pel ab unas ratletes en la part anterior, lo cap gros y armat de una trompa pera xuclar los líquits, té sis potas y dos alas divergents. *Mosca*. Musca, æ. || **ESPIA.** || Bocinet rodó de tafetà negre que 's posa en la cara pera realsarse la blancor. *Mosca*. Fucus muscarius. || Aucell un poch major que una avessa, 'l bech negre y prim com una agulla, es de dos ó tres espècies é indígeno de América. *Mosca*. Musca, æ. || **MORTALLA.** || fam. **MO-**MA. || met. Home pesat, y molest. *Mosca, moscardon; mosca de otoño*. Molestus.

MOSCA! interj. de que s' usa pera queixarse ó extranyar alguna cosa que pica y molèsta ¡*Mosca!* ¡Vah! **MOSCA BALBA.** met. S' aplica al subjecte que fent lo desentès fá la seva. *Mosca muerta; gata ensoga-da*. Subdole pacatus.

MOSCA BOVINA. La que s' alimenta de carn morta. *Moscarda, moscardon, tábano*. Tabanus; i.

MOSCA DE ASE. Espécie de mosca de cos xato, molt dur, bigarrat de groch y pardo llustrós, las alas transparents y en forma de creu, lo cap petit; s'agarra molt, y s'alimenta de la sanch de las cabalcaduras. *Mosca de mulo ó de burro.* Mulio, nis.

MOSCA DE CA. Herba. *Mosca de perro.* Cynomya, æ.

MOSCA SABALLONERA. 'Mosca' dos líneas més llarga que la comú que cria saballons. *Moscon.* Crabro, nis.

MOSCAS BLANCAS. fam. Borrellons de neu. *Moscas blancas.* Nivei flocci.

CÁURER COM Á MOSCAS. fr. fam. ab que 's dóna á enténdrer havér succehit alguna gran mortandat. *Caer ó morir como á chinches.* Acervatim, catervatim occumbere, intire.

COM A MOSCAS. loc. Ab molta abundància. *Como agua.* Aquæ instar uberius.

COSA DE MOSCAS. Lo que pertany á la mosca. *Mosquil, mosquino.* Muscæ proprius.

ESQUIVAR Ó VENTAR LAS MOSCAS. fr. Ferlas fugir. *Amoscar, mosquear, aventar las moscas.* Muscas abigere.

ESTAR TOT MOSCAS. fr. fam. Estar enfadat, sol·licit, apesarat. *Andar con mosca, tener mosca.* Iracundia ferri.

LLIGA Ó CASSAMOSCAS. met. Qui s'entreté en cosas inútils. *Caza moscas.* Inania aucupans.

NO SENTIRSE UNA MOSCA. fr. NO OÍRSE UN PIU.

PIGAR LA MOSCA. fr. PUJAR LA MOSCA AL NAS.

PUJAR LA MOSCA AL NAS. fr. fam. Enfadar-se. *Amos-tarzarse, subirse la mostaza á las narices, amoscar-se.* Irascor, eris.

TOTAS LAS MOSCAS TENEN TOS Y 'LS MOSQUITs PRENEN TABACO. loc. fam. TOTS LOS GATS etc.

VENTARSE Ó SACUDIRSE LAS MOSCAS. fr. met. Respondrer á las invectivas ó paraulas picants. *Mosquearse, sacudirse las moscas, las pulgas.* Muscas depellere, nosce.

MOSCADA. f. NOU MOSCADA.

MOSCAT Y MOSCATELL. m. Rabim blanch ó roig de gra llis y gust molt dols; y també s'aplica al cep y beguda que 's fá de ell. *Moscatel.* Apia-rius, i.

BON MOSCATELL. Taymat, tacany. *Moscon.* Subdolu-s, importunus.

MOSCAYÓ. m. ant. TABÁ.

MOSCOVITA. apj. Natural de Moscóvia país de Europa. *Moscovita.* Moscovita, æ. || y

MOSCOVÍTICH, CA. adj. Pertanyent á Moscóvia y á sos naturals. *Moscovítico.* Ad Moscoviam pertinens.

MOSIR. v. n. ant. ROVELLARSE. || FLORIRSE. 1.

MOSQUER. m. Feix de herba ó cosa semblant pera agafar moscas. *Mosquero.* Muscarium, ii. || Aixam de moscas. *Enjambre de moscas.* Muscarum agmen. || Ventall pera esquivar las moscas. *Mosquero, moscador, mosqueador.* Muscarium, ii.

MOSQUEROLA. adj. Pera de molt bon gust,

petita, rojeta y xata. *Mosquerula, moscatel, almiz-cleña.* Pira myrapia.

MOSQUET. m. Escopeta molt més llarga que las regulars, y s'afirmava ab una forqueta. *Mosquete.* Scloppetum majus.

MOSQUETA. f. Flor blanca de esbarzer. *Mosqueta.* Rosa alba. || ESPIA, ACUSADOR, FISCAL. || MOSQUEROLA. || dimi. de mosca, *Mosquita, illa.* Muscula, e.

MOSQUETADA. f. Tir ó cop de mosquet. *Mosquetazo.* Majoris scloppeti explosio.

MOSQUETADA DE PA, etc. Joch. PILANS.

MOSQUETER. m. Soldat que usava 'l mosquet. *Mosquetero.* Majoris scloppeti miles. || En los teatros, es l' espectador que véu la comédia desde'l pati. *Mosquetero.* In scenarum atrio comædiam speculans.

MOSQUETERIA. f. Tropa de mosqueters. *Mosqueteria.* Scloppetariorum majorum turma. || L'art de manejar los mosquets. *Mosqueteria.* Ars catapultaria. || Lo conjunt dels que concórren á véurer la comédia en lo pati. *Mosqueteria.* In comædorum atrio adstantes.

MOSQUIT. m. Insecte més petit que la mosca, ab sis camas molt llargas, la seva picada fá butllofas. *Mosquito, cinife.* Culex, icis. || met. Molt bebedor de vi. *Mosquito.* Tabernæ vinariæ fræquentator. || ter. MOSQUETA. 3.

MOSQUIT DE TROMPA. Espécie de mosquit ab trompa més grossa que'l comú. *Zenzalo, mosquito zancudo ó de trompetilla.* Culex, icis.

MOSQUIT PETIT. Espécie de mosquit que 's diferencia del comú per sér més petit y de color bermellench. *Cagachin, cagarena.* Culex ciliaris.

MOSQUITERA. f. Pabelló de glassa que pren tot lo llit pera que no entren los mosquits. *Mosquitero, mosquitera.* Conopeum, i.

MOSSA. f. ter. OSCA. || Fusta ab una osca al mitj en que 'ls fusters aseguran las pessas pera treballarlas ab la aixà. *Picadero.* Tignum crena instructum. || Lo vuyt per about s' uneixen dos fustas ó taulas. *Enclavadura.* Scalptura, æ.

MOSSA. f. Criada, serventa. *Moza.* Serva, æ. || Lo peu de ferro pera sostenir la paella ó ast. *Asnillo, asnico.* Axiculum, axilus, i. || La última passada en lo joch decartas. *Moza.* Postremalusio. || ter. NOYA.

Á LA MOSSA DE LA ROSSA TÍRALI COSSA. Joch de noys formant rodona agafats per las mans, donant voltas y tirant cossas al que paga que 's queda fora, fins á agafarne altre que ocupa 'l seu lloch. *Coz que le dió Periquillo al jarro; ande la rueda'y coz con ella.* Vertator in girum rota, calcesque undique jaciát.

MOSSADA. f. ter. MOSSEGADA.

MOSSARDÓ Y MOSSARDÁS. m. aum. Home ben plantat. *Moceton, mozardon, mozallon, zagal.* Adolescens robustus.

MOSSECH. m. ter. y

MOSSEGADA. f. L'acte de mossegar. *Mordis-*

co, mordiscon, bocado, mordedura, mordimiento. Morsus, us. || Senyal que's queda en lo que's mossega. *Dentellada, colmillada, colmillazo.* Morsus, us. || La que's dona ab violència. *Taraseada, tenazada.* Morsus, us. || Ferida feta mossegant. *Bocado, mordedura.* Morsus, us. || Lo tros que's trau mossegant. *Mordisco, mordiscon, bocado.* Morsus, us.

MOSSEGADA DE MALDIENT NOTÉ REMEY. ref. Ensenya que es menor mal lo ferir, que desacreditar y afrontar. *Sanan cuchilladas, mas no malas palabras.* Ensis curantur vulnera non verborum lingua.

MOSSEGADA DEL DIABLE. Espécie de escabiosa. *Escabiosa mordida, mordisco del diablo.* Escabiosa succisa.

A MOSSEGADAS. m. adv. ab que s' expressa 'l modo de ferir, rómprer ó maltractar alguna cosa ab las dents. A *mordiscos, á dentelladas.* Morsicatum.

DONAR UNA MOSSEGADA. fr. Mossegar una vegada. *Dar un mordisco, un mordiscon, una dentellada.* Mordere.

MOSSEGADETA. f. d. *Bocadillo.* Buccella, æ.

MOSSEGADOR, A. m. y f. Qui mossega. *Mordedor.* Mordens, tis. || ant. MORDÁS.

MOSSEGADURA. f. ant. MOSSEGADA.

MOSSEGAR. v. a. Agafar ab las dents, clavarlas en alguna cosa. *Morder, y tarascar, tarazar, atarazar, adentellar, dentellear,* quant se fá ab violència. Mordeo, es. || met. MURMURAR. || Agafar una cosa á altra fent presa en ella. *Morder.* Mordeo, es. || met. Traurer algun profit ó interés. *Hincar el diente.* Aliquid subripere. || v. r. Clavar-se las dents un mateix. *Morderse.* Sese mordere. || Donarse mossegadas mútuament, un á altre. *Remorderse.* Remordeo, es.

MOSSEGAR FLUIX. fr. Agafar ab las dents lleugerament, sense clavarlas. *Mordiscar.* Morsicatum apprehendere.

MOSSEJAR. v. a. Desmandarse en travessuras deshonestas. *Mocear.* Lascivio, is. || Fér accions pròpias dels joves. *Mocear.* Juvenor, aris.

MOSSENYER. m. ant. MONSENYOR.

MOSSEYER. m. S' aplica al home donat á la luxúria y tracte de las donas. *Mocero.* Mulierosus.

MOSSET. m. FADRINET. || Lo xicot que serveix als pagesos pera portar recados als treballadors del camp. *Mochil.* Operariorum famulus.

MOSSETA. f. d. Noya de poca edat. *Mocita.* Puellula, æ.

MOSSO. m. Criat. *Criado, mozo.* Famulus, i. || Jove de poca edat. *Mozo.* Imberbis. || Fadrí, solter. *Mozo.* Cælebs, ibis. || Lo que renta la pinyolada. *Cagarracho.* Molendinarius servus. || Tropa lleugera pera perseguir als lladres y guardar los boschs reals. *Moñon.* Expeditus miles. || Puntal que sosté las barras del carro quant se para. *Peon, pié.* Pes, dis.

MOSSO DE Á PEU. Lo criat que solent portar los que van de camí á caball, y acostuma á córrer da-

vant de la cabalcadura y cuyda de ella. *Mozo de espuela, espolista, peon.* Pedissequus.

MOSSO DE CUYNA. 'L que serveix al cuyner fent lo mès baix y mecánich de la cuyna. *Marmilon, pinche, sollastre.* Coquinaris calo.

MOSSO DE ESTABLE. 'L qui està encarregat de sòn cuydado. *Muleto, mulatero, mozo de mulas.* Mulio, nis.

LO MOSSO QUANT ES PAGAT, SEMPRE TÉ 'L BRAS TREN-CAT. ref. MÚSICH PAGAT NO FÁ BÓN SO.

QUI TÉ MOSSOS Y NO 'LS VÉU, SE FÁ POBRE Y NO S' HO CRÉU. ref. Denota que en las obras á que no assisteix l' amo, se sòl gastar lo diner inútilment. *Obreiros á no ver, dineros á perder; hacienda tu amo te vea; Dios te dé ovejas é hijos para ellas.* Ovium nullus usus si pastor absit.

MOST. m. Lo vi abans de bullir. *Mosto.* Mustum, i, y potropum, i, 'l vi que destil-la la verema abans de trepitjarla.

MOST ESPÉS. Lo such dels rahims forts y llepis-sosos. *Mostazo.* Mustum valens.

RAJAR LO MOST. fr. Rajar lo such dels rahims. *Mostear.* Mustum luere.

TIRAR MOST AL VI. fr. Barrejar lo most ab lo vi vell. *Remostar, mostear.* Mustum veteri vino miscere.

MOSTA. f. ALMOSTA.

MOSTALLA Y MOSTASSA. f. Herba de flors petites que tenen quatre fulletas posadas en creu molt estretas de baix, lo càlis molt obert: fá 'l gra petit, rodó y picant. *Mostaza, mostazo.* Sinapi, indecl. sinape, is. || Planta que fá 'l tronch llis y ab rames, creix fins á prop de cinch pams, poblada de fullas grossas, retalladas de la vora y un poch aspras. Las flors que naixen al cims dels brots són petites y grogas. Lo fruyt es una tavella petita que conté molts llavors. *Mostazo.* Sinapi nigra. || La llavor de la mateixa planta. *Mostaza.* Sinapi. || Salsa que's fá de la llavor del mateix nom, picada y deixatada ab molas de pa, vinagre y un poch de mel ó sucre. *Mostaza.* Sinapinum salsamentum. || Perdignons molt petits. *Mostacilla, mostaza.* Minutæ pilulæ plumbæ.

PUJAR LA MOSTASSA AL NAS. fr. PUJAR LA MOSCA AL NAS.

MOSTASSÀ. m. y

MOSTASSAF. m. ant. Qui cuyda dels pesos y mesuras. *Almotacen, fcl.* Ædilis, is, plebejus, i.

MOSTASSARIA. f. Càrrech del mostassà. *Almotacenazgo, almozanania.* Ædilitas, atis.

MOSTATXO. m. Pel sobre 'l llabi superior. *Bigote, mostacho.* Mystax, eis. || La taca que queda en lo llabi després de haver begut ó menjat. *Boquera, mostacho.* Cibi aut petus in labris reliquia.

MOSTATXONI. m. Pasta de marsapà disposada en trossos de diferenta figura. *Mostachon.* Mustaceum, i.

MOSTATXUT, DA. adj. Lo qui té bons mostatxos. *Abigotado, mostachoso, amostachado.* Mustaceis insignis.

MOSTELLA. f. MUSTELA.

MOSTILLO. m. ter. RAHIMAT.

MOSTRA. f. Porció de mercaderia pera fèr conèixer sa qualitat. *Muestra.* Rei venialis specimen. || Dissenyo, patró, modelo. *Dechado, muestra, modelo.* Exemplum, i. || En los estudis de escriur. *EXEMPLE.* || La acció de mostrar. *Muestra.* Monstratio, nis. || Lo dibuix de las robas. *Dibujo.* Delineatio, nis. || Lo cap de pessa en las telas, panyos. *Muestra, pizuelos.* Panni extremum. || met. Testimoni, proba, senyal, indici. *Muestra, prueba.* Specimen, inis. || Manifestació de las mercaderias en las portas de las botigas. *Muestra.* Insigne, is. || *FATXENDA, ALARDE, OSTENTACIÓ.* || ant. mil. *LLISTA, REVISTA.* || La flor de las oliveras y vinyas. *Cierna.* Slamen, inis. || mil. Paga dels soldats. *Sueldo.* Stipendium, ii. || La detenció que fá 'l gos quant vèu la cassa. *Muestra.* Aucupii signum.

MOSTRA DE SOSTRE. arq. Treball ó motlluras que's fá en lo sostre. *Arteson.* Laquearium, ii.

DONAR MOSTRA Ó MOSTRAS. fr. Indicar. *Dar muestras.* Indico, as.

FÉR MOSTRA. fr. Fér ostentació. *Hacer alarde, ostentacion.* Ostento, as. || Fér acció, fér semblant. *Amargar; hacer ademan.* Indicare.

MOSTRABLE. adj. Lo que's pót mostrar. *Mostrable.* Mostrabilis.

MOSTRADOR. m. Qui móstra. *Mostrador.* Demonstrator, is. || Lo taulell que hi ha en las botigas pera ensenyar los géneros als compradors. *Mostrador.* Mercatoris mensa in qua merces prostant. || La fusta ó tela que sól haverhi en las portas de las botigas, en la qual están pintats alguns géneros ó algun lletrero que indica lo que allí's ven. *Muestra.* Specimen, inis.

MOSTRAJADOR. m. ant. BRODADOR.

MOSTRAMENT. m. ant. MOSTRA. 4.

MOSTRAR. v. a. Manifestar, indicar, assenyalar, descobrir, fér vèurer. *Mostrar.* Monstro, as. || Instruhir, ensenyar. *Doctrinar, adoctrinar, enseñar.* Edoceo, es. || met. Fingir, dissimular. *Mostrar.* Convinco, is. || Donar á entèndrer ab las accions alguna qualitat del ànimo, com: *MOSTRAR* valor, etc. *Mostrar.* Ostendo, is.

MOSTRAR LAS DENTS, CAIXALS, ETC. fr. met. Manifestar resistència. *Mostrar el estuche, los dientes.* Alicujus conatibus resistere.

MOSTRARSE. v. r. Portarse com correspon á sòn ofici, dignitat ó qualitat. *Mostrarse.* Se præbere. || Donar á conèixer, com: *MOSTRARSE* amich, enfadat, etc. *Mostrarse.* Sese ostendere.

MOSTRAT, DA. *Mostrado.* Monstratus.

MOSTRENCH, CA. adj. Lo que per no tenir amo conegut s' aplica al príncep. *Mostrenco.* Incerti domini bona.

MOT. m. Vocable, terme, dicció. *Vocablo.* Vocabulum, i. || MOTIU, DITXO.

AGAFAR AL MOT. fr. Fér prenda de ell pera obligar

á algú á que cumpla la paraula. *Coger á alguno la palabra.* Verbo aliquem obligare.

PÉNDRE LO MOT. fr. PÉNDRE LA PARAULA.

MOTA. f. Conjunt de espigas, fillols ó flors que naixen de una mateixa part. *Macolla.* Manipulus, i.

|| **CAPITAL.** 1. 2. || com. y mar. Quantitat de diner que entra en lo fondo particular destinat á la compra de géneros pera comerciar ó á la manutenció dels associats en cas de no trobar carregament. *Mota.* Sors, tis. || Pilot, escamot, quadrilla de gent. *Peloton, grupo.* Turba, caterva, globus, manus. || met. *CAPDELL, MONYOC, PILOT.*

FERSE UNA MOTA. fr. *Juntarse en peloton, agruparse, concentrarse, pegarse unos á otros.* Cumulo, as.

MOTEIG. m. ant. MOTIU.

MOTEJADOR, A. m. y f. Qui moteja. *Apodador, motejador.* Derissor, is.

MOTEJAMENT. m. ant. MOTIU.

MOTEJAR. v. a. Posar motius. *Apodar, motejar, poner apodos.* Cavillor, aris. || ant. Censurar las accions. *Motejar.* Scommatibus aliquem figere, appellere.

MOTEJAYRE. m. MOTEJADOR.

MOTET. m. Breu composició música pera cantar en las iglésias. *Motete.* Breve canticum.

MOTÍ. m. Avalot, revoltació. *Tumulto, motin, amotinamiento, revuelta.* Seditio, nis.

DEIXAR LO MOTÍ. fr. Apartarse ó separarse de ell. *Desamotinarse, dejar el motin.* Seditioem deserrere.

MOTILÓ, NA. adj. Pelat, sense cabells. *Pelon, motilon.* Attonsus. || met. fam. Dit del frare llech. *Motilon.* Laicus, i.

MOTIU. m. Causa, rahó, impuls, pretext. *Motivo.* Causa, æ. || Dicteri, nom irrisori que's dóna á algú. *Apodo, mote, mal nombre.* Jocosum cognomentum. || adj. Lo que mou ó té virtut de mouer. *Motivo.* Motivus.

DIR PER MOTIU. fr. Aplicar á algú un nom per burla. *Llamar por mal nombre.* Irrisorio nomine aliquem salutare.

DIR UN MOTIU. fr. MOTEJAR. 1.

DONAR MOTIU. fr. Donar ocasió. *Dar asa, pie, ocasion.* Ansam præbere.

PÉNDRE MOTIU. fr. Valerse de alguna ocasió ó pretext. *Tomar asa.* Ansam, occasionem arripere.

MOTIVAR. v. a. Causar, donar motiu. *Motivar.* Causam, ansam præbere. || Donar la causa ó rahó porque s' ha fèt alguna cosa. *Motivar.* Causam afferre.

MOTIVAT, DA. p. p. *Motivado.* Causatus.

MOTLLAR. v. a. ant. ENMOTLLAR.

MOTLLAT, DA. adj. ant. PREMSAT.

MOTLLO. m. Patró, modelo. *Molde.* Typus, i' forma, æ. || Entre estampers conjunt de lletres disposadas pera imprimir. *Forma, molde.* Litterarum tabula. || Caixa pera fér tàpias. *Tapial.* Asserum ad parietes ducendos forma. || Instrument de

fusta pera fêr revoltos ó tramadas. *Galápago*. Ligna testudo. || Instrument de ferro pera arrodonir las formas. *Formon*. Spherinum scalprum. || Lo de fusta pera fêr rajolas. *Gradilla*. Lateribus fingendis forma. || Lo que serveix pera fêr bolas de barro. *Bodoquera*, *turquesa*. Fictilium pilarum typus. || Lo de fêr moneda, ó encunyar metalls. *Cuño*, *troquel*. Monetarium sigillum.

MOTLLURA. f. Treball artificiós que hermo-seja las obras de arquitectura. *Moldura*. Cœlatura, æ. || La de las portas y finestras. *Ataire*. Torus, i. FÊR MOTLLURAS. fr. Fêr adornos de relleu. *Moldurar*, *moldear*, y *atairar* si es en las portas. Cœlo, as; toros effingere.

MOTOR. m. Qui mou. *Motor*, *movedor*. Motor, is.

MOTRÍS. adj. Lo que mou. *Motriz*. Motrix, icis.

MOTU-PROPI. m. adv. llat. De pròpia voluntat. *Motu propio*. Motu proprio.

MOTXIGANGA. f. MOIXIGANGA.

MOTXILLA. f. Espècie de maleta ab que 'ls soldats portan la roba y provisió. *Mochila*. Bula, æ.

MOTXILLER, A. adj. Qui porta las motxillas en l' exèrcit. *Mochilero*. Calo, nis.

MOTXO, A. adj. Animal que havent de tenir banyas no 'n té. *Mocho*. Mutilus. || MÚSTICH, TRIST, CAPFICAT.

MÓURER. v. a. Manejar, donar moviment, fêr que un cos passe de un lloch á altre. *Mover*. Moveo, es. || Manejar sorollar. *Mover*. Agito, as. || Commóur, incitar, alterar. *Mover*. Cito, as. || Causar, ocasionar, com: móurer á pietat. *Mover*. Excito, as. || Donar principi á una cosa, com: móurer guerra. *Mover*. Moveo, es. || Inspirar, persuadir. *Mover*. Moveo, es.

MÓURER LAS CAMAS. fr. ANAR DEPRESSA, APRETAR LO PAS.

MÓURERSE. v. r. *Moverse*. Sese movere. || Comensar á fêr algun moviment, com succeheix quant tornan en sí 'ls que han tingut alguna basca, etc. *Bullir*. Excieri. || Sorollar-se. *Tambalearse*. Nuto, as. || Anar á fêr alguna cosa ab prestesa. *Despacharse*, *menearse*. Festino, as. || Usar expediment de sos membres: y així 's diu que l' impedí no pòt móurer-se. *Mandarse*. Membris expeditè uti. || REBEL-LARSE. || Commóurer-se, excitar-se. *Moverse*. Moveri. || Dit del vent, tempestat, etc. *Levantarse*. Cieri. || ant. COMMÓURERSE.

MOUTE. Yeu ab que s' excita á algú pera que camine. *Aprieta*, *menéate*. Accelera, age, prospera.

NO'S MOU, NI 'S MANEJA. loc. NO MOU PEU NI CAMA.

MOVEDÍS, SA. adj. Fàcil de móurer-se. *Movedizo*. Mobilis. || Lo que 's pòt ó es fàcil de móurer ó 's mou ab freqüència. *Movedizo*. Mobilis. || Inquiet. *Bullicioso*. Irrequietus.

MOVENT. m. ant. MOBLE.

MOVIBLE. adj. Lo que 's pòt móurer. *Mobile*, *móvil*. Mobilis. || Miliciano ó nacional que cobra

sou y ha de surtir á campanya sempre que se li mana. *Mobile*. Stipendiarius miles.

MÓVIL. adj. MOVIBLE. || m. MOTOR.

PRIMER MÓVIL. Primer motor ó causa de alguna cosa. *Primer móvil*. Autor, is. || Esfera que 's considerava superior, y que moventse contínuament de llevant á ponent donava una volta entera en 24 horas y se 'n portava las altras. *Primer móvil*. Primum mobile.

MOVILISACIÓ. f. mil. La acció de posar en moviment á las tropas. *Movilizacion*. Castrorum motus.

MOVILISAR. v. a. mil. Posar en moviment á las tropas. *Movilizar*. Mobilito, as.

MOVILITAT. f. Potència, facilitat de móurer-se. *Movilidad*. Mobilitas, atis.

MOVIMENT. m. La acció de móurer ó móurer-se. *Movimiento*. Motus, us. || Alteració, commoció, inquietut, avalot. *Movimiento*. Motus, us. || Ímpetu de alguna passió. *Movimiento*. Motus, us. || La major ó menor velocitat de la veu. *Movimiento*. Musicarum vocum mutatio. || Sacudiment, moció violenta. *Movimiento*, *sacudimiento*. Quassatio, nis. || Facilitat de móurer-se una cosa en várias direccions. || astron. L' acte de móurer-se 'ls astres. *Rapto*, *movimiento*. Motus, us. || pl. Senyals exteriors de algun afecte, que 's fan movent alguna part del cos. *Ademanes*. Gestus, us.

MOVIMENT ACCELERAT. Aquell en que la velocitat va augmentant. *Movimiento acelerado*. Motus acceleratus.

MOVIMENT DE CAP. La acció y efecte de móurer lo cap á un costat y altre ó sovint endavant. *Cabeceo*. Mutatio, nis.

MOVIMENT DE COS. Ayre ó modo de portar lo cos caminant. *Meneo*. Motus, us.

MOVIMENT DE LA CARA. GESTO.

MOVIMENT DE MANS. La acció y efecte de móurer las mans pera donar més forsa á las paraulas, ó pera demostrar algun afecte del ánimo. *Manoteo*. Manum jactatio.

MOVIMENT DE TREPIDACIÓ. astrón. Lo que fan las estrellas de orient á ponent y de mitj dia al septentrió com si tremolassen. *Movimiento de trepidacion*. Trepidationis motus.

MOVIMENT IGUAL. Aquell ab que 'l cos en temps iguals corre espays iguals. *Movimiento igual* ó *ecuable*. Aequalis motus.

MOVIMENT MIXTO. 'L que resulta de dos ó més impulsos que impel-leixen al movable per diferents líneas. *Movimiento mixto*. Mistus motus.

MOVIMENT NATURAL. esgr. Lo de dalt á baix. *Movimiento natural*. Naturalis motus. || astron. Lo dels planetas y estrelles fixas de ponent á llevant. *Movimiento propio* ó *natural*. Naturalis siderum motus.

MOVIMENT PROGRESSIU. Lo que fá anar endavant. *Movimiento progresivo*. Motus progressionis efficiens.

MOVIMENT RETARDAT. Lo que va disminuint. *Movimiento retardado.* Motus tegnis.

MOVIMENT UNIFORME ACCELERAT. Espècie particular del variat en que la velocitat creix proporcionalment al temps; ó bè que es produhit per una forsa acceleratris constant, so es, que obra sempre sobre 'l mòvil, y que té sempre la mateixa direcció y la mateixa intensitat. *Movimiento uniforme acelerado.* Motus uniformis acceleratus.

MOVIMENT VARIAT. En general es lo rectilíneo ó curvilíneo en que la velocitat muda cada inst'ant. *Movimiento variado.* Motus variatus.

DE SÓN PROPI MOVIMENT. m. adv. De sa pròpia voluntat. *Esponáneamente, de su propio motivo.* Ultrò.

FÉR MOVIMENT DE MANS. fr. Móurerlas pera donar forsa á las paraulas. *Manotear.* Manus movere.

PRIMER MOVIMENT. L' ímpetu voluntari que dona de repent una passió abans de donar lloch á la rahó. *Primer movimiento, primer pronto.* Primus animi motus.

MOYÁ, NA. adj. ant. MITJÁ.

MOYANA. f. Las brossas que hi ha entre la llana. *Mota.* Flocculus, i.

MU.

MU. m. La veu del bou. *Mu, mugido.* Mugitus, us.

MUCETA. f. ARMUSSA.

MUCILAGINÓS, A. adj. Espés, viscós. *Mucilaginoso.* Viscosus.

MUCILAGO. m. Licor esp's y viscós que s' extran de las arrels, fruytas y llavors per medi de la decocció. *Mucilago.* Mucilago, inis.

MUCÓS, A. adj. Lo que té humor espés. *Mucoso, viscoso.* Mucosus. || mocós.

MUCOSITAT. f. Matèria espessa, glutinosa, apegatosa que flueix dels conductos, cavitats y òrgans que 's comuniquen al exterior per obeturas qual pell està foradada. *Mucosidad, mocosidad, viscosidad.* Mucositas, atis.

MUDA. f. La acció de mudar, ó mudarse. *Muda.* Mutatio, nis. || MUDADA. || Lo temps de mudar la ploma 's anells. *Muda.* Exuviae, arum. || LLETRA MUDA. || Lo pas de un to de veu á altre que solen fèr los noys regularment quant entran en la pubertat. *Muda.* Vocis mutatio. || La acció y efecte de trasmutar ó trasposar. *Traspueta.* Translatio, nis.

MUDA DE CASA. Mudansa de habitació. *Mudanza.* È domo in domum migratio.

MUDABLE. adj. Lleuger, inconstant, variable. *Mudable.* Temporarius. || Lo que 's pòt mudar de un lloch á altre. *Mudable.* Mutabilis, versabilis.

MUDADA. f. La roba blanca que 's muda de una vegada. *Muda.* Lintea vestis mutatoria. || En la cria de la seda, es la porció de cuchs que de una vegada 's muda de un canyís á altre. *Levada.* Bombycum ex uno in alium locum translata pars.

MUDAMENT. adv. m. Ab silenci, callant, sen-

se dir paraula. *Mudamente.* Silenter. || m. ant. MUDANSA, MUTACIÓ, MUDA.

MUDANSA. f. Alteració essencial ó transformació de una cosa en altra. *Mudanza.* Mutatio, nis. || Inconstància, varietat, lleugeresa del ánimo. *Mudanza.* Inconstantia, æ. || Variació del estat de las cosas. *Mudanza.* Mutatio, nis. || Moviment diferent en los balls. *Mudanza.* Saltationis, saltatoria mutatio.

FÉR MUDANSA. fr. Parlant del temps significa variar-se la atmósfera posant-se borrascosa. *Revolverse, descomponerse el tiempo.* Mutor, aris.

MUDAR. v. a. Variar, alterar, cambiar. *Mudar.* Muto, as. || Transformar convertir en altra cosa. *Mudar.* Muto, as. || Donar ó pèndrer altre ser. *Mudar.* Muto, as. || Deixar una cosa que 's tenia per altra. *Mudar.* Commuto, as. || Apartar á algú de un lloch ó empleu. *Remover, mudar.* Removeo, es. || Pèdrer los anells la ploma, y tráurerne de nova. *Mudar, estar de muda.* Deplomisco, is. || Tráurer la braga bruta á las criaturas y posarne de neta. *Entremeter.* Mundos panniculos pueris immittere. || En lo moral variar, com: MUDAR de dictámen, de parer. *Mudar.* Varior, as.

QUI MASSA MUDA NO TÉ QUE DUGA. ref. PEDRA MOVEDISSA, etc.

MUDARSE. v. r. Anàrsen á viurer en altra part. *Mudarse, mudar casa.* Sedem, locum, domicilium mutare. || Deixar la roba que 's portava y posàrsen altre. *Mudarse.* Vestem, indusium mutare. || Variar de opinió. *Mudarse, mudar.* In diversum transire. || Cambiar lo gení, costum, modo de vida. *Trocarse, mudarse.* Mutari. || fam. Anàrsen de algun paratge ó conversació. *Irse, mudarse, inarchar.* Abeo, is.

MUDARSELHI Á ALGÚ 'L COLOR. fr. Anàrsen lo color natural per algun accident repentí. *Demudarsele á alguno el color.* Vultum immutari.

MUDAT, DA. p. p. *Mudado.* Mutatus.

MUDEA. f. ant. y

MUDESÀ. f. Impediment, privació de la facultat de parlar. *Mudez.* Vocis privatio, impedimentum.

MUDOLÓ. m. Munt. *Monton.* Acervus, i.

MUE Ó MUER. m. Tela de seda que fá ayguas. *Mué, muer.* Serica tela undulata.

MUECA. f. Monada, postura. *Mueca.* Gesticulatio, nis. || MOECA.

MUFLA. f. Cuberta de fanch rodona y vuyd a ab forats pera cubrir los fornets de la farga. *Mufla.* Testaceum foci operculum.

MUGERIL. adj. ant. AFEMINAT. || Propi de ó pertanyent á la dona. *Mugeril, mugeriego.* Muliebris.

MUGIR. v. n. Bramar lo bou. *Mugir.* Mugio, immubio, is.

MUGIT. m. La veu del bou. *Mugido, mu.* Mugitus, us.

MUGORÓ. m. ant. y

MUGRÓ. m. La punta de la mamella. *Pézon.* Papilla, æ.

MUGRONERA. f. Pessa rodona de plom, estany ó vidre ab que las donas se fan los mugrons. *Pezonera.* Plumbea papillarum forma.

MUIXARNONS. m. pl. Bolets molt petits que's posan en los guisados. *Setas.* Fungus, i.

MUIXELLS. m. náut. Cordetas de filet en forma de trena, sobre una cana de llargas, pera subjectar lo cable al virador sempre que 's vira al cabrestant, pera apagar una vela, trincar la canya del timó, etc. *Baderna, y mojel* quant s'aplica al cable. *Funiculi ex filamentis.*

MUJADA. m. Cabot, cap de ase; peix de mar y de riu com de peu y mitj de llarch, de carn molt estimada. *Mujol, mugil, budion, matajudio.* Mugil, is. || **MOJADA.**

MUJOL. m. **MUJADA.** || m. Peix que creix fins á la llargària de prop de tres pams; cos casi rodó; llom que tira á pardo, ab dos aletas, la meylat superior dels costats del mateix color, ab cinch ó sis ratllas més foscas posadas de llarch y lo restant del cos platejat. Sa carn es molt estimada. *Mujol, mujin, matajudio, budion.* Mugil sephalus.

MUL. m. ant. MATXO.

MULA. f. La femella del matxo, y es estéril com ell. *Mula.* Mula, æ. || Tumor gál-lich. *Incordio.* Inguinus tumor.

MULA DE PAS. La domada per anarhi á caball. *Mula de pasc.* Mulus gradarius.

BONICH FERMAR DE MULA, Y LA FERMAVA PER LA CUA. ref. pera burlarse del qui fá ó diu qualsevol cosa fora de propòsit. *Hermoso atar de rocin, y atábele por la cola.* Inopportunè facere vel loqui.

SI VÓLS MULA SENSE VICI, VES Á PEU. ref. que ensenya que 's deuben tolerar y dissimular alguns defectes en las cosas que per sa naturalesa no poden sér enterament perfectas. *Quien quisiere espada sin vuelta, ande sin ella; quien quisiere mula sin tacha, ándese á pié.* Nihil est ab omni parte beatum.

MULADAR. m. FEMER.

MULAM. m. MULETADA.

MULAR. adj. Pertanyent al matxo ó mula. *Mular.* Mulinus. || m. Peix de mar de color blau. *Glaucó, muleta, ter. cigena.* Glaucus, i.

MULASSA. f. ter. CUCAFERA. || Guarniment de fusta que cuberta ab lo drap de morts se posa en lo mitj de la iglésia pera figurar la caixa del difunt quant se li fan las exéquias. *Tumba.* Arca sepulcralis.

MULAT, A. adj. **MULATO.** || m. Matxo que no té un any. *Muleto.* Anniculus mulus.

MULATA. f. ter. La mula que no té un any. *Muleta.* Mula annicula.

MULATER. m. Mosso de mulas ó averias. *Mulatero, muletero, mulero, cabañil.* Mulio, nis.

MULATO, A. adj. Lo fill de pare blanch y mare negra ó á la inversa. *Mulato.* Hibridus.

MULETA. f. p. u. CROSSA. || Ventrell, pap. *Cuajar.*

Ventriculus, i. || d. de mela. *Muleta.* Mula annicula.

MULETADA. f. Conjunt de mulats y mulatas. *Muletada.* Armentum, i.

MULETILLA. f. La porció petita que 's pren de algun desengrexant entre menjada y menjada, y l' objecte que coadjuva en petit á mantenir un assumpto ó empresa. *Muletilla, muleta, tente en pie.* Reflectio, nis.

MULLA. f. Carn de bestiar que penja sèns estar aferrada á cap os. *Falda.* Soluta, separata caro.

MULLADA. f. La acció de mullar ó mullarse alguna cosa. *Mojada.* Madefactio, nis. || La porció de alguna cosa que 's mulla de una vegada. *Mojada.* Quantitas madefacta.

MULLADER. m. Clot, toll de fanch y aygua. *Regajal, charco.* Lacus, us.

MULLADINA. f. MULLADURA.

MULLADURA. f. Acte y efecte de mullar. *Mojadura.* Madefactio, nis.

MULLAMENT. m. MULLADURA.

MULLAR. v. a. Empapar, xopar alguna cosa ab algun licor. *Mojar.* Madeo, es. || **BANYAR.** || Humitejar repetidas vegadas alguna cosa ab esponja ó panyo empapat de aygua ó de altre líquit sense fregarla. *Chapotear.* Madefacio, is.

MULLARSE. v. r. Tirarse per sobre alguna cosa líquida. *Mojarse.* Madefacere. || Rébrer la mulladura. *Mojarse.* Madefieri. || Rébrer la pluja ó altra humitat de manera que la aygua penetre. *Calarse.* Aqua penitus flui.

MULLAT, DA. p. p. *Mojado.* Madefactus.

MULLER. m. La dona ab respecte á sòn marit. *Mujer.* Uxor, is.

MULLER QUE NO MENJA AB VOS, DESPRÈS MENJA MÉS QUE DOS. ref. ab que 's nóta als que fan véurer que no menjan, y detrás ó en ausència s' atipan de requisits. *Quien no come á la mesa, á sus solas se retesa.* Qui vulgo non est, clamantis utitur escis.

TOTHOM CASTIGA LA MALA MULLER, MÉNOS LO QUI LA TÉ. ref. Denota que tothom vol que's castiguen los delictes, però no quant ells són culpats. *Justicia, mas no por mi casa.* Adsit ubique Themis, nostris procul ædibus adsit.

MULLERAR. v. a. ant. Donar muller, casar al home. *Casar.* Dare in uxorem.

MULTA. f. Pena pecuniària. *Multa.* Multa, æ.

MULTAR. v. a. Imposar multa. *Multar.* Multo, as. || Exigir á algu la multa per haver entrat sòn bestiar en lloch vedat. *Multar.* Multo, as.

MULTIFORME. adj. Lo que té várias formas ó figuras. *Multiforme.* Multiformis.

MULTILÁTERO, A. adj. De molts costats. *Multilátero.* Multilaterus.

MULTIMAMA. f. Nom que's dóna á las femelles que tenen molts mamellas; la truja, la gossa, etc., están en aquest cas. *Multimama.* Multimama, æ.

MULTIPLICABLE. adj. Lo que's pót multiplicar. *Multiplicable.* Multiplicabilis.

MULTIPLICACIÓ. f. Aument dels individus de una espècie. *Multiplicacion*. *Multiplicatio*, nis. || arit. Producte de dos números un per altre y 'l modo y regla de multiplicar. *Multiplicacion*, *multiplico*. *Multiplicatio*, nis.

MULTIPLICADAMENT. adv. m. Per multiplicació. *Multiplicadamente*. *Multiplicando*. || RESPECTIVAMENT.

MULTIPLICADOR. m. Qui multiplica. *Multiplicador*. *Multiplicator*, is. || arit. Lo número per qui s'ha de multiplicar alguna quantitat. *Multiplicador*. *Multiplicator*, is.

MULTIPLICAMENT. m. MULTIPLICACIÓ.

MULTIPLICANDO. m. Lo número que s'ha de multiplicar per altre. *Multiplicando*. *Multiplicandus*, i.

MULTIPLICAR. v. a. Aumentar los individuos de una espècie. *Multiplicar*. *Multiplico*, as. || arit. Pèndrer un número tantas vegadas quantas unitats té altre per qui's multiplica. *Multiplicar*. *Multiplico*, as.

MULTIPLICARSE. v. r. Aumentarse. *Multiplicarse*. *Multiplicari*.

MULTIPLICAT, DA. p. p. *Multiplicado*. *Multiplicatus*.

MÚLTIPLE. adj. De molts maneres ó modos. *Múltiple*. *Multimodus*. || arit y geom. Lo tot ó número respecte á su part alíquota, com trenta respecte de sis, porque sis per cinch són trenta. *Múltiple*. *Multiplex*.

MULTIPlicitAT. f. Abundància ó multitut excessiva en número. *Multiplicitad*. *Multiplicitas*, atis.

MÚLTIPLO. m. Nom que's dóna á la quantitat que conté á una altra exactament cert número de vegadas. *Múltiplo*, *múltiple*. *Multipius*, *multiplex*.

MULTITUT. f. Abundància, gran número, concurs. *Multitud*, *muchedumbre*, *montantada*. *Multitudo*, inis, y turma, æ, la de personas.

MUNDA. f. La acció de netejar. *Limpia*, *monda*. *Mundatio*, nis. || n. p. de d. síncope de RAMONA.

MUNDETA. d. de RAMONA.

MUNDÀ, NA. adj. y

MUNDANAL. adj. ant. Cosa del mon. *Mundano*, *mundanal*. *Mundanus*. || Donat á las cosas del mon. *Mundano*. *Mundanus*.

MUNDANAMENT. adv. m. Ab propensió á las vanitats mundanas. *Mundanamente*. *Propensa in vitæ oblectamenta studio*.

MUNDAR. v. a. NETEJAR.

MUNICIÓ. f. La càrrega de las armas de foch. *Municion*. *Scloppetii instructus*. || pl. Los manteniments ó queviures de un exèrcit. *Municiones de boca*. *Annona*, æ. || Armas, màquines y tot lo que necessita un exèrcit. *Municiones*. *Bellicus apparatus*. || PROTECCIÓ, FORSA, AUTORITAT.

SÉR DE MUNICIÓ. fr. fam. ab que's denota que alguna cosa s'ha fèit depressa y malament. *Ser de municion*. *Ruditer*, *festinanter factum esse*.

MUNICIONAR. v. a. Provehir de municions. *Municionar*. *Munio*, is.

MUNICIPAL. adj. Lo que es de ó pertany al municipi. *Municipal*. *Municipalis*. || y

MUNICIPALITAT. f. Ajuntament ó consell. *Municipalidad*. *Municipalitas*, atis.

MUNÍCIPE. m. Ciudadá natural de un municipi. *Municipe*. *Municeps*, ipis.

MUNICIPI. m. Ciutat que's governa per sas lleys y costums. Entre 'ls Romans gosava del for de la llibertat de Roma. *Municipio*. *Municipium*, ii. || pl. En la antigüetat romana, las colónias y ciutats confederadas. *Municipios*. *Municipia*, orum. || AJUNTAMENT. 1.

MUNIFICÈNCIA. Lliberalitat, generositat. *Munificencia*. *Munificentia*, æ.

MUNÍFICH, CA. adj. Esplèndit, generós, liberal. *Munifico*. *Munificus*.

MUNIÓ. f. Multitut, quantitat gran. *Diluvio*, *parva*, *nubada*, *numerosidad*, *tropa*, *hatajo*. *Copia*, æ. || Multitut de gent ó cosas que's mouhen. *Hormiguero*, *hervidero y gentio* s'aplica á la gent. *Afluentia*, æ:

MUNIR. v. a. FORTIFICAR. || PROVEHIR.

MUNIT, DA. p. p. ant. FORTIFICAT, PROVEHIT, EQUIPAT, ABASTAT.

MUNT. m. Pila de cosas unas sobre altrás. *Monton*. *Strues*, is. || Agregat, multitut de cosas. *Monton*. *Turba*, æ. || Puig ó montanya que termina en punta. *Pico*, *picacho*. *Picus*, i. || Junta, pilot de gent posada en rodona. *Monton*. *Glomeramen*, inis. || met. La persona mal fardada. *Monton*. *Spurcitia acervus*. || ant. MONT. || Montanyeta de terra. *Moron*. *Monticulus*, i.

MUNT DE FEIXOS. La porció de feixos posats uns damunt de altres ó apilotats. *Hacina*. *Fasciculorum strues*.

MUNT DE LLENYA. Pila de ella. *Tinada*. *Lignorum strues*.

MUNT DE PEDRAS. Pila de ellas que se sól posar en los camps y en las voras dels camins. *Majano*. *Lapidum tumulus*.

DE MUNT. MONTANYÓS, SERRAHÍ.

EN UN MUNT. m. adv. De cop, tot plegat. *De monton*, *en monton*. *Acervatim*.

MUNTA. f. Aucell que's posa de manifest pera atraürer als altres. *Reclamo*, *añagaza*. *Illex avis*.

MUNTADA. f. PUJADA, COSTA. || La acció y efecte de muntar la artilleria. *Montaje*. *Tormentorum bellicorum plaustra*. || Lo fustam de las pessas de artilleria. *Montaje*. *Tormentorum bellicorum plaustra*.

MUNTADOR. m. Pedris ó altra cosa pera pujar á cavall ab més facilitat. *Montador*, *montadero*. *Podium ad facilis in equum ascendendum*.

MUNTAMENT. m. ant. Acte y efecte de pujar. *Subida*. *Ascensio*, nis.

MUNTANT. m. Fust que's posa en lo costat del bastiment de las finestras, etc. *Gamba*, *pierna*.

Lignei marginis in fenestris laterale tigillum. || Cada un dels dos pals que subjectan la biga del trull. *Calamon, guidera*. Axis, is.

MUNTAR. v. a. PUJAR. || v. n. Posarse, pujar sobre alguna cosa. *Montar*. Ascendo, is. || Importar, pujar una quantitat á certa suma. *Montar*. Summam esse. || ter. UNTAR.

MUNTAR Á CABALL. fr. *Montar á caballo*. Equum, in equum ascendere.

MUNTAT, DA. p. p. *Montado*. In equo sedens.

MUNTANYA. f. MONTANYA.

MUNTEI. m. d. PILETA.

MUNYECA. f. Unió de la ma ab lo bras, composta de vuyt ossos petits. *Muñeca*. Carpus, i. || Drap ab que s' embolica algun ingredient ó medicina. *Muñeca*. Parvum involucrium medicamento confectum. || Drap ab carbó molt dins, pera passarlo per sobre dels dibuixos. *Cisquero*. Linteam, i. || NINA.

JUGAR LAS MUNYECAS. fr. Fér anar la ma á una part y altra pera adquirir agilitat en la esgrima. *Muñequar*. Carpum hic illuc vertere.

MUNYEQUETA. f. La munyeca ab que's refresca la boca dels malalts. *Hisopillo, guisopillo*. Refrigeratorius panniculus.

MUNYEYRA. f. Ball usat pels natural de Galicia. *Muñeira*. Saltationis quædam.

MUNYIDOR. m. Qui muny. *Ordeñador*. Emulgens.

MUNYIDORA. f. Olla, vas pera rébrer la llet quant se muny. *Ordeñadero, tarro, colodra*. Mulcitra, æ.

MUNYIMENT. m. La acció de munyir. *Ordeñamiento*. Mulctrum, i.

MUNYIR. v. a. Esprémer las mamellas pera tráurerne la llet. *Ordeñar*. Mulgeo, es. || Cullir ab las mans las olivas sense báterlas. *Ordeñar*. Oleas ex arbore stringere.

MUNYIT, DA. p. p. *Ordeñado*. Mulsus.

MUNYUCH. m. EMBULL, CAPDELL, EMBOLICH, PILOT.

MUNYONS. m. pl. Cada un dels eixs del canó. *Muñon*. Axis, is.

MUR. m. ant. MURALLA, PARET. || ant. RATA.

MURADA. f. Costat interior de la embarcació. *Amurada, murada*. Interius navislatus. || MURALLA.

FÉR AYGUA PER MURADAS. loc. ant. náut. *Hacer agua por los costados*. Navim aquam interioribus lateribus accipere.

MURAGAS. f. pl. MURRONS.

MURAL. adj. Pertanyent á la muralla. *Mural*. Muralis.

MURALLA. f. Fàbrica de parets doblas que tánca una plassa. *Muralla, muro*. Murus, i. || Tanca de paret, tàpia, etc. *Muro*. Paries, etis.

BÁTRER LAS MURALLAS. fr. Disparar contra ellas la artilleria á fi de destruhirlas. *Batir las murallas*. Tormentis mœnia quatere.

DINS DE LAS MURALLAS. m. adv. En l' espay que

queda tancat ó circuhit per las murallas. *Intra muros*. Intra muros.

FORA DE LAS MURALLAS. m. adv. Fora de la població ó lloch tancat ó murallat. *Extramuros*. Extramuros.

MURALLAR. v. a. Cenyir de murallas. *Murar*. Mœnibus sepire. || Fér paret tot voltant de algun hort, vinya, etc. *Murar*. Muro circumdare.

MURALLAT, DA. p. p. *Murado*. Mœnibus septus, cinctus.

MURALLETA. f. Ampit. *Pretil, antepecho*. Lorica, æ.

MURANY. m. MUSTELA.

MURAR. v. a. ant. MURALLAR.

MURAT, DA. p. p. MURALLAT.

MURCA. f. Solatje que fá l' oli ú oliva. *Alpechin, amurca*. Amurca, æ. || ant. Pòsit, màres. *Hez*. Fæx, cis. || MORCA.

MURCADA. f. ant. MURCA.

MURCAROLS. m. pl. MALCORATJES.

MURENA. f. peix. MORENA.

MURET. m. MURALLETA. || *Muralleta*. Pretil. Lorica seu fulcimentum saxum.

MURGULA. f. Espécie de bolet que's fá en las vinyas; té la forma de una pinya. *Cagarria, crespilla*. Boletus, i.

MURIACH. m. RATAPINYADA, RATPENAT.

MURIAT DE MERCURI. Sólit blanch, insípit, insoluble en la aygua; calentat se volatilisa, y fórma cristalls que són prismas tetraédros, terminats per piràmides de quatre caras; se torna groch, y acaba per ennegrir-se quant s' exposa per molt temps á la llum. *Muriato de Mercurio, hidroclorato de Mercurio, cloruro de Mercurio*. Chloruretum murias Mercurii.

MURIAT DE OR Y SOSA. m. Es una combinació triple que no existeix en la naturalesa. 'S presenta en forma de cristalls prismàtics, quadrangulars y prolongats, deliquescents, de un groch hermós: serveix pera l' mal de ulls, inflamacions, poagre, reuma, oftalmias cròniques y brians sifilítics. *Cloruro ó muriato de oro y sosa*. Chloruretum murias auri et sodii.

MURIÁTICH, CA. adj. Lo que ha estat en salmorra, ó adobat ó amanit ab ella. *Muriático*. Muriaticus.

MURMULL Y MURMUR. m. MURMURI. || MURMURAMENT. || Lo moviment suau del ayre, aygua, fullas dels arbres, etc. *Murmureo, murmurio, murmullo, susurro*. Susurrus, i. || y

MURMURACIÓ. f. Conversa secreta en perjudici de algú. *Murmuracion, murmullo*. Obmurmuratio, nis. || Acció de murmurar ó fér ruído sòrt. *Murmuracion*. Murmuratio, nis.

MURMURADOR, A. m. y f. Qui parla mal en descrèdit dels ausents. *Murmurador, juzgamundos, malsin*. Murmurator, is. || Qui parla entre dents. *Murmurador*. Murmurator, is.

MURMURAMENT. m. Ruído confus. *Murmu-*

llo, mormullo. Murmur, is. || Ruído sòrt ó confús dels que parlan baix. *Murmullo, mormullo.* Admurmuratio, nis.

MURMURAR. v. a. Censurar, parlar mal y ab descrèdit de altre estant ausent. *Murmurar.* Murmuro, as. || Parlar ab baixa veu. *Susurrar, murmurar.* Murmuro, as. || Rondinar, parlar entre dents per algun enfado ó displicencia. *Murmurar, murmurar, gruñir, rezongar, refunfuñar, rezar.* Murmuro, as. || Fér rumor la aygua corrent. *Murmurar.* Murmuro, as.

MURMURARSE. v. r. Comensarse á dir ó divulgar alguna cosa secreta. *Susurrarse, rugirse.* Susurrari.

MURMURI. m. Brugit del aygua, arbres, etc. *Murmullo.* Murmur, is.

MURÓ. m. Adorno fét á manera de flor mólt gran. *Floron.* Voluta florem referens. || blas. Adorno á manera de flor que's posa en lo círcul de algunes coronas. *Floron.* Ornatus gentilitius florem referens.

MURRI, A. adj. Bribó, pícaro, de mal viurer. *Ganforro, galfarro, galfarron, picaron.* Grassator, is.

MÚRRIA. f. Espécie de tristesa ó mal humor ab carregament de cap que obliga á anar ab lo cap baix y melancólich. *Murria.* Profundus mœror. || Enig ó malícia lleugera y de poca durada. *Fanfurriña.* Ira, æ.

MURRISÁ Y MURRITORT. m. MORRITORT.

MURRONS. m. pl. MORRONS.

MURTRA. f. Arbust olorós y sempre vert, la fulla semblant á la del boix però no tant llustrosa. *Arrayan, mirto, murta.* Myrtus, i.

COSA DE MURTRA. Lo que es de murtra ó participa de sas qualitats ó virtuts. *Mirtino.* Myrteus.

MURTERA. f. Murtra borda. *Murtilla, murtina.* Oxymyrsine, is.

MURTRÓ. m. Fruyt de la murtra. *Murton, murta.* Myrtea bacca.

MURULLA. f. SARDINETA, PEIXET.

MUS. n. p. de home. *Mucio.* Mucius, ii.

MUSA. f. Deydat que's poets fingian presidir á la poesia y á tolas las arts lliberals: eran nou principals que las feyan fillas de Júpiter y de la memòria. *Musa.* Musa, æ. || Númen, ingeni poètic. *Musa.* Musa, æ. || ARMUSSA.

ENTÉNDER LA MUSA. fr. CONÉIXER LA MAULA.

PICAR LA MUSA. fr. PICAR LA VENA.

MUSCH, CA. adj. Pardo, obscur. *Musco, amusco.* Castaneus.

MUSCLE. m. Part alta de la espatlla del home ahont comensan los brassos. *Hombro.* Humerus, i. || anat. Part del cos animal composta de fibras carnosas, nerviosas, tendons, nirvis, artérias y vasos linfátichs, y de una membrana externa que ho cubre tot, es l' immediat instrument del moviment. *Músculo, murecillo.* Musculus, i.

APLICAR LO MUSCLE. fr. met. fam. Traballar ab activitat, ajudar ó contribuir al logro de algun fi.

Arrimar el hombro. Vehementer, omni conatu incumbere.

MUSCLEJAR. v. n. Arrupir los muscles. *Encogerse de hombros, encoger los hombros, concomerse.* Humeros contrahere.

MUSCLERA. f. Refors que's posa en la camisa en la part que correspon al muscle. *Hombriillo.* Subculæ humeris assuta bractea. || Pessa de la armadura antiga que cubria 'l muscle. *Hombrera.* Humeralis, is.

MUSCLO. m. Espécie de petxina més ampla que alta, un poch llustrosa, varia mólt en los colors, y 'l peix que conté es comestible. *Almeja, chirla.* Mutulus, i. || anat. MUSCLE.

MUSCO, A. adj. MUSCH.

MUSCULAR. adj. Lo que pertany als muscles. *Muscular.* Ad musculos pertinens.

MÚSCULO. m. ant. anat. MUSCLE.

MUSCLÓS, A. adj. Guarnit de muscles. *Musculoso.* Musculosus.

MUSEO. m. Acadèmia de cièncias y arts. *Museo.* Musæum, ei. || MONETARI. || ant. REBOST.

MÚSICA. f. Ciència fisico-matemàtica que tracta dels sons armónichs. *Música.* Musica, æ. || L' art de cantar. *Música.* Musica æ. || Concert, consonància de veus é instruments. *Música.* Musicæ symphoniæ concentus. || Companyia de músichs. *Música.* Symphoniaci, orum. || Composició musical, y 'l paper en que està escrita. *Música.* Musicæ compositiones. || Per antífrasis lo soroll dissonant. *Música.* Dissonantia, æ. || Agregat de papers en que están escritas las composicions musicals. *Música.* Scriptura musica.

MÚSICA DE PEUS, MANS Ó BASTONS. Lo soroll que's fà á compás ab alguna de aquestas cosas. *Toqueado.* Sonus ad numerum editus.

MÚSICA LI FÁS, TU NO LA HAURÁS. ref. Denota que regularment los que passen més mal temps per haver una dona, no la logran. *Santa Olalla en Barcelona quien se la hace no se la logra.* Non lira vincitur mulier.

AQUESTA ES UNA ALTRA MÚSICA. loc. met. ab que's denota la inconnexió de alguna espècie ab lo que s' estava dihent. *Ese es otro cantar.* Alia res est.

FÉR UNA MÚSICA. fr. Obsequiar á algú tocant devant de ell ó de sa casa algun concert de instruments ó veus. *Dar música.* Musicis concentibus alii obsequi.

MUSICAL Y MÚSICH, CA. adj. Pertanyent á la música. *Músico, musical.* Musicus. || Pertanyent al cántich y al metro ó vers. *Músico.* Melicus. || m. Qui sab y exerceix l' art de la música. *Músico.* Musicus, i, y chordacista, æ, citharædus, i, lyricen, fidicen, inis, lo de instrument de cordas; y choraulla, choraules, æ, lo de flauta ú oboé, y tibicen, tubicén, inis, lo de trompeta.

MÚSICH PAGAT NO FÀ BON SO. ref. Denota que no convé pagar adelantat lo treball que s' ha de fèr. *Á dineros pagados, brazos quebrados; obra pagada,*

brazo cortado. Cessat opus, fuerit si merces ante soluta.

DE MÚSICH, PINTOR Y BOIG CADA HU 'N TÉ UN POCH. ref. DE METJE, etc.

MUSSAMENT. m. AMUSSAMENT.

MUSSAR. v. a. AMUSSAR.

MUSSETA. f. ARMUSSA, ALMUSSA, MUCETA.

MUSSÍLAGO. m. MUCÍLAGO.

MUSSOL. m. Ancell nocturno, tiesso de cos, lo cap tirat en detrás, la cara rodona, lo bech revenxinat, ulls grossos y rodons; de tant estranya figura que bástia pera agafar aucells. *Mochuelo.* Asio, nis. || Gra que naix en la pestanya del ull. *Orzuelo.* Ordeolus, i. || met. Qui fá móltras posturas y en qualsevol cosa s' encanta. *Mochuelo.* Irrequietus. || fam. Trist, melancólich. *Lechuzo, saturnino.* Tristis.

MUSSOL BANYUT. Espécie de mussol dit així per formar sas plomas del cap dos banyas en los costats. *Torillo, buharrillo, buharro, buho cornudo.* Aluco, nis.

SI SÒ MUSSOL, NO SÒ SOL. ref. que sól dir algú pera consol mai entés de sos dols, perque altres tenen los mateixos. *Mal de muchos, gozo es.* Solatium est miseris socios habere penates.

MUSSOLINA. f. Tela de cotó mólta fina. *Musellina.* Gossipina tela tenuissima.

MUSSULMAN. m. Nom que's dóna als mahometans y significa verdader creyent. *Musulman.* Verè credens.

MUSTATXONI. m. Bescuytet en forma de dos ánguls aguts units ú oposats. *Bizcochito.* Dulcinaris panis.

MUSTELA. f. Animal mólta esturdit semblant á la rata, més prim y de color roig; mata la rata y altres animals, y perjudica á la cria dels aucells. *Comadreja.* Mustela, æ. || Peix sens escata, de uns cinch peus de llarch; té la boca col·locada en la part inferior del cap, de modo que pera usar de ella s' ha de posar boca pera amunt. *Mustela.* Squallus mustelus. || ter. SANCHTRAHIT.

ES UNA MUSTELA. loc. met. Se diu de la persona mólta viva y esturdida. *Es una chispa.* Vividus, solers est.

MUSTI, A. adj. Melancólich, trist. *Mustio.* Languidus. || Marxitat. *Mustio.* Languidus.

MUSTÍ. m. GOS DE REMAT. || Doctor de las lleys dels mahometans. *Mustí.* Mahometanus sacerdos.

MÚSTIAMENT. adv. m. Tristament. *Mustiamente.* Mæstè.

MÚSTICH, GA. adj. Flach, decaygut. *Mustio, lánguido, marchito, lacio, veriondo.* Marcidus.

TORNARSE MÚSTICH. fr. MUSTIGARSE.

MUSTIESA. f. Falta de ufana y vigor. *Marchitez.* Languedo, inis.

MUSTIGARSE. v. r. Pérdrer las plantas ó flors són vigor y ufana. *Marchitarse, alaciarse.* Marcidum fieri.

MUSTIU, VA. adj. ant. MÚSTICH.

MUT, DA. adj. Qui té impediment en l'òrgano de la veu. *Mudo.* Mutus. || met. Silenciós, callat. *Mudo.* Taciturnus.

CENT ANYS HA QUE ES MORT LO MUT Y ENCARA 'L CUL LI PUT. ref. que denota que las malas accions tenen sos resultats tart ó dejorn. *Antaño murió el mulo, y ogaño le huele el culo; antaño me mordió el sapo, y ogaño se me hinchó el papo.* Frustra præteritarum injuriarum memoria revocatur.

QUEDARSE MUT. fr. No parlar, no saber que respondrer. *Enmudecer.* Obmutesco, is.

SÉR MUT. fr. Se diu del qui calla sobradament en una conversació. *Estar de muda.* Sileo, es.

TORNARSE MUT. fr. Pérdrer la paraula. *Enmudecer.* Mutesco, is.

MUTABILITAT. f. Inconstància, lleugeresa. *Mutabilidad, volubilidad.* Inconstantia, æ.

MUTACIÓ. f. Mudansa, variació. *Mutacion.* Mutatio, nis. || MUDANSA.

MUTILACIÓ. f. y

MUTILAMENT. m. ant. Separació de un membre vivent del cos. *Mutilacion.* Mutilacio, nis.

MUTILAR. v. a. Tallar, separar algun membre vivent. *Mutilar.* Mutilo, as.

MUTILAT, DA. p. p. *Mutilado.* Mutilatus.

MUTUAL. adj. ant. MÚTUO.

MUTUALMENT Y MÚTUAMENT. adv. m. Recíprocament. *Mutuamente, recíprocamente.* Mutuò.

MÚTUO, A, adj. Recíproch, igual en la correspondència. *Mútuo, mutual.* Mutuus. || m. for. Contracte en que's torna la mateixa quantitat que's pren, sens interés. *Mútuo.* Mutuum, i.

MUYAR. v. a. ant. MULLAR.

MUYLER. f. ant. MULLER.

MUYRA. ant. Temps irregular del verb MORIR. *Muera.* Moriatur.

MYLS. adj. ant. MILLOR.

N. Quinzena lletra del abecedari: 's pronuncia EN. Sola ab un punt supleix lo nom que no se sab ó que 's vól dir. En los mapas y escrits de marina significa 'l Nort: N. O. Noroest: N. N. O. Nort, noroest: 'N. N. E. Nort, nordest. Entre 'ls antichs fou numeral y valia 900, y ab una ratlleta sobre, 9000. En las medallas, é inscripcions significa Numerio, nom propi; y N. N., nominals.

NA.

NA. f. ant. DONYA.

NABATEU, VA. adj. Lo natural de ó pertanyent á Nabatea regió de la Aràbia deserta. *Nabateo*. Nabathæus.

NABLA. f. Instrument músich á modo de salteri. *Nabla*. Naula, æ.

NABOT. m. NEBOT.

NÁCAR. m. y

NÁCARA. f. NACRE.

NACARAT, DA. adj. Lo que es de un color semblant al nacre. *Anacarado*. Conchæ colore præditus.

NACIANCENO, A. Natural de y lo pertanyent á la ciutat de Nacianzo. *Nacianceno*. Nacianzenus.

NACIÓ. f. Gent, col·lecció de habitants de un país, província ó regne. *Nacion*. Natio, nis. || En sentit vulgar, significa qualsevol estranger. *Nacion*. Advena, æ.

NACIÓ BATEJADA. CRISTIANISME.

NACIONAL. adj. Pertanyent á la nació. *Nacional*. Gentilitius.

NACIONALITAT. f. Afecte particular, ó propietat de alguna nació. *Nacionalidad*. Patrius affectus.

NACRE. m. La conxa ó closca en que 's cria la

perla. *Madreperla*, *nácar*. Margaritifera concha, callum margaritæ. || ant. CORN MARÍ.

DE COLOR DE NACRE. *Nacarado*. Roseus. || NACARAT.

NADADOR. m. Qui nada. *Nadador*. Natator, is. || Lloch en que s' acostuma á nadar. *Nadadero*, *natatorio*. Natatoria, æ.

NADADOR DE DINS DE LA AYGUA. BUSSO.

NADAL. m. Festivitat de la nativitat de Cristo. *Navidad*. Jesuchristi natalis.

DE NADAL Á SANT ESTEVE. loc. Denota que alguna cosa té molt poca consistència ó durará molt poch. *Como cuchara de pan; á lumbre de pajas; durar de misa á visperas*. Quod possit, duret.

NADAMENT. m. ant. La acció de nadar. *Nado*. Natatus, us.

NADAR. v. n. Anar per sobre la aygua 'ls animals. *Nadar*. Nato, as. || Anar qualsevol cosa sobre la aygua ó altre licor. *Nadar*. Supernato, as. || Anar un licor sobre de altre. *Nadar*. Nato, as. || Anar per dins de la aygua, com fan los bussos. *Somormujar*, *somorgujar*, *bucear*. Urinor, aris. || met. Abundar en alguna cosa. *Nadar*. Superabundo, as. || v. n. Se diu del caball que anant al gallop alsa mássa 'ls membres anteriors. *Nadar*. Nato, as.

TOT NADANT. m. adv. ab que s' explica la acció de nadar. *A nado*. Natatu.

NADELA. f. ARANYA. 2.

NADELLA. f. Insecte. CABRA. 2.

NADILLA. f. Pessa de ferro ab dos cuas de oreneta sobre la qual descansa la mola volant en los molins fariners. *Anadilla*, *nabija*. Subscus ferrea.

NADILLER. m. Encaix en la mola pera sostenir la nadilla. *Anadillero*, *nabijero*. Ad subscudem ferream fulciendam linea.

NADIR. m. astron. Punt de la esfera celeste davall de nostres peus, oposat al zénit. *Nadir*. Nadir.

NADIU, VA. adj. ant. Natural, fill de alguna part. *Natural*. *Naturalis*.

NAFIL. m. ant. Instrument músich de vent. *Añafil*. *Fistula*, æ.

NÁFORA. f. ter. CÍNIA.

NAFRA. f. Llagà en las bèstias, regularment en las cabalcaduras per haverlas fregat l' ensellament. *Natadura*. *Petimen*, inis. || ant. **FERIDA.** || ant. **LLAGA.**

PLÉ DE NAFRAS. Se diu de las cabalcaduras que per flacas y vellas, ó per molt treballar están totes de escorxaduras ó nafras. *Caroñoso*. *Ulcerosus*.

TOCARLI LA NAFRA. fr. **TOCARLI AL VIU.**

NAFRAR. v. a. Llagar á una bèstia per fregarli l' ensellament. *Matar*. *Lædo*, is. || ant. **FERIR.** || ant. **LLAGAR.** || v. r. Se diu de la cabalcadura que se li fan nafras pel fregar del bast, sella ó altre cos dur. *Matarse*. *Lædi*.

NAFRAT, DA. p. p. *Herido*, *llagado*. *Exulceratus*.

NAFTA. f. Betum oliós, nitrós, inflamable, que 's troba surant per la aygua en várias parts del antich y nou continent. *Nafta*. *Naphta*, æ.

NAIP. m. ant. **CARTA.** 3.

NAIXEDOR, A. m. y f. **PÓSTUMO.**

NAIXEDURA. f. Postema que 's cria junt á la ungla. *Panadizo*, *panarizo*. *Reduvia*, æ.

NAIXEMENT. m. L' acte y efecte de náixer. *Nacimiento*. *Nascentia*, æ. || Per antonomásia lo de nostre Senyor Jesucrist. *Nacimiento*. *Natalis*, is. || Orígen, descendència. *Nacimiento*. *Initia*, orum. || Condició, classe, sanch, familia, casa. *Nacimiento*. *Ortus*, us. || Lloch ahont algú ha nat. *Nacimiento*. *Natalis locus*. || Orígen, principi ó causa de alguna cosa. *Nacimiento*. *Principium*, ii. || La surtida de un astre sobre 'l propi horisont. *Nacimiento*. *Ortus*, us. || L' acte de eixir de la terra 'ls sembrats ó plantas y de aquestas las flors ó fruyts. *Nacimiento*. *Germinatio*, nis.

NAIXEMENT PREMATUR. Lo que 's verifica ántes del terme comú ú ordinari de la naturalesa. *Nacimiento precoz*. *Nascentia præmatura*.

NAIXEMENT TARDÁ. 'L que 's verifica després del terme comú ú ordinari de la naturalesa. *Nacimiento tardio*. *Tarda nascentia*.

NAIXENSA. f. **NAIXEMENT.** || ant. **NAIXEDURA.**

NÁIXER. v. n. Surtir á llum del ventre de la mare 'l fill. *Nacer*. *Nascor*, eris. || Brotar, apuntar, surtir las plantas damunt terra. *Despuntar*, *nacer*. *Germino*, as. || Criarse, produhirse alguna cosa en alguna part. *Nacer*. *Innascor*, eris. || Eixir lo borrißsol, pel ó ploma en lo cos del animal. *Nacer*. *Pronascor*, eris. || met. Comensar á véuer en l' horisont algun astre. *Nacer*. *Nascor*, eris. || met. Tenir principi una cosa de altra. *Nacer*. *Orior*, iris. || met. Inferirse una cosa de altra. *Nacer*. *Infero*, ers. || met. Eixir, tenir principi las fonts ó rius en cert lloch. *Nacer*. *Profluo*, is. || met. Comensar una cosa de altra, eixir de ella, com: **NÁI-**

XER un segon orde de arquitectura de un primer. *Nacer*. *Exurgo*, is. || Venir, descendir, originarse. *Nacer*. *Mano*, as. || Provenir, descendir de alguna família ó llinatge. *Nacer*. *Nascor*, eris. || Surtir, aparéixer de nou. *Nacer*. *Provenio*, is. || Deixarse véuer ó sobrevenir repentinament alguna cosa que estava oculta ó s' ignorava, ó no s' esperava. *Nacer*. *Apareo*, es.

NÁIXER AB LA FLOR EN LO CUL. fr. fam. Sér ditzós ó afortunat. *Nacer de piés*. *Omnia prosperè alicui evenire*.

NÁIXER EN ALGUN DIA Ú HORA. fr. met. Haverse lliurat de algun gran perill. *Nacer en algun dia ú hora*. *Hunc diem verè natalem alicui appellare posse*.

QUI HO TÉ AL NÁIXER MAY HO DEIXA. ref. **GENI Y FIGURA FINS Á LA SEPULTURA.**

QUI PRIMER NAIX PRIMER PEIX. ref. Denota que 'ls fills primogénits arreplegan la hisenda, y 'ls segons se quedan sense tenir que menjar. *Quien antes nace, antes pace*. *Prioris melior est conditio*.

NAIXIMENT. m. ant. Fill petit ó de llet del animal. *Cria*. *Pullus*, i. || ant. met. Orígen, principi. *Nacimiento*. *Origo*, inis.

NALGUES. f. pl. *Ancas*. *Nalgas*. *Clunes*, ium.

NAMA. f. **GOLOSINA**, **LLAMINERIA.**

NAN. m. ant. No res. *Nada*. *Nihil*. || ant. **NANO.**

NANA. f. ant. **MARE.**

NANET, A. adj. d. *Enanico*, *illo*, *ito*. Valdè nansus.

NANO, A. adj. Qui es molt petit en estatura. *Enano*. *Pusillus*. || met. Molt petit en sa línea. *Enano*. *Pusillus*. || met. **POCH**, **INSIGNIFICANT.**

NANQUINS. m. pl. **MAHÓ.**

NANS. adv. ant. **ABANS.**

NANSA. f. **ANSA.** || Còp pera pescar. *Butron*, *nansa*, *buitron*, *buitrino*. *Nassa*, æ.

NAP. m. Planta de dos peus de alt, de arrel en forma de fus, blanca y en algunas castas groga ó parda, y 's coneix també ab lo mateix nom: se menja cuyta, y pera aquest fi 's cultiva. *Nabo*. *Rapa*, æ. || Lo que's deixa pera llavor. *Bunio*. *Bismas*, adis. || met. Home petit y gras. *Recoquin*, *regordete*. *Crassus*, *brevisque homo*. || Conjunt de naps. *Naberia*. *Naporum congeries*. || vulg. *Napoleon*, moneda. *Napleon*. *Napoleon*, is.

NAP BORT. **REPUNXÓ.**

NAP RODÓ. Certa espècie de naps més rodons que 'ls comuns. *Rapo*. *Rapa*, æ.

ARA PER NAPS ARA PER COLS. loc. Denota que may estan ab satisfacció. *En verano por calor, y en invierno por el frio nunca falta achaque al vivo*. *Urimur æstu*, *officiunt nebulæ*, *frigus et aura nocent*.

BON NAP, Ó BON NAP 'N HAVEM ARRANCAT. loc. Denota la admiració ó disgust que causa alguna cosa. *Fuego*; *chispas*; *bueno anda el ajo*; *hemos hecho buena hacienda*; *buena va la danza*. Heu! *Pa-pæ!*

COSA DE NAPS. Lo que es propi de ells ó 's fá de ells. *Nabal, nabor*. Naparius.

MAY SE SAP SI ES GROS LO NAP, FINS QUE HA DESCUBERT LO CAP. *tof. NO SE SAB DE QUI SÓN LOS MATXOS, FINS QUE L' ARRIERO ES MORT.*

NO VALER UN NAP TORRAT. *fr. met. ab que's desprecia á algun subjecte. No vale sus orejas llenas de agua. Cribrum est ad aquam exhauriendum.*

PELAR COM UN NAP. *fr. fam. PELAR. 8.*

SÉR UN NAP. *fr. met. Sér molt petit de estatura. No salir del suelo. Pusilla statura esse.*

SI VOS DIHUEEN NAPS, RESPONEU COLS. *loc. Denota que lo que's din ó respon no veacomodat al assumpto de que's tracta. Como por los cerros de Úbeda. Toto cælo aberrare, distare; abs re plane esse.*

TANT SE ME'N DONAN NAPS COM COLS. *loc. Denota que á algú tant se li'n dóna de un modo com de un altre. Tanto ó lo mismo se me da así que asá, ó así que asado, ó no se me da así que asado. Nihil attinet sic.*

NAPAR. *m. Terreno plantat de naps. Nabal, nabor. Napina, æ.*

NAPEAS. *f. pl. Ninfas de las montanyas y boscos. Napeas. Napeæ, arum.*

NAPET. *m. d. Nabillo. Napus exilis.*

NAPOLEON. *m. Moneda francesa de cinch franchs y en Espanya de dinou rals. Napoleon. Moneta sic dicta.*

NAPOLITÁ, NA. *adj. Natural dey lo pertanyent á Nápolis ciutat de Hália. Napolitano. Napolitanus.*

NAPRÉS. *adv. ant. DESPRÉS. || ant. Así le acacció. Sic illi evenit.*

NAQUEIX. *m. adv. ant. Igualment, també. Si tambien. Pariter.*

NAQUIS, SA. *adj. ant. CURT. DIMINUT.*

NARBONÉS, A. *adj. Lo que pertany á Narbona y á la Gália narbonesa. Narbonés, narbonense. Narbonicus.*

NARCÍS. *n. p. de home. Narciso. Narcissus, i. || Flor blanca y roja per dins, espécie de lliri. Narciso. Narcissus, i. || mit. Jove que enamorat de sa guapesa en una font, fou convertit en la flor marcis. Narciso. Narcissus, i.*

NARCISO Ó NARCISSO. *m. NARCÍS. 2.*

NARCÓTICH, CA. *adj. Lo que té virtut de adormir ó entorpir. Narcótico. Narcoticus.*

NARCOTISME. *m. Efectes produhits pels venenos narcótics. Narcotismo. Narcotismus, i.*

NARDO. *m. Planta de jardí de flors blancas y olorosas. Nardo. Nardus, i.*

LO QUE PERTANY AL NARDO. *Nardino. Nardinus.*

NARET. *m. fam. REVÉS, COP, PLANTOFADA.*

NARILS Ó NARISSES. *m. pl. ant. Forats del nas. Narices, ventanas. Nares, ium.*

NARÍS. *m. ant. NAS.*

NARONJA. *f. Toronja de pell doble plena de grops. Toronja, zamboa. Citreum, ei.*

NARONJER. *m. Arbre que produheix las naronjas. Toronjo. Citrea malus.*

NARRACIÓ. *f. Relació, exposició, la acció de contar alguna cosa. Narracion, narrativa. Narratio, nis. || ret. Declaració ó exposició de un fèt ab tosas circunstancias per la comprehensió del assumpto. Narracion. Narratio, nis.*

NARRACIONETA. *f. d. Cuente chico, illo, narracion breve. Narratiuncula, æ.*

NARRADOR, A. *m. y f. Qui conta, refereix, narra. Narrador. Narrator, is.*

NARRAR. *v. a. Contar, referir. Narrar, esponer. Narro, as.*

NARRATIVA. *f. NARRACIÓ. 1. || Xarrativa, habilitat, destresa, en referir las cosas. Narrativa. Narrandi facultas.*

NARRATORI, A. *adj. Pertanyent á la narració ó á lo que la inclou. Narratorio, narrativo. Narrativus.*

NAS. *m. Órgano del olfato y de la respiració, que també serveix pera purgar lo cervell. Nariz. Nasum, i.*

NAS AGUILECH. *Lo que es en forma de bech de àguila. Nariz aguilena. Aquilinus nasus.*

NAS ARRUFAT. *Lo que es alt de la punta. Nariz arregazada. Resimæ nares.*

NAS DE LLUMANERA. *ant. BROCH.*

NAS DE TABAÇO. *'L qui pren molt tabaco de pòls. Tabacoso. Tabaci pulvere nimis utens.*

NAS GROS. *Lo qui té 'l nas més gros de lo regular. Narigon, narigudo. Nasutus.*

NAS PLA, XAFAT, XATO, Ó ROM. *Lo nas quasi pla que no cobreix com lo regular. Nariz chata, remachada, roma. Obtusæ, simæ nares, depressus nasus.*

ARRUFAR LO NAS. *fr. met. Repugnar alguna cosa. Torcer las narices. Renuo, is.*

ESCARBOTARSE 'L NAS. *fr. Putinejarse 'ls forats del nas ab los dits. Hacer pelotillas. Nares inurbanè digitis extergere.*

FICAR LO NAS PER TOTS LOS CULS. *fr. fam. Ficarse en tot. Meter el hocico en todo, ó con sus once de oveja. Omnibus se inserere.*

LLEVAR Ó TALLAR LO NAS. *fr. Desnarigar. Nares amputare.*

NO HI HA QUE FIAR DE QUI TINGA NAS EN LA CARA. *loc. Adverteix la poca fidelitat que hi ha en la gent. Hoy dia no hay que fiar; fiar de Dios sobre buena prenda. Nemo est cui committere, credere, fidem dare.*

QUI TÉ BON NAS, TÉ BON DETRÁS. *exp. fam. ab que se sól motejar al qui té 'l nas gros. La buena portada honra la casa. Honestas facies hominem commendat.*

SENTIR DE NAS. *fr. Percibir olor de alguna cosa. Dar á uno en la nariz alguna cosa. Redoleo, es.*

SENTIRSE DE NAS Ó DE CAP DE NAS. *fr. met. Presumir, endevinar algú lo que altre vól executar. Dar en la nariz; oler, husmear. Redoleo, es.*

TENIR NAS DE GOS PERDIGUER. *fr. met. Pressentir alguna cosa. Tener largas narices, ó narices de perro perdiguero. Prævidere; longè redolero.*

TRÁURER LO NAS. fr. fam. Deixarse véurer. *Aso-mar*. Sese ostendere.

XAFAR Ó REVENTAR LO NAS EN SANCH. fr. que usan los noys, y equíval á férse surtir sanch del nas quant van á cops de punys. *Hacer la mostaza*. É naribus sanguinem pugnīs extrahere.

XAFARSE 'L NAS. fr. Malmetrérsel ab algun cop. *Hacerse las narices*. Nares offensare.

NASARENO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Nazaret ciutat de Galilea. *Nazareno, nazáreo*. Nazarenus.

NASART. m. Un dels registres del orga compost de flautas comunes ó punxagudas pels dos extrems y de major diámetro que'l regular; sa composició es de unísono, terteras, quintas y octavas formant una suavíssima armonia. *Nasardo*. Organiconum ordinum regula sic dicta.

NASCUT, DA. p. p. fam. irr. NAT.

NASSAL. adj. Pertanyent al nas. *Nasal*. Ad nasum pertinens.

NASSARI. n. p. de home. *Nazário*. Nazarius, ii.

NASSET. m. d. *Narigueta, nariguilla*. Nasutula, æ.

NASSUT, DA. adj. Qui té gran nas. *Narigon, nason, narigudo*. Nasutus.

NAT, DA. p. p. *Nacido*. Natus. || adj. Propi, á propòsit. *Nacido*. Natus. || Tots los homes passats y presents. *Nacidos*. Nati, orum.

BEN Ó MAL NAT. De noble ó baix naixement. *Bien ó mal nacido*. Claro vel obscuro sanguine natus.

HE NAT POBRE Y 'M TROBO VESTIT, ENCARA HE ADQUIRIT. ref. Denota que pera consolarnos, cada hu déu conformarse ab la seva sort. *Pobre naci, pobre me hallo, ni pierdo ni gano*. Dominus dedit, Dominus abstulit, sit nomen Domini benedictum.

NATA. f. Flor de la llet. *Crema, nata*. Cremor, is. || met. Lo més principal y estimat en qualsevol línea. *Flor, nata*. Flor, ris. || Cop donat al clatell ab lo palmell de la ma. *Pescozonada, pescozon*. Colapus, i.

TRÁURER LA NATA. fr. Separar de la llet la flor ó part més substancial. *Desnatar*. Spumam adimere.

NATAL. adj. Pertanyent al naixement. *Natal*. Natalis.

NATALICI, A. adj. Pertanyent al naixement. y á las festas que's fan en ell. *Natalicio*. Natalitius.

NATETA. f. d. de nata. 1. *Natilla*. Butyrum lactis exiguum. || d. de nata. 3. *Lijero pescozon*. Suavis percussio.

NATILLA. f. CREMA.

NATIU, VA. adj. Lo qui naix naturalment. *Nativo, natural*. Nativus. || Lo que pertany al naixement. *Nativo*. Nativus.

NATIVITAT. f. Lo dia del naixement. *Natividad, nacimiento*. Natale, is.

NATJADA. f. Pallissa de assots. *Azote, paliza*. Verberatio, nis.

NATJAR. v. a. Assotar. *Azotar, zurrar*. Verbero, as.

NATO, A. adj. Unit á altra cosa com á dependència de ella. *Anejo, nato*. Annexus.

NATSARI. m. ant. NASSARI.

NATURA. m. NATURALES. || mús. Una de las tres propietats de la música entre las de bequadro y bemoll. *Natura*. Musicæ natura. || ant. LLINATGE, PROSÁPIA. || ant. Qualitat, propietat. *Naturaleza*. Natura, æ. || ant. CLASSE, SORT, ESPÉCIE. || Sexo, parts genitals dels animals. *Natura, naturaleza*. Natura, æ.

DE MALA NATURA. loc. ant. *De mala catadura*. Pravi aspecti.

NATURAL. adj. Pertanyent á la naturalesa, conforme al geni ó propietat de las cosas. *Natural*. Naturalis. || Fill de algun poble ó regne. *Natural*. Naturalis. || Ingénuo en són modo de procehir. *Natural*. Ingenuus. || Sense artifici. *Natural*. Naturalis. || Lo que imita á la naturalesa ab propietat. *Natural*. Naturalis. || Lo que es regular y succeheix comunment. *Natural*. Naturalis. || Lo que's produheix ab solas las foras de la naturalesa. *Natural*. Naturalis. || NATIU. 1. || S' aplica als senyors de vassalls, ó als que per són llinatge tenian dret á la senyoria encara que no fossen de la terra. *Natural*. Naturalis. || m. Geni, índole, inclinació pròpia de cada hu. *Natural*. Natura, æ. || Complexió. *Natural*. Natura, æ. || PÀTRIA.

AL NATURAL. m. adv. Sèns art, sense composició. *Al natural*. Naturaliter.

BON Ó MAL NATURAL. Bona ó mala complexió. *Bien ó mal complexionado*. Benè vel malè constitutus.

COPIAR DEL NATURAL. fr. Se diu dels pintors ó escultors que treballan servintlos de modelo la naturalesa. *Copiar del natural*. Ad vivum pingere.

POCH NATURAL. AMANERAT.

NATURALES. f. Lo propi ser de cada cosa. *Naturaleza*. Natura, æ. || L' agregat, orde y disposició de todas las entitats que componen l' univers. *Naturaleza*. Natura, æ. || Lo principi universal de todas las operaciones espontáneas é independents del artifici. *Naturaleza*. Natura, æ. || med. Lo principi intrínsech que regeix, governa y causa tots los moviments naturals y funcions del cos. *Naturaleza*. Natura, æ. || Temperament de qualitats en lo cos del animal, com: NATURALES seca, freda, etc. *Naturaleza*. Natura, æ. || La virtut, qualitat ó propietat de las cosas. *Naturaleza*. Vis, is. || La qualitat, orde y disposició dels negocis y dependències. *Naturaleza*. Natura, æ. || Origen de algú en la part ahont ha nat. *Naturaleza*. Natura, æ. || Forsa ó activitat natural. *Naturaleza*. Natura, æ. || Qualitat á sér tingut per natural de un poble. *Naturaleza*. Natura, æ. || Privilegi que obté un estranger pera gosar dels drets propis dels naturals. *Naturaleza, naturalizacion*. Civis privilegii donatio. || pint. y escult. Qualsevol de las cosas que presenta la naturalesa. *Naturaleza*. Quelibet naturalis res. || NA-

TURALITAT. || ant. Dependència feudal y drets feudals sobre personas y cosas. *Naturaleza*. Natura, æ.

NATURALISAR. v. a. Admètrer com natural al estranger, concedirli 'l privilegi de gosar los drets que gosan los naturals del país. *Naturalizar*. Municipem facere.

NATURALISAT, DA. p. p. *Naturalizado*. Civitate donatus.

NATURALÍSSIM, A. adj. sup. *Naturalísimo*. Valdè naturalis.

NATURALISTA. m. Qui coneix, descriu y examina las cosas naturals. *Naturalista*. Naturalis historiæ doctus.

NATURALITAT. f. Origen que algú té en alguna ciutat ó regne y 'l dret que per ell s'adquireix de gosar los privilegis propis dels naturals. *Naturalidad*. Civitatis jus. || Ingenuitat, senzillesa, dolsura en lo tracte y modo de procehir. *Naturalidad*. Ingenuitas, atis. || Conformitat de las cosas ab las lleys ordinàries y comunas. *Naturalidad*. Naturæ legibus conformitas.

NATURALMENT. adv. m. Segons la naturalesa. *Naturalmente*. Naturaliter. || Ab senzillesa. *Naturalmente*. Geminè. || Sèns art. *Naturalmente*. Ad naturam, secundum naturam. || De un modo natural ó que no excedeix la forsa de la naturalesa. *Naturalmente*. Naturaliter.

NAU. f. Embarcació, barca. La més gran de la família de las galeras que sols se movia pel vent y la vela. Alguns de sos derivatius admetian á vegades lo rem. *Nave, nao, bajel, barco*. Carina, æ. || En los edificis es un canó seguit de bóveda, com la de la iglésia. *Nave*. Pronaum, i.

NAU DE LA IGLÉSIA Ó DE PERE. met. Col·lecció dels fiels baix lo govern del Sumo Pontífex. *Nave*. Ecclesiæ navis.

NAU ESTANYA. ant. La reparada pera que no fas-se ayguas. *Nave estanca*. Ferruminata navis.

ANAR LA NAU EN TERRA. fr. *Dar al través, varar*. Navem in scopulis hære.

DONAR LATS Á LA NAU. loc. ant. náut. *Dar la banda la nave*. Navem inclinare.

EIXIR DE LA NAU. fr. Deixar de manarla. *Salir del mando de la nave*. Navi renunciare.

EN NAU. loc. ant. náut. Á BORDO.

FLETAR UNA NAU Á SÓN COMPTE. fr. *Fletar una nave á su riesgo, por su cuenta*. Per aversionem conducere navem.

LEVAR LA NAU. loc. ant. náut. SARPAR.

SORREAR LA NAU. fr. *Lastrar*. Saburro, as.

SPATXAR Ó ESPATXAR LA NAU. fr. ant. Habilitarla pera'l viatge. *Aviar, habilitar*. Paro, as.

TIRAR LA NAU. loc. ant. náut. *Sacar en tierra la nave, vararla*. Navim in terra trahere.

NAUETA. f. d. NAUHETA.

NAUFRACH. m. ant. NAUFRAGI.

NAUFRAGANT. p. a. Qui naufraga. *Naufragante*. Naufragans. || adj. NAUFRAGO.

NAUFRAGAR. v. n. Anàrsen á fons, pérdrerse

la embarcació. *Naufragar*. Naufrago, as. || met. Eixir mal de alguna empresa ó negoci. *Naufragar*. Rem suam in desperatis et profligatis habere.

NAUFRAGI. m. Acció de anàrsen á fons una embarcació. *Naufragio*. Naufragium, ii. || met. Pérdua, desgràcia, desastre gran. *Naufragio*. Infortunium, ii.

NAUFRAGO, A. adj. Qui ha patit naufragi. *Náufrago*. Naufragus. || S' aplica als peixos monstruosos que fan naufragar las embarcacions. *Náufrago*. Naufragus. || Llansat ó escupit del mar. *Naufrago*. Ejectus.

NAUFRAICH. m. ant. NAUFRAGI.

NAUGEAR. v. n. ant. NAVEGAR.

NAUGER. adj. ant. NAVEGANT.

NAUHETA. f. d. *Naveilla, ita, ica*. Navicula, æ. || BARQUILLA. 2.

NAUMÁQUIA. f. Festa, pelea, batalla fingida de naus. *Naumaquia*. Naumachia, æ. || Lo lloch destinat pera'l combat fingit de embarcacions. *Naumaquia*. Naumachia, æ.

NAUSCOPI. m. Instrument per medi del qual poden distingirse las embarcacions á gran distància. *Nauscopio*. Nauscopius, ii.

NAUT, A. adj. ant. NOV.

NAÚTICA. f. Ciència y art de navegar. *Náutica*. Nautica ars.

NAÚTICH, A. adj. Naval, pertanyent á la náutica ó marina. *Náutico*. Nauticus.

NAUTODICE. m. Títol de certs magistrats subalterns de Atenas encarregats de terminar las diferències entre naviers y marins. *Nautodice*. Nautodices.

NAUXER. m. ant. Capità de barco. *Capitan, comandante de nave*. Navarchus, i.

NAVAGETA. f. d. *Navajilla, ica, ita, navajuela*. Parva novacula.

NAVAJA. f. Ganivet que's tánca, de punta roma pera afeytar. *Navaja*. Scalptorium, ii. || ter. GANIVET.

NAVAJA ESTRETA. La que es més curta y té la fulla més estreta que las regulars. *Verdugullo*. Scalptorium minus.

NAVAL. adj. Pertanyent á las naus, al mar, á la marina, á la navegació. *Naval*. Classicus. || m. pl. Tela de lli no molt fina. *Morlés, laval*. Tela lineæ sic dicta.

NAVARRÉS, A. adj. ant. y

NAVARRO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Navarra regne de Espanya. *Navarro*. Vasconicus.

NAVEGABLE. adj. Lo que's pót navegar, que porta naus. *Navegable*. Naviger, navigabilis.

NAVEGACIÓ. f. Acte y efecte de navegar. *Navegacion*. Navigatio, nis. || Lo temps que dura un viatge per la aygua. *Navegacion*. Navis actionis tempus.

NAVEGADOR, A. m. y f. y

NAVEGANT. p. a. Qui navega. *Navegante, navegador, nanta*. Nauta, æ.

NAVEGAR. v. n. Fér viatge ó viatjar per mar. *Navegar.* Navigo, as. || met. Anar de unas terras á altras tractant y comercieiant. *Navegar.* Undique quoquoersüs ire.

NAVETA. f. BARQUILLA. 2.

NAVICULARI. m. Armador ó capitá de embarcació mercant entre 'ls romans. *Naviculario.* Navicularius, ii.

NAVILI. m. ant. y

NAVIO. m. VAIXELL.

NAVIXELLA. f. d. ant. VAIXELLET.

NAYA. f. ant. CORREDOR. 2.

NÁYADES. f. pl. mit. Ninfas dels rius y de las fonts. *Náyades.* Naias, nais, idis.

NE.

NE. ant. NI. || ant. EN. || ant. conj. y. || Se pren com á pronom. *De el, de ella, de ello.* Ex eo, ea, eo.

NEBODER, A. m. y f. RENEBOT.

NEBOT, DA. m. y f. Fill ó filla del germá ó germana. *Sobrino, népote.* Sobrinus, i.

NECEDAT. f. Tonteria. *Majaderia, necedad estupidex, bobertia.* Inscitia, æ. || Imprudència, terquedat, perfidia. *Necedad.* Imprudentia, æ || Ditxo ó fét fora de rahó. *Badajada, necedad.* Ineptia, æ.

NECESSARI, A. adj. Precís, indispensable. *Necesario.* Necessarius. || Lo que es menester y 's necessita pera alguna operació ó pera lograr algun fi. *Necesario.* Necessarius. || fil. Lo que 's fá com obligat de altra cosa, com á oposat á lo voluntari. *Necesario.* Necessarius. || fil. S' aplica á las causas que obran sense llibertat per determinació de sa naturalesa. *Necesario.* Necessarius. || for. ant. S' aplicava al hereu instituhit quant era esclau del testador. *Necesario.* Necessarius.

NECESSÀRIA. f. Comuna, bassa, secreta. *Letrina, necessaria, secreta, lugar comun, privada, igriegu, escusado.* Latrina, æ. || GARITA, GALERIA.

ESCURAR NECESSÀRIAS. fr. Tráurer la inmundícia depositada en ellas. *Llimpiar letrinas.* Exstercoro, as.

NECESSÀRIAMENT. adv. m. Per necessitat ó precisió. *Necesariamente.* Necessariè, necessariò.

NECESSARIÍSSIM, A. adj. sup. *Necarisimo.* Maximè necessarius.

NECESSIDADÍSSIM, A. adj. sup. *Necesitadísimo.* Summè indigens.

NECESSITAR. v. a. Forsar, obligar, precisar. *Necesitar.* Cogo, is. || v. a. y n. Havèr menester, tenir falta de alguna cosa. *Necesitar.* Indigeo, es.

NECESSITAT, DA. p. p. *Necesitado.* Coactus. || La forsa natural de las cosas que las obliga á obrar inevitablement. *Necesidad.* Necessitas, atis. || ant. Precisió, obligació indispensable. *Necesidad.* Necessitudo, inis. || Pobresa, misèria. *Necesidad.* Inopia, æ. || Perill en que 's necessita, que exigeix prompte auxili. *Necesidad.* Periculum, i. ||

La falta que fá alguna cosa pera executar ó conseguir lo que 's desitja. *Necesidad.* Necessitas, atis. || Qualsevol de las evacuacions corporals. *Necesidad, ú necesidad de la naturaleza.* Urgentis alvei necessitas. || La falta continuada de aliment que fá defallirse; y en aquest sentit se diu: càurer de NECESSITAT. *Necesidad.* Victus inopia summa vel indigentia. || mit. Diosa falsa á qui tot obehia. *Necesidad, hado, destino.* Necessitas, atis.

NECESSITAT COMUNA. teol. La en que una persona v. g. pót passar encara que ab treball. *Necesidad comun.* Necessitas communis.

NECESSITAT DE MEDIS. teol. La precisió absoluta de una cosa sense la qual no 's pót conseguir la salvació. *Necesidad de medio.* Necessitas medii.

NECESSITAT DE PRECEPT. teol. Aquella en que posa alguna lley que obliga. *Necesidad de precepto.* Necessitas præcepti.

NECESSITAT EXTREMA. L' estat en que algú perdrá la vida sinó ix de ell, ó no s' acut ab l' auxili. *Necesidad extrema.* Necessitas gravis.

ESTAR EN EXTREMA NECESSITAT. fr. ARRIBAR AL EXTREM.

FÉR DE LA NECESSITAT VIRTUT. fr. Fér algú de bona gana lo que no 's pót evitar. *Hacer de la necesidad virtud.* Necessitatem versam in voluntatem.

LA NECESSITAT NO TÉ LLEY. ref. Explica que 'l que té urgent necessitat, se créu dispensat de las lleys y obligacions comunas. *La necesidad carece de ley.* Necessitas nulla lege tenetur; necessitas caret lege.

NECH. adj. ant. OCULT, AMAGAT.

NECI, A. Tonto, ignorant, fátuo, ximple. *Necia.* Stultus. || S' aplica á las paraulas ú obras fora de rahó, com: pregunta, acció NÈCIA. *Necio.* Ineptus. || Lo faltat de rahó. *Necio.* Stolidus.

NÈCIAMENT. adv. m. Tontament. *Neciamente.* Inspienter, ineptè, absurdè, fatuè, stolidè.

NECROLOGIA. f. Notícia, llista de morts. *Necrologia.* Mortuorum nota.

NECROLÓGICH, CA. adj. Pertanyent á la necrologia. *Necrológico.* Ad mortuorum catalogum pertinens.

NECROSCÓPIA. f. Exámen del cadáver pera descubrir lo lloch de las malalties, la alteració dels órgans y la causa de la mort. *Necroscopia.* Cadaveris inspectio.

NÈCTAR. m. mit. Beguda suavíssima é imaginària del Dèus. *Nèctar.* Nectar, is. || Per analogia 's diu de qualsevol licor molt suau y agradable. *Nèctar.* Nectar, is.

NEDEJAR. v. a. NETEJAR.

NEDESA. f. ant. NETEDAT, PURESA.

NEDEU, A. adj. ant. NET.

NEFANDO, A. adj. Indigne, torpe, de que no 's pót parlar sens empaix. *Nefando.* Nefandum.

NEFASTO, A. adj. S' aplica als dias que entre 'ls romans no 's podian tractar los negocis públichs y estavan tancats los tribunals. *Nefasto.* Nefastus.

NEFRÍTICH, CA. adj. Dolor causat de pedras ó arena en los ronyons. *Nefritico*. *Nephriticus*.

NEFROGRAFIA. f. Descripció anatómica dels ronyons. *Nefrografia*. *Nefrographia*, æ.

NEGABLE. adj. Lo que's pòt negar. *Negable*. *Quod negari potest*.

NEGACIÓ. f. La acció de negar. *Negacion*, *negativa*. *Negatio*, nis. || Privació, carència de alguna cosa. *Negacion*. *Negatio*, nis. || La partícula negativa. *Negacion*. *Negativa* particula.

NEGADA. f. La acció de negarse ú ofegarse. *Ahogamiento*. *Suffocatio*, nis.

NEGADOR, A. m. y f. ant. Qui nega. *Negador*. *Inficiator*, is.

NEGAMENT. m. ant. INUNDACIÓ.

NEGANT. adv. m. NEGATIVAMENT.

NEGAR. v. a. No convenir á lo que altre diu, donarho per fals. *Negar*. *Nego*, as. || Dir que no, no concedir lo que 's demana. *Negar*. *Denego*, as.

|| No confessar un delict. *Negar*. *Nego* as. || Vedar, prohibir, destorbar. *Negar*. *Veto*, as. || Refusar, desdenyar alguna cosa, no regonéixerla com á pròpia. *Negar*. *Nego*, as. || Ocultar, dissimular. *Negar*. *Nego*, as. || Ofegar ab aygua. *Ahogar*. *Suffoco*, as. || INUNDAR. || Faltar, no correspondre a la obligació que imposan alguns títols; com: NEGAR la obediència al príncep. *Negar*. *Nego*, as. || v. r. Escusarse. *Negarse*. *Recusari*, renui. || No admétre algu al qui 'l busca. *Negarse*. Se alicui *negare*. || OFEGARSE.

NEGARSE Á SÍ MATEIX. fr. met. Subjectarse en tot al Evangeli. *Negarse á sí mismo*. Se ipsum abnegare.

NEGAT, DA. p. p. *Negado*. *Negatus*. || CURT. 6. 7. 8. 9.

NEGATIU, VA. adj. Lo que nega. *Negante*, *negativo*. *Negans*, *negativus*.

NEGATIVA. f. NEGACIÓ.

NEGATIVAMENT. adv. m. Ab negació. *Negativamente*. *Negativè*.

NEGLIGÈNCIA. f. Descuyt, omissió, falta de exactitut. *Negligencia*. *Negligentia*, æ. || PERESA.

NEGLIGENT, A. adj. Descuydat. *Negligente*. *Negligens*. || PERESÓS.

NEGLIGENTMENT. adv. m. Ab negligència. *Negligentement*. *Negligenter*. || PERESOSAMENT.

NEGOCI. m. Terme genèrich que se substituïx p'ls termes propis y particulars de cada cosa. *Negocii*. *Negotium*, ii. || Dependència, pretensió, agència. *Negocio*. *Negotium*, ii. || Ocupació, assumpt, empleo. *Negocio*. *Negotium*, ii. || Utilitat, interès, producte de allò en que 's tracta. *Negocio*. *Lucrum*, i. || NEGOCIACIÓ. || La ganància y utilitat que 's trau de alguna cosa. *Granjeria*. *Lucrum*, i.

NEGOCI DE MALA DIGESTIÓ. 'L que es dificultós de compòndrer. *Negocio de mala digestion*. *Res difficilis*.

ANAR CALENT Ó FORT ALGUN NEGOCI. fr. Tractarse ab activitat. *Bullir algun negocio*. *Urgeri negotium*.

ANAR PER SOS NEGOCIS. fr. Córrer de una part á altra fent diligències. *Traginar*. *Ultrò citroque perambulare*.

BÉ VA 'L NEGOCI. exp. fam. Estar al segur, fora de perill. *En salvo está el que repica*. *Res est in vado*.

CÓRRER LO NEGOCI Ó 'LS NEGOCIS. fr. Tenir són curs. *Correr los negocios*. *Negotia expedire*. || Haverhi molta activitat de comers. *Negociarse*. *Negotiari*.

DETENIR LO NEGOCI. fr. Posarli destorbs. *Emplasar un negocio*. *Moras nectere*.

ENTRAR EN UN NEGOCI. fr. Pèndrerhi part, encarregar-sen. *Entrar en un negocio*. *Negotium in se suscipere*.

ESTAR PLE Ó CARREGAT DE NEGOCIS. fr. Trobar-se molt ocupat ab multitud de coses que atèndrer. *Estar rodeado de negocios*. *Negotiis circumquaque teneri*.

ESTAR SOBRE ALGUN NEGOCI. fr. Activarlo ab eficàcia. *Estar sobre un negocio*. *Instare*.

EVACUAR UN NEGOCI. fr. EVACUAR. 2.

FÉR SÓN NEGOCI. fr. Disposar y governar alguna cosa de manera que resulte en profit de qui la maneja. *Hacer su negocio, su agosto*. *Rebus suis consulere*.

MANEJAR LOS NEGOCIS. fr. Dirigirlos ab destresa y de manera que s' encaminen al fi. *Negociar*. *Negotia gerere*.

NEGOCIABLE. adj. S' aplica als géneros ab que's negocia. *Comerciable*. *Mercabilis*.

NEGOCIACIÓ. f. Comers, tràfeh. *Negociacion*, *negocio*. *Negotiatio*, nis. || Maneig polítich de las dependències y pretensions. *Negociacion*. *Procuratio*, nis.

NEGOCIADOR, A. m. y f. NEGOCIANT. || MEDIANER.

NEGOCIANT. p. a. Comerciant, traficant. *Negociante*, *negociador*. *Negotiator*, is.

NEGOCIANT DE LLANA. Qui trafica ab ella. *Lanero*. *Lanarius*, ii.

NEGOCIAR Y NEGOCIEJAR. v. n. Comerçar, traficar. *Negociar*. *Negotior*, aris. || Manejar públicament las dependències ó pretensions. *Negociar*. *Negotia gerere*. || Ajustar lo traspàs, cessió ó endós de algun vale ó lletra de cambi, arreglant los interessos que s' han de pagar segons estil. *Negociar*. *Negotium facere*.

NEGOCIET. m. d. *Negozielo*. *Negotiolum*, i.

NEGOCIÓS, A. adj. Aplicat, diligent y cuydads de sos negocis. *Negocioso*. *Negotiosus*.

NEGRAL. adj. NEGRECH.

NEGRAT, DA. p. p. ant. ENNEGRIT, ENMASCARAT.

NEGRE, A. adj. S' aplica al cos opach y porós que reb la llum y no la reflexa. *Negro*. *Niger*. || Lo que no té la blancura que li correspon. *Negro*. *Niger*. || Obscur, tenebrós. *Negro*. *Niger*, gri. || Home ó dona de dit color. *Negro*. *Niger*.

NEGREJAMENT. m. ant. NEGROR.

NEGREJAR. v. n. Aparéixer negra una cosa. *Negrear.* Nigresco, is. || v. a. **ENNEGRIR.**

NEGRENCH, CA. adj. Lo que tira á negre. *Negruzco, negral, acijado.* Subniger.

NEGRET Y NEGRILLO, A. m. y f. d. *Negri-lló.* Nigellus, i.

NEGRÍSSIM, A. adj. sup. *Negrísimo.* Nigerrimus.

NEGROMÁNCA. f. ant. **NIGROMÁNCA.**

NEGROMÁNTICH, CA. adj. ant. **NIGROMÁNTICH.**

NEGROR. f. Qualitat que constitueix las cosas negras. *Negror, negrura.* Nigrities, ei. || Foscor que s'ol precehir á las tempestats. *Cerrazon.* Caligo, inis. || **OBSCURITAT.** || L' acte de ennegrir. *Ennegrecimiento.* Nigrificandi actus.

NEGRURA. f. ant. **NEGROR.**

NEGÚ, NA. adj. ant. **NINGÚ.**

NEGUIT. m. Mal humor, impaciencia, displi-cència. *Desazon, desabrimiento.* Afflictio, nis. || Disgust ó inquietud interior que causa 'l desitj de una cosa mentres no 's logra. *Comezón, quemazón.* Anxietas, atis. || Inquietud per alguna viva picor ó altra moléstia corporal. *Concomio, concomezon, con-comimiento.* Prurientis inquietudo. || Lo viu inquiet desitj de fér alguna cosa. *Rabanillo, prurito.* Im-moderata cupiditas.

NEGUITEJAR. v. r. Apesasar, disgustar. *Des-azonar, despechar, desabrir, apesasar, angustiar.* Mærore quempiam afficere. || v. r. Consumirse, estar impaciente. *Desazonarse, destrizarse, concome-rse, pudrirse, deshacerse; hacerse trizas.* Curà angi, premi.

NEGUITEJAT, DA. p. p. *Destrizado.* Curà presus.

NEGUITÓS, A. adj. Malfet, malganós. *Desazo-nado.* Morosus.

NEGUITOSAMENT. adv. m. Ab neguit. *Des-apaciblemente, fastidiosamente, desasossegadamente.* Morosè.

NEGUN, A. adj. ant. **NINGUN.**

NEL. loc. ant. *Ni le.* Mec ei aut eum.

NELL. loc. ant. *En el.* In illo.

NEM. loc. ant. *Ni me.* Nec mihi ó me.

NEMEU, A. adj. Pertanyent á Nemea ciutat del Poloponés, y al bosch en que Hércules matá al hor-rorós lleó. *Nemeo.* Nemeus.

NÉMINE DISCREPANTE. m. adv. llat. Ab tots los vots. *Némine discrepante.* Nemine discre-pante.

NEN, A. m. y f. Noy ó noya petits. *Borro, nene, párvulo.* Infantulus, i. || Xixell, fácil de sér engan-yat. *Motolito, motolotico.* Inexpertus. || met. L' in-nocent y senzill. *Tortolico, illo, ito, pollito.* Candidus.

NEN DEN CISAS. Minyó gran que té propietats de noy. *Niño de la rollona.* Centum annorum puer.

NINGÚ, NA. m. y f. ant. **NINGÚ.**

NENS. loc. ant. *Ni nos.* Nec nobis vel nos.

NENÚFAR. m. ESCUDET. 3.

NEO, A. adj. NOU.

NEOCATÓLICH, CA. adj. Lo que pertany al neocatolicisme. *Neocatólico.* Neocatholicus.

NEOCATOLICISME. m. Espécie de filosofia cristiana introduhida per alguns moders escritors y polítichs. *Neocatolicismo.* Neocatholicismus.

NEÓFIT. m. Recent convertit á la verdadera religió. *Neófito.* Neophytus, i.

NEOMÈNIA. f. Primer dia de la lluna. *Neome-nia, novilunio.* Neomenia, æ.

NEONOMI. adj. Individuo de una secta cris-tiana que no admitia l' Antich Testament y no re-goneixia més que l' Evangeli. *Neonomio.* Neono-mius, i.

NEPREN. loc. ant. Així succeheix. *Así acaece.* Ita accidit.

NEPTA. f. Planta de Espanya de fullas en figu-ra de cor, cubertas pel revés de una borra blanca. *Nebada, nébada.* Mellissa nepeta.

NEPTÚ. m. mit. Déu de las ayguas. *Neptuno.* Neptunus, i.

NEQUÍCIA. f. ant. **MALDAT.**

NEREIDAS. f. pl. Ninfas del mar, que las pinta-van mitj dona y mitj peix. *Nereidas.* Nereides, um.

NERO. m. Peix de dos peus de llarch, de cos quasi oval, un poch xato, groguench pel llom y blanch pel ventre, 'l cap groguench: sa carn se té per una de las més delicadas. *Nero.* Perca, æ.

NERONIA, NA. adj. Lo pertanyent á Neró, sisé emperador de Roma, mónstruo de torpesa y cruel-tat. *Neroniano.* Neraseus, neronianus. || S' aplica á la sangria que repeteix mólts vegadas en un dia y en un mateix animal. *Neroniana, nerónica.* Eodem in die credum phlebotomum.

NERVI. m. y derivats. **NIRVI.**

NERVÍ, NA. adj. Que s' aplicava á tota subs-tància medicamentosa, que aplicada al exterior té la propietat de confortar lo sistema nerviós. *Ner-vino.* Nervinus.

NERVOMOTILITAT. f. Propietat en virtut de la qual los nirvis són modificats, per las impres-sions y transmeteixen las modificacions al cervell. *Nervomotilidad.* Propietas qua nervi modificantur.

NERVOMOTOR. m. Agent susceptible de mo-dificar un nirvi de modo que sa modificació sia transmesa al cervell. *Nervomotor.* Agens propieta-te nervium modificandi gaudens.

NESCIÉNCIA. f. Ignorància, necedat. *Nescien-cia.* Inscitia, æ.

NESCIENT. adj. Ignorant. *Nesciente.* Inscius, nesciens.

NESPLA. f. Fruyt rodó, molsut, remata ab una espécie de corona, revestit de una pell groguenca y aspra, però quant es madura blana, parda y dol-sa; comunment madura fora del arbre en paratges, ombrívols. *Nispola, néspera, nispero.* Mespilum, i.

NESPLER. m. y

NESPLERA. f. Arbre de uns dotze peus de alt, la sòca tortuosa, però cuberta de fullas en figura,

de llansa, duras y pel revés cubertas de borra blanca, las flors blancas, grans y solitàrias. *Nispero*. *Mespilus*, i.

NEST, A. loc. ant. *En este, en esta*. In hoc, in hac.

NET, A. m. y f. Fill de fill ó filla del avi. *Nieto*. *Nepos*, otis. || Descendent de alguna línia en la tercera, quarta y demès generacions. *Nieto*. *Nepos*, tis.

NET, A. adj. Límpio, pur. *Limpio*, *neto*, *puro*. *Mundus*. || Lo que resulta líquit ó sense taras. *Neto*. *Purus*. || adv. **NETAMENT**.

NET COM UNA PATENA. loc. fam. Llis, molt net. *Mondo*; *como el pelo de la masa*. *Limpidus*.

NET Y CLAR. m. adv. Ab tota claredat, sense ningun reparo ni mirament. *En buen romance, redondo, en puridad*. *Liquidè*.

EN NET. m. adv. ab que s' explica 'l valor fixo que queda de alguna cosa descontats los gastos. *En limpio*. *Deductis impensis*.

FÉR NET. fr. Acabar tot lo que algú té. *Hacer flux; dar finiquito*. *Omnia dissipare*. || fr. Acabar una cosa; regularment se diu en lo joch. *Quedarse á espadas*. *Pecunia exui*.

JUGAR NET. fr. met. No fér trampas. *Jugar limpio*. *Integrè procedere*.

POSAR EN NET. fr. Copiar lo que estava en borrador. *Poner en limpio*. *Transcribo*, is. || met. Aclarar algun negoci. *Poner en limpio*. *Liquido*, as.

QUEDAR NET Y ESCURAT. fr. met. Quedar sense diners. *Quedar limpio*. *Nullam alicui pecuniam reliquam esse*.

TRÁURER EN NET. fr. Deduhir la substància ó conseqüència clara de alguna cosa. *Sacar en limpio*. *Deduco*, is. || fr. **POSAR EN NET**.

NETAMENT. adv. m. Sense ningun reparo, ab resolució. *Redondamente, resueltamente*. *Apertè*.

NETEDAT. f. Curiositat, limpiesa. *Limpieza*, *aseo*, *tersura*. *Munditia*, æ.

NETEJA Y NETEJADA. f. **NETEJAMENT.** || La operació que's fa en las minas pera separar dels metalls las matèries barrejadas. *Lava*, *lave*. *Lotio*, nis.

NETEJADOR, A. m. y f. Lo qui neteja. *Limpiaador*. *Mundator*, is.

NETEJAMENT. m. ant. L' acte y efecte de netejar. *Limpia*, *limpiadura*, *limpiamiento*. *Purgatio*, nis.

NETEJAR. v. a. Limpiar. *Limpiar*. *Mundo*, as. || met. Fér fugir de alguna part als que són perjudicials en ella, com: lo camí de lladres, la mar de corsaris. *Limpiar*. *Purgo*, as. || **RENTAR.** || **PURIFICAR.** || Tráurer á alguna cosa las barrejas. *Limpiar*. *Purgo*, as. || Parlant de las canonadas y conductos de aygua es ficarhi un manat de romagueras fentlas anar amunt y avall pera que arranquen la brutícia. *Zarrear*. *Ruteis virgis aquæductus purgare*. || Tráurer la brutícia de las pedras preciosas y alhajas de or y plata, y ferlas tornar bonicas per medi de un pinzellat de cerdas. *Sedear*. *Supellectilia cetaceâ scopulâ detergere*.

NETEJAR PER SOBRE. fr. Tráurer la brutícia de alguna cosa molt lleugerament sense deixarla ben neta. *Deslavar, deslavaraz*. *Eluo*, is.

NETEJAT, DA. p. p. *Limpiado*. *Tersus*.

NETET, A. m. y f. d. *Nietecillo*, *ico*, *ito*, *nete-zuelo*. *Nepotulus*, i.

NEU. f. Vapor que's glàssa en la atmósfera, y cau en borrallons menuts y esponjosos. *Nieve*. *Nix*, *nivis*. || pl. Temporada en que neva molt. *Nieves*. *Nives*, *ium*.

FÉRSE DE NEU. fr. **FÓNDERSE.** 4.

PENSAR LAS NEUS DE ANTANY, SI CAURÁN ENGUANY. fr. met. ab que's repren á algú que no está ab lo que's diu. *Pensar en las musarañas*. *Alia agere*.

TORNARSE DE NEU. fr. met. Fónderse, no trobarse alguna cosa per haverla perduda ó robada. *Oscurecerse, hacerse noche, volar*. *Abdi*.

NEULA. f. Canó de pasta fina y prima á maneira de las hóstias. *Barquillo*, *suplicacion*. *Placenta circumvoluta*. || ant. **BOYRA**, **BROMA**. || **ROVELL** del blat. *Añublo*, *tizon*, *niebla*. *Rubigo*, *inis*.

ESPETAR NEULA. fr. fam. Tenir gana. *Estar á dientes*. *Incanatum esse*.

NEULAR. v. a. Tacar los blats de rovell. *Atizonar*. *Segetibus rubiginem importare, ferre*.

NEULARSE. v. r. Migrarse. *Revenirse*. *Contrahi*. || **ROVELLARSE** 'ls blats. *Añublar*, *atizonarse*, *anublar*. *Marcesco*, is. || met. Mal-lograr, frustrarse alguna petició. *Anublar*. *Evanesco*, is. || ter. **ENMOSTIGARSE**.

NEULAT, DA. p. p. *Anublado*. *Adustus*. || adj. **MIGRAT**.

NEULELLA. f. Tendrum que termina la part inferior del esternon, y correspon á la boca del ventrell: se sól relaxar fent forsa ó encadarnantse, y ab lo temps s' ossifica. *Paleta*, *paletilla*, *mucronata*. *Stomachi cartilago*.

CÁURER LA NEULELLA. fr. Añuixarse, *Caerse la paletilla*. *Stomachi cartilaginem relaxare*.

NEULER. m. Qui fá ó ven neulas. *Barquillero*. *Crustularius*, ii. || pl. Motllo pera fér neulas. *Barquillero*. *Ferreas ad laganos efformandos typus*.

NEUMA. f. ret. Període de àmbit molt llarch y de molts membres. *Espiritu*, *neuma*. *Neuma*, tis.

NEUMÁTICH, CA. adj. Pertanyent al ayre. *Neumático*. *Pneumaticus*. || Lo que obra ó 's mou per medi del ayre. *Neumático*. *Pneumaticus*.

NEUMÁTICA. f. Part de la física que tracta del pes, de la elasticitat y en general de totes las propietats mecánicas que caracterisan á las substàncies aeriformes. *Neumática*. *Pneumatica*, æ.

NEUMATÓSIS. f. Malatias produhidas per la presència de gasos, sia qual se vulla la part del cos en que s' hajan extés aquestos fluïts elàstichs, *Neumatosis*. *Pneumatosi*, is.

NEUMAOGRAFIA. f. Part de la anatomia, l' objecte de la quales la del scripció dels pulmons. *Neumografia*. *Pneumographia*, æ.

NEUROBALÍSTICA. f. Nom ab que's designa

tota la maquinària antiga de guerra per transmetre's las forcas per medi de cordas y nervis. *Neuroballistica*. *Neuroballistica*, æ.

NEURÓBATA. adj. Baylari de corda, entre 'ls romans. *Neuróbata*. *Neurobata*, æ.

NEUROGRAFIA. Part de 'la anatomia que tracta dels nirvis. *Neurografia*. *Neurographia*, æ.

NEUROSPASTOS. m. pl. Espècie de figuretas que's portavan en las festas de Baco en Grècia y qual falo tenia moviment. Era l'atribut de Priapo. *Neurospastos*. *Neurospasti*.

NEUROTÒMIA. f. Part de la anatomia pràctica, que té per objecte la dissecació dels nirvis. *Neurotomia*. *Neurotomi*, æ.

NEUTRAL. adj. Indiferent, que no s' inclina á un partit ni á altre. *Neutral*, *neutro*. *Neuter*.

SÉR NEUTRAL. fr. No pèndrer partit. *Ser neutral*. In neutris partibus esse.

NEUTRALISACIÓ. f. quim. Operació que consisteix en anyadir la suficient quantitat de àcid á un àlcali ó á una sal alcalina, pera que fongan las propietats alcalinas y reciprocament; en aquest cas resulta una sal neutra. *Neutralizacion*. *Neutralisatio*, nis.

NEUTRALISAR. v. a. y més comunment com r. Desvirtuarse reciprocament dos substàncias mescladas. *Neutralizarse*. *Irritum*, *neutrum fieri*.

NEUTRALITAT. f. Indiferència, indeterminació. *Neutralidad*. *Neuter animus*.

NEUTRALMENT. adv. m. Indiferentment. *Neutralmente*. *Neutraliter*.

NEUTRE. adj. NEUTRAL. || adj. gram. S' aplica al nom que no es masculí ni femení, y al verb que no es actiu ni passiu. *Neutro*. *Neutrum*, i. || TONTO. adj. Nom que's dona á las sals que no són àcides ni alcalinas. *Neutro*. *Neuter*.

NEVADA. f. La neu que cau de una vegada sobre la terra. *Nevada*, *nevasca*, *nevisca*. Ningor, is.

NEVAR. v. n. Càurer neu. *Negar*. Ningor, is.

NEVAT, DA. adj. Blanch com la neu. *Nevado*. *Candidus*, *niveus*.

NEVATER. m. Qui ven neu. *Nevero*. *Nivis venditor*.

NEVÓS, A. adj. Cubert de neu. També 's diu del temps que está disposat pera nevar. *Nevo*, *nevado*. *Nigidus*.

NEXOS. m. pl. Plebeus de Roma que no podent pagar á sos acrehedors quedavan esclaus de estos. Esta servitut fou suprimida per una lley del any de Roma 429. *Nexos*. *Nexi*.

NG.

NGAULAR. v. a. ant. MAULAR.

NI.

NI. partícula ab que's negan los extrems. *Ni*. *Nec*. || conj. que nega absolutament alguna cosa. *Ni*. *Nec*, *neque*. || Lo mateix que; ó ó y.

NI MÉS NI MÉNOS. m. adv. Exactament, cabalment. *Ni mas ni menos*. Non magis aut minus.

NIADA. f. NIARADA.

NIADOR. m. ter. PONEDOR.

NIAL. m. COVAROT. || NIU.

NIAR. v. a. Fér niu. *Anidar*. *Nidifico*, as. || met. fam. HABITAR. || met. fam. ACULLIR. || v. a. ter. COVAR.

NIARADA. f. Niuada. *Nidada*. *Pullities*, ei.

NICASI. n. p. de home. *Nicasio*. *Nicasius*.

NICENO, A. adj. Natural de y pertanyent á Nicea ciutat de Bitínia. *Niceno*. *Nicenus*.

NICI, A. adj. ant. NECI.

NICOCIANA. f. Planta de fullas amplas, majors que las de la énula, ovals, assentadas, vellosas, un poch punxagudas, nirviosas, de color vert-pàlit, apegalosas, ó glutinosas al tacto, de color fort y sabor acre, aromàtic. Las fullas del comers, són secas y han patit un grau de fermentació que cambia fins á cert punt sa naturalesa: són color en aquest cas es de un moreno més ó ménos pujat, són olor aromàtic penetrant, y són sabor molt acre. Lo tabaco s' aromatiza ab la llavor fonka. Las flors que són blancas ó bermellas las fá á rahims en figura de embut, es emètica, irritant, narcòtica, vulnerària. 'L fruyt es una capsela ovoydea de dos ventallas, que conté unas llavors molt petites, rojenças, y de virtuts semblants á la planta. *Nicociana*. *Nicotiana*, æ.

NICOLAU. n. p. de home. *Nicólas*. *Nicolaus*, i.

NICOMEDIENSE. adj. Natural de Nicomèdia ciutat del Assia en la Natòlia. *Nicomediense*. *Nicomediensis*.

NIELLA. f. Herba que's cria entre 'ls blats, fá la cama de uns quatre peus de llarch, vuyda, cuberta de pel aspre, lo mateix que las fullas que són llargas, estretas y punxagudas. Las flors se componen de cinch fulletas bermellas encara que algunas són blancas. Las llavors són escayradas, negras ó grogas, de olor aromàtic, de sabor picant, tancadas dins de capsetas membranosas comprimidas y divididas en celdetas. *Neguilla*, *ajenez*. *Nigella*, æ.

NIELLAR. v. a. ant. CINZELLAR.

NIELLAT, DA. p. p. ant. CINZELLAT.

NIEN. f. ant. Res. *Nada*. *Nihil*.

NIERÓ. m. ter. NIU, COVADOR. 2.

NIGRETA. f. Espècie de ànech que viu en la vora del mar, lo mascle es negre, la femella parda, y 'ls dos tenen lo bech clapat de negre y bermell. *Negreta*. A na fusca.

NIGROMÀNCIA. f. Endevinació pels cadàvers é invocació de las ànimas. *Nigromancia*. *Necromantia*, æ. || La acció executada pel art del mateix nom. *Nigromancia*. *Necromantia*, æ.

NIGROMÀNTICH, CA. adj. Pertanyent á la nigromància. *Nigromàntico*. *Necromanticus*. || m. Qui la exercita. *Nigromàntico*, *nigromante*. *Necromanticus*, i.

NÍGUA. f. Insecte natural de Amèrica. Es de ménos de mitja llèua de llarch y mòlt semblant á la pussa, de la qual se diferencia en tenir blanca la part posterior de sòn cos, y la boca armada de una trompa tan llarga com tot ell, ab la qual se fica en los peus de las personas ahont deposita sos ous, los quals avivantse immediatament causan vivísims dolors, y mòlles vegadas la mort. *Nigua*. Pullex penetrans.

NIM. m. Espècie de panyo que's feya en lo Lan-guedoch. *Nim*. Panneus genus.

NIMAUSDÓ. loc. ant. *Os doy mi alma*. Trado vobis animam meam.

NIMIAMENT. adv. m. Excessivament, mássa. *Nimiamente*. Nimis.

NIMIETAT. f. Excés, desmasia. *Nimiedad*. Nimietas, atis.

NÍMIO, A. adj. Excessiu, desmasiat. *Nimio*. Nimius. || DELICAT. 2. y 3. || MINUCIÓS, ESCRUPULÓS.

NIN, A. m. y f. MINYÓ, FADRI.

NINA. f. Figura de dona ab que s' entretenen las criaturas. *Muñeca*. Pupula, æ. || Forat del ull per ahont passen los raigs de la llum, y fent refracció ab l' humor cristallí formen ó pintan los objectes. *Niña, niñeta, pupila*. Pupula, æ. || met. Lo més estimat. *Niñas de los ojos*. Velut oculorum pupillæ.

COM LA NINA DEL ULL. loc. ab que's pondera l' apreci que's fá de una cosa, ó 'l carinyo ó cuydado ab que's tracta. *Como los ojos de la cara*. Oculis carior.

SÉR LA NINA DELS SEUS ULLS. fr. met. Exagera lo mòlt que s' estima á algú. *Ser la niña ó lumbre, ó la luz de sus ojos*. Pluris quam oculis facere.

TOCAR Á ALGÚ EN LA NINA DEL ULL. fr. met. ab que's pondera 'l sentiment que té del dany que sofreix lo que s' estima mòlt. *Tocar en la lumbre ó en las niñas de los ojos*. Oculis ferire.

NINFA. f. mjt. Deytat fabulosa dels boscos, ayguas, etc. *Ninfa*. Nympha, æ. || L' insecte quant ha viscut en forma de oruga y 's tánca dins de una pelleta més ó ménos gruixuda, vivint allí sense moviment fins que ix en forma de papallona. *Ninfa*. Nympha pupa. || met. Dona jove y hermosa. *Ninfa*. Nympha, æ.

NINGÚ. m. Negació absoluta de alguna persona. *Ninguno, nadie*. Nemo, inis, nullus.

NINGUN, A. adj. Nega absolutament alguna cosa. *Ninguno, ningun*. Nullus.

NINOT. m. Figura de home petita feta de fusta, pasta, etc. *Muñeco*. Homunculi effictio. || Lodisfressat ridiculament pera divertir als altres ab gestos y muecas. *Moharrache, moharracho*. Mormolychia, æ. || Qualsevol figura ridícula mal composta. *Moharrache, moharracho*. Ridicula hominis effictio. || La figura de home armat plena de palla ó altre cosa semblant. *Bausan*. Hominis armati species. || Bobo, ximple y neci. *Bausan*. Stupidus. || Figureta de pasta ó de altra matèria vestida y adornada que

's mou per medi de un fil ó de altre artifici. *Titere*. Simulacra parva scenica. || met. fam. La persona de figura ridícula, ó petita ó presumida. *Titere, muñeco, mocoso, chuchumeco, calandrajo*. Ridiculus homo. || La persona de figura petita y despreciable. *Figurillo, yancuajo, renacuajo, zarrapizon*. Homunculus.

NINOV. f. ant. Contracció de Nit nova pera significar las primeras horas del any nou. *Noche buena*. Prima anni nov. || NADAL.

NINOVA. f. ant. MINOVA.

NINOY. m. CAPDANY. || NARCÍS. 2.

NINXO. m. Volta, sepultura ahont se depositan los cadàvers ab separació. *Nicho*. Loculus, i. || Concavitat formada artificiosament en la fàbrica pera col·locar en ella alguna estàtua. *Nicho*. Loculus cavus in pariete.

NÍPIS. m. Espècie de tela que's fabrica en las islas filipinas y en Madagascar ab lo fil extret del cor de la planta anomenada nipa y que conserva sempre un color de palla. *Nipis*. Nipis tela.

NIRVI. m. Part orgànica del cos del animal que uneix y lliga las altres parts del cos, y serveix pera 'ls moviments de ella. *Nervio*. Nervus, i. || met. La part més ferma y poderosa de qualsevol cosa. *Nervio*. Nervus, i. || La eficàcia y vigor de la rahó. *Nervio*. Nervus, i. || Lo filet que corre de llarch á llarch en las fulles de 'las plantas pel revés, més elevat que la superfície de ellas. *Nervio*. Nervus, i.

NIRVI DE BOU. Vit de bou. *Corbacho*. Scutica, æ.

NIRVI DE LA CUA DELS GATS. Lo que tenen los gats en lo cap davall de la cua, y se'ls sól traurer á fi de que crescan. *Ruin*. Subtilis nervus in cauda felis.

NIRVI ÓPTICH. Qualsevol de aquells per medi dels quals la vista reb las espècies. *Nervio óptico*. Nervus opticus.

AB NIRVI. m. adv. Ab vigor, eficàcia y activitat. *Nervosamente*. Nervosè.

ENCONGIR LOS NIRVIS. Arronsarlos. *Convulsar*. Contrahi.

ENTORPIRE 'LS NIRVIS. Quedar tiessos per excés de fret. *Arrecirse*. Rigere.

TORNÁRSEN LOS NIRVIS. fr. Arronsarse. *Contraerse los nervios*. Contrahi.

NIRVIET. m. d. *Nervezuelo, nervecico*. Nervulus, i.

NIRVIÓS, A. adj. Ple de nirvis. *Nervioso, nervoso, nervudo*. Nervosus. || met. Fort, robust. *Nervoso, nervioso*. Nervosus. || S' aplica al discurs, expressió ó paraula que conté rahons mòlt fortas y convinents. *Nervioso*. Nervosus.

NIRVIOSAMENT. adv. m. Ab vigor y activitat. *Nervosamente*. Nervosè.

NIRVIOSITAT. f. Robustesa, eficàcia. *Nervosidad, nerviosidad*. Nervositas, atis.

NISART. m. ant. Espècie de corab mercant de vela que servia pera viatges llarchs. *Nisardo*. Nisardus, i.

NISSAGA. f. fam. Casta, mena. *Ralea, casta, raza.* Genus, eris.

NISSANDRO. m. ant. Certa classe de embarcació. *Nisandro.* Navis genus.

NISSAR. adj. NIGENO.

NIT. f. La part del dia natural en que està 'l sol davall del nostre horisont. *Noche.* Nox, ctis.

NIT CLARA. La en que no hi ha núvols. *Noche clara.* Clara, serena nox.

NIT DE NADAL. La en que va nàixer Jesús. *Noche buena.* Nativitatis Domini nox.

NIT EN CLAR. La que's passa sense dormir. *Noche toledana.* Nox insomnis.

NIT Y DIA. m. adv. ab que s' expressa la continuació y aplicació ab que's fá alguna cosa sense parar gens. *Noche y dia.* Nocte dieque.

Á ENTRADA DE NIT. m. adv. Al comensar la nit. *Á boca de noche, á primera noche.* Prioribus noctis tenebris.

AHÍ Á LA NIT Y Á LA NIT PASSADA. m. adv. En lo dia anterior després de haverse fét nit. *A noche, ayer noche.* Hesternæ nocte.

BONA NIT. exp. Salutació familiar que s' usa en la nit. *Buenas noches.* Placidam tibi noctem approprecor.

BONA NIT Y BONA HORA. exp. que's diu quant alguna cosa s' ha perdut ó desperdiciat. *Oruga le dió, voló golondrino, á Dios obispo.* Evanuit.

BONA Ó MALA NIT. loc. que á més del sentit recte significa la nit que s' ha passat en coses agradables, ó en molestas y desagradables. *Buena ó mala noche.* Placida nox vel adversa.

COM DE LA NIT AL DIA. loc. Modo de parlar ab que 's manifesta la gran diferència que hi ha de una cosa á altre. *Como de lo vivo á lo pintado.* Toto cœlo distans.

DEMÀ Á LA NIT. m. adv. En la nit del dia immediat següent. *Mañana por la noche.* Crastina nocte.

DE NIT TOTS LOS GATS SÓN PARDOS. loc. fam. Explica que ab la obscuritat de la nit es fácil dissimular las faltas de lo que's ven ó comercia. *De noche todos los gatos son pardos.* Nox tenebris vitia omnia tegit.

FÉR NIT. fr. Passar la nit en alguna part. *Hacer noche.* Pernocto, as.

FERSE DE NIT. fr. Enfosquirse. *Anocheecer, hacerse noche.* Vesperasco, is.

FERSE NEGRA NIT. fr. Faltar la llum del dia. *Anocheecer, cerrar la noche, hacerse de noche.* Noctesco, is.

LO QUE DE NIT SE FÁ DE DIA 'S VÉU. ref. Repren al qui obra mal fiant en la obscuritat de la nit, avisantlo que la llum del dia descobrirá sos defectes. *Lo que de noche se hace, á la mañana aparece.* Nocte laboratum detegit alma dies.

MALA NIT Y PARIR MOSSA. ref. Denota tenir mal éxit algun negoci ó pretensió després de molt treball. *Mala noche y parir hija.* Totam noctem laborare exiguo proventu.

MÈS LLEIG QUE LA NIT. loc. fam. Se diu de la persona molt fea. *Feo como el coco ó como un demonio.* Turpior Vulcano.

MITJA NIT. La hora en que 'l sol està més distant de nostre horisont. *Media noche.* Noctis medium.

QUI SOPA MÁSSA Á LA NIT, NO DORM SOSSEGAT AL LLIT. ref. *QUI SOPA MÁSSA, SOMIA MOLT.*

NÍTOLS. m. pl. fam. Las glándulas de sota la barba. *Parótidas.* Parotis, idis.

NITRAL. m. Lo paratge mineral ahont se congela 'l nitre. *Nitral.* Nitraria, æ.

NITRAT. m. Nom genèrich que's dóna á las sals per la combinació del àcid nítrich ab una basa acidificable. La major part de aquestas sals existeix formada en la naturalesa; altra 's fabrica pel or. En general són solubles en la aygua, y 's cristallisat pel refredament; són sabor es fresch, picant, acre, y encara cáustich; tractats á un calor més ó ménos elevat pel àcid sulfúrich despedeixen en vapors blanchs y àcid nítrich. *Nitrato.* Nitras, atis.

NITRAT ÀCID DE MERCURI. Líquit blanch que's torna vert per la acció de la llum, molt dens, inodoro, de sabor metàl·lich, y cáustich molt viu: té propietats estimulants, y s' usa contra 'ls brians corrosius, y úlceras cancerosas de la pell, etc. *Nitrato ácido de mercurio ó deuto nitrato de mercurio líquido.* Nitras mercurii acidus, deuto nitras mercurii.

NITRAT DE MORFINA. Una espècie de sal molt soluble y molt amarga. *Nitrato de morfina.* Nitras morphinæ.

NITRE. m. Sal mineral de blanch gris, transparent y dura, es de gran us en la farmàcia y arts, y 'l principal ingredient en la pólvora: té 'l nom de la montanya Nitra que es ahont se fá. *Nitro.* Nitrum, i.

NITRERIA. f. Lo paratge ahont se recull ó beneficia 'l nitre. *Nitreria.* Nitraria, æ.

NÍTRICH, CA. adj. Pertanyent al nitre. *Nitricus.* Nitricus.

NITRÓS, A. adj. Lo que té en sí nitre ó sas propietats. *Nitroso.* Nitrosus.

NITXO. m. aut. NINXO.

NIU. m. La caseta artificiosa en que 'ls aucells fan las crias. *Nidal, nido.* Nidus, i. || Lo dels insectes y altres animalons. *Nido.* Nidus, i. || met. Lloch ahont s'ol acudir algú. *Guarida, manida, nido.* Mansio, nis || Paratge ahont se recull gent de mala conducta. *Gorrionera, nido, nidal.* Sceleratorum cubile. || Lo paratge ahont algú s' acull ó guarda alguna cosa que vol tenir oculta. *Nidal.* Nidus, i.

DEIXAR LO NIU. fr. Se diu dels aucells que l' abandonan quant han acabat de criar. *Desanidar.* Nidum deserere.

EN LOS NIUS QUE SÓN DE ANTANY NO HI HA MOIXONETS ENGUANY. ref. Adverteix que no's déu deixar passar la ocasió per la dificultat que hi ha de trobarla quant se busca. *En los nidos de antaño no hay pájaros ogaño.* Hic veteres annos vacuos videt alite nidos.

FÉR NIU DE TOTA BROSSA. fr. met. Aprofitarho tot. *Hacer á pluma y á pelo.* Nihil respuere.

FÉR NIU Ó 'L NIU LOS AUCELLS. fr. Construhir la casa ó jas ahont han de criar. *Nidificar, hacer nido.* Nidifico, as.

TRÀURER UN NIU. fr. AFOLLAR. 4.

NIUADA. f. NIARADA.

NIUERADA. f. Garrinada, 'l part del animal que dóna á llum molts fitls. *Cachillada.* Fœtum copiosa emissio.

NIVELL. m. Instrument pera examinar si un pla està-verdaderament horisontal. *Nivel.* Libella, æ. || La igualtat del terreno ó pla sens inclinació. *Nivel.* Planum, i. || met. La suma igualtat en qualsevol línea ó espècie. *Nivel.* Libella, æ.

NIVELL DE AYGA. Cilindro en que està enclosa la aygua ab dos bolas de vidre que s' alsan sobre 'ls costats, y corre la aygua al un quant se desnivella. *Nivel de aqua.* Ex aqua libella.

NIVELL DE AYRE. Cilindro de vidre quasi ple de aygua y tapat hermèticament per las dos puntas, que col·locat á nivell en lo pla queda l' ayre en lo mitj, inclinantse á la part ahont se troba la designaltat de ell. *Nivel de aire.* Ex aëre libella.

Á NIVELL. m. adv. Ab tota igualtat al horisont pla. *Á nivel.* Ad libellam. || Ab igualtat recta pel llarch ó en filas. *Á nivel.* Ad amussim.

PÉRRER LO NIVELL. fr. Separarse alguna cosa de la rectitut ó direcció que li correspon. *Desmentir.* Non benè convenire.

NIVELLADOR. A. m. y f. Qui nivella. *Nivelador.* Librator, is.

NIVELLAMENT. m. Obra. *Nivelacion, nivelamento.* Libramen, inis.

NIVELLAR. v. a. ANIVELLAR. || met. Observar igualtat ó equitat en lo que s' executa. *Nivelar.* Prependo, is.

NO.

NO. adv. negatiu. No. Non. || Unintli un verb y la partícula RES s' usa pera donar més forsa y eficàcia á la negació; y així 's diu: no val RES, no hi fá RES. No. Nihil omninò.

NO? Usat pera preguntar. No? Nonne?

NO MÉS. m. adv. May més. *No mas, nunca mas.* Absit ut amplius. || Prou, bastant. *No mas, nada mas.* Nihil amplius.

NO OBSTANT. m. adv. Sense que servesca de des-torb. *No obstante; con todo, sin embargo.* Tamen.

NO QUE NO. expr. YA, YA.

NO RÉS. m. adv. Nega 'l ser ó la existència de alguna cosa. *Nada.* Nihil. || Poch ó molt poch. *No nada, no nadilla.* Nonnihil.

NO RES MENTYS. exp. ant. Exagera alguna cosa que convé á altra de que no 's pensava. *No menos, nada menos.* Nec minùs quam, nihilo minùs.

NO SÉ QUE. exp. Denota que 's troba alguna gràcia ó atractiu en las cosas que no se sab explicar. *No sé que.* Quid expectabile inexplicableque.

NO SIA! interj. ant. No!

NO Y MÉS NO. Negació repetida de alguna cosa que expressa la insistència en lo negar. *Nones.* Iterum non.

QUE NO? Ó DONCHS NO? loc. Contradiu lo dubte ó sentir contrari sobre la opinió en que s' està. *Pues no? Ne igitur.*

NOA. f. ant. NOVA, NOTICIA.

NOBILIARI. m. Llibre que tracta de la noblesa de las familias. *Nobiliario.* Nobiliarium, ii.

NOBILÍSSIM, A. adj. sup. *Nobilisimo.* Nobilissimus.

NOBLE. adj. Il·lustre, conegut per sa sanch. *Noble.* Nobilis. || Principal, excel·lent, ventatjós en qualsevol línea. *Noble.* Excellens. || Singular, ó particular en sa espècie. *Noble.* Generosus. || Títol de honor que doná 'l rey desde l' any 1390. *Noble.* Nobilis. || Honrós, estimable. *Noble.* Ingenuus. || m. com. La persona que per sa sanch y llinatge es de una classe distingida ó il·lustre. *Hidalgo, hijo-dalgo.* Generosus, i. || met. Se diu de la persona de ánimo generós y de lo que li pertany. *Noble, hidalgo.* Generosus. || met. S' aplica á las cosas feitas ab gràcia, lluhiment y ostentació. *Lucido, espléndido.* Splendidus.

NOBLE DE TOTS QUATRE QUARTOS. loc. Lo que té 'ls quatre avis de part de pare y mare nobles. *Noble de todos cuatro costados.* Ex utrisque tam paternis quam maternis avis nobilis.

FÉR FÉR LO NOBLE. fr. Fér que algú 's tracte y 's porte com á caballer. *Acaballar.* Nobilium moribus aliquid instruere.

NOBLEA. f. ant. NOBLESA.

NOBLEMENT. adv. m. Generosa, famosa, il·lustrement. *Noblemente.* Nobiliter. || Ab urbanitat y noblesa com convé á una persona ben nada. *Noblemente.* Nobiliter.

NOBLESA. f. Llustre, esplendor, excel·lència, dignitat, claredat de sanch. *Nobleza.* Splendor, is. || Antigüetat de una casa. *Nobleza.* Claritas, atis. || Fama, estimació, reputació. *Nobleza.* Claritas, atis. || Lo conjunt de nobles, sa classe y condició. *Nobleza.* Nobilitas, atis. || Excel·lència, primor ó avantatge de una cosa entre las demès de sa espècie. *Nobleza.* Excellentia, æ. || met. Generositat y grandesa de ánimo. *Hidalguia, nobleza de corazon.* Magnanimitas, atis. || met. Lo lluhiment y ostentació ab que es fá alguna cosa. *Lustre, esclarecimiento.* Splendor, is.

NOBLESA DE COR. NOBLESA. 6.

NOBLIA. f. ant. NOBLESA.

CARTA Ó PATENT DE NOBLIA. loc. ant. Privilegi de noblesa. *Título, privilegio de nobleza.* Nobilitas, atis.

NOBLIT. ant. En olvit. *En olvido.* In oblivione.

NOCES. f. pl. NÚPCIAS.

NOCH. m. Batan. *Noque, batan.* Maquina ful-lonis.

NOCIBLE. adj. NOCIU.

NOCIÓ. f. teol. Coneixement, intel·ligència, idea que's fórmula de alguna cosa per la espècie que dona al enteniment. S'usa pera explicar lo misteri de la santíssima Trinitat y la distinció de personas. *Nocion.* Notio, nis. || Sentit, accepció de alguna paraula ó veu per lo coneixement que's té de són significat. *Nocion.* Notio, nis. || CONEIXEMENT.

NOCIONAL. adj. teol. Lo pertanyent á la noció. *Nocional.* Ad notionem pertinens.

NOCIR. v. a. ant. DANYAR.

NOCIU, VA. adj. Danyós, pernicios, perjudicial. *Nocivo.* Nocivus.

NOCIVAMENT. adv. m. DANYOSAMENT.

NOCTAMBULACIÓ. f. Lo somni ú operacions del noctàmbulo. *Noctambulacion.* Noctambulatio, nis.

NOCTÁMBULO. m. Lo qui camina ó fá dormint lo que comunment s'executa estant despert. *Noctàmbulo.* Noctambulus, i.

NOCTURLABI. m. astron. Instrument pera observar á qualsevol hora de la nit lo que la estrella polar s'alsa sobre del pol, ó lo que baixa, etc. y la mateixa altura del pol. *Nocturlabio.* Nocturlabium, ii.

NOCTURNAL. adj. ant. NOCTURNO.

NOCTURNALMENT. adv. m. Per la nit *Por la noche,* nocturnalmente. Noctu.

NOCTURNO, A. adj. Pertanyent á la nit. *Nocturno,* nocturnal. Nocturnus. || m. Una de las tres parts en que's divideixen las matines, que consta de cert número de salms y tres lliçons. *Nocturno.* Nocturnum, i. || mit. Dèu de la nit. *Nocturno.* Nocturnus, i. || Nom que donan los astrònoms al arch de circul en que'l sol camina per la nit. *Nocturno.* Nocturnus arcus. || Nom que donan al planeta Vénus quant surt per la tarde. *Nocturna,* véspero. Nocturnus, i. || MELANCÓLICH, TRIST. || Se diu dels aucells que volan ó caminan per la nit, com la óliva, mussol, etc. *Nocturno.* Nocturnus.

NODACIÓ. f. cir. Impediment ó tumor en los nirvis. *Nodacion.* Nodus, i.

NODRIDOR. m. ant. DIDOT.

NODRIMENT. m. ant. NUDRIMENT.

NODRIR. v. a. ant. NUDRIR, MANTENIR, CRIAR. || EDUCAR.

NODRISSA. f, ant. DIDA.

NODRIT, DA. p. p. ant. NUDRIT.

NODRISSO. m. Porch desmammat. *Lechon,* cochinitillo. Porcellus, i.

NODRIZ. m. ant. Lo marit de la dida. DIDOT.

NOECIANA. f. Secta dels heretges Noecians, deixebles de Noto, 'ls quals no distingien personas en Dèu. *Noeciana.* Noeciana, æ.

NOEMA. f. ret. ÉNFASIS.

NOEMBRE. m. NOVENBRE.

NOES. f. pl. NOTÍCIAS, NOVAS.

NOGA. f. ter. Nou grossa. *Nuez gruesa.* Nux grandior.

NOGADA. f. Salsa de nous. *Nogada.* Nucèum vel ex nucibus moretum.

NOGUER. m. y

NOGUERA. f. Arbre de uns setanta peus de alt, de molta copa ó bógit, ben cubert de fullas de un peu de llarch, que's componen de altrás ovaladas y col·locadas de dos en dos en los costats de un punxó comú; las flors petites, lo fruy es la nou; la fusta es molt pesada, dura, de hermós color obscur, y apreciable, la escorxa es bona pera adobar pells. La sombra es danyosa y perilla dormir en ella. *Nogal,* noguera. Juglans, dis.

DE COLOR DE NOGUERA. De color pardo obscur. *Noguerado.* Nuceus color.

NOGUERADA. f. y

NOGUERAR. m. Lloch plantat de noguers. *Nogueral.* Nucetum, i.

NOHIBLE. adj. ant. NOCIU, DANYÓS.

NOLICIÓ. f. teol. Acte de la voluntat ab que no's vol alguna cosa. *Nolicion.* Nolitio, nis.

NOLIEIG Y NOLIEJAMENT. m. ant. La acció de noliejar. *Fletamento.* Navis conductio.

NOLIEJAR Y NOLISAR. v. a. ant. NAUT. FLETAR.

NOLIMETÀNGERE. m. Espècie de cranch incurable. *Nolimetàngere.* Nolimetangere.

NÓLIT. m. Preu que's pága pel transport ó tragí y arrendament de la nau. *Flete.* Vectura, æ.

MENYS DE NÓLIT. loc. ant. Sense nólit. *Sin flete.* Absque naulo.

NOM. m. Paraula ab que's coneix alguna persona ó cosa y's distingeix de altra. *Nombre.* Nomen, inis. || Títol pel qual es coneguda una persona ó cosa, com: li pòts donar lo nom de pare. *Nombre.* Nomen, inis. || Fama, reputació, crédito. *Nombre,* nombradia. Nomen, inis. || Autoritat, poder ó virtut ab que's fá alguna cosa per altre. *Nombre.* Nomen, inis. || gram. La primera part de la oració que's declina per casos, té género y no significa temps. *Nombre.* Nomen, inis. || mil. Sant y senya secreta que's dona en la nit pera regonèixer los amichs. *Nombre.* Tesseraria vox.

NOM DE CASA. 'L que es comú á tota una família. *Apellido.* Cognomen, inis.

NOM DE FONTS. Lo que's posa al temps de batejar á la criatura. *Nombre de pila.* Prænomen, inis.

ANÀRSEN EN NOM DE DÈU. fr. ANÀRSEN Á LA PAU DE DÈU.

COM HAVEU NOM? loc. Com vos diheu. *Cómo os llamais? cuál es su nombre?* Quod tibi nomen est?

DIRSE 'L NOM DEL PORCH. fr. Maltractarse de paraula. *Decirse el nombre de las fiestas ó de las pascuas.* Dictariis se mutuò proscindere.

EN NOM. loc. En virtut ó ab autoritat y poder de algú. *En nombre; de parte.* Nomine.

EN NOM DE. m. adv. S'usa pera implorar auxili y favor. *En el nombre.* In nomine.

MUDAR Ó CAMBIAR LO NOM. fr. Fingirlo. *Mudar,* fingir el nombre, transnominar. Nomen novare.

NO SABER LO NOM MUSA. fr. fam. Sér molt ignorant. *No saber las declinaciones.* Summè inscium esse.

PRIMER SE PERDRIA 'L MEU NOM. loc. Denota la resolució de fér alguna cosa. *No me llamaria como me llamo.* Nomen amitterem.

TENIR NOM. fr. Sér molt coneguda ó famosa alguna cosa. *Ser muy nombrado.* Celebrem esse.

TENIR NOM Ó PER NOM. fr. Dirse, anomenarse. *Llamar-se.* Vocari.

NÓMADE. adj. Errant, qui no té domicili fixo. *Nómade, nómada.* Vagus.

NOMBRA. f. Llista de números que s' usà en los estudis pera apèndrer de contar. *Tabla.* Tabula pythagorica.

NOMBRAR. v. a. ant. NUMERAR, CONTAR, NOMINAR, ELEGIR.

NOMBRAT, DA. adj. ant. NUMERAL.

NOMBRADA PECÚNIA. m. adv. DINER CONTANT.

NOMBRE. m. ant. NÚMERO.

NOMENADAMENT. adv. m. ant. EXPRESSAMENT.

NOMENADOR, A. adj. Lo que s' ha de anomenar. *Lo que se ha de nombrar.* Nominandus.

NOMENAR. v. a. ANOMENAR.

NOMENARSE. v. p. ANOMENARSE.

NOMENAT, DA. p. p. ANOMENAT.

NOMENCLATURA. f. Nòmina, llista de noms. *Nomenclatura.* Nomenclatura, æ. || Conjunt de veus tècniques ó pròpies de una facultat. *Nomenclatura.* Nomenclatura, æ.

NÓMINA. f. Llista, catàloch. *Nómina.* Cathalogus, i.

NOMINACIÓ. f. La acció de anomenar ó cridar per sòn nom. *Nominacion, nombramiento.* Nominatio, nis. || Elecció de personas pera algun càrrech ó empleo. *Nombramiento, nominacion.* Nominatio, nis.

FÉR NOMINACIÓ. fr. NOMBRAR, NOMINAR, ELEGIR.

NOMINADOR, A. m. y f. Qui anomena ó posa nom. *Nominador.* Nuncupator, is. || Qui anomena ó té dret de anomenar pera algun empleó. *Nominador.* Nominator, is.

NOMINAL. adj. Pertanyent al nom. *Nominal.* Nominalis. || S' aplica als filosops del sigle onze que fundàren la universitat de Leipsik y sa doctrina en la significació dels noms. *Nominal.* Nominalis. || pl. Festas en que's posava 'l nom als noys. *Nominales.* Nominalia, um. || adj. gram. Se diu del adjectiu que's deriva de un substantiu, com celestial de cel. *Nominal.* Nominalis.

NOMINAR. v. a. ANOMENAR, ELEGIR.

NOMINAT. adj. Lo que té nom especial. CONTRACTE NOMINAT.

NOMINATIU. m. gram. Lo primer cas de la declinació. *Nominativo.* Nominativus, i. || pl. Se diu de las declinacion dels noms. *Nominativos.* Nominum declinationes.

NOMÓDICE. m. Cada un dels jutges encarre-

gats en Grécia de designar á las personas que havian merescut sér coronadas en los jochs sagrats. *Nomódice.* Nomodiciis.

NONA. f. La última de las horas menors en lo reso ecclesiàstich. *Nona.* Nona hora. || Una de las horas en que dividian los romans lo dia, y corresponia á las tres de la tarde. *Nona.* Hora nona. || mit. Una de las parcas. *Nona.* Nona, æ. || pl. La segona part del mes entre'ls romans, que corresponia al dia set en mars, maig, juliol y octubre, y al cinch en los demés. *Nonas.* Nonæ, arum.

FÉR NONA, NON Ó NON NON. fr. Dormir las criaturas. *Hacer el mu.* Somnum capere.

NONAGENARI, A. adj. Qui té noranta anys. *Nonagenario.* Nonagenarius.

NONAGÈSSIM, A. num. ord. Lo que está l' últim de nou desenas. *Nonagésimo.* Nonagesimus.

NONAGONAL. adj. Lo pertanyent al número de nou. *Nonagonal.* Nonagonus.

NONÀGONO. m. geom. Figura de nou costats. *Eneágono nonágono.* Eneagonus, i.

NONAT, DA. adj. S' aplica al qui no ha nat naturalment, sinó que'l han tret del ventre de sa mare. *Nonato.* Non natus.

NON PLUS ULTRA. exp. llat. usada com á masculí pera exajerar las cosas puig significa no NI HI HA UN ALTRE. *Non plus ultra.* Non plus ultra.

NOPAL. m. FIGUERA DE MORO.

NORA. f. La muller del fill. *Nuera.* Nurus, us. || ant. CÍNIA.

LA CURIOSA DE MA NORA. loc. que reprehen als que fan véurer que són molt nets, y són los més bruts. *La relimpia de Horcajo, que lavaba las patas al asno.* Immundi quidem.

NORABONA. f. ENHORABONA.

NORAMALA. f. ENHORAMALA.

NORANTA. adj. Numeral cardinal que resulta de nou repetit deu vegades. *Noventa.* Nonaginta.

NORDEST. m. náut. Vent entre 'l nort y l' est. *Nord, nordeste.* Cæcias, æ. || Lo punt del horisont que está entre 'l nort y l' orient. *Nordeste.* Horizontis punctum inter septentrionem et orientem æquè distans.

NORDESTAL. adj. Lo que pertany al nordest. *Nordestal.* Ad cæciam pertinens.

NORES MENYS. m. adv. ADEMÉS.

NORMA. f. Regla, qualsevol cosa que serveix pera governarse en la execució de alguna cosa. *Pauta, norma.* Regula, æ, exemplar, is.

NORMAL. adj. REGULAR. || Dit de la línia perpendicular. *Normal.* Perpendicularis. || adj. Lo que es ó está ajustat y conforme á regla. *Normal, regular.* Normalis.

NORNORDEST. m. Lo vent que ve de entre 'l nort y 'l nordest. *Nordeste.* Medius subaquilo. || náut. Lo punt del horisont que dista igualment entre 'l nort y 'l nordest. *Nornordeste.* Horizontis punctum á septentrione-orientem versus viginti duobus gradibus cum triginta minutis distans.

NORT. m. Pol ártich ó septentrional. *Norte.* Septentrio, nis. || Primer punt del horisont desde ahont comensa la numeració. *Norte.* Septentrio, nis. || La part septentrional de la esfera y las terras situadas en ella. *Norte.* Septentrionalis regio. || Tramontana, vent que bufa de aquella part; un dels quatre principals en que's divideix la rosa náutica. *Norte, aquilon.* Boreas, æ. || La estrella més immediata al pol. *Norte, estrella polar ó de Mercurio.* Polus, i. || met. Direcció, guia. *Norte.* Dux, cis.

POSAR LO NORT. fr. náut. Aténdrer á la estrella així dita ó al pol per la direcció del viatge. *Nortear.* Polarem stellam attendere.

NORTNORUEST. m. náut. Lo vent que ve de entre 'l nord y l' noruest. *Nornorueste.* Ventus inter caurum et boream.

NORUEST. m. Vent entre nord y ponent. *Norueste.* Caurus, i.

NORUESTAR. v. n. náut. Declinar ó apartarse la brúixula magnética del Nord ó septentrió vers l' oest ó ponent. *Nordestar.* Versum boream acus náutica declinari.

NOS. pron. personal. S' usa pera denotar autoritat. *Nos.* Nos. || Nosaltres. *Nosotros.* Nos. || ant. *No se.* Non.

NOSA. f. Embarás, estorb. *Embarazo, estorbo.* Impedimentum, i. || ant. ENUG.

FÉR NOSA. fr. Embarassar. *Estorbar, embarazar, embargar, servir de estorbo.* Impedio, is.

NOSALTRES. pron. personal. Denota pluralitat de personas inclosa la que parla. *Nosotros.* Nos; la terminació nostrum del genitiu del plural sols s' aplica als numerals, partitius, comparatius y superlatius, y nostri á tot lo demès que demana genitiu.

NOSELLA. f. NEULELLA.

NOSOGRAFIA. f. Descripció de las malalties. *Nosografia.* Nosographia, æ.

NOSOMÁNTICA. f. Modo de curar per encantament ó bruixeria. *Nosomántica.* Nosomantica, æ.

NOSTOLOGIA. f. Nom que's dona á la part de la patologia que tracta de la classificació y diferència de las malalties. *Nosologia.* Nosologia, æ.

NOSTRAMO. m. La persona encarregada dels guarniments y arreus en los barcos. *Nuestro amo; nuestro.* Herus noster. || Jesucrist sacramentat. *Nuestro señor.* Dominus noster.

NOSTRAT, DA. pront. ant. y

NOSTRE, A. y

NOSTRA DONA. f. ant. La mare de Dèu. *Nuestra Señora.* Mater Dei.

NOSTRO, Ó NOSTRON. pront. ant. Lo que'ns pertany. *Nuestro.* Noster. || Qui es del partit ó professió del qui parla. *Nuestro, de los nuestros.* Nostros, atis.

NOTA. f. Senyal. *Nota, seña, marca.* Signum, i. || Apuntació de algunes espècies. *Nota, apuntamiento, apunte.* Nota, æ. || La dels marges dels lli-

bres. *Apostilla.* Nota, æ. || Observació, reparo. *Nota.* Observatio, nis. || Censura, reparo de las accions de altre. *Nota, animadversion.* Nota, æ. || Tatxa, defecte grave. *Nota.* Nota, æ. || mús. Solfa, 'ls caràcters de la música. *Nota.* Musicae nota.

NOTABILÍSSIM, A. adj. sup. *Notabilísimo.* Valdè notabilis.

NOTABILÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Notabilísimamente.* Valdè notabiliter.

NOTABLE. adj. Considerable, gran, excessiu en sa línea. *Notable.* Maximus. || Reparable, digne de correcció. *Notable.* Notandus. || Considerable, digne de atenció y cuydado. *Notable.* Prospicuus.

NOTABLEMENT. adv. m. Insignement. *Notablemente.* Insignitè. || Ab nota, reparablement. *Notablemente.* Notabiliter.

NOTACIÓ. f. ant. NOTA, OBSERVACIÓ.

NOTADAMENT. adv. m. Especial, senyalada, particularment. *Principalmente.* Maximè.

NOTADOR. m. OBSERVADOR. || Censor injust. *Notador.* Notator, is.

NOTAMENT. m. ant. NOTA, OBSERVACIÓ.

NOTAR. v. a. Senyalar, marcar. *Notar.* Noto, as. || Reparar, observar, advertir. *Notar.* Noto, as. || Fér alguna apuntació. *Notar, apuntar.* Subsigno, as. || Posar notas en los escrits. *Notar.* Annoto, as. || Censurar, reparar en las accions de altre. *Notar.* Noto, as. || Tatxar de infàmia, causar descrèdit. *Notar.* Infamiae nota afficere.

NOTARI. m. Escribà públich. *Escribano, notario.* Notarius, ii. || ACTUARI. || DE TAUJELL. ACTUARI.

NOTARIA. f. Ofici de notari. *Escribania, notaria.* Notarii munus. || L' estudi ú oficina de notari. *Notaria, escribania.* Notaria officina.

NOTARIAT. m. Títol ó nombrament de no'ari. *Notariato.* Notarii titulus.

NOTAT, DA. p. p. *Notado.* Notatus.

NOTÍCIA. f. Noció, coneixement, ciència. *Noticia.* Notitia, æ. || Novedat, avis. *Noticia.* Notitia, æ. || Espècie de algun art ó ciència que fa docte ó erudit. *Noticia.* Doctrina, æ. || Judici de alguna cosa que encara no s' ha averiguat bè. *Noticia.* Indicium, ii. || La memòria confusa de alguna cosa que s' ha sabut. *Noticia, especie remota.* Remota species.

AFICIONAT Á NOTÍCIAS. Lo qui sempre parla de novedats y las busca en papers públichs. *Gacetista.* Ephemerendum jactor.

ARA ES LA PRIMERA NOTÍCIA. exp. Denota la novedat que causa alguna cosa que's diu y de que no's tenia notícia. *Ahora lo oigo.* Nunc primum hæc audio.

LAS MALAS NOTÍCIAS LO VENT LAS PORTA. ref. Denota que quasi sempre se sab promp'te una mala notícia. *Lo malo viene volando.* Infausta semper volant.

LAS MALAS NOTÍCIAS SEMPRE SÓN CERTAS. ref. Ensenya quant més exposats estám á las desgràcias

que á las felicitats; pues aquestas quasi sempre 's desvaneixen, y las altrás se verifican. *Las malas nuevas siempre son ciertas.* Erravit numquam qui nova mœsta tulit.

PLE DE NOTÍCIES. Sabi, erudit. *Noticioso.* Eruditus.

PORTAR NOTÍCIES. fr. PORTAR NOVAS.

POSAR EN NOTÍCIA. fr. NOTICIAR.

RÉBRER LA PRIMERA NOTÍCIA. fr. Saber per primera vegada alguna cosa. *Desayunarse.* Primùm scire.

VÉNDER UNA NOTÍCIA. fr. Comunicarla. *Vender una noticia nueva.* Rem novam vendere.

NOTICIAR. v. a. Avisar, fèr saber. *Noticiar, notificar, dar noticia, poner en noticia.* Significo, nuntio, notifico, as.

NOTICIAT, DA. p. p. *Noticiado.* Nuntiatius.

NOTICIER, A. adj. Lo qui dóna ó comunica notícies. *Noticiero.* Nuntiator, oris.

NOTICIÓS, A. adj. Qui té notícia. *Noticioso.* Eruditus, peritus.

NOTIFICACIÓ. f. for. La acció de fèr saber jurídicament. *Notificación.* Juridica notificatio.

NOTIFICAR. v. a. NOTICIAR. || for. Fèr saber jurídicament. *Notificar.* Notifico, as.

NOTIFICAT, DA, p. p. *Notificado.* Notificatus.

NOTORI, A. adj. Públich, sabut de tots. *Notorio, noto.* Notus.

NOTÓRIAMENT. adv. m. Manifestament, ab publicitat. *Notoriamente.* Notoriè.

NOTORIETAT. f. Pública notícia, coneixement clar de las cosas. *Notoriedad.* Notorietas, atis.

NOTORIETAT DE DRET. for. La pública notícia que resulta de la sentència de un crim. *Notoriedad de derecho.* Juris notorietas.

NOTORIETAT DE FÉT. for. La pública notícia que's té pel mateix delicté comés. *Notoriedad de hecho.* Facti notorietas.

NOTRIR. v. a. NUDRIR.

NOTXER. m. ant. CONTRAMESTRE.

NOU, VA. adj. Fresch, recent, flamant, modern. *Nuevo.* Novus. || Lo que s' óu ó véu la primera vegada. *Nuevo.* Novus. || Distinct, diferent de lo que abans hi havia ó 's tenia conceptuat. *Nuevo.* Novus. || Renovat, reiterat. *Nuevo.* Refectus. || Lo que s' afegeix á altra cosa que hi havia ántes. *Nuevo.* Novus. || Poch intel·ligent. *Inexperto, nuevo.* Novus. || No acostumat. *Nuevo.* Insolens. || L' arribat de poch á algun lloch; y així dihem: fulano hi es nou en Barcelona. *Nuevo.* Novitius. || Seguint á la preposició DE, en molts frases equival á novetat; y així dihem: qué hi ha de nou? qué té de nou? *Nuevo.* Novum. || num. card. Lo número compost de nou unitats. *Nueve.* Novem indecl. || m. La xifra ab que s' expressa dit número. *Nuevo.* Novem. || En algunas expressions significa nové, com: llibre nou, párrafo nou. *Nueve, noveno.* Nonus. || La carta que té nou senyals. *Nueve.* Novem notis distincta charta. || f. Fruyt del noguer compost de una clos-

ca verda fibrosa, dura y primparada, que conté un cos oval, de una polzada de llarch, dur, escabros, compost de dos meytats que contenen la part comestible, que es blana y cavernosa, cuberta de un tel pardo; 's tráu de ella oli que serveix en la medicina, y la closca s' emplea pera adobar y tenyir. *Nuez.* Caryon, ii. || Lo fruyt de altres arbres qué té figura semblant al fruyt del noguer, encara que sense grills y ab esclofolla ménos dura. *Nuez.* Juglans, dis. || ant. Síncopa de no ho. *No lo.* Non illud.

NOU DE LA BALLESTA. Es un os que hi ha en la fusta ahont se prepara la corda. Sól ferse de un os que tenen las daynas y cervos en lo cim del cap en lo naixement de las banyas. *Nuez de la ballesta.* Ballistæ fibula.

NOU DEL COLL. Part superior de la traquiartèria per ahont passa la ven. *Nuez de la garganta; larínje.* Frumen, inis.

NOU DE XIPRER, etc. Fruyt á manera de pinya petita. *Piñuela, gálbalo, nuez, agalla, piña de ciprés.* Galbulus, i.

NOU MOSCADA. Fruyt ovalat de nou líneas de llarch, cubert de una membrana fibrosa coneguda ab lo nom de Mácis, y es sumament dur, de olor agradable, de gust aromátich y picant: té us en la farmácia, y es bo pera amaniment. *Nuez mozcada ó de especia.* Aromatica nux.

COM MÉS PETITA ES LA NOU, MÉS SOROLL Ó REMOR MOU. ref. Denota que las personas inútils solen sér las més perjudicials. *La mas ruin oveja se ensucia en la colodra.* Vilior sæpe ovis totam infestat gregem.

DE NOU. m. adv. Novament. *De nuevo.* Noviter.

ES MÉS LO SOROLL QUE LAS NOUS. loc. Denota que alguna cosa que apar gran ó de cuydado, té poca substància ó 's deü despreciar. *Mas es el ruido que las nueces.* Parturient montes, nascetur ridiculus mus.

FÉR COM QUI LI VE DE NOU. fr. Aparentar que no se sabia alguna cosa. *Hacerse de nuevas.* Notum quasi inauditum admirari.

FINS Á LA NOU DEL COLL. loc. met. Denota que algú està molt enredat en algun negoci ó matèria, de modo que li sia molt difícil desembarassàrsen ó ó eixirne bè. *Hasta las trenzas hasta las cachas.* Usque ad imum.

MENS PER LA NOU DEL COLL. exp. vulg. Reconvé de mentider á algú de lo que assegura. *Mentis.* Mentiris.

NOUCENTS, TAS. adj. num. Lo número cent repetit nou vegadas. *Novcientos, nueve cientos.* Nonigenti.

NOUHETA. f. d. *Nuececilla.* Nucula, æ.

NOUHETA DE TORN. Rodeta petita pera devanar en ell la seda ó fil de or y plata. *Carrete.* Trochlea, w.

NÓURER. v. a. ant. DANYAR, PERJUDICAR.

NOVA. f. Missatge, novetat, notícia, avis. *Nueva.* Nuncius, ii. || La notícia que's dóna á algú de

alguna acció ó ditxo de altre que pòt causar discórdies ó dissensions. *Chisme*. Maledicentia, æ. || AVÍS. 1.

PÓRTA NOVAS. m. NOVATXER.

PORTAR NOVAS. fr. Procurar á introdubir discórdia entre las personas, contant de unas á altres lo que's deuria callar. *Chismear*; traer y llevar chismes. Susurraciones ultrò citròque deferre.

NOVACIÓ. f. INNOVACIÓ. || RENOVACIÓ.

NOVADOR, A. m. y f. INNOVADOR. || Inventor de novelats especialment en matèria de doctrina. *Novador*. Novator, is.

NOVAL. adj. S'aplica á las terras que's cultivan de nou y á sos fruyts. *Noval*. Novalis.

NOVAMENT. adv. m. Per la primera vegada. *Nuevamente*; de nuevo. Novè. || MODERNAMENT. || DE NOU.

NOVATXER. m. Portanovas. *Chismoso*. Susurro, nis.

NOVÉ, NA. adj. Lo que conté 'l número nou, y lo que'l completa. *Noveno, nono*. Nonus. || m. Una de las nou parts en que's divideix lo conjunt dels delmes. *Noveno*. Nona decimarum pars.

NOVEDAT. f. Estat de las cosas novament fetas, discorregudas, novament oidas ó vistas. *Novedad*. Novitas, atis. || Mudansas de las cosas. *Novedad*. Novitas, atis. || met. Estranyesa ó admiració que causan las cosas may vistas ni oidas. *Novedad*. Novitas, atis. || Fét ó notícia fresca. *Novedad*. Novitas, atis. || IMPRESSIÓ. 5. 6.

FÉR NOVEDAT. fr. Mudar l'estat ó us que's seguia en alguna cosa. *Hacer novedad*; dar ó hacer choz. Novum vel exoticum videre. || FÉR IMPRESSIÓ.

NOVELA. f. NOVEL·LA.

NOVELER, A. adj. Amich de novelats. *Novelero*. Musca, æ.

NOVELERIA. f. Narració de novel·las. *Noveleria*. Fabularum narratio. || Afició á novelats. *Noveleria*. Novitatum studium.

NOVELL, A. adj. Nou, recent. *Nuevo*. Novus. || Nou, principiant, sèns experiència. *Novel*. Tiro, nis. || PRIMERENCH. || m. ant. Nova. *Nueva*. Nuncius, ii. || adj. Dit del falcó. *Niego*. Recens falco.

DE NOVELL Y DE NOVELL MODO. m. adv. ant. Novament. *De nuevo*. Noviter, dennò.

NOVEL·LA. f. Història fingida. *Novela*. Fabella, æ. || Ficció, mentida. *Novela*. Fabula, æ. || ant. Notícia, nova. *Nueva*. Nuncius, ii. || Qualsevol de las lleys novas dels emperadors que fóren anyadidas y publicadas després del còdich de Justinia. *Novela*. Justiniani novellæ constitutiones.

ESCRIBER NOVEL·LAS. fr. Compòndrer las historietas fabulosas ó cuentos de aquest nom. *Novelar*. Fabellas consultò componere.

NOVELLAMENT. adv. m. ant. NOVAMENT.

NOVELLAR. v. a. ant. Recullir notícias.

NOVELLETAT. f. ant. INNOVACIÓ.

NOVEMBRE. m. Nové mes en lo reglament an-

tich del any romá, y onzé avuy en dia, *Noviembre*. November, is.

AL NOVEMBRE QUI NO HA SEMBRAT QUE NO SEMBRE. ref. Denota que s'aprofite la ocasió de sembrar al més tardar pel novembre. *Por san Francisco se siembra el trigo, la vieja que lo decia ya sembrado lo tenia*; por san Cebrian, *siembra el albardan*; por todos Santos, *siembra trigo y coge cardos*: por san Simon, *siembra varon*, por todos los Santos con ambas manos. Mense tuo, Cypriane, serit malesanus agrestis.

NOVENA. f. Espay de nou dias dedicats al culte de Dèu ó de sos Sants. *Novena, novenario*. Novendiale, is. || Los nou dias que s'emplean pera 'ls difunts. *Novenario, novena*. Preces, suffragia. || Lo llibret que conté las oracions que's fan á Dèu y als Sants en los nou dias que especialment se dedican á sòn culte. *Novena*. Liber novendialium precum. || Lo conjunt dels sermons que's predican en los nou dias dedicats especialment al culte de Dèu. *Novenario*. Novendiale sacrum.

NOVENARI. m. NOVENA. || adj. NOVÉ.

NOVENDIAL. adj. S'aplica á cada un dels dias de una novena celebrada pera 'ls difunts. *Novendial*. Novendialis.

NOVENSA, NA. adj. Principiant en alguna art, facultat, etc. *Novato, novicio*. Tiro, nis.

NOVES. f. pl. NOTÍCIAS, AVISOS.

NOVEYAMENT. adv. m. ant. NOVAMENT.

NOVI, A. m. y f. NUVI.

NOVIATJE. m. NUVIATJE.

NOVICI, A. adj. NOVENSA. || No avesat. *Novicio*. Alicui rei novus. || No fét als usos y costums, fácil de sér enganyat. *Novicio*. Hospes, itis. || m. y f. Qui entra de nou en una religió. *Novicio*. Novitius, ii.

NOVICI FÉT. Lo novici ja gran de molta edat. *Noviciote*. Novitius grandis.

NOVICIAT. m. Temps destinat en las religions pera examinar la vocació dels novicis, é instruhirlos en l'exercici de las reglas. *Noviciado*. Tirocinium, ii. || Casa ó quarto ahont habitan los novicis. *Noviciado*. Novitiorum domicilium. || met. Lo primer temps en que s'apren alguna facultat ó s'exercita alguna cosa. *Noviciado*. Tirocinium, ii.

NOVILUNI. m. Lluna nova, conjuncció de la lluna. *Novilunio*. Novilunium, ii.

NOVILLA. f. La vaca desde la edat de tres anys fins á sis. *Novilla*. Vitula, æ.

NOVILLADA. f. Junta, festa de novillos. *Novillada*. Juvencorum ludus.

NOVILLO. m. Lo bou de tres anys fins á sis. *Novillo*. Juvencus, i.

NOVILLO DE DOS ANYS. Lo toro ó bou jove no donat que té dos anys fins á cumplir los tres. *Utrero*. Juvencus bimus.

NÓVIO, A. ter. NUVI.

NOVÍSSIM, A. adj. sup. *Novissimo*. Valdè novus vel recens. || m. pl. Las quatre derrerias del home. *Novissimos*. Hominis novissima.

NOVITAT. f. ant. NOVEDAT. || ant. INNOVACIÓ.

NOVITXER. m. ant. Amich de novelats. *Novelero.* Musca, æ.

NOXA. f. ant. DANY.

NOY, A. m. y f. Qui no ha arribat á set anys. *Niño, chico, muchacho, chiquirritin, chiquirritico, chiquitico.* Puer, i. || met. Qui té poca experiència, ú obra ab poca reflexió y advertència. *Niño.* Puer, i.

NOY DE MAMAS. NOY DE MAMELLAS. || met. Qui ab són tracte y modo de procehir té cosas de noy. *Mamon.* Adhuc lactens. || met. fam. Qui es inferior á altre ab molta diferència. *Niño de teta.* Puerulus, i.

NOY DE MAMELLA. 'L qui mama. *Niño de teta.* Infans, tis.

NOY FLORADOR Y RABIETA. 'L noy que plora molt y s' irrita fàcilment. *Bejin.* Puer in iram præceps.

CONEIXER Á ALGÚ DESDE NOY. fr. Conèixerlo desde molt criatura. *Conocer á uno desde su cuna.* Ab incunabulis alicquem noscere.

COSA DE NOY. Lo que es propi de las criaturas ó s' hi sembla. *Amuchachado, infantil.* Puerilis.

DESDE NOY. m. adv. Desde sa primera edat. *Desde niño, desde la infancia, desde sus primeros años.* A teneris unguiculis.

FINS HO SABEN LOS NOYS QUE MAMAN. fr. ab que's nota á algú que ignora ó dubta lo que es notori á tothom. *Hasta los niños lo saben.* Vel pueris perspicuum est.

NO ES CAP NOY. loc. Denota que algú té més edat de la que's conceptua ó móstra tenir. *Ya no es niño.* Etatem habet.

NO'N FARIA Ó NO'N DIRIA MÉS UN NOY DE MAMAS. loc. fam. Pondera la gran dissonància que causa alguna acció ó expressió. *No lo hiciera, ó no lo dijera, ó no dijera mas pateta.* Nec homo planè rusticus.

NOYADA. f. Fet, ditxo propi dels noys. *Muchachada, niñada, muhachería, muchachez, niñería, puerilidad, inocentada, trastería.* Puerile gestum.

FÉR NOYADAS. fr. y

NOYEJAR. v. n. Fér accions de noys. *Muchachear, niñear.* Puerum agere.

NOYERIA. f. ter. NOYADA.

NOYESA. f. ant. Infància. *Infancia.* Infantia, æ. || NOYADA.

NOYET, A. m. y f. d. *Infantico, illo, ito, chiquito, chicuelo.* Infantulus, i.

NT.

NTRENYORAR. v. n. ant. ANYORARSE.

NU.

NU, A. adj. Sens vestit, en pel. *Desnudo.* Nudus. || Despullat, mal vestit. *Desnudo.* Minus benè vestitus. || Despullat, faltat de alguna cosa inmaterial ó que adorna; com: NU de mèrits. *Desnudo.*

Nudus. || **DESENVATNAT.** || met. Patent, clar, sense doblesa, com: veritat NUA. *Desnudo.* Nudus. || m. Lligadura. *Nudo.* Nodus, i. || Lo sobreposat pera que destorbe 'l pas del fil ó corda per alguna part. *Trancahilo.* Fili nodus superpositus. || La part dels arbres y plantas per ahont brotan, que sempre es més dur que lo restant. *Nudo.* Articulatio, nis. || En algunas plantas y arrels aquella part que excedeix á la superfície y per ahont apar que estan unidas las parts de que's compon, com las canyas, etc. *Nudo.* Nodus, i. || La junta ó articulació del dits. *Artejo, nudo, nudillo.* Digitorum nodus. || En alguns animals, la unió dels ossos, com: lo NU de la cua, espinada, etc. *Juntura, nudo.* Nodus, i. || Principal dificultat ó dubte en algunas matèries. *Nudo.* Nodus, i. || Unió del matrimoni. *Lazo, nudo, vinculo.* Vinculum, i. || ant. En la composició dramática ó épica la disposició y artifici dels successos que fan dificultosa la eixida ó desenllás de la acció. *Enredo, enlace, trama.* Nodus, i.

NU EN LO COLL. Impediment que priva de passar la vianda, parlar, y á vegades respirar. *Nudo en la garganta.* Nodus, obstaculum spiritus. || met. Adicció, congoixa que priva 'l parlar. *Nudo en la garganta.* Vocis obstaculum.

NU CORREDOR. Lo que s' afluixa. *Nudo corredizo, escurridizo.* Fluens nodus.

NU DE TEIXIDOR. Lo que's fá juntant dos caps y formant ab ells dos llassos encontrats, y apretantlos de manera que no's poden desfer. *Nudo de tejedor.* Nodus textorius.

NU Y CRU. Lo que está sol sense cosa accessòria que li done major estimació. *Seco, á secas.* Solus.

FÉR UN NU. *Dar un nudo.* Nodus nectere.

FERLI UN NU Á LA CUA. fr. fam. Manifesta que algú no conseguirá lo que preten. *Por setiembre calabazas.* Nequaquam id assequeris.

FESLI UN NU Á LA CUA. fr. fam. Denota escapar-se á algú alguna cosa de la que tenia gran esperansa. *Voló golondrino.* É manibus effugit.

NO ESTÁ NU. loc. No li falta lo necessari. *No está desnudo.* Satis superque abundat.

TOT NU. loc. En pel. *En cueros; en cueros vivos; en pelota.* Omnino nudus.

NUADOR, A. m. y f. Qui nua. *Añudador.* Innodans, tis.

NUAMENT. m. La acció y efecte de nuar. *Añudadura.* Nodi astrictio. || NU. 8. || adv. m. Simplement, clarament. *Desnudamente, nudamente.* Apertè, ingenuè, simpliciter, candidè.

NUAR. v. a. Lligar, fér nusos. *Anudar, añudar.* Nodus, as.

QUI BÈ NUA, BÈ DESNUA. ref. QUI BÈ LLIGA, BÈ DESLLIGA.

QUI NO NUA, UN PUNT PERT. ref. Denota que qui vól abreviar las obras més de lo regular, pel mateix fét las retarda. *Quien no da nudo, pierde punto.* Antequam instituas, fundamentum mitte.

NUARSE. v. r. Ferse un nu. *Añudarse.* Nodari.

|| Turbarse, aturarse, no poder parlar en conversació. *Turbarse, cortarse, atragantarse.* Harere tamquam ad saxum. || ENNUAGARSE.

NUAT, DA. p. p. *Añudado, anudado.* Nodatus. || met. Despullat de medis ó comoditats. *Desnudo.* Ab omnibus copiis destitutus.

NÚBIL. adj. ant. CASADOR.

NUC. m. ant. NU. || NOU FRUYT.

NUCA. f. La part superior de la espinada. *Colodrillo, nuca, cogote, cerviz.* Occipitium, ii.

NUCTORLABI. m. Instrument que s' usava en lo antich pera conèixer la hora durant la nit, medint la altura de la estrella del nort ab relació al pol. *Nuctorlabio.* Nuctorlabius, i.

NUDITAT. f. Falta de vestit, nuesa. *Desnudez.* Nuditatis, atis.

NUDÓS, A. adj. ant. Lo que té nusos. *Nudoso.* Nodosus.

NUDRICIÓ. f. ant. Operació ab que la naturalesa actua l' aliment, lo distribuix á las parts del cos, y 'l converteix en substància pròpia de cada una. *Nutricion.* Nutritium, ii.

NUDRIDOR. m. Qui nudreix. *Sustentador, el que nutre.* Nutritor, is. || DIDOT.

NUDRIDORA. f. DIDA. || La terra pera nudrir á tothom. *Madre comun.* Altrix, icis.

NUDRIMENT. m. Substància dels aliments que serveixen á la nutrició. *Alimento, nutrimento.* Nutrimentum, i. || L' acte y efecte de nudrir. *Nutrimiento.* Nutritio, nis. || PAST. || La substància que nudreix als arbres. *Nutrimiento.* Nutrimentum, i. || met. La matèria ó causa del augment, activitat ó forsa de alguna cosa, com: NUDRIMENT del enteniment. *Pábulo, nutrimento.* Nutrimentum, i. || INSTRUCCIÓ, ENSENYANSA. || met. Foment, lo que serveix pera donar activitat als agents, com la llenya al foc. *Pasto.* Pabulum, i.

NUDRIR. v. a. Alimentar, criar, mantenir. *Nutrir.* Nutrico, as. || ENGREIXAR. || Alimentar la aygua á las plantas. *Nutrir.* Nutrio, is. || met. EDUCAR, INSTRUIR. || met. Aumentar, donar noves forses, especialment en lo moral. *Nutrir.* Nutrio, is. || v. n. DIGERIR, CÓURER, PAHIR.

NUDRIRSE. v. r. *Alimentarse.* Ali.

NUDRÍS. m. PORCELL. || Qui es nudrit ó alimentat. *Nudrido, alimentado, nutrido.* Nutritus, i. || met. Criat, educat desde petít per algú. *Alumno.* Alumnus, i.

NUDRISSA. f. La que es nudrida ó educada. *Alumna, educanda.* Alumna, æ. || f. ant. DIDA.

NUDRISSOT. m. Porcell avansat. *Lechon, cochinitillo.* Porcellus, i.

NUDRIT, DA. p. p. Alimentat. *Nudrido.* Nutritus.

NUDRITIU, VA. adj. NUTRITIU.

NUEJA. f. ant. ENVEJA.

NUET, A. adj. ter. TOT NU.

NUHU. m. NU. || Lo botó corredor que ajusta per sota la barba 'l cordó dels sombreros. *Boton.* Offendix, icis.

NUIG. m. ant. ENUIG.

NUJAR. v. n. ant. ENUJAR.

NUL Y NULL, A. pron. ant. NINGUN. || adj. ant. NUL-LO. || ALGUN.

NULL TEMPS. m. adv. *En ningun tiempo.* Numquam.

NUL-LAMENT. adv. m. Invàlidament. *Invalidamente, nulamente.* Invalidè.

NUL-LE, A. adj. NUL-LO.

NUL-LITAT. f. Invaliditat, la qualitat de nul-lo. *Nulidad.* Irritæ rei natura. || Tatxa, falta que disminubeix la estimació de las cosas. *Nulidad.* Vitium, ii.

NUL-LO, A. adj. Invàlit, de ningun valor ó forsa. *Nulo, inválido.* Nullus.

NUMANTÍ, NA. adj. Natural de y pertanyent á Numància. *Numantino.* Numantinus.

NÚMEN. m. Divinitat, deytat entre 'ls gentils. *Númen.* Numen, inis. || Ingeni especial pera fér alguna cosa, com: NÚMEN poètic. *Númen.* Numen, inis.

NUMERABLE. adj. Lo que 's pòt contar per números. *Numerable.* Numerabilis.

NUMERACIÓ. f. Acte y efecte de numerar. *Numeracion.* Numeratio, nis. || La primera part de la aritmètica que ensenya á llegir y escriurer las quantitats. *Numeracion.* Numeratio, nis.

NUMERADOR. m. arit. Lo número que quant s' expressa un trencat se posa en la part superior, y determina 'l número de parts que 's pren del que está en la part inferior en que 's suposa dividit l' enter. *Numerador.* Numerator, is.

NUMERAL. adj. Lo que es propi ó pertanyent al número. *Numeral.* Numeralis.

NUMERAR. v. a. Contar pel orde dels números. *Numerar.* Numero, as. || Foliar, posar números en las fullas dels llibres. *Foliar, numerar.* Numeros aponere.

NUMERARI, A. adj. NUMERAL.

NUMERAT, DA. p. p. *Numerado.* Numeratus.

NUMÉRICAMENT. adv. Individualment. *Númericamente.* Numericè.

NUMÉRICH, CA. adj. En las escolas lo que determina ó diferencia un individu de altre. *Númerico.* Numericus. || Lo que s' executa ab números. *Númerico.* Numericus.

NÚMERO. m. Quantitat discreta ó col·lecció de unitats: segons dita definició de Euclides la unitat no es número: Stevin diu que es lo que explica la quantitat de cada cosa, y sembla més conforme al comú modo de parlar, perque 's diu: del número un fins á cent, ó qui té 'l número un, no obstant los aritmètics segueixen á Euclides. *Número.* Numerus, i. || Xifra. *Número.* Arithmus, i. || S' anomena impròpiament la unitat per sér principi y fonament dels números. *Número.* Numerus, i. || Multitud indeterminada. *Número.* Cópia, æ. || Quantitat determinada de personas en algun empleu ó cos, com: notari, acadèmic de NÚMERO.

Número. Numerus, i. || La determinada mesura proporcional ó cadència que fa armoniosos los períodos de música, poesia y retórica. **Número.** Numerus, i. || gram. Lo modo de significar pera distingir un de dos ó més. **Número.** Numerus, i. || Multitut de cosas determinadas ó de particular qualitat. **Número.** Numerus, i. || pl. Un dels cinch llibres sagrats que compongué Moysés: en ells se refereixen los exercicis de la religió de la tribu de Levi, y 'l cástich de la desobediència dels Israelitas. **Números.** Numeri, orum.

NÚMERO COMPOST. A quell que 's produheix per la multiplicació de altre número á més de la unitat. **Número compuesto.** Numerus compositus.

NÚMERO CÚBICH. Lo que 's produheix per la multiplicació de sí mateix repetida dos vegadas, com: vuit ix de dos per dos y de dos per quatre. **Número cúbico.** Numerus cubicus.

NÚMERO DE OR. Espay de nou anys. **Número áureo ó ciclo decemnovenal.** Aureus numerus.

NÚMERO IMPAR Ó SENAR. Lo que no's pót dividir per meylat sense trencat. **Número impar.** Impar numerus.

NÚMERO PAR. Lo que 's pót dividir per meylat sense trencat. **Número par.** Par numerus.

NÚMERO QUADRA. Lo que produheix la multiplicació de un número per sí mateix, com lo 9 de 3 per 3. **Número cuadrado.** Dinumis, is.

NÚMEROS DENOMINATS. Los que numeran cosas de diferentes especies, com: lluras, sous y diners. **Números denominados.** Denominati numeri.

NÚMEROS PROPORCIONALS. Los que són terme de dos rahons semblants, com vuyt ab quatre; així sis ab tres. **Números proporcionales.** Proportionales numeri.

COMPLETAR Ó CUMPLIR LO NÚMERO. fr. Llenar el número. Numerum complere.

FÉR NÚMERO. fr. Sér subjecte de importància. **Hacer papel; ser hombre de categoría.** Expectabilem esse. || Denota que alguna cosa sols serveix per aumentar los de sa especie. **Hacer número.** Numerum augere.

GRAN NÚMERO. Multitut. **Gran, buen número.** Bona pars.

SENSE NÚMERO. Multitut innumerable. **Sin número.** Ingens numerus.

NUMERÓS, A. adj. Lo que inclou gran número y multitut. **Numeroso.** Numerosus. || ARMONIÓS.

NUMEROSAMENT. adv. m. En gran número. **Numerosamente.** Numerè, innumerè; ingenti copia.

NUMEROSÍSSIM, A. adj. sup. Numerosissimo. Numerosissimus.

NUMEROSITAT. f. Munió, multitut numerosa. **Numerosidad.** Numerositas, atis.

NUMÍDICH, CA. adj. Natural de y lo pertanyent á Numídia regió mediterrànea del África en los confins de la Líbia interior y de la Mauritània. **Numida, numídico.** Numidianus.

NUMISMÁTICA. f. Ciència que tracta del co-

neixement de las monedas y medallas antigüas. **Numismática.** Numismatica, æ.

NUMISMÁTICH, CA. adj. Pertanyent á la numismática. **Numismático.** Numismaticus. || m. professor de numismática. **Numismático.** Numismatist studiosus.

NUNCA. adv. t. ant. May, jamay. **Nunca, jamás.** Numquam, haudquaquam.

NUNCI. m. Embaixador del Papa. **Nuncio.** Pontificius nuncius. || Pregoner, missatjer, corredor de coll. **Pregonero.** Præco, nis. || Exprés, enviat, qui pórtia notícia ó avis. **Mensajero.** Nuncius, ii.

NUNCIAR. v. n. ant. ANUNCIAR.

NUNCIATURA. f. Lo càrrech ó dignitat de nunci del Papa. **Nunciatura.** Pontificii legati munus. || Lo tribunal del nunci per certas causas ecclesiásticas. **Nunciatura.** Pontificii legati tribunal.

NUNCIO Y NUNCIU. m. NUNCI.

NUNCUPATIU. m. y f. Lo testament que no's reduheix á escriptura, sinó que de paraula s'anomena hereu en presència de cinch testimonis. **Nuncupativo.** Nuncupativus.

NUNCUPATORI, A. adj. Escrit ab que's dedica alguna obra, ó s'anomena hereu ó s' confereix algun empleu. **Nuncupatorio.** Nuncupatorius.

NUNDINAL. adj. Nom que donavan los romans á cada una de las vuyt primeras lletras del alfabet que s'aplicavan á tots los dias del any ab ordre consecutiu; perque després de vuyt dias de treball anavan á las firas ó mercats, que ells deyan «nundinæ.» **Nundinal.** Nundinalis.

NUNQUE. adv. ant. MAY.

NUÓS, A. adj. NUDÓS.

NUPCIAL. adj. Lo pertanyent á las núpcias. **Nupcial.** Nuptialis.

NÚPCIAS. f. pl. BODA, ESPOSALLAS.

CONVOLAR Á SEGONAS NÚPCIAS. fr. **Pasar á segundas nupcias.** Ad secundas nuptias convolare.

NUPCIAYAR. v. n. ant. **Casarse la mujer.** Nubo, is.

NUS. m. NU. || GROU.

NUSET. m. d. **Nudillo, ito.** Nodulus, i. || adj. TOT NU.

NÚTRIA. f. LLÚDRIA.

NUTRICI, A. adj. NUTRITIU.

NUTRICIÓ. f. NUDRICIÓ.

NUTRITIU, VA. adj. Lo que nudreix. **Nutritivo, nutrimental, nutricio.** Nutritivus.

NUU. m. NU. 6. || ant. NÚVOL.

NUVI. m. Lo home casat de nou. **Novio.** Sponsus, i. || met. NOVICI, NOVENSÀ.

NÚVIA. f. Dona casada de nou. **Novia.** Nova nupta.

NUVIATJE. m. Lo que's dona á la dona á més del dot. **Ajuar.** Supellex, ctilis.

NÚVOL. m. Los vapors de la atmósfera que condensats en l'ayre tapan lo sol. **Nube.** Nubes, is. || Conjunt de cosas que obscureixen l'ayre ó

tapan lo sol á modo del núvols. *Nube*. Nubes, is. || met. Qualsevol cosa que enfosqueix á altra, com: núvol del enteniment. *Nube*. Nubes, is. || met. Aquell tel blanch que sól formar-se dins del ull é impedeix la vista. *Nube*. Oculi nubecula. || Entre llapidaris la taca ó sombra que obscureix lo brillo de las pedras preciosas. *Nube*. Macula nebulosa; opacitas, atis. || adj. NUVOLÓS.

NÚVOL DE ESTIU. Nuvolada ó núvol tempestuós. *Nube de verano*. Nimbus, i. || met. La espècie ruidosa originada de ira y que passa prest. *Nube de verano*. Nimbus, i.

ESTAR NÚVOL. fr. Estar la atmósfera carregada de ells. *Estar nublado*. Cælum nubibus obductum esse.

PUJAR Ó ALSAR FINS ALS NÚVOLS. fr. POSAR SOBRE LAS ESTRELLAS.

NUVOLADA. f. Se pren regularment pel núvol que amenassa tempestat. *Nublado*, *nublo*. Nimbus, i. || met. Espècie que amenassa algun perill ó turbació de ánimo. *Nublado*. Nimbus, i.

DESCARREGAR LA NUVOLADA. fr. met. Desahogarse contra de algú. *Descargar el nublado*. Iras emovere.

NUVOLÁS. m. aum. Núvol gran separat de laltres. *Nubarron*. Vagans nubilum.

NUVOLET. m. d. *Nubecica*, *illa*, *ita*. Nubecula. æ.

NUVOLÓS, A. adj. Cubert de núvols. *Nublado*, *nubloso*, *nubiloso*, *nublo*. Nubilus.

NUYC Y NUYLL. m. NINGÚ.

NUYS. m. ant. ENUIG.

NUYT. f. NIT.

NUYTADA. f. ant. NIT.

NY.

NYANYO. m. Banya, bony. *Chichon*, *tolondro*. Tuberculum, i.

NYAU, NYAU. GATAMAULA, GATAMIKA.

NYICH, NYACH. (ESTAR) fr. ESTAR COM LO GAT Y'L GOS.

NYIGUI, NYOGUI. (SÉR COSA DE) fr. SÉR COSA de poquíssima importància. *Ser cosa de chicha y nabo*. Rem futillem esse.

NYINYÁS. f. pl. Enginy pera pescar. *Red*. Rete, is.

NYNYOL. m. LLINYOL.

NYONYA. f. Enfado, disgust ó tristesa. *Noña*. Stomachus, i. || fam. PERESA, GALBANA.

O. Setzena lletra del alfabet y quarta entre las vocals, antigüament tant entre los romans, com entre catalans se confonia molts vegades ab la u: com cónsul, en lloch de cónsul: era numeral y valia 11, y ab una ralleta sobre 11000; en los mapas y cartas de navegar significa oest ó ponent; y en la rosa náutica 'l rumbo y 'l punt cardinal magnétich del mateix nom; en la música temps perfet, y entre 'ls irlandesos posada abans del apellido es senyal de casa principal ó il·lustre, y sols la pòt usar lo primogénit; en las lletres de cambi posada en esta forma ∞ /. vol dir orde, y de aquest altre modo c/o. vol dir, carta orde. || conj. disjunctiva que's converteix en ú pera evitar cacofonia quant lo mot següent comensa en ó. *Ó. Aut, velut.* || interj. Denota algun afecte ó passió del ánimo com de exclamació, com: ó bon Deu! *O. Oh!* proh! || De admiració, com: ó qué bo! *O! Oh!* proh! || De alegria, com: ó qué ben fét! *O. Oh.* || De dolor, com: ó miserable de mí! *O! O! oh!* || De escarni ó de burla per ironia, com: ó qué hermós! *O. Oh.* || S' usa molts vegades pera expressar lo desitj, com: ó si vingués. *O. Utinam.* || Article que denota 'l vocatiu, com: ó gran Rey. *O. O.* || interj. S' usa pera cridar á algú. *Ola.* Heus, heu. || *SI.* || **ZERO.** || Cércol ó figura rodona. *O. O.*

OA. interj. ter. *Ola!*

OÁSIS. m. Terra ab vegetació al mitj de un desert. *Oásis.* Oasis, is. || met. Lloch de descans després de molts penas ó cansaci. *Oásis.* Solatium, ii.

OB.

OBACH. adj. Ombrivol. *Sombrio, opaco, umbrío.* Opacus.

OBCECACIÓ. f. Ceguera, obstinació. *Obcecacion.* Induratio, nis.

OBCECAR. v. a. Ofuscar, cegar. *Obcecar.* Obcæco, as.

OBDURACIÓ. f. Obstinació, duresa de cor. *Obduracion, obcecacion, obstinacion.* Induratio, nis.

OBDIÈNCIA. f. Subjecció á la voluntat y preceptes de altre. *Obediencia, obedecimiento.* Obedientia, æ. || La acció de obehir. *Obediencia, obedecimiento.* Obedientia, æ. || Lo precepte del superior especialment en las religions. *Obediencia.* Obedientia, æ. || En las religions, l' empleo ú oficina que'ls superiors encarregan á sos súbdits. *Obedientia.* Præceptum, i. || Entre'ls mateixos, permís que dóna un superior al súbdit pera anar á predicar, ó la assignació de ofici pera altre convent ó pera fèr algun viatge. *Obediencia, licencia.* Progressionis vel assignationis testimonium. || Lo superior en la escola de Cristo. *Obediencia.* Scholæ Christi præses. || met. La docilitat ab que las bèstias é insensibles se subjectan á la ensenyansa ó al art. *Obediencia.* Flexibilitas, atis.

OBDIÈNCIA CEGA. La que s' exerceix sense mirar las rahons ó noticias del que mana. *Obedientia cæga.* Cæca obedientia.

A LA OBDIÈNCIA. exp. Denota la cortesia ab que algú se somet á altre. *A la obediencia.* Jubeas.

DONAR LA OBDIÈNCIA. fr. Subjectarse á algú. *Prestar, dar la obediencia.* Alicujus potestati vel imperio se dare.

OBDIENTIAL. adj. Pertanyent á la obediència. *Obediential.* Obedientialis.

OBDIENT. p. a. Qui obeheix. *Obediente, sumiso.* Obediens. || **PUNTUAL.** || m. Se deya en la milícia al que estava á las ordres de March Aureli. *Obediente, obedecedor.* Obtemperans, tis.

OBDIENTÍSSIM, A. adj. *Obedientissimo.* Obedientissimus, obsequentissimus.

OBDIENTMENT. adv. m. Ab obediència. *Obedientemente.* Obedienter.

OBEHIR. v. n. Subjectarse, fèr la voluntat de altre. *Obedecer.* Obedio, ia. || met. Reduhir al fi

que's vól los metalls y altrás cosas inanimadas. *Ceder, obedecer.* Pareo, es. || **PARIR, DIGERIR.** || Cedir alguns animals ab docilitat al règimen que se'ls posa, com lo caball al fre. *Obedecer.* Obedio, is. || En lo espirital y moral cedir, com: las passions deuben **OBEHIR** á la rahó. *Obedecer.* Obedio, is.

MÉS VAL OBEHIR QUE SACRIFICAR. fr. presa de la sagrada Escriptura; ensenya la obligació que's té de obehir en primer lloch lo precepte del superior. *Mas vale obedecer que sacrificar.* Melius est obedire quam sacrificare.

OBEHIT, DA. p. p. *Obedecido.* Obtemperatus.

OBELISCO. m. Pedra treballada en forma de piràmide. *Obelisco, obelo.* Obeliscus, i.

OBENCADURA. f. náut. Conjunt de obenques. *Obencadura.* Rudentes, ium.

OBENCH Y OBEÑQUE. m. náut. Cada un dels caps ó cordas que's lligan al cap del pal ó garganta sobre 'ls bahos, y baixan á las mesas de guarnició, y 's fican en las vigotas de las cadenas. *Obenque.* Navis rudentes.

OBERT, A. p. p. irr. *Abierto.* Apertus. || adj. Lo que no está murallat. *Abierto.* Munimine carens. || Dit del peix estripat ab ferro pera salarlo, ó adobarlo. *Escalado.* Piscis per ventrem ferro incissus. || **DESEMBARASSAT, ESPAYÓS, RAS.** || met. **INGÉNUO, FRANCH.**

Á FORSA OBERTA. m. adv. A camp ras, á cos descubert. *A campo abierto, sin valla.* Aperto campo. **GUERRA OBERTA.** *Enemistad declarada.* Apertum bellum.

MITJ OBERT. *Entreabierto.* Parum, semiapertum.

OBERTAMENT: adv. m. Ingénuament, francament. *Abiertamente.* Apertè.

OBERTURA. f. La acció de obrir. *Abertura, abrimiento.* Apertio, nis. || **CBIVILLA.** || Lo primer que's troba al obrir un llibre. *Abertura.* Apertio, nis. || Pas, camí, medi per alguna cosa. *Entrada, llave, medio.* Ostium, ii. || Ocasíó, proporció. *Ocasión.* Ratio, nis. || Forat ó finestra en las parets. *Claraboya, tragaluz.* Fenestra, æ. || met. Desembarrás, franquesa, llanesa en lo geni ó tracte. *Abertura.* Apertus animus. || Lo mateix que llum ó espay de una finestra, balcó. *Luz.* Lux, eis. || L'acte solemne ab que's dóna principi á alguna funció pública, com: **OBERTURA** de estudis, etc. *Abertura, apertura.* Initium solemne. || náut. **MÁNEGA.**

OBERTURA DE TESTAMENT. for. Acte jurídic de obrir lo testament clos. *Abertura de testamento.* Tabularum apertura.

OBÉS, SA. adj. Gras, ple de carns. *Obeso.* Obesus.

OBESSITAT. f. Grossària. *Obesidad.* Obesitas, atis.

OBEYR. v. n. **OBEHIR.**

ÓBICE. m. p. u. **IMPEDIMENT, OBSTACLE** EMBARÁS, DESTORRE.

OBICIÓ. f. ant. **OBJECCIÓ.**

OBICIR. v. a. ant. **OBJECTAR.**

ÓBIT. m. Mort. *Muerte.* Mors, tis. || Certificació de la mort de algú. *Fe de entierro ó de fallecimiento.* Mortis testimonium. || **OUBI.**

OBJECCIÓ. f. y

OBJECTA. f. ant. Réplica, instància, argument en contrari. *Objecion.* Objectio, nis.

OBJECTAR. v. a. Oposar, replicar, refutar. *Objetar.* Objicio, is. || Retraurer, donar en cara á algú alguna cosa. *Echar en cara, retraer.* Denuò objicere. || Usat com verb passiu, **SORPÈNDRESE.** || v. r. **OCÓRRER.**

OBJECTAT, DA. p. p. *Objetado.* Objectus.

OBJECTATORI, A. adj. **OBJECTIU.**

OBJECTE. m. Lo que 's percebeix ab algun dels sentits. *Objeto.* Objectum, i. || Lo terme ó fi dels actes de las potències. *Objeto.* Objectum, i. || Lo fi, blanch ó intent á que's dirigeix alguna cosa. *Blanco, objeto.* Scopus, i. || La matèria ó subjecte de alguna ciència. *Objeto.* Objectum, i. || ant. **OBJECCIÓ.**

OBJECTE DE ATRIBUCIÓ. L'últim fi que s' intenta ó abont se dirigeixen tots les actes. *Objeto de atribucion.* Attributionis objectum.

OBJECTE FORMAL. Lo fi de una ciència ó facultat, com: la sanitat de la medicina. *Objeto formal.* Objectum formale.

OBJECTE MATERIAL. Lo subjecte ó matèria de una ciència ó facultat, com la malaltia ho es de la medicina. *Objeto material.* Objectum materiale.

FÉR BONICH OBJECTE. fr. Fér bona planta. *Tener buen aspecto.* Præclarius sub aspectum cadere.

OBJECTIU, VA. adj. Perlanyent al objecte. *Objetivo.* Objectivus.

OBJECTIVAMENT. adv. m. En quant al objecte. *Objetivamente.* Objectivè.

OBJICIR. v. a. Tatxar, acusar, acriminar. *Objetar, dar en rostro.* Objecto, as.

OBJURGAR. v. a. **INFORMAR, INJURIAR, REPÈNDRE.**

OBLACIÓ. f. Oferta. *Oblacion.* Oblatio, nis.

OBLADA. f. Peix quasi rodó, de uns dos peus de llarch, sumament xato, la part inferior blanca y la superior clapada de blau y groch, ple de grops ó petitas puas duras semblants á ossets en aquesta part, té dos ulls grossos, lo cap petit, lo morro superior més llarch que l'inferior, las aletas del llo y ventre tan llargas com tot lo cos y la de la cua rodona. *Rodaballo, melanuro, ojo negro.* Rhombus, melanurus, i.

OBLATA. f. La porció de diner que's dóna pera 'l gasto de la cera, ví, etc. pera dir missas. *Oblata.* Oblata pro missæ ministerio pecunia. || Ofertori, la hòstia sobre la patena, y 'l ví dins lo càlzer abans de estar consagrats. *Oblata.* Oblata hostia.

OBLEA. f. Pa de hòstias pera clóurer cartas. *Oblea.* Obelias, æ. || **NEULA.** || Orelleta, espècie de bunyol. *Oreja de abad.* Laganum, i.

OBLICAMENT, adv. m. **OBLÍQUAMENT.** || met. **INDIRECTAMENT.**

OBLICH, CA. adj. OBLÍQUO. || met. INDIRECTE.

OBLIDANSA. f. ant. OLIVIT.

OBLIDAR. v. a. etc. OLVIDAR.

OBLIER. m. Ofici en palació que provehia de neulas y tauletes á las personas reals. *Oblier, oblero.* Crustularius, ii.

OBLIGACIÓ. f. Vincle, deber, precisió. *Obligacion.* Officium, ii. || Correspondència que's déu manifestar als beneficis rebuts. *Obligacion.* Devotio, nis. || Escripura que obliga á cumplir algun pacte. *Obligacion.* Cautio chirographica || Ofici, càrrech, lo deber per rahó de ministeri. *Obligacion.* Officium, ii. || FERMANSÀ. || Contracte que fá alguna ciutat ó vila ab la persona que promet provehirla de carn, sabó, tocino, etc. *Obligacion.* Annonæ, provisionis obligatio. || pl. Las prendas que déu conservar l' home pera sér estimat y respectat. *Obligaciones.* Partes, ium, honoris jura. || La familia que cada hu déu mantenir. *Obligaciones.* Familiæ, parentum cura.

OBLIGACIÓ CIVIL. La que consta en lo for judicial, encara que no conste per escrit. *Obligacion civil.* Civilis obligatio.

OBLIGACIÓ NATURAL. La que prové de contracte no admes en lo dret civil, y per lo tant no cáusa acció en lo for judicial. *Obligacion natural.* Naturalis obligatio.

PRIMER ES LA OBLIGACIÓ QUE LA DEVOCIÓ. ref. Denota que la principal ocupació déu sér en lo que'ns pertany sense distraure'ns en cosas extranyas. *Primero es la obligacion que la devocion.* Præstat manus unum exequi, quam aliis operibus intendere.

OBLIGADÍSSIM, A. adj. sup. *Obligadissimo.* Valdè adstrictus.

OBLIGADOR, A. m. y f. y

OBLIGANT. p. a. Lo que inclina la voluntat. *Obligante.* Alliciens.

OBLIGAR. v. a. Precisar, forsar. *Obligar.* Obligo, as. || Guanyarse la voluntat. *Obligar.* Obstringo, is. || Empenyar, posar en precisió. *Obligar.* Alligo, as.

OBLIGARSE. v. r. Comprométrese, ferse responsable de alguna cosa. *Responder, obligarse, salir garante.* Intercedo, is.

OBLIGAT, DA. p. p. *Obligado.* Obligatus. || adj. Subjecte. *Sujeto, obligado, adicto.* Addictus. || m. Qui té obligació de donar l' abast de carn ó altres articles á algun poble. *Obligado.* Macelli sponsor.

OBLIGATORI, A. adj. Lo que obliga y precisa á cumplirse. *Obligatorio, obligatorio.* Obligatorius.

OBLÍQUAMENT. adv. m. Tortament, al través, de costat. *Oblicuamente.* Obliquè, obliquum.

OBLÍQUÀNGUL. m. Se diu del triàngul que no es rectàngul. *Oblicuàngulo.* Obliquangulus, i.

OBLÍQUITAT. f. Torta, inclinació, direcció al través. *Oblicuidad.* Obliquitas, atis.

OBLÍQUO, A. adj. Tort, inclinat. *Oblicuo.* Li-

mus. || Inclinat, atravessat. *Oblicuo, sesgado.* Obliquust. || S' aplica á la línia ó pla que cau sobre al re y no forman àngul recte. *Oblicuo.* Obliquus. || met. INDIRECTE.

OBLIT. m. OLIVIT.

GUÁRDA QUE NO T' OBLIT. loc. ant. *Acuérdate, ten presente.* Memento.

OBLITERACIÓ. f. Estat de un conducto ó de un vas, las parets del qual contrauen una adherència ó s' aproximan de tal modo que sa cavitat s' estreny molt ó desapareix enterament. *Obliteracion.* Obliteratio, nis.

OBLIVIÓ. f. ant. OLIVIT.

OBLONGO, A. adj. Prolongat. *Prolongado, oblongo.* Oblongus.

OBMÉS, A. p. p. OMÉS.

OBMÉTRER. v. a. ant. OMITIR.

OBMISSIÓ. f. ant. OMISSIÓ.

OBOÉ. m. mús. Instrument de vent molt semblant al baixó. *Obué, oboé;* lo plural castellà's troba *oboés* ú *oboeses.* Lituus musicus. || Qui toca dit instrument. *Obué, oboé.* Tibicen, inis.

ÓBOL. m. Moneda ínfima entre grechs, que equival á sis maravedissos de Castella. *Óbolo.* Obolus, i. || farm. Mitj escrúpol ó dotze grans. *Óbolo.* Sesquibolus, i.

OBOYA. f. ter. OVELLA.

OBRA. f. Qualsevol cosa produhida per algun agent. *Obra.* Opus, eris. || Operació. *Obra.* Opera, æ. || Lo escrit de algun autor. *Obra.* Scriptura, æ. || Fàbrica, edifici que's vá fent. *Obra.* Fabrica, æ. || Manufactura, treball de un artífice. *Obraje, obra.* Officina, æ, opificium, ii. || Feyna, treball. *Trabajo, obra.* Opus, eris. || Medi, virtut, poder, com : per OBRA del Esperit Sant. *Obra.* Opera, æ, virtus, utis. || Lo molt treball que costa ó l' molt temps que's tarda en alguna cosa. *Obra.* Labor, is. || La quantitat, magnitud ó distància quant se determina á poch més ó ménos, com : es OBRA de un mes. *Obra.* Circiter. || Lo lloch ahont se treballa. *Obra.* Opus, eris. || Qualsevol acció moral que s' encamina al profit del ànima. *Obra.* Opus, eris. || Lo fondo de la Iglésia destinat á la conservació y gastos precisos de ella. *Fàbrica, obra, capilla.* Vectigal ab ecclesia impositum. || Los materials pera algunà fàbrica, com : tragar la OBRA. *Materiales.* Materia, æ. || Fets, hassanyas. *Hechos, obras.* Res gestæ. || JORNAL, MUJADA. || f. ant. poët. Composició en vers. *Poesia, verso.* Poesis. || ter. PISA.

OBRA BEN ACABADA. *Obra primorosa.* Opus mira arte structum.

OBRA CORONADA. fort. Una de las obras exteriors que consta de dos mitjs baluarts y un enter units ab dos cortinas. *Obra coronada.* Coronatum opus.

OBRA DE MISERICÓRDIA. Cada un de aquell actes ab que se socorre á las necessitats espiritualment ó corporalment. *Obra de misericordia.* Pietatis, misericordiæ opera.

OBRA DE ROMANS. La que costa molt treball y temps y es perfecta y sólida. *Obra de romanos.* Magnificum opus.

OBRA MORTA. En la moral, la bona en sí, però que per estar en pecat mortal lo qui la fá, no es meritória de la vida eterna. *Obra muerta.* Emortua opera. || náut. La part del barco compresa al de línea del aygua fins á la vora superior. *Obra muerta.* Navis materiatio á lymphis resiliens.

OBRA PIA. Establiment piados pera 'l culte de Dèu ó exercici de la caritat ab lo próxim. *Obra pia.* Opera pia. || met. fam. Qualsevol cosa en que's troba utilitat. *Obra pia.* Lucrabilis res.

OBRAS FORANAS DEL CASTELL. Cert tribut ó dret senyorial. *Obra exterior.* Exteriores operæ.

OBRAS PÚBLICAS. Las que's fan pera utilitat del públich de orde del govern. *Obras publicas.* Opera publica.

OBRA VIVA. La part del barco que vá dins del aygua. *Obra viva, fondo.* Navis materiatio mersa mare. || teol. La que's fá en gràcia de Dèu. *Obra viva.* Opera viva.

Á LA OBRA'S VÉU. loc. CADA HU ES FILL DE SAS OBRAS.

AMPARAR LA OBRA. fr. No deixarla continuar. *Embargar la obra.* Opus interdicere.

BONA OBRA. Socorro oportú, favor. *Buena obra.* Beneficium, ii.

BONAS OBRAS. Tot lo que's fá ab bon fi. *Buenas obras.* Opera bona.

DONAR OBRA. fr. Dedicarse ó emplearse en algun treball. *Dar obra.* Dare operam. || DONAR FEYNA.

EN LAS OBRAS Y EN LA FE'S CONEIX QUI AMOR TE TÉ. ref. Denota que 'l millor modo de mostrar amor y voluntat es fent beneficis. *Obras son amores que no buenas razones; el amor y la fé en las obras se ve.* Hoc non fit verbis.

FÉR ALGUNA OBRA FALSA. fr. *Falsear alguna obra.* Contra artis præcepta struere.

FÉR BONA OBRA. fr. Afavorir. *Hacer buena obra.* Adjutorio vel auxilio esse.

FÉR MALA OBRA. fr. Destorbar, impedir. *Hacer mala obra ó aire.* Officio, is.

LA OBRA DE LA SEU. loc. met. fam. Se diu de qualsevol obra que tarda molt á concluhirse. *La obra del Escorial; obra de romanos ó romana; la vida perdurable.* Prolongum vel ferè æternum opus.

LA OBRA LLOA AL MESTRE. loc. ant. Á LA OBRA'S VÉU.

NI OBRA BONA NI PARAULA DOLENTA. loc. met. Repren als que ofereixen molt y no cumplen res. *Ni obra buena, ni palabra mala.* Dat verba bona ultrò facta; at non consona verbis.

PER OBRA. m. adv. En execució. *Por obra.* Operà.

POSAR EN Ó PER OBRA. fr. Posar en execució. *Poner ó meter en ó por obra.* Ad opus venire.

OBRADA. f. TENDA, MAGATZEM.

OBRADOR. m. Taulell ú oficina en que treballan los menestrais. *Taller, obrador.* Officina, æ. || Lo del gerrer. *Alfareria, alfar.* Figlina, æ. || Operari, qui obra. *Obrador, operario.* Operarius, ii.

OBRANT. m. ant. TRABALLADOR.

OBRAR. v. a. Traballar, fér alguna cosa no material. *Obrar.* Ad praxim redigere. || VALER. || v. n. Fér efectiva alguna cosa, com: la medicina, etc. *Obrar, operar.* Effectum habere. || ant. TRABALLAR. || Exonerar lo ventre. *Obrar.* Ventrem exonerare. || Procehir, portarse. *Portarse, obrar.* Ago, is. || Donar forma á alguna matèria reduhintla al estat convenient pera 'l servey á que se la destina. *Labrar, laborar.* Materiam operi aptare.

OBRAR BÈ. fr. Fér bonas obras. *Obrar bien, hacer buenas obras.* Benè se gerere.

OBRAT, DA. p. p. *Obrado.* Operatus.

OBRATGE. m. ant. OBRA. || ant. Treball que serveix de adorno, com las motlluras en una pessa de plata, la brodadura en un vestit. *Labor.* Cælatura, æ.

OBREPCIÓ. f. Falsa narració de un fèt que s' al·lega davant lo superior pera lograr alguna gràcia ó favor. *Obrepcion.* Obreptio, nis.

OBREPTICI, A. adj. for. Lo que's preten ó logra ab obrepció. *Obrepticio.* Obreptitius.

OBRER. m. Qui cuyda de la fàbrica de alguna iglésia, que en algunas catedrals es dignitat. *Obreiro.* Fabricæ præfectus. || Qui fá alguna obra. *Obreiro, obrador.* Operarius, ii. || Mestre de casas. *Albañil.* Faber cæmentarius. || ant. Treballador, jornal·ler. *Obrero.* Operarius, ii. || Qui cuyda de mantenir de provisions la ciutat. *Obligado.* Ædilis.

OBRRER DE TERRA. ant. GERRER.

OBRRER DE VILA. ant. MESTRE DE CASAS.

OBRERIA. f. Càrrech de obrer. *Obreria.* Operarii munus. || La renda destinada pera la fàbrica de la iglésia, 'l cuydado de ella y la oficina pera dit despaig. *Obreria.* Ad fabricam redditus.

OBRETA. f. ò. *Obrecia, illa, ita.* Opusculum, i. || ter. FIRA, FIRETA. 2.

ABRIDOR. m. Qui obre. *Abridor.* Reserator, is. || GRABADOR. || Se diu del préssech que s' obre per sí mateix. *Abridero.* Persicum, i.

OBRIMENT. m. ant. OBERTURA.

OBRIR. v. a. Descubrir ó fér patent lo que está tancat. *Abrir.* Aperio, is. || Rómpre ab violència, com: obrir lo cap. *Abrir.* Divido, is. || Destapar. *Abrir, destapar.* Relaxo, as. || Foradar, fér obertura en una paret, envà, etc. *Abrir.* Perforo, as. || Badar, esquerdar, partir. *Abrir, hender, rajar.* Findo, is. || Desclóurer, separar una cosa de altra, com la ma. *Abrir.* Resigno, as. || GRABAR. || Esténdrer, desplegar, com: obrir un pergami. *Abrir.* Distendo, as. || ESCLATAR. || Donar principi á alguna funció ó acte públich. *Abrir.* Inauguror, aris. || Tren·car, sollevar, llaurar la terra per primera vegada. *Abrir; dar la primera reja ó vuelta.* Terram pros·cindere. || Anunciar, publicar, proposar al públich algun empréstit ó suscripció. *Abrir.* Subscriptiones subaliquo pignore apparare. || Donar llibertat al que estava tancat ó detingut. *Desencerrar.* Recludo, is.

|| náut. Tenir la nau sa amplària. *Tener de manga.* Amplitudinem habere.

OBRIIRSE. v. r. Fèndrerse, clivillarse, badarse. *Abrirse, henderse, quebrajarse, resquebrajarse.* Findi. || Dit del temps. **ALSARSE.** || Comunicarse, confiar són secret á un altre. *Abrirse.* Animum ostendere. || Estèndrerse, desplegar-se las llavors, plantas, fullas, etc. *Desarrollarse, desenrollarse.* Explicari. || Parlar de flors, es desplegar-se ó eixir de las poncellas. *Desabotonar.* Erumpo, is.

OBRIULLS. m. **ABRIULLS.** || Instrument de plata ó altre metall en figura del abriulls natural. Solian usarlo 'ls deixuplinats, posantlo en l' assot pera ferir-se las espatllas. *Abrojos.* Tribulus ex metallo.

OBS. m. ant. **OPS.** || PODER, FACULTAT, ABUNDÀNCIA. || UTILITAT, SERVEY, PROFIT. || NECESSITAT, URGÈNCIA. || GASTO, EXPENSA. || GUST, PLAER.

ALS OBS. m. adv. ant. En lo cas de necessitat, quant es menester. *En la necesidad, cuando es menester.* Cum opus est.

Á OBS. m. adv. ant. Á GASTOS Y DESPESAS. || Á utilitat, en benefici. *En beneficio.* In commodum. || Á GUST.

Á SOS OBS. m. adv. Á són arbitre y disposició. *A su arbitrio y disposicion.* Pro suo arbitrio.

Á TOTS OBS. m. adv. Á la mida del seu gust. *A pedir de boca.* Peroptatò.

FÉR LOS OBS. fr. Fér ó pagar lo gasto. *Hacer el gasto, la costa.* Ad alicujus victum de sua expendere.

HAYÉR OBS. fr. ant. *Necesitar.* Egeo, es.

SÉR OBS. fr. ant. Convenir. *Ser menester.* Opus esse.

OBSCENAMENT. adv. m. Ab obscenitat. *Desonestamente, obscenamente.* Obscenè, turpiter.

OBSCENITAT. f. Impuresa, torpesa, lascívia. *Obscenidad.* Obscenitas, atis.

OBSCENO, A. adj. Torpe, impur. *Obscenò.* Obscenus.

OBSCUR, A. adj. Fosch, que no té llum ó claror. *Oscuro.* Obscurus. || De color fosch quasi negre. *Obscuro, oscuro.* Subniger. || Color que está mès carregat, com: blau **OBSCUR.** *Oscuro.* Obscurus. || pint. La part ahont se representan las sombras. *Oscuro.* Obscurus. || met. Confús, intrincat, difícil, enigmàtich. *Oscuro.* Obscurus. || Fosch, tenebrós. *Tenebroso, oscuro.* Obscurus, scotinus, nigraus, ater. || met. S' aplica al llinatge baix y vil. *Humilde, oscuro.* Obscurus, confusus.

ANAR Á OBSCURAS. fr. ANAR Á LAS FOSCAS.

OBSCURAIR. v. a. ant. **OBSCURIR.**

OBSCURAMENT. adv. m. Ab obscuritat. *Obscuramente.* Obscurè. || Confusament, embrolladament. *Obscuramente.* Tectè. || met. Vilment, ab baixesa. *Obscuramente.* Obscurè. || m. **OBSCURITAT.**

OBSCURAR. v. a. **OBSCURIR.**

OBSCURARSE. v. r. **OBSCURIRSE.** || ant. **DESAPAREIXER.**

OBSCURAT, DA. p. p. **OBSCURIT.**

OBSCUREDAT. f. **OBSCURITAT.**

OBSCURET, A. adj. d. *Algo oscuro.* Subobscurus.

OBSCURIMENT. m. La acció de obscurir y

obscurirse. *Oscurecimiento, oscuridad.* Obumbratio, nis.

OBSCURIR. v. a. Privar la llum y claredat. *Oscurecer.* Obscuro, as. || met. Desllustrar lo mèrit ó reputació de algú. *Manchar, oscurecer, afear.* Alicujus luminibus obstrudere. || Vèncer ó superar en mèrits ó altre. *Eclipsar, oscurecer.* Præsto, as. || met. Ofuscar la llum de la rahó. *Oscurecer.* Oratorem obcæcare. || pint. Donar molta sombra á lo que's pinta. *Oscurecer.* Umbro, as. || v. r. Enfosquirse. *Oscurecerse.* Obscurari, obnubilari.

OBSCURÍSSIM, A. adj. sup. *Oscurísimo.* Obscurissimus, valdè obscurus.

OBSCURIT, DA. p. p. *Oscurecido.* Obscuratus.

OBSCURITAT. f. Fosquedat, fosca. *Oscuridad.* Obscuritas, atis. || Falta de llum y coneixement. *Oscuridad.* Obscuritas, atis. || Espessura, ombrívol, com la dels boscos. *Oscuridad.* Densitas, atis. || met. Confusió del estil, falta de explicació. *Oscuridad.* Obscuritas, atis. || met. Humilitat y baixesa de ahont proceheix alguna cosa. *Bajeza, oscuridad.* Obscuritas, atis. || met. La dificultat del sentit ó intel·ligència de lo que's diu ó proposa, com en los enigmas y misteris. *Oscuridad.* Caligo, inis.

OBSEQÜENT. adj. Sumís. *Obsecuente.* Obsequens.

OBSEQÜENTÍSSIM, A. adj. sup. *Obsecuentísimo.* Obsequentissimus.

OBSEQUI. m. Servey, sumissió, rendiment, descendència. *Obsequio.* Obsequium, ii. || Lo que's fá en benefici de algun amic. *Servicio, obsequio.* Obsequium, ii. || L' aplauso ó celebritat que's dóna á algú ó á alguna cosa. *Honor, obsequio.* Laus, dis. || Los festeigs ab que's fá honor ó dóna gust y aplauso á algú. *Festejo, obsequio, festeo.* Obsequium ii.

RÉTRER OBSEQUIS. fr. **OBSEQUIAR.**

OBSEQUIADOR, A. m. y f. Qui obsequia. *Obsequiante, obsequiador.* Obsequens, tis.

OBSEQUIAR. v. a. Rendir obsequis, complaure, servir. *Obsequiar.* Alicui obsequi. || Fér alguna cosa en favor, benefici ó utilitat de alguna persona. *Servir, obsequiar.* Obsequor, eris.

OBSEQUIAT, DA. p. p. *Obsequiado.* Obsequutus.

OBSEQUIÓS, A. adj. Cortés, complahent. *Obsequioso.* Obsequiosus.

OBSEQUIOSAMENT. adv. m. Ab reverència y cortesia. *Obsequiosamente.* Officiosè.

OBSERVACIÓ. f. Reparo, nota, reflexió. *Observacion.* Observatio, nis. || ant. **OBSERVÀNCIA.** || L' acte y efecte de observar y la cosa observada. *Observacion.* Observatio, nis. || Compliment de alguna lley, orde ó precepte. *Observacion.* Observantia, æ. || pl. Reparos ó notas fetas en algun escrit. *Anotaciones, observaciones.* Observatio, nis.

ESTAR EN OBSERVACIÓ. fr. Mirar atentament alguna cosa esperant lo moment de observar algun fét ó circumstància. *Estar de observacion, de accecho.* Cautè attendere.

OBSERVADOR, A. m. y f. Qui nota y repara tot lo que véu y óu. *Notador, observador.* Speculator, is. || Exacte en lo cumpliment de las lleys y preceptes. *Observador.* Observator, is. || Qui per medi de instruments y art observa 'l moviment dels astres. *Observador.* Astrorum speculator. || adj. Lo que's deu observar. *Que debe observarse.* Servandus, observandus.

OBSERVÀNCIA. f. Compliment exacte y puntual. *Observancia.* Observantia, æ. || Reverència, honor, acatament als majors. *Observancia.* Observantia, æ. || L' antich estat de las religions á distinció de la reforma. *Observancia.* Religiosa observantia. || Constitució així dita. *Observancia.* Observantia, æ.

AB OBSERVÀNCIA. m. adv. Ab exactitut, cumpliment. *Observantemete.* Observere.

POSAR EN OBSERVÀNCIA. fr. Fér que s' observe ab rigor lo que's mana. *Poner en observancia.* Ad observantiam accuratam cogere.

REGULAR OBSERVÀNCIA. En algunas religions es la observància de la regla tal com estava al temps de admétrese algunas reformas. *Regular observancia.* Regularis observantia.

OBSERVANSA. f. ant. OBSERVÀNCIA.

OBSERVANT. p. a. *Observante.* Observans. || m. Religiós de la observància de sant Francesch. *Observante.* Observans, tis.

OBSERVANTÍSSIM, A. adj. sup. *Observantissimo.* Observantissimus.

OBSERVAR. v. a. Notar, reparar, estar á la mira. *Observar.* Servo, as. || Guardar, cumplir exactament lo que's mana. *Observar.* Observo, as. || astron. Especular los moviments dels astres, y calcular sobre ells. *Observar.* Speculari astra.

OBSERVARSE. v. r. Mirarse un á altre. *Observarse.* Servari, observari.

OBSERVAT, DA. p. p. *Observado.* Observatus.

OBSERVATORI. m. Lloch alt y á propòsit pera observar especialment los astres. *Observatorio.* Observatoria specula.

OBSÈS, A. adj. Qui està atormentat de esperits malignes que'l rodejan. *Obseso.* Obsessus.

OBSESSIÓ. f. Assistència dels esperits malignes al rededor de algú. *Obsesión.* Obsessio, nis.

OBSIDIANA. f. Epíteto que's donava á una pedra negra y resplandent que servia de mirall; però ja no's troba. *Obsidiana.* Obsidiana, æ.

OBSIDIONAL. adj. Lo pertanyent al siti de una plassa. *Obsidional.* Obsidionalis.

OBSTACLE. m. Destorb, oposició, embarás, impediment. *Obstáculo, óbice, traba, tropiezo.* Obex, icis.

OBSTANT. p. a. *Obstante.* Obstans.

EN NO RES OBSTANT. loc. *No oponiéndose.* Non obstant.

NO OBSTANT. m. adv. Sense que servesca de impediment, de obstacle. *No obstante, sin embargo, con todo, á pesar de eso.* Tamen.

OBSTAR. v. a. Destorbar, impedir, embarassar. *Obstar.* Obsto, as. || impers. Oposarse, sér contraria una cosa á altra. *Obstar.* Obsto, as.

OBSTAT, DA. p. p. *Obstado.* Obstitus.

OBSTETRÍCIA. f. Art ó ciència dels parts. *Obstetricia.* Obstreticium, ii.

OBSTINACIÓ. f. Tossuneria, terquedat. *Obstinacion.* Pertinacia, æ.

OBSTINADAMENT. adv. m. Perfidiosament. *Obstinadamente.* Obstinatè.

OBSTINADÍSSIM, A. adj. sup. *Obstinadissimo.* Pertinacissimus.

OBSTINARSE. v. r. Persistir, mantenirse en són tema. *Obstinarse.* Obstino, as.

OBSTINAT, DA. p. p. *Obstinado.* Obstinatus. || adj. Perfidíós, tossut. *Obstinado.* Obstinatus.

OBSTRUCCIÓ. f. med. Opilació, impediment causat per los humors en lo cos del animal. *Obstruccion.* Obstructio, nis.

OBSTRUCTIU, VA. adj. Lo que causa obstruccions. *Obstructivo.* Obstruens.

OBSTRUÏR. v. a. med. Tapar los humors las vias del cos del animal. *Obstruir.* Obstruo, is. || v. r. Taparse, embussarse algun forat, etc. *Obstruirse.* Obstrui.

OBSTRUÏT, DA. p. p. *Obstruido.* Obductus. || m. Lo subjecte que pateix obstruccions. *Obstruido.* Obstructus.

OBAT. m. ant. DESITJ.

OBTE. m. ant. Óbit, mort. *Muerte.* Obitus, us.

OBTEMPERANT. p. a. *Obtemperante.* Obtemperans.

OBTEMPERAR. v. a. OBEHIR, SUBJECTARSE.

OBTEMPERAT, DA. p. p. OBEHIT.

OBTENCIÓ. f. y

OBTENIMENT. m. ant. Consecució. *Obtencion.* Obtentio, nis.

OBTENIR. v. a. Alcansar, lograr. *Obtener.* Obtineo, es. || Tenir, observar, possehir. *Obtener.* Obtenio, as.

OBTENTO. m. Renda ecclesiàstica. *Obtento.* Obtentus, us.

OBTÈS, A. p. p. irreg. OBTINGUT.

OBTINENT. p. a. Qui obté. *Obteniente.* Obtinens.

OBTINGUT, DA. p. p. *Obtenido.* Obtentus.

OBTÚS, A. adj. Rom, despuntat. *Obtuso.* Obtusus. || geom. Àngul que té més de la quarta part de un círcul. *Obtuso.* Obtusus. || met. Qui té lo enteniment poch agut, grosser, tardá. *Obtuso.* Obtusus.

OBTUSÀNGUL. adj. geom. S' aplica al triángul ó altra figura que té un àngul obtús. *Obtusángulo.* Obtusangulus, i.

OBÚS. m. art. Espécie de morter llarch de set á nou polzadas de diàmetre pera tirar granadas, etc. *Obús.* Bellicum tormentum.

OBVENCÍÓ. f. Profit casual. *Obvencion.* Obventio, nis.

OBVENIR. v. n. Tocar per casualitat, ó sort. *Caber como en suerte.* Obvenio, is.

OBVENTICI, A. adj. for. Casual. *Obventicio, fortuito, accidental.* Obventitius.

OBVIAR. v. a. Evitar, fugir, apartar lo que pòt sér contrari. *Obviar.* Obvio, as. || Destorbar, oposarse. *Obviar, obstar.* Obsto, as.

OBVIAT, DA. p. p. *Obviado.* Obviatus.

OBVINENT. p. a. *Perteneciente.* Obveniens.

ÓBVIO, A. adj. Lo que 's presenta davant los ulls. *Obvio.* Obvius. || met. Clar, sense dificultat. *Obvio.* Obvius.

OC.

OC. adv. ant. hoc.

OCA. f. Espécie de ánech com de tres pams de llarch, bech convexo, obtús y còrb per la basa, cos cendrós per sobre y groch per sota, 'l coll estirat, lo carpó blanch, polas encarnadas, ungles negres, y cloqueja mòlt. *Ganso, ánsar, oca.* Anser, is.

|| Joch que consisteix en un mapa ovalat que té 63 casetas pujant desde'l número 1, y totes las que fan nou tenen pintada una oca, y en altrás casetas hi ha pintadas altrás figuras, com són: un pont, un pòu, la mort y altrás. Se juga ab daus, y 'ls punts que's fan se van contant en las casetas, y cada hu assenyalen son camí ab un tanto que posa á la caseta ahont ha arribat. Pera guanyar es precis arribar just al número 63. Los inconvenients y reglas del joch solen estar escrits en lo mitj del mapa. *Oca.* Ludus sic dictus ex anseris depicto. || Arrel de América semblant á la castanya que serveix en lloch de blat de moro. Los americans també la anomenan cavi. *Oca.* Oxalis oca.

OCÁS. m. Occident, ponent, la part del horisont per ahont s' ocultan los astres. *Ocaso, occidente, poniente.* Occidens, tis. || met. MORT. f.

OCASIÓ. f. Oportunitat de temps. *Ocasión.* Ocasio, nis. || Causa ó motiu pera que 's fá alguna cosa. *Ocasión.* Causa, æ. || Perill ó exposició. *Ocasión, riesgo.* Periculum, i.

OCASIÓ CRÍTICA. Lo cas ó punt del qual dependeix la decisió de alguna cosa. *Lance.* Discrimen, inis.

OCASIÓ OPORTUNA. La que presenta facilitat pera fér ó intentar alguna cosa. *Ocasión oportuna, resquicio.* Aditus, us.

OCASIÓ PRÓXIMA. teol. Aquella en que posat algú sempre ó quasi sempre cau en la culpa. *Ocasión próxima.* Occasio proxima.

OCASIÓ REMOTA. teol. La que de sí no induheix á pecat, ó que quasi resisteix. *Ocasión remota.* Remota occasio

á BONA OCASIÓ. m. adv. A temps oportú. *A buena hora, á tiempo, á buena ocasión.* Tempore.

AGAFAR LA OCASIÓ PELS CABELLS. fr. Aprofitarla, no deixarla passar. *Cojer, tomar, asir la ocasión por los cabellos, por el copete, por la melena.* Tempus et occasionem arripere.

á LA PRIMERA OCASIÓ. m. adv. *Á la primera ocasión.* Ubi primum occasio detur.

á OCASIÓ VOSTRA. m. adv. Per vostre respecte, per la vostra cara. *Por atención á vosotros; por vuestro respeto.* Tua causa.

DONAR OCASIÓ. fr. Donar motiu. *Dar lugar, ocasión, motivo, pie, margen.* Sinere; ansam præbere.

EN ALTRA OCASIÓ. m. adv. En altre temps. *En otra ocasión, en otro tiempo, otra vez.* Aliàs.

ESPIAR LA OCASIÓ. fr. Estar atent y vigilant pera aprofitar totes las circunstàncies que poden sér favorables pera 'l logro de alguna cosa. *No perder ocasión.* Imminere in occasionem.

LA OCASIÓ FÁ 'L LLADRE. ref. Denota que mòltas vegadas la oportunitat fá fér cosas malas en que no 's pensava. *La ocasión hace el ladrón; en arca abierta el justo peca.* Dulce pomum dum abest custos.

LLEVA LA OCASIÓ, Y LLEVARÁS LO PECAT, Y QUI APARTA LA OCASIÓ, APARTA 'L PECAT. ref. Aconsella fugir del perills pera evitar los danys. *Quien quita la ocasión quita el pecado ó el peligro.* Si fumum vitare cupis, restinguito flammam.

NO PÉRRER OCASIÓ. fr. Estar atent y ab vigilància pera aprofitar totes las circunstàncies y oportunitats favorables que pугan presentarse pera lograr lo que 's desitja. *No perder ocasión.* Tempore, opportunitate uti.

PÉRRER Ó BUSCAR OCASIÓ. fr. Buscar motiu pera fér alguna cosa. *Tomar ocasión.* Causam, ansam arripere.

PER OCASIÓ. m. adv. *Por causa, por respeto.* Ob, propter causam.

POSAR EN OCASIÓ. fr. Posar en perill. *Poner en ocasión, en riesgo ó peligro.* In discrimen provocare. || rel. Buscar lo perill. *Ponerse en ocasión.* Periculum querere.

VENIR EN BONA OCASIÓ. fr. Arribar en lo temps de la oportunitat. *Venir en buena coyuntura; llegar á tiempo.* Suo, opportuno tempore venire.

OCASIONADÍSSIM, A. adj. sup. *Ocasionadísimo.* Valdè provocans.

OCASIONADOR, A. m. y f. Causador, qui dòna motiu. *Ocasionador.* Causam præbens.

OCASIONAL. adj. Lo que dòna ocasió ó motiu. *Ocasional.* Ansam præbens. || Lo que sobreve per alguna ocasió ó accident. *Ocasional.* Eventualis.

OCASIONALMENT. adv. m. Casualment. *Ocasionalmente, casualmente.* Fortè.

OCASIONAR. v. a. Sér causa, donar ocasió ó motiu. *Ocasionar, causar.* Efficio, is. || Causar. *Ocasionar, acarrear.* Pario, is: || Provocar, móurer, excitar. *Ocasionar.* Provoco, as. || Exposar, posar en perill. *Ocasionar.* Periculum inferre; in discrimen adducere.

OCASIONAT, DA. p. p. *Ocasionado.* Effectus. || adj. Provocatiu, molest. *Ocasionado.* Provocans.

OCASIONETA. f. d. *Ocasioncilla.* Occasiuncula, æ.

OCATER. m. Lo qui guarda ocas. *Anserero.* Anserarius.

OCCASIÓ. f. OCASIÓ.

OGCEANIA. f. La quinta part del món, que es una gran reunió de islas al sudoest del Àssia, està situada entre los 34.° N. y 36.° S. de latitut, y entre 'ls 96.° E. y 105.° O. de longitut al meridià de Madrit; la rodejan lo gran oceàno per lo N. y E., l'oceàno índich pel S. y lo mar de la Xina pel O. *Oceania.* Quinta mundi pars; Oceania, æ.

OCCÉANO. m. mar gran que rodeja tota la terra. *Océano.* Oceanus, i. || S' usa pera exagerar la grandesa é immensitat de alguna cosa. *Océano.* Oceanus, i. || mit. Dèn fill del cel y de la terra, y segons altres del cel y Vesta: donàrenli á Tetis per muller, y per fills als rius y fonts y á las Occeánidas Clío y Bérce. *Océano.* Oceanus, i.

OCCIDENT. m. La part del horisont en que's pon lo sol y demás astres. *Occidente.* Occidens, tis. || La part de la terra abont respecte de nosaltres se pon lo sol. *Occidente.* Occidentalis plaga.

OCCIDENTAL. adj. y

OCCIDUO, A. adj. ant. Pertanyent al occident. *Occidental, occiduo.* Occidentalis.

OCCIPITAL. adj. Las parts del clatell oposadas al front. *Occipital.* Occipitalis. || m. L' os del cap que forma 'l clatell. *Occipital.* Occipitalis, is.

OCCIPUCI. m. La part superior del cap per abont se junta ab las vértebras del coll. *Occipucio.* Occiput, itis.

OCCIR. v. a. ant. MATAR.

OCCIT, DA. p. p. ant. Mort. *Muerto.* Occisus.

OCCIURE. v. a. ant. MATAR.

OCCÓRRER. v. n. OCÓRRER.

OCELL Y OCEYL. m. ant. AUCELL.

OCH. adv. ant. FLOCH.

FINS ALS OCHS. m. adv. Denota la intenció y vehemencia de algun efecte. *Hasta los higados, hasta las aras.* Usque ad aras.

OCI. m. Descans, cessació del treball. *Ocio.* Otium, ii. || Diversió, distracció, recreo. *Ocio.* Otium, ii. || Deixament, inacció. *Ocio.* Otium, ii.

DONARSE AL OCI. fr. Abandonarse á la vida de no fèr res útil, ocupantse sols en vicis. *Entregarse ó darse al ocio.* Otio se tradere.

OCIAR. v. a. Distràurer, divertir. *Ociar.* Diverto, is.

OCIÓS, A. adj. Desocupat, qui està en vaga. *Ociosos.* Otiosus. || Negligent, deixat, peresós. *Ociosos.* Cessator. || Vagamundo, que's corromp en la ociositat. *Ociosos.* Otiosus. || Lo que no aprofita. *Ociosos.* Otiosus. || Lo que no té ns ó exercici en las cosas que'l deuen tenir. *Ociosos.* Otiosus.

OCIOSAMENT. adv. m. Ab ociositat. *Ociosamente.* Otiosè. || Per demés, en va, sense fruyt ni profit. *Ociosamente.* Inutiliter. || Ab atenció y pausa. *Atentamente.* Attentè.

OCIOSITAT. f. Vagamunderia, vici de gastar lo temps inutilment. *Ociosidad.* Desidia, æ. || Lo

efecte de oci, com són paraulas ociosas, jochs y altras diversions. *Ociosidad.* Verba vel facta otiosa.

LA OCIOSITAT ES MARE DE TOTS LOS VICIS. ref. Ensenya quant convenient es viurer ocupat pera no contràurer vicis. *La ociosidad es madre de todos los vicios; estóyme en mi lecho, y el diablo llévame de techo en techo.* Criminis est mater, vitii est ignavia nutrix.

OCIR. v. a. ant. MATAR.

OCÍS, A, Y OCIT, DA. p. p. ant. MORT.

OCIURE. v. a. ant. MATAR.

OCORREGUT, DA. p. p. *Ocurrido.* Factus, affectus.

OCORRENT. p. a. OCURRENT.

OCÓRRER. v. n. Prevenir, eixir al encontre, anticiparse. *Ocurrir.* Occurro, is. || Esdevenir, succehir casualment. *Ocurrir.* Expeto, is. || En lo reso ecclesiástich escàurer, esdevenir en un mateix dia una festa ab altra de major ó menor classe. *Ocurrir.* Occurro, is. || Venir, acudir de repent una espècie á la imaginació. *Ocurrir.* Succurro, is. || OPOSARSE.

OCCOSSAL. m. Serp de Méjich; té 'l cap de escorsó y 'l ventre blanch. *Ocozoal.* Ocozoalus serpens.

OCCOSSOL. m. Arbre de nova Espanya de vint á trenta peus de alt, y de que's tráu 'l liquidambre. *Ocozol.* Ocozolus arbor.

OCRA. m. Terra groga que's tráu de las minas de or y plata, y serveix pera pintar. *Ocre.* Ocrea, æ.

OCTÁEDRO. m. geom. Un dels cinch cossos regulars que consta de vuyt triànguls equiláteros. *Octaedro.* Octaëdram, i.

OCTAGONAL. adj. Pertanyent al octàgono. *Octagonal.* Ad octangulum pertinens.

OCTÀGONO, A. adj. Lo que té vuyt caras ó costats. *Octàgono, octógono.* Octangulus.

OCTANTE. m. astron. Instrument pera pèndrer la altura del sol y altras observacions. *Octante.* Octans, tis.

OCTAU. m. Cada una de las vuyt parts en que's suposa dividit un tot. *Octavo.* Octava pars. || adj. Lo que cumples 'l número de vuyt. *Octavo.* Octavus.

EN OCTAU. m. adv. Entre estampers se diu del llibre del tamany de una octava part de full. *En octavo.* Volu en in octavo.

OCTAVA. f. VUYTADA. || poët. Estrofa de vuyt versos de onze síl-labas, dels quals consonan primer, tercer y quint, segon, quart y sisè, setè y octau. *Octava.* Octo versibus constans rythmus. || mús. La veu que completa 'l diapasson. *Octava.* Diapason, is. || Lo llibret que conté 'l reso dels vuyt dias de alguna festivitat, com: la OCTAVA de Corpus, etc. *Octava.* Preces canonicæ in octava.

OCTAVA PRIVILEGIADA. En lo reso ecclesiástich la que no dóna lloch al reso de altre sant. *Octava cerada.* Octava privilegiata.

CAP DE OCTAVA. L' últim dia de ella. *Cabo de octava.* Ultimus, octavus dies.

FÉR OCTAVAS. fr. mús. Formar octavas ó diapasons. *Octavar.* Diapasones aptè efformare.

OCTAVAMENT. adv. m. En octau lloch ó vegada. *Por la octava vez.* Octavum, octavò.

OCTAVARI. m. La festa que's fá en los vuyt dias de la vuytada. *Octavario.* Octo dierum celebritas.

OCTAVÍ. m. Instrument músich de ayre, de la figura de una flauta, encara que petit y de sonidos més aguts que esta. *Octavin.* Parva tibia.

OCTIL. m. astron. Aspecte de dos planetas que distan un de altre la octava part del zodíach, ó quaranta cinch graus. *Octil.* Octilis.

OCTOGENARI, A. adj. Qui té vuytanta anys. *Octogenario, ochenton.* Octogenarius.

OCTOGENTÉSSIM, A. adj. Lo que cumples 'l número de vuit cents. *Octogésimo.* Octogentesimus.

OCTOGÉSSIM, A. adj. Lo que té vuitanta ó cumples dit número. *Octogésimo.* Octogesimus.

OCTÓGONO, A. adj. OCTÓGONO.

OCTOSÍL-LABO, A. adj. Lo que consta de vuytsil-labas. *Octosilabo, octosilábico.* Octosillabus.

OCTUBRE. m. Lo desé més del any, y entre 'ls antichs romans lo vuyté de ahont prengué 'l nom. *Octubre.* October, bris.

ÓCTUPLO, A. adj. arit. Lo que es á altra cosa, com número, etc. vuyt á un, y així vuytanta es óctuplo de deu. *Óctuplo.* Octuplus.

OCULAR. adj. Pertanyent als ulls. *Ocular.* Ocularis.

OCULARMENT. adv. m. Ab los ulls. *Ocularmente.* Ipsis oculis.

OCULISTA. m. Facultatiu que's dedica á curar ulls. *Oculista.* Ophthalmicus, i, oculus, ii.

OCULT, A. adj. Amagat, retirat, desat. *Oculto.* Occultus. || Secret, encubert, reservat, excusat. *Oculto.* Occultus.

OCULTACIÓ. f. Reserva, substracció pera trauir alguna cosa de la vista. *Ocultacion.* Occultatio, nis. || L' acte y efecte de amagar y amagarse. *Ocultacion.* Occultatio, nis. || Lo silenci ab que's calla alguna cosa que es certa, y se sab y debia dirse. *Ocultacion.* Occultatio, nis.

OCULTADAMENT. adv. m. OCULTAMENT.

OCULTADOR, A. m. y f. Qui oculta. *Encubridor, ocultador.* Absconditor, is.

OCULTAMENTE. adv. m. Ab secret. *Encubiertamente, ocultamente.* Clam. || Encubertament, de ocult. *Ocultamente, escondidamente.* Obscurè.

OCULTAR. v. a. Amagar. *Celar, ocultar, encubrir.* Occulto, as. || Dissimular, callar lo que's deuria dir. *Ocultar, reservar.* Celo, as.

OCULTAT, DA. p. p. *Ocultado.* Occultatus. || adj. Encubert, ocult, amagat. *Ocultado, oculto, encubierto.* Occultatus.

OCUPACIÓ. f. Assumpto, negoci en que algú s' ocupa. *Ocupacion.* Occupatio, nis. || Treball, cuydado que impedeix ocupar lo temps en altra cosa. *Ocupacion.* Negotium, ii. || ret. PROLÉPSIS. ||

La acció de ocupar ó pèndrer alguna cosa. *Ocupacion.* Occupatio, nis.

OCUPAR. v. a. Apoderarse, pèndrer possessió. *Tomar, ocupar, coger.* Occupo, as. || Distràurer, entretenir ab rahons. *Ocupar.* Distendo, is. || Obtenir, gosar, estar empleat. *Ocupar.* Fungor, eris.

|| Umplir algun lloch ó espay. *Llenar, ocupar.* Repleo, es. || Habitar. *Ocupar.* Habito, as. || Tenir entretingut á algú. *Ocupar.* Detineo, es. || Donar feyna, emplear en algun treball. *Ocupar.* Operam, negotium alicui committere. || Destorbar, embarrassar. *Ocupar.* Occupo, as. || USURPAR || met. Portàrsen la atenció. *Ocupar.* Occupo, as.

OCUPARSE. v. r. Emplearse en alguna cosa. *Ocuparse.* In aliquid vel alicui incumbere. || ENNVOLARSE. || Posar la atenció en alguna cosa ó negoci. *Ocuparse.* Curam vel animum adhibere.

OCUPAT, DA. p. p. *Ocupado.* Occupatus.

OCUPATIU, VA. adj. Lo que es ocupado por otros. *Occupatorius.*

OCURRÈNCIA. f. Encontre, casualitat. *Ocurrència.* Casus, eventus, us. || Repent, espècie que acut en la imaginació. *Ocurrència.* Cogitatum, i. || Conjuntura, ocasió. *Ocurrència, ocasion, coyuntura.* Occasio, nis.

OCURRENT. p. a. Lo que ocorre. *Ocurrente.* Obvius.

OCURRIR. v. n. OCÓRRER.

OD.

ODA. f. Himne, càntich, cansó dels antichs. *Oda.* Oda, æ. || Tot poema destinat pera cantarse ab algun instrument. *Oda.* Ode, es.

ODI. m. Aborriment, aversió, mala voluntat. *Odio.* Odium, ii. || La Posició y discordia natural entre sí mateixas. *Discordia, odio.* Discrepancia, æ.

ODI DE ABOMINACIÓ. teol. Aborriment al pecat sens aborrrir al pecador. *Odio de abominacion.* Abominationis odium.

ODI MORTAL. Implacable. *Odio mortal.* Hostile odium.

ODIAR. v. a. ABORRRIR. || v. r. Tenirse odi mutuament. *Aborrecerse, odiarse.* Se mutuò odisse.

ODIAT, DA. p. p. ABORRRIT. || adj. ODIÓS.

ODIBLE. adj. ABORRRIBLE.

ODIÓS, A. adj. Fastigós, aborrible, digne de aborriment. *Odioso.* Odiosus.

ODIOSAMENT. adv. m. Ab odi ó de un modo odiós. *Odiosamente.* Odiosè.

ODIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Odiosísimo.* Valdè odiosus.

ODIOSITAT. f. ant. ODI.

ODO. m. ant ODA.

ODONTÁLGIA. f. Dolor de dents. *Odontàlgia.* Dentium dolor.

ODONTÁLGICH, CA. adj. Lo que es própi pera calmar lo dolor de las dents. *Odontàlgico.* Odontalgicus.

ODONTEGÈNIA. f. Part de la anatomia y fisiologia que tracta de la formació de las dents. *Odontogenia*. *Odontogenia*, æ.

ODONTOGRAFIA. f. Descripció de las dents. *Odontografia*. *Odontographia*, æ.

ODOR. m. ant. *Olor*.

ODORAR. v. a. ant. *OLORAR*.

ODORÍFERO, A. adj. Olorós. *Odorífero*. *Odorifer*.

ODORÍFICH, CA. adj. Lo que produheix olor. *Odorífico*. *Odorificus*.

ODOROSCÓPIA. f. Procehiment per lo qual se coneixen fins á cert punt las emanacions volàtils que ixen de la major part dels cossos. *Odontosopia*. *Odontosopia*, æ.

ODRE. m. Bòt de posar vi, oli, etc. *Odre*. *Uter*, is.

ODRINA. Pell de bou cusida en forma de bot. *Odrina*. *Culeus*, ei.

OE.

OEST. m. Vent de ponent. *Oeste*. *Zephyrus*, i.

OESTNOROEST. m. Vent entre l' est y noroest. *Oesnoroeste*. *Chaurozephyrus*, i. || Lo punt del horisont que está perfectament entremitj del oest y del noroest. *Oesnoroeste*. *Horizontis punctum á septentrione et puncto medio inter septentrionem et occidentem æqualiter distans*.

OESTSUDUEST. m. Vent entre oest y suduest. *Oessudoeste*. *Libozephyrus*, i. || Lo punt del horisont que está en mitj del oest y suduest. *Oessudoeste*. *Horizontis punctum ab occidente versus australem plagam viginti duobus gradibus distans*.

OF.

OFECH Y OFEGAMENT. m. Sufocament, impediment de la respiració. *Ahoguio*, *ahogamiento*. *Anhelus spiritus*. || Acte y efecte de ofegar y ofegarse. *Ahogamiento*. *Suffocatio*, nis. || met. ant. Apagament de odi, guerra, etc. *Extincion*. *Belli*, odii, etc. *extinctio*.

OFEGAR. v. a. Matar privant la respiració. *Ahogar*. *Offoco*, as. || Sumergir en la aygua, negar. *Anegar*, *ahogar*. *Inundo*, as. || met. Apagar, extingir, sufocar odis, etc. *Ahogar*, *apagar*, *extinguir*, *sufocar*. *Reprimo*, is. || met. Oprimir, congoixar, fatigar, com lo calor, cansament, etc. *Ahogar*. *Premo*, is. || Cóurer alguna vianda ab foch suau, sens aygua en una olla ben tapada pera que 's prenga bè del llart, oli, vi, vinagre, etc. ab que 's assahona. *Rehogar*, *reahogar*, *estofar*, *ahogar*. *Sufoco*, as. || Apagar, oprimir. Se diu principalment del fum ó foch, quant se li impedeix la comunicació ab l' ayre. *Sufocar*. *Extinguo*, is. || v. r. Faltar, pérdrer la respiració. *Ahogarse*. *Suffocari*. || Trobarse en alguna estretó de gent sentint molt calor. *Ahogarse de gente*. *Multitudine urgere*. || ENNUAGARSE.

OFEGARSE LA NAU. fr. ant. *NAUFRAGAR*.

OFEGAT, DA. p. p. *Ahogado*. *Suffocatus*. || Se diu del lloch estret ó que no té ventil·lació. *Ahogado*. *Arctus*. || m. *ESTUFAT*.

ESTAR Ó VÉURERSE OFEGAT. fr. Estar oprimit de negocis ó cuydados. *Estar ó verse ahogado*. *Gravibus curis oppressum, gravatum esse*.

OFÈNDREER. v. a. Danyar, fèr mal físicament. *Ofender*. *Offendo*, is. || Injuriar, ultrajar. *Ofender*, *injuriar*. *Offendo*, is. || Causar displicència, fástich, ó enfado. *Ofender*, *fastidiar*. *Fastidio*, is. || Parlant de Dèu. *PECAR*. || *TROPESSAR*, *ENSOPEGAR*.

OFÈNDRERSE. v. r. Agraviarse, picarse, enfadarse; resentirse. *Picarse*, *ofenderse*, *resentirse*. *Stomachari*.

OFENEDOR. m. *OFENSOR*.

OFENENT. p. a. *OFENSOR*. || ant. *Gerundi*. *Ofendiendo*. *Offendendo*.

OFENSA. f. Injúria, agravi, disgust, dany, perjudici. *Ofensa*, *ofension*. *Offensio*, nis. || Culpa, delictes, pecat. *Pecado*, *ofensa*. *Offensa*, æ. || La acció de embestir al enemich. *Ofensa*. *Invectio*, nis.

OFENSA DE DÈU. L' acte de trencar ó faltar á sos manaments. *Ofensa de Dios*. *Offensa*, æ.

OFENSANZA. f. ant. *OFENSA*.

OFENSIU, VA. adj. Lo que ofen ó pòt ofèndrer. *Ofensivo*. *Offensivus*.

OFENSIVA. f. La manera de renyir ó combàttrer que no s' atura á defensarse, sinó que empren contra del enemich pera ofèndrerlo. *Ofensiva*. *Offensio*, nis.

PÈNDREER LA OFENSIVA. fr. Prepararse pera acomèttrer. *Tomar la ofensiva*. *Impeto*, is.

OFENSOR, A. m. y f. Qui ofen. *Ofensor*, *ofendedor*. *Offensor*, is.

OFERENAS. f. pl. Cosas de menjar. *Que comer*. *Cibus*.

OFERIDOR, A. m. y f. Qui ofereix. *Ofrecedor*, *oferente*. *Offerens*, tis.

OFERIMENT. m. Oferta, perfertá, promesa. *Promesa*, *ofrecimiento*, *oferta*. *Pollicitum*, i. || La acció de oferir. *Ofrecimiento*. *Oblatio*, nis.

OFERINA. f. ter. *OFERTA*.

OFERIR. v. a. Promèttrer. *Ofrecer*. *Obligo*, as. || Presentar, donar voluntàriament. *Ofrecer*. *Offero*, ers. || Posar alguna cosa voluntàriament á la disposició de algú. *Brindar*. *Offero*, ers. || Dedicar dons ó sacrificis á Dèu en senyal de rendiment y adoració, ó per algun benefici rebut. *Ofrendar*. *Offero*, ers. || Posar de manifest. *Ofrecer*. *Exhibeo*, es. || Presentar, proposar algun pacte ó condició. *Ofrecer*. *Conditionem ferre*. || Dedicar á Dèu ó als sants las obras bonas. *Ofrecer*, *consagrar*. *Devoto*, as. || Donar alguna almoyna dedicantla á Dèu en la missa ó altrás funcions ecclesiàsticas. *Ofrecer*, *ofrendar*. *Offero*, ers. || met. fam. Entrar á béurer en la taberna. *Ofrecer*, *visitar la taberna*. *Tabernam vinariam visere*.

OFERIRSE. v. r. Ocórrer, sobrevenir. *Ofrecer-se.* Accido, is. || Venir impensadament alguna cosa en la imaginació. *Ofrecerse, ocurrir.* In mentem venire; occurrere menti. || Entregarse voluntariamente á la disposició de altre. *Ofrecerse.* Se perhibere. || Convenir ó sér necessària alguna cosa. *Ofrecerse.* Opus esse.

OFERT, A. p. p. *Ofrecido.* Oblatus.

OFERTA. f. Promesa. *Oferta, promesa, ofrecimiento.* Pollicitum, i. || Lo pa, vi y altrás cosas que portan los fiels á las iglesias per sufragi dels difunts. *Ofrenda, oblada.* Inferiæ, arum. || Do consagrat á Dèu y als sants. *Ofrenda.* Oblatio, nis. || Lo que's presenta al sacerdot en lo ofertori de la missa. *Ofrenda.* Inter sacra sacerdoti oblatum munus. || Certa espècie de sacrifici que feyan los antiechs oferint una cosa rodona. *Oblacion.* Oblatio, y popanum, fertum, ó fertum, la coca. || AJUDA, SOCORRO, FAVOR. || Aquell diner que 's dóna al sacerdot pobre quant diu la primera missa, per lo qual lo padrí convida á sos coneguts. *Ofrenda.* Oblatio, nis.

OFERTORI. m. L' acte de oferir. *Ofertorio.* Offertorium, ii. || La part de la missa en que'l sacerdot abans de consagrar ofereix á Dèu la hòstia y'l vi. *Ofertorio.* Offertorium, ii. || Antífona que diu lo sacerdot abans de oferir la hòstia y'l vi. *Ofertorio.* Offertorium, ii. || OFERTA. 2.

OFÉS, A. p. p. *Ofendido.* Offensus. || adj. MAL-CONTENT.

OFFENSANZA. f. ant. OFENSA.

OFFERIDOR. m. ant. OFERIDOR.

OFFICIER. m. ant. OFICIAL.

OFICI. m. Càrrech, empleo, ministeri. *Oficio.* Officium, ii. || Ocupació, incumbència. *Oficio.* Pen-sum, i. || Dret de propietat en alguns empleos, com lo de procurador, etc. *Oficio.* Officii proprietas. || Servey, favor. *Oficio.* Gratia, æ. || Lo exercici en que s' emplea l' artífice, com: fuster, etc. *Oficio.* Officium, ii. || La operació ó funció de qualsevol cosa, com: lo OFICI del rellotge es assenyalar las horas. *Oficio.* Officium, ii. || Lo reso divi per sér obligació de tots los dias. *Oficio.* Officium, ii. || MISSA MAJOR. || Escrit en que 's comunica alguna orde. *Oficio.* Officinalis syngrapha. || pl. Funcions solemnes tocants al altar y al cor. *Oficios.* Officia, orum.

OFICI DE DIFUNTS. Lo reso que la Iglésia té destinat pera pregar pels difunts, en lo qual no's diu lo gloria patri. Se compon solament de vespres, matines, y laudes. *Oficio de difuntos.* Defunctorum officium. || La missa de réquiem que's celebra cantada. *Misa cantada ó de requiem ó de difuntos.* Sacrum solemne pro defunctis.

OFICI DE MESTRE DE CASAS. L' art de edificar casas y altres edificis, y adobarlos. *Albañileria.* Ars cæmentaria.

OFICI MECÁNICH. Lo dels menestrals. *Oficio mecánico, servil.* Mercenarium munus.

OFICI PARVO MENORET. Lo reso de la Mare de Dèu, se diferencia del diví en que 'ls matines no tenen més que un nocturno. *Oficio parvo.* Beatæ Mariæ sacratum officium.

OFICI REAL. Lo que es de denominació del rey. *Oficio real.* Regiæ collationis munus.

OFICI SERVIL. OFICI MECÁNICH.

BONS OFICIS. Beneficis, favores. *Buenos oficios.* Officia, orum.

CADA HU DE SÒN OFICI. ref. ab que's reprehen als que's fican á parlar de lo que no entenem, ó á fèr cosas que no són del sèu art. *La missa digala el cura; cada piedra en su agujero; zapatero á tu zapato; buñolero á tus buñuelos; mal puede juzgar del arte, quien de él no tiene parte.* Tractent fabrilia fabri.

CELEBRAR LOS DIVINS OFICIS. fr. Celebrar lo sant sacrifici de la Missa y cantar las horas canónicas lo cor segons lo ritu de la Iglésia. *Celebrar.* Divina officia celebrare.

CÓRRER L' OFICI. fr. Haverhi feyna ó que treballar. *Correr el oficio.* Operam opificibus adesse.

DE OFICI. m. adv. Ab formalitat sobre l' ofici ó càrrech. *De oficio.* Ex officio.

FÈR BONS OFICIS. fr. Practicar diligències, donar bons informes de algú pera posarlo bè y acreditarlo. *Hacer buenos oficios.* Benè de aliquo prædicare.

FÈR OFICIS DE PARE. fr. Portarse mòlt bè algú. *Hacer las veces de padre.* Pietatem penè paternam prestare.

FÈR SÒN OFICI. fr. Fèr sòn deber. *Cumplir su obligacion, hacer su oficio.* Munus vel munere fungi.

L' OFICI DEL BURGÉS MENJAR, BÉURER Y NO FÈR RES. ref. contra 'ls vagamundos. *Bordon y calabaza, vida holgada.* Baculum et cucurbitam erronum instrumenta.

NO TENIR OFICI NI BENEFICI. fr. fam. S' aplica als vagamundos. *Sin oficio ni beneficio; ó no tener oficio ni beneficio.* Vivere ingenio; vitam omni arte aut munere expertum agere.

PASSAR Ó ENVIAR OFICIS. fr. Escriurer cartas sobre certs objectes, y fèr diligències pera adelantar al guna dependència. *Pasar oficios.* Officia interponere.

PÉNDERHO PER OFICI. fr. Acostumarse á alguna cosa, ferla ab freqüència. *Tomarlo por oficio.* Ex more cogere.

PÉNDER Ó APÉNDER BON OFICI. fr. Dedicarse á cosa útil ó cómoda. *Aprender buen oficio.* Musicam vitam agere.

PÉNDER OFICI. fr. Se diu dels minyons quant determinan l' ofici que volen tenir, y 's posan per aprenents. *Tomar oficio.* Artem inchoare.

FÈR SÒN OFICI Ó PER RAÓ DE SÒN OFICI. m. adv. Per obligació. *De oficio.* Ab, de, ex officio.

QUI TÉ OFICI TÉ BENEFICI. ref. Denota que es impossible conseguir utilitat sense treball. *Quien ha oficio, ha beneficio; quien tiene arte, va por toda par-*

te. Ars operosa refert præcunctis utile semper.

SANT OFICI. Lo tribunal de la inquisició. *Santo oficio.* Inquisitionis sanctum tribunal.

SÈNS OFICI NI BENEFICI. LOC. NO TENIR OFICI.

OFICIAL. m. Qui treballa en algun ofici. *Oficial.* Artifex, icis. || Jutge de la cort eclesiàstica. *Oficial.* Vicarius generalis. || mil. Lo soldat de alferes en amunt. *Oficial.* Castrensis præfectus. || Qui té plassa ab sou en alguna secretaria. *Oficial.* Regius minister officialis. || pl. Los que tenen càrrech en alguna comunitat ó confraria. *Oficiales.* Sodaliitii magistratus. || Los que tenen càrrech en la república. *Oficiales.* Reipublicæ ministri. || adj. Lo que es de ofici y nó particular, com: paper *OFICIAL.* *Oficial, de oficio.* Officialis.

OFICIAL DE LIBRANSAS. Aquell que en la secretaria està encarregat de despatxarlas. *Librancista.* Nummarius tesserarum expediens.

BON Ó GRAN OFICIAL. OFICIALÁS.

SÉR BON OFICIAL. expr. ab la qual s' explica la habilitat ó intel·ligència de algú en qualsevol matèria. *Ser buen oficial.* Dexterum artificem esse.

OFICIALS REALS. Certs ministres de capa y espasa que té 'l rey de Espanya en diferents llocs de las Índias, los quals forman tribunal, y cuydan del compte y rahó dels caudals que té 'l rey en sas caixas. *Oficiales reales.* Fiduciarii ministri.

OFICIALÁS. m. aum. Qui es molt destre en algun ofici. *Oficialazo.* Dexter, strenuus artifex.

OFICIALERIA Y OFICIALITAT. f. Conjunt de oficials de un exèrcit. *Oficialidad.* Castrensium præfectorum cœtus.

OFICIALET. m. d. *Oficialetejo, oficialillo.* Artifex vulgaris.

OFICIALIA. f. Empleo de oficial de secretaria. *Oficialta.* Secretarii officialis munus.

OFICIANT. p. a. *Oficiante.* Rei ministrans.

OFICIAR. v. a. Ajudar á la celebració dels oficis divins. *Oficiar.* Rei sacræ cooperari, ministrare. || Celebrar los oficis divins. *Oficiar.* Rei sacræ præesse.

OFICIER. m. OFICIAL.

OFICINA. f. Obrador, paratge ahont se treballa. *Oficina, obrador, taller.* Oficina, æ. || Lo paratge destinat pera'l treball de alguna secretaria, contaduria, etc. *Oficina.* Scriptoria vel quæstoria officina. || met. Lo lloch ahont se forja ó disposa alguna cosa no material, com: lo seu cap es una oficina de maldats. *Oficina.* Oficina, æ. || pl. Los baixos de las casas. *Oficinas.* Domesticæ officinæ.

OFICIAL. adj. met. S' aplica á las medicinas, la composició de las quals està ja indicada en las farmacopeas, y 's troban sempre apunt de despatxar. *Oficinal, de botica.* Officialis.

OFICINISTA. m. Empleat en qualsevol oficina. *Oficinista, oficial.* Regius minister officialis.

OFICIÓS, A. adj. Servidor. *Oficioso, obsequioso, comedido.* Officiosus. || Cuidadós, aplicat, sol·licit. *Oficioso, hacendoso.* Officiosus. || Pres en mala

part, qui aparenta serveys. *Oficioso.* Officiosus.

OFICIOSAMENT. adv. m. *Oficiosamente.* Officiosè.

OFICIOSITAT. f. Diligència; aplicació al treball. *Oficiosidad.* Officiositas, atis. || Diligència y cuydado en los oficis de amistat. *Oficiosidad.* Officiositas, atis. || Pres en mala part sól aplicarse, encara que impropiamment, al excessiu desitj de aparentar serveys ó exagerarlos. *Oficiosidad.* Officiositas, atis.

ÓFITAS. m. pl. Heretges del sigle segon, que adoràren la serp que enganyá á Eva, com á principi y pare de las ciències. *Ófitas, serpentinos.* Ofites, um.

OFERENAS. f. pl. Cosas en menjar. *Que comer.* Cibus.

OFRENA. f. PRESENTALLA.

OFTÁLGIA. f. Dolor del ull que 's verifica en la major part de las malalties de aquest òrgano acompanyadas de inflamació. *Oftalgia.* Ophthalmia, æ.

OFTALMI. m. Pedra fabulosa que feya invisible al portador de ella. *Oftalmio.* Ophthalmius, i.

OFTÁLMIA. f. med. Malaltia, inflamació dels ulls. *Oftalmia.* Ophthalmia, æ.

OFTÁLMICH, CA. adj. Pertanyent á la oftalmia. *Oftálmico.* Ophthalmicus. || m. OCULISTA.

OFTALMOGRAFIA. f. anat. Tractat de la estructura dels ulls, del us de sas parts y principis de la visió. *Oftalmografia.* Ophthalmographia, æ.

OFTALMOSCÓPIA. f. Part de la fisonomia que considera 'ls ulls de la persona pera conjecturar són temperament, humor y costums. *Oftalmoscopia.* Ophthalmoscopia, æ.

OFUSCACIÓ. f. OFUSCAMENT.

OFUSCADAMENT. adj. Ab ofuscació. *Ofuscadamente.* Offuscate.

OFUSCAMENT. m. Turbació de la vista. *Ofuscacion, ofuscamiento.* Tenebratio, nis. || met. Turbació, obscuritat de la rahó, confusió de ideas. *Ofuscacion, ofuscamiento, alucinamiento.* Mentis obscuratio, caligatio, cæcitas.

OFUSCAR. v. a. Obscurir, perturbar, embrollar. *Ofuscar.* Offusco, as. || Obscurir, fèr sombra. *Ofuscar.* Obumbro, as. || met. Al·lucinar, obscurir la rahó. *Ofuscar.* Caliginem menti offundere.

OFUSCAT, DA. p. p. *Ofuscado.* Offuscatus.

OFUSQUIR. v. a. OFUSCAR. || Obscurir, confondre la realitat y veritat de las cosas. *Oscurecer.* Prestingo, is.

OFUSQUIT, DA. p. p. OFUSCAT.

OH.

OH. interj. o.

OHIBLE. adj. Lo que's pót ohir. *Oible.* Audibilis.

OHÍDAS. (DE) m. adv. Per ditxo. *De ó por oidas.* Auditu.

OHÍDO. m. Sentit de ohír. *Oído.* Auditio, nis, auditus, us. || La orella. *Oído.* Auricula, æ. || Disposició en la orella pera formar un recte judici sobre 'ls sons. *Oído.* Auris acuta.

ARRIBAR Á OHÍDOS Ó ALS OHÍDOS DE ALGÚ. fr. Venir en notícia de algú alguna cosa. *Llegar á oídos ó á sus oídos.* Ad aures pervenire.

DIR AL OHÍDO. fr. *Hablar al oído.* In auremaliquid alicui dicere.

DONAR OHÍDOS. fr. Escoltar, atèndrer algú lo que altre li diu. *Dar oídos, dar orejas.* Aures alicujus sermoni adhibere.

TENIR BON OHÍDO. fr. Ohír ab perfecció exquisida. *Tener buen oído.* Acuti auditus esse.

TENIR OHÍDO. fr. Discernir ab facilitat las consonàncias y dissonàncias. *Tener oído.* Solerti auditu gaudere.

OHIDOR. m. OYENT. || Ministre togat. *Oidor.* Consiliarius, ii.

OHIDOR DE COMPTES. Qui fá y pórtia 'ls comptes. *Contador.* Rationarius, ii.

OHIDORIA. f. Empleo y dignitat de ohidor. *Ohidoria.* Regii consiliarii munus.

OHIHO! Veu ó cant dels mariners quant sarpán ó fan altra semblant fatiga. *Ohiho.* Quidam clamor.

OHÍR. v. a. Percebir, atèndrer ab l'òrgano del ohído. *Sentir, oír.* Audio, is. || Escoltar, rébrer lo so de las veus. *Oír.* Ausculto, as. || Atèndrer, prestar ohídos. *Oír.* Audio, is. || Assistir á la explicació del mestre. *Oír.* Audio, is. || Havér sentiment de secret. *Sentir de secreto.* Ex occulto dolere.

OHÍR MISSA. fr. Assistir y estar present á ella. *Oír missa.* Sacro adesse.

OHÍR, VÉURER Y CALLAR. fr. Adverteix que no's devem interessar en lo que no's toca, ni parlar quant no's demanan consell. *Oír, ver y callar.* Audi, vide, et tace.

OHÍR, VÉURER Y CALLAR, FORTAS COSAS SÓN DE OBRAR. ref. Denota 'l cuydado que's déu posar en aquestas tres cosas, perquè cósta molta dificultat y repugnància observarlas. *Oír, ver y callar, récias cosas son de obrar.* Audi, vide, tace, sic frueri pace.

OHIT, DA. p. p. *Oído.* Auditus.

OL.

OIALÁ. interj. *Ojalá.* Utinam.

OIR. v. a. OHÍR.

OIYER. m. Casa de la col·lecta del delme entre turehs. *Casa dezmera.* Decumana domus.

OJ.

OJAR. v. a. ant. ESCOLTAR.

OJATS. loc. ant. Oigan. *Oid.* Audite.

OL.

OLA. interj. Serveix pera cridar á altre. *Ola.*

Heus. || Denota admiració. *Ola!* Proh! || De aprobar. *Ola.* Euge. || Reduplicada serveix pera aménassar. *Ola, ola.* Cave, cave. || ONA.

OLDRE. v. a. ant. OLORAR.

OLFACTO. m. ant. y

OLFAT Y OLFATO. m. Lo sentit, la facultat de olorar. *Olfato.* Olfactus, us. || La acció de olorar. *Olfato.* Olfactus, us.

COSA DE OLFATO. *Olfatorio.* Ad olfactum perti-nens.

OLI. m. Licor gras, suau al tacto, inflamable, que s'extrau de alguns vegetals y animals, especialment lo de las olivas. *Acete, oleo.* Oleum, ei. || CRISMA.

OLI DE ABET, TREMENTINA.

OLI DE AMETLLAS AMARGAS. *Acete de almendras amargas.* Metopium, ii.

OLI DE AMETLLAS DOLSAS. Lo such untós que's tráu de ellas. *Acete de almendras dulces.* Amygdalium, i.

OLI DE ANET. Lo such que s'extrau de dita planta. *Acete de eneldo.* Oleum anethi.

OLI DE APARICI. Lo de olivas mesclat ab várias drogas medicinals. S' anomena així per haverlo inventat lo doctor Aparici. *Acete de aparicio.* Oleum aparici.

OLI DE BALENA. Lo such que fá 'l greix de la balena fos. *Ballenar.* Oleum cætareum.

OLI DE BALSAMILLAS. Certa preparació del oli comú que ha tingut en infusió per un cert temps lo fruyt del balsamilla. *Acete de balsamino.* Oleum geranii.

OLI DE BASSAS Ó EMBOTXAT. Lo que's tráu de las morcas en las bassas abont se recull. *Acete de hoja.* Ex amurca oleum.

OLI DE CADELLS. Decocció de cadells acabats de náixer. Se fá fentlos bullir en oli comú. *Acete de cachorro.* Oleum catellorum.

OLI DE CÁNEM. OLI DE LLINOSA.

OLI DE CASCALLS. Lo such que s'extrau de las llavors del cascall expremudas. *Acete de simiente de adormideras.* Oleum seminis papaveris albi.

OLI DE CEDRO. Lo que s'extrau del cedro, que preserva de las arnas. *Acete de cedro.* Cedræleum, ei.

OLI DE CUCHS. Decocció dels cuchs de terra en oli. *Acete de lombrices.* Oleum lumbricorum.

OLI DE DONZELL. Infusió dels brots tendres de donzell en oli comú. *Acete de ajénjos.* Oleum absinthii.

OLI DE ESCORPINS. Digestió dels escorpins vius en oli comú. *Acete de escorpiones.* Oleum scorpionum.

OLI DE FETJE DE RAGALLÀ. Lo que s'extrau del fetje de dit peix exposat al ardor del sol. *Acete del higado de bacalao.* Oleum jecoris aselli.

OLI DE GINEBRE. Destil·lació de la fusta del arbre dit ginebre. *Miera; acete de enebro.* Oleum juniperi.

OLI DE GINEBRONS. Destil·lació dels ginebrons. *Acete de bayas de enebro.* Oleum baccanum juniperi.

OLI DE GRANA Ó DE RISINI. Lo que's fá de la llavor de la figuera infernal. *Acete de grana ó de ricinio, ó de palmacristi.* Cicinum, i.

OLI DE LLINOSA. Lo que's fá de la llavor del lli. *Acete de arder ó de linaza.* Seminis lini oleum.

OLI DE LLIRIS. Decocció en oli de grana ó fullas ó flor de lliri blanch. *Acete de azucenas ó lirios.* Liriorum alborum oleum.

OLI DE MIRABOLANTS. *Acete de mirabolanos.* Oleum balaneum.

OLI DE MURTRA. Decocció de granas ó fullas ó flors de murtra en oli comú. *Acete de mieto ó de arrayan.* Oleum myrteum.

OLI DE NOUS. Such de las nous espremudas. *Acete de nueces.* Oleum nuscum.

OLI DE OLIVA TOT MAL ESQUIVA. ref. Denota los bons efectes de dit oli en molts mals. *Úntate con aceite, sino sanares, quedarás reluciente.* Unge oleo corpus, si non valet, inde, nitebit.

OLI DE PEGA. *Acete de pez.* Oleum picinum.

OLI DE PEIX. Lo such que fá 'l greix dels peixos quant se fon. *Acete de pescado.* Oleum piscarium.

OLI DE ROSAS Ó ROSAT. Decocció de rosas. *Acete de rosas ó rosado.* Rosaceum, ei.

OLI DE VIDRIOL. L' ácit sulfúrich. *Acete de vitriolo, ácido sulfúrico.* Sulphuricum acidum.

OLI GRAS Ó TÉRBOL. L' oli espés. *Aceton.* Oleum vilium.

OLI SAGRAT. CRISMA.

OLI VERGE. Lo que's trau de la oliva sense auxili de aygua calenta. *Acete virgen.* Primæ sortis oleum.

OLI VERT. Lo fét de olivas verdas. *Onfacino.* Omphasinus, i.

OLI, VI Y AMICH, ES MILLOR COM MÉS ANTICH. ref. Se pren literalment. *Acete, vino y amigo, antiguo.* Ut vinum atque oleum, veterem tibi quærìto amicum.

OLI VOLÁTIL DE TREMENTINA. Lo que's trau de la trementina; es molt líquit, transparent, de sabor acre, de olor viu y penetrant, poch soluble en aygua, soluble en alcohol y éter. *Acete volátil de trementina.* Oleum volatile terebinthinæ.

AL OLI. m. adv. Se diu de la pintura preparada ab algun oli. *Al óleo.* Coloribus oleo conditis.

FALTAT DE OLI. Alló que no té tot l' oli que necessita ó que deuria tenir. *Desaceitado.* Oleo non satis abundans.

FÉR OLI. fr. fam. TRÁURER SARDINAS DEL BARRIL.

JA PÓTS DIR OLI T' RI HA CAYGUT. fr. Haverli succehit á algú alguna desgràcia irremediable. *Oruga le dió.* Erosus evanuit.

JA HA BEGUT OLI. exp. met. fam. S' usa quant se ha perdut ó desperdiciat alguna cosa. *Voló; oruga le dió.* Periit.

QUI OLI MANEJA Ó MESURA, LAS MANS SE'N UNTA.

ref. Ensenya que's que manejan dependèncias ó interessos agens solen aprofitarse mès del just. *Quien aceite mesura, las manos se unta.* Aliena tractans magna sæpe parte potitur. || Indica la dificultat de evitar la falta ó culpa qui tracta ab cosas perillosas. *Quien anda entre la miel, algo se le pega.* Qui picem tetigerit inquinabitur.

SAB MÉS QUE OLI DE BASSAS. loc. fam. que's diu del home sagàs, astut é ingeniós. *Sabe mas que la zorra.* Selem et fabam proponit.

SANTS OLIS. CRISMA.

SÉR LO MATEIX QUE POSAR OLI EN UN LLUM. Se diu particularment en los mals que milloran per la aplicació de algun remey particular. *Ser mano de santo.* E cælo delapsus.

TIRAR OLI Á LA LLANA. fr. Tirar en ella la quantitat de oli ab que's prepara pera cardarla. *Encontrar.* Oléo lanam carminationi aptare.

TRÁURER L' OLI DELS PANYOS. fr. Netejarlo del greix pera ficarlos en lo batan. *Desbruar.* Panni crassitudinem detergere.

OLIADA. f. Bassa de oli. *Acitada.* Oleum suffusum. || Abundància, cullita de oli. *Acitada, oleada.* Olivina, æ.

OLIAMENT. m. Untura, unció, obra de untar ab oli. *Untamiento, untadura, untura de aceite.* Oliaria inunctio.

OLIAR. v. a. Untar ab oli. *Acuitar.* Oleo unge-re, perfundere.

OLIASSA. f. L' aygua que sóbra després que s' ha tret l' oli en los molins. *Oleaza.* Aquosa amurca.

OLIAT, DA. p. p. *Acitado.* Oleo perfusus.

OLIAYRE. m. Qui ven oli. *Aciteiro.* Oliarius, ii. || Qui es molt aficionat al oli. *Aciteiro.* Olearius, ii.

ÓLIBA. f. Aucell de rapinya de un peu de llarch, blanquinós ó rojench, ab clapas pardas, las plomas tant suaus que no fá ruido quant vola; de dia s' oculta perquè l' ofen la llum, y de nit vola entorn dels edificis grans en busca dels aucells que s' hi recullen; li agrada molt l' oli: són cant es monótono, lúgubre y desagradable. *Lechuza.* Noctua, æ.

SOL COM UNA ÓLIBA. loc. fam. Se diu del que no té parents ni compays. *Solo como el espárrago.* Ab omnibus sejunctus, segregatus.

OLÍBANO. m. ant. ENCENS.

OLIER. m. Lo que serveix pera tenir oli. *Aciteiro.* Lecythus corneus. || OLIAYRE.

OLIERA. f. CETRILL. || La capseta ó vas ahont se guardan los sants olis. *Oliera.* Vas sacro oleo servando deserviens.

OLIGARQUIA. f. Govern de pochs. *Oligarquia.* Oligarchia, æ.

OLIGÁRQUICH, CA. adj. Lo que pertany á la oligarquia. *Oligárquico.* Oligarchicus.

OLIMPIADA. f. Lo espay de quatre anys que passaven de uns jochs olímpichs á altres. *Olimpia-*

da. Olimpías, adis. || La festa ó jochs que's feyan cada quatre anys en la ciutat de Olímpia. *Olimpiade, juegos olímpicos.* Olimpías, adis.

OLÍMPICH, CA. adj. Pertanyent á la Olímpia, á la olimpiada y á la montanya Olimpo. *Olimpico.* Olímpicus.

OLIMPO. m. poét. Cel. *Olimpo.* Olympus, i.

OLIÓS, A. adj. Lo que conté algun oli ó crassitut semblant á ell. *Aceitoso, oleoso, oleaginoso, oleario.* Oleosus.

OLIVA. f. Fruyt de la olivera. *Aceítuna, oliva.* Olea, æ. || Lo fruyt del llorer. *Bayá de laurel.* Lauri baccá. || MURTRÓ.

OLIVA BORDA. Lo fruyt de la olivera borda. *Acebuchina.* Oleastri fructus.

OLIVA CAYGUDA. La oliva que cáu del arbre sèns madurar. *Gracejo.* Oliva immatura.

OLIVA DE CUQUILLO. La rodona. *Aceítuna manzanilla ó redonda.* Rotunda oliva.

OLIVA JUDATCA. Espècie de oliva bona pera fèr oli, però no pera menjar. *Oliva, aceítuna ercal ó judiega.* Orchis, is, Orchitis, itis.

OLIVA LLARGA. La que té la figura llargaruda. *Aceítuna luenga ó lechin.* Radius, ii, radiolus, i.

OLIVA NEGRA. La que té un color morat que tira á negre. *Aceítuna moracha.* Olea subviolacea.

OLIVA SABATERA. La que posada en adob pert lo gust y color, y pren lo de pell adobada. *Aceítuna zapatera.* Vilis olea.

OLIVA SEVILLANA. La que es més grossa que las comunes, anomenada així per sèr molt grossas las de Sevilla. *Aceítuna gorda.* Oliva crassa.

OLIVA, UNA ES OR, DOS PLATA Y LA TERCERA MATA. ref. Denota que las olivas bonas són molt gustosas, però que no se'n deuen menjar molts, per sèr de mala digestió. *Aceítuna, una es oro, dos plata, y la tercera mata.* Una duæve juvant oleæ, dat tertia lethum.

CULLIR LAS OLIVAS AB LA MA. fr. Ordeñar. Oleas ex arbore decerpere.

OLIVAR. m. OLIVERAR.

OLIVARDA. f. Herba de fullas de figura de llansa, dentadas per la vora, ab pels acompanyats de glándulas que las fan apegalosas, las flors grogas; la usan en decocció pera xuclar los membres fluixos de las bèstias. *Olivarda, yerba para los mosquitos.* Enogeron viscosum. || Espècie de aligot petit que té 'l cos groch verdós. *Olivarda.* Accipiter pigargus.

OLIVARSE. v. r. Alsarse butllofas en lo pa per haverse refredat la pasta. *Olivarse, escalfarse.* Panem ampullis fœdari.

OLIVAT, DA. p. p. Olivado, escalfado. Panis ampullis fœdatus.

OLIVAYRE. m. Venedor de olivas. *Aceitunero.* Olearum venditor.

OLIVEDA. f. ant. OLIVERAR.

OLIVERA. f. Arbre de la alsària de vint peus,

conserva tot l' any las fullas que són estretas, de un vert clar, y blanquinosas per lo revés, las flors blancas, fruyt ovalat més ó menos gros segons las diverses castas que hi ha de dit arbre. *Olivo, aceituno.* Olea, æ.

OLIVERA BORDA. La que's cria en los boscos, que fá 'l fruyt petit y amarch. *Acebuche, oleastro.* Oleaster, tri.

OLIVERADA. f. y

OLIVERAR. m. Lloch plantat de oliveras. *Olivar.* Olvarium, ii. || Lo de oliveras bordas. *Acebuchal.* Oleastris consitus ager.

OLIVETA. f. d. *Oliva pequeña.* Parva oliva.

OLLA. f. Vas rodó regularment de terra y ab dos ansas pera cóurer lo menjar. *Olla.* Olla, æ. || Menjar compost de carn, ciurons ó monjetas y verdura. *Olla, puchero, menestra, cocido.* Olla, æ. || Gorch, pou, toll en lo mar ó rius que fá remolins. *Olla, remolino, vorágine.* Gurges, itis.

OLLA DE AYGUARDENT. Alambí gran de coure pera fèr ayguardent. *Caldera, alambique.* Spiritus vini ambix. || Se pren també per la mateixa fàbrica. *Fábrica de aguardiente.* Spiritus vini fabrica.

OLLA PODRIDA. Lo cuynat compost de més ingredients que'ls regulars. || met. Discurs ó escrit ple de espècies inconnexas y produhidas sèns orde. *Cajon de sastre, cuezo, fàrrago, centon.* Farrago, inis.

OLLA TRENCADA, Y OLLAS, OLLAS DE VI BLANCH. Joch en que 'ls noys formant un rotllo, y agafats de las mans se pegan culadas. *A las ollas de Miguel.* Puerilis ludus.

NOS FÁ BONA OLLA AB AYGUA SOLA. ref. Denota que pera que una cosa sia bona, ha de tenir tot lo convenient. *No hay buena olla con agua sola.* Ex nihilo nil fit.

POSAR LA OLLA GRAN DINS LA XICA. fr. Excedir extraordinariament de lo acostumat ó regular, ó bè haverhi una gran festa, bullia, etc. *Salir de madre, echar el resto, echar el bodegon por la ventana, arderse el castañar.* Modum excedere.

SÉR DE LA OLLA. fr. Denota que algú entra en la companyia de altres viciosos y dolents. *Ser de la pega ó de la pandilla.* Ejusdem furfuris esse. || fam. Sér aficionat á quella cosa de que's parla. *Ser alguno tentado de la hoja.* Aliqua re captum, allectum esse.

TIRAR Á ALGÚ UNA OLLA DE AYGUA CALENTA. fr. met. fam. Deixarlo suspès, cortat. *Echarle á uno un jarro de agua.* Impetum alicujus inesperatè frangere.

OLLADA. f. Lo que cab de una vegada en la olla. *Ollada.* Quod olla capit.

OLLAM. m. Conjunt de ollas. *Ollería.* Ollarum cumulus.

OLLER. m. Qui fá ó ven ollas. *Ollero.* Figulus, i.

CADA OLLER ALABA SA OLLA, Y MÉS SI LA PÓRTA ESQUERDADA. ref. que ensenya que's déu desconfiar

del qui alaba sas pròpias cosas, y mès quant las vól fèr valer. *Cada ollero su olla alaba, y mas si la trae quebrada; cada ollero alaba su puchero, ó cada buhonero alaba sus agujas, ó cada uno sus agujetas.* Quisque sua laudat.

OLLERIA. f. Fàbrica de ollas. *Olleria.* Ollaris taberna.

OLLETA. f. d. *Ollica, ita, illa, olluela.* Ollula, æ.

OLM. m. Arbre fins á la altura de trenta peus, la soca recta, las fullas en figura de cor, de un hermós vert; fá las flors y fruyt en petites candelas ó rahimets que cauhen al brotar la fulla, la fusta forta, sólida y fácil de treballar. *Olmo, álamo, negrilla.* Ulmus, i.

OLM BLANCH, ALBA.

LLAVOR DEL OLM. *Simiente, grana del olmo.* Samera, æ.

OLMAR. m. OLMEDA.

OLMEDA Y OLMERA. f. Lloch plantat de olms. *Olmeda, olmedo, negrilla.* Ulmetum, i.

OLOR. m. La sensació que percibeix lo nas. *Olor.* Olor, is. || met. Suspita en cosa oculta ó que ha de succehir. *Olor.* Olor, is. || met. Bon nom, fama, reputació. *Olor.* Opinio, nis. || pl. Perfums olorosos. *Olores, perfumes, aromas.* Odoramentum, i.

DONAR, FÉR Ó LLANSAR OLORE. fr. Despedir fragància las flors, etc. *Oler, dar, despedir olor, echar, despedir fragancia.* Oleo, es.

MAL OLORE. Lo desagradable. *Mal olor, fetor, hedor.* Fætor, is.

NO FÉR BON OLORE. fr. met. Sér perillós. *Ser peligroso ó sospechoso.* In suspicionem inducere.

SENTIRNE OLORE. fr. met. OLORAR. 2.

OLORADOR, A. m. y f. Lo qui olora. *Oledor.* Olens, tis.

OLORAR. v. a. Percibir ab lo olfato. *Oler.* Oloror, aris. || Anar rastrejant alguna cosa per medi del olfato. *Husmear, oliscar.* Olere, investigare. || met. Inquirir ab curiositat y diligència lo que passa. *Oler.* Inquiro, is. || met. Percibir, conèixer alguna cosa oculta. *Oler, husmear.* Subodoro, as.

OLORAR SOVINT. fr. Acostarse ab freqüència alguna cosa al nas pera sentirne l' olor. *Olfatear, oliscar.* Odorari.

OLORAT, DA. p. p. *Olido.* Odoratus.

OLORET. m. d. y

LORETA. f. d. *Olorcillo.* Tenuis, remissus odor.

OLORÓS. adj. Fragant, lo que té olor. *Oloroso, odorífero, oledero.* Odoriferus.

OLOROSÍSSIM, A. adj. sup. *Olorosísimo.* Valdè odoratus.

OLRE. v. a. ant. OLORAR.

OLS. Contracció de ó LOS.

OLTRA. prep. ant. A mes. A más, además. *Ultrà.* || ant. A excepció. *Fuera.* Extrà, excepto. || A PESAR, ENCARA QUE. || ULTRA.

PASSAR TOT DE OLTRA. loc. ant. *Pasar de parte ó parte.* Transgredi plenè.

OLTRAMAR. m. ant. ULTRAMAR.

OLVIDADÍS, SA. adj. Qui olvida ó s' olvida. *Olvidadizo.* Obliviscens. || Qui fàcilment s' olvida ó pert prest la memòria. *Olvidadizo.* Obliviosus.

OLVIDAR. v. a. Pérdrer de la memoria alguna cosa. *Olvidar; echar en, dar al olvido.* Obliviscor, eris. || Deixar lo carinyo que antes se tenia á algú. *Olvidar.* Obliviscor, eris. || Deixar de saber de memòria lo que se sabia. *Desaprender.* Oblivisci.

OLVIDARSE. v. r. Desmemoriarse, escaparse de la memòria. *Olvidarse, trascordarse.* Memoriam abjicere.

OLVIDAT, DA. p. p. *Olvidado.* Oblitus. || adj. Qui fàcilment se olvida. *Olvidado, olvidadizo.* Immemor.

NO TENIR OLVIDAT. fr. Tenir present alguna cosa. *No tener en olvido.* Alicujus non esse immemorem.

TENIR OLVIDAT. loc. ab que's denota que alguna cosa se sab ja molt temps ha. *Tenerlo olvidado.* Diu notum esse.

OLVIT. m. Falta, cessació de la memòria. *Olvido.* Oblivium, ii. || Cessació del carinyo. *Olvido.* Oblivio, nis. || Se diu impropiamet del descuyt. *Descuido, olvido.* Incuria, æ.

POSAR Ó SEPULTAR EN OLVIT, Y POSAR EN LO LLIBRE DEL OLVIT. fr. Olvidar alguna cosa pera sempre. *Enterrar en el olvido, echar al ó en olvido; sepultar en el olvido.* Oblivioni tradere, mandare.

OLVITS. ant. Temps del verb OLVIDAR: com no OLVITS la jui final. *Olvides.* Oblivisceris.

OM.

OM. m. OLM.

OMBRA. f. SOMBRA.

OMBRADÍS, SA. adj. ant. OMBRÍVOL.

OMBRARSE. v. r. OBSCURIRSE.

OMBRAT, DA. adj. ASSOMBRAT, ESPANTAT.

OMRREJAMENT. m. pint. SOMBRA.

OMBREJAR. v. a. pint. SOMBREJAR.

OMBRETA. f. d. *Sombrita, illa.* Umbella, æ.

OMBRIL Y OMRRÍVOL. adj. Lo que fá sombra. *Sombrio, sombrero.* Umbrans. || Tenebrós, cuibert de sombra. *Sombrio, umbrío, opaco.* Nubilus.

OMEGA. f. La O llarga dels grechs, última lletra de sòn abecedari. *Omega.* Omega, æ.

OMENT. m. anat. Tela de las tripas. *Omento, redaño.* Omentum, i.

OMENTAL. adj. Lo que pertany al oment. *Omental.* Ad omentum pertinens.

OMER. m. Certa mesura dels hebreus. *Omer.* Mensura sic dicta.

OMÉS, A. p. p. irr. de omitir. *Omitido, omiso.* Omissus.

OMÉTRER. v. a. OMITIR.

OMEY. m. ant. HOMICIDI.

ÓMICRON. f. La O breu dels grechs, quinzena lletra de sòn abecedari. *Ómicron.* Omicron.

OMINÓS, A. adj. Funest. *Azaroso, ominoso.* Ominosus.

OMÍS, SA. adj. Descuydat, deixat. *Omis.* Omissus.

OMISSIÓ. f. Obra de omitir. *Omission.* Omissio, nis. || Descuyt, deixament, negligència. *Omission.* Omissio, nis.

OMITIR. v. a. Deixar de fer las cosas. *Omitir.* Supersedeo, es. || Callar, passar per alt, en silenci. *Omitir.* Omitto, is. || En las escuelas prescindir de la veritat ó falsedat de una proposició que no fá al cas pera la conclusió. *Omitir.* Omitto, is.

OMITIT, DA. p. p. omés.

OMNÍFAGO Y OMNÍVORO. adj. Nom que s'aplica als animals que poden alimentarse de tota espècie de aliments. *Omnivoro.* Omnivorus.

OMNÍMODO. adj. Absolut, que ho abraça y compren tot. *Omnimodo.* Omnimodus.

OMNIPOTÈNCIA. f. Poder absolut, infinit: atribut únicament de Déu. *Omnipotencia.* Omnipotentia, æ.

OMNIPOTENT. adj. Tot poderós; Déu que tot ho pót. *Omnipotent, todopoderoso.* Omnipotens.

OMNIPOTENTMENT. adv. m. Ab omnipotència. *Omnipotentemente.* Omnipotenter.

OMNIPRESÈNCIA. f. Facultat de estar en totes parts á un mateix temps. *Omnipresencia.* Omnipresentia.

OMNIPRESENT. m. Lo qui está present en en totes parts. *Omnipresente.* Omnipræsens.

OMNIPROGRÉS. m. Lo progrés aplicat á tot. *Omniprogreso.* Omniprogressio.

OMNISANTOR. m. TOTS SANTS.

OMNISCI, A. adj. Qui tot ho sab; únicament convé á Déu. *Omniscio.* Omnia sciens. || Home sabi en molts matèries. *Omniscio.* Multa sciens.

OMNISCIÈNCIA. f. Lo coneixement infinit ó de totes las cosas, que sols Déu posseheix. *Omnisciencia.*

OMOFORI. m. Espècie de manto que usavan antigament los bisbes pera representar al bon pastor y que sols se treyan durant l' Evangeli. *Omo-forio.* Omophorium, ii.

OMOLOGAR. v. a. etc. LEGALISAR.

OMPLIR. v. a. UMLIR. || CUMPLIR.

OMPLERT, A. p. p. irr. UEMPLERT.

ON.

ON. adv. ant. AHONT. || ant. Serveix pera inferir. *De donde, por lo que.* Unde, ex quo. || Lo mateix que ó NE.

ON SE VÓL. m. adv. ant. Ahont se vulla. *Do quiera, donde quiera.* Ubicumque.

ONA. f. Moviment, agitació de la aygua. *Ola, onda.* Unda, æ. || Per semblansa 's diu del moviment semblant al del aygua, com lo dels blats moguts pel vent. *Onda.* Unda, æ. || met. Moviment y reverberació de la llum. *Onda.* Unda, æ.

EN ONAS. m. adv. Á semblansa de las onas. *Á semejanza de las ondas.* Undanter, undatim.

ONADA. f. Ona gran. *Oleada.* Fluctus, us. || Moviment de molta gent en algun lloch. *Oleada.* Fluctus, us. || S' aplica al bull ó gall que fá la aygua quant bull. *Hervor.* Unda, æ. || met. Empentas, moviment de gent. *Onda.* Unda, æ. || met. Rampell, moviment, agitació del ánimo. *Onda.* Unda, æ. || pl. La successió continuada de una onada després de altra. *Olaje, oleaje.* Fluctus, us.

ONADA FORTA. La que porta molta furia, ó s' alsa més que las altras. *Oleada fuerte.* Fluctus, us.

ONADAS QUE'S ROMPEN. Las que en lo mar vénen una detrás de altra y fan escuma. *Cachones.* Fluctus fracti.

ONAGRA. f. Màquina antiga de guerra para llansar pedras. *Onagra.* Onagra, æ.

ONAGRE. m. Ase salvatge que té 'l pel de un hermós gris, á vegades ab un viso blavench, y altras ab un poch de roig; en lo lhom té una llista negra, y altra del mateix color atravessa la creu y baixa á las espalllas; sa cua es perfectament semblant á la del ase, però las orelles més curas y méno amplas. Corre' ab increible lleugeresa; may s' ha pogut domar cap de ells, y vant junts en ramadas de molts mils. *Onagro.* Onager, ri.

ONCLE. m. Germá dels pares. *Tio.* Patruus, i, y avunculus, i, lo de la mare.

ONCLE VALENCIÀ. Cosí germá del pares. *Tio segundo.* Patruus avunculus magnus.

ONCLET. m. d. ONCLE. || Tractament dels vells ó coscos. *Tio.* Patruus, i.

ONDA. f. Los plechs que quedan en las cosas que han estat dobladas, com cabell, vestit ab ondas. *Onda.* In modum fluctus plicatura. || ONA. || interj. *Ola, oiga.* O, oh, heus.

FÉR ONDAS. fr. ONDEJAR. 4. || Adornar alguna pesa de roba ab plechs que tenen aquest nom. *On-dear.* Plicaturis in modum undarum ornare.

ONDEJADOR, A. m. y f. y

ONDEJANT. p. a. Lo que fá onas. *Ondeante.* Undabundus.

ONDEJAR. v. n. Fér, alsar onas la aygua. *On-dear.* Undo, as. || Fluctuar, sér agitada alguna cosa per las ayguas. *Ondeare.* Undis fluctuare, agitari. || Móurerse lo que está en l' ayre. *Ondearse.* Hac illac in aère se movere. || Formar ondas los doblechs de alguna cosa. *Ondeare.* Plicaturas undarum instar efformare.

ONDEJAT, DA. adj. S' aplica á lo que está fét en ondas. *Ondeado.* Undatus. || p. p. *Ondeado.* Undatus.

ONDÓS, A. adj. Lo que té onas, ó 's mou fent-ne. *Undoso.* Undosus.

ONEIROMÀNCIA. f. Art de endevinar per medi dels somnis interpretantlos. *Oneiromancia.* Oneiromantia, æ.

ONEJAR. v. n. ONDEJAR.

ONERÓS, A. adj. for. Lo que té ó enclou gravámen. *Oneroso.* Onerosus. || Pesat, gravós, molest, enfadós. *Oneroso.* Onerosus.

ONIQUEL. f. La pedra ágata que es blanca claspada de negre. *Ónice, óniche, ónique, ónix, óniz.* Alabastrites, onichytes, æ.

ONIROSCÓPIA. ONEIROMÁNIA.

ONOMÁNIA. f. Art de endevinar la bona ó mala ventura pel nom. *Onomancia.* Onomantia, æ.

ONOMÁSTICH, CA. adj. Lo que's compon de noms. *Onomástico.* Onomasticus.

ONOMATOPEYA. f. ret. Figura que's comet quant s' inventan noms pera las cosas que no'n tenen ó 'l tenen impropí. *Onomatopeya.* Onomatopeja, æ.

ONORÓS, A. adj. HONRÓS.

ONOSMÁ. f. Planta no rara en llochs pedregosos de algunas provincias de Espanya, de la alsària de mitj peu; fullas en figura de ferro de llansa, las flors com una campana de un hermós groch; tota la planta está erissada de pels aspres, y la arrel que es roja s' emplea en algunas parts pera tenyir. *Onosma.* Onosma echiioides.

ONSA. f. OSSA. || UNSA. || Constel·lació boreal. *Osa.* Arcos, arctus, i.

ONSA MAJOR. Constel·lació composta de 36 estrelles molt notables; set de ellas s' anomenan lo carro. *Osa mayor, carro.* Ursa biseptentrio major.

ONSA MENOR. Constel·lació boreal composta de vint estrelles, set de ellas molt notables que's diuhen en castellá *Cinosura y carro menor; Osa menor.* Cynosura, æ.

ONSET. m. d. de onso. *Osesno.* Ursulus.

ONSO. m. òs.

ONTA. f. ant. VERGONYA.

ONTOLOGIA. f. La part de la metafísica que tracta del ser en general. *Ontologia.* Ontologia, æ.

ONZE. m. Número compost de desena y un. *Once.* Undecim. || ONZÉ. 1. || La xifra composta de dos uns, y val lo mateix que deu y un. *Once.* Nota undecima.

ESTAR Á LAS ONZE. fr. Estar alguna cosa mal posada. *Estar á las once.* Obtortum esse.

FÉR LAS ONZE. fr. Pèndrer algun bocí ó béurer entre onze y dotze del dematí. *Hacer las once.* Jentare hora undecima matutina.

ONZÉ, NA. adj. Lo número que cumple onze. *Onveno.* Undecimus. || m. Trentí, moneda de or que valia trenta rals y també valgué trenta tres. *Onceño.* Nummus aureus qui triginta drachmie permittatur.

1. ONZÉ NO DESTORBARÁS. loc. fam. ab que's dòna á entèndrer, com si s' afegia un manament als de la llei de Deu, quant importú es fér mala obra ó destorbar á algú que fassa lo que té que fér. *El onceño no estorbar.* Laborioso homini impedimento ne sis.

OP.

OPACH, CA. adj. Obscur, ombrívol. *Opaco.* Opacus. || Lo que impideix lo pas á la llum á diferència del diáfano. *Opaco.* Opacus. || met. Trist,

melancólich, funest. *Opaco, funesto, aciago.* Tetricus.

OPACITAT. f. Qualitat de lo que es opach. *Opacidad.* Opacitas, atis.

OPACO, A. adj. ant. OPACH.

ÓPALO. m. Pedra de color blanch, dura, pesada, llustrosa y trencadissa; n' hi ha també de verda y roja, que s' emplea en adornos. *Ópalo.* Opalus sillex. || Pedra preciosa de Xipre, de Aràbia y de Egipte tant particular, que té en sí tots los colors y brillos de las pedras més ricas. *Ópalo.* Opalus, panchrus, i. || Altra espècie, de color de llet, que té joch de colors vert esmeralda, groch, blan, etc. *Ópalo noble, piedra iris.* Sillex opalus nobilis.

OPCIÓ. f. Facultat de optar ó elegir, y la mateixa elecció. *Opcion.* Optio, nis.

ÓPERA. f. Representació teatral ab música. *Ópera.* Melodrama, æ. || Lo drama que la conté. *Ópera.* Melodrama, æ.

OPERABLE. adj. Factible, lo que pòt obrarse. *Operable.* Operabilis.

OPERACIÓ. f. La acció de obrar. *Operacion.* Operatio, nis. || Efecte de obrar, com los remeys han fèt bona operació. *Operacion.* Operatio, nis. || OBRA, VIRTUT. || cir. La acció de tallar, obrir ó separar alguna part del cos per medi de instruments. *Operacion.* Chirurgical operatio. || f. pl. Las acciones ú obras bonas ó malas. *Operaciones.* Actiones, operationes, um. || lóg. Las acciones del enteniment. *Operaciones.* Operationes, um.

OPERACIÓ CESSÁREA. cir. La acció de obrir una dona que está en cinta pera tráureli la criatura per un costat. *Operacion cesárea.* Operatio cesariana.

OPERAR. v. a. cir. Fér operacions de cirurgia. *Operar.* Operor, aris. || v. n. Pròduhir alguna cosa l' efecte á que's destina, com fan las medicinas. *Operar.* Operor, aris.

OPERARI. m. Treballador, jornal·ler. *Operario.* Operarius, ii. || Lo religiós destinat pera cuydar y assistir malalts. *Operario.* Operarius, ii.

OPERATIU, VA. adj. Lo que obra y fá són efecte. *Operativo.* Operativus.

OPI. m. Such de cascals; es lo millor narcòtich. *Opio.* Meconio mixtum.

OPIAT, DA. adj. Compost ab opi. *Opiado, opiato.* Meconio mixtum.

OPIATA. f. Medicament compost de opi y altres simples. *Opiata.* Meconio mixta medicina. || CONFECCIÓ.

OPILACIÓ. f. y

OPILAMENT. m. Obstrucció, embarás en las vias per ahont passen los humors. *Opilacion, y bo-cera* si es en la melsa. *Opilatio,* nis.

OPILAR. v. a. Obstruhir, tancar, tapar las vias per ahont passen los humors y esperits del cos. *Opilar.* Obstruo, is.

OPILAT, DA. p. p. *Opilado.* Obstructus.

OPILATIU, VA. adj. Lo que opila ó pòt opilar. *Opilativo, obstructivo.* Stipticus.

ÓPIM, A. adj. Fèrtil, rich, abundós. *Ópimo*. *Opimus*.

OPINABLE. adj. Lo que consisteix en la opinió, que no està demostrat. *Opinable*. *Opinabilis*.

OPINAR. v. a. Formar, tenir opinió. *Opinar*. *Opinor*, *adopinar*, *aris*. || v. n. Pensar, discórrer, judicar ab probabilitat. *Opinar*. *Opino*, as. || Donar lo sèu vot, dir sa opinió ó parer. *Opinar*. *Censo*, es.

OPINAT, DA. p. p. *Opinado*. *Opinatus*.

OPINIÓ. f. Parer, dictàmen, judici. *Opinion*. *Conjectura*, æ. || Dogma, secta, partit. *Dogma*, *opinion*. *Hæresis*, is. || Fama ó concepte que's forma de algú. *Opinion*. *Opinio*, nis.

ANAR EN OPINIONS. fr. Posarse en dubte 'l crèdit ó estimació de algú. *Andar en opiniones*. *Existimationem*, *periculum dubium* subire.

ARRIMAT Á SA OPINIÓ. loc. Qui la segueix ab tenacitat. *Asido*, *aferrado á su opinion*. *Judicii nimium* tenax.

CONTRA SA OPINIÓ. m. adv. *IMPENSADAMENT*.

FÉR Ó TENIR OPINIÓ. fr. Sér home de autoritat. *Hacer opinion*. *Opinionem* facere.

TENIR Á ALGÚ EN BONA Ó MALA OPINIÓ. fr. Judicar bè ó mal de ell. *Tener buena ó mala opinion de alguno*. Benè aut malè de aliquo existimare.

OPINIONÀTICH, CA. adj. ant. Qui té poch judici. *Casquivano*, *lijero de cascos*; *de poco peso ó juicio*. *Ventosum caput*. || **MANIÀTICH.** || **VARIABLE.**

OPINIONETA. f. d. *Opinioncilla*, *ita*. *Tenuis* opinio.

OPINIÓS, A. adj. Qui abunda en opinions. *Opinador*. *Opiniosus*.

OPÍPARO, A. adj. Abundant, esplèndit; se diu del convits. *Opiparo*. *Lautus*.

OPOPONACH. m. Substància gomo-resinosa que subministra la pastanaga *opoponach*, planta del Orient que's cria també en algunas parts de Espanya. 'S presenta en llàgrims irregulars, angulosas, trencadissas, de color rojench en l'exterior, y groch jaspeat de roig en l'interior, de sabor acre y amarch, y de olor mòlt fort semblant á la mirra. *Opoponaco*. *Opoponax*, acis.

OPORTÚ, NA. adj. Convenient, á propòsit. *Opportunus*. *Maturus*.

OPORTUNAMENT. adv. m. *Oportunamente*. *Opportunè*.

OPORTUNÍSSIM, A. adj. sup. *Oportunissimo*. Valdè *opportunus*.

OPORTUNITAT. f. Sahó, conjuntura, ocasió. *Opportunidad*. *Opportunitas*, atis.

OPOSADAMENT. adv. m. Ab oposició y contrarietat. *Opuestamente*. *Ex adversò*.

OPOSADOR. m. y

OPOSANT. p. a. y m. **OPOSITOR.**

OPOSAR. v. a. Posar una cosa contra altra pera impedir sòn efecte. *Oponer*. *Obsto*, as. || Objecar, proposar alguna rahó contra lo que altre diu. *Oponer*. *Opono*, is. || v. r. Sér una cosa contrària

ó repugnant á altra. *Oponerse*. *Repugno*, as. || Resistir, fèr punta ó contra á algú. || *Oponerse*. *Obstituto*, is. || Resistir, contradir. *Oponerse*. *Objicio*, is. || Sol·licitar, pretèndrer, fèr oposició á algun empleo ó dignitat. *Oponerse*. *Pro munere vel dignitate* contendere.

OPOSAT, DA. p. p. *Opuesto*. *Oppositus*. || adj. Contrari, enemich. *Opuesto*. *Adversarius*. || Situat al enfront de alguna cosa. *Opuesto*. *Apud*, contrà *positus*.

OPOSICIÓ. f. Situació oposada. *Oposicion*. *Oppositio*, nis. || Destorb, embaràs, obstacle. *Oposicion*. *Oppositio*, nis. || Contrarietat, repugnància de una cosa ab altra. *Oposicion*. *Repugnantia*, æ, *oppositio*, nis. || Objecció, contradicció á la rahó contrària. *Oposicion*, *opugnacion*. *Oppugnatio*, nis. || Resistència contra la forsa. *Oposicion*, *opugnacion*. *Obluctatio*, nis. || Concurs de pretendents ú opositors á alguna càtedra ó dignitat. *Oposicion*. *Cathedrae petitio*. || astron. L' aspecte que's considera entre dos planetas quant distan entre sí 180 graus. *Oposicion*. *Astrorum oppositio*. || for. Procehiment ó acció contra 'ls interessos de altre. *Oposicion*. *Intercessio*, nis. || ret. **ANTITESIS**.

LLEGIR DE OPOSICIÓ. fr. Dir la composició en l'acte literari de concurs en pretensió de alguna càtedra ó prebenda. *Leer de oposicion*. *Pro oppositione* legere.

OPÓSIT. m. La part oposada á altra. *Frente*. *Frons*, tis. || **OPOSAT**.

AL OPÓSIT. m. adv. En front. *En frente*. *Adversus*. || Al enfront. *Al encuentro*, *al opósito*. *Ad oppositum*.

OPOSITOR. m. Pretendent á alguna càtedra, etc. en concurs de altres. *Opositor*. *Candidatus*, i, *competitor*, is. || Qui s' oposa á altre en qualsevol matèria. *Opositor*. *Adversarius*, ii, *oppositor*, is.

OPRÈMER. v. a. **OPRIMIR**.

OPREMIT, OPREMUT Y OPRÉS, A. p. p. **OPRIMIT**.

OPRESSIÓ. f. Compresió, subjecció, apreto. *Opresion*. *Oppressio*, nis. || Violència ó maltracte que's fá á algú. *Opresion*. *Vis*, is, *oppressio*, nis. || Misèria, calamitat, necessitat. *Opresion*. *Egestas*, atis, ærumna, æ.

OPRESSIÓ DE COR. Ofech. *Opresion de pecho*, *ahogulo*. *Suffocatio*, nis.

TRÀURER DE LA OPRESSIÓ. fr. Deslliurar de ella á qui estava oprimit. *Desoprimir*. *Oppressione* solvere.

OPRESSIONETA. f. d. Opressió lleugera. *Opresioncilla*, *leve opresion*. *Oppressiancula*, æ.

OPRESSIU, VA. adj. Lo que oprimeix ó té virtut de oprimir. *Opresivo*. *Oprimens*.

OPRESSIVAMENT. adv. m. Ab opressió. *Opresivamente*, *con opresion*. *Presè*.

OPRESSOR. m. Qui oprimeix. *Opresor*, *oprimidor*. *Oppressor*, is.

OPRIMIDOR. m. **OPRESSOR**.

OPRIMIR. v. a. Apretar, comprimir, subjectar

ab violència. *Oprimir*. Opprimo, is. || Angustiar, afligir, agoviar. *Agoviar*, *oprimir*. Opprimo, is. || Carregar, agoviar. *Agoviar*, *oprimir*, *cargar*. Opprimo, is. || SOBREGARREGAR, ATROPELLAR.

OPRIMIT, DA. p. p. *Oprimido*, *opreso*. Oppressus. || adj. Estret, que ab dificultat se pòt mōurer. *Premioso*, *apretado*. Compressus.

OBROBI. m. Ignomínia, afront. *Oprobio*. Infamia, æ.

OPROBIAR. v. a. AFRONTAR.

OPROBIÓS, A. adj. Lo que càusa oprobi. *Oprobioso*. Opprobiosus.

OPS. m. pl. ant. MENESTER, NECESSITAT, URGÈNCIA, EXPENSA, GASTO. || SATISFACCIÓ, GUST, PLAHER.

À OPS. loc. ant. Per l' us ó servey, en benefici, á favor. *Para, á favor, en beneficio, en utilidad*. In commodum. || Á gastos y despesas. *A expensas*. Expensis.

ALS OPS. m. adv. ant. Quant se necessita. *En la necesidad, cuando es menester*. Cum opus est.

À SOS OPS. m. adv. A sa voluntat. *A su arbitrio y disposición*. Pro suo arbitrio.

À TOTS OPS. m. adv. Á TOT COST.

FÉR OPS Ó TOTS LOS OPS. fr. Pagar, fér lo gasto. *Costear, hacer la costa*. De suo expendere, solvere.

HAVER OPS. fr. ant. Necessitar. *Tener menester, necesitar*. Opus esse.

SÉR OPS. fr. ant. *Ser menester*. Opus esse.

OPTÁLMIA. f. OPTÁLMIA.

OPTAR. v. a. Triar, escullir. *Optar, elegir*. Opto, as. || Acceptar, adquirir, entrar en possessió de alguna cosa á que 'sté dret. *Optar*. Ex ordine assequi.

OPTAT, DA. p. p. *Optado*. Optatus.

OPTATIU, VA. adj. DESITJABLE. || gram. Modo de conjugar los verbs per quals temps s' expressa 'l desitj de alguna cosa. *Optativo*. Optativus.

ÓPTICA. f. Tractat del òrgano y modo de la visió y dels raigs visuals. *Óptica*. Optica, æ.

ÓPTICH, CA. adj. Lo que pertany á la òptica. *Óptico*. Opticus. || Professor de òptica. *Óptico*. Opticus professor. || Se diu dels nirvis que serveixen pera la visió. *Óptico*. Opticus.

ÓPTIM, A. adj. Mòltíssim bo. *Óptimo*. Optimus.

OPTIMISME. m. Secta, espècie de materialisme. *Optimismo*. Optimismus, i.

OPTIMISTA. m. Qui seguix l' optimisme. *Optimista*. Optimista, æ.

OPTINGUT, DA. p. p. OBTINGUT.

OPTUMNAR. v. n. ant. Sér lo temps del optumne ó tardor, ó estar passant dita temporada. *Otoñar*. Autumnus, as.

OPTUMNE. m. ant. TARDOR.

OPTUMNITAT. f. La temporada del optumne. *Otoñada*. Autumnitas, atis.

OPUGNACIÓ. f. Oposició ab forsa y violència. *Opugnacion*. Oppugnatio, nis. || ant. IMPUGNACIÓ.

OPUGNADOR, A. m. y f. Qui fá oposició ab forsa y violència. *Opugnador*. Oppugnator, is. || OPOSITOR, CONTRARI.

OPUGNAR. v. a. Vèncer ab forsa y violència. *Opugnar*. Oppugno, as. || ant. IMPUGNAR.

OPULÈNCIA. f. Riquesa, abundància de bèns. *Opulencia*. Opulentia, æ.

OPULENT, A. adj. Rich, poderós. *Opulento*. Opulentus.

OPULENTÍSSIM, A. adj. sup. *Opulentissimo*, Opulentissimus.

OPULENTMENT. adv. m. De un modo opulent. *Opulentemente*. Opulenter.

OPÚSCOL Y OPÚSCUL. m. OPÚSCULO.

OPUSCULET. m. d. Obreta, tractat petit. *Opusculillo*. Opusculum, i.

OPÚSCULO. m. Escrit, obra curta y compendiosa. *Opúsculo*. Opusculum, i.

OO.

OQUA. f. ant. OCA.

OR.

OR. m. Metall groch, lo mès brillant, dúctil, pesat y exquisit de tots los coneguts. *Oro*. Aurum, i. || met. Riquesas, tresors. *Oro*. Aurum, i. || met. Color ros, especialment lo dels cabells. *Oro*. Aureus, fulvus color. || Las joyas y adornos richs de las donas. *Joyas*. Supellectilia, ium. || adv. 1. ant. ARA.

OR BATUT. Lo que posat entre fullas de pergami ó de tripas de vaca mòlt primas á cops de martell se subtilisa, y queda de tal modo que l' alé lo fá fugir: serveix pera daurar. *Oro batido*. Bracteale aurum.

OR BERBERÍ. Lámina de llautó mòlt batuda y prima com un paper. *Oropel*. Aurichalcum, i. || met. Cosas de poch valor. *Oropel*. Futilitas, atis.

OR BLANCH. Lo mesclat ab plata. *Oro blanco*. Electrum, i.

OR BRUNIT. La dauradura sobre pessas de fusta lliça ó ab l' aparell de cola, guix y bolarmini. *Oro bruñido*. Politum, lavatum aurum.

OR DE CANAL. Lo que no está treballat ó del modo que's tráu de las minas. *Oro en barras*. Canalicium, informe aurum.

OR DE CONXA. Lo que usan per escriurer ab lletres de or. *Oro de concha*. Aurum dissolutum.

OR DE COPELLA. Lo purificat al foch. *Oro de copela ó de Tibbar*. Excotum aurum.

OR DE LA VORA DEL RECH. OR FALS.

OR DE MARTELL. Lo que está treballat á pich de martell. *Oro de martillo*. Malleatum aurum.

OR EN MASSA Ó EN PASTA. BARRA DE OR.

OR EN PALLAS. PALLA DE OR.

OR FALS. Lo que no es de lley. *Oro falso*, *guanín*. Falsum aurum.

OR FILAT. Lo tirat en fil. *Oro hilado ó en hilos*. Tractile aurum.

OR FI Ó PUR. Lo que no té barreja y es pujat de quilats. *Oro obrizo*. Aurum obrizum.

OR FOS. Or derretit. *Oro fundido ó calcinado.* Aurum calcinatum.

OR MATE. Or verdós que s' usa en la pintura, que queda desigual y no está brunyit. *Oro mate.* Obscurum aurum.

OR MOLT. Lo que's mol en panys ab mel y s' aclareix ab aygua pera realzar las il·luminacions y miniatures. *Oro molido.* Molitum aurum.

OR PICAT. PANY. *Æ.*

OR POTABLE. Preparació líquida del or que feyan los alquimistas pera poderse béurer, y creyan sér molt bo pera algun mals. *Oro potable.* Aurum potabile. || DINER CONTANT.

OR VERGE. Or com ix de la mina sèns havér sofert lo foc. *Oro virgen.* Aurum igni non expositum.

FERSE DE OR. fr. met. Adquirir moltes riquesas. *Hacerse de oro.* Ditesco, is.

GASTAR MOLT EN OR BERBERÍ. fr. met. Ostentar vanitat y fausto sèns tenir possibles. *Gastar mucho oropel.* Ostentamina jactare.

NO ES TOT OR LO QUE LLU. ref. Denota que la aparència moltes vegades enganya á qui no examina bé las cosas. *No es todo oro lo que reluce; ratones, arriba, que todo lo blanco no es harina; no son hombres todos los que mean en la pared.* Polipi caput.

PROMÈTRE MONTANYAS DE OR. fr. Promètrer molt. *Prometer montes de oro, prometer el oro y el moro.* Multa polliceri.

SE LI PÒT FIAR OR BATUT. loc. Denota la molta fidelitat de algú. *Se le pudiera fiar oro molido.* Aurum quomodo libet ipsi credi potest.

ORA. f. ant. Extrem, vora. *Orilla, borde.* Ora, æ. || mit. Deessa de la juventut. *Ora.* Ora, æ.

ORACIÓ. f. Discurs, arenga, plática, sermó. *Oracion.* Oratio, nis. || Pregària á Dèu. *Oracion.* Oratio, nis. || gram. Composició de paraulas pera expressar un pensament. *Oracion.* Oratio, nis. || L'oremus en la missa y reso ecclesiàstich. *Oracion.* Oratio, nis. || La primera part de la doctrina cristiana, que compren lo pare nostre, credo, ave Maria, etc. *Oracion.* Catechesis orationes. || Lo toch de campana del dematí, mitj dia y vespre ab que's dóna senyal pera saludar á Maria Santissima ab tres ave Marias. *Oracion.* Oratio, nis. || Proposició, enunciació en que s' afirma ó 's nega. *Oracion, proposicion.* Enuntiatio, nis. || mil. Cert toch particular de música á entrada de fosc. *Oracion.* Pro salutatione angelica musicæ signum.

ORACIÓ DE ABANDONO. Aquella en que la ànima ho abandona tot per Dèu. *Oracion de abandono.* Oratio qua anima pro Deo deserit omnia.

ORACIÓ DE SILENCI. Aquella en que totes las potències quedan com lligadas y suspesas en Dèu. *Oracion ds silencio.* Oratio silentii.

ORACIÓ DE SIMPLE ATENCIÓ. La que mira al Criador ab un afecte senzill y amorós. *Oracion de simple atencion.* Simplex oratio.

ORACIÓ DOMINICAL Ó DEL PARE NOSTRE. Se diu així

per haverla ensenyat Cristó. *Oracion dominical; padre nuestro.* Dominicalis oratio.

ORACIÓ JACULATORIA. JACULATORIA.

ORACIÓ MENTAL. Elevació de la ànima á Dèu. *Oracion mental.* Mentalis oratio.

ORACIÓ PASSIVA. Aquella en que posantse davant de Dèu per medi de un acte de fe, sols s' aten á conèixerlo y amarlo, y queda la ànima com absorpta y plena de Dèu, sense que per aixó deixi ella de obrar. *Oracion pasiva, de reposo, de quietud, de union, ó de paz perfecta.* Quietis vel perfecta oratio.

ORACIÓ PER FORSA NO PLAU Á DÈU. loc. que repren al miserable que fá 'l benefici de mala gana. *La zarza da el fruto espirando y el ruin llorando.* Peccatores Deus non exaudit.

ORACIÓ SOLTERA. PROSA.

ORACIÓ VOCAL. Deprecació á Dèu ab paraulas. *Oracion vocal.* Vocalis oratio.

Á TOCH DE ORACIÓ. m. adv. De bon dematí ó á entrada de fosc. *A las oraciones, ó á toque de las oraciones.* Cum pulsatur æs sacrum pro angelica salutatione.

DIR LA ORACIÓ. fr. Resar las tres ave Marias pera saludar á Maria Santissima quant la campana fá senyal. *Rezar el ave Maria.* Trinam angelicam salutationem repetere, recitare.

FÉR ORACIÓ. fr. Elevar la consideració á Dèu demanantli gràcias y mercès. *Hacer oracion; orar.* Oro, as.

TOCAR LA ORACIÓ. fr. Assenylarla ab la campana. *Dar las oraciones.* Nolis angelicam salutationem recordare.

TRENCAR Ó RÓMPRE LAS ORACIONES. fr. Interrómpre la plática ab impertinències. *Romper las oraciones.* Impertinenter orationem rumpere.

ORACIONAL. adj. Llibre de oracions. *Oracional.* Liber precum.

ORACIONER. m. ant. Samayre, qui va de porta en porta dihent oracions. *Oracionero.* Ostiatim orationes recitans. || ant. Entregat á la oració. *Dado á la oracion.* Orationi addictus.

ORACIONETA. f. d. Oracioncilla, oraciúncula. Oratiuncula, æ.

ORACLE Y ORÁCULO. m. Entre cristians las paraulas de Dèu, dels profetas, de la Escripura y respostas infal·libles y divinas. *Oráculo.* Oraculum, i. || La resposta ambigua y obscura que donavan los dimonis als pobles ó per medi dels ídols ó dels sacerdots, que també la sabian fingir; alguns afirmen que eran tots fingits, y que no hi hagué tals respostas. *Oráculo.* Oraculum, i. || L' ídol que consultavan los gentils, y també 'l lloch ahont ho executavan. *Oráculo.* Oraculum, i. || Lo Summo Pontífice quant defineix ó resol com á tal. *Oráculo.* Oraculum, i. || La persona á qui tots escoltan ab respecte per sa molta sabiduria, y també sas paraulas sentenciosas y decissivas. *Oráculo.* Oraculum, i.

ORADA. f. Peix de més de dos pams de llarch.

de figura oval; té una clapa daurada entre 'ls ulls, altra negra en la cua, 'l llom entre negre y blavench, y 'ls costats platejats. *Dorado, dorada, doradilla, orada. Aurata, æ.*

ORADOR, A. m. y f. Predicador, qui arenga en públich. *Orador. Orator, is.*

LO MILLOR ORADOR ES LO QUI'S PERSUADEIX Á SÍ MATEIX. ref. que s'enten literalment. *Aquel es buen orador que asi persuade la razon.* Si vis me flere, dolendum est primum ipsi tibi.

ORADURA. f. BOGERIA, LOCURA. || ant. La mania que dóna en anar de nit y á quatre grapas. *Mania lupina. Lycanthropia, æ.*

ORAL. adj. Nom de una espècie de vel que 's posa 'l Papa en lo cap, doblantlo sobre las espatllas y pit. *Oral. Orarium, ii.* || poét. Lo que pertany á la boca. *Oral.* Ad os expectans.

ORANOLA. f. ant. ORENETA.

ORAR. v. a. Perorar, dir en públich alguna oració retórica. *Orar.* Oro, as. || Pregar á Dèu ó als sants. *Orar.* Oro, as.

ORARI. m. ant. ESTOLA.

ORAT. m. Boig. *Orate.* Demens, tis.

ORATGE. m. L' estat de la atmósfera. *Tiempo.* Tempestas, atis. || AYRE. || Mal temps. *Oraje.* Rigida tempestas. || m. Vent de terra. *TERRAL.*

ORATORI, A. adj. Lo que pertany á la oratória ú oració retórica. *Oratorio. Oratorius.* || m. Capella, lloch retirat pera fèr oracio. *Oratorio. Oratorium, ii.* || Composició dramática pera cantar-se en algunas festas de la Iglésia. *Oratorio.* Pro ecclesiis cantus. || La congregació de capellans fundada per sant Felip Neri. *Oratorio.* Sacra oratorii congregatio. || Pregadèu, recolzador pera estar en oració. *Oratorio.* Torus, i, reclinatorium, ii. || Entre 'ls gentils lo lloch que tenian destinat en cada casa pera adorar als Dèus llars. *Larario. Lararium, ii.*

ORATÒRIA. f. Retórica, art que ensenya á fèr discursos, oracions retóricas tant per escrit com pera dir al públich. *Oratoria. Oratoria, æ.*

ORATÒRIAMENT. adv. m. Ab estil oratori. *Oratoriamente. Oratoriè.*

ORB. m. ant. ORBE. || CEGO. || ant. ORFÀ. || Mascaró, malaltia en que la substància farinosa del blat, etc. se converteix en una polseta negra. *Tizon, añublo, quemadura, tabaco.* Rubigo, inis.

TORNAR-SE ORB. fr. Contràurer los grans la malaltia de aquest nom. *Arroyarse.* Aduri.

FORMA ORBA. arquit. Espècie de motllura en forma de mitja canya. *Bocel. Canaliculæ elaboratio formæ.*

ORBAL. m. herba. ORQUAL.

ORBAR. v. a. ant. PRIVAR, DESPULLAR.

ORBE. m. Pròpiament es l' espay que ocupa 'l món; y també 's sól pèndrer per aquest. *Orbe.* Orbis, is. || Círcul, rodona, circumferència. *Orbe.* Orbis, is. || La esfera celeste ó terrestre. *Orbe.* Sphæra, æ. || astron. Qualsevol de las esferas particulars en que 's suposa col·locat cada un dels planetas. *Orbe.* Planetæ orbis.

ORBECINA. f. Aucell, espècie de pastorell-la molt petita ab lo bech curt, molt gros y punxagut, de cua molt llarga: canta bè y fá molts ous. *Paro. Parus, i.*

ORBETAT. f. ant. CEGUERA.

ORBICULAR. adj. Rodó, circular. *Orbicular. Orbicularis.*

ÓRBITA. f. astron. Línea quasi circular que descriu un planeta al entorn del sol, ó un satèl·lite al entorn de un planeta. *Órbita. Orbita, æ.*

ORCÍ, NA. adj. poét. Lo que pertany á la mort, al infern, á la obscuritat. *Orcino. Orcinus.*

ORCOTOMIA. f. Amputació dels testículs. *Orcotomia. Orcotomia, æ.*

ORDE. amb. Col·locació, distribució, disposició. *Orden.* Ordo, inis. || Concert y bona disposició de las cosas. *Orden.* Ordo, inis. || Regla, modo, método en fèr las cosas. *Orden.* Modus, i. || Sèrie y successió de cosas. *Orden.* Series, ei. || Relació, respecte de una cosa ab altra. *Orden.* Ordo, inis. || Lo sisè sagrament de la Iglésia. *Orden.* Ordinis sacramentum. || Manament, precepte. *Orden.* Imperatum, i. || La religió aprobada. *Orden.* Ordo religiosus. || Qualsevol providència ó carta de ofici dels superiors als inferiors ó dependents. *Orden.* Ordo, inis. || pl. Los set graus del sagrament del orde, que són: ostiari, lector, exorcista, acòlit, subdiaca, diaca, y sacerdot. *Órdenes.* Ordines, um.

|| arq. La col·locació de molts parts anomenadas motlluras, del conjunt de las quals se forma un tot que serveix pera adorno y utilitat dels edificis. Tres són los ordes principals, Jónich, Dòrich, y Corinti, y dos que són modificació de aquells, lo Toscà y compost. *Orden de arquitectura.* Architectonicus ordo. || m. En història natural s'anomena així la reunió de un cert número de gèneros, que tenen un ó més caràcters uniformes y comuns á tots, establerts arbitràriament pels autors dels sistemes, y á las dels ordes que's troben en lo mateix cas. *Orden.* Ordo, inis.

ORDE COMPOST. Lo que 's compon en lo seu capítell del Jónich y Corinti. *Orden compuesto.* Compositus ordo.

ORDE CORINTI. Lo que té la columna alta de 10 diàmetres y en són capítell dos filas de fullas de acanto, de olivera, etc. y 8 volutas que sostenen són dau ó abach. *Orden corintio.* Corinthius ordo.

ORDE DELS ALEMANYS. *Orden Teutónico.* Teuthonica ordo.

ORDE DE BATALLA. La formació de un cos de tropa ab molt enfront y poch fondo, pera poder fèr més foch. *Orden de batalla.* Instructa acies.

ORDE DE CABALLERIA. Dignitat y títol de honor que ab várias cerimònias se donava als nobles y esforçosats pera defensar ab las armas la religió, al rey, la patria, als agraviats y menesterosos. *Orden de caballeria.* Equestris ordo.

ORDE DEL CÍSTER. La de sant Bernat fundada per sant Robert, sant Alberich y sant Esteve: es anti-

quíssima, y que sant Esteve abat del Císter diuhen envià 12 religiosos á Claraval y féu abat de ells á sant Bernat. *Orden del Císter*. Cisterciensis ordo.

ORDE DEL SANT SEPULCRE. Orde de canonges regulars y altrás dos de caballers. *Orden del santo Sepulcro*. Ordo sancti sepulcri.

ORDE DEL TUSÓ DE OR. Orde de caballeria instituida per Felip lo Bo, duch de Borgonya. *Orden del toison de oro*. Ordo militaris á vellerè aureo nomen sortitus.

ORDE DE PARADA. mil. La formació com en orde de batalla, però ab las banderas y oficials cosa de tres passos més endavant. *Orden de parada*. Explicata acies.

ORDE DÓRICH. arq. Lo que té sa columna alta de 8 diàmetros. *Orden dórico*. Doricus ordo.

ORDE JÓNICH. Lo que té sa columna alta de 9 diàmetros ab 4 volutas en son capitell. Lo jónich modern dit també de escamotsi té 8 volutas en sòn capitell. *Orden jónico*. Jonicus ordo.

ORDE MILITAR. Qualsevol de las de caballers fundadas en diferents temps y reglas, pera fér guerra als infiels; cada una té una insígnia que la distingeix, tals com la de Càrlos III y las quatre religions de Santiago, Calatrava, Alcántara y Montesa. *Caballeria, orden militar*. Equestris ordo.

ORDES MAJORS. La epístola, evangeli y missa. *Órdenes mayores*. Mayores ordines.

ORDES MENORS. L' ostiari, lector, exorcista y acólit. *Órdenes menores*. Ordines minores.

AB ORDE. m. adv. Ordenadament. *En orden*. Ordinatim, ordinatè; ex ordine.

AL ORDE Ó Á LAS ORDES. exp. de cortesia ab que algu s' ofereix á la disposició de altre. *A la orden ó á las órdenes*. Jube, jussa vestra præstolor.

CONCELL DE ORDES. Tribunal supremo que's compon de un president y vários caballers de las ordes militars; se fundá l' any 1489. *Consejo de órdenes*. Senatus regius pro ordinibus militaribus vel equestribus.

DONAR ORDE. fr. Prescritur lo modo pera conseguir ó fér alguna cosa. *Dar orden*. Præscribo, is.

DONAR ORDES. fr. Conferir los ordes ecclesiàstichs. *Dar órdenes, ordenar*. Ordino, as; ordines sacros conferre.

EN ORDE. m. adv. En quant. *En orden, en cuanto, respecto de*. Quoad.

ESTAR EN ORDE Ó POSAT EN ORDE. fr. Sér alguna cosa lo que deu sér, ó estar conforme á rahó. *Estar en orden*. Rationi consonum esse.

FORA DE ORDE. m. adv. Desordenadament. *Sin orden, sin trastes*. Inordinatè.

PER ORDE. m. adv. Per manament ó disposició. *Por orden*. Jussu.

PER ORDE Ó PER SÓN ORDE. m. adv. Successivament. *Por orden, por su orden*. Ordinatim.

POSAR EN ORDE. fr. ORDENAR.

POSAR ORDE. fr. Esmenar, corregir los abusos, re-

duhir á método y regla. *Poner en orden*. In rectum ordinem redigere.

SENS ORDE NI CONCEAT. m. adv. Séns regla. *Sin orden ni concierto*. Confusè.

UN DESORDE PÓRTA UN ORDE. loc. Denota que allà abont hi ha un gran desarreglo, aqueix mateix pórtá l' arreglo. *El mucho desorden trae mucho orden*. Maximus á nullo persæpè nascitur ordo.

ORDENACIÓ. f. Arreglo, orde, disposició. *Ordenacion*. Dispositio, ordinatio, nis.

ORDENADAMENT. adv. m. Ab orde. *Ordenadamente*. Ordinatè.

ORDENADOR, A. m. y f. Qui ordena. *Ordenador*. Ordinator, is.

ORDENAMENT. m. ant. Estatut, ordinació, lley, pragmática. *Ordenamiento, ordenacion, ordenanza*. Constitutio, nis. || ant. DISPOSICIÓN.

ORDENANDO. m. Qui vá á rébrer órdes sagrats. *Ordenando, ordenante*. Sacris ordinibus initiandus.

ORDENANSA. f. Mandato, disposició, precepte. *Ordenanza, ordenacion*. Imperatum, i. || Lo soldat que está prompte pera las ordes y avisos. *Ordenanza*. Paratus ad jussa miles. || Lley ó estatut que's mana observar principalment per la direcció y govern de algun ram. *Ordenanza*. Statutum, i.

ORDENANT. p. a. ORDENADOR.

ORDENAR. v. a. Posar en orde. *Ordenar*. Ordino, as; in ordinem redigere. || Prevenir, manar. *Ordenar*. Præcipio, is. || Decretar, disposar, establir. *Ordenar*. Statuo, is. || Encaminar, dirigir á algun fi. *Ordenar*. Dirigo, is, ordino, as. || RECEPTAR. || Conferir á algu 'ls órdes sagrats. *Ordenar; dar órdenes*. Ordino, as; ordines conferre.

ORDENARSE. v. r. Pèndrer ordes sagrats. *Ordenarse*. Sacris initiari.

ORDENAT, DA. p. p. *Ordenado*. Ordinatus.

ORDENATIU, VA. adj. Pertanyent al orde ú ordenació. *Ordenativo*. Ad ordinationem pertinens.

ORDI. m. Planta anyal semblant al blat, lo gra, que té 'l mateix nom, més llarch, cubert de un boll áspre que no solta; serveix pera aliment de las bèstias, y la farina es mòlt inferior. *Cebada*. Ordeum, ei.

ORDI PALMELL. Lo que nò més té dos renglas de grans. *Cebada ladilla*. Ordeum distichon.

ORDIAT. m. ant. Aygua de ordi. *Hordiate, tisana*. Tisana, æ.

ORDINACIÓ. f. Estatut, ordenansa. *Ordenanza, ordenamiento, ordenacion, y ordinacion* pr. Ar. Ordinatío, nis. || ant. MANAMENT.

À VOSTRA ORDINACIÓ PREST Ó APARELLAT. loc. ant. *Soy de V. con la mas distinguida consideracion, etc*. Jube, jussa vestra præstolor.

ORDINAL. adj. gram. S' aplica als noms que senyalan l' orde y col·locació de las cosas. *Ordinal*. Ordinalis.

ORDINARI, A. adj. Regular, freqüent. *Ordinario*. Ordinarius. || CIVIL. || Baix, vulgar, de poca

estimació. *Ordinario*. Ordinarium. || m. Gasto diari. *Ordinario*. Diarius, quotidianus. || Lo vicari eclesiàstich y jutge de primera instància. *Ordinario*. Ordinarium, ii. || Lo carreter ó traginer que vá freqüentment de una part á altra determinada. *Ordinario*. Ordinarium mulio.

DE ORDINARI. m. adv. ORDINARIAMENT.

LO MÉS ORDINARI. *Lo mas vil y soez*. Abjectissimum, pervulgare.

ORDINARIAMENT. adv. m. Comunment, regularment. *Ordinariamente*. Communiter. || Baixament, grosserament. *Ordinariamente*. Impolitè.

ORDINATA. f. Pediment de substanciació. *Pedimento*. Litis ordinatio.

ORDIR. v. a. URDIR.

ORDONADAMENT. adv. m. ant. ORDENADAMENT.

ORDONAMENT. m. ant. ORDINACIÓ.

ORDONANT. p. a. ORDENADOR.

ORDONAR. v. r. ant. ORDENAR.

ORDRE. m. ORDE.

OREADES. f. pl. mit. Ninfas dels boscos y montanyas. *Oreades*. Oreades, um.

OREIG. m. Ayre suau. *Aura, oreo*. Aura, æ.

OREJAR. v. a. Exposar al ayre. *Orear*. Ad aurem exponere.

OREJARSE. v. r. Péndrer l'ayre. *Orearse*. Liberiori aure frui.

OREJAT, DA. p. p. *Oreado*. Ventilatus.

ORELLA. f. anat. Tendrum cubert de cútis en cada part del cap, per abont entra 'l so al ohído. *Oreja*. Auricula, æ, auris, is. || Corretjeta que ix en cada costat de la sabata pera ajustar-la el empenya del peu, per medi de un botó, civella, etc. *Oreja, majuela*. Ansula, æ. || En las espardenyas las ansetas á modo de presillas, per ahont se passa la vela pera ajustarlas al peu. *Oreja*. Ansa, æ. || L' ohído ó la acció de ohir. *Oreja, oído*. Auditus, us. || met. ADULADOR. || pl. met. Espécie de aletas al costat ó cap de alguns instruments ó altrás cosas, com en lo martell, fletxa, etc. *Orejas*. Ansa, æ. || Abrich pera defensa de las orellas. *Orejas*. Aurium tegumentum. || ORELLÓ. || En las plantas las dos primeras fullas que tráuhén. *Orejas, y tijeras* quant són grans. Folia auriculata. || En lo blasó dos puntas á modo de orellas que hi ha en las petxinas grossas, com se véu en la de sant Jaume, etc. *Orejas*. Marginulæ, arum. || Nom que donan los naturalistas á las dos puntas á modo de orellas, per ahont s' uneixen las petxinas bivalvas entre sí. *Orejas*. Oreæ, arum.

ORELLA DE JÚDAS. Espécie de agàrich cóncavo, rugós, en forma de orella y de color obscur que's fá en los saúchs. *Oreja de Júdas*. Auricula Judæ, fungus sambucci.

ORELLA DE LLEBRA. Planta semblant á la orella de la llebra. *Oreja de liebre*. Bupleuron, i. || Herba de Espanya, alta de tres peus, amarga, de fullas estretas, y flors grogas col·locadas en forma de pa-

rassol, y tota ella es amarga. *Amarguera*. Lutescens bupleurum.

ORELLA DE MONJO. Planta de fullas rodonas, entre figura de cogulla y abroquelladas, entre asserradas y dentadas, alternas, grossas, plenas de such, tendras, sostingudas per peciols llarchs, inodoras, y de sabor fort. Són detersivas, resolutivas y temperants. *Sombrerillos, oreja de abad ó de monje, ombliquera, ombligo de Venus*. Umbilicus Veneris.

ORELLA DE ÒS. Flor y planta, las fullas de la qual naixen desde la arrel, y són grans, grossas y lli-sas, y del centro de ellas naix una cama cilindrica, y al extrem en forma de ramellet las flors que tenen figura de embut, de color encarnat obscur ó grogas, y de olor molt fragant y suau. Es de las primeras que floreixen en la primavera. *Oreja de oso*. Prima ursi auricula.

ORELLA DE RATA. Planta de arrel molt fibrosa, las camas cilíndricas, las fullas llargas y estretas, las flors petites y blancas. *Oreja de raton, alsine media, yerba pajarrera, pica gallina*. Morsus gallinæ. || Pelosella, planta que's diferencia de la anterior en sér un poch major y en tenir las fullas reunidas per sa basa. Es antiherpética, astringent y vulnerària. *Oreja de raton, pelosilla, velocilla*. Hiera-ciumpylosella, auricula muris.

ORELLAS DE LLEBRA. Se diu de las que són llargas, y que naturalment estan molt pròximas una á altra. *Orejas de liebre*. Leporis auriculæ.

ORELLAS DE PORCH. Se diu quant naixen horisontalment en las parts laterals del cap. *Orejas de cerdo*. Suis auriculæ.

ABAIXAR LAS ORELLAS. *fc.* Humiliarse, cedir, callar encara que reprengan. *Bajar las orejas*. Aures, facies submittere.

Á CAU DE ORELLA. *fr.* que s' usa ab lo verb PAR-LAR, y denota enrahonar de secret. *Orejear, cuchichear*. Massito, as.

ADRESSAR LAS ORELLAS. *fr.* Posarlas dretas alguns irracionals. *Aguzar, desencapotar las orejas*. Aures arrigere.

ARRIBAR ALGUNA COSA Á LAS ORELLAS Ó ALS OHÍDOS DE ALGÚ. *fr.* Venir en noticia de ell, ferse sabedor de alguna cosa. *Llegar á oídos, ó á sus oídos*. Ad aures pervenire.

BUFAR Á LA ORELLA. *fr.* met. Batxillerejar, portar noves. *Soplar al oído*. Ad aurem insurrare.

DUR DE ORELLA. Un poch sòrt. *Duro de oreja*. Sur-descens.

ENTRAR PER UNA ORELLA Y SURTIR PER LA ALTRA. *fr.* No fèr cas ó apreci de lo que á algú li diuhen, despreciar los avisos. *Entrar ó entrarse alguna cosa por un oído y salir por otro*. Surdo canere.

ESCALFAR LAS ORELLAS. *fr.* Repéndrer severament. *Calentar las orejas*. Acriter objurgare.

ESTAR AB LAS ORELLAS OBERTAS. *fr.* Escolltar ab molta atenció. *Estar con las orejas tan largas*. Intentis auribus esse.

ESTAR Á LA ORELLA. *fr.* met. Insistir molt en al-

guna pretensió, ó inspirar lo que's fá, s' escriu, etc. *Estar á la oreja*. Insisto, is.

ESTIRAR LA ORELLA AL GAT. fr. Jugar á las cartas. *Mirarse las uñas, tirar las orejas á la oreja*. Cartam pictam vellicare.

FÉR ORELLAS DE MARVANT Ó DE MERCADER. fr. met. No voler ohir lo que's diu. *Hacer ó tener oídos de mercader*. Surdas aures alicui præbere.

JUNYIR LAS ORELLAS. fr. Se diu de las bestias quant las posan estiradas sobre del coll, en senyal de voler mossegar, tirar cossas, etc. *Amusgar*. Jumenta dimissis minari.

LLEVAR Ó TALLAR LAS ORELLAS. fr. *Desorejar*. Aures computare.

PARAR LAS ORELLAS. fr. Escoltar ab atenció. *Aplicar el oído, abrir los oídos*. Aures applicare. || Crèuer lo que altre diu, ó escoltarho ab gust y apreciar *oídos*. Aures præbere.

REBAJAR Ó MULLAR LAS ORELLAS. fr. Vèncer á algú. *Majar ó mojar la oreja á alguno*. Aurem madefacere in signum victoriæ.

RÓMPRER Ó TRENCAR LAS ORELLAS. fr. Molestar ab paraulas. *Aturdir los oídos*. Auribus molestiam afferre. SACUDIR Ó SACUDIRSE LAS ORELLAS. fr. Se diu de las bestias quant se las espolsan. *Orejeear*. Aures excutere.

TAPARSE LAS ORELLAS. fr. Denota la repugnància ab que s' óu alguna cosa. *Taparse los oídos*. Aures obturare.

TENIR BONA ORELLA. fr. Tenir bon oído pera la música, etc. *Tener buen oído á oreja*. Arguto auditu pollere.

TENIR LA ORELLA DE ALGÚ. fr. met. TENIR Á ALGÚ EN LA BUTXACA.

TENIR LAS ORELLAS Á ADOBAR. fr. met. ab que's repren á algú quant no óu lo que se li diu. *Tener los oídos dados á adobar*. Velclamore non audire.

VENIR Á LAS ORELLAS. fr. ARRIBAR ALS OHÍDOS.

VÉURERSE LAS ORELLAS. fr. TRÁURER FAVAS DE OLLA.

XIULAR Á LA ORELLA DE ALGÚ. fr. met. Sugerir á altre alguna espècie contínua y fortament. *Ladrar al oído ó á la oreja*. In aures obgnare.

XIULAR LAS ORELLAS. fr. Percibir un soroll agut en los ohídos per causa de alguna indisposició. *Zumbar, zurrir, sonar los oídos*. Tinnire.

ORELLADA. f. Estirada de orellas. *Orejon*, tiron de orejas. Auriculæ vellicatio.

ORELLANA. f. La molsa del préssech assecada al sol ó al ayre. *Orejon*. Siccata chrysomella.

ORELLAR. v. n. ant. Móurer las orellas l' animal sacudintlas. *Orejeear*. Aures excutere.

ORELLASSA. f. aum. *Orejaza*. Auris grandior.

ORELLERA. f. ter. ORELLÓ.

ORELLETA. f. d. *Orejeta, ica, illa, ita*. Oricilla, æ. || ORELLÓ. || ant. ALAS. ß.

ORELLÓ. m. Cada un dels dos tascons de fusta ó de ferro en forma de aletas que ixen en fora de un y altre costat del dental de la arada pera obrir lo solch. *Orejera*. Aratri ansula.

ORELLUT, DA. adj. Lo que té orellas. *Orejudo*. Auriculatus. || La persona ó animal de grans orellas. *Orejudo*. Aritulus.

ORENELLA. f. ant. y

ORENETA. f. Aucell de sis polzadas de llarch, lo bech petit, negre, moll, un poch corb y deprimet, lo front y barba vermells, lo cos negre, blavench, llustrós per sobre, y blanch per sota; li agradan molt las abellas que agafa al vol; y quant está per plóurer, que n'hi ha pocas en l' ayre, baixa á buscarlas envers la terra, y d' aquí vé l' error de que per sí senyalan la pluja: vénen per la primavera y se'n van per la tardor. *Golondrina, y golondrino* lo mascle. Hirundo, inis.

ORENETA NOVELLA. Nada de poch temps. *Golondrinico, illo, ito*. Parvus hirundo.

UNA ORONETA NO FÁ ESTIU. ref. Denota que un exemplar no fá regla. *Una golondrina no hace verano*. Unus vir nullus vir.

ORENGA. f. Planta molt comuna de camas de dos á tres peus de llarch, peludas y nuosas; fullas petites y ovaladas que naixen oposadas en los nusos, y en las cimas de las brancas; las flors petites y rojas. *Oregano*. Origanum, i.

ORENOLA. f. ant. ORENETA.

ORFÀ Ú ORFE, NA. m. y f. La persona de menor edat que li faltan lo pare y mare ó algú dels dos. *Huérano*. Orbus, i. || Ló noy sens pares que's recull en algun establiment públich á fi de criarlo y educarlo fins á la edat de donarli ofici. *Doctrino*. Pupillus, i.

ORFANDAT, ORFANITAT Y ORFENDAT. f. Falta dels pares, y també la del pare sol. *Orfandad*. Orbitas, atis. || met. La falta de la persona que pót ajudar ó afavorir. *Orfandad*. Orbitas, atis.

ORFEO. m. mit. Fill de Apolo y de la musa Caliope, natural de Tràcia, un dels primers poetes y célebre músich. *Orfeo*. Orpheus, i.

ORFIL. m. Pessa del joch de escachs ó aixedrés, que imita l' elefant. *Alfil, arfil*. Elephans in latruncolorum ludo.

ORGA. f. Instrument músich, neumátich, compost de diferents canons de estany, fusta, etc., ordenat en varios registres, que llevan ó donan la veu, quant ab lo teclat se'ls obren ó tancan los forats, per ahont entra 'l vent que forma 'l so, y se li dòna ab manxas; es molt conegut per l' us que té en las iglesias. *Organo*. Organum, i. || Màquina pera refredar vi ó aygua, composta de dos ó tres canons que's comunican entre sí; remata per un cap ab una punta estreta, y per l' altre ab un brocal ample, y salta per la part estreta la mateixa porció que se li tira per lo brocal, estant antes plens los canons. *Organo*. Ad vinum refrigerandum contortus tubus. || ÓRGANO.

ORGA DE CALDAS. loc. fam. Se diu per qualsevol cosa desigual. *Los órganos de Mostoles*. Quod in collocatione inæquale organum refert.

ORGA DE GATS. loc. fam. Desconcert, dissonància

en las veus ó instruments. *Música ratonera, órgano de Mósteles. Dissona musica.*

ORGA DE RAHONS. ENRAHONADOR.

ORGA PORTÁTIL. La orga á manera de caixaeta que pót fàcilment trasladarse de una part á altra sense desferla. *Realejo. Organum manuale.*

MANXAR LA ORGA. fr. Donarli vent per medi de las manxas. *Entonar. Follibus inflare.*

NO ESTAR AFINADA Ó TREMPADA LA ORGA. fr. met. Indica que algú no està de bon humor. *No estar templada la guitarra; no está la Magdalena para tafetanes. Injucundo animo esse.*

TREMPAT COM UN ORGA. fr. fam. Tenir ben arreglats los humors. *Estar como un reloj. Congruenter, rectè se habere.*

ÓRGAN. m. ORGA, ÓRGANO.

ORGANER. m. Qui fà y compon orgas. *Organero, Organarius, ii.*

ORGANET. m. d. *Organico, illo, ito. Organicum compendium.*

ORGÀNICH, CA. adj. Lo que té consonància y armonia. *Armónico, orgánico. Organicus.* || S' aplica al cos y á sas parts que constan dels òrganos necessaris. *Orgánico. Organicus.* || adj. Lo que pertany als òrganos, y així 's diu elements ORGÀNICHs. *Orgánico. Organicus.*

ORGANISACIÓ. f. Composició, orde, arreglo, correspondència de las parts del cos del animal entre si. *Organizacion. Organica partium structura.* || met. ARREGLO, ORDE.

ORGANISAR. v. a. Formar un cos ab tots los membres y òrganos. *Organizar. Corpus formare.* || met. ARREGLAR, ORDENAR.

ORGANISAT, DA. p. p. *Organizado. Organis instructus.* || ARREGLAT. || m. Lo natural, heterogèneo y viu que creix per intus-suscèpció, compost de òrganos ó parts diverses unas de altrás, en sa forma, estructura, consistència, posició necessària y acció, però enllassadas totes entre si pera constituhirly y concórrer á un mateix resultat que es lo manteniment de la vida, tals són los animals y 'ls vegetals. *Organizado. Organis instructus.*

ORGANISTA. amb. Qui toca la orga per ofici. *Organista. Psaltes, æ, organicus, i.* || ant. ORGANER.

ÓRGANO. m. Qualsevol dels conductos del cos del animal. *Órgano. Organum, i.* || met. Medi, conducto per ahont se comunica una cosa. *Órgano. Organum, i.*

ÓRGANO DE LA VEU. Lo sonido de ella. *Órgano de la voz. Vocis tonus.*

ÓRGANOS DELS SENTITS. Las parts del cos ahont se impressionan, ó que serveixen pera que s' executen. *Órganos de los sentidos. Sensuum instrumenta.*

ORGANOGRAFIA. f. Part de la botànica que examina y descriu la estructura dels òrganos de las plantas. *Organografia. Organographia, æ.*

ORGANOLOGIA. f. Part de la anatomia que tracta dels òrganos. *Organologia. Organologia, æ.*

ORGAOILL. m. ant. ORGULL.

ORGUE. m. ORGA.

ORGULL. m. Supèrbia, presumció, vanitat. *Orgullo. Superbia, æ.* || met. Ufana en las plantas. *Lozania. Luxuries, ei.* || met. En los animals vive-sa y promptitut de moviments. *Orgullo, brio. Robur, is.*

APLACAR Ó FÉR ABAIXAR L' ORGULL. fr. Humiliar, abàtrrer. *Bajar los brios, hacer bajar la cola á alguno, humillar, desendiosar. Animos frangere.*

ORGULLIR. v. a. y r. ant. ENSUPERBIR, ENSUPERBIRSE.

ORGULLÓS, A. adj. Presumit, inflat, superbo, altiu. *Orgullosa. Superbus.* || Ufanós, dit de las plantas. *Lozano. Foliosus.* || Dit dels animals, viu, prompte, lleuger. *Brioso, vigoroso. Robustus.*

ORGULLOSAMENT. adv. m. Ab orgull. *Orgullosamente. Superbè.*

ORICTOGNOSIA. f. Part de la mineralogia que tracta dels minerals considerats en sí mateixos, y de sa classificació. *Orictognosta. Mineralogiæ pars sic dicta.*

ORIENT. m. La part del horisont per ahont naixen los astres. *Oriente, levante. Ortus, us.* || Lo primer dels quatre punts cardinals en que's divideix la esfera. *Oriente. Oriens, tis.* || La part de la terra que cau envers ahont ix lo sol. *Oriente. Solifera plaga.* || Llevant, vent que bufa de dita part. *Levante, oriente. Subsolanus ventus.* || Lo naixement de alguna cosa. *Oriente. Oriens, tis.* || Lo color blanch y brillant de las perlas que las fà més estimadas. *Oriente. Oriens in unionibus.*

ORIENTAL. adj. Pertanyent al orient, lo que's mira ó vé de ell. *Oriental. Orientalis.* || S' aplica als planetas quant ixen per lo matí abans de eixir lo sol. *Oriental. Orientalis planeta.* || Epíteto que's astròlechs donan al primer quadrant del tema celeste. *Oriental. Orientalis.*

ORIENTAR. v. a. náut. Disposar l' aparell ó las velas, ó qualsevol de aquestas, convenientment, pera que'l vent pegue en ellas per la cara de popa y en l' àngul més ventatjós, segons las circumstàncies ó la posició en que's navega. *Orientar. Navis armamenta ventis aptare.* || Determinar y marcar en un pla la direcció de la meridiana, pera conèixer la situació relativa de totes sas parts, ab respecte als quatre punts cardinals. *Orientar. Meridianæ directionem designare, notare.*

ORIENTARSE. v. r. náut. Imposarse de la situació pròpia y de la dels objectes presents ab relació al punts cardinals. *Orientarse. Locum explorare ad navem prudenter dirigendam.* || En las cosas morals enterarse, reflexionar pera saber lo que's fa. *Orientarse. Circumspicio, is.*

ORIFANY Y ORIFICI. m. Forat, obertura. *Orificio. Orificium, ii.* || anat. La obertura de certs conductos ó cossos y més comunment la del cès. *Orificio. Orificium, ii.*

ORIFLAMA. m. Antich pendó francès propi del monastir de S. Dents; era de color vermell par-

tit pel mitj y sostingut per una asta de metall daurat coronada per una llansa prima. *Oriflamma*. *Vexillum auriflammæ*.

ORÍGEN. m. Principi, causa, font. *Origen*. Origo, inis. || Motiu, ocasió. *Origen*. Origo, inis. || Lo naixement ó pàtria. *Nacimiento*, *origen*. *Natalis locus*. || La ascendència ó família. *Origen*. Origo, inis. || ETIMOLOGIA.

TRÀUER ORÍGEN. fr. Originarse. *Traer su origen*, *originarse*. *Originem ducere*.

ORIGENIANS. m. pl. Heretges infames y desonestos que excedian en horrors als Gnóstichs. *Origenianos*. *Origeniani*, orum.

ORIGENISME. m. Secta dels errors de Orígenes. *Origenismo*. *Origenianorum secta*.

ORIGENISTAS. m. pl. Sectaris dels errors de Orígenes. *Origenistas*. *Origeniani*, orum.

ORIGINAL. adj. Pertanyent al origen. *Original*. *Originalis*. || m. Patró, exemplar, modelo. *Original*. *Exemplum*, i. || Lo que es primer ó nou de lo qual se trauben cópias. *Original*. *Archetypus*, i. || S' aplica als códichs manuscrits. *Original*. *Archetypus*, i.

SABERSE ALGUNA COSA PER BON ORIGINAL. fr. SABER ALGUNA COSA PER BONA TINTA.

ORIGINALITAT. f. Caràcter de lo que es original. *Originalidad*. *Originalis character*.

ORIGINALMENT. adv. m. Radicalment. *Originalmente*. *Radicitus*.

ORIGINAR. v. a. Causar, sér principi y origen de alguna cosa. *Originar*. *Causo*, as, efficio, is. || v. r. Provenir, traüer son origen, dimanar. *Originarse*. *Orior*, is.

ORIGINARI, A. adj. Oriundo, lo que porta origen de altra cosa. *Originario*, *oriundo*. *Oriundus*. || Qui té sa família ú origen en algun lloch determinat. *Originario*, *oriundo*. *Oriundus*.

ORIGINÀRIAMENT. adv. m. Per origen. *Originalmente*, *originariamente*. Ab origine, *radicitus*.

ORIGINAT, DA. p. p. *Originado*. *Ortus*.

ORINA. f. Pixats, humor ó xerigot de la sanch que 's còla pels ronyons á la bufa, y s' expelleix per la via menor. *Orina*, *orines*, *meados*. *Lotium*, ii. || Lo conducto ó membre que serveix pera orinar. *Orina*. Via *oralis*.

ORINA CLARA, FIGAS AL METGE. ref. Indica que qui gosa bona salut, no necessita metge. *Mear claro y dar una higa al médico; orina de oro, el fraile al coro*. A puro pura fluit aqua. || Denota que qui no té faltas pòt parlar ab llibertat. *Mear claro, y dar un higo al boticario*. *Mejere dum liquidum fas est, oppede medenti*.

ORINADOR. m. Lloch pera orinar. *Meadero*. *Mictorium*, ii.

ORINAL. m. Gibrelleta, eyna pera recullir la orina. *Orinal*. *Matula*, æ.

ORINAL DEL CEL. met. fam. Lloch abont hi plou molt. *Orinal del cielo*. *Pluviosa plaga*.

ORINAL DE TERRA Ó DE TERRISSA. *Potro*. *Matula fictilis*.

ORINAL DE VIDRE. Espécie de canó tapat de un cap pera orinar los malals per no haverse de alsar del llit. *Orinal de vidrio*. *Matella vitrea*.

ORINAL PLA. Aquell en que 'ls malalts fan sas necessitats sens alsarse. *Silleta*, *sillita*. *Plana matula*.

ORINALET. m. d. *Jarrillo*. *Matula*, æ.

ORINAR. v. a. Exonerar la bufa de la orina. *Mear*, *orinar*. *Urino*, as.

ORINARI, A. adj. Cosa de la orina. *Urinario*. *Urnalis*.

ORINAT, DA. p. p. *Meado*, *orinado*. *Mincius*.

ORINQUE. m. náut. Corda que 's posa per fiador en la àncora. *Orinque*. *Rudens*, tis.

ORINS. m. pl. ORINA. 1.

ORIOI. m. Aucell de unas vuyt polzadas de llarch, lo bech encarnat, lo cos clapat de groch, vert y negre, las alas y cua negras ab las extremitats dauradas; passa pel més bonich del nostre pais. *Oropédola*, *oriol*. *Galbula*, æ.

ORION. m. Constel·lació composta de 38 estrel·las. *Orion*. *Orion*, is.

ORIPELL. m. OR BERBERÍ.

ORISSONT. m. HORISONT.

ORIUNDO, A. adj. ORIGINARI.

ORJAL. m. CANTA DEL TIMÓ.

ORLA. f. Vora, ribet. *Orla*, *orilla*. *Ora*, æ. || náut. Los fusts que van per fora del costat de la nau, desde popa á proa pera refors del empostissat. *Cinta*. *Navis transversa ligna*.

ORLADOR. m. Qui fá orlas *Orlador*. *Limboreus*, ii.

ORLAR. v. a. Adornar un vestit ó altra cosa ab guarnicions á la vora. *Orlar*. *Oram plumare*.

ORLÓ. m. arq. PLINTO. || Instrument músich de boca en forma de gayata. *Orlo*. *Tibia incurva*. || Un dels registres del orga. *Orlo*. *Organi sic dictus modus*.

ORMEIG. m. TRASSA, 'ENGINY. || pl. Instruments de algun art ú ofici. *Aperos*, *útiles*, *arreo*, *enseres*, *pertrechos*, *utensilios*, *aparejos*. *Apparatus ad opus exequendum*. || Aparells de una nau. *Aparejo*, *jarcia*. *Navis armamenta funalia*. || Los instruments de pescar. *Jarcia*. *Armamenta piscatoria*. || Los guarniments del caball. *Montura*. *Phalæra*, æ. || Cada un dels arreus de pagès. *Arreo*, *apero*. *Instrumentum fundi*. || ETNA. || Las eynas de picar *Yescas*. *Útiles*, aptæ ad ignem accendendum res. || Lo conjunt de cosas necessàries pera certas operacions; així dihem: los ORMEIGS de estudiar, etc. *Recados*, *pertrechos*. *Necessarium* ii.

ORMEJAR. v. a. ARMAR, EQUIPAR, PROVEHIR. || náut. APARELLAR. || AMARRAR.

ORMEJAT, DA. p. p. *Aparejado*. *Apparatus*.

ORNAMENT. m. Adorno. *Ornamento*. *Ornatus*, us. || ret. ORNATO. || met. Llustre, honra de alguna família, etc. *Lustre*. *Splendor*, is. || GUARNIMENT. || pl. Vestiduras sagradas. *Ornamentos*, *paramentos*. *Sacerdotalia ornamenta*.

ORNAR. v. a. ant. *ADORNAR.*

ORNAT, DA. p. p. *Adornado.* Ornatus.

ORNATO. m. Adorno, compostura. *Ornato*, adorno, ornamento, atavio. Ornamentum, i. || ret. La pompa del llenguatge figurat. *Ornato*, exornacion; flores, colores de retórica. Pigmentum, i.

ORNI. (FÉR LO) fr. FÉR lo desentés. *Hacerse memo.* Ignorantiam simulare.

ORNÍTIAS. m. Nom que donavan los romans al vent que bufa per las calendas de mars en la época en que vénen las orenetas. *Ornitias.* Ornitiæ, arum.

ORNITOLOGIA. f. La part de història natural que tracta del aucells. *Ornitologia.* Ornitologia, æ.

ORÓ. m. Graner de canyas, estoras ó cosas semblants. *Oron.* Ex testis arundinum segmentis horreum. || ant. corí.

ORONEL Ú ORONELL. m. ant. y

ORONETA. f. ORENETA.

OROPENDA. f. ant. ORIOL.

ÓROS. m. pl. En lo joch de cartas un dels quatre colls representat ab monedas de or. *Oros.* Lusoria pagella aurei coloris monetis depicta.

ÓROS SON TRUFOS. fr. Denota lo mòlt que pòt l'interés. *Oros son triunfos.* Et genus et forma regina pecunia donat.

ANAR DE ÓROS. fr. met. Càurer alguna cosa. *Caer.* Corruere.

ORPHA. m. ORFÁ.

ORPIMENT. m. Espècie de arsénich que's tróba en las minas de or y plata. *Orpimente.* Auripigmentum, i. || Espècie de arsénich de un hermós color groch mès ó menos pujat, pesant, mòlt tou y suau, fá trossos, ab que forman petites figuras regulars de diferentas caras. Pres interiorment càusa rodaments de cap, ardor, dolors vius, inflamació, y finalment la mort. Se gasta principalment pera pintar al oli; però es fèt artificialment. *Orpimente.* Risigallum flavum.

ORPIMENT VERMELL. Espècie de arsénich de color roig que's troba en las minas. *Sandaraca.* Sandaraca, æ.

ORPIMENT GROCH. ORPIMENT. 1.

ORQUAL. m. Planta de camas quadradas, y fullas com las del plantatge; fou trobada per Clímeno rey de Arcàdia, y es bona pera las morenas. *Clímeno.* Clymenum, i.

ORQUESOGRAFIA. f. Art de la descripció de la dansa arreglada á las notas de música. *Orquesografía.* Orchesographia, æ.

ORQUESTA. f. Conjunt de músichs que sonan y cantan. *Orquesta.* Musicorum cœtus. || La part mès baixa del teatro ahont los grechs tenian los balls y ahont entre 'ls romans se sentavan los senadors. *Orquesta.* Orchestra, æ.

ORQUIA. adj. f. ter. Epíteto de una lley sump-tuària que prescribia 'l número dels convidats que podia haverhi en un festí y manava que estés ober-ta la porta de la casa. *Orquia.* Orchia, æ.

ORRI. m. ant. Lo filet ó cinta honrosa de dins l'escut de armas, separada de sos extrems altretant com tè de ampla. *Orla.* Lymbus, i. || La taula ó post á propòsit pera fèr formatges. *Quesera.* Cas-sare, is.

ANAR EN ORRI. fr. Estar mal conduhida ó cuy-dada alguna cosa. *Rodar, rotar.* Abjectum esse.

EN ORRI. A voltas, de un costat á altre. *Al estricote, al retortero.* In gyrum, abjectè. || Parlant de cosas petitas, á bulto, sens orde, número ni mesura. *A granel.* Acervatim.

FÉR ANAR EN ORRI. fr. FÉR rodar ó anar de una part á altra. *Traer al estricote ó al retortero.* In omnem partem versare.

ORRIPILACIÓ. f. med. Extremitut, tremolor extraordinari. *Orripilacion.* Tremor, is.

ORRIPILAR. v. a. mèd. Extremeixerse. *Orripilar, estremeçerse.* Contremisco, is.

ORRUPTÉ. adv. m. ant. ENVÁ. || ant. DE REPENT, DE IMPROVIS.

ORSA. f. náut. Tauló ovalat encara que mès estret que'l inferior en l'extrem superior, pel qual gira verticalment sobre un gran pern clavat en lo costat en cada portaló, y serveix pera contenir la deriva, deixant càurer lo de sotavent. *Orza de deriva.* Nautica tabula ovi formam referens. || La acció y obra de orsar. *Orza, orzada.* Sinistrorsum navigandi actio.

ORSA Á POPA. náut. Cap en que's pórtia envers popa lo car de la antena, quant se navega ab vent llarch ó quant ha de cambiarse la vela. *Orza á popa.* Rudens sic dictus.

Á ORSA. m. adv. náut. Posant la proa envers ahont vé 'l vent perque sól tombar ó anar de tort quant se navega així. *Á orza.* Inflexè.

ORSAR. v. n. náut. Donar la proa al vent navegant de borina. *Orzar, pellizcar el viento, ir alo, ó á orza.* Sinistrorsum navigare.

ORT. m. y derivats. HORT.

ORTIGA. f. Planta de camas quadradas, ties-sas, vuydas, cubertas de pels picants, ramosas, d' tres pens de alt, guarnidas de fullas oposadas, cordiformes, dentadas, ab pels picants que exercitan en la pell una sensació de cremadura. Algunas ve-gadas sas ramas són rojas y 's diu ortiga roja. *Ortiga, cania.* Cania, æ.

SÉR COM UNA ORTIGA. fr. Sér aspre de condició. *Ser com unas ortigas.* Asperæ, pungentis urentisve naturæ se præbere.

ORTODOXO, A. adj. Católich, qui sènt bè y sanament sobre la fé. *Ortodoxo.* Orthodoxus. || S' aplica á las proposicions decididas per la Iglésia. *Ortodoxo.* Orthodoxus.

ORTOGRAFIA. f. Art de escriurer correctament y ab la deguda puntuació pera llegir ab sentit. *Ortografia.* Orthographia, æ.

ORTOGRÁFICH, CA. adj. Pertanyent á la ortografia. *Ortógrafo.* Orthographus.

ORTOLOGIA. f. Art de pronunciar bè. *Ortologia*. Orthologia, æ.

ORUGA. f. ERUGA.

ORVIETA. f. ant. Antífido ó contraverí que prengué 'l nom de qui'l compongué. *Orvietano*. *Orvietanum*, i.

ORXATA. f. Beguda de llet de ametllas, llavòrs de meló, etc. mesclada ab aygua y sucre. *Orchata*. Emulsio, nis. || La beguda composta solament de llet de ametllas, sucre y aygua. *Almendrado*. *Amygdalina potio*. || EMULSIÓ.

OS.

OS. pron. personal. vos. || m. La part sòlida y més dura del cos del animal. *Hueso*. Os, ossis. || PINTOL. || La part abont balla l' os ballador del anca. *Acetábulo*. *Acetabulum*, i.

OS BALLADOR. Lo de las juntas del cos, com del genoll, anca, muscle. *Chueca*. *Coxa*, æ.

OS BERTIAN. Lo del soldavall de la espinada. *Hueso sacro*. Os sacrum. || met. fam. *DROPERIA*, *MANDRA*.

OS DE CÍPIA. Tros dur y blanch, que tenen las cípias, y serveix als argenters pera fèr motllos, gresols y altres usos. *Jibion*, *jibia*. *Sepium*, *sipium*, ii.

OS DE LA ALEGRIA. *CASSOLETA*. 4.

OS DE LA CUIXA. Lo que té l' animal pera fèr joch en la anca. *Babada*, y *fémur* anat. *Femur*, oris.

OS DE LA ESPINADA. Cada un dels que la forman. *Vertebra*. *Vertebra*, æ.

OS DELS ULLS. Matèria detrás de la túnica córnea que algunas vegadas sembla una ungla, y cubre l' fris, altrás tota la nina impeding la vista. *Hipopion*. *Hypopyom*.

OS SACRO. **OS BERTRAN.**

ESTAR MOLT DE, Ó TENIR MOLTS LOS OSSOS. fr. Estar molt fatigat. *Estar molido como alheña*, ó *estar hecho una alheña*. *Tamquam rubigo fractus*.

MÓLDRE LOS OSSOS. fr. met. Instar ab impertinència. *Moler*. *Urgeo*, es.

NO DEIXAR OS SENCER. fr. Havèr pegat molt á algú. *No dejar hueso sano*. *Ossa conterere*.

NO S' HI TRENCARÀ CAP OS. loc. met. Denota que no es molta la fatiga que s' ha de fèr pera executar alguna cosa. *No se deslomará*. *Haud oneri succumbet*.

NO TENIR OS SENCER Ó CAP OS SENCER. fr. met. Quedar molt cansat de algun treball. *Estar molido como una alheña*, ó *hecho una alheña*. *Labore fractum esse*.

NO TENIR SINÓ OSSOS. fr. Estar molt magre. *Estar en los huesos*, *estar ó quedarse en la espina*. *Vix ossibus hære*.

ROSEGAR Ó MALEHIR LOS OSSOS. fr. Murmurar, descobrir los defectes. *No dejar á uno hueso sano*. *Detrahere*.

SACH DE OSSOS. Qui no té sinó la pell y la ossa.

Costal de huesos. *Pelle et ossibus tantum constans*.

TENIR Ó GASTAR OS. fr. met. fam. No tenir ganas de treballar ó de fèr alguna cosa. *Tener galbana*. *Disidia laborare*.

ÓS. m. Animal quadrúpedo, ferós, pelut, de color pardo oscur, los ulls petits, las camas y cuyxas molt grossas y fortas, las potas de davant estan en disposició de poderse tancar com las mans del home; quant són petits se domestican fàcilment. *Oso*. *Ursus*, i.

ÓS BLANCH. Se distingeix en sér major y enterament blanch; habita en los països marítims del nort, y es cruel, ferós y sanguinari; s' alimenta de peixos, y devora al home. *Oso blanco*. *Ursus arctos*.

FÉR L' ÓS. fr. **FÉR LO DROPO.**

OSAR. v. n. *GOSAR*, *ATREVRIRSE*.

OSÁNICH, CA. adj. Propi pera purificar l' alé. *Ozánico*. *Osanicus*, i.

OSBERCH. m. ant. *CORASSA*.

OSCA. f. Mossa, esquerdà, esberla en lo tall dels instruments. *Mella*. *Decurtatio*, nis, *glabretum*, i. || Regata espiral en la punta del fus pera enganxar lo fil. *Hueca*. *Fusi surculus*. || Ciutat de Aragó famosa per sa universitat literària. *Huesca*. *Oscà*, æ.

OSCAR. v. a. Fèr oscas. *Mellar*. *Decurto*, as.

OSCAT, DA. p. p. *Mellado*. *Decurtatus*.

OSCENSE. adj. Natural de y pertanyent á Osa. *Oscense*. *Oscensis*.

ÓSCH, CA. adj. *TOSCH*.

OSCIL-LACIÓ. f. Lo moviment que va y vé, com lo de una pèndola. *Oscilacion*. *Oscillatio*, nis.

OSCIL-LAR. v. n. Mòurerse una cosa que està penjada, com una pèndola. *Oscilar*. *Oscillo*, as.

OSCIL-LATORI, A. adj. S' aplica al moviment de oscil-lació. *Oscilatorio*. *Oscilatorius*.

ÓSCULO. m. PATÓ.

ÓSSA. f. La famella del òs. *Osa*. *Ursa*, æ. || Constel·lació. *ONSA*.

OSSA. f. *OSSAMENTA*.

NO TENIR SINÓ LA OSSA. fr. Es'ar summament flach. *No tener mas que la armazon*. *Vix ossibus hære*.

OSSALL. m. d. ter. *OSSET*. 2.

OSSAMENTA. f. Carcanada, los purs ossos, esqueleto. *Osambre*, *osamenta*. *Ossa*, orum.

OSSERA. f. Fossar. *Osar*, *osario*, *osero*, *cementerio*. *Ossaria*, æ. || *OSSAMENTA*.

OSSET. m. d. de os. *Huesecico*, *huesecito*. *Ossiculum*, i. || d. de òs, animal. *Osesno*. *Ursæ catellus*. || Joch en que's tira l' osset del genoll del moltó, etc. en alt, fins que queda dret en terra, y segons de quina part cau, pert ó guanya. *Taba*, *carnícol*. *Tali ludus*. || pl. **OS DE LA ESPINADA.** || **GANYILS.**

OSSFIFICACIÓ. f. Per aquesta denominació s' enten una alteració dels teixits, per lo qual los sòlits orgànics adquireixen accidentalment la dure-

sa, compactibilitat y demés propietats físiques dels ossos. *Ossificacion*. In os conversio.

OSSFICARSE. v. r. Convertirse en os. *Oosificarse*. Os fieri.

OSSIVORO, A. adj. Lo que menja 'ls ossos ó destrueix sa consistència. *Ossivoro*. Ossa rodens.

OSSUT, DA. adj. Qui té molt os. *Ossudo*. Ossibus pollens.

OST. m. ant. HOST.

OSTA. m. náut. ant. OESTE.

OSTAGA. f. náut. Cap de un gruix proporcional que fá l' ofici de un amant de aparell en las drissas de algunas velas, com las de gàbia, etc. *Ostaga*, *fustaga*, *ustaga*. Trochlea quædam nautica.

OSTAL. m. HOSTAL.

OSTARDA. f. AVUTARDA.

OSTEGÉNIA. f. Part de la fisiologia que tracta de la generació dels ossos, de sòn modo de nutrició, y per consegüent de sòn increment. *Ostegenia*. *Ostegenia*, æ.

OSTENSIBLE. adj. Lo que pòt demostrarse. *Ostensible*. Quod ostendi potest.

OSTENSIÓ. f. Manifestació. *Ostension*. *Ostensionio*, nis.

FÉR OSTENSIÓ. fr. MANIFESTAR.

OSTENSIU, VA. adj. Lo que móstra ó manifesta. *Ostensivo*. *Ostendens*.

OSTENTACIÓ. f. Manifestació, mostra de lo que es digne de véurerse. *Ostentacion*, *vanidad*. *Jactantia*, æ, *venditatio*, nis. || *Pompa*, *aparato*. *Ostentacion*. *Ostentatio*, nis.

OSTENTAR. v. a. Mostrar, manifestar, parar alguna cosa pera que sia vista. *Ostentar*. *Ostento*, manifesto, as, || v. n. *Jactarse*. *vanagloriarse*. *Ostentar*. *Vendito*, as.

OSTENTAT, DA. p. p. *Ostentado*. *Ostentatus*.

OSTENTATIU, VA. adj. Qui fá ostentació. *Ostentativo*. *Ostentans*.

OSTENTÓS, A. adj. Sumptuós, magnífich. *Ostentoso*. *Ostentosus*.

OSTEOGRAFIA. f. Part de la anatomia que tracta de la descripció dels ossos. *Osteografia*. *Osteographia*, æ.

OSTEOLOGIA. f. Part de la anatomia que tracta dels ossos. *Osteologia*. *Osteologia*, æ.

OSTEOTOMIA. f. Part de la anatomia pràctica que té per objecte la dissecció dels ossos. *Osteotomia*. *Osteotomia*, æ.

ÓSTIA. f. OSTRA. || HÓSTIA.

OSTIARI. m. Qui té potestat, en virtut del orde menor que se li ha donat, de admétrer en lo sacrament de la Eucaristia als dignes, y excluhir als indignes. *Ostiarior*. *Ostiarior*, ii.

OSTIARIAT. m. Lo primer dels ordes menors. *Orden de ostiarior*. *Ostiarior*, ii.

OSTILLA. f. ant. MOBLE, EYNA.

OSTOL. m. ant. ESTOL.

OSTRA. f. Closca ó petxina que conté ó enclou

un marisco molt estimat. *Ostra*, *ostro*, *ostron*. *Ostrea*, æ, *ostreum*, ei.

OSTRACISME. m. Desterro de deu anys entre 'ls atenienses, per ferse algú sospitós al poble ab sòn poder y crèdit. *Ostracismo*. *Ostracismus*, i.

OSTRACOLOGIA. f. Història de las petxinas. *Ostracologia*. *Ostracologia*, æ.

OSTRAL. m. Lloch ahont se crien y ponen las ostras. *Ostral*, *ostrera*. *Ostrearia*, æ, *ostrearium*, ii.

OSTREA. f. OSTRA.

OSTRERA. f. OSTRAL.

OSTRÍFER, A. adj. poét. Lo que cria ostras. *Ostrifero*. *Ostrosus*, *ostrifer*.

OSTROGODO, A. adj. Natural de y lo pertanyent à la Gócia oriental. *Ostrogodo*. Ad *Ostrogothiam* pertinens.

OT.

OTALGIA. f. Dolor del ohido. *Otalgia*. *Otalgia*, æ.

OTÁLGICHS. m. pl. Remeys que servian pera calmar los dolors dels ohidos. *Otálgicos*. *Otalgici*.

OTOGRAFIA. f. Part de la anatomia que fá la descripció de la orella. *Otografia*. *Otographia*, æ.

OTOLOGIA. f. Tractat de la orella. *Otologia*. *Otologia*, æ.

OTOLOMIA. f. Part de la anatomia pràctica que ensenya 'l modo de dissecar y preparar la orella. *Otolomia*. *Otolomia*, æ.

OTOMÁ, NA. adj. S' aplica al imperi y descendència dels emperadors turchs ab relació à Otoman sòn primer emperador. *Otomano*. Ad turcos pertinens.

OTORGADOR, A. adj. Cosa que's pòt ó s' ha de otorgar. *Otorgadero*. *Concedendus*. || m. y f. Lo qui otorga. *Otorgador*, *otorgante*. *Concedens*, tis.

OTORGADOR DE PODERS. Lo qui constituheix à un altre apoderat seu. *Poderdante*. *Potestatem alteri conferens*.

OTORGAMENT. m. La acció de otorgar una escriptura. *Otorgamiento*. *Obsignatio*, nis. || Consentiment, permis. *Otorgamiento*. *Concessio*, permissio, nis.

OTORGANT. m. y f. OTORGADOR.

OTORGAR. v. a. Consentir, condescendir, concedir. *Otorgar*. *Consentio*, is. || for. Prométrer ab autoritat pública 'l cumpliment de alguna cosa. *Otorgar*. *Celebro*, *auctoro*, *obsigno*, *confirmo*, as.

OTORGAR EN REY. loc. ant. *Reconocer por rey*. *Rege fateri*, *confirmare*.

OTORGAT, DA. p. p. *Otorgado*. *Concessus*.

OU.

OU. interj. pera cridar à algú. *Ola*, *oyes*. **O**, oh. || ant. Serveix també pera respóndrer. *Ola*. *Heus*. || m. Cos de figura més ó ménos esfèrica que ponen las famellas dels aucells, insectes, peixos y reptils. *Huevo*. *Ovum*, i.

OU BLAN. OU PERA BÉURER.

OU CLAR, Ó SÈNS GRELL, Ó AYGUAPOLL. *Huevo hue-ro*. Hypenemia, æ.

OU COVAROT. COVAROT.

OU COVAT. Lo que està pollat, ó ha estat algun temps en part calenta. *Huevo empollado*. Silens ovum.

OU DE GRANOTA. L' embrió de ella. *Girino*. *Ranæ foetus*.

OU DEL AUCELL. *Postura*. Ovum, i.

OU DEL DIA. Lo post del dia mateix. *Huevo fresco*. Apala ova, recens ovum.

OU DE NIU, VUYT Ó PONEDOR. COVAROT, NIAL.

OU DE PEIX. Pilot de ouhels dins del peix, que molt units uns ab altres formen una espècie de pasta. Es menjar molt delicat. *Hueva*. *Piscium ovicula*. OU DUR. Lo cuyt ab la closca en aygua, bullint fins á coagular enterament la clara y rovell. *Huevo duro*. Ovum aqua coctum et induratum.

OU ESCUMAT. Lo cuyt sense closca. *Huevo cocido en agua*. Ovum extrà textam lixivium, extrà putamen elixum.

OU ESTATÍS Ó VELL. Aquell que per tenir molt temps ha comensat ja quasi á corromprese. *Huevo añejo*. Ovum pridem editum.

OU FERRAT Ó FREGIT. Lo fregit sèns bárrerlo abans. *Huevo frito ó estrellado*. Frictum ovum.

OU FRESCH Ó RECENT. OU DEL DIA.

OU MENAT Ó REMENAT. Lo que's remena pera que nos lligue. *Huevo revuelto*. Comminutum ovum.

OU NANO. L' últim que pon la gallina, es molt petit, estéril y per lo comú sens rovell. *Huevo centenino*. Ovum centeninum.

OU PERA BÉURER. Lo cuyt en aygua bullenta ab la closca. *Huevo cocido, blando, pasado por agua, en cáscara, y en agua*. p. Ar. Tremulum, molle, sorbile ovum.

OU POLLAT. OU COVAT.

OU SÈNS CLOSCA. Lo que no ha tingut temps de formárseli. *Huevo en algara ó en fàrfara, sin cáscara*. Præinmaturum, textæ expers ovum.

OU SENSE ROVELL. OU CLAR.

OUS AB TRUYTA. Los ous debatuts y fregits á la paella deixant que s' amassen. *Huevos en tortilla*. Ovorum íntrita in sartagine cocta.

OUS FILATS. Composició de ous y sucre que forma la figura de fils. *Huevos hilados*. Ovorum vitelli saccharo conditi.

ABORRIR LOS OUS. fr. Desistir algú de la obra comensada, si li van escudrinyant molt, com fá la gallina que deixa 'ls ous si'ls hi tocan massa. *Aborrecer los huevos*. Ova abhorrere.

BEUTE AQUEIX OU MENTRES QUE L' ALTRE 'S COU. loc. PÉLA AQUEST PRÉSSECH.

CACAREJAR, CACAREJAR, Y NO FÉR CAP OU. fr. fam. Prométrer molt y no donar res. *Cacarear y no poner huevo*. Magna frustrá promittere.

DEL OU AL SOU, DEL SOU AL BOU, Y DEL BOU Á LA FORÇA. ref. Denota que'ls lladres comensan per

poch y acaban per molt. *Ladroncillo de agujeta despues pasa á barjuleta*. Qui modo jam ligulam, loculum cras aufert ipse.

ESTAR PLE COM UN OU. fr. Se diu del lloch ahont hi ha tanta gent que no n' hi cap més. *Estar de bote en bote*. Omnino repletum esse.

FÉR L' OU. fr. Póndrerlo. *Poner el huevo*. Ovum emittere.

FÉR OUS LOS AUCELLS, INSECTES, etc. fr. *Aovar*. Ova edere.

FÉR OUS LOS PEIXOS. fr. *Desovar*. Ova parere, edere.

SENSE TRENCAR OUS NO'S FAN TRUYTAS. loc. ab que s' explica que sèns treball no's pót conseguir en poch temps lo que's vol. *No hay atajo sin trabajo*. Nulla viatori facile compendia fiunt; quo brevior via, eo fit laboriosior.

TENIR SEMPRE OUS Ó COLOMINS. fr. met. Estar sempre ab un mal ó altre, ó alguna cosa que'ns incomoda. *El hisopo del herrero cuando en el agua cuando en el fuego; que por la pera, que por la manzana, mi hija nunca está sana*. Multa circumveniunt incommoda.

UN OU Y ENCARA COVAT. ref. Denota que qui confiava ab molts coses bonas ó útils, no n' ha arreglat sinó una, y aquesta encara mala ó inútil. *Un huevo y ese huero*. Ovum unicum idque infecundum.

OU, OU. Veus ab que's forma una espècie de cansó pera fér dormir las criaturas. *Ro, ro, ro*. Cantus somno infantulis inducendus.

FÉR OU OU, Á LA OU OU. fr. FÉR NONA.

OUBI. m. GABADAL. || Baci pera donar menjar als porchs. *Gamella, dornajo, dornillo*. Alveus, i, gabatha, æ.

OUHERA. f. Menut dels aucells ahont estan los ous. *Huevera, overa, orario*. Ovarium, ii. || Petit vas á manera de calzer, de plata, pisa ó altra matèria, en lo qual s' hi posa l' ou pera béurer. *Huevera*. Vas fabrefactum ovis comedendis.

OUHET. m. d. *Huevecico, illo, ito, ovecico*. Parvum ovum. || Clotet rodóque fan los noys en terra, pera tirar ó ficar en ell la pilota ó algunas monedas. *Bote, boche, uñeta*. Scrobiculus, i.

OURE. v. a. ant. OHIR.

OUS. loc. ant. O os. Aut, vel vos, vobis.

OV.

OVACIÓ. f. Triunfo menor que's concedia en Roma als que guanyavan petites victòries. *Ovacion*. Ovatio, nis.

OVAL. adj. Lo que té figura de ou. *Oval, ovalado, ovado*. Ovatus, ovalis.

OVALAR. v. a. Donar á una cosa la forma de óvalo. *Ovalar*. In ovi formam effingere.

OVALAT, DA. adj. OVAL.

ÓVALO. m. Figura plana en forma de ou. *Óvalo*. Ovata figura. || Adorno en las catapultas de las columnas jónicas y dóricas. *Óvalo*. Echinus, i.

OVANT. p. a. Triunfant. *Ovante*. Ovans.

OVAT, DA. adj. OVAL.

OVARI. m. anat. La oubera de las donas. *Ovario*. Ovaria, orum.

OVELLA. f. La femella del moltó. *Oveja*. Ovis, is. || pl. met. Los fiels que estan en lo gremi de la Iglesia, y singularment los que estan al cuydado de cada bisbe són pastor espiritual. *Ovejas*. Oves.

OVELLA DE MOLTÉS LO LLOP SE LA MENJA. ref. Denota que lo que está encarregat á molts, ningú ho cuyda. *Asno de muchos lobos le comen; oveja de muchos lobos se la comen; lo mas encomendado lleva el gato*. Communis multis asinus fit præda luporum.

OVELLA PATARRELLA Á CENT ANYS SEMBLA NOVELLA. ref. DONA NANA Y PATARRELLA, etc.

OVELLA QUE BELA, PERT BOCI. ref. Denota que'l que 's distrau de són intent, s' atrassa ó pert en lo principal. *Oveja que бала, bocado pierde*. Balatu dulcem intermittit ovicula pastum.

OVELLA QUE ESTÁ PARTA, DE LA CUA FA MANTA. ref. que repren als poltrons y acomodats, als qui qualsevol excés causa novedat. *Oveja harta de su rabo se espanta*. Quodque onus insuetis grave.

OVELLA RONYOSA EMBRUTA 'L RAMAT. ref. Denota que en las comunitats y repúblicas los indignes solen ser los més queixosos y més inquietes. *El puerco sarnoso revuelve la pocilga*. Indigni sæpe quærelas movent.

OVELLA XORCA. La que no pareix. *Oveja machorra*. S. erilis, exorchia ovis.

OVELLAS CONTADAS LO LLOP SE LAS MENJA, Y OVELLAS SENSE PASTOR LO LLOP SE LAS MENJA. ref. Denota que per més que's procure guardar alguna cosa, no sempre 's logra sa seguretat. *De lo contado come el lobo, y anda gordo*. Non curat numerum ovium lupus.

OVELLAS TONTAS PER AHONT PASSA UNA PASSAN TONTAS. ref. Denota 'l poder que tenen l' exemple y mala companyia. *Ovejas bobas por do va una van todas*. Agmen oves stolidum, quæ ruit una, ruunt; cum sancto sanctus eris, cum perverso perverteris.

OVELLAS Y ABELLAS EN TAS DEVESAS. ref. Denota que's tingan aquestas dos cosas en terras pròpias, porque en las agenas portan poch profit. *Ovejas y abejas en tus dehesas*. Apes et oves tuis in terris curabis.

CADA OVELLA AB SA PARELLA. ref. Denota que cada hu deu acompanyarse ab los de igual esfera ó classe. *Cada oveja con su pareja*. Æqualis æquali gaudet; æqualem uxorem ducito; pares cum paribus facillimè congregantur.

COSA DE OVELLAS. *Ovejuno*. Ovinus.

PETITA OVELLA CADA ANY ES ANYELLA. ref. DONA NANA Y PATARRELLA, etc.

QUI'S FÁ OVELLA, LO LLOP SE 'L MENJA. ref. Denota que á vegadas lo sér massa bo es perjudicial. *Haceos miel, y comeros han moscas*. Melleus esse cave; data muscis esca peribis.

QUI TÉ OVELLAS, TÉ PELLs. ref. Denota que qui està á la utilitat, també està exposat al dany. *Quien tiene ovejas, tiene pellejas*. Sunt ovium cuicumque greges non velleræ desunt.

OVELLETA. f. d. *Ovejuela, ovejica, illa, ita*. Ovicula, æ.

ÓVELO. m. ÓVALO.

OVEST. m. OEST.

OVEYLA. f. ant. OVELLA.

OVI Y ÓVIT. m. Menjadora pera 'ls tocinos feta de un tronch vuydat. *Artesa, dornajo, dornillo*. Alvens, i.

OVIDUCTE. m. Conducte tortuós que baixa desde l' ovari fins al ces en los aucells y altres animals ovíparos. L' us de aquest conducte es rebèrrer l' ou format en part en l' ovari, contribuir á la formació de sa closca y donarli eixida pel ces. *Oviducto*. Oviductus, us.

OVÍLIA. f. Plassa tancada ab una barrera abont se juntavan las tribus per són órde (en lo Camp de Roma) pera donar són vot en los comicis. *Ovilia*. Ovilia, æ.

OVÍPARO. m. S' aplica als animals que ponen ous. *Oviparo*. Oviparus, i.

OVIRAR. v. a. Véurer confusament. *Divisar, columbrar, brujulear, vislumbrar*. Dispcio, discerno, is.

OVIRARSE. v. r. Véurerse confusament. *Divisarse, brujulearse, entrelucir, entreparecerse, vislumbrarse*. Dubiè videri.

OVOVIVÍPAROS Ó OVIVÍPAROS. m. Animals los ous dels quals se trenca dins del ventre de la femella y 'l feto ix viu, com en l' escorsó. *Oviviparos*. Oviviperi, orum.

ÓVULO. m. ÓVALO.

OX.

OXALATS. m. Sals compostas de una basa y de ácit oxálich. *Oxalatos*. Oxalata, orum.

OXÁLICH. m. Ácit cristallísat en prismas llarchs, transparents, soluble en aygua, inodoro, de sabor molt ácit: s' emplea en la medicina en forma de tauletas ditas contra la set. *Oxálico*. Acidum oxalicum.

OXIMEL. m. Aixarop de mel y vinagre. *Ojímél, ojimiel*. Oximeli, indecl.

OXER. m. ant. UGIER.

OXIDACIÓ. f. Combinació del oxígeno ab un cos combustible ó compost, que's verifica ab lentitut y sense desprendiment sensible de calor ni de llum. *Oxidacion*. Oxidatio, nis.

OXIDAR. v. a. Posar en oxidació. *Oxidar*. Oxido, as.

ÓXIDO. m. quím. Combinació del oxígeno ab altra substància sèns arribar al estat de ácit. *Oxígeno*. Oxidum, i.

ÓXIDO DE ALÚMINA. Es blanc, suau al tacto; s' apegá á la lléngua, y no té acció sobre 'l gas oxígeno, l' ayre y 'ls combustibles. S' extrau

de la sal coneguda ab lo nom de alums. *Óxido de aluminio ó de alumina*. Oxidum aluminæ.

ÓXIDO DE ANTIMONI. Es sólit, de un roig moreno, lleuger y pelut; l' ayre li lleva 'l color y 'l transforma en subhidro-sulfat sulfurat, es insoluble en aygua; los hidro-sulfats de potasa y de sosa lo disolen bè en calent y molt poch en fret. S' obté bullint per espay de mitja hora una part de sulfuro de antimoni pulverisat, vint y dos parts y mitja de sub-carbonat de sosa cristallisat, y doscentas cinquanta parts de aygua. Es expectorant, sudorífich, diurètic y lleugerament purgant. *Óxido de antimonio, hidrosulfurado oscuro, hidrosulfato de antimonio*. Stibii oxidum.

ÓXIDO NEGRE DE FERRO. Es negre; pót fóndrer-se; no's descompon á una temperatura elevada que's pót atraure pel iman. Està compost de cent parts de metall y trenta vuyt de oxígeno; es molt comú en la naturalesa y 's troba las mès vegadas pur. Se fá artificialment deixant las llimaduras de ferro per molt temps en aygua tébia, y remanatlles de quant en quant ab una espátula. Es tónich, aperitiu y astringent. *Óxido negro de hierro, deutóxido de hierro, etiope marcial*. Oxidum nigrum martiale.

ÓXIDO ROIG DE MERCURI. Es groch, quant està molt dividit ó humit, roig y algunas vegadas en escatas brillants, cristallinas, quant ho està molt poch; sens acció sobre l' oxígeno y 'l ayre, abandona fàcilment sòn oxígeno á la major part dels cossos combustibles á una temperatura poch elevada; los fá molts vegadas cremarse ab llum, donant lloch á diversos productos desconeguts en la naturalesa. S' obté aquest óxido posant lo nitrat de mercuri á un calor pròxim al roig oscur, en un matrás: l' àcit nítrich se descompon y se transforma en gas

oxígeno y en gas àcit nítrós que, no podent sér retingut pel óxido de mercuri, 's despren, y aquest al contrari, convertit en deutóxido, suposant que no ho fou en un principi, queda en lo vas en forma de unas escatas, de un color violat oscur, que pel refredament se torna de un roig groch. Quant ja no's despren mès gas àcit nítrós, se tráu l' aparato del foch, se deixa refredar, y 's conserva l' óxit en vasos tapats. Se compon de cent parts de metall, y vuyt de oxígeno. *Óxido rojo de Mercurio, deutóxido de Mercurio, precipitado rojo*. Oxidum rubrum Mercurii.

OXIGENAR. v. a. quím. Combinar l' oxígeno ab alguna substància. *Oxigenar*. Oxigeno aliquod corpus conjungere.

OXÍGENO. m. quím. Substància simple en forma de ayre, essencial á la respiració, incombustible; un dels principis constituyents del ayre, de la aygua, de molts àcits, y de una multitud de altrass cosas. *Oxigeno*. Oxigenum, i.

OXIHAFIA. f. med. Desarrollo excessiu del tacto. *Oxihafia*. Oxihaphia, æ.

ÓXIT. m. óxido.

OY.

OY. m. ant. || BOY. || OPI. || interj. que denota enfado, y sols serveix pera amenassar. *Ah ay*. Ah. || SI. || inter. De dolor quant se reb mal *Ay, oy*. Vø.

FÈR OYS. fr. FASTIGUEJAR.

OYDÁ. exp. En fin. Demùm. || Se diu quant algú està content de lo poch que té ó li han donat. *Algo es, algo vale, vale mas algo que nada*. Id aliquid aliquid est. || f. ant. AVÍS, NOTÍCIA. || OLA.

OYR. v. a. y derivats. OÍR.

OYENT. p. a. Qui óu. *Oyente*. Audiens.

P. Dissetena lletra de nostre alfabet y tretzena de las consonats; se troba en combinació ab totes las vocals y ab interposició de la l y r. Es muda porque lo seu so 's fórmula fora de la boca, obrint de cop los llabis després de tenirlos apretats. Tota sola serveix de abreviatúra y significa Pare, y doblada Pares. Antigüament era numeral y valia 400 y ab una ralla 400,000.

PA.

PA. m. Cada porció de diferent pes y tamany separada de la pasta de la farina. *Pan.* Panis, is. || La farina amassada y cuyta al foch. *Pan.* Panis, is. || Matèria del sagrament de la Eucaristia. *Pan.* Panis, is. || Massa de qualsevol cosa que no's fá de llavors, en figura de pa, com : PA de figas, etc. *Pan.* Massa in modum panis efformata. || La fulla de farina cuyta ab los hostiers, de la qual se fan las hóstias. *Pan.* Bractea panis. || met. los medis de subsistència, com : se sab guanyar lo PA. *Pan.* Victus, us. || met. Lo sustento, com : lo nostre PA de cada dia. *Pan.* Victus, us. || Pasta delicada composta ab mantega y oli. *Pan.* Massa butyro vel oleo condita. || mit. Dèu dels pastors. *Pan.* Pan, anos. || En sentit moral y místich se pren pel sustento del ànima. *Pan.* Animi pabulum.

PA AIXUT. ter. PA SOL.

PA ALÍS. ant. SENSE LLEVAT.

PA BENEYT. Lo que's beneheix en la missa major, y 's reparteix al poble. *Pan bendito.* Antidotum, i.

PA BESCUYTAT. Lo cuyt dos vegadas. *Pan bizcochado, recocido ó vuelto á cocer.* Panis biscoctus.

PA BLA. ter. PA TÒU.

PA BLANCH. Lo que es de bona farina. *Pan blanco, de flor, floreado, candeal.* Candidus, primarius, similagineus panis.

PA DE BARREJA. Lo fét de farina de vários grans y llavors. *Mistura.* Panis mistus.

PA DE BODAS. Lo bon tracte que fá 'l marit á la muller, y aquesta á aquell al principi de casats. *Pan de la boda.* Repotia, orum.

PA DE BRESCAS. Cos esponjós ab várias case-tas en que las abellas posan la mel. *Panal.* Favus, i.

PA DE CA Ó DE GOSSOS. Lo mòlt moreno que's sól donar als gossos. *Pan de perro, perruna.* Furfura-ceus panis. || Cert dret antich. *Pan de perro.* Jus quoddam.

PA DE CASA. Lo que's pásta pera 'l consum de una casa. *Pan casero.* Cibarius, ii; secundarius, secundus panis.

PA DE CERA. 'L tros de cera no treballada que està fét en figura de pa. *Pan de cera.* Ceræ massa.

PA DE FIGA. *Pan de higos.* Ficis panis.

PA DE FLECA. Lo que's ven, ó està pera véndrer-se. *Pan de venta.* Panis venalis.

PA DE FORMENT. PA BLANCH.

PA DE GALERAS. GALETA.

PA DE GALGO. Lo fet de farina mòlt passada que ix moreno. *Morena.* Panis subniger.

PA DEL DIA. Lo pa en lo mateix dia que s' ha cuyt. *Pan fresco, reciente, tierno.* Recens panis.

PA DE MUJANS. PA DE PRIMS.

PA DE MUNICIÓ. Lo de farina sense passar que's dóna als soldats. *Pan de municion.* Autopiros, i; panis ater.

PA DE OR Ó PLATA. Pany ó fulla mòlt prima que fan á cops de martell los batifullers. *Pan de oro.* Bracteola, æ.

PA DE PORCH. Planta; de sa arrel, que es grossa, esférica y molsuda, naixen sostingudas de llarchs tronquets várias fullas rodones y de un vert obs-cur ab clapas blanques per damunt, y per davall rogench; del mitj de ella naixen lluchs llarchs ab flors petites, blanques ó de vermell ó blau, y estan inclinadas envers terra : las fullas picadas servei-

xen pera resóldrer tumors. *Pan porcino*, *pan porcina*, y *artánita* entre apotecaris. *Cyclaminum*, *cyclaminos*, i.

PA DE PRIMS. Lo de la flor del sagó. *Pan bazo*. *Panis furfureus*.

PA DE PROPOSICIÓ. 'L que se oferia 'ls dissaptes en la lley antiga, y 's posava en lo tabernacle: eran dotze en memoria de las dotze tribus; se cohian en vasos expressos, y sols podian menjarlo 'ls sacerdots y 'ls levitas. *Pan de proposicion*. *Propositio-nis panis*.

PA DE PUJA. Lo que 's pága pera cóurerlo. *Pan de poya*. In decoctionis *precium collatus panis*.

PA DE RABOSA. ter. Fillola dels bargallons. *Hijuela*. Semen, inis.

PA DE ROS. PA DE PRIMS.

PA DE SAGÓ. 'L que 's fá pastant sagó en lloch de farina. *Moyana*; *pan de somas*, ó *de afrecho*. *Furfureus panis*.

PA DE SUCRE. BOLADO.

PA DR YUCA. 'L de la arrel de la yuca. *Pan de yuca*. *Iuccæ panis*.

PA DUR. Lo sech. *Pan duro ó seco*. *Induratus panis*.

PA EN OLI. ter. Cocas ab oli.

PA FLORIT. Aquell que, ó per la humitat, ó pel molt temps que está fét se li ha format una especie de molsa que sól sér blanca, però á vegadas té part de blau y de groch. *Pan mohoso*. *Mucidus panis*.

PA LLEVAT. Lo que está en disposició ó á punt de portarlo al forn. *Pan leudo*, *fermentado*, ó *con levadura*. *Fermentatus panis*.

PA MITJÁ. 'L pa de qualitat entre 'l blanch y 'l moreno. *Pan de mediana*. *Secundarius panis*.

PA MORENO. 'L de inferior qualitat. *Pan moreno ó de mozos*. *Panis inferior*.

PA OLIVAT. Lo que tráu butllofas en la crosta per cóurerse ab massa ardor. *Pan olivado*, *escalfado*. *Panis ampullatus*.

PA PA, VI VI. exp. Ab ingenuitat y franquesa. *El pan pan y el vino vino*. Apertè.

PA PER PA, VI PER VI. m. adv. Clar y catalá, sense rodeos. *Pan por pan*, *vino por vino*. *Ficus ficus*, *ligonem ligonem nominat*.

PA RALLAT. Lo desmenussat en la ralladora. *Pan rallado*. *Panis particulæ friatæ*. ¶ Escudella que 's fá de dit pa. *Panetela*, *panetela*. *Panarium pulmentum*.

PA RECUYT, PA BESCUYTAT.

PA SECH, PA DUR.

PA SENSE LLEVAT. Lo que 's ha fét pastant la farina ab aygua, sense posarhi llevat. *Pan ácimo*, *cenceño*, *sin levadura*. *Panis azimus*.

PA SOCARRAT. Lo tros de pa massa torrat ó que 's comensa á cremar. *Churrusco*, *zurrusco*. *Frustum panis nimis torrefactum*.

PA SOL, PA TOT SOL. loc. Pa sèns altra vianda. *Pan seco ó á secas*. *Panis solus*.

PA TOU. PA DEL DIA.

PA Y AYGUA. Penitència que 's dóna en las comunitats, y que fan los fiels per dejuni. *Pan y agua*. *Panis at aqua pro cibo*.

AB LO PA Á LAS ALFORJAS Ó Á LAS MANS SE MORIRIA DE FAM. ref. Denota que algú no sap aprofitar la ocasió. *Se le hiela el pan en el horno*. *Occidit ei sol cum adhuc esset dies*.

ACABARSE 'L PA DE LAS BODAS. exp. met. fam. Succehir los disgustos á las satisfaccions. *Acabarse el pan de las bodas*. *Voluntates abire*.

Á FALTA DE PA BONAS SON COCAS. ref. Significa que qui no té res, quant logra alguna cosa, per poch que sia, déu estar content. *A falta de pan buenas son tortas*. *Absint si carnes*, *tharica contentus abibis*.

AL ENFORNAR SE FAN LOS PANS GEPERUTS. ref. que avisa 'l cuydado que s' ha de tenir quant se comensan las cosas, si 's vol que iscan ben fetas. *Al enhornar se tuerce el pan: al enhornar se hacen los panes tuertos*. Principiis obsta, serò medicina paratur, tum mala per longas invalluere moras.

Á PA Ó VI. Joch que s' executa tirant al ayre una pedra plana escupida ó mullada de una part quees lo vi, y la aixuta 'l pa, y guanya 'l qui ha demanat la part que queda sobre, quant ha caygut en terra. *Pan ó vino*. *Sors pro ludo*.

COM UN PA DE NEU. m. adv. Pondera lo freda que es alguna cosa. *Como un carámbano*. *Nive frigidior*.

DEL PA DE MÓN COMPARE BON TROS Á MÓN FILLOL. ref. Denota que dels bèns dels altres solem ser molt lliberals, encara que siam escassos en donar los nostres. *De lo que nada me cuesta llénese la cesta; del pan de mi compadre gran zatico á mi ahijado; de piel ajena larga correa*. De alieno corio latum lorum.

DE PA Y RAVE. exp. fam. De poca entitat. *De chicha y nabo*. *Nullius momenti*.

DE QUIN PA FÁ ROSEGONS, exp. fam. ab que 's reconvé al qui desprecia ó desdenya alguna cosa digna de apreci y estimació. *Porqueria son sopas*. *Meliore fastidis*.

DONAR LO PA Á DESENFORNAR Á MITJAS. fr. met. Proporcionar á algú 'ls medis de prosperar. *Hacer el caldo gordo ó la olla gorda*. *Alicujus utilitatem augere*.

DONAR PA Y PERAS. fr. Donar un cop á algú sense ferli molt mal. *Dar á alguno dos con que beba, y tres con que coma, ó para peras*. *Colaphis punire*.

ENCARA DURA 'L PA DE LAS BODAS. exp. met. fam. Denota que al principi no se sent la carga del matrimoni y dels empleos. *Aun ahora se come el pan de la boda*. *Recens nuptiarum est gaudium hactenus optatos præstant connubia panes*.

LO PA DE CASA NO SATISFÁ. ref. que adverteix que las cosas própias no satisfan, ans solen causar fástich. *Ninguno se embriaga del vino de casa*. *Aliena nobis potiora videntur*.

LO PA ULLAT Y 'L FORMATGE SERRAT. loc. Denota que pera ser bo 'l pa, déu fér ulls y 'l formatge nó.

Pan con ojos y queso sin ellos. Panis spongiosus, caesues autem non pumisus.

MAL AGUANYAT PA QUE MENJA. exp. S' aplica al que es vagamundo. *Pan perdido.* Vagus, errabundus.

MENJAR LO PA DE ALGÚ Ó EN ALGUNA CASA. fr. Sér domèstich ó mantingut per algú. *Comer el pan de alguno.* Alieno pane vesci.

MENJAR LO PA DEL ASE, Ó LO PA MORT, Ó SENSE CONTAR. fr. Viurer á costa de altres. *Comer de mollon.* Aliena vivere quadra.

MENJAR LO PA FINS Á LAS CROSTAS. fr. met. Sér alguna persona adulta y valerse per sí mateixa sense la ajuda de altra. *Comer pan con corteza.* Sibi sufficere.

MÉS VAL PA AIXUT AB AMOR, QUE GALLINAS AB RUMOR. ref. que ensenya que quant no hi ha amor entre casats ó altrás personas serveix de poch la riquesa y 'l regalo; com al contrari 's sufreix bè la pobresa quan hi ha amor. *Mas vale vaca en paz, que pollos en agraz: mas vale pan con amor que gallina con dolor.* Melior est bucella sicca cum gaudio, quam domus plena victis cum jurgio.

NO HAVERHI PA PARTIT. fr. Expressa la amistat y confiansa que hi ha entre alguns. *No haber pan partido; morder en un confite.* Intima familiaritate conjungi.

NO MENJAR PA ALGUNA COSA. fr. No costar res-lo tenirla. *No comer pan alguna cosa.* Impendium nullum afferre.

NO PER TÚ SINÓ PEL PA REMENA LA CUA 'L CA. ref. Ensenya que generalment los afalechs y obsequis més se fan per interés que per amor. *Menea la cola el can, no por tí, sino por el pan.* Sæpius blanditiarum utilitas quam amor causa est.

NO TENIR UN PA Á LA POST. loc. fam. Estar sumament pobre. *No tener sobre que Dios le llueva.* Summè pauperem, inopem esse.

NO VOLER Á ALGÚ NI EN PA NI EN SAL. fr. NO PODER VÉURER Á ALGÚ EN PINTURA.

NOSTRE PA DE CADA DIA. exp. Lo acostumat. *Lo acostumbrado.* Assuefactum.

PAGAR LO PA. fr. met. Quedarhi escarmentat en alguna cosa, haverhi mort. *Pagar con la vida.* Capite solvere.

PER MOLT PA MAY MAL ANY. ref. Denota quel multiplicar las diligéncias pera 'l logro de alguna cosa, sempre fá al cas encara que semble que sobra. *Por mucho pan nunca mal año.* Duabus niti anchoris bonum est.

PROMÉTRER MÉS PA QUE FORMATGE. fr. fam. Prométrer gran recompensa, crescuts interessos, y no cumplir res. *Prometer montes de oro.* Montes aureos polliceri.

QUANT TENIM PA 'NS FALTA COCA Ó VI. loc. Denota que may estem bè en aquest món, y que quant tenim una cosa nos ne fá falta una altra. *En este mundo mezquino, cuando hay para pan no hay para vino.* Alterum con'ingit, alterum negatur. Nullus est qui in omnibus sit felix.

QUI NO TÉ PA MOLTAS SE'N PENSA. ref. Denota que la necessitat fá rumiar molt al home. *Mas discurre un hambriento que cien letrados.* Ingenii vires cogit intendere egestas.

QUI NO TÉ PA QUE NO CRIE CA. ref. Ensenya que tothom déu arreglarse á sas rendas, y no contráurer empenyos indeguts per gastos excessius. *A quien no le sobra el pan, que no crie can: quien no tiene pan, que no crie can.* Te ipsum non habens, canes alis.

QUI TÉ PA SECH QUE FASSE SOPAS Y QUI TÉ PA TOU QUE FASSE ROSTAS. ref. Denota la indiferéncia y poch cuydado que algú té en los asuntos ó penas de altre. *Con su pan se lo coma.* *A quien Dios se la diere San Pedro se la bendiga.* Pro se quisque nitetur.

REPARTIRSE COM Á PA BENETT. fr. Distribuhir en proporcions molt petites. *Repartirse com pan bendito.* Minutatim distribui.

SÉR MÉS VELL QUE 'L MAL PA. fr. fam. ab que 's denota que alguna cosa ja es antiga. *Ser mas viejo que la sarna ó que el repelon ó que préstame un cuarto.* Scabie antiquiorem esse.

SÉR PA Y MEL. fr. met. Sér una cosa molt tolerable respecte de altra. *Ser tortas y pan pintado.* Levia hæc sunt, majora videbis.

SI TENS PA SECH, FESTE SOPAS; SI NO TENS PA, NINGÚ TE'N DONARÁ. ref. Aconsella no confiar en lo socoro de altres. *A son de parientes, busca que meriendes.* Mendico ne parentes quidem amici sunt.

TENIR PA. fr. fam. Haber rebut algun mal de molta consideració ó difícil de remediari. *Tener ó llevar que lamer ó que rascar.* Damnum idque gravissimum periclitari.

TENIR PA AL ULL. fr. met. TENIR PEGA ALS ULLS.

PAARCIÓ. f. ant. PARTICIÓ.

PABELLÓ. m. Tenda de campanya. *Pabellon.* Tentorium, ii. || Sobrecel, espècie de cortinatge que termina per dalt en punta, y serveix per los llits y per adorno de tronos, etc. *Pabellon.* Conopæum, æi: || Bandera gran ab las armas del regne, que porta la nau que mana alguna escuadra. *Pabellon.* Navale vexillum. || met. Emparrat, glorieta y cosas semblants. *Pabellon.* In tentorii formam arcuatæ, cameratæ frondes. || pl. Habitacions que hi ha en las fortalesas y plassas de armas pels oficials. *Pabellones.* In arcibus præfectorum tentoria.

|| Contribució que 's paga en algunas ciutats pera que sian exempts de allotjar tropas per las casas. *Pabellones.* Tributum propter hospitii immunitatem.

PABELLÓ REAL Ó DEL PRÍNCIP. *Pabellon real.* Augustale, is; regium tentorium.

PABORDE. m. Prepòsit de alguna comunitat. *Paborde.* Ecclesiastici sodalitii præpositus. || En la iglesia metropolitana y en la universitat de València es un títol de honor que s dóna á alguns cate-dràtics de teologia, cánons ó dret civil, que tenen cadira en lo chor després dels canonges, y portan hàbits de tals. *Paborde.* Theologiæ vel juris publicus professor hoc titulo honoratus.

PABORDIA. f. Dignitat de paborde, 'l dret de percibir los fruyts de dita dignitat y 'l territori en que'ls percibeix. *Pabordia.* Præpositura, æ; ecclesiasticæ præposituræ ditio.

PABORDRE. m. PABORDE.

PÁBULO. m. Menjar, aliment. *Pábulo.* Pabulum, i. || met. Sustento, manteniment de las cosas inmaterials. *Pábulo.* Pabulum, i.

PACAQUI. ter. CAP AQUÍ.

PACCIO. f. ant. CONVENI, PACTE.

PACCIONAR. v. a. ant. PACTAR, CONVENIR.

PACH. Primera persona del present de indicatiu del verb PAGAR. *Pago.* Solvo.

PACIÀ. n. p. de home. *Paciano.* Pacianus, i.

PACIÈNCIA. f. Virtut que ensenya á sufrir. *Paciencia.* Patientia, æ. || Sufriment, constància, tolerància. *Paciencia.* Patientia, æ. || Espera, aguant, sossego. *Paciencia.* Expectatio, nis. || Llentitut, tardansa, patxorra. *Paciencia.* Mora, æ. || interj. Serveix pera exhortar á la conformitat en los traballs. *Paciencia.* Patientiam habeas. || Planta. PARADELLA.

PACIÈNCIA NON GRUNYATIS, DIGUÉ 'L GAT Á LA RATA. loc. fam. PACIÈNCIA. 5.

AB PACIÈNCIA 'S GUANYA 'L CEL, Ó PREN PACIÈNCIA Y GUANYARÀS LO CEL. exp. Exhorta á no atropellar las diligències ab massa vivesa y desitjs de conseguiras. *Con paciencia se gana el cielo.* Prudenter cunctando difficilia perficiuntur.

APURAR Ó FÉR PÉRDRE, Ó PROBAR, Ó TENTAR LA PACIÈNCIA. f. Fér sufrir molt. *Apurar, gastar la paciencia, tentar de ó la paciencia.* Patientiam rumpere.

ARMARSE Ó CARREGARSE DE PACIÈNCIA. fr. Disposarse ó resóldrerse pera sufrir ab sossego alguna molèstia. *Armarse de paciencia.* Patientiæ præmuniri.

COINQUINAR, Ó XERINGAR LA PACIÈNCIA. fr. Incomodar ab molèstias ó impertinències. *Majar, jorobar.* Molestiæ afficere.

PÉNDRE AB PACIÈNCIA. fr. Sufrir ab conformitat ó resignació. *Llevar con paciencia.* Patienter ferre.

PÉNDRE PACIÈNCIA. fr. Sufrir ab paciència. *Tener ó prestar paciencia.* Patienter ferre.

PÉRDRE LA PACIÈNCIA. fr. No poder sufrir més. *Perder la paciencia.* Aliquid molestè, ægrè, iniquo animo ferre.

VÓL PACIÈNCIA. exp. AB PACIÈNCIA 'S GUANYA 'L CEL.

PACIENSA. f. ant. PACIÈNCIA.

PACIENT, A. adj. Qui sofre ab paciència. *Paciente, sufrido.* Patiens. || fil. Lo que reb ó pateix la acció del agent. *Paciente, recipiente.* Patiens.

PACIENTÍSSIM, A. adj. sup. *Pacientissimo.* patientissimus.

PACIENTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Pacientissimamente.* Patientissimè.

PACIENTMENT. adv. m. Ab paciència. *Pacientemente, sufriendamente.* Patienter.

PACIFICACIÓ. f. Reconciliació, l' acte de pacificar. *Pacificacion.* Pacificatio, nis. || ant. PAU, QUIETUT.

PACIFICADOR, A. m. y f. Qui pacifica. *Pacificador.* Pacificator, is.

PACÍFICAMENT. adv. m. Ab pau y quietut. *Pacíficamente.* Pacificè.

PACIFICAR. v. a. Posar pau entre desavinuts. *Pacificar.* Pacífico, as. || met. Apaciguar, sossegar. *Pacificar.* Paco, as. || v. n. Tractar de fér paus, demanantlas ó desitjantlas. *Pacificar.* Condiciones pacis tractare.

PACIFICAT, DA. p. p. *Pacificado.* Pacatus.

PACÍFICH, CA. adj. Quiet, sossegat, amich de pau, *Pacífico.* Pacificus. || Lo que no té oposició, contradicció ó alteració en són estat. *Pacífico.* Pacificus.

PACOTILLA. f. Porció de género que algun particular envia al comers de América. *Pacotilla.* Tenue commercium.

PACTAR. v. a. Ajustar, estipular, fér pactes y condicions. *Pactar, paccionar.* Pango, is, paciscor, eris. || CAPITULAR.

PACTAT, DA. p. p. *Pactado, paccionado.* Pactus.

PACTE. m. Ajust, conveni, tracte. *Pacto.* Pactum, i. || Conveni ab lo dimoni pera lograr alguna cosa, com creuhen los ignorants. *Pacto.* Cum dæmone pactum. || Condió, requisit que's posa en algun contracte. *Pacto.* Conditio, nis.

AB PACTE Y CONDICIÓ. m. adv. *Con la precisa condicion.* Ea sub conditione.

APARTARSE DEL PACTE. fr. No voler estar á lo pactat. *Salirse.* A pacto discedere.

DONARSE Á PACTES. fr. Cedir algú de són empenyo ú opinió, convenint á transigir. *Darse á partido.* Cedere.

PACTEJAR. v. a. PACTAR.

PACTEJAT, DA. p. p. PACTAT.

PACTIONAR. v. a. PACTAR.

PADALLÀS. m. ter. TEST.

PADÀS. m. Tros de roba. *Pedazo.* Cento, nis. || Tros de roba cusit á altra de vella. *Remiendo.* Sarcimen, inis. || Adob ó remendo que's fá en qualsevol cosa. *Remiendo.* Superadditum quid. || RETALL. || pl. Los trossos de vestit ó roba dolenta que penjan. *Harapos, andrajos, calandrajos, arambes, arrapiezos, pringajos.* Discissus, obsoletus pannus.

PADÀS DE BURRO. loc. fam. TROS DE ASE.

FÉR PADASSOS. fr. Fér trossos. *Hacer pedazos, girones.* Laceror, as.

POSAR UN PADÀS. fr. Cusir un tros de roba á la vella pera compóndrerla. *Echar un remiendo.* Lacerare vesti pannum assuere.

PADASSAR. v. a. APADASSAR.

PADASSET. m. d. *Pedazuelo.* Pannulus, i.

TRÁURER LOS PADASSETS AL SOL. fr. met. Fér presents los defectes de algú. *Sacar los trapos al sol.* Alicujus defectus patefacere.

PADASSOT. m. Padàs vell. *Andrajo, trapo, trapajo, calandrajo.* Pannus lacer.

PADELLÀS. m. ter. TEST.

PADRASTRE. m. Lo casat ab dona que té fills

d'altre marit. *Padrastró*. Vitricus, i. || Enemich, repel prop de las unglas. *Padrastró, respingon*. Reduvia, æ. || met. Destorb, obstacle. *Padrastró*. Obstaculum, i.

PADRÍ. m. Qui té la criatura quant la batejan. *Padrino, padre de pila*. Lustricus pater. || Lo de confirmació. *Padrino*. Confirmationi adoptivus pater. || Qui assisteix y acompanya á altre en algun acte literari ó funció pública, com en la consagració de bisbes, en la celebració de la primera missa, etc. *Padrino*. Patronus, i. || Protector en las justas, torneigs y desafíos. *Padrino*. Patronus, patromachus, i. || met. Afavoridor, protector. *Padrino*. Protector, is.

PADRINA. f. La dona que té la criatura en lo baptisme y confirmació. *Madrina, padrina*. Lustralis mater. || La de la boda. *Padrina*. Pronuba, æ. || ter. ÁVIA. || La dona que protegeix á alguna persona en sas pretensions. *Madrina, padrina*. Patrona, æ.

PADRINATGE. m. L'acte de assistir lo padrí al baptisme. *Padrinazgo*. Patrocinium, ii. || Lo títol ó càrrech de padrí. *Padrinazgo*. Patroni officium.

PADRINEJAR. v. a. Fèr de padrí. *Apadrinar*. Patrocinor, aris.

PADRÓ. m. Columna ó piràmide de pedra ab alguna inscripció pera perpétua y pública memòria. *Padron*. Cippus, i. || ant. Nom que donava l'esclau al qui li havia donat llibertat. *Patron*. Patronus, i. || La llista que's fá en los pobles pera saber los noms y número de vehins. *Padron*. Civium census. || Llista dels contribuyents y de las contribucions. *Cabazon*. Tributorum recensio.

PADRUSCADA. f. PEDREGADA.

PADUÁ, NA. adj. Natural'de, y lo pertanyent á Pádua. *Paduano*. Patavinus.

PAELLA. f. Eyna de ferro ó aram rodona ab lo sol pla, ab alguna disminució en la part inferior y un mànech llarch pera poder fregir sèns cremar-se. *Sarten*. Sartago, inis.

PAELLA DE MAR. Peix, caragol de mar ovalat, xato, aprimat y quasi pla per un de sos extrems, y per l'oposat mès alt y armat de un llabi, en la vora del qual hi té una sèrie de forats. *Oreja marina*. Haliotis, is, auris marina.

OLI TÉ LA PAELLA PEL MÀNECH, FÁ ANAR L'OLI ALLÀ AHONT VÓL. ref. Ensenya que algunas vegadas los respectes de amistat ó parentiu fán tòrcer la justícia. *Quien padre tiene alcalde, seguro va á juicio; quien tiene alforjas y asno, cuando quiere va al mercado*. Justitiam amicitia frangit.

TENIR LA PAELLA PEL MÀNECH. fr. met. Tenir lo principal maneig y autoritat en qualsevol dependència ó negoci. *Tener el cucharón ó la sartén por el mango; tener el timón*. Clavum tenere.

XIULAR LA PAELLA. fr. Fèr ruido alguna cosa, com lo tocino, etc. quant se fregeix ó cou en la paella. *Chillar, chirriar la sartén*. Strideo, es.

PAELLADA. f. Lo que cab en una paella. *Sar-*

tenada. Frixura, æ. || Conjunt de cosas fregidas á la paella. *Fritada, fritura, frito*. Frixum, i.

PAELLADA DE CERVELLS. Conjunt de ells fregits en la paella. *Sesada*. Cerebri medulla frixa.

PAELLASSA. f. aum. *Sartenaza*. Sartago grandior.

PAELLETA. f. d. *Sarteneja, sartenica, illa, ita, padilla*. Sartaguncula, æ.

PAER. m. REGIDOR. || Pacificador. *Paciarario*. Pacifer, i, paciarius, ii.

PALFÓ. m. Lo celras de la corona de la cornisa. *Softo, pañon*. Lacunar, is.

PAGA. f. La acció de pagar. *Paga, pago, pagamiento, solucion, satisfaccion*. Solutio, nis. || Correspondència al amor ó benefici. *Paga*. Solutio, nis. || Estipendi, salari. *Paga*. Stipendium, ii, merces, edis. || Satisfacció de la culpa ó delictes. *Paga*. Pœnæ satisfactio. || La quantitat ab que's pàga. *Paga, pago*. Soluta res. || Recompensa, premi. *Pago*. Merces, edis.

PAGA ADELANTADA. La part del salari ó sou que's dòna anticipadament á algú á compte de lo que acreditará, ó que ja se li deu. *Socorro*. Pecuniæ solvendæ pars soluta.

PAGA MORTA. La que no's cobra. *Paga muerta*. Stipendia intermissa.

PAGA Y SENYAL. loc. La alhaja ó diners que s'entregan per seguretat de algun contracte. *Señal, prenda*. Arrha, æ.

CAÜBER LA PAGA. fr. Arribar lo temps en que deu pagarse. *Caer, vencer la paga*. Venire.

DONAR Ó DEIXAR PAGA Y SENYAL. fr. Adelantar una part del pren en proba de que's mantindrà en lo tracte, y sinó ho pert. *Dar señal*. Arrham dare.

EN PAGA. m. adv. En satisfacció. *En pago, en recompensa*. Retributionis causa.

FÈR PAGA DE ALGUNA PERSONA Ó COSA. fr. Contar ab ella per algun fi. *Contar con alguna persona ó cosa*. Alicui fideri.

JA SE'N HA PORTAT Ó JA TÉ LA PAGA Ó LA SEVA PAGA. exp. Denota que algú ja ha suferit la pena de alguna falta. *Ya lleva su merecido; á cada puerco le viene su san Martín*. Malefacti pœnas tulit.

PÉRDREER PAGA Y SENYAL. fr. Acceptar ó conseguir alguna alhaja ó quantitat pera seguretat de algun contracte. *Prender*. Pignus accipere.

QUI SERVEIX, PAGA MEREIX. ref. Denota que á cada hu se li deu pagar són treball. *Harto pide quien sirve: el abad de lo que canta yanta*. Qui benè servit hero, vel mutu præmia poseit.

TOTAS LAS PAGAS NO CAÜHEN PER SAN JOAN, ALGUNAS NE CAÜHEN PER NADAL Ó ENTRE ANY. ref. Denota que encara que no's pague luego 'l mal que s'ha causat, ja vé la ocasió en que's pàga. *Algun dia me la pagarás*. Quandocumque mihi pœnas dabis.

VÉURER LA PAGA AL ULL. fr. Explica la facilitat ab que s'executan las cosas y 's fá 'l treball quant hi ha seguretat de la prompta recompensa. *Ver la paga al ojo*. Spe proxima frui.

PAGÀ, NA. m. y f. Infel, idòlatra, gentil. *Pagano*. Idolatra, æ. || adj. Lo que pertany al paganisme y als pagans. *Pagano*. *Paganus*. || fam. **PAGANT**.

PAGABLE. adj. Lo que's deu ó pòt pagar. *Pagadero*. *Solvendus*.

PAGADOR, A. adj. Lo que's deu pagar á cert temps y ab certas circumstàncies. *Pagadero*. *Solvendus*. || m. y f. Qui pàga ó deu pagar. *Pagador*. *Solutor*, is. || m. La persona destinada pera pagar en l' exèrcit. *Pagador de soldados*. *Castrensium pensionum mensarius*.

AL BON PAGADOR NO LI DOLEN PRENDAS. ref. Dòna á entèndrer que qui vòl cumplir ab lo que deu, no té reparo en donar qualsevol seguretat que se li demane. *Al buen pagador no le duelen prendas*. Bonæ fidei debitor facilè pignus offert.

DE MAL PAGADOR GRA Ó PALLA. ref. Denota que's deu pèndrer lo que's pot per no pèrdrerhotot. *La mala paga siquiera en paja: del mal pagador aunque sea en paja*. Ex malo nomine debitum quoquumque modo accipere oportet.

LO BON PAGADOR DE LO DELS ALTRES ES SENYOR. ref. Aconsella la puntualitat en la pàga, pus així 's trobarà lo que's necessita una altra ocasió. *El buen pagador es señor de lo ageno*. Beneficia plura accipit, qui scit reddere.

MAL PAGADOR. La persona que no sòl pagar fàcilment ni puntualment lo que deu. *Mal pagador, mala paga, maula*. *Malum nomen*.

PAGADURIA. f. La casa, siti ó lloch públich ahont se pàga. *Pagaduria*. *Officina solvendo deputata*.

PAGAMASTRA. f. ter. EMPLASTRE.

PAGAMENT. m. Paga. *Pagamento*, *paga*. *Solutio*, nis. || Terme, temps en que algú ha de pagar lo que deu. *Pension*, *paga*, *pago*, *pagamento*. *Pensio*, nis. || pli Tributs, impòsits. *Pechos*. *Tributum*, i. || m. SATISFACCIÓ.

PAGANISME. m. Gentilisme, conjunt de gentils ó pagans. *Paganismo*. *Ethnici*, orum. || La professió supersticiosa dels pagans. *Paganismo*. *Paganitas*, atis.

PAGANT. p. a. Qui pàga. *Pagador*, y *pagano* fam. *Solvens*.

PAGAR. v. a. Satisfèr lo que's deu. *Pagar*. *Penso*, as. || Causar drets los gèneros que s' introduheixen. *Pagar*. *Vectigalia præstare*. || Complàurer, agradar, satisfèr, donar gust. *Pagar*. *Placeo*, es. || Correspòndrer al afecte, estimació ó benefici. *Pagar*. *Remunero*, as. || Satisfèr lo delictè ab la pena. *Pagar*. *Penas dare*. || Costarli mòlt á algú conseguir alguna cosa. *Pagar*. *Pœnas solvere*. || Satisfèr los premis y salaris. *Pagar*. *Solvo*, is. || **PAGAR, DONAR COPS.**

PAGAR ANTICIPADAMENT Ó ADELANTAT. fr. **BESTRÀUBER.**

PAGAR DE CONTAT Ó ENCONTINENT. fr. No quedar á déurer, sinó entregar la quantitat tot seguit de

contreta la obligació. *Pagar de contado ó á dinero contante*. *Represento*, as.

PAGARHO PELS ALTRES. fr. Sufrir la pena ó càstich del mal que altre ha fèt ú ocasionat. *Pagar el pato*. *Alienam culpam luere*.

PAGARLA CARA Ó AL DOBLE, Ó PAGARHO AL DOBLE, Ó PAGARLA PER LA SETENA. fr. Resultar dany considerable de la execució ó intent. *Salir caro*. *Caro stare*. || Pagar ab pena ó càstich excessiu á la culpa. *Pagar con las setenas, pagar al doble ó doblado*. *Sep-tuplò pœnam subire*.

JO PAGO. exp. S' usa pera assegurar y ponderar que alguna cosa es certa. *Á pagar de mis dineros*. *Fidejussor adstabo*.

MÉS VAL PAGAR QUE PREGAR. fr. *Mas vale pagar que rogar*. *Malo emere, quam rogare*.

QUI LA FÁ, QUE LA PAGUE. loc. *Quien tal hace, que tal pague*. Qui peccavit, pœnas luet.

QUI NO PÁGA DE CONTAT, BEN MIRAT PÁGA ALTRE TANT. ref. Explica que qui compra al fiat pàga las cosas mès carass pel temps que tarda en pagar. *Comprar á crédito es pagar dos veces; quien compra al fado, paga doblado*. *Quisquis emit creditâ pecuniâ, duplo pluris solvit*.

QUI PÁGA LO QUE DÉU, TOT LO QUE RESTA ES SÈU. ref. Aconsella la puntualitat en pagar los deutes, pera deslliurarse de las moléstias y cuydados que ocasionan. *Paga lo que debes, sanarás del mal que tienes: paga lo que debes, sabrás lo que tienes*. *Debita qui solvit, curas repellit edaces*.

TÚ ME LA PAGARÁS. loc. ab que s' amenassa á algú. *Tú me la pagarás: tú vendrás al pagadero*. *Mihi pœnas dabis*.

PAGARÉ. m. Paper de obligació pera alguna quantitat. *Pagaré*. *Debiti syngrapha*, *rescriptum*.

PAGARSE. v. r. Estar satisfet de sí mateix. *Pagarse*. *Sibimet arridere*.

PAGAT, DA. p. p. *Pagado*. *Solutus*. || adj. Content, satisfet. *Ufano*, *pagado*. *Placidus*; *gaudio exultans*.

PAGAT DE SÍ MATEIX. loc. **PRESUMIT.**

TANT PAGAT, TANT SERVIT. loc. S' usa pera denotar lo curt producte de algun ofici ó empleo. *Comido por servido*. *Victui tantum necessaria lucrari*.

PAGELL. m. Peix ovalat, comprimit, de un her-mós color de carn que desde'l llom s' aclara fins á terminar en lo ventre en platejat; las aletas del llom y cua de un hermós encarnat, lo mateix lo cap; la carn comestible bastant estimada. *Pajel, besuguete, breca, bregue*. *Erythinus*, i.

ESTUFA PAGELL QUE'L OLI VÁ CART. loc. met. que 's diu de las donas que estufan las faldillas, arreplegant ayre y sentantse de repent. *Hacer pompa*. *Vestem inflare*. || Fèr vana ostentació de alguna cosa. *Hacer pompa*. *Inaniter ostentare, jactare*.

PAGÉS. m. Qui cultiva la terra. *Labrador*, *agricultor*. *Agricola*, æ. || Qui té hisenda al camp y la cultiva de sòn compte. *Labrador*. *Arator*, is. || **RÚSTICH**, qui viu al camp. *Labriego*. *Rusticanus homo*.

|| Qui viu en aldea. *Labrador*. Rusticus, i. || Instrument compost de una perxa dreta ab un peu, pera penjar lo llum. *Candelero*. Pertica pede fundata pro lychno sustinenda. || adj. *PAGESESCH*.

PAGÉS DE CAPA NEGRA, *POCH MEDRA*. ref. Denota que lo que pert als pagesos es lo luxu. *Labrador de capa negra poco medra*. Manicæ nitentes hæreditatem absumunt.

PAGÉS DE REMENSA, y en lo antich de *REHEMENSA*. Així s' anomená als que podriam dir mussárabes catalans ó gent del camp que's quedàren després de la invasió morisca vivint entre 'ls vencedors y subjectes á ells, per despreci de lo qual foren á la reconquesta durament avassallats, encara que no de un modo arbitrari sinó segons lley. *Payeses de remensa*. Pagenses redemptionis y de redimentia, en llatí bárbaro.

Á *PAGÉS ENREDERIT CAP ANYADA* LI ES BONA Ó CAP CULLITA LI VE BÈ. ref. S' aplica als que tenen deutes pels perjudicis que'ls causan, com succeheix als pagesos que'ls prenen la cullita. *Hombre adeudado cada año apedreado*. Grandine læsa delet sua debitor arva quotannis.

AIXÍ ESTÁ 'L *PAGÉS* ENTRE DOS ADVOCATS COM LO *PAGELL* ENTRE DOS GATS. ref. Adverteix que s' eviten quant se pugan las disputas, plets y dissensions, pels costs y gastos que portan en sí, fins al qui logra son intent. *El vencido vencido y el vencedor perdido; así está el labrador entre dos abogados, como el pagel entre dos gatos*. Victoris exhaustis viribus, victo æqualis.

LO *PAGÉS* Á LA TERRA Y 'L MILITAR Á LA GUERRA. ref. CADA HU DE SON OFICI.

LO *PAGÉS* SEMPRE HA DE ESTAR PROP DELS QUE FA TREBALLAR. ref. QUI TÉ MCSSOS, etc.

PAGESA. f. La dona que cultiva la terra, y la muller del pagés. *Labradora*. Agraria femina.

PAGESESCH, CA. adj. ant. Propi de ó pertanyent al pagés. *Labradoresco*. Rusticus, rusticanus, colonarius.

PAGESET. m. d. *Labradorcillo, co, to*. Parvus agricola. || Qui ab poch caudal cultiva pera sí algunas terras. *Labrantin*. Tenuis fortunæ agricola.

PAGESIA. f. Casa de camp pera 'ls pagesos. *Alqueria; casa de labrador*. Villa, æ. || ant. RUSTICITAT.

PAGESÍVOL. adj. ant. *PAGESESCH*.

PÁGINA. f. Plana, cara de la fulla de algun llibre. *Página*. Pagina, æ.

PAGINACIÓ. f. La acció de paginar. *Paginacion*. Paginatio, nis. || Série de números de las páginas de un llibre. *Paginacion*. Foliorum numeratio.

PAGINAR. v. a. y r. Numerar las páginas de un llibre. *Paginar, foliar*. Paginas enumerare.

PAGO. m. Entrega del diner que's deu. *Pago*. Solutio, nis. || Recompensa, premi. *Pago*. Remuneratio, nis. || Contribució, tribut. *Pago, tributo, alcabala*. Tributum, i. || Aucell natural del país de la India oriental, un dels més hermosos per la di-

versitat de colors; té la cua de dos peus de llarch, verda ab visos de color de or y blau, ab una clapa vola en los extrems, composta de circuls concéntrichs, pardos, blaus y daurats, y en mitj una clapa de blau de safir ab visos de vert de esmeralda; sobre 'l cap té un monyo ó plomall de plomas verdas ab visos de or: la femella es un poch més petita, de color cendrós ab visos verts en lo coll, y no té cua. *Pavon; pavo real*. Pavus, i, pavo, nis.

|| ant. *GALLDINDI*.

DONAR LO PAGO. fr. iron. Correspóndrer malament als beneficis ó serveys rebuts. *Dar el pago*. Perperam retribuere.

EN PAGO. m. adv. En satisfacció, descompte ó recompensa. *En pago*. Solutionis vel retributionis causa.

ENVANIT COM UN PAGO. exp. fam. que s' aplica al qui presumint que val més que altres, desdenya sa companyia. *Engreido como gallo de cortijo*. Fastosus, elatione inflatus.

PAGODA. f. Temple dels ídols entre'ls indis del orient, y solen anomenar així al sacerdot de ell y al ídol. *Pagoda*. Delubrum, i.

PAGUAR. v. a. y derivats. PAGAR; 2.

PAHER. m. Nom de cada un dels quatre representants que en temps del rey D. Jaume componian lo magistrat municipal de Barcelona. *Irenarca*. Irenarcha, æ. || *CÓNSUL, CONSELLER, JURAT*. 2.

PAHIBLE. adj. Lo que's pót pahir. *Digerible*. Quod digeri potest. || *APACIBLE*.

PAHIMENT. m. ant. PAVIMENT. || *DIGESTIÓ*.

PAHIR. v. a. Digerir. *Digerir, gastar, descocer, actudr*. Despumo, as. || met. Sufrir, tolerar. *Digerir, llevar*. Tolero, as.

NO PODER PAHIR Á ALGÚ. fr. met. Tenirli aversió. *No poder tragar á alguno*. Aversor, aris.

TOT HO PAHEIX. loc. met. Denota que algú de res s' immuta, ó tot ho pren ab catxasa. *Todo lo convierte en substancia*. Nihil eum commovet.

PAHIT, DA. p. p. *Digerido*. Excoctus.

PAHÓ. m. ant. PEÓ.

PAHONADA. f. ant. Conjunt de gent de á peu ó de peons. *Peones, infanteria*. Pedestres.

PAHOR. f. ant. POR.

PAHORUCH, CA. adj. PORUCH.

PAIRA. m. náut. Una de las espècies de capa que poden ferse; y consisteix en brassejar las gábias pera barlovent, de manera que prengan vent per la cara de proa, y arriar un poch las escotas majors; y la maniobra se expressa ab la frase de fèr y posarse al *PAIRA*. *Pairo*. Solutis velis cunctatio.

PAIRAR. v. n. náut. Posarse ó estar al *PAIRA*. *Pairar, pairear*. Solutis velis cunctari.

PAIRÍ. m. ant. PADRÍ.

PAÍS. m. Terra, terreno, regió. *Pais*. Regio, nis. || pint. La pintura que representa vilas, llochs, casas de camp, etc. *Pais, paisaje, terrazo*. Topia, æ. || Tela ó paper pintat que posan en los vanos. *Lámina*. In flabellis pictura. || També 's pren per

la gent que habita en un país, com sèr amat del país. *País*. Indigenæ, arum.

PAÍS NATAL. Pàtria, lloch de la naixensa. *Patria*, *país natal*, *tierra*. *Patria*, æ.

MUDAR DE PAÍS. fr. Passar á viurer de un país á altre. *Mudar de país, ó de suelo*. Solum mutare.

PAISÀ, NA. adj. Qui es de un mateix país ó pàtria que altre. *Paisano*. Contrerraneus. ¶ Qui no es militar. *Paisano*. Incola, æ. ¶ Afable, y que no usa de sa autoritat ab los altres. *Llano*. Facilis.

PAISANATGE. m. Los paisans á diferència dels militars. *Paisanaje*, *paisanos*. Cives, ium. ¶ Gentde un mateix país. *Paisanaje*. Territoriiincolæ.

PAISATGE. m. Tros de país en la pintura. *Paisaje*. Topia, æ.

PAIXAR. v. n. ant. PASTORAR, MENJAR.

PAIXIMENT. m. ant. PAST, PASTURA, MENJAR.

PAL. m. Barra, bastó llarch y gros. *Palo*. *Palus*, i. ¶ **PUNTAL, ASPRA.** ¶ met. **ESTAFERM.** ¶ Costell ahont posan los crimosos á la vergonya, ó 'ls membres de algun sentenciàt per escarment. *Hollo*, *picota*, *palo*. Atra columna vel crux. ¶ La línea que puja ó baixa més quel cos de la lletra y la tanca, com la d, p, etc. *Palo*. Litteræ procidentia. ¶ náut. **ABRE.**

POSAR EN UN PAL Ó COSTELL. fr. **PENJAR.** 1. ¶ **POSAR Á LA VERGONYA.**

PALA. f. Instrument de una fulla plana de fusta ó ferro ab un mànech llarch, pera palejar lo blat, ficar lo pa al forn, etc. *Pala*. *Pala*, æ. ¶ Entre estampers la part llevadissa de la galera. *Vollandera*. Tabella, æ. ¶ En lo joch de pilota 'l tros de post com de dos tèrcias, ab un mànech que's vá aixamplant á proporció, fins á terminar la pala en una espècie de semicírcul: se forra de pergami agafat ab cola, pera que 'ls cops no la fassen malbé. *Pala*. *Pala lusoria*. ¶ En lo joch de la argolla un instrument de fusta de una colzada de llarch, un poch cóncav y acanalat, ab son tall en la punta, y un mànech curt. *Pala*. *Palmula lusoria*. ¶ En las sabatas la part de sobre. *Empella*, *pala*. Extimum calcei obstragulum. ¶ La part ampla del rem. *Pala*. Tonsa, æ. ¶ L' ample y pla de las dents. *Pala*. Brochitas, atis. ¶ **VISERA.** ¶ met. Astúcia, artiman-ya. *Pala*. Solertia, æ. ¶ **PICADOR.** 8. ¶ **CASSOLETA.** 4. ¶ Entre llapidaris la part del metall ahont se encastan las pedras. *Pala*. Funda, æ. ¶ La de remenar lo foch en la llar. *Paleta*. Rudicula, æ. ¶ **PALETA.** 2. ¶ Pessa de la montera que abaixantla tapa la cara. *Papahigo*. Cucullus, i. ¶ Fulla ampla de ferro acerada ab tall, de que usan los destralers de tropa, pera remenar terra y altres usos. *Zapa*. *Pala fossoria*. ¶ **RAQUETA.** ¶ En la litúrgia antiga era una espècie de capa ó cubierta de seda, ab que havent lo sacerdot posat tot lo necessari en l' altar, ho cubria tot. *Pala*. Palla, æ.

FÉR LA PALA. fr. met. Enganyar ab dissimulo y manya. *Meter la pala*, *hacer la mamola ó la zala*. Versutè circumvenire.

PARAR LA PALA. fr. En lo joch de pilota posarla ferma pera rébrer la pilota, y que ella mateixa rebote per sòn impuls. *Hacer pala*. *Palæ ictum* firmiter accipere.

TENIR LA PALA FORADADA. fr. Sèr mal jugador de pilota. *Agujerearse la pala*, ó *estar agujereada la pala*. Esse inductum pilæ.

PALACI. m. PALÁCIO.

PALACIÀ, NA. adj. PLASEN, FALAGUER, TRACTABLE, FESTIU.

PALACIEGO. A. adj. Qui serveix en palácio y observa sòn estil. *Palaciego*. Aulicus.

PALÁCIO. m. Casa real. *Palacio*. Palatium, ii, ædes regia. ¶ Casas grans de senyors en alguns llochs, y també las casas hermosas y cómodas de alguns particulars. *Palacio*. Venusta domus. ¶ Casa del senyor bisbe ó arquebisbe. *Obispalta*, *palacio episcopal* ú *obispal*. *Ædes episcopalis*.

PALÁCIO DE LA ELOQUÈNCIA. Títol de un llibre de retórica que arreglaren los jesuitas de Mogunt. *Palacio de la elocuencia*. Eloquentiæ palatium.

PALÁCIO ENCANTAT. Se diu familiarment de la casa gran que no s' habita ó es habitada de pochs. *Palacio encantado*. Domus præstigiata.

PALADA. f. Lo que cab en una pala. *Palada*. Quod pala colligi potest. ¶ Cop de pala. *Palazo*. Ictus palæ. ¶ Cada cop que's dóna al aygua ab la pala del rem. *Palada*. Remigli impulsus.

A PALADAS. m. adv. Ab molta abundància, com: venir los diners á PALADAS. *A carretadas*. Copiosa, affluenter.

PALADAR. m. La part superior de la boca, que cau sobre la llengua. *Paladar*. Palatum, i. ¶ met. Lo sabor y gust que's percebeix del menjar. *Paladar*. Sapor, is. ¶ pl. Espècie de favas ó bultos que ixen en la boca als caballs. *Paladares*. Tumores palati.

PALADEJARSE. v. r. Agafar lo gust de alguna cosa poch á poch, com saborejantse en ella. *Saborearse*, *paladearse*, *regodearse*. Aliquid ligurire.

PALADI. m. Héroo caballer valerós que voluntàriament en la guerra 's distingeix per sas hasanyas. *Paladin*. Heros, ois.

PALADIAL. adj. S' aplica á la consonant que's pronuncia en lo mitj de la boca, aproximant la llengua al paladar. *Paladial*. In medio ore expressa littera.

PALADILLA. f. TINYA, ALOPÈCIA.

PALADINAMENT. adv. m. Clara y pública-ment. *Paladinamente*. Apertè.

PALAFANGA. f. FANGA. ¶ f. PALANCA.

PALAFANGAR. f. FANGAR.

PALAFRÉ. m. Caball manso en que cabalgavan las damas en las funcions públicas. *Palafren*. Phaleratus equus. ¶ Lo caball en que cabalga 'l criat quant acompanya á sòn amo. *Palafren*. Equus famulo deserviens.

PALAFRENER. m. Criat que acompanya á sòn amo, ó que porta 'l caball del fre. *Palafrenero*. Hippocomus, i, agaso, nis.

PALAFRENER MAJOR. Lo segon en las caballerissas reals, que té per lo fre al caball en que puja 'l rey. *Palafrenero mayor.* Equi regii ductor.

PALAMALL. m. Joch semblant al que s' anomena MALL, y alguns lo prenen per aqueix mateix. *Palamallo.* Sphæristerium malleare.

PALAMENTA. f. Conjunt de remes de una nau. *Palamenta.* Remi, orum.

ESTAR BAIX Ó SOTA LA PALAMENTA. fr. met. Estar subjecte algú á que fassen de ell lo que vullan. *Estar debajo de la palamenta.* Alieni juris esse.

PALANCA. f. Barra, pal de fusta ó ferro pera alsar ab facilitat cosas de molt pes. *Palanca.* Scutula, æ. || Biga que 's posa de part á part de riu pera passar. *Puente de palo.* Ponticulus ligneus. || La composta de dos fusts, un dret y altre corb units, que s' usa en las tahonas. *Bayal.* Vectis, is. || náut. Pót considerarse aplicable á qualsevol agent material que contribueix á qualsevol moviment. *Palanca.* Vectis, is. || náut. BOTADOR. || Corda grossa que passa per una corriola que está en la punta de la vela, y per altra cusida en lo ters de la verga pera issarla. *Palanca.* Vectis, is. || met. Protecció. *Apoyo.* Patrocinium, ii, castellum, i.

POSAR PALANCAS. fr. Col·locarlas en lo punt de apoyo pera alsar cosas de molt pes. *Apalancar.* Vectes supponere.

PALANGANA. f. Gibrella pera rentarse las mans. *Aljofaina, palancana, palangana.* Malluvia, æ, pelvis, is.

PALANGÓ. m. La plata que tenen en lo contrast, pera comprobar la que hi portan á marcar. *Parragon.* Argentum purissimum.

PALANGRE. m. Corda de cánem de tres, quatre ó cinch líneas de gruixària, de la qual penjan de tant en tant altres cordetas ab hams en sos extrems pera agafar congres y peixos grossos. Aquest art se cala principalment en paratges molt fondos en que nos pót usar dels filats, y está sostingut per dos suros que nadan. *Espinel, palangre.* Funis piscatorius.

PALANGRÓ. m. En lo dialecte dels pescadors de llevant es diminutiu de palangre. *Palangron.* Funiculus piscatorius.

PALANGREIRO. m. PALANGRE.

PALANQUEJAR. v. n. met. No determinarse, titubear. *Titubear, vacilar.* Vacillo, as.

PALANQUÍ. m. náut. Corda, lo cap de la qual se fica en lo ters de la vela major y trinquet pera issar. *Palanquin.* Ad vela levanda rudens.

PALATÍ. m. Nom que's donava als que tenian ofici principal en palácio; en Alemanyia es títol de dignitat, que correspon al de capitá general. *Palatino.* Palatinus princeps. || adj. Cosa del palácio ó dels palaciegos. *Palatino.* Aulicus, palatinus.

PALATINA. f. Adorno á modo de corba'a que portavan las donas al coll en l' ivern. *Palatina.* Fascia palatina.

PALATINAT. m. Dignitat y territori dels pa-

latins de Alemanyia. *Palatinado.* Dignitas, ditio palatinorum.

PALATGE. m. ant. PILLATGE. || PALEIG.

PALATÍS. m. *Palenque.*

PALATRECA. m. y f. Astut, enganyadòr. *Embrollon, embrollador, cachivache, zascandil.* Cavilator, is.

PALAU. m. PALÀCIQ.

PALAU DE LLEBRAS. ant. LLAS.

PALCO. m. Tablado ahont se col·loca la gent pera véurer alguna funció. Ara s' anomenan així 'ls aposentos ab barana en los teatros y plassas de toros. *Paleo.* Parvum tabulatum ludis spectandis deserviens.

PALEIG. m. Obra de palejar lo blat, etc. *Despajo.* Purgatio, nis.

PALEJADOR, A. m. y f. Qui treballa ab pala ó usa de ella. *Paleador.* Pala laborans.

PALEJAR. v. a. Ventar lo blat ab la pala. *Apalejar, palejar, traspalar, despajar.* Batillo messem frumentum agitare.

PALEJAT, DA. p. p. *Traspalado.* Batillo agitatatus.

PALENCH. m. Estacada, clos ó tancat de fusta. *Palenque.* Repallum, i.

PALENTÍ, NA. adj. Natural de, y lo pertanyent á Palència ciutat del regne de Leon en Espanya. *Palentino.* Palentinus.

PALEOGRAFIA. f. Art de llegir los escrits antichs. *Paleografia.* Paleographia, æ.

PALEÓGRAFO. m. Qui sab la paleografia. *Paleógrafo.* Paleographus, i.

PALER, A. m. y f. Qui paleja en lo forn. *FORNER.*

PALÉS, A. adj. PATENT, MANIFEST, PÚBLICH.

Á Ó EN PALÉS. m. adv. ant. y

PALESAMENT. adv. m. Sèns empaig, publicament. *Abiertamente, públicamente, en público, paladinamente.* Palàm.

PALESTÍ, NA. adj. Cosa de Palestina, terra santa, un dels molts noms de la Síria. *Palestino.* Palentinus.

PALESTRA. f. Lo lloch ahont se lluyta ó desafia. *Palestra.* Palestra, æ. || Lloch ahont se disputa. *Palestra.* Palestra, æ. || Teatro ó lloch públich ahont s' exercitan los ingenis en la disputa y argumentació. *Palestra.* Palestra, æ. || Entre poetas es lo mateix combat. *Lucha, palestra.* Palestra, æ.

PALET. m. Pedra llisa y pelada que regularmente se troba en las rieras. *Guija, guijarro, pedadilla.* Glarea, æ. || Pedra rodona y molt llisa. *Gorron, morro, morrillo.* Rotundus, non asper silex, lapis. || Cada una de las pedras llisas, rodonencas y llargarndas que's troban en los rius, rieras y torrents. *Rollo.* Silex, icis. || Joch que s' executa tirant ab un palet á dret senyal. *Tejo, hito.* Disci ludus. || Pedra plana pera jugar á dit joch. *Tejo, tejuelo.* Discus, i. || Trosset de test arrodonit pera

jugar à certs jochs. *Tejuelo*. Testæ rotundum fragmen.

EMPEDRAR DE PALETS. fr. *Enguijarrar*. Lapillis sternere.

PALETA. f. d. *Paletilla*, *paleta*. Parva pala. || La del braser. *Badil*, *badila*. Rudicula, æ. || ter. Llossa pera repartir la vianda. *Paleta*. Ferrea rudicula. || pint. Tauleta ovalada ó quadrada ab un forat en l' extrem, en que'ls pintors tenen col·locats per orde 'ls colors. *Tabloza*, *paleta*. Tabella pictorum. || Planxa de ferro en forma de fulla de eura ab que treballan los mestres de casas. *Llana*, *paleta*, *plana*, *palustre*. Trulla, æ. || m. MESTRE DE CASAS.

PALETADA. f. La porció de material que cab en una paleta. *Paletada*. Trulla plena.

NO DONAR PALETADA EN UNA OBRA. fr. Estar parada. *No dar pellada*. Ab opere vacare.

PALETET. m. d. *Guijarrillo*. Glareola, æ, lapillus, i.

PALETETA. f. d. *Paletilla*. Parva pala.

PALI. m. ant. CAPA. || ant. TÁLAM.

PALIA. f. Boci de tela blanca quadrada ab que s' cubreix lo càlzer, pera que no hi cayga res durant la missa. *Hijuela*, *palia*. Palla, æ.

PALIACIÓ. f. Dissimulo, pretext. *Paliacion*. Paliatio, nis.

PALIADAMENT. adv. m. Ab dissimulo. *Paliadamente*. Dissimulatum.

PALIAR. v. a. Dissimular, encubrir. *Paliar*, *prestar*. Pallio, vello, as.

PALIAT, DA. p. p. *Paliado*. Paliatus.

PALIATIU, VA. adj. Se diu dels remeys que s' aplican á las malalties incurables. *Paliativo*, *paliatorio*, *paleativo*. Leniens, pallians medicamentum. || Capás de encubrir, dissimular ó pretextar. *Paliatorio*. Palliandi virtute pollens. || m. Pretex ó excusa pera encubrir ó dissimular. *Paliativo*, *paliacion*. Paliatio, nis.

PALICA. f. fam. LLÈNGUA.

PALIDESA. f. Grogor en la cara de la persona. *Amarillez*, *palidez*, *polor*. Pallor, is. || Debilitat que resulta del dejuni. *Palidez*. Jejuniū, ii.

PÁLIDO, A. adj. Groch, descolorit. *Amarillo*, *pálido*. Pallidus.

PALIDÓNIA. f. PALINÓDIA.

PALIERA. f. Lloch ahont se guardan los pállits. *Frontalera*. Theca, æ. || Lo march y guarnició del pállits. *Frontalera*. Frontalis lacinia.

PALILLERA. f. Bosseta ó encaix ahont s' assecura 'l palillo. *Palillera*. Ad tibialia texenda lacinia.

PALILLO. m. Canó pera fèr mitja. *Palillo*. Bacillus ad caligas texendas. || ant. ESCURADENTS. || Ploma, etc. pera tocar lo salteri ó altre instrument y 'l pal de la ploma de cer. *Palillo*. Calamus, i.

PALILÓGIA. f. ret. Figura quant la dicció que acaba una sentència es inicial de la següent. *Paliologia*. Palilogia, æ.

PALINÓDIA. f. Retractació de tot lo que s' ha dit ó fèt. *Palinodia*. Palinodia, æ.

CANTAR LA PALINÓDIA. fr. Retractarse. *Cantar la palinodia*. Canere palinodiam.

PÁLIO. m. Insignia de arquebisbe que consisteix en una faixa ab várias creus blanques. *Palio*. Pallium, ii.

PÁLIS. m. PÁLIT.

PALISSA. f. Bastonadas, garrotadas. *Paliza*; *jabon de Palencia*. Fustuarium, ii.

DONAR UNA PALISSA. fr. Donar bastonadas. *Tundir á palos*, *dar una tunda*. Fustigo, verbero, as.

PALISSADA. f. ant. PALLISSADA.

PÁLIT. m. Adorno del davant de la mesa de altar. *Frontal*. Frontis altaris ornamentum. || ant. TÁLAM. || adj. PÁLIDO.

PALITOCI. m. Pal petit y tosch. *Palitoque*, *palitroque*. Rudis, parvusque sudas.

PALITROCAS. m. y f. Se diu del subjecte despreciat de sí, peresós, mal acondicionat. *Zopo*, *zoquete*, *churriquirri*, *zámpalo*. Hebes, etis.

PALL. m. ant. PAL.

PALLA. f. La cama del blat y altres grans seca y separada de la espiga. *Paja*. Palea, æ. || Lo que queda després de la batuda. *Paja*. Palea, æ. || met. Qualsevol cosa lleugera, de poca entitat ó consistència. *Paja*. Inanis, levis res. || met. Lo inútil ó rebuig en qualsevol matèria, á distinció de l' escullit. *Paja*. Rejectanea, orum. || Qualsevol brossa ó aresta petita de herba, etc. *Paja*. Stupula, æ. || La de ordi á mitj bàtrer. *Pelaza*. Leviter detrita pallea.

PALLA DE CAMELL. Certa espècie de jonch olorós y medicinal. *Esquinante*, *esquinanto*, *paja de Meca*. Officinalis juncus.

PALLA DE LLIT. La que serveix de llit. *Paja de la cama*. Stramen, inis.

PALLA DE OR Ó PLATA. Barreta de or ó plata en brut. *Riel*. Strigilis, is.

PALLA DE SÈGOL. *Centenaza*. Secalis palea. || met. EMPALL.

PALLA LLARGA. La de sègol que se separa de la espiga sense bàtrerlo. *Bálogo*, *paja larga*. Stipula pallea. || PALLANGA.

PALLA VELLA. GANÀNCIA.

BÀTREC PER LA PALLA. fr. Treballar sense profit. *Trabajar de ó en valde*. Laterem lavare; operam perdere.

DORMIR Á LA PALLA. fr. Sér descuydat. *Dormir en las pajas*. Dessidiosum, segnem esse.

NO HAVER DONAT MAY PALLA NI CIVADA Á ALGÚ PER FALTA DE MORRAL. fr. fam. ab que's denota no conèixer á algú ó no haver tingut tracte ab ell. *No haberle echado á uno paja ni cebada*. Haud nosse. || Repren á qui gasta massa llibertat. *¿En qué bodegon hemos comido juntos?* ¿Undenam tibi mecum tanta familiaritas?

NO ESTROPESSAR EN PALLAS. fr. met. fam. No fèr cas de cosas leves, no embarassarse en cosas de

poca substància. *Sin mirar, reparar, tropezar, pararse en pelillos*. Flocos nihili facere.

NO PESAR UNA PALLA. fr. met. Sér cosa de poca importància. *No pesar una paja*. Nullius ponderis esse.

POSAR PALLA Á LA ESQUELLA. fr. met. Fér callar á algú en la conversació, deixantlo sense saber que respòndrer. *Atarugar; cerrar, tapar la boca; poner un tapabocas*. Mutum, elinguem aliquem reddere.

TOT ES PALLA. fr. loc. fam. contra aquell que parla molt y sense substància ni fonament. *Todo eso es paja*. Meræ sunt nugæ.

UMPLIR DE PALLA. fr. met. Introduhir cosas de poca substància entre las importants. *Meter ripio*. Infarcire verba.

VÉURER UNA PALLA EN LOS ULLS DELS ALTRES, Y NO VÉURER UNA BIGA EN LOS SÈUS, Ó VÉURER UNA PALLA DAMUNT DELS ALTRES Y NO VÉURER UNA BIGA DAMUNT SÈU. ref. Explica ab quanta facilitat se reparan los defectes dels altres y 's descuydan los de cada hu. *Ver la paja en el ojo ajeno, y no ver la biga en el suyo*. Videt festuculam in oculo fratris sui, et trahem in oculo suo non videt.

PALLADA. f. Decocció de palla y sagó que's dóna á las cabalcaduras pera engreixarlas. *Pajada*. Paleatum pulmentarium.

PALLANGA. m. fam. Perxa, persona alta y prima. *Varal, paja larga, perigallo, langaruto, tagarote, gambalua, gansaron*. Homo procerus, prolongus.

SÉR UN PALLANGA. fr. fam. Sér molt alt y prim. *Ser mas largo que mayo*. Perlongum gracilemque esse.

PÁL-LAS. f. mit. MINERVA.

PALLASSO. m. Graciós entre volatins. *Arlequin, payaso*. Mimus ridiculus.

PALLATER. m. ROBAVELLER. || Qui trafica ab palla. *Pajero*. Asportator paleæ. || PALLER. || REGATÓ.

PALLER. m. Munt de palla sostingut per un pal en lo centro. *Almejar, almiar; niara*. Palearium, ii. || PALLISSA. || REGATÓ. || ROBAVELLAYRE.

PALLERA. f. S' aplica á la forca que serveix pera girar la palla. *Pajera*. Furca pallearia.

PALLERIA. f. Botiga ó parada de robayeller. *Ropavejería, ropertía*. Scrutarium, ii. || L' art ú ofici de paller. *Ropavejería*. Scrutarium vestium ars.

PALLETA. f. d. *Pajuela, pajilla, ica, ita*. Minuta palea. || BRUSCA. || ant. LLQUET. || pl. Joch de sort. *Pajas*. Paleæ, arum.

PALLETA DE OR. Granet de or que's troba en las minas, etc. *Grano*. Auri bracteola.

PALLETA ENVESCADA. VERGA DE VESCH.

FÉR Ó TRÁURER Ó JUGAR Á PALLETAS. fr. Fér sorts sobre alguna cosa, amagant tantas pallas desiguals quants són los jugadors, y guanya qui tráu la més llarga. *Echar pajas*. Stipulis sortem querere.

POSAR Ó TENIR PALLETA Á ALGÚ. fr. fam. Tenirli quimera. *Tener hipo, ojeriza, urria, enemiga*. Infensum alicui esse.

TIREM Á PALLETAS? loc. DONARSE LAS MANS.

PALLIA. f. ant. Vestits que distribuïan los prínceps á sos magnats. *Pallio*. Pallium.

PALLIFORROS. m. pl. PERIFOLLOS.

PALLISSA. f. Lloch ahont se guarda la palla. *Pajar*. Palearium, ii. || Lloch al costat del estable, pera tenir la palla á ma. *Pajar, pajera*. Palearium, ii. || met. PALISA. || Lloch ó déposit de herba seca. *Henil*. Fœnile, is.

PALLISSADA. f. Estacada. *Estacada, empalizada*. Vallum, i.

PALLÓ. m. PALLOLA.

PALLOFA. f. etc. PELLOFA.

PALLOFASSA. f. ter. BROSA.

PALLOL. m. PAYOL.

PALLOLA. f. La quantitat de or ó plata afina-da que resulta del ensaig, ab la que s' averigua de quina lley es. *Pallon*. Aurum vel argentum purgatum.

PALLÓS, A. adj. Lo que es de palla ó ne té molta. *Pajoso*. Palearius.

PALLOSETA. f. PELLOSETA.

PALLOT. m. La palla despreciada que's posa á pudrir. *Suelos, pajuzo y pajuz*, p. Ar. Rejectanea palea.

PALLUCAR. v. a. Aprofitar las micas com fan las gallinas buscant. *Pellizcar*. Subripio, is.

PALLUCH. m. La primera palla que's tráu de la batuda. *Paja*. Palea, æ.

PALLÚS. m. Lo rebuig ó lo que queda de la palla llarga. *Pajaza*. Stranem paleatum. || TONTO, GANÁPIA.

PALM. m. PAM.

PALMA. f. Ram del palmer compost de fullas de un peu de llarch col·locadas al costat: s' usa en la festivitat del diumenge de rams. *Palma*. Palma, æ. || Cada una de las fullas de que's compon dit ram. *Palma*. Palma, æ. || PALMELL. || PALMER, PALMERA. || La part del casco de la bèstia desde la segona tapa fins á la quarta. *Palma*. Equi ungulæ pars. || Insignia del triunfo, de la victória y del martiri. *Palma*. Palma, æ. || La mateixa victória ó triunfo. *Palma*. Palma, æ. || f. PALA. 6.

PALMA-CRISTI. Planta de sis peus de alsària, grossa, llenyosa, vuyda, plena de rams per la part superior, y cuberta de una pols blanca que apar farina. *Palma-Cristi, y ricino vulgar*. Palma-Cristi, ricinus vulgaris.

ALCANSAR LA PALMA. fr. Lograr lo primer lloch. *Alcanzar la palma*. Primus palmam agere.

DONAR LA PALMA. fr. Confessar per superior á algú. *Dar la palma ó la bandera*. Cedere alicui; locum dare.

PORTAR EN PALMAS. fr. met. Compláurer, donar gust á algú. *Llevar ó traer en palmas*. Alicui omnino indulgere.

PORTARSE 'N LA PALMA. fr. Meréixer l' aplauso general, aventatjar. *Llevarse la palma ó lo mejor*. Cæteris præstare; palmam ferre; bravium adipisci.

PALMADA. f. Cop donat ab lo palmell de la ma. *Palmada*. Alapa, æ. || pl. Picament de mans. *Palmadas, palmoteo*. Imbrex, icis; manuum plausus.

DONAR PALMADA. fr. ant. náut. Símbol de compromís de fidelitat del mariner á sòn capitá equivalent á escriptura pública. *Dar palmada, comprometerse, ajustarse*. Fidem præstare.

PALMAR. m. PALMERAR. || Lo que pertany al pam y á la palma. *Palmar, palmario*. Palmaris. || S' aplica á la paret mitjera. *Medianera*. Communis. || v. a. APAMAR.

PALMARI, A. adj. Clar, evident, manifest. *Palmario, evidente, obvio, patente*. Obvius.

PALMÁS. m. Instrument format del cap de la carda ó la mateixa carda, pera traurel suaument lo pel al panyo. *Palmar*. Dipsacus, i.

PALMATEJADOR Ó PALMEJADOR. m. Entre estampers tros de fusta quadrada de quatre dits de ample y un de gruix ab que s' igualan las lletras de motllo, posantlo sobre de ellas, y picant suau ab un martell. *Tamborilete*. Typographica tabula æquare.

PALMATEJAR Ó PALMEJAR. v. a. Entre estampers posar iguals las lletras del motllo ab lo palmejador. *Tamborilear*. Typos ictibus æquare.

PALMATÒRIA. f. Candelero ab mànech. *Bujia, palmatoria*. Manuale candelabrum. || ant. Herba. CANYAFERA.

PALMEJAT, DA. adj. S' aplica als peus dels aucells, com ocas, ànechs, etc. que tenen los dits units ab una membrana. *Palmeado*. Digitis pellica conjunctio. || f. bot. Nom que's dóna á la fulla que 's divideix en várias rallas divergents fins lo mitj ó un poch més avall, com la de la passionera blava. *Palmeada, palmiforme*. Palmiformis.

PALMELL. m. L' interior de la ma desde la munyeca fins als dits. *Palma*. Vola, palma, æ, hir indecl.

COM AB LO PALMELL DE LA MA. m. adv. Fácilment. *Como por la palma de la mano*. Fácilè.

UNTAR LO PALMELL DE LA MA. fr. met. Donar diners pera móurer á fér alguna cosa. *Untar; untar el carro ó las manos*. Muneribus delinire; pecunia demulcere.

PALMER. m. Lo qui per vot, devoció ó penitència visitava 'ls llochs sants de la Palestina. *Palmero*. Pius locorum Palestinæ sanctorum peregrinus. || y

PALMERA. f. Arbre del Àssia y África, cultivat en várias parts de Espanya, de uns quaranta peus de alt, de flors blanques que naixen en la arrencada de las fullas, y detrás de ellas en las femellas naix lo fruyt dit dátíl; produheix las flors femellas en diferent cama que las mascles, y no produheixen fruyt si no hi ha á certa distància un arbre de flors mascles ó no li lligan las flors mascles, que 's cullen en enfiladas pera dit efecte. *Palma, palmera*. Palma, æ. || Qui cnyda de las palmas. *Palmero*. Palmarum curator.

PALMERAR. ms Lloch plantat de palmeras. *Palmar*. Palmetum, i, palmar, is.

PALMETA. f. d. *Palmita*. Palmula, æ. || Féru-la; paleta ab forats ab que'ls mestres castigan als noys en lo palmell de la ma. *Férula, palmeta, palmatoria*. Ferula, æ. || y

PALMETADA. f. Cop donat ab la palmeta. *Palmeta*. Ferulæ ictus. || L' acte de picar ab lo palmell de las mans, com sól ferse per aplaudir. *Coqueta, palmoteo*. Manuum plausus.

PALMÍPEDO, A. adj. Se diu del aucell que nada com l' ànech. *Palmipedo*. Palmipedus.

PALMIRENO. m. Herba. ROLDÓ, SUMACH.

PALMOTEJAR. v. n. Picar de mans per regositj ó aplauso. *Palm-taar, palmear*. Manibus plaudere.

PALMOTEJAT, DA. p. p. *Palmeado*. Manibus plausus.

PALOMA. f. Aucell. COLOM. || náut. Dos gassas que passen per la verga, ahont se fan fermas las ostagas pera issar. *Paloma del recamento mayor y trinquete*. Funes nautici quidam. || f. Tros de llibant que passen los corders de cap á cap del fil pera ferli cáurer las arestas y pulirlo. *Pulidor*. Funis filo lævigando.

BLANCH COM UNA PALOMA. loc. BLANCH COM UNA TOFA DE NEU.

FINS LAS PALOMAS TENEN FEL. ref. Denota que una persona per quieta y mansa que sia, disgusta també algunas vegadas. *Cada pajarito tiene su higadito: cada pajarilla tiene su higadilla: cada pajarillo tiene su higadillo*. Etiam capillus habet umbram suam; formicæ suæ bilis inest.

PALOMADURAS. f. pl. náut. Las costuras que 's fan de la vela ab relingas de distància. *Palomaduras*. Veli suturæ.

PALOMAR. adj. FIL DE EMPALOMAR. || m. ant. GABIER.

PALOMBO. m. Peix de mar. *Pastinaca, frigon*. Pastinaca, æ.

PALOMER. m. ant. MARINER.

PALOMERA. f. náut. ant. VELA.

ESTAR LA NAU AB LAS PALOMERES LLARGUES. fr. náut. ant. *Estar la nave con las velas enjuncadas*. Tensa vela esse.

PALOMÍ. m. ant. COLOMÍ.

PALOMIDA. f. Peix semblant á la tunyina, y té la cua partida. *Palomo, palomida, palometa*. Piscis thynno similis.

PALO SANTO. m. Arbre que 's cria en la Jamaica, y pertany á la familia de las rutáceas. *Guayaco, palo santo*. Guayacum officinale.

PALOT. m. La línea grossa per la qual se comensa á ensenyar de escriur. *Palote*. Linea litterarum rudior.

PALP. m. L' acte de palpar. *Tiento, palpadura, palpamiento*. Tactus, attactus, us, tactio, attrectatio, nis. || TACTO.

PALPABLE. adj. Lo que 's pót palpar. *Palpa-*

ble. Attractabilis, palpabilis. || Clar, patent. *Palpable; palmario.* Manifestus.

PALPABLEMENT. adv. m. Clara, patentement. *Palpablemente.* Manifestè.

PALPADOR, A. m. y f. Qui palpa. *Manoseador, palpador, palpateador.* Palpator, is.

PALPAMENT. m. PALP.

PALPAR. v. a. Tocar ab las mans. *Palpar, Palpo, as.* || Examinar alguna cosa tocantla. *Tentar.* Tactu experiri. || Tantejar, anar á las palpentas, á las foscas. *Tentar, palpar, andar á tientas.* Palpo, as. || met. Vèurer ó conèixer clar. *Palpar.* Evidenter cognoscere.

PALPAT, DA. p. p. *Tentado, palpado.* Palpatus.

PALPAYRE. m. Qui palpa ó es aficionat á palpar. *Manilargo.* Palpo, nis.

PALPEBRA Ó PAUPERA. f. La pell guarnida de pel que tapa l' ull y s' obra y tanca. *Párpado.* Palpebra. || PESTANYA.

PALPENTAS. (Á LAS) m. adv. Palpant, sense llum. *A tientas, á ó por el tiento.* Tactu.

ANAR Á LAS PALPENTAS. fr. Obrar sense coneixement de la cosa ó á bulto. *Andar á tientas.* Incertis manibus palpare.

PALPÍS. m. Tros de carn sens os, tendrum ni nirvi. *Pulpa.* Pulpa, æ. || La tallada de carn de la part que es més forta. *Pulpeta.* Frustulum carneum. || La part carnosa y rodona de algun membre, regularment en los brahons, muscles, etc. *Molledo.* Pars carnosa membrorum corporis.

PALPITACIÓ. f. y

PALPITAMENT. m. Batiment, agitació del cor y de las artèrias. *Palpitacion, pulsacion.* Palpitatio, nis. || Moviment involuntari y trémul de algunas parts del cos. *Latido, palpitation.* Palpitatio, nis.

PALPITANT. adj. Lo que palpita. *Palpitante.* Palpitans.

PALPITAR. v. n. Tremolar, móurarse continuament. *Palpitar.* Palpito, as. || Agitarse alguna part del cos interiorment ab moviment trémulo ó involuntari. *Palpitar.* Palpito, as. || Aumentarse la palpitació natural del cos per algun afecte del ánimo. *Latir, palpitar.* Palpito, as.

PALPOTEJAR. v. n. Anar á las palpentas. *Ir á tientas.* Palpo, as.

PALTRIGADA. f. TREPITJADA.

PALTRIGAMENT. m. TREPITJAMENT.

PALTRIGAR. v. a. TREPITJAR. || ESGRUNAR, ESMICAR, ESBOCINAR.

PALUDAMENT. m. Vestit militar que usavan los romans. *Paludamento.* Paludamentum, i.

PALUIXELL. m. ant. Tela. *Tela.* Tela sic dicta.

PALUMBO. m. Peix, espècie de ostra, de tres polzadas de llarch y més de dos y mitja de ample, las closcas iguals y ralladas, sens ulls ni potas, las escatas agudas y alsadas, y en lo ventre té una espècie de canonet. *Glaucó.* Glaucus, i.

PALURDO. m. Terme de despreci que's diu de un rústich ó grosser. *Palurdo.* Palurdus, i.

PALUT. m. PELUT. 2.

PAM. m. La distància que hi ha desde la punta del dit pólzer fins á la del petit, oberta la ma, y també la octava part de la cana. *Palmo.* Palmus, i. || Joch en que tirant unas monedas contra una paret, guanya qui acerta á fèr anar la seva un pam prop de la del altre. *Palmo.* Ludus ad mensuram palmi. || fam. PAMET.

PAM CURT. Mida de pam escàs. *Palmito.* Palmus parvus.

PAM DE TERRA. Petit espay de ella. *Palmo de tierra.* Terræ brevissimus tractus.

PAM NE VAL CANA. exp. Explica 'l valor y estimació de algunas cosas, acompanyantlas ab altres majors, però menos estimables. *Mas vale onza que libra, ó mas vale onza de sangre, que libra de amistad.* Sat si bonum est; prævalet uncia pro pondo.

AB UN PAM DE LLÈNGUA. loc. Manifesta la ànsia ó afany ab que's fá alguna cosa. *Con un palmo de lengua, ó con la lengua de un palmo, ó con un palmo de lengua fuera.* Anxiè.

AB UN PAM DE ORELLAS. fr. met. Ab molta atenció. *Con las orejas tan largas.* Arrectis auribus.

AMIDAR Á PAMS. fr. que á més del sentit recte significa tenir ben examinada y coneguda alguna cosa. *Medir á palmos.* Apprimè perpendere.

ANAR Á PAMS. exp. Assegurarse, saber bè una cosa. *Medir á palmos.* Perspicere, animadvertere; cautè procedere.

DEIXAR AB UN PAM DE NAS. fr. Explica que algú ha quedat burlat en alguna pretensió que creya segura. *Dejar con tantas ó con un palmo de narices.* Spe fraudare.

FÉR UN Ó ESTAR AB UN PAM DE ORELLAS. fr. Escoltar ab molta atenció. *Abrir tanto oído.* Aures arrigere.

FÉR UN PAM DE MORROS. fr. fam. Manifestar enfado y resentiment ab la cara. *Estar con tanta jeta.* Torva facie iram ostendere.

GUANYAR DE PAM EN PAM Ó PAM PER PAM. fr. Guanyar ab molta dificultat lo terreno que's disputa. *GANAR á palmos ó palmo á palmo.* Per palmos, pedetentim, lentè acquirere.

NO TENIR PAM NI QUART. fr. met. NO TENIR CAP NI CENTENER. || NO TENIR PART NI QUART.

OBRIR UN PAM DE ULLS. fr. met. Estar algú advertit, ab cuydado y vigilància pera que no 'l enganyen. *Abrir el ojo, estar ojo avizor, despabilar ó despabilarse los ojos.* Intentum esse.

POSAR UN PAM DE GREIX. fr. met. Complàurarse molt en alguna cosa. *Regodearse, deleitarse; bañarse en agua rosada.* Oblector, delector, aris.

PARLEM Á PAMS. loc. ab que's prevé que es menester explicar-se clar, y dir són parer ó intenció clarament sobre la matèria de que's tracta. *Hablemos claro.* Apertè agamus.

QUEDARSE AB UN PAM DE BOCA. fr. QUEDAR FÉT UN BABAU.

TENIR AMIDAT DE PAM EN PAM. fr. TENIR APAMAT.
TENIR TRES PAMS DE BARBA. fr. met. Sér vella la notícia que 's conta. *Tener muletas ó tantas barbas.* Jam invaluisse.

TRÁUBER UN PAM DE LLÉNGUA. fr. Afanyarse excessivament en la execució de alguna cosa. *Sacar una cuarta de lengua.* Lingua aliena dicere.

PAMACARI. m. Atleta que combatia en los jochs gimnástichs. *Pamacario.* Pammacharius.

PAMAR. v. a. APAMAR.

PAMEMA. f. Cosa de poca entitat á que s' ha volgut donar importància. *Pamema.* Futilis res.

PAMET. m. d. fam. La cara hermosa de alguna persona. *Palmo, palmito.* Os, oris, facies, ei.

PAMPA. f. PÁMPOL. || Soroll que's fá pegant ab la ma tancada en la barba. *Sopapo.* Alapa, æ.

PAMPALLUGAS. f. pl. Lluменetas dels ulls, que privan lo distingir los objectes. *Telarañas en los ojos.* Oculorum caligo.

FÉR PAMPALLUGAS. fr. Fér sombra algú, posantse devant del llum y moventse. *Hacer sombrajos.* Vaga umbra luceм obtegere.

FÉR PAMPALLUGAS LOS ULLS, Y TENIR PAMPALLUGAS EN LOS ULLS. fr. met. Turbarse la vista. *Hacer los ojos telarañas.* Caligare.

PAMPANA. m. fam. ORAT, TONTO. || Veu jocosa que s' usa familiarment pera significar una gran dignitat ó autoritat imaginària. *Archipámpano.* Jocularis dignitatis, commentitium nomen.

PAMPARRUANA. m. PERDUT, VAGAMUNDO.

FÉR LA PAMPARRUANA. fr. Vagamundear. *Haraganear, holgazanear.* Olor, aris.

TOCARSE LA PAMPARRUANA. fr. fam. Estar ociós lo qui té que fér. *Estar ó estarse mano sobre mano.* Ferias agere.

PAMPINELLA. f. Planta de camas de un peu y mitj de llarch, altas, rojenas, cantalludas, ramosas y vestidas de fullas compostas de altrás rodones y dentadas pel marge; en lo cim naixen las flors petites y á poms; lo fruyt quadrat y punxagut, y las llavors petites, llargas, de color pardo, amargas y olorosas: las fullas són medicinals, y s' usen per enciam, y 'ls grops de las arrels serveixen pera tenyir de roig. *Pimpinela.* Bipennella, æ.

PAMPLINA. f. Cosa frívola, inútil. *Pamplina, pampringada.* Futilis res.

PAMPLONÉS, A. adj. Natural de y lo pertanyent á la ciutat de Pampalona, capital del regne de Navarra. *Pamplonés.* Pampelonensis.

PÁMPOL. m. La fulla de la parra ó cep. *Pámpana, pámpano.* Pampinus, i. || Planxa de llautó ó de coure, que's posa en la verga de las llumeneras pera que no danye 'l llum. *Volante, pantalla.* Umbella lucernis. || PAMPOLATJE.

AL CAURER LOS PÁMPOLS. fr. AL CÀURER LA FULLA.

PLE DE PÁMPOLS. *Pampanoso.* Pampinosus.

PAMPOLATGE. m. Abundància de pámpols. *pampanaje.* Cópia pampinorum. || met. Fullaraca, adorno excessiu en lo exterior de las cosas de poca

entitat ó conseqüència. *Pampanaje.* Superflus ornatus.

PAMPOLINA. f. Tela molt prima ab pichs y filagarsas, y ab mescla de llana, seda ó herba. *Pa-pelina.* Subtilissima tela.

PÁMULA. f. PROPÓSIT, RESOLUCIÓ.

PAN. m. PA.

PAN PORCIN. m. ant. Herba. PA DE PORCH.

PANA. f. PANNA.

PANACEA. f. Nom que donan los apotecaris á algunas medicinas que s' administran en polvos ó píndolas per tenir eficàcia pera vários mals. *Panacea.* Panacea, æ.

PANADA. f. EMPANADA.

BONA PANADA Y MALA PRÁTIGA, PLAHER Y BÈ ES RÓMPERLA. refr. Que fá véurer la ventatja de apartar las malas costums ó prácticas. *A la mala costumbre quebrarle la pierna.* Cacoethes non spernere cave.

PANADELLA. f. planta. PARADELLA.

PANADER, A. m. y f. FLEQUER.

PANADERIA. f. FLECA, PASTIM.

PANADETA. f. d. Pastelillo, pastelito, paste-
lejo. *Artocreas minutum.*

PANADÍS. m. Naixedura, rodadits. *Panadizo, panarizo.* Reduvia, æ.

PANAGAL. m. peix. SERRA.

PANAL. m. BRESCAS.

PANALLET. m. d. PANELLET. || PADRASTRE, RE-
PEL. || BOBREGO.

PANALLÓ. m. ter. PANELLET. || ter. EMPANADA.

PANALS. m. pl. ter. GENILL.

PANARDADA. f. Cop de panart. *Alfanjazo.* Acinace illatum vulnus.

PANAROLA. f. Insecte, cotxinilla, marieta, pastoreta, baconet, cuca de la Mare de Deu. *Cochinilla, puerca, cucaracha, porqueta.* Blatta, æ. || Insecte semblant al grill. *Curiana, corredera, cucaracha.* Forcellio, nis.

PANARRA. adj. fam. Gran menjador de pa. *Pan-niego, comedor de pan.* Panis vorator, edax. || met. Neci, rudo. *Sandio, panarra, bolonio, zafio, mamacallos, zambombo, porro, zamacuco, zamarro.* Bardus.

PANARRADA. f. Necedat. *Sandez, pampiroлада, panderada.* Ineptiæ, arum.

PANART. m. Alfange, cimitarra. *Cimitarra, alfanje.* Acinaces, is.

PANÁS, SA. adj. fam. PANARRA, NECI.

PANAT, DA. adj. *Panado.* Panosus.

AYGUA PANADA. Aigua ab una crosteta de pa torrat. *Agua panada.* Aqua panosa.

PANÁTICA. f. Provisió de pa. *Panática.* Embola, æ; panis copia.

PANATXO. m. PANDATXO.

PANCRACI. m. poet. Vers compost de dos troqueos y una síl-laba més. *Pancracio.* Pancras.

PANCRÁS. n. p. de home. *Pancracio.* Pancrati-us, ii.

PÁNCREAS. m. anat. Cos glandulós en la part inferior del ventrell, ahont s' engendra 'l such

pancreàtic, y per un conducto que surt d' ell vá al budell primer. *Páncreas*. Pancreas, atis.

PANCREATICH, CA. adj. Lo pertanyent al páncreas. *Pancrático, pancrédito*. Pancreaticus.

PANDATXERA. f. Vanitat, presumció. *Penachera, penacho*. Elatio, nis, || CIMERA.

PANDATXO. m. Plomall ó altre adorno sobre'l cap. *Penacho*. Crista, æ. || Cada una de las llencas llargas de paper que'ls noys posan á cada costat de las gruas per adorno. *Gallardete*. Aplaustra papyracea in volatilibus cometis. || u. et. **PAN-DATXERA.**

PANDECOSTA. f. ant. PENTECOSTES.

PANDECTAS. f. pl. Recopilació del dret civil que'l emperador Justinia posá en los cinquanta llibres del digest. *Pandectas*. Pandectæ, arum.

PANDÈMIA. f. Malaltia que ataca á tots los animals de un poble. *Pandemia*. Pestis omnibus populi animalibus communis.

PANDERET. m. d. *Panderete*. Tympanum minus.

PANDERO. m. TAMBORÍ. || Instrument format de un ríscl cubert de pell á modo de un sedás, que adornat ab cascabels, castanyolas, etc., se sól usar en los balls de las aldeas. *Pandero, adufe, andullo*. Tympanum, i. || m. Se diu de la persona que'l toca. *Panderetero*. Tympanites, is.

EN BONAS MANS ESTÁ 'L PANDERO. refr. Denota la confiança en la capacitat de algú. *Estó el pandero en manos que lo sabrán bien tocar*. Non ineptè agit.

PANDILLA. f. Gavella, bando, complot. *Pandilla*. Factio, nis.

SÉR DE LA PANDILLA. fr. Pertányer á la lliga ó reunió de gent que forman la pandilla. *Ser de la pega*. Ejusdem furfuris esse.

PANEDÍS. m. NAIKEDURA.

PANEDÓ. m. ter. PANADA.

PANDO, A. adj. *Tieso*. Erectus.

PANEGÍRICH. m. Oració retórica en alabansa de algú. *Panegirico*. Panegiricus, i. || Alabansa, elogi. *Panegirico*. Encomium, ii, panegyris, is. || adj. Pertanyent á la oració panegírica. *Panegirico*. Panegiricus.

PANEGIRISTA. m. Qui fá ó recita panegírichs. *Panegirista*. Panegirista, æ. || met. Lo qui alaba á algú en conversa particular. *Panegirista*. Præco, nis.

PANELL. m. Llansa de ferro ó bandera pera senyalar los vents. *Veleta*. Ventorum index. || Lo de figura de home ó altre animal, etc. *Girald*. Statua ventorum index. || BATIPOST.

PANELLET. m. d. de pa. *Panecico, illo, ito*. Pastillus, i. || Lleinadura á modo de panet molt petit pastat ab ous, sucre y altres ingredients, *Bo-lló*. Pastillus ovis et saccharo subactus. || Lleinadura molt delicada y feta de sucre sol que imita la figura de un panet molt petit. *Periquillo*. Bellaria parva et levis ex saccharo.

PANER. m. Cove, cistell, canastra. *Canasto*. Calatus, is.

PANERA. f. Cove ó cércol entreteixit de corda pera tenir lo pa. *Cesta, panera*. Panariolum, i. || CISTELLA. || Espécie de cistell pla menos ample de boca que'l paner. *Canasta*. Canistrum, i.

PANERADA. f. Lo que cab en una panera. *Cestada, canastada*. Quod corbis capit.

PANERET. m. d. *Canastillo, canastilla*. Canastellus, i. || Lo en que las donas tenen la feyna. *Tabaque*. Fiscella, æ.

FÉR LO PANERET. fr. Prevenir la roba pera la criatura que ha de náixer. *Hacer canastilla*. Infantiles panniculos parare.

PANÉS. m. y adj. náut. Popel, qui cuyda de la popa ó cosa pertanyent á ella. *Popel, oficial de popa*. Puppis præfectus, puppeum.

PANESCAL. m. ant. náut. Barcos pera transportar vífurers ó pa. *Panescal*. Navis commeatumum.

PANFIL. m. ant. Barco immediatament inferior primer á la drómona y després del sigle XIV á la galera. *Panfílo*. Navis sic dicta.

PANICER. m. ant. PANADER. || PANARRA.

PÁNICH. adj. Sèns fonament. TERROR PÁNICH.

PANÍS. m. Planta que apenas se distingeix del mill sinó en que té'l gra més petit y en espiga, y lo mill en ramellet. *Panizo, cañota, mijo grande*. Panicum, i. || ter. BLAT DE MORO.

PANISSA. f. ABANINO.

PANISSER. m. PANARRA. 1.

PANISSOLA. f. PANÍS. || SABONETAS. || Panís bort, herba que fá una espiga plena de uns com á fils aspres ab que s' agarra fàcilment á la roba. *Amor de hortelano; filántropos, adacilla*. Philantropos, i.

PANNA. f. Penca, tros pla y regularment llarch: com PANNA de glas, de suro, etc. *Témpano, pana, panes*. Tympanum i. || Tela de cotó semblant al vellut. *Pana, felpa*. Pannus villosus.

PANÓ. m. PENDÓ.

PANOLLA Y PANOTXA. f. Espiga del blat de moro. *Mazorca, panocha, panoja*. Pamila, æ.

PANORAMA. m. Gran quadro circular dispost de tal modo que l' espectador col·locat en lo centro véu los objectes representats com se veurian si desde una altura descobrís tota una gran y vistosa estensió de terreno. *Panorama*. Panoramma. || Gran y vistosa estensió de terreno. *Panorama*. Panoramma, tis.

PANQUET. m. ant. PANESCAL.

PANSA. f. Rahim escaldat ab lleixiu y secatal sol. *Pasa*. Astaphis, idis, uva passa. || Croseta de mal que sól eixir als llabis. *Escupidura, pupa, escupetina*. Papula, æ. || Espécie de afeyt que usavan las donas, y tenia aquest nom perque 's feya ab dits rahims. *Pasa*. Fucus uvis passis confectus.

PANSIMENT. m. ENMUSTEHIMENT.

PANSIR. v. a. Secar alguna cosa al sol. *Pasar*. Sole exsiccare. || v. r. Tornarse pansit. *Acorcharse, pasarse*. Sole exsiccare. || met. Arrugarse la cara. *Avellanarse, arrugarse*. Exaresco, siccresco is. ||

met. AFLAQUIRSE. || Assecarse, arrugarse las fruytas, y á imitació de ellas altras cosas. *Pasarse*. Masceresco, is.

PANSIT, DA. p. p. *Pasado*. Marcidus. || adj. MÚSTICH, ARRUGAT.

PANTAIX. m. PANTEIX.

PANTÁIXER. v. n. PANTEIXAR.

PANTALON. m. Calsas llargas que arriban fins als peus. *Pantalon* ó *pantalones*. Baccæ, arum.

PANTAN Y PANTANO. m. Lloch ó siti ahont s' arreplogan las ayguas, formant un estany fangós. *Trampal*, *pantano*. Lacus, us. || Dificultat, obstacle, impediment gros. *Pantano*. Obstacleum, i.

PANTANÓS, A. adj. Lloch que abunda de pantanos. *Lagunoso*, *pantanos*, *palustre*, *paludoso*. Paludosus.

PANTEIX. m. Fatich. *Resuello*, *resoplido*, *resoplo*. Anhelitus, us.

PANTEIXAR. v. n. Respirar ab violència per cansanci. *Hipar*, *resollar*. Anhele, as.

PANTEON. m. Magnífich temple de Roma dedicat á Júpiter venjador per Agripa, gendre de Augusto: vuy se diu santa Maria la Rotunda. *Panteon*. Pantheon, i. || Bóveda rodona y magnífica pera depositar los cossos dels prínceps en urnas preciosas. *Panteon*. Pantheon, i. || Urna de pedra preciosa ahont solen enterrar personas distingidas. *Lucillo*. Urna sepulchralis.

PANTERA. f. Ossa; animal fer y molt lleuger. *Pantera*. Panthera, æ.

PANTOFA Y PANTOFLA. f. Xinella. *Pantufo*, *chinela*. Crepida, solea, æ.

PANTÓFIL. adj. Amich de tot. *Pantófilo*. Pantophilus.

PANTÓMETRA. f. Compás de proporció compost de dos reglas de metall unidas de modo que pugan obrirse á manera de compás: desde són eix se tiran diferents líneas rectas en una mateixa direcció en una y altra regla, y serveix pera trobar las proporcions que's necessitan buscar en altras líneas. *Pantómetra*. Pantometra, æ.

PANTOMIMA. f. Representació per figuras y gestos sens parlar. *Pantomima*. Pantomima, æ.

PANTOMIMER. m. PANTOMIMO.

PANTOMIMICH, CA. adj. Lo pertanyent á la pantomima y al qui la representa. *Pantomimico*. Pantomimicus.

PANTOMIMO. m. Qui representa pantomimas. *Pantomimo*. Pantomimus, i.

PANTOMINA. etc. f. PANTOMIMA.

PANTORRILLA. f. Ventrell de la cama. *Molledo*, *pantorrilla*. Sura, æ.

PANTORRILLERA. f. Mitja que's posa sola pera abultar las pantorrillas. *Pantorrillera*. Ad suræ specie augendam tibiale.

PANTORRILLUT, DA. adj. Qui té las pantorrillas molt grossas. *Pantorrilludo*. Prominentes suras habens.

PANXA. f. Ventre. *Barriga*, *panza*. Alvus, i. ||

La part rodona del mitj de qualsevol cos, que sobreix de ell, com la de las gerras, cantis, ollas, etc. *Barriga*, *panza*, *tripa*. Venter, tris. || La part de la superfície que ha perdut sa rectitut é ix en fora. *Panza*. Alveus, i. || La part de la filosa ahont se posa la encerrosada. *Rocadero*. Colus, rhombus, i.

PANXA CONTENTA. L' home de molta catxassa, amich de la comoditat, y que sent poch las cosas. *Torreznero*, *panza en gloria*. Homo nimis placidus.

PANXA DE CUCHS. fam. Lo qui la té molt abultada. *Tripon*, *tripudo*. Ventrosus.

PANXA PLENA FÁ BULLÍCIA. ref. Explica la elegria del qui logra lo que ha de menester, y está satisfet en lo que desitja. *Canta Marta despues de harta*, ó *bien canta Marta despues de harta*. Cum benè potavi, cantus et carmina fundo.

FÉR PANXA ALGUNA COSA. fr. Surtir en fora, apartarse de la superfície recta. *Combarse*, *pandear*; *hacer comba* ó *barriga*. Incurvari, pandi.

FÉRSE'N UNA PANXA. fr. FÉRSE'N UN PANXÓ.

LA PANXA NO VÓL NOVAS. fr. Denota que sense menjar no's pót víurer. *El vientre ayuno no oye á ninguno*. Absque cibo nullus vivere quivit homo.

PORTAR PANXA PER AMUNT. fr. fam. Portar á enterrar. *Sacar los pies adelante*. In sepulchrum deferre.

POSARSE DE PANXA AL SOL. fr. Descuydar, deixar ó abandonar la sollicitut de alguna cosa. *Tenderse á la bartola*. Abjicio, is.

ÚMPLAM LA PANXA Y DÍGASME MORO. loc. fam. AFARTAM BÈ, etc.

ÚMPLIR LA PANXA. fr. Fecundar lo mascle á la femella. *Llenar la barriga*, *empeñar*. Fœminam fœcundare.

PANXADA. f. Cop donat ab la panxa. *Panza-da*. Ventris ictus. || Fart, tip. *Panzada*. Ingurgitatio, nis.

PANXARRA. f. PANXASSA.

PANXARRÓ. m. PANXUT.

PANXASSA. f. Panxa grossa. *Barrigon*, *pancho*. Venter pergrandis.

PANXETA. f. d. *Barriguilla*. Ventriculus, i.

PANXÓ. m. PANXASSA. || FART, TIP.

FÉRSE'N UN PANXÓ. fr. Pondera lo molt que algú menja de alguna cosa. *Darse una panzada*, *hacerse un hartazgo*. Oppleri.

PANXAT, DA. adj. Lo que té la panxa molt grossa. *Barrigudo*, *panzudo*, *tripudo*, *tripon*, *ventroso*, *ventrudo*, *panzon*. Ventrosus. || m. y f. Qui té molta panxa. *Panzon*. Venter obesus.

PANY. m. Planxa de ferro ó altre metall sobre la qual se afiansan diverses pessas, que serveixen pera tancar y obrir portas, etc. *Cerraja*. Sera, æ. || Enfront, paret de un edifici. *Lienzo de pared*, *jastial*, *hastial*. Parietis distensio. || Falda de roba, com de la capa, etc. *Canto*. Limus, us. || Faldó de la camisa. *Pañal*. Pendens subuculæ pars. || Fulla de or, etc. *Pan*. Bracteola aurea, || CONTINUA. 2. || Part molt principal de las armas de foch

que serveix pera dispararlas. *Llave*. Scloppet clavis. || Tanca solta ficada en una caixa de ferro ab un mànech que s' encaixa en las armellas de la maleta, etc. que 's tanca ab ell. *Candado*. Sera, æ.

|| En los molins de farina bastidor ab sa comporta de bronze, que dóna pas al aygua que fá móurer lo rodet. *Compuerta de bronce* Ænea cataracta. || *FORRELLAT*. || ant. *PIGA*, *TAGA*.

PANY DE MOLLA Ó DE COP. Lo que tanca depressa ó ab cop. *Golpe, pestillo de golpe*. Impulsu claudens pessulus.

PANYEJAR. v. n. Se diu de las robas que semblan al panyo. *Tener honores de paño, tirar á paño*. Similem panno esse.

PANYET. m. d. de pany. *Cerradurilla, ita*. Minutum claustrum. || d. de panyo. *Pañito, paño endeble ó flojo*. Panniculus, i.

PANYO. m. Tela de llana. *Paño*. Pannus, i. || Lo carmesí no tant fi com la grana. *Entrapada*. Inferior pannus purpureus. || pl. Bragas, calsetets. *Pañetes*. Subligaculum, i, femoralia, ium.

PANYO DEL BUF. Panyo que 's fabrica en Segóvia. *Limiste, forte*. Laneus pannus.

LO QUE SOBRA ES PANYO. loc. met. Indica que no hi ha escassesa de alguna cosa. *Hay ó sobra tela de que cortar*. Materia suppetit. || met. Denota lo molt que hi ha de una materia de que 's pót disposar. *Hay mucho paño de que cortar*. Superabundat materia.

NO SÉR PANYO DE LA SÈVA BOTIGA. fr. Sér un plagiarí ó referir com á cosa pròpia lo que no ho es. *Ser un plagiarío*. Plagiarium esse.

PANYOL. m. náut. Qualsevol dels repartiments en la bodega y pont de la nau, ahont se posa la galeta, pólvora, etc. *Pañol*. Navis penarium.

PANYOLER. m. Mariner encarregat dels aparells, etc. en los panyols. *Pañolero*. Navis penariorum curator.

PAÓ. f. ter. por. || ant. *PEÓ*.

PAONADA. f. ant. INFANTERIA, GENT DE Á PEU.

PAONER, A. adj. S' aplica al aucell que té 'ls peus guarnits de plomas. *Paticalzado*. Plumipes, edis.

PAOR. f. ant. POR.

PAORUCH, GA. adj. PORUCH.

PAP. m. Part carnosa entre la barba y coll del animal: se diu particularment lo dels aucells, que es com una bosseta ahont depositan lo menjar. *Buche, cuajar, papo*. Guttur, is. || *GUIHER*. || met. Lo ventre dels racionals. *Buche*. Stomachus, i. || met. Pit, lo interior del home. *Pecho*. Cor, dis, animus, i.

FIGAR AL PAP. fr. Menjar. *Hacer el buche*. Edo, is.

NO SE LI FLORIRÁ RES EN LO PAP. fr. met. fam. ab.

que 's nota á aquell que no sab guardar un secret, y diu fins lo que no deuria dir. *No hacérsele á alguno postema alguna cosa*. Plenum rimarum esse.

TENIR ALGÚ Ó QUEDARLI ALGUNA ALTRA COSA EN LO PAP. fr. met. No dir tot lo que se sab ó se sent. *Que-*

dar algo á otra cosa en el estómago. Aliquid celare.

TENIRNE UNA EN LO PAP Y ALTRA EN LO SACH. ref. pensársen una y fér ó dirne altra. *Decir uno y pensar otro*. Dicere aliud, aliud agere.

TRÁURER DEL PAP. fr. met. Fér dir tot lo que altre sap. *Sacar el buche á otro, hacerle desembuchar*. Ad secreta propalanda inducere.

UMPLIR LO PAP. fr. met. Menjar molt. *Embuchar; llenar el buche*. Ingurgitare se cibo; ventrem dapibus infarcire.

UMPLIR LO PAP Y 'L SACH. ref. Repren al qui nó's contenta ab lo que li donan, y demana més pera altra ocasió: se diu dels convidats. *Una en el papo y otra en el saco*. Aliud sibi in sorte sumit, aliud ultrá sortem.

VUYDAR LO PAP. fr. met. Dir tant quant se sab ó 's té callat. *Desembuchar*. Secreta aperire.

PAPA. m. Summo Pontífice, Sant pare. *Papa*. Papa, æ. || pl. *PAPAROTAS*.

PAPÁ. m. Ven que usan las criaturas quant comensan á parlar, pera cridar á son pare. *Papá*. Pater, tris

PAPABENET. m. Anís molt petit de diferents colors. *Grajea*. Sacchari conditi granula.

PAPADINERS. m. Pretext pera adquirir diners. *Papadineros*. Acquirenda pecuniæ prætextus.

PAPAFIGAS. m. Aucell de unas cinch polzadas de llarch, pardo del llom, y blanch del ventre, las alas negras ab clapas blancas, la cua enterament negra: s' alimenta de insectes y fruytas, especialment de figas. *Becafigo, papafigo, papahigo, picafigo, ficedula*. Ficedula, æ.

PAPAFIGÓ. m. *PAPAFIGAS*. || ant. Espécie de caperutxa que guarda la cara de la intempérie deixant los ulls llibres. *Papahigo*. Cucullus, i.

PAPAGALL Ó PAPAGAY. m. LLORO. || Flor, espécie de tulipá de color semblant al del papagall, y també las fullas. *Papagallo*. Versicolor flos.

PARLAR COM LO PAPAGALL. fr. Dir algunas cosas bonas y discretas sens inteligéncia ni coneixement. *Hablar como el papagallo*. Temerè instar psittaci loqui.

PAPAL. adj. Lo pertanyent al Papa. *Papal*. Pontificius, papalis.

PAPALINA. f. Roba. *PAMPOLINA*.

PAPALLÓ. m. y

PAPALLONA. f. Insecte que té quatre alas compostas de una espécie de escata, que al tocarlas se torna com á pols, y s' agafa en los dits: n' hi ha de diferents espécies y colors; la major part, volan en las horas de més calor, però n' hi ha que sols se deixan véurer al entrant á la nit y voltan la llum artificial. *Mariposa, palomita*. Pyrausta, æ. || ant. *PABELLÓ DE NIT*.

PAPALMENT. adv. m. Ab autoritat y poder papal; com á papa. *Papalmente*. Ad instar pontificis.

PAPAMOSCAS Y PAPANATAS. m. Ximple, tonto, que qualsevol cosa créu. *Papanatas, papa-*

moscas, y papahuevos p. And. *Stolidus, bardus*.

PAPAORELLAS. m. ESTISORETA.

PAPAR. v. a. Menjar coses tovas que no necessitan mastegar-se. *Papar.* Pappo, as. || Fèr poch cas de las cosas. *Papar.* Contemno, despicio, is.

PAPAROTAS. f. pl. Sopas tovas que's donan á las criaturas. *Papilla, papa.* Athara, pappa, pul-tícula, æ.

DONAR PAPAROTAS. fr. Posar mel, etc. á la boca de las criaturas, pera que s' aficionen á mamar sense repugnancia. *Paladear.* Infantes recentes na-ti palatum melle mulcere. || met. Enganyar ab as-túcia y cautela. *Dar papilla.* Os alicui sublinire.

PAPARRA. f. Insecte sens alas, ab sis potas, ab que s' agafa fortament á la pell dels animals. *Garrapata.* Ridivius, ii. || Herba medicinal, espècie de espuela, ab las fullas de sota grans, amplas y semblants á las de la figuera infernal; las flors blavas, y las llavors grossas, triangulars, arruga-das, amargas y cáusticas: los polvos de ellas matan y fan fugir als polls. *Yerba piojera ó piojenta, albarraz, pituitaria, pásula montana.* Staphisagria, æ; pedicularis herba.

PAPARRA DE CA. PAPARRA. 1.

AGAFARSE COM UNA PAPARRA. fr. met. Arrimarse á una persona ab pesadesa y molèstia. *Pegarse como ladilla.* Molestè alicum premere.

TENIR PAPARRAS ALS ULLS. ref. **TENIR PEGA ALS ULLS.**

PAPARRUTXA. f. Butllofa, mentida. *Papar-rucha.* Mendacium, ii.

PAPÁS. m. Nom que'ls moros donan als sacer-dots cristians, y 'ls cristians pel mateix anomenan aixís als que'ls moros tenen per sacerdots. *Papaz.* Sacerdos, otis.

PAPAT. m. La dignitat de Papa y 'l temps que dura. *Papado, papazgo.* Papatus, pontificatus, us. || p. p. *Papado.* Pappatus.

PAPATERRA. m. Cuch, animal de cosa de un pam de llarch, cilíndric, de color de castanya, moll, sens ossos, ni peus, ni altres òrgans exteriors que la obertura de la boca, y altres tres á cada costat, que són los de la respiració: viu ocult sota terra en paratges humits, y pòt propagarse tallantlo en dos ó més trossos. *Lombriz.* Lumbricus, i.

PAPAU. m. PAPO.

PAPAURELLAS. m. ESTISORETA.

PAPAVERÁCEAS. f. bot. Família de plantas dicotiledóneas, las arrels de las quals són fibrosas, las camas pel comú herbáceas, ramosas y ab fullas senzillas, alternas, més ó menos talladas; las flors solitàrias, terminals, en ramellet ó panotxa; 'l càlis quasi sempre de dos fulletas caducas, la corola regular, generalment de quatre pétalos arrugats abans de obrirse, blanca, roja, groga ó morada; fruyt capsular, de una caseta, y en general de molts llavors, clara molsuda y oliosa; cotiledons plans per un costat y convèxos per altre. Lo such

lletós de molts plantes de aquesta família, que es gomós, rehinós, acre, amarch y pudent, es suma-ment narcòtich. *Papaveráceas.* Papaveraceæ, arum.

PAPELETA. f. Bitllet, paper de avis, ó en que 's nota alguna cosa. *Papeleta.* Scheda, æ.

PAPELLÓ. m. PAPALLÓ. || ant. PABELLÓ.

PAPER. m. Teleta blanca feta de draps apla-nats á cops fins á reduhirlos á un licor com llet: serveix pera escriurer y estampar. *Papel.* Charta, æ, papyrus, i. || Tarjeta pera poder entrar en algun lloch de diversió. *Boletin.* Tessera, æ. || Escrit que 's posa en algun paratge públic pera fèr saber al-guna cosa. *Cartel, rótulo.* Parapegma, program-ma, atis. || Discurs escrit ó imprés. *Papel.* Libel-lus, i, parvus codex. || Personatge en lo teatro. *Papel.* Persona, æ. || La part de la comèdia que's dona á cada actor pera que la estudie. *Papel.* Co-mediæ pars recitanda. || ESQUELA. || Lo que conté en sí alguna cosa ó que hi està embolicada, com: *PAPER* de agullas, etc. *Papel.* Involucrum papyra-ceum. || met. Lo subjecte que té representació en qualsevol linea. *Papel.* Munus vel partes agens. || Lo regularment de estrassa que's posa entre full y full del escrit, pera que no s' esborren las lletras. *Teleta.* Segmentum papyri bibuli. || pl. GESTOS, FI-GURAS, MONADAS.

PAPER AMONEDAT. Lo que té valor com la moneda. *Papel moneda.* Papyrus pro moneta.

PAPER BLANCH. Lo que no està escrit. *Papel blan-co.* Charta pura.

PAPER DE ESTRASSA. Lo bast, de color obscur, y en que no's pòt escriurer. *Papel de estraza ó añsea.* Emporetica charta.

PAPER DE MARCA Ó FORMA MAJOR. Lo de major llar-gària, amplària y gruix. *Papel de marca mayor.* Macrocollum, i.

PAPER DE MARQUILLA. Lo mitjà entre 'l de marca major y 'l comú. *Papel de marquilla.* Medianæ for-mæ charta.

PAPER DE PLATA. Se diu de la quantitat de diner embolicada ab paper, que consta de 40 duros ó 75 lliuras catalanas. *Papel de plata.* Quadraginta mo-netarum argentearum pondus uncie.

PAPER EN DRET. Informe que fan del plet los ad-vocats en defensa de la sua part. *Papel en derecho.* Juridica allegatio.

PAPER FLORET. Lo de primera classe. *Papel flore-te.* Notæ primæ charta.

PAPER MITJÀ. PAPER DE MARQUILLA.

PAPER MULLAT. Lo que es de poca importància ó proba poch: se diu també de tot lo que es inútil. *Papel mojado.* Inutile scriptum.

PAPER QUE FON. *Papel que cala.* Bibula atramen-tum transmittens charta.

PAPER SELLAT. Lo que està senyalat ab las armas del rey, y serveix pera autorisar los instrumens le-gals y jurídichs. *Papel sellado.* Regio signo distinc-ta charta.

PAPER VOLANT. Escrit curt y breu que s' espar-

geix pel públic fàcilment. *Hoja, papel volante*. Libellus, i.

CANTEN PAPERS Y MENTEN BARBAS. ref. Adverteix sér oïds gastar paraulas, quant hi ha instruments pera probar lo que's diu. *Hablen cartas y mientan barbas, ó callen barbas y hablen cartas*. Ad scripta provocor; conticeant linguæ verum, cum scripta loquantur.

EMBRUTAR PAPER. fr. Escriturur molt sense substància ni profit. *Manchar, embarrar papel*. Ineptè scribere.

FÉR LO PAPER. fr. Fingir bè alguna cosa, ó representar á altre al viu. *Hacer papel ó el papel de otro*. Alicujus personam agere; aliquem referre.

FÉR MIL PAPERS. fr. met. No tenir constància. *Hacer mil papeles*. Ventosum esse.

FÉR PAPER. fr. met. Fér figura. tenir representació. *Hacer papel; papelear*. Spectabilem esse.

FÉR TOTS LOS PAPERS DEL AUCA. Adherirse, per interès ó adulació, á totes opinions. *Farolear*. Ventosum esse.

PORTAR BONS PAPERS Ó BEN ARREGLATS LOS PAPERS. fr. Tenir bons documents, rahó ó fonament. *Tener buenos papeles*. Apta instrumenta habere.

PORTAR LOS PAPERS MULLATS, Ó MALS PAPERS, Ó NO PORTAR BONS PAPERS. fr. No portar los documents necessaris pera conseguir alguna cosa. *Traer ó venir con malas cartas: traer los papeles mojados*. Ad rem non pertinentia scripta afferre. || met. Donar notícias falsas ó sense fonament. *Traer los papeles mojados*. Nugas narrare.

PÓSAR PAPERS PELS CANTONS. fr. Donar avis al públic per dits papers. *Fijar carteles, cedulones*. Edicta foribus affigere.

REGIRAR, MIRAR Ó REMENAR PAPERS. fr. Buscar en ells alguna notícia ó espècie que's desitja saber. *Revolver papeles; papelear*. Scripta evolvere.

PAPERADA. f. Abundància de paper escrit. *Papelera*. Chartarum descriptarum copia. || Conjunt de papers esbarriats y regularment inútils. *Papelaria*. Inordinata chartarum descriptarum multitudo. || PATRACOL.

PAPERAM. m. PAPERADA. 2.

PAPERÁS. m. aum. *Papelon*. Magna charta.

PAPEREJAR. v. n. Remenar papers. *Papelear*. Scripta evolvere.

PAPERER. m. Qui fabrica ó ven paper. *Papelero*. Chartarius, ii, chartoprates, æ. || HOME DE DOS CARAS.

PAPERERA. f. MORRUT. 2.

PAPERET. m. d. *Papelillo*. Charta minuta.

FÉR MIL PAPERETS. fr. FÉR MIL PAPERS.

PAPERINA. f. Paper caragolat en figura de cono. *Cucurucho, aleatriz*. Papiraceus cucullus. || PAPER DE PLATA.

PAPERISTA. m. Versat en lo maneig de papers. *Papelista*. Scriptorum libellorum peritus. || met. HOME DE DOS CARAS.

PAPEROT. m. Escrit despreciable é inútil. *Papelon, papelote, papelucho*. Inutile scriptum.

FÉR LO PAPEROT. fr. FÉR LO PAPER.

PAPISSOT. m. Qui arrossega la llengua pera pronunciar la s y la c. *Ceceoso*. S et c litteras vitiósè pronuntiare.

PAPISTA. m. Nom que donan los heretges als qui obeheixen al Papa. *Papista*. Catholicus, i.

PAPO. m. Fantasma que figura pera fér po á las criaturas. *Coco*. Larva, nenia, æ. || PAP.

PAPU. m. PAPO. 1.

PAPULL. (FÉR LO) loc. fam. Tenir lo vici de tancar y obrir tot sovint las palpebras ó pauperas. *Parpadear, pestañear*. Palpebro, as.

PAPUT, DA. adj. Qui té gran pap. *Papudo*. Gutturusus.

PAQUEBOT. m. Embarcació pera portar los correus. *Paquebot*. Tabellaria navis.

PAQUET. m. Fardo, farcell. *Paquete*. Sarcinula, æ. || PLECH.

PAQUETAYRE. m. Marxantó, marxant de paquet. *Gorgótero, buhonero*. Minorum rerum venditor.

PAR. m. Títol de dignitat en Fransa, que's doná antiguament á sols dotze senyors y després á altres molts. *Par*. Par, is. || adj. ant. IGUAL. || arit. Lo número que's pót partir sense trencat. *Par*. Numerus par. || ant. Persona del verb PAREIXER. *Parrece*. Videtur. || Persona del verb PARAR. *Para*. Moratur.

PAR Ó SENAR. Joch. Á PARELLS Ó SENARS.

Á LA PAR. m. adv. Entre homes de negocis, sense guany ni pèrdua. *Á la par*. Sine lucro ex alterutra parte. || Igualment, sense distinció. *Á la par*. Æqualiter, pariter, ex æquo.

ANAR Á LA PAR. fr. Fér companyia ab altre en lo joch ó comers. *Ir á la par*. Communi lucro vel jactura ludum vel mercaturam agere.

DE PAR EN PAR. m. adv. DE BAT Á BAT. || Sense impediment ni embarás. *De par en par*. Patente. || DE PART Á PART.

JUGAR Á PARS Ó SENARS. fr. Á PARELLS Ó SENARS.

SENSE PAR. m. adv. Sens igual, *Sin par*. Sine socio.

PARABÉ. m. Congratulació, enhorabona. *Parabien*. Gratulatio, nis.

PARÁBOLA. f. Narració de alguna cosa fingida, de que's tráu alguna instrucció per comparació ó semblansa. *Parábola*. Parabola, æ. || geom. Figura curvilínea que proceheix de una secció cónica, lo diámetro de la qual es paralelo al costat del triángul que passa pel eix del cono. *Parábola*. Parabola, æ.

PARABÓLICH, CA. acj. Lo que conté alguna instrucció baix de alguna parábola geométrica. *Parabólico*. Parabolicus.

PARABOLISTA. m. Qui usa de parábolas ó ficcions. *Parabolano*. Parabolis loquens.

PARABOST. m. Oficial que durant la campanya cuyda de perseguir als malfactors, de castigarlos, de la observància dels bandos y ordes del

general, y de tot lo pertanyent á la bona policia dels queviurers. *Preboste*. Lictorum militarium præfectus in castris.

PARÁCLIT. m. Consolador; nom que's dóna al Esperit Sant. *Paráclito*, *paráclito*. Paraclitus, i.

PARACRONISME. m. Computació errada dels temps, posposant los sucesos al temps que han succehit. *Paracronismo*. Parachronismus, i.

PARADA. f. Detenció, la acció de parar en algun lloch. *Parada*. Mora, æ. || Suspensió, pausa, especialment en la música. *Parada*. Pausa, æ. || Los caballs que's mudan en una jornada. *Parada*. Laviores veredi. || mil. Formació de las tropas. *Muestra, parada*. Militaris decursio. || Còpia de núvols condensats en l'ayre. *Cargazon*. Nubium densitas. || La porció de mercaderias que s'ensenya pera regonéixer sa qualitat. *Muestra*. Mercium expositio. || ant. Ostentació, pompa, aparato. *Ostentacion*. Ostentatio, nis. || Aguayt. *Acecho*. Observatio, nis. Detenció que fá 'l gos en aguayt de la cassa. *Muestra*. Aucupi signum. || Detenció repentina de la llebra pera deixar passar al gos, y tornar atrás. *Gatada*. Repentinus fugientis leporis retrocessus. || ter. FEIXA. || pl. Detenció que fá 'l clero pera cantar las absoltas als difunts. *Posas*. Ad piaculares preces pro defuncto canendis stationes.

DISCURS Ú ORACIÓ DE PARADA. *Discurso adornado, oracion demasiado compuesta*. Lasciva oratio.

FÉR PARADA. fr. Detenirse en algun lloch. *Hacer detencion*. Manere.

FÉR PARADA DE SAS RIQUESAS. fr. Ferne ostentació. *Exponer, ostentar*. sur *riquezas*. Divitias ostentare.

PARADELLA BORDA. f. Herba perenne, la arrel de la qual es parda per fora y groga per dins, y serveix en la medicina: las fullas inferiors són llargas y punxagudas, la cama nusosa de quatre ó més peus de alt, roja y poblada de fullas més petites; las flors las tráu en las ramas en forma de anells. *Romaza*. Rumex, icis, ripolapatum, i.

PARADELLA HORTENSE. f. AMOR DE HORTOLÀ.

PARADERO. m. Lloch ahont se para ó ahont se vá á parar. *Paradero*. Terminus, i, finis, is.

PARADETA. f. d. Poca detenció. *Paradeta*, *paradilla*. Brevis cunctatio.

PARADIGMA. m. Exemple, exemplar. *Paradigma*, tis.

PARADÍS. m. Hort ameníssim ahont Déu posá á nostre primer pare Adam, luego de haverlo criat. *Paraíso*. Paradysus, i. || La glória dels benaventurats, lo cel. *Paraíso*. Paradysus coelestis. || Felicitat eterna. *Bienaventuranza eterna*. Eterna beatorum felicitas. || met. Lloch ameno y deliciós. *Paraíso*. Paradysus, i.

PARADÍS HAJA. loc. ant. DÉU LO TINGA EN LO CEL.

GRA DEL PARADÍS. Herba de cama prima y de várias rametas que tenen dins uns grans del tamany de un pinyó, cendrosos, olorosos y agres. *Cardamomo*, *grana del paraíso*. Cardamomum, i.

PARADOR. m. APARADOR. || Qui's para; se diu regularment dels caballs. *Parador*. Gradum scite sistens equus. || Tinell, lleixa ó escudeller ahont está 'l vidre, etc. *Aparador*. Hyalotheca, æ.

PARADOXA Ó PARADOXE. f. Sentència extraordinària oposada á la opinió comú. *Paradoja*. Paradoxum, i.

PARADÓXICH, CA. adj. Lo que inclou paradoxas ó qui usa de ellas. *Paradójico*. Paradoxicus.

PARAFARNAL Ó PARAFERNAL. adj. Se diu dels béns que corresponen á la dona casada, per successió ó de altre modo, fora del dot. *Parafarnal*. Parapherna, orum.

PARÁFRASA. f. ant. PARÁFRASIS.

PARÁFRASADOR, A. m. y f. ant. Qui explica ó interpreta alguna cosa ab paráfrasis. *Paráfraste*. Paraphrastes, æ.

PARÁFRASAR. v. a. ant. y

PARÁFRASEJAR. v. a. Explicar de diversos modos una sentència. *Paráfrasear*. Paraphrasim edhire.

PARÁFRASEJAT, DA. p. p. *Paráfraseado*. Pleniús explicatus.

PARÁFRASIS. f. Explicació de una sentència ó cosa per més extens y de diversos modos. *Paráfrasis*. Paraphrasis, is.

PARÁFRÁSTICAMENT. adv. m. Ab paráfrasis. *Paráfrásticamente*. Paraphrasticè, per paraphrasim.

PARÁFRÁSTICH, CA. adj. Lo que inclou paráfrasis ó li es propi. *Paráfrástico*. Paraphrasticus.

PARAGOGÉ. f. gram. Addició de una lletra ó sílaba al fi de la paraula. *Paragoge*. Paragoge, es.

PARAGÓGICH, CA. adj. Lo pertanyent á la paragoge. *Paragógico*. Paragogicus.

PARAGRAF Y PARÁGRAFO. m. Divisió de un capítol que's nota ab aquesta senyal §. *Parágrafo, párrafo*. Paragraphus, i. || Lo senyal ó caràcter que denota la divisió. *Párrafo, parágrafo*. Paragraphus, i. || La divisió que's fá en lo que s'escriu comensant nova ralla. *Aparte*. Paragraphus, i.

PARALÁCTICH, CA. adj. Pertanyent á la paralaxe. *Paraláctico*. Paralacticus.

PARÁLASIS. f. PARALÍSIA.

PARALAXE Ó PARALÁXIS. f. astron. Diferència entre 'l lloch verdader y l' aparent de un astre. *Paralaxe, paraláxis*. Parallaxe, es.

PARALELIPÉDO. m. geom. Figura sòlida de sis plans paralelógramos, dels que cada dos oposats són iguals y paralelos. *Paralelipipedo*. Parallelepipedum, i.

PARALELISME. m. geom. La propietat que constitueix las líneas ó plans paralelos, ó la continuada igualtat de distàncies entre ells. *Paralelismo*. Parallelismus, i.

PARALELO. m. Coteig ó comparació entre dos cosas. *Paralelo*. Parallelum, i || adj. geom. Lo que está col·locat en total igualtat de distància á altra

cosa de sa espècie. *Paralelo*. Parallelus. || Corresponent, semblant. *Paralelo*. Parallelus.

CÍRCULS PARALELOS. Los que distan igualment en tota la circumferència. *Circulos paralelos*. Paralleli circuli.

PARALELÓGRAMO. m. geom. Figura de quatre costats, del quals cada dos oposats són paralelos. *Paralelógramo*. Parallelogramum, i. || adj. Fét, disposat en figura de paralelógramo. *Paralelógramo*. Parallelogramus.

PARALIPÓMENON. m. Un dels llibres de la Bíblia que conté coses historials. *Paralipómenon*. Paralipomenon indecl.

PARALIS Y PARALISIS. f. ant. y

PARALÍSIA. f. Tulidura; malaltia en que's relaxan los nirvis, perden són vigor, moviment y sensació. *Paralisis, perlesia*. Paralysis, i.

PARALITICARSE. v. r. TULIRSE.

PARALITICAT, DA. p. p. TULIT. || adj. y

PARALÍTICH, CA. adj. Impedit, tocat de la paràlisi. *Paraltico, paralticado*. Paralyticus, paralyti affectus.

PARALLOFA. f. ter. PELLOFA.

PARALOGISAR. v. a. Persuadir ab sofismas ó discursos enganyosos. *Paralogizar*. Sophismatibus suadere, uti.

PARALOGISAT, DA. p. p. *Paralogizado*. Sophismatibus suasus.

PARALOGISME. m. Discurs fal·lós apoyat en rahons aparents. *Paralogismo*. Paralogismus, i.

PARAMENT. m. Adorno. *Paramento*. Ornamentum, i. || TAPISSERIA.

PARAMENT DE CASA. Los mobles y trastos de us comú de la casa, que's mudan facilment de una part á altra. *Ajuar, menaje de casa*. Supellex, etilis.

PARAMENT DE CUYNA. Conjunt de eynas necessàries pera 'l servey de la cuyna. *Bateria de cocina*. Coquinaria vasa.

PARAMENT DE PEDESTAL. Lo pedestal considerat sens adornos y motlluras de dalt y de baix. *Neto*. Stilobates nudus.

PARAMENT DE TAULA. Lo servey. *Paramento de mesa*. Mensæ apparatus instructus.

PARAMENTS DE ALTAR Ó SACERDOTALS. ORNAMENTS.

PARÁMETRO. m. geom. Línea invariable que entra en la equació ó formació de una curva. *Parámetro*. Parametrum, i.

PARAMIJAL Y PARAMITJAL. m. náut. Los taulons dels costats de la nau desde popa á proa, que serveixen de refors al empostissat. *Cinta de la nave*. Transversa ligna navis latera firmantia.

PARANGONA. f. Entre estampers lo grau de lletra entre 'l gran cànón, petit cànón y missal. *Parangona*. Typographicus character sic dictus.

PARANGONAR. v. a. Comparar. *Parangonar*. Duo inter se comparare.

PARANÍFICH, CA. adj. arq. Orde que usa

de ninfas en lloch de columnas. *Paraninfo*. Paranimphycus.

PARANINFO. m. Padrí de las bodas. *Paraninfo*. Paranimphus, i. || Qui anuncia alguna felicitat. *Paraninfo*. Paranimphus, i.

PARANOMÀSIA. f. ret. Figura quant s'usa de paraulas semblants en las sil·labas, però de diversa significació. *Paranomasia*. Annominatio, nis.

PARANÓMIA. f. Delicte que consistia entre'ls grechs en fèr una proposició contrària á las lleys de la república y sens observar las formas prescritas. *Paranomia*. Paranoia, æ.

PARANQUIL. m. PALANQUI.

PARANY. m. Trampa pera agafar aucells y altres animals. *Armadijo, armadija*. Decipula, æ. || Lo punt preparat pera esperar la cassa. *Paranza*. Ad venandum statio. || met. Trampa pera enganyar, seduhir ó fèr càurer. *Zancadilla, zalagarda, lazo*. Supplantatio, nis.

POSAR ALGUN PARANY. fr. met. Valerse de alguna trampa pera fèr càurer á algú de algun empleo. *Armar una zancadilla*. Frauda circumvenire. || Guarnir una trampa pera agafar aucells. *Poner un armadijo*. Decipulam struere.

PARANYER, A. m. y f. Qui cassa ab parany. *Parancero*. Venator, is.

PARAPETARSE. v. r. Posarse en lloch defensat y á cubert del enemich. *Barrearse*. Se munire.

PARAPETO. m. fort. Fortificació, terraplé envers la campanya pera estar los soldats á cubert. *Parapeto*. Peribulus, i. || AMPIT.

PARAPIENO. m. Peu de vers compost de un jambo y un tribráqueo. *Parapieno*. Parapienus.

PARAPLUJA. m. PARAYGUA.

PARAR. v. a. DISPOSAR. || Detenir lo moviment ó acció. *Parar*. Impedio, is. || Adornar, com: PARAR casa. *Paramentar*. Orno, as. || Extèndrer la ma ó un pany de la roba, pera pèndrerer alguna cosa. *Aparar*. Ad aliquid accipiendum protendere. || Tractar mal de paraula ú obra. *Malparar, parar*. Malè mulctare. || SUSPÈNDRE, PASMAR. || OBIR BÒTIGA. || v. n. Detenirse. *Pararse*. Sisto, is. || En los jochs de envit y altres senyalar la quantitat que se exposa. *Parar, poner*. Spondeo, es. || Reduhirse, convertirse una cosa en altra. *Parar*. Venio, is. || Cessar en lo moviment ó acció. *Parar*. Sisto, consisto, is. || Arribar al terme ó fi. *Parar*. Venio, is. || Recàurer en lo domini de algú. *Parar*. Venio, is. || Mostrar los gossos la cassa. *Parar, mostrar*. Suspensione indicare. || SUFRIR, AGUANTAR. || m. Joch de cartas en que lo qui 'l pórtia tráu una carta pera sí y altres pera 'ls jugadors, y guanya aquell la carta del qual ix primer. *Parar*. Aleatorius ludus.

PARAR AMENT. fr. PARAR MENT.

PARAR EN BÈ. fr. Tenir bon fi ó éxit. *Parar en bien*. Benè cedere.

PARAR MAL. fr. MALPARAR.

ANAR Á PARAR. fr. Dirigirse á algun fi ó terme. *Ir á parar.* In hoc vel illud tendere.

NO DEIXAR PARAR Á ALGÚ UN INSTANT. fr. Ocuparlo de continuo. *No dejar á uno sentar el pié en el suelo.* Jugiter aliquem labori addicere.

NO PARAR. fr. No desistir de algun intent, pretensió, etc. *No parar.* Satagere.

NO PODER PARAR. fr. No estar may quiet. *No poder parar.* Perinquietum esse.

SÈNS PARAR. loc. Sèns interrupció ó detenció. *Sin parar.* Nulla interposita mora.

PARARSE. v. r. Detenirse, aturarse. *Pararse.* Consto, as, immoror, aris. || Deixar de continuar un discurs. *Quedarse, pararse.* Hæreo, es. || met. Detenirse, suspèndrerse en la resolució de alguna cosa per algun dubte ó reparo. *Pararse.* Hæreo, es, muto, as. || Mudar de color, quedarse parat per algun accident que sobrevé. *Pararse.* Hæreo, es. || **ADORNARSE, ATAVIARSE, PULIRSE.** || Se diu de las femellas de alguns animals quant tenen propensió al cóito. *Andar salidas ó calientes.* Catulio, is.

PARARSE TOT CURT Ó TOT PLEGAT. fr. *Pararse de pronto.* Repentè subsistere.

PARASCEVE. m. Preparació; se pren pel divendres sant, que era la preparació de la Pasqua segons lo ritu judaich. *Parasceve.* Parasceve, es.

PARASELENE. f. meteor. Imatge de la lluna que's representa en algun núvol. *Paraselenes.* Paraselena, æ.

PARASISME. m. Accident perillós quasi mortal, en que's pert lo sentit per llarch temps. *Parasismo, paroxismo.* Superpositio, nis, paroxysmos, i.

PARASISMAL. adj. Lo pertanyent al parasisme. *Parasismal.* Paroxysmalis.

PARÁSIT, A. adj. Se diu de la planta que naix espontàneament sobre altra vegetal viu ó mort, com la cuscuta oficial. *Parásito.* Parasitus. || Se diu dels animals que s' allotjan en lo cos de altres pera viurer á sas expensas. *Parásito.* Parasitus. || m. pl. Orde de insectes, los caracters dels quals són: sis peus, sense alas, ulls llisos, boca quasi anterior, que consisteix en un xuclador retractil ó en una obertura situada entre 'ls llabis, ab dos mandíbules en forma de ganxo, com lo poll. *Parásitos.* Parasite, orum.

PARASOL. m. Especie de paraygua pera fér sombra. *Quitasol, guardasol, parasol.* Umbella, æ, umbraculum, i.

PARASTALGE Ó PARASTATGE. m. PRES-TATGE.

PARASTRE. m. PADRASTRE.

PARAT, DA. p. p. *Parado.* Impeditus. || adj. ENCUGIT. || **ADORNAT.** || Armat. *Armado.* Lentatus. || met. **ATURAT.**

DEIXAR PARAT. fr. Deixar admirat, suspés. *Dejar parado, atónito.* Ad stuporem aliquem adigere.

PARATGE. m. Part, lloch, estància. *Paraje.*

Locus, i. || Estat ó disposició de alguna cosa. *Paraje.* Status, us. || ant. **LLINATGE.**

PARATITLA. f. Compendi, sumari dels títols. *Paratitla.* Paratitla, orum.

PARAULA. f. Veu articulada ó dicció significativa; es pròpia sols de la persona. *Palabra.* Verbum, i, vox, eis. || Locució, acció de parlar. *Habla, palabra.* Locutio, nis. || mús. **LLETRA.** || Seguretat, fermesa. *Palabra.* Data fides. || Promesa, oferta. *Palabra.* Promissum, i. || teol. Lo Fill unigénit del Pare, lo Fill de Déu. *Verbo, palabra.* Verbum, i. || mil. Orde, com: passe la *PARAULA.* *Palabra.* Mandatum, verbum, i.

PARAULA DE CASAMENT Ó DE MATRIMONI. La que's dóna reciprocament de contràurerlo y s' accepta, per la qual quedan obligats al compliment los que la donan. *Palabra de matrimonio.* Matrimonii sponsio.

PARAULA DE DÉU. L' evangeli, la escriptura, los sermons y doctrina dels predicadors evangélics. *Palabra de Dios ó divina.* Dei verbum.

PARAULA DE REY. loc. Pondera la seguretat y fermesa de la paraula que's dóna ú oferta que's fá. *Palabra de rey.* Constans, certa fides.

PARAULA OCIOSA. La que no té fi determinat, y's diu per diversió y passatemps. S' enten la ménos decent. *Palabra ociosa.* Otiosum, turpe verbum.

PARAULA PER PARAULA. m. adv. Enterament, y ab distinció; sens omitir veu alguna, en lo que's diu, escriu ó traslada. *Palabra por palabra.* Ad verbum.

PARAULA PESADA. La injuriosa ó que ofen. *Palabra pesada.* Verba graviora offensionis plena.

PARAULA PICANT. La que mortifica y causa ressentiment al qui's diu. *Palabra picante, palabrita.* Sævidictum, aculeus, i.

PARAULA PRENADA. La que enclou mès sentit del que manifesta. *Palabra preñada.* Dubium vel minax verbum.

PARAULAS BONICAS. *Palabras dulces, blandas, cariñosas.* Mulsa dicta.

PARAULAS EN L' AYRE. Las inútils ó vanas. *Palabras al aire.* Inania verba.

PARAULAS FINGIDAS. Las que encubren altra cosa de lo que explican, fingint la intenció ó l' ánimo. *Palabras fingidas.* Dolosa verba.

PARAULAS FORMALS. Las mateixas que algú ha dit ó que's troban en algun escrit. *Palabras formales.* Ipsa verba.

PARAULAS MANYAGAS. Las ditas ab suavitat. *Palabras mansas.* Mulsa verba.

PARAULAS VANAS. **PARAULAS EN L' AYRE.**

PARAULAS Y PLOMAS LO VENT SE LAS NE PÓRTA TOTES, Ó LAS PARAULAS LO VENT SE LAS NE PÓRTA. ref. Denota 'l poch cas que's déu fér de las paraulas que's donan, per la facilitat ab que's trenca ó no's cumplen. *Palabras y plumas el viento ó el aire se las lleva.* Inania venti verba ferunt.

AB MITJA PARAULA. m. adv. Pondera la eficàcia de

persuadir ó per la amistat ó per la autoritat que's té ab altre. *A media palabra.* Vix labris apertis.

AB POCAS Ó BREUS PARAULAS. m. adv. Concisament. *Con pocas palabras.* Paucis verbis; uno verbo.

Á LA PRIMERA PARAULA. m. adv. Explica que algú ha entés á altre ja al comensar á explicarse. *Á la primera palabra.* Ex primo verbo. || Á la primera manifestació del preu en que algú vól vèndrer alguna cosa. *A la primera palabra.* Primo verbo.

Á PARAULAS NÉCIAS Ó TONTAS ORELLAS SORDAS. ref. Denota que las cosas s' han de pèndrer segons qui las diu, no fent cas de qui parla sense rahó. *A palabras locas orejas sordas.* Ad convicia surdus.

BONA PARAULA. ant. Oració que 's deya á la despedida principalment dels marins; així 's deya: la bona paraula, á la bona paraula, y també á la hora de bona paraula. *La buena palabra.* Oratio navigatorum abeuntium salutanda.

BONAS PARAULAS. loc. Denota que algú no's nega á fèr lo que se li demana, però no ho fá. *Buenas palabras.* Boná verba.

BONAS PARAULAS Y DOLENTS FÉTS. ref. NI OBRA BONA, etc.

CADA PARAULA DOS MENTIDAS. fr. Se diu del molt mentider. *Miente mas que departe, ó que habla ó que da por Dios.* Singulis verbis mentitur.

CADA PARAULA ME ES UNA PUNYALADA. loc. Denota lo sensibles que són algunas paraulas. *Cada palabra es una lanzada.* Mihi odiosum atque intolerabile verbum.

CAPGIRAR LAS PARAULAS. fr. Donarlis altre sentit del que pròpiament tenen, ó de aquell en que's diuhen naturalment. *Torcer, trocar ó mudar las palabras.* Verborum sententiam invertere.

CULLIR LAS PARAULAS. fr. Notar algú las que altre diu per sèr impròpias ó per lo que li pót importar. *Coger las palabras.* Verba alterius diligenter notare.

CUMPLIR LA PARAULA. fr. No saltar á lo que s' ha promès. *Cumplir la palabra.* Promissa tenere.

CURT DE PARAULAS. expr. Faltat de paraulas ó que no li acuden pera explicarse. *Corto.* Verborum egenus.

DEIXAR Á ALGÚ AB LA PARAULA EN LA BOCA Ó SENSE PARAULA. fr. Deixarlo sense saber que respòndrer. *Atarugar, atragantar á alguno.* Mutum aliquem redere.

DEIXAR AB LA PARAULA EN LA BOCA. fr. Girar las espalllas á algú sens escoltar lo que diu. *Dejar á alguno con la palabra en la boca.* Intercepto verbo adire.

DEMANAR PARAULA. fr. ant. Demanar llicència pera parlar. *Pedir licencia, permiso, palabra.* Veniam, facultatem petere.

DE PARAULA. m. adv. De boca, en contraposició de per escrit. *De palabra, á boca, de viva voz, verbalmente.* Verbis; verborum ope. || DE PART MIA.

DE PARAULA EN PARAULA. m. adv. De una rahó ó ditxo en altra; s' usa pera explicar que ab ellas se

vá encenent una disputa. *De palabra en palabra.* Sensim.

DESMANDARSE DE PARAULAS. fr. Parlar molt y sense consideració. *Desmandarse en palabras; irse de boca, ó irsele á alguno la boca.* Temerè loqui; loquendo irasci.

DONAR BONAS PARAULAS. fr. Mantenir la esperansa de algú ab rahons. *Dar buenas palabras.* Alicui verbis de re aliqua spei ostendere.

DONAR PARAULA. fr. ant. Donar llicència. *Dar permiso.* Veniam, facultatem dare. || y

DONAR SA PARAULA. fr. Obligar-se ab ella á cumplir alguna oferta ó promesa. *Dar palabra ó su palabra.* Fidem dare.

EMPENYAR LA PARAULA. fr. Promètrer formalment baix sa paraula. *Empeñar la palabra.* Fidem interponere.

ENTRETENIR AB PARAULAS. fr. Fèr esperar, no cumplir. *Entretener con palabras.* Verbis ducere, ductare.

EN UNA, DOS Ó EN POCAS PARAULAS. m. adv. Breument. *En una, dos ó en pocas palabras.* Uno, duobus, paucis verbis.

ESCAPARSE UNA PARAULA. fr. Dir inadvertidament lo que no es del cas, ó que convenia callar. *Irse ó escaparse una palabra.* Verbum temerè decidere.

ESTALVIAR Ó AFORRAR PARAULAS. fr. No allargarse en una conversació. *Ahorrar palabras.* Verba mittere.

FALTAR PARAULAS. fr. Pondera la excel·lència ó grandesa de alguna cosa, y que no's pót explicar ni alabar dignament. *Faltar palabras.* Verba deficiere.

FALTAT DE PARAULAS. fr. CURT DE PARAULAS.

FÈR BONA SA PARAULA. fr. Promètrer cumplirla. *Prometer cumplir su palabra.* Polliceri se præstatum quod spondit.

FÈR PARAULA. fr. PARLAR.

HOMME DE PARAULA. Qui la guarda. *Hombre de su palabra.* Homo integræ fidei.

LA MEVA PARAULA ES Ó VAL UN ACTE. loc. Assegura lo que's promet. *Mi palabra es prenda de oro.* Fides mea auro pretiosior est.

LA MILLOR PARAULA ES LA QUE ESTÁ PER DIR. ref. POCH PARLAR ES SABIESA.

LA PARAULA QUE HA SURTIT DE LA BOCA, NO PÓT TORNAR ATRÁS. ref. Denota la reflexió y cautela que's déu tenir en proferir las paraulas especialment las que poden ferir; perque una vegada ditas no poden tornar atrás. *Palabra y piedra suelta no tiene vuelta; palabra de boca piedra de honda.* Nescit vox missa revertè.

LAS BONAS PARAULAS FAN MENJAR ALS MALALTS. ref. Denota que las bonas rahons ó reflexions regularment tot ho arreglan. *Cuales palabras te dicen, tal corazon te ponen.* Animus in auribus habitat.

LLEVAR LA PARAULA DE LA BOCA. fr. met. Anticiparse á dir lo que altre tenia intenció. *Coger, quitar la palabra de la boca.* Sermonem occupare.

MANCAR Ó FALTAR Á LA PARAULA. fr. No cumplirla. *Faltar á la palabra.* Fidem mutare.

MASTEGAR Ó MENJARSE LAS PARAULAS. fr. Tartamudejar, pronunciar mal. *Mascar, musitar, mamujar, mamellar; comerse las palabras ó sílabas.* Balbutio, is.

MITJAS PARAULAS. loc. Explicació enfática ó no cabal de algun concepte, ó las que's pronuncian entre dents. *Medias palabras.* Dimidiata verba.

NO DIR Ó NO PARLAR PARAULA: Ó SENSE DIR Ó PARLAR PARAULA. fr. Callar ó guardar silenci, ó no repugnar ni contradir á lo que's proposa ó demana. *No decir ó no hablar, ó sin decir ó hablar palabra.* Obmutescere.

NO DIU PARAULA QUE NO MENTA, Ó MENT Á CADA PARAULA. loc. CADA PARAULA, etc.

NO HI HA PARAULA BEN DITA, QUE NO SIA MAL COMPRESA Ó ENTESA. ref. Repren als maliciosos y mal intencionats, que pel regular interpretan malament lo que's diu sense malícia ó ab bona intenció. *No hay palabra mal dicha, si no fuese mal entendida.* Verba, nisi invertas, nulla sinistra forent.

NO SABERSE TRÁUREN LAS PARAULAS DE LA BOCA. fr. No saber parlar per causa de encogiment, espant ó pera tartamudejar. *Helársele á alguno las palabras.* Balbutio, is.

NO SÉR MÉS QUE PARAULAS. fr. Denota que en alguna disputa ó altercat no hi ha hagut cosa de cuidat, atenció ó sentiment. *No ser mas que palabras.* No ultrá verba certare.

NO TENIR PARAULA Ó LA PARAULA. fr. Faltar á ella, no guardarla. *No tener palabra.* Datam fidem fallere.

NO TENIR PARAULAS. fr. No explicarse en alguna matéria ó per sufriment ó per ignorancia. *No tener palabras, ó no tener palabras hechas.* Verba alicui deesse.

PASSAR Ó ENTRETENIR AB PARAULAS Ó AB BONAS PARAULAS. fr. Entretenir á algú ab ofertas ó promesas sens arribar al compliment de lo que's preten. *Traer en palabras.* Promissis deludere.

FÉR PARAULA. loc. ant. ARENGAR.

PÈNDRE LA PARAULA. fr. Parlar primer ó prosseguir la conversació que altre ha deixat. *Tomar la palabra.* Sermonem arripere. || Acceptar la promesa pera reconvenir al que la dóna, si falta á ella. *Tomar ó coger á uno la palabra.* Fidem datam accipere.

PÈNDRE PARAULA. fr. ant. *Tomar licencia.* Veniam sumere.

PÈRDER LA PARAULA. fr. Quedar sens poder parlar per alguna malaltia. *Perder el habla.* Voce privari || met. No saber que dir. *Perder el habla.* Obmutescere.

PESAR LAS PARAULAS. fr. met. Reflexionarlas ab atenció. *Pesar las palabras.* Verba appendere, moderari.

QUEDAR BÈ AB BONAS PARAULAS. ref. Aconsella que qui no dóna lo que li demanan, se excuse ab

bonas paraulas. *Miel en la boca, y guarda la bolsa.* Verba suavia fac nummos qui dare recusas.

RETIRAR LA PARAULA. fr. TORNAR LA PARAULA ATRÁS.

SOBRE LA PARAULA. m. adv. Sens altra seguretat que la paraula que's dóna de fér alguna cosa. *Sobre su palabra.* Fide sua.

SOLTA LAS PARAULAS COM LOS ASES LOS PETS. loc. prov. que repren al que diu las cosas sens atèndrer si poden sér perjudicials ó no. *Hablar sin pensar, es tirar sin encerrar.* Non meditata loqui cæco est joculariter arcu.

TENIR MÉS PARAULAS QUE UN BREVARI. fr. met. Parlar més de lo que es regular. *Tener mucho pico.* Nimis loqui.

TENIR PARAULAS Ó QUATRE PARAULAS. fr. Renyir. *Tener palabras; trabarse de palabras.* Verbis cum aliquis contendere.

TORNAR LA PARAULA. fr. Recobrar l' us de la veu. *Recobrar el habla.* Voce expediri.

TORNAR LA PARAULA ATRÁS. fr. Desdirse. *Volverse atrás.* Dictis non stare.

TRACTAR MAL DE PARAULAS. fr. Injuriar ab algun ditxo ó veu sensible. *Tratar mal de palabra.* Conviciis aliquem onerare.

TRENCAR LA PARAULA. fr. MANCAR Ó FALTAR Á LA PARAULA.

UNA PARAULA. loc. S' usa pera cridar á algú pera conversar apart. *Palabras, una palabra.* Paucis te volo.

VÈNDRE PARAULAS. fr. met. Enganyar ó tenir entretingut á algú ab ellas. *Vender palabras.* Verba dare.

PARAULADA. f. Ditxo dissonant, indecent y gravement sensible. *Palabra, remoque, tarascada.* Convitium, ii.

PARAULETA. f. d. *Palabrita, ica, illa.* Vocula, æ. || Paraula sensible ó que pórtia molta ànima ó significació ó alusió amagada. *Palabrita.* Verbum aculeatum.

PARAULISTA. m. ant. Xarrayre, qui parla molt, ofereix sens reparo y no cumples res. *Palabrista, palabrero.* Garrulus, i.

PARAYGUA. m. Espècie de girasol pera guardar de la pluja. *Paraguas.* Umbella, æ.

QUANT PLOU MOLT NO VALEN PARAYGUAS. loc. prov. Denota que quant són moltes las desgràcias no si pót donar cobro. *Agua sobre agua, no vale sayo ni capa.* Non segulum crebro, non pænula sufficit imbrui.

PARAYRE. m. Oficial, mestre que carda 'ls panyos á la perxa. *Pelaire.* Carminarius, is.

PARAYRERIA. f. Ofici de parayre. *Pelairia.* Carminatoris officium.

PARBOST. m. PREBOST.

PARCA. f. Destino, sort, fat. *Parca.* Parca, æ. || poet. Veu ab que 's significa la mort. *Parca.* Parca, æ.

PARCAMENT. adv. m. Escassament, ab moderació. *Parcamente.* Parcè.

PARCER. m. Company ab altre en algun tracte. *Aparcero*. Socius, ii. || Lo qui cultiva alguna heretat donant part dels fruyts al amo, y quedant part pera ell. *Aparcero, colono, granjero, quinto*. Particeps, ipis.

PARCERIA. f. Tracte dels que van á la part en algun negoci. *Aparceria*. Consociatio, nis.

PARCIAL. adj. Lo pertanyent á la part de algun tot. *Parcial*. Ad partem pertinens. || Partidari, qui segueix lo partit de altre. *Parcial*. Factiosus. || Amich, afecte. *Parcial*. Cliens, tis.

PARCIALITARI, A. adj. ant. *PARCIAL*. || *МАНИАТИЧ, БОГ*.

PARCIALITAT. f. Partit, facció. *Parcialidad*. Factio, nis. || Amistat, familiaritat. *Parcialidad*. Amicitia, æ. || *BANDO, LLIGA*. || Passió del ánimo que impedeix la rectitut dels judicis. *Parcialidad*. Animi præoccupatio.

PARCIALMENT. adv. m. En quant á alguna part ó tots. *Parcialmente*. Factiosè. || Ab inclinació amistosa á alguna part. *Parcialmente*. Studio, comiter.

PARCIÓ. f. PARTICIÓ.

PARCO. m. Paper de perdó en las escuelas. *Parce, parco*. Impunitatis schedula. || adj. Económich, moderat en l' us de las cosas. *Parco*. Accinctus, parcus. || Moderat en lo menjar y béurer. *Sobrio, parco*. Sobrius.

PARDAL. m. Aucell molt comú, que té las plomas pardas, variadas ab algunas clapas y plomas negras, lo bech recte y curt; lo mascle té en lo coll sola del bech una clapa negra: la femella es un poch més petita, de color més clar y cap més estret. *Gorrion, pardal, pardillo*. Passer, is. || met. Astut. *Pájaro*. Callidus.

PARDAL ROQUER Ó TORROGÀ. Lo de verdissa. *Gorrion silvestre*. Passer montanus.

JA HAN FUGIT LOS PARDALS DEL NIU. fr. met. ab que 's denota que ha passat la ocasió de conseguir alguna cosa. *En los nidos de antaño no hay pájaros ogaño*. Hic veteres annus vacuos videt alite nidos.

MATAR DOS PARDALS DE UN TRET, DE UN TIR Ó DE UNA PEDRADA. fr. *AB UNA VIA, ETC.*

MÉS VAL UN PARDAL EN LA MA QUE UNA PERDIU EN L' AYRE, Ó QUE DOS VÉURELS VOLAR. ref. Denota que no aventurem lo bè ó conveniència que gosam per la esperansa de altre que se 'ns figura major. *Mas vale pájaro en mano que buitre volando; por el alabado dejó el conocido, y viene arrepentido*. Melior est tuta pax, quam sperata victoria.

PARDALET. m. d. *Pajarillo, ito*. Passerculus, i.

TENIR PARDALETS AL CAP. fr. met. Bojejar. Se diu principalment de las donas coquetas. *Ser un cascabel*. Inani capite esse.

PARDEJAR. v. n. Ressaltar lo color pardo. *Pardear*. Fuscum apparere.

PARDENCH, A. adj. Lo que té un color que tira á pardo. *Aburelado, Burrus*.

PARDO, A. adj. Color que resulta de la mescla de blanch y negre. *Pardo*. Fuscus. || m. Lo mascle de la ossa ó pantera. *Pardo*. Panthera, æ.

PARDÓS, A. adj. De pardo clar. *Pardusco*. Subfuscus.

PARE. m. Qui engendra ó procrea á altre. *Padre*. Pater, tris, parens, entis, genitor, is. || La primera persona de la Santíssima Trinitat. *Padre*. Pater, tris. || Autor de qualsevol obra. *Padre*. Pater, tris. || Lo mascle de bestiar destinat pera la procreació. *Padre*. Admissarius mas. || Títol del principal de alguna descendència. *Padre*. Pater, tris. || Qui afavoreix ó fá ofici de pare envers algú. *Padre*. Pater, tris. || Qui en temps antich fou célebre en alguna ciència ó facultat. *Padre*. Pater, tris. || Lo religiós sacerdot y lo ancià en senyal de veneració y respecte. *Padre*. Pater, tris. || Nom que 's dona als prelats, sants, mestres y doctors de la iglésia. *Padre*. Pater, tris. || Qualsevol dels que han concorregut á un concili. *Padre*. Pater, tris. || pl. Lo pare y la mare. *Padres*. Parentes, tum. || Los avis y ascendents. *Padres*. Proavi, orum. || Los individuos de alguna religió ó congregació. *Padres*. Patres, um.

PARE ADOPTIU. Qui ha adoptat fill de altre participantli 'ls drets de propi. *Padre adoptivo ó por adopcion*. Adoptator.

PARE CONDESCENDENT Ó INDULGENT. Lo qui demostra massa carinyo als fills y no 'ls corregeix com déu. *Padrazo, padron*. Pater nimis indulgens.

PARE CONSCRIPT. Lo senador entre 'ls romans. *Padre conscripto*. Conscriptus pater.

PARE DE ÁNIMAS. *Párroco*. *Padre de almas*. Parochus, i.

PARE DE FAMÍLIAS. Cap de casa, tant que tinga fills com nó. *Padre de familia*. Pater familias.

PARE DE LA PÀTRIA. Qui ha fet particulars serveys per sa pàtria. *Padre de la patria*. Pater patriæ.

PARE DELS BOIGS. m. Qui cuyda de ells. *Loquero*. Amentium custos.

PARE DE POBRES. Qui 'ls assisteix. *Padre de pobres*. Pater pauperum.

PARE DE PROVÍNCIA. Qui ha estat provincial en alguna religió. *Padre de provincia*. Pater provincie.

PARE ESPIRITUAL. Lo confessor que cuyda y dirigeix l' esperit y consciència del penitent. *Padre espiritual*. Consciencie rector; spiritualis pater.

PARE NOSTRE. La oració dominical. *Padre nuestro*. Dominica oratio. || Glória, gra gros que 's posa cada deu en los rosaris, pera senyal de que s' ha de dir lo pare nostre. *Padre nuestro, diez de rosario*. Grandior in rosario globulus.

PARE PUTATIU. Qui es tingut y reputat per pare. *Padre putativo*. Putativus pater.

PARE SANT Ó SANT PARE. Lo Papa. *Padre santo*. Papa, æ.

PARES DE LA IGLÉSIA. Los altres ecclesiàstichs

dels 12 primers sigles que han conservat las tradicions de la iglesia; y 'ls doctors de la iglesia grega y llatina que escriguéren sobre 'ls misteris y doctrina de la religió. *Santos padres de la iglesia. Ecclesiae patres.*

PARES DEL DESERT. Los anacoretas. *Padres del yermo. Eremicolæ patres.*

À PARE GUARDADOR FILL DISSIPADOR. ref. Denota que freqüentment succeeix à un pare avaro un fill pròdich. *A padre enduredor hijo gastador; á padre ganador hijo despendedor.* Quæ pater accumulât, dispergit prodigus hæres.

À QUI ES PARE BÀSTALI MARE. ref. Repren al que tenint pochs mérits se queixa del poch premi. *À quien es padre bástale madre.* Dat indignis venia columbis.

DE PARE SANT LO FILL DIABLE. ref. Denota que no sempre aprofita la bona criansa dels fills, si són de mal natural. *De padre santo, hijo diablo.* Bono ex parente natus pessimus.

DIR SÍ PARE. fr. fam. Estar alguna dona en aptitud de casarse. *Estar de saca.* Nuptiis aptam esse vel paratam.

ENTRE PARES Y GERMANS NO VULLAS FICAR LAS MANS. ref. Denota que no's prenga part en los disturbis dels parents, perque aquestos fàcilment se componen, y després se pert la amistat ab uns y ab altres. *Entre padres y hermanos no metas tus manos.* Ne ad propinquorum rixas accedas, si amicitiam optas conservare.

LO PARE GUANYA 'L RAL Y 'L FILL LO GASTA MAL. ref. Denota que lo que alguns juntan ab treball, sos hereus solen dissiparho en breu temps. *Nuestros padres á pulgadas, y nosotros á brazadas.* Absumit natus genitor quæ congerit æra.

LO PARE NO ES NAT Y 'L FILL SALTA PEL TERRAT. ref. Repren als qui disposan anticipadament de las cosas de que no tenen seguretat. *Hijo no tenemos, y nombre le ponemos.* Nec peperit capra, et nunc hædus ludit in agris.

NO LA PERDONA À SÒN PARE. loc. fam. S' aplica à la persona que sols aten à sòn interés, y al qui diu librement sòn parer sense guardar respecte à ningú. *No ahorrarse con nadie ó no ahorrarse con su padre, ó no ahorrarse con nadie ni con su padre.* Nulli parcere nec patri quidem.

NOSTRES PRIMERS PARES. Adan y Eva de qui descendeixen tots los homes. *Nuestros primeros padres.* Primi parentes.

QUI TÉ 'L PARE BATLLE, SEGUR VÁ À VERBAL. fr. QUI TÉ LA PAELLA, etc.

SABERHO COM LO PARE NOSTRE. fr. fam. Poder referir alguna cosa ab puntualitat. *Saberlo como el Ave Maria.* Adamusim aliquid memoriter recitare.

SEMBLAR À SÒN PARE. fr. Semblarli en las faccions ó costums. *Padrear; ser muy hijo de su padre.* Patrem facie indole, moribus referre.

SI 'L PARE ES MÚSICH, LO FILL ES BALLADOR; Ó 'L PARE JUGLAR Y 'L FILL TIMBALER. Denota que 'ls fills

solen tenir lo mateix geni y costums dels pares. *Por do salta la cabra, salta la que mama; cabra por viña, cual la madre tal hija.* Quà capra cumque salit, matris salit æmulæ hædus.

SOBRE PARE NO HI HA COMPARE. ref. AMOR DE PARE, etc.

TENIR LO PARE BATLLE. ref. Contar en qualsevol sol·licitut ab un decidit protector. *Tener el padre alcalde.* Judicem cognatum, amicum habere.

TROBAR PARE Y MARE. fr. met. Denota que algú troba qu'il afavoreix y cuyda com ho podrian haver fèt sos pares. *Hallar padre y madre.* Optimum patronum nancisci.

UN PARE PERA CENT FILLS Y NÓ CENT FILLS PERA UN PARE. ref. Denota 'l verdader y segur amor dels pares pels fills, y la ingratitude ab que aquestos solen correspondrer. *Un padre para cien hijos y nó cien hijos para un padre.* Centenæ proli genitor vel prosopicit unus.

PAREDAMENT. m. La acció de paredar. *Emparedamiento.* Inclusio, nis.

PAREDAR. v. a. Tancar entre quatre parets. *Emparedar.* Intra parietes claudere. || Tapar ab pared alguna porta ó finestra ó altra obertura. *Cegar, tabicar, tancar.* Obturo, as.

PAREDASSA. f. aum. Se diu de la que queda en peu en las ruinas de un edifici. *Paredon.* Parietina, æ.

PAREDAT, DA. p. p. *Emparedado.* Parietibus clausus. || Dit de la porta, finestra, etc. *Cegado, tabicado.* Occlusus.

PAREDER Y PAREDOR. adj. MESTRE DE CASAS.

PAREDETA. f. d. *Paredilla.* Paries humilis.

PAREGUT, DA. p. p. SEMBLANT.

BEN PAREGUT. exp. Bonich de cara, de bona fisonomia. *Bien parecido.* Formosus.

PARÉIXER. v. n. SEMBLAR, APARÉIXER. || COMPARÉIXER.

À MON PARÉIXER. loc. Al meu modo de entèndrer. *À mi ver.* Meo iudicio.

PER BEN PARÉIXER. loc. *Por el bien parecer.* Ne ulla ofensio detur.

PARELL. m. Conjunt de dos cosas de una mateixa espècie. *Par.* Par, is. || Dos bous ó animals de jòu. *Yunta, par.* Jugum, i.

À PARELLS. m. adv. De dos en dos. *À pares.* Bini.

À PARELLS Ó SENARS. m. adv. Sort tenint en la m closa en número de qualsevol cosa, y preguntant à altre si es número par ó senar. Si no ho acerta pert, y si ho acerta guanya. *À pares ó nones.* Par impar.

POSAR, FÉR VENIR À PARELLS. fr. Fér que vinga de dos en dos. *Paroar.* Binarios facere.

POSARSE À PARELLS. fr. POSARSE DE DOS EN DOS.

QUIN PARELL! DÉU NE HA ENDRESSADA UNA CASA. loc. Dóna à entèndrer que 'ls que són semblants en las inclinacions y costums se buscan uns als altres; y comunment s' aplica als dolents. *Dios los cria y ellos se juntan.* Crobyi jugum.

PARELLA. f. JOVA. || Conjunt de dos coses semblants. *Pareja.* Par, is.

TORNAR LA PARELLA. fr. RESCABALARSE.

PERELLÓ. m. PERELLÓ.

PARENÇA. f. ant. APARIÉNCIA. || PRESÉNCIA.

PARENÇA FINGIDA. EXTERIORITAT.

GRAN PARENÇA Y POCHS FÉTS. ref. MOLTÀ FRESA Y POCA ENDRESSA.

PARENSE. adj. ant. PERESÓS. || Ben paregut. *Bien parecido.* Decorus facie.

PARÈNESIS. f. EXORTACIÓ.

PARENÉTICH, CA. adj. Exhortatori. *Parenético.* Pareneticus.

PARENT, A. adj. Ascendent, descendent y col-lateral de una família per consanguinitat ó afinitat. *Pariente.* Consanguineus. || SEMBLANT, CONSEMBLANT. || pl. ant. ANTEPASSATS. || Lo pare y mare. *Padres.* Parentes, um.

PARENT PER CASAMENT. AFÍ.

ESTAR BÉ AB SOS PARENTS. fr. ESTAR BÉ AB SOS AMICHS.

NO TENIR PARENT NI AMICH. fr. Expressa que algú no's condol del mal dels altres. *No tener prójimo.* Proximo nec minimum consulere.

NO TINDRÁS PARENT MILLOR QUE UN AMICH QUE TINGA AMOR. ref. MÉS VAL UN BON AMICH QUE CENT PARENTS.

SÉR PROP PARENTS. fr. *Tocar de cerca.* Proxima cognatione conjungi.

PARENTELA. f. Conjunt de tots los parents. *Parentela.* Consanguinitas, atis. || PARENTIU.

PARÉNTESIS. m. ort. Lo pensament ó idea que s' interposa en un període interrompint són sentit, però no mudantlo. *Paréntesis.* Parenthesis, is. || Signe ortogràfic de aquesta figura () que conté lo interposat en un període, y denota que s' ha de pronunciar en veu més baixa. *Paréntesis.* Parenthesis, is. || ret. RETICÉNCIA. || met. Breu suspensió encara que nò sia en lo llenguatge. *Paréntesis.* Parenthesis, is.

ENTRE PARÉNTESIS. m. adv. Interposant alguna cosa. *Entre ó por paréntesis.* Per parenthesis.

PARENTIU. m. Vincle, conexió per consanguinitat ó afinitat. *Parentesco, parentela.* Necessitudo, inis. || PARENTELA. || Unió ó enllassament de las cosas entre sí. *Parentesco.* Vinculum, i, conjunctio, nis.

PARENTIU ESPIRITUAL. Lo que's contrau en los sacraments. *Parentesco espiritual.* Spiritualis cognatio.

CONTRÁURER PARENTIU. exp. Obtenir ab altre afinitat espiritual ó legal. *Emparentar, contraer parentesco.* Afinitate conjungi.

PARER. m. Dictàmen, vot, opinió. *Parecer.* Sententia, æ. || INTENCIÓ, PROPÓSIT, RESOLUCIÓ. || CONSELL, CONSENTIMENT. || Sugestió ó inspiració que inclina persuadint. *Parecer.* Sententia, æ. || v. n. PARÉIXER.

Á BON PARER. m. adv. Denota que algú obra ab respecte á lo que poden dir de ell y nò segons sa inclinació ó geni. *Por el bien parecer.* Ut aliorum offensio vitetur.

Á MON PARER. m. adv. Á MON PARÉIXER.

DONAR PARER. fr. DONAR CONSELL.

ESTAR SEMPRE EN SÓN PARER. fr. No voler mudar de dictàmen. *Estar en su parecer, en sus trece.* In sententia manere.

PARET. m. Fàbrica alsada á plom, del gruix y alsària corresponent pera tancar los edificis y sostenir los sostres y cubertas. *Pared.* Murus, i, paries, etis. || met. Tanca de murtra, boix, etc., ab que's tancan y guardan los quadros dels jardins. *Pared, Seto.* Septum, i. || pl. met. La casa pròpia de cada hu. *Paredes.* Domus, us.

PARET Á CALS Y ARENA. *Pared de cal y canto.* Cœmentarius paries.

PARET DE CANTELL. ENVÁ.

PARET DE CAP Y TRAVÉS. La en que 'ls mahons se col-locan los uns a travésats al cap dels altres. *Pared á soga y asta.* Invicem transversis lateribus paries.

PARET AL MITJ. m. adv. Denota que sols per una paret se separa una casa de altra. *Pared en medio.* Paries intergerinus || met. Denota la immediació y cercania de alguna cosa. *Pared en medio.* Aliquo interjecto contiguus.

PARET Á TALÚS Ó ATALUSSADA. La que se eleva en disminució, ó que es més dobla per la part inferior que per la superior. *Pared escarpada.* Declivis murus.

PARET DE PEDRA DE TALL. *Pared de piedra labrada.* Quadrati saxi murus.

PARET DE PEDRA PICADA. *Silleria.* Paries ex lapidibus quadris.

PARET DE PEDRA SECA. Albarada. *Horma, pedriza; pared de piedras en seco.* Maceria, æ.

PARET DE RAJOLA. *Pared de ladrillo.* Murus lateritius.

PARET DE RAJOLA Ó DE MAHÓ DE PLA. *Citara, tabicon.* Unius lateris crassitudine paries.

PARET DE TÁPIA. TÁPIA.

PARET MESTRA Ó PRINCIPAL. Qualsevol de las principals y més grossas que sostenen un edifici. *Pared maestra.* Solidus, primarius, princeps paries.

PARET MITJERA Ó MITJANA. La que es comuna á dos casas. *Pared medianera, de medianeria.* Intergerinus, communis paries.

PARET SECA. PARET DE PEDRA SECA.

PARET VELLA Ó ENDERROCADA. *Pared vieja ó que se desmorona.* Parietina, æ.

PARETS HI VEUHEN Y MATAS OUHEN. ref. LAS MATAS TENEN ULLS, etc.

ARRIMARSE Á LAS PARETS. fr. Estar borratxo. *Arrimarse á las paredes; hacer el arrimon.* Vino madere.

DEIXAR CAIXALS EN LA PARET. fr. Deixar las pedras ó rajolas sobreixint pera continuarla. *Adentellar.* Prominentes lapides relinquere.

DONARSE DE CAP Ó PEGAR LO CAP PER LAS PARETS. fr. met. Explica lo gran enfado de algú. *Darse contra la pared.* In parietem impetere. || Apurarse, fatigarse sèns acertar en lo que's desitja. *Darse*

por las paredes, ó esquinas ó contra las esquinas. Inutiliter defatigari; operam perdere.

ENTRE QUATRE PARETS. m. adv. Denota la soledat y retiro en que está algú. *Entre cuatro paredes. Intra parietes.*

HERBA DE LAS PARETS, MORELLA ROQUERA.

SALTAR LA PARET Ó PER LAS PARETS. fr. Escaparse ó fugir. *Saltar por las paredes.* Parietes ad insequentes effugiendos superare.

PARETASSA. m. aum. PAREDASSA.

PARHÉLIO. m. Espécie de metéoro que consisteix en un sol aparent que's manifesta prop del verdader, per la reflexió de sa llum en lo núvol, y segueix són moviment. *Parelia, parelio; parhelio.* Parelion, ii.

PARIA. f. PARELL. PARELLA. || COMPANYIA, TRACTE. || IGUALTAT. || ant. Temps del verb PARER. *Parécia.* Videbatur.

PÀRIA. m. Home de la ínfima casta entre 'ls indios; y per extensio s' diu dels desgraciats ó esclaus que no poseheixen res. *Paria.* Infimus plebis. || f. plu. y

PARIATGE. m. Tribut que pága un príncep á altre en regoneixement de superioritat. *Parias.* Regis tributum superiori principi subjectæ dittonis gratia dignitatum. || Tribut del tant per cent que paga 'l comers pera mantenir sos establiments. *Pariaje.* Vectigal, is.

NO HAVE PÀRIA DE FEMBRA. fr. ant. No tocar mujer. Ad fœminam non accedere.

PARÍCIA. f. ant. EPIFANIA.

PARIDA. f. L' acte y efecte de parir. *Paridura, parto.* Partus, us.

PARIDORA. f. Dona fértil y fecunda. *Paridera.* Fœcunda fœmina.

PARIETAL. adj. anat. S' aplica á cada un dels ossos situats en las paris mitja y lateral del cap, y que són las majors entre las que forman lo cráneo. *Parietal.* Parietalia ossa.

PARIFICAR. v. a. Probar, apoyar ab alguna paritat ó exemple. *Parificar.* Paritate, similitudine probare.

PARIFICAT, DA. p. p. *Parificado.* Paritate probatus.

PARIGÜELA. f. Civera, bayart. *Parihuela.* Gestatorium, ii.

PARIMENT. m. ant. PART.

PARIÓ, NA. adj. Igual, semblant. *Parejo, compañero.* Equus. || COMPANYY, COMPANYYÓ.

PARIR. v. a. Donar á llum en temps oportú la femella lo que tenia concebut en lo ventre. *Parir.* Genero, fœto, as. || PÓNDRE. || met. Sentir los pares los traballs dels fills, com: tal mare ha PARIT molts vegadas als fills. *Parir.* Pario, is. || Explicar bè y ab acert lo concepte del enteniment. *Parir.* Aptè disserere. || v. n. met. Eixir á llum ó al públich lo que estava ocult ó ignorat. *Parir.* Aliquid occultum in lucem prodire.

ESTAR PER PARIR Ó EN DIAS DE PARIR. fr. *Estar ó*

andar en dias de parir. Partum appropinquare.

PARISIENCH, CA, Y PARISIENSE. adj. Natural de y lo pertanyent á París ciutat capital de Fransa. *Parisiense.* Lutelianus.

PARIT, DA. p. p. *Parido.* Genitus.

PARITAT. f. Igualtat, comparació de una cosa ab altra. *Paridad.* Paritas, atis.

CÓRREB LA PARITAT. fr. Haver la igualtat y proporció corresponent en las cosas que's comparan. *Correr la paridad ó la comparacion.* Æqualitatem res habere.

PARLA. f. PARLERIA, VERBOSITAT.

PARLADOR, A. m. y f. Qui parla molt. *Parlador, parlante, parlon, parlor, hablador, hablista, parlanchin.* Garrulus, i. || Lloch ahont las monjas reben las visitas. *Locutorio, parlatorio, libratório.* Ad colloquia in monialibus destinatus locus.

PARLADOR DE PAU. m. Missatger de pau. *Mensagero de paz.* Pacis tractator.

PARLAMENT. m. Discurs, arenga. *Parlamento.* Oratio, sermo, nis. || ENRAHONAMENT, COL-LOQUI.

|| PARLERIA. || TRACTE, CAPITULACIÓ. || En algunas naciones tribunal ahont se resolen negocis importants. *Parlamento.* Congressus, senatus, us. || La acció de parlamentar ó capitular. *Parlamento.* Confabulatio, nis. || PARLAMENT. m. Corts celebradas per cada un dels estats en la confederació catalana-aragonesa en sa capital respectiva, pera un objecte especial. *Parlamento, cortes generales de Aragon, Cataluña,* etc. Congressus Aragonius, etc.

PARLAMENTA. f. fam. Parleria, verbositat. *Labia, parola, parleria, parla, parladuria.* Garrulitas, loquacitas, atis.

PARLAMENTAL. adj. Pertanyent al parlament ó al tribunal. *Parlamentario.* Senatorius.

PARLAMENTAR. v. n. Enrahonar, conversar. *Parlamentar.* Colloquor, eris; sermonem agere. || Tenir parlament, tractar de capitulació. *Parlamentar.* De conditionibus agere.

PARLAMENTARI, A. adj. Lo qui serveix pera parlamentar. *Parlamentario.* Ad colloquium vel collegium spectans. || m. Individuo de algun parlament. *Parlamentario.* Senator, is. || ant. MIS-SATGER, ENVIAT, PARLAMENTARI.

PARLAMENTARISME. m. Doctrina dels amants de las prácticas y fórmulas parlamentàries. *Parlamentarismo.*

PARLAMENTAT, DA. p. p. *Parlamentado.* Collocutus.

PARLANT. p. a. Qui parla. *Parlante.* Loquax.

PARLAR. v. a. Articular, proferir paraulas. *Hablar.* Loquor, eris. || ENRAHONAR, CONVERSAR. || ORAR, PERORAR. || Tractar de alguna cosa, negociar. *Hablar, tratar.* Negotior, aris. || Avisar, amonestar, advertir, fêr entendrer la rahó. *Hablar.* Animadvertio, is. || Intercedir, empenyarse á favor de algú. *Hablar.* Rogo, as. || Comensar á enrahonar principalment las criaturas. *Hablar.* Os in verba solvi. || Expressarse, dir absolutament, com: PAR-

LAR bestiesas. *Hablar*. Loquor, eris. || Imitar los aueells la veu humana. *Hablar, parlar*. Garrir, is. || Dit de alguna imatge molt perfecta. *Estar hablando*. Signa spirare. || m. Lo to de la veu de la persona. *Habla*. Vocis sonus.

PARLAR AB AFECTACIÓ. fr. *Echar cortadillos*. Nimium excultis verbis proloqui.

PARLAR AB DÉU. fr. Orar, fêr oració. *Orar, hablar con Dios*. Oro, as.

PARLAR AB LLENGUA DE PLATA. fr. Sol·licitar alguna cosa per medi de diners ó regalos. *Hablar con lengua de plata*. Donis delinire.

PARLAR AB MISTERI Ó AB PARAULAS CUBERTAS. fr. *Hablar de misterio*. Arcanis verbis loqui.

PARLAR Á BULTO. fr. Parlar sens reflexió ni certesa. *Hablar á bulto, á tiento*. In incertum loqui.

PARLAR Á LA ÁNIMA. fr. Parlar ab claredat y veritat, sens afalagament. *Hablar al alma*. Apertè, ex animo loqui.

PARLAR Á LA ORELLA. fr. *Cuchichear, Hablar al oido*. Musito, consusurro, as.

PARLAR AL CAS. fr. *Hablar al caso*. Aptè, ad rem loqui.

PARLAR AL DETRÁS. fr. Dir contra de algú en ausència lo que no se li diria cara á cara. *Hablar por las espaldas*. Absentem carpere.

PARLAR ALT Ó AB VEU ALTA. fr. *Hablar alto, recio*. Clarè et apertè loqui. || met. Parlar ab expressions animosas, ab lo llenguatge de las passions. *Hablar alto, recio*. Confidenter loqui.

PARLAR ALTAMENT DE SÍ. fr. Alabarse. *Alabarse, echar fanfarronadas*. Elatius de se loqui.

PARLAR APRESSURADAMENT Ó ATROPELLADAMENT. fr. PARLAR DEPRESSA.

PARLAR BAIX, Á POCH Á POCH, Ó Á PLERET. *Hablar bajo, quedo, paso*. Submissa voce loqui.

PARLAR BÉ. fr. Explicarse ab elegància. *Hablar bien*. Politè, castigatè loqui.

PARLAR CLAR Ó CLARAMENT. fr. Dir obertament lo que se sent. *Hablar claro, en puridad*. Apertè loqui.

PARLAR DEPRESSA. fr. *Hablar de priesa, de hilvan, á borbotones*. Verba verbis accumulare.

PARLAR DESBARATADAMENT Ó SÈNS TO NI SO. fr. *Hablar á tontas y á locas, hablar disparates, despo·tricar*. Effutio, is.

PARLAR DE SÒN CAP. fr. Parlar sens coneixement y sols per lo que ofereix la imaginació. *Hablar de memoria, de cabeza*. Temerè, inconsultò loqui.

PARLAR GRAS. fr. met. Dir paraulas indecents. *Hablar sucio*. Obscenè, turpiter loqui.

PARLAR LA COSA PER SÍ MATEIX. fr. Sêr molt evident allò de que s' trac'a. *Hablar, estarlo diciendo la misma cosa*. Rem ipsam loqui.

PARLAR MOLT Y NO DIR RES. fr. Gastar molts paraulas sense substància ó sense dir lo que fá al cas. *Hablar mucho y decir nada*. Loquacito, as.

PARLAR PER DEMÉS. fr. Parlar en va, inutilment, sense sêr menester. *Hablar por demás*. Superflue loqui.

PARLAR PELS CÓLZERS. fr. XARRAR PELS CÓLZERS.

PARLAR PER PARLAR. fr. Dir alguna cosa sense fonament ni substància, y sense venir al cas. *Hablar por hablar*. Nugas, inania garrire.

PARLAR SENSE DISCONTINUACIÓ. fr. *Hablárselo todo*. Indesinenter verba fundere.

PARLAR SENSE TOCAR EN LLOCH. fr. PARLAR DESBARATADAMENT.

CADA HU PARLA COM QUI ES. fr. Denota que regularment algú se explica segons sòn naixement y criansa. *Cada uno habla como quien es*. Qualis vir, talis oratio.

DEIXAR Á ALGÚ SENSE PARLAR. fr. DEIXAR Á ALGÚ SENSE PARAULA EN LA BOCA.

ES PARLAR DEMÉS. loc. Es parlar inutilment ó en va. *Es hablar por demás*. Frustrà, vanè loqui.

ESTARSE 'N PARLANT. loc. Tractarse actualment de alguna cosa. *Estar en habla*. De hoc agi.

FÊR PARLAR. fr. Precisar á algú á respòndrer ó á lo que per un respecte ó altre motiu volia callar. *Hacer hablar*. Ad loquendum cogere. || Tocar ab perfecció algun instrument. *Hacer hablar*. Summa dexteritate instrumenta musica pulsare.

FÊR PARLAR DE SÍ Ó AL MON. fr. DONAR QUE PARLAR.

MIREU QUI PARLA. exp. ab que's nota á algú del mateix defecte de que ell parla contra altre. *Mira quien habla*. Verbis convincere.

MOLT PARLAR MOU, MOLT GRATAR COU. ref. Denota que á cópia de paraulas regularment se surt ab lo ques's pretenia. *Mucho hablar empece, mucho rascarescuece*. Nocet et nimium scabere, et nimis loqui.

MOLT PARLAR Y POCH OBRAR. ref. Denota que's discrets no executan tot lo que diuen, perque no tot convé. *La mano cuerda no hace todo lo que dice la lengua*. Quidquid lingua sonat, sapiens non dextera præs'at.

NO ME 'N PARLE. exp. Significa la repugnància de que's fassa menció de algú. *No me lo nombre*. Nec nominetur.

NO'M PASSAS PARLAR. exp. S' usa quant algú obliga á altre á dir cosas de sentiment contra 'l mateix que obliga. *No me saques la lengua á pasear*. Non ad convicia me provocas.

NO PARLAR. fr. Se diu del que ha perdut la paraula per algun accident, ó per estar pròxim á la mort. *Estar sin' habla*. Linguae usum non retinere.

NO SE 'N PARLE MÉS. loc. Demana que s' olvide alguna cosa. *No se hable mas en ello*. De hac re nullus ultra sit sermo. || S' usa quant se dona una cosa per feta y ajustada. *No se hable mas en ello*. Satis jam dictum.

PARLEM CLAR. loc. ANEM CLARS.

POCH PARLAR ES SABIESA. ref. Denota l' avantatge y bons efectes que produheix lo callar, y 'ls fatals que traen lo contrari. *Al buen callar llaman Sancho*. Silentii tutum præmium; sapiens est qui tacere novit; non impelat lingua.

POCH PARLAR Y MOLT OBRAR. ref. Ensenya que pera negocijar bè's ha de parlar poch y obrar ab di-

ligència. *Callar y obrar por la tierra y por la mar.* Parcendum verbis, in rebus agendis operam et diligentiam adhibeto.

QUI MOLT PARLA MOLT MENT. ref. Denota lo inconvenient del massa parlar. *Quien mucho habla, mucho yerra.* Culpantur multum, qui garrula multa loquuntur.

PARLARSE. v. r. Dirse. *Hablar*se. Sermonem esse. ¶ Tractarse algun conveni ó altre assumpto. *Estar en habla.* De aliquo agi.

NO PARLARSE AB ALGÚ. fr. Tenir algun resentiment ab ell. *Negar, quitar el habla; no hablarse.* Verba alicui negare.

PARLAT, DA. p. p. *Hablado.* Loquutus.

MAL PARLAT. MAL DIT.

SÉR BEN PARLAT. fr. Parlar ab cortesia y criansa. *Hablar bien.* Comiter loqui.

PARLER, A. m. y f. ant. Enrahonador. *Habrador, parlero.* Loquax, acis. ¶ adj. PARLADOR. ¶ ant. ORADOR.

PARLERIA. f. Verboseitat, xarrativa. *Labia, parlerta.* Loquacitas, garrulitas, atis. ¶ ant. LOCUCIÓ.

BONA PARLERIA. ant. ORATÓRIA.

PARMA. m. Petit escut de que feyan us los gladiadors entre 'ls romans. *Parma.* Parma, æ.

PARMESÀ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Parma ciutat de Normandia. *Parmesano.* Parmensis.

PARMÓDOL. m. PERMÓDOL.

PARNÁS. m. mit. Montanya abont habitan las musas. *Parnaso.* Parnasus, i.

PARÓCHIA. f. ant. PARRÓQUIA.

PARÓDIA. f. Imitació burlesca en vers de alguna obra seria literària. *Paródia.* Parodia, æ.

PARÓDICH, CA. adj. Pertanyent á la paròdia. *Paródico.* Ad parodiam pertinens.

PAROL. m. PEROL.

PAROLA. f. PARLERIA, VERBOSITAT. ¶ PARAULA.

PÁROLI. m. En los jochs la sort en que no 's cobra lo guanyat pera cobrar triplicat si 's guanya segona vegada. *Párola.* Duplicata sponsio.

PARONOMÁSIA. f. ret. Consisteix en posar en la oració paraules de un mateix ó semblant so, ó que sols se difereñcian en una síl·laba ó lletra. *Paronomasia.* Agnominatio, nis, paronomasia, æ.

PARÓQUIA. f. PARRÓQUIA.

PARÓTIDA Y PARÓTIGA. f. Tumor preternatural en las glándulas del mateix nom que estan sota la orella. *Parótida.* Parotis, idis. ¶ pl. Inflamació de coll en lo bestiar. *Parótidas.* Parotis, idis. ¶ anat. Glándula molt grossa que està detrás de la orella, l' ofici de la qual es separar la saliva que ve á la boca per medi dels conductos salivars. *Parótida.* Parotis, idis.

PAROXISMA. m. PARASISME.

PAROXISMAL. adj. PARASISMAL.

PARPAL. m. Palanca; barra de ferro pera al·sapremar. *Barra, palanca.* Vectis, is.

PARPAL DE FUSTA. Palanca de fusta rodona de un cap y quadrada ó plana del altre, que serveix pera 'l maneig de la artilleria. *Espeque.* Ligna vectis.

PARPALÁS. En los molins de farina barra de ferro ab sa pala pera alsar la mola. *Espeque.* Vectis, is.

PARPALER. m. Qui treballa ab parpal. *Palanquero.* Vectarius, ii.

PARPALET. m. d. *Palanqueta.* Virgula ferrea.

PARPELLAS. f. pl. *Párpados.* Palpebræ.

PARPELLEJAR. v. n. RESPLANDIR.

PARPELLEJANT, A. p. p. RESPLANDENT.

PARPELLOL. m. ant. PAPALLÓ.

PARPILLEJAR. PARPELLEJAR.

PARQUE. m. Camp ó bosc tancat ab paret. *Parque.* Locus septus. Lo siti abont se col·loca. ¶ mil. los viurers y municions de guerra. *Parque.* Armis, commestibusque in castris collocandis locus.

PARQUE DE ARTILLERIA. Lo paratge abont se reuneixen las pessas y máquines de artilleria. *Parque de artilleria.* Tormentis bellicis, resque tormentariæ instrumentis servandis locus.

PARRA. f. Lo cep que s' alsa artificialment. *Parra.* Pergulana, æ.

PARRA BORDA. Llambrusca. *Parriza, parron, vid silvestre, agracera.* Silvestris vitis.

COM HI HA PARRAS. loc. fam. Assegura la veritat de alguna cosa, evitant lo jurament. *Como hay viñas.* Certò quidem.

PARRÀ. Temps del verb PARÉIXER. *Parecerà.* Videbitur. ¶ Del verb COMPAREIXER. *Comparecerà.* Comparebit.

PARRACH. m. ter. PADÁS, PELLINGOT. ¶ ter. PAGÉS.

PARRAF. m. y

PÁRRAFO. m. PARAGRAF.

PARRAL. m. Emparrat, parra ó parras sostingudas ab qualsevol artifici. *Emparrado, parral.* Pergula, æ.

PARRELL. m. Guix en que s' hi s'ol mesclar vi. *Yeso.* Gypsum, i. ¶ ter. GUIX BLANCH.

PARRELLA. f. ant. GRAELLA.

PARRERA. m. Home de geni pausat y fleumàtic. *Posma, pachon.* Morosus.

PARRETA. f. d. Parra petita. *Parrilla.* Parva vitis.

PARRICIDA. m. Qui mata á s'ón pare ó mare; y també als que són tinguts per tals. ó á algú de sos parents. *Parricida.* Parricida, æ.

PARRICIDI. m. Mort violenta que algú dóna á son pare ó mare ó á algun parent. *Parricidio.* Parricidium, ii.

PARRÓ. m. Pagès ganader. *Labrador ganadero.* Pecuaris agricola.

PARRÓCHIA. f. etc. PARRÓQUIA etc.

PÁRROCO. m. Rector de la parròquia. *Párroco, cura párroco.* Parochus, i.

PARRÓQUIA. f. Iglésia abont s' administran

los sacraments. *Parroquia; iglesia parroquial*. Parochia, paræcia, æ. || La jurisdicció del párroco, són districte y la unió ab sos parroquians. *Parroquia*. Parochia, æ. || met. Lloch abont algú acut á menjar ó se li dóna ab freqüència. *Pesebre*. Mensura, æ. || Lo clero destinat á la administració de una parròquia, com á la professó de Corpus hi van totes las parròquias. *Parroquia*. Parochialis sacerdotum cætus.

CUMPLIR LA Ó AB LA PARRÒQUIA. fr. Confessar y combregar per Pasqua florida. *Cumplir con la parroquia*. Ecclesiæ præcepto de eucharistia accipienda satisfacere.

SEPARARSE DE LA PARRÒQUIA. fr. Deixar de pertànyer á alguna parròquia determinada. *Desaparroquiar, desaparroquiarse*. É parochia seungi.

PARROQUIA, NA. adj. Qui pertany á determinada parròquia. *Parroquiano*. Paræcus, paroquianus. || Qui acostuma comprar en una mateixa botiga, ó 's vol servir de un mateix oficial ó artista. *Parroquiano*. Assuetus emptor. || met. Qui freqüenta una casa y concorre á ella. *Doméstico*. Domesticus.

FÈR PARROQUIANS. fr. APARROQUIANAR.

SOSTRAURER PARROQUIANS. fr. Fèr que'ls parroquians deixin de comprar á la botiga que solian. *Desaparroquiar*. Emptores tabernis assuetos subducere.

PARROQUIAL. adj. Cosa de la parròquia. *Parroquial*. Parochialis. || m. CURAT, PÁRROCO. || PARROQUIA. 1.

PARROQUIALITAT. f. La assignació ó pertinença á determinada parròquia. *Parroquialidad*. Ad paræciam assignatio.

PARROT. m. Espècie de soldat destinat á zelar y perseguir lo frau. *Ministro del resguardo*. Prohibitæ merces custodiendi curator.

PARRUCA. f. etc. PERRUCA.

PARRUZ. f. ant. PARRA BORDA.

PARSER. m. Qui pren ó arrenda la terra á parts, com al ters, quart, etc. *Parcero*. Ad partes negotiator.

PARSIMONIA. f. Economia, moderació, arreglo en lo gastar. *Parsimonia*. Parsimonia, æ. || Circumspecció, templansa. *Parsimonia*. Circumspectio, nis.

PART. m. L'acte de parir. *Parto*. Partus, us. || Lo feto eixit á llum. *Parto, cria, prole*. Fætus, us. || mét. Qualsevol producció física. *Parto*. Productio, nis. || La producció del enteniment ó ingeni, y qualsevol de sos conceptes declarats y donats á llum. *Parto*. Animi fætus. || Qualsevol cosa especial que pòt succehir. *Parto*. Imminens eventus. || f. Tros, porció, membre de un tot. *Parte*. Pars, tis. || Quantitat especial de algun agregat numerós. *Parte*. Pars, tis. || Lloch, siti, paratge. *Parte*. Locus, i. || Banda, costat. *Parte, lado, mano*. Latus, eris. || La porció que 's dóna á algú en los repartiments. *Parte*. Pars, tis. || Tractat ó divisió gran

que compren á altrás menors. *Parte*. Pars, tis. || La persona que té interès ó influxo. *Parte*. Persona, æ. || Cada una de dos ó més cosas oposadas entre sí, com: dos opinions, dos exèrcits. *Parte*. Pars, tis. || for. Pledejant. *Litigante, parte*. Pars, tis. || Usat ab la proposició á y 'ls pronoms AQUESTA y AQUELLA, significa lo temps present, ó la época de que 's parla, com: de dos anys á AQUESTA PART. *Parte*. Abhinc. || La persona á qui algú s' inclina en disputas ó rinyas. *Parte*. Partes, tium.

|| Lo cómic y 'l paper que representa. *Parte*. Pars, tis, histrio, nis. || m. Avís, correu. *Parte*. Tabellarius, ii. || f. Partit, parcialitat, facció. *Parte, partido*. Factio, nis. || Espay ó tros, com: PART del dia. *Parte*. Pars, tis. || Lo dret que 's té en alguna cosa en que també n' hi tenen altres, com: tenir PART en una casa, etc. *Parte*. Pars, tis. || Lo sentit ó interpretació que 's dóna á las cosas, com: ho ha entès á la mala PART. *Parte*. Pars, tis. || També 's diu en las cosas espirituals ó morals, com: tenir PART en lo regne del cel. *Parte*. Pars, tis. || Usat com adverbí serveix pera distribuir en la oració los extrems de ella. *Parte*. Partim. || pl. Los organs de la generació. *Partes*. Natura, æ, naturale, is. || Prendas naturals. *Partes, prendas*. Dotes, um. || PART. m. ant. PAR, IGUAL, SEMBLANT.

DAR PART Á LA NYCT. loc. ant. *Pasar la noche, pernoctar, dormir*. Pernocto, as.

PART ENTREVESSAT Ó REVÉS. Part treballós ó que no ve bè. *Parte revésado; distoquia*. Partus difficilis.

ANAR DE PART. fr. Trobarse en l'acte ó en lo temps immediat de parir. *Estar de parto*. Parturio, is.

BON PART. L'acte de parir felisment. *Buen ó feliz parto ó alumbramiento*. Secundus partus.

VENIR BÈ LO PART. fr. Venir natural. *Venir el parto, derecho*. Feliciter parturire.

PART ALIQUANTA. arit. y geom. La que no es mida cabal de un tot, com 2 respecte de 9. *Parte alicuanta*. Pars aliquanta.

PART ALÍQUOTA. geom. arit. La que es mida cabal de són tot, com 2 respecte de 8. *Parte alicuota*. Pars aliquota.

PART ASSÓ Ó DE ASSÓ. m. adv. ant. A mes de assó. *A parte de eso, á mas de eso*. Præterea, præter id.

PART CONTRÀRIA Ó ADVERSA. La oposada. *Parte contraria*. Contraria pars.

PART DE LA OFACIÓ. Cada una dè las veus que poden entrar en la formació de ella. *Parte de la oracion*. Orationis pars.

PART DE FORTUNA. astról. Cert punt del cel que dista del ascendent tan com la lluna del sol. *Parte de fortuna*. Fortunæ pars.

PART DE ROSARI. Cada una de ellas, que consta de cinch denas. *Parte*. Rosarii pars.

PART ESSENCIAL. La que es indispensable pera la existència de un tot. *Parte esencial*. Essentialis pars.

PART INFERIOR. Parlant del home se enten lo cos ab totes sas potències activas y passivas. *Parte inferior.* Inferior pars.

PART INTEGRAL Ó INTEGRANT. La que constituheix la integritat, y encara que falte no falta lo compost. *Parte integral ó integrante.* Rei integritati conveniens pars.

PART Ó PARTIDA. loc. Quantitat que's junta ab altrás. *Parte, alguna parte.* Aliqua pars.

PART PER PART. m. adv. Distinclament, sense deixar res. *Parte por parte.* Singulativim.

PART POSTERIOR. La darrera de qualsevol cosa. *Parte posterior.* Pars posterior.

PART SUPERIOR. La ànima racional en contraposició del cos. *Parte superior.* Superior pars.

PART TOCANT. La que está al costat de altra. *Junto.* Juxtà.

PARTS DEL MÓN Ó DE LA TERRA. Las cinch divisions que han fét los geógrafos de la esfera terrestre ab los noms de Europa, Àfrica, Àssia, Améri-ca, y Océania. *Partes del mundo.* Mundi plagæ.

PARTS GENITALS Ó VERGONYOSAS. Las de la generació. *Partes genitales.* Genitale, is.

PARTS VITALS. Las principals pera viurer; com: lo cor, cervell, etc. *Partes vitales.* Vitalia, um.

À LA ALTRA PART. m. adv. A la part oposada de abont un está. *Acullà.* Illic.

ANAR À LA PART. fr. Tenirla juntament ab altres en algun comers, herència, etc. *Entrar, ir à la parte.* Participem fieri.

À PART. m. adv. Separadament, ab distinció. *A parte.* Separativim.

À PARTS IGUALS. m. adv. Repartir una cosa entre vários, sense que un tinga més que altre. *À partes iguales.* Æqualibus partibus.

À TOTES PARTS. m. adv. A todas partes. Quoquo-versùs.

À UNA Y ALTRA PART. m. adv. A una y otra parte. Utròque.

AIXÓ ES À PART Ó COSA À PART. loc. Denota que alguna cosa es distincta de lo que's tracta. *Eso es aparte.* Diversum, aliud est.

CRIDAR À PART. fr. Cridar à algú pera parlarli en secret. *Llamar à parte.* Seorsum ab aliis quem-piam ad se vocare.

DE BONA PART. m. adv. De bon conducto, cert. *De buena parte.* A bono aut locuplete auctore.

DE CADA PART. *De cada parte.* Undiquè.

DEIXAR À PART. fr. Prescindir de alguna cosa, no contar ab ella, separarla de lo que's tracta. *Dejar à parte.* Mittere.

DE LA PART CONTRÀRIA. m. adv. De la parte contraria ú opuesta. Ex adverso.

DE LA UNA PART A LA ALTRA. loc. De un costat ó extrem al altre oposat. *De parte à parte.* Trans-versim.

DE PART. m. adv. En nom. *De parte.* Nomine, verbis alicujus. || ENVERS.

DE PART À PART. m. adv. DE LA UNA PART À LA AL-

TRA. || De una persona ó de un partit á altre. *De parte à parte.* Hinc.

DE PART DE ALLÀ. loc. De la otra parte, de la parte de allà. Trans.

DE PART DE ARREERA. loc. met. En ausència de algú. A espaldas de alguno. A tergo.

DE PART DE NIT. loc. De parte de noche. Noctu.

DE PART DE PARE, etc. *De parte de padre.* Ex parentis linea.

DE PART DE SA. loc. De esta parte; de la parte de acá. Cis.

DE PART MIA. *De mi parte.* Meo nomine.

DE TOTES PARTS. m. adv. De todas partes. Undiquè.

DE UNA PART Á ALTRA, Ó DE LA UNA PART Á LA ALTRA. m. adv. DE PART Á PART. 2.

DE UNA PART Y ALTRA. m. adv. De una y otra parte. Utrinsecùs.

DONAR PART. fr. Fér saber, donar notícia. *Dar parte.* Nunciare. || Fér participant á algú de alguna cosa, donárnehi. *Dar parte.* De aliqua re alicui impertiri.

EN PART. m. adv. En parte. Ex parte.

EN PART SEGURA. m. adv. En lloch segur. En seguro. Tutò.

FÉR LA PART. fr. Obrar, executar alguna cosa per algú ó en són nom interessantse pera que ho con-seguesca. *Hacer las partes.* Partes alicujus, vel pro alio agere. || Distribuhir la vianda. *Echar.* Cibos distribuere.

FÉR PART. fr. DAR. || DONAR PART. 1. || Pèndrer part. *Tomar parte.* Participem fieri.

FÉR Ó POSAR DE SA PART. fr. Aplicar algú los medis que pót pera lograr alguna cosa. *Hacer ó poner de su parte.* Quantum in aliquo est facere.

FÉR PARTS. fr. Dividir una cosa repartintla entre vários ó pera diferents usos. *Hacer rajas.* Divido, is. || FÉR LA PART. 2.

FERSE PART. fr. Declararse per algun partit, opinió, etc. *Hacerse parte, declararse.* Nomen edere.

GIRARSE DE UNA PART Á ALTRA. fr. Móurerse de ún costat á altre. *Revolverse.* Húc, illúc se convertere.

LAS PARTS. pl. Se diu per decoro quant s' enten las genitals. *Las partes las vergüenzas.* Genitale, is.

ME LA PAGARÀ ENCARA QUE VAJA Á LA ALTRA PART DEL MÓN. exp. hiperbólica ab que se assegura ven-jarse de algú encara que prenga los medis més exquisits pera ocultarse. *Aunque se suba al cielo ó á las nubes.* Etiamsi nubes aut cœlum conscendat.

NO TENIRHI PART NI QUART, Ó ART NI PART. fr. No tenir interés ó intervenció en alguna cosa. *No tener arte ni parte.* Nullatenùs interesse.

PASSAR DE PART Á PART. fr. Traspasar alguna cosa. *Pasar, atravesar de parte à parte.* Trajicio, is.

PÈNDRER À LA MALA PART. fr. Interpretar en mal sentit alguna cosa. *Echarlo todo à mano izquierda;* *echar à mal ó à mala parte.* In malam partem accipere.

PÈNDRER Ó TIRARHO Á LA BONA PART. fr. Interpre-

tar en bon sentit. *Echar á buena parte; tomarlo en buena parte.* Aquí bonique consulere.

PER LA MAJOR PART. loc. En lo major número. *Por la mayor parte.* Magna, majore ex parte. || Comunement. *Por la mayor parte, por lo comun.* Plurimùm.

PER MA PART. m. adv. *Por mi parte ó de mi parte; en cuanto á mí; por mí.* Pro eo quod ad me spectat.

PER PARTS. m. adv. Ab distinció. *Por partes, partes en partes.* Partim.

PER TOTES PARTS. m. adv. *Por todas partes, por una y otra parte.* Ex omni parte.

POSAR Á Ó DE PART. fr. Separar. *Poner aparte.* Segregare.

QUANT HAURÉ FÉT PARTS, QUEDARÉ SENSE RES. fr. Denota que encara que una cosa sia abundant, quant s' han fét móltras parts queda poch. *Repartióse la mar é hizose sal; la mar que se parte, arroyos se hace.* Eisi abundant, non habeam.

QUI FÁ LA PART Y SE ENGANYA, SANT PERE LO ENSENYA. ref. pera denotar que á qui li donan á triar alguna cosa, sempre pren la millor part. *Parte Nicolás, para si lo mas.* Precipuum é dapibus scindit sibi Pacticus offam.

SABER ALGUNA COSA DE BONA PART. fr. Saberho de cert. *Saber alguna cosa por ó de buena parte ó tinta ó de buen original ó conducto.* Ex certo vel approbato auctore aliquid scire.

TENIR DE SA PART. fr. Tenir á algú en són favor. *Tener de su parte.* Pro se habere.

TENIR Ó SÉR PART. fr. Tenir acció de alguna cosa, autoritat pera executarla. *Tener ó ser parte.* Participem sive auctorem esse.

TENIR PART. fr. Tocarli á algú alguna cosa. *Tener parte, participar.* Partem assumere.

TIRAR CADA HU PER SA PART. fr. Seguir cada hu diferent destíno ú opinió. *Echar cada uno por su parte.* Aliam sequi viam.

TIRAR PER ALTRA PART. fr. met. Mudar de medis. *Tomar otro rumbo.* Alio cursum dirigere.

TIRARHO TOT Á LA MALA PART. fr. PÉNDERE Á LA MALA PART.

PARTE. m. Avís, notícia que se envia á modo de correu. *Parte.* Tabellarius, ii.

PARTENSA. f. ant. PARTIDA. || ant. DESPEDIDA.

PARTERA. f. Se diu de la famella que hi ha poch temps que ha parit. *Parida.* Puerpera, æ.

PARTERATGE. m. Lo temps que la dona fa llit per motiu del part. *Sobrepardo, tiempo del parto.* Puerperium, ii.

PARTEREJAR. v. n. Anar ó estar de part. *Ir ó estar de parto.* Parturio, is.

PARTERIR. v. n. Patir algun dany ó moléstia que reduheix al últim extrem. *Perecer.* Pereo, is. || IMPACIENTAR.

PARTEROT. m. fam. S' usa en la frase: FÉR LO PARTEROT. Fingirse malalt. *Hacer el pando ó la de rengo; empollar huevos.* Desidiosè vivre. || L' home que fá de llevadora. *Comadron, partero.* Obstetricator, is.

PARTETA. f. d. *Partecilla.* Particula, æ.

PARTIBLE. adj. Lo que pót ó déu partirse. *Partible.* Divisibilis.

PARTICIÓ. f. Repartiment, distribució, divisió. *Particion, partija, partimiento.* Partitio, nis. || Divisió de termes ó confíns. *Linde.* Confinium, ii. || arit. Divisió. *Partició.* Divisio, partitio, nis.

PARTICIPONER. m. PARTICIPANT.

PARTICIP. m. gram. Part de la oració que pren la significació del verb y la declinació del nom, y concorda com l' adjectiu. *Participio.* Participium, ii. || adj. PARTICIPANT.

PARTICIPACIÓ. f. Obra de participar. *Participacion.* Participatio, nis.

PARTICIPANT. adj. Qui participa ó entra á la part en alguna cosa. *Participante, participe, particionero.* Particeps.

PARTICIPAR. v. a. Tenir part en alguna cosa. *Participar.* Participo, as. || Rébrer una cosa de altra, ferla com á pròpia ó com part que li toca. *Participar.* Partem assumere. || Donar part, fér saber. *Participar.* Nuntio, as.

PARTICIPAT, DA. p. p. *Participado.* Participatus.

PARTICIPIAL. adj. Pertanyent al particip. *Participial.* Participialis.

PARTÍCULA. f. Parteta. *Particula.* Particula, æ. || gram. Part indeclinable de la oració. *Particula.* Particula, æ.

PARTICULAR. adj. Peculiar, propi. *Particular.* Particularis. || Especial, singular, extraordinari. *Particular.* Mirabilis. || Singular ó individuó com contraposat al universal. *Particular.* Singularis. || Qui no té empleo ó títol que'l distinguesca dels demés. *Particular.* Privatus. || m. Algun punt de matèria de que's tracta. *Particular.* Argumentum, i. || adv. PARTICULARMENT.

EN PARTICULAR. m. adv. Distincta, separada, especialment. *En particular, particularmente.* Sigillatim, particulatim. || A solas. *En particular.* Nominatim, privatim.

PARTICULARISAR. v. a. Expressar ab totes sas circumstàncies y particularitats. *Particularizar.* Nominatim, singulariter aliquid designare. || Fér distinció particular de alguna persona. *Particularizar.* Singulariter aliquem accipere.

PARTICULARISARSE. v. r. Singularisarse, distingir-se en alguna cosa. *Particularizarse.* In aliquo excellere.

PARTICULARISAT, DA. p. p. *Particularizado.* Nominatim designatus.

PARTICULARÍSSIM, A. adj. sup. *Particularísimo.* Valdè singularis.

PARTICULARÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Particularísimamente.* Maximè.

PARTICULARITAT. f. Singularitat, especialitat, circumstància particular. *Particularidad.* Singularitas, atis. || Distinció en lo carinyo ó tracte. *Particularidad.* Familiaritas, atis.

PARTICULARMENT. adv. m. Singular ó especialment. *Particularmente*. *Speciatim*. || Ab individualitat y distinció. *Particularmente*. *Sigillatim*, *particulatim*.

PARTIDA. f. Surtida, marxa, la acció de anar-sen de alguna part. *Partida*. *Profectio*, nis. || **PART.**

|| La quantitat determinada que en los comptes se junta ab altres. *Partida*. *Nomen*, inis. || Porció determinada de qualsevol espècie, com: *PARTIDA* de sucre. *Partida*. *Quantitas*, atis, portio, nis. || Número de punts que 's determina pera guanyar lo joch. *Partida*. *Conventus*, us. || La travessa de diners ó tantos que 's posa en lo joch. *Partida*. *Præcipua* in ludo sponsio. || Lo número de jugadors que entran en lo joch. *Partida*. In ludo concertatores. || Companyia de algunas personas ó soldats. *Partida*. *Manipulus*, i. || Suma, quantitat de diners. *Suma*, *partida*. *Pecuniæ vis*. || pl. Las bonas prendas de alguna persona. *Partidas*, *partes*. *Dotes*, um.

ESTAR DE PARTIDA. fr. Estar á punt de marxar. *Estar de marcha*, *de partida*. *Discedendum* modò esse.

MALA Ó BONA PARTIDA. loc. Nota 'l modo de portarse, ó procehir. *Mala ó buena partida*. Proba aut improba actio.

MENJARSE LA PARTIDA. fr. met. Penetrar, compèndrer lo motiu, rahó ó secret de alguna cosa. *Calar*. *Callere*.

PARTIDAMENT. adv. m. Separadament, ab divisió. *Partidamente*. *Divisim*.

PARTIDARI. m. Qui segueix lo partit ó facció de altre. *Partidario*. *Sectator*, is.

PARTIDOR. m. Qui reparteix. *Partidor*. *Partitor*, is. || Instrument ab que las donas se parteixen lo cabell. *Partidor*. *Acus* ad capillos dividendos. || arit. DIVISOR. || Forat ó finestra per ahont se passa lo menjar desde la cuyna al refectori. *Partidor*, *pitanceria*. *Fenestra* ex qua dapes distribuuntur.

PARTIMENT. m. PARTICIÓ.

PARTIÓ. f. ant. PARTICIÓ.

PARTIR. v. a. Dividir en parts. *Partir*. *Seco*, as. || Obrir ó trencar la closca ó pinyol de algunas fruytas. *Partir*. *Frango*, *confringo*, is. || Rómprer, desfer la unió de una cosa ab altra, com: *PARTIR* lo cap. *Partir*. *Rumpo*, is. || Repartir, distribuir. *Partir*. *Distribuo*, is. || Fèr participant á altre ó altres de alguna cosa. *Partir*. *Partior*, iris, communico; as. || **DEPARTIR, SEPARAR.** || Dividir, obrir una cosa, com: *PARTIR* una post. *Partir*, *hender*. *Findo*, is. || arit. Buscar un tercer número que continga tantas vegadas la unitat, quantas lo número que 's parteix enclou l' altre per qual se partéix. *Partir*. *Divido*, is. || ant. **APARTAR.** || v. n. Marxar, anàrsen, eixir de algun lloch. *Partir*, *ponerse en camino*, *levantar el campo*. Meo, demigro, as. || ant. **DISÓLDREB,** parlant de una reunió de gent.

PARTIR DE LLEUGER. fr. Obrar sense reflexió. *Par-*

tir de ligero, *de carrera*. *Temerè*, *inconsultò* rem aggreði.

PARTIR EN CANAL. fr. Partir de dalt á baix. *Abrir*, *partir en canal*. *Sursum deorsum* *partiri*.

PARTIR LO CAMÍ. fr. Elegir un paratge intermedi ahont poden concórrer dos á tractar alguna cosa ab conveniència de un y altre. *Partir el camino*. In medio itinere convenire.

PARTIR PER ENTER. fr. Portàrsen algú tot lo que hi ha que partir. *Partir por entero*. *Omnia sibi assumere*.

PARTIR LES GALEES PER ESCALA. fr. ant. náut. *Ordenar las galeras en batalla*. *Classes bello parare*.

PARTIRSE. v. r. Obrirse, dividirse. *Henderse*, *partirse*. *Findi*. || ant. **APARTARSE, SEPARARSE.** || Dividirse en opinions ó parcialitats. *Partirse*. In diversas sententias aut partes scindi. || ant. **DISPERSARSE.**

PARTISÁ. m. **PARTIDARI.**

PARTIT, DA. p. p. *Partido*. *Partitus*. || m. Parcialitat ó col·ligació entre 'ls que segueixen una mateixa opinió ó interès. *Partido*. *Factio*, nis. || Conjunt de personas que segueixen y defensan una mateixa facció ó sentència. *Partido*. *Sectarii*, orum, nostrates, ium. || Conveniència, avantatge. *Partido*. *Commodum*, i. || Districte ó territori subjecte á alguna jurisdicció. *Partido*. *Plaga*, æ. || Conjunt de companys que jugan uns contra altres. *Partido*. In ludo concertatores. || Amparo, favor ó protecció de molts envers algú. *Partido*. *Favor*, is. || Medi apte y proporcionat pera conseguir alguna cosa en la precisió de executarla. *Partido*. *Medium*, ii. || Tracte, conveni, concert, pacte. *Partido*. *Pactum*, i. || **PARTIDA.** || Lo territori en que 'l metge ó cirurgià tenen obligació de assistir als malalts. *Partido*. *Municipium* cui per conventionem medicus assistere debet. || **OFICI, EMPLEO, SERVEX.** || **CAUSA, SORT, INTERÉS.** || ant. **BORDELL.** || ant. **PUNT, CAS.**

PARTIT. m. bot. Nom pera expressar que un órgan está dividit en tires que passen de la meytat de sa longitud, afegint lo adverbí profundament quant ho estan fins prop de la basa. *Partido*. *Partitus*. || Divisió dels metalls que's troban en la veta entre 'ls socios subjectes á las contractas que formen ab los operaris. *Partido*. *Divisus*.

DONARSE Á PARTIT. fr. met. Cedir algú de són empenyo ú opinió. *Darse á partido*. *Manus dare*.

FÉR Ó FORMAR PARTIT. fr. Sol·licitar á altres, reunirlos á són partit. *Formar partido*. *Socios sibi allicere*.

PÈNDREB PARTIT. fr. mil. Allistarse en un exèrcit. *Tomar partido*, *sentar plaza*. *Militiæ nomen dare*. || Resóldrerse, determinarse lo qui estava duplós. *Tomar partido*. *Consilium capere*.

SÉR DEL PARTIT DE QUI GUANYA. loc. Se aplica als que estan prompts á seguir al qui está en prosperitat, y á fugir del qui está caygut. *Andar á viva quien vence*. *Victori adherere*.

TRAMAR UN MAL PARTIT. fr. Procurar la perdició

de algú. *Urdir una trama contra alguo.* Perniciem, malum alicui moliri, machinari.

TRÁURER PARTIT. fr. Tráurer profit ó ventatja de alguna cosa. *Sacar partido.* Profectum aducere, capere.

VENIR Á PARTIT AB ALGÚ. fr. ant. *Darse á alguno á partido, entregarse, capitular.* Voluntatem remittere.

PARTITIU, VA. adj. gram. Lo que pót partir-se ó dividir-se. *Partitivo.* Divisioni obnoxius. || gram. Se aplica al nom que significa partició. *Partitivo.* Partitivum nomen.

PARTRE. v. a. ant. APARTAR.

PARUCH, GA. adj. PORUCH.

PARVA. f. Curta porció de aliment que's pren per lo matí en los dias de dejuni. *Parva, parvidad.* Parvitas, atis. || Miséria, poquedat. *Parvedad, parvidad.* Parvitas, atis.

PARVENSA. (FÉR) fr. ant. PERDONAR.

PARVEDAT. f. PARVA. 2.

PÁRVULO. adj. Pétit, criatura, nen. *Párvulo.* Parvulus, i.

PAS. m. l' espay que caminant queda de un peu al altre. *Paso.* Passus, us. || Cas ó succés notable. *Lance, paso.* Casus, us. || Lo lloch ó siti per ahont se passa de una part á altra. *Paso.* Transitus, us. || Modo de caminar, cam: portar bon PAS. *Marcha, paso, modo de andar.* Gradus, gressus, us. || Qualsevol dels successos més notables de la passió de Cristo. *Paso.* Quælibet Jesuchristi passionis tractus. || La acció de passar. *Paso.* Transitio, nis. || MORT. || La trepitjada que queda impresa en la terra caminant. *Huella, paso.* Vestigium, ii. || Misteri que 's porta en la professó de la setmana santa. *Paso.* Jesuchristi patientis simulacrum. || Passatge de alguna relació ó història en un llibre. *Paso.* Locus, i; libri verba. || Permis ó llicència pera passar sèns destorb. *Paso.* Transseundi facultas. || Escaló, grabó. *Paso.* Gradus, us. || La diligència que 's practica pera conseguir algun fi. *Paso.* Diligentia, æ, officium, ii. || Dressera. *Pasadizo.* Secreta compendii via. || met. Qualsevol medi que serveix pera passar de una cosa á altra. *Pasadizo.* Transitus, us. || La facultat que dóna 'l concell sobre butllas, breus, etc. *Paso.* Ad usum facultas. || ENTRADA. || PONT, PASSERA, PALANCA. || PASSA. 3. || mús. Cada figura que's fá tocant ó ballant. *Paso.* Musices pasu. || TRÁNZIT. || met. Progrés en cosas de virtut, ingeni, etc. *Paso.* Gressus, gradus, us. || Ascenso. *Paso.* Progressio, nis. || adv. ant. CERTAMENT. || Partícula que unida á la negació no, aumenta sa expresió. *No cierto; no, por cierto.* Haud quidem. || pl. met. Modo de vida de algú. *Pasos.* Vitæ ratio.

PAS Á PAS. m. adv. Poch á poch. *Paso á paso.* Peditentim.

PAS APRESSURAT. Lo modo de anar depressa. *Portante.* Præpes gressus.

PAS DE COMÉDIA. *Paso de comedia.* Comædiæ mo-

du. || met. Pas extrany ó que fá riurer. *Paso de comedia.* Quod risum movet casus.

PAS DE LA PORTA. Llindar. *Umbral, paso de la puerta.* Limen, inis.

PAS ECLESÍASTICH. Carrera ecclesiástica. *Carrera eclesiástica.* Ecclesiastica profesio.

PAS ESTRET DE RIU. Congost de riu entre dos montanyas. *Hocino.* Angustiæ, arum.

PAS FERM. Resignació, esperit. *Valor, paso firme.* Fidens animus.

PAS GEOMÉTRICH. Espécie de mida que consta de peus geométrichs. *Paso geométrico.* Geometricus passus.

PAS PERILLÓS. *Trance.* Discrimen, inis.

PAS SECRET. fort. Porta escusada per sota del terraplé al fossó pera comunicarse ab la plassa á cubert dels fochs enemichs. *Surtida.* Exitus occultus.

Á AQUEST PAS. m. adv. De aquest modo. *A ese paso.* Modum ad hunc.

Á BON PAS. m. adv. Depressa. *A buen paso, aceleradamente.* Celeri gressu.

Á CADA PAS. m. adv. Freqüentment, á menut. *A cada paso, ó triquete.* Passim.

Á GRAN Ó LLARCH PAS, Ó Á CADA PAS. m. adv. Depressa. *A paso largo.* Presso, pleno gradu.

ALLARGAR LO PAS. fr. Apressurarse. *Alargar el paso.* Propero, as.

AL PAS. m. adv. Al modo, á imitació, com. *Al paso.* Sicuti, ut.

AL PAS QUE. m. adv. Al mateix temps. *Al paso que.* Cum.

ANAR Á PAS DE CONVIDAT. m. adv. Mòlt depressa. *Llevar pasos de convidado, parecer que ha comido cazuela.* Stomachi laborare videri.

CAMINAR Á PAS DE TORTUGA Ó DE BOU. fr. Caminar ab molta pausa. *Caminar á paso de tortuga ó de buey.* Lento gradu procedere.

Á PAS. m. adv. Al encontre. *Al paso.* Obiter.

Á PAS DE BOU. m. adv. Depsay, ab catxassa. *Al paso del buey.* Lento gradu.

Á PAS NATURAL, SEGUIT Ó REGULAR. m. adv. *A paso natural ó regular.* Naturali incessu.

Á PAS TIRAT. m. adv. Á BON PAS, Á LLARCH PAS.

Á PETIT PAS. m. adv. *A corto paso.* Presso gradu.

Á POCHS PASSOS. m. adv. A poca distància, ab curta ó petita diligència. *A pocos pasos.* Exiguo intervallo.

APRETAR LO PAS. fr. Caminar depressa. *Apretar, avivar el paso.* Gressum accelerare.

BON PAS. Moviment cómodo de las mulas y caballs tenint sols una pota en l'ayre. *Andadura, paso, portante.* Temperatus jumentorum gressus.

CEDIR LO PAS. fr. Donar lo puesto més honrós. *Ceder el paso.* Alicui decedere, cedere, concedere.

CONTAR LOS PASOS Á ALGÚ. fr. met. Observar, averiguar tot lo que fá. *Contar los pasos á alguno.* Alterius facta attentè investigare.

DE PAS. m. adv. DE PASSADA. || CASUALMENT.

UN MAL PAS SURTIRNE PROMPTE, Ó MAL PAS PAS-SABLO DEPRESSA. ref. Denota que com més apressu-

rarém las dificultats, inconvenients ó mals que han de passar per nosaltres, mès prompte disfrutarem de la tranquil·tat que 'ns privan. *Al mal camino darle priesa; quien ha de besar al perro en el culo, bésele luego.* Celeritas in malis optima.

DISPUTAR LO PAS. fr. Disputar lo puesto mès honrós. *Disputar el paso.* De honoratiore loco contendere.

DOBLAR LO PAS. fr. Caminar molt mès depressa de lo que 's caminava. *Doblar el paso.* Gradus acutere.

DONAR UN PAR. fr. Avansar algun assumpto ó pretensió. *Dar un paso.* Negotium accelerare.

EIXIR Á PAS. fr. Surtir al encontre. *Salir al camino, al encuentro.* Obviam ire. || met. Anticiparse á altre en lo que intenta dir ó executar. *Salir al encuentro.* Præoccupare, occurrere.

EIXIRSE DE SON PAS. fr. met. Excedirse. *Salir de su paso.* Suprà morem agere; morem excedere.

FALS PAS. Lo que no s' apoya degudament. *Paso falso.* Vestigium falsum.

LO MÉS MAL PAS ES LO DE LA PORTA. ref. Denota que la major dificultat de las cosas consisteix en principiari·las. *El salir de la posada es la mayor jornada.* Porta itineri longissima est.

MAL PAS. Lo perillós. *Mal paso.* Impeditus.

NO DONAR PAS. fr. No pasar avant alguna dependència. *No pasar adelante.* Minimè negotium agi.

NO DONAR Ó NO FÉR UN PAS. fr. No fér diligències pera conseguir alguna cosa. *No dar paso; no dar pie ni patada.* Nihil agere.

NO PAS. m. adv. *No por cierto.* Minimè quidem.

NO PODER DONAR UN PAS. fr. Estar impedit. *No poder dar un paso.* Membrorum impedimento ir-retiri.

OBRR PAS. fr. OBRIR CAMÍ.

OBRRIRSE PAS. fr. Vèncer las dificultats pera pros-seguir alguna cosa. *Abrirse, hacerse paso.* Viam sibi patefacere.

PÉNDREB LOS PASSOS Ó TOTS LOS PASSOS. fr. Impedir tota eixida de algun lloch. *Cojer, tomar los pasos.* Viarum additus occupare.

PER SOS PASSOS CONTATS. m. adv. Per son orde ó curs regular. *Por sus pasos contados.* Ordinatum.

SEGUIR LOS PASSOS DE ALGÚ. fr. Observarlo. *Seguir los pasos ó las huellas á alguno.* Alicujus facta speculari. || Imitarlo. *Seguir los pasos ó las huellas de alguno.* Vestigiis alicujus insistere.

TAPAR Ó TANCAR LOS PASSOS. fr. Privar de eixir ó entrà en algun lloch. *Cerrar el paso.* Viam, adi-tum intercludere. || Impedir la prosecució de algun negoci. *Cerrar el paso.* Obsto, as.

TRÁURER DE PAS. fr. Fér marxar diferent de lo acostumat. *Sacar de su paso.* Cogere ultrà modum progredi.

PASCA. f. PÁSCUA.

PASCASI. n. p. de home. *Pascasio.* Pascha-sius, ii.

PASCÉFICH, CA. adj. PACÍFICH.

PASCENTAR. v. a. PASTURAR.

PÁSCUA. f. PÁSCUA.

PASM. m. PASMO.

PASMAR. v. a. Espantar, causar terror. *Pus-mar.* Stupeo, es. || Causar gran admiració. *Pas-mar.* Stupeo, es.

PASMARSE. v. r. Pérdrer los sentits per lo mal de pasmo. *Pasmarse.* Virium motus, sensus defici. || Aturdirse, quedarse suspés, admirat. *Pas-marse.* Stupeo, es.

PASMAT, DA. p. p. *Pasmado.* Stupefactus, obstupefactus. || adj. Atónit, aturdit, parat. *Pas-mado.* Stupefactus.

PASM. m. Contracció, arronsament de nirvis. *Pasmo.* Spasmus, i, spasma, tis. || Admiració gran y lo que la causa. *Pasmo.* Stupor, is. || boca.

PASMÓS, A. adj. Lo que causa gran admiració ó pasmo. *Pasmoso.* Mirus.

PASMOSAMENT. adv. m. De un modo pas-mós y admirable. *Pasmosamente.* Mirè, mirandum in modum.

PÁSCUA. f. La festa mès solemne dels hebreus que celebravan á la meytat de la lluna de mars, en memòria de la llibertat de la captivitat de Egipte. *Pascua.* Pascha, æ vel atis. || En la iglésia catòlica la festa de la resurrecció de nostre Sen-yor, que se celebra 'l diumenge immediat després del dia catorze de la lluna de mars. *Pascua.* Pascha, æ. || met. Se diuhen aixis qualsevols tres dias de festa junts. *Pascua.* Tridum festivum. || pl. Las festas de Nadal fins als Reys inclusive. *Pascuas.* Pascha, æ.

PÁSCUA DEL ESPERIT SANT, Ó GRANADA. Lo dia cin-quanté després de la pásqua de resurrecció en la montanya de Sinaí. *Pentecostés, pascua del Espi-ritu santo.* Pentecostes, es.

PÁSCUA FLORIDA. La de resurrecció. *Pascua de flores ó florida.* Resurrectionis pascha.

DONAR LAS BONAS PÁSCUAS. fr. Dir algú á altre que las hi desitja bonas. *Dar las pascuas.* Pas-chales festas faustas alicui precari.

ESTAR CONTENT Ó ALEGRE COM UNAS PÁSCUAS. fr. Estar molt jovial. *Estar com una pascua.* Lætum, hilarem esse.

SANTAS PÁSCUAS. exp. Denota que algú 's con-forma ab lo que's fá ó esdevé. *Santas pascuas.* Be-ne sit.

PASQUAL. adj. Pertanyent á la pasqua. *Pas-cual.* Paschalis.

PASQUÍ. m. Paper que 's fixa en públich ab expressions satíricas contra 'l govern ó alguna persona constituïda en dignitat. *Pasquin.* Epithe-sis, is; maledicum programma.

FÉR PASQUINS. fr. *Satirizar, pasquinar.* Satiricis dictiis alicquem singulare.

PASQUINADA. f. Ditxo agut y satírich que 's fá públich. *Pasquinada.* In vulgum editum dicte-rum.

PASSA. f. Introducció de una malaltia epidé-

mica. *Constelacion*. Contagiosus morbus. || Lo trànzit dels aucells de una regiò á altra. *Pasa*. Transitus, us. || Mesura, mida de un pas. *Paso*. Passus, gradus, us. || OCASIÓ, OPORTUNITAT. || náut. Corda pera tirar las velas. *Meollar*, *pasadera*. Rudens, tis.

PASSA, PASSA. Joch en que ab subtileza y lleugeresa se enganya la vista dels espectadors, fent véurer lo que no és en realitat. *Pasa*; *maese coral*; *juego de manos ó de pasa pasa*. Præstigiæ, arum.

PASSABLE. adj. PASSADOR.

PASSABLEMENT. adv. m. Medianament. *Passaderamente*. Tolerabiliter, mediocriter.

PASSACÓLICA. ant. CÓLICA.

PASSACORREU. m. Fusta que tenen los sastes pera planxar. *Palo de aplanchar*. Ad lineam læviganda fustis.

PASSADA. f. Acció de passar, trànzit de una part á altra. *Pasada*. Transitus, us. || En los jochs, lo mateix que partida. *Pasada*, *partida*. Integratus. || En lo joch, volta en que's jogan las cartas que s' han donat en una vegada. *Mano*. Lusio, nis. || Cada un dels plats que serveixen á taula. *Plato*. Ferculum, i. || Cada línia de punts que's fá en la mitja. *Pasada*. Caligarum circumtextura. || pl. Diversitat de sons que produheixen los aucells cantant. *Gorgeos*. Murmur, is.

À TOTES PASSADAS. fr. Resolutivament, decididament sense reparar en res. *A todo trance*. Audacter.

DE PASSADA. m. adv. De camí, al mateix temps. *De paso*, *de camino*. Per viam, obiter.

FÉR UNA PASSADA. fr. Jugarla. *Echar una mano*. Lusionem integrare.

LLOCH DE MOLTÀ PASSADA. Puesto en que hi passa molta gent. *Pasaje*. Transitus, us.

PASSADÍS. m. Corredor estret pera passar de una part de casa á altra. *Pasillo*. Tractus angustus. || Pas estret que en las casas ó carrers serveix pera anar de una part á altra fent dressera. *Pasadizo*. Transitus pervius. || met. Qualsevol altre medi que serveix pera passar de una cosa á altra. *Pasadizo*. Transitus, us.

PASSADOR, A. adj. Tolerable, lo que's pòt passar ó sofrir. *Llevadero*, *pasadero*. Ferendus, mediocris. || Medianament bo, que no es del tot mal. *Pasadero*. Medius, mediocris. || Lo que no es per durar molt. *Transitorio*. Labilis. || m. Qui passa alguna cosa de una part á altra. *Pasador*. Transportator, is. || PASSANT. || Espécie de agulla de metall ó de altra materia ab lo cos gros que usan las donas pera passar cordons y vetas per las veynas. *Pasador*. Stilus, i. || Espécie de balda pera tancar portas, finestras, etc. *Pasador*. Pessulus, i. || Que passa farina. *Cernedor*. Pollinator, is. || Certa espècie de sageta ó fletxa molt aguda que's dispara ab ballesta. *Pasador*. Tragula, æ. || Lo barquer en los rius. *Barquero*. Navicularius, ii.

PASSADORA. f. GARRELL.

PASSAGIM. m. Joch de noys en que lo qui para 's posa ab lo cap inclinat ó posant las mans en los genolls, y 'ls altres li saltan per sobre, deixantli una prenda y cada hu torna á pèndrer la seva: si fá càurer la dels altres para. *Daba la mula*. Quidam saltationis ludus.

PASSAGINIANS. m. pl. heretges llombarts del sgle XII que 's circuncidavan y sostenian que J. C. no era més que la primera y més pura criatura. *Passaginianos*. Pasajinianes.

PASSAMÁ. m. Rivet, galó, trena de or, plata, seda, etc. pera guarnir y adornar los vestits y altres cosas per la vora. *Pasamano*. Textilis tænia, vita. || La vora de las baranas, balcons, etc. *Mainel*, *pasamano*. Loricæ, æ. || Renglera de gent que's fá pera passar los materials de ma en ma fins á las obras y altres treballs. *Hormiguillo*. Hominum series. || náut. Cada una de las fustas que se asseguran en los ferros dels costats de la nau per la part exterior dels filats, en que's fan los matalassets pera guardarse de la fuselleria. *Batayola*. Trabeculæ in navis lateribus suffultæ.

PASSAMANER, A. m. y f. Qui fá passamans, perxer. *Pasamanero*. Tæniarum textor, opifex. || Qui fa cordons. *Cordonero*. Restiarius, ii.

PASAMANERIA. f. Botiga de passamaner. *Pasamaneria*. Limbonaria taberna. || La obra ó fabrica de passamans. *Cordoneria*, *pasamaneria*. Tæniarum textura.

PASSA-MASSE-CORAL. m. Joch. PASSA, PASSA.

PASSAMENT. m. Série ó tirada de molts anys. *Siglo*. Sæculum, i. || La renda ó producte suficient pera viurer. *Pasada*, *pasadia*. Vitæ necessaria. || ant. TRÁNZIT, TRANSCURS, MORT.

TENIR UN BON PASSAMENT. fr. Tenir cumplidament lo necessari pera viurer. *Tener una buena pasada*, ó *pasadia*. Affluere alicui necessaria ad victum.

UN BON PASSAMENT Ó UN PASSAMENT HONRAT. loc. Explica que algú té una suficient mitjanía pera sa manutenció. *Un buen pasar*. Vitæ commoditas.

PASSANT. p. a. Qui passa. *Pasante*. Transiens. || m. Qui explica la lliçó á altre y ajuda al mestre. *Pasante*. Proscholus, i. || Lo professor ab qui van á estudiar los que estan pera examinar-se. *Pasante*. Auditor, is.

PASSANT Y ADORANT. expr. que s' usa pera donar á entendre lo poch producte de algun ofici ó empleo. *Comido por servido*; *jornal de obrero*, *entra por la puerta y sale por el hornero*; *pié con bola*. Victui tantum necessaria lucrari.

PASSANTE. m. PASSANT. 2. 3.

PASANTIA. f. Lo exercici del passant y 'l temps que dura. *Pasantia*. Magisterii tyrocinium. || L'acte de passarse mestre en algùn ofici ó facultat. *Pasantia*. Periculum, i.

PASSAPASSA. m. Joch. PASSA, PASSA.

JUGADOR DE PASSAPASSA. *Titiritero*, *titerero*. Præstigator, is.

PASSAPORT. m. Llicència, despaig pera passar ab seguretat de una part á altra. *Pasaporte.* Commeandi potestatem testantes litteræ. || Llicència que's dona als militars pera viatjar, y pera que se'ls assistesca ab allotjament y bagatge. *Pasaporte.* Commeatus, us. || Llicència franca, llibertat de fer alguna cosa. *Pasaporte.* Facultas, atis.

DONAR PASSAPORT Á ALGÚ. fr. met. Despedirlo, donarli comiat. *Despedir.* Dimitto, is.

PASSAPUNT. m. Lo punt llarch sobre que's formen los traus ó altre treball. *Pasillo.* Protensum acus punctum.

PASSAR. v. a. Portar alguna cosa de un lloch á altre. *Pasar.* Transporto, as. || Admetrerse una cosa com á certa. *Pasar.* Fero, ers. || Socórrer á algú ab alguna quantitat pera mantenirse. *Acudir.* Elargior, iris. || Mudar á algú de una classe ó empleu á altre. *Pasar.* Eveho, is || Arribar més enllà del terme senyalat. *Pasar.* Prætereo, is. || Travesar, penetrar. *Pasar.* Transûgo, is. || Introduhir ó traure sense registre géneros prohibits. *Pasar, entrar ó meter por alto.* Occultè, subdolè transvehere. || Ficar una cosa per lo estret ó forat de altra, com lo fil per la agulla. *Pasar.* Introduco, is.

|| **COLAR.** || **ENGULLIR.** || Presentar al consell ó altre tribunal lo despaig, privilegi, etc. pera sa corroboració. *Pasar.* Proferre, exhibere ut ratum sit. || **ENTRETENIR.** || Explicar privadament ó ensenyar alguna facultat ó ciència. *Pasar.* Privativim docere. || Anàrsen de una part á altra de un riu, montanya, etc. *Pasar.* Transeo, is. || v. n. Cambiar-se, com: **PASSAR** la febre á síncope. *Pasar.* Transmutor, aris. || Cessar, acabar-se, com: **PASSAR** la ira, etc. *Pasar.* Desino, intereo, is. || Anar de passada á algun lloch distinct del que s' intenta anar. *Pasar.* Transeo, is. || Comunicarse de uns á altres alguna cosa. *Pasar.* Serpo, is. || Comunicarse las cosas immaterials, com la veu, notícia, etc. *Pasar.* Difundo, transeo, is. || Durar, com: aquest vestit pòt **PASSAR** tot l'estiu. *Pasar.* Permaneo, es. || Anàrsen lo licor de alguna eyna. *Rezumar-se, recalarse, transpirarse.* Effluo, is. || Acostarse 'ls espays de temps fins al seu fi ó terme. *Pasar.* Prætereo, is. || Pujar de una classe inferior á altra superior en los estudis. *Pasar.* Gradum facere in scholis. || Enviar, com: **PASSAR** un recaò, un paper, etc. *Pasar.* Mitto, is. || Esdevenir, succehir. *Pasar.* Accido, is.

|| Excedir en número, quantitat ó qualitat. *Pasar.* Excedo, is. || Fer son curs las cosas, com los anys, etc. *Pasar.* Transeo, is. || Llegir los qui aprenen. *Pasar.* Percurro, is. || Mòurer lleugerament una cosa sobre altra pera allisar-la, netejar-la, etc., com lo respall per la roba. *Pasar.* Leviter aliquid suprà aliud ducere. || No donarse per entès, dissimular alguna cosa. *Pasar.* Fero, ers. || No posar reparo ó censura en alguna cosa. *Pasar.* Permitto, is. || Ocórrer á la imaginació alguna cosa, com: **PASSAR** per lo cap ó enteniment. *Pasar.* In mentem venire. || Ser corrent alguna moneda. *Pasar.* Mo-

netam usu valere. || Tolerar, sufrir. *Pasar.* Fero, ers. || Vifurer, tenir salut, convenièncias. *Pasar.* Vitam agere. || Anar á alguna part. *Pasar.* Transeo, is. || Córrer las cosas de una part á altra. *Pasar.* Eo, pergo, is. || Caminar per algun lloch. *Pasar.* Iter facere; prætereo, is. || Pédrer sa sahó, comensar á corromprese la fruyta ó altres comestibles. *Modorrarse, pasarse.* Perdo, is. || Ocupar successivament los vários puestos de una carrera, com: **PASSAR** per soldat, cabo, sargento, etc. *Pasar.* Gradum facere. || Ser tingut ó reputat, com: **PASSAR** per hábil, discret, etc. *Pasar.* Haberi, numerari. || Tranferirse las cosas de una persona al altra, com: **PASSAR** la herència del un germá al altre. *Pasar.* Venio, is. || Cedir lo lloch, assento ó pas, convidant al que's vol tenir tal atenció. *Pasar.* Præeo, is; superius ascendere. || Valer, tenir preu las mercaderias. També s' usa com recíproch. *Pasar.* Æstimari. || Admetrerse, aprobar-se alguna opinió ó fét. *Pasar.* Ferri, haberi. || Estudiar, imposarse en alguna facultat ó ciència. *Pasar.* Studeo, es; litteris operam dare. || No envidar en lo joch. *Pasar.* Ludo vel sponsioni cedere. || En lo joch de cartas y altres excedir lo número de tantos que s' ha pactat. *Pasar.* Numerum excedere in ludo. || Precehir, portar avantatge. *Pasar.* Præcedo, is. || **DESVANÉIXER-SE.**

PASSAR Á MATA DEGOLLA. fr. Matar. Se diu quant se entra per assalt en alguna plassa. *Pasar á cuchillo.* Obtero, is.

PASSAR AVANT Ó ENDAVANT. fr. Prosseguir. *Continuar, pasar, llevar adelante.* Procedo, is. || Anticiparse á altre lo qui estava darrera. *Coger la delantera.* Præverto, is. || Caminar ó córrer més que altre deixantlo endarrera. *Adelantar.* Præverto, is. || Excedir á algú. *Adelantarse, echar la pierna encima.* Præcello, is. || met. Seguir tractant de una cosa després de altre. *Pasar.* Ad aliam rem sermonem convertere. || met. Prosseguir són intent ó resolució á pesar dels obstacles. *Rempujar.* Constanter exsequi.

PASSAR DE ESTA VIDA. loc. ant. MORIR.

PASSAR DE LLARCH. fr. No detenirse en algun paratge. *Pasar de largo.* Prætereo, is. || Omitir part de lo que s' está fent. *Pasar de largo, por alto.* Prætermitto, is.

PASSARHO MILLOR. fr. *Pasarlo mejor.* Melius res habere.

PASSAR PER ALT. fr. Callar, omitir, deixar. *Pasar por alto.* Omitto, is.

PASSAR Ó PASSAR-SE PER ALT. fr. Olvidarse. *Pasarse.* Memoria excidere; præterlabor, eris.

PASSAR TOT DE OLTRA. loc. ant. **PASSAR DE PART Á PART.**

ANAR PASSANT. fr. *Ir pasando.* Tempus fallere.

AQUEIXA NO PASSA. loc. Denota que no's créu ni aproba alguna cosa. *Esa no me entra.* Non est mei stomacho. || Explica que algú pondera molt lo que diu, ó ment. *Miren sies pardu.* Mendacium spectate.

CRIDAR LO PASSATGE. fr. ant. náut. *Convocar para la expedición.* In expeditionem convocare.

COM HO PASSAU. exp. que s' usa pera preguntar á algú com se troba. *Como os va.* Quid agitur?

ORDENAR PASSATGE SOBRE. fr. ant. *Disponer marchar contra.* Præparare ad incendendum aliquem adversum.

NO PODER PASSARSE. fr. No poder abstenirse de fêr alguna cosa. *No poder estar.* Nullam horam alicui ab aliquo vacuum esse. || No tenir que viurer. *Necessitar.* Egeo, indigeo, es.

PASSÁRSELA. fr. **TENIR UN BON PASSAMENT.**

PASSÁRSE'N. fr. **PASARSE.** 7. || Deglutir la vianda ó béurer. *Pasar, tragar.* Deglutio, is. || Fluixejar, no detenirse ó eixirse'n de ahont estava ficada alguna cosa. *Pasarse.* Elabi.

QUANT NE PASSAN FAN DE BON AGAFAR. ref. Denota que's deuen aprofitar las ocasions per temor de que passadas no tornen. *Cuando te dieren la vaquilla, acude ó corre con la soguilla; cuando te dieren el anillo, pon el dedillo; al buen día ábrele la puerta.* Occasioni instandum.

PÁSSARA. f. Aucell negre ab pichs blancs, que vá molt per las teuladas. *PÁSSERA.*

PÁSSARA SOLITÀRIA. GAVINA. 2.

PASSARELL. m. Aucell de llom cendrós, lo cap, alas y cua negras ab una clapa blanca sobre'l carpó y altra en las remeras exteriors; lo mascle té 'l pit encarnat, se domestica ab facilitat y apren lo cant dels altres aucells. *Pardillo, pajarel.* Loxia, æ.

HABERHI PASSARELLS. fr. met. **HABERHI LLADRES.**

TENIR LOS PASSARELLS AL CAP. exp. met. **TENIR GASCABELLS AL CAP.**

PASSARSE. v. r. Subjectarse al exámen de alguna facultat pera poder exercirla. *Pasarse.* Exámen subire. || **PASSAR.** 39. || Acabarse, deixar de sér. *Pasarse.* Finio, is. || Pérdrerse en algunas cosas la opinió, crédit, etc. *Pasarse.* Deperdi. || Excedir en alguna qualitat ó propietat. *Pasarse.* Modum excedere. || **VESSAR, ANÁRSE'N.** || Passar, no tenir necessitat. *Pasar.* Vitam decenter agere. || Deixar algú 'l partit que seguia y seguir lo contrari. *Pasarse, volver la casaca á mudar de casaca.* Ad hostes transire. || Entregarse, allistarse en algun partit. *Pasarse.* Alias partes sequi.

PASSAT, DA. p. p. *Pasado.* Actus. || adj. *Concluido, pasado.* Exactus. || Aplacat, apagat, refredat, parlant de la concupiscéncia. *Aplacado.* Sedatus. || **EXTENUAT, FLACH.** || Consumit, dolent, ranci, fêt malbé. *Pasado.* Fracidas. || Lo que s' ha tornat dolent de massa madur. *Papandujo.* Nimis blandus. || m. pl. **ANTEPASSATS.** || m. adv. A excepció, fora, com: **PASSAT** de aixó no se li darà més. *Fuera.* Præter.

PASSAT DEMÁ. Lo dia següent al de demá. *Después de mañana; pasado mañana.* Perendiè; post diem crastinum.

LO PASSAT, PASSAT. loc. Exhorta á olvidar los

motius de queixa que tè algú contra de altre. *Lo pasado, pasado.* Præteritorum nulla in posterum memoria vel mentio fiat. *Echar pelillos á la mar.* Anteactis remiseis amicitiam firmare.

PER LO PASSAT. m. adv. *De lo pasado.* Ex præterito.

PASSATEMPS. m. Entreteniment, recreo, divertiment. *Pasatiempo, deporte, recreacion, floreo.* Oblectamentum, i.

PASSATGE. m. Cláusula, lloch notable de algun esorit. *Paso, pasaje.* Locus, i. || Lloch per ahont se passa. *Pasaje.* Transitus, us. || Camí, tránzit; la acció de passar. *Pasaje, paso.* Transitus, transiectus, us. || Dret que's paga pera passar per algun paratge. *Pasaje, portazgo.* Vectigal, is. || **PAS. 7.** || **TRANSPORT.** || Lo tracte que's fá á algú, com: fêr bon ó mal **PASSATGE.** *Pasaje.* Acceptio, nis. || mûs. Mutació de una veu ó to á altre. *Pasaje.* Vocis modulatio.

PASSATGER, A. adj. Transitori. *Pasajero.* Fugax. || S' aplica á qualsevol cosa que's deté poch, com: pensaments **PASSATGERS.** *Pasajero.* Transitorius. || Viatjant, caminant. *Pasajero.* Peregrinus, i. || Qui vá per mar. *Pasajero.* Vector, is.

PASSATJANT. m. **PASSATJER.**

PASSATÚ. m. Cop petit ó clatellada donada depressa. *Pasagonzalo.* Levis ictus.

PASSAVOLANT. La acció feta lleugerament, ab brevedat y sense reparo. *Pasavolante.* Levis actio.

PASSE. m. **PASSAPORT.** || Permis que dóna algun tribunal ó superior pera que s' use de un privilegi, llicéncia ó gràcia. *Pase.* Venia, æ.

PASSE RÉGIO. *Pase regio.* Regium executur.

PASSEGAR. v. n. **PASSEJAR.**

PASSEIG. m. y

PASSEJ. m. ant. La acció de passejar ó passejarse. *Paseo.* Ambulatio, nis. || Lloch regularment voltat de arbrers pera passejarse. *Paseo, paseador.* Ambulacrum, i. || Lo curs ó camí que fan los sentenciats. *Paseo.* Supplicii pompa. || La eixida ó pompa ab acompanyament que's fá en obsequi de algú. *Paseo.* Pompa solemnus. || **PASSEJADA.**

PASSEIG CURT. Lo que dura poca estona. *Pavonada.* Animi relaxio.

PASSEJADA. f. Lo acte de passejar. Comument se enten per l' acte de anar á alguns llocs de fora ab objecte de diversió, y nó de negocis. *Paseo, viajata.* Brevis peregrinatio.

PASSEJADOR. m. Qui passeja. *Paseador, paseante.* Deambulator, is. || pl. **CAMINADORS.** || adj. Lo criat ó la criada destinada á passejar alguna criatura. *Niñero.* Servus, i.

PASSEJADOR. m. **PASSEIG.**

PASSEJAR. v. a. Portar ó tráurer á passeig. *Pasear.* Deambulatum perducere. || v. n. Anar poch á poch. *Pasear.* Ambulo, as. || Caminar sols pera fêr exercici y recrearse. *Pasearse.* Delecto, as.

PASSEJARSE. v. r. Caminar per exercici y recreo. *Pasear, pasearse.* Ambulo, deambulo, as.

¶ No trobar algú feyna de son ofici. *Pasearse*. Vacari, otiari.

PASSEJAT, DA. p. p. *Paseado*. Deambulatorius.

PASSERA. f. Pas, palanca, pedra pera passar un riu ó torrent. *Pasadera, pasadero, y gallipiente*. p. Ar. Lapis ad rivulos trajiciendos aptatus.

FÉR PASSERAS DE ALGUN LLOCH. fr. met. Freqüentar molt. *Frecuentar un lugar*. Locum frequentare.

PÁSSERA. f. Aucell de unas vuyt polzadas de llarch, de color pardo obscur, ab unas clapas blanques: ama la soledad, fá niu en edificis arruinats, y té 'l cant dols agradable. *Pájaro solitario*. Solitarii turdus.

PASSET. m. Petit pas. *Pasillo, pasito*. Brevis passus.

PASSI. m. y

PÁSSIA. f. PÁSSIO.

PASSIBILITAT. f. Actitut, possibilitat per patir. *Pasibilidad*. Passibilitas, atis.

PASSIBLE. adj. Lo que pót patir. *Pasible*. Passivus.

PASSIEGO, A. adj. Natural de Pas en la montanya de Santander y lo que pertany á ella. *Pasiego*. Ad oppidum Pas pertinens.

PÁSSIO. m. Cada part del evangeli que descriu la passió de Cristo. *Pasion*. Passio, nis.

PASSIÓ. f. L' acte de patir. *Pasion*. Passio, nis. ¶ méd. Afecció ó dolor en alguna part del cos. *Pasion*. Affectio, nis. ¶ Afecte, moviment, perturbació del ánimo. *Pasion*. Passio, nis. ¶ Afició vehement á alguna cosa, com á la pintura, cassa, etc. *Pasion*. Studium, ii. ¶ Per antonomasia, 'ls torments y mort que pati Jesucrist. *Pasion*. Jesu-christi supplicia, tormenta. ¶ PÁSSIO. ¶ Sobrada inclinació á una persona. *Pasion*. Amor, is, studium, ii. ¶ fil. La recepció de la forma en la materia. *Pasion*. Passio, nis. ¶ Sermó sobre 'ls torments y mort de Jesucrist que 's predica lo dijous y diven-dres sant. *Pasion*. De Jesucristi passione concio. ¶ Flor de la passionera. *Granadilla, passion, flor de la passion*. Flos, oris.

PASSIÓ DE ÁNIMO. Pena, aflicció. *Pasion*. Passio, nis.

PASSIÓ DOMINANT. La del apetit de concupiscén-cia. *Pasion dominante*. Cupiditas, atis.

PASSIÓ DE RIURE. méd. Convulsió y contracció dels muscles de la cara, de que resulta un gesto, com quant se riu. *Risa sardónica, passion de risa*. Risus sardonius.

AB PASSIÓ. m. adv. Apasionadament. *Con passion*. Ardentiori studio.

PASSIONER. m. Lo sacerdot destinat pera la assistència espiritual dels malalts. *Pasionero*. Sacerdos ægrotantibus assistens.

PASSIONERA. f. Planta indígena de América y cultivada per adorno en nostres jardins, las ca-

mas, de uns seixanta peus de llarch, s' enreden ab lo que troban; las fullas rodonas partidas en cinch parts, las flors grans, rodonas, planas y de un her-mos blau. *Pasionaria, pasiflora, granadilla, yerba de la passion*. Passiflora cærulea.

PASSIONISTA. m. Qui canta la passió en la semana santa. *Pasionero, passionista*. Passionem in in ecclesia canens.

PASSIU, VA. adj. Qui reb la acció de un agent. *Pasivo*. Passivus. ¶ gram. S' aplica á las paraulas que signifiquen passió. *Pasivo*. Passivus. ¶ for. Se aplica als judicis ab relació al reo ó persona demanada. *Pasivo*. Passivus. ¶ m. Lo que constitueix la passibilitat de alguna cosa, com lo PASSIU de un verb. *Pasivo*. Passivus.

PASSIVA. f. gram. Veu del verb. *Pasiva; voz pasiva*. Pasiva vox.

FÉR LA ORACIÓ PER PASSIVA. fr. Fér ó succehir una cosa al revés. *Hacer la oracion por pasiva*. Vice versa accidere.

PASSIVAMENT. adv. m. Sens acció, ab la sola capacitat de rébrer ó de patir. *Pasivamente*. Passivè.

PASSO. m. PAS

CONTAR LOS PASSOS. fr. CAMINAR Á PAS DE BOU.

FÉR PASSOS. fr. Posar tots los medis pera conseguir algun fi. *Hacer sus diligencias*. Industriam adhibere. ¶ Posar los medis necessaris pera la consecució de alguna sollicitut. *Diligenciar*. Negotia curare.

DE PASSO. m. adv. De sobre, lleugerament. *De paso*. Obiter, perfunctoriè. ¶ Sens detenció. *Al Paso, de paso*. Transeunter. ¶ DE PASSADA.

PASSOL. m. Lo principi ó fonament del llens y vuyt de molts fils, en los quals y en cada un se nua cada fil dels del urdit de lo que 's vá á teixir. *Pezuelo*. Floccus, i.

PAST. m. Menjar, nutriment. *Pasto*. Cibus, i, victus, us. ¶ PASTURA. ¶ met. Lo que serveix de nutriment y recreo al enteniment. *Pasto*. Animarum pabulum. ¶ Doctrina, ensenyansa que 's dona als fiels. *Pasto espiritual*. Pabulum, i. ¶ La matèria que serveix á la activitat dels agents, com la llenya al foch. *Pábulo*. Fomentum, pabulum, i.

PASTA. f. La farina incorporada ab aygua pera fèr pa, fideus, etc. *Massa, pasta*. Ex farina massa.

¶ Fanch que treballan los gerrers. *Barro*. Lutum, i. ¶ Unió de moltes coses que s' han molt ó picat juntas. *Pasta*. Massa, æ. ¶ Las cubiertas dels llibres que 's fan de cartons cuberts de pells brunyidas y jaspejadas. *Pasta*. Perpolitum libri tegumentum.

¶ Lo material de que 's compon alguna obra. *Materia*. Materia, æ. ¶ pl. Mescla de guix blanc y ayguacuyt pera tapar los forats y esclotxas de alguna cosa que s' ha de pintar. *Plaste*. Massa plastica. ¶ pl. PASTETAS. ¶ Se diu dels bescuyts ó altre pa delicat pera péndrer xocolata. *Pastas*. Dulciarius panis.

PASTA DE AGNUS. *Agnus Dei*. Agnus Dei.

PASTA DE LLEVANT. COCA DE LLEVANT.

PASTA DE XOCOLATA. *Pasta de chocolate*. Cocholati massa.

BONA PASTA. met. Bon natural ó geni. *Buena pasta ó masa*. Pacifica, bona indoles.

TAPAR AB PASTA 'LS FORATS Ó VUYTS DE LAS COSAS QUE S' HAN DE PINTAR. *Plastecer*. Massa plastica obturare.

PASTADOR. m. Qui pasta. *Amasador*. Pistor, is. || Lo lloch ahont se pasta. *Panaderia*. Pistrina, æ. || La taula sobra la qual los forners amassen la pasta. *Hintero*. Magis, idis.

PASTADORA. f. Dona que pasta. *Amasadora*. Pistrix, icis.

PASTADURA. f. PASTAMENT.

PASTA LLUNA. f. SANT DE PASTA LLUNA.

PASTAMENT. m. ant. La acció y efecte de pastar. *Amasadura*. Pistura, æ.

PASTANAGA. f. Planta medicinal, la arrel de la qual es comestible; trau mólts camas, ab fullas menudament retalladas; las flors naixen en figura de parasol, blanques y la del mitj purpúrea. *Zanahoria*. Pastinaca, æ.

PASTANAGA BORDA Ó SALVATJE. Especie de pastanaga que naix sens cultiu. *Cariota*. Pastinaca erratica.

PASTANAGA CONFITADA. *Azanoriate*, *azanahoriate*, *zanahoriate*. Melle aut saccharo condita pastinaca.

PASTANAGA DE TABACO. Tros de tabaco lligat molt estret que té la figura de una pastanaga. *Rollo de tabaco*. Tabaci massa.

PASTANYA. f. PESTANYA.

PASTANYEJAR. v. n. PESTANYEJAR.

PASTAR. v. a. Fér, treballar la pasta. *Amasar*. Massam conficere, subigere. || met. Disposar bè las cosas pera 'l logro de lo que s' intenta. *Amasar*. Res aptè præparare. || Traballar la pasta pera fér pa. *Amasar*. Massam, farinam subigere.

PASTARADA. f. PASTERADA.

PASTARETA. f. Insecte. PASTERETA.

PASTAS. f. pl. Vidres colorats, destinats á imitar las pedras preciosas. *Pastas*. Depictum vitreum.

PASTAT, DA. p. p. *Amasado*. Depsitus.

SÉR TOT PASTAT Á ALTRE. fr. que significa semblarse ab gran similitut á altre no sols de la apariència exterior, sinó també en lo geni y operacions. *No quitar pinta*. Simillimum esse.

TENIR BEN PASTAT, Ó TENIRHO TOT BEN PASTAT. fr. met. *Tener bien puestas las bolas*. Optimis auxiliis instructum esse ad aliquid consequendum.

PASTECA. f. náut. Corriola grossa pera diferents usos. *Pasteca*. Nautica trochlea.

PASTELL. m. pasta de farina ab mantega, dins de la qual s' hi posa carn picada, peix ó altra cosa, y 's cou al forn. *Pastel*. Artocreas, atis. || Herba de such blau, y se usa pera tenyir del mateix color, Reduhintla antes á una espècie de pasta. *Glasto*,

pastel. Isatis, is. || Pasta que 's fá de las fullas del pastel que serveix pera tenyir de blau. *Pastel*. Glasti massa. || Entre estampers, conjunt de lletras de diverses classes descompostas y barrejadas. *Pastel*. Typorum confusus acervus. || Entre estampers, lo defecte que ocasiona la massa tinta, ó sér massa espessa. *Pastel*. Ex nimio atramentum vitium. || PANADA. || PASTELL. || ant. Panellet, pa petit. *Panecillo*, ito. Pastellus, i.

PASTELLET. m. Pestell. *Taravilla*, *pestillo*. Obex, is. || d. *Pastelillo*, ito. Artocreas exiguum.

PASTENAGA. f. PASTANAGA.

PASTERA. f. Eyna quadrilonga de fusta, los quatre costats de la qual están obliquament disposats: serveix pera pastar. *Artesa*, *amasadera*. Mactra, æ. || Fusta vuydada com un oubi que serveix de embarcació. *Artesa*. Linter, tris. || CUBELL. || fam. Ninxo en que 's col·loca alguna imatge. *Nicho*. Ad imaginem collocandam locus.

TROBAR Ó TENIR BONA PASTERA. fr. fam. Trobar ó tenir algú abont anar á menjar. *Hallar ó tener buen pesebre*. Hospitis generosi mensa frequenter uti.

PASTERADA. f. La porció de farina que 's pasta de una vegada. *Cochura*, *amasijo*. Massa, pistura, æ. || La porció de cals y arena que 's pasta de una vegada. *Amasijo*, *pilada*. Calcis, cæmenti massa. || met. Conveni entre mólts regularment per cosa mala. *Amasijo*, *pastel*, *entuchada*. Coitio, nis.

PASTERETA. f. COTXINILLA, BACONET, PANAROLA. || d. de pastera. *Artesilla*. Alveolus, i. || Caixó de fusta en que 's reb la aygua en la cínia. *Artesilla*. Ligneus antliæ canalis. || Eyna petita de fusta que serveix de escupidora. *Dornillo*, *dornajo*. Mactræ genus. || GAVETA.

PASTEROL. m. Eixida de budell. *Hernia*. Hernia, æ.

PASTES. f. pl. y

PASTETAS. f. pl. Pasta clara de midó ó farina y aygua bullida fins al punt de poder apegar y unir una cosa ab altra. *Engrudo*. Glutinium, i. || Las sopas massa bullidas y espessas. *Pegote*. Crassa, glutinosaque offa. || met. FANCH.

AGAFAR AB PASTETAS. fr. *Engrudar*, *pegar con engrudo*. Conglutino, as. || AGAFAR AB SALIVA DEJUNA.

PASTILLA. f. Petita massa ó coqueta de várias maneres é ingredients. *Pastilla*. Pastillus, trochiscus, i. || TAULETA DE SUGRE.

PASTILLA DE OLOP ERA PERFUMAR. *Pastilla de olor*. Odorarius pastillus.

PASTILLA DE XOCOLATA. PRESA DE XOCOLATA.

GASTAR PASTILLAS DE SUGRE. fr. met. Se diu del qui parla suavement y ofereix molt cumplint poch. *Gastar pastillas de boca*. Blanditer loqui; largè promittere.

PASTILLETA. f. d. *Pastelilla*. Parvus pastillus.

PASTIM. m. Fleca, casa en que 's fá 'l pa. *Panaderia*. Panarium, ii. || ant. PASTAMENT.

PASTÍS. m. PASTELL. 1. || met. La persona molt

petita y grassa. *Embote, pastel*. Brevis et crassus homo.

PASTISSÀS. m. aum. *Pastelon*. Grandius artocreas.

PASTISSER. m. Qui fá y ven pastells ó pastissos. *Pastelero*. Artocopus, i. || ter. Forner.

PASTISSERIA. f. La botiga del pastisser. *Pasteleria*. Pistoria taberna. || Conjunt de pastells ó pastissos. *Pasteleria*. Pistoriæ dapes. || L' art de fer pastells. *Pasteleria*. Ars pistoria.

PASTISSET. m. d. *Pastelillo*, ito. Parvum artocreas. || GABOLET.

PASTITXO. m. EMPASTIFAMENT, PORQUERIA, FANCH, PASTETAS. || DOLENT, MAL FÉT.

PASTIU. m. PASTURA.

PASTOFORI. m. La habitació dels sumos sacerdots de la gentilitat en los temples. Sobre sa significació hi ha molta varietat, dibent uns que era la habitació dels sacerdots destinats á portar los tabernacles de las imatges, y altres pera'ls que guardavan lo temple, etc. *Pastoforio*. Pastophorium, ii.

PASTOR. m. Qui guarda, cria ó pastura bestiar. *Pastor*. Pecuaris, ii. || n. p. de home. *Pastor*. Pastor, is. || Lo prelat ecclesiàstich ó qualsevol altre párroco que tè súbdits. *Pastor*. Ecclesiasticus antistes.

PASTOR DE REMAT. *Manadero*. Pecuaris pastor.

AHÍ PASTOR, AVUY SENYOR. ref. Denota la repentina millora de fortuna. *Ayer vaquero, hoy caballero*. Subita sortis commutatione de pastore eques.

BON PASTOR. Atribut que 's dona á Jesucrist. *Buen pastor*. Jesuseristus; Bonus pastor.

LO BON PASTOR TON LAS OVELLAS, NÓ LAS ESCORXA. ref. Denota que las cosas s' han de tractar de manera que se'n traga profit, y no que's llansen á pérdrer. *Basta esquilir sin desollar*. Boni pastoris est tondere pecus non deglubere.

PASTORA. f. La dona que guarda, guia y pastura 'l bestiar. *Pastora*. Mulier pecoris custos.

DIVINA PASTORA. Atribut que 's dona á Maria Santíssima. *Divina pastora*. Mater Dei.

LA PRIMERA PASTORA, LA SEGONA SENYORA. ref. Ensenya que 'ls que 's casan dos vegadas solen tractar millor á la segona muller que á la primera. *La primera muger escoba, la segunda señora*. Prima tori consors serva, est regina secunda.

PASTORADA. f. Multitud ó conjunt de pastors. *Pastorada*. Pastorum còtus. || Prat artificial que 's rega cada dia y serveix pera engreixar als lletons. *Fradera, herreñal, apacentadero*. Pratum, i.

PASTORAL. adj. Lo pertanyen als pastors especialment als prelats ecclesiàstichs. *Pastoral*. Pastoralis, episcopalis. || La carta ó escrit ab que un prelat ecclesiàstich exhorta á sos súbdits. *Pastoral*. Pastoralis, episcopalis epistola.

PASTORALMENT. adv. m. Al estil dels pastors. *Pastoralmente*. Pastorum more.

PASTOREL-LA. f. Composició y cant senzill y

alegre com lo que usen los pastors. *Pastorela*. Bucolicum carmen. || Aucell, cuereta, enganya pastors. *Aguzanieve, pizpita, nevatilla, motolita, motacila; pajarita de las nieves, andario, pizpilitillo*. Motacilla, æ.

PASTORET. m. d. *Pastorcillo*, ito, ico. Pastor, is. || pl. Rinya, pendència entre una família. *Danza de espadas, moros y cristianos*. Jurgium, ii. || Representació dramática de la adoració dels pastors en lo naixement de Jesus. *Pastorcillos*. In natiuitate Domini de adoratione pastorum representatio.

ALS PASTORETS SELS APAREIX LA MARE DE DÉU. ref. Denota que á alguns sens fér diligència 'ls ve la fortuna, sense saber com ni per abont. *A los bobos se les aparece la Madre de Dios*. Segnis sapè venit fortuna benigno.

HAVERHI PASTORETS. met. fam. Haverhi rinyas y disputas en alguna comunitat ó família. *Andar la paz por el coro*. Dissidias grassari, serpere.

PASTORETA. f. Aucell. PASTOREL-LA. || ter. PANAROLA.

PASTORIA. f. Ofici ó exercici de pastor. *Pastoria, pastoreo*. Pastoritium munus.

PASTORIL. adj. Lo pertanyent als pastors. *Pastoril, pastoricio, pastoral*. Pastoralis, pastoritius.

PASTORILMENT. adv. m. Al us ó estil dels pastors de bestiar. *Pastorilmente, pastoralmente*. Pastorum more.

PASTÓS, A. adj. Tou, bla, mantegós, moll. *Pastoso*. Tener, mollis. || pint. Pintat ab bona pasta de color. *Pastoso*. Benè illitus. || met. dócil.

PASTURA. f. Past ó aliment del bestiar. *Pastura, pasto*. Pastio, depastio, nis. || pl. HERBATGE. || Acte de menar lo bestiar á pasturar. *Pastoreo, pasto, apacentamiento, pasedura*. Munus pastoritium. || L' acte de pasturar la herba viva. *Apacentamiento, pasedura, pasto*. Pascendi actus.

PASTURA COMUNA. Empriu, paratge de past comú. *Pasturaje, pastura*. Pascuum, i.

PASTURAMENT. m. ant. Acció de pasturar. *Apacentamiento*. Pastio, nis.

PASTURAR. v. n. Menjar lo bestiar la pastura dels camps. *Pacer, pastar*. Pasco, is. || v. a. Portar lo bestiar al camp pera menjar. *Pastar, pacer, pastorear, herbajar, apacentar*. Pasco, is

PASTURAR EN BONA PART. fr. met. fam. Denota que algú ha tingut bon aliment molt temps per lo que s' ha engreixat. *Estar en montanera*. Pascuis pinguescere.

PASTURAT, DA. p. p. *Apacentado, pasado*. Pastus.

PASTURATGE. m. PASTURA COMUNA.

PATA. f. POTA.

PATA DE CABRA Ó DE GALL. met. Espécie estranya y fora del cas. *Pata de cabra ó de gallo, empatadera*. Offendiculum imprevisum.

PATÁ, NA. adj. Grosse, rústich. *Patan*. Rusticus.

PATACA. f. fam. Moneda de coure que val 2 quartos. *Parpalla, parpallota, parpasola, pataca.* As duplex. || ter. PATATA.

PATACADA. f. Cop ab la ma plana. *Palmada.* *Palmae ictus.* || met. Cop de política, diligència contra algú. *Porrazo, fuego, fuego graneado.* Vehemens percussio.

PATACADETA. f. d. *Palmadilla, ita.* Levis colaphus.

PATACAJAR. v. a. Copejar ab la ma plana. *Azotar, palmear.* *Palms verberare.*

PATACAJAT, DA. p. p. *Azotado, palmeado.* *Verberatus.*

PATACH. m. COP, SOTRACH.

PATACÓ. m. ant. Moneda de plata de pes de una onsa y retallada ab estisoras. *Patacon.* *Nummus argenteus unciae ponderis.*

PATACOT, A. adj. Taujá. *Patavo, patan, zote, botarate.* Hebes. || Qui fá una cosa sens art. *Amolador.* *Bardus, rusticus.*

PATADA. f. Cossa, cop de peu ab la planta de ell. *Patada.* *Pedis ictus.* || Trepitjada que queda impresa del peu del animal. *Huella, patada, pisada.* *Pedis vestigium.*

PATAFI. m. Remendo ó adob mal executat. *Pegote.* *Opus indignum.* || PEGAT, EMPLASTE.

PATAFLAST. m. Veu ab que 's denota 'l cop y soroll que fa alguna cosa cahent. *Zaparrada, baquetazo, batacazo, zaparrazo.* Frager, is.

PATAGRÓS, A. adj. Qui té 'l peu gros. *Paton.* *Pansa, æ.*

PATAMPLIM, PATAMPLAM. exp. que s' usa pera explicar que alguna cosa balandreja fent soroll. *Dingodango, dingolondango.*

PATARATA. f. Friolera, cosa de poca entitat, ridícula, despreciable. *Patarata.* *Commentum, i.*

PATARRA. f. fam. Mentida, patranya. *Gazapa, patraña, pajarota, pajarolada, moyana.* *Mendacium, ii.*

PATARRÁS. m. náut. Corda grossa fermada en lo coll del pal dit corona, pera ajudarli quant la nau cau de carena. *Patarrazo.* *Funis quidam nauticus.*

PATART. m. BARRINADA. || met. fam. PATARRA.

PATATA. f. Lo fruyt de las arrels de la patatera; es rodó, un poch xato, de dos á tres polzadas de diámetro, cubert de una pelleta blanquinosa, groguenca, ó rogenca segons las castas, y lo maleix la molsa; cuyta es molt farinosa, sana y nutritiva. *Batata, patata.* *Batatae bulbos.*

PATATERA. f. Planta ramosa de un á dos peus de alta; las fullas en figura de cor; la flor de campaneta, gran y de color encarnat y blanca. *Batata, patata.* *Batata, æ.*

PATATETA. f. *Batatin.* *Batatae bulbos.*

PATATÚS. m. Accident. *Patatús.* *Leve animi deliquium.*

PATATXO. m. Nau que antiguament era de guerra, y 's destinava pera 'l servey dels buchs

majors en las esquadras, pera portar notícias, regonéixer las costas y guardar las entradas dels ports. *Patache, patajo, pataje.* *Liburnica, æ.*

PATEJAMENT. m. Picament de peus. *Pateamiento, pateadura, pataleo.* *Pedum strepitus.*

PATEJAR. v. a. Donar patadas. *Patear.* Explodo, supplodo, is. || v. n. Trepitjar repetidament alguna cosa xafantla ó maltractantla. *Pisotear.* Conculco, recalco, as. || met. Picar de peus, incomodarse per haber resultat mal alguna cosa. *Patear.* *Pedibus præ ira solum quaterere.*

PATELLEJAR. v. n. PATEJAR.

PATENA. f. Platet de or, plata ó altre metall daurat, que 's posa sobre del cálzer. *Patena.* *Patena, patella, æ.* || Medalla gran y rodona de alguna imatge esculpida, que 's posan al pit las pagesas. *Patena.* *Monialis genus.*

PATENT, A. adj. Públic, manifest, visible. *Patente.* *Patens.* || Clar, óbvio, fácilmente perceptible. *Patente.* *Apertus.*

ESTAR NOSTRE AMO PATENT. fr. Estar de manifest Jesucrist sacramentat. *Estar Nuestro Señor expuesto.* *Dominum nostrum Jesum-christum expositum esse.*

PATENTA. f. Títol, despaig real pera gosar de algun empleo. *Patente.* *Codicillus, i.* || La cédu-la ó despaig que donan los superiors dels ordres religiosos á sos súbdits pera mudar de convent, ó anar á alguna part. *Patente.* *Patentes commeatus litteræ.* || Contribució que fan pagar per estil als que entran de nou en algun empleo. *Patente.* *Isagoges solutio.* || ant. LLETRAS PATENTS.

PATENTAMENT. adv. m. PATENTMENT.

PATENTÍSSIM, A. adj. sup. *Patentissimo.* *Patentissimus.*

PATENTMENT. adv. m. Evidentment, visiblement. *Patentemente.* *Apertè.*

PÁTERA. f. Vas ample de boca, y poch fondo de que s' usava en los sacrificis antichs. *Pátera.* *Patera, æ.*

PATERNAL. adj. Lo pertanyent al pare. *Paternal.* *paterno.* *Paternus.*

PATERNALMENT. adv. m. Ab afecte de pare. *Paternalmente.* *Patriè.*

PATERNIDAD. f. La qualitat de pare. *Paternidad.* *Paternitas, atis.* || Tractament que 's dóna á certs religiosos. *Paternidad.* *Paternitas, atis.*

PATÈRNO, A. adj. PATERNAL.

PATÉTICAMENT. adv. m. De un modo patétich. *Patéticamente.* *Patheticè.*

PATÉTICH, CA. adj. Afectuós, apte pera mouer las passions. *Patético.* *Patheticus.*

PATGE. m. Criat que acompanya á són amo en funcions decentes. *Paje.* *Honorarius assecla.* || Criat de peu. *Paje.* *Pedisequus, i.*

PATGE DE ARMAS. Qui porta las armas de són amo. *Paje de armas.* *Armiger, i.*

PATGE DE CAMBRA. Criat que serveix dins de la

cambra de sòn amo, y té alguna particular estimació. *Paje de càmara*. Minister cubicularius.

PATGET. m. d. *Pajecico. illo, ito.* Puerulus minister.

PATI. m. Espay gran en los edificis, rodejat de paret, descubert ó al ras, y que té la entrada á pla terreno. Serveix comunment pera deixar pas á la llum y pera esbarjo; y si está en lo centro del edifici en castellà 's diu absolutament *patio* ó *patio principal*, y *patio segundo de luces* si está en las parts foranas ó posteriors. Impluvium, ii. || Sol, terreno pera edificar. *Suelo, solar.* Solum, i. || En los tra'ros, la part entre las llunetas y la entrada. *Patio.* Inferior theatri arcae pars. || Lo paratge obert que hi ha en los tribunals y universitats. *Patio.* Area, æ. || AJUST, PACTE. || En las iglésias y palácios. *Atrio.* Atrium, ii, porticus, i. || ant. PACTE. || ant. PARTIT.

VÉSTEN AL PATI DEL OS. exp. fam. ab que 's despedeix á algú ó per despreci ó per no volerlo atèndrer. *Vete al rollo.* Abi in malam crucem.

PATÍ. m. Espècie de sabatas ó chinelas ab corretjas y sota una espècie de quilla de metall que termina per davant ab una com á proa caragolada pera tallar millor lo glas per sobre del qual serveixen pera correr. *Patin.* Cothurni species.

PATÍBUL. m. Suplici. *Patibulo.* Patibulus, patibulum, i.

PATIBULARI, A. adj. Lo referent al patíbul. *Patibulario.* Patibularius.

PATJET. m. d. *Patio, patin, patinejo, patinillo.* Impluvium, ii.

PATILLA. f. Porció de pel que 's deixa créixer desde'ls polsos fins á la barba. *Patilla.* Barbæ superior pars auriculæ proxima.

PATINADOR, A. adj. Qui patina. *Patinador.*

PATINAR. v. a. Córrer ab patins per sobre del aygua glassada. *Patinar.* Cothurnis per gelu currere

PATIR. v. n. Penar, tolerar, sufrir ab resignació. *Padecer.* Patior, eris. || Sentir los agravis, injúrias ó pesars. *Padecer.* Sustineo, es, fero, ers. || Tenir, estar possehit de alguna cosa, com engany, etc. *Padecer.* Patior, eris. || met. Estar exposadas á algun dany las cosas insensibles. *Padecer.* Patior, eris, premo, is. || Tenir algun mal habitual, com: migranya, etc. *Adolecer, padecer.* Ægroto, as. || Tenir suma pobresa, estar faltat de lo necessari. *Perecer.* Pereo, is.

PATIT, DA. p. p. *Padecido.* Passus.

PATÓ. m. Bes, besada. *Beso.* Osculum, i.

PATOF. m. BACADA.

PATOLL. m. Abundància, multitud. *Parva, peste, máquina.* Copia, æ.

PATOLLA. m. y f. EMBELECO, TRAPACER.

PATOLLAR. v. n. Enganyar ab artificis. *Embelear, picotear.* Decipio, deludo, is. || MALDAR. || Copejar ab los peus lo fanch ó aygua fangosa. *Patullar.* Pedibus ludum quater. || Fér alguna cosa sens regla niart. *Apatuscar.* Inconcinnè deproperare.

PATOLLAT, DA. p. p. *Embelecado.* Deceptus.

PATOLLEJAR. v. n. PATOLLAR.

PATOLOGIA. f. Part de la medicina que tracta de la naturalesa de las malalties. *Patologia.* Pathologia, æ.

PATOLÓGICH, CA. adj. Pertanyent á la patologia. *Patológico.* Pathologicus.

PATONEJAR. v. a. Besar, fér patons á menut. *Besucar.* Deosculor, aris.

PATONER, A. m. y f. fam. Qui patoneja. *Be-sucador.* Basiator, is, suavio, nis.

PATONET. m. d. Besito. *Basiolum,* i.

PATOT. A. adj. PATACOT, DESGATRAT, PATOTXO. || TOSCH, GROSSER.

PATOTA. f. En lo joch de cartas, trampa que consisteix en barrejarlas y disposarlas de tal modo, que'l que las dóna se queda ab las millors ó las dóna al seu company. *Pastel.* Fraus, dolus in dispositione chartarum.

FÉR LA PATOTA. fr. Convenirse pera obrar contra de algú, especialment en lo joch. *Ir al molino.* Fraudem moliri.

PATOTXADA. f. Disbarat, despropòsit, matxada. *Machada, patochada.* Stultiloquium, ii, fatuitas, atis.

PATOTXO, A. adj. Tonto, grosser. *Zoquete* Hebes, tis. || Dit de la cosa matossera, malfeta. *Zoquetudo, chabacano.* Impolitus, rudis.

PATRANOSTRER. m. ant. Qui fa rosaris. *Rosario.* Rosarium opifex.

PATOYA. f. ter. XANGUET.

PATRACOL. m. PROTOCOL. || Paperot escrit despreciable. *Papelon.* Longum, prolixum scriptum.

PATRANYA. f. Rondalla, patarra, mentida. *Patraña.* Commentum, i.

PATRASTRE. m. ant. PADRASTRE.

PATRES NOSTRES. m. ROSARIS.

PATRI, A. adj. Lo pertanyent á la pàtria. *Patrio.* Patrius.

PÀTRIA. f. País, lloch ahont algú naix. *Patria.* Patria, æ. || Lloch propi de qualsevol cosa. *Patria.* Patria, æ.

LA PÀTRIA DEL SABI ES LO MÒN. fr. Denota que qui's fá càrrech de las circumstàncias, li es indiferent vífurer en un país ó en altre. *Al buen varon tierras ajenas su patria le son.* Ubi cumq; benè, homini est patria.

LA PATRIA SEMPRE TIBA. loc. Denota que en qualsevol lloch per bè que s'estiga, sempre es preferit allà ahont s'ha nat. *La tierra do me criare demela Dios por madre.* Terra mihi nutrix verà pro matre colatur.

PATRIARCA. m. Cap de una numerosa descendència. *Patriarca.* Patriarcha, æ. || Títol de dignitat dels bisbes de algunas iglésias principals, com lo de Alexandria, Antioquia. *Patriarca.* Patriarcha, æ. || Títol de dignitat concedit per lo papa á alguns prelats sens jurisdicció ó ab ella. *Patriarca.* Patriarcha, æ. || Qualsevol dels fundadors

de las religions. *Patriarca*. Patriarcha, æ.

COM UN PATRIARCA. exp. Ponndera las comoditats de algú. *Como un patriarca*. Commodam vitam agere.

PATRIARCAL. adj. Lo pertanyent al patriarca. *Patriarcal*. Patriarchalis.

PATRIARCAT. m. Dignitat de Patriarca. *Patriarcado*. Patriarchatus, us. || Lo territori ó jurisdicció del Patriarca. *Patriarcado*. Patriarchæ ditio. || Lo temps que s' obté la dignitat de patriarca. *Patriarcado*. Patriarchatus tempus.

PATRICI, A. adj. Natural de algun poble. *Patricio*. Patricius, ii. || m. Pare de la pàtria, nom dels primers senadors romans establert per Rómulo. *Patricio*. Patricius, ii. || Cada un dels descendents dels primers senadors de Roma que formaven la noblesa romana. *Patricio*. Patricius, ii. || Qui obtenia la dignitat de patrici. *Patricio*. Patricius, ii. || Lo pertanyent als patricis y á la pàtria. *Patricio*. Patricius.

PATRICIÀ, NA. adj. Sectari del heretge Patrici y lo pertanyent á sa secta que comensá en lo single tercer de la Iglésia: deyan que la carn era obra del diable, y axí li tenian tant horror, que alguns se mataban ells mateixos. *Patriciano*. Patricianus.

PATRICIAT. m. Dignitat y condició de patrici, de noble. *Patriciado*. Patriciatus, us.

PATRICIDA. m. Qui mata á són pare. *Patricida*. Patricida, æ.

PATRICÓ. m. La quarta part de una meytadella ó porró. *Petricon*. Quarta fidelix pars.

PATRIMONI. m. Los bñs heretats dels pares. *Patrimonio*. Patrimonium, ii. || Hisenda. *Patrimonio*. Substantia, æ. || Los bñs profans adquirits per qualsevol títol. *Patrimonio*. Patrimonium, ii. || Los bñs propis espiritualisats pera que algú pugua ordenarse. *Patrimonio*. Patrimonium, ii.

PATRIMONI REAL. Los bñs de la corona. *Patrimonio real*. Regium patrimonium.

FÉR PATRIMONI Á UN ECCLISIÀSTICH. fr. Subjectar una porció de bñs pera cógrua de algun ordenando. *Constituir patrimonio*. Patrimonium ecclesiasticum constituere.

PATRIMONIAL. adj. Pertanyent al patrimoni. *Patrimonial*. Patrimonialis. || Lo que pertany á algú per rabó de sa pàtria ó pare. *Patrimonial*. Patrimonialis.

PATRIMONIALITAT. f. Dret que algú té per natural y originari de algun pais pera obtenir alguna cosa, *Patrimonialidad*. Origo, inis.

PATRIMONIAT. m. HISENDAT.

PÀTRIO, A. adj. Lo pertanyent á la pàtria. *Patrio*. Patrius. || Lo pertanyent al pare. *Patrio*, *paterno*, *paternal*. Paternus.

PATRIOTA. m. Qui té amor á la patria y procura per lo bñ de ella. *Patriota*. Patriæ fidus. || Paysá de una mateixa patria. *Compatriota*. Conci-vis, is, coeterraneus, i.

PATRIÓTICH, CA. adj. Lo pertanyent á la pà-

tria y al patriota. *Patriótico*. Ad patriæ amorem pertinens.

PATRIOTISME. m. Amor á la pàtria. *Patriotismo*. Patrius amor.

PATRÓ. m. Protector, defensor, advocat. *Patron*, *patrono*. Patronus, i. || Lo Sant titular de alguna iglésia ó de la devoció de algú. *Patron*. Patronus, i. || L' amo de la casa en que altre se allotja. *Patron*. Hospes, itis. || Qui té dret de patronat en alguna cosa. *Patron*. Patronus, i. || Modelo, mostra, pauta. *Dechado*, *patron*. Archetypum, i, exemplar, is. || Qui té 'l cárrech y mando de una embarcació. *Patron*. Naclerus, i, navicularius, ii. || Lo dibuix de fér puntas. *Prendido*, *picado*, *patron*. Exemplar punctibus distinctum. || AMO, SENYOR. || met. Modelo devirtuts ó vicis. *Modelo*, *patron*. Exemplar, is.

PATRÓ ARANYA EMBARCA, EMBARCA, Y ELL SE QUEDA EN TERRA. ref. 'contra 'ls que persuadeixen á altres lo que ells no fan. *No entra á misa la campana, y á todos llama*. Nola sacris quamvis absens vocat ad sacra plebem.

NO PODER PÉNDREER PATRÓ DE ALGUNA PERSONA Ó COSA. fr. No guardar orde ni concert. *No tener ó no podersele tomar atadero*. Ordinem aut ligamen non servare.

PATROCINAR. v. a. Defensar, protegir, amparar, afavorir. *Patrocinar*, *proteger*, *favorecer*. Protego, is.

PATROCINAT, DA. p. p. *Patrocinado*. Protectus.

PATROCINI. m. Amparo, protecció, auxili. *Patrocínio*, *tutela*, *escudo*, *encomienda*. Patrocinium, ii, tutela, æ. || Festivitat de Maria Santíssima, concedida á la iglésia de Espanya per lo papa Alexandro VII y extesa á tota la cristiandat per Benet VIII: se celebra en una de las dominicas de novembre. *Patrocínio*. atrocinium B. M. V.

PATROCINI DE SAN JOSEPH. Títol que's dona á una festa del patriarca sant Joseph celebrada ab autoritat de la Santa Sede per los carmelitas descalços desde 'l principi de sa reforma, extesa per la sagrada Congregació de ritos en l' any 1700 á la orde de sant Agustí, y propagada després per quasi tota la cristiandat: se celebra comunment després de la tercera dominica de Pasqua de resurrecció. *Patrocínio de san José*. Festum patrocinii sancti Josephi.

PATRONA. f. La mestressa de la casa en que se allotja 'l soldat. *Patrona*. Hospita, æ. || La galera que en una esquadra segueix en dignitat á la capitana. *Patrona*. Triremis sic dicta.

PATRONAT. m. Lo dret de presentar pera 'ls beneficis eclesiàstichs. *Patronato*, *patronazgo*. Patronatus, us. || Fundació de una obra pia. *Patronato*. Patronatus, us.

PATRONAT LAYCH. Vincle fundat en lo gravámen de alguna obra pia. *Patronato de legos*. Laicorum patronatus.

PATRONAT REAL. Lo dret que té 'l rey de presentar subjectes idóneos pera la provisió de pessos ecclesiàstiques. *Patronato real.* Regius patronatus.

PATRONEJAR. v. a. Fér de patró en algun barco. *Patronear.* Navarchi munus explere.

PATRONEJAT, DA. p. p. *Patroneado.* Gubernata navis.

PATRONÍMICH, CA. adj. Nom format del pare ó altre ascendent, y significa fill, net, ó altre descendent. *Patronímico.* Patronimicus. || L' apellido que antiguament se donava en Espanya als fills, format del nom de sos pares, com de Sancho Sanchez; de Pedro, Perez; y de Fernando, Fernandez. *Patronímico.* Patronimicum nomen.

PATRULLA. f. Lo número de quatre ó cinch soldats ab lo cabo pera rondar y evitar desordes. *Ronda, patrulla.* Excubitus, us; excubiæ, arum.

ANAR DE PATRULLA. fr. Rondar la tropa en patrullas. *Rondar, patrullar.* Excubias agere.

PATRULLADOR. m. Qui vá de patrulla. *Rondador.* Circuitor, is.

PATRULLAR. v. n. ANAR DE PATRULLA.

PATULEYA. Petita partida de cossos franchs, sense formar part de cap batalló. *Patuleya.* Rusticorum militum agregatio.

PATXOCA. VOLÚMEN.

PATXORRA. m. L' home de geni pausat y flemàtich. *Pachon, flemático, tardon, flemudo, moroso, pesado, pánfilo, pachorrudo, porron, sapo, pelmazo.* Morosus, lentus. || f. Tardansa, pesadesa, fleuma, lentitut. *Sorna, pachorra, posma, flema, remanso.* Mora, æ, lentitudo, inis.

GASTAR PATXORRA. fr. Procehir de espay. Se diu freqüentment del qui s' altera poch. *Gastar flema.* Lentum esse.

PATZ. f. ant. PAU.

PAU. n. p. de home. *Pablo.* Paulus, i. || f. Do del Esperit Sant que posa en l' ánimo la tranquilat y sossego. *Paz.* Pax, cis. || La virtut que inclina á la tranquilat y sossego. *Paz.* Pax, cis. || Concórdia, bona correspondència especialment en las famílias. *Paz, tranquilidad, pacificacion.* Pacificatio, nis, pax, cis. || Pública tranquilat y quietut dels regnes com oposada á la guerra. *Paz.* Pax, cis. || L' ajust ó conveni entre'ls prínceps després de una guerra. *Paz.* Pax, cis. || Geni pacífich y sossegat. *Paz.* Quieta, placida indoles. || La reliquia ó imatge que 's dona á besar en la missa abans de consumir. *Portapaz, paz.* Pax, cis, sacra reliquia. || La cerimònia en que 'l celebrant besa la patena, abraça al diaca y aquest al subdiaca, y 's dona á besar la pau. *Paz.* Osculum, i, pax, cis. || La igualtat en lo joch quant ningú guanya ni pert. *Paz.* In ludo concorditas, parilitas. || Igualtat en los comptes pagat l' alcans. *Paz.* Ratio, nis. || Correspondència, retorn en las paraulas ó accions. *Paz.* Injuriae retorsio. || PERDÓ. || mit. Divinitat del's antichs que tenia un temple en Roma. *Paz.*

Pax, cis. || interj. S' usa pera aquietar als que's barallan. *Paz.* Heus, heu pax.

PAU OCTAVIANA. Gran tranquilat, per semblansa de la que gosava 'l món en la encarnació del fill de Dèu en temps del emperador Augusto Octaviá. *Paz Octaviana.* Magna tranquillitas.

PAU Y TREVA. *Paz y tregua.* Pax et induciæ.

AB TOTA PAU Y QUIETUD. loc. Con la mayor tranquilidad; con toda cachaza. Quieto animo.

ANARSE'N Á LA PAU DE DÈU. fr. Irse en hora buena, á la paz de Dios. Abire in malam crucem.

DESCANSAR EN PAU. fr. Salvarse. *Descansar en paz.* Eterna beatitudine perfri.

EN SANA PAU. m. adv. Tranquilament. *En sana paz.* Quietè.

ESTAR EN PAU. fr. Denota 'l dany que algú reb en lo mateix cas de ferlo á altre. *Estocada por cornada; estar en paz; pata es la traviesa.* Æquam sortem sustulimus.

FÉR LA PAU. Avenirse 'ls que estan en discórdia. *Hacer las paces.* Fœdus inire.

PÉNDER PAU. fr. met. fam. Besar lo trasero. *Besar el culo.* Basiare culum.

POSAR EN PAU. fr. Mediar entre 'ls que disputan ó 's barallan, apaciguarlos. *Meter ó poner paz ó en paz.* Rixam sedare.

SANT PAU. exp. s' usa quant altre estornuda, es lo mateix que VALGAT DÈU. *Válgate Dios.* Dominus tecum; adsit tibi Deus.

TORNAR EN PAU. fr. FÉR LA PAU.

VENIR DE PAU. fr. Venir de ó en paz. *Pacato animo, pacificum venire.*

VIUREN EN PAU. fr. Vivir, estar en paz. *Vitam pacatam legere.*

Y EN PAUS AB LO BISBE. m. adv. *Cristo con todos.* Dominus obmnibuscum.

PAUBERTATZ. f. ant. POBRESA.

PAUCH. adv. POCH.

PAUL. m. ant. PAU. || SEMINARISTA.

PAULA. f. Nom de dona. *Paula.* Paula, æ.

PAULÍ. m. Nom de home. *Paulino.* Paulinus, i.

PAUPAR. v. a. PALPAR.

Á PAUPONS. loc. Á LAS PALPENTAS.

PAUPERIA. f. ant. ESCASSESA, MISÉRIA.

PAURA. f. ant. Gran por. *Pavor, pavora.* Pavor, is.

PAURUCH, GA. adj. ant. PORUCH.

PAUSA. f. Suspensió ó interrupció de moviment, acció ó exercici. *Pausa.* Pausa, æ, cessatio, nis. || Lentitut, tardansa. *Pausa.* Tarditas, atis, cunctatio, nis. || Sossego, quietut. *Pausa.* Quies, tis. || mús. Breu interval-lo en que se suspen la veu. *Pausa.* Diapsalma, is, intervallum, i. || mús. Lo signe que expressa la pausa. *Pausa.* Intervallum, i.

FÉR PAUSA. f. Cessar lo moviment, exercici ó acció. *Pausar.* Pauso, as.

PAUSADAMENT. adv. m. Ab tardansa ó pausa. *Pausado, pausadamente, detenidamente, mansamente.* Lentè, pausillatim.

PAUSAR. v. n. FÉR PAUSA.

PAUSAT, DA. p. p. *Pausado.* Pausatus. || adj. Moderat, sossegat que obra ab lentitut. *Pausado.* Lentus, placitus. || Qui parla molt despay. *Pausado.* Lentus, tardus. || FLEUMÁTICH, SORNA.

PAUTA. f. Taula ab que 's ralla 'l paper pera apèndrer de escriurer. *Pauta.* Scriptionis ductaria norma. || Instrument de llaua ab un mànech que serveix pera pautar lo paper en que s' hi ha de escriurer solfa. *Pauta.* Ad lineas musicas obsignandas norma. || Qualsevol regla ó instrument que serveix pera governarse en la execució de alguna cosa. *Pauta.* Regula, æ, *exemplar*, is. || met. Modelo que serveix de exemplar pera la rectitut de las accions. *Dechado, pauta, modelo.* Regula, æ.

PAUTADOR. m. Qui paula. *Pautador.* Linearum in charta ductor. || Qui fá pautas. *Pautador.* Regularum, tabellarum artifex.

PAUTAR. v. a. Senyalar en lo paper las rallas de la pauta. *Reglar, pautar.* Chartam ad rectam scriptionem ductaria norma obsignare. || mús. Senyalar en lo paper las rallas necessàrias pera escriurer las notas. *Pautar.* Lineas musicas obsignare. || met. Donar reglas, dirigir. *Pautar.* Dirigo, is.

PAUTAT, DA. p. p. *Pautado.* Ductaria norma obsignatus ad rectam scriptionem. || m. Las rallas formadas ab la pauta y senyaladas ab lo plom en lo paper. *Renglonadura.* Linearum fiduculis obsignatio.

PAVA. f. POLLA DE INDIA.

PAVANA. f. Dansa espanyola grave, sèria y de moviments pausats. *Pavana.* Grave tripudium. || met. Home de poch seny. *BURINOT.*

TOCAR LA PAVANA. fr. met. Maltractar, assolar á algú. *Tocar la pavana, el bulto.* Cedere, plagis contundere.

PAVELLÓ. m. PABELLÓ.

PAVENT. m. ant. TEMERÓS.

PAVENTAR. v. a. ant. TÈNER, ATEMORISAR.

PAVÉS. m. y

PAVESINA. f. Escut ó rodella llarga que cubreix quasi tot lo cos. *Pavés.* Oblonga parma. || PAVET. 2.

PAVESSADA. f. Porció de soldats armats ab pavessos. *Empavesada.* Sectarii, orum; scutata phalanx.

PAVET. m. PEBET. || La brutícia que 'l suor ó altra cosa greixosa deixa en la roba. *Grasa, mugre, pringue.* Sordes, ium. || Per antífrasis qualsevol cosa de mal olor. *Pebete.* Fætidum suffimen.

PAVETERA. f. PEBETERA.

PÁVIDO, A. adj. Temerós, poruch. *Pávido.* Pavidus.

PAVIMENT. m. Pis, sol, solar. *Pavimento, suelo, piso, solar, huella.* Pavimentum, solum, i.

PAVIMENTAR. v. a. Fer paviments. *Solar.* Pavimento, as.

PAVIOTA. f. Aucell. GAVINA, PÁSSERA.

PAVO. m. GALL D'INDI.

PAVÓ. m. Constel·lació celeste que está prop del polo antártich. *Pavon.* Pavo celestis.

PAVOR. m. Temor, espant. *Pavor, pavora.* Pavor, is.

PAVORDE. m. PABORDE.

PAVORDIA. f. PABORDIA.

PAVORÓS, A. adj. Lo que causa pavor. *Pavoroso.* Timidus.

PAVOROSAMENT. adv. m. De un modo pavorós. *Pavorosamente.* Pavidè.

PAXORRA. m. y f. PATXORRA.

PAYER. m. PAER.

PAYLA. f. ant. PALLA.

PAYMENTAR. v. a. PAVIMENTAR.

PAYO, A. adj. Rústich, ximple, agrest. *Payo.* Rusticus.

PAYOL. m. PÓSIT. || Munt de blat en la platja. *Panero, graneros públicos.* Sempronia, orum.

PAYOLA. f. fam. Barret gran. *Gravion.* Ampulm galerum.

PAYR. v. n. PAHIR.

PAYRA. f. náut. PAIRA.

PAYRAL. adj. S' aplica á la casa de ahont se té l' origen. *Paterno.* Paternus.

PAYRAR. v. n. náut. PAIRAR.

PAYRARSE. v. r. Deslliurarse, escaparse de algun treball, fatiga, etc. *Escaparse.* Evado, is, liberor, aris.

PAYRE. m. ant. PARE.

PAYROT. m. Enfado, torment. *Mohina.* Stomachus, i.

PAYS. m. PAÍS.

PAYTAR. v. n. ant. *Pechar.* Tributum solvere

PE.

PE. (A). m. adv. ant. Á PEU.

PEADA. f. PETJADA, PITJADA.

VENIR Á LAS PEADES. loc. ant. SEGUIR LAS PETJADAS.

PEADE. f. ant. EMPANADA.

PEAL. m. Peuch. *Escarpin, peal.* Udo, nis.

PEANYA. f. Tablado baix que hi ha davant del altar arrimat á ell. *Peana, peaña.* Altaris suppedaneum. || Base ó pedestal sobre que descansa una imatge. *Peana, peaña, supedáneo.* Suppedaneum.

PEATGE. m. Tribut, dret que's paga per entrar ó tráurer mercaderías ó passar bestiar per alguna part. *Peaje.* Portorium, pedagogium, ii.

PEBET. m. Conposició de polvos aromàtics. que encesa llansa un fum molt fragant. *Pebete.* Suffimentum, i.

PEBETERA. f. Candelero ó altra cosa ahont se posa á cremar lo pebet. *Pebetero, perfumador, perfumadero, poma.* Suffimenti vas.

PEBRADA. f. Salsa feta ab pebre. *Pebrada, pebre.* Embamma piperinum.

PEBRAR. v. a. ant. EMPEBRAR.

PEBRÁS. m. aum. PEBROTÁS.

PEBRE. m. Fruyt que consta de uns granets de

color rojench, y sechs de color pardo, obscurs ó negres y arrugats, són aromátichs, agres, ardents, couhents y s' emplean principalment per espècias. *Pimienta*. Piper, is. || ter. **PEBROTERA**.

PEBRE BLANCH. Lo que després de haverse posat á remullar ab aygua de mar, ha perdut la pell y es de color quasi blanch. *Pimienta blanca*. Album, decortiatum piper.

PEBRE BETEL. Arbust del que en las Índias s' emplean las fullas pera preparar un masticatori del mateix nom, molt usat entre 'ls islenys de aquella part del globo; produheix uns fruyts amarchs, cáustichs, y molt olorosos. *Pimentero betel*. Piper betel.

PEBRE BORT. Espècia aromática y picant com lo pebre. *Jenjibre*. Pipiritis, idis.

PEBRE CUBEDA. Arbust que creix en Java y en la isla de Fransa, produheix un fruyt quasi rodó, arrugat, pardós, de olor aromátich, de sabor calent, acre, y picant. *Pimentero cubeba*. Piper cubeba. || Lo fruyt de dit arbust. *Cubebos, pimienta con cola*. Piper cubeba.

PEBRE DE AYGUA. Herba que creix en llochs humits. *Esteba*. Hydropiper, i.

PEBRE DE LAS ÍNDIAS. Pebrot petit y encarnat que pica molt y sól tenir la figura de guinda. *Guindilla, pimienta de las Indias*. Indici piperis genus.

PEBRE FOLL DE ESPANYA. **PEBRE BORT**.

PEBRE JAMAICH. Arbore de América, produheix un fruyt globulós, sech, arrugat, negrench, calent y picant, molt estimulant y enérgich, qus s' usa en los condiments. *Pimienta de Tabasco, malaqueta*. Mirtus pimenta, piper jamaicense.

PEBRE LLARCH. Fruyt de una espècie de pebrer, que's distingeix del comú en tenir las fullas més llargas. *Pimienta larga*. Longum piper.

PEBRE NEGRE. **PEBRE**. 1.

PEBRE ROIG Ó VERMELL. Pebrot vermell reduhit á polvos que serveix de amaniment á las viandas. *Pimenton*. Siliquastri pulvis.

GASTAR MOLT PEBRE. fr. met. Denota que algú es satífrich. *Morder*. Detrectare.

PICAR Ó SABER Á PEBRE. fr. met. Sér molt alt lo preu d' alguna cosa. *Tener mucha pimienta*. Mercem magni esse.

PEBRER. m. Arbust de arrel fibrosa y negra, y diferents camas que creixen desde ella nuosas, rodonas, llenyosas, verdas y plenas de ramas, las fullas ovaladas, duras, crassas y de un vert obscur; las flors petites, y 'l fruyt es la espècia pebre. *Pimentero, pimienta, pimenton*. Nigrum piper.

PEBRERA. f. Vas pera tenir lo pebre. *Pimentero*. Piperis vasculum. || **PEBROTERA**.

PEBRET. m. Aucell de més de mitj peu de llarch, de color negre clar, y las potas rojas; en lo cap té una cresteta de plomas caygudas en detrás. *Ave fria; frailecico*. Pyrrhulla, æ. || d. **PEBROTET**.

PEBRINA. f. ter. y

PEBROT. m. Tavella molsuda y buyda, més ó

menos gran, rodona y quadrada ó en forma de banyeta, lisa y que conté en lo centro várias llavors, rodonas, planas y de color groch. Abans de madurar es verda, y després vermella, de gust més ó menos couhent ó enterament dòls. *Pimiento*. Siliquastrum, capsicum, i. || **PEBROTERA**.

PEBROT VERMELL. **PEBRE ROIG**.

PEBROT DÒLS Ó DE MOLSA. Pebrot de València que no cou. *Pimiento*. Dulce siliquastrum.

PEBROT LLARCH Ó COUHENT. **BITXO** 3.

PEBROTAR. m. **PEBROTERAR**.

PEBROTÁS. m. aum. *Pimenton*. Magnum siliquastrum.

PEBROTER. m. y

PEBROTERA. f. Planta anyal indígena de América, y en Europa n' hi ha de diferents espècies que's distingeixen per lo fruyt: té la cama nuosa de dos á tres peus de alsària, y plena de brancas; las fullas ovaladas y de un vert eixit; las flors petites y blancas; y té per fruyt lo pebrot. *Pimiento*. Annum capsicum.

PEBROTERAR. m. La part de terra plantada de pebrots. *Pimental*. Siliquastris sata terra.

PECABLE. adj. Qui es capás de pecar; y també s' aplica á la matèria. *Pecable, pecador*. Peccandi capax.

PECADOR. m. Qui peca. *Pecador*. Peccator, is. || met. Qui absolutament falta á qualsevol cosa que debia executar. *Pecador*. Peccator, is. || adj. Qualsevol individuó de la naturalesa humana com subjecte al pecat ó que pòt pecar. *Pecador*. Peccato obnoxius.

PECADOR DE MARCA MAJOR. **IMPIO**.

PECADORA. f. La dona que peca. *Pecadora*. Peccatrix, icis. || La dona pública ó de mala vida. *Pecadora*. Meretrix, icis.

ANAR Á FER LA PECADORA. fr. met. fam. Anar á confessarse. *Confesar*. Fateor, eris.

PECADORÁS. m. aum. *Pecadorazo*. Sceleratus, facinerosus, gravium noxarum reus.

PECAMINÓS, A. adj. Exposat á pecat. *Pecaminoso*. Peccato obnoxius.

PEGANT. p. a. S' aplica en la medicina al humor que predomina en las malalties. *Pecante*. Vitiosus.

PECAR. v. n. Faltar á la lley de Dèu. *Pecar*. Pecco, as. || Faltar ó excedir en qualsevol cosa. *Pecar*. Pecco, as. || Faltar absolutament á qualsevol obligació, y á lo que es degut y just. *Pecar*. Pecco, as, delinquo, is. || ant. **ERRAR**.

PECAR MÉS DE BOIG QUE NO PER MALÍCIA. fr. Causar mal ó dany per no prevéurer los resultats de las cosas. *Pecar mas de ignorante que de malicioso*. Per imprudentiam potius quam malitiosè sperare.

NO PECAR PER IGNORÀNCIA Ó NO PECAR DE BOIG SINÓ PER MALÍCIA. fr. Fèr dany maliciosament. *No pecar de ignorancia*. Haud ignarum peccare.

NO PECAR TRETA. fr. ant. *No errar tiro*. Minime scopum aberrare.

PEGAT, DA. p. p. *Pecado*. Peccatus. || m. Fal-

ta, culpa, delict, acció mala. *Pecado*. Culpa, noxa, æ. || Falta de lo que es just y degut. *Pecado*. Peccatum, i. || Falta ó excés en qualsevol línea. *Pecado*. Excessus, us, peccatum, i. || VERGONYAS. || Mala paraula. *Pecado*. Peccatum, i. || inter. ant. *Malhaya, pecado, mal pecado, daño*. Mehercule! pereat! *PECAT ACTUAL*. L' acte ab que l' home peca actualment. *Pecado actual*. Actuale peccatum.

PECAT AMAGAT ES MITJ PERDONAT. ref. Denota que agrava molt la falta l' escàndol que causa sa publicitat. *Ya que no seas casto, sé cauto*. Si non castum, cautus esto.

PECAT HABITUAL. L' acte continuat ó la costum de pecar sens esmenarse ó arrepenir-se. *Pecado habitual*. Habituale peccatum.

PECAT MORTAL. La culpa que priva al home de la vida espiritual de la gràcia y 'l fá enemich de Dèu, y digne de la pena eterna. *Pecado mortal*. Grave, capitale, lethale peccatum.

PECAT NEFANDO. Lo de sodomia per sa torpesa. *Pecado nefando, ó contra naturaleza*. Nefandum, contra naturam peccatum.

PECAT ORIGINAL. Aquell en que es concebut lo home per descendir de Adam. *Pecado original*. Originale peccatum. || met. La desgràcia de que participa algú per la relació que té ab altra persona ó ab algun cos. *Pecado original*. Originale peccatum.

PECAT VENIAL. Lo que levement s' oposa á la lley de Dèu. *Pecado venial*. Levis, venialis noxa.

PECAT DE SODOMIA. *PECAT NEFANDO*.

ESTAR EN PECAT. fr. Haver pecat. *Estar en pecado*. Peccato maculatum esse. || met. Surtir mal alguna cosa. *Estar hecho en pecado*. Prave aliquid factum esse, contingisse.

LLETJ COM UN PECAT. exp. Pondera ser molt lletja alguna persona. *Feo como un cuco, como la muerte; ser ó parecer un coco, mas feo que la noche*. Summe deformis; loritheo deformior; scarabeo nigrior; atrei oculi.

LO PECAT FÁ FORAT. ref. *ESTAR EN PECAT*. 2.

PER MÓS PECATS. loc. Expressa la causa de haver succehit alguna cosa com á cástich dels pecats. *Por mis pecados, por negros de mis pecados*. In peccatorum penam.

SER MÉS NEGRE QUE UN PECAT. exp. *LLETJ COM UN PECAT*.

¿ES PECAT LO DIR MENTIDAS? exp. ab que's dóna á entendre que's presum algun engany en lo qui tracta com exhortantlo á que no ho execute. *La verdad es hija de Dios*. Veritas à Deo orta est.

PECATÁS. m. aum. *Pecadazo*. Magna noxa.

PECATET. m. d. *Pecadillo*. Levis culpa, error.

PECCADOR. m. *PECADOR*.

PECUNIA. f. etc. *PECUNIA*.

PECEJAR. v. a. ant. Trossejar. *Despedazar; hacer pedazos*. In frusta secare, dividere.

PECEJAT, DA. p. p. Fet trossos. *Despedazado, destrozado*. In frusta secatus, divisus.

PECH. adj. ant. *SIMPLE*, *NECI*.

PECICH. m. *PESSICH*.

PECIOLADAS. f. bot. Nom que's dóna á las fullas sostingudas per peciols com en la perera. *Peciolas*. Petiolatus.

PECIOLAR. adj. bot. En los vegetals se dóna aquesta denominació á tots los órganos que naixen sobre 'l peciolo. *Peciolar*. Petiolaris.

PECIOLO. m. Divisió de la cama que sosté la porció plana ó lámina de la fulla. Si es de una pessa 's diu senzill; si de molts unides per articulacions, ramós. En las fullas compostas se dóna lo nom de comú al que sosté todas las fulletas, de parcial ó cada un dels rams articulats ab lo que porta molts fulletas, y finalment lo de peciolet ó peciolo propi al que sosté cada fulleta. *Peciolo*. Petiolus, i.

PÉCORA. f. Cap de bestiar de llana. *Pécora*. Pecus, oris. || met. *TONTO*, *BÉSTIA*, *NECI*.

PECOREA. f. Lo robo ó saqueix que surten á fér los soldats esbarriats del quartel ó de la tropa. *Pecorea*. Militum prædatio.

PECTORAL. m. La creu que per insignia portan al pit los prelats. *Pectoral*. Pectorale, is. || *NACIONAL*. || *Corassa*. *Coraza*. Pectorale, is, lorica, æ. || adj. Pertanyent al pit. *Pectoral*. Pectoralis. || Profitós al pit. *Pectoral*. Pectori commodus, utilis.

PECULAT. m. Furt dels diners del príncep. *Peculado*. Peculatio, nis. || for. Furt de caudals del Erari fét per personas que intervenen en ells. *Peculado*. Peculatio, nis.

PECULI. m. Lo cabal que'l pare ó senyor permet á són fill ó criat pera són us y comers. *Peculio, pegujal, pegujar*. Peculium, ii.

PECULI ADVENTICI. BÈNS ADVENTICIS.

PECULI CASTRENSE ó *QUASI CASTRENSE*, BÈNS CASTRENSES ó *QUASI CASTRENSES*.

PECULI PROPECTICI. BÈNS PROPECTICIS.

PECULIAR. adj. Particular, propi. *Peculiar, privativo, propio, particular*. Proprius.

PECULIARMENT. adv. m. Especialment, propiament. *Peculiarmente*. Propriè, peculiariter.

PECUNIA. f. fam. Diners, moneda. *Pecunia*. Numerata pecunia.

PECUNIAR Y PECUNIARI, A. adj. Pertanyent al diner. *Pecuniario*. Pecuniarius.

PECUNIARIAMENT. adv. m. En diner efectiu ó comptant. *Pecuniariamente*. Sonante pecunia.

PECUNJÓS, A. adj. ant. *ADINERAT*.

PEDA. f. Veu ó crit dels pescadors de Tortosa que equival á *TORNEMHI*. *Peda*. Repedo.

PEDAGOGH Y PEDAGOT. m. Ayo, mestre que cuyda y dirigeix al noy. *Pedagogo*. Pædagogus, i, puerorum institutor. || met. Qui vá sempre ab altre, y 'l porta ahont vól, ó li diu lo que ha de fèr. *Pedagogo*. Pædagogus, i.

PEDÁNEO. adj. Juge de llocs curts, ó que té limitada jurisdicció. *Pedáneo*. Pedaneus.

PEDANT Y PEDANTE. m. Quis précia de sabi. *Pedante*. Pædagogus, i.

PEDANTÀS. m. aum. *Pedanton.* Sciolus, i.

PEDANTEJAR. v. n. Preciarse de sabi senserho. *Pedantear.* Inaniter eruditionem venditare.

PEDANTERIA. f. Afectació de sabiduria. *Pedanteria.* Futilis literatura.

PEDANTESCH, CA. adj. Pertanyent als pedants, á sòn estil y modo de parlar. *Pedantesco.* Ad sciolos pertinens.

PEDANTET, A. m. y f. d. *Pedantuelo.* Sciolus, i.

PEDARQUIA. fr. Govern dels negres. *Pedarquia.* Nigrorum imperium.

PEDÁS. m. PADÁS.

PEDESTAL Y PEDRESTAL. m. Peu de la columna. *Pedestal.* Stylobata, stylobates, æ. || PEANYA. || Lo peu de las estátuas. *Pedestal, peana.* Acroteria, orum. || met. Lo fonament en que s' assegura alguna cosa. *Pedestal.* Fundamentum, i.

PEDESTRE. adj. S' aplica al qui vá á péu. *Pedestre.* Pedestris.

PEDICURO. m. Qui cura ó talla las durícias, ulls de poll, y demès excrescèncias dels peus. *Pedicuro.* Pedicurator.

PEDILUVI. m. Bany de peus. Inmerció de las extremitats durant un temps determinat en la aygua natural, ó carregada de medicaments. *Pediluvio.* Pediluvium, ii.

PEDIMENT. m. PETICIÓ.

PEDÓ Y PEDON. m. ant. PEÓ. || mil. INFANT.

PEDRA. f. Compost compacte, y més ó menos dur, de terra, sals, y á vegadas de substàncias metàl·licas que li donan color; n' hi ha de diferents espècies. *Pedra.* Petra, æ. || La matèria dura y unida que's cria en lo cos humá particularment en los ronyons, y s'ol causar la malaltia anomenada mal de pedra. *Cálculo, piedra.* Calculus, i. || Calamarsa grossa ó gruixuda. *Granizo, piedra.* Grando, inis. || met. La duresa en las cosas. *Piedra.* Durities, ei. || La que's posa en lo pany de las armas de foch á fi de que encenga la pólvora de la cassola. *Piedra, pedernal, piedra de lumbre.* Silex, icis, vivus lapis. || LÁPIDA. || Lo tros pla, prim, de la matèria dura composta de terra, sals ó metalls, que la naturalesa cria aixi mateix com si ja fos treballat. *Lancha, laja.* Lamina lapidea. || Lo tros quadrilongo que serveix pera lligar los empedrats. *Adoquin, sillarejo.* Silex, quadratus annecto pavimento lapidibus strato. || La que passa de part á part de la paret. *Perpiaño.* Diatonus lapis. || pl. Los tantos en lo joch. *Piedras.* Calculi, orum.

PEDRA AFINADORA Ó AFILADORA. AFILADORA.

PEDRA ARENISCA. Espècie de pedra esponjosa y blana de poch pes. *Toba.* Tofus, tophus, i.

PEDRA ARMÉNIA. *Piedra armenia.* Lapis armenius.

PEDRA DE CALS, Ó CALAR. Aquella de que's fá la cals. *Piedra caliza.* Calcareus lapis.

PEDRA CLARA COM VIDRE. *Piedra cristalina.* Lapis specularis.

PEDRA CÁUSTICA. POTASSA CÁUSTICA.

PEDRA DE ANELL. *Piedra de anillo.* Annularius lapis; gemma, æ.

PEDRA DE COLOR DE FERRO. *Mármol basalto del color y dureza del hierro.* Basaltes, æ.

PEDRA DE FOCH Ó DE ULL DE SERP. La de color cendrós un tant obscur, y á vegadas roig, ab clapas negras. *Piedra berroqueña, granito.* Nigris maculis variatus lapis.

PEDRA DE GALL. La que's s'ol trobar en lo ventrell ó fetge del gall. *Piedra cristalina, de gallo.* Alectoria, æ.

PEDRA DEL ÀGUILA. Mineral de ferro de tres á quatre polzadas de llarch, buyt de dins, y que conté una porció del mateix metall que's mou. *Piedra del águila.* Ætites, æ, ó itis.

PEDRA DEL LLAMP. *Piedra del rayo; ceraunia.* Ceraunia, æ.

PEDRA DE LA QUAL SE FÁ L' COURE. La groga y blanquinosa que fonentla ab lo coure lo augmenta un ters y 'l puleix: ab qualsevol altre metall se evapora, y sola ab lo foch se reduheix á cendra. *Calamina; piedra calaminosa.* Cadmia, æ, calcitis, is.

PEDRA DE MÓLDREB. MOLA DE MOLÍ.

PEDRA DE MÓLDREB COLOR. Moleta, que es la pedra ab que's molen ó baten, ó la que va sobre la pedra de móldrer ó inferior, que es una llosa gran. *Piedra para batir colores.* Pimentarii tritus cos, coticula.

PEDRA DE TALL. PEDRA PICADA. || La que es apta pera sér picada. *Piedra franca; fácil de labrarse.* Docilis, tractabilis lapis.

PEDRA DE TOCH. La en que se examina la lley dels metalls. *Piedra de toque.* Coticula, obrussa, æ, obrysum, i, index, icis. || Tot lo que conclou pera conèixer la bondat ó malícia de alguna cosa. *Toque.* Punctum, momentum, i, caput, itis.

PEDRA DE XOCOLATA. La sobre que's mol ó treballa la xocolata. *Silleta.* Lapis indicis amygdalis conterendis.

PEDRA ESMOLADORA Ó DE ESMOLAR. La que serveix pera afinar lo tall de la navaja, gabinet, etc. *Piedra de amolar; amoladera.* Cos, otis.

PEDRA FALSA. La que passa per preciosa y no ho es. *Piedra falsa.* Gemma adulterina.

PEDRA FILOSOFAL. La matèria ab que alguns alquimistas pretenen fér or artificialment. *Piedra filosofal.* Lapis filosoficus.

PEDRA FOGUERA. La ab que's pica foch. *Pedernal.* Pyrites, æ, silex, icis. || met. La summa duresa en qualsevol espècie. *Pedernal.* Summa durities.

PEDRA FUNDAMENTAL. La primera que's posa en los edificis. *Piedra fundamental.* Primus fundamenti lapis. || met. Tot lo que es principi y origen de ahont dimana altra cosa. *Piedra fundamental.* Principium, ii, fundamentum, i.

PEDRA BERMELLA AB CLAPAS BLANCAS. PÓRFIDO.

PEDRA IMAN. IMAN.

PEDRA INFERNAL. Compost de plata fosa ab ácit nítrich de color pardo obscur y s' usa en la cirur-

gia pera cremar y destruir las carns supérfluas. *Piedra infernal*. Infernalis lapis.

PEDRA LLINOSA, DE FILS Ó BLANERA. AMIANTO.

PEDRA MARQUESITA. Combinació del sofre ab un metall. *Marquesita, pirita*. Pyrites, æ.

PEDRA MORTA. *Piedra muerta*. Mortuus, emortuæ mollitiæ lapis.

PEDRA MOVEDISSA MAY POSA MOLSA Ó NO TÉ MOLSA. ref. contra 'ls que no's mantenen constans en lo que emprenen. *Piedra movediza nunca moho la cobija; planta muchas veces traspuesta, ni crece ni medra*. Saxum volutum non obducitur musco.

PEDRA PERA BRUNYIR LO OR. *Piedra de Samos*. Samus lapis.

PEDRA PICADA. La treballada pera posarla en qualsevol part. *Piedra labrada*. Quadrarius, sectus, angularis, politus lapis.

PEDRA PRECIOSA. La que es dura, transparent y brillant. *Piedra preciosa*. Gemma, bacca, æ; gemmus lapis.

PEDRA REBLE. REBLE.

PEDRA SERPENTINA. SERPENTINA.

PEDRA SOFRE. SOFRE.

PEDRA TOSCA. Pedra esponjosa, blanca y lleugera. *Toba*. Tofus, i. || Pedra esponjosa ó porosa, opaca, dura, brévol y tant lleugera que's manté sobre la aygua. *Piedra pomez, esponjosa*. Pumex, icis; bivulus lapis.

PEDRA VIVA. La qué no ha estat arrancada de la pedrera ó lloch ahont la cria la naturalesa. *Piedra viva*. Vivus lapis.

PEDRAS DE GINYNS. Pedras pera tirar ab los ingenis. *Piedras para los ingenios*. In catapultarum petræ.

AB UNA PEDRA Ó TRET MATAR DOS PARDALS. ref. AB UNA VIA DOS MANDATOS.

NO POSARSE'N CAP PEDRA AL FETGE. loc. fam. TENIR UN FETGE COM UNA RAJADA.

CADA PEDRA EN SON FORAT. loc. fam. Denota que las personas ni las cosas no's deuen tráurer del lloch que 'ls correspon. *Bien está cada piedra en su agujero*. In propria pelle quiescere.

COSA DE PEDRA. *Lapideo, lapidoso*. Lapideus.

DEIXAR FET DE PEDRA. fr. met. Deixar á algú fret, confondrerlo ab algun ditxo. *Echar un jarro de agua*. Stupefactum relinquere.

DORMIR COM UNA PEDRA. fr. DORMIR COM UN SOCH.

IGUALAR LA PEDRA. fr. Posar iguals las pedras picadas després de col·locadas ó assentadas en són lloch. *Retundir*. Lapidem ædificio impositum æquare.

JUNTAR LA PEDRA. fr. Posar las pedras ben ajustadas unas ab otras á fi de que la obra no tinga buyts y quede ben sólida. *Atizonar*. Lapidem inter se connectere.

LA PEDRA FORA DE LA MA NO SAB AHONT VÁ. ref. que avisa lo molt cuydado que s'ha de tenir en tirar pedras, per la molta facilitat de fér algun dany sense intenció. *Palabra y piedra suelta no tiene vuelta*. Cæco impetu currit lapis.

NO DEIXAR Ó NO QUEDAR PEDRA SOBRE PEDRA. fr. Denota que algun edifici ha quedat enterament arruinat, destruhit ó assolat. *No dejar ó no quedar piedra sobre piedra*. Funditus evertere.

FÉR FLORAR LAS PEDRAS. fr. met. Móurer á llástima ó á compasió, penetrar de dolor á altre. *Atravesar, partir el corazon*. Misericordiam alterius movere.

POSAR LA PRIMERA PEDRA. fr. Principiar alguna cosa. *Echar ó poner la primera piedra*. Rei fundamentum jacere.

QUEDAR FÉT DE PEDRA. fr. met. Inmutarse gravement de alguna espècie que's véu ó se óu. *Quedarse sin pulso*. Exanimari.

QUI CALLA PEDRAS APANYA. ref. S' aplica al qui en alguna conversació observa, sèns parlar, lo que's diu, pera valerse'n á són temps. *Quien calla, piedras apaña*. Non omnibus dormio.

SÉR PEDRA DE ESCÁNDOL. fr. met. Ser motiu de alguna dissensió, disturbi, pendència, etc. *Ser la piedra de escándalo*. Offensionis lapidem, scandali petram esse.

NO SABERHO LAS PEDRAS. fr. Denota que una cosa se ha executat molt secretament. *No saberlo ó sentirlo la tierra*. Clam, clamculum, occultè, silenter aliquid facere.

Á PEDRA SECA. fr. Á COPS DE PEDRA.

TAPIAR Á PEDRA Y Á MORTER. fr. met. ab que's dòna á entendre que una cosa 's tanca tan fort que no's pot rómprer. *Tapiar á piedra y á lodo*. Ominò, firmiter claudere.

TIRAR LA PEDRA Y AMAGAR LA MA. fr. met. Fér dany á algú ocultant que se li fá. *Tirar la piedra y esconder la mano*. Furtim nocere.

TRÁURER LAS PEDRAS. fr. Netejar de pedras algun camp ó altra cosa. *Descantar*. Lapidibus purgare.

TROBAR LA PEDRA FILOSOFAL. fr. met. Descubrir un modo ocult de adquirir cabal ó ferse rich. *Encontrar ó hallar la piedra filosofal*. Lapidem philosophicum invenire.

PEDRADA. f. La acció de tirar la pedra, ó dirigi-la á alguna part. *Pedrada*. Lapidatio, nis. || Cop de pedra, ó lo senyal que deixa. *Pedrada*. Lapidis ictus. || met. Ditxo, expressió picant. *Pedrada*. Cavillum, i. || interj. Denota que algú mereix càstich. *Pedrada, pedradas*. Lapidibus tundaris. || pl. Combat de noys tirantse pedras. *Pedrea*. Lapidatio, nis.

PEDRADA EN CAP DE ALTRE NO DOL. ref. Denota que 'ls mals de's altres se senten molt menos que 'ls propis, ó que cada hu mira per són interès sèns importarli res lo de's altres. *Mal ajeno de pelo cuelga; poco os duelen, don Jimeno, estocadas en cuerpa ajeno*. Nil tibi, Quincte, dolent alieno in corpore plagæ.

FÉR PEDRADAS. fr. Tenir los noys combat tirantse pedras. *Hacer, tener pedrea*. Lapidatione pueros pugnare.

PEDRAGADA. f. PEDREGADA.

PEDRAGÓS, A. adj. PEDREGÓS.

PEDRAL. m. PEDREGAL.

PEDRAPIQUER. m. PICAPEDRER.

PEDRASSA. m. aum. *Chinazo*. Magnus lapis.

PEDREGADA. f. Pedra, calamarsa grossa en abundància, y l' acte en que cau. *Pedrisca, pedrisco, piedra*. Atrox grandinis nimbus.

DESPRÉS DE CAYGUDA LA PEDREGADA TOCAN Á TEMPS. ref. Repren la necedad de voler aplicar remey á las cosas, passada la ocasió ó quant no es temps. *El conejo ido, el consejo venido; despues de muerto Pascual, trajéronle el orinal; al asno muerto la cebada al rabo; despues de vendimias cuébanos*. Præposterum auxilium; post bellum auxilium; serò sapiunt phiges.

LA PEDREGADA NO SE 'N PORTA ANYADA, PERÓ POBRE DEL DE AQUELL Á QUI ATRAPA. ref. Denota que no's pert la cullita en tota una provincia per pedregar en algun terme; però quedan perduts los amos de las terras ahont descarrega la pedregada. *No hay mal año por piedra, mas guay de aquélá quien acierita*. Grandine totius non opes intercedit anni, at væ ruricolæ quem petit illa viro.

PEDREGAL Y PEDREGAM. m. PEDRUSCALL. 2.

PEDREGAR. v. a. y n. APEDREGAR. || m. ant. PEDRUSCALL.

PEDREGÓS, A. adj. Ple de pedras. *Pedregoso, peñascoso, guijoso, guijarroso, guijarreño, petroso, pétreo*. Lapidosus, saxosus.

PEDREGUERÓ. m. PEDRUSCALL.

PEDRENY. m. VENTRELL.

PEDRENYAL. m. Escopeta petita, espècie de trabuch. *Pedreñal*. Brevior catapulta.

PEDRENYALADA. f. Tret de pedrenyal. *Tiro de pedreñal*. Brevioris catapultæ tractus.

PEDRENYALER. m. Qui fá pedrenyals. ARMER.

PEDRER. m. Pessa petita de artilleria pera metralla. *Pedrero*. Bellicum tormentum minus. || Pessa de artilleria un poch menor que 'l falconet, que usen las embarcacions. *Esmeril, pedrero, pijote*. Tormentum bellicum mediocre. || Qui servia ab fona en lo exèrcit. *Hondero, pedrero*. Fundibulus, i. || Lo ventrell dels aucells. *Molleja*. Avium ventriculus. || PEDRENYAL.

PEDRERA. -f. Lo lloch de ahont se traúhen las pedras. *Cantera, pedrera, pedriza*. Lapidicina, saxifodina, æ. || Lo lloch de ahont se traúhen las pedras naturalment planas, anomenadas llosas. *Lanchar*. Lapidicinæ genus.

PEDRERIA. f. Conjunt de pedras preciosas. *Pedrèria*. Pretiosi lapilli.

PEDRETA. f. d. *Piedrezuela, piedrecilla, ica, ita, pedrezuela, china*. Lapillus, i. || La que's fica en la sabata y fá mal al peu. *Escrúpulo*. Scrupus, i. || La que usavan los antichs pera ajustar sos comptes. *Cálculo*. Calculus, i. || pl. Joch que executan las noyas tirant una pedra al ayre pera re-

plegar las quatre que quedan. *Pitas, pita, pitos, piedras, chinas*. Ludus lapidibus puellarum.

ARRIBAR Á LAS TRES PEDRETAS. fr. Trobarse en gran perill. *Ver las orejas al lobo*. Summo in discrimine versari. || Arribar un negoci al cas més apurat. *Llegar á las dagas*. In arcto rem esse.

QUI TIRA PEDRETAS, TIRA AMORETAS. ref. Denota que entre dos que se estiman, després de unas renyinas solen estimarse més. *Las riñas de los amantes son finezas del amor*. Amantium iræ amoris integratio est.

PEDRÍS. m. Siti de rajola, pedra, etc. en forma de banch pera sentarse. *Asiento, poyo*. Podium, ii. || Brancal, marxapeu, pedra travesseraó llindar inferior pera formar la portalada. *Umbral, lindar*. Limen, inis. || ESPONA.

PEDROL. m. PEDREGUERÓ.

PEDRUSCALL. f. PEDREGADA.

PEDRUSCALL. m. Conjunt de pedretas que's desprenen de las rocas, ó de las que saltan al picar las pedras. *Rocalla, ripio, cascajo, casquijo, guijo*. Glarea, æ. || Multitud de pedras petites en alguna part, com en los camps. *Pedrisa, pedrizal, pedregal*. Saxetum, saxosus locus. *

PEDUNCULAR. adj. bot. Se diu quant los òrgans naixen del pedúnculo, com los fillets en los sarments. *Peduncular*. Peduncularis.

PEDUNCULAT, DA. adj. bot. Nom que's dóna á la flor que te pedúnculo, com en la herba donzella. *Pedunculado*. Pedunculus.

PEDÚNCULO. m. Los botànichs donan aquest nom á la cameta que sosté la flor, lo qual no sent més que una divisió de la cama té sa mateixa organisació, y serveix pera conduhir á la flor la matèria nutritiva. *Pedúnculo*. Pedunculus, i.

PEGA. f. Such resinos que's traú per incisió del pi méis, després de cuyt ab poch foch y espessit. Es lluent, trencadís, lleuger, y més ó menos negre. *Pez*. Pix, icis.

PEGA BLANCA Ó DE BORGONYA. Es lo galipot fos en aygua y filtrat, pera retràurerne la part impura. *Pez de Borgoña, pez blanca*. Pix burgundica, alba.

PEGA DE SABATER. Mescla de pega y cera ab que's sabaters enceran lo fil. *Cerote*. Cerapicia, æ.

PEGA GREGA. Resíduo de la destil·lació de la trementina que se li ha extret oli volátil y tira á roja. Los músichs la usen pera empegar los pels del arquet del violi, etc. *Pez griega*. Resina, colofonia, æ.

SABER Á LA PEGA. fr. Tenir ressabis de mala educació. *Saber á la pega*. Majorum more redolere.

TENIR PEGA ALS ULLS. fr. met. No advertir lo que's té á la vista. *Tener telarañas en los ojos*. Caligare.

PEGADA. f. Se diu del conjunt de cops que donan á algú de una vegada ó de carrera. *Tunda, paliza*. Verberatio, nis.

PEGADÁS. m. aum. Pegat gros. *Parchazo*. Magnum pitacium.

PEGADELLA. f. Las crostas del cap ab qu

nàixen las criaturas. *Costra de leche*. Crusta lactea.

PEGADET. m. d. *Pegadillo*. Parvum emplastrum.

PEGADOR. m. Qui pega ó dóna cops. *Zurra-dor*. Castigator, is.

PEGALÓS, A. adj. EMPÉGUNTAT. || APEGADÍS. || S' aplica al subjecte que s' arrima á altre pera enganyarlo. *Pegadizo*. Parasiticus, molestè adhærens.

PEGALLÓS, A. adj. ant. EMPÉGUNTAT.

PEGAMENT. m. ant. La acció y efecte de empeguntar. *Empegadura*. Picatio, nis. || ant. L' efecte de encolar. *Encoladura*. Glutinatio, nis. || ant. SOLDADURA. || L' acció de pegar ferint. *Zurra, paliza*. Verberatio, nis. || adv. m. ant. TONTAMENT, NECIAMENT.

PEGAR. v. a. Castigar donant cops. *Pegar, verberar, dar*. Verbero, as, tundo, is. || v. n. Donar una cosa contra altra, com la pedra á la paret. *Dar*. Incido, impingo, is. || Donar, com PEGAR un sotrach, una empena. *Dar*. Do, as. || Ensopegar, donar contra alguna cosa ab violència. *Dar, pegar*. Illido, is. || Tirar ab violència una cosa contra de altra. *Pegar*. Illido, impingo, is. || Venir de nou, acomètrer algun accident ó cosa semblant. *Pegar*. Invado, is. || APEGAR. || met. Dir ó fèr alguna cosa que fereix ó mortifica. *Pegar*. Lacesso, is.

PEGAR EN VA. fr. met. No lograr lo fi á que's dirigia una acció ó ditxo. *Dar en vacio, en vago*. Spe deludi, frustrari.

PEGAR EN VA Ó AL AYRE, Ó EN FALS. fr. Donar algun cop al ayre ó en cosa vuyda. *Dar en vano*. Ictum errare.

PEGAR FOCH. fr. CALAR FOCH.

PEGAR, PEGARLA. fr. Continuar ab insistència á fèr alguna cosa. *Dar, darla*. Insisto, is. || Insistir en alguna cosa; empenyarse tenasment en volerla. *Dar, darla*. Insisto, is.

PEGARLA. fr. Faltar algú enterament á la confiança que's feya de ell. *Pegarla de puño*. Fidem fallere.

PEGARSE AL FRONT. fr. *Darse en la frente*. Frontem ferire.

PEGÁRSELAS. fr. Contrapuntarse dientse paraulas picants. *Darse de las astas*. Verbis rixari.

PEGARSE UNA GORRA. Introduhirse algú á menjar en una casa sèns sér convidat. *Pegotear*. Parascitor, aris.

PEGÁS. m. mit. Caball ab alas que fingiren los poetas haber fét nàixer ab una cossa la font del parnàs. *Pegaso*. Pegasus, i.

PEGÁSSEO, A. adj. poèt. Lo pertanyent al Pegás. *Pegáseo*. Pegasejus.

PEGAT. m. Emplastre, tros de drap, curo, etc., que en una part té algun ungüent, bál-sam, etc., y se aplica á algun mal. *Parche, pegado*. Pittacium, ii.

LO MATEIX QUE UN PEGAT EN UN BANCH. loc. met. Se diu quant una cosa está ó cau mal á qui se la

posa. *Le está ó le sienta como á la burra las arracadas*. Illo congruit tamquam asinæ inanes.

PEGATER. m. Qui tè per ofici tráurer y fabricar pega ó tractar en ella. *Peguero*. Picis extractor, venditor.

PEGORELLA. f. Peix. *Mustela*. Galea, æ, secunda mustela.

PEGOT. m. EMPÉGAMENT. || fam. SABATER. || BUY-RACH.

PÉGUA. f. PEGA.

PEGUEA. f. ant. NECEDAT, TONTERÍA, IGNORÁNCIA.

PEGUESA. f. ant. TINTA. || PEGUEA.

PEGUISSER, A. m. y f. PEGADOR.

PEGUNTA. f. ant. PEGA.

PERUCH. m. PEÚCH. || ter. adj. PORUCH.

PEIG. m. ant. Pis, sol, pavement. *Pavimento*. Pavimentum, i. || fam. NOY, MINYONET.

PEIX. m. Nom que's dóna á tots los animals que sols poden viurer dins del aygua. *Pez, pescado*. Piscis, is. || met. Astut, sagàs, industriós. *Peje*. Astutus. || met. La cosa que s' adquireix ab utilitat y profit, però ab treball. *Pez*. Commodum, i.

PEIX DE MAR. *Pescado, pez de mar*. Marinus piscis.

PEIX DE QUATRE PEUS QUE SURT Á PASTURAR Á TERRA. *Pez mujer; pejemuller, vaca marina*. Cordula, æ, cordulus, i.

PEIX DE RIU. *Pescado, pez de rio*. Fluvialis, fluvialis piscis.

PEIX SALAT. *Pescado salado ó salpresado*. Salsamentum, i.

PEIX FA MAL Á PEIX. ref. QUI ES TON ENEMICH? LO DEL TEU OFICI.

AGAFAR PEIX. fr. met. Lograr, conseguir lo que's pretenia. *Pescar*. Assequor, consequor, eris.

BON Ó BRAU PEIX. Explica la subtilesa ó astúcia de algú. *Buena, brava ó linda pesca*. Lepidè.

COM LO PEIX EN LA AYGA. exp. Denota las comoditats de algú. *Como un patriarca*. Commodam vitam agere.

FÉR DONAR LO PEIX Á SOU. fr. POSAR LAS PERAS Á CUARTO.

Á DOS, TRES, etc., VÁ 'L PEIX. loc. Denota que en alguns jochs de cartas, trunfan dos, tres, etc. *Triunfar dos, tres, etc*. Duos, tres, etc. Triumphalem chartam ludere.

GREIX DE PEIX. *Grasa de pescado*. Piscarius, piscaria adeptus.

LO PEIX, ARRÓS, Y PEBROT DEMANAN LO VI BEN FORT, Ó LO PEIX, ARROS Y MELÓ VOLEN LO VI FALLÓ. ref. Denota qua sobre ditas cosas convé béurer ví, y que la aygua sol fèr mal. *El arroz, el pez y el pepino nacen en agua, y mueren en vino*. Post oryzam, piscem, cucumerem sumito vinum.

LO PEIX PERA QUI'L MEREIX Y LA CUA Ó ESPINA PEL GAT. ref. Ensenya que'l premi se feu per lo mèrit y á ell se déu donar. *El pece para quien lo merece*. Debita sunt meriti, et his sunt munera danda.

LO PEIX QUE BUSCA L' HAM, BUSCA SÒN MAL. ref. Denota que nos déu deixar enganyar de la apariència de las cosas, ó de alguna conveniència aparent en que s'ol ocultarse algun dany. *El pez que busca el anzuelo, busca su duelo.* Hamum qui captat, captat sua funera piscis.

LOS PEIXOS GRANS Ó GROSSOS SE MENJAN ALS PETITS. ref. Denota que'ls inferiors han de callar per los superiors, perque sempre quedarian mal. *Los peces grandes se comen á los pequeños.* Deveniunt magni pisces sæpe esca minores.

QUI VOL PEIX QUE'S MULLE Ó SE HA DE MULLAR LO CUL, Ó QUI PEIX VOL MENJAR, LA CUA SE HA DE ESTIRAR. ref. Denota que pera lograr lo que's desitja, es menester treball y diligència. *No se pescan truchas á bragas enjutas; bragas duchas comen truchas; quien peces quiere comer mojarse es menester.* Difficilia quæ pulchra; lutum nisi tandatur non fiturceus.

PEIXADA. f. Lo menjar en que hi ha mòlt peix. *Abundancia de pescado.* Piscium copia.

PEIXADOR. m. ant. PESCADOR.

PEIXEMENT. m. p. u. PASTURA, NUDRIMENT, ALIMENT.

PEIXER. v. a. ant. PASTURAR, NUDRIR, ALIMENTAR. || v. r. ant. ARREPENTIRSE. || v. r. ant. met. ALIMENTARSE.

NO AB QUI NEIXES SINO AB QUI PEIXES. ref. Denota que'l tracte y comunicació pot més que la criansa y llinatge en orde als costums. *No con quien naces, sino con quien paces.* Exerces pariter sociæ commercia linguæ.

SABER PEIXERSE. fr. met. SABERSE COMPÓDRER.

PEIXERA. f. Rech que pren la aygua de algun riu. *Cacera, caz, cauce.* Incile, is. || ant. Lloch ahont se pesca. *Pesquera.* Piscaria, æ.

PEIXET. m. d. *Pececillo, Pescadillo.* Pisciculus, i.

TIRA PEIXET. exp. *Sopla! Papæ!*

PEIXÓ. m. PEIX.

PEIXOPALO. m. *Pez palo.* Morhua, æ.

PEIXOS. Cops que's donan en lo joch de aquest nom sobre lo exterior de la ma ab lo dit índice y lo dit mitg units. *Sardinetas.* Digitorum ictus supra alterius manum.

PEJADA. f. ant. PITJORA.

PEJOR. adj. PITJOR.

PEJORAMENT. m. ant. PITJORA.

PEJORAR. v. a. y n. ant. PITJORAR.

PEJORÍA. f. ant. PITJORA.

PEL. m. Lo fil prim que surt per los poros del cos del animal. *Pelo.* Pilus, i. || Lo cabell. *Pelo.* Capilli, orum. || Pelussa de las fruytas. *Pelo, pelusa.* Lanugo, inis. || Qualsevol fil de seda ó llana. *Pelo.* Filum, pilus, i. || Lo filet que se separa del tremp de la ploma y fá formar mal las lletras. *Repelo, pelo.* Calami ramentum. || Borrissol del panyo. *Pelo.* Pexa panni lanugo. || Los brins de las herbas de fulla estreta. *Filamento.* Capillamentum, i. || met. Qualsevol cosa de poca importància. *Pelo.*

Floccus, pilus, i. || met. Causa ó motiu mòlt leve. *Pelo.* Pilus, i. || Qualitat, mostra, forma, com aquell panyo tè bon PEL. *Pelo, pelaje.* Vestis modus. || met. Taujà. *Palurdo, patan.* Rusticus.

PEL Á PEL. m. adv. ant. PEL PER AVALL.

PEL ÁSPRE Y RÚSTICH. *Cerda.* Seta, æ.

PEL DE AYRE. ALÉ DE AYRE.

PEL DE CABRA. Espécie de tela de llana y pel de cabra á manera del que diuhen pel de camell. *Pel-defebre.* Ex lana capillisque caprinis tela.

PEL DE CAMELL. Roba fina teixida del pel del camell. *Camelote de pelo.* Ex pilis cameli textum.

PEL DE CUCH. Fil á manera de corda de guitarra en que's lliga l' ham. *Sedal, hijuela, tanza.* Piscaria seta.

PEL DE CUNILL. *Conejuna.* Caniculis pilus.

PEL DE LA BARBA. *Barba.* Barba, æ.

PEL DE LAS CELLAS DELS ULLS. *Ceja.* Supercilium, ii.

PEL DE LAS PESTANYAS DE'LS ULLS. *Pestaña.* Palpebra, æ.

PEL DE PORCH. *Cerda.* Seta, æ.

PEL DELGAT. PEL MOIXÍ.

PEL DEL NAS. *Pelo de la nariz.* Vibrissæ, arum.

PEL MOIX Ó MOIXÍ. MOIXÍ.

PEL Ó CABELL PROPÍ. Lo natural á diferència del postís ó perruca. *Pelo propio.* Coma, æ, caesaries, ei.

PEL PER AMUNT. Á REPEL.

PEL PER AVALL. m. adv. *Pelo abajo.* Juxta pili porrectionem.

PEL PER PEL. m. adv. Sense fér tornas en las baratas y cambis. *Pelo por pelo; pelo á pelo.* Pilum pro pilo.

PEL RAS. *Pelo raso.* Aëquus pilus.

PEL ROIG. *Pelo rojo.* Rubrus pilus.

PEL ROIG NO'T FASSE GOIG. ref. HOME ROIG NO'T FASSE GOIG.

PEL RUCARDO. Los cabells curts que surten en lo clatell. *Tolanos.* In occipite pilli brevioris.

PELS Y SENTALS. exp. Significa las circumstàncies particulars de las cosas per las quals se vé en coneixement de ellas. *Pelos y señales.* Peculiaria signa, indicia.

BESTIAR DE PEL. BESTIAR CABRIU.

CASSA DE PEL. *Caza de pelo.* Villosa præda.

CAYGUDA DE PEL. PELADILLA.

CÁURER LO PEL. fr. *Caer el pelo.* Pilum decidere.

CONTRA PEL. m. adv. Á REPEL.

CURT DE PEL. *Peli corto.* Capillis brevibus homo.

DEIXAR EN PEL. fr. PELAR. 3. || DESPULLAR.

EN PEL. m. adv. En las cabalcaduras sense 'ls arreus ó guarniments. *En pelo.* Nudè absque ornatu, || NU. || met. Sense 'ls adherents que ordinariament solen acompanyar. *En pelo.* Nudè, sine comitantibus rebus.

LLUIR LO PEL. fr. Estar grassas las cabalcaduras. *Relucir el pelo.* Præ pinguedine nitere. || met. Vèuerse en algú lo que li aprofita, ó l'aprofit que tráu

de alguna cosa. *Lucirse á alguno alguna cosa.* Prodesse.

NO FALTAR UN PEL DE CUNILL. fr. met. Sense faltar la més mínima circumstància. *Sin faltar un ápice ó sin faltar chichota.* Quin desit minima pars.

NO TENIR PEL DE BARBA. fr. Sér molt jove. *No apuntarle á uno el bozo.* Imberbem esse.

NO TENIR PELS EN LA LLÈNGUA. fr. met. Dir sense reparo lo que se sent, parlar ab massa llibertat. *No tener pelos, polilla ó pepita en la lengua; no morderse los lábios.* Apertè, liberè, audacter loqui.

NO TOCAR UN PEL DE LA ROBA. fr. No fèr dany ó agravi á algú. *No tocar el pelo de la ropa.* In nullo lādere.

PÉDRER LO PEL. fr. *Perder el pelo.* Glabrere.

POSAR Ó TRÁURER PEL. fr. *Pelechar.* Pilo, as.

REPARAR EN UN PEL. fr. Vádrerse de algun pretext lleuger. *Agarrarse de un pelo.* Offendiculum quærere.

NO TENIR CAP PEL DE TONTO. fr. Sér alguna persona molt intelligent y experimentada en lo que li toca. *No ser cojo ni manco, no tener pelo de tonto.* Dexteritate pollere.

TENIR PELS. fr. met. Tenir dificultat la execució de alguna cosa. *Tener pelos ó uñas ó muchos embracijos.* Intricatum, inextricabilem esse.

TROBAR PELS ALS OUS. fr. Buscar motius frívols pera desaprobar alguna cosa. *Buscar el pelo al huevo.* Ex pilo rixo ansam sumere.

PELA. f. PELL. 2. || PESSETA.

PELACANYAS. m. met. Perdulari. *Pelafustan, pelagallos, pelagatos, sacapelotas.* Vagus, pannosus homo.

PELACH. m. ant. Groch. || ant. MAR.

PELADA. f. Esgarranxada; trencament de la pell en alguna part del cos. *Araño, rasguño, aruño.* Cutis evulsio. || fam. MAGALLADA, TONTERIA.

PELADILLA. f. Tinya, cayguda de pel. *Peladera, alopecia, pelona, pelambreira, pelonia.* Alopecia, æ.

PELADURA. f. La obra de pelar alguna cosa. *Peladura.* Depilatio, deglabratio, nis. || met. CLAPA. || PELADA. || pl. Rascaduras. *Raeduras.* Ramenta, oruim. || La pell que's tráu de la fruyta pelantla. *Mondaduras.* Exuviæ, arum.

PELAGI. n. p. de home. *Pelagio.* Pelagius, ii.

PELANDRE. m. PELANGRE.

PELAR. v. a. Arrancar, llevar, tallar lo pel. *Pelar.* Pilo, depilo, as. || Llevar la pell ó escorsa. *Pelar.* Putamen, corticulas detrahère. || Sér molt calenta la aygua. *Pelar.* Aquam nimis ferventem esse. || Fèr un fret molt fort. *Pelar.* Frigore rigere. || Tallar los cabells arran del cap. *Pelar, raer la cabeza.* Caput radere. || met. Llevar abart, engany ó violència 'ls bèns de altre. *Pelar.* Aliquem denudare. || met. Guanyar tots los diners á algú en lo joch. *Pelar, descañonar, mondar.* Pecuniâ aliquem exuere.

PELAR Á PEL Y REPEL Ó Á NAVAJA. fr. *Pelar á na-*

vaja, á raiz de la piel. Strictim attondere.

PELAR FABAS. fr. Tráurer la pell immediata de las fabas. *Pelar habas.* Fabas folliculo nudare.

QUI MÉS NE PELA MÉS NE MENJA. fr. fam. Aprofitarse ó servirse de alguna cosa agena com si fos própia, sense pensar en restituirla ó pagarla. *Carne y sangre de alguna cosa.* Rem aliquam in proprios usus convertere.

PELARSE. v. a. Cáurer lo pel. *Pelarse.* Capillos defluere. || Cáurer la pell. *Pelarse.* Deglabrari. || Cáurer la pell dels ceps y altrás plantas, per estar cremadas del sol. *Pelarse.* Sole glabrescere.

PELÁRSELAS. fr. Denota que algú apeteix ó executa alguna cosa ab vehemència, activitat ó eficàcia. *Pelárselas.* Anxiè vel instantèr aliquid prosequi vel appetere.

PELARSE LAS BARBAS. fr. met. Manifestar la ira y enfado en las accions. *Pelarse las barbas.* Præ iracundia et indignatione exeruciari.

PELAT, DA. p. p. *Pelado.* Deglabratus. || adj. Sense pell ó escorsa. *Mondado, despelado, descortezado.* Deglabratus. || Sense pel. *Pelado.* Glaber. || met. La montanya, roca ó camps sense brossa ó arbres y herbas. *Pelado.* Glaber. || met. POBRE, MISERABLE. || ID. PELADA.

DEIXAR PELAT. fr. met. Deixar á algú sense res, portárselin tot. *Dejar en cueros.* Omnibus spoliare.

PELAYA. f. Peix de mar semblant al llenguado, del qual se diferencia en sér un poch més rodó, y tenir la carn més blanca y sucosa. *Acedia, platija, suela, platuja.* Solea, æ.

PELBLANCH, A. adj. Qui té 'l pel blanch. *Peliblanco.* Albo pilo comatus.

PELEA. f. Batalla, combat. *Lid, pelea.* Pugna, æ, prælium, ii. || La baralla que á vegadas es entre dos que se agafen y procuran tirarse á terra. *Lucha.* Lucta, æ. || Renyina entre particulars. *Pelea.* Rixa, æ. || Combat entre bestias. *Riña, pelea.* Pugna, æ. || met. Cuydado y diligència que's posa en vèncer los apetits y passions. *Pelea.* Conflictus, us, pugna, æ. || met. Afany, fatiga, treball en la execució de alguna cosa. *Pelea.* Contentio, nis.

PELEADOR. m. p. u. Qui pelea. *Peleador, peleante.* Præliator, certator, is.

PELEAR. v. n. Combàtrer ab armas. *Patallar, pelear, lidiar.* Pugno, prælio, dimico, as. || Renyir, barallarse sèns armas. *Contender, pelear, luchar.* Rixor, aris, contendo, is. || met. Combàtrer entre sí ú oposarse unas cosas á altrás, com: los elements. *Luchar, pelear.* Pugno, as, contendo, is. || Resistir, treballar pera vèncer lss passions. *Pelear.* Pugno, as, innitor, eris. || Afanyarse, treballar pera conseguir, vèncer ó subjectar alguna cosa. *Pelear.* Pugno, as. || Lluytar las bestias entre sí. *Luchar, pelear.* Luctor, aris.

PELEAT, DA. p. p. *Peleado.* Pugnatus.

PELECH. m. ant. GORCH.

PELEGRÍ, NA. adj. PEREGRÍ. || PASATGER. || ant. náut. PASATGER.

PELEGRINAR. v. n etc. PEREGRINAR.

PELENDENGAS. f. pl. Adorno de donas. *Pe-rendengues.* Inaures, ium.

PELEGRINA. f. PETXINA.

PELES. loc. ant. *Por las.* Propter.

PELET. m. d. *Pelico, illo, ito.* Brevis et mollis pilus.

PELFA. f. Teixit de seda, cotó, etc., que té pel per l' endret; y quant lo pel es llarch com de mitj dit, se diu pelfa llarga. *Felpa.* Villosum, hirsutum textum. || met. Fart de bastonadas ó reprehensió áspra. *Felpa.* Castigatio, nis.

DONAR UNA PELFA. fr. fa . Bastonejar ó donar una reprehensió forta á algú. *Dar una felpa.* Plagis aliquem multare, committigare, accipere.

PELFÓ. m. Espécie de roba de mocador. *Afel-pado.* Hirsutum.

PELIAGUT, DA. adj. que s'aplica á la cosa molt difícil de entendre ó resóldrer *Peliagudo.* Difficilis, anceps.

PELICANO. m. Aucell de aygua gros com lo cisne, pero ab las camas mes curtas. Es blanch y ab lo temps se torna roig. Sota del bech té un sar-ró ahont deposita 'l peix que agafa pera menjarlo després ab comoditat. La moda de obrir aquest sarró pera donar menjar á sos pollets, ha donat lloch á la fábula, que obre son pit ab lo bech pera alimentarlos ab sa sanch. Segons diuen alguns autors també hi ha pelicanos que viuen en desert y s' alimentan de serps y altres reptils. *Pelicano.* Platalea, platea, æ, pelicanus, onocrolatus, i. || adj. S' aplica á la persona que té 'l cabell gris ó blanch. *Pelicano.* Canus.

PELICERIA. f. PELLERIA.

PELITRE. m. Planta indígena de África y Asia; las camas terminan en una flor gran y hermosa, blanca per sobre y de color de púrpura per sota; sa arrel es agre, fá salivejar molt, y s'emplea en la medicina. *Pelitre.* Byrethrum, i.

PELL. f. Lo teixit exterior del cos del animal. *Piel, pellejo.* Spolium, ii. || La separada del cos ó del animal escorxat. *Pelleja.* Pellis is. || La part que cobreix las fruytas. *Corteza, piel.* Cortex, icis. || La crosta exterior de las fruytas, com magranas, taronjas, etc. *Corteza.* Cortex, icis. || Pellofa prima de rabim y semblant. *Hollejo.* Siliqua, follicula, æ. || La pellofa ab que estan cobertes immediatament algunas fruytas y llegums, com : ametllas, castan-yas, pésols, etc. *Camisa, hollejo.* Cuticula, mem-branula, æ. || **MEMBRANA.** || met. La espécie de tel que cubeix algun muscle ó part del cos. *Tegumen-to.* Tegumentum, i. || pl. PELLERINCAS.

PELL ADOBADA. *Piel compuesta, adobada.* Concinnata pellis.

PELL CRUA. La que no está adobada ó assabona-da. *Piel cruda.* Corium crudum.

PELL DE ANYELL. La cuberta que's trau dels an-yells escorxantlos. *Corderuna; corderina.* Agnina pellis.

PELL DE CABRA. *Piel de cabra.* Diphthera, æ. || fam. TAMBOR.

PELL DE CAMUSA. *Piel de gamuza.* Rupicaprae co-rium, tergus.

PELL DE CERVO Ó DE DAYNA. La que se exten pera dar menjar als gossos de cassa. *Piel de ciervo ó de gamo.* Nebris, idis.

PELL DE ESCAT. La cuberta que 's trau del peix anomenat escat. *Lija.* Squali corsum.

PELL DE GAT MARTE. *Marta.* Martis pellis.

PELL DE GARRÍ ROSTIT. *Corezuelo.* Porcelli pellis.

PELL DEL MEMBRE. PREPUCI.

PELL DE NONAT. Lo del anyell nat abans de temps. *Aborto.* Agni abortivi pellis.

PELL MORTA. CUTRO.

PELL QUE ENGENDRA LS CABELLS EN LO CAP. *Peri-cráneo.* Pericranium, ii.

PELL QUE PENJA DEL COLL DELS BOUS. SOTABARBA.

PELL VIVA. *Piel viva.* Cutis, is.

PELLS Ó TELAS DE DESSOTA LAS COSTELLAS. *Pieles bajo las costillas.* Hypochondria, orum.

DE LA SEVA PELL SE FARAN LAS TIRETAS. ref. De-nota que móllas vegadas qui fá un mal, ell mateix lo paga. *Del cuero salen las correas; todo saldrá del cubeto; de sus carnes come.* Ex se fingit aranea.

CUBRIR Ó FORRAR DE PELL. fr. *Empellejar.* Pelli-bus cooperire.

DEIXAR Ó DEIXARHI LA PELL. fr. fam. Morir. *Dar la piel; pagar con el pellejo; dar ó dejar el pellejo.* Vi-tam amittere.

DEIXAR SENSE PELL. fr. LLEVAR LA PELL.

FÉR POSAR PELL Á LAS LLAGAS. fr. *Encorar, cicatri-zar; encorecer.* Corum producere.

LLEVAR LA PELL. fr. Escorxar. *Deshollar.* Excorio, decorio, as. || Castigar fins á malmétrer la pell. *Quitar el pellejo.* Pellem verberibus detrahare. || Llevarli, portársenhi á algú lo que té ab art y sutile-sa. *Quitar el pellejo, deshollar.* Bonis exuere, spo-liare. || met. Fér pagar lo venedor las cosas molt caras. *Deshollar.* Ultrá debitum pretium ab emptore exigere. || S' usa pera amenassar un gran càstich. *Quitar el pellejo.* Pellem alicui detrahare, auferre.

LLEVAR LA PELL DEL CUL. fr. fam. Assotar. *Quitar el culo á azotes.* Severè verberare.

NO CÁBRER EN LA PELL. fr. fam. Lluhirlilo pel, estar molt gras. *No caber en el pellejo.* Pinguedine pel-lem disrumpi. || Estar molt alegre ó content. *No caber de gozo, de contento en el pellejo.* Impotentii lætitia effერი.

NO TENIR SINO LA PELL Ó LA PELL Y LO OS. fr. Estar molt flach ó magre. *No tener mas que el pellejo.* Val-dè macidum esse.

NO VOLDRIA SÉR DE LA SEVA PELL. loc. No voldria trobar-me en lo seu estat. *No quisiera hallarme ó es-tar en su pellejo.* Vices suas agere nollem.

POSAR PELL. PELLAR.

SÉR DE LA PELL DEL DIABLE Ó DE SATANÁS. fr. Sér inquiet, endiastrat. *Ser de la piel del diablo.* Turbu-lentum, versipellem esse.

PELLA. f. Pessa de alguna cosa enmotllada ó caragolada. *Pella.* Telæ globus.

PELLAM. m. Conjunt de pells. *Pellejerta.* Corium copia.

PELLAT, DA. p. p. Encorado, encorecido. Cute indutus.

PELLAYRE. m. y

PELLER. m. Qui adoba y ven pells. *Pellejero, peletero.* Coriarius, ii.

PELLERIA. f. Botiga ó carrer ahont se adoban ó venen pells. *Pellejerta, peleteria.* Coriaria taberna.

PELLERINGA. f. Carn flaca que no té més que la pell. *Piltrafa, piltraca, pelleja.* Carnea pellicula. || pl. Pell cayguda en la cara ó altra part dels que per vellesa ó altra causa se han enmagrit. *Pellejas.* Defluens pellis. || PELLINGOT.

PELLETA. f. d. Pell prima. *Película, pellejina.* Pellicula, æ. || TEL.

PELLICÁ. m. ant. PELÍGANO.

PELLICER. m. ant. PELLER.

PELLICERIA. f. PELLERIA.

PELLINGO, PELLINGOT Y PELLINGOY. m. Bocí dolent de roba que penja de un vestit vell. *Harapo, calandrajó, gualdrapa, andrajó, colgajo, arrapiezo.* Detrita vestis.

PELLISSA. f. ant. SAMARBA.

PELLISSER. m. PELLER.

PELLÓ. m. La closea ó esclofolla de la nou, castanya, ametlla, etc. *Cáscara.* Cortex, icis.

PELLOFA. f. La Pell prima de las fruytas y llegums. *Cascarilla, holleja, camisa.* Pellicula, æ, folliculus, i. || La del rahim expremut. *Orujo.* Vinacea, æ.

PELLOFÍ. m. Moneda de poch valor. *Ardite.* Teruncius, ii.

PELLOSETA. f. PELLETA, TEL.

PELLUCAR. v. a. Pèndrer una petita part de alguna cosa de menjar. *Pellizcar, picar.* Cibum vellicare. || met. Lograr alguna part de alguna cosa. *Sacar raja.* Aliquam partem accipere.

PELÓS, A. adj. p. u. Lo que té pel. *Peloso.* Pilosus. || PELUT.

PELOSSSELLA. f. ORELLA DE RATA.

PELOT. m. ant. Vestit talar de pells. *Pellon.* Toga pellicia.

PELRÁS. adj. S' aplica á la roba que li ha caygut lo pel. *Pelo raso.* Depilis.

PELS. Contracció de PER LOS. *Por los.* Per quos.

PELS. m. pl. bot. Nom que's dóna á uns filaments més ó menos blanchs, llarchs y flexibles, semblants als pels dels animals, que naixen de la epidermis y cubren la superficie de varias plantas, las quals estan compostas de una ó més caretas, que sobreixan al teixit, y destinats á preservar los organos de la acció forta dels fregaments de la intemperie del ayre, del calor y fret excessius, y del desmañat influxo de la llum solar; servint al ma-

teix temps molts de ells de conductos excretoris. *Pelos.* Pili, orum.

PELS ALENATS. Los que van disminuint de gros fins á rematar en punta afilada, com en varias borratxas. *Pelos alednados.* Pili subulam referentes.

PELS ARTICULATS. Los que están interromputs per anells que indican envan tsransversals, que'ls divideixen interiorment en várias casetas. *Pelos articulados.* Pili articulati.

PELS ESTRELLATS. Los que eixint de un punt des de la basa, s' obran y apartan formant estrelles, com en lo vert dels camps. *Pelos estrellados.* Stellati pili.

PELS LINFÁTICS Ó FILIFORMES Y SENS GLÁNDULAS. Los destinats al pareixer á multiplicar las superficies evaporatórias, los quals són ó senzills, si no's divideixen tenint la forma cilíndrica, cónica ó en massa; ó ramosos si portan divisions per las quals reben vários noms segons sas diverses disposicions. *Pelos linfáticos; pelos filiformes y sin glándulas.* Pili limphatici, filiformes.

PELS EXCRETORIS. Los que estan situats sobre una glándula, serveixen de conducto excretori, com en las ortigas. *Pelos excretorios.* Excretorii pili.

PELTRE. m. Estany mesclat ab plom. *Peltre.* Plumbo admixtum stagnum.

PELUSSA. f. Pel suau y curt de algunas fruytas ó plantas. *Pelusa.* Pappus, i, lanugo, inis. || Lo borrisol que cau de las robas. *Pelusa.* Lanugo, inis.

PELUSSETA. f. d. Borrisol. *Vellocillo.* Lanugo, inis.

PELVIA, NA. adj. Lo que té relació ab la pèlvis. *Pelviano.* Ad pelvium referens.

PÉLVIS. f. Obertura ó excavació més ó menos profunda que pót contenir y conservar un líquit qualsevol. Los anatòmichs donan aquest nom á certas parts del cos, que per sa forma ó per sa disposició semblan á propòsit per allotjar y contenir així fluits com parts sólidas. Primerament se diu pèlvis la part del tronc que termina posteriorment lo abdómen, y es una gran cavitat vuyda, irregular, oberta anterior y posteriorment, que conté una part dels intestins dels órganos orinaris y genitals, y serveix al mateix temps de punt de apoyo á la articulació dels membres posteriors, á la radicació dels múscles y á la execució dels moviments. La pèlvis está situada obliquament de devant atrás, y de dalt á baix; s' articula intimament per la part anterior ab la última vértebra del llom, posteriorment ab la espinada é inferiorment ab los ossos de la cuixa. Se compon de quare ossos, que son: lo sacro, que forma sa part superior, lo ileo, que constitueix las laterals, y lo isquio y pubis, que la tancan per la part inferior. Aquestos ossos se tocan y articulan per alguns punts de sa superficie, y estan sostinguts per un gran número de manats fibrosos. En segon lloch, se diu pèlvis renal la cavitat membranosa situada en lo interior del ronyó, en la que's deposita y conté la orina

segregada, fins que ix pel urater. *Pélvis*. Pelvis, is.

PELUT, DA. adj. Lo que té molt pel. *Peludo*. Setosus, pilosus. || m. Estora de fils llarchs. *Peludo*. Longis spartis textum tapetum.

PENA. f. Lo càstich que's dona per alguna falta ó delicté, ó que s' imposa pera'l qui falta á alguna lley ó precepte. *Pena*. Noxa, pœna, æ. || Sentiment, congoixa, disgust, aflicció, pesar. *Pena*. Malum, i, pœna, æ. || Dificultat, treball. *Pena*. Difficultas, atis. || **MULTA.** || Dolor, torment corporal. *Pena*. Dolor, is. || Usat com adverbí es lo mateix que baix pena. *Pena, so pena*. Sub pœna. || náut. La pessa més prima de las dos de que's compon la antena. *Pena*. Virgæ extremitas.

PENA CORPORAL. *Pena corporal*. Corporalis pœna.

PENA DE CORT. Cert dret antich. *Pena de corte*. Vexatigal, is.

PENA DE DANY. La privació eterna de la vista de Déu en la altra vida. *Pena de daño*. Damni in inferis pœna.

PENA DE LA VIDA, Ó DE MORT, Ó CAPITAL, Ó ORDINÀRIA. Sér condemnat á mort. *Pena ordinaria, capital, de muerte*. Capitalis pœna.

PENA DE SENTIT. Lo torment que dona 'l foch als condemnats. *Pena de sentido*. Sensus pœna, cruciatu, us.

PENA DE TALIO. La de tant per tant. *Pena del talion*. Talio, nis.

PENA PECUNIÀRIA. Multa. *Pena pecuniaria*. Multa, æ.

PENAS ETERNAS Ó INFINITAS. Las que pateixen los condemnats en la altra vida. *Penas eternas*. Sempiterni cruciatu.

AB MOLTÀ PENA Ó AB TOTES LAS PENAS DEL MON. m. adv. Ab gran dificultat ó treball. *A duras penas*. Durè.

Á LAS PENAS PUNYALADAS. loc. Aconsella que en los treballs que no's poden evitar se busquen medis decents que'ls fassan més tolerables. *A mal dar tomar tabaco; á las penas puñaladas*. Curas aliquo levamine temperare.

Á PENAS. m. adv. APENAS.

BAIX PENA. m. adv. *Pena, so pena*. Sub pœna.

DONAR PENA. fr. Causar dany ó aflicció. *Dar pena*. Molestiam afferre.

EN PENA. m. adv. Per càstich. *En pena*. Pœna.

ESTAR EN PENA. fr. Estar mal situat, no estar ab la comoditat corresponent. *Estar en pena*. Incommodum experire.

FÉR PAGAR LA PENA. fr. Obligar á pagar. *Hacer pagar la pena*. Aliquem pœna afficere.

FÉR PENA. fr. Causar pena. *Dar pena*. Molestiam afferre.

LAS PENAS NO MATAN, PERÓ ACABAN. ref. Denota lo molt que acaban los sentiments. *Duelos me hicieron negra, que yo blanca me era*. Animi ægritudines corpus macerant.

NO TÉ PENA NI GLÒRIA. loc. Denota la insensibili-

tat ab que algu veu ú óu las cosas. *Ni pena ni gloria*. Nulla sollicitudine laborans.

PÉNDRE LA PENA. fr. Encarregarse, cuydar de fér ó conseguir alguna cosa. *Tomarse el trabajo*. Allaboro, elaboro, as.

PÉNDRE LA PENA PER ALGU. fr. *Trabajar por alguno*. Pro aliquo laborare.

PÉRDRE LA PENA. fr. Traballar en va. *Sembrar en la arena*. Frustrà laborare.

TRAURE DE PENA. fr. Deslliurar de penas, llevarlas. *Despenar, sacar de pena*. Pœnis eximere.

PENADAMENT. adv. m. ant. PENOSAMENT.

PENADELLA. f. PACIÈNCIA.

PENAL. adj. Lo que pertany á la pena ó la enclou. *Penal*. Pœnarius, pœnalis.

PENALITAT. f. Aflicció, incomoditat, molèstia, treball. *Penalidad*. Ærumna, æ.

PENALMENT. adv. m. PENOSAMENT.

PENAR. v. n. Patir, sufrir algun dolor ó pena, *Penar*. Angor, eris. || Patir las penas de la altra vida en lo purgatori ó en l' infern. *Penar*. Alterius vitæ pœnas, tormenta sustinere. || Agonisar molt temps. *Penar*. In angore persistere. || Desitjar ab ànsia alguna cosa. *Penar*. Alicujus rei desiderio premi.

PENAT, DA. adj. Penós, ple de penas. *Penado*. Acerbus. || Ab pena; s' aplica á la eyna de broch estret que raja poch. *Penado*. Tardus, difficilis. || m. pl. PENATS.

PENATS. m. pl. mit. Deus domèstichs de cada família. *Lares, penates*. Penates, ium.

PENATXO. m. ant. Monyo dels aucells. *Penacho, penachera*. Coma, æ. PADATXO.

PENCA. f. La fulla del cart ó altra planta semblant. *Penca*. Folium cardu vel similis. || Lo tros de sola ó baqueta ab que assotan als delinqüents. *Penca*. Lictoris flagrum, lorum. || Fulla de cansalada. *Témpano, hoja*. Suilli corporis pars dimidia trunca. || Tros llarch de ceba, pebrot, etc. *Casco*. Crusta, æ.

PENCA DE GLAS. PANNA. 1.

COP DE PENCA. *Pencazo*. Lori ictus.

FÉRSE DE PENCAS. fr. No consentir fàcilment á lo que's demana, rehusar lo mateix que's desitja. *Hacerse de pencas*. Affectare, resistere.

PENDATXO. m. PANDATXO.

PENDÈNCIA. f. Controvèrsia, altercat, rinya. *Pendencia*. Rixa, æ.

AMICH Ó HOME DE PENDÈNCIAS. Busca rahons. *Quimerista, pendenciero*. Rixosus, contentiosus, rixator; in rixas proclivis.

TENIR PENDÈNCIAS. fr. Renyir, barallarse. *Pendenciar*. Rixor, aris.

UNA PENDÈNCIA BEN RENYIDA N' ESCUSA MOLTAS. ref. Dona á entèndrer que de una pendència molt renyida, sól originarse una ferma amicat. *Riña ó cuestion de por san Juan, paz para todo el año*. Quæ modo pugnarunt, jungunt sua rostra columbæ.

PENDENT. p. a. *Pendiente*. Pendens. || adj. Indecís, indeterminat, sense resóldrerse. *Pendiente, pendulo*. || Lo que fá ó està en devallada, baixada.

Pendiente. Declivis. || m. Davallada, baixada. *Pendiente*. Clivus, i, declivitas, atis.

PENDENT DE UN FIL. Explica 'l temor, sobresalt ó dubte que's pateix en orde al succés de alguna cosa. *Pendiente de un hilo*. É filo pendens.

PENDENTS DE MEDICINA. Trossos de pasta en que entran vários ingredients. *Troscisco*. Ecligma, tis.

FÉR PENDENT. fr. Fér davallada. *Hacer declivio*; *venir en declivio*. In declivio vergere.

PENDÓ. m. Bandera, estandart petit de guerra. *Pendon*. Signum, vexillum, i. || Banderas que van davant en las professons. *Pendon*. Signum, i. || met. Malfargat. *Zarrapastroso*. Inconcinnus. || pl. arq. Motlluras sota la cornisa ó sobre la columna. *Astrágalo*. Astragalus, i.

PÉNDOL. m. náut. Operació que consisteix en carregar pes sobre una barca ó costat de la nau, pera que s' incline y descubra 'l fondo del costat oposat, pera netejarlo. *Péndol*. Ad navigii latus detergendum nautica operatio.

PÉNDOLA. f. Instrument que consta de un pes penjant de una vergueta de ferro que per medi de sas oscil·lacions regula 'ls moviments del rellotge, y serveix pera altres usos. *Péndola*. Vibratile pendulum.

PENDONER Y PENDONISTA. m. Qui porta 'l pendó. *Portaestandarte*. Signiter, i.

PÉNDRE Y PÉNDRE. v. a. Agafar ab la ma. *Tomar*, *coger*, *prender*, *asir*. Sumo, insumo, is. || Agafar á algú, detenirlo, portarlo pres. *Coger*, *prender*. Vincio, is. || Agafar algun instrument pera obrar ab ell, com: la ploma, la serra etc. *Tomar*. Hoc vel illud operi incumbendo capere. || Férse, probar algun remey ó medicina. *Tomar*. Sumo, is. || Menjar, ó béurer, com: PÉNDRE xocolata, café. *Tomar*, *echar*. Cibus, potum capere. || Apoderarse per forza de una embarcació enemiga. *Apresar*. Prædor, aris; piraticam exercere. || Ocupar certa porció de espay ó districte, com: la vinya la meytat del tossal; lo dolor de tot lo bras. *Coger*. Æquor, aris, impleo, es. || Comprar, com: PÉNDRE carn, pa. *Tomar*. Emo, is; pretio sumere. || Desitjar que succehesca ó 's verifiqui alguna cosa, com: PÉNDRIA de boca gana que vingués. *Tomar*. Volo, is, opto, as. || Dirigirse per alguna part, com: PÉNDRE la dreta. *Tomar*, *echar*. Hàc, illàc viam arripere. || Elegir, adoptar, com: PÉNDRE company. *Tomar*. Capió, assumo, is. || Empéndrer alguna dependència ó negoci, com: PÉNDRE per sí tal negoci, etc. *Tomar*. Sibi assumere. || Enténdrer, interpretar en determinat sentit lo dubtós ú obscur. *Tomar*. Accipio, is. || Imitar l' estil y cos·um de algú, com: HA PRÉS lo meu modo de parlar. *Tomar*. Refero, ers. || Portàrsen alguna cosa de algú. *Quitar*, *tomar*. Surripio, is. || Rébrer, acceptar, com: PÉNDRE lo que li donan. *Tomar*. Recipio, sumo, is. || Rébrer en algun modo ó forma, com: PÉNDRE alegrement. *Tomar*. Accipio, is. || Ocupar, apoderarse de alguna ciutat ó fortalesa. *Tomar*. Capió, is, ex-

pugno, as. || Tenir, sostenir, com: lo gafet *PREN* la roba. *Sostener*. Fulcio, is. || Tenir á algú en concepte de alguna cosa. *Tomar*. Accipio, is. || Aplicarse á algun empleo ú ofici. *Tomar*. Munus occupare, exercere. || Percibir, agafarli á algú espant ó altra espècie. *Apoderarse*, *tomar*. Incesso, capio, is. || Rébrer en si los efectes de algunas cosas, com: PÉNDRE tristesa. *Tomar*. Percipio, is; aliquo afficere. || Atrapar á algú en algun delict. *Coger*. Aliquem tenere. || Trobar, com: no sé ahont PÉNDRE diners. *Hallar*. Invenio, reperio, is. || Guanyar la basa, etc. en lo joch. *Tomar*, *ganar*. Chartas lusorias sibi apponere. || En lo joch de damas guanyar una pessa. *Comer*. Scrupum auferre. || Ocupar, tancar los passos ó camins. *Tomar*. Vias intercludere. || Junt ab alguns noms es lo mateix que lo que significan los verbs á que corresponen, com: PÉNDRE á manlleu, enmanllevar. *Tomar*. Sumo, is. || Detenir á algú pera obsequiarlo. *Prender*. Teneo, es. || CULPAR, ATRIBUIR. || COAGULAR. || Comensar á exercitar la seva virtut alguna cosa, com lo foch; comunicarse. *Prender*. Corripio, invado, is. || v. n. Arreglar las plantas. *Encepar*, *prender*, *asir*, *arraigar*. Comprehendo, is. || ler. MIRAR, REPARAR, TENIR. || ant. RECIBIR. || ant. EMPÉNDRE.

PÉNDRE Á BÉ. fr. Convenir, consentir en alguna cosa, permétrerla. *Llevar á bien*. Probare, ferre.

PÉNDRE AB PATXORRA. fr. PÉNDRE Á POCH Á POCH. PÉNDRE ALGUNA COSA. fr. Carregàrsela, com: PÉNDRE sola 'l bras. *Cargar* com algo. Suffero, ers.

PÉNDRE AL COLL. fr. Carregarse alguna cosa á las espaulas. *Cargar*. Humeris aliquid tollere.

PÉNDRE Á PART. fr. APARTAR.

PÉNDRE Á PATÍ. loc. ant. *Tomar á partido*. Manu capere.

PÉNDERSE Á REM. fr. náut. ant. *Apelar á los remos para la fuga*, *huir*. Fugere.

PÉNDRE Á SOLAS. fr. Parlar á algú sèns haverhi testimonis. *Emprender á solas*. Aliquem seducere.

PÉNDRE COMIAT. loc. ant. DESPEDIRSE.

PÉNDRE COMPTES. fr. PÉNDRE LO COMPTE.

PÉNDRE DE GRAT. fr. POSAR AFICIÓ.

PÉNDRE DE MEMÓRIA. fr. Apéndrer de memória. *Aprender de memoria*. Memoriae commendare.

PÉNDRE EXPERIÉNCIA. fr. PÉNDRE EXEMPLE.

PÉNDRE Ó PÉNDREN FASTICH. fr. Disgustarse de alguna cosa. *Fastidiar*, *hastiar*. Nauseam afferre.

PÉNDRE FARRITJA. fr. *Tomar acero*. Uti tinctura martis.

PÉNDRE FIGURA Ó TRASSA. fr. CONTRAFER.

PÉNDRE GARDÀ. fr. ant. Aténdrer, mirar, tenir compte. *Atender*, *tener cuenta*. Videre, cavere.

PÉNDRE GUST EN ALGUNA COSA. fr. Gustarla. *Tomar el gusto en alguna cosa*. Delectari.

PÉNDRE LA CESTA. fr. FÉR MITJDIADA.

PÉNDRE LAS ARMAS. fr. Formarse pera fér los honors á qui tocan. *Tomar las armas*. Militaria obsequia alicui tribuere.

PÉNDRE LAS DE VILLADIEGO. fr. Ausentarse im-

pensadament, fugir. *Tomar las de Villadiego*, el pèndinge. Fugam capere.

PÉNDER LLOCH. fr. Procurarse un siti cómodo pera véuer alguna funció. *Cojer lugar*. Locum occupare.

PÉNDER LO COMPTE. fr. Examinar lo que algú dòna ó presenta. *Tomar cuentas*. Redditam rationem explorare.

PÉNDER MALAMENT Ó Á MAL. fr. Enfadarse per alguna cosa. *Llevar á mal ó con enfado*. Indigné, aegrè ferre.

PÉNDER MULLER. fr. CASARSE.

PÉNDER PAREH. fr. *Tomar parecer*. In consilium advocare.

PÉNDER PER BURLA. fr. *Echar á chanza, á zumba*. Perjocum aliquid reputare.

PÉNDER PER FORSA. fr. Ferse amo ab violència. *Tomar por fuerza*. Vi tollere.

PÉNDER PER FORT. fr. Empèndrer alguna cosa ab eficácia y empenyo. *Tomar á pechos*. Summa contentione suscipere.

PÉNDER UNA OBRA. fr. Empèndrerla. *Tomar una obra*. Opus faciendum conducere.

NO PÉNDER EN LA BOCA. fr. No haver parlat. *No haber dicho ni malo ni bueno, ó esta boca es mia*. Siluisse; patienter tulisse.

PÉNDERSE EN GUERRA. fr. ant. Armar, mórurer guerra. *Mover guerra*. Debellare.

PREN AIXÓ PER ARA. exp. PELA AQUEIX PRÉSSECH.

NO SABER Á QUE PÉNDERSENE. loc. ant. *No saber á donde salvarse, no saber que hacerse, á que determinarse*. Indubium esse.

PÉNDER SOBRE HU. loc. ant. *Tomar á su cargo*. Assumere, sibi recipere.

QUI PREN, SÒN COR VEN. ref. Denota lo obligats que estám als beneficis. *Echar á alguno una ese*. Beneficiis aliquem devincire.

PÉNDER TERRA. fr. ABORDAR.

TORNAR Á PÉNDER LO FIL. fr. Continuar la conversa que 's tenia. *Tomar de nuevo el hilo*. Intermissum sermonem proseguí.

PÉNDERSE. v. r. Coagularse algun líquit. *Cuajarse condensarse*. Conresco, is.

PÉNDERSE FOCH. fr. Calarse, comunicarse. *Prenderse*. Ignem invadere, corripere; aliquid ignem concipere.

PÉNDERSE LA LLICÉNCIA, LO PERMÍS, etc. fr. Fér alguna cosa sèns demanarne. *Tomarse la licencia, permiso, etc*. Licentiam sibi sumere.

PÉNDERSELA AB ALGÚ. fr. Haverlas, renyir ab algú. *Tomarse, habersélas con alguno*. Cum aliquo rixari, jurgari.

PÉNDULA. f. PÉNDOLA.

PENEDENZA. f. ant. PENITÉNCIA.

PENEDIDA. f. ARREPENTIDA.

PENEDIMENT. m. ant. ARREPENTIMENT.

PENEDIRSE. v. r. ARREPENTIRSE. || Saber mal á algú lo haver fét alguna cosa. *Tener pesar, pesarle á uno*. Pœnitere.

PENEDIT, DA. p. p. ARREPENTIT.

PENELL. m. PANELL.

PENES VAYRES. n. pl. *Penos veros*. Pelles varie.

PENETENSA. f. ant. PENITÉNCIA.

PENETRABILITAT. f. Capacitat de sér un cos penetra per altre. *Penetrabilidad*. Penetrabilitas, atis.

PENETRABLE. adj. Lo que 's pót penetrar ó traspassar. *Penetrable*. Penetrabilis. || met. Intel·ligible. *Penetrable*. Intelligibilis.

PENETRACIÓ. f. La acció y efecte de penetrar ó traspassar. *Penetracion*. Penetratio, nis. || Coneixement, intel·ligència cabal. *Penetracion*. Perspicientia, æ, cognitio, nis. || Agudesa, perspicácia de ingeni. *Penetracion*. Calliditas, atis, ingenii acumen.

PENETRADOR, A. m. y f. Qui penetra ó s' introduheix en lo interior. *Penetrador*. Penetrator, is. || Qui penetra, enten. *Penetrador*. Intelligens, penetrans, tis.

PENETRAMENT. m. ant. PENETRACIÓ.

PENETRANT. p. a. Lo que penetra *Penetrante*. Pénetrans. || adj. Que passa en lo interior: se diu de la ferida fonda. *Penetrante*. Penetrans, altum vulnus.

PENETRAR. v. a. Introduhirse una cosa en altra. *Penetrar*. Penetro, as, persido, is. || Introduhirse en algun espay, encara que hi haja dificultat. *Penetrar*. Permeo, penetro, as. || Traspassar, passar de una part á altra de algun cos. *Penetrar*. Penetro, as, pervado, is. || Sentir ab violència, com: lo fret, los crits, etc. *Penetrar*. Penetro, as. || Causar un viu sentiment en lo interior. *Penetrar*. Animum vehementer afficere. || met. Compèndrer lo interior de algú ó alguna cosa dificultosa. *Penetrar*. Calleo, es, cognosco, is. || v. r. fis. Ocupar dos cossos un mateix lloch. *Penetrarse*. Penetrari.

PENETRAT, DA. p. p. *Penetrado*. Penetratus.

PENETRATIU, VA. adj. Lo que penetra ó té virtut de penetrar. *Penetrativo*. Penetrans.

PENEYAR. v. a. ant. PENJAR.

PENIBLE. adj. ant. PENÓS.

PENIBLEMENT. adv. m. PENOSAMENT.

PENICALT. m. Planta anyal, las fullas de la qual immediatas á la arrel abrassan la cama, de la qual surten altrás várias, formant copa, y que terminan en un botó ab punxas á manera de estrel·las. *Cardo corredor ó estelado*. Centumcapita, æ. || DRAGONÀRIA.

PENIDENT. gerund. *Arrepentiéndose*. Penitendo.

PENIFORME. adj. En forma de ploma. Paraula que usan los anatòmichs pera designar un muscle, las fibras del qual carnosas se lligan de cada costat á un tendó comú, com los pels de la ploma en sòn canó. *Peniforme*. Pennæ formam referens.

PENÍNSULA. f. Terra rodejada de aygua y sols per una part unida ab la terra ferma. *Península*, *penisla*, *peñíscola*. Peninsula, æ.

PENIRSE. v. r. ant. PENEDIRSE.

PENIT, A. p. p. ARREPENTIT. || Temps del verb penir-se. *Me pesa.* Pœnitel me.

PENITÈNCIA. f. Dolor y arrepentiment de haver fet mal. *Penitencia.* Pœnitudo, inis. || Virtut que inclina à la mortificació. *Penitencia.* Pœnitentia, æ, pœnitudo, inis. || Sagrament en que per la absolució 's perdonan los pecats comesos després del baptisme. *Penitencia.* Pœnitentia sacramentum. || La pena que imposa 'l confessor pera satisfacció del pecat. *Penitencia.* Noxæ, culpæ pœna. || La pena ó multa que s' imposa á algú per lo que ha executat, encara que no sia culpa moral. *Penitencia.* Pœna, æ. || Penitent, la persona que en las professons de setmana santa y pregàrias públicas anava vestida de túnica fent penitència. *Penitente.* Cultu, habituve pœnitentiam agens.

PENITÈNCIA PÚBLICA. La que senyalan los sagrats cánons al que ha comes certs delictes. *Penitencia pública.* Publica pœnitentia.

CUMPLIR LA PENITÈNCIA. fr. Practicar aquells actes de devoció ó de mortificació imposats pel confessor en satisfacció dels pecats. *Cumplir la penitencia.* Pœnales actus pœnitenti in confessione sacramentali impositos adimplere.

PÉNDRE LA PENITÈNCIA. CONFESSAR. 4.

PENITENCIAL. adj. Lo que pertany à la penitència ó la enclou. *Penitencial.* Pœnitentialis.

PENITENCIAR. v. a. Imposar penitència. *Penitenciar.* Publicà penitentià alicquem multare.

PENITENCIARIA. f. Tribunal ecclesiàstich en Roma pera despatxar las dispensas pertanyents à matèrias de consciència. *Penitenciaría.* Piationum tribunal ecclesiasticum.

PENITENCIAT, DA. p. p. *Penitenciado.* Publica pœnitentia multatus. || adj. Lo castigat pèr la inquisició. També s' usa com à substantiu. *Penitenciado.* Ab ecclesiastico iudice pœna multatus.

PENITENCIER. m. Lo sacerdot ó capellania que té obligació de confessionari. *Penitenciario.* Pœnitentiarius, ii. || Lo cardenal president de la penitenciaría de Roma. *enPenitenciario.* Summus pœnitentiarius.

PENITENCIERIA. f. PENITENCIARIA. || La dignitat, ofici ó càrrech de penitencier. *Penitenciería.* Pœnitentiarii munus.

PENITENT, A. adj. Lo que demostra ó enclou penitència. *Penitente.* Pœnitentiam indicans. || m. y f. Qui fa penitència. *Penitente.* Delicti, delictorum pœnitens. || La persona que 's confessa sacramentalment ab algun sacerdot. *Penitente.* Pœnitens, tis. || PENITÈNCIA.

LO PENITENT NO DIU RES Y 'L PARE MARCH Ó 'L BUTXÍ S' ESCANYA. ref. S' aplica al qui s' apura per negocis de altres, més que 'l mateix interessat. *No suda el ahorcado y suda el teatino.* Dolorem patiens premit, officionis obstrepit fautor.

PENITENTÍSSIM, A. adj. sup. *Penitentsimo.* Valè pœnitens.

PENJADÍS, SA. adj. ant. PENDENT.

PENJADOR. m. Lo ganxo, clau ó altre instrument que serveix pera penjar. *Colgadero.* Uncus, i.

PENJADURA. f. ant. y

PENJAMENT. m. ant. La acció de penjar-se. *Suspension.* Suspendium, ii. || fam. Dieteri, paraula de amenaça ó enfado. *Pestes.* Probrum, i, conviciu, ii.

PENJANT. p. a. Lo que penja ó està penjat. *Colgante, pendiente, suspenso.* Pendens, dependens, præpendens. || Lo que s' esia tractant. *Pendiente.* Pendens, tis. || pl. La cadeneia ó cosa semblant que só portarse penjada en lo relloije de butxaca. *Cadenillas.* Catenulæ, arum.

PENJAR. v. a. Donar mort en la forca á algun criminos. *Ahorcar.* Laqueo, as, cruce suspendere. || Posar alguna cosa pendent de altra sèns tocar à terra. *Colgar, suspender.* Propendo, appendo, is. || Adornar ab tapicerias, posarlas. *Colgar, pender.* Pendeo, es. || Càurer de un costat lo que deuria estar equilibrat, com lo pes de una càrrega. *Cabecear.* Inclinar, aris, propendo, es. || ant. met. Estar suspès ó sèns determinar-se, ni decidirse algun negoci. *Pender, estar pendiente.* Pendeo, es.

FÉR PENJAR. fr. met. fam. Irritar sumament à algú, insistint en dir ó fèr cosas que li són desagradables. *Dar cordelejo.* Scommata in alicquem jacere.

PENJAROBA. m. Llistó de fusta ab mitjas llunas ó estacas pera penjar roba. *Percha.* Pertica, æ.

PENJARELLA. f. PENJAMENT. || PELLINGOT. || PENJOY. || PENJOLL.

PENJARSE. v. r. Matarse algú ell mateix ab dogal. *Ahorcarse.* Suspendio se necare. || met. Irritarse excessivament. *Ahorcarse.* Fureo, es, fremo, is.

PENJAT, DA. p. p. *Ahorcado, colgado.* Suspendus, cruci affixus. || adj. PENDENT, PENJANT.

PÉNJAT. Execració ab que's desitja algun mal. *Pésete, pesiatal.* Dii te perdant.

PENJAT SIA TAL BARATO. exp. fam. S' usa pera negar alguna cosa que s' ha donat per certa. *No hay tales carneros.* Commentum canis.

ESTAR PENJAT Á LA ORELLA. fr. met. Se diu del qui sempre està ab altre sèns apartarse de ell, ni donar lloch á que se li parle reservadament; y també del qui està instant y porfiant sobre alguna pretensió. *Estar á las orejas.* Aures jugiter susurrare.

NO S' HA DE PARLAR DE DOGAL EN LA CASA DEL PENJAT. ref. Denota que á qui té algun mal ó pesar no se'n hi ha de parlar ó fèr memòria, perque prou pena té. *En casa del ahorcado no se ha de mentar la sogra.* Quæ dolent ea, molestum est contingere.

NO SUA 'L PENJAT Y SUA QUI L' EXHORTA. ref. LO PENITENT, etc.

SÉR PENJAT. fr. *Ser ahorcado.* Litteram longam facere.

PENJOLL Ó PENJOY. m. Lo pom de algunes fruitas apinyades, com cireras, etc. *Gajo.* Ramus, racemus, i. || Pom de rahims penjants en un fil. *Colgaj.* Pensilium uvarum funiculus || **PELLINGOT.** || pl. **PENJANT.** 9.

PENNA. f. PELL.

PENNADA. f. PATADA.

PENÓ Y PENOL. m. náut. La punta dels pals de las entenas. *Penol, peñol.* Nautici pali extremum.

PENON. m. ant. PEÓ.

PENÓS. A. adj. Trullós, lo que dóna molt que fer, ó té molta dificultat. *Penoso.* Laboriosus.

PENOSAMENT. adv. m. Ab pena y treball. *Penosamente.* Acerbè.

PENOSÍSSIM, A. adj. sup. *Penosísimo.* Acerbissimus.

PENRE Y PÉNRRER. v. a. ant. PÉNDRER.

PENS. f. pl. *Pensamientos.* Cogitationes, um. || Persona del verb **PENSAR.** *Pienso.* Cogito. || ant. **PINSO.**

PENSA. f. **PENSAMENT,** ÀNIMO, INTENCIÓ.

PENSADOR, A. m. y f. Qui pensa ó reflexiona. *Pensador.* Cogitans, tis.

PENSAMENT. m. Facultat ó potència imaginativa. *Pensamiento.* Mens, tis. || L'acte del enteniment ab que's pensa, considera ó imagina alguna cosa. *Pensamiento.* Cogitatio, nis. || Intent, ànimo, projecte, designe. *Pensamiento.* Animus, i. || Espècie concebuda ó formada en ell. *Pensamiento.* Species imaginata. || Sentència, parer, judici. *Pensamiento.* Dictamen, inis, sensus, us. || CUYDADO, SOL-LICITUD, ÀNSIA. || Flor, espècie de viola que té 'ls tres colors que són distinctius de la religió de la Santíssima Trinitat. *Trinitaria, pense, pensier.* Viola tricolor flammea.

ENDEVINAR LO PENSAMENT. fr. Endevinar lo que altre pènsa. *Leer, beber, adivinar los pensamientos.* Alicujus prudentiam assequi.

EN UN PENSAMENT. m. adv. Ab suma promptitud. *En un pensamiento, en un instante.* Citissimè.

FÉR PENSAMENT. fr. Fér discursos. *Formar discursos, discursar.* Ratiocinor, aris.

FÉR PENSAMENT Ó 'L PENSAMENT. fr. Intentar. *Hacer ánimo.* Intendere.

FÉR UN MATEIX PENSAMENT. fr. Pensar dos ó molts lo mateix, sèns havèrseho comunicat. *Encontrarse con los pensamientos.* Casu consentire.

NI PER PENSAMENT. exp. Denota que està molt distant de executar-se, verificar-se, ó voler-se alguna cosa. *Ni por pensamiento, ni por sueño; ni por pienso.* Ne cogitatione quidem.

NO PASSAR PEL PENSAMENT. fr. No pensar-se en alguna cosa. *No pasar por el pensamiento.* Haud in mentem venire.

PENSAR. v. a. Considerar, imaginar, meditar, discórrer. *Pensar.* Puto, cogito, as. || Opinar, formar judici. *Pensar.* Suspicio, aris, credo, is. || Maquinar, meditar. *Pensar.* Incogito, as. || Reflexio-

nar, examinar ab cuydado. *Pensar.* Considero, as, perpèdeo, es. || Intentar, formar ànimo de fer alguna cosa. *Pensar.* Intendo, decerno, is, delibero, as. Donar lo pens á las bèstias. *Pensar.* Pasco, is.

|| ant. **DONAR COMPTE.** || **EXTERMINAR.** || **ESTIMAR,** VO-LER. || ant. r. **CUIDARSE,** **CURARSE.**

PENSAR DE VENIR, DE FÉR, etc. loc. ant. *Determinarse á venir, á hacer,* etc. Descernere ut facere, etc.

PENSARHI Ó PENSÁRSEHI. fr. Reflexionar ab espay pera pèndrer resolució. *Verse en ello.* Introspicere.

Á NO PENSAR. m. adv. **INADVERTIDAMENT.**

CADA QUAL TÉ SÒN MODO DE PENSAR. loc. *Cada maestrillo tiene su librillo.* Unusquisque in suo sensu abundat.

QUI HO HAVIA DE PENSAR! exp. S' usa en los successos impensats. *Quien tal pensara! quien tal discurreria! quien lo dijera!* Quis crederet unquam!

SÈNS PENSAR Ó SÈNS PENSARHO. m. adv. De improvis. *Sin pensar.* Improvisè.

PENSARSE. v. r. Persuadir-se, imaginar-se. *Creerse.* Puto, as.

PENSARSENE. v. r. *Recelarse de algo.* Aliqui vereri.

PENSAT, DA. p. p. *Pensado.* Excogitatus.

TENIRLA PENSADA. fr. Tenir disposada ó tramada de àntes ab dissimulo y art la execució de alguna cosa. *Llevarla hecha.* Rem prameditatem exequi.

PENSATIU, VA. adj. Distret, embelessat, qui medita ab atenció. *Pensativo.* Cogitabundus. || fam. Dit de las bèstias. *Pensativo.* Cogitabundus.

PENSER. m. ant. y

PENSES. m. pl. ant. **PENSAMENT.**

PENSIÓ. f. Càrrega anual que perpètua ó temporalment s' imposa á alguna cosa. *Pension.* Onus, eris, census, us, canon, is. || La quantitat anual que'l rey senyala per gràcia particular. *Pension.* Pensio, nis. || Despesa, preu pactat pera l'aliment ó estada de casa. *Pension.* Pactum, pretium. || met. Treball, pena ó cuydado que és com conseqüència de lo que's té ó posseheix. *Pension.* Pensum, i, onus, eris. || Dret de cobrar certa porció de fruyts sobre rendas ó prebendas ecclesiàsticas. *Pension.* Census, us. || Ajuda de cost, sou ó mercè pecuniària que's dóna al qui ha servit ó al qui se li ha esperansat de donarli algun acomodo. *Pension.* Pensio, nis.

PENSIÓ BANCÀRIA. La que's carregava en Roma sobre prebendas ecclesiàstiques, y s' assegurava en lo banch. *Pension bancaria.* Constitutus in domo argentaria census.

PENSIÓ DE VIDA. VIOLARI.

VIURER Ó ESTAR Á PENSIÓ. fr. Viurer ó estar á despesa. *Vivir á pension ó á costa.* Empta vesci mensa.

PENSIONAR. v. a. Imposar alguna pensió ó gravàmen. *Pensionar.* Pensionem imponere.

PENSIONARI. m. Qui pàga alguna pensió.

Pensionario. Pensionarius, ii. || Qui en los col·legis ó altra part pàga certa pensió per sos aliments y ensenyansa. *Pensionista, pensionario.* Alumnus, i.

PENSIONAT, DA. p. p. *Pensionado.* Onere gravatus. || adj. La persona que té ó cobra alguna pensió. *Pensionado.* Pensionem percipiens.

PENSIONISTA. m. Qui té dret á percibir ó cobrar alguna pensió. *Pensionista.* Qui pensione gaudet.

PENSIU, VA. adj. ant. *PENSATIU.*

PENTA. Paraula grega que significa cinch y entra en la formació de moltes paraules tècniques. *Penta.* Penta.

PENTAFILA. f. bot. Fulla composta de cinch fulletas, com la cinchenrama. *Pentafila.* Pentaphyllon, i.

PENTAGONAL. adj. Cosa de pentàgono ó que té relació ab ell. *Pentagonal.* Pentagonalis.

PENTÀGONO. m. géom. Figura terminada per cinch costats ó líneas rectas. *Pentàgono.* Pentagonus, i.

PENTAGRAMA. m. mús. Las cinch líneas paralelas en que s' escriuhen las solfas. *Pentagrama.* Pentagramma, æ.

PENTÁMETRO. m. Vers llatí que consta de cinch peus, los primers dàctils ó espondeus, lo tercer espondeu, y 'l quart y quint anapesto. *Pentámetro.* Pentameter, tri.

PENTAPÉTALA. f. Corola que consta de cinch pétalos, com la de la maduixa. *Pentapétala.* Pentapetalus, i.

PENTATEUCO. m. La part de la Bíblia que compren los cinch primers llibres del vell testament. *Pentateuco.* Pentatheucus, pentathencum, i.

PENTECÓSTES. m. y

PENTECOSTE Y PENTECOSTÉS. m. ant. Lo dia cinquanta després de la Pasqua de resurrecció, en que succehí la vinguda del Esperit Sant, y en que'ls juheus celebravan festa en memòria de la lley que Dèu doná en la montanya de Sinai. *Pentecostés.* Pentecoste, es.

PENTINADA. f. La acció de pentinar ó pentinar-se. *Peinada, peinadura.* Crinium discriminatio.

PENTINADOR, A. Qui pentina 'l cabell. *Peinador.* Pexor, is. || m. Plech ó drap que's posa al coll pera pentinar-se ó afeitarse. *Peinador.* Involucre, is. || Qui té per ofici pentinar lli ó cánem. *Rastrillador.* Linum, cannabim carminans, pectens.

PENTINAMENT. m. *PENTINADA.*

PENTINAR. v. a. Compòndrer lo pel. *Peinar.* Pectino, as, como, pecto, is. || Netejar, traurer las risclas y estopa al cánem ó lli. *Rastrillar.* Linum, cannabum carminare. || met. Maltractar, castigar á algú. *Escarmentar.* Mulcto, as.

PENTINAR L' ESTIL. fr. met. Elevarlo ab eloqüència y cultura. *Peinar el estilo.* Modum dicendi concinnare.

NO PENTINARSE PER ALGÚ. fr. fam. Negar á algú alguna dona en matrimoni, ó dir en alguna conver-

sació que no's casará ab ella. *No peinarse para alguno.* Haud illi adservari.

PENTINAT, DA. p. p. *Peinado.* Pectinatus. || adj. Qui imita á las donas en los adornos. *Peinado.* Comptus. || m. Adorno y compostura del pel. *Peinado.* Crinium ornatus.

PENTINER, A. m. y f. Qui fá ó ven pintas. *Peinero.* Pectinarius, ii.

PENTINERIA. f. Botiga ahont se fan ó venen pintas. *Peineria.* Taberna ubi pectinens venduntur.

PENTINILL. m. ant. *PETINIL.*

PENÚLTIM, A. adj. Inmediat ántes del últim. *Penúltimo.* Penultimus.

PENÚRIA. f. Falta, carestia, indigència especialment de manteniments. *Penuria.* Penuria, indigentia, inopia, æ. || Penalitat, molèstia. *Trabajo, pena, penalidad.* Labor, is.

PENÚRIA EXTREMA. *Extrema necesidad.* Summa necessitas.

PENXA. f. ant. *PANXA.*

PENYA. f. Roca, pedra gran. *Peña.* Rupes, is, saxum, i. || met. Embarás, dificultat. *Escollo.* Difficultas, atis. || La sumitat de ella. *Peña, peñasco.* Crepidio, inis.

LLOCH PLE DE PENYAS. *Peñascal.* Saxetum, i, petrosus locus.

PENYAR. v. a. ant. *PENJAR.*

PENYERSE. v. r. ant. *FINGIRSE.*

PENYORA. f. La alhaja que's dóna per seguretat de algun deute ó contracte. *Prenda.* Signum, i. || met. Qualsevol cosa no material que serveix pera seguretat y fermesa de alguna cosa. *Prenda.* Pignus, oris.

DONAR PENYORA. fr. Donar fiança. *Dar prenda.* Pignus dare.

DONAR PER PENYORA. fr. *Dar en prenda, empeñar.* Dare, tradere pignori.

PÉNDRE PENYORA Ó PER PENYORA. fr. Retenir alguna alhaja per seguretat de algun crèdit. *Hacer prenda, tomar en prenda.* Rem pignoris loco retinere.

PORTÁRSEN PENYORA. fr. *PÉNDRE PENYORA.*

PENYORADOR, A. m. y f. *El que recibe prenda por una deuda.* Pignorator, is.

PENYORAMENT. m. La acció de penyorar ó péndrer penyoras. *Empeño.* Pignoratium, nis. || Pena pecuniària. *Multa.* Multa, æ.

FÉR UN PENYORAMENT. fr. y

PENYORAR. v. a. Castigar ab pena pecuniària. *Multar.* Multo, as. || ant. *EMPARAR.* || ant. *PÉNDRE PENYORA.*

PENYORAT, DA. p. p. *Multado.* Multatus. || *EMPARAT.*

PEÓ. m. Jornaler que treballa en cosas que no volen habilitat. *Peon.* Mercenarius, operarius, ii. || ant. Qui camina á peu. *Peon.* Pedes, itis. || Soldat de peu. *Peon, infante.* Pedes, itis, pedester, tris. || Pessa del joch de escachs, damas, etc. *Peon.* Latrunculus, i.

PEON. m. Pen de vers llatí de una síl·laba llarga y tres breus. *Peon.* Pæon, is.

PEONAR. v. n. Viatjar á peu. *Andar á pié.* Ambulo, deambulo, as.

PEONIA. f. Planta de arrel composta de vâries cabessas, y las camas cilíndricas de dos á tres peus de altas y rojencas; las fullas grans y compostas de altrás ovaladas de vert obscur, lluentas per sobre, y peludas per sota; las flors en la extremitat de las camas; són grans y de molts fullas de un hermos color carmesí: 'l fruyt de figura de una banya, y las flors y llavors s' usan molt en la farmàcia. *Peonia.* Peonia, æ, glycysside, es.

PEPI. m. ant. COGOMBRE.

PEPIDA. f. Malaltia que surt en la llengua de las gallinas; es un tumoret que no las deixa cantar. *Pepita.* Pituita, æ.

PER. prep. causal ó final. *Por.* Propter, per. || prep. Lo mateix que **AB**, com: **PER** orde del metge. *Por Ex.* per. || S' usa pera expressar la paga ó recompensa, com: **PER** sos serveys. *Por. Pro.* || S' anteposa al ablatiu agent quant se parla en passiva. *Por. Ab.* per. || Ab los noms de temps serveix pera determinar, com: **PER** sant Joant, **PER** Nadal. *Por. Ad.* in, per. || Denota la propietat, possessió ó exercici actual de alguna cosa, com: rébrer **PER** muller. *Por. In.* || S' usa pera notar permissió ó estorb, com: no's feu **PER** amolarse. *Por. Per.* ex. || Junt ab los noms de lloch determina 'l trànsit, com: passar **PER** Saragossa. *Por. Per.* || S' usa pera deuotar lo medi de executar alguna cosa, com: **PER** ell ho he alcançat. *Por. Per.* || Denota 'l modo de executar alguna cosa, com: **PER** forsa. *Por. Per.* ex. || S' usa pera denotar la barata ó venda. *Por. Pro.* || Á favor, en defensa, com: **PER** ell perdria la vida.

Por. Pro. || En lloch de. *Por.* en vez de. *Pro.* || Sobre respecte de, en orde á. *Por. Pro.* in, quod. || Lo mateix que **SENSE**; com: assó està **PER** pulir. *Por. Nondum.* || S' usa en lloch de la preposició **Y** y dels verbs **PORTAR** y **BUSCAR**, com: anar **PER** llenya. *Por. Ad.* || Junt ab l' infinitiu de alguns verbs, es lo mateix que **PERA**, com: **PER** evitar los dolors. *Por.* para. Ut, ne. || Junt ab l' infinitiu de alguns verbs, indica la acció futura de ells, com: està **PER** arribar lo corren. *Por. Futurum.* est. || S' usa en las composicions de nom y verb, com: **PERDURABLE**, **PERDONA**. || Lo mateix que **ENCARA** ó **ENCARA QUE**, com: **PER** més docte que sia. *Por.* Quamvis, quamquam. || Lo mateix que **al**, com: **PER** lo contrari. *Al, por.* Contra; é contrario. || S' usa pera denotar part, com: un **PER** altre. *Uno por otro.* Per. || Lo mateix que **atenent**, considerant las circumstàncias, com: **PER** un romá era ell molt docte. *Por. Ut.* || Lo mateix que **EN**, com: **PER** lo mateix temps. *En. In.* || Lo mateix que com: v. g. **PER** tal sia punit. *Como. Ut.*

PER AVANT. m. adv. En lo temps venider. *En adelante.* In posterum.

PER AIXÓ. m. adv. Explica la causa ó motiu. *Por*

eso. Propterea. || Expressa la poca consideració ó apreci que's mereix alguna cosa per fá·cil é inútil, com: **PER** aixó qualsevol es bo. *Para eso.* Ad hoc.

PER AHONT SE VULLA. m. *Por donde quiera.* Quamque.

PER LO QUE. m. adv. Expressa 'l motiu en forsa del qual se fá ó 's determina alguna cosa. *Por lo que, por lo cual.* Quare, quapropter. || Usat pera expressar lo que déu practicar-se per algun fi. *Para lo que.* Ad quod.

PER MÉS QUE PER MOLT QUE. m. adv. *Por mas que, por mucho que.* Quamvis; etsi maxime.

PER SÍ Ó PER NÓ. m. adv. *Por sí ó por nó.* In omni eventu.

PER SO. m. adv. m. *Con objeto.* Ad, ut, quod. || *Por eso.* Idcirco, ideo.

PER SO COM. m. adv. ant. *Porque.* Quia.

PER SO QUE. m. adv. **PERQUE**

PEP. Contracció de JOSEP.

PERA. prep. Denota 'l dret de possessió ó adquisició de algú, **PERA** mí, **PERA** tú. *Por mí, etc.* Mihi, tibi. || En orde ó á fi. *Para.* Ad, ut. || Envers ó denotant lo temps, com: **PERA** la tardor. *Para.* Ad, ut. || Envers ó denotant lo lloch, com: ves **PERA** ponent. *Para.* Ad, in. || Lo mateix que **AB**, com: es un ingrát **PERA** ó **AB** Déu. *Para, con.* In, erga. || S' usa determinant alguna espècie entre altrás ó atribuint-la á subjecte determinant, com: **PERE** es bó **PERA** soldat. *Para.* Ad. || Lo mateix que **Á. Á.** || Significa 'l respecte ó relació de una cosa ab altra: v. g. poch l' alaban **PERA** lo que mereix. *Para. Pro.* || **PER.** || Junt ab alguns noms supleix lo verb comprar, com: donar **PERA** carn. *Para.* Ut. || Serveix pera comparar una cosa ab altra, com: ¿quí són vos **PERA** mí? *Para, con.* Ergà, respectu. || f. Lo fruyt de la perera, més ó ménos rodó, comestible; conté unas llavors ovaladas, xatas y negras. *Pera.* Pyrum, i. || Masclet, floquet de pel que's deixa créixer en la barba. *Pera.* Barbæ pars menti apicem tegens. || ant. **PEDRA.**

PERA QUE. m. adv. *Para que.* Ut.

PERA BERGAMOTA. Espècie de pera molt sucosa, dita així per haverse portat de Bergamo en Llombardia. *Bergamota, pera bergamota.* Pirum bergominum.

PERA BORDA. **PERELLÓ.**

PERA CAMOSINA ó **CAMOSA.** Espècie de pera que té las propietats semblants á la poma camosa. *Camuesa.* Bæticum malum.

PERA SERMENYA y **CERMENYA.** Espècie de pera petita, aromática, sabrosa, y primerenca. *Pera cermeña.* Pyrum odoriferum.

PERA COLORADA. *Pera colorada.* Venereum, coloratum pyrum.

PERA DEL COLL GROS. *Pera del cuello grande.* Ampullaceum pyrum.

PERA DEL BON CRISTIÀ. Espècie de pera molt grossa. *Pera de buen cristiano.* Mammosum, boncrestianum pyrum.

PERA DE COLOR DE OBRA DE TERRA. *Pera de color de barro cocido.* Signinum testaceum pyrum.

PERA DE LA CUA MOLT LLARGA. *Pera de la cola larga.* Dolabellianum pyrum.

PERA DE OLOR DE ANET. *Pera de olor de eneldo.* Pyrum anethinum.

PERA LLARGA. *Pera larga.* Cucurbitinum pyrum.

PERA LLARGA DE MOLT SUCH. *Pera larga y jugosa.* Pirum falernum.

PERA MOSCATELLA, MOSCATELLANA Y MOSQUEROLA. *Moscaruela, pera moscatel.* Pirum apianum, odorarium, moschatum.

PERA PRIMERENÇA. *Pera temprana.* Pirum præcox.

PERA QUE TÉ DURÍCIAS COM SI FOSSEN PEDRAS. *Pera dura como una piedra.* Lapidosum pyrum.

PERA REAL. *Pera real.* Pirum regium.

PERA RODONA. *Pera redonda.* Pirum pompejanum, mamossum.

PERA TARDANA. PERELLÓ.

PERA TARDANA QUE'S GUARDA. *Peruétano de reserva.* Pirum amerinum.

CONFITURA DE PERAS. La confitura que's fa de la pera rallada. *Perada.* Salgama ex piro fricato et saccharo condita.

DONAR PER PERAS Ó PA Y PERAS. fr. fam. Amenassa castigar ó maltractar á algú. *Dar á alguno dos con que beba y tres con que coma; dar para peras.* Castigo, as.

FÉR DONAR LAS PERAS Á CUARTO. fr. Obligar á algú á executar ó concedir lo que no volia. *Poner las peras á cuarto ó á ocho.* Rationes ab aliquo exigere.

LA PERA Y LA DONA LA QUE CALLA ES BONA. ref. Recomana 'l silenci á las donas. *La pera y la doncella la que calla es buena; ó la mujer y la pera la que calla es buena.* Mulierem ornat silentium.

POSAR LAS PERAS Á QUATRE. fr. met. FÉR DONAR LAS PERAS Á CUARTO.

PERA, PRÉSSECH Y MALÓ VOLEN LO VI FALLÓ. ref. LO ARRÓS, PEIX Y PEBROT, etc.

QUI DIU MAL DE LA PERA, AQUEIX LA VÓL. ref. QUI DIU MAL DEL ASE, etc.

PERASÓ Y PERADASÓ. m. adv. *Por eso.* Quamobrem, quapropter.

PERAL. m. ant. PERERA. || *Para él.* Illi.

PERALLÓ. m. PERELLÓ.

PERALLONER. m. PERERA BORDA.

PERAMOR. m. adv. *Por causa.* Ob, propter.

PERASSA. f. aum. *Peraza.* Pirum insertum.

PERAVENTURA. m. adv. PER VENTURA.

PERAYRE. m. PARAYRE.

PERAYRERIA. f. PARAYRERIA.

PERBULLIR. v. a. Cóurer alguna cosa en lo foch no més que ab aygua. *Cocer.* Coquo, is.

PERBULLIT, DA. p. p. *Cocido.* Coctus.

PERCÁS. m. adv. Lo mateix que PER CAS Ó PER ACÁS. *Por acaso.* Fortè. || ant. ROBO, BOTÍ, DESPULLAS.

PERCASSAR. v. a. ALCANSAR, CONSEGUIR, BUSCAR. || ROBAR, PILLAR, SAQUEJAR. || v. a. ant. IMAGINAR. || OCASIONAR. || FÉR MAL.

PERCASSERIAS. f. pl. DESPULLAS, ROBATORIS.

PERCEBIR. v. a. Rébrer, recullir, entregarse en alguna cosa: *Percibir.* Percipio, accipio, is. || Enténdrer, compéndrer, conéixer. *Percibir.* Percipio, cognosco, is. || Sentir, rébrer per algun sentit las espécies ó impressions del objecte. *Percibir.* Percipio, is.

PERCEBIT, DA. p. p. *Percibido.* Perceptus. || adj. PREPARAT, AMANIT.

PERCÉBRER. v. a. ant. PERCEBIR.

PERCEBUT, DA. p. p. ant. PERCEBIT.

PERCEPCIÓ. f. Intel·ligència, l' acte de percibir. *Perception.* Perceptio, nis.

PERCEPTIBLE. adj. Lo que's pót compéndrer ó percibir. *Perceptible.* Comprehensibilis.

PERCEPTIU, VA. adj. Lo que té virtut de percibir. *Perceptivo.* Percipiendi vi præditus.

PERCH. m. COCI.

PERCIBO. m. La acció y efecte de percibir ó rébrer. *Percibo.* Acceptio, perceptio, nis.

PERCUCIENT. adj. Lo que fereix. *Percuciente.* Percutiens.

PERCUSSIÓ. f. La acció y efecte del encontre violent de una cosa ab altra. *Percussion.* Percussio, nis.

PERCUSSOR, A. m. y f. Qui fereix. *Percursor.* Percussor, is.

PERDEDOR, A. m. y f. Qui pert ó pateix alguna perdua. *Perdedor.* Amitens, is.

PÉRDER. v. a. ant. PÉDRER.

PERDÍCIA. f. ant. y

PERDICIÓN. f. La acció y efecte de pérdrer ó pérdrerse. *Perdicion.* Perditio, nis. || Ruina, dany grave temporal ó espiritual. *Perdicion.* Exitium, ii, perniciis, ei. || La passió desenfrenada de amor. *Perdicion.* Amoris æstus. || Per antonomásia, la condemnació eterna. *Perdicion.* Aeterna damnatio. || La causa ó subjecte que ocasiona algun dany. *Perdicion.* Damni occasio.

PERDICIONALMENT. adv. m. MISERABLEMENT.

PERDIGANA Ó PERDIGANYA. f. Perdiu novella. *Perdigon y perdigana.* p. Ar. Perdiciis pullus.

PERDIGAR. v. a. ENSAJORNAR.

PERDIGAYNETA. f. d. *Perdigoncico, illo, ito.* Perdiciis pullus junior.

PERDIGÓ. m. Cada un dels grans de plom que en la munició menuda serveix pera carregar las escopetas. *Perdigon.* Plumbeus globus. || ant. PERDIGUER.

TENIR UN PERDIGÓ Á LA ALA Ó EN LA ALA. fr. met. Tenir un principi de borratxera. *Tener unos pelillos.* Semiebrum esse.

TIRAR PERDIGONS. fr. met. Salpicar ab gotas de saliva al subjecte ab qui's parla. *Tirar perdigones.* In loquendo saliva guttulis audientem aspergere.

PERDIGOT. m. La perdiu mascle que serveix de reclam. *Perdigon.* Perdix mas alliciens.

ROIG COM UN PERDIGOT. loc. Molt encés de cara. *Difunto de taberna*. Rubido vultu ebruium referens.

PERDIGUER, A. adj. S' aplica al animal que cassa perdius. *Perdiguero*. *Perdicum auceps*.

PERDIGUERA. f. PÉRDUA. || HERBA DE LAS SET SANGRIAS.

PERDIMENT. m. ant. PERDICIÓN, PÉRDUA.

PERDÍIA Y PERDITIÓ. f. ant. PERDICIÓN.

PERDIU. f. Aucell que's cria en gran número en totes las provincias de Espanya, de bech, camas y peus encarnats, tot lo cos clapat de roig, negre y blanch, ménos lo pit que es' cendrós ab una faixa circular de color negre: vola poch y sèns elevarse; 's manté de llavors, y té la carn molt substanciosa, sana y agradable. *Perdiz*. *Perdix*, icis. || FREIXURA.

PERDIU BLANCA. Espécie de perdiu que's diferencia en sér de color cendrós ab la cua blanca y las alas negras, las camas y potas cendrosas, cubiertas de plumas. *Perdiz blanca*. *Lagopus perdix*.

PERDIU DEL COLL BLANCH. lcf. FREIXURA.

CANTAR LA PERDIU. fr. *Cuchichear*. Cacabo, as.

PERDIUHETA. f. *Perdiganya*. *Perdigon*. Junior *perdix*.

PERDÓ. m. Remissió del deute, injúria, pena ó altra cosa. *Perdon*. Venia, æ. || Indulgència, remissió de culpa, falta ó pecat. *Perdon*. Venia, indulgentia. æ.

PERDÓ GENERAL. AMNISTIA.

AB PERDÓ. m. adv. Ab llicència. *Con perdon*. Venia.

PARLANT AB PERDÓ. fr. *Hablando con perdon; con perdon de los oyentes*. Honos sit auribus.

PERDONABLE. adj. Lo que es digne de perdó. *Perdonable*. *Ignoscibilis*, venialis; venia dignus.

PERDONADOR, A. m. y f. Qui perdona y remet. *Perdonador*. Remissor, is.

PERDONAMENT. m. ant. y

PERDONANSA. f. ant. PERDÓ.

FÉR PERDONANSA. fr. Concedir lo perdó. *Conceder perdon; perdonar*. Veniam dare.

PERDONAR. v. a. Remètrer, condonar lo deute, injúria ó altra cosa. *Perdonar*. Dono, condono, as. || Deixar de compèndrer á algú en lo que's déu executar; no obligarlo á cumplirho. *Perdonar*. Exipio, remitto, is. || Omètrer, refusar, estalviar, excusarse de fèr alguna cosa, com: no PERDONAR diligència, gastos, etc. *Perdonarse*. Omitto, is.

COM NOSALTRES PERDONAM. exp. Denota que ningú 's déu distingir dels demès. *Como nosotros perdonamos; todos somos hijos de Adan*. Omnes æquales sumus.

NO LA PERDONA; NO LA PERDONA Á NINGÚ, Ó Á SÒN PARE. loc. Expressa que algú diu librement sòn sentit, ò mira sòn profit sèns atenció á ningú. *No se ahorra con nadie: no se ahorra con su padre; no se ahorra con nadie ni con su padre*. Nulli parcit.

PERDONAUME AQUESTA, QUE DEMÀ US NE FARÉ UNA

DE MÉS CRESPA. ref. pera significar que aquell que'ns demana perdó de algun agravi, 'l coneixem en disposició de no esmenarse. *Un agravio consentido, otro venido*. Sæpè offensa recens offensæ accedit inultæ.

PERDONE. exp. S' usa pera despedir als pobres á qui no's fá caritat. *perdone*. Parce. || S' usa pera demanar llicència de dir ó fèr alguna cosa ó de excusarse de ferla, en que's podria tenir reparo si no's demanava permis. *Perdone*. Sine quæso.

PERDONAT, DA. p. p. *Perdonado*. Parsus, ignotus, condonatus.

PÉRRER. v. a. Deixar de tenir alguna cosa que 's possehia. *Perder*. Perdo, amitto, is. || Caréixer de algun subjecte ab qui ántes se tenia tracte, amistat, etc. ó de sas convenièncias, utilitat, etc. com: PÉRRER un amich, sos bons concells, etc. *Perder*. Perdo, is. || No trobar alguna cosa que 's tenia ó que estava á la vista. *Perder*. Amitto, is. || Ocasionar dany, ruína espiritual ó temporal. *Perder*. Perdo, is; damnum inferre. || Sentir algun dany ó detriment, ó no experimentar la utilitat ó conveniència que podia esperar. *Perder*. Damnum experiri. || Faltar, deixar de tenir alguna cosa alguna part integral ó accidental ó alguna circumstància que ántes tenia, com: PÉRRER un bras, lo color. *Perder*. Amitto, is. || Anar faltant lo color ó llustre que alguna cosa tenia. *Vaciar*. Colorem, nitorem evanescere. || Decàurer algú del concepte ó estimació en que era tingut, com: PÉRRER molt ab sòn principal lo subaltern. *Perder*. Decido, is.

|| Apostar, com: ¿que vòls PÉRRER? *Perder*. In sortem exponere. || Faltar las cosas no materials, com: la habilitat, lo coneixement, al subjecte que 'ls tenia. *Perder*. Amitto, is. || Faltarli á algú l' us ó exercici de algun sentit ó potència, com: PÉRRER la vista, la memòria. *Perder*. Amitto, is. || Guanyar l' enemich una plassa, batalla, etc. *Perder*. Superari, capi ab hoste urbem, classem, etc. || Destruhir, desperdiciar, fèr malbé. *Perder*. Dilapido, dissipo, as. || Ab alguns noms es faltar á la obligació de lo que signifícan, ó fèr alguna cosa en contrari, com: PÉRRER lo respecte, la cortesia, etc. *Perder*. Nudo, as, exuo, is.

PÉRRER Á GRATCIENT. fr. *Perder á sabiendas, adrede*. Sciens et volens amittere.

PÉRRER DE SÒN DRET. fr. *Ceder de su derecho*. Jure suo decedere.

PÉRRER LO PLOR. fr. Agafar espaua á la criatura per no poder ròmpre el plor. *Encanarse*. Stupéo, es.

PÉRRER LA OCASIÓ. fr. Deixar passar lo temps favorable pera fèr ó alcansar alguna cosa. *Perder la ocasion ó el lance*. Tempus amittere.

PÉRRER LAS MANS. fr. Pérrer lo treball. *Perder las hechuras*. Manus pretium detrimentum fieri.

AHONT PERDÉRES LA CAPA, ALLÍ LA BUSCA. ref. Aconsella que no 's déu desanimar, quant hi ha alguna pérdua en lo caudal ó altre negoci pera no

proseguir buscant alli la fortuna. *Donde perdiste la capa, ahí la cata.* Ea, noli desistere.

À VEGADAS MÉS VAL PÉDRER QUE GUANYAR. exp. *Tal vez el perder es ganar.* Præstat quandoque damnum, quam lucrum facere.

FÉR PÉDRER Á ALGÚ. fr. LLENSAR Á PÉDRER. 2.

FÉR PÉDRER LA PACIÈNCIA. fr. Incomodar á algú. *Gastar, apurar la paciencia.* Alicujus patientiã abuti.

PÉDRERSE. v. r. Esgarriarse, errar lo camí. *Perderse.* Aberro, as. || No trobar camí ó eixida en un bosch, laberinto, etc. *Perderse.* Omni via, aut ratione exeundi ab aliquo loco destitui. || met. Confóndrerse, conturbarse. *Perderse.* Abstraho, is. || met. Entregarse als vicis. *Perderse.* A se vera morum disciplina desciscere. || Fugir ó esborriarse de la memòria alguna espècie. *Perderse, y quedarse* s' aplica regularment als predicadors. Memoria labi; é memoria excidere. || No percibirse alguna cosa pel sentit de que es objecte. *Perderse.* Fugio, is. || Espatlarse, malmétrerse del tot. *Perderse.* Vitiari, corrupti. || náut. Naufragar, anarsen á fons. *Perderse, irse á pique.* Naufragium facere. || No aprofitar alguna cosa que podia sér útil, ferne mal us. *Perderse.* Deperdi. || Deixar ab lo temps de tenir us ó estimació las cosas. *Perderse.* Aboleri. || Malmétrerse, pudrirse. *Gastarse, podrirse.* Corrupti. || Ocultarse las ayguas sota terra. *Perderse.* Abscondo, is. || Posarse á perill de la vida ó de sufrir un greu dany. *Perderse.* Capitis aut famæ periculum subire. || Amar molt ó ab cega afició alguna cosa, morir-se per ella. *Perderse, perecersé.* Amare, deperire. || Patir algun gran dany ó ruína espiritual ó corporal. *Perderse.* Jacturam facere.

PÉDRERSE PER ALGÚ ALGUNA COSA. fr. No verificarse per deixar de cumplir lo que devia ó li tocava. *Quedar por uno ó quebrar por alguno.* Officio deesse; per alicquem stare.

PÉRDUA. f. Dany, detriment, rinya, destrucció, perjudici. *Pérdida.* Jactura, æ. || L' acte y efecte de pédrer. *Pérdida.* Amissio, perditio, nis. || La cosa perduda. *Pérdida.* Amissa res.

ANAR Á PÉRDUES Y A GANÀNCIAS. fr. Exposar alguna quantitat tenint part en lo dany ó utilitat que resulte. *Ir, estar á pérdidas y á ganancias.* Dubiam in contractuum societatibus aleam subire.

PERDUDAMENT. adv. m. Ab excés, abandon; inconsideradament. *Perdidamente.* Perditè.

PERDUDESA. f. DEIXAMENT, PERESA.

PERDUISSIM. A. adj. sup. *Perdidissimo.* Perditissimus.

PERDULARI. m. Descuydat en lo tocant á sos interessos ó persona. *Perdulario.* Sua non curans.

SÉR UN PERDULARI. fr. Explica la massa franquessa ó lliberalitat de algú. *Ser un perdido.* Prodigum esse.

PERDURABLE. adj. De molta dura. *Perdurable.* Diuturnus. || Perpétuo, que dúra sempre. *Perdurable.* Æternus, perpetuus.

PERDURABLEMENT. adv. m. Eternament. *Perdurablement.* Perenniter.

PERDURAR. v. a. PERPETUAR.

PERDUT, DA. adj. PERDULARI. || Vagarro, qui no s' aplica al treball. *Pan perdido.* Otiosus, malè feriat. || Lo que nó porta destino determinat, com: bala perduda. *Perdido.* Vagus. || p. p. *Perdido.* Perdituo.

ESTICH PERDUT. loc. *Estoy perdido.* Perii; actum est de me.

LO PERDUT, PERDUT. loc. A lo hecho no hay remedio. Conclamatum est.

PERDUT PER PERDUT. exp. Fér una proba arriscada en una cosa que no s' hi troba remey. A juego perdido, cabe le digo. Extréma tentanda ubi desperata res est.

PERE. n. p. de home. *Pedro.* Petrus, i. || f. ant. PEDRA.

À QUI TRIA Y S' ENGANYA, SANT PERE L' ESCANYA. ref. Denota que qui tria ó distribueix alguna cosa á la qual ell hi té dret, se queda ab la part millor. *Parte Nicolás para sí lo mas.* Præcipuam é dapibus scindit sibi Ponticus offam.

PAGANT SANT PERE CANTA. ref. PAGANT AL BUTXI PAN ROBA.

CÀSAT, PERE, QUE MAL ANY T' ESPERA. ref. que ensenya quant graves són los cuydados del matrimoni. *Molinillo, casado te veas que así rabeas.* Frænatur mulier, libra vincla, viro.

TANT BO ES PERE COM BEREQUERE ó COM QUI LI VA DARRERA. ref. Denota que hi ha igual motiu de desconfiar de un y altre de dos. *Tan bueno es Pedro como su compañero.* Talis est hera qualis pedisequa.

TANT LI DONARÁS Á PERE QUE LI HAURÁS DE ANAR DARRERE. fr. Ensenya que no debem donar tant que després nos fassa falta. *Tanto darás que pobre quedarás; da, ten, y harás bien.* Largiciones prudentia regal.

PERÉ. m. ter. VENTRELL.

PEREGRÍ, NA. m. y f. Qui viatja en terras extranyas, lluny de sa pàtria. *Peregrino.* Peregrinus, i. || adj. met. Raro, particular, pocas vegades vist. *Peregrino.* Peregrinus. || Qui per devoció va á visitar algun santuari ab esclavina y bordó. *Peregrino.* Peregrinus, i. || n. p. de home. *Pelegrin.* Peregrinus, i. || ant. PASSATJER.

PEREGRINACIÓ. f. La acció de peregrinar. *Peregrinacion, peregrinaje.* Peregrinatio, nis. || Viatje á algun santuari per devoció ó per vot. *Peregrinacion, romeria, romeraje, peregrinaje.* Pia aut votiva peregrinatio.

PEREGRINAMENT. adv. m. Primorosament. *Peregrinamente.* Peregrinè.

PEREGRINANT. p. a. *Peregrinante.* Peregrinans.

PEREGRINAR. v. n. Viatjar per terras extranyas. *Peregrinar.* Peregrinor, aris; exterar regiones lustrare. || Fér romeria á algun santuari.

Peregrinar. Longinquum iter in locum pium susci-
pere. || met. Estar en aquesta vida en que 's cami-
na à la pàtria celestial. *Peregrinar.* Peregrinor,
aris.

PEREGRINATGE. m. ant. PEREGRINACIÓ.

PERÈIXER. v. n. Acabar, deixar de sér. *Pere-
cer.* Pereo, is. || Perterir, patir. *Perecer.* Pereo, is,
pator, eris.

PERELLÓ. m. Porció de sanch glassada comun-
ment en las extremitats del cos. *Sabañon, y espo-
lon ó friera* lo que naix en lo taló. Pernio, nis,
perniunculus, i. || Fruyt del perelloner. *Peruétano.*
Pirastrí fructus.

PERELLONER. m. ant. PERERA BORDA.

PEREMPTÓRI. A. adj. Terminant, precis.
Perentorio. Peremptorius. || Lo últim que's conce-
deix ó determina en qualsevol línia. *Perentorio.*
Peremptorius.

PEREMPTÓRIAMENT. adv. m. Ab terme
peremptori. *Perentoriamente, precisamente.* Peremp-
torie.

PERENNAL. adj. ant. PERENNE.

PERENNALMENT. adv. m. Continuament,
sens intermissió. *Perennalmente, perennemente.* Pe-
renniter, perennè.

PERENNE. adj. Continu, incessant. *Perene,
perennial, perenne.* Perennis. || adj. bot. Lo que viu
mès de dos anys, com la farigola, etc. *Perenne.*
Perennis. || pl. Nom que's dóna à las fullas que
permaneixen en lo vegetal mès de un any. *Perenes,
persistentes, siempre verdes.* Perennes.

PERENNITAT. f. Perpetuitat, continuació in-
cessable. *Perennidad.* Perennitas, atis.

PEREÓS, A. adj. PERESÓS.

PEREQUACIÓ. f. IGUALAMENT.

PEREQUACIÓ INTERNACIONAL. Igualtat ó llibertat
absoluta de comers entre las nacions que volen los
libre-cambistas. *Perecuacion internacional.* Pere-
quatio internationalis.

PERER. m. y

PERERA. f. Arbre alt, ben poblat de fullas de
un vert clar, y de fusta blanca de fibra fina y molt
útil pera obras de escultura y adorno. *Peral.* Pirus
communis.

PERERA BERGAMOTA. Espécie de perera dita aixís
per haverse portat de Bérgam en Llombardia.
Bergamoto, bergamote. Pirus uleona.

PERERA BORDA. Espécie de perera mès petita que
las altrás. Són fruyt es entre ovalat y cónich, y aspi-
ruíssim. *Peruétano, guadapero, peral silvestre, pi-
ruétano.* Pirastrum, tri.

PERERA CERMENYA. Espécie de perera de fullas
de figura de cor peludas del revés, lo fruyt pelut
molt aromàtic y gustós, y madúra als últims de
la primavera. *Cermèño.* Pirus præcox.

PERERAL Y PERERAR. m. Lloch de pere-
ras. *Peralera.* Locus piris consitus.

PERERÓS, A. adj. PERESÓS.

PERESA. m. Negligència, tedi, descuyt en fér

las cosas á que están obligats: es un dels pecats
capitals. *Pereza.* Desidia, pigritia, æ. || Dificultat
de aixecarse del llit. *Pereza.* Pigritia, æ, membra
levandi desidia. || Mandraria, fluixedat en fér las
cosas. *Pereza, desidia, galbana.* Segnities, ei, igna-
via, æ.

PERESA ES MARE DE LA POBRESA. ref. que ensenya
que 'l treball y diligència de las conveniències se
perden y mal-logran ab la peresa y ociositat.
*Hombre sentado, ni capuz tendido ni camison cu-
rado.* Non venit in molli vivida fama toro.

PERESA VOLS SOPAS? sí. FESTEN. NON VULL. ref. ab
que's repren al qui per descuyt ó negligència deixa
ó pert alló que li convé. *Pereza quieres sopas? Maes-
tre Juan, quereis beber? antes me hareis placer. Dad
acó un maravedís; muchas gracias que ya bebí.* Ita-
nè desidiosè jaces?

NO PÉRDRESE PER PERESA. met. Denota que en al-
guna cosa s' han fet tolas las diligències possibles.
No quedar por corta ni por mal echada. Nihil inten-
tatum relinquere; nullum deesse conatum.

TENIR PERESA. fr. Diferir, retardar alguna cosa
per fluixedat, negligència ó inacció. *Perecear, em-
perezar.* Cunctor, aris.

PERESCU, DA. p. p. ant. *Perecido.* Perditus.

PERESÓS, A. adj. Qui té peresa. *Perezoso, de-
sidioso, ahobachonado, pigro, flojo, culoso.* Seguis,
piger, ignavus. || Mandra, tardá, pesat (n lo movi-
ment ó acció. *Perezoso.* Dormitans.

**LO PERESÓS TOT TEMPS ES MENESTERÓS; Y MAY LO
PERESÓS TINDRÀ PA NI VI PERA DEMÀ.** ref. Denota que
la peresa es causa de la necessitat en molts per-
sonas. *El perezoso siempre es menesteroso.* Quisquis
tardus agit, vitam traducit egentem.

PERESOSAMENT. adv. m. Ab lentitut, tar-
dansa, fluixedat ó peresa. *Perezosamente.* Ignavè,
pigrè.

PERETA. f. d. *Perilla.* Pirula, æ. || Borla en
figura de pera que's posava en los mocadors. *Peri-
lla.* Ornatus piri formam referens. || MASCLÉT.

PERFECCIÓ. f. Grau de bondat á que pót ar-
ribar una cosa en-sa línia. *Perfeccion.* Perfectio,
nis. || Complement. *Complemento, perfeccion.* Sum-
ma æ. || Gràcia, hermosura, prenda especial de
alguna persona. *Perfeccion.* Perfectio, nis, dos, tis.
|| Acabament, conclusió de alguna cosa. *Perfec-
cion.* Perfectio, nis. || Virtut en sumo grau. *Per-
feccion.* Perfecta, cumulata virtus.

À LA PERFECCIÓ. m. adv. PERFECTAMENT.

PERFECCIONAR. v. a. Acabar, conclóurer
enterament alguna obra. *Perfeccionar.* Maturo, as.

PERFECCIONAT, DA. p. p. *Perfeccionado.*
Exactus.

PERFECTAMENT. adv. m. Moltíssim bé,
cumplidament. *Perfectamente.* Perfectè.

PERFECTÍSSIM, A. adj. sup. *Perfectissimo.*
Perfectissimus.

PERFECTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Per-
fectissimamente.* Perfectissimè.

PERFECTIU, VA. adj. Lo que dóna ó pòt donar perfeió. *Perfectivo*. Perficiendi vi præditus.

PERFER. Temps sincopat de preferir. *Preferere*. Præfert.

PERFERIR. v. a. Brindar, oferir alguna cosa. *Ofrecer*. Offero, ers. || v. r. Oferirse á fér alguna cosa. *Ofrecerse*. Sese ultrò offerre.

PERFERIT, DA, Y PERFERT, A. p. p. *Ofrecido*. Oblatus.

PERFERTA. f. Oferta, promesa. *Ofrecimiento*, *envite*. Officiosa oblatio.

MÓLTAS PERFERTAS Y POCAS OFERTAS. ref. Moteja al qui promet mòlt y es curt en cumplir lo que ha promès. *Manda potro, y da pocas*. Alybantis hospitibus munera; multa promittit, sed nihil præstat.

PÉNDRE LA PERFERTA. fr. Admètrer lo que's dóna ú ofereix. *Aceptar el envite*. Accipio, is.

PERFET, A. adj. Acabat, complert en sa línea. *Perfecto*. Absolutus, maturatus, emussitatus. || Qui té l' alt grau de virtut cristiana. *Perfecto*. Perfectus. || Hermós, pulit, ben format. *Perfecto*. Pulcherrimus; egregia forma pollens. || Mòlt hàbil ó destre en alguna facultat ó art. *Perfecto*. Eximius, graphicus. || Lo que té 'l major grau de excel·lència ó bondat en sa línea. *Perfecto*. Eximius, præstans. || gram. S' aplica als temps que defineixen y perfectament signifiquen l' estat absolut de las cosas. *Perfecto*. Perfectum tempus.

PERFETAMENT. adv. m. PERFECTAMENT.

PERFEYT, A. adj. ant. PERFET.

PERFICIONAR. v. a. PERFECCIONAR.

PERFICIONAT, DA. p. p. PERFECCIONAT.

PERFIDIA. f. Desllealtat, trabiçió, infidelitat. *Perfidia*. Perfidia, æ, infidelitas, atis. || PORFIA.

LA PERFIDIA MATA LA CASSA. ref. Ensenya que pera lograr las cosas difícils se necessita constància. *Porfia mata la caza, porfia mata venado*, y anyadeixen: *que no ballestero osado*. Assidua stilla saxum excavat.

PERFIDIAJAR Ó PERFIDIEJAR. v. n. PORFIAR.

PERFIDIANT. adv. m. Ab perfidia. *Porfiadamente*. Certatim, instantèr.

PERFIDIAR. v. n. PORFIAR.

PERFIDIÓS, A. adj. Terch, tossut, pertinás, obstinat. *Porfiado*. Obfirmatus, refractarius. || En lo bo. CONSTANT. || En lo mal. OBSTINAT, PERTINÁS.

PERFIDIOSAMENT. adj. m. Obstinadament, ab calor y tenacitat. *Porfiadamente*. Constanter, perfractè.

PERFIDIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Porfiadisimo*. Valde pervicax.

PERFIDIOSÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Porfiadissimamente*. Obstinatissimè, pervicacissimè.

PÉRFIDO, A. adj. Deslleal, infiel ó traïdor. *Pérido*. Perfidus.

PERFIL. m. pint. Lo últim de la figura que's compren ab un fil imaginari dins del qual se conté tot lo demès. *Perfil*, *perfiladura*. Extrema figuræ,

imaginis linea. || Contorn. *Perfil*. Ambitus, circuitus, us. || Lo rasgo ab que rematan las lletras. *Perfil*. Litteræ apex. || arq. La delineació de la superfície de qualsevol cos segons sa latitut y alsària. *Perfil*. Orthographia, æ. || RIBET. || Lo contorn ó figura del cos posat enterament de costat. *Perfil*. Obliqua corporis positio. || pint. La delineació de las parts la figura contingudas en lo contorn. *Di-torno*. Interior delineatio.

PERFIL OBLICH. Lo que s' erigeix sobre plans inclinats ó 's termina en lo mateix, com succeheix en las escalas. *Perfil oblicuo*. Obliqua sciographia.

PERFIL RECTE. arq. Lo que s' erigeix sobre plans horizontals, y 's termina en ells formant ànguls rectes. *Perfil recto*. Orthographia, æ.

MITJ PERFIL. pint. La postura del cos que no està enterament de costat. *Medio perfil*. Semiobliqua corporis positio.

PERFILAMENT. m. La acció de perfilar. *Perfiladura*. Delineatio, nis.

PERFILAR. v. a. Delinear una figura, donar lo perfil. *Perfilar*. Rem perpolire, lineare, delineare. || Dibuijar una apuntació ó una petita idea de alguna cosa. *Rasguñar*, *rescuñar*, *esquiciar*, *recortar*. Lineamenta definire.

PERFILAT, DA. p. p. *Perfilado*. Delineatus. || adj. Se diu del nas perfet y ben format, per anar en proporcionada disminució, y també de la cara aprimada y llarga en proporció. *Perfilado*. Venus-tus, aptè efformatus.

PERFUM. m. Aroma, matèria odorifera que posada al foch llansa un olor fragant, *Perfume*, *sahumadura*. Unguentum, suffimentum, i. || L' olor y fum que llansan. *Perfume*, *sahumerio*, *sahumo*. Suffimentum, i, suffitus, us. || met. Qualsevol matèria que llansa algun olor bo ó mal, y 'l mateix olor. *Perfume*. Suffimentum, i.

PERFUMADOR, A. m. y f. Qui perfuma. *Sahumador*, *perfumador*. Suffitor, is. || ant. Qui fá ó ven perfums. *Perfumador*, *sahumador*, *perfumero*, *perfumista*. Pigmentorum artifex, venditor. || Vas en que's posan al foch los perfums. *Perfumador*. Suffimentorum vas.

PERFUMAMENT. m. La acció y efecte de perfumar. *Sahumadura*, *sahumeria*. Suffitio, nis.

PERFUMAR. v. a. Comunicar bons olors ab perfums. *Perfumar*, *sahumar*. Suffio, is, suffimento, as. || met. Despedir, escampar qualsevol olor bo ó mal. *Perfumar*. Odorem diffundere.

PERFUMAT, DA. p. p. *Perfumado*, *sahumado*. Suffitus, odoratus.

PERFUMERIA. f. La casa ó botiga ahont se fan ó venen perfums. *Perfumeria*. Suffimentorum officina, taberna.

PERFUNCTORI, A. adj. Leve, que fá poca impressió en l' ànimo. *Perfunctorio*. Perfunctorius, defunctorius.

PERFUNCTORIAMENT. adv. m. De pas, ab lleugeresa, per alt. *Perfunctoriamente*. Perfunctoriè.

PERFUNT, DA. adj. BAIX, PROFUNDO, RECÓNDIT, ÚLTIM.

PERGAMÍ. m. La pell del moltó, la qual, tre-ta la llana y adobada, serveix pera escriurer, cubrir llibres, etc. *Pergamino*. Membrana, æ.

PERGAMINER. m. Qui treballa ó tracta en pergamins. *Pergaminero*. Membranorum opifex, venditor.

PERGIRAR. v. a. Tornar á girar alguna cosa ó mudarla de lloch. *Revolver*, *traquear*. *Revolvo*, is.

PERGIRAT, DA. p. p. *Revuelto*. *Revolutus*.

PERHOM. m. L' expert que's posa pera avaluar y medir las terras. *Agrimensor*, *apeador*, *apreciador*, *tasador*. *Decempedator*, *agrimensor*, is. || *Síncope*. *Por mí*. *Mibi*.

PERHORRESCÈNCIA. f. HORROR, ESGARRIFAMENT.

PERHORRESCENT. adj. ant. HORRORÓS.

PERHORRÈSCER. v. a. ant. HORROISAR, ESGARRIFAR.

PERIAMBO. m. Pen de vers llatí que consta de un troqueu y un tribaqui. *Periambo*. *Periambus*, i.

PERIATGE. m. Dret pertanyent á la Real Junta de comers del principat de Catalunya, y consisteix en la exacció del 2 $\frac{1}{2}$, per cent sobre 'l valor de tots los fruyts, géneros y efectes que s' introduheixen per mar ó per terra en Catalunya, tant del regne, América é islas adjacents, com del estranger, ménos en los declarats libres en la Instrucció de 1829. *Periaje*. *Vectigal sic dictum*.

PERICARDI. m. anat. Bossa membranosa que cubre 'l cor. *Pericardio*. *Pericardium*, ii, *cordis capsula*.

PERICARPI. m. bot. Es la part exterior del fruyt que tanca y protegeix las llavors que tráu quant maduran, ó lo que es lo mateix, tot lo que en lo fruyt no es la llavor. Lo pericarpí 's compon de tres parts sobreposadas més ó menos visibles que es l'epericarpí ó pell del pericarpí, part membranosa que rodeja y cubre 'l fruyt, lo sarcocarpí ó molsa del fruyt, porció més ó menos molsuda que està davall del epicarpí, y l'endocarpí ó pell interior del fruyt, que es la membrana de consistència vária, que forma las casetas. *Pericarpio*. *Pericarpium*, ii.

PERÍCIA. f. Intel·ligència, pràctica, habilitat en alguna cosa. *Pericia*. *Peritia*, æ.

PERICIAL. adj. Lo que pertany als périts. *Pericial*. *Ad peritis pertinens*.

PERICLITANT. p. a. Qui perilla. *El que perill*. *Periclitans*, tis.

PERICLITAR. v. n. ant. PERILLAR.

PERICO. m. Papagall de unas vnuyt polzadas de llarch, ab lo bech y las potas bermellas, la esque-na entre blava y groga y las alas blavas. *Perico*. *Psittacus parvus*.

PERICOT. m. En lo joch, lo caball de bastos;

perque val lo que qualsevol altra carta. *Pericon*, *Perico*. *Charta lusoria indifferenter applicabilis*.

PERICRÀNEO. m. anat. Membrana que cubre 'l cràneo. *Pericraneo*. *Pericraueum*, i.

PERICULOSAMENT. adv. m. ant. PERILLOSA-MENT.

PERIECHS. m. pl. geog. Los que viuen en punt diametralment oposats de un mateix paral·lelo de latitut, y de consegüent tenen á un temps las mateixas estacions, sent mitja nit pera uns, quant es mitj dia pera 'ls altres. *Periecos*. *Perieci*, orum.

PERIFÈRIA. f. Circunferència: 's diu comunement de la del círcul. *Periferia*. *Peripheria*, æ.

PERIFOLLOS. m. pl. Adornos vistosos que usan las donas. *Perifollos*, *muñequeria*, *gasteria*, *perejil*. *Speciosi ornatus*.

PERIFRASA. f. ant. PERÍFRASIS.

PERIFRASAR Y PERIFRASEJAR. v. a. Usar de perífrasis. *Perifrasear*. *Perifrasi*, *circumlocutione uti*.

PERÍFRASIS. f. ret. Circunloqui, rodeig de paraulas pera expressar lo que's podria dir més breu y precisament. *Perifrasi*, *perifrasis*, *circumlocucion*. *Perifrasis*, is.

PERIGALL. m. náut. Aparell ab que's manté suspensa alguna cosa, pera millor disposició al us á que està destinada. *Perigallo*. *Sustentaculum*, i.

PERIGEIO. m. astron. Lo punt en que un planeta 's troba ab sa órbita més próxima á la terra en contraposició del apogeo. *Perigeo*. *Perigeum*, ei, aixis infima.

PERIHELÍ. m. astron. Lo punt en que un planeta està més pròxim al sol. *Perihelio*. *Perihelium*, ii.

PERILL. m. Exposició ó contingència de algun dany ó pèrdua. *Riesgo*, *peligro*. *Perculum*, i, *discrimen*, inis. || Contingència de no conseguirse ó de experimentar algun dany espiritual ó moral. *Peligro*. *Perculum*, i, *discrimen*, inis.

ANAR Ó CÓRRER PERILL. fr. Estar exposat. *Correr ó tener peligro*. In discrimine versari. || met. Sér molt contingent á que succehesca alguna cosa no favorable. *Correr peligro*. In lubrico esse.

Á PERILL Ó EN PERILL. m. adv. En contingència ó exposició. *Á pique*, *á riesgo*, *en balanza*, *en peligro*. In discrimen.

Á PERILL PROMPTE REMEY CUYTAT. ref. Ensenya que en las cosas perillosas s' ha de procehir ab detenci-ó, y en las que demanen remey ab activitat. *Al peligro con tiento*, y *al remedio con tiempo*. Certamen non accipit excusationes.

DESPECIAR LOS PERILLS. fr. Disposarse á resistirlos. *Arrostrar los peligros*. *Pericula tentare*.

EN GRAN PERILL. m. adv. En perill quasi inevitable. *En gran peligro*. In apertum discedim.

ESTAR DE PERILL. fr. Se diu del que està molt maltalt. *Estar muy de peligro*, *estar en extremo peligro*. A periculo abesse.

POSAR EN PERILL. *fr.* OCASIONAR. || ARRISCAR.

QUI'S POSA EN PERILL DE CAURER, APAR TÈ GANAS DE JAURER. *ref.* Denota que qui busca 'l perill no es estrany cayga en ell. *Quien en una piedra dos veces tropieza, no es maravilla que se quiebre la cabeza.* Ad lapidem incautus qui bis offendit eundem. Nil mirum est, frangat si caput ille sibi.

SENSE PERILL. *m. adv.* En seguretat, en salvo. *Sin peligro.* Tutò; extrà periculi aleam.

PERILLA. *f. náut.* La cima de un pal que fà com un carret. *Perella.* Apex, icis.

PERILLAR. *v. n.* Estar en perill de pérdrer la vida, bèns, etc. *Peligrar.* Periclitari, aris. || Estar en perill de pérdrerse, mal-lograrse ó no conseguirse alguna cosa. *Peligrar.* In discrimen venire. || Estar en perill ó contingència de experimentar algun perjudici ó de patir algun dany corporal ó moral. *Peligrar.* Periculum imminere.

PERILLÓS, A. *adj.* Arriscat, exposat, aventurat, dubtós. *Peligroso.* Lubricus, periculosus. || S' aplica á la persona de geni turbulent. *Peligroso.* Periculo obnoxius.

PERILLOSAMENT. *adv. m.* Ab perill. *Peligrosamente, con peligro.* Periculosè, lubricè.

PERILLOSÍSSIM, A. *adj. sup.* *Peligrosísimo.* Valdè periculosus.

PERIL-LUSTRE. *adj. ant.* Mòlt il·lustre. *Perilustre, muy ilustre.* Perillustis.

PERIMENT. *m. ant.* L' acte de pérdrerse. *Perecimiento.* Interitus, us.

PERINCLIT, A. *adj.* Heróich, inclit en sumo grau. *Perinclito.* Perinclitus.

PERINEAL. *adj.* Lo que pertany al Perineo. *Perineal.* Perinealis.

PERINEO. *m.* Espay net de pels que s' exten desde 'l ces fins á las parts sexuals del matxo, y desde 'l ces á las mamellas de la euga. Està llimitat lateralment per la part posterior de las ancas y cuixas. *Perineo.* Perineum, ei. || *m. anat.* Espay del cos humà á modo de canal desde l' orifici fins á las parts naturals. *Perineo.* Interfœmineum, ei.

PERINEUMONIA. *f.* Inflamació dels pulmons. *Perineomonia, pulmonia.* Peripneumonia, æ.

PERINEOMÓNICH, CA. *adj. met.* Lo que pertany als pulmons. *Perineumónico, pulmoniac.* Peripneumonicus.

PERÍODA. *f. ant.* PERÍODO, CLÁUSULA.

PERIÓDICAMENT. *adv. m.* Ab cert período. *Periódicamente.* Statis temporibus.

PERIÓDICH, CA. *adj.* Pertanyent al período. *Periódico.* Periodicus. || *m.* Obra ó paper que's publica en certs dias ó per temps determinat. *Periódico.* Periodicus libellus. || Lo que torna á cert temps fixo ó determinat. *Periódico.* Periodicus. || *ret.* Se diu de un discurs numerós y compost de períodos justos. *Periódico.* Dictio numerosa et circumscripta.

PERIÓDICITAT. *m.* Propensió que s' observa en mòlts moviments del organisme, ó voltas, ó re-

peticions arregladas, y á presentarse en épocas determinadas ó irregulars, sense conèixer la causa de aixó, ni saberho explicar. *Periodicidad.* Periodo propensio.

PERIODISTA. *m. y f.* Qui fà periódichs. *Periodista.* Periodici scripti auctor.

PERÍODO. *m.* Cert y determinat número de anys, mesos, etc., en que la cosa torna al mateix punt ó estat. *Periodo.* Periodus, i. || L' espay de temps que enclou tota la duració de una cosa. *Período.* Periodus, i. || La cláusula entera y perfecta de una oració, circuït armoniós de paraulas en que s' expressa un pensament. *Periodo.* Periodus, i. || *cronol.* Espay de temps respecte del qual se contan y calculan los anys, com: PERÍODO Juliá, de Meton, etc. *Periodo, ciclo.* Periodus, ciclus, i. || *astron.* Lo temps en que qualsevol estrella ó planeta fà sa revolució entera ó torna al mateix punt del cel. *Periodo.* Periodus, i, clausula, æ. || *met.* Lo temps que dura la febra desde sa pujada fins á sa remissió. *Periodo.* Periodus, i. || *mús.* Contrapunt.

Contrapunto, periodo. Conventus, us. || Lo punt més alt ahont pòt arribar una cosa. *Apogeo, zenit, cumbre, colmo.* Culmen, nis. || *arit.* Cada porció de sis en sis guarismes, que són los que's necessitan pera formar lo milió, y 's divideix per medi de una coma en dos membres de tres guarismes cada un. *Periodo, dignidad.* Periodus, i.

PERIOSTI. *m.* Membrana que cubre ó rodeja 'ls ossos. *Periostio.* Periostion, ii.

PERIPATÉTICH, CA. *adj.* Qui seguïx la filosofia de Aristóteles, y lo pertanyent á ella. *Peripatético.* Peripateticus. || *fam.* Ridicul, extravagant en són modo de pensar. *Peripatético.* Exoticus, ridiculus.

PERIPATO. *m.* Sistema de Aristóteles. *Peripato.* Aristotelis doctrina.

PERIPÉCIA. *f. poét.* Mudansa gran y repentina de un estat á altre en los personatges del drama. *Peripeceia.* Peripetia, æ. || *Aventura de un cavaller andant, acció temerària.* *Peripeceia.* Temeritas, atis.

PERIPLE. *m. náut.* Navegació al rodador de algun mar ó de algunas costàs. *Periplo.* Periplus, i.

PERÍPTERO. *adj.* En l' antich s' aplicava al temple que tenia sis columnas en l' enfront, sis á la espatlla y onze á cada costat, tant distants entre sí com de las parets de la nau, ab la qual se formava un passeig al entorn del temple. *Periptero, peripterio.* Peripteros, on, i.

PERIR. *v. n. ant.* Pérdrerse. *Perecer.* Pereo, is.

PERISCIFISME. *m. cir.* Incisió al rodador del cráneo, y 's fà en aquells que pateixen mòlt de fluxió als ulls. *Pericifismo.* Periscyphismus, i.

PERISCIS. *m. pl.* Los habitants de las zonas fredas als quals va rodejant la sombra per tots los punts del horisont un ó més dias enters. *Periscios.* Periseii, orum.

PERISCÍSTOLE. m. med. Pausa entre dos polzadas ó 'l moviment de cístole ó de contracció, y 'l de diástole ó de dilatació. *Periscistole.* Pericistoles, is.

PERISOLOGIA. f. ret. Multitud de paraulas superfluas. *Redundancia, perisologia.* Sermo super. vacaneus.

PERISTAFILÍ. m. cir. Nom dels quatre muscles del gargamelló. *Peristafilino.* Peristafilinus, i.

PERISTÁLTICH, CA. adj. med. S' aplica al moviment de contracció ó compressió que fan los budells pera expel·lir los excrements. *Peristáltico.* Peristalticus.

PERISTIL. m. Edifici sostingut per dins ab columnas al entorn que formen una galeria. *Peristilo.* Peristylum, ii, peristylum, i.

PERÍSTOLE. f. anat. y méd. Facultat compressiva de las fibras animals, y moviment peristáltich dels budells. *Peristole.* Peristoles, æ.

PERIT, DA. p. p. ant. *Perecido.* Perditus.

PÉRIT, A. adj. Sabi, docte, pràctic, expert. *Perito.* Peritus.

PÉRITAMENT. adv. m. Ab perícia. *Doctamente, con pericia ó maestria.* Peritè.

PERITÍSSIM, A. adj. sup. *Peritísimo.* Peritissimus.

PERITONEAL. adj. Lo que té relació ab lo peritoneo. *Peritoneal.* Peritonealis.

PERITÓNEO. m. anat. Tela del ventre. *Peritoneo.* Peritoneus, ei.

PERJUDICADOR, A. m. y f. Qui perjudica. *Perjudicador, perjudicante.* Præjudicans.

PERJUDICAR. v. a. Danyar, causar perjudici. També s' usa com reciproc. *Perjudicar, damnificar.* Præjudico, incommodo, as, noceo, es.

PERJUDICAT, DA. p. p. *Perjudicado.* Præjudicatus.

PERJUDICI. m. Dany, pèrdua, detriment que's reb ó causa. *Perjuicio.* Damnum, detrimentum, i.

PERJUDICIAL. adj. Danyós, lo que causa perjudici. *Perjudicial.* Malignus, incommodus. || for. S' aplica á la acció ó excepció que ántes de tot se deu examinar. *Perjudicial.* Præjudicialis.

PERJUDICIALÍSSIM, A. adj. sup. *Perjudicialísimo.* Valde noxius.

PERJUDICIALMENT. m. adv. Ab perjudici. *Perjudicialmente.* Damnosè.

PERJUÍ. m. ant. PERJUDICI.

PERJUR, A. adj. y

PERJURADOR. m. Qui jura fals ó trenca maliciosament lo jurament que ha fèt. *Perjuero, perjurator.* Perjurator, is. || adj. Pertanyent á perjuri. *Perjuero.* Perjurus.

PERJURAR. v. n. Jurar fals, sér perjur. *Perjurar, jurar falso.* Perjuero, pejero, as. || Jurar molt ó per vici ó pera anyadir forsa al jurament. *Perjurar.* Pejero, as.

PERJURARSE. v. r. Faltar á la fe promesa en

lo jurament. *Perjurar.* Fidem jurejurando firmatam fallere.

PERJURAT, DA. p. *Perjurado.* Pejeratus.

PERJURI. m. Jurament fals. *Perjurio, perjuero.* Perjurium, ii, adjuratio, nis.

PERJUY. m. ant. PERJURI.

PERLA. f. Concreció que's forma en lo interior de la closca de la mareperla; es de color blanch, brillant, gris, ab reflexos platejats de vários colors; serveix pera adorno. *Perla.* Bacca, margarita, gemma, æ. || Espécie de broma de matèria grossa que's forma en los ulls entre las túnicas úvea y córnea. *Granizo.* In oculis nubis instar maculæ; suffusio, nis. || met. Cosa exquisida ó preciosa. *Perla.* Margarita pretiosa. || met. Ornament, esplendor, com: aquest jove es la PERLA del col·legi. *Lumbrera, esplendor.* Splendor, is, lumen, inis. || pl. poét. DENTS.

PERLA CANTELLUDA. La concreció de la mareperla que no es rodona. *Barrueco.* Unio angularis.

DE PERLAS. m. adv. Perfectament; molt al cas. *De perlas.* Ad amussim.

PERLAR. v. n. ant. PARLAR.

PERLASIA. f. PERLESIA.

PERLÁTICH, CA. adj. ant. PARALÍTICH.

PERLESIA. f. Resolució, relaxació dels nervis en que perden són vigor, moviment y sensació. *Perlesta, paralis.* Paralysis, eos ó is.

PERLETA. f. d. *Perlezueta, perlica, illa, ita.* Minor margarita.

PERLLONGAR. v. a. náut. Anar navegant per una costa de llarch á llarch. *Perllongar, prolongar.* In longum navigare.

PERLONGAR. v. a. ant. Dilatar. *Prolongar.* Produco, is.

PERLONGAT, DA. p. p. ant. *Prolongado.* Productus.

PERMANÉIXER. v. n. Perseverar, continuar, persistir, mantenirse en sa opinió. *Permanecer.* Permaneo, es. || Quedarse, detenirse. *Permanecer.* Sum, es. || Estarse llarch temps. *Permanecer.* Persevere, es.

PERMANÉNCIA. f. Estabilitat, inmutabilitat, perseverància, constància, duració ferma. *Permanencia, permansion.* Permansion, nis.

PERMANENT. adj. Estable, inmutable, constant, lo que permanence. *Permanente, permaneciente.* Firmus, fixus.

PERMANESCU, DA. p. p. *Permanecido.* Permansion.

PERMENOR. m. Reunió de circumstàncies menudas y particulars. *Pormenor.* Minutarum qualitatum copia.

PERMÉS, 'A. p. p. de permètrer. *Permitido.* Permissus. || Licit. *Permitido.* Licitus.

PERMETEDOR, A. m. y f. Qui permet ó consent. *Permitidor, permis.* Permissor, is. || Qui sufreix, tolera, dissimula. *Permitidor.* Permissor, is.

PERMETIMENT. m. ant. PERMIS,

PERMETRE Y PERMÉTRER. v. a. Sufrir ó tolerar alguna cosa, no oposarse á ella. *Permitir.* Permitto, is, patior, eris. || Donar lloch ó temps pera lo que's déu executar, y 's diu de cosas que no dependeixen del propi arbitri, com: ma edat no'm PERMET portar las armas. *Permitir.* Fero, ers, sino, is. || No impedir lo que's podria y deuria. *Permitir.* Permitto, is. || teol. Concórrer físicament á la operació de alguna cosa, encara que mala, sèns voluntat, amor ó desitj de ella, com: Bèu PERMET lo peccat. *Permitir.* Permitto, is. || En las escuelas y en la oratória concedir alguna cosa com si fos verdadera, ó per no fèr al cas de la qüestió, ó per sa fàcil solució ó solta. *Permitir.* Permitto, is.

PERMÍS. m. Llicència, consentiment, facultat. *Permiso.* Venia, copia, æ.

AB SÒN PERMÍS. exp. que s' usa pera donar satisfacció, ó per cortesia de lo que's va á fèr. *Con su licencia ó permiso.* Pace tua.

DONAR PERMÍS. fr. Donar lo consentiment ó llicència pera fèr alguna cosa. *Dar permiso, dar licencia.* Copiam præstare.

PÉNDRE LO PERMÍS. fr. Fèr alguna cosa sèns demanar la llicència ó facultat que 's necessita ó que demana la urbanitat. *Tomarse la licencia.* Licentiam sibi sumere.

PERMISSIBLE. adj. Lo que 's pòt permétrer. *Permissible, permitidero.* Permitti valens.

PERMISSIÓ. f. La acció de permétrer. *Permissio.* Permissio, nis. || PERMÍS. || ret. CONCESSIÓ.

PERMISSIU, VA. adj. Lo que enclou permís. *Permiso.* Rei faciendæ facultate, potestate instructus.

PERMISSIVAMENT. adv. Ab permissió tácita. *Permissivamente.* Tacito consensu.

PERMITENT. p. a. Qui permet. *Permitente.* Permittens.

PERMITIDOR, A. m. y f. PERMETEDOR.

PERMIXTIÓ. f. Barreja. *Permistion, mezcla.* Permixtio, nis.

PERMÓDOL. m. Pedra ó fusta que surt de la paret pera sostenir quadrats, vigas y altrás cosas. *Can, modillon, jabalcon, canecillo, y almojaya.* ant. Mutulus, i, telamon, is. || Pessa composta de tres fustas col·locadas en triángul pera sostenir prestatges. *Palomilla.* Abacus, i. || Pessa de ferro que surt de la paret sobre que se sostenen los balcons. *Cartela.* Mensula, æ. || ESPARÓ.

PERMODOLET. m. d. Permódol petit. *Canecillo.* Mutulus, i.

PERMUTA. f. Cambi, barata, Trueque, *permuta, permutacion.* Permutatio, nis. || En los beneficios eclesiásticos es la resignació ó renúncia que dos fan de sos beneficios en mans del ordinari eclesiástich, ab súplica recíproca pera que 's done librement lo benefici del un al altre. *Permuta.* Permutatio, nis. || En la moral se diu dels cors, voluntats, etc. quant s' observa diferent modo de procehir. *Permuta.* Commutatio, nis.

PERMUTABLE. adj. Lo que 's pòt permutar. *Permutable.* Permutabilis.

PERMUTACIÓ. f. PERMUTA. || ret. Figura ab que se significa una cosa y se'n sent altra. *Permutacion.* Permutatio, nis. || pl. arit. Espécie de combinacions en que no sols s' aten al número de termes que's comparan, sinó també á la diferència que resulta del lloch en que 's col·locan. *Permutaciones.* Permutationes, um.

PERMUTADOR, A. m. y f. Qui permuta. *Permutador.* Permutans, tis.

PERMUTAR. v. a. Baratar, cambiar. *Permutar.* Permuto, as. || geom. Alternar. *Permutar.* Permuto, as.

PERMUTAT, DA. p. p. *Permutado.* Permutatus.

PERN. m. Clau rodó y gran de cabota quasi rodona. *Perno.* Rotundus clavus. || Clavilla de ferro. *Perno.* Cnodax, acis. || La cua de la romana. *Regla.* Regula, æ. || TORN. || met. PODERÓS, VALEDOR, ARRIMO, EMPENTO. || Espécie de mitj golfo ó clau ganxut sèns punta que usan los fusters pera posar y traurer fàcilment las portas. *Perno.* Uncus, i.

CLAVAR AB PERNS. fr. *Empernar.* Uncis munire.

TENIR UNS BONS PERNS. fr. met. Tenir en sòn favor als que manan ó poden valer. *Tener buenas amarras ó buenas aldobas; agarrarse de buenas aldobas.* Firmis uti præsidii.

PERNA. f. ant. PERNIL. || CAMA.

PERNAS EN L' AYRE Ó PERA AMUNT. m. adv. *Patas arriba.* Pedibus sursum sublatis.

PERNAS DE CARN SALADA. Cert dret antich. *Antigua alcabala.* Vectigal.

ESTIRAR LA PERNA. fr. fam. Donarse bon temps, posarse á dormir ó descansar: *Tender la raspa.* In longum cubare; se prosternere.

PERNABÁTRER. v. a. VÉNCER, ABÁTRER. || FARTERIR, IMPACIENTAR.

PERNADA. f. Camada, gambada. *Pernada.* Cruris ictus, calcitratus. || Multitut ó provisió de perns. *Pernerio.* Uncorum copia. || Y PERNA. La quarta part del mas. || Casa constituïda en alodi de algú ab motiu de habitar en ella encara que sia molt petita la porció de terra en que está fundada. || ter. Certa porció de quarteras de grans de diferents qualitats, y la meytat de la qual se diu: mitja pernada. *Pernada.* Varia granorum quantas.

PERNET. m. d. *Pernete.* Parvus uncus.

PERNETA. f. d. *Perneta.* Cruricula, æ.

PERNICIÓS, A. adj. Perjudicial, funest, fatal, nociu. *Pernicioso.* Perniciosus, exitiosus.

PERNICIOSAMENT. adv. m. Perjudicialment. *Perniciosamente.* Perniciosè.

PERNICIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Perniciosissimo.* Valde perniciosus vel exitialis.

PERNIL. m. Anca y cuixa del animal; se diu especialment de la del porch. *Jamon, pernil, nalgada, lunada.* Perna, æ, petaso, nis.

PERNIL RANCI. Lo que comensa á passarse. *Pernil rancio, jamon rancio.* Dubius petaso.

PERNILET. m. d. Pernil petit. *Jamencio, illo, ito; pernilillo.* Petasunculus, i.

PERNOCTAR. v. n. Passar la nit. *Pernoctar.* Pernocto, as, y abnocto, as, parsarla fora de casa. **VETLLAR.**

PERNOLIAR. v. a. ant.

PERNULIAR. v. n. ant. EXTREMENCIAR.

PERÓ. conj. adversativa, que regularment desfrueix ó disminuïeix lo que s' ha dit ántes. *Pero.* Sed, verum, verumtamen. **Usat com á substantiu** significa defecte, com : fulano no té *PERÓ.* *Pero.* Vitium, ii; defectus, us. **Obstacle, impediment.** *Pero.* Obex, icis. **No obstant, encara.** *Pero, no obstante, todavía.* Attamen.

PERÓ SI NO. m. adv. De altra manera. *Pero si no, de otra suerte.* Aliter secus.

PEROL. m. Vas de metall molt obert de boca y en figura de mitja esfera. *Perol.* Nasiterna, æ. **Espécie de caldera fonda** pera donar los bany's á las obras de cera. *Bañador.* Haenum, quo cerarii utuntur. **Eyna de fusta ó cuyro** pera replegar la aygua en las embarcacions. *Balde.* Situla, æ.

PEROLER. m. CALDERER.

PEROLET. m. d. *Perolillo.* Parva nasiterna.

PERONCLE. m. ant. TIO.

PERORACIÓ. f. Recopilació, compendi, última part de la oració en que l' orador mou los afectes. *Peroracion.* Peroratio, nis. **Obra de perorar. *Peroracion.* Concio, nis. **Discurs, oració retórica. *Peroracion.* Concio, nis.****

PERORAR. v. n. Conclóurer la oració recopilant todas las rahons que s' han tret pera proba. *Perorar.* Peroro, as. **Demandar eficazment, ab instància.** *Orar, perorar.* Enixè rogare, orare.

PERORROSCÉNTIA. f. ant. HORROR.

PERÓS, A. adj. ant. PERESÓS.

PEROSIA. f. ter. PERESA.

PERPAL. m. PARPAL.

PERPENDÍCUL. m. Lo que cau á plom. *Perpendicular.* Perpendicular, i. **PLOM.** 4. 5.

PERPENDICULAR. adj. geom. Se diu de la línea ó pla que cau sobre altre sens inclinar-se á una part ni altra. *Perpendicular.* Perpendicularre, is.

PERPENDICULARMENT. adv. m. Rectament, de dalt á baix. *Perpendicularmente.* perpendiculariter.

PERPETRACIÓ. f. L' acte de cométrer algun crim. *Perpetracion.* Perpetratio, nis.

PERPETRADOR, A. m. y f. Agressor, qui comet algun delict. *Perpetrador.* Perpetrator, is.

PERPETRAR. v. a. Cométrer algun delict ó crim. *Perpetrar.* Crimen perpetrare.

PERPETRAT, DA. p. p. *Perpetrado.* Perpetrat, is.

PERPETUÁ. m. Certa tela de llana de molta duració. *Perpetuan.* Telæ laneæ genus.

PERPÉTUA. f. SEMPREVIVA.

PERPETUACIÓ. f. La acció de perpetuar al-

guna cosa. *Perpetuacion.* Perpetuatio, nis.

PERPETUAL. adj. ant. PERPÉTUO.

PERPETUALMENT. adv. m. y

PERPÉTUAMENT. adv. m. Sempre, sens intermissió. *Perpetuamente.* Perpetuo.

PERPETUAR. v. a. Fèr perpétua ó molt durable alguna cosa. *Perpetuar.* Perpetuo, perenno, aa.

PERPETUAT, DA. p. p. *Perpetuado.* Perpetuatus, perennis.

PERPETUINA. f. Flor. SEMPREVIVA.

PERPETUISAR. v. a. PERPETUAR.

PERPETUITAT. f. Duració sens fi; y 's pren també per duració molt llarga ó incessant. *Perpetuidad.* Sempiternitas, perpetuitas, atis.

PERPÉTUO, A. adj. ant. Lo que dura sempre ó per llarch temps. *Perpétuo.* Perpétuus, æternus, sempiternus. **Contínuo, no interrompt.** *Perpétuo.* Perpétuus, assiduus. **Se diu de lo que dura tota la vida de una persona.** *Perpétuo.* Perpétuus. **Se diu de lo que succeeix moltes vegadas, com: disputas PERPÉTUAS, etc.** *Perpétuo.* Perpétuus.

EN PERPETUU. m. adv. ant. PERPÉTUAMENT.

PERPLEIX. adj. ant. PERPLEXO.

PERPLEXAMENT. adv. m. Ab perplexitat. *Perplejamente.* Perplexabiliter.

PERPLEXITAT. adv. m. Dubte, irresolució. *Perplejidad.* Hesitantia, æ, hesitatio, nis. **ANSIA.** INQUIETUT.

PERPLEXO, A. adj. Dublós, incert, irresolut. *Perplejo.* Confusus, perplexus.

PERPRE Y PERPERA. f. Moneda bisantina de or bo y brillant equivalent á $\frac{1}{4}$ de march, que valia 10 sous barcelonesos. *Perpera.* Moneta sic dicta.

PERPUNT. m. Encolxat, pessa de la armadura antiga, ó cota forrada de coló. *Perpunte.* Thorax gossypio fartus.

PERQUANT. adv. Per la rahó de que. *Porque, por cuanto.* Etenim, enim.

PERQUE. conj. causal. *Porque.* Quoniam, quia. **Usat com substantiu, causa, rahó, motiu.** *Porque.* Causa, æ.

SÈNS QUE, NI PERQUE. m. adv. Sens causa, sens fonament, per res. *Sin porque ni para que.* De nihilo; sine causa.

PERQUIRIR. v. a. ant. INQUIRIR, INVESTIGAR.

PERQUISICIÓ. f. PESQUISSA.

PERQUISICIÓ CURIOSA. CURIOSITAT.

PERRO, A. adj. Nom de oprobi. *Perro.* Canis.

PERROQUET. m. MASTIL.

PERRUCA. f. Cabellera postissa. *Peluca.* Adoptiva, subdititia coma. **La persona que gasta peruca.** *Peluca.* Cæsariatus homo. **La reprehensió del superior á algun de sos súbdits.** *Peluca.* Objurgatio, nis.

PERRUCA DE PELLIS. PELLÓS.

MITJA PERRUCA. La senzilla y lleugera en són peninat. *Peluquin.* Parvum capillamentum.

PERRUCASSA. f. aum. *Pelucon*. Magna coma adoptiva.

PERRUCAYRE Y PERRUQUER, A. m. y f. Qui per ofici pentina, fá ó ven perrucas. *Peluquero*. Ciniflo, nis.

PERRUQUETA. f. d. *Peluquilla*, ita, *peluquin*. Parva coma adscititia.

PERSA. m. y f. Natural de Pérsia regne del Asia. *Persa*, *perso*, *persiano*. Persa, æ.

PERSAGÜENT. ant. SEQUIT.

PERSCRUTAR. v. a. ant. ESQUADRINYAR.

PERSECUCIÓ. f. L' acte de perseguir. *Persecucion*, *persecuimiento*. Persecutio, insectatio, nis. || Los traballs y moléstias del cos y del ánima. *Persecucion*. Vexatio, nis. || L' odi ab que 'ls tirans perseguian als cristians en los primers sigles de la Iglésia. *Persecucion*. Ecclesiæ persecutio.

PERSECUTOR, A. m. y f. ant. PERSEGUIDOR.

PERSECUTAR. v. a. ant. PERSEGUIR.

PERSECUTOR. m. v. PERSEGUIDOR.

PERSEGA. f. Peix de mar y de riu de color blanch y escatas fines. *Perca*, *perga*. Perca, æ.

PERSEGUIDOR, A. m. y f. Qui persegueix. *Perseguidor*. Persecutor, is.

PERSEGUIMENT. m. PERSECUCIÓ.

PERSEGUIR. v. a. Seguir al qui fuig. *Perseguir*, *hostigar*, *ejecutar*, *asenderear*, *dar tras uno*, *seguir*. Persequor, eris. || Buscar á algú en tolas pars ab freqüència é impertinència. *Perseguir*. Insequor, eris. || Molestar, donar mal temps á algú. *Perseguir*. Vexo, exagito, as. || Dit de la cassa. *Mon-tear*. Feras insequi.

PERSEGUIRSE. v. r. Buscar ocasions pera danyarse mútuament los que están enemistats. *Perseguirse*. Persequor, eris.

PERSEGUIT, DA. p. p. *Perseguido*. Persecutus.

PERSEMBLAMENT. adv. m. Molt semblament. *Muy semejantemente*. Persimiliter.

PERSEO. m. Una de las vint y dos constel·lacions celestes ditas boreals, que consta de vint y sis estrel·las. *Perseo*. Perseus, oi.

PERSET. m. ant. Grana de que's feyan mantas y catifas y que venia de Pérsia. *Grana*. Pannus cocinens.

PERSET VERMELL. m. ant. PERSIANA. 2. || GRANA.

PERSEVANT. m. Oficial de armas, segons la orde ò regla de caballeria inferior al faraute, y aquest al rey de armas, y té 'l mateix ofici en sos casos. *Persevante*. Fecialis, is.

PERSEVERANCIA. f. y

PERSEVERANSA. f. ant. Constància, permanència, continuació. *Perseverancia*. Perseverantia, æ. || Duració permanent ó contínua de alguna cosa. *Perseverancia*. Duratio, nis.

PERSEVERANCIA FINAL. Constància en la virtut y en mantenir la gràcia fins á la mort. *Perseverancia final*. Perseverantia finalis.

PERSEVERANT. p. a. Qui persevera. *Perseverante*. Remanens.

PERSEVERAR. v. n. Mantenirse, sér ferm y constant. *Perseverar*. Persevero, perito, as. || Permanéixer, durar per molt temps. *Perseverar*. Duro, as. || v. a. PERMANÉIXER.

PERSEVERAT, DA. p. p. *Perseverado*. Perseveratus.

PERSIANA. f. Espécie de gelosia formada de llistonets atravesats horisontalment, de modo que entre 'l ayre y no 'l sol. *Persiana*. Horisontalis transenna. || Certa tela que venia de Pérsia. *Persiana*. Persica tela.

À LA PERSIANA. m. adv. Al us de Pérsia. *À la persiana*. Persico more.

PERSIGNAR. v. a. Administrar lo baptisme en cas de necessitat sense las cerimónias prescrites. *Echar agua*. Urgente necessitate baptizare.

PERSIGNARSE. v. r. Fér tres creus ab lo dit pólzer de la ma dreta, una en lo front, altra en la boca y altra en lo pit. *Persignarse*. Sanctæ crucis signum se munire. || met. Admirarse, extranyar alguna cosa. *Persignarse*. Crucis signo admirationem ostendere.

PERSIGNAT, DA. p. p. *Persignado*. Crucis signo munitus.

PERSINYAR. v. a. PERSIGNAR.

PERSIÓ. m. Depòsit que's fá en las canonadas pera plomejar la aygua y pera netejarlos quant s' embossan. *Arcon*, *purificador*. Purificator, is.

PERSISTÈNCIA. f. Permanència, fermesa, constància. *Persistencia*. Constantia, perseverantia, æ.

PERSISTENT. adj. Constant, qui persisteix. *Persistente*. Persistens.

PERSISTIR. v. n. Mantenirse ferm. *Persistir*. Persisto, is. || Perseverar, durar molt temps. *Persistir*. Duro, as, permaneo, es.

PERSONA. f. Individuo de la naturalesa humana. *Persona*. Persona, æ. || Qualsevol home ó dona 'l nom del qual s' ignora ó no 's vol dir. *Persona*. Quidam, quædam. || La disposició ó figura del cos. *Persona*. Corporis forma. || PERSONATGE. || L' home distingit en la república. *Persona*. Optimas, atis, vir nobilis. || L' home de capacitat, de disposició y prudència. *Persona*. Magnis animi dotibus insignitus homo. || teol. Se diu del Pare, del Fill y del Esperit Sant que són tres distintes ab una mateixa essència. *Persona*. Trinitatis persona. || gram. Qualsevol nom ó pronom ab que concorda 'l verb. *Persona*. Persona, æ. || Actor, interlocutor en las comédias. *Persona*, *personaje*. Persona, æ.

PERSONA DECENT. L' home ó dona de bona conducta. *Persona decente*. Liberalis, ingenuus vir.

PERSONA INTERPÓSITA. exp. llat. for. Qui fá una cosa en lloch de altra. *Persona interpósita*. Persona interposita.

LA PERSONA QUE MOLT MÚDA, SEMPRE LA VEURÁS PERDUDA. ref. PEDRA MOVEBISSA, etc.

LA PERSONA QUE MOLT RÍU, NO TÉ 'L DISCURS MOLT VIU. ref. Denota que 'l riure sense motiu es propietat de tontos. *El que rie demasiado, es hombre poco avisado.* Risus stultitiæ signum.

LA PERSONA QUE TÉ CRIA, SEMPRE GUANYA NIT Y DIA. ref. Denota que'l bestiar dóna molt producte á son amo. *Quien cria, oro hila.* Qui pascit greges, net vellera phryxi.

PAGAR DE SA PERSONA. fr. Trobarse en alguna acció ó altra cosa. *Hallarse presente; presenciar.* Adsum, es.

PERSONAL. adj. Pertanyent á la persona. *Personal.* Personalis. || m. Talla, tributs que pagan en algunas parts los caps de casa, y són del estat general. *Personal.* Personale tributum.

PERSONALISARSE. v. r. Mostrarse part en algun negoci. *Personalizarse.* Jus petere.

PERSONALITAT. f. La individualitat, diferència que constitueix la distinció de personas. *Personalidad.* Personalitas, atis.

PERSONALMENT. adv. m. En pròpia persona, per sí mateix. *Personalmente, en persona, por sí mismo, por su persona.* Personaliter.

PERSONAT. m. Benefici eclesiàstich fundat ab sols lo fi de permutarlo ab altres verdaderament eclesiàstichs, pera evitar la simonia. *Personado.* Personatus, us. || En algunas parts, prerogatives que algú té en la iglesia sense jurisdicció ni ofici, però ab renda y cadira en lo cor. *Personado.* Personatus, us. || Dignitat eclesiàstica sense jurisdicció ni ofici. *Personado.* Personatus dignitas. || La persona que té aquesta prerogativa. *Personado.* Personatus homo.

PERSONATGE. m. Subjecte de distinció, de premdas. *Personaje.* Clarus, insignis vir. || Persona disfressada pera representar en la comèdia. *Personaje.* Persona, æ. || Estranger, no conegut ó que vá de incògnit. *Personaje.* Persona, æ.

PERSONEJAR. v. n. Portarse com á persona. *Portarse como á persona.* Mores personarum agere.

PERSONER. m. Síndich. *Personero.* Procurator, is. || Participans, interessat ab altres. *Participe, cointeresado, accionista.* Particeps, ipis.

PERSONERIA. f. Procura, comissió. *Personeria.* Mandatum, i.

PERSONETA. f. d. *Personilla.* Homuntio, nis.

PERSPECTIU. m. Qui professa la perspectiva. *Perspectivo.* Perspectivæ artis professor.

PERSPECTIVA. f. Ciència que ensenya á delinear los objectes en una superfície. *Perspectiva.* Perspectiva, æ. || Obra executada segons l' art de la perspectiva. *Perspectiva.* Opticè dispositum opus. || Tot l' objecte de la vista en la major distància, especialment quant es ameno y delectable. *Perspectiva.* Prospectus, us. || La apariència y falsa representació de las cosas. *Perspectiva.* Apparens prospectus.

PERSPICACIÓ. f. y.

PERSPICACITAT. f. ant. Agudesa y penetra-

ció de la vista. *Perspicacia, perspicacidad.* Oculorum, visus perspicacia. || Agudesa, vivesa, ingeni, talent. *Perspicacia, perspicacidad, sutileza, sutilidad, penetracion, viveza.* Perspicacia, æ.

PERSPICÀS. adj. Agut, penetrant; se diu de la vista y dels ulls. *Perspicaz.* Lincius, perspicax. || Agut de ingeni. *Perspicaz, vivo, penetrador, lince, sutil.* Oculus, perspicax.

PERSPICUITAT. f. Claredat, llimpiesa, transparència. *Perspicuidad.* Perspicuitas, atis. || Claredat en la explicació, expressió y llimpiesa de estil. *Perspicuidad.* Orationis elegantia. || Claredat, evidència. *Perspicuidad.* Evidentia, æ.

PERSPÍCUO, A. adj. Clar, transparent. *Perspicuo.* Perspicuus. || met. S' aplica al subjecte que s' explica ab brevedad y ab estil clar ó intel·ligible. *Perspicuo.* Perspicuus.

PERSPIRABLE. adj. TRANSPIRABLE.

PERSUADIR. v. a. Obligar ab rahons á algú á fèr ó créurer alguna cosa. *Persuadir, imbuir, inclinar, mover, catequizar.* Cohortor, aris.

PERSUADIRSE. v. r. Formar judici; créurer alguna cosa en forsa de algun motiu ó rahó. *Persuadirse, juzgar, creer.* Credo, is.

PERSUADIT, DA. p. p. *Persuadido.* Suasus.

PERSUASIBLE. adj. Probable, lo que's pòt persuadir. *Persuasible.* Persuasibilis, persuadibilis.

PERSUASIBLEMENT. adv. m. De un modo persuasible. *De un modo persuasible.* Persuasibilem in modum.

PERSUASIÓ. f. L' acte y efecte de persuadir. *Persuasion, inducimiento, sugestion.* Suadela, æ, suatio, nis. || Lo judici ó concepte que's forma en virtut de algun fonament. *Persuasion.* Judicium, ii, opinio, nis. || Oració del género deliberatiu pròpia para persuadir. *Persuasion.* Suasoria, æ.

PERSUASIU, VA. adj. Lo que es efícas pera persuadir. *Persuasivo.* Suadens.

PERSUASIVA. f. Eloquència, efícaria, destresa en persuadir. *Persuasiva.* Eloquentia, æ.

PERTANENT. p. a. PERTANYENT.

PERTANGUT, DA. p. p. *Pertenecido.* Spectatus.

PERTANT. adv. ab que's conclouhen los escrits ó pediments, y significa atenent á lo referit, per las rahons expresadas y per lo demés que's funda y representa. *Por tanto.* Ideò.

PERTANYENT. p. a. *Perteneciente.* Spectans.

PERTANYER. v. n. Sèr alguna cosa pròpia do algú ó déurerseli de dret. *Pertenecer, corresponder, tocar, competer, respectar, respetar, concernir.* Pertineo, es. || Tocar, sèr del càrrech, ministeri ú obligació de algú. *Pertenecer.* Atineo, pertineo, es. || Referirse, fèr relació una cosa á altra, ó sèr part integral de ella. *Pertenecer.* Pertinet.

PERTANYERSE. v. r. Convenirse, correspóndrerse, déurerse alguna cosa. *Deberse, corresponder, convenir.* Opus esse, congruere.

PÉRTICA. f. Regle de cinch peus de llarch pera amidar edificis. *Pértica.* Quincupedal, is.

PERTINACI. adj. **PERTINÁS.**

PERTINÁCIA. f. Tema, tossuderia, obstinació. *Pertinacia, tenacidad, protervia, protervidad.* *Pertinacia, æ.*

PERTINÁS. adj. Obstinat, terch, tossut. *Pertinaz, tenaz, protervo.* *Captiosus, cerebrosus, cervicosus.*

PERTINASMENT. adv. m. Obstinadament, ab pertinàcia. *Pertinazmente.* *Tenaciter, previcaciter.*

PERTINÈNCIA. f. La acció ó dret de algú á la propietat de alguna cosa. *Pertenencia.* *Actio, nis.* || Lo que es accessori ó consegüent al principal. *Pertenencia.* *Appendix, icis, accessio, nis.* || L' espay que toca á algú per jurisdicció ó propietat. *Pertenencia.* *Quod ad aliquem pertinet.*

PERTINENT. adj. Lo que pertany á alguna cosa. *Perteneciente.* *Attinens, pertinens.* || Lo que ve al cas ó á propòsit. *Perteneciente.* *Pertinens.*

PERTINENTMENT. adv. m. Oportunament, al cas. *Pertinentemente, oportunamente.* *Opportunè.*

PERTIR. v. n. ant. **PARTIR.**

PERTISANA. f. ARMA BLANCA.

PERTOCAR. v. n. TOCAR, PERTANYER.

PERTOCAT, DA. p. p. **PERTANGUT.**

PERTRER. m. ant. Aparell, arreus, ormeigs. *Pertrechos.* *Instrumenta, orum.* || **MUNICIONS.**

PERTURBABLE. adj. Lo que's pòt perturbar. *Perturbable.* *Perturbari valens.*

PERTURBACIÓ. f. Trastorn, confusió, desorde, alteració del estat de quietut. *Perturbacion.* *Rutuba, æ, perturbatio, nis.* || Espant, suslo. *Perturbacion.* *Exanimatio, nis.* || Agitació, moviment impetuós del ànimo. *Perturbacion.* *Fluctus, us.* || La acció y efecte de pertubar-se. *Turbacion.* *Hæsitatio, nis.*

PERTURBADAMENT, adv. m. Ab perturbació ó desorde. *Perturbadamente.* *Inordinate, perturbatè.*

PERTURBADOR, A. m. y f. Qui causa perturbació ó desorde. *Perturbador.* *Turbator, is.*

PERTURBAR. v. a. Turbar, conturbar, alterar l' orde y quietut de las cosas. *Perturbar.* *Turbo, perturbo, as.* || Impedir l' orde del discurs. *Perturbar.* *Sermonem perturbare.* || Confóndrer á algú de manera que no acerte á dir ó á fer lo que volia. *Perturbar.* *Turbo, as.* || DESTORBAR. || v. r. *Turbarse.* *Perturbari.* || **TURBARSE.**

PERTURBAT, DA. p. p. *Turbado, perturbado.* *Turbatus, perturbatus.*

PERTURBATIU, VA. adj. Lo que serveix pera perturbar. *Turbativo.* *Turbans.*

PERÚ. (VALER UN) fr. VALER UNA IDIA.

PERUÀ, NA. adj. Del Perú: *Peruano, perulero.* *Peruvianus.*

PERVENIR. v. n. ant. **ARRIBAR.** || Derivar-se, originarse. *Venir, nacer.* *Orior, iris.* || Passar lo domini ó us de alguna cosa de un á altre. *Venir, caer.* *Advenio, nis.*

PERVERS, A. adj. Maligne, depravat. *Perverso.* *Perversus.*

PERVERSAMENT. adv. m. *Perversamente.* *Perversè, pravè, depravatè.*

PERVERSIÓ. f. Corrupció de costums. *Perversion, pervertimiento.* *Perversio, depravatio, nis.*

PERVERSITAT. f. Malícia, malignitat. *Perversidad.* *Perversitas, atis.*

PERVERTIDOR, A. m. y f. Seductor. qui perverteix. *Pervertidor.* *Seducitor, is, perversor, is.*

PERVERTIR. v. a. Turbar, perturbar, trastornar. *Pervirtir.* *Perturbo, as.* || Corrómprer, seduhir, donar mals consells. *Pervirtir.* *Perverto, is.*

PERVERTIT DA. p. p. *Pervertido.* *Depravatus.*

PERVINGUT, DA. p. p. *Venido.* *Adventus.*

PERXA. f. Barra ó bastó llarch y prim. *Percha.* *Pertica, æ.* || Barra ahont penjan los panyos pera perxarlos. *Percha.* *Pertica, æ.* || Barra pera girar los draps en lo tint. *Percha.* *Pertica, æ.* || Barra pera móurer la nau. *Varenga, percha.* *Pertica nautica.* || Barra ab ganxo pera penjar aucells y arreus de cuina. *Espetera.* *Synthesis, is.* || Las barras ahont los sabaters posan las formas. *Percha.* *Pertica, æ.* || Fusta ó ferro en que's barbers penjan la bacina á la porta. *Percha.* *Pertica, æ.* || Veta. *Cinta.* *Vitta, zona, æ.* || met. La persona alta y prima. *Perigallo, cirial.* *Proceræ et gracilis persona.* || **CROSSA.** La del ingeni. *Pertica.* *Pertica.*

PERXADA. f. ter. Plantada de arbres prims y alts. *Plantacion.* *Plantatio, nis.*

PERXAR. v. a. Penjar lo panyo estès de costat y passarli las cardas. *Perchar.* *Transversim pannum appendere.*

PERXAT, DA. p. p. *Perchado.* *Pannus transversim appensus.*

PERXELL. m. **ASPIRA.**

PERXER. m. Qui fá ó ven cintas ó galons. *Cintero.* *Zonarum artifex.*

PES. m. Gravedat natural própia de tots los cosos. *Peso.* *Pondus, eris.* || Gravedat determinada de un cos, que's troba que'l té, ó per lley lo deu tenir. *Peso.* *Pondus sancitum, certum.* || Importància, entitat de alguna cosa. *Peso.* *Pondus, eris, momentum, i.* || La forsa y eficàcia de las cosas no materials, com rahó de gran pes. *Peso.* *Pondus, eris, vis, is.* || Carregament ó abundància de humors en alguna part del cos. *Peso, pesadez.* *Gravitas, atis.* || Instrument pera pesar. *Peso.* *Trutina, statera, æ.* || Pesantor. *Pesadez, peso.* *Gravitas, ponderositas, atis.* || Lo paratge ahont s' pesa. *Peso.* *Publica trutina.* || La cosa grave ab que s' equilibra ó subjecta altra, així pera tenir plana ó apretada alguna cosa's diu que s' hi posa un pes. *Peso.* *Pondus, eris.* || Contrapès, la pesa regularment de ferro de determinat pes, que serveix posada en la balansa, etc. pera pesar. *Pesa, pesga.* *Libra, æ, pondus, eris.* || Pesa de determinat pes que dona moviment á alguns rellotges, ó serveix de contrapès pera pujar y baixar algunes cosas. *Pesa.* *Pendulum, i.* || met. Càrrega, gravàmen que algú té á sòn cuydado. *Pe-*

so. Munus, onus, eris. || met. MOLÈSTIA. || Contrapès del voltejador. *Contrapeso*. Halter, is.

PES DEL REY. Instrument com unas balansas. *Peso*. Libra, æ.

PES IGUAL. EQUÍLIBRI, CONTRAPÈS.

AB PES Y MESURA. m. adv. *Con peso y medida*. Ex rationis amussi.

Á PES. m. adv. *A peso*. Pondere.

Á PES DE DINER Y OR. m. adv. *Á peso de dinero y oro*. Auro contra, magno.

Á PES DE OR. met. A un gran preu. *A peso de oro*. Magno pretio.

Í PES DE OR, DE PLATA. m. adv. Donant en preu tant or ó plata com pesa lo que's compra. *A peso de oro, de plata*. Pro auro contra, toto auro.

Á PES VIU. m. adv. Se diu quant se còmbran los tocinos pesantlos vius. *En vivo*. Suibus vivis apensis.

CÁURER DE SÒN PES. fr. met. fam. Sér una cosa mòlt certa y verdadera. *Caerse de su peso*. Rem certam et constantem esse.

DE PES. m. adv. Ab lo pes cabal. *De peso*. Statuti ponderis.

DE SÒN PROPÍ PES. m. adv. Naturalment. *De su peso*. Naturali pondere.

EN PES. m. adv. Enterament, del tot. *En peso*. Omnino, penitus. || Alayre. *En peso*. E terraelevatus.

MITJAS DE PES. Las de seda que tenen un pes determinat per lley. *Medias de peso*. Caligæ sericæ statuti ponderis.

PÈNDRE A PES. fr. Probar, examinar la gravetat de alguna cosa ab la ma. *Tomar á peso*. Rei pondus pertentare.

PÈNDRE PES. fr. Aumentar, créixer. *Aumentar, crecer*. Ingravesco, is.

PORTAR EN PES. fr. met. Sufrir algú tot lo pes, cuydado y treball de alguna cosa. *Llevar la carga; llevar en peso*. Onus habere. || Portar alguna cosa en l'ayre, sèns que toque en altra pera descansar. *Llevar en peso ó en el aire*. Quidquam suspensum portare.

NO FÉR LO PÉS. fr. NO SERHI TOT.

TÀNT N' HI HA Y BON PES. exp. NO HI HA MÈS CERA, etc.

PESABLE. adj. Lo que's pòt pesar. *Ponderable*. Ponderabilis.

PESADA. f. La quantitat que's pesa de una vegada. *Peso, pesada*. Singulis vicibus ponderantia.

PESADAMENT. adv. m. Ab pena, ab molèstia, de mala gana. *Pesadamente*. Ægrè, gravatè, importunè. || Gravement, ab pes ó gravetat. *Pesadamente*. Graviter. || Tardament, ab massa lentitut. *Pesadamente*. Lentè, tardè. || Gravement, ab excès y desmasia. *Pesadamente*. Graviter. || Molestament. *Pesadamente*. Molestè.

PESADESA. f. La qualitat de pesat. *Pesadez*. Ponderositas, atis. || La gravetat dels cossos. *Gravedad, pesadez*. Gravitas, atis. || Impertinència del geni molest ó enfadós. *Pesadez, prolijidad*. Moro-

sitas, atis. || Carregament y torpessa del cap ó dels sentits per causa de la son. *Somnolencia, pesadez, cargazon*. Somnolentia, æ. || Carregament del temps. *Cargazon, pesadez*. Gravitas, atis. || Molèstia, treball, fatiga. *Pesadez*. Molestia, æ.

PESADILLA. f. Opressió de cor, somni pesat. *Pesadilla*. Incubus, i.

PESADÍSSIM, A. adj. sup. *Pesadísimo*. Gravissimus.

PESADÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Pesadissimamente*. Gravissimè.

PESADOR, A. m. y f. Qui pesa. *Pesador*. Ponderator, is.

PESADOR DE MONEDA. Lo qui en las casas de mone-da té l'ofici de pesar los metalls abans y després de encunyarlos. *Balanzario, balancero*. Libripens, dis.

PESADUMBRE. f. PESAR.

PESAL. m. ant. PES DE BALANSA.

PÉSAM Y PÉSAME. m. Condolència, sentiment que algú té en la aflicció de altre. *Pésame*. Ex alieno luctu dolor.

DONAR LO PÉSAME. fr. Manifestar á algú que'ns condolem y l'acompanyam en sas afliccions. *Dar el pésame*. Dolorem alicui ex ejus fato testari.

PESANT, A. adj. Grave. de mòlt pes. *Pesado*. Ponderosus.

PESANTOR. f. PESADESA. 1. 2.

PESAR. m. Sentiment, dolor interior. *Pesar*. Dolor, angor, is. || Pena, arrepentiment del mal comés. *Pesar*. Pœnitentia, æ. || Pena, disgust, aflicció que causa alguna adversitat ó succés desgracial. *Desazon, pesadumbre, sinsabor*. Ærumna, æ. || Oprobi, fàstich, motiu de sentiment que's dóna á algú. *Pesar*. Ignominia, æ. || v. n. Tenir pes. *Pesar*. Pendo, is. || Tenir estimació ó valor, sér digna de apreci alguna cosa. *Pesar*. Magni haberi. || Arrepentirse, dóldrerse, causar dolor ó sentiment á algú alguna cosa. *Pesar*. Aliquem pœnitere. || Desagradarli á algú alguna cosa, saberli greu. *Pesar*. Displiceo, es. || met. Fér forsa en l'ánimo alguna cosa. *Pesar*. Præpondero, as. || v. a. Examinar lo pes. *Pesar*. Pondero, penso, as. || met. Reflexionar, considerar ab atenció. *Pesar*. Perpendo, is; mente versare.

PESAR UNA COSA MÉS DE UNA PART QUE DE ALTRA. *Romanear*. Præpondero, as.

Á PESAR. m. adv. No obstant. *A pesar*. Etiam. || Contra la voluntat ó gust de algú. *A pesar*. Invitè, vel invitùs.

Á PESAR SÈU. loc. Expressa que's farà alguna cosa, no obstant que altre hi repugne ó no ho vulla. *Mal que le pese, mal de su grado*. Velit, nolit.

ENCARA QUE MAL LI PESE Á ALGÚ. loc. Á PESAR SÈU.

PESARÓS, A. adj. Apesarat, sentit. *Apesadumbrado, pesaroso*. Dolore, angore affectus.

PESAT, DA. p. p. *Pesado*. Libratus, pensus. || adj. Molest, impertinent, enfadós. *Pesado*. Molestus, ater. || Ofensiu, sensible. *Pesado*. Acerbus, gravis. || Pesant, lo que té pes. *Pesado*. Sarcino-

sum, ponderans. || Dur, aspre, insufrible. *Pesado*. *Molestus*. || Tardà en lo moviment. *Pesado*. *Tardus*, *lentus*. || Carregat de humors. *Pesado*. *Gravatus*. || met. Dur en compèndrer las cosas. *Tardo*, *maja-granzas*. *Tardus*, *hebes*. || L' home mòlt gras ó gros. *Obeso*, *pesado*. *Obesus*.

PESCA. f. La acció de pescar. *Pesqueria*, *pesca*. *Piscatura*, æ. || Lo mateix peix pescat. *Pesca*. *Piscatus*, us. || L' ofici y art de pescar. *Pesca*. *Piscandi ars*.

PESCA FRESCA. *Pescado fresco*. *Recens piscatus*.

PESCA SALADA. Lo peix que se sala pera guardar-lo. *Pescado salado ó salpreso*. *Salsamentum*, i.

PESCADOR, A. m. y f. Qui pesca ó té ofici de pescar. *Pescador*. *Piscator*, is. || met. *PAPA*.

PESCADOR DE CANYA PERT MÉS QUE NO GUANYA; Y PESCADOR DE CANYA Y MOLINER DE VENT NO NECESSITAN NOTARI PERA FÉR TESTAMENT. ref. que's diu contra 'ls que per no treballar buscan exercici de poch treball y poca utilitat. *Pescador de canya mas come que gana*. *Piscatrix domino victum malè præbet arundo*. || Denota que'ls medis de poca utilitat y eficàcia sols acarrear sentiments. *Pescador de anzuelo á su casa va con duelo*. *Piscator tenui victum qui quæritat hamo*,

In sua sæpè dolens tecta redire solet.

PESCADOR DE HAM. *Pescador con anzuelo*. *Hamio-ta*, æ.

PESCADOR DE UN PEIX, PESCADOR ES. ref. Aconsola al qui ab diligència alcança alguna petita part de lo que sol-licita. *Pescador que pesca un pez, pescador es*. Qui captat piscem, piscem celebrabitur inde.

PESCADORALL. m. Aucell de unas quatre polzadas de llarch, lo llom de color barrejat de blau, vert y negre; 'l ventre y costats encarnats. Habita en la vora del mar y rius, y s' alimenta de peixos. *Íspida*, *martin pescador*. *Hispida alcedo*; *fluviatilis*, is.

PESCANT Ó PESCANTE. m. L' assento desde ahont lo colxero governa 'ls caballs ó mulas. *Pescante*. *Aurigæ in rhæda sedile*.

PESCAR. v. a. Agafar peixos. *Pescar*. *Piscor*, aris; *piscatui operam dare*. || met. Cullir, agafar, pèndrer alguna cosa. *Pescar*. *Capio*, ies. || Agafar á algú en las paraulas ó en los fets quant ménos s' ho pensava. *Pescar*. *Intercludo*, is. || Descubrir ab treta 'ls intents de algú. *Coger*, *pescudar*. *Capio*, is || Agafar, traurer alguna cosa de dins del aygua. *Pescar*. *Piscor*, aris. || met. Lograr, conseguir alguna pretensió. *Pescar*. *Adipiscor*, eris.

PESCAR AB CERCAPOUS. fr. *Garfear*. *Unco jacere*.

PESCAR Á LA ENCESA. fr. *Pescar ab teas*. *Pescar con candelero*. *Candelabro piscari*.

PESCAR Á LA FRESCA. fr. Estar sèns cuydado ó sobresalt de lo que pòt succehir. *Beber fresco*. De nihilo vereri.

PESCAR EN AYGUA TÉRBOLA. fr. Fér sòn negoci ab dany de altre. *Pescar en aqua turbia*. *Lucrum ex alieno damno quærere*.

PÈSCARA! interj. *Cáspita! sopla! chispas! suego! Heus!*

PESCAT, DA. p. p. *Pescado*. *Piscatus*.

PESCATER, A. m. y f. Qui ven peix. *Pescadero*. *Piscarius*.

PESCATER DE PEIX SALAT. *TUNYINER*.

PESCATER DE PLATJA. *Playero*. *Piscium venditor*.

PESCATERIA. t. Lloch ahont se ven lo peix. *Pescaderia*. *Piscaria*, æ.

SEMBLAR LA PESCATERIA. fr. *SEMBLA 'L MERCAT DE CALAF*.

PESCAYRE. m. *PESCADOR*.

PESIGUAR. v. a. ant. *PESSIGAR*.

PÉSOL. m. Llegum de figura rodona que's cria en unas tavelletas verdas. *Guisante*, *pésol*, *bisalto*, y *chichara* p. And. *Pisum*, *ervum*, i.

PÉSOL DE OLOR. Flor. *Galbana*, *guisante de olor*. *Pisi genus*.

PÉSOL QUADRAT. Espècie de pésols que participan de la qualitat de las guixas. *Afaca*, *almorta*, *cicerccha*. *Aphaca*, æ.

PÉSOL TIRABECH. Espècie de pésols suaus, tendres, y que regularment se menjan ab la tavella. *Guisante mollar*, *tirabeque*. *Molle pisum*.

PESQUERA. f. Lloch ahont se pesca. *Pesquera*, *pesqueria*. *Piscaria ora*, *regio*. || *PESCA*. 1.

PESQUERELL. m. Peix petit de riu, que té la esquena verda y 'l pit blanch. *Breca*, *brequé*. *Alburnus*, i.

PESQUERIA. f. ant. *PESCA*. 1.

PESQUISSA. f. Perquisició, informació que's fá de alguna cosa. *Pesquisa*. *Inquisitio*, *indagatio*, nis.

PESQUISSADOR, A. m. y f. Qui fá pesquisa. *Pesquisador*. *Indagator*, *pesquisitor*, is. || ant. *PREBOST*.

PESQUISSAR. v. a. Esbrinar, indagar, averiguar. *Pesquisar*. *Exploro*, *indago*, as.

PESSA. f. Tros ó part de un tot natural ó artificial. *Pieza*. *Pars*, tis. || Qualsevol espècie y tall de moneda, com: *PESSA* de dos, de quatre. *Pieza*. *Nummus*, i. || Moble ó alhaja, com: *PESSA* de plata, de or. *Pieza*. *Supellex*, *ctilis*. || Padás, remendo. *Pieza*. *Segmen*, *inis*. || Divisió, part de una Cosa. *Pieza*. *Cubiculum*, i. || Qualsevol obra de algun art. *Pieza*. *Artefactum*, *opus*. || Qualsevol cosa notable per sa grandesa y hermosura. *Pieza*. *Eximia*, res. || La porció de algun teixit que's fabrica en una vegada en lo teler. *Pieza*. *Tela*, æ. || Entre cassadors, qualsevol aucell ó animal de cassa. *Pieza*. *Præda venatoria*. || Lo canó de artilleria. *Pieza*. *Tormentum bellicum*. || Truhá ó bufó; y així's diu per ironia: bona *PESSA*. *Pieza*, *pedazo*. *Plaga*, *pagina*, æ. || En lo joch de damas, jaquet, etc., cada peó. *Pieza*. *Latrunculus*, i. || En lo joch de escachs. *Trebejo*. *Latrunculi*, *orum*. || En lo teatro, drama. *Pieza*. *Drama*, æ. || ant. *DISTANCIA*, *TROS*, *RATO*.

MÉS AIXERIT QUE UN PÉSOL. fr. *ESTAR TREMPAT COM UNA ORGA*, etc.

À CAP DE PESSA. loc. ant. Al cap de un rato. *Al cabo de rato*. Post tot temporis.

PESSA DE AUTOS. for. Conjunt de papers cusits pertanyents à una causa. *Pieza de autos*. Acta, orum.

PESSA DE EXÀMEN. La que's fa fèr al artífice en l'exàmen pera mestre. *Pieza de exàmen*. Opus affabrè factum.

PESSA PER PESSA. m. adv. Part per part, exactament. *Pieza por pieza*. Sigillatim.

BONA PESSA. exp. irón. Denota que algú es molt astut, bellaco ó dolent. *Buena, gentil pieza, fina, hipoteca; linda caña de pescar*. Præclarum caput.

JUGAR BÈ LA PESSA. fr. Manejar algun negoci que vól destresa ó sagacitat. *Jugar el lance*. Rem difficile expedire, agere.

ANAR PER SAS PESSAS. fr. Obrar sense subjecció, ab llibertat. *Andar á sus anchuras, andarse sin ayo*. Licente vivere.

JUGAR UNA PESSA. fr. met. Enganyar ab art ó fraudulència. *Jugar una pieza*. Alicui vel aliquem illudere.

MOURER UNA PESSA. fr. Citar alguna espècie, tocar algun assumpt. *Tocar la pieza*. Sermonem de re aliqua movere.

PER PESSAS MENUDAS. m. adv. Menudament. *Por menudo*. Minutatim.

QUEDARSE DE UNA PESSA Ó FÉT UNA PESSA. fr. Sorpendre'se, pasmarse, maravellarse. *Quedarse de una pieza ó hecho una pieza*. Stupore corripì.

QUINA PESSA, SI FOS DE OR. exp. Denota tenir algú bona capacitat, però que la emplea malament. *Es como un oro patitas y todo; buena maula, buena fina, ó buena hipoteca, buena, brava, linda caña de pescar*. Scitus quidem, versipellis est.

TENIR MALA PESSA AL TELER. fr. Regonéixer lo perill ó apuro en que's troba algú; ó la pérdua que pateix alguna cosa. *Ver el pleito mal parado*. Mala merx est ergo.

UNA PESSA 'N TINCH AL TELER. Joch de noys que's fa prenent un de ells algunas cintas jntas per un extrem, y cada un dels altres una pel extrem contrari, y 'l qui las té tolas mana á qui vól, que tire ó afluix, de modo que ha de fèr lo contràri de lo que se li mana, y sinó pága. *Tira y afloja*. Tende, remitte.

PESSEBRE. m. Menjadora de las cabalcaduras. *Pesebre*. Præsepe, is, præsepia, æ. || Representació del naixement de Nostre Senyor Jesucrist. *Nacimiento*. Natalis Domini artificiosa representatio.

PESSEBRÓ. m. Paviment de la caixa dels cotxos. *Pesebron*. Pilenti tabulatum.

PESSETA. f. Moneda de plata que val set sous y sis diners. *Peseta*. Didrachmum argenteum. || d. Porció petita. *Pecezucla*. Particula, æ.

UNA PESSETA COLUMNÀRIA NO ES BONA PERA TOTS. ref. Denota que en una mateixa cosa no's pót acontentar á tothom. *Dos amigos de una bolsa el uno can-*

ta el otro llora. Quæ aliis grata sunt, aliis sunt injucunda.

PESSICH. m. La acció y efecte de pessigar. *Pellizco*. Vellicatio, nis, vellicatus, us. || Senyal que 's fa al pa abans de ficarlo al forn pera conèixerlo. *Pellizco*. Vellicatio, nis. || La porció de alguna cosa que's pren en lo cap dels dits. *Pellizco, repelon*. Pars carptim accepta.

PESSICH DE MONJA. Certa confitura molt delicada. *Pellizco de monja*. Bellaria, orum.

À PESSICHS. m. adv. À *pellizcos*. Vellicatim.

PESSIGADA. f. PESSICH.

PESSIGAR. v. a. Agafar la carn ó pell ab lo dit índice y pólzer. ó de un modo semblat *Pellizcar, repizcar*. Vellico, as. || Pèndrer alguna cosa comestible en petita quantitat. *Pellizcar*. Subripio, is. || PILLAR, ROBAR.

PESSIGAT, DA. p. p. *Pellizcado*. Vellicatus.

PESSIGOLLAS Y PESSIGOLAS. f. Sensació del cos lleugerament local, que excita 'l riurer. *Cosquillas*. Titillatio, nis, titillatus, us.

FÈR PESSIGOLLAS. fr. *Hacer cosquillas*. Titillo, as. || met. Despertar lo desitj y curiositat. *Hacer cosquillas*. Desiderium, curiositatem excitare.

TENIR PESSIGOLLAS. fr. Sèr molt sensible á ellas. *Ser cosquilloso*. Titillationem ægrè ferre.

PESSIM, A. adj. sup. *Pésimo*. Pessimus.

PESSIMAMENT. adv. m. *Pésimamente*. Pessimè, teterrimè.

PESSOGAS. f. pl. ter. PESSIGOLLAS.

PESSOL. m. Lo principi y fonament dels llens y vuyts de molts fils, en los quals y en cada un se vá nuant cada fil del urdit de la tela que s' ha de teixir. *Pezuelo, pizuelo*. Floccus, i.

PESTA. f. Malaltia contagiosa, epidèmia. *Peste*. Pestilentia, æ, pestis, is. || Qualsevol malaltia que causa mortaldat, encara que no sia contagiosa. *Peste*. Pestilentia, æ, pernicies, ei. || La cosa mala ó de mala qualitat en sa línea, que pót causar ó causa dany grave. *Peste*. Pestis, is, pernicies, ei. || met. La corrupció de costums. *Peste*. Morum corruptio, pestis, is. || Execració ó paraula de enuig. *Peste*. Probrum, i, convicium, ii.

PESTA QUE'T TOCH. Interjecció de admiració ó estranyesa. *Cáspita! Hui!*

CÓM PESTA. exp. de extranyesa. *Cómo diantre*. Quid ita.

DIA PESTAS. fr. Prorómprr een expressions de ira. *Echar pestes*. Convicia congerere.

PESTANYA. f. Lo pel que serveix de adorno y defensa als ulls, y que guarneix la pell exterior que 'ls cubreix y s' obre y tanca, ó sia la palpebra ó paupera. *Pestaña*. Cilium, i. || f. pl. bot. Nom que's dona als pels paralelos que ixen de la vora de las fullas ó de altres órganos plans. *Pestañas*. Palpebræ, arum.

CREMARSE LAS PESTANYAS. fr. met. fam. Estudiar molt. *Quemarse las cejas*. Multum studere.

LLEVAR LAS PESTANYAS. fr. Tallarlas ó arran-

carlas. *Despestañar*. Palpebras avelere.

PESTANYEJAR. v. n. Móurer las pestanyas. *Pestañear*. Cilica agitare; nicto, as.

PESTAR. v. a. ant. *PASTAR*.

PESTAYA. f. ant. *PESTANYA*.

PESTELSECH. interj. admirativa. *Fuego, so-pla, chispas*. Papæ, eu.

PESTELL. m. Pessa de ferro ab sa molla pera tancar las portas de part de dins. *Pestillo*. Pessulus, i. || ter. Baldonet de fusta. *Taravilla*. Obex, icis.

PESTENERIA. f. ant. *PASTISSERIA*.

PESTETA. f. ter. *BITXO*.

PESTÍFERO, A. adj. Lo que pòt causar gran dany ó pesta. *Pestífero, pestilencial, pestilente*. Pestifer, perniciosus.

PESTILÈNCIA. f. *PESTA*.

PESTILENCIAL Y PESTILENT. adj. *PESTÍFERO*.

PESTILENCIALMENT. adv. m. De un modo-perniciós. *Pestíferamente, pestilencialmente*. Pestiferè.

PESTILENTÍSSIM, A. adj. sub. *Pestilentissimo*. Pestilentissimus.

PET. m. Soroll gran que fá alguna cosa al rómprerse ú obrirse. *Estallido, estallo*. Crepitus, us, fragor, is, || Lo ruído que fan las armas de foch y semblants al dispararse. *Estampido*. Fragar, is. || Lo soroll que fá la fusta, xurriacas, fona, fuhet, etc. *Chasquido*. Stridor, is. || Lo soroll que fá 'l cohet, piula, etc., al encéndrerse. *Traque*. Strepitus, us. || Lo que resulta dels fochs artificials. *Trueno, traquido*. Strepitus, us. || Lo que fan las junturas dels ossos per algun moviment extraordinari ó violent. *Castañetazo*. Ossium crepitus. || *ESCLAFIT*. || L' esclafit que fá la castanya ó aglà quant se reventa en lo foch. *Castañetazo*. Crepitus, us. || Ventositat despedida ab ruído. *Pedo, cuesco*. Alvi crepitus.

PET DE DONA RICA. Herba. *DULCAMARA*.

PET DE LLOP. Bolet com á tabaco de pols. *Bejin, pedito de lobo*. Pecica, pedita, æ.

PET VICIAT. exp. fam. Noy mimat, á qui se'l com-plau en tot. *Gachon*. Delitii nutritus.

DESPRÈS QUE HA FÈT LO PET, ESTRÉNT LO CUL. ref. que nota al que ab adulació ó lisonja vól curar lo grave dany que ántes havia fèt contra 'l mateix subjecte. *Quebráste me la cabeza, y ahora me untas el casco*. Altera caduceum, alteram hastam.

DE UN PET FÁ CENT ESQUERDAS. exp. Repren als que ponderan los defectes dels altres. *Hacer de una pulga un elefante ó un camello*. Arcem ex cloaca facere.

FÉR UN PET COM UN AGLÁ. fr. Rebentarse. *Dar un estallido*. Stridere.

NO HI FARÁS CAP PET. loc. fam. ab que 's prevé á algú que no lograrà lo que intenta ó pretén. *No te verás en ese espejo*. Frustrá laboras.

QUANT LO PET ES FORA, NO ES HORA DE ESTRÉNYER LO CUL. fr. QUANT FOU MORT LO COMBREGAREN.

PETADOR. m. Paper doblegat, de modo que

sacudintlo ab forza se solta la part que estava doblegada, y fá un esclafit. *Tronera*. Plicata papirus tonitruum decussa fortiter edens. || Canó de saúch, roldó etc. que posant dins uns taps de paper, y apretantlos ab un bastonet, surten causant en l'ayre algun ruído. *Taco, tirabola*, Lusoria fistula puerilis ad globulos explodendos.

PETALISME. m. Espécie de desterro de cinch anys, usat entre 'ls siracussans, y dit així de las fullas del pétalo en que s' escrivian los noms dels que havian de sér desterrats. *Petalismo*. Petalismus, i.

PÉTALO. m. La fulla de la flor. *Pétalo*. Petalum, i.

PETAMENT. m. La acció de cruixir las dents de dalt contra las de baix per causa de fret, etc. *Rechinamiento, dentera*. Dentium stridor.

PETANER. m. Qui's peta ab freqüència. *Pedorrero, pedorro*. Frequenter pedens.

PETAR. v. n. Fér ruído algunas cosas tocantse partintse ú obrintse. *Estallar*. Cum crepitu hiscere. || Fér esclafir los fuhets, fonas, etc. *Restallar*. Strideo, es. || Reventarse alguna cosa ab estruendo. *Restallar*. Crepito, as. || Cruixir la fusta per motin de sequedat ó mudansa de temps. *Chasqueor*. Strideo, es. || Rómprerse. *Romperse*. Scindi. || fam. MORIR. || met. Expel-lir, tràurer á algú de algun lloch. *Echar*. Amando, as, rejicio, is. || Rómprerse lo que estava oprimit ó tivant, com una corda de guitarra, etc. *Saltar*. Dirrumpi. || v. r. Fér ventositats. *Ventosear, peerse*. Crepito, as, pedo, is. || fam. ACOMODAR, CONVENIR, AGRADAR.

FÉR PETAR. fr. Tirar, llansar. *Arrojar, tirar*. Jacio, is. || Trencar, com lo vent una branca de un arbre. *Romper, quebrar*. Frago, is, || FÉR CRUIXIR. || FÉR PETAR Á TERRA.

FÉR PETAR LA CLACA. fr. loc. fam. Enrahonar molt y sens intermissió. *Garlar, trapear*. Garrire.

FEBSE PETAR. fr. Menjar ó béurer. *Zamparse, echar al colete*. Edo, is.

MÉS VAL PETAR QUE REVENTAR. ref. ab que's disculpa soltar alguna flatulència, que del contrari podia causar un estrepit á la salut. *Mas vale dar buen trueno, que dinero á maese Pedro*. Dulcius tot medicum crepitu donare sonoro, quam medici cupidæ ære sonante manus.

PETARRER. m. *PETANER*.

PETARRERA. f. La freqüència ó multitut de pets ó ventositats. *Pedorrera*. Peditus assiduus.

PETART. m. mil. Morteret que afiansat de una planxa de bronze se subjecta després de carregat á la porta de una plassa, y se li péga foch pera fér la saltar ab la explosió. *Petardo*. Pyloclastrum, i.

BÁTRER AB LO PETART. fr. Bàtrer alguna porta ab petarts. *Petardear*. Pylocastris quatero.

PETÁS. m. Sombrero de alas amplas que usavan los grechs y romans encara que sols de viatge. Caligula 'l permití en los espectacles públics pera resguart del sol. *Petaso*. Petasum, i.

PETAURO. m. Espècie de roda posada sobre un eix en que 's columpiavan dos homes en l'ayre. *Petauro.* Pelaurus. || Màquina de que se servian los petauristas pera elevarse en l'ayre. *Petauro.* Petaurus.

PETAYRE. m. PETANER.

PETEJADOR. m. PETAYRE.

PETEJAR. v. n. y.

PETEJARSE. v. f. PETAR.

PETELLEJAR. v. n. PETAR, ESCLAFIR, FÉR RUÍDO

PETARRELL. (FÉR LO) fr. FÉR los noys demostracions de posarse á plorar. *Hacer pucheritos.* Fleutum cieri.

PETGE. m. Peu, basa sobre que's manté alguna cosa, com la de la taula, cadira, etc. *Pié.* Fulcrum, i. || met. Apoyo, fonament de alguna cosa. *Estribo.* Futura, æ, sustentaculum, i. || pl. met. Las camas. *Piernas.* Crura, um.

NO DEIXAR DE PETGE, NO DEIXAR MAY DE PETGE. fr. No apartarse de algú, seguirlo per tot. *No dejar á uno.* Alicui semper adesse.

PETIAT, DA. adj. ant. BANCH PETIAT. Màquina militar sola de la que 's portava l'ariete. Cuberta del ariete. *Banco pinjado.* Arietis tegmen.

PETICIÓ. f. Demanda, l'acte y efecte de demanar. *Peticion.* Petitió, nis, petitus, us. || Súplica, prech. *Peticion.* Oratum, postulatam, i. || for. L'escrit ab que's demana juridicament davant lo jutge. *Petition.* Petitió, nis. || PRETENSÍO. || pl. Las set demandas que's fan á Dèu en lo pare nostre. *Petitiones.* Petitiones, um.

PETIMETRE. m. Qui viu y vesteix delicadament, sent vanitat de or, riquesa y noblesa. *Petimetre.* Trossulus, i, trossula, æ.

PETINIL Ó PENTINIL. m. ant. La part inferior del ventre. *Empeine.* Imus venter.

PETIT, A. adj. Xich, menut de cos ó curt de extensió. *Pequeño.* Parvus. || Noy de poca edat. *Pequeño.* Parvulus, pusillus. || met. Curt, faltat, que no sia corpóreo, com un petit talent. *Pequeño.* Modicus, parvus. || met. Baix, abatut, humil, com contraposat al poderós. *Pequeño.* Abjectus, demissus. || met. De poca consideració. *Ténue, flaco.* Tenuis, futilis. || Ultim en alguna classe. *MENUT.* || Parlant de la veu, vista, etc. *FLACH, DÉBIL.* || adv. *Un poco.* Parum. || pl. Los aucells de niu. *Polluelos, pequenuelos.* Pulluli, orum.

EN PETIT. m. adv. *En pequeño.* Exiguè.

PETITAMENT. adv. m. Xicament, de un modo curt y limitat. *Bequemamente.* Exiguè.

PETITCÁNON. m. Grau de lletra menor que'l de cánon, y major que la de missal. *Peticánon, petiti-canon.* Characterum typographicorum genus.

PETITESA. f. La poca ó curta extensió de cos. *Pequeñez.* Parvitas, exiguitas, atis. || met. La curtedad de alguna cosa encara que no sia corpórea. *Pequeñez.* Exiguitas, parvitas, atis. || La poca edat. *Pequeñez, parvulez.* Puerorum ætas. || Curtedat,

poquedat dé esperit. *Cortedad.* Ingenii tenuitas.

PETITET, A. adj. d. *Pequeñito, pequenuelo.* Parvulus.

PETITISSIM, A. ad. adj. sup. *Pequeñísimo.* Minimus.

PETITÓ, NA. adj. d. PETITET.

PETITONET, A. adj. *Tamañito.* Parvulus, tantillas, exiguus.

PETITORI, A. adj. Lo que pertany á la petició ó la contè. *Petitorio.* Ad petitionem attinens.

PETITOT, A. adj. Apodo del home ó dona de cos petit. *RABASSUT.*

PETJADA. f. Rastre, senyal que deixa lo peu. *Pisada, huella.* Peda, æ, vestigium, ii. || PITJADA.

PETJADA DE PAGÈS NO FÁ MAL Á RES. ref. Denota que qui enten las cosas que maneja, evita fácilment molts errors que comet lo que las fá sens coneixement. *Los pies del hortelano no echan á perder la huerta.* Domini vestigia agro non nocent.

BESAR Ó SEGUIR LAS PETJADAS. fr. BESAR LAS PITJADAS.

PETO. m. Armadura del pit. *Peto.* Thorax, acis.

PETÓ. m. PATÓ.

PETOTA Y PETOTADA. f. PATOTA, TRAMPA.

PETOYA. f. XANGUET.

PETRARQUISTA. m. Lo que pertany al Petrarca ó á sa escola. *Petrarquista.* Petrarchæ, discipulus.

PETRIFICACIÓ. f. Transformació en pedra. *Petrificacion.* In lapidem conversio.

PETRIFICANT. adj. Lo que té virtut pera petrificar. *Petrífico.* Lapidiscendi, in lapidem convertendi virtute pollens.

PETRIFICAR. v. a. Convertir en pedra, en-durir com pedra. *Petrificar.* In lapidem mutari.

PETRIFICARSE. v. r. Convertir en pedra. *Petrificarse.* Lapidescio, is.

PETRIFICAT, DA. p. p. *Petrificado.* In lapidem mutatus.

PETROLI. m. Oli mineral y subtil de vários colors, y de un olor betuminós molt pujat. *Petróleo.* Petroleum, ei.

PETRONILLA. n. p. de dona. *Petronila.* Petronilla, æ.

PETRUS IN CUNCTIS. loc. Qui's fica ahont no li demanan. *Entremetido; Petrus in cunctis.* Ardilio, nis.

PETULÀNCIA. f. Insolència, descaró, atreviment. *Petulance.* Petulantia, immodestia, æ.

PETULANT. adj. Atrevit, insolent, descarat. *Petulante.* Lascivus, petulans.

PETXAR. v. a. Pagar tribut ó petxo. *Pexchar.* Vectigal, tributum solvere.

PETXAT, DA. p. p. *Pechado.* Solutum vectigal.

PETXELL. m. PITXELL.

PETXERA. f. Lo tros de drap ó tela que's posa al pit pera cubrirlo. *Pechera.* Pectoris tegmen-

tunf. || Guarnició de tela fina en la obertura del pit de las camisas. S' usa en pl. *Chorrera, pechera, guirindola*. Anterior subuculae ornatus. || Coixí que portan al pit las mulas de carro. *Pechera*. Pectoris jumentorum tegumentum; coriaceum pectorale.

PETXINA. f. Closca de peix. *Marisco, pechina*. Concha marina. || La que solen portar los peregrins en la esclavina y sombrero. *Concha, pechina*. Concha peregrinorum. || Peix semblant á la peca, y en lo cap del qual se troban algunas pedretas. *Chan-na*. Hirtula, æ.

PETXO. m. Tribut, tatxa, cárrech, contribució. *Pecha, pecho*. Tributum. i, vectigal, is.

PEU. m. Part integral del animal, que está colocada en la extremitat inferior del cos, y li serveix de basa pera mantenirse y mouerse. *Pié*. Pes, edis. || La part de algunas cosas óposada á la principal, com: PEUS del llit. *Pié*. Ima pars. || La part principal sobre que 's forma alguna cosa, com: PEU de llibreria, de exercit. *Pié*. Pars fundamentalis. || Lo últim dels escrits, com: lo PEU de la carta. *Pié*. Ima codicis cera, finis, i. || Estat, us, estil, com: las cosas están en aquest PEU. *Pié*. Modus, methodus, i. || La basa que sosté alguna cosa. *Pié*. Pes, edis. || La part inferior de alguna cosa sobre que está la demès. *Pié*. Basis, is, radix, icis. || Lo tronch dels arbres y plantas. *Pié*. Truncus, i. || En la poesia llatina qualsevol de las parts de que's compon y ab que's medeix lo vers. *Pié*. Pes, edis. || **RENOU, PLANSÓ.** || En la poesia castellana es lo vers; y així 's diu que's dona un PEU pera glosar. *Pié*. Pes, dis. || Entre tintorers, es lo color diferent que's dona primer, pera que 'l segon sia més permanent y perfet. *Pié*. Color primus indibus telis altero postea tingendis. || **CAMA DEL COMPÁS.** || Mesura ó mida que compren la sexta part de una cana. *Pié*. Pes, edis. || Ocasíó que's pren ó que's dona pera dir ó fer alguna cosa. *Pié*. Ansa, æ. || En las bestias. **POTA.** || Lo vaixell, pinya ó altra cosa en que estriban las flors en las floreras. *Maceta*. Vas ad florum fasciculos collocandos. || **FALDA.** f. || met. Entre comedians la última paraula que diu l' un pera deixar parlar al altre. *Pié*. Ultima, præcedentis versùs vox. || met. Tot lo que serveix de principi y com escala pera conseguir ó pujar á altra cosa. *Pié*. Ansa, æ. || Lo munt rodó de rahims que's premsa de una vegada. *Pié*. Vinaceus pes. || Los cofins ab las olivas que's posan cada vegada pera premsar. *Noque, pié, pisa, viga*. Piscinarum strues. || **SOCA.** f. || L' últim en orde dels jugadors, á diferència del primer que's diu ma. *Zaga, pié*. Postremus. || m. náut. Cada una de las pessas que s' endentan ó enmetxan ab los arbres majors dels buchs grans pera formar són competent gruix y llarch. *Contramecha, pié*. Pes, dis. || **PEANYA.** || **PETGE.** || Lo pilot de cofins plens de olivas que's posan davall de la viga pera traurer l' oli. *Encapachadura*. Piscinarum oleis plenarum cumulus. || En las mitjas y botas es la part que tápa del turmell en

valla. *Pié, peal*. Pars pedes tegens. || pl. Las potas del cap del bestiar, després de talladas ó separadas de ell. *Manos*. Pedes, um.

PEU Á TERRA. m. adv. S' usa pera manar á algú que baixi de caball ó desembarque. *Pié á tierra*. Terram cape.

PEU ATRÁS Ó ENDETRÁS. m. adv. La pèrdua, detenció de alguna cosa. *Pié atrás*. Retrorsum.

PEU COIXET. Á **PEU COIX.**

PEU DE ALTAR. Los emoluments que's donan als ministres de la iglesia per las funcions que exerceixen. *Pié de altar*. Altaris emolumenta. || met. Aquells profits que algú vá disfrutant de altre, á més de la renda fixa pera mantenirse. *Pié de altar*. Proventus, us.

PEU DE AMICH. náut. La corda que sosté la serviola. *Pié de amigo, estribo*. Fulcrum, i.

PEU DE ÀNECH Ó DE OCA. Planta de cosa de un peu ó peu y mitj de alta, ramosa; las fullas de la figura del peu de ànech; las flors en ramellet; la llavor rodona, xata, petita y negra. *Pié de ánade ó de ganso*. Chenopus, odis.

PEU DE ARBRE. **SOCA.** || náut. La part inferior del arbre immediat á las cubertas. *Pié de árbol ó de palo*. Mali inferior pars.

PEU DE BOU. BARBA DE AARON.

PEU DE CABALL. POTA DE CABALL.

PEU DE CABRA. Instrument. **PEU DE PORCH.** || **PEU DRET.** || Se diu de cert empelt de figura obliqua. *Pié de cabra*. Obliquæ figuræ insitum. || náut. Palanqueta de ferro que remata en orelles de martell. *Pié de cabra*. Vectis ferreus.

PEU DE COLOM. Planta. BORRATXA.

PEU DE CORB. Herba medicinal molt semblant al plantatge méns en las fullas que són llargas, estretas, dentadas, y que s' extenen circularment sobre la terra á manera de estrella. *Estrellamar, yerba estrella*. Coronopifolia plantago.

PEU DE GALL. Llans en lo joch de damas, que's fá quant l' un té tres damas y la carrera del mitj, y l' altre una; y 'l que 'n té tres se posa de modo que sens que 'l contrari ho puga remediari pert la dama abans de las dotze jugadas. *Pié de gallo*. Scruporum seu trunculorum dispositio pedis galli similitudinem referens. || Treta, astúcia. *Pata de gallo*. Artus, us. || En los cotxos la armadura de dos ferros iguals sobre 'l tauló que cáu damunt del eix, dels que penjan las corretjas ó sopandas. *Pié de gallo*. Furcatum in rhedis fulcrum. || náut. La figura que forman certas escaletxas que s' encreuhan en lo cor de alguns arbres. *Pié de gallo*. Galli pes.

Á **PEU DE GALL.** m. adv. ab que 'ls fusters designan lo particular de clavar l' empostissat exterior, clavant tres claus en forma de triángul en lo siti que correspon á cada quaderna. A *pié de gallo*. Pedis galli formam referens.

PEU DE GAT. Planta vivás que's cria en Aragó, Catalunya y altres parts de Espanya. La arrel es ras-trera, y de la cua ixen vários brots extesos, plens

de fullas, y per lo comú ab arreletas que s' agarran á la terra; entre aquestos ix una cama senzilla y cuberta de borra blanca, com los brots y l' revés de las fullas; aquestas són sentadas, espargidas y enteríssimas; las radicals en forma de espátula y las de la cama linears ò llanseoladas; són blanques, de color de rosa ó purpúreas. Tota la planta es corroborant, emolient, dulcificant y pectoral. *Pié de gato*. Singenesia poligamia superflua.

PEU DEL AST. MOSSA 2.

PEU DEL CODASTE. L' extrem inferior de aquesta pessa, que descansa en la quilla, y en l' encontre del qual va formada la espiga, que encaixa la mateixa. *Pié de codaste*. In extremo carinæ pars inferior.

PEU DE LLEBRA. Espécie de trébol que 's fá en los paratges arenosos; té 'l tronch dret, de un peu de alt, prim, mòlt ramós, y ple de pel blanch, lo mateix que las fullas que són petites y punxagudas, las flors són encarnadas, petites, peludas y suaus, y forman una espiga ovalada blanquinosa. S' emplea pera restrényer lo ventre, soldar las feridas y altras malalties análogas. *Pié de liebre*. Arvense trifolium. || Espécie de trébol que 's fá en los horts. *Pié de libre*, *lagopos*. Lagopus, odis.

PEU DE LLEÓ. Herba de fullas semblants á la malva, encara que més fortas, y per las voras com las del cascall, y estenentlas sembla cada una una estrella. *Pié de leon*, *estela*, *estelaria*, *estrellada*, *alquimila*. Leontopon, æ, bubonium, ii:

PEU DE LLIT. Los peiges que sostenen lo llit. *Pillar*, *pié*, *columna de cama*. Clinopus, odis.

PEU DE LLOP. POTA DE LLOP.

PEU DE LLUMANERA. Espécie de plat que tenen las llumaneras en sa basa. *Plato*. Lychni ærei rotundus pes.

PEU DE PARET. ESPARÓ.

PEU DE PINYA. Lo còrb y contrafet; y també la persona que 'l té. *Pié truncado*. Pes in obtusum coactus. || fam. Sardà. *Montañés*, *sardesco*. Sarden-sis.

PEU DE PORCH. Instrument de ferro que per un extrem remata en punta y per l' altre fá dos orellas com las dels martell. *Pié de cabra*. Vectis ferreus.

PEU DE RATA. CINCHENRAMA.

PEU DE RODA. náut. La pessa corva en que remata la quilla per la part de proa, y dels quals brassos l' un enmetxa ab la mateixa quilla, y l' altre ab la roda. *Pié de roda*. Rotæ pes.

PEU DE SERP. PLANTATGE CORONAT.

PEU DE VADELLA. POTA DE VADELLA.

PEU DRET. Puntal pera sostenir alguna cosa. *Pié derecho*, *poste*, *jamba*, *puntal*. Tibicen, inis, fulcimentum, i. || VERGE. 7.

PEU FORCAT. Lo de alguns animals que tenen separadas las ungles, com los bous, etc. *Pié hendido*, *bisulco*, *patihendido*. Bifidus, bisulcus pes.

PEU FORSAT. poét. Se diu quant senyalan la consonant que s' ha de seguir en una composició. *Pié*

forzado; rimas *forzadas*. Extrema rythmica.

PEU GEOMÉTRICH. Lo peu romá antich que té ab lo de Castella la proporció com 1000 á 923. *Pié geométrico*. Pes geometricus.

PEU NEGRE. Nom que 's dóna á una casta de gossos. *Melampo*. Melampus, odis.

PEU TRIOT. Herba que 's cria en los paratges humits, la fulla semblant á la de la menta. *Cincoenrama*. Chamexilon, chamæzelon, is.

PEU TRIST. CINCHENRAMA.

PEUS DE DAVANT. Los que tenen los animals quadrúpedos. *Manos*. Pedes, um.

PEUS DEL AMO, FEMS Á LA TERRA. ref. Significa quant importá la preséncia del amo pera que vajan bè y s' avansen sas cosas. *El pié del dueño estiércol para la heredad ó paga la heredad es estiércol*. Oculi et vestigia domini res agro saluberrimæ.

PEUS EN L' AYRE. m. adv. Denota que algú està de cap en terra, y peus en l' ayre. *Patas arriba*. Sublatis pedibus.

AB BON PEU. m. adv. Ab felicitat. *En ó con buen pié*. Faustis avibus.

ALLARGAR LO PEU. fr. Tirar lo peu endavant estirantlo ab la cama. *Alargar*, *tender el pié*. Pedem protendere.

AL PEU DE. m. adv. Prop, cerca, quasi. *Al pié de*. Propè, ferè. || A las immediacions. *Al pié de*. Juxtà. || met. AL PEU DE LA COSTA.

AL PEU DE LA COSTA. m. adv. met. Al principi de una empresa ó dificultat. *Al pié de la cuesta*. Initio operis incepti.

AL PEU DE LA LLETRA. m. adv. Literalment, segons la significació natural de las paraulas. *A la letra*, *literalmente*. Secundum obvium verborum sensum. || Enterament, sèns variar, afegir, ni llevar res, com: copiar una carta AL PEU DE LA LLETRA. *A la letra*; *letra por letra*; *al pié de la letra*. Ad verbum, ipsis verbis. || met Puntualment, exactament, sèns amplificació ni restricció, com: observar, cumplir una cosa AL PEU DE LA LLETRA. *A la letra*, *al pié de la letra*. Ad amussim, exactè.

ALS PEUS DE V. fr. Expressió de cortesia. *A los piés de V*. Tuis pedibus abjectus.

ANAR AB PEUS DE PLOM. fr. Procehir ab tino y reflexió. *Ir*, *andar á paso de buey ó con piés de plomo*. Cautè procedere.

ANAR AB UN PEU. fr. Fér las cosas ab diligéncia y depressa. *Andar en un pié debajo del brazo*. Celeriter agere.

ANAR Á PEU. fr. Caminar algú sèns cabalcadura ni carruatge. *Ir ó andar á pié*, *á talon*. Peditem ire.

ANAR BUSCANT TRES PEUS AL GAT, Y ELL NE TÉ QUATRE. fr. met. Buscar ocasion de rinya. *Ir buscando cinco piés al gato, y él tiene cuatro, buscar tres ó siete piés al gato, ó cinco al carnero*. Fortunam provocare; diverticula flexionesque quærere.

ANARSEN LO PEU. fr. Lliscar. *Resbalar*, *deslizarse ó irse el pié*. Labi.

Á PEU. m. adv. Explica 'l modo de caminar ab sos propis peus. *A pié, á peon, á peonza.* Pedibus.

Á PEU AIXUT. m. adv. Sens mullarse. *A pié enjuto.* Siccó pede vestigio. || met. Sens fatiga ni treball. *A pié enjuto.* Absque ullo labore.

Á PEU COIX. m. adv. Joch que s' executa caminant sols ab un peu. *A la pata coja; á coj cojita, á la cozcójita.* Altero etato pede: scoliasmus.

Á PEU DE OBRA. m. adv. Promptament. *Al pié de la obra.* Statim.

Á PEU DESCALS. m. adv. Sens calsar. *Con el pié desnudo, á pié descalzo.* Mero pede.

Á PEU FERM. m. adv. A més del sentit recte, que equival á sens apartarse del siti que s' ocupava, significa ferment, constantment, ab seguretat. *A pié firme.* Stabiliter.

Á PEU PLA. m. adv. Sens escalas. *A pié llano.* Plano gressu, vestigio. || met. Igualment. *A pié llano.* Nullo negotio.

Á PEUS JUNTS. m. adv. Denota 'l modo de saltar sens adelantar més l' un peu que'l altre. *A pié juntillas.* Junctis pedibus.

ARROSSEGAR LOS PEUS. fr. Denota que algú es ja molt vell. *Arrastrar los piés.* Pedibus senio trahere.

Á SOS PEUS. adv. ALS PEUS DE V.

ASSEGURAR LOS PEUS. fr. Trepitjar segur. *Asentar ó sentar el pié, pisar seguro.* Pede certo humum signare; pedem figere. || fr. met. ANAR AB PEUS DE PLOM.

BALLAR AB UN PEU. fr. Estar molt content. *No caber en el pellejo.* Gaudio exultare.

BESAR LOS PEUS. exp. de paraula ó per escrit que's fá en senyal de rendiment á las personas de alta gerarquia, com: lo rey, 'l papa y per extensió á altres personas de respecte. *Besar los piés.* In obsequii signum faces summittere.

BON PEU Y BONA ORELLA. SENYAL DE BONA BÉSTIA. ref. que á més del sentit literal alaba á las personas de ditas qualitats. *Buen pié y buena oreja señal de buena bestia.* Magna pecus, magnis patet auribus et pede magno.

CÁURER DE PEUS COM LOS GATS. fr. met. fam. Tenir felicitat en lo que altres tindrian desgràcia. *Caer de piés.* In difficili negotio rem bene cedere.

DE PEU. En lo joch de cartas se diu de la surtida, y així's diu: lo sis de oros, etc. DE PEU. *Salida de pié.* Exitus, us. || Se diu del soldat que no usa cavall. *De á pié.* Peditatus, us. || m. adv. ab que's denota que alguna obra s' ha fét enterament nova. *De raíz, desde los cimientos.* A fundamentis.

DONAR LO PEU Y PÉNDER LA MA. fr. Repren als que's propassan, prenentse molta més llibertat de la que se'ls permet. *Dar el pié y tomarse la mano.* Nimiam licentiam sibi assumere.

DONAR PEU. fr. Donar ocasió ó motiu pera dir ó fèr alguna cosa. *Dar pié.* Ansam, occasionem præbere.

DONAR TANTS PEUS. fr. Senyalar lo terrenó que ha

de ocupar un edifici ó una fàbrica, *Dar tantos piés á una fàbrica.* Edificii aream designare.

EN LO MATEIX PEU ME CALSO. loc. met. fam. Denota que algú's troba en las mateixas circumstàncias que altre. *En el mismo caso me hallo; dame la mano.* Eadem patior; in eodem luto adhæreo.

EN Ó DE PEUS. m. adv. Dret, apoya't sobre'ls peus. *En pié, en pino, de piés.* Pedibus. || Promptament. *En seguida.* Protinus.

ENTRAR EN UN BON PEU. fr. Comensar alguna cosa ab felicitat. *Entrar con el pié derecho ó con buen pié.* Feliciter aliquid aggredi.

ENTRE PEUS. m. adv. que denota que algú va prop de altre fentli nosa. *Entre piés.* Inter pedes.

ESTAR AB LO PEU Ó AB UN PEU AL ESTREB. fr. Estar pròxim á empèndrer algun viatge. *Estar con el pié en el estribo, tener el pié en el estribo.* In prospectu esse.

ESTAR EN PEU. fr. met. Durar, permanéixer, existir. *Estar en pié.* Persisto, is.

ESTAR AB UN PEU EN L' AYRE. fr. fam. No estar fixo en cap lloch, ó estar prompte á marchar. *Estar con un pié en el aire.* Incerto et parum stabili gressu consistere.

ESTAR ENTRE 'LS PEUS DELS CAVALLS. fr. Estar molt abatut y despreciat. *Estar á los piés de los caballos.* Abjectum et despectum esse.

ESTAR SEMPRE AB LO PEU ALT Ó EN L' AYRE. fr. met. Estar sempre amanit y á punt pera cumplir. *Estar en un pié como grulla.* Alicui rei summo studio invigilare.

FÉR ANAR ENTRE PEUS, Ó PORTAR SOTA PEU. fr. met. Tractar algú ab despreci ó superioritat. *Traer ó tener debajo de los piés.* Conculcare.

FÉR PEU FERM. fr. met. Mantenirse constant. *Hacer pié.* Firmo gradu sistere.

FÉR TENIR PEU Á ROTLLO. fr. met. Contenir en los límits deguls. *Tener á raya; hacer estar á raya.* Cohibere; intra metas continere.

FICAR LO PEU. fr. Introduhirse en alguna cosa. *Meter el pié.* Se introducere.

FICAR Ó TENIR UN PEU DINS. fr. Denota que algú ha comensat á trobar jas ó sahó pera lograr sa pretensió. *Meter un pié ó tener un pié dentro.* Progredi.

GIRARSE Ó TÓRCERSE LO PEU. fr. Llastimarse los nris per haverse tort en algun moviment violent. *Torcerse, recalcarse el pié.* Pedem luxari.

LLANSARSE Ó TIRARSE ALS PEUS DE ALGÚ. fr. Demanar-li ab sumissió alguna cosa. *Echarse á los piés de alguno.* Ad alicujus pedes provolvi.

LLISCARSE 'L PEU. fr. Tropeçar en lo discurs sens saber com eixirne. *Perderse, atascarse.* Rei expediendæ rationem non invenire.

LOS PEUS DEL HORTELÁ NO PERJUDICAN AL HORT. ref. Denota que'l que enten las cosas que maneja, evita fácilmente los errors, que comet qui no las enten. *El que ó quien las sabe lastañe; los piés del horteláno no echan á perder la huerta.* Tractent fabrilis fabri.

MALMÉTRERSE DELS PEUS Ó 'LS PEUS. fr. Maltractarsels per massa caminar. *Despearse. Pedibus nimio itinere laborare.*

NÀIXER DE PEUS. fr. met. Significa la felicitat que algú té en lo que fà ó preten. *Nacer de piés. Secundis, faustis avibus nasci.*

NO MÓURER PEU NI CAMA. fr. Denota que algú no té moviment. *No se menea. Non se movet.*

NO DEIXARSE POSAR LO PEU AL COLL. fr. met. y fam. No deixar-se dominar, ni voler estar subjecte á altre. *No dejarse ensillar. Dominatum alterius perspicere.*

NO MÓURER UN PEU. fr. met. No fér diligéncia alguna en algun negoci. *No dar pié ni patada. Rem omnino omittere.*

NO PODERSE TENIR EN PEUS. fr. Expressa la debilitat de algú per malaltia ó cansament. *No poderse tener en pié. Pedibus difficulter stare.*

NO POSAR LOS PEUS EN ALGUNA PART. fr. No anarhi absolutament. *No atravesar los umbrales. Pedes in alicujus limina haud inferre.*

NO SABER AHONT POSAR LO PEU. fr. No véurer ahont se posa 'l pen. *No saber donde poner los piés. Vestigia ubi imprimere non videre. || Estar mólt estret en alguna part pel demasiat concurs. No caber de piés. Præ hominum copia urgeri.*

PÉNDER PEU. fr. Radicarse, fortificarse alguna cosa. *Tomar pié. Radico, as; vires sumere. || Váldrerse de alguna cosa; pénder ocasió y pretext de ella. Tomar pié. Occasionem, causam arripere.*

PICAR DE PEUS, Ó BÀTRER DE PEUS. fr. Donar patadas en terra per enfado ó pesar. *Patalear. Terram pedibus quaterere.*

PODERHI PUJAR DE PEUS. fr. Séns reparar en inconvenients. *A ojos cerrados. Clausis oculis.*

POSAR Á SOS PEUS. fr. Tenirse algú per superior á tothom. *Poner á sus piés. Præ se neminem putare.*

POSAR ENTRE PEUS. fr. FÉR ANAR ENTRE PEUS.

POSAR LO PEU AL COLL Ó DESOBRE. fr. Humiliar, subjectar á algú. *Poner el pié sobre el pescuezo. Subjicio, is.*

POSAR LO PEU PLA. fr. met. Obrar ab prudéncia. *Asentar el pié. Maturè operari.*

POSAR LO PEU PLA Ó FERM. fr. Posarlo bè quant se camina. *Asentar el pié. Pedem figere. || met. ANAR DRET. 1.*

POSAR PEU Á TERRA. fr. Baixar de caball. *Echar pié á tierra. Ex equo curruve desilire.*

POSARSE DE PEUS. fr. Alsarse. *Ponerse en pié. Eri-gere se in pedes.*

QUANT Á PEU, QUANT CAMINANT. loc. fam. ab que algú denota haver fét á peu tot lo viatge de que's parla. *Un rato á pié, otro andando. Pedibus.*

QUEDAR EN PEU LA DIFICULTAT. fr. Denota que subsisteix ó que no s' ha vensut. *Quedar ó quedarse en pié la dificultad. Difficultatem permanere, subsistere.*

QUI ESTÁ EN PEU DRET MIRE NO CATGA. fr. Ensenya

'l cuydado que's déu tenir en la prosperitat per lo inconstant que es. *El que está en pié mire no caiga. Qui stat, videat ne cadat.*

QUI VÁ Á PEU. *Pedestre. Pedestris.*

SABER DE QUIN PEU 'S DÓL Ó COIXEJA. fr. Conéixer los vics de algú, ó tenir noticia de lo que intenta. *Saber de que pié cojea. Quo vitio claudicet aliquis scire.*

SENSE MÓURER UN PEU. loc. Sense treball ó fatiga. *Á pié quedo. Nulla opera aut labore.*

SÈNS TOGAR DE PEUS Á TERRA. fr. Pondera la lleugeresa ó velocitat ab que's corre. *No poner los piés en el suelo; ir en volandas. Aura velocior, perniciousiter currere.*

SET PEUS DE TERRA. exp. La sepultura. *Siete piés de tierra. Sepulcrum, i.*

TENIR LO PEU AL COLL. loc. fam. Subjectar á algú ó estar pera véncer alguna dificultat. *Tener el pié encima ó sobre el pescuezo. Subjicio, is.*

TENIR LO PEU AL ESTREB. fr. met. Estar disposat pera alguna cosa. *Estar con el pié en el estribo; estar con las espuelas ó tener las espuelas calzadas. Paratum esse.*

TENIR LOS PEUS COM UN GLAS, COM EN PA DE NEU; SEMBLAR LOS PEUS UN PA DE NEU. fr. Tenirlos mólt frets. *Tener los piés como un carámbano. Rigare pedibus præ nimio frigore.*

TENIR UN PEU Á LA FOSSA. fr. Estar próxim á la mort. *Tener un pié ó estar con un pié en la sepultura ó en la huesa. Non longè abesse á sepulcro.*

TENIR EN PEUS. fr. ant. MANTENIR, SOSTENIR.

TROBAR PEU. fr. Denota que algú que entra en algun riu ó lloch, troba fondo per assentar los peus, sèns necessitat de nadar. *Hacer pié. Intra flumen ingredientium stare. || met. Se diu del qui va ab seguretat, ó s' afirma en alguna espècie ó intent. Hacer pié. Firmo gradu sistere.*

TORNAR LO PEU ARRERA Ó ATRÁS. fr. No continuar lo camí ó en lo propósit que's seguia. *Volver pié atrás. Pedem referre.*

TRÁURER LOS PEUS. fr. Retirarse poch á poch sense girarse de espatlla. *Sacar piés. Sensim sese recipere.*

TRÁURERSE 'L PEU DE LLOCH. GIRARSE 'L PEU.

UN PEU DETRÁS DE ALTRE. m. adv. Serveix pera despedir algú dientli festivament lo modo de caminar. *Un pié tras otro. Alterno pede, pedatim.*

PEUADA. f. Senyal que deixa 'l peu. *Pisada, huella. Peda, æ.*

PEUCEDÁ MEDICINAL. m. Herba perpétua de arrel medicinal, llarga, gruixuda, peluda, negra de fora, de dins blanquinosa, y sucosa; té las fullas majors que las del fonoll; lo tronch vuyt, rallat y ramós; las flors grogas en forma de girasol, y de gust pican y amarch. *Servato, ervato, yerba de Tánz. Peucedanum, i.*

PEÚCH. m. Tela ó altre llens de la mida del pen ab que's cubre y calsa davall la mitja. *Escar-pín. Udo, inis.*

PEUET. m. d. *Pieciçillo, ito, piecezuelo, pecezuelo.* Pediculus, pedulus, i.

PEUGRÓS, SA. m. y f. Qui té 'ls peus en desmassia grossos. *Paton Pedibus deformis.*

PEÜLLA. f. La pota ó la ungla del porch y demès animals de la pota partida. *Pesño, uña, pezña, zapatilla, carnicol.* Talus, astragalus, i.

PEUTERRÓS, A. m. y f. S'aplica al home rústich. *Pisaterrones, destripaterrones, pinchauvas.* Rusticus, agrestis.

PEYA. f. PESSA.

PEYRA. f. ant. PEDRA.

PI.

PI. m. Arbre molt comú en los terrenos escabrosos y montanyosos de quasi tota la Europa; té 'ls tronchs ó ramas més ó ménos carregats de rehina; las fullas sumament estretas, duras, punxagudas y que duran totl' ivern; lo fruyt se coneix ab lo nom de pinya; la fusta es de us general en la construcció de naus, edificis y altrás obras. *Pino.* Pinus, i, vel, us.

PI ABET. ABET.

PI BO. PI MÉLIS.

PI BORT. Varietat del pi negre, que's diferencia en sér més petit, en tenir la soca torta, las fullas curtas y las pinyas petites. *Pino silvestre, pinastro, pincarrasco, pincarrasca, rodono.* Pinaster, tri.

PI DE LA TREMENTINA. Casta de pi que fá las fullas á manadets y cauhen fàcilment; las pinyas petites, ovaladas y de fora semblan escatas, quasi moradas, y de sa soca especialment se tráu la trementina que diuhen de Venécia. La fusta es excel·lent pera edificis exposats á la intempérie. *Larce, pino álece.* Larix, icis.

PI MÉLIS. Espécie de pi bastant que sols se diferencia en que produheix las fullas més curtas y punxagudas, y las pinyas més llargas, las quals naixen en la extremitat dels rams. *Picea, pino balsain, pino álbar.* Picea, æ.

PI NEGRE. Espécie de pi del qual se tráu principalment la trementina. *Pino negral, aznacho.* Silvestris pinus; pinaster, tri. || ant. PI MÉLIS.

PI VERT. Lo que té las pinyas grossas y duras, de las quals se tráuhen los pinyons. *Pino doncel.* Pinus hortensis.

PIA. f. DEVOTA. || Bona opinió y concepte, com: no tenir la PIA á alguna persona. *Buena opinion.* Grata opinio. || adj. f. Sobrenom de Barcelona. *Pia.* Pia.

PIADORA. f. BRESCAT.

PIADÓS, A. adj. Benigne, misericordiós. *Piadoso.* Pius, misericors. || Lo que mou á pietat y compassió. *Piadoso.* Pius. || DEVOT. 1. 2. || RAHONABLE, MODERAT.

PIADOSAMENT. adv. m. De un modo piadós. *Piadosamente.* Piè. || Piament, religiosament. *Religiosamente, piamente.* Piè, religiosè. || fam. Fér á

algú favor de créurerlo quant pót duptarse de lo que diu. *Piadosamente.* Piè.

PIADOSÍSSIM, A. adj. sup. *Piadosissimo.* Piissimus.

PIÁLIAS. f. pl. Festas ó combats que instituí Antonino Pio en memòria de Adriano. *Pialias.* Pialia, eusebia, orum.

PIAMÁTER. f. Membrana molt subtil que cubre immediatament lo cervell. *Pia mater, pia madre.* Pia mater.

PIAMENT. adv. m. Segons la pietat y creència cristiana, sense la obligació de la fè. *Piamente.* Piè.

|| PIADOSAMENT.

PIAMARE. f. ant. PIA MÁTER.

PIAMONTÉS, A. adj. Lo natural de y lo pertanyent al Piamont, país de Itàlia. *Piamontano.* piamontés, Pedemontanus.

PIANESCH, CA. adj. ant. PLA, SENZILL, NATURAL, INTEL·LIGIBLE.

PIANISTA. m. Tocador de piano. *Pianista.* In instrumentum quondam musicum instructus.

PIANO. m. FORTEPIANO.

PIANO, PIANO. Veu purament italiana admesa en lo catalá y castellá, pera denotar lo modo de anar poch á poch. *Pian piano, ó piano piano, á paso lento.* Pedetentim, lento gradu. || mús. Indica 'l modo de tocar suaument, poch á poch. *Piano, piano.* Pedetentim.

PIANO DE CUA, DE TAULA Y RECTE Ó VERTICAL. Diferèncias del piano segons la disposició exterior y la de las cordas. *Piano de cola, de mesa ó cuadrado, y recto ó vertical.* Varietas quondam musici instrumenti.

PIBET. m. ABET.

PICA. f. Pessa regularment de pedra, cóncava y fonda pera rébrer aygua ó altre líquit. *Pila.* Labrum, i, pila, æ. || La que serveix pera posar aygua beneyta en las iglesias. *Pila.* Amula, æ. || ant. FONTS BAPTISMALS. || Espécie de llansa llarga de que usava la infanteria. *Pica.* Lancea, hasta, æ. || Vas fondo, regularment de pedra, ahont cau la aygua de las fonts. *Taza, pilon, tazon.* Ingens labrum, crater, is. || En los molins de paper pesa fonda ahont mullan los draps esquinsats pera ferne 'l paper. *Pudridor, pudridero, pila.* Labrum, ubi linteum ad papyrus elaborandum maceratur. || TRULLOLA. || Vas fondo ahont se trepitjan los rahims. *Gamellon, pila.* Uvis conculcandis vas. || En lo bantan pesa de fusta socavada, en que col·locan los panyos pera batanarlos y netejarlos del oli, etc. *Pila.* Conca lignea. || ter. ovi.

PICADA. f. Punxada, ferida leve que's fá ab instrument de punta. *Picadura.* Punctura, æ, punctum, i. || La punxada que deixa la punta de la llanceta ó algun animal, auell ó insecte. *Picadura.* Morsus, us. || La que fá algun insecte ó animal verinós. *Mordedura.* Morsus, us. || Lo cop que's dona ó 'l mal ó ferida que's fá picant. *Picada.* Punctum, i, punctio, nis. || Lo cop fort que dona l' auell ab

lo bech, picant. *Picotada, picotazo*. Rostrí, ictus. || La acció de picar. *Picadura*. Punctio, fodicatio, nis.

|| Nafra ó senyal que deixa la picada. *Picazo*. Vultus, eris, picatrix, icis. || met. Ditxo ó paraula sensible y picant. *Dicterio*. Dieterium, ii. || Picament de pinyons, ametllas, alls, etc., en un morter. *Salsa*. Conditum, i.

PICADA DE NOUS. Salsa de nous y espécies. *Nogada*. Conditura nuca.

PICADA DE PUSSA. 'L senyal bermell que deixa la pussa quant ha picat. *Sarpullido, picadura de pulga*. Rubens macula é pulsis morsu.

PICADEJAR. v. a. *Escaramusear, escaramuzar*. Velitari.

PICADER. m. ant. *Escaramuza*. Equitum velitatio.

FÉR PICADERS. loc. ant. *PICADEJAR*.

PICADILLO. m. Guisado de carn trinxada. *Picadillo, gigote*. Minutal, is. || Xasco, broma pera evitar á algú á que fassa ó diga alguna cosa. *Picon*. Cavillatio, nis. || Ressentiment causat per alguna disputa. *Pique*. Exacerbatio, nis.

ESTAR Ó VENIR DE PICADILLO. fr. Se diu de algú que móstra són sentiment esperant ocasió de poderlo declarar. *Estar ó venir de picadillo*. Vultu dolorem preferre. || Denota estar contrapuntat y enfadat ab algú, y no voler desistir de són empenyo. *Ponerse de puntillas, de apuesta; estar ó ponerse de cuerno con alguno*. Adversari.

PICADÍS. m. PEDRUSCALL. || MORTER. ARGAMASSA. || Polvos de rajola *Ladrillo molido*. Lateris pulvis. || adj. Qui fácilment s' ofen de lo que li diuhen. *Cosquilloso*. Asper.

PICADOR. m. Lloch ahont se doman y ensenyan los caballs. *Picadero*. Equaria palestra. || Qui doma y adestra 'ls caballs. *Picador*. Equiso, nis. || *PICAPEDRER*. || TRINXANT. || *PICAPORTA*. || Torejador de caball. *Picador*. Taurorum agitator. || *ESCLAFADOR*. || Pala de fusta ab que las donas pican la roba. *Moza, criada, jabon de Palencia*. Fustuaria pala. || Nom que donan los torners á un tros de fusta ahont asseguran las pessas pera desbastarlas ab la aixà. *Picador*. Tignum cræna instructum. || BATHFULLER.

PICADURA. f. *PICADA*. 4. 6. || Los tallets que's fan en los vestits ó calsat per conveniència. *Picadura*. Scissura, æ. || Lo tabaco picat. *Picadura*. Intritum tabacum.

PICAFLORES. m. Aucellet de América del tany de una nou; són coll es curt, lo cap proporcionat, ulls alegres, bech llarch, prim y fi, blanch én lo principi y negre én la punta; alas llargas y menudas, lo color pardo brunyit, lo pit de un vert brillant ab visos daurat, la cua ab pocas plomas y llargas com tres vegadas són cos: nia en los arbres y xucla las flors ab tanta delicadesa que no las maltracta. Al principi del ivèr se queda ab lo bech clavat en alguna flor, y 's va assecant, de modo que sembla estar mort tot l'ivèr, fins que la pri-

mavera ó són calor li torna la vida. *Chupaflores, picaflors, chupamiel, chuparomero, rabilargo, lissonjero, pájaro resucitado*. Avis sic dicta.

PICALCA. f. CALCA.

PICA-MA. m. MA DE MORTER.

PICAMENT. m. La obra de picar. *Picadura*. Fodicatio, nis. || *ESCLAFAMENT*.

PICAMENT DE MANS. *Palmateo, aplauso*. Plausus manuum.

PICAMENT DE PEUS. *Pataleo*. Pedum strepitus.

PICAMOSCAS. m. Aucell petit que diuhen que cria 'ls fills de altres, y persegueix á las moscas. *Curruca*. Cuaruca, æ.

PICANT. p. a. Lo que pica ó cou. *Picante*. Pungens. acer. || m. Lo que punxa ó té punxas. *Punzante*. Pungens. || La acrimonia de algunas cosas, com del pebrot, etc. *Picante*. Acrimonia, æ, acerbidas, atis. || adj. met. Ofensiu, com: paraula *PICANT*. *Picante*. Mordax. || bot. Se diu de la cama y fulla que está poblada de pels fins, oberts en la punta y un poch értichs, los quals al picar llansan un humor que causa frisança, com en la ortiga menor. *Picante*. Pungens, tis.

PICANTOR. m. PICOR. || *PICANT*. 3.

PICANTORETA. f. d. PICORETA.

PICANYO. m. ant. PICARO.

PICAPEDRA Y PICAPEDRER. m. Qui treballa las pedras. *Cantero, picapedrero*. Lapidica, æ, latomus, i.

PICAPLETS. m. PLEDEJADOR. || *EMBUSTERO*.

PICAPOLL. m. Herba. *PICH DE GALLINA*. || Espécie de rahim blanch primerench, de pellofa molt tendra y prima, molt gustós y suau al paladar. Tambè n' hi ha de negre. *Albilla*. Præcox uva alba.

PICAPORT. m. y.

PICAPORTA. f. Espécie de baldó de ferro clavat horisontalment en la porta, en la que se sosté ab una baga dins la qual se mou tot lo necessari, y encaixa de cop en un ferret en forma de nas, dit caputxí que está clavat en lo bastiment. *Picaporte*. Cadivus pessulus; posticus apex.

PICAPORTAS. m. Anella ó altra cosa pera trucar la porta. *Llamador, aldaba*. Pessulus, i. || Pobre que demana caritat de porta en porta. *Pordiozero*. Mendicus, i. || met. Qualsevol persona malvestida y espellifada. *Despilfarrado, zarrapastroso*. Pannosus.

PICAR. v. a. Punxar, ferir ab instrument de punxa. *Picar, punzar*. Fodico, as, fodio, is. || Mossegat los aucells y alguns insectes. *Morder, picar*. Mordeo, es, pongo, is. || Córre algun vent; com pica la tramontana. *Picar*. Flo, as. || Picolar, trinxar alguna cosa. *Picar*. Minutatim concidere. || Xafar, esmicar á cops, com la sal en lo morter, etc. *Machacar, majar*. Pinso, as, contundo, is. || Mossegat lo peix l' esquer del ham. *Picar*. Escam piscem appetere. || Causar picor ó pruitja. *Picar*. Prurito afficere. || Sér alguna cosa desagradable al

paladar per sa qualitat ardent. *Raspar, picar*. Mordico, as, mordeo, es. || Donar cops ab verga ó bastó. *Varear*. Virga percutere. || Detenir lo picador al toro ab la vara. *Picar*. Taurum hasta detinere. || Adestrar un caball, ensenyarlo. *Picar*. Equum agitare. || Donar cops ab alguna massa, martell etc. *Golpear*. Percutio, is. || Foradar ab la punta de la agulla ó altre instrument. *Picar*. Foraminibus distinguere. || Fér picaduras en lo vestit ó calsat. *Picar*. Scindo, is, interpunctionibus fodere. || Mossegar la pussa deixant senyal en lo cos. *Sarpullir*. Pulicem morsibus corpus maculare. || Mossegar los aucells, péndrerse 'l menjar. *Picar*. Rostro ferire. pavire. || MÓLDRE. || Rómpre los aucells ab lo bech alguna cosa, com la closca del ou quant está pera eixir lo poll. *Apitonar*. Rostro ferire. || TRINXAR. || Menjar un rahim de gra en gra. *Picar*. Racemum per grana excerpere. || Se diu de las cosas que tenen un preu mòlt alt. *Picar*. Carè emi. || met. Punxar, èstimular, móurer pera fér alguna cosa. *Picar*. Stimulo, as. || Comensar á obrar, tenir efecte alguna cosa, com: *PICAR* lo sol, lo fret. *Picar*. Incipio, is. || Motejar, ofèndrer ab paraulas ó accions. *Picar*. Scommatibus, dieteriis aliquem adstringere. || Tastar, menjar un poch de totas las viandas pera probarlas. *Picar*. Cibum delibare. || met. Se diu del qui presum de possehir alguna ciència ó art. *Picar*. Aliquam scientiam aut facultatem jactare. || Anar depressa; apretar lo pas qui vá á caball. *Picar*. Equum calcaribus incitari. || mil. Seguir al enemich quant fuig. *Picar*. Hostem persequi. || Trucar á la porta. *Llamar*. Fores, januam, ostium pulsare. || Parlant del or y plata, báterlo. *Batir*. Batuo, is. || Pitjar ab massó ó cosa semblant la terra. *Apisonar*. Pavicula comprimere. || Entre encuadernadors, copear ab una massa de ferro los llibres que han de encuadernarse, pera que prengan bon jahent. *Macear*. Libros malleo comprimere. || Traballar la pedra. *Labrar, picar*. Lapidem operi aptare; lapidem polire. || met. Comensar á concórrer compradors. *Picar*. Emptorum frequentiam incipere. || Posar sellos de plom á la roba. *Emplo-mar, plomar*. Plumbo, as. || pint. CALCAR. || Causar coissó. *Escocer, picar*. Prurio, is. || Sér picant ó cohent algun menjar. *Picar, morder, mordicar, raspar*. Mordico, as. || PRUHIR. || v. r. Ressentirse de alguna paraula ó acció. *Picarse, sentirse, agravarse, congojarse*. Sthomachari; graviter accipere. || Preciarse, jactarse de alguna qualitat ó habilitat. *Picarse*. Jactari, gloriari. || Arnarse la roba de llana. *Picarse*. Exedi, fodicari. || Ferse tacas com picadas de pussa en los plechs de la roba blanca, per haverla plegada ab humitat. *Apulgararse*. Minutissimis maculis turpari. || Corcarse los graus. *Agorgarse, gorgojarse*. Gurgulione corrodi. || En los molins fariners posar aspi á la mola, picant suament ab la escoda, ó ferhi los regarons ab lo tallant. *Picar*. Incutio, is.

PICAR PER ALT. fr. met. Denota que algú se glo-

ria massa de las quantitats ó parts que té, ó que preten alguna cosa mòlt exquisita y elevada, desigual á sos mèrits y qualitats. *Picar mas alto, ó muy alto, poner los puntos muy altos*. Alta petere, optare.

PICA QUE RÀBIA. fr. Denota que alguna cosa es mòlt cohent ó picanta. *Pica que rabia*. Præmordeo, es.

PÍCARAMENT. adv. m. Ab picardia. *Picaramente*. Nequiter.

PICARDA. f. PICAROL.

PICARDIA. f. Bergantada, villania, acció mala. *Picardia*. Calumnia, nequitia, æ. || Acció deshonesta. *Picardia*. Impudicitia, æ. || Dolenteria, astúcia, dissimulo en lo dir ó fer. *Picardia*. Nequitia, æ.

FÉR PICARDIAS. fr. Dir ó executar picardias. *Picardear, hacer picardias*. Pergæcari.

PICARDIETA. f. d. *Picardigueta, malizuela*. Puerilis alacritas.

PICARDO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Picardia, província de Fransa. *Picardo*. Belgicus.

PICARESCH, CA. adj. Cosa de pícaros. *Picaresco*. Scurrilis.

PICARIA. f. PICARDIA.

PÍCARO, A. adj. Bergant, brivó, dolent. *Picaro*. Fraudulentus, furcifer. || Bellaco, solapat, trpasser. *Picaro*. Callidus, versutus. || Bél-litre, espallifat, mal vestit. *Zarrapastroso*. Pannosus.

PICAROL. m. Cascabell gros, que's posa al coll dels animals. *Esquila*. Tintinnabulum, i. || met. La llengua; com: tenir bon *PICAROL*. *Lengua*. Lingua, æ. || met. Qui parla mòlt ab impertinència y neccadat. *Lengüaz, hablador, hablanchin*. Loquax.

TENIR BON PICAROL. fr. Parlar mòlt. *Tener buen pico*. Loquacem esse.

PICARSE. v. r. Se diu del cavall que s' alborota y cansa quan véu la euga. *Picarse*. Catulire penare agitari.

PICART. m. PICARDO.

PICASSAL. m. ter. MA DE MORTER.

PICASSA. f. aum. *Pilon*. Ingens labrum. || ter. DESTRAL.

PICAT, DA. p. p. *Picado*. || Dit de la sal. *Molido*. Molitus. || adj. Lo blat y altres grans que ha rosegat algun insecte. *Gorgojoso*. Gurguliosus. || Dit dels ous quant está per eixir lo poll. *Apitonado*. Punctus. || Dit de la roba per adorno. *Picado*. Scissus. || Dit del dibuix ó patró foradat ab agulla. *Picado*. Fodicatus. || Dit de la plata ó altre metall. *Batido*. Malleatus. || pl. fam. DINERS. || m. Se diu del caball que per haver conegut alguna euga li queda 'l vici de rehillar quant véu altres cavalls, eugas ó mulas, 's encen, y allarga la verga, y encara 's dirigeix á ella ab favor desobedient al cavaller. *Picado*. Catulitus.

DONARSE PER PICAT. fr. Mostrarse ressentit. *Darse por ofendido*. Offensionem verbis exprimere.

PICATATXAS. m. Impertinent, qui en tot té que dir. *Impertinente. Molestus.*

PICH. m. Punt que's fá ab la ploma, pinzell, etc. *Punte. Punctum, i. ||* cop. || Cop que's dona truant á la porta. *Aldabada. Forum pulsatio. ||* Lo senyal á manera de piga que tenen algunas cosas. *Pinta. Macula æ. ||* La punta del sombrero apuntat. *Pico. Rostrum, i, acumen, inis. ||* met. La facúndia en lo parlar. *Pico. Facundia, æ. ||* BECH. || **PICADA.** || ant. **FIBLÓ.** 2. || Lo forat que's fá ab la agulla, punxó en lo pergami, paper, etc. *Picadura. Punctura, æ. ||* Lo que resulta de dos cosas sólidas, com: *PICH* de campana. *Golpe. Ictus, us. ||* AVÍS, **SENYAL.** || ter. **VEGADA.** || **PUNT, INSTANT.**

PICH DE GALLINA. Herba; picapoll, espècie de corretjola. *Anagálide. Anagalis, idis.*

PICH DEL GALL EN L' OU. Piga com de sanch en lo blanch del ou de gallina. *Galladura. Germen, inis.*

PICH DEL SOL. La part del dia en que 'l sol pica ab més forsa. *Resistero del sol. Solis æstus.*

PICH DE VEROLA. 'L senyal que la verola deixa en la pell. *Hoyo. Lacuna, æ.*

Á **PICH.** m. adv. A punt, á perill. A *pique.* In discrimine.

Á **PICH** DE MARTELL. m. adv. Denota que alguna cosa està feta picant ab lo martell. A *golpe de martillo. Mallei ictu. ||* S' aplica al metalls treballats á cop de martell. A *martillo. Malleatus.*

DE UN **PICH.** m. adv. De una vegada. *De una vez. Semel.*

DONAR **PICH**S Á LA PORTA. loc. *Picar, donar cops. Dar aldabadas, llamar. Pulsare fores.*

PICO. m. Discórdia, disgust ocasionat de alguna disputa. *Pique. Offensio, exacerbatio, nis. ||* Trencat, respecte de quantitat entera ó principal. *Pico. Minutio residua.*

ANAR DE **PICO.** fr. ESTAR DE **PICADILLO.**

ANÀSSEN Á **PICO.** fr. Naufragar la embarcació. *Ir-se á pique, zozobrar, afondar. Naufragium pati.*

TIRAR Á **PICO.** fr. naut. Fér enfonzar ó sumergir á altre buch. *Echar á fondo, á pique, á perder; colar á fondo, á ojo. Sumergo, demergo, is; navem deprimere.*

PICÓ. m. Instrument de fusta gros y pesat, ample de baix que puja en disminució, y en la part superior se li posa un mànec de mitja cana de alt; serveix pera apretar la terra, pedras, etc. *Pison. Tudes, itis.*

PICOLA. f. Escoda petita de que usan los mestres de casas. *Piquetilla. Parvi ligonis genus.*

PICOLAR. v. a. Trinxar la carn. *Picar. Minutim conficere.*

PICOLAT, DA. p. p. *Picado. Minutim concisus.*

PICONA. f. QUERA. 2.

PICONAR. v. a. Apretar ab lo picó. *Apisonar. Coæquo, as.*

PICONAT, DA. p. p. *Apisonado. Coæquatus.*

PICOR. f. Pruitja, coissó, frisansa. *Comezon, picazon, prurito. Prurigo, inis, pruritus, us. ||* Sa-

bor ó gust picant que tenen algunas cosas. *Picante. Acrimonia, æ. ||* met. Disgust, neguit. *Picazon. Ira, molestia, æ.*

DONAR Ó FÉR **PICOR.** fr. Donar pruitja. *Dar picazon. Prurio, is. ||* **PICAR.**

PICÓREA. f. Robo dels soldats en camp enemich. *Pecórea. Populatio, nis. ||* Diversió que's pren eixint al camp. *Pecórea. Divagatio, nis.*

FÉR **PICÓREA.** fr. Devastar los camps del enemich. *Talar, pecorear. Hostiles agros populare, depopulare.*

PICORETA. f. d. *Prurito. Prurigo, inis.*

PICÓREYA. f. **PICÓREA.**

PICOSSADA. f. **DINERAL.**

PICOT. m. Aucell. **PIGOT.** || **MAGALL.**

PICOTA. f. SAYAL, SARGIL. || Forca de pedra pera exposar los caps dels sentenciats. *Picota. Lapidea furca ad capita morte muletati exponenda.*

PICOTADA. f. Picada, becarrada, cop de bech. *Picotada, picotazo. Rostris ictus.*

PICOTEJAR. v. a. *Picar, donar picadas* ab lo bech. *Picotejar, picar. Rostro ferire, pavire. ||* met. Ofèndrer ab paraulas. *Picar. Dieteriis perstringere. ||* v. r. Renyir entre sí, dientse paraulas picants. *Picolearse. Rixari verbis.*

PICOTEJAT, DA. p. p. *Picoteado. Rostro ictus.*

PICOTÍ. m. Mesura de grans, y es la quarta part de un quartá. *Picotin. Quadrans, tis.*

PICOTILLA. m. Porció de mercaderias, que algun particular no comerciant pórtá á índias per són despaig. *Anchora. Tenue commercium. ||* Porció de género que's permet á un particular quant s' embarca. *Pacotilla. Tenue commercium. ||* ant. Porció de mercaderias que'ls mariners y oficials podian embarcar de són compte sèns pagar nòlit fins lo valor de són salari en aquell viatge. *Pacotilla. Tenue commercium.*

PICURIANS. m. pl. Sequaces de Epicuro. *Epicúreos. Epicurei, orum.*

PICURUS. m. ant. Epicuro filosof estóich. *Epicuro. Epicurus, i.*

PIDO. m. met. fam. **DEMANDA.**

JUGAR Á **PIDO:** fr. met. fam. **DEMANAR.**

PIDOLADOR, A. m. y f. **PIDOLAYRE.**

PIDOLAR. v. a. **DEMANAR, MENDICAR.**

PIDOLAYRE. m. Qui demana mòlt y contínuament. *Pedidor, pedigon, pedigüeño, pidon. Petax, acis.*

PIENSO. m. PINSO.

PIÉRIDES. f. pl. mit. Las nou fillas de Piero, que havent desafiat á las musas á cantar, y vensudas, per dictámen de las ninfas foren convertidas en garsas. *Piérides. Pierides, um.*

PIETAT. f. Virtut que mou á servir y honrar á Dèu, als pares y á la pátria. *Piedad. Pietas, atis. ||* Llástima, conmisericòrdia. *Piedad. Clementia, misericordia, æ. ||* Los actes de dita virtut. *Piedad. Pietas, atis.*

PIFANO. m. ter. **BLAT DE MORO.**

PÍFANO. m. **PIFRE.**

PÍFIA. (ANÁRSEN Á LA) fr. Malmétrerse, mal-lograr-se alguna cosa. *Llevárselo la trampa.* Operam et imperium perdi. || f. Cop en fals que's dóna ab lo taco en la bola en lo joch de billar y truchs. *Pífa.* Debilis ictus. || Qualsevol cop en fals que algú dóna, falta ó equivocació que comet ó erro ridícul, etc. *Pífa.* Gravis error.

FÉR PÍFIA. fr. met. Error en lo que no 's deuria, donar un cop en fals. *Hacer pífa.* Errare.

PIFRE. m. Instrument militar que serveix en la infanteria acompanyat ab lo tambor. Es una petita flauta de molt sonora y aguda ven, que's toca atravesada. *Pífano, pífaro.* Bellica, militaris fistula. || Qui toca dit instrument. *Pífano, pífaro.* Fistulator, is.

PIGA. f. Taca petita que sói surtir en lo cútis especialment de la cara. *Peca, Pinta.* Macula, lentícula, æ. || Taca natural en qualsevol part del cos. *Lunar.* Nævus, i.

SENYALAR PIGAS. fr. Haverhi perill de succehir algun mal. *Traer vigilia.* Periculum imminere.

PIGALLAT, DA. adj. ter. MATINAT.

PIGALLO. m. Noy ó noya que acompanya al cego. *Destron, lazarillo, gomecillo.* Cæci ductor.

PIGALLÓS, A. adj. y

PIGARDÓS, A. adj. ant. y

PIGAT, DA. adj. Qui té pigas. *Pecoso.* Lentiginosus. || VEROLÓS. || Lo que es de un color barrejat de pichs ó taquetas. *Graneado, pintojo.* Maculis distinctus.

PIGER. m. Eyna de tarrissa ó metall ab una ansa. *Jarro.* Urceus, caveus, i.

PIGMEU, A. adj. Nano, de baixa estatura. *Pigmeo.* Pigmeus.

PIGNORACIÓ. f. ant. EMPENYORAMENT.

PIGNORATICI. adj. far. HIPOTECAT, EMPENYAT.

|| Lo que inclou ó 's refereix á prenda ó hipoteca. *Pignoraticio.* Pignoratitius.

PIGNÓSTICH. adj. med. Propi pera condensar y refrescar los humors. *Pignóstico.* Pignosticus.

PIGOT. m. Aucell de unas vuyt polzadas de llarch, clapat de negre y blanch, ménos la nuca y la part inferior de la cua, que són de color encarnat. S' alimenta de insectes que tráu de entre la pell dels arbres ab lo bech. *Picamaderos, pico.* Picus major.

PIGOT DE MARS. Aucell de unas sis polzadas de llarch, negre ab tacas blanques y una de vermella en lo comensament de la cua, y un monyo vermell en lo cap. S' alimenta del insectes dels fems. *Pica-uerco.* Picus medius.

PIGOT MENOR. Aucell de sis polzadas de llarch, clapat de blanch y negre, ab lo comensament de la cua cendrós, y 'l cim del llom rogench. S' alimenta dels insectes que's crien en los arbres. *Pipo.* Pippus minor.

PIGOTA. f. VEROLA. || Berrugueta, granet que fan las fullas de algunas plantas. *Verduguillo.* Tu-

berculus, i. || Verola en lo bestiar. *Morriña.* In pediculis variola.

PIGOTÓS, A. adj. Verolós. *Virolento.* Papulis laborans.

PIGRE. adj. Peresós. *Pigre.* Piger.

PIGRÍCIA. f. p. u. Peresa. *Pigrícia.* Pigritia, æ.

PIGUETA. f. d. *Pintilla.* Levis macula.

PIÏSSIM, A. adj. sub. *Piïssimo.* Piissimus.

PIJORAR. v. n. y derivats. PITJORAR.

PILA. f. Munt. *Monton, pila.* Cumulus, acervus, i. || Agregat, multitut de cosas. *Monton.* Turba, æ, cumulus, i. || ant. *PICA.* || *PILAR.* || met. Tot lo que per sa abundància es difícil de contar. *Monton.* Cumulus, i. || *PILA.* f. ter. Entre carbonayres la del carbó pera cremar. *Pila.* Cumulus.

PILA DE BATEJAR. ant. FONTS BAPTISMALS.

PILA DE HERBA. GARBA.

PILA DE LLENYA. CLAPER.

PILA DE TERRA. *Monton de tierra.* Grumus, i.

Á PILAS. m. adv. A pilots, á munts. *A granel, á montones.* Acervatim, cumulatim.

ULL DE PILA. Entre carbonayres lo forat del mitj de la pila del carbó ó llenya pera ferlo. *Ojo de pila.* Cratera.

PILAR. m. Columna de pedra ó altra matèria semblant. *Pilar.* Columna, pila, æ. || Cos sólit de una pessa, llarch y rodò. *Pilar.* Cilindrus, i. || Columna arrimada á una paret pera afirmar-la. *Pilar, contracolumna, apoyo.* Anteris, idis. || Cilindro de pedra ahont se posan los caps dels ajusticiats ó 'ls reos á la vergonya. *Picota.* Capitalis cippus. || **PAL.** || met. L' home ferm y constant en sostenir una cosa. *Roca.* Rupes, is. || **PILASTRA.** || **PEU DE LLIT.** || pl. Joch de noys posantse quatre ó més de espatllas als pilars, reconts ó altres llochs senyalats, de modo que s'ocupan tots, quedant un noy sèns puesto; tots los que'n tenen passen promiscuament de uns á altres, y l' empenyo del qui está sèns puesto es arribar al pilar abans que'l qui'l va á péndrer, y pága quedantse al mitj lo qui no troba puesto. *Arrepásate acá, compadre; las cuatro esquinas.* Ludus puerorum quo locum vacuum unusquisque occupare intendit. || **GUARDARODAS.** || m. min. L' espay de dos ó tres camas del cos de la veta, que's deixa de metalls entre pou y pon. *Pilar.* Metalli venæ spatium.

PILARET. m. d. *Pilarejo.* Columella, æ.

PILASTRA. f. Pilar ó columna quadrada. *Pilastro.* Parastatica, parastata, æ. || Cada una de las que's grechs posavan en los ánguls de las fatxadas de un género de temples. *Anta.* Pila, æ. || Lo pilar que en las columnatas sói posarse á més de la columna y arrimat á ella, damunt del qual carrega immediatament l' arch, *Parástade.* Parastades, is.

PILASTRASSA. f. aum. *Pilastron.* Magna columna.

PILASTRETA. f. d. *Pilastrilla.* Quadrata columella.

PILASTRÓ. m. PILASTRA.

PILATER. m. Bataner que assisteix a la pila ó noch pera enfortir los panyos. *Pilatero.* Tundens in folonio. || Lo qui cuida de las pilas en los molins de paper. *Pilateo.* Pilarum curator.

PÍLEO. m. Espécie de sombrero ó gorra que entre'ls romans portaven los homes libres y que posavan als esclaus en senyal de llibertat quant la lo-gravan. *Pileo.* Pileus, ei. || CAPELLO. 1.

PILETA. f. d. Muntet. *Montoncillo.* Parvus acervus.

PILEUTO. m. Espécie de cotxes ab dos rodas que usavan las damas romanas. *Pileuto.* Pileutus de *pilus*, perque estava cubert de pells ab llana.

PILLA. f. PILLATJE.

PILLADA. f. Acció vil, pròpia de un pillo. *Pillada.* Nequitia, æ. || BRIVONADA. || Acció y efecte de pillar. *Tiro.* Furtum, i. || Robo fét ab astúcia y dissimulo. *Sonsaca, sonsacamiento.* Calida extorsio.

PILLAR. v. a. Robar, saquejar. *Pillar.* Prædo, as.

PILLARDÁS. m. Qui es gran y gros. *Mozon, moceton.* Procerus ac torosus adolescens. || GENT DE ARMAS. || MOSSO DE ESCUADRA.

PILLART. m. PILLARDÁS. || ant. Sirvent que á més del patge seguia al caballer en las batallas y cuidava de recullir las despullas dels vensuts. *Sirviante.* Famulus, i.

PILLAT, DA p. p. *Pillado.* Prædatus.

PILLATGE. m. Robo, la acció de pillar. *Pillaje.* Præda, æ.

PILLO, A. adj. fam. Brivó, pícaro, bergant. *Pillo.* Vafer, vilis.

PILMA. f. BISMA, CATAPLASMA.

PILÓ. m. Tros de fusta gros ahont se tál·la la carn. *Tajon, tajo, tajadero.* Stipes, itis. || Lo contrapés de la romana. || *Pilon.* Equipondium. ii. || ter. socn. 2. || Pessa de fusta quadrada ab un vuyt en lo mitj que serveix als sabaters pera amotllar la sola. *Huevo.* Ligneum sutoribus deserviens cavum. || Pa de sucre pres y amotllat en figura quasi cónica. *Pilon.* Sacchari conus. || Lo de sucre que en los ingenis ó fábricas se fá del such de la canya més purificat. *Catite.* Conus sacchareus purior. || La pila de verema trepitjada que's posa sobre 'l banch de la prempsa pera exprémerla. *Pié, pilon.* Acervus, i. || Cada una de las perras de fusta en figura paralelógrama, que's posa sobre la cubertora, sobre la qual carrega la guia, y sobre aquesta 'l caragol pera prempsar la verema. *Pilon.* Tignum ad vendemiam in prælo premendam. || PATIBUL.

DONAR EN MITJ DEL PILÓ. fr. ant. *Dar en el blanco, en el hito, en el quid, en el punto, en el chiste,* etc. Scopum attingere.

PILONÁS. m. aum. *Tajon.* Grandior palus la-nionius.

PILOT. m. Patró que governa una nau. *Piloto.* Navis gubernator. || PILOTETA. || La matèria que regularment s' uneix en figura rodona, com: PILOT de

cera. *Peloton.* Congeries, ei. || MUNT, PILA. || Escamot. *Peloton.* Turba, æ. || Porció de cabells embu-llats. *Peloton.* Pilorum globus. || Multitud de cosas sèns orde. *Monton, hacina, acervo.* Acervus, i. || ant. GUIA.

PILOT DE PALLA. Munt de palla sencera que's guárda pera las bèstias en iver. *Balagar.* Fœni strues. || SERRA. 9.

PILOTA. f. Bola de llana ó altra cosa apretada ab fil y forrada de cuyró ó altra cosa, y serveix pera jugar. *Pelota.* Pila, æ. || La bala ab que's carregan las escopetas y altres armas de foch. *Pelota.* Globus tormentarius. || Lo joch que's fá ab la pilota. *Pelota.* Sphæromachia, æ. || La que's fá de pa, carn trinxada y altres ingredients. *Pelota.* Offa, æ. || pl. Entre estampers. BALAS.

PILOTA DE COURE. Círcul de ferro, bronze ó fusta, y regularment de pedra de la figura de un plat, ab que 'ls joves romans exercitavan sas forsas, tirant-lo ab una corretja al ayre, ó á llarga distància, voltant lo brás com en lo mandró, pera donarli major impuls; guanyava 'l qui'l feya anar més prop del terme senyalat. *Disco.* Discus, i.

PILOTA GENOBISCA. Pilota petita y dura ab que jugavan los romans posats en triángul, tirantsela de un á altre. *Pelota triangular.* Pila triangularis.

PILOTA DE VENT. La que's fá de una busa plena de ayre. *Pelota de viento.* Folliculus, i, follis, is.

ANÀRSEN TOT EN PILOTAS Y MARXADORS. fr. met. Anàrsen tota la utilitat de alguna cosa en los gastos pera conseguirla. *Irse en pelotas y juzgados.* Quidquid lucri sperabatur expensis absumi.

FÉR ANAR COM UNA PILOTA Y JUGAR Á PILOTA AB ALGÚ. fr. met. Ferlo anar y venir inútilment, portarlo enganyat. *Jugar á la pelota; traer á alguno como palillo de suplicaciones ó de barquillero; llevar á alguno al pilon, traer al pelotero.* Alicui, aliquem, in aliquem, in aliquo morosis verbis illudere.

NO TOCAR PILOTA. fr. No acertar en res de lo que's tracta. *No dar palotada.* Prorsus aberrare.

PENJAR LA PILOTA. fr. Ferla quedar jugant en algun balcó, teulada, etc. *Calar la pelota.* Pilam in tectis jacere.

TORNAR LA PILOTA Á JOCH. fr. Impugnar, rebàtrer las rahons de altre. *Volver ó rechazar la pelota; tener quien se las mulla; encontrar Sancho con su rocín.* Fabulus in fannium incidit.

PILOTADA. f. Cop de pilota. *Pelotazo.* Pilæ, ictus.

PILOTELLAR. v. n. PILOTEJAR.

PILOTAM. m. Conjunt de pilotas. *Peloteria.* Pilarum copia.

PILOTASSA. f. aum. *Peloton.* Magna pila.

PILOTATGE. m. Ofeci, ciència ó art del pilot. *Pilotaje.* Navarchi ars. || Dret en alguns ports ó entradas de rius ahont se necessitan los práctichspera seguretat. *Pilotaje.* Portorii genus.

PILOTEJAR. v. n. Jugar á pilota per diverti-

ment. *Pilotear*, *jugar á las bonicas*. Ultrò citròque pilam liberè jacere. || v. r. met. Altercar, renyir dos ó més personas entre sí. *Pelotearse*. Contendere, rixari.

PILOTET. m. Qui té per ofici fér pilotas. *Pelotero*. *Pilarum artifex*. || ESCARABAT MERDER.

PILOTET. f. d. *Pelotilla*. *Globulus*, i.

PILOTETA. f. d. *Pelotica*, *illa*, *ita*. *Pilula*, *sphærula*, æ.

PILOTÍ. m. Jove que's dedica á la carrera del pilotatge, y serveix en los vaixells de guerra com ajudant dels pilots. *Pilotin*. *Navarchus tiro*.

PILOTILLA. f. MANDONGUILLA.

PIMENTERA. f. PEBRERA.

PIMENTÓ. m. PEBROT.

PIMENTONAR. m. left. PEBROTERAR.

PIMENTONERA. f. PEBROTERA.

PIMENTONET. m. d. PEBROTET.

PIMPARAT, DA. adj. PRIMPARAT.

PIMPINELLA Y PIMPINILLA. f. PAMPINELLA.

PIMPOLL. m. ant. Brot, lluch, grifol. *Pimpollo*. *Pullulus*, i.

PINACLE. m. Cúpula, la part superior y més alta de algun temple ó edifici magnífich. *Pináculo*. *Pinaculum*, i. || arquit. Dossereit sens cúpula. *Dosselate*. || TABERNACLE.

PINAL Y PINAR. m. PINEDA.

PINATELL. m. d. de pi. *Pinito*. *Parva pinus*. || PINENCH.

PINCES Y PINCETAS. f. pl. PINSAS.

PINCO. m. Embarcació de càrrech, las dimensions de la qual s'engrandeixen més en la bodega, pera que hi capian més géneros. *Pingüe*. *Onerarius lembus*.

PÍNDOLA. f. Boleta composta de vários medicaments. *Píldora*. *Pilula*, æ, *scatapolium*, ii. || met. Mala nova, pesar. *Píldora*. *Infustus*, *molestus* nuntius.

PINEDA. f. Pinar, bosch de pins. *Pinal*, *pinar*. *Pinetum*, i.

PINENCH. m. Bolet que's cria prop dels pins. *Micealo*. *Fungus*, i.

PINGELL. m. Herba ramosa, las fullas de la qual són á manera de cor, la flor groga, y la cama de dos peus de alta. *Cari*, *hipérico*, *corazoncillo*. *Corium hipericon*.

PINGÜE. adj. Gràs, greixós. *Pingüe*. *Pingue-dineus*, *pinguis*. || Abundant, fértil. *Pingüe*. *Pinguis*.

PINGÜEMENT. adv. m. ABUNDANTMENT.

PINSÁ. m. Aucell de quatre á cinch polzadas. de llarch y molt comú en tota Europa; té las alas negras ab las plomas llargas ribetejadas de blanch, lo llom pardo, 'l ventre blanch, lo cap y coll claps de roig, las potas negras, lo llom en lo mascle rojench, y en la femella blanch; s'alimenta de insectes y canta especialment en los dematins. *Pinzon*. *Cælebs fringilla*.

NO MENJAR PER UN PINSÁ. loc. Sér molt poch menjador. *No come mas que un gorrion*. *Penè quod vix aviculæ sufficit*, edit.

PINSAS. f. pl. Instrument de ferro á modo de unas estanalletas suaus, de que se serveixen los cirurgians pera posar y tráurer las desfilas y altres cosas; y també s'usa de ellas pera agarrar cosas menudas, y pera netejar la llana. *Pinzas*. *Vulsella*, æ.

PINSETAS. f. pl. PINSAS.

PINSO. m. Porció de gra que's dona á las calcaduras. *Pienso*. *Pabulum*, i. || pl. fam. Picats, diners. *Pecunia*. *Pecunia*, æ.

PINSOT. m. náut. Lo pal del timó. *Pinzote*. *Navis gubernaculo affixus palus*.

PINTA. f. Instrument de fusta, marfil, etc. compost de móltas puas espesas ab que's neteja y compon lo cabell. *Peine*. *Pecten*, inis. || La arquejada que usan las donas pera assegurar lo pentinat, y á vegadas pera adorno. *Peineta*. *Pectens incurvus*. || senyal que tenen las cartas en los extrems ántes de descubrilas; las de oros tenen una ralla, las copas dos, las espasas tres, y 'ls bastos quatre. *Pinta*. *Pictæ chartæ signum*. || PINTÉ. || PORRÓ. || Taca ó clapa en la pells dels animals. *Pinta*. *Macula*, æ. || Mesura de Fransa. *Pinta*. *Semicongius*, ii. || met. La senyal ó mostra exterior ab que's coneix la qualitat de las cosas. *Pinta*. *Signum*, i, species, ei.

PINTA DE VÉNU. ÁGUILA DE PASTOR.

PINTA LLEMENERA. La de puas finas y espesas pera tráurer las llémenas. *Lendreria*. *Spissior pecten*.

CONÈIXER PER LA PINTA. fr. Conèixer per algun senyal. *Sacar por la pinta*. É signo dignoscere. || En alguns jochs de cartas enganyar per haver vist la pinta que vé detrás de una altra trahentne una sense descobrir aquella. *Traspintar*. *Chartam signo conjectatam fallere*.

SOBRE PINTA. m. adv. Per damunt del cabell, sens afonar molt: se diu quant se talla. *Sobre peine*. Supra pecten. || met. Lleugerament, sens especial reflexió y cuydado. *Sobre peine*. *Perfunctoriè*.

PINTABARRETS. m. fam. Home de poca importància. *Chisgavavis*. *Homuncio*, *ardelio*.

PINTACILA. f. CADARNERA.

PINTADOR. m. En las fábricas de indianas qui estampa 'ls dibuixos en las robas. *Pintador*, *fabricante de estampados*, *estampador*. *Telam coloribus variegans*.

PINTADURA. f. AFEYT.

PINTAMONAS. m. Pintor de poca habilitat. *Pintamonas*. *Ridiculus pictor*.

PINTANAR. v. a. ant. Compóndrer, assear. *Aliñar*, *ataviar*, *asear*. Como, is. || ant. PENTINAR.

PINTAR. v. a. Representar, figurar ab colors y líneas las cosas. *Pintar*. *Simulo*, as. || Donar un sol color á alguna cosa, com: á una porta, etc. *Dar de color*; *pintar*. *Coloro*, as. || met. Descriurer de paraula ó per escrit. *Pintar*. *Depingo*, is. || met. Imaginar á són arbitri, fingir en la imaginació á

mida de són gust. *Pintar*. Pro suo arbitrio imaginari, fingere. || Ponderar, exagerar. *Pintar*. Amplifico, as. || Comensar á mostrarse la qualitat bona ó mala de alguna cosa. *Pintar*. Signum, specimen dare. || AFEITAR. || Posar coloret á la cara. També s'usa com reciproc. *Arrebolar*. Fuco, as. || Posar á alguna cosa del color roig dels núvols ferits pels raigs del sol. *Arrebolar*. Purpurisso tingere. || Estampar los dibuixos en las rodas per medi dels motllos. *Estampar*. Impressis coloribus variegare.

|| v. n. Posar las plumas los aucells. *Emplumecer*, *emplumar*. Plumo, as, plumesco, is. || Comensar á madurar los rahims. *Embarar*, *pintar*. Maturesco, is. || Anar, presentarse bè ó mal. *Ir*, *presentarse*, *pintar*; dar señal, tener buen ó mal aspecto. Bené aut malé se habere.

PINTAR AB FERRO CALENT. fr. *Pintar al encausto*. Encaustico veruculo pingere.

PINTAR AL FRESCH. fr. *Pintar una paret luego de acabarse de arrebossar*. *Pintar al fresco*. Tectorio udo colores induere.

PINTAR AL NATURAL. fr. *Pintar segons la naturalesa*. *Pintar al natural*. Aliquid ad naturam aptare.

PINTAR AL OLI. fr. *Pintar ab olis dessecants*. *Pintar al óleo ó al ólio*. Oleario pigmentum, oleariis coloribus pingere.

PINTAR COM VOLER. fr. Explica que algú sense fonamen, ni fermesa s' adula 'l gust, persuadintse de que alguna cosa tindrà l' efecte que ell se figura y li convé. *Pintar como querer*. Ad placitum depingere.

SEGONS COM PINTE Ó COM PINTARÁ. exp. fam. Explica que en algunas cosas debem esperar lo que succehirá pera arregar nostra conducta. *Conforme diere el dado*. Ad tempus consilium capiam.

PINTAT, DA. p. p. *Pintado*. Pietus. || CONSEMBLANT. || Lo que naturalment está matisat de vários colors. *Pintado*. Versicolor. || pl. Robas pintadas. *Estampados*, *pintados*. Telæ depictæ.

AL MÉS PINTAT. loc. Significa lo mateix que al més sabi, prudent ó esperimentat. *Al mas pintado*. Excellentiori, præstantiori.

ENCARA QUE FOS PINTAT. exp. Denota la vivesa de alguna cosa. *Aunque fuese pintado*. Vivis coloribus expressus.

VENIR Ó CÀURER PINTAT. fr. met. Adaptarse, venir molt bè. *Venir pintado*. Aptissimè quadrare.

PINTE. m. Instrument compost de puas pera pentinar ó rastellar lo cánem. *Rastrillo*. Prænum, i. || Carda, palmás de cardar llana. *Peine*. Ferreus, hamatus pecten. || Instrument llarch de fusta ab puas de canya ó cer que's posa en la caixa, y l' usan los teixidors pera apretar lo teixit á cada passada de llansadora. *Peine*. Pecten, inis. || LLISSOS. || PINTA. 1. 2. || Instrument en los telers de llens. *Canal*. Pecten inis.

PINTOR. m. Qui professa ó exercita l' art de la pintura. *Pintor*. Pictor, is.

PINTOR AL FRESCH. Lo qui particularment se de-

dica á pintar las parets acabadas de arrebossar. *Fresquista*. Recentis albari, parietum pictor.

PINTOR DE MINIATURA. Qui's dedica principalment á pintar de miniatura. *Miniaturista*. Delicatis punctis picturam exarans.

PINTOR DE TREMP Ó DE TREMPA. 'L qui pinta al tremp. *Templista*. Qui glutinosa pictura depingit.

PINTORESCH, CA. adj. S' aplica á las cosas que presentan una imatge bisarra y digna de sér pintada. *Pintoresco*, *pictórico*. Pictoricus.

PINTURA. f. Art lliberal que imita las proporcions de la naturalesa. *Pintura*. Pictura, æ. || Lo quadro, tauló ó lámina pintada. *Pintura*. Pictura, tabula, æ. || Lo color ó material ab que's pinta. *Color*. Pigmentum, i. || La descripció ó narració de alguna cosa de paraula ó per escrit. *Pintura*. Descriptio, nis.

PINTURA AL FRESCH. La feta ab sola aygua y 'ls colors ab la virtut atractiva del estuch fresch que cubre la superficie abont se pinta. *Pintura al fresco*. Super recens albarium pictura.

PINTURA AL OLI. La feta ab olis ressecants ab unió, fermesa y hermosura sobre qualsevol matèria. *Pintura al óleo ó al ólio*. Olearia pictura.

PINTURA AL TREMP Ó TREMPA. La que's fá ab los colors liquidats ab ayguacuyt, goma ó cosa semblant. *Pintura al temple*. Glutinis ope peracta pictura.

PINTURA BRODADA. La que imita la naturalesa ab sedas de vários colors, mediant la agulla sobre superfície teixida. *Pintura bordada*. Phrygionio opere pictura.

PINTURA DE AYGUADA. La que's fá sobre llens blanch y prim, mullantla pel revés ab aygua natural, y sèns més blanch que 'l de la superficie. *Pintura de aguazo, ó aguada*. Aquatilis pictura.

PINTURA DE VÉNU. herba. AGULLA DE PASTOR.

PINTURA EN MINIATURA. Pintura sobre vitela, imitant lo clar y obscur ab punts y no extès. *Pintura en miniatura*. Pictura miniata.

PINTURA IL·LUMINADA. La que té tots los colors corresponents. *Pintura iluminada*. Variis coloribus distincta pictura.

PINTURA PLANA. La que no té adornos. *Pintura llana*. Plana ac jacens pictura; nullius eminentis ductus pictura.

PINTURA RIDÍCULA. CARICATURA.

NO PODER VÉURER Á ALGÚ EN PINTURA. fr. Aborrrirlo de modo que ofen lo véuerlo ú oirlo. *No poder ver á uno pintado*. Odio aliquem prosequi.

SÉR UNA PINTURA. fr. met. Se diu en alabansa de una cara bonica. *Ser un serafin*. Perpulchrum esse.

PÍNULA. f. Pessa elevada sobre la dioptra ab un foradet pera dirigir la vista. *Pinula*. Pinnula, æ.

PINXO. m. fam. GUAPO, MATAMOROS.

PINYA. f. Lo fruyt del pi, en forma de xiprer que conté la llavor dita pinyó. *Piña*. Zamia, pinea, æ. || náut. Espècie de nus teixit que's fá en l' ex-

trem de un cap ab sos cordons, pera assegurarlo per aquesta part en forat, argolla, etc. Hi ha pinya senzilla, doble, de acollador, de capó, etc. *Piña*. Intexus nodus. || fam. COM DE PUNY.

PINYA DE INDIAS. Planta anyal de uns tres peus de alt, de fullas llargues y espinosas, que acaban ab punta forta; las flors violadas; fruyt semblant al del pi, molsut y groguench, y quant está madur fá bon olor y es molt gustós: té 'l mateix nom de la planta. *Anana, ananas. Adanas, æ.*

AGAFAR Ó TENIR LA PINYA. fr. fam. AGAFAR LO GAT.

PINYATELL. m. PINENCH.

PINYÓ. m. La llavor del pi; es un gra blanch, cubert de una pelleta rogenca tancat en una esclofolla dura. *Piñon. Pinearum nucleus.* || pl. fam. Diner. *Montises, mosca, moga. Pecunia, æ.*

PARTIRSE UN PINTÓ. fr. Sér molt amichs. *No haber pan partido; morder en un confite.* Intima familiaritate conjungi.

VÓL PINYONS PELATS, Ó NO VÓL SINÓ PINYONS PRELATS. loc. met. Denota que algú vól las conveniències sens treball. *Eso quiere la mona piñoncitos mondados.* Interiora nucis deteraque simis optat.

PINYOL. m. La part interior y més compacta de algunas fruytas ahont está la llavor. *Hueso, cuesco. Nucleus, lignum, i.* || met. ULLAT, CAIXAL Ó DENT. || La pedra introduhida per descuyt en la rajola ó teula que's converteix en cals al cóurerse. *Caliche. Lateri immistus calculus.*

REGANYAR LO PINYOL. fr. met. Resistir oposant la forsa á la violència. *Mostrar colmillos, el estuche. Vim vi repellere.* || fr. met. familiaríssima. Amosstrar lo cul per algun forat de la roba. *Amosstrar, enseñar el culo. Culum detrita veste ostendere.* || Renyar. *Regañar. Delitigo, as.*

TRÁURER LO PINYOL DEL COTÓ. fr. Apartar la brossa de la llavor. *Alíjar, despepitar. Gossypii lanuginem á semine divellere.*

PINYOLA Ó PINYOLADA. fr. Lo que queda de las olivas després de moltes y premsadas. *Hojuela, terron, borujo, y bonijo* p. And. y *cospillo, samsa*, p. Ar. Detritum oleæ os. || Lo pinyol molt que's tráu net de las bassas de oli, que posat á assecar es molt estimat pera'ls brasers, etc., perque fá molt bon caliu, y no despedeix fum. *Herraj, erraj.* Contritum oleæ et in carbonem, redactum os.

PINYOLET. m. d. *Huesecito, ico, illo.* Parvus nucleus.

PINYONADA. f. Menjada de pinyons, ó salsa ab ells. *Piñonate. Nuclei pineæ salsamentum.*

PINYONET. m. d. *Piñoncillo.* Parvus pineus, nucleus.

PINZELL. m. La ploma de escriptor ab uns pels fins subjectes ab lo canó pera assentar suau y lleugerament los colors. *Pincel. Peniculus, penicillus, i.* || náut. Pal llarch ab una escombreta pera donar quitrá als costats y pals de la nau. *Pincel. Nauticus peniculus.* || Escombreta de pel lligada

á un pal ó canya pera emblanquinar. *Brochon. Penicillum, i.* || buri. || Se pren pel mateix pintor. *Pincel. Pictor, is.* || Escombreta de cerdas lligadas al extrem de un bastonet. *Sedera. Setarum penicillus.*

PINZELLADA. f. Rasgo de pinzell. *Pincelada. Penicilli ductus.* || Cop donat á algú ab lo pinzell. *Pincelazo. Penicilli ictus.*

DONAR LA ÚLTIMA PINZELLADA. fr. met. DONAR LA ÚLTIMA MA.

PINZELLÁS. m. aum. *Pincelote. Major peniculus.*

PINZELLET. m. d. *Pincelillo. Parvus peniculus.*

PIO, A. adj. Piádós, devot, religiós. *Pio. Religiosus, pius.* || Benigne, misericordiós, compassiu. *Pio. Clemens, pius.* || S' aplica als caballs, burrus, canaris y altres animals clapats de diferents colors. *Pio. Maculosus.* || m. n. p. de home. *Pio. Pius, ii.*

PIPA. f. Bóta, carretell pera posar licòrs. *Pipa. Dolium cadus.* || Instrument pera fumar, compost de una cassoleta en que's posa 'l tabaco y foch, y un foradet interior en lo qual s' encáixa un canonet, per medi del qual lo fumador xucla 'l fum del tabaco. *Pipa. Siphon, is, syrinx, gis.* || Pisa fina y llustrosa. *Loza. Vitreo operimento linita vasa.*

UMPLIR LA PIPA. fr. met. fam. Enfadar, irritar. *Hacer subir la mostaza á las narices. Irritare, exacerbare.*

PIPADA. f. La porció de tabaco que cap en la pipa, y's fuma de una vegada. *Fumarada. Tabacci porcio fumaria.*

NO VALER UNA PIPADA DE TABACO. fr. Se desprecia una cosa per inútil ó de ningun valor. *No valer un pito; ser cosa de ménos valer. Nihili æstimandum esse.*

PIPAR. v. n. Fumar ab pipa. *Pipar. Tabacci fumum excipere.*

PIPAROT. m. Cop que's dóna al nas. *Papirote. Talitrum, i.*

PIPELLAS. f. ter. Palpebres. *Párpados. Palpebra.*

PIPIÁ. m. Guisat de moltó, gallina, gallindi, tocino gras y ametllas picadas: s' assahona ab pebre picat y espécies fines; s' usa en Indias. *Pipian. Indicum ex amygdalis pinsis carnibus et lardo condimentum.*

PIPIDA. f. PEPIDA.

PIPIRIGALL. m. Planta que tráu de la arrel vários brins de uns tres pams de llarch, que s' alsan poch, y están vestits de fullas llargues compostas de altrás petites ovaladas. Fá las flors bermelles y en espiga, y'l fruyt está tot cubert de espinas. Serveix pera aliment del bestiar. *Pipirigallo, esparceta. Hedisarum onobrychis.*

PIQUE. m. PERILL.

ANÁRSEN Á PIQUE. fr. ant. ANÁRSEN Á PICO.

PIQUER. m. Soldat armat ab pica. *Piquero. Doryphorus, bastatus, i.*

PIQUET. m. mil. Cert número de soldats que trahun de las companyias, y están previnguts per si s' ofereix alguna operació. *Piquete.* Militum manipulus, manus. || *ESTACA, PUNTAL.*

PIQUETA. f. d. Pica petita pera posar aygua beneyta. *Pileta, pítica.* Lustralis aquæ labellum.

PIQUETE. m. PUNTILLA.

PIRA. f. Foguera pera cremar los cadàvers. *Pira.* Pyra, æ.

PIRÁGUAS. f. pl. herba. *VIDALBA.*

PIRÀMIDA. f. *PIRÀMIDE.*

PIRAMIDAL. adj. Qualsevol cosa feta en figura de piràmide. *Piramidal.* Pyramidatus, pyramidalis.

PIRAMIDALMENT. adv. m. En forma de piràmide. *Piramidalmente.* Pyramidis instar.

PIRÀMIDE. f. geom. Un cos poliedro que té per basa un polígon qualsevol, y sas caras laterals són triànguls que tenen un vèrtice comú anomenat cúspide, y segons lo número dels costats de la basa se anomena triangular, quadrangular, pentagonal, poligonal. *Piràmide.* Pyramis, idis. || La pedra piramidal posada en lo cim de un edifici. *Fastial.* Fastigium, ii.

PIRÀMIDE CÓNICA. 'L cono per las emblansa que té ab la piràmide. *Piràmide cónica.* Conica pyramis.

PIRÀMIDE IRREGULAR. Aquella en que no's verifican las circunstàncies de la regular. *Piràmide irregular.* Irregularis pyramis.

PIRÀMIDE ÒPTICA. La compresa dels raigs òptichs principals, que té per basa al objecte, y per punta al centre de qualsevol dels ulls. *Piràmide optica.* Optica pyramis.

PIRÀMIDE REGULAR. La que té per basa un polígon regular, y la recta, que uneix sa cúspide ab lo centre de la basa, es perpendicular á la mateixa basa. *Piràmide regular.* Regularis pyramis.

PIRÀMIDE SEPULCRAL. La sumptuosa que serveix de sepultura, com són las de Ménfis que entre'ls egipcis eran símbol, la basa del principi de la vida, y la punta de la mort. *Piràmide, piràmis, pira, mausoleo.* Pyramis, idis.

PIRAMISTA. f. Espécie de papallona sumament inclinada á llansarse al foch. *Piramista.* Pyramista, æ.

PIRAMISAR. v. n. poét. Agonisar de amor com l' hermós Píramo de la fábula. *Piramizar.* Amore instar Pírami mori.

PIRÀRSELA. fr. fam. Fugir, escapar-se. *Tomar las de villadiego, y piñársela* entre gitanos. Terga vertere.

PIRATA. m. Corsari, lladre de mar. *Pirata.* Pirata, æ; maritimus prædo. || met. Cruel, inhumà. *Pirata.* Sævi ingenii homo.

PIRATEJAR. v. n. Robar per mar. *Piratear.* Prædor, aris; piraticam exercere.

PIRATERIA. f. L' ofici de pirata y l' robo que fà. *Pirateria.* Piratica, æ.

PIRÀTICH, CA. adj. Cosa de pirateria. *Pirático.* Piraticus.

PIRAUSTA. f. Insecte un poch més gros que una mosca, ab alas y quatre peus, que naix y viu en lo foch, y si s'aparta de ell mor. *Pirasta, piragon.* Pyrausta, æ.

PIRETOLOGIA. f. med. Tractat de febras. *Piretologia.* Pyretologia, æ.

PIRETRO. m. Herba que créma, y pica la llengua. *Piretro, yerba salival.* Pyrethrum, i.

PIRIFORME. adj. En figura de pera. *Piriforme.* Pyriformis, is.

PIRINAICH, CA. adj. Cosa dels Pirineus, montanyas que separan la Espanya de la Fransa. *Pirenáico.* Pyrenæus.

PIRITA Y PIRÍTES. f. Certa pedra ígnea, ó especie de pedra de foch molt dura. *Pirites.* Pyrites, æ. || Pedra ó mineral que's troba en tota especie de minas; y així pren lo nom crissita la de or; argirita la de plata; siderita la de ferro; calcita la de coure; molibdita la de plom; però generalment se pren per la MARQUESA. 2. *Pirites.* Pyritis, is. || Altra pedra preciosa, negra y que frotada créma. *Pirile.* Pyritis, is.

PIROBALÍSTICH. adj. Lo que llansa rojectils per medi del foch. *Pirobalístico.* Pirobalisticus, i.

PIROBOLÀRIA. f. Part de la estàtica que considera 'l modo de llansar los fochs artificials. *Pirobolaria.* Pyrobolaria, æ.

PIROFILACI. m. Caverna de foch en las entranyas de la terra, de la qual resultan los volcans. *Pirofilacio.* Subterraneum ignis receptaculum.

PIRÓFORO. m. Certa composició que s' inflama al contacte del ayre. *Piróforo.* Mixtura quæ aëri exposita exardescit.

PIROMÀNCIA. f. Art de endivinar pel foch. *Piromancia.* Pyromantia, æ, ignispicium, ii.

PIROMÀNTICH, CA. adj. Qui professa la piromància. *Piromántico.* Pyromanticus.

PIRÓMETRO. m. Instrument pera amidar los diferents graus del foch y sos efectes. *Pirómetro.* Pyrometrus, i.

PIRONOMIA. f. Ciència que ensenya á arreglar lo foch en las operacions de la química. *Pironomia.* Pyronomia, æ.

PIROPO. m. Espécie de pedra preciosa transparent y de color de foch. *Piropo.* Pyropum, i.

PIROSTÀTICA. f. Part de la estàtica que é per objecte 'l foch. *Pirostática.* Pirosthatica, æ.

PIROTÈCNIA. f. Art que tracta de tota especie de invencions de foch. *Pirotecnia.* Pyrotechnia, æ.

PIRRÍQUI. m. Peu de vers llattí compost de dos síl·labas breus. *Pirriquio.* Pyrrhichius, ii.

PIRRÓNICH, CA. adj. S' aplica al filosof que fà professió de dubtar de tot. *Escéptico, pirrónico.* Scepticus, pirronichus.

PIRRONISME. m. La doctrina dels pirrónichs. *Escepticismo, pirronismo.* Scepticorum secta.

PIRS. adv. comp. PITJOR, MÉNOS.

PIS. m. Qualsevol dels alts de una casa. *Piso,*

alto. Contignatio, nis, tabulutum, i. || Sol, paviment, lo terreno que's trepitja. *Piso*, huelle. Solum, pavementum, i.

PISA. f. Terrissa, fina, regularment blanca. *Loza*. Vitreo operimento limita vasa. || fam. Diners. *Monises*, *mosca*, *moga*, *lana*, *morusa*. Pecunia, æ.

PISANA. f. Roba primerament de fil, y després també de cotó, y s' anomena així perque la primera vingué de Pisa. *Pisana*, Pisana, æ.

PISAR. v. a. ant. TREPITJAR.

PISCA. f. Mica, engruna. *Pizca*. Mica, æ, hillum, i.

PISCAR. v. a. PESCAR, CONSEGUIR.

PISCINA. f. Safareig, viver de peixos. *Piscina*, Piscinella, æ. || pl. Banyes abont solen rentarse 'ls turchs abans de oferir sacrificis. *Piscinas*. Lavacrum, i.

MÓURER PISCINAS. fr. Excitar qüestions y espécies tal vegada perjudicials ú olvidadas. *Remover los caldos*. Contentiones excitare.

PISCIS. m. Dotzé signe del zodíach y sisé dels australs en que entra 'l sol prop dels 18 de febrer. *Piscis*. Pisces, ium; cœlestis nodus.

PISÓ. m. Picó aprimat per la part inferior ab que s' apreta la terra de que's fan las tãpias. *Costal*, *pison*. Pavicula, fistuca, æ.

PISPAR. v. a. fam. Pèndrer, pillar. *Sonsacar*. Callidè eripere. || ATRAPAR, AGARRAR. || v. n. Fèrse pròpia alguna cosa. *Apropiarse*. In rem suam convertere.

PISPAT, DA. p. p. *Sonsacado*. Callidè exceptus.

PISSARRA. f. Mineral mòlt abundant, negrós, opach, mòlt poch llubent, mitjanament dur, no mòlt pesat y un poch fret al tacto; s' emplea principalment en lloch de teulas en las teuladas. *Pizarra*. Ardua, æ. || Entre estudiants la taula, encererat, etc., pera fèr figuras, escrivintlas ab guix. *Pizarra*. Abacus, i.

SURTIR Á LA PISSARRA. fr. Fèr en ella ab lo guix las figuras necessàries pera las demostracions matemàtiques, etc. *Salir á la pizarra*. In abaco calculos exercere.

PISSOGAS. f. pl. ter. PESSIGOLLAS.

FÈR PISSOGAS LOS PEUS QUANT S' ADORMEN. *Hormiguar*. Formico, as.

PISTATXO. m. Fruyt ó nou del festuch ó matavera. *Pistacho*, *alfóncigo*. Pistacium, ii.

PISTILO. m. bot. L' òrgano femení de la flor, situat generalment en lo centro de ella descansant sobre'ls receptacle, lo qual conté 'ls ouhets de las llavors, y reb lo polvet que ha de fecundarlos. Ordinàriament se compon de tres parts que son: l' ovari, l' estil y l' estigma, que falta algunas vegadas. *Pistilo*. Pistillum, i.

PISTÓ. m. Didalet de coure en lo fondo del qual hi ha un poch de pólvora fulminant y que encaixat en l' oïdo de las armas de foch es ferit pel disparador ó gatillo á voluntat, comunicant lo foch

á la carga que está en lo canó. *Piston*. Capsula, æ.

|| maq. Embol de la bomba en las màquines de vapor. *Piston*, *embolo de la bomba*. Embolum.

PISTOLA. f. Arma de foch de las més curtas que's pót disparar fàcilment ab una sola ma per tenir la culata torta. *Pistola*. Brevis catapulta. || La que's pót portar en la butxaca. *Cachorro*, *cachorrillo*; *pistola de faltriguera*, *pistoleta*. Brevissima catapulta. || Las que portan los soldats de caball en l' arsó de la cella. *Pistola de arzon*. catapulta in ephippio pendens. || Brocada llarga que's deixa en los ceps. *Perchon*. Palmes præsidarius.

POSAR Ó AMORRAR UNA PISTOLA ALS PITS. fr. POSAR UN PUNYAL ALS PITS.

PISTOLADA. f. Cop ó tir de pistola. *Pistoleta*. zo. Brevis scloppetis explosio.

PISTOLERA. f. Cada una de las bossas del arsó de la sella en las quals se portan las pistolas. *Pistolera*. Catapultæ minoris techa.

PISTOLET. m. Instrument á modo de pistola pera tràurer foch. *Pistoleta*, *pistola*. Maquina ad excitandum ignem ex silice.

PISTOLETA. f. d. *Pistoleta*. Brevissima catapulta.

PISTOLETADA. f. PISTOLADA.

PISTONERA. f. Caixeta ó bossa abont col·locan los pistons los cassadors ó 'ls soldats pera servirse de ells ab més comoditat. *Pistonera*. Capsularia, æ.

PIT. m. Part anterior dels animal del coll fins al ventre. *Pecho*. Pectus, oris. || La part interior de ell, com: tenir mal de PIT. *Pecho*. Pulmo, nis, præcordia, orum. || Per més honestat se diu de la mamella de la dona. *Pecho*. Mamma, æ. || La molsa que tenen los aucells sota del coll dividida per la barca. *Pechuga*. Avis pectus. || En la persona la cavitat del cos inferior al coll. *Seno*. Sinus, us. || ESTERNON. || met. Confiansa, estimació ó agrado. *Pecho*. Fides, ei. || met. Constància, valor, ànimo, esforços. *Pecho*. Virtus, utis. || met. La qualitat de la veu ó forsa de ella pera cantar, predicar, etc. *Pecho*. Vocis tonus. || met. L' interior de la persona, són ànimo ó intenció. *Pecho*. Animus, i, mens, tis. || met. La fidel observància del secret. *Fidelidad*. Fides, ei. || met. POST. 8.

PITS AVALL. m. adv. Sens fèr cerimónias, se diu del menjar ó béurer. A *pechos*. Anxiè, abundè.

PITS PER TERRA. m. adv. Humilment. *Pecho por tierra*. Humillimè, summissè.

ANAR PITS PER TERRA. fr. GATEJAR. 1.

Á PITÇ DESCUBERTS. m. adv. Sens armas defensivas, sens ningun resguart. A *pecho descubierto*. Inermi pectore.

CRUAR ALS PITS. fr. met. Instruhir, donar educació á algú ó tenirlo mòlt conegut. *Criar á los pechos*. Ab incunabulis, novissime, fovisse.

DAVANT DE PIT. Espécie de corassa pera defensa del pit. *Pechera*. Frontalia ferrea.

DESCARNAR LO PIT. fr. Tràurer la carn del pit de

algun aucell. *Despechugar*. Avi pectus auferro.

DESCUBRIR SÓN PIT Ó 'L SÈU PIT Á ALGÚ. fr. Mani-festarli 'l sèu interior, declararli sòn secret. *Descubrir*, *abrir su pecho*, *abrirse*, *declarar su corazon ó su pecho*, *fiar su pecho*, *desabrochar el pecho*. Intima cordis alicui aperire.

DONAR LO PIT. fr. Donar mamar. *Dar el pecho*. Ubera infanti præbere.

FÉR PITS Y LLONZAS. fr. FÉR CÓFIS Y MÓFIS.

ENTRE PIT Y ESPATLLAS. m. adv. En lo ventrell. *Entre pecho y espalda*. In ventrem, in stomacho.

PÉNDRE LO PIT. fr. Agafar lo mugró ab la boca pera mamar. *Tomar el pecho*. Mammam suggere.

POSÁRSEHI DE PIT. fr. met. Empéndrer alguna cosa ab mòlt empenyo y activitat. *Echarse ó tomar á pecho*. Summa contentione aliquid suscipere.

TENIR PITS AVALL. fr. Presumir una cosa. *Tener tragado*, *no venir de nuevo*. Sibi per manum habere.

TENIR POCH PIT. fr. met. Sér covart. *Ser gallina*, *cobarde*. Exiguu, pusillo, parvo animo esse. || met. Tenir la veu débil ó flaca. *Tener poca voz*. Alicui vocem deficere.

TIRAR LOS PITS. fr. Mamar. Mammæ exsugere.

TRÁURER Ó LLEVAR LO PIT Á LA CRIATURA. fr. DES-MAMAR.

PITA. f. La quarta part de un diner. *Pitis*, *pito*. Denarioli quadrans. || ADZAVARA. || Lo fil de la adzavara. *Pita*, *hilo de pita*. Agavæ americanæ filum.

PITAGÓRICH, CA. adj. Cosa de Pitágoras natural de Siamos que fou lo primer á qui's doná 'l nom de filosop. *Pitogórico*. Pythagoreus, pythagoricus. || m. pl. Deixebles de Pitágoras. *Pitagóricos*. Pythagorei, orum.

PITANSA. f. Tota vianda que no es pa ni vi. *Pitanza*. Esca, æ. || La racció que's dóna cada dia en diners ó en menjar. *Pitanza*. Diarium obsomium, stipendium. || fam. Lo preu ó estipendi que's dóna per alguna cosa. *Pitanza*. Stipendium, ii. || La posada de carn, cansalada, ciurons ó mongetas y verdura. *Olla*. Olla, æ.

PITANSA DOBLE. Lo extraordinari que se sól donar en algunas comunitats en dias clàssichs. *Dupla*. Ferculum extraordinarium.

PITANSER. m. Repartidor de pitansas. *Pitan-cero*. Obsonator, is, stipendii diarii distributor. || Entre bernardos y algunas altrás religions, lo majordom ó refetoner. *Pitancero*. Æconomus, i.

PITANSERIA. f. PARTIDOR. 3.

PITÁS. m. aum. Lo pit gran y ample; 's pren regularment pel de fortaleza y valor. *Pechazo*. Magnanimitas, atis.

PITET. m. r. *Pechico*, *illo*, *ito*, *pechuelo*. Pectus-culum, i. || Drap que's posa en lo pit de las criaturas pera que no s' embruten. *Pabadero*, *pechero*. Pectoris tegumentum. || y

PITILLO. m. Tela tallada en triángul que serveix á las donas de adorno en lo pit. *Pitillo*. Triangularis pectoris ornatus.

PÍTIMA. f. EPÍTIMA.

PITIMINI. m. Primor, delicadesa, subtileza de alguna cosa. *Filili*. Elegantia, æ.

PITJA. f. Puntal ó altra cosa pera sostenir. *Puntal*. Fulcimentum, i. || MASSÓ, PITJADOR. || ant. PITJADA.

PITJADA. f. Senyal que deixa en terra 'l peu. *Pisada*, *huella*. Peda, æ, vestigium, ii. || Apretada. *Apreton*. Pressura, æ. || Empenta. *Empujon*. Impulsus, us. || TREPITJADA.

BESAR LAS PITJADAS DE ALGÚ. fr. met. Denota la veneració y reverència que's té á algú. *Besar la tierra que otro pisa*. Alterius vestigia revereri.

SEGUIR LAS PITJADAS DE ALGÚ. fr. met. Imitarlo. *Seguir las pisadas de alguno*. Alicujus vestigiis insistere.

PITJADAMENT. adv. m. APRETADAMENT.

PITJADOR. m. Pitja, massó, picó. *Pison*. Tudes, itis. || Qui pitja. *Pisador*. Calcator, is.

PITJAMENT. m. La acció y efecte de pitjar. *Pisadura*. Calcatio, conculcatio, nis.

PITJAR. v. a. Estivar, apretar. *Recalcar*, *apretar*, *ajustar*. Stipo, as. || Aprelar. *Apretar*. Premo, is. || Empényer. *Empujar*. Impello, is. || ant. TRE-PITJAR. || PICONAR. || Estribar, descansar una cosa sobre altra. *Castigar*, *estribar*, *apoyarse*, *descansar*. Niti.

PITJAT. p. p. de PITJAR. || ant. SUBJECTE.

PITJÓ. m. ant. PICÓ.

PITJOL Y PICJOL. m. Moneda florentina que era la més menuda. *Pitjol*. Minuta.

PITJOR. adj. comp. De inferior qualitat que altra cosa. *Peor*. Pejor. || adj. comp. Més malament. *Peor*. Pejus.

PITJOR ESTÁ QUE NO ESTAVA. fr. Denota que alguna cosa s' ha posat de més mala qualitat, ó en més mal estat del que estava. *Peor está que no estaba*. In deterius processit.

PITJOR QUE PITJOR. m. adv. S' usa quant se posa remey ó medi que fá la cosa de pitjor qualitat. *Un ruin ido*, *otro venido*; *peor que peor*. Quod pejus et deterius est.

ESTAR PITJOR. fr. Trobarse en més mal estat. *Estar peor*. In pejori versari statu.

POSARSE PITJOR. fr. PITJORARSE.

SEMPRE HI HA UN PITJOR. exp. pera aconsolar á algú en lo que's queixa, recordantli que encara hi ha qui's troba més mal, ó que comparativament encara es ditxós. *Siempre hay un peor*. Non ad summum perventum est.

PITJORA. f. Aument de dany ó mal. *Empeoramiento*, *peoria*. Detrimentum est.

PITJORAMENT. m. ant. PITJORA. || ant. Deteriorament. *Desmedro*, *menoscabo*. Detrimentum, i.

PITJORAR. v. n. Anar de mal á pitjor. També s' usa com reciproc. *Empeorar*. Ægresco, is; in pejus ruere. || v. a. Posar de pitjor qualitat. *Empeorar*. Pejorem reddere.

PITJORAT, DA. p. p. *Empeorado*. In pejus versus.

PITO. m. PIFRE.

NO SE ME'N DÒNA UN PITO. fr. fam. Denota 'l despreci que's fà de alguna cosa. *No se me dá un pito; no se me dá dos chitas*. Nihili facio.

NO TOCAR PITO. fr. fam. No intervenir, no tenir part en alguna cosa. *No tocar pito*. Nullam in re partem habere.

NO VALER UN PITO. fr. fam. met. ab que's desprecia alguna cosa que es inútil ó de ningun valor. *No valer un pito ó una chita*. Nihil æstimandum esse.

QUIN PITO TOGA? exp. fam. QUINA TECLA TOGA?

PITOF. m. fam. BORRATXO.

PITONISSA. f. Sacerdotissa de Apolo que en lo temple de Dèlfos donava sos oracles sentada en la trípode. *Pitonisa*. Pythia, æ. || Altra sacerdotissa de Apolo Pitio. *Pitonisa*. Pythonissa, æ. || Encantadora, fatillera. S'usa en la traducció de alguns llochs de la Sagrada Escriptura, com la que feu aparèixer á Saul la ànima ó sombra de Samuel, que li profetisà sa mort. *Pitonisa*. Pythonissa, æ.

PITONISME. m. Lo comers ab lo dimoni ó la acció y tracte de las pitonissas. *Pitonismo*. Pythonismus, i.

PITOTA. f. fam. Menjar. *Comilona*, *comilotona*. Perpotatio, nis.

BONA PITOTA. loc. fam. Menjar y béurer abundant ab festa, alegria y regositj. *Gaudeamus*. Gaudemus.

PITRADA. f. Cop fort que's dóna ab la ma al pit de altre, y la cayguda de pit. *Pechugon*. Pectori impactus ictus. || met. fam. Reprehensió forta. *Reprimenda*, *rociada*, *repasada*, *sofrenada*, *latigazo*. Aeris increpatio.

PITRAL. m. Corretja del ensellament que passa pel pit de las bèstias. *Petral*, *pretal*, *antepecho*. Antilena, æ. || Xarpa pera portar penjada la carabassa, etc. *Charpa*. Balteus, i.

PITRALADA. f. PITRADA. || Lo que cáu entre la pitrera y la camisa. *Seno*. Sinus, us.

PITRERA. f. La part exterior del pit, la sina. *Pechuga*, *pechera*. Pectus, oris. || Vaqueta forrada de cordobà y plena de borra, posada en lo pit de las cabalcaduras pera que tiren sense danyarse. *Pechera*. Pectoris tegumentum; coriaceum pectorale.

PITRÓS. m. Aucell del pit roig y bech moll, un poch més petit que'l pinsà. *Clòris*. Chloereus, i.

PITÚITA. f. Humor fleumàtic com á mochs. *Pitúita*. Pituita, æ.

PITUITÓS, A. adj. Pertanyent á la pitúita. *Pituitoso*. Pituitosus.

PITXELL. m. Vas alt y rodó, pel regular de estany ab tapa, ab golfos en la punta del ansa. *Pichel*. Stagneus urceus, urceolus. || PORRÓ. 3. 4. || Gerro pera posar flors. *Maceta*, *florero*. Florigeum vasculum. || m. COPA, CÀNTER.

PITXELLET. m. d. *Pichelete*, *pichelillo*, *jarri-co*, *illo*, *ito*. Parvus urceus.

PITXER. m. ant. PITVELL. || m. ant. COPER.

PIU. m. La punta de algun ferro ab que s'assegura altre. *Espigon*, *espiga*. Spiculum, i, cuspis, idis. || Llengueta de las romanas y semblant. *Lengueta*, *fel*. Examen, inis. || Pessa de ferro, espècie de agulla que uneix las pessas de las frontissas, etc., servintlos de eix pera sòn moviment *Espiga*, *pasador*. Spiculum, pessulus, i.

PIU, PIU. La véu que forman los pollets y altres aucells. *Pio*, *pio*. Piatius, us.

NO DIR PIU. fr. NO PIULAR.

NO OÍRSE UN PIU. fr. Havér un profundo silenci. *No oírse una mosca ó mosquito*. Altum silentium esse.

PIULA. f. Composició de pólvora y paper ab tres ó quatre dobles pera pegar altres tants pets ó trons. *Tronera*. Papyraceus globulus nitrato pulvere oppletus.

PIULADA. f. La veu y modo de piular. *Piada*. Piatius, us.

PIULADOR. m. Qui piula: s'usa en los aucells de cassa. *Piador*. Pipiator, is.

PIULAMENT. m. PIULADA.

PIULAR. v. n. Formar los pollets y aucells certa veu de poca duració. *Piar*, *pipiar*. Pipilo, as, pipio, is. || Fér sentir sa veu lo milà, pardal, etc. *Piar*. Piopio, is.

NO PODER PIULAR. fr. Se diu de las personas quant enregulladas apénas poden parlar, ni soltar la veu. *No poder guair*. Ægrè vocem emittere. || met. pera denotar que algú deuria callar en las circunstàncies y matèria de que's tracta. *Mira quien habla*. Silentium imponere.

NO PIULAR. fr. met. Callar. *No chistar*, *no resollar*. Ne quidem mutire.

PIULAYRE. m. PIULADOR.

PIULET. m. Lo piu dels aucells petits. *Pio*, *piada*. Piatius, us. || Lo agut y desapacible de la veu. *Chillido*. Pactus sonus.

PIX. f. Veu ab que las criatures expressan las ganas de pixar. *Mea*. Urina, æ.

PIXADA. f. ant. PIXARADA.

PIXADOR. m. Lloch pera pixar. *Meadero*. Locus urinatorius. || Qui pixa molt sovint. *Neon*. Micturiens. || ter. ORINAL.

PIXAFREDA. m. Apocat, pusil-lánime. *Avefria*, *ablada brevas*, *pendejo*. Timidus, iners.

PIXALLIT. m. Planta perenne que's cria en abundància en los prats y llochs incults, de la que s'usan las fullas y la arrel. De aquesta planta se'n extrau una resina verda, matèria dolsa, nitrat de potassa de cals. *Amargon*, *diente de leon ofical*. Leontodon taraxacum; taraxacum dens leonis.

PIXALLITS. m. Qui se sól pixar en lo llit. *Meon*. Mingers lectum.

PIXANER. m. PIXADOR. 2.

PIXAR. v. n. ORINAR.

PIXARSE DE RIURER. fr. Riurer moltíssim. *Caerse de risa.* Risu corruiere.

QUI PIXA CLAR NO NECESSITA METGE. ref. Indica que qui està innocent pòt parlar ab tota claredat. *Mear claro y dar una higa al boticario.* Meijere dum liquidum fas est, oppede medenti.

QUI'S LLEVA DEMATÍ PIXA AHONT VÓL. ref. QUI'S LLEVA DEMATÍ TÉ TEMPS, etc.

PIXARADA. f. La porció de orina que's trau de una vegada. *Meada.* Urina, æ. || Lo lloch que mulla ó 'l senyal que deixan en terra 'ls orins. *Meada.* Mictus, us.

PIXARADETA. f. d. *Meadita.* Exigua urina.

PIXARELLAS. f. pl. Lo vi premsat de ínfima qualitat. *Aguapié, aguachirle, torcedura.* Lora, æ. || met. Qualsevol licor de poca fortalesa ó substància. *Aguachirle.* Vilis liquor.

PIXAT, DA. p. p. *Meado.* Mictus. || m. pl. Orins. *Meados, orines.* Urina, æ; lotium, ii.

ASSOLIR Ó ATRAPAR AB LOS PIXATS AL VENTRE. fr. Sorpendrer á algú, trobarlo fent alguna cosa. *Coger á uno las manos ó con las manos en la masa.* Rei peragendæ intentum corripere.

PIXAVAGANT. m. ter. Vagamundo, sèns ofici ni benefici. *Correnton, golondrino, corrilero, azotacalles, polizon, cerero, placero.* Erro, nis, circulator, is.

PIXAYRE. m. PIXADOR. 2.

PIXERA. f. Ganas de orinar. *Gana de mear.* Ad mingendum naturalis impulsatio.

PIXÓ. m. fam. MEMBRE VIRIL.

PIXOTAS. f. peix. LLUS.

PIXUM. m. fam. Mulladina de pixats. *Meada.* Mictus.

PL.

PLA. m. Camp, terreno sèns alts ni baixos. *Llano, llanura.* Æquum, apertum, i, planitudo, inis. || Lo terreno ó paviment en que està algun edifici. *Plan, plano.* Solum, i. || La terra plana en lo cim de las montanyas ó alturas. *Mesa.* Planities, ei. || Lo punt de la mitja que no's minva ni creix, sino que's fá segons l' orde regular. *Llano.* Nodus in tibialium textura communis. || **PLAN. 1.** || La descripció ó exposició que's fá de alguna cosa notant-sas parts, l' orde que guarda, etc., com: lo PLA de un sermó. *Plan.* Expositio, descriptio, nis. || adv. m. Certament. *Ciertamente.* Planè. || adj. Llís, igual, sèns prominència ni fondo. *Llano, plano.* Planus, planidus. || **APLANAT.** || met. Fàcil, corrent, que no té embarás ni dificultat. *Llano.* Planus, facilis. || Descubert, patent. *Llano.* Planus, patens. || Expressió pera afirmar ab més forsa, com: ell PLA ha lograt lo que pretenia. *Cierto, ciertamente.* Quidem. || Expressió usada irònicament pera negar lo que altre assegura. *Si cierto, si por cierto.* Certè quidem. || ant. REALZAR, així 's deya EN PLA en llen-

guatge vulgar. || ant. Lo fons de la nau. || ant. TRANQUIL, QUIET, SOSSEGAT.

PLA DE. loc. ir. Buena la hemos hecho, medrados estamos, estamos lucidos. Erravimus. || no.

PLA GEOMÉTRICH. Superfície plana paralela al horisont, en que's pintan los objectes reduhits á menor magnitut. *Plano geométrico.* Geometricum planum.

PLA HORIZONTAL. Superfície plana, que passant per la vista es perpendicular al pla óptich, y paralela al horisont. *Plano horizontal.* Horizontale planum.

PLA INCLINAT. Lo que forma ánguls obliques ab la superfície de la terra. *Plano inclinado.* Inclination planum.

PLA ÓPTICH. Superfície transparent que's col·loca entre la vista y l' objecte, *Plano óptico; tabla.* Opticum planum.

PLA PARALELO. 'L que comparat ab altre sempre distan igualment, y may se poden concórrer. *Plano paralelo.* Paralelum planum.

PLA VERTICAL. Superfície plana perpendicular al horisont y al pla geométrich. *Plano vertical.* Verticale planum.

ASSENTAR Ó POSAR DE PLA. fr. Posar alguna cosa de modo que descanse per la part més plana. *Poner de plano.* In planum locare.

BEN PLA. loc. Ben cert. *Por cierto; muy bien.* Optimè.

CANT PLA. *Canto llano.* Gregorianus cantus.

CÁURER DE PLA Ó TOT PLA. fr. Cáurer de llarch á llarch. *Caer de plano.* Plenè, prorsus cadere.

DE PLA. m. adv. Enterament, clara y manifestament. *Llenamente, de plano.* Apertè, manifestè. || for. Excusant móltas formalitats judicials. *De plano.* De plano.

DONAR Ó PEGAR DE PLA. Pegar ab lo ample de algun instrument de tall, ó ab la ma oberta. *Dar de plano.* Ex plano ferire.

LES RENDS PLANES. fr. ant. *Tan solamente las riendas.* Solè habenæ.

PARLAR PLA. loc. ant. DONARSE Á ENTÈNDRE, FERSE ENTÈNDRE.

PLACA. f. Moneda de sis ó set diners y malla ó dos asos y mitj, que corregué antigament en Espanya. *Placa.* Sextertius, ii. || La insígnia ó venera de alguna de las ordes reals, que's pórtia brodada en lo vestit. *Placa.* Regiarum ordinum insignia.

PLACAMENT. m. ant. La acció de aplacar. *Aplacamiento.* Placatio, nis.

PLACAR. v. a. APLACAR.

PLACENTA. f. bot. Nom que's dona á la part interna del pericarpi, á la qual están intimament unidas las llavors, ja immediatament, ó ja per medi del cordó umbilical. *Placenta.* Seminum receptaculum.

PLACENTER, A. adj. Alegre, festiu. *Placentero, risueño, jovial.* Festivus.

PLACENTARI. m. Nom que's dona al conjunt ó reunió de moltes placentas, ó lo que es lo mateix á aquella part del endocarpi ahont están agafadas las llavors, composta essencialment dels vasos conductors de la fecundació y de la nutrició. *Placentario.* Placentarium, ii.

PLACENTÍ, NA. adj. Natural de, y pertanyent á Plassència ciutat de Itàlia. *Placentino, placencia-no.* Placentinus.

PLACER, A. adj. PÚBLICH. || Lo que pertany á la plassa, ó es propi de ella. *Placero.* Ad plateam pertinens.

PLACERAMENT. adv. m. PÚBLICAMENT.

PLÁCET. Ven llatina ab que s' aproba alguna cosa. *Que me place.* Volupè est.

PLACÉVOL, A. adj. AGRAÐABLE. || COMPLAHEMENT.

PLACH. loc. ant. Me plau. *Pláceme, me gusta.* Plach, probó.

PLACIDÍSSIM, A. adj. sup. *Placidissimo.* Placidissimus.

PLÁCIDO, A. adj. Quiet, assossegat, tranquil. *Plácido.* Placidus.

PLAEMENT. adv. m. ant. PLASEMENT.

PLAER. m. PLER.

FÈS PLAER E NO GUARDATS Á QUI. refr. ant. FÈS BÈ Y NO MIRES Á QUI.

PLASENTAYAR. v. n. ant. PLÀURER.

PLAFÓ. m. arq. Lo pla inferior del resultat de la corona de la cornisa. *Plafon, plafon.* Lacunar, laquear, is. || m. Motllura en las finestras y altrás portas. *Ataire, entrepaño.* Torus, i.

PLAGA. f. Calamitat gran que Dèu envia per càstich, com: pesta, fam, etc. *Plaga.* Plaga, æ, clades, is. || ant. NAFRA, LLAGA. || met. Abundància de alguna cosa nociva. *Plaga.* Copia nocens. || m. Truhà, divertit. *Chocarrero, truhan, mojarrillo, bufon.* Jocator, nugator, is, scurra, æ. || Qui obra inconsideradament. *Bobo, sandio, loco.* Stultus.

FÈR LO PLAGA. fr. Fèr lo boig, lo truhà. *Truhanear, bufonarse.* Ludionem agere. || Fèr bulla, divertir-se ab estrépit. *Loquear.* Feriari.

PLAGAMENT. adv. m. De una manera tonta. *Tontamente, néciamente, locamente.* Stultè, ineptè.

PLAGAR. v. a. ant. FERIR, NAFRAR, LLAGAR.

PLAGARIA Y PLASASITAT. f. Disbarat, tonteria, necedal. *Boberia, locura, sandez, desatino.* Ineptia, insania, æ. || Truhaneria, *Chocarrería, truhaneria, bufonada.* Scurrilitas, atis.

DIR PLASASITATS. fr. Dir disbarats. *Hablar necedades, disparates, desatinos.* Stultè loqui. || Dir truhanerías. *Chocarrear.* Nugas effutire.

FÈR PLASASITATS. fr. Obrar tontament. *Desatinar, hacer disparates ó desatinos.* Ineptè agere. || Fèr truhanerías. *Hacer bufonadas, truhanerías.* Ludionem agere.

PLAGASSA. m. aum. Subjecte molt tonto. *Bobalicon, bobon, bobazo.* Stultissimus.

PLAGAT, DA. p. p. LLAGAT, FERIT, NAFRAT.

PLAGE. f. ant. PLATJA.

PLAGI. m. Robo, apropiació de conceptes, llibres ó tractats agens. *Plagio, plagiato.* Litterarium furtum.

PLAGIARI, A. adj. Qui furta 'ls conceptes de altre. *Plagiario.* Plagiarius, ii, plagiator, is. Lo llatí 's pren especialment pels que cautiven homes, y venen al que es llibre per esclau.

PLAGIAT. m. PLAGI.

PLAGUEJAR. v. n. FÈR LO PLAGA.

PLAGUETA. m. d. *Bobillo, ito.* Stultulus, i.

PLAGUT, DA. p. p. *Plácido.* Placitus. || p. p. *Dignado.* Dignatus.

PLAHENT. adj. PLASENT.

PLAHENTMENT. adv. m. PLASEMENT.

PLAHER. m. PLER.

Á MOS BONS PLAHERS. m. adv. A mon gust. *A mi gusto, á mi voluntad.* Prout mihi placet.

Á PLAHER. m. adv. Ab comoditat, sèns molèstia. *Cómodamente, gustosamente.* Commodè. || m. adv. POCH Á POCH. || Á PLER.

EN PLAHER. m. adv. En bona armonia. *En buena armonia, á placer, amigablemente.* Amicè.

PLAHIBLE. adj. ant. PLAUSIBLE.

PLAIT. m. Gran capa de llana ab quadros de colors que 'ls montanyesos de Escòcia portan caragolada y lligada, al muscle esquerra. *Plaid.* Pallium, ii.

PLAJA. f. ant. PLATJA.

PLAN. m. Dissenyo, modelo ó descripció de alguna plassa, etc., marcada en lo paper. *Plano, llano.* Delineatio, nis. || Extracte, escrit en que per menor s' apunta alguna cosa. *Plan.* Synopsis, is. || Descripció, llista de noms ó partidas que's fá de algun exercici, rendas ó cosas semblants. *Plan.* Descriptio, nis. || PROJECTE.

ARREGLAR SÒN PLAN. fr. Disposar alguna obra de ingeni, ab lo método y circunstàncies que requereix, y així 's diu: Homero ARREGLÁ SÒN PLAN ab molt judici. *Arreglar su plan.* Aptè moliri.

FÈR LO PLAN. fr. geom. Descriur, representar una plassa, ciutat, etc. ab totes sas midas. *Levant el plan.* Urbis, etc. iconographiam delineare.

TIRAR SOS PLANS. fr. Fèr sos comptes, examinar en qualsevol negoci ó dependència lo que hi ha en pro y en contra, pera véurer quinas midas s' han de pèndrer. *Echar ó ajustar uno sus cuentas.* Aliquid secum excogitare.

TIRAR UN PLAN. fr. PROJECTAR.

PLANA. f. Entre fusters, espècie de ribot ab un travesser per allisar la fusta. *Plana.* Duplici manubrio instructa runcina. || Instrument ab que 'ls mestres de casas allisan los emblancats. *Llana, plana, trulla.* Trulla, æ. || Pàgina de nn paper ó llibre. *Llana, página, plana.* Página, æ. || En los estudis lo que escriuhen pera apèndrer los noys en una cara del full del paper. *Plana.* Pagina á pueris descripta. || Lo camp ó terreno pla. *Plana, llanura, llanada, planada.* Campus, i, planities, ei. || Terreno dilatat, fèrtil y pla, com: la PLANA de Vich.

Plana, Planities, ei, campus, i. || AIXA. || Qualsevol instrument ab que s'aplana la terra. *Aplanadera*. Volgium, ii.

PLANA MAJOR. mil. Conjunt dels primers oficials de un regiment; coronel, tinent coronel, sargento major, ajudant capità, cirurgia y tambor major. *Plana mayor, primera plana*. Syllabus primus in legione; præfecti, orum.

ESTAR EN LA PRIMERA PLANA Ó EN LA PLANA DEL JESÚS. fr. met. Estar en lo bell principi de alguna cosa. *Estar en el Cristus*. In primordiis versari.

NO SABER LA PLANA DEL JESÚS. fr. met. Sér molt ignorant. *Po saber el Cristus*. In summa ignoratio-ne versari.

PLANADA. f. Pla, planura. *Llanada, llanura*. Planities, ei.

PLANAMENT. adv. m. Igualment, de igual planura ó superfície. *Igualmente*. *Æqualiter*, *æquè*.

|| SENZILLAMENT. || m. PARCAMENT, ESTRETAMENT, MDESTAMENT. || CLARAMENT.

PLANCH. loc. *Yo lloro*. Ploro, fleo.

PLANEJADURAS. f. pl. TAFETANS.

PLANEJAR. v. a. Allisar la fusta ab plana ó ribot. *Acepillarr*. *Runcina lævigare*. || APLANAR. || Igualar ab una post la terra després de llaurada ó cavada. *Tablear*. *Complano*, as. || Entre ferrers y manyans, reduhir las barras de ferro á una figura plana. *Tablear*. In bracteis ferrum confingere. || pint. Umplir ab l' aparell las desigualtats de una superfície pera poderla pintar. *Emplastecer*. *Æquo*, as.

PLANELL. m. ter. Lo cas ó esquena del gabinet. *Recazo, lomo*. Postica cultri pars.

PLANER, A. adj. Lo que es pla ó planeja. *Llano*. Planus.

PLANERAMENT. adv. m. ant. PLENA, CUMPLIMENT.

PLANET, A. adj. d. *Llanico, illo, ito, llanica, illa, ita*. Brevis planus. || m. PLANETA.

PLANETA. m. Qualsevol de las masses enormes que en figura de globo ó esfera giran al rededor del sol, y reben la llum de ell. Atinent á sas circumstàncies relatives se denominan planetas primaris y secundaris ó satel·lites, y respecte á sos moviments qualsevol dels primaris vist desde la terra s' anomena directe, estacionari ó retrógado. *Planeta*. Planeta, planetes, æ. || L' astre que's deixa véurer sobre l' horisont al temps del naixement de algú. *Horoscopo*. *Horoscopus*, i. || Casulla que té més curta la fulla de davant, y passa poch de la cintura. *Planeta*. Planeta, æ. || met. fam. Sort, destíno. *Estrella*. Fatum, i. || ter. RIBOT. || Persona de poch alcans. *Bobillo*. Stultulus.

TENIR BONA PLANETA. fr. Sér felís ó afortunat. *Campar por su estrella*. Fortunatum esse.

PLANETARI, A. adj. Cosa de planetas, y especialment s'aplica al sistema del mon. *Planetario*. Planetarius.

PLANGA. f. Àliga que viu prop dels estanys. *Planga*. Planga, æ.

PLANGUT, DA. p. p. *Plaño*. Lamentatus.

PLANICI. m. y

PLANÍCIA. f. PLA, PLANA, PLANURA.

PLANIMETRIA. f. PLANOMETRIA.

PLANISFERI. m. Representació dels dos hemisferis del globo terrestre sobre una superfície plana. *Planisferio, mapa mundi*. *Planisphærium*, ii. || ASTROLABI.

PLANISFERI CELESTE. L' que representa en un pla la bóveda del cel ab la situació respectiva de las estrelles y sas constel·lacions. *Planisferio celeste*. *Planisphærium celeste*.

PLANOMETRIA. f. geom. Part de la geometria que tracta de la mida dels plans ó de las superfícies. *Planometria*. *Planometria*, *planimetria*, æ.

PLANSÓ. m. Arbre petit que 's trasplanta. *Planton*. Stolo, nis; arboris pullus, germen. || Lo rebrot que ix en la soca del arbres. *Renuevo, pimpollo*. Germen, inis. || La taula ó tenda del planter. *Almajara, almáciga, semillero*. *Seminarium*, ii. || met. Lo fill ó filla. *Pimpollo*. *Filius*, ii.

PLANSÓ BORT AB ARRELS. *Planton*. Arbor silvestris insitiva.

BRAU PLANSÓ. exp. fam. Explica la robustesa ó bona disposició de algun jove. *Bravo troncho de mozo; pimpollo*. Valens elegansque juvenis.

PLANT. m. Plor. *Llanto, lloro*. *Plactus*, *ploratus*, us. || LAMENTACIÓ. || p. p. *Llorado*. Fletus.

FÉR LO PLANT. fr. Lamentarse ab plors ó veus dolorosas. *Plaïr*. Plango, is.

PLANTA. f. Nom genèrich que compren tota classe de arbres, arbusts, herbas y llegums. *Planta*. Planta, æ. || La sola del peu. *Planta*. Planta, æ, solum, i. || La deguda correspondència de las parts del cos humà. *Planta*. *Corporis dispositio*. || Lo prospecte ó idea que's fá pera formar algun edifici. *Planta, plan*. *Iconographia*, æ, *delineatio*, nis. || Entre espartenyers y sabaters, la part més ampla de la sola. *Planta*. *Laxior solæ pars*. || La part de alguna cosa que 's posa á la vista. *Fachada*. *Facies*, ei. || arq. DAU. || La figura dels fonaments de un edifici sobre 'l terreno, ó la que forman las parets en los diferents pisos. *Planta*. *Ædificii vestigium*.

|| La grandària ó presència abultada de alguna persona. *Planta*. *Conspectus*, us. || Cosa que representa molt, y en realitat no es res. *Planta*. *Jactatio*, *venditatio*, nis. || Lo projecte ó idea pera assegurar l' acert y consecució de alguna cosa. *Planta*. *Prævia dispositio*. || met. Jove que s' encarrega al cuydado de algun mestre. *Planta*. *Surcullus tennellus*. || La artificiosa pintura dels peus pera ballar, etc. *Planta*. *Pedum dispositio*. || Entre campaners, lo círcul inferior de la campana, 'l metall del qual se vá aprimant fins al remat de la mateixa campana. *Planta*. Pes, dis. || PETJADA. || Cert rahim blanch molt dols. *Planta*. *Planta*, æ.

PLANTA ANIMAL. Producció del mar, que deixa en dupte si es animal ó planta marina. *Planta animal*, *zoófito*. *Zoophites*, æ.

PLANTA DE CABESSA. 'S diu de aquella que las sevas arrels forman una espècie de cabessa. *Cebolludo*. *Ceparia* planta.

PLANTA SOVINT TRASPLANTADA, NO POSA ARRELS. fr. *PEBRA MOVEDISSA* NO POSA MOLSÀ.

PLANTA VERTICILLOSA. bot. La que fá la flor caragolada, com los malrubins, etc. *Planta verticilosa*. *Verticillata* planta.

PLANTAS ESPINOSAS. Totas las que tenen punxas. *Artos*. *Spinosæ* plantæ.

FÉR PLANTA. fr. Tenir alguna cosa bona disposició, simetria, etc. *Parecer bien*. *Cratum*, *bellum* *referre aspectum*.

FÉR PLANTAS. fr. *GALANTEJAR*.

POSAR EN PLANTA. fr. *PLANTIFICAR*.

RETALLAR LAS PLANTAS. fr. Igualarlas ab las estisoras. *Atusar*. *Detondeo*, es.

PLANTACIÓ. f. ant. y

PLANTADA. f. La acció de plantar. *Plantacion*, *plántio*, *planta*. *Plantatio*, *consitio*, nis. || Lo lloch ahont se han plantat arbres ó altrás plantas. *Plantio*, *plantanal*. *Consitura*, *pagina*, æ.

PLANTADOR, A. m. y f. Qui planta. *Plantador*. *Plantator*, *consitor*, is. || Estaca que usan los hortelans pera plantar. *Plantador*, *hocino*. *Sarculum*, i.

PLANTAFORMA. f. *PLATAFORMA*.

PLANTAMENT. m. *PLANTADA*. 1.

PLANTAR. v. a. Clavar, ficar en terra alguna cosa, posarla dreta. *Plantar*. *Statuo*, *erigo*, is. || Introduhir en la terra algun arbre ó planta. *Plantar*. *Planto*, as, *defodio*, is. || Col·locar, situar una cosa en lo lloch que déu estar. *Plantar*. *Statuo*, is. || Sembrar llavors ó cabessas de algunas plantas. *Plantar*, *sembrar*. *Sero*, *obsero*, is. || met. Pegar, flocar ó sacudir algun cop. *Plantar*, *cascar*, *sacudir*, *plantificar*. *Impingo*, is. || met. En lo espirital, fundar, establir, com: S. Francisco Xavier plantá la fé en las Indias. *Plantar*. *Planto*, as. || Posar á algú en alguna part, com: PLANTAR á la presó. *Plantar*. *Colloco*, as. || Assegurar, fér ferma alguna cosa en algun paratge, com un balcó, bastiment, etc., *Asentar*. *Figo*, is. || Clavar, fixar, com: PLANTAR una estaca. *Plantar*. *Figo*, is. || Abandonar, deixar burlat. *Plantar*. *Dese-ro*, fallo, is. || ARMAR. 3. || Apegar, com: PLANTAR una estampa. *Fijar*, *pegar*. *Affigo*, is. || v. r. Estarse ab peu ferm en algun lloch. *Plantarse*. *Stare*, in aliquo loco *hærere*. || Arribar, presentarse en algun lloch. com: PLANTARSE ab dos dias á Tortosa. *Plantarse*. *Advento*, as. || Aturarse, detenirse. *Plantarse*, *pararse*. *Sisto*, is. || ESTABLIRSE. || Parar, posar casa, botiga, etc. *Poner*. *Stabilio*, is. || En alguns jochs de cartas no voler més que las que 's tenen. *Plantarse*. *Satis chartarum pagellarum habere*. || Parlant de la edat ó dels anys dir algú que 'n té méenos dels que té. *Plantarse*. *Annorum numerum ponderare*.

PLANTAT, DA. p. p. *Plantado*. *Fixus*.

BEN PLANTAT. exp. *BRAU PLANSÓ*.

PLANTATGE. m. Planta mólt comuna, que té la cama sobre un peu de alta y verda; las fullas llargas, ovaladas, ab set nirvis en cada una, sostinguidas per pecíolos que s'extenen per terra, de sabor un poch estíptich; las flors mólt petites y en espigas; las llavors, que's contenen dins de una capseta ab dos divisions, són ovals ú oblongas y astringents, com també las fullas. *Llanten*, *plantaina*, *lengua de cordero*, *arta*. *Plantago*, inis.

PLANTATGE CORONAT. Angelets, peu de serp; herba, las fullas de la qual surten de la arrel, llargas, estretas ó linears, dentadas, nirviosas, de gust astringent: se presenten en figura de banyetas de cérvol. Són aperitives, diuréticas, y 's menjan per enciam. *Estrellamar*, *ciaga*. *Plantago coronopus*, *stellamaris*.

PLANTATGE DE ATGUA Ó DE FULLA GROSSA. Planta perenne de cosa de peu y mitj de alta; solament fá dos fullas col·locadas al mitj de la cama, oposadas, amplas, nirviosas, semblants á las del plantatge comú; flors á pomets, petites y de color blanch groguench. Es consolidant y vulnerària. *Alisma*, *damasiano*, *damasonio*, *azúmbar*, *lizon*, *almea*, *ofris cavado*. *Plantago aquatica*, *ophris*, *bifolia* vel *ovata*:

PLANTATGE DE CA. PUSSERA.

PLANTATGE MENOR. Lo que té las fullas més petites que'l comú, tendras y llisas, ab cinch nirvis y la cama inclinada á terra. *Lanceola*, *llanten menor*, *carmel*. *Lanceola*, æ, *plantago*, inis.

PLANTEIX. m. *PLANTEIX*.

PLANTEIXAR. v. n. *PLANTEIXAR*.

PLANTEJAR. v. n. ant. Festejar, obsequiar. *Galantear*. *Obsequor*, eris.

PLANTER. m. La taula ahont están las llavors nadas ó las plantas petites pera trasplantarlas. *Plantel*, *almáciga*, *semillero*, *almajara*, *plantario*. *Seminarium*, ii.

PLANTER DE Ceba. *CEBOLLÍ*.

PLANTER DE COL. Las cols petites pera trasplantarlas. *Colino*. *Tenera brassica*.

PLANTER DE ENCIAM DE LLETUGA. *Lechuguino*. *Lactuculæ*, arum.

PLANTER DE PORRO. 'L porro tendre pera trasplantarlo. *Porrino*. *Porrina*, æ.

PLANTETA. f. d. *Plantilla*, *ica*, *ita*, *planteci-ca*. *Tenera planta*. || *PICAPOLL*.

PLANTIFADA Ó PLANTIFARADA. f. fam. *Cagarada*. *Cagada*, *privada*. *Oletum*, i.

PLANTIFICACIÓ. f. La acció de plantificar ó posar en planta. *Plantificacion*, *plantacion*, *planta*. *Executio*, nis.

PLANTIFICAR. v. a. Posar en planta. *Plantificar*, *plantar*. *Perfidio*, is. || Plantar, col·locar alguna cosa en paratge que no déu estar. *Plantar*. *Statuo*, is. || met. *Cascar*, *pegar*, *flocar*. *Plantificar*, *plantar*. *Impingo*, is.

PLANTIFICAT, DA. p. p. *Plantificado*, *Perfectus*.

PLANTILLA. f. La primera sola sobre que's forma la sabata, y també la soleta de luda, que després de feta la sabata, apegan ab pastetas á la part interior de la sola. *Plantilla.* Calcei solum; prima solea. || La regla que tenen los picapedrers, que'ls serveix de mida pera picar y treballar la pedra. *Plantilla.* Norma, æ, archetypum, i. || **MOTILLO.** || **SOLETA.** 1. || arq. Motillo, patró pera las molluras de cornisa. *Terraja, tarraja.* Forma coronæ in edificiis fingenda.

POSAR PLANTILLAS. fr. Cosir plantillas á las mitjas ó sabatas. *Plantillar.* Calceis, caligis soleas assuere.

PLANTIU, VA. adj. S' aplica á la terra ó lloch que está plantat ó 's pót plantar. *Plantio.* Plantiger.

PLANTÓ. m. Lo soldat que está de centinella. *Planton.* Miles stationarius. || Lo qui está dret y dellingut en algun lloch determinat. *Planton, poste.* Statarius, ii.

ESTAR DE PLANTÓ. fr. fam. Denota que algú está parat y fixo en alguna part molt temps. *Estar de planton.* Diu in aliquo loco stare. || Estar esperant á algú que falta á la cita. *Llevar poste.* Statarium permanere. || **ESTAR DE CENTINELLA.**

FÉR ESTAR DE PLANTÓ. fr. Fér esperar y faltar al lloch de la cita. *Dar ó hacer llevar poste.* Moram inferre.

PLANTOFA. f. Xinella, sabata sens orelles ni taló. *Pantufo.* Crepida, solea, æ. || Dit de las donas, grossa, pesada, faba, parada. *Pandorga.* Ignava mulier.

PLANTOFADA. f. Cop de plantofa. *Pantuflazo.* Crepidæ ictus. || Cop donatab la ma, ó ab alguna cosa tova. *Pantuflazo, papirotada.* Ictus, us. || **PATACADA.**

PLANTOFER. m. Qui treballa y ven plantofas. *Zapatero de pantuflos.* Crepidarius, ii.

PLANURA. f. Camp, terreno pla. *Llanura, llanada, planada.* Planities, ei. || La qualitat de la superficie de alguna cosa. *Llanura, visura.* Planities, ei.

PLANXA. f. Tros de metall pla y prim. *Plancha.* Lamina, crusta, æ. || Instrument de ferro de cosa de un dit de gruix y una ansa del mateix metall per la part superior, y per la part inferior acurada y molt llisa pera planxar la roba, y 'ls sastres pera aplanar costuras, etc. *Plancha.* Ærea lamina ad lintea perpolienda. || **LÁMINA.**

PLANXA RODONA. La grossa de figura circular de várias midas y de diferents metalls. *Tejo.* Lamella metallica.

CUBRIR AB PLANXAS DE METALL. fr. *Planchear.* Laminis tegere.

GUARNIT DE PLANXAS. Lo que té unidas planxas de metall. *Laminado.* Laminis instructus.

PLANXADORA. f. Dona que té per ofici planxar. *Aplanchadora, planchadora.* Mulier lamina ferrea lintea complanans.

PLANXAR. v. a. Passar la planxa calenta sobre la roba blanca estant un poch humida, fins que queda aixuta y llisa. *Aplanchar, planchar.* Lamina callidissima lintea nitidare.

PLANXAT, DA. p. p. *Aplanchado, planchado.* Lamina ferrea complanatus.

PLANXASSA. f. aum. *Planchon.* Lamina amplior.

PLANXETA. f. Instrument geomètrich que's compon de un pla y una alidada ab dos dioptras en los extrems; y serveix pera amidar distàncies ó alturas y alsar plans. *Plancheta.* Instrumentum quoddam geometricum. || f. d. *Planchuela, planchica, ita.* Lamella, æ.

PLANY. m. ant. PLANT.

PLANYAMENT. m. ALARIT, PLANT.

PLÁNYDRES. v. r. ant. Dóldrerse. *Dolerse.* Doleo, es, indolesco, is.

PLÁNYER. v. a. ant. Plorar, lamentarse. *Plañir.* Plango, is. || v. n. Tenir llástima. *Lastimarse, dolerse.* Misereor, eris. || Escassejar, regatejar. *Regatear.* Parcè præbere. || Excusar á algú algun treball, fatiga, incomoditat, etc. *Ahorrar.* Alicui parcere. || ANYORAR.

SÉR DE PLÁNYER. fr. Sér algú digne de compasió. *Ser digno de compasion, de lástima.* Misereor esse alicujus.

PLÁNYERSE. v. r. Buscar la pròpia comoditat, fugint de tot lo que pót incomodar. *Ahorrar, perdonarse.* Sibi parcere. || ant. Queixarse. lamentarse, gemegar. *Lamentarse, quejarse, dolerse.* Doleo, indoleo, es. || **FLORAR.**

PLANYIDORA. f. FLORADORA.

PLANYIMENT. m. ant. Cant fúnebre. *Endecha.* Nenia, arum.

PLAPA. f. ant. CLAPA, TACA.

PLAPAR. v. a. ant. CLAPAR, TACAR.

PLAQUÉ. m. Metall cubert de una planxa sumament prima de or ó plata. *Plaqué.* Metallum auro argenteove velatum.

PLAQUEJADOR, A. m. f. Qui plaqueja. *Plaqueador.* Auro vel argento velans metallum.

PLAQUEJAR. v. a. Cubrir los metalls ab fina planxa de or ó plata més ó menos prima segons los usos. *Plaquear, dar plaqué.* Metallum auro argento velare, superficialiter cooperire.

PLAQUÍ. m. Espécies de cota composta de unas mànegas amplias y rodonas : se diferenciava de la cota de malla en sér més estreta. *Plaquin.* Armaturæ genus.

PLASENT. adj. Agradable, gustós, ben vist. *Placiente.* Placidus. || ant. **FALAGUER.** || ant. **DELICAT, SUAU.**

PLASENTÍSSIM, A. adj. sup. *Gustosísimo.* Valdè placidus.

PLASENTMENT. adv. m. ant. Agradablement, alegrement. *Agradablemente, gustosamente, placenteramente.* Placide.

PLASO. m. PLASSO.

PLASSA. f. Lloch espayós dins de las poblacions. *Plaza.* Platea, æ, forum, i. || Lo lloch ahont se venen los comestibles y altrás cosas. *Plaza.* Forum, i, emporium, ii. || Fortalesa. *Plaza.* Arx, cis.

|| Ofici, empleo. *Plaza.* Munus, eris. || Lloch, paratge. *Sitio, puesto, lugar.* Locus, i. || Lloch espayós regularment rodó ab comoditat pera véurer funcions públicas, com: *PLASSA* de toros, etc. *Plaza, circo.* Circus, i. || interj. pera fêr lloch. *Plaza, plaza; lugar, lugar.* Date locum. || L' allistament ques fá en los llibres del rey, al que voluntàriament se presenta pera servir de soldat. *Plaza.* Dantis militiæ nomen subscriptio. || met. Se pren per la fama, opinió, com: passar *PLASSA* de valent. *Plaza.* Opinió, nis, nomen, inis. || Veu que s' usa pera demanar als circumstants que declaren desapassionadament lo dubte en algun llans dificultós en que no s' avenen los jugadors. *Suerte y verdad.* Sortis verum sincere aperiatur.

PLASSA ALTA. Fortificació superior al terraplé. *Plaza alta, caballero.* Bellicorum tormentorum vallata sedes superior.

PLASSA BAIXA. Bateria que's possa en un flanch ó costat retirat. *Plaza baja.* Vallata sedes inferior.

PLASSA DE ARMAS. Lloch ó ciutat fortificada. *Plaza de armas.* Castra, orum. || Lloch destinat pera las municions, armas y màquinas de guerra. *Plaza de armas.* Oppidum belli sedes.

PLASSA DE BOUS. ter. **PLASSA DE TOROS.**

PLASSA DE COMERS. La població en que se'n fá mòlt. *Plaza de comercio.* Civitas mercatoribus abundans.

PLASSA DE TOROS. La en que's toreja. *Plaza de toros, coso.* Arena, ubi tauri agitantur.

PLASSA IRREGULAR. fort. La que no té iguals los costats, ànguls y baluarts. *Plaza irregular.* Locus irregularis.

PLASSA MORTA. mil. La que está sense soldats, lo sou dels quals percebeix lo capitá. *Plaza muerta.* Nomine tantum miles pro quo dux stipendium accipit.

PLASSA, QUE 'L REY HO MANA. loc. fam. que usan los noys en certs jochs pera tenir temps de escapar-se. *Plaza.* Date locum.

PLASSA REGULAR. fort. La que té iguals tots los costats, ànguls, baluarts y demès parts de defensa. *Plaza regular.* Locus regularis.

PLASSA VIVA. mil. La del soldat que encara que no estiga present se'l conta com si hi fos. *Plaza viva.* Miles etiam per absentiam stipendarius.

PLASSA VOLANT. Soldat que suposa 'l capitá sols pera las revistas. *Plaza volante.* Miles suppositivus.

ASSENTAR PLASSA. fr. mil. Ferse soldat voluntàriament. *Sentar, asentar plaza.* Dare nomen militiæ.

COSA DE PLASSA. *Placero.* Publicus.

DAR PLASSA AL PELEGRI. fr. Senyalar lo lloch ahont s' ha de posar lo passatger. *Dar sitio al pa-*

sajero. Vectori locum designare.

DEMANAR PLASSA. fr. En lo joch de pilota, preguntar als que miran si la jugada s' ha fêl segons lley. *Pedir.* Spectatores appellare.

DESGUARNIR UNA PLASSA. fr. mil. Tràurerse la guarnició. *Desguarnecer una plaza.* Præsidio nudare.

EIXIR Á LA PLASSA. fr. Publicarse alguna cosa oculta. *Salir á plaza.* In forum palam edi.

EVACUAR LA PLASSA. fr. mil. Deixar un punt fortificat. *Evacuar la plaza.* Præsidia extrahere.

FÊR PLASSA. fr. Fêr lloch desembarassant algun puesto per violència ó mandato. *Hacer plaza.* Locus expedire. || Exposar las mercaderias y comestibles en las plassas de mercat pera véndererlas. *Hacer plaza.* In foro res vendendas exponere.

PASSAR PLASSA. fr. Sér una persona ó cosa reputada per lo que no es en realitat. *Pasar plaza.* Reputari, haberi.

PODER VÉNDER AL MITJ DE LA PLASSA. fr. Poder obrar algú ab llibertat, sense por de que'l pugan avergonyir. *Poder ir con la cara descubierta.* Esse liberum et ingenuum.

SOCÓRRER LA PLASSA. fr. Introduhir comestibles ú homes á la plassa sitiada. *Socorrer la plaza.* Oppido obsesso oppitulari.

TENIR PER PORTAR Á PLASSA. fr. Tenir sobras de alguna cosa. *Tener para dar y vender.* Aliqua re affluere.

TRÀURER Á PLASSA. fr. met. Publicar alguna cosa oculta. *Sacar á plaza ó á la plaza; echar en ó á la plaza.* Palam facere; in vulgus edere.

PLASSENSIÀ, NA. adj. Cosa de Plassénsia. *Placenciano, placentin.* Plascentinus.

PLASSETA. f. d. *Plazuela, placeta, ica, illa, ita.* Platea, area, æ.

PLASSO. m. Termini, dia, temps fixo que se senyala pera respòndrer ó satisfer. *Plazo.* Dies præstitus.

CÓRRER LO PLASSO. fr. Anar seguint lo temps concedit pera alguna cosa. *Correr el plazo.* Præfinitum tempus verti, volvi.

SENYALAR PLASSO. fr. Determinar lo dia en que s' ha de fêr algun pago, etc. *Poner, señalar plazo.* Diem præfinire.

PLASTRE. m. Pasta de alguna cosa tova ó flonja. *Plasta.* Plasma, atis.

PLAT. m. Vas baix y rodó ab una concavitat al mitj y una vora al entorn: s' usa pera servir las viandas en la taula, etc. *Plato.* Lanx, icis, catinus, i. || La vianda ó menjar que's serveix en los plats. *Plato.* Ferculum, i, dapes, is. || La quantitat de vianda que cab en ell, com: un *PLAT* de mongetas. *Plato.* Quantum cibi catinus capit. || Lo que penja del fil de las balansas. *Balanza.* Lanx, cis. || Oferta, com: fêr *PLAT* de alguna cosa. *Oferta.* Oblatio, nis, promissum, i. || CABÁS. 2. || fam. Llesca del pa sobre la qual se posa la vianda. *Plato.* Quadra panicea. || adj. ant. *PLA.*

PLAT DE AYgua MANS. PALANGANA.

PLAT ELÉCTRICH. Disco de vidre que forma part de la màquina elèctrica que's frega entre dos coxins pera desenrotllar la electricitat. *Plato eléctrico*. Catinus electricus.

PLAT FONDO Ó SOPER. Lo fondo en que's menja la escudella. *Plato hondo, sopero*. Gabata, æ.

PLAT PLA. 'L mènes fondo que'l soper pera menjar en ell la olla, etc. *Trinchero*. Patina, æ.

COM SI MAY HAGUÉS, Ó SEMBLA QUE MAY HA TRENCAT CAP PLAT. loc. S'aplica al qui aparentant senzillesa ó inocència, encubre 'l talent ó malícia que no's creya en ell. *Parece que no enturbia el agua*. Subdolum, vafrum esse.

DONAR AL PLAT. fr. met. Cedir á la forsa de la rabó, á la major habilitat, etc. *Darse*. Cedere.

FÉR LO PLAT. fr. En la taula es donar á algú la porció de vianda, trabentla del plat comú y posantla en lo seu. *Servir*. Ministro, as.

MENJAR AB DOS PLATS. fr. met. que's diu del qui sol·licita ó espera dos ó mès conveniències pera lograr lo que mès aviat puga. *Tener el pié en dos zapatos*. Duplice spe frui.

MENJAR TOTS EN UN PLAT. fr. met. Sér molt amichs. *Morder en un confite*. Intima familiaritate conjungi.

MIRAR AL PLAT Y Á LAS TALLADAS. ref. que explica las diversas intencions á un temps. *Un ojo á una cosa y otro á otra; ó un ojo á la sarten y otro á la gata*. Unum facere, et alterum non omittere.

QUEDAR AL PLAT LOS TANTOS Ó LA QUANTITAT QUE S'HA CASAT EN ALGUN JOCH. *Sentarse*. Sponsionem in ludo remanere.

RENTAR LOS PLATS. fr. *Fregar*. Catinos lavare.

PLATA. f. Pla gran. *Puente*. Discus, i, s'tera, æ. || Metall blanch, hermós y de un llustre molt viu: té en lo precíus lo primer lloch després del or per la solidesa, ductilitat y hermosura. 'S troba algunas vegagas pur en las entranyas de la terra, y es lo mès estimat pera encastar pedras preciosas, pera alhajas, moneda y altres usos. *Plata*. Argentum, i. || Certa roba. LLAMA. || Un dels metalls de que s'usa en lo blasó. *Plata*. Argentum, i. || fam. Diner. *Moneda*. Nummi, orum, pecunia, æ. || Las obras, alhajas, etc., fetas de aquest metall. *Plata*. Argentea opificia.

PLATA CREMADA. *Creno*. Argentum concrematum.

PLATA EN BARRAS, Ó EN MASSA. *Plata en barras, en bruto, en masa*. Rude, infructum, informe argentum.

PLATA FILADA. La reduhida á fils. *Plata hilada*. Tractum, nelum, in fila reductum argentum.

PLATA MITJANA. Plat de figura rodona ú oblonga, major que'l regular y menor que la plata. *Flamenquilla, tarina*. Discus, i.

PLATA OBRADA. La treballada ó reduhida á eynas ó alhajas. *Plata labrada*. Cœlatum aut elaboratum argentum.

PLATA PURIFICADA. Aquella de que se n'han tret totes las partícules estranyas. *Plata acendrada, pu-*

ra, de copela. Pustulatum, pustulosum, obryzum argentum.

PLATA SECA. 'L mineral de plata que en la amalgamació no's júnta ab l'argent viu. *Plata seca*. Argentaria hydrargiro non adhærens.

COM UNA PLATA. m. adv. Límpiament, hermosament. *Como una plata*. Nitidè, venustè.

EN BONA Ó PURA PLATA. m. adv. met. Breument, sense rodeigs. *En plata*. Brevissimo, apertoque sermone. || En substància, en resolució. *En plata, en resúmen*. Summatim.

MITJ EN PLATA Y MITJ EN QUARTOS. loc. S'aplica á las cosas inconformes é incompletes. *En calzas y jubon*. Imperfectè.

PLATAFORMA. f. Espècie de fortificació sobre terraplé, la muralla ó cortina, á diferència del caballer que's posa en los baluards. *Plataforma*. Propugnaculum, i. || náut. Fila de posts que's posan en las naus pera las baterias de canó, quant lo pont de la nau té mitjana y rodonesa. *Plataforma*. Catastroma, atis. || Cosa de pura apariència. *Plataforma*. Apparientia, æ. || m. adv. Se diu de una cosa que sols serveix de formalitat ó de compliment. *Plataforma*. Pro forma. || Plasseta de davant de un temple ó de altre edifici gran. *Pòrtico, átrio*. Propylæum, æi, podium, ii. || Màquina que serveix pera construir las pessas de metall dels rellotges y altres artefactos. *Plataforma*. Instrumenti genus.

PLATANAR. m. Lloch poblat de plátanos. *Platanal, platanar*. Platanetum, i.

PLÁTANO. m. Arbre de América y Assia, de arrel rodona, grossa y plana, de fibras que produheixen novas plantas; la soca rodona, recta, de un peu de diàmetre, y de dotze á quinze de alsària; de várias fullas enveynadas unas en altres, terminadas par la part superior en una tira de sis á vuyt peus de llarch sobre mitj de ample, xalas per la punta de un vert clar, clapadas de blanch; formant una copa en la part superior de la soca; las flors bermellencas y olorosas forman un rahiin de ahont ix lo fruyt que ve á sér com las esbargnias, però de un color groch quant está madur. La planta mor luego que produheix lo fruyt, però ja está reemplassada per altres que han brotat de la seva arrel. *Plátano*. Platanus, i. || Lo fruyt de la mateixa planta. *Plátano*. Musæ sapientum fructus.

|| Arbre del Assia que creix fins á quaranta peus, de soca recta, rodona; pell corretjosa, blanca y la múda: té las ramas en la part alta y s'extenen com las de la noguera; las fullas grans, fortas, orbiculars y de un vert clar; ama la vora del aygua corrent, y es apreciable per sa frondositat, fusta blanca y lleugera. *Plátano*. Platanus orientalis.

PLÁTARA. f. PLATA. 1.

PLATÁS. m. aum. *Platazo*. Grandior discus.

PLATEJADA. f. ARGENTINA.

PLATEJADOR. A. m. y f. Qui plateja. *Plateador*. Argentator, is.

PLATEJAR. v. a. Cubrir, donar-bany de plata. *Platear.* De argento, in argento, as.

PLATEJAT, DA. p. p. *Plateado.* Inargentatus. || m. L'acte y efecte de platejar y la mateixa cosa platejada. *Plateadura.* Argentatio, nis.

PLATER. m. *ARGENTER.* || Qui té càrrech de guardar la plata. *Platero.* Argentarius, ii.

PLATERÁS. m. aum. *PLATÁS.*

PLATERET. m. d. *PLATET.* || Lo que serveix pera captar. *Bacineta.* *Platella* eleemosynis excipendis. || *MENJARET.* || Espècie de planxa rodona de llautó que ferintla ab altra serveix en la música. *Platillo.* *Catillus*, i.

PLATET. m. d. *Platillo*, *ito*, *ico*. *Catillus*, *catillulus*, i.

PLATETA. f. d. *PLATET.*

PLÁTICA. f. Col·loqui, conferència, conversació. *Plática.* *Dialogus*, i, *colloquium*, ii. || Sermó, prèdica. *Plática.* Sermo, concio, nis. || *PRÁCTICA.*

PLATICAR. v. a. Parlar, conversar ab algú. *Platicar.* *Colloquor*, eris; sermones cum aliquo conferre. || *PRACTICAR.*

PLATICAT, DA. p. p. *Platicado.* Sermoni expositus.

PLATIFICAR. v. a. Convertir en plata. *Platificar.* In argentum transmulare.

PLATILLA. f. Llens prim y poch fi. *Platilla*, *bocadillo.* *Tenue linteum.*

PLATILLO. m. La carn cuyta acompanyada de de altres coses, que se sòl tràurer després de la olla. *Guisado*, *platillo.* *Cibus ex carne herbisque.* || *PLATET.*

PLATINA. f. Metall de color blanch que tira á gris de ferro, y brunyit al negre; es lo mès pesat dels metalls. *Platina*, *platino.* *Platinum*, i.

PLATISSADA. f. La massa ó pasta de alguna cosa espessa y lova, com fanch, etc. *Plasta.* *Plasma*, tis.

PLATJA. f. Ribera de mar ó rius grans formada en superfície quasi plana, que per lo regular es mal fondejador pera 'ls barcos. *Playa.* *Ora*, *acta*, *ripa*, æ.

PLATJA GRAN. *Playazo*, *playon.* *Magnum litus.*

PLATÓNICAMENT. adv. m. Decentment, sens mal fi. *Platónicamente.* *Honestè.*

PLATÓNICH, CA. adj. Lo pertanyent á la escola ó filosofia de Platon. *Platónico.* *Platonicus.* || S' aplica al amor honest. *Platónico.* *Platonieus.*

PLATOT. m. Guisado mat fét. *Guisote.* *Rusticum condimentum.*

PLATUSSA. f. peix. *PELAYA.*

PLATXÈRIA. f. Bullícia, alegría. *Algazara.* *Lætítia*, æ.

ESTAR DE PLATXÈRIA. fr. *ESTAR DE GRESCA.*

PLÁURER. v. imp. Agradar, donar gust. *Placer*, *agradar*, *gustar.* *Alicui gratum esse*; *placeo*, es.

PLÁURER AL ULL. loc. ant. *Caer en gracia*, *en ojo.* *Gratum et amabilem esse.*

LO NOU PLAU Y LO VELL SATISFÁ. ref. Denota la inclinació que tenim á la novetat. *Lo nuevo aplice, lo viejo satisface; lo novel todo es bel.* *Arrident nova cuncta quidem, sed prisca probantur: quæ nova cuncta vides, hæc omnia bella videntur.*

PLÁURERSE. v. r. Complàurerse, deleytarse en alguna cosa. *Complacerse*, *deleitarse.* *Gaudeo*, es, lætor, aris. || *Agradarse á sí mateix.* *Complacere.* *Sese valdè amare.*

PLAUSIBILITAT. f. Qualitat que constitueix una cosa plausible. *Plausibilidad.* *Ad plausum jus.*

PLAUSIBLE. adj. Agradable, digne de aplauso. *Plausible.* *Plausibilis.*

PLAUSIBLEMENT. adv. m. Alegrement, ab aplauso. *Plausiblement.* *Plausibiliter*, cum plausu.

PLAVIRSE. v. r. ant. Servirse, valerse de alguna cosa. *Prevalerse*, *valerse.* *Utor*, eris.

PLAYAR. v. a. ant. LLOGAR.

PLE, NA. adj. Lo que està ocupat ó farcit de altra cosa. *Lleno*, *pleno.* *Fartus*, *effartus.* || *REPLÉ.* || Sabi, y així's diu: home *PLE.* || *Lleno*, *sabio.* *Doctrina refertus.* || *Enter*, sonoro, com: veu *PLENA.* *Lleno.* *Plenus.* || *ENFADAT*, *ENUJAT.* || *Abundant.* *Lleno.* *Fartus*, *plenus.* || *Prenyat.* *Lleno.* *Gravidatus*, *gravidus.* || *Pla*, ras, obert, com: campanya *PLENA.* *Raso.* *Apertus.* || *ABSOLUT.* || m. Oposició diametral de la lluna ab lo sol. *Plenitunio.* *Plenilunium*, ii, *lunæ plenitudo.* || Lo total de alguna cosa, com: *PLE* del orga. *Lleno.* *Complementum*, i, *plenitudo*, inis.

PLE DE LA LLUNA. *PLE.* 10.

AL PLE DEL SOL. m. adv. Al temps en que'l sol està en sòn major rigor. *Al resistero del sol.* *Solis æstu.*

DE PLE. m. adv. Del tot. *De lleno.* *Plenè.*

DE PLE Á PLE. m. adv. Enterament; de mitj á mitj. *De lleno á lleno.* *Omninò.*

FÉR LO PLE LA LLUNA. fr. *Llenar la luna.* *Lunæ cornua coire.*

PLEBÀ. m. Párroco ó curat; antigament era dignitat en las catedrals. *Plebano.* *Parochus*, i.

PLEBE. f. Vulgo, menut poble, gent baixa. *Plebe.* *Plebecula*, æ, *vulgus*, i.

PLEBEU Y PLEBEYO, A. adj. Lo que es del poble ó li pertany. Se pren regularment pel subjecte que no es noble. *Plebeyo.* *Plebejus.*

PLEBISCIT. m. Lley que posava 'l tribuno dels romans, primerament obligava á la plebe y luego á tot lo poble. *Plebiscito.* *Plebiscitum*, i.

PLECH. m. Arruga que's fá en la roba pera recullirla y cenyirla. *Plieque*, *pliego*, *doblez*, *dobladura.* *Plica*, *ruga*, æ. || Lo senyal ó sech que resulta en la roba ó cosa semblant per haverse plegat ó doblegat. *Dobladura*, *doblez*, *plieque.* *Plicatura*, æ. || La pessa de paper que's fabrica de una vegada en lo motillo. *Pliego.* *Charta*, *philyra*, æ. || Conjunt de cartas embolicadas tancadas ab un pa-

per. *Pliego*. Litterarum fasciculus. || *EMBOLICH*, *FARCELL*. || *QUADERN*. || Tovallola, ó altre drap que's posa al coll pera afeytar, y tallar lo cabell. *Peinador*. Involucere, is. || m. Lo memorial ó paper de condicions que presenten los arrendadors, etc. pera entrar en algun arrendament ó negoci. *Pliego*. Factorum libellus.

SOTA PLECH. m. adv. Baix plech. *Debajo pliego*. Sub fasciculo.

PLECTRE. m. mús. Arch pera tocar instruments músichs de corda. *Plectro*. Plectrum, i. || met. Poesia. *Plectro*. Plectrum, i.

PLEDEGISTA, PLEDEJADOR Y PLEDEJANT. m. Qui pledeja ó es amant de plets. *Pleiteador*, *pleitista*, *pleiteante*, *picapleitos*. Litigator, is.

PLEDEJAR. v. a. Disputar judicialment ab altre. *Pleitear*. Litigo, as; juicio, lite cum aliquo certare. || *ALTERCAR*.

PLEDEJAT, DA. p. p. *Pleiteado*. Litigatus.

PLEDEJAYRE Y PLEDEJISTA. m. *PLEDEGISTA*.

PLEDEYAR. v. a. *PLEDEJAR*.

PLEGA. f. *APLEGA*.

PLEGABLE. adj. Lo que's pót plegar ó doblegar. *Plegable*, *pegadizo*. Plicatilis.

PLEGADÍS, SA. adj. *PLEGABLE*.

PLEGADOR. m. L' instrument, paper, etc. ab que's plega. *Plegador*. Ad plicandum instrumentum. || En l' art de seda la fusta grossa y rodona ahont se plega la tela que s' ha de teixir. *Plegador*. Convolvendæ telæ cylindrus. || Lo pal rodó en que's teixidors de lli embolicen la tela. *Enjullo*. Rotundum lignum. || *PLEGADORA*. || Qui plega. *Plegador*. Structor, is. || ant. *APLEGADOR*. Lo de olivas. *Arriscador*. Olivarum collector.

PLEGADORA. f. Fusteta prima ab tall per dos costats, y ab que's llibreters plegan los papers. *Plegadera*. Bibliopolæ ad plicandum instrumentum.

PLEGADURA. f. y

PLEGAMANS. m. *PREGADEU*. 2.

PLEGAMENT. m. ant. Acte y efecte de plegar. *Plegadura*. Plicatura, æ.

PLEGAR. v. a. Doblegar, fèr plechs de alguna roba ó cosa semblant. *Plegar*. Plico, as. || Caragolar, enrotllar. *Encañutar*, *arrollar*. Complico, as. || Posar lo teixidor alguna pessa en lo plegador. *Plegar*. Telam cylindro convolvere. || Doblegar ab igualtat las fullas dels llibres pera enquadrar-los. *Plegar*, *Librorum folia aptè plicare*. || ant. *APLEGAR*. || Pèndrer, cullir alguna cosa de terra. *Coger*. Capió, is. || *DESOCUPAR*, *DESEMBARASSAR*. || v. n. Deixar, suspèndrer l' estudi ó altre treball pera descansar per temps determinat. *Alzar*, *dar punto*. *Labori finem imponere*. || En las universitats fèr feriat al fi del curs. *Cerrar las aulas*, *dar punto*. *Studiorum vacationes indicere*. || En los tribunals, cessar, suspèndrer lo treball. *Dar punto*;

cerrar. A judiciis cessare. || mil. Recullir los fardos, maletas y provisions pera marxar. *Levantar el campo*; *recoger el bagaje*. Convassó, as.

PLEGÀRIA. f. *PREGÀRIA*.

PLEGARSE. v. r. Doblegarse. 'S diu de la porta, biombo, etc. *Doblarse*. Plicari. || Reduir los instruments de algun ofici á menor extensió, fent venir una part sobre del altra, com los pams dels mestres de casas, fusters, etc. *Recogerse*. Compli-car, colligi.

PLEGAT, DA. p. p. *Doblado*, *plegado*. Plicitus. || adv. Junt, unidament, en un mateix temps. *Junto*. Simul, unà.

CÁURER TOT PLEGAT. fr. Se diu dels edificis. *Caer á plomo*, *venirse abajo*. Corruere. || Dit de las personas. *Dar consigo en el suelo*, *dar el cuerpo en tierra*. Cado, is.

TOT PLEGAT. m. adv. De una vegada. *Por junto*; *de por junto*. Simul, coacervalim. || *Repentinament*. *De golpe*. De repentè.

TOTS PLEGATS. loc. Ab unánime consentiment. *De mancomun*, *mancomunadamente*, *todos á una*. Una omnium vox est; communi consensu.

PLÉIADAS. f. pl. *CABRELLAS*.

PLEIXELL. m. ant. Aspra que's posa als ceps. *Rodrigon*. Ridica, æ, pedamentum, i.

PLEIXELLAR. v. a. ant. Posar aspras als ceps. *Rodrigar*. Peco, as.

PLEN. m. ant. *PLE*. || adj. ant. *PLE*.

PLENAMENT. adv. m. Cumplidament, enterament. *Plenamente*. Plenè. || Abundantment. *Llenamente*. Abundè.

PLENARI, A. adj. Cumplert, ple, enter. *Plenario*. Exactus.

PLENÀRIAMENT. adv. m. y

PLENERAMENT. adv. m. ant. *PLENAMENT*.

PLENILUNI. m. *PLE*. 10.

PLENIPOTÈNCIA. f. Potestat plena, sèns limitació. *Plenipotencia*. Plena potestas.

PLENIPOTENCIARI. m. Ministre, embaixador ó persona que's soberans envian á las corts de altres, ab amples poders. *Plenipotenciarario*. Plena, omnimoda facultat; potestate instructus legatus.

PLENÍSSIM, A. adj. sup. *Plentísimo*. Plenissimus.

PLENÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Plentísimamente*. Amplissimè, plenissimè.

PLENITUT. f. Lo complement de alguna cosa. *Plenitud*. Plenitudo, inis. || Abundància ó excés de algun humor. *Plenitud*. Superabundantia, æ, plenitudo, inis.

PLENITUT DE VENTRELL. Excés de aliment en lo ventrell. *Replecion*, *cargazon de estómago*. Repletio, nis.

PLEONASME. m. ret. Figura que's comet quant s' anyadeix ó acumula alguna paraula que no es necessària en la oració. *Pleonasmo*. Pleonasmus, i.

PLER. m. Gust, voluntat, contento. *Placer*. Læ-

titia, æ, delectamentum, i. || SERVEY, MERCÉ, AMIS-TAT.

PLER AB CUA. loc. Expressa las móltras moléstias que s' acompanyan ab los plers. *Por un placer mil dolores*. Quod juvat exiguum est, plus est quod lædit.

Á PLER. m. adv. Á PLERET.

Á TOT PLER. m. adv. Ab tot gust y satisfacció. *A placer*. Placidè.

DE MON PLER VE SÒN DOLOR. ref. que ensenya que no totes las cosas convenen á tots. *En lo que Sancho sana, Domingo adolece*. Nom omnibus omnia prosunt.

DONARSE VINT Y UN PLER. fr. fam. Divertirse, recrearse per algun temps. *Darse un verde con dos azules*. Dare se oblectamentis.

FÉU PLERS Á BÉSTIAS Y US TIRARÁN COSSAS. ref. Explica que 'ls beneficis fets als ingrats los serveixen de armas pera pagar ab mal lo bè. *Cria cuervos y te sacarán los ojos*, Luporum catulos ale; pabula da corvis, dement tibi lumina corvi.

QUI'S LLOGA, SÒN PLER VEN. ref. QUI LLOGA 'L CUL, etc.

SI ESTAR MAL VÓLS Á TON PLER, VES PER MAR Ó PREN MULLER. ref. Denota que qui estiga ociós tindrà móltr que ocupar-se en qualsevol de ditas cosas. *Quien no tuviere que hacer, arme navio ó tome mujer*. Qui vacat, aut navim paret aut connubia jungat.

PLERET. (À) m. adv. Á poch á poch. *Despacio, paso, pasito, quedo, quedito, quieto*. Pedetentim, quietè.

ANAR Á PLERET. fr. Anar sèns fér soroll. *Ir ó andar chitcallando*. Tacitè incedere.

PLET. m. Disputa, contienda, diferència, demanda, causa judicial. *Pleito, litigio*. Controversia, causa, æ. || Disputa, batalla que's determina per las armas. *Pleito*. Certamen, inis, contentio, nis. || Baralla, disputa, renyina. *Pleito*. Rixa' æ, jurgium, ii. || Lo procés, papers ó autos de una causa. *Pleito*. Causæ acta.

PLET CIVIL. Aquell en que's pledeja sobre una possessió ó altra cosa no criminal. *Pleito civil*. Recuperatoria, civilis lis.

PLET CRIMINAL. Lo que tracta de la averiguació y càstich de algun crim, culpa ó delictè. *Pleito criminal*. Causa criminalis.

PLET DE ACREHEDORS. Lo plet que aquestos tenen entre sí pera cobrarse dels bèns del deutor que fèu concurs. *Pleito de acreedores*. Creditorum lis; agitata inter creditores causa.

PLET Y HOMENATGE. HOMENATGE.

ANAR EN PLETS. fr. Pledejar. *Pleitear, andar, correr en pleitos*. Litigio, as; judicio cum aliquo agere.

ARMAR UN PLET. fr. Mòurerlo. *Armar un pleito*. Litem movere.

EN PLET CLAR NO S' HA DE MENESTER ADVOCAT, EN DUBTÓS NI UN NI DOS. ref. Denota que la justícia y la rahó no necessitan defensor. *En pleito claro no se*

ha de menester letrado; en oscuro no hay ninguno. Litibus hic mos est: nullo lis clara patrono Indiget; obscuræ nemo patronus adest.

GUANYAR LO PLET. fr. *Ganar el pleito*. Litem obtinere.

LO MÉS MAL DE UN PLET ES QUE DE UN NE NÀIXEN CENT. ref. Denota 'ls mals resultats que s' originan dels plets. *Lo peor del pleito es que de uno nacen ciento*. Summum in lite malum, quod ab una mille creantur.

PORTAR MAL PLET. fr. met. No tenir rahó en lo que's preten, ni proporció ó medis pera conseguir. *ho. Tener mal pleito*. Frustrà aliquid assequi posse sperare.

POSAR EN PLET. fr. met. Oposarse y contradir ab ardor y eficàcia sèns tenir rahó ó just motiu. *Poner á pleito*. Controversari.

VÉUBER LO PLET. fr. Fèrse relació de ell, parlant las parts ó sos advocats. *Ver el pleito*. Litis instrumenta inspicere.

VÉURER LO PLET MAL PARAT. fr. met. Regonéixer lo risch, perill ó apuro en que's troba algú, ó la deterioració ó pérdua que pateix alguna cosa. *Ver el pleito mal parado*. Rei periculum aut detrimentum agnoscere.

PLETA. f. Aplech de gent baixa. *Rancho, hato*. Contubernium, ii, conventus, us. || Lloch ó clos abont se recull lo bestiar. *Redil, majada, apero*. Magalia, um; locus pecuarius. || Aplech de gianos. *Aduar*. Errantium Ægiptorum statio.

PLETA DE PASTORS. Pastorada, 'l conjunt de ells. *Pastoria*. Pastorum cœtus.

PLÉTORA. f. med. Plenitut de sanch. *Plétora*. Plethora, æ.

PLÉTORA SIMPLE. La que proceheix sols de plenitut de sanch. *Plétora simple*. Plethora simplex.

PLÉTORA COMPOSTA. La que además de la plenitut de la sanch, suposa una espessor acre y viscosa de la mateixa sanch. *Plétora compuesta*. Composita plethora.

PLETORIA. f. PLÉTORA.

PLETÓRICH, CA. adj. med. Qui abunda de humors, especialment de sanch. *Pletórico*. Pletoricus.

PLÉTORIS. m. Plenitut dels quatre humors. *Plétoris, replecion*. Plethorasis, is.

PLEURA. f. anat. Membrana doble que cubre interiorment la cavitat del pit. Ni ha dos que forman com dos bossas sèns comunicació entre sí, dins de las quals están situats los pulmons, cada un en la seva. *Pleura*. Pleura, æ.

PLEURESIA. f. y

PLÉURESIS. f. ant. Mal de costat, inflamació de la pleura. *Pleuresia* Pleuritis, pleurisis, idis.

PLEURÍTICH, CA. adj. Qui té dolor de costat. *Pleurítico*. Pleuriticus.

PLEVIRSE. v. r. ant. APODERARSE, PREVÁLDRESE.

PLÉYADAS. f. pl. mit. Set fillas de Atlant y

de la ninfa Pleone, traslladadas al cel, las quals s'anomenan vulgarment las cabrellas. *Pléyapas* ó *Pléadas atlántidas*. Pleyades, um. || astron. Set estrelles davant lo genoll del signe Tauro. *Pléadas, virgílias*. Vergiliæ, arum.

PLEYT. m. PLET.

PLICA. f. for. Plech sellat en que's conté testament, sentència ó vot pera publicar-se á sòn temps. *Plica*. Obsignatum scriptum. || méd. Malaltia en que surt la sanch per la extremitat ó punta del pel, y á la que están molt exposats los polacos. *Plica, ó plica polaca*. Plica polonica.

PLINTO. m. Orla de columna. *Plinto, zoco, orlo, latastro*. Plinthus, i.

PLOGUDA. f. PLUJA.

PLOGUT, DA. p. p. Llovido. Pluitus.

PLOM. m. Metall de color gris que tira un poch á blau: es dels més pesats, menos dúctil y sonoro, blau y molt poch brillant. *Plomo*. Plumbum, molybdo, i. || Lo pes pera averiguar la fondària del aygua. *Sonda, plomada*. Bolis, is, idis; catapirates, æ. || La direcció perpendicular. *Plomo*. Ad perpendiculum æqualitas. || Nivell ab que 'ls mestres de casas regoneixen la igualtat de una paret ó altra obra; consisteix en una pessa de plom lligada en un cordill. *Plomada, plomo*. Plumbum perpendiculum; cathetus, i. || Per sinécdoque, 's pren per las balas de fusell. *Plomo*. Plumbeus globulus. || Espécie de sello. *Plomo*. Plumbeum sigillum. || met. Qualsevol tros de plom que's posa en balansas, filats, etc. *Plomo*. Plumbi frustrum quodlibet. || La ploma ó barreta de plom que serveix pera reglar ó senyalar. *Plomada, plomo*. Plumbata, æ. || Pallofa, suplent de moneda ab que pagan en las parròquias ó catedrals, etc. als residents. *Plomo*. Loco monetæ plumbum. || pl. Contrapés ó barra de voltejador. *Contrapeso*. Halter, is. || m. Llisteta de plom en que posan, y ab que ajustan los vidres en las finestras. *Varillas, verga*. Plumbei virga ad vitra sustentanda.

PLOM BLANCH. ESTANY.

PLOM VOLANT. arq. Pessa de plom, que lligada á una corda serveix als mestres de obras y altres artífices pera regoneixer la igualtat de una paret ó altra obra. *Plomada*. Perpendiculum plumbeum.

Á PLOM. m. adv. Perpendicularment. *A plomo*. Ad perpendiculum. || Tot plegat. *De golpe*. Repentè, ciò.

CÁURER Á PLOM. fr. Cáurer una cosa perpendicularment. *Caer á plomo*. Ad perpendiculum cadere.

ESTAR FORA DE PLOM Ó PÉRDRE LO PLOM. fr. Decantar-se, pérdrer l'equilibri ó línea perpendicular una paret. *Desdecir, desplomarse*. A libramento de-ficere.

FÉR PÉRDRE LO PLOM. Fér pérdrer la línea perpendicular á la paret ó edifici. *Desplomar*. A perpendiculo divertere.

PESAT COM UN PLOM. loc. met. Home pesat y mo-

lest en sa conversació y accions. *Arrendador del plomo*. Gravis molestus homo.

SOLDAR, CUBRIR, Ó ASSEGURAR AB PLOM. fr. *Emplomar*. Plumbo, as.

PLOMA. f. Cada una de las pessas que cubren lo cos dels aucellets. *Pluma*. Pluma, æ. || Cada una de las llargas que tenen en las alas los aucells. *Remera*. Remex, igis. || Cada una de las llargas de la cua dels aucells, que'ls donan direcció pera volar. *Timonera*. Rectrices plumæ. || Cada una de las plomas no consolidadas que extrau la sanch dels aucells. *Chupon, pluma en sangre*. Pluma, æ. || Lo conjunt de las que cubren l'aucell. *Plumaje, plumeria, plumazon*. Pluma, æ. || La que's posa al sombrero per adorno. *Látigo, pluma*. Galerí crista. || met. Qualsevol cosa que produheix efectes semblants als de la ploma, com: ab la PLOMA de aquest rem, en lo paper de las ayguas, deixaré ton nom imprés. *Pluma*. Calamus, i. || L'instrument ab que s'escriu, que regularment es ploma de aucell. *Pluma*. Penna, æ, calamus, i. || FLAUTA. || met. Lo modo ó estil de escriurer. *Pluma*. Scribendi dexteritas. || met. L'escriptor. *Pluma*. Scriptor, is. || pl. Espolsador de ploma. *Plumero*. Plumaria scopula.

PLOMA DE AYGUA. Mesura de aygua que surt de un canó de la mida de una ploma. *Pluma, garbanzo de agua*. Fluens per tubum ad plumæ magnitudinem aqua.

PLOMA DE CAP DE ALA. met. Subjecte recomendable per sòn caràcter, qualitat y oircunstàncies. *Hombre de categoria ó de gran categoria*. Summæ laudis et dignitatis vir.

PLOMA VIVA. La que's trau dels aucells vius, y serveix pera umplir coixins, matalassos, etc. *Pluma viva*. Pluma ex ave vivente evulsa.

BONA PLOMA. met. Qui escriu bè. *Buena pluma*. Venustè scribens.

DEIXAR CÓRRER LA PLOMA. fr. met. Extèndrer-se massa en la matèria que's va tractant per escrit. *Dejar correr la pluma*. Longius orationem protrahere.

GENT DE PLOMA. La que té per exercici escriurer, regularment se pren pels notaris. *Gente de pluma*. Scribæ, arum.

GUARNIR DE PLOMAS. fr. Posarlas en alguna cosa, ja sia pera adorno, com en los sombreros; ja pera que vole, com en sajeta, ó pera afront, com se feya en altre temps en las arcabotas. *Emplumar*. Plumis instruere.

PORTAR LA PLOMA Á ALGÚ. fr. met. Sér sòn escribent. *Llevar la pluma á alguno*. Alterius dicta transcribere.

POSAR GROS LA PLOMA. fr. met. SÉR DE LA PRIMERA VOLADA.

POSAR LA PLOMA. fr. Senyalar las lletras ab la tinta que deixa. *Dar tinta*. Pennam atramentum reddere.

POSAR Ó TRAURE PLOMA. fr. Criar ploma 'ls aucells;

Echar pluma, emplumecer, emplumar. Plumescio, is. SÉR DE LA PRIMERA PLOMA. fr. met. SÉR DE LA PRIMERA VOLADA.

TREMPAR LA PLOMA. fr. Posarla de modo que serveca pera escriurer. *Cortar, tajar la pluma.* Aptare calamus ad scribendum.

PLOMADA. f. La porció de tinta que cab en la ploma. *Plumada.* Intinctura atramenti. || La acció de escriurer un poch, ó fêr alguna ralla ó lletra. *Plumada.* Calami ductus. || PLOM. 2. 4.

PLOMALL. m. Adorno de plomas que 's posa regularment en lo sombrero, morrió, etc. *Plumaje, plumero, penacho.* Crista, æ. || Las plomas que s' elevan sobre 'l cap de alguns aucells. *Moño, airon, Plumea crista.* || REFILANDO. || La fletxa ó bandereta que 'ls torejadors clavan als bous. *Banderilla.* Spiculum, i, || CASTELLET. 2. || pl. Lo conjant de ells. *Plumajería.* Cristarum copia.

GUARNIR DE PLOMALLS. fr. Adornar ab ells. *Emplumajar.* Cristis ornare.

PLOMALLER. m. Fabricant ó venedor de plomalls. *Plumajero.* Cristarum opifex.

PLOMAR. v. a. Llevar la ploma als aucells. *Desplumar, pelar, quitar la pluma.* Deplumo, as. || Marcar, sellar ab plum. També s' usa com reciproc. *Plumar.* Plumbo signare. || met. Guanyar á algú tots los diners en lo joch. *Descañonar, pelar.* Aliquem pecunia spoliare.

PLOMAT, DA. p. p. *Desplumado, pelado.* Deplumatus. || Marcat, sellat ab plum. *Plomado.* Plumbo signatus.

PLOMATGE. m. PLOMA. 5. || PLOMALL.

PLOMBAR. v. a. ant. PLOMAR. 2.

PLOMEJAR. v. a. pint. Formar, delinear ab llápis ó ploma pera sombrejar un dibuix. *Plumear.* Lineas adumbrare.

PLOMEJAT. m. pint. Conjunt de rallas semblants á las que 's fan ab la ploma, y que solen usar alguns en la miniatura. *Plumeado.* Linearum series tabulis adumbrandis.

PLOMER. m. Treballador ó fabricant de cosas de plum. *Plomero.* Plumbarius, ii.

PLOMERO. m. PLOMÁS. || La ploma fina y en forma de seda que tenen los aucells pera cubrir lo vuyt que deixan las plomas. *Plumon, plumion, plumazo, floyel.* Avium plumula lanuginis instar.

PLOMETA. f. d. *Plumilla, ica, ita.* Plumula, æ.

PLOMISSOL. m. La borra dels aucells entre las plomas pera cubrir los vuyts que aquestas deixan. *Plumon, plumion, floyel, pelo.* Lanugo, inis.

PLOMISTA. m. Gent de ploma: 's diu dels notaris y demès que entenen en plets y negocis. *Plomista, gente de pluma.* Scriba, æ. || met. EMBUSTERO, TRAPASSER, EMBROLLA.

PLOMÓS, A. adj. Lo que té ploma ó molta ploma. *Plumoso, plumizo, plomoso.* Plumbeus. || adj. Lo qui per sa excesiva familiaritat, carícias y afalachs se fá fastigós. *Sobon, plomoso.* Fastidiosus, blandiens.

PLOR. m. La acció de plorar. *Lloro, llanto.* Fletus, ploratus, us. || Lo de las criaturas. *Vagido.* Vagitus, us. || pl. *Llanto, lloros.* Planctus, us.

ARRANCAR LO PLOR. fr. *Soltar, romper el llanto.* In fletum prorumpere.

PÉRDRE LO PLOR fr. No poder plorar las criaturas per molta ràbia. *Encanarse.* Obstupesco, is.

PLORACOSSOS. f. PLORADORA.

PLORADOR, A. m. y f. Qui plora molt fàcilment. *Lloron.* Lacrymosus.

PLORADORA. f. Dona llogada pera plorar en los enterros. *Endechera, plañidera, lloradora.* Præfica, æ. || La acció de plorar, com: té la PLORADORA. *Lloro.* Ploratus, us.

PLORALLA. f. PLOR.

PLORAMICAS. m. Qui freqüentment lamenta y plora sos infortunis. *Lloraduelos.* Plorabundus.

PLORAMORTS. m. PLORADORA. 1.

PLORANERA. f. PLORADORA. 2.

PLORAR. v. n. Derramar llàgrimas. *Llorar.* Ploro, as; edere fletus. || met. Afectar pobressa, miséria. *Llorar.* Paupertatem prædicare. || Destillar humor alguns arbres ó plantas. *Llorar, sudar.* Stillo, sudo, as. || Queixarse algú de las desgrácias que pateix. *Llorar, quejarse.* Doleo, es.

PLORAR AMARGAMENT, Ó COM UNA CRIATURA, Ó COM UNA MAGDALENA. fr. DESFERSE EN LLÀGRIMAS.

ELL S' HÒ PLORARÁ. loc. Denota lo que algú tindrà que sufrir per sa pròpia elecció contra 'l dictàmen de altres. *No lloraré yo sus lágrimas.* Ipse luet.

QUI NO PLORA, NO MAMA. exp. BOCA QUE NO PARLA, DÉU NO LA ÓU.

PLORAT, DA. p. p. *Llorado.* Fletus.

PLORAYRE. m. PLORADOR. || Qui sempre 's lamenta. *Guacharo.* Ejulator, is.

PLORERA. f. PLORADORA. 2.

PLORICÓ. m. La acció de gemegar plorant. *Ploriqueo, gimoleo, guaya, puchero.* Gemitus, us.

FÉR LO PLORICÓ. fr. FÉR LO PETARRELL. || Ponderar excessivament lo que's pateix pera móurer á compassió. *Hacer la guaya.* Planctum agere.

PLORIQUEJAR. y. n. Gemegar, fêr com qui plora. *Ploriquear, gimotejar, hacer la guaya.* Ingemisco, is.

PLORÓS, A. adj. Llagrimós. *Lloroso, lagrimoso.* Lacrymosus. || Trist, que excita á plorar. *Lloroso.* Mæstus.

PLOROSAMENT. adv. m. De un modo plorós. *Llorosamente.* Flebiliter, lacrimosus.

PLÓURER. v. n. Càrrer aygua dels núvols. *Llover.* Pluo, is; pluit, ebat. || met. Venir sobre algú abundància de alguna cosa, com traballs, etc. *Llover.* Copiosè affluere.

PLÓURER MENUT. fr. PLOVISQUEJAR.

PLÓURER SOBRE MULLAT. fr. Venir traballs sobre traballs. *Llover sobre mojado; todo junto como al perro los palos; ya escampa y llovian guijarros.* Damnum damno accumulare.

AIVÓ HÒ FÁ QUE NO PLOU. fr. irón. y fam. S' usa

quant algú fa alguna cosa, pretextant diversa causa de la que realment lo mou. *Esa es la madre del cordero, ó no es esa la madre del cordero.* Atl atl hoc est illud.

PLOVISCAR. v. n. PLOVISQUEJAR.

PLOVISCO Y PLOVISQUEIG. m. Plujeta á gotas menudas. *Llovizna.* Tenuis pluvia.

PLOVISQUEJAR. v. n. Plóurer á gotas menudas. *Chispear, ce'ner, molliznar, molliznear.* Stillo, as.

PLOVITG. m. ant. PLOVISQUEIG.

PLUINEJAR. v. n. PLOVISQUEJAR.

PLUJA. f. La aygua que cau dels núvols. *Lluvia.* Pluvia, æ, nimbus, i. || met. Continuació y cópia de alguna cosa, com : *PLUJA* de pedras, de traballs, etc. *Lluvia.* Copia, æ.

PLUJA DE ESTIU. La forta y que dura molt poch temps. *Lluvia de verano.* Nimbus, i.

PLUJA DE ESTIU Y FLOR DE BAGASSA, AVIAT PASSA. ref. Denota que la hermosura de las rameras dura poch, aludint á la pluja de estiu. *A la ramera y á la lechuga, una temporada le dura.* Scorti pulcritudinis citius perit.

PLUJA DE JANER, UMPLE BÔTAS Y GRANER. ref. AYGUA DE JANER, etc.

COM Á *PLUJA* MENUDA. loc. fam. Ab molta abundància. *Como agua.* Uberimè.

PLUJETA. f. d. PLOVISQUEIG.

PLUJÓS, A. adj. Abundant de plujas, que las pórtia ó las causa. *Lluvioso, pluvioso.* Imbricus, pluviosus.

PLUMA. f. PLOMA.

PLUMAR. v. a. PLOMAR.

PLUMBAGINA. f. Planta com de dos peus de alta, la cama vuyda, las fullas semblant á las del melocotó ó á las del sálzer, y comunment en lo mitj té una clapa negra ó de color de plom; las flors purpúreas y á vegadas en ramellet; la llavor ovalada, punxaguda, xata y negra, la arrel grossa, fibrosa, llarga, molsuda, y de gust cremat. Aquesta planta 's divideix en várias espècies. *Plumbajina.* Plumbago, inis.

PLUMBAT, DA. adj. PLOMAT.

PLUMISSOL. m. PLOMISSOL.

PLURAL. adj. gram. En los noms, verbs, etc. lo número que parla de més de un. *Plural.* Pluralis.

PLURALITAT. f. Majoria, major número, *Pluralidad.* Pluralitas, atis.

Á *PLURALITAT* DE VOTS. m. adv. Pel major número de vots. *Á pluralidad de votos.* Majori suffragiorum numero.

PLURESIA. f. ant. PLEURESIA.

PLURÍTICH, CA. adj. ant. PLEURÍTICH.

PLUS. adv. ant. Véu llatina. Mès. *Mas.* Plus.

PLUS ULTRA. Divisa de Càrlos V pera mostrar després de la conquesta de Túnes, que havia fèt més que Hércules, qui no passà l'estret que Càrlos V passà pera anar al Àfrica; de modo que la divisa de Hércules eran dos montanyas figuradas

ab dos columnas, y aquestas paraulas NON PLUS ULTRA; y Càrlos se tràu lo NON. *Plus ultra.* Plus ultra.

SÉR LO NON PLUS ULTRA. fr. fam. pera denotar la preeminència ó superioritat de alguna cosa en sa classe. *Ser el non plus ultra.* Præ omnibus eminare.

PLUTEO. m. PRESTATGE.

PLUTÓ. m. poët. *Infern.* Pluton, báratro, averno, tártaro. Tartarus, i.

PLÚVIA. f. ant. PLUJA.

PLUVIAL. adj. S' aplica al aygua que cau dels núvols. *Pluvial.* Pluvialis. || m. La capa del cor. *Pluvial.* Pluviale pallium sacrum.

PN.

PNEUMÁTICH, CA. adj. NEUMÁTICH.

PO.

PO. f. POR. || n. p. fam. Josep. *José.* Joseph.

POA. f. náut. Corda que's posa y fixa en una y altra part de las velas en las relingas. *Poa, coba, pesa.* Nauticus, rudens.

POAGRA. f. Gota, malaltia que causa inflor y dolors aguts en las junturas dels extrems del cos, impedint lo moviment. *Gota, podagra.* Podagra, æ.

POAGRÓS, A. adj. Qui pateix poagra. *Gotoso.* Podagricus.

POAL. m. Galleda, vas pera traurer aygua de un pou. *Pozal.* Modiolus acceptorius. || Lo cantí que té un sol forat gran sota la ansa. *Cántaro, cántara.* Cantharus, i.

POAR. v. a. Traurer aygua del pou. *Sacar agua del pozo.* Haurire aquam è puteo.

POATAYRE Y POATER. m. POATER.

POATONS. m. pl. VALLS.

POBERTAT. f. PUBERTAT.

POBLA. f. POBLACIÓ, POBLE.

POBLACIÓ. f. La acció de poblar algun lloch. *Poblacion, poblacion.* Incolarum deductio. || Ciutat, vila ó lloch poblat de gent. *Poblacion, poblado, pueblo.* Oppidum, i, civitas, atis. || Lo número de vehins que la componen. *Poblacion.* Incolæ, arum. POBLACIÓ NOVA. COLÓNIA.

FORA DE LA POBLACIÓ. loc. S' aplica á lo que està prop de una població. *Suburbano.* Suburbanus.

POBLADÍSSIM, A. adj. sup. *Pobladísimo.* Incolis frequens.

POBLADOR. m. Qui pobla. *Poblador.* Urbium, coloniarum conditor.

POBLAMENT. m. ant. POBLACIÓ.

POBLAR. v. a. Fundar alguna població, reunir en ella habitants. *Poblar.* Urbem, oppidum constituere. || Umplir, ocupar, com : *POBLAR* un galliner. *Poblar.* Impleo, es. || Procrear, propagar molt. *Poblar.* Abundè procreare. || v. r. Traurer fulla 'ls arbres. *Poblar-se.* Arborese germinare. || ant. Fèrse vehí. *Avecindarse.* Inter cives adscribere, adnumerare.

POBLÁS. m. aum. *Poblacion*. *Populus major*.

POBLAT, DA. p. p. *Poblado*. *Oppidum frequentatum*. || adj ant. *Habitant*, *vehi*, *domiciliat* en alguna població. *Morador*, *habitante*, *vecinó*. *Incola*, æ. || m. *POBLACIÓ*. 2.

POBLE. m. Ló lloch, ciutat, vila, població. *Pueblo*. *Oppidum*, i. || La gent que habita. *Pueblo*. *Populus*, i. || La gent comuna y ordinària de alguna població. *Pueblo*, *populacho*, *poblazo*; *poblacho*. *Plebs*, bis. || Població petita á diferència de la ciutat y vila. *Lugar*, *pueblo*. *Populus*, i.

POBLE BAIX Ó MENUT. *POBLE*. 3.

POBLE DE QUATRE CASAS Ó DE MALA MORT. Lo petit é insignificant. *Pueblo corto*, *villaje*, *villorio*, *aldeorrio*. *Oppidulum*, i.

POBLE FORTIFICAT. *PLASSA DE ARMAS*.

POBLET. m. d. *Pueblecico*, *illo*, *ilo*; *pueblezuelo*. *Oppidulum*, i.

PÓBLICH, CA. adj. ant. *PÚBLICH*.

POBRÁS. adj. aum. Qui es molt pobre. *Pobreton*. *Pauperrimus*.

POBRE. adj. *Necessitat*, *faltat de lo necessari*; *menesterós*. *Pobre*. *Pauper*, *egenus*. || Qui demana caritat de porta en porta. *Mendigo*, *pobre*; *pordiosero*. *Ejectus*, *mendicus*, *pauper*. || Escàs, com: la llengua F. es *POBRE* de veus. *Pobre*. *Inops*. || Inútil, de poch valor. *Pobre*. *Miser*, *tenuis*. || Infelis, desdixit. *Pobre*. *Infelix*. || Fret, magre, curt, escàs, com: festa, dinar *POBRE*. *Pobre*. *Egens*, *inops*.

POBRE AL MITJ DE LAS RIQUESAS. *AVARO*.

POBRE DE ESPERIT. Qui no té desitj ni afició á las riquesas. *Pobre de spiritu*. *Spiritu pauper*. || Pusillànim. *Pobre de spiritu*. *Pusillanimitas*.

POBRE DE MÍ. Espécie de interjecció ab que s'explica la estranyesa ó sentiment en lo que s'executa, 's véu, s' óu, ó succeheix. *Pobre de mí*, *ay de mí!* *Væ mi misero!*

POBRE DE SOLEMNITAT. Qui pateix total necessitat y pobresa per la que's véu obligat á demanar caritat. *Pobre de solemnidad*. *Egentissimus*, extrema necessitate laborans.

POBRE HOME. Subjecte inútil, de poca habilitat ó expedició. *Pobrete*. *Misellus*.

POBRE IMPORTÚ DE DOS TRÀU HU. ref. Proba que no hi ha res millor que la constància pera lograr lo que's desitja. *Pobre importuno saca mendrugo*. *Pulsate*, *pulsate*, et *aperietur vobis*: *petite et accipietis*.

POBRE PELAT. Qui no té medis ni caudals. *Pelon*. *Pauper*.

POBRE VERGONYANT. La persona que per sa qualitat y obligacions no pòt demanar caritat de porta en porta, y ho fá de modo que sia ab lo major secret possible. *Pobre vergonzante*. *Mendicus* quem *medicare* pudet.

POBRE VOLUNTARI. Qui voluntàriament s'enagena de tot lo que posseheix, com fan los religiosos ab lo vot de pobresa. *Pobre voluntario*. *Voluntarius pauper*.

POBRE Y SUPERBO. loc. Qui tenint necessitat de auxili, procura ocultarla no admetentlo, ó qui no's contenta ab lo que li donan ó ab lo favor que li fan vehentse mereixedor de més. *Pobre y soberbio*. *Pauper superbienis*.

AL POBRE 'L SOL SE'L MENJA. ref. Denota que al pobre ningú l'escolta; abans bè tothom lo maltracta. *Al pobre el sol se lo come*. *Nullus pauperi adest*.

ESTAR MÉS POBRE QUE UNA RATA. fr. fam. Estar molt pobre, no tenir res. *No tener sobre que Dios le llueva*, ó *tras que parar*; ó *como tres con un zapato*, ó *estar mas pobre que Job*. *Codro pauperiorum esse*.

NO ESTÁN BÈ DOS POBRES EN UNA PORTA. Denota 'l destorb que's causan recíprocament los vários pretendents á una mateixa ocupació ó empleo. *No están bien dos pobres á una puerta*. *Eidem adstantes ostio mutuò sibi officiunt pauperes*.

PARLA AL POBRE AB AMOR NO LI FASSAS DESHONOR. ref. LA POBRESA NO ES VILESA.

NÓ'S PÓT SÉR POBRE PER CAP DINER. loc. fam. Denota que tots los gravàmens y mals solen recaurer sobre del pobre, sens que se li mire cap atenció. *La cárcel y la cuaresma para los pobres es hecha*. *Pauperibus carcer et quadragesima nata est*.

SI ETS POBRE, SEMPRE SERÁS POBRE. ref. Denota lo difícil que es al qui está faltat de medis, lo millorar de fortuna. *Pobreza nunca alza cabeza*. *In horrida vita non gignitur malefícium*.

VAL MÉS SÉR POBRE HONRAT, QUE RICH DESBARATAT. ref. Exhorta que no debem obrar contra la virtut, per més que'ns aprete la necessitat. *Comer arena, antes que comer vileza*. *Prius mori quam peccare*.

POBREA. f. ant. *POBRESA*.

POBREJANT. m. ant. *POBRE*.

POBREJAR. v. n. Fér lo pobre, afectar pobresa. *Llorar pobreza*. *Paupertatem verbis exaggerare*. || Anar á ménos, faltar poch á poch las comoditats. *Escasear*. *Minuo*, is. || Curtejar, anar magre alguna cosa, faltarli 'l degut complement. *Escasear*. *Deficio*, is.

POBRELLAT, A. adj. d. ant. *POBRET*.

POBREMMENT. adv. m. De un modo pobre y humil. *Pobremente*. *Miserè*, *tenuiter*. || Mesquinament, ab escassesa. *Pobremente*, *escasamente*. *Angustè*, *miserè*. || Rústicament, de un modo grosser. *Inurbanamente*. *Inurbanè*. || Fredament, sens art, sens gràcia. *Friamente*. *Ineptè*.

POBRESA. f. Escassesa, necessitat, indigència. *Pobreza*. *Paupertas*, atis. || Falta, carestia. *Pobreza*. *Inopia*, æ, *egestas*, atis. || Renúncia voluntària dels béns, com la que fan los religiosos. *Pobreza*. *Paupertas*, atis. || Lo conjunt de alhajas ó mobles de poch valor. *Pobreza*. *Tenuis supellex*. || mit. Diosa maré de la indústria y de las arts. *Pobreza*. *Paupertas*, atis. || Poquedat de ánimo, curtedad de altrás prenas morals. *Pobreza*. *Pusillanimitas*, atis.

POBRESA DE ESPERIT. Pusil-lanimitat. *Pobreza de ánimo ó de espíritu.* Pusillanimitas, atis. || Virtut. *Pobreza de espíritu.* Paupertas spiritus.

POBRESA DE ESTIL. ret. Baixesa, debilitat del estil. *Pobreza de estilo.* Stili infirmitas.

LA POBRESA NO ES VILESA. ref. Ensenya que ningú déu avergonyir-se de sér pobre, y repren al mateix temps als qui desprecian als pobres, especialment si són amichs ó parents. *Pobreza no es vileza.* Paupertas homini consenda ut decus adsit.

POBRESSALLA. f. Multitud de pobres. *Pobreria, pobreteria.* Mendicorum copia.

POBRET, A. adj. d. *Pobrecillo, ito.* Pauperculus. || Miserable, abatut. *Pobrete, pobretillo.* Misellus. || Subjecte inútil y de poch esperit. *Pobrete, pobretillo.* Misellus.

POBRETS Y ALEGRETS. exp. fam. Explica que se sent poch la pobresa, quant hi ha alguna diversió ó motiu de alegria. *Pobrete pero alegrete.* Etsi pauper hilaris tamen.

POBRETA. f. La ramera ó dona de mala vida. *Pobreta.* Meretrix, icis.

POBRETALLA. f. POBRESSALLA.

POBRETAT. f. ant POBRESA.

POBRETERIA. f. POBRESSALLA.

POBRETÓ. m. Qui no té lo que correspon al seu estat. *Pobretón.* Pauperrimus.

POBRICH, CA. adj. d. ter. POBRET.

POBRÍSSIM, A. adj. sup. *Pobrisimo.* Pauperrimus.

POCA. f. MICA.

POCAS Y ENCARA 'N CAUHEN. loc. Que s' aplica al qui té poch, y aixó ab treball ó risch. *Poca lana y esa en zarzas.* E multis paleis parum fructum colligni.

POCAMENT. adv. m. Ab poquedat. *Escasamente.* Parcè.

POCH, CA. adj. Escàs, curt, limitat en quantitat ó qualitat. *Poco.* Paucus, paulus. || ant. Petit, xich. *Pequeño, poco, corto.* Curtus exiguus. || adv. En poca quantitat. *Poco.* Parum.

POCH Á POCH. m. adv. Á POCH Á POCH. || Ab suavitat, com: fregar poch á poch una llaga. *Poco á poco, con juicio, con suavidad.* Leniter.

POCH Á POCH ANIREM LLUNT. ref. DE GOTA EN GOTÀ, etc.

POCH HA Ó POCH ABANS. m. adv. No ha mòlt. *Poco ha.* Nuper.

POCH HI FÀ QUE SIA FEO, SOLS TÉ PUGA TRACTAR BÈ. ref. L' HOME SIA DE RABASSA, etc.

POCH HI HA Á DALT. POCA XULLA.

POCH ME FÀ, POCH LI FÀ. loc. Denota que á algú no se li'n dòba res de alguna cosa. *Eso no me hace, eso no le hace.* Parum curo, curat.

POCH PERÀ TÚ. m. adv. Denota que algú treballarà pera 'l profit de altre. *Trabaja el asno para su amo; el burro del aceitero.* Asinus eris, portans mysteria; vos non vobis vellere fertis oves.

POCH SA POCH LLA. m. adv. POCH MÉS Ó MÈNOS.

POCH SOVINT. m. adv. Pocas vegadas. *Raras ó pocas veces.* Rarò, paucies.

POCH Y NO. Denota que una cosa no es en abundància, però que fá gran servey. *Poco pero bueno.* Non multa, sed opportuna.

POCA COSA. Subjecte dèbil eu las forsas del cos ó del ánimo. *Poquito; poquita cosa, corta pala.* Valdè exiguus, debilis.

ALGUN POCH. m. adv. Algun tant, com un poch apesarat. *Un poco, un tanto.* Parum.

Á POCH. m. adv. PER POCH, TANTOST.

Á POCH Á POCH. Espécie de interjecció per advertir á algú que no's precipite en obras ó paraulas. *Poco á poco.* Heu! sla. || Sens fér rumor. *Poco á poco; quedo, quedito, despacito.* Silentio. || Expressa la lentitud y pausa ab que's camina. *Paso á paso; paso ante paso.* Pedetentim. || Lentament, pausadament. *Poco á poco.* Pauxillatim. || Espécie de interjecció pera detenir á algú en lo que diu, ó per advertirli alguna cosa. *Paso, paso de ahí.* Vide.

Á POCH Á POQUET. m. adv. Sens fér rumor. *Despacito, quedo, quedito.* Pedetentim.

ARRIBAR Á POCH. fr. Sér curt de talent, de ingeni limitat. *Alcanzársele poco, ó no alcanzársele mas á alguno.* Parum callere.

DEL POCH POCH, DEL MOLT NO RES. ref. Se diu per aquells que en mitjana fortuna paréixen liberals, y en fentse rich són avaros; y que en qualsevol fortuna contrària ó favorable es menester viurer ab igualtat. *De lo poco poco y de lo mucho nada.* Munera pauca dabit cui forsan pauca facultas; illicò si locuples munera nulla dabit.

DE POCH EN POCH. m. adv. En petitas quantitats. *Poco á poco.* Particulatim, per particulas.

DONÁRSENI POCH. fr. No ferne cas. *Dársele poco.* Parvi facere.

ESPANTARSE Ó QUEIXARSE DE POCH. fr. fam. Apurar-se y alligir-se ab poca causa. *Ahogarse en poca agua.* Levibus succumbere malis.

GOSA DEL TEU POCH, MÉNTRES BÚSCA MÉS LO BOIG. ref. Denota que es temeritat no aprofitar ó exposar lo poch que algú té pera voler lograr més. *Goza de tu poco, mientras busca mas el loco.* Utere tu parvo, demens majora sequatur.

MÉS VAL POCH Y BO. QUE MOLT Y DOLENT. ref. literal. *Mas valen dos bocados de vaca, que siete de patata.* Parum optimi quam multum deterioribus præstat.

MOLTOS POCHS FAN UN MOLT. ref. MOLTAS CANDELETAS, etc.

NO ES POCH NI GAYRE. Antifrasis pera ponderar alguna cosa que càusa estranyesa, ó que no's pensava tant gran. *No es nada, ahí es nada, ahí que no es nada.* Quasi nihil esset.

PER POCH. m. adv. Quasi, á poch, tantost. *Por poco.* Parum abfuit.

POCHS Y MAL AVINGUTS. loc. literal. *Tres vecinos y mal avenidos.* Pauci et animis disjuncti.

QUI Á POCH ESTÀ AVESAT, DE POCH SE CONTENTA.

ref. Denota que'l pobre ab poca cosa 's contenta, y li apar tenir molt. *Del pobre la bolsa con poco rebo-sa.* Aphyarum bonos.

TENIR EN POCH. fr. Fér poch cas de alguna perso-na ó cosa. *Tener en poco.* Parvi pendere.

TOT Á POCH Á POCH. m. adv. POCH Á POCH.

UN POCH. loc. Un xich. *Algo.* Aliquid.

UN POCH MASSA. m. adv. Passar de la mida. *De-masiado, demasiadamente.* Nimis, plus æquo; extra modum.

VENÍRSENHI Á POCH. fr. FALTÁRSEN POCH.

POCIÓ. f. Beguda. *Pocion.* Potio, nis.

POCIORITAT. f. POQUEDAT.

PODA. f. La obra de podar. *Podá.* Tonsura, æ, putatio, frondatio, nis. || Lo temps en que s' acos-tuma podar. *Podazon, poda.* Putationis tempus.

PODADA. f. PODA. 1.

PODADAS. f. pl. Pert us ó dret antich. Podas. Tonsuræ.

PODADOR. m. Qui poda. *Podador.* Putator, frondator, is.

PODADORA. f. Instrument acerat que fôrma una espècie de creu, per una part acerada y per la altra un escarpell. *Podadera.* Scirpicula, æ, falx, cis.

PODAGRA. f. ant. POAGRA.

PODALL. m. Podadora sens escarpell, pera es-porgar los arbres. *Podon.* Scirpiculæ genus.

PODAR. v. a. Esporgar, tallar las ramas su-pèrfluas dels arbres, principalment dels ceps. *Podar.* Puto, exputo, apputo, as. || met. Mutilar, tal-lar algun membre. *Mutilar.* Mutilo, admutilo, as.

SI MON AMO 'M PODA DE JANER, Y 'M LLAURA DE FE-BRER, VERCONYA 'M SERÁ SI NO LI UNPLO 'L CELLER. re. Aconsella podar las vinyas y arbres tart pera que no's glassen, y sembrar primerench pera que naixca ab las primeras plujas de la tardor. *Podá tardío y siembra temprano, si errares un año, acer-tarás cuatro.* Vites seró puta sulcis citó semina manda:

Vix de quinque annis irritus unus erit.

PODÉ. adv. fam. Pót sér, tal vegada. *Tal vez; acaso, por ventura.* Fortè, fortassè.

PODENT. p. a. ant. Poderós, rich, hisendat. *Pudiente.* Opulentus.

PODER. m. Facultat, forsa, capacitat pera fêr alguna cosa. *Poder.* Virtus, tis, manus, us. || Domi-ni, imperi, jurisdicció. *Poder.* Imperium, ii, juris-dictio, nis. || Multitut, com: PODER de gent, de ve-gadas, etc. *Multitud.* Multitudo, inis. || Abundân-cia, com: hi ha un PODER de verdura. *Peste.* Supe-rabundantia, æ. || Possessió actual ó custòdia de alguna cosa. *Poder.* Custodia, æ. || Las forsas mili-tars de algun soberá. *Poder.* Vires, ium. || Rique-sas, bèns, com: home de molt PODER. *Poderio.* Bo-na, orum; opes, um. || Instrument ab que algú dò-na facultat á altre pera que represente sa persona. S' usa en pl. *Poder.* Juridica facultatis transmissio. || Disposició, arbitre. *Poder.* Potestas, atis. || Lli-

bertat, llicència, permís. *Poder.* Venia, copia, æ; facultas, atis. || ESFORS, EMPENYO. || UFANA, VIGOR, ORGULL. || pl. Las facultats, bèns, rendas que algú té. *Posibles.* Facultates, vires, um. || v. a. Tenir potestat, facultat pera fêr alguna cosa, sér capàs de ferla. *Poder.* Possum, valeo, polleo, es. || Tenir domini, autoritat. *Poder.* Dignitate, auctoritate va-lere. || Tenir forsa y activitat pera obrar, resistir ó sufrir. *Poder.* Valeo, es. || Excitar á algú á que fassa ó deixi de fêr alguna cosa, com: vos PODRIAU dir aixó. *Poder.* Possum, tes || geom. Valer ó pro-duhir. *Poder.* Valeo, es. || imp. Sér possible ó con-tingent que succehesca alguna cosa. *Poder.* Fieri posse.

PODER DE DÉU. interj. Serveix pera exagerar al-guna cosa de que's parla, com: donant á entèndrer que representan lo poder de Déu al executarlas per sa grandesa. *Poder de Dios.* Proh Deus!

PODER MÉS. fr. Prevaléixer, vèncer. *Poder mas.* Præposse, plus valere.

PODER MOLT. fr. Tenir molt influxo ó valiment. *Poder mucho.* Præpolleo, es.

PODER VÉNDER Á ALGÚ Y NO ADONÁRSEN. fr. VÉN-DRER Á ALGÚ DEU MIL VEGADAS. etc.

Á MÉS NO PODER Ó FINS NO PODER MÉS. adv. m. For-sosament. *A mas no poder, hasta mas no poder.* In-vitè, coactè, quantum fieri possit. || En quant se pót. *A mas no poder.* Quantum quis potest.

Á PODER DE. m. adv. A forsa de ó á repetició de acles. *A poder de.* Vi.

CÓM PÓT SÉR? exp. Denota la estranyesa ó admi-ració de alguna cosa. *Cómo puede ser?* Qui potest?

DE PODER Á PODER. m. adv. Denota que alguna cosa s' ha disputat ab tota eficàcia y forsas. *De poder á poder.* Summis utrinque viribus.

EN PODER. Alarbitri ó discreció de. *En poder.* Pe-nes.

EN SÒN PODER. En la seva ma. *En su poder.* In sua potestate, penes se.

EN VOSTRE PODER ESTÁ. loc. Dependeix de vos. *En vuestro poder ó en vuestra mano está.* Penes te est; tibi integrum est.

FÉR TOT UN PODER. fr. Fêr tot lo que's pót ó un esfors. *Hacer un poder.* Magnoperè niti.

LO PODER APODERA. ref. DINER FÁ DINER.

NO PODER MÉNOS. fr. Sér necessari ó precís. *No poder menos.* Non posse quin.

NO PODER MÉS. fr. Explica la precisió de executar alguna cosa. *No poder mas.* Necessitate compelli.

NO PODERNE EIXIR. fr. No poder reduhir á algú á obrar com déu. *No poder hacer carrera con alguno.* Frustrá alicquem in bonam frugem persuadere.

NO PODER PAHIR Ó NO PODERSE VÉURER. fr. met. No poder sufrir ó tolerar alguna cosa. *No poder llevar, ó tragar, ó digerir.* Ferre non posse.

NO PODERSE ENTÈNDER AB ALGÚ. fr. met. No po-derlo reduhir á la rahó, no poder contenir-lo. *No poder averiguar con alguno.* Alicquem haud posse rationi objicere.

NO PODERSE MENEJAR. fr. Tenir molts negocis á un temps. *Napoderse rodear*. Multissimul intentum esse.

NO PODER SÉR DE MÉNOS. fr. NO PODER MÉNOS.

NO PODERSE VALER. fr. No poder mouri-se ó mourer algun membre. *No poderse menear*; *no poder menear*. Se movere aut aliquod membrum agitare non posse.

NO PÓT SÉR Ó NO'S PÓT. loc. Es cosa impossible, no hi ha medi. *Po se puede*, *no puede ser* ó *es imposible*, *no hay arbitrio*. Non potest.

PER LO QUE PÓT SÉR. fr. Equival á lo mateix per lo que succehesca ó per lo que pót succehir. *Por lo que truene* ó *por lo que puede tronar*. Quidquid acciderit.

PER MI NO PUCH Y PER MAS VERINAS FILO, Y QUI NO PÓT LO POCH, MANCO PODRÁ LO MOLT. ref. S' aplica als qui demanan favor per una persona diferent no tenintlo pera si. *Para mi no puedo y devanaré para mi suegro*; *tu que no puedes*, *llévame á cuestras*. Capram portare non possum, et imponis bovem.

PLE PODER Ó AMPLES PODERS. Plena facultat ó jurisdicció que algú té pera donar ó executar alguna cosa. *Poder pleno*, *plenipotencia*. Plenum summum que jus.

PÓT SÉR, Ó BÈ PÓT SÉR, Ó TOT PÓT SÉR, Ó TOT ES COSA QUE PÓT SÉR. loc. Pót succehir. *Bien puede ser*. Potest.

QUI NO PÓT BENEHIR NO PÓT MALEHIR. loc. ab que's desprecian las malediccions. *Quien no puede bendecir* *no puede maldecir*. Inanis imprecatio.

QUI NO PÓT CAMINAR, QUE CORRA. ref. Se diu quant se mana lo qne es difícil á qui no pót lo fácil. *Quien no pueda andar que corra*. Poplite quid tardo gradientem currere cogis?

SI NO PÓTS FÉR LO QUE VULLAS, FÈS LO QUE PUGAS. ref. Denota que cada hu s' ha de contentar en alló que pót haver y res més. *Si no puedes lo que quieres*, *haz lo que puedes*. Si avem non ponis, asinum agas.

PODERIO. m. Molt poder. *Poderio*. Potentia, æ, potestas, atis. || Sényorio, imperi, domini. *Poderio*. Ditio, nis, dignitas, atis. || Potestat, facultat, jurisdicció. *Poderio*. Auctoritas, atis. || Hisendas, riquesas. *Poderio*. Bona, orum.

PODERÓS, A. adj. Qui té poder. *Poderoso*. Potens. || Rich, acomodat. *Poderoso*. Opulentus, copiosus. || Gran, excel·lent, magnífich en sa línea. *Poderoso*. Præpotens. || Gallart, gras, ple de carns. *Repleto*, *relleno*. Obesus. || Eficás, actiu, com: remey poderós. *Poderoso*. Validus.

TOT PODERÓS. OMNIPOTENT.

PODEROSAMENT. adv. m. Forta, vigorosament. *Poderosamente*. Validè.

PODEROSÍSSIM, A. adj. sup. *Poderosísimo*. Potentissimus.

PODEROSÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Poderosísimamente*. Potentissimè.

PODRIMANER. m. PASTIXO.

PODRIR. v. a. y sos derivats. PUDRIR.

POÉMA. f. Composició poética, obra de poesia. *Poéma*. Poëma, atis.

POÉMA HERÓICH. EPOPEYA.

POESIA. f. Imitació de la naturalesa en lo universal ó en lo particular, feta comunment en vers pera la utilitat y agrado, ó per las dos cosas al mateix temps. *Poesia*. Poësis, is. || Art de fér composicions en vers. *Poesia*, *prosodia*. Poësis, is, poëtice, es. || Obra feta ó escrita en vers. *Poesia*. Poësis, is, versus, us. || Lo joch y vivesa de las imatges de la poesia. *Estro*, *poesia*. Œstrum, i. || Obra en prosa ahont se troba l' artífici, joch, adornos y llengualge poètic, com: L' home felis, D. Quijote, etc. *Poesia*. Poësis, is. || pl. Las obras dels poetes, així 's diu: las POESIAS de Garcia, de Moratin, etc. *Poesias*. Poëmata, um.

POESIA DE BOSCATGE Ó PASTORIL. ÉGLOGA.

POETA. m. Qui imita á la naturalesa en vers. *Poeta*. Poëta, æ.

POETA CÓMICH. Qui escriu comédias. *Poeta cómico*. Comœdiographus, i.

POETA DE NYGUINYOGUÍ Ó DE RACÓ. *Poetastro*. Poëtila, æ.

POETA DRAMÁTICH. *Dramaturgo*. Dramatographus, i.

POETA HERÓICH. Qui compon obras heróicas en vers. *Poeta heróico*. Vates, poëta heroicus.

POETA POBRE NO FÁ DON VERS. ref. AL POBRE 'L SOL SE'L MENJA.

POETÁ. m. aum. Poeta famós. *Poeton*. Excellens poëta.

POETESSA. f. ant. POETISA.

POÉTICA. f. L' art de la poesia. *Poética*. Poëtica, æ.

POÉTICAMENT. adv. m. Al us dels poetes. *Poéticament*. Poëticè.

POÉTICH, CA. adj. Pertanyent á la poesia ó al poeta. *Poético*. Poëcus.

POETISA. f. La dona que fá versos. *Poetisa*. Poëtria, poëtrida, æ.

POETISAR. v. n. Fér ó compóndrer versos. *Poetizar*. Poëtor, aris.

POF. m. Lo ruido que fá un cos al cáurer. *Pam*, *puf*, *paf*. Fragor, is.

POGRAS SÉR. loc. ant. *Podriase hacer*. Fieri posset.

POGUT, DA. p. p. *Podido*.

POHATER. m. Qui fá pous. *Pocero*. Puclarius, ii.

POIXANSA. f. ant. *Pujanza*. Potentia, æ.

POL. m. Qualsevol dels dos estrems de la terra. *Pol*. Polus, i, axis, is. || met. Alló en que estreba y serveix de pollaguera á altra cosa. *Pol*. Fundamentum, i.

POLA. f. ant. PLATJA.

POLACO, A. adj. Cosa de Polónia. *Polaco*. Polonicus.

POLAR. adj. Lo que pertany als pols. *Polar*. Polaris.

POLAYNA. f. Adorno que's sobreposa al pany

de las camisas y camisolas, albas, roquets, etc. *Vuelta*. Pendens manica plicata. || Boti, calsó que té un guarda pòls que cubre la sabata. *Botin, polaina*. Lanea tibialia.

GASTAR MÒLTA POLAYNA. f. FATXENDEJAR.

POLEMÁRQUIA. f. La ocupació del general de exèrcit. *Polemarchia*. *Polemarchia*, æ.

POLEMICA. f. Art que ensenya 'ls ardis de pèndrer ó defensar una plassa. *Pòlemica*. *Polemica*, æ. || La teologia dogmàtica. *Polémica*. *Theologia polemica*. || Disputa literària, criticantse 'ls autors mútuament. *Polémica*. *Litterarium certamen*.

POLEMICH, A. adj. Cosa de la polèmica, com: qüestió *POLEMICA*. *Polémico*. *Contentiosus*.

POLEMIANS. m. pl. Heretges que deyan que s' havia fèt una mescla del Verby de la carn. *Polemniānos*. *Polemniāni*, orum.

PÓLEN. m. Polvos ó polsim de las flors. *Pólen*. *Florum pulvis minutissimus*.

POLIANTEA. f. Col·lecció, arreplech de notícias. *Poliantea*. *Polyanthea*, æ.

POLIARQUIA. f. Govern de mòlts. *poliarquia*. *Poliarchia*, æ.

POLIÁRQUICH, CA adj. Pertanyent á la poliarquia. *Poliárquico*. *Poliarchicus*.

POLICIA. f. Lo modo de regir bè una república, ciutat, etc. *Policia*. *Politica*, *policia*, æ. || UNBANITAT, BONA CRIANSA. || ELEGÀNCIA, NETEDAT, CURIOSITAT.

POLICRESTA. f. farm. Lo que serveix pera mòlts usos. *Policresta*. *Policresta*, æ. || Se diu de una sal que ix per paris iguals de salitre y sofre, posats aquestos dos simples en un gresol bullent; y també 's diu de mòltas espècies de píldoras. *Policresta*. *Policresta*, æ.

POLIDAMENT. adv. m. PULIDAMENT.

POLIDESA. f. PULIDESA. || ELEGÀNCIA.

POLIEDRO. m. Qualsevol figura sòlida que consta de mòltas superfícies. *Poliedro*. *Polyhedrum*, i.

POLÍGALA. f. Herba medicinal molt petita, que's cria en terrenos campestres elevats; la arrel es prima, dura, blanquinoso, amarga; las cametas de mitj peu, de un vert rogench, las flors blavas ó violadas, lo fruyt xato ab llavors llargas. Cuyta serveix pera 'l dolor de costat y altras malalties de pit. *Poligala*. *Polygala*, æ.

POLIGÀMIA. f. L' estat del home casat ab mòltas donas á un mateix temps ó successivament, y també 's diu de las donas respecte dels homes. *Polygamia*. *Polygamia*, æ.

POLIGAMITAS Ó POLIGAMISTAS. m. pl. Heretges que deyan sér lícita la pluralitat de mullers á un temps. *Polygamitas*. *Polygamithæ*, arum.

POLÍGAMO, A. m. y f. Marit de mòltas donas á un temps ó successivament, ó muller de mòlts marits á un temps ó successivament. *Polygamo*. *Polygamus*, i.

POLIGARQUIA. f. POLIARQUIA.

POLIGLOTA. f. La Bíblia impresa en várias llènguas, com: la *POLIGLOTA* de Arias Montano, la Complutense, etc. *Poliglota*. *Polyglota*, æ. || Cert aucell de Indias que canta ab mòlta diversitat y suavitat. *Poliglota*. *Polyglota*, æ.

POLIGLOTO, A. adj. Lo que está escrit en várias llènguas, ó qui las sab. *Poligloto*. *Diversis idiomatibus scriptus, pollens*.

POLIGONIAS. f. pl. Se deya de certas torras portadas sobre rodas pera combàtrer las ciutats. *Polygonias*. *Polygonia turris*.

POLÍGONO. m. geom. Figura plana que té més de quatre costats. *Polígono*. *Polygonus*, i. || adj. Lo que está en forma de polígono ó té alguna relació principal ab ell. *Polígono*. *Polygonius*.

POLÍGONO EXTERIOR. fort. Lo que's fóрма tirant líneas rectas de punta á punta de tots los baluards de la plassa. *Polígono exterior*. *Polygonus exterior*.

POLÍGONO INTERIOR. fort. La figura composta de las líneas que forman las cortinas y semigolas. *Polígono interior*. *Polygonus interior*.

POLIGRAFIA. f. L' art de escriur per modos ocults que encubren l' escrit. *Poligrafia*. *Polygraphia*, æ.

POLÍGRAFO. m. Qui's dedica á la poligrafia. *Polígrafo*. *Polygraphus*.

POLIJA. f. POLITJA.

POLILLA. f. ant. ARNA. || mel. Lo que destrueix insensiblement alguna cosa. *Polilla*. *Quod sensim nocet*.

POLIMENT. m. PULIMENT.

POLÍMNIA. f. Musa que presideix á la oratória. *Polimnia*. *Polymnia*, æ.

POLIN CAVALIN. ant. Caball jove. *Caballo joven*. *Equus pullus*.

POLIOL. m. Herba medicinal de camas quadradas y cuberta de borrisol; las fullas rodonas semblants á las del moraduix, encara que més blanques y morenas; las flors á modo de anells, blavas ó purpúreas y algunas vegadas blanques. La famella té las fullas llargas y estretas, las camas rodonas y bermellas. *Polen, golio, zamarrilla*. *Pulegium*, ii.

PÓLIPO. m. med. Carnot que's cria regularment dins del nas. *Pólipo*. *Polypus*, i.

POLIPODI. m. Herba dita així del grech per la abundància de arrels que trau á manera de peus; las fullas semblants á las de la falguera. Naix en las socas dels arbres vells ó sobre las pedras cubertas de molsa, y serveix contra las obstruccions de las entranyas, escorbuts, hipocondria, etc. *Polipodio*. *Polipodium*, ii.

POLIR. v. a. PULIR.

PÓLISSA. m. Vale, llibransa, instrument pera cobrar algun diner. *Póliza*. *Nummaria tessera*. || Paper que conté la nota de alguna cosa que algú reb ó deu rébrer. *Póliza*. *Ratio*, nis. || LLETRA DE CAMBI. || met. Flica, subjecte ocios y sense destino. *Polizon, gazapo, perillan, tuno*. Vafer.

POLISSÍL-LABO. adj. de molts síl·labos. *Polisilabo*. Polysyllabus.

POLISSÍNDETON. f. ret. Figura que consisteix en posar molts conjuncions en la oració. *Polisindetón*. Polysyndeton, i.

POLIT. m. Aucell de color pardo ó de color de llebra, 'l bech molt llarch y arquejat, tres dits ó ungles en cada peu y un al garró tots separats, *Zarapito real*. Arcuata, æ.

POLITÉCNICH, CA. adj. Lo que abraça moltes ciències ó arts. *Politécnico*. Polytechnicus.

POLITEÍSME. m. Pluralitat de Déus. La rahó natural basta pera conèixer la falsedat del politeisme. *Politeismo*. Polytheismus, i.

POLÍTICA. f. Govern, administració de la república, del estat. *Política*. Policia, æ, politice, es. || Cortesia, urbanitat y bona criansa. *Política*. Urbanitas, comitas, atis. || Bona economia de cada hu, en orde á sa família y negocis particulars. *Política*. Oeconomia, æ.

POLÍTICAMENT. adv. m. Segons regles de política. *Políticamente*. Civiliter, politicè. || Acomodantse á las ocasions. *Políticamente*. Politicè.

POLÍTICH, CA. adj. Lo que pertany á la política, al govern del estat. *Político*. Politicus. || Versat en lo govern del estat. *Político*. Reipublicæ peritus. || Urbà, cortés. *Político*. Urbanus, comis.

POLÍTRICH. m. herba. FALSIA.

POLITXA. f. náut. Roda macisa en los ternals, etc. *Rodaja*, *roldana*. Rotula, æ.

POLITXINEL-LA, POLITXINEL-LI Y PRUTXINEL-LI. m. Mimo, Saltimbanco, Saltabancos, Chiquiticutro. Minus, i.

POLL. m. La cria ó producció que surt del ou dels aucells, com lo de la gallina. *Pollo*. Pullus, i. Lo del àguila. *Aguilucho*. Aquilæ pullus; lo de ànech. *Anadino*. Anadis, pullus; lo de cigonya. *Cigotino*. Ciconiæ pullus; lo de gall dindi. *Pavipollo*. Meleagradis pullus; lo de garsa. *Picazo*. Pica pullus; lo de oca. *Ansarino*. Anseris pullus. || La cria de las abellas. *Pollo*, *empolladura*. Apum soboles. || Insecte sense alas de una línea y mitja de llarch, de color cendrós obscur, de substància més dura si habita en lo cap, y més blan y de color quasi blanch si habita en lo cos. *Piojo*. Pediculus, pedicinus, i. || Insecte que crian los aucells, diferents del comuns en lo tamany y figura. *Piojo*. Avium pediculus. || LLADILLA. || Arbre, 'l tronch y fullas del qual són de color blanch, la fusta molt lleugera, y dura molt davall del aygua sens corrompre'se. *Chopo*. Alnus, i. || pl. POLLADA. || met. MISERIA, PORRESA.

POLLS DE ASTOR. Cert dret antich. *Pollos de azor*. Jus quondam.

POLL DE BOU. PAPARRA.

POLL DA COSTURA Ó ENCOMANADIS. met. La persona importuna y molesta que non's podem traurer de sobre. *Piojo pegadizo*, *machaca*, *sobon*, *pegote*. Importunus.

POLL DE MAR. Insecte de unas deu polzadas de llarch, compost de nou articulacions cubertas de una crosta dura, de las quals la de un extrem compon lo cap, la del altre la cua, y las restants, que constitueixen lo cos estàn armadas cada una de dos camas. S' alimenta de aquàtils, als quals s' agafa fortament. *Piojo de mar*. Onis, i.

POLL MALALTIS. Lo debil y malalt que no medra. *Galpito*. Pullus hyemalis.

POLL MULLAT. fr. met. XOP.

POLL RESUSCITAT, PICA MÉS QUE CAP. ref. Repren al qui havent estat elevat á algun empleo, no's recorda dels de sa antiga esfera, y repren los defectes que ell cometia y devia dissimular. *No se acuerda el cura de cuando fué sacristan; vióse el villano en bragas de cerro y el fierro que fierro; ó vióse el perro en bragas de fierro y no conoció á su compañero; cuando el villano está en el mulo, ni conoce á Dios ni al mundo; contra peon hecho dama no para piezo en tabla*. Status mutant mores.

POLL ROS. BRANXET.

MATAR UN POLL Ó 'LS POLLS. fr. fam. Pegar á algú al cap. *Cascar ó machacar las liendres*. Caput percutere.

MIRAR Ó TRAURER LOS POLLS. Buscarlos pera matarlos. *Despiojar*. Pediculos venari.

MORIR COM UN POLL. fr. met. FÉR UNA MORT COM UN POLL.

PER UN POLL NO'S PERT LA LLOCA. ref. Denota que quant molts están empenyats en alguna cosa no's déu abandonar per més que un desistesca. *Por un fraile no se pierde un convento; uno y ninguno todo es uno*. Unus homo et nullus numero censetur eodem.

POLLS AB POLLS FAN LLÉMENAS. ref. Denota que pera millorar algú de fortuna no déu pèndrer per company á altre que sia tant miserable com ell. *Piojos con piojos no hacen sino liendres; la miseria cria miseria*. Paupertas paupertatem parit.

POLLA. f. Gallina jove. *Polla*. Gallinula, pulastra, æ. || En lo joch lo que's posa ó aposta. *Polla*. Ludi sponsio.

POLLA DE AYGUA. Aucell molt comú en Espanya, de un peu de llarch, ab lo llom negre, 'ls costats cendrosos, lo ventre roig, las alas pardo-obscuras, la cua negra elapada de blanch, y las potas rojenecas; habita en los paratges de ayguas, vola poch y ab las potas penjant. *Gallina de rio*, *polla de agua*, *fulica*, *gallineta*. Gallus aquaticus.

POLLA DE ÍNDIAS Ó DINDI. *Pava*. Pullastra indica.

POLLA ROSSA. BRANXET. || met. fam. La minyona bonica. *Polla*. Decora, elegans puella.

POLLACO. m. ant. SOMBRERÁS.

POLLACRA. f. Embarcació de vela llatina usada en lo Mediterráneo. *Polacra*. Onerariæ navis genus.

POLLADA. f. Conjunt de polla. *Pollada*. Pullorum turba.

POLLAGÓ. m. Branqueta de arbre que regu-

lument se cubre de vesch pera cassar aucells. *Gajo*. Ramus, i. || Lo corn, pua ó punxa de las forcas palleras, etc. *Cuerno*. Cornu, u.

POLLAGUERA. f. Eix sobre del qual descansen y 's mouhen las portas. *Quicio*, *quicial*. Cardo, inis, axis, is. || En las campanas lo pin, apoyo ó tenidor. *Eje*. Axis, is. || met. Lo que serveix de apoyo y sosteniment á altra cosa. *Quicio*. Cardo, inis, axis, is.

TRÁURER DE POLLAGUERA. fr. met. Tráurer las cosas de sòn centro ó de sòn natural curs ó estat. *Sacar de quicio*. Rerum statum innovare.

TRÁURER POLLS. fr. Netejar de ells. *Espulgar*, *despiojar*. Pediculos expiscare.

SURTIR DE POLLAGUERA. fr. met. Procehir algú sèns regla en sas operacions. *Salir de compás*. Modum excedere. || Excedirse del modo acostumat y conforme al geni, condició ó estat especialment per impetu de alguna passió. *Salir de sus casillas*. Exardescere.

POLLALLA. f. VIRAM.

POLLAM. m. POLLADA.

POLLANCA Y POLLANCRE. m. Arbre. ALBA, POLL. || f. ALBA NEGRA.

POLLANCREDA. f. Lloch poblat de pollancres. *Chopada*. Alnorum copia.

POLLANCH. m. En los arbres, ceps, etc, lluch, brot, grífol que ix en la soca ó en mitj de las ramas principals que 's xucla la substància y regularment no fá fruyt. *Chupon*. Turunculus, i.

POLLARSE. v. r. Corcarse, arnarse 'l blat, la roba, etc. *Picarse*. Exidi tineae, teredine. || Criarse 'l poll en los ous. *Empollarse*. Ova incubando fovendi. || met. TORNARSE AIGUA POLL.

POLLASTRE. m. Poll de gallina ja gros. *Poll*, *pollastro*. Pullastre, tri. || m. met. TRUÍ.

POLLASTRE DE JANER CADA PLOMA VAL UN DINER. ref. Denota que 'ls pollastres en dit mes van molt cars, per havernhi poch: *Pollo de enero, pluma á dinero*. Quod numerat plumas totidem venialis est asses; Jane, tuo pullus mense valere solet.

POLLASTRER. m. POLLATAYRE. || Lo lloch ó paratge ahont se crian los pollastres. *Pollero*. Pullarium, ii.

POLLASTRET. m. d. *Polluelo*, *pollito*. Pulus, i.

POLLAT, DA. p. p. *Empollado*. Incubatus. || CORCAT, ARNAT, TINYAT.

POLLATAYRE Y POLLATER. m. Gallinayre, qui negocia ab viram: *Gallinero*, *pollero*. Aviarium, ii.

POLLEGADA. f. ant. Certa mida. POLZADA.

POLLEN. m. La pòls que alsa la farina ó 'l gra quant se mol. *Harija*. Pulvisculus, i.

POLLER. m. GALLINAYRE.

POLLERA. f. Lloch ahont se crian polls, regularment es una espècie de cove de vímechs estret de dalt y ample de baix. *Pollera*. Pallis alendis locus. || Artifici de vímechs en figura de cam-

pana, ahont fican las criaturas, però que sèns perill de càurer, s' exerciten á caminar. *Anda niño*, *pollera*. Ad puerorum gressus firmandos cista.

POLLET. m. d. Lo que ix del on del aucell. *Polluelo*, *pollico*, *ito*. Pullulus, i. || d. de poll insecte. *Piojuelo*. Pediculus, i.

COM UN POLLET. loc. FÉR UNA MORT COM UN POLL.

POLLETA. f. d. *Pollica*, *pollueta*, *ita*. Pullula, æ.

POLLÍ. m. Ase ó burro jove. *Pollino*. Asellus, assellulus, i. || Lo burro que mama. *Buche*. Asininus pullulus. || met. NOV.

QUI NO TRABALLA QUANT ES POLLÍ, HA DE TRABALLAR QUANT ES ROCÍ. ref. LO JOVE QUE NO TRABALLA, etc.

POLLINA. f. Burra, somera. *Pollina*. Asina, æ.

POLLINADA. f. Conjunt de dos ó mès pollins. *Borricada*. Asinorum grex.

POLLINAR. v. a. Parir la somera. *Parir la burra*. Asinam foetum edere.

POLLINET. m. d. *Pollinejo*. Pullus asininus.

POLLÓS, A. adj. Ple de pols. *Piojoso*. Pediculosus. || met. Miserable, mesqui. *Piojoso*. Miser.

POL-LUCIÓ. f. Derramament del semen voluntari ó en somni. *Polucion*. Pollutio, inquinatio, nis. || Profanació de un temple ó lloch sagrat. *Polucion*. Pollutio, nis.

POL-LUIRSE. v. r. CORRÓMPERSE.

POL-LUIT, DA Y POL-LUT, A. adj. Brut, imundo. *Poluto*. Pollutus.

POLM. m. Peix. POP.

POLO. m. POL.

POLOGRAFIA. f. Descripció del cel. *Polografia*. Polographia, æ.

POLONÉS, A. adj. POLACO.

POLP. m. Peix. POP.

POLPA. f. Molsa. *Pulpa*. Medulla, æ.

PÒLS. amb. La part més menuda, y desfeta de terra molt seca, que ab qualsevol moviment s' alsa en l' ayre. *Polvo*. Pulvis, eris. || Las parts subtilissimas á que's reduheixen ó en que's resol algun solit, com : pòls de tabaco, etc. *Polvo*. Pulvis, pulver, eris. || POLSAGUERA. || POLLEN. || m. Part del cap. entre l' ull y la orella. *Sien*. Crotaphus, i, tempus, oris. || Moviment de la artèria. *Pulso*. Pulsus, us, saliens arteria. || Petita porció de alguna cosa pulverisada que 's pren ab l' extrem dels dits pòlzer ó índice, com : tabaco, etc. *Polvo*, *pulgarada*. Pugillus, i. || La part de munyeca ahont se sent lo moviment de la artèria. *Pulso*. Carpus, i. || met. Tino, cuydado en alguna dependència. *Pulso*. Cura, diligentia, æ. || Seguretat, fermesa en la ma. *Pulso*. Manus vigor. || PÒLZER. || POLZADA. || POLVOS. || m. pl. Esperits vitals. *Espiritus vitales*. Spiritus vitales.

PÒLS ASSOSSEGAT. Se diu quant està quiet, ferm, en sòn estat natural. *Pulso sentado, sosegado*. Quietus, placidus pulsus.

PÒLS DE CARTAS. POLVOS.

PÒLS DE OLOR. POLVOS DE FERRUQUER.

PÒLS MENUDA. Pòlsina.

ANAR LO PÒLS. fr. Mòurser ab violència. *Latir el pulso*. Pulsare.

À PÒLS. m. adv. Expressa ques' alsa alguna cosa sent forsa solament ab la munyeca. *A pulso*. Suspendente brachio.

ALSAR À ALGÚ DEL PÒLS DE LA TERRA. fr. met. Traurer à algú de misèria, donantli alguna dignitat ó empleo. *Levantat del polvo ó del polvo de la tierra*; *poner en zancos*. Erigere, é loco humiliter evehere.

ALSAR Ó FÈR MÓURER PÒLS. fr. que á més del sentit recte, significa donar causa á que hi haja dissensions. *Levantat polvoreta, levantar ó mover una cantera*. Turbas excitare.

APAGAR LA PÒLS. fr. met. Regar allí ahont hi ha pòls pera que no s' alse. *Matar el polvo*. Pulverem sedare.

DE AQUELLA PÒLS VENEN AQUESTOS FANCHS. ref. Denota que mòlts mals que 's pateixen provenen dels desordes comesos anteriorment. *De aquellos polvos vienen estos lodos*. Hinc belli initium.

ESCAMPAR LA PÒLS. fr. Espargir alguna cosa feta pòls. *Espolvorear, espolvorizar*. Pulvero, as.

NAT DEL PÒLS DE LA TERRA. loc. Denota que algú ha tingut baixos principis. *Nacido en las malvas*. Terræ filius; é quercubus ortus.

PÈNDRE LO PÒLS. fr. Pòlsar. || met. Tantejar, examinar la disposició ó estat de algun negoci pera governarse en ell. *Tomar el pulso*. Rei statum explorare. || y

PESAR À PÒLS. fr. Examinar lo pes de una cosa, sostenintla en l'ayre ab la ma. *Tomar á pulso*. Rem manu suspendere.

QUEDAR SÈNS PÒLS. fr. met. Pasmarse, inmutarse gravement per la novetat que causa alguna cosa. *Quedarse sin pulsos*. Exanimari.

QUI NO VÓL PÒLS QUE NO VAJA À LA ERA. ref. contra 'ls que 's queixan després de haver buscat lo dany voluntàriament. *Quien no quiera ver lástimas no vaya á la guerra*. Vulnera qui respuat, bellum aufugiat.

SACUDIR LA PÒLS DELS PEUS Ó DE LAS SABATAS. fr. met. Apartarse de algun lloch digne de càstich ó aborriment. *Sacudir el polvo de los piés ó de los zapatos*. Pulverem é pedibus excutere.

TENIR BON PÒLS. fr. met. Tenir acert en alguna cosa. *Tener buen pulso ó tino*. In aliquo esse felicem.

TENIR LO PÒLS NATURAL, ASSOSSEGAT Ó CORRENT. fr. Se diu quant està en sòn moviment regular. *Estar el pulso en caja*. Arteriam æquabiliter pulsare.

TRAURER LA PÒLS DE ALGUNA COSA. fr. *Quitar el polvo*. Pulverem excutere.

TRAURER LA PÒLS DE LA ESQUENA. fr. met. Pegar. *Sacudir el polvo*. Verbero, fustigo, as.

TRAURER PÒLS DE SOTA LA AYGUA. fr. TRAURER SANGH DE UN COS MORT.

UMPLIRSE DE PÒLS. fr. Rèbrerlo 'l panyo ó altra

roba. *Entraparse*. Pulvere inquinari.

Pòlsada. f. Mida de la dotzena part de un pen. *Pulgada, pulgarada*. Pollicis mensura; uncia, æ. || Pòls. 7.

Pòlsada de tabaco. *Polvo, pulgarada, toma, tomada de tabaco*. Tabacci pugillus.

Pòlsadeta. f. d. *Polvico, illo, ito*. Pulvisculus, i.

Pòlsador, A. m. y f. Qui pòlsa. *Pulsador, pulsante*. Pulsans.

Pòlsaguera. f. La pòls que hi ha ó s' alsa de la terra. *Polvareda, nube de polvo*. Nimbus, i; pulvereæ nubes. || met. ALTERCAT, DEBAT, QÜESTIÓ.

ALSAR Pòlsaguera. fr. ALSAR PòLS.

Pòlsament. m. Pòlsació.

Pòlsar. v. a. Pèndrer lo pòls al malalt. *Pulsar, tomar el pulso*. Salientis venæ motum experiri. || Pèndrer tabaco. *Tomar un polvo*. Tabacci pulverem naribus trahere.

Pòlsejar. v. n. MÓURER, ALSAR PòLS. || Pèndrer tabaco mòlt sovint. *Monudear el polvo*. Tabacci pulverem frequenter accipere. || Midar à polzadas. *Apulgarar*. Pollice metiri. || Fèr forsa ab lo dit pòlzer. *Apulgarar*. Pollice in aliquid incumbere.

Pòlsera. f. Sorriera, arenera. *Salvadera*. Pulveris pyxis. || Lo cabell que cau sobre 'ls pòlsos. *Pulsera, aladar, garceta*. Temporum capilli penduli.

Pòlset. m. d. La petita porció de alguna cosa reduhida à pòls. *Polvillo, ito*. Pulvisculus, i.

Pòlsim. m. ter. CUA. 8.

Pòlsina. f. d. *Polvillo, harina*. Pulvisculus, i.

Pòlsós, A. adj. Cubert de pòls. *Polvoroso, polvoriento*. Pulvereus.

Pòltro. m. POTRO.

Pòltró, NA. adj. Drope, mandra. *Follon, poltron*. Segois, desidiosus. || COBART, GALLINA, PORUCH. || Lo que serveix pera mòlta comoditat y descaus del cos, com: cadira Pòltrona. *Poltron*. Desidium fovens.

Pòltronament. adv. m. Ab poltroneria. *Holgazanamente, flojamente*. Segniter, ignaviter.

Pòltroneria. f. Empoltroniment, vagamunderia, droperia. *Poltroneria*. Desidia, ignavia, æ. || COBARDIA.

Pòltruch. m. Persona petita y mòlt grassa. *Pastel, embote, morcon, hobachon, jergon, talego, mostrenco*. Brevis obesusque homo.

Pòlverisar. v. a. Pòlvorisar.

Pòlverisat, DA. adj. Reduhit à polvos. *Pulverizado*. Pulveratus.

Pòlvo. m. Lo tabaco molt. *Polvo*. Pulvis eris. || pl. La arena de la sorriera pera assecar los escrits. *Arenilla, polvos*. Arenula, æ.

Pòlvos de Juan de Vigo. Óxido que 's troba en Idria y Friol, però quasi sempre es producte del art; està compost de oxígeno 8 p., metall 100 p.

etc., se presenta en masses formades en petites escates brillants, de color groch que tira á taronja, inodoras, de sabor cáustich y metálich, solubles en aygua. *Óxido rojo de mercurio, deutóxido de mercurio, precipitado rojo, polvos de Vigo, polvos de Juanes. Deutoxidus mercurii.*

TIRAR POLVOS. EMPOLVAR.

PÓLVORA. f. Composició de sofre salitre y carbó. *Pólvora.* Pyrius, ignarius pulvis. || met. Lo mal geni de algú que s' enfada fácilment. *Pólvora.* Immitte, ad iram proclive ingenium. || met. Vivesa, activitat y vehemència de alguna cosa. *Pólvora.* Ardor, is. || pl. POLVOS.

PÓLVORA SORDA. La que séns fér ruido fá 'l mateix efecte que la ordinària. *Pólvora sorda.* Nitratus pulvis surdus. || met. Lo subjecte que danya á altre ab dissimulo. *Pólvora sorda.* Cavillus, i.

SÉR UNA PÓLVORA. loc. met. Denota 'l geni colérich de algú. *Ser un alquitrán ó una pólvora.* Subitò exardescere.

GASTAR PÓLVORA EN SALVA. fr. met. Posar medis inútils y fora de temps pera algun fi. *Gastar la pólvora en salva.* Vana sequi.

POLVORAMENT. m. ant. EMPOLSAMENT.

POLVORAR. v. a. ant. EMPOLSAR.

POLVORER. m. Fabricant de pólvora. *Polvorista.* Sulphurati pulveris artifex.

POLVORÍ. m. Foguerí, foradet que tenen los canons de las armas de foch, per lo qual se comunica aquest á la càrrega. *Fogon, oido.* Igni immitendo foramen. || ant. Pólvora redubida á pòls pera encebar las armas de foch. *Polvorin.* Pulvis pyrius minutior.

SÉR UN POLVORÍ. loc. met. SÉR UNA PÓLVORA.

POLVORISABLE. adj. Lo que's pót reduhir á pòls. *Polverizable, pulverizable.* In pulverem rede-gi valens.

POLVORISACIÓ. f. Reducció á pòls. *Polvorizacien, pulverizacien, trituracion.* In pulverem reductio.

POLVORISAR. v. a. Reduhir á pòls. *Polvorizar, pulverizar, pulverificar, triturar.* In pulverem redigere; pulvero, as.

POLZADA. f. POLSADA. 1.

PÓLZER. m. Dit gros de la ma ó peu. *Pulgar, police.* Pollex, icis. || POLZADA.

POM. m. La bola, cresta, etc., que's posa per adorno en la barana, cadira, etc. *Manzanilla.* Extremum rotundum. || Lo que té figura de pera. *Perrilla.* Pirula, æ. || L' extrem ó remato de la guarnició de la espasa que está sobre del puny. *Pomo.* Capulus, i. || Ram de flors. *Ramillete, mazo de flores, y pomo p.* Mur. Florum fasciculus. || Lo floch de fruyta, com: pomas, círreras, etc. *Gajo, pomo.* Scapus, i. || En l' arsó de la sella 'l ferro rodó que hi ha per agarrarse. *Pomo.* Globus, æneus. || Vas de vidre pera tenir y conservar ungüents ó licors de olor. *Pomo.* Vitreum pomum. || por, || Floch, manat de espigas, etc., que ixen de una mateixa ar-

rel. *Macolla, mata.* Caulorum ex eadem radice manipulus. || Manadet de cintas, plomas, etc. *Mazo.* Manipulus, i. || Guarnició ó empunyadura del bastó ó mangala. *Puño.* Capulus, i.

POM POM. Lo ruido repetit dels cops. *Tris-tras, tras, tras, zas, zas.* Iterata percussio.

COM UN POM DE FLORS. loc. COM UN POM DE OR.

COM UN POM DE OR. m. adv. Explica la bona disposició y hermosura de algú. *Como un pino de oro, como mil flores.* Pulcherrimus.

POMA. f. Fruyt rodó de pell prima y llisa, regularment de color groch y encarnat. Ni ha de diferentas castas. *Manzana, poma.* Pomum, malum, i.

POMA BOSCANÀ. *Jabi.* Malum silvestre.

POMA CAMOSA. Classe de aqueix fruyt, de olor y sabor mòlt suau y agradable que s' usa en la medicina. *Manzana camuesa.* Malum baticum.

POMA ROQUETA. *Manzana esperiega ó de la reina.* Mali aciduli genus.

POMADA. f. Composició de vários ingredients, dels quals se fóрма com una espècie de mantega pera fér unturas. *Pomada.* Myromelymum, i; melinum unguentum. || La de llart y aromatisada ab plantas olorosas. *Blandurilla.* Fucus, i.

POMELL. m. ant. POM.

POMER. m. y

POMERA. f. Arbre que produheix las pomas. *Manzano, manzanal.* Malus, i.

POMERA CAMOSA Ó CAMOSINA. Espècie de pomera, 'l fruyt de la qual té un olor y gust mòlt suau y agradable. *Camueso.* Pyrus malus.

POMERA DEL PARADÍS. Canya grossa de las Indias, alta de dotze á quinze peus, verda, clara, esponjosa pel interior, y plena de certa aygua que ix de una ceba de la figura de una pera ab mòltas arreletas blancas que la afirman á la terra; las fullas en lo altdel tronch de quatre á vuyt peus de llargària, y com de unas quinze polzadas de amplària; las flors de uns tres dits de llargas, de color blanch groguench y de olor suau: 'l fruyt ix en la cima á modo de ramellet, gros com lo bras, de dotze polzadas de llarch, y un poch còrb de la extremitat. En algunas parts filan la escorsa de dit arbre. *Banano, manzano del paraíso, higuera de Adan.* Musa arbor.

POMERAL. m. ant. y

POMERAR. m. Lloch plantat de pomeras. *Manzanal, manzanar, pomar.* Pomarium, i.

POMERETA. f. d. *Manzanillo.* Malus parva.

POMET. m. d. *Pomito.* Parvum, pomum. || RAMELLET.

POMETA. f. d. *Manzanilla, ita.* Parvum malum.

POMÍFER, A. m. ant. poét. Lo que produheix fruyt. *Fructífero, pomífero.* Pomifer.

POMPA. f. Aparato, esplendor, ostentació. *Rumbo, pompa, tren.* Pompa, æ, splendor, is. || L' acompanyament sumptuós que's fá en alguna funció alegre ó fúnebre. *Pompa.* Solemnis pompa.

FÉR POMPA. fr. Fér vana ostentació. *Hacer pompa.* Ostento, as.

POMPÓ. m. Espécie de bola cuberta de seda, estam, etc., ab un tros de filferro pera assegurar-se á la cima del morrió. *Pompon.* Crista, æ.

POMPÓS, A. adj. Magnífich, ostentós, magestuós. *Pomposo.* Pomposus.

POMPOSAMENT. adv. m. Ab pompa. *Pomposamente.* Speciosè.

PONADOR. m. Ponedor.

PONCELL. m. Fadrí.

PONCELLA. f. Donzella. *Doncella.* Virgo, inis. || Lo nus ó tumor en que's forma la flor en las plantas. *Boton, capullo.* Gemma, æ, calyx, icis. || flor de la rosa abans de obrirse. *Capullo, pimpollo.* Calyx, icis,

PONCELLETA. f. d. *Botoncito.* Parva gemma.

PONCELLATGE. m. ant. VIRGINITAT.

PONCEM. m. Fruy semblant á la llimona, y comunment major. *Cidra.* Citreum, i.

PONCEM CONFITAT. *Acitron.* Citrum saccharo conditum.

PONCEMER. m. Arbre sempre vert, las fullas y flors semblants á las del llimoner, y té per fruyt lo poncem. *Cidron, cidral.* Citrus, i.

PONCEMENAR. m. Lloch plantat de poncemers. *Cidral.* Citretum, i.

PONCIL. m. Espécie de poncemer agre. *Ponci, poncil, limonza, poncidre.* Medici mali species.

PONDERABLE. adj. Lo que es digne de ponderació. *Ponderable.* Exaggeratione dignus. || Pesable. *Ponderable.* Ponderabilis.

PONDERACIÓ. f. Exageració, encariment. *Ponderacion.* Amplificatio, nis. || Atenció, consideració, pes y cuydado ab que's diu ó fá alguna cosa. *Ponderacion.* Cura, æ.

PONDERADOR, A. m. y f. Qui pondera ó exagera. *Ponderador.* Exaggerator, is.

PONDERAR. v. a. Amplificar, exagerar. *Ponderar.* Exaggero, as. || Meditar, considerar. *Ponderar.* Pondero, as.

PONDERAT, DA. p. p. *Ponderado.* Exaggeratus.

PONDERATIU, VA. adj. Qui pondera ó exagera. *Ponderativo.* Amplificator, amplificans, exaggerans.

PONDERÓS, A. adj. ant. PESAT, PESANT.

PÓDRER. v. a. Fér los ous los aucells. *Aovar, poner.* Ova parere. || Posar las abellas lo poll. *Cauchar.* Semen apes edere.

DEIXAR DE PÓDRER. fr. Se diu de la gallina que para de pódrer. *Pesponerse.* Aves infœcundas fieri.

TOTAS LI PONEN. loc. Pondera la fortuna de algú ó que tot li ix com vól. *La perra le parirá lechones; tener sogá de ahorcado; quien está en ventura hasta la hormiga le ayuda.* Gygis habere annulum, virgulam divinam.

PÓDRERSE. v. r. Ocultarse 'l sol y demès astres. *Trasponerse, ponerse.* Occidere.

NO SÉR BO PERA PÓDRER NI PERA COVAR. fr. No sér bo pera res. *No ser para silla ni para albarda.* Omnino ineptum esse.

PONEDOR. m. Lo lloch ahont las gallinas y altres aucells fan los ous. *Ponedor, nidal.* Nidus, i. || *COVAROT.* || Qui pon. *Ponedor.* Ponens.

PONEDORA. adj. Se diu de la gallina que comensa á pódrer. *Ponedora.* Ova pariens.

PONENT. m. Occident; la part del horisont per ahont se pon lo sol. *Occidente, poniente, ocase.* Occidens, tis, occasus, us. || Lo vent que vé de ponent. *Poniente, oeste.* Occidens ventus. || Prelat que fá de relator en la Rota romana. *Ponente.* Litis explanator. || Magistrat ab lo nom de ministre ponent se nombra per torn entre 'ls que componen cada sala en las Audiências ab exclusió del president y té 'l càrrech de informar, examinar, presidir y autorisar certas diligéncias, així com redactar las senténcias y llegirlas en sessió pública al tribunal. *Ponente, ministro ponente.* Ponentis minister.

PONET. m. d. de Po. *Pepito.* Josephus.

PONICIÓ. f. ant. CÁSTICH.

PONIR. v. a. ant. CASTIGAR.

PONS. n. p. de home. *Poncio.* Pontius, ii. || ant. ESPUDREMENTS.

PONSELLA. f. PONCELLA.

PONSELLATGE. m. PONCELLATGE.

PONSEM. m. PONCEM.

PONSÍ. m. ter. y

PONSIM. m. ter. PONCEM.

PONSILLER. m. PONCEMER.

PONSONYA. f. VERÍ.

PONSONYÓS, A. adj. VERINÓS.

PONSONYOSÍSSIM, A. adj. sup. *Ponzoñosísimo.* Valdè virulentus.

PONT. m. Fàbrica de pedra ó fusta que's construeix y forma sobre 'ls rius, fossos y altres sitis pera poder passarlos. *Puente.* Pons, tis. || La màquina que's forma sobre barcos ó bots ab taulons sobre, pera passar los rius. *Puente.* Pons, supra coria vel cimbas jactus. || Qualsevol dels sostres de una nau. *Puente.* Navis tabulum. || L' espay entre la cuberta principal de la bodega y la cuberta immediata. *Alojamiento.* Locus quo navigantium cellulæ construuntur. || **PALANCA.** || **PONTET.** 2. || PÉLVIS.

PONT DE CALAFAT. náut. La unió que's forma de unas fustas y taulons que's mantenen sobre la aygua ab bôtas vuydas, y serveix pera treballar los calafats quant la nau està de carena. *Plancha de agua.* Ratis, is.

PONT DELS ASES. met. fam. Aquella grave dificultat que's troba en alguna facultat ó altra cosa, que desmaya pera passar en davant. Se diu regularment del «quis vel qui» en la gramática. *Puente de los asnos.* Difficultas quæ agrè superatur.

PONT LLEVADÍS. Lo que pót alsarse, com lo dels fossos dels castells. *Puente levadizo.* Sambuca, æ.

FÉR LO PONT DE PLATA. fr. met. Facilitar, trobar

planas las cosas en que algú troba difficultat, pera empenyarlo en algun assumpto. *Hacer la puente de plata*. Rem facilem reddere.

FÉR PONT Ó POSAR ALGUN PONT. fr. Fabricarlo. *Pontear*. Pontem instruere.

FÉR LO TONTO PER NO PAGAR LO PONT. fr. met. FÉR LO TONTO PER NO ANAR, etc.

PONTARRÓ. m. d. PONTET.

PONTATGE. m. Lo dret que's paga de passar un pont. *Pontaje, pontazgo*. Pontaticum, i.

PONTER. m. Qui reb lo dret del pontatge. *Pontero*. Pontis administer.

PONTET. m. d. *Puentecillo, ito, ico, puentecilla, puentezuela*. Ponticulus, i. || En la guitarra y altres instruments un llistonet que's posa en lo mès inferior ab vários foradets, ahont se lligan y s'asseguran las camas per un extrem; y en altrás, com lo violí, l'arquet que's posa pera alsar las cordas. *Puente, puentecilla*. Varula, æ, conteriolus, i.

PONTIFICAL. adj. Pertanyent al Pontífice. *Pontifical, pontificio*. Pontificius. || m. Los ornamentals que serveixen al bisbe en la celebració. *Pontifical*. Pontificalia ornamenta. || Llibre que conté las ceremonias pontificias y episcopals. *Pontifical*. Pontificia, orum.

PONTIFICALMENT. adv. m. Segons los estils dels bisbes y pontífices. *Pontificalmente*. Pontificio, pontificali more.

PONTIFICAT. m. Dignitat de pontífice. *Pontificado*. Pontificatus, us. || Lo temps en que'l Pontífice obté tal dignitat, ó un bisbe regeix sas iglésias. *Pontificado*. Pontificatus, us.

PONTIFICAT DE PAPA. La dignitat de papa y 'l temps que dura. *Papado*. Papatus, pontificatus, us.

OBTENIR ALGUN PONTIFICAT. Sér pontífice, obtenir aquesta dignitat. *Pontifcar*. Pontificam dignitatem obtinere.

PONTÍFICE. m. Bisbe ó arquebisbe. *Pontífice*. Pontifex, icis. || Lo papa. *Pontífice; pontífice sumo ó romano*. Summus pontifex.

PONTÍFICI, A. adj. PONTIFICAL.

PONTÓ. m. y

PONTONA. f. Barca xata pera passar los rius ó construhir ponts, y en los ports pera netejar lo fons ab l'auxili de algunas màquinas. *Ponton*. Ponto, nis.

PONXS Y PONYS. m. Beguda composta de ayguardent, llimona y sucre. *Ponche*. Ex aqua, saccharo et vino igne evaporato potio.

POP. m. Peix de mar que té vuyt camas grossas que acaban en punta ab una espècie de bocas repartidas per ellas ab que s'agarra á las rocas, y ab ellas camina y nada; pórtia en la boca lo que ha de menjar. Té en lo llo una espècie de canal per ahont llansa la aygua. *Pulpo, pólipa*. Polypus, i. || fam. Home gros y pesat ó embarassat en sas accions. *Sapo*. Tumidus, tardus.

ASSAHONAR Ó POSAR COM UN POP. fr. fam. Maltractar á cops. *Poner como un pulpo; zurrar, tundir*. Verbero, as.

QUI PESCA POPS. *Pulpero*. Polyporum piscator.

POPA. f. La part principal de la nau ahont está 'l timó. *Popa*. Puppis, is. || pl. fam. PAPAROTAS.

LA POPA PRIMERA. fr. ant. náut. *De popa ó por la popa, ó la popa delante*, així 's deya: «amenar les galees presas per la popa primera y las senyeras rocegant.»

VENIRSE EN POPA. fr. ant. náut. *Gobernarse en popa*. In puppam regere.

POPAR. v. n. MAMAR.

POPOT. m. Espècie de palla de la qual en Nova Espanya 'n fan escumbras. *Popote*. Indica palea.

POPULACIÓ. f. POBLACIÓ.

POPULAR. adj. Plebeyo. *Popular, comunero*. Popularis. || Se diu de la malaltia, etc., que s'exten y propaga pel poble. *Popular*. Epidemia, æ.

POPULARITAT. f. La acceptació que algú té en lo poble y 'l conjunt de prenas ab que se'l fá de la seva part. *Popularidad*. Popularitas, atis.

POPULARMENT. adv. m. Segons l'us ó parer del poble. *Popularmente*. Populariter.

POPULAT, DA. adj. Establert, avehinat. *Avecindado*. Inter cives scriptus.

POPULATGE Y POPULATXO. m. Poble baix. *Populacho, populazo, poblacho, poblazo, plebe infima*. Plebecula, æ.

POPULEON. m. Ungüent que's compon principalment dels horrons dels albas, de mantega de porch, cascall, mandrágoras y altres simples. *Populeon*. Populeum unguentum.

POPULÓS, A. adj. Molt poblat, abundant de gent. *Populoso*. Populosus; incolarum frequens.

POPULOSÍSSIM, A. adj. sup. *Populosissimo*. Incolis valde frequens.

POPUT. m. PUPUT.

POQUEA. f. ant. y

POQUEDAT. f. Curtedat, petitesa, poca cosa. *Poquedad, pequenez, parvidad, parvedad, nimiedad*. Paucitas, parvitas, atis. || ES ASSESA, MISÉRIA. || met. Cobardia, pussil-lanimitat, falta de esperit. *Poquedad*. Pusillanimitas, atis. || f. INSUFICIÉNCIA, PETITESA. INFANTESA.

POQUESA. f. ant. POQUEDAT. || f. JUVENTUT, INFÁNCIA. || ESCASSESA DE BÉNS, etc.

POQUET, A. adj. d. *Poquito, illo*. Pauculus. || Débil en foras de cos ó ánimo. *Poquito*. Valdè exiguus. || m. Poca cosa, com: un poquet de pa. *Poquito, illo*. Pauxillum, i. || adv. m. y ter. En curta quantitat, en poch temps. *Poquito*. Parum, tantillum. || d. ant. PETIT.

POQUET Á POQUET. m. adv. Ab intervallos. *Poquito á poco, despacito*. Lentè. || A pleret, ab gran atento, sens fér ruido. *Pasito, quedito*. Pedetentim.

POQUET Y ASSOVINTE FÁ 'L VI PROFITSET. refr. POCH Á POCH ANIREM LLUNY.

UN POQUET DE CADA COSA. ref. Denota que convé variar las cosas, pera que no cansen. *Entre col y collechuga. Caulibus alternis lactuca intersita ridet.*

POQUÍSSIM, A. adj. sup. *Poquisimo.* Paululus. || adv. m. y ter. *Poquisimo.* Perparum, parvulum.

POR. f. Temor. *Miedo, temor, timidez, recelo, recelamiento.* Metus, us, formido, inis. || SUSTO, ESGLAY, TERROR. || FANTASME, ESPANTALL, ESPECTRE.

AB POR. m. adv. Ab temor, ab recel. *Con temor, con miedo, temerosamente, medrosamente.* Formidolosè, timidè.

AL QUI MAL VIU, LA POR LI SEGUEIX. ref. Denota que al home de mala vida li està sempre acusant la consciència y que tem continuament lo càstich que mereix. *Al que mal vive el miedo le sigue.* En pavet à nullo, tactus formidine culpæ, Sons miser: est quando non timor, ille timet.

Á QUI 'S MOR DE POR, LI FAN LA SEPULTURA DE CAGALLONS. ref. QUI NO S' ARRISCA, etc.

CAGARSE DE POR. fr. met. fam. ab que's pondera 'l gran temor que algú té. *Ciscarse de miedo.* Præ timore turbari.

FÉR POR. fr. Espantar, fêr fugir. *Ahuyentar, espantar, intimidar, aturdir, aventar.* Terrefaciendo fugare. || Consternar, horrorisar. *Causar espanto.* Terreo, es. || Atemorisar, amenassar. *Poner miedo.* Metum incutere. || Causar recel, suspita, temor. *Dar miedo.* Metum injicere. || Atemorisar á las criaturas propositos alguna cosa capás de espantarlas. *Poner miedo.* Terreo, es. || met. Pondera l' excés de alguna cosa en sa línea com: FÁ POR lo vi que's cull. *Ser un juicio.* Extremum attingere.

FÉR POR Á LA CASSA. fr. Espantarla, remouèr-la pera poderli tirar ab més seguretat. *Remontar.* Abigo, is.

FÉR POR, Ó SÉR COSA QUE FÁ POR. fr. Causar alguna cosa gran admiració per sa irregularitat. *Asombrar, pasmar; ser cosa que asombra, que pasma.* Mirum esse.

LA POR GUÁRDA LA VINYA. ref. Explica que'l temor del càstich s'ól sér efícas remey pera mantenir als homes en sa obligació y evitar los delictes. *Miedo guarda viña; miedo guarda viña que no viñadero.* Plus à malo prohibet timor quam lex.

LA POR M' HO FÁ DIR. loc. pera donar á entèndrer lo recel de que alguna cosa no surte com se desitja. *El miedo me lo hace decir; por miedo lo digo.* Metus instat.

MOLTA POR Y Poca VERGONYA, Ó TENIR MÉS POR QUE VERGONYA. fr. ab que's reprehen al qui tem molt lo càstich, y no repara en comètrer lo delicte que'l mereix. *Mucho miedo y poca vergüenza.* Non pudor in facie, metus est in corde flagelli.

MORIRSE DE POR. fr. Exagera 'l gran temor que's pateix per algun recel de cosa adversa, ó per sér lo subjecte pussil-lánime. *Morirse de miedo.* Terrore exanimari.

NO TINGAU POR. loc. que además del sentit recte, assegura que no succehirá alguna cosa. *No haya ó no hayas miedo.* Ne verearis.

QUANT MÉS POR TÉ 'L CA, MÉS LLADRA. ref. MÉS LLADRA 'L CA QUANT POR HA.

SÈNS POR VENEN LOS HOSTES. ref. AHONT MÉNOS SE PENSA S' ALSA LA LLEBRA.

TENIR POR. fr. Detenirse 'l cavall, mula, etc., mostrant temor. *Recelarse.* Timeo, es.

TREMOLAR DE POR. fr. Tenirne molta. *Tener mucho miedo.* Reformido, as.

PORCA. f. La femella del porch. *Puerca, marrana.* Porca, æ. || met. Dona bruta. *Puerca.* Porca, æ.

PORCA. f. ant. Crestall entre solch y solch. *Ca-ballete.* Porca, æ. || Solch pera senyalar los espays ahont s'ha de tirar la llavor. *Amelga.* Seminationem dirigens sulculus. || Espay entre dos solchs pera sembrar ab igualtat. *Amelga, almanta, mielga.* Inter sulcos spatium.

PORCADA. f. PORQUERIA.

PORCAMENT. adv. m. Brutament, de un modo porch. *Puercamente.* Lotiolentè, spurcè. || met. Grosserament. *Puercamente.* Rusticè.

PORCAR. v. a. Fêr pòrcas. *Amelgar, sulcar, surcar.* Imporco, as.

PORCARIA. f. PORQUERIA.

PORCÁS. m. aum. *Cerdazo.* Ingens sus.

PORCASSÁS, SA. adj. PORCH, BRUT.

PORCATER. m. Gardià de porchs. *Porquerizo, porquero.* Subulcus, i. || Qui tracta en porchs. *Negociante de puercos.* Suarius negotiator.

PORCELL. m. Garrí. *Cochinillo, porquezuelo, porcino y porcel.* p. Mur. Porcinus, porculus, i. || Peix. ESTURIÓ. || Peig BESECH.

PORCELL DE LLET. *Lechon, porcino, gorrin, gorri-no.* Porcellus lactans.

PORCELLADA. f. Ramat de porcells de un mateix part. *Lechigada, camada.* Porcæ fœtus multiplex.

PORCELLANA. f. Pisa fina de la Xina, *Porcellana.* Porcellana, æ. || S' aplica á una espècie de pedra que's cria en lo regne de Nàpols. *Pucelana.* Murra, æ. || pl. Tumor dur que's fôrma per la obstructió de las glándulas del coll. *Lamparones, humores frios.* Strumæ, arum.

PORCELLAR. v a. Parir la truja 'ls porcells. *Parir la puerca.* Porcam fœlum edere.

PORCELLET. m. d. *Lechonillo, cochinillo, corozuelo.* Porcellus lactans.

PORCH. m. Animal domèstich, immundo, que s' engreixa pera servir de manteniment; té la carn molt útil y gustosa. *Cerdo, puerco, cochino.* Sus, uis, porcus, i. || met. Brut en lo menjar y vestir. *Cochino, lechon.* Spureus, i. || Peix semblant al porch. *Puerco marino.* Marinus porcus. || adj. met. Brut. *Puerco, inmundo, roñoso, sórdido, asqueroso, sucio, soez, cochambroso, ensuciador.* Spureus.

PORCH ANYAT Ó ENGRETOXAT. Lo que s' engreixa

pera que's mantinga tendre y gustós. *Cebon, cebado*. Sagina, æ, porcus saginatus.

PORCH CRESPI ó **ESPI**. Quadrúpedo semblant al erissó de uns dos peus de llarch, cubert de unas puas de dos á tres polzadas ab llistas negras y blancas. *Puerco espin, puerco espino*. Hystrix, cis.

PORCH FIAT TOT L' ANY GRUNT. ref. Explica la pena que donan los deutes per la contínua moléstia dels acrehedors. *Puerco fiado gruñe todo el año; cochino fiado buen invierno y mal verano*. Dum solvenda manent, fuerant quæ credita mordax, Non sinit hisce frui solvendi cura quietè.

PORCH MASELL. Espécie de porch que apénas té sentils. *Sorayo*. Sus leprosus.

PORCH SANAT. *Puerco castrado*. Majalis, is.

PORCH SENGLAR ó **SINGLAR**. Quadrúpedo molt comú en várias parts de Espanya, de uns tres peus de alt, rallat de blanch y negre quant es jove y de cendrós obscur quant es gros; las orellas ertas, las cerdas áspras y erissadas; los ullals inferiors còrbs y prolongats fora de la boca; 'l morro llarch, rodó, ab los extrems arremangats: de ell proveñen los porchs domèstichs. *Jabali; puerco montés ó salvaje*. Aper, pri.

PORCH SENGLAR DE LLET. Lo petit que encara mama. *Cochastro*. Apri catulus.

CANTAR LO PORCH. fr. fam. Sér tart. *Ser tarde*. Vesperum esse.

DE PORCH Y DE SENYOR SE N'HA DE VENIR DE MENA. ref. Ensenya que de homes de obscura qualitat no's poden esperar obras ni accions nobles. *De rabo de puerco nunca buen virote*. Mali corvi malum ovum.

DIRSE 'L NOM DEL PORCH. fr. Injuriarse mútuament abparaulas. *Decirse los nombres de las pascuas ó de las fiestas; decir el sueño y la soltura*. Dietariis et opprobriis mutuò se proscindere.

ESTAR AJASSAT COM UN PORCH. fr. Estar ajagut ben estirat; dormir en terra ó sens llit. *Hacer la rosca del galgo*. Ubivis cubare.

ESTAR COM LO PORCH EN LA ESTACA. fr. met. Disfrutar de todas las convenièncias. *Estar como ruin puerco*. Omnibus vitæ commodis frui.

EIXIR LO PORCH MASELL. fr. Surtir lo tret per la culata. Tornarse aygua poll.

FARTARSE COM UN PORCH. fr. Fartarse.

LLEVARSE QUANT LO PORCH CANTA. fr. Llevarse molt tart. *Levantarse á las tantas*. Seró é lecto surgere.

LO PORCH MÉS RUHÍ MENJA 'L MILLOR AGLÁ. ref. Esdevé la honra, etc.

NO ES TANT LO PORCH COM LO PORCATER. ref. Denota que 'l major en edat déu sér preferit á altre en alguna cosa. *Primero es el altar mayor y luego los colaterales*. Ad latus appositis princeps magis ara colatur.

TORNARSE 'L PORCH TRUJA. ref. Tornarse aygua poll.

UN PORCH GROS NE PORTA UN ALTRE AL COS. ref. Més caga un bou, etc.

PORCIÓ. f. La part ó quantitat petita que's pren de altra major. *Porcion*. Portio, nis. || En algunas iglesias la part que's dona pera 'ls aliments. *Racion, porcion*. Portio, nis. || Part igual. *Parte igual*. Æqua portio. || PITANSA, RACCIÓ.

PORCIÓ CÒNGRUA. La que's dona al ecclesiàstich que té cura de ànimas, y no percebeix los delmes per estar units á alguna comunitat ó dignitat, ó per estar secularisats. *Porcion congrua*. Proventus ecclesiastico vivo congruens.

PORCIÓ MENSAL. La que davan los romans al esclau cada mes. *Porcion mensual*. Demensum, i.

PORCIONER. m. Qui té dret á alguna porció. *Porcionista*. Portionarius, ii. || En la catedral de Vich s' anomenan així 'ls prebendats que tenen racció en la catedral. *Racionero*. Ecclesiæ portio-narius.

PORCIONETA. f. d. *Porcioncica, illa, ita*. Portiuncula, æ.

PORCIONISTA. f. PENSIONISTA.

PORCIÚNCULA. f. Indulgència que's guanya en las iglesias del orde de sant Francesch en lo dia dos de agost: se diu així perque sa primera concessió fou en lo convent de Nostra Senyora dels Angels en Porciúncula. *Porciuncula*. Jubilæus portiuncula.

PORFIA. f. Contienda, disputa obstinada. *Porfia*. Contentatio, certatio, nis. || Tema, terquedat. *Porfia*. Pervicacia, pertinacia, æ. || Repetició continuada de alguna cosa. *Porfia*. Instantia, pertinacia, æ. || Importunitat pera lograr alguna cosa. *Porfia*. Molestia, æ.

Á **PORFIA**. m. adv. Qui més pót, á competència. *A porfia*. Certatim.

LA PORFIA MÁTA LA CASSA. ref. LA PERFIDIA MÁTA LA CASSA.

PORFIADAMENT. adv. m. Obstinadament. *Porfiadamente, tenazmente, obstinadamente*. Ins-tanter.

PORFIADÍSSIM, A. adj. sup. *Porfiadísimo*. Pertinacissimus.

PORFIADÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Porfiadísimamente*. Obstinatissimè.

PORFIAR. v. n. Disputar, altercar obstinadament. *Porfiar*. Certo, pugno, as. || Insistir, continuar repentinament alguna cosa. *Porfiar*. Insisto, is. || Importunar fér instància. *Porfiar*. Insto, as.

PORFIAR, MÉS NO APOSTAR. ref. Ensenya que de dos mals s' evite 'l major. *Porfiar, mas no apostar*. Tu potius verbis, quovis quam pignore certes.

PORFIAT, DA. p. p. *Porfiado*. Obstinatus. || adj. PERFIDIÓS, OBSTAT.

PÓRFIDO. m. y

PÓRFIR. m. aut. Espécie de mármol compost de una massa de naturalesa de pedra foguera y de cristalls de altres minerals: es de diferents varietats; però 'l més conegut es roig obscur ab molts clapas blancas y rodonas. *Pórfido*. Porphyrites, æ; porphyreum marmor.

PORGA. f. ant. PURGA.

PORGADOR. m. ant. GARBELL.

PORGADAMENT. f. y

PORGAMENT. m. ant. GARBELLAMENT. || pl. Lo desperdici dels grans garbellats. *Acribadura, aechadura, granzas, suëlos.* Acus, eris, purgamenta, orum.

PORGAR. v. a. ant. GARBELLAR.

PORGARIES. f. pl. ant. BALEIGS.

PORGATORI. m. ant. PURGATORI.

PORGUÈRES. f. pl. ant. ESPORGUERIAS.

PORJE. m. ant. PORJO.

PORO. m. Foradet imperceptible del cos per ahont s' exhalan y absorveixen los humors y vapors. *Poros.* Porus, i.

PORÓ. adv. ant. PERÓ.

PORÓS, A. adj. Lo que té poros. *Poroso.* Porosus.

POROSITAT. f. Conjunt dels poros del cos. *Porosidad.* Porositas, atis.

PORQUER. m. PORCATER.

FÉR LAS PORQUERAS GRASAS. fr. DE QUIN PA FÁ ROSEGONS.

PORQUERIA. f. Brutícia, inmundícia. *Porqueria.* Spurecitia, impuritia, æ. || Acció indecenta ó porca. *Cochinada, porqueria.* Rusticum, indecorum factum. || Grosseria, desatenció. *Porqueria.* Indecorum factum. || Cosa de poch valor. *Porqueria.* Res nullius pretii. || LLUFA, PET.

PORQUEROL, A. m. y f. PORCATER.

PORQUET. m. d. PORCELLET. || Se diu per desprecí de alguna persona. *Cochino, porquezuelo.* Sordidus, immundus.

PORQUETER. m. PORCATER.

PORRA. f. Massa de fusta ó bastó que fá 'l cap gros y rodó. *Porra.* Capitatus fustis. || Massa que servia de arma ofensiva. *Porra.* Clava, æ, ramus, i. || Insignia que portan los porrers ó porters de massa. *Maza.* Cæstus, us. || La culata ó part més grossa del taco de villar. *Maceta.* Tudicula, æ. || Moléstia, cosa pesada. *Porreria.* Molestia, æ. æ. || L' últim y més abultat de una rama separada del arbre. *Cepejon.* Crassius extremi rami ab arbore avulsi. || Desmaniyotat, pesat, que s' embarassa en lo que fá. *Pelmazo, pechon, pánfio, flemático, flemudo, moleador, pelma, mosca, majagranzas, zorrero, molino, sapo, zopo.* Tardus homo.

AGUANAR LA PORRA. fr. met. Aguantar, soportar, sufrir algun mal ab paciència. *Sufrir, tolerar.* Sustineo, es.

FÉR PORRA. fr. Pararse sèns poder ó voler passar endavan en alguna cosa. *Hacer porra.* Tenaciter sistere, hærete. || ERRAR LO COP.

TORNARSE PORRA. fr. Férse pesat, molest. *Aporrazarse.* Molestum, gravem fieri.

PORRADA. f. Cop de porra. *Porrazo, porrada, mazada.* Clavæ ictus.

PORRATA. f. ant. PRORATA.

PORREJAR. v. a. APOBREJAR. || ESGARRAPAR.

PORREJAT, DA. p. p. APOBREJAT.

PORRER. m. Masser, qui porta porra. *Macero.* Claviger, i.

PORRER DE CATEDRAL. Lo ministre que per cerimónia acompanya ab una porra als que celebran los oficis divins ab solemnitat. *Pertiguero.* Scepterifer, i.

EMPLEO DE PORRER DE CATEDRAL. *Pertigueria.* Perticulis ministri accessorius munus.

PORRERIA. f. met. fam. Moléstia, tardansa que la causa. *Porreria, pelmaceria.* Molestia, æ.

PORRETA. f. La cama ó fullas dolentas de a'il, perro, etc. *Porreta.* Porracea folia. || d. de porra. *Porrilla.* Parva clava. || vet. Tumor dur que 's forma en la juntura immediata á la pota de las cabalcaduras privantlas lo moviment. *Porrilla.* In bestiarum artubus tumor.

EN PORRETA. m. adv. En pel, sense res. *En porreta, en cueros, en cerro, en pelo.* Omnino nudè.

PORRILLA. f. PORRETA. 3.

PORRO. m. Espécie de ceba, encara que no forma cabessa com ella, de la qual se diferencia ab lo sabor que es molt més desagradable que 'l de la ceba, y no cou. *Puerro.* Porrus, porrum, i.

PORRO SALVATGE Ó DE VINYA. Espécie de porro que 's cria en las vinyas y oliverars, y la gent del camp se 'ls menja en lloch del dels horts. *Puerro silvestre ó salvaje.* Ampeloprason, i.

PORRÓ. m. Vas de vidre ab dos brochs; l'un més ample per ahont se posa 'l licor, y l'altre molt més estret pera béurer. *Porron, y penadilla, penado* 'l que fá 'l raig prim. *Vitreus urceus.* || PITXELL. || Citra ó pinta pera traürer vi. *Piporro.* Batiola, æ. || CETRILL. || Meytadella, certa mesura que fá quatre patricons. *Porron, mitadella.* Fidelia, æ.

PORRONA. f. PORRÓ. 1.

PORSAVAN. m. ant. REY DE ARMAS.

PORT. m. Lloch segur y defensat dels vents, ahont poden entrar las naus. *Puerto.* Navale, is, navalia, ium, portus, us. || met. Amparo, auxili, refugi. *Puerto.* Perfugium, refugium, ii. || Pas estret entre dos montanyas. *Garganta, puerto.* Pylæ, arum; montium angustia. || Capacitat de una embarcació. *Porte.* Capacitas, atis. || Modo de aportar-se. *Porte.* Vectura, æ. || La decència ó lluhiment ab que 's vesteix ó tracta alguna persona, ó lo contrari. *Porte.* Elegancia, æ, ornatus, us. || Boca de riu. *Embocadura de un rio.* Ostium, ii. || pl. Lo preu que 's paga pera portar alguna cosa. *Portes.* Vectura, æ, vectio, nis.

PORT FÉT DE MANS. Lo no natural, sinó fét ab art en la mar. *Puerto artificial.* Coton, is, cottonum, i.

PORT FRANCH. Aquell en que entran ó ixen las naus de qualsevol nació sense pagar drets ells ni sas mercaderias, sols no las introduhescan en lo país. *Puerto franco.* Portus liber.

À LA ALTRA PART DELS PORTS. Lo que está de l'altre costat de las montanyas. *Ultrapuertos, ultra-*

montano. Trasmontanus, ultramontanus.

PÉNDREER PORT. fr. Arribar á ell. *Tomar puerto, aportar.* Portum inire, subire.

PORTA. f. Entrada, obertura ó portal que 's fá en la paret pera entrar ó eixir de algun lloch. *Puerta.* Porta, janua, æ, ostium, ii. || Obertura per la qual s'entra ó ix de algun paratge. *Puerta.* Ostium, ii. || La máquina de fusta que clavada ab golfos tápa la entrada ó eixida. *Puerta.* Foris, is. || met. Camí, principi, introducció. *Puerta.* Janua, æ, aditus, us. || La cort del emperador dels turchs. *Puerta, porta.* Turci tiranni aula.

PORTA ACALADISSA. ant. y

PORTA COLADISSA. Porta petita composta de dos ó més taulons grossos assegurats ab fustas ó barras de ferro en los canals ó portells de las presas dels rius, pera detenir ó deixar passar las ayguas pujantla ó abaixantla. *Compuerta.* Cataracta, cataractes, æ.

PORTA COTXERA Ó DE COTXERIA. La de las cotxerías, y metafóricament la que es molt gran. *Puerta cochera.* Decumana porta.

PORTA DEL DATRÁS. La segona ó escusada de una casa. *Puerta trasera.* Posticum, pseudothyrum, i.

PORTA FALSA. La oculta y amagada. *Puerta falsa, secreta ó accesoria, póstigo, surtida.* Pseudothyrum, i. || met. fam. Lo ces ó cul. *Puerta trasera, falsa.* Anus, i.

PORTA FERRISSA. ant. La de ferro. *Puerta de hierro.* Porta ferrea.

PORTA FINESTRERA. La de la mida de las finestras ó vidrieras que 's posa per la part de fora pera major resguart de aquellas. *Contraventana, puerta-ventana.* Exterior fenestæ ostium.

PORTA FRANCA. La entrada ó eixida libres que's concedeix á tots, sense escluhir á ningú dels que podian tenir impediment pera entrar ó eixir. *Puerta franca.* Liber aditus.

ACAFAR LA PORTA Ó 'L CAMÍ DE LA PORTA. fr. fam. Anàrsen. *Tomar, cojer la puerta.* Abire.

AJUSTAR Ó GIRAR LA PORTA. fr. Inclinarla envers ahont se táncia. *Entornar.* Verso, as.

AL ALTRA PORTA, QUE AQUESTA NO S'ÓBRA. exp. ab que 's despedeix á algú no volentli concedir lo que demana. *A otra puerta, que esta no se abre.* Aliam exerce querum.

Á LAS PORTAS DE LA MORT. m. adv. Ab proximitat á la mort. *Á las puertas de la muerte.* Morti proximè

ANAR DE PORTA EN PORTA, Ó CAPTANT DE PORTA EN PORTA. fr. Demanar caritat de porta en porta. *Port-diousear.* Ostiatim mendicare.

Á PORTAS TANCADAS LO DIABLE S' ENTORNA. ref. Ensenya 'l cuydado que 's déu tenir en evitar las malas ocasions. *A puerta cerrada el diablo se vuelve.* Tollenda mali occasio.

BARRAR LA PORTA. fr. Tancarla ab barra. *Atrancar, trancar.* Vecte januam obfirmare.

CLAVAR LA PORTA PELS MORROS. fr. fam. PEGAR LA PORTA PER LA CARA.

DE PORTA EN PORTA. m. adv. Captant. *De puerta en puerta.* Ostiatim.

DITXOSA LA PORTA EN QUE HI PASSA UNA MOSSA MORTA. ref. que s'aplica á la casa ahont mor alguna mossa, perque no li cal donar dot y no será mal casada. *Bendita sea la puerta por do sale la hija muerta.* Beata domus ubi non est puella.

DONAR LA PORTA PELS ULLS. fr. PEGAR LA PORTA PER LA CARA.

ESTAR Ó PICAR Á LA PORTA. fr. met. Estar molt pròxim á succehir alguna cosa. *Estar á la puerta.* Propè adesse.

FÉR ANAR PER PORTAS. fr. Deixar á algú en suma necessitat y miséria. *Echar ó poner por puertas.* Ad mendicitatem redigere.

LO DARRER TÁNCA LA PORTA. loc. fam. que's diu quant algú s'apressura y perfidia pera fèr una cosa abans que altre. *Puto el postre, sarna para el postero; el postero muerde el perro.* Scabies occupet extremum.

MIRAR DARRERA LA PORTA. fr. Ferse càrrech de las conseqüèncias. *Mirar mas allá, adelante, ó para en adelante.* Transpicio, is; in posterum prospicere.

MITJAS PORTAS. *Hojas.* Valvæ, arum.

OBIR LA PORTA. fr. Anàrsen. *Cojer la puerta.* Abeo, is.

PEGAR Ó FÉR PETAR LA PORTA PER LA CARA Ó PELS BIGOTIS. fr. met. Desayrar á algú quant vól entrar en alguna part. *Dar con la puerta en la cara, en los ojos ó en los hocicos.* Portam alicui objicere.

PER PORTAS. m. adv. Ab tanta necessitat y pobresa que es necessari demanar caritat. *Por puertas.* Usque ad mendicitatem.

POSAR PER PORTAS. fr. FÉR ANAR PER PORTAS.

QUANT SE TÁNCA UNA PORTA SE 'N OBRA UN ALTRA. ref. ab que's consola en las desgrácias; puig detrás de un succés fatal y desgraciat ne sól venir un altre de felis y favorable. *Cuando una puerta se cierra, ciento se abre.* Æqua Venus Teucris, Pallas iniqua fuit.

SEGONA PORTA. La que divideix la entrada de la casa de lo demès. *Contrapuerta, porton.* Interior ædium porta.

TANCAR LA PORTA. fr. que además del sentit recte significa negarse á fèr alguna cosa. *Cerrar la puerta.* Aditum præcludere.

TANCÁRSELI Á ALGÚ TOTES LAS PORTAS. fr. Faltarli tots los recursos. *Cerrarse todas las puertas.* Omni spe destitui.

TIRAR LAS PORTAS Á TERRA. fr. Picar molt en las portas. *Llamar recio.* Ostium strepitose pulsare.

TIRAR PER PORTAS. fr. Arruinar, llansar á pérdrer á algú. *Arruinar, echar á perder.* Perdo, is.

TRUCAR Á LA PORTA. fr. Donar pichs á la porta. *Llamar á la puerta, dar aldabadas.* Fores pulsare.

PORTABANDERA. f. mil. Cinturó ab una bossa en lo qual s'apoya la virolla de la bandera. *Portabandera.* Vexilla gestandi balteum.

PORTACAIXAS. m. Llistó de fusta que sosté

las caixas de teler. *Portacaja*. Tænia sustinendi.

PORTACARRABINA. f. Bossa de baqueta pend-
dent de la sella, ahont s' assegura la boca de la ca-
rabina. *Portacarabina*. Coriacea, scloppetto gestan-
do ex ephippio pendens capula.

PORTACREU. m. Qui porta la creu. *Crucero*.
Crucifer, cruciger, i.

PORTADA. f. La primera plana dels llibres que
compren lo títol, lo nom del autor, y l' any de la
impressió. *Portada*. Libri frons. || pl. PACOTILLA.

PORTADOR. A. m. y f. Qui porta. *Portador*,
llevador, *traedor*. Gerulus, i, gestator, is.

PORTADORA. f. Eyna pera portar la verema
y altres cosas ab cabalcaduras. *Aportadera*, *porta-*
dera, *comporta*. Vectaculum, i.

PORTAENCENSER. m. Qui porta l' encenser.
Turiferario. Thuriferarius, turiferarius, ii.

PORTAFUSELL. m. Corretja assegurada ab
dos anelletes del fusell pera portarlo á la espatlla.
Portafusil. Scloppetto ponè tergum portando lorum.

PORTAGUÍO. m. Oficial que porta 'l guió. *Por-*
taguion. Signifer, i.

PORTAL. m. Porta, entrada. *Portal*, *puerta*.
Vestibulum, i. || Porxada ó lloch cubert en las plas-
sas pera passejar ó passejarse. *Portal*. Exedra, æ,
propylæum, ambulacrum, i.

PORTALADA. f. PORTA, PORTAL. || Frontispici ó
adorno de arquitectura. *Portada*. Facies, ei.

LA BONA PORTALADA HONRA LA CASA. ref. fam. Se
sól dir al qui té la boca gran. *La buena portada*
honra la casa. Honestas facies hominem commendat.

PORTALÁS. m. aum. *Portalazo*. Grandius os-
tium.

PORTALATGE. m. Lo dret que's pága pera
passar per algun lloch. *Portazgo*. Portorium, ii,
vectura, æ. || Dret de portas. *Puertas*. Ostiarium, ii.

PORTALER. m. Guarda de portal. *Portalero*.
Ostiarus, ii. || Lo qui en los portals cobra 'ls drets
ó registra. *Portalero*. Portitor, is.

PORTALERA. f. La porta ó entrada dels cot-
xos. *Portezuela*. Rhædæ ostiolum. || pl. Las fines-
tras que tenen las naus pera posar los canons. *Por-*
tañolas. Fores, ium. .

PORTALET. *Portalejo*. Ostiolum, i.

PORTALLETA. f. PORTELLETA.

PORTALÓ. m. náut. Lo paratge per ahont s'
entra en la nau que es lo mitj del costat. *Portalon*.
Lateralis navis aditus.

PORTAM. m. náut. Lo conjunt de totes las por-
tas de un baixell. *Porteria*. Portularum ordo in navi.

PORTAMENT. m. La obra de portar. *Llevada*,
traida, *traedura*, *traccion*. Deportatio, gestatio, nis.
|| Procehiment, modo de procehir ó portarse. *Por-*
te. Vitæ modus.

PORTANOVAS. m. y f. Qui s' emplea en por-
tar novas. *Chimoso*, *cuentista*, *correvedile*, *soplon*,
fuelle, *oreja*. Susurro, nis.

PORTANT. p. a. *Llevadero*. Portans, ferens. ||
Marxa imperfecta dels caballs, etc., pas apressurat,

semblant al pas castellà. *Portante*. Præpes gradus.

AGAFAR LO PORTANT. fr. met. TOCAR LO TROT.

PORTANT-VEUS. m. Qui té algun càrrech en
lloch de altre. *Vicegerente*, y *portanveces* p. Ar. Ali-
cujus personam gerens.

PORTAPAU. m. La lámina de metall ab que's
dona la pau en las iglésias. *Portapaz*. Lamella qua
pax in ecclesia datur.

PORTAR. v. a. Trasportar, mudar una cosa de
una part á altra. *Llevar*, *traer*, *portar*. Fero, ers,
conduco, is, || Usat pera denotar aquesta acció, com
dirigir al lloch ahont se troba la persona á qui's
diu alguna cosa. *Traer*. Afferro, ers, adduco, is. ||
Dit de recado, noticia, etc. *Traer*. Nuntio, is. || Junt
ab algun particip, val lo que ells signifícan, com:
PORTAR estudiat. *Llevar*. Instrumentum esse. || Ten-
nir sobre sí algun pes ó càrrega, com : lo carro
PORTA trenta quintars. *Llevar*. Fero, ers. || Menar en
sí ó en són carruatge, com : PORTAR un llibre en la
butxaca, un baulen un carro, un recomenat á aquell
é qui vá dirigit. *Traer*. Secum ferre. || Tenir per
contar algun escrit, espécie ó noticia. *Traer*, *rezar*.
Afferro, fero, ers. || Tenir la mare la criatura en són
ventre. *Traer*. Fero, ers. || Dirigir, tráurer lo cami
en alguna part. *Llevar*, *guiar*. Duco, is. || Dirigir
algun negoci, dependència, assumpto. *Traer*, *ma-*
nejar. Dirigo, is, curo, as. || Usar alguna cosa de
vestir, com : calsat, capa, etc. *Traer*, *llevar*. Gesto,
as, induo, is. || Menar alguna cosa pera servey, us ó
adorno, com : la espasa, 'l bastó, etc. *Llevar*, *traer*.
Fero, ers. || Menar alguna cosa per us, servey ó
conveniència, com : lo viatjant un cotxo, catre, etc.
Traer consigo. Secum adducere. || Sufrir, tolerar,
com : PORTAR cops. *Llevar*. Fero, ers. || Induhir á
algú ab rahons, persuasions, promesas, etc., á fèr
alguna cosa. *Traer*. Induco, is. || Causar, ocasion-
nar, com : PORTAR gastos, disturbis, etc. *Traer*, *in-*
troducir, *acarrear*. Secum ferre. || Citar un text,
passatge de algun autor, una rahó, etc., en com-
probació ó per evidència de lo que s' afirma ó per-
suadeix. *Traer*. Afferro, ers, adduco, is. || Menar en
sa companyia, com : PORTAR molt séquit, molt equi-
patge. *Traer consigo*. Secum ferre. || Dirigir, fèr
anar en cert modo alguna cosa, com : PORTAR ab
rigor, prudència, etc. *Llevar*. Tracto, as. || Llevar,
tallar, com la navaja un tros de pell. *Llevar*. Scin-
do, is. || Introduhir, protegir á algú ab altre. *Lle-*
var. Alicujus benevolentiam seu gratiam alteri con-
ciliare. || Atráurer, com la pedra iman. *Traer*.
Traho, attraho, is. || Professar, tenir, com : PORTAR
amor. *Profesar*. Profiteor, eris, exerceo, es. || Ma-
nejar, com : PORTAR bè la espasa. *Traer*. Duco, re-
go, is.

PORTAR ALGÚ COM VÓL Á ALTRE. fr. Ferli fèr tot lo
que vól. *Traer del cabestro*. Aliquem promptum ha-
bere.

PORTAR Á LA MA. fr. Se diu dels gossos que por-
tan la cassa. *Traer á la mano*. Venatori prædam
captam afferre.

PORTAR Á PASTURAR. fr. Conduhir lo bestiar al past. *Pastar*. Ad pascua armenta ducere.

PORTAR AVANT Ó ENDEVANT. fr. met. Proseguir ab constància lo que s' ha comensat. *Llevar adelante*. Persequor, eris.

PORTAR Á VÉNDRE. met. fam. Aventatjar molt á algú en la execució ó comprensió de alguna cosa. *Llevarse en el pico*. Longè præstare.

PORTAR DAMUNT. fr. Sufrir alguna càrrega ó pes pera aliviar á altre. *Sobrellevar*. Superveho, is. || met. Dissimular, suplir lo superior alguns defectes ó descuyts de sos súbdits. *Sobrellevar*. Tolero, dissimulo, as.

PORTAR DE MA EN MA Ó AL ENTORN. fr. *Llevar al rededor*. Circumfero, ers, circumgesto, as.

PORTARHO TOT. fr. Cuydar algú tot sol de algun assumpto, negoci ó dependència. *Llevar en peso*. Sustinere.

PORTAR LAS MITJAS AL GARRÓ. fr. *Llevar las calzas arrugadas*. Tibialia ad talos demissa ferre.

PORTAR LO COMPTE Ó 'LS COMPTES. fr. *Llevar la cuenta*. Supputare.

PORTARNE. fr. arit. Reservar de la suma de una columna una unitat de cada desena, etc., pera an-yadirla á la suma de la columna immediata. *Llevar*. Præcedentis numeri decades sequenti ordini addere.

PORTAR PER DAVANT. fr. Entèndrer ántes alguna cosa. *Llevar ántes, adelante ó delante*. Præfero, ers, prægero, is.

PORTAR PERDUT Á ALGÚ. fr. Sér causa de sa ruína. *Traer perdido á alguno*. Aliquem perdere.

PORTARSE. v. r. Aportarse, procehir bè ó mal. *Conducirse, portarse*. Se gerere. || Procehir bè ó mal en lo modo de vestir ó en l' ayre de manejar-se. *Traerse*. Se gerere benè vel malè. || Gober-narse bè ó mal en alguna dependència ó negoci. *Portarse*. Gerere se benè vel malè. || Deixar domi-nar de alguna passió, com: **PORTARSE** ab vanaglória. *Portarse*. Studio aliqui indulgere.

PORTÁRSEN. v. r. Dur ab si. *Llevarse, llevar-se consigo*. Secum ferre. || Cobrar, percibir, com: **PORTÁRSEN** lo ters de alguns fruyts. *Llevar*. Exigio, is. || Sér castigat ó reprès. *Plevar*. Fero, ers. || Dúr-sen ab sí ó en sa companyia á algu. *Plevar consigo*. Secum ducere., adducere. || Pèndrer, usurpar. *Quitar, llevar*. Aufero, ers. || Abátrer ab són impuls, ó fèr seguir una cosa á altra, com: la roca que's despen de la montanya als arbres que troba pel camí. *Llevar consigo*. Traho, is; secum ferre. || Arrebatrar, llevar, com: **PORTÁRSEN** la bala un dit. *Llevar*. Dif-fringo, is. || Adquirir, guanyar, com: **PORTÁRSEN** los diners en lo joch. *Llevar*. Sibi adquirere, lucrari. || Dúr-sen lo riu, riera ó torrent alguna porció de ter-ra de ahont passen ó contiguo á ella. *Robar*. Alluvio-ne subducere.

PORTÁRSEN, Ó PORTÁRSEN QUE CONTAR. ref. met. fam. Resultarli á algú dany de alguna temeritat ó imprudència. *Llevar en la cabeza*. In suum ipsius caput aliquid residere.

PORTASGO. m. **PORTATGE.**

PORTASSA. f. aum. *Porton*. Grandior porta.

PORTAT, DA. p. p. *Llevado, traído*. Latus. || Usat per algun temps, mitj gastat. *Usado*. Usus.

PORTATGE. m. Lo dret que's pàga pel pas de algun lloch. *Portazgo, portaje*. Portorium, ii, vectura, æ.

PORTÁTIL. adj. Lo que's pòt portar. *Portátil, traedizo*. Gestatorius, mobilis.

PORTELL. m. Obertura que desgracia ó fá defectuosa una part. *Portillo*. Parietis aditus, ruina, labes. || ant. **PORTELLA, POSTICH.**

PORTELLA. f. Porta xica en altra de major. *Póstigo, portillo, portatera, trampa*. Foricula, æ, ostiolum, i. || Finestreta p'r ahont ix lo canó en las embarcacions. *Portañuela, portañola, portella*. Navis tormentis bellicis ap'andis fenestella. || fort. En las plassas fortificadas porta menor que qual-sevol de las principals y major que un portell. *Porterna*. Portula in munimentis urbium.

PORTELLETA. f. d. *Postiguillo*. Ostiolum, i.

PORVENT Y PORTENTO. m. Prodigí, lo que cáusa admiració ó terror sèns passar los límits de la naturalesa. *Portento, mónstruo, aborto*. Porten-tum, miraculum, i.

PORVENTÓS, A. adj. Prodigios, extrany, singular. *Portentos, espantoso, espantable*. Portenti-fer, portentosus.

PORVENTOSAMENT. adv. m. De un modo portentós. *Portentosamente*. Prodigialiter.

PORTER. m. La persona que cuyda de guardar, obrir ó tancar las portas. *Portero, llavero*. Ostia-rius, ii, janitor, is. || Ministre de justícia inferior al aguil. *Portero, portero de vara*. Apparitor, is, || **MISSATGER.** || Guàrdia del palaci del rey. *Portero*. Ostiarius regius. || **VEDELL. 2.**

PORTER DE MASSA. **MASSER.**

PORTERA. f. Dona que guàrda las portas. *Portera*. Ostiaria, æ, janitrix, icis.

PORTERET. m. d. *Porterejo*. Ostiarius par-vus.

PORTERIA. f. La porta principal que en los convents y altrás comunitats se té pera són us y servey. També's diu així en los palacis y casas principals la que está destinada pera enviar las donas separadament. *Porteria*. Cænobii, aulæ, januæ vestibulum. || L' empleo ó càrrech de porter. *Porteria*. Janitoris officium. || Aposento del porter. *Porteria, garita*. Janitoris habitaculum.

PORTETA. f. d. *Portezuela, puertezuela, puer-tecica, illa, ita*. Ostiolum, i, portula, æ.

PORTETA ESCUSADA. Porta falsa que ordinàriament está col·locada en lloch escusat de la casa. *Postigo*. Posticula, æ.

PÓRTICO. m. ant. **PORXO.**

PÓRTICÓ. m. Qualsevol de las portetas de las finestras. *Postigo*. Ostiolum, i.

PÓRTICÓ DEL MOSTRADOR. **TRAVA.**

PORTORI. m. Lo dret de porta que's pàga al

barquer ó mariner. *Porte, portazgo*. Portorium, ii.

PORTUGUÉS. A. adj. Natural de y lo pertanyent al regne de Portugal. *Portugués, lusitano*. Lusitanus.

PORUCH, CA. adj. Temerós, qui té por. *Medroso, meticuloso, receloso, temoso, tímido, temeroso, temedor, temblon, formidoloso, menguado*. Meticulosus, timidus.

PORXADA. f. La part més alta de una casa. *Desvan, caramanchon, sobrado*. Suprema domicontignatio. || ant. y

PORXO. m. Espécie de pati ó siti cubert y fundat sobre columnas que's col·loca davant de la entrada dels temples ó altres edificis sumptuosos. *Pòrtico, lonja, porcho, soportal, cobertizo, atrio, vestibulo*. Stoa, æ, xystus, i, porticus, us. || **PORXADA.** || Paral·lel pera recullir garbas. *Pórtico*. Nabitarium, ii.

POS. m. ant. REPÓS. || adv. ant. DONCHS.

POSADA. f. La pròpia casa de cada hu. *Posada, morada, hospedaje, hospedamiento, aposento*. Habitaculum, i, mansio, nis. || Casa ahont s' hospeda gent pagant. *Meson, posada*. Hospitium, diversorium, ii. || Las viandas que's posan en la taula en una plata ó plat gran. *Plato*. Ferculum, i. || Cobla en la poesia lírica. *Estancia*. Divisio, nis, cantus, us. || ant. Lo lloch ahont se recull lo bestiar. *Majada*. Magalia, um.

POSADA DE HOSPITAL. HOSPITAL.

POSADA EN DESPOBLAT. La casa establerta en los camins ó despoplats pera hospedatge dels passatgers. *Venta*. Diversorium, ii.

POSADA MISERABLE. La petita ó mala. *Ventorrillo, ventorro*. Diversoriolum, i.

POSADAMENT. adv. m. ant. REPOSADAMENT. || SOSSEGADAMENT. || CAUTELOSAMENT.

POSADER. m. HOSTALER.

POSADOR. m. Qui posa. *Ponedor*. Positor, is. || m. ant. HOSTE.

POSADOR DE PREU. TATXADOR.

POSAMENT. m. ant. La acció de posar. *Posicion*. Positio, nis.

POSAR. v. a. Col·locar alguna cosa en algun lloch ó situació ó en lo gran que déu tenir. *Poner*. Loco, colloco, as, pono, is. || Tirar algun amament á la vianda, com sal, oli, etc. *Echar*. Aspergo, perfundo, is. || Aplicar, com: posar cuydado, diligència. *Poner*. Applico, as. || Apostar, fer una posta. *Poner, apostar, echar*. Spondeo, es. || Cusir á la roba un botó, gafet, etc. *Pegar*. Assuo, is. || Causir, com: posar la por al cos. *Meter*. Incutio, is. || Traur de nou, com: posar cotxo, llibrea, etc. *Echar*. Produco, is. || Jugar una carta, com: posar l' as. *Echar*. Mitto, is. || Designar, anomenar á algú per algun empleo, com: posar per regidor, per expert. *Poner*. Designo, as. || Emplear determinat temps per anar á una part, com: de Reus á Barcelona posan un dia. *Poner*. Insumo, is. || Entremètrer, ficar, ingerir á algú en algun assumpt-

to, negoci, etc. *Meter*. Induco, immitto, is. || Escriur las espécies que's volen produhir, ó lo que altre dicta. *Poner*. Scribo, is. || Establir, determinar, així 's diu que'l superior ha posat que sos súbdits fassan alguna cosa. *Poner*. Statuo, is. || Citar un exemple, un simíl, etc. *Poner*. Adduco, is.

|| Imposar, com: posar un tribut. *Echar, poner*. Impono, is, || Depositar en mans de algú. *Poner*. Aliquid alicujus fidei commendare. || Parar, casar en lo joch. *Meter, poner*. Spondeo, es. || Tirar, introduhir alguna cosa en altra, com: oli en un centrill. *Echar*. Immitto, infundo, is. || Tractar mal de paraula ú obra, com: posar mal á algú. *Parar*. Malis modis afficere. || p. u. Suposar. *Poner*. Suppono, is. || Afegir voluntàriament alguna cosa en la narració, com: aixó no posa de són cap. *Meter*. Addo, is. || v. n. Allotjarse, hospedarse. *Posar, alojarse, alojar*. Hospitari, diversari. || v. a. Se diu de algunas cosas, quant per la primera vegada 's fá aquesta operació, així 's diu: posar la brida al cahall. *Poner*. Pono, 'is. || v. a. ant. DEPOSAR.

POSAR Á AMARAR. fr. Ficar lo lli ó cànem en bassas. *Empozar*. Linum macerandum immergere. || Deixarlo estar en aygua current. *Enriar*. In profluvio linum macerandum mergere.

POSAR Á CAMÍ. fr. POSAR Á LA VERGONYA.

POSAR AFICIÓ. fr. Aficionar-se á algú ó á alguna cosa. *Cobrar, coger, tomar aficion*. Amore duci in aliquem vel in aliquid.

POSAR Á REFRESCAR. fr. Fer que's torne freda una cosa. *Poner á enfriar*. Ad refrigerandum apponere.

POSAR BARBA. fr. Comensar á tenirne l' home. *Barbar*. Pubesco, is; pubem emittere. || FLORIRSE. 1.

POSAR BÈ Á ALGÚ. fr. met. Subministrarli medis, caudal ó empleo pera viure ab comoditat. *Poner bien á uno*. Bonis vel facultatibus aliquem instruere, juvare.

POSAR BONICH. fr. Adornar. *Engalanar*. Como, is.

POSAR CARINTO. fr. Cobrar afecte. *Cobrar, tomar cariño*. Amore duci in aliquem.

POSAR DAVANT. fr. ANTEPOSAR, PREFERIR.

POSAR EN APRETO. fr. Apurar alguna circumstància á algú. *Poner en aprieto; meter en pretina*. In summas angustias redigere.

POSAR EN ENCANT. fr. Posar en preu. *Poner en precio, en almoneda*. Licitari.

POSAR EN ESPERANSA. fr. Donar esperansas. *Esperanzar, dar esperanzas*. Spem alicui facere.

POSAR EN FRESCH. fr. POSAR Á REFRESCAR.

POSAR ENTRE DOS. fr. INTERPOSAR.

POSAR ENTRE QUATRE PARETS. fr. Tancar alguna cosa entre parels. *Emparedar*. Inter parietescludere.

POSAR FITAS. fr. Amojonar, mojonar. Limites figere, statuere.

POSAR FOCH. fr. Calar foch. *Pegar fuego*. Incendere; ignem injicere.

POSAR FRE. fr. met. Contenir, refrenar. *Enfrenar, refrenar, poner freno.* Frænare, cohibere, reprimere.

POSAR GALTAS. fr. Fêrse gros de gallas. *Echar carrillos.* Maximilis intumescere.

POSAR GRUIXÀRIA. fr. Tornarse gros algú. *Embar-necer, embastecer, engrosar.* Crassiorum fieri.

POSAR GUARDAS. fr. Poner presidio. Præsidium aliquo in loco collocare.

POSAR LAS COSAS FORA DE ORDE Ó AL REVÉS. fr. Poner las cosas piés con cabeza. Confundere, perturbare.

POSAR LO CAMP, EXÉRCIT Ó REAL. fr. Assentarlo. *Sentar el campo, reales, etc.* Castra ponere.

POSAR LO FRE. fr. Enfrenar á las cabalcaduras. *Enfrenar, echar el freno.* Frænum inducere.

POSAR LOS BRASSOS EN CREU. fr. Cruzar los brazos. Brachia cancellare.

POSAR MALA FAMA. fr. Desacreditar. Poner mala voz. Vituperare, as.

POSAR NOM. fr. Donarlo al qui batejan. Poner nombre. Nomen alicui imponere, indere. || **POSAR PREU.**

POSAR PADRINS. fr. Valerse del favor de alguns pera alcansar per són medialguna cosa. *Echar rogadores.* Patronos adhibere.

POSAR PLA. fr. Aplanar la superficie. Allanar, poner llano. Æquare, complanare.

POSAR PLOMA. fr. met. Comensar á tenir medis y riquesas. *Echar buena pluma.* Dilescere, is.

POSAR UN BORRÓ. fr. met. Obrar algú contra són crédit y honor. *Echar un borron.* Labem vel maculam inferre.

POSAR UN MOS. fr. Enmordazar; poner mordaza. Fræno linguam cohibere.

¿QUÍ T' HI POSA? QUÍ LI POSA? loc. Procura contenir al que sense consideració s' entremet en lo que no li toca ó no es de són ofici. *Quién te mete? quién le mete en eso?* Quid ad te attinet?

POSARSE. v. r. Col·locar, situarse, com: POSARSE sobre una pedra, de costat, al davant. Ponerse. Statuere, locare se. || **AQUIETARSE, REPOSARSE.** || Assolar en lo fondo del vas las parts més crassas de algun liquid. *Reposarse, asentarse.* Sedeo, es. || Entrar en algun ofici, estament, etc. *Entrarse, meterse.* Aliquod munus aut artem exercendam sibi deligere. || Arribar ab cert temps á algun lloch. *Ponerse.* Pervenio, is. || Comensar alguna acció, com: POSARSE á cridar, á córrer, etc. *Echar, dar.* Incipio, is. || Comensar á fêr alguna cosa, com: POSARSE á dibuixar. *Ponerse.* Apponere, se. || Dedicarse á fêr alguna cosa, com: POSARSE á escriur. *Ponerse.* Operam dare. || Entremetrese, ingerirse en algun assumpto ó negoci. *Meterse.* Sese ingerere. || Inmutarse per alguna novedat. *Ponerse.* Affici. || Voler competir ó igualarse ab algú; així 's diu de un ignorant en alguna matèria, que no pòt POSARSE ab un altre, que es mòlt destre. *Meterse, ponerse.* Se aliqui componere, comparare. || *Reposarse, revenirse,* pèndrer alguna cosa 'l punt de perfecció que li correspon, com: POSARSE 'l pa, 'l vi, etc. *Ve-*

nirse. Perfici. || Assentarse, correspondre bè una cosa ab altra, com: lo vestit, etc. *Asentar.* Convenio, is, quadro, as. || *Reposarse 'ls licors fent pòsit.* *Reposarse asentarse.* Turbidum liquorem subidere. || ant. **COMPÈNDRESE, AVENIRSE, AJUSTARSE.** || v. n. Deixarse de volar l' aucell baixant á terra ó descansant sobre un arbre. *Posar, posarse.* Sidero, is. || **ALLISTARSE.**

POSARSE AB MESTRE. fr. Pèndrer mestre. *Asentar con maestro.* Opificis tyrocinio adscribi.

POSARSE AHONT NO'L DEMANAN. fr. met. que s' aplica als que's fican en assumptos que no's pertanyen. *Meterse en camisa de once varas.* Alienis negotiis se immiscere.

POSARSE Á LA BARREJA. fr. Donarse per vensut en lo joch de cartas. *Entrarse, meterse en baraja.* Se victum fateri in ludo chartarum.

POSARSE Á VÉURER VENIR. fr. ESTAR Á LA EXPECTATIVA.

POSARSE BÈ. fr. Menjar á satisfacció de alguna vianda. *Tupirse, atracarse.* Infarcire se cibo. || met. Aumentar en convenièncias. *Ponerse bien.* Rem familiarem augere.

POSARSE COM UN BÒT. fr. Engreixarse. *Abotagarse.* Intumescere.

POSARSE COM UN GAT Ó COM UN XOP. fr. fam. Mullarse mòlt. *Hacerse una zarpa.* Madefieri.

POSARSE DE CUL Á LA PARET. fr. met. Mantenirse ab tenacitat en la seva opinió. *Poner piés en pared.* In suo sensu insistere.

POSARSE AB DISCÒRDIA AB ALGÚ. fr. *Encontrarse con alguno.* Inimicitiam cum aliquo contrahere.

POSARSE EN LA BONA GRÀCIA DE ALGÚ. fr. Fêrse amichs. *Conciliarse la amistad de alguno.* Amicitias sibi conciliare.

POSARSE ESTRAT. fr. **POSARSE BONICH.**

POSARSE FURIÓS Ó COM UNA FÚRIA. fr. ab que s' explica que algú s' enfada, irrita y enuja ab facilitat. *Ponerse como un perro ó hecho un perro.* Ira excandescere.

POSARSE GRAS. fr. **ENGREIXARSE.**

POSAT, DA. p. p. **Puesto.** Positus. || ant. **CONTINGUT, AJUSTAT.** || *Reposat,* com: geni **POSAT.** *Pausado, sosegado.* Placidus. || m. L' ayre de la cara y modo de anar. *Continente.* Corporis habitus. || Resclum, lo mal olor de alguna cosa per falta de ventilació. *Estadizo.* Stativus, stagnans. || **ENCARA QUE.** UNA VEGADA **POSAT.** loc. Expressa que algú no vòl desistir de lo que ha emprés, encara que presente alguna dificultat ó incomoditat. *Puesto en el borrico.* Opere in cepto non desistam.

POSGUT, DA. p. p. ant. **POGUT.**

POSICIÓ. f. Situació, positura. *Posicion.* Positio, nis. || arit. **Suposició.** *Posicion.* Positio, nis. || f. Lo verdader assiento del caballer en la sella, la justa col·locació de la ma de la brida, de las cammas y demès parts del cos. *Posicion.* Positio, nis.

FALSA POSICIÓ. arit. La suposició de un ó més nú-

meros pera resóldrer alguna qüestió. *Falsa posición. Fictitia positio.*

PÓSIT. m. La casa en que's guárda 'l blat que's té de prevenció en las poblacions. *Pósito. Publicum horreum.* || Solatge dels líquits. *Asiento, poso. Sedimentum, i.*

PÓSIT DE OLIVAS. MORCA.

FÉR PÓSIT LOS LÍQUITS. fr. Baixar al sol las parts térreas y espessas y 'ls empósits, quedant á dalt lo líquit clar y transparent. *Sentarse los licores. Crasiores liquoris partes in fundum labi.*

POSITIÓ. f. ant. posició.

POSITIU, VA. adj. Cert, efectiu, verdader. *Positivo. Certus, verus.* || gram. S' aplica al nom que significa las qualitats de las cosas sèns augment ni disminució. *Positivo. Positivum nomen.* || lóg. Afirmatiu. *Positivo. Affirmans.*

DE POSITIU. m. adv. De cert. *De positivo. Reipsà, reverà.*

POSITIVAMENT. adv. m. Certa y efectiva-ment. *Positivamente. Reapsè.*

POSITURA. f. Modo ab que está posada una persona ó cosa. *Positura, postura. Status, us.* || Estat, manera ó disposició en que's troba alguna cosa física ó moralment. *Puesto. Status, us.*

POSPOSAR. v. a. Posar ó col·locar alguna cosa després de altra. *Posponer. Postpono, is.*

POSPOSAT, DA. p. p. *Pospuesto. Pospositus.*

POSSEHIDOR Ó POSSEIDOR. m. Possessor, qui posseheix. *Poseedor, posesor, tenedor. Regnator, possessor, is.*

POSSEHIDOR DE BONA Ó MALA FÉ. Qui posseheix alguna cosa com á pròpia ó impròpia ab ferma ó sense ferma creència de que es seva. *Poseedor de buena ó mala fé. Bonæ aut malæ fidei possessor.*

POSSEHIR. v. a. Gosar, tenir en propietat; estar en possessió. *Obtener, poseer, gozar, usar, tener, ocupar. Possideo, teneo, es.* || Saber ab perfecció alguna lléngua, facultat, etc. *Poseer. Calleo, es.*

POSSEHIT, DA. p. p. *Poseido, poseso.* Possessus. || met. *ENDIABLAT, FURIÓS.*

POSSESIÓ. f. L' acte de possehir. *Goce, posesion.* Possessio, usurpatio, nis. || La mateixa cosa possehida. *Posesion. Bona possessa.* || Existència dels esperits malignes en lo cos humà. *Posesion. Dæmonis possessio, vexatio.* || La dels fruyts, rendas y preeminèncias de algun patrimoni vinclat que's gosa fins á la decisió de la penitència de sa propietat entre dos ó més pledejants. *Tenuta. Tenuta, æ.*

POSSESIÓ CIVIL. La que algú té ab justa causa y bona fé. *Posesion civil. Civilis possessio.*

POSSESIÓ CLANDESTINA. La que's pren ó té ocultament. *Posesion clandestina. Clandestina possessio.*

POSSESIÓ DE BONA FÉ. La que algú té justament, encara que no per causa en virtut de la qual se transfereix lo domini. *Posesion de buena fé. Bonæ fidei possessio.*

POSSESIÓ DE MALA FÉ. La retenció de cosa agena

coneguda com á tal ó ab dupte de serho. *Posesion de mala fé. Malæ fidei possessio.*

POSSESIÓ NATURAL. Tenència de alguna cosa corporal, ó la possessió destituida dels efectes del dret. *Posesion natural. Naturalis vel corporalis possessio.*

POSSESIÓ PRETÓRIA. La que's dóna á algú en la finca agena redituable pera que's pague de sos fruyts. *Posesion pretoria. Prætoria possessio.*

POSSESIÓ VIOLENTA. La detenció de alguna cosa immoble, de qual possessió fou violentament expellit lo qui la tenia. *Posesion violenta. Possessio rei immobilis violenter retenta vel acquisita.*

DONAR POSSESIÓ. fr. Posar á algú real y efectivamente sobre la cosa corporal que's vól possehir, ó á la vista de ella, ó entregantli algun instrument en senyal de que 's transfereix la possessió, com las claus de una casa ó de un graner; y en las cosas incorporals es donar un senyal de ellas en representació, com: posar lo bonelo al beneficiat, assentar en la cadira del cor al prebendat, entregar lo bastó al general, y així altràs cosas. *Dar posesion. Possessionem conferre.*

PÉNDRE POSSESIÓ. fr. Executar algun acte, ab lo qual se demostre que algú usa de la alhaja ó exerceix l' empleo com á propi, ó com que ja está en sòn poder. *Tomar posesion. Possessionem sumere.*

POSARSE EN POSSESIÓ. fr. Entrar amo de alguna cosa. *Aposesionarse; ponerse en posesion, aprehender la posesion. Possessionem adire.*

TRÁURE POSSESIÓ. fr. Despossehir, privar de la possessió de alguna cosa. *Desaposesionar; sacar de la posesion. Possessionem privare.*

TRET DE POSSESIÓ. loc. Privat de ella. *Desaposesionado; sacado de la posesion. Possessionem privatus.*

POSSESSIONAL. adj. POSSESSORI.

POSSESSIONAR. v. a. Donar possessió. *Posesionar. Possessionem dare.*

POSSESSIONETA. f. d. Petita possessió. *Ha-cendilla. Possessiuncula, æ, prædiolum, i.*

POSSESIU, VA. adj. gram. Lo que significa possessió: 's diu dels noms adjectius y dels pronoms. *Posesivo. Possessivus.*

POSSESSOR. m. POSSEHIDOR.

POSSESSORI, A. adj. Lo pertanyent á la possessió. *Posesorio, posesional. Possessorius.*

POSSIBILITAR. v. a. Facilitar, fèr possible. *Posibilitar, facilitar. Aliquid possibile reddere.*

POSSIBILITAT, DA. p. p. *Posibilitado.* Possibile redditus. || f. Facultat que tenen las cosas pera poder existir. *Possibilidad, potencia.* Possibilitas, atis. || Medis, facultats, bèns. *Possibilidad, posibles.* Facultates, opes, um. || **FACULTAT, POTESTAT.**

POSSIBLE. adj. Lo que 's pót fèr. *Posible, factible, dable.* Possibilis.

¿ES POSSIBLE? loc. Expressa la admiració que causa alguna cosa irregular ó extraordinària. *¿Es posible? Itane verò.*

FÉR LO POSSIBLE Ó TOT LO POSSIBLE. fr. No omitir circumstància ni diligència alguna pera'l logro de lo que s' intenta ó s' encarrega. *Hacer lo posible ó todo lo posible.* Omnem operam adhibere.

NO SÉR POSSIBLE. fr. Expressa la gran dificultat de ferse ó concedirse alguna cosa. *No ser posible.* Minimè fieri posse.

PÓSSIMA. f. Decocció ó beguda medicinal. *Póxima.* Medica potio.

POST, A. p. p. irr. de pòndrer y pòndrerse. *Puesto.* Positus. || f. Pessa de fusta ampla, y no molt gruixuda. *Tabla.* Tabula, æ. || **TAULA.** 11. || La que's posa en las parròquias pera senyalar l'orde de las missas del dia. *Cuadrante.* Tabella in qua missarum ordo adscribitur. || Se diu de qualsevol fusta plana y allisada, disposada en la figura convenient pera algun fi, com: la post de pas'ar, etc. *Tabla, tablero.* Tabula ad aliquid disposita. || La taula treballada ab que's portan los plats al refectori. *Portador.* Tabula gestatoria. || Tros ó porció de fusta de la nau, y així's diu: salvarse en una post. *Tabla.* Naufraga tabula. || **PILAR.** || Las parts més amplas y carnosas de alguna part del cos, com del pit, de la espatlla. *Tabla.* Tabula, æ. || La curta y prima y de ínfima qualitat. *Tabla de chilla.* Tabula tenuior vilisque.

POST COSTERA. Taula prima, tallada sense serra, art ni regla; y també s'anomenan així las de sobre y sota dels taulons ó quadrat que se serran. *Ripia.* Tabula residua.

POST DE LLIT. Las fustas que sostenen la máfega, etc. *Tablas de la cama, tablado.* Tabulæ lecti.

SOROLLAR Ó FÉR ANAR LAS POTS. fr. Móurerlas fent rúido ab ellas ó de altre modo semblant. *Tabletear.* Tabulas percutere vel motu agitare.

POSTA. f. Juguesca. *Apuesta.* Sponsio, nis. || La cosa que's posa en una juguesca. *Apuesta.* Contentionis pignus. || m. ant. **POSSESSIÓ.** || ant. **LLOCH.**

|| La casa ó lloch escullit en los camins reals de distància en distància, en que's posan los caballs, pera que'ls correus ó altrs personas pugan viatjar ab molta celeritat. *Posta.* Veredis locandis domus.

|| Los caballs preparats en ditas pera viatjar depressa. *Posta.* Veredorum statio. || La distància que hi ha de una á altra. *Posta.* Veredi decursio. || La persona ó correu que la corre. *Posta.* Veredariorius, ii. || L'acte de pòndrerse'l sol. *Puesta de sol.* Solis occasus.

Á LA POSTA. m. adv. Explica'l modo de córrer ó viatjar. *Por la posta.* Citatis equis. || met. Ab summa prestesa. *Por la posta.* Citissimè.

ANAR Ó CÓRRER LA POSTA. fr. Caminar depressa ab caballs preparats pera dit fi. *Correr la posta ó las postas.* Veredis ad iter faciendum uti.

ANÁRSEN Á LA POSTA. fr. met. Estarse morint lo malalt. *Irse por la posta.* Jam jam mori.

Á POSTA. m. adv. Ab propòsit deliberat. *A posta, adredes, á sabiendas, de propósito, de intento, con estudio, de industria.* Sedulè, sedulò.

Á POSTA DE SOL. m. adv. Al temps en que s'aparta de nostra vista aquest planeta. *Al poner del sol, tardecica.* Ad solis occasum.

ESTAR LA POSTA LA NAU. fr. náut. ant. *Estar de recalo la nave.* Apellata navis.

FÉR UNA POSTA. fr. Pactar la pèrdua ó ganància de una cosa, si's verifica ó no lo que s'assegura. *Apostar.* Spondeo, es.

PÉNDRE LA POSTA. fr. **ANAR LA POSTA.**

POSTADA. f. La divisió que tenen los escudellers ó armaris pera posar en ells plats, vidres y altrs cosas. *Anaque, anden, vasar, vasera.* Pluteorum divisiones.

POSTAM. m. Pila ó multitut de posts. *Tablazon, tablaje.* Tabularum copia.

POSTASSA. f. aum. **TAULÓ.**

POSTAT. m. ó f. ant. **POTESTAT.** || **EMPOSTISAT.**

POSTAT, IBAT, PAGAT. Fórmula ó clàusula condicional de entrega de potestat feudal, per la que'l acceptant se comprometia á conservar-la pera'l senyor directe tant en pau com en guerra. *Así en paz como en guerra.* Iratus et paccatus, es llatí bárbaro.

POSDATA. f. La clàusula ó capítol que s'anya-deix á la carta ja feta. *Posdata.* Subscriptio, nis.

POSTEMA. f. ant. **POSTERMA.**

POSTEMA DE CAP. ant. **FLORONCO.**

POSTERGACIÓ. f. L'acte y efecte de poster-gar. *Postergacion.* Dilatio, nis.

POSTERGAR. v. a. Deixar atrassada alguna cosa. *Postergar.* Differo, ers.

POSTERIOR. adj. Lo que vé després, ó queda detrás de altra cosa. *Posterior.* Posterior.

POSTERIORITAT. f. L'estat de una cosa en quant es posterior á altra. *Posterioridad.* Posterioris rei ordo.

POSTERIORMENT. adv. m. Després, últimament. *Posteriormente.* Posterius.

POSTERITAT. f. Descendència, generació venidera. *Posteridad.* Posteritas, atis.

POSTERMA. f. Matèria, aposterma. *Postema, apostema, podre, pus, podredumbre, putrefaccion.* Pus, uris, sanies, ei. || ant. **Brach,** abscess. *Apostema, postema.* Vomica, æ, abscessus, us. || **TUMOR,** INFLORE. || med. Matèria, mal humor. *Virus.* Virus, us. || cir. La matèria que's fá en alguna llaça ó ferida. *Virulencia.* Virulentia, æ.

POSTERMEJAR. v. n. Ferse posterma. *Apostermarse.* Supduro, as.

POSTERMERA. f. Instrument pera obrir los tumors y tráurer la posterma. *Apostemero, postemero.* Major scapellus.

POSTERMÓS, A. adj. Plé de posterma. *Postemoso.* Vomicus.

POSTETA. f. d. *Tablilla.* Tabella, æ. || Entre estampers, l'agregat ó conjunt de fulls ficats uns dins de altres, seguint l'orde de la signatura. *Posteta.* Intertextæ chartæ, philuræ. || **CALÇA.** || Pessa

en forma de cua de oreneta pera juntar dos fustas. *Cola de milano*. Subscus, udis.

POSTICH. m. ant. PORTELLA. || ant. PORTICÓ. || ant. REMER. En la antiga marina catalana no eran esclaus ni penats, sinó homes llibres y que servian á sou y voluntàriament.

POSTILLA. f. La nota ó addició que 's posa al marge dels llibres. *Apostila, postilla*. Annotatio, nis.

POSAR POSTILLAS. fr. POSTILLAR.

POSTILLACIÓ. f. La acció de posar postillas. *Postilacion*. Annotatio, nis.

POSTILLAR. v. a. Posar notas breus en lo marge del llibre. *Apostilar, postilar*. Noto, as.

POSTILLÓ. m. Lo mosso que va á caball davant dels que corren la posta pera guiarlos y ensenyarlos lo camí, 'l qual sols corre desde una posta á altra, y se 'n torna á portar los caballs. *Postillon*. Veredarius, ii.

POSTÍS, SA. adj. Sobreposat, manllevadís. *Postizo*. Adscititius, subdititius. || Imitat, fingit. *Postizo*. Fucatus.

POSTIMINI. m. Dret de reclamar una cosa perduda y restablirla en són antich estat. *Postliminio*. Postliminium, ii || Ficció del dret romá, per la qual los qui en la guerra quedavan fets presoners dels enemichs, en restituintse á la ciutat se reintegravan en los drets dels ciutadans com si may haguessen faltat de la ciutat, continuantse en la consideració legal l' instant abans de la presa ab l' instant de la llibertat, de abont se digné postlimini, lo mateix que junta de límits. *Postliminio*. Postliminium, ii.

POSTOR. m. Qui diu ó dóna preu en algun arrendament ó encant. *Postor*. Licitator, is.

POSTOSAR. v. a. POSPOSAR.

POSTRACIÓ. f. La acció y efecte de postrar y postrarse. *Prostracion*. Humi abjectio, dejectio. || Humillació, abatiment. *Prostracion*. Prostratio, nis. || Abatiment per malaltia ó aflicció. *Prostracion*. Debilitatio, nis.

POSTRADOR. m. Qui postra. *Postrador*. Ever-sor, prosternator, is. || Tarima pera postrarse. *Postrador*. Reclinatorium.

POSTRAMENT. m. POSTRACIÓ.

POSTRAR. v. a. Abàtrer, tirar á terra. *Postrar*. Prosterno, dejicio, is. || Enflaquir, debilitar, llevar las forsas. *Desjarretar, postrar*. Debilito, as. || Rendir, com la febra al malalt. *Derribar, postrar*. Opprimo, is.

POSTRARSE. v. r. Humiliar-se, agenollarse. *Postrarse*. Adoro, as, procumbo, is, adlabor, eris. || Debilitarse, pérdrer las forsas. *Postrarse*. Debilitari.

POSTRAT, DA. p. p. *Postrado*. Prosternatus. || adj. Parat, sèns curs. *Culmado, estancado*. Detentus, suspensus. || Abatut de ànimo per alguna malaltia ó tristesa. *Dejado*. Animi abjectus, languens.

POSTRER, A. adj. Últim, darrer. *Postero,*

postremo, postrimero, postrer, postre, postremero, postrimer. Posterus, postremus.

POSTRES. f. pl. La fruyta y demès que's serveix al últim del menjar. *Postre, sobremesa, comida*. Impomenta, bellaria, orum, tragemata, atum.

POSTRIMERIAS. f. pl. DARRERIAS.

POSTULACIÓ. f. ant. DEMANDA, PREGÀRIA, PETICIÓ.

POSTULADOR. m. Capítular que dóna són vot pera prelat á qui no ho pót sér per elecció. *Postulador*. Postulator, is. || Qui ab comissió lleghítima de part interessada sol·licita en la cúria romana la beatificació ó canonisació de alguna persona venerable. *Postulador*. Postulator, is.

POSTULAR. v. a. Demanar per prelat de alguna iglésia subjecte que segons dret no pót sér elegit. *Postular*. Postulo, as.

POSTULAT. m. Principi tant clar y evident que no necessita de proba, ni demostració. *Postulado*. Petitio, nis, postulatum, i. || p. p. *Postulado*. Postulatus.

PÓSTUMO, A. adj. Lo qui naix després de mort són pare, y la obra que ix á llum després de la mort de són autor. *Póstumo*. Posthumus, postumus.

POSTURA. f. Situació, positura. *Postura*. Status, us. || Tall, disposició del cos. *Postura*. Corporis habitus, dispositio. || pl. Frioleras, cosas de poca entitat. *Chismes, bagatelas*. Neniæ, arum. || Gestos. *Muecas, pataratas, figurerias, monerias, monadas, remilgos, ademan*. Gestus, us. || Paraula ó acció carinyosa ab que's preten agradar á algú. *Donaire*. Ridiculum, i, facetiæ, arum. || Acció afectada en obsequi de alguna persona ó cosa. *Zalame-ria*. Assentatio, nis. || BURLA, ESCARNI. || POSTURER.

ESTAR EN BONA POSTURA ENVERS ALGÚ. fr. Sér de són agrado. *Ser del agrado de alguno*. Alicui placere.

FÉR POSTURAS. fr. FÉR moviments ridículs, ó que mouhen á rissa ab la cara, mans ó cos. *Hacer gestos*. Gesticulari, mimum agere. || Burlarse ab gestos de algú. *Cocar*. Gesticulari, irridere.

MUDAR SOVINT DE POSTURA. fr. met. FÉR molts papers, sér inconstant en lo dictàmen. *Moverse á todos vientos*. Crebró status mutare.

PÉNDRE TOTA MANERA DE POSTURAS. fr. FÉR qual-sevol paper pera agradar á algú. *Hacer cualquier papel*. In omnem partem se flectere.

POSTUREJAR. v. n. FÉR POSTURAS.

POSTURER. m. Qui fá gestos ó posturas. *Figurero*. Gesticulari, is, mimus, i.

POSTURETA. f. d. *Mueca*. Gestus, us.

POT, m. Vas pera tenir alguna cosa. *Bote, pote*. Vas, asis. || Vas de llauna ó plom en que's guàrda 'l tabaco. *Bote, lata*. Vas, asis. || Vas de terra embarnissat en que's posan confitures. *Orza*. Orca, æ. || Vas llarch de terrissa ó pisa, pera posar confitures. *Tarro, compotera*. Terreum vas. || Vas en que's apotecaris guardan las medicinas. *Bote*. Unguentorium vas.

POT DE APOTECARI. met. fam. Lo subjecte que està quasi sempre malalt. *Pudrigorio*. Jugiter ægrotans.

POT DE CONFITS. L' en que's posan los confits. *Confitura*. Bellariorum vasculum.

POT DE LA CONFITURA. met. fam. Lo punt en que està la dificultat de que's tracta, la substància de alguna cosa. *Busilis*, *médula*. Rei caput, scopus.

POT DE LA TRIAGA. L' en que's guàrda triaga ó altra cosa medicinal. *Triquera*. Theriacam continens vas.

POT DE POSAR MEL. Vas de terrissa baix y ample ab dos ansas. *Parra*. Ansatus urceus.

POTA. f. Peu de bèstia ó de auell. *Pata*, *pié*. Jumentorum aut avium pes, ungula. || fam. Lo peu del home. *Pié*. Pes, dis.

POTA DE CAVALL. Herba medicinal, perenne, indígena, que's cria en los terrenos argilosos de Europa, de un peu de alt; Tall á manera de jonch de boga, mès ó ménos alt, escatós, cilíndrich, borrós; fullas radicals, denticulars, un poch rogenças, borrosas. Flors grogas terminals, corola brillant infundibiliforme; càlis cilíndrich, surcat, geperut en sa basa; olor suau agradable, y sabor mucilaginos un poch amarch. Las flors y fullas, que són de las primeras que surten en la primavera, 's cullen pel mes de mars y 's fan assecar en una estuba; ántes de tancarlas es menester assegurar-se si están enterament secas, perquè conservan amenut una humitat que las destrueix promptament. *Fárfara*, *uña de caballo*, *tusilago*. Bechion, bechium, ii.

POTA DE COLOM. PEU DE COLOM.

POTA DE LLEÓ. PEU DE LLEÓ.

POTA FESA. *Pié hendido*. Bifidus pes.

POTAS DE DAVANT. Las dos del devant dels quadripèdros. *Manos*. Anteriores, antici pedes.

POTAS DE VEDELLA ó BOU. etc. Las quatre del bestiar mort que's menja. *Manos*. Pedes, um.

APRETAR LAS POTAS EN TERRA. fr. Clavar las caballerias las potas pera apretar mès fort. *Apezuñar*. Ungula inniti.

Á QUATRE POTAS. m. adv. Á QUATRE GRAPAS.

CAURER DE POTAS COM LOS GATS. fr. No pèndrer mal en lo perill. *Caer de piés*. In difficili negotio rem benè cedere.

ENSENAR Ó TRÁURER LA POTA. fr. met. Descubrir sèns advertirho algun defecte de costum que s' havia dissimulat per algun temps. *Enseñar*, *sacar la pata ó su pata*. Ad ingenium redire.

TRÁURER DE ENTRE LAS POTAS. fr. fam. Robarli á algú lo que tenia mès assegurat. *Sacar de entre manos*. E manibus eripere.

VENIR LA COSA DE TOTES QUATRE POTAS. fr. Venir mòlt al cas. *Correr á cuatro piés la paridad*. Ad ductum exemplum aptè convenire.

POTABLE. adj. Lo que's pòt béurer. *Potable*. Potabilis.

POTACO. m. Guisat de esbargínias, tomátechs y carabassatot picat. *Alboronia*, *boronia*. Moretum, i.

POTADA. f. ant. PETJADA.

POTAIX. m. POTASSA.

POTALLAJAR. v. n. ant. PETJAR.

POTASSA. f. quím. Alkali vegetal que's trau del tartrá del ví, y també de la cendra de la major parts dels vegetals. *Potasa*. Potassa, æ.

POTASSA CÀUSTICA. Producte compost de hidrat de protóxido de potassi, de subcarbonato y sulfato de potassa, de terras, óxidos metálich, etc. *Potasa cáustica á la cal*, *pedra cáustica*. Hidras potassæ; lapis septicus, causticus.

POTASSI. m. Metall sòlit á la temperatura ordinària, de molta brillantor metàlica novament fos en oli de nafta, y que tret de ell s' ennegreix promptament, prenent l' aspecte del plom que ha estat exposat per mòlt temps al ayre. Es tant bla y mès dúctil que la cera. L' interior de aquest metall singular presenta una multitud de particuletas cristallinas de figura indeterminada. *Potasio*. Potasium, ii.

POTATGE. m. Llegum mesclat pera menjar los dias de dejuni. *Potaje*. Legumina condita. || Aparell de vianda cuyta. *Aderezo de comida*, *guisado*. Cibus conditus. || Beguda líquida, com caldo, orxata, etc. *Potaje*. Jusculum, i.

POTECARI. m. APOTECARI.

POTECARIA. f. APOTECARIA.

POTEJAR. v. n. Donar cops de potas. *Potear*. Pedibus obstrepre.

POTÈNCIA. f. Facultat pera executar alguna cosa ó produhir algun efecte. *Potencia*. Facultas, potestas, atis. || ant. PODER, POTESTAT, AUTORITAT. || Govern, regne, república. *Potencia*. Respublica, æ. || pl. Memòria, enteniment y voluntat. *Potencias*. Animæ potentia, dotes.

POTÈNCIA MOTRÍS. maq. Lo cos que pòt móurer á altre. *Potencia motriz*. Movens potentia.

POTÈNCIA OBDIENCIAL. La capacitat que's troba en una cosa pera sér elevada á efectes sobrenaturals. *Potencia obediencial*. Potentia obediencialis.

DE POTÈNCIA. m. adv. Usant del poder ó forsa. *A la fuerza*. Per potestatem, vim.

FÉR L' ÚLTIM DE POTÈNCIA. fr. Fér tot lo possible. *Echar el último esfuerzo ó lo último de potencia*. Totis viribus, summa vi, summo conatu niti.

POTENCIAL. adj. Lo que enclou potència ó pertany á ella. *Potencial*. Potentiam habens.

POTENCIALITAT. f. La mera capacitat de la potència. *Potencialidad*. Potentia, æ.

POTENCIALMENT. adv. m. Equivalent, virtualment. *Potencialmente*. Potentialiter. || fil. En actitud ó disposició pera alguna cosa. *Potencialmente*, en potencia. Potenter.

POTENT. adj. Lo que té poder, eficàcia ó virtut pera alguna cosa. *Potente*. Potens, præpotens, tis. || Vigorós, robust, capàs de engendrar. *Potente*. Fœminæ potens.

POTENTAT. m. Príncep poderós que reb investidura de altre superior. *Potentado*. Dynasta, æ.

POTESTAT. f. Poder, jurisdicció. *Potestad.* Potestas, atis. || arit. y álq. Qualsevol producte de la multiplicació contínua de un número per sí mateix, lo qual se diu arrel. Quant intervé una sola multiplicació 's diu quadrat; si dos, cubo; si tres, quarta potestat; si quatre, quinta, etc. *Potestad, potencia.* Potestas, atis. || pl. Los esperits celestes del sisé cor y tercer de la gerarquia mitjana. *Potestades.* Potestates, um.

PLENA POTESTAT. Potestat absoluta. *Plena potestad.* Amplissima potestas.

ESTAR BAIX LA POTESTAT DE ALGÚ. fr. Estar baix són poder, obehirlo. *Estar al cuidado de alguno.* Ab aliquo regi.

POTESTATIU, VA. adj. Lo que está en la facultat ó potestat de algú. *Potestativo.* Quod in aliquis potestate est.

POTET. m. d. *Potecico, illo.* Vasulum, i. || Lo vas en que's posa aygua de olor. *Bujeta, bujetilla, poma.* Pyxis aromatoria. || ABEURADOR.

POTINEJAR. v. a. Manejar ab las mans alguna cosa matxucanlla. *Apañuscar.* Contrectando corrumpere. *XAPOLLEJAR.* || Fér malament y depressa alguna cosa. *Apatuscar.* Inconciannè deproperare.

POTINER, A. adj. Brut. *Puerco, sucio, cochino, porquezuelo, cochambroso, zarramplin, zambordon, zamborotado.* Sordidus. || Qui fá mal y grosserament las obras de són ofici. *Chapucero, zancajo.* Rudis, impolitus artifex.

POTINERIA. f. Cosa bruta. *Porqueria, cochina-da, cochineria.* Spurcitia, æ. || Acció grossera, desatenta, indecent. *Porqueria.* Indecorum, inhonestum factum. || Obra feta sens art, grosserament. *Chapuceria, mecánica.* Rude impolitum opus.

POTINGA. f. La beguda ó brevatge en la qual entran molts ingredients. *Potaje.* Potio ex pluribus rebus mixta. || met. Lo conjunt de várias cosas inútils mesccladas y confusas. *Potaje, jaroque, jaropes, pócima.* Inutilium mixtura.

POTIPOTI. m. Barreja de vários menjars. *Comestramento, cuezco, potaje.* Epulæ exoticæ ex variis ferculis.

POTÍSSIM, A. adj. Especialíssim. *Potísimo.* Potissimus.

POTOLL. m. Abundància de cosas. *Peste, hato, atajo.* Superabundantia, æ.

POTRA. f. Hèrnia, tumor en l' escroto; trenadura interior per la que baixan las tripas á la bossa dels testículs. *Potra.* Hernia, æ, enterocele, es.

POTRA DEL HUMOR CONGELAT. Malaltia en que s' inflama la bossa per la fluxió de humors. *Hidrocele.* Hydrocele, es.

POTRA DE VENAS TORTAS. HÈRNIA.

CANTARLI Á ALGÚ LA POTRA. fr. Sentir dolor los trencats en la mudansa de temps. *Cantar la potra.* Temporis varietatem prænuntiare.

TENIR POTRA. fr. fam. Sér venturós en lo joch. *Ser potroso.* Fortunatum esse.

POTRANCA. f. La euga desde la edat de tres anys fins que deixa de sér potra. *Potranca.* Trima, quadrima æqua.

POTRER. m. POTRISTA.

POTRER. m. d. *Potrico.* Pullus equinus. || POTRO. 3.

POTRETA. f. S' aplica al vell que vól paréixer jove. *Potrilla.* Viridis laciviensque senex.

POTRISTA. m. Qui cura potras. *Potrero.* Herniarum medicus.

POTRO. m. Lo caball jove que no passa de quatre anys. *Potro.* Bimus, trimus, aut quadrimus equus. || Màquina de fusta pera subjectar las cabalcaduras que no volen deixarse ferrar ó curar. *Potro.* Numella equis constringendis. || Màquina de fusta sobre la qual assentavan als delinqüens pera donarlos torment. *Potro.* Equuleus, ei, tormentarium, ii. || Tot lo que molesta y dona pena. *Potro.* Angustia, æ, angor, is.

POTRÓS, A. adj. Trencat, qui té potra. *Potroso.* Enterocelicus, herniosus. || Qui té molta fortuna ó ditxa. *Potroso.* Fortunatus.

POTS. m. ant. GALABOSSO.

POU. m. Clot rodó obert en la terra fins á trobar aygua. *Pozo.* Puteus, i. || Lo paratge dels rius ahont hi ha major profunditat. *Pozo.* Altiur fluminis locus. || met. Qualsevol cosa completa en sa línea, com: pou de ciència. *Pozo.* Plenitudo, inis.

POU DE MONEDA Ó DINER. Gran quantitat ó abundància de diner. *Dinerada, dineral.* Summa pecunia. **POU DE NEU.** Aquell en que's conserva la neu pera l' estiu. *Nevera, pozo de nieve.* Reservandæ nivis puteus.

POU SECH. L' ayxut. *Pozo seco.* Puteus haustus, exhaustus.

ESCURAR LO POU. fr. Limpiar el pozo. Puteum cœno purgare.

POUAR. v. a. Traurer aygua del pou. *Sacar agua del pozo.* Ê puteo aquam haurire.

POUATER. m. POUETAYRE.

POUET. m. d. *Pozuelo.* Puteolus, i.

POUETAYRE. m. Qui fabrica pous, los neteja ó treballa en ells. *Pocero.* Putearius, ii.

POVILL. m. Qui está casat ab una dona hereva. *Herestero.* Hæres, edis.

POY. m. POLL. 3. 3.

POYL. m. ant. POLL.

POYLL. m. ant. POLLÍ.

POYÓS, A. adj. ant. POLLÓS.

PR.

PRÁCTICA. f. L' exercici ó execució contínua conforme á las reglas de algun art ó facultat. *Práctica, plática, práxis.* Practica, æ, practice, es. || Estil, us, costum. *Práctica.* Praxis, is. || Lo modo ó método que observa algú en sas operacions. *Práctica.* Metodus, i, ratio, nis.

LA PRÁCTICA TRÁU MESTRE. ref. Denota que's deuen exercitar las arts, ciéncias y virtuts pera faci-

litar sa major perfecció. *El uso hace maestro*. Usus peritos facit.

PRACTICABLE. ad. Lo que 's pòt practicar ó posar en practica. *Practicable platicable, factible*. Quod fieri potest.

PRACTICAMENT. adv. m. Ab us y exercici de alguna cosa. *Practicament*. Practicè.

PRACTICANT. p. a. Qui practica. *Practicable, practicador*. Exercens. || m. Qui exerceix alguna professió al costat de un mestre. *Practicante, platitante*. Magistri professionis assecla. || Qui assisteix als malalts en los hospitals. *Practicantè*. Infir-morum curator.

PRACTICAR. v. a. Posar en practica. *Practi-car*. Ad praxim reducere. || Usar, exercitar continuament alguna cosa. *Practicar, estilar, usar*. Trac-to, as.

PRACTICAT, DA. p. p. *Practicado*. Patratus.

PRÁCTICH, CA. adj. Pertanyent à la practica. *Práctico*. Practicus. || Experimentat, versat, destre en alguna cosa. *Práctico*. Peritus. || m. Pilot. *Piloto de puerto, práctico*. Portus expertus.

PRADER, A. adj. Cosa del prat. *Pradeño, praderoso*. Pratensis.

PRADERIA. f. Camp ó terreno ahont hi ha molts prats. *Pradera, praderia*. Pascua, orum. || Prat molt fèrtil. *Pradero, praderia*. Pratum, i.

PRAGMÁTICA. f. Constitució, decret, estatut, mandat. *ragmática, pramática*. Pragmatica, æ.

PRASI. m. Pedra preciosa de color vert més pujat que'l de la esmeralda. *Prasio*. Prasius, ii.

PRAT. m. Tros de terra plana en que's deixa la herba. *Prado, pradera, praderia, pasto, apacentadero, soto, pastura*. Pratum, i. || Lloch ameno prop de las ciutats que serveix pera divertir-se y passejarse. *Prado*. Amœnum ambulacrum. || Lo que està obert y es comú. *Pasturaje*. Pastio, nis.

REDUIRSE À PAAT. fr. Ferse prat un terreno. *Empradizarse*. In pratum evadere, transformari.

PRATET. m. d. *Pradico, illo*. Pratulum, i.

PRÁTICA. f. PRÁCTICA.

PRACTICABLE. adj. PRÁCTICABLE.

PRÁVICAMENT. adv. m. PRÁVICAMENT.

PRACTICANT. p. a. PRACTICANT.

PRACTICAR. v. a. PRACTICAR. || FREQUENTAR. || ant. CUMPLIMENTAR.

PRACTICAT, DA. p. p. PRACTICAT.

PRÁTICH, CA. adj. PRÁCTICH.

PRÁTIGA Y PRATIGUESA. f. ant. PRÁCTICA, PERÍCIA. || COSTUM.

PRATIUÍSSIM, A. adj. sup. *Versadísimo*. Peritissimus.

PRAU, VA. adj. ant. Dolent, pervers. *Pravo*. Pravus.

REDUIR À PAU ENTENIMENT. fr. Interpretar maliciosament. *Interpretar siniestramente, reducir á siniestra intencion*. Depravo, as.

PRAVEDAT Y PRAVITAT. f. ant. Iniquitat, perversitat. *Pravedad*. Pravitas, atis.

PRE. m. Lo socorro diari que's dóna als soldats. *Pre, prest*. Diarium militum stipendium. || Preposició llatina que té us en català per la composició de noms y verbs, augmentant la significació, ó significant la anterioritat de lo que'l nom ó verb significa. *Pre*. Præ.

PRE MÁNIBUS m. adv. ENTREMANS.

PREABLEMENT Y PREALABLEMENT. adv. ant. PRIMERAMENT.

PREAL-LEGAR. v. a. Allegar ántes ó per primer. *Alegar antes*. Antè, prius laudare, commemorare.

PREAL-LEGAT, DA. p. p. *Alegado antes*. Antè, prius citatus.

PREÁMBUL. m. Proèmi, exordi, prefaci. *Preám-bulo*. Proœmium, proloquium, ii. || Rodeig, digressió impertinent. *Preámbulo*. Circumlocutio, nis.

FÉR UN GRAN PREÁMBUL. fr. Fér un gran prólech, introducció, exordi, etc. *Hacer gran preámbulo*. Præfacionem adhibere.

PREAMENT. m. ant. Avaluació. *Justiprecio, evaluacion*. Æstimatio, nis.

PREAR. v. a. ant. APRECIAR, AVALUAR. || ant. PREGAR.

PREARSE. v. r. Mirarse en alguna cosa, deleytarse considerantla. *Preciarse, remirarse*. In aliquo se valde amare.

PREAT, DA. p. p. ant. APRECIAT, AVALUAT. || ant. PREGAT.

PREBENDA. f. Qualsevol benefici eclesiàstich, com: canonicat, etc. *Prebenda*. Præbenda, æ; sacra annona. || Lo dret de cobrar y gosar dels fruyts. *Prebenda*. Præbenda, æ. || met. L' ofici ó empleo de molta utilitat y poch treball. *Prebenda*. Ministerium, ii.

BONA PREBENDA. met. Renda, destino de lucro y descans. *Pera*. Lucrativum, commodum officium, munus.

PREBENDAT. m. Lo canonge, dignitat, comensal, etc. de las catedrals y col-legiatas. *Prebendado*. Beneficio primario in ecclesia cathedrali fungens.

PREBERATGE. m. ant. PRESBITERAT.

PREBERE. m. PRESBITERO.

PREBOST. m. mil. Oficial que durant la campanya cuyda de perseguir als malfactors, de castigarlos, de la observància del bandos y ordes del general y de tot lo pertanyent à la bona policia y dels manteniments. *Preboste, capitán preboste*. Lic-torum militarium præfectus in castris.

PREBOSTAT. m. Càrrech de prebost. *Prebestad, prebestadgo, prebestazgo*. Præfectura, præpositura, æ.

PRECARI, A. adj. for. Lo que's posseheix durant la voluntat de sòn senyor y com à deixat. *Precario*. Præcarius. || adj. EXPOSAT, CONTINGENT. || CURT.

PRECAUCIÓ. f. Reserva, cautela pera evitar los inconvenients ó danys que poden resultar.

Precaucion, prevencion, cautela, caucion, prudencia, recato. Cautio, nis.

PRECAUCIONADAMENT. adv. m. Ab precí. *Cautamente. Cautè, prudenter, sobriè, providè.*

PRECAUCIONAR. v. a. Prevenir, posar los medis necesaris pera evitar algun perill. *Precautelar, precaver, prevenir, caucionar. Præcaveo, es.*

PRECAUCIONARSE. v. r. Guardarse, caute-larse, prevenirse. *Precaucionarse, precaverse, cautelarse, guardarse. Sibi cavere.*

PRECAUCIONAT, DA. p. p. *Precaucionado, precavido, precautelado, prevenido. Præcautus. ||* adj. Cauto, previngul. *Precaucionado. Cautus.*

PRECEDÈNCIA. f. Anterioritat, acte de precehir. *Precedencia. Primatus, us, antecessio, nis. ||* Primacia, superioritat, majoria. *Precedencia. Primatus, us. ||* Preferència en los assentos y actes honorífichs. *Precedencia. Anterioris, potioris, honoratioris ordinis jus.*

PRECEDENT. adj. Antecedent. *Precedente. Antecedens, præcedens. ||* p. a. *Precedente. Præcedens.*

PRECEDENTMENT. adv. m. ANTECEDENTMENT.

PRECEHIMENT, Ó PRECEIMENT. m. PRECEDÈNCIA.

PRECEHIR Ó PRECEÍR. v. a. Anar davant. *Preceder. Antevio, as, antegredior, prægredior, eris. ||* Anteposarse, sér primer en grau ú orde. *Preceder. Præcedo, is. ||* AVANSAR VÉNCER.

PRECEHIT Ó PRECEÍT, DA. p. p. *Precedido. Præcessus.*

PRECEPT. m. Manament, orde. *Precepto, mandamiento, mandato, mandado, ordenacion, yusion. Preceptum, mandatum, i. ||* Document, instrucció, regla de un art ó facultat. *Precepto. Præceptum, institutum, i. ||* pl. Per antonomàsia 'ls manaments de la llei de Deu. *Preceptos. Decalogi præcepta.*

PRECEPT AFIRMATIU. Lo que no obliga en tot temps. *Precepto afirmativo, positivo. Præceptum affirmativum.*

PRECEPT DE SANTA OBEDENCIA. 'L que en las religions usan los superiors pera obligar á la obediència en alguna cosa als súbdits. *Precepto formal de obediencia. Severum præceptum.*

PRECEPT NEGATIU. 'L que obliga sempre y en tot temps, pera prohibir cosa que may es lícit asarla. *Precepto negativo. Præceptum negativum.*

PRECEPTISTA. m. Mestre de reglas y preceptes. *Preceptista. Præcepta, reglas docens.*

PRECEPTIU, VA. adj. Lo que enclou en sí preceptes. *Preceptivo. Præceptivus.*

PRECEPTOR, A. m. y f. Mestre. *Preceptor. Præceptor, educator, is, magister, tri.*

PRECEPTORIA. f. ant. COMANDA.

PRECES. f. pl. Los versets y oracions destinadas en la Iglésia pera demanar á Deu socorro en las necessitats. *Preces. Preces, cum.*

PRECH. m. Pregària, súplica, petició feta á alú. *Ruego. Rogatio, nis.*

ANAR AB PRECHS. fr. Demanar encaridament y ab demostracions extremadas alguna cosa que 's desitja. *Hacer plegarias. Enixè flagitare.*

PRECIAR. v. a. ant. APRECIAR, ESTIMAR.

PRECIARSE. v. r. Jactarse, gloriarse. *Preciarse, repicarse. Jacto, as.*

PRECIAT, DA. p. p. *Preciado. Jactatus.*

PRECIÈNCIA. f. PRESCIÈNCIA.

PRECINDIR. v. a. PRESCINDIR.

PRECIÓS, A. adj. Esquisit, excellent, de gran preu ó valor. *Precioso, preciado. Pretiosus, aureolus. ||* Graciós, xistós, felís, agradable. *Precioso. Festivus, facetus. ||* AMAT, ESTIMAT, CAR.

PRECIOSA. f. La distribució que en las catedrals se dóna als prebendats pera assistir á la commemoració pera la ànima de algun benefactor. *Preciosa. Cathedralium ecclesiarum canonicis pro benefactoris commemoratione erogatum stipendium.*

PRECIOSAMENT. adv. m. Ricament, esquisidament. *Preciosamente. Pretiosè.*

PRECIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Preciosissimo. Pretiosissimus.*

PRECIOSITAT. f. La qualitat que constituheix una cosa preciosa. *Preciosidad. Pretiositas, atis.*

PRECIPICI. m. Despenyadero, bals, timba. *Precipicio, precipitadero, derrumbadero, derrocadero, desgalgadero, abarrancadero, voladero. Præcipitum, ii, abruptum, i. ||* met. Ruina espiritual ó temporal. *Precipicio. Exitium, ii, pernicies, ei.*

CÁURER EN UN PRECIPICI. fr. met. Inclinar-se á alguna cosa mala. *Caer en un precipicio. In præcipitium delabi.*

PRECIPIR. v. a. ant. MANAR.

PRECIPITACIÓ. f. Apressurament, anticipació. *Precipitacion, tropel, rapidex, pólvora. Immatunitas, atis; præceps festinatio. ||* quím. La cayguda de las particulas de algun metall al fondo del vas. *Precipitacion. Præcipitatio, nis.*

PRECIPITADAMENT. adv. m. Ab precipitació. *Precipitadamente, precipitosamente, raudamente, despeñadamente. Præproperè.*

PRECIPITANT. p. a. Lo que precipita. *Precipitante. Precipitans, tis. ||* m. quím. Qualsevol dels agents que obran la precipitació. *Precipitante. Præcipitans, tis.*

PRECIPITAR. v. a. Llansar, fèr cáurer de lloch alt. *Precipitar, despeñar, desgargar. Præcipito, as; præcipitem agere. ||* Apressurar, donar pressa. *Precipitar. Depropero, maturo, as. ||* quím. Separar la mescla disolta y ferla cáurer en polvos al sol del disolvent. *Precipitar. Præcipito, as. ||* met. Exposar á algú á un precipici ó ruina espiritual ó temporal. *Precipitar. In discrimen adducere. ||* Subtar. *Arrebatat. Præcipito, as.*

PRECIPITARSE. v. r. Llansarse de lloch alt. *Precipitarse, despeñarse, despepitarse, dar abajo. Se præcipitare, præcipitem agere. ||* met. Llansarse inconsideradament á fèr alguna cosa. *Precipitarse. Inconsultè agere.*

PRECIPITAT, DA. p. p. *Precipitado.* Præcipitatus. || adj. Resolt, atreuit, arriscat, que óbra sense prudència. *Precipitado, atolondrado, arrebatado, precipitoso; arrojado.* Præceps, præfestinus. || m. quim. Qualsevol cosa que cau al fondo de un vas per medi de operació química. *Precipitado.* Discretus.

PRECIPITAT BLANCH. Polvos molt blanchs que s'obtenen descomponent lo nitrat de mercuri ab la sal comuna. *Protochloruro de mercurio precipitado.* Protochlorurum hidrargyri præcipitatum.

PRECIPITAT BERMELL. POLVOS DE JOAN DE VIGO.

PRÉCIPUAMENT. adv. m. PRINCIPALMENT.

PRÉCÍPUO, A. adj. SENYALAT, PRINCIPAL.

PRÉCIS, A. adj. Necessàri, indispensable. *Pre-ciso, forzoso, necesario.* Necessarius. || Puntual, fixo, exacte, cert, determinat. *Preciso.* Definitus, præfixus. || Distinct, clar, formal, com: paraulas *precisas.* *Preciso.* Certus, definitus. || Abstret, separat pel enteniment: se diu quant se considera la forma separada del subjecte. *Preciso.* Abstractus, præcisus. || PEREMPTORI.

PRECISAMENT. adv. m. Necessàriament. *Precisamente.* Omnino, necessariò. || Determinadament, justament. *Precisamente.* Præcisè. || BREUMENT, CONCISAMENT. || PEREMPTÓRIAMENT.

PRECISAR. v. a. Obligar á altre contra sa voluntat á que fassa alguna cosa. *Estrechar, obligar, necessitar, urgir, constreñir.* Cogo, impello, is.

PRECISAT, DA. p. p. *Precisado.* Coactus.

PRECISE. adv. llatí. BREUMENT, LACÒNICAMENT.

PRECISIÓ. f. Obligació, necessitat indispensable de executar alguna cosa. *Precision.* Præcisio, coactio, nis. || ret. Exactitut en lo discurs, de modo que no dihent res supèrflu, surt més hermosa la idea, més viva la imatge, més natural lo sentiment y més enèrgica la passió. *Precision.* Sermónis, stili pressio. || log. Abstracció, separació mental de dos cosas realment identificadas, en virtut de la qual se concebeix la una com distincta de altra. *Abstraccion, precision.* Abstractio, nis.

PRECISIU, VA. adj. Lo que prescindeix. *Precisivo.* Omittens.

PRECIT, A. adj. RÉPROBO.

PRECLAR, A. adj. Excel·lent, il·lustre, famós. *Esclarecido, preclaro.* Præclarus.

PRECLÓURER Y PRECLUIR. v. a. ant. TANCAR. || IMPEDIR.

PRECONISACIÓ. f. Encomi, elogi, alabansa. *Preconizacion.* Præconium, ii. || En lo consistori del Papa, relació dels mérits de algú elegit per prelat. *Preconizacion.* Præconium, ii.

PRECONISAR. v. a. Alabar, publicar los mérits de algú. *Preconizar.* Alicujus merita publicare. || En lo consistori romá fér relació dels mérits de algú elegit per prelat. *Preconizar.* Candidati merita recensere.

PRECONISAT, DA. p. p. *Preconizado.* Laudatus.

PRECONITRACIÓ. f. PRECONISACIÓ.

PRECURSOR, A. m. y f. Qui preceheix ó va davant de altre pera anunciar sa vinguda. Se diu particularment de sant Joan Baptista. *Precursor.* Præcursor, antecursor, is.

PREDECESSOR. m. Antecessor, qui ha precehit á altre en alguna cosa. *Antecesor, predecesor.* Antecessor, prædecessor, is. || pl. Los pares, avis, etc. *Mayores, predecesores.* Atavi, orum.

PREDEFINICIÓ. f. teol. Lo decret ó determinació de Dèu pera que existescan las cosas en un temps senyalat. *Predefinicion.* Prædefinitio, nis.

PREDEFINIR. v. a. teol. Determinar las cosas als temps en que han de existir. *Predefinir.* Prædefinio, is.

PRÉDÉIXER. v. n. ant. PRECEHIR.

PREDESIGNAR. v. a. PREDESTINAR.

PREDESTINACIÓ. f. Destinació anterior. *Predestinacion.* Prædestinatio, nis. || Ordenació de la voluntat divina ab que ab eterno té elegits als que ajudant sa gràcia, han de gosar de la glória. *Predestinacion.* Prædestinatio, nis.

PREDESTINACIANS. m. pl. Heretges que han negat la predestinació. *Predestinacionos.* Prædestinariani, orum.

PREDESTINAR. v. r. Destinar anticipadament. *Predestinar.* Prædestino, præordino, as. || Elegir Dèu ab eterno als que per medi de sa gràcia han de lograr la glória. *Predestinar.* Prædestino, as.

PREDESTINAT, DA. p. p. *Predestinado.* Prædestinatus. || m. Elegit pera la glória. *Elegido, predestinado.* Prædestinatus.

PREDETERMINACIÓ. f. La determinació anterior. *Pre determination.* Præconceptum consilium.

PREDETERMINAR. v. a. Determinar ó resóldrer ab anticipació alguna cosa. *Prede determinar.* Prædestino, præordino, as.

PREDETERMINAT, DA. p. p. *Prede terminado.* Prædeterminatus.

PRÉDICA. f. SERMÓ. || Plática que fan los sectaris als seus pobles. *Prédica.* Concio, nis.

PREDICABLE. adj. Lo que's pót predicar. *Predicable.* Prædicabilis. || log. Una de las classes á que's reduheixen totas las cosas que's poden predicar del subjecte, que són: género, espècie, diferència, individuó y propietat. *Predicable.* Prædicabile.

PREDICACIÓ. f. SERMÓ, PRÉDICA.

PREDICADERAS. f. pl. Estil, modo y gràcia de predicar. *Predicaderas.* Orandi facundia, facilitas.

PREDICADOR. m. Qui predica. *Predicador, orador.* Concionator, prædicator, is. || Qui públicament repren algun vici ó publica alguna veritat. *Predicador.* Concionator, is. || Qui alaba excessivament á algú. *Panegirista, predicador.* Prædicator, is.

PREDICADORET. m. d. *Predicadorcillo, predicadorcete, el mal predicador.* Insulsus prædicator.

PREDICAMENT. m. fil. Cada una de las classes ó categorías á que's reduheixen totas las cosas

y entitats físiques. Regularment las divideixen en deu, y són: substància, quantitat, qualitat, relació, acció, passió, lloch, temps, situació y hàbit. *Predicamento*. Prædicamentum, i. || La opinió, lloch, estimació y dignitat en que's troba algú. *Predicamento*. Fama, æ, æstimatio, opinio, nis.

PREDICAMENTAL. adj. fil. Pertanyent al predicament ó á alguna cosa que es origen de altra. *Predicamental*. Prædicamentalis.

PREDICANT. p. a. Predicador ó mestre de alguna secta ó heretgia. *Predicante*. Hæreticorum minister.

PREDICAR. v. a. Declarar, anunciar la paraula de Deu. *Predicar, evangelizar*. Concionor, aris, prædico, as. || Publicar, fér patenta alguna cosa. *Predicar*. Prædico, as. || met. Exhortar, repèndrer á algú de sos vicijs. *Predicar*. Objurgo, as. || Alabar ab excés alguna cosa. *Alabar, elogiar, predicar*. Prædico, as.

PREDICARSE. v. r. lóg. Afirmarse ó negarse una cosa de altra en la proposició. *Predicarse*. Prædicari.

PREDICAT, DA. p. p. *Predicado*. Prædicatus. || m. lóg. Lo que s' afirma ó nega del subjecte en la proposició. *Predicado*. Prædicatum, i.

PREDICATORI. m. PÚLPIT.

PREDICCIÓ. f. Pronóstich, pressagi. *Prediccion*. Prodigium, ii, prædictum, ii.

PREDILECCIÓ. f. Preferència de una persona á altra per especial amor. *Predileccion*. Prædilectio, nis.

PREDILECTE, A. adj. Preferit per amor especial. *Predilecto*. Prædilectus.

PREDIR. v. a. Pronosticar, dir ab anticipació. *Prededir*. Prænuntio, præmonstro, as. || ENDEVINAR.

PREDISONENT. adj. Se diu de la causa que dóna certa espècie de aptitud pera contràurer alguna afecció, com: la vida sedentària es una causa PREDISONENT á las malalties inflamatórias. *Predisponente*. Prædisponens.

PREDISPOSAR. v. a. Disposar. S' aplica á las causas que preparan y disposan pera algun efecte. *Predisponer*. Prædispono, is.

PREDISPOSICIÓ. f. Disposició que preceheix á alguna cosa y prepara són efecte. *Predisposicion*. Prædispositio, nis.

PREDIT, A. p. p. *Predicho*. Prædictus.

PREDO. m. ant. LLADRE.

PREDÓ. m. PERDÓ.

PREDOMINANT. p. a. Lo que predomina. *Predominante*. Dominans, tis.

PREDOMINAR. v. a. Dominar, tenir major forsa, poder ó domini. *Predominar*. Prævaleo, es. || met. Excedir en alsada una cosa á altra. *Predominar*. Præmineo, es. || Excedir algun humor en quantitat ó qualitat als altres. *Predominar*. Prævaleo, es.

PREDOMINI. m. Domini, imperi, poder ó forsa que's té sobre algú. *Predominio, predominacion*.

Dominium, imperium, ii. || med. La forsa ó qualitat superior de un humor sobre 'ls altres. *Predominio*. Superior humoris vis.

PREELECCIÓ. f. Veu pressa del llatí y usada pels teòlechs. *Preeleccion*. Prælectio, nis.

PREELEGIR. v. a. Escullir, destinar alguna cosa pera algun fi abans que altre. *Elegir antes*. Prælego, is.

PREELEGIT, DA. p. p. *Privilegiado*. Legibus solutus.

PREELECT, A. adj. *Preelecto*. Prælectus.

PREEMINÈNCIA. f. Preferència, ventatja. *Preeminencia*. Præstantia, æ.

PREEMINENT. adj. Sublime, superior, honorífich. *Preeminente*. Præstans, excellens.

PREEEXISTÈNCIA. f. fil. Existència anterior. *Preeexistencia*. Præxistentia, æ.

PREEEXISTENT. adj. Lo que existeix ántes ab algunas de las propietats filosóficas. *Preeexistente*. Præxistens.

PREEEXISTIR. v. n. fil. Existir ántes. *Preeexistir*. Præexisto, is.

PREFACI. m. y.

PREFACIÓ. f. Proèmi, pròlech que's posa al principi de algun llibre. *Prefacio, prefacion*. Proëmium, ii, prologus, i. || La part de la missa que precedeix immediatament al cànon. *Prefacio*. Præfatio, nis.

PREFACIONETA. f. *Prefacioncilla*. Proëmium parvum.

PREFAT, A. adj. ant. Endevinat, pronosticat, dit ab anticipació ó ántes que succhesca alguna cosa. *Predicho*. Præfactus, prædictus.

PREFECTE. m. Governador, director, president. *Prefecto*. Præfectus, præpositus, i. || Lo subjecte que cuyda de algun ministeri ó càrrech. *Prefecto*. Præfectus, præpositus, i. || MAJORDOM. 2. || Ministre que presideix y mana en algun tribunal, junta, comunitat ecclesiàstica. *Prefecto*. Præfectus, i.

PREFECTURA. f. Lo càrrech ó empleo del prefecte. *Prefectura*. Præfectura, æ; præfecti munus. || GOVERNACIÓ.

PREFERÈNCIA. f. Ventatja ó majoria de alguna persona ó cosa. *Preferencia, preeminencia, seccion*. Præstantia, æ.

PREFERENT. p. a. y adj. Lo que prefereix, y així 's diu: lloch PREFERENT. *Preferente, preeminente*. Præminens.

PREFERIBLE. adj. Digne de preferirse ó anteposarse. *Preferible*. Anteponi dignus.

PREFERIMENT. m. ant. PREFERÈNCIA.

PREFERIR. v. a. Donar la preferència á una cosa entre altrás, estimarla més. *Preferir, preponer, anteponer, distinguir*. Antepono, is, præfero, ers. || v. r. Obligarse, oferirse voluntàriament á fér alguna cosa. *Ofercerse*. Ultrò se offerre; operam polliceri. || Adelantarse. *Desigualarse*. Emineo, es, antecello, is.

PREFERIT, DA. p. p. *Preferido*. Antepositus.

PREFICTIÓ. f. ant. PREFIGIMENT.

PREFIGIDOR, A. m. y f. Qui arregla, determina y prescriu lloch ó temps pera executar alguna cosa. *Señalador*. Designator, is.

PREFIGIMENT. m. L' acte de senyalar ó determinar hora, lloch ó altra cosa semblant. *Señalamiento, prefijacion*. Assignatio, designatio, nis.

PREFIGIR. v. a. Arreglar, determinar, prescriur lloch y temps pera executar alguna cosa. *Prefijar, prescribir*. Præfinitio, præfigo, is.

PREFIGIT, DA. p. p. *Prefijado, prefijo, presnido*. Præfinitus.

PREFINIR Y PREFIXAR. v. a. PREFIGIR.

PREFIXIÓ. f. PREFIGIMENT.

PREFIXO, A. adj. PREFIGIT.

PREFOLLACIÓ. f. bot. Disposició particular que tenen las fullas quant están tancadas en los botons. *Prefoliacion*. Præfoliatio, nis.

PREGADEU. m. ORATORI. Insecte, espècie de llagosta verda que sól anar sola pels rostolls; té las potas més llargas unidas al davant com qui prega. *Salton, saltaren*. Locustæ genus.

SOL COM UN PREGADEU DE ROSTOLL. loc. Se diu del qui no té parents, ó del qui viu y vá sol. *Solo como el espárrago*. Solitarius, destitutus homo.

PREGADOR, A. m. y f. Qui prega. *Rogador, rogante*. Deprecator, is.

PREGAMÍ. m. PERGAMÍ.

PREGAMINER. m. PERGAMINER.

PREGANT. p. a. Qui prega. *Suplicante*. Rogans, tis.

PREGAR. v. a. Demanar per gràcia alguna cosa. *Rogar, suplicar, deprecare*. Precor, aris. || Instar ab submissió y prechs á algú pera que fassa lo que se li demana. *Rogar*. Supplico, as. || Orar, demanar á Deu. *Rogar, orar*. Oro, as. || DESITJAR. || Rogar encaridament, demanar ab insiància y ab alguna espècie de autoritat. *Conjurar*. Obsecro, as, obtestor, aris.

PREGAR DE TREVA. loc. ant. Demanar trégua. *Pedir tregua*. Spatium pectare.

AIXÓ ES PREGAR Y PAGAR. ref. Que adverteix que'l villá s' entona y 's posa orgullós al pas que se li fan més súplicas pera que condescendesca ab lo que se li demana. *El ruin cuanto mas le ruegan mas se extiende*. Rusticus rogatu superbit.

FERSE PREGAR. fr. Retardar en concedir lo que's demana. *Dejarse rogar, hacerse de rogar*. Precibus delectari.

PREGAR Á RUHINS. fr. Explica 'l poch fruyt ó efecte que's tráu ab las súplicas fetas als miserables ó gent de pocas obligacions, que ántes s' ensuperbeixen ab ellas. *Rogar á ruines*. Avaros vel viles rogare pudet.

PREGÀRIA. f. Deprecació, súplica. *Rogacion, plegaria, deprecacion*. Supplicatio, nis; supplex petitio. || DEMANDA, PRECH, PETICIÓ. || pl. Oracions públicas fetas á Deu pera conseguir remey en al-

guna grave necessitat. *Rogativas*. Supplicationes, um.

PREGÀRIA EN MAL DE ALGÚ. IMPRECACIÓ.

PREGÀRIA FETA CONJURANT. CONJUR.

PREGÀRIA HUMIL. SÚPLICA.

PREGAT, DA. p. p. *Rogado*. Supplicatus.

PREGÓ. m. Crida. *Pregon*. Præconium, ii.

PREGON, A. adj. ant. FONDO, PROFUNDO. || ant. Present. *Presente, público*. Manifestus. || m. PREGONA.

DE PREGON. m. adv. ant. PRIMERAMENT. || DE PRESENT.

PREGONA. f. Fondo mòlt gran de aygua. *Fondo, profundo*. Profundum, i.

PREGONAMENT. adv. m. ant. PROFUNDAMENT.

PREGONAR. v. a. Cridar, fèr una crida. *Pregonar*. Cito, prædico, as; præconium facere.

PREGONER, A. adj. Lo qui publica ó divulga alguna cosa que s' ignorava. S' usa també com á substantiu. *Pregonero*. Predicator, laudator, is. || m. L' empleat públich, que en alta veu diu los pregons, y publica y fá notori lo que's vól que tothom ho sàpia. *Pregonero*. Præco, nis.

PREGONESA. f. ant. PREGONA, PROFUNDITAT, FONDO.

PREGUAR. v. a. ant. PREGAR.

PREGUERA. f. ant. PREGÀRIA.

PREGUIERA. f. ant. PREGÀRIA.

PREGUNTA. f. Demanda, interrogació. *Pregunta, interrogacion, demanda, cuestion*. Interrogatio, nis. || pl. fam. Las del catecisme ó doctrina cristiana. *Preguntas*. Catechismi interrogationes.

ANAR AB PREGUNTAS Y RESPOSTAS. fr. Malgastar lo temps en disputas inútils. *Andar con dimes y directes*. De nugis disceptare.

ESTAR Á LA DARRERA PREGUNTA. fr. met. fam. Estar apretat per falta de cabal. *Estar, andar ó quedar á la cuarta pregunta*. Rei familiaris angustiiis laborare.

UNA PREGUNTA MEREIX UNA RESPOSTA. ref. Que repren la llibertat en lo parlar sèns reflexió, y ensenya que las paraulas han de sèr mesuradas, pera que no originen resposta que sia sensible ó injuriosa al qui la motiva. *Quien dice lo que quiere, oye lo que no quiere; cual pregunta harás, tal respuesta habrás; quien pregunta lo que no deberia, oye lo que no querria; á cartas, cartas*. Quærere cui placuit quæ non quæsisse decebat.

Auribus accipiat non placitura suis.

PREGUNTADOR. m. Subjecte molest en preguntar. *Preguntador, pregunton, preguntante*. Molestus percontator.

PREGUNTAR. v. a. Interrogar, averiguar, informarse, fèr preguntas. *Preguntar, interrogar, pedir*. Erogito, rogo, interrogo, as.

LO PREGUNTAR NO ES ERRAR SI LA PREGUNTA NO ES NÉCIA. ref. Aconsella quant convenient y profitós es lo informarse ab cuidado y aplicació de lo que

s' ignora, pera no aventurar l' acert en lo que s' ha de executar. *Quien pregunta no yerra, ó quien pregunta no yerra, si la pregunta no es necia.* Qui quærit, minimè is peccat, nisi quærat ineptè.

PREGUNTETA. f. d. *Preguntica, illa, ita.* Interrogatiuncula, æ.

PREHAR. v. a. ant. *APRECIAR.*

PREHEMINÈNCIA. f. *PREEMINÈNCIA.*

PREHICADOR. m. ant. *PREDICADOR.*

PREHICACIÓ. f. ant. *PRÉDICA.*

PREINCERT Y PREINSERT, A. adj. Lo que ántes está insertat. *Preinserto. Antea allatus.*

PREIXIVOLAR. v. n. Instar ab gran empenyo. *Instar. Urgere.*

PREJUDICAR. v. a. Formar judici anticipat. *Juzgar anticipadamente. Præjudico, as. || PERJUDICAR.*

PREJUDICI. m. Judici anticipat, pronosticat. *Juicio anticipado. Præjudicium, ii.*

PREJUDICIAL. adj. for. Lo que requereix ó demana decisió anterior y prévia á la sentència en lo principal. *Prejudicial. Præjudicialis.* || for. Se diu de la acció ó excepció que ántes que tot se deu examinar y definir. *Prejudicial. Præjudicialis.*

PREJUY. m. ant. *PREJUDICI.*

PRELACIA. f. Dignitat, superioritat de un prelat. *Prelacia, prelatura, superiorato. Prælatura, æ.*

PRELACIÓ. f. Anteposició, preferència. *Prelacion. Prælatio, nis.*

PRELADA. f. La superiora de qualsevol convent. *Prelada. Antistita, æ.*

PRELAT. m. Lo superior ecclesiàstich constituhit en alguna dignitat, com bisbe, arquebisbe, abat, etc. y també 'l superior de qualsevol convent. *Prelado. Antistes, itis, præsul, is.*

PRELAT CONSISTORIAL. Lo superior de canonges ó monjos, que's proveheix per consistori del Papa, y en Espanya á presentació del rey. *Prelado consistorial. Á senatu pontificio electus præsul.*

PRELAT DOMÈSTICH. L' ecclesiàstich que es de la familia del Papa. *Prelado doméstico. È pontificia domo prælatus.*

PRELATURA. f. ant. *PRELACIA.* || *REPORT.* || Conjunt de prelats. *Prelatura. Prælatorum cœtus.*

PRELIMINAR. adj. Lo que serveix de preàmbul ó de proemi. *Preliminar. Proëmium, præludium, ii.* || m. pl. Los articles generals que serveixen de fonament en los tractats de pau. *Preliminares. Pacis præludia, prævia pacta.*

PRELUHIR. v. n. Lluhir ab anticipació. *Pre-lucir. Præluceo, es.*

PRELUDI. m. Proëmi. *Preludio. Præludium, ii.* || Acció ó discurs que dóna mostra de lo que serà la cosa. *Preludio. Præludium, ii.* || pl. *PRELIMINARS.*

PRELUSIÓ. f. Discurs que indica lo que ha de sér la funció principal, ó resumeix lo que s' ha de dir en lo discurs principal. *Prelusion. Prolusio, prælusio, nis.*

PREMÁTICA. f. ant. *PRACMÁTICA.*

PREMATUR, A. adj. Fora de temps. *Prematuro. Præmaturus.*

PREMATURAMENT. adv. m. Abans de temps, sense sabó. *Prematuramente. Præmature.*

PREMEDITACIÓ. f. Reflexió anticipada, la acció de meditar abans. *Premeditacion, deliberacion. Præmeditatio, nis.*

PREMEDITAR. v. a. Pensar ó considerar anticipadament. *Premeditar, deliberar. Præcogito, as.*

PREMEDITAT, DA. p. p. *Premeditado. Præmeditalus.*

PRÉMER. v. a. ant. *COMPRIMIR.* || ant. *ESPRÉMER.*

PRÉMÉS, A. p. p. ant. *PREDIT.*

PREMETRE. v. a. ant. *PREDIR.*

PREMI. m. Recompensa, remuneració. *Premio, recompensa. Præmium, ii.* || Joya que's dóna en los jochs de habilitat y destressa y en los certàmens literaris. *Premio, laurel. Præmium, bravium, ii.* || La quantitat que se sobreanyadeix en los cambis pera igualar la estimació ó la qualitat de una cosa. *Premio. Merces ultra sortem.*

PREMIADOR, A. m. y f. Qui premia ó recompensa. *Premiador. Premiator, is.*

PREMIAMENT. m. ant. *REMUNERACIÓ, PREMI.*

PREMIAR. v. a. Galardonar, remunerar. *Laurear, premiar, remunerar, galardonar. Remunero, as.*

PREMIAT, DA. p. p. *Premiado. Remuneratus.*

PRIMICER. m. *CAPISCOL, XANTRE.* || En Salamanca qui exerceix certas funcions econòmiques y gubernativas respectivas á la capella, y 's col·loca al costat del rector. *Primicerio, primicerio. Primicerius, ii.* || adj. Primer, superior als demès en sa línea. *Primicerio. Primicerius.*

PREMISSA. f. lóg. Qualsevol de las dos proposicions del silogisme, de abont se tráu la conseqüència. *Premisa. Præmissa, æ* || met. Senyal, indici per abont se ve en coneixement de alguna cosa. *Premisa. Argumentum, i.*

PREMOCIÓ. f. Moció anterior que inclina á algun efecte. *Premocion. Præmotio, nis.*

PREMONSTRATENSE. adj. S' aplica á la religió de canonges regulars que fundá sant Norbert. *Premonstratense, premonstratense. Præmonstratensis.*

PREMORIR. v. n. Porir abans que algú. *Premorir. Præmorir, iris.*

PREMORT, A. p. p. *Premuerto. Præmortuus.*

PREMPSA. f. Instrument pera apretar, espremer, allisar, donar llustre y altres usos. *Prensa. Prælum, i, pressorium, ii.* || Lo llustre, llisura, dibuix que queda en las robas per haverse prempsat. *Prensado. Pannorum preli ope expolitio.*

PREMPSA DE ESTAMPA. La máquina sobre que's posa 'l motllo pera imprimir. *Prensa. Typographicum prælum.*

PREMPSA DE LLIURA. Viga pera espremer las olivas. *Prensa, viga de lagar. Tudicula, æ.*

PREMPSA PERA FORADAR LOS CANONS. *Prempsa de*

ferro en la qual los arcabussers asseguran lo canópera harrinarlo. *Galápagos*. Testudinatum ferreum prælum.

DONAR Á LA PREMPA. fr. Donar á la estampa. *Dar á la prensa*. Typis mandare.

ESTAR EN PREMPA. fr. met. Patir, sufrir. *Estar en una prensa*. Ferre.

POSAR EN PREMPA. fr. met. Oprimir, angustiar. *Aprensar*. Premo, constringo, is. || Oprimir, apretar, posar estret, com qui está apretat entre molts. *Apremiar*. Comprimo, is. || met. Apretar á algú pera ferli fer alguna cosa. *Meter en prensa*. Cogo, is.

TRÁURER LA PREMPA. fr. Tráurer lo llustre, dibuix, etc. que la prempa havia donat á la roba ó á altra cosa. *Desaprensar*. Præli nitorem delere.

PREMPADA. f. La acció de prempsar. *Prensadura*. Pressura, æ. || Lo que cap de una vegada en la prempa. *Prensada*. Portio, nis.

PREMPADA DE OLI. Lo que cada vegada s'exprem en lo molt de oli en cada prempa. *Obradura, viga*. Portio, nis.

PREMPADOR, A. m. y f. Qui prémpsa. *Prensador*. Prælo premens.

PREMPADURA. f. ant. PREMPADA. 1. || pl. Lo vi que resulta de la brisa á que s'ha tirat aygua. *Torcedura, aguapié, purrela*. Lora, æ.

PREMPAMENT. m. ant. PREMPADA. 1.

PREMPAR. v. a. Apretar ab la prempa alguna cosa. *Aprensar, prensar, apelmazar, estrujar*. Prælo aliquid urgere. || met. Oprimir, angustiar. *Aprensar, prensar*. Ango, is.

PREMPAT, DA. p. p. *Aprensado, prensado*. Prælo pressus.

PREMPISTA. m. L' oficial que treballa en la prempa de estampa. *Tirador, prensista*. In typographico prælo artifex.

PREMPUT, DA. p. p. ant. OPRIMIT.

PREMPTAR. v. a. ant. IMPRIMIR.

PREMUNIRSE. v. r. ant. Prevenirse contra de algú. *Fortalecerse contra alguno*. Se alicui præmunire.

PREMUT, DA. p. p. ant. OPRIMIT.

PRENCH. m. ant. EMPRESA.

PRENDA. f. Penyora, joya que's dóna ó entréga per la seguretat de algun deute. *Prenda*. Pignus, oris, obses, idis. || Alhaja, joya. *Joya, prenda*. Supellex, ctilis. || La cosa no material que serveix de seguretat de alguna cosa. *Prenda*. Pignus, oris.

|| La dádiva, joya ó present que's donan los amichs ó enamorats en senyal de amistat ó amor. *Prenda*. Monumentum, i. || Lo que s'estima intensament, com: fills, muller, etc. *Prenda*. Pignus adamatum. || pl. Bonas qualitats de un subjecte. *Prendas*. Dotes, um, ingenita bona.

PRENDARSE. v. r. Emprondarse, enamorar-se, aficionarse. *Prendarse*. Dotibus allici.

PRENEDOR, A. m. y f. Qui pren. *Tomador*. Capiens, captor, is.

PRENEMENT. m. ant. Encant. *Aoyo, fascinacion*. Fascinatio, nis.

PRENENT. p. a. PRENEDOR.

PRENEN Y PENYORAN. loc. for. ant. Cartell de executió expedit pel escribá en vista del títol executiu y resultant liquit lo deute, que comensava: Prenen y penyoran los béns de N. per la cantitat de etc. *Mandamiento de ejecucion*. Executionis mandatum.

PRENIMENT. m. ant. PRESA. 1. 2.

PRENOCIÓ. f. fil. Coneixement anterior ó anticipat. *Prenocion*. Prænotio, nis.

PRENOLIAR. v. n. ant. *Olear, dar la extremauncion*. Oleo sancto ungere.

PRENOMENAT, DA. p. p. ant. PREDIT.

PRENOTAR. v. a. Notar ántes. *Prenotar*. Prænoto, as.

PRESA. f. ant. PREMPA.

PRENUNCI. m. Anunci, pronóstich, senyal de alguna cosa que ha de venir. *Prenunció*. Prænuntium, ii.

PRENUNCIAR. v. a. Anunciar, pronosticar. *Prenunciar*. Prænuntio, as.

PRENUNCIAT, DA. p. p. *Prenunciado*. Prænuntiatus.

PRENYADA. f. La dona ó femella que ha concebut y té la criatura en lo ventre. *Embarazada, preñada, en cinta, ocupada*. Prægnans, grávida, foeta foemina.

FERSE PRENYADA. fr. Concebir. *Hacerse preñada, concebir*. Gravidari.

PRENYAT, DA. adj. met. Ple ó carregat de alguna cosa, com lo núvol de aygua. *Preñado*. Gravidus, plenus. || met. Lo que enclou alguna cosa que no acaba de manifestarse, com: paraulas *PRENYADAS*. Gravidus, minans. || m. L' estat de la dona prenyada y 'l temps que ho está. *Preñado, preñez, embarazo, gestacion, feto*. Foetura, æ, pregnatio, nis. || met. L' estat de una cosa que amenasça ó promet algun succés advers ó favorable en que no acaba de prorrómpre. *Preñez*. Anceps rerum status. || met. Confusió, dificultat, obscuritat enclosa en alguna cosa, que ho dóna á compèndre de alguna manera. *Preñez*. Rei pluribus difficultatibus impeditæ status.

CADA PRENYAT PÓRTA SÒN FAT. ref. S' exten als plets que's perden ab iguals probas que la part contrària. *Cada preñado lleva su hado*. Habent sua sidera causæ.

LLEVAR PRENYAT. fr. p. u. Estar prenyada alguna dona. *Estar en cinta*. Gravescere.

PRENYS. adj. p. u. PRENYADA.

PREOCUPACIÓ. f. Anticipació ó prevenció de ocupar ántes alguna cosa. *Deslumbamiento, pre-ocupacion*. Præoccupatio, anteoccupatio, nis. || Lo judició ó primera impressió que fá en l' ánimo alguna cosa, de modo que no permet assentir á altrás espècies. *Preocupacion*. Præjudicium, ii. || Ofuscació ú obsecació del enteniment per error, pas-

sió, etc. *Preocupacion*. *Mentis aberratio*.

PREOCUPAR. v. a. Prevenir, anticiparse á altre en la ocupació de alguna cosa. *Preocupar*, *prevenir*. *Præocupo*, *anteocupo*, as. || Prevenir l'ánimo de algú imprimint en ell alguna espècie que li dificulte assentir á altra cosa. *Preocupar*. *Alicujus animum præoccupare*.

PREOCUPARSE. v. r. Deixarse seduhir de alguna espècie, opinió, etc. *Preocuparse*. *Opinionem aliquam imbibere*.

PREOCUPAT, DA. p. p. *Preocupado*. *Præoccupatus*. || adj. Entusiasmat per alguna cosa, com per la música, etc. *Fandítico*, *preocupado*. *Fanaticus*.

PREON, A. adj. ant. *PREON*.

PREORDINACIÓ. f. teol. Prevenció, disposició de la voluntat de Déu ab que desde la eternitat determiná totes las cosas, pera que tinguessen efecte á són temps. *Preordinacion*. *Præordinatio*, nis.

PREORDINAR. v. a. teol. Determinar Déu y disposar totes las cosas desde la eternitat pera que tinguin efecte á són temps. *Preordinar*. *Præordinare*, as.

PREORDINAT, DA. p. p. *Preordinado*. *Præordinatus*.

PREPARACIÓ. f. L'acte de preparar ó disposar alguna cosa. *Preparacion*, *preparamento*, *preparamiento*. *Præparatio*, *paratio*, nis. || Prevenció de cosas necessàries pera algun fi. *Apristo*. *Comparatio*, nis. || Ceremònia, tot lo que preceheix al sacrifici, càrrech ó empresa de cosa pública, pera que sia més magnífica y solemne. *Ceremonia*. *Ritus*, us.

PREPARADOR, A. m. y f. Qui prepara. *Preparador*. *Præparator*, is.

PREPARAMENT. m. *PREPARACIÓ*, *PREPARATIU*.

PREPARAR. v. a. Prevenir, aparellar, disposar. *Preparar*, *prevenir*, *aprestar*, *disponer*, *aviar*, *percibir*, *pertrechar*, *madurar*. *Præparo*, *paro*, as. || Prevenir, disposar á un subjecte pera alguna acció. *Preparar*. *Præparo*, as. || PROVEHIR. || Entre metges y apotecaris temperar la forsa de las medicinas. *Preparar*. *Tempero*, as.

PREPARARSE. v. r. Amanirse, disposarse, posarse á punt pera executar ab acert alguna cosa. *Prepararse*. *Præludo*, is, *meditor*, aris.

PREPARAT, DA. p. p. *Preparado*. *Præparatus*.

TENIR PREPARAT. fr. Tenir previngut lo necessari pera algun fi. *Proveer*. *Provideo*, es.

PREPARATIU, VA. adj. Lo que prepara y disposa pera alguna cosa. *Preparativo*. *Præparans*, *comparans*. || m. Aparell, prevenció, provisió, la cosa preparada. *Aparato*, *preparativo*, *preparacion*, *preparatorio*. *Apparatio*, nis.

PREPARATORI, A. adj. *PREPARATIU*. || pl. Disposició ó antecedents pera que esdevinga alguna cosa, com: *PREPARATORIS* de pluja. *Aparatos*. *Apparatus*, num.

PREPARATÓRIES. f. pl. *PREPARATIU*,

PREPONDERÀNCIA. f. L'excés de pes ó l'major pes de una cosa respecte de altra. *Preponderancia*. *Præponderantia*, æ. || met. Superioritat de crèdit, consideració, autoritat, etc. *Preponderancia*. *Excellentia*, æ.

PREPONDERAR. v. n. Pesar més una cosa respecte de altra. *Preponderar*. *Præpondero*, as. || met. Prevalèixer ó fér més forsa una opinió que altra. *Preponderar*. *Præpondero*, as.

PREPOSAR. v. a. Anteponer, preferir. *Preponer*. *Antepono*, *præpono*, is.

PREPOSAT, DA. p. p. *Prepuesto*. *Præpositus*.

PREPOSICIÓ. f. gram. Part indeclinable de la oració, que preceheix á altres en composició y fora de ella. *Preposicion*. *Præpositio*, nis.

PREPÓSIT. m. Superior de algunas religions clericals. *Prepósito*. *Præpositus*, i. || President, lo primer y principal en alguna junta, comunitat ó comissió. *Prepósito*. *Præpositus*, i.

PREPOSITIU, VA. adj. gram. Anteponat, lo que serveix pera estar posat ántes ó en lo principi de una ven. *Prepositivo*. *Prepositivus*.

PREPOSITURA. f. La dignitat ó càrrech de prepósit. *Prepositura*. *Præpositura*, æ.

PREPOTÈNCIA. f. Poder molt gran, excessiu, superior. *Prepotencia*. *Præpotentia*, æ.

PREPOTENT. adj. Molt poderós. *Prepotente*. *Prepotens*.

PREPUCI. m. La pell que cobreix lo cap del membre viril. *Prepucio*. *Preputium*, ii.

PREROGATIVA. f. Gràcia, privilegi, exempció, avantatge. *Libertad*, *privilegio*, *prerogativa*. *Prerogativa*, æ, *privilegium*, ii.

PRES, A. p. p. de pèndrer en lo significat de acceptar, y de menjar ó béurer alguna cosa, ja pera alimentarse, ja per via de remey. *Tomado*. *Sumptus*. || En lo significat de agafar á algun reo. *Preso*. *Præhensus*. || En lo significat de agafar á alguna embarcació enemiga. *Apresado*. *Predatus*. || p. p. de pèndrerse en lo significat de coagularse. *Cuajado*. *Coagulatus*. || ENGANYAT. || m. Presoner; reo que s'ha agafat ó que's té en presó. *Preso*. *Captus*, *vinctus*, i. || prep. ant. Prop. *Cerca*. *Juxtà*.

POSAR PRES. fr. Agafar á algú ó tancar-lo en una presó. *Poner preso*. *In custodiam tradere*.

SOLTAR LO PRES. fr. fam. Afliuxarse, petar. *Soltar el preso*, *peer*, *ventosear*. *Pedo*, is.

PRESA. f. La acció de agafar á algú, la captura de algun reo. *Captura*, *prision*, *aprehension*. *Captura*, æ, *incarceratio*, nis. || La acció de pèndrer alguna ciutat, castell, fortalesa, etc. *Toma*. *Captura*, æ, *captio*, nis. || La porció ó quantitat que's pren cada vegada de menjar, béurer, medicina, etc. *Toma*, *tomadura*. *Sumptio*, nis. || Lo que s'ha pres al enemich per mar ó per terra. *Botin*, *presa*. *Præda*, æ, *præmium*, ii. || CAPTIVITAT. || ter. PEIXERA. || L'auell que pren lo falcó. *Presa*. *Præda*, æ. || Furt, saqueig. *Robo*. *Expilatio*, nis. || ant. BREGA.

A LA PRESA. loc. ant. A *toda prisa*. Citissimè.

PRESA DE LAS AYGUAS. La que 's fa en los rius pera traurer la aygua per las síquias. *Azud*. Moles in fluminis alveo constructa intercipiendæ aquæ gratia.

PRESAGI. m. AUGURI.

PRESANTIFICAT, DA. adj. Veu de la litúrgia y nom que 's donava antigament á las hóstias consagradas los dias antecedents. *Presantificadas*. *Præsanctificatæ*, arum.

PRESAR. v. a. ant. ESTIMAR, APRECIAR.

PRESARSE. v. r. Vanagloriarse, fèr vanitat de alguna cosa. *Preciarse*. *Gloriari*, *jactare*.

PRESAT, DA. p. p. *Apreciado*. *Comendatus*.

PRESBÍCIA. f. Estat particular de la vista en que algú no pòt véurer distinctament los objectes sinó á llarga distància, porque 'ls raigs lluminosos que venen dels objectes quant estàn prop del ull, se reuneixen detrás de la retina. *Presbicia*. *Præbiopia*, æ.

PRESBITA. m. Lo qui está afectat de presbícia. *Presbita*. *Præbiter* seu *præbites*; *præbiopia* laborans.

PRESBITERAL. adj. Lo que toca ó pertany al presbítero. *Presbiteral*. *Sacerdotalis*.

PRESBITERAT. m. Sacerdocí, la dignitat, ofici ó càrrech del presbítero. *Presbiterato*, *presbiterado*. *Presbyteratus*, us.

PRESBITERIO. m. Lo pla del altar desde'l peu fins als grahons pera abont se puja á ell. *Presbiterio*. *Presbyterium*, ii. || cor. f.

PRESBITERIA, NA. adj. S' aplica á la secta y heretges que no admeten la inferioritat dels presbíteros als bisbes per dret diví; se dihuen també puritans. *Presbiteriano*. *Presbyterianus*.

PRESBITERO. m. L'ordenat de sacerdot. *Presbitero*. *Presbyter*, eri.

PRESCIÉNCIA. f. Coneixement anticipat de lo venider. *Prescincia*. *Præscientia*, æ.

PRESCINDIBLE. adj. Lo que 's pòt prescindir mental ó intencionalment. *Prescindible*. *Quod prætermitti potest*.

PREScindIR. v. a. fil. Separar mentalment una cosa de altra. *Prescindir*. *Præscindo*, is.

PRESGISAT, DA. p. p. PREGISAT.

PRESCRIPCió. f. La acció de prescriur. *Prescripcion*. *Præscriptio*, nis. || for. Adquisició de propietat per una contínua y pacífica possessió. *Prescripcion*. *Præscriptio*, *usucapio*, nis.

PRESCRIPTIBLE. adj. Lo que 's pòt prescriur. *Prescriptible*. *Præscriptio* obnoxius.

PRESCRIPT Ó PRESCRIT, A. p. p. *Prescrito*, *prescripto*. *Præscriptus*.

PREScriURER. v. a. Senyalar, determinar alguna cosa. *Prescribir*. *Præscribo*, is. || for. Adquirir lo domini de una cosa per medi de la prescripció. *Prescribir*. *Præscribo*, *usucapio*, is.

PRESEIR. v. a. PRECEHIR.

PRESÉNCIA. f. Assistència personal. *Intere-*

sencia, *presencia*. *Præsentia*, æ. || Lo tall, figura y disposició del cos. *Presencia*, *aspecto*, *parecer*, *ver*. Os, oris; *corporis habitus*. || fil. Coexistència de un cos en lloch ó espay. *Presencia*. *Præsentia*, æ. || met. La actual memòria ó representació de una espècie. *Presencia*. *Representatio*, *recordatio*, nis. || ENFRONT, FRONTISPICI. || VISTA, CARA, SEMBLANT. || Distribució ó recompensa que 's dóna per la assistència personal á alguna funció pública. *Presencia*. *Pro præsentia munus*.

PRESÉNCIA CIRCUNSCRIPTIVA. fil. Aquella en que cada part del cos present correspon á cada part de espay. *Presencia circumscripiva*. *Præsentia circumscripiva*.

PRESÉNCIA DE DÉU. La actual consideració de estar davant de ell, pera governar y moderar las accions. *Presencia de Dios*. *Dei præsentia*.

PRESÉNCIA DE ESPERIT. La serenitat y tranquil·litat en los successos. *Presencia de ánimo*, *de espíritu*. *Animi præsentia*.

PRESÉNCIA DE RESIDÉNCIA. 'L temps que's permet als prebendats estar ausents del cor pera són descans y recreació. *Reclé*, *recésit*, *recreo*. *Requies*, ei.

EN PRESÉNCIA. m. adv. Davant. *En presencia*, *en faz*. *Coram*, *contra*.

PRESENCIAR. v. a. Assistir, estar ó trobarse present á alguna cosa. *Presenciar*, *hallarse*, *estar presente*. *Adsum*, est.

PRESENT. m. Do, regalo. *Recado*, *presente*, *regalo*, *don*. *Donum*, i, *munus*, *eris*. || adj. Lo que está davant de algú ó en un mateix lloch. *Presente*, *circumstante*. *Præsens*. || S' aplica al temps en que actualment está algú quant conta alguna cosa. *Presente*. *Præsens*. || gram. Un dels tres temps del verb ab que's significa lo que existeix ó s' está fent actualment. *Presente*. *Præsens* *tempus*.

AL PRESENT, DE PRESENT Ó PEL PRESENT. m. adv. Ara, quant s' está dihent ó tractant. *Al presente*, *de presente*, *por el presente*, *por el tiempo presente*, *presentemente*. *Hodiè*, *cum* *maximè*.

FÉR PRESENT. fr. Manifestar, fèr véurer. *Hacer presente*, *representar*. *Notum facere*. || Considerar al ausent com á present. *Hacer presente*. *Præsentem* *putare* *habere*.

FÉR PRESENT Ó UN PRESENT. fr. Regalar. *Presentar*. *Offero*, *ers*.

FÉSE PRESENT. fr. Presentarse, plantarse de intent davant de algú. *Hacerse presente*. *Conspectui* *se* *offerre*.

PETIT PRESENT. PRESENTET.

TENIR PRESENT. fr. Conservar la memòria de alguna espècie. *Tener presente*. In memoria versari. || Conservar en la memòria algun subjecte pera aténdrerlo en la ocasió que ocorra. *Tener presente*. *Memorem esse*.

TROBARSE PRESENT. fr. PRESENCIAR.

PRESENTACió. f. La acció de presentar. *Orésentacion*. *Præsentatio*, nis. || Proposició de un subjecte apte pera una dignitat, benefici, empleu, etc.

Presentacion. Candidati designatio. || La festa que celebra la Iglésia 'l 21 de novembre, en que la Verge Santíssima fou presentada á Dèu en lo temple per sos pares. *Presentacion.* Beatæ Virginis in templo presentationis festum.

PRESENTADOR, A. m. y f. Qui presenta. *Presentador, presentero.* Oblator, designator, is. || Lo dels beneficis ecclesiàstichs. *Presentero.* Candidati designator.

PRESENTALLA. f. Ofrenda que's fá á Dèu ó als Sants. *Presentalla, voto, milagro.* Ex voto donarium. || PRESENT, DONATIUM.

PRESENTANT. p. a. PRESENTADOR.

PRESENTAR. v. a. Manifestar, posar alguna cosa á la preséncia de algú. *Manifestar, presentar, exhibir, producir.* Ob oculos proferre. || Donar gràcia y voluntàriament á algú alguna cosa. *Presentar.* Offero, ers, dono, as. || Proposar á algun subjecte per alguna dignitat, benefici, etc. *Presentar.* Nomino, as.

PRESENTARSE. v. r. for. Comparéixer en justícia. *Presentarse, comparecer.* Sistere se iudicio. || Comparéixer lo reo davant del jutge. *Presentarse.* Coram iudice se sistere. || Oferirse alguna ocasió. *Presentarse.* Occasionem offerri.

PRESENTAT, DA. p. p. *Presentado.* Ob oculos prolatus. || m. En algunas religions lo teólech que concluda sa carrera espera 'l grau de mestre. *Presentado.* Magisterii candidatus.

PRESENTET. m. d. *Presentillo.* Munusculum, xeniolum, i.

PRESENTIMENT. m. Cert moviment interior, que fá prevéuer y prevenir lo que ha de succehir. *Presentimiento.* Odor, is. || AUGURI.

PRESENTIR. v. a. Prevéuer per cert moviment interior. *Presentir.* Odoror, auguror, aris. || Sentir alguna cosa ántes que succehesca, per alguns indicis y senyals que la preceheixen. *Presentir.* Prasentio, is.

PRESENTIT, DA. p. p. *Presentido.* Odoratus.

PRESERVACIÓ. f. L' acte y efecte de preservar. *Preservacion.* Tutela, æ.

PRESERVADOR, A. m. y f. Qui ó lo que preserva. *Preservador.* Praservator, tutator, is.

PRESERVAR. v. a. Guardar, conservar, evitar que una cosa cayga en perill ó dany. *Guardar, preservar, salvar.* Praservo, servo, as.

PRESERVAT, DA. p. p. *Preservado.* Servatus, praservatus.

PRESERVATIU, VA. adj. Lo que té virtut pera preservar. *Preservativo.* Tuendi vim habens. || Usat com 'a substantius' aplica al remey. *Preservativo, antidoto.* Antidotum, i.

PRESET BERMELL. m. ant. GRANA.

PRESIDARI. m. PRESIDARI. || DESTERRAT.

PRESIDÈNCIA. f. Dignitat ó càrrech del president. *Presidencia.* Prasectura, æ. || L' acte de presidir. *Presidencia.* Prasidendi munus.

PRESIDENT. m. Lo qui presideix. *Presidente.*

Præses, idis. || Entre romans lo jutge governador de alguna província. *Presidente.* Prasectus, i. || En algunas religions qui substitubeix al prelat. *Presidente.* Præses, idis. || Lo mestre que assisteix al qui defénsa un acte literari. *Presidente.* Patronus, i.

PRESIDENTA. f. La dona del president. *Presidenta.* Prasidis uxor. || La que mana y presideix en alguna comunitat. *Presidenta.* Antistita, æ.

PRESIDENTAL. adj. Lo pertanyent al president. *Presidential.* Prasidialis.

PRESIDI. m. Ciutat ó plassa fortificada. *Presidio.* Arx, arcis, urbis, bis. || La guarnició de soldats que's posa en las fortificacions. *Presidio.* Prasidium, ii. || Protecció, auxili, amparo. *Presidio.* Auxilium, prasidium, ii. || Lloch destinat á guardar los condemnats á traballs públichs. *Presidio.* Munitus locus ad quem scelerati damnantur.

PRESIDIAR. v. a. Posar guarnició en alguna plassa. *Presidiar.* Prasidiariis militibus arcem munire.

PRESIDIARI. m. Condemnat á presidi. *Presidario, presidiario, forzado.* Prasidiarius, ii.

PRESIDIR. v. a. Tenir lo primer lloch en alguna junta ó comunitat. *Presidir.* Prasum, prasideo, es. || Assistir lo mestre desde la càtedra al deixeble que sosté algun acte literari. *Presidir.* Discipulum in ludo litterario tueri.

PRESIDIT, DA. p. p. *Presidido.* Prasessus.

PRESILLA. f. Cordó petit á manera de trau, pera assegurar alguna cosa en lo vestit. *Presilla.* Ansula, æ.

PRESÓ. f. Lloch ó casa pública ahont se tancan y asseguran los presos. *Cárcel, prision.* Custodia, æ, carcer, eris. || Presa, la acció de pèndrer á algun reo. *Prision, prendimiento.* Captura, æ. || met. Qualsevol cosa que lliga ó deté físicament. *Prision.* Vinculum, i, ligamen, inis. || pl. Las cadenas ó grillons. *Prisiones.* Vincula, orum.

PRESÓ DE MANS. MANILLA. 2.

PRESÓ DEL CIRCO. Lloch de ahont partian los caballs pera córrer en lo circo. *Cárcel.* Carcer, eris.

PRESÓ DE SOTA TERRA. La que está baix de la terra, de la qual usavan los moros. *Mazmorra.* Ergastulum, i.

FICAR Ó POSAR Á LA PRESÓ. fr. Posar pres en ella. *Encarcelar, aprisionar, meter en la prision.* In carcerem conjicere.

TRÁURER DE LA PRESÓ. fr. Soltar lo pres que havia en ella. *Desaprisionar, desencarcelar, sacar de la cárcel.* É carcere educere, liberare.

PRESONA. f. PERSONA.

PRESONAMENT. m. ant. La acció de ficar á la presó. *Encarcelacion, encierro.* In carcerem conjectio.

PRESONER. m. PRES. || Lo soldat que's pren al enemich. *Prisionero.* Custodia, æ; bello captus. || met. Qui es esclau de alguna passió ó afecte. *Prisionero.* Illecebris irretitus.

PRESONER DE GUERRA. Qui s'entrega per capitulació al enemic. *Prisionero de guerra.* Mancipium, ii.

PRESPECTIVA. f. ant. PERSPECTIVA.

PRESSA. f. Prestesa, diligència ab que's fa alguna cosa. *Priesa, prisa, presteza, premura, fuga, festinacion, apresuracion, apresuramiento, aceleracion, aceleramiento.* Celeritas, atis, instantia, æ. || Lo fort de alguna acció, com: la PRESSA del bátrer. *Fuga.* Fervor, is, cursus, us. || Concurs de molts que acuden á un mateix lloch á buscar alguna cosa, com: hi havia gran PRESSA en la font, en la carniceria. *Priesa, prisa, presura, tropel, furia.* Frequentia, æ, concursus, us.

Á MÉS PRESSA, MÉS VAGAR. loc. Denota que no's dehuen atropellar las cosas ni tráurerlas de són curs regular, perquè 's tarde més en la execució y logro de ellas. *A gran prisa gran vagar ó mas vagar.* Festina lentè.

Á TOTA PRESSA. m. adv. Ab la major promptitut. *A toda prisa, presurosamente.* Citissimè.

DE PRESSA. m. adv. Ab promptitut y celeritat, sèns la deguda reflexió. *De prisa.* Festinanter, præproperè.

DONAR PRESSA Ó ANAR DEPRESSA. fr. Cuytar en fér alguna cosa. *Darse, ir de prisa, apresurarse, acelerarse.* Accelerari.

MOLTA PRESSA Y POCA ENDRESSA. ref. Á MÉS PRESSA MÉS VAGAR.

PORTAR Ó DONAR PRESSA. fr. Instar y obligar á algú á que execute prompte alguna cosa. *Dar prisa, apresurar.* Urgere, instare. || No poder diferirse algun assumpto. *Traer, llevar prisa.* Instare, urgere.

TENIR PRESSA. fr. PORTAR PRESSA. 2.

PRESSAGI. m. Pronóstich ó senyal. *Presagio, auspicio, profectia, presentimiento.* Præsagium, ii.

PRÉSSECH. m. Fruyt del presseguer. Es rodó, un poch bla, de dos polzadas de diámetro, de color groch roig més ó ménos pujat y ab una ralla en un de sos costats. Exteriorment té una pell prima y vellosa, davall de ella la carn que segons sas diverses castas es més ó ménos dura, de color blanch groch ó groch rojench, y que enclou un pinyol rodó, molt dur, escabrós y fortissimament agafat á ella, 'l qual conté una ametlla amarga. Es comestible, y se'n cultivan várias castas, que totes són de gust dols y agradable y molt estimadas. *Melocoton, persico, persigo.* Persicum malum. || fam. VENTOSITAT, PET.

PRÉSSECH DURAN. Préssech petit. *Durazno, duraznero.* Mali persici genus.

PRÉSSECH MELOCOTÓ. *Melocoton.* Persicum, i.

PRÉSSECH MOLLAR. Espécie de préssech que estat madur s'obre y cau lo pinyol. *Abridero; abridor, prisco.* Malum persicum.

PRÉSSECH PAVIA. Varietat del préssech melocotó: es de color roig la carn molt més tendra y delicada. *Pavia.* Persici varietas.

PELA AQUEST PRÉSSECH. loc. fam. Expressa la

complacència de que succehesca á algú un leve dany. *Sórbete ese huevo, tómate esa y vuelve por otra.* Sorbile ovum sume.

PRESSEGUER. m. Arbre de catorze peus de alt, de fullas ovaladas, y la flor de color de rosa clar. *Melocoton.* Amygdalus persica. || Lo que produeix lo préssech dit duran. *Durazno, duraznero.* Malus persica.

PRESENTIMENT. m. PRESSAGI.

PRESENTIR. v. a. Prevéurer, presumir, conéixer alguna cosa abans de succehir. *Presentir.* Odoror, aris.

PRÉSSICH. m. ant. PARAULAS, DISCURS, NARRACIÓ.

PRESSIÓ. f. La acció de apretar ó espremer. *Presion.* Pressura, æ, pressio, nis.

PRESSURA. f. ant. Opressió. *Presura, premura.* Pressura, æ.

PREST, A. adj. Prompte. *Presto.* Celer, velox. || Aparellat, disposat. *Aparejado,* Promptus, paratus. || adv. m. y t. Aviat, promptament. *Presto, prontamente, prestamente.* Præstò, citò. || m. ant. Mútuo ó quantitat de diner ó altra cosa deixada á mútuo. *Empréstito, préstamo.* Mutuum, i.

Á UN LLEST UN PREST. ref. Denota que hi ha ocasions en que aprofita més la prestesa que la habilitat. *A un diestro un presto.* Sapientiæ sæpè prævalet solertia.

DE HÀBIL Á HÀBIL LO MÉS PREST. ref. Denota que entre dos igualment hàbils y astuts, lo més prompte en resódrer guanya. *De diestro á diestro el mas presto.* Sapientiæ prævalet celeritas.

PRESTA PÉNDER. fr. ant. ENMANLLEVAR.

PRESTACIÓ. f. La acció y efecte de prestar. *Prestacion.* Præstatio, nis.

PRESTADOR, A. m. y f. Qui presta. *Prestador.* Mutuans, tis. || adj. Lo que's deu prestar. *Prestadero.* Præstandus.

PRESTAMENT. adv. t. PREST. 3.

PRÉSTAMO. m. PREST. 4.

PRESTAR. v. n. Donarse, estirarse. *Dar de sí.* Distendi. || Donar alguna cosa lo que's necessita de ella pera algun fi, com se diu de un tros de roba que PRESTA per un vestit. *Dar de sí.* Suppedito, as. || Cedir, com se diu que PRESTA 'l puntal que sosté la paret. *Aflojar.* Cedo, is. || Deixar alguna cosa ab obligació de tornarla. *Prestar.* Commodo, accommodo, as. || Donar, rendir, com: PRESTAR obediència, homenatge. *Prestar.* Obedientiam, etc. adhibere. || Ajudar, sér útil, tráurer de perill. *Prestar.* Prosum, es. || Preferirse, conformarse, convenirse. *Franquearse, prestarse, deferir.* Sese offerre.

QUI PRESTA, LAS BARBAS S' ARRENCA. ref. Denota la dificultat que hi ha en cobrar lo que s' ha presat. *El hombre que presta, sus barbas mesa.* Semper inhumanos habet officiosus amicos.

PRESTAT. DA. p. p. *Prestado.* Commodatus.

PRESTATGES. m. pl. Armaris pera posar lli-

bres ó papers. *Estantes*. Loculamentum. i. || Entre fusters qualsevol de las tauletes ó quarterons que's fan entre 'ls barrots de las portas y finestras. *Entrepaño*. Quadra tabula inter transversa ligna affixa.

LO QUE TÉ PRESTATGES. La obra feta ó treballada ab ells. *Entrepañado*. Quadris tabulis compactus.

PRESTE. m. Lo sacerdot que celebra la missa cantada ó que assisteix ab capa pluvial. *Preste*. Præses sacer.

PRÊSTECH. m. PREST. 4. || m. ant. Manlleu. *Préstamo*. Mutuum, i.

PRESTESA. f. Diligència, promptitut. *Celeridad*, *presteza*. Celeritas, velocitas, atis.

AB PRESTESA. m. adv. Promptament. *Con presteza*, *prestito*, *de presto*. Strenuè.

PRESTICH. m. ant. PREST. 4.

PRESTIDIGITADOR. m. Qui prestidigita. *Prestidigitador*. Celeris digitator.

PRESTIDIGITAR. v. a. Escabullir de la vista dels espectadors un objecte ab molta habilitat y dissimulo. *Prestidigitar*. Celer digitare.

PRESTIGI. m. Engany, il·lusió, apariència. *Prestigio*. Prestigia, æ.

PRESTÍSSIM, A. adj. sup. *Prestísimo*. Celerimus.

PRESUMAR. v. a. PRESUMIR.

PRESUMIBLE. adj. Lo que's pòt presumir. *Presumible*. Conjectatorius.

PRESUMIR. v. a. Suspitar, conjecturar. *Presumir*. Conjicio, is, suspicor, aris. || v. a. Jactarse, vanagloriarse. *Ufanarse*, *presumir*, *engreirse*, *envanecerse*, *repicarse*. Nimis sibi sumere. || INTENTAR.

PRESUMIT, DA. p. p. *Presumido*, *presunto*. Suspiciatus. || adj. Presumptuós, va, qui fá massa apreci de sí mateix. *Vanaglorioso*, *presumido*, *vano*, *vanidoso*, *presuntuoso*, *satisfecho*, *orgulloso*, *engallado*, *engolletado*, *encopetado*, *encerestado*, *preciado*, *orondo*, *repulgado*, *hueco*, *reverendo*, *vacio*, *hinchado*, *lomihiesto*, *fantasma*, *fantasmon*, *confiado*. Elatus, vanus; nimis confidens.

PRESUMIT DE GUAPO. Qui's precia de hermós, de galan. *Penoso*. Corporis elegantiam jactans.

SÉR UN PRESUMIT. fr. Preciarse de galan y bona persona. *Mirarse á la sombra*. Nimio sibi tribuere.

PRESUMPCIÓ. f. Opinió, suspita, conjectura. *Presuncion*, *presunta*, *presuntuosidad*. Conjectura, æ, suspicio, nis. || Arrogància, orgull. *Vanidad*, *presuncion*, *fantasia*, *ufania*, *confianza*, *elacion*, *montantada*, *desvanecimiento*, *vanistorio*, *engreimiento*, *envanecimiento*, *orgullo*, *humo*, *entono*, *tufu*, *viento*, *infulas*, *hinchazon*, *elevacion*, *humillos*. Confidentia, æ, presumptio, nis. || for. Judici fundat sobre indicis originats del autos. *Presuncion*, *presunta*. Præsumptio, nis.

PRESUMPCIÓ DE DRET Y DE FET. fr. La suspita fundada en tals conjecturas que sobre ellas estableix la llei lo dret que's déu observar, y de ella no s'

admet prova. *Presuncion de derécho y de hecho*. Juris et facti præsumptio.

PRESUMPCIÓ DE SOL DRET. La suspita fundada en conjecturas legals. *Presuncion de ley ó de solo derécho*. Mera juris præsumptio.

PRESUMPCIÓ VIOLENTA Ó VEHEMENT. for. La suspita fundada en conjecturas tant vehements que no deixin rahó de dubtar. *Presuncion violenta*. Vehemens præsumptio.

PRESUMPTA. f. PRESUMPCIÓ.

PRESUMPTIU, VA. adj. Lo que's pòt presumir. *Presuntivo*. Conjecturalis.

PRESUMPTIVAMENT. adv. m. Per presumció. *Presuntivamente*, *presuntamente*. Conjecturaliter, conjectatoriè.

PRESUMPTO, A. p. p. irr. de presumir. PRESUMIT.

PRESUMPTUÓS, A. adj. PRESUMIT.

PRESUMPTUOSAMENT. adv. m. Ab presumció. *Vanamente*, *presuntuosamente*. Vanè, elatè. || Expressament, maliciosament. *Espresamente*, *de propósito*. Consultò.

PRESUMPTUOSÍSSIM, A. adj. sup. *Presuntuosísimo*. Arrogantissimus.

PRESUPOSAR. v. a. Donar per suposada una cosa, tenirla per certa pera passar á tractar de altra. *Presuponer*. Pono, suppono, is.

PRESUPOSAT, DA. p. p. *Presupuesto*, *premisso*. Suppositus, positus.

PRESUPOSICIÓ. f. y

PRESUPÓSIT. m. Suposició. *Suposicion*, *presuposicion*, *presupuesto*. Suppositum, i.

PRESURÓS. A. adj. Prompte, lleuger, velós. *Presuroso*. Festinus.

PRESUROSAMENT. adv. m. Promptament, ab velocitat. *Presurosamente*. Festinauter.

PRETENDENT. m. y f. Qui preten. *Pretendiente*, *pretensor*, *candidato*, *opositor*. Candidatus, i.

PRETÈNDRE. v. a. Sol·licitar alguna cosa. *Solicitar*, *pretender*, *intentar*, *querer*. Pretendo, exquiro, is.

PRETENGUT, DA. p. p. PRETÉS.

PRETENSÍÓ. f. La sol·licitut pera lograr alguna cosa. *Pretension*, *pretenso*, *negocio*. Petitio, nis. || Demanda, petició. *Pretension*. Desiderium, ii. || Intent, designi. *Designio*, *pretension*. Consilium, ii, mens, tis. || Lo dret que algú pensa tenir á alguna cosa. *Pretension*. Jus, ris.

DESTORBAR LA PRETENSÍÓ Á ALGÚ. fr. SÉR causa de que se li malogre. *Barajarle á uno la pretension*. Petitionem perturbare.

PRETENSOR, A. m. y f. PRETENDENT.

PRETERICIÓ. f. ret. Figura per la qual fingim que no dihem ó no volem dir alló mateix que estam dibent. *Pretericion*. Præteritio, nis. || fil. La forma ó quasi forma que's constitueix y denomina passada; però que existí en algun temps. *Pretericion*. Præteritio, nis. || for. Omissió del que tenint fills

hereus forsosos, no fá menció de ells en lo testament. *Pretericion*. *Præteritio*, nis.

PRETERIR. v. a. for. Omitir en lo testament la elecció de hereus. *Preterir*. *Prætereo*, is. || Morir ab mort violenta. *Perecer*. *Pereo*, is.

PRETERIT, DA. p. p. Muerto, *perecido*. *Mortuus*.

PRÉTÉRIT, A. adj. Passat. *Præterito*. *Præteritus*. || m. gram. Lo temps del verb que demostra lo passat, y es imperfet, perfet, y més que perfet. *Præterito*. *Præteritum tempus*.

PRETERNATURAL. adj. Lo que excedeix l'orde degut de la naturalesa. *Præternatural*. *Præternaturalis*.

PRETERNATURALISAR. v. a. Alterar, pervertir, trastornar lo ser ó estat natural de alguna cosa. També s' usa com reciproc. *Præternaturalizar*. *Rei naturam immulare, pervertere*.

PRETÉS, A. p. p. de preténdrer. *Pretendido*, *pretensio*. *Prætensus*. || adj. Fingit, fraudulent. *Fingido*, *fraudulento*, *soñado*. *Fictus*.

PRETEXT. m. Motiu, excusa, rahó aparent. *Pretexto*, *causa*, *asidero*, *excusa*, *asilla*, *socapa*, *colorido*, *expediente*, *especie*, *capa*, *cubierta*, *achaque*, *descarte*, *máscara*, *solapa*, *salida*, *callejuela*. *Prætextum*, i, color, is.

AB **PRETEXT**. m. adv. Ab apariència, fingidament. *Con pretesto*, *socolor*. *Per speciem*, *per causam*.

PRETEXTA. f. Vestidura talar guarnida per baix ab una tira de púrpura, que portavan en Roma 'ls joves nobles fins à la edat de 17 anys: també usavan de ella 'ls sacerdots, magistrats y senadors en las funcions públicas. *Pretexta*. *Prætexta*, æ.

PRETEXTAR. v. a. Al·legar, fingir un pretext ó excusa. *Pretextar*. *Prætexo*, is.

PRETEXTAT, DA. p. p. *Pretextado*. *Prætextus*.

PRETEXTUAR. v. a. *PRETEXTAR*.

PRETINA. f. TRINXA.

PRETOR. m. Magistrat romá que exercia jurisdicció en Roma y en las províncias. *Pretor*. *Prætor*, is.

PRETORI. m. Palau y tribunal del pretor. *Pretorio*. *Prætorium*, ii. || adj. Pertanyent al pretor ó á són tribunal. *Pretorio*, *pretorial*, *pretoriano*. *Prætorianus*.

PRETORIÀ, NA. adj. *PRETORI*. 2.

PRETORIANS. m. pl. Los soldats de la guàrdia del emperador. *Pretorianos*. *Prætoriani milites*.

PRETURA. f. Càrrech del pretor. *Pretura*. *Prætura*, æ.

PREU. m. Valor, estimació de las cosas. *Tasa*, *precio*, *importe*, *valor*, *valia*, *coste*. *Indicatura*, æ, *pretium*, ii. || Paga, salari, sou. *Precio*. *Præmium*, ii, merces, dis. || met. Estimació, importància ó crèdit, com: es home de gran *PREU*. *Precio*, *aprecio*,

monto, *monta*, *interés*. *Æstimatio*, nis.

PREU PER PREU. m. adv. que s' usa comparativament, y equival á per lo mateix *preu* ó *cost*. *Tanto por tanto*. *Æquali*, *eodem pretio*.

AL **PREU QUE HO HE COMPRAT HO VENCH**. loc. pera disculparse algú quant no li creuben lo que diu. *Estopeño*, ó *canomeño*, *cual me lo dieron tal te lo vendo*. Sit contexta licet stupá, vel cannabe tela; Hanc, prout ipsa mihi tradita, vendo tibi.

AL **PREU MÉS ALT**. adv. Al major *preu* dels fruyts en tot l' any. Es veu de que s' usa molt en los ajusts contractes dels fruyts, especialment dels grans. *A las valias*. *Pretio anni maximo*.

ANAR Á DOS **PREUS**. fr. Anar molt cara alguna cosa. *Subir á ó estar por las nubes; tener mucha pimienta*. *Mercem magni esse; pessimè divendi*.

DONAR Ó POSAR Ú OBRIR **PREU**. fr. Fér lo primer exemplar de *preu* en las vendas dels géneros ó mercaderias. *Abri*, *romper precio*. *Mercis pretium indicare*. || *AVALORAR*.

NO **TENIR PREU**. fr. Sert molt estimable alguna cosa. *No tener precio*. *Valdè æstimabilem esse*.

PEL **MATEIX PREU**. m. adv. Se diu del que's dona per lo mateix que costa, sèns ganància. *A coste y costas; al tanto por el tanto; por el mismo precio*. *Eodem pretio*.

PREUFET. m. Obra que s' ajusta per un tant. *Destajo*. *Operis locatio*.

Á **PREUFET**. m. adv. Per un tant. *A destajo*. *Locatione*, *redemptione facta*. || met. Ab molt empenyo afany. *A destajo*. *Magno nisu*.

DONAR Ó PÉNDRE AL **PREUFET**. fr. Ajustar una obra per cert *preu*. *Destajar*, *dar ó tomar á destajo*, *tomar por ajuste*, *por asiento*. *Opus faciendum locare*.

PREUFETAYRE. m. Qui fá alguna obra á *preufet*. *Destajista*, *destajero*, *estajero*, *estajista*. *Operis redemptor*.

PREUFETAYRE. m. *PREUFETAYRE*. || *ASSESSINO*.

PREVALÈIXER Y PREVALER. v. n. Poder més, sèr superior, aventallar. *Prevaler*, *preponderar*, *predominar*, *valer*, *vencer*. *Supero*, as.

PREVALERSE. v. r. Valerse, servirse de alguna cosa. *Prevalerse*. *Utor*, eris.

PREVALESCUT Y PREVALGUT, DA. p. p. *Prevalecido*. *Superatus*.

PREVARICACIÓ. f. Col·lusió, traició á la confiança y obligació. *Prevaricacion*. *Prævaricatio*, nis. || L' acte y efecte de *prevaricar*. *Prevaricacion*. *Prævaricatio*, nis.

PREVARICADOR, A. m. y f. Qui *prevarica*. *Prevaricador*. *Prævaricator*, is.

PREVARICAR. v. n. Fallar á la fé, á la paraula, al jurament, á la confiança. *Prevaricar*. *Prævaricar*, aris. || Invertir, trastornar, confóndrer l' orde y disposició de alguna cosa. *Prevaricar*. *Præverto*, is. || Flaquejar en lo judici ú orde de las accions. *Prevaricar*. *Præposterè agere*.

PREVARICAT, DA. p. p. *Prevaricado*. *Præva-*

ricatus. || m. for. Lo vici del advocat ó procurador que falta á la fidelitat de sa part, sent per la contrària. *Prevaricato*. *Prævaricatio*, nis.

PREVENCIÓ. f. Preparació, disposició, anticipació de alguna cosa. *Prevencion*. *Præparatio*, nis, apparatus, us. || Provisió de algun manteniment ó altra cosa. *Prevencon*, *provision*; *repuesto*, *apronto*, *matalotaje*, *apresto*, *reten*, *avio*. *Pennis*, oris, apparatus, us. || Advertència, avis. *Prevencon*, *preparacion*, *caucion*, *precaucion*. *Animadversio*, anticipatio, nis. || Coneixensa anticipada de lo que pòt succehir. *Prevencon*, *preocupacion*. *Providentia*, æ. || Coneixensa anticipada del jutge en alguna causa. *Prevencon*. *Præventio*, nis.

AB Ó DE PREVENCIÓ. m. adv. Per si acás. *A prevencon*, *de prevencon*, *de mampuesto*, *prevenidamente*. Ad cautelam.

PREVENGUT, DA. p. p. PREVINGUT.

PREVENIENT. p. a. *Preveniente*. *Præparans*.

PREVENIR. v. a. Preparar ab anticipació. *Prevenir*. *Paro*, *preparo*, as. || Destorbar que esdevinga alguna cosa, com: PREVENIR algun dany ó perjudici. *Advertir*, *prevenir*. *Anteverto*, is, occupo, as. || Anticiparse á altre en alguna acció, en formar algun judici, etc. *Prevenir*, *preparar*, *parar*, *ocurrir*. *Prævenio*, anteo, is. || Conèixer anticipadament algun dany. *Prevenir*, *precaver*, *cautelar*, *precautelar*. *Prævideo*, es, *præcognosco*, is. || Advertir, avisar. *Advertir*, *prevenir*. *Moneo*, admoneo, es. || Preocupar, guanyar l' ànimo ó voluntat de algú. *Prevenir*. *Præoccupo*, as, *prævenio*, is. || for. Anticiparse 'l jutge en lo coneixement de la causa quant pòt tocar á vârios. *Prevenir*. *Litis cognitionem præoccupare*.

PREVENIRSE. v. r. Aparellarse, disposarse ab anticipació pera alguna cosa. *Prevenirse*, *pertrecharse*. *Provideo*, es.

PREVENTIU, VA. adj. Lo que prevé á altra cosa, lo que's fá ab prevenció. *Preventivo*. *Præveniens*, *præoccupans*.

PREVERE. m. ant. PREBERE.

PREVÉURER. v. a. Conèixer ab anticipació. *Preveer*, *prevenir*, *precaver*, *presentir*, *ver*, *barruntar*, *antever*, *preconocer*. *Odoro*, as, *cognosco*, is. || Prevenir lo esdevenidor. *Prever*, *precaver*. *Prævideo*, es.

PRIVILEGI. m. etc. PRIVILEGI.

PREVINGUDAMENT. adv. m. Anticipadament. *Anticipadamente*, *prevenidamente*. *Cautè*, *providè*.

PREVINGUT, DA. p. p. *Prevenido*. *Prævisus*. || adj. AVISAT, ADVERTIT. || m. Qui's prevé. *Prevenido*. *Providus*, *cautus*, i.

PREVINGUT PERA RESPÓNDRE. Preparat, avisat pera quant altre li parle. *Orejeado*. *Præmonitus*; *dictis præoccupatus*.

UN PREVINGUT VAL PER DOS. ref. Adverteix la gran aventatge que porta qui obra ab prevenció.

Hombre apercebido ó prevenido vale por dos. *Tela minus feriunt quæ prævidentur*.

PREVI Ó PRÉVIO, A. adj. Lo que preceheix ó s' anticipa. *Previo*. *Prævius*.

PREVISIÓ. f. Coneixement anticipat, judici de lo futur y la precaució de ell. *Prevision*, *precognition*, *barruntamiento*. *Prævisio*, nis.

PREVISOR. m. Qui prevé. *Previsor*. *Prævidens*, tis.

PREVIST, A. p. p. de *prevéurer*. *Antevisto*, *previsto*. *Prævisus*. || adj. PREVINGUT, ADVERTIT, AVISAT.

PREYAR. v. a. ant. PREGAR.

PREYCADOR. m. ant. PREDICADOR. || ant. PLENIPOTENCIARI.

PREYCADORESA. f. S' aplica á la religiosa de sant Domingo. *Dominica*, *dominicana*. *Dominicana sanctimonialis*.

PREYCAR. v. a. ant. PREDICAR.

PREYCH. m. ant. Enrahonament. *Razonamiento*. Oratio, nis, sermo, nis.

PRÍAPO. m. mit. Fill de Baco y Vénus tingut per Dèu de la impuresa y president dels horts. *Priapo*. *Priapus*, i.

PRIM, A. adj. Delicat, subtil. *Delgado*. *Subtilis*, *tenuis*. || met. Agut, ingeniós, subtil. *Delgado*. *Acutus*, *argutus*. || FRÀGIL, DÉBIL. || FLACH, MAGRE. || Parlat de la veu. AGUT. || met. DELICAT, ÀRDUO. || PRIMER. || m. pl. Lo primer sagó que ix de la farina. *Moyuelo*, *acemite*, *afrecho*, *rollon*. *Furfur primum*. || adv. ant. JUSTAMENT. || TANTOST.

À PRIM SON. loc. ant. *A las primeras horas de la noche*, *al primer sueño*. *Primum somnium*.

ANAR PRIM. fr. ANAR LO DIABLE PROP.

BALLAR LO BALL DELS PRIMS. fr. mef. No havér menjat. *Estar en ayunas*. *Fame laborare*.

FILAR PRIM. fr. met. Discórrer ab sutilesa. *Adelgazar*, *hilar delgado*. *Subtilius de re aliqua disere, cogitare*.

MIRAR PRIM. fr. MIRAR DEL DRET Y DEL REVÉS.

VENIRLI PRIM. fr. VENIRLI PROP, Á POCH.

PRIMA. f. Una de las parts en que'ls romans dividian lo dia artificial, que comprenia las tres horas primeras del matí. *Prima*. *Prima*, æ. || Una de las set horas canónicas, la que está entre las laudes y la tertia. *Prima*. *Prima*, æ. || mil. La part de la nit desde las vuyt á las onze. *Prima*. *Prima vigilia*. || En los instruments de corda la mès prima de totes que forma un so agut. *Prima*. *Nete*, es; *fidium tenuissima*.

EN PRIMA. adv. m. PRIMERAMENT.

SABERNE LA PRIMA. fr. met. Sér astut. *Saber mas que las culebras*. *Versutum*, *callidum esse*.

PRIMACIA. f. Superioritat, ventatja, preeminència. *Primacia*, *primeria*, *principado*, *precedencia*. *Primatia*, *præstantia*, æ. || Dignitat del primat. *Primacia*. *Primatus*, *principatus*, us.

PRIMACIAL. adj. Lo que toca ó pertany á la primacia ó á sòn primat. *Primacial*. Ad *primatum pertinens*.

PRIMAL. adj. S' aplica al cabrit ó anyell de un any. *Primal.* Adniculus agnus.

PRIMARI, A. adj. Primer, principal. *Primario.* Primarius.

PRIMÀRIA. f. Subtileza, delicadesa. *Delgades, tennuidat, sutileza, sutilitad.* Subtilitas, atis.

PRIMAT. m. Lo primer y més preeminent de tots los arquebisbes y bisbes de un regne. *Primado.* Primas, atis. || adj. PRIMACIAL.

PRIMAVERA. f. Estació del any que comensa en lo vint y un de mars y acaba en lo vint y un de juny. *Primavera.* Ver, is. || Aucell. MARENGA. || met. La cosa de vários y hermosos colors. *Primavera.* Res colorum varietate distincta. || met. Lo temps en que una cosa està en són major vigor y forsa. *Primavera.* Ver, is.

PRIMAVERA DE IVERN. TARDOR.

PRIMAVERENCH, CA. adj. Cosa de la primavera. *Vernal.* Vernus, vernalis.

PRIMEJAR. v. n. Sér prima alguna cosa. *Flaquejar.* Deficio, is.

PRIMENTÓ. m. ter. PEBROT.

PRIMER, A. adj. Lo que preceheix á altra cosa, en orde, temps, lloch ó situació. *Primero, primer, primo.* Primus, primigenius. || Lo que comensa l' orde de cosas que's contan. *Primero.* Prior, primus. || Principal ó cap en orde y grau. *Primero.* Primus, primitius. || Excel·lent, gran, que sobrepuja. *Primero.* Princeps. || Antich, lo que ja era ántes. *Primero, pristino.* Prior, anterior. || adv. Primerament. *Primero.* Prius. || ÁNTES.

DE PRIMER. m. adv. PRIMERAMENT.

LA PRIMERA Y PRINCIPAL. expr. En primer lloch. *Primeramente.* Primò.

NO ES AQUESTA LA PRIMERA; NO ES ARA Ó AQUESTA LA PRIMERA VEGADA. loc. Denota que algú ha fet altres vegades lo que 'ns càusa estranyesa ó temor. *No ser el primero.* Haud nunc primum fecit.

NO SERÁ ELL LO PRIMER. loc. ab que's preten escusar la acció de algun subjecte pel exemplar de altres. *No será el primero.* Nec primus hoc fecit.

SÉR PRIMER. fr. Ocupar ó adquirir abans que altre alguna cosa. *Preocupar.* Præoccupo, as. || Sér lo cap ó 'l principal en alguna cosa. *Ser el primero.* Principatum tenere. || Sér lo més excel·lent sens oposició. *Ser el primero.* Præstantissimum longè principem esse.

PRIMERA. f. ant. PRIMÀRIA.

PRIMERAMENT. adv. m. En primer lloch, abans de tot. *Primeramente, primero.* Primùm.

PRIMERENCH, CA. adj. Anticipat, avansat, que ve abans del temps regular. *Temprano, tempranero.* Præmaturus, festinus. || S' aplica á lá fruyta madura abans del temps. *Temprano, precoz, primerizo, tempranal.* Præcox, præcoquis.

PRIMERIA. f. Principi, comensament. *Principio.* Initium, ii.

Á LA PRIMERIA m. adv. Al comensar alguna cosa. *Al principio.* Initio.

PRIMESA. f. PRIMÀRIA.

PRIMET, A. adj. d. *Delgadillo, ito.* Gracilior.

PRIMICER, A. adj. S' aplica á la persona que es primera ó superior á las demès en sa línea. *Primicerio.* Primicerius. || m. CAPISCOL.

PRIMICIA. f. Lo primer fruyt de qualsevol cosa. *Primicia.* Primitiæ, arum. || Oferta que en espècie de fruyts se fá á Dèu dels primers que's cullen. *Primicia.* Primitiæ, arum. || pl. met. Los principis ó primers fruyts que produheix qualsevol cosa no material. *Primicias.* Primitiæ, arum.

PRIMICIAL. adj. Pertanyent á las primicias. *Primicial.* Ad primitias pertinens.

PRIMICOL. m. PRIMITXOL.

PRIMÍSSIM, A. adj. sup. *Delgadísimo.* Subtilissimus.

PRIMITIU, VA. adj. Lo que es primer en sa línea, que no té origen ni 's deriva de altre. *Primitivo.* Primigenius, primitivus.

PRIMITIVAMENT. adv. m. Originàriament. *Primitivamente, originariamente.* Primitivus; tamquam ex origine et fonte.

PRIMITXOL. m. y

PRIMIXOL. m. Madeixeta molt retorta de seda fluixa, de que's fan molts surtiments de vários colors. *Primichon.* Tenuis melaxa serica.

PRIMO. adv. llatí. PRIMERAMENT.

PRIMOGENIAL Y PRIMOGENIT, A. adj. S' aplica al fill ó filla que naix primer. *Primogénito.* Primogenitus, præmigenius.

PRIMOGENITURA. f. Lo dret y prerogativa del primogénit. *Primogenitura, progenitura.* Primogeniti filii dignitas.

PRIMO PRIMER. m. Ven que s' usa pera explicar lo primer moviment del ánimo, que obliga á execu'ar alguna cosa sense llibertat. *Primoprimus.* Primoprimus.

PRIMOR. m. Destresa, habilitat en dir ó fér alguna cosa; y 'l mateix artífici, hermosura y perfecció de la obra feta primorosament. *Primor, prodigio, peregrinidad, lindeza, gracia, filili.* Elegantia, æ, artificium, ii, concinnitas, atis. || URBANITAT, CORTESIA, SUBTILESA.

DE Ó AB PRIMOR. m. adv. PRIMOROSAMENT.

FÉR PRIMORS. fr. PRIMOREJAR.

PRIMORDIAL. adj. S' aplica al principi fundamental ó primer de qualsevol cosa. *Primordial.* Primordialis.

PRIMOREJAR. v. n. Usar de primor en las cosas. *Primorear.* Perirè operari.

PRIMORÓS, A. adj. Excel·lent, delicat, perfet. *Primoroso, exquisito, esmerado, divino, especioso, fino.* Perpolitus, perfectus. || Hábil, que fá ó diu las cosas ab perfecció. *Primoroso.* Peritus.

PRIMOROSAMENT. adv. m. Perfectament, ab primor. *Primorosamente, peregrinamente, lindamente.* Affabrè, concinnè.

PRIMOROSÍSSIM, A. adj. sup. *Primorostísimo.* Elegantissimus.

PRIMPARAT, DA. adj. Lo que està pròxim ó en perill de càurer. *Caedizo*. Cadivus, caducus. || Dèbil, de poca forsa. *Endeble*. Infirmus.

ESTAR PRIMPARAT. fr. Estar á perill de càurer. *Estar en tanganillas*. Vacillare.

PRÍNCIP. m. Superior en qualsevol cosa. *Príncipe*. Princeps, ipis. || Lo primogénit del rey. *Príncipe*. Princeps, ipis. || Lo soberà. *Príncipe*. Princeps, ipis. || Dignitat, títol de honor que donan los reys. *Príncipe*. Princeps, ipis.

PRÍNCIP DE ASTÚRIAS. Títol del primogénit del rey de Espanya. *Príncipe de Asturias*. Asturum princeps.

PRÍNCIP DE LA SANCH. Qui es de la família real de Fransa y pòt succehir en lo regue. *Príncipe de la sangre*. Regio sanguine genitus princeps.

TRACTARSE COM UN PRÍNCIP. fr. Tractarse ab fausto y magnificència. *Portarse como un príncipe*. Principis magnificentiam ostentare.

PRINCESA. f. Muller del príncep. *Princesa*. Princeps foemina. || La que posseheix algun principat. *Princesa*. Princeps foemina. || La povilla del rey. *Princesa*. Primogenia regis filia regni haeres.

PRINCIPAL. adj. Primer, lo que supera al demès. *Principal*. Principalis. || Lo que té 'l primer lloch, lo millor, lo mès considerable y á propòsit. *Principal*. Principalis, princeps. || Il·lustre, clar en noblesa. *Principal*. Majus, in primis nobilis, ingenuus. || Lo essencial ó fundamental de una cosa. *Capital, principal, cardinal, esencial, precipuo, primario, radical*. Rei cardo. || Primer en algun negoci. *Principal*. Praecipuus. || m. Qui dirigeix ó governa algun assumpto. *Principal*. Caput, itis. || Lo motor, cap ó autor de alguna cosa. *Autor, principal, cabeza, corifeo*. Coriphæus, ei, princeps, ipis. || Mota, suma, capital de una obligació, contracte ó cens. *Principal*. Rei summa. || Lo cos de guàrdia que hi ha regularment en lo centro de la plassa de armas. *Principal*. Militum in media urbe statio. || pl. Los nobles de un poble, província ó regne. *Magnates, principales, grandes*. Optimates, um.

LO PRINCIPAL NO TÉ CUYDADOS BAIXOS. loc. Denota que la persona de alta qualitat no s' ocupa en cosas inútils y vanas. *El águila no caza moscas*. Aquila non capit muscas.

PRINCIPALÍSSIM, A. adj. sup. *Principalísimo, potísimo*. Potissimus.

PRINCIPALITAT. f. Qualitat de principal. *Principalidad*. Nobilitas, atis.

PRINCIPALMENT. adv. m. Primerament, ántes que tot, ab antelació ó preferència. *Principalmente, primariamente, mejórmemente, máximamente, máxime*. Praesertim, praecipue.

PRINCIPAT. m. Dignitat del príncep, autoritat del qui governa. *Principado*. Principatus, us. || Lo territori y jurisdicció del príncep. *Principado*. Principis ditio. || Dominació, mando, poder. *Principado*. Potentatus, us. || La província de Catalunya

en Espanya. *Principado*. Principatus, us. || pl. Lo tercer cor entre 'ls esperits celestials. *Principados*. Principatus, um.

PRINCIPI. m. Entrada, exordi, alló per abont se comensa alguna cosa. *Principio*. Exordium, principium, ii. || Orígen, fonament, causa de alguna cosa. *Nacimiento; origen, fuente, seminario, simiente, manantial*. Causa, æ. || La rahó fundamental sobre la qual se proceheix discorrent en qualsevol matèria. *Principio*. Fundamentum, i, principium, ii. || Ensaig. *Ensayo, principio, prelude, ingreso*. Tyrocinium, ii. || m. fil. Tota veritat de que no's pòt duptar. *Principio*. Principium ii. || Entrant de taula, lo primer plat ó guisado. *Principio*. Promulsis, idis, gustus, us. || fil. Constitutiu. *Elemento, principio, constitutivo*. Constituens, tis, elementum, i, principium, ii. || met. Cada una de las máximas particulars per las quals se governa cada hn. *Principio*. Principium, ii. || pl. Los rudiments, los primers elements de una ciència ó art. *Rudimentos, principios, elementos*. Elementa, principia, orum. || Entre estampers las aprobacions, prólechs, dedicatòrias y demès que s' posa abans de entrar en la matèria substancial del llibre. *Principios*. Prolusiones, um. || EDUCACIÓ, CRIANSA.

PRINCIPI VITAL. Nom que s' ha donat á la causa primera dels fenòmenos de la vida, desconegut en sa ciència, y que no podem apreciar sinó per sos efectes; així no debem usar aquesta expressió sinó pera designar lo conjunt de las forsas que animan als cossos vius y 'ls distingeix de la matèria inerta. *Principio vital*. Principum vitale.

AL PRINCIPI. m. adv. Al comensar alguna cosa. *Al principio, ó á los principios*. Initio, principio.

DEL PRINCIPI Á LA FI. loc. Enterament, ó del tot en las cosas successivas. *Desde el principio al fin*. Ab initio ad finem.

DONAR PRINCIPI. fr. Comensar. *Dar principio*. Incipio, is.

ESTAR MOLT AL PRINCIPI. fr. met. Havèr avansat poch en alguna matèria ó facultat. *Estar en mantillas; estar muy en los principios*. In incunabulis esse.

PÈNDRE, TENIR Ó TRÀURER PRINCIPI. fr. Originarse, prevenir una cosa de altra. *Tener, tomar, traer principio*. Originem ducere, trahere.

TOTS LOS PRINCIPIS SÓN DIFICULTOSOS. loc. Denota que al principi tot cósta y es difícil. *La viña y el potro criela otro*. Inicio omnia sunt difficilia.

TOT TÉ Ó VÓL SÒN PRINCIPI. loc. Exhorta á comensar ó prosseguir alguna cosa que s' tem ó dubta si's conseguirá. *Principio quieren las cosas*. Opus est incepto.

PRINCIPIADOR, A. m. y f. Qui principia. *Principiador*. Inceptor, is.

PRINCIPIANT. adj. Qui principia algun art ó ciència. *Incipiente, principiante, novicio, novel, novato*. Tyro, nis. || BLITIRI, APRENTENT.

PRINCIPIAR. v. a. Comensar. *Empezar, principiar, comenzar; dar principio*. Incipio, is.

PRINCIPIAT, DA. p. p. *Principiado*. Inceptus.

PRINSENYAR. v. a. *PERSIGNAR*.

PRIOR. m. Superior ó prelat ordinari de algunes religions. *Prior*. *Prior*, is. || Entre monacals lo segon prelat, que es després del abat. *Prior*. *Prior*, is; cœnobiarcha, æ. || Lo primer ó superior de qualsevol convent de canonges regulars y de las ordes regulars. *Prior*. *Prior*, is. || Dignitat ecclesiástica en algunas catedrals. *Prior*. *Prior*, is. || En algunas parròquias lo rector. *Párroco*, *prior*. *Parochus*, i, *prior*, is. || En los hospitals, convalecencias, órfans, casas de misericórdia, etc. lo capellá que chyda de ells. *Prior*. *Prior*, is.

PIOR DE GERMANDAT Ó CONFRARIA. *Prioste*. *Sodalitii* œconomus.

GRAN PIOR. Dignitat superior á las demès en la religió de sant Joan. *Gran prior*. *Magnus prior*.

PRIORA. f. Prelada en alguns convents de monjas. *Priora*. *Priorissa*, antistita, æ.

PRIORAL. adj. Pertanyent al prior ó priora. *Prioral*. Ad priorem pertinens.

PRIORAT. m. La dignitat de prior. *Priorato*, *priorazgo*. *Prioratus*, us. || Districte en que té jurisdicció 'l prior. *Priorato*, *priorazgo*. *Prioratus*, us. || En l' orde de sant Benet lo monastir dependent de altre principal, l' abat del qual li posa prior. *Priorato*. Minus cœnobium.

PRIORESSA. f. ant. *PRIORA*.

PRIORITAT. f. Anterioritat de una cosa respecte de altra en temps ú orde. *Prioridad*. *Præstantia*, æ. || fil. La anterioritat ó preferència de una cosa que dependeix ó prové de ella y no al contrari. *Prioridad*. *Prioritas*, atis.

PRIORITAT DE NATURALES. La anterioritat de una cosa á altra en quant es causa seva, encara que existescan en un mateix temps, com lo sol respecte de sa llum. *Prioridad de naturaleza*. *Naturæ prioritas*.

PRIS. m. ant. Honor ó estima que s' adquireix ab alguna acció gloriosa. *Prez*. Honor, is, nomen, inis. || **PRIMER.**

PRISAR. v. n. Afectar garbo. *Garbear*. *Elegantiam* ostentare.

PRISARSE. v. r. *PRECIARSE*.

PRISAT, DA. adj. Lo desmasiadament pulit, compost y llimpio. *Soplado*. *Nimis computus*.

PRISCIL·LIÀ, NA. adj. Pertanyent á Priscil·lià. *Prisciliano*. Ad *Priscillianum* pertinens.

PRISCIL·LIANISME. m. Heretgia de Priscil·lià. *Priscialinismo*. *Priscilliani hæresis secta*.

PRISCIL·LIANISTAS. m. Heretges que s' al·saren en Espanya 'l sigle quart y eran rama dels maniqueus y gnóstichs. Foren condemnats en un concili de Zaragossa, etc. ab són cap Priscil·lià, home llech é ignorant. *Priscilianistas*, *priscilianos*. *Priscillianistæ*, arum.

PRISMA. m. geom. Cos terminat per dos basas planas, paralelas, iguals y semblants; y per tants

paralelógramos quants costats tinga cada basa; si aquestas són triànguls se diu triangular; si pentàgonos, pentagonal. *Prisma*. *Prisma*, tis. || dióp. Pessa de cristall en forma de prisma triangular pera 'ls experiments concernents á la naturalesa de la llum y dels colors. *Prisma*. *Vitreum prisma* triangulare.

PRISMÁTICH, CA. adj. Lo que té figura de prisma. *Prismático*. *Prismaticus*.

PRISTÍ Y PRISTINO, A. adj. Antich, primitiu, original. *Pristino*. *Pristinus*.

PRIVACIÓ. f. La obra de privar ó prohibir. *Privacion*. *Privatio*, nis. || Carència, falta de alguna cosa en un subjecte capás de tenirla. *Negacion*, *privacion*, *carencia*. *Privatio*, nis. || Falta, pèrdua. *Privacion*. *Viduitas*, atis, diminutio, nis. || L' acte de privar ó separar á algú de algun empleu ó puesto. *Privacion*. *Amotio*, *privacio*, nis. || met. La ausència de lo que 's desitja. *Privacion*. *Orbatio*, nis.

LA PRIVACIÓ ES CAUSA DEL APETIT. ref. Pondera 'l desitj de las cosas que no podem alcansar, sent poch apreci de las que possehim. *La privacion es causa del apetito*. *Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata*.

PRIVADA. f. NECESSÀRIA. 1.

PRIVADAMENT. adv. m. En particular com á persona privada. *Privadamente*, *particularmente*. *Privatim*.

PRIVADEJAR. v. a. *CONFAR*, *SECRETEJAR*, *PRIVAR*, *FERSE AMICH*S.

PRIVANSA. f. Valiment ab lo príncep ó superior. *Valimiento*, *privanza*, *valia*. *Apud principem gratia*.

PRIVAR. v. a. Llevar á algú lo que posseheix. *Privar*. *Orbo*, as. || Prohibir, vedar. *Privar*. *Veto*, as, prohibeo, es. || Traurer á algú de algun empleu. *Privar*. *Aliquem munere vel dignitate exuere*. || Desfavorir, exclóurer á algú de la sua gràcia, amistat, etc. *Desfavorecer*. *Gratiam benevolentiam* etc. subtrahere. || Tenir valiment ab algun príncep. *Privar*, *tener privanza ó valimiento*. *Gratia apud principem valere*. || Llevar, suspèndrer lo sentit ab algun cop, etc. *Privar del sentido*. *Pensuum torporem inferre*. || v. r. Abstenirse voluntàriament de alguna cosa de gust ó interés. *Abstenerse*, *privarse*. *Abdico*, is.

AIXÓ NO PRIVA. exp. Denota que alguna cosa no impedeix que s'en fassa ó verifiqui altra. *Eso no quita, no impide, no estorba*. *Nihil obstat quominus*.

PRIVAT, DA. p. p. *Privado*. *Privatus*. || adj. Particular, propi dels particulars. *Privado*. *Privatus*. || m. Qui está sens empleu públich. *Privado*. *Privatus vir*. || Lo que's fá en casa, á vista de pochs, lluny del públich. *Privado*. *Privatus*, umbratilis. || Qui té valiment ab lo príncep ó superior. *Valido*, *privado*. *Principis gratia florens*.

TOT LD PRIVAT ES DESITJAT, Ó COSA PRIVADA ES DESITJADA. ref. LA PRIVACIÓ ES CAUSA DEL APETIT.

PRIVATIU, VA. adj. Lo que causa privació, la significa ó té virtut de privar. *Privativo*. *Privativus*. || Propi, particular. *Privativo*, *peculiar*, *propio*. *Proprius*, *peculiaris*. || pl. Una de las especies de contraris que ensenya la dialèctica. *Privativos*. *Privantia*, um.

DRET PRIVATIU. 'L que competeix á un sol ab exclusió de tots los demés. *Derecho*, *privativo*. *Jus uni concessum cæteris exclusis*.

PRIVATIVAMENT. adv. m. Singularment, ab exclusió dels demés. *Privativamente*. *Propriè*.

PRIVILEGI. m. Exempció, prerogativa, immunitat. *Privilegio*, *prerogativa*, *immunidad*, *fuero*, *libertad*, *regalia*. *Privilegium*, ii.

PRIVILEGI CONVENCIONAL. Lo que's dóna ab algun pacte ó condició. *Privilegio convencional*. *Conventionale privilegium*.

PRIVILEGI DEL CÀNON. Lo que gosan los eclesiàstichs. *Privilegio del cànon*. *Ecclesiastica immunitas*.

PRIVILEGI DEL FOR. Lo que gosan los eclesiàstichs pera sèr judicats en sos tribunals. *Privilegio del foro*. *Privilegium fori*.

PRIVILEGI FAVORABLE. 'L que afavoreix al privilegiat y no perjudica á ningú: com lo de menjar carn en la quaresma. *Privilegio favorable*. *Privilegium favorable*.

PRIVILEGI GRACIÓS. Lo que's concedeix per gràcia del superior sèns atèndrer als mèrits del privilegiat. *Privilegio gracioso*. *Privilegium gratiosum*.

PRIVILEGI LOCAL. Lo que's concedeix á un lloch determinat fora dels límits del qual no té valor. *Privilegio local*. *Privilegium locale*.

PRIVILEGI ODIÓS. Lo que es ab dany de tercer. *Privilegio odioso*. *Privilegium odiosum*.

PRIVILEGI PERSONAL. Lo que's concedeix á nn subjecte, y no passa á sos successors. *Privilegio personal*. *Personale privilegium*.

PRIVILEGI REAL. Lo que pertany á las personas que gosan un càrrech ó estat, que encara que cesse en lo qui'l té, 's continua en lo successor. *Privilegio real*. *Regium*, *regale privilegium*.

PRIVILEGI REMUNERATORI. 'L que's concedeix en vista de mèrits. *Privilegio remuneratorio*. *Remuneratorium*, *antidotale privilegium*.

PRIVILEGIAR. v. a. Exceptuar de algun càrrech, concedir privilegi. *Privilegiar*. *Alicui immunitatem dare*.

PRIVILEGIAT, DA. p. p. *Privilegiado*. *Privilegio donatus*. || adj. Exempt, franch. *Privilegiado*. *Privilegiarius*.

PRIVILEGIATIU, VA. adj. Lo que enclou en sí algun privilegi ó exempció. *Privilegiativo*. *Privilegium continens*.

PRIVILETGE. m. PRIVILEGI.

PRO. m. FAVOR. ANT. PROFIT.

EN PRO Y EN CONTRA. m. adv. A favor y en contrari. *En pro y en contra*. *Pro aliquo et in aliquem*.

LO PRO Y 'L CONTRA. loc. La part favorable y la

contrària. *El pro y el contra*. *Pro et contra*.

PROA. f. La part de davant de la nau que va rompent la aygua. *Proa*. *Prora*, æ.

PROA EN TERRA. fr. ant. nàut. *Cable en tierra*. *Anchoralia militere*.

PROAVI. m. BESAVI.

PROAVONCLE. m. Oncle paternal. *Hermano de la bisabuela*. *Proavunculus*, i.

PROBA. f. Argument, rahó, document pera confirmar alguna cosa. *Prueba*. *Argumentum*, i. || Indici, senyal, mostra, experiència. *Prueba*. *Indicium*, ii. || Ensaig, experiment, tentativa, exàmen de alguna cosa. *Prueba*, *ensayo*, *exámen*, *testimonio*, *probacion*, *justificacion*. *Experimentum*, *periculum*, i, *probatio*, nis. || for. Justificació del dret de una de las parts. *Prueba*. *Probatio*, nis. || arit. Comprobació de un compte. *Prueba*. *Rationis*, *comprobatio*. || Entre estampers la primera plana que's tira, y en que s'apunten y corregeixen las erradas. *Prueba*, *muestra*, *toque*. *Primum folii typis mandati specimen*, *periculum*. || Instrument de cirurgia. **ALGÀLIA.** 2. || TAST, MOSTRA. || met. L'art, sagacitat ó indústria pera averiguar alguna cosa. *Prueba*. *Probatio*, nis. || pl. Averiguacions del llinatge ó noblesa de algú. *Pruebas*, *probanzas*, *informaciones*. *Secretæ inquisitiones*.

Á PROBA. m. adv. ab que s'assegura alguua cosa. *A prueba*. *Ad experimentum*.

Á TOTA PROBA. adv. Expressa la consistència ó fermesa de alguna cosa. *De prueba*. *Ad periculum*.

FÉR PROBA. fr. **PROBAR.** 5.

Haverne FÉT LA PROBA. fr. Haverho tocat per la experiència. *Haber hecho la prueba*. *Periculo probavisse*.

SEGONA PROBA. Entre estampers proba nova sobre la que ja s'ha donat. *Contraprueba*, *reprueba*. *Alterum exemplar typis impressum*.

PROBABILISME. m. La sentència dels que en matèries morals diuen que's pót seguir la opinió probable en contraposició de la més probable. *Probabilismo*. *Probabilismus*, i.

PROBABILÍSSIM, A. adj. sup. *Probabilissimo*. *Valdè probabilis*.

PROBABILISTA. m. Qui es de parer que's pót seguir la opinió probable en contraposició de la més probable. *Probabilista*. *Probabilismisectator*.

PROBABILITAT. f. Verissimilitut, fonament ó rahó fundada. *Probabilidad*. *Probabilitas*, atis.

PROBABLE. adj. Verissimil, fundat en rahó prudent. *Probable*. *Verisimilis*, *probabilis*. || Lo que's pót probar. *Probable*. *Probabilis*.

PROBABLEMENT. adv. m. Ab verissimilitut ó apariència fundada de veritat. *Probablement*. *Probabiliter*.

PROBACIÓ. f. Aprobació, abono, proba, l'acte de probar. *Probacion*. *Probatio*, nis. || Inquisició de alguna cosa, informacion. *Probacion*, *prueba*. *Probatio*, *inquisitio*, nis. || En los ordes regulars l' exàmen ó proba de la vocació dels novicis

abans de professar. *Probacion*. Probatio, nis.

PROBADOR, A. m. y f. Qui pròba ó tasta alguna cosa. *Probador*. Probator, gustator, is.

PROBANSÀ. f. PROBA. || Averiguació jurídica. *Probanza, prueba*. Ex testibus probatio, inquisitio.

PROBAR. v. a. Examinar, experimentar la qualitat de alguna cosa. *Probar*. Probo, tento, as.

|| Examinar si una cosa està ajustada á la mida y proporció de altra, com : *PROBAR* un vestit. *Examinar, probar, ensayar, plantear*. Comprobo, as. || Justificar, manifestar, fèr patenta la veritat de alguna cosa. *Probar*. Probo, approbo, as. || Intentar, comensar una cosa pera conèixer si podrà prosseguir-se. *Probar la mano, intentar*. Tento, verso, as.

|| v. n. Sér ó no á propòsit, fèr ó no una cosa al efecte que's necessita. *Probar*. Convenio, is. || Tassar. *Catar, probar, gustar*. Libo, delibo, as. || Regonèixer, sentir los efectes de alguna cosa. *Probar*. Agnosco, is. || Arrelar y donar fruyt las plantas, procrear los animals. *Probar*. Prævalesco, is.

PROBAT, DA. p. p. *Probado*. Probatus.

PROBATORI, A. adj. Lo que es propi pera probar. *Probatorio*. Probatorius.

PROBATURA. f. PROBA, ENSAIG.

PROBITAT. f. Integritat, bonetat, enteresa. *Probidat*. Probitas, integritas, ingenuitas, atis.

PROBLEMA. m. Proposició, qüestió, dubte que's pòt defensar negativa y afirmativament. *Problema*. Thesis, is, problema, tis. || mat. La proposita que's fá de investigar alguna veritat desconeguda. *Problema*. Problema, tis.

PROBLEMA INDETERMINAT LOCAL. álg. Lo que admet molts resolucions. *Problema indeterminado*. Indeterminatum problema.

PROBLEMA TEOREMÀTICH. TEOREMA.

PROBLEMÀTICAMENT. adv. m. Ab rahons per una y altra part. *Problemàticamente*. Problematicè.

PROBLEMÀTICH, CA. adj. Dubtós, incert, y que's pòt disputar. *Problemàtico*. Problematicus.

PROCÀS. adj. Desvergonyit. *Procax*. Procax.

PROCEHIMENT. m. Lo modo de procehir y portarse. *Procedimiento*. Processio, nis. || Las accions, operacions ó modo de portarse de algú. *Procedimientos*. Opera, um, acta, orum. || m. Série de operacions que's deuben fèr pera obtenir un producte químic ó farmacèutich. *Procedimiento*. Operationum series.

PROCEHIR. v. n. Originarse, derivarse, provenir. *Proceder*. Procedo, is, orior, iris. || Aportarse, governarse, obrar bè ó mal. *Proceder*. Ago, is. || Proseguir, passar avant alguna cosa, posarla en execució. *Proceder*. Prosequor, eris. || Anar, proseguir, considerarse algunas cosas ab aquest ó aquell orde. *Proceder*. Procedo, is. || Venir per generació. *Proceder*. Originem ducere. || Parlant del misteri de la Santíssima Trinitat produhir lo Pare al Fill, engendrarlo com són enteniment, del qual proceheix y amantse 'l Pare y 'l Fill produhir l' Esperit

Sant que proceheix dels dos. *Proceder*. Procedo, is. || for. Fèr procés contra algú. *Proceder*. Quæstionem instituere.

PROCEHIR EN INFINIT. fr. Seguir una série de cosas que no té fi. *Proceder en infinito*. In infinitum procedere.

PROCEHIT, DA. p. p. *Procedido*. Genitus.

PROCELEUSMÀTICH. m. Peu de vers llatí que consta de quatre síl·labas breus. *Proceleusmático*. Proceleusmaticus.

PROCÉS. m. Progrés. *Proceso*. Processus, us.

|| Demanda, instància, l' agregat de autos y demès escrits de una causa. *Proceso*. Judicialia acta.

PROCÉS DE REGALIA. PROSCRIPCIÓ.

PROCÉS INFINIT. L' acte de seguir una série de cosas que no té fi. *Proceso en infinito*. In infinitum processus.

PROCÉS VERBAL. VERBAL.

UNIR UN PROCÉS Á ALTRE. fr. for. Se diu dels autos que's juntan á altres per lo que poden conduhir á la determinació. *Acumular*. Adjungo, is.

PROCESSAL. adj. Lo que toca ó pertany al procés. *Procesal*. Ad acta judicialia pertinens.

PROCESSAMENT. m. PROSCRIPCIÓ.

PROCESSAR. v. a. Formar procés criminal contra algú. *Procesar*. Actionem judicialem intendere.

PROCESSAR EN REGALIA. f. DESCRIDAR.

PROCESSAT, DA. p. p. *Procesado*. Characterum forma in actis judicialibus usurpari solita. || REO.

PROCESSAT DE REGALIA. DESCRIDAT. 2.

PROCESSION. f. La acció de procehir. *Procesion*. Derivatio, nis, ortus, us. || La acció ab que 'l Pare etern produheix al Verb diví, y la acció ab que aquestas dos personas divinas produheixen al Esperit sant. *Procesion*. processio, nis.

PROCESSÓ. f. ant. PROFESSÓ.

PROCIÓ. m. astron. Estrella mòlt notable de primera magnitud segons alguns autors, y segons altres de segona, en lo pit de la canícula menor. *Procion*. Procion, is.

PROCLAMA. f. Notificació pública. *Proclama*. Edictum, i. || PUBLICATA.

PROCLAMACIÓ. f. La crida ó publicació de algun decret, bando ó lley. *Proclamacion*. Promulgatio, nis.

PROCLAMADOR, A. m. y f. Qui proclama. *Proclamador*. Præco, nis.

PROCLAMAR. v. a. Publicar, anunciar al públich en alta veu. *Proclamar*. Proclamo, promulgo, as. || Aclamar. *Proclamar*. Acclamo, as.

PROCLAMAT, DA. p. p. *Proclamado*. Acclamatus, proclamatus.

PROCÓNSOL Ó PROCÓNSUL. m. Magistrat romà, governador de província ó general extraordinari de un exèrcit ab jurisdicció é instgnias consulars. *Procónsul*. Proconsul, is.

PROCONSULAR. adj. Pertanyent al procónsul. *Proconsular*. Proconsularis.

PROCONSULAT. m. Dignitat y càrrech del procónsul. *Proconsulato*. *Proconsulatus*, us. || Lo temps que algú gosava dita dignitat. *Proconsulado*. *Proconsulatus*, us.

PROCREACIÓ. f. Generació, propagació de alguna espècie. *Procreacion*. *Creatio*, *procreatio*, nis.

PROCREADOR, A. m. y f. Qui procrea ó engendra. *Procreador*, *procreante*. *Procreator*, is.

PROCREAR. v. a. Engendrar, multiplicar alguna espècie. *Engendrar*, *procrear*, *propagar*. *Patro*, as.

PROCREAT, DA. p. p. *Procreado*. *Procreatus*.

PROCURA. f. y

PROCURACIÓ. f. ant. Poder donat per escrit á algú pera governar los negocis de altre. *Procura*, *procuración*, *poder*. *Delegatio*, nis. || Lo cuydado y diligència ab que's tracta algun negoci. *Procuración*. *Procuratio*, nis. || Càrrech ú ofici de procurador. *Procuraduría*. *Procuratio*, nis. || Oficina, despaig del procurador. *Procuraduría*. *Procuratoris* oficina.

PROCURADOR. m. Agent, qui sol·licita y procura 'ls negocis de altre. *Procurador*, *poderhabiente*, *apoderado*. *Procurator*, is. || **FACTOR.** 1. || La persona que en las comunitats té á sòn càrrech las dependències econòmiques. *Procurador*. *Procurator*, is.

PROCURADOR DE CORTS. Qualsevol dels que ab sos poders respectius componen lo cos representatiu de una nació ó regne. *Procurador de córtes*. *Comitiales procurator*.

PROCURADOR DE FLETS. Qui per ofici sol·licita en justícia 'ls negocis de altre. *Procurador*. *Postulator*, is.

PROCURADOR DE POBRES. Manifasser. *Procurador de pobres*. *Alienis negotiis se immiscens*. || Ó DE OFICI. 'L qui té 'l càrrech de defensarlos gratuïtament. *Procurador de pobres ó de oficio*. *Procurator ofitii*.

PROCURADOR EN PRESENCIA DEL PRINCIPAL. Qui sab penetrar y discernir la naturalesa y propietats de las cosas. *Conocedor*. *Cognitor*, is.

PROCURADOR FEUDAL. Oficial reyal al qual tocavan las capbrevacions y demès cosas annexas. *Procurador feudal*. *Feudalis procurator*.

PROCURADOR FISCAL. FISCAL.

PROCURADOR GENERAL. SÍNDICH PROCURADOR.

SÉR PROCURADOR DE POBRES. fr. S' aplica als qui's fican en lo que no'ls importa. *Meterse en la renta del excusado*. *Iis aliquem immisceri*, quæ se non attingunt.

PROCURANT. p. a. Qui procura ó sol·licita. *Procurante*. *Curans*, tis.

PROCURAR. v. a. Sol·licitar, cuydar y fér las diligències pera conseguir lo que's desitja. *Intentar*, *procurar*, *pretender*. *Curo*, *procuro*, as. || Exercir l' ofici de procurador. *Procurar*. *Procuratorem gerere*.

PROCURAT, DA. p. p. *Procurado*. *Procuratus*.

PRÓDICH, GA. adj. Malgastador, qui fá gastos excessius. *Pródigo*, *malbaratador*, *maniroto*, *derrochador*, *lujoso*. *Largus*, *asotus*, *prodigus*. || Qui dóna ab excés, massa lliberal. *Pródigo*. *Benignus*, *municus*. || Qui desprecia generosament la vida ó altra cosa estimable. *Pródigo*. *Prodigus*.

PRODICIÓ. f. ant. Trahició. *Prodicion*, *alevozia*, *traicion*. *Proditio*, nis.

PRODIGALITAT. f. Profusió, gasto excessiu. *Prodigalidad*, *lujo*. *Asotia*, *prodigientia*, æ.

PRÓDIGAMENT. adv. m. Ab excés y prodigalitat. *Pródigamente*. *Prodigè*. || Ab abundància. *Pródigamente*. *Prodigè*.

PRODIGAR. v. a. Malgastar, dissipar, desperdiciar. *Prodigar*, *derrochar*, *malbaratar*. *Effusè* expendere.

PRODIGAT, DA. p. p. *Prodigado*. *Effusè* expensus.

PRODIGI. m. Maravella, succés extrany que excedeix los límits regulars de la naturalesa. *Pr o digio*, *maravilla*. *Signum*, i, *prodigium*, ii. || Miracle. *Prodigio*. *Prodigium*, ii, *miraculum*, i. || Cosa especial, rara y primorosa en sa línea. *Prodigio*. *Miraculus*, i. || MÓNSTRUO.

PRODIGIÓS, A. adj. Maravellós, portentós. *Prodigioso*, *milagroso*. *Prodigosus*. || Raro, primorós, exquisit. *Prodigioso*. *Mirus*, elegans.

PRODIGIOSAMENT. adv. m. De un modo extraordinari y maravellós. *Prodigosamente*. *Prodigialè* prodigiosè. || Primorosament, de habilitat singular. *Prodigosamente*. *Apprimè*, valdè elegantèr.

PRODIGIOSITAT. f. Maravella, qualitat que fá prodigiosa alguna cosa. *Prodigosidad*. *Miraculum*, i.

PRODUCCIÓ. f. La acció y efecte de produhir. *Produccion*, *parto*. *Creatio*, *productio*, nis. || FETO, PART, FRUTT. || Exhibició de alguna cosa, com: producció de testimonis, papers, etc. *Exhibicion*. *Editio*, *prolatio*, nis. || PROLONGACIÓ.

PRODUCTA. f. ant. PRODUCTO.

PRODUCTIU, VA. adj. Lo que té virtut de produhir. *Productivo*, *rentoso*, *mollar*. *Producendi* virtute pollens.

PRODUCTO. m. Lo caudal ó ganància que's tráu de alguna cosa. *Producto*, *renta*, *rendicion*. *Reditus*, us. || m. Tot resultat que s' obté fent una operació química ó farmacéutica. *Producto*. *Productus*, *affectus*, us.

PRODUHIBILITAT. f. fil. La capacitat de alguna cosa pera sér produhida. *Producibilidad*. *Producendi* possibilitas.

PRODUHIBLE. adj. fil. Lo que's pót produhir. *Producibile*. *Producibilis*.

PRODUHIDOR, A. m. y f. Qui produheix. *Producidor*. *Creator*, *productor*. is.

PRODUHIR. v. a. Tràurer de sí ab activitat ó acció vital alguna cosa. *Producir*. *Producio*, is. || Engendrar, criar. *Criar*, *engendrar*, *parir*, *llevar*, *ocasionar*. *Creo*, *procreo*, as. || for. Al·legar. *Pro-*

ducir. Exhibeo, es, profero, ers. || met. Donar, com: Barcelona produheix grans talents. *Producir*. Gigno, produco, is. || FÉR, COMPÓNDRE. || arit. SUMAR. || Redituar, causar guany alguna cosa. *Redituar*, *producir*, *rendir*, *dar*, *valer*. Proventum parare. || INDUIR.

PRODUHIRSE. v. r. Explicarse, fèrse entèndrer. *Producirse*. Dico, expono, is.

PRODUHIT, DA. p. p. *Producido*. Productus. || adj. ENGENDRAT, CONCEBUT.

PROEJAR. v. n. ant. Remar contra la corrent del aygua ó la forsa dels vents que embesteixen la nau per la proa. *Proejar*. Aquæ currentis, ventorum vi remis obniti.

PROÉMI. m. Exordi, prólech que's posa al principi de un llibre. *Proémio*, *prefacio*, *prefacion*. Proœmium, exordium, ii.

PROEMIAL. adj. Lo que toca ó pertany al proémi. *Proemial*. Ad proœmium pertinens.

PROEMIAR. v. n. Comensar á parlar. *Hacer el exordio ó proémio de un discurso*. Exordio, iris, proœmior, aris.

PROER. m. ant. Mariner que treballa en la proa. *Proel*. Nauta proræ adstans.

PROESA. f. Valentia, acció valerosa. *Hazaña*, *proeza*. Egregium facinus.

PROFÁ, NA. adj. Lo que no es sagrat ni serveix pera'ls seus usos. *Profano*. Profanus. || Irreligiós, imoderat, llibertí. *Profano*. Irreligiosus, profanus; parcus Dei cultor. || PICARO.

PROFANACIÓ. f. L'acte y efecte de profanar. *Profanacion*, *profanidad*, *profanamiento*, *violacion*. Violatio, profanatio, nis. || La que's fá ab certas cerimónias ab autoritat, y que no suposa crim, com la de una iglésia. *Profanacion*. Exauguratio, nis.

PROFANADOR, A. m. y f. Sacrílech, qui' profana. *Violador*, *profanador*. Violator, profanator, is. || Lo de una iglésia ab autoritat y sense crim. *Profanador*. Exaugurator, is.

PROFANAMENT. adv. m. Ab grave excés y fausto en lo públich, ó ab profanitat. *Profanamente*. Profanè.

PROFANAR. v. a. Fér profá lo sagrat. *Violar*, *profanar*, *contaminar*, *manchar*. Profano, exauro, as. || Convertir en us comú un lloch sagrat. *Profanar*. Profano, as. || Fér malbé, deslluhir, tractar malament, deshonrar alguna cosa. *Profanar*. Fædo, as. || ABANDONAR, DIR FÁSTICHS.

PROFANAT, DA. p. p. *Profanado*. Profanatus.

PROFANITAT. f. Excés en lo fausto. *Profanidad*. Laxus, us. || PROFANACIÓ.

PROFANO, A. adj. PROFÁ. || INEXPERIMENTAT.

PROFECCIÓ. f. Astrologia judiciària, cert càlcul il·lusori dels astrólechs. *Profeccion*. Profectio, nis.

PROFECIA. f. Pressagi, predicció. *Profecia*. Prophetia, æ, vaticinium, ii. || Do sobrenatural ab

que per inspiració divina 's coneixen las cosas futuras. *Profecia*. Prophetia, æ; propheticum donum. || met. Pronóstich, judici ó conjectura que's forma de una cosa pels senyals antecedents que s' han vist en ella. *Profecia*. Prognosticum, i.

PROFECIA RELIGIOSA. PROFESSIÓ. 2.

PROFECTICI, A. adj. Terme del dret canònic: se diu del caudal adquirít pels ecclesiàstichs per rahó de sos beneficis. *Profecticio*. Profectitius.

PROFERIDOR, A. m. y f. Qui profereix. *Proferente*. Proferens, tis.

PROFERIMENT. m. L'acte de proferir ó pronunciar. *Prolacion*. Prolatio, nis. || ant. PERFERTA.

PROFERIR. v. a. Pronunciar, dir alguna paraula. *Proferir*. Profero, ers, pronuntio, as. || ant. PERFERIR.

PROFERIT, DA. p. p. *Proferido*. Prolatus.

PROFÉRRER. v. a. ant. PERFERIR.

PROFERTA. f. ant. PERFERTA.

PROFÉS, SA. adj. S' aplica al subjecte que ha professat. *Profeso*. Professus. || PRÁCTICH, INTEL·LIGENT, EXPERIMENTAT.

PROFESSAR. v. a. Exercir, ensenyar en públich algun art ó facultat. *Profesar*. Profíteor, eris, exerceo, es. || Exercir alguna cosa ab inclinació voluntària y continuació ab ella, com: PROFESSAR amistat. *Profesar*. Exerceo, es, profíteor, eris. || Obligarse per tota la vida en alguna religió, fent solemnement los vots de pobresa, obediència y castedat. *Profesar*. Professionem emitte. || Confessar, regoneïxer, seguir una doctrina, religió, etc. *Profesar*. Fateor, eris.

PROFESSAT, DA. p. p. *Profesado*. Professus.

PROFESSIA. f. PROFESSIÓ. 2.

PROFESSIÓ. f. Ofici, destino, carrera, modo de vida de cada hu. *Profesion*. Professio, nis; vitæ institutum. || L'acte y efecte de professar alguna religió. *Profesion*. Monachica professio. || Protestació, confessió pública de alguna cosa, com de la fé. *Profesion*. Professio, nis. || Costum ó continuació voluntària de alguna cosa. *Profesion*. Exercitium, ii.

PROFESSÓ. f. Acte religiós que consisteix en anar ab orde de una part á altra molts personas seculars y ecclesiàstiques, portant alguna imatge ó reliquia. *Procesion*. Processio, nis. || met. fam. Agregat de algunas cosas que van las unas detrás de otras. *Procesion*. Continuata series.

EN PROFESSÓ. m. adv. En forma de professó. *Procesionalmente*. Supplicantium ritu; solemnus pompæ instar.

REPICAR Y ANAR Á LA PROFESSÓ NO PÓT SÉR. BÉURER Y BUFAR NO PÓT SÉR.

PROFESSIONAL. adj. Pertanyent á lo que s'ordena en forma de professó. *Procesional*. Ad solemnem pompam pertinens.

PROFESSIONARI. m. Llibre de lo que's canta en las professons. *Procesionario*. Processionarius liber.

PROFESSOR. m. Mestre, doctor que ensenya públicament. *Profesor.* Professor, is.

PROFETA. f. Qui posseheix lo do de profecia. *Vaticinador, profeta, profetizador, présago.* Prophe-ta, æ, vates, is. || Endevinayre; qui per alguns senyals conjectura ó anuncia 'l fi que tindrà alguna cosa. *Profeta.* Vaticinator, conjectator, is. || Entre 'ls filisteus se donava aquest nom als sacerdots y als que sacrificavan. *Profeta.* Propheta, æ.

PROFETAL. adj. PROFÉTICH.

PROFETAR. v. anl. PROFETISAR.

PROFETICAL. adj. ant. PROFÉTICH.

PROFÉTICAMENT. adv. m. Ab esperit profétich, á modo de profeta. *Proféticamente.* Prophe-ticè.

PROFÉTICH, CA. adj. Lo que pertany als profetas y profecias. *Profético, profetal.* Propheti-cus.

PROFETISA. f. La dona que té esperit de profe-cia. *Profetisa.* Vates, is.

PROFETISAR. v. a. Predir, anunciar las cosas futuras. *Profetizar, profetar.* Propheto, propheti-zo, as. || Conjecturar, fer judici del éxit de alguna cosa per alguns senyals. *Profetizar.* Conjecto, as. || Conjecturar, fer judici del éxit de alguna cosa per alguns senyals. *Profetizar.* Conjecto, as.

PROFETISAT, DA. p. p. *Profetizado.* Prophe-tatus.

PROFIRENT. p. a. PROFERIDOR.

PROFIT. m. Utilitat, benefici, ganància. *Pro-vecho.* Usura, æ. || Progrés en las cièncias, arts ó virtuts. *Aprovechamiento, provecho, adelantamiento.* Progressus, profectus, us. || Utilitats ademés del salari. *Emolumentos, provechos.* Emolumenta, orum.

NON PROFIT. Salutació ó cortesia ab que's desitja que'l menjar ó béurer fassa profit. *Buen provecho, buen pro.* Prosit.

NON PROFIT LI FASSA. loc. Denota que no's fa gran cas ó que no s' enveja lo que altre logra. *Buen provecho le haga, con su pan se lo coma.* Prosit.

FÉR PROFIT. fr. *Hacer provecho.* Prodesse.

NO CAL DIR MAL PROFIT LI FASSA. ref. Denota que algú té ben guanyat lo que disfruta. *No comer el pan de valde.* Panem otiosum non comedere.

POCH PROFIT AJÚDA, Y POCH MAL DANTA, Y PER UN PUNT PERDÉ L' ABAT LA MULA. ref. denota que no's déu despreciar una cosa per petita que sia. *Por un clavo se perdió una herradura, por una herradura un caballo, por un caballo un caballero.* Etiam unus capillus.

SENSE PROFIT. m. adv. *Sin provecho, perdidamen-te.* Frustrà.

SÉR DE PROFIT. fr. Sér útil ó á propòsit alguna cosa pera lo que's desitja ó intenta. *Ser de provecho.* Prodesse.

TANT PROFIT LI FASSA COM LOS PERDIGONS Á LAS GUATILAS. ref. Denota 'l desitj de venjansa y dany grave contra algú. *À las que sabes mueras, y sabia*

hacer saetas. Ol pears diri, quas scis formare sa-gitis.

El benè sic damni sæpe magister eas.

TRAUREN PROFIT. fr. Donar utilitat, ganància. *Utilizar.* Utilitatem afferre.

PROFITABLE. adj. PROFITÓS.

PROFITAR. v. a. APROFITAR.

PROFITÓS, A. adj. Util, que dòna profit. *Pro-vechoso, proficuo, beneficioso, útil, saludable, inte-resante, cómodo.* Utilis.

PROFITOSAMENT. adv. m. p. u. Ab profit. *Provechosamente.* Utiliter.

PROFITOSÍSSIM, A. adj. sup. *Provechosissi-mo.* Valdè proficiuus.

PROFLUÈNCIA. f. AFLUÈNCIA.

PRÓFUGO, A. adj. Fugitiu. *Fugitivo, prófugo.* Profugus.

PROFUNDAMENT. adv. m. Ab profunditat, de un modo profundo. *Profundamente.* Profundè, altè. || met. Intimament, del fondo del cor, ab agu-desa. *Profundamente.* Altè.

PROFUNDISAR. v. a. Enfondir, fer fonda al-guna cosa. *Profundizar, profundar, ahondar.* Al-tius cavere, fodere. || met. Discórrer, examinar á fondo, penetrar. *Profundizar, profundar.* Altè pe-netrare. || v. n. Entrar, penetrar molt endins. *Pro-fundizar, profundar.* Penetro, as.

PROFUNDISAT, DA. p. p. *Profundizado.* Pe-netratus.

PROFUNDÍSSIM, A. adj. sup. *Profundísimo.* Altissimus, profundissimus.

PROFUNDÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Pro-fundísimamente.* Altissimè.

PROFUNDITAT. f. Altura, extensió de qual-sevol cosa de sa superficie fins al fondo. *Abismo, profundidad, sima.* Altitudo, inis, profunditas, atis. || met. En las cosas morales, excel·lència, su-blimitat, impenetrabilitat. *Profundidad.* Profundi-tas, sublimitas, atis. || Fondària, fondo. *Profundi-dad.* Profunditas, atis.

PROFUNDO, A. adj. Molt fondo. *Alto, profun-do, hondo, infimo.* Altus, profundus. || Denota la dimensió de un cos desde la superficie fins al fon-do. *Profundo.* Altus, profundus. || Se diu també de lo que es llarch y extès, com: un bosch PROFUNDO. *Profundo.* Latus. || Intens, com: PROFUNDO silenci. *Profundo.* Altus, profundus. || Gran, particular, com: erudició, humilitat PROFUNDA, etc. *Profundo.* Vastus, profundus. || m. PROFUNDITAT, FONDO. || Qui penetra molt, ó es molt sabi. *Profundo.* Profundus, i.

ESTAR PROFUNDO. fr. met. Estar pensatiu, trist, capficat. *Estar murrio, meditabundo.* Melancolicum, mæstum esse.

PROFÚS, A. adj. Abundant, copiós, excessiu en lo gasto. *Profuso.* Profusus.

PROFUSAMENT. adv. m. Abundantment, co-piosament. *Profusamente.* Profusè. || Ab prodigali-tat, ab luxo. *Profusamente.* Nequiter. || Ab excès, sens moderació. *Profusamente.* Effusè.

PROFUSIÓ. f. Dispenxa, gasto excessiu. *Dispendio, profusion, prodigalidad.* Profusio, nis. || Prodigalitat, luxu. *Lujo, profusion.* Nequitia, æ, nequities, ei. || f. Derramament de sanch per una causa externa, com contusió, ferida, etc. *Profusion, derrame de sangre.* Sanguinis profusio.

PROGÉNIE. f. Generació, rassa, casta, prosápia. *Progenie, progenitura.* Soboles, is, progenies, ei.

PROGENITOR, A. m. y f. Ascendent. *Progenitor.* Major, is. || pl. y

PROGENITÓS. m. pl. ant. Antepassats. *Mayores, progenitores, antepasados, abuelos, ascendentes.* Majores, um.

PROGENITURA. f. PROGÉNIE.

PROGIMNASMA. m. Principi, ensaig de algun exercici ó acció. *Progimnasma.* Præexercitamentum, i.

PROGRAMA. m. La dicció ó lletres que's donan pera formar una anagrama. *Programa.* Programma, atis. || Lo paper de convit pera alguna arenga, exámen, etc. *Programa.* Programma, atis. || Lo tema que's dóna pera un discurs, dissenyo, quadro, etc. *Programa, Programma,* tis.

PROGRÉS. m. Adelantament, increment, augment. *Progreso, progresion, mejoría, medra, progreso.* Progressus, us. || PROGRESSIÓ.

PROGRESSAR. v. a. Fèr progressos. *Medrar, progresar, mejorar; hacer progresos.* Multum proficere.

PROGRESSIÓ. f. Progrés, adelantament. *Progresion, progreso.* Progressio, nis. || La acció de passar endavant ó prosseguir alguna cosa. *Progresion.* Incessus, us, progressio, nis. || ret. Alternada reproducció de unas mateixas paraulas en diferents periodos seguits. *Progresion.* Progressio, nis. || arit. Série de termes que's van diferenciant per una mateixa quantitat, com: 2, 4, 6, 8. *Progresion.* Progressio, nis.

PROGRESSIÓ ASCENDENT. arit. Série de termes col·locats per la contínua addició ó multiplicació de una mateixa quantitat, com: 3, 6, 9, 12, ó 3, 9, 27, 81. *Progresion ascendente.* Ascendens progressio.

PROGRESSIÓ DESCENDENT. arit. Série de termes col·locats per la contínua subtracció ó partició de una mateixa quantitat, com 12, 9, 6, 3, ó 81, 28, 9, 3. *Progresion descendente.* Descendens progressio.

PROGRESSIU, VA. adj. Lo que vá ó camina endavant. *Progresivo.* Progressivus, progrediens.

PROGRESSIVAMENT. f. adv. m. Ab progressió *Progressivamente.* Gradatim.

PROHIBICIÓ. f. L'acte de prohibir. *Veda, prohibicion, vedamiento.* Vetitum, i. || Sistema de economia política que té per fonament lo prohibir la entrada dels similars extrangers y la sortida de primeras matèries, etc. *Prohibicion.* Prohibitio, nis.

PROHIBICIONISTA. adj. Qui en economia política segueix lo sistema prohibitiu. *Prohibicionista.* Prohibitorius sistema sectator.

PROHIBIDOR, A. m. y f. Qui prohibeix. *Prohibidor.* Prohibitor, is.

PROHIBIR. v. a. Impedir, vedar, destorbar. *Vedar, prohibir, negar, quitar.* Prohibeo, es.

PROHIBIT, DA. p. p. Prohibido. Prohibitus. || com. Alló ab lo qual no's pòt comerciejar. *Incomerciable.* Prohibitus; commercio negatus.

PROHIBITIU, VA Y PROHIBITORI, A. adj. Lo que prohibeix. *Prohibitivo, prohibitorio.* Prohibitorius.

PROHISME. m. ant. PARENT, PRÓXIM. 3.

PROHITJA. f. ant. PRUITJA.

PROHOM. m. Principal de un gremi. *Prohombre.* Artificum cætus præses. || *Prohombre, hombre bueno, de pro, principal.* Probus, honestus, præcipuus homo. || ant. Prou. *Probo.* Probus, i.

PROHOMENIA. f. ant. PROMENIA.

PROIS. m. ant. náut. La gúmera ab que s'assegura la embarcació. *Prois, proiza.* Rudens, tis.

PROÍSME. m. y adj. PRÓXIM. 1. 3.

PROJECTAR. v. a. Idear, maquinar. *Proyectar.* Destino, as.

PROJECTAT, DA. p. p. *Proyectado.* Excogitatus.

PROJECTE. m. Idea, disposició, signi. *Proyecto.* Consilium, ii.

PROJECTISTA. m. Qui facilita ó discorre projectes. *Projectista, maquinador.* Consilii, instituti excogitator.

PROL. m. ant. PROLE.

PROLACIÓ. f. ant. PROFERIMENT.

PROLE. f. Família, descendència, rassa, fills. *Prole.* Proles, is.

PRÓLECH Y PROLEGÓMENO. m. Prefaci, introducció de un llibre. *Prólogo, prolegómeno, prómio, prefacion.* Prologus, i, prolegomena, orum. || met. Tot lo que serveix de principi ó exordi pera comensar alguna cosa. *Prólogo.* Exordium, ii, prolusio, nis.

PROLEGUISTA. m. Escriptor de prólech. *Proloquista.* Prologorum scriptor.

PROLÉPSIS. f. ret. Figura en que l'orador se proposa las objeciones que se li podian fèr, y las desfá. *Prolépsis, ocupacion.* Prolepsis, is.

PROLETARI, A. adj. Qui no té bens alguns, y no es comprés en las llistas vehinals del poble que habita sinó per sa persona y família. *Proletario.* Proletarius.

PROLÍFICH, CA. adj. Lo que té propietat de engendrar. *Prolífico.* Prolificus.

PROLIX, A. adj. ant. PROLIXO.

PROLIXAMENT. adv. m. Llargament, ab difusió. *Prolijamente.* Diffusè.

PROLIXITAT. f. Difusió, vici de la oració quant se parla més de lo necessari. *Prolijidad.* Prolixitas atis. || Impertinència, pesadés. *Prolijidad.*

PROLIXO, A. adj. Llarch, difús. *Prolijo*. *Prolixus*. || Impertinent, pesat. *Prolijo*. *Morosus*.

PROLONGA. f. art. Corda que's lliga al joch delanter de la curenya pera véncer algun mal pas. *Prolonga*. *Funis*, is.

PROLONGACIÓ. f. Allarch, retard, augment de la duració de alguna cosa. *Prolongacion*, *prolongamien'o*. *Mora*, æ, *dilatio*, nis. || mús. La acció de allargar una sílaba que de sa naturalesa es breu. *Prolongacion*. *Productio*, nis.

PROLONGADAMENT. adv. m. Dilatadament, ab extensió ó llarga duració. *Prolongadamente*. *Diutius*.

PROLONGADOR. A. m. y f. Qui prolonga ó dilata. *Prolongador*. *Dilator*, is.

PROLONGAMENT. m. ant. *PROLONGACIÓ*.

PROLONGAR. v. a. Allargar, retardar, diferrir. *Prolongar*. *Prolongo*, as.

PROLONGAT, DA. p. p. *Prolongado*. *Prolongatus*. || Lo que es més llarch que ample. *Oblongo*, *prolongado*. *Oblongus*.

PROLOQUI. m. Proposició completa, máxima, sentència, axioma, principi. *Proloquio*. *Proloquium*, ii.

PROLUSIÓ. f. Preludi, discurs ó tractat que dóna senyals de lo que ha de sér la funció principal. *Prelusion*, *prolusion*. *Prolusio*, nis.

PROM. m. *PROHOM*.

PROMEDIAR. v. n. Interposarse pera ajustar alguna dependència. *Promediar*. Se interponere.

PRÓMEN. m. ant. *PROHOM*.

PROMENCIONAT, DA. adj. Alló de que ántes s' ha fét menció. *Sobredicho*. *Supradictus*.

PROMENIA. f. ant. *Probitat*. *Probidat*, *hombria de bien*. *Probitas*, atis. || ant. Junta de homes bons. *Junta de hombres buenos*, *principales*. *Proborum hominum cœtus*.

PROMÉS, A. p. p. de prométrer. *Prometido*. *Promissus*. || m. Qui ha donat paraula de casament. *Prometido esposo*. *Speratus*, *sponsus*, i.

FALTAR Ó NO ESTAR Á LO PROMÉS. fr. No cumplirho. *No cumplir*, *faltar á la promesa*. *Fidem vel promissum fallere*.

PROMESA. f. Perferta, paraula donada. *Promesa*, *prometimiento*, *prometido*, *promision*, *policitacion*, *palabra*. *Sponsum*, *pollicitum*, i. || Vot, oferiment á Dèu y als Sants. *Promesa*. *Votum*, i. || La dona que ha donat paraula de casament. *Esposas prometida*. *Sponsa*, *sperata*, æ. || *ESPONSALS*.

PROMESA SOLENNE. ESTIPULACIÓ.

PROMESA VERBAL. L'acte y efecte de afiansar la satisfacció del dany que pót sobrevenir. *Saneamiento*. *Sponsio*, nis.

PROMESSIÓ. f. ant. *PROMESA*.

PROMETATGE. m. *ESPONSALS*.

NO HI HA PROMETATGE SENSE FARDATGE. Denota que retardar y anar ab massa precaució en los negocis sól desbaratarlos. *Esto de mi casamiento es cosa de cuento*, *cuanto mas se trata mas se desbara-*

ta. *Falluntur homines prudenter sæpè gerendo*.

PROMETEDOR, A. m. y f. Qui promet. *Prometedor*. *Promissor*, is.

PROMETENSA. f. *ESPONSALS*. || *PROMESA*. 2.

PROMETENT. p. a. Qui promet. *Prometiente*. *Promittens*.

PROMETIMENT. m. ant. *PROMESA*.

PROMÉTRER. v. a. Oferir, donar, empenyar sa paraula. *Prometer*, *votar*. *Spondeo*, *polliceo*, es. || Asseverar, assegurar alguna cosa regularment amenassant. *Prometer*. *Minor*, aris. || v. a. Manifestar, donar senyal de alguna cosa, y així 's diu: Lo talent de N. *PROMET* mòlt. *Prometer*. *Manifesto*, as, *offero*, ers.

PROMÉTRER MOLT Y ATÁNYER POCH Ó DONAR RES. ref. *Manda potros y da pocos*; *cacarear y no poner huevo*; *bien reza pero mal ofrece*. *Multa promittit*, *sed nihil præstat*.

PROMET Y NO DÒNA. loc. fam. Se diu del qui promet fàcilment y no cumple. *Apuntar y no dar*. *Inaniter promittere*.

LO PROMÉTRER ES VOLUNTARI, Y LO CUMPLIR ES FORSAT. loc. prov. Explica que qui promet està obligat á cumplir. *Quien fia ó promete, en deuda se mete*. *Quod promissum est de jure tenetur*.

PROMÉTRERSE. v. r. Esperar, tenir confiança de que's verificarà alguna cosa. *Prometerse*. *Spero*, as, *confido*, is. || Oferirse á altre. *Prometerse*. *Animo*, *animis spondere*. || Oferirse per devoció al servey de Dèu. *Prometerse*, *ofrecerse*. *Devoveo*, es. || Donarse paraula de casament. *Prometterse*. *Repromitto*, is.

PROMEYA Y PROMIA. f. *PRIMICIA*.

PROMINÈNCIA. f. *EMINÈNCIA*.

PROMINENT. adj. *EMINENT*, *ELEVAT*.

PROMÍSCUAMENT. adv. m. Indiferentment, sèns distinció. *Promiscuamente*. *Promiscuè*.

PROMÍSCUO, A. adj. Mesclat confusa ó indiferentment. *Promiscuo*. *Promiscuus*.

PROMISSIÓ. f. ant. La acció de prométrer ó la promesa. *Promision*. *Promissio*, nis.

PROMISSORI, A. adj. Lo que enclou en sí promesa. *Promisorio*. *Promissorius*.

PROMOCIÓ. f. L'acte y efecte de promóurer. *Promocion*. *Promotio*, nis.

PROMOGUT, DA. p. p. *Promovido*. *Promotus*.

PROMONTORI. m. La altura considerable de terra que hi ha en qualsevol part. *Promontorio*. *Promontorium*, ii. || Cap, montanya ó tros de terra elevat que entra en lo mar. *Promontorio*. *Promontorium*, ii. || met. Lo que abulta mòlt. *Promontorio*. *Cumulus*, i.

PROMOTOR, A. m. y f. Qui promou y avansa alguna cosa. *Promotor*, *promovedor*. *Promotor*, is.

PROMÓURER. v. a. Avansar, móurer ó procurar lo complement ó perfecció de alguna cosa. *Fomentar*, *promover*, *acalarar*. *Promoveo*, es. || Al-

sar à algú á major grau de dignitat ú honra. *Promover*. Promoveo, es, extollo, is.

PROMOVEDOR, A. m. y f. PROMOTOR.

PROMP. m. PROMOM.

PROMPTAMENT. adv. m. Prest, ab promptitut. *Promptamente, pronto, prestamente, prestito*. Promptè. || Súbitament, de repent. *Promptamente*. Extemporè, illicò. || Ab prestesa, ab expedició. *Liberalmente*. Expedité.

PROMPTE, A. adj. Velós, accelerat, prest. *Activo, pronto, diligente, puntual, lijero, vivo*. Citatus, festinus. || Disposat, aparellat pera la execució de alguna cosa. *Pronto, presto*. Promplus, paratus. || Fogós, actiu, colèrich. *Pronto*. Iracundus. || Eficás, que causa luego són efecte. *Eficaz*. Efficax. || m. Impuls repenti. *Repenton, pronto*. Animi impulsus. || PROMPTITUT. || adv. m. PROMPTAMENT.

DE PROMPTE. m. adv. Apressuradament, sèns reflexió. *De pronto*. Subitò, repenti. || PROMPTAMENT.

MASSA PROMPTE. Mès aviat de lo regular. *Immaturo*. Præmaturus.

PER LO PROMPTE. m. adv. Entre tant. *Por el pronto*. Ad tempus.

PROMPTÍSSIM, A. adj. sup. *Prontísimo*. Promptissimus.

PROMPTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Prontísimamente*. Promptissimè.

PROMPTITUT. f. Llestesa, diligència, velocitat. *Prontitud, prisa, celeridad, ligereza, diligencia, repente*. Celeritas, atis, promptitudo, nis. || Primer moviment. *Primer pronto, primer movimiento*. Primus motus. || Vivesa de ingeni, agudesas, perspicàcia. *Prontitud*. Ingenii acumen. || Fogositat, vivesa de geni. *Prontitud*. Præceps festinatio. || Expedició, habilitat, destresa. *Prontitud*. Solertia, æ.

PROMPTUARI. m. Resúmen, compendi, apuntament. *Prontuario*. Commentarium, ii.

PROMULGACIÓ. f. Publicació, l'acte y efecte de promulgar. *Promulgacion, proclamacion*. Promulgatio, nis.

PROMULGADOR, A. m. y f. Qui promulga ó publica. *Promulgador*. Promulgator, is.

PROMULGAR. v. a. Publicar solemnement, fèr saber á tots. *Promulgar*. Promulgo, as. || Donar al públich. *Promulgar, dar al público*. Promulgo, as.

PROMULGAT, DA. p. p. *Promulgado*. Promulgatus.

PRON. m. ant. COSA.

PRONOM. m. gram. Una de las parts de la oració que's posa en lloch del nom. *Pronombre*. Pronomen, inis.

PRONOM DEMOSTRATIU. 'L que senyala y móstra á la persona ó cosa, y són: aquell, aquells, lo que, los que, aquest, aquesta. *Pronombre demostrativo*. Demonstrativum pronomen.

PRONOM PERSONAL. Lo que's posa en lloch dels

noms de las personas, y són: jo, tu, ell. *Pronombre personal*. Personale pronomen.

PRONOM POSSESSIU. 'L que significa possessió, com: meu, teu, seu, nostre, vostre. *Pronombre posesivo*. Possessivum pronomen.

PRONOM RECÍPROCH. Aquell la forsa del qual passa á las mateixas personas de que's tracta ó á lo possehit per ellas. *Pronombre reciproco*. Reciprocum pronomen.

PRONOM RELATIU. 'L que fá relació, 's refereix al antecedent y 'l recorda. *Pronombre relativo*. Relativum pronomen.

PRONOSTICACIÓ. f. ant. PRONÓSTICH.

PRONOSTICADOR, A. m. y f. Qui pronostica. *Pronosticador*. Prognostes, æ, vaticinator, is. || AUGURADOR.

PRONOSTICAR. v. a. Anunciar lo venider. *Pronosticar, vaticinar, presagiar, agorar, augurar, predecir, oinar*. Præmonstro, denuntio, as. || Significar, fèr, témer, com; aquesta negror del cel no pronostica res de bo. *Significar*. Præsignifico, as.

PRONOSTICAT, DA. p. p. *Pronosticado, predicho*. Præmonstratus.

PRONOSTICAYRE. m. Qui fá ó ven pronóstichs ó calendaris. *Almanaquero*. Calendariorum venditor, artifex.

PRONÓSTICH. m. Anunci, predicció de lo venider feta per la observació de alguns senyals. *Pronosticacion, pronóstico, presagio, agüero, vaticinio, prediceion*. Vaticinium, ii, prognosticum, i. || Lo senyal per lo qual se conjectura ó endevina lo venider. *Pronóstico*. Prognosticum, i. || Calendari, almanach, la distribució del any per mesos y dias ab noticia de las festas, vigílias, llunacions y altres cosas pera 'l govern ecclesiástich y civil, y també 'l paper en que's conté aquesta distribució. *Almanaque, calendario, pronóstico, lunario*. Calendarium, ii.

FÈR PRONÓSTICHs. fr. met. Estar pensatiu discordent á solas sèns proposarse objecte determinat. *Hacer calendarios*. Mente fingere.

PRONÚNCIA Y PRONUNCIACIÓ. f. Expressió de lletres ó paraulas. *Pronunciacion*. Pronuntiatio, nis. || La acció de pronunciar ó proferir. *Prolacion*. Prolatio, nis. || Quinta part de la retòrica, que prescriu la acció y modo de parlar. *Pronunciacioa*. Actio, nis. || for. PUBLICACIÓ.

PRONUNCIAMENT. m. PUBLICACIÓ.

PRONUNCIAR. v. a. Expressar, articular las lletres ó paraulas. *Pronunciar, articular*. Verba pronuntiare. || for. Publicar la sentència ó auto. *Pronunciar*. Pronuntio, as.

PRONUNCIAT, DA. p. p. *Pronunciado*. Pronuntiatus.

PROP. adv. II. y t. Cerca. *Cerca, cercamente, junto, al pie, próximo*. Propè, ad, apud || QUASI. || pl. pint. Los objectes que's pintors col·locan en sos quadros en los sitis mès immediats. *Cercas*. Pri-

ma, proprio facies, visus, conspectus.

ÉSSER TINGUT À PROP. fr. ant. *Ser vigilado ó espiado de cerca*. Cominüs vigilatus, speculatus.

DE PROP. m. adv. *De cerca*. Cominüs.

MÉS PROP. m. adv. *Mas cerca*. Propiüs.

TENIR BON Ó MAL PROP. fr. fam. Denota que una persona apar bè ó mal mirada de prop. *Tenir buen ó mal cerca*. Speciem vultus propè visam decoram aut deformem esse.

PROPAGACIÓ. f. Multiplicació de la espècie per generació. *Propagacion*. Propagatio, nis. || Extensió, dilatació, com: PROPAGACIÓ de la fe. *Propagacion*. Propagatio, nis.

PROPAGADOR, A. m. y f. Qui propaga. *Propagador, propagante*. Propagator, is.

PROPAGANDA. f. La congregació establerta en Roma pera propagar la fe. *Propaganda*. Congregatio de propaganda fide.

PROPAGAR. v. a. Multiplicar la espècie per via de generació. *Extender, propagar*. Propago, as. || Extèndrer, dilatar. *Estender, propagar, esparcir*. Propago, as.

PROPAGAT, DA. p. p. *Propagado*. Propagatus.

PROPAGATIU, VA. adj. Lo que té virtut de propagar. *Propagativo*. Propagans.

PROPALAR. v. a. Divulgar, publicar. *Propalar*. Propalo, as.

PROPALAT, DA. p. p. *Propalado*. Propalatus.

PROPASSAR. v. a. Excedir, passar més enllà de lo degut. *Propasar*. Metam excedere. || v. r. Excedirse dels límits de lo rasonable en lo que's fá ó diu. *Desmandarse, propasarse, descomponerse, desconcertarse, destrizarse*. Metam transgredi.

PROPASSAT, DA. p. p. *Propasado*. Metam transgressus. || p. p. ANTERIOR.

PROPENDIR. v. n. Inclinar-se. *Propender*. Propondeo, es.

PROPENS, A. adj. Inclinat, afecte á lo que es natural. *Propenso, prono, proclive, suave*. Propensus.

PROPENSAMENT. adv. m. Ab propensió ó inclinació. *Propensamente*. Propensè.

PROPENSÍO. f. La inclinació de alguna persona ó cosa á lo que es de sa naturalesa ó geni. *Propension, proclividad, inclinacion*. Propensio, nis.

PROPET. adv. d. ll. y t. Mòlt prop, á poca distància de lloch ó temps. *Cerquita*. Proximè.

PROPI, A. adj. Lo que pertany á algú ab dret de poderne usar. *Propio*. Proprius. || Singular y particular. *Privativo, particular*. Proprius. || Peculiar. *Propio*. Proprius. || Convenient, á propòsit pera algun fi. *Propio*. Aptus, proprius. || Consegüent, com: es PROPÍ del prudent obrar ab reflexió. *Propio*. Consequens. || Mateix, com: marxar ab la pròpia embarcació. *Propio*. Proprius. || Aquell accident que se segueix necessàriament y es inseparable de la essència y naturalesa de las cosas. *Propio, pro-*

piedad. Proprium. || Semblant, com: un retrato es la PRÓPIA figura del retratat. *Propio*. Consimilis. || gram. S'aplica al nom que dóna á conèixer á un individu de qualsevol espècie. *Propio*. Proprium nomen. || m. Lo correu de pen. *Propio, expreso*. Pedes tabellarius. || Lo vici contrari á la pobresa religiosa, en que incorre 'l qui té fèt aquest vot, y usa de una cosa com á pròpia. *Propiedad*. Proprietas, atis. || pl. La heretat ó qualsevol propietat que tenen los pobles pera 'ls gastos públichs. *Propios*. Propria populi bona. || Los bèns que té algun particular. *Haberes*. Bona, orum.

PRÓPIAMENT. adv. m. Ab propietat. *Propiamente*. Propriè.

PROPICI, A. adj. Favorable, benigne, indulgent. *Favorable, propicio*. Propitius.

TENIR PROPICI. fr. PROPICIAR.

PROPICIACIÓ. f. La acció agradable á Dèu, ab que se'l mou á pietat y misericòrdia. *Propiciacion*. Propitio, placatio, nis. || Sacrifici que s' oferia antigüament pera ferse propici 'l cel. *Propiciacion*. Propitiatio, nis.

PROPICIADOR, A. m. y f. Qui propicia. *Propiciador*. Propitiator, is.

PROPICIAR. v. a. Aplacar la indignació de algú fentlo propici. *Propiciar*. Propitio, as.

PROPICIATORI, A. adj. Lo que té virtut pera mórur y fèr propici. *Propiciatorio*. Propitiatorius. || m. La lámina quadrada de or que's posava sobre la arca del testament de modo que la cubria tota. *Propiciatorio*. Propitiatorium, ii.

PROPIETARI, A. adj. Qui té dret de propietat, amó. *Propietario*. Propietaris, ii, proprietatis dominus. || HISENDAT.

PROPIETÀRIAMENT. adv. m. Ab dret de propietat. *Propietariamente*. Jure proprietatis.

PROPIETAT. f. Domini. *Propiedad*. Proprietas, atis. || Hisenda, bèns, possessió. *Propiedad*. Prædia, orum. || Naturalesa, qualitat, forsa, virtut pròpia y peculiar. *Virtud, propiedad*. Natura, æ, ingenium, ii. || La deguda proporció, naturalitat ó perfecció ab que s' usa alguna cosa ó 's parla de ella. *Propiedad*. Convenientia, congruentia, æ. || fil. PROPÍ. || Inclinació, geni, hàbit. *Propiedad*. Mos, oris, habitus, us. || pl. mús. Las tres espècies de hexacordos, que són: bequadro, natural, y bemoll. *Propiedades*. Musicæ proprietates.

PROPIETATS FÍSICAS. Las que's desenvolpan per la acció reciproca de las masses, com: la duresa, la solidés, etc. *Propiedades físicas*. Proprietates físicas.

PROPIETATS QUÍMICAS. Las que's desplegan per las accions dels cossos baix l' aspecte de sas accions. *Propiedades químicas*. Proprietates quimicæ.

PROPIETATS VITALS. Las que dependeixen de la organisació, com la sensibilitat, etc. *Propiedades vitales*. Proprietates vitales.

PROPIÍSSIM, A. adj. sup. *Propiísimo*. Propriissimus.

PROPIÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Propiíssimamente. Propriíssimè.*

PROPINA. f. Estipendi, quantitat que's dóna per algun treball á més de sòn just preu. *Agujetas, propina. Emolumentum, i.*

PROPINAR. v. a. Donar á béurer convidant á la beguda. *Propinar. Propino, as.*

PROPINCH, CA. adj. ant. *PROPÍNQUO.*

PROPINCH EN CONSANGUINITAT. PARENT.

PROPÍNQUANRENT. adv. m. *Muy cerca. Proximè.*

PROPÍNQUE. adj. ant. *PROPÍNQUO.*

PROPINQUITAT. f. Proximitat, immediació. *Aproximacion, propincuidad, proximidad, apropiuacion. Propinquitas, atis. || La que resulta del parentiu. Propincuidad. Propinquitas, atis.*

PROPÍNQUÓS, A. adj. Próxim, prop, immediat. *Propincu. Propinquus.*

PROPORCIÓ. f. La disposició y correspondéncia deguda de las parts de alguna cosa. *Proporcion. proporcionalidad. Armonia, æ. || Aptitut, capacitat pera alguna cosa. Proporción. Aptitudo, inis. || met. La semblansa ó igualtat de dos rahons, com : de 4 á 2, així 6 á 3. Proporción, analogia, igualdad. Proportio, nis. || Certa relació, orde y conveniència de una cosa ab altra. Proporción. Proportio, nis. || OCASIÓ.*

PROPORCIÓ ARITMÉTICA. Aquella en que 'ls excessos dels números de que's compon són, los mateixos : com 5 á 7, així 8 á 10, quals diferéncias són sempre 'l número 2. *Proporción aritmética. Proportio arithmetica.*

PROPORCIÓ COMPOSTA. La que's compon de més de quatre termes principals y per conseqüència de més de dos rahons. *Proporción compuesta. Proportio composita.*

PROPORCIÓ CONTÍNUA. Es quant lo primer terme té al segon la mateixa rahó, que'l segon al tercer, y que'l tercer al quart, y 'l quart al quint, etc. *Proporción continua. Proportio continua.*

PROPORCIÓ DIRECTA. Es quant los termes se comparan directament, així es, com lo primer al segon, així 'l tercer al quart. *Proporción directa. Proportio directa.*

PROPORCIÓ GEOMÈTRICA. Aquella 'ls antecedents y consegüens de la qual proceheixen en una mateixa rahó, com : 5 á 10, així 6 á 12, en que 'l primer terme es meylat del segon, y 'l tercer del quart. *Proporción geométrica. Geometrica proportio.*

PROPORCIÓ MAJOR. mús. Un dels temps lo qual se senyala al principi del pentagrama després de la clau y del caràcter del compás major ab un 3 y un 1 davall, que significa que de las semibreus que en lo compás menor sols entra una en lo compás, en lo ternari major entran tres. *Proporción mayor. Proportio major musica vel ternarium majus.*

PROPORCIÓ MENOR. mús. Temps que's senyala al principi del pentagrama ab un 3 y un 2 devall després del caràcter del compás menor entran dos,

en aquest género de temps entran tres ; y així perque en lo compás menor entran dos mínimas al compás, en lo ternari menor entran tres. *Proporción menor. Proportio minor musica.*

PROPORCIÓ RECÍPROCA Ó INVERSA. És quant los termes se comparan indirectament, com lo segon al tercer, així 'l quart al primer ; com lo tercer al segon, així 'l primer al quart. *Proporción recíproca ó inversa. Recíproca vel inversa proportio.*

PROPORCIÓ SIMPLE. La que solament se compon de quatre termes principals y consegüentment de dos rahons. *Proporción simple. Proportio simplex.*

Á PROPORCIÓ. m. adv. Ab conformitat ó mida. *Á proporción. Proportione servata.*

ESTAR EN PROPORCIÓ. fr. Estar apte pera algun empleo, dignitat, etc. *Estar en proporción. Esse in procinctu ad honores.*

PROPORCIONABLE. adj. *PROPORCIONAT. 2.*

PROPORCIONADAMENT. adv. m. Ab la deguda proporció. *Proporcionadamente, proporcionalmente. Proportione servata.*

PROPORCIONAL. adj. Lo que toca á la proporció ó la enclou. *Proporcional. Proportionalis.*

PROPORCIONALMENT. adv. m. Ab proporció. *Proporcionalmente, proporcionadamente. Proportionaliter.*

PROPORCIONAR. v. a. Disposar, ordenar, preparar, acomodar alguna cosa al fi pera que se la destina. *Proporcionar, deparar. Apto, coapto, as. || Confrontar, conformar una cosa ab altra. Proporcionar. Compono, is, comparo, as. || Posar en aptitut pera la consecució de algun fi. Proporcionar. Aptum reddere. || v. r. Midarse en lo que s' intenta ó preten ab sa capacitat ó mérit. Proporcionarse. Comparare, aptare se. || Oferirse ocasió, oportunitat. Ofrecerse, presentarse, proporcionarse, venirse. Offerri. || v. a. Fér á mans, facilitar. Proporcionar. Confero ers.*

PROPORCIONAT, DA. p. p. *Proporcionado. Proportionatus. || adj. Competent, á propòsit pera lo que's necessita. Proporcionado, proporcionable, conveniente, cortado. Aptus.*

PROPÓS. m. ent. *PROPÓSIT.*

PROPOSADOR, A. m. y f. Qui proposa. *Propovedor, proponente. Proponens, tis.*

PROPOSAMENT. m. ant. *PROPÓSIT, DESIGNE.*

PROPOSANT. p. a. *PROPOSADOR.*

PROPOSAR. v. a. Representar, declarar, fér present. *Proponer. Pono, propono, is. || Fér propòsit. Proponer. Delibero, as. || En las escuelas posar lo cas, argument ó medi. Proponer. Questionem afferre ; propono, is. || Consultar, presentar á algú pera algun emp'eo. Proponer, presentar. Muneri conferendo proponere. || Oferir, com : PROPOSAR condicions ó pactes. Ofrecer, proponer. Propono, is.*

PROPOSAT, DA. p. p. *Propuesto. Propositus. || Senyalat, establert. Señalado, establecido. Statutus.*

PROPOSICIÓ. f. L' acte y efecte de proposar.

Proposicion. Propositio, nis. || MÁXIMA, SENTÈNCIA, PRINCIPI, AXIOMA. || Frase, oració breu en que's diu alguna cosa verdadera ó falsa. **Proposicion.** Enuntiatio, propositio, nis. || mat. Nom general que's dona á qualsevol conclusió de la ciència que's proposa pera probarla per sos principis. **Proposicion.** Propositio, nis. || ret. L' assumpto de un discurs. **Proposicion.** Propositio, nis. || Cada una de las parts de un silogisme. **Proposicion.** Propositio, nis. || CONCLUSIÓ.

PROPOSICIÓ DE CORTS. Discurs ab que obria las cortis lo monarca de Aragó, en lo que parlava dels motius que l' havian precisat á convocarlas, lo que esperava de ellas, y dels assumptos generals del regne, y al que contestava regularment l' arquerbisbe de Tarragona. **Proposicion de córtes, discurso de la corona.** Regis oratio.

LLANSAR UNA PROPOSICIÓ. fr. *Soltar, echar, dejar ir, caer.* Profero, ers.

PROPÓSIT. m. Designi, intenció. **Propósito.** Propositum, i. || La matèria de que's tracta ó en que s' enten. **Propósito.** Argumentum, i, matèria, æ. || Resolució, ánimo ferm de fèr alguna cosa. **Propósito, intento, intencion.** Propositum, i, consilium, ii.

Á **PROPÓSIT.** m. adv. Al cas, pera 'l fi que's desitja. *Á propósito, de perilla, oportuno, tempestivo, enderezado.* È re nata. || **EXPRESSAMENT.** || **CONTINUACIÓ.** || En són lloch y temps. *En su lugar y tiempo; á tiempo.* Loco ac tempore opportuno.

DE PROPÓSIT. m. adv. Ab intenció determinada, ó voluntàriament. *De propósito, de pensado, á sabiendas, estudiosamente, expreso, á caso hecho.* Con-sultó.

ESGARRIFARSE DEL PROPÓSIT. fr. Apartarse del intent ó del assumpto. *Salirse de la parva.* Á propósito egredi.

FÈR PROPÓSIT. fr. PROPOSAR.

FORA DE PROPÓSIT. m. adv. Sense venir al cas, fora de temps y oportunitat. *Fuera de propósito, desapropositado.* Inoportunè, extrà rem.

SÈR Á PROPÓSIT. fr. Convenir pera algun fi. *Ser á propósito, conducir.* Convenio, is.

PROPOSTA Y PROPUESTA. f. La proposició ó espècie que's representa y proposa á algú pera algun fi. **Propuesta.** Propositio, nis. || La representació y súplica que's fá de las rahons que's tenen pera no fèr ó allargar lo que's mana. **Propuesta.** Libelli supplicis genus.

PROPPASSAT, DA. adj. PROP, PASSAT.

PROPRETOR. m. Magistrat romá, al qual tornavan á elegir pretor, després del any de sa pretura, y també 'l pretor que, acabat lo temps de sa pretura, passava á governar alguna província pretoriana. **Propretor.** Proprætor, is.

PROPRI, A. adj. PROPRI.

PROPUGNACLE. m. Defensa, reparo, fortale-sa. **Propugnáculo.** Propugnaculum, i.

PROVINENT. adj. PROP SEGÜENT.

PRORATA. f. La part que toca á algú de lo que's reparteix. **Prorata.** Rata pars.

PRORATEIG. m. Separació, repartició de un tot entre várias personas segons lo que á cada bu toque. **Rateo, prorateo.** Pro rata parte distributio.

PRORATEJAR. v. a. Repartir proporcionalment alguna cosa entre molts. **Ratear, proratear.** Pro rata parte distribuere.

PRORATEJAT, DA. p. p. **Rateado, prorateado.** Pro rata parte distributus.

PRÓROGA. f. Dilació per algun temps. **Próruga, prorogacion.** Diffissio, prorogatio, productio, prolatio, nis.

PROROGABLE. adj. Lo que's pót prorogar. **Prorogable.** Prorogativus.

PROROGACIÓ. f. PRÓROGA.

PROROGAR. v. a. Diferir, allargar. **Prorogar.** Prorogo, as.

PROROGAT, DA. p. p. **Prorogado.** Prorogatus.

PRORÓMPRER Y PRORUMPIR. v. n. Sur-tir ab ímpetu ó forsa. **Prorumpir.** Advolo, as. || met. Proferir, llansar repentinament y ab forsa alguna ven, suspir ó cosa que mostre 'l dolor ó algun afecte del ánimo. **Prorumpir.** Prorumpo, is.

PROSA. f. La locució ú oració no lligada á reglas de vers. **Prosa.** Prosa, æ. || En la missa la seqüència que en algunas solemnitats se diu ó 's canta després de la epístola. **Prosa.** Prosa, æ.

PROSÁICH, CA. adj. Pertanyent á la prosa ó á lo que está en prosa. **Prosáico.** Prosaicus.

PROSÁPIA. f. Família, casta, rassa. **Prosapia, progenie, progenitura.** Prosapia, æ.

PROSCENI. m. Siti del teatro davant de la escena entre aquesta y la orquesta, ahont están los actors. **Proscenio.** Procenium, ii.

PROSCRIPCIÓ. f. Bando ab que's declara á algú proscrit. **Encartamiento, proscriptcion.** Proscriptio, nis. || Desterro ab talla y confiscació de bens. **Proscriptcion.** Proscriptio, nis.

PROSCRIT, A. p. p. **Proscrito.** Proscriptus.

PROSCRÍURER. v. a. Desterrar, condemnar ab la pèrdua y confiscació de bens. **Proscribir.** Proscribo, is.

PROSEGUIR. v. a. y derivats. PROSEQUIR.

PROSISTA. m. Qui escriu en prosa. **Prosador, prosista.** Solutam orationem scribens.

PRÓSIT. Ven llatina que significa bon profit, y serveix també pera donar la enhorabona. **Prósit.** Prosit.

PROSÓDIA. f. Part de la gramática que senyala 'ls accents y la pronunciació de las síl-labas. **Prosodia.** Prosodia, æ, accentus, us. || POESIA.

PROSOPOPEYA. f. ret. Figura per la qual l' orador introduheix en lo discurs parlant als ausents y á tota cosa inanimada. **Prosopopeya.** Prosopopeya, æ. || fam. Esplendor, lluhiment, gala. **Prosopopeya.** Jactantia, æ. || Gravedat en lo parlar. **Prosopopeya.** In dicendo gravitas.

PROSPECTE. m. Anunci, exposició breu sobre alguna obra ó escrit. *Prospecto.* Brevis scripti explanatio.

PROSPERAMENT. adv. m. Ab prosperitat y fortuna. *Prósperamente.* Prosperè.

PROSPERAR. v. n. Fer fortuna. *Florecer, prosperar.* Prosperitate frui. || v. a. **PROTEGIR.**

PROSPERÍSSIM, A. adj. sup. *Prosperissimo.* Prosperrimus.

PROSPERITAT. f. Ditxa, felicitat, fortuna. *Prosperidad.* Prosperitas, atis.

PRÓSPERO, A. adj. Felis, favorable, ditxós, afortunat. *Próspero.* Prosper.

PROSSÀPIA. f. *PROSÀPIA.*

PROSECUCIÓ. f. Continuació, l'acte y efecte de prosseguir. *Prosecución, proseguimiento.* Prosecutio, nis.

PROSEGUIBLE. adj. Lo que's pót prosseguir. *Proseguible.* Quod continuari potest.

PROSEGUIR. v. a. Continuar, passar avant. *Prosequir.* Prosequor, eris.

PROSEGUIT, DA. adj. ant. PERSEGUIR.

PROSÉLIT. m. Lo convertit á la fè. *Proselito.* Proselitus, i. || Partidari. *Secuaz, prosélito.* Sectar, is.

PROSSERPINA. f. mit. Muller de Pluton. *Proserpina.* Proserpina, æ.

PROSTAFÉRESI. f. astron. La diferència entre 'l lloch ó moviment mitj y 'l verdader ó aparent de un astre. *Prostaféresi.* Æquatio, nis.

PRÓSTIL. adj. arq. S' aplica al temple de la segona espècie entre 'ls antichs, y es lo que á més de las dos columnas conjuntas tenia altrás dos davant de las pilastras angulars. *Próstilo.* Prostyllos, i.

PROSTITUCIÓ. f. L'acte y efecte de prostituir, de exposar públicament á la torpesa. *Prostitucion.* Prostitutio, nis.

PROSTITUIR. v. a. Exposar públicament á tot género de torpesa. *Prostituir.* Prostituo, is. || v. r. Abandonarse, entregarse, donarse al mon. *Prostituirse.* Prosto, as.

PROSTITUHIT, DA. p. p. *Prostituido, prostituto.* Prostitutus.

PROSTITUTA. f. RAMERA.

PROSTRADOR. m. PREGADEU.

PROSTRAR. v. a. y derivats. *POSTRAR.*

PROTAGONISTA. m. Lo personatge principal en qualsevol fábula dramática. *Protagonista.* Protagonista, æ.

PRÓTASIS. f. La primera part del drama en que s'entaula la acció, y 's donan á conèixer los caràcters é interessos dels personatges de ell. *Prótasis.* Protasis, is. || ret. La primera part del periodo compost fins ahont comensa á descendir lo sentit. *Prótasis.* Protasis, is.

PROTECCIÓ. f. Defensa, patrocini, amparo, favor. *Proteccion, patrocinio, auspicio, clientela, asilo, apoyo, égida.* Tutela, æ, protectio, nis. || f.

Sistema de economia política que sense ferse esclau de una llibertat ni de una prohibició sistemáticas accepta totas aquellás disposicions que tendeixen á protegir la indústria nacional y fomentar són progrés ó sia á aumentar las forsas productoras del país, en lo que estriba la riquesa y la independència material y política. *Proteccion.* Protectionis sistema.

PROTECCIONISTA. adj. Lo partidari de sistema protectór ó de la protecció industrial en economia política. *Proteccionista.* Protectionis sistemata.

PROTECTOR. m. Qui defensa ó ampara á algun desvalgut. *Protector, patrono, patron, valedor, tutelar, tutor, lado.* Patronus, i. || Qui per ofici cuyda dels drets é interessos de alguna comunitat ó religió. *Protector.* Protector, is. || pl. met. Valedors. *Brazos.* Patroni, orum, fautores, um.

PROTECTORA. f. *Protectora, protectriz.* Patrona, æ.

PROTECTORAT. m. Càrrech ó empleo de protector. *Protectoria.* Protectoris dignitas.

PROTECTORI, A. adj. Pertanyent á la protecció. *Protectorio.* Protectorius.

PROTEGIR. v. a. Afavorir, patrocinar, amparar. *Proteger, quarecer.* Tutor, aris, protego, is.

PROTEGIT, DA. p. p. *Protegido.* Defensus.

PROTEO. m. mit. Deu marí, fill del Occéano y de Tétis: mudava várias figuras. *Proteo.* Proteus, i.

PROTERVAMENT. adv. m. Insolentment, desvergonyidament. *Protervamente.* Protervè.

PROTÈRVIA. f. Insolència, desvergonyiment, pertinàcia. *Protervia, protervidad.* Pervicacia, æ.

PROTERVO, A. adj. Insolent, tossut, pertinàs. *Protervo.* Protervus.

PROTESTA. f. Prevenció feta pera no perjudicarse de algun dret. *Protesta, protesto, protestacion, obstestacion.* Protestatio, nis. || Promesa ab asseveració de fèr alguna cosa. *Protesta.* Asseveratio, atestatio, nis. || La de lletras en lo comers. *Protesta de letras.* Contextata denunciatio.

PROTESTACIÓ. f. **PROTESTA.** 1. || Declaració del ánimo ferm que algú té en orde á executar alguna cosa. *Protestacion.* Protestatio, nis.

PROTESTACIÓ DE LA FÈ. L'acte que algú fá públicament pera confessar la religió verdadera. *Protestacion de la fè.* Fidei protestatio.

PROTESTANT. p. a. Qui protesta. *Protestante.* Protestans. || m. y adj. Qui segueix la falsa religió reformada ó qualsevol de sas sectas ó lo pertanyent á aquestos sectaris. *Protestante.* Protestans, tis.

PROTESTANTISME. m. Secta dels protestants. *Protestantismo.* Protestantium secta.

PROTESTAR. v. a. Declarar l'ánimo que algú té en orde á executar alguna cosa. *Protestar.* Protestor, aris. || Assegurar alguna cosa ab forsa y eficàcia. *Protestar.* Assevero, as. || Amenassar.

Protestar. Minas vel malum denunciare. || for. Declarar violència, temor ó altra acció pera que no li seguesca perjudici á algú de lo que s' executa. **Protestar.** Contestato denunciare.

PROTESTAR LA FE. fr. Confessar públicament la fe y creència que algú professa y en que desitja viurer. **Protestar.** Publicè fidem profiteri.

PROTESTAT, DA. p. p. *Protestado.* Denuntiat. tus.

PROTESTATIU, VA. adj. Lo que protesta ó declara alguna cosa ó dóna testimoni de ella. *Protestativo.* Palàm testans.

PROTO. m. Veu grega que significa primer en sà línea, y serveix en composició de altrs veus de aquella llengua y de la espanyola. *Proto.* Primus, proto.

PROTOCOL Y PROTOCOLO. m. Llibre en que'ls notaris guardan los registres dels instruments que s' han fét davant de ells. *Protocolo.* Protocollum, i. || **MANUAL DE NOTARI.**

PROTOCOLISAR. v. a. Col·locar, posar en lo protocol. *Protocolar, protocolizar.* In protocollum collocare.

PROTOMANESCAL. m. Lo primer entre'ls manescals. *Protoalbéitar.* Primus veterinarius.

PROTOMANESCALIA. f. Tribunal que entén en los exàmens dels manescals. *Protoalbeiterato.* Veterinariorum tribunal.

PROTOMÁRTIR. m. y f. Lo primer màrtir. *Protomàrtir.* Protomartyr, is.

PROTOMEDICAT. m. Tribunal que enten en los exàmens dels metges. *Protomedicato.* Protomedicatus, us. || L' empleo, càrrech y dignitat de protomèdich. *Protomedicato.* Archiatria, æ; protomedici munus.

PROTOMÉDICH. m. Primer y més principal dels metges; però 's dóna aquest títol á cada un dels tres metges del rey que componen lo tribunal del protomèdicat. *Protomédico.* Archiator, tri, protomediens, i.

PROTONITRAT DE MERCURI. Sal, producte sempre del art: se presenta en cristalls prismàtics, blanchs, de sabor acre y restringent, inodoro y molt pesant. *Protonitrato de mercurio.* Protonitas hydrargyri.

PROTONOTARI. m. Lo primer y principal dels notaris y cap de ells, ó 'l qui despatxa ab lo príncep y refrenda sas cédulas, despais y privilegis. *Protonotario.* Protonotarius, ii.

PROTONOTARI APOSTÓLICH. Dignitat ecclesiàstica ab honors de prelacia, que'l Papa concedeix á algun clergue, y l' habilita pera que puga conèixer en las causas que'ls delega. *Protonotario apostólico,* Protonotarius apostolicus.

PROTOTARTRAT DE MERCURI Y POTASSA. Sal doble producte del art, de color cendrós quant se séca, s' obte cristallisada en pessas quadrangulars, de sabor fresch, picant y metàl·lich; es molt soluble en aygua en totes propor-

cions, tant freda com calenta. *Prototartrato de mercurio y de potasa, tartrato potásico de mercurio.* Prototartras mercurii et potassæ, tartras potassicus mercuriosus.

PROTOTIPO. m. Original, modelo, primer exemplar. *Prototipo.* Archetypus, prototypum, i.

PROTOYODURO DE MERCURI. Compost, producte del art; fôrma una massa polsosa, de un groch verdós, inodora de sabor algun tant metàl·lich, descomponible per la llum, insoluble en aygua y en alcohol, soluble en éter; se reduheix á vapors grochs pel calor. *Protyodoro de mercurio.* Protyoduretum mercurii.

PROTUBERÀNCIA. f. Cada una de las eminències rodonas, desiguals y aspras que's veuen en la superfície de alguns ossos, y també prolongacions y eminències de la substància cerebral. *Protuberancia.* Protuberantia, æ.

PROU. adv. Denota 'l cabal motiu, seguretat, ó facilitat ab que's pót fèr alguna cosa, com: *PROU* pót gastar, *PROU* pót estar alegre. *Bien.* Quidem. || Expressa quant se desitja, ó 'l gust ab que's logra, y quant de bona gana 's reb alguna cosa, com: *PROU* ho valdria, *PROU* li agrada, *PROU* ho estima. *Bien.* Quidem. || Expressa la eficàcia ab que's fá alguna cosa, com: *PROU* ho procurá, *PROU* li explica. *Bien.* Satis. || S' usa regularment pera respondrer afirmant. *Si, cierto, seguramente.* Quidem, certè. || Bastant. *Bastante, suficiente.* Satis. || m. *PARABÉ, ENHORABONA.* || PROFIT, BÈ, UTILITAT. || adj. ant. Home de bè, integro, honrat. *Probo.* Probus, i.

PROU ES CERT, PROU ES BEN CERT. loc. Serveix pera afirmar ó donar per segura alguna cosa. *Seguramente, segurissimamente; bien cierto es.* Non est dubium quin; absdubiò.

PROUS. adj. ant. PROFITÓS. || m. pl. ant. *PROHOMS, PROMS.*

PROVA. f. y derivats. *PROBA.*

PROVECTE Ó PROVECTO, A. adj. Antich, que ha aprofitat en alguna cosa. *Provecto.* Provectus.

PROVEHIDÍSSIM, A. adj sup. *Provehidísimo.* Valdè instructus.

PROVEHIDOR, A. m. y f. Qui proveheix. *Abastecedor, provehedor, provisor, surtidor.* Anonæ præfectus.

PROVEHIMENT. m. L' acte y efecte de provehir. *Proveimiento.* Provisio, nis.

PROVEHIR. v. a. Prevenir, preparar, amansir, tenir prompts los viürers y altrs cosas necessàries. *Acopiar, proveer, abastecer, habilitar, avituar, bastimentar.* Instruo, munio, is. || Donar ó conferir alguna dignitat ó empleo. *Proveer.* Tribuo, is, confero, ers. || Despatxar judicialment alguna súplica, auto, etc. *Proveer.* Decerno, sancio, is. || Disposar, manar, ó dirigir alguna dependència. *Proveer.* Decerno, is, provideo, es. || Posar en bon orde, donar providència á sas cosas, tenir compte de ellas. *Proveer.* Provideo, es. || MUNIA. || En las

cosas morals donar, comunicar, com: lo cel l' na PROVEHIT de un felís enteniment. *Proveer*. Tribuo, impertio, is.

PROVEHIRSE. v. r. Prevenirse. *Proveerse*. Munire se, instruere.

PROVEHIT, DA. p. p. *Proveído, provisto*. Provisus. || m. Auto, decret del jutge. *Proveído*. Decretum, i.

PROVENIR. v. n. Nàixer, originarse. *Dimanar, provenir, nacer, venir, descender, salir, resultar*. Procedo, is.

PROVENSAL. adj. Natural de y lo pertanyent á Provensa, província de Fransa. *Provençal*. Salvus, saluvius.

PROVENT. m. Renda, producte. *Provento*. Proventus, reditus, us.

PROVERBI. m. Adagi, refran, sentència. *Proverbio*. Parœmia, æ, dictum, i. || pl. Llibre de la Sagrada Escripura que conté várias sentències de Salomó. *Proverbios*. Sacer proverbiorum liber.

USAR DE PROVERBIS. fr. Férre us mòlt freqüentment. *Proverbiar*. Proverbiis frequenter uti.

PROVERBIADOR. m. Llibre ó quadern abont se notan algunas sentències especials ó altrás cosas dignas de portarlas á la memòria. *Proverbiador*. Commentarius, ii.

PROVERBIAL. adj. Pertanyent al proverbí y á lo que l' enclou. *Proverbial*. Proverbialis.

PROVERBIALMENT. adv. m. En forma de, ó com proverbí. *Proverbialmente*. Proverbialiter.

PROVERBISTA. m. fam. L' aficionat á dir ó escriur proverbis. *Proverbista*. Qui proverbii frequenter utitur.

PRÓVIDAMENT. adv. m. Cuydadosament, diligentment. *Próvidamente*. Providè.

PROVIDÈNCIA. f. Disposició anticipada, prevenció. *Providencia*. Providentia, æ, provisio, nis. || Disposició que's pren en algun cas succehit, pera remediar lo dany que pòt esdevenir. *Providencia*. Providentia, æ. || Per antonomàsia s' enten la de Dèu. *Providencia*. Providentia, æ. || La disposició, orde y estat actual de las cosas. *Providencia*. Rerum status.

PROVIDENCIAL. adj. Pertanyent á la Providència ó lo que la enclou. *Providencial*. Ad providentiam pertinens.

PROVIDENCIALMENT. adv. m. Provisionalment, entre tant. *Providencialmente*. Interim.

PROVIDENCIAR. v. a. Donar ó pèndrer providències. *Providenciar*. Statuo, decerno, is.

PRÓVIDO, A. adj. Prudent, cuydadós, diligent. *Próvido, providente*. Providus, providens, vigilans.

PROVÍNCIA. f. La part de un regne ó estat que 's governa en nom del príncep per un ministre dit governador. *Provincia*. Provincia, plaga, æ. || En las religions lo número de convents que compon lo districte del provincial. *Provincia*. Provincia, æ. || met. GOVERN, ADMINISTRACIÓ, CÀRRECH.

PROVINCIAL. adj. Lo pertanyent á la província. *Provincial*. Provincialis. || m. Religiós que té 'l govern y superioritat sobre'ls convents de una província. *Provincial*. Provinciae præpositus monachus; provincialis, is.

PROVINCIALAT. m. Empleo, ofici, dignitat de provincial. *Provincialato*. Monachalis provinciae præfectura. || Lo temps que dura dita dignitat ó encàrrech. *Provincialato*. Monachales præfecturae tempus.

PROVINENT. p. a. Lo que proceheix ó s' origina de altra cosa. *Proveniente*. Proveniens.

PROVINGUT, DA. p. p. de provenir. *Provenido, provento*. Natus.

PROVISIÓ. f. Prevenció, preparació de manteniments ó altrás cosas. *Acopio, provision, abasto, bastimento, abastecimiento, prevencion, despensa*. Annonae provisio, commeatus, us. || Los manteniments ó cosas previngudas. *Provision*. Provisio, nis, penus, us. || Lo despaig ó manament que en nom del rey expedeixen alguns tribunals. *Provision*. Regium edictum. || La acció de conferir algun empleo, dignitat, etc. *Provision, proveimiento*. Collatio, nis. || PROVIDÈNCIA.

PROVISIÓ DE PA. *Panáctica*. Panis copia.

PROVISIÓ PERA 'L CAMÍ. La prevenció en espècie ó en diner de lo necessari pera' l sustento que pórt a ó se li dòna al qui fá viatge. *Viático*. Viaticum, i.

PROVISIÓ PERA 'LS PASTORS. Provisió de viürers ab que's proveheix als pastors pera alguns dias. *Hutertia*. Pastorum cibaria.

PROVISIONAL. adj. Lo que's mana ó fá interinament. *Provisional*. Ad tempus constitutus.

PROVISIONALMENT. adv. m. Provisionalment, interinament, entretanto, por pronta providencia. Interim.

PROVISOR. m. Jutge ecclesiástich, vicari general. *Provisor*. Episcopi vicarius.

PROVISORAT. m. y

PROVISORIA. f. Empleo ó dignitat de provisor. *Provisorato, provisoria*. Episcopalis vicarii dignitas.

PROVIST, A. p. p. irr. de provehir. PROVEHIT.

PROVOCACIÓ. f. La acció de provocar. *Provocacion*. Provocatio, nis.

PROVOCADOR, A. m. y f. Qui provoca. *Provocador, provocativo*. Provocator, is.

PROVOCANT. p. a. Lo que provoca. *Provocante*. Provocans.

PROVOCAR. v. a. Excitar, induhir á algú á fér alguna cosa. *Excitar, provocar, incitar, picar, chocar*. Provoco, as. || Irritar, tentar, insultar. *Provocar*. Irrito, provoco, as. || DESAFIAR. || Móurer, intentar, com: PROVOCAR á riurer. *Provocar*. Excito, as. || IMITAR.

PROVOCAT, DA. p. p. *Provocado*. Provocatus.

PROVOCATIU, VA. adj. Lo que té virtut de provocar. *Provocativo, iniciativo, ocasionado*. Provocans. || PROVOCADOR.

PRÓXIM, A. adj. Inmediat, cercà. *Próximo, propincuo, vecino*. Proximus. || Cerca de succehir alguna cosa. *Inminente*. Imminens. || m. Criatura capàs de eterna benaventuransa. *Prójimo*. Proximus, i.

NO TENIR PRÓXIM. fr. NO TENIR PARENT NI AMICH.

PRÓXIMAMENT. adv. m. De nou ó inmediate. *Próximamente*. Proximè.

PROXIMITAT. f. Inmediació, cercania. *Proximidad*. Proximitas, atis. || Parentiu prop. *Proximidad, propincuidad, procinto*. Propinquitas, atis.

PRUDÈNCIA. f. Circunspecció, maduresa. *Prudencia*. Prudentia, prospicientia, æ. || Cordura, templansa, moderació. *Prudencia, cordura, madurez, juicio, tino, sabiduria, cerebro*. Prudentia, æ. || Una de las quatre virtuts cardinals que ensenya á distingir lo bo y lo mal. *Prudencia*. Prudentia, æ. || Precaució. *Prudencia*. Provisuſ, us.

PRUDENCIAL. adj. Pertanyent á la prudència. *Prudencial*. Ad prudentiam pertinens.

PRUDENCIALMENT. adv. m. Segons las reglas de la prudència. *Prudencialmente*. Prudenter.

PRUDENT. adj. Qui té prudència y obra ab circunspecció y recato. *Prudente, sensato, circumspecto, providente*. Prudens.

PRUDENTÍSSIM, A. adj. sup. *Prudentissimo*. Prudentissimus.

PRUDENTÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Prudentissimamente*. Prudentissimè.

PRUDENTMENT. adv. m. Ab prudència y seny. *Prudentemente*. Prudenter.

PRUIR Ó PRUIR. v. n. PICAR.

PRUITJA Ó PRUITJA. f. Picor. *Comezon, picazon, quemazon*. Prurigo, inis, pruritus, us. || met. Desitj vehement. *Prurito*. Immoderata cupiditas.

PRUITJA DE CUL. Dolor de tripas ab picor al orifici posterior que obliga á anar molt sovint á la secceta, però inútilment. *Tenesmo, pujo*. Tenasmus, tenesmus, i.

DONAR PRUITJA. fr. Fér picor alguna cosa. *Dar comazon*. Prurio, is.

SENTIR PRUITJA. fr. Sentir picor. *Comer*. Prurio, is.

TENIR PRUITJA. fr. Picar lo cos ab una picor com quant s' adormán los peus ó mans. *Hormiguar*. Formico, as.

PRUIXÚVOL. m. ant. EMPENTO, INSTÀNGIA.

DE PRUIXÚVOL. loc. ant. Á INSTÀNCIA.

PRUNA. f. Fruyt de la prunera : es del tamany de un ou de aucell segons l'arbre que'l produheix; está cubert de una pell fina y llisa, la molsa més ó ménos sucosa y dolsa, y en són centro té un pin-yol dur que conté una ametlla amarga. *Ciruela*. Prunum, i.

PRUNA BORDA Ó SALVATGE. ARANYÓ.

PRUNA CASCABEL·LANA. CASCABEL·LITO.

PRUNA DE DOMÁS. *Ciruela damascena, amascena*. Damascenum prunum.

PRUNA DE FRARE. Espècie de pruna de figura oblonga més ó ménos punxaguda, de color comunement vert groguench, ab la molsa que está adherida al pin-yol ménos dolsa que las demès. *Ciruela de fraile*. Oblongum et viride prunum.

PRUNA DE PORCH. Espècie de prunas grossas y bastas. *Ciruela porcal*. Prunum asininum.

PRUNA SECA. La que's posa al ayre ó á la palla pera conservar-la, y que's puga gastar en tot temps. *Ciruela pasa*. Passum prunum.

PRUNER. m. y

PRUNERA. f. Arbre de mitjana altura, ab las fullas entre aovadadas y de llansa, dentadas y un poch giradas, los rams molxos y la flor blanca. *Ciruelo*. Prunus, i.

PRUNERA BORDA, ARANYONER.

PRUNERAR. m. Lloch plantat de pruneras. *Ciruelar*. Prunetum, i.

PRUNERET. m. d. y

PRUNERETA. f. d. *Ciruelito, illo, ito*. Prunus parvus.

PRUNETA. f. d. *Ciruelica, illa, ita*. Prunum tenue.

PRUNYÓ. m. ter. PANELLÓ.

PRUSSIAT DE MERCURI. Una mescla de sofre roig y de mercuri metálich : se presenta en forma de un polvo molt fi, negrós, inodoro, insípít é insoluble. *Sulfuro negro de mercurio*. Sulphuretum hydrargyri nigrum.

PRUXME, PRUYXMAN, PRUÍXME. adj. ant. PRÓXIM.

PS.

PSALM. m. ant. y sos derivats. SALM.

PT.

PTISANA. f. ant. TISANA.

PU.

PU. part. neg. no.

PUA. f. Qualsevol cosa aguda que acaba en punta. *Pua, espina, aguja*. Spina, æ. || Escudet de empeltar. *Pua*. Talea, clabula, æ. || Pinta en lo tel·ler dels teixidors de lli. *Canal*. Pecten, inis. || pl. dents de las pintas. *Dientes, puas*. Pectinis dentes.

OBRR LAS PUAS DEL PINTe. fr. Ferlas. *Apunchar*. Pectinem in dentes secare.

PUAGRA. f. ant. y

PUAGRE. m. POAGRA.

PUAL. m. POAL.

PUAR. v. a. ant. POAR. || Fér las puas en las pintas. *Recurar*. Pectinis dentes efformare.

PUAT, DA. adj. Ple de puas. *Lleno de puas*. Spinis plenus.

PÚBER. adj. Qui está en la edat de la pubertat. *Mozo*. Puber, is.

PUBERTAT. f. La edat de catorze anys en l'home y de dotze en la dona, en que's troban en estat pera reproduhirse. *Pubertad, pubescencia.* Pubertas, atis.

ESTAR EN LA PUBERTAT. fr. Arribar al temps en que's pòt reproduhir. *Pubescer.* Pubesco, is.

PUBESCENT. adj. bot. Se dóna aquesta denominació als òrgans dels vegetals, quant sa superfície té pels numerosos, curts, débils, suaus y poch apretats, semblants al pel moixí. *Pubescens.*

PUBIÀ NA. adj. Lo relatiu al púbis. *Pubiano.* Ad pubim referens.

PUBIL. m. ant. y

PUBILL. m. HEREU. || PUPIL-LO.

PUBILLA. f. HEREVA.

PUBILLATGE. m. HERÈNGIA.

PÚBIS. m. anat. La part inferior del ventre que en l'home y en la dona's cubreix de pel á la edat de la pubertat. *Púbes, púbis.* Pubes, is.

PUBLICÀ, NA. adj. Col·lector, cobrador de las rendas públicas entre'ls romans. *Publicano.* Publicanus, i.

PÚBLICA. f. Acte ó exercici públich que's té en las universitats pera rébrer lo grau major. *Pública, y público.* ter. Publica exercitatio.

PUBLICACIÓ. f. L'acte y efecte de publicar. *Publicacion.* Publicatio, promulgatio, nis. || En ordés y matrimoni. AMONESTACIÓ. || EDICIÓ.

PUBLICADOR, A. m. y f. Qui publica. *Publicador.* Promulgator, publicator, is.

PÚBLICAMENT. adv. m. Davant de tots, en públich. *Públicamente, paladinamente.* Palàm, aperi-tè, publicè.

PUBLICAR. v. a. Promulgar, fèr públich y notori á so de trompeta ó per altre medi. *Publicar, pronunciar.* Publico, promulgo, as. || Fèr patent ó notori al públich. *Denunciar, publicar, derramar.* Publico, as; in publicum edere. || Revelar lo que's debia callar. *Publicar.* Publico, as, aperio, is. || Tirar las amonestacions pera ordenarse ó casarse. *Publicar.* Futuras nuptias vel ordines edicere. || Donar al públich ó á la estampa algun llibre ó escrit. *Publicar.* In lucem edere.

PUBLICAT, DA. p. p. *Publicado.* Publicatus, promulgatus.

PUBLICATA. f. Lo despaig que's dóna pera que's publique á algú que s'ha de ordenar, y la certificació de haverse publicat. *Publicata.* Monitionum diploma.

PÚBLICH, CA. adj. Present, notori, patent, sabut de tots, *Público, paladino, notorio.* Publicus, cognitus. || Comú, vulgar, notat de tots, com: dona PÚBLICA. *Público.* Publicus. || Contraposat á particular, com: Passeig PÚBLICH. *Público.* Publicus. || m. Lo comú de algun poble, ciutat, etc. *Público.* Publicum, i. || ant. BORDELL.

DONAR AL PÚBLICH Ó Á LA PÚBLICA. fr. Donar á llum. *Dar á luz.* In lucem edere.

EN PÚBLICH. m. adv. PÚBLICAMENT.

PUBLICISTA. m. L'autor que escriu del dret públich ó 'l mòlt versat en aquesta ciència. *Publicista.* Juris publici scriptor.

PUBLICITAT. f. L'estat ó qualitat de las cosas públicas. *Notoriedad, publicidad.* Rei notitia apud vulgus. || Paratge ahont acut molta gent. *Publicidad.* Hominibus frequens locus.

PÚCIA. f. Vas farmacèutich ample pel sol, que's va estranyent fins á rematar en un cono truncat, y 's tapa ab un altre més xich de la mateixa forma. *Pucia.* Pharmacis elaborandis olla.

PUDENDAS. f. pl. VERGONYAS.

PUDENT. p. a. Lo que pul. *Hediente.* Fœteus. || adj. Lo que llansa mal olor. *Hediondo, hediente, fétido.* Putidus, peminus. || ant. Vergonyós y que causa empaig. *Pudendo.* Pudendus. || m. GOS CUNILLER.

PUDENTAMENT. adv. m. Ab pudor, ab mal olor. *Hediondamente.* Fœtulerter, fœtidè.

PUDENTET, A. adj. d. *Fétido.* Putidulus.

PUDENTÍSSIM, A. adj. sup. *Hediondissimo.* Valdè fœtidus.

PÚDICAMENT. adv. m. Ab honestedad. *Honestamente, con pudor.* Castè, pudicè.

PÚDICH, CA. adj. Honest, modest, pur. *Púdico.* Castus; pudicus, pudoris observans.

PUDICÍCIA. f. Virtut que ensenya á sér honest y pur. *Pudicicia.* Pudicitia, æ.

PUDIR. v. n. Llansar fetor. *Heder, oler, oler mal, apear, corromper, empodrecer, husmear.* Fœteo, es; malè, graviter olere. || met. Saber, semblar, tenir visos de alguna cosa. *Oler.* Redoleo, es. || vulg. Causar sacietat ó enfado la continuació ó repetició de una mateixa cosa. *Empalagar, heder.* Fastidio, is.

PUDIR Á CREMAT. fr. Denota 'l recel de que alguna disputa vinga á parar en renyina. *Oler á chamusquina.* Rixam aut pugnam præsentire, olere.

PUT QUE ENMATZINA Ó QUE EMPESTA. loc. Denota lo mòlt que put alguna cosa. *Hiede que apesta.* Pestilenti fœtore vexat.

PUT QUE ENCEN. loc. ter. PUT QUE ENMATZINA.

PUDOR. m. Honestat, modèstia, vergonya honesta. *Pudor.* Verecundia, æ, pudor, is. || f. Fetor, olor pudent, mal olor. *Hedor, hediondez, fetor, husmo, hedentina.* Graveolentia, æ, putor, fœtor, is.

PUDOR DE CABRA Ó CABRÓ. 'L mal olor que llansa la llana de la cabra, principalment quant es suada. *Hedor cabruno.* Hircus, i.

PUDOR DE LA SUÏOR DE LAS AIXELLAS. *Sobaquina.* Hircus, i.

PUDOR DEL NAS. med. Úlcera podrida en lo nas. *Ozana.* Ozæna, æ.

FÉR PUDOR. fr. Pudir. *Echar hedor; oler mal, heder.* Fœteo, es.

PUDRIDURA. f. Corrupció. *Podredumbre, pudrimento, podrecimiento, podricion.* Putredo, inis.

PUDRIMENER. m. Conjunt de cosas brutas y

asquerosas. *Cochambreteria*, sentina, revolcadero. Rerum spurcarum congeries. || Conjunt de cosas asquerosas mezcladas ab aygua bruta. *Bahorrina*. Sentina, æ. || met. POTOLL.

PUDRIMENT. m. Putrefacció. *Pudricion*, *pu-drimiento*. Putredo, inis.

PUDRIMER. m. PUDRIMENER.

PUDRIR. v. a. Corrómprer alguna cosa. *Pu-drir*, *podrir*, *podrecer*. Corrumpo, putrefacio, is.

PUDRIRSE. v. r. Corrómperse. *Pudrirse*, *pasarse*, *picarse*. Putreo, es, expulresco, putrefacio, is.

PUDRIT, DA. p. p. *Podrido*. Putrefactus. || adj. Consumit, com: arbre *PUDRIT* de vellesa. *Consumido*. Consumptus.

PUERÍCIA. f. La edat del home entre la infància y la adolescència. *Puericia*, *niñez*. Pueritia, æ, puerities, ei.

PUERIL. adj. Pertanyent á la puerícia, al noy. *Pueril*. Puerilis. || met. Lo que's fá ab poch judici ó maduresa. *Pueril*. Puerilis.

PUERILITAT. f. Cosa pròpia de noys. *Puerilidad*. Puerilitas, atis.

PUERILMENT. adv. m. A modo de noy. *Puerilmente*. Pueriliter.

PUERPERI. m. Acte de parir, forsas que's fan per aixó. *Puerperio*. Puerperium, ii.

PUES. conj. DONCS, PUS.

PUESTO. m. Lloch ó espay que ocupa qualsevol cosa. *Puesto*. Locus, i, sedes, is. || Lloch, siti ó paratge destinat pera executar alguna cosa. *Puesto*. Locus, i, situs, us. || Lloch ó paratge en que's ven per menor. *Puesto*. Taberna, æ. || Grau, honor, dignitat, empleo. *Puesto*. Dignitas, atis.

PUESTO SEPARAT. Lloch que se separa de altre major pera diferents usos. *Apartadizo*. Sejunctus, separatus locus.

CEDIR LO PUESTO. fr. Oferir algú per cortesia á altre 'l lloch en que estava assentat. *Dar el lugar*. Locum cedere.

PUF. interj. Significa que alguna cosa fá mòlt mal olor. *Puf*, *pu*, *po*. Puf, fœtet.

PUGIL. m. Lo gladiador que combatia á cops de punys ó ab lo cove. *Pugil*. Pugil, is.

PUGILAR. Manual en que's hebreus tenian los passatges de la sagrada Escripura que's llegian ab més freqüència en la sinagoga. *Pugilar*. Pugillare, is.

PUGNAR. v. n. ant. PELEAR.

PUGÓ. m. Insecte de una línea y mitja de llarch, de color vert ó negre, ab quatre alas ó sèns ellas, que s' alimenta rosegant las camas de las plantas á las quals se posa. *Pulgon*. Bruchus, i.

PUIG. m. Munt, montanya alta y aguda. *Pico*, *picacho*, *promontorio*. Collis, is. || Conj. y

PUIS Y PUIX. conj. ant. PUS. || ant. DESPRÈS.

PUJA. f. Lo dret que's paga en pa en lo forn comú. *Poya*. Furnacea merces. || Aument de preu á las cosas que's venen ó arrendan. *Licitacion*, *pu-*

ja. Pretii in licitationibus auctio. || **PUJADA.** 3.

FÉR PUJA Ó PUJADA. fr. Aumentarse 'l preu de las cosas. *Subir*. Rerum pretia augeri.

PUJADA. f. La acció de pujar. *Subida*. Ascensio, nis. || Muntada, lloch que vá pujant. *Subida*, *tropa*, *repecho*. Clivus, i, acclivitas, atis. || Aument de preu de las cosas. *Alza*. Caritas, atis. || La major elevació del estat de algú ó de alguna cosa. *Subida*. Incrementum, i. || Aument, com: **PUJADA** de llet, de febra. *Crecimiento*. Augmentum, incrementum, i. || **PUJA.** 2. **PUJANS.** 1.

PUJADA DRETA Y PESADA. La que fá mòlt pendent y es dificultosa de pujar. *Reventon*. Arduus molestusque clivus.

DE GRAN PUJADA GRAN BAIXADA. ref. Denota que quant més eleva la fortuna als homes, es major la cayguda. *De gran subida gran caída*. Altior ascensus casu graviore laborat.

PUJADOR. m. Qui puja alguna cosa de baix á dalt. *Subidor*. Qui sursum aliquid asportat, conducit. || Pedris ó altra cosa pera pujar á caball. *Montador*, *montadero*, *subidero*. Scabellum, i, podium, ii, gradus, us. || Qui puja á caball. *Montador*. Equum ascendens. || **ESCALA**, **ESGLARÓ**.

PUJAMENT. m. ant. **PUJADA.** 1.

PUJAMINYONS. m. ant. Espécie de escaló pera posar lo peu pera pujar al cotxo. *Estribo*. Scandula, æ.

PUJANSA. f. Elevació, promoció á algun càrrech ó dignitat. *Elevacion*, *ascenso*. Exaltatio, evectio, nis. || Càrrech ú honor ocupat per algú. *Cumbre*. Adeplus honor. || Prosperitat, fortuna. *Auge*. Prosperitas, atis.

PUJANT. m. **PUJADA**, **PUJADOR.** || pl. ant. Los passats del llinatge de algú. *Ascendientes*. Majores, um.

PUJAR. v. n. Muntar, passar de un lloch inferior á altre superior ó alt. *Subir*. Ascendo, scando, is. || Anar creixent, augmentarse, com los arbres, la malaltia, 'ls rius. *Subir*, *crecer*. Cresco, ingravescio, is. || Fér més alta alguna cosa, com la paret, la terra. *Subir*, *levantar*. Elevo, as, accresco, is. || Preponderar una cosa respecte de altra, com: **PUJA** més lo farciment que'l gall. *Montar*, *subir*. Magis interesse. || Anar alsant la veu per graus y punts. *Subir*, *levantar*. Scando, ascendo, is. || met. En las cosas espirituales arribar, com: las oracions del just **PUJA** al cel. *Subir*. Venio, is. || met. Creixer en dignitat, lograr major empleo, augmentar lo capital ó hisenda. *Subir*, *ascender*. Augeo, es. || v. a. Transportar de baix á dalt alguna cosa. *Subir*. Elevo, as, eveho, is. || Alsar, posar drete alguna cosa que estava inclinada, com: **PUJA** los brassos. *Subir*. Elevo, as. || Muntar, arribar á certa quantitat ó número alguna cosa, com: lo compte **PUJA** á tant. *Subir*, *montar*. Ad summam venire. || met. Donar á las cosas major preu ó estimació de la que tenian, com: **PUJA** lo vi, la cera, etc. *Subir*, *enacer*, *pujar*. Rerum pretium augere. || Estirar, ti-

var las cordas fluixas de una guitarra, etc. *Subir*. Fides adaptare. || En una genealogia es arribar fins al principi, com: sant Mateu PUJA fins á Abraham, y sant Lluch fins á Adam. *Subir*. Ascendo, is.

PUJAR Á QUATRE GRAPAS. fr. Caminar los homes de peus y mans. *Gatear*. Proripere.

PUJARLI Á ALGÚ LA BERMELLÓ Á LA CARA. Envergonysir-se. *Salir colores*. Erubescere.

PUJAR PER AMUNT. fr. Enûlarse. *Encaramarse*. In altum proripere, conscendere. || met. Elevar á algú á gran puesto, empleo honorífich, lucrós, etc. *Encaramar*. Elevare. || met. Exagerar, ponderar ab excés alguna cosa. *Encaramar*. Extollere, amplificare.

PUJARSEN. v. r. Elevarse, remontarse. *Subir-se*. Altiùs repelere.

QUE PUJE. Expressió en lo joch de cartas. *Que salga, que salte*. Exeat.

PUJAT, DA. p. p. *Subido*. Accensus. adj. S' aplica al color molt viu y fort en sa classe. *Subido*. Acutus. || Sobre bo. *Subido*. Supremus. || ELEVAT, SUBLIME, EMINENT.

PUJAVANT. m. ant. BOTAVANT.

PUJOL. m. Petit puig ó montanyeta. *Altozano*, *cerrillo*. Tumulum, i.

PULCRITUT. f. Hermosura, bellesa. *Pulcritud*. Pulchritudo, inis.

PULCRO, A. adj. Hermós, ben paregut, bonich. *Relamido*, *pulcro*. Pulcher.

PULEGI. m. ant. POLIOL.

PULGÓ. m. ant. PUGÓ. || Corch que rosega las vinyas. *Pulgon de la vid*. Volucra, æ.

PULIDAMENT. adv. m. Ab pulidesa. *Pulidamente*. Politè. || Ab elegància. *Pulidamente*. Concinnè.

PULIDESA. f. Hermosura, curiositat, composura, delicadesa, *Tersidad*, *pulidez*, cultura. Politura, æ.

PULIDOR. m. L' instrument ó altra cosa que serveix pera pulir. *Pulidor*, *pulidero*. Lævigando aptum instrumentum. || Lo tros de cordobá ó altra cosa per lo qual se passa 'l fil quant se devana. *Pulidor*, *pulidero*. Filo lævigando panniculus. || Qui puleix ó adorna. *Pulidor*. Politor, is.

PULIMENT. m. Obra de pulir. *Pulimento*. Lævigatio, elevigatio, nis. || Lo llustre ó perfecció que's dóna á algunas cosas. *Pulimento*. Politura, æ.

PULIOL. m. POLIOL.

PULIR. v. a. Allisar, brunyir, aplanar, enllustrear. *Pulir*, *pulimentar*, *afinar*, *tersar*, *limpiar*, *asear*. Lævigo, as. || Esmenar, corregir, perfeccionar. *Pulir*, *pulimentar*, *limar*, *sutilizar*. Limo, elimo, as. || Traballar ab molt cuydado. *Pulir*, *pulimentar*. Recuro, as. || Adornar, endressar, compóndrer. *Pulir*, *pulimentar*. Orno, exorno, as. || v. r. Civilisarse. *Adornarse*, *pulirse*. Rusticitatem eruere.

PULIT, DA. p. p. *Pulido*. Politus. || adj. Agraçiat, ben fèt, curios. *Lucio*, *pulido*, *terso*, *raso*. Po-

litus, perfectus. || Lo qui vesteix ab molt aseó. *Almidonado*. Nimio studio compositus.

POSAR PULIT. fr. Adornar, hermosejar. *Pulir*. Polio, is, exorno, as.

PULLA. f. DICTERI. || Paraula deshonesta. *Pulla*. Scurrile convitium.

PULLAGÓ. m. POLLAGÓ.

PULLÉS, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Pulla província de Nápol. *Pullés*. Apulicus, apulus.

PULLÍ. m. POLLÍ.

PUL-LULAR. v. n. Brotar, grillar. *Pulular*. Pullulo, as.

PULMÓ. m. Freixura. *Bofes*, *pulmon*. Pulmo, nis.

PULMONAR. adj. Lo que pertany al pulmó ó que té relació ab ell. *Pulmonar*. Pulmonaris.

PULMONIA. f. Inflamació del pulmó. *Pulmonia*, *peripneumonia*. Peripneumonia, æ.

PULMONICH, CA. adj. Qui está atacat de pulmonia. *Pulmoniac*, y *pulmonario*, ter. Pulmonarius.

PULPA. f. Palpís, carn sens os. *Pulpa*. Pulpa, æ. || met. Molsa de las fruytas. *Pulpa*. Pulpa, æ. || La carn del cap del dit. *Yema*, *pulpejo*. Carnea digiti extrema pars.

PÚLPIT. m. Trona en las iglésias. *Púlpito*. Pulpitum, i.

ESCUPIR FORA DEL PÚLPIT. fr. PIXAR FORA DEL TEST.

PULPO. m. ant. POP.

PULPUT, DA. adj. Molsut. *Pulpos*. Pulposus.

PULSACIÓ. f. Lo cop que dóna la artèria. *Pulsacion*, *pulsada*. Pulsatio, nis.

PULSATIU, VA. adj. Lo que bat y copeja. *Pulsativo*, *pulsátil*. Pulsans.

PULSERA. f. Vena que's posa en lo pols al malla quant se li aplica vi generós ó algun esperit pera confortarlo. *Pulsera*. Fascia brachialis.

PULTRES. m. pl. ant. FARINETAS.

PULTROCH. m. La butifarra més grossa feta del budell cego. *Morcon*. Major botulus. || met. La persona grossa y rabassuda. *Morcon*. Botuli speciem referens persona.

PULVERISAR. v. a. POLVORISAR.

PULVERULENT, A. adj. Nom que's dóna á tot cos reduhit ó pols més ó menos fina. *Pulverulento*. Pulverulentus.

PUNCELLA. f. PONCELLA. || ant. DONZELLA.

PUNCEYLA. f. ant. Donzella. *Poncella*. Virgo, inis.

PUNCT. m. ant. PUNT.

PUNCTUALMENT. adv. m. ant. PUNTUALMENT.

PUNCTURA. f. ant. PUNXÓ. 1.

PUNDONOR. m. Estimació, honra, crédito. *Pundonor*, *punto*, *punto de honor*. Honos, oris.

PUNDONORÓS, A. adj. Qui té pundonor. *Pundonoroso*. Proprii honoris æstimator.

PUNGANT. m. Pua movedissa de ferro que hi ha en las civellas. *Hierrecillo, iio, clavillo, clavo.* Fibulæ clavus.

PUNICANA. adj. S' aplica á la gallina. *GALLINA, etc.*

PÚNICH, A. adj. Pertanyent als fenicis y cartaginesos. *Púnico.* Punicus.

PUNICIÓ. f. ant. Càstich. *Punicion.* Punition, nis.

PUNIDOR, A. m. y f. ant. CASTIGADOR.

PUNIR. v. a. ant. CASTIGAR.

PUNJANT. m. PUNGANT.

PUNT. m. La menor entitat ó quantitat que's pót considerar. *Punto.* Punctum, i, punctus, us. || Instant. *Punto.* Punctum, i. || Assumpto, matèria de que's tracta. *Punto.* Scopus, punctum, i. || Lo substancial en algun assumpto. *Punto.* Summa, æ. || Lo cos ó espessor en los líquits. *Cuerpo.* Densitas, atis, crassitudo inis. || Lo to en que's correspon estar als instruments músichs. *Punto.* Consonantiæ tonus. || L' estat actual de qualsevol assumpto, espècie ó cosa. *Punto.* Locus, i, status, us. || Lo pas de la agulla ab lo fil per la tela. *Punto, puntada.* Acus punctum, tractus. || L' estat perfet y degut que arriban á tenir algunas cosas, com lo pa, las confitures, viandas, etc. *Punto.* Perfectus status. || Ocasí oportuna. *Punto.* Ansa, æ. || Ostentació en lo tracte, vestir, etc. *Rumbo, ostentacion.* Ostentatio, nis. || Part, qüestió de alguna ciència. *Punto.* Argumentum, i, quæstio, nis. || ortog. La nota que's posa al fi de la clàusula, figurada així (.) *Punto.* Punctum, punctus, i. || En las armas de foch lo ferret que té 'l gatillo alsat. *Disparador, punto, piñon.* Retinaculum, i. || PUNTE. 3. || Lo principal de algun assumpto. *Punto.* Meta, æ, scopus, i. || PUNDONOR. || XIFRA. || La part de las campanas ahont fereix lo batall. *Punto.* Limbus, i. || Cada forat de la corretja per ahont entra 'l pungant. *Punto.* Foramen, inis, scissura, æ. || Lo grau ó terme que's senyala. *Punto.* Gradus, us, punctum, i. || met. Aquella paraula que's diu, ó aquella tecla que's toca, com al descuyt, pera recordar alguna espècie ó motivar que's parlie de ella. *Puntada.* Obiter dictum verbum. || pl. Las divisions del punter dels sabaters. *Puntos.* Calceorum mensuræ nota, signum. || Qüestions pera llegir de oposició. *Puntos.* Sorte deducta themata. || Los números que senyalan á cada carta ó á cada cara del dau. *Puntos.* Pictarum chartarum aut talorum puncta. || Las pedras ó tantos que's perden ó guanyan en lo joch. *Puntos.* Calculorum numerus. || Las parts de que's vá formant la mitja y cosas semblants. *Puntos.* Caligarum texturæ ductus. || Las passadas ab la agulla que dóna un cirurgia en una ferida. *Puntos.* Puncta, orum. || Los erros que cometen los noys al donar la lliissó, etc. *Puntos.* Errata, orum.

PUNT ACCIDENTAL. En la perspectiva qualsevol punt diferent del principal ó de la vista, ahont s' encamina y per qui's dirigeixen las líneas de

aquells objectes, los costats dels quals no són perpendiculars á la taula ó pla óptich. *Punto accidental.* Punctum accidentale.

PUNT ADMIRATIU Ó DE ADMIRACIÓ. ortog. Nota pera senyalar la admiració en l' escrit. *Admiracion.* Admirationis nota.

PUNT CÉNTRICH. Centro. *Punto céntrico.* Centrum, i.

PUNT DE DISTÀNCIA. En la perspectiva un punt de la línea horisontal distant del punt principal ó de la vista tant com es lo raig principal. *Punto de distancia.* Distantiæ opticae punctum.

PUNT DEIXAT. Lo punt de la mitja que no s' ha pres. *Trabilla.* Solatus, vacuus caligarum texturæ ductus.

PUNT DE HONOR. PUNDONOR.

PUNT DE LA REFRACCIÓ. fís. Lo punt en que passant los raigs de llum oblíquament de un mitj á altre de diferent resistència, forma l' àngul de inclinació, separantse de la línea recta. *Punto de la refraccion.* Refractionis punctum.

PUNT DE LA SUSPENSÍO. Aquell en que's manté suspés un cos. *Punto de la suspension.* Suspensionis punctum.

PUNT DE LONGITUT. náut. Lo que's col·loca en la carta de navegar, y resulta de las observacions astronómicas de la longitud y latitut. *Punto de longitud.* Punctum longitudinis.

PUNT DE MEDITACIÓ. La matèria que se senyala pera que sobre ella 's tinga la oració. *Punto de meditacion.* Meditationis matèria.

PUNT EN BOCA. m. adv. S' usa pera avisar á algú que calle. *Punto en boca.* St. || exp. Encarrega á algú que no divulgue lo que se li ha dit. *Punto en boca.* Cave ne audita vulges.

PUNT ESCAPAT. Lo que s' escapa en la mitja. *Punto.* Caligarum scissura rotunda. || fam. VENTOSITAT.

PUNT INTERROGANT Ó DE INTERROGACIÓ. Senyal que expressa la pregunta en l' escrit. *Interrogacion, interrogante.* Interrogationis nota.

PUNT LLARCH PER TRAU. Entre las costureras la puntada llarga sobre la qual forman los trans ó altra cosa. *Pasillo, diente de perro.* Protensum acupunctum.

PUNT PER AGULLA, Y PUNT PER PUNT. m. adv. Expressa 'l modo de contar alguna cosa exactament y sens deixar circumstància alguna. *Punto por punto.* Sigillatim.

Á BON PUNT. m. adv. OPORTUNAMENT.

AL PUNT. m. adv. Al instant. *Al punto.* Illicò. || Enterament, sens faltarhi res. *De todo punto.* Omnino.

ANÀRSEN PEL PUNT DE BAIX. fr. met. Petejar. *Ventosear, zullarse, irse de copas.* Alvo conceptum flatum ejicere.

ANÀRSEN PER PUNTS. fr. ACABARSE.

À PUNT. m. adv. Expressa que alguna cosa està prompta y aparellada. *A punto.* Paratè. || À propó-

sit, al cas. *A punto*. Aplè. || Á RISCH Ó PERILL.

Á Ó DE PUNT DE MALLA. Obra feta á punt de ret ó filat. *Redecilla, á punto de malla*. Reticulum, i.

Á PUNT DE SOLFA. m. adv. Ab art, regla y acert. *Con el compás en la mano, en solfa*. Cautè, circumspectè.

Á PUNT FIXO. m. adv. Cabalment, ó ab certesa. *A punto fijo*. Certè, absdubiò.

Á TOT PUNT. m. adv. Resoltament, sèns parar en rischs. *A todo trance*. Omni timore postposito. || Á MÉS NO PODER.

AQUÍ ESTÁ 'L PUNT DE LA CONFITURA Ó AQUEST ES LO PUNT DE LA CONFITURA. loc. met. fam. Denota que en alguna cosa está la principal dificultat. *Ese es el diablo, el ápice, el busilis*. Hoc opus, hic labor est.

CADA PUNT. m. adv. Cada instant. *Cada instante, cada momento; por momentos; cada credo*. Crebrò, frequentissimè.

DE PUNT. m. adv. Ab empenyo y porfia. *De apuesta; de puntillo*. Contentiosè, obstinatè.

DE PUNT EN BLANCH. m. adv. Armat de cap á peus. *De punta en blanco*. Ex capite ad talus imos.

DE PUNT EN PUNT. m. adv. PUNT PER PUNT.

DONAR PUNT. fr. Espessir los líquits. *Dar cuerpo*. Spisso, as. || FÉR PUNT.

DONAR PUNTS. fr. Cusir lo cirurgia la ferida. *Dar puntos*. Vulnus sarcire.

EN AQUEST PUNT. m. adv. Ara mateix, poch temps ha. *En este instante ó momento*. Nunc, mox, jam.

EN PUNT. m. adv. Puntualment, com: las sis en punt. *En punto*. In ipso articulo.

ESCAPARSE, ANÁRSEN LOS PUNTS DE LA MITJA. fr. *Soltarse los puntos de la media*. Tibialium maculas dissolvi.

ESTAR Á PUNT. fr. Estar pròxim ó en disposició de fèrse ó de succehir alguna cosa. *Estar para*. In proximo esse. || Estar á pich, á risch, pròxim. *Estar en punto ó á punto*. Proximum esse.

FÉR PUNT. fr. Acabar la cláusula en la lectura. *Hacer punto*. Clausulam, orationem finire. || Acabar, conclóurer alguna espècie. *Hacer punto*. Rem claudere.

PER PUNT. m. adv. Per instant. *Por punto*. Jam-jam.

PICAR PUNTS. fr. Picar en lo llibre corresponent á la facultat sobre que s' ha de llegir en oposició. *Tomar puntos*. Thema sorte ductum publicè explicandum eligere.

POSARSE Á PUNT. fr. Prepararse. *Apercibirse, ponerse en arma, aprestarse*. Separare.

PUJAR DE PUNT. fr. Aumentarse. *Subir de punto*. Augeri.

SABER QUANTS PUNTS CALSA. loc. fam. Conéixer lo talent de algu. *Sondear la sabiduria*. Cujusdam ingenium metiri.

SABER UN PUNT MÉS QUE 'L DIMONI. loc. fam. Sér molt astut pera sòn negóci. *Saber un punto mas que el diablo*. Callidissimè esse.

TANT BON PUNT. loc. Denota haverse fèt, dít ó succehit alguna cosa luego que's digué, fèu, etc. *Al punto que, luego que, al instante que*. Ut, ubi.

PUNTA. f. Extremitat aguda de qualsevol cosa. *Sumidad, punta, cúspide*. Muro, nis, cuspis, idis.

|| Lo cap ó extrem de alguna cosa, en lo qual finíxen las sevas líneas, com: PUNTA del nas, dels dits del banch. *Punta*. Cuspis, idis, angulus, i. || Llengua de terra que entra dins del mar. *Punta*. Lingua, æ, promontorium, ii. || Àngul ó cantó que forma algun terren, edifici, etc. *Cornijal*. Angulus, i. || Part, principi ó qualitat de alguna cosa, com: lo vi té PUNTA de agre; fulano té PUNTA de fullero. *Punta*. Acor, is. || Qualsevol dels cantons del matalàs ó coixí. *Cogujon*. Culcitrae aut pulvilli cuspis.

|| TATXA, GABARROT. || PUNXA. || Entre estampers punxó pera tráurer las lletras de las planas sense espallirlas. *Punta*. Typographica subula. || pl. Obra regularment de fil blanch prim, que's posa per guarnició als vestits, etc. *Encajes, puntas*. Reticulata tænia. || Las banyas del toro. *Cuernos*. Cornua, um.

PUNTA DE AGULLA. m. Part mínima de alguna cosa, ó cosa molt petita. *Chispa*. Particula, æ.

PUNTA DE DIAMANT. Diamant petit. *Chispa*. Minusculus adamas. || La que serveix pera tallar lo vidre. *Punta de diamante*. Adamantina cuspis. || La forma angular que tenen algunas cosas á que 's dona aquest nom. *Punta de diamante*. Adamantinæ cuspidis forma.

PUNTA DE INGENI. AGUDESA.

PUNTA DE LA ESCARCHOFA. 'L pich còrb que té dita planta. *Gavilancillo*. Achanti aculeus.

PUNTA DEL DIA Ó DEL ALBA. Quant se comensa á tornar clar. *Al amanecer, á la alborada*. Aurora, æ, diluculum, i.

PUNTA DEL EIX. L' extrem del eix que sobreix de laroda en los carros y cotxos. *Pezon*. Axisextremitas.

PUNTA DE SEDA. BLONDA.

PUNTA PEU. PUNTAPEU.

ACABAR EN PUNTA. fr. FÉR PUNTA. 1.

Á PUNTA DE SOL. Al temps de presentarse á nostra vista aquest planeta. *Al salir, al rayar el sol*. Solis ortu.

Á PUNTA PEUS. m. adv. Ab abundància excessiva. *Á puntapiés*. Despictus, summa vi.

DE PUNTAS DE PEUS. m. adv. DE PUNTETAS.

FÉR PUNTA. fr. Acabar en punta. *Acabar, rematar en punta*. In acumen desinere. || Ferla tráurer als instruments de ferro. *Apuntar*. Aeuo, is.

FÉR PUNTAS. fr. Competir ab altre, igualarlo en alguna prenda, habilitat, etc. *Medir lanzas*. Equipare. || Contradir ab vigor y eficácia l' intent, opinió ó resolució de altres. *Hacer punta*. Adversari.

GUANYAR ALGUNA COSA AB LA PUNTA DE LA ESPASA. fr. Guanyarla ab esforços, ab rigor. *Ganar á punta de lanza*. Totis viribus, summa vi aliquid auferre, consequi.

NO TENIR QUE AGRAHIR TANT COM PUJA UNA PUNTA

DE AGULLA. ref. No haver rebut lo menor favor. No *deber una sed de agua*. Non scyphum aquæ sedandæ sibi offerre.

SÈNS FALTAR UNA PUNTA DE AGULLA. ref. SENSE FALTAR UN PEL DE CUNILL.

TENIR PUNTA DE AGRE. fr. Comensar á tornarse agre ¶ vi. *Repuntar, volverse, tener punta de vinagre, apuntar*. Acessere, acidumfiere, excesere.

PUNTACIÓ. f. La acció de posar punts sobre las lletras. *Puntacion*. Notarum super litteras appositio.

PUNTADA. f. Punta de fil passat. *Puntada*. Punctum acus.

PUNTADA DE PEU. Lo cop donat ab la punta del pen. *Puntapié, puntillazo, puntillon*. Pedis ictus.

PUNTAGUT, DA. adj. PUNXAGUT.

PUNTAL. m. Lo que serveix pera sostenir ó preservar de caurer alguna cosa. *Encamacion, puntal, abitague, tentemozo, tanganello, muleta*. Fulcimentum, i. ¶ Pal ó forca pera sostenir las brancas del arbre. *Rodrigon*. Ridica, æ, pedamentum, i. ¶ **PONT.** ¶ Pal ó aspra de cep. *Puntal*. Ridica, æ, pedamentum, i. ¶ Fusta unida en altra horisontal, desde la qual vá en direcció inclinada á apuntalar á altra també horisontal. *Tornapunta*. Lignum obliquè aliud sustentans, fulciens. ¶ La viga ab que s'apuntalan las minas. *Adema*. Trabs, bis. ¶ pl. PEUS DRETS.

POSAR PUNTALS ALS ARBRES. fr. *Rodrigar*. Pedamentis fulcire.

POSAR UN PUNTAL Á LA VIDA. ff. met. fam. Pèndrer alguna petita porció de aliment entre dia pera donar alguna forsa al cos. *Echar un remiendo á la vida*. Vires aliquantulò cibo capere.

PUNTALET. m. Bocí de aliment abans de la menjada. *Muleta, muletilla, y tente en pié ter*. Fulcrum, i.

PUNTAPEU. m. PUNTADA DE PEU.

PUNTEJAR. v. n. Tocar la guitarra, tocant determinadas cordas cada una ab un dit. *Puntear*. Citharæ fides carptim summis unguibus pungere. ¶ Cusir, fér punts. *Puntear*. Suo, is. ¶ Fér dents ó punts en una roda de rellotge, moli, etc. *Puntear*. Incido, is; denticulos facere. ¶ Dibuixar, notar, trassar ab punts alguna cosa. *Puntear*. Punctulus delineare. ¶ v. n. náut. Anar orsant quant se pót pera aprofitar lo vent quant escasseja. També s'usa com actiu, com: **PUNTEJAR** lo vent. *Puntear*. Obliquare sinus in ventum.

PUNTEJAT, DA. p. p. *Punteado*. Sutus, incisus.

PUNTER. m. Instrument de sabater pera pèndrer la mida. *Marco*. Calopodium, ii. ¶ Tocador de las palmatórias. *Puntero*. Stilus, i. ¶ Tocador, bastonet ab que senyalan las lletras los que aprenen de llegir. *Puntero*. Stilus, i.

PUNTERA. f. Planta sucosa, sempre verda, ó de fullas permanents. *Yerba puntera; siempreviva mayor*. Zoophthalmus, i. ¶ Virollas en las branillas

del paraygua. *Casquillo*. Chantus, i. ¶ La qui fá puntas. *Encajera, rondera*. Telæ reticulatæ textrix.

PUNTERIA. f. La acció de dirigir una arma, pera que done 'l tir en lo punt determinat. *Asestadura, punteria*. Collimatio, collineatio, nis.

PÈNDRE LA PUNTERIA. fr. Posar en direcció las armas de foch pera dispararlas. *Apuntar*. Arma jactum intendere.

PÈRDRE LA PUNTERIA. fr. Apartarla. *Desapuntar*. Ab scopo aberrare.

PUNET. m. d. *Punico*. Punctum, i. ¶ Lo pich que's posa al cap dels canons de las armas de foch pera dirigir la punteria. *Mira, punto, brújula*. Pinula, æ. ¶ VALDÓ. ¶ MOLLA.

PUNTETA. f. d. *Puntica, puntilla*. Acumem, inis. ANAR DE PUNTETAS. fr. met. Procehir ab mòlt secret y recato. *Andar con zapatos de fieltro*. Cautè, secretòque agere.

DE PUNTETAS. m. adv. Caminar ab las puntas dels peus alsant los talons. *De puntillas*. Extremis, summis pedibas.

POSARSE DE PUNTETAS. fr. Oír ab mòlt desagrado ó disgust lo que's demana ó preten, negantse y resistintse á la pretensió, etc. *Ponerse de uñas ó en veinte uñas*. Tenaciter obsistere.

PUNTILL. m. En las fábricas ó forns de vidre es un canó de ferro com lo de la escopeta, ab que tráu 'l vidre del forn sobre 'l marmol ó llosa de ferro, pera treballarlo y formar en ell las pessas. *Puntel*. Ferreus ad vitrum é fornace educendum tubus.

PUNTILLA. f. Puntas de fil mòlt estretas. *Puntilla*. Plagula, æ. ¶ RIBET.

PUNTILLO. m. Qualsevol cosa leve ó despreçiable, en la cual una persona massa pundonorosa repara ó fá consistir l'honor ó estimació. *Puntillo, honrilla*. Levissimi momenti negotium.

PUNTILLÓS Y PUNTÓS, A. adj. Pundonorós, qui es delicat en conservar sa bona opinió. *Puntoso, puntuoso*. Honoris studiosus. ¶ met. Fogs, que's dona luego per sentit de poca cosa. *Puntoso, pelilloso*. Honoris studiosus.

PUNTUACIÓ. f. La col·locació de las notas de ortografia en la escriptura. *Puntuacion*. Interpunctum, i.

PUNTUAL. adj. Exacte, prompte. *Puntual, exacto, fiel, legal*. Exactus. ¶ Certi, ajustat, cabal. *Puntual*. Certus. ¶ Exacte, rígid en la observància de alguna llei, precepte ó regla. *Severo*. Severus. ¶ Fixo. *Clavado, obediente*. Certus, exactus.

PUNTUALISAR. v. a. Donar la última ma á la col·locació de las espècies, assegurarlas en la memòria. *Puntualizar*. Ordine disponere: memoriter discere.

PUNTUALÍSSIM, A. adj. sup. *Puntualissimo*. Diligentissimus.

PUNTUALÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Puntualissimamente*. Diligentissimè.

PUNTUALITAT. f. Exactitut. *Puntualidad*.

Accuratio, nis. || Certesa y conveniència de alguna cosa pera 'l fi á que se la destina. *Puntualidad, religiosidad, fidelidad*. Conventientia, æ.

PUNTUALMENT. adv. m. Ab puntualitat. *Puntualmente, religiosamente*. Accuratè.

PUNTUAR. v. a. Col·locar las notas de ortografia en una escriptura. *Puntuar, apuntar*. Scripturam dispungere.

PUNTUAT, DA. p. p. *Apuntado, puntuado*. Interpunctus.

PUNTUÓS, A. adj. PUNDONORÓS, PUNTÓS.

PUNTURA. f. Ferida ab instrument punxagut. *Puntura*. Punctura, æ, punctio, nis. || Entre estampers, qualsevol de las dos puntas que están al costat del timpá pera deturar lo full de paper. *Puntura*. Typographicæ tabulæ cuspis.

PUNXA. f. Punta molt aguda. *Punta, pua*. Spiculum, aculeus, i. || Espina dels arbres ó plantas, com la del cart, esbarzer, etc. *Espina, pua*. Spina, æ. || La punta ó estelleta que's clava en la carn. *Rancajo*. Cuspis, idis. || Punta de montanya pelada. *Cumbre, cima*. Vertex, icis. || met. Las cosas inmaterials que causan sentiment y pena. *Espina*. Aculeus, i. || met. DIFICULTAT, PERILL. || met. Estimul, incitativ. *Aguijon, clavo, espuela, estímulo*. Stimulus, i.

PUNXADA. f. Picada, ferida ab punxa. *Punxada, punzadura, pinchadura, picada, picadura, picazo*. Puncta, æ, punctio, nis. || **PUNTURA.** 1. || Dolor que se sent agudament de quant en quant. *Ramalazo, punzada*. Quandoque mordens dolor. || met. Sentiment interior. *Punzada*. Mœror, angor, is. || f. Lo batiment y dolor que causa entre qualsevol tumor la matèria quant no está ben madura. *Entrepunzadura*. Dolor adveniens, dum pus concoquitur.

PUNXADA DE AGULLA DE CAP. *Alfilerazo*. Aciculæ punctura.

PUNXADA DE AGULLA DE CUSIR. *Agujazo*. Acus punctura.

PUNXADA DELS HUMORS. med. Prutja dels humors que punxan alguna part del cos. *Velicacion*. Vellicatio, nis.

PUNXADOR, A. m. y f. Qui ó lo que punxa. *Punzador*. Pungens, tis.

PUNXADURA. f. ant. PUNXADA. 1.

PUNXAGUT, DA. adj. Lo que té punxas. *Puntiagudo, punzante, puntoso, afilado, picoteado*. Cuspidatus, acuminatus, acutalis.

PUNXANT. p. a. Qui ó lo que punxa. *Punzante*. Pungens. || adj. PUNXAGUT.

PUNXAR. v. a. Ferir ab punxa. *Punzar*. Stimulo, as, pingo, is. || Ferir ab algun instrument punxagut. *Picar, punzar, aguijar, aguijonear, aguzar*. Pingo, is. || Descubrir poch á poch las cartas en lo joch pera conèixerlas per la pinta. *Brujulear*. Rimor, aris. || met. Estimular á algú á fèr alguna cosa. *Espolear, aguijonear, tarazar, estimular*. Stimulo, as. || met. Molestar, importunar, perseguir á

algú. *Hostigar*. Vexo, as. || Ferir las púnxas de un arbusto, mata, etc. *Espinar*. Pingo, is. || v. r. Molestar algun dolor de quant en quant. *Punzar*. Stimulo, fodico, as. || Comensar á verdejar los sembrats. *Asomar*. Cacumen ex solo segetes educere.

|| PUNTIR LA BARBA.

SEMBLA QUE'L PUNXEN Ó COMSI'L PUNXESSEN. loc. De nota que algú está impacient en casa pròpia. *Ser huésped en su casa*. In propria domu hospitem agere.

PUNXAT, DA, p. p. *Punzado, espinado*. Punctus.

PUNXETA. f. d. *Espinilla*. Spinula, æ. || met. Se diu de la persona que pica ab paraulas ó accions. *Mordaz*. Maledicus, i.

PUNXÓ. m. Instrument rodó de ferro que termina en punta. *Punzon, estilo*. Pungiunulus, veruculum, i. || **BURÍ.** || **PUNTA.** || Agulla de ferro ó llantó pera escriur en tauletas ó llibrets de memòria. *Punzon*. Graphium, ii. || Llanseta pera sangrar animals. *Lanceta*. Sagitta, æ. || Instrument de ferro un poch rom que té gravada alguna cosa, del qual usan los que obren matrissas pera la estampa, 'ls marcadors pera la plata. *Punzon*. Graphium, ii. || met. Estimul, agulló, incitament. *Aguijon*. Incitamentum, i, irritamen, inis. || Lo bastonet de que penja la fruyta. *Pezon*. Pediculus, petiolus, i. || Alena de sabater dreta y grossa. *Estaquillador*. Grandior subula.

PUNY. m. La ma closa. *Puño*. Pugnus, i. || Lo que pòt càbrer en lo puny. *Puñado, puño*. Pugillus, pugnus, i. || Lo tros de llens unit á la boca de la mànega de la camisa que ajusta á la munyeca. *Puño*. Brachiale, is; astrictior subuculæ fascia. || Empunyadura de espasa. *Puño*. Ensis capulus. || Polaynas, adorno de llens ó puntas que rodejan la munyeca unit ó separat de la camisa. *Puño*. Superposita manica. || Lo pom dels bastons. *Puño*. Baculi pugnus. || met. Poquedat, 'curtedat. *Puño*. Exiguitas, atis.

AMIDAR Á PUNYS. fr. Amidar alguna cosa, posant un puny sobre altre ó un després de altre sucessivament. *Medir á puños*. Aliquid pugno metiri.

Á PUNY CLOS. m. adv. Ab forsa ó ab eficàcia. *A puño cerrado*. Enixè.

COM LO PUNY. m. adv. Expressa que una cosa es molt gran ó petita respecte de lo que solen sèr las de sa espècie. *Como el puño*. Pugni instar.

DE PROPI PUNY. m. adv. De pròpia ma. *De propio puño*. Proprio marte.

FÉR Á COPS DE PUNY. fr. Fèr depressa. *Marbar, galopear*. Festinanter conficere.

FICAR AL PUNY. fr. Amenaçar á algú. *Meter en un puño ó en un zapato*. Ad angustias silentiumque redigere.

MOSSEGAR LOS PUNYS. fr. met. Penedirse, manifestar enfado per no poderse venjar. *Morderse las manos, los dedos, las uñas*. Ungues, manus mordre.

PÉRDRE LO PUNY. f. PÉRDRE LO TRABALL.

ROSEGARSE 'LS PUNYS. fr. met. Expressa 'l senti-

ment de trobarse burlat ó no poder executar lo que's desitja. *Morderse los labios, tirarse de una oreja y no alcanzarse de otra.* Acerbè aliquid ferie, signisque id demonstrare.

SÉR DEL PUNY ESTRET. fr. Sér escàs, avaro y mesqui. *Cerrar la mano, ser agarrado.* Sordidum esse, opum esse tenacem.

TENIR EN LO PUNY Á ALGÚ. fr. met. Tenir á són arbitre y disposició. *Tener de la oreja.* Subjectum habere.

PUNYA. f. EMPENTO, ESFORÇ. || ant. RENTINA, PELEA. || ant. PUNXA.

MÉTRER PUNYA. loc. ant. *Poner empeño.* Magna contentione, toto pectore.

PUNYADA. f. Cop de puny. *Puñada, puñete, puñetazo, remoquete.* Pugni ictus. || Cop de puny á la cara, bofetada. *Mojicon.* Colaphus, i.

Á PUNYADAS. m. adv. A cops de puny. *A puñadas.* Pugnitus.

PUNYAL. m. Arma ofensiva de cer, que sols fereix de punta. *Puñal, rejon y almarada* lo de tres cayres. Sica, æ, pugio, nis. || Sentiment, dolor vivíssim. *Puñal.* Dolor animi acerbissimus. || Qui fá punyals. *Puñalero.* Sicarum artifex.

POSAR UN PUNYAL Ó UNA PISTOLA ALS PITS. fr. For-sar á algú pera que execute alguna cosa. *Poner^o un puñal al pecho.* Vim inferre.

PUNYALADA. f. Ferida feta ab punyal. *Puñalada, rejonazo.* Pugionis vulnus, ictus. || met. Pes-sar gran donat de improvis. *Puñalada.* Improvisum animi vulnus.

CUSIR Á PUNYALADAS. fr. met. Donarne móltas á algú. *Coser á punyaladas.* Pugione aliquem ictibus confodere.

DONAR PUNYALADAS. fr. Ferir á algú ab punyal. *Dar puñaladas ó de puñaladas.* Pugione vulnerare.

MÉS SENTO AIXÓ QUE UNA PUNYALADA. loc. Denota que es menor mal lo ferir, que'l de desacreditar ó afrontar á algú. *Sanan cuchilladas, mas no malas palabras.* Ensis curantur vulnera, non verbera lingue.

PUNYALET. m. d. *Puñalejo, itò.* Parvus pugio.

PUNYAMENT. m. ant. PUNICIÓ.

PUNYAR. v. a. ant. PROCURAR. || INSISTIR.

PUNYAT. m. Lo que cab en lo puny. *Puñado,* puño. Pugillus, pugnus, i.

PUNYENT. p. a. PUNXANT.

PUNYERA. f. Dret de un grapat de blat de entrada de cens. *Puñado.* Pugillus.

PUNYET. m. d. *Puñico, puñito.* Pugillus, i. || Joch de noys portant una pedreta en una ma, y pert qui no endevina en quina ma está. *China.* Puero-rum ludus.

PUNYIDA. f. p. u. y

PUNYIDURA. f. ant. y

PUNYIMENT. m. ant. PUNXADA.

PUNYIR. v. a. p. u. PUNXAR. || v. n. Comensar á tenir barba. *Apuntar el bozo.* Pubesco, is. || met.

Ferir las passions. *Punzar.* Augo, is. || APUNTAR.

PUNYIT, DA. p. p. PUNXAT.

PUNYOS. m. pl. PUNY, POLAYNA.

PUPILAR. adj. PUPIL-LAR.

PUPIL-LA. f. La minyona que necessita de tutor per no tenir encara dotze anys. *Pupila.* Pupilla, æ.

PUPIL-LAR. adj. Cosa del pupil-lo ó pupil-la, com. edat PUPIL-LAR. *Pupilar.* Pupilaris.

PUPIL-LARITAT. f. y

PUPIL-LATGE. m. L' estat de pupil-lo. *Pupila-laje.* Pupillaris conditio.

PUPUP. f. ant. y

PUPUT. f. Aucell de ploma daurada, roja, blanca y negre, que té una cresta en lo cap. *Abubilla, upispa.* Upupa, æ. || Joch de noys en que tapan á un de ulls, y ha de anar buscant los altres fins que n' agafa algun. *Gallina ciega.* Puerilis ludus.

PUR, A. adj. Llibre y net de tota mescla. *Puro, mero.* Merus, purus. || Cast, sant. *Inocente, puro, limpio, incontaminado, terso, intacto, inviolable.* Casius, purus. || Lo gran, delicat, excessiu, quinta essència de alguna cosa. *Puro.* Purus. || conj. PUIG. 2.

PURAMENT. adv. m. Castament. *Puramente.* Purè. || Merament, solament. *Meramente, puramente.* Purè.

PURESA. f. La qualitat que constituheix una cosa neta y sèns mescla. *Pureza.* Puritas, atis, munditia, æ. || Integritat virginal. *Pureza.* Pudicitia, æ, castitas, atis. || Carència de pecats, innocència de costums. *Pureza, limpieza.* Probitas, atis.

PURGA. f. Medicina pera fér evacuar lo ventre. *Purga, purgacion.* Purgatio, nis.

PURGABLE. adj. Lo que's deu purgar. *Purgable.* Purgandus.

PURGACIÓ. f. Lo mès en las dònas. *Purgacion, compurgacion.* Menstrua purgatio. || ant. La acció de netejar. *Limpia, purgacion.* Elimatio, repurgatio, nis. || La acció de justificarse algú de lo que se li imputa. *Purgacion.* Purgatio, nis. || La acció de expel·lir los mals humors per medi de la purga. *Purgacion.* Purgatio, nis. || Malaltia de derrame involuntari del sèmen. *Gonorrhea.* Gonorrhæa, æ.

PURGACIÓ CANÓNICA. La proba que'ls cànoncs estableixen pera 'l càs en que algú fos notat de delicté que no's puga enterament probar, se púrگا la nota ó infàmia que resulta contra l' acusat per són jurament y 'l dels compurgadors. *Purgacion canónica.* Canonica purgatio.

PURGACIÓ VULGAR. La disquisició ó exàmen judicial en que per defecte de altra proba se subjectava al reo á las experiències del aygua bullenta, del ferro vermell de foch ó del aygua freda, en que's llansava lligat de peus y mans, declarantlo reo si s' enfonsava ó 's cremava, y sinó innocent; es prohibida pels cànoncs. *Purgacion vulgar.* Vulgaris purgatio.

PURGADOR. m. GARBELL. || adj. Qui púrga ó neteja. *Purgador.* Purgator, is.

PURGADURES. f. pl. ESPORGUERIAS.

PURGAMENT. m. ant. GARBELLADURAS.

PURGANT. p. a. Lo que púrga, la medicina pròpia pera purgar. *Purgante, purgativo, catártico.* Purgans, tis.

PURGAR. v. a. Purificar alguna cosa de tot lo que la pòt fèr imperfecta. *Purgar.* Purgo, as. || Satisfèr en tot ó en part la pena. *Purgar.* Crimen expiare. || Passar l'acusat per la proba de la purgació pera acreditar la innocència. *Compurgar.* Purgo, compurgo, as. || Donar una purga á un malalt. *Purgar.* Potionem medicam adhibere. || Fèr efecte la medicina purgant. *Purgar.* Purgo, as. || Purificar Dèu las ánimas ab traballs. *Expiar, purgar.* Purgo, as. || v. n. MERMAR. || Patir las penas del purgatori. *Purgar.* Purgo, as. || Evacuar algun humor naturalment ó per medi de purga. *Purgar.* Humorem expellere.

PURGARIES. f. pl. ant. ESPORGUERIAS.

PURGARSE. v. r. Pèndrer una purga. *Tomar una purga.* Medicamentum purgans sumere. || for. Justificarse de algun crim. *Purgar.* Purgo, compurgo, as.

PURGAT, DA. p. p. *Purgado.* Purgatus.

PURGATIU, VA. adj. Lo que té virtut pera purgar. *Purgativo, purgante.* Purgans.

PURGATORI. m. Lloch ahont las ánimas dels qui moren en gràcia 's purifiquen de las relíquias de sos pecats. *Purgatorio.* Purgatorium, ii. || met. Lloch ahont se passa la vida ab traballs. *Purgatorio.* Locus ubi ægrè vita degitur.

PURGUERES. f. pl. ant. ESPORGUERIAS.

PURIFICACIÓ. f. La acció de purificar. *Purificacion, lustracion.* Purgatio, expurgatio, nis. || La festa que celebra la iglésia 'l dia dos de febrer en memòria de quant la Verge presentá á sòn Fill santíssim en lo temple. *Purificacion.* Beatæ Mariæ purificationis festum. || L'acte de anar antigüament la dona al temple després de passats los dias de la purgació del part. *Purificacion.* Muliebris purgatio, purificatio. || pl. Ablucions en la missa. *Purificaciones.* Purificationes, um.

PURIFICADOR. m. Drap ab lo qual s' aixuga 'l càlzer. *Purificador, purificadorero.* Linostoma, atis, purificationum, ii. || Qui purifica. *Purificador.* Purgator, is. || adj. PURIFICATORI.

PURIFICAR. v. a. Netejar. *Purificar, apurar, acendrar, acrisolar, lustrar, depurar, mundificar.* Purifico, mundo, as. || met. Acrisolar Dèu las ánimas per medi de afliccions y traballs. *Purificar.* Purifico, purgo as. || met. Traürer á una cosa imaterial tolas las imperfeccions. *Purificar.* Purifico, as. || quim. Donar als licors l'últim grau de perfecció. *Rectificar.* Rectifico, as.

PURIFICARSE. v.-r. Presentarse la dona en lo temple passats los dias de la purgació del part. *Purificarse.* Purifico, as.

PURIFICAT, DA. p. p. *Purificado.* Purgatus.

PURIFICATORI, A. adj. Lo que serveix pera purificar. *Purificatorio.* Purgans, purificans.

PURISME. m. Vici del qui afecta mòlt la puresa del llenguatge. *Purismo.* Nimia puri sermonis affectatio.

PURISSIM, A. adj. sup. *Purissimo.* Purissimus.

PURISTA. adj. Qui afecta 'l purisme. *Purista.* Nimius puri sermonis affectator.

PURITÁ, NA. adj. S' aplica al heretge presbiteriá de Inglaterra que's precia de observar una religió més pura. *Puritano.* Puritanus.

PURITANISME. La secta y doctrina dels puritans. *Puritanismo.* Puritanorum secta.

PURITAT. f. Puresa, enteresa virginal. *Puridad.* Puritas, atis.

PURNA. f. ESPURNA.

PÚRPURA. f. Peix de petxina com la del caragol, en la gola del qual se troba 'l licor roig del mateix nom. *Púrpura.* Purpura, blattea, æ. || La roba tenyida ab dit licor. *Púrpura.* Purpura, æ. || La dignitat real ó de cardenal. *Púrpura.* Purpura, æ. || Lo mateix color. *Púrpura.* Purpura, æ.

PURPURAR. v. a. Tenyir de color de púrpura. *Purpurar.* Purpurá inficere.

PURPURAT. m. Cardenal. *Purpurado.* Purpuratus, i. || adj. PURPÚREO.

PURPUREJAR. v. n. Pèndrer ó mostrar lo color de púrpura. *Purpurear.* Purpuro, as.

PURPÚREO, A. adj. De color de púrpura. *Purpureo.* Purpureus.

PURUCH. adj. PORUCH.

PURULENT. adj. med. y cir. Ple de pus. *Purulentus.* Purulentus.

PUS. m. med. y cir. Matèria. *Pus.* Pus, uris, tabum, i. || conj. p. u. Denota la causa, motiu ó rahó. *Pues, puesto, supuesto.* Quoniam. || adv. ant. Mès. *Mas.* Amplius, plus. || PUS, DONCHS. || MÈTRES. || COM.

PUS AVANT. ant. Mès endavant. *Mas adelante.* In posterum.

PUS QUE. conj. p. u. PUES QUE.

PUS TOST. adv. ant. Mès aviat. *Mas presto.* Potius.

PUS TOT. adv. ant. Mès fàcilment. *Mas fácil.* Facillior.

AL PUS TOST. m. adv. ant. Lo més possible. *Lo mas presto.* Quantocius.

MAY PUS. m. adv. May mès. *Nunca mas.* Non amplius.

SENS PUS NI MENYS. loc. ant. Igualment. *Sin mas ni menos.* Inconsultò, temerè.

PUSIL-LÀNIM, A. adj. Faltat de ánimo y valor. *Menguado, pusilánime, cagado.* Meticulosus, pusillanimis.

PUSIL-LANIMITAT. f. Falta de esperit. *Pusillanimitad.* Pusillanimitas, atis.

PUSILLO. adj. Petit. *Pusilo.* Parvus.

PUSSA. f. Insecte petit, rogench, que salta, píca y mossega. *Pulga.* Pulex, icis.

MIRAR PUSSAS. fr. ESPUSSAR.

TRÁURER LA PUSSA DE LA ORELLA. fr. TRÁURER LA LLANA DEL CLATELL.

PUSSERA. f. Herba medicinal, la llavor de la qual sembla una pussa. *Zaragatona, pulguera, sargatona, llanten de perro.* Pulicaria, æ.

PUSSÓS, A. adj. Ple de pussas. *Pulgoso, lleno de pulgas.* Pulicosus.

PÚSTULA. f. med. y cir. Gra, crosta que surt en la pell. *Pústula, postillo, grano.* Pustula, æ.

PUTA Y PUTANA. f. Bagassa, dona pública, cortesana. *Ramera, puta.* Meretrix, icis, scortum, i.

PUTANER. adj. PUTERO.

PUTARIA. f. BURDELL. || PUTERIA.

PUTATIU, VA. adj. Tingut, reputat per lo que realment no s' es, com : S. Josep es pare PUTATIU de Jesús. *Putativo.* Putativus.

PUTEJAR. v. n. Tenir tracte ab putas. *Putear, putañear.* Scortor, meretricor, aris.

PUTER. m. PUTERO.

PUTERIA. f. Exercici y vida de las putas. *Puteria, putaismo, putanismo.* Meretricium, ii.

PUTERO. adj. Donat á las putas. *Putero, puta-*

nero. Scortator, is.

PUTESCAMENT. adv. m. De un modo putesch. *Putescamente.* Meretricè.

PUTESCH, CA. adj. Al estil descocat de las putas. *Putesco.* Meretricarius.

PUTINER. adj. POTINER.

PUTO. adj. PUTERO.

PUTPUT. f. PUPUT.

PUTREFACCIÓ. f. Corrupció. *Putrefaccion, putridez, podredumbre, hediondez, hedor, pudricion, pudrimiento.* Putredo, inis, putrefactio, nis. | Pudor forta. *Hedentina.* Summus fœtor.

PUTREFICAR. v. a. CORRÓMPRER.

PUTREFICARSE. v. r. ant. CORRÓMPRERSE.

PUTREFACTIU, VA. adj. Lo que pót causar putrefacció. *Putrefactivo.* Tabificus.

PÚTRIDO. adj. Corromput, pudrit. *Pútrido.* Putridus.

PUX. prep. ant. PUS.

PUXAVANT. m. ant. BOTAVANT.

PUXAR. v. a. ant. PUJAR.

PUYLÍ. m. ant. POLLI.

PUTLÍ CAVALLÍ. ant. *Potro.* Pullus equinus.

PUYNENT. adj. PUNXAGUT.

PUYS. adv. ant. Després. *Después.* Postea.

Q. Divuytena lletra del abecedari, y catorzena de las consonants: es paladial y gutural, y sempre se li segueix una u líquida. Entre 'ls antichs era lletra numeral, y valia 500, y ab una ralleta sobre 5000. En las monedas, medallas, é inscripcions romanas es lo mateix que Quinto, nom de familia.

QUA.

QUAAYX. adv. ant. QUASI.

QUADERN. m. Conjunt de fulls de paper cunits en forma de llibre. *Cuaderno, libreta, códice.* Codex icis. || ant. Lo compost de 4 fulls de paper, posats un dins de altre. *Cuaderno, duerno.* Quaternio, nis. || Lo llibre petit en que s' porta 'l compte y rahó, ó en que s' escriuhen algunas noticias é instruccions. *Cuaderno.* Tabulæ, arum. || m. ter. Espécie de bolet.

QUADERNET. m. d. *Cuadernillo, íco, íto.* Parvus codex. || Dietari del reso eclesiástich. *Cuadernito, añalejo.* Ordo recitandi divinum officium.

QUADERNILLO. m. Lo conjunt de cinch fulls de paper, quinta part de una ma. *Cuadernillo.* Scaapus, i.

QUADJUTOR Y QUADJUTORI, A. m. y f. COADJUTOR.

QUADRA. f. Sala gran, pessa quadrada de un edifici, y també se'n diu lo mateix encara que no sia quadrada. *Cuadra, tarbea.* Quadra, æ. || ESTABLE. || Espécie de claustro ó pessa llarga que hi ha en los hospitals y altras fàbricas, ahont treballan los fadrins, etc. *Cuadra, crujia.* Quadra, æ. || náut. Lo ample de la nau per la quarta part posterior á ella. *Cuadra.* Navis quadra. || Districte de un batlle en despoblat, ó territori unit de un mateix senyor. *Coto redondo.* Ditio, nis.

QUADRADAMENT. adv. m. De un modo quadrat. *Cuadradamente.* Quadraté.

QUADRADET. m. d. Petit quadrat. *Vigueta.* Trabecula, trabacula, æ.

QUADRAGENARI, A. adj. Cosa de quaranta anys. *Cuadragenario.* Quadragenarius.

QUADRAGENÀRIAS. f. pl. Nom de certas religiosas ó donas piadosas: ja fá molt temps que s' aboliren. *Cuadragenarias.* Quadragenariæ, arum.

QUADRAGÉSSIM, A. adj. Lo que compleix lo número de 40. *Cuadragesimo.* Quadragesimus.

QUADRAGESSIMAL. adj. QUARESIMAL.

QUADRAGESSIMALMENT. adv. m. De un modo quadragesimal. *Cuadragesimalmente.* More quadragesimali.

QUADRÀNGUL. m. geom. Figura que té quatre ànguls. *Cuadrángulo.* Quadrangulum, i. || adj. y

QUADRANGULAR. adj. Lo que té quatre ànguls. *Cuadrangular.* Quadrangulatus, tetragonus.

QUADRANT. adj. astron. La quarta part del círcul. *Cuadrante.* Quadrans. || m. Instrument matemàtic, quart de círcul dividit en 90 graus. *Cuadrante.* Quadrans, tis. || La delineació de un pla de rellotge de sol. *Cuadrante.* Quadrans, tis. || Rellotge de sol. *Cuadrante.* Sciathericon, i. || La quarta part del as romá, tres unsas. *Cuadrante, cuarto.* Quadrans, tis. || En lo dret romá la quarta part de la herència. *Cuadrante.* Quadrans, tis. || Pes antich que valia la quarta part de una unsa. *Cuadrante.* Quadrans, tis.

QUADRANTAL. adj. En la trigonometria esférica 'l triángul que té á lo ménos un costat que sia quadrant de un círcul. *Cuadrantal.* Quadrantal triangulus. || Mesura cúbica de 42 sextaris, de la qual usavan los romans pera líquits. *Cuadrantal.* Quadrantal, is.

QUADRAR. v. a. Formar ab quadro. *Cuadrar.* Quadro, as. || geom. Reduhir qualsevol figura á sòn valor. *Cuadrar.* Quadro, as. | arit. Multiplicar

un número per sí mateix, com: 3 per 3, 4 per 4, etc. *Cuadrar*. Quadro, as; numerum quadrare. || Trballar las pessas de fusta en ánguls rectes. *Cuadrar*, *cuadrear*. In quadrum dolare. || v. n. Conformarse, juntarse una cosa ab altra. *Cuadrar*. Congruo, is. || Correspóndrer, convenir, com: no QUADRA 'l que fan ab lo que dihen. *Cuadrar*. Convenio, is. || Agradar, convenir una cosa ab l'intent ó desitj. *Agradar*, *cuadrar*. Placeo, es. || pint. Dividir en quadros un dibuix ó pintura pera copiar-la exactament. *Recuadrar*, *cuadricular*, *cuadrar*. Picturam craticulæ conformare.

QUADRARSE. v. r. Quedarse parat, ab los peus iguals, en demostració de obsequi, etc. *Cuadrarse*. Honorem facere. || Formalisarse en alguna disputa, etc. *Formalizarse*, *mesurarse*. Rem seriò accipere.

QUADRAT, DA. p. p. *Cuadrado*, *cuadro*. Quadratus. || adj. Perfet, cabal. *Cuadrado*. Absolutus. || arit. Se diu del número ó valor que multiplicat per sí mateix fôrma són quadro, com: 2 es arrel quadrada de 4, 3 de 9, 4, de 16. *Raíz cuadrada*. Quadrata radix. || Nom que donavan los romans á la llegió que constava de 4000 homes. *Legion cuadrada*. Quadrata legio. || m. geom. Figura de quatre costats iguals y quatre ánguls rectes. *Cuadrado*. Quadratum, i, quadratus, us. || arit. Número que resulta de altre multiplicat per sí mateix, com: lo 9 del 3 per 3, lo 16 del 4 per 4, etc. *Cuadrado*. Quadrus numerus. || astron. La posició ó aspecte de un astre distant de altre per la quarta part del círcul ó de 90 graus. *Cuadrado*, *cuadro*. Quadratus aspectus. || Entre estampers pesa de metall que 's posa entre las lletras, pera sostenirlas, quant han de quedar espays blancs. *Cuadrado*. Typographica quadra. || Espécie de viga que atravessa diagonalment de una carrera á altra en los ánguls entrants. *Cuadrado*. Ex angulo ad angulum diagonaliter transversa trabs. || ret. Se diu del periodo que té dos membres en la prótasis, y dos en la apódosis, ple, numerós y fácil pera declarar. *Cuadrado*. Quadratus. || ret. Se diu del estil, mitj entre prosa y vers, de modo que ni es un ni altre y s'usa en los sepulcres é inscripcions. *Cuadrado*. Quadratus. || n. p. de home. *Cuadrato*. Quadratus, i. || ter. CAYRÓ.

QUADRATÍ. m. Entre estampers pesa de metall quadrilátera, pera umplir los vuyts de ahont no hi ha lletra, que es com diminutiu de quadrat. *Cuadratin*. Metallicum intervallum.

QUADRÁTICA. f. Equació que enclou lo quadrat de la arrel ó del número que 's busca. *Cuadrática*. Quadratica, æ.

QUADRATÍS. f. En la geometria práctica es una línea mecánica á propòsit pera trobar líneas rectas iguals á la circumferència de un círcul y á sas pars. *Cuadratis*. Línea quadratix.

QUADRATURA. f. La reducció geométrica de qualsevol figura que continga justament la mateixa

área ó superfície. *Cuadratura*. Quadratura, æ. || Situació respectiva de dos astres ó planetas en distància de 90 graus de longitud. *Cuadratura*, *aspecto cuartil*. Quadratura, æ. || La acció de reduhir á quadro alguna figura. *Cuadratura*. Quadratio nis. || En la pintura y dibuix instrument ab sos quadrats, pera traüer una còpia y reduhirla de major á menor, y al contrari. *Cuadratura*. Cancelli ductiles. || náut. Nom de cada una de las quader-nas de popa y proa. *Cuadratura*, *redel*. Quadratura, æ.

QUADREJAR. v. a. QUADRAR.

QUADREJAT. m. Se diu del blasó dividit en caselas, daus ó quadros com los de las damas, etc. *Jaquelado*. Tesseratus. || Dit de las pedras preciosas treballadas en quadro. *Jaquelado*. Tesseratus.

QUADRELL. m. Espécie de fletxa de fusta quadrada y torrada. *Cuadrillo*. Missile telum quadrum.

QUADRET. m. d. *Cuadrillo*, *quadrante*. Quadrículus, i.

VÉR QUADRET. fr. pint. QUADRAR. 8.

QUADRÍCULA. f. La escala que's fá de alguna pintura pera copiarla, dividintla en quadros iguals ajustats al original. *Quadrícula*. Reticula, æ.

QUADRICULAR. v. a. pint. QUADRAR. 8.

QUADRIENNAL. adj. De quatre anys. *Cuadrienal*, *cuatrienal*, *cuadrànal*. Quadriennalis, quadriensis.

QUADRIENNI. m. QUATRIENI.

QUADRIFORME. adj. De quatre formas ó cas. *Cuadriforme*. Quadriformis.

QUADRIGENAL. adj. Lo que 's fá cada 40 anys. *Cuadricenal*. Quod quadragesimo anno fit.

QUADRILÁTERO, A. adj. Se diu del espay tancat per quatre rectas anomenadas costats. També 's pren com á substantiu. *Cuadrilátero*. Quadratura, æ, quadrilaterus.

QUADRILLA. f. L'aplech ó reunió de várias personas. *Cuadrilla*, y *peloton* la de la gent desordenada. Turba, turma, æ. || La companyia distingida ab colors y divisas que compon lo tot dels que executan torneigs, muixigangas, etc. *Cuadrilla*. Quaternorum turma. || mil. Junta de homes que fôrma la justícia pera perseguir lladres, malfactors, etc. *Cuadrilla*. Pro furibus persequendis sodalitium. || Colla de lladres. *Camada de ladrones*. Prædonum turba.

QUADRILLER. m. Individuo de alguna quadrilla. *Cuadrilla*. Quaternorum singulus.

QUADRILLO. m. Adorno en las mitjas en la part desde'l tormell fins á la pantorrilla. *Cuadrado*. Tibialis conus.

QUADRILONGO. m. geom. Paralelógramo de ánguls rectes y costats desiguals. *Cuadrilongo*. Quadrilongum, i. || mil. Formació de un cos de infanteria en figura quadrilonga. *Quadrilongo*. Peditum quadrilonga forma. || adj. Tot lo que está fêt en figura del quadrilongo. *Cuadrilongo*. Quadr longus.

QUADRIMESTRE. m. Espay de quatre mesos. *Cuadrimestre. Quadrimestris.*

QUADRINOMI. m. ág. Quantitat formada de quatre termes, com : a+ad+bc—fy. *Cuadrinomio. Quatrinomium, ii.*

QUADRIPARTICIÓ. f. La acció de partir per 4. *Quadriparticion. Quadripartitio, nis.*

QUÁDRIPLE. adj. QUÁDRUPLO.

QUADRIPLICAR. v. a. QUADRUPLICAR.

QUADRI-SÍL-LABO, A. adj. De quatre síl-labas. *Cuadrísilabo, tetrasílabo. Quadrisyllabus, quatrísyllabus.*

QUADRO. m. Figura de quatre costats iguals y quatre ánguls rectes. *Cuadro. Quadrum, i.* || Tauló tela, estampa ó cosa semblant de pintura. *Cuadro. Tabula, æ.* || Lo march de pintura, finestra, etc. *Cuadro, marco.* Antæ, arum. || En las jardins, arol ó part de terra treballada en figura de quadro. *Cuadro. Areola, æ.* || Qualsevol de las quatre parts en que està dividida alguna cosa. *Cuadro. Quadrum, i.* || Entre estampers pessa de la prempsa ajustada al cap davall del caragol, que assentantse sobre 'l timpá apreta 'l full que s' imprimeix, á fi de que prenga la tinta. *Cuadro. Typographica quadrata lamina.* || astron. *QUADRYAT.* || mil. La formació de un cos de infanteria en forma quadrada pera defensarse contra la caballeria. *Cuadro. Quadratum, agmen.*

Á TOT QUADRO. m. adv. En rodó. *En redondo, en eircúito, al rededor. Circum.*

EN QUADRO. m. adv. En forma ó modo quadrat. *En cuadro. Ad quadrati formam.*

SEGONS LO QUADRO LA GUARNICIÓ. loc. prov. SEGONS L'AST LA ALBADA. || SEGONS LA GENT LOS ENCENS.

TOCAR LO QUADRO. fr. fam. Castigar. *Tocar el cuadro, sacudir, menear ó zurrar el bálago, menear ó tocar el bulto. Plagis aliquem mulcare.*

QUADRUPELAL. adj. Cosa de quatre peus ó pertanyent á ells. *Cuadrupedalis. Quadrupedalis.*

QUADRUPELANT. adj. poet. L' animal que camina en quatre potas. *Cuadrupedante. Quadrupedans, quadrupes.*

QUADRÚPELO. m. Animal de quatre potas. *Cuadrúpedo, quadrúpede. Quadrupedis, is.* || pl. astron. Los signos Aries, Tauro, Leo, Sagitari, Capricorni. *Cuadrúpedos. Quadrupedi signi.*

QUÁDRUPLE. adj. QUÁDRUPLO.

QUADRUPLICACIÓ. f. Multiplicació per 4. *Cuadruplicacion. Quadruplicatio, nis.*

QUADRUPLICAR. v. a. Multiplicar per 4. *Cuadruplicar. Quadruplico, as.*

QUÁDRUPLO, A. adj. Lo que es quatre vegadas major que'l simple. *Cuádruplo, cuádruple, cuádruple. Quadruplus.*

QUAIX. adv. m. QUASI.

QUAL. adj. Relatiu de accident que declara la qualitat de alguna cosa. *Cual. Qualis.* || S' usa també preguntant, pera distingir entre molts. *Cuál?* *Qualis.* || Usat com adverbí, com, ó així com. *Cual.*

Velut, sicut. || Usat com á interjecció pera ponderar alguna cosa es lo mateix que, que tal. *Cual que tal. Qualis ergò.* || pron. rel. de substància. Lo qui. *El que, cual. Qui, quæ, quod.* || Del mateix modo ó semblant, com : *QUAL* es Pere, tal es Juan. *Cuál. Qualis.* || De que género, naturalesa ó propietat. *Cual. Qualis.* || Repetit de un modo disjunctiu equival la primera vegada á un y cada una de las restants á altra. *Cual. Alter.*

QUAL, QUE TAL. m. adv. Algú, aquesta ó la altra cosa. *Cual ó cual; cual, que tal. Qualisnam.*

QUAL VULLAU. loc. ant. Qualsevol que sia, algú indeterminadament. *Cualquiera que sea. Quicumque.*

CADA QUAL. m. adv. Cada hu de per sí. *Cada cual, cada uno. Unusquisque.*

CADA QUAL AB SÓN IGUAL. ref. Ensenya que cada hu 's continga en són estat, igualantse ab los de sa esfera, sense pretendrer sér major ni menor del que li correspon. *Cada oveja con su pareja. Similis similem quærit.*

DE QUAL. m. adv. De qui. *Cuyo, de quien. Cujus.*

PEL QUAL. m. adv. Per la rahó exposada. *Por lo cual, por lo que. Quapropter, quare.*

QUALCUN, A. adj. ALGÚ.

QUALIFICAR. v. a. y derivats. CALIFICAR.

QUALITAT. f. Propietat natural, per lo que cada cosa 's distingeix de altra. *Calidad, cualidad. Qualitas, atis.* || Condició ó requisits en algun tracte. *Calidad. Conditio, ratio, nis.* || Llustre de la sanch, noblesa. *Calidad. Generis claritas.* || Importància ó gravetat de alguna cosa. *Calidad. Gravitatis, atis.* || ESPECIALITAT. || MODO, MANERA. || Lo que fá una cosa sensible á nostres sentits y rahó. *Cualidad. Natura, æ.* || En lo espiritual y moral los dons, talents, disposicions bonas ó malas de algun cos ó del ànima. *Cualidad. Corporis vel animi dotes.*

QUALL. m. CUALL.

QUAL-LADA. f. COLADA. 1.

QUALLAMENT. m. ant. COAGULACIÓ.

QUALLAR. v. a. Coagular. També s' usa com recíproch. *Cuajar. Coagulo, as.*

QUALQUE. pron. ant. ALGÚ. || **QUALSEVOL.**

QUALSEGUER, A. adj. ter. y

QUALSEVOL Y QUALSEVULLA. adj. Algú indeterminadament, sia qui sia. En castellá 'l masculí 's diu *Cualquier*, lo femení y neutre *Cualquier* ó *cualquiera*, y quant se respon, sempre *Cualquiera*, encara que sia masculí. *Quilibet.*

QUANT. adj. Pera ponderar ó exagerar anteposat á altre adjectiu. *Cuan. Quam.* || Correlatiu de tant. *Cuan, cuando, ó como. Quam.* || Adverbí que determina y senyala la ocasió ó temps pera alguna cosa. *Cuando. Cum, quando.* || En las interrogacions es, en quin temps. *Cuando. Quando.* || En cas que. *Cuando, en caso que, dado que. Cum.* || m. adv. Encara que, com : **QUANT** no hi hagués altra rahó, aquesta bastaria. *Cuando, aunque. Ut enim, etsi.* || Usat pera distribuhir los membres de una oració

equivala algunas vegadas com, QUANT la mare, QUANT las fillas. *Cuando, ora.* Nunc, modò. || m. Espay de temps determinat. *Cuando.* Hora, æ, tempus, oris.

|| ret. Circunstància al temps en que 's feu ó succehí alguna cosa. *Cuando.* Quando, quo tempore. || adj. fil. Do que té quantitat ó pertany á ella. *Cuanto.* Quantus, quolumus. || Numeral que significa quantitat indeterminada y es correlatiu de tant. *Cuanto.* Quantus, quod. || Gran. *Cuanto.* Quantus.

|| Tot ó tot lo que. *Todo, todo lo que, cuanto.* Quidquid. || Significa qualitat indeterminada, y així 's diu: QUANT més pobre es, més déu sér socorregut. *Cuanto.* Quò, quantò. || S' usa també com adverbí de quantitat, qualitat ó temps que 'ls determina, y se sól juntar ab la preposició EN. *Cuanto.* Dum, quandodum. || Usat com adverbí de preguntar lo preu, es lo mateix que quant val, etc. *Cuanto.* Quanti, quantum. || En plural s' usa com abjectiu numeral, com: QUANTS anys tens. *Cuanto.* Quod.

QUANT MÈNOS. m. adv. S' usa quant se ponderaó exagera alguna cosa. *Cuando menos á lo menos.* Minimum, ut vel ab minimim.

QUANT MÈS. m. adv. A lo sumo. *Cuando mas, cuando mucho, á lo mas, á todo tirar, á lo sumo.* Ad, ut summum. || exp. pera explicar que hi ha algunas rahons á més de las que s' expressan. *Cuando mas, á lo mas, á lo mas, fuera de que.* Præterquamquod, præter, extrà.

QUANT NO. m. adv. Del contrari. *Cuando ó donde no.* Si secùs.

QUANT QUE QUANT. exp. De qualsevol temps que. *Cuando quiera, en cualquier tiempo.* Quandocumque. || QUANT ÀNTES.

QUANT SE VULLA. m. adv. En qualsevol temps. *Cuando quiera.* Quandocumque.

DE QUANT ÀNTES. m. adv. Algunas vegadas, de temps en temps. *De cuando en cuando.* Interdum, identidem. || De distància en distància. *A trecho, de trecho en trecho.* Per intervalla.

DE QUANT ENSÁ. exp. De estranyesa que s' usa quant alguna cosa succeheix fora del orde ó temps regular y acostumat. *De cuando acá.* Undè, quo tempore vel quare.

FINS Á QUANT. m. adv. pera explicar lo desitj de que alguna cosa 's verifique prompte; y per modo de exclamació pera explicar la pena de no saber la duració dels treballs ó fatigas. *Hasta cuando.* Usquequò, quousque tandem.

QUANT Á. loc. EN QUANT.

QUANT ÀNTES. m. adv. En breu temps. *Cuando antes.* Quamprimùm, quam citiùs.

QUANT VA, ó QUANT JUGAM, ó QUANT POSAS. loc. Quant vòls apostar. *Cuanto va.* Quid si hoc contingat, quo pignore.

EN QUANT. m. adv. Per lo que mira, toca ó respecta. *En cuanto.* Quoad, prout. || Méntres. *En cuanto, mientras.* Dum. || Fins á tant que. *En cuanto, hasta tanto que.* Quatenùs.

PER QUANT. m. adv. que indica la causa. *Por*

cuanto. Cùm, quia. || Dóna á entèndrer que lo que algú fá ó diu es conforme á la idea que tenim de ell. *Por cuanto.* Cui non.

QUANTIA. f. QUANTITAT, SUMA. || QUALITAT.

QUANTIÓS, A. adj. Lo que es de mólt valor ó número mólt alt. *Cuantioso.* Magnus, numerosus.

QUANTIOSAMENT. adv. m. COPIOSAMENT.

QUANTITAT. f. Magnitut. *Cantidad.* Magnitudo, inis, moles, is. || Propietat de qualsevol cos subjecte á número, pes ó mesura. *Cantidad, cuantidad.* Quantitas, atis. || Número, porció considerable de alguna cosa. *Cantidad, cuantidad.* Numerus, i, copia, æ. || La qualitat de sér breu ó llarga alguna síl·laba, y 'l temps que s' emplea en pronunciarla. *Cantidad, cuantidad.* Quantitas, atis.

QUANTITAT CONCURRENT. Lo que falta pera completar una suma. *Cantidad concurrente.* Summæ complementum.

QUANTITAT CONTÍNUA. geom. La extensió de un cos en sas tres dimensions, ó que consta de parts unidas. *Cantidad ó cuantidad continua.* Quantitas continua.

QUANTITAT DISCRETA. arit. La que consta de parts que's poden separar, com los grans de un munt de blat, de arena, etc. *Cantidad ó cantidad discreta.* Quantitas discreta.

FÉR BONA ALGUNA QUANTITAT. fr. Rébrer en compte alguna partida. *Abonar, hacer buena alguna cantidad; cargarse.* Accepit pecuniam referre.

QUANTITATIU, VA. adj. Lo que té ó es capàs de quantitat. *Cuantitativo.* Quantitativus.

QUART. conj. ant. Perque, per quant. *Porque, por cuanto.* Quare.

QUARANTA. adj. Numeral cardinal que conté quatre desenas. *Cuarenta.* Quadraginta.

Á LAS QUARANTA. m. adv. fam. Á TRES QUARTS DE QUINZE.

QUARENTÉ, NA. adj. Lo que cumple 'l número de 40. *Cuadragesimo, cuarenteno, cuarentena.* Quadragesimus. || Viga ó pessa de fusta de 40 pams. *Cuarenteno.* Quadraginta palmis constans lignum.

QUARANTENA. f. Lo temps de 40 dias, mesos ó anys. *Cuarentena.* Quadragenarium, ii. || Lo número de 40 en general. *Cuarentena.* Quadraginta.

|| La suspensió en formar judici cert de alguna cosa; y així 's diu que una notícia s' ha de posar en QUARANTENA. *Cuarentena.* Suspendio assensus mentis. || L' espay de temps que fan estar en lloch separat als que venen de paratjes sospitosos de contagi. *Cuarentena.* Quadragenarium tempus. || L' edifici separat de altres ahont se purifican las personas y géneros sospitosos de contagi. *Lazareto.* Xenodochium, ii.

FÉR QUARANTENA. fr. Passar la quarantena 'ls sospitosos de contagi. *Hacer cuarentena.* In xenodochio quadragenarium fallere.

LA SANTA QUARENTENA. QUARESMA.

QUARENT. m. QUARANTA.

QUARENTENAL. adj. QUADRIGENAL.

QUARENTIA. f. Nom que's dóna al senat de Venècia, compost de 40. *Cuarentia*. Quadragenta iudicium cœtus.

QUARENTICI, A. adj. for. Se diu de una escriptura autèntica, ferma y valedora. *Cuarenticio*. *Tabulæ auctoratæ*.

QUARESMA. f. La temporada de 40 dias en que tenen obligació de dejunar los catòlics desde la edat de 21 any. *Cuaresma*. Quadragesima, æ. || Lo conjunt de sermons pera las dominicas y fèrias de la quaresma, y 'l llibre que'ls conté. *Cuaresma*. Quadragesimalis conciones.

QUARESMA ALTA. 'S diu quant cau més apartada del principi del any. *Cuaresma alta*. Remota anni initio quadragesima.

QUARESMA BAIXA. Se diu quant cau més prop del principi del any. *Cuaresma baja*. Proxima anni initio quadragesima.

QUARESMA DE SANT MARTÍ. ADVENT.

FÈR QUARESMA. fr. Prepararse 'ls catòlics ab los 40 dias de dejuni pera celebrar la Pàsqua de resurrecció. *Hacer, observar cuaresma, cuaresmar*. Quadragesimam agere.

MÉS LLARCH QUE LA QUARESMA. loc. ab que's pondera la extensió ó duració de alguna cosa. *Mas largo que el sábado santo*. Nimis protrahitur, moram pati.

QUARESMA. adj. Cosa de la quaresma. *Cuaresmal, cuadragesimal*. Quadragesimalis.

QUART, A. adj. Lo que completa 'l número 4 en orde. *Cuarto*. Quartus. || m. La quarta part de alguna cosa. *Cuarto, quarta parte*. Quarta pars. || La quarta part en que's considera dividida la hora. *Cuarto*. Quadrans, tis. || La quarta part de un pam. *Cuarto*. Quarta palmi pars. || La quarta part de una unsa. *Cuarto*. Quarta uncie pars. || **QUADRANT.** 5. || Menguant ó creixent de la lluna. *Cuarto, cuadratura, cuarto creciente ó menguante*. Lunæ quadrans.

À TRES QUARTS DE QUINZE. loc. fam. Dóna á entendre que alguna cosa està de costat ó sèns la rectitut que dén. *A las once*. Obtortum esse. || També 's diu quant algú acut molt més tart de lo regular á algun lloch. *A las veinte*. Solito seriùs intempestivè.

EN QUART. m. adv. Entre estampers, modo comú de explicar que'ls fulls de un llibre están ó s' han imprès de modo que plegats, cada full fôrma quatre fullas. *En cuarto*. In quarto.

LO QUART. m. adv. En quart lloch. *Lo cuarto, en cuarto lugar*. Quartò, quarto loco.

QUARTA. f. Una part de las quatre en que s' ha dividit alguna cosa. *Cuarta*. Quarta pars. || La part de missas que pertany per dret á la parròquia del difunt. *Cuarta*. Quarta parrochialis. || mús. Lo interval·lo de quatre tons. *Cuarta*. Diateseron, is; intervallum per quatuor. Nom que's dóna á qualsevol del 32 rumbos ó vents en que està dividida la rosa náutica; però lo més comú y general s' enten l' àngul que media entre un y altre rumbo, y

per aquest 's estima sols la línea que'ls marca. *Cuarta*. Vektorum quarta vel quadrans. || astron. Quadrant, especialment en lo zodiach y en la ecliptica, per la divisió dels signes de tres en tres. *Cuadrante, cuarta, cuarto de círculo*. Quarta signorum vel circuli pars. || Mesura de oli de cosa de una lliura, y es la setzena part de un quartà. *Cuartà*. Quartarius, ii.

QUARTA FALCÍDIA. FALCÍDIA.

QUARTA CANÓNICA. Aquella part de la renda del benefici que's dóna al bisbe després de la mort del beneficiat: en algunas iglésias es ménos de la quarta part de la renda del benefici. *Cuartà canónica*. Quarta canonica.

QUARTA TREBELIANA Ó TREBELIÁNICA. La quarta part de una herència que pòt retenirse l' hereu, quant està encarregat de un fideicomís, que l' obliga á posar la herència en poder de altre. *Cuartà trebeliana ó trebeliánica*. Quarta trebellianica.

QUARTÀ. m. La dotzena part de una quartera. *Cuartal*. Quadrantal, is. || Mesura de oli de 16 quartas catalanas, que són 7 quartillos y $\frac{1}{2}$ de Castilla. *Cuartan, cuartal*. Quadrantaria olei mensura.

QUARTAGO. m. **QUARTAU.**

QUARTAMENT. adv. m. En quart lloch. *En cuarto lugar*. Quarto loco.

QUARTANA. f. La febra que acomet cada quatre dias. *Quartana*. Quartana, æ.

QUARTANAL. adj. Cosa de quartana. *Cuartanal*. Ad quartanam febrim pertinens.

QUARTANARI, A. m. y f. Qui pateix quartanas. *Cuartanario*. Quartana febris laborans. || Qui cursa 'l quart any de alguna facultat. *Cuartanario*. Quartum annum studii colens.

QUARTAU. m. Espècie de caball ó rocí mitjà. *Cuartago*. Asturco, nis.

QUARTDECIMÀ, NA. adj. S' aplica als hereiges que fixavan la pásqua en la lluna 14 de mars, encara que no caygués en diumenge. *Cuartodecimano*. Quartodecimanus.

QUARTEJAR. v. a. Dividir alguna cosa en quatre parts. *Cuar-tejar*. In quartas partes dividere. || **ESCORTERAR.** || En los arrendaments dir una quarta més sobre 'l primer ajust. *Puar-tejar*. Quarta parte augere.

QUARTEL. m. Districte en que solen dividir-se las poblacions grans pera 'l millor govern económic y civil, y també la gent que habita en ell. *Cuartel*. Urbis regie accollæ. || La ocupació que pel temps de tres mesos de servitut se té en las casas reals. *Cuartel*. Trimestre munus. || La quarta part del escut dividit de qualsevol modo. *Cuartel*. Quadrans in stemmatibus. || Superfície de un quadrat paralelógramo ó romboides, que's fôrma de dos líneas del escut, y de la meytat de la perpendicular y de la paralela. *Cuartel*. Quadrans in stemmatibus. || mil. La casa ó propi de cada hu. *Cuartel*. Habitaculum, i. || Lo lloch ahont s' acampa y

aquartela l' exèrcit en campanya, ahont se distribuix per regiments. *Cuartel*. Castra, orum. || Edifici destinat pera allotjament de la tropa. *Cuartel*. Metatio, nis, militare contubernium. || Lo tribu^l que pagaven los pobles pel allotjament dels soldats, que en lo dia s' anomena utensilis. *Cuartel*, *utensilis*. Metationis vectigal pro militibus. || mil. Lo bon tracte que'ls vencedors ofereixen als venuts. *Cuartel*. Ab hoste impunitas. || Pietat, partida que s' admet ab qui's rendeix ó cedeix en qualsevol matèria. *Cuartel*. Compositio, nis. || náut. Lo lloch ahont se guardan las velas. *Cuartel*. Velorum repositorium. || BARRI.

QUARTEL DE SALUT. Lo paratge en que s' està fora de perill ó de moléstias. *Cuartel de la salud*. Refugium, ii.

DEMANAR QUARTEL. fr. Demanar perdó de la vida la tropa que's vol entregar al enemich. *Pedir cuartel*. Deditionem facere.

DONAR QUARTEL. fr. Perdonar la vida del vensut, ferlo presoner. *Dar cuartel*. Supplici hosti vitam concedere.

NO DONAR QUARTEL. fr. met. que á més del sentit recte, significa censurar á tort y á través, no dissimular res. *No dar cuartel*. Nemini parere.

QUARTELAR. v. a. Dividir l' escut en quartels. *Cuartelar*. Stemma dividere.

QUARTELER. m. Qui cuyda del quartel. *Cuartelero*. Custos, dis.

QUARTELL. m. y derivats. QUARTEL.

QUARTER. m. QUARTÀ. || La quarta part de cosas sólidas. *Cuarto*. Quarta pars. || Cànter, mayal. *Cántara*. Cantharus, i. || adj. ant. QUART. || QUARTO.

QUARTERA. f. Mesura de grans, que's divideix en 12 quartans, y cada quartà en 4 picotins que són un poch més de 15 celemins de Castella. *Cuartera*. Mensura quindecim modios capiens. || ant. Vuyté, octava part de una carga de vi. *Medio barrilon*. Demidii ladi mensura.

QUARTERA DE SEMBRADURA. L' espay de terra en que's pót sembrar una quartera de gra, que en Barcelona es de 45 canas, ó 90 passos de llarch y 45 de ample; en lo Vallés y Camprodon de 45 canas de llarch y 22 y mitja de ample; en Girona, Besalú, Berga, Llossanés y Cervera de 35 canas en quadro; en Vich y Moyá de 57 canas y mitja en quadro; la cana té dos passas. *Cuartera de sembradura*. Quindecim modios seminis capiens terra.

CÀUBER QUARTERAS DE BLAT. fr. Plóurer á són temps. *Llover á sazón*. Opportunè, tempestivè pluere.

QUARTERÓ. m. La quarta part de una arroba. *Cuarteron*. Quarta, æ. || La quarta part de una lliura que són 3 unsas. *Cuartera*. Quadrans, tis.

QUARTET. m. d. *Cuartito*. Cubiculum, i.

QUARTETA. f. poét. Estància ó copla de quatre versos, regularment de vuyt síl·labas cada un, que observan rigurosa consonància primer ab quart, y segon ab tercer, ó bè alternat: també se

sól anomenar quarteta á tota estrofa de quatre versos, qualsevol que sia sa versificació, y ab assonants ó consonants. *Redondilla*, *cuartilla*, *cuarteto*. Tetrasticum, i.

QUARTETO. m. Cada una de las dos primeras estrofas de que's compon la primera part del soneto. *Cuarteto*, *cuartete*. Quatuor quique pedes in tetrasticon. || mús. Composició pera cantarse ó quatre veus ó sonarse per quatre instruments. *Cuarteto*. Musica compositio quatuor vocibus vel instrumentis aptata.

QUARTIFA. f. CATIFA.

QUARTILLA. f. QUARTETA. || Teixit de nirvis que tenen totes las bèstias desde la corona del casco fins la primera punta de la cama. *Cuartilla*. Nervorum contextura in quadrupedum cruribus. || Quarta part de un full de paper. *Cuartilla*. Chartula, æ.

DOBLEGAR LAS QUARTILLAS. fr. Se diu de las calcaduras quant se'ls brincan las camas per debilitat ó molt pes. *Acuartillar*. Suffraginibus fatiscere.

QUARTILLO. m. Ranxo, companyia de molts personas. *Rancho*. Contubernium, ii. || QUARTILLA. 3. || PETRICÓ. || La quarta part de un vintidós. *Cuartillo*. Drachmæ quadrans.

QUARTINA. f. ter. CORTINA.

QUARTO. m. En los edificios aposento separat de altre per medi de un envà, etc. *Aposento*, *cuarto*. Cubiculum, i. || Pis, part de casa destinada pera la habitació de una família. *Cuarto*, *piso*. Cuique dicata ædes. || Moneda de coure del valor de quatre maravedissos. *Cuarto*. As, assis, teruntius, ii.

|| Quarta part de un animal, com: QUARTO de gallina, de vadella, etc. *Cuarto*. Armus, i. || Cada una de las parts en que dividian los cosos dels facinerosos. *Cuarto*. Sceleratorum divisa cadavera.

|| Qualsevol de las quatre branques dels avis paternos y maternos. *Cuarto*. Parentum linea. || En lo blasó. QUARTEL. || Lloch públich de una ciutat, com: en tots los cuartos de la ciutat s' han fèt lluminàries. *Ángulo*. Angulus, i. || La quarta part de un pa. *Cuarteron*. Panis quarta pars. || pl. Los membres del animal robust y fornit. *Cuartos*. Corporis membra. || Entre pintors, escultors y coneixedors de caballs los membres ben proporcionats. *Cuarto*. Corporis membra. || Lo diner en general. *Cuartos*, *munises*. Pecunia, æ.

QUARTO DE LA CUIXA. 'L de las gallinas, etc., de dita part. *Cuarto trasero*. Pars quarlaris postica.

QUARTO DEL DETRÁS. Lo que està á la part de las espatllas del edifici. *Trascuarto*. Posticum cubiculum.

QUARTO DEL PIT Ó DEL ALA. 'S diu del quarto de gallina que cau en dita part. *Cuarto delantero*. Pars avis antica quartaria.

QUARTO RETIRAT. Lo que està separat del quarto principal de la casa. *Retrete*, *cuarto retirado*. Poniclavium, ii.

ARREGLAR LO QUARTO. fr. Escombrarlo y endres-

sarlo. *Asear el cuarto.* Cubiculum mundare, expolire.

FÉR QUARTOS. fr. ESCORTERAR. || QUARTEJAR.

NOBLE DE TOTS QUATRE QUARTOS. Se diu del noble per las dos brancas de part de pare y per las dos de part de mare. *Noble de todos cuatro cuartos.* Avis, atavisque nobilis.

NO TENIR UN QUARTO. fr. Estar pobre, faltat de diners. *No tener un cuarto.* Pecunia egere.

PABAR QUARTO. fr. Senyalar á algú habitació y la família que l' ha de servir. *Poner cuarto.* Domi partem alicui dicare. || Amoblar la habitació pera algú. *Poner cuarto.* Domum alicui instruere.

TENIR BONS QUATRE QUARTOS. fr. Sêr ben fornit de membres. *Tener buenos cuartos.* Torosum esse.

TENIR QUARTOS Ó QUATRE QUARTOS. fr. Tenir diners. *Tener cuartos ó cuatro cuartos.* Pecunia abundare.

TENIR QUATRE QUARTOS DE MAL DONATRE. fr. fam. Explica que alguna persona es molt deixada, sêns garbo ni compostura. *Irse ó caerse cada cuarto por su lado.* Lassum se habere.

QUARTÓ. m. ant. La quarta part del escut de armas. *Cuartal.* Quadrans in stemmatibus.

QUASCUN, A. adj. CADA HU.

QUASI. adv. m. Com. *Cuasi, casi, como.* Quasi. || A poch mès, poch se'n faltá. *Cuasi, así.* Propè ferè.

QUASI QUASI. adv. m. Mòlt prop de verificarse alguna cosa. *Casi casi; casi que.* Penissimè.

QUASI-CONTRACTE. m. for. Acte que no té la forma de contracte, però ab los mateixos efectes. *Cuasi contrato.* Quasicontractus, us.

QUASIMODO. m. Lo diumenge de la octava de Pásqua de Resurrecció per comensar així 'l intróit de la missa. *Quasimodo.* Quasimodo.

QUASQUEVULLA. adj. QUALSEVOL.

QUASI. m. Substància groga pardenca, un poch transparent, al principi dúctil, frágil, després incristallisable, soluble en l' aygua y en l' esperit de vi, insoluble en l' éter, inodora, de sabor amarch. *Quasino.* Quassinum, i.

QUÀSSIA AMARGA. Arbre gran que creix en Suriman, de ahont fou transportat á Cayena en 1772. Se presenta en lo comers en forma de trosos mès ó ménos grossos, mès ó ménos llarchs, cilíndrichs, á vegades ramosos; sa escorxa molt prima, frágil, groguenca ó cendrosa, inodora; á vegades ab puntets, la que's despren ab molta facilitat de la part llenyosa. Aquesta té un color blanch un poch groguench, es inodora y de un sabor molt amarch, però ménos manifesta que en la part de la escorxa. *Quasia amarga.* Quasia amara, fraximes amarus.

QUATERNARI, A. adj. Lo que enclou ó umple 'l número de quatre, y metafóricament qualsevol cosa que's pòt intentar per quatre medis. *Quaternario.* Quaternarius.

QUATERNITAT. f. La col·locació de quatre

unitats ó individus. *Cuaternidad.* Quaternarium, ii.

QUATORZÉ, NA. adj. num. ord. CATORZÉ.

QUATRANYAL. adj. QUADRIENAL.

QUATRE. ndj. Numeral cardinal. *Cuatro.* Quatuor. || En algunas locucions equival á quatre en número, com: fulano morí 'l dia 4. *Cuatro.* Quatuor. || En lo joch de cartas la que té quatre senyals, com: quatre de copas, oros, etc. *Cuatro.* Lusoria charta quatuor notis distincta. || Lo guarisme, caràcter ó xifra compost de quatre unitats. *Cuatro.* Quatuor significans nota. || Las dos terceras parts de sis, primer número matemàtic perfect. *Cuatro.* Bessis, is.

QUATRE PER HU Y QUATRE TANT. exp. QUATRETANT.

QUATRE Y 'L PETIT. loc. fam. QUATRE Y 'L CABO.

QUATRE, NA. adj. Numeral ordinal que's júnta á las desenas 20, 30, etc. com vintiquatre, trentequatre. *Cuatro.* Quartus.

QUATRECENS, TAS. adj. La quantitat de quatre vegadas 100. *Cuatrocientos.* Quadringenti.

QUATREDIAL. adj. QUATRIDIUÀ.

QUATRENA. f. Pujada, augment de preu, que s' ofereix á alguna cosa que's ven ó arrenda. *Puja.* In licitator, is.

QUATRENAL. adj. Lo que succeheix de quatre en quatre anys. *Cuadrienal, cuatrienal, cuadrienal, de cuatro en cuatro años.* Quatrienalis. || Lo que té quatre anys. *Cuadrienal.* Quadrimus quadrienis.

QUATRETA. f. La reunió de quatre personas ó cosas. *Cuatrinca, cuaternion.* Quaternio, nis. || RANXO, ROTLLO, QUADRILLA.

QUATRETANT. adj. Quadriplecat. *Cuatrotanto.* Quadruplum. || Pena en que's condemna per dret, y s' obliga á pagar lo valor quadriplecat. *Cuatrotanto.* Quadruplum, i.

QUATRÍ. m. Moneda de poch valor, que antigament corria en Espanya. *Cuatrin.* Quatrinus nummus. || met. fam. Los diners en general. *Cuatrin.* Pecunia, æ.

QUATRIDIUÀ, NA. adj. Cosa de quatre dias. *Cuatriduano, cuatridial, cuatridiano.* Quatriduanus, quatriduus.

QUATRIENNI. adj. L' espay de quatre anys. *Cuadrienio, cuatrienio.* Quadrienium.

QUATRIFORME. adj. QUADRIFORME.

QUATRINA. f. TER. DOBLA DE QUATRE.

QUATRINCA. f. QUATRETA.

QUATRINI. m. met. fam. QUATRI. 2.

QUE.

QUE. Pronom relatiu que's refereix indefinidament als tres gèneros masculí, femení y neutre. *Que.* Qui, quæ, quod. || Pronom interrogatiu. *Qué.* Quis, quid. || Conjunció que posada després de un verb, ne determina altre. *Que.* En llafí 's determina á infinitiu ó 's varia segons lo verb antecedent.

|| conj. comparativa, com: lo tot es major **QUE** la part. *Que*. *Quam*. || Partícula distributiva ó reduptiva. *Que*. En llatí en un mateix vers es «necne» després del verb; ó «sive vel aut» repetit. Ab verbs diferents sols es «sive». || conj. casual. *Que*, *porque*. Quia, quoniam, quod. || Partícula admirativa, y exagerativa, com: **QUÉ** tonto ets? *Que*. Ut, quam. || Preguntant, equival **AHONT**, com: **QUE** s' es fét. *Qué, dónde*. Ubi. || **QUI**. || Com, v. g., rieu-vos tant **QUE** pugau. *Como*. Quantum. || Lo mateix **que** v, com: no't fiques ab ningú, **QUE** ningú's ficarà ab tú. *Que*. Et.

QUE! **QUE!** exp. pera denotar que no's fa cas de lo **que** s' ha dit àles, com: **QUE!** **QUE!** despediu-*Que! que! no! no! ta! ta!* At, at.

QUÉ DIRÁN. exp. ab **que** s' usa com nom masculí, y significa 'l respecte á la opinió pública. *Qué dirán*. Quid dicent.

QUÉ TAL. exp. **que's** pregunta per la salut ó estat de algú. *Qué tal*. Qualiter se gerit, jecquid?

EN **QUÉ**. exp. En quina cosa. *En qué*. En quo.

UN NO **SÉ** **QUÉ**. exp. Una cosa indeterminada. *Un no sé qué*. Nescio quid.

QUEBRANT. m. ant. Decaiment, debilitat. *Quebranto, decaimiento*. Lassitudo, inis. || Dolor, sentiment, llástima. *Quebranto*. Commiseratio, nis, luctus, us.

QUEBRANTAR. v. a. RÓMPER.

QUEBRAR. v. a. ABÀTTERSE. 3.

QUEBRAT. m. Una ó alguna de las parts en **que's** considera dividit un enter, com un quart respecte de un pam, y s' expressa ab una xifra sobre altra ab una ralleta intermèdia, així $\frac{1}{4}$. L' inferior se diu denominador, perque dóna 'l nom á la qualitat de parts iguals en **que's** divideix l' enter; lo superior se diu numerador, perque determina quántas de aquestas parts se prenen en lo cas proposat. *Quebrado*. Fractus numerus, fractio, nis. || poét. Vers de ménos síl·labas que altre de una mateixa estrofa. *Quebrado*. Versus minutus.

QUEBRAT DE **QUEBRAT**. Lo **quebrat** **que** es part de altre, com: $\frac{2}{3}$ de $\frac{3}{8}$. *Quebrado de quebrado*. Fracti numeri fractio.

QUEBRAT IMPROPI. Aquell en **que** 'l numerador es igual ó major que són denominador, per consegüent enclou un ó més enters. *Quebrado impropio*. Fractio unitati æqualis, vel unitatem excedens.

QUEBRAT PROPI. Aquell en **que** 'l numerador es menor que són denominador, y per consegüent es part ó parts de un enter. *Quebrado propio*. Fractio unitate minor.

QUEBRASSA. f. GRIETA. || CLIVELLA. 2.

QUEDAMENT. adv. m. Assossegadament. *Quietamente, sosegadamente*. Quietè, tranquillè.

QUEDAR. v. a. Permanèixer, detenir-se en algun paratge. També s' usa com recíproch. *Quedar, quedarse*. Maneo, es. || Restar. *Quedar, restar*. Supersum, es. || Faltar alguna cosa per fèr. *Quedar*. Supero, as, supersum, es. || Permanèixer, durar,

subsistir una cosa com efecte de altra, com: **QUEDAR** hereu, etc. *Quedar*. Subsisto, is. || Junt ab alguns noms estar ab alguna especialitat, com: **QUEDAR** armat, aturdit, etc. *Quedar*. Sum, es. || Junt ab alguns noms lo mateix **que** s'èr, com: **QUEDAR** vencedor ó vensut. *Quedar*. Evado, is. || Ab la preposició **PER** s'èr tingut ó reputat, com: ell **QUEDÀ** per valent, per discret. *Quedar*. Haberi, putari. || v. r. Pérdre-se l' orador. *Quedarse, perdersse, atascarse*. Inter dicendum hærere.

QUEDAR AB **ALGÚ**. fr. Acordar, convenir-se ab ell. *Quedar con alguno*. Pacisci, convenire.

QUEDAR Á DÉURER. fr. No havèr satisfet algun deute. *Quedar debiendo ó con atrasos*. Reliqua contrahere.

QUEDAR BÈ Ó MAL. fr. Portarse bè ó malament. *Quedar bien ó mal*. Benè aut malè se gerere.

QUEDAR BURLAT. fr. Frustàrseli á algú las esperansas. *Quedarse burlado ó soplando las uñas*. Spe fraudari, deludi, decidere.

QUEDAR EN NET. fr. **Quedar** líquida alguna quantitat, deduhits gastos. *Quedar en limpio*. Superesse.

QUEDAR PER **ALGÚ**. fr. Encarregar-se algú de las obligacions de altre. *Quedar por alguno*. Fide juberè, sese pro aliquo offerre. || No verificarse alguna cosa, per no havèr fét algú lo **que** devia. *Faltar por uno*. Aliquem officio deesse. || Lliurarse, rematarse á favor de algú la dita ó arrendament, etc. *Quedar por alguno*. Pro aliquo vectigalia stare.

QUEDAR ATRÁS. fr. S'èr inferior ó de ménos estimació y mèrit que altre. *Quedar ó quedarse atrás*. Superari, vinci. || met. No saber tant com altre. *Quedarse atrás*. Ingenio cedere. || No compèndrer tota la forsa de alguna cosa, no fèr progressos en alguna ciència ó art. *Quedarse atrás*. Ab scopo abesse.

QUEDO, A. adj. QUIET.

QUEFE. m. Superior ó principal de alguna corporació. *Gefe, cabeza*. Caput, itis.

QUEFER. m. Ocupació. *Quehacer*. Negotium, ii. || DIFICULTAT, TRABALL.

QUEIX. m. Part del cap desdè sota l' ull y 'l pòls fins á la barba. *Mejilla*. Maxilla, æ.

MENJAR AB DOS **QUEIXOS**. fam. Tenir á un mateix temps dos empleos de utilitat. *Comer á dos carillos*. Duplici munere quæstum facere, duabus sedere sellis. || FÉR CARA Á DOS.

QUEIXA. f. expr. de dolor, pena ó sentiment. *Queja, querella*. Quærela, æ, quæstus, us. || Sentiment procehit de agravi, injúria ó menyspreu. *Queja*. Quærimonia, æ. || for. Acusació davant del jutge. *Querella*. Expostulatio, nis, quærimonia, æ. || Dissensió, debat, pendència. *Querella*. Convitium, ii.

DONAR **QUEIXA**. fr. **QUEIXARSE**.

FÉR **QUEIXA**. fr. Explicar lo propi sentiment contra algú. *Quejarse, querellarse*. Expostulo, as, quæror, eris.

FORMAR **QUEIXA**. fr. for. **QUEIXARSE**.

MÉS VAL BONA QUEIXA QUE MALA PAGA. ref. Se diu del qui abandona 'l premi per parèixerli que no es corresponent al mèrit, y estima més quedar-se ab motiu de queixa que mal satisfet. *Mas vale buena queja que mala paga.* Solutio quam mala præstat incusatio.

QUEIXAL. m. CAIXAL.

QUEIXARSE. v. r. Dóldrerse, lamentarse, explicar lo dolor ó pena. *Quejarse, querellarse.* Queror, eris. || GEMEGAR. || Formar queixa, posar acusació davant del jutge. *Quejarse, querellarse.* Expostulo, as. || Manifestar la queixa ó sentiment que té de algú. *Quejarse, querellarse.* Quærellam facere.

QUEIXAT, DA. p. p. *Quejado.* Quæstus.

QUEIXETA. f. d. *Quejilla, ita.* Levis quærela.

QUEIXÓS, A. adj. Qui's queixa ab facilitat ó sens rahó. *Quejoso, quejijoso.* Querulus. || Lo qui té queixa de altre. *Quejoso.* Querulus. || Lamentable, llastimós, com: to, veu *QUEIXOSA*, etc. *Quejoso.* Querulus.

QUEIXOSÍSSIM, A. adj. sup. *Quejosisimo.* Valdè querulus.

QUEL. pron. ant. *AQUELL.* || ant. Contracció de QUE LO, com: més lluminós QUE'L carbuncle. *Que el.* Quam ille.

QUELALS. pron. ant. Que las, com: QUELALS avehine. *Que las.* Ut illas.

QUELL. pron. ant. *AQUELL.* || ant. Contracció de QUE ELL, com: més sabi QUE ELL. *Que el.* Quam ille.

QUEM. Persona del verb. cremar. *Quemo.* Uro. || ant. Contracció de QUE ME, com: QUE'M fá. *Que me.* Quid.

QUEN. loc. ant. Contracció de QUENE. *Que.* Quod.

QUENS. loc. ant. Contracció de QUE NOS. *Que nos.* Quod.

QUEOCOM. adj. ant. QUOLCOM.

QUER. v. a. ant. BUSCAR.

QUERA. f. Corch, cuquet que rosega la fusta y la reduheix á pòls. *Carcoma.* Terebo, ærugo, inis.

|| La pòls á que reduheix la quera á la fusta. *Carcoma, polvillo.* Caries, ei. || met. La persona ó cosa que poch á poch va gastant y consumint la hisenda. *Carcoma.* Bonorum exesor. || La persona que sempre està molestant y queixantse. *Quejicoso, quejumbroso.* Queribundus. || met. Cuydado grave y contínuo que mortifica y consum interiorment. *Carcoma.* Anxietas, alis.

QUERAR. v. a. Corcar la quera, la fusta. *Carcomer.* Exedo, is. || met. Consumir poch á poch alguna cosa. També s' usa com recíproch. *Carcomer.* Consumo, is. || v. r. Umplirse de quera. *Carcomerse.* Carie exedi, contabescere.

QUERELAR. v. a. y derivats. QUERELLAR.

QUERELLA. f. QUEIXA. || Demanda judicial. *Querella.* Quærela, æ.

QUERELLADOR, A. m. y f. Qui posa una demanda judicial. *Querellante, querelloso, querellador.* Querens, delator, is.

QUERELLANT. m. QUERELLADOR.

QUERELLAR. v. a. for. CITAR. || v. r. for. Posar ó formar una demanda judicial. *Querellarse.* Aliquem ad iudicem deferre.

QUERELLAT, DA, p. p. ACUSAT, CITAT.

QUERELLÓS, A. adj. QUEIXÓS. 1. || QUERELLADOR.

QUERELLOSAMENT. ad. m. Ab queixa y sentiment. *Querellosamente.* Querulè.

QUÉRER. v. a. ant. BUSCAR, PROCURAR, DEMANAR, REQUIRIR. || VOLER.

QUERIMÓNIA. f. ant. QUEIXA.

QUERIR. v. a. ant. BUSCAR.

QUÉRMES, m. CÁRMES. || quí. Preparació del antimoni que's fá cohent sos polvos ó aygua ab sal de tartrá, que colant lo licor bullit passa pel feltre y 's precipita á proporció que's va refredant. *Quermes.* Minerale kermes.

QUÈRN. m. QUADERN.

QUÈRNA. f. La quarta part de alguna cosa especialment del pa y dels diners. *Cuaderna.* Quaternæ pars. || fam. PATACA. || Corda de quatre camas. *Cuerda de cuatro ramales.* Intorto quatuor resticularum chorda.

MITJA QUÈRNA. La meytat de un panet de dos quartos, tallat en rodó abans de acabarse de coure, que tornantlo al forn se recou, y regularment serveix pera péndrer xocolata. *Media cuerna.* Panis quaternæ partis dimidium.

QUERUBÍ. m. Esperit angèlich del segon chor de la primera jerarquia. *Querubin, querub.* Cherubim. || Orde militar de Suècia, que fou instituhida per Magno IV, l' any 1534, y fou abolida per Càrlos IX. Portavan un collar guarnit de querubins. *Querubin, órden de los serafines.* Ordo militaris cherubim á cherubis nuncupatus.

QUERÚBICH, CA. adj. Cosa de querubí, y 's diu especialment de un himne molt célebre en la litúrgia grega. *Querúbico, querubio.* Cherubicus.

QUES. loc. ant. Contracció de QUE SE, com QUE'S fassa. *Que se.* Ut. || ant. Que es. *Que es.* Quod es.

QUESIT, A. p. p. ant. Preguntat, buscat. *Buscado.* Quæsitus. || m. ant. Qüestió, pregunta. *Question.* Quæsitum, i.

QUESQUE. pron. ant. QUALSEVOL.

QUESQUESIA. loc. ant. Sia lo que sia. *Sea lo que se fuere.* Quidquid sit.

QUEST. m. RASTRE, SENYAL.

QUESTA. f. APLEGA. 2. || DEMANDA. ò.

QÜESTIÓ. f. Pregunta ó proposició pera averiguar la veritat controvertintla. *Question.* Quæstio, nis. || Renyira, pendència, alborot. *Question.* Contentio, nis. || élg. Problema en que per quantitats conegudas se buscan las incògnitas. *Question.* Quæstio algebraica. || Matèria de disputa ó de discurs. *Question.* Quæstio, nis, argumentum, i. || Dificultat. *Question.* Quæstio, nis. || Ocasió, cas, com: quant es QÜESTIÓ de fugir, ell es sempre 'l capitá. *Cosa, ocasion.* Occasio, nis. || ref. Lo dubte que

resulta de dos dictàmens oposats sobre una mateixa cosa que's preten averiguar. *Question, controversia*. *Questio*, nis.

QÜESTIÓ DE NOM. Disputa que ben mirada convé ab la substància, y sols varia en las paraulas. *Question de nombre*. *Nominis questio*.

QÜESTIÓ DETERMINADA. La que té una ó més solucions fixas. *Question determinada*. *Determinata questio*.

QÜESTIÓ DE TORMENT. La averiguació de la veritat en lo torment. *Question de tormento*. *Torturae questio*.

QÜESTIÓ ESTÓICA. La intrincada. *Question estoica*. *Stoicorum dumeta*.

QÜESTIÓ FINITA. ret. La que particularisa l' assumpto, ab circumstància de persona, lloch ó temps. *Question finita, pregunta particular*. *Causa, controversia*, æ.

QÜESTIÓ INDETERMINADA. La que té diverses solucions. *Question indeterminada*. *Indeterminata questio*.

QÜESTIÓ INFINITA. ret. Proposició general, sèns circumstància de persona, lloch ó temps. *Question infinita, pregunta general*. *Propositum*, i.

POSAR EN QÜESTIÓ. fr. Posar en disputa. *Poner en question ó en disputa*. *In quæstionem aliquid vocare*.

QÜESTIONABLE. adj. Dubtós, que's pót posar en qüestió. *Questionable, disputable, problemático*. *Disputatio obnoxius*.

QÜESTIONAR. v. n. *DISPUTAR*, *RENYIR*. || Contròvertir un punt dubtós. *Questionar, disputar*. *Dissero*, is.

QÜESTIONARI. m. Tractat de qüestions. *Questionario*. *Questionum compilatio*.

QÜESTIONAT, DA. p. p. *Questionado*. *Disceptatus*.

QÜESTIONEJAR. v. a. *QÜESTIONAR*. || Debàtirse, porfiar sobre de alguna cosa. *Altercar*. *Rixor*, altercor, aris.

QÜESTOR. m. Magistrat romá que en l' any 332 ó 333 de la fundació de Roma foren quatre, dos que assistian en la ciutat y cuydavan del erari y de rébrer las contribucions que exigian en las províncias; y 'ls altres dos acompanyavan sempre als cónsuls, als pretors y demès generals de armada quant anavan á campanya: rebian las contribucions de las províncias; cuydavan de las banderas y estandarts militars; pagavan los soldats, com fan en lo dia los comissaris de guerra; y asseguravan al senat ab jurament la evidència dels successos, quant los comandants de las armadas demanavan l' honor del triunfo per haver guanyat alguna batalla ó conquistat alguna província, etc. Hi havia també altra classe de qüestors que'l senat enviava á las províncias, pera examinar y judicar los assumptos criminals. També cuydavan de rébrer als embaixadors y prínceps estrangers, de acompanyarlos, de buscarlos allotjament y executar tot lo

que ordenava 'l senat en semblants ocasions. *Questor*. *Quæstor*, is, anomenat així, á quærenda pecunia, et á maleficiorum quæstione. || Espécie de recaudadors que s' establiren en Roma y en las províncias pera registrar y rébrer las multas. *Questor*. *Allecti, orum*.

QÜESTURA. f. Dignitat y empleo de qüestor que durava sols un any, encara que alguna vegada 's continuava fins á tres. Era 'l primer grau pera pujar á las demès dignitats de la república, y no podia preténdrerse fins als 27 anys cumplerts. *Questura*. *Quæstura*, æ.

QUESVULLA. pron. ant. *QUALSEVOL*.

QUET. ant. Apócope de *QUE TÉ*, com: *QUET* diré. *Que te*. *Quid?*

QUETX. m. náut. Embarcació holandesa, de igual figura en proa que en popa, en las quals careix absolutament de llansament, y sa capacitat varia de 50 fins á 300 bôtas, observantse en són aparell alguna diferència, encara que'ls mitjans generalment portan un arbre y una cangreja y diversos flochs. *Queche*. *Linter*, tris. || adj. *QUIET*.

QUETXEMARÍ. m. Embarcació petita de dos arbres, ab velas al ters, una petita messana á popa, alguns flochs en un botoló á proa, y gávias volants en temps de bonansa. S' usa en las costas de Bretanya y en las del nord de Espanya. *Cache-marin*, *cachamarina*, *quechemarin*. *Linter*, tris.

QUETXO, A. adj. *POCH* Á *POCH*.

QUEYRÓ. m. *ERICA*, *BRUGUERA*.

QUEVÍURERS. m. pl. Provisió de menjar. *Viveres*, *comestibles*, *vituallas*. *Annona*, æ, *commeatus*, us.

QUI.

QUI. pron. relatiu ó interrogatiu, com jo so qui contradiu, qui dels dos ho ha fét. *Quien*. *Quis* vel *qui*, quæ. || Equivalent al relatiu *QUE*, quant significa persona, com: Pere fou qui portá la noticia. *Quien*. *Qui*. || Un entre molts, com: qui vulla que. *Quien*. *Quicumque*. || pl. Los quals. *Los cuales*. *Qui*.

QUIASMO. m. Figura retórica composta de una doble antítesis quals termes s' encreuhan, corresponent lo primer al últim y 'l segon al ters. *Quiasmo*. *Chiasmus*, i.

QUICI. m. *POLLAGUERA*.

QUICO. m. Síncope de *FRANCISCO*.

QUID. m. Punt de la dificultat, y s' usa en la frase aquí ó en aixó está 'l *QUID*. *Ese es el diablo*. *Hoc opus*, *hic labor est*.

QUID PRO QUO. exp. llatina, y equival á una cosa per altra. *Quid pro quo*. *Quid pro quo*.

QUÍDAM. m. *Qualseval* subjecte indeterminadament. *Quidam*. *Quidam*. || Subjecte de molt poca ó ninguna suposició. *Quidam*. *Homuncio*, nis.

QUIDITAT. f. Predicat essencial de alguna cosa. *Quiddidad*. *Quidditas*, atis.

QUIDITATIU, VA. adj. Pertanyent á la essén-
cia de alguna cosa. *Quiditativo*. *Quidditativus*.

QUIET, A. adj. Assossegat, tranquil, pacífic.
Quieto. *Tranquillus*, *quietus*. || Faltat de movi-
ment. *Quieto*. *Quietus*. || Sossegat, lloch ahont no
hi ha rúido. *Quieto*. *Taciturnus*. || S' aplica al qui
no es donat als vicis, especialment al de la desho-
nedat. *Quieto*. *Modestus* *quietus*. || Usat com ad-
verbi lo mateix que á pleret, poch á poch, sens
dir res. *Quedo*, *quedito*. *Summissa voce*. || Usat com
á interjecció serveix pera contenir á algú. *Quedo*.
Eus, cave.

Á LA QUIETA. m. adv. Dissimuladament silencio-
sament. *Callandico*, *ito*, *bonicamente*, *de callada*.
Reticenter.

QUIETAMENT. adv. m. Pacíficament, ab quiet-
ut. *Quietamente*. *Tranquillè*, *quietè*.

QUIETAR. v. a. y derivats. **AQUIETAR.**

QUIETÍSSIM, A. adj. sup. *Quietissimo*. *Quie-
tissimus*.

QUIETÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Quietissi-
mamente*. *Placidissimè*, *quietissimè*.

QUIETISME. m. Secta que ab la capa de una
perfecta unió ab Dèu enclou molts errors y vicis.
Quietismo. *Quietismus*, i.

QUIETISTA. m. Sectari del quietisme. *Quietis-
ta*. *Quietista*, æ.

QUIETUT. f. Falta de moviment. *Quietud*.
Quiès, tis. || Sossego, repós, descans. *Quietud*,
quiete. *Tranquillitas*, atis. || OCIOSITAT. || SILENCI. 4.
|| PAU. TRANQUILITAT.

QUILAT. m. Grau de perfecció y puresa del or,
pedras, etc. *Quilate*. Aurei, unionis qualitas. || En
l' or la vintiquatrena part de són valor. *Quilate*.
Vigesima quarta aurei pars. || En las pedras pre-
ciosas una part de las 140 en que's divideix la
unsa. *Quilate*. Centesima quadragesima uncia
pars. || Pes petit de 4 grans. *Quilate*. *Pondus quod-
dam*. || met. Lo de perfecció en qualsevol cosa.
Quilate. *Præstantia*, æ.

PER QUILATS. m. adv. met. fam. Menudament,
per petites porcions. *Por quilates*. *Minutatim*.

QUILATADOR, A. m. y f. Qui regoneix los
quilats del or, etc. *Quilatador*. Aurei, etc., explo-
rator.

QUILATAR. v. a. **AQUILATAR.**

QUILATERA. f. Espécie de cedás ple de forats
rodons de diferents magnituds, per ahont passen
los grans de perlas, etc., pera regonéixer sos qui-
lats. *Quilatera*. *Dimensarium unionum*.

QUILIASMO. m. Doctrina dels quiliastas. *Qui-
liasma*. *Quiliasmus*, i.

QUILIASTA. m. Individuo de una secta reli-
giosa que créu que'ls predestinats viurán sobre la
terra per espay de mil anys després del judici fi-
nal gosant de tota classe de delícias. *Quiliasta*.
Quiliaste.

QUILÍFERO, A. adj. med. Nom dels vasos que
contenen y conduheixen lo quilo á várias parts del

cos. *Quilífero*, *torácico*. *Chylifer*.

QUILIFICACIÓ. f. med. Formació del quilo ó
mutació dels aliments en quilo. *Quilificacion*. *Al-
imentorum in chylum mutatio*.

QUILIFICAR. v. a. med. Fér quilo del aliment.
Quilificar. *In chylum vertere*.

QUILMA. f. ter. ESPORTÍ, COFÍ.

QUILO. m. med. Substància blanca, en que's
converteix l' aliment en sa primera transformació
en lo ventrell. *Quilo*, *Chylum*, i.

QUILÓS, A. adj. Lo que té quilo ó participa de
ell. *Quiloso*. *Chylum habens*.

QUILLA. f. Lo travesser recte y escayrat que
passa de popa á proa, sobre del qual s' assentan
las perxas y codernas del buch perpendicularment
á sa longitud, y que es com la basa ó fonament de
tot l' edifici, ó lo que es la espinada en las coste-
llas, y per sinécdoque lo mateix buch. *Quilla*. *Ca-
rina*, æ.

QUILLA NETA. La mida de la longitud del buch
contada solament per sa quilla, ó desde l' extrem
en que está assentat lo codaste, fins la arrancada
de la roda, exclos l' expessor de aquestas dos pes-
sas. *Quilla limpia*. *Longitudinis carinæ mensura*.

ENSENYAR LA QUILLA AL SOL. fr. Inclinar-se la em-
barcació ab la forsa del vent fins que volca, y en-
tranthi la aygua se'n vá á fons. *Zozobrar*, *hacer ca-
pillo*, *dar un vuelco ó la volteta*, *voltear*, *poner ó
enseñar la quilla al sol*, *ponerse el buque por som-
brero*. *Navem volvi*.

ESTAR EN QUILLA. fr. Estar construhintse alguna
embarcació. *Estar en quilla ó en grada*. *Navem
construi*.

FALSA QUILLA. Tauló fort que compost de várias
pessas pera suplir la longitud necessària, s' asse-
gura ab grapas á la quilla per sa cara inferior pera
resguardarla. *Zapata*, *falsa quilla*. *Parinæ solea*.

FONDEJAR AB LA QUILLA. fr. Encallarse la embar-
cació en la arena ó fanch per no trobar prou ay-
gua. *Fondear ó amarrarse con la quilla*, *varar*, *za-
bordar*. *Arenæ aggere*, *cingi*.

PLANTAR LA QUILLA. fr. Assentar-la ó posarla so-
bre pera comensar á construhir lo buch. *Poner ó
plantar la quilla*, *ó poner el buque en quilla*. *Ad
navem construendam carinam aptare*.

QUIM. m. n. p. de home, Joaquím. *Joaquín*.
Joachim. || ant. Contracció de QUI ME, com: QUI'M
mana. *Quien me*. *Quis vel qui*, *mihi vel me*.

QUIMERA. f. Pesar, sentiment. *Quimera*, *pe-
sadumbre*, *desazon*. *Moléstia*, æ. || Odi. *Ojeriza*,
mohina, *tirria*, *enemiga*. *Simultas*, atis. || ENFADO.
|| CUYDADO, ÀNSIA. || Pendéncia, renyina. *Pendencia*,
reñina. *Jurgium*, ii. || Lo que's proposa á la imagi-
nació com possible y verdader no sentho, vana
imaginació. *Pendencia*, *reñina*. *Commentum*, i. ||
mit. Montanya de Líssia que llansa foch, en la ci-
ma diuhen que sols hi habitan lleons, en la falda,
que abunda de pastura, multitut de cabras, y al
peu molts serps que fomenta la humitat que's des-

preu de la montanya; de abont s' originá la fábula de que la Quimera era un mónstruo que tenia cap de lleó, ventre de cabra y cua de dragó, que vomita flames y que fou morta per Belerofonte, montat en lo caball Pegàs. *Quimera*. *Chimæra*, æ.

TENIR QUIMERA. fr. PASSAR ÀNSIA.

QUIMÉRICAMENT. adv. m. Fabulosament. *Quiméricamente*. Fabulosè.

QUIMÉRICH, CA. adj. Fabulós, fingit. *Quimérico*; *quimerino*. *Chimæricus*.

QUIMERISAR. m. n. Fingir impossibles, com la quimera de la fábula, etc. *Quimerizar*. *Chimæras effingere*.

QUIMERISTA. m. Amich de ficcions y cosas quiméricas. *Quimerista*. *Commentitia sectans*.

QUÍMICA. f. Ciència que s' ocupa en examinar y distingir las propietats intrínsecas dels cossos, ó sia sa acció íntima y recíproca. *Química*. *Chimica*, æ.

QUÍMICAMENT. adv. m. Segóns las reglas de la química. *Químicamente*. *Chimicè*.

QUÍMICH, CA. adj. Cosa de la química. *Químico*. *Chimicus*. || m. Professor de química. *Químico*. *Chimicæ professor*.

QUIMOSA. f. med. La segona cocció dels aliments que s' fá en lo cos de la persona. *Quimosa*. *Chimosus*, i.

QUIN, A. adj. ab que regularment se busca la determinació de alguna cosa ó alguna qualitat de ella, com: QUIN que'er tens, QUINA conducta té. *Que*, *qual*. *Quis*, *quæ*.

QUINA. f. Escorsas medicinals arrolladas sobre sí mateixas en forma de tubo, de 8 á 10 polzadas de llarch, generalment primas, de mitja á una línea de gruix, compactas, mitjanament fibrosas, de fractura neta, de olor débil, de sabor amarch y astringent. Al exterior són arrugadas, desiguals, cubertes de una epídermis prima, de color gris ó moreno, transversalment esberlada, y ab diferents líquens: al interior són llisas y de un color groguench, ó roig esblanchit, y 'l polvo lleonat. Són móltas las espècies que s' coneixen ab lo nom genèrich de quina, però 'ls farmacèutichs mès acreditats la distingeixen en quatre espècies, grisa, groga, roja y blanca. La que s' ha descrit aquí, ve del Perú en la provincia de Quito, de unas montanyas junt á la ciutat de Loja, y es antipútrida, antiespasmódica, estomática, febrífuga, roborant, tónica, etc. *Quina*, *quina gris* ó *de Loja*, *cascarilla fina*. *Cortex peruvianus*, *cortex chinæ*, *cinchona officinalis*. || En Barcelona, conjunt de personas que cuydan en las parróquias del gasto de cera en la octava de Còrpus. *Quina*. *Simplex confraternitas ad ceram ministrandam*. || pl. Los dos cinch punts dels daus de jugar. *Quinas*. *Quina in taxilis puncta*. || Las armas de Portugal; són cinch escuts blaus y en cada un cinch diners de plata. *Quina*. *Quina lusitanica stemmata*.

QUINAL. m. CÒRRIOLA. || náut. Tros de corda

grossa de bon material que s' encapilla ó enganxa en lo cap dels arbres majors y s' tiva ab las argollas del costat, al costat de las mesas de guarnició per medi de aparells ó vigotas, pera ajudar als obenchs en los forts temporals, ó quant se desconfia de ells. *Quinal*, *contraobenque*. *Rudens qua mallorum capita firmantur*.

QUINARI. adj. S' aplica al número que consta de cinch unitats. *Quinario*. *Quinarius*. || y QUINAYRE. m. En Barcelona cada individuó de la junta de la quina. *Quinario*. *Quinarius*, ii.

QUINCALLA. f. Mercaderia menuda, com: quinquers, didals, navajas, etc. *Quincalla*. *Parvi momenti merx*. || met. Cosas de poch valer ó despreciables. *Monerías*. *Futiles res*.

QUINCALLERIA. f. QUINQUILLERIA.

QUINCURIÓ. m. Lo cabo de cinch soldats. *Quincurion*. *Quincurio*, nis.

QUINDECÀGONO. m. geom. Figura de quinze costals. *Quindecágono*. *Quindecagonum*, i.

QUINDÉCIMA. f. Cada una de las quinze parts en que s' divideix un tot. *Quindécima*. *Decima quinta pars*.

QUINDECIMVIR. m. Magistrat romá que tenia catorze companys; al principi foren dos, després cinch, y en temps de Cícero quinze, y cuydavan de repartir las terras, de llegir é interpretar los versos de las sibilas, y disposar las festas seculars. *Quindecimviro*. *Quindecimvir*, i.

QUINDECIMVIRAT. m. L' empleo y dignitat de quindecimvir. *Quindecimvirato*. *Quindecimviratus*, us.

QUINDENI. m. QUINQUENI.

QUINESVOL. adj. ant. QUALEVOL.

QUINGENTÈSSIM, A. adj. Numeral ordinal que compleix ó enclou lo número 500. *Quingentésimo*. *Quingentessimus*.

QUININA. f. Alcalóide descubert en la quina, groga, en masses porosas, blanquinosas, de sabor amarch y desagradable. També s' obté en agullas mòlt finas, formant unas borlas sedosas. *Quinina*. *Quinina*, æ, *quininium*, ii.

QUINQUAGENARI, A. adj. Lo que consta del número 50 ó lo enclou. *Quinquagenario*. *Quinquagenarius*.

QUINQUAGÈSSIM, A. adj. Lo que compleix ó enclou lo número 50. *Quinquagésimo*. *Quinquagesimus*.

QUINQUE. adj. ant. QUALEVOL.

QUINQUECENTISTA. m. Se diu dels clàsichs italians que han escrit del any 1500 al 1600 y són considerats com autoritat en sa llengua. *Quinquecentista*. *Quinquegesimus*.

QUINQUENNAL. m. Magistrat en las colónias y municipis romans, compost de dos á quatre subiectes, que demanavan de cinch en cinch anys compte de las rendas, etc. *Quinquenal*. *Quinquennalis*, is. || pl. Festas que s' celebravan en Roma cada cinch anys als emperadors que deificava la su-

perstició. *Quinquenal*. Quinquatrius, ó quinquatria, orum.

QUINQUENNI. m. Espay de cinch anys. *Quinquenio*. Quinquennium, ii.

QUINQUER. m. Lluanera de bomba ab corrent de ayre, inventat per un tal Argan y perfeccionat per Quinquet. *Quinqué*, lámpara de Argan. Argani lampas.

QUINQUERCÍ. m. L'exercici dels cinch jochs de la palestra, aixó és, lo disch; la carrera, 'l salt, la lluyta, y 'l tir de la fletxa. 'Ls romans anyadiren la nació y la equitació. *Quinquercio*. Quinquertius, i.

QUINQUEREME. m. náut. Nau antiga ab cinch ordes de rem. *Quinquereme*. Quinqueremis.

QUINQUILLARIA. f. QUINCALLA. || Botiga de quincalla. *Quinquilleria*, *buhoneria*. Minutarum mercium taberna.

QUINQUILLAYRE Y QUINQUILLER. m. Qui té ó porta botiga de quinquillaria. *Quinquillero*, *buhonero*. Minutarum mercium venditor.

QUINS. Contracció de QUI NOS. *Quien nos*. Quis nos.

QUINSEVULLA. pron. QUALEVOL.

QUINT, A. adj. Lo que compleix lo número 5. *Quinto*. Quintus. || Lo que 's fá en quint lloch, dia, etc. *Quinto*. Quintus. || m. Una part del tot que 's divideix en 5. *Quinto*. Quintus. || La quinta part del caudal del testament. *Quinto*. Bonorum quintum. || Lo dret de 5 per 3 que 's pága al rey, de las presas, tressors y cosas semblants. *Quinto*. Quintum, i.

QUINTA. f. L' acte de entretraure de cada cinch un. *Quinta*. Quintus cujusque detractio. || L' acte de traure per sort los que han de servir en la milícia. *Quinta*. Militum sorte electio. || mús. Interval-lo que consta de tres tons y un semitó major. *Quinta*. Quinariis tonus. || f. La part de la presa que 's feya en las cabalcadas y boti en las batallas, que corresponia al rey quant no era real la cabalcada, pues en sent real tot pertanyia al rey. *Quinto*. Quintum, i.

QUINTA FALSA. mús. Interval-lo que consta de dos tons y dos semitons majors. *Quinta remisa*. Intervallum musicum remissum.

QUINTADOR. m. Qui quinta. *Quintador*. Qui sortitur.

QUINTALADA. f. La quantitat de 2 y $\frac{1}{2}$ p. 3 del producto dels nólits, separadas las averias, la qual se repartia á la gent de mar que havia treballat y servit en lo viatge. *Quintalado*. Nautarum gratificatio.

QUINTANA. m. Camp ó part de terra prop del poble ó de las casas de camp, encara que no sia la quinta part. *Quinto*, *quñon*. Terræ quinta vel alta pars. || Joch que 's solia fér en las festas públicas: consistia en una gran figura pintada sobre una taula, que travessa de dalt á baix un eix de ferro ferm en un pedestal: aquesta figura té en la ma

esquerra una bossa plena de farina, y en la dreta un escut. Los caballers en la carrera deuen ferir en lo centro de la taula; pus si tocan qualsevol altre punt, la figura gira rápidamente la ma de la bossa, no podent lo cavaller evitar lo cop sinó ab la velocitat de són caball. *Quintana*, y *juego sarraquino* per la costum de pintar en dita taula un enemich que comunment era un sarrahí. *Quintana ludus*.

QUINTANARI. m. S' anomena així en las universitats l'estudiant de quint any. *Del quinto año*, *quintanario*. Quinti anni assignatura vacans; *quintanarius*.

QUINTAL. m. QUINTAR.

QUINTANT. astron. Instrument pera pèndrer la altura del sol y per altres experiments. *Quintante*. Ad astra observanda instrumentum.

QUINTAR. v. a. Traurerne un de cada cinch. *Quintar*. Quintum quemque sejungere. || Arribar al número de cinch. *Quintar*. Quinarium numerum complere. || Traurer per sort los que han de sér soldats. *Quintar*. Militis sortiri. || Pagar lo quint al rey. *Quintar*. Quinti vectigal solvere. || m. Lo pes de quatre arrobas ó cent y quatre lliuras en Catalunya. *Quintal*. Centumpondium, ii. || Lo piló de pedra, ferro, etc. pera pesar lo que entra en un quintar. *Quintal*. Quatuor et centum librarum pondus.

QUINTENER. m. Quadern de cinch fullas. *Quinterno*. Quinternio, nis,

QUINTERNO. m. La sort ó acert de cinch números en la estracció de la loteria antiga. *Quinterno*. Quinque numerorum sors.

QUINTETO. m. Pessa de música de cinch veus ó instruments. *Quinteto*. Quinque vocibus aptata musica.

QUINTÍ. n. p. de home. *Quintín*. Quintinus, i.

QUINTIL. m. Entre 'ls romans lo mes de juliol, anomenat així per sér lo quint del any romá que comensava pel mes de mars. *Quintil*. Quintilis.

QUINTILLA. f. Estància de cinch versos de vuyt síl-labas. *Quintilla*, *redondilla*. Pentastichus, i.

QUINTO. m. Lo soldat quintat, y regularment se diu així fins que está instruït en l' exercici y demès de la milícia. *Quinto*, *bisoño*. Inexpertus miles. || **QUINTERNO**.

QUÍNTUPLO, A. adj. La quantitat que enclou á altra cinch vegadas, com deu es quintuplo de dos. *Quintuplo*. Quintuplus.

QUINZE. m. Numeral cardinal produhit per la multiplicació de 5 per 3. *Quince*. Quindecim. || La xifra ó caràcter que representa dit número. *Quince*. Numeralis quindecim referens nota. || Joch de pilota á llargas, lo primer llans favorable. *Quince*. Quindecim in pilæ ludo. || Joch de cartas, la sort del qual es fér quinze punts ab las cartas que's re-

parteixen una per una. *Quince*. Quindecim puncta in ludo.

DE QUINZE Y FALTA. m. adv. Expressa la gran ventallja que una cosa fa à altra. *En tercio y quinto, de quince y falta*. Quam maximè.

DONAR QUINZE Y FALTA. fr. Aventallar à altre, serli molt superior. *Dar quince y falta*. Longè antecellere.

QUINZÉ, NA. adj. numeral ordinal. Lo que completa 'l número de quinze, ó una de las parts de un enter dividit en quinze. *Quinceno*. Quindecimus, decimusquintus, quindenus.

QUINZENA. f. Cada una de las parts de un tot dividit en quinze. *Quindécima*. Decima quinta pars.

¶ Un dels registres de la orga. *Quincena*. Tubarum organi genus.

QUINZENADA. f. Temporada de quinze dias. *Quincenada*. Quindecim dierum spatium.

QUINZET. m. ter. VINTIDÓS.

QUIQUIRIQUICH. m. GALL. ¶ m. La veu del gall. *Quiquiriqui*. Quiquiriqui.

QUIRAT. m. ant. QUILAT. ¶ ant. SOU.

QUIRATAR. v. a. AQUILATAR.

QUIRCH. m. ant. n. p. QUIRZE.

QUIRINAL Y QUIRINÁLIAS. adj. Cosa de Rómulo ó Quirino, y una de las set montanyas de Roma. *Quirinal*. Quirinalis. ¶ f. pl. Festas que's celebraven en Roma pel mes de febrer. *Quirinales*, *quirinalias*. Quirinalia.

QUIRITARI. adj. Lo que pertany als quirites ó cavallers romans. *Quiritarario*. Quiritaris, i.

QUIRITE. m. Nom que's donà als romans y sabins després de la aliansa entre Rómulo y Tàcio, per la que 'ls dos pobles se juntàren en un. *Quirite*. Quiris, itis. ¶ pl. Cavallers romans. *Quirites*. Quirites, um.

QUIROBALISTA. f. Balista de ma, així anomenada per oposició á las balistas de rodas. *Quirobalista*. Quirobalista, æ.

QUIROGRAFARI. m. for. Acreedor en virtut del recibo ó vale firmat per altre en són favor. *Quirografario*. Chirographarius, ii.

QUIRÓGRAFO. m. for. Paper que té l' acusador, firmat del deudor. *Quirógrafo*. Chirographum, i.

QUIROMÀNCIA. f. Endevinació supersticiosa per las ratllas de las mans. *Quiromancia*, *buena-ventura*. Chiromantia, æ.

QUIROMÀNTICH, CA. adj. Cosa de quiromància. *Quiromántico*. Chiromanticus.

QUIRRA. f. fam. TRENCADURA.

QUIRÚRGICH, CA. adj. CIRÚRGICH.

QUIRZE. n. p. de home. *Quirico*. Quiricus, i.

QUIS. ant. Contracció de QUISE. *Quiense*. Quis se.

QUIS QUIS. m. Veu pera cridar al gos. *Tus, tuso, cuz, cuz*. Aliciendis canibus vox.

QUISCA. f. Merda, veu molt usada entre noys, especialment quant están jugant. *Zulla*. Excrementum, i.

QUISCÚ, NA. adj. Cada hu. *Cada uno*. Unusquisque.

QUISQUE Y QUISQUI. pron. ant. QUALESEVOL QUE.

QUISSÁ. adv. m. TAL VEGADA.

QUISSO Y QUISSOY. m. d. GOSSET.

QUIST, A. adj. Estimat, volgut; s' usa ab los adverbis bè ó mal. *Quisto*. Acceptus.

QUISTA. f. CAPTA, ALMOYNA.

QUISTAR. v. a. ant. PIDOLAR.

QUISTIA. f. Prestació feudal de una part dels fruyts. *Quistia*. Quistia. ¶ AGRARI.

QUISTÓ. m. Caplador, aplegador. *Cuestor*, *demandador*. Quæstor, is.

FÉR LO QUISTÓ. fr. y

QUISTOREJAR. v. a. PIDOLAR.

QUISTORIA. f. ant. Mendicitat. *Mendiguez*, *mendicidad*. Mendicita, atis.

QUISEVOL Y QUISEVULLA. pront. ant. QUALESEVOL.

QUITACIÓ. f. PAGA.

QUITAMENT. m. Acte y efecte de desempenyar ó rescatar lo que s' havia venut á carta de gràcia. *Rede, cion*. Redemptio, nis.

QUITANSA. f. ant. QUIETUT, SOSSEGO.

QUITAR. v. a. ant. PAGAR, SATISFER. ¶ Desempenyar, rescatar lo que s' havia venut á carta de gràcia. *Quitar*, *redimir*. Redimo, is.

QUITI, A. adj. Libre segur, exempt. *Quito*. Liber.

SÉR QUITI. fr. Pagar, com: lo lladre fou QUITI al cent assots. *Pagar*. Solvo, is.

QUITIA. f. FRANQUICIA.

QUITIAMENT. adv. m. ant. FRANCAMENT, LLIBREMENT.

QUITONISCA. f. Túnica de llana que portaven los grechs sobre la pell. *Quitonisca*. Quitonisca, æ.

QUITRÁ. f. ALQUITRÁ.

QUITRIN. m. Cotxet descubert de dos rodas. *Quitrin*. Curriculum genus.

QUITXALLA. f. fam. Criaturam, criaturas de poca edat. *Chiquillos*, *chiquitos*. Pueruli, orum.

QUITXO. m. ter. QUIS, QUIS.

QUIXAL. m. CAIXAL.

QUO.

QUOCIENT. m. arit. Lo resultat del dividendo pel divisor. *Quociente*. Quociens, tis.

QUÓDLIBET. m. Tractat de qüestions al arbitri del autor. *Quodlibeto*. Quodlibetum, i.

QUÓDLIBETAL Y QUÓDLIBÉTICH, CA. adj. Pertanyent á quódlibet. *Quodlibetal*. Quodlibetalis.

QUÓNIAM. m. TALÚSSIS.

QUORANTA. adj. núm. cardinal. QUARANTA.

QUOTA. f. Tatxa, porció determinada. *Cuota*, *cupo*. Quota pars.

R. Lletra dinou del abecedari y quinzena de las consonants; es lingual y semivocal. Algunas ve-gadas se liquida precehntli una muda, com en drap. Entre dos vocals té la pronunciació suau, com cara; en principi de dicció, després de conso-nant y doblada entre dos vocals forta, com rama, honra, ferro. Es abreviatura de real, reverendo, reverència; y en las medallas é inscripcions ro-manas significava Cursor, nom de família. Era nu-meral y valia 80 y ab una ralleta sobre 80,000.

RA.

RAB. m. Peix comú en los mars de Espanya, que creix fins á la llargària de tres peus. Té 'l cos per la part anterior xato y ample, y per la poste-rior estret y comprimit; lo cap gros, la boca mòlt esquinsada, col·locada, com també 'ls ulls en la part superior del cap; las aletas del pit mòlt grans y las del llom y de la creu petites. No té escatas; es de color obscur per la esquena y blanch per la panxa, en la qual té dos cosas com mans ab dits. *Pejesapo, rana marina ó pescadora. Lophius piscat-orius.*

ANARLI Á ALGÚ RAB Á RAB. fr. ANAR LO DIABLE PROP.

RABADA. f. L' extrem de la espinada. *Rabadi-lla, hueso sacro.* Os sacrum, opropigium, ii. || La carn del bestiar mort, que está tocant á la cua. *Maceta.* Spinæ extremum. || CUA. 1.

RABADÁ. m. Lo pastor que segueix en orde al majoral. *Rabadan.* Pastorum subpræfectus. || Lo mosso del pastor. *Zagal.* Pastoris famulus.

RABAL. f. ARBAHAL.

RABAQUET. m. Instrument músich pastoril. Es petit, se compon de tres cordas solas, que's to-can ab arch, y forma un so mòlt alt y agut. *Rabel, rabelejo, rabelillo.* Lyra rústica, barbiton, i. || Ca-

rabassa de Egipte, de que ni ha várias espécies. *Calabaza totanera. Cucurbita, æ.*

RABÁRBARO. m. ant. RUIBÁRBARO.

RABASSA. f. La part de la soca de qualsevol arbre que está cubert de terra junt á las arrels. *Cepa.* Stipes, is, truncus, i.

Á RABASSA MORTA. m. adv. que usan los pagesos pera dir que's han de arrancar enterament las ra-bassas. A *primeras cepas.* Usque ad primarum sti-pium consumptionem. || fr. for. Contracte de aquest nom ab lo qual lo duenyo de la pessa de terra la estableix pera plantarla de vinya y pera méntres existescan los primers ceps, morts los quals ó inutilisantse acaba 'l contracte y torna la terra al primitiu duenyo ó á sòn successor. *Contrato de esta-blecimiento á primeras cepas.* Usque ad primarum stipium consumptionem contractum.

RABASSÓ. m. d. de rabassa. *Cepita.* Tenuis stipes.

RABASSOLA. f. Espécie de bolet que fá com un sombreret rodó, convexo y de color per damunt blanch que tira á groch, y per sota blanch. *Cagar-ria. Agaricus georgii.*

RABASSUT, DA. adj. Petit y doble. *Rebollu-do, redoblado, doblado, nervioso, robusto, membru-do, rehecho, doble.* Torosus, lacertosus.

RABASTA. f. La tafarra que passa per davall la cua dels animals, pera que no's tire endavant l' aparell. *Ataharre, retranca, sotacola, gurupera, grupera, lamera.* Portilena.

RABDOLOGIA. f. Part de la aritmética que ensenya á partir y multiplicar restant y sumant per medi de unas llengüetas que's mudan quant convé. *Rabdologia.* Rabdologia, æ.

RABDOMÀNCIA. f. Endevinació per medi de la vareta de virtuts. *Rabdomancia.* Rabdomantia, æ.

RABE. m. RAVE.

RABEJAR. v. a. ESBANDIR. || Mullar lleugera-

ment á algú. *Rabosear*. Contingenter aspergere.

RABEJAT, DA. p. p. ESBANDIT. || *Raboseado*. Contingenter arpersus.

RABELL Y RABEQUET. m. RABAQUET. 1.

RABÍ. m. Entre juheus lo mateix que mestre, doctor. *Rabi*, *rabino*. Rabbi, rabbinus, i. || fam. RABIÓS.

RÀBIA. f. Ira, fúria, locura. *Rabia*. Rabies, ei. || Ira, enuig, enfado. *Ojeriza*, *rabia*, *ira*, *tirria*, *encono*. Furor, is. || Malaltia encomanadissa que priva del sentit y causa furor. *Hidrofobia*, *rabia*. Hydrophobia, æ.

PÈNDRE RÀBIA. fr. Pèndrer malícia. *Encolerizar-se*, *tomar cólera*, *incomodarse*, *emolicarse*, *rabiar*. Ira corripí, irascor, eris.

TENIR RÀBIA. fr. *Tomar tirria*, *tomar tema*. In alíquem irasci.

RABIADA. f. Impuls de cólera. *Rabia*. Ira ferox.

PÈNDRE UNA RABIADA. fr. Enfadarse en gran manera. *Montarse en cólera*, *tomarse de la cólera* ó *de la ira*; *enfurecerse*; *exasperarse*, *irritarse*; *indignarse*; *bramar*; *subirse á las bovedillas*; *darse al diablo*; *revestirse el diablo*; *pelarse las barbas*; *salirse de madre*. Vehementissimè commoveri, stomachari.

RABIAR. v. n. Patir mal de ràbia. *Rabiar*. Rabio, is; *rabia* insanire. || met. Patir algun dolor vehement. *Rabiar*. Dolore agitari. || Desitjar ab ànsia, com: *RABIA* pera lograr un empleo. *Desesperarse*, *rabiar*. Desiderio inhiare; ardentissimè cupere. || met. Sèr alguna cosa excessiva en alguna de sas qualitats, ó en la acceleració del moviment, y així's diu: *créma*, *píca* que *RABIA*; va *RABIANTE*. *Rabiar*. Nimio desiderio concitari, vel incendi.

FÈR RABIAR. fr. Molestar, fèr incomodar á algú. *Hacer rabiar*. Vehementer exacerbare palatum.

RABIETA. f. d. RABIOLA.

RABÍNICH, CA. adj. Cosa de rabins. *Rabinico*. Rabbinicus.

RABINISME. m. Doctrina dels rabins. *Rabinismo*. Rabbinorum secta.

RABINISTA. m. Sectari del rabins. *Rabinista*. Rabbinorum sectator.

RABIOLA. f. d. *Rabieta*, *rabietilla*, *fanfurriña*. Levis iracundia. || met. Malícia que prenen las criaturas. *Bèrrenchin*, *berrinche*. Infantium ploratus. || Dit del noy que la té. *Berrin*. Puerorum iracundia.

RABIÓS, A. adj. Qui té ràbia. *Rabioso*. Rabiosus, rabidus. || Enfadat en gran manera. *Rabioso*. Rabidus; summè iratus. || Qui fàcilment s' enfada. *Perrenque*, *paparrabias*. Promptus ad iram.

RABIOSAMENT. adv. m. Ab ràbia. *Rabiosamente*, *caninamente*, *con rabia*. Furenter, rabiosè.

RABIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Rabiosísimo*. Furiosissimus.

RABIOSÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Rabiosísimamente*. Rabiosissimè.

RABO. m. ter. RAVE. 2. || RÓSSECH.

RABOLL. m. Planta llenyosa que no arriba á sèr arbre. *Mata*, *arbusto*. Frutex, icis.

RABOSA. f. GUINEU.

RABOSÍ, NA. adj. Pertanyent á la rabosa. *Raposuno*, *raposino*. Vulpinus.

RABOST. m. REBOST.

RABOSTER. m. GUALDRAPA.

RABUJAR. v. a. REBUJAR.

RÁBULA. m. Mal advocat. *Rábula*. Rabula, æ.

RACADAS. f. pl. ABRACADAS.

RACAR. v. n. DÓDRER, SENTIR. || Agradar una cosa. *Cuajar*. Aliquid placere.

RACCIÓ. f. La porció de menjar que's dóna á algú pera sòn aliment diari. *Racion*. Portio, nis. || *Pitansa*. *Pitansa*, *racion*. Portio, nis. || La prebenda immediata al canonicat, que en algunas parts se diu comensalia. *Racion*. Pensio, nis, reditus, us.

RACCIÓ DE FAM. met. La renda que no bástia pera mantenirse algú. *Racion de hambre*. Parcissimi reditus munus.

DONAR LA RACCIÓ EN DINERS. fr. Donar lo menjar en curta quantitat. *Dar la racion en dinero*. Sportulam præbere.

RACCIONAR. v. a. Provehir de raccions á la tropa. *Dar raciones*. Portionem victus dare.

RACCIONER. m. Prebendat immediat al canonge. *Racionero*. Portionarius, ii.

RACIONETA. f. d. *Racionella*. Parva portio.

RACES. f. pl. ant. náut. BOYAS.

RACIOCINACIÓ. f. L' acte y efecte de raciocinar. *Raciocinacion*. Ratiocinatio, nis.

RACIOCINAR. v. n. Fèr discursos, inferir una cosa de altra. *Raciocinar*. Ratiocinor, aris. || ant. ENRAHONAR.

RACIOCINI. m. Discurs, deducció. *Raciocinio*. Ratiocinium, ii.

RACIONABILITAT. f. La facultat de discernir las cosas. *Racionabilidad*, *racionalidad*. Rationabilitas, atis.

RACIONAL. adj. Lo que pertany ó es conforme á la rahó. *Racional*. Rationalis. || geom. arit. Cada una de las qualitats que tenen entre sí alguna rahó ó proporció. *Racional*. Rationalis. || Espècie de pectoral de panyo teixit de or y adornat de pedras preciosas, ab lo nom de las dotze tribus al mitj, que portava 'l sumo sacerdot dels juheus. *Racional*. Rationalis. || ant. Oficial de la casa real de Aragó, *Racional*. Rationalis.

RACIONALITAT. f. L' us de la rahó y la mateixa rahó. *Racionalidad*. Rationalitas, atis. || fil. La facilitat de raciocinar. *Raciocinabilidad*. Rationalitas, atis. || Conformitat de las cosas ab la rahó. *Racionalidad*. Rationalitas, atis.

RACIONALMENT. adv. m. Conforme á rahó. *Racionalmente*. Ut ratio exigit. || Per medi de la rahó. *Racionalmente*. Rationaliter; ut ratio exigit.

RACÓ. m. L' àngul que forma la unió de dos parets. *Rincon*. Angulus, i. || Lloch retirat, ocult.

Rincon. Latebra, æ. || País petit respecte de altre major. **Rincon.** Angulus, i. || met. Habitació particular separada del comerç de la gent. **Rincon.** Domus latebra. || Lo interior del ànimo. **Entresijo.** Animi recondita. || met. pl. Coses de us comú reservades pera quant se necessitan. **Alzados.** Reposita, orum.

SABER TOTS LOS RACONS. fr. fam. SABER LAS TAS QUERAS.

RACONADA. f. Lo racó que forman dos cases, carrers, camins, etc. **Rinconada.** Angulus, i. || Lo menjar que no s'assenta bè. **Embarazo, embargo, empacho, crudeza.** Cruditas ventriculi.

RACONERA. f. Tauleta petita triangular, pera acomodar als racons de la habitació. **Rinconera.** Mensa ad cubiculi angulum accommodata.

RACONET. m. d. **Rinconcillo.** Parvus angulus.

RADIACIÓ. f. Producció de raigs. **Radiacion.** Radiatio, nis. || f. bot. Conjunt de arrels ó sa disposició natural. **Radicacion.** Radicatio, nis.

RADICACIÓ. f. L'efecte de arrelar. **Radicacion.** Radicatio, nis. || met. Duració de un us ó costum. **Radicacion.** Diuturnitas, atis.

RADICAL. adj. Lo que pertany a las arrels. **Radical.** Radicalis. || met. Principal, fundamental en línea. **Radical.** Radicalis. || adj. quim. Se diu del cos simple que dona origen a un àcid per sa combinació ab l'oxigeno. **Radical.** Radicalis. || Se diu de la cura perfecta que destrueix la causa de la malaltia, per oposició a cura superficial ó paliativa. **Radical.** Radicalis. || bot. S'aplica a las fulles que apar naixen de la arrel, però en sa realitat ixen de la cama que en aquest cas se confonen ab lo coll de aquella. **Radical.** Radicale.

HUMITAT RADICAL. Humor que manté l'animal. **Húmedo, ó húmedo radical.** Fundamentalis humor.

RADICALMENT. adv. m. Enterament, fundamentalment. **Radicalmente.** Radicitus.

RADICAR. v. n. Posar arrels. **Arraigar, radicar, echar raíces, enceptar, pegar, prender, asir.** Radices emittere.

RADICARSE. v. r. Afírmarse en alguna virtut ó vici. **Radicarse.** Radicari.

RÁDIO. m. geom. La línea recta desde el centro a la circunferència. **Radio.** Radius, ii. || anat. La canyella que forma la part anterior del bras. **Radio.** Radius, ii.

RADIÓMETRO. m. mat. Instrument pera observar las alturas. **Radiómetro, báculo de Jacob.** Radiometrum, i.

RAEDURA. f. RALLADURA. || RASA. 3.

RAEL. f. ARREL.

RAELAR. v. n. ARRELAR.

RÁFACH. m. Ala de teulada. **Alero, rafe, socarren, alar, ala.** Suggrunda, æ.

FÉR RÁFACHS. fr. **Rafear.** Lateritiis, lapideis commissuris ædificia firmare.

RAFAL. m. EMPARRAT, PARRAL.

RAFEL. n. p. de home. **Rafael.** Raphael, is.

RAGATXO. m. Patge. **Rodrigon.** Pedisequus, i. || Mossos de soldat pera portar llenya y aygua. **Leñador.** Miles lignarius.

RAGUITZELL. m. fam. Abundància de alguna cosa. **Multitud, peste, hato, riolada, torbellino.** Copia, æ.

RAGUSEU, VA. adj. Posa de Ragusa ciutat de Dalmàcia. **Raguseo.** Epidaurus, raguseus.

RAHIM. m. Lo fruyt del cep ó parra. **Uva, racimo.** Racemus, i. || Conjunt de grans units a la rapa de algun arbre a semblansa del fruyt de la vinya. **Racimo.** Racemus, i. || CANDELA. 3.

RAHIM BORT. **Uva silvestre.** Labrusca, æ.

RAHIM DE DÁTILS. **Támaras, racimos de dátiles.** Spadix, icis.

RAHIM DE PENJAR. **Uva colgadiza.** Uvæ aptæ ut appendantur.

RAHIM DESGRANAT. **Granuja, garulla.** Acini uvæ sparsi.

RAHIM FONYAT. RAPA.

RAHIM NEGRE. **Uva negra, tinta.** Uva nigra.

RAHIM PRIMERENCH. **Lijeruela.** Precox uva.

RAHIM ROJAL. **Larije.** Uva rubea.

RAHIMS PENJATS. **Uvas colgadas.** Uvæ pensiles.

FÉR Ó TRÁURER RAHIMS. fr. Fér candelas los arbres. **Encandelar.** Spiculas emittere.

SEMBLANT AL RAHIM. **Uval, arracimado.** Instar racemi.

RAHIMADA. f. Abundància de rahims. **Uvada.** Uvarum copia.

RAHIMAT. m. Massa ó pasta que's fá del most bullit ab espècias, y en algunas parts hi mesclan farina. **Mostillo.** Panis musteus.

RAHIMERA. f. ant. PARRA.

RAHIMET. m. d. **Racimillo, ico.** Racemulus, i.

RAHÓ. f. Facultat de discórrer. **Razon.** Ratio, nis. || L'acte del enteniment ó discurs. **Razon.** Ratio, ratiocinatio, nis. || Càlcul, compte ó número de alguna cosa. **Razon.** Calculatio, supputatio, nis. || Equitat en las compres y vendas. **Razon.** Æquitas, atis, ratio, nis. || Orde, método de alguna cosa. **Razon.** Modus, i, ordo, inis. || Motiu en defensa del dret. **Razon.** Exceptio, nis. || Motiu, causa ó fonament de alguna cosa. **Razon.** Causa, æ, fundamentum, i. || Proba, argument. **Razon.** Argumentum, i. || La expressió ó paraula que explica algun concepte. **Razon.** Verbum, i. || Relació ó respecte mútuo que tenen entre sí dos quantitats de una mateixa espècie, com : número ab número, línea ab línea, etc. **Razon.** Ratio, nis. || pl. BARALLAS, DISPUTAS.

RAHÓ HARMÓNICA. La relació ó respecte que tenen dos números entre sí, en orde a proporció dels intervallos músichs. **Razon armónica.** Ratio harmonica.

RAHÓ DE CARTIPÁS. fam. La que's dona estudiada y de memòria sense venir al cas. **Razon de cartapacio.** Futilis ratio.

RAHÓ DE DESIGUALTAT. La que tenen entre sí dos quantitats desiguals. *Razon de desigualdad*. Ratio inæqualitatis.

RAHÓ DE ESTAT. Causa pública. *Razon de estado*. Política ratio. || met. Mirament, consideració que 'ns mou á portarnos de cert modo en la societat civil, pel que podrán pensar ó judicar los que ho sápien. *Razon de estado*. Respectus, us.

RAHÓ DE IGUALTAT. La que tenen dos quantitats iguals comparadas entre sí encara que no sian semblants, com un triángul que pót sér igual á un quadrat, y una línea recta á una curva. *Razon de igualdad*. Æqualitatis ratio.

RAHÓ DE MAJOR DESIGUALTAT. La que té una quantitat major á altra menor, com : una hora á un minut. *Razon de mayor desigualdad*. Ratio majoris proportionis inæqualis.

RAHÓ DE MENOR DESIGUALTAT. La que té una quantitat menor á altra major, com : una hora á un dia. *Razon de menor desigualdad*. Ratio minoris proportionis inæqualis.

RAHÓ DE PEU DE BANCH Ó DEL PONT DE LLEYDA. fam. La que no convens; ni satisfà. *Razon de pié de banco*. Futilis et inepta ratio.

RAHÓ IRRACIONAL. La que no's pót expressar ab ningun número, com la que té 'l costat del quadrat ab sa diagonal. *Razon irracional*. Ratio irrationalis.

RAHÓ NATURAL. La potència discursiva del home, despüllada de tota altra espècie que la il·lustre. *Razon natural*. Ratio naturalis.

RAHÓ RACIONAL. La que's pót expressar ab alguns números, com la que hi ha de una gerra de vuytanta cànthers á una bòta de sis cents. *Razon racional*. Ratio rationalis.

RAHONS SEMBLANTS Ó IGUALS. Aquellas en que l' antecedent de la una conté ó es contingut en lo seu conseqüent, de la mateixa manera que l' antecedent de la altra en lo seu conseqüent, com quant se compara 'l número sis ab lo quatre, y 'l quinze ab lo deu, que ab una y altra l' antecedent conté al seu conseqüent nua vegada y la meytat més; á las horas se diu que aqueixas dos rahons són semblants ó iguals, ó la mateixa rahó. *Razones semejantes ó iguales*. Rationes æquales vel similes.

AB RAHÓ. m. adv. Ab fonament. *Con razon*. Causariè, haud temerè. || Ab justícia. *Con razon*, mèritamente. Meritò.

AB RAHÓ Ó SENSE RAHÓ. exp. Justa ó injustament. *Con razon ó sin ella*. Jure vel injuria.

AB RAHÓ Ó SENSE RAHÓ VAJA 'L POBRE Á LA PRESÓ. ref. Denota que pocas vegadas es atesa la rahó del desvalgut, majorment quant es contra un poderós. *La cárcel y la cuaresma para los pobres es hecha*. Pauperibus carcer et quadragesima nata est.

ANAR FORA DE RAHÓ. fr. Procehir ab error. *Ir fuera de razon ó de camino*. Temerè, inconsultò agere.

ANÀRSEN EN RAHONS. fr. Parlar sense substància,

buscar escusas frívolas. *Andarse en cuentas asirse á las ramas*. Inania sequi futire. || Refutar la contextació ó l' entrar en lo essencial del assumpto. *Andarse en flores ó por las ramas*. Excusationes querere. || Anar en disputas y porfias. *Andar en dimes y diretes*. Contendo, is.

Á RAHÓ. m. adv. Á respecte, com : Á RAHÓ de tres per cent. *A razon, al respecto*. Ratione, habitu ad.

ASSISTIR LA RAHÓ. fr. ESTAR CARREGAT DE RAHÓ.

BUSCAR RAHONS. fr. Donar motiu de disputas. *Provocar, buscar á uno la boca*. Tacentem provocare, lacerare.

CARREGARSE DE RAHÓ. fr. met. Tenir molta espera y paciència pera procehir després ab més fonament. *Llenarse ó cargarse de razon*. Jure muniri.

CONFÒNDER AB RAHONS. fr. Convèncer á algú ab rahons poderosas. *Envolver á uno en razones*. Convincio, is.

DEIXARSE DE RAHONS. fr. pera descompartir als que's barallan. *Vaya el diablo por ruin; dejarse, quitarse de cuentos*. Mittere nugas.

DONAR BONA RAHÓ. fr. Desempenyar bè algun càrrech. *Dar razon de sí ó de su persona*. Sui rationem præbere.

DONAR LA RAHÓ. fr. Concedir alguna cosa á algú. *Dar la razon á alguno*. Rationem reddere.

DONAR RAHÓ. fr. Informar. *Dar razon, noticiar*. Certiorem facere. || Donar motiu. *Dar motivo, ocasion*. Causam, ansam præbere.

DONAR RAHÓ AL GAT DE QUE FARÈM CARNESTÓLTAS. ref. que's diu de qualsevol dia de dinar abundant, y especialment per aquells que en los convits menjan més de lo regular. *Sepan gatos que es entruejo ó entruejo*. Exultent feles, venient bacchanalia.

EN RAHÓ. m. adv. Per lo que pertany á alguna cosa. *En razon, en virtud, en cuanto*. Prout, quoad.

ESTAR CARREGAT DE RAHÓ. fr. pera donar á entendre que la rahó està de part de algú en l' assumpto de que's tracta. *Tener sobrada razon; estar de parte de alguno la razon*. Ratione niti, adesse.

ESTAR POSAT EN RAHÓ. fr. Sér just ó racional lo que's diu. *Estar puesto en razon*. Suadet hoc ratio; justum est.

FÉR FÉR LA RAHÓ. fr. Ferse respectar y obehir. *Hacerse obedecer*. Auctoritate tenere.

GASTAR RAHONS. fr. Parlar molt y ab rodeos, usar de circumloquis. *Gastar frases*. Multiloquio aut circumloquutionibus uti.

LA MILLOR RAHÓ ES LO BASTÓ. ref. Denota que á qui no fá cas de la rahó, 'l millor medi pera reduhirlo es la forsa ó càstich. *No hay tal razon como la del baston; á fuerza del villano hierro en mano*. Cuncta domat fustis, ratione valentior omni.

LA RAHÓ NO VÓL FORSA. expr. Adverteix que deu obrar més la justícia que la violència, y també manifesta á algú que's done per consensut de lo que se li persuadeix. *La razon no quiere fuerza*. Ubi ratio, nulla opus est vi.

LLARGAS RAHONS ESCURSAN LA NIT. loc. Denota que

à qui enrahona mòlt se li passa 'l temps sense fèr feyna. *La muger algarera nunca hace larga tela.* Garrula non multam prætexit fœmina telam.

NO FICARSE EN RAHONS. fr. No ficarse algú en lo que no l' importa. *No meterse en cuentos.* Verba omittere.

NO SÉR RAHÓ Ó NO VALER ALGUNA RAHÓ. fr. No tenir forsa la proba de alguna cosa. *Ser razon de pié de banco; razon de cartapacio.* Futilem et ineptam esse aliquam rationem.

PARLAR EN RAHÓ. fr. Tenir algú rahó en lo que diu ó sosté, *Hablar en razon.* Æquæ, bonique partem dicere.

PASSAR Ó FÉR PASSAR EN RAHONS. fr. Entretenir á algú ab escusas. *Vender palabras, dar con la entretenida, traer entretenido á alguno con palabras.* Verba dare.

PER LA MATEIXA RAHÓ. m. adv. Per la mateixa causa ó motiu. *Por la misma razon, por el mismo caso, por el mismo hecho.* Eadem causa; propterea.

PER MOLTAS RAHONS. expr. Per moltas causas. *Por muchos títulos; por muchas razones.* Multis nominibus.

POSAR EN RAHÓ. fr. Apaciguar als que disputan. *Poner en razon.* Pacare.

POSARSE Á LA RAHÓ. fr. Prométrer lo preu regular en las compras y vendas. *Ponerse bien.* Æque pretio emere seu vendere.

PRIVARSE DE LA RAHÓ. fr. Tenir impedit l' us y exercici de ella per alguna causa y especialment per borratxera. *Privarse de razon.* Mente orbari.

REDUIRSE Á LA RAHÓ. fr. Ajustarse y convenir en algun partit, excusant lo sér vensut per plet ó per forsa. *Venirse á buenas; reducirse á la razon.* Placato animo pacisci.

SÉR CONTRA RAHÓ. fr. Sér alguna cosa injusta y violenta. *Ser contra toda razon.* Violentum esse.

SIAN ACABADAS LAS RAHONS. fr. ab que 's' intenta sofocar las disputas. *Acabados son cuentos; vaya el diablo por ruin.* Jam finis sit.

TENIR RAHONS. fr. Barallarse especialment las donas. *Escarapelarse.* Jurgari.

RAHONABLE. adj. Ponforme á rahó. *Razonable.* Justus. || met. Mitjá, regular. *Mediano, razonable, regular, razonablejo.* Mediocris, rationalis.

RAHONABLEMENT. adv. m. Ponforme á rahó. *Razonablemente.* Jure.

RAHONAMENT. m. ant. ENRAHONAMENT.

RAHONADOR, A. m. y f. Qui fá arengas ó perora. *Razonador.* Sermocinator, -is. || **PARLADOR.** 1.

RAHONAR Y RAHONIR. v. n. ENRAHONAR.

RAHORA. f. ter. BASADORA.

RAI. m. ant. y

RAIG. m. La línea recta per ahont se dirigeix alguna cosa. *Rayo.* Radius, ii. || Resplandor de algun cos lluminós com del sol, etc. *Rayo.* Radius, i. || Fustas unidas pera conduhir alguna cosa pels raigs. *Balsa, armadia, maderada.* Ratis, is. ||

La porció del sol que passa entre 'ls núvols. *Vara de luz.* Meteoris trabalis genus. || Lo barró del botó á la circumferència de la roda. *Rayo.* Rotæ radius. ||

Lo cop ó porció de líquit que surt ab forsa per part estreta, com la aygua de las fonts, etc. *Chorro, caño.* Scaturigo, inis. || Lo rajolí de llet que surt del pit de las donas que crien. *Rayo, caño, hilo.* Saliens e mamma lac. || Lo de llum petita y viva, com de una candela, etc. *Destello.* Scintillatio, nis.

|| pl. pint y escult. Triànguls de líneas rectas que representan lo raig del sol y los de llum ó resplandor en las imatges. *Rayos.* Radii, orum.

RAIG DIRECTE. Lo que prové directament del objecte lluminós. *Rayo directo.* Directus radius.

RAIG INCIDENT. Lo que va desde la llum fins al punt en qu'e's trenca. *Rayo incidente ó de incidencia.* Incidens radius.

RAIG ÓPTIC. Aquell per medi del qual se véu l' objecte. *Rayo óptico.* Opticus radius.

RAIG PRINCIPAL. En la perspectiva la línea recta perpendicularment desde la vista al quadro. *Rayo principal.* Primus radius.

RAIG REFLEXO. 'L que retrocedeix doblegantse per havé trobat algun cos opach. *Rayo reflejo.* Reflexus radius.

RAIG REFRACTO. 'L que trencantse passa endavant. *Rayo refracto.* Refractus radius.

RAIG VISUAL. ópt. La línea recta que va desde la vista al objecte, ó del objecte á la vista. *Rayo visual.* Visualis radius.

Á BELL RAIG. m. adv. Popiosament. *A chorros.* Uberimè, abundè.

ESCAMPAR RAIGS DE LLUM. fr. Difundir raigs de llum lo cos lluminós sobre altre. *Irradiar.* Irradio, as.

POSAR LO RAIG EN LAS RODAS. fr. *Enrayar.* Radios rotis infigere.

RAIGUES. f. pl. *Quebradas.* Terra hiati prerupti.

RAÍL. f. ant. ARREL.

RAÍS. f. arit. Número que multiplicat per sí mateix una ó més vegadas produheix una quantitat que s' anomena potència de aquell número. *Raiz.* Radix, icis.

RAÍZ IRRACIONAL Ó SORDA. arit. La que no's pót expressar ab ninguns números. *Raiz irracional.* Irrationalis aut surda radix.

RAIXIBA. f. ant. *Arrecife.* Scopulus, systis.

RAÍZ. m. Cap ó governador de alguna plassa ó territori entre 'ls sarrahins. *Arraz, arraez.* Dux inter saracenorium.

RAJA. f. ant. *Encendimiento libidinoso.* Ardor libidinosus. || y

RAJADA. f. Peig cartilaginós sèns escatas; té las ganyas en la part inferior y superior del cap. *Raya.* Batis, idis.

RAJAR. v. n. Fluir lo líquit. *Manar, correr.* Mano, as. || Eixir l' humor de las llagas, manxiulas, etc. *Correr.* Fluo, is. || v. n. poét. Despedir ó

llansar desí raigs de llum. *Radiar*. Radio, as.

DE AHONT NO'NI HA, NO'N PÓT RAJAR. ref. Ensenya que del pobre may se pòt esperar gran regalo. *De costal vacio nunca buen bodigo*. Non magnum expectes sacco de paupere libum.

RAJET. m. d. Raig petit de algun líquit. *Chorrillo*, ito. Stilla, æ.

RAJOL. m. y

RAJOLA. f. Fanch pastat y cuyt en figura quadrilonga, que serveix pera fèr paret, y enrajolar los pisos. *Ladrillo*. Later, is. || La lliura de xocolata en forma de rajola. *Ladrillo*. Cocholaticus laterculus.

RAJOLA CRUA. *Adobe*. Crudus later.

RAJOLA DE VALÈNCIA. Rajola petita y envernissada de diferents colors. *Azulejo*. Laterculus tesellatus.

COP DE RAJOLA. *Ladrillazo*. Lateris ictus.

RETALLAR LAS RAJOLAS AB IGUALTAT. fr. *Agramillar*. Lateres venustè decurtare.

RAJOLER. m. Qui té ofici de fèr rajolas. *Ladrillero*. Laterum opifex.

RAJOLERIA. f. Fàbrica de rajolas. *Ladrillal*, *ladrillar*. Lateraria, æ.

RAJOLETA. f. d. *Ladrillejo*. Laterculus, i. || Mostra en alguns teixits dita així per la figura. *Ladrillo*. Tesella in textis in modum cocclis lateris.

|| La fina pera enrajolar. *Rasilla*. Politió laterculus.

RAJOLÍ. m. d. Raig de líquit com un fil. *Hilo*, *hebra*, *madeja*. Subtilissimus rivulus.

FÈR RAJOLÍ. fr. Rajar los líquits fil á fil. *Hacer madeja ó hebra*. In fila fluere.

RAL. m. Moneda de diferents valors: en Catalunya es imaginària y val nou quartos. *Real*. Drachma, æ.

RAL DE BATLLE. Antígua prestatió. *Real de baile*. Vectigal.

RAL DE PLATA. Ha tingut diferents valors, y en lo dia val mitja pesseta. *Real de plata*. Drachma argentea.

RAL DE VELLÓ. VINTIDÓS.

RAL DE VUTT. Moneda imaginària que val quinze vintidosos. *Real de á ocho*. Uncialis argenteus.

RALL. m. Barra de ferro paralela á una altra, sobre las que encaixan y corren las rodas de las locomotoras y vagon. *Rail*, *rall*. Linea ferrea. RALLADORA. || ant. ASSENYALADOR. 2.

RALLA. f. Línea que's fá ab la ploma ó altra cosa. *Linea*, *ralla*. Linea, æ. || La série de paraulas en linea recta. *Renglon*. Verborum linea. || Terme ó límit de alguna província ó regne. *Limite*, *raya*, *confín*. Confinium, ii. || met. Terme físich ó moral de alguna cosa. *Raya*. Meta, æ. || La que's passa sobre algun escrit pera esborrarlo. *Tachon*, *cancelacion*, *raya*. Linea ducta ad lituram. || En lo joch de pilota 'l senyal que's fá ahont se para. *Choza*, *raya*. Meta, æ.

Á LA RALLA. Prop á la vora, com: á la RALLA de cent duros. *Al pie*, *casi*. Propè ferè.

FÈR RALLAS. fr. *Rayar*, *hacer rayas*. Lineas ducere.

FÈR ESTAR Á RALLA. fr. met. Fèr que algú no s'

excedesca. *Tener á raya*. Intrà limites vel metas continere.

PASSAR RALLA. fr. Esborrar lo escrit. *Tachar*, *rayar*, *borrar*, *cancelar*, *testar*. Obductis lineis scriptum delere.

PASSAR DE RALLA. fr. m. Propassarse en qualsevol cosa. *Pasar de raya*. Metas transgredi.

TIRAR RALLAS AB LO REGLE. fr. *Reglar*. Ad normam lineas deducere.

RALLADOR. m. *Raedor*. Radens, tis.

RALLADORA. f. Canal de llauna ab diferents forats, assentada sobre una fusta pera rallar pa, formatge, etc. *Rallo*. Radula, æ. || La paleta de la pastera. *Raeder*. Radula, æ.

RALLADURA. f. Lo solch que deixa la ralladora per ahont passa. *Raadura*, *ralladura*. Ramentum, i, strigmenta, æ. || Las partícules que's trauen de lo que's ralla. *Raadura*, *ralladura*, *raspadura*. Particulæ, friatæ.

RALLAR. v. a. Fèr rallas. *Rayar*, *hacer rayas*. Lineas ducere. || Assenyalar alguna ven ó clàusula ab rallas. *Rayar*. Lineas notare, signare. || Passar la ralladora per alguna cosa. *Rayar*. Radula deterrere. || v. a. Aproximarse, com: RALLA als cincuenta. *Rayar á ó frisar con*. Proximè accedere.

RALLAT, **DA**. p. p. *Rayado*, *rallado*. Rasus, attrasus.

RALLETA. f. d. *Rayuela*. Parva linea.

RAM. m. RAMA. || Manollet de flors ó herbas que serveixen pera adorno. *Ramillete*. Florum fasciculus. || La branca pera cassar aucells. *Arbolete*. Arbustum, i. || Madeixa de fil. *Madeja*. Filum á labro ductum. || met. Lo principi de alguna malaltia, com: RAM de erissipela. *Ramo*. Principium, ii. || met. La part separada de un tot ab relació á ell. *Ramo*. Ramus, i, pars, tis. || pl. Las banyas del cervo. *Ramo*, *ramaje*. Rami cornuum.

RAM DE AYGUA. Cop fort de pluja. *Nubada*, *nubarrada*. Nimbus, i.

RAM DE BOIG Ó DE BOJERIA. *Ramo ó vena de loco*. Amentis vena.

RAM DE ESCALA. 'L rengle de esglahons que bi ha de replá á replá. *Tramo*, *ramal*, *tirante*. Scalæ tractus.

RAM EMBULLAT. L' assumpto confús é intrincat. *Madeja sin cuenda*; *labyrinth*. Res nimis implexa.

RAM DE SANCH. Inflamació poch perillosa que's presenta en alguna part del cos, particularment en los ulls. *Ramo de sangre*. Levis inflammatio sanguinis.

NO DEIXAR RAM VERT. fr. No perdonar res. *No dejar verde ni seco*; *llevarse todo á red barredera*; *no quedar titere con cabeza*. Omnia vorare.

PLEGAR LO RAM. fr. PLEGAR GÁBIAS.

POSAR RAM. fr. Vendrer lo vi per menor los hensdats. *Vender al ramo*. Ramo pendente ante portam vinum vendere.

QUI HA ENROLICAT LO RAM, QUE'L DESEMBOLIQUE. ref. ab que's repren als que enredan alguna cosa en los principis, y després la deixan sèns acabar,

pera que altre tinga 'l treball de posarla en orde. *Madeja estropeada, quien te aspió, porque no te devanaba ? Qui implicat, explicet.*

RAMA. f. Branca del arbre ó planta. *Rama.* Ramus, i. || La trencada del arbre. *Ramo.* Ramale, is. || La que's plánta pera fer arbres. *Rampollo.* Clava, æ. || La que talla 'l pastor pera donarla al bestiar en temps de neu. *Ramon.* Rami, orum, ramalia, um. || La multitud de ellas talladas dels arbres. *Ramiza.* Ramorum cumulus. || Entre estampers march de ferro que subjecta 'l mollo per medi de cunyas ó tascons. *Rama.* Typographicus circulus ferrus. || La persona que té origen comú ab altres de un mateix tronch. *Rama.* Progenies, ei, soboles, is.

ACLARIR LAS RAMAS. fr. ESPORGAR.

TALLAR LAS RAMAS BAIXAS PERA QUE 'LS ARBRES FORMEN COPA. loc. *Enfaldar.* Inferiores arborum ramos amputare.

TALLAR RAMA. fr. met. Enrahonar molt. *Hacer saga.* Garrire.

RAMADA. f. RAMAT. || Vol de aucells. *Banda-da.* Avium turma. || adj. RAMÓS.

RAMADÁ. m. Quaresma dels mahometans, que es desde 'l principi de la lluna fins á la altra; no menjan ni beuben res de sol á sol, ni tampoch engullirse la saliva; però per la nit menjan tant com volen, y la gastan en balls y diversions. *Ramadan.* Mahometanorum jejunium.

RAMADET. m. *Hatillo, hatijo,* Parvus grex.

RAMAL. m. Tros de corda lligat á las morrallas pera guiar á las cabalcaduras. *Cabestro, ronzal.* Capistrum, i. || Cadena grossa ab sa argolla que's posa als esclaus. *Camal, Catena,* æ. || La corda que's posa á las cabalcaduras sobre la boca, y fent un nus per sota de ella, forma un cabestre senzill ab un sol ronzal. *Bozo.* Capistrum, i. || Cabestre de corda de cánem. *Camal.* Capistrum, i.

POSAR LO RAMAL. fr. Ajustarlo al cap de las cabalcaduras. *Encabestrar.* Capistro, as.

RAMALADA. f. Cop donat ab lo ramal. *Ramalo.* Funiculi ictus.

RAMALAR. v. a. Fer que uns animals seguecan á altres cap á davant. *Encabestrar.* Armenta ducere. || v. a. Seguir lo caball, etc. al qui'l porta del ramal. *Ramalar.* Sequor, eris.

RAMALASSO. m. Inflamació ó compressió que causa 'l mos ó ramal en la boca de las cabalcaduras, é impedeix en la llengua la libre circulació dels fluids. *Estrángol.* Linguae inflammatio.

RAMALLADAS. f. pl. Lleugeresa, poca firmeza. *Inconstancia en las personas.* Inconstantia personarum.

RAMALLOLA. RODEIX, ESCUSA, EFUGI.

RAMÁS. m. ant. RASCLE.

RAMASSADA. f. y

RAMASSAT. m. Ram de aygua. *Nubada, nubarrada.* Nimbus, i.

RAMASTES. f. pl. ant. RASCADURAS.

RAMAT. m. Lo bestiar que cuyda cada pastor. *Rebaño, hato, grey.* Grex, gis. || Multitut de bestias. *Manada, rebaño.* Turba, æ. || Lo conjunt de moltes cosas diferents. *Copia, rebaño, multitud.* Congeries, ei. || Multitut de cosas de una mateixa espècie, com: un RAMAT de anys. *Monton, cáfila.* Turba, æ. || Lo de bous. *Boyada.* Boum grex. || Lo de moltons. *Carnerada.* Arietum grex. || Lo de borrechs. *Borregada.* Agnorum grex. || met. La congregació dels fiels baix sos lligíms pastors. *Grey.* Fidelium grex; ecclesia, æ.

RAMATGE. m. Conjunt de ramas. *Ramaje, ramojo, ramada.* Ramorum multitudo.

RAMBLA. f. ARENAL. || Canal ó torrent per ahont corren las ayguas de las montanyas y valls. *Rambla.* Sabulosa terra. || Lloch destinat pera passeig dintre de algunas ciutats. *Rambla.* Deambulatorium, i.

RAMELLER, A. m. y f. Qui fá ó ven rams. *Ramilletero.* Florum venditor.

RAMELLET. m. d. *Ramillete.* Florum fasciculus. || met. Col·lecció de espècies escullidas. *Ramillete.* Selecti flores.

RAMELLETER, A. m. y f. RAMELLER.

RAMENAR. v. n. REMENAR.

RAMERA. f. Dona prostituhida. *Putà, meretriz, prostituta, ramera.* Meretrix, icis.

RAMERETA. f. d. *Cortillin, ramerilla.* Meretricula, æ.

RAMERIA. f. Lo vici de las ramerias y la casa ahont viuben. *Rameria.* Popina, æ. prostibulum, i.

RAMET. m. d. *Ramillo, ito.* Ramusculus, i.

RAMETA. f. d. *Ramilla, ita.* Ramulus, ramusculus, i.

RAMIFICACIÓ. f. Escampament, divisió de qualsevol cosa. *Ramificacion.* Ramificatio, nis. || La divisió y extensió de las venas y artèrias. *Ramificacion.* Ramificatio, nis.

RAMIFICARSE. v. r. Dividirse en ramas. *Ramificarse.* In ramos extendi.

RAMIFICAT, DA. p. p. *Ramificado.* Ramificatus.

RAMNO CATÁRTICH. f. ESPINA CERVINA.

RAMÓ. m. RUMOR.

RAMON. n. p. de home, pres de sant Ramon de Penyafort. *Raymundo.* Raymundus, i. || Pres de sant Ramon Nonat. *Ramon.* Raymundus, i.

RAMONEJAR. v. a. AVALOTAR.

RAMORÓS, A. adj. SEDICIÓS, ALBOROTADOR.

RAMÓS, A. adj. Lo que té moltes ramas. *Ramoso.* Ramosus.

RAMPA. f. Encongiment ó arronsament de nirvis, que causa gran dolor. *Calambre, y rampa.* p. Mur. Nervorum stupor. || Declivi sens esglahons pera pujar suaument. *Rampa.* Declivitas, atis.

RAMPAGOL. m. ant. GARFI.

RAMPALM. m. ant. DIUMENGE DELS RAMS.

RAMPANT. adj. En lo blasó s' aplica al lleó

que está en lo camp del escut ab las garras ober-
tas en acció de agarrar. *Rampante, rapante*. Rapax.

RAMPELL. m. y

RAMPELLADA. f. Promptitut, repent de al-
guna passió. *Arranque, vena, idea, impetu, vento-
lera*. Impetus, us. || MOSQUIT.

AGAFARLI Á ALGÜ 'L RAMPELL. fr. met. Excitarse-
li alguna espècie que'l moga á executar alguna re-
solució impensada ó imprudent. *Darle á alguno la
vena*. Oestro commoveri.

RAMPELLUT, DA. adj. Llunàtich, que té al-
gunas envestidas de boig. *Venático, lunático, alo-
cado*. Qui insania interdum corripitur.

RAMPÍ. m. RASCLE. || Lo que serveix pera
aplanar la terra. *Trailla*. Vehiculum, i.

RAMPIN. m. ant. Espècie de embarcació me-
nor que com 'ls pánfils y altres de esta classe 's co-
negué en lo Mediterráneo desde 'l sigle x hasta 'l
sigle xvi. *Rampin*. Navis genus.

RAMPINAR. v. a. Recullir la batuda en las
eras ab la eyna dita rampí. *Rastrillar*. Paleam ras-
tello colligere. || v. a. fam. FÉR CORRER LA AMPLIA.

RAMPOYNA. f. Conjunt de cosas menudas de-
pendents de altres principals. *Zarandajas, morra-
lla, morondanga, farrago, broza, brusco, ñiquiña-
que, zurrapa*. Analecta, orum. || m. CATXASSA. 2. ||
f. met. fam. Se diu de la gent més despreciable.
Populacho, infama plebe. Vulgus ignobile.

RAN Á RAN. m. adv. Indica que una cosa es-
tà tant arrimada á altra que no hi cab res entre
mitj. *A raíz, á cercen*. Ad radicem. || ó RANS. Dít
de una cosa plena que no hi cap res més. *Hasta el
tope*. Ad culmen.

TALLAR Á RAN. fr. Tallar ras. *Cercenar; cortar á
cercen*. Amputo as.

RANA. f. Anfibi molt conegut que comunment
habita en las ayguas embassadas. *Rana*. Rana, æ.
|| REYNETA.

RANA DE MAR. RAB.

RANART. m. GUINEU.

RANCELLAR. v. n. CLAUDICAR.

RANCEYLÓS, A. adj. Qui té 'ls peus torts en
fora. *Zancajoso, zanquituerto*. Varicus, loripes.

RANCH, CA. adj. ant. Rench ó coix. *Remo, co-
jo, derrengado, deslomado*. Deslumbatus.

RANCI, A. adj. Cosa que desmereix per sér
mòlt vella. *Rancio, rancioso*. Rancidus. || Vell,
antich y conservat per mòlt temps, millorant sem-
pre, com lo vi. *Añejo, rancio*. Annosus. || Avaro,
escàs. *Miserable, mezquino, roñoso*. Sordidus, par-
cus.

TORNARSE RANCI. fr. Desmerèixerse alguna cosa
per sér mòlt vella. *Enranciarse, ranciarse, ponerse
rancio*. Rancidum fieri. || Millorarse 'l vi ab lo
transcurs del temps. *Añejarse*. Senescere.

RANCIEJAR. v. n. Adquirir mal gust las
viandas que's comensan á corromprer, com la
cansalada. *Saber á rancio, enranciarse, ranciarse,
enaceitarse*. Rancidum sapere.

RANCIESA. f. ant y

RANCIÓ. f. Gust de ranci. *Rancio, rancidez*
Rancor, is.

RANCIU. adj. RANCI.

RANCO, A. adj. S' aplica al qui va coix per
lesió en las caderas. *Cojo, ranco*. Delumbis.

RANCOR. m. RENCOR.

RANDA. f. ant. Espècie de puntas treballadas
ab agulla ó teixit, que se sól posar en vestits, etc.
Randa. Reticulum ex filis subtilissimis textum;
stragulum lineum.

RANDELL. m. ter. MOSQUIT.

RANELL. m. RUGALL. 2.

RANILL. m. AHINADA.

RANILLAR. v. n. AHINAR.

RANQUEJAR. v. n. Anar ranco. *Renquear,
ranquear, claudicar*. Claudico, as.

RÁNULA. f. Tumor que's fá davall la lléngua
de las béstias caballars y del bestiar boví á modo
de granota. *Ránula*. Ranula, æ.

RANXERO. m. Qui compra y guisa 'l ranxo.
Ranchero. Contubernii præfectus.

RANXO. m. La junta de diferentes personas
pera menjar en rotllo. *Rancho*. Contubernium, ii.
|| Lo menjar de dita gent. *Rancho*. Contubernium,
ii. || náut. Lo paratge determinat en las naus pera
alotjar los individus de sa dotació. *Rancho, ran-
cheadera, rancheria*. Nautarum cubile. || met. La
acció de algunas nautes separadas de otras.
Rancho. Conventus, us.

FÉR, Ó MENJAR, Ó ESTAR AL RANXO. fr. Formar ran-
xo en alguna part, ó acomodar-se en ell. *Ranchear*.
Contubernia stabilire.

RAORE. v. n. RÁURER.

RAPA. f. Lo rahim sense grans. *Escobajo, ram-
pojo, rapa*. Scapus, i. || La flor de la olivera. *Cier-
ne, rapa*. Olivæ flos.

TENIR RAPA LAS OLIVERAS. fr. *Estar en cierce*. In
incunabulis oleam esse.

TRAUER LA RAPA DELS RAHIMS. fr. *Descobajar*.
Uvas ab scapo discernere.

RAPACITAT. f. Inclinação á robar. *Rapacidad*.
Rapacitas, alis.

RAPADA. adj. Dít de la dona robada. *Rapta,
robada*. Rapta.

RAPADOR, A. m. y f. Qui rapa. *Rapador, ra-
pante, rapista*. Rapiens, tis.

RAPADURA. f. La acció de rapar, ó l' efecte
de quedar rapat. *Rapadurar rapamiento, rape*.
Depredatio, nis.

RAPAFILANDO. m. adv. fam. ter. DEPRESA Y
CORRENTS COM UN LLAM.

RAPAMENT. m. ant. Furt. *Robo*. Furtum, i. ||
RAPTO.

RAPANT. m. RAMPANT.

RAPAR. v. a. Tallar lo cabell á ran de la pell.
Rapar. Abrado, rado, is. || Robar. *Arrebatat, ra-
par*. Rapere quidquam alicui. || fam. Afeytar. *Ra-
surar, rapar*. Barbam radere.

RAPÁS, SA. adj. Inclinat á robar. *Rapaz*. Rapax. || m. Minyó. *Ropaz*. Puer, i.

RAPAT, DA. p. p. *Rapado*. Raptus. || Ras del cap ó de las celtas. *Raido*. Rasus.

RAPÉ. m. Tabaco de pols negrench y poch fi; díit així pel instrument y modo ab que's mol. *Rapé*. Tabaculum rasile.

RÁPIDAMENT. adv. m. Ab impetu, celeritat y destresa. *Impetuosamente, rápidamente*. Rapide.

RAPIDEZA Y RAPIDITAT. f. Velocitat, moviment impetuós. *Rapidez*. Rapiditas, atis.

RÁPIDO, A. adj. Accelerat, lleuger y prompte en lo moviment. *Veloz*. Celer, velox. || Violent, precipitat, impetuós. *Rápido, raudo*. Rapidus.

RAPINA Y RAPINYA. f. Robo. *Rapiña, robo, pillaje, latrocinio*. Rapina, æ.

RAPINYADOR, A. m. y f. Qui rapinya. *Rapiñador*. Rapax, eis.

RAPINYAR. v. a. fam. Robar ab violència. *Arrebatat, rapiñar, garrañar*. Rapio, arripio, is.

RAPIR. v. a. ant. Robar una dona ab violencia ó ab manyas. *Arrebatat, robar*. Rapio, is.

RAPÓTIS. m. Bofetada. *Manotada, manotazo, manoton, soplamocos, sornaviron, tamborilazo, tamborilada*. Alapa, æ.

RAPSODA. f. Cant de la Iliada de Homero, y qui tenia ofici de cantarlos. *Rapsoda*. Rapsodia, æ.

PAPSÓDIA. f. Própiament es robo, y s'acomoda á las obras de ingeni en que l'autor no hi té més propi que la unió, ó lo haverho recullit de altres. No obstant la Iliada de Homero, ab tot de sér de pròpia invenció, s'intitula també rapsódia. *Rapsodia*. Rapsodia, æ.

PAPSODISTA. m. Qui fá rapsódias. *Rapsodista*. Rapsodista, æ.

PAPSODOMÀNCIA. f. Endevinació supersticiosa que's feya de vários modos; però comunement endevinant segons la sentència ó vers que surtia, al obrir casualment las poesias de Homero ó Virgili. *Rapsodomancia*. Rapsodomantia, æ.

PAPTO. m. Robo de alguna dona. *Rapto*. Raptus, us. || Éxtasis. *Éxtasis, rapto, arrobato, arrobamiento*. Extasis, is. || La acció de robar á alguna persona. *Rapto*. Raptus, us. || astron. MOVIMENT. 7. || med. Arrebatament ó elevació de algun humor ó accident al cap, lo que priva del sentit. *Rapto*. Humoris raptus.

RAPTOR. m. Lladre, y especialment se diu del qui furta alguna dona, encara que sia per medi de la seducció ab paraulas amorosas y suaus, ó que comet lo delict de rapto contra las lleys canónicas y civils. *Raptor*. Raptor, is.

RAQUETA. f. Ret en forma de pala pera jugar á pilota. *Raqueta*. Reticulum ad pilæ ludum. || Lo joch ab la raqueta. *Volante, raqueta*. Ludus pilæ reticulis exceptæ ac redditæ.

RAQUETER. m. Qui fá ó ven raquetas. *Raquetero*. Lusoriarum reticularum opifex.

RAQUITI, A, Y RAQUITICH, CA. adj. Qui va perdent poch á poch la figura regular de són cos. *Raquitico*. Rhachiticus, i.

RAQUITIS. f. Malaltia en que's va perdent poch á poch la figura regular de alguna part del cos. *Raquitis*. Rachitis, is.

RAQUITISME. m. Reunió de tots los síntomas que constituheixen la raquitis. *Raquitismo*. Raquitis, is.

RAR. adj. ant. raro.

RARAMENT. adv. m. Rara vegada. *Raramente, rara vez, por maravilla*. Rarò. || De un modo extraordinari ó ridícul. *Raramente*. Insolito modo.

RAREFACCIÓ. f. m. La acció de dilatar-se ó estèndrerse un cos ocupant més lloch. *Rarefaccion*. Rarefactio, nis.

RAREFER. v. n. fil. Fér que un cos ocupe més lloch; explayar sa densitat. També s'usa com reciproc. *Enrarecer, rarificar, rareficar*. Rareficio, is.

RAREFET, A. p. p. *Rarefacto*. Rarefactus.

RAREJAR. v. n. Férse rara alguna cosa perdent la densitat ó solidesa. *Rarear*. Liquesco, rareresco, is.

RARESA. f. Extravagància, estranyesa. *Rareza, raridad*. Raritas, atis. || Singularitat. *Rareza*. Raritas, atis.

RARETAT. f. La qualitat de raro ó que s'oposa á la densitat. *Raridad, rareza*. Raritas, atis. || ant. RARESA. || fil. La qualitat dels cossos rars. *Raridad*. Raritas, atis.

RARISSIM, A. adj. sup. *Rarissimo*. Rarissimus.

RARIFICATIU, VA. adj. Lo que té virtut de rarefer. *Rarificativo*. Rarificandi virtute præditus.

RARO, A. adj. Clar, de poca densitat. *Raro, raro*. Rarus. || Extraordinari, poch comú. *Insólito, raro, contado*. Rarus. || Excel-lent, sobresalient. *Insigne, raro, singular*. Exquisitus. || Pochs, y així's diu: RAROS són los amichs verdaders. *Raro*. Rarus. || Extrany, extravagant. *Raro*. Difficilis. || Curios, digne de véurerse. *Raro*. Videndus.

RAS, A. p. p. *Raido*. Rasus. || adj. Pla, llis, desembarassat, y així's diu del sostre cubert de tela, cel ras. *Raso*. Planus, equus. || Dit del soldat que no té cap grau ó distinció. *Raso*. Gregarius miles. || Dit del cel seré. *Sereno, rasó*. Sere-nus, clarus. || adv. m. DE PRESSA.

AL RAS. m. adv. Al camp, al descubert. *Al raso, al sereno*. Subdiu.

TOT RAS. m. adv. Sincerament. *Sin rebozo*. Palám.

RASA. f. Solch pera desayguar las herelats. *Surcos mayores, desagaderos*. Collicia, arum. || BARALLA. || Obra de arrasar. *Rasadura*. Hostorio ad æquandi actio.

RASADORA. f. Bastó cilíndrich pera arrasar las medidas. *Rasero, raedor*. Hostorium, radius, ii. || BALLADORA. 2.

RASAR. v. a. ARRASAR. 3.

RASCADOR. m. Instrument pera rascar. *Rascador, rascadero, raedor.* Scolptorium, ii, radula, æ.

RASCADURA. f. Obra de rascar. *Rascadura, rascamiento, rasura, raedura.* Rasura, æ, ramentum, i. || Lo senyal que queda en la cosa rascada. *Rascadura.* Unguis perstrictio. || Peladura en la carn. *Descarnadura.* Carnis nudatio, detractio. || Las llimaduras de la plata ú or. *Granalla.* Argenti aut auri ramenta.

RASCAR. v. a. Fregar ó gratar. *Rascar, raer, estregar, frotar.* Rado, is. || náut. Fregar las embarcaciones. *Afretar.* Naves converrere. || cir. Registrar y netejar lo cráneo ab la legra. *Legrar.* Ad vivum resecare.

RASCAT, DA. p. p. *Rascado, raido.* Rasus.

RASCLADA. f. Tot lo que 's recull de una vegada ab lo rascle. *Rastrillada.* Quod rastrum capit.

RASCLADOR. m. Lo qui rascla. *Rastrillador, rastillador.* Carminans.

RASCLADORA. f. BALLADORA. 2.

RASCLADURA. f. ant. RASCADURA.

RASCLAMENT. m. La acció de rasclar y rascar. *Rascamiento, rastimiento.* Rasura, æ.

RASCLAMONYOS. m. AGULLA DE MONYO.

RASCLAR. v. a. Arreplegar la palla ab lo rascle. *Rastrillar, rastrear.* Quæro, is. || ant. RASCAR. || Resseguir ab lo rascle la terra després de sembrada. *Escardar.* Sarrio, is; terram rastris insectari. || PENTINAR. 2. || v. a. Estovar y descrostar la terra ab lo rascle. *Rastrear, rastrillar.* Terram rastre vertere.

RASCLE. m. Instrument compost de un mànec de uns sis pams, y al extrem un travesser guarnit de dents de fusta pera arreplegar la herba, brossa y la palla en la era. *Rastro, rastrillo, mielga, rastra, rastillo.* Occa, æ.

RASCLET. m. d. *Rastrillo, rastrilla.* Occatoria crates.

RASCLÓ. m. d. Rascle petit ab dents de ferro que serveix pera igualar la terra, cubrir la llavor, etc. *Mielga.* Rastellum, i.

RASCUT, DA. adj. ant. *Iracundo, airado.* Iracundus.

RASGO. f. Línea formada ab ayre y garbo en la lletra. *Rasgo.* Linealis vel liberior ductus calami. || Aire, desembarás. *Despejo, rasgo, desembarazo, desparrajo.* Expeditio, nis. || Garbo, generositat. *Rasgo.* Clara vel perspicua actio. || met. La espècie que explica ab propietat y hermosura algun concepte. *Rasgo.* Speciosa sententia vel sermo.

FÉR RASGOS AB LA PLOMA. fr. y

RASGUEJAR. v. n. *Rasguear.* Liberius ductus calami effingere.

RASIRSE. v. r. ter. SERENARSE.

RASÓ. m. ant. NAVAJA.

RASPA. f. Llima aspra pera raspar la fusta. *Eseofina.* Scobina, æ.

RASPALL. m. RESPALL.

RASPALLADURA. f. La acció y efecte de raspallar. *Acepilladura.* Vestum detercio ope scopulæ.

RASPALLAR. v. a. RESPALLAR.

RASPAR. v. a. Rascar lleugerament. *Raspar, raer.* Rado, is. || Gastar la fusta ab la raspa. *Eseofinar.* Scobina polire, eliminare. || met. Asprejar, picar lo vi al paladar. *Raspar.* Grata acrimonia pun gere.

RASPAT, DA. p. p. *Raspado.* Rasus.

RASPÓS, A. adj. Aspre, desigual, desapacible al tacto. *Áspero, escabroso, rasposo.* Asper, scaber. || Dit del licor picant. *Áspero, rascon, raspante.* Acerbus. || met. Malagradós, esquerp. *Arisco, áspero, escabroso.* Insuavis. || Desapacible al oído. *Áspero, bronco, duro.* Asper, injucundus. || Se diu del pel rústich. *Hispido, hirsuto.* Hirsutus, hispidus.

RASSA. f. Llinatge, parentela. *Casta, raza.* Genus, eris, stirps, is.

RASSA DE CANI. loc. De mala sanch, de mal procehiment. *Raza de cani.* Protervus.

NI RASSA NI PÒLS. loc. NI RASTRE, etc.

RASSER. m. Lloch al abrich dels vents, y que hi toca 'l sol. *Resolana, resolano, carasol, abrigoño, solana, solejar, abrigadero, invernadero.* Apricus, i.

RASSERARSE. v. n. Posarse al rasser. *Abri garse, ponerse al sol ó al abrigo.* Apricari.

RASTELL. m. ant. PINTÉ. 1. || Paleta de ferro que la agullada té en l' extrem pera netejar la rella de la arada. *Arrejada, bestola.* Rulla, æ. || Espècie de guardas que hi ha en alguns panyes. *Rastrillo.* Lamella dentata in seris. || ter. RASTELLERA. || Lo més fort del sol que es de las 12 á las 2. *Resistero, resistidero.* Solis æstus, pondus diei.

RASTELLADOR. m. Tros de tauló en los portells dels rius, etquias, canals y resclosas, pera detenir ó soltar la aygua pujantlo ó baixantlo. *Compuerta, templadera, tablacho.* Cataracta, æ.

RASTELLAR. v. a. PENTINAR. 2.

RASTELLERA. f. Pila. *Rimero, rima.* Strues, is.

RASTILLO. m. Reixa pera tancar algun paratge. *Rastrillo.* Clathri, orum.

RASTOLL. m. RESTOLL.

RASTRAR. v. a. ARROSSEGAR.

RASTRE. m. Petjada. *Pisada, rastro, huella.* Vestigium, ii. || Lo senyal que queda en terra de qualsevol cosa, com de gotas de oli, etc. *Vestigio, rastro, reliquia.* Vestigium, ii. || met. Indici. *Muestra, rastro, asomo, indicio.* Signum, i. || L' olor que percibeixen y segueixen los gossos de la cassa que ha passat. *Viento.* Odor, is. || ESCORRADOR. || ENFI LADA.

SEGUIR LO RASTRE. fr. *Seguir el rastro; rastrear, sacar por el rastro.* Vestigio insequi. || Seguir los gossos l' olor que deixa la cassa. *Ventear, ventrear.* Ventum odorare.

RASTREJAR. v. a. met. Indagar alguna cosa

per conjecturas ó indicis. *Rastrear*. Investigo, as.

RASTREJAT, DA. p. p. *Rastreado*. Investigatus.

RASTRER, A. m. y f. *Forastero*. Advena, æ.

|| adj. Se diu de las camas de la planta que ajentse sobre la terra fà de distància en distància algunas arreletas, com en la verónica oficinal. *Rastrero*. Repens. || Se diu també de la arrel que horisontal ó transversalment produeix de distància en distància arreletas y novas plantas, com es en lo gram, regalèssia, etc. *Rastrera*. Repens.

RASURA. f. L' efecte de rasurar. *Rasura*. *Rasura*, æ. || ant. Obra de ràurer. *Rasura*, *raedura*. *Rasura*, æ. || pl. LLIMADURAS.

FÉR LA RASURA. fr. y

RASURAR. v. a. Afeytar la barba. També s' usa com recíproch. *Rasurar*, *afeitar*. Barbam vel caput radere.

RAT PENAT. m. ant. RATA PINYADA.

RATA. f. Lo mascle. *Raton*. Mus, uris. || La femella. *Rata*, *ratona*. Mus fœmina. || Peix de mar semblant á la rata. *Rata*. Mus marinus. || m. met. Avaro, escàs. *Mezquino*, *menguado*, *agarrado*, *miserable*, *tacaño*. Mendicus, i, miser. || La part ó quantitat que toca á cada hu en las distribucions. *Rata*, *prorata*. Rata portio.

RATA DORMIDORA. ter. *Liron*. Glis, iris.

RATA PANADA. RATA PINYADA.

RATA PINYADA. *Murciélagos*, *murciégalo*, *murceguillo*. Vespertilio, nis, mus penatus.

RATA PER QUANTITAT. loc. Proporcionalment en la distribució. *Á rata por cantidad, á prorata*. Pro rata portione.

CÓRRER LA RATA PEL VENTRE. fr. Tenir ganas de menjar. *Ladrar el estómago*. Esurio, is.

NO SE N' HO PORTARÁN Ó MENJARÁN LAS RATAS. loc. fam. Expressa que alguna cosa està ben assegurada. *No se irá por sus pies*. Est in portu.

RATADOR, A. m. y f. Se diu del gat molt aficionat á agafar ratas. *Cazador*. Promptus ad capiendi mures.

RATÁFIA. f. Resoli delicat. *Ratafia*. Rasasolium delicatum.

RATÁNHA. f. Planta de arrels radicants cilíndricas, llenyosas, més ó ménos llargas, més ó ménos grossas, ab moltas ramificacions revoltas, cubertas de una escorxa pardo-rogenca, desigual, dura al tacto, inodora, de sabor amarch molt astringent; part llenyosa, de color groguench, que déu despreziarse per sa ninguna propietat, especialment lo de las arrels grans. *Ratanhia*. Rathania, æ.

RATAR. v. a. Agafar ratas. *Cazar ratones*. Capere mures. || Rosegar las ratas alguna cosa. *Ratonar*. Excedo, rado, is.

RATAT, DA. p. p. *Ratonado*. Rasus. || ter. GRABAT.

RATERA. f. Trampa pera agafar ratas. *Ratoneira*. Muscipula, æ.

RATERA DE ATGUA. Gato de agua. Muscipula in aqua aptata.

CÁURER EN LA RATERA. fr. met. Cáurer en la trampa ó engrany. *Caer en la ratonera ó en el garlito, en el anzuelo, en el lazo, en el señuelo, en la trampa, en la emboscada, en la celada, en la red*. In muscipulam incidere.

ESTAR EN LA RATERA. fr. met. Estar pres. *Estar metido en caponera*. In custodia detineri.

RATERIA. Mezquindad. Sordes, is.

RATETA. f. d. RATOLÍ.

RATIFICACIÓ. f. Aprobació, confirmació. *Ratificación*. Ratificatio, nis. || for. *Ratihabicion*. Ratificatio, nis.

RATIFICAR. v. a. Confirmar, mantenirse en lo que s' ha dit. *Ratificar*. Ratifico, as.

RATIFICAT, DA. p. p. *Ratificado*. Ratificatus.

RATINA. f. Roba de llana semblant á la grana. *Ratina*. Purpura exilior.

RATLLA. v. a. RALLA.

RATLLAR. v. a. RALLAR.

RATO. m. Espay de temps. *Rato*. Breve tempus. || RATOLÍ.

RATO HA. loc. JA FÁ RATO.

AL CAP DE UN RATO. m. adv. *Al cabo de rato*. Longo post tempore.

ANAR UN RATO Á PEU Y ALTRE CAMINANT. loc. *Ir unos ratos á pie y otros andando*. Pedibus iter facere.

Á RATOS. m. adv. Ab algunas intermissions de temps. *A ratos, de rato en rato*. Interdum.

Á RATOS PERDUTS. m. adv. En las horas que no hi ha ocupació. *Á ratos perdidos*. Supervacaneis horis.

BO Ó MAL RATO. Buen ó mal rato. Jucundum vel injucundum temporis spatium.

DE RATO EN RATO. m. adv. Á RATOS.

JA FÁ RATO. loc. Ja ha passat una estona llarga. *Rato ha, hace tiempo, tiempo ha*. Diu est.

RATOLÍ. m. d. *Ratoncillo*, *ito*. Parvulus mus.

RATPENAT. m. ter. RATA PINYADA.

RATRANGA. f. RATRANGA.

RATXADA. f. Bufada de vent que passa prompte. *Ráfaga*, *bocanada*. Venti afflatus vehemens.

RAUCALL. m. BOU.

RAUCH. m. *Cojo*, *derrengado*. Inflexus.

RAUDAL. m. TORRENT. || met. Abundància de cosas que corren impetuosament. *Raudal*. Profluens rerum copia.

RAUIXA. f. RAMPELL.

AGAFAR LA RAUIXA Á ALGÚ. fr. AGAFAR LO RAMPELL.

RÁURER. v. a. Rascar. *Raer*. Rado, is. || Haverse de entèndrer ab aquell que repugnava. *Dar, venir á parar, caer*. Incido, is. || ARRASAR. 3. || ant. ESBORRAR.

RAUTA. (TOCAR) fr. fam. Anàrsen. *Cojer ó tomar la rauta*. Viam arripere.

RAUTAR. v. n. ter. RASCAR.

RAVE. m. Planta de fullas semblants al nap, y la arrel á la de la pastanaga, entre blanca y ber-

mella. Rábano. Raphanus, i. || La cua fora 'l pel *Rabo, rabadilla, maslo.* Cauda, æ.

RAVE BOSCA, DE CABALL Ó RUSTICÀ. Planta, espècie de tarongina, que fá la cama prop de dos peus de alta, rojenca, peluda, ab algunas brancas flexibles; fullas que naixen de dos en dos, la una davant de altra, semblants á las de la mostassa; sabor amarch y aspre, inodora, las flors petites, de quatre fulletas grogas disposadas en creu. Es antiescorbútica, diurética, incisiva vulnerària, y 's té per pectoral y mòlt útil pera aclarir la veu. *Jaramago, irion, ruqueta, oruga, rábano rusticano, herismo oficial, yerba de los cantores.* Eryssimum officinale.

DRET COM UN RAVE DE DINER. loc. fam. Se diu del qui afecta gravetat, sèns motiu ni fonament. *Tieso como un ajo, tragavirotes.* Erectè indecens.

PÈNDRE LO RAVE PER LAS FULLAS. loc. Invertir l' orde de las cosas, ferlas al revés. *Tomar el rábano por las hojas.* Histeron proteron agere.

QUE NI QUE RAVE. exp. de enfado. *Que ni que alforjas, ó que haga morena.* Nihil affert.

UN RAVE FREGIT. exp. fam. ab que's desaproba ó 's nega alguna cosa. *Un diablo.* Minimè.

RAVECAR. v. n. VOMITAR.

RAVEIXINCH. m. ter. ENEMICH. 3.

RAVENAL. m. Lloch plantat de raves. *Rabanal.* Raphanis consita terra.

RAVENER, A. m. y f. Qui ven raves. *Rabanello.* Raphanorum venditor.

RAVENÉS, A. adj. Cosa de Ravena ciutat de Itàlia en la Gàlia Togada. *Ravenés.* Ravenas, atis.

RAVENET. m. d. *Rabanillo.* Raputum, i. || Lo de la cua. *Rabito.* Nudata cauda.

RAVENISSIA. f. Planta. Rave bort. *Rábano silvestre.* Silvestris raphanus.

RAVENXINAMENT. m. Erecció, la acció de anar ravenxinat. *Ereccion.* Erectio, nis.

RAVENXINARSE. v. r. Enravenarse, afectar gravetat. *Erguirse, espetarse.* Intumesco, is.

RAVENXINAT, DA. p. p. *Tieso, yerto.* Rigidus. || Qui afecta gravetat. *Quijote, tragavirotes, inhiesto, erguido, espetado.* Erectus, tumescens.

POSARSE RAVENXINAT. fr. RAVENXINARSE.

RAYA. f. RAJADA.

RAYAYRE. m. ant. PALANCA.

RAYGADA. f. ant. COLGAT. 1.

RAYGAR. v. n. ant. ARRELAR.

RAYGAT Y RAYGUAT, DA. p. p. ant. ARRELAT.

RAYL. f. ARREL.

RAYMA. f. Paquet de 20 mans ó 300 fulls de paper. *Resma.* Chartarum quingentarium.

RAY. Veufam. usada com interjecció, que 's créu peculiar de la lléngua catalana: pus á pesar de repetidas diligéncies no s' ha pogut trobar lo castellà equivalent, ni encara un sentit determinat en català; sols sí que denota una multitut de circumstàncies pròpies de la infinitat de locucions

ó veus á que s' acomoda. || En algunas parts de Castella s' usa del RAY lo mateix que en català y així 's diu: *Eso ray.* || ter. PLA.

RAYGAL. m. Arranque. Initium, i.

RAYGUERA. f. ant. FRONTERA. || Quebrada. Hiatus.

RAYNA. f. Peix de mar de un peu de llarch; té dos agullons mòlt forts. *Raño, pigor, ciprino, bresma.* Chiprinus, i.

RAZITZ. f. ant. ARREL.

RAZURA. f. ant. RASURA, RASCADURA.

RE.

RE. prep. que sols s' usa en composició y regularment indica repetició ó augment del significat de la paraula ab que's junta, com: *replé,* mòlt ple. *Re.* Aliquid. || m. mús. La segona nota. *Re.* Segunda nota in hexachordo musico. || RES.

REA. f. mit. Cibeles muller de Saturno y mare dels déus. *Rea, Cibeles.* Rea, æ. || La dona que ha comés algun delict. *Rea.* Rea, æ.

REABILITAR. v. a. y derivats. REHABILITAR.

REACCIÓ. f. fil. Acció del cos impel lit ó comprimet contra lo que impel-leix ó comprimeix. *Reaccion.* Reactio, nis.

REACTIU, VA. adj. quí. Lo que té virtut de refer. *Reactivo.* Reficiendi virtute pollens.

READÍS, A. adj. Fàcil de rallarse. *Raedizo.* Deletitius.

REGRAVACIÓ. f. y

REAGRAVAMENT. m. Obra de reagrar. *Reagravacion.* Iteratum gravamen.

REAGRAVAR. v. a. Agravar més. Tambe s' usa com reciproc. *Reagrar.* Prægravo, as.

REAGUT, DA. adj. Mòlt agut. *Agudísimo re-agudo.* Peracuto ingenio utens.

REAL. adj. Fisich, que té verdadera existència. *Verdadero, real, fisico.* Existens. || Lo que pertany al rey. *Real.* Regius. || Sumptuós, magestuós. *Sobervio, real, maravilloso, suntuoso, magnífico, grandioso.* Magnificus. || Cert, veridich. *Real.* Verus, certus. || Excel·lent en sa línea. *Real.* Præstans. || m. Camp del exèrcit, y 'l mateix exèrcit. *Real.* Stativa, castra, orum. || La principal galera de testas coronadas y regnes independents. *Real.* Regia triremis. || ant. Moneda. RAL.

REAL Y VERDADERAMENT. adv. m. Ab entera certesa. *Real y verdaderamente, físicamente.* Verè. || FÍSICAMENT.

ASSENTAR LO REAL. fr. Acampar un exèrcit. *Asentar los reales, el campo; acampar el ejército.* Castra ponere.

EN REAL VERITAT. m. adv. REALMENT.

REALENCH, GA. adj. Lo que pertany al rey. *Real, realengo.* Quod ad regem pertinet.

REALESA. f. Dignitat, soberania real. *Realeza.* Regalis dignitas. || Magnificència pròpia de rey. *Realeza.* Regia magnificentia.

REALGAR. m. ARSÉNIT.

REALISAR. v. a. Executar. *Efectuar, realizar, verificar.* Rem adimplere.

REALISTA. m. y f. Qui defensa 'l partit del rey ó li es afecte. *Realista.* Regiarum partium sector. || Escotista y altres, que sostenen que 'ls universals són verdaderas entitats que existeixen fora del enteniment, ó com diuen en las escuelas á parte rei. *Realista.* Realista, æ.

REALITAT. f. Existència física. *Realidad.* Phisica existentia rei. || Veritat, ingenuitat. *Realidad.* Veritas, ingenuitas, atis.

EN REALITAT. m. adv. REALMENT.

REALME. m. REGNE.

REALMENT. adv. m. Verdaderament, sens ningun dubte. *Efectivamente, realmente, en realidad de verdad.* Reverà. || Sumptuosament. *Magnificamente, realmente.* Regiè. || Com un rey ó de un modo real. *Realmente.* Regiè, regaliter.

REALS. m. Adorno, treball que resalta en qualsevol superfície. *Realce.* Eminentia, æ. || met. Llustrè, esplendor, estimació. *Realce.* Ascititius splendor. || pint. La part del objecte que reb més activa y directament los raigs de la llum. *Realce.* Lucis eminentia.

REALSADAMENT. adv. m. ant. Subliment. *Sublimemente, elevadamente.* Sublimè, excelsè.

REALSAMENT. m. ant. ELEVACIÓ. || SUBLIMITAT. || ant. ENSALSAMENT.

REALSAR. v. a. Posar alguna cosa més elevada de lo que estava. *Realzar.* Atollo, is, amplifico, as. || Il·lustrar, ennoblir. *Realzar.* Amplifico, as, || pint. Il·luminar algun objecte. *Realzar.* Illumino, as. || REANIMAR. || ant. Continuar l' argument ó discurs comensat per altres. *Alargar, continuar, seguir.* Propositum premere. || Fèr que una cosa resalte al costat de altra inferior, fèr brillar. *Exaltar.* Exalto, as.

REALSAT, DA. p. p. *Realzado.* Amplificatus.

REAMPARAR. v. a. for. Tornar á amparar, amparar de nou. *Reamparar.* Iterum patrocinari.

REANIMAR. v. a. Fèr revivir, donar coratge á algú. *Reanimar, animar, alentar.* Iterum vivificare.

REARBITRAR. v. a. for. Sentenciar per segona vegada 'l jutge àrbitre. *Rearbitrar.* Iterum arbitrari.

REASUMIR. v. a. Tornar á pèndrer. *Reasumir.* Reasumo, is.

REASUMIT, DA. p. p. *Reasumido.* Reassumptus.

REASUMPCIÓ. f. Obra de reasumir. *Reasumcion.* Reasumptio, nis.

REATA. f. La mula de davant en los carruatges. *Reata.* Mula prævia. || Corretjas que juntan una cabalçada ab altra. *Reata.* Religaculum, i. || náut. Conjunt de voltas espirals y contigües ó en contacte, ó ben apretadas, que's donan á un arbre

ó altre objecte semblant ab un cap de un grux proporcionat. al intent. *Arriata, reata.* Funiculus innexus. || Lo cap ó corda mateixa ab que's fà dita operació. *Reata.* Funis intextus.

REATÍ, NA. adj. Lo pertanyent á la ciutat de Reati en Itàlia. *Reatino.* Reatinus.

REATO. m. teol. Obligació que queda á la pena, encara després de perdonat lo pecat. *Reato.* Reatus, us.

REBABA. f. Lo que ix un poch de la superfície de algunes coses, com del vestit, de la enquadernació dels llibres, de la fusta, del ferro y de las obras de arquitectura. *Rebaba, ceja.* Superficialium, ii. || La de un canó pera ficarlo á altre. *Despezo.* Tuborum aliis immitendum aptatio.

REBAIXA. f. Descompte. *Rebaja.* Deductio, nis. || Disminució de qualsevol cosa. *Rebaja.* Disminutio, nis.

REBAIXAR. v. a. Disminuhir la alsària. *Bajar, rebajar.* Deprimo, is. || Fèr segona baixa en los arrendaments ó ditas. *Rebajar.* Minuo, remitto, is. || Disminuhir lo preu. *Bajar.* Minuo, is. || Tràurer en net alguna partida, descontant los gastos. *Rebatar.* Pro rata parte summam diminuendo extrahere. || Tràurer part de una quantitat. *Rebajar.* Remitto, is. || pint. Declinar lo clar envers lo obscur. *Rebajar.* Lucem suppressere. || ABAIXAR. 2.

REBAIXAT, DA. p. p. *Bajado, rebajado.* Remissus.

REBALSAR. v. a. Detenir y recullir la aygua ó altre licor, de manera que s' estanque y fassa bassa en alguna part. S' usa regularment com reciproc. *Rebalsar.* Stagno, as.

REBANCH. m. arq. Motllura petita sobre la cornisa, y que volta la obra. Altres anomenan així la part que reb los archs de la volta grassa. *Sotabanco.* Hypopodium, ii.

REBANQUETA. f. arq. Segon pedestal que's posa sobre del primer. *Rebanco.* Stylobates alteri superimpositus.

REBANY. m. ant. RAMAT. 1.

REBASTA. f. BABASTA.

REBASTAR. v. n. Sobrar, sér més que bastant. *Rebastar.* Plus quam satis esse.

REBAT. m. Lo que rebat una cosa á altra. *Batiente.* Quatiens, concutiens, tis.

REBATAR. v. a. ant. ARREBATAR.

REBATEJAR. v. a. Reiterar lo baptisme. *Rebautizar.* Rebaptizo, as.

REBATIDOR, A. m. y f. Qui rebat. *Rebatidor, rebatiente.* Repulsator, is.

REBATIMENT. m. Acte de rebàtr. *Rebatimiento.* Propulsatio, nis.

REBATINYA. f. ant. RAPINYA.

REBATO. m. Acometiment improvís de las passions. *Rebato.* Passionis motus repentinus. || Alteració violenta dels humors, que requereix promptement remey. *Rebato.* Humorur raptus. || SOMATENT.

TOCAR Á REBATO. fr. Tocar las campanas precipi-

tadament en senyal de forta necessitat. *Tocar á rebato*. Ad necessitatis signum cimbalis conclamare.

REBÁTRER. v. a. Repel·lir. *Rebatir, rechazar, contrarestar*. Propulso, as, repello, is. || Llansar alguna cosa en senyal de despreci. *Arrojar, tirar, disparar*. Jaculari. || ant. Rebaixar de una suma. *Rebajar*. Deprimo, is. || ter. ARREBOSSAR.

REBATUT, DA. p. p. *Arrojado, rebatido*. Jactus.

REBÉ. m. Moltíssim bè. *Rebien, mas que bien*. Perquam benè.

REBECARSE. v. r. REBIFARSE. || REBEL·LARSE.

REBECO. m. CABRA MONTÉS. || TOSSUT, RABIÓS.

REBEDOR, A. adj. Lo que's pòt rébrer. *Recibidor, receptivo*. Recipiendus. || m. Qui reb. *Recibidor, receptor*. Receptor, is.

SÉR REBEDOR. fr. Tenir una cosa las qualitats pera poderse rébrer. *Ser ó estar de recibo*. Juxta legem recipi posse.

REBEL. m. RABEL.

REBELAR. v. a. REBEL·LARSE.

REBELDE. m. Qui's rebel·la. *Rebelde*. Rebellis, is. || Tenàs. *Rebelde*. Contumax. || for. Qui no compareix en judici dins lo terme de la citació. *Rebelde*. Contumax, acis.

REBELDIA. f. Contumàcia, falta de obediència. *Contumacia, rebeldia*. Contumacia, æ. || Tenaçitat, resistència, repugnància. *Rebeldia*. Resistencia, æ. || for. La omissió y tardansa en comparèixer en judici 'l reo ó actor en lo terme de la citació. *Rebeldia*. Contumacia, æ.

EN REBELDIA. m. adv. for. Denota que al reo fugitiu se li segueix causa, y 's dóna la sentència com si estigués present. *En rebeldia*. Pro contumacia.

REBEL·LACIÓ. f. REBEL·LACIÓ.

REBEL·LARSE. v. r. Revoltarse contra del príncep. *Rebelarse*. Rebello, as. || Faltar á la fe promesa. *Rebelarse*. Rebel·lo, as. || Resistirse á la forsa ó violència las cosas inanimadas. *Rebelarse*. Resisto, is; non obedire. || Renovar la guerra ó revoltarse 'ls vensuts. *Rebelarse*. Rebello, as. || Resistirse 'ls afectes y passions al orde de la rahó. *Rebelarse*. Rebello, as.

REBEL·LAT, DA. p. p. *Rebelado*. Rebellatus. || adj. y

REBEL·LE. adj. ant. REBELDE.

REBELLÍ. m. Obra separada de la fortificació pera defensa de las cortinas, baluarts, y mitjas llunas. *Rebellin*. Parvum propugnaculum.

REBEL·LIÓ. f. Acte de rebelarse. *Rebellion*. Defectio, rebellio, nis.

REBENT. p. a. Lo qui reb. *Recipiente*. Recipients, tis.

REBENTAR. v. a. REVENTAR.

REBESAVI. m. L' avi del avi. *Tatarabuelo, rebisabuelo*. Abavus, i.

REBESÀVIA. f. Àvia de la àvia. *Tatarabuella, rebisabuella*. Abavia, æ.

REBESNET. m. Lo tercer net. *Tataranieto*. Abnepos, tis.

REBESSA. f. nànt. Lo fil de la corrent ó porció de aygua que's mou en qualsevol altre sentit que'l del curs de la marca ó corrent general, alteració causada per la desigualtat del fondo ó configuració de las costas. *Revesa, reveza, rebeza, reversa, revés*. Aquarum diversa directio. || Cop de vent en altra direcció que la que seguia. *Revesa, reveza, rebeza, reversa, revés*. Adversus ventus.

REBESSAR. v. n. Formar rebessas la marea ó corrent, y també 'l vent. *Revesar ó revezar, rebesar, rebegar*. Directionem adversam petere.

REBIF. m. La acció de rebifar, repugnància en executar alguna cosa ab algun moviment que ho demostre. *Respingo*. Calcitratio, nis.

REBIFARSE. v. n. Rondinar. *Emberrincharse, respingar*. Obsisto, is. || REVIFARSE.

REBLADURA. f. L'acte de reblar. *Robladura, remache, remachadura*. Retusio, nis.

REBLAR. v. a. Doblegar la punta del clau, pera que no se n'isca del forat. *Roblar, remachar, rebotar*. Retundo, is, retorqueo, es. || met. POSAR LAS PERAS Á QUARTO. || TORNAR LA PILOTA Á JOCH.

REBLAT, DA. p. p. *Obtuso*. Obtusus.

REBLE. m. Pedruscall pera umplir la paret y fèr ajustar las pedras grossas. *Cascajo, ripio*. Cœmentum lapidum. || met. Paraulas supèrfluas. *Ripio*. Inane versus complementum. || m. pl. ter. RONYONS.

REBLERT, A. p. p. *Ripiado*. Fartus.

REBLIMENT. m. ant. TRAMA.

REBLIR. v. a. Umplir de reble. *Ripiar, enripiar*. Farcio, is.

REBLÓ. m. Clau que té la punta doblegada sobre una planxeta en la part oposada. *Roblon, remache*. Clavus retosus.

REBÓ. adj. Mòlt bo. *Rebueno*. Optimus.

REBOIG. m. Mòlt boig. *Loco, reloco, rematado, loco de atar*. Vehementer insanus.

REBOLCONS. (A) m. adv. ROSSEGONS.

REBOLL. m. Rebrotos que ixen en las arrels del roure, de la alzina, etc. *Mesto, rebollo, jabino*. Roboris surculus.

REBOLLAR. v. a. Bollar segona vegada. *Rebollar*. Iterum sigillare.

REBOLLEDA. f. Lloch poblat de rebolls. *Rebollar*. Virgulas interclusus locus.

REBOMBORI. m. MOTÍ, ALBOROT. || Rinya. *Camorra, zacapela, garbullo, jarana*. Rixa, æ, contentio, nis. || Confusió de personas que eridan y enredan. *Zarabanda, zalagarda, tremolina, ginebra*. Tumultus, us.

REBORDONIRSE. v. r. Deteriorarse, endurir·se; 's diu de algunas plantas que quedan petitas y desubstanciadas, com: cols REBORDONIDAS, etc. *Desmedrarse, revenirse*. Contrahi. || Deixar los estudios. *Abandonar el estudio, renunciar*. Litteris valedicere.

REBORDONIT, DA. adj. Demacrat. *Desmedrado*. Diminutus. || ter. Qui renega de la fe ó institut que ha professat. *Apóstata, renegado*. Fidei desertor.

REBÓS. m. La part de la capa ab que's tápa la cara. *Embozo, rebozo*. Operculum, i. || Acte de taparse la cara las donas pera no sér conegudas. *Rebujo*. Oris obductio.

POSARSE DE REBÓS. fr. ARREBOSSARSE. 2.

REBOSÍ Y REBOSILLO. m. Toca y mantallina curta que usan las mallorquinas y andalussas. *Rebocino*. Muliebree amiculum.

REBOSSAR. v. a. ARREBOSSAR.

REBOSSAT, DA. p. p. Posat de rebós. *Embozado, rebozado*. Involutus.

REBOST. m. Quarto pera guardar las viandas. *Despensa, repuesto, provisoria*. Cella penuria.

REBOSTER. m. Qui cuyda del rebost. *Despensero, repostero*. Penurarius, ii, promus, condus, i. || Drap quadrat ab las armas del príncep ó senyor, y serveix pera tapar las cargas y penjar en las antecambras. *Repostero*. Stragulum, i.

REBOSTERIA. f. Ofici de reboster. *Despensa, reposteria*. Abacus, i, cella penuria.

REBOT. m. La reperiussió del cop, que troba resistència. *Resalto*. Resultatio, nis. || Lo segon bot de la pilota. *Rebote*. Pilæ resultus. || Lo retrocés del aygua á causa de algun impediment. *Rebosadura*. Exurgitatio, nis.

DE REBOT. m. adv. met. S' usa quant algú vá á alguna part, havent estat ántes en altra com repellit de ella. *De rebote*. Per resultum.

REBOTAR. v. n. Fér segon bot la pilota. *Rebotar*. Pilam resultare.

REBOTIGA. f. La pessa ó habitació que hi ha detrás de la botiga. *Trastienda*. Interior taberna. || La del apotecari. *Rebotica*. Pharmacopolium secundum, vel posterius.

REBOTIR. v. n. Rebotar lo cos que troba resistència. *Resaltar, recudir, retornar, resurtir*. Resilio, is. || Eixir en fora. *Resultar*. Exsto, as.

REBRAM. m. Lo bram que respon á altre. *Rebramo*. Iteratus fremitus.

REBRAMAR. v. m. Respóndrer al bram, tornar á bramar. *Rebramar*. Fremitum iterare.

REBRECH. m. Rebuig. *Rezago, residuo, reliquia*. Reliquium, i.

REBREGAR. v. a. MATXUCAR. 2.

RÉBRER. v. a. Péndrer, acceptar, admétrer. *Recibir*. Accipio, is. || Admétrer dintre de sí, com la esponja al aygua. *Recibir*. Accipio, is. || Aprobar alguna cosa, com opinió, etc. *Admitir, recibir*. Admitto, is, approbo, as. || Acullir. *Acojer, recibir, receptar*. Adscio, is. || Patir, sufrir algun dany que altre fá ó esdevé, com : RÉBRER una bastonada, un cop, una repulsa. *Llenar, recibir*. Patiör, eris. || Cobrar. *Percibir, recibir, tomar, llevar*. Accipio, is. || Obsequiar al qui ve de fora. *Recibir*. Venienti obsequii causa obviam ire. || Admétrer, visitar.

Recibir. Invisentes admittere. || Experimentar, participar, sentir la impressió y efecte de algunas cosas, com fret, calor, pudor, llum. *Recibir*. Sentio, is.

RÉBRER BÉ ó MAL. fr. Péndrer alguna cosa ab bon ó mal sentit. *Tomar bien ó mal, llevar á bien ó á mal*. Grate aut molesté ferre.

ESTAR PERA RÉBRER. fr. Estar ab disposició de admétrer visitas. *Estar de recibo, visible ó de cumplimiento*. Ad accipiendum invisentes paratum esse.

NO PODER RÉBRER Á ALGÚ. fr. Tenirli aversió. *No poder tragar á alguno*. Aliquem alicui nauseam provocare. || met. No poder sufrir lo que molesta. *No poder llevar*. Haud ferre posse.

REBRÁS ó MIRA QUE REBRÁS. loc. fam. ab que s' amenassa á algú que será castigat si passa á executar l' intent que manifesta. *No me hagas tanto*. Asiste, ne puniaris.

REBROLL BORT. m. ABBRIULLS.

REBROT. m. Plansó, renou. *Retoño, renuevo, vástago, retallo*. Cauliculus, i. || Lo que trauhen los ceps en la soca. *Gerpa, mamón*. Inutile sarmentum. || La segona fulla que tráu la morera. *Rebotín*. Folia pullulantia in moris.

REBROT DE COL. BROTÓ.

ARRANCAR ó TALLAR LOS REBROTS. fr. Esporgar los ceps ó 'ls arbres dels rebrots inútils. *Desmamónar, y destallar*, los dels arbres. Vites vel arbores mundare.

REBROTAR. v. a. Produhir rebrots. *Retoñar, retoñecer, retallar, retallecer, echar renuevos*. Repullo, as. || met. Referse 'l mal. *Retoñar, reverdecer, renovarse*. Regermino, as.

REBUDA. f. RECIBO. || L' acte de rébrer ó acceptar. *Recibo, recepcion*. Receptio, nis. || Entrada, corteig que 's fá á qui ve de fora. *Recibimiento*. Exceptio, nis.

POSAR EN REBUDA. fr. Fér càrrech en lo compte. *Poner en cuenta*. Acceptum referre.

REBUF. m. y

REBUFADA. f. REBUFO.

REBUFAR. v. n. Tornar á bufar lo vent, augmentarse en forsa ó violència, qualsevol que sia són temperament. *Refrescar el viento*. Ventum vehementiorem fieri.

REBUFAT, DA. adj. S' aplica á la paret que no está ben llisa y alsa crosta. *Escalfado*. Ampullatus paries.

REBUFAR. m. Paraulada. *Rebuso, remoque, sotton, respinpo, tarascada, sonrojo*. Injuriosum verbum.

REBUIG. m. Lo infim ó desperdicis de qualsevol cosa y particularment de las mercaderias. *Deshecho, rezago, rebusco, rebusca, estropajo, maza-morra*. Reliquiæ, arum.

REBUJAMENT. m. ant. REPUDI.

REBUJAR. v. a. Deixar alguna cosa per no sér de recibo. *Deshechar, repudiar, despreciar, rehursar*. Delrecto, as. || RENUNCIAR. || ant. *Huir, escon-*

der el rostre, arrebujarse, repulgar. Sese obtegere.

REBULLIR. v. a. Bullir segona vegada. *Rehervir, rebullir.* Referveo, es. || Exaltarse alguna passió. *Encenderse, enardecerse, cegarse de alguna Pasion.* Excandesco, is. || met. Agitarse, remenarse sota la aygua lo que estava ab quietut y sossego. *Rehervir, rebullir.* Refervesco, is.

REBULLIT, DA. p. p. *Rehervido.* Fervore recoctus.

REBUT, DA. p. p. *Recibido.* Receptus.

BEN ó MAL REBUT. Admesa ab gust ó disgust alguna cosa. *Bien ó mal recibido ó admitido.* Benè vel malè acceptus.

QUI HA REBUT HA REBUT. exp. ab que 's dòna á entèndrer que per molla part que 's prenga en los mals ó enyados de altre, may es tanta com la de aquell que 's té ó pateix. *Al que le duele, le duele.* Sua quisque curat; qui fert damna patiatur.

REBUTJAR. v. a. REBUJAR.

RECBALAMENT. m. Recobro de lo perdut. *Desquite.* Damni, jacturæ compensatio.

RECBALAR. v. a. ant. RECUPERAR.

RECBAR. v. a. Conseguir á forsa de súplicas. *Recabar.* Assequi, consequi.

RECBAT, DA. p. p. *Recabado.* Assequutus.

RECADO. m. Encàrrech de paraula. *Mensaje, recado, encargo.* Mandatum, i. || Memória, recort de carinyo y amistat. *Memorias, recados, expresiones, encomiendas.* Salus missa. || Present, regalo que s' envia al ausent. *Recado.* Missum donum.

DONAR RECADOS. fr. Complimentar de part del ausent. *Dar recados, expresiones, memorias.* Alicui per aliquem salutare.

RECALADA. f. náut. Obra de recalcar. *Recalada, recaló, aterrada, aterraje.* Navis præter morem statio.

RECALAR. v. a. náut. Aportar una nau á altra. *Recalar.* Navim navi appellere. || v. n. Arribar una nau á la vista de un cap ó altre punt de terra, pera rectificar sa derrota, ó pera regonéixerla y marcarla ab seguretat. *Recalar.* Ad stationem cognitam navem sistere. || Arribar lo vent ó la marea al punt en que 's troba la nau ó á qualsevol altre paratge determinat. *Recalar.* Ventum aut adveniens mare navem offendere, assequi.

RECALCA Y RECALCADA. f. ENSOPEGADA. || RECATGUDA. || náut. La acció y efecte de recalcar. *Recalcada.* Navis motus leniter acclinis. || f. ATRASO. || RECATGUDA. || Infortuni, desgràcia ó contratemps. *Recalcadura.* Inculcatio, constipatio, nis.

RECALCAR. v. a. náut. Fèr lo barco un curt moviment de inclinació sobre la màxima que arriba á pèndrer en un balans ó quant se troba en lo moment de inèrcia, y es per efecte del de la ona que al mateix temps passa per sota de la quilla y surt al costat de sotavent. *Recalar.* Navem leniter proclinari. || náut. Donar la maror un nou y curt impuls á sa creixent en l' instant de la plena mar; y es l' efecte dels moviments ençontrats, produhits

per la complicació de direccions de las costas, platjas ó riberas en sos ports, etc. al véncerse 'ls moments de inèrcia pera comensar á baixar la aygua. *Recalcar.* Adveniens mare æstum accedentem leniter impellere. || v. a. Ajustar, apretar molt alguna cosa sobre altra, particularment ab los peus. *Recalcar.* Inculco, as. || Umplir alguna cosa ab altra, apretantla pera que n' hi càpia més. *Recalcar.* Infarcio, is.

RECALCARSE. v. f. GIRARSE 'L PEU. || ABRE-PAPARSE.

RECÀMARA. f. RECAMBRA.

RECAMBI. m. Segon cambi. *Recambio.* Secunda permutatio.

RECAMBIAR. v. a. Mudar de nou, fèr segon cambi. *Recambiar.* Remuto, as.

RECAMBRA. f. Lloch detrás de la càmbra. *Recámara.* Conclave, is. || Lo cul del canó del fusell, etc. *Recámara.* Extrema bellici tormenti pars.

RECAMBRÓ. m. Golf de una casa ó lo més alt de ella. *Camaranchon, caramanchon, chiribitil.* Subtegulatum, i. || Quarto petit y fosc. *Chiribitil, tabuco, trasalcoba.* Cubiculum, i.

RECANA. f. y

RECANAMENT. m. Acció de recanar. *Recanacion, remedicion.* Iterata dimensio.

RECANAR. v. a. Tornar á canar. *Recanar, remedir.* Remetiri.

RECAPACITAR. v. n. Reflexionar. *Recapacitar, hacer memoria.* Reminisci, recolere.

RECAPACITAT, DA. p. p. *Recapacitado.* Recolitus.

RECAPITULACIÓ. f. Resúmen. *Recapitulacion, resúmen, epilogo.* Recapitulatio, nis.

RECAPITULAR. v. a. Resumir, reduhir á compendi. *Epilogar, recapitular, compendiar, resolver.* Ad epilogum redigere.

RECAPITULAT, DA. p. p. *Recapitulado.* In epitomen redactus.

RECAPTACIÓ. f. L' acte y efecte de recullir, recaptar. *Receptacion.* Receptio, nis.

RECAPTADOR, A. m. y f. Qui recapta. *Receptador.* Receptor, is.

RECAPTAMENT. m. RECAPTACIÓ.

RECAPTAR. v. a. ACULLIR. || DESAR. || AMANIR.

RECAPTARSE. v. f. ACULLIRSE.

RECAPTE. m. Provisió de qualsevol cosa pera algun fi. *Recado.* Res ad aliquid parata. || Provisió de vianda. *Recado.* Copia, æ. || Abundància de alguna cosa. *Recado.* Alicujus rei plurimum. || m. ACERT.

PORTARSE'N SÒN RECAPTE Ó BENEYT RECAPTE. fr. met. fam. Portarse'n lo càstich merescut. *Llevar su recado.* Satis, affatim ferre.

RECAT. m. ant. TEMOR.

RECATADAMENT. adv. m. Ab recato. *Recatadamente.* Cautè, solerter. || Ab manya, ub artifici. *Mañosamente, recatadamente, cautelosamente.* Cautè, solerter.

RECATARSE. v. r. Témer, recelar, recatar, encubrir, ocultar, dissimular. *Cautelarse, recatarse, recelarse, precaverse.* Caveo, es.

RECATAT, DA. p. p. *Recatado.* Cantus. || adj. met. Prudent, remirat, circumspecte. *Mirado, recatado.* Honestus, pudicus. || Honest, retirat, modest. *Modesto, recatado, honesto.* Circumspectus.

RECATO. m. Modestia, honestat, decoro. *Honestidad, modestia, recato.* Pudicitia, æ. || ant. Secret. *Secreto, recato.* Arcanum, i.

RECAUDACIÓ. f. Cobransa de tributs ó rendas. *Recaudacion, recaudamiento, recaudo, coleccion.* Exactor, is.

RECAUDADOR. m. Qui cobra 'ls tributs y rendas. *Recaudador.* Exactor, is.

RECAUDAMENT. m. ant. RECAUDACIÓ.

RECAUDAR. v. a. Cobrar. *Colectar, recaudar.* Exigo, is.

RECAUDAT, DA. p. p. *Recaudado.* Exactus.

RECAUDO. m. Cobransa. *Recaudo.* Exactio, nis. || ant. RECADO.

RECAURER. v. n. Tornar á cáurer, especialment en lo moral. *Recaer, reincidir.* Recido, is. || Tornar á estar malalt de la mateixa malaltia. *Recaer.* In morbum rursus incidere. || Venir á parar en lo domini ó poder de algú. *Recaer.* Aliquem succedere in proventus. || Esdevenir, succehir. *Recaer.* Succedo, is.

RECAVAR. v. a. Tornar á cavar la terra. *Recavar, iterum vel secundò cavare, excavare.*

RECAYGUDA. f. Segona cayguda. *Recaida.* Recidiva, æ. || Repetició de una mateixa malaltia. *Recaida.* Morbi repetitio. || Reincidència. *Recaida, reincidencia.* Iterata incrimen prolapsio; sceleris reiteratio.

PITJOR ES LA RECAYGUDA QUE LA MALALTIA. ref. que á més del sentit recte denota que las conseqüências en alguna cosa solen sér més perillosas que ella mateixa. *Poor es la recaida que la caida ó que la enfermedad.* Periculosior est recidiva, quam prima in morbum prolapsio.

RECAYGUT, DA. p. p. *Recaido.* Recasus.

RECEL. m. Sospita, cuydado, temor. *Sospecha, recelo, temor, recelamiento, cuidado, espina.* Suspicio, nis, timor, is.

AB RECEL. m. adv. Ab temor. *Temerosamente.* Formidolosè.

RECELAR. v. a. Sospitar, témer. *Recelar, sospechar, temer.* Vereri. || Desconfiar. *Recelar.* Timeo, es.

RECELÓS, A. adj. Desconfiat, que sospita y tem. *Escaldado, receloso.* Suspiciosus, difidens. || SOL-LÍCIT.

RECENA. f. ant. REHIN.

RECENT. adj. Nou, fresch, acabat de succehir. *Reciente.* Nuperus. || adv. S' anteposa al particip. *Recien.* Recenter.

RECENTMENT. adv. t. Novament, de poch ha. *Recientemente.* Recens.

RECEPCIÓ. f. L' acte de rébrer. *Recepcion, recibo, recibimiento.* Receptio, nis. || Admissió de algun empleu. *Recepcion.* Cooptatio, nis.

RECEPCIÓ DE JURAMENT. La acció de rébrerlo. *Recepcion del juramento.* Sacramenti acceptio.

RECEPCIÓ DE TESTIMONIS. for. Exámen judicial de ells. *Recepcion de testigos.* Testimoniorum admissio.

RECEPTA. f. Escrit del facultatiu pera que 'l apotecari entregue las medicinas. *Receta.* Medicamenti præscriptio. || met. Notícia dels ingredients y del modo de fèr alguna cosa, com: tinta, etc. *Receta.* Notitia, norma, æ. || RECIBO. || fam. Lo paper que s' envia á algú pera algun pago. *Papeleta, esquila.* Scheda, æ. || fam. L' avis ó memòria de cosas que's demanan. *Receta.* Rerum petitarum relatio.

RECEPTABLE. m. ant. y

RECEPTACLE Y RECEPTÁCULO. m. Lo vas ó lloch que reb en sí alguna cosa. *Receptáculo.* Receptaculum, i. || Acullida, amparo. *Receptáculo.* Tutela, æ. || Reservatori. *Receptáculo, reservatorio.* Conceptus, us. || m. bot. La basa en que está sentada la flor, ó la part de ahont naixen mediata ó immediatament los órgans de una ó molts flors; y pót sér pla, cóncavo, cónich, globós, quadrangular, etc. y presentar vários caràcters en sa superfície. *Receptáculo.* Receptaculum, i.

RECEPTADOR Y RECEPTANT. m. Qui recepta. *Recetador, receptante.* Qui medicamenta præscribit. || ant. Qui acull. *Acogedor.* Receptor, is. || De robos ó frauds. *Receptador.* Receptor, is.

RECEPTAR. v. a. Prescriur lo facultatiu lo que ha de pèndrer lo malalt. *Recetar.* Medicamenta præscribere. || met. Demanar per escrit ó de paraula. *Recetar.* Aliquid præscribere, petere. || Rébrer. *Admitir, recibir.* Accipio, is. || v. r. ant. ACULLIRSE, RECALLIRSE.

RECEPTARI. m. Col·lècció de receptas. *Receptorio.* Præscripta, orum. || En los hospitals lo llibre en que s' apunta lo que disposa 'l metge pera cada malalt. *Recetario.* Præscriptorum medicamentorum commentarius. || m. Fil de ferro en que s' enfilan las receptas pera que no s' extravien. *Recetario.* Metalli filum quo præscripta seryantur.

RECEPTARSE. v. r. ACULLIRSE.

RECEPTAT, DA. p. p. *Recetado.* Medicamenta præscripta. || ant. Acullit, rebut. *Admitido, recibido.* Receptus, acceptus.

RECEPTETA. f. d. *Recetica, illa.* Parva medicamenti præscriptio.

PRECEPTOR. m. Qui reb. *Receptor, recetor.* Receptor, is. || Comissionat pera residèncias y diligèncias judiciales. *Receptor.* Delegatus scriba. || RECEPTADOR.

RECEPTORIA. f. ant. Ofici, comissió y oficina del receptor. *Receptoría, recetoría.* Ararium, ii. || La obra de acullir al criminós. *Receptoría.* Reum accipiendi actus.

RECÉS. m. BASSER.

RECH. m. CANAL. 2.

RECIBIDOR. m. Pessa pera rébrer. *Recibimiento, pieza de recibo, recibidor, antesala, antecámara, antecuarto.* Receptor, is.

RECIBIMENT. m. L'acte de rébrer. *Recibimiento.* Acceptio, réceptio, nis. || **RECIBIDOR.**

RECIBO. m. L'escrit ó resguart que declara haver rebut alguna cosa. *Recibo.* Apocha, æ.

RECINDIR. v. a. RESCINDIR.

RECINTO. m. Espay dins de límits determinats. *Recinto.* Certis limitibus circumpscriptorum.

RÉCIPE. met. fam. Veu purament llatina introduïda en nostra llengua pera denotar disgust, ó reprehensió forta. *Récipe.* Recipe.

RECIPIENT. adj. Lo que reb. *Recipiente.* Reicipiens, tis. || m. Lo vas que unit al broch del alambi reb la aygua que aquest destil·la. *Recipiente.* Vas exceptorium. || Campana de cristall en las màquines pera fér certs esperiment. *Recipiente.* Vitrea machinarum campanula.

RECIPROCACIÓ. f. Mútua correspondència. *Reciprocacion.* Reciprocatio, nis. || La acció de referirse la significació del verb al principi de la acció. *Reciprocacion.* Reciprocatio, nis.

RECÍPROCAMENT. adv. m. Mútua. *Reciprocamente.* Reciprocè.

RECIPROCAR. v. a. Fér que dos cosas se correspongan mútuament. També s'usa com reciproch. *Reciprocicar.* Reciproco, as.

RECIPROCARSE. v. a. Correspóndrerse mútuament dos cosas. *Reciprocarse.* Vicissim inter se convenire.

RECÍPROCH, CA. adj. Igual en la correspondència. *Reciproco.* Reciprocus. || Pronom, la significació del qual se refereix al subjecte, com són lo SE y SÈU. *Reciproco.* Reciprocus. || gram. S'aplica al verb, la significació del qual retrocedeix al supòsit. *Reciproco.* Reciprocum verbum.

RECISIÓ. f. RESCISIÓ.

RECISORI, A. adj. RESCISIÓ.

RECITADOR, A. m. y f. Qui recita. *Recitador.* Recitator, is.

RECITAR. v. a. *Contar, referir.* Recito, as. || Dir de memòria. *Recitar.* Memoriter recitare. || ant. Pregar á Dèu vocalment. *Rezar.* Presces ad Deum fundere.

RECITAT, DA. p. p. *Recitado.* Recitatus. || m. poét. y mús. Composició que imita las inflexions y sons de la narració y diálogos de prosa. *Recitado.* Compositio musica recitativa.

RECLAM. m. Brillador de llauna ó de llautó que imita 'l cant dels aucells. *Reclamo.* Illex aucupis. || Aucell ensenyat pera atraure als de sa espècie. *Añagazo, reclamo.* Avis illex. || met. Lo que atrau, brinda, ó convida. *Señuelo, reclamo.* Illecebra, æ. || Entre estampers la dicció ó sil·laba del peu de cada plana ab que's comensa la següent, y també 'l senyal de nota al marge. *Reclamo.* Typographica praeveniens. || for. ant. Segona demanda

executiva no haventse conseguit l' objecte del clam que després s'omití comensantse pel reclam. *Reclamo.* Clam.

RECLAMACIÓ. f. L'acte y efecte de reclamar. *Reclamacion.* Reclamatio, nis.

RECLAMAR. v. a. Demanar algú lo sèu. *Reclamar.* Enixè clamare.

RECLAMAT, DA. p. p. *Reclamado.* Reclamatus.

RECLAU. m. Angul, racó. *Esconce, recodo.* Angulus, i.

RECLINAR. v. a. Inclinar lo cap pera descansar. També s'usa com reciproch. *Reclinar.* Reclinare, as.

RECLINAT, DA. p. p. *Reclinado.* Reclinatus.

RECLINATORI. m. Cosa pera reclinar-se. *Reclinatorio.* Reclinatorium, ii.

RECLÓS, A. p. p. *Recluso, recludo.* Oclusus. || adj. Tancat, cercat. *Cercado.* Obsitus.

RECLOSA. f. Presa pera tràurer las ayguas dels rius. *Azud, esclusa.* Aquæ derivandæ obiectum vallum.

RECLÓURER. v. a. Posar en reclusió. *Encerrar, recluir.* Occludo, is.

RECLÚS, A. adj. RECLÓS.

RECLUSIÓ. f. Presó voluntària ó forçada. *Encierro, reclusion.* Custodia, æ.

RECLUTA. m. Reemplá de gent voluntària. *Recluta.* Legionis supplementum. || Lo soldat reclutat. *Recluta.* Supplemento additus miles. || Novensá en la milícia. *Recluta.* Tiro, nis.

RECLUTAR. v. a. Pèndrer soldats voluntaris. *Enganchar, reclutar.* Milites voluntarios conquirere. || Completar l' exèrcit. *Reclutar, reemplazar.* Legiones exercitum supplere. || met. Adquirir, provehir-se de lo necessari. *Reclutar.* Sibi necessaria comparare.

RECLUTAT, DA. p. p. *Reclutado.* Miles reclusus.

RECOBRABLE. adj. Lo que's pòt recobrar. *Recobable.* Recuperabilis.

RECOBRADOR, A. m. y f. Qui recupera. *Recobrador.* Recuperator, is.

RECOBRAMENT. m. ant. RECOBRO.

RECOBRAR. v. a. Adquirir lo perdut. *Recobrar, recuperar.* Reparo, as. || Convaléixer. *Recobrar la salud, convalecerse, recuperarse.* Revaléo, es.

RECOBRAT, DA. p. p. *Recobrado.* Recuperatus.

RECOBRE. m. Recurs, remey. *Socorro.* Suppetiæ, arum.

RECOBRIR. v. a. ant. Cubrir segona vegada. *Recubrir, volver á cubrir.* Iterum tegere.

RECOBRO. m. L'acte de tornar á cobrar lo que s'ha perdut ó deixat. *Recobro, reintegro, recuperacion.* Recuperatio, nis.

RECOLET. m. Religiós de la reforma de sant Francesch. *Recoleta.* Primævi severiōrisque disciplinæ instituti custos.

RECOL-LECCIÓ. f. Cullita. *Recoleccion, recopilacion.* Coactura, æ.

RECOLLEGIR. v. n. RECULLIR.

RECÓ. m. RACÓ.

RECOLZADA. f. Àngul, revolta. *Esconce, recodo.* Angulus, i.

RECOLZADOR. m. Lloch pera recolzar-se. *Recodadero.* Reclinatorium, ii.

RECOLZAR-SE. v. r. Descansar lo còlzer en alguna cosa. *Recodarse, recostarse.* Recumbo, is.

RECOMANADA. f. ENCOMANADA.

RECOMANAR. v. a. Encarregar. *Encomendar, recomendar.* Commendo, as. || Empenyar-se ó parlar á favor de algú. *Recomendar.* Commendo, as.

RECOMANAT, DA. p. p. *Recomendado.* Commendatus.

RECOMANDA. f. ENCÁRRECH.

RECOMENDABLE. adj. Apreciable. *Recomendable.* Commendabilis.

RECOMENDABLEMENT. adv. m. De un modo recomendable. *Recomendablemente.* Commendabiliter.

RECOMENDACIÓ. f. La acció de recomanar. *Encomienda, recomendacion, encargo.* Commendatio, nis. || Elogi de algú pera introduhir-lo ab altre. *Recomendacion.* Elogium, ii. || Qualitat que fá més apreciable alguna cosa. *Recomendacion.* Dignitas, atis.

RECOMENDACIÓ DE LA ÀNIMA. La súplica de la iglesia per qui está en la agonía. *Recomendacion del alma.* Animæ commendatio.

RECOMPENSA. f. Compensació de una cosa ab altra. *Recompensa y sinalagma.* for. Compensatio, nis. || Gratificació. *Recompensa, retribucion, remuneracion.* Remuneratio, nis. || Premi del treball. *Recompensa.* Operæ pretium.

RECOMPENSACIÓ. f. RECOMPENSA.

RECOMPENSADOR, A. m. y f. Qui recompensa. *Recompensador.* Munerator, is.

RECOMPENSAR. v. a. Satisfes, compensar, remunerar. *Premiar, recompensar.* Repenso, as. || Pagar lo dany ocasionat. *Compensar, resarcir.* Hostio, is.

RECOMPENSAT, DA. p. p. *Recompensado.* Repensatus.

RECOMPÓDRER. v. a. Compódrer de nou. *Recomponer.* Iterum componere.

RECOMPOSICIÓ. f. La acció de recompódrer. *Recomposicion.* Reformatio, nis.

RECOMPTAR. v. a. Tornar á contar. *Recontar.* Iterum numerare. || Tornar á referir. *Recontar.* Recenseo, es. || v. n. ant. REFERIR.

RECOMpte. m. Segon compte. *Recuento.* Recensio, nis.

RECONCENTRACIÓ. f. Acció y efecte de reconcentrar. *Reconcentracion, reconcentramiento.* Recollectio, nis.

RECONCENTRAR. v. a. Fér acudir al centro. *Reconcentrar.* Intima penetrare. || Ocultar, dissi-

mular profundament alguna cosa. *Reconcentrar.* In intima abdere.

RECONCENTRAR-SE. v. r. Acudir al interior del ánimo algun afecte. *Reconcentrarse.* Intimè hære. || Acudir al interior del cos algun humor ó mal. *Reconcentrarse.* Morbum ima petere.

RECONCENTRAT, DA. p. p. *Reconcentrado.* Intimè penetratus.

RECONCILIACIÓ. f. L' efecte de reconciliar y de reconciliar-se. *Reconciliacion.* Reconciliatio, nis. || Renovació, restitució á la amistat. *Conciliacion, reconciliacion.* Reconciliatio, nis. || Confessió breu de culpas leves. *Reconciliacion.* Reconciliatio, nis.

RECONCILIADOR, A. m. y f. Qui reconcilia. *Reconciliador.* Conciliator, is. || **PACIFICADOR.**

RECONCILIAR. v. a. Restablir la concórdia ó amistat. *Reconciliar.* Reconcilio, as. || Benehir los llochs sagrats que han estat violats. *Reconciliar.* Ecclesiasticis sitibus sacrum locum expiare. || Oir una breu confessió de culpas leves. *Reconciliar.* Culpas leves per confessionem audire.

RECONCILIAR-SE. v. r. Confessarse comunement de culpas leves. *Reconciliarse.* Leves noxas per confessionem expiare. || Tornar á sòn gremi l' apóstata ó herege. *Reconciliarse.* In gratiam ecclesiæ revertere.

RECONCILIAT, DA. p. p. *Reconciliado.* Reconciliatus.

RECÓNDIDAMENT. adv. m. OCULTAMENT.

RECONDIR. v. a. Desar en lloch reservat. *Guardar, archivar, reservar.* Reservio, as.

RECÓNDIT. A. adj. Ocult, reservat. *Recondito.* Reconditus.

RECONDUCCIÓ. f. for. Contracte segon després de cumplir lo primer. *Reconduccion.* Renovatio, reductio, nis.

RECONDUHIR. v. a. Tornar á conduhir. *Reconducir.* Reduco, is. || Repetir lo contracte de arrendament. *Reconducir.* Rursus locare.

RECONeixENSA. f. REGONEIXENSA.

RECONFESSAR. v. n. Tornar á confessar lo confessat. *Reconfesar.* Confessionem repeterere.

RECONFORTAR. v. n. CONSOLAR.

RECONQUISTA. f. Nova conquesta ó la obra de reconquistar. *Reconquista.* Iterala expugnatio.

RECONQUISTAR. v. a. Tornar á conquistar. *Reconquistar.* Iterum expugnare.

RECONQUISTAT, DA. p. p. *Reconquistado.* Denuò subactus, occupatus.

RECONT. m. ant. RELACIÓ. || **Recuento.** Recensio, nis.

RECONTAR. v. a. RECOMPTAR.

RECONTENT, A. adj. Mòlt content. *Recontento.* Lætissimus.

RECONVALÉIXER. v. a. Tornar á convaléixer. *Reconvalecer.* Iterum convalescere.

RECONVALESCUT, DA. p. p. *Reconvalecido.* Revalitus.

RECONVENCIÓ. f. Càrrech que's fá á algú sobre sa pròpia paraula. *Reconvencion.* Admonitio. nis. || for. Acció de demanar contra qui demanava. *Reconvencion.* Reconventio, nis.

RECONVENIR. v. a. Fér càrrechs, convèncer á algú ab sos fets ó paraulas. *Reconvenir.* Redarguo, is. || for. Demanar contra qui demanava. *Reconvenir.* Petito rem ipsius actione convenire.

RECONVENIR EN SÒN PROPI. fr. for. Citar á algú á que comparega en judici davant del jutge ó tribunal particular á qui està subjecte per lo for ó privilegi que disfruta. *Reconvenir en su fuero.* Apud proprium iudicem aliquem appellare.

RECONVINGUT, DA. p. p. *Reconvenido.* Reconventus.

RECOPIACIÓ. f. Compendi, resúmen. *Recopilacion, resúmen, recapitulacion, epílogo.* Epilogus, i, breviarium, ii. || Col·lecció. *Coleccion, recopilacion.* Collectio, nis.

RECOPIADOR, A. m. y f. Qui recopila. *Recopilador.* Collector, is.

RECOPIAR. v. a. Resumir lo més essencial. *Compilar, recopilar, recapitular, sumar, resumir, compendiar, epilogar.* Brevis, as. || Reunir diferents cosas. *Recopilar.* Summatim congregare.

RECOPILAT, DA. p. p. *Recopilado.* Breviatus.

RECOQUILLAMENT. m. ter. ENTORTOLLIGAMENT.

RECOQUILLAR. v. a. ter. ENTORTOLLIGAR.

RECOQUILLAT. p. p. ter. ENTORTOLLIGAT.

RECORDABLE. adj. Digne de recort. *Recordable.* Memorabilis.

RECORDACIÓ. f. RECORT.

RECORDADOR, A. m. y f. Qui recorda. *Recordador.* Memorans, tis.

RECORDANSA. f. Memória. *Memoria, recuerdo, recordacion.* Memoria, æ.

RECORDAR. v. a. Fér present á algú lo que ha sabut. *Acordar, recordar, sugerir.* Recordo, as. || Recordarse. *Memorar, rememorar, despertar.* Memorare, as. || v. imp. y

RECORDARSE. v. r. Tornar á la memória lo que s' havia olvidat. *Acordarse, recordarse, recordar; hacer memoria.* Retorquere se in præteritum.

RECORDAR LO PASSAT. fr. Fér venir á la memória lo que estava olvidat. *Desenterrar.* Vetera scrutari, patefacere.

TU 'T RECORDARÁS Ó JA'T RECORDARÁS DE MÍ. exp. de amenssa. *Tú te acordarás de mí; ya vendrás al pagadero; ya verás quien es calleja.* Faciam ut memineris.

RECORDAT, DA. p. p. *Acordado, recordado.* Recordatus.

RECORDATIU, VA. adj. Lo que recorda ó pòt recordar. *Recordativo.* Recordans.

RECORREGUT, DA. p. p. *Recorrido.* Perlustratus.

RECÓRRER. v. a. Demanar favor. *Recurrir.* Recorro, is. || Demanar justícia. *Recurrir.* Ad jus

titiam devenire. || Váldrerse de alguna persona ó cosa pera qualsevol fi. *Valerse, recurrir; echar mano de.* Confugio, is. || Entre estampers recompóndrer las planas per haverse deixat alguna clàusula. *Recorrer.* Perlustro, as. || Adobar. *Recorrer.* Resarcio, is. || Mirar ab cuidado. *Examinar, recorrer.* Examino, as.

RECORDS. m. ant. RECURS. || Resolució de una junta ó de un senat. *Acuerdo.* Senatus consultum, i. || REFUGI, AMPARO.

RECORD. m. Memória, recordació. *Recuerdo, recordacion.* Recordatio, nis.

RECORTE. Contracció de RECÓRDAT. *Acuerdate.* Memento.

RECAST. m. RECURS. || ACORT.

RECOSIR. v. a. RECURSIR.

RECOSTA. f. Declivi, costa. *Recuesto.* Clivus, i. || Pujada molt pendent y fatigosa, ó cansada. *Reventon, repecho.* Declivis locus. || LLONSA, XULLA, COSTELLA.

RECÓURER. v. a. Tornar á cóurer ó cóurer massa. També s' usa com recíproch. *Recocer y biscochar* dit del pa. Recoquo, is. || Se diu també dels metalls pera ferlos més manejables ab lo foch. *Recocer.* Ad temperamentum excoquere. || BULLIR.

RECOVENIR. v. a. RECONVENIR.

RECREACIÓ. f. Alivio de un malalt. *Recreacion.* Levamen, inis. || Divertiment. *Recreation, recreo.* Animi emissio, relaxatio.

RECREAR. v. a. Reforsar. També s' usa com recíproch. *Recrear, refecilar.* Vegelo, as. || Alegrar, deleitar. També s' usa com recíproch. *Recrear.* Recreo, as.

RECREAT, DA. p. p. *Recreado.* Recreatus.

RECREATIU, VA. adj. Lo que recrea ó pòt recrear. *Recreativo, recreable.* Jucunditatem afferens.

RECREIXEMENT. m. ant. Aument. *Acrecentacion, recrecimiento.* Recrementum, i.

RECRÉIXER. v. n. Aumentarse. *Recrecer.* Amplificor, aris.

RECREMAMENT. m. Acció y efecte de recremarse. *Resquemazon, resquemo.* Acerbitas, atis.

RECREMAR. v. a. Tornar á cremar, torrar ab excés. *Requemar.* Aduro, is. || Desubstanciar las plantas, sentlas pérdrer són vigor. *Requemar.* Calcino, as. || Enecéndrer, enardir la sanch y humorés del cos. *Requemar.* Accendo, is.

RECREMARSE. v. r. Dit dels guisats, agafarse per falta de such, ó assecarse 'ls sembrats per massa calor. *Asurarse.* Exuro, is. || Inquietarse, enrabiarse, consumir-se per algun succés contrari. *Asurarse.* Exuro, is. || No poder explicar lo que algú sent interiorment. *Requemarse.* Aduro, is.

RECREMAT, DA. p. p. *Requemado.* Adustus.

RECREMATIU, VA. adj. Lo que recrema. *Requemante.* Exardescens. || med. Picant, aspre. *Resquemante.* Mordicans.

RECREEO. m. Diversió, delícia. *Recreo.* Oblec-

tamentum, i. || Lloch pera recrearse. *Recreo*. Amœnus locus.

RECRESQUIT, DA. p. p. *Recrescido*. *Recretus*.

RECRIMINACIÓ. f. Acusació del acusat contra qui l' acusa. *Recriminacion*. *Recriminatio*, nis.

RECRIMINAR. v. a. Acusar al acusador, *Recriminar*. *Accusantem recusare*.

RECRUADA. f. ant. *RECAYGUDA*.

RECRUAR. v. n. ant. *RECÁURER*.

RECTAMENT. adv. m. *Rectamente*. *Prorsum*.

RECTÀNGUL. m. geom. Figura de un ó més ànguls rectes. *Rectángulo*. *Rectangulum*, i.

RECTÀNGULAR. adj. Lo que té 'ls ànguls rectes. *Rectangular*, *rectiángulo*. *Rectis angulis* constans.

RECTE, A. adj. *Recto*. *Rectus*. || Just, rígid. *Justo*, *recto*, *íntegro*, *ajustado*. *Æquus*, *justus*. || *Recto*, seguit. *Derecho*, *seguido*, *en derechura*. *Proversus*. || S' aplica al àngul que forma una línea recta cayent sobre altra perpendicularment. *Recto*. *Rectus*. || Lo que no s' inclina ó no's doblega. *Recto*. *Indeflexus*, *inclinis*. || met. En la genealogia 's diu del grau ó línea principal de pares á fills, ascendents á descendents. *Recto*. *Rectus*. || Empinat, molt pendent. *Derecho*, *recto*, *pino*, *inhieto*. *Arduus*. || Nom que's dóna á Baco. *Recto*. *Rectus*, || opt. *DIRECTE*. || gram. Dít del nominatiu respecte dels demès casos. *Recto*. *Rectus*.

RECTIFICACIÓ. f. L' acte de rectificar. *Rectificacion*. *Rectificatio*, nis.

RECTIFICAR. v. a. Donar á alguna cosa la perfecció que deu tenir. *Rectificar*. *Rectifico*, as. || Comprobar, confirmar. *Rectificar*. *Corrigo*, is. || quim. Purificar los licors. *Depurar*, *rectificar*. *Depuro*, *rectifico*, as. || Adressar alguna paret, etc. *Rectificar*. *Parietis curvitatē corrigere*. || Sostenir-se, afirmar-se en lo mateix que s' ha dit. *Rectificarse*. *Confirmari*. || esg. *ADRESSARSE*.

RECTIFICAT, DA. p. p. *Rectificado*. *Rectificatus*.

RECTIFICATIU, VA. adj. y m. Lo que rectifica ó té virtut de rectificar. *Rectificativo*. *Corrigendi vim habens*.

RECTILÍNEO, A. adj. Compost de líneas rectas, ó que's dirigeix en línea recta. *Rectilíneo*. *Rectilineus*.

RECTITUT. f. Qualitat de recte. *Rectitud*. *Rectitudo*, inis. || Exactitut en las operacions. *Rectitud*. *Rectum*, i. || Coneixement práctic de lo que debem fer. *Rectitud*. *Justitia*, æ. || La distància més curta entre dos punts. *Rectitud*. *Rectitudo*, inis.

RECTOR. m. Lo qui regeix ó governa. *Rector*, *párroco*, *cura*. *Rector*, is. || Superior en alguna comunitat ó col·legi. *Rector*. *Rector*, is. || Qui governa una universitat. *Rector*. *Rector*, is.

ENTRE 'L RECTOR Y 'L ESCOLÀ DIUBEN LA MISSA. ref. Denota que 'ls de unas mateixas inclinacions ó cos-

tums regularment sempre s' avenen. *De corsario á corsario no se pierden sino los barriles; cual mas cual menos toda la lana es pelos*. *Jurgia prædonum tantummodo dolia perdunt; omnis lana refert plusve minime pilum*.

LO RECTOR NO'S RECORDA DE QUANT FOU ESCOLÀ. ref. que reprehen als que havent estat elevats á algun empleo, ó no fan cas dels de 'sa esfera antiga ó castigan y reprehen ab rigor los defectes que ells cometian y devian dissimular. *No se acuerda el cura de cuando fué sacristan; con las glorias se olvidan las memorias; cuando el villano está rico no tiene pariente ni amigo, ó cuando está en el mulo no conoce á Dios ni al mundo; panadera érades antes, aunque ahora teneis guantes; no se acuerda la suegra que fué nuera*. *Honores mutant mores*.

SENYOR RECTOR VÓL FIGAS, TAMBÉ LAS HEM DE DONAR AL PORCH. loc. fam. ab que's moteja als qui sols donan lo que no's pót aprofitar. *El abad de Bamba lo que no puede comer dalo por su alma; pascua de antruejo pascua bona, cuanto sobra á mi señora tanto dona; pascua de flores pascua mala, cuanto sobra á mi señora tanto guarda*. *Quod nec sibi nec alteri prodesse potest donat avarus*.

RECTORAL. adj. Pertanyent al rector. *Rectoral*. *Ad rectorem pertinens*.

RECTORAR. v. n. Pér rector. *Rectorar*. *Rectoris munus obire*.

RECTORAT. m. Lo càrrech de rector y 'l temps que dura. *Rectorato*, *rectoria*. *Symnasiarchæ*, *rectoris munus*.

RECTORIA. f. Empleo y jurisdicció del rector. *Rectoria*. *Parochi munus*. || La casa del rector. *Abadia*. *Parochi domus*.

RÉCUA. f. ant. *Recua*, *convoy*. *Mandra*, *series*.

RECUBRIR. v. a. Cubrir de nou. *Recubrir*. *Aliquid iterum tegere*.

RECUDIDA. f. *REBOT*, *COSSA*.

RECUDIR. v. n. *REBOTIR*. 1.

RÉCUA. m. Colla de animals de càrrega ó de tragi. *Recua*. *Mandra*, æ. || met. Multitud. *Recua*, *retahila*. *Rerum series*.

RECLAS. (ANAR Ó CAMINAR Á). ref. Anar envers atrás. *Andar hácia atrás, á reculones*. *Pergerere recessim*.

RECLADA. f. Obra de recular. *Reclada*. *Regressio*, nis, *retrogressus*, us. || **RETIRADA.** || La acció de retrocedir la aygua per trobar impediment en són curs. *Coz*. *Aquæ retrocessio*.

RECLAMENT. m. ant. *REGULADA* 1. || **TARDANSA.**

RECLAR. v. n. Anar á reculons. *Reclar*; *andar hácia atrás, ó á reculones, ó como los cangrejos*. *Retró pergere*. || Tornar endetrás. *Retirarse*, *retroceder*, *volver atrás*, *reclar*, *cejar*. *Retroago*, is; *retró incedere*. || **RETIRAR.** || Tornar endetrás los cotxos, etc. *Cejar*, *ciar*. *Retrocedo*, is. || Retrocedir per la violència, com las pessas de la artilleria. *Cejar*, *reclar*. *Retrogredior*, *eris*. || **RETARDAR.** ||

ARRAGONAR. || met. Desistir en algun empenyo, cedir de són dictàmen. *Cejar, ciar, recular.* Remitto, is. || Tornar endetràs las ayguas. *Refluir, retroceder.* Refluo, is. || met. Empobrirse, anarse perden un patrimoni per no saberlo governar, etc. *Atrassar.* Dissipari. || La operació de podar regularment una vinya espodassada.

RECUILLIDOR, A. m. y f. Qui recull. *Recogedor.* Colligens, recipiens.

RECUILLIMENT. m. ACULLIMENT. || En lo moral abstracció de las cosas terrenas pera entregarse millor á la contemplació. *Recogimiento.* Animi collectio. || ant. REFUGI. || Retiro del comers de la gent. *Recogimiento.* A saecularibus negotiis abstractio. || Agregat de mólts cosas. *Recogimiento.* Congregatio, nis. || ESCRUTINI. || CULLITA. || RECLUSIÓ.

RECUILLIR. v. a. Congregar algunas cosas separadas. *Juntar, recoger.* Congrego, as. || Desar. *Alzar, recoger, poner en cobro.* In custodiam recipere. || Arreplegar de poch en poch y guardar. *Amononar, recoger, agregar.* Recolligo, is. || ACULLIR. || Suspèndrer lo curs de alguna cosa. || *Recoger.* Usus interdicere. || Notar, apuntar espècies diverses. *Recoger.* Colligo, is. || Tancar als boigs y desamparats. *Recoger.* Insanum in custodiam adigere. || ARREPLEGAR. || ant. nàut. EMBARCAR.

RECUILLIRSE. v. r. Acullirse. *Acogerse, refugiarse.* Fugio, is. || Retirarse á casa. *Retirarse, recogerse.* Domum repetere. || En lo moral abstraure l'esperit de las cosas terrenas pera entregarse á la contemplació. *Recogerse.* Deo et sibi vacare. || Separarse del mòlt comers ó tracte de la gent. *Recogerse.* Abstraho, is. || Anàrsen al llit. *Recogerse.* In lectum se recipere.

RECUILLIT, DA. p. p. *Recogido.* Recollectus.

RECUILLITA. f. Refugi, receptacle. *Acogida.* Præsidium, ii.

RECULONS. (ANAR Á) loc. RECULAS.

RECUPERABLE. adj. Lo que's pòt recobrar. *Recuperable, recobrabable.* Recuperabilis.

RECUPERACIÓ. f. L'acte y efecte de recobrar. *Recuperacion.* Recuperatio, nis. || RESTAURACIÓ.

RECUPERADOR, A. m. y f. Qui recupera ó recobra. *Recuperador.* Recuperator, is.

RECUPERAR. v. a. Recobrar. *Recuperar, recobrar.* Recupero, as. || Rescabalar lo perdut. *Recuperar.* Vindico, as.

RECUPERARSE. v. r. Restaurarse, reforsarse, repararse. *Recuperarse.* Se recuperare.

RECUPERAT, DA. p. p. *Recuperado.* Recuperatus.

RECUPERATIU, VA. adj. Lo que recupera ó té virtut de recuperar. *Recuperativo.* Recuperandi virtute pollens.

RECURA. f. Instrument de ferro dentat ab talls en los costats y mànech en forma de ganivet, de que usen los pentiners pera formar las puas de las pintas y aclarirlas. *Recura.* Serrula, æ.

RECURS. m. La acció de recórrer. *Recurso.* Refugium, ii. || Medi. Medio, recurso, arbitrio. Consilium, ii.

RECURS DE CASACIÓ. 'L que 's dóna contra las sentèncias dels tribunals superiors en los cassos marcats per la lley de Enjudiciament. *Recurso de casacion.* Derorationis consilium.

RECURS DE FORSA. FORSA. 11.

RECUSACIÓ. f. L'acte y efecte de recusar ó de refutar. *Recusacion.* Rejective, nis.

RECUSAR. v. a. Refusar, no acceptar. *Recusar, rehusar.* Abquo, is, recuso, as. || for. Posar excepció al jutge pera que no entenga en la causa. *Recusar.* Judicem ejurare.

RECUSAT, DA. p. p. *Recusado.* Recusatus.

RECUSES. f. pl. ant. Recursos, auxilis. RECURS.

RECUSIR. v. a. Tornar á cusir. *Recoser.* Resuo, is.

RECUSIT, DA. p. p. *Recosido.* Resutus.

RECUYT, A. p. *Ojaldrado, recocido.* Recoctus. || m. MATÓ.

REDARGUCIÓ. f. La acció de redargüir. *Redargucion.* Redargutio, nis.

REDARGÜIR. v. a. Convertir l'argument contra qui'l posa. *Redargüir.* Redarguo, is. || Convèncer ó confóndrer al contrari ab sas mateixas proposicions. *Redargüir.* Revinco, is.

REDARGÜIT, DA. p. p. *Redarguido.* Redargutus.

REDDIR. v. a. Tornar al duenyó 'l terreno establert. *Devolver.* Reddere.

RÉDDIT. m. Renda. *Rédito.* Reditus, us.

REDDITUAR. v. n. Produhir utilitat. *Redituar.* Utilitatem reddere.

REDDITUAT, DA. p. p. *Redituado.* Productus ex reditu.

REDELMAR. v. a. Tornar á delmar. *Rediezmar.* Rursus decimare.

REDELME. m. La novena part del delme, ó qualsevol porció ademès de ell. *Rediezmo.* Nona fructuum pars suprà decimam.

REDEMIBLE. adj. Lo que's pòt redimir. *Redimible.* Redimi potens.

REDEMIR. v. a. Rescatar, tráurer de esclavitut. *Redimir.* Redimo, is. || Socórrer, tráurer de algun perill. *Redimir.* Libero, as. || Comprar algu lo que havia venut ó possehit per qualsevol títol. *Redimir.* Redimo, is. || Llibrarse de alguna obligació per certa quantitat. *Redimir.* Redimo, is. || ant. Pèndrer á preu fét. PREUPET. || Desfer alguna dificultat. *Zanjar, evitar.* Vito, as.

REDEMPCIÓ. f. La acció de redimir. *Redencion.* Redemptio, nis. || Rescat de la llibertat perduda. *Redencion.* Liberatio, nis. || met. Alivio, socorro. *Redencion.* Redemptio, nis. || Per antonomàsia la que Jesucrist obrá del género humá ab la seva passió y mort. *Redencion.* Redemptio, nis. || Rescat ó preu de un cautiu. *Redencion.* Liberatio, nis. || Extinció de un cens. *Redencion.* Censu redemptio.

REDEMPTOR. m. Qui redimeix. *Redentor.* Redemptor, is. || Per antonomàsia Cristó Senyor Nostre. *Redentor.* Redemptor, is. || Religiós mercenari y trinitari anomenat així per causa de són estatut. *Redentor.* Redemptor, is.

REDIFICAR. v. a. REEDIFICAR.

REDIGIR. v. a. Restituir, tornar lo que s' ha pres, prestat ó robat. *Tornar, volver.* Reddo, is.

REDIMIR. v. a. REDEMIR.

REDINGOT. m. Espécie de capot que ajusta al cos algun tant. *Redingote.* Paulo contracta lacerna.

REDIR. v. a. ant. Tornar á dir. *Redecir.* Refero, ers.

RÉDIT. m. RÉDDIT. || ant. TORNADA, REGRÉS.

REDITA. f. ant. Repetició de lo dit. *Rediecion.* Verborum repetitio.

REDÓ. adj. rodó.

REDOBLAR. v. a. Doblar, duplicar. *Redoblar, reduplicar, redoblegar.* Duplico, as. || Reiterar, repetir. Itero, as.

REDOBLAT, DA. p. p. *Redoblado.* Duplicatus.

REDOBLE. m. Repetició accelerada de cop de timbal. *Redoble.* Ictus in tympano continua repetitio. || Reiteració de alguna cosa, com una corda en la guitarra y altres instruments. *Redoble.* Reiteratio, nis.

REDORT. m. ter. ROSCA, TORTELLA.

RÉDRER. v. a. ant. TORNAR.

REDRÉS. m. REFORMA. || v. a. ESMENAR.

REDRESSAR. v. a. REFORMAR.

REDRESSAT, DA. p. p. *Reformado, enderezado.* Emendatus.

REDUCCIÓ. f. Disminució. *Reduccion.* Contractio, nis. || Mutació de una cosa en altra equivalent. *Reduccion.* Commutatio, nis. || Cambi de una moneda per altra. *Reduccion.* Permutatio, nis. || Conversió de un cos á sos primers principis ó parts menudas. *Reduccion.* Resolutio, nis. || Resolució de un cos dur á substància líquida. *Resolucion, reduccion.* Resolutio, nis. || Persuasió pera atraure al algú. *Resolucion.* Adductio, nis. || Equivalència de una quantitat de una espécie á altra distinta. *Reduccion.* Alicujus quantitatis in aliam conversio. || Subjecció de algun regne ó provincia per medi de las armas. *Reduccion.* Subjugatio, nis. || Conversió dels infels á la verdadera religió, y dels pecadors á la esmena. *Reduccion.* Revocatio, nis. || log. Conversió de un sil-logisme imperfect ó perfect. *Reduccion.* Conversio, nis. || Restitució dels mixtos á són estat natural. *Reduccion.* Parvum munimentum.

REDUHIBLE. adj. Lo que's pót reduhir. *Reducible.* Quod reduci potest.

REDUHIMENT. m. REDUCCIÓ.

REDUHIR. v. a. Mudar una cosa en altra equivalent. *Reducir.* Commuto, as. || Tornar una cosa al estat que tenia, ó al lloch que ocupava. *Reducir.* Quidpiam in pristinum statum vocare. || Disminuir, minorar. *Minorar, reducir, estrechar, an-*

gostar, enangostar, contraer, ceñir, menoscabar. Diminuo, is. || Resumir. *Compendiar, reducir, recapitular, epilogar, resumir.* Contraho, is. || Plegar una cosa posant una part sobre altra ab orde. *Doblar.* Plico, as. || Convertir, resódrer un cos en parts petites ó en altres substàncies. *Reducir, resolver.* Muto, as. || Compéndrer, enclóurer baix de cert número ó quantitat. *Reducir.* Comprehendo, is. || Subjectar, fèr venir á sa obediència als rebeldes. *Reducir.* Expugno, as. || Atraure ab persuasions. *Reducir.* Revoco, as. || Obligar. *Reducir.* Redigo, is. || arit. Convertir un número en altre, com un enter á trencals. *Reducir.* Convento, is. || pint. Fèr una figura ó dissenyo menor ab las proporcions que tenia en gran. *Reducir.* In breve cogere. || Convertir un sil-logisme imperfect á perfect. *Convertir, reducir.* Convento, is. || Fèr abraçar als infels la verdadera religió ó induhir als pecadors á la esmena. *Reducir.* Revoco, as. || Reduhir á certs capitols. *Reducir.* Ad certa capita referre.

REDUHIRSE. v. Disminuirse, menguar. *Menguar, reducirse.* Cogo, is. || Véuerse obligat á alguna cosa. *Reducirse.* Cogo, is. || Moderarse en lo port ó modo de vida. *Reducirse.* Sumptibus parere. || Enclóurer baix de cert número ó quantitat. *Reducirse.* Reduci. || Consistir, tenir, venir á parar, com : tots los manaments de la lley de Dèu se reduheixen á amar á Dèu y al pròxim. *Dirigirse, reducirse, resolverse.* Disolvo, is. || Desvanéixerse, dissiparse, com : *REDUHIRSE* en fum, en pòls. *Convertirse, resolverse.* Se vertere. || Limitarse. *Concretarse.* coarctari.

REDUHIT, DA. p. p. *Reducido.* Reductus.

REDUNDÀNCIA. f. Sobre ó excés. *Redundancia.* Redundantia, æ. || Superfluitat de expressions en los discursos. *Redundancia.* Redundantia, æ.

AB REDUNDÀNCIA. adv. m. Ab superfluitat, ab excés. *Radundantemente.* Redundanter, nimis.

REDUNDANT. p. a. Lo que redunda. *Radundante.* Superfluus, redundans.

REDUNDAR. v. n. Resultar en benefici ó dany de altre. *Redundar, resultar.* In alicujus beneficium vel damnum aliquid redundare. || Superabundar. *Redundar.* Abundo, as.

REDUPLICACIÓ. f. Repetició. *Reduplicacion.* Duplicatio, nis. || rel. Repetició de una paraula sobre altra, com : no no, pa pa, vi vi. *Reduplicacion.* Conduplicatio, nis. || f. Figura de estil que consisteix en repetir consecutivament en lo mateix membre de una frase, certas paraules de un interés marcat. *Reduplicacion.* Reduplicatio, nis.

REDUPLICAR. v. a. REDOBLAR. || Reiterar ó repetir seguidament. *Reduplicar.* Duplico, as.

REDUPLICAT, DA. p. p. *Reduplicado.* Duplicatus.

REDUPTABLE. adj. ant. TEMIBLE.

REEBEDOR. m. ant. REBEDOR.

REEBENT. m. Qui reb. *Reeibidor.* Receptor, is.

REÉBRER. v. a. ant. RÉDMER.

REECH. m. ant. RICH. || ARRISCH.

REEDIFICACIÓ. f. L'acte y efecte de reedificar. *Reedificacion. Reaedificatio, nis.*

REEDIFICADOR, A. m. y f. Qui reedifica. *Reedificador. Instaurator, is.*

REEDIFICAR. v. a. Edificar de nou. *Reedificar. Reaedifico, as.*

REEDIFICAT, DA. p. p. *Reedificado. Reaedificatus.*

REEIXIR. v. a. Eixir bé alguna cosa. *Tener buen éxito; salir bien. Benè vertere.*

REELECCIÓ. f. Nova elecció. *Reeleccion. Secunda electio.*

REELEGIR. v. a. Tornar á elegir. *Reelegir. Rursus eligere.*

REELEGIT, DA. p. p. *Reelegido, reelecto. Rursus electus.*

REEMBOLS. m. La acció de reembolsar. *Reembolso. Nummorum recuperatio.*

REEMBOLSAR. v. a. Cobrar la quantitat de diner que s' havia dat ó deixat. *Reembolsar. Recuperare nummos.*

REEMBRE. v. a. ant. REDEMIR.

REEMENSA. f. ant. y

REEMENSÓ. m. ant. REDEMPCIÓ.

REEMPLÁS. m. Reintegro. *Reemplazo. Supplementum, i.* || mil. Qui entra á servir en lloch de altre. *Reemplazo. Viri in alterius locum militiae adscriptio.*

REEMPLASSAR. v. a. Suplir una cosa per altra de la mateixa espècie. *Reemplazar. Suppleo, es.* || Posar una persona en lloch de altra particularment en la milícia. *Reemplazar. Alium pro alio reponere.*

REEMPLASSAT, DA. p. p. *Reemplazado. Suppetus.*

REEMPLASSO. m. REDEMPCIÓ, REEMPLÁS.

REEMUT, DA. p. p. de reembre. REDEMIT.

REENCONTRE. m. Encontre ó cop de dos coses que's juntan fentse resistència. *Reencuentro. Collissio, nis.* || mil. Combat de dos cossos petits de tropa. *Choque, reencuentro. Conflictus, us.* || Combat, renyina entre particulars. *Tope, reencuentro, choque, reyerta. Jurgium, ii.* || En lo blasó's diu de alguns animals que's presenten ab lo cap de modo que's vejan los dos ulls. *Reencuentro. Occursus, us.* || TOPETÓ. 1.

REENGANXAMENT. m. La obra de reenganxar ó reenganxarse. *Reenganchamiento reenganche. Iterata in militiam allectio.* || Lo diner que's dona al qui's reenganxa. *Reenganchamiento, reenganche. Iterata in militiis allectionis pretium.*

REENGANXAR. v. a. mil. Tornar á enganxar. *Reenganchar. Rursus in militiam allicere.* || v. r. Tornar á sentar plassa'l qui ha cumpert son temps. *Reengancharse. Denuò militiæ adscribi.*

REENGENDRADOR, A. m. y f. Qui dona nom, sér, com lo baptisme. *Regenerador, reengen-*

drador, reengendrante. Regenerator, is.

REENGENDRAMENT. m. ant. REGENERACIÓ.

REENGENDRAR. v. a. Reproduhir. També s' usa com recíproch. *Reengendrar. Regigno, is.* || Donar nou sér, com en lo baptisme lo sér de gràcia. També s' usa com recíproch. *Reengendrar, regenerar. Regenero, as.*

REENGENDRAT, DA. p. p. *Reengendrado. Regeneratus.*

REENGENDRATIU, VA. adj. REGENERATIU.

REENSAIG. m. Obra de reensajar. *Reensayo. Iterata probatio.*

REENSAJAR. v. a. Tornar á ensajar. *Reensayar. Diu versare; rursus explorare; pertento, as.*

REENVIDAR. v. a. Tornar á envidar, envidar contra'l envit del contrari. *Reenvidar. Folii luseriis exercendam pecuniam proferre.*

REESPERAR. v. a. Tenir molta esperança. *Reesperar. Magnoperè sperare.*

REEXÀMEN. m. Nou exàmen de persona ó cosa examinada. *Reexaminacion, segundo exámen. Iteratum examen.*

REEXAMINAR. v. a. Tornar á examinar la persona ó cosa ja examinada. *Reexaminar. Iterum examinare; periculum repotere.*

REFART, A. adj. Molt fart. *Reharto, rehartado. Valdè satiatius.*

REFECCIÓ. f. Porció de aliment. *Refeccion, refaccion. Refectio, nis.* || ant. Adob, composició. *Compostura, reparo, reparacion. Reparació, nis.* || Restitució al estat eclesiàstich de lo que ha contribuït als drets reals de que està exempt. *Refeccion. Accepti vectigalis pro immunitate restitutio.*

REFECTOR Y REFECTORI. f. REFETÓ.

REFEGA. f. REFREGA.

REFEGIR. v. a. Afegir segona vegada. *Añadir de nuevo; volver [á añadir. Addo, is.* || Umplir lo que ha minvat una cosa. *Rellenar, rehenchir. Repleo, es.* || Acabar de umplir de vi novell la bòta que ni ha de vell. *Mostear, remostar. Mustum veteri vino miscere.*

REFEGIT, DA. p. p. *Añadido. Additus.* || *Rehenchido. Repletus.* || *Remostado. Vinum musto commixtum.*

REFER. v. a. Tornar á sér. *Rehacer. Reparo, as.* || Afegir pes ó quantitat, reforsar. *Rehacer. Reficio, is.* || Reparar lo dany. *Rehacer, resarcir. Resarcio, is.* || Reparar lo deteriorat. *Rehacer, reparar, restablecer. Reparo, as.* || **RENOVAR.** || Dit del morter ó argamassa. *Estropear. Arenam calce commixtam subigere.* || Convaléixer lo malalt. *Convaler, reponerse, recobrar, alearse, restablecerse, arribar. Revaleo, es, pristinam valetudinem recuperare.* || Tornar en sí qui havia perdut los sentits. *Recobrar, reponerse. Animum ad se ipsum advocare.* || Repararse de algun dany rebut. *Recobrar, Damnum resarcire.* || Adquirir nous béns de fortuna lo qui'n tenia poch. *Reponerse. Novis*

opibus se renovare. || Dít de las plantas, péndrer vigor y robustesa. *Embravecer, rehacerse*. Vegetum fieri.

REFERÉNCIA. f. RESPECTE, RELACIÓ.

REFERENT. p. a. Qui refereix y lo que diu relació á altra cosa. *Alusivo, referente*. Referens, tis.

REFERIBLE. adj. Lo que's pót referir. *Referible*. Referendus.

REFERIDOR. m. RELATOR.

REFERIMENT. m. RESPECTE, RELACIÓ.

REFERIR. v. a. Contar, dir. *Contar, referir, relatar*. Narro, as. || Ordenar, encaminar una cosa á determinat fi. *Referir*. Dirigo, is.

REFERIRSE. v. r. Fér relació una cosa ab altra. *Aludir, referirse*. Alludo, is. || Contarse. *Referirse*. Numero, as. || Remétterse á lo dít. *Referirse, remitirse*. Ad dicta mittere. || PERTÁNTER.

REFERIT, DA. p. p. *Referido*. Narratus.

REFERMAR. v. a. Confirmar, rectificar. *Confirmar, refirmar*. Confirmo, as.

REFERMARSE. v. r. Manténirse ferm y constant. *Afirmarse, ratificarse*. Confirmo, as.

REFERMAT, DA. p. p. *Afirmado*. Confirmatus.

REFERRAR. v. a. Tornar á posar la mateixa ferradura ab claus nous. *Reherrar*. Ferreas soleas iterum affigere.

REFERSE. v. r. Cobrar novas forsas y vigor. *Fortalecerse, rehacerse, refrescarse*. Vires acquirere. || Convaleïxer. *Alear, ir aleando*. Vires recipere. || Reunirse 'ls soldats que per algun accident s' havian separat. *Rehacerse*. Iterum milites in aciem ordinari.

REFET, A. p. p. *Rehecho*. Refectus. || adj. Subjecte corpulent, fort y robust. *Rehecho*. Torosus.

REFETONER. m. Qui cuyda del refetor. *Refitolero*. Architrictinus, i.

REFETOR. m. Pessa ahont menjan los religiosos y algunas comunitats. *Refitorio*. Triclinium, ii.

REFEYT, A. adj. ant. REFET.

REFIARSE. v. r. Posar sa confiança en alguna persona ó cosa. *Confiar, confiarse*. Credo, is.

REFIAT, DA. p. p. *Confiado, satisfecho*. Creditus.

REFILADOR. m. y

REFILANDO. m. Bastonet ab dos ó més plomas petites al un extrem, pera jugar los noys ab pala. *Volante, rehilete*. Exiguus paxillus plumatilis et missilis.

REFILAR. v. a. Cantar ab modulació. *Gorgear, gorgoritear, trinar*. Vocem canendo inflectere. || Cantar los aucells. *Gorgear*. Aves garrire. || TREMOLAR. 1.

REFILAT, DA. adj. Punxagut. *Agudo, afilado, puntiagudo*. Acutus.

REFILET. m. Modulació en lo cant. *Queibros, gorgoritos, gorgoritas, gorgeo*. Vocis reflexiones. || met. Paraula picant. *Palabrita, saeta, palabrada, respingo*. Aculeus, i.

REFINACIÓ. f. Obra de refinar. *Refinacion*. Purgatio, nis. || quím. Obra de refinar los licors. *Refinadura, refinacion*. Defœctio, nis.

REFINADOR, A. m. y f. Qui refina. *Refinador*. Purificator, is.

REFINADURA. f. y

REFINAMENT. m. REFINACIÓ.

REFINAR. v. a. quím. Purificar los metalls y licors. *Refnar*. Purifico, as. || met. Reduhir una cosa á la perfecció. *Refnar*. Purifico, as.

REFINAT, DA. p. p. *Refinado*. Purificatus. || adj. Astut, maliciós. *Refinado, redomado*. Callidus.

REFLECTIR. v. n. Retrocedir los raigs de la llum, encontrant obstacle. *Reflejar, reflectar, reverberar, reflectir*. Reflecto, is. || met. REFLEXIONAR.

REFLECTIT, DA. p. p. *Reflejado, reflectido*. Reflexus. || REFLEXIONAT.

REFLEXA. f. Cautela, segona intenció. *Refleja*. Cautela, æ.

REFLEXIÓ. f. Retrocés dels raigs de la llum. *Reflexion, reverbero*. Lucis reflexio. || met Consideració, cuydados reparo que's fa sobre alguna cosa. *Refleccion*. Recogitatio, nis.

REFLEXIONAR. v. n. Considerar ab molta atenció. *Reflexionar*. Recogito, as.

REFLEXIONAT, DA. p. p. *Reflexionado*. Recogitatus.

REFLEXIU, VA. adj. Qui reflexiona. *Reflexivo*. Attentè considerans. || Lo que reflecteix. *Reflexivo*. Reflectens.

REFLEXIVAMENT. adv. m. Ab reflexió. *Reflexivamente*. Consideratè.

REFLEXO, A. adj. Lo que reflecteix ó 's tors. *Reflejo*. Reflectens, tis. || Dít de la consideració. *Reflejo*. Reflexus. || m. La llum que 's reflecteix. *Reflejo*. Lucis reflexio.

REFLORIR. v. n. Tornar á florir. *Reflorecer*. Refloreo, es.

REFLUIR. v. a. Tornar atrás algun líquit. *Refluir*. Refluo, is.

REFLUIX. m. ant. y

REFLUXO. m. Lo moviment regular de las ayguas després de la maró. *Reflujo*. Maris repercussus.

REFOCILACIÓ. f. L' acte y efecte de refocilar. *Refocilacion*. Refocillatio, nis.

REFOCILAR. v. a. Recrear, donar vigor, majorment la calor. *Refocilar*. Focillo, as.

REFOCILARSE. v. a. Passar lo temps, divertir-se, passejarse. *Refocilarse*. Oblectare se; ludo, is.

REFOCILAT, DA. p. p. *Refocilado*. Focillatus.

REFONDICIÓ. f. REFUNDICIÓ.

REFÓNDRE. v. a. Tornar á fóndrer. *Refundir*. Refundo, is.

REFORMA. f. Correcció, esmena. *Reforma, reformatio*. Reformatio, nis. || Privació del exercici del empleo. *Reforma*. Depositio, nis. || Re-

ducció dels instituts religiosos á sa primitiva observància. *Reforma, reformation*. Severioris disciplinæ instauratio. || f. Separació de cosas inútils y malas, pera remplassarlas ab altrás útils y bonas. *Reforma*. Substitutio, nis.

REFORMABLE. adj. Lo que 's pót reformar ó es digne de reforma. *Reformable*. Reformandus, reformatione dignus.

REFORMACIÓ. f. La acció de reformar. *Reformation*. Reformatio, nis. || **REFORMA.**

REFORMADOR, A. m. y f. Qui reforma. *Reformador*. Instaurator, is.

REFORMAR. v. a. Corregir, esmenar. *Arreglar, reformar*. Emendo, as. || Reduhir alguna cosa á sa primitiva observància ó institut. *Reformar*. Emendo, as. || Moderar lo gasto. *Reformar, redondear, cercenar*. Diminuo, is. || Privar del exeroici del empleo. *Reformar*. Spolio, as. || Aclarir, explicar lo sentit de alguna proposició. *Reformar*. Corrigo, is.

REFORMARSE. v. r. Corregirse. *Emendarse, reformarse*. Mores corrigere. || Moderarse, contenir-se en lo que's diu ó fá. *Moderarse, reformarse, contenir-se*. Moderari, temperari.

REFORMAT, DA. p. p. *Reformado*. Emendatus.

REFORMATORI, A. adj. Lo que refórma. *Reformatorio*. Correctivus.

REFORS. m. Auxili, ajuda. *Refuerzo*. Subsidium, ii. || La entretela que posan en las casacas, etc. *Trape*. Pannus, i. || La musculera de la camisa. *Hombriillo*. Indusii humeris assuta bractea.

REFORSAMENT. m. REFORS. 1.

REFORSAR. v. a. Afegir novas forsas ó foment. *Reforzar*. Firmo, as. || Refermar lo que's deteriora. *Reforzar, reparar*. Reficio, is. || **ANIMAR.** 2.

REFORSARSE. v. r. Convaléixer, fortaléixer-se. *Reforzarse*. Invaleo, es, incalesco, is.

REFORSAT, DA. p. p. *Reforzado*. Firmatus. || adj. La pessa de artilleria que té més metall que las senzillas. *Reforzado*. Bellicum tormentum obfirmatum.

REFÓS, A. p. p. de refóndrer. *Refundido*. Refusus.

REFRÁ. m. Adagi. *Adagio, refran*. Paræmia, æ, veles.

REFRACCIÓ. f. dióp. y astr. La inflexió de un raig de llum que passa de un mitj á altre de més ó ménos resistència. *Refraccion, reflexion*. Refractio, nis. || Rebot. *Rebote*. Refractio, nis.

REFRACTAR. v. a. Causar ó patir refracció. *Refractar*. Refractionem pati.

REFRACTARI. m. Qui falta á las promesas. *Refractario*. Refractarius, ii. || adj. Se diu dels cossos infusibles, ó que exigeixen molt alta temperatura pera fóndrerse. *Refractario*. Refractarius.

REFRACTO, A. adj. S' aplica al raig de llum que tors la línea de direcció. *Refracto*. Refractus.

REFRANY. m. REFRÁ.

REFREDAMENT. m. REFREDAT. 2. || ant. La acció de refredar. *Enfriamiento, resfriamiento*. Refrigeratio, nis.

REFREDAR. v. a. Refrescar, templar lo calor. *Resfriar*. Refrigero, as. || met. Fér pérdrer la activitat en l' obrar. *Entibiar, resfriar*. Ardorem redere.

REFREDARSE. v. r. Destemplarse 'l cos, tan-carse 'ls poros. *Constiparse, resfriarse*. Frigore obstrui. || Pérdrer lo calor. *Resfriarse*. Confrigero, as. || PASMARSE. || Disminuhirse la activitat en lo obrar. *Entibiarse, resfriarse*. Segnius agere.

REFREDAT, DA. p. p. *Enfriado, resfriado*. Refrigeratus. || m. Indisposició per causa que'l fret clou los poros. *Constipacion, resfriado, constipado, romadizo*. Corporis ex frigore constipatio.

REFREGA. f. Pelea, renyina. *Refriega*. Armatum pugna.

REFREGAMENT. m. La acció de refregar y refregarse. *Refregamiento*. Refricatio, nis.

REFREGAR. v. a. Tornar á fregar. *Refregar*. Refrico, as.

REFRENAMENT. m. Retenció, reprehensió, subjecció. *Refrenamiento*. Cohibentia, æ.

REFRENAR. v. a. Subjectar ab lo fre. *Refrenar*. Refræno, as. || met. Contenir, reprimir. També s' usa com recíproch. *Refrenar*. Cohibeo, es.

REFRENAT, DA. p. p. *Refrenado*. Refrænatus.

REFRENDACIÓ. f. Legalisació de un despaig. *Refrendacion*. Subscriptio, nis.

REFRENDAR. v. a. Legalisar un document. *Legalizar, refrendar*. Signo, as.

REFRENDARI. m. Qui firma després del superior. *Refrendario*. Cancellarius, ii.

REFRENDAT, DA. p. p. *Refrendado*. Signatus.

REFRENDATA. f. La firma del qui per autoritat pública subseriu després del superior. *Refrendata*. Subscriptio, nis.

REFRESCADOR, A. m. y f. Qui refresca. *Ge-frescador*. Refrigerator, is.

REFRESCAMENT. m. La acció y efecte de refrescar. *Refrescadura, refrigeracion*. Refrigeratio, nis. || REFRESCH. || m. Provisió de viürers, etc., pera las tropas de una plassa, campament, etc. *Refresco*. Refrigeratio, nis.

REFRESCANT. adj. Lo que té virtut de refrescar. *Refrigerante*. Refrigerans. || m. quim. Vas en que's posa aygua pera templar lo calor en las evaporacions. *Refrigerante*. Refrigeratorium vas.

REFRESCAR. v. a. Templar lo calor. *Refrescar*. Frigero, as. || Béurer refrescos. *Tomar refrescos; refrescar*. Algidum potum bibere. || Mullar, remullar. *Refrescar*. Refrigero, as. || met. Renovar algun sentiment. *Refrescar*. Refrico, as.

POSAR Á REFRESCAR. fr. Posar lo vi en aygua pera que's mantinga fresch, ó un y altre en lloch fresch. *Poner á enfriar*. Aquam et vinum frigiditati exponere.

REFRESCARSE. v. r. Péndrer refresco. *Refrescarse.* Refrigerero, as. || Péndrer banys pera atemperar lo cos. *Bañarse*; tomar refresco. Lavo, as. || Templarse 'l calor de temps. *Refrescar.* Æstum remittere.

REFRESCAT, DA. p. p. *Refrescado.* Refrigereratus.

REFRESH. m. Beguda freda, temperant. *Refresco.* Refrigeratio, nis. || La beguda de la tarda. *Refresco.* Promeridiana potio. || Partida de nova tropa. *Refresco.* Refrigeratio, nis.

DE REFRESH. m. adv. De nou. *De refresco.* Denudò, recenter.

REFRIGERACIÓ. f. REFRIGERI. ~

REFRIGERANT. p. a. Lo que refresca. *Refrigerante.* Refrigerans, tis. || adj. Lo que té virtut de refrigerar. *Refrigerante.* Refrigerans.

REFRIGERAR. v. a. Refrescar, templar lo calor. *Refrigerar, refrescar.* Refrigerero, as. || Confortar, reparar las forsas. *Refrigerar.* Vires recuperare.

REFRIGERAT, DA. adj. Lo que refresca ó té virtut pera refrescar. *Refrigerativo.* Refrigeratorius, refrigerans.

REFRIGERI. m. REFRESH. || Porció de aliment. *Refrigerio.* Refrigerium, ii. || L' alivi que causa la fresca. *Refrigerio.* Refrigerium, ii. || Alivi, consol. *Refrigerio.* Fomentum, i.

REFRINGENT. m. pl. Nom que's dóna als medis que produheixen la refracció dels raigs lluminosos. *Refringentes.* Media refringentia.

REFRINGIR. v. a. Fér perdre la línea de direcció al raig de llum. També s' usa com reciproc. *Refringir.* Refringo, is.

REFUGI. m. Acullida, amparo, abrich, recurs. *Asilo, refugio, acogida.* Auxilium, subsidium, ii. || Aculliment, retirada. *Asilo, retirada.* Respectus, us. || Germandat dedicada al socorro dels pobres. *Refugio.* Refugium, ii. || Lloch ahont se recull algú. *Refugio.* Latebra, æ.

REFUGIAR. v. a. Amparar, acullir. *Acoger, refugiar.* Refugium præbere.

REFUGIARSE. v. r. Acudir á alguna part. *Acogerse, refugiarse, quarecerse.* Se aliquò vertere.

REFUGIAT, DA. p. p. *Refugiado.* Confugitus.

REFUGIR. v. a. Refusar. *Rehuir, rehusar.* Recuso, as. || REFUGIARSE.

REFULGENT. adj. Lo que llansa de sí resplandor. *Refulgente.* Refulgens, tis.

REFULGENTÍSSIM, A. adj. sup. *Refulgentissimo.* Refulgentissimus.

REFUNDICIÓ. f. Nova fundició. *Refundicion.* Iterata fussio.

REFUNDIR. v. a. Refer. També s' usa com reciproc. *Behacer.* Reparo, as.

REFUNDIRSE. v. r. met. Convertirse alguna cosa en profit ó dany de algú. *Refundirse.* In alicujus beneficium vel damnum vertere.

REFUNDIT, DA. p. p. *Refundido.* Refusus.

REFÚS. m. Denegació de lo que's preten. *Negativa, repulsa.* Repulsa, æ. || FUGIDA.

REFUSAR. v. a. No voler admétrer. *Rehuir, rehusar, recusar, reprochar.* Recuso, as. || for. Donar excepció al jutge pera despèndrerse de alguna causa. *Recusar.* Judicem rejicere, recusare.

REFUSAT, DA. p. p. *Recusado.* Recusatus.

REFUTACIÓ. f. Argument que destrueix las rahons del contrari, impugnació. *Refutacion.* Refutatio, nis.

REFUTAR. v. a. Contradir, desfer las rahons del contrari. *Refutar, reprobar.* Refuto, as.

REFUTAT, DA. p. p. *Refutado.* Refutatus.

REFUTATORI, A. adj. Lo que refuta. *Refutatorio.* Infirmand, refutans.

REG. m. ant. REY.

REGA. f. ter. REGUERA. 2.

REGADA. f. Regadiu, regó, l' acte y efecte de regar. *Riego, regadura.* Rigatio, nis.

REGADIU. m. Terreno que's réga. *Regadio.* Irriguus ager. || adj. S' aplica al terreno que acostuma á regarse. *Regadio, regadía.* Irriguus.

REGADOR, A. m. y f. Qui réga. *Regador.* Rigator, is.

REGADORA. f. Instrument de llauna ab u n broch que remata ab un pom ple de foradets pera regar lo pis, etc. *Regadera, roriadera.* Rorarium vas. || Conducto pera regar. *Reguera, regadera, regadero.* Collicia, colliquia, arum.

REGADURA. f. La acció de regar per una vegada. *Regadura.* Irrigatio, nis.

REGALA. f. náut. Tauló que cubre 'ls caps ó extrems dels revessos, y forma la part superior del costat de un buch. *Regala.* Ligamentorum capita operiens.

REGALADA. f. La caballerissa real ahont están los caballs de regalo; y també 'ls mateixos caballs. *Regalada.* Delectorum equorum stabulum, vel ipsi equi.

REGALADAMENT. adv. m. Ab regalo. *Delicadamente, regaladamente.* Lautè, opiparè, delicatè.

REGALADÍSSIM, A. adj. sup. *Regaladísimo.* Delicatissimus.

REGALADOR, A. m. y f. Qui regala. *Regalador.* Donorum fœcundus. || m. Bastó grós ab una munyeca ab que 'ls boters allisan y netejan los cuyrams per fora. *Regalador.* Coriaria radula.

REGALAMENT. m. La acció de regalar ó regalar-se. *Regalamiento.* Regalatio, nis.

REGALAR. v. a. Donar voluntàriament. *Regalar.* Condone, munero, as. || Agasajar, tractar ab regalo. *Agasajar, regalar.* Munifico, as. || Afalagar. *Halagar, regalar, asariciar.* Indulgeo, es. || Deleitarse, recrear. *Regalar.* Recreo, as. || Xurriar. *Chorrear.* Stillo, as. || Fóndrerse, derretirse la cera. *Correrse, derretirse, regalar-se.* Liquo, as.

REGALARSE. v. a. Tractarse bè. *Regalar-se.*

Lautè vivere. || Tenir gran complacència, recrear-se. *Saborearse, regordearse*. Jucundissimè in aliquo immorari.

REGALAT, DA. p. p. *Regalado*. Muneratus. || adj. Suau, delicat; se diu del menjar. *Regalado*. Delicatus, tener. || Qui's cria ó tracta ab regalo. *Regalon*. Admodum delicatus.

REGALÈSSIA. f. Planta de fullas semblants á las de la mata, de arrels estiraganyosas y mólt dol-sas. *Orozuz, regaliz, regaliza, regalicia*. Glycyrrhi-sa, æ. || La arrel sola. *Palo dulce*. Dulcis radix.

REGALET. m. d. *egalillo, Rregalejo*. Munus-culum, i.

REGALIA. m. Prerogativa del soberà. *Rega-lia*. Regia præminetia. || met. Privilegi particu-lar que algú té en qualsevol línea. *Regalia*. Peculiare jus. || ant. Veu humana en la orga. *Regalia*. Fistula organica vocem humanam referens.

REGALÍCIA. f. REGALÈSSIA

REGALO. m. Dàdiva, present voluntari ó per costum. *Dàdiva, regalo, gaje, don, presente*. Illece-bra, æ. || Gust, complacència. *Regalo*. Delitia, æ. || Comoditat en orde á la persona. *Blandura, rega-lo, delicia*. Delitiæ, arum.

REGAMENT. m. ant. REGADA.

REGANDAIX. m. ter. LLARGANDAIX.

REGANY. m. Paraula de enfado. *Regaño, re-bufo*. Vultus gravitas.

REGANYADOR, A. m. y f. Qui reganya. *Re-gañador, regañon, reñidor*. Asper, minax, acis. || ant. Vent de tramontana. *Regañon*. Boreas, æ.

REGANYAR. v. a. Mostrar los gos las dents en senyal de enfado. *Regañar*. Ringo, is. || met. Repéndrer, renyir. *Regañar, reñir*. Ringo, is. || MOS-TRAR. 1.

REGANYAYRE Y REGANYÓS, A. m. y f. REGANYADOR. 1.

REGAR. v. a. Tirar aygua ab algun instrument ó conduhirla á las plantas. *Regar*. Rigo, as. || Ar-ruinar los carrers, las salas. *Regar, rociar*. Aspergo, is. || Passar los rius per alguna part. *Bañar, regar*. Rigo, as.

REGARDAMENT. m. ant. *Vista, presència*. Facies, ei.

REGARÓ. m. Rech petit pera conduhir la ay-gua á las taulas, eras dels horts, etc. *Regata, re-guera*. Irriguus canalis. || REGUERÓ.

REGAT, DA. p. p. *Regado*. Rigatus.

REGATA. f. REGUERA.

REGATEJAR. v. a. Porfiar sobre 'l preu de alguna cosa que's ven. *Regatear*. Concionor, aris. Refusar la execució de alguna cosa. *Regatear*. Re-nuere aliquid facere. || Escassejar, disminuir. *Es-catimar, regatear*. Resecó, as.

REGATEJAT, DA. p. p. *Regateado*. Concio-natus.

REGATÓ, NA. m. y f. Qui regateja en lo comprar y vèndrer. *Regaton, regatero, zarracatin*. Cocio, coccio, nis. || REVENEDOR.

REGATONERIA. f. Venda per menor dels gé-neros comprats per major. *Regatoneria, regateria, recatoneria*. Minuta venditio. || Botiga de regató. *Regatoneria*. Propolæ taberna. || Ofici y ocupació del regató. *Regatoneria*. Propolæ versutia.

REGATXO. m. Pal, estaca, forqueta pera sos-tenir los arbres y ceps. *Rodrigon*. Ridica, æ. || fam. Criadet pera fèr recados ó acompanyar donas. *Ro-drigon*. Famulus, i.

REGEMENT. adv. ant. RIGOROSAMENT. || m. adv. ant. RECTAMENT, DRETAMENT.

REJECTAR. v. a. Apartar alguna cosa de sí. *Desechar, descartar*. Repudio, as.

REGÈNCIA. f. Govern de un regne á falta del príncep ó sent aquest de menor edad. *Regencia*. Regni procuratio. || Empleo de regent. *Regencia*. Regentis dignitas. || L' acte de regir. *Regencia*. Rec-tio, nis.

REGENERACIÓ. f. Reproducció. *Regeneracion, reproduccion*. Regeneratio, nis. || Nova generació, com per la gràcia del baptisme. *Regeneracion*. Re-generatio, nis.

REGENERAR. v. a. Reengendrar, donar nou sér. *Regenerar, reengendrar*. Regenero, as.

REGENERAT, DA. p. p. *Reengendrado*. Rego-neratus.

REGENERATIU, VA. adj. Lo que té virtut pera reengendrar. *Regenerativo*. Regenerandi vir-tute pollens.

REGENT, A. adj. Lo que regeix ó governa. *Re-gitivo*. Regens. || m. President. *Regente*. Magister. || Qui governa un regne á falta de rey, ó per sér aquest de menor edat. *Regente*. Regni procurator. || Qui presideix los estudis en las religions. *Re-gente*. Gymnasiarcha, æ. || En las universitats lo catedràtich triennal. *Regente*. Triennalis professor. || Qui porta 'l govern de una impremta. *Regente*. Typographicus moderator. || adv. m. ant. RIGORO-SAMENT.

ESTAR DE BON REGENT. fr. met. Se diu de la per-sona que's manté grassa y fresca. *Estar fresco*. Vi-ridem esse.

REGENTAR. v. a. Desempenyar l' empleo de regent. *Regentar*. Gubernar, as.

REGENTAT, DA. p. p. *Regentado*. Gubernatus.

RÈGER. v. a. ant. REGIR.

REGIBLE. adj. Fàcil de regir, de governar. *Regible*. Regibilis.

RÉGIDAMENT. adv. m. ant. RIGOROSAMENT.

REGIDOR, A. m. y f. Qui regeix. *Regidor*. Rector, is. || Individuo del ajuntament, que cuyda del govern econòmic. *Regidor*. Decurio, nis.

REGIDORAT. m. Empleo de regidor. *Regidoria, regiduria*. Decurionis munus. || Lo conjunt ó cos de regidors ensón concell ó ajuntament de cada ciutat, vila ó lloch. *Regimiento*. Decurionum consensus.

RÉGIMEN. m. Govern, direcció, administra-ció. *Régimen*. Regimen, inis. || Método de vida par-ticularment en los malalts. *Régimen*. Certa vivendi

formula. || gram. La dependència de las parts de la oració. *Régimen*. *Regimen*, inis.

REGIMENT. m. mil. Várias companyias de tropa que cuyda un coronel. *Regimiento*. *Legio*, nis. || ant. GOVERN. || AJUNTAMENT.

REGINA. f. ant. y conserva són us en la Salve regina. *Reina*. *Regina*, æ.

RÉGIO, A. adj. Lo que toca ó pertany al rey, y es propi de la magestat real. *Regio*, *real*. *Regius*.

|| met. Sumptuós, gran, magnífich, com: funció régia, convit régio, etc. *Regio*. *Magnificus*, *regius*.

REGIÓ. f. Comarca, país. *Region*. *Plaga*, æ. || L' espay que ocupa qualsevol element. *Region*. *Elementorum* *plaga*. || anat. La divisió interior del cos humà, en ventrell, pit y ventre, y la subdivisió de aquest. *Region*. *Regio*, nis.

REGIÓ ELEMENTAL. L' espay desde la lluna fins al centro de la terra. *Region elemental*. *Elementaris* *regio*.

REGIÓ ETÉREA. astr. y fil. Lo de la lluna en amunt. *Region etérea*. *Ætherea* *regio*.

REGIR. v. a. Governar. *Regir*. *Guberno*, as. || Guiar. *Guiar*, *regir*. *Dirigo*, is. || gram. Demanar alguna part de la oració la construcció de altrás. *Regir*. *Rego*, is. || v. n. Servir de govern las cosas inanimadas, com lo rellotje, calendari, etc. *Regir*. *Servio*, is. || náut. Obehir la nau al timó. *Regir*. *Gubernaculo* *parere*, *obedire*.

REGIRAMENT. m. REVOLTACIÓ.

REGIRAR. v. a. Manejar. *Menear*, *revolver*, *remecer*. *Verso*, as. || Buscar una cosa entre altrás. *Revolver*. *Evolvo*, is. || Sentarse mal lo menjar y causar fàstich. *Revolver*. *Verro*, is. || ESCORCOLLAR. || ant. *Hacer mudar de dictámen, conmoveo, revolver*. *Ad aliud adsentiri concitare*.

REGIRARSE. v. r. Móurarse de un costat á altre. *Retornarse*, *revolverse*. *Commoveo*, es.

REGIRAT, DA. p. p. *Revuelto*. *Revolutus*.

REGISTRADOR. m. Qui registra. *Registrador*. *Speculator*, *scrutator*, is. || La persona que té á són càrrech ab autoritat pública, notar y posar en lo registre tots los privilegis, cédulas, cartas ó despaigs lliurats pel rey, consells y demès tribunals de són regne, com també 'ls donats per sos jutges ó ministres de sa casa y cort. *Registrador*. *In tabulis publicis vel libris notator*. || La persona que está á la entrada ó porta de algun lloch, pera registrar los géneros y mercaderias que entran. *Registrador*. *Mercium patefactarum recensor*, *recognitor*.

REGISTRAR. v. a. Mirar ab molta atenció. *Registrar*. *Scrutor*, aris. || Regonéixer, examinar. *Registrar*, *examinar*, *visitar*, *atalayar*, *catar*, *otear*, *otar*. *Specular*, aris. || Copiar y notar á lalleta en los llibres de registre algun despaig, cédula, privilegi, ó carta donada pel rey, consell, audiència ó jutge de sa casa y cort. *Registrar*. *In tabulis vel libris publicis adventare*, *subscribere*. || Posarsenyal entre las fullas del llibre. || *Registrar*. *Signis notare*.

REGISTRAT, DA. p. p. *Registrado*. *Scrutatus*.

REGISTRE. m. La acció de registrar. *Registro*. *Speculatio*, nis. || Pessa del rellotge pera moderar sos moviments. *Registro*. *Moderatoria horologii rotula*. || Llibre de empadronament ó matrícula. *Fadron*, *registro*. *Libri litterarum*. || Protocol. *Protocolo*, *registro*. *Archetipus*, i. || Qualsevol llibre en que 's registra ó apunta. *Registro*. *Codex*, icis. || La partida que s' escriu en lo llibre de aquest nom. *Registro*. *Recensio*, nis. || Manifestació de las mercaderias que s' han de registrar. *Registro*. *Mercium patefactio*. || L' albará en que constan registradas las mercaderias. *Registro*. *Schedula pro fide mercium*. || Cordó, cinta ó altre senyal entre las fullas del llibre. *Registro*. *Pensilis in libris fasciola*. || Cada género de veu de una orga. *Registro*. *Organicarum vocum ordo*. || Llistó quadrat ab que's tapan los secrets de la orga pera que entre 'l vent. *Registro*. *Pleritides*, um. || Nota al fi dels llibres pera govern del encuadernador. *Registro*. *Typographorum notæ ad philyrarum ordinem*. || Entre estampers, correspondència, igualtat de la línia de una plana á la de detrás. *Registro*. *Linearum in typographicis paginis æqualitas*.

TIRAR TOTS LOS REGISTRES. fr. NO PÉRDRESE PER PERESA.

REGIT, DA. p. p. *Regido*. *Gubernatus*.

REGITAR. v. a. Llansar per segona vegada. *Volver á echar ó arrojar*. *Rejicio*, is. || VOMITAR.

REGLA. f. Lley, orden nsas, estatut. *Orden*, *regla*. *Decretum*, i. || Norma, modelo. *Regla*. *Regula*, æ. || Lley universal que conté lo principal que déu observar un cos religiós. *Constitucion*, *regla*, *regularidad*, *disciplina*. *Regula*, æ, *constitutio*, nis. || Modo de executar alguna cosa. *Orden*, *regla*, *modo*. *Constitutio*, nis. || Principi, precepte, axioma en las ciéncias y arts. *Regla*. *Regula*, æ. || Moderació, templansa. *Regla*. *Modus*, i. || Ménstruo. *Menstruacion*, *regla*, mes. *Menstrualis purgatio*. || Orde invariable de las cosas naturals. *Regla*. *Invariabilis naturæ ordo*. || arit. Lo modo de formar cada género de comptes. *Regla*. *Numerandi regula*. || Aque-lla rahó ab que's conforman las accions pera que sian rectas. *Regla*. *Regula*, æ.

REGLA DE ALIGACIÓ. La ab que s' averigua 'l preu comú de la mescla de diferents espécies y valors. *Regla de aligacion*. *Alligationis regula*.

REGLA DE CALIBRE. Instrument de metall ab que 's pren lo calibre de las pessas, etc. *Regla de calibre*. *Diametra regula*.

REGLA DE COMPANYIA Ó DE TRES SIMPLE. arit. Aque-lla en la que de dos números coneguts se'n tráu un tercer proporcionat. *Regla de compañía*, *de tres*, *áurea*, *de proporcion ó de oro*. *Aurea regula*.

REGLA DE TRES COMPOSTA. La que té més de tres termes. *Regla de tres compuesta*. *Composita proportionis regula*.

AB REGLA. m. adv. Arregladament, ab mida. *Arregladamente*, *regladamente*, *moderadamente*. *Regulariter*.

FALSA REGLA. CARTILLA.

LA REGLA MANTÉ 'L COS Y LA BUTXACA Ó LAS CASAS. ref. Denota quant convé 'l compte y orde en las cosas. *Regla y compás, cuanto mas, mas.* Modus in rebus et ordo nimius numquam erit.

NO HI HA REGLA GENERAL SÈNS EXCEPCIÓ. fr. que s' usa pera donar á entèndrer que no hi ha ditxo ó proloqui tant generalment cert, que no's falsifiquen en alguns casos particulars. *No hay regla sin excepcion; no es todo el sayal alforjas.* Fronti nulla fides.

REGLADAMENT. adv. m. ant. ARREGLADAMENT.

REGLAMENT. m. Estatut, ordenansa, instrucció. *Reglamento.* Ordo, inis.

REGLAR. adj. ant. REGULAR, RELIGIÓS. || v. a. Tirar líneas ab lo regle. *Reglar.* Ad normam lineas ducere.

REGLE. m. Llistonet pulit pera amidar ó fér rallas. *Regla.* Regula, æ.

REGLE DE FERRO. Entre picapedrers llistonet de ferro ab que tiran las lineas en las pedras que pican. *Tirador.* Ferrea virga ad lineas lapide ducendas.

REGLOT. m. ant. ROT. 2.

REGNA. f. Las corretjas asseguradas al fre pera manejar lo caball. *Rienda.* Habena, æ. || **REINA.**

Á **REGNA SOLTA.** m. adv. A tot córrer. *A rienda suelta; á carrera tendida; á uña de caballo.* Citato equo.

NO ATURAR REGNA. loc. ant. *No detenerse.* Citissimè.

REGNANT. p. a. *Reinante.* Regnans.

REGNAR. v. a. Governar un regne ab propietat. *Reinar.* Regno, as. || Predominar. *Reinar.* Impero, as. || Prevaléixer, continuarse, extèndrerse una cosa. *Reinar.* Regno, as. || Adoptarse, fér us de alguna cosa, com: *REGNAR* lo bastó. *Andar, reinar.* Utor, eris.

NO SAB REGNAR, QUI NO SAB DISSIMULAR. ref. Aconsella que mólts vegadas convé dissimular als súbdits algunas faltas, perque seria pitjor exasperarlos. *Quien no sabe sufrir, no sabe regir.* Nescius imperii est.

REGNAT. m. Lo temps que governa un rey. *Reinado.* Regius dominatus. || ant. REGNE.

REGNE. m. Las provincias subjectas á un rey. *Reino.* Regnum, i. || Conjunt de vassalls. *Reino.* Regni legati. || hist. nat. Cada classe en que 's divideixen los cossos naturals, que són, ànimal, vegetal y mineral. *Reino.* Regnum, i.

REGNE DELS CELS. Possessió dels benaventurats. *Reino de los cielos.* Coelum, i.

REGNE Y CASAMENT COMPANYÒ NO CONSENT. ref. Adverteix que quant són mólts los que governan, se sól pérdrer l' acert per la discórdia dels parers. *Dos tocar á un hogar, mal se pueden concertar; el mandar no quiere par; dos pobres en una puerta no están bien; dos aves de rapiña no están bien en una*

viña; dos pardales en una espiga hacen mala liga. Imperium societatis impatiens; non bene cum sociis regna venusque manent.

REGNÍCOLA. m. Natural del regne. *Regnicola.* Regni incola.

REGO. m. Regada. *Riego, regadura.* Rigatio, nis.

REGOLFAR. v. n. Retrocedir la aygua contra la corrent. *Regolfar.* Aquam stagnare. || Dit del vent. *Remolinar.* Circumagi.

REGONEGUT, DA. p. p. *Reconocido.* Recognitus.

REGONEIXEMENT. m. La acció de regonéixer. *Reconocimiento.* Agnitio, nis. || Exàmen, averiguació. *Reconocimiento.* Scrutatio, nis. || **CONEXIMENT.** || **AGRAHIMENT.** || Submissió, subjecció, vassallatge. *Reconocimiento.* Subjectio, nis. || for. Declaració judicial ab que algú fá seu un vale ó deute. *Reconocimiento.* Judicialis recognitio. || y

REGONEIXENSA. f. **AGRAHIMENT.** || Exàmen. *Reconocimiento, escrutinio, averiguacion, registro.* Scrutatio, nis.

REGONÉIXER. v. a. Examinar ab mòlt cuydado. *Reconocer.* Cognosco, is. || Advertir. *Advertir, reconocer.* Animadverto, is. || Subordinarse, subjectarse. *Subordinarse, reconocerse.* Recognosco, is. || Confessar algú la obligació que deu á altre. *Reconocer.* Agnosco, is. || Compèndrer, fér judici. *Reconocer.* Intelligo, percipio, is. || Remunerar lo servey, treball, favor. *Gratificar, reconocer.* Remunero, as. || **ESCOROLLAR.** || Extèndrer la vista ab atenció y curiositat. *Deshollar.* Curiosè inspicere. || Registrar ab cuydado pera buscar lo que's des sitja. *Reconocer.* Exploro, as. || Apartarse algun soldats del cos pera robar. *Merodear.* Milites in prædationem excurrere.

REGONÉIXERSE. v. r. Reduhirse á la rahó. *Reconocerse.* Se ipsum recolligere.

REGORDONAR. v. a. ant. **GALARDONAR.**

REGORT. adj. ter. GROS, GRAS.

REGOSITJ. m. Goig, contento. *Regocijo.* Lætitia, æ || Demostració, expressió de goig y alegria. *Regocijo.* Gaudium, ii. || Delectació en lo que's gusta ó posseheix. *Regodeo.* Delectatio, nis.

REGOSITJAR. v. a. Causar regositj. *Regocijar.* Hilare, exhilaro, lætifico, as.

REGOSITJARSE. v. r. Recrearse, rébrer gust interior. *Regocijarse.* Lætor, aris. || Regalar-se, complaure-se en lo que agrada. *Regodearse.* Delector, aris.

REGOSITJAT, DA. p. p. *Regocijado.* Lætificatus.

REGRACIAR. v. a. Agrahir. *Regraciar.* Grätias agere. || Reconciliarse, tornar en amistat. *Reconciliarse.* In gratiam revertere.

REGRÉS. m. Volta, retorn. *Regreso, regresion, retroceso.* Regressio, nis. || Dret de reclamar y obtenir lo que s' havia enagenat ó cedit. *Regreso.* Regressio, nis. || Cessió de un benefici ecclesiástich

à favor de altre. *Regreso*. Beneficium in alterius gratiam vel favorem renuntiatio.

REGUARDA. f. ant. RETAGUÀRDIA.

REGUÀRDIA. f. ant. RETAGUÀRDIA.

REGUARDÓS, A. adj. sospirós.

REGUART. m. ant. Mirament, respecte, motiu: *Atencion, respeto, causa, mira*. Observantia, æ. || Sospita, recel. *Recelo*. Formido, inis. || Abrich, resguart. *Abrigo, resguardo*. Cautio, nis.

REGUE. m. ant. TORRENT, RIERA.

REGUERA. f. Raig de líquit que's va vessant. *Reguero*. Efusæ rei macula. || Seguida de punts escapats en la mitja. *Carrera*. Solutorum in tibiali nodorum series.

REGUERÓ. m. Solch pera conduhir la aygua á lo que s'ha de regar. *Reguera, reguero*. Collicia, colliguiæ, arum.

REGUEROT. m. aum. de REGUERÓ.

REGUITNADOR, A. adj. Qui tira cossas. *Falso*. Calcitrosa, infida bestia.

REGUITNAR. v. n. ant. Tirar cossas las calbacaduras porque las molesta ó las fá mal alguna cosa. *Respingar, repugnar, resistir, remolearse, rehuir*. Cum gemitu calcitrare.

REGUITZADA. f. y

REGUITZELL. m. Multitudo ó número considerable. *Reste, retahila*. Longa et interrupta rerum series.

REGULACIÓ. f. Coteig. *Regulacion*. Computatio, nis.

REGULADOR, A. m. y f. Qui regula. *Regulador*. Moderator, is. || m. Mecanisme que en las máquinas de vapor y en otras serveix pera arreglar lo moviment. *Regulador*. Regulator, is.

REGULAR. v. a. Computar, calcular. *Regular*. Computo, as. || Arreglar, posar en orde. *Regular*. Regulo, as.

REGULAR. adj. Conforme á regla. *Regular*. Regularis. || Arreglat en las acciones y modo de viurer. *Regular*. Regularis. || Ordinari, natural. *Regular*. Certus. || La persona subjecta á algun institut religiós. *Regular, reglar*. Religiosi instituti sectator. || Lo que pertany al religiós ó al es'atut, com: *REGULAR* observància. *Regular*. Ad religiosum institutum et illius sectatorem pertinens.

ES REGULAR. exp. Es conforme, corresponent. *Es regular, es natural, es conguiente*. Consequens est.

PER LO REGULAR. m. adv. REGULARMENT.

REGULARITAT. f. Proporció entre las parts pera formar un tot regular. *Regularidad*. Eurythmia, æ. || Exacta observància del institut religiós. *Regularidad*. Religionis custodia. || Observància de las reglas. *Regularidad*. Legum observantia. || Lo modo comú y ordinari de obrar. *Regularidad*. Frequens, constans.

REGULARMENT. adv. m. Comunment, ordinàriament. *Regularmente, por lo regular, comunmente*. Ferè, fermè.

REGULARSE. v. r. Moderar los gastos. *Reducirse, redondearse, regular los gastos*. Sumptibus parcere.

REGULAT, DA. p. p. *Regulado*. Regulatus. || adj. Arreglat en la conducta. *Regular, regulado*. Regularis.

REGULL. m. Sonido bronch de la veu. *Ronquera, ronquez, ronquedad*. Raucitas, atis.

REGULLÓS, A. adj. Qui pateix ronquera. *Es-terteroso, ronco*. Raucus.

RÉGULO. m. Reyetó, rey de estat petit. *Régulo*. Regulus, i.

REGUST. m. Saba en las viandas y licors. *Gustillo, resabio*. Cupreus, ei. || La saba que tenen las cosas guisadas ó guardadas en ollas ó cassolas de metall. *Relumbre*. Cupreus, ferrugineus sapor.

REHABILITACIÓ. f. Reparació, restitució de una cosa al séu antich estat. *Rehabilitacion*. In pristinum statum restitutio.

REHABILITAR. v. a. Reparar, tornar una cosa á sòn antich estat. *Rehabilitar*. In pristinum statum restituere.

REHABILITAT, DA. p. p. *Rehabilitado*. In pristinum statum restitutus.

REHIN. m. ant. La persona ó cosa que's queda per penyora en poder del contrari. *Rehen*. Pignus, oris.

REHINA. f. Such gomós que destil·lan alguns arbres, com lo pi, etc. *Rehina*. Resina, æ. || Substància rehinosa, pesada, grassa y transparent, que ab lo calor del sol destil·lan los tronchs dels pins. Es de un sabor amarch, acre, que causa vòmits y de un color roig blanch: posada al sol se converteix en grumolls blanquíssims y odoríferos. *Miera*. Resinosa pini substantia.

REHINA BARREJADA AB CERA. La rehina que can dels navios, ó la que destil·la 'l pi mesclada ab cera. *Zopisa*. Resina cerata.

REHINETA. f. REYNETA.

REHINÓS, A. adj. Ple, abundant de rehina. *Resinoso*. Resinosus. || Semblant á la rehina ó á lo que la produheix. *Resinoso*. Resinaceus.

REI. m. REY.

REIMPRÉS, A. p. p. *Reimpreso*. Typis iterum mandatus.

REIMPRESSIÓ. f. Segona impressió, segona edició. *Reimpresion*. Iterata, secunda editio.

REIMPRIMIR. v. a. Tornar á imprimir, ó repetir la impressió de una obra ó escrit. *Reimprimir*. Typis iterum edere.

REINCIDÈNCIA. f. Repetició de una mateixa culpa. *Reincidencia*. Iterata in crimen prolapsio.

REINCIDENT. p. a. Lo que reincideix. *Reincidente, relapso*. Reiterans.

REINCIDIR. v. n. Recàurer en la malaltia. *Reincidir*. Recido, is. || Comètrer la mateixa falta ó delictes. *Reincidir*. In eandem culpam prolabi.

REINCORPORACIÓ. f. La acció y efecte de reincorporar. *Reincorporacion*. Redintegratio, nis.

REINCORPORAR. v. a. Tornar á incorporar, agregar ó unir á un cos polítich ó moral lo que s' havia separat de ell. També s' usa com reciproch. *Reincorporar*. Instauro, as; iterum coaptare.

REINFILAMENT. m. Tumor, inflamació. *Hinchazon*. Tumor, is.

REINFLAR. v. a. Inflar, umplir. *Hinchar*. Dis-tento, as.

REINFLAT, DA. adj. Orgullós, superbiós, presumit. *Abotagado, embotijado, hinchado, abo-hetado*. Inflatus.

REINTEGRACIÓ. f. y

REINTEGRAMENT. m. REINTEGRO.

REINTEGRAR. v. a. Restituhir, satisfacer enterament. *Reintegrar*. Integro, as. || Reparar, re-novar. *Reintegrar*. Redintegratio, as.

REINTEGRARSE. v. a. Recobrar-se enterament de lo perdut. *Reintegrarse, resarcirse*. In in-tegrum restitui.

REINTEGRAT, DA. p. p. *Reintegrado*. Integ-ratus.

REINTEGRO. m. L' acte y efecte de rein-tegrar. *Reintegro, reintegracion*. Redintegratio, nis.

REITERACIÓ. f. Repetició. *Reiteracion*. Ite-ratio, nis.

REITERADAMENT. adv. m. REPETIDAMENT.

REITERAR. v. a. Repetir, renovar. *Reiterar*. Itero, as.

REIVINDICACIÓ. f. REVINDICACIÓ.

REIVINDICAR. v. a. REVINDICAR.

REIXA. f. Barrons de fusta ó de ferro encreu-hats. *Reja*. Reticulum, i. || La del parlador de las monjas. *Red, reja, Clathrum*, i. || y

REIXAT. m. Tanca á modo de reixa. *Enrejado, rejado, verja, varasceto*. Transenna, æ. || Lo que's fá en las robas entreteixint fil ó seda. *Enrejado*. Transversis filis elaboratum opus.

REIXETA. f. d. *Rejuela*. Parvus clathrus.

REIXIR. v. a. REEIXIR.

REL. f. ARREL.

RELACIÓ. f. Narfació, informe de lo succehit. *Relacion, referencia*. Relatio, nis. || Correspondén-cia ó comunicació entre dos personas. *Relacion*. commercium, ii. || Connexió de una cosa ab altra. *Relacion, referencia, habitud, respecto, orden, cohe-rencia*. Relatio, nis. || Parentiu remot. *Relacion*. Relatio, nis. || lóg. Respecte, orde de una cosa ab altra. *Relacion*. Relatio, nis. || En las comédias nar-ració que fá un actor dels fets anteriors. *Relacion, narracion, pintura*. Comica narratio. || for. Infor-me que fá 'l relator de algun procés. *Relacion*. Cognitura, æ.

RELACIÓ JURADA. La que's fá de un compte abans de presentar los documents justificatius. *Relacion jurada*. Jurata relatio.

RELACIÓ SIMPLE. La que ab senzillesa refereix algun fet. *Relacion desnuda, sencilla*. Pura, since-ra expositio.

RÉR RELACIÓ. fr. Contar, referir. *Relacionar, nar-rar, hacer relacion, relatar*. Narro, as. || Referirse una cosa á altra. *Hacer relacion, aludir, referirse, connotar*. Refero, ers.

RELACIONAR. v. a. RÉR RELACIÓ. 1.

RELADOR. m. ant. RELATOR.

RELAM. m. ant. BELLAM.

RELAPSO, A. adj. REINCIDENT.

RELATADOR. m. ant. RELATOR.

RELATAMENT. m. ant. RELACIÓ.

RELATAR. v. a. Referir. *Narrar, relatar, re-lacionar*. Refero, ers. || RÉR relació de un procés. *Relatar*. Causam litigii in judicio recitare.

RELATAT, DA. p. p. *Relatado*. Relatus.

RELATIU, VA. adj. Lo que's refereix á altra cosa. *Concerniente, relativo*. Relativus. || gram. Lo pronom que fá relació á són antecedent. *Relativo*. Relativus.

RELATOR. m. Qui relata. *Relator, relatable*. Relator, narrator, is. || Lo subjecte aprobat y de-putat en cada audiència pera relació de las cau-sas y plets. *Relator*. Recitator, is.

RELATORA. f. La muller del relator. *Relato-ra*. Relatoris uxor.

RELATORIA. f. L' empleo de relator. *Relato-ria*. Cognitura, æ.

RELAXACIÓ. f. Dilatació de alguna part del cos que pert sa firmesa. *Relajacion*. Remissio, nis. || Extensió de un cos bla. *Relajacion, relajamiento*. Laxatio, nis. || Descans, intermissió de algun tra-ball ó tarea. *Relajacion, desahogo*. Laxatio, nis. || La entrega que fá del reo 'l jutge ecclesiástich al secular en cas de sanch. *Relajacion*. Sæculari ju-dici rei capitis traditio. || La falta de vigor en las bonas costums ó en la observància de algun insti-tut. *Relajacion*. Disciplinæ seu morum dissolutio. || Conmutació ó dispensa de algun vot ó jurament. *Relajacion*. Voti, juramenti relaxatio, solutio.

RELAXANT. adj. Substància que té la propie-tat de disminuir la tivantó ó ereció dels òrganos inflamats, etc. *Relajante*. Relaxans, tis.

RELAXAR. v. a. Ablanir, aflluixar. *Relajar*. Laxo, as. || Dispensar de alguna obligació, com vot ó jurament. *Relajar*. A voto, juramento solvere. || Entregar lo jutge ecclesiástich al secular lo reo de pena capital. *Relajar*. Sæculari judici reum capi-tis tradere. || Divertir, donar algun descans al àni-mo. *Relajar, dar desahogo, esparcir el ánimo*. Ani-mum relaxare. || for. Alviar, disminuir la pena. *Relajar*. Pœnam relaxare. || Negociar un vale, etc. *Negociar*. Negotior, aris.

RELAXARSE. v. r. Dilatar-se alguna part en lo cos del animal per debilitat ó per alguna forsa ó violència que fèu. *Relajarse*. Relaxor, aris. || Dtt del clergue ó religiós viurer com secular. *Asegla-rarse relajarse*. In profanam vitam desciscere. || Viciar-se en lo costum. *Relajarse, estragarse*. Li-cenciùs agere.

RELAXAT, DA. p. p. *Relajado*. Laxatus. || adj.

Fluix, no tivant. *Laxo, relajado*. Laxus, remissus. || Libre, s' aplica á la moral poch sana, y als que la segueixen. *Laxo, relajado*. Laxior, remissior doctrina. || ant. Posposat. *Pospuesto*. Ppositus.

RELEGACIÓ. f. ant. DESTERRO.

RELEGAR. v. a. DESTERRAR.

RELEIX. m. BELLEIX.

RELEIXAR. v. a. ant. CEDIR, CONDONAR, CAMBIAR.

RELETA. f. ARRELETA.

RELEVANT. adj. Excel·lent, gran, sobresalient. *Relevante*. Eximius.

RELEVAR. v. a. Exonerar, aliviar. *Alijerar, relevar*. Exonero, as. || Socórrer, remediar. *Relevar*. Calamitatibus subvenire. || Perdonar alguna obligació ó gravámen. *Relevar*. Exonero, as. || ant. Aventatjar. *Aventajar, realzar*. Excello, is.

RELEVAT, DA. p. p. *Relevado*. Exoneratus.

RELIGIÓ. f. Virtut moral ab que adoram á Dèu ab cultu degut. *Religion*. Religio, nis. || Culto que's tributa á la divinitat. *Religion*. Religio, nis. || La actual observància de las bonas costums y obras de devoció. *Orden, religion*. Religio, nis. || Profesió de la lley divina y ecclesiàstica. *Religion*. Religio, nis. || L' estat de fraré ó monja aprobat per la Iglèsia. *Religion*. Religio, nis.

RELIGIÓ DE SANT HONORAT. Orde religiós fundada en lo siglè V. *Religion de San Honorato*. Religio sancti Honorati.

RELIGIONARI. m. Sectari de la religió reformada. *Religionario, religionista*. Religionarius, ii.

RELIGIÓS, A. m. y f. Qui professa alguna religió y porta hàbit. *Fraille, religioso*. Frater, tris; religiosi instituti sectator. || Piadós, devot. *Religioso*. Pius, religiosus. || Observant de la lley y religió que professa. *Religioso*. Religiosus. || Lo que pertany á la religió y als que la professan. *Religion*. Religiosus.

FÉNSE RELIGIÓS. fr. Professar alguna religió y portar hàbit. *Hacerse religioso; tomar el hábito*. Religioso habitu insigniri.

RELIGIOSAMENT. adv. m. Devotament, humilment, ab religió. *Religiosamente*. Religiosè, piè. || Ab puntualitat ó exactitut. *Religiosamente*. Accuratè, exactè. || De bona fé. *Religiosamente, de buena fé*. Sana fide.

RELIGIOSITAT. f. L' exercici, práctica y us de aquelles accions arregladas y piadosas, que constituheixen un bon religiós. *Religiosidad*. Pietas, atis, religio, nis. || Puntualitat y exactitut de alguna cosa. *Escrupulosidad, religiosidad*. Accuratitio, nis, accurata dignitas.

RELIGIOSÍSSIM, A. adj. sup. *Religiosísimo*. Valdè religiosus, piissimus.

RELINGA. f. náut. Lo cap ab que's reforsa la vora de las velas y pren la denominació de cada una de ellas. || Corda de cánem ahont están fixos los ploms y 'ls suros á fi de qué l' art cale y sure

en la aygua. *Relinga*. Nauticus funis quo vela muniuntur.

BUSCAR LA RELINGA DE BARLOVENT. fr. Venir lo vent alternativament á ratxas escassas, y tornar á la primera direcció. *Buscar la relinga de barlovento*. Nautico fune quo vela muniuntur quærere.

DEIXAR Ó QUEDARSE EN RELINGAS. Emportarse 'l vent las velas no deixant més que las relingas. *Dejar ó quedarse en relinguas*. In funibus nauticis relinquere.

RELINGAR. v. a. náut. Cusir ó enganxar las relingas. *Relingar*. Nautico fune munire. || v. n. Móurserse la relinga ab lo vent ó comensar á flamejar la vela. *Relingar*. Nauticum funem vela muniemtem vento agitari.

RELINGAT, DA. p. p. de Relingar y relingarse.

RELÍQUIA. f. Sobre, residuo. *Reliquia*. Reliquiæ, arum, residuus, ii, lipsana, orum. || Porciometa de cosa sagrada. *Reliquia*. Sacra reliquia. || met. Vestigi, rastre de una cosa passada. *Reliquia*. Reliquia, æ. || met. Dolor y atxaque de resultas de algun mal. *Reliquia*. Morbi reliquiæ, admonitio. || Las sobras del menjar pera guardarlas. *Relieve*. Ciborum reliquiæ. || Residuo de la galeta averiada. *Mazamorra*. Ex marino biscocto residuum.

RELÍQUIA INSIGNE. 'L cap, bras ó cama de un cos sant. *Reliquia insigne*. Insignis reliquia.

GUARDAR COM UNA RELÍQUIA. fr. Tenir alguna cosa molt reservada. *Guardar como oro en paño ó como pera en tabaque*. Prout aurum servare.

RELÍQUIARI. m. Lloch ahont se guardan las reliquias. *Relicario*. Reliquarium theca, repositorium. || Guarniment pera la conservació y decència de las reliquias. *Relicario*. Reliquiæ capsula.

RELLA. f. La pessa de ferro en lo dental de la arada, pera obrir la terra. *Reja*. Vomer, eris. || Llauró. *Reja*. Aratio, nis.

DONAR LA PRIMERA RELLA. fr. Llaurar la primera vegada pera sembrar la terra. *Barbechar, romper*. Agrum novare.

DONAR LA SEGONA RELLA. fr. Llaurar la segona vegada. *Binar; dar la segunda vuelta*. Agrum iterare.

DONAR LA TERCERA RELLA. fr. Llaurar tercera vegada. *Terciar*. Sertio, as.

DONAR LA QUARTA RELLA. fr. Llaurar quarta vegada las terras que s' han de sembrar. *Cuarter*. Terram tertio iterare.

RELLAM. m. LLAMPECH. || interj. imprecatoriá. *Mal haya ó mal haya el alma del diablo*. Dii, te, illum perdant.

RELLANS. m. Succés casual. *Relance*. Casus, eventus, us. || ant. Proporció pera comprar barato. *Lance*. Fortuna, æ.

DE RELANS. m. adv. Per casualitat. *Casualmente, de relance*. Fortè, fortuitè.

REL-LEIG. m. La escarpra ó tancament en disminució de la paret cap dalt en los edificis ó altrás fabricas. Se diu també de altrás cosas, especial-

ment en los carros y còtxos. *Relej, releje*. Crassamenti diminutio.

REL-LEIXAR. v. a. Deixar segona vegada. *Vol·ver á dejar*. Iterum relinquere.

RELLENO. m. Guisat de carabassa, préssecs, tripas, etc. farcits de carn picada. *Releno*. Farsimen, inis.

RELLENT. adj. Humit y no mullat. *Liento*. Humidus, madidus.

RELLEPAR. v. n. Tornar á llepar una ó més vegadas una mateixa cosa. *Relamer*. Iterum lambere, elingere.

RELLEU. m. Figura, adorno sobre un pla. *Relieve*. Eminentia, extantia, æ. || Sobras del menjar que's guardan. *Relieve*. Ciborum reliquæ. || arq. La part que sobreix de la línea principal. *Resalto*, *resalte*. Prominentia, æ.

FÈR DE RELLEU. fr. Fabricar alguna cosa de rel·len. *Relovar*. Anaglyphæ formare vel signis asperare.

MITJ RELLEU. Aquell en que las figuras sobreixen del pla de la meytat de sòn gruix. *Medio relieve*. Ectypa effigies, seu media sui parte promiens.

RELLEVAR. v. a. Socórrer. *Sublevar*, *remediar*. Sublevo, as, subvenio, is. || Reemplassar á altre en l' empleo ó servici. *Relovar*, *reemplazar*. Subrogo, as; in alterius loco collocare. || Traürer part ó quantitat. *Quitar*, *relevar*. De summa aliquid demere. || ant. FÈR DE RELLEU. || v. r. Alternar mútuament. *Remudarse*, *revezarse*. Per vices mutari.

RELLEVAT, DA. p. p. *Relevado*. Sublevatus.

RELLEVO. m. La substitució de una guàrdia ó de una centinella á altra. *Relevo*. Subrogatio, nis.

RELLIGAR. v. a. Lligar més estret, tornar á lligar. *Religar*, *volver á atar*. Religo, as.

RELLIGAT, DA. p. p. *Religado*. Religatus.

RELLISCADA. f. L' acte de rel·liscar. *Desliz*, *resbalon*. Prolapsio, nis, lapsus, us. || Lo senyal que queda de haver rel·liscat. *Resbaladura*, *resbalamiento*. Lapsus vestigium.

DONAR Ó PEGAR UNA REL·LISCADA. fr. y

REL·LISCAR. v. n. Escórrerse alguna cosa, anàrsen los peus. *Deslizarse*, *resbalar*, *desvarar*, *desvararse*. Labor, eris.

REL·LISCÓS Y REL·LISQUENT, A. adj. S' aplica al paratge en que algú está exposat á rel·liscar. *Deslizadizo*, *resbaladizo*, *lúbrico*, *deleznable*, *deleznadero*. Lubricus locus.

RELLOTGE. m. Màquina que senyala las horas ó las senyala y juntament las toca. *Reloj*. Horologium, horarium, ii. || BRUMIDOR. || Lo gros de butxaca. *Calentador*. Manuale, pergrande horologium.

RELLOTGE DE ARENA. Màquina composta de dos ampolletas de vidre ó cristall unidas per la boca, en una de las quals se conté una porció de arena que tarda á càurer en la altra un cert y determinat espay de temps. *Reloj de arena*. Horologium arenæ descensu horas demetiens.

RELLOTGE DE AIGUA. Instrument format de dos ampollas una sobre altra y de la superior va des·til·lant en la inferior. Avuy se fan de distintas formas per la diferència y senyalament de las horas. *Reloj de agua*. Clepsydra, æ.

RELLOTGE DE BUTXACA. L que per sér petit pòt algú portarlo ab ell. *Reloj de faltriquera*. Horologium exiguum, quod marsupio indusum portari potest.

RELLOTGE DE CAMPANA. L que á més de senyalar las horas, las toca ab la campana. *Reloj de campana*. Horologium campanæ sonitu horas indicans.

RELLOTGE DE LONGITUTS. Lo que está construït tan exactament que serveix pera medir las longituts, principalment en lo mar. *Reloj de longitudes*. Longitudinum horologium.

RELLOTGE DE MÚSICA. L que al tocar las horas sona una tocata de música. *Reloj de música*. Horologium modulatè sonans.

RELLOTGE DE PÈNDULA. Rel·lotge de nova invenció, que's fá ab un pes penjant de un fil ferro, l qual está agafat á un punt fixo, del qual resulta un moviment igual per medi de una línea curva, que'n diuhen los geomètras ciclóide, y ab las continuas vibracions va restituhintse l pes al punt ahont comensa sòn moviment. *Reloj de péndola*. Horologium oscillatorium.

RELLOTGE DE REFLEXIÓ. L de sol en lo qual senyala las horas lo raig reflexo del sol. *Reloj de reflexion*. Solarium per radios reflexos.

RELLOTGE DE REFRACCIÓ. Aquell en lo qual senyala las horas lo raig refracto del sol. *Reloj de refraction*. Solarium per radios rafractos.

RELLOTGE DE REPETICIÓ. L que toca la hora sempre que s'apreta sa molla, y també l que toca dos vegadas la mateixa hora. *Reloj de repetición*. Horologium sonitum horas indicantem iterans.

RELLOTGE DESCONCERTAT. met. Lo subjecte desordenat en sas accions ó paraulas. *Reloj desconcertado*. Tamquam horologium aberrans.

RELLOTGE DE SOL. Lo dibuixat en qualsevol superfície, descrivint unas líneas que representan los círculs horaris, en que toca l sol en lo discurs del dia, y per medi de una agulla de ferro que fá sombra en ells, se coneix la hora que es. De aquests rel·lotges ni ha de várias espècies segons la superfície y en la forma que descriu. Ls que's fan en la superfície de un cilindre, s diuhen cilindrichs, los de un cono, cónichs, etc. *Reloj de sol ó solar*. Horologium solarium.

RELLOTGE EQUINOCCIAL. Rel·lotge de sol que's descriu en un pla paralelo al Equador. *Reloj equinoccial*. Solarium equinoctiale.

RELLOTGE HORISONTAL. Lo rel·lotge de sol que's dibuixa en un pla paralelo al horisont. *Reloj horizontal*. Horologium horizontale.

RELLOTGE LLUNAR. Aquell en que la sombra de la lluna formada per la agulla senyala quina hora es. *Reloj lunar*. Horologium lunare.

RELLOTGE MERIDIÀ. L rel·lotge de sol que's fá en

o pla del círcul meridià: y si 's fòrma en la superfície que està directament al orient, se'n diu meridià oriental, y si en la oposada, meridià occidental. *Relej meridianus*. Solarium meridianum.

RELOTGE POLAR. Lo rellotge de sol que's fá en un pla paralelo al círcul màxim, que passa pels pòls del mon, pels punts del verdader orient y ocàs. Lo que's descriu en la superfície superior, se'n diu polar superior, y 'l que's descriu en la oposada polar inferior. *Relej polar*. Solarium polare.

RELOTGE PORTÀTIL. Lo de sol que no està fixo en lloch determinat, sinó que mediant algun artifici s'pòrta de una part á altra. *Relej portátíl*. Horologium gestatorium vel manuale.

RELOTGE VERTICAL AB DECLINACIÓ. 'L que està col·locat en un pla que no mira dretament al mitj dia, sinó que està en vers l'orient ó ponent. *Relej vertical con declinacion*. Solarium verticale declinans.

RELOTGE VERTICAL SENSE DECLINACIÓ. 'L que està col·locat en lo pla del vertical primari, que es lo que mira directament per un costat al mitj dia y per altre al septentrió. *Relej vertical sin declinacion*. Solarium verticale rectum.

ATRASAR LO RELLOTGE. fr. Fér retrocedir la agulla ó senyalador en los rellotges de corda. *Atrasar el reloj*. Retardare.

ESTAR COM UN RELLOTGE. fr. met. TREMPAT COM UN ORGA.

TOCAR LO RELLOTGE LAS HORAS, LA UNA, ETC. fr. Sonar la campana del rellotge quina hora es. *Dar el reloj la hora, la una, etc.* Horam sonitu campanæ indicare.

RELOTGER. m. Qui fá, compon ó ven rellotges. *Relejero*. Horologiorum artifex vel moderator. || ter. Lo qui té 'l càrrech de cuydar lo rellotge de la vila. *Relejero*. Horologii custos.

RELOTGERA. f. Butxaqueta expressa pera portar lo rellotge. *Relejera*. Horologio custodiendo locus. || Capsa pera guardar los rellotges. *Relejera*. Horologiis custodiendis capsula.

RELOTGERIA. f. L'art de fér rellotges. *Relejeria*. Horologia fabricandi ars. || La botiga ahont se fan, venen ó componen rellotges. *Relejeria*. Officina in qua horologia fabricantur.

RELOTGET. m. d. *Relogico*, illo, ito. Parvum horologium.

RELUHENT, A. adj. Brillant, resplendent, lo que rellubeix. *Reluciente*. Renitens, radians. || Brunyit. *Reluciente*. Enitens, splendens.

RELUHIR. v. n. Brillar, resplandéixer. *Brillar*, *relucir*, *resplandecer*, *relumbrar*. Emico, radio, as. || met. Mostrarse excel·lent en alguna virtut ó en las accions. *Relucir*. Emineo, es. || Despedir llum de si alguna cosa resplendent. *Relucir*. Reluceo, es.

RELUYTAR. v. n. ant. Llyutar ab continuu debat. *Reluchar*. Reluctor, aris. || mèt. Llyutar, xocar una cosa contra altra repetidament. *Reluchar*. Reluctor, aris.

REM. m. náut. Barra de fusta de cana y mitja de llarch, en forma de pala en l'extrem, que fent forsa en la aygua fá anar la embarcació. *Pala*, *remo*. Remigium, i, tonsa, æ, remus, i. || met. Los brassos y camas de la persona. *Remos*. Remi, orum. || met. ant. ALA. || RAMASSADA, REMOLÍ.

REM DE GALERA. met. Qualsevol treball penós y continuat. *Remo*. Improbis labor.

ANAR Ó NAVEGAR Á REM Y VELA. fr. que á més del sentit recte significa férse alguna cosa ab tota prestesa. *Navegar á vela y remo*. Remis velisque uti.

REMÀ. (à) m. adv. Ab extraviu ó fora de us ó de orde. *A tras mano*. Procul hinc, extrà ordinem.

REMADOR, A. m. y f. Qui rema. *Remador*, *remero*, *remante*. Remex, igis.

REMADURA. f. REMAMENT.

REMALLAR. v. a. Adobar las murallas vellas ó trencadas. *Remallar*. Loricam reficere, resarare.

REMÁNDRER. v. n. ant. QUEDAR.

REMANENT. m. Residuó ó part que queda de qualsevol cosa. *Sobra*, *remanente*. Reliquum, i, residuum, ii. || adj. Lo que permanece estable, immutable y constant. *Permanente*. Permanens. || p. a. Lo que's presenta de nou. *Remaneciente*. Permanens, remanens.

REMAR. v. a. Traballar ab lo rem ó al rem, pera fér caminar la embarcació per la aygua. *Bogar*, *remar*. Remigo, as. || Traballar ab gran afany y fatiga. *Remar*. Invité laborare.

REMARCAR. v. a. Tornar á marcar. *Contramarcar*, *remarcar*. Notam, signum iterum apponere.

REMARCAT, DA. p. p. *Contramarcado*, *remarcado*. Iterum obsignatus.

REMASTEGAR. v. a. ant. REMUGAR.

REMAT. m. RAMAT.

REMATAR. v. a. Acabar. *Rematar*, *concluir*, *terminar*, *finalizar*. Absolvo, finio, is. || En los encants y vendas públicas quedar per qui més hi diu. *Subastar*, *rematar*. Postremò licitanti rem addicere. || v. n. Terminar, finir. *Terminar*, *rematar*, *fencer*. Desino, finio, is.

REMATARSE. v. r. Pérdrerse, destruhirse ó acabarse alguna cosa. *Remutarse*. Perio, is.

REMBRE. v. a. ant. REDIMIR. || ant. REMEDIAR.

REMEDÍ. m. ant. REMEY.

REMEDIABLE. adj. Lo que té remey. *Remediable*. Remedialis.

REMIADOR, A. m. y f. Qui remedia ó impideix algun dany. *Remediador*. Remedium afferens curator.

REMIAR. v. a. Curar, aplicar remey al dany. *Remediar*. Remedium afferre, adhibere. || Socórrer, afavorir. *Remediar*. Necessitate providere, consulere; opem ferre. || Corregir, esmenar. *Remediar*. Libero, as. || Destorbar lo que causa dany. *Remediar*. Vito, as.

REMIARSE. v. r. Repararse de las pérduas en algun negoci. *Remediarse*. Recupero, as.

REMIAT, DA. p. p. *Remediado*. Succursus.

REMEMBRABLE. adj. ant. Lo que es digne de memòria. *Memorable*. Memorandus.

REMEMBRACIÓ Y REMEMBRANSA. f. ant. MEMÒRIA.

REMEMBRAR. v. a. ant. Fér memòria. *Acordarse, rememorar, recordar, traer á la memoria*. Recordor, rememoror, aris.

REMEMBRAT, DA. p. p. *Rememorado, recordado*. Recordatus, rememoratus.

REMEMBRATIU Y REMEMORATIU, VA. adj. Lo que recorda ó fá recordar. *Rememorativo*. Rememorativus.

REMEMORAR. v. n. ant. REMEMBRAR.

REMENADOR, A. m. y f. Qui remena. *Meneador*. Agitator, is. || Lo cávech llarch ab que's manobres pastan lo morter ó argamassa. *Batidera*. Longurius, ii. || Instrument de fusta pera remenar lo vi, sabó, etc. *Mecedor*. Rutabulum, i. || Lo de xocolata. MOLINET. 1.

REMENAMENT. m. REGIRAMENT. || Moviment del cos. *Meneo*. Motatio, nis, motus, us. || Lo afectat. *Contoneo*. Affectatus incessus. || Lo de la cua. *Coleo*. Caudæ motatio.

REMENAR. v. a. Móurer de una part á altra alguna cosa. També s' usa com recíproch. *Menear, revolver*. Revolver, is. || Móurer algunas cosas pera que's mesclen ó unescan. *Menear, mecer*. Commoveo, es. || Agitar. *Menear, agitar*. Exagito, as. || Saccejar los líquidos continguts en ampolla, barraló, etc. *Bazucar, zabucar*. Verso, as. || Desfer la xocolata y cosas semblants ab lo molinet, etc. *Batir*. Batuo, is. || Pastar la cals y arena pera fér morter ó argamassa. *Batir, argamasar*. Calcem aqua sabuloque conglutinare, diluere. || Resóldrer, regirar. *Revolver, registrar*. Evolver, is. || Regirar la olla ab la cullera. *Cucharetear*. Tudicula versare. || En lo joch de cartas, barrejarlas. *Barajar*. Lusiones pagellas miscere.

REMENARSE. v. r. Caminar gronxantse, per afectació ó costum. *Cerarse, contonearse, columpiarse, cerner el cuerpo*. Affectatis motibus incedere. || Móurerse lentament de un costat á altre. *Mecerse, menearse*. Sese leniter motare.

REMENDADOR. m. REMENDÓ. || Se diu del qui adoba teuladas. *Trastejador, retejador*. Tectorum reficiens; tecta muniens.

REMENDAR. v. a. APADASSAR, ADOBAR.

REMENDO. m. Composició de alguna cosa. *Compostura, remiendo*. Compositio, nis. || Recomposició de poca entitat en alguna cosa espatllada. *Remiendo*. Opus parvum. || Lo padás que's surgeix á lo que está espatllat ó vell. *Remiendo*. Sarcimen, inis. || Afejidura, esmena, correcció, tant en sentit propi com en sentit figurat. *Remiendo*. Superaditum quid. || Entre estampers papers solts, com esquelas, etc., ú obra que se'n tiran pochs exemplars. *Remiendo*. Breve typorum opus. || arq. Composició que's fá pera reparar un edifici. *Reparo, remiendo*. Instauratio, nis. || L' adop en las teuladas.

Trastejadura, trastejo, reteje. Tecti restauratio.

REMENDÓ. m. Qui té per ofici adobar la roba espatllada. *Remendon*. Veteramentarius, ii, cento, nis. || ATACONADOR. 1.

REMENSA. f. ant. REDEMPCIÓ.

REMENSA PERSONAL. Un dels mals usos en virtut del qual exigia 'l senyor al vassall una quantitat si volia mudar de terra, véndrer sos béns ó casarse. *Redencion personal*. Personalis redemptio.

HOMÉ, PAGÉS Ó ESCLAU DE REMENSA. Vassall subjecte á redempció personal y gravat ab onerosíssimas servituts. *Hombre, payés ó esclavo de remensa*. Homo etc., redemptionis.

REMENTIR. v. n. Mentir molt. *Rementir*. Iteratè mentiri.

REMER, A. m. y f. náut. REMADOR. || Presidari condemnat á remar en las galeras. *Forzado, galeote*. Remex, igit.

REMÉS. A. p. p. *Remitido, enviado*. Remissus. Perdonat. *Redonado, remitido*. Remissus.

REMESA. f. La quantitat de diner ó gènere que s' envia de una part á altra. *Remesa*. Remissio, nis. || DILACIÓ, TARDANSA. || Salari del banquer pel transport y entrega. *Remision*. Permutatæ pecuniæ usura.

REMÉTREH. v. a. Enviar. *Remitir*. Mitto, is. || Perdonar, concedir, condonar. *Remitir*. Condo, as, remitto, is. || Eximir de alguna obligació. *Remitir*. Libero, as, absolve, is. || Deixar, diferir, suspèndrer. *Remitir*. Differo, ers. || Subjectar al judici ó dictàmen de altre. *Remitir*. Mando, as. || Referirse á algun instrument pera comprobarlo. *Remitir*. In probationem rem aliquam vocare, adducere.

REMÉTRERSE. v. r. Subjectarse al dictàmen de altre. *Remitirse*. Mando, as, remitto, is. || Referirse á algun escrit ó autoritat. *Remitirse*. Scriptum seu auctoritatem vocare.

REMEY. m. Lo medicament ó lo que serveix pera recobrar ó conservar la salut. *Medicina, remedio, medicamento*. Medicina, æ, remedium, ii, pharmacum, i. || Correcció, esmena. *Remedio*. Emendatio, correctio, nis. || Medi pera reparar algun dany. *Remedio, reparo*. Remedium, refugium, ii. || for. Dret de demanar en judici. *Remedio*. Persequendi in judicio, quod sibi debetur, jus. || Aliví. *Lenitivo, remedio*. Fomentum, i, relevatio, nis.

REMEY CASOLÁ. 'L molt sabut que no necessita metge. *Remedio casero*. Domesticum, simplex medicamentum.

REMEY EFICÁS. Lo que al instant cúra. *Remedio eficaz*. Alexipharicum, i.

APLICAR REMEY. fr. REMEDIAR.

DONAR REMEY AL MAL FÉT. ref. QUANT FOU MORT LO COMBREGÀREN.

ENCARA TÉ Ó HI HA REMEY. fr. met. ab que's dòna á entèndrer no estar perduda la esperansa de lograr alguna cosa. *Aun hay sol en bardas; al desca-*

labrado nunca le falta un trapo, que roto, que sano.
Adhuc spes affulget.

NI UNA PERA REMEY. loc. que excluïeix á tots los individus de la esp cie de que's parla. *Ninguna, ni una siquiera.* Nullus, nemo.

NO HAVERHI   NO TENIR REMEY. fr. S r precis. *No haber   no tener remedio.* Aliter fieri non posse.

PERA TOT HI HA REMEY MÉNOS PERA 'L MORIR. ref. Denota que tot té remey ménos la mort. *Para todo hay remedio menos para la muerte.* Contr  vim mortis non est medicamen in hortis.

POSAR REMEY. fr. Curar, aplicar los medicaments. *Medicinar.* Medico, as, medicor, aris.

RECORRER ALS ÚLTIMS REMEYS. fr. F r tot lo possible. *Echar el último esfuerzo, el resto.* Totis viribus inniti.

REMEYAR. v. a. ant. REMEDIAR.

REMIGI. m. REMAMENT.   n. p. de home. *Remigio.* Remigius, ii.

REMIJ , NA. adj. Lo que té 'l medi entre lo gran y petit. *Mediano.* Mediocris.

REMIJAR. v. a. ant. Partir, separar en parts. *Dividir, apartar.* Seco, as, submoveo, es.

REMINISCÈNCIA. f. Recort, mem ria. *Reminiscencia, recuerdo, recordacion.* Reminiscencia,  .   Facultat del  nima que conserva en la mem ria las cosas ausents. *Reminiscencia.* Reminiscendi, recordandi vis, facultas.

REMIRADAMENT. adv. m. RECATADAMENT.

REMIRAMENT. m. ant. Serietat y gravedad en accions y paraulas. *Circumspeccion, remiramiento, gravedad.* Prudentia,  , circumspectio, nis.

REMIRAR. v. a. Mirar ab reflexió. *Remirar, reflexionar.* Acutius aliquid circumspicere.   Tornar   mirar lo que s' havia vist. *Remirar.* Respicio, is.

REMIRAT, DA. adj. Considerat, circumspecte. *Remirado.* Cautus, circumspectus.   Lo qui posa m lt cuydado en sas accions y paraulas. *Remirado.* Apparatus.

REMIRARSE. v. r. Esmerarse   posar m lt cuydado en las obras, accions   paraulas. *Esmerarse, remirarse.* Perquam accurat  perpendere.   Mirar, contemplar alguna cosa complahentse en ella. *Remirarse.* Grato alicujus aspectu oblectari.

REMIS, SA. adj. Descuydat, peresós. *Negligente, remis, moroso.* Remissus.   Flux, deixat, aturat, detingut en la resolució. *Remiso.* Remissus, tenax.   S' aplica   las cosas fisicas que tenen poch grau de intensió   activitat, com: calor REMIS. *Remiso.* Remissus, iners,   ESC S.

REMISSA. f. ROMASSA.

REMISSAMENT. adv. m. Descuydadament. *Descuidadamente, remisamente.* Remiss .   Per damunt, damunt. *Rerfunctoriamente, remisamente.* Obiter, perfunctoriè.

REMISSIBLE. adj. Lo que's p t rem tr r   perdonar. *Perdonable, remisible.* Remissibilis.

REMISSIÓ. f. Gr cia que concedeix lo príncep

  magistrat, remittint algun tant de la lley. Es en conseqüència del crim, té una relació particular ab la pena que mereix,   impedeix la execució de la justicia. *Remision.* Remissio, nis.   Obra de rem tr r   enviar de una part   altra. *Remision.* Missio, nis.   Fluixedat, deixadesa, descuyt, omissió. *Remision.* Remissio, nis, incuria,  .   Fredor, tibieza. *Tibieza.* Remissio, nis.   Tardansa. *Tardansa, remision.* Cunctatio, nis.   fis. Diminuci  de activitat y forsa. *Diminucion, remision.* Laxatio, remissio, nis; intensionis imminutio.   SUAVITAT, DOLURA.   La cita que's f  en algun llibre, remittint al lector   alguna part de ell     altre pera major   m s oportuna explicació. *Remision.* Remissio, reindicatio, nis.   f. med. disminució dels síntomas que caracterisan las malalties continuas. *Remision.* Remissio, nis.

SÈNS REMISSIÓ. m. adv. Indefectiblement. *Sin remision, sin remedio, indispensablemente, forzosamente.* Necessari ; spe omni remota.

REMISSIU, VA. adj. Lo que remet   serveix pera rem tr r. *Remisivo.* Remissivus.

REMISSIVAMENT. adv. m. Ab remissió   altra persona, lloch   temps. *Remisivamente.* Remissiv .

REMISSORI, A. adj. Lo que té facultat de rem tr r   perdonar. *Remisorio.* Remissorius.

REMISS RIA. f.  

REMISS RIAS. f. pl. Lo despaig de un jutge que envia una causa   altre. *Remisoria, remisorial, letras remisorias.* Remissoriae litter e.

REMITENT. adj. Lo que presenta alternativas de remissió. *Remitente.* Remittens.

REMOBOTAS. m. pl. Falsos religiosos del sigle IV, que's burlavan dels ecclesi stichs. *Remobotas.* Rhemobot e, arum.

REMOCIÓ. f. Apartament. *Apartamiento, remocion, alejamiento.* Remotio, nis.   L' acte y efecte de remóurer. *Remocion.* Amotio, nis.

REMOGOBELL. m. ant. Rec rreech de nou premi, usura de usura. *Recambio.* Anatocismus, i.

REMOGOBELLAR. v. a. ant. Afegir nous interessos en los cambis. *Recambiar.* Iteratam usuram inire.

REMOGUDA. f. L' acte y efecte de remóurer. *Removimiento.* Remotio, nis.   Alteració dels humors. *Removimiento.* Commotio, nis.

REMOGUT, DA. p. p. *Removido.* Remotus.

R MOL. m. Peix de mar de una colzada de llarch, de color fosch, de dos polzadas de ample; té la boca punxaguda per sota, semblant   la punta de un ham rodó; sobre del nas té com dos fils, las aletas del llom y ventre, que són iguals, naixen en la meyllat del cos y 's prolongan fins   la de la cua, que est  erissada y f  com una cresta. *R mora.* Remora,  , echeneis, eidos, remiligo, nis.

REMOLATXA. f. Planta, varietat de bleda ab la arrel com lo rave encarnat, de la qual s' extrau m lt sucre, y per aquest objecte 's cultiva en

Fransa. *Betarraga, remolacha*. Beta vulgaris.

REMOLCAMENT. m. náut. REMOLCH.

REMOLCAR. v. a. Conduhir una embarcació altra cosa per la aygua tirant ab una corda. *Sirgar, remolcar, atoar, llevar á remolque, dar remolque*. Remulco, as.

REMOLCH. m. Obra de remolcar. *Remolque*. Remulus, promulcum, i. || Lo cap ó corda ab que's pórtia una embarcació á remolch. *Remolque*. Remulus, i.

Á REMOLCH. m. adv. Remolcant. A *remolque, remolcando*. Remulcò.

REMÓDRER. v. a. Módrer molt ó per segona vegada alguna cosa. *Remoler*. Subtilissimè terere.

REMOLEJAR. v. n. Fér lo sonso pera no treballar, ó treballar de mala gana. *Remolonearse*. Subterfugio, is.

REMOLEJAYRE. m. Qui remoleja. *Remolon*. Segnis, lentus.

REMOLÍ. m. La figura á modo de caragol que's fôrma del encontre de dos vents, portantisen al rededor tot lo que troban al mitj. *Torbellino, remolino*. Turbo, inis, vortex, icis. || Xuclador, moviment circular del aygua. *Remolino, olla, vórtice*. Vortex, icis. || Entortolligament del pel en rodo, que's fôrma en alguna part del cos del animal. *Remolino*. Crinalis vortex. || met. L' amontonament de gent ab desorde. *Remolino*. Circumvoluta turba. || Moviment circular de la pôls que alsa una bufada de vent. *Tolvanera, remolino, nube*. Pulveris, turbo. || Borrasca de vent y neu. *Ventisca, ventisco, ventisquero*. Nimbosus ventus. || met. La persona somoguda é inquieta. 'S diu regularment dels noys. *Ardilla, zarandillo*. Ardelio, nis. || met. Tumulto, turbació, desfet. *Remolino*. Jurgium, ii. || Mola gran de aygua que s' alsa en la mar á causa del vent que rebat en alguna part, y camina donant voltas; sol sumergir á las naus. *Remolino*. Subitus undarum vorago. || Las vóltas que dóna un cos al rodador de sí, com los noys quant jugan fins que cauben tots rodons. *Remolino*. Circuitio, nis. || Per analogia 's diu de las voltas y re-voltas ó alternativas de alguns estats, etc. *Remolino*. Turbo, inis. || fis. Compost de matèrias, las parts de las quals se mouhen envers un mateix costat, y al rodador de un propi centro, com en los planetas. *Remolino, y turbillon* entre 'ls moderns. Vortex, icis.

REMOLIMENT. m. Obra de remódrer. *Remolimiento*. Subtilissimè terendi opus.

REMOLINADA. f. REMOLÍ. 3.

REMOLINADOR. m. PALETA. 3.

REMOLINAR. v. a. Fér remolins. També s' usa com recíproch. *Remolinar, remolinear*. Circumago, circumvolvo, is. || met. Amontonarse, apinyarse confusament las personas. S' usa també com recíproch. *Remolinar*. Conglobor, aris.

REMOLLIR. v. a. Posar blana alguna cosa.

Ablandar, emblandecer, reblandecer, remullir. Maturar, mollífico, as. = v. r. Posarse bla ab la rosada. *Emblandecerse, reblandecerse, relentecer, relentecer, relentecerse*. Lento, lentescio, is.

REMOLLIT, DA. p. p. *Emblandecido, reblandecido*. Maturatus.

REMOLTA. f. En algunas parts lo residuo que queda de aquellas cosas que s' expremen fortament, pera tráurer lo licor ó such, com del rahim, olivas y canyas de sucre. *Borujo, bagazo*. Fex, cis, sordes, is.

REMONAR. v. a. REMUNTAR.

REMOR. f. RUMOR.

Á REMOR FEYTA. loc. ant. Á voz en grito, á una voz. Una'voce.

REMORA. f. Peix. REMOL. || Detenció, tardansa. *Remora, demora*. Remora, mora, æ.

REMORDIMENT. m. Inquietut de la consciencia. *Escrúpulo, remordimiento*. Remorsus, us, sollicitudo, inis; animi angor.

REMORDIR. v. a. Inquietar interiorment algun escrúpulo ó cosa que molesta. *Remorder; roer*. Angore, sollicitudine cruciari.

REMORDIT, DA. p. p. *Remordido*. Angor stimulat.

REMOST. m. ant. PREMPSADURA. || met. La aygua bruta ó mesclada ab la porqueria de lo que's renta en ella. *Lavazas, lavadura*. Eluvies, ei, proluvium, ii.

REMOT, A. adj. Distant, apartat. *Lejano, remoto*. Sepositus, remotus. || met. Lluny de succehir. *Remoto*. Remotus. || Inverosímil, confús, com: notícia REMOTA. *Remoto*. Remotus.

TENIR REMOT. fr. met. Tenir quasi olvidat. *Estar remoto*. Penè oblitum, immemorem esse.

REMOTAMENT. adv. m. Apartat, distantment, de lluny. *Remotamente*. Remotè. || Sense proximitat. *Remotamente*. Remotè.

REMOTÍSSIM, A. adj. sup. *Remotissimo*. Remotissimus.

REMÓURER. v. a. Apartar, mudar una cosa de lloch. *Remover*. Moveo, removeo, es. || Apartar algun inconvenient. *Remover, obviar, quitar*. Propello, rejicio, is. || Alterar, conmóurer. *Remover*. Agito, as, commoveo, es. || Regirar, remenar. *Revoluer, remecer*. Verso, as.

REMSÓ Y REEMSÓ. f. ant. REDEMPCIÓ, RESCAT.

REMUDA. f. L' acte y efecte de remudar. *Remuda, remudamiento, revez*. Mutandi actus.

REMUDAR. v. a. RELLEVAR.

REMUGACIÓ. f. La acció y efecte de remugar. *Rumia, rumiadura*. Ruminatio, nis.

REMUGADOR, A. m. y f. Qui remuga. *Remugador*. Ruminans, tis. || ter. RONDINAYRE. || Qui remuga molt. *Rumion*. Multum, valdè ruminans.

REMUGAMENT. m. La acció y efecte de remugar. *Rumiadura, rumia*. Ruminatio, nis.

REMUGAR. v. a. Tornar á mastegar alguns

animals lo que del depòsit tornan á la boca. *Rumiar*. Rumimo, rumino, as. || ter. RONDINAR. || Entre menescals, móurer los llabis lo caball quant heu ó menja. *Bocezar*, *bocear*. Equum labra movere.

REMUGAT, DA. p. p. *Rumiado*. Rumimatus.

REMUGÓ. m. REMUGAMENT. || Lo so bronch y desapacible que forma 'l burro ab diferents alts y baixos. *Rebuzno*, *roznido*. Rudor, is, ruditus, us.

REMUJOT. m. La quantitat de blat que's vá á mólder en algun sach que no está ple. *Saquilada*. Sacci captura pars.

REMULL. m. La acció de remullar, de empar en aygua alguna cosa. *Remojo*. Madefactio, nis.

POSAR EN REMULL ALGUNA COSA Ó ALGUN NEGOCI. fr. Diferir lo tractar de ell fins que estiga en millor disposició. *Estar en remojo alguna cosa ó algun negocio*. Ad aliud tempus parare, differere.

REMULLADOR. m. Lo lloch ahont se tira 'l peix á remullar. *Remojadero*. Locus ubi salitus assellus aqua madefit, lentescit.

REMULLAMENT. m. ant. REMULL.

REMULLAR. v. a. Mullar segona vegada ó posar en remull alguna cosa pera que s' empape. *Remojar*, *mojar*. Macero, as, madefacio, lentesco, is.

REMULLAT, DA. p. p. *Remojado*, *mojado*. Madefactus.

REMULLÓ. f. ter. ROSTA.

REMUNDAR. v. a. ant. Netejar, llevar segona vegada lo inútil ó perjudicial de alguna cosa, com dels arbres, vinyas, etc. *Remundar*. Emundo, as.

REMUNERACIÓ. f. La acció y efecte de remunerar. *Remuneracion*. Remuneratio, nis. || Re-compensa, premi, regoneixement. *Premio*, *remuneracion*. Remuneratio, nis.

REMUNERADOR, A. m. y f. Qui remunera ó premia. *Premiador*, *remunerador*. Remunerator, is.

REMUNERAR. v. a. Recompensar, premiar, gallardonar. *Premiar*, *remunerar*. Remunero, as.

REMUNERAT, DA. p. p. *Remunerado*. Remuneratus.

REMUNERATORI, A. adj. La cosa ab que's remunera. *Remuneratorio*. Remuneratorius.

REMUNTA. f. mil. La acció de donar nou caball. *Remonta*. Equorum suppletio militaris. || Compra de caballs pera remuntar. *Remonta*. Equorum pro militiae suppletione emptio. || Conjunt de caballs pera remuntar. *Remonta*. Subsidiariorum equorum congeries. || En las botas lo remendo de tot lo peu. *Cabezada*, *remendo*. Ocreæ extrema, ima pars.

REMUNTAR. v. a. mil. Donar nou caball al soldat. *Remontar*. Equitem novo equo instruere. || Provehir de caballs á un regiment. *Remontar*. Equitibus equos suppeditare. || Compóndrer las botas, posant lo peu nou. *Remontar*. Refercio, is. || met. Obligar á que altre s' ausente. *Remontar*. Fugo, as. v. r. Volar molt alt los aucells. *Remontarse*. In sublime ferri aves. || met. EnsUPERBIRSE, elevarse.

Remontarse, *repinarse*. Alta petere.

REMUT, DA. p. p. ant. irr. *Redimido*. Redemptus.

REMZO. f. REDEMPCIÓ.

REN. m. ant. RES. || ter. LLEVAT. || REHEN.

RÉNACH. m. REYNETA. || TABÁ.

RENADIU. m. La terra que havéntse segat en herba, torna á rebrotar. *Renadio*, *ricial*. Ager repullulans. || ant. *Á pedir de boca*. Ex animi sententia.

RENAIXEMENT. m. y

RENAIXENSA. f. L' acte de renáixer. *Renacimiento*. Novus ortus in ecclesia; baptisma, atis.

RENÁIXER. v. n. Tornar á náixer, ó náixer de nou. *Renacer*. Renascor, eris, repullulo, as. || Adquirir la vida de la gràcia per medi del baptisme. *Renacer*. Regenero, as. || Renovarse, restaurarse ó restablirse alguna cosa. *Renacer*, *renovarse*. Rebello, as.

RENART. m. GUINEU. || ter. BERNAT.

RENASCUT Y RENAT, DA. p. p. *Renacido*. Renatus.

RENCH, A. adj. RANCH. || m. ant. PÚLPIT. || RENGLA. || BANGO. || Paparra insecte. *Garrapata*, *rezo*. Ridivius, ii, ricinus, i.

RENCH DE JUNYIR. ant. Cós, plassa pera 'ls torneigs. *Tela*. Circus, curriculum, i.

RENCONTRE. m. REENCONTRE.

RENCOR. m. Odi, enemistat reconcentrada. *Rencor*, *encono*, *enconamiento*. Rencor, is; compressum odium.

AB RENCOR. m. adv. Ab odi. *Rencorosamente*. Inimico, adverso animo.

RENCORÓS, A. adj. Qui té ó guárda rencor. *Enconoso*, *rencoroso*. Rencorem animo fovens.

RENDA. f. Utilitat ó benefici que produheix actualment alguna cosa ó lo que de ella 's cobra. *Renta*, *rédiito*, *rendimiento*, *rendicion*, *provento*. Reditus annuus, proventus. || Lo que pága en diners. ó en fruyts un arrendatari. *Renta*. Pretium reddituum á conductore solutus. || Pensió ó sou de un any. *Renta*. Annuum, i, merces, edis. || La que pága 'l pagés al amo de las terras que mena. *Renta*. A villico solutum pretium.

RENDA CREIXENT Ó MENGUANT. La que admet en sòn arrendament augment ó disminució en sòn natural valor ó producte. *Renta creciente ó menguante*. Reditus annuus incrementum ac decrementum suscipiens.

RENDA FEUDAL. GENS.

RENDA FIXA. La que es segura. *Renta*, *rentada*. Status redditus.

RENDA GENERAL. La que's cobra en tot lo regne, com la sal, tabaco, aduanas, etc. *Renta general*. Generale vectigal.

RENDA GRAN ES L' ESTALVI. ref. Dóna á entendre que 'l medi més segur pera aumentar los interessos, es la economia y estalvi. *Alquimia probada*, *tener renta y no gastar nada*. Parsimonia optimum vectigal.

RENDA PROVINCIAL. La que compren los tributs de cada provincia. *Renta provincial.* Provinciale vectigal.

DONAR DE RENDA. fr. Produhir benefici anual alguna cosa. *Rentar, redituat.* Reddo, is; proventum parere.

JUNTAR TANT DE RENDA. fr. Reunir certa quantitat de vârias rendas ó emoluments. *Componer tanto de renta.* Quamdam auri copiam ex redditibus capere.

MILLORAR LAS RENDAS. fr. Pujar los arrendaments públichs. *Mejorar las rentas.* Regium vectigal pluris licitari.

PASSAR Ó VIURER DE RENDA. fr. Viurer algú sèns treballar, mantenirse de la renda que cobra. *Tener renta.* Reditibus frui.

RENDAL. adj. Cosa de renda ó que produheix utilitat ó benefici. *Redituable, reditua.* Quod redit.

RENDER. m. Qui té molta renda. *Hacendado, arrendado.* Qui redditus annuos capit. || Qui pàga renda. *Rentero.* Vectigalis, is. || Qui pren arrendament. *Rentero.* Conductor, is. || Lo pagès que té en arrendament alguna masada. *Rentero.* Villicus, colonus, i.

RENDETA. f. d. *Rentilla.* Tenuis redditus.

RENDICIÓ. f. La acció de rendir ó entregarse. *Rendicion, rendimiento.* Deditio, traditio, nis. || RÉDIT, PRODUCTO.

RENDIDAMENT. adv. m. Ab submissió. *Sumisamente, rendidamente.* Submissè, subjectè.

RENDIDÍSSIM, A. adj. sup. *Rendidisimo.* Defatigatissimus, valdè subjectus.

RENDIDÍSSIMAMENT. adv. m. sup. Ab mòlta humilitat. *Rendidisimamente.* Valdè submissè.

RENDIMENT. m. RENDICIÓ. 1. || Fatiga, cansaci. *Rendimiento.* Lassitudo, inis. || Submissió, subordinació ó subjecció. *Rendimiento.* Submissio, nis. || Expressió obsequiosa, oferintse á la voluntat ó servey de altre. *Rendimiento.* Obsequium, ii, submissio, nis.

RENDIR. v. a. Subjectar, superar, vèncer. *Rendir.* Subjicio, is; in ditionem redigere. || Entregar alguna cosa al domini de altre, com la fortalesa al enemich, etc. També s' usa com recíproch. *Rendir.* Trado, submitto, is. || Cansar, fatigar. També s' usa com recíproch. *Rendir, rendirse.* Frangi, rumpi. || náut. Badallarse, esquerdarse, obrirse un arbre ó verga á direcció de sas fibres. *Rendir el hilo.* Scindi. || náut. Cedir, enfonzarse las cubiertas per falta de puntals. També s' usa com recíproch. *Rendir.* Navis tabulata succumbere.

RENDIRSE. v. r. Entregarse, confessarse vènsut. *Rendirse.* Adversario cedere; manus dare; herbam porrigere. || En lo moral cedir, obehir, humiliarse. *Rendirse.* Resentior, iris, cedo, is. || Abàtrese, acobardirse en los traballs ó desgràcias. *Sucumbir, rendirse.* Succumbo, is.

RENDIT, DA. adj. Cansat, fatigat. *Cansado.* Lassus. || Vènsut. *Rendido.* Superatus, deditus. ||

Submís, obsequiós. *Sumiso.* Submissus.

RENEBOT, DA. m. y f. Fill del nebot respecte de qui's parla. *Resobrino, sobrino segundo.* Consobrini filius.

RENECH. m. Execració. *Flastoma, reniego.* Execratio, nis. || DETESTACIÓ.

RÈNECH. m. Paparra grossa y rodona que's fá en los gossos. *Rezo.* Recinus, i. || adj. Se diu de certa classe de fasols ó monjetas que encara que estigan granats, se menjan comunment ab la tavella. *Budiones, judios.* Phaseolus, i.

RENEGADOR, A. m. y f. Qui renuncia la fe ó renega de Dèu y sa religió. *Renegador.* Blasphemator, is. || Qui té 'l péssim costum de jurar, perjurar, dir blasfèmias, etc. *Blasfemo, renegador.* Ejurator, is.

RENEGAMENT. m. APOSTASIA. || EXECCRACIÓ, BLASFÈMIA.

RENEGAR. v. a. Negar ab instància, tornar á negar. *Renegar.* Denego, pernego, as. || Flastomar, prorrómpen en injúrias y blasfèmias. *Blasfemar, renegar.* Ejuro, as; ore sacrilego, impiis verbis Deum abjurare. || Detestar, abominar una cosa, com: RENEGO de sa amitat. *Renegar.* Abominor, detestor, aris. || Passar de una religió á altra: regularment se diu per deixar la fe de Jesucrist, y abassar las institucion de Mahoma. *Apostatar, renegar.* Christi fidem abjurare.

RENEGAT, DA. p. p. *Renegado.* Denegatus. || Qui ha renunciat la fe de Jesucrist. *Renegado.* Christi fidei desertor; Christi religione deficiens. || Home pervers. *Renegado.* Impius dejurator. || Lo joch del home entre tres, en que's donan nou cartas á cada un. *Renegado, hombre, emperada.* Pagellarum ludus sic dictus.

FÉR MÉS MAL QUE NO UN RENEGAT. fr. FÉR MÉS MAL QUE LA PEDRA Ó QUE LA PEDRAGADA.

RENERA. f. RONQUERA.

RENET, A. adj. fam. Mòlt net. *Relimpio.* Valdè tersus.

RENETEJAR. v. a. Tornar á netejar mòlt. També s' usa com recíproch. *Relimpiar.* Iterum purgare, emendare.

RENGAR. v. a. ant. Fér una arenga. *Arengar.* Concionor, aris.

RENGLA. f. y

RENGLA. m. y

RENGLERA. f. Línea de cosas arregladas. *Ringle, ringla, ringlera, hilera, fila, linea.* Series, ei. || Tira de ceps, arbres ó plantas. *Liño.* Antes, ium. || La de rajolas posadas horisontalment en lo forn. *Daga.* Laterum excoquendorum ductus.

RENGLÓ. m. L' orde de lletras en línea recta. *Renglon.* Verborum linea. || met. Porció de renda, utilitat del benefici que algú té. *Renglon.* Proventus, us. || Cada classe de géneros de comers, etc. *Renglon, género.* Genus, eris. || pl. Los escrits, són contingut, substància ó context. *Renglones.* Scripta, orum.

RENILL. m. La ven que forma 'l caball ó euga. *Relincho, relinchado, hin.* Hinnitus, us.

RENILLAR. v. n. Formar lo caball ó euga 'l so de sa ven própia. *Relinchar, hinar.* Hinnio, is.

RENILLADOR. m. Se diu del caball que renilla sovint. *Relinchador.* Hinnians equus. || Se diu del cavall que renilla y s' inquieta quant veu una burra, una mula ó una euga. *Relinchon, relinchador.* Furenter hinnians.

RENITÈNCIA. f. Repugnància, resistència. *Renitencia.* Reluctatio, oppositio, nis.

RENITENT. adj. Terch, que resisteix. *Renitente.* Reluctans, retrectans.

RENOAGRAR. v. a. ant. Deixar á usura. *Dar á logro.* Pecuniam fœnerare, fœnerari.

RENOCA. f. fam. Donzella de edat. *Doncellueca.* Adulta, grandæva virgo.

RENOCH. m. RANA.

RENOM. m. Sobrerenom, apellido. *Renombre, sobrenombre, apellidb, cognomento.* Agnomen, cognomen, inis. || Nom injuriós sobreposat. *Apodo.* Deridiculum, i. || Anomenada, fama. *Renombre.* Existimatio, nis, fama, æ.

RENOU. m. Brot que ix cada any al arbre. *Vástago, renuevo, pimpollo.* Stolo, nis.

PORTAR Ó FÈR ANAR EN RENOU. fr. Tenir á un ó molts ocupats ab pressa al rodador de sí. *Traer en rueda ó revuelto.* Circum se alios ducere, agere.

RENOVACIÓ. f. y

RENOVAMENT. m. ant. La acció de renovar. *Renovacion, renuevo.* Interpolatio, nis. || En lo moral transformació ó mudansa de ménos á més perfet. *Renovacion.* Renovatio, nis. || Composició, adob. *Renovacion.* Reintegratio, nis. || La acció de consumir lo sacerdot las formas antigüas y consagrarne de nou. *Renovacion.* Renovatio, nis.

RENOVAR. v. a. Restaurar, fèr tornar com novà alguna cosa. *Renovar.* Novo, renovo, as. || Instaurar. *Renovar.* Recolo, is. || Comensar de nou lo interromput per algun temps. *Renovar.* Renovo, instauro, as. || Pulir, enllustar, millorar. *Renovar.* Concimno, reconcinno, as. || Sumir lo sacerdot las formas antigüas y consagrarne de nou. *Renovar.* Renovo, as. || Reiterar, publicar de nou. *Renovar.* Reitero, as. || Refrescar algun sentiment, pesar ó dolor. *Refrescar.* Refrico, as, recrudescio, is. || v. r. Agafar vigor ó forsas. *Reverdecer, revivir.* Reficio, reviresco, is.

RENOVAT, DA. p. p. *Renovado.* Renovatus.

RENOVALLAR. v. a. ant. RENOVAR.

RENTACARAS. m. met. fam. Adulador, llis-songer. *Lavacaras.* Adulator, assentator, is.

RENTADA. f. L' acte y efecte de rentar. *Lavacion, lavadura, locion, lavatorio.* Lotio, nis.

SEGONA RENTADA. En las minas la segona rentada dels metalls. *Relave.* Altera metalli elutio.

RENTADOR. m. Qui renta. *Lavador.* Lavator, is. || Paratge en que's renta. *Lavadero, lavandería.* Lavacrum, i. || La llosa en que's pica la roba que

's renta. *Estregadero.* Lavandis et detergendis vestibus aptus locus.

RENTADORA. f. BUGADERA. || RENTADOR 3.

RENTADURA. f. RENTADA. || pl. La aygua bruta de lo què s' ha rentat. *Lavazas, lavadura.* Proluvium, ii, proluvies, ei.

RENTADURAS DE BÒTA. met. Vi sumament fluix. *Aguachirle.* Secundarius, inferior liquor.

RENTAMANS. m. Depòsit de aygua ab aixeta y pica pera rentarse. *Lavamanos, aguamanil.* Aquæmanilis, aquæmanile, is, malluvium, ii.

RENTAMENT. m. RENTADA.

RENTAR. v. a. Netejar ab aygua. *Lavar, limpiar, bañar, jabonar.* Lavo, as. || Netejar las ayguas de la cuyna. *Fregar.* Effrico, despumo, as. || Netejar la roba després de la bugada. *Sacar.* Relavo, as.

TORNAR Á RENTAR. fr. *Relavar.* Relavo, as.

RENTARSE. v. a. Llimpliarse, netejarse. *Lavarse.* Lavo, as.

RENTAT, DA. p. p. *Lavado.* Lotus.

RENTILLAS. f. pl. Certas rendas de poca entitat que per lo regular s' arrendan juntas. *Siete rentillas.* Septem vectigalia minora.

RENÚNCIA Y RENUNCIACIÓ. f. La acció de renunciar. *Renuncia, renunciacion, renunciamento.* Renuntiatio, nis. || Dimissió, abdicació voluntària. *Dimision, renuncia, cesion.* Voluntaria denuntiatio, dimissio. || L' instrument que la conté. *Renuncia.* Renuntiationis instrumentum.

RENUNCIABLE. adj. Lo que 's pòt renunciar. *Renunciable.* Renuntiabilis. || S' aplica al ofici que s' adquireix ab facultat de transferirlo á altre per renúncia y no de altre modo, la qual si no's fá ab temps, recau en lo rey. *Renunciable.* Officium ad alium transmissibile per renuntiationem.

RENUNCIAR. v. r. Despossehirse voluntàriament. *Abdicar, renunciar, dimitir, desechar, resignar.* Abdico, as, dimitto, is. || No admétre, no acceptar. *Renunciar.* Renuo, rejicio, is. || Despreciar, abandonar, detestar. *Renunciar.* Despicio, respuo, is.

RENUNCIAT, DA. p. p. *Renunciado.* Abdicatus.

RENUNCIATARI. m. Aquell á favor del qual s' ha fét alguna renúncia. *Renunciatorio.* Cui quidquam abdicatum est.

RENY. m. REGANY.

RENYADOR, A. m. y f. Qui renya. *Regañon.* Asper, i, minax, eis.

RENYAR. v. a. Repéndrer. *Reñir, reganar, increpar.* Objurgo, increpo, as. || ant. REGANYAR. 1.

RENYAYRE. m. RENTADOR.

PENYIDÍSSIM, A. adj. sup. *Reñidísimo.* Valde objurgatus.

RENYIDOR. adj. Se diu dels caballs, matxos, etc. que mossegan y tiran cossas al qui se'ls aproxima. *Reñidor.* Jurgiosus equus.

RENYINA. f. Debat, pendència. *Riña, rencilla,*

quimera, cuento, choque, rompimiento, disension, pelazga, cuchilladas, camorra. Controversia, rixa, æ.

RENYINAS DE MARIT, DE LA TAULA AL LLIT. ref. *BARALLAS DE MARIT, etc.*

DE UNA GRAN RENYINA VE UNA GRAN AMISTAT. ref. que dóna á enténdrer, que de una pendència molt renyida sól originarse una ferma amistat. *Riña ó cuestion de por san Juan, paz para todo el año.* Quæ modo pugnant, jungunt sua rostra columbæ.

RENYINAR. v. n. ter. *AHINAR.*

RENYIR. v. n. Disputar, pérdrer la amistat. *Enemistarse, reñir, desamistarse, pelear, pendenciar, romper; haber montescos y capeletes. Rixor, aris.* || Disputar ab crits y soroll. *Emborullarse.* Alterco, as, rixor, aris. || v. a. **RENYAR.**

RENYIT, DA. p. p. Enujat, enemistat ab altre. *Reñido. Adversarius, oppositus.*

REO. m. Qui ha comés algun delict. *Reo.* Reus, ei. || for. Qui es demanat en judici. *Reo.* Reus, ei.

REOCTAVA. f. Lo mitj quartillo que's sisa de cada quatre en las rendas per menor del vi, oli y vinagre. *Octavilla, reoctava.* Octava congii pars ex ipso congio multata.

REORA. f. *RASADORA.*

REPAGAR. v. a. Pagar molt ó ab excés alguna cosa. *Repagar.* Valdè, plus nimio pretium solvere.

REPALASSA. f. Herba de arrel grossa, de més de un peu de llarch, negrenca per fora y blanca per dins, de sabor quasi dòls, de fullas amplas, llargas de més de un peu y punxagudas, en extrem vellosas: las flors naixen en capsirons composts de molts floretas purpúreas dins de un cális compost de molts fullas terminadas cada una en un ganxo. *Lompazo. Arctium, ii, lappa, æ.*

REPANTIGARSE Y REPAPARSE. v. r. Recolzarse, exténdrerse sobre 'l respatller, posarse bè en l' assento. *Arrellanarse, vellanarse, repantigarse, recalcarse.* Desideo, es.

REPAPIEJAR. v. n. Caduquejar, debilitarse 'l judici y memòria per la molta edat. *Chochea.* Senectute delirare, desipere.

REPARABLE. adj. Notable. *Reparable, notable.* Notandus. || Lo que's pót restaurar ó remediar. *Reparable.* Reparabilis.

REPARACIÓ. f. L' acte de reparar en lo sentit de renovar ó millorar alguna cosa. *Reparacion, reparamiento, rehacimiento.* Refactio, instauratio, nis. || En las escuelas es aquell acte literari y exercici que fan en ellas los estudians, dihent la llistó, y en algunas parts arguhint uns ab altres. *Reparacion.* Lectionum repetitio vel relectio scholastica.

REPARADOR, A. m. y f. Qui repara ó millora alguna cosa. *Reparador.* Reparator, instaurator, is. || Lo qui repara ú observa ab freqüència y desmasia. *Reparador.* Censor, is, nimius speculator.

REPARAMENT. m. *REPARACIÓ.*

REPARAR. v. a. Compóndrer, apariar, esmenar lo menyspreu que ha patit alguna cosa. *Reparar, rehacer, reforzar.* Reficio, is. || Restablir. *Reparar, restaurar, subsanar.* Reparo, as. || *ARREDOSSAR.* || Mirar ab molt cuydado. *Advertir, reparar, notar.* Animadverto, attendo, is. || Detenirse per algun inconvenient. *Reparar.* Observo, as. || En lo moral corregir, remediar. *Reparar.* Emendo, as, reficio, is. || Resguardarse, usat com recíproch. *Reparar.* Defensionem parare. || Considerar, reflexionar. *Reparar.* Considero, observo, as. || v. r. Cobrar forsas. *Repararse.* Vires reficere, assumere.

REPARAT, DA. p. p. *Reparado.* Restauratus, animadversus.

REPARO. m. Restauració, remey. *Reparo, reparamiento.* Reparatio, instauratio, nis. || Adob, remendo. *Reparo, remiendo.* Renovatio, reparatio, nis. || Dubte, dificultat, inconvenient. *Reparo.* Dificultas, atis, obex, icis. || Observació, advertència. *Reparo.* Animadversio, nis. || Defensa, resguart. *Reparo.* Tutamen, fulcimen, inis. || Inspecció cuydada de alguna cosa. *Reparo.* Inspectio, nis. || **CRÍTICA, CENSURA.**

FÉR REPARO DE ALGUNA COSA. fr. Posarhi dificultats, contradirla. *Objetar, contradecir, dificultar.* Objicio, is; difficultates adhibere.

REPARTIBLE. adj. Lo que's pót repartir. *Repartible.* Quod distribui potest.

REPARTICIÓ. f. Obra de repartir. *Reparticion, repartimiento.* Partitio, digestio, nis.

REPARTIDAMENT. adv. m. Per parts, en diverses porcions. *Repartidamente.* Partim, parciatim.

REPARTIDOR, A. adj. Lo que ha de sér repartit. *Repartidero.* Partiendus. || m. Qui reparteix ó distribuix. *Repartidor.* Partitor, distributor, is. || Lo batlle ó altra persona deputada pera repartir ó determinar alguna tatxa ó contribució que ha de pagar cada vehí. *Repartidor.* Regii vectigalis discussor. || Lo qui en los comics y tribunals distribuía las targetas als que havian de votar. *Repartidor.* Diribitor, is.

REPARTIMENT. m. La divisió que's fá de una cosa pera distribuhirla. *Repartimiento.* Distributio, nis. || La llista que conté lo que s'ha de repartir. *Repartimiento.* Distributionum syllabus. || La divisió en que se senyala á cada vehí lo que li toca pagar de contribució. *Derrama, repartimiento.* Tributi in singula capita descriptio.

REPARTIR. v. a. Distribuhir una cosa, dividintla per parts. *Repartir.* Partior, iris. || Carregar alguna contribució ó gravámen per parts. *Repartir, y amillarar* si es per milers. Dispartio, is. || Dividir alguna cosa entre molts, compartirla. *Repartir.* Dilargior, iris. || Donar, compartir, dispensar grácias ó favors. *Franquear, repartir.* Impertior, iris. || Díit de la càrrega ó la distància, igualarla per parts; fér que no hi haja més á la

una part que á la altra. *Promediar, comediar*. Equilibrio, as; in æquales partes metiri.

REPARTIT, DA. p. p. adj. *Repartido*. Divisus.

REPARTO. m. Repartiment; comunment se diu de las contribucions. *Reparticion, repartimiento, amillaramiento* si es per milers. Distributio, nis.

REPÁS. m. Estudi que's fá per desobre de lo que's té vist ó estudiant. *Repaso*. Recensio, relectio, nis. || Regoneixement, exámen de alguna obra, véurer si li falta res. *Repaso*. Recognitio, nis. || La explicació que fá 'l passant ó ajudant de lo mateix que ha explicat lo principal. *Repaso, repeticion*. Repetitio, nis. || REFECCIÓ, ÁPAT, TIP.

DONAR UN REPÁS. fr. met. Fér una breu y personal diligència pera la seguretat ó ben estar de una cosa. *Echar un repaso*. Repeto, is.

REPASSAR. v. a. Remirar lo que s' ha estudiant. *Repasar, releer, remirar*. Relego, recolo, is. || ant. Tornar á passar pel mateix camí. *Traspassar, repasar*. Viam repetere. || Reflexionar, repetir en la memòria. *Repasar*. Replico, as. || Recosir. *Repasar, recorrer*. Lintea resuere. || Examinar de nou alguna obra. *Repasar, remirar*. Recenseo, es, recognosco, is. || 3er. *ESBANDIR*. || Mirar per segona ó tercera vegada, pera véurer si 's troba una cosa entre altrás. *Rebuscar*. Inquiri, exquiro, is.

REPASSAT, DA. p. p. *Repasado*. Retectus, replicatus.

REPASSIÓ. f. fil. *Repasion*. Reactio, nis.

REPEL. m. Part petita de qualsevol cosa que s' alsa contra lo natural. *Repelo, redopelo, rodapelo*. Aversus, reversus pilus. || ENEMICH. 5.

Á REPEL. m. adv. Contra la direcció natural del pel. A *contra pelo*; á *repelo, á pospelo, pelo arriba*. Præposterò, adversus pilus.

VENIR Á REPEL. fr. met. Repugnar alguna cosa. *Hacerse cuesta arriba*. Ægrè ferre.

REPELADA. f. La acció y efecte de repelar. *Repeladura*. Pillorum adversorum avulsio.

REPELAR. v. a. Arrancar lo pel. *Repelar, descañonar*. Carptim capillos vellere, avellere. || Netejar ó tráurer segona vegada lo inútil y perjudicial de alguna cosa; comunment se diu dels arbres y vinyas. *Remondar*. Emundo, remundo, as.

REPEL-LENT. p. a. Lo que té virtut de repel·lir, ó llansar. S' usa també com masculí. *Repelente*. Repellens, rejiciens.

REPEL-LIDOR, A. m. y f. Qui repelleix. *Rechazador*. Repellens, retrudens, propulsans, tis.

REPEL-LIR. v. a. Llansar de sí una cosa ab algun impuls ó violència. *Repeler*. Repello, rejicio, is. || Contradir. *Repeler, rechazar*. Repello, rejicio, is.

REPEL-LIT, DA. p. p. *Repelido*. Repulsus, rejectus.

REPELÓ. (HAVERNE UN) fr. Tenir una conversació breu. *Darse un repelon*. Per transennam, vel levi tractu confabulari.

REPELÓS, A. adj. que s' aplica á la fusta que al treballarla alsa pels. *Repeloso*. Asperum, filamentis rigens lignum. || met. Delicat de geni. *Quisquilloso, repeloso, rencilloso, cosquilloso*. Rixosus, litigiosus.

REPÉNDRE. v. a. Renyar, corregir, condemnar lo dit ó fét no conforme á rahó. *Argüir, reprendre, advertir, predicar, sermonear, tachar*. Reprehendo, arguo, is. || Recobrar dels enemichs la embarcació que havian pres. *Represar*. Navem prædone ablatam á prædatore recuperare. || Criticar, censurar. *Reprender*. Relaxo, accuso, as. || Cusir á sobre costura. *Sobrecargar*. Nova sutura assuere. || Acomètrer la febra, etc. *Recargar la calentura*, etc. Febrim incrementum accipere. || REPEL-LIR.

REPENEDIDA. f. Dona que deixant la mala vida, passa á viurer com á religiosa en comunitat. *Arrepentida, recogida*. Pœnitens fœmina.

REPENEDIMENT. m. ARREPENTIMENT.

REPENSAR. v. a. Tornar á pensar. *Repensar*. Perpendo, is; iterum perpendere. || Pensar molt sobre de alguna cosa. *Repensar*. Recogito, as.

REPENT Y REPENTE. m. Moviment repentí. *Repente*. Subitus motus. || Succés grave, imprevist y repentí. *Repenton*. Repentinus, improvisus casus. || Promptitut, ocurrència viva. *Repenton*. Repentinum, extemporaneum auxilium.

DE REPENT. m. adv. Al instant, al moment, de improvís, com: orar, dir ó compóndrer de REPENT. *De repente, repentinamente, de improviso, improvisamente, á la improvisa, de sobresalto*. Extemporè, extemplò, subitò.

REPENTÍ, NA. adj. Imprevíst, súbit. *Súbito, repentino*. Insuperatus. || Prompte, no premeditat. *Repentino*. Repentinus.

REPENTINAMENT. adv. m. DE REPENT.

REPENTISTA. m. Qui fá ó diu versos ó discursos de repent. *Repentista*. Extemporalis versificator.

REPERCUCIENT. m. med. REPERCUSSIU. 1.

REPERCUDIR. v. a. REPERCUTIR.

REPERCUSSIÓ. f. REPERCUTIMENT.

REPERCUSSIU, VA. adj. Lo que té virtut ó eficàcia de repercutir. *Repercuto, repercutorio*. Repercutiens, repereusivus. || med. Medicament que té virtut de repercutir. *Repercusivo*. Repercutiens.

REPERCUTIMENT. m. Refracció, reverberació dels raigs de la llum. *Repercusion*. Repercutissió, nis. || Retrocés de un cos que topa ab altre. *Repercusion, reperecudida*. Repulsio, nis.

REPERCUTIR. v. n. Reverberar, ressaltar. *Repercutir*. Reverbero, as. || Retrocedir ab violència un cos per la resistència que troba en altre. *Repercutir*. Repercutio, is. || Tornar á ferir al qui fereix. *Repercutir*. Repercutio, is. || med. y cir. Repel·lir, fér que un humor retrocedesca. *Repercutir*. Noxios humores aliò avertere.

REPERCUTORI, A. adj. REPERCUSSIU.

REPERTORI. m. Promptuari, compendi de cosas notables. *Repertorio, reportorio.* Repertorium, ii, index, icis. || CALENDARI.

REPÈS. m. Lloch destinat pera repesar. *Repeso.* Ponderationis iterationi destinatus locus. || Encàrrech y obra de repesar. *Repeso.* Iterum ponderandi munus et actio.

REPESAR. v. r. Tornar á pesar. *Repesar.* Denudò librare, ponderare.

REPETICIÓ. f. La acció de tornar á fèr qualsevol acte. *Repeticion, reiteracion.* Reiteratio, iteratio, nis. || ret. Figura en que una paraula comensa di erents oracions ó membres del período. *Repeticion.* Repetitio, regressio, nis. || for. Acció pera demanar lo injustament pagat. *Repeticion.* Repetitio, nis. || Traducció de un idioma á altre. *Traduccion, version.* Versio, nis. || La acció de dir alguna cosa molts vegadas. *Redicion.* Dictorum repetitio. || En lo rellotge, instrument ab molla que repeteix la última hora, y també 'l mateix rellotge. *Repeticion.* Horologii horarum repetitio. || mús. Nota que's torna á repetir. *Repeticion.* Repetitionis signum. || Obra de recitar ó cantar dos vegadas una copla. *Repeticion.* Repetitio, nis. || En las universitats l'acte literari abans del exercici secret pera pèndrer lo grau. *Repeticion.* Disputationis præludium; quaestionis praefatio. || Disertació sobre matèria determinada que componian los catedràtics en las universitats. *Repeticion.* Praelectio, nis. || pint. y escult. La obra repetida pel mateix autor. *Repeticion.* Archetypum ab ipsi auctore repetitum.

REPETIDAMENT. adv. m. Ab repetició, molts vegadas. *Repetidamente.* Iterum atque iterum.

REPETIDOR. m. Qui repeteix. *Repetidor.* Repetens, tis. || Passante, ajudant del mestre. *Passante, repetidor.* Hypodidascales, i, repetitor, is.

REPETIR. v. a. Tornar á fèr lo que s' havia fèt. *Repetir.* Reitero, as. || Tornar á dir lo que s' havia dit. *Repetir.* Inculco, as. || Demanar molts vegadas y ab instància. *Repetir.* Repeto, is. || for. Demanar lo indegudament pagat, ó que s' ha pagat per altre. *Repetir.* Persequor, eris. || Recitar cosas sabudas. *Repetir.* Decanto, as. || lóg. Resumir lo que altre ha dit. *Repetir, resumir.* Argumenta referre. || En las universitats tenir l'acte anomenat repetició. *Repetir.* Disputationis præludium, candidatum habere. || Traduhir de una lléngua á altra. *Traducir, vertir, construir.* Reddo, traduco, is. || Repassar á altre la lliçó, recapacitar. *Repetir.* Repeto, is. || met. Tornar la febra. *Repetir.* Redeo, recido, is.

REPETIT, DA. p. p. *Repetido.* Repetitus.

REPEU. m. REPISA.

REPICAMENT. m. REPICH.

REPICAR. v. a. Tocar á festa las campanas. *Repicar.* Cymbala sonitu festivo pulsare. || Tocar ab vivesa y depressa algun instrument. *Repicar, repiquetear.* Cymbala acutè, argutè crebreque pulsare.

|| v. a. Picar segona vegada una mateixa cosa, com una mola quant no menja. *Repicar.* Iterum contundere.

AL SEGUR ESTÁ QUI REPICA. loc. fam. ab que's nota la facilitat del qui repren á altre 'l modo de portarse en los perills, estant ell en segur. *En salvo está el que repica.* In vado sum, extrà telorum jactum, in portum avigo. || Denota que un negoci va bè. *A buen viento va la parva, en salvo está el que repica.* Salva res est.

FESTE Ó QUE'S FASSA REPICAR. fr. met. fam. ab que's despedeix á algú per despreci ó per no volerlo atèndrer. *Vete ó váyase al rollo.* Abeat in infamem cippum, in malam crucem.

REPICH. m. Lo so armoniós y alegre de las campanas. *Repique, retoque.* Crebra cymbalorum percussio.

REPIÓ. m. Toch lleuger y festiu que's fá ab lo batall en la campana, sense ventarla. *Repiquete.* Cymbalorum levis, crebra festivaque pulsatio.

REPINTAR. v. a. pint. Pintar sobre lo ja pintat, pera perfeccionar, ó pera restaurar lo esborrat ó maltractat. *Repintar.* Repingo, is. || Entre estampers y llibreters quedar cada plana de un llibre mitj estampada en la del sèn davant pera picarlo abans de estar la tinta seca, ó per sér ella de mala qualitat. *Repintar.* Litterarum notas extrà ordinem repingi.

REPISA. f. Rebaba, repeu en la paret, pera sostenir un gerro ó altre adorno. *Repisa.* Mensula, æ, scamillus, i.

BÓN REPISA! Interjecció per efecte de alguna mala impressió ó de un mal ménos grave. *Peste! Caramba! Hui!*

REPIXAR. v. n. FLUIR, DEGOTAR, TRASPUAR.

REPITJOR. adj. Mòlt pitjor. *Repeor.* Multò peyor.

REPLÀ. m. Planura. *Llanura, llanada.* Planities, ei. || La raconada ó descans á cada ram de escala. *Rellanò, mesa, meseta, mesilla, descanso, descansillo, y puntido p.* Rioja. Scalearum area.

REPLANAR. v. a. Tornar á aplanar. *Rellanar.* Iterum complanare.

REPLANELL Y REPLANET. m. d. Replà petit de la escala. *Descansillo, mesilla.* Scalearum areola.

REPLANTACIÓ. f. Obra de replantar. *Replantacion.* Iterata plantatio.

REPLANTAR. v. a. Tornar á plantar. *Replantar.* Reserò, is, rursus plantare.

REPLÉ, NA. adj. Mòlt ple. *Relleno, repleto, rellenado.* Repletus. || Ple de menjar ó de humors. *Repleto.* Repletus.

REPLESSIÓ. f. Abundància, excés de humors en lo cos del animal. *Plenitud, replesion, plétora.* Stagnatio, nis. || **COMPLEMENT.** || Excés en lo menjar y béurer. *Replesion de estómago.* Nimia saturitas.

REPLEGA. f. APLEGA. || Porció de humors de-

tinguts en alguna part del cos. *Congestion*. Congestio, nis.

REPLEGAR. v. a. y derivats. *ARREPLEGAR.* || Plegar, doblegar moltes vegadas. *Replegar*. Repliko, as.

REPLENITUT. f. Malaltia que contrauhen las cabalcaduras per béurer massa aygua després de haver menjat civada. *Encebamiento*, *enfosado*. Op-pletio, nis.

REPLET, A. adj. REPLÉ.

RÉPLICA. f. Instància, objecció. *Réplica*, *re-plicacion*. Argumentum, i, objectio, nis, objectum, i. || Resposta repugnant a lo que's mana. *Réplica*. Repugnans responsio. || Exclusió, excepció. *Réplica*. Replicatio, nis. || for. Contraresposta, resposta a la de la part contrària. *Réplica*. Replicatio, nis, contrascriptum, i.

SENSE RÉPLICA. m. adv. Sèn excusa. *Sin réplica*. Omni exceptione præclusa.

REPLICACIÓ. f. RÉPLICA.

REPLICADOR, A. m. y f. Qui replica. *Replicador*, *replicante*. Replicans, tis.

REPLICAR. v. a. Instar contra la resposta ó argument. *Replicar*, *refutar*, *reponer*. Contradico, repono, is. || Respondrer contradiant. *Replicar*, *reponer*. Repono, is. || for. Respondrer, al·legar cada part contra las excepcions posadas per la contrària. *Replicar*. Replico, as; contrascriptum in iudicio exhibere.

REPLICAYRE Y REPLICÓ. m. Qui replica molt, respostejaador. *Replicon*, *respondon*. Molestè redarguens.

REPOBLACIÓ. f. Obra de tornar a poblar. *Repoblacion*. Iterata frequentatio.

REPOBLAR. v. a. Tornar a poblar. *Repoblar*. Rursus incolis frequentare.

REPOLIDOR, A. m. y f. Remendó de vestits vells. *Resurcidor*, *remendon*. Resartor, is.

REPOLIMENT. m. Obra de apedassar la roba vella. *Remiendo*. Resarcimen, inis.

REPOLIR. v. a. Pulir de nou. *Repulir*. Perpolio, repolio, is. || Compóndrer, assear ab afectació. *Acicalar*, *repulir*. Nimis exornare. || Donar una nova ma ó correcció a una obra de enteniment. *Repulir*. Perpolio, is; iteratò polire. || ENLLUSTRAR. || REMENDAR.

REPOLUM. m. PEDRUSCALL.

REPORT. m. Plaher, recreació, diversió. *Deporte*. Oblectatio, nis.

REPORTAR. v. a. Portar noves. *Soplar*. Inspiro, as. || Refrenar, moderar, reprimir alguna passió del ànimo y al qui la té. També s' usa com reciproc. *Moderar*, *reportar*, *refrenar*, *reprimir*, *reparar*. Tempero, refræno, as.

REPÓS. m. Descans, intermissió de fatiga. *Reposo*. Vacatio, relectio, nis, quies, etis. || Tranquil·litat, sossego. *Tranquilidad*, *reposo*, *sosiego*. Pax, cis, quies, etis. || Còrdura. *Asiento*, *juicio*, *sosiego*. Prudentia, æ, sana mens.

MAY VEURÁS AL ENVEJÓS QUE TINGA GAYRE REPÓS. ref. Denota que'l envejós viu en contínua inquietut. *El envidioso es verdugo de si mismo*. Putredo ossium invidia.

REPOSADAMENT. adv. m. Ab repós. *Reposadamente*. Quietè.

REPOSAR. v. n. Posar, col·locar alguna cosa en són antich estat ó en lo lloch que ántes ocupava. *Reponer*, *restituir*. Restituo, repono, reduco, is.

|| v. n. Descansar, dormir. *Reposar*. Requiesco, is; somno refici. || Descansar de alguna fatiga. *Reposar*. A labore vacare; consideo, es. || Estar en quietut, en pau y sossego. *Reposar*. Otior, aris. || Estar enterrat. *Reposar*, *yacer*, *descansar*. Requiesco, is, jaceo, es. || POSARSE. 3. || v. r. Assossegar-se, posar seny. *Sosegarse*, *asentar el juicio*. Rationem firmare; prudentiam adipisci.

REPOSAT, DA. p. p. *Reposado*, *repuesto*. Repositus. || adj. Assossegat. *Sosegado*, *tranquilo*, *quieto*, *reposado*, *pacífico*. Pacificus. || Entenimentat, judiciós. *Sesudo*. Prudens.

REPOSICIÓ. f. Obra de reposar. *Reposicion*. Repositio, nis. || quí·m. La conservació dels géneros en los lloch y vasos proporcionats. *Reposicion*. Repositio, nis. || for. L' acte de posar la causa en són primer estat. *Reposicion*. In pristinum statum restituito.

REPOTENCIA. (DE) m. adv. De rebot, de repent. *De antuvion*. Subitò, repentè.

REPREGUNTA. f. Pregunta reiterada. *Repregunta*. Iterata interrogatio.

REPREGUNTAR. v. a. Tornar a preguntar sobre un mateix assumptio. *Repreguntar*. Iteratò interrogare vel postulare.

REPREHENSIBLE. adj. REPRENSIBLE.

REPREHENSÍO. f. Amonestació, ó correcció que's fá vituperant lo mal fét ó dít, ó lo no conforme a la rahó. *Reprehension*, *carda*, *reprimenda*. Increpatio, nis. || Aument, nova accessió de febra. *Accesion*, *recargo*, *acceso*. Febris incrementum.

REPREHENSOR Y REPRENEDOR, A. m. y f. Qui repren. *Reprensor*. Reprehensor, increpator, is.

REPRENSIBLE. adj. Lo que es digne de reprehensió. *Reprehensible*. Reprehensibilis.

REPRENSIÓ. f. REPREHENSÍO.

REPRENSOR, A. m. y f. REPREHENSOR.

REPRÉS, A. p. p. *Reprendido*. Reprehensus. || Dít de la embarcació recobrada dels enemichs. *Represado*. Recuperatus. || Dít de las ayguas aturadas. *Estancadas*, *represadas*, *detenidas*. Stagnatus, compressus. || ARREPENTIT.

REPRESA. f. REL·LEIX. || Recuperació de lo que s' havia perdut. *Recobro*, *represion*. Recuperatio, nis. || La detenció que's fá de una cosa. 'S diu regularment de la aygua que's deté y s' exten. *Represa*. Aquæ stagnatio, compressio. || REPREHENSÍO.

REPRESA DE PITS. Malaltia que acometá las donas en los pits, causada de coagularse la llet, ab que's

malicia y danya. *Pelo*. Lactis in uberibus mulierum coagulatio.

REPRESENTABLE. adj. Lo que's pòt representar y fèr visible. *Representable*. Representabilis, visibilis.

REPRESENTACIÓ. f. L' acte de representar ó fèr present alguna cosa. *Representacion*. Representatio, nis. || La acció de representar en lo teatro algun drama, y també 'l mateix drama. *Representacion*. Fabulæ, comedie actio vel drama. || Autoritat, dignitat, caràcter de la persona, y així's diu: fulano es home de REPRESENTACIÓ en Barcelona. *Representacion*. Decor, is, dignitas, atis. || Còpia, caricatura de algú. *Representacion*, remedo. Imitatio, nis. || La acció de exposar á la vista. *Representacion*. Representatio, nis. || Figura, imatge que dóna idea de la realitat. *Imágen, representaciou, simbolo, simbolizaciou*. Effigies, ei, imago, inis. || Súplica als superiors apoyada en rahons y documents. *Representacion*. Relatio vel representatio ad superiorem. || for. Lo dret de succehir en la herència, bèns, etc., per la persona de altre y representantla. *Representacion*. Representatio, nis.

REPRESENTADOR, A. m. y f. Qui representa. *Representador*. Representans, tis.

REPRESENTANT. p. a. y m. Qui representa alguna persona ausent, cos ó comunitat. *Representante*. Vices gerens. || COMEDIANT.

REPRESENTAR. v. a. Fèr present alguna cosa ab paraulas ó figuras que's fixan en la imaginació. *Representar*. Represento, as. || Posar davant ó á la vista. *Representar*. Represento, as. || Referir, proposar, informar. *Representar*. Referre ad; represento, as. || Recitar un drama fingint las verdaderas personas. *Representar*. Fabulam vel comediam agere. || Semblar, sér imatge ó símbol de alguna cosa. *Simbolizar, representar*. Represento, as, refero, ers. || Subrogarse en los drets ó bèns de altre, fent sas vegadas. *Representar*. Represento, as; gerere vices vel personam. || v. r. Oferirse, ocórrer alguna espècie. *Representarse*. Obversor, aris.

REPRESENTAT, DA. p. p. Representado. Representatus.

REPRESENTATIU, VA. adj. Lo que representa ó pòt representar. *Representativo*. Quid aliud referens vel representans.

REPRESSÁLIA. f. Retenció del bèns de una nació ab qui's té guerra ó de sos individus. *Repressalia*. Clarigatio, nis. || Dany en compensació de altre. *Repressalia*. Vindicatio, nis. || met. REVENJA.

REPRESSIÓ. f. REPRESA. 2.

REPRIMENT. m. REPRENAMENT.

REPRIMIR. v. a. Contenir, sossegar, moderar. *Contener, reprimir, refrenar, comprimir, cohibir, represar, dominar, domar*. Cohibeo, contineo, es. || v. r. Moderarse, contenirse. *Vencerse, reprimirse, reportarse*. Se ipsum frangere.

REPRIMIT, DA. p. p. Rprimido. Compressus, repressus.

REPROBA. f. Nova proba sobre la que ja s' ha donat. *Reprueba*. Altera probatio.

REPROBABLE. adj. Lo que es digne de reprobació ó pòt reprobarse. *Reprobable*. Reprobatus.

REPROBACIÓ. f. L' efecte de reprobar. *Reprobacion*. Reprobatio, nis. || Lo decret de pena eterna que Dèu determina als que moren en pecat mortal. *Reprobacion*. Peccatoris reprobatio.

REPROBAMENT. m. ant. REPROBACIÓ.

REPROBAR. v. a. Desaprobar. *Desaprobar, reprobar, desechar, improbar, silbar, censurar, condenar*. Reprobo, as. || Decretar Dèu la pena eterna al qui ha mort en pecat mortal. *Condenar, reprobar*. Reprobo, damno, as.

REPROBAT, DA. p. p. Reprobado. Reprobatus.

REPROBATORI, A. adj. Lo que reproba ó serveix pera reprobar. *Reprobatorio*. Quod reprobabat.

RÉPROBO, A. adj. Destinat á la pena eterna per la divina justícia. També s' usa com á substantiu. *Precito, réprobo, prescito, reprobado*. Reprobatus, damnatus. || Dolent, pervers. *Perverso, réprobo, malvado, avieso*. Pravus, perversus.

REPRODUCCIÓ. f. Restauració, segona producció. *Reproduccion*. Reproductio, nis. || for. La acció de tornar á fèr present lo dít ó al·legat. *Reproduccion*. Reproductio, nis.

REPRODUCTOR. m. Qui reproduceix. Reprodutor. Reproducens, tis.

REPRODUHIR. v. a. Produhir de nou. *Reproducir*. Reproduco, is. || Refer, renovar. *Reproducir*. Recreo, as. || for. Tornar á fèr present lo dít ó al·legat. *Reproducir*. Reproduco, is.

REPRODUHIT, DA. p. p. Reproducido. Reproducitus.

REPROMESA. f. Promesa repetida. *Repromission*. Repromissio, nis.

REPROPI. adj. RECELÓS. || Se diu del caball que's defensa de la impressió de las espuelas, fent-se atrás ó alsantse dret. *Repropio*. Calcaribus resistens equus.

REPTADOR, A. m. y f. Qui reptat ó desafia. *Retador*. Ad duellum provocans vel de prodizione appellans.

REPTAMENT. m. ant. REPREHENSÍÓ.

REPTAR. v. a. Repèndrer. *Corregir, amonestar, reprender, retar*. Vitium alicui objicere. || Provocar, desafiar. *Desafiar, retar*. Ad duellum provocare. || TORNAR, RESTITUHIR.

REPTAT, DA. p. p. Corregido, retado. Ad duellum provocatus.

REPTIL. m. Tot animal que va arrastrant, com la serp, etc. *Reptil*. Reptile, is.

REPTO. m. Desafio. *Reto*. Ad pugnam vel duellum provocatio.

REPÚBLICA. f. Estat en que governa 'l poble. *República*. Respublica, democratia, æ. || Qualsevol estat ó espècie de govern polítich. *República*. Respublica, æ; reipublicæ administratio. || Estat en

que governan molts ja dels principals, ja del poble, ó de tots dos estats indistinctament. *República*. Oligarchia, æ; plurium, non unius, imperium.

|| La causa pública, lo comú, ó sa utilitat. *República*. Respublica, æ.

REPÚBLICA LITERÀRIA. La col·lecció dels sabis. *República literaria, de las letras*. Litteraria respublica.

REPUBLICÀ, NA. adj. Lo que pertany á la república. *Republicano*. Quod ad rempublicam attinet. || m. y f. S'aplica al ciutadà de una república, y al qui es inclinat á aquest gènere de govern. *Republicano*. Reipublicæ obediens.

REPUDI. m. Dimissió de la dona pròpia. *Repudio, repudiacion*. Repudium, ii.

REPUDIAR. v. a. Despatxar la dona pròpia, fèr divorci. *Repudiar*. Repudio, as. || Llansar, renunciar, dejectar. *Repudiar*. Repudio, recuso, as.

REPUDIAT, DA. p. p. *Repudiado*. Repudiatus.

REPUDRIR. v. a. Pudrir molt. També s'usa com reciproc. *Repudrir, repodrir*. Valdè putrescere.

REPUESTO. m. Prevenció que's té per quant sia necessari. *Provision, reten, repuesto, prevencion, matalotaje*. Paratum vel repositum in futurum.

DE REPUESTO. m. adv. Per si acàs, per prevenció, ó ab intent de prevenir. *De repuesto, á prevencion ó de prevencion*. Ad cautelam.

REPUGNÀNCIA. f. Contrarietat, contradicció, oposició. *Repugnancia*. Repugnantia, æ. || Aversió, horror. *Repugnancia*. Aversio, nis, horror, is. || Disgust, reparò, dificultat de fèr ó admètrer. *Oposicion, repugnancia, rebeldia, repelo*. Repugnantia, æ. || fil. Impossibilitat de verificarse en un subjecte dos cosas á un temps. *Repugnancia*. Repugnantia, æ, contradictio, nis.

AB REPUGNÀNCIA. m. adv. Ab disgust, ab reparo, ab oposició. *Con repugnancia, repugnantemente,uestas arriba, á pesar suyo*. Invitè, repugnanter.

REPUGNANT. p. a. y adj. Lo que repugna. *Repugnante*. Repugnans.

REPUGNANTMENT. adv. m. AD REPUGNÀNCIA.

REPUGNAR. v. n. Obstar, oposarse una cosa. *Repagnar*. Repugno, as. || Resistir. *Repagnar, resistir*. Calceitro, repugno, as. || Tenir aversió. *Repagnar*. Repugno, as, aversor, aris. || Fèr de mala gana alguna cosa. *Coeear, repagnar, disonar*. Ægrè, difficulter, gravatè facere. || fil. Replicar. *Repagnar*. Repugno, as. || Refusar. *Repagnar*. Repugno, as.

REPUJAR. v. a. ant. Tornar á pujar. *Volver á subir*. Reascendere.

REPULIR. v. a. Tornar á pulir, pulir de nou. *Repulir*. Perpolio, is. || met. Alinyarse, compòndrer ab desmasiada afectació. S'usa també com reciproc. *Repulir*. Nimis ornare.

REPULSA. f. Despreci, negativa. *Negativa, repulsa*. Repulsa, æ, reiectio, nis. || Reprehensió for-

ta. *Mano, repulsa, felpa, peluca, calada, jabon, fraterna, mesilla, carda, sermon*. Verbis castigatio.

|| L'acte de apartar al enemich ó altra cosa que ofen, defensantse. *Propulsa, propulsion*. Propulsa-tio, nis.

DONAR UNA REPULSA. fr. Rebàtrer, repel·lir. *Repulsar*. Repulso, as, repello, is. || Negar lo que's demana ó preten. *Repulsar*. Repulsam dare.

REPULSIÓ. f. REPULSA. || fís. La virtut de repel·lir. *Repulsion*. Repulsio, nis. || En la fisiologia, propietat de certs teixits elastichs, que havent cedit á una pressió un poch forta, tornan sobre sí mateixos ab certa forsa així que para la compressió. *Repulsion*. Repulsio, nis.

REPULSIU, VA. adj. Lo que té acció ó virtut de repel·lir. *Repulsiu*. Repulsandi vim habens.

REPUNT. m. Cusidura en que s' uneixen los punts. *Pespunte, derechuelo*. Retracta acu repetitus fili ductus.

MITI REPUNT. Treball que s' executa deixant la meytat dels fils que s' havian de pèndrer en cada puntada, de manera que entre repunt y repunt queden tants fils de vuyt com pória la puntada. *Medio pespunte*. Interpositis filis sutura elegans vel acus ductus.

FÉR REPUNT. fr. y

REPUNTAR. v. n. náut. Comensar la mar á mórurser per la creixent. *Repuntar*. Maris æstum incipere. || Cusir ó treballar de repunt, fèr repunts en la roba ó tela. *Repuntar*. Retracta acu fili ductum continuare. || Recusir. *Repuntear*. Resuo, is.

REPUNXÓ. m. Planta de arrel á modo de rave, que es bona per enciam: té las fullas estretas, punxagudas y sèns mànech, las flors blavas en la punta, de una sola pessa en figura de campana, partidas en cinch parts. *Raponchigo, ruiponce*. Rapunculus, i. || Instrument com femella de punxó, pera fèr punxons en lo grabat dels sellos y monedas. *Contrapunzon*. Veruculorum in cæltura archetypum.

REPUSSALLA. f. Desperdiei, rebuig de qual-sevol cosa. *Mazamorra, rebusco, rebusca, zupia*. Residuum, i.

REPUCIÓ. f. Crèdit, fama. *Reputacion*. In publicum vulgus fama. || Llustre, esplendor, dignitat, estimació. *Honra, honor, gloria*. Gloria, æ.

REPUTAR. v. a. Formar concepte de alguna cosa. *Conceptuar, reputar*. Æstimo, existimo, as. || Apreciar, estimar. *Reputar*. Habeo, es.

REPUTAT, DA. p. p. *Reputado*. Æstimatus.

REQUATRENADOR, A. m. y f. Qui requatrena. *Requintador*. Licitator quintam licitationis partem augens.

REQUATRENAR. v. a. Pujar la quinta part en los arrendaments després de rematats. *Requintar*. Quintam conductionis partem licitando rursum augere.

REQUEBRET. m. d. *Amoricon, amorcillo, florecilla, retrechieria, zalameria*. Amatoris gestus,

REQUEBRO. m. Lo ditxo ó paraula dolsa, amorosa, atractiva, ab que s' expressa la ternura del amor. *Requiebro.* Allectio amatoria vel blanditiæ.

TIRAR REQUEBROS. fr. Galantejar, festejar á una dama, dir requiebros. *Requebrar.* Blanditiis vel le-nociniis amorem excitare.

REQUERIR. v. a. ant. REQUIRIR.

REQUEST, A. p. p. REQUIT. || PREGUNTAR. || m. y

REQUESTA. f. Acte judicial pel qual s' amonesta que's fassa ó 's deixe de executar alguna cosa. *Requerimiento, recuesta, instancia.* Monitio juridica vel denunciatio. || Intimació, avis ó notí-cia que's passa á algú fentlo sabedor de alguna co-sa ab autoritat pública. *Requerimiento.* Postulatio, denunciatio, nis. || Consum. *Consumo.* Expensa, æ, impendium, ii.

TENIR MOLTA REQUESTA. fr. Tenir molt despaig. *Despacharse mucho.* Divendi.

REQUESTAR. v. a. Intimar, avisar ó fér saber alguna cosa ab autoritat pública. *Requerir.* Moneo, es, denuntio, as.

REQUINT. m. Segont quint que's tráu de una quantitat de que ja s' havia tret la quinta part. *Requinto.* Quinta pars rursus post aliam quintam partem deductam.

REQUINTA. f. Capritxo. *Capricho.* Prolu-brium, ii, libido, inis.

REQUINTÓS, A. adj. Capritxós. *Caprichoso.* Pertinax, perversax.

REQUIRIDOR, A. m. y f. Qui requireix. *Re-queridor.* Qui requirit.

REQUIRIMENT. m. REQUESTA.

REQUIRIR. v. a. Avisar, intimar ab autoritat pública. *Requerir.* Moneo, es, denuntio, as. || Exi-gir, demanar ab instància. *Requerir, interpelar.* Rogo, as. || Sér necessari. *Requerir.* Requiro, is. || Sollicitar, pretèndrer. *Requerir.* Allicio, is, sollici-to, as. || INDUHIR, PERSUADIR.

REQUIT, DA. p. p. *Requerido.* Requisi-tus.

REQUISICIÓ. f. REQUESTA.

REQUISIR. v. a. REQUIRIR.

REQUISIT. m. Circunstància, condició. *Requi-sito, circunstancia, plarrequives, requives.* Requisi-tum, i. || Menjar delicat. *Comidilla, guisadillo.* Cu-pediæ, arum. || Apetits, llemineries. *Golleria, gu-lleria, cotufa, golosina, gulloria.* Mellifluæ dapes.

REQUISITORI, A. adj. Que s' aplica al des-paig de un jutge á altre pera que execute algun manament seu. S' usa regularment substantivat en la terminació femenina, y algunas vegades en la masculina. *Requisitorio.* Requisitoriae litteræ; pos-tulatio judicis ad alterum.

RERASAGA. f. ant. RETAGUÁRDIA.

REREGARDA. f. ant. RETAGUÁRDIA.

RES. m. Alguna cosa. *Cosa, algo.* Res, ei. || Ca-rència. *Nada.* Nihilum, i, nihil indecl. || Poch ó molt poch. *Nada, tris.* Parùm. || Multitut, quanti-

tat, abundància. *Cantidad, multitud, copia.* Co-pia, æ.

RES ENTRE DOS PLATS. loc. fam. que s' usa pera apocar alguna cosa que's donava á entèndrer sér gran ó de estimació. *Nada entre dos platos.* Nihil rei.

RES LIVÁ POR. expr. ab que 's significa la teme-ritat, atreviment é intrepidesa de alguna persona en sas operacions sense consultar la prudència, ni mirar respectes. *Ni teme ni debe.* Omnia audet.

RES LI FÁ RES. loc. No fá cas de res. *Todo lo con-vierte en sustancia; nada le turba.* Nihil stomachum movet.

AB Ó EN UN NO RES. m. adv. Ab suma facilitat y brevedat. *En dos paletas; en un decir Jesús, en un santiamen, en quitame allá esas pajas.* Perquam citò; citissimè.

COM QUI NO DIU RES. exp. fam. de que s' usa pera ponderar alguna cosa, que en altrás circuns-tàncias podria semblar petita, y l' objecte ó l' moti-u la fá gran. *Como quien no dice nada.* Quippe, utpote qui nihil dicit.

DEIXAR SENSE RES. fr. DEIXAR Á ALGÚ SÈNS RES:

GRAN RES. MULTITUT. || MOLT.

NINGÚ FÁ RES DE FRANCH. fr. loc. NINGÚ TRABALLA DE FRANCH.

NO DEIXARHI RES, Y NO DEIXAR PÉDRER RES. fr. DEIXAR Á ALGÚ ETC.

NO DIR RES. fr. No respòndrer á propòsit, ó no donar rahó sufcient en lo que's parla. *No decir pa-labra.* Nihil ad rem dicere vel loqui. || Callar, no repugnar ni contradir á lo que's proposa ó dema-na. *No decir ó no hablar palabra, ó sin decir ó ha-blar palabra, no decir chus ni mus.* Obmutesco, is.

NO DIR RES EN BÈ NI EN MAL. fr. NO DIR RES. 2.

NO ENVIAR Á DIR RES. fr. Se diu del que ab fran-quesa y sense dilació manifesta á altres las quei-xas ó sentiments que té de ell. *No hacérsele á uno postema alguna cosa.* Apertè cum aliquo expostu-lare.

NO ES RES Ó NO ES PAS RES. loc. irón. Sér molt. *No es nada; ahí es nada; ahí que no es nada; ahí es un grano de ants.* Gravis, non descipienda res est.

NO ESTICH EN RES, Ó NO HI SÉ RES. exp. met. fam. que se sol usar pera excusarse algú de que no hi ha tingut intervenció ó estat en algun fet. *De mis viñas vengo.* Expers ego hujus rei sum; nihil ad me.

NO FALTARHI RES. fr. met. fam. Sér una cosa camplerta ó perfecta en sa línea. *No faltar un ca-bello ó un ápice.* Integram, incolumem rem esse.

NO FÉR RES. fr. No treballar, estar ociós. *Holgar.* Otior, aris, requiesco, is.

NO RES MENTS. m. adv. ant. Així mateix. *Nada menos, así mismo.* Nihil minus.

NO RES Ó NO PAS RES, exp. Ninguna cosa. *Nada.* Nihil.

NO ROBAR RES QUE MENJE. fr. Denota que tothom

fuig de lo que porta gasto. *Alhaja que tiene boca ninguno la toca.* Quod sumptus secum affert, intactum manet.

NO SE ME'N DÒNA RES. loc. Poch me fá, tant se me 'n dóna. *Nada se me dá.* Ea de re non laboro.

NO SÉR RES. loc. pera disminuir algun dany ó disgust. *No ser nada.* Nihil esse.

NO TENIR RES SÈU. fr. ab' que's pondera la franquessa de algú. *No tener cosa suya.* Munificum esse.

NO VAL RES. loc. No aprofita res. *No vale cosa; no vale nada; nada vale.* Nihil prodest.

NO VÓL DIR RES. fr. No impedeix. *No quiere decir nada.* Nihil obstat.

PARLAR MOLT Y NO DIR RES. fr. PARLAR.

PER UN NO RES Y PER UN TRES Y NO RES. loc. Per molt petit motiu. *Por unas nada; por quitame allá esas pajas; por un pedazo de pan.* Levissima de causa.

SÉR RES. fr. Parar en res, frustrarse alguna pretensió que's creya segura segons los medis. *Tornarse ó volverse el sueño del perro.* Inani spe capi, falli.

SÉR UN NO RES. fr. Sér una cosa de poca importància ó entitat. *Ser una naderia.* Nihil esse.

UN NO RES TOT NOU Ó UN TRES Y NO RES. loc. RES ENTRE DOS PLATS.

RESADOR, A. m. y f. La persona que resa molt. *Rezador.* Precator, is.

RESAR. v. a. Orar vocalment. *Rezar.* Precor, aris, recito, as. || Fér menció, y regularment se diu ab negació. *Mentar.* Alicujus rei, de aliqua re mentionem facere. || ter. RONDINAR.

RESA BÈ, PERÓ OFEREIX MAL. expr. que s' aplica al qui promet molt y no cumple res, ó diu alguna cosa que disgusta. *Bien reza, pero mal ofrece.* Verba non factis conveniunt.

RESAT, DA. p. p. *Rezado.* Recitatus.

RESAYGUAS. f. pl. Lo ví més inferior de la brisa repremsada. *Aguapié, aguachirle, torcedura.* Lora, æ, inferius vinum.

RESCABALAR. v. a. Restaurar y reintegrarse en lo perdut, lo que comunment se diu del joch. S' usa també com á recíproch. *Desquitar.* Resarcio, is.

RESCALFAMENT. m. La acció y efecte de rescalfar. *Recalentamiento.* Excandescencia, æ.

RESCALFAR. v. a. Tornar á escalfar ó escalfar massa. *Recalentar.* Rursus, nimiumve calefacere. || Parlant dels animals ferlos posar calents ó en zelos, y parlant del racionals excitar ó avivar la passió del amor. S' usa també com recíproch. *Recalentar.* Amorem, libidinem excitare. || Tornar á posar al foch lo que está cuyt, pera que's torre. *Sobreassar.* Iterum assare.

RESCALFAT, DA. p. p. *Recalentado.* Rursus calefactus.

RESCAT. m. Recobro, reintegro. *Rescate, redencion.* Redemptio, nis. || Diner ab que's rescata alguna cosa. *Rescate.* Pretium redemptionis. || Des-

empenyo de una prenda. *Rescate.* Luitio, nis. || Joch en que posats dos bandos de una y altra part encontres, deixan suficient camp en mitj, ixen de un y altra fins la meytat de ell á péndrer ó á tocar al contrari; y la manya consisteix en fugir lo cos l' un al altre, pera que no'l prengan ó toquen retirantse á sòn bando. *Marro, moros y cristianos.* Ludus sic dictus.

RESCATADOR, A. m. y f. Qui rescata. *Rescatador.* Redemptor, is.

RESCATAR. v. a. Recobrar lo que havia caygut en poder de algú, sia per medi de cambi, sia per la forsa. *Rescatar, redimir, recobrar.* Redimo, is.

RESCATAT, DA. p. p. *Rescatado.* Redemptus.

RESCINDIR. v. a. for. Anul·lar, invalidar. *Rescindir.* Rescindio, is.

RESCINDIT, DA. p. p. *Rescindido.* Rescissus.

RESCISIÓ. f. La acció y efecte de rescindir. *Rescision, rescision.* Rescissio, nis.

RESCISORI, A. adj. Lo que rescindeix ó serveix pera rescindir, ó lo que pót rescindir-se. *Rescisorio.* Rescissorius.

RESCLOSA. f. Fàbrica á modo de paret ó muralla de pedra, pera encaminar y portar la aygua al molí, ó pera tráurela fora de la mare del riu. *Presca, azud, dique, esclusa.* Cataracta, æ.

RESCRIPT. m. RESCRIT.

RESCRIPTORI, A. adj. RESCRITORI.

RESCRIT. m. Resposta del príncep als que li suplican á consultan. *Rescrito.* Rescriptum, i.

RESCRITORI, A. adj. Lo pertanyent al rescrit. *Rescriptorio.* Ad rescriptum pertinens.

RESCRIURE. v. a. Contextar per escrit. *Rescribir.* Respondeo, es.

RESECAR. v. a. Tallar. *Cortar, cercenar, atajar.* Seco, as. || LLEVAR, TRÁURER.

RESEIXIR. v. a. REIXIR.

RESENES Y RESENS. f. pl. ant. REHEN. y

RESENT. m. La persona ó cosa que 's queda per penyora en poder del contrari. *Rehen.* Obses. idis.

RESERVA. f. Guarda, preparació de alguna cosa, pera que serveisca á son degut temps. *Reserva.* Reservatio, repositio, nis. || Secret. *Reserva.* Cautela, æ, calliditas, atis. || Art pera no descobrir lo interior. *Ocultacion, reserva, reservacion.* Cautela, æ. || La acció de ocultar lo Santíssim Sagrament que estava patent. *Reservado, reserva.* Eucharistiæ sacramentum reservatio. || Excepció, reservació. *Reserva.* Exceptio, nis. || for. Declaració de que la sentència no impedisca á las parts de usar de sòn dret en distinct judici. *Reserva.* Juris reservatio. || Cuydado, mirament en las accions ó paraulas. *Miramiento, reserva, cautela, recato.* Parcimonia, æ.

ANAR AB RESERVA. fr. Anar ab mirament, ab recel. *Andar con reserva, con cautela.* Cautè procedere, reserare.

RESERVAR. v. a. Guardar, conservar. *Reservar.* Reservo, servo, as. || Dilatar, diferir lo que s' havia de executar de present. *Reservar.* Reservo, as, differo, ers. || Retenir, no comunicar alguna cosa. *Reservar.* Reservo, as. || Exceptuar, privilegiar. *Reservar.* Excipio, eximo, is. || Apartar porció de lo que's distribueix. *Reservar.* Reservo, as. || Encubrir, ocultar lo Santíssim Sagrament que estava patent. *Reservar.* Eucharistiæ Sacramentum reservare. || En alguns joch de cartas guardarne algunas que 's poden jugar quant acomoda. *Reservar.* Lusorias chartas reservare, eisque pro opportunitate uli. || v. r. Guardarse pera millor ocasió. *Reservarse.* Sese reservare, servare. || Témerse, recelarse. *Cautelarse.* Sibi cavere.

RESERVAT, DA. p. p. y adj. Discret, grave, sério. *Prudente, reservado, cauto.* Prudens. || Cautelós, detingut en manifestar són interior. *Eseusado, reservado, secreto, guardado, cerrado, callado, mudo.* Cautus.

RESGUARDAR. v. a. Reparar, defensar. *Es-cudar, resguardar.* Vallo, as, defendo, is. || v. r. Precaucionarse, prevenirse contra algun perill. *Precaverse, resguardarse, cautelarse.* Caveo, es. || Cubrirse ab l' escut. *Abroquelarse, embroquelarse.* Parma se tegere.

RESGUARDAT, DA. p. p. *Resguardado.* Val-latus.

RESGUART. m. Reparo, defensa. *Resguardo.* Custodia, æ, præsidium, ii. || Guarda, seguretat. *Resguardo.* Cautio, præmunitio, nis. || Caució, seguretat en los deutes y contractes. *Resguardo.* Cautio, nis, cautionis syngrapha. || Encàrrech de perseguir lo contrabando, y 'ls empleats en aquest ram. *Resguardo.* Prohibitæ merces impediendi cura. || ant. Semblansa, retirada. *Semejanza.* Similitudo, inis. || Fortalesa que defensa la muralla. *Antemural, reparo, salvaguardia.* Murum protegens arx.

TENIR UN RESGUART. fr. Retirar, semblar á algú. *Semejarse, parecerse, salir.* Respondeo, es, mentior, iris.

RESIALLA. f. ant. Reliquia que deixa algun mal. *Rezojo, reliquia.* Reliquium, i. || Fragments del metall. *Recizalla.* Iterum abrasum ramentum.

RESIDÈNCIA. f. Domicili. *Domicilio, residencia, morada.* Residentia, æ. || Permanència en algun lloch per rahó de destino ó ministeri. *Residencia.* Residentia, æ. || Compte y rahó que un jutge pren á altre. *Residencia.* Assisia, assisa, æ. || Lo càrrech que 's fá á algú de lo que ha tingut á són cuydado. *Residencia.* Inquisitio, ratio, nis. || Lo ministeri del resident per són príncep en cort estrangera. *Residencia.* Regii procuratoris assidui munus. || Lo procés ó causa formada al residenciat. *Residencia.* De ratione reddenda instrumenta.

RESIDENCIAL. adj. que s' aplica al empleo ó ministeri que demana residència personal. *Residencial.* Quod præsentiam desiderat.

RESIDENCIAR. v. a. Demanar compte de alguna administració. Per extensió 's diu del compte que 's demana, ó càrrech que 's fá en altrás matèrias. *Residenciar.* Rationem petere, inquirere.

RESIDENT. p. a. Domiciliat. *Residente.* Incola, æ. || m. Ministre que resideix en cort estrangera sense caràcter de embaixador. *Residente.* Regius procurator-assiduus.

RESIDIR. v. n. Permanéixer de assento en alguna part. *Habitar, residir.* Commoror, aris, residuo, assideo, es. || Estar qualsevol cosa imaterial en una persona. *Residir.* Esse. || Assistir personalment per temps determinat en algun lloch per rahó de algun ministeri. *Residir.* Commoror, aris, residuo, es.

RESÍDUO. m. y adj. Sobras. *Residuo, resto, remanente.* Residuum, i.

RESIGNA. f. Dimissió, renúncia de algun benefici ecclesiàstich á favor de subjecte determinat. *Resignacion, resigna.* Transcriptio, nis.

RESIGNACIÓ. f. Conformitat, tranquil·tat de ánimo en las adversitats ó traballs que Dèu nos envia. *Resignacion.* Animi æquitas. || Entrega voluntària de st, posantse á las mans y discreció de altre. *Resignacion.* Alterius voluntati traditio. || RESIGNA.

RESIGNADAMENT. adv. m. Ab resignació. *Resignadamente, con resignacion.* Animo tranquillo.

RESIGNADÍSSIM, A. adj. sup. *Resignadissimo.* Valdè resignatus.

RESIGNANT. p. a. Qui resigna. *Resignante.* Abdicans, tis, resignator, is.

RESIGNAR. v. a. Renunciar, fèr dimissió de algun benefici ecclesiàstich á favor de subjecte determinat. *Resignar.* Abdico, as. || v. r. Entregarse, somètrarse humilment á la voluntat de altre. *Resignarse.* In alterius arbitrium se permittere. || Sufrir ab conformitat ó tranquil·tat de ánimo 'ls traballs que Dèu envia. *Conformarse, resignarse.* In Dei voluntate acquiescere; ad Dei nutum se totum fingere.

RESIGNAT, DA. p. p. y adj. Conformat; somés. *Conformado, conforme, resignado.* Patiens.

RESIGNATARI. m. for. Aquell en favor de qui 's resigna una prebenda ó empleo. *Resignatario.* Resignatarius.

RESINA. f. RESINA.

RESINA-ELEMÍ. Substància sòlida, pesada, semitransparent, groguenca, mesclada de punts verdosos, blana y untosa al principi, després seca y fràgil; de olor fort; té un sabor calent, amarch y desagradable; gran part de ella es soluble en l'esperit de vi, conté una sexta part de són pes de oli essencial. *Resina elemi.* Resina elemi.

RESINÓS, A. adj. BEHINÓS.

RÉSIO, A. adj. Mòlt sensible. *Fuerte, duro.* Fortis, acer, durus. || ROBUST, ESFORSAT.

RESIPISCÈNCIA. f. Esmena de vida, arrepen·timent. *Enmienda, arrepentimiento, resipiscencia.* Resipiscencia, æ.

RESISA. f. La octava part que 's trau de la altra octava que en lo vi, vinagre y oli s' havia cobrat pel dret de la sisa. *Resisa.* Ex secunda libræ seu mensuræ diminutione collatum vectigal.

RESISAR. v. a. Rebaixar las mesuras ja sisadas del vi, vinagre y oli. *Resisar.* Diminutas mensuras iterum diminuere.

RESISTÈNCIA. f. Obra de resistir. *Resistencia.* Resistèntia, æ. || OPOSICIÓ, CONTRARIETAT. || FORSA, AGUANT, ROBUSTESA.

NO TROBAR RESISTÈNCIA. fr. No trobar oposició ó contradicció en altre, pera conseguir lo que se sollicita de ell. *Dar en blando; no hallar resistencia.* Aliquem facilem invenire.

RESISTENT. p. a. Lo que resisteix ó té forsa contrària. *Resistente.* Renitens, tis. || RESISTIDOR.

RESISTIBLE. adj. Lo que pòt resistir-se; aguantable, soportable. *Resistible.* Tolerabilis, patibilis.

RESISTIDOR. A. m. y f. Qui resisteix. *Resistidor.* Qui resisti.

RESISTIR. v. n. Oposarse á una forsa contrària. També s' usa com recíproch. *Resistir, hacer frente.* Resisto, is. || Repugnar, contradir. *Resistir.* Resisto, is, repugno, as. || Mantenir-se ferm. *Resistir.* Substo, as. || No cedir. *Resistir.* Sustineo, es. || REFUSAR. || Sufrir, aguantar. *Sufrir, resistir.* Tolerar, as, sustineo, es. || Repel·lir, contrarestar. *Resistir, repeler, rechazar, contrarestar, contrastar, guerrear, lidiar, forcejar, cocear, rebatir.* Rejicio, repello, is.

RESO. m. La acció de resar. *Rezo.* Recitatio, nis. || L' ofici eclesiàstich. *Rezo, rezado.* Officium, ii, preces, um.

RESÓ. m. RESÓ.

RESOL. m. RESSOL.

RESÓDRER. v. a. Formar intenció, determinar. *Resolver, acordar, determinar, disponer, proveer, deliberar.* Imbibo, is. || Soltar alguna dificultat. *Resolver.* Explico, as. || Disódrer, deixatar. *Resolver, solver, reducir.* Solvo, resolvo, liquefacio, is. || Determinar. *Decidir.* Delibero, as, decerno, is. || fis. y med. Fér que 's dissipe ó evapore alguna cosa. *Resolver.* Dissipo, exhalo, as. || ant. Resumir, compendiar. *Epilogar, resumir, resolver.* In compendium redigere. || v. r. Determinarse. *Decidir-se, resolver-se, partir.* Apud se deliberare, statuere. || Enclóur-se ó reduir-se. *Reducir-se, resolver-se.* Se vertere. || fis. y med. Dissipo, exhalo, as. || Desfer-se alguna cosa. *Dissolver-se.* Dissolvi.

RESOLLAR. v. a. Respirar ab fatiga. *Resollar.* Spiro, respiro, as. || Parlar: s' usa ab negació. *Resollar.* Loquor, eris; ne mutire quidem.

RESÓLTER. v. a. RESÓDRER.

RESOLT, A. p. p. *Resuelto.* Imbibitus, deliberatus. || adj. Determinat, atrexit. *Resuelto, resolut, arrojado, determinado, impávido, denodado, firme, fijo, guapo.* Fidens, præfidens. || m. y f. Qui empren cosas dificultosas. *Emprendedor.* Aggressor, susceptor, is.

RESOLTAMENT. adv. m. Ab resolució. *Resolutoriamente, resueltamente.* Absolutè, obfirmiter.

RESOLUBLE. adj. Lo que 's pòt resódrer fàcilment. *Resoluble.* Quod facile solvi potest.

RESOLUCIÓ. f. Determinació. *Decision, resolution.* Resolutio, deliberatio, nis. || Coratge, valor. Arrojo, *resolucion, arresto, firmeza, denuedo, valor, brio, impavidez.* Fortitudo, inis. || Propòsit. *Propòsito, resolucion.* Consilium, ii. || Expedició, desembarás en fér las cosas. *Despejo, resolucion y desparrajo.* fam. Expeditio, nis, alacritas, atis. || Desunió de las parts de un tot. *Resolucion.* Solutio, dissolutio, nis. || med. Evaporació del humor per la transpiració ó altra via. *Resolucion.* Humoris exhalatio, extirpatio. || Promptitut, activitat y vivesa. *Resolucion.* Celeritas in agendo. || Anàlisis física ó moralment de un compost. *Resolucion.* Dissolutio, nis. || f. fis. La cessació total de consistència. *Resolucion.* Ressolutio.

RESOLUCIÓ ATROPELLADA. La resolució imprudent de algun cabildo. *Cabildada.* Præceps, inconsideratum statutum.

RESOLUT, A. adj. Lo massa determinat, atrevit y llibre. *Resuelto, resolut, resolutorio.* Animosus, audax, liber.

RESOLUTIU, VA. adj. med. Lo que té virtut de disódrer, dissipar, dividir y extenuar los humors. També s' usa com substantiu en la terminació masculina. *Resolutivo.* Quod solvere, seu laxare valet. || Analítich. *Analítico, resolutivo.* Analiticus.

RESOLUTIVAMENT. adv. m. Decididament. *Resolutivamente, resolutoriamente.* Absolutè.

RESOLUTORI, A. adj. Lo que té resolució. *Resolutorio.* Celer, promptus.

RESOLUTÓRIAMENT. adv. m. RESOLTAMENT.

RESOLVENT. p. a. fis. y med. Lo que resol, dissipa ó extenua. *Solvante, resolvente.* Solvens.

RESONAR. v. n. y derivats. RESSONAR.

RESPALL. m. Instrument de manollets de cerdas pera traurer la pòls de la roba. *Cepillo, escobilla, limpiadera.* Scopula vestiaria. || Lo que es de pel molt fort. *Estregadera.* Strigilis, is. || Lo rodó pera netejar los caballs. *Bruza.* Scopula; æ, strigilis, is.

RESPALLAR. v. a. Netejar ab lo respall. *Acepillar.* Scopula tergere. || met. Lograr porció de alguna cosa. *Sacar raja.* Petiti partem saltem extorquere. || Escriurer al detrás. *Respaldar.* Tergo notare.

RESPALLAT, DA. p. p. *Acepillado.* Scopula tersus.

RESPATLLER. m. Lo que serveix pera apoyar las espattlas, regularment en las cadiras y banchs. *Respaldo, respaldar, espaldar.* Dorsuaria scamni aut sellæ crepido.

RESPAY. m. RESPALL.

RESPECTABLE. adj. Venerable, digne de res-

pecte. *Respetable, respetoso, respetuoso*. Venerandus, reverendus.

RESPECTADOR, A. m. y f. Qui respecta. *Respetador*. Qui reveretur, veneratur.

RESPECTAR. v. a. Reverenciar, honrar, tenir respecte. *Respetar, reverenciar, venerar*. Observo, honoro, as.

RESPECTAT, DA. p. p. *Respetado*. Observatus, honoratus.

RESPECTE. m. Relació, proporció de una cosa ab altra. *Respecto, referencia, habitud*. Respectus, us. || Mirament, veneració, acatament. *Respeto, reverencia, acatamiento, atencion, honor, miramiento*. Observantia, reverentia, æ. || Consideració, atenció, mirament. *Respeto*. Respectus, us || Motiu, causa particular que mou á algú. *Respeto*. Respectus, us. || adv. m. Respectivament, en atenció. *Respecto ó á respecto de*. Respectu, præ, ut. || En comparació. *Respecto á, ó respecto de, en comparacion*. Respectu.

DE RESPECTE. m. adv. De prevenció. *De respecto, de repuesto, de prevencion*. Apparatu, repositu.

FALTAR AL RESPECTE. fr. Faltarà la reverència. *Desacatar*. Licentiùs, impudentiùs agere.

FERSE MENAR Ó PORTAR RESPECTE. fr. Tenir caràcter, energia, pera fèr que 's cumpia lo que's mana. *Hacerse respetar, obedecer*. Seriò præcipere, obligare, cogere ad obsequium.

RESPECTIU, VA. adj. Lo que convé particularment á algú. *Respectivo*. Respectivus.

RESPECTIVAMENT. adv. m. y

RESPECTIVE. adv. m. pres del llatí. Comparativament, ab relació á altra cosa. *Comparativamente, respectivamente, respective*. Respectivè.

RESPECTUÓS, A. adj. Lo que causa ó mou á veneració y respecte. *Respetuoso, respetoso*. Venerabundus, reverendus.

RESPECTUOSAMENT. adv. m. Ab respecte y veneració. *Respetuosamente, respetosamente*. Reverenter.

RESPIR. m. RESPIRACIÓ.

RESPIRABLE. adj. S' aplica al flúit capàs de sér respirat sèns perill com l' ayre atmosfèrich. *Respirable*. Respirabilis.

RESPIRACIÓ. f. Alé, acció y efecte de respirar. *Respiracion, respiro*. Anima, æ, suspirium, ii. || La entrada y eixida libre del ayre en las habitaciones. *Respiracion*. Aëris, venti aditus.

RESPIRACIÓ CANSADA. La difícil y fatigosa. *Sobre-aliento*. Anhelitus, us.

RESPIRACIÓ FORTA. Alé, especialment lo violent. *Resuello*. Crebra spiratio, anhelitus, us.

RESPIRADERO. m. y

RESPIRADOR. m. y

RESPIRALL. m. La obertura per ahont ix l' ayre. *Respiradero*. Spiraculum, i, respiramen, inis. || L' òrgano ó conducto de la respiració. *Respiradero*. Spirationis meatus. || Boca, finestra del forn. *Bravera*. Furni spiraculum, fenestra. || Lo

que tenen los conductos subterráneos. *Sopladero*. Subterreum spiraculum. || Obertura que's deixa en las canonadas de distància en distància ab un canó pera donar surtida al vent, y pera que no's trenquen. *Alabe, ventosa*. Spiramen, inis.

RESPIRAR. v. a. Despedir l' alé. *Respirar*. Respiro, efflo, inhalo, as. || Viurer. *Respirar*. Auras vitales carpere. || Tenir comunicació ab l' ayre extern algun flúit tancat. *Respirar*. Exhalo, as, effluo, is. || Animarse, cobrar esperit ó forsas. *Alear, respirar*. Reficio, is; vires capere. || met. Descansar, aliviarse del treball, eixir de la opressió. *Respirar*. Respiro, as; animum laxare. || Descansar un poch del treball pera tornarhi. *Tomar huelgo*. Aliquantulum consistere. || Estar libre de ocupacions y cuydados que molestan. *Respirar, resollar*. Respiro, as. || Desitjar, manifestar que's volen comètrer maldats, com: *Respirar venjança*, etc. *Respirar*. Scelus anhelare. || poét. Despedir, llansar olor. *Exhalar, respirar*. Exhalo, as. || Surtir en fora, manifestarse ab senyals alguna cosa oculta, com: per fondo que's fassa 'l foc sempre *RESPIRA*. *Respirar*. Respiro, as.

RESPIRAR FORT Ó AB PENA Ó FATIGA Ó DIFICULTAT. loc. *Resollar*. Anhelitum ægèr ducere.

NO GOSAR RESPIRAR. fr. met. No gosar dir res. *No osar chistar ó resollar*. Nihil proferre audere; ne mutire quidem.

NO PODER RESPIRAR. fr. Estar molt cansat. *No poder respirar, no poder echar el aliento ó el resuello*. Ægerimè anhelitum edere. || NO GOSAR RESPIRAR.

SÈNS RESPIRAR Ó NO PODER RESPIRAR. m. adv. Sèns ningun descans, sèns intermissió de temps. *Sin respirar*. Absque ulla intermissione.

RESPIRATORI, A. adj. S' aplica als òrganos de la respiració y á lo que té relació ab ella. *Respiratorio*. Ad respirationem pertinens.

RESPIRO. m. RESPIRACIÓ. || met. Lo temps que se senyala pera algun plasso. *Respiro*. Præstituta dies.

RESPLANDENT. p. a. y adj. *Resplandeciente*. Splendens.

RESPLANDIR. v. n. Despedir resplendor. *Resplandecer*. Resplendo, es; mico, as. || met. Brillar molt per la reverberació de la llum. *Resplandecer*. Mico, as, niteo, es. || met. Sobrepujar, ressaltar en alguna prenda ó qualitat. *Brillar, resplandecer*. Corusco, as, splendo, es.

RESPLANDOR. m. Llum que despedeix lo cos lluminós. *Resplendor*. Splendor, is. || La brillantor de algunas cosas. *Brillo, resplendor, brillantez*. Nitor, fulgor, is. || met. Esplendor, lluhiment. *Resplendor*. Splendor, is. || CELÍSTIA. || La claror gran que ix de un cos, com de un núvol quant llampegua. *Relumbron*. Fulgetrum, i, vibrantis luminis eruptio.

RESPÓNDRE. v. a. Satisfèr á la pregunta. *Contestar, responder*. Respondeo, es. || Abonar alguna persona ó cosa. *Responder*. Pro aliquo respon-

dere. || Ressonar l'eco. *Responder, resonar, retumbar*. Assono, as. || Contextar al qui crida ó truca á la porta. *Responder*. Respondeo, es.

RESPONEMENT. m. poét. TORNADA.

RESPONS. m. Absolta. *Responso, responsorio*. Responsorium, ii.

RESPONSABILITAT. f. La acció de reparar ó satisfer per sí ó per altra qualsevol pèrdua ó dany. *Responsabilidad*. De reparando damno sponsio.

RESPONSABLE. adj. Lo qui està obligat á respondrre ó satisfer per algun càrrech. *Responsable*. Qui tenetur ad; sponsor, is.

FÉR RESPONSABLE. fr. Constituhir á algú en alguna obligació, ferlo fiador. S'usa també com reciproc. *Comprometer, hacer responsable*. Fidem alicujus obligare; sponsorem reddere.

RESPONSEJAR. v. n. Resar responsos. *Responsar, responsear*. Responsoria recitare.

RESPONSÍO. f. ant. RESPOTA.

RESPONSIONAR. v. n. Escriur al detrás de un escrit. *Endosar, endorsar, respaldar*. Rescribo, is.

RESPONSORI. m. Versets del reso després de las lliçons en matines y de las capítulas en las horas. *Responsorio*. Responsorium, ii.

RESPÓS Y RESPOST. m. ant. RESPOTA. || m. ant. poét. Mitja cobla del comensament de la dansa, que donava 'ls rims y molts vegadas lo retrons pel acabament de las altrás coblas y de la tornada. *Vuelta*. Cantus iteratio.

FÉR CUR RESPOST. loc. ant. Respóndrer secament, fredament. *Responder secamente*. Asperè respondere.

RESPOST, A. p. p. *Respondido, respueto*. Responsus.

RESPOTA. f. Satisfacció á la pregunta, al dubte ó dificultat. *Respuesta*. Responsio, nis, responsum, i. || Réplica. *Respuesta*. Responsio, objectio, nis. || Contextació á una carta ó recado. *Contestacion, respuesta*. Rescriptio, nis. || Contextació quant cridan ó demanan á algú. *Respuesta*. Responsum i. || La veu repetida ó eco. *Eco, respuesta*. Echo, us. || poét. TORNADA. || for. Contextació á la demanda judicial. *Litiscontestacion*. Ad intentatam actionem responsio.

RESPOTA DIVINA. ORACLE.

RESPOSTAS AGRAS. Las donadas ab mal modo y despreci. *Sofion*. Aspernatio, averratio, nis.

DEIXAR SENSE RESPOTA. fr. Apretar á algú en la disputa ó pendència, sense deixarli arbitre pera la resposta ó satisfacció. *Zamarrear*. Aliquem exagitare.

RESPOSTEJADOR, A. m. y f. Qui respon molt, ó replica quant se li mana alguna cosa. *Respondon, replicon, respondedor*. Obloquutor, obtrectator, is.

RESPOSTEJAR. v. n. Replicar algú quant li manan alguna cosa. *Responder, replicar*. Refero, ers.

RESPOSTER, A. m. y f. RESPSTEJADOR.

RESQUICI. m. Obertura, esclatxa. *Resquicio, resquebradura, resquebrajadura*. Rima, æ. || SENYAL, VESTIGI.

RESQUITAR. v. a. Rebaixar alguna cosa, recobrar part ó tot, en cosa igual ó diferenta, de lo que s' havia gastat ó perdut. S'usa també com reciproc. *Desquitar, rebajar, reintegrar, resarcir, compensar*. Damnum resarcire, compensare.

RESQUITLLADA. f. RELISCADA.

RESQUITLLAR. v. n. RELISCAR.

RESSABI. m. Vici ó mala costum. *Resabio*. Vitiium, ii. || REGUST.

AGAFAR ALGUN RESSABI. fr. Pèndrer, contróurer algun vici ó mala costum. *Viciarse, resabiar, resabiarse*. Vitiari, corrumpi.

TENIR RESSABI Ó RESSAGA. fr. Tenir algun vici, com: TENIR RESSABI de heretgia, etc. *Tener resabio*. Hæresim sapere.

RESSAGA. f. Resto, residuo. *Rezago, resto, residuo*. Residuum, reliquum, i. || Moviment del aygua del mar quant se retira de la platja. *Resaca, y escancana*. p. Ast. y *tirana* ant. Undarum refluxus. || atn. RETAGUÁRDIA.

RESSAGAR. v. a. náut. Estirar los caps ó cordas que són entercas, pera que corran fàcilment. *Tiramollar, resacar*. Funem laxare. || Atrassar, suspèndrer per algun temps la execució de alguna cosa. *Rezagar*. Moror, aris, differo, ers.

RESSALAR. v. a. Salar segona vegada. *Resalar*. Iterum salire, sallere.

RESSALT. m. arq. Lo que ix en fora de una superfície. *Resalto, resalte*. Eminens, tis. || La part que sobreix de las demès en alguna cosa. *Resalte*. Prominentia, æ.

RESSALTAR. v. n. Eixir en fora de una superfície. *Resaltar*. Exstare, prominere. || Fér cop á la vista, distingirse una cosa entre altrás. *Resaltar, resultar, resurtir*. Resilio, is. || arq. Surtir en fora ó en l'ayre en los edificis ó altrás cosas. *Resalir*. Protendi.

RESSALUDAR. v. a. Correspóndrer á la cortesia ó salutació que altre fá. *Resaludar*. Resaluto, as. || Saludar segona vegada. *Resaludar*. Iterum salutare.

RESSALUTACÍO. f. Correspondència á la cortesia ó salutació que altre fá. *Resalutacion*. Resalutatio, nis.

RESSANAMENT. m. CURACÍO.

RESSANGRAR. v. a. Tornar á sangrar. *Resangrar*. Venam iterum incidere.

RESSANGRIA. f. Repetició de la sangria. *Resangria, segunda sangria*. Iterata sanguinis missio.

RESSARCIDOR, A. m. y f. Qui ressarceix. *Resarcidor*. Compensator, is.

RESSARCIMENT. m. Esmena, recompensa, satisfacció. *Resarcimiento*. Recompensatio, nis.

RESSARCIR. v. a. Recompensar, satisfer.

Desquitar, resarcir, reintegrar. Compenso, as. || *Esmenar. Enmendar, resarcir.* Sarcio, is. || v. r. *Rescabalar-se, recuperar lo perdut Resarcir-se.* Amis-sa recuperare.

RESSAVADOR. m. REBEDOR. 2. || RECAUDADOR.

RESSECAMENT. m. Obra de ressecar. *Rese-camiento, resecacion.* Exsiccatio, nis.

RESSECAR. v. a. Assecar alguna cosa en gran manera. També s' usa com recíproch. *Resecar, re-secarse.* Exsicco, as.

RESSECAT, DA. p. p. y

RESSECH, CA. adj. Mòlt sech. *Reseco, resequi-do, sequizo, desequido.* Exsiccalus.

RESSEGAR. v. a. Tornar á segar, segar se-gona vegada. *Resegar.* Iterum metere.

RESSEGUIDOR, A. m. y f. Qui ressegueix. *Rebuscador.* Reliquias legens.

RESSEGUIMENT. m. Obra de resseguir, triar y entretraurer algunas cosas de altrás. *Entresaca.* Electio, nis.

RESSEGUIR. v. a. Buscar ab cuydado y dili-gència algunas cosas entre altrás. *Rebuscar.* Ex-quiro, is. || *Examinar, retocar alguna cosa. Repa-sar.* Retracto, as, recolo, is. || *Recusir ó adobar la roba espallada. Repasar, recoser.* Resuo, is. || *Triar, aclarir ó traúrer algunas cosas de entre al-tras. Entresacar.* Seligo, is.

RESSELLAR. v. a. Tornar á sellar. *Resellar.* Iterum sigillo munire.

RESSELLO. m. Segon sello que 's posa en qualsevol part. *Resello.* Iterata obsignatio.

RESSEMBLAR. v. n. Semblarse. També s' usa com recíproch. *Asemearse, parecerse, salir.* Simi-lem esse.

RESSEMBRADA. f. La sembrada de un ter-reño sense deixar-lo descansar. *Resiembra.* Continua seminatio.

RESSEMBRAR. v. a. Tornar á sembrar. *Re-sembrar.* Iterum conserere.

RESSENTIDÍSSIM, A. adj. sup. *Resentidíssi-mo.* Valdè commotus.

RESSENTIMENT. m. Senyal de ressentir-se. *Resentimiento.* Fissura, æ. || met. Disgust, queixa que queda de alguna ofensa ó pesar. *Resentimiento.* Animi exacerbatio.

RESSENTIRSE. v. r. Comensar á flaquejar ó esquerdarse alguna cosa. *Resentirse, sentirse.* Rimis aliquid laborare. || met. Donar senyal de sentiment ó pesar. *Picarse, resentirse, mosquearse, brincar, escamonearse.* Exacerbati, subirasci. || *Sentirse de algun mal. Resentirse de algun mal.* Doloris sensu tangi. || *Trobar en falta alguna pérdua, etc. Resen-tirse.* Desidero, as.

RESSENTIT, DA. p. p. *Resentido.* Fissus, commotus. || adj. Queixós, delicat. *Quejoso, resen-tido, vidrioso, quejicoso, rijoso.* Rixosus.

RESSENYA. f. Revista de tropa. *Reseña, revis-ta, muestra, alarde.* Recensio, nis. || Nota caracte-rística de la persona ó dels animals. *Reseña.* Corpora

notata signa. || Tot senyal que dóna á enténdrer al-guna cosa. *Reseña.* Signum, i.

RESSÓ. m. Lo so causat per repercussió. *Reso-nacion, resonancia, retumbo, eco.* Echo, us. || Lo brunzit que deixa la campana ó altra cosa sem-blant en las orellas. *Zumbido, retintin.* Tinnitus, us.

RESSOBRAR. v. a. Sobrar mòlt. *Resobrar.* Multum superesse.

RESSOL. m. La reverberació del sol. *Resol, re-sistero.* Repercusus, us.

RESONÀNCIA. f. Repercussió del so. *Reso-nancia, resonacion.* Repercusus sonus. || ECO. || poét. CONSONÀNCIA.

RESONANT. p. a. Lo que resona. *Resonante.* Ressonans.

RESONAR. v. a. Produhir so per repercussió. *Resonar, retumbar, rimbombar, zumbar, responder.* Resono, as, immugio, is. || *Respóndrer al cant ó á la veu, com succeheix en l' eco. Resonar.* Reclamo, as, recino, is. || met. Publicarse en diferentes parts ó per diferentes personas las alabansas de algú. *Resonar.* Persono, as. || met. Divulgarse alguna cosa. *Sonar.* Vulgari.

RESSORT. m. Pessa fixada de cer ó metall que forsejada es causa de algun moviment. *Muelle, re-sorte.* Automaton, i, occulta vis, machinatio. || met. Lo medi de que algú 's val pera fèr ó lograr alguna cosa. *Resorte.* Ratio, nis, via, æ.

RESSUSCITAR. v. n. Donar nova vida. *Resu-citar.* Resurgo, revivisco, is. || met. Escapar de una malaltia perillosa de que s' estava desauçiat. També 's diu del qui ha estat mòlt temps ausent. *Resucitar.* Præter opinionem convalescere vel appare-re. || *Renovar, suscitar, promóuer.* *Suscitar, resu-citar.* Suscito, excito, as. || v. n. Renàixer, tornar á la vida després de mort. *Resucitar, renacer.* Re-nascor, eris.

REST. m. Corda grossa de espart. *Maroma.* Fu-nis, is. || RESTO.

RESTA. f. Resíduo. *Resta, restó, residuo.* Reli-quum, residuum, i.

RESTABLER, A. p. p. *Restablecido.* Restau-ratus.

RESTABLIDOR, A. m. y f. Qui restableix. *Restaurador.* Restaurator, is.

RESTABLIMENT. m. La acció y efecte de restablir ó restablir-se. *Restablecimiento, rehacimien-to, recobro, instauracion.* Restitutio, restauratio, nis.

RESTABLIR. v. a. Renovar, posar las cosas en sòn primer estat. *Restablecer, reparar, instau-rar, reformar.* Restauro, as. || *Restituhir, refer.* *Restablecer, reponer, rehacer, restituir.* Restituo, is. || *Posar en planta, en vigor. Restablecer.* Refoveo, es.

RESTABLIT, DA. p. p. irr. RESTABLER.

RESTALLERA. f. Pila de cosas una sobre al-trà. *Rimero, rima.* Congeries, ei, strues, is.

RESTAMENT. m. ant. Detenció en algun lloch. *Mansion, detencion.* Statio, mansio, nis.

RESTANT. p. a. Lo que resta. *Restante.* Restans; quod superest.

RESTAR. v. n. Quedar, pararse. *Restar.* Maneo, es. || Sobrar. *Restar.* Resto as. || Deduir, rebaixar una quantitat de altra. *Restar.* Deduco, subduco, is. || Faltar, com: *RESTA* molt que fèr. *Restar.* Resto, as. || Tornar la pilota al qui sàca. *Restar.* Pilam jactatam devolvere. || Quedar en algun lloch. *Quedar.* Remaneo, es.

RESTAT, DA. p. p. *Restado.* Deductus, subductus.

RESTAURACIÓ. f. Recuperació. *Restauracion.* Restitutio, renovatio, nis. || Renovació, reparació. *Restauracion.* Instauratio, nis.

RESTAURANT. m. Veu francesa admesa en lo nostre idioma y 's diu de establiments que venen menjars y begudas. *Restaurant.* Diversorium.

RESTAURADOR, A. m. y f. Qui restaura. *Suscitador, restaurador.* Instaurator, is.

RESTAURAR. v. a. Restablir, renovar. *Restaurar.* Instauro, restauro, as. || Recuperar. *Restaurar, recuperar, recobrar, salvar.* Instauró, recupero, as. || ant. *RESTAR.*

RESTAURAT, DA. p. p. *Restaurado.* Recuperatus. || ant. *SALVAT, EN SALVO.* || ant. *RESTATLERT.*

RESTAURATIU, VA. adj. Lo que restaura ó té virtut pera restaurar. *Restaurativo, restaurante.* Restaurans, restaurativus.

RESELL. m. Fustà ó estaca llarga y prima, que regularment s' atravesa en altres pera sostenir alguna cosa, com parras, etc. *Percha.* Pertica, æ. || *RASELL.*

RESTITILO. m. RASTILLO.

RESTITUCIÓ. f. L' acció y efecte de restituir. *Restitucion.* Restitutio, nis. || Regrés á la primera forma ó estat. *Restitucion.* Restitutio, renovatio, nis.

RESTITUIBLE. adj. Lo que's pót restituir. *Restituable.* Quod restitui potest.

RESTITUIDOR, A. m. y f. Qui restitueix y restableix. *Restituidor.* Restitutor, is.

RESTITUIR. v. a. Restablir, reformar, posar en planta. *Restituir, restablecer, restaurar.* Restituo, is. || Tornar alguna cosa á sòn amo. *Devolver, restituir, volver.* Reddo, restituo, is. || Donar vigor ó foras al qui las havia perdudas. *Restituir.* Restituo, is. || Vomitar. *Volver, revesar.* Vomo, evomo, is. || v. r. Tornarse al lloch de abont s' ha surtit. *Restituirse.* Redeo, is.

RESTITUIT, DA. p. p. *Restituido.* Restitutus.

RESTO. m. *RESTA.* || En los jochs de envit la quantitat que se separa pera envidarla. *Resto.* Aleæ expositi calculi residuum.

|| ENVIDAR Ó FÉR LO RESTO. fr. Fér un vabiot, envidar tota la quantitat que's té devant. *Echar, envidar el resto.* Omnem pecuniam sorti lusoriæ mittere.

RESTOLL. m. ROSTOLL.

RESTRÉNYER. v. a. Detenir, apretar fortament. *Restriñir, restringir.* Coerceo, es, exstringo, is. || Posar lo ventre en disposició de no poderse evacuar. *Estreñir.* Obstruo, is; alvum adstringere. || Escursar, escassejar. *Escatimar.* Minuo, is, resecó, as. || med. Apretar, dessecar. *Estipticar.* Stipo, as, obstruo, is. || ant. *APARTAR.* || v. r. met. Cenyirse, limitarse. *Cenirse, restringirse, restriñirse, coartarse.* Restringo, is.

RESTRENYIDOR. A. adj. *RESTRICTIU.* || m. y f. Lo que restreny y deté. *Restriñidor, restringente.* Quod restringit.

RESTRENYIMENT. m. Dificultat pera evacuar lo ventre. *Estreñimiento, constipacion ó constipado de vientre, obstruccion.* Obstructio, nis. || med. Virtut y facultat de apretar, restrényer y dessecar. *Estipticidad.* Stiptica vis, virtus.

RESTRET, A. p. p. *Estreñido, restriñido.* Coarctus, obstructus. || adj. met. Limitat, precís. *Restricto.* Restrictus.

RESTRICCIÓ. f. Precisió, limitació, modificació. *Restriccion.* Restrictio, nis. || En los contractes y testaments la clàusula que's determina. *Cortapisa, restriccion.* Conditio, restrictio, nis.

RESTRICCIÓ MENTAL. La limitació que sols interiorment y sens expressarse 's posa á lo que's diu. *Restriccion mental.* Restrictio mentalis.

RESTRICTIU, VA. y

RESTRINGENT. adj. Lo que restreny ó té virtut de restrényer. *Astringente, restringente, restrictivo, estiptico, constrictivo.* Restringens; restringere valens.

RESTRINGIBLE. adj. Lo que's pót restrényer, limitar ó escursar. *Restringible.* Quod restringi potest.

RESTRINGIR. v. a. Contenir. *Modificar, restringir.* Restringo, is. || Limitar, cenyir, coartar. *Coartar, restringir.* Coangusto, coarcto, as. || *RESTRÉNYER.*

RESTRINGIT, DA. p. p. *Restringido.* Restrictus.

RESULTA. f. L' acte de resultar. *Resulta.* Resultatio, nis. || L' efecte que com secundàriament se segueix de alguna cosa. *Resulta.* Effectus secundarius. || Lo que últimament se resol en alguna conferència ó junta. *Resulta.* Consultationis summa. || La vacant que queda de algun empleo per ascenso del qui la obtenia. *Resulta.* Munus ex promotione fungentis vacans.

DE RESULTAS. m. adv. En virtut de algun fet. *De resultas, de sacudida.* Ex consequentia, per consequentiam.

RESULTANT. p. a. Lo que resulta. *Resultante.* Oriens, nascens, consequens.

RESULTAR. v. a. Redundar, venir á parar alguna cosa en profit ó dany de algú. *Resultar, redundar, ceder.* Redundo, as, residuo, is. || Naixer, originarse, provenir una cosa de altra. *Resultar.*

Provenio, is, orior, iris. || Col-legir-se, inferir-se. *Resultar*. Sequor, proficiscor, eris. || Quedar algun empleo vacant per ascenso del qui l' obtenia. *Resultar*. Aliquid providendum restare. || REBOTIR.

RESULTAT, DA. p. p. *Resultado*. Ortus, collectus. || m. Efecte, conseqüencia de algun fet, operació ó deliberació. *Resultado*, *resultancia*, *resulta*. Facti summa, consectorium, ii. || alg. Lo que resulta de la suma ó multiplicació, etc., de algun compte, série, etc. *Resultado*. Summa, æ.

RESÚMEN. m. Recapitulació de las cosas que s' han dit. *Resúmen*, *resolucion*, *recapitulacion*. Recapitulatio, nis. || COMPENDI. || RECOPIACIÓ. || PROMPTUARI. || EPITOME. || for. Apuntació de la substància de uns autos pera notificarla á la part contrària. *Resúmen*. Exemplar, is. || for. Cópia ó apuntació que's dona als jutges que's volen informar millor de alguna cosa, pera que's done prompta deliberació. *Resúmen*. Deliberatum, i.

EN RESÚMEN. m. adv. y

RESUMIDAMENT. adv. m. Breument, ab pocas paraulas. *En resúmen*, *en compendio*, *resumidamente*. Uno verbo, summatin. || En substància. *En resúmen*, *en suma*, *en conclusion*, *resumidamente*, *en resumidas cuentas*. Denique; paucis verbis. || Determinadament. *En resúmen*, *resumidamente*. Compendiosè.

RESUMIR. v. a. Fèr resúmen. *Epilogar*, *resumir*, *recopilar*, *compendiar*, *reducir*, *recapitular*. Refero, ers; paucis rem comprehendere. || Repetir lo que altre ha dit, especialment entre 'ls que argumentan. *Resumir*. Ex ore alterius excipere, totidemque verbis referre. || Determinar, resóldrer. *Resumir*, *resolver*. Decerno, statuo, is. || v. r. Encloûrer-se. *Incluirse*, *resumirse*, *reducirse*, *encerrarse*. Complector, eris. || Convertir-se un ser en altre. *Convertirse*, *resumirse*, *resolverse*. Muto, transmutò; as.

RESUMIT, DA. p. p. *Resumido*. Refertus.

RESUNCIÓ. f. ret. CONDUPLICACIÓ.

RESURRECCIÓ. f. La acció de tornar la vida. *Resurreccion*. Resurrectio, resuscitatio, nis. || met. Restitució á la gràcia perduda. *Resurreccion*. Resurrectio, nis.

RESUSCITAR. v. a. RESSUSCITAR.

RET. m. Bossa feta á punt de mitja pera recullir los cabells. *Cofa*, *redecilla*, *gandaya*, *albongia*, *escopeta*. Reticulus, i. || Traball de punt de malla. *Redecilla*. Reticulatum textum. || FILAT. 2. || CENDERA.

RETACAR. v. a. Tocar dos vegades la bola ab lo taco. *Retacar*. Bacillo tudiculario globum bis ferrere.

RETACO. m. Taço més curt, gruixut y ample de boca que 'ls regulars. *Retaco*. Bacillus brevior ac crassior.

RETAGUÀRDIA. f. Lo cos que cubre ó-tànca las marxes de un exèrcit, y vá al últim. *Retaguardia*. Postrema acies; agmen novissimum. || En un

bloqueig la part del exèrcit que està més lluny del enemich. *Retaguardia*. Obsidionalis accessus remotior pars.

PICAR LA RETAGUÀRDIA. fr. Perseguir de prop al enemich. *Ricar la retaguardia*. Hostem insequi.

RETALL. m. Desperdici ó tros de roba que queda després de haver tallat alguna pessa. *Retal*. *retazo*. Segmentum, i. || Qualsevol tros ó desperdici de pell, cuyro, etc., que queda de alguna pessa. *Retal*. Corii, pellis frustrum. || ESCAPULÓ. || Bocinets ó desperdici de las cabalcaduras que's fan saltar ab lo botavant quant las ferran. *Espalmadura*, *despalmadura*. Ungularum quadrupedum segmenta. || pl. Lo conjunt de bocinets que quedan de lo que's retalla. *Retaceria*, *recortes*, *cortaduras*, *recortaduras*. Panni segmentorum congeries. || Los fragments ó residuos que's retallen de qualsevol metall ó moneda. *Cizalla*. Ramentum, i.

RECALLADURAS. f. pl. RETALL. 5.

RECALLAMENT. m. La acció y efecte de retallar. *Recorte*, *recortadura*. Recissio, resectio, nis.

RECALLAR. v. a. Fèr retalls. *Retazar*, *recortar*. In frustra dividere. || ant. CIRCUNCIDAR. || met. Murmurar. *Cortar de vestir ó un vestido*, *roer los zancajos*. Mordeo, es, rodo, is. || Igualar los boixos, murta y otras plantas en los jardins. *Atusar*, *afeitar*. Attondeo, es. || Tallar en rodó, al rodador alguna cosa, arrodonirla. *Retajar*, *redondear*. Præseco, as. || Menoscabar ó disminuir alguna cosa, trahent ó separant part de ella. *Repelar*, *trasquilar*, *cercenar*. Tondeo, es, reseco, as. || Tornar á tallar. *Recortar*, *volver á cortar*. Reseco, as, rescindo, is. || Tallar curiosament alguna estampa, paper, etc., formant ab art várias figuras. *Entretallar*, *recortar*. Artificiosè incidere. || En las blanqueras tráurer lo supérfluo de las pells, com cua, orellas, etc. *Recortar*. Præscindo, is. || Tornar á tallar alguna cosa pera esmenarla ó corregirla. *Recortar*. Denuò resecare. || Péndrer de poch en poch alguna cosa, comuntment de menjar. *Relliczar*, *cercenar*. Rodo, is. || CIRCUNCIDAR.

RECALLAT, DA. p. p. *Recortado*. Resecatus. || ant. JUHEU, CIRCUNCÍS.

RETALÓ. m. L' os del extrem del peu que forma 'l taló, ó 'l mateix extrém del peu en que sobrex aquest os. *Zancajo*, *ramplon*. Calcaneum, ei. || La part de la sabata ó mitja que cubre 'l taló, especialment quant està trencat ó 's deixa véurer. *Zancajo*. Calcei vel caligæ pars ad calcem lace-rata.

Á RETALÓ. m. adv. Explica 'l modo de anar ab las sabatas ó xinellas sense calsar. *En chancleta*. Solutis calceis incedere.

RETALONAR. v. a. Posarse ó portar las sabatas á retaló. *Ir en chancleta*. Calceis solutis incedere.

RETAR. v. a. TORNAR, RESTITUIR. || ESMENAR.

RETARDACIÓ. f. RETARDO.

RETARDADOR, A. m. y f. Qui retarda. *Retardador*. Morator, is.

RETARDAMENT. m. RETARDO.

RETARDAR. v. a. Dilatar, diferir, allargar. *Dilatar, retardar, prolongar.* Tardo, retardo, as. || Enlretenir. *Detener, retardar, retener.* Remoror, aris. || v. n. Tardar, detenirse. *Tardar, retardar.* Cuncitor, aris.

RETARDARSE. v. r. RETARDAR. 3.

RETARDO. m. Detenció, dilació. *Demora, retardo, dilacion, retardacion, prolongacion, prolongamiento.* Retardatio, nis, mora, æ. || ATRASSO.

RETARSE. v. r. RENDIRSE.

RETAST. m. Obra de retastar. *Recata.* Iterata gustatio.

RETASTAR. v. a. Tastar segona vegada. *Recatar.* Regusto, as; iterum delibare.

RETAULE. m. Adorno de escultura y arquitectura de que's forman los altars. *Relablo.* Ornatus altaris architectonicè dispositus.

RETAULÓ. m. La mortalla, figura de cera, crossa, quadro ó altre donatiu que's fiels penjan en las parets de las capellas en senyal de benefici rebut. *Presentalla, milagro, voto.* Ex voto donaria.

RETAYLAMENT. m. ant. RETALLAMENT, CIRCUNCISIÓ.

RETAYLAR. v. a. ant. RETALLAR, CIRCUNCIDAR.

RETAYLAT. m. ant. CIRCUNCÍS, CIRCUNCIDAT.

RETEIXIR. v. a. Teixir segona vegada. *Retejar.* Iterum contexere.

RETENCIÓ. f. La acció de retenir. *Retencion, retenimiento.* Retentio, nis. || Detenció, cohibició. *Retencion.* Retentio, cohibitio, nis. || for. Reteniment de lo que no es propi. *Detentacion.* Alienæ rei re'entio. || med. Depòsit de algun humor. *Supression, retension.* Stagnatio, nis. || Conservació de un empleo quant se'n pren altre. *Retencion.* Retentio, nis.

RETENGUDA. f. TEMPLANSA, MODERACIÓ.

RETENGUT, DA. adj. MODERAT.

RETENIDOR, A. m. y f. Qui reté. *Retenedor.* Tenax, cis, retenfor, is. || ESPERA.

NO TENIR RETENIDOR. fr. No tenir espera. *No tener espera ó retentiva.* Cunctari nescire.

RETENIMENT. m. RETENCIÓ. || RESERVA. || ant. ESCRÚPOL, MIRAMENT.

RETENIR. v. a. Contenir, reprimir. *Contener, retener, reprimir.* Retento, as, retineo, es. || Conservar, guardar. *Retener.* Detineo, retineo, es. || Gosar, conservar l' empleo quant se'n pren altre. *Detener.* Retento, as. || Suspèndrer lo rey l' us de una butlla pera suplicar al papa. *Retener.* Retineo, es. || Quedarse un tribunal superior ab los autos del jutge inferior. *Retener.* Retineo, es. || Detenir, com: RETENIR la orina, l' alé, las llágrimas, etc. *Detener, retener.* Comprimo, is, retineo, es. || Conservar en la memòria. *Retener.* Memoria tenere, retinere. || Mantenir lo menjar en lo ventrell sense vomitarlo. *Retener.* Retineo, es. || RETARDAR. || ant. Ressonar lo metall. *Retiñir.* Tinnio, is.

RETENT. m. Prevenció. *Reten.* Præparativum, repositivum, i.

DE RETENT. m. adv. De prevenció. *De reten.* Præparatè.

RETENTAR. v. a. TANTEJAR.

RETENTIVA. f. La facultat de conservar en la memòria: *Retentiva.* Retentionis pollens, efficiens facultas. || Consideració, prudència en l' obrar ó parlar. *Retentiva.* Retinentia, æ.

RETENTOR, A. m. y f. Qui reté cosas ajenas. *Detentador.* Retentor, is.

RETENYIR. v. a. Tenyir segona vegada. *Retenir.* Retingo, is; iterum tingere.

RETENYIT, DA. p. p. *Retenido.* Retinctus. || RETINT.

RETÉS. m. ant. RENDICIÓ.

RETIARI. m. Gladiador romá que portava un art ó eixàrcia pera enredar á sòn contrari que estava armat de escut y de una fals y morrió. *Retiario.* Retiarius, i.

RETIGÈNCIA. f. ret. Figura que trenca ó supprimeix part de una frase, y salta á altra. *Reticencia.* Reticentia, æ.

RETÍCUL. m. Ret ab que subjectavan las donas romanas sos cabells. *Reticulo.* Reticulum, i.

RETÍCULA. f. La rodeta que, están foradada del centro, tenen las ulleras al foco de un del seus sistemas de vidres pera augmentar la claredat de la visió. *Reticula.* Reticula, æ.

RETICULAR. adj. Semblant á la ret. *Reticular.* Reticulatus, reticularis.

RETIMENT. m. ant. RENDICIÓ, ENTREGA. || Acció y efecte de RENDIR.

RETINA. f. Membrana en forma de ret, que situada entre la córnea y la vítreia conté la major part del ull. *Retina.* Retina, æ.

RETINGUT, DA. p. p. *Retenido.* Retentus. || adj. Lo qui té cuidado de no desperdiciar sos béns. *Detenido, retenido, guardoso.* Parcus, prudens, tis. || MODERAT.

RETINGUDAMENT. adv. m. Ab retenció. *Retenidamente.* Cautè.

RETINT. m. Segon tint que's dóna á una cosa. *Retinte, segundo tinte.* Iterata tinctura.

RETINTIN. m. Sonido que deixa en los oídos la campana ó altra cos sonora. *Retintin, retinte, retin.* Tinnitus, us.

RETIRACIÓ. f. Entre estampers la segona forma que's posa en la prempsa pera retirar lo full. *Retiracion.* Secundæ typis subjectio vel impressio.

RETIRADA. f. La acció de retirarse. *Retirada.* Recessus, receptus, us, refugium, ii. || mil. La acció de fugir ordenadament del enemich. *Retirada, recesso, desvío.* Recessus, receptus, us. || Los béns, empleo ó diners de reserva. *Retirada, repuesto.* Refugium, ii, recessus, us. || Semblansa. *Semejanza.* Similitudo, inis.

DONAR Ó TENIR UNA RETIRADA. fr. Semblarse una persona á altra. *Parecerse, dar visos.* Respondeo, es, mentior, iris.

TOCAR LA RETIRADA. fr. mil. Fér senyal lo tambor de que la tropa retire en ordre, apartantse del enemich. *Retirada.* Receptui canere; receptui signum dare, receptum, recessum canere.

RETIRADAMENT. adv. m. Ocultament, de secret. *Retiradamente.* Secretò, occultè.

RETIRANSA. f. Semblansa. *Semejanza.* Similitudo, inis.

DONAR UNA RETIRANSA. fr. **DONAR UNA RETIRADA.**

RETIRAR. v. a. Apartar, allunyar una cosa de altres. *Retirar.* Separo, as. || Amagar, ocultar. *Retirar, reservar.* Subduco, abstraho, is. || Eixirse del camí recte. *Retirar.* Interverto, is. || Obligar á que algú s' aparte, repel·lir-lo. *Retirar.* Rejicio, repello, is. || Negar, revocar, suspèndrer la execució de alguna cosa. *Retirar.* Revoco, as, semoveo, es. || Entre estampers, estampar una cara del full de paper que ja ho està del altra. *Retirar.* Secundam paginam typis mandare. || Semblar. També s' usa recíproch. *Parecerse, asemejarse, darse un aire, retraer.* Refero, ers, assimilor, aris. || v. r. Apartarse. *Retirarse.* Recepto, as, récedo, is. || Desistir de algun empleu. *Retirarse.* Retrocedo, is; gradum revocare. || Refugiarse en lloch segur. *Retirarse, resguardarse, ponerse en salvo, retratarse.* Receptui se committere; se recipere. || Recullir-se algú en sa casa. *Retirarse.* Domum confugere vel se recipere. || Separarse del tracte ó comunicació de altres. *Retirarse, recogerse.* Recedere, se removere. || Deixar de seguir una carrera. *Retirarse.* Retrocedo, is; pedem referre. || mil. Desamparar, abandonar algun siti. *Retirarse.* Recedo, is, regredior, eris.

RETIRAT, DA. p. p. *Retirado.* Separatus, subductus, semotus. || adj. Amant del retiro. *Retirado, recogido, abstraído, solitario, austero.* Qui secessum amat, atque seorsum ab hominum frequentia recedit. || Empleat, jubilat ó separat del destino. *Retirado.* Emeritus.

RETIRO. m. Lloch apartat del concurs de la gent. *Soledad, retiro.* Recessus, us, secretus locus. || Reculliment, abstracció, assilo, refugi. *Retiro, recogimiento, apartamiento, retiramiento, retraimiento, recepto, estrechura, estrechez.* Abdictio, nis. || La acció y efecte de retirarse. *Retiro.* Recessus, receptus, us.

RETIRO SUSPÍTOS. Retiro voluntari per cosas suspitosas. *Encerrona.* Spontaneus in abdicta recessus.

RETÓ. m. ter. RECTOR.

RETOCAR. v. a. Perfeccionar alguna cosa. *Retocar.* Perficio, expolio, is. || Recórrer, donar la última ma á una obra. *Retocar.* Summam manum imponere. || Tocar repetidas vegadas alguna cosa. *Retocar.* Sæpius jactare, pulsare.

RETOCAT, DA. p. p. *Retocado.* Perfectus.

RETOCH. m. La última ma que's dóna á una

obra. *Retoque.* Perfectio, perpolitio, nis.

RÉTOL. m. Inscripció que's posa en llibres, papers y altres cosas semblants, pera donar á conèixer l' autor, y l' assumpto ó matèria de que's tracta. *Letrero, rótulo, título, rotulata, tejuelo.* Inscriptio, nis, titulus, -i. || Paper que's posa en una casa pera senyal de que està per llogar. *Cédula, rótulo y albaran* p. Mur. Locationis, venditionis signum. || Lo de las despesas. *Pendon, posadero.* Diversorii signum.

POSAR RÉTOLS. fr. y

RETOLAR. v. a. Fixar ó escriurer los rétols als llibres, papers, etc. *Intitular, rotular.* Inscribo, is; título notare.

RETOP. m. REBOT, REPERCUTIMENT.

RETOPAR. v. a. REBOTIR, REPERCUTIR.

RETORCEDOR, A. m. y f. Qui retors fil, seda, etc. *Torcedor, retorcedor.* Contortor, is. || Instrument de un bastó fort de uns dos pams de llarch, y en l' extrem un forat abont se lligan los dos caps de un cordill, que's posa en lo morro de dalt de las bèstias, y retorcentlo 's tenen subjectas pera ferrarlas, curarlas ó esquilarlas. També se sól fér de dos bastons subjectantlos pels dos extrems. *Acial, torcedor, torcedero.* Torcularium instrumentum. || FUSALL.

RETORCEDURA. f. ant. Torta, volta que's dóna á lo que's retors. *Retorcimiento, retorcedura.* Retorsio, contorsio, nis.

RETÓRCER. v. a. Tórcer mòlt alguna cosa. *Torcer, retorcer.* Retorqueo, es. || REDARGÜIR. || met. Interpretar maliciosament alguna cosa. *Retorcer.* Perperam interpretari. || v. r. CABAGOLARSE.

RETÓRICA. f. L' art de persuadir ab calor y eficàcia. *Retórica.* Rethorica, æ. || L' art pera dirigir dit llenguatje. *Retórica.* Rethorica, æ. || La classe abont s' ensenya, y així 's diu: aquest estudiant va á RETÓRICA. *Retórica.* Classis rethorica. || pl. Abundància de paraulas ó sofisterias, pera escaparse de alguna cosa. *Retórica.* Multiloquium, vaniloquium, ii.

RETÓRICAMENT. adv. m. De un modo retórich. *Retóricamente, á lo retórico.* Rhetoricè.

RETÓRICH, CA. adj. Cosa de la retórica. *Retórico.* Rhetoricus. || m. Professor, mestre, y també estudiant de retórica. *Retórico.* Rhetoricus, i, rhetor, is. || Pèrit en dita facultat. *Retórico.* Rhetoricus. || fam. XARRYRE.

RETURN. m. Volta, regrés. *Tornada, retorno, retornamiento, regreso.* Remeaculum, i, reditus, us. || Lo viatge que's fá pera tornar al lloch de abont s' isqué, especialment quant se porta alguna cosa á la tornada. *Tornaviaje.* Remeatus, us. || La tornada ó volta de vuyt que fá la cabalcadura ó carruatje. *Retorno.* Vacuus reditus. || Satisfacció, recompensa. *Retorno.* Remuneratio, nis, relata gratia. || Cambi, barata. *Retorno.* Permutatio, nis. || Qualsevol dels dos extrems de la ferradura. *Callo.* Soleæ ferreæ extremitas.

RETORNAR. v. a. Tornar, restituir. *Devolver, retornar, volver.* Reddo, is. || Recompensar los beneficis. *Recompensar, retornar.* Remunero, as, respondeo, es. || v. n. Recular. *Retornar, retroceder.* Retrorsum compellere, retrocedere. || Tornar al paratge de abont s' isqué. *Retornar, recurrir.* Remeo, as, redeo, reverto, is. || Resultar, venir á parar alguna cosa en benefici ó dany de altre. *Redundar.* In alicujus beneficium vel damnum aliquid redundare, resilire. || REBOTIR. || v. r. Tornar en sí lo qui apareixia mort; recobrar los sentits qui tenia alguna basca ó accident. *Revivir, volver en su acuerdo, volver en sí.* Revivisco, is.

RETORNAT, DA. p. p. *Retornado.* Redditus, remuneratus.

RETORQUIR. v. a. Convertir l' argument ó rahó contra qui la fà, valentse de sas maleixas proposicions y termes pera convénecrlo. *Retorcer, redargüir.* Redarguo, is.

RETORSIÓ. f. REDARGUCIÓ.

RETORSIU, VA. adj. Lo que inclou en sí alguna redargució. *Retorsivo.* Quod intorquere valet.

RETORT, A. p. p. de retórcer. *Retorcido, retuerto.* Contortus, retortus.

RETORTA. f. La volta que's dóna á lo que's retors. *Retorcimiento, retorcadura, retorcijo.* Contorsio, retorsio, nis. || Segona girada ó volta de un camí, carrer, etc. *Revuella.* Iterata reditio. || farm. Vas en forma de una pera, y també en forma de una bola vuyda, regularment de vidre: ni ha també de fanch y de ferro. Remata en un canó retort cap avall. *Retorta.* Ampulla curvi colli retorta.

RETORTILLADA. f. GIRADA DE PEU.

RETORTILLAMENT. m. ter. ENTORTOLLIGAMENT.

RETORTILLAR. v. a. ter. ENTORTOLLIGAR.

RETORTILLAT, DA. p. p. ter. ENTORTOLLIGAT.

RETRACCIÓ. f. La acció de retráurer. *Retraction.* Retractio, nis. || La acció de separar. *Retraimiento.* Separatio, nis.

RETRACTACIÓ. f. La acció de retractarse de lo que ántes s' havia dit ó promés. *Retractacion, recantacion, palinodia.* Retractatio, nis.

RETRACTAMENT. m. Acte y efecte de retractarse. *Retractamiento.* Denegatio, nis.

RETRACTAR. v. a. Desaprobar, revocar expressament lo que s' ha dit ó fét. També s' usa com reciproch. *Retractar, retratar.* Retrato, improbo, as; palinodiam canere. || Desdirse. *Desdeirse, retractarse, retratarse, denegarse.* Renuntio, as, recino, is.

RETRACTAT, DA. p. p. *Retractado, retratado.* Retractatus, improbatas.

RETRACTO. m. for. Lo dret que pertany á algú per pacte, costum, etc., de quedarse per igual preu la cosa venuda á altre, acudint dins lo terme de la lley. *Retracto, retrato.* Retractus, us.

RETRAGUARDA. f. RETAGUÁRDIA.

RETRAHIMENT. m. RETRACCIÓ, RETIRO.

RETRANGA. f. Correja ampla que's posa á las bestias en lloch de tafarra ó gropera. *Retranca.* Postilena, æ.

RETRÁS. m. La acció y efecte de retrassar. *Retraso, retrasamiento.* Dilatio, nis.

RETRASSAMENT. m. RETRÁS.

RETRASSAR. v. a. Atrassar, retardar. També s' usa reciproch. *Retrasar.* Differo, ers. || Anar á ménos. *Retrasarse.* Dissipo, as.

RETRASSAT, DA. p. p. *Retrasado.* Dilatus, dissipatus.

RETRATABLE. adj. Lo que's pót ó es digne de retratar. *Retratable.* Quod amendari potest.

RETRATADOR, A. m. y f. RETRATISTA.

RETRATAR. v. a. Copiar la figura de algú. *Pintar, retratar.* Effigio, informo, as. || Imitar, fér semblant alguna cosa. *Retratar.* Assimilo, as. || RETRACTAR.

RETRATAT, DA. p. p. *Retratado.* Effigiatas, assimilatus.

RETRATISTA. m. y f. Pintor de retratos. *Retratista, retratador.* Pictor alicujus imaginis formam æmulans. || FOTÓGRAFO.

RETRATO. m. Pintura, efígie que representa alguna persona. *Retrato.* Similis imago, pictura speciem imitans. || Descripció en vers de alguna persona. *Retrato.* Descriptio metrica vultus et partium corporis alicujus. || Representació del caràcter, coslums y afectes de algú. *Retrato.* Ethologia, æ, iconismus, i. || Qualsevol cosa que sembla molt á altra, com se diu del fill que sembla á són pare. *Retrato.* Imago, inis. || CARICATURA. || for. RETRACTO.

RETRÁURER. v. a. Dissuadir, apartar de algun intent. *Retraer, revocar, retirar, desviar.* A conatu revocare, retrahere. || Separar una cosa de altra. *Retraer, separar.* Amoveo, es. || Tirar en detrás. *Retraer, retirar.* Retraho, is. || ATRÁURER. || Objectar, replar ab los beneficis olvidats. *Vocear, retraer, reprochar, dár en cara.* Denuo objicere, arguere. || ENCUGIR, ARRONSAR. || Cridar, fér tornar atrás al qui se'n va. *Retraer, revocar.* Revoco, as. || for. Adquirir, recobrar per igual preu las cosas del patrimoni, etc., venudas á altre, acudint dins lo terme prescrit per la lley. *Retraer.* Retraho, is. || v. r. RETIRARSE, REFUGIARSE. || ant. CONSIGNAR, REFERIR.

TOCAR Á RETRÁURER. fr. ant. mil. Fér senyal pera retirarse. *Tocar la retirada.* Receptui canere.

RETRE Y RÉTRER. v. n. ant. Tornar. *Tornar, retornar, devolver.* Restituo, is. || ant. DONAR. *Dar, entregar.* Trado, is. || ant. PAGAR. || REDUIR. || Restituir, reintegrar. *Devolver, rendir.* Redintegrare, as. || Produhir fruyt ó altra utilitat. *Rendir, redituar.* Reddo, is. || RENUNCIAR. || ant. Junt ab alguns noms pren la significació de ells, com: RÉTRER gràcias, agrahir. *Rendir.* Reddo, is. || FÉR. || ant. RÉBRER, RENDIR. || r. ant. DONARSE, RENDIRSE.

RÉTRERSE PER. loc. ant. RENDIRSE.

RETRET, A. p. p. *Retraído, reprobado, echado en cara*. Objectus. || adj. Retirat. *Retirado*. Retractus. || Refugiat. *Retraído, refugiado*. In tutum receptus. || m. Lloch apartat, secret y retirat. *Retrete*. Receptaculum, i.

FÉR RETRETS. fr. RETRAÛER.

RETRETA. f. mil. Lo toch ò senyal en hora determinada de la nit, pera avisar á la tropa que's retire al quartel, de ahont no pót eixir cap soldat sense llicència expressa fins á toch de diana, y després de la revista. *Retreta*. Receptum canens sonus. || mil. Lo retiro al quartel en la hora senyalada. *Retreta*. Recessus, us.

RETRIBUCIÓ. f. Obra de retribuhir. *Retribucion, remuneracion, recompensa*. Retributio, remuneratio, nis.

RETRIBUIR. v. a. Correspóndrer als beneficis deguts. Se diu també en lo espiritual. *Retribuir*. Retribuo, is.

RETRINXADOR, A. m. y f. Qui retrinx. *Escasero, escaso, cercenador*. Parcus, circumcidens.

RETRINXAMENT. m. La obra de retrinxar ó disminuhir. *Cercenadura*. Imminutio, nis.

RETRINXAR. v. a. Disminuhir, escursar, escassejar, com: RETRINXAR los viürers al exércit. *Escatimar, cercenar, escasear, repelar*. Sumptibus modum adhibere. || LIMITAR. || v. r. Cenyrse, moderarse en los gastos. *Cenyrse, recogerse*. Sumptibus parcere. || MESQUINEJAR.

RETRINXAT, DA. p. p. *Escatimado*. Recisus. || adj. Escás, mesquí.

RETRO. m. Eco, repercussió del so. *Retumbo, rimbombo, rimbombe, resonacion*. Bombus, i; repercutiens sonus.

RETROACCIÓ. f. for. Efecte de lo que es retroactiu. *Retroaccion*. Retroagentis actio.

RETROACTIU, VA. adj. for. Lo que té forsa pera obrar sobre lo passat, y així 's diu que las lleys novas no tenen forsa RETROACTIVA. *Retroactivo*. Retroactivus; retrò agendi virtute pollens.

RETROCEDIR. v. n. Tornar en detrás, recular. *Retroceder, retrogradar, recular, recalcitrar, revolver, desandar*. Retrocedo, is, regredior, eris. || REFLECTIR. || REPERCUTIR. || Desistir del dictámen ó paraula dada. *Retroceder*. Tergiversor, aris; sententiam, dictum revocare.

RETROCÉS. m. y

RETROCESSIÓ. f. L' acte y efecte de retrocedir. *Retroceso, retrocesion, retrocedimiento*. Retrocessus, us, retrocessio, nis. || med. Retirada dels humors de una part á altra. *Retroceso*. Humorū retrocessus. || for. L' acte y efecte de cedir á algú 'l dret, etc., que ell havia cedit abans. *Retroceso, retrocesion*. Iterata cessio.

RETROFEUDO. m. Feudo que dependeix de altre dominant que s' anomena feudo ple ó primer. *Retrofeudo*. Translativum prædium. || La renda sola, ó pensió anual que imposa 'l subjecte so-

bre sa herència dependent de altre que té la senyoria. *Retrofeudo*. Retrofeudum, retrocensivum, i.

RETROGRADACIÓ. f. astr. Retrocés de un planeta. *Retrogradacion*. Retrogradatio, nis.

RETROGRADAR. v. n. RETROCEDIR. 1. || astr. Móurserse 'ls planetas contra l' orde dels signes. *Retrogradar*. Retrogredior, eris.

RETROGRADAT, DA. p. p. *Retrogradado*. Regressus.

RETROGRADO, DA. adj. Lo que recula. *Retrógrado*. Retrogradus. || Se diu del moviment dels planetas contra l' orde dels signes. *Retrógrado*. Retrogradus. || m. pl. poét. Se diu dels versos que's poden llegir al endret y al revés, per avall y per amunt é interpolantlos, conservant sempre perfect sentit. *Retrógrados*. Retrogradi, canerini.

RETROGRÉS. m. RETROGRADACIÓ.

RETROUAR. v. n. Ressonar lo tro. *Retronar, retumbar, resonar, rimbombar*. Resono, as; tonitum, sonum longè audire.

RETRONX. ant. poét. Repeticions de paraulas en lovers y més pròpiament al fi de cada copla repetició de un ó més bordons. *Estribillo*. Intercalaris versus.

RETROPILAстра. f. Pilastra que's posa detrás de la columna. *Retropilastra*. Postcolumna, æ. || RETROCÉS. 2.

RETROSSAMENT. m. Obra de retrossar. *Arremango, recogimiento*. Vestis sublatio.

RETROSSAR. v. a. ATROSSAR.

RETROTRACCIÓ. f. for. L' acte de fingirse que una cosa existí abans de lo que en realitat fou. *Retrotracció*. Retrotractio, retroactio, nis.

RETROTRÁUREX. v. n. Tráurer al temps present lo que succehí abans, com si á las horas succehís en orde al efecte. *Retrotraer*. Retroago, retrotraho, is.

RETROVENDENDO. m. for. Paraula llatina; 's diu del contracte ó pacte de compra y venda que inclou la obligació de tornar lo comprador al venedor la cosa venuda, tornant aquest lo preu que cobrá per ella. *Retrovendendo, ó contrato de retrovendendo*. Pactum de retrovendendo.

RETROVENDICIÓ. f. Acció de retrovéndrer. *Retrovendicion*. Retrovenditio, nis.

RETRUCAR. v. n. En lo joch de mesa es tornar la bola impel·lida de la barana, y pegar contra la que li causá 'l moviment. *Retrucar*. Globum in globum repercutere. || En lo joch de cartas dít truch, trucar sobre 'l qui ja ha trucat. *Retrucar*. Iterum contra invitare, provocare.

RETRUCH. m. En lo joch de mesa y villar lo cop que dóna la bola repel·lida de la barana á la que li causá 'l moviment. *Retruco*. Globi in globum repercutio. || En lo joch de truch, segon truch en contra del que's feu primer. *Retruque*. Iterata é contra provocatio.

RETRUCANO. m. ret. Conmutació de frases ó paraulas en diversos sentits, com: més hem de atén-

drer al negoci del ànima, que no á la ànima del negoci. *Retruécano, trastrueco, trastrueque*. Verborum ludus, inversio.

RETRUNYIR. v. n. RETRONAR.

RETUMBÀNCIA. f. Prolongació del so que's vá disminuint per graus. *Resonancia, retumbancia, hinchazon*. Soni continuatio.

RETUMBANT. adj. Lo que ressona molt. *Retumbante*. Ressonans, reboans. || Dit de las veus ó instruments. *Sonoro, retumbante, hueco, hinchado, pomposo, campanudo*. Ressonans.

RETUMBAR. v. n. RETRONAR.

RETUT, DA. p. p. ant. de rétrer. *Devuelto*. Restitutus. || *Rendido*. Reditus.

REU. m. ant. REO. || ant. ARREU.

REUCA. f. RÉCULA.

REUDO. (EN) loc. ant. *De rondon, con toda prontitud ó rapidez*. Improvisè, celeriter.

REULL. m. Mirada ab dissimulo dirigint la vista per sobre 'l muscle. *Rejo*. Obliquus intuitus.

MIRAR DE REULL. fr. Mirar dissimuladament dirigint la vista per sobre del muscle. *Mirar de reojo, de lado ó al soslayo*. Obliquis oculis, dissimulanter aspicere. || met. Mirar ab despreci ó enfado. *Mirar de reojo*. Despicio, is.

REUMA. f. Fluxió. *Reuma*. Fluxus humoris, rheuma, æ.

REUMÁTICH, CA. adj. Qui pateix reuma, y lo pertanyent á ella. *Reumático*. Rheumaticus.

REUMATISME. m. Malaltia per la fluxió que cau en alguna part del cos y causa grans dolors. *Reumatismo*. Rheumatismus, i.

REUMLERT, A. p. p. *Rehenchido, relleno*. Repletus.

REUMLIR. v. a. Curullar, umplir molt ó tornar á umplir. *Rellenar, rehenchir*. Refarcio, is.

REUNIÓ. f. Congregació, junta, congrés. *Reunion*. Consessus, conventus, us. || Unió de diferents cosas. *Agregacion, reunion*. Agglomeratio, nis. || Acció de reunir. *Reunion*. Iterata vel nova unio. || met. La unió familiar de algunas personas separadas de altrás, y que 's juntan á enrahonar ó tractar alguna matèria ó negoci particular. *Rancho*. Coetus, us.

REUNIR. v. a. Tornar á unir, juntar, amontonar. *Reunir*. Iterum unire vel copulare. || v. r. Formar juntas. *Reunirse*. Coetus, conventus congregare.

REUNIT, DA. p. p. *Reunido*. Iterum copulatus.

REVÁLIDA Y REVALIDACIÓ. f. La acció y efecte de revalidar. *Revalidacion*. Revalidatio, confirmatio, nis. || La acció de graduarse en alguna facultat. *Revalidacion*. Confirmatio, approbatio, nis.

REVALIDAR. v. a. Donar nova forsa á algun document ó contracte. *Revalidar, ratificar, confirmar*. Revalido, confirmo, as. || v. r. Aprobarse en alguna facultat en tribunal superior; estantho ántes en altre inferior. *Revalidarse, recibirse*. Denuò aprobari,

REVALIDAT, DA. p. p. *Revalidado*. Revalidatus.

REVELACIÓ. f. Manifestació de algun secret. *Revelacion, revelamiento*. Revelatio, nis; arcani patefactio. || Inspiració divina. *Revelacion*. Oraculum, i; divinitus data ditio.

REVELADOR, A. m. y f. Lo qui revela. *Revelador*. Revelator, is.

REVELAR. v. a. Descubrir algun secret. *Pu-blicar, revelar, desencerrar*. Revelo, as, patefacio, is. || Manifestar Déu á sos sirvents lo ocult ó venider. *Revelar*. Mysteria vel arcana revelare, reterege. || v. r. REBEL-LARSE.

REVELL, A. adj. Lo que es molt vell. *Trasañejo, reviejo*. Velustus admodum.

REVEL-LIR. v. a. med. Fèr que 'ls humors flu-hescan en direcció oposada á la que portan. *Revelir*. In adversum immittere, revellere.

REVELLIR. v. a. Fèr vella, antiga una cosa. *Añejar*. Antiquo, as.

REVELLIRSE. v. r. Ferse vella una cosa abans del temps; alterar-se ab lo transcurs del temps. *Añejarse, revejecer, avejentarse*. Senesco, veterasco, is.

REVELLIT, DA. adj. Envellit abans del temps regular. *Avejantado, revejido, añejo, tallado, talludo*. Exoletus, adultus.

REVENTA. f. Segona venda. *Reventa*. Iterata venditio. || for. RETROVENDICIÓ.

REVENDERIA. f. Botiga del revenedor. *Regatoneria*. Propolæ, taberna. || Botiga abont venen comestibles. *Abaceria*. Taberna, popina, æ.

REVENDICACIÓ. f. REVINDICACIÓ.

REVENDICAR. v. a. for. REVINDICAR.

REVÉNDRE. v. a. Vèndrer á la menuda lo que s' ha comprat en gros. *Revender, regatonear, regatear, recatear, recatonear*. A mercatoribus empta minutatim divendere.

REVENEDOR. m. Qui reven. *Revenedor, regaton, regatero, abacero, tendero*. Propola, æ, mango, nis.

REVENEDORA. f. La dona que reven. *Tendera, revenedora, revenedera, regatera, abacera, y zabarcera*. pr. Ast. Propola, æ.

REVENIR. v. n. Crèixer lo riú quant se fon la neu. *Crecer*. Involéo, intumeo, es. || v. r. Fóndrerse alguna cosa per causa del calor. *Derretirse*. Dimadeo, coliqueo, es. || Refermarse, cobrar vigor. *Recobrar-se, rehacerse*. Vires adquirire; animum ad se ipsum advocare. || Llansar alguna cosa, com la sal, etc. la humitat que conté. *Revenirse*. Expuo, is.

REVENJA. f. La satisfacció que 's pren del agravi rebut, sentiment ó queixa. *Venganza, desquite, vindicta, vindicacion*. Vindicta, æ, ultio, nis.

REVENJARSE. v. r. Péndrer satisfacció del agravi ó injúria feta per altre. *Desquitarse, vengarse, vindicarse*. Vindico, as, ulciscor, eris.

REVENTAMENT. m. Treball gran, com lo

dels ferrers, etc. *Reventadero, reventon, reventazon, reventamiento*. Improbis labor.

REVENTAR. v. a. Fatigar, molestar. *Reventar*. Molesto, gravo, as. || Rómpre ab violència alguna cosa plena de humor ó de ayre. *Reventar*. Crepo, as, rumpo, is. || v. n. Obrirse ab violència lo que té dins alguna matèria que impel-leix. *Reventar*. Dirumpo, rumpo, is. || Desferse en escuma las onadas del mar contra alguna cosa. *Estallar, reventar, abrir*. Rumpo, is, crepo, as. || Náixer, brotar ab ímpetu. *Reventar*. Erumpo, is.

ESTÁ QUE REVENTA. loc. Està molt gras. *Está que hiende*. Præ pinguedine ferè disrumpitur.

REVENTARSE. v. r. Esclatar, obrirse ab violència. *Reventar*. Dirumpo, is. || Rómpre la pell de un tumor, etc. *Abrirse, reventar*. Crepo, as. || Esclatar las flors, los botons en los arbres. *Desabotonar, reventar*. Flores erumpere. || Traballar ab afany. *Reventar*. Enixè laborare, contendere. || met. Desitjar ab ànsia alguna cosa, com: REVENTARSE per dir són sentir. *Reventar*. Anxiè appetere, inhiare.

REVENTARSE DE RIURER. fr. Riurer ab violència y ab moviments descompassats. *Descoyuntarse, desternillarse, descalzarse de risa*. Risu corruiere.

REVERBERACIÓ. f. Reflexió de la llum. *Reverberacion, reverbero*. Refulgentia, æ; lucis reflexio. || quím. La calsinació feta ab lo foc actual en lo forn. *Reverberacion*. Reverberatio, nis.

REVERBERAR. v. n. Reflectir la llum. *Reverberar, reflectar*. Refulgeo, es; lucem reflectere. || Retrocedir ab violència un cos ferit de altre. *Repercutir, repercutir*. Repercutio, is.

REVERBERO. m. Fanal ó semblant que reflecteix la llum. *Reverbero*. Refulgens pharus, etc. || REVERBERACIÓ.

REVERDERIR. v. n. ant. y

REVERDIR. v. n. Adquirir nova verdor los camps ó plantas. *Enverdecer, reverd:cer, verdecer*. Reviresco, is. || met. Adquirir nou vigor. *Reverdecer*. Reviresco, is. || Rebrotar un mal. *Reñoñar, retoñecer*. Regermino, as.

REVERÈIXER. v. a. ant. REVERENCIAR.

REVERÈNCIA. f. Respecte, veneració. *Acatamiento, reverencia, zalema*. Reverentia, æ. || Inclinió del cos en senyal de respecte. *Acatamiento, reverencia*. Demissio corporis in signum honoris. || Títol honorífich que 's dóna á las personas religiosas. *Reverencia*. Reverentia, æ.

FÉR REVERÈNCIA AB LOS CÓLZERS EN TERRA. fr. Acatament que 's feya á las personas reals. *Acatamiento*. Demissio corporis in signum honoris.

REVERENCIABLE. adj. Digne de reverència. *Reverenciable, reverendo*. Reverendus.

REVERENCIADOR. A. m. y f. Qui reverencia. *Reverenciador*. Honorator, is.

REVERENCIAL. adj. Lo que infundeix reverència. *Reverencial*. Reverencialis.

REVERENCIALMENT. adv. m. Ab reverèn-

cia, ab respecte. *Reverentemente*. Reverenter; cum veneratione.

REVERENCIAR. v. a. Tenir respecte ó veneració. *Venerar, reverenciar, respetar, honrar*. Revereor, eris.

REVERENCIAT, DA. p. p. *Reverenciado*. Veneratus.

REVERENSA. f. ant. REVERÈNCIA.

REVERENDAS. f. pl. Dimissórias que dóna 'l bisbe als seus súbdits pera ordenarse en altra part. *Reverendas, dimissorias*. Dimissoriæ litteræ. || Qualitat, prenda ó títol que fan á un home digne de reverència. *Reverendas*. Decus, oris.

REVERENDÍSSIM, A. adj. sup. *Reverendísimo*. Reverendissimus.

REVERENT, DA. adj. Digne de respecte y veneració. *Reverente, reverendo, respetuoso*. Modestus, reverens. || Circumspecte. *Reverente*. Modestus. || Títol que's dóna als ecclesiástichs. *Reverendo*. Reverendus.

REVERENTMENT. adv. m. REVERENCIALMENT.

REVERIT, DA. p. p. REVERENCIAT.

REVERS. m. REVÉS. 1.

REVERSEQUAR. v. a. ant. CAPGIRAR.

REVERSIÓ. f. La restitució de alguna cosa al estat que tenia, ó la devolució de ella á la persona que la possehia primer. *Reversion*. Reversio, restitutio, nis.

REVÉS. m. La part oposada al endret. *Revés, envés, reverso, dorso*. Aversa facies vel pars. || La part de alguna cosa oposada á la que's tenia envers la vista. *Vuelta*. Aversa pars. || Cop ab la ma girada. *Tornaviron, revés, torniscon*. Aversa manu percussio; colaphum, i. || Lo cop que's dóna á la pilota ab la ma girada. *Revés*. Pilæ aversa manu percussio. || Desgràcia, contratemps. *Revés*. Adversitas, atis. || náut. La pessa extrema de tota quaderna, que té volta cóncava ó convexa. *Revés*. Náutica curvatura. || adj. Dificil, intrincat. *Enrevesado, revezado, intrincado*. Intrincatus. || Pervers, de mal geni. *Avieso, revezado*. Irrequielus. || Se diu de la fusta que no's deixa treballar per causa dels molts grops, etc. *Nudosa, repelosa, ingrata*. Adversa.

REVÉS DE ALETA. náut. La pessa que desde la aleta puja fins á la regala de la popa. *Revés de la aleta*. Puppis costa adversa facies.

REVÉS DE LAS VELAS. La cara ó superfície de aquestas que mira envers proa, y envers la qual forman la bossa, quant van en vent; ó la part oposada á aquella per ahont lo vent déu tocarlas pera que 'l buch camine. *Revés de las velas*. Velarum adversa frons.

AL REVÉS. m. adv. Al contrari ó invertit l' orde regular. *Al revés ó del revés, al contrario, á tuertas, á zurdas, viceversa*. E contra, aversè.

DEL REVÉS. m. adv. AL REVÉS. || De la part oposada al endret. *Del revés, del reverso*. Aversè.

DE REVÉS. m. adv. Ab la ma girada. *De revés*. Transversa repercussione. || esgrim. Diagonalment, de esquerra á dreta. *De revés*. Transversu iclu.

LLENSAR DE REVÉS. fr. REBÁTRER.

REVESSATJATS. m. pl. for. Establiments en que un que té y posseheix una finca per pur libre y franch alou ven ó concedeix lo domini á altres, imposantse cert cens, fent serventa la finca que era libre y quedantse 'l poseedor ab lo sol domini útil. *Venta á censo*. Venditio sic vocata.

REVESSÍ. m. Joch de cartas que regularment se juga entre quatre; á cada hu dels tres de ma 's donan onze cartas y al que dóna dotze, y 'ls tres poden robar ó véurer una del munt. No haventhi revessí, guanya la partida 'l qui té ménos punts y basas, y en cas igual lo qui es peu ó l' immediat á ell envers la ma esquerra. 'Ls asos y 'l caball de copas tenen assenyalats certs tantos de premi, 'ls quals pága aquell que 'ls pórtia en sas basas, ó 'l qui al jugar un coll ha de servir ab ells. Lo revessí consisteix en fér un dels jugadors totes las basas, y á las horas se li contribueix ab lo premi que s' estipula; però si algú dels altres jugadors li tranqués ó mates en qualsevol de las dos últimas basas, á las horas ha de donarli 'l mateix premi al qui l' ha trencat. Lo qui té quatre asos ó tres asos y 'l caball de copas, que es lo que 's diu napolitana, no té obligació de servir; però déu trencar lo revessí, al qui ho intente, baix pena de pagar lo ell per tots. *Revesino*. Chartarum ludus quidam sic dictus.

TRENCAR LO REVESSÍ. fr. Trencar una basa al qui intenta ferlas totes; y si es la última ó penúltima, 's diu trencantli en temps. *Cortar el revesino*. Collusori ne victoriam assequatur obstaré. || met. Impedir á algú 'l designi que portava, ó interrómprerli 'l discurs. *Cortar el revesino*. Interrumpo, impedio, is.

REVESTIMENTS. m. pl. Vestiduras sagradas que usan los ministros del altar. *Paramentos*. Vestitaria, altaris vel ministri sacra ornamenta.

REVESTIR. v. a. Cubrir de alguna cosa, com de polvos, fanch, etc. *Cubrir, revestir, llenar*. Tego, operio, is. || Posar una roba sobre altra. Regularment se diu del sacerdot quant ix á dir missa, per posarse sobre 'l vestit los ornaments. S' usa més comunment com recíproch. *Revestir, revestirse, sobrevestir*. Superinduo, is. || Cubrir ó reforsar la muralla, pedra ó fortificació ab cals, pedra ó altres materials. *Revestir*. Fabricam supervestire. || v. r. Imbuir-se, transportarse per alguna espècie, com: *REVESTIRSE* de coratge. *Revestirse*. Abripio, corripio, is. || met. Entonarse, desvanéixerse ab l' empleo ó dignitat. *Envestirse, revestirse*. Effero, ers; superbio, extollo, is.

REVÉURER. v. a. Tornar á véurer, ó registrar y examinar una cosa ab cuydado. *Rever, revisar*. Respioio, is; iterum videre. || for. Véurer segona

vegada un tribunal superior lo plet que ja s' havia vist y sentenciat en altra sala del mateix tribunal. *Rever, revisar*. Rem judicatum recognoscere.

REVI. m. ant. PREMSADURAS.

REVIDAR. v. a. Tornar á envidar. *Revidar, reenvidar*. Iterum in ludo provocare. || v. a. **REDOBLAR**.

REVIFARSE. v. r. Aixirirse, retornarse, tornar en sí qui semblava mort. *Emberrincharse, revivir, volver en sí*. Revivisco, is.

REVINDICACIÓ. f. for. La acció que compeix á algú per rahó de domini ó quasi domini, pera demanar ó preténdrer se li restitubesca lo que li pertany per dret civil ó de gents. *Revindicacion*. Reivindicatio, nis.

REVINDICAR. v. a. Recuperar ó restitubirse en aquella alhaja que per rahó de domini ó quasi domini li pertany á algú per dret de gents ó civil. *Revindicar*. Reivindico, as.

REVINDICAT, DA. p. p. *Revindicado*. Reivindicatus.

REVIINGUT, DA. p. p. *Derretido, revenido*. Contractus, astractus. || Fort, gruixut. *Recio*. Torosus, lacertosus, robustus. || Gran, numerós. *Crecido*. Magnus, copiosus.

REVISAR. v. a. REVÉURER.

REVISCOLAR. v. a. Refer. *Rehacer, restaurar*. Instauro, as. || Tornar en sí qui semblava mort. *Revivir, revifcar*. Revivisco, is. || v. r. **RETORNARSE**.

REVISCOLAT, DA. p. p. **RETORNAT**.

REVISQUIT, DA. p. p. de revérer. *Revivido*. Ad vitam redditus.

REVISIÓ. f. Regoneixement, repás. *Revision*. Recognitio, nis. || Inspecció, exámen. *Revision, revista*. Recognitio, recensio, nis.

REVISOR. m. Qui reveu ó examina. *Revisor, reveedor*. Recognitor, is.

REVISORIA. f. Ofici de revisor. *Revisoria*. Censorius munus, officium.

REVIST, A. p. p. de revérer. *Revisto*. Respectus, iterum visus.

REVISTA. f. Segona vista ó exámen detingut. *Revista, revisita*. Recensio, recognitio, nis. || mil. Inspecció, regoneixement dels soldats. *Muestra, revista, reseña*. Exercitus lustratio, inspectio. || for. L' acte de examinar los plets. *Revista*. Revisio, nis.

PASSAR REVISTA. fr. mil. Regonéixer los gefes militars ó 'ls ministres de hisenda als soldats, lo número, vestuari, armament, etc. S' usa també pera presentarse 'ls soldats á aquest regoneixement. *Revisar, pasar revista*. Militares copias lustrare, recensere. || Passar los soldats á la vista del gefe ó gefes pera regonéixer són número, qualitat y disposició. *Revista, pasar revista ó muestra*. Exercitum lustrare, recognoscere. || for. **REVÉURER**.

REVIT. m. Envit contra 'l primer. *Reenvite*. Provocantem provocandi actus.

REVIURER. v. a. Tornar á viurer. *Revivir*. Revivisco, is. || Tornar á usarse lo antiquat. *Revivir*. Renascor, eris.

FÉR REVIURER. fr. REANIMAR.

REVIVAL·LA. f. La rialleta que solen causar alguns accidents, ó'l moviments exteriors de la boca y altrás parts de la cara semblants als de las riallas, que sobrevé á alguns al temps de morir, com succeheix al cunill; y per extensió's diu del qui's riu quant té motiu de dolor ó sentiment. *La risa del conejo*. Risus sardonicus. || Disminució de la malaltia ó mal que algú pateix. *Mejoría*. Morbi remissio, relaxatio.

REVOCABLE. adj. Lo que's pót revocar. *Revocable*. Revocabilis.

REVOCABLEMENT. adv. m. De un modo revocable. *Revocablemente*. Revocabilem in modum.

REVOCACIÓ. f. Anul·lació, cassació de algun acte. *Revocacion*. Revocatio, recessio, nis.

REVOCADOR. A. m. y f. Qui revoca. *Revocador*. Abrogator, is. || MANOBRE.

REVOCAR. v. a. Anul·lar. *Anular, revocar, derogar*. Revoco, as.

REVOCAT, DA. p. p. *Revocado*. Revocatus.

REVOCATORI, A. adj. Lo que revoca, anul·la. *Revocatorio*. Rescissorius.

RÉVOL. m. Espécie de escarpra pera arrancar claus. *Desclavado*. Clavis refigendis ferrum.

REVOLADA. f. Segona volada que fan los aucells. *Revuelo*. Revolutio, nis.

AB UNA REVOLADA. exp. adv. Ab fúria, ab un repent. *De un tiron, de rondon*. Violenter, furenter.

REVOLAR. v. a. Pegar segona volada. *Revolar*. Revolo, as. || Volar acceleradament en contorn. *Revolcar, revolotear, revolver*. Obvolito, as.

REVOLCADA. f. Obra de revolcar-se. *Revuelco*. Volutatio, nis.

REVOLCADOR. m. Lo paratge ó lloch ahont se revolca. *Envolvimiento, revolcadero*. Volutabrum, i.

REVOLCAMENT. m. REVOLCADA.

REVOLCAR. v. a. Tirar á algú per terra fentli donar voltas. També s'usa com reciproc. *Volquear, revolver*. Voluto, as. || Entregarse als vicis. *Encenagarse*. Vitiis indulgere; in vitiis emergi.

REVOLCAT, DA. p. p. *Revocado*. Volutatus.

REVÓLDRER. v. a. Remenar, manejar una cosa de un cosat á altre. *Revolver*. Verso, as, revólvo, is. || Trastornar. *Trastornar, revolver*. Verso, as. || Regirar separant las cosas. *Revolver*. Revólvo, is. || PERGIRAR. || Girar, móurer ab forsa. *Revolver*. Pervolvó, is. || EMBOLICAR, EMBROLLAR. || Perturbar, alborotar. *Perturbar, revolver, alborotar, confundir, amotinar, sublevar*. Permisceo, es; tumultus concitare. || Incomodar, inquietar. *Revolver*. Inturbo, as. || Móurer, excitar ganas de vomitar. *Revolver*. Stomachor, aris; nauseam excitare. || REMÓURER. || Fullejar, estudiar los llibres. *Revolver*.

Verso, as. || v. r. Dít del temps, mudarse de bo en mal. *Revolverse*. Nimbosum fieri. || Alborotarse. *Hincharse, revolverse, turbarse, alborotarse*. Inflari.

REVOLT, A. p. p. *Revuelto*. Revolutus. || adj. REVOLTÓS. || Dít del temps vário, fret, humit, etc. *Revuelto*. Nimbosus. || ter. BARREJAT.

REVOLTA. f. Grada ó volta reiterada, segona volta. *Revuelta*. Iterata reditio. || REVOLTACIÓ 2. || TORTA, RODEIG, GIRAGONSA.

REVOLTACIÓ. f. Regirament. *Revolucion, revolvimiento*. Commotio, nis. || Motl, sedició, avalot. *Alboroto, revolucion, sedicion, sublevacion, insurreccion, rebelion, revuelta*. Tumultus, us.

REVOLTAMENT. m. REVOLTACIÓ. 2. || adv. m. Sèns orde ni concert. *Revueltamente*. Præposterè.

REVOLTAR. v. a. Embolicar, embrollar, confóndrer una cosa ab altra. *Revolver*. Permisceo, es. || Avalotar, amotinar. També s'usa com reciproc. *Revolver, sublevar, amotinar, insurreccionar, rebelarse*. Concito, as. || Caragolarse ó plegarse com fan los cuchs. *Enroscarse, revolverse*. Sinuosis orbibus convolvi.

REVOLTINO. m. ter. TAMBORELLA.

REVOLTÓ. m. La petita volta entre viga y viga en los sostres. *Bovedilla*. Parva camera; parvus fornix. || CUCH REVOLTÓ.

REVOLTÓS, A. adj. Inquiet, enredador. *Travieso, revoltoso, revuelto*. Inquietus. || Alborotador, sediciós. *Revoltoso*. Seditiosus.

REVOLUCIÓ. f. La obra de revóldrer ó revóldrerse. *Revolucion*. Revolutio, nis. || La acció de donar voltas ó móurerse al entorn. *Revolucion*. Obvolutio, nis. || La carrera de un planeta tornant al punt de ahont isqué. *Revolucion*. Conversio, revolutio, nis. || Moviment dels cels. *Revolucion*. Pervolutantia mundi. || Rotació en lo giro de qualsevol cosa. *Revolucion*. Turbo, inis. || Avalot, sedició. *Revolucion*. Tumultus, us, seditio, nis. || med. Alteració, commoció dels humors entre sí. *Revolucion*. Commotio, nis. || met. Mudansa, nova forma de govern. *Revolucion*. Reipublicæ vicissitudo, conversio. || met. Mudansa del estat de las cosas. *Vicissitudo, revolucion*. Vicissitudo, inis.

REVULSIÓ. f. med. Lo curs que's fá pèndrer als humors en direcció oposada á la que portan. *Revulsion*. In adversum conversio, circummutatio.

REVULSIU, VA. adj. med. S'aplica als medicaments que tenen virtut de revel·lir. *Revulsivo*. In adversum convertens.

REXINXOLAT, DA. adj. AIXERIT.

REY. m. Soberá, monarca. *Rey*. Rex, gis. || En lo joch de cartas la figura que representa un rey. *Rey*. In ludo chartarum rex. || En lo joch de escachs, la pessa que té una corona. *Rey*. In latrunculorum ludo rex. || En las bitllas la que's posa al front, però separada del rengle. *Diez de bolos*. Trunculus extra ordinem locatus. || Lo més generós dels animals en sos géneros, com lo lleó y la

áliga. *Rey*. Rex, gis. || La abella mestra. *Rey*. Apum regina. || Lo principal ó més excel·lent en sa classe, com la rosa entre las flors. *Rey*. Primus. || En la marranxa la part cóncava en figura de s. *Carne*. Lusorii tali concavum latus.

REY DE ARMAS. Títol de dignitat que'ls reys donavan als esforçosats, los quals havian de decidir los dubtes, fer las paus y otras cosas en fets de guerra; en lo dia assistir á certs actes públichs y solemnes, publicar algunas ordes del rey y explicar los blasons. *Rey de armas; heraldo*. Heraldicus, i.

AHONT ESTÁ 'L REY ALLÍ ESTÁ LA CORT. loc. prov. met. fam. Explica que en matèria de obsequis ó compliments sols se deu atèndrer á la persona que es l' objecte principal. *Donde está el rey está la corte*. Ubi est rex, ibi celebratur.

AHONT NO HI HA, 'L REY HI PERT LOS DRETS. ref. Denota que devem deixar pérdrer nostres drets, y consolarnos quant algú no'ls pót satisfer. *Al que no tiene, el rey le hace quito ó libre*. Ad impossibile nemo tenetur.

Á LA PRIMERA 'L REY PERDONA, Á LA SEGONA CATXAMONA. ref. fam. Adverteix que es just perdonar ó dissimular lo primer error com á únich; però no si són repetits. *Al que yerra perdónale una vez, mas no despues: una herrada no es caldera*. Relapso non facit indulgendum: erranti veniam semel indulgeto, nec ultra.

LOS REYS. La festivitat que la Iglésia celebra 'l dia sis de janer. *Epifania, los reyes, la adoracion de los reyes*. Epiphania, æ, manifestatio, nis.

NO TÉ REY QUE 'L GOBERNE, NI PAPA QUE 'L EXCOMUNIQUE. ref. fam. No témer res ó á ningú. *No temer rey ni Roque*. Nemini parere, obedire, jura negat sibi nata. || Denota la total independència en que's troba algú. *Sin padre ni madre, ni perro que me ladre*. Omnino liber, plena libertate gaudere.

TAMBÉ MOR LO REY Y L' PAPA COM AQUELL QUE NO TÉ CAPA. ref. que manifesta que la mort no perdona á ningú. *Muere el rey y muere el papa, y muere quien no tiene capa; la muerte con piés iguales mide la casa pójiza y los palacios reales*. Nec summis parcit mors imperiosa, nec imis.

TENIR UN REY AL COS. fr. Sér superbiós, no volerse subjectar, afectar superioritat. *Llevar, tener, traer al rey en el cuerpo*. Potentiam insolenter jactare.

TRÁURER REYS. fr. Distribuhir la barreja de cartas entre quatre ó més subjectes, dels quals han de sér companys en lo joch aquell á qui toquen los primers reys que ixen. *Echar reyes*. Pagellis sortem ejicere.

REYAL. adj. ant. REAL. || m. ant. ZONA.

REYALME. m. ant. REGNE.

REYALMENT. adv. m. REALMENT.

REYETÓ. m. Aucell molt petit y vistós per la varietat de sos colors. *Abadejo, reyezuelo*. Motacilla regulus. || m. d. Rey de un regne petit. *Reyezuelo*. Regulus, i.

REYNA. f. Muller del rey ó la que posseheix ab dret de propietat un regne. *Reina*. Regina, æ. || met. Qualsevol dona. *Reina*. Regina, æ.

REYNA DE LAS FLORES. f. *Cacto*. Chactus, i.

REYNANT. p. a. REGNANT.

REYNAR. v. a. REGNAR.

REYNAT. m. REGNAT.

REYNE. m. REGNE.

REYNETA. f. Cullereta. *Renacuajo*. Gyrinus, i.

RÉZIAMENT. m. adv. ant. FORTAMENT.

RI

RIA. f. La part del riu á la entrada en la mar. *Ria*. Ostium fluminis mare intransitis.

RIADA. f.AVINGUDA de riu, inundació, rescuda. *Avenida, riada, crecida*. Alluvio, inundatio, nis.

RIALL. m. ant. y

RIALLA. f. Indici exterior en la boca y otras parts de la cara, que demostra la alegria interior. *Risa*. Risus, us.

RIALLA DEL MAL LLADRE Ó RIALLA FALSA. La que's fa fingint agrado pera enganyar á altre, y donarli á entèndrer lo que no hi ha. *Risa falsa, risica, ita*. Risus simulatus.

RIALLA DE MARIT. loc. met. Humorada de poca duració. *Alegron*. Subitum, inopinatum gaudium.

AB LA RIALLA Á LA BOCA. m. adj. Ab afabilitat y agrado. *Con la risa en la boca ó en el semblante, ó con la boca llena de risa*. Oris alacritate.

DE LAS RIALLAS VENEN LAS FLORALLAS. ref. que ensenya 'l mirament y discreció que's deu guardar en las burlas, pera que no sian ofensivas. *A las burlas así ve á ellas que no te salgan á veras: despues de las espaldas del bien viene la sombra del mal*. Sic moderare jocis ut numquam in seria migrent; extrema gaudii luctus occupat.

RIALLADAS. f. pl. RIALLAS.

RIALLASSA. f. aum. Rialla descompassada. *Risada, carcajada, risotada*. Cachinnus, i.

RIALLER, A. m. y f. Propens á riurer. *Reidor, riente, risueño*. Ad risum facilis, ridens, arridens.

RIALLETA. f. d. *Risica, ita, sonrisa*. Simulatus, sardonius risus.

FER LA RIALLETA. fr. Riurerse un poch ó levement. *Sonreirse*. Subrideo, es.

RIALLÓS, A. adj. RIALLER.

RIBA. f. RIBERA. || PLATJA. || Fruyt del riber. *Grossella*. Grossularia, æ, ribes, ium.

RIBA MAR. RIBERA.

RIBATGE. m. ant. PLATJA. || Remarge, porció de terra ab alguna elevació y disminució. *Ribazo*. Clivus, i. || m. Marje fondo. *Ribazo*. Clivus, i. || m. Dret de ribera. *Ribaje, riberaje*. Ripæ vectigal.

RIBELL. m. GIBRELL.

RIBER. m. Arbust ramós de uns quatre peus de alt, que serveix de adorno en los jardins. Sas

fullas són de figura de cor partides en cinch tiras més ó ménos profundas, ab festó ab dentetas; las flors groch verdoesas y en ramellets; lo fruyt uns rabimets ó bayas globosas de color roig mòlt hermos, de sabor agradols mòlt agradable. *Groselleró*. Ribes, ium.

RIBERA. f. Vora del mar ó riu; y per extensió 's diu de la terra que está prop dels rius, encara que no estiga á sòn margo. *Ribera, orilla y espueda*. p. Nav. Ripa, æ, litus, oris. || La del mar. PLATJA.

RIBERENCH, CA. adj. Lo que pertany á la ribera. *Ribereño*. Riparius. || Se diu del lloch ó de la cosa que está prop de ribera. *Riberiego, Ribereño*. Ripensis.

RIBÉS. m. RIBER. || RIBA. 3.

RIBET. m. La guarnició que's posa en las extremitats de la roba. *Ribete*. Limbus, i, fimbria, æ. || met. Lo que s' anyadeix á algunas cosas no cumplertas. *Ribete*. Quid superadditum.

POSAR RIBETS. fr. RIBETEJAR.

BETALLAR LO RIBET DE LAS FALDILLAS. fr. met. MURMURAR.

RIBETEJAR. v. a. guarnir las extremitats de la roba ó vestit ab ribets. *Echar ribetes, ribetear*. Limbis vel fimbriis ornare, munire.

RIBETEJAT, DA. p. p. *Ribeteado*. Limbis vel fimbriis ornatus.

RIBOT. m. Tros de fusta de un pam á poca diferència, ab un forat al mitj ahont s' encaixa un ferro acerat, pera pulir ó deixar la fusta ben llisa. *Cepillo*. Runcina, æ, lævigatorium, ii.

RIBOTEJAMENT. m. La acció de ribotejar. *Acepilladura*. Lævigatio, nis.

RIBOTEJAR. v. a. Allisar, pulir la fusta ab lo ribot. *Acepillar, cepillar, dolar*. Dolo, lævigo, as.

RIBOTEJAT, DA. p. p. *Acepillado*. Dolatus, lævigatus.

RICAMENT. adv. m. Abundantment. *Opulentamente, ricamente*. Copiosè, sumptuosè. || Expléndidament. *Espléndidamente, ricamente*. Splendide, magnificè.

RICÁS, RICASSO, SA, Y RICATXO, A. adj. Mòlt rich. *Ricazo, ricacho, millonario, gordo, opulento*. Valdè dives.

RICH, CA. adj. Noble de llinatge. *Rico*. Nobilis potens vel locuplex. || Qui té mòlts diners ó bèns. *Poderoso, rico, prudiante, acomodado, adinerado, sobrado, sobrante, ópimo, acaudalado*. Dives, pecuniosus. || Gustós, agradable. *Esceleste, rico, delicado*. Pretiosus, egregius. || Mòlt bo en sa línea. *Rico*. Egregius, optimus.

RICH COM LO GRILL. exp. Se diu del qui vól parèixer rich, y no té res. *Rico como el grillo*. Dives titulo tenus.

RICH HOME. Qui té la preeminència de poderse cubrir davant del rey, y gosa dels demès privilegis annexos á aquesta dignitat. Ni ha de primera, segona y tercera classe, que's distingeixen en lo mo-

do y temps de cubrirse, quant fan la cerimònia de presentarse la primera vegada al rey. Los richshomes de Aragó posavan en sos escuts de armas una caldera, y usavan estandarts particulars ó *senyera*, per lo que se 'ls anomenà també *richshomes de senyera*. Alguns hi havia que's digueren de *naturalesa* y eran los descendents de aquells nobles antiquíssims que governaren lo regne en aquell temps en que no s' havia el-legit encara nou príncep, després de la pèrdua de Espanya, y són los Cornels, Lunas, Azagras, Urreas, Alagons, Romeus, Entenzas y Linazas. *Grande de España, rico-hombre, rico-home*. In nobilium hispanorum ordine primus, qui et regem ipsum aperto capite alloquitur.

RICH PODRIT. fam. Mòlt rich. *Opulentissimo, riquísimo, ricazo, ricacho, rico sin suelo*. Prædives, opulentissimus.

DEL RICH LO REMEY, DEL VELL LO CONSELL. ref. ab que's denota que als richs va fèr Dèu sos tesorers pera 'l remey dels pobres necessitats, y als vells mestres per la experiència que tenen dels negocis. *Del rico dar remedio, y del viejo consejo*. Mi faveat dives, rector mihi candida barba.

QUI VÓL SÉR RICH MASSA AVIAT, AVANS DEL ANY ES PENJAT. ref. que amenassa als que per medis il·lícits volen ferse richs en poch temps. *Quien en un año quiere ser rico, al medio le ahorean*. Uno quisquis avet fieri ditissimus anno, Dimidio ille anni tempore fune perit.

RICINI. m. Espècie de toga de las damas romanas. *Ricino*. Ricinium, ii.

RICINO. m. FIGUERA INFERNAL.

RICOR. f. ant. RIQUESA.

RICÓS, A. adj. ant. RICH.

RICOSAMENT. adv. m. ant. RICAMENT.

RICTAT. m. ant. DICTAT.

RIDÍCUL, A. adj. Extrany, irregular. *Ridículo, ridiculoso*. Ridiculus. || Impertinent, de mal geni. *Ridículo, ridiculoso*. Ridiculosus. || Digne de risa. *Ridículo, risible, ridiculoso*. Ridiculus.

RIDICULESA. f. Lo dít ó fèt extravagant ó irregular. *Ridiculez*. Res ridicula. || La desmasiada delicadesa de geni ó natural. *Quijotada, ridiculez*. Ridiculus genius vel ridicula indoles.

RIDICULISAR. v. a. Provocar, burlarse de algú imitant sas estravagàncies. *Ridiculizar*. Aliquem irridendum traducere. || SATIRISAR.

RIDICULISAT, DA. p. p. *Ridiculizado*. Deridendus.

RIDICULÍSSIM, A. adj. sup. *Ridiculisimo*. Valdè ridiculus.

RIDICULÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Ridiculisimamente*. Ridiculè admodum.

RIDÍCULMENT. adv. m. De un modo ridicul. *Ridiculamente*. Ridiculè.

RIDICULÓS, A. adj. RIDÍCUL.

RIELL. m. Barra de or ó plata sense treballar. *Riel*. Auri vel argenti virga, pala.

FÉR RIELLS. fr. *Enrielar*. Auri seu argenti palas, virgas efformare.

RIELLERA. f. Pessa de ferro prolongada y cóncava, en que's tiran los metalls fosos pera reduhirlos á riells. *Rieler*. Auri vel argenti virgarum typus, forma.

RIENT. p. a. *Riente*, *reidor*. *Ridens*. || m. ant. **RIALLER.**

TOT RIENT RIENT FÁ LA SEVA. loc. que denota la facilitat ab que cada hu s' encamina á lo que es de sa inclinació ó conveniència. *Burla burlando vase el lobo al asno*. Vera jocosque inter lupus ecce invadit asellum.

RIERA. f. Riu poch caudalós, ó que sols pórtia aygua quant plou. Se diferencia del riu en que aquest pórtia sempre abundància de aygua; però en castellá tant la riera com lo riu se diu absolutament. *Rio*. *Amnis*, is. || La que corre perennement. *Arroyo, y rivera* p. Extr. *Rivus*, i.

RIEROT. m. d. de **RIERA**.

RIFA. f. Sorteig de alguna alhaja ó diners. *Rifa*. Sortitio, nis.

RIFAR. v. a. Sortejar alhajas ó diners entre molts. *Rifar*. *Collatis symbolis sortiri*.

RIFAT, DA. p. p. *Rifado*. *Sortitus*.

RIGIDESA. f. Aspresa ó duresa. Sól usarse en sentit metafórich. *Rigidez*. *Rigor*, is, *severitas*, atis.

RÍGIDO, A. adj. *Rigurós*, aspre y dur. *Rigido*, *riguroso*. *Rigidus*, *severus*.

RIGODONS. m. pl. Certa composició de música y també un ball que l' executan dos parellas. *Rigodon*. *Quidam saltatio vel musices compositio*.

RIGOR. m. Duresa, aspresa de geni. *Rigor*. *Rigor*, is; *severitas*, atis. || Aspresa del fret. *Rigor*. *Rigor*, is. || Severitat, crueltat. *Rigor*, *rigidez*, *aspereza*, *seguridad*, *inclemencia*, *severidad*. *Summum jus*; *severitas*, atis. || Eficàcia, fortalesa, com: lo rigor del estiu, etc. *Rigor*. *Vis*, *vis*, *rigor*, is. || Últim terme á qué poden arribar las cosas. *Rigor*. *Rei summum*.

EN RÍGOR, Á TOT RÍGOR. m. adv. En tota propietat ó precisió. *En todo rigor, á todo rigor, á lo mas, á todo tirar, á todo reventar, á lo sumo, restrictivamente*. *Ad summum*.

RIGORISME. m. Excés de severitat en las opinions morals. *Rigorisismo*. *Summa*, austera *severitas*, *duritas*.

RIGORISTA. m. *Rigurós* en las opinions morals. *Rigorista*. In *severitatem* et *rigorem* pronus *proclivis*

RIGORÓS Ó RIGURÓS, A. adj. Aspre, acre, fort. *Riguroso*, *rigido*, *crudo*, *áspero*. *Rigidus*, *severus*. || Cruel, sense pietat. *Acerbo*, *riguroso*. *Summè severus*, vel *rigidus*. || Auster, estret en lo modo de vida. *Severo*, *riguroso*, *justiciero*, *austero*. *Austerus*, *severus*, *rigidus*.

RIGUROSAMENT. adv. m. Ab rigor. *Rigurosamente*. *Severè*, *rigidè*. || Ab aspresa y duresa. *Crudamente*. *Crudeliter*, *immaniter*. || Ab pena y fatiga. *Caramente*. *Carè*.

RIGUROSÍSSIM, A. adj. sup. *Rigurosísimo* *Valdè rigidè*, *severè*.

RIM. m. ant. Armonia, númen oratori, ó moviment successiu y subjecte á certas proporcions. *Ritmo*. *Rhythmus*, i. || y

RIMA. f. poét. La final ab la que's corresponen los versos. *Consonante*, *rima*. *Rhythmus*, i. || La mateixa composició. *Rima*. *Rhythmus*, i.

COMPÓNDRE EN RIMA. fr. **RIMAR.**

OCTAVA RIMA. La de versos endecassíl-labos. *Octava rima*; *octava real*. *Rithmus versibus hendecasyllabis constans*.

RIMAR. v. a. Fér composicions en rima. *Rimar*. *Versifico*, as.

RIMAT, DA. adj. Obra composta en rima. *Rimado*. *Versificatus*.

RIMAYRE. m. Qui compon obras en rima. *Versificador*, *rimador*. *Versificator*, is.

RINGORRANGO. m. fam. Lo rango desmasiat ó sobressalient en lo modo de escriptur y; y per extensió 's diu de qualsevol adorno supérfluo y sobressalient. *Ringorrango*. *Superfluous ornatus* vel *calami doctus*. || ter. Á **RETALÓ**.

RINOCERONT. m. Quadrúpedo de uns deu pous de alsària, sobre dotze de llargària, de color negrench, pell dura inflexible y sense pel. Té un ó dos corns en lo front. *Rinoceronte*. *Rinoceros*, ontis.

RINOSTOMA. f. Insecte de Espanya de quatre líneas de llarch, enterament negre, y que despeideix un olor desagradable semblant al de la xinxà. *Ajolin*. *Carinthes cimex*.

RINXOS. m. pl. La metxa de cabells llarchs que penja en lo cap. *Tufos*, *melenas*, *guedeja*, *rizos*, *aladares*. *Crispatio*, nis, *plicatura*, æ.

RINYA. f. **RENYINA**.

RINYÓ. m. **RONYÓ**.

RIOLAR. m. ant. **RIALLER**.

RIOLER. adj. **RIALLER**.

RIOTA. f. **RIALLASSA**. || **BURLA**.

SÉR LA RIOTA. fr. SÉR lo divertiment de altres per sas estravagàncias ó figura ridícula. *Ser la burla*, *la risa*, ó *el hazme reir*. Colloquiis, *spectaculis risoriis* aliquibus *materiam præbere*.

RIQUEA. f. ant. y

RIQUESA. f. Abundància de bèns de fortuna. *Riqueza*. *Divitiæ*, *arum*, opes, um. || pl. Lo conjunt gran de hisenda y diner. *Oro*, *tesoro*, *poderío*. *Divitiæ*, *arum*, *thesaurus*, *aurum*, i. || L' adorno en joyas y altrás preciositals que's posan á alguna cosa. *Riqueza*. *Illustratio*, nis, *ornamentum*, i. || Metafóricament s' aplica á molts cosas, com: la ciència y virtut són las **RIQUESAS** del ànima. *Riqueza*. Dos, tis.

RIQUÍSSIM, A. adj. sup. *Riquísimo*. *Ditissimus*.

RIQUÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Riquíssimamente*. *Opulentissimè*, *pretiosissimè*.

RIS. m. ant. Cabell crespit. *Rizo*. *Plicatura*, æ. || ant. **ARRÓS**. || ant. **RISA**, **RIALLA**.

RISA. f. RIALLA. || Lo que motiva ó mou á riurer. *Risa.* Risus, us. || Indici exterior en la boca y altrás parts de la cara que denotan alegria. *Risa.* Risio, nis. || L' acte y efecte de riurer. *Risa.* Risus, us. || Moviment suau de las cosas que causan plaher. *Risa.* Risus, us. || Se diu de las personas que donan motiu pera riurer. *Risa.* Ridiculus, i. || Ir-risió, mofa, escarni. *Risa.* Sanna, æ. || Divinitat de Lacedemónia á qui Licurgo feu erigir estàtuas. *Risa.* Risus, us.

RISA FALSA. La fingida pera agradar ó enganyàr. *Risa falsa, ó de alguacil ó de perro.* Risus simulatus.

RISA SARDÓNICA. med. Convulsió ó accident de riurer que prové de menjar la herba sardónica, y metafóricament se diu de la afectada ó que no naix de alegria interior. *Risa sardónica, ó sardesca, ó sardonía.* Sardonicus risus. || Risa contínua que no 's pót remediar. *Risa sardónica, pasion de risa, pujos de risa.* Ridendi pruritus.

RISCH. m. Perill. *Ventura, riesgo, peligro.* Periculum, i, discrimen, inis. || Bals, timba. *Despeñadero, risco, derrumbadero.* Cautes, is.

RISCLA. f. Canamuxa, la canya del cánem després de trossejada y fóra de la fibra. *Agramiza, cannamiza, tasco, arista.* Calamus cannabinus.

RISCLE. m. La post prima en forma circular que forma 'l bastiment del sedás, etc. *Aro.* Circulus, i. || La capsà rodona que circubeix la mola en los molins de farina. *Aro, caja.* Annulus, i.

RISCÓS, A. adj. Lo que té molts rischs. *Riscoso.* Præruptus rupibus. || Lo pertanyent al risch. *Riscoso.* Ad rupem pertinens.

RISIBILITAT. f. La facultat risiva, la qual sols convé á la persona. *Risibilidad.* Risibilitas, atis.

RISIBLE. adj. que s' aplica al home per la facultat de riurer. *Risible.* Risibilis. || Digne de risa. *Risible.* Ridiculus.

RISSAR. v. a. Crespar los cabells. *Encrespar, rizar, ensortijar.* Capillos calamistro crispare, calefacere.

RISSAT, DA. p. p. *Rizado.* Crispatus. || adj. Entortolligat ó fét rinxos naturalment. *Rizo.* Crispus, crispatus.

RISSO. m. RINXOS.

RISTAR. v. a. ant. RESTAR.

RÍTMICH, CA. adj. Lo pertanyent al rim. *Rítmico.* Rhythmicus.

RITMO. m. RIM.

RITU. m. Ceremónia, costum. *Rito, ritu.* Ritus, us. || Regla y ceremónias establertas per la Iglésia, modo de resar l' ofici diví. *Rito, ceremonial.* Ritus, us, divini officii recitandi mos.

RITUAL. adj. Pertanyent al ritu ó ceremonial. *Ritual, ceremonial.* Ritualis, cæremonialis. || m. Lo llibre que conté l' orde de las ceremónias sagradas. *Ritual, ceremonial.* Ritualis, is.

RITUALISTA. m. Escriptor de ritus. *Ritualista.* Rituum scriptor.

RITUALMENT. adv. m. Conforme als ritus. *Ritualmente, conforme á los ritus.* Ritualiter.

RIU. m. Corrent caudalosa de la confluència de molts ayguas, que van á parar al mar. *Rio.* Rivus, i, flumen, inis, fluvius, ii. || met. Abundància de alguna cosa líquida, com: riu de llàgrimas; sediu més comunment mar. *Mar, rio.* Flumen, inis.

RIU AMUNT. m. adv. Contra la corrent del aygua. *Rio arriba.* Adverso flumine. || met. Á REPEL.

RIU AVALL. m. adv. Conforme á la corrent del aygua. *Rio abajo.* Secundo flumine.

PROP DE RIU AUGELLET NO HI FASSAS NIU. ref. QUANT LOS GOSSOS LLADRAN, etc.

PASSAR LOS RIUS AB BARCA. fr. *Balsear.* Trabium compagine flumina trajicere.

RIUADA. f. RIADA.

RIUBÁRBARA. m. ant. y

RIUBÁRBARO Ó RIUBARBO. m. Arrel medicinal que la farmacologia divideix en indígeno y exòtich; y la bolànica en ondejat, palmejal, compacto, austral, ribes, de la tartària, de arrels blanques, etc., y totes són llenyosas ab venas blanques en són interior, cruixen si 's mastegan; tenen un olor particular; tenyeixen la saliva de color groch, y són amargues y aromáticas. Fà unas fullas grans, amplas y quasi rodones, de un vert obscur y agafades á unas cuas molt llargues y grosses de cosa de una polzada, y entre aquestas puja una cama ab fullas més petites, y las flors, que són blanques y petites, fan la llavor triangular y de color de castanya. *Riubarbo.* Rhabbarbarum, i, rhacoma, tis.

RIUERADA. f. RIADA.

RIUET. m. d. Riu petit y de poch caudal. *Riachuelo, riatillo.* Rivulus, i.

RIURER. v. n. Manifestar ab la cara la alegria interior. *Reir.* Rideo, es; risum edere. || Fér moviments semblants als de la risa natural. *Reir.* Sardonicè ridere. || Burlarse. *Reir, reirse, zumbarse.* Irrideo, es. || poét. met. Manifestar, tenir ufana 'ls arbres, plantas y demès de la terra. *Reir.* Rideo, es. || Clarejar la tela per espatllada. *Reirse.* Vetustate, usu disrumpi. || Divertirse fent bulla. *Chacotear.* Jocor, aris; cachinis perstreperere. || v. r. No fér cas de alguna cosa. *Reirse.* Nihili habere. || m. RISA.

RIURER Á TOT RIURER Ó COM UN BOIG. fr. Riurer impetuosa y descompassadament. *Reir á carcajada suelta.* Immoderatè cachinnari.

ANAR PER RIURER. fr. Anar de burlas. *Ir de chanza, por zumba.* Nugor, aris.

DEIXARSE ANAR DE RIURER. fr. fam. Riurer desordenadament. *Caerse de risa.* Incompositè, inordinatè ridere, cachinnari.

DETENIRSE 'L RIURER. fr. Reprimir la risa, contenirla per algun respecte. *Comerse de risa; cortar, tener la risa.* Risum tenere.

ESCLAFIR LO RIURER. fr. Soltar la risa. *Soltar la carcajada, la risa.* Risum tollere, in cachinnos dissolvi.

ESCLATARSE DE RIURER. ref. REVENTARSE DERIURER.
FÉR RIURER. fr. Excitar la risa. *Hacer reir.* Risum cogere. || irón. Donar ganas de riurer, excitar la risa alguna cosa estranya. *Dar que reir, dar ganas de reir.* Risus occasionem præbere.

MORIRSE DE RIURER. fr. Riurer molt y ab gana. *Perecer, desmerecerse de risa.* Risu vehementer affici.

NO PODERSE TENIR DE RIURER. fr. DEIXARSE ANAR DE RIURER.

NO SÉR COSA DE RIURER. fr. SÉR alguna cosa certa, sèria y de entitat. *No ser cosa de risa, de burla, de chanza.* Non jocularium esse.

PÈNDRE PER RIURER. fr. Pèndrer alguna cosa per bulla, desentenente de ella. *Echar á chacota, á zumba, á bulla.* Joco aliquid ducere.

PER RIURER. m. adv. De burlas, de xanxa. *De chanza, de zumba, por risa, por diversion, por gracia.* Joculariter.

POSARSE Á RIURER. fr. *Echar, ponerse á reir.* Cachinnor, aris.

REVENTARSE Ó PIXARSE DE RIURER. f. Riurer molt. *Reventar de risa, descoyuntarse, despedazarse, descalzarse, desternillarse de risa.* Cachinnari; immoderatè, effusè ridere.

TOT RIENT; Ó TOT RIENT, RIENT. m. adv. fam. de que s' usa quant algú per medi de llassos logra lo que sol·licita, y així 's diu: TOT RIENT, RIENT ha conseguit un empleo. Altras vegadas significa trobarse sèns advertirho allà abont no's pensava, com: TOT RIENT, RIENT hem caminat ja dos horas; TOT RIENT, RIENT són las dotze de la nit. *Burla burlando.* Insuperatè, inopinatò.

RIVA. f. RIBA.

RIVAL. m. Competidor, especialment en amors. *Competidor, rival.* Rivalis, is. || ANTAGONISTA.

RIVALDIA. f. ant. RIVALITAT.

RIVALISAR. v. a. Competir, especialment en amors. *Rivalizar.* Contendo, is, æmulator, aris.

RIVALITAT. f. Competència, especialment en amors. *Competencia, rivalidad.* Corivalitas, atis.

RIVERA. f. RIU. || RIBERA.

RIVET. m. RIBET.

RIVETEJAR. v. a. RIBETEJAR.

RIVISQUIANS. m. pl. Heretges del sigle xvi. Deyan que Dèu no havia criat los àngels, y negavan la immortalitat del ànima y las penas del infern, etc. *Rivisquianos.* Rivisquiani, orum.

RIXA. f. RENTINA, PENDÈNCIA.

RIZÓFAGO. m. Qui viu de arrels. *Rizófago.* Rizophagus, i.

RIZOTOMO. m. ant. HERBOLARI.

RO.

ROA, NA. adj. Lo pertanyent á Roá capital de Normandia. *Roanès.* Rotomagi ortus. || m. Espècie

de llens ó tela que vé de dita ciutat. *Roan, roanès.* Rotomagi tela.

ROAGAR. v. a. ant. ROSEGAR.

ROB. m. quim. Arrop, aixarop de qualsevol such. *Rob.* Syrupus, i.

ROBA. f. Tot gènero de tela ó drap. *Ropa.* Cusque generis tela. || Vestit, hàbit. *Vestido, ropa.* Lacinia, æ, vestis, is. || Qualsevol cosa que serveix de especial abrich. *Ropa.* Aprica vestis. || ant. BÈNS, HAVERS. || náut. Efectes de comers. *Géneros, efectos, mercancías.* Merces, ium. || ant. náut. EQUIPATGE.

ROBA Á LA MAR. m. adv. náut. S' usa quant per causa del temporal se llànza á la mar lo major pes de la nau. *Ropa á la mar.* Navim levare.

ROBA BLANCA. La de llí, cánem ó cotó sèns pintar pera l' us de alguna casa. *Ropa blanca.* Lintea, gossypina tela.

ROBA BONA. loc. que ademès del sentit recte denota que alguna cosa es de bona qualitat. *Buena ropa.* Optima res.

ROBA DE CAMBRA. ant. y

ROBA DE CASA. La inferior per estar en casa. *Ropa de cámara, ó de levantar.* Cubicularia, domestica vestis.

ROBA DE CONSELLER. GRAMALLA.

ROBA DE LA BUGADA. 'L conjunt de pessas de roba que's posan á la bugada. *Jabonado.* Sapone abstersæ vel abstergendæ vestes.

ROBA TALAR. Roba llarga que s'ajusta sobre del vestit interior, com són sotanas, etc. *Ropa talar.* Tunica talaris.

Á CADA HU ES PERMÉS DEFENSAR SA ROBA. ref. que ensenya que la defensa es natural. *La defensa es natural.* Defensio naturalis jus est.

AB LA ROBA DE LA ESQUENA Ó AB LA ROBA QUE PORTA. loc. Ab sols lo vestit ajustat al cos. *En cuerpo, sin mas que su cuerpo gentil.* Veste, non pallio tectus.

ACLARIR LA ROBA. fr. Esbandirla, rentarla quant se tráu de la bugada. *Aclarar la ropa, sacar.* Relavo, as.

Á CRÉMA ROBA. m. adv. De molt prop. *A quema ropa, á pico de jarro, á boca de cañon ó de jarro.* Proximè, cominùs.

AFLUIXAR DE ROBA. fr. Tràurersen porció de la que's portava. *Desarropar.* Operimentum depellere.

ALSARSE LA ROBA. fr. ARREMANGARSE.

APUNTAR LA ROBA. fr. Juntar unas pessas ab altras pera rentarlas. *Apuntar la ropa.* Filo sordiola lintea innectere vel leviter anuere.

DEIXAR AB LA ROBA DE LA ESQUENA. fr. DEIXAR Á ALGÚ DESPULLAT, etc.

EN LA MILLOR ROBA CAUHEN Ó 'S FAN LAS TACAS. ref. Denota que per mès que sian personas de suposició, no deixan de tenir vicis molt reparables. *En el mejor paño cae una mancha.* Nec procer expers labum.

ESTIRAR LA ROBA. fr. Traürer las arrugas á la roba blanca quant s' aixuga. *Estirar la ropa.* Lintea explicare, extendere.

EXTÈNDRE LA ROBA. fr. Desplegarla pera que s' aixugue. *Tender la ropa.* Extendo, is.

FORA ROBA. ant. náut. exp. ab que en las galeras se manava als galeots que 's preparassen pera executar alguna feyna. *Ropa fuera.* Agite, deponite vestes.

LA ROBA FÁ L' HOME. fr. Adverteix que mòltas vegadas se fá mès apreci dels subjectes pel vestit y gala exterior que per la qualitat y las prendas. *Paños lucen en palacio que no hijosdalgo.* Non illustre genus, sed vestis fulget in aula.

LLEVAR LA ROBA. fr. Desabrigar á algú, trahentli la roba. *Descobijar.* Vestem alicui detrahere.

PALPAR LA ROBA. fr. met. ab que s' explica que algun malalt está en los últims instants de la vida, perque aquesta acció feta á las horas sèns deliberació es senyal mortal. *Palpar la ropa.* Animam agere, quod attractione linteorum significatur; mortis proximum esse.

PLEGAR LA ROBA. fr. Aparellarse pera marxar. *Hacer la maleta.* Viaticum parare. || Doblegarla y compòndrerla ab curiositat. *Cojer la ropa.* Vestes aptare, accommodare.

POCA ROBA. 'L subjecte mòlt pobre. *Descamisado.* Pauperrimus, omnium egenus.

POSAR COM ROBA DE PÁSCUA. fr. Maltractar de paraulas á algú, dirli mil injúrias. També s' usa com recíproch. *Poner de oro y azul, ponerse como ropa de páscuas, decirse los nombres de las páscuas ó de las fiestas.* Probris proscindere, depingere.

QUI DE ROBA DE ALTRE 'S VESTEIX, AL MITJ DEL CARRER LO DESPULLAN. ref. que reprehen als que 's volen llubir ab treballs de altres, pus fàcilment se descobreix l' engany, y quedan desayrats. *Quien de ajeno se viste en la calle le desnudan.* Graculus pennis pavonis indutus; indutus raptus, nudus abire parat.

QUI NO RÓBA NO PÓRTA ROBA. ref. antimoral ab que pensan disculpar sa mala consciència 'ls que fan sòn negoci injustament. *El dinero bien huele, salga de donde saliere.* Lucri bonus odor ex re qualibet.

QUI TÉ PROU ROBA, AVIAT ES VESTIT. ref. que denota que abont hi ha abundància de medis s' ix ab facilitat de qualsevol empenyo. *En casa llena, presto se guisa la cena.* Multæ manus onus levius reddunt: plus potest et plurimum industriæ.

TENIR ROBA AL ESTENEDOR Ó Á LA BUGADA. ref. Ensenya que no déu censurar los defectes de altres qui está exposat á que de algun modo li succehesca. *Quien tiene hijo varon no llame á otro ladrón, ó no dé voces de ladrón.* Quisquis habet natum, premat haud clamore latronem.

TIRAR LA ROBA Á MAR. fr. ant. Portar las mercaderias al embarcadero. *Conducir al embarcadero.* Mercas ad stationem deportare.

TRÁURER LA ROBA. fr. AFLUIXAR LA ROBA.

ROBADOR, A. m. y f. Qui róba. *Ladron, robador.* Latro, nis.

ROBAMENT. m. ant. ROBO.

ROBAR. v. a. Pèndrer alguna cosa contra la voluntat de sòn amo. *Robar.* Rapio, subripio, is. || Portàrsen lo agé ab forza y violència. *Pillar, robar, tomar, guarramar, hurtar, saquear, limpiar, correr.* Spolio, as, concipilo, rapio, is. || Traürer violentament ó ab angany una dona de la casa ó potestat de sos pares. *Robar.* Rapio, subripio, is. || Fèr pagar un excés en las compres. *Robar.* Supra summum pretium vendere. || Cobrar excessivament per drets ó tributs. *Robar.* Summa vectigalia exigere. || Llevar, defraudar part del pes ó mesura. *Hurtar, robar, defraudar.* Fraudo, as. || met. Atràuer ab eficàcia l' ànimo ó afecte. *Canar, robar, arrebatat, llevar.* Corripio, is, animo sibi conciliare, pellicere. || En alguns jochs de cartas anarne prenent de las que han quedat en lo munt, descarrantse de altres. *Robar.* Pagellis dimissis totidem accipere. || Apropiarse alguna obra de ingeni que altre ha fèt. *Plagiar, robar.* Plagium committere, aliena serinia compillare. || Aixamplarse 'ls rius prenent terra de las voras. *Derruviar, robar, hurtar.* Alluvione terram flumen subducere.

NINGÚ RÓBA RES Ó COSA QUE MENJE. ref. Denota que tots fugen de lo que porta cost y gastos. *Alhaja que tiene boca ninguno la toca.* Quod sumptus secum affert, intactum manet.

¿PENSAS QUE HO HE ROBAT? exp. que s' usa pera significar que algú no dóna la estimació y valor que mereix alguna cosa. *¿Son pelos de cochino?* ¿Floccine æstimandum id est?

UN QUE ROBAYA Y DOS QUE HI CONSENTIAN. ref. CANS AB CANS NO'S MOSSEGAN.

ROBARIA. f. ant. ROBO.

ROBAT, DA. p. p. *Robado, hurtado.* Raptus, depopulatus.

ROBAVELLER. m. Lo botiguer de robas y vestits vells. *Robavejero.* Vestium scrutarius.

ROBELL. m. ROVELL.

ROBERIA. f. ROBO.

ROBERT. COM—AB LAS CABRAS, QUE 'N DAVA DOS DE BLANCAS PER UNA DE NEGRA. ref. que reprehen als que cambian deixantse pérdrer per meytat. *El trueque del topo la cola por los ojos.* Diomedes et Glaucis permutatio.

ROBÍS. m. ant. RUBÍ.

ROBO. m. La acció de robar. *Robo, latrocinio.* Raptus, us, prædatio, nis. || Usurpació fraudulenta. *Hurto, robo, pillajes, despojo, salto, presa.* Expoliatio, nis. || La cosa robada. *Hurto, robo.* Præda, æ, furtum, i. || Lo de alguna dona. *Rapto.* Raptus, us. || Lo furt executat ab violència. *Rapiña.* Rapiña, æ. || Lo que fá l' riu de la terra de las voras. *Derruvió.* Diruptio, eversio, nis.

ROBO FÉT AB ASTÚCIA. L' astut y fingit. *Gatada.* Subdolum furtum.

ROBO FÉI EN CAMÍ RAL. *Salteo, salteamiento*. Spoliatio, circumventio, nis.

ROBORAR. v. a. ant. Fortificar. *Roborar, ro-bustecer, corroborar, vigorizar*. Roboro, as. || AUTORISAR. CORROBORAR.

ROBORATIU, VA. adj. Lo que dóna força y vigor. *Confortativo, roborativo, roborante*. Roborativus.

ROBORAR. v. a. ant. ROVELLAR.

ROBUST, A. adj. De gran força. *Vigoroso, robusto*. Robustus, validus. || De cos gros y membres refsats. *Robusto, rollizo, fornido*. Torosus, lacer-tosus. || Qui gosa de perfecta salut. *Robusto*. Valetudine præsians.

ROBUSTAMENT. adv. m. Ab força y vigor. *Robustamente*. Robustè.

ROBUSTESA. f. Força, vigor, resistència. *Robustez, robusteza, recura, refo*. Robur, oris. || Bona salut. *Robustez*. Valetudo, inis, firma valetudo.

ROBUSTÍSSIM, A. adj. sup. *Robustísimo*. Valde robustus, validus.

ROCA. f. Vena de pedra ó la molt grossa separada de ella. *Roca*. Rupes, cautes, is. || La que ix en fora de la superfície de la terra. *Peñasco, roca, escollo, peña*. Scopulus, i, saxum, i, crepido, inis. || La que s'ol haverhi en la boca dels ports. *Laja*. Saxum in mari latens. || náut. La que sobreix en la superfície de la aygua. *Vijia, escollo, peñasco*. Saxum, i: || met. Lo que es molt dur, ferm y constant. *Roca*. Rupes, cautes, is. || pl. La cordillera ó fila de rocas á la flor del aygua. *Escollos, rocas, arrecife*. Aræ, arum.

ROCA ESPADADA Ó TALLADA. La que está sola y no té pendent. *Roca escarpada*. Rupina, æ; saxum præruptum.

ROCA VIVA. La existent en la roca ó pedrera. *Roca ó piedra viva*. Viva rupes. || La que está sota la aygua entre banchs de arena. *Sirte*. Syrtis, is.

FERM Ó FORT COM UNA ROCA. exp. FORT COM LO ROURE.

PELAT COM UNA ROCA. exp. fam. ESTAR MÉS POBRE QUE UNA RATA.

ROCAMORELLA. f. ter. MORELLA ROQUERA.

ROCEGAR. v. a. ARROSSEGAR.

ROCH. m. n. p. de home. *Roque*. Rochus, i. || Pedra grosseta. *Guijarro, canto, piedra*. Silex, icis. || Pessa del joch de escachs, cada una de las figuras en forma de torre. *Roque*. Turris, is, arcitenens, tis. || Pedras que serveixen pera apedregar. *Lágrimas de Moïsen ó de san Pedro*. Missilis petra.

COP DE ROCH. *Cantazo*. Saxi ictus.

VET AQUÍ SANT ROCH Y 'L GOS. loc. prov. que s'aplica á dos personas que sempre van juntas. *La maza y la mona*. Perca sequens sepiam.

ROCÍ. m. Caball vell ó flach y dolent. *Rocin, matalon, rocinante*. Caballus macer. || Caball petit y dolent. *Jaco*. Equulus, i. || Qualsevol cavall destinat pera treballar. *Rocin*. Cantherius, ii. || met. fam. Home tonto y neci. *Rocin*. Hebes, etis. || met.

Dit de la persona vella; y així's diu: qui no treballa quant es pollí ha de treballar quant es rocí. *Viejo*. Senex.

PUS LLAURA 'L ROCÍ, POSA LA SELLA AL BOU. ref. Denota que no's deuen trastornar ó confóndrer las ocupacions de cada hu. *Pues ara el rocin, ensillemos al buey*. Singula quæque locum teneant sortita decenter.

ROCINAL. adj. Cosa de rocí. *Rocinal*. Asininus.

ROCINAR Y ROCINEJAR. v. n. Renillar la persona imitant al rocí. *Rocinar*. Strigosam vocem efformare. || CADUQUEJAR.

ROCINÁS. m. aum. *Rocinazo*. Cantherius grandior.

ROCINET. m. d. *Rocinillo*. Equulus, i.

ROCITANT. m. ant. RONQUERA.

RODA. f. Màquina orbicular de metall ó de fusta, pera rodar sobre un eix. *Rueda*. Rota, æ. || La petita sense raigs, com la de la corriola. *Rodaja*. Rotula, æ. || Màquina pera traurer aygua dels rius, y regar los camps. *Azuda, zuda, zua*. Aquaria rota, antlia, æ. || RODONA. || náut. Lo fust corb que pera formar la proa s' uneix ab la pessa corba en que remata la quilla. *Roda*. Carinæ rota. || pl. MODERA. || TORN DE LAS MONJAS. || met. La extensió que fa en semicircul lo pavo real ab las plomas de la cua. *Rueda*. Pavonis caudæ explicatio, ambitus.

RODA CATARINA. En los rellotges la de dents com navajas, que col·locada perpendicularment dóna moviment al volant. *Rueda catalina ó de santa Catalina, ó de reencuentro*. Rota libramenti.

RODA COMPOSTA. Màquina composta de moltes rodas ab sos llanternons. *Rueda compuesta ó infinita*. Rota composita.

RODA DE ARISTÓTELES. geom. Certa dificultat sobre 'l moviment de una roda. *Rueda de Aristóteles*. Aristotelis rota.

RODA DEL ÀYGA Ó DE CÍNIA. La que sosté 'ls catúfols en la cínia. *Andaraje*. Antliæ vortex, rota.

RODA DE FERRO. Cilindro ó roda petita de ferro ó de cer pera tallar los diamants y pedras preciosas. Es sumament velós. *Rueda de hierro ó de abrillantadores ó de lapidarios*. Mola chalibea.

RODA DE FOCH. Lo cercol, etc., guarnit de cohets. *Girándula*. Ignitus vortex.

RODA DE GRUA. Certa roda en forma de un tabal pera pujar pes. *Timpano*. Timpanus, i.

RODA DE LA FORTUNA. Cert joch de rodolins ó cartas encastadas en una post rodona, y un arbre ó eix perpendicular en lo centro ab un travesser al extrem superior com en los rellotges de butxaca, que impel·lit pel qui mena 'l joch vólta acceleradament, y guanya 'l qui té posat al rodolí que dit travesser senyala quant se para; y si 'l rodolí ahont se para está vuyt, tot lo diner que hi ha posat en los altres queda del qui mena 'l joch. *Rueda de la fortuna, rolina, ruleta*. Aleatorius vortex. || met. La volubilitat é inconstància de la fortuna.

Rueda de la fortuna. Rerum vicissitudo.

RODA DE MOLF. *RODET, MOLA.*

RODA DE SANTA CATARINA. RODA CATARINA. || La que's saludadors se fan estampar en alguna part del cos, y 's vanaglorian de tenirla estampada en lo paladar. *Rueda de santa Catalina.* Rota sanctæ Chatharinæ. || En lo blasó 's diu quant se presenta ab navajas y ferros punxaguts. *Rueda de santa Catalina.* Rota sanctæ Chatharinæ. || náut. Los quinze dias abans ó després del dia de Santa Catarina, en que sól havér en la mar grans temporals. *Rueda de santa Catalina.* Sanctæ Chatharinæ rota.

RODA DE TORMENTS. Cada una de aquelles que's tirans guarnian de navajas y altres instruments, pera despedassar los cossos dels mártirs. *Rueda de tormento.* Aculeata rota.

RODA ESTRELLADA. La que té 'ls punts ó caixals en la circumferència de fora. *Rueda estrellada.* Stellata rota.

RODA MARINA. Cert peix semblant á una roda ab són boló y quatre raigs que van á la circumferència. *Rueda marina.* Rota marina.

RODA MESTRA. La roda principal en las casas de moneda. *Rueda maestra.* Prima rota monetaria.

EN RODA AB LO VENT. loc. náut. ant. *Ceñir ó ciñendo el viento.* Cingens ventum.

MÉTRE EN RODA UNA Ó MES NAUS. loc. ant. náut. *Poner de crucero.* Maritimæ stationis munire.

POSAR EN RODA. fr. Posar en lo cas de no saber que fêrse. *Poner en compromiso.* Aliquem in discrimen vocare. || Aprelar á algú ab rahons. *Meter la espada hasta la guarnicion.* Argumentis urgere.

RODADOR, A. m. y f. Qui róta. *Rodador.* Rotator, is. || Lo que róta ó cáu rodant. *Rodador.* Rotans, tis. || Lo que róta fàcilment ó está en disposició pera rodar. *Rodador.* Rotatilis.

RODADOR DE CARRERS. Qui's passeja pels carrers. *Ruano, ruan, callejero.* Ad vias instructus vel paratus equus.

RODALIA. f. Entorn. *Contorno, rededor.* Rotunditas, atis, tractus, us.

RODAM. m. Conjunt ó multitud de rodas. *Rodaje.* Rotarum congeries.

RODAMENT. m. La acció y efecte de rodar y 'l moviment que's fá rodant. *Rodadura, rotacion, rueda.* Rotatio, nis.

RODAMENT DE CAP. Desvahiment. *Vahido, vértigo, vaquido.* desvanecimiento de cabeza. Vertigo, inis.

RODANXA. f. Tall rodó de peix, etc. *Rueda y roncha* p. Ar. Rotundum carnis, etc., segmentum, cestillus, i. || Rodella ó rodet, com: *RODANXA* del fus. *Rodaja.* Rotula, æ. || *TORTELL, GARLANDA.*

RODANXÓ, NA. m. y f. Persona petita y grossa. *Cachigordete, regordete, regordillo, rechoncho, repolludo, cachigordito.* Pusillo crassiorique corpore homo.

RODAPLANXA. f. La divisió en dos parts de las dents de la clau. *Rodaplancha.* Quoddam repagulum clavis partem planam dividens.

RODAR. v. a. Fêr donar voltas á alguna cosa, com: *RODAR* lo torn. *Rodar, rodear, remolinear.* Circumvolvo, circumago, is. || *RODEJAR.* || v. n. Girarse, donar voltas alguna cosa sobre sí mateixa, voltar al entorn. *Girar, rodar, rodear, rotar, voltear, dar vueltas.* Roto, as. || Voltar al rodador de alguna cosa. *Rodar, rodear, dar vueltas, ir ó andar al rededor.* Circumeo, is. || Móurerse alguna cosa ab rodas ó per medi de ellas. *Rodar.* Roto, as. || Fêr voltas ó círculs, com solen fêr los que ballan.

Caracolear, dar vueltas, hacer tornos. Circumvolvo, is; giros ducere. || *RODOLAR.* || Buscar una cosa sêns trobarla. *Rodar, dar vueltas.* Accuratè requirere.

|| Tremolar alguna cosa, estar poch segura y en acció de cáurer, y així 's diu que la càrrega róta. *Vacilar, rodar.* Titubo, as. || Anar alguna cosa per tot arreu y com despreciada. *Rodar.* Humum verere; in perditum ire. || Anar detrás de pretensions sêns conseguirilas ó sêr atès. *Rodar.* Negotiis trahi.

|| Divagar, anar ensá y enllá, passejar mòlt pels carrers sêns necessitat. *Callejear, rodar, rondar, biltrotear, corretear, ruar, vaguear, pajarear, vagamundear, vagar.* Otiar, aris. || Fêr marrada, anar á alguna part per camí més llarch que l'ordinari. *Rodear.* Per circuitum iter facere; circumeo, is. || náut. Anar ensá y enllá la nau en una calma més ó ménos segons la figura de sos fondos y altres causas. *Rodar.* Huc illuc ferri. || náut. Anar lo vent successivament variant de direcció. *Rolar, rodar, rotar, rodear, girar, rondar, rondarse.* Roto, declino, as. || met. Cáurer de la dignitat, puesto ó empleo. *Caer, rodar.* Decido, is. || met. Circular alguna cosa per mòltas mans, com lo diner en lo comerç, etc. *Circular, rodar, correr, girar, pasar.* Circulo, as.

RODAR LAS COSAS. fr. Vinir al cas per medis inesperats lo que's desitjava. *Rodearse.* Ex insperatò accidere.

ANÁRSEN Á RODAR. fr. Pérdrerse, ferse malbé, desgavellarse. *Irse á rodar.* Perturbo, as.

FÊR RODAR. fr. met. Tenir á algú ocupat en diligèncias. *Hacer rodar ó correr.* Aliquem negotiis occupatum tenere.

TIRARHO TOT Á RODAR. fr. Desbaratar algun negoci. *Echarlo todo á rodar; trastumbar.* Rem funditus evertere.

RODAT, DA. p. p. *Rodado.* Volutus.

RODAYRE. m. Qui acostuma passejar los carrers sense necessitat. *Callejero, azotacalles.* Erro, nis, vagus, i. || Díit de la dona. *Biltrotera.* Vaga, errabunda fœmina.

RODEADOR. m. Circúhit. *Contorno, rededor.* Rotunditas, atis, tractus, us.

AL RODEADOR. m. adv. En lo circúhit, en l'entorn. *Al rededor, en contorno.* Circum.

RODEIG. m. La acció de rodejar. *Rodeo.* Ambitus, us, circuitio, nis. || Marrada, camí més llarch ó separació del camí dret. *Rodeo.* Anfractus, us, anfractum, i; á recta via deflexio. || Volta, capgi-

ràda pera lliurarse del qui persegueix. *Rodeo*. Diverticulum, gyrus, i. || met. Lo medi llarch y remot del assumpto que s' emplea, pera venir, fèr, ó dir alguna cosa. *Preàmbulo, rodeo, ambages, chancharras, mancharras*. Ambages, ium; verborum circuitus.

AB RODEIGS. m. adv. Ab voltas. *Tortuosamente*. Tortuosè, obliquè.

ANAR Ó PARLAR AB RODEIGS. fr. Usar de circumloquis en lo que s' ha de dir. *Rodear*. Circumloquiis uti.

RODEJADOR, A. m. y f. Qui rodeja. *Rodeador, rodador*. Ambitor, is.

RODEJAMENT. m. Obra de rodejar. *Rodadura*. Rotatio, nis.

RODEJAR. v. a. Circuhir. *Circuir, rodear, rondar, circunvalar, circundar, ceñir*. Ambio, circumeo, is.

RODEJAT, DA. p. p. *Rodeado*. Ambitus.

RODELLA. f. Escut rodó y prim, que ficat en lo bras esquerre, cubre 'l pit al qui pelea ab espasa. *Rodela*. Clypeus rotundus. || ant. *SOLETA*. 3. || ter. *CÉRCOL DE BÒTA*.

RODEO. m. RODEIG.

RODERA. f. Lo senyal que deixa en terra la roda dels carruatges. *Carril, rodada, bache*. Rotæ vestigium.

RODET. m. Pessa de fusta á manera de un carret, que serveix pera capdellar. *Carrete*. Trochlea, æ. || Lo que ficat en la pua del torn ó altrás màquines las fá rodar per medi de la corda que vé de la roda. *Carrete*. Trochlea, æ. || En lo molí de farina la roda encaixada en un cilindre, la qual impel·lida del àygua, fá rodar la mola. *Rodezno, rodete*. Rota moletrina in aquis. || La mola que xafa las olivas, grui, etc. *Volandera, galga*. Mola supra aliam versatilis. || Lo del fusany ó fus de retórcer. *Rodaja, tortera*. Rotula, æ, orbiculus, i. || Cilindre de pedra pera aplanar la terra. *Rodillo*. Valgium, ii.

RODETA. f. d. *Ruedecilla*. Rotula, æ. || con·RIOLA.

RODEU. m. RODEIG.

RODÓ, NA. adj. Esfèrich. *Redondo*. Orbiculus, rotundus. || Caràcter de lletra comú á diferència de la cursiva. *Redonda*. Rotundus. || S' aplica á una acció ó paraula executada ab molta resolució. *Redondo*. Manifestus, expressus. || adj. Se diu de la moneda cabal, exacta, justa, com: tinch sis duros rodons. *Cabal, justo*. Exactus, perfectus.

EN RODÓ. m. adv. Se diu quant se trenca ó 's tál·la alguna cosa enterament. *À cercen*. Ab imò, radicatus, á stirpe.

RODODÓ. m. ter. ENTORN, CONTORN.

RODOLAMENT. m. RODOLÓ.

RODOLAR. v. n. Anar á rodolons. *Rodar*. De·volvi, rotari.

RODOLÍ. m. Llenca de paper que conté 'l nom de algú en las extraccions. *Cédula, cedulilla, suer·*

te. *Schedula*, æ. || Sort en las extraccions, com: he posat deu rodolins en la rifa. *Suerte*. Sorts, tis.

|| Joguina dels noys. *Alaluya*. Alleluia, æ.

AUCA DE RODOLINS. Paper dividit en 48 quadros ab figuras que retallats serveixen als noys pera diferents jochs. *Pliego de alaluyas*. Alleluiarum philary.

FÉR RODOLINS, Y TRÁUBER Á RODOLINS. fr. Sortejar. *Sortear por cédulas, echar cédulas*. Schedulis sortes ducere.

RODOLÍS. m. RODADOR.

RODOLÓ. m. Volta de las cosas que s' arrosse·gan. *Rodadura, rodeon*. Rotatio, nis.

ANAR Á RODOLONS. fr. RODOLAR.

RODONA. f. Lq rotllo ó círcul format de per·sonas. *Corro, rueda, redonda, corona*. Personarum corona. || *MONEDA*. || *RODÓ*. 2.

RODONAMENT. adv. m. Clarament, sense re·paro, ab resolució. *Redondamente, redondo, sin rodeo, sin rebozo*. Præcisè, ingenuè. || En rodó. *Redondamente*. Circum, rotundè.

RODONENHC, CA. adj. Imperfectament rodó. *Orbicular*. Orbicular, is.

RODONESA. f. La qualitat que constituheix una cosa rodona. *Redondez, rotundidad*. Rotundi·tas, atis. || La figura rodona. *Redondez, rotundidad*. Rotunditas, atis. || La extremitat de una figura cir·cular. *Redondez, rotundidad*. Circulus, circus, i, orbis, is.

RODONIMENT. m. ARRODONIMENT.

RODONIR. v. a. ARRODONIR.

ROECH. m. ROSECH.

ROEY. m. anl. ROVELL.

ROGACIÓ. f. La acció de rogar. *Rogacion, rue·go, súplica*. Supplicatio, nis. || pl. Las lletanias en professons públicas que's fan en determinats temps pera demanar á Dèu una bona cullita dels fruyts de la terra, y altres beneficis. *Rogaciones, rogati·vas*. Preces, rogationes publicæ.

ROGADOR, A. m. y f. Qui roga ó s' interpo·sa ab súplicas per altres. *Rogador, rogante*. Roga·tor, is.

ROGAR. v. n. Demanar per gràcia alguna co·sa. *Rogar*. Rogo, as, peto, is. || Instar ab sumissió y súplicas á algú, pera que execute lo que's preten y desitja. *Rogar*. Obsecro, rogo, as. || Pregar ó de·manar á Dèu. *Rogar*. Oro, as, precor, aris.

ROGATIU, VA. adj. Lo que suplica ó enclou en sí súplica. *Rogativo*. Quod rogat seu rogatio·nem complectitur.

ROGATIVA. f. La oració pública feta á Dèu pera conseguir lo remey de una grave necessitat, especialment pública. *Rogativa, rogacion*. Suppli·catio, deprecatio ad Deum.

ROGEJAR. v. n. Tirar á roig. *Bermejar, ro·gear*. Rubo, is. || Dít de la roba obscura que ha mu·datsón color en rogench. *Pardear*. Fuscum apparere.

ROGENCH, CA. adj. Lo que tira á roig. *Ber·mejizo, rojizo, rúbeo, rosillo*. Fulbaster. || Lo ter·

ritori ó terreno que tira á roig. *Rubial*. Ager rubens.

ROGENT, A. adj. Lo que té un roig pujat. *Rojeante, rojo encendido*. Rubeus.

ROGER. m. ter. y

ROGET. m. Peix. MOLL. || Color roig ab que las donas se pintan. *Rojete*. Fucus, purpurissum, i. || adj. ROGENCH.

ROGLE. m. ter. ROTLLO, CÍRCUL.

ROIG, JA. adj. que s' aplica al color encarnat molt encés, com lo de la sanch. *Bermejo, rojo, rubio, y rubicundo* poét. Ruber. || Lo que tira á groch. *Rubio, rojo*. Luteus, flavus. || Qui naturalment té aquest color en la cara. *Encendido de color, colorido*. Flavus. || Se diu del qui té 'l cabell de dit color. *Pelirubio, rubio, pelirojo*. Grine ruber, flavus.

TORNARSE ROIG. fr. Avergonyirse, manifestantho ab aquest color. *Ponerse colorado, sonrosearse, embermejarse, sonrojarse, salir los colores á alguno*. Purpurasco, erubesco, is. || Dit del metall que's torna de aquest color per la pudor ó causa semblant. *Tomarse*. Ferrugine obtegi, obrui.

ROINDAT. f. RUINDAT.

ROÍS. m. ant. n. p. de home. *Rodrigo*. Rodericus, i. || Nom patronimich; fill de Ruy. Ara es apellido de familia. *Ruiz*. Ruy filius.

ROJA. f. Planta perenne, la arrel de la qual gastan molt los tintorers pera tenyir de aquest color, y es llarga, rastrera, dividida en molts rames, del tamany de un canó de ploma, vellosa, roja per fora y sens olor. De ella ixen molts brots llarchs, extesos, quadrats, nusos y ásper al tacto, y en cada nus tráu cinch ó sis fullas que la rodejan en forma de estrelles, ásperes y que s' agarran fortament á la roba. Las flors són campanudas y verdosas. Lo fruyt se torna negre quant madúra, y sembla als ginebrons. Se cria silvestre, y 's cultiva en abundància en Espanya. *Rranza, rubia*. Rubia tinctorum.

ROJOR. f. La qualitat de roig. *Rojura, rojez, rojeza, bermejura, enrubio*. Rubedo, inis, rubor, is. || Lo color que sobrevé á la cara per vergonya. *Rubor, sonroso, sofama*. Rubor, is. || Dit del cel color roig en los núvols al eixir ó póndrerse 'l sol. *Arrebol*. Rubeus color.

ROL. m. náut. Contracció de rotllo, que's deya antigament de la llista ó passaport de la marineria, que portava 'l capità de un barco mercant, anomenat així per que's formava en un rotllo de pergami. Ara significa lo mateix, assó es, la llicència del comandant de marina de la província ab la referida llista; però s' exten en paper. *Rol*. Syllabus, catalogus, i. || *Rol*. Mali crassities. || Tanda, torn en qualsevol treball del servey. *Rol*. Alternæ vicis ordo, vicissitudo.

ROLDÓ. m. Planta de fullas semblants á las del magraner: serveix pera adobar pells. *Zumaque, rus, roldon, roldó*. Nautea, æ.

ROLEU. m. Cilindro de ayguacuyt ab que's es-

tampers posan la tinta al motllo. *Rodillo, rulo, rollo*. Cilindrus, i.

ROLINA. f. RODA DE LA FORTUNA.

ROLL. m. ter. RODANXA.

ROM, A. adj. *Xato. Romo, chato*. Silenus, simus. || Sens punta. *Romo, obtuso, boto*. Obtusus. || m. Ayguardent extret de la canya dolsa. *Ron, rom*. Ex sacchariferæ arundinis succo vi destillatus spiritus.

ROMÀ, NA. adj. Pertanyent á Roma ciutat de la Itàlia, capital de la antiga república romana. *Romano*. Romanus.

ROMAGUERA. f. Arbust ben conegut, ab branques cantelludas, flexibles, inclinadas envers terra, y plenas de punxas. Las flors són blanques y de figura de rosa, que donan per fruyt unas bayas compostas de grans agarrats á una placenta comúna. *Zarza*. Rubus, i. || met. fam. L' objecte que entre té á algú que va determinadament á alguna part. *Zarza*. Obex, icis.

POSAR ENTRE ROMAGUERAS. fr. Cubrir de romagueras. *Enzarzar*. Rubis involvere.

ROMAGUERAL. m. Lloch de romagueras. *Zarzal*. Rubetum, i.

ROMANA. f. Espécie de balansa de braços desiguals, las parts principals de la qual són quatre: manech que dividit en parts ignals, serveix pera senyalar los pesos de las cosas; un ganxo del qual se penja y al qual ab joch llibre está unit mediant l' eix de són moviment; un garfi ó bras pera sustentar las cosas que's pesan, y 'l piló que penjant del bras major del manech se mou á qualsevol punt dels de allí senyalats, y determina segons sa major ó menor distància del centro, lo pes de las cosas quant arriba á formar ab ellas equilibri. *Romana*. Statera, æ.

ENTRAR LA ROMANA. fr. Comensar són pes ab cert número de lliuras, arrobas, etc. *Entrar la romana*. Stateram à certo pondere initium ducere.

PESAR AB LA ROMANA. fr. Romanar, romanear, pensar en romana. Statera ponderare.

ROMANCISTA. m. Qui escriu en romans. *Romancista*. Qui vernaculo sermone scribit. || Qui no sab més que la lléngua castellana. *Romancista*. Qui vernaculo tantum sermone loquitur. || Dit dels cirurgians sangradors á diferència dels llatins. *Sangrador, romancista*. Phlebotomus, i. || Qui ven romansos. *Relacionero*. Metricæ narrationis venditor. || Autor de romansos. *Romancero*, Acroamatum compositor.

ROMANDRE Y ROMÁNDER. v. n. ant. se, permanecer, restar. Remaneo, es.

ROMANENT. p. a. ant. Remanente, restante. Remanens, tis.

ROMANGÓ. m. Arruga de la roba. *Remango*. Tunicæ defluentis collectio.

ROMANÍ. m. Mata de quatre ó cinch peus de alta, las fullas molt estretas, las flors blavas, y la lla-

vor cada una 'n fôrma quatre de aovadas. Es aromática, molt útil y medicinal. *Romero, lacris. Rosmarinus, rosmarinum, rorismarini.*

ROMANILL. m. ROMANÍ.

ROMANIR. v. n. ant. ROMÁNDRE.

ROMANS. m. En són origen se prengué per la llengua ó idioma dels romans. *Romance.* Lingua romana. || Llengua mesclada de la romana y espanyola antiga, etc. *Romance.* Sermo romanus. || La llengua castellana vulgar. *Romance.* Hispanica vernacula lingua. || ROMANSO. || Gerundi antiquat de romándrer. *Quedando.* Remanendo. || En las aulas de gramática llatina "I text de las oraciones. *Texto.* Textus, us.

EN BON ROMANS. m. adv. Ab tota claredat, sèns fér embuts. *En buen romance.* Liquidò planè.

PARLAR EN ROMANS. fr. Parlar en castellà. *Hablar en castellano.* Lo qui sermone hispano. || Explicarse ab tota claredat. *Hablar en romance.* Planè loqui.

ROMANSAR. v. a. ant. y

ROMANSEJAR. v. a. Posar en romans lo que està en altra llengua. *Romancear, poner en castellano.* In hispaniam linguam vertere. || Compón-drer romansos. *Romancear.* Acroamata condere. || Explicar de vários modos la oració castellana pera facilitar lo posarla en llatí. *Romancear.* Per periphrasim explicare.

ROMANSER. m. ROMANSISTA. 3. || CANSONER.

ROMANSET. m. d. Romans curt ó en versos de ménos de vuyt síl-labas. *Romancillo.* Parvum acroama.

ROMANSO. m. poét. Composició en vers de vuyt síl-labas y sols ab la assonància del segon y quart vers, que déu alternar en tota la composició. *Romance.* Poetica compositio alternis versibus assonans. || Novela, cuento alegre. *Romance.* Acroama, tis. || pl. Fábulas ó històrias y llibres de caballeria. *Romances.* Fabulosa narratio. || Impertinèncias, batxilleries, sofisterias. *Romances.* Arguta verba.

ROMANSO HERÓICH. Los romans en vers de onze síl-labas en que's contan los fets de algun héroe. *Romance heroico.* Heroicum acroama.

VENIR AB ROMANSOS. fr. fam. CANSONEJAR.

ROMANSOT. m. Romans llarch y pesat. *Romanzon.* Molestum acroama.

ROMÁNTICH, CA. adj. Cosa del romanticisme. *Romántico.* Romanticus. || Se diu del lloch que encanta per sa amena y rústica varietat. *Romántico.* Romanticus. || m. Género oposat al clàssich, assò es, espècie de moda capritxosa en las obras d'una y para cada vestig. *Romántica.* Romanticus, -co. Romanticus, i.

Á LA ROMÁNTICA. m. adv. Al estil romántich. *A la romántica, á lo romántico.* More romantico.

ROMANTICISME. m. Lo sistema ó modo dels romántichs. *Romanticismo.* Romanticismus, i.

ROMÁS, A. p. p. de romándrer. *Quedado.* Remansus.

ROMASSA. f. Planta. PARADELLA BORDA.

ROMÁTICH, CA. adj. Se diu de lo que es humit, malsà y pòt donar reuma. *Mohoso, húmedo, oriniento.* Madidus. || REUMÁTICH.

ROMATISME. m. REUMATISME.

ROMBO. m. geom. Figura rectilínea que consta de quatre costats iguals y de ànguls desiguals. *Rombo.* Rhombus, i.

ROMBOIDAL. adj. geom. Lo pertanyent ó lo que sembla al romboide. *Romboidal.* Ad rhomboidem pertinens.

ROMBOIDE. m. geom. Lo quadrilongo en que's ànguls y costats són desiguals de dos en dos. *Romboid.* Rhomboides, æ.

ROMÉ. m. y

ROMER. m. ter. ROMANÍ. ROMEU.

ROMERAL. m. Terreno poblat de romanís. *Romeral.* Ager vel locus roribusmarinis plenus.

ROMERIA. f. Peregrinació per devoció. *Romeria, romeraje.* Sacra vel devota peregrinatio.

ROMEU. m. S' aplica al peregrí que va en romeria á algun santuari ab bordó y esclavina. *Peregrino, romero.* Peregrinus ad loca sacra.

ROMIATGE. m. ant. ROMERIA.

ROMPEDOR, A. m. y f. Qui romp. *Rompedor.* Discerpens, deterens.

ROMPEDURA. f. ant. L' acte y efecte de róm-prer. *Rompimiento, rotura, ruptura.* Ruptio, disruptio, nis.

ROMPEMENT. m. ROMPIMENT.

ROMPENT DE LAS AYGUAS. Qualsevol baix, escoll ó costa ahont trencat lo curs de las onadas romp y s' alsa la mar. *Rompiente.* Quidquid undas frangit.

ROMPIMENT. m. La acció y efecte de róm-prer. *Rompimiento.* Ruptio, disruptio, nis. || met. Desavenència. *Rompimiento, desavenencia, riña.* Dissidium, ii.

RÓMPRER. v. a. Trencar, fér trossos. *Quebrar, romper.* Frango, is. || Dividir ab violència las parts de un tot. *Quebrantar, romper, quebrar.* Seindo, is. || Esquinsar. *Desgarrar, romper.* Conscindo, is. || Evacuar per vómit ó cambra. *Desaguar.* Exonerar, as. || Desbaratar un cos de gent. *Romper.* Pæ-rumpo, is, profligo, as. || Entrar ab ímpetu, fúria ó violència. *Penetrar, romper.* Interrumpo, intro-rumpo, is. || Violentar, forsar. *Violentar, romper.* Violentiam, vim inferre. || Interrómprer, la unió seguida de un cos. *Romper.* Interseindo, interumpo, is. || Obrir ab ímpetu alguna cosa. *Salir, romper, reventar.* Effringo, is. || met. Separar, dividir la unitat de algun cos unit, com i ayre, etc. *Romper.* Divido, is. || Traballar per primera vegada la terra inculta, y també donarhi la primera rella. *Romper.* Proscindere, arare incultum agrum. || Faltar á alguna lley ó precepte. *Quebrantar, romper.* Rumpo, frango, is. || v. n. Comensar, com: RÓMPRER lo dia, lo plor. *Romper.* Inchoo, as, incipio, is. || Renyir ab algú ó deixar de serli amic. *Romper.* Ab ami-

citia discedere, vel amicitiam dimittere. || Resóldr-se á la execució de alguna cosa que tenia dificultat. *Romper*. Discerno, is, delibero, as. || Brotar las plantas, ú obrirse 'ls brots de la flor. *Romper*. Erumpo, prorumpo, is. || Cambiar de direcció, com: RÓMPRER á ma dreta. *Tomar*. Abire versùs. || ant. ABÀTRESSE, FÉR BANCARROTA. || ant. ARRASTRAR. || Trencar menuda y superficialment ab las dents la part de algun tot. *Roer*. Rodo, is. || v. r. Férse trossos. *Quebrarse, romperse*. Frangi. || Petar, dividir-se ab violència. *Estallar, romperse*. Vi et cum sonitu frangi, fragosè disfringi. || Contraürer lo mal dít trencadura. *TRENCARSE*. || ant. náut. EMBESTIR.

ROMPUDA. f. La terra que's cultiva de nou ó llaura per primera vegada. *Arrompido*. Novalis ager. || La acció y efecte de rómprer. *Rompimient-o, rotura, rompedura*. Ruptio, diruptio, nis.

ROMPUT, **DA**. p. p. de rómprer. *Roto, rompido*. Ruptus.

RONCADOR, **A**. m. y f. Qui ronca. *Estertero-so, roncador*. Sterteros, tis. || adj. S' aplica al carro ó altra cosa que ronca ó gruny. *Charriadero, chirriador*. Stridens, tis. || Cert peix de un peu y mitj de llarch, lo cos comprimit, lo color negrench, ab móltas líneas grogas, que segueixen desde las ganyas á la cua; la mandíbula inferior més curta que la superior, y las dos guarnidas de agudas dents; una aleta sobre del llom, y la de la cua dentada. *Roncador*. Sparus cantharus.

RONCALÈS, **A**. adj. Lo pertanyent al vall de Roncal. *Roncalès*. Roncalensis.

RONCALLAR. v. a. ant. Caminar inclinant lo cos més á una part que á altra, per no poder as-sentar igualment los dos peus. *Cojear, claudicar*. Claudico, as. || met. Faltar á la rectitut en algunas ocasions. *Cojear, claudicar*. Claudico, as.

RONCAR. v. n. Fér ronchs. *Roncar*. Sterto, is; raucos edere. || Fér un soroll bronch, com se diu de alguns instruments de vent. *Roncar*. Raucè resonare. || BRAMAR. A. || Amenassar ab ronchs, jactarse. *Roncar, echar roneas ó bravatas ó plantas*. Minas jactare sanniendo. || Cruixir las carretas, cotxos, etc. *Cantar, rechinar, chirriar*. Strido, is. || Grunyar lo porch senglar. *Rebudiär, roncar*. Aprum stertere.

PARA DE RONCAR. fr. *Dejar de roncar*. Desterto, as.

RONCAYRE. m. RONCADOR.

RONCEJAR. v. n. Entretenir, retardar alguna cosa per férla de mala gana. *Roncear*. Retardo, as, differo, ers. || náut. Anar poch á poch la embarcació. *Roncear*. Tardar, etc.

RONCER, **A**. adj. Tart, peresós. *Roncero*. Tardus, lentus.

RONCERIA. f. La tardansa, lentitut en fér las cosas de mala gana. *Zalama, roncèria, zalamèria*. Tarditas, atis, lentitudo, inis.

RONCH, **A**. adj. Qui té ronquera. *Ronco*. Raucus. || ast. S' aplica als signes Aries, Tauro, Lleó y

Capricorni. *Ronco*. Raucus. || Veu ó so bronch. *Bronco, ronco*. Raucus. || m. Lo soroll que's fá roncant. *Ronquido, ronco*. Ronchus, i. || Espécie de cant ab que s' enamoran los coloms y lórtolas. *Arrullo*. Columba seu turturis murmur. || m. Aménassa ab jactància. *Ronca, bravata, baladronada*. Minæ jactatæ. || Locrit que fá la dayna pera cridar á la femella quant la apeteix. *Ronca*. Ronchus, i.

ESTAR Ó PARLAR RONCH. fr. Manifestar ronquera en la veu. *Ronquear*. Raucitate laborare.

POSARSE RONCH. fr. Contraürer ronquera. *Enronquearse, ponerse ronco*. Ravim contrahere; raucum fieri.

VENIR Ó ANAR AB RONCHS. fr. Reganyar. *Echar roneas, echar bocanadas*. Minas jactare.

RONCO. m. RONCH, 6.

RONDA. f. La acció de rondar. *Ronda*. Nocturna lustratio, circuitio. || Conjunt dels que rondan. *Patrulla, ronda*. Vigiles exploratores, vel excubiatores. || Volta, marrada. *Rodeo*. Anfractum, i, á recta via deflexio. || La que fá regularment un cap de esquadra en la muralla pera zelar la vigilància de las centinellas. *Rondin*. Excubiæ vigiliæ seu vigilarios lustrantes. || Lo circúhit ó espay de la ciutat entre la part interior de la muralla y las casas. *Ronda*. Pomœrium, ii. || La música y reunió de fadrins que rondan de nit per diversió ó pera obsequiar á las fadrinas. *Ronda*. Nocturna juvenum perlustratio.

ANAR DE RONDA. fr. Anar de nit visitant la ciutat ó plassas, pera impedir los desordes lo qui té aquest ministeri á sòn càrrech. *Rondar*. Urbem circuire, lustrare.

FÉR LA RONDA. fr. ANAR DE RONDA. || ter. ENGANYAR.

FÉR RONDA. fr. Fér marrada. *Rodear*. Circumire; per circuitum iter facere.

RONDALLA. f. Fábula, cuento. *Conseja, patraña, rondalla*. Comentum, i, fabula, æ. || Relació en que s'assegura algun fet que's tenia per fabulós. *Cuento de viejas, burlería*. Fabula senilis, vetularum deliramenta.

RONDALLA DE PROP Ó DE LA VORA DEL FOCH. Cuento vulgar de que's fá conversació entre la gent comuna. *Cuento de horno*. Tabernaria fabella.

RONDALLAYRE. adj. Qui conta móltas rondallas. *Decidor, cuentista*. Facetus homo.

RONDALLEJAR. v. n. RONCEJAR.

RONDALLER, **A**. m. y f. Tart, peresós. *Zalamero, roncero, majagranzas, comadrero*. Tardus, lentus. || Dít de algunas cosas inanimadas; y així Tardus.

RONDALLERIA. f. RONCERIA.

RONDAR. v. n. ANAR DE RONDA. || Passejar los carrers, divagar. *Rondar*. Vias, domum vel fores circuire, perlustrare. || FÉR RONDA.

RONDAYRE. m. Qui rónða. *Rondador*. Circuitor, is.

RONDELL. m. Espécie de metro ó composició poética. *Rondel.* Metri genus.

RONDIN. m. RONDA. 4. || Lo subjecte destinat en las adressanas de marina pera impedir los robos. *Rondin.* Navalium custos.

RONDINAR. v. n. Fér las cosas de mala gana y murmurant. *Gruñir, rezongar, refunfuñar, rezar, musilar, murmurar, verraguear, varraguear, bar-batar, regruñir, respingar, murmujea, rechinar.* Obmurmuro, remurmuro, as.

RONDINAYRE. m. Qui rondina. *Querelloso, rezongador, rezongon, rezonglon, roncero, quejico-so, rechinador, zorronglon, reñidor.* Obmurmura-tor, is.

RONDÓ. m. mús. Composició en que'l tema's repeteix móltras vegadas. *Rondó.* Musicæ genus.

RÓNECH, GA. adj. De mala qualitat, aspre, erm. *Áspero, árido, yermo, malo.* Malus. || Sèns companyia. *Solo.* Incomitatus, nudus. || **RÉNECH.** 2.

RONQUERA. f. Malaltia que consisteix en una mudansa estranya del só natural de la veu, ocasionada de algun destorb ó dany rebut en las parts que concórren á formarla, ó en los órganos de ella. *Enronquecimiento, ronquera, ronquez, ronquedad, estertor, carraspera.* Raucitas, atis.

RONQUES. m. pl. ter. REGANTS.

RONSAL. m. RAMAL.

PORTAR DEL Ó PEL. **RONSAL.** fr. Guiar las béstias, anant á peu davant ó al costat, portant en las mans lo ronsal ó rienda. *Llevar del diestro ó de diestro.* Freno vel capistro ducere.

PORAR LO RONSAL. fr. *Cabestrar, echar cabestro.* Capistro, as.

RONSAR. v. a. ant. Móurer alguna cosa pesada girantla per medi de palancas, com se fá ab la artilleria. *Ronzar.* Vectibus movere.

RONYA. f. Malaltia apegalosa que consisteix en una multitud de grans que causan gran picor. *Sarna.* Scabies, ei. || Malaltia del bestiar llanar, en que se li arruga la pell en forma de costuras, y llánsa á pérdrer la llama. *Escabro, roña, sarna.* Scabies, ei. || Clapas de mal gál-lich. *Sarna de in-dias, bubas.* Indica scabies. || **LEPRA.** || La dels arbres. *Escabro.* Scabies, ei. || Entre menescals esco-riació que pateixen las cabalcaduras en las quarti-llas de las potas, ab una picor molesta. *Arestin.* Scabies, ei. || met. Dany moral que's comunica ó pòt comunicar de uns ó altres. *Roña.* Scabies, ei.

RONYA DE CA. La més menuda y més dolenta que la comuna. *Sarna perruna.* Psora, æ; impetigo, *RONYA MENADADA.* *Ronya menadada que se consumint la carn.* *Usagre, empeine.* Lichen, enis, psora, æ.

BUSCAR RONYA AL COVE. fr. Buscar motius de re-nyina. *Ruscar tres piés al gato, ó buscar cinco piés al gato, y él tiene cuatro; buscar el pelo al huevo; buscar asillas para cosquillas.* Quisquis amat rixas, rixarum quærit atansas.

ENCOMANAR LA RONYA. fr. Apegarla, comunicarla á altre. *Enroñar.* Scabie afficere.

NO LI FÁLTA SINÓ RONYA PERA GRATAR. ref. que pondera la felicitat de algú. *No le falta sino sarna que rascar.* Omnibus commodis affluere.

UMPLIR DE RONYA. fr. Encomenarne mólta. *En-roñar, llenar de roña.* Scabie implere.

RONYERA. f. Instrument ab dos talls retorts per la punta, pera descobrir y rascar lo cráneo. *Legra.* Scalprum lunatum.

RONYÓ. m. Cos glandulós, de que n'hi ha dos en la part interior del cos del animal pera filtrar, ó segregar la orina. *Riñon.* Rhen, nis. || Nom de un riu de la Gália Narbonesa, *Ródano.* Rhodanus, i. || met. L'interior ó centro de un terreno, regió, etc. *Riñon.* Umbilicus, medium, ii. || pl. **RONYO-NADA.** || pl. **REBLE, PALET.** 2.

TENIR LO RONYÓ CUBERT. fr. met. fam. Estar rich. *Tener cubierto el riñon.* Nummatus benè marsupium habere.

RONYONADA. f. anat. La part en que están situats los ronyons. *Riñonada.* Rhenum situs. || La tela de sagi que cubreix los ronyons. *Riñonada.* Rhenum adeps. || Fregida ó guisat de ronyons. *Ri-ñonada.* Conditio rhenes; rhenum pulmentarium.

RONYONET. m. d. *Riñoncito.* Rhenunculus, rheniculus, i.

RONYÓS, A. adj. Qui ó lo que té ronya. *Roño-so, sarnoso.* Scabiosus. || met. **MISERABLE, MESQUÍ.** || Brut, porch, asquerós. *Roñoso.* Sordidus, spurcus.

RONYOSA. f. ter. Truyta de ous ab tallets de butifarra ó cansalada. *Tortilla con torreznos.* Ova cum segmentis, etc. tosta.

ROP. m. ARROP. ROB.

ROPÁLICH, CA. adj. poét. Se diu del vers en que la primera paraula es monosíl-laba, la segona disil-laba y així progressivament. *Ropálico.* Ropalicus.

ROPATGE. m. Vestit ó adorno exterior especialment lo talar y de autoritat. *Ropaje.* Paluda-mentum, i. || Conjunt de roba. *Ropaje.* Vestium congeries. || pint. y escult. Representació dels ves-tits en las obras de pintura y escultura, etc. *Ropa-je.* Vestium pictura.

ROPER, A. m. y f. Sastre de encant, qui ven roba feta. *Roper.* Vestiarius, ii. || Qui cuyda en las comunitats de disposar la roba pera 'ls demès. *Roper.* Vestiarium custos.

ROPERIA. f. La botiga ahont se ven roba feta. *Roperia.* Vestiarium, ii. || L'ofici ó art dels ro-pers. *Roperia.* Vestiarium ars. || La pessa ahont se guarda y distribuix la roba en las comunitats. *Roperia.* Vestiarium, ii. || L'empleo de guardar la roba y cuydar de ella. *Roperia.* Vestes custodiendi munus.

ROPILLA. f. Vestidura curta ab mànegas y so-bremànegas soltas, y s'ajunta sobre del gipó. *Ropilla, ropita, ropeta, sayo romano.* Manicatus tho-rax strictius. || **SAYO, GIPÓ, JACO.** 1.

ROQUER, A. adj. Cosa de rocas. *Roquer, roquero*. Rupeus.

ROQUEROL. m. Espécie de falsiot ab la gorja y ventre blanch y lo demés negre; s'ol anar per las rocas, y en temps de pluja s' en juntan molts, y acuden als campanars y altres edificis alts. *Avion*. *Cypsellus minor*.

ROQUET. m. Sobrepe'llis ab mànegas ajustadas ó amplas en punta. *Roquete, y giraldete* lo s'ens mànegas. *Supparus, i*.

ROQUILL. m. ter. PATRICÓ.

ROQUISSER. m. Lloch ó paratge de molts rocas. *Roquero, roqueda, roquedal*. Rupes, is.

ROR. m. ant. HORROR.

ROS, SA. adj. Color semblant al or que tira á roig. *Rubio*. Rubeus, rutilus, flavus. || p. p. ant. ROSEGAT. || m. ROSADA. || AYGUA ROS. || Lo such que xupan las abellas en las plantas, del qual se fá la mel. *Jugo*. Succus, i.

ROS DE BARBA. Qui té'ls pels de la barba rossos. *Barbirubio*. Flavius mento.

ROS DE PEL Ó DE CABELLS. *Pelirubio*. Crine rubeus.

FÉR TORNAR ROS. fr. Fér tornar de dit color. *Enrubiar*. Rufo, as, rubeo, es. || Dit de lo que 's rubeix ó fregeix. *Behogar, reahogar*. Torreo, es.

TORNARSE ROS. fr. Rébrer alguna cosa dit color. *Enrubirse*. Irrubescio, flavescio, rubefacio, is.

ROSA. f. Flor ben coneguda per sa hermosura y suavisim olor, composta de molts fullas més ó ménos encarnadas ó blanques, etc. col·locadas al rodador de un botó en forma de corona. Ni ha de innumerables espècies per rahó del terreny, mescla de colors y varietat de qualitat. *Rosa*. Rosa, æ. || met. Se diu de la cara bonica, fresca y de bon color. *Rosa*. Roseum os. || Tot lo que té figura de rosa, com llassos, etc. *Rosa*. Rosa, æ. || Malaltia, clapas bermelles que solen eixir en lo cos, especialment en las criatures, y sols se diferencia del sarampió en que la rosa es més benigna. *Rosa, roseta*. Rubentos pustulæ. || Diamant anomenat així per sa figura de pabelló. *Rosa*. Adamas rosa. || Lo color encarnat semblant al de la rosa. *Rosa*. Roseus color. || ROSETA. 3. || pl. met. Lo que es apacible, gustós y delectable. *Rosas*. Flores, um.

ROSA BALAUSTRIA. Magraner distint del comú per sas flors dobles y color més viu. *Balaustra*. Displiei é vivatiore florum granatum. || BALAUSTRIA.

ROSA BLANCA. La que té las fullas blanques. *Rosa blanca*. Rosa alba.

ROSA BOSCANÀ Ó DE CA. GAVARRERA.

ROSA DE CENT FULLAS, PÁLIDA Ó ALEXANDRINA. La que té cent fullas de un color desmayat ab la qual fan los apotecaris la aygua destil·lada y ab ella 's prepara l' aixarop de rosa solutiú. *Rosa alexandrina*. Rosa centifolia, rosa damascena.

ROSA DE ISTRIA. Espècie de clavell, ample y de

molts fullas, de color de rosa pàlida ó de carn, sobre un camp blanch fi. *Rosa de Istria*. Rosa istriæ.

ROSA DE IVERN. La que permanece fresca tot l'ivern. *Rosa de invierno*. Hiemalis rosa.

ROSA DE JERICÓ Ó DE NOSTRA SENYORA. Planta originària de Palestina ó de la Aràbia deserta, la qual fá molts camas ó ramets de cosa de quatre dits de alts, poblats de fullas sobre una polzada y mitja de llargas y la meytat de amplas, velludas y puntejadas. Las flors petites y en ramellet. Posada en aygua per algun temps s'obre, y alguns impostors diuen que aixó succeeix sols en lo dia de Nadal. Algunas donas pensan que coneixen per medi de aquesta rosa l temps del part, perque posada en aygua diuen que no se separan los rams, que la componen, fins al punt de parir; però aixó es va y s'ens fonament algun. *Rosa de Jericó*. Enastatica Jerochuntica.

ROSA DE JÚPITER. Espècie de rosa descendent de la Grécia. *Rosa de Júpiter*. Liquis coronaria, rosa græca.

ROSA DE ÍNDIAS. Flor de Indias molt gran de color de llet, ab vias atravessadas de color de cirera y després de color de rosa. *Rosa indiana*. Rosa indica.

ROSA DE OR. La que beneheix lo papa en la quaresma y la porta sa Santetat mateix en professó, enviantla després á algun soberà. *Rosa de oro*. Rosa aurea.

ROSA DE TOT L'ANY. Espècie de rosa que té 'ls brots alts de deu y dotze peus, y las fullas compostas de altràs llustrosas, ovaladas, de un vert clar y que duren tot l'any, y las flors blanques. *Mosqueta*. Rosa semper virens.

ROSA MINERAL. En la filosofia hermética, es una pòls roja que's trau de la sublimació del or y del argentviu, la que 's fá quant se vol traurer l'arbre vegetable dels filosops. *Rosa mineral*. Mineralis rosa.

ROSA MONTESCA. Planta, espècie de peónia de un color molt hermós. *Rosa albardera ó montés ó montesina*. Pæonia casta, aglaophytis, idis.

ROSA MÍSTICA. 'S diu de Maria santíssima per sas virtuts y excel·lències. *Rosa mistica*. Rosa mistica.

ROSA NÀUTICA. Divisió que's fá en un círcul de cartró ó fusta pera senyalar los vents, de la qual se valen los navegants, mediant la agulla tocada al iman que está sobre de ella. *Rosa náutica, rosa de los vientos ó del compás*. Rosa náutica, ventorum.

ROSA PURPÚREA. Espècie de peix que té com una rosa de púrpura en la cua. *Rosa purpúrea*. Piscis rosa.

ROSA SALVATGE. GAVARRERA.

ROSA VERA. La que té las fullas de un hermós encarnat ó carmesí, sentadas, descoloridas en sa barba, de olor molt agradable, de sabor estíptich,

amarch y aromàtic, y comunica un color violat à la saliva. Són astringents; y la conserva de rosas produheix molt bons efectes en los principis de la tísis tuberculosa. *Rosa encarnada ó castellana*. Rosa gallica vel rubra.

FRESCH COM UNA ROSA. loc. Se diu del qui té la cara hermosa y de bon color. *Fresco como una rosa*. Roseum os.

NO HI HA ROSA SENSE ESPINAS. fr. met. Denota que las cosas molt bonas costan molts traballs ó dificultats per haverlas. *No hay rosa sin espinas*. Nil præclarum, multo sine labore comparatur.

TENIR UNA ROSA EN CADA GALTA. loc. Se diu de alguna persona que té las galdas molt coloradas. *Tener mejillas de rosa ó una rosa en cada mejilla*. Ore, maxillis rubrum esse.

ROSADA. f. Vapor subtil que 's condensa en la atmósfera, y cau en la terra en gotas molt menudas. *Rocio, escarcha, rosada*. Ros, ris.

CÁURER ROSADA. fr. *Rociar, caer rocío*. Roro, as.

ROSAMEL. m. Lo such de las rosas mezcladas ab mel, lo qual s' administra pera medicina. *Rodomel*. Rhodomel, is.

ROSARI. m. Encadenat ab un número determinat de grans enfilats per orde de deu en deu, interposat un gra més gros en cada desena, que 's diu glória, al últim una creu, y comunment altres adornos. *Rosario*. Rosarium Beate Mariæ Virginis.

|| Lo conjunt de parenostres y avemarias resadas ó cantadas per orde dels grans del rosari. *Rosario*. Rosarium recitatum. || La junta de personas que'l resan ó cantan. *Rosario*. Rosarium publice recitatum.

PASSAR Ó DIR LO ROSARI. fr. *Rezar el rosario*. Corollæ præcatoriæ globulos percurrere, ritè pièque precando discurrere.

ROSARIAYRE Y ROSARIER. m. Qui fá rosaris. *Rosariero*. Qui sacrorum globulorum certa seu coronas neetit.

ROSASSA. f. aum. Se diu regularment en los adornos de arquitectura y retaules. *Roseton*. Magna artificialis rosa.

ROSAT, DA. adj. Lo que está compost ab rosas, com: oli, mel *ROSAT*. *Rosado*. Rosatus.

ROSCA. f. Tortell ó círcul de pa, vuyt del centro. *Rosca*. Libum spirale. || **CARAGOL.** 4. || La que's fá en los mascles y femellas del caragol. *Espira, rosca*. Spira, æ.

ROSCAR. v. a. Fér las roscas en los mascles y femellas dels caragols. *Atarrajear*. Cochleas effige-

ROSEGADOR. m. m. REMORDIMENT. || **ROSEGADA.** || NEQUIT.

ROSEGADA. f. La acció de rosegat ó la porció que's trenta rosegant. *Roedura*. Rosio, nis.

ROSEGADOR, A. m. y f. Qui rosega. *Roedor*. Rodens, tis. || **BERCANCÍ.** || **MURMURADOR.** || Lo lloch ahont se rosega freqüentment, y lo que es á propòsit pera rosegat. *Roedaro*. Rodendo aptus. || adj.

met. Lo que rosega ó inquieta interiorment. *Remordedor*. Remordens, tis.

ROSEGADURA. f. ROSEGADA. || **CORROSIÓ.**

ROSEGALLS. m. pl. Las sobras del plat en que s' ha menjat. *Escamochos*. Reliquiæ mensæ. || La palla que per massa dura deixan las cabalcaduras en la menjadora. *Granzones, riza, pajaza*. Encreta, orum.

ROSEGAMENT. m. ROSEGADA. || met. REMORDIMENT.

ROSEGAR. v. a. Tallar menuda y superficialment ab las dents alguna cosa. *Corroer, roer, morder, moler*. Rodo, is. || Menjarse las abellas las brescas després de haverlas tancadas. *Roer*. Apes larvam edere. || Mossegar al rodador. *Roer*. Arrodo, is. || Descarnar poch á poch ab las dents los ossos. *Roer*. Rodo, excedo, is. || met. Murmurar. *Morder, roer, murmurar*. Circumrodo, is. || met. Gastar ó traurer poch á poch y per parts menudas. *Roer*. Corrodo, is. || met. Introduhirse poch á poch una cosa en altra y anarla gastant; y així 's diu que'l ayguafort ROSEGA 'l ferro, 'l cranch la carn, etc. *Comer, roer*. Exedo, corrodo, is. || met. Molestar, alligir, atormentar interiorment y ab continuació. *Roer*. Rodo, is. || v. n. Dit dels cuchs de seda quant menjan la fulla després de haverse despertat. *Frezar*. Bombyces pasci. || v. r. ROSEGARSE 'LS PUNTS.

ROSEGA AQUEIX OS. loc. met. Denota 'l càrrech de molt treball y de ningun ó molt poch profit. *Róete ese hueso*. Os rodas.

ROSEGAT, DA. p. p. *Roido*. Rosus. || adj. RÓNECH, DESPRECIABLE.

ROSEGAYRE. m. fam. ROSEGADOR. 1.

ROSEGÓ. m. Bocinet de pa que's deixa després que s' havia comensat á menjar. *Zoque, regojo, mendrugo, sequete*. Panis frustrum. || Se diu del minyó de mala trassa, especialment gros y petit. *Zoque*. Crassus homuncis. || pl. Bocinets de pa ó de altrás cosas que excitan la gana de béurer. *Enjutos*. Panis frustula sicca.

ROSEGONET. m. d. *Regojuelo, corrusco, mendrugillo*. Panis frustulum.

ROSELLA. f. Cascall bort molt abundant en los sembrats, que fá las fullas de las flors de un color bermell encés, terminadas, obtusas, arrodonidas, sentadas, ab las basas negres, venosas, de olor un poch nauseatin; de sabor viscós un poch amarch, y s' emplean com un lleuger calmant; són sudoríficas; solen entrar en las quatre flors cordials y també se'n fá aixarop. Lo fruyt es una càpsula globulosa. *Amanola, ababa, ababol, adormidera silvestre*. Papaver Rhæas vel erraticum.

ROSELLA BORDA. Planta molt aere, de olor penetrant; las fullas són radicals, pecioladas, retalladas, llisas, ó pubescents. *Némone de los bosques, anémone nemorosa*. Anemone nemorosa.

ROSELLA MARINA. Planta que fá las camas ramosas en la part inferior, llisas y groguencas; las fullas com de mitj peu de llarch y poch ménos de am-

ple, un poch grossas, alternas, dentadas; las flors grans y grogas; lo fruyt es una sílqua llarga, en lo que's diferencia de la celidónia que es una càpsula. *Glaucio*, *amapola morada* ó *boyuna*, *adormidera marina*. *Glaucium*, *glaucum*, i; *marinum papaver*.

ROSELLA DUBTOSA. La que sols se diferencia de la primera en que són fruyt es una càpsula llargaruda. *Amapola dudosa*. *Papaver dubium*.

ROSER. m. Planta que fá mòltas brancas en forma de arbust, guarnidas de espinas ó punxas agudas, y vestidas de fullas compostas de vârias fulletas ovaladas, dentadas per las voras y agafadas á una cua que termina en una sola. 'L capoll ó botó es de figura de una oliva, molsut y ple de llavors vellosas y blanquinosas. *Rosal*. *Rosarium*, ii, *rosa*, æ. || *Rosari*, y així 's diu la mare de Dèu del *ROSER*, goigs del *ROSER*. *Rosario*. *Rosarium*, ii.

ROSER BORT. GAVARRERA.

ROSERAR Y ROSEAL. m. Renglera ó multitud de rosers; ó 'l lloch ahont están plantats. *Rosal*, *campo de rosas*. *Rosarium*, ii, *roselum*, i.

ROSETA. f. d. *Roseta*, *rosica*, *illa*, *ita*. Parva rosa. || Escudet brodat en lo sobrepellís. *Lagarto*. *Reticulatum scutum*. || Lo forat rodó en lo mitj de la guitarra y altres instruments. *Rosa*. *Transenna umbilicis citharæ*. || En los vanos cada una de las dos planxetas que sostenen lo clauhet, pera que no sen' iscan las branillas. *Ojuelo*, *ojillo*, *roseta*. *Coronis*, idis. || Botó de la brida. *Boton*, *chapa del freno*. *Bulla*, æ. || f. Piloteta cubierta de puntas de vidre, de que usan los deixuplinants. Regularment s'anomena en plural. *Abrojos*. *Tribulas ex vitro vel metallo*.

ROSETÓ. m. arq. Flor de capritxo y á vegadas treta ó imitada del natural, que's posa en lo fondo dels adornos. També s' usa en los retauls. *Roseton*. *Architectonia rosa*.

ROSOLAR. v. a. ter. *RODOLAR*.

ROSOLI Y ROSÓLIS. m. Licor compost de aguardent rectificat y mesclat ab sucre, canyella, anís ó altres ingredients olorosos. *Rosoli*. *Marina*, æ; *solis ros*.

ROSQUETA. f. d. de *roscá*. *Rosquita*. *Spirula*, æ.

ROSQUILLA. f. Tortell de pasta fina, regularment ab ous y sucre. *Rosquilla*. *Crustulum*, i.

ROSQUILLASSA. f. aum. *Rosquete*. *Artolaganus*, i.

ROSSA. f. Carnús, basileu, bèstia morta y escorxada. *Buitrera*. *Morticinus*, *exanimis*. || Mula, caball, ó burra mòlt vell. flach ó cansat. *Buitrera*, *candonga*. *Equus* vel mula *confecta senio*.

|| Lo caball flach y de mala figura. *Rocin*, *matalon*, *rocinante*, *rujaco*. *Caballus*, *canterius*, ii. || Dít de la persona flaca, brutá y lletja. *Zancarron*. *Macie* *confectus*.

ROSSAGADURA. f. *ROSECH*.

ROSSAGAR. v. a. *ARROSSEGAR*.

RÓSSECH. m. En los vestits la cua que s' ar-

rossega. *Cola*, *falda*, *hopalanda*, *sopalanda*, *halda*, *faldamento*. *Vestis cauda*. || Lo que s' agafa als vestits. *Rabos*. *Syrma vestis*, *tractus*. || Qualsevol cosa que penja y arrossega. *Rastra*, *cola*. *Aliquid raptans*, *repens*. || Atrás; se diu regularment dels censals difícils de cobrar. *Regazo*. *Nomina impedita*.

ROSSEGALL. m. *RÓSSECH*. 2. || met. La persona que sempre va ab altra. *Rastra*, *lacayo*. *Continuò insequens*. || pl. Lo que queda en la menjadura. *Granzones*. *Palaearum pars durior*.

ROSSEGANT. p. a. S' aplica á la vestidura vistosa y mòlt llarga. *Rozagante*. *Splendida vestis talaris*.

ROSSEGAR. v. a. ant. *ARROSSEGAR*.

ROSSEGONS. (ANAR Á) fr. *ANAR Á RODOLONS*.

ROSSEJAR. v. n. Tirar á ros. *Pardear*. *Fuscum apparere*.

ROSSELLONÉS, A. adj. Natural del Rosselló país de Fransa prop dels Pirineus ab títol de comptat. *Rosellonés*. *Ruscinoensis*.

ROSSET. m. Instrument de fuster compost de dos fustas atravessadas y al cap de la una un clau pera senyalar líneas rectas en la fusta. *Bramil*, y altres *gramil*. *Faborum instrumentum serraturæ viam designans*. || adj. d. de ros. *Rojillo*. *Subrufus*.

ROSSINYOL. m. Aucell gros com un pardal, rogench de la esquena, ab clapas verdoesas; y pel ventre blanquinós; canta deliciosament en especial á la primavera. *Ruiseñor*. *Acredula*, *philomela*, *luscinia*, *lucila*, æ. || Vas que posanthi áygua dins y bufant, imita 'l cant de dit aucell. Regularment s' usa per Còrpus. *Pito*. *Hydrauli genus*, vas luteus aquæ ope sonum reddens. || Ferro llarch ab una punta torta á modo de ganxo, de que usan mòlt los lladres, pera apartar ó fèr córrer los pestells del panys y obrir las portas, etc. *Ganzúa*. *Uncinus*, i.

ROSINYOL DE MURALLA. fam. *REYNETA*, *CALÁPAT*.

OBRRIR AB ROSINYOL. fr. *Ganzuar*. *Uncino arcam*, etc., *aperire*.

ROSSOLAR. v. n. *RECLAR*, *BELLISCAR*, *RODOLAR*.

ROST. A. adj. ant. *PENDENT*, *ESPADAT*. || ant. *ROMPUT*.

ROSTA. f. Certa sopa que's fá de pa torrat y oli novell. *Toston*. *Panis tostus*, *oleo imbutus*. || Tall de cansalada fregit. *Torreznó*. *Lardi segmentum tostum vel frixum*. || Tros de pa torrat que's noys sucen en lo moli del oli. *Sopeton*. *Ingens offa*, *olea inticta*. || Llesca de pa fregida ab such de cansalada. *di' rosasíng de i' rosasíng de pa clamarad: i' rosagada*. *Panis frustum lardo vel pinguidine illitum*.

|| Llesca de pa sucada en vi ó altre licor, cubierta ab ous batuts, y fregida ab llart ú oli. *Torrija*. *Panis segmentum planum cum o leo et ovis frixum*. *GÓFIA*.

ROSTADA. f. Paellada gran y abundant de rostas. *Torreznada*. *Lardi in frusta secti et frixi portio*.

ROSTIR. v. a. Coudre las viandas. *Asar.* Asso, as, torreo, es. || Fér tornar morena á alguna persona lo sol ó ayre. *Curtir.* Coloro, induro, as. || Secar l'ardor del sol ó fret á las plantas. *Requemar.* Exuro, is, calcino, as. || Calentar, escalfar ab molta forsa y activitat, com fá 'l sol en lo fort de són ardor. *Tostar, asar.* Aduro, is. || v. r. Patir excessiu ardor del sol ó del foc. *Achicharrarse, asarse.* Nimio calore, ardore, igne aduri.

ROSTIT, DA. p. p. *Asado, tostado.* Adustus. || Lo que es de color obscuro ennegrit, especialment per haber estat molt al sol. *Requemado.* Adustus. || m. Se diu de la carn rostida. *Asado.* Assatura, æ; assarius, assum, i.

ROSTOLL. m. La part del canó del blat, ordi, etc., que queda en la terra després de segat. *Rastrojo, riza.* Stipula, æ. || Lo districte de terres en que queda dit rostoll. *Agostadero, rastrojera.* Restilis, demessus ager.

SOLTAR LO ROSTOLL Ó 'LS ROSTOLLS. fr. ROSTOLLAR 1.

ROSTOLLADA. f. Lo temps que dura en la terra 'l rostoll. *Rastrojera.* Restilium agrorum tempus.

ROSTOLLAR. v. n. Pasturar lo bestiar durant lo més de agost en los rostolls ó terres que han estat sembradas. *Agostar.* Pascere pecora in demessa segete. || Llaurar los rostolls. *Alzar.* Restilem agrum arare.

ROSTRO. m. La cara de las personas. *Cara, rostro, semblante.* Os, oris, frons, tis.

ROT. m. L'ayre del cos de la persona despedit per la boca ab un ruido desagradable. *Regüeldo, eruto, eructo, eructacion.* Eructatio, nis, ructus, us. || fam. VENTOSITAT. || p. p. ant. Romput. *Roto.* Fractus.

ROTA. f. Tribunal de la cort romana, compost de dotze ministres ó auditors pera decidir las apel·lacions de tot lo mon catòlich. *Rota.* Sacra rota. || ant. naut. EMBESTIDA. || adj. ant. ROMPUDA. || m. ant. DERROTA.

ROTACIÓ. f. Girada al rodeador, moviment circular. *Rotacion.* Versatio, nis, rotatus, us.

ROTADOR, A. m. y f. ROTAYRE.

ROTAR. v. n. Fér rots. *Erutar, regoldar, eructar.* Eructo, as.

ROTAR PER BAIX. fr. met. fam. ANÁRSEN PER LO PUNT DE BAIX.

ROTAYRE. m. Qui rota molt. *Regoldador.* Eructor, is.

ROTILLANA. f. Capsana teta provisionalment ad qualsevol pessa de roba. *Rodete, rosca, mandil.* Volumen, inis. || La rodeta del fus de retórcer. *Tortera, rodaja.* Rotula, æ, fusi verticillum.

ROTLLAR. v. a. Caragolar algun pergami ó pessa de roba. *Arrollar, abarquillar, rollar.* Involvo, is, complico, as. || Enrotllar, rodejar. *Circuir, rodear, cercar, circundar.* Circumdo, corono, as,

circumvenio, is. || ENTORTOLLIGAR. || ter. RODAR. || RUTLLAR.

ROTILLET. m. d. *Rollete.* Orbiculus, i.

ROTILLO. m. Qualsevol cosa que rotllada queda en figura rodona ó circular. *Rollo.* Spira, æ, volumen, inis. || La porció de teixit de determinadas canas y amplària, rotllada pera vendrerse. *Rollo.* Circumvolutæ sarcinæ. || Se diu del círcul ó rodona que apareix al rodeador del sol y de là lluna. *Corona, rollo, círculo.* Corona, æ, halo, nis. || La disposició de algunas cosas en figura circular. *Muela, rueda, rolde.* Circulus, i. || TALL DE TABACO.

|| Cércol, rodona de gent. *Corro, rolde, corrillo, corona.* Circulus, i. || Estora rodona. *Ruedo.* Stora circularis. || Porció com cosa de una mitja cana de encerat rotllat de que's valen los espasers pera molts usos. *Bispon.* Telæ incernatæ volumen. || Cércol de campanetas que hi ha en las iglesias, y las solen tocar en las solemnitats al eixir la missa, al gloria, y al alsar Deu. *Campanillas.* Tintinnabulorum rota. || Lo círcul que forman algunas cosas, com ROTILLO de cadiras. *Rolde.* Circulus, i. || Caragol, rosca, plech de serp ó cosa semblant. *Rosca.* Spira, æ, orbis, is. || Tall rodó de peix. RODANXA. || En las presons lo círcol ó rodona de molts presos, posant entre ells á aquell á qui se imputa algun delict, pera que la part ó testimoni 'l regonega. *Rueda.* Corona, æ; circulus, i. || ant. Forca ó columna de pedra en las entradas dels pobles pera posar algun membre dels ajusticiats. *Ricota, rollo.* Patibulum, i. || La pessa de autos que's forman en un plet, anomenada així, porque antigament se escribia en pergami, y 's rotllaba pera portarse ab comoditat. *Rollo.* Volumen, inis.

BALLESTER DE ROTILLO. Ballester de preferència. *Balletero de argolla, de rolde.*

EIXIRSE DEL ROTILLO. fr. Eixirse alguna persona de la junta que formava ab altrás. *Salirse del corro.* Ex cætu, è corona discedere. || met. fam. PIXAR FORA DEL TEST.

ESCUPIR AL ROTILLO. fr. Introduhirse en la conversació. *Escupir en corro, en rueda.* Verba in medium proferre.

FÉR FÉR ROTILLO. fr. Fér lloch apartant la gent. *Hacer corro, hacer lugar.* Viam aperire; locum dare.

FÉRSE FÉR ROTILLO. fr. met. ab que s'explica sér alguna persona de distinció en lo poble, y deurer tenir lloch en las cosas de atenció y de honra. *Tener su piedra en el rollo.* Dignitate pæstare.

FÉR ROTILLO Á PART. fr. fam. Formar ó seguir á altre part. *Hacer corro a parte.* Aliaum partium esse.

FÉRSE FÉR ROTILLO. fr. Férse sobresalient. *Hacerse lugar.* Sese dotibus commendare.

TOCAR Ó TIRAR AL ROTILLO. fr. met. Dir en públich alguna cosa, per véurer com s'admet ó lo efecte que fá. *Echar en corro.* In médium proferre.

ROTURA. (Á TOTA) m. adv. En tot cas. *En todo*

caso, como quiera que sea, ó lo que fuere. Quomodo cumque sit, utcumque acciderit.

ROURE. m. Espécie de alzina de fusta molt forta que uns anys fá galas ó ballarugas y altres aglans; la escorxa, que es molt astringent, varia segons la edat del arbre: si es vell, es grossa, escabrosa, arrugada y crivellada; de forma variable, ja en planxetas, ja en tubos y canals: negra per fora, y rogenca per dins, de textura y fractura fibrosas. *Roble, robre, y rebolla* pr. Robur, oris. || Altra espécie del mateix nom, però més petit que'l regular y de fullas molt aspras. *Roble y carvallo* en las provincias septentrionals de Espanya, especialment en Galícia. Rubor, oris. || Altra espécie semblant al noguer, y de fusta blanca y dura, però fácil de treballarse. *Borne. Liburnum, laburnum*, i. || met. Se diu de qualsevol cosa dura ó forta, y de gran resistència. *Roble, roca.* Robur, oris, saxum, i. || v. a. ant. ROSEGAR.

FORT COM LO ROURE. exp. Lo que es dur y fort com dit arbre. *Enroblecido, robliizo.* Inflexibilis, durus.

ROUREDÀ. f. y

ROUREDAL. m. Bosch de roures. *Robledal, robledo, robredal, robredo.* Roboretum, i, roborarium, ii.

ROÚRER. v. a. ant. ROSEGAR. || m. ROURE.

ROURET. m. d. Roure petit. *Robrecillo.* Parvum robur.

ROVA. f. ARROBA.

ROVELL. m. Brutícia que's cria en los metalls per falta de curiositat. *Orin, robin, rubin, moho, y herrumbre* s' aplica particularment al del ferro. Rubio, ferrugo, inis. || ESCORIA. 1. || Malaltia del blat y altres grans en que la substància de farina's converteix en una pòls negra. *Tizon, añublo, roya, tabaco, niebla.* Rubigo, inis. || Porció groga continguda en lo centro del ou. *Yema.* Vitellus, i. || La toba ó sarro que's cria en las dents, que las fá tornar negres y las podreix. *Neguijon, sarro, toba.* Rubigo, inis. || met. La falta ó defecte en alguna cosa immaterial. *Orin.* Rubigo, inis. || Confusió, obscuritat que no deixa percibir ó fèr judici de las cosas. *Niebla.* Nebula, æ. || Falta de expedició ocasionada del oci. *Orin, moho.* Ærugo, inis, hebetudo, inis. || Lo del coure y aram. VERDET.

ROVELL DE OU. fam. En lo joch de cartas se diu del as de oros. *Yema.* Monas in aureorum familia pictarum pagellarum.

ESTAR EN LO ROVELL DEL OU. fr. met. Estar en bona situació y ab comoditat. *Estar en la yema.* Meditullio frui.

NO DEIXARHI CRIAR ROVELL. fr. met. fam. Gastar promptament alguna cosa. *No dejar criar moho.* Prodigere, extemplo erogare, impendere.

ROVELLAMENT. m. ant. ROVELL. 1.

ROVELLARSE. v. r. Contràurer rovell los blats, etc. També s'ol usar-se com actin. *Anublar-se, atizonarse, y berrendearse* pr. And. Aduri. || Cu-

brirse de rovell los metalls. *Mohecerse, enmohecerse, amohecerse, tomarse, orinecerse, y aherrumbrarse* se diu pròpiament del ferro. Rubigine infici. || met. Dít de la memòria y altras cosas inanimadas pérdrer-se són vigor. *Orinecerse, cubrirse ó llenarse de orin, caerse de la memoria.* Enervari.

ROVELLAT, DA. p. p. Dít dels metalls. *Tomado.* Rubigine læsus. || Dít dels sembrats. *Anublado, atizonado.* Nebula infectus, vitiat. || Ple de rovell. *Mohoso, oriniento, mohiento, herrumbroso, herrugiento, ruginoso, eruginoso.* Ferruginatus, ferruginosus. || Dít de lo que s' ha sabut y no recorda bè. *Verde.* Debilis.

ROVELLÓ. m. Espécie de bolet. *Seta, hongo.* Fungus, i.

ROVEY. m. ROVELL.

ROVINADA. f. ter. RIERADA.

ROY, A. adj. ROIG.

ROYNA. f. Pluja menuda. *Cernidillo, calabobos, mollizna, mollina, llovizna.* Tenuis pluvia.

ROYNAR Y ROYNEJAR. v. n. Plovisquejar. *Lloviznar.* Roro, as.

RU.

RUA. f. ant. Carrer. *Rua, calle.* Via, æ. || Camí de carro. *Carretera, camino carretero.* Publica via. || ant. ARRUGA.

RUÀ. f. Espécie de tela anomenada així per fabricarse en la ciutat de dít nom en Fransa. *Ruan, ruanes.* Rhotomagi contexta tela.

RUAR. v. n. Passejar los carrers ab algun caruatge. *Ruar.* Curra per oppidi vias vehi. || Passejar los carrers en obsequi de alguna dama. *Ruar.* Amasæ obsequii causa vias percurrere. || ant. ARRUGAR.

RUBÍ. m. adj. S' aplica en lo significat de roig. com: forment rubí. *Rojo, rubio, rubicundo.* Flavus, rubicundus. || Ciutat de la Pulla. *Rubi.* Rubi, orum. || m. Pedra preciosa de color de rosa ó de carmí. *Rubi, rubin y cabujon* lo sèns pulir. Pyropus, i. || Altra espécie de pedra ó carbuncle del color del vinagre comú. *Espinell, espinela.* Sphærus, i. || met. Lo que té color de foch, com los llàbis, etc. *Rubi.* Carbunculus, i.

RÚBIA. f. ROJA.

RUBINA. f. Brossa que deixan los rius. *Pozanco.* Lacus reliquus post exundationem.

RUBINADA. f. RIADA.

RUBLERT, A. p. p. de rublir. *Cegado, rellenado.* Repletus.

RUBLIR. v. a. Umplir de terra, pedras ó brossa alguna concavitat, com: fosso, etc. *Cegar.* Repleo, es. || SOTERRAR. || Donar en abundància. *Llenar.* Impleo, es.

RUBLIT, DA. p. p. *Cegado.* Oppletus.

RUBLO. m. Moneda de plata efectiva, per la qual se conta per totes las provincias del imperi de Rússia. Són valor intrínsech es de divuyt vinti-

dosos y tres quartos y mitj. *Rublo*. Moneta sic dicta.

RUBOR. m. Vergonya. *Erubescencia, rubor, pudor*. Rubor, pudor, is. || Lo color que la vergonya fá eixir en la cara. *Rubor*. Verecundus color.

RÚBRICA. f. Lo rasgo que acostuma posar cada hù despès de sòn nom. *Firma, rùbrica*. Syngraphum, i, tesseraria nota. || Regla pera las cerimónias de la Iglésia en l' ofici divi y funcions sagradas. *Rùbrica*. Rubrica, cæremonia, æ.

RUBRICAR. v. a. Posar la rùbrica en algun escrit. *Suscribir, rubricar, firmar*. Rubrico, as. || met. Sellar, donar testimoni de alguna cosa. *Sellar, rubricar*. Signo, as, testor, aris.

RUBRICAT, DA. adj. *Rubricado, firmado*. Syngrapho notatus, signatus.

RUBRICAYRE. m. MESTRE DE CEREMONÍAS.

RUBRIQUISTA. m. Práctich en las rùbricas de la Iglésia. *Rubriquista*. Rubricarum peritus.

RUCA. f. Burra, somera jove que tot just comensa á portar càrrega. *Pollina, borrica*. Asella, æ. || **RAVE BOSCÀ.** || pl. met. Los pels curts que naxen en lo clatell. *Tolanos*. Occipitis capilluli.

TRÀURER LAS RUCAS DEL CLATELL. fr. TRÀURER LA LLANA DEL CLATELL.

RUCÀ, NA. adj. RUCÀS.

RUCALDAT. f. Asenada. *Borricada, machada, asneria*. Stultitia, æ, factum stultum, stultiloquium, ii.

RUCALMENT. adv. m. Nèciament, tontament. *Neciente, asnalmente*. Stultè, stolidè, ineptè.

RUCARDO. m. ASE, TONTO.

RUCÀS. m. aum. *Borricon, borricote, asnazo*. Pergrandis asinus. || met. Mòlt rudo, tonto. *Asnazo*. Stultissimus. || Se diu de la persona massa suferla. *Borricon*. Laboris patientissimus.

RUCH. m. Ase jove. *Borrico*. Asellus, i. || met. Neci. *Borrico*. Stolidus. || Aucell fabulós dels orientals, que diuhen sèr mòlt gros y de tanta forsa, que se'n pórtan en l' ayre un elefant, y deixantlo càurer lo máta y se'l menja. *Ruc*. Aquila ruc.

ALÁBAT, RUCH, QUE Á VÉNDERE TE DÚCH. ref. ab que 's nóta al qui s' alaba ell mateix. *Alábate, cesto, que venderte quiero*. Cistulæ, prome tuas, jam te volo vendere, laudes.

SÉR UN RUCH. fr. Sér un ignorant, rudo é incapàs. *Ser un cesto*. Stolidum, bardum esse.

RUCÓ. m. ter. BERENAR.

RUDA. f. Planta mòlt comuna en Espanya en los llocs incults, y 's cultiva en los jardins. Fá la cama recta de dos ó tres peus de alta, fullas alternas, pecioladas, de un vert clar quant són tendras, grogas quant són secas y vellas, compostas de fulletas ovals, estretas y un poch molsudas; de olor fort, incómodo y fastigós; de sabor amarch, acre y desagradable; flors de groch verdós, en corimbo terminal; corola de cinch pétalos. Lo fruyt es una càpsula de quatre á cinch lòbuls, llavors pardas en forma de ronyó ó arrugadas. Es estimu-

lant mòlt decidida, y antilmítica. *Ruda*. Ruta, æ. **RUDA DE BOSCH.** Ruda borda. *Ruda silvestre ó salvaje*. Ruta sylvestris.

RUDAMENT. adv. m. Ab rudeses. *Rudamente*. Ruditer, impolitè, tardè.

RUDESA. f. Tardansa de ingeni. *Rudeza, torpeza*. Tarditas, atis, stupor, is. || Tosquedat, rusticitat. *Rudeza*. Ruditas, atis.

RUDIARI. m. Gladiador retirat per privilegi, á qui l' editor dels jochs entregava ab consentiment del poble una espasa de fusta per emblema. Conunment los Rudiaris exercian la professió de mestres de armas. *Rudiario*. Rudiarius, i.

RUDIMENTS. m. pl. Los primers principis de la ensenyansa. *Palillos, rudimentos*. Rudimenta, orum. || Los primers principis de qualsevol cosa. *Rudimentos*. Rudimenta, orum.

RUDÍSSIM, A. adj. sup. *Rudísimo*. Valdè rudus, hebes.

RUDO, A. adj. Tosch, bast. *Rudo*. Rudis. || Tart per entèndrer. *Torpe, rudo*. Tardus, hebes. || Impolitich, y així 's diu: es tant rudo que á tothom tracta de tú. *Llano*. Inurbanus.

RUEDO. m. La volta ó circumferència de alguna cosa, com del vestit, etc. *Ruedo*. Ambitus, us, orbis, is.

RUEDO DE ESTORA. La estora petita y rodona. *Ruedo, redor*. Storea in spiras ducta, texta.

RUELA. f. Tros de or ó plata en brut de la figura de una cassola. *Roela*. Aurea, argenteave rotula, capsula.

RUELLA. f. ter. ROSELLA.

RUENT. A. adj. ter. BULLENT.

RUFA. f. REMOLÍ. 5. 6.

RUFÍÀ. m. Arcabot. *Rufian, alcahnete*. Lenus, i, leno, nis, lenocinium faciens. || Seductor de la juventut. *Corrompedor, seductor, rufian*. Leno, nis.

RUFIAL. m. ter. REFILANDO.

RUFIANEJAR. v. n. Fèr de rufià. *Alcahuetear, rufianar*. Lenocinor, aris.

RUFIANERIA Y RUFIANESCA. f. Destresa y medis de que's valen pera prostituhir y pérdrer á las donas. *Rufianeria*. Lenocinamentum, i. || Tot lo que pertany á la mateixa prostitució y arcaboteria. *Rufianeria, tercièria*. Lenocinium, ii.

RUFIANESCH, CA. adj. Cosa de rufianeria. *Rufianesco*. Lenonius.

RUFIANET. m. d. *Rufancillo*. Levis leno.

RUFÓ. m. ter. Topeto, floc de cabells del cap dels moros. *Copete*. Antia, anteriores capilli in altum erecti. || Entre gitanos lo foguer. *Rufon, eslabon*. Calibum ignitabulum; ignaria tudicula.

RUGA. f. ARRUGA.

RUGAIR. v. n. ant. ENREGULLARSE.

RUGALL. m. Malaltia que consisteix en una mutació fosca y estranya del so natural de la veu, ocasionada de algun dany rebut en los òrgans de ella. *Ronquera, ronquedad, ronquez*. Raucitas, atis. || Lo so bronch de la veu del moribundo que ape-

nas se pòt entèndrer. *Estertor*, *sarrillo*. *Stertor* morbificus. || En lo districte de Ampurdá, botet que imita la veu de la guatlla pera ferla acudir lo casador. *Reclamo de codornices*. Illex, icis.

RUGALLÓS, A. adj. REGULLÓS.

RUGAMENT. m. ARRUGAMENT.

RUGAR. v. a. ARRUGAR.

RUGIBLE. adj. Lo que pòt rugir ó imitar lo rugit. *Rugible*. *Rugiendi capax*.

RUGIR. v. n. Bramar lo lleó. *Rugir*. *Rugio*, is.

RUGIT. m. Bram de lleó. *Rugido*. *Rugitus*, us.

RUGOSITAT. f. La facultat de arrugar-se. *Rugosidad*. *Rugositas*, atis.

RUGUERO. m. ter. Qui fá trampas en lo joch. *Fullero*, *trapalon*, *tramposo*. *Æruscans*, tis; dolosus collusor.

RUHÍ, NA. adj. Desdixat, dolent, vil. || *Ruin*. *Vilis*. || Lo que es petit, desmedrat, esgarrat y que no's pòt aprofitar. *Ruin*, *ruinoso*. *Vilis*. || Danyós, nociu á la salud. *Nocivo*, *perjudicial*, *dañoso*. *Perniciosus*. || L' home de pocas obligacions y malas costums, dolent. *Ruin*, *malo*. *Malus*, *pravus*, nequam. || MESQUÍ, AVARO. || m. Nirviet que tenen los gats en l' extrem de la cua, y que se'ls talla pera que crescan. *Ruin*. *Subtilis nervus in cauda felis*.

RUHÍ AB RUHÍ, QUE AIXÍ CASAN Á MASQUEFA. ref. LA DONA AB QUE'T CASARÁS. etc.

RUHÍ SIA QUI PER RUHÍ'S TÉ. ref. Aconsella no sentir tant baixament de sí, que's done ocasió á sér mirat ab despreci. *Ruin sea quien por ruin se tiene*. Est sibi qui vilis, cunctis quoque vilis habetur.

Á UN RUHÍ, MÉS RUHÍ, Ó RUHÍ Y MITJ. ref. Denota que al qui es dolent se l' ha de tractar com á tal. *A un ruin, ruin y medio*. *Cretizare cum cretense*; *malo nodo malus quærendus est cuneus*. || Denota que al que óbra ab traició no mereix que se li guarde fidelitat, ni consideració. *A un traidor, dos alecosos*. *Unius est fraudi fraus opponenda duorum*.

TORNARSE RUHÍ. fr. Férse dolent. *Enruinecer*, *hacerse ruin*. *Deterius abire*.

RUIBÁRBARO Y RUYBARBO. m. RIUBÁRBARO.

RUÍDO. m. Soroll, estruendo, so fort. *Ruido*. *Fragor*, is. || Estrépit, bulla. *Ruido*. *Murmur*, uris. || So encara que sia apacible. *Ruido*. *Susurrus*, i. || BRUNZIT. || Estruendo fort y espantós. *Ruido*. *Fremor*, is. || Estrépit de cops. *Ruido*. *Fragor*, is. || Pendència, plet, disgust, avalot, discórdia. *Ruido*. *Dissensio*, nis, *tumultus*, us. || Fressa, apariència gran en cosas de poca substància. *Ruido*. *Inanis pompa*. || Novedat, estranyesa que inmuta l' ànimo. *Ruido*. *Rumor*, is. || Lo soroll estrepitós que fá la aygua corrent. *Ruido*. *Fragor*, is. || Lo so suau que forma la corrent de las ayguas ó las fullas dels arbres mogudas del vent. *Murmullo*. *Murmur*, is, *susurrus*, i.

BUSCA-RUIDOS. m. Busca-rahons, propens á renyinas ó pendèncias. *Pendenciero*, *quejicoso*. *Rixosus*; in rixas proclivis.

RUIDÓS, A. adj. Lo que causa ruidó, estrépit. *Estruendo*, *ruidoso*, *estrepitoso*, *fragoso*. *Sonans*, *freme*. s. || Lo que causa gran novedat ó admiració. *Ruidoso*. *Famosus*, *celebris*.

RUIDOSAMENT. adv. m. Ab ruidó, publicitat ú ostentació. *Ruidosamente*. *Magno cum strepitu vel pompa*.

RUÍNA. f. La acció de caurer ó arruinar-se alguna cosa. *Ruina*. *Ruina*, æ. || Destrucció, assolació. *Ruina*. *Letum*, *exitium*, ii. || Cayguda, pérdua. *Ruina*, *perdicion*, *subversion*, *eversion*, *despeño*. *Ruina*, æ, *exitium*, ii. || La causa de la cayguda ó desgràcia tant en lo físich com en lo moral. *Ruina*. *Ruina*, æ, *perniciēs*, ei. || ter. RONYA.

RUINAMENT. adv. m. Ab ruindat. *Ruinmente*, *vilmente*. *Nequiter*, *perverse*.

RUINAR. v. a. ARRUINAR. || UMLPLIR DE RONYA:

RUINEJAR. v. n. UMLPLIR DE RONYA.

RUINDAT. f. Acció vil, infame, indecorosa. *Ruindad*. *Nequitia*, æ, *pravitās*, atis.

RUINÓS, A. adj. Lo que comensa á arruinar ó amenassa ruína. *Ruinoso*. *Ruinosus*.

RUIXA. f. BANDA. || Qualsevol tira de roba y comunment de punt llis, plegat y cusit á tavelletas que serveix pera adornar vestits, gorras y altres objectes femenils.

RUIXADA. f. RUIXAT. || Conjunt de algunas cosas que s' espargeixen al tirarlas, com : RUIXADA de balas. *Rociada*. *Grando*, inis, *imber*, is.

RUIXADOR. m. ARRUIXADOR.

RUIXAMENT. m. La acció de arruixar. *Rociada*, *rociadura*, *rociamiento*. *Aspersio*, *roratio*, nis.

RUIXAR. v. a. ARRUIXAR.

RUIXAT. m. Pluja de poca duració. *Rocio*, *rociada*. *Tenuis pluvia*. || XÁFACH.

RUIXIM. m. RONYA.

CAURER Ó FÉR RUIXIM. fr. Plovisquejar. *Lloviznar*, *molliznar*, *molliznear*, *rociar*. *Tenniter pluere*.

RULL. m. ant. Crespadura dels cabells. *Rizo*, *sortija*. *Crispatio*, nis. || ter. PINTOLADA.

RULLOL. m. Lo pinyol molt de las olivas que queda després de tret l' oli, y serveix pera 'ls brasers. *Herraj*, *borujo*, *terron*, *hojuela*. *Ossimula oleæ fructuum contrita*, et in carbonem redacta.

RUMBO. m. La delineació marcada en las cartas de navegar y rosa náutica, pera dirigir las navegacions. *Rumbo*. *Linea*, *index venti*. || Camí, direcció que's pren. *Rumbo*. *Cursus*, us, *via*, æ. || náut. La direcció que portan en las navegacions las naus. *Mareaje*, *rumbo*, *derrota*, *derrotero*, *rota*. *Cursus maritimus*. || Aparato, pompa, ostentació. *Pompa*, *ostentacion*. *Pompa*, æ, *ostentatio*, nis. || En lo blasó las figuras quadradas ab los ánguls aguts y un forat rodó en mitj. *Rumbo*, *rombo*, *rostro*. *Rhombus*, i.

PÉNDER ALTRE RUMBO. fr. Mudar de determinació. *Tomar otro rumbo*, *echar por otro rumbo*. Aliè *cursum dirigere*.

PÉDRER LO RUMBO. fr. náut. Pédrer la náu la direcció que portava. *Desgaritarse, destorcerse.* Deviari. || met. No seguir la idea ó intent que s' havia comensat. *Desgaritarse.* Ab instituto cursu deflectere.

RUMBÓS, A. adj. Pompós. *Rumboso.* Munificus, pomposus.

RUMBOSAMENT. adv. m. Ab rumbo y pompa. *Rumbosamente, pomposamente.* Fastuosè, pomposè.

RUMIADOR, A. m. y f. Qui rumia ó remuga. *Rumiador.* Ruminator, is. || met. Qui repensa ó medita. *Rumiador.* Ruminator, recogitator, is.

RUMIAMENT. m. L' acte y efecte de rumiar. *Rumia, rumiadura.* Ruminatio, nis. || Agitació, moviment violent de ánimo. *Conmoción.* Commotio, nis. || Meditació, consideració atenta de alguna cosa. *Reflexion.* Ruminatio, nis; decurata meditatio. || INTENCIÓ, PENSAMENT.

RUMIANT. adj. Se din del animal que remuga, com lo bou, l' anyell, etc. *Rumiante.* Ruminians.

RUMIAR. v. a. REMUGAR. || met. Repensar, meditar, considerar ab reflexió alguna cosa. *Rumiar, recapacitar, revolver.* Rumino, as.

RUMIAT, DA. p. p. *Rumiado.* Rumiatus.

RUMINAL. adj. S' aplica á la figuera, junt á la qual una lloba doná de mamar á Rómulo y á Remo. *Ruminal.* Ruminalis.

RUMOR. m. Murmurement, veu que va extenent secretament en lo públich, noticia vaga ó de autor incert. *Rumor, fama, voz, runrun.* Susurratio, nis, murmur, is. || SOROLL. || poét. Ruído suau, com lode la aygua corrent y semblants. *Rumor, murmurio, murmullo.* Susurrus, i, murmur, is. || AVALOT. || RENTINA, PENDÈNCIA.

RUMOR SORT. Petit ruído que se segueix del parlar baix ó en secret. *Susurro, susurracion.* Susurri, i.

FÉR RUMOR. fr. FÉR SOROLL.

RUMORET. m. d. *Rumorcillo.* Rumusculus, i.

RUNA. f. La ruina ó enderrochs dels edificis. *Escombros, rudera, cascote, broza, ruinas.* Rudera, um.

RUNCARIS. m. pl. Heretges que creyan que sols pót pecarse ab lo cor y que tots los actes de la part inferior del cos són innocents; per consegüent s' entregavan als majors excessos. *Runcarios.* Runcarii, orum.

RÚNICH, CA. adj. Gótic, s' aplica á la llengua y lletres de Gócia. *Gótico, rúnico, runo.* Gothicus, runis.

RUNOGRAFIA. f. Tractat ó discurs sobre las lletres rúnicas ó góticas. *Runografia.* Runographia, æ.

RUNRUM. m. RUMOR. 1.

CÓRRER UN RUNRUM. fr. Exténdrerse ó dirse alguna noticia de autor incert. *Correr un runrun, ru-*

girse, zumbarse, susurrarse. Rumorem vel famam esse.

RUPTURA. f. Rompiment. *Fractura, rotura, ruptura.* Fractura, ruptura, æ.

RUQUEJAR. v. n. Fér ó dir tonterias. *Tontear, bobear.* Delirare; stultè agere vel loqui.

RURAL. adj. Rústich, del camp. *Rural, rustical.* Ruralis, rusticus. || pl. mit. Divinitats que cuydavan de las aldeas ó camps. *Rurales.* Rurales, ium.

RUS, SA. adj. Cosa de Rússia. *Ruso, ruso.* Rusus, rutenus.

RUSCA. f. ter. ARNA. 2.

RUSCADA. f. BUGADA.

RUSCH. m. ter. Tros de suro gros. *Pana.* Suberis cortex.

RUSCO. m. ant. Espécie de murtra borda. *Rusco, brusco.* Ruscus, i. || BRUCH.

RUSSIÁ, NA. adj. RUS.

RUSSINYOL. m. ROSSINYOL.

RUSSO, A. adj. RUS.

RÚSTECH, GA. adj. Raspós, aspre al tacto. *Ruso, tosc, rústico.* Impolitus, rudis, asper.

RÚSTICAMENT. adv. m. De un modo rústich. *Rústicamente, toscamente, sin cultura.* Rusticè, impolitè.

RÚSTICH, CA. adj. Lo que pertany al camp. *Rústico, campestre.* Rusticanus, rusticus, agrestis. || m. Home del camp. *Rústico, palurdo, payo, paleta, zafo.* Rusticus. || Home sens educació ni criansa. *Rústico, agreste, salvaje, idiota, cortezudo, selvático, silvestre, silvoso, barbazorro.* Inurbanus, i.

Á LA RÚSTICA. m. adv. RÚSTICAMENT. || Díit del llibre cusit y ab cobertas de paper. *A la rústica ó en rústica.* Irsutè.

RUSTICITAT Y RUSTIQUESA. f. Senzillesa de las cosas rústicas. *Rusticidad, rustiqueza, rusticuez, selvaticuez, idiotez, salvajez.* Rusticitas, atis. || Mala criansa. *Groseria, rusticidad.* Rusticitas, atis. || Aspresa y rudesas de las cosas rústicas. *Rusticidad, rustiquez.* Rusticitas, atis. || Ignorància, tonteria. *Rusticidad.* Rusticitas, atis.

RUSTIR. v. a. ROSTIR.

RUTA. f. Camí que's proposa en alguna empresa. *Ruta, rumbo, rota, rauta.* Cursus, us. || ITINERARI.

RUTILANT. p. a. Resplendent, clar, brillant. *Rutilante, rutilo.* Rutilus.

RUTILAR. v. a. poét. Brillar, resplendir. *Rutilar.* Rutilo, radio, as,

RUTINA. f. Costum, hàbit. *Rutina.* Longus usus.

RUTINAYRE. m. Qui no's sab mórur de la rutina. *Formulista.* Habitu agens.

RUTLLADOR. m. La mitja canya pera crespar los cabells, *Encrespador.* Calamistrum, i.

RUTLLAMENT. m. La obra de crespar los cabells. *Encrespadura, encrespamiento.* Crispatio, nis, crispatura, æ.

RUTLLAR. v. a. Crespar los cabells. *Rizar, crespar, encrespar, ensortijar, enrizar.* Crispo, as.

|| V. F. ENTORTOLLIGARSE.

RUTLLOL. m. RULLOL.

RUUTXET, A. Veu ab que'l pastor crida al bestiar, especialment parlant á un cap sol. *Rita.* Veni, pecus.

S. Vintena lletra del alfabet y setzena de las consonants: es dental y 's pronuncia ks. Entre 'ls antichs era numeral, y valia 7. En los mapas y llibres de marina significa sur, sud, ó mitjdia; SO, sudoest; SSO, sud sudoest; OSO, oest, sudoest; SE, sudest, SSE, sud sudest, ESE, est sudest. Entre metges S. vol dir sémis ó meytat, y entre 'ls antichs significava Silenci. En medallas é inscripciones romanas SP. Spurius; ST. Statius; SEX. Sextus. SER. Servius, que tots són noms propis.

SA.

SA. Segona veu femenina del pronom seu. *Sa*. Sua. || adj. Qui té salut. *Sano*. Sanus. || Saludable, á propòsit pera conservar la salut. *Sano*, *saludable*. Sanus, salubris. || Robust, vigorós, fort, *Sano*. Validus, firmus, valens. || Franch, de bonas intencions, senzill. *Sano*, *sincero*. Sanæ mentis, bonæ indolis homo. || Cuerdo, que té 'l judici cabal. *Sano*. Rationis compos. || Enter, sense lesió ó defecte. *Sano*. Sanus, integer. || Sincopa de SE HA. || adv. que precehit de la partícula EN denota 'l temps present, com: de poch ENSÁ. *Desde que*. Ex quo. || adv. Precehit de EN es lo mateix que en aquesta part. *De la parte de acá*. Cis, citrà.

SA ENRERA Y SA ATRÁS. adv. t. Temps en darrera. *Tiempo atrás*. Olim, quondam.

SA Y MALALT Ó SA Y SALVO. m. adv. Sense lesió, perill ni malaltia. *Sano y salvo*. Incolumis, sanus. || Contracte ab que s' obliga en aquestos estats. *Sano y enfermo*. Sanus et infirmus.

BO Y SA. Ab cabal salut. *Bueno y sano*. Incolumis.

DEU TE PASSA ENSÁ Y ENLLÁ. *Anda, bendito de Dios; Dios te haga bueno; anda con Dios*. Tibi Deus benedicat; vale.

LO SA POSA EN REGLA AL MALALT. ref. Ensenya que es fácil aconsellar la paciència y tolerància del mal

que no 's pateix. *El sano al doliente so regla lo mete*. Facile omnes, cum valemus, recta consilia ægrotis damus.

SI VÓLS VIURER SA, FESTE LUEGO ANCIÁ. ref. Persuadeix als joves á usar las precaucions y práctica dels vells. *Si quieres vivir sano, hazte viejo temprano*. Maturè fias senex, si diu velis esso senex.

SABA. f. Sabor ingrát. *Resabio*. Ingratus sapor.

|| Licor que serveix pera la nutrició y aliment de las plantas. *Savia*, *saba*, *suco*. Succus nutritivus.

ESTAR EN SABA. fr. Abundar en humors las plantas. *Estar en savia*. Arbores succum nutritivum trahere.

SABAHOT. m. Nom grech indeclinable genitiu del plural, y significa dels exércits. *Sabahot*. Sabahot.

SABARIJA. f. ant. Herba. SAJULIDA.

SABALLÓ. m. y

SABALLONERA. f. Mosca molt més grossa que la comuna. *Moscon*. Oestrum, i, crabro, nis.

SABATILLAS. f. pl. Babutxas. *Zapatillas*. Calceoli muliebres.

SABATA. f. Calsat de peu, que ordinàriament se fá de pell adobada per sobre, y sola regularment de pell de bou ó vaca. *Zapato*. Aluta, æ, calceus, calceamentum, i. TONTO.

SABATA AB TALÓ. *Zapato de tacon*. Calceus talo munitus.

SABATA Á LA MALLORQUINA. Babutxa. *Escarpin*. Pedale, is.

SABATA Á RETALÓ. *Zapato enchancletado*. Calceus ad instar crepidarum.

SABATA ATACONADA. *Zapato remendado*. Calceus veteramentosus.

SABATA DE GORDOVÁ. *Zapato de cordoban*. Hircinus, caprinus calceus.

SABATA DE FELTRE. *Zapato de feltro*. Inopilia, ium, coactilitia, orum.

SABATA DE SOLA ALTA. *Mulilla.* Calceus mulleus.

SABATA DE VACA. *Zapato de cuero de becerro.* Bubulus calceus.

SABATA EMBOTINADA. *Zapato botin.* Cothurnus, i; dimidiata ocrea.

SABATA GROSSA Ó DE DOS Ó MÉS SOLAS. *Zapato rampón.* Rudis calceus.

SABATA LLUNADA. *Zapato en forma de media luna.* Calceus lunatus.

SABATA PICADA. *Zapato picado.* Calceus fenestratus.

SABATA PLANA. *Zapato llano.* Planæ soleæ calceus, crepido, inis.

SABATA PRIMA Ó DE UNA SOLA. *Zapato de una suela.* Simplicis soleæ calceus.

ANAR AB SABATAS DE FELTRE. fr. met. Obrar ab molt secret y recato. *Andar con zapatos de feltro.* Cautè, secretoque aliquid agere.

COP DE SABATA. *Zapatazo.* Calcei ictus.

CADA QUAL SAB AHONT LI APRETA LA SABATA. ref. **CADA QUAL SAB Á CASA SEVA AHONT HI PLOU.**

POSARSE Ó PORTAR LAS SABATAS Á RETALÓ. fr. *Enchanclear.* Calceis ad instar crepidarum uti.

SÉR MÉS TONTO Ó RUÍ QUE LA SABATA. fr. Pondera la tonteria, baixesa ó ruindat de algú. *Ser mas necio ó ruin que un zapato.* Ineptissimo ineptiorem esse.

TROBAR SABATA EN BON PEU. fr. Trobar algú qui li entenga sas manyas y artificis, ó qui li resistesca y s' opose á sos intents. *Hallar la horma de su zapato.* Fortem in fortorem incidere.

SABATADA. f. Cop de sabata. *Zapatazo.* Calcei ictus.

SABATASSA. f. aum. *Zapaton, zapatazo.* Grandior calceus.

SABATASSAS. m. met. fam. TONTO, BÉSTIA.

SABATEJAR. v. a. Pegar, donar cops ab la sabata. *Zapatear.* Calceo percutere. || met. Repèndrer, maltractar á algú de obra ó de paraula. *Zapatear, dar un zopón.* Vexo, castigo, as. || v. r. met. Contrapuntarse ab algú, picarse las crestas. *Zapatearse.* Vi vim repellere.

SABATEJAT, DA. p. p. *Zapateado.* Calceus percussus. || m. Ball que s' executa sabatejant. *Zapateado.* Saltationis genus crebris palmis percusso calceo.

SABATER. m. Qui tálla, cus y yen sabatas. *Zapatero.* Crepidarius, ii, sutor, is.

LO SABATER ES LO MÉS MAL CALSAT. ref. Denota que ahont hi ha proporció y facilitat de fér ó conseguir alguna cosa, s'ol descubrirse ó verificarse la falta de ella. *En casa del herrero cuchillo mangorrero ó de palo; en casa del herrero asador de palo y cuchillo de madero; en casa del herrero peor apero.* Non prosunt domino, quæ prosunt omnibus, artes.

SABATERA. f. La muller del sabater. *Zapatera.* Sutrix, icis. || adj. S' aplica á la oliva malmesa al adob. *Zapatera.* Graxeolens, foetida olea.

SABATERADA. f. met. Acció tonta ú obra mal feta. *Necedad, patochada, chapuceria.* Stulta actio.

SABATERET. m. d. *Zapaterillo.* Sutoriolus, i.

SABATERIA. f. ant. Botiga de sabater. *Zapateria.* Sultrina, æ.

SABATETA. f. d. *Zapatico, illo, ito.* Calceolus, i. || f. PEÜLLA.

SABATUDA. f. Cop gran y ab soroll que 's dòna cabent de alt. *Zaparrazo.* Lapsus, casus, us. || XÁFACH.

SABBATARI, A. adj. Qui guárda 'l dissapte. *Sabatario.* Sabbatharius.

SABBÁTICH, CA. adj. Lo pertanyent al dissapte. *Sabático.* Sabbathicus.

SABBATINA. f. L' ofici diví que 's resa 'l dissapte quant no hi ha Sant senyalat. *Sabatina.* Sabbathi officium. || La conferència ó acte públich que's té en los estudis lo dissapte per la tarde. *Sabatina.* Scholastica in sabbati vespere collatio.

SABEDOR, A. m. y f. Lo qui está instruhit ó noticiós de alguna cosa. *Sabedor, sabidor.* Consocius.

SABENDES. (Á) m. adv. ant. A sabiendas. Scier, consultò.

SABENSA. f. ant. SABIDURIA, CIÈNCIA.

SABENT. p. a. ant. *El que sabe.* Sciens, tis. || m. SABA. 2. || adj. ant. Intel·ligent. *Sabido.* Peritus. || irón. Se diu del qui vól donar solució á alguna dificultat ab poch coneixement. *Sabiondo.* Sciolus, sagax. || RANCI. 1.

SABENTMENT. adv. m. ant. A ciència segura, de un modo cert. A sabiendas. Scier, consultò.

SABÈR. v. a. Conèixer, entèndrer, tenir notícia ó coneixement de alguna cosa. *Saber.* Scio, sentio, is. || Experimentar. *Saber.* Experi, iris. || Sér docte ó noticiós. *Saber.* Sapio, scio, is. || Tenir habilitat per alguna cosa, sér destre en algun art ó facultat. *Saber.* Calleo, es, nosco, is. || met. Conformarse, acomodarse, com: SABER sufrir los treballs. *Saber.* Permitto, is, tolero, as. || Sér molt astut y divertit. *Saber.* Optimè callere; versutum, callidum esse. || met. Se diu de las cosas que donan gust y plaher al ánima. *Saber.* Sapio, is. || Tenir, com: no SABER que fér. *Saber.* Scio, is. || Practicar, acostumar. S' usa ab negació com: no SAB mentir. *Saber.* Nescio, is, ignoro, as. || Semblarse, paréixerse ó arrimarse á alguna cosa, com: no hi ha res que sÁPIA á la acadèmia *Saber.* Similem esse. || Semblarse ó tenir resguart, com: SABER á afectació. *Saber.* Similitudinem, speciem referre.

|| v. n. Tenir sabor. *Saber.* Resipio, sapio. || AVERIGUAR. || m. Ciència, sabiduria. *Saber.* Scientia, æ.

SABÈR Á LA PEGA. fr. met. Denota que algú imita y segueix los mals costums ó resabis de sa mala educació ó de s'ol tracte ab malas companyias. *Saber á la pega.* Majorum mores sapere, redolere.

SABÈR Á POCH. fr. fam. No haverhi molt de alguna cosa. *Ser escaso, haber poco.* Parum esse.

SABÈR BO. fr. Agradar alguna cosa de menjar ó béurer. *Saber bien, gustar.* Sapidum esse. || Agra-

dar, s'èr del gust de algú alguna cosa, donarli complacència. *Gustar. Placeo, es.*

SABERHO COM LO PARE NOSTRE. fr. Tenir perfectament en la memòria alguna cosa. *Saberlo como el Ave Maria.* Facile et omnino aliquid memorare posse.

SABÈR-MÈS QUE 'L DIABLE. fr. S'èr molt sagàs per sòn profit. *Saber mas que Merlin ó que las culebràs; sabe que rabia.* Valdè callidum, sagacem esse.

SABÈR QUANTAS FAN CINCH. fr. fam. Coneixer ó entèndrer algú lo que li convé ó importa. *Saber cuantas son cinco.* Gnarum, solentem esse.

AQUELL SAB QUE'S SÁLVA, QUE L' ALTRE NO SAB RES. ref. Repren als que's glorian de saber molts arts y cièncias, y viuen desastradament. *Aquel sabe que se salva, que el otro no sabe nada.* Nihil inanius quam multa scire sibi que non sapere.

Á SABÈR. m. adv. Á saber. Scilicet, nempe, id est.

Á SABÈR ES. m. adv. *Es á saber, conviene á saber.* Nempè.

COM SI NO HO SABÈS; COM SI NO HO SABIA; COM SI NO'N SABÈS RES. loc. S'assegura que's guardará 'l secret, ó ab que algú expressa que no pót dir alguna cosa que sab. *Como si no lo supiera.* Quod scio, nescio; ac si nescirem.

DE TOT VÓL SABÈR Y NO SAB RES. ref. Moteja al qui s'alaba vanament de que enten en tot. *De todo entiendo un poco, y de albartero dos puntadas.* Sciolus est, insulsus doctrinæ ostentator.

DÈU SAB LO QUE'N SERÁ. loc. Expressa 'l dubte de que esdevingan las cosas com se diu, ó de que's cump'la lo promés. *Dios sabe lo que será.* Quid futurum sit, scit Deus.

ELL SE SAB SAS COSAS. loc. Expressa que algú té sos motius pera fèr lo que fá. *Sabe su cuento.* Quid sibi prosit nescit.

ES Á SABÈR, CONVÉ Á SABÈR. m. adv. Serveix pera la explicació de alguna cosa. *Es á saber: conviene á saber.* Nempè, scilicet, id est.

ESTAR BEN LLUNY DE SABÈR ALGUNA COSA. fr. No tenir notícia ó coneixement. *Estar ajeno de alguna cosa.* Inscium omnino esse alicujus rei.

FÈR COM QUI NO HO SAB; COM QUI NO SAB RES. fr. Donar á entèndrer ab afectació y dissimulo que no se sab lo que altre diu, sent cert que ho sabia anticipadament. *Hacerse de nuevas.* Rei ignorationem simulare.

FÈR SABÈR. fr. Avisar, notificar. *Hacer saber.* Certiorem facere.

JA SAB AB QUI LAS HAU, Ó JA SAB AB QUI LAS FÁ. exp. Denota que la massa familiaritat s'ol donar motiu á llibertats ó faltas de atenció. *Ya sabe el asno en cuya cara ó casa rebuzna.* Agnoscit domini faciem stultus.

JA SABRÁN QUI SO JO. exp. ab la qual algú 's gloria de sòn poder ó autoritat. *Sébase quien es Calleja ó Callejas, ó ya verán quien es Calleja.* Sentient qui vir sim.

¿JA SABS LO QUE'T PESCAS Ó LO QUE FÁS? exp. S'usa pera avisar á algú 'l desacert que vá ha fèr. *¿Estás en tu camisa ó en tu juicio? ¿Insanis? ¿Sanæ mentis es?*

MÈS VAL SABÈR QUE HAVÈR. ref. Ensenya que déu preferirse la ciència á la riquesa. *Mas vale saber que haber.* Divitiis sapientia præstat, prævalet.

NO HO SAB PERQUE NO VÓL. loc. Repren als que refusan fèr lo que se'ls mana ab lo pretext de que no ho saben fèr. *Donde hay gana, hay maña.* Omnia vincit amor.

NO SABÈR AHONT GIRARSE DE FEYNA. fr. Estar algú molt ocupat, tenir molt que fèr. *No poderse rodear.* Quid primum agat præ agendorum copia aliquem nescire.

NO SABÈR ALGÚ AHONT ESTÁ Ó AHONT GIRARSE. fr. Trobarse algú en alguna estretor ó en paratge molt estret. *No poderse rodear.* Multitudine premi.

NO SABÈR ALGÚ LO QUE'S PESCA. fr. Nòta á algú de ignorant ó poch intel·ligent en las dependèncias ó negocis que maneja. *No saber lo que se pesca.* Stultitia laborare.

NO SABÈR ALGÚ SI VIU Ó AHONT SE ES. fr. Denota que algú té moltes ocupacions, y que li falta temps pera cuidar de sí. *No saber de sí.* Negotiis obruí.

NO SABÈR COM FÉRSEHO. fr. No saber ahont recórrer pera subvenirse. *No tener donde volver los ojos.* Omni auxilio esse destitutum.

NO SABÈR DIR DE NO. fr. No saber negar res. *No saber decir que no; no tener boca para negar.* Nihil petenti negare.

NO SABÈR DIR PARAULA. fr. Estár molt perturbat. *No acertar á decir.* Præ turbatione tacere.

NO SABÈR QUANTS Ó 'LS DITS QUE TÉ Á LA MA. fr. S'èr algú molt ignorant y tonto. *No saber cuantos son cinco; no saber donde tiene la cara.* Omnino inscium, gnarum esse.

NO SÈ QUE FÈR. loc. *No se que hacerme.* Quid agam nescio.

QUI NO SAB FÈR LAS COSAS, NO LAS SAB MANAR. ref. *Quien no sabe servir, no sabe regir.* Non bene imperat nisi qui imperio paruerit.

SAB PERA'LS ALTRES Y NO SAB PERA SÍ. ref. Nòta al que sab donar consells á tothom y no se'ls sab pèndrer per ell. *Alcaravan zancudo para otros consejo, para sí ninguno.* Aliorum medicus, ipse vulneribus scatet.

TANT ME'N SÈ COM ME'N SABIA. loc. *Lo mismo me se ahora que antes.* Nihil novum didici.

¿Y TÚ, PERE, SABS LOS SALMS? SI SENYOR, TANTS Á TANTS. loc. fam. Nòta al que repren en altra 'l defecte en que ell incorre. *Échese una piedra en la manga.* Improbis aliis quæ in te quoque improbantur.

SABERUT, DA. adj. Molt sabi, 's diu irònicament del qui vól donar solució á alguna dificultat ab poch coneixement. *Sabiendo.* Sciolus, sagax.

SABI, A. adj. Qui poseheix la sabiduria. *Sabio*

Sophus, sapiens. || Lo que influheix ó conté sabiduria, com: resposta sàbia. *Sabio*. Sapientia plenus. || m. Per antonomàsia 's diu de Salomó. *Sabio*. Sapiens, tis.

MESURA 'L SABI, QUANT L' ORAT DEIXA LA QUARTERA. ref. ant. Ensenya que'l neci després de molts desenganys ha de practicar lo que'l prudent executa ab previsió desde luego. *Lo que hace el loco á la derreria hace el sabio á la primertia; el necio hace al fin lo que el discreto al principio*. Tunc canunt cigni cum graculi tacent.

SABÍ, NA. adj. Natural de y pertanyent á Sabina província de Itàlia. *Sabino*. Sabinus.

SABIAMENT. adv. m. *Sabiamente*. Perítè. || Prudentment, judiciosament. *Sabiamente*. Cordatè.

SABIDOR, A. m. y f. SABEDOR.

SABIDURIA. f. Ciència, coneixement intel·lectual. *Sabiduria*. Sapientia, Minerva, æ. || Perícia, prudència. *Sabiduria*. Sapientia, æ. || Coneixement extens de moltes coses ó de diverses facultats. *Sabiduria*. Scientia, æ, eruditio, nis. || Títol de un dels llibres del antic testament que s'atribueix á Salomó. *Sabiduria*. Sapientia liber.

SABIDURIA INCREADA. Deu. *Sabiduria increada, eterna*. Divina sapientia.

SABIESA Y SABIETAT. f. SABIDURIA, CIÈNCIA.

SABINA. f. Espècie de ginebre ab fullas de xiprer. *Sabina*. Sabina, æ. || n. p. de dona. *Sabina*. Sabina, æ.

SABINAR. m. Terreno poblat de sabinas. *Sabinar*. Sabinis consitus locus.

SABÓ. m. Pasta feta de oli, lleixiu y altres ingredients pera rentar la roba. *Jabon*. Sapo, nis.

SABÓ DE LLOSA. Sabó blanc consistent y dur. *Jabon de piedra ó duro*. Sapo spissus, durior.

SABÓ DE PALAMÓS. La pala ab que las bugaderas pican la roba pera no gastar tant sabó. *Jabon de Palencia*. Fustigatio, nis.

SABÓ DE PEDRA Ó DE SASTRE. Pedra blanca ab que 'ls sastres senyalan per ahont han de tallar ó cusir. *Jabon de sastre*. Petra alba.

LA CAPSA DEL SABÓ. *Jabonera*. Custodiendo saponi capsula.

SABOCH. m. BADOCH. 1.

SABOGA. f. Peix blau ab moltes espinas petites, que naixen de las principals; en la primavera se'n puja als rius. Són notables y las celebra Cervantes en lo Quijote las que 's pescan en l'Ebro, y entre ellas las millors las que 's pescan prop del pont de Tortosa. *Saboga*. Alosa, æ.

SABOGAL. m. Art ab que's pescan las sabogas. *Sabogal*. Alosis capiendis retis.

SABOLIR. v. a. ant. ENTERRAR.

SABONER. m. Qui fabrica ó ven sabó. *Jabonero*. Saponis opifex, venditor.

SABONERA. f. Planta de várias brancas de peu y mitj de altura, rodonas, nusosas y blanques, fullas

en forma de llansa de dos ó tres polzadas de llarch. las flors naixen á poms blanques ó de color de rosa clar: lo such y la arrel serveixen com lo sabó pera netejar la roba. *Jabonera*. Saponaria, æ. || La brumera ó escuma del sabó. *Balago*. Saponaria spuma.

SABONERIA. f. Lloch ahont se fabrica sabó *Jaboneria*. Saponaria officina.

SABONETA. f. Rellotje de butxaca, cubert ab una tapa de or ó plata y 's descubreix apretant una molla. *Saboneta*. Horarium ita dictum.

SABONETAS. f. pl. Boletas molt dures de una herba semblant á la canya, de las quals se'n fan rosaris. *Lágrimas de David ó de Moisés*. Globuli, orum.

SABOR. m. Gust apacible ó desapacible que troba 'l paladar en las cosas. *Sabor*. Succus, i, sapor, is. || met. Gust ó disgust del ánimo ó altre sentit distinct del paladar. *Sabor*. Sapor, is, gustus, i.

DONAR SABOR. fr. *Saborear*. Saporem conciliare.

SABORALL. m. fam. AMANIMENT. 1.

SABORAR. v. a. ant. y

SABOREJAR. v. a. ASSABORIR, ASSAHONAR. || v. r. ASSABORIR. || met. Recrearse, complaure'se, deleytarse en alguna cosa. *Saborearse*. Alicujus revoluptate teneri.

SABOREJAT, DA. p. p. *Saboreado*. Sapidus.

SABORIR. v. n. ASSABORIR.

SABORITJA. f. Herba. SAJULIDA.

SABORÓS, A. adj. Deleytable al sentit del gust. *Sabroso*. Sapidus, salsus. || met. Deliciós, gustós, deleytable al ánimo. *Sabroso*. Sapidus. || SALAT.

SABOROSAMENT. adv. m. Ab sabor y gust. *Sabrosamente*. Sapidè, concinnè.

SABOROSÍSSIM, A. adj. sup. *Sabrosissimo*. Valdè sapidus.

SABOYÁ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Saboya província de la Gàlia antiga. *Saboyano, saboyardo*. Sabaudus, allobrogicus.

SABOYANA. adj. S' aplica á una espècie de col. *Saboyana*. Brassica lacuturria. || f. Espècie de faldillas obertes per davant. *Saboyana*. Muliebris tunica.

SABOYART, DA. adj. SABOYÁ.

SABRE. m. Arma de ferro un poch corba, de un sol tall, per lo que's maneja al modo del alfange. *Sable*. Acinaces, is.

COP DE SABRE. *Sablazo*. Acinacis ictus.

SABRÓS, A. adj. SABORÓS.

SABRUT, DA. adj. fam. SABERUT.

SABUDA. f. ant. *Noticia, inteligencia*. Scientia, æ.

MENYS DE SABUDA. loc. ant. *Sin saberlo*. Nesciendo illud.

SABULLIR. v. a. ant. SEPULTAR, ENTERRAR.

SABUT, DA. p. p. *Sabido*. Scitus. || adj. Qui sab molt. *Sabido*. Scitus. || Cert, conegut. *Sabido*. Notus.

SACA. f. Sach gran. *Saca, saco grande.* Saccus peramplus. || Vesta, vestit de sach. *Sobrevesta, sobreveste, sobretodo.* Birrum, birrus, i.

SACABALA. f. Instrument de cirurgia pera traurer las balas de las feridas. *Sacabala.* Chirurgicum ad plumbea globula ex corpore extrahenda instrumentum. || Instrument de un bastó y un ferro en la extremitat ab lo qual se trahun las balas dels canons de artilleria. *Sacabala.* Hastatum ferreum ad globulos plumbeos ex bellicis tormentis extrahendos.

SACABUTXO. m. Instrument músich de metall á modo de trompeta, dividit pel mitj en dos parts, de las quals la de dalt entra en la de baix, de modo que aquesta puga baixar y pujar pera formar distinctas vens. *Sacabuche.* Sambuca, æ; ductilis tuba. || Lo músich que sona aquest instrument. *Sacabuche.* Sambucæ sonator.

SACAR. v. a. En lo joch de pilota y raqueta es tirar la pilota desde la banca envers los contraris. *Sacar.* Pilam primum mittere.

SACAR LLARCH. fr. Despedir la pilota á llarga distància. *Sacar largo.* Ultra metam jacere.

SACAR LLARCH Y ARRIMAT. fr. Menjar ó béurer molt. *Tener buena tijera.* Largè comedere.

SACÁS. m. aum. *Saco grande.* Peramplus saccus. || m. ant. SEQUÁS.

SACCEIG. m. TRONTOLL.

SACCEJADOR, A. m. y f. S' aplica al caball ó altra cabalcadura que sacceja. *Troton.* Succussator, is.

SACCEJAMENT. m. TRONTOLL.

SACCEJAR. v. a. Trontollar las cabalcaduras al caballer. *Trotar.* Succusso, as. || Revóldrer algun líquit. *Bazucar.* Commoveo, es.

SACCEJAT. DA. p. p. *Bazucado.* Agitatus, commotus.

SACERDOCÍ. m. Dignitat y càrrech del sacerdot. *Sacerdocio.* Sacerdotium, ii.

SACERDOT. m. Home dedicat y consagrat pera fèr, celebrar y oferir los sacrificis. *Sacerdote.* Sacerdos, otis. || En la lley de gràcia l' home consagrat á Déu, ungít y ordenat pera celebrar y oferir lo sacrifici de la missa. *Sacerdote.* Sacerdos, otis.

SUMO SACERDOT. Lo príncep dels sacerdots entre'ls juheus. *Sumo sacerdote.* Summus sacerdos.

SACERDOTA. f. SACERDOTISSA.

SACERDOTAL. adj. Pertanyent al sacerdot. *Sacerdotal.* Sacerdotalis.

SACERDOTISSA. f. Entre'ls gentils la dona dedicada als sacrificis de las deesas y al cuydado de sos temples. *Sacerdotisa.* Sacerdotissa, æ.

SACH. m. Costal pera posar ó tragar alguna cosa. *Saco.* Saccus, i. || Vestit vil y aspre de sayal, que usa la gent de montanya. *Saco.* Sagum, i. || Vestit, hàbit de penitència. *Saco.* Saccus, i. || fam. Vestit mal fèt y poch ajustat. *Jergon.* Ampla vestis. || Qualsevol cosa que'n conté altrás dins de sf. *Saco.* Cumulus, i. || **BOSSA.** 1. || **SARRÓ,** CIVADER. ||

La bossa ahont cauhen las bolas en lo joch de mesa. *Bolsa.* Fundula, orca, æ. || Bossa de pells pera abrigar los peus y las camas quant algú està sentat. *Folgo.* Confovendis pedibus pelliceus sacculus.

|| Lo de cuyro dins del qual ficavan als parricidas pera tirarlos al riu. *Saco de cuero.* Culeus, culeum, i.

SACH DE CARN. Lo subjecte molt gros y corpulent, tosch y pesat. *Jergon.* Obessus.

SACH DE COPS. met. Aquell que es l' objecte de la diversió de altres, ó aquell á qui tots acuden. *La vaca de la boda, pagote.* Qui impensas facit.

SACH DE GRA. 'L que serveix pera posar grans. *Saco para poner granos.* Saccus frumentarius.

SACH DELS GEMECHS. fam. GATTA.

SACH DE OSSOS. Lo subjecte molt magre. *Costal de huesos.* Valdè gracilis.

SACH QUE'S PÓRTA Á CABALL. MALETA.

BRAMA SACHS. CRIDAYRE.

CÁURER COM UN SACH. fr. Cáurer tot plegat. *Dar con el cuerpo en tierra; dar consigo en el suelo.* Subitò procidere, procumbere.

DONAR UN COP DE SACH. fr. met. Donar una reprehensió. *Dar cortinazo, sartenazo; dar un jabon.* Punire; asperè objurgare.

ENRAHONAR Ó PARLAR MÉS QUE UN SACH DE NOUS. fr. fam. de que s' usa pera exagerar lo molt que parla una persona, y especialment se diu de las donas y dels noys. *Hablar mas que una urraca, ó que treinta procuradores.* Garrulitate picam excedere.

ESTAR AL SACH. fr. MORIR.

FÉR DE ALGÚ SACH Y SOGA. fr. met. Explica la facilitat ab que algú reduheix á altre á que fassa lo que vól. *Hacer de alguno cera ó pábilo.* Facilè ad nutum alicquem trahere.

NO POSARHO EN SACH FORADAT. fr. met. Recullir alguna espècie que s' óu pera usar després de ella oportunament. *No echar una cosa en saco roto.* Ex rebus auditis utilitatem capere.

NO SO SACH PERA VUYDARHO TOT PLEGAT. loc. Dóna á entèndrer que no's pót dir tot de una vegada. *No soy costal.* Mibi currenti calcar addis.

SET AL SACH Y 'L SACH EN TERRA. exp. fam. Nóta la poca manya de alguns que concorren á transportar algun gran pes ó altra acció que junts no acerten á executar. *Siete al saco y el saco en tierra.* Operantium multitudine rem perdere.

TOT HO VÓL, SACH Y PERAS. ref. Repren als que no contents ab lo necessari demanan lo supèrfluu. *Abad de zarzuela, comisteis la olla, pedis la cazuela.* Vel supervacanea sibi postulat.

VUYDAR LO SACH. fr. Confessarse. *Descargar la conciencia.* Conscientiæ satisfacere.

SACIABLE. adj. Lo que es capaz de sér saciat. *Saciable.* Satiabilis, explebilis.

SACIAMENT. m. SACIETAT.

SACIAR. v. a. Afartar, atipar, satisfer l' apetit de menjar y béurer. *Saciar.* Saturo, exsaturo, satio, satullo, as. || met. Satisfer l' ánimo ó alguna

passió. *Saciar*. Animum, cupiditatem, libidinem satiare, expleri. || v. r. *Saciarse*. Saturari.

SACIAT, DA. p. p. *Saciado*. Saturatus.

SACIETAT. f. Afartament ab que's satisfà 'l desitj ó apetit. *Saciedad*. Saturitas, satietas, satias, atis.

SACO. m. L' acte y efecte de sacar en lo joch de pilota. *Saque*, *saco*. Pilæ missio, jactio. || *Saqueig*. *Saqueo*, *saco*. Depopulatio, nis.

À SACO. m. adv. Saquejant, apoderantse dels bès de alguna ciutat ó poble. À *saco*. Direptione, dilapidatione.

SACOLOR. m. BURELL.

SACOMANO. m. ant. SACO, SAQUEIG.

SACRA. f. La làmina ó taula que conté las paraulas de la consagració; y també las dos que's posan als costats del altar. *Sacra*. Sacræ tabellæ altari superpositæ.

SACRAMENTAL. adj. Lo pertanyent als sants Sagraments. *Sacramental*. Sacramentalis. || m. somatent, alborot. || pl. Los remeys pera que's perdonen los pecats venials. *Sacramentales*. Sacramentalia, ium.

SACRAMENTALMENT. adv. m. *Sacramentalmente*. Sacramentaliter.

SACRAMENTAR. v. a. Administrar los sagraments. *Sacramentar*. Sacramenta mistrare.

SACRAMENTARI, A. adj. L' heretge que negà la presència real de Cristo en lo Santíssim Sagrament. *Sacramentario*. Sacramentarius.

SACRAMENTARSE. v. r. Convertirse 'l pa y vi en cos y sanch de Cristo. *Sacramentarse*. Panem et vinum in corpus et sanguinem Jesuchristi converti.

SACRAMENTAT, DA. p. p. *Sacramentado*. Sacramentis munitus.

SACRARI. m. Lo lloch en que's posa y guàrda à Jesucrist sacramentat. *Sagrario*. Sacrarium, ii.

|| Part interior del temple abont se guardan las reliquias y cosas sagradas *Sagrario*. Cella, æ, sacrum, ii. || met. La part interior en que deposita l' home 'ls afectes ó pensaments ó alguna cosa santa, com: lo pit, lo cor, la ànima. *Sagrario*. Sacrum, ii.

SACRARIAYRE. m. Qui en las iglésias cuyda del sacrari. *Sagrarioero*. Sacriarii custos.

SACRAS. f. pl. SACRA.

SACRATÍSSIM, A. adj. sup. *Sacratissimo*. Sacratissimus.

SACRE. m. Espécie de falcó de plomas, quasi rossas y algunas tirant à blancas; té 'ls dits, las alas y 'l bec blaus. *Sacre*. Circus, i; sacer falcó vultur pernopterus. Gen. || adj. ant. SAGRAT.

SACRIFICACIÓ. f. La obra de sacrificar. *Sacrificio*. Sacrificatio, nis.

SACRIFICADOR, A. m. y f. Qui sacrifica. *Sacrificador*. Sacrificus, i, sacrificator, is. || Lo lloch destinat pera 'ls sacrificis. *Sacrificadero*. Sacrificii locus.

SACRIFICANT. p. a. Qui sacrifica. *Sacrificante*. Sacrificans, sacrificus.

SACRIFICAR. v. a. Oferir, fèr sacrificis. *Sacrificar*. Sacrifico, macto, as. || Obsequiar à alguna persona que no es Dèu. *Sacrificar*. Obsequium præstare. || met. Posar à algú en grave perill ó treball. *Sacrificar*. In victimam devovere. || Pèndrer alguna cosa per algú ó per algun fi, com: SACRIFICAR la salut, lo repós, los bès. *Sacrificar*. Devoveo, es. || v. r. Dedicarse, oferirse particularment à Dèu. *Sacrificarse*. Se Deo devovere. || Subjectarse, conformarse ab alguna cosa. *Sacrificarse*. Se submittere.

SACRIFICAT, DA. p. p. *Sacrificado*. Sacrificatus.

SACRIFICI. m. La ofrenda que's fá à Dèu en l' altar. *Sacrificio*. Sacrificium, ii. || Per antonomàsia la obligació que fèu Cristo de sí mateix al Etern Pare en la ara de la creu. *Sacrificio*. Cruentum sacrificium. || Lo que fá 'l sacerdot en la missa oferint, consagrant y consumint à Cristo baix las espècies de pa y vi. *Sacrificio*. Incrumentum sacrificium. || Oblació de la pròpia voluntat en alabansa ó agraïment à Dèu. *Sacrificio*. Voluntatis oblatio, devotio. || met. La subjecció al dictàmen, voler ó arbitre. *Sacrificio*. Sacrificium, ii. || Qualsevol obsequi per cortesia. *Sacrificio*. Obsequium, ii, devotio, nis. || La operació quirúrgica violenta ó perillosa. *Sacrificio*. Chirurgica operatio.

SACRIFICI DEL ALTAR. Lo sacrifici de la missa. *Sacrificio del altar*. Missæ sacrificium.

SACRÍLECH, GA. adj. SACRÍLEGO.

SACRÍLEGAMENT. adv. m. Ab sacrilegi. *Sacrilegamente*. Sacrilegè.

SACRÍLEGI. m. Profanació de cosa sagrada. *Sacrilegio*. Sacrilegium, ii. || met. Lo despreci de alguna cosa venerable, encara que no sia sagrada. *Sacrilegio*. Sacrilegium, ii.

SACRÍLEGO, A. adj. Qui comet sacrilegi. *Sacrilego*. Sacrilegus.

SACRISTÀ. m. SAGRISTÀ.

SACRISTIA. f. SAGRISTIA.

SACRO, A. adj. Sagrat, sant. *Sacro*. Sacer. || m. OS BERTRAN.

SACROSANT, A. adj. Sagrat, sant, inviolable. *Sacrosanto*. Sacrosanctus.

SACSÓ. m. Plech en las robas. *Alforza*. Vestium plicatura.

SACUDIDA. f. La acció y efecte de sacudir y sacudirse. *Sacudida*, *sacudidura*, *sacudimiento*. Excussio, nis. || La acció de sacudir la roba ó cosa semblant pera tràurer la pòls. *Sacudidura*, *sacudimiento*. Excussio, nis.

DONAR UNA SACUDIDA. fr. met. PASSAR UNA MANETA.

SACUDIDOR, A. m. y f. Qui sacnt. *Sacudidor*. Excutiens, tis. || ESPOLSA DORS.

SACUDIMENT. m. SACUDIDA. 1. || ESPOLSAMENT.

SACUDIR. v. a. Mòurer violentament à una part y altra. *Sacudir*. Succutio, is. || Pegar cops à

alguna cosa ó mórur-la en l' ayre ab violéncia pera netejar-la. *Sacudir*. Quatio, tundo, is. || Pegar, castigar ab cops á algú. *Sacudir*. Converbéro, as. || Llansar ó apartar violentament de sí. *Sacudir*. Executio, is. || Apartar, separar, com: *SACUDIR* lo jou de la servitut. *Sacudir*. Executio, is.

SACUDIRSE. v. r. met. Apartar de sí algun subjecte. *Sacudirse*. Rejicio, is.

SADÁS. m. CEDÁS. || GARBELL.

SADOLL. adj. ant. TIP.

SADOLLAMENT. m. ant. SACIETAT.

SADOLLAR. v. a. SACIAR, ATIPAR.

SADOLLAT, DA. adj. SACIAT, TIP.

SADUCEU, A. adj. Lo pertanyent als Saduceus ó á sa secta. *Saduceo*. *Saduceus*.

SADUCEUS. m. pl. Heretges entre'ls jueus, que negavan la immortalitat del ánima, la resurrecció del cos, y que hi hagués àngels y altres esperits. *Saduceos*. *Saducei*, orum.

SADURNÍ. n. p. de homé. *Saturnino*. *Saturninus*, i.

SAETA. f. SAGETA.

SAETIA. f. Embarcació llatina de tres pals y una sola cuberta menar que'l xabech y major que la galiota; serveix pera 'l cors y mercancia. *Saetia*. *Vectoria*, *prædatoria navis*. || Nau lleugera pera córrer los mars, tenia 12 ó 15 remes per banda, y representava 'l mateix paper que la balenera y 'l bergantí, era de molta velocitat é inferior á la galera. *Saetia*, *setia*. *Liburnica*, æ, *lembus*, i.

SAFA. f. GIBRELLA.

SAFAREGET. m. d. de safareig. *Alberquilla*, *estanquito*. *Stagnulus*, i.

SAFAREIG. m. Bassa fabricada á propòsit pera tenir àygua. *Alberca*, *estanque*. *Stagnum*, i. || ter. SAFRÁ.

SAFAREJÁS. m. aum. *Albercon*. *Grandius stagnum*.

SAFARÓS, A. adj. Qui fá fástich. *Asqueroso*, *charchoso*. *Porcus*.

SAFATA. f. Espécie de panera plana teixida de vímets ab una vora reixada. Ni ha de plata, or, xarol, etc. *Azafate*. *Calathus*, i, *fiscella*, æ.

SÁFIA. f. Planta de que ni ha moltes espècies, la més senyalada fá las camas á la altura de un home; las fullas són llargas, angulosas, verdas y llustrosas; las flors molt petites ab cinch fullas en forma de rosa; 'l fruyt de tres escayres ab una llavor oblonga, acanalada y groga y amarga; es bona peralas feridas. *Talitro*, *taliestro*. *Thaliotrum*, *thaliotrum*, i, y altres, *pigamum*, i.

SÁFICH. m. Vers grech y llatí inventat per la poetissa Safo: consta de cinch peus, lo segon espondeu, 'l tercer dàctil, y 'ls altres tres coreus. En castellá té onze síl-labas ab pausa en la quinta, y á cada tres sáfichs s' anyadeix un adónich. *Sáfico*. *Sapphicum carmen*. || adj. S' aplica al vers del mateix nom y á la composició feta en ella, com: oda sáfica. *Sáfico*. *Sapphicus*.

SAFIR. m. Pedra preciosa de color blau. *Zafir*, *zafiro*. *sapphirus*, i.

SAFÍS. m. ant. SAFIR.

SAFRÁ. m. Planta perenne que fá per flors tres brins del mateix nom: s' usan pera amanir lo menjar, pera tenyir de groch y altres objectes. *Azafran*. *Crocus*, i.

SAFRÁ BORT. *Cártamo*, *alazor*, *azafran rumí* ó *salvaje*. *Carthamus*, i.

FÉR SAFRÁ. loc. ter. FÉR CAMPANA.

ANAR Á VÉNDER SAFRÁ. fr. Fugir de la casa dels pares ó tutors lo noy. *Hacer novillos*. A paterna domo prave ejicere. || FÉR CAMPANA.

DE COLOR DE SAFRÁ. *Azafranado*. *Croceus*.

SAFRANER. m. ter. Lo qui fá campana. *Novillero*. Qui ab schola vacat.

SAFRANÓ. m. SAFRÁ BORT.

SAFRANÓRIA Y SAFANÓRIA. f. PASTANAGA.

SAFRE. m. Polvos del bismut que s' emplean en las fábricas de pisa. *Zafre*. *Bismuti pulvis*.

SAFREIG. m. SAFAREGET.

SAFUY. adj. ant. Pntinejat. *Manoseado*. *Confriatus*.

SAG. m. ant. NUNCI, MISSATGER, PORTER, AGUSIL.

SAGA. f. Part posterior de qualsevol cosa. *Zaga*. Posterior, postica pars. || Lladronera, la part posterior del carruatge y la càrrega que s' acomoda en ella. *Zaga*. *Rhedæ postica pars*.

ANAR Á LA SAGAS fr. Observar los passos ó accions de algú. *Andarle á uno á los alcances* ó *á las vueltas*. *Vias alicujus* propè observari, insequi.

NO ANAR Ó QUEDARSE Á LA SAGA. fr. No sér inferior en alguna habilitat. *No ir* ó *quedarse en zaga*. *Minimè illi esse inferiorem*, vel *cedere*.

SAGACÍSSIM, A. adj. sap. *Sagacísimo*. Valdè sagax.

SAGACITAT. f. Subtileza, finura, penetració. *Sagacidad*. *Sagacitas*, atis. || Astúcia. *Sagacidad*. *Sagacitas*, tis. || Vivesa del sentit en los animals pera presentir las cosas. *Sagacidad*. *Sagacitas*, atis.

SAGAL. m. Lo fadrí fort, animós y valent. *Zagal*. *Adolescens*, tis. || Mosso inferior de la diligéncia. *Zagal*. Alteri subjectus assedarius. || Lo pastor jove subjecte al rabadà. *Zagal*. *Pastor adolescens*.

|| m. TRONYA, GANSO.

SAGALA. f. Fadrina, pastora. *Zagala*. Puella, æ, virgo, inis.

SAGAPENO. m. Espécie de goma procedent de una planta del Assia menor que's troba en lo comers en masses granilloses, ó en llàgrimas apegalosas, de un groch rogench semblant á la cera groga, semitransparent, de sabor acre y desagradable, de olor que tira al de la goma pudenta; es tónica, incisiva, aperitiva y un poch purgant. *Sagapeno*, *goma séráfica*. *Sagapenum*, i.

SAGÁS. adj. Astut, subtil. *Zagaz*, *ladino*. *Astutus*.

SAGASMENT. adv. m. Ab sagacitat. *Sagazmente*. *Sagaciter*.

SAGAY. m. ter. Cabrit petit sense sanar. *Ca-brito*. Hædus, i.

SAGAYA. f. ter. Cabra que encara no ha cabridat. *Cabrilla*. Capella, æ.

SAGELL. m. ant. SELLO.

SAGELLADOR. A. m. y f. SELLADOR.

SAGELLADURA. f. ant. y

SAGELLAMENT. m. ant. SELLADURA.

SAGELLAR. v. a. ant. SELLAR.

SAGELLAT, DA. p. p. ant. SELLAT.

SAGETA. f. Fletxa. *Sæta*. Spicium, i, sagitta, æ. || geom. Lo segment del diàmetre que va desde l' arch à la corda. *Sagita*. Sagitta, æ.

SAGETEJAR Y SAGETAR. v. a. Ferir ab sagetas. *Asætear*, *sætear*. Acontizo, sagitto, as.

SAGETIA. f. SÆTIA. 1. || Lloch ó forat pera tirar sagetas. *Sætera*, *sætia*. Ejaculandis sagittis apta fenestella.

SAGÍ. m. Greix de qualsevol animal. *Sain*, *grosura*. Sagina, æ, adeps, ipis. || Sol davall del ventre. *Abdómen*, *redañó*. Abdomen, inis.

SAGÍ FOS. *Manteca*, *manteca de cerdo*, *de tocino*. Adeps liquifactus.

SAGIMON. n. p. de home. *Segismundo*. Segismundus, i.

SAGINADA. f. Coca ab llar. ENSAGINADA.

SAGIN. m. SAGÍ. 1.

SAGINAR. v. a. Engreixar alguns animals. *Engordar*, *cebar*. Sagino, as.

SAGINERA. f. SAGÍ. 2.

SAGITA. f. geom. Segment del diàmetre contingut entre'l vèrtice y la aplicada. *Sagita*. Sagitta, æ.

SAGITAL. adj. Pertanyent y semblant à la sageta. *Sagital*. Sagitalis.

SAGITARI. m. Fletxer, qui pelea ab sagetas. *Sagitario*, *sætero*, *flechero*. Sagitarius, ii. || m. Lo signe novè del zodiach. *Sagitario*. Sagittarius, ii.

SAGNADOR. m. ter. SANGRADOR.

SAGNAR. v. a. SANGRAR.

SAGNIA. f. SANGRIA.

SAGÓ. m. Las pells del blat molt. *Salvado*, *caspa*. Furfur, is.

SAGÓ FI. TRITS.

SAGOLA. f. Corda que serveix pera tirar los arts, las naus desde terra y altres usos. *Sirga*. Rudens, tis. || SARRIÓ.

SAGONET. m. d. Menudillo, afrecho. Furfur, is.

SAGRADAMENT. adv. m. Ab respecte à lo diví. *Sagradamente*. Sacré.

SAGRAMENT. m. Medicina espiritual que cura la ànima. *Sacramento*. Sacramentum, i. || Cristo sacramentat en la hòstia. *Sacramento*. Eucharistiæ sacramentum. || ant. JURAMENT. || Misteri, cosa oculta. *Sacramento*. Misterium, ii.

SAGRAMENT DEL ALTAR. Lo sagrament eucarístich. *Sacramento del altar*. Eucharisticum sacramentum.

SAGRAMENTAL. adj. SACRAMENTAL.

MÓURER UN SAGRAMENTAL. ter. fr. met. fam. AVA-LOTAR, MOURER BULLA Ó ALGUNA BULLA.

SAGRAMENTALMENT. adv. m. SACRAMENTALMENT.

SAGRAMENTAR. v. a. SACRAMENTAR. || JURAR.

SAGRAMENTARI. A. adj. SACRAMENTARI.

SAGRAMENTARSE. v. t. SACRAMENTARSE.

SAGRAMENTAT, DA. p. p. SACRAMENTAT.

SAGRAR. v. a. CONSGRAR.

SAGRARI. m. SACRARI.

SAGRAT. m. Lloch que serveix de refugi als delinqüents. *Sagrado*. Asylum, i. || IMPRECACIÓ, RE-NECH. || met. Paratge segur pera deslliurarse de algun perill. *Asilo*, *sagrado*. Asylum, i, refugium, ii. || adj. Lo que està dedicat à Dèu. *Sagrado*. Sacer, religiosus. || Lo que per respecte à Dèu es venerable. *Sagrado*. Sacer, venerandus. || La cosa que per sòn destino ó us es digna de respecte. *Sagrado*. Sacer.

FICARSE Á SAGRAT. fr. met. Fugir de alguna difficultat que no's pòt satisfer, interposant alguna veu ó autoritat respectable. *Acogerse ó meterse á sagrado*. Ad aram confugere.

SAGRERA. f. LLOGARRET. || ter. interj. de enfado. *Canasto! canario! caracoles!* Huil Apage!

SAGRATÍSSIM. A. adj. sup. SACRATÍSSIM.

SAGRISTÀ. m. Sirvent del temple, que cuyda de sa limpieza y adorno. *Sacristan*. Sacrista, æ. || Dignitat eclesiàstica à càrrech de la qual està lo pertanyent à la iglésia. *Sacristan*. Sacrista, æ.

SAGRISTÀ MAJOR. Lo principal entre 'ls sagristans que mana à tots los dependents de la sagristia. *Sacristan mayor*. Primus ædituus.

¡BON SAGRISTÀ! ó ¡QUIN SAGRISTÀ! loc. irón. Expressa que algú es mòlt astut y sagàs en matèria dè sos interessos. ¡Bravo sacristan! ó ¡gran sacristan! Sibi cantus, providus.

SÉR UN BON SAGRISTÀ. fr. met. Mirar per sí. *Ser un bravo sacristan*. Sibi providum esse.

SAGRISTANA. f. La monja que cuyda de lo necessari pera 'l servey de la iglésia. *Sacristana*. Æditua, æ. || La muller del sagristà. *Sacristana*. Æditui uxor.

SAGRISTANET. m. d. *Sacristanejo*, *sacristancillo*, *ito*. Parvus ædituus.

SAGRISTANIA. f. L' empleo de sagristà. *Sacristania*. Æditui munus. || Dignitat de sagristà. *Sacristania*. Sacristæ dignitas.

SAGRISTAR. v. a. SEGRESTAR.

SAGRISTIÀ. f. La pessa contigua à la iglésia, en que's guàrda lo concernent al culto diví. *Sacristia*. Sacristia, æ. || SAGRISTANIA.

SAGÚ. m. Granets esfèrichs, com los del mill, de color blanquinós, gris, groguench, semitransparent, elàstichs, sèns olor, forts, insolubles en àygua freda, s' inflaman en àygua calenta, apegantse en sí sèns pèrdrer sa forma y transparència, de sabor dòls mòlt dèbil, difícils de pulverisar. *Sagú*. Fecula sagú SAGÚ BLANCH. Substància blanca, en graus

irregulars, de grossària variable, durs y de sabor dols. Se reduheix fàcilment a confitura per la acció del àygua bullenta. Serveix de nudriment als pobles de América. Es emolient, alimentícia y de fàcil digestió. *Sagú blanco*. Fecula tapiosa.

SAGUERA. adj. f. De detrás. *trasera*, *zaguerà*. Extrema, postrema, postica pars. || Passió violenta, afició boija per persona ó cosa, afany. *Ansia*, *ahinco*, *aficion*, *afan*, *anhelo*. Conamen, inis, nixus, us.

SAGUETERA. f. ESPITLLERA. 2.

SAGUNTÍ, NA. adj. Natural de y pertanyent á Sagunto ciutat de Espanya. *Saguntino*. Saguntinus.

SAHÓ. f. Punt ó maduresa de las cosas, l' estat de sa perfecció. *Sazon*. Maturitas, atis. || Lo benefici que deixa la àygua en la terra després de haver plogut. *Sazon*, *tempero*. Temperamentum, i. || Temps ó temporada segons las divisions del any en primavera, estiu, tardor ó ivern. *Estacion*. Anni hora, sidus. || Ocasíó, temps oportú. *Sazon*. Opportunitas, atis.

Á SAHÓ. m. adv. A bona ocasió. A *sazon*, en *sazon*. Tempestivè.

FORA SAHÓ. m. adv. Mal, fora de propòsit, intempestivament. *Fuera deazon*. Intempestivè.

NO TROBAR SAHÓ. fr. No trobar bona disposició pera lograr lo que's necessita. *Dar en duro*. Rem difficilem aggredi.

SAHUCH. m. SAUGH.

SAL. (DE) m. adv. ant. *De esta parte de acá*. Cis, citrà.

SAIG. m. ant. NUNCI, MISSATGER. || Porter de tribunal. *Sayon*. Sateles, itis.

SAJONADURA. f. PORCA 2.

SAJONAR. v. a. arl. SAGINAR. || v. a. PORCAR.

SAJULIDA Y SAJURIDA. f. Planta que creix fins á la altura de un peu, molt poblada de ramas y fullas estretas, un poch peludas y de un vert obscur. Es molt olorosa y 's cultiva pera adorno en los jardins. *Ajedrea*. Satureja, thymbra, æ.

SAL. f. Substància de sabor picant, soluble en àygua y fàcil de esmenussar. S' enten ordinàriament la que serveix pera assahonar las viandas y preservar de corrupció las carns y peixos. *Sal*, *is*. || quím. Cos compost, que per sí, ó unit ab àygua consta de un àcit y una basa. *Sal*. *Sal*, *is*. || met. Agudesa, gràcia en lo que's diu. *Sal*. *Sal*, *is*, urbanitas, atis. || Qualsevol especialitat en las cosas, que las fa gustosas. *Sal*. *Sal*, *is*. || SABIDURIA. || adj. ant. SALVO.

SAL AMONIACH Ó ARMONIACH. Sal que's troba en la naturalesa al rodeder dels volcans, en pans bastant voluminosos, cristallissats en agullas de blanch gris ó pardosas, elàsticas; de sabor molt picant, acre, amarch y untós; inalterables en l' ayre, solubres en la àygua freda; gosa de propietats estimulants. S' emplea en la curació del reumatisme, poagre, etc., y unida á la quina té propietats febrífugas molt seguras. *Sal amoniaco ó armoniaco*,

hidroclorato de armoniaco. Sal armoniacus.

SAL BLANCA. La flor ó escuma de la sal. *Flor de la sal*. Salis favilla, flos.

SAL COMUNA. La que comunment serveix en las casas pera assahonar las viandas. *Sal comun*. Sal popularis, vulgaris.

SAL DE AGRELLAS. Sal composta de àcit oxàlich y de potassa; y entre altrás cosas serveix pera trauir tacas, però 's beu lo color de la roba. *Sal de acederas*, *oxalato de potasa*. Acetosæ sal.

SAL DE CARDONA. Sal de roca que's trau de una pedra de dita ciutat. *Sal de Cardona*. Sal fossilis vel saxeus.

SAL DE GLAUBER. Sal sólida, de un blanch quasi mate, cristallisada en hermosos prismas de sis caras acanaladas, ó bè en cristalls granillosos, bastant anàloga á la sal de Madrit, transparent, inodora, de sabor amarch, fresch y salat; molt soluble en la àygua, susceptible de experimentar la fusió de foch sens descompondrèrse. Es un purgant un poch irritant. *Sal de Glaubero ó de Epsom ó de Lorena*, *sulfato de sosa*. Salmirabilis Glauberi.

SAL DE LAS ÍNDIAS. SUCRE.

SAL DE MAR. La que's fa principalment del àygua de mar. *Sal de mar*. Sal marinus, ex maris spuma factus.

SAL DE MINA Ó NATURAL. La que's troba en la naturalesa. *Sal natural*. Sal nativus.

SAL NITRE. SALNITRE.

SAL NUA. Herba. CUA DE CABALL.

SAL PRUNELA. Composició de nitre fos ab flor de sofre. *Sal prunela*. Ex nitro, et sulfuris flores compositus sal.

SAL SATURNO. Sal que's presenta en masses irregulars, blanques, brillants, en cristallets prismàtics de olor lleuger de àcit acètic; de sabor primer dols, després astringent, soluble en àygua pura y en esperit de vi y descomponible al foch. S' emplea molt en la tintura. *Sal ó azúcar de saturno*, *acetato de plomo*. Acetas plumbi chrysalizatus, sal vel saccharum saturni.

SAL DE VIDRE. Espécie de sal negra ó parda que's trau de un lloch de àygua mineral morta, que hi ha en lo territori de Terrana de Egipte, de modo que, segons contan, las pedras y ossos que's tiran en ell se converteixen en aquesta sal, la qual serveix per blanquejar roba, moderant sa acrimónia ab altres cendras, pus de lo contrari la crema. *Nitro*. Vitri fel.

AB SAL Y PEBRE. m. adv. A molt cost. *Con su sal y pimienta*. Magno.

DEU VOS SAL. loc. ant. *Dios os guarde*. Salvete.

FÓNDRESE COM LA SAL EN LA ÀYGUA. fr. Dissipar lo patrimoni en poch temps. *Irse como la sal en el agua*. Bona dissipari.

L' OU DEMANA SAL. loc. Denota que algun assumpto ó negoci està molt prop de venir á sa perfecció. *Sal quiere el huevo*. Ovum sale indiget.

PERA CONÉIXER Á ALGÚ S'HI HA DE MENJAR UNA FANE-

GA DE SAL. ref. Denota que es menester tractar á algú bastant temps, pera conèixerlo. *Mozo bueno, mozo malo* quince dias despues del año. Qualis erit famulus transacto nescitur anno.

POSAR AB SAL. fr. Confitar alguns comestibles pera que's conserven. *Echar en sal*. Sale indurare.

POSAR EN SAL. fr. met. Deixar de tractar algun negoci fins á temps més proporcionat. *Echar en sal, en remojo*. Ad aliud tempus parare.

POSAR UN GRA DE SAL. fr. met. Anyadir alguna espècie aguda ó satírica al assumpte que's tracta. *Echar un granito de sal*. Sal condire.

SEMBRAR DE SAL. fr. Aludeix al cástich que's donava als traydors, assolantlos las casas y sembrant de sal lo solar. *Sembrar de sal*. Sale conspergere, notare.

SENSE MÉS SAL NI MÉS OLI. m. adv. Sèns causa ni motiu. *Sin que ni para que*. Sine causa, temerè.

TENIR POCÀ SAL EN LA MOLLERA. fr. met. Tenir poch judici. *No tener meollo, no haber cerrado la mollera*. Nondum ad animi maturitatem pervenisse.

VÓL MÓLTA SAL. loc. Denota que s'ha de anar ab molt cuydado en alguna cosa. *Quiere mucho pulso*. Cautè procedendum est.

SALA. f. La pessa principal de una casa ahont se reben las visitas de compliment. *Sala*. Aula, æ. || La pessa en que's juntan los ministros pera oir las causas ó plets. *Sala*. Curia, æ. || La junta de cert número de ministres deputats per algun negoci. *Sala*. Aliquorum senatorum tribunal.

SALA DE ARMAS. Lo lloch ahont se guardan. *Sala de armas*. Armamentarium, ii.

SALA DE CONVIT Ó DE SENYORS. *Cenador*. Triclinium, ii.

SALA DE ESGRIMA. *Sala de esgrima*. Gladiatorius ludus.

SALABRÓ. f. Qualitat de salat. *Salebrosidad, salsedumbre*. Salsilago, inis.

SALABRÓS. A. adj. SALEBRÓS.

SALADAMENT. adv. m. Xistosament. *Saladamente*. Facetè.

SALADÍSSIM, A. adj. sup. *Saladisimo*. Salsissimus.

SALADOR. m. Paratje destinat pera salar. *Saladero, salador*. Locus saliendo. || Qui sala. *Salador*. Sale condiens, saliens. || Vas pera salar. *Salador, vaso, arca salera*. Salaria cupa.

SALADURA. f. p. u. La acció y efecte de salar. *Saladura, salazon*. Salsura, æ. || **SALER.** || Viandasalada. ESCABETX.

SALAFARDA. (DONAR UNA.) fr. Repèndrer ab acrimònia. *Donar un sofion, una sofrenada, una calada*. Vehementiùs reprehendere.

PORTARSE' N UNA SALAFARDA. fr. Anar renyat, castigat ó llastimat considerablement. *Llevar recado*. Satis affatim ferre.

SALAMANDRA Y SALAMÁNDRIA. f. Animal semblant al llargandaix: es de color cendrós obscur ab clapas negres, plé de tubérculs per ahont

traspua un humor blanch y corrosiu; si's tira al foch per un prompte s'apaga. *Salamandra, salamandria, salamanguesa*. Salamandra, æ. || met. Lo que's manté en lo foch del amor ó efecte. *Salamandra, salamandria*. Salamandra, æ.

SALAMANDRA DE ÀYGUA. Reptil que's diferencia del anterior en tenir la cua més forta y plana, ab las clapas de color blavench ó rogench, y en que noté 'ls tubérculs. Lo mascle 's diferencia en tenir de cap á cap de la esquena una membrana en figura de cresta. *Salamanguesa de agua*. Aquatilis salamandra.

SALAMENT. m. ant. SALADURA.

SALAMANQUÍ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Salamanca ciutat y universitat de Espanya. *Salmanticense, salmantino, salmaticense, salamánquès, salamanquino*. Salmanticensis.

SALAMÓ. m. Candelero de molts brassos ó brochs. *Araña*. Ramosum candelabrum pensile. || n. p. de home. SALOMÓ.

SALAPARDA. f. SALAFARDA.

SALAR. v. a. Assahonar ab sal las viandas. *Salar*. Sale condire. || Posar en sal carn, peix, etc. pera conservarlo. *Salar*. Salio, is. || Posar massa sal en las viandas. *Salar*. Nimio sale condire.

SALARI. f. Soldada, sou, paga, jornal del treballador. *Salario*. Salarium, ii.

CÓRRER LO SALARI. fr. Estar corrent, no havèr detenció en sos pagaments. *Correr la paga, el salario*. Stipendia haud intermissa solvi.

SALARIAR. v. a. ASSALARIAR.

SALARIAT, DA. p. p. ASSALARIAT.

SALARIET. m. d. *Jornalillo, corto ó pequeño salario*. Mercedula, æ.

SALASSA. f. aum. SALÓ.

SALAT, DA. p. p. *Salado*. Sale conditus. || adj. Alló en que excedeix la sal. *Salado*. Salsus. || Posat en sal. *Salino, salado, acecinado*. Salitus. || Lo que té més sal de lo que necessita. *Sabroso*. Persalus. || met. Agut, graciós. *Salado, salero, saleroso*. Salsus. || m. pl. Terra salada. *Salada*. Nitraria, æ. || Certa herba que serveix de aliment á cabras, ovellas, etc. *Salado*. Herba salsa.

SALCONDUYT. m. ant. SALVOCONDUCTO.

SALDAR. v. a. Liquidar los comptes. *Saldar*. Subductorum rationum apocham facere.

SALDO. m. Liquidació de comptes. *Saldo*. Apocha, æ.

SALDÓ. m. ter. SAULÓ.

SALEBRÓ. f. SALABRÓ.

SALEBRÓS, A. adj. Salat, lo que té més sal de la que necessita pera estar assahonat. *Sabroso, salebroso*. Persalsus.

SALENTÍ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Salé ciutat de Àfrica. *Salentino*. Salentinus.

SALEN. m. ABELLA. 3.

SALEP. m. Arrel de tubérculs més ó menos grossos, de forma variable, de color groguench, de textura córnea, difícils de pulverisar, semitraspas-

rents; de olor que tira al de trébol; de sabor dols mucilaginos y un poch salat. *Salep*; *Salap*, testicul-
lus canis.

SALER. m. Vas pera traurer la sal á la taula. *Salero*. Salinum, i. || Lo lloch ahont se guárda la sal. *Salero*. Salis repositorium.

SALERA. f. La pedra en que's posa la sal pera que la llepe 'l bestiar. *Salera*. Lapis in quo sal pecori administratur. || Lloch ahont se dona sal al bestiar. *Salagar*. Salsus in quo sal pecoribus datur.

SALERNITÁ, NA. adj. Cosa de Salerno, ciutat del regne de Nàpols. *Salernitano*, Salernitanus.

SALETA. f. d. *Salita*, *salica*. Brevis aula, cubiculum.

SALÍ. m. Magatzem de sal. *Salin*, *alfoli*, *salero*. Salarium horreum. || adj. Lo que té sal ó está salat. *Salino*. Salinus, salsus. || ant. Dret sobre la sal. *Alcabala*. Vectigal, is.

SÀLIA. f. SALICÀRIA.

SALIANDRA. f. Herba aromática y ramosa, del tamany del julivert, las fullas un poch ramosas; la cama rodona y dreta; las flors en rosa y en ramellets en forma de girasol; la llavor globosa, aromática y de virtut estomacal. *Cilantro*, *culantro*. *Coriandrium sativum*.

SALIANDRAT, DA. adj. Lo que está assabonat absaliandra. *Sazonado con cilantro*. *Coriandraceum*.

SÁLICA. adj. S' aplica á la lley que excluhia del trono de Fransa á las femellas y sos descendents. *Sálica*. Sálica lex gallica á regni hereditate fœminas excudens.

SALICAR. m. SALZEREDA.

SALICÀRIA. f. Planta de la altura de un home; las camas ramosas, escayradas, y rogenças; las fullas estretas, llargarudas y de vert obscuro, que ixen del nus de dos en dos ó de tres en tres, abarrassas ab la cama, astringents y vulneràries; las flors purpúreas y en espiga; la arrel grossa com lo dit, llenyosa y blanca; 'l fruyt té com en dos divisions la llavor. *Arroyuela*, *salicaria*. *Salicaria*, æ.

SÁLICH. m. ter. SÁLZER.

SALICINA. f. ó.

SALICINO. m. Substància cristallina, blanca, mòlt tenue, nacarada, mòlt soluble en la àygua y en esperit de ví, é insoluble en l' éter; de gust amarch que conserva de la escorxa del sálzer blanch, que es de ahont s' extrau; y gosa de propietats anàlogas á las de la quina. *Salicino*. *Salicinum*, i.

SALICOR. m. La barrella que 's prepara regularment de la salicòrnia fructicosa y de la herbàcea, que conté de 14 á 15 centèssimas de subcarbonat de sosa. *Salicor*, *sosa de Narbona*. *Soda narbonensis*. || SALICÒRNIA.

SALICÒRNIA FRUCTICOSA. f. Arbust petit de cama dreta, fructicosa, alta de dos peus, ab mòltas ramas llenyosas, sempre verdas, articulada ab gran número de nusos y 's tornan rogenças.

Es estimulant, diurética, bona pera fèr cristall, y útil contra l' escorbuti. *Salicornia fructicosa*. *Salicornia fructicosa*.

SALICÒRNIA HERBÀCEA. Planta de un peu y mitj de alt, herbàcea, ab los articles en sòn ápice comprimits, y entre escotats y dividits en dos parts, plena de such salat y picant. Se conserva ab vinagre; es estimulant, diurética, y 's créma pera obtenir la sosa ó barrella. *Salicornia herbàcea*. *Salicornia herbacea*.

SALIFICABLE. adj. Nom que 's dona als àlcalis óxidos que poden unir-se ab los àcids en estat de sal. *Salificable*. *Sali obnoxium*.

SALINA. f. Lloch ahont se beneficia y cria la sal. *Salina*. *Salina*, æ. || pl. Minas de sal. *Salinas*. *Salinae*, *salifodinae*, arum.

SALINA DE MAR. Llacunas ó bassas ahont se pren la àygua del mar pera fèr sal. *Espumero*, *saladar*. *Salina*, æ.

SALINER. m. Qui ven sal ó treballa en las salinas. *Salinero*. *Salinarius*, ii. || Administrador de la sal. *Salinero*. *Salinator*, is.

SALISPASSER. m. ant. *SALPASSER*.

SÀLIT. m. SÁLZER. || VÍMET.

SALITAR. m. SALZEREDA.

SALITRAR. m. Lo lloch ahont se fá y troba 'l salnitre. *Salitral*. *Nitraria*, æ.

SALITRAT, DA. adj. Lo que té salnitre ó está compost ab ell. *Salitrado*. *Nitrosus*, *nitratus*.

SALITRAYRE. m. Qui comercia ó treballa en salnitre. *Salitrero*. *Nitrarius*, ii.

SALITRE. m. SALNITRE.

SALITRERIA. f. La casa ó lloch ahont se fabrica 'l salnitre. *Salitreria*. *Nitraria*, æ.

SALITRÓS, A. adj. Lo que té salnitre. *Salitroso*, *salitral*. *Salitrosus*.

SALIVA. f. Escupina, hùmor àquëo que 's forma en la boca. *Saliva*. *Saliva*, æ.

AGAFAT AB SALIVA DEJUNA. fr. Denota que alguna cosa no 's pòt unir ó que está ab poquíssima seguretat. *Prendido*, *preso con alfileres*. *Levi fundamento innixus*.

AIXÓ 'S CURA AB SALIVA DEJUNA. loc. fam. Denota la facilitat de remey en alguna cosa. *Eso se cu. a con una telaraña*. *Levi remedio indiget*.

CRÉIXER LA SALIVA. fr. fam. ab que 's dona á entendre la gran complacència que 's té per algun succés agé. *Bañarse en. agua rosada*. *Sibi ipsi congratulari*.

CRÉIXERLI Á HU LA SALIVA. loc. ter. FÉR Ó TENIR DENTETA.

TRACAR SALIVA. fr. fam. Denota que algú no pòt desahogarse, ni oposarse á alguna determinació, paraula ó acció que ofenga ó disguste. *Tragar saliva*. *Hæsitare*, *ægrè difficultate se expedire*.

VENIR LA SALIVA Á LA BOCA. fr. CRÉIXER LA SALIVA.

SALIVACIÓ. f. Obra de llansar saliva. *Salivacion*. *Salivatio*, nis.

SALIVADA. f. Escupinada, la porció de saliva que s trau de una vegada de la boca. *Saliva*. Salivada, æ.

SALIVAL. adj. Lo que es de saliva ó pertany á ella. *Salival*. Salivarius.

SALIVAMENT. m. SALIVERA.

SALIVAR Y SALIVEJAR. v. n. Escupir, traurer la saliva per la boca. *Salivar*. Salivo, as. || TRAURER SALIVERA.

SALIVATORI, A. adj. Lo que causa ó mou la salivació. *Salivatorio*. Salivatorius.

SALIVERA. f. L'acte y efecte de salivejar. *Salivacion*. Salivatio, nis. || Brumera, saliva com escuma, que trahen las personas ó bestias cansadas ó irritadas. *Espumajo*, *espumarajo*. Oris spuma; spumatus, us.

FÉR Ó TRAURER SALIVERA. fr. met. Estar enfadat ó enujat. *Echar espumarajos*. Præ vehementi ira spumare.

SALIVÓS, A. adj. Lo que trau molta saliva. *Salivoso*. Salivosus.

SALLIR. v. n. EIXIR, SURTIR.

SALM. m. Himne ó cántich que conté alabansas de Dèu. *Salmo*. Psalmus, i. || Salmódia.

DIR LOS SALMS AL REVÉS. fr. met. Queixarse entre dents. *Refunfuñar*. Murmuro, as. || RENEGAR. 2.

SALMA. f. SALINA DE MAR. || TONELADA.

SALMATICENSE. adj. SALAMANQUÍ. || pl. Tractat de teologia que compongué 'l clàustro de Salamanca. *Salmaticenses*. Salmaticenses, um.

SALMAYAR. v. n. ant. SALMEJAR.

SALMAYRE. m. SALMISTA. 2.

SALME. m. arq. Pla inclinat de la imposta, agulla, pilar, muralla, etc. de abont comensa l' arch. *Salmear*, *salmer*. Columnæ pars plana qua arcus assurgit.

SALMEJAR. v. n. Cantar los salms. *Salmear*, *salmodiar*. Psalms canere.

SALMISTA. m. Qui compon salms. Se diu per antonomàsia á Davit. *Salmista*. Psalmista, æ. || Qui canta 'ls salms. *Salmista*. Psalmista, æ.

SALMITRE. m. SALNITRE.

SALMÓ. m. Peix de tres á quatre peus de llarch; lo cos cilíndrich y aprimat pel cap y per la cua; 'l llom pardo ab clapas negres; lo ventre y costats rogenchs; lo cap petit ab la barra inferior més curta que la superior; sobre 'l llom, dos ales de las quals la més immediata al cap, que es la major, es parda clapada de negre y la altra negra, las dels costats grogas ribetejadas de blau, las del ventre y del ano enterament grogas, y la de la cua, que està en forma de mitja lluna, blava. Té la carn de color encarnat y de gust sumament delicat. *Salmo*. Salmo, nis.

SALMÓDIA. f. Lo conjunt dels cent y cinquant salms de Davit. *Salmodia*. Psalmodia, æ, psalterium, ii. || Lo cant usat en la iglésia pera'ls salms. *Salmodia*. Psalmodia, æ.

SALMODIADOR. m. SALMISTA. 2.

SALMODIAR. v. n. SALMEJAR.

SALMÓGRAFO. m. SALMISTA.

SALMONAT, DA. adj. Lo que tira á salmó ó sembla á ell. *Salmonado*. Salmonius.

SALMONET. m. Peix. MOLL.

SALMORRA. f. Aygua carregada de sal. *Salmuera*. Mura, æ. || Licor que destila lo salat. *Salmuera*. Muria, æ.

SALNITRAT, DA. adj. SALITRAT.

SALNITRE. m. Nitre, especialment lo que no està purificat. *Salitre*, *salpetra*. Nitrum, i.

SALNITRERIA. f. SALITRERIA.

SALNITRÓS, A. adj. SALITRÓS.

SALÓ. m. Sala gran. *Salon*. Amplissima, spatiosa, vasta aula.

SALOBRE. adj. Lo que per naturalesa té sabor de sal. *Salobral*, *salobre*, *salobreño*. Salaria terra. || m. Aquella suhor com sal que despedeixen las parets de pedra y cals. *Salobral*. Salaria, æ.

SALOMA. f. náut. Cant ó crit acompassat dels mariners pera reunir y utilisar millor las forsas al executar una feyna ó maniobra pesada. *Saloma*. Nautica opera canendo acta.

SALOMAR. p. a. náut. Cantar ó cridar acompassadament los mariners al fér una maniobra pesada. *Salomar*. Operam canendo præscribere in navibus.

SALOMÓ. n. p. de home. *Salomón*. Salomon, is. || peix. SALMÓ. || ARANYA. 3.

SALOMÓNICH, CA. adj. S'aplica á la columna que puja en forma espiral donant algunas voltas que per lo regular són sis. *Salomónico*. Striata columna.

SALPA. f. Peix de unas deu polzadas de llarch, verdós pel llom, blanch pel ventre y costats ab unas rallas encarnadas pel llarch. *Salpa*, y *salomater*. Salpa, æ.

SALPASSER. m. Pal curt y rodó en l' extrem del qual se posa un teixit de cerdas y del que se serveixen en las iglésias pera pèndrer áygua beneyta ó espargirla al poble. *Hisopo*. Aspergillum, i.

SALPASSERET. m. d. *Hisopillo*. Hyssopus minor.

SALPÈNDRER. v. a. Adobar ó assahonar ab sal algunas cosas, com peix, etc., pera que's conserven. *Salpresar*. Sale aliquid condire.

SALPETRE. m. SALNITRE.

SALPICAMENT. m. PROVOCACIÓ.

SALPICAR. v. a. Fér caurer gotas de algun líquit sobre alguna cosa. *Salpicar*. Aspergo, respergo, is. || Esquitxar ó fér saltar espurnas de fanch, áygua, tinta, etc., sobre altrás cosas. *Salpicar*. Maculo, as, luto aspergere. || met. Passar de una cosa á altra, sense continuació ni orde. *Salpicar*. Hinc inde libare. || Pèndrer alguna petita quantitat ja de un menjar, ja de altre. *Pellizcar*, *salpicar*. Subripio, is, ex uno olivæ ferculo aliquantum sumere. || ant. PROVOCAR, IRRITAR.

SALPICADURA. f. Esquitx de áygua, tinta,

fanch, etc. *Salpicadura*. Lutum injectum.

SALPICAT, DA. p. p. *Salpicado*. Aspersus.

SALPICÓ. m. Pugó de várias espécies, unas semblan aranyas regulars, altrás tarántulas, altrás formigas, y tolas són tant verinosas, que pican causant la mort sense remey. 'S cria en las minas de or y plata en la América. *Falangion, salpuga*. Salpuga, æ.

SALPRÉS, A. p. p. *Salpreso, salpresado*. Sale conditus.

SALSA. f. Composició de várias cosas pera asahonar las viandas y excitar l' apetit. *Salsa*. Conditum. || met. Qualsevol cosa que mou ó excita 'l gust. *Salsa*. Sapor, is. || met. Los adornos y grácias que mouhen lo gust de qui las mira. *Salsa, sainete*. Ornamentum, i.

SALSA DE PASTOR. SARFULL.

SALSA DE SANT BERNAT. Ganas de menjar, apetit. *Salsa de San Bernardo*. Appetitus, us.

SALSAFRÁS. f. Espécie de fonoll marí, dit així de «saxum» pedra, y «frangere» rómprer, perque diuben té la virtut de rómper y disòldrer las pedras deis ronyons. *Saxifraga, saxifragia, salsafrás, sasafrás, sarsifraga*. Saxifragum, i. || SASSAFRÁS.

SALSERA. f. Vas en que's posan las salsas. *Salsera*. Salsamentarium, ii. || POBRESA. 2.

SALSERETA. f. d. *Salserilla, salsereta*. Pigmentaria concha.

SALSETA. f. d. *Salsilla*. Conditura, æ. || pl. fam. Matzinas. *Yerbas, veneno*. Venenum, i.

SALSIRÓ. m. Salsitja, botifarra prima de carn. *Salchicha*. Insicium, ii.

SALSITJA. f. *Salchichon*. Insicia, isicia, æ, botellus, i.

SALSITJAYRE, A. m. y f. Qui fá, ven ó comercia ab salsitjas. *Salchichero*. Botularius, ii.

SALT. m. Acció de saltar. *Salto*. Saltus, us, insultura, æ. || Timba, bals, precipici. *Salto*. Præcipium, ii. || Lo lloch alt y á propòsit pera saltar. *Salto*. Saltus, us. || L' espay que se salta. *Salto*. Saltus, us. || Lo pas llarch que's fá tirant lo peu mòlt endavant. *Tranco*. Passus productus. || met. Espay ó trànsit de una cosa á altra sense passar pels intermedis, com quant se passa un capítol llegint. *Salto*. Saltus, us. || Moviment del cos prompte é impetuós, passant de una part á altra. *Salto*. Injectio vehemens, saltus, us. || Moviment prompte, viu y accelerat. *Salto*. Levitas, atis. || Bot, repercussió de un cos que ciu en terra. *Salto*. Saltus, us. || Saltant de àygua. *Catarata, cascada, salto*. Cataracta, æ. || pl. Se diu de las desigualtats de un país, com : tot són salts y barranchs. *Saltos*. Saltus, us.

SALT Á SALT. m. adv. Á SALTS.

SALT DE CABRA. fr. ESTRAPADA. 2.

SALT MORTAL. Lo que fan los volatins deixantse càurer de cap, y fent una volta en l' ayre. *Salto*

mortal. E summo in aëram inversa corporis convolutio.

ABQUATRE SALTS. m. adv. Ab mòlta prestesa. *En dos trancadas, en dos trancos*. Brevi intervallo.

Á SALTS. m. adv. Tot saltant ó deixan intermedis ó capítols. *A saltos, saltando*. Saltans, prætermittens.

PER SALT. m. adv. Fora del orde regular. *Por salto*. Per saltum.

SALTA-BARRANCHS. m. Nom que's dóna als noys entremeliats. *Salta-bardales, salta-barrancos*. Lascivus.

SALTADOR. m. Qui salta. *Saltador*. Saltator, is. || Qui acostuma saltar. *Saltador*. Salticus, i. || Entre escitas, índios y númidas, qui salta de un caball á altre. *Saltador*. Desultor, is. || Lloch alt y á propòsit pera saltar. *Saltadero*. Saltatorium, ii.

SALTADORA. f. *Saltatriz*. Saltatrix, icis. || SALTADOR. 4.

ESTAR Á LA SALTADORA. fr. met. Estar á punt de eixir algun negoci, ó de succehir alguna cosa. *Estar al embocadero*. Propè, in propè esse ut. || Estar pròxim á conseguir algun empleu ó dignitat. *Estar al saltadero*. Ascensui proximum esse.

SALTAMARTÍ. m. Bot ple de ayre, ab un pa de plom en lo sol ó fondo, que li serveix de peu pera quedar sempre dret, pera enganyar als toros y fèrlos enrabiar. *Dominguillo*. Larvata hominis species. || SOLDAT BORRATXO.

SALTAMBARCH. m. Espécie de capot ó cascaca oberita pels costals. *Saltambarca*. Chlamys, dis.

SALTAMENT. m. ant. SALT. 1.

SALTANT. p. a. Lo que salta. *Saltante*. Saliens, saltans. || m. SALT. 2. || SALTADOR. 4. || adv. m. Á SALTS.

SALTANT BARRANCHS. adv. m. Precipitadament y sens art. *Á trancos*. Saltibus.

SALTAPARETS. m. SALTA-BARRANCHS.

SALTAR. v. n. Alsar lo cos ab violència y lleugerera. *Saltar, brincar*. Salto, insilio, as. || BALLAR, DANSAR. || Despèndrerse, separarse una cosa de altra ab que estava unida, com lo bernís, la pintura. *Saltar, resaltar*. Resilio, is. || Surtir, móurerse una cosa alsantse ab violència, com la espurna, etc. *Saltar*. Insilio, is. || Rómprer violentament alguna cosa oprimida ó tivant, com la corda de un instrument. *Saltar*. Crepo, as. || RESSALTAR. || Picarse, ressentirse manifestantho exteriorment. *Saltar*. Eo, immito, is. || met. Respòndrer improvisa, intempestivament, dir alguna cosa que no vé al cas. *Saltar*. Extrà chorum canere. || En lo joch de damas, jaquet, escachs, passar la pessa de una caseta á altra però sobre de las altrás. *Saltar*. Suprà scrupum transire. || v. a. Pujar, cubrir lo mascle á la famella. *Saltar, cubrir*. Salio, is. || Salpicar, passar de una cosa á altra deixant los intermedis. *Saltar*. Prætereo, prætermitto, is. || Omitir ab cuydadó alguna cosa passant á altra pera dissimular. *Saltar*. Salio, is. || Fèr salts alguns animals encor-

vant lo lloç per si poden llansar la càrrega. *Corcovear*. Subsilio, is. || Llansarse impetuosament á alguna part. *Saltar*. Silio, insilio, is. || Gambejar, fèr salts en rodó. *Saltar*. Salto, as. || Surtir la àygua ab ímpetu, pujar en alt. *Saltar*. Resilio, erumpo, is. || Tornar endetrás un cos dur que péga contra altre, com la pilota, etc. *Saltar*. Reflecto, salio, is. || En lo joch del billar passar una bola per sobre la vora de la mesa. *Saltar*. Desilio, is. || Eixir, pujar una cosa més que altra. *Saltar*. sobresalir, salir, resaltar. Superemineo, promineo, es. || Acomètrer de repent. *Saltar*, sobresaltar. Ex improviso irruere.

SALTAR SOBRE DE ALGÚ. fr. Acomètrerlo, tirarse á ell. *Saltar sobre ó contra alguno*. In aliquem insilire.

FÈR SALTAR. fr. Destruhir, tráurer ab violència alguna cosa del seu lloch, com: FÈR SALTAR la tapa del servell. *Hacer saltar, echar*. Evertio, is. || met. fam. Soltar alguna espècie, pera que algú s' enfade, ó diga lo que de altre modo callaria. *Echar ó poner garbanzos á alguno*. Offendicula objicere. || fam. ROBAR.

SALTA-REGLA. f. Instrument de un llistonet de fusta ab un encaix fins poch més de sa meytat, al cap del qual se n'ajusta altre de la mida del encaix, ab un piu que facilita 'l tancar-se y obrir-se com las navajas. També ni ha de dos regles de metall sèns encaix treballats primorosament, y serveixen pera fèr ànguls de tots graus. *Saltaregla*. Pantometra, æ.

SALTARELLA. f. SALTA-REGLA.

SALTAREL-LA. f. Espècie de ball espanyol. *Saltarella*. Tripudium saltarella.

SALTAT, DA. p. p. *Saltado*. Saltatus.

SALTEJADOR, A. ant. Robador, lladre de camí ral. *Salteador*. Grassator, incessor, is. || SAL-TADOR. 1.

SALTEJAMENT. m. L' acte de saltejar ó robar. *Salteo, salteamiento*. Insidatio, expoliatio, nis. || SALT. 6.

SALTEJANT. p. a. *Robando*. Expilans. || adv. m. Á SALTETS.

SALTEJAR. v. a. Robar en los camins ó des-poblats. *Saltear*. Grassator, deprædor, aris. || Fèr salts. *Hacer, dar salticos*. Subsilio, is. || SALTAR, SALPICAR. || ant. ASSALTAR, SORPÈNDREB.

SALTEJAT, DA. p. p. *Salteado*. Expilatus.

SALTERI. m. Llibre canónich que conté 'ls 150 salms de Davit. *Salterio*. Psalterium, ii. || Instrument músich de figura triangular que té 13 fileras de cordas que's tocan ab la ungla ó ab un aram ó altra cosa encorbada. *Salterio*. Psalterium, ii. || Lo llibre de cor que conté sols los salms. *Salterio*. Psalterium, ii. || Lo rosari de nostra Senyora per compòndrerse de 159 ave marias. *Salterio*. Psalterium Mariæ.

SALTET. m. d. *Sallico, illo, ito*. Subsultus, us.

Á SALTETS. m. adv. *A saltitos*. Subsultim.

SÁLTIM. adv. m. Á LO MÈNOS.

SALTIMBANCH. m. Xarreyre que posat sobre de un banch ó equivalent fá del químic publicant la virtut de algunas herbas, confeccions y quintas esséncias que ven com á remeys singulars. *Salta-banco ó en banco, saltabancos ó en bancos, saltimbancos*. Circulator loquax.

SALTARI. m. SALTERI. 4.

SALTIRÓ. m. d. SALTET.

SALUBLE. adj. SALUDABLE.

SALUBLEMENT. adv. m. SALUDABLEMENT.

SALUBRE. adj. SALUDABLE.

SALUBREMENT. adv. m. SALUDABLEMENT

SALUBRITAT. f. Qualitat de saludable. *Salubridad*. Salubritas, atis.

SALUDABLE. adj. Sa, lo que dóna ó contribueix á la salut. *Saludable, salutifero*. Salutifer. || met. Profitós, útil pera algun fi, y especialment pera l' ànima. *Saludable*. Salutifer.

SALUDABLEMENT. adv. m. Ab salut. *Saludablemente, sanamente*. Salvè, salubriter. || Profitosament pera la salut. *Saludablemente*. Salutariter.

SALUDADOR, A. m. y f. Quisaluda. *Saludador*. Saluator, is. || Qui aparenta curar la ràbia ó altres mals ab l' alé, saliva y certas cerimónias. *Saludador, santiguadero*. Psyllus, marsus, rabiem insufflatione curans.

SALUDAR. v. a. Mostrar ab alguna expressió ó senyal de cortesia que's desitja la salut de algú. *Saludar*. Saluto, consaluto, as. || Enviar expressions als ausents. *Saludar, enviar saludes*. Salutem dare.

|| Disparar algunas canonadas en senyal de obsequi. *Saludar*. Festivis tormentorum tonitruis aliquem salutare. || Dir los saludadors certas fórmulas ab algunas cerimónias pera curar de mal de ràbia. *Saludar*. Rabie agitados curare. || met. fam. Repèndrer, castigar, insultar ab la primera acció, com: SALUDAR ab una bofetada. *Saludar*. Of-fendo, is. || Proclamar á algú per rey ó emperador. *Saludar*. Acclamo, proclamo, as. || v. r. Fèrse una demostració de obsequi uns á altres. *Saludarse*. Consaluto, as.

SALUDAT, DA. p. p. *Saludado*. Salutatus.

SALUT. f. Sanitat, conservació, bon estar del cos, justa proporció dels humors. *Salud*. Valetudo, inis, salus, utis. || Lo bè públich ó particular. *Salud*. Salus, utis. || L' estat de gràcia y justificació, que es la vida del ànima. *Salud*. Gratia, æ, salus, utis. || pl. Los actes y expressions de cortesia. *Saludes, expresiones*. Dic'ta missa aut nuntiata salus.

SALUT ETERNA. SALVACIÓ.

SALUT Y PESSETAS, QUE TOT LO DEMÈS JA VINDRÁ. loc. fam. Denota que ab la salut y riquesa 's té tot lo que's pòt desitjar respecte al cos. *Salud y dineros, que no faltarán morteros*. Salus et aurum omnis bona comparant.

AB MOLTSA SALUT HO PUGA ESPATLLAR. exp. fam. pera felicitar al que ha estrenat un vestit. *Con salud lo rompa*. Vestem salvus deteras.

À LA SALUT DE VM. loc. fam. pera brindar per algú. *A la salud de V.* Ad tui obsequium.

¿CÓM VÁ DE SALUT? loc. fam. ¿Cómo va de salud? ¿cómo estás? ¿Ut, quomodo vales?

ENDONA SALUT. m. adv. En estat perfet de sanitat. *En sana salud.* In sanitatis statu; benè se habens.

ESTAR FALTAT DE SALUT, Ó NO GASTAR SALUT. fr. Estar malaltís, tenir poca salut. *Estar cascado.* Ægra valetudine uti.

GASTAR SALUT. fr. Tenirla perfecta. *Gastar, gozar salud.* Valeo, es.

GASTARSE Ó FERSE MALBÉ LA SALUT. Obrar de manera que's perjudique á la salut. *Gastar la salud.* Salutem vitare.

MOLTAS SALUTS. exp. *Muchas expresiones, memorias.* Salus, utis.

QUI TÉ SALUT Y LLIBERTAT, ESTÁ RICH Y NO HO SAB. ref. Denota que la salut y llibertat es preferida á las riquezas. *La libertad y salud es prenda de gran valida.* Aurum pro nihilo præ salute ac libertate duco.

TENIR SALUT PERA VÉNDER. fr. fam. Tenir algú molta salut ó sér molt robust. *Vender salud.* Valetudine prosperrima uti.

TORNAR LA SALUT. fr. Curar. *Volver la salud, curar, sanar.* Curo, as. || RESSALUDAR. 1.

SALUTABLE. adj. ant. SALUDABLE, PROFITÓS.

SALUTACIÓ. f. L' acte y efecte de salutar. *Salutacion, saludo.* Salutatio, nis. || EXORDI.

SALUTACIÓ ANGÉLICA. La que fèu l'arcàngel sant Gabriel á la verge Maria en la embaixada que li portava pera la encarnació del Fill de Dèu. *Salutacion angelica, Ave Maria.* Salutatio angelica.

SALUTÍFERO, A. adj. SALUDABLE.

SALVA. f. Disparo de armas de foch en honor de algun personatge ó pera expressió de alegria. *Salva, saludo.* Catapultarica festiva consalutatio, gratulatio. || La proba ó tast del menjar y béuer dels reys, pera assegurarlos de no haverhi perill. *Salva.* Præ gustatio cibi potuque prælibatio. || Lo cant dels aucells al clarejar lo dia. *Salva.* Canora avium salutatio.

FÉR LA SALVA. fr. Tirar cert número de canonadas ab sola pólvora pera alguna victória ó alegria pública. *Hacer la salva, salutar.* Bellica tormenta plausu concrepare. || Tastar primer las viandas. *Hacer la salva.* Præ gustatio, as. || Brindar, mórur alegria. *Hacer la salva.* Propino, invito, as. || Demanar permís pera parlar. *Hacer la salva.* Veniam petere. Quant se vá á contradir, la fórmula regular es: *Con perdon de V.* y quant no 's contradiu: *Con licencia de V., con su permiso,* ó altrás equivalents. *Honorem præfari; veniam petere.*

SALVACIÓ. f. L' acte y efecte de salvar y salvarse. *Salvacion.* Salvatio, nis. || La consecució de la glória eterna. *Salvacion.* Salvatio, nis. || Lo lloch ó medi en que algú s' assegura de algun perill. *Salvamento.* Tutæ sedes.

SALVADOR, A. m. y f. Qui sálva. *Salvador.* Salvator, is. || Per antonomásia Cristo Senyor nostre. *Salvador.* Salvator, redemptor, is. || n. p. de home. *Salvador.* Salvator, is.

SALVAGUARDA. f. Patrocini, protecció. *Salvaguardia.* Clientela, tutela, æ. || Escut de las armas del príncep pera senyal de amparo. *Salvaguardia.* Signum incolumitatis; custodia, æ. || Guarda posada pera la custòdia de alguna cosa. *Salvaguardia.* Pre incolumitate custodia.

SALVAMENT. m. Lo lloch en que algú se sálva ó llibra de perill. *Salvamento.* Tutæ sedes, portus. || m. La acció de salvar algunas mercaderias en un naufragi. *Salvamento.* Salvatio, nis. || adv. m. Sens perill. *Salvamente, con seguridad.* Tutò, securè, liberè.

SALVANT. m. adv. Ab exclusió, menos, fora de. *Salvo, excepto, á escepcion.* Præter.

SALVAR. v. a. Deslliurar de algun perill. *Salvar.* Salvo, as. || Donar Dèu la glória eterna. *Salvar.* Salvo, as. || Posar los notaris al fi de las escripturas alguna correcció ó esmena. *Salvar.* Lituram ad calcem adnotare. || ALSAR, DONAR. || ant. CUMPLIR, així 's deya: SALVAR lo sagrament.

SALVAR LA ROBA. fr. fam. SALVARSE. 1.

SALVARSE. v. r. Deslliurarse de algun perill. *Salvarse, ponerse en salvo.* Salvum fieri. || Conseguir la glória eterna. *Salvarse.* Salutem, vitam æternam consequi.

SALVAT, DA. p. p. *Salvado.* Salvatus. || adv. m. SALVANT.

SALVATELA. f. Ram de la vena cefálica que s' exten sobre la part exterior del metacarpo entre 'ls dos últims dits de la ma. *Salvatela.* Salvatella, æ.

SALVATERIA. f. SALVEDAT.

SALVATGE. adj. Silvestre, bort, sens cultiu. *Salvaje.* Silvester. || No domesticat. *Salvaje.* Silvester, ferus. || Tonto, neci. *Zafio, salvaje.* Belluatus. || m. Dí de la persona que viu ó s' ha criat en los boschs entre las feras. *Salvaje.* Horridus, ferinus. || Lo natural de aquell país ahont no hi ha sistema de govern. *Salvaje.* Incultus, agrestis.

TORNARSE SALVATGE. fr. Tornarse feo ó inhumá. *Encruelecerse.* Efferari.

SALVATGEJAR. v. n. Obrar com los salvatges. *Salvagear, necear, tontear.* Ineptio, is.

SALVATERIA. f. MAGALLADA, NECEDAT.

SALVATGINA. f. Qualsevol animal salvatge. *Salvaje, salvajina.* Fera, æ. || La carn del mateix animal. *Salvajina.* Caro ferina.

CASSAR SALVATGINAS. fr. Montear. Venor, aris.

SALVAVIDAS. m. náut. Bot fèt á dretas pera que no puga sumergirse. *Salvavidas.* Pro salvatione linter. || Cinturon de goma que inflat de vent impideix que 'l qui 'l porta se'n vaja á fons. *Salvavidas.* Pro salvatione cinetorium.

SALVAYRE. m. ant. SALVADOR.

SALVE. exp. que serveix pera salutar á algú.

Dios te guarde, salve. Salve, ave, adsit tibi Deus: || f. La antifona ú oració ab que se saluda y prega á la verge Maria. *Salve.* Salve Regina. || SALVA.

SALVEDAT. f. IMPUNITAT. || INMUNITAT, PRIVILEGI.

SALVI. n. p. de home. *Salvio.* Salvius, ii.

SÁLVIA. f. Planta aromática de camas llenyosas, peludas, quadradas, de un vert blanquinós. ab fullas oposadas, ovaladas, romas, arrugadas y blanquinosas. Las flors llabials en espigas. *Salvia* Salvia, æ.

SÁLVIA BORDA. La que's cria en las montanyas: té las fullas més estretas que la altra y es més efícas; fá las flors violadas, que forman una espiga recta y senzilla, 'l cális acanalat de dos llabis, y corola tubulosa. Gosa de propietats tónicas, estimulants, emenagogas, etc. *Salvia silvestre; estaqui, estaquis.* Sphacelus, i.

SÁLVIA DE CATALUNYA. Espécie de sálvia de fullas molt petites y de virtuts molt apreciables: se troba en Monseny. *Salvia hispánica ó de Cataluña.* Salvia hispanica.

SÁLVIA DE PRAT. Espécie de sálvia que's fá en los prats y pót servir en medicina. *Salvia de prado.* Salvia pratensis.

SÁLVIA TRASMARINA. La que está ó es de la altra part del mar. *Salvia trasmarina.* Horminum, i.

SALVÍFICH, CA. adj. SALUDABLE.

SALVO, A. adj. Irregular. *Salvo, salvado.* Incolumis, servatus. || Á excepció. *Salvo, salvamente.* Tutò. || adj. Segur, llibre. *Salvo.* Tutus, salvus. || m. SALVAMENT, SALVACIÓ.

ARRIBAR Á SALVO. fr. Conclóurer felisment alguna cosa difícil. *Salir á salvo.* Sese à difficulti negotio feliciter expedire.

Á SALVO. m. adv. Sense detriment, sense disminució, fora de tot perill. *Á salvo.* Omnem citrà læsionem.

Á SÓN SALVO. m. adv. Á sa satisfacció, sense perill. *Á su salvo.* Tutò.

EN SALVO. m. adv. En sa seguretat, en llibertat, exempt de perill. *En salvo.* Tutò.

ESTAR EN SALVO. fr. Estar en lloch segur. *Estar en salvo.* In loco tuto esse.

POSAR EN SALVO. fr. Assegurar, posar en lloch segur. *Poner en salvo.* Res confirmare.

POSARSE EN SALVO. fr. SALVARSE, DESLLIURARSE.

SALVOCONDUCTE Ó SALVOCONDUCTO. m. Salvaguardia, passaport, despaig de seguretat. *Salvoconducto, salvoconducto.* Commeatus, us. || met. Qualsevol cosa que dóna seguretat ó permís. *Salvoconducto.* Venia, æ.

SALVOHONOR. m. Lo cul de la persona. *Salvohonor, trasero.* Salvohonor, is.

SÁLZER. m. Arbre de ribera, de que són espècies la sarga, vímets y altres del mateix género; produeix las llavors acompanyadas de una borra que fàcilment s' espargeix pel ayre, y 's dissemina. *Sauce.* Salix, icis.

SALZEREDA. f. Salitar, bosch de sálzers. *Salceda, saucedal, saucera.* Salicetum, salicetum, salictetum, i.

SALZET. m. ter. Aucell de àygua, espècie de ànech. *ÁNECH.*

SAMAL. m. PORTADORA.

SAMALADA. f. La porció de verema que cab en un samal. *Aportadera.* Quod vectaculum capit. PLÓURER Á SAMALADAS. fr. Plóurer ab abundància y forsa. *Llover á cántaros.* Copiosè et violenter ruer imbres.

SAMALER. m. Barra llarga de que se serveixen los bastaixos pera portar las portadoras. *Palanca, mangual* Phalagæ, palangæ, arum. || Se diu de qualsevol barra que serveix pera portar alguna cosa. *Perècha.* Pertica, æ.

SAMANIAT. m. ter. SOROLL, BULLA, DESGAVELL.

SAMARITÁ, NA. adj. Natural de y lo pertanyent á Samària, regió y ciutat de Palestina. *Samaritano, samarita.* Samaritanus, samariticus.

SAMARRA. f. SAMARRETA. || Gech de pell de que usan los pastors. *Zamarra, zamarro, pellico.* Rheno, nis.

SAMARRARIA. f. ASTÚCIA, BELLAQUERIA. || SORNARIA, FLEUMA.

SAMARRASSA. f. aum. *Zamarron.* Rheno, nis.

SAMARRETA. Espécie de gech ó solapa de cotó ó de llana, feta á punt de mitja ó de teler. *Chamarreta.* Chlamydule, æ. || d. Dit de la pell. *Zamarrilla, zamarrizo.* Parvus rheno.

SAMARRO, A. adj. Home rústich, salvatge. *Zamarro.* Bardus.

SAMARRÓ. m. SAMARRA.

SAMAYRE. m. Lo qui demana caritat dihent salms y oracions. *Oracionero.* Ostiatim orationes recitans.

SAMBENET. m. Capotet ó escapulari que's posava als penitents reconciliats pel tribunal de la inquisició. *Sambenito.* Sagum infame. || met. La mala nota que queda de alguna acció. *Sambenito.* Infamiae nota. || Lo lletrero y llista dels penitencians que's posava en las iglésias. *Sambenito.* Sententiae à fide deficientium inscriptio.

SAMBRA. f. Festa que celebran los moros ab bulla, regositj y ball. *Zambra.* Mauricum tripudium. || Espécie de barco de que usan los moros. *Zambra.* Scapa maurica. || SARAGATA. 1.

SAMNI, A. adj. Natural de Samni. *Samnita, samnite.* Samnis, itis.

SAMNÍTICH, CA. adj. Cosa de Samni. *Samnitico, samnita, samnite.* Samniticus.

SAMOSSATÉ, NA. adj. Cosa de Samossata. *Samosateno.* Samosatenus.

SAMSÓ. n. p. de home. *Sanson.* Samsó, nis.

SANABLE. adj. CURABLE.

SANABRE. adj. Mostassa borda. *Ajenabre, ajenabo, mostaza silvestre.* Sinapi silvestre.

NO DONAR UN SANABRE Ó UN GRA DE SANABRE. fr. fam. ab que's pondera la falta de compassió de algú que

no dona 'l menor socorro ó al·lívio á qui'l demana ó 's troba en necessitat. *No dar una sed de agua.* Non scyphum aquæ offerre.

SANADOR, A. m. y f. Qui sana ó cápa. *Capador.* Castrator, is.

SANAMENT. adv. m. De un modo sa, natural, ingénuo. *Sanamente.* Prudenter.

SANAMUNDA. f. Espécie de violer. *Sanamunda.* Flor caryophyllaceus.

SANAR. v. a. *Capar, castrar.* Castro, as. || ant. CURAR. || v. n. CURAR.

SANAT, DA. p. p. *Castrado, capado.* Castratus. || m. CAPÓ, EUNUCH.

SANATIU, VA. adj. CURATIU.

SANA-TRUJAS, ó BACONS, ó PORCHS. Espécie de pinta composta de vários canonets de fusta ó canya units, ab que sona ó avisa 'l sanador. *Castrapuer-cos, silbato de capadores.* Castratoris fistula.

SANCAIXOS. m. pl. PELLINGOT.

SANCALLÓS, A. adj. Qui té junt los genolls, y las camas tortas en fora. *Zambo, patizambo, zancajoso.* Vatiús, varus. || ESTEVAT.

SANGER, A. adj. SENCER.

SANCCIR. v. a. y derivats. SANCIONAR.

SANCH. f. Humor bermell que ix del cor del animal per solas dos artèrias, y torna á ell per móltras venas, circulant continuament. *Sangre.* Sanguis, inis. || En los desafíos ferida á que's limitava 'l fi del desafío. *Sangre.* Sanguis, inis. || met. Qual-sevol cosa útil que haja costat treball, suor y sanch. *Sangre.* Sanguis, inis. || met. Carniceria, mort y tot efecte de crueltat. *Sangre.* Clades, strages, is. || met. Llinatge, parentiu, familia. *Sangre.* Genus, eris, stirps, pis. || Substància, hisenda, bens de fortuna. *Sangre.* Facultates, opes, um. || REGLA. 7. || En lo espiritual se diu del fill de Deu, com no ha revelat la carn y SANCH los misteris de la fé. *Sangre.* Sanguis, inis. || ant. n. p. de home. *Sanchio.* Sancius, ii.

SANCH CORROMPUDA. SANGASSA.

SANCH CUTTA. SANGADA.

SANCH DE DRACH. Substància medicinal, resinosa, que s' obté de diferents vegetals exòtics, y s' anomena així per sòn color de sanch, ó perque sota la pel·leta del fruyt de la «dracanæ draco» de Linneo que també dona sanch de drach, se troba la figura de un dragó. En lo comers se'n coneixen quatre varietats anomenadas, en canya, en cilindro, en galleta, y en masses ó en pans. La millor es sòlida, de hermós color encarnat; trencadissa, obaga, de fractura granil·losa, un poch brillant, inodora, y si s' escalfa un poch aromàtica; insoluble en la àygua y soluble en l' esperit de vi, ménos un lleuger residuo llenyós. S' emplea pera donar á la fibra orgànica un lo capàs de oposarse als fluïxos crònics de qualsevol espécie. *Sangre de drago.* Sanguis draconis.

SANCH DE DRAGÓ. quím. Tintura de antimoní. *Sangre de dragon.* Draconis sanguis.

SANCH DE JUHEU. met. Mala rassa, pervers. *Sangre infame, raza de cani, mala raza.* Sceleratus sanguis.

SANCH DELS FILOSOPS. En la filosofia hermética es l'esperit dels metalls principalment del or y plata. *Sangre de los filósofos.* Metallorum spiritus.

SANCH DE MERCURI. quím. Tintura de Mercuri. *Sangre de Mercurio.* Tintura Mercurii.

SANCH REAL. Se diu de la parentela dels reys. *Sangre real.* A regia stirpe generatus; ductus á sanguine regio.

SANCH VIVA. La sanch neta ó sèns mescla de màteria que surt de alguna llaga ó tumor exprimitnto. *Sangre viva.* Vivus sanguis.

AHONT NO HI HA SANCH NO S' HI FAN BUTIFARRAS. loc. prov. que nòta al qui castiga sense pietat als fills dels altres, y en especial á las madrastras. *No hay tal madre como la que pare.* Quæ peperit natos, natis est optima mater. || met. Se nòta al qui's mira ab indiferència 'ls interessos de altres que ell administra. *Lo seco mal se apega.* Exaret siquando lutum, male calcibus hæret.

Á SANCHS FREDAS. m. adv. Sense cólera, ab flexió maliciosa. *A sangre fria.* Consultò et cogitatò.

ANAR EN SANCH LA MAR PER CAUSA DEL FORT VENT Ó TEMPORAL. loc. náut. ant. *Estar muy alborotado el mar.* Irrequietus mar.

BULLIR LA SANCH. fr. met. fam. Denota 'l vigor y orgull dels joves. *Bullir ó hervir la sangre.* Florente juvenia fervire.

CIRCULAR LA SANCH. fr. Comunicarse per las artèrias desde 'l cor á las venas. *Circular la sangre.* Sanguinem circulare.

CÓRRER, COSTAR Ó HAVERHI MÒLTA SANCH. fr. fam. Morir mólta gent en una batalla, combat, etc. *Correr, costar, haber mucha sangre.* Acriter pugnari.

CÓRRER LA SANCH PELS CARRERS. fr. pera denotar, que en algun assalt, bullanga ó motí hi hagué móltras morts. *Correr la sangre par las calles; ser un río ó mar de sangre.* Magnam cladem esse.

CREMARSE Ó BECREMARSE LAS SANCHS. fr. met. Sentir massa, impacientarse per disgustos continuats. *Quemarse, pudrirse la sangre.* Tabescere.

DONAR LA SANCH DE LAS VENAS. fr. met. Fér tot lo possible á favor de algú. *Dar la sangre de las venas, ó las entrañas ó hasta las entrañas, ó el alma al amigo.* Alicui quantum est in se opem et salutem ferre.

ENCARA LA SANCH NE RAJA. loc. met. fam. Denota que fa mólto poch temps que ha succehit alguna cosa. *Aun esto está chorreando ó manando sangre.* Adhuc calet, in hominum memoria viget.

ENCÈNDERSE LAS SANCHS. fr. PUJARSE'N LAS SANCHS AL CAP. || Agitarse la sanch, rébrer un ardor ó alteració vehement per causa del mólto exercici ó per tenir sobrada roba en lo lliit, etc. *Encenderse las sangres.* Inflammari.

ESCRÍURER AB SANCH. fr. Fér un escrit ab mólta

acrimonia. *Escribir con sangre.* Acerbè scribere.

ESCUPIR SANCH. fr. que à més del sentit recte, denota jactarse de noble. *Escupir ó vomitar sangre, echar bocanadas de sangre.* Sanguinem generosum prædicare.

ESTAR PLE Ó CARREGAT DE SANCHS. fr. Predominar lo calor y la sanch en lo temperament de alguna persona. *Estar pleno ó muy lleno de sangre.* Sanguine plenum esse.

ESTRONCAR LA SANCH. fr. Parar ó detenir lo curs de la sanch quant ix de alguna part del cos. També s' usa com reciproch. *Restañar, estancar la sangre.* Sanguinis fluxum reprimere, restagnare.

FÉR SANCH. fr. Produhirla, y així 's diu: la carn fá carn, y 'l vi fá sanch. *Criar sangre, sangüificar.* Sanguinem producere. || FÉR eixir sanch del cos ab alguna ferida. També s' usa com reciproch. *Hacer, sacar, verter, derramar sangre.* Sanguinem effundere. || met. Llastimar, donar que sentir. *Hacer ó sacar sangre.* Acriter coercere.

GELARSE Ó GLASSARSE LA SANCH. fr. Consolidarse, ferse en glebas per faltarli 'l calor necessari. *Helarse, cuajarse, congelarse la sangre.* Gelasco, is. || Havér rebut algun gran susto. *Bajarse ó irse la sangre á los talones ó zancajos; helarse la sangre en el cuerpo; no quedar gota de sangre en el cuerpo.* Stupéo, es, stupesco, is.

IGUALAR LA SANCH. fr. Donar segona sangria á un mateix subjecte, perque vulgarment se crén que així s' iguala, quedantne tanta en un costat com en altre. *Igualar la sangre.* Ex utroque latere æqualiter sanguinem emittere.

LA SANCH NO 'S PÓT TORNAR ÀYGUA. ref. Explica que es natural lo sentiment en las adversitats dels parents, encara que estigan renyits. *El hueso y la carne duélense de su sangre.* Ossa caroque patitur dum vulnera sanguis.

LA SANCH S' HERETA Y 'L VICI S' APEGA. ref. Nóta als nobles que no obran com á tals. *La sangre se hereda y el vicio se pega.* Sanguis origine gaudet, vitia familiaritate indicuntur.

LA SANCH SENSE FOCH BULL. ref. Denota que 'l amor dòna á conèixer los parents. *La sangre sin fuego hierve.* Qui sint didiscit amor cognato sanguine juncti.

NO QUEDAR SANCH EN LAS BUTXACAS. fr. irón. ab que algú dòna á entèndrer que no ha rebut susto de alguna cosa com altres pensavan. *Bajarse ó irse la sangre á los talones ó zancajos.* Præ mætu loqui non posse.

NO QUEDAR SANCH Ó GOTA DE SANCH EN LO COS. fr. Haverse escolat per alguna sangria ó ferida. *Desangrarse, perder la sangre.* Sanguinis copiam amittere. || met. fam. GELARSE LA SANCH. 2.

NO S' HI FARÁ Ó NO S' HI PIXARÁ SANCH. fr. Denota que una disputa ó renyina no pendrà peu. *No correrá sangre.* Citrà sanguinem pugnabitur.

NO TENIR SANCH DE CRISTIA. fr. Sèr molt inhumà, cruel. *Ser un Neron ó no tener entrañas; tener un*

corazon de tigre; tener pelos en el corazon. Sævissimum esse.

PUDRIRSE LA SANCH. fr. CREMARSE LA SANCH.

PUJÁRSEN LA SANCH AL CAP. fr. Exaltarse algun afecte ó passió. *Hervir la sangre.* Exardesco, is.

RENTARSE AB LA SANCH DE ALGÚ. fr. Férla derramar en satisfacció de algun agravi. *Lavar con sangre.* Sanguine offensam vindicare. || met. Denota la ràbia y desitj de venjansa. *Beber ó querer beber la sangre de otro; querer comer á uno los hígados; sacar las tripas, el corazon, el alma, las entrañas.* Aliquem trucidare velle.

SUHAR SANCH. fr. fam. TRÁURER LO FEL.

SURTIR LA SANCH DE LA CARA. fr. Estar alguna persona molt colorada, tenir lo color de la cara molt encés. *Verter la sangre; ser difunto de taberna.* Vultu valde rubicundo esse.

TENIR LA SANCH MOLT ROJA. fr. fam. S' aplica als que presumen sèr molt nobles. *Ser de la sangre azul.* Genus et proavos ineptè jactare.

TENIR SANCH EN L' ULL. fr. met. Tenir punt pera cumplir las obligaciones. *Tener sangre en el ojo.* Honoris curam habere.

TRÁURER SANCH. fr. FÉR SANCH. 2. || Patir flux de sanch. *Echar, arrojar sangre, sangrar.* Sanguino, as.

TRÁURER SANCH DE UN COS MORT fr. met. fam. Denota la subtileza y manya de algú pera lograr lo que altres no poden; y també traurer profit fins de las cosas que menos lo prometen. *Sacar agua de las piedras ó polvo debajo del agua.* Vel difficillima saperare.

TRÁURER SANCH PER LA BOCA. fr. Tenir alguna malaltia que fá llansar sanch per la boca. *Echar, arrojar sangre por la boca; vomitar sangre.* Sanguinem vomere.

UNA SANCH. Planta. CUA DE CABALL.

VÉNDREB LA SANCH DE ALGÚ. fr. Trahirlo; així diu Judas en la passió: HE VENUT LA SANCH del just. *Hacer traicion.* Trado, is.

SANCHFLUIX. FLUIX DE SANCH.

SANCHNAR. v. a. y derivats. SANGRAR.

SANCHTRAHIT. m. Sanch que de resultas de un cop, etc. ix dels vasos capilars romputs, y queda negra y presa en forma de un garrofi entre carn y pell. *Cardenal, equimosis, y verdugo, verdugon, roncha* si es llarch. Suffusio, nis.

SANCIÓ. f. Decret, constitució, estatut, lley. *Sancion.* Sanctio, nis. || Acte solemne pel que s'autorisa ó confirma alguna lley. *Sancion.* Sanctio, nis.

SANCIONAR. v. a. Autorisar, donar forsa de lley á alguna cosa. *Sancionar.* Sanctio, is.

SANCIR. v. a. ant. SANCIONAR.

SANCT, A. adj. SANT.

SANTASANCTORUM. m. La part més reservada del temple de Jerusalem en la lley antiga, que equivalia á nostre presbiteri. *Sanctasancorum.* Sanctasancorum.

SANCTIONAR. v. a. ant. ANCIONAR.

SÁNCŬTUS. m. Veu llatina que significa la part de la missa en que 'l sacerdot diu tres vegadas aquestas paraulas entre 'l prefaci y 'l c  non. *Sanctus. Sanctus.*

F  R S  NCŬTUS. fr. fam. pera dir    las criaturas que's peguen als pits. *Hacer sanctus. Sanctus dicere.*

SANCTEDAT. f. SANTEDAT.

SANCTIFICAR. v. a. SANTIFICAR.

SANDAL. m. Esp  cie de tela de sat   que s' usava antigument. *Sandalina. Sandalina,   .*

SANDAL  , NA. adj. Lo que té confecció    tintura de s  ndalo. *Sandalino. Santalinus.*

SANDÀLIA. f. Esp  cie de sabata sèns tal  , que cubre sols la planta del peu y oberta de la punta, de que usen algunas comunitats. *Sandalia. Sandalium, ii, solea,   .* || Tap  , xinell de senyora. *Sandalia. Sandalium, ii.* || pl. Lo calsat que usen lo Papa y bisbes quant celebren de pontifical. *Sandalia. Sandalia, orum.*

S  NDALO. m. Planta arom  tica m  lt semblant    la menta, de la qual se distingeix en tenir las fullas m  s tendras y ménos verdas; las camas rojas ab las fullas un poch purpúreas, y f  a olor de alfàbrega. *S  ndalo. Mentha saracenica, gentilis.*

S  NDALO BERMELL. Arbre del Assia, 'l cor del qual nos porta 'l comers, y es s  lit, compacte, pesat, sèns olor y de un color roig m  lt enc  s. Serveix en la farm  cia y pera tenyir de roig; y al color y serraduras de ell se li dona 'l mateix nom. *S  ndalo rojo    rubio. Santalum rubrum; plerocarpus santalinus.*

S  NDALO FALS. Arbre hermós y de m  ltas ramas; lo fruyt com un gra de pebre negre; la fusta roja y un poch olorosa. 'S f  a en las cimades de las montanyas de Candia, y serveix pera las f  bricas dels edificis, etc. *S  ndalo falso. Abelica,   , pseudo-santalum creticum.*

S  NDALO GROCH. Arbre de Am  rica, la fusta del qual es s  lida, pesada de fibras rectas, per la direcció de las quals se romp f  cilment, groch verdós    de poncem; sabor amarell aromàtic, de un agre que difundeix per la boca, no desagradable; olor an  loch al de las rosas. També n' hi ha de blanch y es la part exterior llenyosa, ménos fragrant y m  s lleuger. Los ebanistas ne fan bastant us. *S  ndalo amarillo    cetrino    blanco. Santalum citrinum, album.*

SANDARACA. f. Goma grassa    de ginebre. *Grasilla, sandaraca. Juniperi resina.*

S  NDOL. m. S  NDALO. || SANDAL.

SANEDRÍ. m. Concell supremo dels jueus en que 's decidien los assumptos de estat y religió, *Sanedrin. Synedrium, ii.*

SANGADA. f. Sanch cuyta pera menjar. *Sangrecilla. Sanguiculus, i.*

SANGALA. f. Tela de fil m  lt engomada. *Zangala, sangala.* Tela zangala.

SANGASSA. f. Sanch corrompuda. *Sanguaza, sangraza. Tabes, is.*

SANGLAR. v. a. SENGAR.

SANGLEY. adj. Lo indi xino que passa    comerciar    Filipinas. *Sangley. Indus sinensis.*

SANGONELL. m. ant. y.

SANGONELLA. f. ter. SANGONERA.

SANGONENT, A. adj. ant. SANG  S.

SANGONERA. f. Insecte de una substància molla, de unas dos polzadas de llarch, cilíndrich, negrench ab clapas grogas. No té peus, per   camina allargant y arronsant lo cos, apoyantse alternativament en un disco que té en cada extrem, y en un de ells la boca de tres dents ab que rompla pell y xucla la sanch. Viu sempre en   ygua dolsa. *Sanguijuela. Hirudo medicinalis, sanguisuga,   .* || Peix de mar de un peu de llarch que s' allarga y arronsa com la sangonera comuna. *Sanguijuela marina. Metula marina.* || met. Persona que tr  u contínuament de algú diners, alhajas etc. *Sanguijuela. Sanguisuga,   .*

SANGON  S Y SANG  S, A. adj. Tenyit, brut de sanch. *Sangriento, ensangrentado, sanguinoso, sanguinolento. Sanguinolentus.* || De color de sanch. *Sanguineo, sangriento. Sanguineus, h  matinus, cruentatus.*

SANGOTA. f. SANGASSA.

SANGRADOR. m. Qui té per ofici sangrar. *Sangrador. Phlebotomus, i.*

SANGRADORA. f. Gibr  lla pera parar la sanch que ix de la sangria. *Sangradera. Ad sanguinem colligendum labrum.*

SANGRAR. v. a. Obrir la vena pera tr  urer sanch. *Sangrar. Phlebotomo, as.* || Prenent per metonimia l' efecte per la causa, ordenar alguna sangria. *Sangrar. Ven   incisionem pr  cipere.* || Foradar    modo de sangria las b  tas    vasos semblants pera tr  urer lo licor. *Sangrar. Licorem    vase perforato extrahere.* || met. Separar porció de   ygua de algun riu    siquia. *Sangrar. Aqua ab amne' derivare.* || Entre estampers comensar una ralla m  s endins que las dem  s. *Sangrar. Verborum lineam intr   aliorum sincipere.* || Tr  urer part de lo que's conté en alguna cosa, com: SANGRAR la butxaca. *Sangrar. Partem excipere.*

SANGRAR LA LL  NGUA. fr. Posar mesura    algú en lo parlar. *Meter en freno, refrenar. Modum ponere.*

SANGRARSE. v. r. Ferse sangrar, s  r sangrat. *Sangrarse, haberse sangrado. Ven   incisionem pati.*

SANGRARSE EN SALUT. fr. Donar algú satisfacció de alguna cosa abans que li fassan c  rrechs. *Curarse en salud. Culp   suspitione rebus integris se purgare.* || Prevenirse algú de algun dany que tem li p  t venir. *Curarse en salud. Damnum vitare.*

SI M' HAG  SSEN SANGRAT, NO M' HAURIAN TR  T GOTA DE SANCH. expr. Denota un susto m  lt gran. *No me qued   gota de sangre en el cuerp  . Exanguis reddidi.*

SANGRAT, DA. p. p. *Sangrado*. Phleboto-matus.

SANGRENT, A. adj. Lo que causa efusió de sanch. *Sangriento*. Cruentus. || Inhumà, cruel, que's complau en veure derramar sanch. *Sanguinario*, *sanguinolento*, *sanguinoso*. Cruentus.

SANGRIA. f. Incisió de la vena pera fer eixir la sanch. *Sangria*. Venæ incisio, phlebotomus, i. || Ferida ó punxada de que ix sanch. *Sangria*. Incisio, nis, vulnus sanguinem mittens. || La extracció de alguna cosa per petites parts, especialment de caudal. *Sangria*. Per partes extractio. || FIBLA. || Tot alló que agotà disminueix. *Sangria*. Exhaustus. us. || Entre estampers la acció y efecte de comensar una ralla més endins que las altres. *Sangria*. Lineæ plus intrò immissio.

SANGRO. (TENIR BON) fr. Sêr humà, sensible. *Ser de buenas entrañas*. Pium, mitem esse.

SANGUEJAR. v. n. Eixir, rajar sanch. *Correr sangre*. Sanguinem fluere. || ant. Tráurer, llansar sanch. *Sangrar*, *echar sangre*. Sanguino, as.

SANGUÍ, NA. adj. Qui abunda de sanch. *Sanguino*, *sanguineo*, *sanguinoso*. Sanguineus. || Dít del temperament ó complexió en que predomina 'l calor y la sanch. *Sanguíneo*, *sanguinoso*. Sanguineus.

SANGUINARI, A. adj. Cruel, que's complau ab lo derramament de sanch. *Sanguinario*. Sanguinarius.

SANGUINÀRIA. f. Herba medicinal de dos espècies, la major se diu en castellà *Nevadilla*, y la menor *Centinodia*, *corregüela*, *corriola*, *poligona*. *Sanguinaria*, æ, sanguinaria, is.

SANGUINELLA. f. ant. SANGONERA.

SANGUÍNEO, A. adj. Lo que es de sanch ó 'n conté. *Sanguineo*. *sanguino*. Sanguineus.

SANGUINOLENT Y SANGUINÓS, A. adj. SANGUINARI. || Lo que causa efusió de sanch, com: batalla *SANGUINOSA*. *Sangriento*. Cruentus.

SANGUINYOL. m. Arbust ab las brancas dretas, encarnadas y llisas quant són tendras; las flors blanques y formant cima; 'l fruyt un poch semblant á las cireras, rodó, molsut y roig negrench. Se cria entre las bardissas, y té la fusta molt dura, de la qual se solen fer baquetas de escopeta. Es atemperant, y se'n fá una áygua destil-lada. *Cornejo*, carno, *cornizo*, *cerezo silvestre*. *Cornus sanguineus*.

SÀNGUIS. Veu llatina parlant de la sanch del Salvador continguda baix la espècie sacramental de vi. *Sanguis*. Sanguis, inis.

SANÍCULA. f. Planta medicinal de fullas amplas, quasi rodonas, un poch tiessas y divididas en cinch parts, dentadas per las voras, de un vert relluhent; y de entre ellas pujan las camas de un peu de altura, llisas, y bermellencas envers la arrel, y en la cima unas flors petites, blanques, de cinch fullas que forman parasol. Es una de las plantas vulneràries. *Sanicula* y altres *consuelda* ó

consólida, y altres *alquimilla*. *Sanicula*, æ, syn-phytum, i.

SANÍSSIM, A. adj. sup. Molt sa. *Sanísimo*. Valdè sanus.

SANITAT. f. Salut, robustesa. *Sanidad*. Sanitas, atis.

SANITOS, A. adj. Saludable. *Sano*, *saludable*, *salutifero*. Salubris.

SANITOSAMENT. adv. m. SALUDABLEMENT.

SANJOANISTA. m. Qui es del orde de sant Joan de Jerusalem. *Sanjuanista*. Ordinis sancti Joannis frater.

SANJOAN. adj. Fruyta que madúra per sant Joan. *Sanjuanero*. Æstatis initio maturescens fructus.

SANS. adj. ant. CONVENIENT.

SANSA. f. Gleba. *Borujo*, y *bonijo* p. And. y *cospillo* p. Ar. *Samsa*, æ.

SANT, A. adj. Perfet, exempt de tota culpa. *Santo*. Divus, sanctus. || La persona canonisada per la Iglèsia. *Santo*. Divus, sanctus. || La imatge de algun sant. *Santo*. Alicujus Sancti imago. || Persona virtuosa y de vida exemplar. *Santo*. Sanctus, pius.

|| Senzill, de bonas intencions. *Santo*. Bonus, simplex. || Cosa especialment consagrada á Dèu, ó que de algun modo pertany á la santedat. *Santo*. Sanctus, sacer. || S' aplica á la Iglèsia catòlica per nota característica seva. *Santo*. Sanctus. || En la milícia nom, senyal pera regonéixer de nit los amichs. *Nombre, santo*. Tessera castrense signum. || Títol de reverència que's dóna als antichs pares y doctors de la Iglèsia. *Santo*. Sanctus, rectus. || pl. met PROPICIATORI.

SANT APARICI. EPIFANIA.

SANT DE PAPER DE ESTRASSA Ó DE PASTALLUNA. Hipócrita. *Santo de pajares*, *santon*. Virruti simulator.

SANT PARE. Títol que's dóna al Papa. *Santo Padre*. Summus pontifex.

Á BON SANT HO ENCOMANA. fr. met. ab que s' avisa á algú de que encarrega sos interessos á qui sol pérdrerlos ó destruhirlos. *A buen santo te encomiendas*; *encomendar las ovejas al lobo*. Ovem lupo commissisti.

AL SANT QUE NO TINGAS DEVOCIÓ, NO LI FASSAS ORACIÓ. ref. Denota que qui no té interés ab alguna persona, no'n fá cas ó estimació particular. *Al santo que no se tiene devocion, no se le hace oracion*. Levi, nullo loco habere.

Á SANTS Y Á MINYONS NO'LS PROMETAS QUE NO'LS DÓNS. ref. Ensenya que's dèu cumplir tot lo que's promet. *Ni á niña el bollo, ni á santo el voto*. Quod promissum est de jure debetur.

COM MIL SANTS DEL CEL. exp. fam. de enuig y enfado. *Con mil santos*. Apagè, apagesis.

DONAR LO SANT. fr. mil. Senyalar lo rey, general, governador de una plassa, etc., lo nom del Sant que serveix aquella nit de senya á las centinellas. *Dar el santo*. Tesseram militarem enuntiare. || mil.

Anomenar, dir á las continellas lo sant que 'ls serveix de senya pera s'ér conegut de ellas. *Dar el santo*. Tesseram proferre.

ENCOMANARSE Á BON SANT. fr. Dóna á entendre que algú ha eixit miraculosament ó ha lograt cosa de que tenia poca esperança. *Encomendarse á buen santo*. Optimum tutelarem advocare, appellare.

LI ESTÁ TANT BÉ COM Á UN SANT CRISTO DOS PISTOLAS. exp. fam. Se diu quant alguna cosa escau mal al qui la usa. *Le está ó le sienta como á la burra las arracadas*. Illis congruit tamquam asinae inaures.

LLEVAR Á UN SANT PERA DONAR Á ALTRE; Ó DESPULLAR UN SANT PERA VESTIRNE UN ALTRE; Ó TRAURER UN SANT DEL ALTAR PERA POSARNEHI UN ALTRE. ref. DESPARAR UN ALTAR ETC.

PER SANT LLUCH SEMBRA, PAGÉS, MOLL Ó AIXUT. ref. Dóna á entendre que s'aprofite 'l temps de sembrar en qualsevol sabó que sia, que així no necessitará 'l socorro de altres. *Ara por enjuto ó por mojado, no besarás á tu vecino en el rabo*. Excole seu madidum seu siccum vomere campum, Vecino supplex non eris ipse tuo.

PER SANT VICENS LO SOL ENTRE PELS TORRENTS. ref. Denota que ja 'l dia s'allarga y 'l sol pren forsa. *Por san Vicente toda agua es caliente*. Vicentis calefit quælibet unda die.

TOTS SANTS. Festa solemne que celebra la Iglésia tots los anys lo dia primer de novembre, en honra y memòria de to's los sants. *Todos Santos*. Festum omnium Sanctorum.

SANTABÁRBARA. f. náut. Paratge destinat en las embarcacions pera custodiar la pólvora. *Santabárbara*. Pyrii pulveris in navibus conditorium.

NO MÉS SE PENSÁ EN SANTA BÁRBARA QUANT TRONA. ref. Repren als ingrats que fét lo benefici s'olvidan de qui l'ha fét. *Rogar al santo hasta pasar el tranco*. Siti sedata, fonti terga vertant ingrati.

SANTAMENT. adv. m. Piadosa, religiosament. *Santamente*. Sanctè, religiosè, piè. || Mòlt bè. *Muy bien*. Optimè.

SANTÁS, SA. adj. aum. *Santazo, santón*. Valde sanctus.

SANTEDAT. f. Perfecció, integritat de costums conforme á la llei y religió. *Santedad*. Sanctitas, atis. || Tractament honorífich que's dóna al sant Pare y antigüament també als bisbes, als emperadors de Constantinopla y á alguns reys de Inglaterra. *Santidad*. Sanctitas, atis.

SANTEJAR. v. n. Expressar santedat. Se diu de una persona virtuosa ó de un port devot ó retirat. *Respirar santidad*. Sanctitatem spargere.

SANTELM. m. LLUMENETAS DE SANT TELM.

SANTET, A. adj. d. *Santico*. Sanctulus. || Humil, pacífich, de poch ánimo. *Santito*. Sanctulus.

SANTIAMEN. m. fam. Moment, instant. *Santiamen*. Temporis punctum.

EN UN SANTIAMEN. loc. fam. *En un decir Jesús; en un abrir y cerrar de ojos ó en un volver de ojos*. Ictus oculi.

SANTIFICACIÓ. f. Acció y efecte de santificar. *Santificacion*. Sanctificatio, nis. || Veneració, culto, com : la SANTIFICACIÓ del diumenge. *Santificacion*. Sanctificatio, nis.

SANTIFICADOR, A. m. y f. Qui dóna la gràcia y santifica, Dèu. *Santificador*. Sanctificator, is.

SANTIFICANT. p. a. Lo que santifica, com: gràcia SANTIFICANT. *Santificante*. Sanctificans.

SANTIFICAR. v. a. Fèr sant á algú, donarli Dèu la gràcia. *Justificar, santificar*. Sanctifico, as.

|| Dedicar alguna cosa al cult de Dèu. *Santificar*. Sanctifico, as. || Il·lustrar algun lloch ab la presència de algun Sant. *Santificar*. Sanctifico, as. || Còdrer, celebrar las festas. *Guardar, santificar*. Sanctifico, as. || Celebrar, benehir, alabar. *Santificar*. Laude sanctum dicere. || Abonar, disculpar á algú. *Justificar, santificar, abonar*. Aliquem iustificare. || CANONISAR. || v. r. Emplearse en obras santas. *Santificarse*. Sanctesco, is. || Disculparse. *Justificarse, santificarse, sincerarse*. Innocentiam exponere.

SANTIFICAT, DA. p. p. *Santificado*. Sanctificatus.

SANTIMÓNIA. f. SANTEDAT.

SANTÍSSIM, A. adj. sup. *Santisimo*. Sanctissimus. || m. Tractament de reverència y honor que 's dóna al sant Pare. *Santisimo*. Sanctissimus. || Per antonomàsia s'enten lo Sagrament del altar. *Santisimo*. Eucaristicum sacramentum.

EXPOSAR LO SANTÍSSIM. fr. Descubrirlo á la pública adoració. *Descubrir, manifestar el Santísimo*. Sacram Eucaristiam patefacere.

SANTÍSSIMAMENT. adv. m. *Santisimamente*. Sanctissimè.

SANTÓ. m. Profeta fals entre 'ls infiels. *Santon*. Inter infideles penitens.

SANTORAL. m. Lo llibre que conté memòrias y vidas de Sants. *Santoral*. Sanctorum acta, vitas continens. || Llibre de cor que conté 'ls introïts y antífonas pròpies de las festas de alguns Sants. *Santoral*. Liber quo Sanctorum officia cantu simplici continentur.

SANTUARI. m. Lloch sagrat, temple, iglésia. *Santuario*. Sanctuarium, ii. || Part primera ó anterior del tabernacle portàtil, erigit per orde de de Dèu en lo desert, y del temple de Jerusalem: en la qual estava en mitj l'altar del incens, al costat meridional lo candelero de set llums, y al aquilonar la taula dels pans de proposició, y sols un vel lo separava del Sanctasancorum. *Santuario*. Sanctuarium, ii. || La part del temple ahont sols podian arribar los sacerdots de la llei antiga. *Santuario*. Adytum, i. || La capella ó iglésia ahont se venera alguna imatge ó reliquia de especial devoció. *Santuario*. Sanctuarium, ii. || Lo convent de vida mòlt exemplar. *Santuario*. Sanctuarium, ii.

POSAR, MÈTRE LA MA EN LO SANTUARI. fr. Ficarse 'l llech en cosas sagradas. *Entrar, alargar, poner, echar mano al santuario*. In sacra manus mittere.

SANTURRÓ. m. Hipócrita. *Santurron, santon, misticon, hipócrita.* Virtutis simulator.

SANTURRONERIA. f. *Hipoeresia, santurroneria.* Hypocressis, is.

SANTUTXO. m. SANTURRÓ.

SANYA. f. Ràbia. *Ira, cólera, rabia.* Ira, æ, furor, is. || L'efecte ó estrago que causa. *Saña.* Crudelitas, atis, furor, is.

SANYÓS, A. adj. Colèrich, irat. *Saño, saño-so.* Iratus.

SANYUT, DA. adj. SANYÓS.

SANYOSAMENT. adv. m. Ab sanya. *Saño, saño, sañosamente.* Iracundè.

SAPADOR. m. Lo soldat destinat pera fer y desfer fossos, parapetos, fortificacions, etc. *Zapador.* Miles fossarius.

SAPASTRE. m. Astut, bellaco. *Camastron, zorrica.* Versutus.

SAPAT, DA. adj. ROBUST, VIGORÓS.

SAPHIA Ó SÀFIA. f. Planta de que ni ha moltes espècies; ja més senyalada es alta com un home; fullas llargas angulosas, y de un vert llustrós; la flor petita ab cinch fullas en forma de rosa; 'l fruyt de tres escayres ab una llavoreta groga; la arrel fibrosa, groguenca y amarga. Es bona pera las feridas. *Talitro.* Thalictum, taliestrum, i. Alguns li donan lo castellà *Taliestro*, y 'l llatí, *Pingamum*, i.

SAPIÈNCIA. f. SABIDURIA.

SAPIENCIALS. m. pl. y adj. S'aplica als llibres morals de la Escriptura. *Sapienciales.* Bibliothecæ libri.

SAPIENT, A. adj. SABI.

SAPIENTÍSSIM, A. adj. sup. *Sapientissimo.* Sapientissimus.

SAQUEIG. m. Robo, l'acció de saquejar. *Saqueo.* Depopulatio, nis.

SAQUEJADOR, A. m. y f. Qui saqueja. *Saqueador.* Depopulator, is.

SAQUEJAR. v. a. Entrar en alguna ciutat robant tot lo que's troba. *Saquear.* Vasto, expilo, as.

SAQUEJAT, DA. p. p. *Saqueado.* Expilatus.

SAQUERA. f. Se diu de la agulla de cusir sachs. *Saquera.* Acus saccis assuendis apta.

SAQUET. m. d. *Saquillo, saquete.* Parvus saccus.

SARABANDA. f. Tocata y ball viu y alegre que's fa ab repetits moviments del cos y ab poca modestia. *Zarabanda.* Numerosa, lasciva saltatio.

SARABANDISTA. m. Qui exerceix las sarabandas ó compon las coplas de aqueix nom. *Sarabandista.* Petulans saltator; é fæce vulgi poeta.

SARAGATA. f. Diversió de crits, soroll y molta bulla. *Zambra, gresca.* Strepitus, us, clamor, is. || BREGA.

SARAGOSSÀ, NA. adj. Cosa de Saragossa. *Zaragozano, cesaraugustano.* Cæsaraugustanus.

SARAGÜELL. m. pl. Cuixots, calsas amplas. *Zarahüelles, gregüescos.* Ampla, foricantia femoralia

SARAMPIÓ. m. XARRAMPIÓ.

SARAU. m. Ball ab música entre personas de distinció. *Sarao.* Festivum tripudium. || Renyinas baralla. *Moros y cristianos, marimorena.* Rixa, æ.

SARAU DE MÁSGARA. 'L sarau de personas disfresadas y ab careta. *Máscara.* Larvarum ludus.

SARAU PARTICULAR, CASER, CASOLÀ. 'L sarau pera divertir-se entre famílies. *Saraguet.* Tripudium domesticum.

SARAY. m. ant. SARRAHÍ.

SARCASME. m. Ironia mordás. *Sarcasmo.* Sarcasmus, i.

SARCIDURA. f. CUSIDURA.

SARCIR. v. a. CUSIR.

SARCOCOLA. f. Goma groga, amarga de uns grans esponjosos que flueix de un arbre de Etiopia, y es bona pera curar las llagas. *Sarcocola, azarole.* Sarcocolla, æ.

SARDA. f. Peix semblant á la caballa. *Sarda.* Sarda, æ.

SARDANAPÁLICH, CA. adj. Cosa de Sardanapa; lo últim rey dels assiris, en extrem viciós y abominable. *Sardanapálico.* Sardanapalicus.

SARDANÁPALO. m. met. Se diu del home sumament viciós. *Sardanápalo.* Sardanapalus.

SARDÈNIA. f. Pedra preciosa de color encés ó groguench y clapas negres. *Sardónix, sardonía, sardónique.* Sardonix, icis.

SARDICENSE. adj. Cosa de Sàrdica. *Sardicenses.* Sardicensis.

SARDINA. f. Peix comunment de quatre á sis polzadas de llarg y una de ample; la esquena blavenca; 'l ventre y costats platejats; lo cap gros y punxagut, las aletas cendrosas, y las escates saltan ab molta facilitat. *Sardina.* Sardina, æ.

ESTAR COM LAS SARDINAS AL BARRIL. fr. Estar apretat en algun concurs. *Estar como sardina en banasta ó como piojos en costura.* Nimia angustia præmi.

LA ÚLTIMA SARDINA DEL BARRIL. fr. Explica haver arribat á la última de las cosas que's van gastant. *La última sardina de la banasta.* Nihil ultra residuum est.

TRÀURER SARDINAS DEL BARRIL. fr. met. fam. Joch ab que's diverteixen los noys apretant-se entre sí pera traurerne algun del lloch que ocupa, pera entrarhi altre. *Salga la parida.* Exi foras, hinc eripe.

SARDINAL. m. Compost de pessas de filat de pescar, de fil de lli mólt prim, ab que en lo mediterrani's pesca annuament abundància de sardina, de lo que prengui sa denominació. *Sardinal.* Sardinæ retis.

SARDINALER, A Y SARDINAYRE. m. y f. SARDINER. 1.

SARDINELL. m. Obra feta de rajolas posadas de cantell. *Sardinel.* Limen, inis.

SARDINER, A. m. y f. Qui tracta en sardinas ó s'ocupa en vendrerlas. *Sardinero.* Sardinæ propola, negotiator. || Lo que pertany á sardinas. *Sardinero.* Ad sardinam pertinens. || Barquet á

propòsit pera pescar sardinas. *Sardinero*. Ad sardinas piscandas linx.

SARDÍNIAS. f. Planta de fullas enteríssimas de figura entre de rombo y ovadas, blanquinosas, de olor com de peix podrit, igual al de tota la planta, que conté subcarbonat de amoníach libre. *Sardínera*. *Chenopodium vulvariae*. || náut. Cab prim format de tres filásticas, y destinat pera encordar cusiduras y cosas semblants. *Sardineta*, *sardinel*. *Funiculus*, i; *nauticus resticulatus*.

SARDINETA DE BLANES QUE FUGINT DEL FOCH SE POSA Á LAS BRASAS. ref. fam. FUGIR DEL FOCH etc.

SARDINYOLA. f. XANGUET.

SARDO, A. adj. Natural de y lo pertanyent á Cerdenya. *Sardo*. *Sardus*.

SARDÓNICA. f. Herba que menjada ó begut lo such de ella, obliga á fér gestos com de riurer, y causa la mort ab ells. *Sardónica*. *Sardua* herba. || Pedra, varietat de la calcedonia, de la que's distingeix ab lo color gris ab clapas rojas. *Sardónica*. *Sardonía*, æ.

SARFULL. m. Herba, espècie de farigola, de molt olor, de flors purpúreas ó blancas. *Serpol*. *Serpillum*, i.

SARGA. f. Espècie de sálzer ó vimet molt amarch y prim. *Sarga*, *sarguera*. *Vimen*, inis.

SARGANTANA. f. Reptil de tres ó quatre polzadas de llarch cubert tot ell de petites llinetas posadas en orde: per la part superior es pardo rojench ó verdós, per la inferior blanch, y en lo ivern viu sens menjar. Es molt ágil y lleuger. *Lagartija*. *Lacerta*, æ.

SARGENT. m. *Sirviente*, *escudero*. *Sirvens armorum*.

SARGENTA. f. Dòna alta mal fargada. *Sargenton*. *Procera* et *inconcinna* fœmina.

SARGENTIA. f. La plassa de sargento. *Sargentia*, *sarjenteria*. *Legionis instruendæ munus*.

SARGENTO. m. Oficial inferior en la milícia, superior en orde al cabo de escuadra. *Sarjento*: *Legionis instructor*.

SARGENTO MAJOR. Oficial encarregat de la disciplina del regiment: es superior al capitá; fá de fiscal é intervé en la economia y distribució dels caudals. Aquest empleo s'ha suprimit en la milícia espanyola y fá sas funcions lo tinen coronel. *Sarjento mayor*. *Primus legionis instructor*.

SARGENTO MAJOR DE BRIGADA. Antigüament ho era 'l més antich dels cossos; en lo dia ho es l' oficial de la plana major de cada cos. *Sarjento mayor de brigada*. *Manipuli*, *turmæ primus instructor*.

SARGENTO MAJOR DE PLASSA. Oficial de ella, encarregat del detall del servey, de vigilar la exactitut en ell y distribuhir las ordes del governador. *Sarjento mayor de plaza*. A *militari civitatis gubernatore secundus*.

SARGENTO DE UN TERS. Oficial de una part de tropa, que correspon á un regiment. *Sarjento de un tercio*. *Legionis præfectus*.

MANAR COM Á SARGENTO. fr. *Sargenteat*. *Centuriam instruere*.

SARGER, A. m. y f. Fabricant de sarja. *Sargero*, *sarguetero*. *Telæ resticulatæ textor*.

SARGETA. f. d. Sarja més prima ó de ménos cos. *Sargueta*. *Tela lanea vel serica resticulata subtilior*.

SARGIL. m. Espècie de tela de llana que's fá sens tenyir, tenint la filassa de estam molt torta y forta á manera de cordonet. *Albornoz*. *Pallium cuculatum ex duriori tela*.

SARGILERA. m. y f. Qui fabrica sargil. *Sayalero*. *Sargarius*, ii.

SARGUERAL. m. Terreno poblat de sargueras. *Sargal*, *sargar*. *Viminetum*, i.

SARGUILLA. f. SARGETA.

SARJA. f. Roba de seda que fá cordonet y es més dobla que'l tafetá. *Sarga*. *Tela serica resticulata*. || Rodet que usan los del art de la seda pera plegarla. *Sarja*, *azaya*. *Tela lanea resticulata*.

SARJANT. m. ant. SARGENT.

SÁRMATA. adj. Natural de Sarmácia. *Sármata*. *Sarmata*, æ.

SARMÁTICH, CA. adj. Lo pertanyent á Sarmácia provincia vastíssima de la Escítia. *Sarmático*. *Sarmaticus*.

SARMENT. m. La branca del cep. *Sarmiento*. *Sarmentum*, i.

SARMENT DE REBROT. L' inútil que ix del tronch, y no de las brocadas del cep ó parra. *Esforrocino*. *Focaneum sarmentum*.

TALLAR LOS SARMENTS PERA FÉR LLOCH ALS VEREMADORS. fr. *Callear*. Calles in vineis expedire.

LLIGAR LOS SARMENTS AL CEP PERA QUE NO ESTORBEN PERA LLAURAR. fr. *Caponar*. *Serpentes vitis palmites religare*.

RECULLIR LOS SARMENTS. fr. *AIXARMENTAR*.

SARMENTET. m. d. *Sarmentillo*. *Parvus palmes*.

SARMENTICI, A. adj. que per mofa s' aplicava als cristians perque's deixavan cremar ab sarments. *Sarmenticio*. *Sarmentitius*.

SARMENTÓS, A. adj. Semblant als sarments. *Sarmentoso*. *Sarmentosus*.

SARNA. f. RONYA. 1. 2. || CASPA.

TRÁURER LA SARNA DEL CAP. fr. *Descaspar*. *Porrigine caput mundare*.

SARNÓS, A. adj. Qui té ronya. *Sarnoso*. *Scabiosus*. || Qui té caspa. *Casposo*. *Surfurosus*.

SARNUDA. f. Multitud de cops donats á algú. *Tunda*. *Fustuarium crebra verberatio*.

SARPA. f. La grapa del animal. *Zarpa*. *Manus adunca*.

SARPA LA GRENZA. loc. ter. *Andar á la greña*. In *capillum involare*.

SARPILLERA. f. XARPELLERA.

SARPAR. v. a. fam. XARPAR. || náut. Llevar la áncora. *Zarpar*. *Anchoram tollere*.

SARPULLIR. v. a. PICAR 15.

SARRABASTALL. m. ter. SOBOLL, CRITS, ESCÁNDOL.

SARRACENO, A. m. y f. SARRAHÍ.

SARRACINA. f. Baralla entre molts. *Sarracina*. Pugna, æ, conflictus, us.

MÓURER UNA SARRACINA. fr. met. fam. Donar causa ab alguna expressió pesada, xisme, ó trapasseria á grans dissensions. *Levantar ó mover una cantera*. Jurgia excitare.

SARRAHÍ, NA. adj. Moro pròpiament de la Aràbia felis. *Sarraceno*. *Sarracenus*.

SARRAHINESCH, CA. adj. *Sarracénico*. *Sarracenicus*.

SARRATJE. m. LLAXÓ.

SARRELL. m. Flocadura, franja. *Fleco*, *franja*. *Floccus*, i.

SARRELLET. m. d. *Floquecillo*, *floquezuelo*. *Levis fimbria*.

SARRI. m. CABÁS.

SÁRRIA. f. Instrument gran de espart ó palma, que posat sobre la bèstia de càrrega forma dos corns; y serveix pera tragar. *Esporton*, *seron*. *Amplior spatior sporta*.

SARRIASSA. f. Herba, de la arrel de la qual naixen una porció de fullas en figura de cor, de un peu de llarch, del mitj de ellas una cama sèns fullas, y en l' extrem las flors apiladas. Està plena de una substància agafatosa y de mal olor. Es acre y corrosiva, però cuyta pert aquestas qualitats, y de la arrel se'n fá pa. *Frailillos*. *Arisarum*, i.

SARRIÓ. m. Sàrria petita ab cuberta, pera tragar carbó, etc. *Espuerta*, *sera*. *Cecina*, *sporta*, æ. || pl. La multitut de ells. *Seraje*, *serada*. *Sportarum cumulus*.

SARRIONET. m. d. *Serico*, *serillo*. *Fisellus*, i, *perula*, æ.

SARRO. m. Espècie de brutícia blanca que's fá en los llabis, boca y dents. *Sarro*, *relej*, *releje*, *limosidad*, *toba*. *Rubigo*, *inis*.

SARRÓ. m. Bossa gran de pell, que usan los pastors. *Zurron*, *pellico*, *zamarrico*. *Pastoralis pera*. || Saquet pera anar de camí. *Zurron*. *Marsupium*, ii. || met. Tunda, jaco de cops. *Paliza*, *tunda*, *zurribanda*. *Verberatio*, *fustigatio*, *nis*.

FÉR UN SARRÓ. fr. Donar una tunda. *Bataneare*. *Contundo*, *is*.

VUYDAR LO SARRÓ. fr. met. Confessarse. *Vaciar el sacco*. *Peccata confiteri*.

SARRONER. m. Contrabandista de sarró. *Zurronero*. *Mercium interdictarum levis advector*. || Qui fá sarrons. *Zurronero*. *Perarum opifex*.

SARRONET. m. d. *Zurroncillo*. *Manticula*, *perula*, æ.

SARRÓS, A. adj. Lo que té sarro. *Sarroso*. *Illuviosus*.

SARSA DE ESPANYA. f. Planta que creix entre las rocas, té la arrel del gros de un dit, blanca, nuosa, de la qual se desprenen moltes areletas blanques y llargas. Es molt comuna entre

nosaltres y 's troba en Monjuich. *Zarza del país ó de España*. *Similex aspera*.

SARSAFRÁ. m. SASSAFRÁS.

SARSAPARRELLA. f. Planta de las Indias semblant als esbarzers de Espanya; las fullas en figura de cor, espinosas y senyaladas ab nou nirvis que corren desde la basa á la punta. 'L fruyt semblant als rahims de parra borda, y las arrels són medicinals. *Zarzaparrilla*. *Aspera similax*.

SARSAPARRELLAR. m. Lo lloch ó camp ahont hi ha molta sarsaparrella. *Zarzaparrillar*. *Aspera similace abundans ager*.

SARSOLL. m. Qui parla molt depressa y tartamut. *Farfulla*. *Balbus*.

SART. m. Natural de Cerdanya. *Sardo*. *Sardus*, i.

SARTORESA Y SARTRA. f. ant. SASTRESSA.

SARTRE. m. SASTRE.

SAS. expr. que significa 'l so del cop. *Zas*. *Per-cutionis strepitus*. || Veu pera expressar lo cop. *Zas*. *Ictus*, *us*.

SASSAFRÁS. Arbre, espècie de llorer de la América septentrional; se troba en lo comers en trossos més ó menos voluminosos, ramosos; la escorxa de color pardo rojench, quasi llisa, de olor aromàtic agradable, semblant al del fonoll; sabor picant igual á són olor; la part llenyosa groguenca, porosa, lleugera, composta de capas concèntriques, de olor y sabor com la escorxa, encara que un poch més débils. Es sudorífich, antiherpètic, y un remey comú y vulgar pera fer fugir la llet. *Sassafrás*. *Laurus sassafras*.

SASSOLINA. f. Producto de la combinació natural del boro ab l' oxígeno. *Sassolina*. *Sassolina*, æ.

SASTRE. m. Lo qui per ofici fá vestits de home. *Sastre*. *Sartor*, *is*.

CENT SASTRES, CENT MOLINERS, Y CENT TEIXIDORS, TRESCENTS LLADREGOTS; ó SET SASTRES, SET SABATERS Y SET TEIXIDORS, VINT Y UN LLADRE. ref. Denota que dita gent són poch escrupulosos en quedarse 'ls retalls, etc. *Cien sastres, cien molineros y cien tejedores, son trescientos ladrones*. Tot sartores, etc. tot latrones.

DE SASTRE PODRÁS MUDAR, QUE DE LLADRE NO ESCAPARÁS. ref. Denota que entre várias personas tan motiu hi ha pera desconfiar de una com de altra, ó que ni unas ni altrás són bonas pera 'l fi que 'ns propositam. *Entre ruin ganado no hay que escoger ó poco hay que escoger*. Non grege de vili pecudem selegeris ullam.

SASTRERIA. f. Botiga de sastre. *Sastrería*. *Sartoris officina*. || Ofici del sastre. *Sastrería*. *Sartura*, æ.

SASTRESSA. f. La muller del sastre. *Sastra*, *sastresa*. *Sartoris uxor*. || La dona que fá ofici de sastre. *Sastra*, *sastresa*. *Satrix*, *icis*.

SASTRET. m. d. *Sastrecillo*. *Sartor*, *is*.

SASTRUGAR. v. a. DESMENEUSSAR.

SASUAVAR. v. a. ant. SUAVISAR, APACIGUAR.

SATALIA. f. Nom vulgar de una espècie de flor del gènere Rosa; es petita, de pocas fullas, de un blanch molt violat y 's fá regularment en los paratjes ombrívols. *Rosa blanca, satalia.* Rosa ita dicta.

BLANCH COM UNA SATALIA. fr. *Blanco como el ampo de la nieve.* Niveus, nivalis.

SATAN Y SATANÁS. m. Lo diable, comú enemich del home. *Satan, Satanás.* Satanas, æ.

SATANAITA. f. Nom que's dóna á la heretgia dels Massilienses y als que la següian. *Satanaita.* Satanaita, æ.

SATÁNICAMENT. adv. m. DIABÓLICAMENT.

SATÁNICH, CA. adj. Propi de Satanás. *Satánico.* Satanicus.

SATÉL-LITE. m. Qui acompanya á altre pera sa seguretat, y entre 'ls emperadors de Orient equival á capità de guàrdias de corps. *Satélite.* Satelles, itis. || Sectari. *Satélite.* Assecla, æ. || astron. Cada un dels planetas menors que 's mouhen al entorn de un de major. *Satélite.* Satelles, itis. ||

ESTRELLAS DE BORBON.

SATGETA. f. SAGETA.

SATGETIA. f. SAGETIA.

SATÍ. m. SETÍ.

SATIFER. v. a. SATISFER.

SÁTIRA. f. Poëma ó escrit pera repèndrer las costums y tot lo dolent llansant sobre ell tot lo ridícul. *Sátira.* Satyra, æ. || Ditxo agut y picant. *Sátira.* Telum facetum. || Paraulas picants y maliciosas, libel·los infamatoris. *Sátira.* Dieterium, ii.

SATÍRICAMENT. adv. m. De un modo satírich. *Satiricamente, mordazmente.* Satyricè.

SATÍRICH, CA. adj. Lo que pertany á Sátiro ó á la sátira. *Satirico.* Satyricus. || Abundant en sátiras. *Satirico.* Satyris frequens. || met. Picant, agut. *Satirico.* Mordax. || Maldihent. *Satirico.* Maledicus. || m. Escripтор de sátiras. *Satirico.* Satyroglyphus, i.

SATIRIÓ. m. Planta dolça y medicinal, de arrel aseuada, cama un poch borrosa y flor de figura de abella ab las alas estesas. *Satirion.* Satyrion, is.

SATIRISAR. v. a. Criticar, censurar ab paraulas. *Picar, satirizar, zaherir, morder.* Verborum aculeis perstringere. || Escriurer sátiras. *Satirizar.* Satyras scribere. || FÉR PASQUINS.

SATIRISAT, DA. p. p. *Satirizado.* Satyrus petitus.

SÁTIRO. m. mit. Mónstruo mitj home y mitj dona, que presidia en los boscos. *Sátiro.* Satirus, i. || Deshonest. *Sátiro.* Satyrus, i.

SATISDACIÓ. f. for. FIANSA.

SATISDAR. v. a. for. FÉR fiança. *Afianzar.* Fidejubeo, es.

SATISFACCIÓ. f. Paga al acreedor. *Satisfacción.* Satisfactio, nis. || Expiació de la culpa per medi de la penitència. *Satisfacción.* Satisfactio,

nis. || Presumpció. *Satisfacción.* Præsumptio, nis.

|| Venjansa. *Satisfacción, desagravio, desquite.* Par pari redditio. || Plaher, contento. *Satisfacción.* Satisfactio, nis. || Confiansa ó seguretat del ánimo. *Satisfacción.* Fiducia, æ. || Compliment dels desitjs ó del gust. *Satisfacción.* Satisfactio, nis.

Á SATISFACCIÓ. m. adv. A gust, cumplidament. *A satisfacción, á pedir de boca.* Ex sententia.

DONAR SATISFACCIÓ. fr. Respóndrer algú de lo que tenia á sòn càrrech. *Descargarse.* Satisfacio, is.

PÈNDRESE LA SATISFACCIÓ. fr. Venjarse, tornar pel propi honor. *Tomar satisfacción.* Honorem vindicare.

SATISFACTORI, A. adj. Lo que pót satisfer ó pagar alguna cosa deguda. *Satisfactorio.* Satisfactorius. || Lo que satisfá pels pecats. *Satisfactorio.* Satisfactorius.

SATISFACTÓRIAMENT. adv. m. De un modo satisfactori. *Satisfactoriamente.* Satisfactoriè.

SATISFER. v. a. Pagar lo que's déu. *Satisfacer.* Exsolvo, satisfacio, is. || Cumplir la obligació. *Satisfacer.* Muneri satisfacere. || Fér alguna obra que meresca 'l perdó de la pena. *Satisfacer.* Expio, as. || Saciar qualsevol apetit ó passió. *Satisfacer.* Expleo, es. || Sossegar las passions del ánimo. *Satisfacer.* Cedo, is, placo, as. || Donar solució á algun dubte ó dificultat. *Satisfacer, responder, resolver.* Respondeo, es. || Sossegar alguna queixa ó ressentiment. *Satisfacer.* Satisfacio, is. || Agradar, accontentar á algú. *Llenar, satisfacer.* Alicui animum explere. || Premiar enterament y ab equitat los mèrits. *Satisfacer.* Retribuo, persolvo, is. || Executar, cumplir. *Satisfacer.* Exequor, eris.

SATISFERSE. v. r. Pagarse. *Reintegrarse, satisfacerse.* Sibi ipsi per se æs alienum solvere. || Venjarse de algun agravi. *Satisfacerse.* Ulcisci. || Tornar algú per sòn honor, precisant al ofensor á que desfassa 'l agravi. *Satisfacerse.* Honorem vindicare. || Saciar la fam, set ó son. *Satisfacerse.* Expleo, es. || Quedar convenut ab alguna rahó eficas. *Satisfacerse.* Acquiesco, is. || Conseguir lo que's desitjava. *Satisfacerse.* Morem gerere.

SATISFET, A. p. p. *Satisfecho.* Satisfactus. || adj. Saciât. *Satisfecho, saciado, comido.* Satiatus. || Presumit, pagat de sí mateix. *Ufano, satisfecho, confiado.* Arrogans.

SÁTRAPA. m. Entre 'ls antièchs persas governador de provincia, encara que en sòn origen era lo mateix que almirant de mar. *Sátrapa.* Satrapa, æ. || met. fam. Astut, sagàs, artificiós. *Ladino, sátrapa, faramollero.* Vafer.

SATRAPIA. f. La dignitat ó govern del sátrapa. *Satrapia.* Satrapia, æ.

SATS. adv. ant. BASTANT, PROU.

SATURACIÓ. f. quim. Acció de saturar. *Saturacion.* Saturatio, nis.

SATURAR. v. a. quim. Posar en un líquit tota la quantitat que pót disoldrerse de algun solit. També s' usa com recíproch. *Impregnar, saturar.*

Impregno, as, imbuo is. || ant. Atipar, satisfer de menjar *Hartar, saciar, saturar*. Saturo, as.

SATURNAL. adj. Pertanyent à Saturno. *Saturnal*. Saturnalis. || pl. Festas en honor de Saturno en lo mès de desembre, que duravan tres ó cinch dias, en que 'ls senyors servian à taula als esclaus. *Saturnales*. Saturnialia, ium, pronia, orum.

SATURNIA. f. mit. Juno filla de Saturno deü de la gentilitat. *Saturnia*. Saturnia, æ. || poët. La Itàlia per haverse refugiat allí Saturno, portant ab sí la edat de or, quant fou llansat del cel. *Saturnia*. Saturnia, æ.

SATURNIANS. m. pl. Heretges deixebles de Saturni ó Saturnil, que sembrá moltíssims errors. *Saturnianos, saturnilianos*. Saturniani, saturnilianii, orum.

SATURNO. m. mit. Deü del paganisme, que llansat del cel per sos fills se refugiá à Itàlia portant ab sí la edat de or. *Saturno*. Saturnus, i.

|| Lo mès elevat dels set planetas, que está entre 'l firmament y Júpiter. *Saturno*. Saturnus, i. || quim. Lo plom. *Saturno*. Saturnus, i. || poët. Lo temps. *Saturno*. Cronos, i. || Surrut. *Cazurro*. Taciturnus. || Trist, melancòlich, poch sociable. *Saturnino, nocturnal, tétrico, mustio*. Tetricus, saturnus.

SAÜCH. m. Arbre de ribera, ab las ramas recatas y plenas de una molsa molt fofa y blanca; la escorxa exterior es cendrosa y sola de ella ni ha altra de verda; la flor serveix pera fèr perfums en las erissipelas. *Saüco*. Sambucus, i, acte, -es.

SAÜCH RÓSSEO. Arbre del qual ni ha dos espècies, una de ramas semblants à las del saüch comú, nuosas, trencadissas, ab las fullas semblants à las de la parra, però mès petites; las flors de la circumferència blancas y hermosas, la llavor en figura de cor. La altra espècie té las flors mès unidas y à vegadas tirant à purpúreas. *Saüco róseo, olmo humilde*. Opulus, i.

SAUL, A. adj. ant. SALVO.

SAULA. f. ter. SÁLZER.

SAULEDA. f. ter. SALZEREDA.

SAULÓ. m. Espècie de arena molt pesanta. *Sábulo, sabulon*. Sabulum, i.

SAULONENCH, CA. adj. Abundant de sauló. *Sabuloso*. Sabulosus.

SAUMA. f. ant. SOMERA, BURRA. || HIPÓCRITA.

SAUMATGE. m. ant. BRIGADA.

SAUQUER. m. SAÜCH.

SAURA. f. ant. GRALLA.

SAURÍ. m. La persona que falsament diu que veu lo que está ocult, encara que sia sota terra, méntres no ho cubra alguna roba blava. *Zahorí*. Linceus, i.

SAUS. m. ant. SABÓ.

SAVASTRE. m, ant. TELA, CENDAT.

SAVI. m. SABI.

SAVI EN DRET. *Jurisperito*. Jurisperitus i.

TRAMIT SAVI È NO LI DIGAS QUE FASSA. ter. ref. ant. *Envía quien lo entienda y déjalo de su cuenta.*

Mitte sapiens et de labore suo non instrues.

SAVIESA Y SAVIETAT. f. SABIDURIA.

SAXAR Ó SAXEJAR. v. a. SACCEJAR.

SAXAFRÁS. m. SASSAFRÁS.

SAXIFRAGA. f. Herba medicinal à la qual s'atribueix la virtut de rómpre las pedretas dels ronyons als que pateixen de mal de pedra. *Saxifraga*. Saxifragia, æ.

SAXIFRAGA BERMELLA. Herba medicinal; s'emplea com astringent, y las arrels també com à diuréticas. *Filipéndula oficinal*. Spiræa filipendula.

SAXIFRÁS. m. Arbre de la Florida, de fusta groga y medicinal, de color que tira al de fonoll. *Saxifrás, sasofrás, pavana*. Saxifragum, i.

SAXÓ. m. SACSÓ.

SAY. loc. ant. *Lo sé*. Scio.

SAYA. f. Faldilla. *Saya*. Tunica muliebris. || En algunas religions la part del hàbit, que vé à sér com la solana dels capellans. *Saya*. Tunica talaris.

SAYAL. m. Panyo molt bast de llana burella. *Sayal*. Cilicinius pannus. || Lo vestit de dita roba. *Sayal*. Cilicina vestis. || En los molins paperers cada un dels feltres ahont se posa 'l full de paper luego de format. *Bayeta, sayal, paño, cordellate*. Pannus, i.

SAYALER, A. m. y f. Teixidor de sayals. *Sayalero*. Sagarius, ii.

SAYALESCH, CA. adj. Cosa de sayal ó lo que li pertany. *Sayalesco*. Cilicius.

SAYALERIA. f. Fàbrica de sayals. *Sayaleria*. Sagarium officina. || Ofici de sayaler. *Sayaleria*. Sagarii officium.

SAYALET. m. Sayal fi. *Sayaleta*. Pannus cilicinus subtilior.

SAYNETE. m. La salsa que dona bon sabor à las viandas. *Sainete*. Sapidum condimentum. || Qualsevol gust ó sabor delicat. *Sainete*. Gulæ irritamentum. || Tot lo que mou à complacència. *Sainete*. Sales, ium. || Composició dramática breu y jocosa. *Sainete*. Jocosa compositio dramatica.

SAYO. m. Casaca llarga y sens botons. *Sayo*. Saccus, i.

SAYÓ. m. Home corpulent, feo ó cruel. *Sayon*. Fædus, crudelis homo. || Butxí en lo antich. *Sayon*. Carnifex, icis, satelles, itis.

SAYOL. m. ant. CAPSADA. 2.

SAYONÁS. m. aum. *Sayonazo*. Carnifex, icis.

SAYT. m. AGUSIL, NUNCI, PORTER,

SE.

SE. pron. que s'anteposa y posposa al verb pera significar la mateixa persona que regeix [lo verb ó sobre que recau la acció de ell. *Se*. Sui, sibi, se.

|| Anteposat als pronoms ME, TE, LI, singularisa la acció del verb ó la persona que signifiquen los altres pronoms, com: poch SE ME'N dona que SE LI diga. *Se*. || Se junta ab los verbs, fentlos equivaler à passiva, com: SE diu. *Se*. Dicitur, etc. || Tambè s'

usa com proposició de alguns noms y verbs, com: en separar, seduucció, selecte. *Se. Se.* || En los escritos marins y vent dit sudest. *SE. SE.*

SEBA. f. CEBÀ.

SEBÁCEO. adj. med. Lo que conté seu ó li pertany. *Sebáceo. Sebaceus.*

SEBANSOU. m. Espécie de vi que componen los etiops. *Sebanscou. Sebanscon.*

SEBASTIÀ. n. p. de home. *Sebastian. Sebastianus, i.*

SEBASTOCRATIA. f. Dignitat del Sebastocràtor. *Sebastocratia. Sebastocratia, æ.*

SEBASTOCRATISTA. f. Muller del Sebastocràtor. *Sebastocratista. Sebastocratista, æ.*

SEBASTOCRÀTOR. m. ant. Oficial de honor en la cort del emperador de Constantinopla; empleo que sols se donava à qui l'emperador volia fer particular honra. *Sebastocràtor. Sebastocrator, is.*

SEBESTEN. m. bot. Àrbre semblant al ginjoler. *Sebesten. Zizipha, æ.* || Fruyta de dit àrbre, semblant als cascabellitos, ab un pinyol triangular que serveix en la medicina. *Sebesten, sebesto. Sebestum, i, serdia sebestena.*

SEBOLLIR Ó SEBULLIR. v. a. ant. SEPULTAR. || SUMERGIR.

SEBUSIANS. m. pl. Pobles del Leons, de Fores, de Bresca. *Sebusianos. Sebusiani, orum.*

SECA. f. Temporada en que no plou. *Seca, sequia, sequedad. Siccitas, atis.* || La casa ú oficina ahont s'encunya la moneda. *Seca, cesa, casa de moneda. Monetarum officina.* || náut. Banch de arena que no'l cubre la àyguà. *Seca. Brevia, orum, sirtes, is.* || náut. Nom que per antonomàsia 's dóna à la verga que encrehua en l'àrbre de mitjana, ab l'únic objecte de assegurar en ella la vela desobremitjana. *Verga seca ó de gata. Velum sic dictum.* || med. fam. La mort. *Muerte. Mors, tis.* || CECA. À SECAS SOLAMENT. m. adv. A secas solamente. *Tanum, sine ullo alio.*

SECÀ. m. Terra de cóurer que sols se réga quant plou. *Secano, sequio, sequedad, sequeral, secaral. Siccatus ager.*

SECACULA. f. Planta y arrel que vé de la Sibèria. *Secacula, secacul. Secacula, æ.*

SECADA. f. SECA. 1.

SECALL. m. La branca resseca é inútil de qualsevol àrbre. *Reseco, reviejo. Exiccata arbor.* || Espécie de bescuit ressech en llesquetas primas. *Biscocho de soletilla ó de Mallorca. Biscotus panis.*

SECALLÓS, A. adj. Mitj vert y mitj sech. *Verdiseco. Subsiccus.*

SECAMENT. m. La acció de secarse. *Secamieto. Exiccatio, nis.* || adv. m. Ab sequedat. *Secamente. Siccè.* || Ab pocas paraulas, sens adorno. *Secamente. Frigidè.* || Ab aspresa, sens atenció ni urbanitat. *Secamente. Asperè, duriter.*

SECANSA. f. Joch de cartas que juga cada hu per sí ó anant de companys. À cada jugador se li donan tres cartas, las quals si segueixen per orde,

com tres, quatre y cinch, se diu *SECANSA*; y si són iguals en lo punt ó figura, com dos sets ó dos sotas, etc., se diu *ALI*. Després se juga al trenta y hu en la forma regular. *Secansa. Ludus secansa.*

SECANSA REAL. La de rey, caball y sota. *Secansa real. Ludus secansa.*

SECANT. f. geom. Qualsevol línea que talla à una superfície, ó pla que talla algun cos. *Secante. Intersecans linea.* || m. pint. Composició de oli de llinosa cuyt ab alls, vidre molt y massicot de daurar, pera que se sequen prompte 'ls colors. *Secante. Siccans, arefactorius.*

SECAR. v. a. ASSECAR. || m. SECÀ.

SECARSE. v. a. ASSECARSE. 1. 2. || Dit dels rius, fonts, etc., aixugarse, quedar sens àyguà. *Secarse. Exsiccari.* || Consumirse, aniquilarse. *Secarse. Tabesco, is.* || Enmagirirse, extenuarse l'animal. *Secarse. Macrescere.* || Tenir molta set. *Secarse, apalambrase. Siti arere.* || També s'usa pera ponderar la dificultat de demanar lo que's necessita ó de humiliar-se, y aixís se sól dir: primer me *SECARIA. Secarse. Pereo, is.* || En lo moral desfallar, morir de tristesa, melancolia, etc. *Secarse. Mærore tabescere.* || Dit de la terra endurirse, pérdrer la sahó. *Secarse. Duresco, is.*

SECAT, DA. p. p. *Secado. Exsiccatus.*

SECCAR. v. a. ASSECAR.

SECCIÓ. f. Separació, divisió que's fá en los llibres, capítols, etc. *Seccion. Sectio, nis.* || Separació de classes. *Seccion. Sectio, nis.* || arq. La delineació de la altura y profunditat de un edifici, com si estigués partit pel mitj, pera regonéixer la part interior de ell. *Seccion. Sectio, nis.* || geom. Lo tall de las líneas, figuras y cossos sólits. *Seccion. Sectio, nis.* || En las matemáticas se diu generalment de tot tall y divisió. *Seccion. Sectio, nis.* || Capacitat de la mare de un riu ó canal determinada per un pla perpendicular à la corrent del àyguà, que la talla desde la superfície fins al fondo. *Seccion. Alvei sectio.* || ópt. La superfície ó pla interposat sobre 'l objecte y 'l ull, que talla 'ls raigs visual, y 'l mateix quant s'imagina transparent lo cos sólit. *Seccion. Superficies visum secans.*

|| náut. Pla en que s'expressan las várias alsàrias, amplàrias y gruix de todas las pessas que componen lo casco de un barco per una banda, en la mateixa forma que si aquest se vejés dividit per un pla longitudinal y vertical, que passa per la meytat del ample de la quilla. *Perfil, seccion ortogràfica, plano icnográfico ó de elevacion. Orthographica sectio.*

SECCIONAR. v. a. Dividir en seccions. *Seccionar. In partes dividere.*

SECH. A. adj. Aixut, falta de humor ó de humitat. *Seco. Aridus, siccus.* || Dit de las plantas faltat de verdor ó vigor. *Seco. Aridus.* || S'aplica à certas fruytas, com atmetllas, nous, avellanas, quant ja tenen la closca dura. *Seco. Siccaneus.* || Magre, de pocas carns. *Flaco, seco, magro, aspli-*

granado, accinado. Flaccidus, macer. || Dít de la temporada en que no plou. *Seco.* Impluvius. || Dít de las figas, pansas, etc., pansidas, dissecadas pera que's conserven. *Paso, seco.* Passus. || Poch abundant, faltat de las cosas necessàries, com: aquell país es molt *sech.* *Seco, pobre.* Inops. || met. ret. Se diu del estil faltat de adorno, gràcia y viveza. *Duro, seco, árido, frio.* Jejunos. || Dít del assumpto ó matèria de que han escrit pochs, ó que hi ha poch que dir. *Estèril, seco, árido.* Exilis. || Poch carinyós, intractable. *Enjuto, seco, arisco, áspero, frio.* Asper. || Sol y sense companatge, com: pa y áygua *sech,* paret *seca.* *Seco, solo.* Solus. || Lo que está sol, sèns algun accessori que li done major valor ó estimació. *Seco.* Solus. || Dít de un pou, riu, etc., aixut, sèns áygua. *Agotado, seco.* Exhaustus, exsiccatus. || Se diu de la tos en que no s'arrenca ó escup. *Seca.* Sicca tussis. || med. Se diu de qualsevol membre que no reb forsas ó aliment. *Marchito, seco.* Aridus, inanimus. || En la mística poch fervorós, sense devoció. *Frio, seco.* Frigidus, aridus. || Se diu quant se té molta set, y així's diu tenir la boca *seca.* *Seco de sed.* Sitiens. || med. Qui per alguna malaltia está sumament flach y extenuat. *Tárido.* Tabidus.

DE SECH Á SECH. m. adv. De cara á cara, com: embestir DE SECH Á SECH. *Cara á cara, frente á frente.* E regione, ex adverso.

EN SECH, m. adv. Fora del áygua. *En seco.* In sicco. || Sense sabó, com: sembrar EN SECH. *En seco.* In sicco. || De repent, com: pararse EN SECH. *De repente.* Extemplo.

MITJ SECH. loc. SECALLÓS.

SÈCH. m. Lo senyal que queda en la part per ahont se doblega la roba. *Doblez, plieque.* Plicatura, æ. || Lo senyal ó ralla fonda que deixa en las pedras, fustas, etc., la corda ó ferro que hi frega. *Surco.* Sulcus, i. || CLENXA.

SECLE. m. SIGLE.

SECLEST. m. SEGREST.

SECORS. m. SOCÓS, SOCORRO.

SECOSTA. f. RECOSTA.

SECRECIÓ. f. med. La separació que's fá en los vasos del cos, dels humors nutritius y excrementicis, de las parts més grosseras y las delicadas, de las útils é inútils. *Secrecion.* Secretio, nis. || Los mateixos humors segregats. *Secrecion.* Secretio, nis.

SECRESTADOR. m. SECRESTADOR.

SECRESTACIÓ. f. y

SECRESTAMENT. m. SEGREST.

SECRESTAR. v. a. SEGRESTAR.

SECRET, A. adj. Se diu de qualsevol cosa oculta ó amagada en las arts, en las ciències ó en la naturalesa. *Secreto.* Secretus, abditus. || Ignorat, conegut de pochs ó de ningú. *Secreto.* Secretus, ignotus. || Ocult, misteriós. *Oculto, secreto, misterioso.* Arcanus. || Dít de la persona que no revela lo que sab. *Secreto, reservado.* Tectus homo. || Se diu

del lloch interior, retirat ó separat. *Secreto.* Secretus. || m. La cosa que's té ó déu tenirse secreta. *Secreto, arcano.* Arcanum, secretum, i. || Silenci inviolable, cuydado de no descubrir lo que déu estar ocult. *Secreto.* Secretum, i. || met. Cantela, dissimulo pera ocultar alguna cosa important. *Secreto, sigilo, reserva, arcano, misterio.* Secretum, i. || Lo més ocult ó recóndit de alguna cosa. *Secreto, seno.* Secretiora rei. || Lo modo ó medi de descobrir alguna dificultat. *Secreto.* Arcanum, i. || Lo fi de una cosa y la sagacitat precisa pera lograrla, com: lo SECRET de la eloqüència es saber excitar las pasions. *Secreto.* Solertia, industria, æ. || Notícia particular ignorada de molts, que algú té de la excel·lència, virtut ó propietat de algun art, remey, herbas, etc. *Secreto.* Secretum, i. || Butxaqueta en la trinxa de las calsas. *Secreto, puridad.* Abdita crumena. || Amagatall en los escriptoris, calaixeras, etc. *Secreto.* Addita scrinii pars. || Bosseta en qualsevol part de la roba. *Landre.* Vesti asuta crumena. || RELLOTJERA. || RETRET, RECAMBRA.

|| pl. En la orga, invenció que conté innumerables pessas interiors y exteriors; però principalment se compon de un pla que conté altres tantas canals com teclas lo teclat, y que corren equidistants tota la latitut del pla, terminant entre las dos paralel·las de sa extremitat. *Secretos.* Organi arcana. || En lo tribunal de la inquisició 'l despaig de las causas de fe á distinció de altrs matèries; y també la secretaria en que's despatxan y guardan aquestas causas. *Secreto.* In inquisitionis tribunali secreta causarum expeditio.

SECRET DE DOS ES PERILLÓS, SECRET DE TRES NO VAL RES. ref. Denota que lo que convé no se sàpia, no's déu dir á ningú. *Lo que saben tres sabe toda res; lo que no quieras que sepa en plaza ni en barrio ageno. tengo siempre en tu seno; secreto de dos, sábelo Dios; secreto de tres, toda res; secreto entre dos, es de Dios, entre tres, es ó no es, y entre cuatro, se lo lleva el diablo.* Res ubi nota tribus; totum fit nota per orbem.

SECRET NATURAL. Aquell que dicta la mateixa naturalesa que's calle y oculte. *Secreto natural.* Naturale secretum.

SECRETS DE NATURESA. Aquells efectes ocults ó ignorats que tenen ó causan algunas cosas naturals, ó s'originan de algunas curiositats. *Secreto de la naturaleza.* Naturæ arcanum.

AIXÓ HA DE ANAR Ó HA DE SÉR AB SECRET. fr. ab que algú avisa á altre que es menester callar lo que se li confia. *Esto va debajo de secreto.* Fac ut muria-tur inter nos secretum quod tibi committo.

CONFAR UN SECRET. fr. Descubrirlo á algú reservadament. *Confiar un secreto.* Secretum credere.

DE SECRET. m. adv. De modo que no's sàpia. *De secreto.* Clam. || Sèns formalitat ó cerimònia pública. *De secreto.* Absque ritu.

EN Ó AB SECRET. m. adv. SECRETAMENT.

LO SECRET DE N'AMETLLER, QUE'L SAB UN DE CADA CARRER. ref. ab que's nòta al que fá misteri de secrets que sab tothom. *Secreto á voces, ó con chirimías ó de anchuelo*. *Secretum publicum*.

PARLAR EN SECRET. fr. *Secretear; hablar en secreto*. Submissa voce loqui.

PUBLICAR ALGUN SECRET. fr. Anar dihentlo á tothom. *Echar algun secreto en la calle*. Arcana in publicum edere.

SECRETA. f. La funció que fá lo qui s' ha de graduar en cánons, pera probar sa suficiència, y s' anomena així perque sols hi assisteixen los doctors de la facultat. *Secreta*. *Secreta*, æ. || Oració que's diu en la missa entre l' ofertori y prefaci. *Secreta*. *Secreta oratio*. || BASSA, NECESSÀRIA.

SECRETAMENT. adv. m. De amagat. *Secretamente*. Clam, clamculum, furtim. || Misteriosament. *Secretamente*. Arcanè. || Se diu dels que parlan ab baixa veu pera no sér ohits dels circumstans. *Secretamente, en secreto*. Submissa voce; secretò.

SECRETARI. m. Oficial que despatxa en nom de són amo ó superior las lletres, provisions, etc. *Secretario*. *Secretarius*, ii. || Lo subjecte á qui's comunica algun secret. *Secretario*. Cui arcana revelari solent. || met. Escribent, amanuense. *Secretario, amanuense*. *Librarius*, ii.

SECRETARI DE ESTAT Ó DEL DESPAIG UNIVERSAL. Lo ministre ab qui 'l rey despatxa las consultas del ram de que está encarregat. *Secretario de Estado ó del despacho universal*. Regis á secretis pragmaticarius.

SECRETÀRIA. f. La muller del secretari. *Secretaria*. Ministri á secretis uxor. || La dona que serveix pera escriurer los assumptos de alguna senyora ó comunitat ahont hi ha aquest ofici. *Secretaria*. A secretis ministra. || La dona á qui 's confia algun secret. *Secretaria*. Fœmina cui secreta committuntur.

SECRETARIA. f. y

SECRETARIAT. m. L' empleo de secretari. *Secretariado*. Tabellionis officium. || La oficina de secretari. *Secretariado, secretaria*. Tabularium á secretis.

SECRETEJAR. v. n. PARLAR EN SECRET.

SECRETET. m. d. Secret de poca importància. *Secretillo*. Levis momenti arcanum.

SECRETISTA. m. Autor de secrets de naturalesa. *Secretista*. Arcanorum naturæ scriptor. || Amich de secrets. *Secretista*. Multoties secreta col-loquens.

SECRETORI. A. adj. S' aplica als vasos y òrgans del cos, que serveixen pera la secreció. *Secretorio*. *Secretorium vas*.

SECTA. f. La escola, doctrina, máxima ú opinió particular ensenyada per algun mestre famós, y seguida per sos deixebles. *Secta*. *Secta*, disciplina, æ. || PROFESSIÓ. || Heretgia, partit que segueix obstinadament alguna máxima ó doctrina contrària á la de la de la religió catòlica, apostòlica, romana. *Secta*. *Secta*, æ.

SECTARI. m. Qui segueix alguna secta y comunment heretge. *Sectario*. *Sectarius*, ii.

SECTADOR Y SECTOR. m. La part del círcul tallada y terminada per dos radis que no están en línia recta y una part de la circumferència. *Sector*. *Sector*, is

SECULAR. adj. Del sigle, com oposat á regular ó religiós. *Secular*, *seglar*. *Sæcularis*, profanus. || Díit del sacerdot que viu en lo sigle á distinció del religiós que viu en clausura. *Secular*. *Sæcularis*. || També 's diu de un benefici que encara que sia secular lo pót possehir un ecclesiástich. *Secular*. *Sæculare beneficium*. || Cosa de un sigle, com: festa ó poema *SECULAR*. *Secular*. *Seculare*.

SECULARISACIÓ. f. Acció de secularisar ó secularisarse, *Secularizacian*. Ad *sæcularem conditionem transcriptio*.

SECULARISAR. v. a. Fér secular lo que era ecclesiástich ó regular. *Secularizar*. Ad *sæcularem conditionem transferre*. || Traurer del estat regular á alguna persona. També s' usa com recíproch. *Secularizar*. Ad *sæculares aliquem transcribere; religiosum solvere legibus*.

SECULARISAT, DA. p. p. *Secularizado*. Ad profanos usus translatus. || m. Lo religiós que s' ha secularisat. *Secularizado*. In *sæculares relatus*.

SECULARITAT. f. L' estat ó qualitat de secular. *Secularidad*. *Sæcularitas*, atis.

SECULARMENT. adv. m. De un modo secular, temporal ó mundá. *Secularmente, seglarmente*. Laicè, ritu *sæculari*.

SECUNDAR. v. a. Repetir un acte ab inmediate. *Asecundar, secundar*. Itero, as. || AJUDAR.

SECUNDARI. A. adj. Accessori. *Secundario*. *Secundarius*. || anat. Se diu de una part de las venas lácteas. *Secundario*. *Secundarius*. || astron. SATEL-LITE. 2. || Díit de la llum que ve per reflexió ó refracció. *Secundaria*. *Secundaria lux*. || pl. astrón. Se diu dels círculs que passant pels pols de la eclíptica, la tallan perpendicularment, y serveixen pera senyalar lo lloch de las estrellas respectivament. *Secundarios*. *Circulus secundarius*.

SECUNDÀRIAMENT. adv. m. En segon lloch. *Secundariamente*. *Secundum, secundò*.

SECUNDIANS. m. pl. Heretges gnóstichs anomenats així de són cap. *Secundianos*. *Secundiani, orum*.

SECUNDINA. f. La tela que cubre 'l feto. *Secundina, pares*. *Secundina, arum*.

SEDA. f. Fil molt suau y prim que's fá dels capolls que's cuchs de dit nom forman ab sa baba. *Seda*. *Sericum*, i. || Lo teixit de dit fil. *Seda*. Tela serica. || Lo fil de dita matèria retort ab altres. *Seda*; *seda de coser*. *Filum sericum*. || CERDA. || En lo moral, suau, apacible, agradable. *Seda*. *Lenis, cereus*. || pl. CRIN. || Entre argenters. GRATAS.

SEDA BASTA. La grossera oposada á la fina. *Seda basta ó de todo capullo, ó estopeña de seda ó seda ocal*. *Sericæ congruæ*.

SEDA CRUA. La en cru ó sense filar. *Seda cruda ó en crudo, pelo.* Sericum crudum. || La que's trau sense foch. *Seda cruda.* Holosericum, i.

SEDA DE MITJAS. Espécie de seda filada y retorta que s'emplea pera fer mitjas. *Torcidillo.* Contortum sericum.

SEDA FILADA. *Hiladillo.* Filum ex serica stupa.

SEDA FINA. La millor que fá y perfecciona sempre un sol cuch, y 's fila en lo torn de tres madeixas. *Almendra; seda de candongo ó de candongos.* Sericum exile.

SEDA GROLLERA. La més basta de totes, de capolls embolicats que no's fila á torn. *Cadarzo, azache, atanquia.* Sericum asperum.

SEDA VERDA. La que's fila estant lo cuch viu dins lo capoll. *Seda verde.* Ex folico vivo adhuc bombice, deductum sericum.

ENGANYAR Ó POSAR LA SEDA AL NYINYOL. *Ensedar.* Sericum filum seta munire.

PESADOR, VENEDOR DE SEDA. *Geliz.* Serici venditione publicæ præfectus.

SEDAL. m. Entre cirurgians y menescals cinta ó cordó que's passa de una part á altra de la pell del animal pera promóurer la supuració ó fer acudir á altra part l' humor. *Sedal.* Cauterium filis transfixum.

SEDANT. m. Lo que está fet de seda ó li sembla. *Sedeno.* Serico simile.

SEDÁS. m. CEDÁS.

SEDAYRE. m. Fabricant ó marxant de seda. *Sedero.* Sericarius, ii.

SEDE. f. Pròpiament significa cadira; y 's pren per la dignitat de bisbe, arquebisbe, patriarca ó papa, com: SEDE vacant, santa SEDE. *Sede.* Sedes, is. || pl. ant. Inflor en lo coll del animal. *Papera.* Struma, æ.

SEDA PLENA. La actual ocupació de la dignitat episcopal ó pontificia. *Sede plena.* Sedes plena.

SEDE VACANT. La que está desocupada per haver mort lo prelat que la obtenia. *Sede vacante.* Sede vacans.

SANTA SEDE Ó SEDE APOSTÓLICA. La de la Iglésia de Roma. *Santa Sede, Sede apostólica, Silla de san Pedro.* Apostolica Sedes.

SEDEJANT. p. a. adj. Qui té set. *Sediente.* Sitibundus, sitiens. || met. Qui desitja ansiosament alguna cosa. *Sediento.* Avidus, siticulosus. || Lo que té falta de áyguia ó humitat, com los camps en temps de seca. *Sediento.* Siticulosus.

SEDEJAR. v. a. Tenir set. *Tener sed, estar sediento.* Sitio, is. || Netejar ab sedas las pedras preciosas, las pessas de or, plata, etc. *Sedear.* Margaritas, etc. sedacea scopula detergere. || Desitjar ansiosament. *Anhelar, ansiar.* Ambio, is.

SEDENT, A. adj. SEDEJANT.

SEDENTARI, A. adj. S' aplica al ofici ó vida de poca agitació ó moviment en que's passa molt temps assentat. *Sedentario.* Sedentarius, ii.

SEDENY. m. SEDAL.

SEDICIÓ. f. Revolució, avalot. *Rebellion, sedicion.* Seditio, nis, procella, æ. || Renyina, discórdia. *Sedicion.* Dissentio, nis. || met. Inobediència en orde á las passions contra la rahó. *Sedicion.* Seditio, nis.

SEDICIÓS, A. adj. Qui causa ó mou sedicions. *Turbulento, sedicioso, revoltoso.* Seditiosus, factionus. || Qui sembra discórdias. *Sedicioso.* Jurgiosus.

SEDICIOSAMENT. adv. m. De un modo sediciós. *Sediciosamente.* Seditiosè.

SEDOÁRIA. f. Planta de las Índias orientals, de fullas semblants á las del gíngebre, encara que majors; la arrel es rodona, nuosa, aromática, de sabor acre un poch amarch; fortifica 'l ventrell y es contra la cólica flatosa. *Cedoaria, zedoaria.* Zedoaria, æ.

SEDÓS, A. adj. ant. CERDÓS. || Com seda ó semblant á ella. *Sedoso, sedeno.* Sericis similis.

SEDUCCIÓ. f. Obra de seduhir. *Seducion.* Seducio, nis. || SOBORN.

SEDUCTIU, VA. adj. Lo que enganya. *Seductivo.* Fallax, seducens.

SEDUCTOR, A. m. y f. Qui seduheix. *Seductor.* Seductor, is. || Corrompedor de la juventut. *Seductor.* Mango, nis. || adj. met. Lo que atrau ó encanta. *Seductor.* Seductor, is.

SEDUHIR. v. a. Enganyar ab art y manya. *Seducir.* Seduco, circumvenio, is. || met. SOBORNAR. || PERVERTIR.

SEDUHIT, DA. p. p. *Seducido.* Seductus.

SÉDULA. f. CÉDULA.

SEENT. adj. Dit dels bens immobles. *Raices, sitios.* Immobilia bona.

SEFARITA. f. Sectas de turchs que creuhen molts dels atributs de Déu, però 'l fan corpóreo, encara que incorruptible. *Sefarita.* Sepharita, æ.

SEFORITA. adj. Cosa de la ciutat de Séforis. *Seforita.* Sefhoritus.

SEGA. f. Obra de segar y 'l temps en que se sèga. *Siega.* Messis, is. || Lo temps de segar lo fe. *Segazon.* Messis, is. || met. La multitut de gent convertida ó prompta á convertirse. *Siega.* Messis, is.

SEGABLE. adj. SEGADOR. 1.

SEGABOSSAS. m. Lladre de bossas. *Cortabolas, ladron, ratero.* Latrunculus, i.

SEGADA. f. SEGA.

SEGADES. f. pl. ant. Dret antich sobre la sega. *Siegas.* Messis vectigal.

SEGADOR, A. adj. Lo que está en disposició de sér segat. *Segadero, segable.* Sectivus. || m. y f. Qui sèga. *Segador.* Messor, is. || pl. Guspiras molt subtils agafadas al cul de la caldera, que's multipliquen y disminuheixen en molt poch temps. *Monjas, segadores.* Scintillulæ, arum.

SEGAR. v. a. Tallar ab la fals lo blat ó herbas. *Segar.* Meto, is. || met. ARRASAR, ARRUHINAR. || En lo moral recullir, juntar. *Segar.* Meto, is. || Dit de la roba. *Cortarse, abrirse.* Findi.

PEL SEGAR DEL MES DE MAIG. m. adv. Denota la impossibilitat de fer ó conseguir alguna cosa ó que no's déu fer per sér impertinent. *Cuando meen las gallinas, cuando vengan los nazarenos.* Ad græcas calendas; cum mula peperit.

QUI NO PÓT SEGAR, ESPIGOLA. ref. Se diu de aquells que's contentan ab lo lícit més per necessitat que per virtut. *Quien mas no puede, con su muger se acuesta; caminante cansado monta en un asno, si no tiene ó no alcanza caballo.* Si non detur equus, scandet vir fessus assellum. || S' aplica al ambi-ciós, que quant no pót conseguir molt, no deixa 'l que li donan, encara que sia poch. *Cuando no tengo salomo, de todo como.* Parvula ne spernas, nihilo vel recula præstat. || Dóna á enténdrer que qui no té habilitat pera las cosas delicadas, s' aplica per necessitat á las grosseras. *Si no fui avisada, tomé la estopada; no salió buen cordonero, quedóse en cabestrero.* Ut quimus, quando ut volumus non licet.

QUI S' HO HA SEGAT, QUE S' HO ESPIGOLE. ref. **QUI MENJA LA CARN QUE ROSEGUI 'LS OSSOS.** || **QUI HA FÉT LO COGOMBRE, QUE 'L TRAGA AL OMBRA.**

SEGL. m. SELLO.

SEGLAR. v. a. SELLAR.

SECELL. m. SELLO.

SECELLADOR, A. m. y f. SELLADOR.

SEGEYL. m. ant. SELLO.

SEGEYLAR. v. a. ant. SELLAR.

SEGLE. m. ant. SIGLE.

SEGLAR. v. a. SECULAR.

SEGLARMENT. adv. m. De un modo seglar. *Seglarmente.* Seculari modo, laicè.

SEGLE. m. ant. SIGLE. || **SÉGOL.**

SEGLIT. m. ant. *Jergon.* Straminea culcitra tomento plena.

SEGMENT. m. geom. La línea recta tirada pel interior de una curva. *Segmento, cuerda.* Segmentum, i.

SEGMOIDAL. adj. anat. Se diu de las válvulas de la artèria pulmonar, que quant se separan donan pas á la sanch del ventrícol del cor en la artèria. *Segmoidal.* Segmoidalis, semilunaris.

SEGÓ. m. SAGÓ.

SÉGOL. m. Espécie de blat de qualitat inferior, ab la espiga més llarga y comprimida, y que despedeix fàcilment lo gra, 'l qual es de figura oblonga, nu, punxagut per un extrem y de color moreno. *Centeno.* Secale cæreale.

SÉGOL BANYUT. Producció vegetal que's troba principalment en las llavors del ségol, y en lo comers se presenta ab los caràcters següents: cos de 5 á 15 líneas de llarch, cilíndrich ó un poch triangular, un poch encorvat, obtús en sas extremitats y molt semblant al asperó del gall ab un solch longitudinal; l'olor un poch animalisat, un poch ranci ó de mantega, quant es vell, de sabor acre y desagradable y no conté midó. *Centeno con cornezuelo ó con espolon, clavo secalino.* Clavus secalinus, secale cornutum.

SEGOLAR. m. Camp plantat de ségol. *Centenar, centenal.* Ager secali consitus.

SEGOLOS, A. adj. Lo que participa de ségol ó està mesclat ab ell. *Centenoso.* Secali permixtus.

SEGON, A. adj. Lo que ve en orde després del primer. *Segundo.* Secundus. || La seixantena part de un minut. *Segundo.* Minutum secundum. || Dit del fruyt ó flor que per sér fora de temps no pót madurar. *Redrojo.* Regerminatio, nis. || prep. **SE-GONS.**

LO SEGON. m. adv. **SEGONAMENT.**

SEGONA. f. mús. Un dels interval·los, que pròpiament no es altra cosa que la distància de un to á altre immediat. *Segunda.* Secunda, æ.

SEGONAMENT. ad. m. En segon lloch. *Segundamente, en segundo lugar, secundariamente.* Secundò, secundariè.

SEGONARI. m. Cosa que pertany al segon. *Secundario.* Secundarius, ii. || En las aulas de gramàtica, etc., cada estudiant del segon any. *Medianista.* Secundæ classis alumnus.

SEGET. m. d. SAGNET.

SEGONS. prep. relativa y condicional de altra cosa á que's refereix lo que es conforme ó com ella. *Segun.* Ex juxtà, ut, secundum. || Conforme, á proporció. *Segun.* Pro.

SEGONS AIXÓ. m. adv. ilatiu. *Segun eso, luego.* Ergò, igitur.

SEGONS COM. m. adv. pera explicar la total conformat de una cosa ab altra ó al estat que tenia abans. *Segun y como, segun que.* Prout.

SEGONS MÉS Ó MENYS. Á POCA DIFERÈNCIA.

SEGONS QUE. m. adv. A proporció que. *Segun que.* Pro quam. || Segons lo que. *Segun lo que.* Pro eo quantum.

SEGORNAR. v. n. ant. SEIXORNAR.

ANAR SEGORNANT. loc. ant. ENTRETENIRSE.

SEGOVIA, NA. adj. Cosa de Segóvia. *Segoviano.* Segoviensis.

SEGREGACIÓ. f. Obra de segregar. *Segregacion.* Segregatio, nis. || **SECRECIÓ.**

SEGREGAR. v. a. Apartar, separar una cosa de entre altres. *Segregar.* Segrego, as. || **EXCLÓURER.**

SEGREGAT, DA. p. p. y adj. *Segregado.* Segregatus.

SEGREGATIU, VA. adj. Lo que segrega ó té virtut de segregar. *Segregativo.* Segregans.

SEGRERA. f. ant. ALDEA.

SEGREST. m. Depòsit judicial de alguna persona ó alhaja en un tercer, fins que's decideix á qui pertany. *Secuestro, secuestacion.* Sequestrum, i. || **EMBARCH.** || La persona en qui's fá 'l depòsit judicial de alguna alhaja, etc. *Secuestro.* Sequester, is.

SEGRESTADOR, A. m. y f. Qui segresta. *Secuestrador.* Sequestrator, is.

SEGRESTAMENT. m. SEGREST.

SEGRESTAR. v. a. Posar en segrest. *Secuestrar.* Sequestro, as. || Depositar una dona judicial-

ment, á fi de posarla en llibertat pera casarse. *Sacar la novia por el vicario*. Ad *fœminam ducendam* judiciale vicarii potestate uti.

SEGRESTAT, DA. p. p. *Secuestrado*. *Sequestratus*.

SEGUEDAT. f. *CEGUEDAT*.

SEGÜENT. p. a. Lo que segueix. *Siguiente*. *Sequens*. || adj. Lo que vé després de altra cosa, com lo dia *SEGÜENT*, etc. *Siguiente*. *Posterus*.

SEGÜENT PROP. INMEDIATAMENT.

SEGUIDA. f. L'acte y efecte de seguir ó seguirse. *Seguida*. *Consecutio*, nis. || Formalitat, com: home de *SEGUIDA*. *Formalidad*, *peso*. *Formalitas*, tis.

DE *SEGUIDA*. m. adv. Consecutivament, sèns interrupció. *De seguida*, *inmediatamente*. *Continuatè*.

NO PORTAR *SEGUIDA*. fr. ANAR FORA DE CAMÍ.

NO TENIR *SEGUIDA*. fr. Obrar sèns concert, dir lo que no es regular. *Ir fuera de trastos*. Extra aleas ferri.

PORTAR MALA *SEGUIDA*. fr. ANAR EN SEGONA INTENCIÓ.

PORTAR *SEGUIDA*. fr. Avenirse lo que's diu de alguna cosa ab lo que s' havia oït á dir abans. *Llevar camino*. *Convenio*, is.

SEGUIDAMENT. adv. m. DE *SEGUIDA*. || *Unidament*. *Seguidamente*. *Contextim*.

SEGUIDILLA. f. Composició mètrica de quatre versos, primer y tercer de set síl·labas, segon y quart de cinch, y assonants entre sí. *Seguidilla*. *Brevius metrum*.

SEGUIDILLER, A. m. y f. Persona molt aficionada á ballar ó cantar seguidillas. *Seguidillero*. *Cantilenæ vulgo seguidillas cantator*.

SEGUIDOR, A. m. y f. Qui segueix. *Seguidor*. *Sector*, is.

SEGUIR. m. La acció de seguir. *Seguimiento*. *Insecutio*, nis. || Acompanyament. *Séquito*. *Comitatus*, us. || En la moral, natural inclinació. *Propension*, *seguimiento*. *Propensio*, nis. || Dít del procehir en justícia, com: anar en *SEGUIMENT* de un plet. *Seguimiento*. *Prosecutio*, nis.

SEGUIR. v. a. Anar ó caminar detrás de algú. *Seguir*. *Sequor*, eris. || Caminar en bon orde després de altre. *Seguir*. *Incedo*, is. || Deixarse conduhir ó guiar de altre. *Seguir*. *Sequor*, eris. || Acompanyar á algú, sia per honor ó per sa seguretat. *Seguir*. *Comito*, as, *consequor*, eris. || Esdevenir segons l'orde natural de relació ó dependència, com: la nit *SEGUÏX* al dia, 'l fill al pare, etc. *Seguir*. *Subsequor*, eris. || Proseguir, continuar. *Seguir*. *Procedo*, is. || Professar ó exercir alguna facultat, ciència, método de vida, etc. *Seguir*. *Profitèor*, eris. || Tractar algun plet, negoci, pendència, etc. *Seguir*. *Prosequor*, eris. || Conformarse ab lo dictàmen ó partit de algú. *Seguir*. *Sector*, aris; *alicujus opinioni favere*. || Perseguir. *Persequir*, *seguir*. *Sequor*, eris. || Examinar alguna cosa per son orde, tráuher conseqüèncias. *Seguir*. *Per-*

pendeo, es. || Observar á algú, expiarlo. *Seguir*. *Observeo*, as. || En lo moral, imitar, com: *SEGUIR* la religió catòlica, la lley de Jesucrist, las máximas del Evangelí, etc. *Seguir*. *Teneo*, es, *sequor*, eris. Caminar directament á alguna part. *Seguir*. *Tendo*, is. || v. r. Inferirse ó sèr conseqüent. *Seguirse*, *ser conseqüente*, *resultar*. *Sequi*, oriri. || Succehir una cosa á altra per sòn orde, torn ó número. *Seguirse*. *Subsequi*, venire. || met. Originarse, provenir una cosa de altra. *Seguirse*. *Subsequi*; *originem ducere*. || CUMPLIR.

SEGUIT, DA. p. p. *Seguido*. *Secutus*.

TOT *SEGUIT*. m. adv. Inmediatament. *Todo seguido*, *inmediatamente*. *Continuò*.

SEGURO, A. adj. Libre de tot dany y perill. *Seguro*. *Tutus*. || Tranquil, ple de seguretat y confiança. *Seguro*. De aliquo *securus*. || Defensat, amparat, protegit. *Seguro*. *Tectus*, *tutus*. || Cert, indubitable, infal·lible en cert modo. *Seguro*. *Certus*, *securus*. || Fiel, de bona fé. *Seguro*. *Locuples*. || Ferm, constant, que no està á perill de faltar ó càurer. *Seguro*. *Firmus*, *tutus*. || m. com. Lo contracte ó escriptura ab que s' assegurán alguns efectes de comers. *Seguro*. *Satisfatio*, nis. || adj. Se diu de la cabalcadura quieta, tranquila, y que no s' espanta ni tropessa. *Seguro*. *Securus*.

AL *SEGURO*. m. adv. *SEGURAMENT*.

BEN *SEGURO* Ó Á BON *SEGURO*. m. adv. Certament, sèns dubte. *A buen seguro*. *Certò quidem*. || *PROBABLEMENT*. || irón. COM ARA *PLOUEN FIGAS*.

DE *SEGURO*. m. adv. DE CERT.

EN *SEGURO*. m. adv. EN PART *SEGURA*.

ESTAR BEN *SEGURO*. m. adv. Estar ben cert ó enterat de alguna cosa. *Estar bien cierto*. *Constare*, *patere*. || Estar en nostre poder lo que's desitjava. *Estar en percha*. In tuto esse.

POSAR EN *SEGURO*. adv. ASSEGUARAR. 3.

SOBRE *SEGURO*. m. adv. AB TOTA *SEGURETAT*.

SEGUADOR, A. m. y f. ASSEGUADOR.

SEGURAMENT. adv. m. Ab seguretat y confiança, sèns perill. *Seguramente*. *Certò*, *tutè*. || Sèns dubte. *Seguramente*, *sin duda*. *Indubitanter*.

SEGURETAT. f. Estat de las cosas que las fá fermas, certas, seguras y libres de tot perill. *Seguridad*. *Securitas*, *atis*. || Certesa. *Seguridad*. *Certitudo*, *inis*. || Fe pública. *Seguridad*. *Fides*, *ei*. || Sossego, tranquilitat de ànimo. *Seguridad*. *Animi tranquilitas*. || Fiansa, obligació de satisfer per altre. *Seguridad*. *Satisfatio*, nis. || Cautela ó cuydado pera afiansar algun negoci, etc. *Seguridad*. *Tutum*, i.

AB TOTA *SEGURETAT*. m. adv. Sèns aventurar-se al rishc ó perill que podia esdevenir. *Sobre seguro*. *Ex tuto*.

POSAR EN *SEGURETAT*. f. ASSEGUARAR. 3.

SEGURÍSSIM, A. adj sup. *Segurissimo*. *Tutissimus*.

SEGURÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Segurissimamente*. *Tutissimè*.

SEGURITAT. f. *SEGURETAT.*

SEGUT, DA. p. p. del verb *séurer*. *Sentado.* Sedens.

SEHENT. p. a. *Sentado.* Sedens, tis. || SEENT.

SEIDA. m. Animal quadrúpedo de Africa, de un pam de alt, ab mostatxo com lo tigre, 'l morro de llebra, y las orellas com las de las personas: está cubert de puas negras y blancas ab que's defensa dels animals quel' acometen. *Seida.* Seida animal.

SEIS. m. numeral. sis.

SEISÉ. m. sisÉ.

SEIXA. f. XEIXA.

SEIXANTA. adj. y m. núm. XEIXANTA.

SEIXORNAR. v. n. ant. ESTAR, PERMANÉIXER.

SELECCIÓ. f. Elecció de una cosa entre altrás, separantla per millor. *Seleccion.* Selectio, nis.

SELECTE, A. adj. Escullit, triat per millor. *Selecto.* Selectus.

SELÉNICH, CA. adj. que's diu del discurs ó tractat sobre la lluna. *Selénico.* Selenicus.

SELENITAS. m. pl. Los habitants que alguns suposan en la lluna. *Selenitas.* Selenitæ, arum.

SELENITES. m. Pedra molt rara que's troba en la Xina; es transparent, y diuben que posanila à la nit de cara à la lluna, la representa com ho faria un mirall. *Selenites, selenita, piedra de la luna, piedra especular, espejuelo espático.* Selenites, æ.

SELENOGRAFIA. f. Part de la cosmografia, que descriu la lluna. *Selenografia.* Selenographia, æ.

SELENOGRÁFICH, CA. adj. Pertanyent à la lluna. *Selenográfico.* Selenographicus.

SELEUCIANS. m. pl. Secta que ensenyava que Dèu era corpóreo, y l'ànima formada de ayre y foch pels àngels, que la matèria era coeterna à Dèu, y que Jesucrist havia deixat la dreta de Dèu Pare, y posat sòn trono en lo sol. *Seleucianos, hermanianos.* Seleuciani, orum.

SELEUCIDA. f. Renom dels reys de Grécia, successors de Alexandro, que regnaren en Sírria, al modo que'l de Ptolomeo en Egipte. *Seleucida.* Seleucida, æ.

SELÉUCIDES. f. pl. Aucells de la montanya Càssio, molt estimats dels llauradors, perque devoravan las llangostas. *Selécuides.* Seleucides, um.

SELLA. f. Assento ab estreps acomodat al lloc de la cavalleria, ple de crin y forrat de drap per sota y de cuyro suau, pera anar à caball ab comoditat. *Silla.* Ephippium, ii. || En las fabas la ralleta negra que'ls surt al cap més gros. *Ceja.* Filum, i. || CELLA.

SELLA DE TROSSA. *Silla de alforja.* Peræ ephippium.

SELLA VOLANT. Espécie de calesa. *Silla volante, carrocin.* Carpentum, i.

À QUI NO VÓL SELLA DÈU LI DÓ BAST. ref. Contra aquells que desprecian lo bè ó avantatges ab ex-

posició probable de un pitjor; ó que per no pérdrer un poch després ho perden tot. *Quien bien tiene y mal desea, vaya y viva en la galera.* Qui benè habens, malè habere petit, pelat ille triremem.

LLEVAR LA SELLA. fr. DESENSELLAR.

NO SÉR BO PERA SELLA NI PERA ALBARDA. fr. NO SÉR BO PERA PÓDRER NI PERA COVAR.

SELLADOR, A. m. y f. Qui sélla. *Sellador.* Obsignator, is.

SELLADURA. f. Obra de sellar. *Selladura.* Obsignatio, nis.

SELLAR. v. a. Posar, imprimir una marca ó sello. *Sellar.* Sigillo, as; sigillo munire. || Posar lo sello sobre de alguna cosa per sa seguritat. *Sellar.* Signo munire. || Estampar, imprimir una cosa en altra. *Estampar, sellar.* Obsigno, as. || Clóurer ab sello las requisitórias, etc. *Sellar.* Obsigillo, consigno, as. || met. Conclóurer, posar fi à alguna cosa. *Sellar.* Perficio, is; coronidem imponere. || Imprimir una lletra en lo front ab un ferro bullent; cástich que's donava als falsos acusadors. *Sellar.* Stigmata imprimere. || Posar lo paper en la marca de la fàbrica. *Sellar.* Exprimio, is. || adj. Dít de la pedra picada. *Sellar.* Politus lapis.

SELLAT, DA. p. p. *Sellado.* Signatus, sigillo munitus.

SELLAVORS. adv. t. À LAS HORAS.

SELLER. m. Qui fá sellas. *Sillero, silletero, guarnicionero, jaccero.* Ephippiarius opifex.

SELLO. m. Instrument en que están grabadas algunas armas ó divisas, pera donar autoritat à algun paper ó altres cosas. *Sello.* Sigillum, i. || La estampa ó senyal que deixa 'l sello. *Sello.* Signatura, æ. || met. La última perfecció de alguna obra. *Sello, última mano.* Coronis, idis. || La marca de la moneda ó medallas. *Cuño, sello, marca.* Effigies, ei.

SELLO DE CARTAS. Marca que's posa sobre de la hóstia al tancar las cartas. *Nema.* Nema, æ.

SELLO DE SALOMÓ. Certa planta medicinal de uns dos peus de alt, las fullas semblants à las dellorer, encara que més amplas y ab més nirvis desiguals; la flor y la arrel blancas. *Sello de Salomon, filon.* Polygonaton, i; sigillum Salomonis. || Figura que's forma encreuhant entre sí dos triànguls equiláteros y rectilíneos. *Sello de Salomon.* Sigillum Salomonis.

POSAR LO SELLO. fr. SELLAR. 3.

TRÁURER LO SELLO. fr. Esborrarlo. *Desellar.* Sigillum delere.

SELLÓ. m. Angarillas. Espécie de sella que té un arch al detrás pera respallera, y una post devant pera afiansar y descansar los peus. *Jamugas, sillon.* Ephippium muliebre. || ter. CÀNTER.

SELLONET. m. d. ter. CANTERET.

SELVA. f. Bosch, lloch ple de herbas, malesas y matas. *Selva.* Silva, æ, nemus, oris.

SELVÁTICH, CA. adj. Cosa de selva, però no se s'ól aplicar à las personas ni als animals. *Selvá-*

tico, selvoso. Silvaticus, silvosus.

SEM, A. adj. FALTAT, DEFECTUÓS. || BALDAT. || Dít de la fruyta que ha perdut la major part de són humor, substància y gust. *Acorchado. Exsuccatus.*

SEMA. f. Part de la viga en que hi queda escorxa per estar mal escayrada. *Gema. Malè lævigata trabs.*

SEMAR. v. a. Dessubstanciar, fér pérdrer als ous, fruytas. etc. la major part de són humor y gust. S' usa mès comunment com recíproch. *Acorcharse. Marcesco, is.* || met. Entorpirse 'ls membres del cos del animal. *Baldarse, acorcharse. Torpore affici.*

SEMA. f. ant. mús. *Zambomba. Raucum tympanum.*

SEMBLANSA. f. Similitut, qualitat de una cosa que sembla á altra. *Semejanza, similitud, afinidad. Convenientia, æ, similitudo, inis.* || ret. La proporció ó conveniència que resulta de dos cosas comparadas entre sí. *Semejanza. Similitudo, inis.* || PARER, JUDICI, DICTÁMEN.

Á SEMBLANSA. m. adv. A manera, á modo. *A semejanza. More.*

EN SEMBLANSA. m. adv. ant. Á SEMBLANSA.

SEMBLANT. adj. Paregut, proporcionat conforme á altra cosa. *Parecido, semejante, semejado. Similis, consimilis.* || IGUAL. || Equival al MATEIX, com: per SEMBLANT temps. *Mismo, tal. Talis.* || m. La representació de algun efecte ó passió en la cara. *Semblante. Vultus, aspectus, us.* || CARA. 2. || met. La apariència y representació del estat de las cosas, per lo qual se forma concepte de ellas. *Semblante. Aspectus, us.* || SIMULACIÓ, FINGIMENT.

AL SEMBLANT. m. adv. ant. De la mateixa manera. *Por parejo, por un parejo. Pariliter, æqualiter.*

CADA HU CERCA Ó BUSCA SÒN SEMBLANT. fr. Denota que cada hu 's folga ab cosa semblant á ell, ó que déu juntarse ab los semblants á ell en las costums, edat, modo de pensar, etc. *Cada asno con su tamaño. Quisquis pari gaudet se jungere asellus, asello.*

FÉR SEMBLANT, SEMBLANSA Ó SEMBLAR. fr. ant. fam. SEMBLAR. || MANIFESTAR, DONARHO Á ENTÉNDER. SÉR SEMBLANT. fr. SEMBLAR.

SEMBLANTMENT. adv. m. De un modo semblant. *Semejante, así mismo. Similiter.* || IGUALMENT.

SEMBLAR. v. a. Tenir una cosa conveniència, proporció, conformitat ó afinitat ab altra. També s' usa com recíproch. *Semejar, semejar, parecerse, asemejarse, tirar, sacar. Similem esse, assimilo, as.* || Aparéixer. *Parecer. Videri.* || Imitar, procurar ferse conforme. *Asemejar, semejar. Similitudinem arripere.*

NO ES ELL Ó AIXÓ NI COSA QUE LI SEMBLE. fr. Denota que una cosa es enterament diferent de lo que's parla. *No es él, ni esto, ni su semeja. Nec ipse, nec illud, nec quid simile.*

NO FÁ POCH QUI SEMBLA ALS SÈUS. ref. que's diu

de aquells que executan algunas accions semblants á las que executaren sos pares ó parents. *Bien haya quien á los suyos se parece: quien á los suyos se parece, honra merece. Benè sit qui á propinquis nullo modo discedit.*

SEMBLE. adv. m. JUNTAMENT.

SEMBRA Y SEMBRADA. f. Obra desembrar. *Sementera, siembra, sembradura. Seminatio, satio, nis.* || Temps á propòsit pera sembrar. *Sementera, siembra, sementero, semencera. Sementis, is.*

SEMBRADÍS, SA Y SEMBRADIU, VA. adj.

TERRA CAMPA Ó DE SEMBRADURA.

SEMBRADOR, A. m. y f. Qui sembra. *Sembrador. Seminador, is.* || SEMENTAL.

SEMBRADURA. f. y

SEMBRAMENT. m. ant. SEMBRA.

SEMBRAR. v. a. Espargir las llavors per la terra, y cubrir las ab ella pera que's multiplique. *Sembrar. Sero, is, semino, as.* || met. Espargir qualsevol cosa. *Desparramar, sembrar. Spargo, is.* || Espargir, col·locar sèns orde alguna cosa pera adorno de altra, com: SEMBRAR la paraula de Déu, obras de pietat, bona ó mala doctrina. *Sembrar. Sementem facere.*

SEMBRAR Á AIXAMS. fr. *Sembrar á voleo. Sparsim seminare.*

CONFORME SEMBRARÉU, CULLIRÉU. ref. Denota que'l premi y lo útil correspondrà al servey ó al treball. *Como sembráredes, cojéredes. Ut sementem feceris, ita et metes.*

QUI SEMBRA CULL. loc. met. Explica que pera conseguir alguna cosa s' ha de servir, obsequiar y regalar. *Quien bien siembra, bien coje. Sementi respendent segetes.*

SEMBRARÁS QUANT PODRÁS, Y PER SANT JOAN SEGARÁS. ref. Denota que encara que tart convé sembrar. *Mas vale año tardio que vacío. Utilior seris quam nullis frugibus annis.*

SEMBRAT, DA. p. p. *Sembrado. Seminatus.* || m. La mateixa terra sembrada. *Sembrado, sementera, sembra. Satum, i.* || pl. Lo blat y altres grans en herba. *Panes, sembrados. Seta, orum, segetes, um.*

ESTAR LOS SEMBRATS EN HERBA. fr. *Estar los panes en berza. In herba esse.*

PERA QUI NO TÉ SEMBRATS, AGOST ES MARS. ref. Denota que qui no aplica á procurar los medis necessaris pera estar bè, may coneix lo bons temps. *Al que no tiene pan labrado, agosto se le hace mayo. In majum augustus, cui non sala jugera migrat.*

SÉMEN. m. La substància que serveix pera la generació dels animals. *Sémen. Sperma, æ,*

SEMENAR. v. a. ant. SEMBRAR.

SEMENSA. f. ant. SÉMEN, LLAVOR. || SEMBLANSA.

SEMENT. f. LLAVOR.

SEMENTAL. adj. Lo que pertany ó toca á la sembra. *Semental*. *Sementinus*, *sationalis*.

SEMENTER. m. y

SEMENTERA. f. SEMBRA.

SEMESTRE. adj. Cosa de sis mesos. *Semestre*. *Semestris*. || m. Lo temps ó transcurs de mitj any. *Semestre*. *Semestrium*, ii.

SEMEOLOGIA Ó SEMEÓTICA. f. med. Tractat de las senyals indicants de la salut y malaltia. *Semeologia ó semeótica*. *Semeotices*, æ.

SEMI. m. ant. La meytat de qualsevol cosa. Sols té us en composició, y á vegades equival á QUASI, com: SEMIDOBLE, etc. *Semi*. *Semi*.

SEMIARRIÀ, NA. adj. Mitj arrià, heretge de una secta, que era una rama del arrianisme. *Semi-arriano*. *Semiarrianus*.

SENIBREU. m. mús. Nota blanca sens pal, que val un compàs menor. *Semibreve*. *Semibrevis*.

SEMICÍRCUL. m. Mitj círcul ó lo que'l figura. *Semicirculo*. *Semicirculus*, i.

SEMICIRCULAR. adj. En forma de semicírcul. *Semicircular*. *Semicircularis*, *semicirculatus*. || Cosa de semicírcul. *Semicircular*. *Semicircularis*.

SEMICOPAT. m. mús. Nota que uneix la última part de un compàs ab la primera del que segueix. *Semicopado*. *Musica nota ultimam mensuram cum prima connectens*.

SEMICORXERA. f. mús. Una de las figuras, la qual se coneix per dos ralletas que té en lo peu, y val la meytat de la corxera. *Semicorchea*. *Nota minoris mensuræ decima sexta temporis parte sonans*.

SEMICROMÁTICH, CA. adj. mús. Género compost del diatónich y del cromátich. *Semicromático*. *Semicromaticus*.

SEMIDÈU. m. Nom que la gentilitat donava als héroes que creya descendents de algun de sos Déus. *Semidiós*, *semideo*. *Semideus*, i.

SEMIDIÀMETRO. m. La meytat del diámetro. *Semidiámetro*. *Semidiameter*, tri.

SEMIDIAPASSON. m. mús. Interval-lo dissonant de vuyt veus, quatre tons y tres semitons majors, que es lo mateix que una octava disminuïda ó un semitó menor. *Semidiapason*. *Semidiapason*, is.

SEMIDIAPENTE. m. mús. interval-lo de dos tons y dos semitons majors. *Semidiapente*. *Semidiapente*, is.

SEMIDIATESARON. m. mús. Una quarta disminuïda ó quarta falsa. *Semidiatesaron*. *Semidiatesaron*, is.

SEMIDIFUNT, A. adj. Mitj ó quasi difunt. *Semidifunto*. *Semianimis*, *semimortuus*.

SEMIDIOSSA. f. mit. Diossa de segon orde, com las ninfas, sirenas, nereydas, etc. *Semidiosa*. *Semidea*, æ.

SEMIDITÓ. m. mús. Interval-lo de un to y un semitó, com del re al fa, ó del mi al sol. *Semiditon*, *semiditono*. *Semiditonum*, i.

SEMIDOBLE. adj. Se diu de las festas que's celebran ab més solemnitat que las simples, y menos que las dobles. *Semidoble*. *Semiduplex*.

SEMIDOCTE, A. adj. Mitj docte. S' aplica als que parlan de tot y sens fonament. *Semidocto*. *Semidoctus*.

SEMIDORMIT, DA. adj. ENDORMISCAT.

SEMIDRAGÓ. m. Epiteto que'ls antichs y poetes donavan als que fingiren mitj home y mitj dragó. *Semidragon*. *Semidraco*, nis.

SEMIFUSA. f. mús. Nota que val la meytat de una fusa y n' entran 64 en un compàs menor. *Semifusa*. *Semifusa*, æ.

SEMIGOLA. f. fort. Línea recta que va desdel' àngul del flanch en un baluart á la capital, y es part del polígon interior. *Semigola*. *Propugnaculi guttoris linea*.

SEMIHOME. m. Mitj home. *Semihombre*, *medio hombre*. *Semihomo*, nis.

SEMILLUNAR. adj. En figura de mitja lluna. *Semilunar*. *Semilunaris*.

SEMIMORT, A. adj. Mitj mort. *Semidifunto*, *semimuerto*. *Semianimis*.

SEMINACIÓ. f. Dispersió natural de las llavors sobre la superficie de la terra. *Diseminacion*, *seminacion*. *Disseminatio*.

SEMINA L. adj. med. Cosa del sémen ó lo que'l conté. *Seminal*, *espermático*. *Seminalis*. || adj. LOBULÓS. || adj. pl. Se diu de las primeras fulletas que naixen de la llavor, ó més bè que ja's trobavan en ella, com en la monjeta. *Seminales*. *Seminalia*, ium.

SEMINAR. v. a. SEMBRAR.

SEMINARI. m. Casa ó comunitat ahont s' instrueix la juventut en las cièncias y en la virtut. *Seminario*. *Seminarium*, *collegium*, ii. || La comunitat del seminari. *Seminario*. *Seminarium*, ii. || met. Lo principi de que naixen ó's propagan algunes cosas. *Seminario*. *Seminarium*, ii.

SEMBLAR Ó SÉR UN SEMINARI, fr. que's diu de la casa ahont se guárda molt silenci. *Ser ó parecer un seminario*. *Ne quidem mutire*.

SEMINARISTA. m. Alumno que viu en seminari. *Seminarista*. *Seminarista*, æ. || Individuo de la congregació de ecclesiàstichs fundada per sant Vicens de Paul. *Seminarista*. *Seminarista*, æ.

SEMÍNIMA. f. mús. Nota que val una part del compàs regular. *Seminima*. *Seminima*, æ.

SEMIOCTAVA. f. poét. Mitja octava, quarteta regularment de versos de onze síl·labas, en que'l primer fòrma consonància ab lo tercer y'l segon ab lo quart. *Semioctava*. *Semioctava*, æ.

SEMILOGIA. f. Part de la medicina que compren los senyals externs. *Semiologia*. *Semiologia*, æ.

SEMIPARÁBOLA. f. geom. Líneas curvas que

semblan la paràbola del gènere superior. *Semiparàbola*. *Semiparabola*, æ.

SEMIPELAGIÀ, NA. adj. Qui segueix part dels errors de Pelagi. *Semipelagiano*. *Semipelagianus*.

SEMIPELAGIANISME. m. La secta dels semipelagians. *Semipelagianismo*. *Semipelagianorum secta*.

SEMIPLÉ, NA. adj. for. Incomplert. Se diu de las probas judicials imperfectas, com la que resulta de la deposició de un sol testimoni, de tota excepció. *Semipleno*, *semiprobanza*. *Semiplenus*.

SEMIPLENAMENT. adv. m. Ab proba semiplena. *Semiplenamente*. *Semiplena probatione*.

SEMIPOETA. m. Mal poeta. *Poetastro*, *semi-poeta*. *Poëstaster*, tri.

SEMIPROBANSÀ. f. Proba imperfecta ó semiplena. *Semiprobanza*. *Semiprobatio*, nis.

SEMI RACIONAL. adj. Mitj racional, neci, que té propietats semblants á las dels bruts. *Semiracional*. *Semirationalis*.

SEMI RECTE, A. adj. Meytat de un àngul recte, que es un àngul de 43 graus. *Semirecto*. *Semirectus*.

SEMÍS. m. SEMÍ || Se pren comunment pel mitj as ó lliura romana, que era sis unsas. *Semis*, *semisa*. *Selibra*, æ, *semis*, is.

SEMÍTICH, CA. adj. Se diu de las llengüas que parlan los pobles del Assia occidental ahont nos móstra la Bíblia als descendents de Sem (lo fill de Noé). L' àrabe antich es lo tipo de ellas: sos idiomas principals son: l' hebreu, l' siriach, l' antich egipci y l' copto que deriva de ell. Estos idiomas difereixen molt de las llengüas sanscrita y zeuda. Sos caràcters especials són la falta de vocals en la escriptura usual, la arrel trilateral y l' empleo dels afixos y dels prefixos. S' escriuhen de dreta á esquerra. *Semítico*. *Semiticus*, i.

SEMITÓ. m. mús. Mitj to, com del mi al fa. *Semitono*. *Semitonus*, i.

SEMITONAT, DA. adj. mús. Cantat ó arreglat á mitj to. *Semitonado*. Ad *semitonum adactus*.

SEMI VIBRACIÓ. f. La meytat de una vibració de péndula. *Semivibracion*. *Semivibratio*, nis.

SEMIVIU, VA. adj. Mitj viu, y metafòricament débil, molt malalt, y comuntment se diu mitj mort. *Semivivo*, *medio muerto*. *Semianimis*.

SEMI VOCAL. adj. gram. Lletra consonant, la pronunciació de la qual comensa per vocal. *Semivocal*. *Semivocalis*.

SEMI VOL. adj. En lo blasó's diu de una ala sola de un aucell, sense que sia necessari senyalar la espècie. *Semivuelo*, *medio vuelo*. Ala simplex in gentilitiis.

SEMI VULPA. m. Animal terrestre de Àfrica, que té una espècie de sarró en l' esternó, de ahont ixen sos fills pera mamar y després se 'n tornan dins *Semivulpa*. *Semivulpa*, æ.

SEMMENT. m. ant. MAL GÁL-LICH.

SEMMENTÓS, A. adj. ant. Qui té mal gál-lich. *Buboso*, *galicoso*. Lue *venerea infectus*.

SÉMOLA. f. Blat candial despullat de la pell. *Sémola*. *Similago*, inis. || Blat fressat á modo de farinetas. *Sémola*. *Simila*, æ.

SEMOLSA. f. SIMOLSA.

SEMONIR. v. a. ant. EXHORTAR, ACONSELLAR, PREDICAR.

SEMÓS, A. adj. Biga ab escorxa ó ab lo senyal de ella. *Gemoso*. Malè *lævigatus*.

SEMOVENT. adj. Lo que per si mateix se mou. *Semoviente*. *Semovens*. || pl. BENS MOBLES.

SEMPERVÍVOL. m. GOTA CORAL

SEMPITERN, A. adj. Lo que ha de durar sempre. *Eterno*, *sempiterno*. *Sempiternus*.

SEMPITERNA. f. Espècie de teixit de llana molt apretat y de bastant cos. *Sempiterna*. Tela lanea *sempiterna*.

SEMPITERNAMENT. adv. m. Eternament. *Sempiternamente*, *eternamente*. *Sempiternè*.

SEMPRE. adv. t. En tot ó en qualsevol temps. *Siempre*. *Semper*. || CONTINUAMENT.

SEMPRE JA MAY. adj. Lo mateix que MAY MÉS, com: de ahont no podràs tornar SEMPRE JA MAY. *Jamás*, *nunca mas*, *por siempre jamás*. *Numquam*.

SEMPRE MAY. m. adv. Perpétuament. *Siempre jamás*. *Semper*, *omni tempore*.

SEMPRE QUE. m. adv. Totas las vegadas que. *Siempre que*, *cuantas veces*. *Quotiescumque*, *quotiesque*, *utcumque*. || AB TAL QUE.

PERA SEMPRE. m. adv. Pera tot temps. *Por ó para siempre*. In *æternum*, in *omne ævum*.

SEMPREVIVA. f. Planta que fá la flor groga y es perpétua. *Siempreviva*, *perpétua*, *sempiterna*. *Semperviva*, æ.

SEMS. adv. m. JUNTAMENT.

SEN. m. SENET. || ant. SENY. || ant. SANT. || ant. Unió de SE y NE, com: SEN ANÁ. *Se fué*. *Abiit*. || SENS, SENSE.

SENA. f. En los daus los sis punts que té marcats cada un de ells en una de sas caras; y en lo joch de las taulas reals y altres se diuhen SÉNAS quant quedan las dos caras dels sis punts. *Sena*. *Sena*, æ.

PÉR SÉNAS. fr. pera expressar que algú ha fét un bon negoci ó guany. *Echar suertes*; *sacar un terno seco*. *Faustam sortem experiri*.

SENABLE. adj. SANABRE.

SENADOR. m. Individúo del senat. *Senador*. *Senator*, is.

SENADORA. f. Dona del senador. *Senadora*. *Senatoris uxor*.

SENALE. f. ant. y

SENALLA. f. Espècie de cabás de espart ó de palma. *Espuerta*. *Fiscina*, æ.

SENALLADA. f. Lo que cab en una senalla. *Esportada*. *Quod sportula capit*.

SENALLASSA. f. aum. *Esporton*. *Sportula grandis*.

SENALLETA. f. d. *Esportilla*. Sportululla, æ.

SENAYA Y SENAYLA. f. SENALLA.

SENAR. adj. Número que no té meytat justa. *Impar, non.* Impar.

SENARI. adj. Número compost de sis unitats. *Senario*. Senarius. || Dít de un vers llatí que té sis peus tots jambos quant es pur, y quant nó admet alguns espondeus, però may han de sér aquestos lo segon y quart. *Senario*. Senarius.

SENAT, DA. adj. ant. ASSENAT. || m. Junta de senadors, assamblea de las personas més notables de una república ó govern. *Senado*. Senatus, us. || Lloch ahont se reunien los senadors romans pera tractar dels assumptos de la república. *Senado*. Senatus, us.

SENAT PLE. La junta dels senadors ab assistència de tots ells. *Senado pleno*. Frequens senatus.

SENATORI, A. adj. Cosa del senat ó dels senadors. *Senatorio*. Senatorius.

SENCER, A. adj. Cabal, sense faltarhi res. *Entero, enterizo*. Absolutus. || Dít del animal no capat. *Entero, cojudo*. Non castratus. || met. Recte, just, que no's deixa sobornar. *Entero*. Justus, probus. || met. ROBUST, SÁ. || CONSTANT, FERM. || met. Incorrupto, dít del cos que no ha patit corrupció. *Entero*. Incorruptus. || met. Franch, senzill, sense malícia. *Entero, liso*. Simplex. || met. Intacte, que no ha perdut la virginitat. *Incorrupto, entero*. Integer.

NO ESTAR SENCER. fr. ESTAR CALENT DE CAP.

SENCERAMENT. adv. m. SINCERAMENT.

SENCERESA. f. ant. SINCERITAT.

SENCIENT. p. a. Qui sent. *Senciente*. Sentiens.

SENDA. f. Camí estret que s'aparta del real. *Senda, sendero*. Semita, æ, diverticulum, i. || met. Lo medi que s'elegeix pera lograr algun fi. *Senda*. Semita, via, æ.

ENCAMINAR PER ALGUNA SENDA. fr. *Senderear*. Per semitam ducere.

SENDARMENT. adv. m. SENZILLAMENT.

SENDER, A. m. y f. SENDA.

SENDERÓ. m. d. *Vereda, carril*. Limes, itis.

SENECTUT. f. Vellesa. *Ancianidad, vejez, senectud*. Senectus, utis.

SÈNES. prep. ant. SÈNS.

SENESCAL. m. Majordom major de la casa real. *Senescal*. Senescallum, i. || Lo cap principal de la noblesa del poble, que la governava, especialment quant era convocada á la guerra. *Senescal*. Senescallum, i.

SENESCALA. f. La muller del senescal. *Senescala*. Senescalli uxor.

SENESCALIA. f. Dignitat, empleo y jurisdicció del senescal. *Senescalia*. Senescalli dignitas, etc.

SENET. m. Herba purgant que en la història natural se distingeix en quatre classes: una es alta de uns dos pams, las fulletas ovals, punxagudas en són ápice, senceras en sa vora, desiguals en sos

costats, llargas de sis líneas á una polzada, de vert pàlit, pubescents en l'endret, un poch llistas en lo revés, pescioladas, venosas, nirvi del mitj bastant aparent, los laterals alternats; olor un poch teiforme y nauseàtich, sabor amarch y nauseàtich. Altra de fulletas llargas de una polzada, aovadas al revés, de forma obtusa y oval, un poch doblegadas en són ápice, y á vegadas terminadas en una junta central; pesciolsos acompanyats de dos estipulas alenadas, y olor més nauseàtich. Lasaltras dos de fulletas molt estretas, un poch obliques y alenadas; de groch pàlit, llistas, pescioladas, glandulosas; de olor fort y nauseàtich; sabor herbós, fat y un poch amarch. Té propietats purgants molt decididas, y pera que no irrite la superfície gastro-intestinal, y no cause ascos y colichs, se deu administrar á dosis moderadas, acompanyantlo ab substàncias aromáticas, com la canyella, anís, etc. *Sen, sena*. Senna, æ.

SENGARTANA. f. SARGANTANA.

SENGLAR. m. PORCH SINGLAR.

SÈNGLAS Ó SÈNGLES. adj. pl. Cada hu de per sí. *Cada uno*. Quisque. || De un en un. *De uno en uno*. Singuli. || Uns. *Unos*. Uni.

SENGLOT. m. SINGLOT.

SENGLOTAR Y SINGLOTEJAR. v. n. SINGLOTAR.

SENIGRECH. m. FENIGRECH.

SENIL. adj. Cosa de vell ó de vellesa. *Senil*. Senilis. || adj. Epitetoque'ls astròlechs donan alquart quadrant del tema celeste. *Senil*. Senilis.

SENIOR, A. adj. SENYOR.

SENO. m. Cala, la part de mar que está entre dos caps ó puntas. *Seno*. Sinus, us. || GOLFO. || met. Se pren també per mitj ó centro, com: ha vingut á morir en lo SENO de sa pàtria, de sa família; 'ls cismàtichs están fora del SENO de la Iglésia, etc. *Seno*. Sinus, us.

SENO DE ABRAHAM. Lloch ahont estavan detingudas las ánimas dels que havian mort en la fé, y ab la esperansa del Redemptor. *Seno de Abraham*. Sinus Abrahæ.

SENO RECTE. En la Trigonometria línea recta perpendicular que cau desde la extremitat del arch ó ángul sobre 'l diámetro que passa per la altra extremitat. *Seno, seno recto ó primero*. Sinus rectus.

SENO SEGON. Lo seno primer del cumpliment de dit arch fins al quadrant. *Seno segundo*. Secundus complementi sinus.

SENO TOTAL. Lo seno recte ó arch de 90 grau s que es lo mateix ràdio ó semidiámetro del círcul. *Seno total ó todo*. Sinus totalis.

SÈNS. prep. exclusiva. *Sin*. Sine, absque, citrà. || Fora ó ademès de. *Sin*. Præter. || Abans de ó que, com: anàrsen al llit SÈNS sopar. *Sin, antes de ó que*. Antequam. || No, com: se n'anà SÈNS despedirse. *Sin*. Quin.

SÈNS QUE. m. adv. A ménos que, sinó. *Sin que, sino es que, á menos que*. Nisi. || conj. Que regeix al

subjunctiu, com: tots foren presos **SÈNS** QUE S'escapàs ningú. *Sin que*. Ul non, quin.

SÈNS QUE NI PERA QUE. *Sens causa ni motiu, Sin que ni para que, ó sin que ni porque*. *Sine causa*.

SENS. m. ant. SENTIT. 6 y següents.

SENSABLE. adj. ant. SENSIBLE.

SENSACIÓ. f. Impressió que fan los objectes en los sentits exteriors. *Sensacion*. *Sensatio*, nis.

SENSALER. m. ENFITEUTA.

SENSAT, A. adj. Judiciós, prudent, racional. *Sensato*. *Cordatus*.

SENSATAMENT. adv. m. JUDICIOSAMENT, PRUDENTMENT.

SENSE. prep. SÈNS.

SENSEPEUS. m. AUCELL DEL PARADÍS.

SENSALÍSSIM, A. adj. sup. *Sensibilísimo*. *Sensibilissimus*.

SENSIBILITAT. f. Facultat en los sentits per rapercibir la impressió dels objectes. *Sensibilidad*. *Sensibilitas*, atis. || fil. La rahó ó forma que constituheix lo sensible. *Sensibilidad*. *Sensibilitas*, atis.

SENSIBLE. adj. fis. Lo que fá impressió en los sentits. *Sensible*. *Sensilis*, *sensibilis*. || L'òrgano en que's fá la impressió. *Sensible*. *Tener*, *mollis*. || Subjecte als sentits, com visible, clar, etc. *Sensible*. *Sub sensum cadens*. || Dolorós. *Sensible*. *Acer*, *vivus*. || met. Dit de las mocions del ànima y de la facilitat ab que algú's deixa llevar de ellas. *Sensible*. *Flexibilis*. || Qui fàcilment se mou á compassió. *Sensible*. *Sensibilis*. || Delicat, fàcil de resen-tirse. *Sensible*. *Subiratus*.

SENSIBLE COMÚ. fil. Objecte que pòt sér conegut per dos sentits diversos, com la qualitat que pòt sér coneguda per la vista y pel tacto. *Sensible comun*. *Sensorium commune*.

SENSIBLEMENT. m. adv. En quant al sentit ó á la sensibilitat del ànima, com oposat á efectivament. *Sensiblemente*. *Quoad sensum*. || Palpablement. *Palpablemente*, *sensiblemente*. *Apertè*, *evidenter*.

SENSIÓ. f. La commoció del ànima excitada per las fibras y ab que percebeix la sensació. *Sension*. *Sensio*, nis.

SENSITIU, VA. adj. Lo que té disposició en los òrganos pera rébrer la impressió dels objectes. *Sensitivo*. *Sentiens*, *sensitivus*, *sensus compos*. || Cosa dels sentits corporals. *Sensitivo*, *sensible*. *Sensibilis*. || **SENSUAL.**

SENSITIVA. f. Planta que fá una cama de cosa de un peu y mitj de alta, ramosa, ab fullas pul-lidas y juntas á un costat, y que al tocarlas se ca-ragolan y retiran entre si fins que poch á poch tornan á sa positura regular; lo que li dona 'l nom, porque apareix sentir que la toquen: la flor es en-carnada y hermosa, la llavor oblonga y xata. *Sensitiva*, *vergonzosa*, *doncella*. *Mimosa*, æ, *plantæ æschynomenæ*.

SENSORI, A. adj. Lo que pertany á la facultat de sentir, al sentit comú, com: òrganos **SENSORIS**.

Sensorio. *Sensorius*. || m. La facultat de sentir. *Sensorio*. *Sensorius*, ii. || fis. Lo lloch abont resi-deix la facultat de sentir ó l' assento de las sensa-cions. *Sensorio*. *Sensorium*, ii.

SENSUAL. adj. Inclinat ó posehit dels sentits. *Sensual*. *Voluptuarius*. || Lo que pertany al appetit carnal. *Sensual*, *libidinoso*. *Sensualis*, *libidinosus*. || **CARNAL.**

SENSUALITAT. f. Deylete sensual ó venéreo. *Sensualidad*. *Voluptas*, *salacitas*, *atis*, *impudicitia*, æ. || Pler, moció del ànima que la regositja y com-mou agradablement. *Sensualidad*. *Titillatio*, *delec-tatio*, nis. || Propensió, inclinació natural als plers y deleytes. *Sensualidad*. *Ad corporis comoda nimia propensio*. || **CARNALITAT.**

SENSUALMENT. adv. m. Ab sensualitat. *Sensualmente*. *Voluptuosè*, *libidinosè*. || **CARNALMENT.**

SENT, A. adj. SANT. || CENT.

SENTADA. f. VEGADA. || pl. En lo blasó's diu de las pessas en figura de creu de sant Andreu, en bandes ó altrás semblants adornadas ab algunas figuras. *Sentadas*. *Stemmata ornata*. || f. bot. Deno-minació que's dóna als òrganos que careixen del sustentacle ordinari; per exemple: las fullas que no tenen cua ó peciolo, com las de la sabonera, ó las enteras sèns filament, etc. *Sentada*. *Sensilia*, æ.

SENTAR. v. a. etc. **ASSENTAR.**

SENTENSA. f. ant. y

SENTÈNCIA. f. Declaració del sentir del jutge segons los mèrits de la causa. *Sentencia*. *Sententia*, æ, *judicium*, ii. || met. Decisió de qualsevol judi-cial disputa ó controvèrsia extrajudicial que dóna l' àrbitre de ella. *Sentencia*. *Sententia*, æ. || Docu-ment moral. *Sentencia*. *Moralitas*, atis. || Dictàmen, opinió, parer. *Sentencia*. *Sententia*, æ, *judicium*, ii. || Paraula memorable, ditxo que conté alguna doctrina ó moralitat. *Sentencia*. *Sententia*, æ, ef-fatum, i. || **AXIOMA.** || **ARBITRI.** || Execució de algun reo, y així's diu: avuy hi ha **SENTÈNCIA**. *Sentencia*, *justicia*. *Justicia*, æ.

SENTÈNCIA RESOLUTÓRIA. Aquella ab que s' absol al reo. *Sentencia absolutoria*. *Salutaris sententia*.

SENTÈNCIA DEFINITIVA. La última que no té apel-lació. *Sentencia definitiva*. *Decretaria de litis sum-ma judicium*.

SENTÈNCIA DE VET. ant. **EXCOMUNIÓ.**

SENTÈNCIA INJUSTA. La mal donada. *Sentencia in-justa*. *Sententia iniqua*.

SENTÈNCIA INTERLOCUTÓRIA. La anterior á la de-finitiva. *Sentencia interlocutoria*. *Sententia inter-locutoria*.

SENTÈNCIA PASSADA EN COSA JUDICADA. Aquella de que no's pòt apel-lar per havér passat lo terme senyalat. *Sentencia pasada en cosa juzgada*. In rem judicatam translata sententia.

SENTÈNCIA PROVISIONAL. Se diu en matèria de be-neficis remittint al gaudiment ó fruició al que té més rahó, mèntrés se segueix la causa. *Sentencia provisional*. *Provisionalis sententia*.

DIR SENTÈNCIA Á ALGÚ. fr. Dirli paraulas afrentosas ó injuriosas. *Decir sentencia á alguno.* Probris aliquem deshonestare.

DONAR Ó FÉR SENTÈNCIA. fr. Sentenciar algun plet. *Dar sentencia.* Sententiam ferre.

FULMINAR LA SENTÈNCIA. fr. Pronanciaria. *Fulminar la sentencia.* Sententiam pronuntiare.

MÈS VAL SENTÈNCIA DE METGE QUE DE JUTGE. ref. Denota que molts són los malalts que s' escapan de la mort que pronostica 'l metge, però que són poquíssims los reos que's deslliuran de lo que sentència 'l jutge. *Sentencia de médico, y no de juez.* Medici sententia quam iudicis præstat.

SENTENCIAR. v. a. Fér ó pronunciar sentència. *Sentenciar.* Sententiam pronuntiare. || met. Expressar lo propi dictàmen á favor de la una part en lo que's controverteix. *Sentenciar.* Judico, as; sententiam dare. || Aplicar alguna cosa á algun destino. *Sentenciar.* Adjudico, as. || Fér justícia de algun reo. *Ajusticiar.* Mortis supplicio afficere.

SENTENCIAR INTERLOCUTORIAMENT. fr. for. Provenir algun auto interlocutori. *Sentenciar interlocutoriamente.* Interlocutoriè judicium facere.

SENTENCIARI. m. Recopilació ó col·lecció de molts sentències de alguns autors ó doctors; y en particular lo llibre en que Pere Lombart recopilà las sentències dels Sants. *Sentenciario.* Sententiarum liber.

SENTENCIASSA. f. aum. *Sentencion.* Gravior sententia.

SENTENCIAT, DA. p. p. *Sentenciado.* Pronuntiatús, decretus. || m. Reo en qui s' ha executat la sentència de mort. *Ajusticiado.* Morte mulctatus.

SENTENCIÓS, A. adj. Ple de sentències, màximas ó moralitats, com: paraula SENTENCIOSA, etc. *Sentencioso.* Sententiosus.

SENTENCIOSAMENT. adv. m. De un modo sentenciós. *Sentenciosamente.* Sententiosè, argutè.

SENTIBLE. adj. SENSIBLE.

SENTIDA. f. SENTIMENT. 4. || Ressabi, regust que tenen algunas cosas. *Gustillo, resabio.* Cupreus, i.

SENTIDAMENT. adv. m. Ab sentiment. *Sentidamente.* Sensu, dolenter.

SENTIDÍSSIM, adj. sup. *Sentidísimo.* Valdè sensibilis.

SENTIDÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Sentidísimamente.* Gravissimè.

SENTIMENT. m. La acció de percibir los objectes per medi dels sentits. *Sentimiento.* Sensatio, nis, sensus, us. || La percepció del ànima en las cosas espirituals. *Sentimiento.* Pœnitentia, æ; animi dolor. || Dolor, pena, aflicció. *Sentimiento.* Pœna, æ. || RESENTIMENT. || Lo motiu mateix del sentiment y dolor. *Sentimiento.* Questus, us. || JUDICI, DICTÀMEN, PARER. 4. || ESMENT.

SENTIMENT DE DONA MORTA SOLS DURA FINS Á LA PORTA. ref. Explica 'l poch sentiment de alguns en enviuadar. *Dolor de mujer muerta dura hasta la*

puerta. Viduorum lacrymas nuptiæ sequi assolent. **MANIFESTAR LO SENTIMENT.** fr. Donar á entèndrer algú que està ressentit. *Desabrocharse.* Dolorem exponere.

TENIR SENTIMENT. fr. A mès del sentit recte, significa HAVÈR ESMENT.

TENIR UN SENTIMENT DE MORT. ref. Tenir un gran sentiment. *Sentir de muerte ó á par de muerte ó del alma.* Maximè dolere.

SENTINA. f. náut. La cavitat ó fondo intern de la nau. *Sentina.* Sentina, æ, tropis, is. || met. Qualsevol lloch ple de immundícia ó de mal olor. *Sentina.* Sentina, æ. || met. Paratge ahont se cometen molts pecats. *Sentina.* Sentina, æ. || SABA, REGUST, RESSABI.

SENTIR. v. a. Percebir ab los sentits las impressions dels objectes. També s' usa com reciproc. *Sentir.* Sentio, is; sensu percipere. || ONIB. || Patir físicament algun dolor ó dany, com fam, fret, etc. *Sentir.* Sentio, is, patior, eris. || Conèixer, entèndrer, arribar á saber. *Sentir.* Præsensio, is. || Tenir disgust, repugnància, fàstich. *Sentir.* Nauseo, as. || Tenir pena, pesar ó altres afectes del ànimo. *Sentir.* Doleo, es; aegrè ferre. || Patir, experimentar. *Sentir.* Perfero, ers. || Judicar, opinar, formar dictàmen. *Sentir.* Judico, existimo, as. || ARREPENTIRSE. || Tenir compassió. *Compadecerse, sentir.* Misereor, eris, expostulo, as. || m. Dictàmen, parer. *Sentir, sentimiento.* Judicium, ii.

CADA HU SE SENT DEL SÈU. loc. Denota que'l mal propi se sent mès que'l dels altres. *Muchos van á casa del muerto, y cada uno llora su duelo.* Suam quisque bajulat cruce.

JA HO SENTIRÉM Á DIR. loc. Denota que alguna cosa que's presum ab fonament, se sabrà ó descobrirà ab lo temps. *Lo que fuere sonará, ya se verá.* Res ipsa loquetur.

QUANT HO VA SENTIR... loc. denota la sensació que càusa lo que s' óu, com l' enfado que càusa un despropòsit, la alegria que càusa una bona notícia. *Oidos que tal oyen.* Hæc ubi audivit.

SENTIRSE. v. r. Donarse per sentit. *Sentirse.* Expostulo, as. || Explicar l' estat de una persona en certa constitució, com: SENTIRSE malalt, prenyada, etc. *Sentirse.* Sentio, is. || Véurerse precisat á alguna acció. *Sentirse, verse.* Teneri. || Comensar á fér mal olor alguna cosa, com la carn, etc. *Husmear.* Fœteo, es. || v. r. Se diu de la cabalcadura que coixeja un poch. *Sentirse.* Leviter claudicare.

SENTIT, DA. p. p. *Sentido.* Sensus. || adj. Qui á poca càusa se ressent ú ofen. *Delicado, sentido, cosquilloso, vidrioso, quejicoso.* Querulus. || Experimentat. *Experimentado.* Perceptus. || Lo que enclou ó explica algun sentiment. *Sentido.* Dolorem exprimens. || Lo que comensa á corrómprese. *Sentido.* Tabescens. || m. La potència ó facultat de sentir ú òrgano corpóreo, per medi del qual se forman las sensacions. *Sentido.* Sensus, us. || Lo apetit ó part interior del home. *Sentido.* Cupido,

inis. || Intel·ligència del animal. *Sentido*. Animalis intelligentia. || L' enteniment ó rahó en quant discerneix las cosas. *Sentido*. Animus, i, mens, tis. || La opinió particular de una persona, són parer, lo judici que forma. *Sentido*. Judicium, ii, mens, tis.

|| La significació perfecta que's fá de una proposició, clàusula, etc. *Sentido*. Sententia, æ. || Lo significat ó excepció de las veus ó paraulas. *Sentido*. Sensus, us. || La intel·ligència ab que s' executan algunas cosas, com: llegir ab SENTIT. *Sentido*. Sensus, us. || La capacitat de alguna proposició, clàusula ó escrit, pera admétrer alguna ó molts interpretacions. *Sentido*. Sensus, us. || pint. y esc. Las cavitats de la musculatura de la cara en los vells. *Sentido*. Sinus, us, cavus, i.

SENTIT ACOMODATICI. La intel·ligència mística ó espiritual que's dóna á algunas paraulas de la Escripura. *Sentido acomodaticio*. Sensus accomodatitius.

SENTIT COMÚ. Las nocions ó ideas generals que s' originan en la ànima de tots los homes, de certalum natural que'ls fá judicar de las cosas de una mateixa manera. *Sentido comun*. Sensus communis.

SENTIT LITERAL. La significació pròpia de las paraulas. *Sentido literal*. Sensus litteralis.

SENTITS EXTERNS. Los medis ó instruments de las sensacions externas, que consisteixen en la mutació produhida en la superfície del nirvi pel contacte ó impressió de algun objecte sensible, la qual se propaga al cervell. *Sentidos exteriores ó externos*. Sensus externi.

SENTITS INTERNS. Las accions ó moviments del ànimo que s' excitan per la percepció de las ideas. *Sentidos internos*. Sensus interni.

AB TOTS SOS CINCH SENTITS. m. adv. Ab tota la atenció y cuydado posible. *Con todos sus cinco sentidos*. Summa cura.

ABUNDAR EN SÒN SENTIT. fr. Estar algú adicte en sa opinió, ferm en són dictàmen. *Abundar en su sentido*. Quemque suo sensu abundare.

CORRÓMPRE LO SENTIT DE LAS PARAULAS. fr. Interpretarlo maliciosament ó de un modo contrari. *Escatimar, viciar*. Vicio, as, pravè interpretari.

DONARSE PER SENTIT. fr. Queixarse, manifestar són sentiment. *Darse por sentido*. Dolorem exponere.

MORIR ALGÚ AB TOTS SOS CINCH SENTITS. fr. Tenir tot lo coneixement y sentits perfets fins al acte de morir. *Morir con todos sus sentidos*. Integra mente cæterisque sensibus obire.

SENTRE. v. a. ant. SENTIR.

SENY. m. Judici, enteniment. *Juicio, seso*. Judicium, ii, celebrum, i. || ant. SENYAL. || ant. SENTIT. || CAMPANA. || Demostració en senyal de disgust ó enuig que's manifesta en la cara. *Seño*. Vultus turbitus. || poét. Aspecte desagradable de algunas cosas inanimadas, com del mar alborotat, etc. *Ceño*. Horrida facies. || SENYOR.

SENTS FORANS. SENTITS EXTERNS.

AB' SENY. m. adv. Ab reflexió y judici. *Cuerdamente, con juicio*. Prudenter, consultè.

AB SENY DE CASAT. m. adv. Ab tino, consideració y prudència. *Con pié ó con piés de plomo*. Consideratè, cautè.

Á SENY Ó Á SENY, Á SENY. m. adv. Ple fins á no càbrer més. *Hasta el tope*. Ad summum usque.

ESTAR ALGÚ EN SÒN SENY. fr. Estar en són plejudici. *Estar en su juicio*. Mente valere.

FALTAT DE SENY. fr. FALTAT DE JUDICI.

FÉR EIXIR DE SENY. fr. Aturdir ó confóndrer á algú ab alguna espècie ó rahó que se li persuadeix ó impressiona. *Sacar de tino*. Obcæco, as.

FÉR PÉDRER LO SENY. fr. Causar estranyesa alguna cosa per sa irregularitat ó especialitat. *Quitar ó volver el juicio*. Estrà mentem rapere.

FORA DE SENY. m. adv. Sèns judici. *Fuera de juicio*. Extrà mentem.

NO TENIR TOT SÒN SENY. fr. No tenir perfet judici. *No tener entero ó cabal juicio*. Non plena mente agere.

PÉDRER LO SENY. fr. PÉDRER LO JUDICI.

PLE FINS Á SENY. fr. Lleno hasta el borde. Oppletus.

POSAR SENY. fr. Adquirir cordura ó judici. *Ase-sar, ajuiciar, sentar ó asentar el juicio*. Cordatum fieri, tandem aliquando sapere.

QUANT LO SENY ES VINGUT, L' HOME ES JA PERDUT. ref. ab que 's repren lo descuyt dels que acuden al remey de las cosas després de passada la ocasió. *El conejo ido, el consejo venido*. Consilium capitur, postquam ipse cuniculus exit.

QUI NO TÉ SENY, NO TÉ FRET. loc. prov. que 's diu de aquells que diuhen que no tenen fret, quant ne fá molt. *Quien no tiene juicio, no tiene frio*. Qui non habet cerebrum, non habet frigus.

QUI PERT LO SÈU, PERT LO SENY. ref. Denota que qui pert sos havers ó fortuna es capàs de fér qual·sevol disbarat. *A quien Dios castiga, de juicio le priva*. Stultum facit fortuna quem vult perdere.

TORNAR EN SÒN SENY. fr. Recobrar los sentits després de algun ensopiment ó accident. *Volver en si, restituirse á su sentido ó acuerdo*. Recipiscere.

TRÁURER DE SENY. fr. met. Perturbar l' enteniment. *Sacar de juicio*. Judicium turbare.

SENYA. f. Indici sensible que fá venir en coneixement de alguna cosa. *Seña, señal, reseña*. Signum, i. || Gestos, accions, y qual·sevol cosa determinada de concert entre dos ó més pera enten·drerse. *Seña*. Nutus, us, signum, i. || **SENYAL.** || mil. La paraula que acompanyada del sant se dóna en la orde del dia, pera que servesca de regoneixement al rébrer las rondas. *Seña*. Nomen in signum. || Bandera militar. *Seña, señera, enseña*. Vexillum, i.

AB SENYAS. m. adv. Ab l' us de ellas. *Por señas*. Nutibus, per nutus.

DONAR LAS SENYAS. fr. Manifestar las circunstancias individuals de una cosa, descrivintla de ma-

nera que no 's puga equivocar ab altra. *Dar señas*. Rem argumentu comprobare.

FÉR SENYAS. fr. Usar de ellas pera donarse á enténdrer ó cridar á algú en secret. *Hacer señas*. Nutibus aliquid explicare; aliquid exercere.

PARLAR AB SENYAS. fr. Explicarse, donarse á enténdrer ab gestos ó accions. *Hablar por señas*. Nutibus loqui.

PÉNDRE SENYAS. fr. Informarse de las circunstancias individuals de alguna cosa pera conéixerla. *Reseñar*; *tomar*, *sentar*, *notar*, *poner*, *apuntar las señas*. Alicujus signa capere.

PER MÉS SENYAS. m. adv. Pera confirmació ó argument de alguna cosa. *Por señas*, ó *por mas señas*. In majus argumentum.

SENYAL. m. La marca ó nota pera donar á conéixer y distingir unas cosas de otras. *Señal*. Nota, æ. || La nota que 's posa pera senyalar algun terme. *Señal*. Limes, itis, meta, æ. || Qualsevol cosa que 's posa ó fá pera recordarse de alguna especie. *Señal*. Memoria monumentum. || Nota ó distinctiu en bona ó mala part. *Señal*. Nota, æ. || Lo signe que 'ns induheix al coneixement de altra cosa distincta. *Señal*. Signum, i. || L' indici ó mostra no material de alguna cosa. *Señal*. Argumentum, i. || mil. SENYA. 4. || Vestigi, estampa ó impressió que queda de alguna cosa. *Señal*. Vestigium, ii. || Vestigi, apariència. *Señal*. Umbra, æ.

|| La imatge ó representació de alguna cosa. *Señal*. Species, ei, imago, inis. || La taca ó clapa de altre color. *Señal*, *pinta*. Macula, æ. || La cicatris de resultas de una ferida, trench, etc. *Señal*, *costuron*. Cicatrix, icis. || Prodigí, pressagi ó cosa extraordinària. *Señal*. Signum, i. || Miracle. *Señal*. Miraculum, i. || L' avis que 's dóna de qualsevol modo que sia, pera concórrer á algun lloch determinat ó pera executar alguna cosa. *Señal*. Signum, i. || Marca quasi secreta en la moneda pera conéixerla qui la ha feta. *Señal*. Arcana monetæ nota. || Lloch ó punt determinat á que 's proposa algú arribar, tirar, etc. *Señal*. Meta, æ. || med. Aquell accident, mutació ó especie que induheix á judicar del estat de la malaltia ó éxit de ella. *Señal*. Judicium, ii.

|| SELLO, RASTRE. || INSIGNIA. || CARÁCTER. || S' usa adverbialment pera explicar la certesa de alguna cosa, com: qui gasta, SENYAL que té. *Señal*. Signum, i. || Lo que dóna 'l promés á la promesa en testimoni de casarse ab ella. *Arras*. Pignus, oris.

|| La cinta ó paper que 's posa en lo llibre pera trobar alguna cosa. *Registro*. Pensilis in libris fasciola. || Entre estampers. SIGNATURA. || La figura, etc., que denota alguna cosa misteriosa, com los sacraments, la gràcia; l' arch de sant Martí, la aliansa entre Deu y Noé, etc. *Señal*, *signo*. Signum, i.

SENYAL DE LA CREU. La creu formada ab la ma pera persignarnos. *Señal de la cruz*. Signum crucis.

SENYAL DEL CRISTIÁ. L' interior es la caritat, y l'

exterior es la santa creu. *Señal del cristiano*. Christiani signum.

SENYAL DE LLEVA. Senyal pera recullir los bagatges. *Pieza de leva*. Vasorum conclamatio. || Canonada que tiran las embarcacions al temps de sarp. *Pieza de leva*. Tormenti bellici signum.

SENYAL DE FIGAS. loc. met. que s' usa quant se véu algun indici, que quasi dóna á enténdrer, no reixirá lo que s' esperava ó confiava. *Mala señal*. Malum signum.

SENYAL DE SALOMÓ. SELLO DE SALOMÓ.

SENYAL MORTAL. La certitut ó indici infalible de lo que 's tem ó desitja. *Señal mortal*. Evidens signum.

EN SENYAL. m. adv. En proba. *En señal*, *en prueba*. In signum.

FÉR ó DONAR SENYAL. fr. Senyalar alguna cosa ab alguna acció exterior. *Dar señal*. Signum edere.

NI SENYAL DE TAL COSA. exp. pera explicar que tal cosa s' acabá del tot ó no 's troba. *Ni señal de tal cosa*. Nec vestigium quidem.

POSAR SENYAL. fr. ASSENYALAR.

TIRAR Á SENYAL. fr. Dirigir lo tir á algun objecte determinat ab lo fi de ensajarse. *Tirar*, *apuntar al blanco*. Scopum minari.

SENYALADAMENT. adv. m. Expressament. *Señaladamente*. Designatè, signanter. || Particularment. *Señaladamente*. Consignatè. || Ab valor. *Señaladamente*. Præclarè.

SENYALADÍSSIM, **A**. adj. sup. *Señaladisimo*. Valdè insignis.

SENYALADOR. m. ASSENYALADOR.

SENYALAMENT. m. Obra de senyalar. *Señalamiento*. Assignatio, nis. || Determinació de temps. *Señalamiento*, *prefinicion*. Designatio, nis.

SENYALAR. v. a. ASSENYALAR.

SENYALARSE. v. r. Distingir-se, singularisar-se. *Distinguirse*, *señalarse*. Emineo, es.

SENYALAT, **DA**. adj. NOTABLE. DISTINGIT.

SENYALER. m. *Señalero*, *abanderado*, *gonfalonero*. Antesignanus.

SENYALET. m. d. *Señalejo*. Leve signum.

SENYAR. v. a. Fér una creu ab la ma dreia extesa desde'l front fins á la cintura, y desde'l ruscle esquerre fins al dret. També s' usa com reciproc. *Santiguar*. Crucis signa munire. || ant. BENEHIR. || ant. SIGNAR, SENYALAR.

SENYAR É BENEHIR. loc. ant. *Santiguar y bendecir*, *dar la bendicion*, *bendecir*. Benedicere.

SENYARSE. v. a. Fér com qui se senya en senyal de admiració. *Persignarse*. Signo crucis admirationem significare.

SENYER. adj. ant. SENYOR. Era 'l tractament dels diputats locals. || SOL, SOLITARI. || ant. S' aplicava al territori ó poble que tenia facultat de alsar bandera en las proclamacions dels reys. *Señero*. Signum tollere valens. || ant. Qui fá senyas. *Señero*. Nutuum factor.

SENYERA. f. ant. BANDERA.

SENTERA LLEVADA. loc. ant. *Bandera desplegada, enarbolada, flotante.* Vexillum proditum.

SENYOR. m. Amo absolut de tot, que sols es Déu. *Señor, Omnipotente.* Dominus, i. || Amo, propietari de alguna cosa. *Señor.* Herus, i. || L' amo á respecte de sos criats. *Señor.* Herus, i. || Rey, príncep, soberà. *Señor.* Princeps, ipis, rex, gis. || Gran, amo de molts estats. *Señor.* Dinasta, æ. || Títol de marquès, conde, etc. *Señor.* Dominus, i. || Terme de cortesia que 's dóna als superiors ó iguals. *Señor.* Dominus, i. || Espécie de títol de honor en los actes públichs. *Señor.* Dominus, domnus, i. || També 's diu en lo moral, com: es SENYOR de sas passions. *Señor ó señor de sí.* Sui ipsius dominus, cupiditatum moderator. || Jutge ó conseller en los tribunals. *Señor.* Senator, is.

SENYOR DE GRAN VIRTUT Ó VALOR. HÉROE.

SENYOR DE NAU Ó LENY. NAÜT. ANT. PATRÓ.

SENYOR DE SA CASA. Pare de famílias. *Señor de su casa.* Paterfamilias, patrisfamilias.

SENYOR DE SÍ. 'L qui no's perturba en los cassos apurats. *Señor de sí.* Sui compos.

SENYOR LLUCH DE LA MECA. Mal nom ab que's ridiculisa en Palma al que desempenya 'l paper ó representa en la festa de lo conquesta de Mallorca al antich y célebre Cap de Guayte. *Señor Lucas de la Meca.* Irrissorius cognomen.

SENYOR DE SENYERA. *Señor de pendon y caldera.* Procer tollere signum valens.

SENYOR DIRECTE Ó ALODIAL. Qui té 'l domini directe de alguna finca. *Señor directo.* Dominus directus.

SENYOR MITJÀ. 'L senyor ab senyoria mitjana en lo cens. *Señor con señoría mediana.* Secundariæ clientelæ beneficiarius dominus.

SENYOR, sí. loc. ant. *Sí, señor.* Utique, domine.

SENYOR ÚTIL. Qui reb lo producte de alguna cosa, y així 'l de una casa es l' amo y no 'l llogater. *Señor útil.* Utilis dominus.

AB TON SENYOR NO VULLAS PARTIR PERAS, PERQUE ELL SE MENJARÁ LAS MADURAS Y TÚ 'T QUEDARÁS LAS VERDAS. ref. Denota que de ningun modo convé disputar ab los poderosos, porque ells sempre quedaran bè ab rabó ó sens ella; y també aconsella la sumissió y respecte que debem observar ab los superiors. *Ni en burlas ni en veras con tu amo parlas peras.* Cum diis non pugnandum; numquam cum hæro disertabis.

ALT Y PODERÓS SENYOR. ant. Tractament del rey de Castella. *Alto y poderoso señor.* Magnus potensque dominus.

ENCARA NO ES MORT NOSTRE SENYOR. loc. ENCARA NO SOM ALLÀ ABONT ANEM.

FÉR LO SENYOR Ó DEL SENYOR. fr. Afectar senyoriu, usar de gravetat en lo port, vestit ó tracte. *Señorearse, hacer del señor.* Superbè se gerere.

FÉRSE DIR SÍ, SENYOR. fr. Sér respectat y estimat del públich per són mérit singular. *Ser hombre de expectacion ó señor de salva.* Virum esse conspi-

cuum. || Imposar, infundir respecte la preséncia y gravetat de algun subjecte. *Imponer.* Venerabilem esse. || Sér alguna cosa formidable ó respectable en sa línea. *Ser imponente.* Spectabilem esse.

|| Se diu de alguna cosa excel·lent, delicada, de bon gust, etc. *Ser de chupete ó de rechupete ó de padre y señor mio.* Eximium esse. || Se diu de las cosas molt carass. SABER Á PEBRE.

GRAN SENYOR. Títol que's dóna al gran turch. *Gran señor.* Turcorum imperator.

GUÁRDA Á TON SENYOR PER POR DE PITJOR. ref. MÉS VAL UN DOLENT CONEGUT, etc.

MOLT ALT Y EGREGI SENYOR DUCH DE GIRONA. ant. Tractament del primogénit de la casa de Aragó. *Muy alto y egregio señor duque de Gerona.* Permag-nus egregiusque dominus dux Gerundæ.

NINGÚ PÓT SERVIR Á DOS SENYORS. loc. prov. Denota que no's poden cumplir á un temps dos obligacions incompatibles. *Ninguno puede servir á dos señores.* Memo potest duobus dominis servire.

PAGA Á TON SENYOR LOS DRETS Y ALLÚNYAT DE SAS PARETS. ref. Denota que no convé déurer res als poderosos; però sí convé viurer lluny de ells. *Paga á tu señor los derechos, y aléjate de sus techos.* Solvito, quæ debes, domnis, et vivito longè.

SI VÓLS SÉR BON SENYOR, CÀSA AB DONA IGUAL Ó MENOR. ref. QUI'S CÀSA PER INTERÉS, MOSSO DE SA MULLER ES.

SENYORA. f. La ama ó mestressa de alguna cosa. *Señora.* Hera, æ. || Títol de las religiosas de sant Joan de Jerusalem. *Señora.* Eques fœmina. || Títol que's dóna á qualsevol dona de distincció. *Señora.* Domina, æ. || Per cortesia 's diu á qualsevol dona. *Señora.* Fœmina, æ.

SENYORA DE GRAN VIRTUT. HEROINA.

SENYORA MAJORA. Dona de edat. *Señora de edad.* Ætate propecta fœmina.

NOSTRA SENYORA. Per excel·lència 's diu de la Mare de Déu. *Nuestra Señora.* Mater Dei.

SENYORA Y MAJORA. loc. pera explicar que deixa 'l marit mestressa á la viuda. *Ama y señora.* Domina.

MOLT ALTA Y EXCEL·LENT SENYORA. ant. Tractament de infanta de Castella. *Muy alta y excelente señora.* Magna excellensque domina.

SENYORIAIAR Ó SENYORAYAR. v. a. SENYOREJAR.

SENYORAL. adj. SENYORIAL.

SENYORALLA. f. Multitud de senyors, regularment se diu per despreci. *Señorazos.* Affectatæ nobilitatis hominis.

SENYORÁS, SA. adj. aum. iron. *Señorazo.* Affectatæ nobilitatis homo.

SENYORATGE. m. Dret de senyoriu. *Señoreaje, señoraje.* Jus, ris, dominium, ii.

SENYOREJAR. v. a. Dominar, manar algú en alguna cosa com si fos l' amo. *Señorear.* Dominor, aris. || Donar repetidas vegadas á algú 'l tractament de senyor. *Señorear.* Dominum iteratè ali-

quid appellare. || Tenir propietats senyorials. Regularment se diu de las personas y del modo de vestir. *Señorear*. Superbè agere. || **ENSENYORIRSE**.

SENYORET, A. m. y f. dim. *Señorito*, *ico*. Dinastæ filius.

SENYORET DE PEGA GREGA. *Pisaverde*. Lascivibundus; gressus lasciviens.

SENYORETA DE ESTIU. *Ramera*. Meretrix, icis.

SENYORIA. f. Tractament que's dona á certas personas de distinció. *Señoría*. Dominatio, nis. || Territori ó domini del senyor. *Señoría*, *señorio*. Dominatus, us, ditio, nis. || Domini de algun estat particular que's governa com á república. *Señorio*, *señoría*. Reipublicæ dominatus. || ant. JUSTÍCIA. || ant. FACULTAT. || SUPERIORITAT, PREFERÉNCIA.

SENYORIA DIRECTA. 'L domini que reté 'l duenyo que té franca en alou una finca, que dona y concedeix en enfiteús baix cert y determinat cens, y aquest domini facultat al concedent pera fatigar la finca, sempre que's vengui, pel mateix preu que té ajustat lo venedor, y no fatigant aquell, acredita y déu cobrar lo lluisme que se li causa per la tal venda segons las lleys y privilegis del districte ahont està situada la finca. *Señoría directa*. Dominium directum.

SENYORIA MITJANA. 'L domini que adquireix y reté 'l possessor de una finca enfiteútica si la dona en establiment, y en tot cas de venda ó traspàs pòt també fatigar pel mateix preu en que la tal finca haja estat venuda ó traspassada, quedant privat en aquest cas lo senyor directe de aquesta facultat. Y no fatigant, déu aquest senyor mitjà cobrar són lluisme del preu de la tal venda ó traspàs, reduhint ó baixant á una quarta lo que deuria cobrar lo senyor directe, lucrant lo senyor mitjà las rentas tres quartas parts; bè que en assó sent lo senyor directe ecclesiàstich té variació al tenor de la sentència arbitral promulgada entre 'l clero y ciutadans en Barcelona. Y subseguint després altre establiment del segon senyor mitjà, déu seguir la mateixa regla per la fatiga del últim establiment y cobro del lluisme, que déu disminuir de una tercera part de las tres quartas parts que tindria, cobrant las dos restants terceras parts l' últim establiment, seguint lo mateix orde pel quart establiment, no podent excedir ni posarse ulterior domini mitjà per privarho la lley sobre enfiteús, y encara déu advertir-se que fora de Barcelona y llocs que gosan són privilegi no pòt imposarse altre domini directe del establiment que té franca en alou una finca. *Señoría mediana*. A primo dominium.

FORSTAR Ó DESTÈNYER AB SENYORIA. fr. ant. Obligar per justícia. *Obligar ó compeler por justicia*. Juridicè compellere.

SENYORIAL Y SENYORIL. adj. Cosa de senyoriu. *Señoral*, *dominical*, *señorial*. Dominicus.

SENYORÍSSIM, A. adj. sub. Comunment s' usa per ironia. *Señorísimo*. Magnus dominus.

SENYORIU. m. Domini. *Señorio*. Dominatus, us.

|| Gravatat en lo port ó en las accions. *Señorio*. Majestas, atis. || En lo moral, domini, imperi sobre las passions. *Señorio*. Imperium, ii.

SENZILL. adj. Lo que no té mescla de altra cosa. *Sencillo*. Simplex. || Sèns ficció ni engany. *Sencillo*. Sincerus. || Lo que té ménos cos que el comú, com: tafetà SENZILL, etc. *Sencillo* Simplex, tenuis.

|| Despullat de adornos y luxo. *Sencillo*, *llano*. Tenuis. || Innocent, bondadós, afable. *Sencillo*. Simplex. || Dít de la moneda de ménos valor respecte de la mateixa de són nom, com: pesseta SENZILLA, la que no es columnària. *Sencillo*. Simplex.

SENZILLAMENT. adv. m. De un modo senzill. *Sencillemente*. Rectè, candidè. || Sèns aparato, com se diu del estil, vestit, etc. *Sencillemente*. Inconcinnè, inconditè.

SENZILLAS. adj. bót. Se diu de las flors quant totes las parts que las componen són contínues, y no tenen per consegüent més que una làmina, com la de la orega, etc. *Sencilas*. Simplicia.

SENZILLÈS Y SENZILLESA. f. La qualitat que constitueix á las cosas primas y de poch cos, en la línia en que'l poden tenir. *Sencillez*. Simplicitas, atis. || Ingenuitat, sinceritat. *Sencillez*, *ingenuidad*, *llaneza*. Simplicitas, atis, animi candor.

|| Ignorància, facilitat de algú pera sèr enganyat. *Sencillez*. Fatuitas, atis.

AB SENZILLESA. m. adv. SENZILLAMENT.

SENZILLÍSSIM, A. adj. sup. *Sencilíssimo*. Simplicissimus, candidissimus.

SENZILLÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Sencilíssimamente*. Simplicissimè.

SEP. adv. ant. Mòltas vegadas. *Muchas veces*. Sæpè. || m. CEP.

SEPARABLE. adj. Lo que's pòt separar de altra cosa. *Separable*. Separabilis.

SEPARACIÓ. f. Obra de separar ó separarse. *Separacion*. Separatio, nis. || Distància de una cosa respecte de altra, com América y Àfrica de Europa. *Separacion*. Distantia, æ, spatium, ii. || Divisió, partició. *Separacion*. Divisio, partitio, nis. || mateixa cosa separada. *Separacion*. Separatio, nis.

|| DESMEMBRAMENT. || SECRECIÓ.

SEPARADAMENT. adv. m. Á part. *Separadamente*, á parte. Separatim, seorsim. || Espargidament. *Separadamente*. Sparsim.

SEPARADOR, A. m. y f. Qui separa. *Separador*. Separator, divisor, is.

SEPARAR. v. a. Apartar una cosa de altra. També s' usa com reciproch. *Separar*. Sevoco, as. || Dividir, desunir. *Separar*, *segregar*. Separo, as, sepono, is. || Dividir, distribuir. *Separar*. Diduco, is. || Posar á part, reservar, guardar. *Separar*. Sepono, is. || Privar á algú de algun dret ó empleo. *Separar*. Depono, is. || Impedir la comunicació de marit y muller. *Separar*. Matrimonium diducere. || Dít del bè y del mal, distingir-lo. *Distinguir*, *separar*. Discerno, is.

SEPARARSE. v. r. Abstráurese algú de las

cosas en que ántes s' ocupava, ó de la comunicació que tenia. *Retirarse, separarse*. Abstraho, is. || Apartarse, retirarse de qualsevol lloch. *Separarse*. Recedo, is. || for. Desistir. *Separarse*. Desisto, is.

SEPARAT, DA. p. p. *Separado*. Separatus.

SEPARATISME. m. Secta herètica de Inglaterra. *Separatismo*. Separatismus, i.

SEPARATISTA. m. Sectari del separatisme, que no convenia en las lleys de la Iglésia anglicana. *Separatista*. Separatista, æ.

SEPARATI, VA. adj. Lo que té virtut de separar. *Separativo*. Separans.

SEPARATORI, A. adj. *SEPARATI*. || m. quím. Vas oblongo, quasi uniforme, ab un orifici com lo dit petit pera entrar lo licor, y ab altre de molt estret en lo sol pera vuydarlo, y serveix pera separar los licors. *Separatorio*. Separatorium, ii.

SEPELIR. v. a. ant. *SEPULTAR*, ENTERRAR.

SEPELL. m. Planta. BRUCH.

SÉPIA. f. SÍPIA.

SEPTEMBRE. m. SETEMBRE.

SEPTEMVIR. m. Magistrat romá que tenia sis companys, pera conduhir las colónias y distribuir las terras. *Septemviro*. Septemvir, i.

SETEMVIRAL. adj. Cosa dels septemvirs ó septemvirat. *Septemviral*. Septemviralis.

SEPTEMVIRAT. m. La dignitat de septemvir. *Septemvirato*. Septemviratus, us.

SEPTENARI. m. y adj. Se aplica al número compost de set unitats. *Setenario*. Septenarius, septenus. || Lo temps ó espay de set dias; y 's pren regularment per algun exercici de devoció, que dura set dias, com lo SEPTENARI de Nostra Senyora dels Dolors. *Setenario*. Septenarium, ii.

SEPTENI. m. L' espay de set anys. *Setenio*. Septenium, ii.

SEPTENTRIÓ. m. Constel·lació composta de set estrelles. *Septentrion, osa menor*. Septentrio, nis. || La part que hi ha en lo globo desde l' equador envers nostre pol. *Septentrion*. Septentrio, nis, aquilonaris regio. || TRAMONTANA.

SEPTENTRIONAL. adj. Cosa del septentrió. *Septentrional*. Septentrionalis.

SEPTERI. m. Ceremonia que's feya cada set anys en Délfos, calant foch un noy á una tenda de campanya, ab altras extravagàncies. *Septerio*. Septerium, ii.

SÉPTICH, CA. adj. méd. Putrefactiu ó corrosiu sens causar dolor. *Séptico, putrefaciente, putrefactivo, escarótico, corrosivo*. Septicus. || ESCÉPTICH.

SEPTICISMA. m. PIRRONISME.

SEPTIFÓLIA. f. Herba de set fullas. *Septifolia*. Septifolium, ii.

SÉPTIM, A. adj. SETÉ.

SEPTIMA MAJOR. mús. L' interval·lo de cinch tons y un semitó. *Séptima mayor*. Septima major.

SÉPTIMA MENOR. mús. L' interval·lo de quatre

tons y dos semitons majors. *Séptima menor*. Septima minor.

SÉPTIMA SENSIBLE. m. La última nota de la escala. *Séptima sensible*. Septima sensibilis.

SEPTIMILLA. f. poét. Composició de set ó vuyt síl·labas, y 's compon de un parejat, de un terceto, y altre parejat; ó de un quarteto y un terceto; ó de una quintilla y un parejat; y s' usa pera coblas y villancicos. *Septimilla*. Compositio metrica semptem versibus constans.

SEPTIMÓNIA. f. Festa que's feya en Roma després que la séptima montanya 's compregué en la ciutat, y en ella s' oferian set sacrificis en set paratges diferents, y 'ls emperadors se mostravan lliberals ab lo poble. *Septimonia*. Septimontium, ii.

SEPTISONI. m. Se diu del edifici rodejat de set ordes de columnas, de que ni hagué dos en Roma. *Septizonio*. Septizonium, ii.

SEPTUAGENARI, A. adj. Se diu de la persona de setanta anys. *Septuagenario*. Septuagenarius.

SEPTUAGÉSSIM, A. adj. Lo que cumple lo número de setanta unitats ó set desenas. *Septuagésimo*. Septuagessimus.

SEPTUAGÉSSIMA. f. La dominica tres setmanas abans de la primera de Quaresma, y en que antigüament comensava la quaresma. La instituí lo papa Telesforo. *Septuagésima*. Septuagessima, æ.

SEPTUPLICAR. v. a. Doblar set vegadas, ó multiplicar per set. *Septuplicar*. Septuplico, as.

SÉPTUPLO, A. adj. Set vegadas més. *Séptuplo*. Septuplus.

SEPULCRAL. adj. Cosa de sepulcre. *Sepulcral*. Sepulcralis.

SEPULCRE. m. Sepultura en alt pera depositar algun cadáver. *Sepulcro, túmulo, sarcófago, carnero*. Sepulcrum, i. || met. Lloch malaltís en que mor molta gent. *Sepulcro*. Sepulcrum, i.

SEPULCRE FILOSOFAL. En la filosofia hermética lo fornet en que posan lo mercuri pera purificarlo, y també l' ou filosofal en que posan la pedra pera que sia sepultada y mortificada. *Sepulcro filosofal*. Philosophale sepulcrum.

SEPULCRES EMBLANQUINATS. Hipócritas. *Sepulcros emblanqueados*. Dealbatum sepulcrum.

SANT SEPULCRE. Lo sepulcre del Salvador, y en aquest sentit no's pót dir sepultura. *Santo sepulcro*. Redemptoris sepulcrum. || La urna que ab una imatge del cos de Jesucrist difunt se pórtia en las professons de la semana santa. *Santo sepulcro*. Sacrum sepulcrum.

SEPULTACIÓ. f. ant. *SEPULTURA*. A.

SEPULTADOR, A. m. y f. Qui sepulta. *Sepultador, sepulturero*. Vespillo, nis.

SEPULTAR. v. a. Posar los difunts en sepulcre ó sepultura. *Sepultar, dar sepultura*. Sepelio, is, humo, as. || met. Amagar, ocultar, olvidar. *Esconder, sepultar*. Sepelio, abscondo, is. || Sumergir. *Sepultar*. Absorbeo, es. || Menjarse alguna cosa.

Zamparse, embaular. Deglutio, is.

SEPULTAT, DA. p. p. *Sepultado.* Sepultus.

SEPULTURA. f. La acció de sepultar. *Sepultura, entierro.* Sepultura, æ, humatio, nis. || Lo clot ó cavitat en que se enterran los difunts. *Sepultura.* Sepultura, æ. || Lo dret de algunas famílies pera sepultarse en cert paratge, com: F. té SEPULTURA en la iglésia. *Sepultura.* Humationis jus. || met. Paratge ahont mor molta gent, ja sia per mal sà, ó per la fúria de la guerra, y qualsevol cosa que conté algú després de mort; y també lo que es causa de la mort; y així 's diu, que la mar ó peixos són la SEPULTURA dels mariners, un fill dolent la dels pares, etc. *Sepulcro, sepultura.* Sepultura, æ, sepulcrum, i. || EXÉQUIAS, ENTERRO, FUNERAL.

DONAR SEPULTURA. fr. met. SEPULTAR.

SEPULTURER. m. Qui sepulta. *Sepulturero, sepultador.* Sepeliens, tis, vespillo, nis, libitinarius, ii.

SEPUM. m. SEU, GREIX.

SEQUÁS. adj. Qui segueix lo partit, doctrina ú opinió de altre. *Secuaz.* Assecla, sequax.

SEQUEDAT. f. Falla de humitat en los cossos y de pluja en la terra. *Sequedad.* Siccitas, ariditas, atis. || Qualitat que denomina al subjecte sech, y s' oposa á la humitat. *Sequedad.* Siccitas, atis. || La sensació astringent que la set causa en la boca. *Sequita, sequedad.* Sitis is, siccitas, atis. || La qualitat seca que s' experimenta en l' ayre quant no plou. *Sequedad.* Aëris siccitas. || Ditxo, expressió aspra y dura. *Sequedad.* Gravia et aspera verba. || Falta de dolsura, de eloqüència y de atractiu en l' estil. *Sequedad.* Jejunitas, ariditas, atis. || Aspresa en lo tracte, geni. *Sequedad.* Acerbitas, atis. || En la mística falta de fervor ó devoció. *Sequedad.* Ariditas, atis.

SEQUELA. f. Conseqüència. *Secuela.* Sequela, consequentia, æ.

SEQUÈNCIA. f. La prosa ó vers que's diu després de la epístola en la missa. *Secuencia.* Sequentia, æ.

SEQUER. m. Lloch á propòsit pera secar las figas y altrás fruytas. *Pasera, almijar.* Solarium ubi fructus exsiccatur.

SEQUERIA. f. ant. SEQUEDAT.

SEQUESTRE. y derivats. m. SEGREST.

SEQUISSIM. A. adj. sup. Molt sech. *Sequisimo.* Aridissimus.

SÈQUIT. m. Acompanyament de gent. *Comitiva, séquito, acompañamiento.* Comitatus, us. || Aplauso y estimació comú. *Acceptacion, séquito.* Acceptatio, nis.

SER. m. La essència, naturalesa y entitat de las cosas. *Ser.* Natura, æ, essentia, æ. || Tot lo que existeix. *Ente, ser.* Ens, tis. || Valor, preu, estimació de las cosas, com aqueixa paraula es tot lo SER de la oració. *Ser.* Præitium, ii, vis, is. || Modo de existir. *Ser.* Natura, æ. || CER.

SÉR. v. Substantiu, anómalu y auxiliar de tots

los demés en la pasiva. *Ser.* Sum, es, esse. || Existir, subsistir. *Ser.* Sum, es, esse, consto, as. || Servir, com: la ploma es pera escriurer. *Ser.* Sum, es, esse. || Tenir existència. *Ser.* Sum, es, esse, exto, as. || Succedir, esdevenir, verificarse alguna cosa, com: quant SERÁ. *Ser.* Contingo, is, sum, es. || Estar en algun lloch ó situació. *Ser, estar.* Adsum, ades.

|| Valer, com: á quant són los naps. *Valer, ser.* Tanti esse. || Tocar, pertànyer, com: no es la mel per la boca del ase. *Ser.* Sum, es. || Pertànyer á la possessió ó domini de algú alguna cosa, com aquesta capa es den Joan. *Ser.* Pertineo, es, specto, as. || Tenir principi ú origen de algun país, com: F. es de Barcelona. *Ser.* Esse, oriundum esse. || Ab noms contraris serveix pera afirmar y negar, com: es veritat, es mentida. *Ser.* Ita, ita esse. || lóg. En las proposicions significa la relació del predicat ab lo subjecte. *Ser.* Sum, es. || Parar, terminar, com: que SERÁ de nosaltres, sino obram bé. *Ser.* Sum, es. || Fer, com: que SERÉ, si vos me desamparau. *Hacer, ser.* Ago, is. || Junt ab los noms de empleos equival á exercitarlos ú ocupar-se en ells, com: SER capitá, intendent, etc. *Ser.* Exequi. || Junt ab molts noms ó particips de altres verbs significa tenir las propietats de ells, com: SER honest, indigne, etc. *Ser.* Sum, es. || Se diu en orde á la matèria, com: lo rellotge es de or. *Ser.* Sum, es.

SÉR AB ALGÚ. fr. Opinar del mateix modo que ell. *Ser con alguno.* Cum aliquo sentire. || Prevenir á algú que s' espere un poch, que prompte estará pera tractar ab ell. *Ser con alguno.* Quamprimum adsto.

SÉR BO. fr. Sér convenient, útil, del cas. *Ser bueno.* Utile, congruum esse.

SÉR DE ALGÚ. fr. Seguir son partit, opinió, etc. *Ser de alguno.* Alicujus partes sequi.

SÉR CERT. fr. Constar, sér veritat. *Ser cierto; constar.* Constare, patere.

SÉR LLARCH DE CONTAR. fr. Sér un assumpto llarch y enredat. *Ser cuento largo.* Diffusum et inestricabile esse.

SÉR LLUNY. fr. Estar molt distant. *Estar lejos.* Longè abesse.

SÉR PER DEMÉS. fr. Sér inútil, supérfluu. *Estar demás.* Supervacaneum esse. || Sobrar, no estar ocupat en res. *Estar demás.* Otiosum esse.

SÉR PROP. fr. Trobar-se un lloch ó subjecte á poca distància de altre. *Estar cerca.* Propè esse.

SÉR TORNADOR. fr. Valer més lo ques' entrega que lo que's reb. *Perder, tener que añadir ó que volver.* Superaddendum teneri.

SÉR TINGUT. fr. Estar obligat. *Estar obligado.* Teneri. || Estar reputat per. *Ser tenido por.* Putatum esse.

¿AHONT SOM? loc. de admiració, disgust ó estranyesa. ¿Dónde estamos? ¿Ubinam gentium sumus?

CADA HU LO QUE SIA SÈU. ref. Denota que no deu deixar pérdrer algú lo que li pertany, ni pérdrer

lo que no sia seu. *No hagas cohecho, ni pierdas derecho.* Munera ne captes, nec perdas jura crveto.

COM MÉS HI SÓN MÉS S' EMBOLICAN. ref. Denota que en las cosas de ingeni y gust no convé intervingan molts. *Muchos componedores descomponen la novia.* Plurimus orator nubentem ornatibus orbat.

COM QUI NO HI ES PER AIXÓ. loc. Com qui fa altra cosa. *Como quien hace otra cosa.* Quippe, qui aliud agit.

ENCARA NO SOM ALLÁ ABONT ANAM. loc. Adverteix no se celebren las cosas fins que estigan conclosas. *No alabes ni desalabes, hasta siete navidades: nadie se alabe hasta que acabe; no me digas oliva, hasta que me veas cogida.* Nemo suos laudet, donec perfecterit actus. Parcito me, nondum collectam, dicere olivam. || Denota que qui intenta enganyar á altre no pót alabàrsen fins haverho conseguit. *Antes que mohatres no te alabes.* Ne tibi plaude prius quam detur fraude potiri. || SÉR PA Y MEL.

EN SÒN SER. m. adv. Se diu de lo que existeix sèns haverse gastat ni malmés. *En ser.* Immutata res.

ES QUI ES. exp. Se diu pròpiament de Dèn que es sér per essència; però en lo modo comú 's diu de aquell que's porta honradament. *Es quien es, se porta como quien es.* Est qui est.

FÓS LO QUE FÓS. exp. fam. ab que se sol donar principi als cuentos y relacions de gent ordinària. *Érase que se era.* Sic ave. || SIA LO QUE SIA.

LO QUE ES ESTAT, ES ESTAT, Ó SIA ESTAT. exp. ab que's preten que s' olviden ó perdonen los motius de queixa ó enuig, com si no haguessen estat. *Lo pasado pa. ado.* Præteritorum nulla mentio fiat.

LO QUE ES ESTAT Y NO ES, COM SI NO HAGUÉS ESTAT RES. ref. pera disculpar al qui ell mateix s' ha corregit ó esmenat de algun vici, particularment de deshonestad. *El que hizo un yerro, y pudiendo no hizo mas, por bueno le tendrás.* Quæ semel erravit, neque culpas addidit ullas:

Addere cum posset, fœmina, crede, proba est.

LO QUE ES TEU ES MEU, Y LO QUE ES MEU HO VULL. ref. fam. que denota l' egoisme de algú. *Partir como hermanos, lo mio mio, y lo tuyo de ambos.* Quæ mea sunt, mea sint, tua sed communia sunt: Fraternal pactum nepe sodaliti.

NO SERÁ TANT. loc. que's diu quant s' óu una exageració desmasiada. *Achica compadre, y llevarás la galga.* Parcius ac verius.

NO SERHI TOT. loc. NO TENIR TOT SÒN SENY.

Ó JÁ SIA. m. adv. disjunctiu. *Ya sea.* Sive, seu.

SIA LO QUE SIA Ó LO QUE VULLA. exp. ab que's prescindeix de qual de dos ó més cosas es certa, passant á tractar l' assumpto principal en qualsevol de las suposicions. *Sea lo que fuere ó lo que sea.* Quomodocumque se habeat.

SIA Ó NO SIA. exp. ab que prescintint de la existència ó no existència de alguna cosa 's passa á tractar del assumpto principal. *Sea ó no sea.* Sit vel non sit.

SIA QUI'S VULLA. exp. Qualsevol que sia. *Sea el que fuere, cualquiera que sea.* Quisquis, quicumque.

SI JO FÒS DE F. exp. Indica lo que deuria fér lo subjecte de qui's parla en lo cas de que's tracta. *Si yo fuera de F.* Meo voto, me judice, sententia mea.

SOMHI PER LO QUE HI SOM. loc. ab que's adverteix á algú que no retraga cosas-agenas á lo que's tracta. *A lo que estamos tuerta.* Non est his locus.

SERAFÍ. m. Angel del primer chor y gerarquia. *Serafin.* Seraphim. || Subjecte especial en lo amor de Dèn. *Serafin.* Seraphim. || Lo subjecte de especial hermosura ó altrás prendas. *Serafin.* Seraphim. || Epiteto de sant Francesch. *Serafin.* Seraphim. || Espécie de moneda de plata ú or que s'usa en la Índia. *Serafin.* Seraphim.

SERÁFICH, CA. adj. Cosa del seraffi. *Seráfico.* Seraphicus.

FÉR LA SERÁFICA. fr. met. FÉR LO CAPUTXÍ FALS.

SERAFINA. f. Teixit de llana semblant á la bayeta, encara que més trucat y abatanat, adornat de vários dibuixos. *Serafina.* Tela lanea discolor.

SERASQUIER. m. General de exércit entre turchs. *Serasquier.* Dux apud turcos.

SERBA. f. Lo fruyt de la serbera, de color pardo, que tira á roig, y la molsa, que es groguenca y sumament aspra fins que está ben madura, conté las llavors de color pàlit de un costat y roig de altre: quasi may madúra en l' arbre, y esastrigent en las cambras de ventre. *Serba, sorba.* Sorbus, sorbum, i.

SERBER. m. SERBERA.

SERBERA. f. Arbre, la soca del qual es drela y llista; las fullas aladas y compostas de fullas aovadas, dentadas y peludas per sota; las flors blancas y són fruyt es la serba. *Serbal, serbo, sorbo.* Serbus, sorbus, i.

SERCENAR. v. a. CERCENAR.

SERÉ, NA. adj. Clar, sèns núvols ni boyra. *Sereno.* Serenus, sudus. || Apacible, tranquil, sossegat. *Sereno.* Tranquillus, candidus. || SERENA. 3. || INALTERABLE.

AL SERÉ. m. adv. Á LA SERENA.

SERENA. f. La claredat, falta de núvols y boyras. *Serenidad.* Serenum, i, serena tempestas. || Nínfa del mar, que fingiren los poetas, dona ab alas de la part superior, y de la inferior auell ab cua y peus de gallina; ó bè segòns altres la part inferior del peix; los poetas fingeixen que ab la suavitat de són cant adormia als navegants y sels menjava ó precipitava al mar. *Sirena.* Sirena, æ, siren, is. || met. La dona que canta ab molta suavitat y melodia. *Sirena.* Sirena, æ. || La humitat de que durant la nit está impregnada la atmósfera. *Sereno.* Noctis serenum, nocturni vapores. || La dona del sereno. *Muger del sereno.* Nocturni circuitoris uxor.

Á LA SERENA. m. adv. Al descubert ó al ras durant la nit. *Al sereno.* Sub dio, sub dium.

POSAR Á LA SERENA. fr. Tráurer algun licor y deixar-lo estar á la serena, com la àygua pera que's refresque, etc. *Serenar*, *poner al sereno*. Nocturni vapori exponere.

SERENAMENT. adv. m. Ab serenitat. *Serenamente*. Placidè.

SERENAR. v. a. ASSERENAR.

SERENARSE. v. r. ASSERENARSE.

SERENATA. f. Concert de música que's fá ó dona per la nit ó al seré. *Serenata*. Nocturnus concentus.

SERENER. m. Manto petit sens cua que cubre 'l cap contra la serena, y arriba quasi fins á la cintura. *Sereno*. Calyptra, æ.

SERENÍSSIM, A. adj. sup. *Serenissimo*. *Serenissimus*. || Títol de honor que's dona á las personas reals, infants, etc. *Serenissimo*. *Serenissimus*.

SERENITAT. f. SERENA. 1. || Disposició del ayre que causa un temps apacible y seré. *Serenidad*. Apricitas, atis. || Títol de honor que's dona á alguns prínceps y primers magistrats, com al Duch, y electors de Venècia. *Serenidad*. *Serenitas*, atis. || Sossego, tranquilitat del ànima ó consciència. *Serenidad*. Animi quies, tranquilitas. || Apacibilitat, disposició serena de la cara. *Serenidad*. Oris serenitas. || Desvergonyiment, frescura. *Serenidad*, *frescura*. Procacitas, atis.

SERENO. m. Persona destinada pera rondar á la nit, y cridar ab veu alta l' hora que es, lo temps que fá, avisar dels incendis, y evitar los robos. *Sereno*. Nocturnus urbis circulator.

SERFULL. m. Planta de camas primas, ramosas, tendras, arrodonidas, llisas, de vert blanquinos per la part inferior y á vegadas rogench per la superior; fullas semblants á las del julivert, però més petites, retalladas més profundament, y més suaus al tacto, verdas al principi, cubertas en lo revés de borrisol molt fi, plenas de such y de olor aromàtic. Es anti-escorbútica, aperitiva, diurética, sudorífica, y serveix de amaniment y per enciam. *Cerefolio*, *perifollo*. *Chœrefolium*, *cerefelium*, ii, *chærophylum*, i.

SERFULL SALVATGE. SÉRPOL.

SÉRI, A. adj. SÉRIO.

SÉRIAMENT. adv. m. Ab serietat ó gravedad. *Seramente*. Serio. || De veras. *Seramente*, *de veras*. Serio.

SÉRIE. f. Orde, fila, continuació, encadenament de cosas. *Série*. Series, ei.

Á SÉRIE DE LAS PRESENTS. m. adv. Segons lo contingut literal de algun llibre ó escrit. A *tenor de las presentes*. Ad litteralem textum.

SERIETAT. f. Gravedat, magestat. *Seriedad*. Gravitass, serietas, atis. || Severitat, aspresa en lo tracte. *Seriedad*. Sinceritas, atis. || Realitat, sinceritat en lo tracte. *Seriedad*. Sinceritas, simplicitas, atis. || Modèstia, circumspecció. *Mesura*, *seriedad*, *gravedad*, *circumspeccion*. Corporis habitus, compositio, nis.

SÉRIO, A. adj. Grave, circumspecte. *Grave*, *sério*, *circumspecto*. Serius. || Aspre en lo mirar ó parlar. *Sério*. Severus. || Magestuós. *Sério*. Gravis. || Ingènuo, verdader, real, sens engany. *Sincero*, *sério*. Sincerus. || Important, de consideracion. *Sério*. Magnus, magni momenti.

FÉR LO SÉRIO. fr. Manifestar gravedad. *Mesurarse*. Modestè se gerere.

POSARSE SÉRIO. fr. Manifestar indignació. *Ponerse sério*, *severizarse*. Severitatem induere.

SERIÓS, A. adj. ant. SÉRIO. || DE VERAS.

SERIOSAMENT. adv. m. ant. SÉRIAMENT.

SERIMENT. m. SARMENT.

SERMENYA. f. CEMENTA.

SERMÓ. m. Lo discurs ú oració en que s' explica 'l Evangeli, doctrina cristiana, ó en que's fá 'l panegírich de algun Sant. *Sermon*. Sermo, nis. || met. Reprehensió, advertència. *Sermon*. Increpatio, animadversio, nis.

BON SERMÓ TINDRÉM SI 'L PREDICADOR NO S' ESCANYA. ref. ab que's nota al qui posa á tossir quant comensa á pronunciar un discurs ó qualsevol altra cosa. ¿Tose el padre prior? bueno será el sermon. Præsulie egregie dictorum est nuntia tussis.

SERMOCINACIÓ. f. ret. Figura, espècie de diàlogo ó interlocució. *Sermocinacion*. Sermocinatio, nis.

SERMONAGAR. v. a. ant. ENRAHONAR.

SERMONAL. adj. Cosa de sermó. *Oratorio*, y *sermocinal* de poch y mal us. Oratorius.

SERMONAR. v. a. ant. PREDICAR.

SERMONARI. m. Llibre ó col·lecció de sermons. *Sermonario*. Sermologus, i.

SERMONEJAR. v. a. PREDICAR. || Repèndrer ab sermons. *Sermonear*. Increpo, as.

SERMONET. m. d. *Sermoncio*, *illo*, *ito*. Conciuncula, æ.

SEROL. m. farm. CERAT. || fam. BARNET.

SERÓS, A. adj. Lo que participa de serositat ó té sas qualitats. *Seroso*, *sueroso*. Serositatem habens, serosus.

SEROSITAT. f. med. Humor aygualós y salí que se separa de la part roja de la sanch. *Serosidad*. Serocitas, atis.

SERP. f. Reptil sense peus, de cap més ó menos pla, la boca gran, lo cos rodó y molt llarch respecte de sa gruixària, que va disminuint gradualment fins á terminar en punta á la extremitat de la cua, de color gris, blavench per sota, ab quatre filas de pintas negras per sobre. Ni ha várias espècies, que sols se diferencian per la magnitut, colors de la pell, y propietats que tenen; sent unas verinosas y otras no. *Culebra*, *serpiente*. Serpens, tis. || astrón. Certa constel·lació septentrional. *Serpiente*, *serpentario*, *esculapio*, *ofiuco*. Serpens, tis, ophiucus, i. || En lo moral se diu de tot lo que es maligne, nociu, danyós. *Serpiente*. Noxium, infestum. || Home molt astut y taymat. *Lagarto*. Callidus.

SERP DE ÀGUA. La que habita en la àgua, nada y no té verí. *Culebra, serpiente de agua.* Anguis, is, hydrus, i.

SERP DE CASCABELL. Serp molt perillosa de la América, de color pardo ab mescla de groch, dents llargas y agudas, bastant grossa y de quasi cinch peus de llarch, y moltíssim velós: en la cua té unas parts membranosas que sonan com cascabels, de lo que li vé 'l nom. Morta pert lo verí. *Serpiente de campanilla ó de cascabel.* Serpens tinnicus.

SERP DE DOS CAPS. ANFISENA.

SERP DE ESCULAPI. Espécie de serp que té l' inferior del ventre verdós, y la part superior de la esquena tira á negra. No mossega á las personas, ni té verí; diuben que menja á las altrás, que resisteix al veneno, que es contra la pesta, y está plena de sal volátil y oli. *Serpiente de Esculapio, enanago.* Pareas, æ; Æsculapii serpens.

SERP DE MAR. Peix semblant al congèr. *Serpiente marina.* Hydrus, i.

SERP DESSANGRADORA. Espécie de serp que aquell á qui mossega llansa sanch per tots los conductos del cos. *Serpiente desangradora.* Hæmorrhais, idis.

SERP INFERNAL. Lo dimoni. *Serpiente infernal.* Dæmon, is.

SERP MERIDIONAL. astron. Certa constel·lació envers lo mitjdia. *Serpiente meridional.* Serpens meridionalis.

SERP QUE'S LLANSA. Serp de Malabar, que es com un dit de grossa y de cinch á sis peus de llarga; tan verda que no's distingeix entre la herba, y se llansa als ulls, orellas ó nas dels passatgers; y allí ahont los mossega espargeix un verí subtil que no té cura. *Serpiente que se lanza.* Jaculus, i.

SERPEJAR. v. n. Girarse á un costat y altre formant espiras com las serps. *Serpentejar, serpear, culebrear.* Serpo, is.

SERPEJAT, DA. adj. met. Se diu de algunas cosas que forman tortas com las que descriu la serp quant camina. *Serpeado, culebreado.* Simosus. || bot. Se diu de las flors las voras de las quals tenen arrugas ó vuyts superficials ó poch fondos. *Serpeadas.* Repandæ.

SERPENT. m. Serp, regularment se diu de las molt grossas. *Serpiente.* Serpens, tis. || Instrument músich ab móltas voltas á modo de serp. *Serpenton, serpentim.* Cornu musicum. || DRACH.

SERPENTARI. m. astr. SERP. 2.

SERPENTÀRIA. f. DRAGONÀRIA.

SERPENTÀRIA VIRGINIANA. Herba de la América septentrional, que fá unas arrels compostas de un cos llarch y prim, del que naixen una multitud de fibretas radicals, entrellassadas, grises ó groguencas pel exterior, y blancas en l' interior, y que á vegadas porta residuos de sas camas y fullas; olor penetrant, reinós y alcanforat, semblant al de la valeriana, sabor càlit amarch, análogo á sòn olor. Los americans ne portan un tros á la punta de un bastó, perque creuhen que sòn olor fá fugir á las

serps y altres reptils verinosos. *Serpentaria virginiana, vivorera ó dictamo de Virginia, póleo silvestre.* Viperina, seu serpentaria virginiana; aristolochia serpentaria

SERPENTÍ, NA. adj. Cosa de serp. *Serpentino.* Serpentinus. || Dit del marbre que té part de serpentina, ó del que es vert, bigarrat del mateix color. *Serpentino.* Viride talco serpentino variegatum marmor. || m. quílm. Canó que puja serpejant desde'l fondo del alambí fins al refrigerant, pera destil·lar los licors. *Culebra, serpentim.* Tubus serpentinus. || Pessa de cer en los daus de las armas de foch, ab la qual se forma 'l moviment y molla de la clau. *Serpentina.* Serpentina clavis. || Pessa de artilleria antiga. *Serpentin.* Bellicus serpens. || pl. ÓFITAS.

SERPENTICIDA. adj. Matador de serps. *Serpenticida.* Serpensis occisor.

SERPENTÍCOLA. m. Adorador de alguna serp, com los hebreus que adoráren la serp de metall en lo desert. *Serpenticola.* Serpenticola, æ.

SERPENTÍFERO, A. adj. poét. Lo que porta serps. *Serpentífero.* serpentigero. Serpenter.

SERPENTINA. f. mat. ESPIRAL. || Espécie de pedra marbre verda y clapada com la pell de serp. *Serpentina.* Ophites, æ. || Pedra preciosa de color vert obscur, ab clapas, punts, venas ó llistas del mateix color, més ó ménos obscur, suau, ménos dura que'l márbre, y adquireix un llustre hermós. *Serpentina.* Serpentinum talcum. || Instrument de ferro en que s' assegurava la mateixa ab un caragolot, y ab altre major s' afiansava á la culata de mosquet pera calarli foch. *Serpentin, serpentina.* Ignaria scloppet serpentina pars. || Espécie de arma llansadissa. *Serpentina.* Missile telum.

SERPENTINA MAJOR. Planta. DRAGONÀRIA.

SERPENTINA MENOR. BARBA DE AARON.

SERPENTINAMENT. adv. m. Á manera de serp. *Serpentinamente.* Sinuosè; serpentino more.

SERPETA. f. d: *Sierpeçilla.* Serpula, æ. || pl. Cohets que ixen de altres majors, y fán várias giragonsas com las serps. *Sierpeçillas, culebrillas, culebrinas.* Sulphurati pulveris anguiculus versatis.

SÉRPOL. m. Serfull salvatge; planta de quatre á sis polzadas ab camas escampadas, ramosas, primas, llepyosas, quadrangulars y rogenças; fullas oposadas, ab los pecíolos curs, pestanyosas, aovadas y obtusas, flors ab cabeceta en la extremitat de las brancas; olor y sabor molt agradable; serveix pera condiment; y dona per destil·lació oli volátil que's pót substituhir al de la farigola de la qual se diferencia poch. *Sérpol.* Serpillum, i.

SERRA. f. Fulla de cer llarga y estreta que per una part forma dents inclinadas un poch alternativament als costats, las quals obren carrera pera dividir la fusta, etc. á la mida que's vol y ab poch desperdici. *Sierra, Serra,* æ. || Fulla de cer que's diferencia de la serra comuna en fér un tall que

equival á las dents y serveix pera tallar la pedra, ajudada de arena y áygua. *Sierra*. Serra, æ. || anat. Instrument que serveix pera la dissecció dels ossos. *Sierra*. Amphisbela, æ. || La que usan los ebanistas pera embotir las pesas. *Sierra de marqueteria*. Tessellandi serula. || Peix que té en la mandíbula superior una planxa terminada en una fila de dents ab que fá guerra als altres. *Priste, sierra, serra*. Prides, is, serria, serra, æ. || Cordillera de montanyas partidas. *Sierra*. Prærupti montes. || Continuació de montanyas en una costa de mar. *Cantiles, sierra*. Montis continui. || Elevació que moguda del vent forma la áygua en la mar, fentla semblar una serra ó montanya. *Monte, sierra*. Mons, tis. || Rima ó munt gran de palla que's fá en la era quant se limpia'l blat, etc. *Balaguero, sierra*. Paleæ strues. || ter. CALAMÁSTECHS. || CERDA, CRIN.

SERRA DE ÁYgua. Màquina ó molí de áygua ab sa fulla pera serrar. *Sierra*. Molendinum findendis lignis.

SERRA DE BOGIR. La estreta que usan los fusters pera serrar en círcul, com en los taps rodons, los forats en lo asiento de las necessàries, etc. *Sierro, de rodear*. Angustior serra.

SERRA DE MA. La que pót manejar un home sol. *Sierra de mano*. Manualis serra.

SERRA SECA. Montanya de roca viva. *Tormo*. Rupes, is.

SERRADET. m. d. de serrat. *Cerrillo, cerrejon*. Tumulus, i.

SERRADÍS, SA. adj. Lo que pót sér serrat. *Aserradizo*. Serrabilis. || m. Las serraduras que fá la barrina foradant la fusta. *Escobina*. Scobs, bis.

SERRADOR. m. Qui sérta. *Aserrador, serrador, y chiquichaque* lo qui sérta pessas grossas. Serrans, tis, serrarius, ii. || Lo lloch ahont se sérta. *Aserradero*. Serratrina, æ. || ant. TALLADOR. 1.

SERRADURA. f. Obra de serrar. *Serradura, aserradura*. Serraria sectio. || La carrera que fá la serrà en la matèria que vá serrant, y la part ahont la fá. *Aserradura*. Serratura, æ. || pl. Las micas de fusta, etc. que va gastant la serra. *Aserraduras, serraduras, serrin*. Serrago, inis, quisquiliæ, arum. || SERRADÍS. 2.

SERRAHÍ. m. MONTANYÓS. || SARRAHÍ. || adj. Pertanyent á la montanya. *Serrano*. Montanus.

SERRALL. m. SERRALLO.

SERRALLA. f. ant. TERRAPLÉ, CRESTALL, MARGE.

SERRALLER. m. MANYÁ.

SERRALLERIA. f. L'art de serraller. *Cerrajería*. Cerraria ars.

SERRALLO. m. Paláciu de un príncep ó gran senyor en l'orient, y comunment lo del gran Turch. *Serrallo*. Basilica othomanica. || Las concubinas del gran Turch, tancadas en lo serrallo y guardadas per eunuchs. *Serrallo*. Mulieres in seiraglio inclusæ. || ter. GARRÓ. 2.

SERRANESCH, CA. adj. SARRAHÍ, ARÁBICH.

SERRANIA. f. MONTANYA. 2.

SERRANIL. f. Espècie de punyal. *Serranil*. Sicca, æ.

SERRAR. v. a. Partir la fusta, etc. ab la serra. *Aserrar, serrar*. Serra secare.

SERRAR LA VELLA. fr. met. fam. pera donar á entendre que s'ha arribat á mitja quaresma. *Partir la vieja*. Jocar quasi vetulam secando.

SERRAT, DA. p. p. *Aserrado, serrado*. Serratus. || anat. Se diu del muscle que té dents á modo de serra. *Serrato*. Serratus, denticulatus. || m. SERRA, 6, MONTANYA.

SERRÁTULA. f. Planta. BETÓNICA.

SERRELL. m. FRANJA.

SERRERA. f. Pila ó munt de llenya. *Tinada*. Strues, is.

SERRETA. f. d. de serra pera serrar. *Serre-zuela, sierrecilla*. Serrula, æ. || Turonet. *Montecillo*. Tumulus, i. || met. Pessa de ferro en forma de mitja lluna, ab dents ménos agudes que las de serra, que's posa en la barbada als matxos y mulas pera férlas alzar lo cap y manejarlos més fàcilment. *Perrillo, cabezon*. Serrula, æ.

SERTORIÀ, NA. adj. Cosa de Sertori famoscapità romà, refugiat en Espanya en la guerra civil de Màrio y Sila, y que capitanejant los espanyols derrotà moltes vegadas las tropas romanas y al fi morí á traició per son company Perpena. *Sertorianus*. Sertorianus.

SERVADOR, A. m. y f. Qui guárda ó defensa. *Servador*. Servator, is.

SERVAR. v. a. ant. OBSERVAR, CUMPLIR. || ter. Sosténir alguna cosa pera que no caygue ó s' alluixi, com la portadora, etc. quant se carrega. *Aguantar*. Sustineo, es. || AGUANTARSE. 1. || RESERVAR. || IMPEDIR. || GUARDAR, SALVAR, PROTEGIR.

SERVAT, DA. adj. ant. CUMPLERT.

SERVENT, A. adj. Qui serveix, ó mostra obsequi ó rendiment á altre. *Siervo*. Servus, i.

SERVENT DE DÉU. Temerós de Déu, que guárda sos preceptes. *Siervo de Dios*. Servus Dei.

SERVENT DE MAYNADA. *Sirviente de meznada*. Servus coetus.

SERVENT DELS SERVENTS DE DÉU. Nom que per urbanitat se dona á alguns prelats de la Iglésia. *Siervo de los sierros de Dios*. Servus servorum Dei.

SERVENTESCH. m. ant. poét. Cant ó poesia satírica entre 'ls antics trovadors provensals y poesia moral, útil ó que serveix entre 'ls catalans.

SERVENTESI. m. Quarteta semblant als quatre versos primers de la octava, multiplicantlos tant com se vól, y ni ha ab cua ó vers trencat y de altres moltes espècies. *Serventesio*. Serventesius, ii.

SERVENTÉSIAS. m. pl. Espècie de diàlegs antics. *Serventesias*. Serventesiæ, arum.

SERVEY. m. Obra de servir. *Servicio, servidumbre*. Famulatus, us, opera, æ. || L'estat de servent ó criat. *Servicio*. Famulatus, us, ministerium, ii. || Favor, obsequi. *Servicio*. officium, obsequium, ii. || Gust, gràcia que's fá á altre. *Servicio*. Gratia,

æ, beneficium, ii. || Culto ó rendiment que's fá á Déu. *Servicio*. Servitium, ministerium, ii, cultus, us. || Ofici que's fá per altre. *Servicio*. Opera, æ. || Lo mérit que's fá servint, principalment en la guerra. *Servicio*. Meritum, i. || La porció de diner ofert voluntàriament, per las urgències del estat ó bè públich. *Servicio*. Pecuniarum donatum. || La utilitat que resulta á algú de lo que altre fá per ell. *Servicio*. Utilitas, atis. || Lo conjunt de pisa y altres cosas, en que serveix lo menjar y béurer. *Servicio*. Mensaria vasa; fercula, orum. || Lo conjunt de criats y criadas de alguna casa. *Servidumbre*. Familia, æ, famulitium, i. || Us, profit, utilitat que's pót traurer de alguna cosa á son temps. *Servicio*. Profectus, us. || ant. REGALO, GRATIFICACIÓ. || Plat, posada de menjar á un temps en la taula. *Cubier-to*, *servicio*. Ferculum, i.

SERVEY DE LLANSAS. La qualitat que pagan al rey los titulars, en lloch dels soldats ab que deuenhen assistirlo en campanya. *Lanzas*, *servicio de lanzas*. Pecuniaria compensatio pro hastatis militibus.

SERVEY DE PLATA. Culleras, etc. que serveixen pera menjar. *Vajilla de plata*. Argentaria supellex instruendæ mensæ,

AL-LEGAR SERVEYS. fr. Fèr algú presents los mérits pera alguna pretensió. *Alegar servicios* Merita proferre.

ESTAR AL SERVEY DE ALGÚ. fr. de cortesia, ab que s' ofereix alguna cosa ó persona á la disposició de algú. *Estar al servicio de alguno*. Alicujus obsequio sese offerre.

FÉR LO SERVEY. fr. mil. Estar ocupat en la milícia. *Hacer el servicio*. Officium implere in militia.

FÉR SERVEY. fr. SERVIR.

FÉR UN POBRE Ó FLACH SERVEY Á ALGÚ. fr. Fèrli una mala obra ó causarli algun perjudici. *Hacer un flaco servicio á alguno*. Damnum alicui inferre.

SÉR DE SERVEY. fr. Estar apte ó á propósit pera servir. *Ser servidero*. Idoneum esse.

SÉR SERVEY. fr. PLÁURER.

TOT FÁ SERVEY UNA VEGADA EN L' ANY. ref. Denota que las cosas que's desprecian per sér de poca monta, solen aprofitar en algunas ocasions. *Las migajas del fardel á las veces saben bien*. Cum cogit inopia, cibi reliquiæ placent:

Colligit esuries, quas spargit copia micas.

SERVIBLE. adj. Lo que pót servir. *Servible*. Utilis.

SERVICI. m. SERVEY. || Vas que serveix pera anar de cambra. *Servicio*, *servidor*. Scapium ii. || ter. NECESSÀRIA.

COBRADOR DEL SERVICI. Qui cobra lo cervici y montasgo. *Serviciador*. Exactor vectigalis pro gregis transmeatione.

SERVICIAL. m. y f. Oficiós, obsequiós. *Sirviente*, *servidor*. Obsequiosus, officiosus. || Ajuda ó clisteri. *Servicial*, *ayuda*, *clister*. Clysterium, ii. || náut. Servent, mosso que's llogava per servey del patró y de la nau, que tenia la hipoteca de són sa-

lari sobre 'l buch al que devia servir tot lo temps de son ajust, encara que passás al domini de altre. *Sirviente*, *mozo*. Famulus, i.

SERVICIALMENT. adv. m. Obsequiosament. *Oficiosamente*, *servicialmente*, *obsequiosamente*. Officiosè, obsequiosè.

SERVIDOR, A. m. y f. Criat, servent. *Servidor*, *sirviente*. Servus, administer, i. || Qui festeja ú obsequia á alguna dona. *Servidor*. Fœminæ obsequens. || expr. de cortesia ab que algú s' ofereix á la disposició de altre. *Servidor*. Alicujus studiosissimus.

SERVIDORA. f. ant. SERVICI. 2.

SERVII. m. ant. SERVEY.

SERVIL. adj. Lo que es propi de criats y servents. *Servil*. Servilis. || Cosa de oficials ó arts mecánichs. *Servil*. Servilis. || VILLÀ.

SERVÍLIA. f. Lley que pronunciá Servili. *Servilia*. Servilia lex.

SERVILITAT. f. Qualitat de servil. *Servilidad* Servilitas, atis.

SERVILLETA. f. fam. Lo paper pera limpiarse en las necessitats majors. Es veu purament castellana. *Servilleta*. Anotergium, ii.

SERVILMENT. adv. m. De un modo servil. *Servilmente*. Ignavè, serviliter.

SERVIOIA. f. náut. Barra diagonal que ix cosa de quatre pams de las bordas sobre 'l castell de proa, ab dos politxas de bronso al cap de fora, per ahont treballa l' aparell ó gata pera issar las àncoras y col·locarlas en són lloch, ó de mantenir las á punt pera deixarlas cáurer quant se vól donar fondo. *Serviola*, *pescante*. Anchoris levandis deserviens palus.

SERVIR. v. n. Obsequiar, compláurer. *Servir*. Obtempero, administro, as. || Estar en servey de altre, sér són criat. *Servir*. Servio, is, famulor, aris. || Estar empleat en la execució de alguna cosa per manament de altre, encara que sia en pena ó càstich. *Servir*. Servio, is. || Exercir algun empleo ó càrrech propi ó en lloch de altre. *Servir*. Munus adimplere. || Obligar, fèr servey ab molta diligència. *Servir*. Inservio, is. || Sér útil ó profitosa alguna cosa. *Aprovechar*, *servir*. Prosum, des, confero, ers. || Estar ocupat en la milícia. *Servir*, *militar*. Militiæ; inservire. || Ajudar. *Servir*, *hacer buenos oficios*. Juvo, as. || Afavorir, assistir, obligar, fèr pler á algú. *Servir*. Commodo, as. || v. a. Donar culto ó adoració á Déu. *Servir*. Servio, is. || Obsequiar á algú, fèr alguna cosa en són favor, benefici ó utilitat. *Servir*. Obsequor, eris; officium alicui præstare. || Cortejar alguna dama, sollicitan són favor. *Servir*. Fœminæ obsequi, ejus gratiam captandi causa, morem gerere. || Oferir ó donar voluntàriament al rey ó república alguna quantitat pera las urgències del estat ó del públich. *Servir*. Pecuniarum servitium offerre. || Cumplir ab la càrrega deguda á algun ofici ó benefici. *Servir*. Munere aliquo fungi. || Seguir los jugadors tirant car-

ta del coll que ha tirat lo primer. *Servir*. Chartam lusorium submittere. || Portar lo menjar ó béurer á la taula. *Servir*. Mensis ministrare.

¿ DE QUÉ SERVEIX ? loc. Denota que alguna cosa no es del cas. ¿ De qué sirve ? ¿ á qué sirve ? ¿ Quid hoch ?

FÉASE SERVIR. fr. No permétrer descuyt en sa assisténcia. *Servirse*, *hacerse servir*. Propio sèrvitio consulere. || Dominar, manar ab imperi. *Hacerse servir muy bien*. Impero, as.

PER SERVIR Á VM. exp. de obsequi y cortesia. *Para servir á V.* Tuo obsequio præstò sum.

QUI NO SAB LO QUE ES SERVIR, NO SAB LO QUE ES PATIR. ref. Denota lo mòlt que 's pateix servint, y'l poch fruyt que s'en trau. *Sirve á señor, y sabrás que es dolor*. Si vis scire dolor quit sit, famulare dynastæ.

SERVIRSE. v. r. Condescendir ó fèr lo que algú demana. *Servirse*. Gratum habere. || Valerse ó usar de alguna cosa. *Servirse*. Utì.

SERVIT, DA. p. p. *Servido*. Obsecundatus. || adj. Portat, usat ó mitj gastat. *Sservido*. Ditrìtus.

SÉR SERVIT. fr. Voler alguna cosa, dignarse. *Ser servido*. Dignari.

SERVITA. m. Religiós de Ntra. Sra. dels Dolors. *Servita*. Mariæ servus.

SERVITUT. f. Obra de servir. *Servidumbre*. Servitus, utis. || Esclavitut, condició servil. *Servidumbre*. Servitus, utis. || Se diu per extensió de tota espècie de subjecció, y dependéncia ú obligació inexcusable. *Servidumbre*. Servitus, utis. || Lo dret ó us que una cosa ó heretat té sobre altra, ó algú sobre cosa agena pera son profit. *Servidumbre*. Servitus, utis. || Subjecció á que obliga 'l mando, las riquezas y autoritat. *Servidumbre*. Mancipatio, nis.

|| Opressió, submissió forçada. *Servidumbre*. Servitus, utis. || Dít de aquella que en la decadéncia del imperi romá s' introduhí en lloch de la rigurosa de esclaus, y fou deixar los senyors ó conquistadors al pobres y als llauradors sas terras ab dret de servirlos. *Servidumbre*. Obsequium clientelare. || SERVEY. 12. || met. La subjecció de las passions ó afectes que impedeixen la llibertat. *Servidumbre*. Servitus, utis.

SERVU. m. ant. ESCLAU.

SESMA. f. La sexta part. *Sesma*. Sexta pars.

SESME. m. Districte ó partit. *Sesmo*. Provinciæ tractus.

SESMER. m. Oficial pera cuydar dels negocis de cada sesme. *Sesmero*. Procurator, is, populi tribunus.

SESQUIÁLTERO Ó SESQUIALTRE. adj. que s' aplica á la rahó de 3 á 2 que té una cosa ab altra ó proporeió de un número á altre contenint á ell y á sa meytat, com 12 á 8 que'l conté una vegada y la meytat del 8. *Sesquialtero*. Sesquialter.

SESQUIMODI. m. Lo que té modo y mitj. *Sesquimodio*. Sesquimodius, ii.

SESQUIOCTAU, VA. adj. Lo que té l' octau

de una cosa y mitj més. *Sesquioctavo*, *Sesquioctavus*.

SESQUIPEDAL. adj. poét. De peu y mitj. *Sesquipedal*. Sesquipedalis, sesquipedaneus. || Dít de las paraulas retumbants, fastuosas y vanas. *Sesquipedal*. Sesquipedalia verba.

SESSEJAR. v. a. Pronunciar la s com la c ó la z. *Sesear*. S ut c etc. efferre, blæso ore loqui.

SESSELI. m. Espècie de fonoll ó herba que coneixen las femellas dels cervos, y ab la que's purgan pera facilitar lo part. *Seseli*. Fœniculum tortuosum.

SESSEN. m. ant. Moneda de Aragó que valia sis maravedissos. *Sesen*. Aragoniæ nummus senarius.

SESSEO. m. La pronunció de la s com c. *Seseo*, *Blæsis*, nis.

SESSER. v. n. ant. SÉURER.

SESIÓ. f. Cada assamblea ó junta de un concili. *Sesion*. Sessio, nis. || Junta ó congrés en qualsevol línea. *Sesion*. Sessio, nis, concessus, us. || Plática, conferéncia, consulta entre vários. *Sesion*. Assessio, nis.

SESIÓ DEL SOLI. La última en las corts aragonesas, en la que 'l rey jurava tòt lo fèt y legislat. *Sesion del sólio*. Postera in qua Rex jurat sessio.

SESTERCI. m. Moneda de plata entre'ls romans: n'hi havia major y menor, aquest valia 2 asses y mitj de coure romans, y 'l major cosa de 168 vintidosos segons volen alguns, y segons altres 172; y quant lo sestersi s' expressava adverbialment, valia 100 vegadas més que quant se proposava ab sols lo numeral. *Sestercio*. Sestercium, ii.

SET. m. Numeral cardinal. *Siete*. Septem. || adj. ordinal. Setó, lo que ve després de sis unitats. *Siete*, *séptimo*, *sétimo*, *seteno*. Septimus. || m. Lo caràcter ó xifra que representa dít número. *Siete*. Septenarii numeri nota. || La carta de jugar, ó dau que té set senyals ó punts, com lo set de oros, etc. *Siete*. Charta lusoria vel taxillus notis septem distinctus.

SÉT. f. Gana ó apetit de béurer. *Sed*. Sitis, is. || met. Desitj ardent de alguna cosa. *Sed*. Sitis, is, cupidò, inis. || La necessitat de áygua que tenen los camps quant fá temps que no ha plogut. *Sed*. Sitis, is.

SÉT FALSA. med. Se diu de la sequedat que causan en la boca 'ls vapors de la fermentació del aliment. *Sed falsa*. Falsa sitis.

ABRASARSE Ó ESCANYARSE DE SÉT. fr. fam. Patir gran sét. *Apalambrarse de sed*. Vehementi siti laborare, compelli.

APAGAR LA SÉT. fr. Béurer fins á satisferse. *Apagar ó matar la sed*. Sitim extinguere.

FÉR AGAFAR SÉT. fr. Fér enrahonar ó eridar massa. *Hacer desgañitar*, *desgañifar*, *despepear*, *desgargarant*. Faucibus contundere.

FÉR SÉT. fr. Causarla, móurerla alguna cosa. *Hacer sed*. Sitim excitare. || Tenir ànsia ó desitj

vehement de alguna cosa. *Rebentar*. Inhio, as.

FÉR SET Y NO DONAR BÉURER. ref. contra'ls poderosos que posan á la vista 'l premi, y en arribant la ocasió no 'l donan. *Metiote en la huerta, y no te dió de la fruta de ella*. Fidem obligas et non præs-tas. || També 's diu contra aquell que diu mal de la dona que feutli goig, no pót lograr de ella lo que vól. *Agrillas eran*. Nolo acerbam sumere.

MORIRSE DE SET. fr. met. Tenirne molta. *Perecer, morirse, apalambrarse de sed*. Vehementer sitire.

NO DONAR UNA SET DE ÁGUA. fr. Sér molt avaro. *No dar ni aun una sed de agua*. Maximè sordidum esse. || Pondera la falta de compassió de algú. *No dar una sed de agua*. Ne scyphum aquæ siti sedandæ offerre.

SETANTA. m. Numeral cardinal, producte de 10 multiplicat per 7. *Setenta*. Septuaginta.

SETANTÉ, NA. adj. Se diu de la persona que ha complert 70 anys. *Setenton*. Septuagenarius.

SETANYAL. adj. Cosa de set anys. *Sieteñal*. Septennis.

SETCENTS, TAS. adj. Lo que resulta de la multiplicació de 100 per 7. *Setecientos*. Septingenti.

SETÉ, NA. adj. Numeral ordinal. SET. 2. || Una de las set parts en que está dividit un tot. *Séptimo*. Septimus.

SETEMBRE. m. Lo nové més del any, y té 30 dias. *Setiembre*. September, bris.

SETEN, A. adj. ant. SETÉ.

SETENA. f. L' agregat de set unitats. *Setena*. Septena, æ.

PAGARHO PER LAS SETENAS. fr. Pagar ab pena ó càstich set vegadas major á la culpa. *Pagarlo con las setenas*. Septuplò aut septuplum pœnam subire.

SETENARI. m. SEPTENARI.

SETGE. m. ant. mil. SITI.

SETGLAR. adj. ant. SEGULAR.

SETGLE. m. ant. SIGLE.

SETI. m. SITI. 1. 2. y 3.

SETIAL. m. TRONO, SITAL.

SETJAMENT. m. ant. mit. SITI.

SETMANA. f. Espay de set dias naturals consecutius. *Semana*. Hebdomada, æ. || Alguns per-fodos septenaris de temps, sia de mesos, anys ó sigles, com: las SETMANAS de Daniel. *Semana*. Hebdomada, æ. || Lo càrrech del setmaner. *Semaneria*. Hebdomadarium munus.

SETMANA SANTA. La última de quaresma, en la qual se celebran los misteris de la passió de Jesu-crist. *Semana santa ó mayor*. Major hebdomada. || Llibre que conté 'l reso y oficis de la setmana san-ta. *Semana santa*. Hebdomadæ majoris officium.

ENTRE SETMANA. m. adv. En qualsevol dia de treball. *Entre semana*. Inter vel per hebdomandam.

ESTAR DE SETMANA. fr. Exercir algú la setmana, en que's parla, 'l càrrech que está distribuhit per torn entre altres. *Estar de semana*. Hebdomadis munere fungi.

SETMANA DELS BARBUTS. Se diu dels 15 á 22 de Janer. *Los barbudos*. Frigida hebdomada.

LA SETMANA DELS TRES DIJOURS. exp. fam. ab que á algú se li nega lo que preten, y també significa la impossibilitat de lograr ó desuccehir alguna cosa. *La semana que no tenga viernes; cuando vengan los nazarenos; cuando meen las gallinas*. Ad calendas græcas.

QUI NO TRABALLA EN TOTA LA SETMANA, TRABALLA EN LO DIA DE FESTA; Ó QUI NO TRABALLA EN TOT L' ANY, TRABALLA EN LO DIA DE CAP DE ANY. ref. Satiri-sa al descuidat, que no aplicantse al treball en los dias de feyna, voldria en las festas rescabalar lo perdut. *El hombre perezoso en la fiesta es acucioso; la albendera los disantos hilandera; la labor de la judia trabajar de noche y folgar de dia*. Qui piger est, alacrem geniali luce videbis.

SETMANAL. adj. Cosa de la setmana. *Sema-nal*. Hebdomaticus.

SETMANALMENT. adv. t. Per setmanas, ca-da setmana ó en totas ellas. *Semanalmente*. Per hebdomadas, singulis hebdomadibus.

SETMANARI. m. Paper ó periódich que's publica cada setmana. *Semanario*. Hebdomadarium, ii.

SETMANER, A. m. y f. Qui per són torn exer-ceix algun empleu per setmanas. *Semanero*. Hebdomadarius, ii.

SETMANERIA. f. Càrrech ú ofici de setma-ner. *Semaneria*. Hebdomadarii munus.

SETMESÓ, NA. adj. Se diu de la criatura que naix als set mesos. *Sietemesino*. Septimestris.

SETMESÓ EN RAMA. Herba. CINCHENRAMA.

SETRILL. m. CETRILL.

SETZE. m. Lo número compost de 10 y 6 uni-tats. *Diez y seis*. Sexdecim. || Arbore de la Xina, que n' hi ha com las nogueras de Europa; 'l fruyt de la figura de la nou, colorat y sabrós. *Chitse, setse*. Arbor sic dicta.

SETZÉ, NA. adj. La unitat que segueix al 15 pera completar lo número 16. *Décimo sexto, dieziseiseno*. Decimus sextus. || Espécie de panyo, l' ur-dit del qual consta de setze centenars de fils. *Dieziseiseno*. Pannus sexdecim filorum centenis constans.

EN SETZÉ. m. adv. Entre stampers y llibreters denota que'l full de paper se distribuex y plega en setze parts. *En dieziseisavo*. In sexdecim foliis plicata charta.

SEU. m. Lo greix dur y sólit que's tráu de al-guns animals, del qual fos, se'n fan candelas, etc. *Sebo*. Sebum, i. || Qualsevol género de greix, en-cara que ab ménos propietat. *Sebo*. Pinguedo, inis. || f. CATEDRAL. || SEDE.

SEU APOSTOLICAL. SANTA SEDE.

Á LA SEU SI NO HI PÓTS FICAR LA CAMA, FICAHÍ LO PEU. ref. Denota que la carrera ecclesiástica ha proporcionat molts comoditats. *Parte en la iglesia desea á su hijo la vieja*. Comoda parabat Ecclesia.

DONAR SEU. fr. náut. Untar ab seu los fondos de

las embarcacions després de ben netas. *Ensebar, dar sebo, y despaltar* la operació de netejarlas y untarlas ab seu. *Sebo* illinire. || met. ATIAR. 3.

DONAR SEU Á LA HOSTAGA. fr. náut. que ademés del sentit recte significa facilitar los medis de subsistir al qui treballa. *Dar sebo á la hostaga*. *Sus-tentum laboranti* parare.

REVENIR LO SEU. fr. náut. Ablanirlo y tornar-lo á exténdrer, á qual fi s' escalfa 'l fondo de la embarcació. *Revirar el sebo*. *Sebum* extendere.

SEU. pron. possessiu, són. *Suyo*. *Suus*. || m. Propi. *Suyo*. *Suum*. || pl. Antepassats, fills, parents, etc. *Suyos*. *Propinqui, orum, familia, æ*. || Amichs, vassalls ó qui de alguna manera dependeix de algú. *Suyos*. *Sui*.

CADA HU DEL SEU FÁ LO QUE'N VÓL. ref. Denota la llibertat ab que un pòt disposar de sas cosas. *Cada uno puede hacer de su capa un sayo*. *Quisque suam in sagulum fas est mutare lacernam*.

NO FÁ POCH QUI SEMBLA ALS SEUS, Ó QUI SEMBLA ALS SEUS NO SE N'IX DE LLINATGE. ref. Se diu pels que obran á imitació de sos pares ó antepassats. *Bien haya quien á los suyos se parece*. Benè sit ei qui majorum mores refert. || LOS TESTOS HAN DE SEMBLAR Á LAS OLLAS.

SEUDO. Veu presa del grech, que significa fals, y sols l' usam en composició, com: *seudo* profeta, fals profeta, etc. *Seudo*. *Pseudo*.

SEUDÓNIM. m. Motiu, nom suposat de una persona. *Seudónimo, pseudónimo*. *Pseudonimus, i*.

SEUHÓS, A. adj. Ple de seu ó lo que'n conté. *Sebosos*. *Sebosus*.

SEUNADOR. m. ter. ASSAHONADOR.

SEURER. v. n. Estar assentat. *Estar sentado*. *Sedeo, es*. || v. r. Assentarse. *Sentarse*. *Sedeo, es*. SUÉRER EN L' ULL ALGUNA COSA. loc. ant. Causar cobdícia, enveja, etc. *Comer, consumir de envidia*. Per aliquo invidia confici. || FÉR DENTETA.

SEVA. f. Intenció, gust, desitj, pròpia voluntat del subjecte de qui's parla. *Suya*. *Votum, propositum suum*.

Á LA SEVA. m. adv. A sa idea, ab pròpia reflexió, sens comunicarho ab ningú. *Á su sayo*. *Proprio motu, sibi ipsi*.

ANAR Á LA SEVA. fr. No distráurerse algú de sa obligació. *Á lo que estamos, benedicamus*. *Age quod agis*.

ARRIMARSE Á LA SEVA. fr. Obstinarse en són concepte, no voler aténdrer á las rabons contràrias. *Encasquetarse, encastillarse, llevar la suya adelante*. *Tenaciter adherere*.

EIXIRNE AB LA SEVA. fr. met. Lograr són intent á pesar de contradiccions y dificultats. *Salir ó salirse con la suya*. *Prævalere*.

FÉR LA SEVA. fr. FÉR SÓN FET.

FERNE DE LAS SEVAS. fr. Obrar algú com acostuma, y regularment se pren en mala part. *Hacer de las suyas*. Malè agere.

SEVER. m. n. p. *Severo*. *Severus, i*. || CEVER. ||

adj. Rigurós, justicier. *Rigido, severo*. *Severus, durus*. || Grave, sério. *Severo*. *Gravis*. || Arrogant, qui arruga 'l front. *Severo*. *Superciliosus*. || EXACTE, PUNTUAL. || CRUEL, INHUMÀ.

SEVERAMENT. adv. m. Ab severitat. *Severamente*. *Rigidè*.

SEVERIANS. m. pl. Heretges del sigle II, que condemnavan lo matrimoni, l' us del vi, y ensenyavan altres deliris. *Severianos*. *Severiani, orum*.

SEVERÍSSIM, A. adj. sup. *Severissimo*. *Severissimus*.

SEVERÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Severissimamente*. *Severissimè*.

SEVERITAT. f. Rígor, aspresa. *Rigidez, severidad*. *Severitudo, inis, severitas, atis*. || Gravedat, serietat. *Severidad*. *Gravitas, atis*. || Austeritat, rigida observància. *Austeridad, severidad*. *Severitas, atis*. || Rigidés de costums. *Severidad*. *Ruga, æ*. || Inhumanitat, crueltat. *Severidad*. *Sævitia, æ*.

SEVERO, A. adj. SEVER.

SEVÍCIA. f. Crueltat, mal tracte. *Sevicia*. *Sævitia, æ*.

SEVILLÀ, NA. adj. Cosa de Sevilla, ciutat de Andalusia en Espanya. *Hispalense, sevillano*. *Hispalensis, is*.

SEVILLANA. f. náut. Espécie de amarradura ab que s' uneixen dos caps empiulant sos respectius extrems, los qual s' afirman ab mitja volta en lo cap recíprocament oposat. *Sevillana*. *Junctura sic dicta*. || ter. DAGA.

SEVIR. v. n. Enfurismarse. També s' usa com recíproch. *Encruelecerse, irritarse*. *Sævio, is*. || m. Títol de un oficial romà en temps dels emperadors. *Seviro*. *Sevir, is*.

SEVOL. QUALESEVOL.

SEVÓS, A. adj. SEUHÓS.

SEVULLA. QUALESEVULLA.

SEXAGÉ, NA. adj. En la aritmética astronómica 'l número de 60, que compren dos signes del zodíach. *Sexageno*. *Sexagenus*.

SEXAGENARI, A. adj. Qui té 60 anys. *Sexagenario*. *Sexagenarius*.

SEXAGÉSSIM, A. adj. La unitat que segueix després del 59 pera completar lo 60. *Sexagesimo*. *Sexagesimus*. || Lo que constituheix lo número 60. *Sexagesimo*. *Sexagesimus*.

SEXAGÉSSIMA. f. La dominica abans de carnestolts. *Sexagesima*. *Sexagesima, æ*.

SEXAGONAL. adj. Pertanyent al sexàgono, *Sexagonal*. *Sexagonalis*.

SEXÀGONO. m. EXÀGONO.

SEXÀNGUL. m. y adj. geom. Figura de sis ànguls. *Sexángulo*. *Sexangulus, i*.

SEXANGULAR. adj. Cosa del sexàngul. *Sexangular*. *Sexangularis*.

SEXENNI. m. Espay de sis anys. *Sexenio*. *Sexennium, ii*.

SEXMA. f. Pes antich de Espanya, de la sexta part de una unsa. *Sexma, séxtula*. *Sextula, æ*. ||

Certa moneda que era la sexta part del valor de una unsa en sa espècie. *Sexma*. Sexma, æ.

SEXO. m. La part del cos del animal que diferencia al mascle de la femella. *Sexo*. Sexus, us.

SEXQÜNCIA. f. Moneda romana que pesava una unsa y mitja, que segons alguns val sobre mitj maravedís ó tres quartas parts, y segons altres 48 feyan set maravedissos. *Sexcuncia*, *sexcunx*. Sexcuncia, æ.

SEXTA. f. La tercera part de las horas menors en lo reso. Los romans y hebreus dividian lo dia artificial en tres parts, tèrcia, sexta, y nona, comensant desde las 12, y cada una contenia 3 horas. *Sexta*. Sexta, æ. || mús. Consonància que prové de la mescla de dos tons que están en proporció de 5 á 8 en la sexta menor. *Sexta*. Hexacordon, i. || Cada una de las sis parts en que's divideix un tot. *Sexto*. Sextercius, ii, sextans, tis.

SEXTAMENT. m. adv. En sisé lloch. *En sexto lugar*. Sexto loco.

SEXTANT. m. Moneda antiga romana que valia la sexta part del as ó dos unsas. *Sextante*. Sextans, tis. || Instrument de matemáticas, y es la sexta part de un círcul, ó un arch de 60 graus: serveix pera amidar los ánguls. *Sextante*. Sextans, tis.

SEXTANT DE URÀNIA. Nova constel·lació entre 'l lleó y la hidra. *Sextante de Urania*. Sextans Urania.

SEXTANTAL. adj. ant. Lo que tenia dos unsas. *Sextantal*. Sextantalis.

SEXTARI. m. Mesura de líquits, que usavan los romans, en la que cabian 20 unsas de áygua ó de vi; de mel 30 y de oli 18. *Sextario*. Sextarius, ii. || Mesura que usavan los hebreus, y alguns diuhen que era lo mateix que lo que cab en sis ous de gallina. *Sextario*. Sextarius, ii. || ast. **SEXTIL.**

SEXTARI ÁTICH. Mesura de líquits, en que cabian 8 lliuras 3 unsas de áygua. *Sextario ático*. Sextarius atticus.

SEXTIL. adj. astron. Se diu del aspecte dels astres, quant distan un de altre la sexta part del zodiach, que es 60 graus. *Sestil*, *sextil*. Sextilis.

SEXTILLA. f. poet. Composició de sis versos, comunment de set, vuyt ú onze síl·labas ab consonància á gust del poeta, y que cau molt bè la pausa en cada dos versos. *Sextilla*. Compositio metrica sex versibus constans.

SEXTO, A. adj. Sisé. *Sexto*. Sextus.

SEXTUPLICAR. v. a. Multiplicar per 6. *Sextuplicar*. Sextuplico, as, senarium numerum repetere.

SÉXTUPLO, A. adj. Lo que enclou en sí 6 vegadas la unitat. *Séxtuplo*. Sextuplus.

SEXUAL. adj. Lo que pertany al sexo, així 's diu: òrgans **SEXUALS**. *Sexual*. Sexualis.

SEYETA. f. SAETA.

SEYL, A. pron. AQUELL.

SEYTA. f. ant. SENTADA.

SFORSAR, SGRIMIR. v. a. ant. y molts altres que's troban ab s líquida, búsquense en la e, com: *ESFORSAR*, *ESGRIMIR*, etc.

SGUBACIÓ, Ó ESGUBACIÓ. f. ant. Acte de donar llibertat lo senyor á una vassalla pròpia pera contràurer matrimoni mediant certa cantitat que solia sér de sis sous. *Liberacion*. Liberatio, nis.

SI.

SI. adv. m. pera respondrer afirmant ó concedint. *Si*. Utiq̃ue, ita, quidem, idem, etiam. || S' usa pera afirmar ó assegurar, encara que no entervinga preguntant. *Si*. Verè, equidem. || S' usa pera ponderar, com: aquesta lletra sí que es bona. *Si*. Demum. || irón. S' usa negativament. *Si*. Verè, quidem, non. || Molts vegadas significa dubte, recel ó suspita, y se li sól anteposar la partícula *mès*, y així 's diu: no sé sí podrà sér, sí ó *mès* sí pensau que sens estudiar s' ha de saber, anau molt equivocats. *Si*. An, utrum. || Conjunció condicional. *Si*. *Si*. || S' usa també pera donar per suposada ó sabuda alguna cosa, y passar desde ella á argüir, inferir ó assentar altra, com: si 'l coneixes, perque t'en fias. *Si*. *Si*. || S' usa com partícula disjuntiva, contraposant una proposició á altra, y repetint lo *si*, com: si estudias tindrás premi, si nó res. *Si*. *Si*, sin autem, sin verò. || També s' usa pera encaréixer alguna cosa, contraposantla á altra, en lo significat de *ENCARA*, com: si li donassen un duro, no'l farian *mès* content. *Si*, *unque*. Etiamsi, quantumvis. || També s' usa com conjunció disjuntiva ó interrogativa. *Si*. An. || Espècie de conjunció condicional dubitativa ó de desconfiansa, com: si cumplís, prou aniria bé. *Si*. *Si* ita esset, modo ut, dum. || S' usa també en to de admiració, com: tingué 'l desvergonyiment de dirme que mentia, ¡sí! *Si*. Ut. || En algunas expressions serveix pera explicar la superioritat ó excel·lència de alguna cosa, com: si homes de bè hi ha, ell n'es un. *Si*. *Si* usquam gentium. || pron. personal de la tercera persona, y que may serveix de nominatiu, y algunas vegadas s' aumenta la significació, postposantli la paraula *MATEIX*. *Si*. Sui, sibi, se. || m. Consentiment. *Si*. *Si*, consensus, us. || mús. La última de las set veus de la escala. *Si*. Septima musicalis vox. || La pitrera ó cavitat del pit. *Seno*. Sinus, us.

SI. ant. ESCUSA.

SI ACÁS, SI PER CAS. m. adv. Significa la possibilitat ó contingència de que succehesca ó haja succehit alguna cosa. *Si acaso*, *por si acaso*. Si fortè.

SI BÈ. m. adv. Encara que. S' usa pera explicar alguna excepció. *Si bien*, *unque*. Tametsi.

SI CERT, SI PER CERT. m. adv. Certament. *Si cierto ó si por cierto*. Procul dubiò.

SI MOLT CONVÉ. loc. Tal vegada. *Si á mano viene*, ó *viene á mano*. Forsan.

SI NO ES QUE. loc. Sinó que, com: *sinó es que*

haja vingut. *Si no que ó si ya no es que.* Ni vel nisi. *SI* Ó *NÓ.* exp. Ó *DINS* Ó *FORA.*
SI, SI. interj. JA, JA.
SI QUE. m. adv. *Con esto, hasta.* Tenus.
DE PER SI. m. adv. Separadament, com : cada hu
DE PER SI. *De por sí.* Segregatim, seorsim.
DE SI MATEIX. m. adv. De sa pròpia voluntat. *De suyo, de sí.* Ex se.
DONAR LO SI. fr. Concedir, convenir ; en lo sentit més comú es donar paraula de casament. *Dar el sí.* Consensum proferre.
EN SI. m. adv. pera denotar lo constitutiu essencial ó propi de alguna cosa, com : es menester considerar la cosa en sí. *En sí.* Secundum suum esse.
ESTAR EN SI. fr. Tenir judici ó cabal coneixement, no estar perturbat. *Estar en sí ó en su acuerdo.* Computem sui esse.
ESTAR SOBRE SI. fr. Estar ab vigilància pera no sér enganyat ó sorprès. *Estar sobre sí, llevar la barba sobre el hombro.* Pervigilem esse.
FORA DE SI. m. adv. *FORA DE SENY.*
LO SI, SI; LO NO, NO. loc. que pondera la ingenuïtat. *Si por sí ó no por no; si ó no, como Cristo nos enseña.* Sine tergiversatione.
NO DIR SI NI NÓ. fr. Estar indeterminat. *No decir sí ni no.* Reticeo, es. || No respondrer res á la pregunta. *No contestar, no decir ó no responder un sí ó un no; no decir bueno ni malo.* Obmutesco, is.
PER SI. m. adv. Per pròpia conveniència, com : cada hu mira *PER SI.* *Por sí.* Ob proprium commodum.
PER SI Ó PER NO. m. adv. Per lo que pót sér. *Por si acaso; por si ó por no; por lo que puidiere tronar.* Si fortè ; in eventu.
UN SI ES NO ES. exp. Lo mateix que poch, que cuasi res. *Un si es no es.* Nihil ferè.
SIA. conj. disjuntiva. *Ora.* Vel.
SIA QUE. conj. *SIA.* || *Ora, ya, sea.* Vel.
SIACAL. m. Àrbre de Filipinas, de fusta fina y corretjosa, que resisteix á la serra, y dúra molt sola del àygua, per lo que s' emplea en embarcacions. *Siacal.* Siacalis arbor.
SIALOGIA. f. Tractat de la saliva. *Sialogia.* Sialogia, æ.
SIATS. ant. imperatiu del verb sér. *Seais.* Este, vel estote.
SIBARITA. m. Natural de la ciutat de Sibarís en Sicília. *Sibarita.* Sybarita, æ. || adj. Cosa de Sibarís. *Sibarítico.* Sybariticus.
SIBÈCA Y SIBECOT. ter. SIBOCH.
SIBERA. f. MEUCA.
SIBELL. Contracció de AIXÍ y BELL. *Asi bello,* hermoso. Sic bellus.
SIBIDILLA. f. CIBADILLA.
SIBILANT. adj. poét. Lo que xiula. *Sibilante.* Sibilans.
SIBIL-LA. f. Entre 'l pagans lo mateix que profetissa, que's creya inspirada, ó una donzella possehida de un entusiasme diví, que pronunciava

oracles, y deya las cosas futuras. Las principals eran deu: Amaltea, Herítrea, Cumana ó Dèlfica, Deífobe, Herófile, Lámia, Demófila, Maspessa, Manto, Pítia, Sabe y Carmenta. *Sibila.* Sibylla, æ.

SIBIL-LAR. v. n. ant. XIULAR.

SIBIL-LÍ, NA. adj. Cosa de las sibil-las. *Sibillino.* Sibyllinus.

SIBIL-LISME. m. Doctrina de las sibil-las. *Sibillino.* Sibyllismus, i.

SIBIL-LISTA. m. Afecte á las sibil-las, partidari de la doctrina de ellas. *Sibilista.* Sibyllistarum scriptis addictus.

SIBOCH. m. Aucell de passada quasi del tamany de un mussol, però las alas més llargas, lo bech curt y boca molt gran ; las plomas pardas ab pintas bermellencas, y no es aucell de rapinya, ans bè molt tonto. *Zumaya, zumacaya, engañapastores.* Strix, igis. || met. PAPAMOSCAS. Se diu de qui té la boca molt gran, y que comunment s' anomena BOCA DE SIBOCH. || BABAU.

SIC. m. ant. AQUÍ. || AIXÍ. || SI.

SICAMORT. m. En lo blasó es un cércol unit com lo de un carretell ó barril. *Ciclamor, cicamor.* Sicamorus, i.

SICARI. m. Assesino assalariat. *Sicario.* Sicularius, i.

SICART. m. Espécie de cabra montés semblant á la dayna, y té las ancas blancas. *Pigargo.* Pygargus, i. || Espécie de àguila major que un gall ; cap y coll de color castany cendrós ; las ninas dels ulls molt negras ; lo bech còrb y més llarch que'l de las altrás àguilas ; lo llom, la part superior de las alas, lo ventre y camas de color de ferro ab un poch de negre ; la cua blanca, méns las dos plomas menors que són sumament negras. *Pigargo.* Pygargus aquila. || Espécie de falcó de color semblant al tudó, ab las plomas majors de las alas un poch obscuras ; lo pit blanch ab algunas clapas pardas ; los rems de las alas exteriors ab clapas cendrosas, y la extremitat de la cua blanca. *Pigargo.* Accipiter pygargus.

SICCITAT. f. SEQUEDAT.

SICELAR. v. a. y derivats. CISELLAR.

SICÍGIA. m. astr. Lo temps que hi ha desde la conjunció de la lluna á la oposició, y de aquesta á aquella, y la mateixa oposició y conjunció. *Sicigia.* Inter lunæ conjunctionem et oppositionem tempus, atque lunæ conjunctio et oppositio.

SICILÍ, NA. adj. Cosa de Sicília, isla del Mediterrani. *Siciliano.* Siculus.

SICILIANA. f. Aucell. COTOLIÚ.

SICÍLICH. m. Pes dels antichs, que equivalia á dos dracmas y sis escrúpols. *Sicílico.* Sicillicum, i.

SICLAR. v. a. SELLAR, GRABAR.

SICLO. m. Moneda de plata usada entre 'ls hebreus, de mitja unsa ática, que es la que usen los apotecaris. *Siclo.* Siclus, solidus, stater, is.

SICOFANTA. m. Calumniador injust. *Sicofan-*

ta. Sicophanta, æ. || EMBUSTERO, TRAPASSER. || ADU-LADOR.

SICOL. exp. ant. Així com ell. *Así como él. Quemadmodum ille.*

SICOMÀNCIA. f. Falsa endevinació per las ful-las de la figuera. *Sicomancia. Sicomantia, æ.*

SICOMÀNTICH, CA. adj. Qui's val de ful-las de figuera pera endevinacions vanas. *Sicomántico. Sicomanticus.*

SICÓMORO. m. Espécie de figuera borda, de ful-las semblants à las de la morera, que fá fruyt tres ó quatre vegadas al any, y no está agafat à las ramas, sinó al tronch. *Sicómoro. Sycomorus, i.*

SIDE. m. ant. SENYOR.

SIDELLÍ. exp. ant. Si de ells. *Si de ellos. Si il-lorum vel ex illis.*

SIDERACIÓ. f. Afectat repentinament sens cau-sa externa manifesta, y com per la influéncia de las estrellas. *Sideracion. Sideratio, nis.*

SIDERAL. adj. Cosa de las estrellas ó astres. *Sidereo, sideral. Sideralis, sidereus.*

SIDEEA. f. Herba que cura totas las feridas fétas ab ferro. *Siderea. Sidereon, i.*

SIDERITIS. m. Pedra que está com salpicada de unas petites clapas de ferro. *Sideretis. Siderati-cus lapis. || ant. IMAN.*

SIDONCHS. m. adv. SI DONCHS NO.

SIDRA. f. CIDRA.

SIESTA. f. Lo temps després de mitj dia, en que apreta més lo calor. *Siesta. Solis æstus. || Lo temps destinat pera descansar ó dormir després de haver dinat. Siesta. Pomeridiana quies. || L' acte de dormir després de dinar. Siesta. Pomeridiana dormitio. || Lo punt de música que en las iglésias se canta ó toca per la tarda. Siesta. Musica pome-ridiana.*

FÉR LA SIESTA. fr. FÉR MITJDIADA.

SIFÓ. m. Canó còrb pera tráurer lo líquit de al-gun depòsit. *Sifon. Siphon, is.*

SIGALA. m. ter. fam. PETRICÓ.

SIGIL-LÁRIAS. f. pl. Festas que's celebravan en Roma, ditas així, perque 's presentavan alguns sellos, grabaduras, etc. *Sigilarias. Sigillaria, orum.*

SIGIL-LO. m. Secret. *Sigilo. Sigillum, i. || SELLO.*

SIGIL-LO SACRAMENTAL. Lo secret inviolable que déu guardar lo confessor. *Sigilo sacramental. Sa-cramentale sigillum.*

AB TOT SIGIL-LO. m. adv. Ab tot secret. *Con elma-yor sigilo. Abditissimè.*

GUARDAR SIGIL-LO. fr. Callar ó guardar profunda-ment un secret. *Sigilar, guardar sigilo. Silentio tamquam sigillo cellare.*

SIGIL-LÓS, A. adj. Qui observa ab rectitut lo secret. *Sigiloso. Cautè aliquid velans.*

SIGIL-LOSAMENT. adv. m. Ab secret. *Con si-gilo, sigilosamente. Sigillatim.*

SIGLAS. f. pl. Abreviaturas ó lletras singulares

que signifiquen alguna cosa determinada, y encara val cada lletra per un mot, com: en la creu de Je-sucrist, INRI que vól dir: « Jesus Nazareus Rex Iudæorum. » *Siglas. Sigla, orum.*

SIGLE. m. Espay de cent anys ó de cent revo-lucions. *Siglo. Sæculum, i, centum annorum cur-riculum. || La edat, temps y duració de cada cosa. Siglo. Ætas, tis. || Temps llarch ó indeterminat, com: ja fá un SIGLE que estich aquí. Siglo. Sæcu-lum, i. || MON. || CENTÚRIA. || L' altre mon. El otro mundo, la otra vida. Altera vita.*

SIGLE DE COURE. mit. Lo temps en que s' adelan-tà la malícia, enganys y guerras. *Siglo de cobre. Ætas Ænea.*

SIGLE DE FERRO. 'L temps en que fingíren los poétas que fugíren las virtuts y regnáren los vicis; per extensió 'l temps desgraciât. *Siglo de hierro. Sæculum ferreum.*

SIGLE DE OR. Aquell que sols existi en la fantasia dels poétas, que fingíren haver regnat en ell Sa-turno, y que 'ls homes vivian sens ambició ni cap vici. *Siglo de oro. Ætas aurea.*

SIGLE DE PLATA. 'L temps en que fingíren los poé-tas haver comensat á regnar Júpiter, y 'ls homes á fabricar habitacions, domar los toros, llaurar las terras, etc. Sembla que Ovidi no admet sinó 'l de or y de ferro; « sic ad ferrum venistis ab auro sæ-cula », y 'ls sabis acomodan tots aquestos sigles á altràs cosas, com á las llénguas y literatura; així 's diu: que'l sigle XVI fou lo sigle de or de la lite-ratura espanyola, etc. *Siglo de plata, ó de oro. Ætas argentea vel aurea.*

BON SIGLE. La benaventuransa. *Buen siglo, biena-venturanza. Æterna beatitudo.*

PER TOTS LOS SIGLES DELS SIGLES. loc. Pera sem-pre, eternament. *Por los siglos de los siglos. Per omnia sæcula sæculorum.*

SIGMA. f. Nom de la s del abecedari grech. *Sigma. Sigma, æ. || Espécie de taula en figura de una ferradura en que menjavan los romans. Sigma. Stibadium semicirculare.*

SIGMATÓIDES. f. anat. Cavitat en la extre-mitat del cúbit. *Sigmatóides. Sigmatoides, es. || Se diu de tres vàlvulas semblants á una S en l' ori-fici de la artèria orta. Sigmatóides. Sigmatoides, es.*

SIGNADOR, A. m. y f. Qui fá signes ó dòna senyals de alguna cosa. *Signador. Signator, is.*

SIGNANTER Y SIGNANMENT. adv. m. SENYALADAMENT.

SIGNAR. v. a. Senyalar, fèr senyas. *Hacer se-ñas, hacer señal. Signa dare. || Posar senyal ó mar-car. Señalar, signar. Signo, as. || PERSIGNAR. || FIRMAR.*

SIGNATIU, VA. adj. Lo que es propi pera sig-nar. *Signativo. Signans.*

SIGNATURA. f. Firma ó suscripció al fi de al-gun acte, declaració, etc., pera que fassa fe. *Signa-tura. Signatura, æ. || Provisió de la Cort romana ó*

la súplica resposta pel Papa á la minuta original, escriptura en compendi y en paper de una gràcia, dispensa ó colació de un benefici en la qual lo Papa ha posat lo «fiat» de sa pròpia ma, ó sinó s' escriu lo «concessum» en sa presència. *Signatura*. Signatura, æ. || Entre estampers y llibreters las lletras, números, calderons ó estrelles que's posan al peu de la primera plana de cada full pera govern del enquadernador. *Signatura*. Signatura, æ. || ant. SENYAL. || bot. Nom que donan alguns botànichs á la semblansa que concebeixen tenir las plantas ab algunàs parts del cos humà. *Signatura*. Signatura, æ.

SIGNE. m. Senyal, nota ó caràcter sensible que 'ns fá venir en coneixement de alguna cosa oculta. *Signo*. Signum, i, indicium, ii. || La senyal que's fá per modo de benedicció en lo ritu de la Iglésia. *Signo*. Signum, i. || Rúbrica, certas rallas y senyals ab una creu sobre, ab que'ls notaris signan las escripturas. *Signo*. Tabellionis signum. || fil. Lo que representa alguna cosa distincta de sí. *Signo*. Signum, i. || mús. Cada un dels set tons ó punts de la escala aretina, representats per set lletras del abecedari y de las veus que'ls corresponen, en aquesta forma: gesolreút, almiré, befamí, cesolfaut, delasolré, elami, fefaut. En los instruments de teclas se troban las inicials de aquestos signes junt al claviller així: G que vol dir sol; A. la; B. si, etc. *Signo*. Musicale signum. || astron. Cada una de las dotze parts en que's considera dividit lo zodíach y eclíptica, las quals prengueren sos noms de las constel·lacions á que corresponian quant se imaginá aquella divisió, y són: Àries, Tauro, Capricorni, Aquari, Cranch, etc. *Signo*. Signum, i. || En las arts y cièncias aquella marca ó senyal pera notar sas obras, com en la jurisprudència. ff. significa digest; en la álgebra +mès,—ménos; etc. *Signo*. Signum, i, nota, æ.

SIGNE ARBITRARI. 'L que per conveni dels homes significa cosa distincta de sí, com los termes y paraulas. *Signo arbitrarium* ó *ad placitum* ó *ineficax*. *Signum arbitrarium* ó *ad placitum*, *ineficax*.

SIGNE NATURAL. Lo que té necessària conexió ab lo que significa, com la respiració ab la vida, lo fum ab lo foch, etc. *Signo natural*. *Signum naturale*.

SIGNES ASCENDENTS. Los que median desde 'l primer punt del Capricorni fins al primer del Cranch. *Signos ascendentes*. *Ascendentia signa*.

SIGNES DESCENDENTS. Los sis últims del zodíach. *Signos descendentes*. *Descendentia signa*.

SIGNES MERIDIONALS ó INFERIORS. Los que's contan desde Lliura ó Àries. *Signos meridionales* ó *inferiores*. *Inferiora signa*.

SIGNES SEPTENTRIONALS ó SUPERIORS. Los que's comprenen entre 'l primer punt de Àries y primer de Lliura. *Signos septentrionales* ó *superiores*. *Superiora signa*.

FÉR SIGNES. fr. FÉR SENYAS.

SIGNÍFER. m. poét. Lo que porta ó enclou alguna senyal ó insignia. *Signifero*. *Signifer*, i.

SIGNIFICABLE. adj. Lo que 's pòt significar. *Significable*. *Significabilis*.

SIGNIFICACIÓ. f. La acció de significar ó de mostrar. *Significacion*. *Significatio*, nis. || Expressió enèrgica. *Significacion*. *Significantia*, æ. || Significat propi. *Significacion*. *Significatio*, nis. || *SIGNIFICAT*. 2.

SIGNIFICADOR, A. m. y f. Qui' ó lo que significa. *Significador*. *Significator*, is. || astrol. Lloch del cel, destinat pera que un astre reba la influència de altre, y la envie á la terra. *Significador*. *Significator*, is.

SIGNIFICAMENT. m. ant. y

SIGNIFICANSA. f. ant. *SIGNIFICACIÓ*.

SIGNIFICANT. adj. Qui significa. *Significante*. *Significans*, tis. || *SIGNIFICATIU*. || Expressiu, propi, natural. *Expresivo*, *significante*. *Significans*.

SIGNIFICANTMENT. m. adv. *SIGNIFICATIVAMENT*.

SIGNIFICAR. v. a. Voler dir, importar, valer forza de. *Significar*. Sono, as, valeo, es. || Representar alguna cosa distincta de sí. *Significar*. *Significo*, as. || Manifestar, denotar, expressar. *Significar*. *Significo*, indico, as. || Tenir significació ó sentit alguna cosa. *Signifcar*. *Significo*, as. || Demostrar, donar á entèndrer. *Significar*, *dar á entender*. *Adsignifico*, as. || Se diu en lo moral quant se fá ó dóna á entèndrer algun misteri ocult baix de una figura, com succeheix en los geroglífichs. *Significar*. *Revolvo*, ostendo, is.

SIGNIFICAT, DA. p. p. *Significado*. *Significatus*. || m. Sentit de las paraulas. *Significado*, *significacion*. *Sensus*, us. || Expressió, forza de las paraulas. *Expresion*, *significado*. *Significatio*, nis. || L' objecte que se significa. *Significado*. *Significatum*, i. || gram. Diferenta accepció de una mateixa veu ó frase. *Acepcion*, *significado*. *Acceptio*, nis.

SIGNIFICATIU, VA. adj. Lo que significa ab propietat. *Significativo*. *Significativus*.

SIGNIFICATIVAMENT. adv. m. Ab significació expressiva. *Significativamente*. *Significanter*.

SILA. f. Nom de dona. *Cecilia*. *Cecilia*. *Cecilia*. || CILA.

¡ VOTO AL RET DE LA SILA ó CILA ! Interjecció de enfado. *Por vida del otro viérnes*. *Proh Deum fitem*.

SILENCI. m. Privació de parlar. *Silencio*. *Silentium*, ii. || Quietut, sossego, en contraposició de ruído, bulla, etc. *Silencio*. *Silentium*, ii. || Discreció, prudència, moderació, com: són SILENCI á tots nos ha posat en expectació. *Silencio*. *Discretio*, moderatio, nis. || Entre frares la regla de guardarlo á certas horas, y així 's diu: tocar á SILENCI. *Quiete*, *silencio*. *Silentium prescriptum*. || Falta en reclamar, respòndrer ó queixarse. *Silencio*. *Taciturnitas*, atis. || Certa divinitat del paganisme. *Silencio*. *Silentium*, ii. || met. Tranquilat, pau. *Silencio*.

Tranquillitas, atis. || Espécie de interjecció pera dir á algú que calle. *Silencio*. Sile, tace.

AB Ó EN SILENCI. m. adv. SILENCIOSAMENT.

GUARDAR SILENCI. fr. No parlar. *Guardar, observar silencio*. Silentium facere.

IMPOSAR Ó MANAR SILENCI. fr. Prohibir qué 's parle. *Imponer silencio, mandar callar*. Silentium indicere.

IMPOSAR SILENCI PERPÉTUO. fr. for. Prohibir al actor que torne á deduir la acció. *Imponer perpetuo silencio*. Jus actori denegare.

PASSAR ALGUNA COSA EN SILENCI. fr. No ferne menció. *Passar en silencio ó por alto*. Prætermitto, prætereo, is.

SILENCIER. m. Mestre de silenci ó encarregat pera ferlo guardar. *Silenciero, silenciario*. Silentarius, ii.

SILENCIÓS, **A.** adj. Taciturno, que calla molt. *Callado, silencioso*. Silentiosus. || Lloch ahont se guarda silenci, ó hi ha quietut. *Silencioso*. Silentiosus.

SILENCIOSAMENT. adv. m. Secretament, ocultament. *Silenciosamente, en ó con silencio, por debajo de cuerda, á la sordina*. Silenter, clam. || Sens ruído. *Silenciosamente, quedito, poco á poco*. Lentè, leniter.

SILENOS. m. pl. Semidéus de la antigüetat, que eran los Sàtiro ancians que acompanyàren á Baco en la guerra contra 'ls Titans, y que un de ells fou són ayo. *Silenos*. Sileni, orum.

SILÉPSIS. m. ret. y gram. Figura quant se supleix de la part més immediata lo que falta en la oració, mudant lo número, ó altre accident; ó quant s' aten més al sentit, que á las paraulas. *Silèpsis*. Silepsis, is.

SILFI. m. Esperit que fingeixen los màgichs anar pels ayres. *Silfo*. Silphus, i.

SILFIDE. f. Espécie de ninfa de forma aërea. *Silfide*. Silphes, idis.

SILICERNI. m. Nom que donàren los llatins al convit ab que se celebraven las exéquias. *Silicernio*. Silicernium, ii.

SILICI. m. CILICI.

SILÍQUA. f. Pes antich espanyol y romà de quatre grans segons algunss, y segons altres del pes de dos ciurons. *Silicua*. Siliqua, æ. || Certa moneda antiga que valia cosa de 14 quartos. *Silicua, silicuo*. Siliqua, æ. || Tavella petita que conté la llavor ó fruyt de algunas plantas ó llegums. *Siliqua*. Siliqua, æ.

SÍL-LABA. f. Lo só ó pronunciació de una vocal sola ó acompanyada de una ó més consonants. *Silaba*. Syllaba, æ. || La vocal sola ó acompanyada de una ó més consonants que 's pronuncian de un cop. *Silaba*. Syllaba, æ. || mús. Las dos ó tres veus que corresponen á cada una de sas set lletras. *Silaba*. Syllaba, æ.

DE SÍL-LABA EN SÍL-LABA. Ó PER SÍL-LABAS. m. adv. *Silaba por silaba, por silabas*. Syllabatum.

MENJARSE LAS SÍL-LABAS. fr. Passarlas per alt, ó de modo que no s' entengan bè en la pronunciació. *Comerse las silabas ó palabras*. Syllabas intercideré vel elidere vel balbutire.

SÍL-LABARI. m. Llibre ó tractat en que s' expliquen las síl-labas. *Silabario*. Syllabarium, ii.

SÍL-LABEJAR. v. n. Formar de las lletras síl-labas ó pronunciarlas ab separació. *Silabar, silabear*. Syllabas formare.

SÍL-LÁBICH, **CA.** adj. Cosa de síl-labas. *Silábico*. Sillabicus. || Se diu de las partícules llatinas «ce, cine, met, te, ple», las quals posadas al últim del pronom, forman composició ab ell. *Silábico*. Syllabicus.

SILLA. f. ant. CADIRA.

SILLA VOLANT. Un mitj cotxo ab un assento en que hi caben dos personas, posat sobre dos varas y ab dos rodas, y regularment lo tira un caball. *Silla volante, carrocin*. Sella curulis.

SILLA DE MANS CUBERTA. *Toldillo, camilla*. Lectica, æ.

SILLÓ. m. SELLÓ. || Espécie de cadira baixa y molt cómoda que hi ha en grans teatros y casas particulars. *Sillon, butaca*. Sedes commoda.

SILOGISAR. v. n. Fèr silogismes ó argüir en forma silogística. *Silogizar*. Syllogizo, as.

SILOGISME. m. Argumentació que consta de tres proposicions anomenadas pels lògichs major, menor y conclusió, y pels oradors proposició, assumpteó y complexió. *Silogismo*. Syllogismus, i, ratiocinatio, nis.

SILOGISME AFIRMATIU. Aquell en que s' uneixen en la conseqüència l' extrem major y 'l menor, perque convingan en lo terme medi. *Silogismo afirmativo*. Syllogismus affirmativus.

SILOGISME COMPOST. Aquell en que una de las premissas, y comunment las dos, té dos ó més subjectes ó dos ó més predicats. *Silogismo compuesto*. Syllogismus compositus.

SILOGISME COPULATIU. Aquell que en la proposició major uneix per medi de la conjuncció copulativa dos cosas incompatibles, afirmant la una la menor y negant la altra la conclusió. *Silogismo copulativo ó conjuntivo*. Syllogismus copulativus seu conjunctivus.

SILOGISME CORNUT. DILEMA.

SILOGISME DEMOSTRATIU. 'L que té las dos premissas tant certas que engendran evidència. *Silogismo demostrativo, apódico*. Syllogismus demonstrativus.

SILOGISME DISJUNTIU. DILEMA.

SILOGISME EXPOSITORI. Aquell en que 'l terme medi es singular, y 'l predicat de la menor se fá subjecte de la conseqüència, ó bè en virtut de la forma, com en aquest: Júdas vengué á Jesucrist; Judas fou apóstol, luego algun apóstol vengué á Jesucrist. *Silogismo expositorio*. Syllogismus expositivus.

SILOGISME HIPOTÉTICH. Aquell en que la una ó las dos premissas són condicionals. *Silogismo hipoté-*

tico ó condicional. Syllogismus hipotéticus seu conditionalis.

SILOGISME NEGATIU. Aquell en que 's desuneixen l'extrem major y menor, perque no concordan en lo medi terme. *Silogismo negativo.* Negans syllogismus.

SILOGISME PROBABLE. Aquell que té á lo ménos una proposició probable ó verosimil. *Silogismo probabile.* Syllogismus probabilis.

SILOGISME SOFÍSTICH. Lo que es viciós per rahó de la matèria ó de la forma, 'l qual es tan subtil que apénas se discerneix la falta. *Silogismo sofistico.* Syllogismus sophisticus.

SILOGÍSTICH, CA. adj. Cosa de silogisme. *Silogistico.* Syllogisticus.

SILOGRAFIA. f. Poëma satírich que estava en us entre 'ls antics grechs. Era una espècie de paròdia. *Silografia.* Silographia, æ.

SILÓGRAFO. m. Poëta satírich entre 'ls grechs. *Silógrafo.* Silographus.

SILUETA. f. Perfil de las figuras. *Silueta.* Imaginis linea.

SILURO. m. Peix corpulent, vorás y horrible que 's troba en lo Nilo y en lo Danubi, y quant es fresch es un menjar molt substanciós. Diuen que neteja la traquiarteria, y aclareix la veu. *Siluro.* Syllurus, i. || ESTURIÓ.

SILVA. f. SELVA. || Col·lecció de várias matèries ó espècies escrites sèns método ni orde. *Silva.* Rerum sententiarumque silva. || poët. Poëma curt, vário y libre, tant en la classe de versos com en la col·locació de las consonants. *Silva.* Silva, æ.

SILVANOS. m. pl. Semidéus de las selvas, y diuen si eran los Faunos. *Silvanos.* Silvani, orum.

SILVESTRE. adj. Cosa de las selvas ó criat en ellas. *Silvestre.* Silvestris. || Animal ferós difícil de domesticar. *Silvestre.* Silvestris. || Per analogia s'aplica als homes rústichs ó enemichs de la societat. *Silvestre.* Rusticus, silvaticus.

SIM. m. CIMA. || ant. Unió de si ME, com SIM vól bè, no'm deixarà. *Si me.* Si me.

SIMA. f. CIMA.

SIMARUBA. f. Arbre gran de las Índias; té la escorxa medicinal en trossos acanalats bastant espessos, de textura fibrosa, molt difícil de reduhir á polvos; de aspecte arrugat, herrugós y rogench, y de groch clar en l'interior. *Simaruba.* Simarubæ, æ.

SIMBELL. m. CIMBELL.

SÍMBOL. m. Senyal: *Simbolo.* Symbolum, i. || Lo sant ó senyal que's dona per la nit á la tropa. *Simbolo.* Nomen, inis; militaris tessera. || La nota ó senyal que's donan alguns pera convocarse secretament. *Simbolo.* Symbolum, i. || Espècie de emblema ó representació moral per la imatge ó propietat de alguna cosa natural. *Simbolo.* Symbolum, i. || Qualsevol cosa que's dona á conèixer altra per semblansa ó representació, com lo gos pera de-

notar la fidelitat, etc. *Simbolo.* Symbolum, i.

SÍMBOL DE LA FE. Títol de un llibre del V. Fr. Lluís de Granada. *Simbolo de la fe.* Fidei symbolum. || y

SÍMBOL DELS APÓSTOLS. Lo Credo que compongueren los dotze Apóstols, fent cada hu sa part. *Simbolo de los apóstoles.* Apostolorum symbolum.

SIMBÓLICA. f. SIMBOLOGIA.

SIMBÓLICAMENT. adv. m. De un modo simbòlich. *Simbólicamente.* Symbolicè.

SIMBÓLICH, CA. adj. Cosa del símbol. *Simbólico.* Tesserarius, symbolicus. || Figurat, al·legòrich. *Simbólico.* Hieroglyphicus, symbolicus. || fil. Lo que té una naturalesa tant anàloga á altra cosa, que poden convertirse la una en altra; com lo foch en l'ayre, y l'ayre en lo foch. *Simbólico.* Facile in aliis mutabile.

SIMBOLISACIÓ. f. Semblansa, simpatia, conformitat de una cosa ab altra. *Simbolizacion.* Convenientia, æ.

SIMBOLISAR. v. a. Semblarse ó convenir una cosa ab altra. *Simbolizar.* Congruo, is. || Representar una cosa á altra al·legòricament. *Simbolizar.* Per symbolum explicare.

SIMBOLISAT, DA. p. p. *Simbolizado.* Allegoricè representatus.

SIMBOLOGIA. f. Part de la patologia que tracta dels senyals y síntomas de las malalties. *Simbologia.* Simbolica, æ.

SIMBOMBA. f. Instrument rústich fèt de una pell á modo de un hombo, y una canya ó bastó posat en ell, que mogut fá un so desapacible. *Zambomba.* Rusticum tympanum. || met. fam. Se diu de la persona grossa en desmasia. *Zambomba.* Nimis obessa persona.

SIMENT. m. CIMENT.

SIMEÓ. n. p. de home. *Simeon.* Simeon, is.

SIMETRIA. f. Proporció de midas y parts entre sí ó ab lo tot. *Simetria.* Simetria, æ. || Distribució, perspectiva en la pintura. *Simetria.* Mensura, æ. || Proporció, exactitut. *Simetria.* Simetria, æ, commensus, us.

SIMÉTRICAMENT. adv. m. Ab simetria. *Simétricamente.* Simetricè.

SIMÉTRICH, CA. adj. Cosa de la simetria. *Simétrico.* Simetricus.

SIMFONIA. f. SINFONIA.

SÍMIL. adj. Semblant á altra cosa. *Simil.* Similis. || m. Semblansa, exemple, comparació, paràbola. *Simil.* Exemplum, i, comparatio, nis. || mús. Igualtat de passatge en que eslan notadas 3.ª 6.ª 8.ª *Simil.* Similis.

SÍMILAR. adj. Se diu de un tot las parts del qual són de la mateixa naturalesa que ell. *Similar.* Similigenus.

SIMILICADÈNCIA. f. ret. Es quant las finals de las frases forman una espècie de concert harmoniós. *Similicadencia.* Similiter cadens.

SIMILITUDINARI, A. adj. Un poch semblant

ó paregut. *Similitudinario*. *Similitudinem* profereus.

SIMILITUDINÀRIAMENT. adv. m. Ab similitut. *Similitudinariamente*. *Similiter*.

SIMILITUT. f. Semblansa. *Similitud*, *semejanza*. *Similitudo*, *inis*.

SIMILMENT. adv. m. *SEMBLAMENT*.

SIMILOR. m. Composició de coure y zinch, que sembla al or. *Similor*. Ex cupro et zincho compositio.

SÍMIO, A. adj. Monot, mona. *Simio*. *Simius*.

SIMÓ. n. p. de home. *Simon*. *Simon*, *is*.

SIMOLSA. f. En las pessas de panyo, etc., llista de dos ó tres dits de ampla, regularment de diferent color que ell, y molt basta. *Orilla*. *Crassus panni limbus*.

SIMONET. m. fam. y

SIMONIA. f. Delicte que's comet venent lo espiritual. *Simonta*. *Simonia*, *æ*.

SIMONIA CONVENCIONAL. La en que intervé pacte de donar espiritual per temporal. *Simonia conventional*. *Conventionalis simonia*.

SIMONIA INTENCIONAL. La que sols se comet ab la intenció. *Simonia intencional*. *Intentionalis simonia*.

SIMONIA REAL. La que's comet quant concorre entrega. *Simonia real*. *Realis simonia*.

FÉR SIMONIA. fr. Vèndrer cosa espiritual. *Cometer simonia*. Rem sacram emere aut vendere.

SIMONIACAMENT. adv. m. Ab *simonia*. *Simoniacamente*. *Simoniaco more*.

SIMONIACH, CA. adj. Cosa de *simonia*. Ve de *Simó Mago* que volgué comprar lo dò de fér miracles, y comunicar l' Esperit sant. *Simoniaco*, *simoniático*. *Simoniacus*.

SIMONIANS. m. pl. Los qui següiren los errors de *Simó Mago*. *Simonianos*, *simoniacos*. *Simoniiani*, *orum*.

SIMOUN. m. Vent sech y abrasador que corre del mitjdia al nord del África. *Simoun*. *Notus lybiacus*.

SIMOVENT. adj. *SEMOVENT*.

SIMPAR. adj. SÈNS PAR.

SIMPATIA. f. Conveniència de afectes, atracció, inclinació natural, lo que fá que dos personas s' amen y desitjen sempre estar en companyia. *Simpatia*. *Sympathia*, *æ*. || met. Semblansa, conformitat. *Simpatia*. *Concorditas*, *atis*. || med. La indisposició de un membre á causa de lo que pateix altre. *Simpatia*. *Sympathia*, *æ*.

SIMPÁTICAMENT. adv. m. Ab *simpatia*. *Simpáticamente*. *Sympathicè*.

SIMPÁTICH, CA. adj. Naturalment conforme ó análogo á altra cosa, com: afecte *SIMPÁTICH*, tinta *SIMPÁTICA*. *Simpático*. *Sympathicus*.

SIMPATISANT. adj. Se diu del punt de abont parteix la *simpatia*, pera comunicar á altre ó á altres un moviment particular. *Simpatizante*. *Afferens sympathiam*.

SIMPATISAR. v. a. Tenir *simpatia* ó éer dos cosas molt conformes entre sí, encara que regularment se diu de las personas. *Simpatizar*, *tener simpatia*. Inter se convenire, consentire.

SIMPATISAT, DA. adj. Se diu del òrgano que está més ó ménos distant de aquell que ha rebut la impressió, però que participa de la influència simpática comunicada al *simpatisant*. *Simpatizado*. *Sympathia affectus*.

SIMPLÁS, SA. adj. aum. *XIMPLÁS*.

SIMPLE. m. *XIMPLE*. || quim. Se diu de las substàncias que serveixen per sí solas ó entran en la composició de altrás, com: oxígeno, carbono, etc. *Simple*. *Simplex*. || adj. Pur, que no admet composició. Se diu de Deu. *Simple*. *Simplex*. || Pur, net, sèns mescla. *Simple*. *Simplex*. || Senzill, no doble. *Simple*. *Simplex*. || Natural, franch, ingénno. *Simple*, *sencillo*. *Apertus*, *nudus*, *simplex*. || Fat, sèns sabor. *Desabrido*, *simple*. *Insylsus*. || Dít del traslat ó cópia de un instrument públich, feta sèns autorisarla ni firmarla algú. *Simple*. *Simplex*. || Frivol, de ningun valor ni substància. *Simple*. *Nugalis*. || gram. Lo verb ó nom que no té composició. *Simple*. *Simplex*. || Pla, sèns solemnitat, com es en algun jurament, ritu ecclesiàstich, etc. *Simple*. *Simplex*. || Dít de algunas cosas de poca formalitat, com: promesa *SIMPLE*. *Simple*. *Simplex*. || Dít de alguna cosa sèns condicions ni restricció, com: *SIMPLE* renúncia. *Simple*. *Simplex*. || Lo que es de la ínfima orde en sa línea, sèns qualitat particular; y així's diu: es un *SIMPLE* oficial, un *SIMPLE* beneficiat, etc. *Simple*. *Simplex*. || Bobo de comèdia, truhá. *Bufon*. *Mimus*, *i*. || Dissimulat, astut, com: aquell que vá *SIMPLE* com lo gat, de ell tè guardes. *Martagon*, *redomado*. *Versutus*.

SIMPLEJAR. v. n. y derivats. *XIMPLEJAR*.

SIMPLEMENT. adv. m. Absolutament. *Simplemente*. *Simpliciter*. || Sèns adorno ni formalitats particulars. *Simplemente*, *sencillemente*. *Nudè*. || Francament, sèns engany ni artifici. *Simplemente*, *sencillemente*, *sin reserva*. *Candidè*, *apertè*.

SIMPLICÍSSIM, A. adj. sup. *Simplicíssimo*. *Simplicíssimus*.

SIMPLICÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Simplicíssimamente*. *Simplicíssimè*.

SIMPLICISTA. m. Qui escriu ó tracta dels simples, com de las propietats de las herbas, metalls, etc. *Simplista*, *simpliceista*. *Simplicium scriptor*.

SIMPLICITAT. f. La qualitat de simple. *Simplicidad*. *Simplicitas*, *atis*. || Senzillesa, llanesa. *Simplicidad*, *llaneza*. *Simplicitas*, *atis*. || *XIMPLESA*. || teol. La suma perfecció en Deu, perque per ella's constituheix única sa essència, sèns parts que la compongan. *Simplicidad*. *Divina simplicitas*.

SIMPLIFICACIÓ. f. Obra de simplificar. *Simplificacion*. *Simplificatio*, *nis*.

SIMPLIFICADOR, A. m. y f. Qui simplifica. *Simplificador*. *Simplificator*, *ia*.

SIMPLIFICAR. v. a. Fér més senzilla ó ménos complicada alguna cosa, com una màquina, 'l càlcul, etc. *Simplificar.* Simplifico, as.

SIMPLIFICAT, DA. p. p. *Simplificado.* Simplificatus.

SIMPLUDIÀRIA. f. Veu de antiquaris, espècie de festa ó funeral que's feya en Roma, en que segons molts havia jochs y balls. *Simpludiaria.* Simpludiaria, æ.

SÍMPTOMA. f. SÍNTOMA.

SÍMPUL. m. Vas sagrat de nansa molt llarga ab lo que's feyan las libacions en los sacrificis. *Sim-pulo.* Simplus, i.

SIMPULADRIU. f. Dona que entre 'ls romans feya professió de curar per medi del símpul á las personas que patian de visions nocturnas. *Simpulatríz.* Simpulatrix, eis.

SIMULACIÓ. f. Ficció. *Simulacion.* Simulamentum, i, simulatio, nis.

SIMULACIÓ DE BANDERA. náut. L'acte competentment autorisat de navegar ab bandera estrangera, no obstant de sér considerat lo buch com tal nacional pera 'l pago de drets en los ports de la península. *Simulacion de bandera.* Vexilli simulatio.

SIMULACRE. m. Imatge, estàtua á semblansa de alguna cosa molt venerable. *Simulacro.* Simulacrum, i. || Espècie que fôrma la fantasia. *Simulacro.* Phantasma, atis.

SIMULADAMENT. adv. m. Pingidament. *Simuladamente.* Simulanter.

SIMULADOR, A. m. y f. Qui fingeix. *Simulador.* Simulator, is.

SIMULAR. v. a. Fingir, representar lo que no es. *Simular.* Simulo, as. || ant. DISSIMULAR.

SIMULAT, DA. adj. Fingit. *Simulado.* Simulatus.

SIMULTÀNEAMENT. adv. m. Juntament, á un mateix temps. *Simultáneamente.* Simultaneè.

SIMULTANEITAT. f. Conformitat, unió, concurs de una cosa ab altra. *Simultaneidad, simultad.* Adunatio, nis.

SIMULTÀNEO, A. adj. Lo que's fá ó concorre juntament ab altra cosa, com: concurs SIMULTÀNEO, acció SIMULTÀNEA, etc. *Simultáneo.* Simultaneus.

SINA. f. ter. Pitrera, la cavitat del pit. *Seno.* Sinus, us.

SINADA. f. ter. PITRALADA. 2.

SINADENSE. adj. Cosa de Sinada, ciutat mediterrànea de Frigia. *Sinadense.* Sinadicus, sinadensis.

SINAGOGA. f. Assamblea ó junta de juheus pera 'ls actes dereligió, y 'l lloch abont se juntan pera dit efecte. *Sinagoga.* Synagoga, æ, coetus, us. || Judahisme, 'l conjunt de juheus. *Sinagoga, judaismo.* Sinagoga, æ. || met. fam. Reunió de gent dolenta. *Sinagoga.* Sinagoga, æ. || Assamblea ó congregació dels fiels en la lley antiga. *Sinagoga.* Sinagoga, æ.

SINÀGÜES. f. pl. ter. ENÀGUAS.

SINALAGMA. f. RECOMPENSA.

SINALEFA. f. gram. Supressió de la última vocal de una paraula, quant la següent comensa ab altra, com en lo antich: DÁVOL per DE ÁVOL. *Sinalefa.* Synalæpha, æ.

SINAPISME. m. Cataplasma regularment de polvos de mostassa. *Sinapismo.* Synapismus, i.

SINATROÏSME. m. fig. ret. Amontonament de frases que's presentan tolas á un cop de vista. *Congeries, sinatroismo, frecuentacion, amontonamiento.* Congeries, ei.

SINÀXIS. f. Terme de història ecclesiástica, y es lloch públic en que's juntavan los primers cristians á 'resar y cantar salms en comunitat. *Sínaxe ó sínaxis.* Conventus, us.

SINCATEGOREMA. f. Veu que determina la significació de altra, com: algun, ningun, tot. *Sincategorema.* Syncategorema, tis.

SINCATEGOREMÀTICAMENT. adv. m. De un modo sincategoremàtich. *Sincategoremáticamente.* Sincategorematicè.

SINCATEGOREMÀTICH, CA. adj. Lo terme que significa un ab altre, determinant la significació. *Sincategoremático.* Syncategorematicus.

SINCELLAR. v. a. CISELLAR.

SINCERADOR, A. m. y f. Qui sincera. *Sincerador.* Excusator, is.

SINCERAMENT. adv. m. Ingénualement. *Sinceramente.* Cándidè, sincerè. || Llibrement. *Sinceramente.* Sincerè, liberè.

SINCERAR. v. a. Disculpar. S' usa més comunment com reciproc. *Sincerar.* Culpa purgare; sese excusare.

SINCERÍSSIM, A. adj. sup. *Sincerísimo.* Sincerissimus.

SINCERÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Sincerísimamente.* Sincerissimè.

SINCERITAT. f. Ingenuitat, varietat. *Sinceridad.* Sinceritas, atis, candor, is.

SÍNCERO, A. adj. Franch, ingénuo, sense ficció. *Sincero.* Sincerus, candidus. || VERDADER, VERITABLE: || Qui diu són sentir sense respecte ni mirament. *Sincero, abierto.* Liber.

SINCODRÓSIS. f. anat. Unió dels ossos per medi del tendrum. *Sincodrósis.* Ossium cartilagine interposita compages.

SINCOGESMA. f. PÁSCUA DEL ESPERIT SANT.

SINCOPA. f. gram. Figura per la qual se supprimeix una síl·laba ó lletra del mitj de la dicció. *Sinco-pa, síncope.* Syncopa, æ, concisio, nis. || mús. Suspensió de veu en mitj del compàs, que's fá quant dos ó més notes de una part corresponen á so la una de altra. *Sinco-pa.* Syncope, es; notæ divisio. || med. SÍNCOPE.

SINCOPADAMENT. adv. m. Ab sín copas. *Sin-copadamente.* Syncope adhibita.

SINCOPAL. adj. Se diu de la febra ab síncope. *Sincopal.* Syncopalis.

SINCOPAR. v. a. Usar de sín copas en las dic-

cions. *Sincopar*. Syncopa uti, verba contrahere. || Usar de síncopas en la música. *Sincopar*. Musicæ notas contrahere. || met. Abreviar. *Sincopar*. Brevio, as.

SINCOPAT, DA. p. p. *Sincopado*. Contractus.

SÍNCOPE. f. med. Defalliment y abatiment repentí de foras y us dels sentits, ab un suor fret que s'ól sér mortal. *Síncope*. Syncope, es.

SINCOPEJAR Y SINCOPIJAR. v. a. Causar síncope ó patirla. També s' usa com recíproch. *Sincopizar*. Animi defectione laborare; languesco, is.

SINCOPISAT, DA. adj. Atacat de síncope. *Sincopizado*. Syncopticus, syncope correptus.

SINCRETISME. m. Acció de aproximar prompte y repentinament entre sí molts sectas, una á altra á fi de reunir las. *Sincretismo*. Syncretismus, i.

SINCRÍTICH, CA. adj. med. ASTRINGENT.

SINCRONISME. m. Llista, orde ó quadro en que's posan los soberans que han regnat en un mateix temps. *Sincronismo*. Synchronismus, i.

SINCRONO, A. adj. CONTEMPORÁNEO.

SINDÉRESIS. f. Judici, discerniment, capacitat pera enténdrer los principis morals. *Sindéresis*. Synderesis, is.

SINDICADOR, A. m. y f. Qui indica, delator. *Sindicador*. Animadversor, accusator, is.

SINDICAR. v. a. Acusar, delatar en justícia. *Sindicar*. Syndico, as. || Censurar, repéndrer las accions de altre. *Sindicar*. Corripio, carpo, is.

SINDICAT, DA. p. p. *Sindicado*. Accusatus, reprehensus. || m. Tribunal determinat pera alguns delictes que's delatan, y la sentència que's dona sobre ells. *Sindicado*. Judicialis censura. || La junta de procuradors ó diputats de las ciutats y vilas que tenian vot en corts. *Sindicado*. Syndicorum cœtus.

SINDICATURA. f. Ocupació del síndich. *Sindicatura*. Syndicatus, us.

SÍNDICH. m. Agent, procurador, defensor, representant de una ciutat, gremi ó comunitat. *Sindico*. Syndicus, evicus, i. || Qui té 'ls diners de las almoynas dels religiosos mendicants. *Sindico*. Syndicus, i. || Oficial que recull las multas de cámara. *Sindico*. Multarum exactor.

SÍNDRIA. f. CÍNDRIA.

SINÉCDOQUE. f. ret. Tropo en que's pren la part major ó autorisada en lloch del tot, lo tot per la part, lo singular pel plural ó al contrari, número ó temps determinat per altre indeterminat, lo género per la espècie ó al revés, la matèria per la obra, 'l modo per la essència. *Sinécdoque*, *sinécdoque*. Synecdoche, es. || gram. Figura per la qual suprimida una paraula s' enten per las demès. *Sinécdoque*. Synecdoche, es.

SINEDRA. m. Assento pels oyents. *Sinedra*. Synedra, æ.

SINEDRÍ. m. SANEDRÍ.

SINÉRESIS. f. gram. Contracció de dos síl·labas en una, ja sia en la escriptura ó ja en la pro-

nunciació en un mateix mot. *Sinéresis*. Syneresis, sinæresis, is.

SINESTRA. f. ESQUERRA.

SINEURÓSIS. f. anat. Unió natural de ossos per medi de lligaments. *Sineurósis*. Synenrosis, is.

SÍNFISIS. f. anat. Unió natural de ossos, que quedan reduhbits á un sol per s'ón medi. *Sínfisis*. Symphisis, is.

SINFOYNA. f. ant. SINFONIA, HARMONIA. || f. Instrument de dos polzadas de llarch y de cer en figura com de una lira que's toca subjectantlo ab los llabris servint la cavitat de la boca de caixa harmónica y fent vibrar ab l' índice 'l ferret acerat que té en lo mitj. *Sinfonia*. Musicale seu harmonicum instrumentum.

SINFONIA. f. Concert agradable, sia de instruments ó de veus. *Sinfonia*. Symphonia, æ. || Entre 'ls antics la concordància de dos instruments uniformes ó de un mateix só. *Sinfonia*. Symphonia, æ. || Se diu en particular de certa pessa de música que's distingeix de la obertura en sér més llarga, més sèria y ab més instruments. *Sinfonia*. Symphonia, æ. || Instrument músich de cordas y una roda interior, però ja no està en us. *Sinfonia*. Symphonia, æ.

SINGA. f. L' acció de singar. *Singa*. Synga, æ. BOGAR Á LA SINGA. fr. náut. Bogar ab un sol rem á popa. *Bogar á la singa*. Unico remigio navigare.

SINGAR. v. a. náut. Avansar lo buch per barlovent, quant està á la payra. *Singar*. Propero, as.

SINGLA. f. CINGLE. || náut. SINGLÓ.

SINGLADA. f. CINGLADA DE MAL DE VENTRE.

SINGLADURA. f. náut. Lo camí ó jornada que una embarcació fa en 25 horas, contadas desde el mitj dia al següent. *Cingladura*, *singladura*. Unius diei navigatio. || La acció de singlar y també la velocitat que pórtla la nau. *Singladura*. Adnavigatio, nis.

DOBLAR LA SINGLADURA. fr. náut. Portar doble velocitat que altra nau. *Doblar la singladura*. Duplici cursu navigare.

SINGLAR. v. a. náut. Avansar distància en un rumbo ó envers un punt determinat. *Singlar* ó *cinglar*; *navegar á velas llenas ó tendidas*. Vento secundo ferri. || CENYIR.

SINGLE. m. CINGLE. || náut. Qualsevol cap que treballa senzill. *Single*. Simplex. || arq. cordó.

SINGLERA. f. CINGLE.

SINGLÓ. m. náut. Coderna que té la figura de una Y. *Singlon*, *pique*, *genol*. Pertica, æ.

SINGLOT. m. Moviment convulsiu del diafragma que produheix una respiració interrompuda, violenta y ab ruído. *Hipo*, y *zollipo* ó *sollozo con hipo* 'l que acompanya al plor. Singultus, us. || ter. GOTIM.

TENIR SINGLOT. fr. *Hipar*, y *zollipar* si es mesclat ab plors. Singultio, is.

SINGLOTAR Y SINGLOTEJAR. v. a. Fér singlots. *Hipar*. Singultio, is.

SINGULAR. adj. Únic, peculiar. *Singular.* Singularis. || gram. Número que parla de un solament. *Singular.* Singularis. || met. Particular, extraordinari, excel·lent. *Singular.* Singularis, eximius. || Pres en mala part, raro, contra l'ús comú. *Singular.* Singularis.

EN SINGULAR. m. adv. EN PARTICULAR.

PARLAR EN SINGULAR. fr. gram. Parlar de un sol. *Hablar en singular.* Singulariter loqui.

SINGULARISAR. v. a. Distingir una cosa de altre. *Particularizar, singularizar.* Agere modo singulari.

SINGULARISARSE. v. r. Distingirse, fêrse véurer, apartarse de l'ús comú. *Singularizarse, señalarse.* Singulariter agere.

SINGULARÍSSIM. A. adj. sup. *Singularísimo.* Singularissimus.

SINGULARÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Singularíssimamente.* Singularissimè.

SINGULARITAT. f. La qualitat de sol ó singular. *Singularidad.* Singularitas, atis. || Particularitat, distinció ó separació del comú. *Singularidad.* Singularitas, atis. || Especialitat, particularitat, nota. *Singularidad.* Singularitas, atis.

SINGULARMENT. adv. m. Ab singularitat. *Singularmente.* Singulariter.

SÍNIA. f. CÍNIA.

SINIGRECH. m. FENIGRECH.

SINISTRAMENT. adv. m. Ab mala intenció, indegudament. *Siniestramente.* Sinistrè, pravè,

SINISTRAR. v. n. OPOSARSE, CONTRADIR, CONTRARESTAR.

SINISTRE. adj. Dit de lo que està á la part esquerra. *Siniestro.* Sinister. || Viciat, mal intencionat. *Siniestro.* Sinister. || Funest, infelís, desgraciat. *Siniestro.* Sævus, sinister. || m. Vici, mala costum, perjudici. *Siniestro.* Nocumentum, i.

SINJUSTÍCIA. m. INJUSTÍCIA.

SINÓ. conj. adversativa. Ans bè, al contrari, com: no es bo, sinó molt dolent. *Sino.* Imò, quinimò, potius. || conj. condicional. *Sino.* Nisi, si non, sin. minùs. || S'usa concedint ó suposant alguna cosa, com: sinó li farà bè, no li farà mal. *Sino, ya que no, aunque no.* Si non. || conj. exceptiva, com: ningú ho enten sinó ell, no'm cuydo sinó de mí. *Sino.* Præter, nisi. || Ab interrogació s'usa pera argüir á altre pel extrem contrari si fós cert ó suposantlo, com: alguna n'has fét, sinó no fugirás. *Sino.* Alioquin. || Precehit del modo adverbial, no sols equival á TAMBÉ ó ADEMÉS DE, com: no sols per rich, sinó per prudent. *Sino.* Sed etiam, nec, non. || Precehintli preposició negativa, y seguintli la partícula que equival á sols, com: no espero sinó que vinga. *Sino, solo, solamente.* Nil, nisi. || Usat ab interrogació y contraposant los extrems equival á DE ALTRA MANERA, com: sinó fas los medis, ¿cóm conseguirs lo fi? *Sino.* Alioquin, alioquí, aliter.

SINOCAL. adj. med. Se diu de las febras infla-

matórias simples ó que sols duren un dia. *Sinocal.* Sinocalis.

SINODAL. adj. Cosa de sínodo. *Sinodal, sínódico.* Synodicus, synodalis. || m. Decisió dels sínodos. *Sinodal.* Synodalis. || Examinador en los concursos á rectorias, de ordenandos y de confessors. *Sinodal.* Synodalis censor.

SINODALMENT. adv. m. De un modo sinodal. *Sinodalmente.* In synodo.

SINODÁTICH. m. Tribut que pagavan al bisbe 'ls eclesiástichs seculars quant anavan al sínodo. *Sinodático.* Episcopo in ordinatione pensum tributum.

SINÓDICH, CA. adj. SINODAL. 1. || En la història eclesiástica período ó círcul que formavan los pares dels concilis, avisant per medi decirculars als bisbes y prelats que havian estat ausents de algun concili, lo que havia passat y s'havia determinat en ell. *Sinódico.* Synodicus, i. || Pertanyent á la conjunció: y així s'anomena més SINÓDICH lo temps que passa de una conjunció de lluna ab lo sol fins la altra. *Sinódico.* Synodicus.

SINODITA. m. CENOBITA. || pl. HESITANTS.

SÍNODO. m. Assamblea de la Iglésia universal. *Sínodo, concilio euménico.* Œcumenicum concilium; synodus, i. || astr. La conjunció de dos planetas en lo mateix grau de la eclíptica, ó en lo mateix círcul de posició. *Sínodo.* Synodus, i.

SÍNODO DIOCESÀ. La congregació ó junta del clero de una diócesis. *Sínodo, diocesano.* Diocesana synodus.

SÍNODO NACIONAL. CONCILI NACIONAL.

SÍNODO PROVINCIAL. CONCILI PROVINCIAL.

SINÓMETRO. m. Espécie de trempador de instruments de corda inventat per M. Loulie. *Sinómetro.* Synometrum, i.

SINÓNIM. A. adj. y m. Se diu de la veu que significa lo mateix que altra, però que sempre té són grau major ó menor de propietat y energia. *Sinónimo, sinónimo.* Sinonimus, i.

SINONÍMIA. f. ret. Figura per la que s'emplean molts termes ó frases sinónimas per la amplificació y número del período. *Sinonimia.* Sinonimia, æ.

SINONÍMICH, CA. adj. Cosa de sinonímia, com: diferència SINONÍMICA. *Sinonímico.* Synonimicus.

SINONIMISTA. m. Qui s'ocupa en analisar y determinar la exacta y peculiar significació de diferents veus que l'us aplica á una mateixa idea. *Sinonimista.* Synonymorum proprietates distinguens.

SINÓPSIS. f. Suma ó compendi. *Sinópsis.* Synopsis, is. || Índice de las matèrias que conté alguna obra. *Sinópsis.* Synopsis, is.

SINÓPTICH, CA. adj. Lo que's presenta ó's véu baix un mateix cop de vista; així es que s'ha donat lo nom de taules SINÓPTICAS á unas espècies de quadros destinats á reunir en lo menor espay

SISA. f. La petita porció que 's róba ocultament. *Sisa*. Substractio, nis. || Los petits retalls que's llevant de alguna roba, y regularment los que's quedan los sastres. *Sisa*. Telæ furtiva reservata pars. || Lo tall que's fá en los vestits, levantlos alguna part petita pera sa formació. *Sisa*. Telæ ad aptandam vestem decurtatio. || Imposició sobre comestibles, rebaixant la mesura. *Sisa y octavilla ó reoctavilla* si es de vi; oli ó vinagre. *Mensuræ diminutione tributum*. || fam. n. p. de dona. *Narcisa*. *Narcisa*, æ. || En la camisa ó vestits la obertura que's deixa expressament en la unió de la mànega y cos sota la aixella. *Sobaquera*. *Vestis sisura sub alis*. || ant. TAPA. || ter. MUSCLERA. || Espécie de betum compost de colors recuyts ab oli de llinosa pera daurar de male, quant está mordent. *Sisa*. *Leuporum*, i.

FÉR LA SISA. fr. *SISAR*. 1, 2.

SISADOR, A. m. y f. Qui sisa. *Sisador*. *Furtivus reservator*.

SISANYA. f. Planta. JULI. || met. Discórdia en las comunitats ó entre particulars. *Zizaña*. *Discordia*, æ. || Vici que's mescla entre las bonas accions ó bons costums. *Zizaña*. *Vitium moribus commixtum*. || Qualsevol cosa que danya ó llansa á perdre á altra. *Zizaña*. *Pestis*, is, *perniciēs*, ei.

POSAR SISANYA. fr. Causar dissensions, desavenir als amichs, ó introduhir costums perniciosos. *Meter ó sembrar zizaña*. *Dissidias serere*.

SISAR. v. a. Defraudar de amatat porció de lo que's cómpre, ven ó gasta, ó contar més de lo que cósta. *Sisar*. *Aliquid furtivè detrahere*. || Escursar ó aixquir las mesuras á proporció de lo que correspon á la imposició sobre comestibles. *Sisar*. *Mensuram decurtare*. || Llevar, ocultar, retenir algunas cosas que no són materials, y així 's diu: *Sisar* tres avemarias en una dena de rosari. *Sisar*. *Substraho*, is. || Fér la sisa en los vestits y camisas. *Sisar*. *Ad vestem adaptandam decurtare*. || Preparar ab la sisa lo que s'ha de daurar. *Sisar*. *Leucoporo linire*.

SISCENTS, TAS. adj. Numeral cardinal. Sis vegades 100. *Sescentos*. *Sexcenti*.

SISÉ Ó SISEN, A. adj. Numeral ordinal. La unitat que segueix per orde després del 5. *Sexto*. *Sextus*. || m. La sexta part de una cosa. *Seisavo*, *seiseno*. *Sexta numeri pars*. || Moneda de plata del valor de 4 quartos y mitj. *Seisen*. *Sexternium*, ii.

SISENA. La sexta part de qualsevol cosa. *Seiseno*, *sexta*. *Sexta pars*.

SISELL. m. CINCELL.

SISESMA. ant. SEXTA.

SISÓ. n. p. fam. de home. NARCÍS. 1.

SISQUERA. conj. Alomenos. *Siquiera*. *Saltem*. || Ni apénas, com: ni un SISQUERA. *Siquiera*. *Ne quidem*.

SISSIRINXO. m. Planta medicinal semblant al liri blau; però té las fullas més amplas y punxagudas. *Jiride*. *Spatula foetida*.

SISTÁLTICH, CA. adj. Se diu de tota virtut de tancar y contràurese per rahó de sa forsa elástica, y s'acomoda al moviment del cor, artérias, etc. *Sistáltico*. *Sistalticus*.

SISTEMA. f. Conjunt y enllás de principis, máximas y conclusions relatives á una matèria. *Sistema*. *Systema*, tis. || Suposició de cert estat de una cosa. *Sistema*. *Systema*, tis. || astr. La hipòtesis que fan los astrónomos de cert orde y col·locació del univers, sobre 'l fundament de la qual pretenen explicar los fenómenos que's presenten á nostra vista: los tres principals són: lo de Tolomeo, 'l de Tico-Brabe y 'l de Copèrnich, lo que'ns posa 'l cel inmoible, que la terra es la que's mou, y es lo que está més en boga en lo dia. *Sistema*. *Systema*, tis. || En la poesia certa hipòtesis que deu tenir sempre á la vista 'l poeta. *Sistema*. *Systema*, tis. || mús. La sèrie ó composició de vários interval·los. *Sistema*. *Systema*, tis.

SISTEMA MAGNO. 'L que posa existents molts mons, de modo que de cada estrella 'n fá un sol, ab altres tants planetas com té nostre sol, habitats y ab tanta distància ó espay. *Sistema magno*. *Systema magnum*.

SISTEMÀTICAMENT. m. adv. De un modo sistemàtich. *Sistemáticamente*. *Systematicè*.

SISTEMÀTICH, CA. adj. Qui segueix algun sistema. *Sistemático*. *Systematicus*. || Qui proceheix per principis y es constant en són modo de obrar. *Sistemático*. *Systematicus*.

SISTEMATISACIÓ. f. Acció y efecte de sistematitzar. *Sistematizacion*. *Systematizatio*, nis.

SISTEMATISAR. v. a. Reduhir á sistema. *Sistematizar*. *Systematizo*, as.

SISTEMATISME. m. Esperit de sistematitzar. *Sistematismo*. *Systematismus*, i.

SISTER. m. Bujol que en las tabernas posan sota la aixeta de la bòta, pera recullir lo vi que cau. *Cubeto*. *Doliolum*, i.

SISTILO. m. arq. Un dels cinch gèneros de edificis en que las columnas distan dos diàmetros, de modo que entre columna y columna hi ha 'l espay del gros de dos columnas. *Sistilo*. *Systillus*, i.

SÍSTOLE. f. poét. Llicència per la que s'abreivia la síl·laba llarga de sa naturalesa. *Sistole*. *Systole*, es. || anat. Moviment del cor ab que's contrau y arronsa ab la respiració. *Sistole*. *Systole*, es.

SISTRA. f. HERBA FLATERA.

SISTRE. m. Instrument músich de que usavan los sacerdots egipcis en las festas de Isis, y consistia en un ríscle de metall atravesat de molts verguetas del mateix que sonava ab l' impuls de la ma. *Sistro*. *Systrum*, i.

SIT. m. Aucell dít així per són cant, y es una espècie de abellerol del tamany del passarell. *Cid*. *Avis sic dicta*. || Veu que usan los pastors pera contenir lo bestiar. *Cid*. *Siste*.

SITI. m. Lo lloch que ocupa qualsevol cosa.

Sitio. Locus, i, sedes, is. || Terreno determinat y á propòsit pera alguna cosa. **Sitio.** Situs, us. || Assento, qualsevol cosa que serveix pera seurer, com en las cadiras, necessàries, etc. **Asiento.** Sedes, sedile, is. || Situació, assento, positura. **Sitio.** Positio, nis, situs, us. || mil. Lo cerco que's posa á alguna plassa pera ferla rendir. **Sitio, asedio.** Val-lum, i, obsidio, nis. || Paratge de recreo ó diversió propi de algun senyor. **Sitio.** Amœnum prædium. || Lo sol pera fabricar. **Sitio.** Area, æ. || Parlant de columnas ó edificis, BASA, FONAMENT.

AIXECARSE Ó ALSARSE DEL SITI. fr. Alsarse del lloch ahont s' estava assentat. **Desasentarse.** Assur-go, is.

ALSAR LO SITI. fr. mil. Fér desistir als sitiadors. **Levantat el campo ó el sitio.** Obsidione solvere.

MUDAR DE SITI. fr. Anàrsen de una part á altra pera viure en ella. **Mudar de domicilio ó de suelo.** Solum mutare.

POSAR SITI. fr. mil. **SITIAR.**

SITIADOR, A. m. y f. Qui sitia. **Sitiador.** Ob-sidiator, is.

SITIAL. m. Lo lloch ahont se construeix ó es-tà construhit algun edifici. **Sitial.** Solum, i. || Lo lloch distingit ab un banquet al davant, ab un ri-quíssim coixí sobre y altre en los peus, destinat pera'ls reys ó bisbes en alguna funció. **Sitial.** Mag-nificè apparatus pulvinar. || Coixí de cuyro fi, far-cit de ploma, que s' acomoda á las cadiras pera més comoditat y luxo. **Asiento, sitial, almohada.** Pulvinar, is. || TRULL. 2. || SITI. 3.

SITIAR. v. n. Cercar alguna fortalesa ó ciutat pera guanyarla ó rendirla. **Sitiar.** Obsideo, es. || Estretir á algú tancantli tolas las surtidas pera agafarlo. **Sitiar.** Undequaque aliquem cingere. || Llevar ó impedir tots los medis ab que's podia conseguir alguna cosa. **Sitiar.** Vias omnino clau-dere.

SITIAT, DA. p. p. **Sitiado.** Obsessus.

SITJA. f. Lloch sota terra pera posar lo blat, etc. **Silo, silero.** Sirius, i. || Gruta ó presó sota terra. **Silo.** Cavea, æ.

SITJAR Y SITJAM. m. Lloch de molts sit-jas. **Sileria.** Sirorum locus.

SITJER. m. Qui té á sòn càrrech lo sitjar del públich. **Silero.** Siri publici curator.

SITUACIÓ. f. Col·locació, disposició de una cosa en lo lloch que li correspon. **Situacion.** Regio, nis, positus, us. || L' estat de las cosas. **Situacion.** Rerum status. || Naturalesa, qualitat de un lloch. **Situacion.** Loci conditio. || La assignació de algun efecte pera que algú cobre lo que li pertany. **Situacion.** Redditorum substitutio. || Constitució, condi-ció de las cosas. **Situacion.** Natura, æ.

SITUAR. v. a. Posar alguna cosa en algun lloch ó siti. **Situar.** Loco, as. || Assignar, determinar fondos pera que algú cobre alguna cosa. **Situar.** Redditus statuere. || v. r. Posarse, col·locarse en algun lloch, estat, ocupació, etc. **Situarse.** Collocari.

SITUAT, DA. p. p. **Situado, sito.** Situs. || m. Sa-lari, sou, renda. **Situado.** Redditus, us.

SIULAR. v. n. y derivats. **XIULAR.**

SIURE. v. n. ant. **SÉURER.**

SIVADA. f. CIVADA.

SIBELLA. f. CIVELLA.

SO.

SO. m. Ruído concertat, agradable, com en lo de la música. **Son, sonido.** Sonitus, us. || Especial moviment, impressió ó commoció de dos ó més. **Sonido.** Sonitus, tinnitus, us. || Circunstància, te-nor, modo ó manera. **Son.** Ratio, nis, modus, i. || met. Rumor, fama, notícia. **Son, sonido.** Sonus, us, rumor, is. || Lo que apénas s' ou. **Sonecico, illo.** Levis sonus. || Lo clamor de las campanas quant tocan á morts. **Posa.** Campanarum neniae. || Terre-no, espay de terra pròpia de algú, com: casa feta en so de altre. **Terreno.** Solum, i. || Precehint la particula PER equival á AIXÓ per lo tant, com: per so conclouhen. **Por eso, por tanto.** Idcirco, quapropter. || ant. Contracció de so y ho, com: no se val la pena. **Se lo.** || pron. ASSÓ. || prep. Baix, com so pe-na, etc. **Bajo.** so. Sub. || També s' usa en composi-ció, com socavar, etc. || m. pl. **HAYERS.**

SO DEL SEU. loc. **Su propiedad, su cosa, sus tier-ras, sus fincas,** etc. Bona, orum.

Á so. m. adv. Sonant actualment algun instru-ment. **A son.** Clangente.

Á SO DE CAMPANA. m. adv. Tocant las campanas. **A toque de campana ó á campana herida ó tañida.** Ad campanæ sonitum.

Á SO DE TABALS. m. adv. pera denotar que á algú se'l despedeix ab estrèpit ó mal modo y publicitat de algun empleo, casa, comunitat, etc. **Echar con cajas destempladas.** Palàm aliquem propulsare.

Á SO DE TABALS NO S' AGAFAN LLEBRAS. ref. En-senya que pera conseguir los fins no s' ha de va-ler de medis contràris. **Quien pájaro ha de tomar, no ha de ojear; quien la cera ha de ablandar, las uñas se ha de quemar.** Passerem ut captes, sile.

Á SO DE TROMPETA. m. adv. Per medi del prego-ner. **Por medio del pregonero, á son de trompeta.** Per præconem.

BAILAR SEGONS LO SO. fr. Acomodarse á las cir-cunstàncies. **Bailar al son que se toca.** Ad numeros datos saltare.

EN SO DE. m. adv. ant. En rahó de. **En razon de.** Propterea.

FÉR FÉR UNA COSA Á MAL SO. loc. ant. DE MALA MA-NERA, Á PESAR, PER FORSA, MAL GRAT, AB DANY.

PUBLICAR Á SO DE TROMPETA. fr. FÉR FÉR UNA CRIDA.

TRÁURER Á SO DE TABALS DESTREMPATS. fr. Despe-dir á algú ab mal modo y publicitat. **Echar con cajas destempladas.** Palàm aliquem propulsare.

SOBARBA. f. SOTA BARBA.

SOBARBADA. f. Reprehensió forta, desayre.

Reproche, sofion, sofrenada. Contumeliosa reprehensio. || *BARBALLERA.* || náut. Lo pal que's posa en la roda y en lo codaste de un buch en grada pera sostenir ditas parts. *Sobarbada, virotillo.* Fulcrum, i. || f. Cop ó estiró que 'l caballer ignorant dóna violentament ab las regnas, fent obrar lo mos ab violència en la boca del caball. *Sofrenazo.* Succusus.

SOBECH. m. Accident que consisteix en una gran pesadés de son violenta. *Modorra.* Catochus, veterus, i.

SOBELIR. v. a. SEPULTAR.

SOBERÁ, NA. adj. Supremo, alt, extremat y singular. Se diu de las personas y de las cosas. *Soberano.* Sublimis, supremus, summus. || Altii, orgullós. *Altivo.* Superbus, arrogans: || met. EFICÁS, PODERÓS. || m. Rey, príncep. *Soberano.* Princeps, ipis, dynasta, æ. || ABSOLUT.

SOBERANAMENT. adv. m. Ab soberania. *Soberanamente.* Summo jure. || Excel-lentment. *Soberanamente.* Excellenter.

SOBERANIA. f. Poder, dignitat, dret del soberá. *Soberania.* Summum imperium. || met. Orgull, altaneria, supérbia. *Soberania.* Superbia, arrogantia, æ.

SOBERANÍSSIM, A. adj. sup. *Soberanísimo.* Potentissimus.

SOBERANITAT. f. ant. SOBERANIA.

SOBERCH, CA. adj. SOBRAT, DESMASIAT. || ant. BEN PLANTAT, GALLART, BRAU.

SOBERGARIA. f. ant. SOBRA, EXCÉS, ABUNDANCIA.

SOBERGUEJAR. v. n. ant. SOBREMUNTAR, SOBREPUGAR, DOMINAR.

SOBIRÁ, NA. adj. ant. SOBERÁ. || Superior ó més alt. *Superior, mas alto.* Superius.

SOBIRANT. adj. SOBERÁ.

SOBMÉRRER. v. n. ant. ENTERRAR, SUMERGIR.

SOBMÉS, A. p. p. *Sometido.* Summissus.

SOBMETIMENT. m. Sumissió, subjecció, humillació. *Sometimiento.* Submissio, nis.

SOBMÉTRER. v. a. Subjectar, subjugar. També s' usa com recíproch. *Someter.* Subjicio, is. || Posar una cosa sola de altra. *Someter.* Submitto, is. || for. Subjectar á algú á jurisdicció agena. També s' usa com recíproch. *Someter.* In alienam potestatem redigere.

SOBORDO. m. náut. La varada en que la embarcació queda en sech. *Zaborda, zaboracion, zabordamiento, zaborde, zobordo, sabordo.* Hæsus, i. || com. Registre que's practica pera 'l resguart de rendas en la càrrega de un buch en certs cassos; y també qualsevol regoneixement que's fá en ella ab algun fi, y per part dels interessats. *Sobordo.* Perscrutatio, nis.

SOBORDAR. v. a. náut. VARAR. 1. || com. Practicar lo sobordo. *Sobordar.* Navim introspicere, explorare.

SOBORN. m. y

SOBORNACIÓ. f. Obra de sobornar. *Soborno, cohecho.* Subornatio, nis, repetundæ, arum. || La dádiva ab que 's soborna. *Soborno.* Largitio, nis.

SOBORNADOR, A. m. y f. Qui soborna. *Sobornador, cohechador.* Subornator, is. || Qui seduheix pera alguna maldat. *Sobornador.* Ad facinus instructor.

SOBORNAMENT. m. SOBORN.

SOBORNAR. v. a. Fér regalos á algú pera férlu fér injustícias. *Sobornar, cohechar.* Largior, iris; largitionibus sollicitare. || Corrómprer, seduhir. *Sobornar, malear.* Illaqueo, as. || Enganyar á la vista ó als ulls la apariència de alguna cosa. *Enamorar, engañar.* Oculos fallere.

DEIXARSE SOBORNAR. fr. *Dejarse sobornar; ensuciarse.* Corrupti.

SOBORNAT, DA. p. p. y adj. *Sobornado.* Subornatus, corruptus.

SOBORTAR. v. a. SOPORTAR.

SOBRA. f. L' excés en qualsevol cosa. *Sobra, resto, residuo.* Superfluitas, atis. || Abundància de cosas. *Sobra.* Affluentia, æ. || Lo sostre ó lloch més alt de la casa. *Sobrado, desvan.* Tabulatum, i. || pl. Lo que queda després de haver menjat. *Sobras, bazofia.* Reliquiæ, arum. || Lo que sóbra de algunas cosas. *Despojos.* Residua, orum.

DE SOBRA Ó DE SOBRRAS. m. adv. Ab excés. *De sobra.* Redundanter. || Per demès, sense necessitat. *De sobra, por demás.* Superflue.

FÉR SOBRRAS. fr. Férne massa, abusar de la paciència de algú. *Abusar.* Abutor, eris.

NO LI ABRENDO LAS SOBRRAS. fr. fam. ab que's denota que algú está tant escàs de bens ó es tant menjador que no pót sobrrarli res. *No arriendo sus escamochos.* Residua tua non emam.

QUI NO TÉ SOBRRAS DE PA, QUE NO CRIE CA. ref. á QUI NO LI SOBRR PA, QUE NO CRIE CA.

SOBRADAMENT. adv. m. Ab abundància. *Sobradamente.* Copiosè. || Desmasiadament. *Sobradamente, demasiadamente.* Nimis. || Ab excés. *Sobradamente, superabundantemente.* Satis superque.

SOBRANT. v. a. *Sobrante.* Quod superest. || adj. SOBRAT. || pl. SOBRRAS.

SOBRANTLAS. f. pl. SOBRRAS.

SOBRAR. v. a. Excedir alguna cosa en pes, número, valor, etc. *Sobrar.* Supersum, es. || Res-tar, haverhi més de lo necessari, com: SOBRR temps, etc. *Sobrar.* Supersum, es. || Estar algú per demès en alguna part. *Sobrar, estar de mas.* Supersum, es.

DE LO QUE SOBRR 'S FÁ LA FESTA. loc. pera denotar que es més satisfactori y alegre vagen las cosas en gran que no que escassejen. *Al que le sobra está de festa.* Qui abundat fruit.

LO QUE Á MÍ 'M SOBRR, Á TÚ 'T FÁLTA. loc. Denota que un té molta abundància y altre necessitat. *Á tí te falta, á mí me sobra.* Quibus deficeris his abundabo.

NI SOBRR NI FÁLTA. loc. Manifesta que vé cabal y

justa la cosa que's necessita. *Ni sobró ni faltó, ni hubo harto ó bastante. Justé adæquabit.*

NO LI SOBRA RES. LOC. TOT S' HO HA BEN MENESTER.

SOBRASSADA. f. Espécie de llangonissa de Mallorca, en que 'l farciment es molt bermell. *Sobreasada. Tomaculum i.*

SOBRAT, DA. p. p. *Sobrado. Exuberans.* || adv. *SOBRADAMENT.* || *VENSUT.* || *SOBRA.* 3.

SOBRE. prep. *Damunt. Sobre, encima de. Insuper, suprà.* || *Acerca de, en lo tocant. Acerca de, sobre de. De, super.* || *Fora de, ademès de. Sobre. Præter, insuper.* || *En, com: descanso SOBRE sa paraula. Sobre, en. In.* || *À poca diferència, com: aquest llibre tindrà SOBRE 2,000 pàgines. Sobre. Plus minusve.* || *Contra, com: tots li van SOBRE. Contra. Contrà, adversus.* || *Ab, com: conta SOBRE nosaltres. Con, sobre. Cum.* || *Envers. Sobre. Ad.* || *Després de, com: SOBRE mitjdia. Sobre. Post.* || *Per, significant la causa ó motiu, com: ell plora SOBRE la mort del pare. Sobre. Ob, propter, ex, de, præ.*

|| *Serveix pera afirmar-se en alguna cosa, es lo mateix que à pesar de, com: SOBRE haver-li avisat que no convenia, ha volgut insistir. Sobre. Cum.* || *S' usa en composició de molts noms y verbs, augmentantlos la significació ó afegintlos la seva, com: SOBRECULLIR, SOBRECARGA. Sobre. Super.* || *Ab preferència, com: SOBRE totes las cosas. Sobre. Præ.* || *m. SOBRESCHIT.* || *SUPERFÍCIE.*

SOBRE sí. exp. *Ab molta atenció y cuydado. Sobre sí, alerta, sobre el aviso. Intègre, immutato animo.*

ANAR PER SOBRE. fr. *Surar. Sobrenadar, sobre-aguar. Supernato, as.*

SOBREABUNDAR. v. n. y derivats. *SUPERA-BUNDAR.*

SOBREAGUDA. f. Cada una de las set lletras de la música petites y duplicadas. *Sobreaguda. Superaçuta littera.*

SOBREAGUT. m. Cada un dels signes més alts de la música. *Sobreagudo. Superaçutum signum.*

SOBREALÉ. m. Respiració difícil y fatigada. *Sobrealiento. Anhelitus, us.*

SOBREALSAR. v. a. Elevar alguna cosa. *Sobrealsar. Extollo, is.*

SOBREANYAL. adj. Se diu del animal que té un poch més de un any. *Sobreañal. Anniculo majus.*

SOBREARGENTAR. v. a. *PLATEJAR.*

SOBREBOLINA. f. náut. Corda amarrada al mitj de la verga, al costat oposat de la bolina, pera carregar la vela ó llevarli 'l vent envers lo penol ó extremitat de la verga. *Sobrebolina, apagapenol. Rudens, tis.*

SOBRECALSAR. v. n. Posarse un calsat sobre de altre. *Sobrecalzar. Supercalceo, as.*

SOBRECANYA. f. Tumor dur del tamany de una ametlla, que's eria en la canyella de las camas dels caballs. *Sobrecaña. In equi tibia tumor.*

SOBRECÁRRECH. m. Subjecte que en las embarcacions de comers es responsable del cárrech

de la nau. *Sobrecargo. Mercium in navibus curator.*

SOBRECÁRREGA. f. Lo que se s' afegeix després del compliment de la càrrega. *Sobrecarga, sobornal. Superpondium, ii.* || *La garrotera ó altra corda. Sobrecarga. Sarcinam supercingens restis, stigmatum, i.* || *met. La cosa molesta que sobrevé al sentiment ó pena. Sobrecarga. Nova poena.*

SOBRECARREGAR. v. n. Carregar ab excés. *Sobrecargar. Onus superaddere.*

SOBRECARREGAT, DA. p. p. *Sobrecargado. Onere gravatus.*

SOBRECARTA. f. for. La segona carta, provisió ó despaig que dona 'l consell sobre una mateixa cosa, quant per algun motiu no s' ha donat compliment á la primera. *Sobrecarta. Iteratum diploma.*

SOBRECARTAR. v. a. Donar sobrecartas. *Sobrecartar. Diploma iterare.*

SOBRECEBADERA. f. náut. La verga menor del bauprés més alta que la cebadera, y també la vela que s' enverga en ella. *Sobrecebadera, contra-cebadera. Velum suprà quadratum velum declive.*

SOBRECÉDULA. f. *SOBRECARTA.*

SOBRECEL. m. Coberta preciosa que's posa en alt pera adorno y luxo en los llits. *Cielo. Lecti tectum.*

SOBRECELESTIAL. adj. Lo que's considera superior al cel. *Sobrecelestial. Supercelestis.*

SOBRECELLA. f. La part del front entre las cellas y 'l cabell. *Sobreceja. Supercilium, ii.*

SOBRECLAUSTRO. m. Pessa ó habitació sobre del claustro. *Sobreclaustro. Super claustrum habitaculum.*

SOBRECOLL. m. Coll de roba, etc., que per adorno 's posa sobre de altre. *Sobre cuello. Superpositum collum.*

SOBRECOPA. m. La tapadora de la copa. *Sobrecopa. Calicis operculum.*

SOBRECRÉIXER. v. n. Créixer una cosa sobre altra. *Sobrecrer. Supercresco, is.*

SOBRECUBERTA. f. Segona cuberta. *Sobrecubierta. Secundum tegmen.*

SOBRECULLIDOR. m. RECAUDADOR.

SOBRECULLIR. v. a. RECAUDAR. || *Atrapar á algú desprevingut ó de repent. Sobrecoger, sorprender. Improvisum aliquem occupare.*

SOBRECUTXILLOS. m. pl. En las pessas de roba cutxillos sobre de altres. *Sobrecuchillos. Panus triangularis suprà alterum*

SOBREDRAUDADOR. m. Qui sobredaura. *Sobredraudador. Deaurator, is.*

SOBREDRAURAR. v. a. Extèndrer ab artífici y habilitat l' or en alguna cosa. *Sobredorar. Deauro, inauro, as.* || *met. Disculpar ab pretextos ó apariències algun fet ó paraula mal dita. Dorar. Deauro, as.*

SOBREDRAURAT, DA. p. p. *Sobredorado. Inauratus.*

SOBREDENT. m. Dent que naix sobre las regulars. *Sobrediente*. Dens super alios prominens.

SOBREDIT, A. adj. Dít abans. *Sobredicho*, *susodicho*, *dicho ántes*. *Præfatus*.

SOBREEDIFICAR. v. a. Edificar alguna cosa. *Sobreedificar*. *Superædifico*, as.

SOBREEDIFICAT, DA. p. p. *Sobreedificado*. *Superædificatus*.

SOBREEMPENYA. f. Part del calsat que cau sobre la empenya. *Sobreempeine*. *Tibialis pars pedis supremam operiens*.

SOBREENTÈNDRE. v. a. *SOBRENTÈNDRE.*

SOBREESCRIT. m. *SOBRESCRIT*.

SOBREESCRÍURE. v. a. *SOBRESCRÍURE*.

SOBREESSENCIAL. adj. Lo més essencial ó indispensable. *Sobreessencial*. *Superessentialis*.

SOBREEXCEDIR. v. a. Aventatjar-se á altre. *Sobreexceder*, *superar*. *Supero*, as.

SOBREEXCEL-LENT. adj. Mòlt excel·lent. *Sobreexcelente*. *Valde excellens*.

SOBREFÍ, NA. adj. Mòlt fi. *Refino*, *superfino*. *Valdè defæcatus*.

SOBREFIL. m. Basteta que's passa per la vora de la roba, pera que no's desfile. *Bastilla*. *Plicatura*, æ.

SOBREGAY, A. adj. ant. Mòlt alegre. *Muy alegre*. *Valdè hilaris*.

SOBREGUARDA. m. Segon guarda, guarda doble, pera més seguretat. *Sobreguarda*. *Custodia adjectus*.

SOBREHUMÁ, NA. adj. Lo que excedeix á lo humá. *Sobrehumano*. *Plusquam humanus*.

SOBREIXIDOR. m. Lo paratje per ahont sobreix alguna cosa. *Rebosadero*. *Locus quo quidvis superfluit*.

SOBREIXIMENT. m. Vessamet delicors, etc. *Rebosadura*. *Exurgitatio*, nis. || Parlant delas áyguas. *AYGUAT*, *INUNDACIÓ*. || met. *SOBRA*. 2.

SOBREIXIR. v. n. Vessarse algun líquit per causa del bull que ha prés, sia per medi del foch ó per la forsa del licor ó esperit que conté. *Rebosar*. *Exurgito*, as.

SOBRELAUS. m. Alabansa desmedida ó exagerada. *Lisonja*. *Assentatio*, nis.

SOBRELLINDA. f. y

SOBRELLINDAR. m. La jássara ó viga que atravessa en lo vuyt dela paret per la part superior pera assegurar la porta ó finestra. *Umbral*, *lintel*, *lumbral*. *Superliminare*, is.

POSAR UN SOBRELINDAR Ó SOLA. fr. *Umbralar*. *Transversam trabem parieti suprà portam inducere*.

SOBRELLIT. m. Superfície inferior de la pedra picada que descansa sobre 'l lit de la que està sota. *Sobrelecho*. *Quadrati lapidis inferior superficies*.

SOBRELLOM. m. Tros de baqueta que posada en lo lloç del caball, sosté las demès passas de la guarnició en són lloç. *Lomera*, *sobreloño*. *Jumen-*

ti armo aptatum lorum. || Aparell llarch y estret que's posa á las bèstias de càrrega. *Lomillos*. *Longa et angustia clitella*.

SOBREMÁ. m. Tumor que's fá á las cabalcaduras sobre la corona del casco de las potas de davant. *Sobremano*. *Osseus jumentorum ungulam innascens tumor*.

SOBREMÁNEGAS. f. pl. Espècie de mànega pera tapar las de la camisa. *Contramangas*, *sobremangas*. *Ampliores manicæ*.

SOBREMANERA. adv. m. En gran manera, extraordinàriament, ab excés. *Sobremanera*. *Supramodum*.

SOBREMITJANA. f. náut. Vela quadrada sobre l' arbre de mitjana. *Sobremesana*. *Quadratum velum suprà epidromum*.

SOBREMUNTAR. v. a. *SOBREPUGAR*.

SOBRENADAR. v. n. Anar ó estar sobre la superficie de algun líquit. *Sobrenadar*. *Innato*, *supernato*, as.

SOBRENAIXENSA. f. y

SOBRENAIXEMENT. m. Naixensa de una cosa sobre de altra. *Sobrenacimiento*. *Supernatale*, is.

SOBRENÀIXER. v. a. Náixer una cosa després de altra, com un fill després de fét lo testament. *Sobrenacer*, *nacer despues*. *Agnaseor*, eris. || Férse, créixer alguna cosa sobre de altra. *Nacer sobre alguna cosa*. *Succresco*, is, *subnascor*, eris.

SOBRENAT, DA. adj. Dít del fill que naix després de la mort del pare. *Póstumo*. *Postumus*.

SOBRENATURAL. adj. Lo que excedeix los termes de la naturalesa. *Sobrenatural*. *Supernaturalis*.

SOBRENATURALMENT. adv. m. De un modo sobrenatural. *Sobrenaturalmente*. *Suprà vires naturæ*.

SOBRENOM. m. Nom de casa ó de la familia. *Sobrenombre*, *apellido*. *Cognomen*, inis. || Segon nom. *Renombre*, *sobrenombre*. *Agnomen*, inis. || Renom, motiu. *Sobrenombre*, *apodo*. *Scommma*, tis.

SOBRENOMENAR. v. a. Imposar sobrenom. *Poner sobrenombre*. *Agnomen imponere*. || Posar motiu ó nom de burla. *Apodar*. *Scommmata alicui indicere*.

SOBRENTÈNDRE. v. a. Entèndre una cosa que no s' expressa. També s' usa com recíproch. *Sobrentender*, *sobreentender*. *Aliquid non expressum intelligere*. || gram. *SUPRIA*. || Ohir alguna cosa imperfectament. *Entreoir*. *Subaudio*, is.

SOBREÓS. m. Tumor dur que's fá sobre de algun os. *Sobrehuesa*. *Excessus*, us. || Trall, molèstia, principalment si es ab freqüència. *Sobrehueso*. *Incommodum*, i. || met. Qualsevol cosa que serveix de embarás ó càrrega. *Sobrehueso*, *sobrecarga*. *Superpondium*, ii.

SOBREPAGA. f. Lo que's dona ademés de la paga. *Sobrepaga*. *Mercedis accretio*.

SOBREPART. m. Lo temps que immediatament se segueix al part. *Sobreparto*. *Puerperium*, ii.

SOBREPÀS. m. Cert pas del caball que es un medi entre'l pas y 'l trot. *Sobrepaso.* Asturconis incessus.

SOBREPELLÍS. m. Espécie de roquet ab mànegas perdudas y mòlt amplas, que arriba desde'l muscle fins á la cintura, del qual usen los que serveixen en las funcions de iglésia. *Sobrepelliz.* *Superpelliceum*, i.

SOBREPÈNDRE. v. n. *SORPÈNDRE*, *SOBREVENIR*, així 's diu també del dia, de la nit, del mal temps, etc.

SOBREPEU. m. Tumor que's fá á las cabalcaduras sobre la corona del casco en la part de davant, é inferior de las potas de detrás. *Sobrepie.* Osseus jumentí ungulæ innascens tumor.

SOBREPINTA. adv. m. Per de sobre del cabell. *Sobrepeino.* *Super pecten*.

SOBREPLÁ. m. náut. Perxa, llas de fusta grossa y ampla que's posa sobre del ferro de la bodega, endentada y empernada damunt de la sobrequilla y en las quadernas, lligant de aquest modo 'l pla ab las obras altas del barco. *Sobreplan*, *bularcama*, *varenga de sobreplan*; *puerca*, *cochinata*. *Lignum ligamen navim circumcingens*.

SOBREPLÉ, NA. adj. Lo que sobreix per estar mòlt ple. *Sobrelleno.* *Redundans*.

SOBREPORTA. f. Pessa de fusta sobre las portas interiors de las habitacions, de la qual penjan las cortinas. *Sobrepuerta.* *Pergula*, æ.

SOBREPOSAR. v. a. Posar una cosa sobre altra. *Sobreponer*, *superponer*. *Superimpono*, is. || Juntarse mòlt los cascos del caball. *Sobreponer*. *Injungi*.

SOBREPOSARSE. v. r. Posarse sobre. *Sobreponer se*. *Superponi*.

SOBREPOSAT, DA. p. p. *Sobrepuesto*. *Superimpositus*. || adj. Fingit, aparent. *Sobrepuesto*. *Fictus*. || Lo que s' anyadeix á una obra perfecta. *Sobrepuesto*. *Superpositus*.

SOBREPUJA. f. Nova puja que's fá á una renda. *Sobrepuja*. *Licitatio*, nis.

SOBREPUJAR. v. a. Excedir, aventatjar. *Sobrepujar*. *Supero*, as. || Dít de lo que alcanza á altra cosa y excedeix un poch, així 's diu la viga sobrepuja dos pams, etc. *Sobrepujar*. *Superegredi*, *proferre se*. || Aumentar lo preu. *Subir*. *Pretium augere*.

SOBREPUJAT, DA. p. p. *Sobrepujado*. *Superatus*. || adj. *Aumentado*, *subido*. *Auctus*.

SOBREPÚS. m. Sobra ó restant de alguna cosa. *Resta*, *sobra*, *residuo*. *Residuum*, i.

SOBREQUILLA. f. náut. Fust gros de una ó més pessas, que de popa á proa 's col·loca sobre de las bragadas de las perxas, unintlas á la quilla; serveix de fonament á la nau, y sobre ella 's posa l' arbre major. *Sobrequilla*. *Crassior trabs suprà carinam á prora ad pupim contingens*.

SOBRER, A. adj. *SOBRANT*.

SOBRERIA. f. ant. *SOBRA*. || Excés, atreviment.

Supercheria. *Impudentia*, æ. || Engany, dolo ó frau. *Supercheria*. *Dolus*, i.

SOBRERICH. adj. ant. Mòlt rich, enriquit. *Enriquecido*, *muy rico*. *Valdè locuplex*.

SOBREROBA. f. Espécie de cota, etc. ampla que's posa sobre del vestit. *Sobreropa*, *sobretudo*, *sobrevesta*, *ropon*. *Toga*, æ.

SOBRESALENT. ant. y

SOBRESALIENT. adj. Eminent. *Sobresaliente*, *eminente*. *Superans*, *præstans*. || adv. m. *Sobresalientemente*. *Prominenter*.

SOBRESALT. m. Suslo repenti. *Sobresalto*. *Repentina formido*.

DE SOBRESALT. m. adv. De sorpresa, de improvís. *De sobresalto*, *de improviso*. *Inspèratè*, *ex improviso*.

SOBRESALTAR. v. a. Acomètrer de repent. *Sobresaltar*. *Improvísium excipere*. || Assustar, alterar á algú repentinament. També s' usa com reciproc. *Sobresaltar*. *Desubitò aliquem terrere*.

SOBRESALTAT, DA. p. p. *Sobresaltado*. *Subito timore correptus*.

SOBRESANAR. v. a. Tancar alguna ferida per la superfície quedant danyada interiorment. També s' usa com reciproc. *Sobresanar*. *Plagam non persanare*.

SOBRESCRIT. m. La cuberta de la carta. *Sobrescrito*, *sobre*, *sobre carta ó carpeta*. *Epistolæ involucrium*, *superscriptum*. || Lo lleterero ó direcció que's posa sobre de la cuberta de la carta. *Sobrescrito*, *sobre membrete*. *Superscriptum*, i, *superscriptio*, nis. || p. p. y adj. *Sobrescrito*. *Superscriptus*. || *INSCRIPCIÓ*.

PORTAR BON Ó MAL SOBRESCRIT. fr. met. Portar bona ó mala recomendació. *Llevar buena ó mala recomendacion*, *ó buenos ó malos papeles*. *Instrumenta apta vel non pro se habere*.

POSAR LO SOBRESCRIT. fr. y

SOBRESCRIURE. v. n. Escriurer la direcció en la cuberta de las cartas, etc. *Sobrescribir*, *poner el sobre*. *Superscribo*, is.

SOBRESEGUR. adv. m. Sèns contingència ni risch, ab seguretat. *Sobreseguro*. *Ex tutò*.

SOBRESEGUT, DA. p. p. *Sobresehido*. *Supersessus*.

SOBRESEIMENT. m. Cessació, l' acte y efecte de sobreséurer. *Sobreseimiento*. *Supersedendi actus*.

SOBRESEHIR. v. a. *SOBRESÉURER*.

SOBRESSELLO. m. Segon sello que pera major autoritat s' estàmpa en alguna cosa. *Sobresello*. *Sigillo superpositum sigillum*.

SOBREMENBRAR. v. a. Sembrar sobre 'l sembrat. *Sobremembrar*. *Supersemino*, as.

SOBRESENYA. f. Divisa, distintiu que arbitràriament prenian los caballers armats. *Sobresenyal*. *Insigne*, is.

SOBRESENYALS. m. pl. *Sobreseniales*. *Insignia*.

SOBRESÉURER. v. a. Cessar, desistir de al-

gun empenyo ó pretensió. *Sobreser.* Superse-
deo, es.

SOBRESOL. m. EMPENYA. 2.

SOBRESOLAR. v. a. Cusir una sola nova sobre
la gastada en las sabatas. *Sobresolar.* Novam solam
calceis superasuere.

SOBRESOU. m. Salari, consignació sobre 'l
primer sou. *Sobresuello.* Superadditum stipendium.

SOBRESSADA. f. SOBRASSADA.

SOBRESTAT. m. En las manufacturas. MA-
JORDOM. 5. || MESTRE DE OBRAS. || adj. Lo que está so-
bre altra cosa. *Sobrestante.* Superstans, tis.

SOBRETAULA. adv. t. Inmediatament després
de haver dinat ó sopat. *Sobremesa.* Immediatè post
prandium; adhuc ad mensas. || m. COBRETAULA.

SOBRETOT. m. SOBREROBA. || m. adv. SOBRE
TOT.

SOBRETRENCANILL. m. Fila de taulons
grossos que vá entre 'l trencanill y 'ls batiports
baixos de las portellas. *Sobretrencanil, cosedera.*
Tabularum series in navi.

SOBREVALDRER. v. a. Valer més. *Superva-*
ler. Supervaleo, es; plus valere.

SOBREVENIR. v. n. Succehir de nou alguna
cosa. *Sobrevenir.* Supervenio, is. || Esdevenir una
cosa després de altra. *Sobrevenir.* Supervenio, is.
|| Arribar de improvis. *Sobrevenir, sorprendre.* Su-
pervenio, is. || ENTREVENIR.

SOBREVENT. m. náut. Cop de vent impetuós,
ó augment en la forsa del que existia. *Sobreviento.*
Senti incrementum. || BARLOVENT.

ESTAR Ó POSARSE Á SOBREVENT. fr. Aprofitarse de
ell, guanyar á altra nau 'l millor vent. *Estar ó po-*
nerse á sobreviento. Secundo vento uti.

SOBREVESTA. f. SOBREROBA.

SOBREVIINGUDA. f. Vinguda improvisa y re-
pentina. *Sobrevenida, supervencion.* Superventus,
us.

SOBREVIINGUT, DA. p. p. *Sobrevenido.* Su-
perventus.

SOBREVISQUIT, DA. p. p. *Sobrevivido.* Su-
perstes.

SOBREVISTA. f. Planxa de cer que cubre la
visera ó 'l vuyt del morrió sobre la cara. *Sobrevista.*
Speculare cassidis tegmen.

SOBREVIURER. v. a. Viurer més que altre,
quedar en vida després de sa mort. *Sobrevivir.* Su-
persum, es; superstitem esse. || m. La futura suc-
cessió de algun càrrech, com: lo rey li ha otorgat lo
SOBREVIURER de són càrrech pera són fill. *Sucesion.*
Designata successio.

SOBREVIVENT. adj. Qui sobreviu. *Sobrevi-*
viente. Superstes, supervivens.

SOBREVIVÈNCIA. f. L' acte y efecte de sobre-
viurer. *Supervivencia.* Supervivendi actus. || Lo
temps que's considera á algú quant via. *Supervi-*
vincia. Superviventia, æ. || Lo dret que té l' hereu
á percibir per curt temps los sous que'l difunt dis-
frutava en vida. *Supervivencia.* Superviventia, æ.

SÓBRIAMENT. adv. m. Ab sobrietat. *Sóbria-*
mente. Sobriè, moderate. || met. DISCRETAMENT.

SOBRIETAT. f. Templansa, moderació en lo
menjar y béurer. *Sobriedad.* Sobrietas, frugalitas,
atis. || Parsimonia. *Sobriedad, parsimonia.* Absti-
nentia, æ. || met. DISCRECIÓ, MODERACIÓ.

SÓBRIO, A. adj. Templat en lo menjar y béu-
rer. *Frugal, sóbrio.* Sobrius. || met. Moderat. *Só-*
brio, parco. Sobrius, parcus.

SOBRÓS. m. SOBRÉOS.

SOBTAR. v. a. y derivats. SUBTAR.

SOBTIL. adj. ant. SUBTIL.

SOCA. f. Lo tronch dels arbres desde la super-
ficie de la terra fins á las besses, brassos ó forcats.
Tronco, pié. Stipes, itis. || La que queda de un ar-
bre tallat. *Tocon, y tozo* p. Ar. Parts infima truci
mutilati. || met. Lo principi ó pare comú de alguna
família. *Tronco.* Stirpis, generis caput. || Fruyt
americá que serveix pera plantar la canya dolsa.
Soca. Fructus soca. || També 's pren pel tronxo ó
cama de algunas plantas, com col, etc. *Tronco,*
troncho. Caulis, is.

SOCA MORTA. met. La persona de poch talent y
utilitat, inútil. *Tronco.* Caudex, icis, plumbeus
homo.

DE SOCA Y ARREL. m. adv. Enterament. *De ratz,*
de cuajo. Radicitus, funditus.

SOCAR. v. a. Escapar, tallar l' arbre fins arrant
á la soca. *Destroncar, afrailar, desmochar.* Detrun-
co, as.

SOCARRADA. f. y

SOCARRAMENT. m. Obra de socarrar. *Socar-*
ria, chamusquina, socarrina. Ambustio, nis.

SOCARRAR. v. a. Cremar lleugerament la su-
perfície de alguna cosa de modo que no quede ben
cuyta ni ben crua. *Achicharrar, socarrar, soasar.*
Amburo, is. || v. r. Subtarse, comensarse á cre-
mar alguna cosa, com lo pa, guisado, etc. *Chamus-*
carse. Torrerri.

SOCARRAT, DA. p. p. *Socarrado.* Semiustus. ||
met. fam. Tocat de algun vici ó passió, particular-
ment del vi. *Chamuscado.* Vitio notatus, ebruius.

SOCARRELL. m. Pugó de las oliveras. *Aceiton.*
Negrities, ei.

SOCARRIM. m. Obra de socarrimar. *Chamus-*
quina, socarrina. Ambustio, nis. || met. fam. Ren-
yina, pendència. *Chamusquina, chamusco, socarri-*
na. !ixa, controversia, æ.

PUDIR Á SOCARRIM. fr. PUDIR Á CREMAT.

SOCARRIMAR. v. a. Cremar lleugerament per
la part exterior alguna cosa, com lo porch, etc.
També s' usa com recíproch. *Chamuscar.* Exterius
leviter amburere.

SOCARRIMAT, DA. p. p. *Chamuscado.* Am-
bustus.

SOCARRÓ. m. Astut, pícaro. *Socarron.* Ver-
sutus.

SOCARRONAMENT. adv. m. Pícamament, ab

dissimulo y afectació. *Socarronamente, bellacamente*. Versutè.

SOCARRONÀS. m. aum. *Socarronazo, socarronísimo*. Vaferrimus.

SOCARRONERIA. f. Astúcia y bellaqueria, ab que algú preten són interés ó dissimula sa intenció. *Socarroneria*. Versutia, æ.

SOCAVADA. f. Obra de socavar. *Socava*. Ablaqueatio, nis. || sor. 3. || La cova ó mina que's fá al peu de la muralla pera tirarla á terra. *Socavadura, conejo*. Ligo cuniculus.

SOCAVAR. v. a. Cavar per sota, quedant algun vuyt de superfície. *Socavar*. Ablaqueo, as, suffodio, is. || MINAR.

SOCAVAT, DA. p. p. *Socavado*. Suffusus.

SOCAYRE. m. náut. Abrich, resguart, defensa. *Socaire, abrigo, resguardo, defensa*. Apricitas, atis, munimen, inis. || La part per abont la vela expelleix lo vent. *Socaire*. Latus quo velum ventum rejicit. || La part que no treballa en qualsevol cap, ja sia la que está en banda ó la que résta desde abont está amarrat. *Socaire*. Quies, tis. || La calma ó tranquilitat que algú 's procura, fugint del en que véu á altres. *Socaire*. Quies, tis.

AGUARDAR SOCAYRE. fr. náut. Mantenirse ferm lo mariner que té en la ma 'l de un cap. *Aguantar socaire*. Firmiter restim tenere.

SOCH. m. Calsat de fusta. *Chancelo, choco, zocolo, zoco, zuco*. Succus, i. || Pessa de fusta grossa y alta de més de dos peus, en que's fica y assenta la enclusa, etc. *Cepo*. Cippus, i. || ABARCA.

DORMIR COM UN SOCH. fr. Dormir profundament. *Dormir como una piedra ó como un cepejon*. Somno sepultum esse.

SOCIABILITAT. f. Afabilitat, facilitat en lo tracte. *Sociabilidad*. Sociabilitas, atis. || Tracte ó correspondència de unas personas ab altrás. *Sociabilidad*. Sociabilitas, atis.

SOCIABLE. adj. Qui es nat pera viurer en companyia, ó naturalment inclinat á la societat. *Sociable*. Sociabilis. || Amable, tractable, que fácilment s'acompanya ab altre. *Sociable*. Sociabilis.

SOCIABLEMENT. adv. m. De un modo social. *Sociablement*. Sociali modo.

SOCIAL. adj. Cosa de la societat ó companyia. *Social*. Socialis. || Propi dels aliats ó confederats. *Social*. Socialis. || Nom que donàren á una guerra dels romans, que comensá l' any de Roma 661, aruinant per quasi tot lo mon conegut las virtuts pròpias de la societat. La comensàren contra 'ls romans sos mateixos aliats. *Social*. Socialis.

SOCIALISME. m. Doctrina filosòfica que té per objecte 'l desarrollo físich, moral é intelectual del individu, l' augment de la producció, la satisfacció de todas las necessitats y la harmonia de tots los interessos per medi de la associació universal. *Socialismo*. Socialismus.

SOCIALISTA. adj. Partidari del socialisme. *Socialista*. Sectator socialismi.

SOCIETAT. f. Companyia, comunitat, consociació de personas. *Sociedad*. Societas, atis. || Comers. *Sociedad*. Ratio, nis. || Junta ó companyia de vários, pera adelantar las facultats y ciéncias. *Sociedad*. Societas, atis. || com. Companyia de comerciants. *Sociedad, compañía*. Societas, atis. || Unió ó aliansa mútua de uns ab altres. *Sociedad*. Commmercium, ii. || Unió, amistat. *Sociedad*. Unio, nis, concordia, æ. || COL-LEGI, COMPANYIA. || ant. PACTE.

SOCIETAT LLEONINA. Aquella en que tota la pérdua es pera un company, y la ganància pera altre, sent igual lo treball. *Sociedad leonina*. Leonina societas.

SOCIETAT REAL. Acadèmia de Lóndres fundada en l' any 1658. *Sociedad real*. Regalis academia.

SOCINIÀ, NA. adj. Cosa del socinianisme. *Sociniano, trinitario*. Socinianus.

SOCINIANISME. m. Secta de antitrinitaris del sigle 16 que suscitàren las heretgias de Sabeli, Àrrio y Macedoni. Lo principal fou Fausto Socino. *Socinianismo*. Socinianismus, i.

SÓCIO. m. Membre de alguna acadèmia, companyia ó societat. *Socio*. Socius, ii, collega, æ. || COMPANYY. || En algunas comunitats qui posseheix cert empleu de honor. *Socio*. Socius, ii. || m. Interessat, participant en lo buch y sa propietat. *Accionista, socio*. Particeps, ipis.

SÓCOL. m. Part quadrada de la basa del pedestal en la fàbrica, pera alsar la arquitectura. *Zócalo, suela*. Zocalus, i. || En las orgas pesca comument cilíndrica, de las que componen las flautas anomenadas llengüeteria. *Zócalo*. Cilindrus, i.

SOCOLLADA. f. náut. Sacudida violenta que experimenta un buch per un gran cop de mar, al càurer la proa sobre aquest. *Socollada*. Vehemens jactus. || La estirada que reb un cap ó un aparell, afluijantse de repent en los continuos moviments del buch. *Socollada*. In navim maris jactus.

DONAR SOCOLLADAS. fr. Copejar las velas contra 'ls arbres, etc. *Gualdrapar, socollar; dar gualdrapanos*. Quatio, is. || Se diu dels caps y aparells que sofreixen á menut la estirada de aquest nom. *Dar socolladas*. Quati.

SOCOR. m. SOCORRO.

SOCÓRDIA. f. ant. PERESA.

SOCORREDOR, A. m. y f. Qui socorro. *Socorredor*. Officiosus; auxilium ferens.

SOCORREGUT, DA. p. p. *Socorrido*. Auxilio levatus.

SOCÓRRER. v. a. Ajudar, amparar, donar auxili, remediari alguna necessitat. *Socorrer, subvenir, auxiliar*. Succurro, subvenio, is; opem ferre. || Donar en compte part de lo que's déu. *Socorrer*. Debiti partem pro subsidio solvere. || v. r. Remediar-se. *Socorrerse*. Succursum esse, subveniri.

SOCORRO. m. y

SOCORS Ó SOCÓS. m. ant. Ajuda, auxili, amparo. *Socorro*. Adjumentum, i, ops, i. || L' acte y

efecte de socórrer. *Socorro*. Subsídium, ii. || La part de diner que's dona á compte de lo que's deu. *Socorro*. Subsídium, ii. || mil. L' augment de tropa que s' envia á auxiliar á la que está en perill de sucumbir. *Refuerzo*, *socorro*. Suppetiæ, arum, subsídium, ii. || La provisió de víverers ó municions que s' entran en una plassa sitiada ó amenassada. *Socorro*. Annonæ subsídium.

FÉR SOCÓS. fr. ant. SOCÓRRER.

SOCRÁTICH, CA. adj. Cosa de Sócrates, filosof ateniense y sa doctrina, mestre de Plató, que fou tingut pel més sabi dels homes. *Socrático*. Socraticus.

SODEGAR. v. a. ant. Manejar la porta. *Menear* ó *tocar la puerta*. Ostium movere. || OBRIR, SACUDIR, SOMÓURER.

SODOLLAR. v. a. y derivats. SACIAR, ATIPAR.

SODOMIA. m. Pecat deshonest contra la naturalesa, ó entre personas de un mateix sexe, ó en vas indegut. Prengué 'l nom de Sodoma ciutat de Palestina. *Sodomia*. Sodomia, æ.

SODOMITA. adj. Bujarró, qui comet sodomia. *Bugre*, *sodomita*. Sodomita, æ. || m. Home torpe, obsceno. *Sodomita*. Draucus, i. || pl. Habitants de Sodoma. *Sodomitas*. Sodomite, arum.

SODOMÍTICH, CA. adj. Cosa de sodomia. *Sodomítico*. Sodomiticus.

SOFERIR, SOFÉRRER, SOFERTAR Y SOFIR. v. a. ant. SUFRIR.

SOFIRENSA. f. ant. SUFRIMENT.

SOFIRENT. m. ant. SUFRIDOR.

SOFISMA. f. Argument capciós ab apariència de veritat. *Falacia*, *sofisma*, *paralogismo*. Sofisma, tis, paralogismus, i.

SOFISTA. m. En són principi fou lo mateix que filosof aparent; després lo mateix que sabi, orador, eloqüent, erudit: en lo dia qui tira à enganyar ab sofismas. *Sofista*. Sophista, æ.

SOFISTERIA. f. La apariència ó ficció subtil de algunas rahons. *Sofisteria*. Sophisma, tis.

SOFISTICACIÓ. f. Falsificació, adulteració de alguna cosa. *Sofisticacion*. Adulteratio, nis.

SOFÍSTICAMENT. adv. m. Enganyosa, aparentment. *Sofisticamente*. Sophisticè.

SOFISTICAR. v. a. Embrollar, persuadir ab sofismas. *Sofisticar*, *sofstear*. Sophismatibus illudere. || Adulterar, falsificar, contrafer. *Sofsticar*. Falso, as.

SOFÍSTICH, CA. adj. Aparent, fingit ab sutilesa. *Sofístico*. Sophisticus. || Cosa de sofisma. *Sofístico*. Sophisticus.

SOFOCACIÓ. f. Acció y efecte de sofocar. *Sufocacion*, *ahogamiento*. Suffocatio, nis. || Malaltia de pit que consisteix en la dificultat de respirar. *Sufocacion*, *asma*. Asthma, tis.

SOFOCAR. v. a. SUFOCAR.

SOFRA. m. Corretja que s' acomoda al llom de las caballerías pera que mantinga en són lloch las

demès pessos de la guarnició. *Lomera*. Lorum armojumenti aptatum.

SOFRAGA. f. La part de sota del genoll. *Corva*. Poples, itis. || La de la bèstia. *Jarrete*, *corva*, *corvejón*. Sufrago, nis.

SOFRAGANI. adj. ant. SUPRAGÁNEO.

SOFRE. m. Fóssil de color groch més ó ménos viu, inflamable, que's troba en massa ó cristallisat en distinctas formas; y 'l comers lo presenta en estat sòlit y en estat pulverolent; fá una flama blavenca, olor sufocant, y són quasi innumerables sos usos econòmichs, farmacèutichs y medicinals. *Azufre*, *acreibite*, *alcreibite*. Sulphur, is.

SOFRE VIU. Aquell que está aterrossat y roig, sens que l' hajan fos. *Azufre vivo*. Sulphur vivum.

SOFREGIR. v. a. Fregir un poch ó per damunt. *Rehogar*, *sobreír*, *sancochar*, *salcochar*. Leviter frigare. || Fér tornar rossa la carn. *Perdigar*, *soasar*. Leviter frigare.

SOFREGIT, DA. p. p. *Sofreído*, *sofrito*. Leviter frictus.

SOFRENADA. f. Cop que's dona ab lo fré á la cabalcadura quant no 's subjecta al caballer. *Sofrenada*. Refrenatio, nis. || met. Reprehensió forta pera contenir á algú. *Sofrenada*. Aspera reprehensio.

SOFRENAR. v. n. REFRENAR.

SOGA. f. Corda de espart. *Soga*. Ofla, æ.

SOGRE, A. m. y f. Los pares de la muller respecte del marit, y 'ls de aquest respecte de aquella. *Suegro*. Socer, socerus, i. || fam. Nom que en algunas parts donan los clergues al breviari. *Suegra*. Breviarius, ii.

Á TU T' HO DICH, SOGRA, ENTENTI, NORA. ref. que s' usa quant parlant á un se repren indirectament á altre que's vól que ho entenga y 's corregesca. *A ti te lo digo*, *hijuela*, *entiéndelo tú*, *mi nuera*. Quod alteri dico, tu tibi dictum putas.

LA SOGRA NO'S RECORDA DE QUANT FOU NORA. ref. LO RECTOR NO'S RECORDA DE QUANT FOU ESCOLÀ.

UNA SOGRA QUE FEREN DE SUCRE, ENCARA 'L CAP DEL NAS LI AMARGAVA. ref. Denota la mala condició de las sogras. *Suegra*, *ni aun de azúcar es buena*. Nulla socrus, quamvis mellea, dulcè sapit.

SOGUILLA. f. Cadeneta ó colleret de or que portan las donas per adornó. *Soguilla*. Monile, is.

SOJORN. m. ant. DESCANS, REPÓS.

SOJORNAR. v. a. ant. DESCANSAR, REPOSAR.

SOL. m. L' astre del dia, planeta de qui reben la llum tots los demès y tot lo mon. *Sol*. Sol, is, titan, is, phæbus, i. || Se diu de la persona especial en bellesa, sabiduria ó santedat. *Sol*. ol, Sis. || Se diu del dia, prenent la causa pel efecte. *Sol*. Sol, is. || met. Tot lo que dona llum física ó moral. *Sol*. Sol, is. || quim. L' or entre 'ls metalls. *Sol*. Aurum, i. || Los raigs en la custòdia y qualsevol altra cosa que representa diti planeta. *Sol*. Sol, is. || PAVIMENT, || mús. La veu musical quatre punts

mès alta que'l do. *Sol*. Quinta musicalis vox. || En la música y ball. *SOLO*. || ant. *EMPENYA*. || pl. met. Se diu dels ulls clars y hermosos. *Soles*. Radiantes oculi. || adj. Únic en sa espècie. *Solo*. Solus. || Solitari, sèns companyia. *Solo*, *solitario*. Solus, solitarius. || Sèns acompanyament. *Solo*, *sin séquito*. Incomitatus. || Sèns mescla, com: vi sol. *Puro*, *solo*. Solus, nudus. || Qui no té amparo de ningú. *Solo*. Ab omnibus derelictus. || *CUL. 3.* || adv. m. *SOLAMENT*.

SOL ASSOLAT. loc. fam. Enterament sol. *Solito solito*. Solus omnino.

SOL COM UNA ÓLIBA. expr. Sèns parents ó qui sempre vá sol. *Solo como el espárrago*. Solus, nulla cognatione munitus.

SOL DE GALL. Nom que donan los pescadors á una boya de cinch pessas de suro, pròpia del palangre. *Sol de gallo*. Retis sic dicta.

SOL DE GITANOS. LLUNA.

SOL DE MARS. expr. pera denotar, que'l sol de aquest mes es molt fort y danyós. *Sol de marzo hiere como mazo*. Martius ora virum sol tamquam malleus icit.

SOL DE MONTALVÀ. LLUNA. || *PLUJA*.

SOL ESPANTAT. met. Se diu quant se l' interposan alguns nuvolets que no li deixan despedir sa llum ab tota claredat y forsa. *Sol con uñas*. Sol refugus.

SOL FORT. Se diu de quant escalfa molt. *Sol fuerte*. Sol urens.

SOL IXENT. La part de llevant. *Oriente*. Oriens, tis.

SOL Y VERN. loc. Enterament sol. *Solitaria*, *solo*. Solitarius. || *SOL COM UNA ÓLIBA*.

AL EIXIR Ó NÀIXER LO SOL. m. adv. Á PUNTA DE SOL.

AL PÓNDERSE 'L SOL. m. adv. Á POSTA DE SOL.

AL SOL. m. adv. A puesto que ell tóca. *Al sol*. Sub sole.

AL SOL POST. m. adv. Després de post lo sol. *Al sol puesto, al anochecer*. Imminente nocte, inumbrante vespere.

ARRIBAR AL SOL Ó VÉURERSE 'L SOL. exp. pera explicar havér arribat al últim de las cosas mèntres se 'n busca altrás ó de las que's van gastant. *La última sardina de la banasta; dar la pez*. Nil ultra residuum esse.

Á SOL Y SERENA. m. adv. Al ras de nit y de dia. *A sol y serena*. Sub dio.

CAÜRER LO SOL. fr. Fér molta calor. *Dejarse caer el calor ó el sol*. Æstium augeri.

DE SOL ARREL. m. adv. DE SOCA Y ARREL.

DE SOL Á SOL. m. adv. Desde que ix fins á que's pon. *De sol á sol*. A solis ortu usque ad occassum; quantus est dies.

EIXIR LO SOL. fr. Presentarse á nostra vista. *Sallar, amanecer el sol*. Orior, iris.

ENTRAR LO SOL AL CAP. fr. Ferir lo sol ab ardor violent de modo que fassa mudar lo calor. *Sentarse el sol*. Insolari.

JUGARSE 'L SOL ABANS DE EIXIR Ó NÀIXER. ref. Estar algú tant viciat en lo joch que's juga fins lo que no té. *Jugar el sol antes de nacer ó antes que nazca; jugarse hasta la camisa*. Etiam solem in ludo periclitari.

LLEVAR DEL SOL. ant. *Nacimiento del sol*. Solis ortus.

MÉS VAL SOL QUE MAL ACOMPANYAT. ref. Denota que es preferible la soledat á la mala companyia. *Mas vale solo que mal acompañado*. Vir solus melior, malè quam comitatus habetur.

NO AIXUGARÉM PER SOL QUE FASSA. fr. fam. pera denotar que no's pót reduhir á algú á que fassa lo que es rahó. *No poder hacer carrera con alguno*. Frustrá alicquem officii admonere.

ORSERVAR LO SOL. fr. astron. Especular los movimientos de ell ab los instruments que hi ha pera aixó. *Observar, fijar el sol*. Speculiri solem. || *Observar la altura meridiana de ell*. *Tomar, pesar el sol*. Solem perpendere.

PARTIR LO SOL. fr. esg. Col·locarse 'ls combatents de modo que la llum del sol los servesca igualment. *Partir el sol*. Pugnatore in æqualis solis lumine collocari. || ant. *OBSERVAR LO SOL*.

PÉNDERE LO SOL. fr. Posarse en lloch á propósi pera rébrer sas impresions. *Tomar ó coger el sol, ponerse al sol*. Solem captare.

PICAR LO SOL. fr. Escalfar massa. *Picar el sol*. Solem captare.

PÓNDERSE 'L SOL. fr. Ocultarse davall del horisont. *Morir, ponerse el sol*. Occidere.

POSAR Á ALGÚ AHONT NO VEJA SOL NI LLUNA. fr. Posarlo en una presó ó calabosso obscur. *Poner, meter á alguno en donde no vea ó no le dé el sol*. In tetrum carcerem occludere.

QUANT HA DE FÉR SOL JA COMENSA DEMATÍ. ref. Aconsella la moderació y bon modo de procehir; perque 'ls excessos de la juventut abrevian la vida. *Quien quisiere ser mucho tiempo viejo, comiéndolo presto*. Si longum velit esse senex, citò quisque senescat.

QUANT LO SOL IX, PERA TOTHOM IX. ref. pera denotar que no's faltará la providència divina; y també que debem fér als demès participants de nostres bèns y felicitats. *Cuando Dios amaneece, para todos amaneece, para todos sale el sol*. Omnibus sol oritur in cælo; cum sol oritur, cunctis oritur.

QUANT SE PENSA QUE PLOURÁ, 'L SOL TRASPUNTA. ref. SÈNS POR VENEN LOS HOSTES. || Explica havér surtit enterament vanas las esperansas de lo que's preténia. *No hallar nidos donde se piensa hallar pájaros*. Spe frustrari, deludi. || Denota que algú troba grans dificultats en la consecució de alguna cosa que's créu molt fácil. *Cuando pienses meter el diente en seguro topará en duro*. Quæ duco facilia, sæpè occulta reperiuntur.

TOCAR LO SOL Á ALGUNA PART. Il·luminarla. *Bañar el sol algun espacio*. Illumino, as.

TRÁURER MÉS AL SOL QUE NO TÉ Á L' OMBRA. loc.

prov. ab que preten algú persuadir que té més de lo que realment té. *Echar millaradas, doblonadas, pesos, etc.* Divitias verbis augere; auri montes jacitare.

SOLA. m. La part de sola del calsat. *Suela.* Solea, fulmenta, æ. || Cuyro ó pell de bou assahonada. *Suela.* Corium, ii, solea, æ. || PLANTA DEL PEU.

|| arq. Tros de fusta sobre de un pilar ó encastada á la paret, pera que s' assente bè la viga. *Zapata, suela, nudillo.* Tignum injuctum vel connectens. || La de fusta que sosté alguna paret ó envà, com lo llindar de la porta, etc. *Suela.* Trabs solaris. || La que's posa sobre de altra cosa, pera alsarla. *Suela, solera.* Solea, æ. || La superfície inferior del pa y algunas otras cosas. *Suelo.* Solum, i. || PEU. 1. || Lo llistó de ferro en que descansan los balustres ó ferros del balcó ó barana. *Barandal.* Ferri solea ubi clathri finguntur.

Á SOLAS. m. adv. De amagat. *A solas, sin testigos.* Solitè. || Sens ajuda de altres. *A solas.* Citrà alterius opem. || En retiro, fora del comers de la gent. *A solas, á parte.* Seorsim, sine arbitriis.

DE DOS SOLAS. loc. Se diu de las sabatas que tenen la sola en doble ó bè abultada ab retalls. *De dos suelas.* Dupla solea.

GRAN DE SOLA. loc. Se diu de la sabata de sola més ampla de lo que requereix la planta del peu. *Bañado de suela.* Laxior solea.

NO ARRIBAR Á LA SOLA DELA SABATA DE ALGÚ. fr. pera denotar que algú es molt inferior á altre en alló de que 's parla. *No llegar al zancajo.* Alio longè inferiore esse.

SOLÁ. m. Vent de la part de llevant. *Este, solano, euro.* Eurus, i.

SOLACES. m. pl. ant. DIVERSIONS, PLEBS.

SOLAMENT. adv. m. Ab tal que. *Solamente.* Tantum, dumtaxat. || ÚNICAMENT, MERAMENT. || m. PAVIMENT. || pl. FONAMENT.

SOLANA. f. Lloch abont bat lo sol de ple á ple. *Solano, resolano, solejar.* Solarium, ii.

SOLANÁS. m. aum. Solá calent y molest. *Solanazo.* Callidus eurus.

SOLANO. m. planta. DULCAMARA, HERBA NOVA.

SOLAPA. m. Part dels vestits que cabalca sobre altra en lo pit. *Solapa.* Vestis pars alteri superposita. || met. Ficció, dissimulo. *Colorido, solapa.* Animi integumentum. || Entre menescals cavitat en una ferida que presenta petita boca. *Solapa.* Subcava ulceris caverna.

ANAR Ó VENIR AB SOLAPAS. fr. Usar de astúcias pera enganyar. *Raposear.* Vulpinos mores induere.

SOLAPADAMENT. adv. m. Ab intenció dissimulada. *Solapadamente.* Subdolè.

SOLAPAR. v. a. Cabalcar la solapa. *Solapar.* Vestis partem superpositam esse alteri. || Encubrir fingir pera enganyar. *Solapar.* Dissimulo, as; subdolè velare.

SOLAPAT, DA. p. p. *Solapado.* Superpositus.

|| adj. Dissimulat, de segona intenció. *Doblado, solapado.* Tortuosus.

SOLAPARIA. f. SOLAPA. 2.

SOLAR. v. a. Posar solas á las sabatas. *Solar.* Calceos fulmentis munire. || Posar plantillas ó soletas á las mitjas. *Soletar, soletear, echar soletas.* Soleis caligas munire. || m. SOLANA. || Paviment, pla terreno de un edifici. *Suelo, solar.* Solum, i, area, æ. || Terradet, galeria ó eixida pera pèndrer lo sol. *Azotea, solana.* Solarium, ii. || Lo sol de la casa antiga de abont descendeixen los homes nobles. *Solar, solariego.* Ultima stirps. || adj. Lo que pertany al sol. *Solar.* Solarium, solaris.

SOLARI. m. Terrat de las casas dels antics romans. *Solario.* Solarium, ii.

SOLÁS. m. Consol, pler, alivio en los traballs. *Solaz.* Solatium, oblectamentum, i. || SOROLL, RUIDO, AVALOT. || m. fam. aum. Sol fort y ardent. *Solazo.* Sol urens.

MAL SOLÁS. loc. Mal tracte ó consol. *Mal trato.* Perversa agendi ratio.

SOLASSAR. v. a. Alegrar, divertir, consolar. També s' usa com reciproc. *Solazar.* Delecto, as.

SOLATGE. m. Lo pòsit ó mares que deixan los líquits. *Poso, asiento, heces, suelo, hez, solada, y hondarras.* p. Rioj. Fæx, æcis, fedimentum, i.

SOLATRE Ó SOLATRO. m. planta. HERBA MORADA.

SOLCADOR, A. m. y f. Qui solca. *Surcador.* Sulcator, is.

SOLCAR. v. a. Fèr solchs. *Surcar.* Sulco, liro, as. || agr. PORCAR. || met. Fèr rallas á manera de solchs. *Surcar.* Sulco, as. || met. Caminar per algun líquit dividintlo, com fá la nau, etc. *Surcar.* Sulco, as, findo, is.

SOLCAT, DA. adj. Se diu de las plantas que no tenen més que una cama. *Surculado, surculoso.* Surculosus.

SOLCH. m. La rastre que deixa la arada per abont passa. *Surco, sulco.* Sulcus, i, striga, æ. || Lo que fan los llauradors desde un extrem de la terra al altre. *Vesana.* Paralela sulcus. || met. La ralla ó senyal que deixa la nau sobre de la àygua. *Surco.* Sulcus, i. || Lo senyal que á manera de solch fan unas cosas sobre de altres. *Surco.* Sulcus, i. || Arruga en la cara. *Surco.* Sulcus, i.

SOLCIADA Y SOLCIDA. f. Esbalmament, esllabissament de paret, marge, etc. *Asolamiento.* Desolatio, nis.

SOLCIR. v. a. Torrar massa. *Chicharrar.* Uro, is. || v. r. Recremarse; agafarse 'ls guisados per falta de such, ó abrasarse 'ls sembrats per massa calor. *Asurarse.* Exuri. || Corcarse la fusta. *Carcomerse.* Exedo, contabesco, is. || ENFONZARSE. 1. || Esbalmarse algun edifici, marge, etc. *Desgajarse, desplomarse.* Corruí.

SOLCIT, DA. adj. Se diu de lo que está cuyt ó cremat del sol. *Asurado.* Adustus. || ENFONZAT.

SOLDÁ. m. Títol dels prínceps mahometants. *Soldan.* Inter turcos imperator.

SOLDADA. f. Salari, sou del jornal. *Soldada, salario.* Stipendium, ii.

ESTAR Á SOLDADA. fr. Servir, estar en amo. *Estar en amo, ó á soldada ó al sueldo de alguno.* Sub aliquo merere.

QUI GUANYA SOLDADA. *Soldadero.* Mercenarius, stipendarium, ii.

SOLDADER. m. ant. Soldat mercenari. Mercenarius miles.

SOLDADESCA. f. Exèrcit y professió de soldat. *Soldadesca.* Militum caterva.

SOLDADESCH, CA. adj. Cosa de soldat. *Soldadesco.* Militaris.

SOLDADET. m. d. *Soldadico, illo.* Parvus miles.

SOLDADOR. m. Qui solda. *Soldador.* Ferruminator, is. || Instrument ab que 's solda. *Soldador.* Ad ferruminandum instrumentum.

SOLDADURA. f. La unió natural ó artificial de dos coses divididas. *Soldadura.* Commisura, æ. || Material á propòsit pera soldar. *Soldadura.* Plumbatura, æ, ferrumen, inis. || La unió de la ferida ó llaga. *Cicatrizacion, soldadura.* Cicatricatio, nis. || La acció de soldar. *Soldadura.* Ferruminatio, nis.

SOLDAN. m. ant. SOLDAT.

SOLDANELLA. f. Planta petita de camas flexibles, sarmentosas, rogencas, que s'extenen per terra; fullas de figura de ronyó, llisas, relluhentas, espessas, plenas de un such lletós, ab cuas llargas. Es purgant. *Soldanela.* Brassicha marina, convolvulus soldanela.

SOLDAR. v. a. Apegar una cosa ab altra natural ó artificialment. *Soldar.* Ferrumino, consolido, as. || náut. ant. *GALAFATEJAR.* || v. r. Enfortirse. *Consolidarse, solidarse.* Solido, as. || Unirse naturalment alguna cosa. *Soldarse.* Coalesco, is. || Clóur-se las llagas ó feridas. *Cerrarse.* Cicatricari.

SOLDAT, DA. p. p. y adj. *Soldado.* Ferruminatus. || m. Qui serveix en la milícia á peu ó á caball. *Soldado.* Miles, itis. || met. Mòlt destre y esforsat en la milícia. *Soldado.* Strenuus miles. || pl. Abundància de espurnas que despedeix lo foch, y ab que solen divertir-se 'ls noys. *Moscas.* Scintillæ, arum.

SOLDAT BORRATXO. Trosset de fusta, etc. ab un xich de plom posat dissimuladament en un extrem, per medi del qual se queda sempre de un mateix modo, y serveix de diversió als noys. *Dominguillo, trebejo.* Latrunculus, i.

SOLDAT DE CABALL. met. Díit de alguna dona mòlt alta ó forta y varonil. *Sargentón.* Procer a nimis fæmina.

SOLDAT DEL PAPA. ECCLESIASTICH. || Díit del militar cobart. *Soldado de agua dulce.* Laborum expers miles.

SOLDAT DE MAR. Qui serveix al rey en la mar. *Soldado de marina.* Epibata, æ.

SOLDAT DE Á PEU. L'armat de fusell, bayoneta y

sense caball. *Soldado de á pié, ó de infanteria, infante, peon.* Pedes, tis.

SOLDAT BAS. Militar sèns algun grau. *Soldado simple ó raso.* Manipularius, gregarius miles.

SOLDAT SENSE PAGA. 'L que está privat del sou. *Soldadado.* Ære dirutus miles.

SOLDAT VELL. Lo que ha servit mòlts anys. *Soldado viejo ó veterano.* Veteranus miles.

AGUANTARSE COM UN SOLDAT VELL. fr. AGUANTARSE.

LO BON SOLDAT MAY RECULA. loc. prov. que 'ns aconsella tenirnos fermes en alguna resolució. *Los soldados valerosos no retroceden jamás.* Miles fortis nunquam decedit, nemini dat palmam.

QUEDARSE SOLDAT DE Á PEU. fr. met. fam. Anar á peu 'l qui anava á caball. *Ir ó quedar de infanteria.* Peditem incedere. || No lograr algú lo que pensava. *Anublarse, soplarse las manos ó las uñas, quedarse aspérges.* Spe fraudari.

SOLDATESCA. f. SOLDADESCA.

SOLDAVALL. m. CUL. 3. || Cap davall, l'extrem més baix de alguna cosa. *Parte inferior, última.* Ima pars.

SOLDEJAR. v. a. ant. *Tomar á sueldo, pagar el sueldo.* Stipendiare.

SOLDEJAT. adj. Á sou. || p. p. de soldejar. *Pagado.* Stipendiatius.

SÓLDRER. v. a. SOLER.

SOLECISME. m. gram. Vici que's comet faltant á las reglas gramaticals. *Solecismo.* Solecismus, i.

SOLEDAT. f. Desert, Hoch solitari. *Soledad.* Solitudo, inis. || Privació, falta de companyia. *Soledad.* Solitudo, inis. || Orfandat, falta de alguna persona de carinyo. *Soledad.* Solitudo, inis. || Lloch poch freqüentat. *Soledad.* Solitudo, inis. || n. p. de dona. *Soledad.* Solitudo, inis. || Obra que tracta de coses solitàries, ó de la soledat de alguna persona, com aquell romans de Garcia, que comensa: Ó ben haja qui't pari, SOLEDAT d'itxosa en tot, etc. *Soledad.* Elegiacum poema.

DEIXAR LA SOLEDAT. fr. Entrar ab lo tracte y comers de la gent. *Desaislarse.* Solitudinem deserere.

SOLEMNE. adj. Lo que's fá de any en any, atinent al moviment ó curs del sol. *Solemne.* Solemnis. || Festiu, célebre á cert y determinat temps. *Solemne.* Solemnis. || Célebre, famós que's fá en públich ab aparato y cerimònia. *Solemne.* Solemnis.

|| Gran, excessiu en sa línea, com: SOLEMNE embustero. *Solemne.* Ingens, insignis. || Alegre, festiu, xistós. *Solemne.* Facetus. || for. Auténtich. *Solemne.* Authenticus. || Fét ab totas las formalitats de estil. *Solemne.* Solemnis.

SOLEMNEMENT. adv. m. Ab solemnitat. *Solemnemente.* Solemniter. || Auténticament. *Auténticamente, solemnemente.* Autenticè.

SOLEMNIAL. adj. ant. SOLEMNE.

SOLEMNIALMENT. adv. m. ant. SOLEMNEMENT.

SOLEMNISACIÓ. f. SOLEMNITAT.

SOLEMNISADOR, A. m. y f. Qui solemnisa. *Solemnizador*. Celebrator, is.

SOLEMNISAR. v. a. Celebrar solemnement algun pacte ó funció. *Solemnizar*. Celebrar, as; solemní ceremonia celebrare. || Aplaudir, encarèixer. *Solemnizar*. Augustiori pompa colere. || AUTENTICAR.

SOLEMNÍSSIM, A. adj. sup. *Solemnissimo*. Solemnissimus.

SOLEMNITAT. f. Ceremonia pública y festiva, ó la forma y modo que constitueix una cosa solemne. *Solemnidad*. Solemnitas, atis. || Pompa, magnificència de alguna funció. *Solemnidad*. Ritus solemniss, apparatus. || Ceremonia formal, aparato extraordinari. *Solemnidad*. Solemnitas, atis. || Festa, dia que's celebra solemnement. *Solemnidad*. Solemnitas, atis.

DE SOLEMNITAT. m. adv. Se diu del pobre que ho es molt. *De solemnidad*. Pauperrimus.

SÓLER. v. n. Acostumar. *Acostumbrar*, *soler*. Soleo, es.

SOLET, A. adj. d. *Solito*. Omnis solus. || m. Sol poch calent. *Solecito*. Parum ardens sol.

SOLETA. f. La part de la mitja que correspon al peu. || ant. PEÚCH. || pl. ter. ESPARDENYAS. || Closca del genoll. *Chueca*, *rótula*, *choquezuela*. Rutula, æ.

SOLEY. m. SOLANA.

SOLEYADOR, A. m. y f. ASSOLEYADOR.

SOLEYARSE. v. r. PÈNDER LO SOL.

SOLFA. f. L'art de la música, y escriptura musical. *Solfa*. Musica, æ. | Armonia ó música natural. *Solfa*. Melos, i. || fam. TACA.

SOLFEG. m. Obra de solfejar. *Solfeo*. Per musicè syllabas cantu.

SOLFEGADOR, A. m. y f. Qui solfeja. *Solfeador*. Choraules, is.

SOLFEGAR. v. a. Seguir la solfa en la música. *Solfear*. Musica canere.

SOLFISTA. m. Destre en la solfa. *Solfista*. Musicà doctus.

SOLÍCIT, A. adj. Cuidadós. *Sollicito*. Sollicitus. || Diligent, actiu. *Sollicito*. Trepidans. || Temerós de sas cosas. *Sollicito*. Rerum suarum trepidus, sagatens.

SOLICITACIÓ. f. Obra de solicitar. *Solicitation*. Sollicitatio, nis. || Prech, súplica, demanda. *Solicitation*. Sollicitatio, nis. || Sugestió, inducció al mal. *Solicitation*. Incitatio ad malum.

SOLICITADOR, A. m. y f. Qui solicita. *Solicitor*, *solicitante*. Sillicitans, tis.

SOLÍCITAMENT. adv. m. Ab sollicitut. *Sollicitamente*. Sollicitanter, studiosè.

SOLICITANT. p. a. Qui solicita, comunment pera fèr mal. *Solicitante*. Sollicitans.

SOLICITAR. v. a. Pretèndrer, fèr diligències pera conseguir alguna cosa. *Solicitar*. Sollicito, as. || Instar, imbuir, tentar. *Solicitar*. Sollicito, as. || Procurar, atraure, demanar en matèria de des-

honestedat. *Solicitar*. Sollicito, as, alicujus pudicitiam tentare. || Mòurer eficament un negoci. *Solicitar*. Sollicito, as.

SOLICITUT. f. Promptitut, diligència. *Sollicitud*. Scrupulus, i, sollicitudo, inis. || Inquietut, cuydado congoixós. *Sollicitud*. Cura, æ, negotium, ii. || Instància. *Sollicitud*. Instantia, æ.

SÓLIDAMENT. adv. m. Fermament, ab solidesa. *Sòlidamente*. Solidè. || met. Ab rahons verdaderas y sólidas. *Sòlidamente*. Solidè.

SOLIDAR. v. a. Enfortir, unir, fèr ferma y sólida alguna cosa. *Solidar*. Firmo, as. || Afirmar alguna cosa ab rahons verdaderas y sólidas. *Consolidar*, *solidar*. Solido, as. || v. r. Posarse ab seguretat y solidesa. *Consolidarse*, *solidarse*. Solidesco, is.

SOLIDARMENT. adv. m. PLENAMENT, CABALMENT.

SOLIDEO. f. Espècie de casquet ab que 'ls ecclesiàstichs se cubren la corona. *Solideo*. Pileolum, i.

SOLIDENSA. f. ant. y

SOLIDESA Y SOLIDITAT. f. Fortalesa, fermesa. *Solidez*. Soliditas, atis. || met. Integritat, fermesa en las cosas del ánimo. *Solidez*. Soliditas, atis.

SOLIDIFICAR. v. a. SOLIDAR.

SOLIDISME. m. Doctrina dels solidistas. *Solidismo*. Solidorum doctrina.

SOLIDISTAS. m. pl. Professors del art de curar que no concedeixen als líquits més que un paper passiu y en un tot secundari en los fenómenos de la vida, la que segons ells resideix essencialment en los sólits. *Solidistas*. Solidorum asseclæ.

SÓLIDO, A. adj. Ferm, macís. *Sólido*. Solidus. || Estable, constant. *Sólido*. Præsolidus. || Fundat en rahons verdaderas y sólidas. *Sólido*. Solidus, firmus. || Se diu en contraposició a lo líquit. *Sólido*. Solidus. || m. quím. y fis. Se diu del cos ab las tres dimensions de longitud, latitut y profunditat. *Sólido*. Solidum, i. || pl. med. Se diu de las parts que tenen alguna consistència y figura permanent, com ossos nirvis, etc. *Sólidos*. Solidi, orum.

SÓLIDUM. (IN) Veu llatina. INSÓLIDUM.

SOLILOQUI. m. Conversació ab sí mateix. *Monólogo*, *soliloquio*. Monologia, æ, soliloquium, ii.

SOLILOQUIAR. v. a. Fèr soliloquis, parlar a solas. *Soliloquear*. Secum loqui.

SOLIMANY. m. Substància salina, cristallisada y sumament venenosa, composta del mercuri combinat ab l' àcit muriàtic y sublimat en vasos tapats per la acció del foc. *Soliman*, *sublimado corrosivo*. Sublimatum, i.

SOLI Y SÓLIO. m. Trono, cadira real ab dosser. *Solio*. Solium, ii.

SOLIL. m. ant. SOU, PAGA.

SOLÍPEDOS. adj. Orde de mamíferos quadrípedos, lo carácter principal dels quals es tenir la

pota enclosa en un sol casco, com lo caball, lo burro, etc. *Solidungulos, solipedos*. *Solidunguli*, orum.

SOLIT, A. adj. ACOSTUMAT.

SOLITARI, A. adj. Qui viu en soledat. *Solitario*. *Solitarium*. || Lloch desert. *Solitario*. *Desertus*.

|| SOL. || m. ANACORETA. || Espècie de joch que usen los cartuxos, de modo que'l juga un sol. *Solitario*. *Solitarium ludus*. || Cuch extraordinàriament llarch que's cria en las tripas de algunas personas. *Rubitenia, solitario, lombriz solitaria, llano*. *Tænia, æ*.

|| PASSERA. || adj. bot. Se diu de la flor, pedúnculo, etc., quant ix un sol ó està separat dels demès, com las puas ó punxas en la gavarrera, y la flor en la figura infernal borda. *Solitario*. *Solitarium*.

SOLITÀRIAMENT. adv. m. De un modo solitari. *Solitariamente*. *Solitariè*.

SOLITUT. f. SOLEDAT.

SOLIU, VA. adj. ant. MASOVER, COLONO, FEUDATARI.

SOLIVEJAR. v. n. y derivats. SALIVEJAR.

SOLLEVAMENT. m. ant. Alteració vehement del ventrell, que provoca á vòmit. *Provocacion de vòmito*. *Nausea, æ*.

SOLLEVAR. v. a. Alterar lo ventrell, provocar á vòmit. *Provocar á vòmito ó á náusea*. *Nauseam excitare*. || met. Irritar á algú. *Provocar á náusea*. *Facere stomachum alicui*. || Llaurar per primera vegada la terra. *Romper*. *Proscindo, is*. || ant. SUBLEVAR.

SOLLEVARSE. v. r. Tenir ascós. *Tener ascós*. *Stomachari*. || ant SUBLEVARSE.

SOLLICITAR. etc. v. a. SOLICITAR.

SOLO. m. mús. Composició en que canta un sol, *Solo*. Ad unius cantum aptata musica. || La part del ball en que la executa un sol. *Solo*. *Unius saltatio*. || Cert joch de cartas sens dosos, tresos ni quatres, que's juga entre tres personas ab 12 cartas cada una, y 'l qui fá joch fá trunfo 'l que vól; vá contra 'ls altres dos, y déu fér 36 tantos, si es ma; si nó 37 lo ménos, y si fá bola totes las basas. Hi ha colls de preferència. *Solo*. *Ludus sic dictus*. || ESTURIÓ.

SOLONI, A. adj. Cosa de Solon. *Solonio*. Ad *Solonem expectans*.

SOLS. adv. m. SOLAMENT.

SOLSERA. f. Filat de pescar, de dos bandes, de seixanta brasses de llarch y vuyt de ample, ab cap curt, de boca ampla, de malla estreta y fil doble: serveix pera pescar agullas ó sòlsos. *Solsera*. *Retis piscatoria*.

SOLSO. m. ter. Peix. AGULLA.

SOLSTICI. m. La entrada del sol en lo principi del cranch, y de capricorní. *Solsticio*. *Solstitium, ii*.

SOLSTICIAL. adj. Pertanyent al solstici. *Solsticial*. *Solstitialis*.

SOLT, A. adj. Deslligat. *Desatado, suelto*. *Solutus*. || Llibre, desembarassat. *Suelto*. *Exolutus*. ||

LLEUGER, VELÓS. || Expedit, ágil en lo que executa. *Suelto*. *Expeditus*. || Sens unió ni enllás. *Suelto*. *Asynthetus*. || Lo que està separat de altra cosa ó que no fá joch ab ella. *Suelto*. *Singulus*. || poet. Se diu del vers que no està subjecte á consonant ni assonant. *Libre, suelto*. *Solutus*. || m. y f. **SOLTER**. || p. p. de soltar. *Suelto*. *Solutus*. || p. p. de sól-drer. ACOSTUMAT.

SOLTA. f. La acció de soltar. *Suelta, soltura*. *Solutio, nis*. || SOLUCIÓ. || DICTÀMEN, DETERMINACIÓ. || Filat de pescar de várias pessas desunidas que emplea cada barca de pescador. Hi ha soltas simples, boqueras, ab cop de fondo, etc. *Caladeras, soltas*. *Retes solutæ, liberæ*.

À SOLTA. m. adv. Segons la determinació. *Conforme al dictàmen*. *Juxta sententiam*.

DONAR SOLTA. fr. SOLTAR. || met. Permètrer llibertat al súbdit, pera que's divertesca. *Dar suelta*. *Liberum emitere*. || DONAR SOLUCIÓ.

NO TENIR SOLTA. fr. met. Obrar ó parlar sens tò ni só, ó no tenir orde ni concert. *No tener ó no llevar pies ni cabeza*. *Præposterè agere*.

SOLTADOR, A. m. y f. Qui solta. *Soltador*. *Solutor, is*.

SOLTADURA. f. SOLTA.

SOLTAMENT. adv. m. Llibrement. *Sueltamente*. *Liberè*. || Ab desembarás y facilitat. *Sueltamente*. *Expeditè*. || Llicenciosament. *Sueltamente*. *Nimis liberè*.

SOLTAR. v. a. Deslligar. *Soltar*. *Solvo, is*. || Atgegar, donar surtida als líquits reduhits en algun espay. *Soltar*. *Solvo, is*. || Deixar anar, donar llibertat. *Soltar*. *Dimitto, absolvo, is*. || Explicar, donar solució á la dificultat ó argument. *Soltar*. *Explano, as, solvo, is*. || Entregar alguna cosa en que hi havia dificultat, com: SOLTAR los diners, los papers, etc. *Resolver, soltar*. *Trado, is*. || Deixar que una cosa cayga per són mateix pes, com: SOLTAR la capa, la càrrega, etc. *Soltar*. *Dimitto, is*. || Dít dels deutes, perdonarlos. *Perdonar, soltar la deuda*. *Solvo, remitto, is*. || Afuixar, com: SOLTAR las rendas al cavall. *Soltar*. *Laxo, as*. || Rómprer en senyal de afecte interior, com: lo riurer, lo plor, las llàgrimas. *Soltar*. *Tollo, is*. || v, r. Anar de cambra sens adonársen. *Irse*. *Alvum solvi*. || Desfermarse ó eixir un animal del lloch ahont estava tancat. *Desatarse, soltarse*. *Sese exsolvere*.

SOLTAT, DA. p. p. SOLT.

SOLTER, A. m. y f. No casat ni viudo. *Soltero, célibe, celibato*. *Cœlebs, ibis*. || SOLT, LLIBERT. || Dít del estil. CORRENT.

SOLTERÁS. m. CONCO.

SOLTERIA. f. L' estat de solter. *Solteria, celibato*. *Cœlibatus, us*.

SOLTURA. f. Desembarás, agilitat. *Soltura*. *Dexteritas, facilitas, atis*. || SOLTA. 1. || DESVERGONYIMENT, DESINVOLTURA.

SOLUBLE. adj. Lo que fàcilment se deslliga, disol ó deixata. *Soluble*. *Solubilis*. || DISOLUBLE. ||

met. Se diu del problema que's pòt resòldrer. *Resoluble, soluble*. Solubilis, exolubilis.

SOLUBILITAT. f. Propietat de un cos en virtut de la qual pòt disòldrerse. *Solubilidad*. Solubilitas, atis.

SOLUCIÓ. f. Obra de soltar ó deslligar. *Solucion*. Solutio, nis. || Satisfacció, resposta als arguments, dubtes ó dificultats. *Solucion*. Solutio, nis. || Satisfacció, paga. *Solucion*. Solutio, nis. || Desenllás de un drama ó poema épich. *Solucion*. Solutio, nis, catastrophe, es.

SOLUCIÓ DE CONTINUITAT. cir. La divisió que la ferida fá en lo cos. *División, solucion de continuidad*. Divisio, separatio, nis. || quím. Acció ab que's resolen los mixtos en sos elements per medi del foch, áygua fort, etc. *Disolucion*. Dissolutio, nis. || med. Tota divisió ó segregació de parts que antes estavan reunidas y eran continuas. *Solucion de continuidad*. Continuitatis solutio. || Equivalent á rahó de continuació. *Solucion de continuidad*. Continuitatis solutio.

DONAR SOLUCIÓ. fr. Respòndrer, satisfèr als dubtes y dificultats. *Dar solucion*. Difficultates enodare.

SOLUTIU, VA. adj. med. Lo que tè virtut laxant. *Solutivo*. Laxativus. || Lo que tè virtut pera disòldrer ó deslligar. *Solutivo*. Solutivus.

SOLVENT. p. a. y adj. Lo que deslliga ó resol. *Solvente*. Solvens. || Desempenyat de deutes. *Solvente, solviente*. Solvens. || Qui pàga 'ls deutes. *Solvente*. Solvens.

SOM, A. adj. Superficial, de poch fondo. *Somero, superficial*. Vadosus, superficialis. || També's diu de las cosas inmatèrials, com enteniment, etc. *Somero*. Superficialis. || m. son.

SOMADA. f. Mesura de pisa de Villafranca, cada una de dos barrils. *Somada ó sumada*. Mensura sic dicta. || En lo blasó 's diu de una pessa quant ne té altra sobre, com una torra petita que té sobre sí altra gran. *Somada*. In stemmatibus superposita figura.

SOMADÍS. m. OLLETA.

SOMATEN. m. Rebato, convocació del poble pera un cas repenti. *Somaten*. Populi frequentia ad incursiones arcendas; populi tumultus. || Las milicias ó tropas del país. *Somaten*. Oppidanorum militia.

ALSAR SOMATEN. fr. Convocar als paysans de un poble ó província á pèndrer las armas contra dels enemichs. *Levantar somaten*. Populum ad arma capiendam, adversus conjuratos concitare.

TOCAR Á SOMATEN. fr. Tocar alarma pera convocarse 'ls paysans contra sos enemichs. *Tocar á rebato ó á somaten*. Æs campanum in re trepida pulsare.

SOMATOLOGIA. f. Tractat de las pars sólidas del cos humà. *Somatologia*. Somatologia, æ.

SOMBRA. f. La obscuritat que causa un cos sólít, obach oposat á la llum. *Sombra*. Umbra, æ.

|| Se diu de las tenebras de la nit, y de la carència de tota llum. *Tinieblas, sombra*. Tenebræ, arum, caligo, inis. || Cosa oposada á real ó efectiva, y així diem: F té la SOMBRA per realitat. *Sombra*. Umbra, æ. || Nosa, y 's sól dir de las personas que per són mèrit; etc. impedeixen que altre logre alguna cosa. *Sombra*. Umbraculum, i. || Lo lloch ó paralge cubert en que no hi toca'l sol. *Sombra*. Umbra, æ. || Barraca ó cubert sobre uns pals drets y altres atravesats cuberts de ramas, etc. pera defensarse del sol. *Sombrajo, sombraje*. Umbraculum, i. || Fantasma, visió que fá por. *Sombra*. Larva, æ, spectrum, i. || Aparència ó semblansa de alguna cosa. *Sombra*. Umbra, æ. || Principi de alguna malaltia, com: SOMBRA de feridura. *Amago*. Morbi aggressus. || Senyal de qualsevol cosa, y així 's diu que en una causa no hi ha SOMBRA de delict. *Sombra*. Signum, i. || met. Auxili, favor, amparo. *Sombra*. Umbra, æ. || pint. Color obscur y baix que 's posa entre 'ls que ressaltan. *Sombra*. Umbra, æ. || pint. Lo primer bosqueig que 's fá per damunt damunt. *Sombra*. Informatio, adumbratio, nis. || Lo dibuix ó grabat que serveix de sombra. *Sombra, sombras, sombradura*. Incisura, æ, sectio, nis.

|| En la perspectiva y altràs arts se diu de la imitació de la sombra verdadera, y així van obscurint poch á poch la llum. *Sombra*. Umbra, æ. || Enemich quimèrich, ó difficultat que no hi ha. *Sombra*. Umbra, arum. || poét. En la teologia dels pagans era com un medi entre cos y ànima, però ab las qualitats de cos com que servia de forro al ànima. *Sombra*. Umbra, æ, simulacrum, i. || PRETEXT, MOTIU. || En lo blasó la imatge de un cos tan delicat que al través de ell se véu lo camp del escüt. *Sombra*. Umbratio, nis. || pl. poét. Nom que donan á las ànimas dels difunts. *Sombras, manes*. Umbra, æ, manes, ium.

SOMBRA DE OS. pint. Color obscur que 's fá de os de porch cremat, pera sombrejar la pintura. *Sombra de hueso*. Color ex ossibus sic illis adductus.

SOMBRA DE VENÈCIA. Espècie de carbó de pedra pardo ab que 's representa las sombras en la pintura. *Sombra de Venecia*. Color obscurus venecianus.

SOMBRA DE VELL. Terra de color pardo obscur de que usan los pintors. *Sombra de viejo*. Subobscurus color.

SOMBRA ETERNA. poét. L' infern. *Sombra eterna*. Tartarus, i.

SOMBRA IMPURA. La privació de alguna part de llum primària y directa. *Sombra impura*. Impura umbra.

SOMBRA PURA. La eclipse total de algun astre. *Sombra pura ó total*. Totalis umbra.

SOMBRA XINESCA. Ball ó diversió que 's fá posant un encerat, etc. y llums detrás á certas distàncies, fent ballar algunas figuras, etc. que sols se poden véurer de aquesta manera. *Sombras, sombras invisibles*. Gesticulatio umbra tantum conspicibilis.

Á LA SOMBRA. m. adv. met. Ab la protecció de al-

gú. *Al arrimo, á la sombra.* Sub alicujus protectione.

FÉR BONA SOMBRA. fr. mot. Afavorir, amparar y proteger á algú, á fi de que per respecte al protector sia atés y respectat. *Hacer sombra.* Obumbro, as.

FÉR SOMBRA. fr. Impedir la llum. *Hacer sombra, asombrar, sombrar, sombrear,* Inumbro, as. || met. Impedir á altre lo sobreixir per tenir més mèrit y habilitat que ell. *Hacer sombra.* Obumbro, obscuro, as. || Donar sospita, zelos, etc. *Hacer sombra.* Suspicionem afferre.

NO PODER VÉURER Á ALGÚ NI EN SOBMRA. fr. NO PODER VÉURER Á ALGÚ EN PINTURA.

SOMBREIG. m. pint. Obra de sombrejar. *Adumbracion.* Adumbratio, nis.

SOMBREJADAS. f. Figuras del blasó que están en sombras y de negre, pera que 's distinguescan millor. *Sombreadas.* Obscuratus in umbra positus.

SOMBREJAMENT. m. En la pintura y dibuix la sombra que causa un cos en altre. *Sombra.* Umbra, æ.

SOMBREJAR. v. a. pint. Adornar ab sombras. *Sombrear.* Adumbro, as. || **FÉR SOMBRA.** || En un grabat, etc. tirar lo dibuix que ha de servir de sombras. *Sombrear.* Decussatim delineare. || Entre brodadors afegir al or ó plata alguna seda que 'ls lleve lo massa resplandor. *Sombrear.* Phrigio operi umbras injicere. || En lo blasó 's diu de la mutació de colors. *Sombrear.* Prasino aut aliis coloribus illustrare.

SOMBREJAT, DA. p. p. y adj. *Sombreado.* Obscurus, adumbratus.

SOMBRERADA. f. Lo que cab en un sombrero. *Sombrerada.* Quod galerum capit. || Cop de sombrero. *Sombreroazo.* Ictus galeri.

SOMBRERÁS. m. aum. *Sombreroazo.* Galerus ingens.

SOMBRERER. m. Fabricant de sombreros. *Sombrerero.* Coactiliarius, ii. || pl Barri ó carrer dels sombrerers. *Sombrereros.* Pileorum callis.

SOMBRERERA. f. Capsa pera conservar lo sombrero. *Sombrerera.* Galeri capsæ.

SOMBRERERIA. f. Botiga de sombrerer. *Sombrereria.* Pilearia officina. || L' art dels sombrerers. *Sombrereria.* Pileorum ars.

SOMBRERET. m. d. *Sombrerete, illo, ito.* Pileolus, i. || Herba. TASSA DE JUREU.

SOMBRERO. m. Abrich del cap, compost de una copa ab alas al rededor, y es de diferents figuras y materials. *Sombrero.* Galerus, i. || met. Lo varó ó principal de una casa. *Sombrero.* Vir familiaræ rector.

SOMBRERO DE CANAL Ó DE TEULA. 'L que usan los capellans. *Sombrero de teja ó abarquillado.* Canaliculatus galerus.

SOMBRERO DE MERCURI. mit. Lo de alas grans que portava Mercuri. *Petaso; sombrero alado.* Petasus, i.

SOMBRERO DE DONA. 'L que sól sér de palla y adornat ab plomas, de que usan algunas senyoras pera cassar, etc. *Sombrerillo.* Causia muliebris.

SOMBRERO DE TRES PICHES. Espècie de sombrero triangular. *Sombrero de tres picos.* Triangularis galerus.

SOMBRILLA. f. UMBREL-LA.

SOMER, A. adj. SOM.

SOMERA. f. BURRA.

SOMERAMENT. adv. m. Superficialment. *Someramente, superficialmente.* Superficialiter.

SOMÉS, A. p. p. *Sometido.* Summissus, subjectus.

SOMÉTRER. v. a. Subjectar, subjugar. *Someter.* Subjicio, is. || Subjectar á algú á la ajena jurisdicció, y s' usa com reciproch. *Someter.* In alienam potestatem redigere.

SOMETIMENT. m. Subjecció, humiliació. *Sometimiento.* Summissio, nis.

SOMÉTRESE. v. r. Subjectarse á altre. *Someterse.* Asservio, is. || Subjectarse al judici ó dictámen de altre. *Someterse.* Alterius judicio omnia permittere.

SOMIADOR, A. m. y f. Qui somia. *Soñador.* Somniator, is.

SOMIAR. v. n. Revóldrer en la fantasia algunas espècies dormint. *Soñar.* Somnio, as. || Concebir ab error alguna cosa. *Trasoañar.* Somnio, as. || Discórrer fantásticament, y donar per cert lo que no es. *Soñar.* Somnio, as.

NI SOMIARHO. loc. fam. De ningun modo. *Ni soñarlo, ni por sueño, ni por pienso, ni por imaginacion.* Nec per somnum.

¡QUIN SOMIAR! fr. pera denotar que alguna cosa es un disbarat ó que no's pót lograr. *¡Qué delirio! ¡qué tontería! ¡qué es caso!* Minimè gentium.

SOMICAR. v. n. *Sollozar.* Ploro, as.

SOMICAYRE. m. PLORAYRE.

SOMICÓ. m. fam. PLORAYRE. || PLOR.

FÉR LO SOMICÓ. fr. fam. PLORAR.

SOMNI. m. Las espècies que's representan á la imaginació quant se dorm. *Sueño.* Somnium, ii. || met. Visió, imaginació. *Sueño.* Comsomniatio, nis. || met. La brevedad ab que passen las cosas. *Sueño.* Somnus, i. || Lo que causa impressió en lo cor. *Pesadilla.* Incubus, i. || Cosa fantástica y sens fonament. *Delirio, sueño.* Species vana. || met. Insensibilitat, peresa, indolència. *Sueño.* Segnities, ei.

EN SOMNIS. m. adv. Estant dormint. *En sueños ó entre sueños.* Per somnium. || Estar mitj adormit, ó somiant. *Entre sueños, dormitando.* Dormitando.

SOMNOLÉNCIA. f. Pesadés, torpesa dels sentits motivada de la son. *Somnolencia, soñolencia.* Somnolentia, æ. || Passió de dormir. *Somnolencia.* Somnolentia, æ.

SOMNOLENT, A. adj. Acomés de la son. *Soñoliento.* Somnolentus. || met. Tardá, peresós. *Soñoliento.* Somniculosus.

SOMOGUT, DA. p. p. *Removido.* Semotus.

SOMORGOLLAR. v. a. Nadar sota del àygua. *Bucear, somorgujar, somormujar.* Urino, as.

SOMÓURER. v. à. Ajudar á alsar alguna cosa per sota. *Soliviar.* Sublevo, as. || Alsar alguna cosa posantli altra per sota que lamoga ab violència. *Solevantar.* Sublevo, as. || **REMÓURER.** || **SUBLEVAR.**

SOMÓURERSE. v. r. Alsarse un poch sèns fer-ho del tot. *Soliviarse.* Parùm se allevare. || **CONSENTIRSE.** || **SUBLEVARSE.** **REBEL-LARSE.**

SOMPO, A. adj. SONSO.

SOMRÍS. m. SONRÍS.

SON. f. La passió ó inclinació á dormir. *Sueño.* Somnus, i. || m. L' acte de dormir y 'l temps que's dorm. *Sueño, son.* Somnus, i. || met. **SOMNI.** 3.

AGAFAR LA SON. fr. Adormirse. *Coger ó conciliar ó traer el sueño.* Somnium conciliare.

CÀURER DE SON. fr. Tenirne molta. *Caerse de sueño.* Somno obrui.

EMBESTIR LA SON. fr. Apoderarse de algú. *Acometer el sueño.* Somnum instare.

FÉR FUGIR LA SON. fr. Deslorbar, impedir lo dormir. *Espantar el sueño.* Somnum excutere.

NO DORMIR ALGÚ SEMPBE QUE TÉ SON. fr. NO DORMIR TOTES LASHORAS QUE TÉ SON.

PRIMER SON. La primera part de la nit en que's dorm profundament. *El primer sueño, concubio.* Concubium, ii.

RODAR LA SON. fr. Comeñar á tenirne. *Rondar, amagar el sueño.* Somnium circumdare.

TRÀURER LA SON DELS ULLS Ó DE LAS ORELLAS. fr. met. **TRÀURER LA LLANA Ó ARRUGAS DEL CLATELL.**

TRENCAR LA SON. fr. Dormir per breu temps. *Descabezar el sueño.* Dormitare, dormiscere.

SÓN. pron. Lo mateix que seu, com: cada hu té són modo de pensar. *Su, suyo.* Suus.

SÓN. v. s. Tercera persona del plural del verb sér. *Son.* Sunt.

SÒNA. f. ZÒNA.

SONABLE. adj. Ruidós. *Sonable, sonoro, ruidoso.* Sonorus. || **FAMÓS.**

SONADA. f. Pessa de música instrumental, dividida en vários trossos consecutius de caràcter diferent. També s' anomenan així la acció de sonarla, y 'l temps que's sona. *Tañido, sonata, sonada.* Concentus, us.

SONADOR, A. m. y f. Qui sona. *Sonador.* Sonator, is. || m. **MOCADOR.** 1.

SONAJA. f. Espécie depandero guarnit de cascabels, castanyolas, etc. *Sonaja.* Crepitaculum, crotalum, i.

SONANT. p. a. *Sonante.* Sonans.

MAL SONANT. met. Desagradable, ofensiu, que no acomoda. *Mal sonante.* Aures offendens.

SONAR. v. a. Fér so. *Sonar.* Sono, as. || Tocar algun instrument. *Tañer, sonar.* Sono, as. || Fér ruido las cosas inanimadas, com la mar, lo vent, etc. *Sonar.* Gemo, is. || Parlant de las lletres expressar tot són valor al pronunciarlas. *Sonar.* Litteras aptè pronuntiare. || Fér esforços pera que ixca

lo moch del nas. *Sonar.* Emungo, is. || Dirse alguna cosa, córrer alguna ven. *Sonar, sonarse, susurrarse.* Rumor vel fama est. || met. Fér relació ó alusió á altra cosa. *Sonar.* Alludo, is. || Junt ab los adverbis **BÈ** ó **MAL** significa agradar ó desagradar. *Sonar bien ó mal.* Benè aut malè sonare.

SONAR Á RETRAÛRER. fr. ant. *Tocar la retirada.* Canere receptui.

SONARIA. f. **SONORITAT.**

SONATA. f. Concert de música. *Sonata, sonada.* Concentus, us, symphonia, æ.

SONDA. f. Corda ab un plom al cap pera explorar la profunditat del àygua. *Escandallo, sonda, plomada, bolina.* Bolis, idis, molorthus, i. || Obra de sondejar. *Sonda.* Aquæ bolidis ope exploratio. || náut. Lo paratge del mar en que es sabuda la fondària. *Sonda.* Cognita maris altitudo. || Instrument de cirurgia pera experimentar la profunditat de las feridas. *Tienta, sonda.* Chirurgicum specillum.

SONDABLE Y SONDEJABLE. adj. Lo que's pót sondejar. *Fondable, sondable.* Bolide mensurabilis.

SONDALESA. f. La corda de la sonda. *Sondaleza.* Bolidis chorda.

SONDAR. v. a. **SONDEJAR.**

SONDEJAR. v. à. Tirar la sonda pera averiguar la profunditat del àygua. *Sondear, sondar.* echar la sonda. Contor, aris. || met. Inquirir, rastrear ab cautela y dissimulo. *Sondear, sondar.* Tento, as.

SONELL. m. so.

SONETO. m. poét. Composició de catorze versos de onze sil·labas formada ab dos quartetos y ab dos tercetos, ab sas corresponentas paradas, y encara que las combinacions del consonant poden sér várias, las més seguidas són lo primer y quart vers del primer quarteto ab lo primer y quart del segon, y 'ls altres quatre entre sí; y 'ls dels tercetos alternativamente com los de la octava real, ó bé primer ab primer, segon ab segon, y tercer ab tercer. *Soneto.* Compositio metrica quatuordecim versibus constans.

SONIDO. m. Qualsevol impressió ó conmoció del ayre que's percibeix pel ohido. *Sonido.* Sonitus, us. || Lo valor y pronunciació de las lletres. *Sonido.* Pronuntiatio, nis.

SONORAMENT. adv. m. Ab so armoniós. *Sonoramente.* Sonorè.

SONORITAT. f. La qualitat de sonorò. *Sonoridad.* Sonoritas, atis. || Forsa, harmonia del sonido. *Sonoridad.* Sonoritas, atis. || Dolsura, cadència de la música ó dels versos. *Sonoridad.* Sonoritas, atis.

SONORO Y SONORÓS, A. adj. Sonant, de gran veu. *Sonoro.* Sonorus. || Lo que sona bé y suaument. *Sonoro.* Sonorus.

SONRÍS. m. y

SONRISA. f. Rialleta y la acció de sonriurer-se. *Sonrisa.* Ridentia, æ.

SONRIURER. v. n. Riurer ab suavitat y finura. *Sonreir.* Subrideo, es.

SONRIURERSE. v. r. Riurer un poch y lleugerament. *Sonreirse.* Subrideo, es.

SONSAMENT. adv. m. Ab sonseria. *Zonzamente.* Insulsè.

SONSÁS, SA. adj. aum. *Zonzorrión.* Stultissimus.

SONSERIA. f. Tonteria. *Zonzeria.* Insulsitas, atis. || Aixutesa, falta de sahó en las viandas. *Insulsez, zonzeria.* Insulsitas, atis.

SONSO, A. adj. Fat, faltat de sal. *Zonzo, desabrido, insulto.* Insulsus, insipidus. || met. Poch advertit, sèns vivesa ni gràcia en lo que fá ó diu. *Zonzo, tocho, zopo, zompo, zafo.* Bardus.

FÉR LO SONSO. fr. Fingirse lonto per sas convenièncias. *Hacerse memo.* Ignorantiam simulare.

SOPA. f. Llesquetas mòlt primas de pa que's posan al caldo. *Sopa.* Jurulentus panis. || Tros de pa empapat en alguna cos líquida. *Sopa.* Offa, æ. || Las sobras del menjar que en alguns convents donavan als pobres. *Sopa.* Mendicantibus elargitum obsonium. || met. ter. Tonto. *Zopenco.* Stips, ipis.

SOPA DE GABAIX. La que's fá ab bescuyts, vi, sucre y canyella y sol fèrse de altrás cosas. *Sopa borracha.* Vino madida offa.

SOPA ESCALDADA Ó AB OLI. La que's remulla ab àygu bullenta sèns altra substància que oli y sal. *Sopa de aceite.* Offa ex pane, oleo et aqua.

SOPA GÓFIA. GÓFIA.

SOPA AB ALLS. Las que's fan fregint una porció de oli ab alls, després s' hi posa la àygu corresponent á la sopa tallada, y s' assahona ab sal y pebre negre ó bermell. *Sopas de gato ó de ajo.* Offa ex pane, oleo, alliis et aqua.

SOPAS Y FASOLS. exp. pera motejar á qui parla rossegant la llèngua. *Zopas, zopitas, ceceoso.* Blæsus.

ANAR Á LA SOPA. fr. Se diu dels estudiants y pobres que anavan á pèndrer la sopa en las porterias dels convents. *Andar ó ir á la sopa.* Cibum ostiatim mendicare.

ESCALDAR Ó REMULLAR LA SOPA. fr. *Calarla sopa.* Offam juré saturare.

ESTAR FÉT UNA SOPA. fr. *ESTAR MULLAT COM UN XOP.*

FÉR SOPAS. fr. Tallar sopas y empaparlas ab caldo ó altre líquit. *Ensopar, sopar, sopear.* Offam jure, vino, etc. intingere.

FÉR SOPAS DE ALGÚ. fr. fam. Dominar, tractar á algú ab sorpresa y despreci. *Sopetear, poner como una sopa.* Aliquem malè accipere.

MENJARSE LA SOPA GÓFIA Ó BOBA. fr. *MENJARSE 'L PA MORT.*

MULLARSE COM UNA SOPA. fr. Mullarse enterament. *Estar, venir hecho un pato ó una sopa de agua.* Valdè madefactum esse.

SOPADA. f. Pa estoivat ab caldo ó altre líquit semblant. *Sopa.* Offa, æ, panarium pulmen-

tum. || Lo gasto del sopar en un hostal. *Cena.* Cæna, æ. || **SOPAR.** 2.

SOPADOR, A. m. y f. Se diu del qui sópa, y comunent del qui sópa ab excès. *Cenador.* Qui latius cænat. || Empaïrat ó lloch á propòsit pera sopar en los jardins. *Cenador.* Cænatio, nis.

SOPANDA. f. Cada una de las corretjas grossas que sostenen la caixa del cotxo. *Sopanda.* Rhedam suspendentes loræ.

SOPAR. v. a. Pèndrer l' aliment acostumat per la nit. *Cenar.* Cæno, as. || m. La acció de sopar. *Cena.* Cænandi actus. || Las viandas que 's sopan. *Cena.* Obsonia, orum.

QUI SÓPA MÁSSA, SOMIA MÒLT. ref. Denota que no convé ó no 'ns es saludable 'l sopar mòlt. *Mas mató la cena que sanó Avicena; de hambre nadie vi morir, de mucho comer, cien mil; por mucha cena nunca noche buena.* Plures cæna mori jussit, quam Avicena valere.

SOPASSA. f. aum. de sopa. *Sopon.* Grandior offa.

SOPENA. m. adv. Baix pena. *So pena, bajo la pena.* Sub pœna.

SOPER. m. BABADERO. || **PLAT FONDO.** || Menjador de sopas. *Sopero.* Offarum comessor.

SOPERA. f. Eyna bastant fonda pera servir la escudella á taula. *Sopera.* Patella, æ.

SOPETA. f. d. *Sopilla, ita.* Offella, æ. || pl. **SOPAS Y FASOLS.**

SOPETÓ. m. Cop fort y repenti donat ab la ma. *Sopeton.* Colaphus, i.

DE SOPETÓ. m. adv. De improvís, súbitament. *De sopeton, de antuionem.* Subitanèe.

SOPIRSE. v. r. Moderarse, mitigarse. *Apaciguarse, mitigarse.* Sopio, is.

SÓPIT, A. adj. aturdit, atolondrat. *Azorado.* Trepidus.

SOPISTA. m. Qui mendica y vá á la sopa. *Sopon, sopista, brodista.* Sorbillum victitans.

SOPLAGAR Y SOPLEAR. v. a. ant. SUPLICAR.

SOPLEYR. v. a. SUPPLIR.

SOPLUJARSE. v. r. SOTAPLUJARSE.

SOPOR. m. Adormiment, inclinació á la son. *Sopor.* Sopor, is. || En lo blasó cada una de las figuras de animals que sostenen l' escut. *Soporte.* Animalium figuræ gentilitium tesseram sustinentium.

SOPORÍFERO, A. adj. Lo que causa son. *Soporífero, soporoso, narcótico.* Soporifer.

SOPORT. m. ant. Recurs. *Huelga.* Oblectatio, nis. || **SOCORRO.** || **AGUANT, SUFRIMENT.** || maq. Pessa que's col·loca abont es necessari sobre 'l banch y á una fusta que té de calitat mòlt forta s' afiansa la ferramenta pera tornejar á pòls. *Soporte del torno.*

SOPORTABLE. adj. Sufrible. *Soportable.* Tolerabilis, tolerandus.

SOPORTADOR, A. m. y f. Qui soporta. *Soportador.* Patienter ferens.

SOPORTAMENT. m. AGUANT.

SOPORTAR. v. a. Aguantar ab mansuetut al-

gun gravámen, etc.; com: **SOPORTAR** los gastos, un treball excessiu, etc. *Soportar, sobrellevar*. Sustineo, es.

SOPPLEAR. v. n. ant. GALANTEJAR.

SOPTADAMENT. adv. m. SÚBITAMENT.

SOPTAMENT. adv. m. PRESTAMENT.

SOPTAR. v. a. ant. SORPÈNDRE.

SOPTE. adv. m. SUPTADAMENT.

SOPTIL. adj. SUPTIL.

SOPTOSAMENT. adv. m. SÚBITAMENT.

SOPUNTAR. v. a. Posar punts sobre de algunes paraules errades, ó que están de sobras. *Sopuntar*. Apices verbis subjicere.

SOR. f. Germana, s' usa entre las religiosas. *Sor*. Soror, is.

SORBER. v. a. SORBIR.

SORBETE. m. GELAT.

SORBIBLE. adj. Lo que's pót sorbir ó béurer. *Sorbible*. Sorbilis.

SORBICIÓ. f. med. L' acte de sorbir. *Sorbicion*. Sorbitio, nis.

SORBIR. v. a. Atráurer algun líquit ab l' alé, com caldo, etc., y també xuclar alguna cosa espessa, com l'ou. *Sorber*. Sorbeo, es. || Consumir, atráurer alguna cosa ab estrago. *Sorber*. Absorbeo, es. || Rébrer, amagar alguna cosa esponjosa ó vnyda á altra dins de sí. *Sorber*. Absorbeo, es.

SORBÓNICA. f. Acte solemne que's fá en la sala de la Sorbona pera sér doctor en teologia. *Sorbónica*. Solemnis actus sorbonicus.

SORDA. (A LA) loc. ant. A LA QUIETA.

SORDAMENT. adv. m. Secretament, sense ruidó. *Sordamente, á la sorda ó á la sordina, á lo sordo, á sordas*. Clam, surdè.

SORDÀRIA. f. Privació del sentit del oído. *Sordera, sordez, ensordecimiento*. Surditas, atis.

SORDEJAR. v. a. Sér dur de orella. *Estar un poco sordo*. Gravius audire.

SORDERA Y SORDESA. f. SORDÀRIA.

SORDET. m. Un poch sort. *Sordillo, òto*. Sub-surdus.

SÓRDIDAMENT. adv. m. Ab mesquineria y avaricia. *Sórdidamente*. Avarè.

SÓRDIDO, A. adj. Vil, mecánich. *Sórdido*. Sordidus.

SORDINA. f. Instrument músich en forma de violí ab una sola taula y sense cavitat pera fér las veus ménos sonoras. *Sordina*. Rauca chelys. || Ferro que's posa sobre 'l pontet dels instruments de corda pera fér més remissas sas veus, y 'l cap ab un foradet al extrem de la trompeta pera 'l mateix efecte. *Sordina*. Obtusum sonum efficiens ferrum.

Á LA SORDINA. m. adv. SORDAMENT.

SOREL. m. Peix dels mars de Espanya, de peu y mitj á dos peus de llarch, blau pel llom, y pel ventre blanch ab clapas rojas. Té una línea de puas en cada costat, y en lo llom dos aletas. *Jurel*. Saurus, i.

SORGIR. v. a. SURGIR. || ant. náut. FONDEJAR.

SORIÁ, NA. adj. Cosa de Sória. *Soriano*. Sorianus.

SORIERA. adj. ter. CANSONER, PESAT.

SORIERADA. f. ter. CANSONERIA.

SORIGUER. m. XURIGUER.

SORÍTES. m. Argumentació de proposicions encadenadas, de modo que 'l predicat de la antecedent es subjecte de la següent, y 'l subjecte de la primera del predicat de la última. *Sorites*. Sorites, es.

SORNA. f. Tardansa, fleuma. *Sorna, pachorra, pelmaceria*. Mora, æ. || met. Lo dissimulo ab que's fá ó diu alguna cosa ab tardansa voluntária. *Sorna*. Simulata cunctatio. || y

SORNAGUER, A. m. y f. Fleumàtich, catxasut. *Pachorrudo, pelmazo, porra, pachon, zalame-ro*. Cunctator, is. || Se diu de algunas cosas que esdevenen ab molta lentitut, ó que's mouhen ab moviment molt pausat. *Roncero*. Lentus.

SORNAMENT. adv. m. Ab sorna. *Morosamente*. Morosè.

SORNEJAR. v. a. REMOLEJAR, RONDINAR.

SORNERIA. f. SORNA. 1.

SOROLL. m. Estruendo, so que desagrada ó molesta al oído. *Ruido, estruendo, estridor*. Fragor, is.

|| Estrépit, bulla. *Ruido, bullicio, estruendo*. Murmur, is. || ALBOROT, MOTI. || So encara que sia apacible y no molest. *Ruido*. Susurrus, i. || Estrépit sòrt y espantós. *Ruido, estruendo*. Fremor, is. || Estrépit de cops. *Golpeadero, ruido*. Clangor, is. || met. Apariència gran en cosas de poca substància. *Ruido*. Inanis pompa.

SOROLL DE PEUS. Lo ruidó que's fá ab los peus. *Trisca*. Strepitus, us.

FÉR MÓURER SOROLL. fr. *Hacer ó meter ruido ó bulla*. Jurgia excitare. || SONAR.

SOROLLAR. v. a. Manejar, fér móurer alguna cosa. També s' usa com recíproch. *Remecer, agitar*. Hinc inde movere; removeo, es. || Xisclar la rata pinyada. *Chirriar*. Strideo, es.

SOROLLARSE. v. a. MENEJARSE, ESPAVILLAR. || Móurerse una cosa que está poch segura, com las dents, etc. *Menearse*. Nuto, as.

SORPÈNDRE. v. a. Atrapar á algú descuydat, de improvís, desprevingut. *Sorprender, coger de sorpresa, sobrecojer*. Excipio, is, alicui obrepere. || Esdevenir de improvís. *Sorprender*. Intervenio, is. || Interceptar, pèndrer. *Sorprender*. Intercipio, is. || Causar novedat alguna cosa repentina. *Sorprender*. Improvisò occupare. || EMPENYAR. || v. r. PASMARSE, MARAVELLARSE.

SORPRENDENT. adj. Lo que causa sorpresa. *Sorprendente*. Intercipiens.

SORPRÉS, A. p p. *Sorprendido*. Opreçsus. || Abatut de ánimo ab la novedat de alguna cosa *Sorprendido*. Nova re ictus.

SORPRESA. f. Obra de sorpèndrer. *Sorpresa*. Imprævisa occupatio; invasio, nis. || Admiració que causa alguna novedat. *Sorpresa*. Admiratio, nis.

SORRA. f. Arena un poch grossa. *Sorra.* Saburra, æ. || La illada de la tunyina. *Sorra, hijada de atun.* Thinni illa. || Polvos pera aixugar l' escrit. *Polvos.* Pulveres ad exsiccandum scripta. || náut. Arena grossa que serveix de pes pera assegurar las embarcacions contra la forsa dels vents. *Lastre.* Saburra, æ. || GUINEU.

FÉR Ó SÉR COM LA SORRA FALSA. fr. prov. Denota la falsedat dels que traheixen en capa de amichs. *Halagar con la boca y morder con la cola.* Animos sub vulpe latere.

SORRAL. m. Lloch de molta sorra ó arena. *Arenal.* Sabuletum, i, arenaria, orum.

SORRAR. v. a. náut. Posar sorra dins la nau. *Lastro.* Saburro, as.

SORRENCH, CA. adj. ARENÓS.

SORRERA. f. Vas pera tenir la sorra ó polvos pera assecar l' escrit. *Salvadera.* Theca pulviscularia.

SORROFOLL. m. fam. SOROLL.

SORROGAR. v. a. y derivats. SUBROGAR.

SORS. f. SORT.

SORT. f. Acás, accident, fortuna, ventura, dita. *Suerte.* Sors, tis. || Destino, condició, situació. *Suerte.* Vicis, is. || Género, espècie ó qualitat de alguna cosa. *Suerte.* Ratio, nis. || La manera ó modo de fer alguna cosa. *Suerte.* Modus, i. || Risch ó perill á que algú está esposat. *Suerte.* Casus, us, fortuna, æ. || En certs jochs se diu dels punts ab que 's guanya. *Suerte.* Alea, æ. || Estament, classe, bras, llinatge; com: gent de baixa sort. *Suerte.* Genus, eris. || Extracció, rifa. *Suerte.* Sors, tis. || Lo rodolí ahont está 'l nom ó número del que entra en extracció. *Suerte.* Sors, tis. || CAPITAL. || L' acte de lidiar á peu los toreros. *Suerte.* Taurorum pedibus agitatio. || La part de terra separada de altrás. *Suerte.* Sortitio, nis. || Acció, lo que's dóna pera entrar en alguna companyia. *Accion, suerte.* Sors, tis. || La incertitut dels negocis, com: probar la sort de las armas. *Suerte.* Sors, tis. || poét. La vida y paradero dels homes. *Suerte.* Fortuna, æ.

SORT DE LAS DAMAS. Joch que's reduheix á combat general alternant ab llansa y espasa, dividintse 'ls combatents en dos quadrillas, davant de las quals s' exten una corda que s' abat després á la senyal de embestida. La pelea es entre parellas desiguals, y poden protegirse mútuament; sujetantse á las condicions dels cartells. *Suerte de las damas.* Ludus fœminis dicatus.

SORT DELS SANTIS. Espècie de endevinació que usáren antigament, y consistia en obrir la Bíblia y pèndrer casualment algun verset, endevinant per ell lo que havia de succehir. Fou condemnada per lo concili de Agda l' any 506. *Suerte de los santos.* Sactorum sors.

Á LA SORT. m. adv. Á GANÀNCIA Y PÉRDUA.

ANAR Ó POSAR Á LA SORT. fr. Sér un de aquells entre quins s' ha de sortejar alguna cosa bona ó mala. *Entrar en suerte.* In sortem vocari.

BONA SORT. VENTURA.

LA MILLOR SORT Y YENTURA ES TENIR RENDA SEGURA. ref. Dóna á entèndrer que'l medi més segur pera fer diner, es no gastarlo. *Alquimia probada, tener renta y no gastar nada.* Parcimonia optimum vecigtal.

PER SORT. m. adv. Sorteiant. *Por suerte.* Sortè.

TENIR Ó NO TENIR SORT. fr. Sér ditxós ó desgraciat. *Correr bien ó mal la suerte.* Facili, vel adversa uti fortuna.

TOCAR LA SORT. fr. Sér agraciat ó infelís segòns lo número que li toca en algun sorteig. *Caerle ó tocarle á alguno la suerte.* Aliquid alicui sorte obtingere, obvenire.

TRÁURER SORTS Ó TIRAR Á LA SORT. fr. SORTEJAR.

SÒRT, DA. m. y f. Privat del sentit del oïdo. *Sordo.* Surdus; aurium usu captus. || met. Confús, que no resona. *Sordo.* Sordus. || S' aplica á las cosas incapassas de oïr. *Sordo.* Surdus. || met. Insensible als consells y avisos. *Sordo.* Indocilis. || Silenciós, baix, sense ruido, com: rumor sòrt. *Sordo.* Surdus.

SÒRT COM UNA CAMPANA Ó COM UNA CALDERA Ó MÉS SÒRT QUE UNA PEDRA. Qui no òu enterament. *Mas sordo que una tapia.* Quo nil surdus.

Á LA SÒRDA. m. adv. SORDAMENT.

FÉR LO SÒRT. fr. FÉR com qui no òu, quant lo cridan, etc.; fingirse sòrt. *Hacerse sordo, cerrar los oidos.* Surdum se simulare.

FÉRSE Ó TORNARSE SÒRT. fr. *Ensordecen, ponerse sordo.* Surdesco, is.

NO HI HA MÉS MAL SÒRT QUE 'L QUINO VOL OÏR. ref. que explica sér en va persuadir á qui no vol ferse càrrech de la rahó. *No hay peor sordo que el que no quiere oir.* Surdior est nemo quam qui exaudire recusat.

SI HO HA DÍT AL SÒRT NO HO HA DÍT AL PERESÓS. loc. fam. Denota que algú es molt diligent en aprofitar la ocasió quant li diuhen lo que li convé ó agrada. *No lo dijo á sordos.* Audienti grata.

SORTEIG. m. La obra de sortejar. *Sorteo, sorteamiento.* Sortitio, nis, sortitus, us.

SORTEJADOR. m. qui disposa ó tráu las sorts. *Sorteador.* Sortitor, is. || Qui fá sorts als toros. *Sorteador.* Taurorum elusor. || Qui té per ofici separar la llana segòns sas diferents qualitats. *Apartador.* Segregator lanificus.

SORTEJAR. v. a. Tráurer alguna cosa per sort. *Sortear, echar suertes.* Sortiri, sortes ducere. || Triar y separar las várias qualitats de la llana. *Apartar.* Lanam seligere. || Torejar á peu. *Sortear.* Irruñtem taurum eludere. || BIFAR.

SORTER. m. Adivino. *Sortilego, sortero.* Sortilegus, i.

SORTES. (EN) m. adv. En lloch de. *En vez, en lugar.* Loco hujus.

SORTIDOR. m. SURTIDOR.

SORTIJA. f. ANELL. || Joch que s' executa corrent á caball ab una llansa ó espasa de fusta en la ma, y guanya 'l premi aquell que agafa ab ella una

anella penjada ab paratge destinat al efecte de ahont se desprenen facilment. Lo mateix nom se dona al premi. *Sortija, correr sortija*. Citato equo annulum hasta præripere.

GUANYAR LA SORTIJA. fr. Sér premiat lo qui la pòt havèr, y conseguir la glòria del mès destre. *Llevar la sortija*. Hastam per annulum trajicere.

SORTIJASSA. f. aum. *Sortijon*. Annulus ingens.

SORTÍLECH, GA. adj. Pronosticador per sorts supersticiosas. *Sortilego*. Sortilegus.

SORTILEGI. m. Etxís, bruixeria, encantament que's fá per sorts supersticiosas. *Sortilegio*, Sortilegium, ii.

SORTIR. v. a. SURTIR.

SORTIT. m. SURTIT.

SOS. pron. possessiu. Sèus. *Sus*. Sui.

SOSA. f. Planta de tres peus de alsària, quant es cultivada, y de un quant no; camas llargas, escampadas, rojencas; fullas rodonas y plenas de un such salat. Se crema verda á son temps, y las cendras serveixen pera fèr sabó, vidre, servesa, y pera tráurer sals alcalinadas; y es ademès aperitiva, incisiva y útil en las obstruccions. *Sosa*. Vitrearia, soda, æ; salsola sativa. || La pedra feta del such de dita herba ja cremada que serveix pera fèr vidre y sabó, y conté de 23 á 40 centéssimas de subcarbonat de sosa, *Sosa*. Ad vitrum et saponem efficiendum ferrumen.

SOSCAVAR. v. a. SOCAVAR.

SOSMÈTRESE. v. r. SOMÈTRESE.

SOSPEDAR. v. a. Reparar los fonaments descarnats dels edificis. *Recalzar, ripiar*. Refulcio, is.

SOSPEDRAT. m. Lo reparo que's posa á las pedras descarnadas dels edificis. *Recalzo*. Refulcimentum, i.

SOSPÈNDRE. etc. SORPÈNDRE. || SUSPÈNDRE.

SOSPESADOR, A. m. y f. Qui sospeja. *Tanteador*. Computator, is.

SOSPESAMENT. m. Obra de sospesar. *Tanteo*. Perpentio, ponderatio, nis.

SOSPESAR. v. a. Alsar alguna cosa, com pera tantejar son pes. *Sompesar, sospesar, tomar á peso, sospesar*. Sospendeo, es.

SOSPITAR. v. a. y derivats. SUSPITAR.

SOSSECH. m. ant. SOSSEGO.

SOSSEGADAMENT. adv. m. Ab sossego. *Sossegadamente*. Tranquillè, placidè.

SOSSEGADOR, A. m. y f. Qui sossega. *Sossegador*. Pacator, is.

SOSSEGAR. v. n. ASSOSSEGAR. || Reposar, descansar, dormir, *Sosegar*. Requiesco, is. || v. a. Pacificar, apaciguar. *Sosegar*. Sedo, tranquillo, as. || met. Aquietar las alteracions del ánimo, mitigar las passions. També s' usa com recíproch. *Sosegar*. Petmulceo, es.

SOSSEGAT, DA. p. p. y adj. *Tranquilo, sossegado*. Tranquillus.

SOSSEGO. m. Quietut, tranquilat, pau. *Repo-*

so, sosiego, quietud, tranquilidad. Quies, otis, otium, ii.

SOSSOBRAR. v. n. náut. Perillar lo barco per causa dels vents ó anàrsen á fons. *Zozobrar*. Navem fluctuare, submergi.

SOSTENIDO. m. mús. Accident pera augmentar un semitò al punt al costat esquerre del qual se senyala. *Sostenido*. Semitonum augens signum.

SOSTENIDOR. m. Qui ó lo que serveix pera sostenir. *Sostenedor*. Sustentaculum, i. || Xapa de ferro vuyda que's posa en lo bastiment de la porta ó forat fèt en lo mateix bastiment ahont encaixa 'l baldó del pany pera quedar la porta tancada ab clau. *Cerradero, cerradera*. Seræ fibula.

SOSTENIMENT. m. La acció de sostenir ó sostenirse. *Sostenimiento, sosten*. Sustentatio, nis. || Lo que sosté. *Sostenimiento, sostenimiento, sostenedor, sosten, apoyo*. Sustentaculum, i. || SUSTENTO, ALIMENT.

SOSTENIR. v. a. Manténir, aguantar alguna cosa pera que no cayga. *Sostener*. Sustineo, inhiheo, es. || Tenir sobre sí alguna cosa, com las columnas l' edifici. *Sostener, y trabajar* en la arquitectura y maquinària. Sustento, as. || SOPORTAR. || Dirigir bè alguna cosa, com l' estat en la política civil, etc. *Mantener, sostener*. Fero, ers. || Animar, excitar. *Sostener*. Animum dare. || Defensar algun argument, opinió, doctrina ó partit. *Defender, sustentar, sostener*. Propugno, as, tueor, eris. || Afavorir, protegir, ajudar. *Sustener*. Adsum, ades, auxilior, aris. || Assegurar, afirmar. *Sostener*. Testor, aris, assevero, as. || Resistir un ataco, siti, etc. *Sostener*. Resisto, is. || mil. Estar en paratge ó positura pera socórrer á altre cos de exèrcit, plassa, etc. *Sostener*. Defendo, is. || Seguir una conversació, etc. *Sostener*. Hominum cœtum sermonibus tenere. || Manténir, alimentar. També s' usa com recíproch. *Sostener, sustentar*. Sustento, as. || náut. TRABALLAR. || v. r. Manténirse ferma alguna cosa quant està en perill. *Mantenerse, sostenerse*. Sustento, as.

SOSTENIR DANY É INTERÉS. fr. for. *Pagar daños y costas*. Litis æstimatione multare.

SOSTINENSA. f. SUSTENTACIÓ.

SOSTINGUT, DA. p. p. *Sostenido*. Sustentus.

|| m. mús. SOSTENIDO.

SOSTOVAR. v. a. ter. ESTOVAR. 1 y 2.

SOSTRACCIÓ. f. arit. SUBSTRACCIÓ. || DIVISIÓ, SEPARACIÓ, OCULTACIÓ. || FURT, ENCUBRIMENT.

SOSTRATGE. m. ant. APARTAMENT.

SOSTRÁURER. v. r. arit. RESTAR. || Tráurer alguna cosa de ahont estava, emportànt-sela ocultament. *Sustraer, quitar*. Substraho, is, adimo, is. || Induhir á algú á que mude de amo, de habitació, de ofici, etc. *Solevantar*. Subveho, is. || Induhir als parroquians que vajan á comprar á altra part. *Desaparroquianar*. A taberna confluentes avertere. || v. r. Despèndrerse, apartarse, separarse alguna cosa. *Sustraerse*. Sese substrahere.

SOSTRE. m. Lo pis que divideix l' edifici en estàncies. *Techo, techado.* Tectum, tabulatum, i. || met. Capa ó posada de unas cosas sobre altrás, com sostre de sardinas, etc. *Lecho, capa.* Crusta, æ, estratum, i. || Trespol, la part interior y superior de un edifici. *Techo, tejado, techumbre, techado.* Tectum, i, lacunarium, ii. || BÓVEDA.

FÉR SOSTRE. fr. *Techar.* Fastigia conficere.

PUJÁRSE'N AL SOSTRE. fr. met. PUJÁRSE'N AL CAP DAMUNT DEL CAMPANÀ.

SÓSTRER. v. a. SOSTRÀURER.

SOSTRET, A. p. p. y adj. *Sustraído.* Substractus. || m. d. *Techo pequeño.* Tectulum, i.

SOT. m. CLOT. || Lo clot que 's fa en los carrers y camins quant plou. *Charco.* Lacuna, æ, stagnum, i. || Fosso que 's fá al entorn de las plantas y arbres pera detenir la áyguá á fi de que penetre fins á las arrels. *Alcorque, socava.* Scrobs, bis, sulcus, i. || VALL. || CLOT. 2.

FICAR AL SOT. fr. SOTERRAR.

SOTA. f. En lo joch de cartas figura que representa un soldat á peu. *Sota, y marica* la de oros en lo joch de truch. Lusoria pagella peditem simulans. || prep. Davall. *Debajo.* Subter, sub. || S' usa en composició pera significar lo segon ó subaltern immediat en alguns oficis, com sotamestre. *Sota.* Secundus.

SOTABANCH. m. arq. Pessa sobre la cornisa ab sa mollura y ressalt pera rébrer los archs de las bóvedas. *Sotabanco.* Fabricæ pars arcubus subitans.

SOTABARBA. f. Gorja, carn abundant que creix davall la barba. *Papada.* Obessum guttur. || se diu per burla de la pellerina que penja excessivament davall de la barba. *Perigallo.* Pellis amento pendula. || Dit de la del porch. *Cogullada, papada.* Glandula, æ.

SOTACOMIT. m. Segon comit, que fá las veus del principal. *Sotacomitre.* Trierarchi vicarius.

SOTACOPA. f. Pessa de plata ó altra matèria de figura rodona en que se serveixen las copas ó gots. *Salvilla.* Hispocratela, æ.

SOTACLAVARI. m. Segon clavari. *Subclavero.* Clavarii vicarius.

SOTACOMANADOR. m. Superior després del comanador. *Subcomendador, teniente comendador.* Cœnobii subpræfectus.

SOTACONSERVADOR. m. SUBCONSERVADOR.

SOTACOTXERO. m. Lo cotxero de las mulas de davant. *Sotacochoero.* Secundus redarius. || Lo qui supleix pel cotxero major. *Sotacochoero.* Rhedarii vicarius.

SOTACUBERT. m. SOTA CUBERT.

SOTACURADOR. m. Substitut del curador. *Sotacurador, curador subrogado, sustituido.* Subcurator, is.

SOTACUYNER. m. L' ajudant del cuyner. *Sotacoeinero.* Subculinarius, ii.

SOTAESCARCELLER. m. Substitut del es-

carceller. *Subalcaide, bastonero.* Subcustos, dis.

SOTAESCRITA. f. CAUCIÓ, SEGURETAT.

SOTAESCRÍURER. v. a. SUBSCRÍURER.

SOTAGUARDA. m. Guarda substituit per altre. *Sotaguarda, guarda sustituido.* Subcustos, odis.

SOTAMÁ. m. Reprehensió, repulsa. *Felpa, peluca, reprimenda.* Reprehensio, nis.

DONAR UN SOTAMÁ. fr. met. UNTAR LO CARRO.

SOTAMESTRE. m. Ajudant. *Pasante, repetidor, sotamaestro.* Hypodidascalus, i, subdoctor, is.

SOTAMINISTRE. m. Entre 'ls jesuïtas coadjutor, que es lo principal dels que tenen á sòn cuidat la cuyna, rebost y demès oficinas dependents de ella. *Sotoministro, sotaministro.* Obsonator, is.

SÓTAN. m. ant. SOTERRANI.

SOTANA. f. Vestidura talar que portan los ecclesiàstichs entre 'ls vestits curts y manteu. *Sotana.* Tunica talaris y subtaneum, ei, en la baixa llatinitat. || En los molins de farina la mola de sota. *Piedra de asiento.* Supposita mola. || La mola de sota en lo trull de molí del oli. *Yusera, alfarge.* Factorium, ii. || La que usan los col·legials en la qual s' ajusta la beca. *Manto.* Toga, æ.

SOTANETA. f. ð. *Sotanilla.* Tunicula talaris.

SOTAPLECH. m. SOTA PLECH.

SOTAPLUJARSE. v. a. Posarse á cubert de la pluja. *Asuviar, guarecerse del agua.* Arcore á se pluviam.

SOTAPORTAL. m. PORXO.

SOTAPOSAR. EXPOSAR.

SOTAPOSAT, DA. p. p. Exposat. *Expuesto, sujeto.* Obnoxius.

SOTAREY. m. En algunas aules de gramática 'l segon. *Sotarey.* Primus á rege vel post regem in gymnasiis.

SOTASAGRISTÀ. m. Ajudant de sagristà. *Subsacristan, sacristan segundo.* Secundus ædituus.

SOTASCRÍURER. v. a. SUBSCRÍURER.

SOTAVENT. m. L' estat de la nau oposat á la part per ahont vé 'l barlovent, ab respecte á punt ó lloch determinat. *Sotavento.* Navis vento transversum latus.

ANÁRSE'N Á SOTAVENT. fr. náut. Passar del semicircul del barlovent al de sotavent, ab relació á un objecte ó paratge determinat. *Caer á sotavento.* Inferiori subijci vento. || Considerada la acció en sí mateixa separarse la embarcació envers sotavent del rumbo á que 's dirigeix; separació causada pel ímpetu del mar, del vent ó de la corrent. *Caer á sotavento, derivar, abatir, decaer, descaecer, davalar.* Derribo, as.

SOTAVENTAR. v. a. náut. Posar la embarcació á sotavent. També s' usa com recíproch. *Sotaventar, sotaventarse, sotaventearse.* Inferiori vento uti.

SOTBARBA. f. SOTABARBA.

SOTBATLLE. m. LLOCHTINENT.

SOTCOLOR. m. Pretext, apariència. *Socolor.*

Prætextus, us; causa apparens pro vera ficta. || adv. m. Dissimuladament. *Socolor*. Per speciem.

SOTERRADOR. m. FOSSER.

SOTERRAMENT. m. ENTERRO. || SEPULTURA.

SOTERRANI, A. adj. Lo que està sota terra. *Subterrâneo, soterrão, soterrâneo*. Subterrenus, crypticus. || Lloch, fàbrica sota terra, com seller *SOTERRANI*, etc. *Subterrâneo, soterrão*. Subterraneus locus. || m. Cova sota terra. *Sótano*. Hypogeum, ei.

FÉR SOTERRANIS. fr. *Hacer sótanos, asotar*. Subterranea opera construere.

SOTERRAR. v. a. Colgar, cubrir de terra. També s' usa com reciproc. *Enterrar, soterrar*. Infodio, is, sub terram condere. || met. Amagar, escondir. *Soterrar*. Abdo, is.

SOTERRAT, DA. p. p. y adj. *Enterrado, soterrado*. Sepultus.

SOTERRIÀ. m. SOTERRANI.

SOTESCRÍURER. v. n. SUBSCRIBIR.

SOTET. m. d. *Charquillo*. Lacusculus, i.

SOTIL. adj. SUTIL. || ant. INSIGNIFICANT, MER. SIMPLE, SENZILL, PETIT.

SOTJAR. v. n. ter. Fér lo sòrt, fér lo tonto. *Llamarse andana*. Ignorantiam simulare.

SOTMÉS, A. p. p. SOMÉS. || m. SUBJECTE, SÚDDIT, VASSALL.

SOTMÉTRER. v. r. SOMÉTRER.

SÓTOL. m. SOLAR. 4. || Fonament de una paret. *Cimiento*. Cœmentum, i.

SOTPEDRAMENT. m. Peu que sosté alguna cosa material, com l' edifici, etc. *Pié*. Pes, edis.

SOTRACADA. f. y

SOTRACH. m. SOTRAGADA. 1.

SOTRAGADA. f. Moviment enconrat de un cos de un costat á altre, com succeheix en los carruatges, per la desigualtat del terreno. *Traqueo, vaiven*. Vacillatio, nutatio, nis. || Lo cop fort y ab estruendo cahent de alt. *Zaparrazo, batacazo*. Lapsus, us. || Desgràcia, cayguda de la elevació ó fortuna. *Zaparrazo*. Casus, us.

SOTRAGUEJAR. v. a. Fér sotrachs. *Traquear, dar vaivenes*. Labesco, is.

SOTS. prep. SOTA.

SOTSALCAYT. m. ant. SOTAESCARCELLER.

SOTSJÁURER. v. a. ant. Estar subjecte. *Estar sujeto*. Subjaceo, es.

SOTSMÉTRER. v. a. etc. SOMÉTRER.

SOTSOBRE. v. n. náut. SOSSOBRAR.

SOTSPENA. adv. m. SOPENA.

SOTSPESAR. v. a. etc. SOSPESTAR.

SOTSPRIOR. m. SUPERIOR.

SOTSROGAR. v. a. SUBROGAR.

SOTSTENIR. v. a. SOSTENIR.

SOTSVEGUER. m. Llochtinent de veguer. *Soveguer*. Subvicarius, ii.

SOTSVEGUERIA. f. L' empleo de sotsveguer. *Sovegueria, soveguerto*. Vicarii judicis ditio.

SOU. m. Moneda imaginària que en Catalunya val

4 quartos y mitj. *Suelto*. Solidus, i. || L' estipedni ó paga que's dòna als militars y als empleats. *Suelto*. Stipendium, ii. || La soldada que's dòna als criats, etc. *Suelto, salario*. Stipendium, ii. || ant. Lo tant que'l rey pagava per barril de las embarcaciones mercantils que armava en guerra. *Suelto*. Solidus, i.

SOU DE OR. Moneda entre 'ls romans, dita així porque tenia 'l just y enter valor, á distinció de las que fabricàren després ja de una meylat, ja de un ters pera us comú y més fácil comers. En Espanya ha tingut diferent valor, y 'l que avuy s' usa en Aragó val 32 maravedissos. *Suelto*. Solidum, solidus, i.

SOU DE VIUDA. VIUDEDAT.

¿DE AHONT VENIU? CINCH SOUS ME COSTA. loc. ab que's denota un despropòsit ó resposta fora del cas. *Si preguntas por berzas, mi padre tiene un garbanzal*. Ad rogatum non respondere.

NO HI HA GRANS CINCH SOUS DE DIFERÈNCIA. loc. fam. **NO HABERHI UN DIT DE DIFERÈNCIA.**

PER SOU É PER LLIURA. loc. ant. com. Explica en los computos la proporeió ab que deuben pagarse las averias entre dos subjectes, ó entre 'l buch y la càrrega, suposant que pera 'l pago 'l càrrech y la nau fan una lliura, y las pérduas y dany's altra: y per consegüent lo qui té en la lliura del càrrech una décima, sufrirà una décima en la lliura de la averia, y així de las demès, rato per quantitat. *A sueldo y á libra, sueldo y libra, rata por cantidad*. Per solidum et libram.

SOVEN. prep. ant. SOBRE.

SOVENIR. v. n. Venir á la memòria, recordar. *Recordar, acordar*. Reminiscor, eris.

SOVENDIT, A. adj. SOBREDIT.

SOVINT. adv. m. Ab freqüència. *A menudo*. Sæpè.

LO MÉS SOVINT. m. adv. La major part del temps. *De ordinario, la mayor parte del tiempo*. Plerumque.

TOT SOVINT Ó MOLT SOVINT. m. adv. Ab molta freqüència. *Muy á menudo*. Sæpissimè.

SOVINTEJAR. v. a. Fér alguna cosa molt sovint. *Menudear*. Frequentor, aris.

SU.

SUA. pron. adj. f. poss. *Su, suya*. Sua.

SUADA. f. Lo que 's sua de una vegada. *Sudor*. Sudor, is. || met. SUOR, FATIGA, TRABALL.

SUADIR. v. a. PERSUADIR.

SUADOR, A. m. y f. Qui sua molt ó sovint. *Sudador*. Sudator, is. || Lloch destinat en lo bany pera suar. *Sudador, sudatorio*. Sudatorium, ii.

SUAMENT. m. La acció y efecte de suar. *Sudamiento*. Sudor, is.

SUAR. v. n. Expel·lir lo suor. *Sudar*. Sudo, as; sudorem mittere. || met. Traballar ab molta fatiga y desvetllament. *Trasudar, sudar*. Exsudo, laboro,

as. || met. Se diu de la humitat que surt ó está en la superfície de alguns cossos, com en las parets, pedras, etc.; y també del destil·lar las plantas y arbres humor ó goma. *Sudar*. Sudo, as. || Traballar molt física ó moralment. *Insudar*. Insudo, as.

SUAR MOLT. fr. *Sudar mucho*, nadar en sudor. Sudore manare, diffuere. || Tenir molt treball. *Sudar pez*. Impensè laborare.

ENCARA LI HA DE SUAR LO CAP DEL NAS Ó 'L CUL. exp. fam. Pondera la dificultat ó treball que ha de costar lo conseguir alguna cosa. *Aun le ha de sudar el rabo*. Longus sudor laborque restat.

FR SUAR. fr. Costar una cosa molt treball ó dificultat. *Hacer sudar*. Improbo labore torquere.

MÉS VAL SUAR QUE ESTOSSEGAR Ó GEMEGAR. tef. Aconsella que es preferible un poch de calor al perill de encadarnarse. *Mas vale sudar que toser*. Est sudare homini plus quam tussire salubre.

SUARA. adv. t. Ara poch ha. *Poco ha*, *poco hace*, *ahora mismo*. Nunc; haud diu.

SUARDA. f. suor. s. || Suor de las ovellas, matèria untosa composta de sabó ab basa de potassa; de una substància animal particular, que deixa humida la llana de las ovellas. *Suarda*. Ovium sudor.

TRÁURER LA SUARDA. fr. Tráurer la brutícia de la suor que s' encasta en la roba. *Despercudir*. Crassitèim abstergere.

SUARI. m. ant. MOCADOR.

SUAT, DA. p. p. y adj. Humit ab la suor. *Sudado*, *sudoriento*. Sudore madens, sudatus. || Lo que está brut de suor. *Sudoso*. Sudore fluens.

SUAU. adj. Bla, dols, apacible als sentits. *Suaue*. Suavis, mitis. || Dócil, manejable. *Suaue*. Suavis, facilis. || pint. y escult. Flonjo, tou, que s' enfonsa si 's toca. *Mórbido*. Morbidus.

SUAUMENT. adv. m. Ab suavitat. *Suavemente*. Suaviter, jucundè. || Agradablement. *Suavemente*. Compositè. || Lleugerament, per damunt damunt. *Suavemente*, *por encima*. Perfunctoriè, summètim.

|| POCH Á POCH.

SUAVISADOR. m. Corretja preparada pera suavisar las navajas. *Suavizador*. Cultricis acuedis corium.

SUAVISAR. v. a. Ablanir, posar suau alguna cosa. *Suavizar*. Mitigo, aś; suave reddere. || Moderar lo rigor del tracte. *Suavizar*. Lenio, is; mitem effici. || Calmar, sossegar, aplacar. *Suavizar*. Mulceo, es. || Minorar. *Suavizar*. Levo, as. || Civilisar las costums. *Suavizar*. Mores emollire. || Reconciliar l' ànimo ofès de algú. *Suavizar*. Animum offensionem recolligere.

SUAVISAT, DA. p. p. y adj. *Suavizado*. Mitigatus.

SUAVÍSSIM, A. adj. *Suavísimo*. Valdè suavis.

SUAVÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Suavissimamente*. Suavissimè.

SUAVITAT. f. Agrado, dolsura, finura en lo tracte. *Suavidad*. Lenitas, facunditas, atis. || mús.

Dolsura, delicadesa, melodia. *Suavidad*. Suavitas, teneritas, atis. || En matèria de devoció, ternura. *Suavidad*. Suavitas, atis, dulcedo, inis. || pint. Delicadesa, agrado. *Suavidad*. Suavitas, atis. || Tranquilat, mansuetut, docilitat. *Suavidad*. Facilitas, atis. || Blandura, delicadesa al tacto. *Suavidad*. Lenitas, atis.

SUBADMINISTRADOR. m. Dependent immediat al administrador. *Subadministrador*. Subredemptor, is.

SUBALTERN. m. Inferior, que está subordinat en alguna cosa ó s' inclou en altra. *Subalterno*. Submissus. || Inferior ab dependència del superior. *Subalterno*. Subalternus.

SUBALTERNACIÓ. f. SUBORDINACIÓ.

SUBALTERNANT. adj. Lo que té subordinada altra cosa. *Subalternante*. Subjiciens.

SUBALTERNAR. v. a. Subjectar, posar sota. *Subalternar*. Subjicio, is.

SUBARRENDADOR. m. Qui subarrenda. *Subarrendador*. A locatore locator.

SUBARRENDAMENT. m. L' arrendament que fá 'l arrendatari de la cosa arrendada. *Subarriendo*, *subarrendamiento*. A locatore locatio.

SUBARRENDAR. v. a. Arrendar á altre lo que 's té arrendat. *Subarrendar*. Subloco, as.

SUBAST. m. y

SUBASTA. f. Venda pública en lo més dihent ab la intervenció de la justícia. *Subasta*, *subastacion*. Hasta, æ.

SUBASTAR. v. a. Vèndrer en públich encant ab intervenció de justícia. *Subastar*, *vender en pública almoneda*. Subhasto, as; hastæ subjicere.

SUBBRIGADIER. m. Suplent de brigadier. *Subbrigadier*. Submanipularis ductor.

SUBCOL-LECTOR. m. Qui fá las funcions de col·lector. *Subcolector*. Subcollector, is.

SUBCONSERVADOR. m. Jutge delegat pel conservador. *Subconservador*. A provocationum judice legatus.

SUBCONTRÀRIA. adj. fil. Se diu de la proposició que se segueix de la contrària. *Subcontraria*. Subcontraria, æ. || mat. Se diu de dos figuras, v. g. de dos triànguls semblant ab l' àngul del vèrtice comú, sense basas paralelas. *Subcontraria*. Subcontraria, æ.

SÚCUBO. adj. Se diu del dimoni que té tracte il·lícit ab los homes, prenent forma de dona ó de pacient en l' acte sodomítich. *Súcubo*. Subcubus.

SUBCUMBIR. v. a. SUCUMBIR.

SUBCUTÀNEO, A. adj. Lo que está sota la pell. *Subcutáneo*. Subcutaneus.

SUBDEGÀ. m. Dignitat de alguns capítols que está á las ordes del degà. *Subdean*, *subdecano*. Subdecanus, i.

SUBDEGANAT. m. dignitat del subdegà. *Subdeanato*. Subdecanatus, i.

SUBDELEGABLE. adj. Lo que's pòt subdelegar. *Subdelegable*. Quod delegari potest.

SUBDELEGACIÓ. f. for. Delegació feta per un jutge y per un delegat que comunica part de son poder. *Subdelegacion.* Subdelegatio, nis. || Lo territori, empleo y oficina del subdelegat. *Subdelegacion.* Subdelegatio, nis.

SUBDELEGANT. p. a. Qui subdelega. *Subdelegante.* Subdelegans.

SUBDELEGAR. v. a. Donar lo delegat sa jurisdicció á altre. *Subdelegar.* Subdelego, as.

SUBDELEGAT, DA. adj. y m. La persona á qui 'l delegat ha comés sas facultats ó jurisdicció. *Subdelegado.* Subdelegatus; in delegati locum suffectus.

SUBDIACA. m. Lo clergue ordenat de epístola. *Subdiácono.* Subdiaconus, i. || Càrrech que hi ha en algunas catedrals pera preparar los vasos sagrats y cantar la epístola en la missa. *Subdiácono.* Subdiaconus, i.

SUBDIACONAT. m. L' orde de subdiaca ó de epístola. *Subdiaconado, subdiaconato.* Subdiaconatus, us.

SUBDIACONIL. adj. m. Se diu de certas prebendas y prebendats que tenen obligació de cantar la epístola en la missa major. *Epistolero, subdiacónil.* Ad epistolas canendas destinatus clericus.

SUBDISTINCCIÓ. f. La distinció de altra distinció. *Subdistincion.* Subdistinctio, nis.

SUBDISTINGIR. v. a. Fér una distinció de altres. *Subdistinguir.* Subdistingo, nis.

SÚBDIT, A. adj. y m. Subjecte á la disposició de algun superior, ab la obligació de obtenirlo. *Súbdito.* Subditus, i.

SUBDIVIDIR. v. a. Dividir las parts de una divisió. *Subdividir.* Subdivido, is.

SUBDIVISIÓ. f. Divisió de altra divisió. *Subdividir.* Subdivisio, nis.

SÚBDUPLO, A. adj. geom. La proporció quant un número es la meytat de altre, com 2 de 4 y 4 de 8. *Súbduplo.* Subduplus.

SUBECH. m. SOBECH.

SUBEXECUTOR. m. Qui executa ú obra per delegació de al're. *Subejecutor.* Subexequens, tis.

SUBHASTAR. v. a. SUBASTAR.

SUBINAS. (DE) m. adv. Boca pera munt. *Supino, boca arriba.* Resupinüs, supinè.

SUBINSPECTOR. m. Subaltern immediat al inspector. *Subinspector.* Subinspector, is.

SUBINTRODUCTA. f. Terme de la història eclesiástica, que donava á las donas que vivian en casa dels sacerdots, ab motiu de caritat, cuydado de sas casas, etc.; costum prohibida en lo cànon III del concili de Nicea. *Subintroducta.* Subintroduc-ta, æ.

SUBIRÁ, NA. adj. SOBIRÁ. || adj. REPENTÍ.

SÚBIT, A. adj. Repentí. *Repentino, súbito, subitáneo.* Subitus.

SÚBITAMENT. adv. m. De repent, de improvís. *Súbitamente, subitáneamente, repentinamente.* Subitò, repentè, extemplò.

SUBITÁNEAMENT. SÚBITAMENT.

SUBITÁNEO, A. adj. SÚBIT.

SUBJECCIÓ. f. Acte y efecte de subjectar ó subjectarse. *Sujecion.* Subjectio, nis. || Servitut, dependència. *Sujecion.* Subjectio, nis. || LIGADURA. || Aplicació, assistència á la obligació. *Sujecion.* Assiduitas, atis, aplicatio, nis. || ret. Figura en que l' orador respon á sas mateixas preguntas. *Sujecion.* Subjectio, nis. || esgrim. La acció en que 's subjecta la del contrari. *Sujecion.* Subjectio, nis.

AB SUBJECCIÓ. m. adv. Humilment, ab submissió. *Con sujecion.* Demissè.

DENEGAR LA SUBJECCIÓ. fr. No regonéixer al senyor feudal. *Denegar, desconocer la sujecion ó vasallaje.* Clientelam denegare.

SUBJECTADOR. m. SUBJUGADOR.

SUBJECTAR. v. a. Somètrer, reduhir al domini ó poder de altre. També s' usa com recíproch. *Sujetar.* Emancipo, as. || Afermar, sostenir. *Sujetar.* Vi continere. || Domar, rendir. *Sujetar.* Subdo, is. || SUBJUGAR, LLIGAR.

SUBJECTE, A. adj. Exposat, propens á alguna cosa. *Sujeto.* Subjectus. || Submis, adicte. *Sujeto.* Obnoxius. || súBDIT. || Se diu en orde á la subjecció per amor ó per gratitut. *Sujeto.* Subjectus. || m. Qualsevol persona indeterminada. *Sujeto.* Subjectum, i. || Persona de qualitat ó prenda. *Sujeto.* Egregius. || Matèria ó punt de que's tracta. *Objeto, sujeto.* Objectum, i. || pl. Alló en que's reb y conserva alguna cosa. *Sujeto.* Subjectum, i. || fil. Alló de que s' anuncia ó predica alguna cosa. *Sujeto.* Subjectum, i. || Activitat, figura y forsa de la persona, com: home de flach **SUBJECTE.** *Sujeto.* Vigor, is. || mús. part principal del assumpto. *Sujeto.* Subjectum, i.

QUI NO CONEFGA AL SUBJECTE, NO FORME DE ELL MAL SUSPECTE. ref. Denota que no's deü judicar de las cosas fins á estar ben enterat de las causas, ó bè que es imprudència alabar ó vituperar lo que no's coneix bè. *Antes que conozcas, ni alabes ni cohondes.* Ignotum laudes hominem, culpesve caveto.

SUBJUGACIÓ. f. La acció y efecte de subjugar. *Sujecion.* Subjectio, nis.

SUBJUGADOR, A. m. y f. Qui subjuga. *Sojuzgador.* Subjugator, is.

SUBJUGAR Y SUBJUGUAR. v. a. Somètrer, avassallar, dominar violentment. *Subyugar, sojuzgar.* Subyugo, as.

SUBJUNCTIU. m. gram. Modo del verb que necessita altre antecedent, exprés ó suplit, pera tenir completa sa significació. *Sujuntivo.* Subjunctivus, i.

SUBLEVACIÓ. f. ALÍVIO. || La obra de sublevar ó sublevarse. *Sublevacion, solevamiento.* Sublevatio, nis. || Moti, alborot. *Sublevacion.* Seditio, nis.

SUBLEVAR. v. a. ALIVIAR, ALLEUGERAR. || Al-sar, excitar algun moti. També s' usa com recíproch. *Sublevar, solevantar.* Sublevo, as; seditio-nem movere.

SUBLEVAT, DA. p. p. *Sublevado*. Sublevatus. **SUBLIMACIÓ.** f. Obra de sublimar. *Sublimacion*. Exaltatio, nis. || quí. Separació de las parts més subtils y volàtils dels mixtos elevats per medi del foc. *Sublimacion*. Sublimatio, nis.

SUBLIMAMENT. adv. m. Elevadament, real-sadament. *Sublimemente, elevadamente*. Sublimiter.

SUBLIMAR. v. a. Elevar, engrandir, real-sar. *Sublimar, ensalzar*. Sublimo, as. || quí. Elevar per medi del foc las partícules més subtils pera recullir-las després. *Sublimar*. Sublimo, as; ad obri-zum excoquere. || Socarrar. *Sollamar*. Amburo, is.

SUBLIMAT, DA. p. p. *Sublimado*. Sublimatus. **SUBLIMAT CORROSIU.** SOLIMANY.

SUBLIMAT DOLS. Argent viu reduhit á massa blanca. *Sublimado dulce, águila alba*. Aquila alba.

SUBLIMATÓRI. adj. Cosa de la sublimació. *Sublimatorio*. Sublimatorius.

SUBLIME. adj. Excels, gloriós, excel-lent. *Sublime*. Sublimis. || Se diu de la producció ó discurs magnífich y elevat. *Sublime*. Magniloquus.

SUBLIMENT. adv. m. Elevadament. *Sublimemente*. Sublimiter, excelsè. || ant. EXCEL-LENT-MENT.

SUBLIMITAT. f. Exaltació, excel-lència. *Sublimidad*. Præstantia, æ. || Elevació, altura. *Sublimidad*. Sublimitas, atis. || Magestad. *Sublimidad*. Elatio, nis. || ret. Elevació de estil. *Sublimidad*. Magniloquentia, æ.

SUBLLUNAR. adj. Lo que está baix la lluna. *Sublunar*. Sublunaris.

SUBMERGIR. v. a. SUMERGIR.

SUBMINISTRACIÓ. f. Obra de subministrar. *Suministracion, subministracion*. Subministratio, nis

SUBMINISTRADOR. A. m. y f. Qui subministra. *Suministrador*. Subministrator, is.

SUBMINISTRAR. v. a. Donar ó provehir de lo necessari tant en lo físich com en lo moral. *Suministrar, subministrar*. Subministro, supedito, as.

SUBMINISTRAT, DA. p. p. *Suministrado*. Subministratus.

SUBMÍS, SA. adj. Rendit, subjecte, humiliat per reverència ó atenció. *Rendido, sumiso*. Submissus.

SUBMISSAMENT. adv. m. Ab submissió. *Sumisamente*. Submissè.

SUBMISSIÓ. f. Humillació. *Sumision*. Submissio, nis.

SUBMULTÍPLICE. m. álg. La part alíquota respecte á són tot, com : lo 6 es submúltiple de 18. *Submultiplice*. Submultiplus.

SUBNORMAL. adj. geom. Línea que determina 'l punt en que's divideix l' eix per una línea que cau perpendicular sobre la tangent al punt del contacte. *Subnormal*. Subnormalis.

SUBÓ. n. ter. TONTO, CAP GROS.

SUBORDINACIÓ. f. Subjecció al orde, manament ó domini. *Subordinacion*. Subordinatio, nis. || Terme relatiu que denota 'ls graus de superio-

ritat ó inferioritat entre diferents coses. *Subordinacion*. Subordinatio, nis.

SUBORDINAMENT. adv. m. Ab subordinació. *Subordinadamente*. Subordinatè.

SUBORDINAR. v. a. Subjectar, posar á algú á las ordres y disposició de altre. *Subordinar*. Subjicio, is. || Posar ó classificar algunas cosas inferiors respecte de otras. *Subordinar*. Subdo, is.

SUBORDINAT, DA. p. p. y adj. *Subordinado*. Subjectus. || m. SUBALTERN.

SUBORNAR. v. a. etc. SOBORNAR.

SUBPLANTACIÓ. f. Obra de subplantar. *Suplantacion*. Supplantatio, nis. || Introducció de algunas veus falsas en l' escrit ó en lo lloch en que otras s' esborran. *Suplantacion*. Supplantatio, nis.

SUBPLANTADOR. A. m. y f. Qui subplanta. *Suplantador*. Supplantator, is.

SUBPLANTAR. v. a. Introduhir paraulas falsas en algun escrit ó en lo lloch en que otras s' esborran. *Suplantar*. Supplanto, as.

SUBPOLAR. adj. Lo que está baix del polo. *Subpolar*. Subpolaris.

SUBPOSAR. v. a. Posar sota. *Poner debajo*. Suppono, is.

SUBPRIOR. A. m. y f. Qui fá las veus de prior. *Subprior*. Subprior, is.

SUBPROMOTOR. m. Oficial que en las canonicacions dels Sants fá las veus de promotor. *Vicepromotor, subpromotor*. Subprocurator, is.

SUBQUADRIPLICADA. f. arit. Se diu de la rahó que intervé quatre vegades pera compóndrer la quadriplicada. *Subcuadriplicada*. Subquadriplicata, æ.

SUBREPCIÓ. f. Acció oculta y amagada. *Subrepcion*. Subreptio, nis. || Ocultació de algun fet ó circumstància pera conseguir alguna pretensió. *Subrepcion*. Subreptio, nis.

SUBREPTICI, A. adj. Lo que's fá ocultament y de amagat. *Subrepticio*. Subreptitius. || Lo que's preten ab subrepció. *Subrepticio*. Subreptitius.

SUBREPTICIALMENT. adv. m. Ab subrepció. *Subrepticamente*. Subreptitiè.

SUBROGACIÓ. f. Obra de subrogar. *Subrogacion, substitucion*. Subrogatio, nis.

SUBROGANT. p. a. *Subrogante*. Subrogans.

SUBROGAR. v. a. Substituhir, posar una cosa en lloch de altra. *Subrogar*. Subrogo, as, sufficio, is.

SUBROGAT, DA. p. p. *Subrogado*. Subrogatus. || m. Substitut. *Subrogado*. Procurator ab altero.

SUBSANAR. v. a. Reparar, esmenar algun dany. *Subsanar*. Emendo, as. || Desmentir algun delict, etc. *Subsanar*. Excuso, as.

SUBSCRIPCIÓ. f. Acció de subscriturer ó subscriturarse. *Suscripcion*. Subscriptio, nis. || La obra que's dona per subscripció. *Suscripcion, suscricion*. Subscrisiptio, .

SUBSCRIPTOR. m. Qui's subscriu á alguna obra literària. *Suscriptor*. Subscriptor, is.

SUBSCRIT, A. p. p. y adj. *Suscrito, suscripto, Subscriptus*.

SUBSCRÍURER. v. a. Firmar, posar la firma al peu de un escrit. *Suscribir*. Subscribo, is, infrascrivo, is, subsigno, as. || Convenir en lo dictamen de altre, accedir á ell. *Suscribir*. Subscribo, is; alterius opinionem accipere. || Obligar-se á contribuir ab una quantitat determinada, ó anticipar són pago pera tenir dret á las ganancias de alguna empresa, ó recullir á ménos preu la obra pera que's fá la subscripció. *Suscribir*. Pecuniam consignare ad librum emendum, pignore subscribere.

SUBSECRETARI. m. Lo primer gefe de un ministeri després del ministre. *Subsecretario*. Vice secretarius.

SUBSECUTIU, VA. adj. SUBSEGÜENT.

SUBSECUTIVAMENT. adv. m. Seguidament, una cosa detrás de altra. *Seguidamente, subsiguientemente, subsecuentemente*. Subsequenter.

SUBSEGÜENT. adj. Lo que se segueix immediatament á altra cosa. *subsiguiente, subsecuente*. Subsequens.

SUBSEGUIRSE. v. a. Seguir-se una cosa immediatament á altra. *Subseguirse*. Subsequor, eris.

SUBSEGUIT, DA. p. p. *Subseguido*. Subsequutus.

SUBSEGÜENT. adj. SUBSEGÜENT.

SUBSIDI. m. Socorro, ajuda, auxili extraordinari. *Subsidio*. Subsidium, ii. || Tribut sobre las rendas ecclesiásticas de Espanya. *Subsidio*. Subsidium, ii. || Cos, tropa de reserva. *Subsidio*. Præsidium, ii.

SUBSIDIARI, A. adj. Lo que's dona ó envia en socorro de altre. *Subsidiario*. Subsidiarius. || for. Se diu dels medis superabundants que coadjuvan á fortificar una causa; així's diu hipoteca SUBSIDIÀRIA, la que serveix de fiar al principal. *Subsidiario*. Auxiliarius.

SUBSIDIÀRIAMENT. adv. m. De un modo subsidiari. *Subsidiariamente*. Subsidiariò.

SUBSISTÈNCIA. f. Estabilitat, permanència; perseverància. *Subsistencia*. Subsistentia, æ. || Lo que serveix pera'ls aliments de una persona, comunitat, etc. *Subsistencia*. Subsistencia, æ. || L'acte de subsistir. *Subsistencia*. Subsistentia, æ. || fil: Lo complement últim de la substància, ó l'acte pel qual una substància's fá incommunicable á altra. *Subsistencia*. Subsistentia, æ.

SUBSISTENT. p. a. Lo que subsisteix. *Subsistente*. Subsistens.

SUBSISTIR. v. n. Permanéixer, durar, conservar-se. *Subsistir*. Subsisto, is, exto, as. || Viurer, existir en lo mon. *Subsistir*. Subsisto, is. || Alimentarse, sustentarse. *Subsistir*. Subsisto, is. || fil. Estar per sí en sa pròpia naturalesa y sér, sèns dependència de altra cosa. *Subsistir*. Subsisto, is.

SUBSTÀNCIA. f. fil. Sér, essència, naturalesa de las cosas. *Sustancia*. Substantia, æ. || Qual-sevol cosa ab que altra s' alimenta y nudreix.

Sustancia. Substantia, æ. || La part essencial y més apreciable de alguna cosa. *Sustancia*. Substantia, æ. || Lo que més nudreix y satisfá dels aliments. *Jugo, sustancia*. Substantia, æ. || Lo such que s'extrau de las cosas substanciosas. *Sustancia*. Expressus succus. || met. Matèria, sòlit. *Sustancia*. Corpus, oris. || Lo valor y estimació de las cosas, pel qual deuben sér graduadas. *Sustancia*. Substantia, æ. || Hisenda; bèns. *Sustancia*. Bona, orum. || fil. La entitat ó essència en que existeix per sí y en que existeixen los accidents. *Sustancia*. Substantia, æ.

DE SUBSTÀNCIA. m. adv. Se diu de las cosas de importància. *De sustancia*. Magni momenti.

EN SUBSTÀNCIA. m. adv. Sumàriament, en compendi. *En limpio, en resolucio*n. Summatim. || med. Se diu dels simples que's donan en són sér natural, á diferència dels que's suministran en infusió, etc. *En sustancia*. Ipsa re.

SÈNS SUBSTÀNCIA. m. adv. Vanament, fútilment. *Sin sustancia*. Futiliter.

TRÀURER Ó LLEVAR LA SUBSTÀNCIA. fr. DESUBSTANCiar.

SUBSTANCIAL. adj. Pertanyent á la substància. *Sustancial*. Substantialis. || Punt essencial de un negoci. *Sustancial*. Summum rei caput.

SUBSTANCIALMENT. adv. m. De un modo substancial. *Sustancialmente*. Per summa capita. || Essencialment. *Sustancialmente*. Essentialiter.

SUBSTANCIAR. v. a. Comprobar ó averiguar enterament la veritat. *Sustanciar*. Comprobo, as.

|| COMPENDIAR. || for. Formar un procés ó causa fins á posarla en estat. *Sustanciar*. Litem usque ad summum agere; acta formare.

SUBSTANCIARIS. m. pl. Certs heretges luterans que defensan que Deu despullá á Adam per són peccat de tots los bèns ab que havia adornat sa naturalesa y substància. *Sustanciaris*. Substantiarii, orum.

SUBSTANCIAT, DA. p. p. y adj. *Sustanciado*. Comprobatus, substantiatus.

SUBSTANCÍOS, A. adj. Lo que té molta substància. *Sustancioso*. Substantialis, succulentus.

SUBSTANTIU, VA. m. y f. Lo que per sí pòt estar y permanéixer. *Sustantivo*. Substantivus. || gram. Nom que's dona á cada objecte de per sí. *Sustantivo*. Substantivus.

SUBSTANTIVADAMENT. adv. m. De un modo substantiu. *Sustantivadamente*. *Sustantivamente*. Substantivè.

SUBSTANTIVAR. v. a. gram. Posar com á nom substantiu una part de la oració que no es tal. *Sustantivar*. Substantivè ponere.

SUBSTANTIVAT, DA. p. p. y adj. *Sustantivado*. Substantivè positus.

SUBSTILAR. adj. y f. geom. La línia que en lo quadrant solar indica la intersecció de son pla ab lo de un meridià que li es perpendicular, y en

lo qual se troba 'l eix. *Substilar, meridiana del plano*. Línea substilaris.

SUBSTITUCIÓ. f. La acció de substituhir. *Sustitucion, subrogacion*. Substitutio, nis. || for. Institució de segon hereu, ó una designació de hereu feta en segon grau ó altres ulteriors en orde de sucesió; y pót ferse no sols en las heréncias, sinó també en los llegats. *Sustitucion*. Substitutio, nis. || suposició.

SUBSTITUCIÓ COMPENDIOSA. for. Método de substituhir que abraça molts substitucions y molts temps. *Sustitucion compendiosa*. Compendiosa substitutio.

SUBSTITUCIÓ DIRECTA. for. La que's fá ab paraulas directas, civils ó llegítimas que directa é immediatament se dirigeix al substitut, y per la qual percebeix la heréncia del difunt de pròpia autoritat, y sens intervenció de altra persona. *Sustitucion directa*. Substitutio directa.

SUBSTITUCIÓ EXEMPLAR. for. Aquella que's fá pel pare ó la mare á qualsevol dels descendents als fills adults ó majors instituhits ó desheretats quant són boigs ó dements, substituhint en són lloch certas personas. *Sustitucion ejemplar*. Exemplaris substitutio.

SUBSTITUCIÓ INDIRECTA. for. La que's fá ab paraulas deprecativas ó indirectas que no's dirigeixen immediatament al substituhit, sinó per interposada persona, com es l' hereu de confiança. *Sustitucion indirecta ó fideicomisaria ú obliqua*. Substitutio indirecta.

SUBSTITUCIÓ PUPILAR. for. La que's fá pel pare á sos fills impúbels, llegítims y naturals que té baix sa potestat, instituhits ó desheretats, ab paraulas afirmatives expressa ó tácitament. *Sustitucion pupilar*. Pupillaris substitutio.

SUBSTITUCIÓ RECÍPROCA. for. Modo de substituhir que compren molts substitucions recíprocas en las personas de vários hereus, segons sa qualitat. *Sustitucion reciproca, brevilocua*. Substitutio reciproca, brevilocua.

SUBSTITUCIÓ VULGAR. for. Aquella que's fá per qualsevol del vulgo á qualsevol persona del poble ab paraulas negatives tácita ó expressament. *Sustitucion vulgar ó simple*. Substitutio vulgaris.

SUBSTITUHIDOR, A. m. y f. Qui sustitueix. *Substituidor*. Substituens.

SUBSTITUHIR. v. a. Subrogar, posar á algú en lloch de altre. *Sustituir*. Subrogo, as. || Posar una cosa per altra. *Sustituir*. Suppono, subdo, is. || Posar una cosa falsa ó fingida en lloch de altra verdadera. *Sustituir*. Subjicio, is. || Enviar á algú en lloch de altre. *Sustituir*. Submitto, is. || Instituhir segon hereu, á fi de que 'ls testadors no morian intestats, y per consegüent pel cas en que l' instituhit no puga ó no vulla serho. *Instituir*. Substituo, is.

SUBSTITUHIT, DA. p. p. *Sustituido*. Substitutus.

SUBSTITUT, A. adj. Qui fá las veus de altre. *Sustituto*. Vicarius, ii. || Coadjutor dels procuradors generals de las cort. *Sustituto*. Substitutus.

SUBSTRACCIÓ. f. Divisió, separació de una cosa respecte de altra. *Sustraccion*. Substractio, nis. || Segona regla de aritmética. *Resta, sustraccion*. Substractio, deductio, nis. || Ocultació, encubriment. *Sustraccion*. Detractio, nis. || PRIVACIÓ.

SUBSTRÁURER. v. a. Apartar ó llevar una cosa de altra. *Sustraer*. Substraho, is. || RESTAR.

SUBSTRET, A. p. p. *Sustraido*. Substractus.

SUBTADA. f. Llans, acás grave que succeeix sens pensar. *Repton*. Improvisus casus. || Lo moviment impensat y prompte que li ocorre á algú pera executar alguna cosa. *Repton*. Extemporaneum auxilium.

SUBTADAMENT. adv. m. Depressa, de improvis. *Subitamente*. Subitò.

SUBTANGENT. adj. geom. Línea que determina la intersecció de la tangent en lo punt en que aquesta talla l' eix prolongat. *Subtangente*. Subtangens.

SUBTAR. v. a. Sorpendrer, atrapar descuydat. *Sorprender, arrebatar*. Inopinum rapere. || v. r. Malmétrerse 'ls sembrats per causa del vent xaloch, etc. *Asolanarse, arrebatarse*. Nimio calore etc. torrer. || Recremarse 'l pa quant se cou. *Ahornarse, arrebatarse*. Panes in furno ustulari. || Recremarse las viandas per falta de such. *Arrebatarse*. Præcoqui.

SUBTAT, DA. adj. Repentí, improvis. *Súbito, subitáneo*. Subitus.

VENIR SUBTAT. fr. Venir de improvis. *Venir de improviso*. Inopinatò succedere.

SUBTÉNDRE. v. a. geom. Tirar una subtensa, ó tocar y exténdrerse per sí mateixa la subtensa á tocar los dos extrems de un arch que amida un ángul. *Subtender*. Contraduco, is.

SUBTENSA. f. geom. Certa corda ó línea que toca las dos extremitats de una porció de círcul. *Subtensa*. Chorda, æ.

SUBTERFUGI. m. Escapatória. *Subterfugio*. Subterfugium, ii.

SUBTERRÁNEAMENT. adv. m. Per sota terra. *Subterráneamente*. Sub terra.

SUBTERRÁNEO, A. adj. Lo que está sota terra. *Subterráneo*. Subterraneus.

SUBTIL. adj. SUTIL.

SUBTINENT. m. mil. Grau immediat al de tinent. *Alferez, subteniente*. Signifer, i.

SUBTÓS, A. adj. SUBTAT.

SUBTRIPLE, A. adj. geom. Se diu quant un número ó quantitat está continguda en altra tres vegadas, y així 4 es subtriple de 12, 6 de 18, etc. *Subtriplo*. Subtriplus.

SUBTRIPLICADA. adj. y f. arit. Se diu de la rahó que intervé tres vegadas pera compóndrer la triplicada. *Subtriplicada*. Subtriplicata.

SUBURBÁ, NA. adj. Se diu del terreno vehí ó

próxim a la ciutat. *Suburbano*. Suburbanus.

SUBURBI. m. Arrabal, barri immediat a la ciutat. *Suburbio*. Suburbium, ii.

SUBURBICARI, A. adj. Se diu de las províncias de Itàlia que componian la diòcesis de Roma. *Suburbicario*. Suburbicarius.

SUBURRA. f. Barri y tribu de Roma en la segona regió ahont estavan los mercats de viandas y 'ls burdells. *Suburra*. Suburra, æ.

SUBUTRAQUISTAS. f. pl. Espécie de heretges anomenats així, perque donavan la comunió ab totes dos espécies. *Subutraquistas*. Heretici utraquistæ.

SUBVENCIO. f. Obra de subvenir. *Subvencion*. Auxilium, ii.

SUBVENIR. v. a. Assistir, ajudar, socórrer. *Subvenir*. Subvenio, is. || Provehir, abastar de lo necessari. També s'usa com recíproch. *Subvenir*. Suppedito, as.

SUBVERSIÓ. f. Trastorn, ruina. *Subversion*, *subversion*. Subversio, nis.

SUBVERSIU, VA. adj. Capàs de subvertir. *Subversivo*. Subvertendi capax.

SUBVERTIR. v. a. Trastornar, arruinar, destruhir. *Subvertir*, *suvertir*. Subverto, is.

SUBVERTIT, DA. p. p. *Subvertido*. Subversus.

SUBVINGUT, DA. p. p. *Subvenido*. Auxiliatus, succursus.

SUCADA. f. Bocí de pa mullat en algun licor ó cosa espessa, com such, xocolata, etc. *Mojada*, *sopa*. Offa juscúlo, etc. madida.

SUCAMENT. m. Obra de sucар. *Mojadura*. Madefactio, nis.

SUCAR. v. a. Mullar lo pa en lo such, xocolata, etc. *Mojar*. Intingo, is.

SUCARHI. loc. Introduhirse, ó tenir part en alguna dependència ó negoci. *Mojar*, *pringar*. Intervenio, is.

SUCARRAR. v. a. SOCABRAR.

SUCCIÓ. f. med. La acció de xuclar. *Succion*. Suctus, us.

SUCCEDANI. adj. med. Medicament que pót reemplaçar ó substituhir á altre per tenir sas mateixas propietats ó altrás análogas. *Succedáneo*. Succedaneus.

SUCCEDENTS. m. pl. astron. Nom de la quinta, octava y undécima casas del tema geneliach, per las que imaginavan pronosticar grans successos. *Succedentes*. Succedentes, ium.

SUCCEHIDOR. m. y

SUCCEHINT. p. a. SUCCESSOR.

SUCCEHIR. v. a. Esdevenir. *Suceder*. Succedo, is. || Sér successor ó entrar en lloch de altre; y també 's diu en lo moral. *Suceder*. Succedo, is. || Seguir immediatament una cosa després de altra, com la primavera al iver, etc. *Suceder*. Succedo, is. || Esdevenir com per casualitat. *Suceder*. Accido, is; sortitó obvenire. || Heretar ó entrar en pos-

gulsessió de ana cosa per successió ó per donació. *Suceder*. In bona succedere.

SUCCENTOR. m. Sota capiscól. *Succentor*, *so-capiscól*, *sochantre*. Succentor, is.

SUCCÉS. m. Lo que succeheix. *Suceso*, *acontecimiento*. Succesus, us. || Éxit. || Cas extraordinari. *Suceso*. Successus, us.

SUCCESSIBLE. adj. Lo que's pót obtenir per successió. *Sucesible*. Successione obtinere valens.

SUCCESSIÓ. f. Acció y efecte de succehir, de seguirse ó entrar després. *Sucesion*. Successio, nis. || La procreació, fills ó descendents. *Sucesion*. Proles, is. || Herència. *Sucesion*. Hæreditas, atis. || Herència que vá al amo de un esclau quant aquest mor sèns pares. *Sucesion*. Successio, nis. || També 's diu en las cosas morals. *Sucesion*. Progressus, us, series, ei.

SUCCESSIU, VA. adj. Lo que succeheix ó ve de altra cosa ab interrupció. *Sucesivo*. Successivus. || Dit dels drets ó béns hereditaris. *Sucesivo*. Hæreditarium jus.

SUCCESSIVAMENT Y SUCCESSIVE. adv. m. Conseqüentment, per orde successiu. *Sucesivamente*. Successivè. || ALTERNATIVAMENT.

SUCCESSOR, A. m. y f. Qui succeheix ó té dret de succehir. *Sucesor*. Successor, is.

SUCCINO. m. AMBRE.

SUCINT, A. adj. Concís. *Conciso*. Concisus, succinctus.

SUCINTAMENT. adv. m. Concisament, en pocas paraulas. *Sucintamente*. Comprehensè, succinctim.

SUCCUMBIR. v. a. SUCUMBIR.

SUCH. m. La substància dels animals y plantas. *Suco*, *jugo*. Succus, i. || CALDO. || Lo dels guisats. *Salsa*, *moje*. Jus, uris. || L' humor que llansan algunas plantas y animals. *Aguaza*. Aquosus humor. || L' humor que s' extrau de algunas plantas, exprimitlas ó premsantlas. *Zumo*, *suco*. Succus, i. || met. La entitat y principal substància de alguna cosa física ó moral. *Miga*, *meollo*, *jugo*. Medulla, æ. || met. La utilitat ó profit. *Zumo*. Substantia, æ. || Coneixement, judici. *Caletre*. Judicium, ii.

SUCH DE BRAHÓ. Fatiga, suor. *Fuerza de brazos*. Sudor, is.

SUCH DE PÁMPOL. AIXAROP DE PÁMPOL.

MÉS VAL Ó MILLOR ES LO SUCH QUE LAS TALLADAS, Ó MÉS VAL LO SUCH QUE'LS MOIXONS. ref. MÉS PÚJA 'L FARCIMENT QUE' L GALL.

NO TENIR SUCH NI BRUCH. loc. No tocar en lloch, tenir poca substància. *Ser un tararira*. Judicio præcipitem esse. || met. Ser una cosa fada, insípida, y sèns gust. *Ser insípido*. Insididum esse.

VOLER TRÁURER SUCH DEL SURO. fr. Voler impossibles. *Pedir peras al olmo*; *querer subir al cielo sin escalera*. Inania tentare.

SUCIETAT. f. Brutícia, porqueria, imundicia. *Suciedad*. Spureitia, æ.

SUCÓS, A. adj. Lo que té such. *Sucoso, jugoso, succulento.* Succulentus.

SUCOTRÍ, NA. adj. Ceba SOCOTRÍ.

SUCRE. m. Substància que's trau clarificant l' humor de la canya dolsa. *Azúcar.* Saccharum, i.

SUCRE CANDI. 'L clarificat y dur á forsa de evaporarse. *Azúcar piedra ó cande.* Saccharum glaciale.

SUCRE CLARIFICAT. Lo cuyt ab áygua fins á cert punt de consistència. *Almíbar.* Sacchari cremor.

SUCRE DE PA. 'L cristallinat que resulta més blanch que'l demés, y de la figura de cono. *Azúcar de pilon.* Sacchareus conus.

SUCRE ESPONJAT. BOLADO.

SUCRE MORENO ó ROIG. Lo de inferior qualitat, dít així pel color. *Azúcar mascabado ó rojo.* Inferius saccharum.

SUCRERA. f. Pot ó vas pera tenir sucre. *Azucarera.* Vasculum sacchararium.

SUCUMBIR. v. a. Rendirse. *Sucumbir.* Succumb, is.

SUCURSAL. adj. f. Se diu pròpiament de una iglésia que supleix per la parroquial en tots aquells cassos que á aquesta li es impossible deixar ben servits als feligresos. *Sucursal.* Succursali, is. || Establiment que serveix de ajuda á altra de la mateixa classe y en general tot aquell subordinat á altre ab lo mateix fi. *Sucursal.* Oficina subalterna.

SUD. m. SUR.

SUDA. f. PRESÓ.

SUDARI. m. Pessa de tela pera netejar lo suor. *Sudario.* Sudarium, ii. || Lo llansol ab que Nicodemus amortallá 'l cos de Cristo. *Santo sudario.* Sacra Christo sindon. || La tela ab que's tãpa la cara del difunt. *Sudario.* Mortuorium sudarium.

SUDEST. m. náut. Nom del quart rumbo y vent del segon quadrant, entre 'l sud y 'l est, que en lo Mediterrani es lo xaloch. *Sueste, sudeste, jaloque, siroco.* Eurus, i.

SUDOEST. m. náut. Nom del quint rumbo y vent del tercer quadrant, entre 'l sud y l'oest, que es lo lleveig del Mediterrani. *Sudoeste, leveche, abrego, áfrico.* Subvesperus, i.

SUDOESTADA. f. náut. Ventada forta de la part del sudoest. *Sudoestada.* Furens africanus.

SUDORÍFICH, CA. adj. Se diu del remey que promou lo suor. *Sudorífico, sudatorio.* Sudorificus.

SUDSUDOEST. m. náut. Nom del segon rumbo y vent del tercer quadrant, entre 'l sud y 'l sudoest. *Sudsudoeste, mediodía, leveche, noto.* Libicus, notus, i.

SUECO, A. adj. Cosa de Suécia. *Sueco.* Suecus, snevus.

SUEST. m. náut. SUDEST.

SUEST QUART AL EST. náut. Denominació del quint rumbo y vent del segon quadrant, entre 'l suest y estsuest, que en lo Mediterrani 's diu xaloch quarta levant. *Sueste cuarta al este, solano, euro.* Eurus, i.

SUEST QUART AL SUD. náut. Lo tercer rumbo y vent del segon quadrant, entre 'l suest y sudoest. *Sueste cuarta al sur, y jaloque cuarto al mediodía en lo Mediterrani.* Subauster, i.

SUESTEJAR. v. a. náut. Inclinar-se envers lo suest ó tocar en aquest rumbo la direcció del vent regnant. *Suestear.* Subauster adsequere.

SUFERT, A. p. p. *Sufrido.* Patiens. || CONSENTIT. 2.

POCH SUFERT. loc. Impacient, qui de qualsevol cosa s' incomoda. *Mal sufrido.* Impatiens.

SUFÍBUL. m. Vel blanch subjecte ab un brotxe que servia á la vestals pera cubrir-se 'l cap al anar á sacrificar. *Sufibulo.* Suphibulus, i.

SUFICIENCIA. f. Capacitat, ciència y mérit. *Suficiencia.* Aptitudo, inis; ingenii vis. || Lo que basta pera satisfer la necessitat. *Suficiencia.* Necesaria, orum.

SUFICIENT. adj. Bastant. *Suficiente.* Sufficiens. || teol. Se diu de la gràcia y socorro que Déu dóna pera obrar bè y meritòriament. *Suficiente.* Sufficiens. || Capàs, hàbil pera sòn càrrech. *Suficiente.* Capax.

SUFICIENTMENT. adv. m. Bastantment. *Suficientemente.* Sufficienter.

SUFIR. v. a. SUFRIR.

SUFLIMAR. v. a. SUBLIMAR. 3.

SUFOCACIÓ. f. Ofegament de la respiració. *Sufocacion, ahogo.* Suffocatio, nis. || Se diu per analogia de un enfado ó pesar molt gran. *Sufocacion, sufoco.* Repulsa, æ.

SUFOCADOR, A. m. y f. Qui sufoca. *Sufocador.* Suffocans, tis.

SUFOCANT. p. a. Lo que sufoca. *Sufocante.* Suffocans.

SUFOCAR. v. a. Impedir la respiració. *Sufocar.* Suffoco, as. || Apagar lo foch ó algun efecte seu ó altra cosa semblant. *Sufocar.* Suffoco, as. || met. Oprimir, impedir l' exercici ó l' efecte de alguna cosa ó facultat immaterial. *Sufocar, aprensar, atafagar.* Suffoco, as. || met. Enfadar, insultar. *Sufocar.* Suffoco, as.

SUFRAGÁNEO, SUFRAGANI, A, Y SUFRAGANT. adj. Dependent de altre, pertanyent á sa jurisdicció. *Safragáneo.* Suffraganeus. || m. Bisbe respecte de sòn arquebisbe ó metropolitá, á qui van las causas de apel·lació, y de qui dependeix en móltras cosas; y també 's diu del bisbat, iglésia, etc. *Sufragáneo.* Suffraganeus episcopus.

SUFRAGAR. v. a. Ajudar, afavorir. *Sufragar.* Suffragor, aris. || Donar sòn vot. *Sufragar.* Suffragor, aris.

SUFRAGI. m. Ajuda, favor. Se diu especialment de las obras bonas que s' aplican pera las ánimas del purgatori. *Sufragio.* Suffragium, ii. || Ajuda, favor. *Sufragio.* Suffragium, ii. || Vot que's dóna en una junta, etc. *Sufragio.* Suffragium, ii.

SUFRAJA. f. La part de sota del genoll. *Corva.* Poples, itis.

SUFRIBLE, adj. Aguatable, que's pòt sufrir. *Sufrible, sufridero*. Ferendus.

SUFRILEMENT, adv. m. PACIENTMENT, TOLERABLEMENT.

SUFRIDAMENT, adv. m. PACIENTMENT.

SUFRIDÍSSIM, A. adj. sup. *Sufridissimo*. Val-dè patiens.

SUFRIDOR, A. m. y f. Qui sofreix ab paciència. *Sufridor, sufriente, sufridero*. Patiens, sustinens.

SUFRIMENT, m. Paciència, conformitat. *Sufrimiento*. *Æquanimitas, atis*.

SUFRIR, v. a. Resistir, aguantar algun mal, patir alguna pena, treball, etc. ab paciència. *Sufrir*. Exantlo, as, suffero, ers. || Patir, estar afligit, oprimit. *Sufrir*. Laboro, as, oppeto, is. || Resistir, portar algun pes. *Sufrir*. Sustineo, es. || Permétrer, comportar. *Sufrir*. Permitto, is, patior, eris. || mil. Sosténir, resistir, com: *SUFRIR* un atac de sis horas. *Sufrir, sostener*. Sustineo, es. || També 's diu del esperit, de las passions. *Sufrir*. Patienter ferre. || Pres en un sentit extens per lo que desagrada ó incomoda, com la envidia no pòt *SUFRIR* lo mèrit. *Tragar, sufrir*. Perfero, ers.

SUGGERIMENT, m. SUGGESTIÓ.

SUGGERIR, v. a. Insinuar, advertir ó fèr recordar alguna cosa. *Sugerir*. Suggesto, is. || Dirli á algú lo que deu dir. *Sugerir, soplar*. Verba suggerere. || Influir, instigar. *Sugerir*. Suggesto, is. || Dir al testador lo que ha de fèr contra sa intenció á favor de algú. *Sugerir*. Insusurro, as.

SUGGESTIÓ, f. Obra de suggerir, y la mateixa cosa suggerida. *Suggestion*. Suggestus, us. || Consell, acort. *Suggestion*. Suggestio, nis. || Tentació del dimoni. *Suggestion*. Inductus, us.

SUICIDA, m. Qui's mata á sí mateix. *Suicida*. Sui ipsius occisor.

SUICIDI, m. Obra de matarse á sí mateix. *Suicidio*. Suicidium, ii.

SUÍS, SA. adj. Cosa de Suissa país de Alemanya. *Suizo, helvecio, helvético*. Helvetius. || met. Qui beu molt vi. *Vinoso*. Vinosus.

SULCIMANY, m. SOLIMANY.

SULCIR, v. a. SOLCIR.

SULFAT, m. quim. Sal que resulta de la combinació del àcid sulfúrich ab diferents basas. *Sulfato*. Sulphuricum acidum.

SULFAT DE MAGNÉSIA. SAL DE MADRID.

SULFATAT, DA. adj. quim. Se diu de las sals y altres productos produïts pel àcid sulfúrich y una basa. *Sulfatado*. Sulphurici producta.

SULFÚREO Y SULFÚRICH, A. adj. Lo que participa de la naturalesa ó qualitat de sofre. *Sulfúreo, sulfúrico*. Sulphureosus.

SULFURET DE POTASSA. Producte que's presenta en forma de trossos mès ó ménos espessos, mès ó ménos amples, durs, fràgils, de color moreno verdós quant són frescos; grisosos, cendrosos ó inodoros quant són revellits, atrauhen promp-

tament la humitat del ayre, desprenent á las horas un olor pudent; de sabor acre, cáustich y amarch, solubles enterament en la àygua quant són purs. *Higado de azufre, sulfuro de potasa*. Sulphuretum potassæ.

SULFURO, m. Combinació natural ó artificial del sofre ab una substància tèrrea, alcalina ó metálica. *Sulfuro*. Sulphurus, i.

SULMONÉS, A. adj. Cosa de Sulmona, ciutat del Abruso. *Sulmonense*. Sulmonensis.

SULTÁ, m. Nom dels primers emperadors turchs, títol que's dona als emperadors de Orient. *Sultan*. Sultanus, i; turcorum imperator. || Espècie de moneda de Turquia. *Sultan*. Sultanus nummus.

SULTANA, f. La dona principal del sultá. *Sultana*. Sultana regina. || Embarcació de guerra, la principal que usen los turchs. *Sultana*. Bellica turcorum navis.

SUMA, f. arit. Lo resultat que s' obté en lo sumar. *Suma*. Summa, æ. || Col·lecció, agregat de molts cosas, especialment de diners. *Suma*. Summa, æ. || La conclusió de tot. *Suma*. Summa, æ. || La acció de sumar. *Suma*. Summa, æ. || Lo mès substancial ó important de alguna cosa. *Monta, suma*. Summa, æ, caput, itis. || Recopilació ó compendi de alguna cosa, com: la *SUMA* de sant Tomàs. *Suma*. Summa, æ. || Llibre dels moros així anomenat. *Suma*. Maurorum liber sic dictus.

EN SUMA, m. adv. En fi, en pocas paraulas. *En suma, en resúmen, en resolucio, en una ó dos palabras*. Paucis, demùm.

LES SUMES, ant. *En resúmen, en suma*. Demùm.

SUMACAL, m. Camp ó terrenó ahont se cria sumach. *Zumacal, zumacar*. Naulea abundans locus.

SUMACH, m. Roldó, fullas pinnadas ab asseraduras un poch obtusas, ovales, y per sota peludas, rogencas, inodoras, y de sabor astringent. Serveix pera assahonar las pells, pera tenyir de negre, etc. *Zumaque, roldó*. Rhus, uris.

SUMACH DE LLOMBARDIA. *Fustete*. Cotinus rhus.

SUMADOR, A. m. y f. Qui súma. *Sumador*. In summam redigens.

SUMAMENT, adv. m. En gran manera. *Sumamente*. Summè, maximoperè. || Segons lo summo á que una cosa pòt arribar. *Sumamente*. Summè. || Moltíssim. *Sumamente*. Permaximè.

SUMANDO, m. *Sumando*. Summæ quantitas.

SUMANTA, f. Palissa. *Zurra, sumanta, tunda, soba, solfeo, solfa, manta*. Verberatio, nis. || Reprehensió forta. *Sepan-cuantos, felpa*. Verbis castigatio.

DONAR UNA SUMANTA. fr. Donar una palisa á algú, afartarlo de cops. *Sotanejar, dar una sotana ó una felpa*. Verberibus alicquem mulctare, accipere.

SUMAR, v. a. arit. Buscar una quantitat dita suma, igual á várias partidas de una mateixa espècie ditas sumandos. *Sumar*. Addo, is, in summam redigere. || COMPENDIAR, ABBREVIAR, RECOPIAR. || v.

n. Resultar una suma ó partida de altrás. *Sumar*. *Summam ex aliis confari*.

SUMARI. m. Compendi. *Sumario*, *sinópsis*, *compendio*. *Summa*, æ, *epilogus*, i, *synopsis*, is. || Reducció en compendi de una causa, plet; etc. *Sumario*. *Causæ coniectio*. || La butlla de la santa Crusada, que conté las indulgèncias que'l Papa concedeix als fiels que la prenen. *Sumario*. *Summarium*, ii. || adj. Abreviat, posat en compendi. *Compendiando*, *resumido*, *sumario*. *Summarius*; in *compendium redactus*.

SUMÀRIA. f. for. Informació que's fá en judici ordinari. *Sumaria*. *Summaria*, æ.

SUMÀRIA OBERTA. for. La que no s' ha conclós. *Sumaria abiecta*. *Nondum finita summaria*.

SUMÀRIAMENT. adv. m. En compendi. *Summariamente*. *Summatim*. || for. De pla, sense guardar enterament l' orde ó solemnitat judicial. *Summariamente*. *Absque juris solemnibus*.

SUMBA. f. Xasco, burla. *Zumba*, *figa*. *Mordacitas*, atis, *jocus*, i.

SUMBARSE. v. r. Xasquejar, fér burla. *Zumbar*, *zumbarse*, *figarse*, *dar baya*, *hacer zumba*. *Nugor*, *jocor*, aris.

SUMERA. f. SOMERA.

SUMERGIR. v. a. Ficar alguna cosa dins del aygua. També s' usa com recíproch. *Sumergir*, *zabullir*. *Immergo*, *demergo*, is. || Ficar á algú en alguna cosa, com: la passió SUMERGEIX en los vicis. *Sumergir*, *implicar*. *Submergo*, is.

SUMERSIÓ. f. Acció de sumergir ó sumergirse. *Sumersion*. *Submersio*, nis.

SUMICAR. v. a. Suspirar redobladament ab una respiració violenta é interrompuda en demostració de voler plorar. *Sollozar*, *zollipar*. *Singultio*, is.

SUMILLER. m. Principal de várias oficinas y ministeris de la casa real. *Sumiller*. *Alicujus muneris in domo regia praefectus*.

SUMILLER DE CORPS. Lo qui cuyda de tot lo pertanyent al llit del rey, y de assistirlo quant se vesteix y despulla. *Sumiller de corps*. *Summus regii cubiculi praefectus*.

SUMILLER DE CORTINA. Oficial molt distingit en palácio, que entre altres cárrechs té 'l de fér córrer la cortina del cancell ó tribuna quant entran y surten los reys, quant se fá alguna cerimònia ó van á la iglésia. *Sumiller de cortina*. *Regi velum pandens aut reducens*.

SUMILLER DE LA CAVA. Oficial de la casa real que cuyda del pa, del vi, dels cuberts y demés de la taula. *Sumiller de la cava ó panateria*. *Rei panariæ et cellæ vinariæ custos*.

SUMILLERIA. f. La oficina, exercici y cárrech de sumiller. *Sumilleria*. *Regii cubiculi, regiae mensæ munus*.

SUMINISTRAR. v. a. etc. SUBMINISTRAR.

SUMIQUEJAR. v. a. FÉR LO FLORICÓ.

SUMIR. v. a. Absumir; y sols s' usa per pèndrer y consumir lo sacerdot lo cos y sanch de nostre Sr. Jesucrist en la missa. *Consumir*, *sumir*. *Sumo*, is.

SUMIRSE. v. r. for. ABOCAR. 6.

SUMISSIÓ. f. y derivats. SUBMISSIÓ.

SUMISTA. f. Autor de sumas ó compendis. *Sumista*. *Moralis theologiae candidatus*, *summista*, æ.

SUMITAT. f. La cima ó altura de alguna cosa. *Sumidad*. *Apex*, *icis*, *summitas*, atis.

SUMO, A. adj. Lo més alt y elevat. *Sumo*. *Summus*, *praestans*.

Á LO SUMO. m. adv. Á lo més. *A lo sumo*, *á lo mas*. *Ad summum*, *ut summum*.

SUMOGUT, DA. adj. Alsat un poch de són siti. *Solevantado*. *Submotus*. || Dit de algun edifici que ha fét moviment, y s'ha esquerdat. *Sentido*. *Fissus*. || Inquiet, revoltós. *Bullicioso*, *bullidor*, *rijoso*. *Irrequietus*.

SUMÓURER. v. a. SOMÓURER. || SUBSTRÁURER.

SUMPCIÓ. f. teol. La acció de rébrer lo cos de Nostre Sr. Jesucrist en la sagrada Eucaristia. *Suncion*. *Sumptio*, nis.

SUMPTUARI, A. adj. Se diu de las lleys que reprimeixen los gastos excessius y luxo supérfluo. *Suntuario*. *Sumptuarius*.

SUMPTUÓS, A. adj. Magnífich, espléndit, gran, de molt gasto. *Suntuoso*, *regio*, *soberbio*, *grandioso*, *ostentoso*. *Sumptuosus*. || Dit del home magnífich en són gasto y port. *Suntuoso*. *Sumptuosus*. || PRÓDICH.

SUMPTUOSAMENT. adv. m. Magníficament, ab gran gasto. *Suntuosamente*. *Polluctè*, *sumptuosè*.

SUMPTUOSÍSSIM, A. adj. sup. *Suntuosissimo*. *Sumptuosissimus*.

SUMPTUOSITAT. f. Gasto, dispendi gran, magnificència costosa. *Suntuosidad*. *Sumptuositas*, atis.

SUMULARI. m. Oficial de cámara en Roma pera expedir las butllas, etc. *Sumulario*. *Summularius*, ii.

SÚMULAS. f. pl. Compendi dels rudiments ó principis elementals de la lógica. *Súmulas*. *Summulæ*, arum.

SUMULISTA. f. Qui estudia súmulas. *Sumulista*. *Ad summulas incumbens*.

SUMULÍSTICH, CA. adj. Cosa de las súmulas. *Sumulistico*. *Summulisticus*.

SUNAMÍTIS. m. En la sagrada Escripura se pren per ánima santa. *Sunamitis*. *Sunamitis*, is.

SUNY Y SUNYER. m. fam. son.

SUNYIR. v. a. RENTAR.

SUOR. m. Humor ó serositat que ix pels poros del cos del animal. *Sudor*. *Sudor*, is. || met. *Traball*, *fatiga*. *Sudor*. *Sudor*, is. || També's diu de la goma que destil·lan alguns arbres. *Goma*. *Gumi*, orum.

SUOR DE LAS AIXELLAS. Lo mal olor que fá 'l suor de sota l' aixella. *Sobaquina*. *Elida capra*, *alarum fætor*, *hircus*, i.

SUOR INGLÉS. Espécie de malaltia ó suor pestilencial que venia ab un rigor ó tremolor mortal, que feu molts estragos en Inglaterra y Alemanyá ls anys 1483, 1506, 1516, 1528 y 1551. *Sudor inglés.* Anglicus sudor.

AB LO SUOR DE SA CARA. m. adv. Ab lo treball de aquell de qui's parla. *Con el sudor de su frente ó de su rostro.* In sudore vultus sui.

SUPERABLE. adj. Lo que's pót superar. *Superable.* Superabilis.

SUPERABUNDÀNCIA. f. Abundància excessiva. *Superabundancia.* Superabundantia, æ.

SUPERABUNDANT. adj. Excessiu, redundant. *Superabundante.* Superabundans.

SUPERABUNDANTÍSSIM, A. adj. sup. *Superabundantissimo.* Superabundantissimus.

SUPERABUNDAMENT. adv. m. Ab abundància excessiva. *Superabundantemente, sobreabundantemente.* Perquam abundè, affatim.

SUPERABUNDAR. v. a. Abundar ab excés. *Superabundar, sobreabundar, rebosar.* Superabundo, as, refluo, is.

SUPERACIÓ. f. astron. La diferència del moviment del planeta més lleuger respecte de altre més pesat. *Superacion.* Superatio, nis.

SUPERANNACIÓ. f. Nom de unas lletras de la cancelleria de Roma, en que's revalidan altrás antigüas, que no's reduhiren en temps á efecto. *Superannacion.* Superannatio, nis.

SUPERANT. adj. Lo qui supera ó vens. *Superante.* Superans.

SUPERAR. v. a. Sobrepujar, excedir vé, ncer. *Superar.* Supero, as.

SUPERBAMENT. adv. m. Orgullosament. *Soberbiamente.* Arroganter, elatè. || Mòlt bè, magníficament. *Magníficamente, soberbiamente, espléndidamente.* Mirificè, gloriósè.

SUPERBE. adj. SUPERBO.

SUPÉRBIA. f. Orgull, lo primer en orde als vicijs capitals. *Superbia.* Superbia, æ, animi elatio. || Excés en la magnificència, sumptuositat ó pompa. *Superbia.* Fastus, us, superbia, æ. || Cólera, ira expressada ab accions. *Superbia.* Iræ excessus. || Vanitat de las própías prenas ab despreci dels demés. *Superbia.* Arrogantia, æ. || f. pl. ant. INSOLÈNCIA.

SUPERBIÓS, A. adj. SUPERBO. 1.

SUPERBIOSAMENT. adv. m. SUPERBAMENT.

SUPERBO, A. adj. Orgullós. *Superbio, soberbioso, altanero.* Superbus, tumidus. || Qui facilmente se deixa apoderar de lasupèrbia. *Superbioso.* Superbus. || Elevat, excel·lent, sumptuós, magnífic. *Magnífico, superbio.* Splendidus, magnificus. || Abundant, espléndit. *Espléndido, superbio, suntuoso.* Splendidus, lautus. || VA, FANFARRÓ, PRESUMIT. || met. En las cosas inanimadas, alt, excessiu, fort. *Superbio.* Excelsus, sublimis. || Díit dels caballs, fogós, violent. *Arrogante, superbio, brioso.* Strenuus.

ES TANT SUPERBO QUE SI 'LS TALONS LI QUEYAN NO'S

GIRARIA. loc. Denota la suma supèrbia de algú. *Es mas arrogante que Júpiter ó mas soberbio que Lucifer.* Non salutat gratis.

SUPEREMINÈNCIA. f. La elevació, altesa ó grau eminent en que está constituhida una persona. *Supereminencia.* Supereminentia, æ.

SUPEREMINENT. adj. Mòlt elevat ó eminent. *Supereminente.* Supereminens.

SUPEREROGACIÓ. f. Acció executada además dels termes de la obligació. *Supererogacion.* Supererogatio, nis.

SUPEREROGATORI, A. adj. Voluntari, lo que's fá además de la obligació. *Supererogatorio.* Gratuitus.

SUPERFETACIÓ. f. med. Nova generació ó sobre generació, quant hi ha generació posterior sobre la primera ó en divers temps; so' es, segon prenyat durant lo primer, lo que succeheix molts vegadas en las trujas. També 's diu metafóricament, com: una SUPERFETACIÓ monstruosa de govern. *Superfetacion.* Superfetatio.

SUPERFÍ, NA. adj. SOBREFÍ.

SUPERFICIAL. adj. Pertanyent á la superfície. *Superficial.* Superficialis. || Lo que's queda en la superfície y no penetra ó profundisa. *Superficial.* Perfusorius. || Aparent, sèns solidesa; com: enteniment ó doctrina SUPERFICIAL. *Superficial.* Perfunctorius, superficialis.

SUPERFICIALITAT. f. Qualitat desuperficial. *Superficialidad.* Species, ei.

SUPERFICIALMENT. adv. m. Lleugerament, per de sobre. *Superficialmente.* Perfunctoriè, obiter. || met. Exteriorment, sèns profundisar. *Superficialmente.* Obiter, per transennam.

SUPERFICIARI, A. adj. for. SUPERFICIONARI.

SUPERFÍCIE. f. geom. La extensió de llargària y amplària, prescindint de la profunditat. *Superficie.* Superficies, ei. || La cara, apariència ó exterior de qualsevol cosa. *Superficie.* Superficies, ei. || met. Bany, tintura de alguna cosa, coneixement escàs de alguna ciència, etc. *Baño, superficie.* Superficies, ei, nuda cognitio. || agric. Se diu del terreno que no está mòlt profundo. *Superficie, sobrefaz, sobrehaz.* Superficies, ei.

SUPERFÍCIE CÒNCAVA. geom. La curva considerada ó mirada per la part interior, com la bóveda de un temple. *Superficie cóncava.* Superficies concava.

SUPERFÍCIE CONVEXA. geom. Qualsevol superfície curva mirada ó considerada per la part exterior. *Superficie convexa.* Superficies convexa.

SUPERFÍCIE CURVA. geom. La que's pót considerar escrita pel moviment de una línia que muda contínuament de direcció. *Superficie curva.* Superficies curva.

SUPERFÍCIE PLANA. geom. Aquella sobre que's pót aplicar una línia recta en qualsevol sentit. *Superficie plana.* Superficies plana.

SUPERFICIONARI, A. adj. for. S' aplica al qui té l' us de la superfície ó dels fruyts de la fin-

ca agena, pagant al senyor certa pensió anual. *Superficionario, superficialio*. Superficie utens.

SUPÉRFLUAMENT. adv. m. Excessivament. *Supérfluamente*. Superfluè.

SUPERFLUITAT. f. Desmasia, excés. *Superfluidad, redundancia*. Superfluitas, atis. || Lo que es per demés, *supérfluu* ó inútil. *Superfluidad*. *Supervacaneum*, ei.

SUPÉRFLUO, A Y SUPÉRFUL. adj. Sobrant. *Supérfluo*. Superfluus, superfluens. || Excessiu. *Supérfluo*. Immodicus. || Inútil, per demés. *Supérfluo, supervacaneo, excusado*. *Supervacaneus, otiosus*.

SUPERHUMERAL. m. Ornament, espècie de escapulari compost de or y teixit de vârios y preciosissims colors, de que usava 'l sumo Sacerdot de la lley antiga. *Superhumeral, efod*. Superhumerali, is.

SUPERGERIA. f. SUPERSTICIÓ.

SUPERINTENDÈNCIA. f. Suprema administració en qualsevol línia. *Superintendencia*. Suprema administratio. || Empleo y jurisdicció del superintendent. *Superintendencia*. *Præfectura*, æ.

SUPERINTENDENT. m. Director de alguna cosa ab superioritat á tots los que serveixen en ella. *Superintendente*. *Præfectus*, supremus inspector. || Oficial superior encarregat de la recaudació y distribució de las rendas reals. *Superintendente*. *Vectigalium curator*.

SUPERIOR. m. Prelat, qui té 'l govern de alguns súbdits. *Superior, prelado*. *Prædes*, idis. || adj. Lo que está més alt ó en lloch preeminent. *Superior*. Superior. || Lo que excedeix á altra cosa. *Superior*. Excellens, prestans. || Dit en orde á las qualitats que donan preferència ó elevació respecte de altrás. *Superior*. *Præstantior*. || met. Millor, més excel·lent. *Superior*. Eximius. || geom. Se diu dels llochs ó terras més altas respecte de altrás en la situació de la esfera. *Superior*. Superior. || astr. Se diu dels planetas Saturno, Júpiter y Marte. *Superior*. Superiores planetæ.

SUPERIOR INMEDIAT. Jutge en primera instància, com lo més propi á una causa, querella, etc. *Superior immediato*. Superior immediatus.

SUPERIORA. f. Prelada de monjos. *Superiora*. *Præfecta*, æ.

SUPERIORAT. m. Ocupació del superior y 'l temps que dura. *Superiorato*. Superioris munus, tempus.

SUPERIORITAT. f. Preeminència. *Superioridad*. *Præstantia*, æ. || Lo càrrech ó dignitat de superior. *Prelacia, superioridad, prelatura*. *Præfectura*, æ. || GOVERN.

SUPERIORMENT. adv. m. De un modo superior. *Superiormente*. *Præstantius*, eximiè.

SUPERLATIU, VA. adj. Lo que denota excel·lència ó superioritat. *Superlativo*. Superlativus. || Molt gran y excel·lent en sa línia. *Superlativo*. Superlativus. || gram. S' aplica al adjectiu que posa en sumo ó ínim grau la qualitat del substantiu;

y es absolut, com aplicadíssim ó molt aplicat y respectiu, com lo més aplicat de tots. *Superlativo*. Superlativus gradus.

EN GRAU SUPERLATIU: m. adv. fam. y

SUPERLATIVAMENT. adv. m. Ab excés considerable. *En grado superlativo, en sumo grado, superlativamente*. Superlativo gradu, supereminenter.

SUPERNAL. adj. SOBRENATURAL. || SUPREMO.

SUPERNALMENT. adv. m. SOBRENATURALMENT.

SUPERNUMERARI, A. adj. Lo que es sobre 'l número determinat ó llegítim, afegit al número fixo. *Supernumerario*. Supernumerarius.

SUPERPARCIENT. adj. geom. y arit. Se diu pera explicar la proporció de dos líneas ó números en que 'l segon conté una ó més vegadas al primer, y algunas de sas parts aliquotas; v. g. 3 y 11 que están en proporció triple, perque l' 11 conte 3 vegadas al 3 y 2[11 avos. *Superparciente*. Superpartiens.

SUPERPARTICULAR. adj. geom. y mat. Se diu de una proporció en que 'l terme major conté al menor una vegada y una part aliquota seva, com: 2 y 3 en que 'l 3 conté una vegada al 2 y 1[3. *Superparticular*. Superparticularis.

SUPERSTICIÓ. f. Falsa devoció, culto que's dóna á qui no's déu ó de un modo indegut, com si s' adorás als Sants sens relació á Dèu. *Supersticion*. Superstitio, nis. || Escrúpol ridícul y sens fonament. *Supersticion*. Superstitio, nis. || Exactitut nímia. *Supersticion*. Nimia accuratio. || Patranyas, rondallas, cuentos de vellás. *Supersticiones, cuentos de viejas*. Aniles superstitiones.

SUPERSTICIÓS, A. adj. Cosa de superstició ó que la enclou. *Supersticioso*. Superstitiosus. || Qui usa de supersticions. *Supersticioso*. Superstitiosus. || Desmasiat exacte en lo que fá. *Supersticioso*. Nimis accuratus. || Desmasiat escrúpolós. *Supersticioso*. Superstitiosus.

SUPERSTICIOSAMENT. adv. m. Ab superstició. *Supersticiosamente*. Superstitiosè.

SUPERSUBSTANCIAL. adj. que s' aplica al Pa encarístich. *Supersustancial*. Supersubstantialis.

SUPERVENCÍO. f. for. L' acció de sobrevenir algun títol ó dret. *Supervencion*. Superventus, us. || Parlant del misteri de la encarnació del fill de Dèu, la vinguda del Esperit sant. *Supervencion*. Superventio, nis.

SUPERVINIENT. adj. for. Lo que sobrevé. *Superveniente*. Superveniens.

SUPERVIVÈNCIA. f. Vida més llarga ó sobre la de altra. *Supervivencia*. Vita superstes. || Vontatja ó donació que s' estipula en los tractats matrimonials á favor del que sobreviu al altre. *Supervivencia*. Augmentatio juris facta in favorem superstitis.

SUPERXER, A. m. y f. Qui usa de superxerías. *Superchero*. Dolosus, i.

SUPERXERIA. f. Engany, frau. *Supercheria*. Fraus, dis.

SUPÍ, NA. adj. Se diu del que està boca pera amunt. *Resupino, supino*. *Resupinus*. || m. gram. Modo del verb llatí, que acaba en um, y es arrel de formació. *Supino*. *Supinum*, i. || Se diu de la ignorància crassa ó que proceheix de negligència. *Craso, supino*. Ignorantia supina.

SUPLANTAR. v. a. **SUPLANTAR.**

SUPLECIÓ. f. **SUPLEMENT.**

SUPLEFALTAS. m. fam. Qui supleix las faltas de altre. *Suplefaltas*. Vices alterius supplens; vicarius, ii.

SUPLEMENT. m. Obra de suplir y la mateixa cosa que s' supleix. *Suplemento*. *Supplementum*, i. || Lo que s' agrega á un tot, pera suplir la falta que tenia. *Suplemento*. *Complementum*, i. || ret. Figura de disminució, y es quant en una clàusula s' supleix alguna cosa pera fer lodiscurs més elegant. *Suplemento*. *Supplementum*, i. || En matèria de literatura s' diu del augment que s' afegeix á alguns llibres. *Suplemento*. *Supplementum*, i. || La diferència en lo valor de una moneda del preu just que deu tenir. *Suplemento*. *Differentiæ supplementum*.

SUPLEMENT DE EDAT. **DISPENSA.**

SUPLENT. m. gram. Oració en que'l verb careix del temps en que està, y s' supleix per altre. *Suplemento*. *Supplementum*, i. || Qui supleix ó substitueix á altre. *Suplente, suplidor*. *Vicarius*, ii. || farm. Equivalent. *Suplemento*. *Quid pro quo, supplementum*, i.

SUPLERT, A. p. p. *Suplido*. *Suppletus*.

SÚPLICA. f. Petició, pregària. *Súplica, supplicacion*. *Precatus*, us; *supplex petitio*. || *Solicitut*, representació, memorial. *Súplica*. *Libellus supplex*. || for. Petició pera que's concedesca 'l coneixement de una causa á aquest ó al altre subjecte. *Súplica*. *Supplicatio*, nis. || **DEPRECACIÓ.**

SUPPLICACIÓ. f. **SÚPLICA.** 1. || f. Recurs que's fa en algun tribunal superior pera que's veja de nou alguna instància. *Supplicacion*. *Supplicatio*, nis.

A **SUPPLICACIÓ.** m. adv. A instància, á petició. A *supplicacion*. *Rogatu*, hortatu.

SUPLICANT. p. a. Qui suplica. *Suplicante*. *Supplex, supplicans*. || for. Qui exposa alguna rahó, demanda, etc. *Suplicante*. *Orator*, is.

SUPLICAR. v. a. Demanar ab súplicas. *Suplicar*. *Supplico*, obsecro, as. || for. Apel·lar de un tribunal superior á ell mateix, pera que's torne á informar y sentenciar de nou. *Suplicar*. *Provoco*, as.

SUPPLICATORI, A. adj. Propi pera suplicar. *Supplicatorio*. *Supplicatorius*.

SUPPLICATÒRIA. f. Carta, ofici de un tribunal ó jutge á altre de igual classe. *Supplicatoria*. *Inter judicos eadem auctoritate gaudentes literæ*.

SUPLICI. f. Pena, càstich de mort. *Supplicio, último supplicio*. *Supplicium*, ii. || Lo lloch ahont s'

executa la sentència de pena capital. *Supplicio*. *Supplicium*, ii.

SUPLIDOR, A. m. y f. **SUPLINT.** 2.

SUPLIR. v. a. Completar, integrar lo que falta. *Suplir*. *Suppleo*, es. || Valerse de una cosa per falta de altra, com: *SUPLIR* la falta de vi ab cervesa. *Suplir*. *Suppleo*, es, ulor, eris. || Posarse un en lloch de altre. *Suplir, reemplaçar*. *Alicujus vices implere*. || Dissimular. *Suplir*. *Suffero*, ers. || Sobreentèndrer. També s' usa com *recíproch*. *Suplir*. *Suppleo*, es.

SUPLUJARSE. v. r. **SOTAPLUJARSE.**

SUPOLS. m. **INSTANT, MOMENT.**

SUPORTAR. v. a. **SOPORTAR.**

SUPOSADOR, A. m. y f. Qui suposa. *Suponedor*. *Suppositor*, is.

SUPOSAR. v. a. Donar per assentada y existent alguna cosa, encara que no ho sia. *Presuponer, suponer*. Pono, is. || Fingir. *Suponer*. *Suppono, fingo*, is. || Tenir representació ó autoritat. *Suponer*. *Auctoritate valere*. || Demanar com precís, y així la conclusió suposa las primícias y 'l judici de aprehensió. *Suponer*. *Postulo*, as, *suppono*, is. || Sobreentèndrer alguna cosa posada en rahó, encara que no s' expresse. També s' usa com *recíproch*. *Suponer*. *Subaudio*, is.

SUPOSAT, DA. p. p. *Supuesto*. *Positus*.

SUPOSICIÓ. f. L' acció de suposar y la cosa suposada. *Suposicion*. *Suppositio*, nis. || Autoritat, distinció. *Suposicion*. *Existimatio*, nis. || Falsedat, ficció. *Suposicion*. *Fictio*, nis. || lóg. Acepció de un terme en lloch de altre. *Suposicion*. *Suppositio*, nis. || for. Al·legat, cita, crimen fals. *Suposicion*. *Fallacia*, æ.

DE **SUPOSICIÓ.** m. adv. Se diu de la persona de distinció y de caràcter. *De cuenta*. *Auctoritate*.

EN **SUPOSICIÓ QUE.** m. adv. Suposat que. *En suposicion que ó de que, ó puesto que ó dado que*. *Posito quod*.

SUPÓSIT. m. Lo que serveix de basa ó fonament, com lo nominatiu en l' oració. *Supuesto*. *Suppositum*, i. || fil. La individualitat de la substància completa é incommunicable, com: la humanitat es lo supòsit del home. *Supuesto*. *Suppositum*, i. || L' objecte y matèria que no s' expressa, en la proposició; però en que consisteix ó s' funda la veritat de ella, com: caminar sobre tal supòsit. *Supuesto*. *Suppositum*, i.

FÉR **SUPÓSIT.** fr. FÉR cas. *Hacer caso*. *Æstimo*, as.

SUPOSITICI, A. adj. Fingit, suposat. *Supositicio*. *Fictus*.

SUPPEDITAR. v. a. **SUPEDITAR.**

SUPLANTAR. v. a. **SUPLANTAR.**

SUPPLICAR. v. a. **SUPPLICAR.**

SUPPRIMIR. v. a. etc. **SUPPRIMIR.**

SUPPUTAR. v. a. **SUPPUTAR.**

SUPREMA. f. Consell de la Inquisició, al qual presidia l'inquisidor general. *Suprema*. *Supremum tribunal*.

SUPREMAMENT. adv. m. Últimament, sense recurs. *Supremamente.* Præcipuè, absolutè. || **SUMAMENT.**

SUPREMO, A. adj. Soberà, 'l primer en grau ó dignitat, com: Dèu es lo sér SUPREMO. *Supremo.* Summus, supremus. || Se diu del jutge ó tribunal que té poder del soberà, pera terminar las causas de sos súbdits, sense més apel·lació. *Supremo.* Supremus, summus. || fil. sumo. || Se diu del poder de las cosas ó personas á las quals se dona un poder absolut, com: l' us té un poder SUPREMO en los idiomas. *Supremo.* Supremus, primarius.

SUPRESSIÓ. f. La obra de suprimir. *Supresion.* Suppressio, nis. || Detenció, obstrucció de las vias per ahont passa la orina. *Supresion.* Obstructio, nis. || Se diu de todas las cosas que 's callan ú ocultan, ó la publicació de las quals s' impedeix. *Supresion.* Reticentia, æ. || astron. L' arch del círcul vertical, que hi ha desde'l horisont á una estrella que està ja sota de ell. *Supresion.* Suppressio, nis.

SUPRIMIR. v. a. Callar, ocultar ó no dir alguna cosa que's deuria. *Suprimir.* Supprimo, is. || Llevar, abolir, extingir. *Suprimir.* Supprimo, is, aboleo, es. || Impedir, destorbar lo curs de alguna cosa. *Suprimir.* Supprimo, is. || ANUL·LAR. || COM·PRIMIR, OPRIMIR.

SUPRIMIT, DA. p. p. *Suprimido, supreso.* Suppressus.

SUPURACIÓ. f. La acció y efecte de supurar. *Supuracion.* Suppuratio, nis. || Mutació de la sanch en matèria corrupta. *Supuracion.* Suppuratio, nis.

SUPURANT. v. a. SUPURATIU.

SUPURAR. v. a. cir. Disposar las matèries y madurarlas, pera poderlas extraure. També s' usa com reciproc. *Supurar.* Suppuro, as. || Gastar, consumir lo licor per medi del calor ó del foc. *Supurar.* Suppuro, as. || met. Dissipar, consumir en qualsevol línia. *Supurar.* Suppuro, as.

SUPURAT, DA. p. p. *Supurado.* Suppuratus.

SUPURATIU, VA Y SUPURATÓRI, A. adj. Se diu del medicament que supura ó té virtut de supurar. *Supurativo, supuratorio, supurante.* Suppurans.

SUPUTACIÓ. f. arit. y ál. CÀLCUL.

SUPUTAR. v. a. arit. y ál. COMPUTAR, CALCULAR.

SUQUEJAR. v. a. Mullar repetidament lo pa en lo such, caldo ó altre licor. *Sopetear.* Panem in jus identidem madefacere. || Despedir most ó such los rahims y fruyta, reventantse uns ab altres. *Remostarse, remostecerse, y hacerse lagarejo,* se diu dels rahims. Mustesco, is.

SUQUER, A. m. y f. ant. SUCRE, SUCRERA.

SUR. m. astr. Nom del polo deprés per la Europa y demès regions situadas envers la mateixa part del Equador, ó en lo propi emisferi ab relació á aquest. *Sur.* Antartos, i. || La part meridional de la esfera ó globo terrestre. *Sur.* Australis plaga. || Lo punt cardinal interceptat envers

aquesta part en l' horisont pel meridià. *Sur.* Austral interceptus. || m. SOBRESALT.

GUANYAR AL SUR. fr. náut. Avansar en aquest rumbo. *GANAR al Sur.* Austrum præoccupare.

SURA. f. Un dels ossos de la part alta y posterior de la cama. *Sura.* Sura, æ.

SURALS. adj. pl. anat. Se diu dels vasos de la pantorrilla. *Surales.* Surales.

SURAR. v. a. Mantenir-se sobre del áygua, sens enfonzarse. *Sobrenadar, sobreaguar, flotar.* Supernato, as. || met. Tenir mando, anar de augment. *Medrar, estar en auje.* Uti prosperitate.

SURBIR. v. a. SORBIR.

SUREDA. f. ter. Lloch aspre. *Aspereza.* Confractio, nis.

SURELL. m. SORELL.

SURER. m. ALZINA SURERA.

SURGIDOR, A. m. y f. Qui surgeix. *Surcidor.* Sartor, is. || Lloch ó paratge ahont donan fons las naus. *Surgidero.* Statio, nis.

SURGIDURA. f. Obra de surgir. *Zurcidora.* Sutura, æ. || SURGIT.

SURGIR. v. a. Apedassar, adobar la roba. *Zurcir.* Sarcio, is. || met. Unir y juntar sutilment una cosa ab altra. *Zurcir.* Compingo, is. || met. Mentir ajustant mentida sobre mentida. *Zurcir.* Mendacia compingere. || náut. Donar fons la nau. *Anclar, surgir.* Navim ad litus applicare.

SURGIT, DA. p. p. *Zurcido.* Sartus. || m. La unió ó costura quant se surgeixen dos pessas de roba. *Zurcido, zurcidora.* Sartura, æ.

SURO. m. La escorxa exterior de la alzina surera, de la que's fan buchs de abellas, taps de ampolla, etc. *Coreho.* Suber, is. || pl. Los trossos de dita escorxa pera apèndrer de nadar. *Nadaderas.* Instrumenta ad natandum. || met. Insensible, estúpit, tonto. *Leño, tronco.* Stipes, itis.

NADAR SENSE SURO. fr. NADAR SENSE CARABASSAS.

QUI TRÁU 'L SURO DE LA ALZINA. *Descorchador.* Suberis decorticans.

TRÁURER LO SURO DE LA ALZINA. fr. *Descorchar.* Suberis decorticare.

SURRA. f. Tunda donada al cul ab assots, etc. *Zurra, vuelta de azotes.* Verberatio, nis. || Reprehensió forta. *Zurra.* Dura objurgatio. || ESCARMENT. || Palissa, càstich, cops, encara que sia sens assots. *Zurra.* Castigatio, nis. || pl. Arrugas de la cara del qui està enfadat. *Ceño.* Torba facies, frontis contractio.

DONAR UNA SURRA. fr. met. Repèndrer fortament. *Dar un jabon.* Asperè objurgare.

FÈR SURRAS. fr. Arrugar la cara. *Arrugar la frente.* Frontem corrugare, contrahere.

SURRAR. v. a. ASSOTAR.

SURREPTÍCIAMENT. adv. m. SUBREPTÍCIAMENT.

SURROGAR. v. a. SUBROGAR.

SURROY. m. ter. Terreno arenós. *Arenal.* Sabuletum, i.

SURRUT, DA. adj. Qui fa cara de enfadat. *Ceñudo*. Torvus. || Melancòlich, silenciós. *Murrio, saturnino, capotudo, ceñudo*. Saturninus. || Pensatiu y que parla poch. *Cazurro*. Taciturnus, difficilis. || Mal agradós. *Vinagre*. Asper, difficilis.

FÉR LO SURRUT. fr. Enfoscarse. *Ponerse ceñudo*. Torvé intiere.

SURS. prep. ant. FINS.

SURT, A. náut. p. p. irr. de surgir. *Surto*. Appulsus. || m. Susto repentí. *Sobresalto, aldabada*. Repentinus motus.

DONAR UN SURT. fr. Alterarse, assustarse repentinament. *Sobresaltarse*. Extemplò terreri.

SURTIDA. f. RIXIDA. || Porta falsa en las fortificacions, per sota del terraplé al fosso pera comunicar-se ab la plassa sense perjudici del foch enemich. *Surtida*. Occultus exitus.

SURTIDOR. m. L' artífici en un terreno pla pera fêr brollar ó saltar la àygua ab violència. *Surtidó, saltadero*. Agua saliens. || Lo conducto ocult en los jochs de àyguas, ab algun artífici que la escampa á voluntat del director, pera mullar als qui s' acercan incautament. *Burlador*. Machina aquam ad jocandum emittens.

SURTIMENT. m. La prevenció de alguna cosa feta perasurtir. *Surtimiento, surtido*. Apparatus, us.

SURTIR. v. a. Provehir. També s' usa com recíproch. *Surtir*. Suspedito, ministro, as. || v. n. EIXIR. || Ressaltar, eixir en fora. *Resurtir, resaltar*. Resilio, is. || Saltar en amunt, com la àygua en lo surtidor. *Surtir*. Erumpo, is. || Tenir bon ó mal efecte alguna empresa. *Surtir*. Prosperos aut adversos exitus habere. || RESULTAR. || ORIGINARSE, SUSCITARSE.

SURTIT, DA. p. p. *Surtido*. Ad effectum perductus. || m. SURTIMENT.

SURTÚ. m. Espécie de ropon ó sobretot. *Sobre todo, surtú, sòrtú*. Superindumentum, i.

SUS. Espécie de interjecció pera esquivar los gossos. *Za, Za, apage*. || adv. ant. Sobre, dalt. *Suso, arriba*. Sursum, suprà. || PREST, EN UN MOMENT.

SUS AL VENT. loc. ant. náut. á SOTAVENT.

SUS ARA. SUARA.

DE SUS. m. adv. De sobre. *De suso*. Ex suprà.

EN SUS. En amunt. *Arriba, hácia arriba*. Sursùm, ultrà. || En avant. *En adelante*. In posterùm.

SUSARA. SUARA. || *Luego, luego*. Confestin.

SUSCEPTIBLE. adj. Capàs de rêbrer ó admêtrer. *Susceptible, susceptible*. Ad suscipiendum aptus.

SUSCITAR. v. a. Mòurer, excitar la primera vegada alguna cosa. *Suscitar*. Suscito, as. || Ocasional. *Suscitar*. Facesso, is. || met. Ressuscitar, donar moviment al qui no'l tenia. *Suscitar*. Suscito, as.

SUSCITAT, DA. p. p. *Suscitado*. Excitatus.

SUSDIT. m. Dít anteriorment. *Susodicho, sobre dicho*. Supradictum, i.

SUSPECTE, A. adj. SUSPÍTOS.

SUSPÈNDRE. v. a. Detenir, parar. *Suspendere, interrumpir, parar, rezagar*. Suspendeo, es. || Arrebatar l' ànimo, causar admiració. *Suspendere*. Rápido, is. || Privar á algú de sòn empleo ó ministeri per algun temps. *Suspendere*. Alicui administratió nem interdicere; suspendeo, es.

SUSPENDERSE. v. r. Pararse la execució de alguna cosa pera algun temps. *Suspendere*. Suspendi. || Maravellarse. *Suspendere, maravillarse, pasmarse*. Capi admiratione.

SUSPENS, A. p. p. SUSPÉS.

SUSPENSÍO. f. Detenció, parada. *Suspension*. Suspensio, nis. || Interrupció. *Suspension*. Interrapedo, inis. || Incertitut, detenció en algun moviment del ànimo. *Suspension*. Hæsitatio, nis; hærens animus. || Admiració. *Suspension*. Suspensio, nis. || Censura ecclesiàstica ó pena política que priva per algun temps en tot ó en part del us del ofici ó benefici. *Suspension*. Interdictio, nis. || m. La detenció de la veu de un punt á altre més de lo que li correspon per sòn intervallo. *Suspension*. Cautus detentio. || RAPTE. || gram. RETICÈNCIA. || ret. Figura en que se suspen agradablement als oyents, tenintlos en curiosa expectació pera dir després alguna cosa inesperada y digna de admiració. *Suspension*. Suspensio, nis.

SUPENSÍO DE ARMAS. ARMISTICI.

ESTAR EN SUSPENSÍO. fr. Estar en dubte ó en incertitut. *Estar suspenso ó en suspension*. Hæsitare.

SUSPENSÍU, VA. adj. Lo que té forsa ó virtut pera suspèndrer. *Suspensivo*. Suspensivus. || pl. També 's diu dels quatre ó cinch punts que 's posan en la figura reticèncià. *Suspensivos, corridos*. Suspendentes.

SUSPÉS, A. p. p. *Suspenso, suspendido*. Suspensus. || adj. Lo que penja de altra cosa. *Péndulo, pendiente*. Pendens.

QUEDAR SUSPÉS. fr. Quedar parat, admirat ó enagenat. *Quedar suspenso*. Obstupesco, is; admiratione rapi.

SUSPICÁCIA. f. L' hàbit ó propensió á suspitar ó desconfiar. *Suspiciacia*. Ad suspicandum proclivitas.

SUSPICÁS. adj. Qui ab facilitat suspita ó desconfia. *Suspicaç*. Suspicaç.

SUSPICASMENT. adv. m. SUSPITOSAMENT.

SUSPICIÓ. SUSPITA.

SUSPIR. m. RESPIRACÍO, ALÉ. || Gemech, expressió de tristesa. *Suspiro, sollozo, zollipo*. Suspiratus, us, suspirium, ii. || Ànsia, desitj eficàs de alguna cosa. *Anhelo*. Cupido, inis.

SUSPIR DE MONJA. Composició de pasta y de la escuma del sucre en mòlt petita porció. *Pedo de monja, suspiro*. Ex saccharo edulium.

L' ÚLTIM SUSPIR. met. Lo fi y remat de qualsevol cosa. *El último suspiro*. Rei ultimum.

SUSPIRADOR, A. m. y f. Qui suspira mòlt ó ab dificultat. *Suspirador, suspiroso*. Suspiriosus, anhelans.

SUSPIRALS. m. pl. Entre fundidors de campanas los conductos que deixan en lo motllo, pera que isca 'l vent al introduhirse 'l metall. *Braveras, suspirales.* Spiracula, orum.

SUSPIRAR. v. a. Fér suspirs. *Suspirar.* Suspiro, as. || met. Desitjar ab ánsia alguna cosa. *Suspirar.* Ardentiùs desiderare. || ANHELAR, RESPIRAR.

SUSPIRAT, DA. p. p. y adj. *Suspirado.* Suspiratus.

SUSPITA. f. Desconfiansa, temor ó recel de algun engany. *Sospecha.* Suspicio, nis. || Dubte, incertitut que sobrevé per alguna causa, que, encara que no convens, dóna indicis de lo que pót sér. *Sospecha.* Suspicio, nis.

SUSPITAR. v. a. Tenir suspita, recelarse. *Sospechar.* Suspico, aris, suspecto, as. || Presumir, dubtar. *Presumir, sospechar, conjeturar.* Conjicio, is.

SUSPITAT, DA. adj. ant. y

SUSPITOS, A. adj. Qui dóna motiu de suspita. *Sospechoso.* Suspectus. || Qui facilment suspita. *Sospechoso, suspicaz.* Suspica, x.

SUSPITOSAMENT. adv. m. Ab suspita. *Sospechosamente.* Suspiciosè.

SUSSURRARSE. v. r. Comensarse á dir ó divulgar alguna cosa que no 's sabia. *Susurrarse.* Susurro, as.

SUSSÚS. m. Rosech interior, recel, remordiment. *Reconcomio.* Suspicio, nis.

SUSTÀNCIA. f. SUBSTÀNCIA.

SUSTAR. v. a. ant. ASSUTAR. || SINGLOTAR.

SUSTENIR. v. a. SOSTENIR.

SUSTENIR. adj. Lo que 's pót sustentar ó defensar ab rahons. *Sustentable.* Rationibus sustentendus.

SUSTENTACIÓ. f. L' acte y efecte de sostenir. *Sustentacion.* Sustentatio, nis. || MANUTENCIÓ.

SUSTENTADOR, A. m. y f. Qui sustenta ó sosté. *Sustentador, sustentante.* Sustentans.

SUSTENTAMENT. m. SUSTENTO.

SUSTENTANT. p. a. SUSTENTADOR.

SUSTENTAR. v. a. Sostenir, aguantar algun pes. *Sustentar.* Sustineo, es. || Mantenir, alimentar. *Sustentar.* Sustento, tolero, as. || Defensar ab rahons lo que 's diu. *Sustentar.* Propugno, as. || ant. ALSAR. || En las cosas morals fomenar, recrear, alimentar. *Sustentar.* Foveo, es, alo, is.

SUSTENTAT, DA. p. p. *Sustentado.* Sustentatus.

SUSTENTO. m. Menjar, aliment. *Sustento, mantenimiento.* Cibus, i. || Lo que serveix pera manteniment ó conservació de alguna cosa. *Sustento.* Esca, æ. || Obra de sustentar. *Sustento, sustentacion.* Nutritus, us. || Dít de las cosas espirituas, com: la doctrina es lo SUSTENTO del enteniment, las bonas obras són lo SUSTENTO de las ánimas. *Sustento.* Pabulum, i.

SUSTET. m. Susto petit. *Sustillo.* Pavor levis.

SUSTITUHIR. SUBSTITUHIR.

SUSTO. m. Esglay, sobressalt, espant. *Susto.* Pavor, is.

DONAR UN SUSTO. fr. Embestir de improvís. *Dar un rebato.* Subitò invadere.

SUSTRACCIÓ. f. SUBSTRACCIÓ.

SUSTRÁURER. v. a. RESTAR.

SUT. m. ant. ASSUT. || RECLOSA.

SUTANO. m. Veu ab que 's supleix lo nom de algú que s' ignora ó no 's vól expressar. *Zutano.* Ille, quidam.

SUTIL. adj. Prim, delicat, fi. *Sutil.* Subtilis, deductus. || Agut, perspicás, ingenió. *Sutil.* Acutus, argutus, solers. || quím. Volátil, sèns parts tèreas. *Depurado, sutil, volátil.* Defæcatus. || També 's diu de lo que 's fá ab art, promptitut, y difícil de enténdrer. *Sutil.* Acutus. || En la marina de la edat mitja, s' aplicava á la tercera y última classe de las galeras, la primera era la grossa, la segona la bastarda, y la tercera la sutil per sér menor y més lleugera. *Sutil.* Longa navis velocior. || Se diu del pes de València en que 'l quintar té 4 arrobas ó 120 lliuras, la arroba 30 lliuras, y la lliura 12 unzas; á diferència del pes gros en que 'l quintar té 144 lliuras, la arroba 36 lliuras, y la lliura 12 unzas. *Sutil.* Subtile pondus.

SUTILESA. f. Agudesas, perspicácia de ingeni. *Sutileza.* Subtilitas, atis, acumen, inis. || Delicadesa, tenuitat. *Sutileza.* Tenuitas, atis. || Pensament ó ditxo mes agut que sólit. *Sutileza.* Dictum acutum. || Un dels quatre dots del cos gloriós, y es lo poder penetrar per qualsevol cos. *Sutileza.* Subtilitas, atis. || met. Agudesas, perspicácia de ingeni, y també s' aplica al instinct dels animals. *Sutileza.* Acumen, inis, subtilitas, atis. || Habilitat, agilitat y expedició de mans pera fér alguna cosa. *Sutileza.* Agilitas, atis. || La astúcia y lleugeresa dels lladregots. *Sutileza.* Agilitas, atis. || pl. Sofisterias en las disputas. *Sutileza.* Disputationum laquei; tricæ, arum.

SUTILISACIÓ. f. quím. Obra de sutilisar per medi del calor ó del foch. *Sutilizacion.* Vi foci attenuatio.

SUTILISADOR, A. m. y f. Qui sutilisa. *Sutilizador.* Acuens, attenuans.

SUTILISAR. v. a. Discórrer ab sutilesa. *Sutilizar.* Acutè excogitare. || Refinar, fér fi ó sutil, y es més comú com reciproch, com: los enteniments se SUTILISAN més cada dia, 'l vi 's SUTILISA ab lo foch. *Sutilizar.* Subtiliorem efficere, exacuere.

SUTILÍSSIM, A. adj. sup. *Sutilissimo.* Subtilissimus.

SUTILÍSSIMAMENT. adv. sup. *Sutilissimamente.* Subtilissimè.

SUTILITAT. f. SUTILESA.

SUTILMENT. adv. m. Ab sutilesa. *Sutilmente.* Subtiliter.

SUTJA. m. L' engrut que forma 'l fum en las ximeneas. *Hollin.* Fuligo, inis.

SUTJAR. v. a. met. Esquadrinyar, rastrear,

observar ab curiositat. *Atisbar, acechar, oler, rastrear, olfatear, tentar cerrojos, ventear.* Oleo, es.

SUTRAGADA. f. SOTRAGADA.

SUTURA. f. anat. La costura óconnexió de dos ossos com si estiguessen cusits. *Sutura.* Sutura, æ.

|| bot. Lo punt en que s' uneixen los carpelos en lo fruyt, que comunment n' hi ha al doble que carpelos; y s' anomenan ventrals las formadas per la unió de las caras entrants dels carpelos, y dorsals las líneas que están en lo dors dels carpelos, que quant lo fruyt está madur, regularment s' esberlan y saltan las llavòrs. *Sutura.* Sutura, æ.

SUTZE, A. adj. ant. Brut. *Sucio.* Sordidus.

SUTZEUS. adj. pl. Bruts. *Sucios.* Sordidi.

SUTZURA. f. ant. Brutícia. *Suciedad.* Sordes, ium.

SUY. loc. ant. Sò. *Soy.* Ego sum.

SY.

SYLLABUS. veu llatina que significa cartilla pera confegir. *SIL-LABARI.* || Compendi de los doctrinas ó ideas emitidas pel papa en algun document. *Índice, silabus.* Syllabus.

SYNAQUÓQUA. f. SINAGOGA.

SYNDICH, A, SYNODAL y altres que 's troban ab la y búsquense ab i llatina.

T. Lletra vintiuna del alfabet y dissetena de las consonants. Antigüament era numeral, y valia 160, y ab una ralleta sobre 160,000. Los tribunos romans la escrivian en senyal de que aprobavan alguna lley, y en las inscripcions y memórias significa Tito.

TA.

TA. Síncopa de TUA ó TEVA, com: TA mare. *Tu, tuya.* Tua. || Síncopa de TE HA. *Te ha.*

TA, TA. Espécie de interjecció, lo mateix que fora, fora, déixat de aixó. *Ta, ta, fuera, fuera, no, no.* Siste, cave. || Se pren també com exclamació de que s' enten ja alguna cosa. *Ta, ta; ta, tate.* Jam, jam.

TA, TA, TA. Veus ab que 's significa que 's fá ó se diu alguna cosa molt depressa. *Ta, ta, ta.* Siste, siste.

TABA. m. Paper que porta 'l corredor de las cosas que s' arrendan ó 's venen en l' encant. *Taba.* Actionis programma. || **TARIFA.**

TABÁ Y TABACH. m. Espécie de mosca del tamany de una abella, y ab sa picadura molesta molt als burros y altres animals. *Tabano, tabarro, moscardon, moscarda.* Asilus, cæstrum, tabanus, i.

|| Insecte marí que molesta á las tunyinas, del-fins y emperadors. *Tabano.* Vermiculus marinus.

TABACH. m. PANERET. 2. || fam. y

TABACO. m. Planta que té las fullas amplas, ovales, sentadas, peludas, un poch punxagudas, nirviosas, de color vert baix, apegalosas ó glutinosas al tacto; de olor fort y sabor acre aromátich. Las fullas del comers són secas y han suferit un grau de fermentació que cambia fins á cert punt sa naturalesa, y en aquest cas es de un moreno més ó ménos pujat; són olor es aromátich y penetrant; las llavors són molt petites y rojencas. Sas fullas

són heméticas, irritants, narcóticas, vulnerárias, etc. *Nicociana, tabaco.* Tabacum nicotiana.

TABACO DE FUM Ó DE FULLA. La fulla de dita planta, que després de adobada 's fuma en cigarro ó en pipa. *Tabaco de hoja ó de humo.* Tabaci folium.

TABACO DE MONTANYA. Planta que fá las camas de 10 á 15 polzadas, rodonas, peludas; las fullas oposadas, ovales, enteríssimas, obtusas, sentadas, un poch rasposas per sobre ab tres nirvis; las flors grans, terminals, solitárias, dretas y de un groch hermós, y en lo centro llavors negras; sabor amarch, acre y fastigós; olor fort, aromátich y fá estornudar; la arrel horisontal del gruix de una ploma de ánech, fibrosa, negrenca exteriorment, blanca en són interior, de olor y sabor semblants á las flors, y es antidissentérica, astringent, y útil en las quartanas. *Arnica, tabaco de montaña.* Arnica montana, doronicum germanicum.

TABACO DE PARET. HERBA DE LA MARE DE DÉU.

TABACO DE PÒLS. Las fullas del tabaco moltas y reduhidas á pòls, que ensumat supura y atrau la humitat del cervell, y fá estornudar. *Tabaco de polvo.* Tabaceus pulvis.

TABACO DE RAPÉ. Tabaco de pòls molt gruixut, que 's fá de las ralladuras del tabaco. *Tabaco de rapé ó de son.* Tabacum rasile.

TABACO GROS. Lo que 's fá dels nirvis de la fulla molta, formant com uns granets, y 's sól adobar ab áyguas de olor. *Tabaco grueso.* Tabacum grano-sum.

TABACO HABANO. Tabaco natural que no está rentat ni adobat. *Tabaco habano, ó de sumonte ó de somonte.* Rude tabacum.

DE COLOR DE TABACO. *Atabacado.* Tabaci colorem referens.

PLE Ó BRUT DE TABACO. *Tabacoso.* Tabaci pulvere conspersus.

TABAL. m. Timbal, tamborí. *Atabal, tambo-*

rin, tamborcillo. Tympanum, i. || *Caixa militar.* Caja. Tympanum, i. || ant. PANDERO. || GRUA. 2. || fam. TABOLA. 2.

TABALEJAR. v. n. ant. Tocar lo tabal. *Tocar la caja.* Cymbalum pulsare. || ATABALAR. || met. Imitar los caballs ab las potas lo ruído dels tabals. *Atabalar.* Quadrupedante ungula tympanis sonitum equum imitari. || *Fér ruído, remenar alguna cosa fent soroll, pegar ab los dits ó altra cosa sobre una taula, etc.* Tabalejar. Digitis crepitare.

TABALER. m. TAMBOR. 2. || TIMBALER. || ant. Tocador de pandero. *Panderetero.* Tympanista, æ. || ant. BANQUER, COMERCIANT.

TABALET. m. d. *Atabalejo, atabalillo, tamborete.* Typaniolum, i.

TABALOT. m. TABOLA. 2.

TABAM. m. ant. TABÁ.

TABaqueJAR. v. a. Pèndrer tabaco. *Tomar tabaco.* Tabaci pulverem nasibus haurire.

TABAQUERA. f. Capsa pera tenir lo tabaco. *Caja, tabaquera.* Pyxis tabacaria. || La planta del tabaco. *Tabaquera.* Nicotiana herba.

TABAQUISTA. m. Qui pren ó ensuma molt tabaco. *Correnton, tabaquista, tabacoso.* Tabaci avidus. || Qui enten molt en la qualitat del tabaco. *Tabaquista.* Tabaci qualitatis sagax.

TABARRO. m. TABÁ.

TABART. m. *Tabardo.* Sagum amplum manicatum.

TABBA. f. TABA.

TABEL-LIÓ. m. ant. NOTARI, ESCRIBÁ.

TABEL-LIONAR. v. a. Senyalar, posar lo notari certas rallas ó senyals al fi de una escriptura ó altre instrument, posant una creu damunt entre las paraulas que diuhen: en testimoni de veritat. *Signar.* Signo, as.

TABEL-LIONAT, DA. adj. Se diu de la escriptura senyalada per ma de notari. *Signado.* Signatus.

TABERNA. f. Magatzem de vi per menor. *Taberna.* Taberna vinaria.

TABERNACLE. m. Lloch ahont estava col·locada la arca del testament. *Tabernáculo.* Tabernaculum, i. || Lo sacrari del altar. *Tabernáculo.* Tabernaculum, i. || Pavelló ó tenda. *Tabernáculo.* Tabernaculum, i. || náut. Cuberta provisional sobre l'alcassar de las embarcacions pel abrich dels mariners. *Carroza.* In puppi tabernaculum. || Cabanyella ó habitació. *Tabernáculo.* Tabernaculum, i. || Espècie de bayart en que's porta la imatge de algun sant en las professions, etc. *Andas.* Tensæ, arum. || Peanya sobre que's col·loca alguna figura, imatge, etc. *Zócalo, peana.* Zocalus, i. || ESTAFERM. || *Doselete, gardapolvero, tabernáculo.* Protectum aulæis ornatum. || PINACLE.

TABERNER. m. Qui manté taberna. *Tabernero.* Tabernarius, ii. || Qui freqüenta las tabernas. *Tabernero, tabernista.* Popinator, is.

TABERNERA. f. La dona del taberner. *Taber-nera.* Cauponaria, æ.

TABERNERIA. f. L' ofici ó tracte de taberner. *Taberneria.* Cauponæ munus.

TABERNETA. f. d. *Tabernilla.* Tabernula vinaria.

TABÍ. m. ant. Tela com tafetá doble que feya áyguas y ondas. *Tabí.* Ondulata tela serica.

TABLADO. m. Conjunt de taulas unidas pel cantó, quedant la superfície plana. *Tablado.* Tabulatum, i. || En lo teatro públich lo pavement ahont se representa. *Tablado, tabla.* Scena, æ. || Espècie de catafal per las festas de toros. *Tendido.* Con-tabulatum, i.

TABLILLA. m. *Tableta, illa, ita, ica.* Tabula, æ.

AGAFAR Ó TENIR DE TABLILLA. fr. TENIR Á CAP DE LLIBRE.

SÉR DE TABLILLA. fr. Sér de costum. *Ser de cajon ó de tabla.* Juxtà ordinem præscriptum.

TABOLA. f. Broma, bulla, brega. *Batahola, taboala, baraunda, trisca, rufalandaina, zambra.* Vociferanium confusio. || Dit del home alborotat y de poch seny. *Tronera.* Ventosum caput. || Qui li agrada fer broma. *Bromista.* Jocator, is.

TABOLL. m. Grosser, tonto, estúpit. *Zafio, zoquete, modrego.* Stupidus, i.

TABOLLAMENT. adv. m. ant. TONTAMENT.

TABOLLERIA. f. ant. TONTERIA.

TABORET. m. TAMBURET.

TABULAT. m. Empostissat pera posar los peus. *Tarima.* Scabellum, i. || BASTIDA. 4.

TABUSTOL. m. ant. y

TABUSTOLL. m. ant. SOROLL.

TACA. f. La senyal de oli, tinta, etc. que afea alguna cosa. *Mancha.* Macula, æ. || met. Tara en lo linatge ó familia, deshonra. *Mancha, tacha, borron.* Labes, is. || CLAPA. 2. || Tel blanch que sól formar-se dins del ull, ó impedeix la vista. *Nube.* Albugo, inis. || Profanació. *Mancha.* Pollutio, nis.

TACA NATURAL. Defecte ab que's naix. *Defecto natural.* Naturalis macula.

ANÁRSEN LA TACA. fr. Desapareïxer-se dels vestits y cosas semblants. *Salir la mancha.* Maculam dilui.

LA TACA HI ES, Y NO LA TRÁU LO SABÓ, Ó AQUESTA TACA NO SE'N VÁ AB SABÓ. ref. Denota que lo natural prevaleix contra 'ls esforços del art, y també que es molt difícil esborrar la nota que ocasiona 'l mal procehiment ó poch honrats principis. *Jurado ha el baño, de lo negro no hacer blanco.* Æthiopem dealbare nec flumen poterit.

LA TACA NO HISIA, QUE LA PÒLS BUFANT Ó ESPOL-SANT SE'N VÁ. ref. pera denotar que no devem fèr cas de las faltas que se'ns imputan falsament; y ab que alguns pretenen dissimular los motius de escàndol, segurs de que no fan mal. *Lo que se dice y no es verdad, á la mañana se deshaz.* Manè fugit, falsò quodeumque est vespere dictum.

NO SÉR TACA DE JUNEU. fr. Denota que algun defecte no es tant com se pondera. *No es mancha de*

judío. Non sum tam insolens qui me Jovem esse dicant.

SÉR PITJOR QUE TACA DE OLI. fr. Denota que ha succehit ó sobrevingut algun mal ó dany, que quasi no té remey. *Ser peor que mancha de aceite.* Quid pejus?

TRÁURER TAGAS. fr. Ferlas desaparéixer. *Sacar ó quitar las manchas.* Maculas abstergere.

TRAVESSAR COM TACA DE OLI. fr. met. S' aplica á certas expressions que, encara que semblen suaus, són picants y ofensivas. *Como caldo de altramuces ó de zorra que está frío y quema.* Blandus in speciem molle litus gladius.

TACAMACA. f. Espécie de goma sólida, entre roja y negra, de olor fragant, y produhida per una espécie de alba de Mèjich. *Tacamaca.* Tacamaca, æ.

TACANY. m. Escàs, mesqui. *Estitico, tacaño, menguado.* Sordidè parcus. || Astut, bellaco. *Tacaño.* Versutus.

TACANYAMENT. adv. m. Bellacament. *Tacañamente.* Nefariè. || Ab escassesa. *Tacañamente.* Sordidè.

TACANYEJAR. v. a. Manifestarse tacany. *Tacañear, cicatear.* Sumptibus sordidè parcere.

TACANYERIA. f. Escassesa, mesquineria. *Ruindad, tacañeria.* Sordida parcityas.

OBRRAR AB TACANYERIA. fr. Obrar ab malícia ó picardia. *Tacañear.* Fraudulenter agere.

TACAR. v. a. Fér tacas. També s' usa com recíproch. *Manchar.* Maculo, as. || PROFANAR, VIOLAR, CONTAMINAR. || CLAPAR.

TACAT, DA. p. p. y adj. *Manchado.* Maculatus. || CLAPAT. || Se diu de la persona que té algun vici, y en particular del que segueix un partit, tenint afició á altre. *Sigilado, tildado, pudrido, picado del alacran ó de la tarántula.* Proditor, is.

TÁCIT, A. adj. Callat, silenciós. *Tácito.* Tacitus. || Lo que ja s' enten ó 's suposa, encara que no's diga, etc. *Tácito.* Tacitus, subauditus.

TÁCITAMENT. adv. m. Callada, secretament. *Tácitamente.* Tacitè. || Dissimulada, indirectament. *Tácitamente.* Obliquè. || Sèns expressió ó declaració formal. *Tácitamente.* Tacitè.

TACITURNITAT. f. Silenci y l' hábit de guardarlo. *Taciturnidad.* Taciturnitas, atis. || Melancolia, tristesa suma. *Taciturnidad.* Taciturnitas, atis.

TACITURNO, A. adj. Callat, de pocas paraulas. *Taciturno.* Taciturnus. || Trist, melancólich, apesarat. *Taciturno.* Mæstus.

TACO. m. L' embolich de cánem, espart, etc., que s' apreta sobre la càrrega de las armas de foch. *Taco.* Catapultarium tomentum. || Topo, la vara ó bastó ab que's juga á billart. *Taco.* Tudicula, æ, bacillus, i. || Porció de cánem, paper mastegat, etc., que's posa dins de un canó de fusta, y apreatantlo ab una burxa 's fá eixir ab violència, causant algun ruid en l' ayre. *Taco.* Papyracea, etc., pirula.

TACÓ. m. Lo taló de las sabatas, etc. *Tacon.* Postica calcei eminentior pars. || Tip, com: fèrse un bon TACÓ de fabas. *Hartazgo, tupa.* Saliatas, atis. || PALISSA. || Tripas fetas talls amanidas y cuytas. *Callos.* Omasum, ii.

DONAR TACÓ. fr. DONAR PALISSA.

TÀCTICA. f. Art de ordenar las tropas en batalla, y de fèr las evolucions militars. *Tática.* Militaris tactica. || Art de ordenar algunas cosas. *Táctica.* Tactica, æ. || Ciència de construhir màquines, ab que 'ls antichs llansavan fletxas, darts, pedras, etc. *Táctica.* Tactica, æ.

TÀCTICA NAVAL. L' art que ensenya la posició, defensa y ataco de dos ó més naus que forman cos de armada. *Táctica naval.* Navalis tactica.

TÀCTICH, CA. adj. Cosa de tàctica. *Táctico.* Tacticus. || m. Qui sab ó practica la tàctica. *Táctico.* Tacticus.

TACTO. m. Un dels cinch sentits corporals ab lo qual se percebeix la aspresa, suavitat, duresa ó blanura de las cosas. *Tacto, tiento.* Tactus, us. || La acció de tocar. *Tacto.* Tactus, us.

TADEU. n. p. de home. *Tadeo.* Thadæus.

TAFANARI. m. fam. CAMP DE DARRERA CASA.

TAFANEJAR. v. a. MANIFASSEJAR.

TAFANER, A. m. y f. MANIFASSER.

TAFARRA. f. Rabasta. *Ataharre, sotacola.* Postilena, æ.

TAFATÁ Ó TAFETÁ. m. Roba fina de seda. *Tafetan.* Serica tela subtilior. || Espécie de veta de seda. *Cinta.* Serica tenia. || pl. Llassos aixerits que serveixen pera adorno. *Lazo, lazada.* Laqueus, ei. || pl. met. y fam. Ensenalls que fan los fusters ab lo ribot. *Virutas, acepilladuras, cepilladuras, doladuras.* Assula, æ, schidiæ, arum.

TAFETANET. m. d. VETETA. || d. de tafetá. *Tafetancillo.* Telæ serica subtilis.

TAFILET. m. Cuyro mòlt més prim que'l cordobá, brunyit y llustrós. *Taflete.* Aluda ex tafilita.

TAFILETER, A. m. y f. Qui adoba tafilets. *Tafiletero.* Alutarius, ii.

TAFILETERIA. f. Fàbrica de tafilets. *Tafileteria.* Alutarum mercimonium. || Art de adobar los tafilets. *Tafileteria.* Ars alutaria.

TAFTAF. m. ant. TAFETÁ. 1.

TAFURER. m. TAHUL.

TAFURERIA. f. Trampa que fan los tahuls en lo joch. *Garito, tahureria.* Aleatoris astutia. || ant. Casa de joch. *Tahureria, garito.* Aleatorium, ii.

TAFURCA. f. ant. Espécie de embarcació usada en los sigles mitjans. *Tafurca.* Navissic dicta.

TAGAROT. m. Espécie de falcó tant animós, que acomet á tots los aucells. Lo blanch de sas plomas es un poch encès. *Tagarote.* Perne, es.

TAGELL. m. Fustelas en forma de rajola més ó ménos amplas y llargas, que's posavan de biga en biga pera sostenir lo traspòl. *Tabla, tabloncillo.* Scandula, æ.

TAGINAT. m. ant. Sostre de fusta de figura de pastera. *Arteson, zaquizami, lagunar.* Lacunar, laquear, aris.

TÁGNER. v. a. ant. TOCAR, PERTÁNYER.

TAHONA. f. Molí de farina, la roda del qual se mou per medi de una caballeria. *Tahona.* Pistrinum, i.

TAHONER, A. m. y f. Qui té tahona. *Tahonero.* Pistrinarius, ii.

TAHUL, A. adj. S' aplica á la persona molt aficionada al joch. *Tahur.* Aleator, is. || m. Destre en lo joch, qui 'l freqüenta molt, ó bè qui juga ab engany y trampas. *Tahur.* Sagax aleator.

TAHULERIA. f. TAFUBERIA.

TAL. adj. Relatiu de accident que s' aplica á las cosas indefinidas, pera verificar y determinar en ellas lo que's denota per són correlatiu ó la qualitat especial que tenen, per la qual se diferencian de altrás. *Tal.* Talis. || Igual, semblant, com: TAL era són valor. *Tal.* Talis. || S' usa pera determinar y contràurer lo que no está especificat ó distingit, com: TALS y TALS negocis. *Tal.* Talis. || S' usa pera donar á entèndrer l' estat de alguna cosa, sa qualitat, condició ó circumstancias. *Tal.* Talis. || S' usa pera demostrar un subjecte no conegut ó que no's vól anomenar, com: la TAL fulana, lo TAL fulano. *Tal, quidam.* Talis, quidam. || Se diu per exageració, com aquesta figura es de TAL bellesa, que no té igual. *Tal.* Talis. || Lo mateix, com: TAL farás, TAL trobarás. *Tal.* Talis.

TAL PER QUAL. exp. de despreci que equival á sér una cosa de poch més ó ménos, ó indigna. *Tal por cual.* Indignus.

TAL QUAL. exp. que s' usa pera denotar que són molt pocas las personas ó cosas de que's parla. *Tal cual.* Rarus. || exp. per la qual se dóna á compèndrer que alguna cosa, encara que sia defectuosa, té alguna circumstància bona. *Tal cual.* Qualiscumque. || Mitjà, regular, passador. *Tal cual, entre merced y señoría.* Mediocris. || m. adv. Així, així, mitjanament. *Tal cual.* Mediocriter.

AB TAL. m. adv. Ab condició. *A tal, con condicion.* Ita ut.

AB TAL QUE. m. adv. Ab la condició. *Con tal que, como.* Modo. || MENTRES QUE. || A fi de, solament. *A trueco, á trueco de.* Dummodò.

NO HI HA UN TAL. exp. Es fals, no es així. *No hay tal.* Minimè, neutiquam.

PER TAL. m. adv. pera denotar que un subjecte 's considera baix alguna circumstància, com: jo PER TAL lo tinch. *Por tal.* Sic judico. || A fi de que. *Con tal que.* Modò.

SÉR UN TAL PER QUAL. fr. fam. Sér una cosa de poch més ó ménos, ó indigna. *Ser tal por cual.* Indignum esse.

Y TAL. exp. fam. afirmativa, com: Y TAL si es bó. *Toma, y tal.* Maximè.

TALA. f. Ruína, assolament dels camps y po-

blacions. *Talá.* Vastatio, depopulatio, nis. || **DANY** || ant. LLÀSTIMA.

TALABANT. m. ant. TIRADA.

TALABART. m. Bridecú, cinturón de ahont penja la espasa. *Birició, talabarte, tahalt.* Balteus, oi.

TALADOR, A. m. y f. Qui tála. *Talador.* Vastator, is.

TALADRADOR, A. m. y f. Qui taladra. *Taladrador.* Terebrator, is.

TALADRAR. v. a. Fèr forats ab lo taladre ó trepant. *Taladrar, trepar.* Terebro, as.

TALADRE. m. TREPANT.

TÁLAM. m. Espècie de dosser col·locat sobre quatre ó més barras llargas, que serveix en las professons pera portar sota cubert lo Santíssim Sagrament, alguna imatge, 'l papa, reys, y certs prelats en las funcions de sa entrada á las ciutats. *Palio.* Umbella, æ. || ant. Qualsevol cosa que cobreix á manera de dosser ó vela pera evitar lo sol ó la pluja. *Palio, tendal, toldo, toldadura.* Umbraculum, i. || ant. Llit nupcial. *Tálamo, lecho nupcial.* Thalamus, i, genialis torus. || MATRIMONI. || Ventre virginal de Maria santíssima, ahont Jesucrist se desposà ab la naturalesa humana. *Tálamo.* Tabernaculum, i. || bot. Lo fondo del cális de la planta, ocupat dels fruyts més tendres. *Tálamo.* Thalamus, i.

RÉBRER AB TÁLAM. fr. que á més del sentit recte significa fèr singular estimació de la vinguda de algú. *Recibircon palio.* Umbella excipere.

TALAR. v. a. Assolar, destruhir, arruinar, robar los camps y poblats dels enemics. *Talar.* Depopular, aris. || Tallar los arbres. *Talar, cortar.* Cædo, is. || adj. Roba llarga fins als talons. *Talar.* Talaris.

TALARANYA. f. TARANYINA.

TALASARQUIA. f. Lo domini ó imperi dels mars. *Talasarquía.* Talasarquia, æ.

TALASÓMETRA. f. Midador del mar. *Talasómetra.* Talasometra, æ.

TALAVERA. f. Espècie de pisa fabricada en la ciutat de aquest nom. *Talavera.* Talabricense fictile.

TALAYAR. v. a. ATALAYAR. || v. t. GUARDARSE. 1.

QUI'S TALAYA Ó GUARDA, PER QUE POR HAJA. ref. Denota que qui vá sempre espavordit es senyal de haver comés alguna falta. *Quien se teme, algo debe.* Ollam alere.

TALCO. m. Mineral blanch, verdós de llustre semblant al del metall. Se troba en fullas sobrepasadas unas á altrás que se separan fàcilment, y en aquest estat són transparents y flexibles. *Talco.* Talcum, i.

TALCO DELS FILOSOPS. Nom que's dóna al blanch perfet en la filosofia hermética. *Talco de los filósofos.* Philosophorum talcum.

TALECA Ó TALEGA. f. SACH. || SARBÓ. || LO

que's conté ó porta en la taleca. *Talega*. Mantica repositum. || Saquet ó bossa pera portar diner. *Talega*. Marsupium, ii. || La quantitat de 100 duros en plata. *Talega*. Talentum, i.

TALEM. id. TÁLAM.

TALENT. m. Capacitat, ingeni, do natural ó sobrenatural. *Talento*. Ingenium, ii. || Moneda antiga que tingué diferent pes y modo de contar segons lo considerable número de pobles ahont s' usava. Lo més comú entre 'ls historiadors es l' átich de pla'ta, que's dividia en major y menor. Lo major valia 11673 vintidosos y 28 maravedissos, y 'l menor 8755 vintidosos y 3 maravedissos. Un talent de or valia 'l major 150345 vintidosos y 'l menor 112738 vintidosos y 18 maravedissos. *Talento*. Talentum, i. || Apetit. *Apetito*. Esuries, ei. || ALIENTO. || GANA, DESITG. || ant. ÁNIMO.

Á MAL TALENT. loc. ant. DE MALA MANERA.

VAL MÉS TALENT, QUE PA DE FORMENT. ref. Ensenya que la ciència déu sér preferida á las riquesas. *Vale mas saber que haber*. Divitiis sapientia præstat.

TALEYA. f. DALÉ, FAL-LERA. || COSTUM. || VICI.

TALÍ. m. BRIDEÚ. || Terme de relació, espècie de joya que dóna en la Índia l' espós á sa esposa, la qual la porta al coll mentres viu son marit, y la romp quant aquest mor. *Tali*. Tali.

TALIA. f. Musa que presideix á la comèdia. *Talia*. Thalia, æ. || Una de las tres grácias. *Talia*. Thalia, æ. || Una de las cinquanta nereydas. *Talia*. Thalia, æ. || Un dels cànchis de Árrio, en que enclogué la substància de sa impia doctrina. *Talia*. Thalia, æ.

TALIÓ. m. Càstich igual al delictes. *Talion*. Talio, nis.

TALIONAR. v. a. Castigar ab la pena del talió. *Talionar*. Talionis pœna mulctare.

TALIPOT. m. Arbre de Ceylan tant alt com l' arbre major de una nau, de fullas molt grans. *Talipot*. Talipot.

TALISMAN. m. Caràcter, figura, imatge gravada ó formada de algun metall, ab correspondència als signes celestes que diuhen dominan en ells, á que 'ls astròlechs, magos y xarlatans atribuïxen virtuts maravellosas, y 'l poder de atraürer las influéncias del cel. *Talisman*. Astralis imago supersticiosa. || Doctor de la lley mahometana. *Talisman*. Mahometanæ legis doctor.

TALISMÁNICH, CA. adj. Cosa de talisman. *Talismánico*. Talismanicus.

TALITAT. f. lóg. Diferència que determina una cosa que pót estar genérica ó específicament en ella. *Talidad*. Talitas, atis.

TALL. m. Lo fil de la espasa, ganivet, etc. *Corte*, hilo. Acies, ei. || Incisió. *Corte*, tajo, incision, cortadura, saja. Scissio, nis. || Lo tros que's talla de alguna part, com: TALL de peix, etc. *Tajada*, tasajo, tarazon. Segmentum, i. || Tros de tabaco de fulla caragolada ó rotllada. *Rollo*, palo. Tabaci

frustulum. || Lo lloch ahont se tallan los vestits pera 'ls soldats. *Corte*. Locus ad vestes concinnandas.

|| Lo tros de carn, formatge ó altra cosa tallada.

Tajada. Segmentum, i. || Tros de fuyta tallat ab lo gavinet. *Cacho*. Pomi segmentum. || Talla ó tribut.

Talla. Designatum vectigal. || Disposició del cos

humà. *Talle*. Corporis habitus, forma. || La forma

que's dóna als vestits, tallantlos y proporcionantlos al cos, y particularment la part de la cintura.

Talle. Vestium figura. || Trassa ó modo de fer alguna cosa. *Talle*. Modus, i. || Modo, manera, disposició.

Talle. Actus, us. || L' ayre, primor, gràcia, com: TALL de la lletra. *Garbo*, aire. *Gratia*, æ. ||

L' acció y efecte de tallar. *Corte*. Abscissio, nis. ||

La fesa ó badall que's fa en la punta de la ploma de escriptor.

Hendedura. Fisura, æ. || La seguida que portan los segadors y treballadors de la terra en l' exercici del treball que fan. *Tajo*. Operarium series in labore. || Ramassada, multitut ó cop

gran de cosas que venen juntas y ab promptitut, com: TALL de aygua. *Turbion*. Turbo, inis. || Dit de

las oscas, fesas ó puntas que tenen las fullas de alguns arbres.

Corte. Dens, tis. || Entre llibreters, la part de davant dels llibres. *Canto*. Extremitas, atis. || ant. PEDRERA. || ant. TREMP. || ant. TÀLP. ||

pl. Las clivellas que's fan en alguna part del cos per causa del fret. *Grietas*. Iliatus, us. || TALLADA.

|| TALLA. 3. || ant. ESTATURA, CONTINENT, FIGURA. ||

ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

TALL VUYT. esc. La senyal ó figura de algun sello, figura ó monument antich. *Ecipo*. Ectypus, i.

|| ant. FIL DE ESPASA.

ramoneq. Colliscatio, nis. || TALLADA. 1. || ant. ESCARPA.

FÉR TALLA. fr. EMPADRONAR. || loc. ant. *Llevar nota, apuntar, llevar cuenta y razon.* Adnoto, as.

FÉR Ó GITAR TALLAS Ó EXACCIONS. loc. ant. *Decretar repartos, tallas, derramas.* Vectigalia decretare.

MITJA TALLA. Baix relleu. *Media talla.* Hermæ, arum.

TALLABARDER. m. Podall reforsat pera tallar bardissas. *Podon.* Scirpicula, æ.

TALLABOSSAS. m. Lladregot, lladre. *Cortabolsas.* Crumeniseca, æ.

TALLADA. f. Obra de tallar los arbres pel arran de terra. *Tala, corte, corta.* Lignaria caesio. || part que's tál·la de alguna cosa á manera de llesca, com de meló, cansalada, etc. *Tajada.* Segmentum, i. || La de carabassa, llimona y altrás fruytas. *Cacho.* Frustum, i. || LLESCA, LLENGA. || La de [menjar blanch. *Pella.* Leucophagi segmentum.

FÉR TALLADAS. fr. Tallar. *Cortar, tajar, rebanar.* Seco, as.

TALLADETA. f. d. *Tajadilla.* Frustulum, i.

TALLADOR, A. m. y f. Qui tál·la. *Cortador, tajador.* Sector, is. || m. Tros de fusta en que's tál·la ó trinxa la carn. *Tajo, tajadero, picador.* Ad carnem secandam stipes. || PILÓ. 4. || ant. MOLER. || TALLANT, MITJALLUNA. || Qui fál·ta á las lleys. *Transgresor, transgresor, infractor, quebrador, quebrantante.* Violator, is.

TALLADOR DE PAU. REVOLUCIONARI.

TALLADOR DE PEDRA. PICAPEDRER.

TALLADORET. m. d. *Tajoncillo.* Carnes scindendas tabella.

TALLADURA. f. La acció de Tallar. *Cortadura, tajadura.* Scissura, æ. || pl. ant. RETALLS.

TALLAMAR. m. náut. Tauló gros, ó pessa composta de altrás que s' adapta fortament á la roda per sa cara exterior ó de proa, y s' assegura ab las curvas bandas: en ell rematan las perxas y en són extrem superior se col·loca 'l lleó ó altra figurassa, y serveix pera dividir la áygua quant lo buch camina. *Tajamar.* Corvis proralis.

TALLAMENT. m. TALLADURA.

TALLANT. p. a. Lo que tál·la. *Cortante.* Scindens. || m. Coltell de carnicer. *Cuchilla.* Culter, i, securis, is. || MITJALLUNA. || Instrument de ferro acerat, de poch ménos de un forch de llarch, y cosa de dos dits de ample, y serveix pera tallar ferro fret á cops de martell. *Cortafrio, tajadera.* Instrumentum secans ferrum. || Espécie de mitjalluna de ferro acerat pera tallar turrons, formatge, etc. *Tajadera.* Lunatus culter. || Instrument de ferro ab boca acerada y tall, ab un mánech llarch de una quarta, pera tallar las barras de ferro bullent. *Cortadera.* Secespita, æ. || Instrument de ferro á manera de martell ab tall en los dos costats pera tallar y treballar las pedras. *Escoda.* Scalprum, i.

TALLANTAR. v. a. Traballar ó tallar las pedras ab lo tallant. *Escodar.* Lapidés excidere.

TALLANTAT, DA. p. p. *Escodado.* Excisus.

TALLANTÓ. m. d. Instrument de dos talls que serveix pera enrajolar. *Aciche.* Pro æquandis lateribus instrumentum.

TALLAPEUS. m. Tall ó cutxillada que's tira á las camas. *Cortapiés.* Ictus gladii pedibus inflictis.

TALLAPLOMAS. m. TREMPAPLOMAS.

TALLAR. v. a. Dividir en várias parts ab algun instrument de tall. *Cortar, tajar, tallar.* Seco, as.

|| FÉR talls ó incisions en alguna cosa pera ensetarla. *Cortar.* Alieni rei secturam imprimere. || Parlar de carnicers, véndrer carn públicament. *Cortar, tajar.* Dilanio, as. || TREMPAR LAS PLOMAS. || PICAR PEDRA. || ant. EMPADRONAR. || Separar, dividir una cosa de altra, com los rius un territori, las montanyas una de altra. *Cortar.* Intercido, is. || Tapar lo pas al exércit enemich, pera llevarli la comunicació ab una plassa, etc. *Interceptar, cortar, cortar los pasos.* Intercludo, is. || Embarassar lo curs á las cosas. *Cortar los pasos, atajar.* Obsto, as.

|| Interrómp·rer la conversació ó plática. *Interrumpir.* Coërceo, es. || Escursar, abreviar. *Cortar.* Brevis, as. || Retallar, escapsar. *Recortar, cortar.* Recido, is. || DECIDIR. || Dividir la áygua navegant. *Cortar las ondas ó las olas.* Aquas scindere. || náut. Pasar de un costat á altre de una línea determinada, travessant per ella, com: TALLAR l' Equador ó la línea, TALLAR un trópich, un paralelo, 'l rumbo, etc. *Cortar, cruzar.* Navem transversum agere. || Empéndrer y seguir un rumbo que s' aproxime tot lo possible al que déu fêrse, y proporcione al mateix temps una posició que precaucione y defense contra 'l mól·t mar y vent. *Cortar.* Prævideo, es. || Entre sastres donar lo tall corresponent als vestits, pera que s' acomoden al cos. *Cortar.* Vestes concinnare. || Igualar los cayrons. *Agramillar, descacilar.* Lateres Venustè decurtare. || v. r. Ferse un tall ó ferida. *Cortarse.* Sese ferire.

TALLAR CORRETJAS DE CUYRO ESTRANY, QUE LAS TALLARIAN COM PUS AMPLES PORIEN. refr. ant. *Segar en miés agena.* Alieno non parcus esse.

TALLAR Y CUSIR. fr. met. Disposar algú á són arbitre en negocis de altres. *Tijeretear.* Ad libitum disponere.

ELL S' HO TÁLLA Y ELL S' HO CUS. ref. Denota que algú tot s' ho fá. *El arriero de Arganda, él se lo cuece, él se lo maja, él se lo lleva á vender á la plaza.* Ipsi sibi omnia parat. || Manar algú absolutament. *Hacer y deshacer en todo.* Absolutè agere.

TALLARÍ. m. Espécie de vetas de pasta de fideus. *Tallarín, tajarina.* In fasciolas tragemmata.

TALLARINA. f. Petxina llargaruda de dos closcas llisas, iguals y de color entre blanch, groch y blau. *Tellina, flon.* Tellina, æ.

TALLAT, DA. p. p. *Cortado, tajado, tallado.* Secatus.

BEN TALLAT. Se diu del subjecte de gallarda disposició. *Bien trazado ó tallado.* Corpore præstantis.

TALLER, A. m. y f. ter. CARNICER. || m. OBRA-DOR, OFICINA.

TALLET. m. d. GRIETA. Iliatus, us. || Tall petit de peix, etc. *Tarazoncillo*. Parvum segmentum.

TALLEVA. f. Aucell de la isla de Madagascar, del tamany de un colom, ab las plomas violadas y las camas y bech encarnat. *Talleva*. Talleva, æ.

TALLGIRAR. v. a. Embotir lo tall de algun instrument de cer. *Embotar*. Hebetó, as. || v. r. Enguirxirse, gastarse 'l tall dels instruments aguts. *Embotarse*. Hebetari. || Oscarse 'l tall dels instruments de cer. *Mellarse*. Dentari.

TALLICÓ. m. d. RETALL.

TAL-LÀ, TAL-LERA. exp. fam. TANT SE ME'N DÒNA NAPS COM COLS.

TALMENT. adv. m. De tal manera. *De tal modo, de tal suerte*. Taliter, sic.

TALMUDISTA. m. Qui segueix ó estudia 'ls dogmas del Talmut. *Talmudista*. Talmut interpre.

TALMUT. m. Llibre dels jueus que conté la tradició, doctrina, cerimónias y policia que observavan. *Talmud*. Talmut.

TALÓ. m. Part posterior del peu. *Zancajo, talon, carcànal*. Talus, i. || La part del calsat que cubre 'l taló. *Talon*. Calceamenti talus. || TACÓ. 4. || Entre fusters, METXA.

ANAR ALS TALONS DE ALGÚ. fr. met. Seguirlo de prop. *Pisar los talones; andar rayendo los zancajos*. Calcibus alicujus insistere.

APRETAR LOS TALONS. fr. Posarse á córrer depressa. *Apretar los talones ó las soletas; echar á correr*. Curro, is.

À TALÓ. m. adv. À peu, en contraposició de á caball. À pié. Pedibus.

ENSENYAR Ó MOSTRAR LOS TALONS. fr. Fugir. *Mostrar, enseñar los talones*. Adfugere.

NO ARRIBAR ALS TALONS DE ALGÚ. fr. met. NO ARRIBAR À LA SOLA DE LA SABATA.

PICAR DE TALONS. fr. Trepitjar, fèr ruidó ab los talons. *Taconear*. Calceis crepitare.

TALONEJAR. v. a. PICAR DE TALONS. || Caminar á peu ab molta pressa. *Talonear*. Calces agitare progrediendo. || Pegar ab los talons á un caball. *Espolear, talonear*. Talis equum premere. || Apretar, perseguir al qui fuig. *Seguir al alcance*. Fugiendi hosti instare. || Amenassar, instar, y així 's diu: que'ls mals nos TALONEJAN. *Pisar los talones*. Imminere.

TALONERA. f. TALÓ. 2.

TALÓS. m. TALÚS. 1.

TALP. m. Animal semblant á una rata, negre y quasi cego, que forada la terra. *Topo*. Talpa, æ. || met. La persona que tropessa 'en qualsevol cosa. *Topo*. Talpa, æ.

TALPA. f. FIGUERA INFERNAL.

TALPERA. f. Cau de talps. *Topera, topinera*. Talpæ cavea.

TALPICA. f. TABACO DE MONTANYA.

TALÚS. m. Neci, tontó. *Magmerdon*. Insulsus

homo. || arq. Declive ó pendent quasi insensible que 's dóna á las obras ó á las parts exteriors de las parets, murallas, etc. *Relej, talús, talud, releje, es-carpa*. Crassitie diminutio.

FÉR TALÚS LA PARET. fr. *Relejar*. Parietis crassamentum minui.

TALUX. m. ter. TRONXO.

TALVINA. f. Espécie de farinetas que serveixen de beurim als porchs. *Talvina*. Puls, tis.

TALVINADA. f. Crémor ó substància de segó cuyt y bullit. *Atalvina*. Cremor furfuris decocti.

TAM. m. Lo so ó eco que resulta del tabal ó altre instrument semblant. *Tam*. Sonus, us.

TAMÁNDOA. f. Animal del Perú, del tamany de un porch, y de figura semblant á la guineu, molt poruch y sonso, la cua llarga y ampla ab pels ó crins tan llarchs com los del caball, ab que's cubre tot lo cos; y ab las ungles, que té molt llargas, obre 'ls formiguers, y ab la llengua, que es molt rodona de més de dos peus de llarga, tráu las formigas pera alimentarse. *Tamandoa*. Peruvianis suis tamandoa.

TAMANY. m. Magnitut, corpulència ó estatura de alguna cosa. *Tamaño*. Magnitudo, inis. || adj. comp. Tant gran ó molt gran. *Tamaño*. Tam magnus.

TAMANYAMENT. adv. m. De un modo tan gran com altra cosa á que 's compara. *Tamañamente*. Tantum.

TAMANYET. adj. d. Petit. *Tamañito, ico, illo, tamañuelo*. Parvus.

TAMARICH. m. TAMARISCH.

TAMARINDO. m. Arbre de índias tant gran com lo freixe; las fullas petites, verdas, nirviosas; lo fruyt es una tavella llarga de quatre polzadas, encorvada, plena de una molsa roja ú obscura, més ó ménos ácida, en mitj de la que 's troban tres ó quatre llavors aplanadas é irregularment quadriláteras. En lo comers se presenta en forma de molsa apegalosa, de moreno rogench, inodora, de sabor ácit molt pronunciat y agradable al gust. Es purgant y atemperant. *Tamarindo*. Tamarindus, i.

TAMARISCH, TAMARIT, Y TAMARIU. m. Arbust de fullas llargas y menudas; las flors de cinch pétalos, petites y arreladas, per defora purpúreas y en obrintse blancas; lo fruyt es una capseta semblant á la del sálzer, ab llavors negras. *Tarai, tamarisco, tamariz, taraje*. Tamarix, icis, myrice, es.

LLOCH POBLAT DE TAMARITS. *Taharal*. Tamaricis abundans locus.

TAMBÉ. conj. copulativa ó aumentativa que uneix lo contengut de la oració, en que hi ha dos extrems que pareixen entre sí, en lo que s' afirma ó 's nega de ells. *Tambien*. Etiam, quoque. || adv. m. que afirma la igualtat, semblansa, conformitat ó relació de una cosa á altra de que s' ha parlat antecendentment. *Tambien*. Etiam, itidem. || En las respuestas es adverbio afirmatiu. *Tambien, st*. Utique.

TAMBONET. m. d. **TAMBORÉT.**

TAMBOR. m. **TABAL.** || for. Petita plassa rodejada de estacas ó de una paret senzilla ab aspilleras ab són rastrillo, que fôrma una espècie de cancell davant de las portas. *Tambor.* Parva pariete conclusa area. || En la maquinària qualsevol pessa cilíndrica. *Tambor.* Cylindrus, i. || Entre organistas es una màquina rodona semblant al tambor comú, que serveix pera tocar las orgas solas, ó també repichs de campanas y clavicorts. *Tambor.* Tympanum musicum pinulis instructum. || Lo soldat que toca 'l tabal. *Tambor.* Tympanotriba, æ. || Espècie de ríscle ahont s' assegura la roba pera brodar. *Tambor.* Acupingendo tympanum. || Lo que fá so com los tabals. *Tambor.* Tympanum, i.

TAMBOR MAJOR. Lo cap ó director dels tambors. *Tambor mayor.* Tympanotribarum præfectus.

TAMBORELLA. f. Volta lleugera en l'ayre. *Volleta, voltereta.* Circumvolutio in aëre. || Cayguda de alt. *Tumbo, tumba, vuelco.* Devolutio, nis.

TAMBORET. m. d. **TABALET.** || náut. Cada un dels taulons grossos en figura rodona que 's posan al remat del arbre. *Tamborete.* Crassæ tabulæ convexæ. || **TAMBURÉT.**

TAMBORÍ. m. **TAMBÓRINO.** || fam. **CAMP DE DARRERA CASA.**

TAMBORINADA. f. Lo cop que 's dóna al cànter. *Costalada.* Prolapsio, nis. || Cop donat ab la ma á la esquena ó al cap. *Manotada, manotazo.* Ictus manibus impactus. || **REVÉS.** || pl. **TROMPADAS.**

TAMBORINAYRE Y TAMBORINER. m. Tocador de tamborino. *Tamborilero, tamboritero.* Tympanista, æ.

TAMBORINEJAR. v. a. Tocar lo tamborí. *Tamborilear, tamboritear.* Tympanizo, as. || met. Castigar, donar cops á algú. *Menear, ó tocar á otro el bulto.* Contundo, is.

TAMBORINET. m. d. *Tamboritillo, tamborinillo, tamborino.* Tympanium, ii.

TAMBORINO. m. Tabal petit que serveix pera las dansas, etc. *Tamboril.* Tympanum, i.

TOCAR LO TAMBORINO. fr. **TAMBORINEJAR.**

TAMBURET Y TAMBURETILLO. m. Cadira sens respallera, 'l siti de la qual regularment es de cuyro, simolsa, etc. *Taburete.* Sedicula plana.

|| Lo guarnit de vellut, tafetà ó altra roba preciosa pera adorno dels estrados. *Camoncillo, taburetillo.* Subselium, ii. || Lo que té 'l siti de fusta. *Tajuela, escañuelo, banquetta.* Sedicula lignea. || Lo que té 'l siti de estora, ó corda de espart. *Posadero.* Sparteum sedile.

TAMÍS. m. Espècie de cedás de cerdas, etc. mòlt espés, pera passar per ell várias espècies, com tabaco, drogas, etc. *Tamiz.* Incerniculum, i.

TAMISACIÓ. f. Operació en la que se separa per medi de un cedás las parts finas de un cos per la tritració ó per la confusió de las mès grossas. *Tamizacion.* Cribratio, nis.

TAMISSAR. v. a. Passar pel tamís. *Passar por tamiz.* Excernere.

TAMISSET. m. d. *Tamicito, illo.* Parvum incerniculum.

TAMORLAN. m. Nom que 's dóna als emperadors dels tártaros, pres de un emperador seu mòlt célebre entre ells, encara que fill de un pastor dit Timur, y que per ser coix li anyadiren lench, que ho significa, y de aquí digueren Timurlench, y corrupuda la veu quedá Tamorlan. *Tamorlan.* Tartarorum imperatoris nomen.

TAMPANELL. m. ter. **ENVÍ.**

TAM PATAM TAM. m. Lo só repetit del tabal. *Tan, tan.* Tympani iteratus sonus.

TAMPIR. m. ter. **SAHÓ.** **TEMPERAMENT.**

TAMPOCH. adv. m. ab que negant una cosa se 'n nega altra. *Tampoco.* Ne idquidem.

TAN. adv. m. ab que 's denota alguna cosa com igual, respecte de altra. *Tan.* Tam. || S'usa pera aumentar la significació al nom ab que 's junta. *Tan, tanto, en tanto grado.* Tanto gradu.

TANA. n. p. de dona, sincop. de **GAETANA.**

TANACETO. m. Planta de camas altas de dos á tres peus, rodonas, ralladas, serradas, de color vert groguench; las flor de color de or, y entran en la composició contra cuchs. *Tanaceto vulgar, yerba lombriguera.* Tanacetum vulgare.

TANAT, DA. adj. Color burell trist. *Tene, tenado.* Cyeneus. || De color de lleó. *Leonado.* Fulvus.

TANCA. f. Clos de alguna heretat. *Cerca, cerrado, cerco.* Sepimentum, i. || La de vergas ó bastons entreteixits. *Varasceto.* Loricula, æ, || **BALDÓ.** || **BARRA.** 2. || La molla ab que 's tánca las bossas, collarets, etc. *Abrazadera, cerradero.* Æneum cinctorium.

TANCA DE COP. Pany de cop. *Cerradura ó pestillo de golpe.* Pessulus impulsu claudens.

TRÀURER LA TANCA. fr. Llevarla á la porta ó qualsevol altra cosa que impedesca obrirla. *Desatrançar.* Repagulum amovere.

TANCADOR, A. m. y f. Qui tánca. *Encerrador.* Ocluser, is. || Qualsevol cosa ab que se 'n tánca altra. *Cerrador, cerradero, cerradera.* Vinculum, i. || Planxeta de ferro vuyda que 's clava en lo bastiment ahont ajusta la porta en que está posat lo pany, y reb lo pestell ab que queda tancada. *Cerradero.* Seræ fibula. || **BALDA, FORRELLAT.**

TANCADURA. f. La obra de tancar. *Cerradura.* Oclusio, nis. || **TANCADOR.** 2.

NO HI VAL LA TANCADURA, AHONT L' OR PÓT FICAR LA UNGLA. ref. que adverteix lo mòlt que pót l'interés. *No hay cerradura donde es oro la ganzúa, ó si es de oro la ganzúa.* Vis est nulla seræ, si suppetat adaureus uncus.

TANCAMENT. m. **TANCADURA.** 1.

TANCAR. v. a. Impedir alguna tanca la entrada ó eixida de algun lloch. També s'usa com

recíproch. *Cerrar*. Claudio, is. || Posar sota elau ó en lloch segur. *Cerrar*, *encerrar*. Recludo, is. || Clóurer ab tanca algun camp, hort, etc. *Cercar*, *cerrar*. Sepio, is. || ENCLÓURER. || met. Ocupar l'últim lloch en alguna funció ó concurrència. *Cerrar*. Claudere simul euntium agmen. || Fér córrer ab la elau lo pestell ó llepassa del pany, ó enganxar lo baldó de modo que la porta quede tancada. *Cerrar*. Obsero, as. || met. Conclóurer ó acabar alguna cosa. *Cerrar*, *concluir*. Finio, is. || Tapar, com: TANCAR un forat, un conducto, etc. *Cerrar*, *tapar*. Occludo, is. || PROHIBIR, IMPEDIR. || En lo joch del reversí deixar á algú ab las cartas majors, de manera que té de fér precisament totes las basas. *Entrar á uno en baza*. Urgere in ludo pagellarum. || v. r. met. RETIRARSE. || Unirse la pell de una ferida ó llaga. *Cicatrizarse*, *cerrarse*. Cicatricari.

QUI BÈ TÁNCA NÈ ORRE. ref. Denota quant convé que's tanque la porta pera assegurar bè lo que hi ha dins. *Mi puerta cerrada, mi cabeza guardada*. Clausa meum benè fida caput mea janua servat.

TANCAT, DA. p. p. *Cerrado*, *tapiado*. Ocludus. || adj. OCULT, GUARDAT, AMAGAT. || Callat, reservat, com: R. es una caixa TANCADA. *Callado*, *reservado*. Cautus. || m. TANCA, CLOS.

TANDA. f. Alternativa ó torn. *Tanda*, *vez*, *turno*. Ordo, inis, || ant. TASCA. || TONGADA.

CADA HU Á SA TANDA. m. adv. Cada hu per són orde. *Cada uno por su orden ó por su turno ó por veces, cada uno á su vez*. Sua quisque vice.

DEIXAR PASSAR LA TANDA. fr. Deixar passar algú la ocasió ó temps en que li tocava fér alguna cosa. *Dejar pasar el turno*. Vices contempnere.

DONAR TANDA. fr. Donar torn ó entrada pera fér alguna cosa. *Dar vez*. Vicem alteri tribuere.

ENTRAR EN TANDA. fr. que á més del sentit recte significa comensar á parlar ab pressa després que altre se'n ha deixat. *Tomar la taba*. Sermonem arripere.

NO DONAR TANDA. fr. Parlar tant, que no's done entrada á altre. *No dejar meter baza*. Loquendi facultatem alteri praeludere.

TOCAR LA TANDA. fr. Tocar lo torn, hora ó sort. *Llegar el turno*. Tempus adventare.

TANDARO. f. Aucell del Brasil, de la magnitud de un pardal: las plomas del cap tiran á grogas, y lo restant es negre. *Tandaro*. Tandarus, i.

TANGENT. adj. geom. Se diu dels círculs que's tocan sens tallarse, y especialment de la línea que toca á la circumferència precisament en un punt. *Tangente*. Tangens.

TANGIR. v. a. ant. TOCAR.

TANORA. f. ter. Instrument de vent. GAYTA.

TANQUETA. f. mús. La ralla perpendicular en la punta, la qual divideix lo compás. *Tanqueta*. Normalis linea.

TANT. conjunció comparativa, com: TANT ho es Pere com qui li vá darrera. *Tan*. Tam. || Serveix pera més vivesa de la expressió, com: es TANT des-

vergonyit que res lo conté. *Tan*. Adeò. || adj. correlatiu pera explicar dos cosas iguals en número, com: TANTS quants eran. *Tanto*. Tantus. || En l'orde de comptes significa 'l número determinat, com: TANT per cent. *Tanto*. Tantum. || Relatiu conjunctiu, com: TANT per terra com per mar. *Tanto*. Tum cum. || Modo admiratiu ab que's s'ól preguntar alguna cosa, y equival á en tant gran, com: TANT bo es. *Tanto*, *tan*. Adeone. || Quantitat certa ó número determinat, com: aquí hi ha TANT. *Tanto*. Certa quantitas. || Significa la extensió y duració del moviment ó forsa, com: TANT que no pót més. *Tanto*. Tantum, quantum potest. || Junt ab los adverbis més, méns, millor, pitjor, s' usa adverbialment pera explicar la rahó especial que ocorre pera fér y deixar de fér alguna cosa. *Tanto*, *tanto mejor*, etc. Tantò meliús.

TANT DE DO. interjecció optativa. *Ojalá*. Utinam.

TANT MATEIX. m. adv. AIXÍ COM AIXÍ. || Per últim. *Por último, últimamente, con que*. Tandem.

TANT PER TANT. expressió equivalent á igual ó per igual. *Tanto por tanto, taz á taz*. Equivalenter.

TANT SOLAMENT. m. adv. SOLAMENT.

TANT SOLS. m. adv. Mentres que. *Con tal que, mientras que, mientras tanto*. Intereà dum, modò.

TANT Y QUANT. m. adv. Lo pactat. *Lo convenido*. Pactitum.

TANTS Á TANTS. exp. En igual número de una mateixa espècie. *Tantos á tantos*. Numero æquales.

TANTS QUANTS. expressions correlatives. *Tantos quantos*. Tot quot.

AB TANT QUE. m. adv. AB TAL QUE.

ALGUN TANT. m. adv. Un poch. *Algun tanto, tanto cuanto*. Aliquantulum.

DE TANT EN TANT. m. adv. A vegadas. *De cuando en cuando, de tiempo en tiempo*. Aliquandò. || De distància en distància. *De trecho en trecho, á trechos*. Per intervalla.

DOS TANTS. loc. ant. AL DOBLE.

EN TANT. m. adv. De manera. *En tanto*. Ita ut.

EN TANT NI QUANT. m. adv. NI POCH NI MOLT.

ENTRE TANT. m. adv. Durant algun temps intermedí. *En tanto que, mientras que, entretanto, interin*. Intereà, dum.

FINS Á TANT. m. adv. Fins lo compliment de alguna cosa. *Hasta que, hasta tanto que*. Usque dum.

NI TANT, NI TANT POCH. exp. ab que's conté en alguna ponderació al qui excedeix en ella per sos dos extrems. *Ni tanto, ni tan poco*. Inter extrema medium.

PER TANT Ó PER LO TANT. m. adv. Per la mateixa rahó. *Por tanto, por lo tanto, por lo mismo*. Quare, quapropter.

TANTARANTAN. m. fam. Lo cop que's dona á algú. *Golpe, tantarantan*. Ictus, us. || Lo so repetit del tabal. *Tantarantan, tapatan, taparapatan*. Tympani sonus. || Lo so repetit de la trompeta. *Tantarara, taratantara, tarara*. Tubæ iteratus sonus.

TANTEIG. m. Mida ó proporció que's pren de alguna cosa. *Tanteo.* Calculorum numerus. || Proba, exámen que's fá de las qualitats de las cosas. *Tanteo.* Examen, inis. || met. Judici prudent ó regulació que's fá de alguna matèria pera que isca com se desitja. *Tanteo.* Perpensio, nis. || pint. Lo borrador ó dibuix que's fá per proba de alguna cosa. *Rasguño, tanteo, bosquejo.* Adumbratio, nis.

TANTEJADOR, A. m. y f. Qui tanteja. *Tanteador.* Calculator, is.

TANTEJAR. v. a. Medir ó proporcionar, confrontar una cosa ab altra pera véurer si ve bè ó ajustada. *Plantear, tantear.* Cometior, iris. || Con-siderar ó reflexionar ab prudència las cosas abans de executarlas. S' usa en sentit físich y moral. *Tantear.* Verso, as, perpendo, is. || met. Examinar ab cuydado alguna persona ó cosa, probarla. *Pulsar, tantear.* Scrutor, aris. || pint. Dibuijar, bosquejar. *Tantear.* Inchoo, as. || ANAR Á LAS PALPENTAS. || Estar algú dubtós y sèns resolució en lo que discorre. *Tentar.* In dubio versari. || TASTAR. || Intentar, procurar, sol-licitar. *Tentar.* Tento, as. || cir. Indagar ab la proba la cavitat de alguna ferida. *Tentar.* Specillo vulnus explorare.

TANTET. m. tl. Poquet. *Tantico, illo, ito.* Tantillum, i.

TANTINAS. f. pl. TENTINAS.

TANTO. m. Pedreta ó altra cosa pera contar ó fér càlculs. *Tanto.* Calculus, i. || fam. Cop que's pega á algú. *Tanto, tantarantan.* Ictus, us. || pl. En l' orde de comptes val lo número indeterminat, com en lo joch de pilota, etc. *Tantos.* Calculi, orum.

TANTOST. adv. m. Per poch, quasi. *Por poco, á poco* mas. Parum abesse quin. || Luego. *Cuanto antes.* Statim. || POCH HA.

TANY. m. ter. Brot tendre del arbre. *Renuevo, pimpollo, chupon.* Surculus, i, stolo, is.

TANYER. v. n. ant. PERTANYER.

TAP. m. Bocí de suro ó fusta, pera tapar las garrafas, etc. *Tapon.* Obturamentum, i. || Espécie de tapadora que regularment encaixa la boca ó la obertura de lo que's vól tapar. *Tapa, tapador, tapadera, tapadero.* Operculum, i. || Espécie de embús que's fá en los tumors, etc. *Clavo.* Obturamentum, i. || TACO. 1. || En las aixetas, MASCLE. || met. L' impediment que 's sòl posar en lo coll, y embarrassa l' engullir, parlar ó respirar. *Nudo.* Nodus, i. || met. Aflicció ó congoixa que impedeix l' explicarse ó parlar. *Nudo.* Nodus, i. || met. PRETEXT.

TAP DE BARRAL Ó DE BASSA Ó DE SAFAREIG. Lo home mòlt petit y gras. *Recoquin, rechoncho, cachigordete.* Brevis crassusque homo.

EN TOT TROBA TAP. fr. met. EN TOT TROBA UN SIS ÓAS.

PÓSATEHO PER TAP AL CUL. loc. fam. de que s' usa per despreci, quant se demana á algú alguna cosa, y la nega, dilata lo donarla, ó la dóna quant ja no serveix. *Arrópese con ello.* Sibi habeat; nihil pendo.

TAPA. f. Part superior que tánca las caixas, etc. *Tapa, tapador, tapadera.* Operculum compagi-

natum. || Tros de cuyro que's posa en la part posterior de la sola de la sabata sota del tacó, y las matèrias de que's compon lo tacó. *Tapa.* Fartum soli calcarii. || CARTERA. 4. || RASTELLADOR. || Lo sol ó pessa rodona de las arnas ó botas, que las tapa pel cap. *Témpano, tapa.* Tympanum, i. || En la conquillogia aquella cuberta que té 'l peix pera impedir la entrada de altra cosa en sa closca. *Tapa.* Operculum, i. || Pessa de fusta pera impedir la entrada del áygua en la pessa de artilleria. *Tapa.* Tegumentum, i. || mil. La racció de menestras ó altrás cosas que's dóna á la tropa en campanya ó marxa. *Etapa.* Leguminum portio in castris erogata. || Válvula en las máquinas hidráulicas, que impedeix eixir la áygua que van rebent. *Sopapo.* Valvula, æ. || En las orgas uns llistons de fustas en figura paralelógrama, y forrats de feltre, fixos als registres contra 'l taulero principal del secret. *Tapa.* Operimentum, i. || f. anat. La closca superior del cap que cubre 'l cervell en las personas. *Tapa de los sesos.* Cranei pars superior. || En las cabalcaduras, la part que fòrma tot l' entorn exterior del casco, que cubre las parts contingudas anterior y lateralment, y serveix de apoyo al animal. *Tapa.* Ungula, æ.

TAPA DE GUITARRA. La part superior. *Tabla de guitarra.* Chelys alvei pars superior.

TAPABOCA. m. La rahó ab que's fá callar á algú majorment quant se convens. *Tapaboca.* Elocutionis retunsio.

POSAR UN TAPABOCA. fr. met. POSAR PALLA Á LA ESQUELLA.

TAPAGOLL. m. Lo mocador, tela ó altra cosa que's posan las donas pera tapar los pits. *Pechera.* Mamillare, is. || PALATINA.

TAPADOR. m. Qui tãpa. *Tapador.* Tector, is. || Tap ó tapa que's posa á lo que's vól tapar, com la llosa ó planxa de ferro pera tapar la boca del forn. *Tapa, tapador, tapadero.* Operculum, i. || Tapa, part superior movedissa que mès serveix pera cubrir que pera tancar, com es la cubertora, etc. *Tapadera.* Cooperculum, i. || Qui amaga, encubre ú oculta. *Encubridor.* Celator, is. || ARCABOT.

TAPADORA. f. TAPADOR, TAPA, CUBERTORA.

TAPAFORATS. m. SUPLEFALTAS. || Mestre fan-guet, mestre de casas de poca habilitat. *Tapaagu-jeros.* Ineptus faber cæmentarius.

TAPAMENT. m. Obra de tapar. *Tapamiento.* Operiendi actus. || OPILACIÓ.

TAPAR. v. a. Clóurer, tancar, cubrir, com: TAPAR una olla, un forat, etc. *Tapar.* Operio, is, obturo, as. || Cubrir ab la roba, abrigar. També s' usa com reciproch. *Cubrir, abrigar, tapar.* Tego, is. || Tancar, impedir lo trànsit ó comunicació, com: TAPAR un forat, lo pas, etc. *Cerrar.* Ocludo, is. || TAPIAR. || met. Cubrir, ocultar, dissimular alguna falta. *Encubrir, tapar.* Celò, as. || Detenir lo curs ó corrent de algun lliquit. *Tapar.* Oblinio, is. || CUBRIRSE. 5.

TÁPARA. f. Lo botó de la flor de la taparera. *Alcaparra, tapaca, tápara.* Capparis, is.

TAPARERA. f. Planta ramosa, las camas de la qual són extesas y espinosas, las flors blancas y grans. *Alcaparra, alcaparro.* Capparis spinosa.

TAPAROT. m. La tápara massa feta. *Alcaparon.* Capparis, is. || met. embús.

TAPAT, DA. p. p. *Tapado.* Coopertus. || adj. Lo que no té curs ó eixida. *Tapado.* Interclusus. || Dít del cel ó atmósfera quant está núvol. *Cerrado, tapado.* Nubilis.

TÁPERA. f. TÁPARA.

TAPET. m. Pessa petita de tapiceria. *Tapete.* Tapes, etis. || COBRETAULA.

TAPETA. f. La llenqueta de roba que's posa sobre las butxacas de la casaca pera adorno y pera taparla. *Golpe, portezuela, cartera, pata.* Portula marsupiorum.

TAPETE. m. TAPET. || COBRETAULA.

TAPÍ. m. Espécie de xinella que usan las donas. *Chapín.* Crepida, æ.

TÁPIA. f. Paret de terra apretada ab motllo, y seca al ayre. *Tapia.* Parietis formaceus. || La paret formada de tápias. *Tapia.* Parietis terreus. || Multitud de tápias. *Tapieria.* Parietum multitudo.

DESFER LAS TÁPIAS. fr. *Destapiar.* Terreos parietes diruere.

FÉR TÁPIAS fr. TAPIAR.

SÓRT COM UNA TÁPIA. loc. Se diu del qui está molt sòrt. *Sordo como una piedra, ó mas sordo que una tápia.* Quò nil surdus.

TAPIADOR. m. TAPIAYRE.

TAPIAR. v. a. Fér tápias. *Tapiar.* Terreis parietibus circumcludere. Tancar ab paret un portal, finestra, etc. *Cegar, tabicar.* Cratiti pariete claudere.

TAPIAYRE. m. Qui fabrica tápias. *Tapiaador.* Parietis ductor.

TAPICER. m. Fabricant de tapiceria. *Tapicero.* Aulæorum artifex.

TAPICER MAJOR. En palácio l' encarregat de la tapiceria. *Tapicero mayor.* Aulæorum præfectus in regia.

TAPICERIA. f. Drap de Arras. *Tapiceria tapiz, paño de ras ó arrás.* Aulæa, æ. || En palácio la oficina ahont se guardan y recullen los tapissos. *Tapiceria.* Aulæorum repositorium.

JOCH DE TAPICERIA. Lo conjunt de tapissos que componen un ornament. *Tapiceria.* Aulæa peristromata.

TAPICH. m. ant. ENVÁ. 1.

TAPINADA. f. Cop de tapí. *Chapiñazo.* Sandalii ictus.

TAPINER. m. Qui fá tapins. *Chapinero.* Crepidarum opifex.

TAPINERIA. f. L' ofici de tapiner y la botiga ahont se fan ó venen los tapins. *Chapineria.* Sandalium, ii.

TAPINET. m. d. *Chapinito.* Exiguum sandalium. || Roba de cotó y seda ensatinada que está molt en

us pera sabatas. *Tapinete.* Ex gospino et serico tela.

TAPIOCA. f. Substància blanca en grans irregulars, de gressor variable, durs y de sabor dols. Se reduhex fàcilment á conserva per la acció de la àyguia bullenta. Es emolient, alimenticia y de fàcil digestió. S' extrau de la arrel del *jatropha-maniot.* *Tapioca, sagú blanco.* Tapiocha.

TAPIR. v. a. ATAPIR.

TAPÍS. m. Drap de tapiceria ab que s' adorna las parets, etc. *Tapiz.* Peristroma, atis. || met. Lo camp ó espay de herba semblant al tapís. *Tapiz.* Cespes, itis.

TAPÍS DE CUYRO. GUADAMAGIL.

TAPISSAR. v. a. ENTAPISSAR.

TAPISSOT. m. Llegum, espècie de vessa com á pèsols petits. *Tapizote, yero.* Erbum, i.

TAPIT. m. ant. TAPIS.

TAPOT. m. Tap mal fét ó dolent. *Taperojo, tapirujo.* Obturamentum informe.

TÁPSIA. f. Planta semblant á la canyafera, encara que té més delicada la cama y ménos la llavor. De aquesta planta 's trau un licor molt útil en la medicina. *Tapsia.* Tapsia, æ.

TAQUETA. f. d. *Manchica, illa, ita.* Levis macula.

TAQUÍ. m. TACANY.

TAQUIGRAFIA. f. L' art de escriur en signes, ab tanta velocitat, com se pronuncia. Antigament se prenia per la oficina y l' art de escriur ab lletra minúscula ó rodona. *Taquiografia, taqueografia.* Tachigraphia, æ.

TAQUIGRÁFICH, CA. adj. Cosa de taquigrafia. *Taquiográfico.* Tachygraphicus.

TAQUIGRAFO. m. Professor de taquigrafia. *Taquigrafo.* Tachygraphus, i.

TARA. f. Lo desfalch ó part del pes que's rebaija de las mercaderias per rahó dels barrils, caixas, sachs, etc., que's vénen. *Tara.* Superpondium, ii.

|| La falta ó defecte que's troba en alguna cosa, en lo pes, en lo compte, ó en la substància. *Tara.* Deccusus, us. || met. Defecte moral. *Tara.* Vitium, ii.

|| En los rentadors de llana 'l borras que serveix pera conduhirla al depòsit, tina, etc. *Tara, marra-ga.* Saccum stupeum.

TRAURENE LAS TARAS. fr. Pesar los barrils, caixas, etc., en que's ven algun género, y rebaijar dít pes pera saber lo que val lo género en net. *Destarar, rebajar la tara.* Superpondium deducere.

TARAGOT. m. TAGAROT.

TARAL-LARA. Veu sense significació de que's val lo que canta pera seguir algun so sense pronunciar paraulas. *Niniana.* Futilis canciuncula.

TARAMBANA. adj. Taboll, tonto. *Tarambana, majadero, sacapelotas.* Stolidus.

TARAMBANADA. f. GATADA.

TARAMBA. f. Home atarantat. *Tronera, golondro, atarantado, saltabardales, torbellino.* Turbatus.

TARANNARA. f. TARABIRA.

TARANTELA. f. Sonada violenta que diuhen se balla pera curar la picada de la tarántula. *Tarantela.* Sonus ad tripudium violentum.

PEGAR LA TARANTELA. fr. ab que s' explica la com-moció violenta que fá obrar ab precipitació é im-prudència. *Dar la tarantela.* Inordinate adpetere.

TARANTISME. m. med. Espécie de moviment repenti, convulsiu, á modo del que tenen los picats de la tarántula. *Tarantismo.* Tarantismus, i.

TARÁNTOLA Ó TARÁNTULA. f. Espécie de aranya verinosa de la ciutat de Taranto y sos contorns, de color que tira á groch, ab pichs negres bermells ó verits, y un poch peluda; la seva picada fá ríurer y saltar ab una alegria extravagant, ó causa una horrible ó espantosa melancolia. 'L remey diuhen que es la música de un instrument viu fy penetrant; y encontrant un to proporcionat que assa impressió al malalt, lo fá saltar, snar, llan-sar bromera, y 's deslliura del verí. *Tarántula.* Seps, pis, tarantula, æ.

PICAT DE LA TARÁNTULA. *Tarantulado.* Tarantula morsus. || exp. met. Qui está tocat de algun afecte físich ó moral, y particularment del gál-lich. *Picado de la tarántula ó del alacran.* Morsus phalangio.

TARANYINA. f. Tela de aranyas. *Telaraña, tela de arañas.* Aranæ tela. || náut. Espécie de filat de pescar, las mallas del qual són de dos ó tres polzadas en quadro, y de una escassa las primeras del cap, ab mida en las últimas. *Boliche de lisos, tarañina, araña.* Piscatoria retis aranea.

FÉR TARANYINAS LOS ULLS. fr. FÉR PAMPALLUGAS.

NO CRIAR TARANYINAS. fr. met. No estar may pa-rat. *No estar nunca parado.* Haud otiosum esse.

TENIR TARANYINAS EN LOS ULLS. fr. met. fam. No reparar en lo que's té davant. *Tener telarañas en los ojos.* Cæcutire.

TARARÁ. f. Lo só de la trompeta. *Tarará.* Tu-bæ sonus.

TARARIRA. f. La persona de poca formalitat y judici. *Tararira.* Judicia præceps. || Paraula burlesca pera despreciar ó burlarse de lo que altre diu. *Tararira.* Nugæ canoræ.

TARAROT. m. Nom que's dóna al home petit y despreçiable. *Renacuajo, sacubuche.* Homuncio, nis. || *TARABANTAT.* || *TARARIRA.*

TARASCA. f. Monstruosa figura de dragó ó serpentó que portada per homens anava obrint y lancant sa desmesurada boca davant las professons de Corpus en Catalunya, montada per una dona bellament ataviada, representant la mèretris de Babilónia ó la alegoria de Leviatan ó 'l dragó de Tarascó (Fransa) vensut y encadenat per Santa Marta. *Tarasca.* Larvata facies. || *DRACH.* || met. La dona fea, malforjada, desenvolta y de mal natural. *Tarasca.* Fœmina serpina facie et indole.

TARASSÁ, NA. adj. ant. EXPEDICIONARI.

TARASSANA. f. ant. ADRASSANA.

TARAT, DA. adj. Se diu del panyo ó tela que per desigualtat del fil ó del teixit ó del color fôrma

llistas. *Acanillado, canillado.* Prayè contextus: || met. Notat de algun defecte ó falta moral. *Picado de la tarántula.* Animi labe infectus. || *SER DE LA OLLA.*

TARDA. f. TARDE. || ant. TARDANSA.

Á LA TARDA Ó Á LA LLARGA. m. adv. Á LA CURTA Ó Á LA LLARGA.

TARDÁ, NA. adj. Lo que tarda en verificarse més del temps regular, com se diu regularment de la fruyta. *Tardio, tardo.* Serotinus. || Lo que succeheix després del temps oportú en que s' esperava ó necessitava. *Tardio.* Tardus. || Pausat, entretingut ó que camina poch á poch. *Tardio.* Morosus, cunctabundus. || Peresós en obrar ó fêr las cosas. *Perezoso, mandra.* Piger, lentus. || TORPE, TONTO; TABOLL. || Qui tarda, 's detura ó deté. *Tardador; tardon.* Cunctator, is. || Se diu de la planta ó arbre que fá 'l fruyt per la tardor y lo mateix del fruyt ó llavor. *Otoñal, tardio.* Autumnalis, serotinus.

TARDADOR. m. TARDÁ. 6.

TARDAMENT. adv. m. Fora del temps oportú. *Tarde, tardiamente.* Serò, tardè. || m. TARDANSA.

TARDANARIAS. f. pl. TARDANIAS.

TARDANER. m. TARDÁ. 6.

TARDANIAS. f. pl. Los fruyts que sembrats al estiu se cullen á la tardor. *Tardios.* Serotinus, i.

TARDANSA. f. Delenció, lentitut ó pausa en la execució de alguna cosa. *Tardanza.* Mora, æ.

TARDAR. v. a. Detenirse, gastar mòlt temps, no venir oportunament. *Tardar, tardarse.* Morari, cunctari.

Á MÉS TARDAR. m. adv. Expressa que alguna cosa está prop de succehir, com: Á MÉS TARDAR vindrá la setmana entrant. *A mas tardar.* Ad summum.

SÈNS TARDAR. m. adv. Luego, sèns dilació. *Sin tardanza, sin demora, sin dilacion.* Protinus.

TARDE. f. Lo temps desde mitjdia fins á la nit. *Tarde.* Vesper, is.

TARDEJAR. v. a. FÉRSE TART. || TARDAR.

TARDET. m. d. *Tardecita, ica, tardecilla.* Dies advesperascens.

AL TARDET. m. adv. *Tardecillo.* Vesperè.

TÁRDIS PIULÁSTIS. loc. fam. Dóna á enten-drer que algú acut tart á alguna cosa. *Tarde piache.* Tardè venientibus visa; serò sapiunt phryges.

TARDÍSSIM, A. adj. sup. *Tardísimo.* Maximè tardus.

TARDOR. f. Primavera del ivern. *Otoño, otoñada.* Autumnus, i.

COSA DE LA TARDOR. *Otoñal.* Autumnalis.

TAREA. f. Trabay que's déu fêr en temps de-terminat. *Tarea.* Penum, i. || *TASCA.* || met. Afany, cuydado, sol-licitut. *Tarea.* Cura, æ.

TARGETA. f. Espécie de adorno á manera de escut, del qual s' usa en las festas públicas, y ser-veix de adorno en la arquitectura. *Tarja.* Clipei species, parmula, æ. || Porteta ó planxa que 's sól posar sobre algun quadro ó porta ab algun lletrero ó altra cosa. *Tarjeta.* Emblemata superappositum.

¶ Estampa petita ab lo nom de algú, que 's sól deixar en la casa ahont se vá de visita ó á donar los bons dias. *Tarjeta*. *Schedula*, æ. ¶ Lo bocí de paper que's posa als extrems de las pessas de las robas, ahont se notan las canas que té la pessa, etc. *Marbete*. Nota papyracea pannis assuta.

TARGETASSA. f. aum. *Tarjeton*. *Amplum emblemma*.

TARGÜMICH, CA. adj. Lo que pertany al targum llibre dels jubeus, que's reduheix á las parafrasis y explicacions de las Escripturas. *Targümico*. *Targumicus*.

TARÍ. m. VINTIDÓS. ¶ Moneda que en 1484, 13 tarins de Sicilia valian en Barcelona 24 sous y aquestos un ducat. *Tarin*. Moneta sic dicta.

TARIDA. f. Embarcació semblant á una tartana, de que en lo sigle XII s' usá en lo Mediterrani, pera conduhir caballs y màquines militars en las expedicions marítimes. *Tarida*, *carrida*. *Vectoria navis*.

TARIFA. f. Llista que conté 'ls preus de las cosas venals. *Tarifa*. *Pretiorum syllabus*.

TARIFAR. v. a. Senyalar lo preu. *Tasar*. *Taxo*, as.

TARIFAT, DA. p. p. *Tasado*. *Taxatus*.

TARIFENY, A. adj. Cosa de Tarifa, ciutat de Andalusia. *Tarifeño*. *Tartessus*.

TARIMA. f. Espécie de tablado pera tenir los peus alsats de terra. *Tarima*. *Peditolum*, *scabellum*, i. ¶ *TABERNACLE*.

TARIMASSA. f. aum. *Tarimon*. *Pergrande suppedaneum*.

TARIMETA. f. d. *Tarimilla*. *Scabellum parvum*.

TARIT TAROT. adj. fam. *BALIGABALAGA*.

TARJA. f. Escut ó rodella que cubria tot lo cos. *Tarja*. *Parma grandior*. ¶ *Emblema*, adorno á modo de escut antich, que conté alguna inscripció pera perpetuar la memòria de algú. *Tarjeta*, *tarja*. *Emblema*, atis.

TARJASSA. f. aum. *Tarjeton*. *Amplum emblemma*.

TARMICA. f. Planta de dos á quatre peus de alt, de una sola cama, prima, rodona, fistulosa, bastant forta, guarnida de fullas llargas lanceoladas, punxagudas, y agudament serradas, de vert obscur y sabor cremant; als extrems ixen las flors radiadas, disposadas en corimbo com las del milenrama, pero més grans. Fà estornudar, y excita la saliva. *Tarmica*. *Ptarmica*, æ, *achillea ptarmica*.

TARO. m. Vent fret. *Gris*. Aër frigidus.

TARONGER. m. Arbre indígeno del Assia, y cultivat en Espanya. Es de uns vint peus de al·sària, poblat de fullas de un vert hermós, llustrosas, duras, ovaladas, y que persisteixen en l'arbre durant l'ivern; las flors blanques y olorosas, y 'l fruyt comestible y sà. *Naranjo*, *naranjero*. *Citrus aurantium*. ¶ *Traficant de taronjas*. *Naranje-*

ro. *Aureorum pomorum venditor*. ¶ pl. Lo lloch plantat de tarongers. *Naranjal*. *Malis aureis consitus locus*.

TARONGERAR. m. *TARONGER*. 3.

TARONGERET. m. d. *Naranjico*, *illo*, *ito*. *Parvus aurantium citreus*.

TARONGETA. f. d. *Naranjilla*, *ita*, *ica*. *Minutum malum aureum*.

TARONGINA. f. Planta de camas altas de dos peus, quadradas, fortas, ramosas; fullas oposadas, cordiformes, llargas, punxagudas, de vert obscur, relluentes, rissadas, un poch vellosas; flors blanques, verticiladas, petites, llabiadas, rogenques, olor molt agradable, semblant al de la llimona fresca, y un sabor aspre aromàtic. Es antiespasmódica, antistèrica, y estimulant. *Toronjil*. *Mellissa*, æ, *mellisophilum*, i.

TARONJA. f. Fruyt del taronger semblant á una poma rodona, més ó ménos grossa, verda al principi y groga quant madura; la pell més ó ménos fina, y conté en sòn teixit una quantitat considerable essencial; lo such es àcit agradable quant maduras: las agras són més petites ab la pell exterior de un groch verdós abigarrat, y 'l such amarch àcit. *Naranja*. *Malum aureum*. ¶ met. fam. Bala de artilleria. *Naranja*. *Glans tormentarius*.

TARONJA DE LA XINA. La de qualitat dolsa. *Naranja de la China* ó dulce. *Citrus sinensis*.

MITJA TARONJA. *CÚPULA*.

NO MUNYIR Ó NO ESCÓRRER TANT LA TARONJA, QUE AMARGUE Ó QUEDE SENSE SUCH. fr. fam. Ensenya la moderació y prudència ab que's déu procehir pera evitar las malas resultas de portar las cosas fins al extrem. *No se ha de exprimir tanto la naranja, que amargue el zumo*. Citò *rumpes arcum*, semper si *tesum habueris*. ¶ Ensenya la moderació en las pretensions, pera no ferse molest ab las instàncias. *No estrujar tanto la naranja que amargue*. *No institutes cum rogaveris*.

TARONJADA. f. Cop de taronja. *Naranjazo*. *Aurei pomi ictus*. ¶ Conserva ó áygna de taronja. *Naranjada*. *Aurea poma et saccharo condita*.

TAROT. m. fam. *BARRET*.

TAROTA. f. La clavilla que en lo joch de billar se dona als jugadors per saber qui comensa á tirar ó per sortejar los que deuen anar de companys. *Tarota*. *Claviculus ita dictus*. ¶ ter. Instrument de vent. *Zampoña*, *pepitaña*. *Sambuca*, æ.

TARQUINADA. f. Violència contra la honesta resistència de alguna dona. *Tarquinada*. *Violatio foeminae Tarquini more*.

TARQUINA. f. Vela trapessoide molt usada en bots y llanxas. *Tarquina*. *Tarquina*, æ.

TARRABASTADA. f. Cop de áygua que cau ab molta forsa. *Turbion*. *Nimbus*, i. ¶ *TARRABASTALL*. ¶ met. Multitud de cosas que venen de repent y plegadas. *Golpe*, *ventregada*. *Copia*, æ. ¶ Fatalitat ó desgràcia ab pérdua de béns ó salut. *Tártago*. *Jactura*, æ. ¶ Xasco pesat. *Tártago*. *Gravis jocus*

TARRABASTALL. m. Ruïna, cayguda ab estrépit y rompiment. *Fracaso, zaparrazo.* Fràgor, is.

TÀRRACH. m. Planta de flors aparassoladas y fruyts en capsetas que contenen tres grans de la mida dels del pebre negre, plens de una molsa blanca, y es un purgant molt actiu. *Tàrtago, cata-pucia menor.* *Ephorbia lathyris.* || LLXÓ.

TARRAGONÉS Y TARRAGONÍ, NA. adj. Cosa de Tarragona, ciutat de Catalunya. *Tarraconense.* Tarraconensis.

TARRAM. m. Lo só del tabal. *Tan.* Timpani sonus.

TARRAT. m. TERRAT.

TARREGADA. f. TERRAGADA.

TARRÓS. m. TERRÓS.

TÀRSO Ó TARSO. m. TARTÉSIA.

TARSO. m. anat. Nom que's dóna á la empenya ó part superior del peu, y á la inferior ú oposada l'anomenan metatarso. *Tarso.* Tarsus, i. || Espécie de marbre molt dur y molt blanch de Toscana y altres parts de Itàlia. *Tarso.* Tarsus, i.

TARTÉSIA. f. Nom que donavan los antichs á Andalusia, y al Bétis ó Guadalquivir que la rega. *Tartesia.* Tarsis, is.

TART, DA. adj. TARDÁ. || RUDO, TONTO. || DIFÍCIL. || adv. Passat lo temps oportú. *Tarde.* Serò.

TART, MAL Y MAY. expressions ab que's pondera quant mal y fora de temps se fá, lo que seria millor que no's fés. *Tarde, mal y nunca.* Tardè et male, imò nunquam.

AL TART Ó CAP AL TART. adv. Al fèrse de nit. *Al anochecer.* Sub vesperum.

Á TART. m. adv. Purament, pocas vegadas. *Puramente.* Rarò.

DE TART EN TART. m. adv. Alguna vegada. *De tarde en tarde, de cuando en cuando.* Interdum.

ES TART Y VOL PLÓURER. loc. fam. ab que s'exhorta y dóna pressa á algú pera la execució de alguna cosa. *Para luego es tarde.* Perquam citius serò erit.

FÉR TART. fr. Haverse descuydat en alguna cosa, passarse 'l temps oportú. *Hacerse tarde, tarde piache.* Tempus fugere; serò sapiunt phryges.

MÈS VAL TART QUE NO MAY. ref. Denota que val més que's verifique alguna cosa, encara que sia tart que no que's deixi de verificar. *Mas vale tarde que nunca, nunca tarde cuando llega.* Rem serò fieri quam nullo tempore præstat. || Dóna á entén-drer que per mal que sia esperar molt temps alguna cosa, sempre es millor que deixarla de conseguir. *Mas vale año tardío, que vacío.* Utilior seris quam nullis frugibus annus.

TARTAMUDEJAMENT. m. Obra de tartamudejar. *Tartamudeo, tartamudeamiento.* Balbuties, ei; linguae hæsitatio.

TARTAMUDEJANT. p. a. Tartamudeando. Balbutiens.

TOT TARTAMUDEJANT. m. adv. Ab mala pronun-ciació. *Estropajosamente.* Balbè.

TARTAMUDEJAR. v. a. Parlar ab dificultat per algun defecte de la llengua. *Tartamudear, tartajear, rozarse.* Balbutio, is.

TARTAMUT, DA. adj. Qui tartamudeja. *Tartamudo, tartajoso, balbuciente, estropajoso.* Blæsus.

TARTANA. f. Carruatge de dos rodas ab asientos als costats, y cubert. *Calesa, tartana.* Vehiculum, i. || náut. Embarcació menor de vela llatina ab un sol arbre perpendicular á la quilla en són centro, y molt usada en la matricula de Sevilla pera la navegació de cabotatge, y en lo Meditèrrani pel tràfeh y pesca. També ni ha ab rems. *Tartana.* Scapha, æ. || Nom de un dels filats de quinta classe. *Tartana.* Retis quintæ classis.

TARTANER. m. Qui mena 'l carruatge dít tartana. *Calesero.* Rhedarius, ii.

TARTANYA. m. ter. PAPATERRA.

TARTÀREO, A. adj. poét. Infernal. *Tartáreo.* Tartareus.

TARTÀRICH. adj. Se diu de un àcit solit, blanch, cristallissat en prismas, inalterable en l'ayre quant es pur, transparent, brillant y soluble en l'áygua de sabor àcit agradable. Embermelleix fortament la tintura de tornasol, etc. y tirat á las brasas despedeix olor de caramelo. *Tartárico.* Acidum tartaricum.

TÀRTARO, A. adj. Cosa de Tartària. *Tártaro.* Tartarius. || m. poét. Lo mateix que infern. *Tártaro.* Tartara, orum. || TARTÁ.

TARTARISAR. v. a. quím. Purificar ab la sal de tartrá. *Tartarizar.* Trigonis purificari.

TARTÁS. m. p. u. y

TATRÁ. m. Matèria térrea y salina, que desprenentse del vi en la fermentació del most, fòrma com una crosta que s'agafa als costats y fondos de las bólas. *Tártaro.* Tartarus, i. || met. Porqueria que's fá en los panyos y en los sombreros per causa de la suor. *Mugre.* Pinguedo, inis. || Lo que ab l'us solen descobrir los panyos, sombreros y altres cosas. *Sain.* Sordes, ium.

TATRANYA. f. ter. PAPATERRA.

TARTRES. m. pl. Escitas. *Tártaros.* Tartari, orum.

TARUGA. f. Espécie de cvella que's cria en las índias; alguns diuhen que es major que una cabra, y altres que es espécie de cervo. *Taruga.* Ovisparva indica.

TARUGO. m. CLAVILLA. 1. || En la punta de la llansa del cotxo, espécie de tascó ó forma equivalent, ahont s'asseguran las corretjas pera regular quant convé. *Cejadero.* Retinaculum, i.

TARUMBA. m. Bulliciós, atolondrat. *Tolon-dron.* Inconsultus.

ANAR Á TARUMBA Ó FÉR TARUMBA. fr. Fér bulla. *Retozar.* I ascivio, is.

FÉR TORNAR Á ALGÚ TARUMBA. fr. fam. Molestar, abrumar á algú. *Volver á uno tarumba ó loco.* Alicui molestia creare.

TAS. Veu femenina del plural del pronom *TON*.
Tus. Tuæ.

TASCA. f. Porció de matèria que se senyala diàriament, ó també qualsevol treball ú obra que s'ha de concloure en temps determinat. *Tarea.* Pensum, i. | En temps del feudalisme cert dret del senyor. *Tasca.* Pensum, i. || Ona de àygua. *Ola.* Unda, æ. || Cens de la onzena part en fruyts després de pagat lo delme. *Tasca onzena.* Vectigal.

À TASCA. m. adv. À PREUFET.

DONAR TASCA. fr. Senyalar la feyna que's déu fér en temps determinat. *Dar tareas, poner, señalar tareas, atarear.* Pensa imperare.

PÉDRER TASCA Ó À TASCA. fr. Empèndrer una feyna que's déu fér en temps determinat. *Tomar tarea.* Aliquid faciendum suscipere.

TASCO. m. Tros de carn regularment salada. *Tasajo.* Carnis salitæ frustum.

FÉR TASCOS DE LA CARN, PREIX, etc. *Atasajar.* In frustra dividere.

TASCÓ. m. Pessa de fusta ó ferro de cinch superfícies planas, que termina en tall pera dividir cossos sólits, ó pera ajustar y apretar altres. *Cuña y pescuño ó pezuño.* lo que's posa entre'l dental y la rella de la arada. *Cuneus,* ei.

FÉR PÉDRER LO TASCÓ Ó 'LS TASCOS. fr. fam. Fér pédrer lo seny. *Desatinar.* Vehementer commovere.

PÉDRER LO TASCÓ Ó 'LS TASCOS. fr. fam. PÉDRER LA XAVETA.

TASCONAR. v. a. Posar tascons pera manegar eyna; ó assegurar alguna cosa. *Atarugar.* Cuneis firmare. || Ficar tascons en la fusta pera fèndrerla á cops de massa. *Acuñar.* Cuneos adigere. || Tapar bẽ 'ls forats, junturas y esquerdas de las bòtas, cossis, etc. *Atarugar.* Obturo, as.

TASCONI. m. Fanch fèt de terra semblant á la argila ó greda, del qual se fán los gresols, pera purificar los melalls. *Talque.* Tasconium, ii.

TÁSMIA. f. La porció de grans que toca á cada hu dels que's reparteixen lo delme, ó la que paga cada llaurador. *Tazmia.* Statuta decimarum portio.

TASQUERA. f. Amagatall, lloch ocult. *Guarida, manida.* Mansio, nis. || Camí escusat, dressera, viaix, etc. *Atajo.* Compendiaria via. || Volcador, pantano ó lloch perillós de passar. *Atascadero.* Cœ-nosus locus. || Destorb, embaràs. *Atascadero.* Impedimentum, i.

SABER LAS TASQUERAS. f. met. Saber los conductos pera conseguir lo que's pretén; y també sér mòlt entrant de alguna part. *Saber todos los rincones.* Media percallere. || Tenir mòlt conegut un terren, país, etc., per haverlo seguit ó havér estat mòltas vegadas en ell. *Tener medido á palmos ó á dedos.* Locorum prudens.

TASSA. f. Vas pera béurer, que's fá de diferents matèries y formas. *Taza.* Patera, æ. || Terme, mesura, límit, modo, regla. *Tasa.* Modus, i. ||

Pren determinat de las mercaderias. *Tasa.* Taxatio, nis. || L'apreci que's fá dels mobles y albasas. *Tasa, tasacion.* Taxatio, nis. || Mesura de vidre dels antichs romans. *Ciato.* Cyathus, i. || ESCUDELLA. || La de broch pera donar caldo als malalts. *Pistero.* Scaphium, i.

TASSA DE JUHEU. ORELLA DE MONJO.

AB TASSA. m. adv. Ab mida. *Por ó con medida. tasadamente.* Moderatè, parcè.

BÉURER AB AQUEIXA TASSA. fr. Tenir vanas esperansas. *Tener vanas esperanzas.* Inani spe pacisci.

POSAR TASSA, MODO Ó TERME. fr. Poner fin. Terminare.

SEMPRE HO HATINGUT, DEIXAR LA TASSA DESPRÈS DE HAVÉR BEGUT. ref. contra aquells que desprecian las cosas, quant ja están satisfets. *Viéneme el mal que me suele venir, que despues de harto me suelo dormir.* Morbus adest solitus, saturos, sopor occupat artus.

SÈNS TASSA. m. adv. Sèns mida. *Sin tasa, sin medida.* Sine modo, præter modum.

TASSADA. f. Lo ví ó àygua que cab de una vegada en la tasa. *Taza.* Quod poculum capit.

À TASSADAS. m. adv. A tasa plena. *A taza llena.* Plenis poculis.

TASSASSA. f. aum. *Tazon.* Crater amplus.

TASSACIÓ. f. TASSA. 4.

TASSETA. f. d. *Tacica, ita.* Sutula, æ.

TAST. m. Gust, la acció de tastar ó gustar. *Gustadura, cata.* Degustatio, nis. || La petita porció de menjar ó béurer pera probar si está á punt. S'usa mòlt parlant de botifarras. *Prueba, cata, salva.* Delibatio, nis. || Lo trosset que's talla del meló ó altra fruyta pera probarla. *Cala.* Delibatio-nis causa frustum.

À TAST. m. adv. A proba. *A prueba.* Ad probationem.

TASTADOR, A. m. y f. Qui tasta. *Prægustator,* is.

TASTADOR DE VINS. Qui tasta 'l vi pera informar de sa qualitat. *Catavinos.* Delibator, is.

TASTALASCH. m. Joch de agullas que's fá ab lo dit fins que queden encreuhadas. *Alfileres.* Acuum ludus.

TASTAMENT. m. TAST.

TASTANA. f. la fulla ó pellofa que fá 'l sagonet. *Tástara, hoja.* Furfur, is.

TASTAOLLETAS. m. fam. Motiu de la persona que empen móltras cosas, y no's fixa en ninguna. *Catacaldos.* Pluris intentus minor ad singula sensus.

TASTAR. v. n. Probar alguna cosa, pera informarse del gust. *Catar, probar, gustar, y calar* dit dels melons, fruytas, etc. *Degusto, delibo,* as. || ENCETAR. || met. Examinar, tantejar. *Gustar, probar.* Examine, as. || met. Experimentar. *Gustar.* Periclitari, aris.

TAT. m. La acció de aguaytar. *Acecho, acecho-*

na. Speculatio, nis. || Veu pera alegrarals nens. *Pape, tate*. Pueris palpatio.

FÉR TATS. fr. Mirar, observar ab cuydado alguna cosa, procurant no ser vist. *Atisbar, acechar, hacer la acechona*. Speculari.

TATÁ. Veu que usan las criaturas pera significar la mula, caball, etc. *Tatá*. Jumentum, i.

TATO. (FÉR LO) fr. FÉR LA ALETA. 2.

TATXA. f. Falta, defecte, vici. *Tacha, mancha, nota*. Macula, æ. || Senyal, llunar. *Tacha*. Nævus, i. || Espécie de clau petit que té la cabota molt grossa, y serveix pera tatxonar las cadiras, bahuls, sabatas, etc. *Tacha, tachon*. Clavculus, i. || Clau que té la cabota grossa, daurada ó platejada, per adorno dels bahuls, etc. *Bollon, calamon*. Orbiculatò capite clavus. || La de fusta ó de canya ab que 'ls sabaters asseguran los tacons ó solas de las sabatas. *Estaquilla*. Ligneus clavus. || TASSA 2. y 3. || TALL, TRIBUT, PAGAMENT. || Tribut subsidiari. *Talla*. Tributum subsidiarium. || Espécie de tribut que 's dóna al senyor en alguna urgència. *Talla*. Designatum vectigal. || TAST. 2.

TATXA DE SOLA Ó DE SABATER. BROCA. 40.

TATXACIÓ. f. TASSA. 4.

TATXADO. m. Lo punt pera apèndrer de senyalar. *Dechado*. Specimen, inis.

TATXADOR. m. Llom ó lleterero de algun llibre. *Tachon*. Umbiculus, i, || CLÁVIA.

TATXAMENT. m. TASSA. 2.

TATXAR. v. a. Fixar lo preu de las mercaderias. *Tasar*. Pretium figure. || Senyalar lo que cada hu mereix per són treball. *Tasar*. Opus vel laborem pretio aestimare. || Posar método, regla ó mesura pera que no s' excedesca en qualsevol matéria, com: *TATXAR, Tasar*. Modum ponere. || Reduhir lo que hi ha obligació de donar, apocarho ab mesquineria. *Tasar*. Restringo, is. || Dit del fruyt. **TASTAR.** 1. || Avaluar las alhajas. *Tasar*. Aestimo, as. || Censurar, posar faltas ó tatxas. *Tachar*. Taxo, as. || met. Culpas, repèndrer, notar. *Tachar*. Vitium alicui obijcere. || Esborrar lo escrit. *Cancellar, tachar*. Oblitero, as.

TATXAT, DA. p. p. *Tasado, estimado*. Aestimatus. || Dit del meló, etc. *Calado*. Degustatus.

TATXETA. f. d. *Tachuela*. Clavulus umbellatus.

TATXONAR. v. a. Guarnir de ó clavar tatxas. *Tachonar*. Umbellatis clavis distinguere. || Tasconar, clavar los sabaters tatxas de fusta ó canya. *Estaquillar*. Ligneis clavis affigere. || met. ATATXONAR.

TAU. m. La creu que portan al pit y capa 'ls comendadors de sant Anton Abat, y 'ls familiars del orde de sant Joan. *Tao, tau*. Insigne, is. || La 19 lletra del abecedari grech que equival á nostra T. *Tau, taf*. || Nom de una lletra hebrea. *Tau*. Tau. || TALP.

TAU, TAU. exp. així, així.

TAUJÁ. m. Se diu de la persona inculta, rús-

tica. *Paleta, bozal, patan, babazorro, palurdo, zopenco, tocho*. Idiota, æ.

TAUJÍA. f. Treball en ferro ó fusta. *Taujía*. Tauxia, æ.

TAULA. f. Pessa de fusta llarga, prima y plana. *Tabla*. Tabula, æ, pinax, eis. || Moble de fusta compost de una ó més pots llisas, sobre petges, que serveix pera posar sobre ella la vianda, pera escriptur y altres usos. *Mesa*. Mensa, æ, abacus, i. || La vianda que 's posa sobre la taula. *Mesa*. Dapes, um. || La part en que está la carn pera vendre-la á la menuda. *Tabla*. Macellum, i. || Post que posada de pla, y tirada per caballeria, serveix pera aplanar la terra sembrada. *Rastra, atabladera, narria, nierra*. Rastrum, i. || Índice de las matérias ó punts que conté un llibre. *Índice, tabla*. Elenchus, i, index, icis. || Llista de cosas posadas per orde. *Tabla*. Syllabus, i. || La casa ahont se registran las mercaderias en los llochs en que no hi ha aduana. *Tabla*. Telonium, ii. || Banch ó casa del diner de la ciutat. *Tabla*. Civitatis ærarium. || En los tribunals la mesa en que despatxan los ministros. *Tabla, mesa de tribunales*. Senatoria mensa.

|| Post ó llibre ahont s' escriuhen per llista 'ls noms dels estudians, confreres, etc. *Tabla*. Cathalogus, i. || La descripció que 's fá de alguna part de aquesta ó la altra ciència, art, etc. en una ó més fullas, pera més fácil recurs ó alivio de la imaginació ó memoria; així dihém: TAULAS de anatomia, etc. *Tabla*. Laterculum, i, synopsis, is. || Se diu de qualsevol matéria tersa y llisa, en que 's poden formar caràcters ab lo burí, etc. *Tabla*. Pluteus, ei. || Entre hortetans capsada, cada part de una divisió major en que 's divideix una pesa de terra. *Tabla, tablar*. Area, æ. || Qualsevol part petita de una embarcació destruïda. *Tabla*. Naufraga tabula. || Pintura feta en una post ó pedra. *Tabla*. Tabula, æ. || En la perspectiva, superfície transparent col·locada entre la vista y l' objecte. *Tabla*. Opticum planum. || En las parròquias post en que se senyala l' orde de las missas del dia. *Cuadrante*. Tabella in qua missarum ordo adscribitur. || arit. NOMBRA. || Se diu del sembrat molt igual y hermós. *Tabla*. Mappa, æ. || TARIFA. || PASTADOR. || TAULELL.

|| Pessa de fusta quadrada pera jugar á damas, etc. *Tablero*. Alveus lusorius. || TAUÓ. || pl. Lo taulat en que representan los comediantes. *Tablas*. Proscenium, ii. || Entre corretgers instrument de fusta de cosa de quatre ó cinch pams, que de mitj en amunt forma com uns molls pera tenir subjecta la pell que han de cusir. *Tablas*. Forceipes lignei ad corium assuendum. || En lo joch de damas es l' estat en que ningú pòt guanyar. *Tablas*. Indefinita utriusque victoria in latruncolorum ludo. || En l' ajedrés quant no 's pòt passar sens exposar lo rey á que li donen mate. *Tabla*. Regie oclusio. || En la astronomia y trigonometria, etc. computos ó càlculs dels moviments dels planetas, ànguls, etc. *tablas*. Tabulæ calculatorie.

TAULA DE ACORDAR. ant. TAULA DE CAMBI.

TAULA DE CAMBI. Banca de comerciant. *Sabla, mesa de cambios, banco de comercio.* Telonium, ii.

TAULA DE CATALÀ. La en que hi ha abundància de bona vianda. *Mesa catalana, rica ó espléndida.* Dapes lautæ.

TAULA DE CEBES. Llibre en que aquest filosop té-bà escritgué com en un índice las reglas de moral. *Sabla de Cebes.* Cebetis pinax.

TAULA DE DEPÓSIT. Depósit públich ahont asseguran los particulars són diner per un módich interès. *Sabla numularia.* Nummularia tabula.

TAULA DE ESTAT. Lo menjar que's dóna al palácio del rey als caballers y demès empleats al servey de las personas reals. *Mesa de estado.* Regis convivium.

TAULA DE ESTISORA. La que té 'ls pelges encreu-hats. *Mesa de tijera.* Crucigera mensa.

TAULA DE JOCH. La casa ahont se reuneixen á jugar alguns. *Sabla de juego, garito.* Aleatoria mensa.

TAULA DELS COMUNS DEPÓSITS. TAULA DE DEPÓSIT.

TAULA DE MAIG. La que es escassa de pa. *Mesa gallega ó de gallegos.* Mensa inops panis.

TAULA DE NEU. La botiga ahont s' en ven. *Neve-ria.* Nivalis taberna.

TAULA DE PA. LLESCA.

TAULA DE PRETOR. Aquella en que cada pretor escribia sos edictes, accions, fórmulas de ella, y altrás cosas pertanyents al foro. *Sabla de pretor.* Prætoris alveum.

TAULA FRANCA Ó OBERTA. Aquella en que's dóna menjar á tots quants arriban, sens distinció de personas. *Mesa franca.* Omnibus pervia mensa.

TAULA MESA. loc. ant. Taula parada. *Mesa puesta.* Parata mensa.

TAULA PRIMERA. La primera passada de vianda. *Primer cubierto ó plato.* Prima mensa, caput cœnæ.

TAULA RODONA. La en que no's guardan etiquetas, ni preferència ó diferència en los assientos. *Mesa redonda.* Mensa rotunda.

TAULA SEGONA. Segona posada, las principals viandas que's trauen cuytas y de substància. *Segundo cubierto ó plato.* Mensa secunda.

TAULA DE TORRAT. exp. met. Se diu de las personas y comunment de las donas que assisteixen á todas las festas y funcions, encara que sian de particulars. *No hay boda sin dña toda; andorrero.* Ubi convivium paratur, ibi est.

TAULA TERCERA. POSTRES.

TAULA TRAVESSA Ó TRAVESSERA. La que hi ha al cap damunt del refetó, ó la de preferència en algunas juntas. *Mesa traviesa.* Transversa mensa.

TAULAS DE LA LLEY Ó DE MOYSÉS. Las pedras en que estava escrita la lley del decálogo, que entregá Dén á Moysés en la montanya Sinai. *Tablas de la ley.* Tabulæ legis.

TAULES JUNTES DE REGLA DE CABALLERS SALVATGES. Taulas juntas ahont se decidian las qüestions per

desafiaments entre caballers salvatges. *Tablas de caballeros salvajes,* Arramine bellum seu duellum.

À LA TAULA Y AL LLIT LO PRIMER CRIT. ref. Denota lo que complau á algú quant lo cridan pera menjar. *Santa palabra.* Optimè dictum.

ALSARSE DE TAULA. fr. Retirarse de ella després de haver menjat. *Levantarse de la mesa.* E mensa exurgere.

AQUESTA TAULA TÉ TAL VENTURA, QUE QUI NO HI ES NO HI FÁ FRETURA; Y À LA TAULA DEN BERNAT QUI NO HI ES, NO HI ES CONTAT. ref. Denota que entre mòlts que tenen interès en alguna cosa, sól quedar perjudicat lo qui no está present. *Quien no parece, parece.* Absentis nulla est habenda ratio.

À TAULA MESA Y LLIT FÉT. m. adv. Sense treball, gasto ni cuydado. *À mesa puesta.* Mensa parata, sine dispendio.

BONA TAULA. TAULA DE CATALÀ.

CUBRIR LA TAULA. fr. Posar per orde en ella las viandas que se serveixen. *Cubrir la mesa.* Cibos ministrare.

DESPARAR Ó PLEGAR LA TAULA. fr. Traúrnerne las es-toballas, etc., després de haver menjat. *Alzar, levantar la mesa.* Mensam eximere.

DONAR TAULA FRANCA Á ALGÚ. fr. Franquejarli 'l menjar, tenirlo convidat freqüentment. *Dar mesa ó la mesa á alguno.* Alimenta alicui ministrare.

FÉR Ó QUEDAR Taulas. fr. No declarar-se per un costat ni per altre 'l triunfo, plet, etc., y es frase mòlt usada en lo joch de damas. *Hacer tablas.* Victoria utrinque indefinitè manere.

FÉR TAULAS EN LA TERRA. fr. Dividirla en taulas. *Tablear.* In areas terras distribuere.

LA TAULA Y 'L BON MARIT EN LA CARA 'S PÓRTA ESCRIT. ref. Dóna á enténdrer que en lo bon port de la dona 's coneix la estimació que fá de ella són marit. *À la muger y á la viña, el hombre la hace garrida.* Hominis tractatio conjugis infacie consignatur.

NI TAULA SENSE PA, NI EXÉRCIT SENSE CAPITÁ. ref. Denota que no's pót prescindir de lo principal. *Ni mesa sin pan, ni ejército sin capitán.* Mensa sibi panem ductorem postulat agmen.

PAGAR TAULA. Donar fiansa de tenir taula. Sastisdare ad telonium habendum.

PAR Ó APAR QUE SIA TAULA DE BARCELONA. ref. ant. Alaba la magnificència y abundància dels convits dels barcelonesos. La malícia l' aplicá en sentit contrari. *Parece mesa de Barcelona, ó eso son otras bodas de Camacho.* Lautæ dapes sunt eae.

PARAR TAULA. loc. ant. *Abrir alistamiento, plantar bandera de enganche.* Catalogus militiæ nomen dando

POSAR TAULA PER TANTAS GALERAS. loc. ant. náut. *Abrir alistamiento para tantas galeras.* Censeo, etc.

PARAR Ó POSAR TAULA. fr. Posarla á punt pera menjar. *Poner la mesa.* Mensam sternere.

QUI CANTA A LA TAULA Y XIULA AL LLIT NO TÉ 'L SENY CUMPLIT. ref. Denota que es falta de urbanitat y criansa 'l cantar y xiular en ditas ocasions.

El seso derecho, cantar en la mesa, y bailar en el lecho; quien come y canta, de locura se levanta. Cennens inter dapes insiciæ documentum.

SEGONA TAULA. La que per menor preu 's posa en los hostals y posadas, pera que menjen los criats, composta regularment de las sobras dels amos. *Medía mesa, segunda mesa.* Inferior mensa.

SENTARSE Á LA TAULA. fr. Arrimarse á ella pera menjar. *Sentarse á la mesa.* Mensam inire; ad mensam accubare.

SENTARSE Ó TROBAR LA TAULA PARADA. fr. Menjar á expensas de altre. *Sentarse á la mesa.* Aliena vivere quadra.

SÉR DE LA TAULA TRAVESSERA. fr. met. Sér dels principals en alguna cosa. *Ser de la mesa traviesa.* Transversa mensa assidere.

SOLDAT DE TAULA. ant. Soldat voluntari, no vassall. *Voluntario, mercenario.* Mercenarius miles.

TAULADA. f. Lo concurs de assistens en una taula. *Mesa llena.* Mensa plena.

TAULADET. m. d. *Tabladillo.* Exiguum tabulatum.

TAULAPLOM. m. PLOMADA.

TAULAT. m. ant. **TAULA.** 26. || Empostissat, sostre ó guarniment de pots. *Tablado.* Tabulatum, i. || **TAULA.** 14. || ant. Lo del joch de caballeria. *Tablado.*

TIRAR Á TAULAT. Festa de caballeria. *Lanzar á tablado.*

TIRER Á TAULAT. loc. ant. **TIRAR Á TAULAT.**

TAULEJAR. v. a. FÉR TAULAS EN LA TERRA.

TAULELL. m. OBRADOR. || La taula que tenen los botiguers, etc., sobre la que amostren lo género. *Mostrador, tablero.* Abacus, i. || **TAULA.** 21. || **POST.** 4. | **TAULA DE JOCH.**

TAULER. m. Lo qui en los pobles ahont no hi ha aduana cobra 'ls drets reals. *Tablajero, alcaballero.* Telonarius, ii. || **TAULA DE JOCH.**

TAULETA. f. d. *Mesilla, tablica, illa, ita.* Tabella, æ. || Llibret ó llibreta de memòria en que's pót esborrar l' escrit. *Tableta.* Palimpsestus, i. || Droga, espècie de pasta de ous y sucre en forma de taula. *Tableta.* Lamella, æ. || **CREDENSA.** f.

TAULÓ. m. RETAULÓ. || **CATÁLOCH.** || Post més doble que las regulars. *Tablon.* Tabula grandior.

TAULONET. m. d. *Tabloncillo.* Tabula, æ.

TAUMATURGO. m. Subjecte admirable en sas obras, autor de cosas prodigiosas. *Taumaturgo.* Mirabilia exequens.

TAUPA. f. TALPA.

TAUPERA. f. TALPERA.

TAURIL. adj. Lo pertanyent al toro. *Taurino.* Taurinus.

TAURÍLIAS. f. pl. Festas que celebravan los romans als déus infernals. *Taurilias.* Taurilia, orum.

TAUR. m. ant. TORO.

TAURO. m. astron. Segon signe del zodíach, en lo qual entra 'l sol al 20 de Abril. *Tauro.* Taurus, i.

TAUROCÁTÀPSIAS. f. pl. Combat de toros. *Taurocatapsias.* Taurocatapsya, æ.

TAUROFAGO. m. Menjador, devorador de toros. *Taurófago.* Taurophagus, i.

TAUROMÀQUIA. f. L' art de torejar y matar los toros. *Tauromaquia.* Tauromaquia, æ.

TAUTOGRAMA. m. Poema en que tots los versos comensan ab una lletra. *Tautograma.* Tautogramma, tis.

TAUTOLOGIA. f. Circunlocució, repetició viciosa. *Tautologia.* Inanis repetitio.

TAUTOLÒGICH, CA. adj. Cosa de tautologia. *Tautològico.* Tautologicus.

TAUTOMETRIA. f. poét. Repetició exacta de las mateixas medidas. *Tautometria.* Tautometria, æ.

TAVA. f. TADA. 1. || **TABÀ.**

TAVEGA. f. ant. PRESÓ.

TAVELLA. f. La vayna ahont los llegums tenen lo gra. *Vaina.* Siliqua, æ, folliculus, i. || Doblech en la roba. *Plieque.* Plicatura, æ.

TAVELLAR. v. a. Formar tavella 'ls llegums. *Echar hollejo ó siliquia ó vaina.* Siliquor, aris.

TAVELLETA. f. d. *Vainilla, hollejuelo, hollejico, illo, ito.* Silicula, æ.

TAVERNA. f. y derivals. **TABERNA.**

TAXAR. v. a. **TASSAR.**

TAXATIU, VA. adj. Lo que limita ó reduheix á determinadas circumstàncias. *Taxativo.* Præfinitus, taxativus.

TAXATIVAMENT. adv. m. De un modo limitat ó taxatiu. *Taxativamente.* Præfinitè.

TAYAR Y TAYLAR. v. a. **TALLAR.**

TAYLAMENT. m. ant. Obra de tallar. *Cortadura.* Sectio, nis.

TAYMADAMENT. adv. m. Astutament. *Bellaqueria, taimonia.* Versutia, æ.

TAYMAT, DA. adj. Astut, dolent. *Redomado, taimado.* Versutus.

TAYNA. f. fam. **ALEGRIA.**

ESTAR DE TAYNA. fr. **ESTAR TREMPAT, ALEGRE.**

TÁYNER. v. n. ant. **PERTÁNYER.**

TE.

TE. Cas obliquo del pronom tú, com: ja **TE** entench. *Te.* Te.

TÉ. m. Arbust originari de la Índia y del Japó; fa las flors blancas y pàlidas; lo fruyt rodó, y conté unas llavors que tiran á rojas; la arrel fibrosa; las fullas, que es lo que aquí coneixem, són de una ó dos polzadas de longitud, de sis á nou líneas de amplària, aovadas, llanceoladas, llisas de una part, llenguerament pubecents de altra, dentadas agudament, etc. En lo comers se'n coneixen várias espècies, y alguns las reduheixen á dos, que són: á vert y á negre; las fullas del primer són del color vert ó pardo, de sabor acre, astringent y poch

amarch, diversament rolladas, de olor agradable y aromátich; las del segon, moreno-negrencas, de olor y sabor molt més débil que las del vert, y generalment rolladas de llarch á llarch. S'en fa molt us en infusió ab sucre, y són diaforéticas, diuréticas y excitans. *Te. Thea.*

TE. Imperatiu del verb **TENIR**. *Pren. Toma.* Cape. || Auxiliar del verb **TENIR**, que equival á **HA**, com: **TÈ** de venir. *Ha, tiene.* Debet.

MÈS VAL UN TÈ, QUE DOS TE DARÉ. ref. **MÈS VAL UN AUCELL EN LA MA,** etc.

TEA. f. **TEYA.**

TEAMIDE f. Pedra de las montanyas de Etiopia; diuhen que té las propietats contràries á las del iman y del ferro. *Teame, teamide.* Theames, idis.

TEÁNDRICH, CA. adj. Cosa divina y juntament humana. *Teándrico.* Theandricus.

TEÁNTROPO. m. Dèu y home, lo que s' aplica á la magestat de Cristo. *Teántropo.* Theantropus, i.

TEATINAS. f, pl. Dos espècies de monjas, unas ab vols solemnes, y las altrás ab simples, la fundadora de las quals fou la M. Úrsula Benincassa. Gregori XV, aprobá aquest institut: estavan subjectas als Teatinos, y observavan la regla de sant Agustí. *Teatinas.* Theatinæ moniales.

TEATINO. m. Nom que'ls religiosos de sant Cayetano prengueren de Joan Pere Carrafa, Bisbe de Teati, després Papa ab lo nom de Paulo IV. *Teatino, cayetano.* Theatinus.

TEATRAL. adj. Cosa de teatro. *Teatral.* Theatralis. || Cómich. *Teatral.* Scenicus.

TEATRALMENT. adv. m. Segons reglas del teatro. *Teatralmente.* Scenicè.

TEATRO. m. Lloch en que's representan públicament los dramas. *Teatro.* Theatrum, i. || Paratge públich abont se celebravan los espectacles. *Teatro.* Theatrum, i. || Lo concurs dels espectadors. *Teatro.* Concursus, us, populus, i. || Lo conjunt de dramas que's representan en lo teatro. *Teatro.* Dramatum collectio. || En las universitats literàries la pessa abont concórren los estudiants y mestres pera alguna funció. *Teatro.* Theatrum, i. || Lo lloch abont alguna cosa está de manifest al públich. *Teatro.* Publicum theatrum. || met. També 's diu en lo moral, com: **TEATRO** del mon, del luxu, de la vida humana. *Escena, teatro.* Theatrum, i, scena, æ.

TEATRO LITERARI. La universitat dels sabis. *Teatro literario.* Litterarium theatrum.

TEBÁ, NA. adj. Cosa de Tébas, ó de Cadmo són fundador. *Tebano, tebeo.* Thebanus, cadmeus. || pl. Los habitants de Tébas y sa comarca. *Tebanos.* Cadmei, orum.

TEBEU. adj. ant. y.

TEBI, A. adj. Templat, un poch calent. *Tibio.* Tepidus, tepens. || met. Remís, esllanguit. *Tibio.* Tepidus. || met. Fluxi, descuydat, poch actiu. *Tibio.* Tepidus, segnís.

POSAR TEBI. fr. ENTIBIAR.

TÉBIAMENT. adv. m. Ab algun calor. *Tibiamente.* Tepidè. || met. Ab frialdat. *Tibiamente.* Tepidè. || met. Fluixament, ab descuyt. *Tibiamente.* Remissè, segniter.

TEBIESA. f. Calor molt moderat. *Tibieza.* Tepor, is. || met. Lentitut, remissió del calor ó vivessa. *Tibieza.* Tepor, is. || met. Fredor, poch fervor ó activitat. *Tibieza.* Langor, is.

TEBLE. adj. ant. TERRIBLE.

TECA. f. Cert blat de Índias de occident, las fullas del qual se distingeixen molt poch de las del ordi. *Teca.* Teca, æ. || Espècie de alzina de Índias, la fusta de la qual serveix pera fabricar, la fulla pera tenyir y medicinas, y de las flors s'en prepara un remey eficaç pera evacuar las áyguas de la hidropessia. *Teca.* Teca, æ. || fam. MENJAR.

TECALE. m. Espècie de márml molt transparent del qual se'n fan taulas, vidrieras, etc. *Tecale.* Tecale, is.

TECLA. f. Pessa de fusta ó de marfil que's toca ab los dits, pera variar lo so, en la orga, piano y altres instruments semblants. *Tecla.* Pinna, indicula organa. || met. Matèria ó punt delicat de alguna cosa. *Tecla.* Difficilis materia. || Nom de dona. *Tecla.* Thecla, æ.

ACERTAR LA TECLA. fr. met. Tocar lo punt de alguna dificultat. *Dar en la tecla.* Rem digito tangere.

MUDAR DE TECLA, Ó TOCAR LAS TECLAS. fr. met. Mudar de medis pera alcansar algun fi. *Teclear.* Tonto, as.

QUINA ALTRA TECLA, Ó AQUESTA ES ALTRA TECLA. exp. que denota 'l nou inconvenient que's descubreix en alguna cosa. *Esas son otras mil y quinientas.* Aliud incommodum.

¿QUINA TECLA TOCA? loc. fam. ab que's pregunta la ocupació ú ofici de algú. *¿En qué se ocupa? ¿Quid rei est illi?.*

TOCAR LA TECLA Ó UNA TECLA. fr. met. Mòurer expressament algun assumpto ó espècie. *Tocar una tecla.* Mentionem alicujus excitare.

TOCAR TOTES LAS TECLAS. fr. met. Emplear tots los medis possibles pera la consecució de algun fi. *Echar todos los registros.* Omnia tentare.

TECLAT. m. Lo conjunt de teclas de algun instrument músich. *Teclado.* Organicarum indicularum series.

TECLEJAR. v. a. Tocar ó mòurer las teclas. *Teclear.* Organicas indiculas pulsare. || Manejar los dits com qui toca las teclas. *Teclear.* Digitis crepitare.

TÉCNICH, CA. adj. Artificiós, conforme 'ls preceptes del art. *Técnico.* Technicus. || S' aplica á las paraulas pròpias de las ciéncias y arts. *Técnico.* Technicus. || m. Preceptor ó escriptor de las arts. *Técnico.* Thecnicus, i.

TECNOLOGIA. f. Veu de que se serví sant Basili, y significa ciéncia falsa de paraulas que ocultan

lo sentit de las cosas. *Tecnología*. *Technologia*, æ.

TE-DEUM. m. Càntich ques' usa en los reso, y's canta en acció de gràcias. Lo sentit comú es que'l compongueren sant Ambrós y sant Agustí. *Te-Deum*. *Te-Deum*. || expr. de que s' usa quant algú surt bè de una cosa que li ha costat molt ó que ha arribat després de llarch temps que s' esperava. *Te-Deum*, *aleluya*. *Te-Deum*.

TEDI. m. Aborrimient, fàstich. *Tédio*. *Tædium*, ii.

TEDIAR. v. a. Aborrrir, fastiguejar. *Tediar*. *Tædio* aliquem afficere.

TEDIÓS, **A.** adj. Fastigós. *Tedioso*. *Tædiosus*.

TEGUAL. m. Cert tribut. *Farda*, *tegual*. *Vectigal*, is.

TEGUMENT. m. Membrana exterior que cobreix lo cos dels animals; y entre botànichs la cuberta que rodeja immediatament als òrgans sexuals. *Tegumento*. *Tegumentum*, i.

TEIX. m. Arbre semblant al faix y sempre vert. *Tejo*. *Taxus*, i, *smilax*, acis.

TEIXIDOR. m. Qui té per ofici teixir. *Tejedor*. *Textor*, is. || Lo de cotó. *Fustanero*. *Telarum* è gossypio *textor*. || Insecte com una aranya, que nada en continuu moviment y ab molta velocitat. *Escribanillo*, *escribano*, *tejedera*, *araña de agua*, *típula*. *Aranea aquatilis*, *típula*, æ.

TEIXIDORA. f. La que teixeix. *Tejedora*, *tejedera*. *Textrix*, icis. || Entre perruquers los agullers de seda á que han afiansat lo cabell, de que forman després la cabellera ó perruca. *Cairel*. *Fila serica* quibus innectuntur coma.

TEIXIDURA. f. La acció y obra de teixir. *Tejedura*. *Textura*, æ.

TEIXIR. v. a. Passar la trama per entre 'ls fils del urdit, ab lo que queda formada la tela. *Tejer*. *Texo*, is. || met. Compòndrer ab orde y método. *Tejer*. *Texo*, is. || Enllassar qualsevol cosa. *Entretejer*, *tejer*, *enlazar*. *Intexo*, is. || Discórrer, maquinab ab varietat de ideas. *Tejer*. *Texo*, is.

TEIXIT, **DA**. p. p. *Tejido*. *Textus*. || m. La obra teixida. *Tejido*. *Textum*, i, *textile*, is. || m. anat. Las diferents parts que per sa connexió forman los òrgans, y son com los elements anatòmichs. *Tejido*. *Textum*, i.

TEIXÓ. m. torixó.

TEL. m. La túnica ó pell subtil, que tenen algunes fruytas, etc., després de la esclofolla. *Tela*. *Pellicula*, *tunica*, æ. || Tapa que fan alguns licors en la superfície. *Capa*, *tela*, *nata*, *flor*. *Nubecula*, æ. || Tara que obscureix los vidres y pedras preciosas. *Paño*. *Umbra*, æ. || Boyra ó nuvolet que's fórmula en l' ull. *Tela*, *túnica*. *Subtilis* albugo. || La pelleta subtil que's fórmula en los alls, etc. *Algara*. *Cuticula*, æ. || La de las cebas. *Binza*, *brincia*, *tela*. *Cuticula*, æ. || La del ou. *Fárfara*, *algara*, *binza*. *Pellicula*, æ.

TEL DE LA LLÈNGUA. La extremitat del lligament

fins á mitja llèngua per la part inferior, que si arriba fins á la punta de la llèngua impedeix lo mamar y parlar ab expedició. *Frenillo*. *Linguæ* ligamen.

TEL VIRGINAL. anat. Tela imaginària que pensàren sér lo constituti de la virginitat en las donzellas, y sols consisteix en certas parts membranosas ó carnosas, que forman com un quadrat, y están reunidas entre si en las donzellas. *Tela virginæ*, *carúnculas mitiformes*. *Hymen*, enis.

TENIR LO TEL DE LA LLÈNGUA BEN TRENCAT. fr. met. Parlar ab molta expedició. *Tener la lengua destrabada*. *Sermone* expedito uti. || Sér molt parlador. *Tener mucha lengua*, *hablar de vicio*, *no tener pepita en la lengua*. *Nimis* loqui. || NO TENIR PELS EN LA LLÈNGUA.

TELA. f. Teixit de llana, fil ó seda. *Tela*. *Tela*, æ, *textum*, i. || La membrana del cervell, cor, etc. *Tela*. *Tunica*, æ. || La que cobreix las tripas del animal, com la del moltó, etc. *Redaño*, *omento*, *entre-sijo*. *Omentum*, i. || anat. La que cubre 'l ventre de las personas. *Peritónco*, *torillo*. *Peritonium*, ii. || LLIT. 2. || Lo que's posa de una vegada en lo teler. *Tela*. *Tela*, æ. || anat. La segona membrana que cubre 'l feto, y que segons tota apariència conté y subministra l' aliment á la criatura, umplintse de ell desde'l principi de la generació per aquest efecte. *Amnion*. *Amnion*, ii. || Lo clos pera festas, justas, torneigs y altres espectacles. *Palestra*, *tela*. *Circus*, *curriculum*, i. || Enredo, embolich, trapaseria. *Tela*. *Trica*, æ. || Filat pera pescar la saboga en l' Ebro: consta cada pessa de 32 brassas de llarch y dos de ample; la malla es dos polzadas y dos líneas en quadro poch més ó ménos. *Sabagal*, *tela*, *tir*. *Retis*, is. || Cada una de las dos pessas entre las quals se posa la llana del matalàs. *Tertiz*, *tela*. *Culcitra* tela. || pl. Filats pera cassar aucells. *Telas*, *redes*. *Retia*, um.

TELA DE ARANYA. *TARANYINA*. || met. Discurs fútil ó de poca substància. *Telaraña*. *Inanis* res.

TELA DE COTÓ PER FORROS. *Fustan*. *Gossypina* tela.

TELA DE JUDICI. La fama ó modo de procehir judicialment. *Tela de juicio*. *Judicialis* forma.

TELA DE OR Ó PLATA. Teixit de or ó plata. *Brocado*, *tela de oro ó de plata*. *Aurea* vel *argentea* tela.

ARRIBAR Á LAS TELAS DEL COR. fr. met. Significa 'l sumo sentiment, llàstima ó compassió que causa alguna cosa. *Llegar á las telas del corazon*. Usque ad *præcordia* ferire.

LO QUE SOBRA ES TELA PERA TALLAR. fr. LO QUE SOBRA ES PANYO.

PARAR TELAS. fr. Disposarlas de modo que's pugan agafar los aucells. *Enredar*; *armar redes*. *Retia* tendere.

TELAMON. m. Estátua ó figura humana que serveix de columna ó pilar en la arquitectura. *Telamon*, *atlante*. *Atlas*, *antis*. || En lo blasó 's diu de las figuras pintadas dels costats del escut en acció de sostenirlo. *Telamon*. *Telamon*, is.

TELARANYA. f. etc. TARANYINA.

SI GASTAS MÉS DEL QUE GUANYAS, VESTIRÀS DE TELARANYAS. ref. SEGONS LO GUANY, etc.

TELAYRE. m. Qui ven telas. *Lencero.* Linteorum venditor.

TELEGRÀFICH, CA. adj. Cosa de telégrafo. *Telegráfico.* Thelegraphicus.

DESPAIG TELEGRÀFICH. m. TELÉGRAMA.

TELÉGRAFO. m. Màquina col·locada en las eminències més visibles, pera comunicar notícies per medi de signes que representan los caràcters. *Telegrafo.* Telegraphum, i. || Lo foch ó flamarada que fan en las costas pera donar avis de lo que ocorre en lo mar. *Almenara.* Fumo datum signum.

TELÉGRAFO ELÈCTRICH. m. Màquina en la que per medi de la electricitat y de uns filferros sostinguts per pals de distància en distància, 's comuniquen de uns punts á altres las paraules en pochs minuts. *Telegrafo eléctrico.* Telegraphum electricum.

TELÉGRAMA. m. Comunicació per medi del telégrafo elèctric. *Telegrama.* Telegramma, tis.

TELER. m. Màquina pera teixir roba. *Telar.* Machina textrina. || Botiga de teixidor. *Telar.* Textorium, i.

TELER DE BRODAR. Armament de dos travessers en dos barras de fusta abont s' assegura la roba que's vol brodar. *Bastidor, telar.* Telæ sustentaculum ad acupigendum.

TELERIA. f. Botiga de telas. *Lenceria.* Linteorum taberna.

TELESCOPI. m. ópt. Espècie de ullera de llarga vista, pera observar los astres y objectes distants per raigs ó reflexos. *Telescopio.* Telescopium, ii.

TELETA. f. d. *Telilla.* Tenuis tela.

TELÓ. m. La cortina del teatro. *Telon.* Siparium, ii.

TELONI. m. ant. ADUANA.

TEMA. m. Proposició ó text que's pren pera argument del discurs. *Tema.* Thema, tis. || Perfídia, obstinació. *Tema.* Pertinacia, æ. || La espècie que's fixa als boigs. *Mania, tema.* Mania, æ. || Oposició capritxosa ab algú. *Tema.* Perdicax obtrectatio. || Composició que s' ha fet ó escrit. *Discurso.* Discursus, us. || Tirria, aborriments. *Tema, tirria, hipo.* Alienus animus; aversio, nis.

TEMA CELESTE. astron. La delineació que expressa la positura y disposició del cel y estrelles en qualsevol moviment de temps determinat, presentantse en ella las dotze caras celestes, los dotze graus dels signes, y 'l lloch que's planetas y altres estrelles tenen en ell. *Figura ó tema celeste.* Thema celeste.

AQUEST ES LO TEMA DE MON SERMÓ. loc. ab que algú s' explica quant óu alguna espècie ó advertència sobre que ell ha insistit abans. *Ese es el tema de mi sermon.* Hoc mihi iudicium est.

TENIR DE TEMA. fr. Aborrir. *Tener la tema con alguno.* Alicui offensum esse.

TEMÁTICH, CA. adj. Porfiat, tenàs. *Temático, temoso.* Contentiosus. || Arreglat segons lo tema de alguna matèria. *Temático.* Ad thema dispositum.

TEMBLANT. m. Adorno, botó de or, diamants ó flors que usan las senyoras en lo pentinat, y que tremola fàcilment. *Tembleque, tembladera, temblante.* Versatilis gemma.

TEMBRAR. v. a. ant. TREMOLAR.

TEMBRE. v. a. ant. TÈMER.

TÈMBUL ARÀBICH. m. Planta de Índias que naix en la àygua, á modo del alga. Las fullas són grans, llargues, llanceoladas, relluentas, de color vert baix, ab tres nervis que puján del pecíolo envers dalt, de olor aromàtic semblant al del clavell de espècia, y 's usan pera la triaca, y guardada entre la roba la deslliura de las arnas. *Malabatro.* Malabathrum, i.

TEMEDOR, A. adj. ant. TEMIBLE, FORMIDABLE.

|| Qui tem. *Temedor, tímido.* Timidus, timens.

TEMENSA. f. TEMOR.

TÈMER. v. a. Tenir temor. *Temer.* Timeo, es, metuo, is. || Tenir respecte. *Temer.* Vereor, eris. || Recelarse, suspitar. *Temer.* Suspicio, aris.

NO TÈMER. fr. Arrostrar. Nihil timere, nihil vereri.

TEMERARI, A. adj. Inconsiderat, imprudent. *Temerario.* Inconsultus; concilio præceps. || Arruixat, atrevit. *Arrojado, temerario.* Temerarius. || Lo que's fá, diu ó pensa sense fonament, com: judici *TEMERARI.* *Temerario.* Temerarius.

TEMERÀRIAMENT. adv. m. Inconsideradament. *Temerariamente.* Temerè, inconsultò.

TEMERITAT. f. Indiscreció, imprudència. *Temeridad.* Inconsiderantia, æ. || Audàcia, atreviment. *Temeridad.* Temeritas, atis. || Concepte format sense fonament. *Temeridad.* Præceps consilium. || Ceguera de la rahó. *Temeridad.* Ablebsia, æ.

TEMERÓS, A. adj. TEMORÓS.

TEMEROSAMENT. adv. m. TEMOROSAMENT.

TEMIBLE. adj. Lo que infundeix temor. *Temible.* Metuendus.

TEMISTIANS. m. pl. Heretges que entre altres errors, deyan que Cristo era corruptible en la Eucaristia. *Temistianos.* Themistiani, orum.

TEMOR. m. Inquietut, moció del ànima, que arriba á persuadirse que un mal que amenaça li succehirá, ó que no vindrá un bè que desitja. *Temor, miedo.* Formido, inis. || Presumpció, sospita, recel. *Temor.* Suspicio, nis. || Horror, pavor. *Miedo.* Pavor, is. || Nom que's dóna á vários falsos deus de la antigüetat. *Temor.* Timor, is.

TEMOR DE DÉU. Los teóclechs distingeixen tres espècies de aquest temor, mundà, servil y filial. Lo primer aten més al favor del món que al de Déu: lo segon quant se tem lo càstich de una culpa per temor del mateix càstich; y 'l tercer quant se tem per desagradar á Déu. No obstant, en la Escrip-

ra 's pren moltes vegades pel mateix que amor.
Temor de Dios. Timor Dei.

PER TEMOR DELS AUCELLS, NO DEIXEU DE SEMBRAR.
ref. NO S' HA DE DEIXAR DE SEMBRAR PER POR DELS AUCELLS.

TEMOREJAR. v. a. Tenir temor. *Tener miedo.*
Metum habere.

TEMORÓS, A. adj. Tímit, indeterminat, cobart. *Temeroso, medroso.* Formidosus. || **TEMIBLE, ESPANTÓS.** || Qui tem per reverència y por del càstich. *Temeroso.* Verens.

TEMORÓS DE DÉU. Qui tem ofèndrer á Dèu. *Temeroso de Dios.* Religiosus.

TEMOROSAMENT. adv. m. Ab temor. *Timidamente, timorosamente.* Timidè, pavidè.

TEMOROSÍSSIM, A. sup. *Temerosísimo.* Formidososissimus.

TEMPANELL. m. ter. ENVÀ.

TEMPERACIÓ. f. Mescla, mixtura. *Temperacion.* Temperatio, nis.

TEMPERADAMENT. adv. m. Moderadament. *Temperadamente, templadamente.* Temperatè.

TEMPERADÍSSIM, A. adj. sup. *Temperadísimo.* Temperatissimus.

TEMPERAMENT. m. La constitució dels mixtos ab la proporció de sas qualitats. *Temperamento.* Temperamentum, i. || Complexió, constitució de un cos ó naturalesa. *Temperamento.* Temperamentum, i. || Clima, temple del ayre. *Temperamento.* Cœli temperatio. || Providència ó arbitri pera temperar ó compòndrer alguna cosa. *Temperamento.* Modus, i. || **TREMP.** || Modificació de las cosas als termès justos y deguts. *Temperamento.* Temperamentum, i.

ESTAR DE BON Ó MAL TEMPERAMENT. fr. Estar de bon ó mal humor. *Estar de buen ó mal temple.* Hilari animo vel malè affectum esse.

TROBAR Á ALGÚ DE BON TEMPERAMENT. fr. Trobarlo en disposició favorable pera conseguir de ell lo que's preten. *Coger ó hallar á otro de vena.* Facilem aliquem deprehendere.

TEMPERANSA. f. ant. *TEMPLANSA.*

TEMPERANT. p. a. Lo que tempera. Se diu regularment en la medicina. *Temperante, atemperante.* Temperans, tis.

TEMPERAR. v. a. Modificar, suavisar, mitigar. *Temperar, atemperar, templar.* Tempero, as. || Modificar, acomodar una cosa á altra. *Atemperar, temperar, templar.* Tempero, as.

TEMPERAT, DA. p. p. *Temperado.* Temperatus. || Templat, moderat en lo menjar y béurer. *Temperado.* Parcus, sobrius.

TEMPERATÍSSIM, A. adj. sup. *TEMPERADÍSSIM.*

TEMPERATURA. f. *TEMPERAMENT.*

TEMPÉRIE. f. Temperament, complexió. *Temperie.* Temperies, ei. || Clima templat. *Temperie.* Temperies, ei. || Constitució del ayre ab respecte al fret, calor, sequedad y humitat. *Temperie.* Temperies, ei.

TEMPESTAT. f. Borrasca, tormenta. *Tempestad.* Procella, æ. || Lo temps determinat ó temporada. *Tempestad.* Tempestas, atis. || met. Violència del geni ó natural de alguna persona. *Tempestad.* Indoles violenta. || pl. met. Tot lo que amenaça perill, com una gran TEMPESTAT ve á descarregar sobre mi. *Nublado, tempestad.* Tempestas, atis. || met. En lo moral se diu de un treball ó turbació general ó particular que dura poch. *Tempestad.* Tempestas, atis. || Se diu de tot lo que es impetuós y violent. *Tempestad.* Tempestas, atis. || pl. met. Paraulas aspras é injuriosas. *Tempestades.* Gravia verba.

DESCARREGAR LA TEMPESTAT. fr. Plóurer, tronar, fèr vent, càurer pedra. *Tempestar, descargar la tempestad.* Cum procella pluere. || Dir tempestats, donar mal temps á algú. *Tronar, tempestar, decir tempestades, echar las temporalidades.* Jurgo, as.

TEMPESTEJAR. v. n. *DESCARREGAR LA TEMPESTAT.* i.

TEMPESTIU, VA. adj. Oportú. *Tempestivo.* Tempestivus.

TEMPESTIVAMENT. adv. m. Oportú. *Tempestivamente.* Opportunè, ad tempus.

TEMPESTUÓS, A. adj. Exposat, subjecte á tempestats. *Proceloso, tempestuoso.* Nimbosus. || Dít en lo moral, com: aquesta vida es un mar TEMPESTUÓS. *Tempestuoso, tormentoso, proceloso.* Procellis infestus.

TEMPESTUOSAMENT. adv. m. Ab tempestat. *Tempestuosamente.* Tempestuosè.

TEMPLADAMENT. adv. m. Ab templansa. *Templadamente.* Temperanter.

TEMPLADET. adj. d. *Templadito.* Valdè moderatus.

TEMPLADÍSSIM, A. adj. sup. *Templadísimo.* Moderantissimus.

TEMPLADOR. m. *TREMPADOR.*

TEMPLAMENT. m. *TEMPLANSA.* || *TEMPERAMENT.*

TEMPLANSA. f. Virtut que modera 'ls apetits y us excessiu dels sentits, subjectantlos á la rahó, així pera la salut del cos com pera las operacions del ànima. *Templanza.* Temperantia, æ. || Moderació, continència. *Templanza.* Continentia, æ. || Temperament, constitució proporcionada dels humors del cos humà. *Templanza.* Temperamentum, i. || La bona disposició del ayre ó clima de algun país. *Templanza, temperamento.* Temperies, ei.

TEMPLAPLOMAS. m. *TREMPAPLOMAS.*

TEMPLAR. v. a. *TREMPAR.* || *TEMPERAR.* || Compòndrer, concertar las parts de una màquina. *Templar.* Compingo, is. || Moderar la calor, etc. *Templar.* Tempero, as. || En los tins y fàbricas fèr eixir un color nou per entre altre. *Templar.* Tempero, as. || pint. Tràurer la massa viva ó defecte de color, ab la mescla de altres. *Templar.* Expolire picturam. || Moderar lo treball. *Moderar, templar, remitir.* Remitto, is. || En las fàbricas de vidres

posar la pasta prop del forn, un poch apartada del foc, pera que poch á poch se vaja refredant y no salte. *Templar*. Tempero, as. || v. r. Contenirse, moderarse, reprimirse. *Templarse*. Moderor, aris; modum habere. || Mitigarse'l calor. *Templarse*. Mitesco, is. || Entibiarse. *Entibiarse*, *templarse*. Intepo, es.

TEMPLARIS. m. Indivídus de una orde de caballers establerta en Jerusalem l' any 1118 anomenats així, per haverlos donat Balduino II una casa junt al temple de Salomó. 'L fi de són institut era amparar y defensar al peregrins y reverenciar la creu ab fervorosas adoracions en lo temple, y ab armas en la campanya. Feyan lo vot de pobresa, castedat y obediència; y tenian quatre dias de dejuni en la setmana. Seguirén la regla de sant Bernat, fins que'l concili de Troya 'ls ne doná altra. 'L gran mestre tenia sa residència en París: l' any 1317 á 13 de Octubre foren presos per manament de Felip l' herms de Fransa, y abrogá la orde Clement V. y 'l concili de Viena en la sess. 2. En Fransa foren cremats vius 30, En Inglaterra 7. *Templarios*, *caballeros del templo* ó *del temple*. *Templarii*, orum. || Nom de certs heretges que s' alsáren en Jerusalem l' any 1030, y s' anomenáren així, perque vivían en los temples. Oferian sacrificis á una estàtua ab várias circumstàncias ridículas y supersticiosas. *Templarios*. *Templarii*, orum.

TEMPLASSO. m. Fusta ó regle que 's posa en los costats de la tela, pera que no vaja ni massa ampla ni massa estreta de lo que 's vól. *Tempial*, *temple*, *tempe*, *bao*, *tempia*. Ad telæ amplitudinem regula.

TEMPLE. m. Iglésia. *Templo*. *Templum*, i. || TEMPERAMENT. || TREMP.

TEMPLET. m. d. Se diu en la arquitectura del ornato á modo de temple. *Templete*. *Templi* formam referens ornatus.

TÉMPORA. f. Lo temps de dejuni de las quatre estacions del any, que s' observa 'l dimecres, divendres y dissapte de una mateixa setmana. *Tépora*, *téporas*. Quatuor temporum dies.

TEMPORADA. f. Espay de algun temps limitat. *Temporada*. *Temporis spatium*.

Á TEMPORADAS. m. adv. De temps en temps. A *temporadas*. Per temporis intervalla.

TEMPORAL. adj. Lo que dúra cert temps. *Temporal*, *temporario*, *temporáneo*. *Temporanius*, *temporalis*. || Temps, la constitució del ayre. *Temporal*. *Tempestas*, atis. || Tempestat de terra ó de mar. *Temporal*. *Procella*, æ. || Terreno, mundá, com oposat á lo espiritual y etern. *Temporal*. *Temporalis*, *caducus*. || Secular, com oposat á lo ecclesiástich, y així 's diu: es senyor de lo espiritual y TEMPORAL de aquest lloch. *Temporal*. *Sæcularis*. || Se diu en orde als bèns de un clergue ó benefici ecclesiástich, com: lo TEMPORAL de aquest benefici puja á 100 ducats. *Temporal*. *Temporale*, is. || ant.

Cert muscle de la mandíbula inferior, que té són naixement en los polsos. *Temporal*. *Temporalis*, is.

EN LO TEMPORAL. m. adv. TEMPORALMENT.

EXECUTAR LO TEMPORAL. fr. Seqüestrar ó embargar las rendas de un ecclesiástich. *Echar las temporalidades*. *Bona ecclesiastica pignerari*.

TEMPORALISAR. v. a. Fér temporal ó acabable lo que podia ó devia sér de molta duració, ó lo que era de altre orde. *Temporalizar*. *Temporarium* constituere.

TEMPORALITAT. f. Los fruyts ó qualsevol cosa profana que percebeixen los ecclesiástichs de sos beneficis y prebendas. *Temporalidad*. *Temporalitas*, atis. || La qualitat de lo temporal. *Temporalidad*. *Temporalitas*, atis. || pl. Qualsevol cosa ó bè temporal. *Temporalidades*. *Temporalitates*, um.

TIRAR LAS TEMPORALITATS. fr. DESCARRREGAR LA TEMPESTAT. 2.

TEMPORALMENT. adv. m. Per cert temps. *Temporalmente*. *Temporaliter*, ad tempus.

TEMPORÁNEO Y TEMPORANI, A. adj. TEMPORAL.

TEMPRÁ, NA. adj. Lo que ve abans del temps regular. *Temprano*. *Præproperus*.

TEMPRADAMENT. adv. m. ant. TEMPLADAMENT.

TEMPRAMENT. m. ant. TEMPERAMENT.

TEMPRANAMENT. adv. m. Anticipadament. *Tempranamente*. Antè tempus.

TEMPRANSA. f. ant. TEMPLANSA.

TEMPRAR. v. a. ant. TREMPAR. || TEMPLAR.

TEMPRAT, DA. adj. SÁ, ROBUST. || MODEST.

BÈ TEMPRAT. loc. ant. De buen humor. *Lætum*.

TEMPRE. m. ant. TEMPLE.

TEMPS. m. Quantitat discreta y successiva pera medir la duració de las cosas. *Tiempo*. *Tempus*, oris. || Edat. *Tiempo*. *Sæculum*, i, ætas, atis. || Estació, y així dihem, los quatre TEMPS del any. *Tiempo*. *Tempestas*, atis. || La edat ó número de anys de cada cosa. *Tiempo*. *Ætas*, atis. || Oci. *Tiempo*. *Otium*, ii. || Espay, interval-lo. *Tiempo*. *Tempus*, oris. || Conjuntura, oportunitat, ocasió. *Tiempo*. *Ansa*, æ. || La disposició dels negocis públichs y del estat, com: en TEMPS de guerra, de pau, etc. *Tiempo*. *Rerum præsens status*. || L' espay ó rato desocupat ó llibre de negocis. *Tiempo*. *Locus*, i, *vacatio*, nis. || Temperament ó constitució del ayre. *Tiempo*. *Tempestas*, atis. || Terme prefigit, termini. *Término*, *tiempo*. *Constitutum tempus*. || TEMPORADA. || Llarch espay de dias. *Tiempo*. *Dies*, erum. || mús. Una de las parts de la mesura del compás. *Tiempo*. *Musicæ tempus*. || Qualsevol de las parts en que 's divideix la execució de alguna cosa, com en l' exercici militar, en la pronunciació de las síl-labas, etc. *Tiempo*. *Spatium*, ii. || gram. La diferència del verb en sa conjugació en orde al temps en que s' exercita lo que significa 's verb; y son tres: present, passat y venider, y 'l

subdivideixen en altres imperfets. *Tiempo*. Tempus, oris. || L' objecte de la cronologia y de la història del sigles passats. *Tiempo*. *Ætas*, *atis*, *ævum*, i. || Se pren per la moda ó per lo que s' usa en nostra edat ó sigle, com : es menester acomodarse al TEMPS. *Tiempo*. Usitata agendi ratio. || mit. Dèu fabulós que'l pintavan vell, ab crossas, y es lo mateix que Saturno. *Tiempo*. Tempus, oris.

TEMPS Á VENIR. fr. Succés futur. *Porvenir*. Futurus eventus. || Després de molt temps. *Á largo andar*. Multum post tempus.

TEMPS DESOCUPAT. Lo temps en que no's té res que fèr. *Vagar*. Vacuum tempus.

TEMPS HERÓICHS. Se diu comunment dels de la fábula, en que 'ls poetes forjavan héroes y 'ls feyan fills de sos Déus. *Tiempos heróicos*. Heroum tempora.

ABANS DE TEMPS. m. adv. INTEMPESTIVAMENT.

AB LO TEMPS. m. adv. TEMPS Á VENIR. 2.

AB LO TEMPS TOT SE SABRÁ. fr. Denota que per ocultas que's fassan las cosas ve temps en que's descobreixen. *Todo lo descubre el tiempo*. Tempus omnia revelat.

AB PROU TEMPS HA MENJAT LA ESCUDELLA FREDA. fr. contra aquells que refiats del molt temps que tenen pera executar alguna cosa, se'ls passa y no logran res. *Quien tiempo tiene y tiempo atiende, tiempo viene que se arrepiente*. Tempus erit tibi, cum tempus periisse dolebis.

AB TEMPS. m. adv. Anticipadament. *Con tiempo*. Præmaturè. || Ab oportunitat. *Con tiempo*. Opportunè.

AB TEMPS Y LLOCH. m. adv. Ab lo temps necessari, després de molt temps. *Con el tiempo, á largo andar, andando el tiempo*. Longo post tempore.

AB TEMPS Y PALLA MADURAN LAS NESPLAS. ref. Aconsella la paciència y espera pera lograr algun fi, ó que algunes cosas se mudan perfeccionantse ab lo temps. *A su tiempo maduran las brevas; con el tiempo maduran las uvas; caerá el membrillo, y mudará el pelillo*. Omnia tempus habent, venient et congrua rebus. Tempus ut extonsis tumeat facit uva racemis.

ACOMODARSE, CEDIR Ó ANAR AB LO TEMPS. fr. Conformarse ab lo que succeeix, ó ab la ocasió ó circumstàncies de las cosas. *Acomodarse al tiempo, andar con el tiempo*. Tempori servire.

AJUSTAR LO TEMPS. fr. Fixar la cronologia dels successos. *Ajustar los tiempos*. Tempora computare.

Á LLARCH TEMPS. m. adv. Passat molt temps. *A largo tiempo, á largo andar*. Tandem, longo post tempore.

ALSARSE, AIXECARSE, ACOMODARSE, ADOBARSE Ó POSARSE BO 'L TEMPS. fr. Comensar á serenarse, dissiparse 'ls núvols, cessar las plujas, vents y frets de la estació. *Abrir, componerse, acomodarse, abonanzarse el tiempo*. Cælum sedari.

ANAR LO TEMPS PER MILLOR. fr. Millorarse. Me-

jorar el tiempo. Melius se habere æstatem.

APRÈS Ó DESPRÈS DE UN TEMPS NE VE UN ALTRE. loc. que'ns alenta al sufriment ab la esperansa de millor sort. *Súfrase quien penas tiene, que tiempo tras tiempo viene*. Deus dabit his quoque finem. Non, si malè nunc, et olim sic erit.

APROFITAR LO TEMPS. fr. Usar bè de ell, aprofitantse de la fortuna. *Gozar del tiempo ó de la fortuna*. Tempore, fortuna uti. || Estar ben ocupat, no malgastarlo. *Aprovechar el tiempo*. Proficio, is.

Á SÒN TEMPS. m. adv. Quant sia la ocasió. *Á su tiempo*. Tempore, ad tempus.

Á TEMPS. m. adv. En bona ocasió. *Á tiempo, en tiempo, en coyuntura, en sazon*. Tempestivè.

Á UN TEMPS. m. adv. Juntament, al mateix temps. *A un tiempo*. Unà, simul.

COMUNIR LO TEMPS. fr. Dir lo que té potestat las oracions y exorcismes disposats per la Iglésia contra 'l temps que amenassa tempestat. *Conjurar la tempestat*. Exorcismis tempestatem deprecari.

CONSAGRAR LO TEMPS Á ALGUNA PROFESSIÓ, CIÈNCIA, etc. fr. Dedicarse enterament á ella. *Consagrar el tiempo*. Omnem operam et studium alicui conferre.

CÓRRER LO TEMPS. fr. Anar passant. *Correr, andar el tiempo*. Tempus elabi, fugere.

DE ALGUN TEMPS EN AQUESTA PART. m. adv. De algun temps ensá. *De un tiempo á esta parte*. Interdum, subindè.

DONAR MAL TEMPS. fr. Molestar ab instància per algun deute, etc. *Dar mal tiempo, atormentar, matar, aporrear, infernar, acribillar, amolar*. Molesto, as. || Causar dolor algun mal ó aflicció, etc. *Hacer padecer, atormentar*. Crucio, as.

DONARSE BON TEMPS. fr. Tractarse bè y divertir-se. *Darse buen tiempo ó buena vida*. Tempus curare.

DONAR TEMPS. fr. Donar lloch á algú pera executar ó cumplir alguna cosa. *Dar lugar, tiempo ó espacio*. Tempus afferre. || Permetrer espera alguna cosa. *Dar lugar ó tiempo*. Permitto, is.

DONAR TEMPS AL TEMPS. fr. Esperar la ocasió oportuna pera executar alguna cosa. *Dar tiempo al tiempo, dejarlo al tiempo*. Opportunitatem spectare. || Usar de condescendència ab algú atenent las circumstàncies. *Dar tiempo al tiempo*. Alicui, prout tempus postulat, indulgere.

EMBOLICARSE Ó DESBARATARSE 'L TEMPS. fr. Alterarse la serenitat de la atmósfera. *Descomponerse, destemplarse el tiempo*. Infestum tempus reddi.

EN ALGUN Ó EN ALTRE TEMPS Ó EN TEMPS PASSAT. m. adv. En temps indeterminat, pretèrit ó futur. *En algun tiempo, un tiempo, otro tiempo*. Quondam, olim.

EN TEMPS Ó EN TEMPS DE MARIA CASTANYA. exp. fam. L' ANY DE MARIA CASTANYA.

EN TEMPS DE BELLUGA CAMPE QUI PUGA. ref. Denota que en los perills cada hu mira per si, y procura posarse en salvo. *La barca está rota, sálvese quien pudiere*. Quique in discrimine versantur sibi

consulant. || ref. contra 'ls que's valen industriosa-
ment de las turbacions y desordes pera fér sòn ne-
gòci. *Á rio revuelto ganancia de pescadores.* Atra in
nebula venatur lupus.

EN TOT TEMPS Ó PER TOTS TEMPS. m. adv. Sempre.
En todo tiempo. Omni tempore.

FÉR TEMPS. fr. Haverhi temps que ha succehit al-
guna cosa. *Hacer tiempo.* Diu esse; multum tem-
pus effluxisse. || DONAR TEMPS AL TEMPS. 1. || met.
Ocuparse en alguna cosa 'l qui está ocios pera que
'l temps se li fassa més curt. *Entretener ó engañar
el tiempo.* Tempus terere, fallere. || ESPERAR.

FÉR AL TEMPS. loc. ant. FÉR AL CAS.

FORA DEL TEMPS. m. adv. Inoportunament. *Fuera
de tiempo ó sin tiempo.* Intempestivè, tempore non
suo.

JA FÁ Ó SAB PROU PEL TEMPS QUE TÉ. fr. fam. Deno-
ta que algú sab manearse en sos negocis ab més
habilitat de lo que prometen sos anys. També s'
usa irón. *Saber bastante para su año.* Ad sua quæ-
renda ratio esse ingenio præcociem.

LO TEMPS DE LA CUCUT, AL DEMATÍ PLUJA Y Á LA
TARDE AIXUT. ref. Denota que en l' abril, que es lo
temps de la cucut, la humitat de la pluja dura
poch, ja per la molta que necessitan los sembrats,
com-per la que aixuga la forsa del sol. *En tiempo
del cuco, á la mañana mojado y á la noche enjuto.*
Sole sub ardenti terra exsiccatur.

LO TEMPS TOT HO CONSUM Ó TOT HO MÁTA Ó TOT HO
ACABA. loc. pera denotar que no hi ha res estable.
Todo lo destruye el tiempo. Mortalia facta peribunt.

LO TEMPS TOT HO CÚRA. loc. Dóna á entèndrer que
'l temps es la més efícas medicina dels mals. *El
tiempo cura al enfermo y no el ungüento: el tiempo
todo lo cura.* Dies adimit ægritudinem hominibus.
Tempore sanatur, non viribus unguinis, æger.

MEDIR LO TEMPS. fr. Proporcionarlo á lo que's ne-
cessita. *Medir el tiempo.* Aptum tempus accipere.

MITJ TEMPS. Lo que s' interposa y passa de un
succès á altre. *Medio tiempo.* Temporis interjec-
tum.

MUDARSE 'L TEMPS. fr. Fér mudansa. *Revolverse el
tiempo.* Tempus perturbari.

NO ANAR Á MOLT TEMPS. loc. ant. No passar molt
temps. *No emplear mucho tiempo.* Longum haud tem-
pus cedere.

NO CONÈIXER LO MAL TEMPS. fr. fam. pera ponde-
rar que algú está gras y ben tractat. *Estar de buen
año, ó no estar de mal año.* Pinguem et nitidum
esse.

NOSECH LO TEMPS. fr. ant. No afavoreix lo temps.
No sigue el tiempo. Non favet tempus.

PASSAR LO TEMPS. fr. Estar ocios, divertir-se ó
passejarse sense ningun motiu. *Pasar el tiempo.*
Otia agere. || PÉRDRE LO TEMPS.

PÉNDRE TEMPS. fr. Dilatarlo, diferir-lo per asse-
gurar l' acert de alguna cosa, ó pera que no arri-
be 'l cas de que tinga efecte si així convé. *Tomar
tiempo.* Temporis opportunitatem spectare.

PER ALGUN TEMPS. m. adv. Per cert temps.
Temporalmente, por cierto tiempo, por algun tiempo.
Temporaliter. || Per temporadas. *Temporalmente,
por temporadas.* Certis temporibus.

PÉRDRE Ó MALGASTAR LO TEMPS. fr. Emplearlo
mal. *Gastar, perder el tiempo.* Tempus fallere. || No
aprofitarse de ell, ó deixar de executar en ell lo
que's podia. *Perder tiempo.* Tempus prætermite-
re. || Traballar inútilment. *Perder tiempo.* Tempo-
ris opportunitatem spectare.

PER LLARCH TEMPS. m. adv. Per molt temps. *Por
largo tiempo.* Diu.

PER TEMPS. m. adv. En alguna ocasió, sens de-
terminació, ab incertitut de temps. *Por tiempo, ó á
su tiempo.* Ad tempus.

PER UN QUANT TEMPS. m. adv. Per un poch de
temps. *Por un poco de tiempo.* Paulo tempore.

QUAL LO TEMPS TAL LO SENY. fr. Aconsella la pru-
dència en acomodar-se á las circumstàncies y al
temps, medint ab ellas las operacions ó intents.
Cual el tiempo, tal el tiempo. Præsentem fortunam
boni consuelere.

RODAR LO TEMPS. fr. Donar senyals ó mostres de
mudarse. *Rodar, rodear el tiempo.* Tempus mu-
tari.

SEMBLA QUE NO HI ES Ó QUE NO HI HAJA DE SÉR Á
TEMPS. fr. Denota que algú fá ó demana alguna
cosa abans de temps. *Temprano es de noche.* Præma-
turè rem petis. || Menjar molt y ab ànsia ó depres-
sa. *Comer como un sabañon.* Fame morderi. || Ex-
plica la inquietut que's té fins á fér, dir ó saber lo
que's desitja. *No cocerse á uno el bollo ó el pan.*
Nimis avidè expetere.

TENIRSE 'L TEMPS. fr. Seguir ab una mateixa
temperatura. *Mantenerse, aguantarse el tiempo.*
Cælum constantem esse.

TOCAR Á TEMPS. fr. Tocar las campanas per mo-
tiu de tempestat. *Tocar á tiempo ó á nublado.*
Avertendæ fragum calamitatis æra campana qua-
tere.

TOCAR Á TEMPS DESPRÈS QUE HA CAIGUT LA PEDRE-
GADA Ó QUANT LA PEDRA ES CAIGUDA. ref. QUANT FOU
MORT, LO COMBREGÀREN.

TOT TEMPS. m. adv. SEMPRE.

VOLER TEMPS. fr. DONAR TEMPS AL TEMPS.

Y PER TEMPS QUI 'S SEGUÍ. loc. ant. *Y con el tiem-
po, andando el tiempo.* Ad extremum.

TEMPTAR. v. a. y derivats. TENTAR.

TEMUT, DA. p. p. Temido. Metutus.

TEN. Imperatiu del verb tenir, TÈ. || Sinéresis
lo mateix que TE NE, com ara TE'N adonas.

TENACÍSSIM, A. adj. sup. Tenacísimo. Tena-
cissimus.

TENACÍSSIMAMENT. adv. m. sup. Tenacissi-
mamente. Pertinacissimè.

TENACITAT. f. Dificultat de desagafarse ó se-
pararse una cosa de altra. *Tenacidad.* Tenacitas,
atis. || Fermesa, perseverància en apretar ó rete-
nir alguna cosa. *Tenacidad.* Tenacitas, atis. || Per-

tinàcia, tossuneria, empenyo efícas. *Tenacidad*. Pertinàcia, æ. || quim. Propietat que tenen los metalls de sufrir estirons; més ó ménos forts sens trencarse. *Tenacidad*. Tenacitas, atis.

TENALLA. f. ter. GERRA. || pl. ESTENALLAS. || Instrument en forma de estenallas que servia pera marcar la roba en Catalunya. *Bolla, tenaza*. Sigillum, i.

TENALLAR. v. a. ant. Marcar al reo ab tenallas. *Tenacear, atenacear, atenazar*. Forceipibus aliquem dilaniare.

TENÁS. m. Lo que agafa, reté y apreta fortament. *Tenaz*. Tenax, acis. || Obstinat, tossut. *Tenaz, terco, porfiado*. Pervicax, acis.

TENASMENT. adv. m. Ab tenacitat. *Tenazmente*. Tenaciter.

TENAT, DA. adj. TANAT.

TENCA. f. Peix de estany ó de riu, semblant al càrpio. *Tenca*. Tinea, æ.

TENCAR. v. a. TANCAR.

TENDA. f. Pabelló extés sobre estacas. *Tienda*. Tabernaculum, i. || náut. Cuberta de drap pera resguard del sol y pluja. *Tienda*. Velamen, inis. || Vela ó drap en forma de arch sobre las baranas del carro pera defensa del sol. *Tienda, entalamadura*. Velum, i. || BOTIGA. || Casa de revenderia en los pobles, en que s' ven oli, pesca, etc. *Abaceria*. Taberna penuria. || Taula de planter. *Almajara*. Area præcocibus olearibus producendis.

TENDA DE ATGUARDENT. ATGUARDENTERIA.

TENDA DE CAMPANYA. mil. Pabelló ó allotjament portàtil que serveix pels soldats en lo camp. *Tienda de campaña*. Papilio, nis, tabernaculum, i. || Qualsevol casinyot ó barraca en lo camp. *Tienda*. Cassa, æ, tugurium, ii.

TENDA DE GUERRA. mil. TENDA DE CAMPANYA. 1.

TENDA REAL. Pabelló del general de exèrcit entre'ls romans: en ella s' juntavan los consellers de guerra pera deliberar. *Tienda del general*. Augustale, is.

DESPARAR LAS TENDAS. fr. náut. y mil. Desferlas. *Abatir tienda*. Tabernacula detendere.

LA TENDA DELS COIXOS. La que està més prop ahont van los peresosos, encara que 'ls gèneros no sian tant bons com en altrás. *La tienda de los cojos*. Proximior taberna.

PARAR LAS TENDAS. fr. náut. y mil. Formarlas. *Hacer tiendas*. Tabernacula tendere.

PLEGAR LA TENDA. fr. PLEGAR BOTIGA.

TENDASSA. f. aum. Barraca mal construïda. *Tendejon*. Tuguriolum, i.

TENDÈNCIA. f. Modo ó disposició ab que unas cosas se dirigeixen ó difereixen á altra. *Tendencia*. Tendentia, æ. || Representació ó apariència. *Tendencia*. Representatio, nis.

TENDER. m. BOTIGUER. || TABERNER. || adj. Cosa de tenda, com lliura TENDERA. *Tendero*. Tabernarius.

TENDETA. f. d. Tiendecita; tienda pequeña. Tabernula, æ.

TENDINÓS, A. adj. anat. Cosa de tendons ó que'ls sembla. *Tendinoso*. Tendinosus.

TENDÓ. m. Nirvi que uneix lo cap dels muscles ab los ossos, y serveix pera 'l moviment. *Tendon*. Tendo, nis.

TENDRAMENT. adv. m. Ab ternura y amor. *Tiernamente*. Tenerè.

TENDRE. v. a. ant. ENTÈNDRE. || adj. Bla, tou. *Tierno*. Tener. || Fresch, nou, recent. *Reciente, tierno*. Nuperus. || S' aplica á la edat de la infància. *Tierno*. Tener. || Delicat, de fácil mastegar, com: carn TENDRA. *Tierno*. Tener. || Se diu de algunas cosas que no han arribat al estat de rahó ó perfectió, com: monges TENDRAS, etc. *Tierno*. Tener. || Débil, de poca resistència. *Tierno*. Mollis, tener. || met. Afectuós, carinyós, amable. *Tierno*. Tener. || En las cosas espirituales y morales, sensible, fácil de conmóurarse. *Tierno*. Mollis, tener. || met. Se diu del qui està en l' aprenentatge ó principi de alguna professió. *Verde*. Immaturus.

TENDRE, A. adj. Tendre, recent, fresch, com: llet TENDRERA. *Fresco*. Recens.

TENDRESA. f. TENDROR.

TENDRET, A. adj. d. de tendre. *Tiernecico*, illo, ilo. Tenellus. || Petit, jovenet de poch's anys. *Párvulo, tiernecito*. Parvulus. || ter. JOVE, PADRI.

TENDRET ROBAT. Joch de cartas en que se'n donan tres ó més á cada jugador, posant en la taula algunas altrás descubertas, y cada hu se'n pórtá davant la de igual punt á la que ell presenta, y així successivament se van robant tots los muntets, fins que quedan totas las cartas en mans de un, que á las horas guanya. *Tenderete*. Ludus in quo folia exponuntur et colliguntur ad paria.

TENDRÍSSIM, A. adj. sup. *Tiernísimo*. Tenerimus.

TENDRÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Tiernísimamente*. Tenerimè.

TENDRÓ Y TENDROR. m. La qualitat de tendre. *Ternura*. Teneritudo, inis. || TERNURA.

TENDRUM. m. Part del animal més dura que la carn y més suau que'ls os, com es en la orella. *Cartilago, ternilla*. Cartilago, inis. || Sobreós, lo bulto de carn que resulta de una trencadura, etc. *Sobrehueso*. Tumor, is. || La part tendra de plantas que fácilmente se romp. *Cogollo, tierno, cima*. Cyma, æ. || SABA.

COMPOST DE TENDRUM. CARTILAGINÓS.

TRENCARSE 'LS TENDRUMS. fr. *Desternillarse*. Cartilagines disrumpi.

TENDRURA. f. TENDROR. || TERNURA.

TENEBRARI. m. Espècie de candelero ó triàngul de fusta assentat sobre un peu dret, y sobre del qual se posan quinze ciris que representen los dotze apòstols y las tres Marias, que s' encenen pera cantar los fasos de la setmana santa. *Tenebrario*. Tenebrarium, ii.

TENEBRAS. f. pl. Privació total de llum. *Tinieblas*. Tenebræ, arum, caligo, inis. || MATRACAS.

|| FASOS. || met. Suma ignorància. *Tinieblas*. *Tenebræ*, arum.

TENEBRICÓS, A. adj. ant. y

TENEBRÓS, A. adj. Fosch, obscur. *Tenebroso*. *Tenebrosus*, *tenebricosus*. || ret. Dít del estil obscur, confus. *Confuso*, *tenebroso*, *oscuro*. *Obscurus*.

TENEBRÓSAMENT. adv. m. Sèns claritat. *Tenebrosamente*. *Tenebrósè*.

TENEBRÓSÍSSIM, A. adj. sup. *Tenebrosissimo*. *Tenebrosissimus*, *caliginosissimus*.

TENEBRÓSITAT. f. Obscuritat, fosca. *Tenebrosidad*. Caligo, inis.

TENEDOR. m. ant. TAULETA. || VETLLADOR. || TENIDOR. || Qui cuyda dels llibres de comers. *Tenedor*. *Librorum curator*.

TENEDURIA. f. Tractat que ensenya á portar los llibres en partida senzilla ó doble. *Teneduria*. *Tractatus librorum mercaturæ utendorum*.

TENENT. p. a. TENEDOR. 3.

TENGUT, DA. p. p. TINGUT.

TENIDOR. m. Possehidor. *Tenedor*, *teniente*. *Tenens*, tis. || Qui ó la cosa que manté algun pes. *Sustentador*, *sustentáculo*. *Sustentans*, tis. || Lo qui té á sòn càrrech alguna cosa, particularment en nom de altre. *Tenedor*. *Tenens*. || pl. CAMINADORS.

TENIMENT. m. Obra de tenir. *Sustentamiento*, *sustentacion*. *Sustentatio*, nis.

TENIR. v. a. Possehir, gosar. *Tener*. *Habeo*, *teneo*, es. || Empunyar, mantenir agafada alguna cosa, com: TENIR una espasa en la ma. *Tener*. In manu habere. || Mantenir, sostenir. *Conservar*, *tener*. *Teneo*, es. || Detenir, retenir. *Retener*, *tener*. *Attineo*, es. || Sèr rich. *Tener*. *Pecuniosum esse*. || Detenir, parar. *Detener*, *tener*, *parar*. *Detineo*, es. || Ocupar per medi de altres, com: los espanyols TENIAN quasi tota la Amèrica. *Tener*. *Habeo*, es, *occupo*, as. || Ferse amos á la forsa, com: los enemichs ja TENEN lo castell. *Tener*, *haberse apoderado*. *Potior*, iris. || Possehir alguna cosa per favor de altre ó per sòn nom, com: tot quant TENIM es de Dèu. *Tener*. *Ex dono possidere*. || Ocupar algun espay, com: la pessa té 13 canas, la casa tres pisos, etc. *Tener*. *Occupo*, as, *extendo*, is. || Contenir, reprimir, com: la severitat té 'ls homes á ralla. *Tener*. *Cohibeo*, es. || Contenir, compèndrer en sí, com: aquest llibre té set capítols. *Tener*. *Contineo*, es. || Càbrer, com: aquesta bòla té tantas càrregas. *Caber*, *tener*. *Capio*, is: || Ocuparse en alguna cosa, assistir á ella, com: TENIR junta, consistori, etc. *Tener*. *Assisto*, is, *habeo*, es. || Se diu respecte de las dignitats, etc., optar, com: TENIR la primera cadira en lo concell. *Ocupar*, *tener*. *Occupo*, as. || Estar alguna cosa al càrrech de algú, com: TENIR estudi, etc. *Tener*. *Curo*, as. || Dominar, subjectar. *Tener*. *Teneo*, es. || Com á verb auxiliar es lo mateix que havér. *Tener*, *haber*. *Habeo*, es. || Judicar, reputar, entendrer, com: TENIR á algú per docte. *Tener*. *Existimo*, as. || Hospedar ó rébrer á algú en

sa casa, com: TINCH gent forastera. *Tener*. *Habere in hospicium*. || Estar adornat ó abundant de alguna cosa material ó imaterial, com: TENIR talent, rahó, etc. *Tener*. *Habeo*, es. || Junt ab la preposició EN y ab los adverbis mòlt, poch y altres semblants, estimar, apreciar, com: TENIR en mòlt. *Tener*. *Magni facere*. || Junt ab alguns noms significa fèr ó patir lo que'l nom significa, com: TENIR dolor, calor, desventura. *Tener*. *Habeo*, es. || Junt ab los noms que signifiquen temps, equival á passar l' espay de ell en algun lloch ó paratge, com: TENIR las festas en Barcelona. *Tener*. *Calebro*, as. || Junt ab la partícula QUE y l' infinitiu de altre verb significa la determinació, precisió ó necessitat de fèr lo que l' infinitiu significa, com: TENIR que escriurer, que cumplir, etc. *Tener*. *Opus, necesse esse; necesse habere*. || Junt ab los noms, anys, dias, temps y altres semblants, denota la duració ó edat de las cosas y personas. *Tener*. *Habeo*, es. || Junt ab alguns adjectius, com inquiet, trist, etc., significa causar, fèr estar, com: TENIR trist, enfadat, etc. *Tener*. *Habeo*, es. || AFIRMAR. || OBSERVAR, CUMPLIR. || Junt ab la preposició DE significa participar ó sèr semblant, com: N. té més de dona que de soldat; té més de sa mare que de sòn pare. *Tener*. *Habeo*, es. || v. a. ant. *Celebrar consejo, córtes*. *Concilia celebrare*.

TENIR Á BÈ. fr. Aprobar alguna cosa. *Tener á bien*. *Probo*, as.

TENIR Á MAL. fr. Reprobar, desaprobar alguna cosa. *Llevar á mal, rehuir*. *Improbo*, as.

TENIR Á QUI SEMBLAR. fr. Tenir un fill las inclinacions y costums de sos pares. *Hijo de padre ó de madre*. *Patri vel matri similis*.

TENIR ATRAPAT. fr. Havér encontrat á algú ab desfalch. *Tener cogido*. *Captum habere*.

TENIR BÈ. fr. Tenir fort. *Tener, mantenerse firme*. *Firmiter sustinere*.

TENIR EN CONTRA. fr. Trobar impediment, contradicció ó dificultat en alguna cosa. *Tener en contra*. *Obicem haberi, adversari*.

TENIR FORT. loc. ant. DEFÈNDRESE, SOSTENIRSE, RESISTIRSE.

TENIR LA MALA Ó LA BONA. fr. Estar de bon ó mal humor. *Estar de buena ó de mala*. *Gratum vel in-gratum esse*.

TENIR L' ESTIU. fr. ant. Passar l' estiu. *Veranear*. *Æstivo*, as.

TENIR Á NOVES. loc. ant. DISTRÀURER.

TENIR MOLT AVANSAT Ó ADELANTAT. fr. Tenir una cosa en bon estat per las diligències que s' han fèt. *Tener mucho andado*. *Multum progressum esse*.

TENIR PERA SÍ. fr. Persuadirse en matèria de que altres poden dublar. *Tener para sí*. *Sentio*, is, *existimo*, as.

TENIR QUE MENJAR. fr. met. Estar acomodat. *Tener que comer*. *Re familiari benè instructum esse*.

TENIRSE FERM Ó FORT. fr. Estar una cosa fixa y ben segura en un lloch. *Tenerse, mantenerse firme ó*

fuerte. Sto, as. || met. Mantenirse constant en alguna resolució. *Tener tieso.* Constantem esse.

NI TÉ NI TRAÚ. exp. NO ES GARN NI PEIX.

NO TENIRLAS TOTAS. fr. fam. Denota 'l recel ó temor que algú té, ó ab que vá á executar alguna cosa. *No llevarlas todas consigo.* Non sibi constat, non sibi confidit.

QUI NO TÉ, Ó QUI NO TÉ RES, NO TÉ POR DE SÉR ROBAT. ref. *Á quien no tiene nada, nada le espanta.* Tula est hominum tenuitas.

SI TÉNS Á ALGÚ AGRAVIAT, NO VAJAS MAY DESCUYDAT. ref. que aconsella 'l cuydado y vigilància pera que 'ls agraviats no tingan ocasió de danyarnos, atrapantnos desprevinguts. *Quien siembra abrojos no ande descalzo.* Qui tribulos serit, ne pede nudus eat.

TINGAM Y TINGAM. exp. fam. TOQUEM Y TOQUEM.

TENIRSE. v. r. Aferrarse, assegurarse pera no càurer. *Tenerse.* Consisto, is. || Mantenirse, resistir, fér oposició en renyina ó pelea. *Tenerse.* Alicui adhærere. || CONTENIRSE, REPRIMIRSE.

TENOR. m. Método, orde, forma constant. *Tenor.* Ordo, inis. || Série, continuació, orde seguit. *Tenor.* Tenor, is. || mús. Veu entre contralt y contrabaix. *Tenor.* Subgravis vox. || Lo músich que fá la veu entre contralt y contrabaix. *Tenor.* Voce subgravi canens. || Lo contingut literal de un escrit. *Tenor.* Litterarius textus. || L' accent de la veu, de la sil·laba. *Tenor, tono.* Tonus, i, tenor, is.

TENOR ALT. Lo que s' acerca á contralt. *Tenor alto.* Tenor altus.

TENOR BAIX. Tenor fort entre regular y baix. *Bajete, barítono.* Remissus tenor.

SÉR DEL TENOR SEGÜENT. fr. fam. Se diu de un home descuydat, poch formal. *Ser un tararira.* Quasiverò.

TENS, A. adj. Estirat, tivant. *Tenso.* Tensus.

TENSIÓ. f. Dilatació ó extensió, ó l' esforços que fá pera extèndrer alguna cosa. *Tension, tirantez.* Tensura, æ. || met. Activitat, vehemència. *Tension.* Intensio, nis. || pl. Nom que's dona á certs diálogos antichs. *Tensiones.* Tensiones, um.

TENSIU, VA. adj. Lo que está acompanyat de una sensació com de tivantor ó lo que la causa. *Tensivo.* Tensus.

TENTACIÓ. f. Estímul, instigació que induheix á alguna cosa mala. *Tentacion.* Tentatio, nis. || Moviment del ánimo encara que no sia cosa mala. *Tentacion.* Animi motus. || Lo qui induheix, estimula ó persuadeix. *Tentacion.* Tentatio, nis. || Anomenan així 'ls místichs á las probas y traballs que Dèu envia ó permet pera l' exercici y mérit. *Tentacion.* Tentatio, nis.

CÁURER EN LA TENTACIÓ. fr. Consentir en cosa mala. *Taer en la tentacion.* Peccati illecebram in animum admittere. || met. Resódrer-se á executar alguna cosa en que's tem algun perill, sols pel gust de lograla. *Caer en la tentacion.* Tentationi succumbere.

TENTACIONETA. f. d. *Tentacioneilla.* Levis tentatio.

TENTADOR, A. m. y f. Qui tenta. *Tentador.* Tentator, is. || Lo que serveix pera tentar, probar, ó examinar alguna cosa. *Tentativo.* Ad tentamen deserviens.

TENTAR. v. a. Instigar, induhir, excitar. *Tentar.* Tento, as. || TANTEJAR 1. 2. 3. || Intentar ó procurar. *Tentar.* Tento, as.

TENTAT, DA. p. p. *Tentado.* Periclitatus.

ESTAR TENTAT. fr. Estar resolt ó determinat de fér ó dir alguna cosa. *Estar tentado.* Vix se continere.

TENTATIU, VA. TENTADOR.

TENTATIVA. f. Proba, experiència, exámen que's fá de alguna cosa. *Tentativa.* Specimen, inis, periculum, i. || Lo primer acte ó exámen que's feya en algunas universitats en lo dia antecedent á aquell en que s' havia de rébrer lo grau de doctor; y també l' ensaig ó primera proba que's feya en los col·legis pera probar la ciència del qui defensa conclusions. *Tentativa.* Tentativa, æ, tentamen, inis.

TENTEJAR. v. a. TANTEJAR.

TENTI POTENTI. (A) m. adv. Fins á no poder més. Se diu regularment del menjar y béurer. *A ó hasta ante bonete.* Affatim.

TENTINAS. (rén) fr. Se diu de las criaturas quant comensan á caminar, y dels convaleixents que han estat molt temps en lo llit quant ixen de ell. *Hacer pinicos ó pinos.* Nutanter incedere.

TENTO. m. TINO.

TÉNUAMENT. adv. m. Ab tenuitat. *Ténualemente.* Tenuiter. || Escassament, estretament. *Ténualemente, ténuement, parcamente.* Parcè, sordidè.

TÉNUÉ. adj. Prim, delicat. *Ténue, ténuo.* Tenuis, exilis. || Limitat, curt. *Ténue.* Parum. || Dít del estil senzill, humil. *Ténue.* Tenuis, deductus. || Lo que es de poca substància. *Ténue.* Futilis. || En la gramática grega es una espècie de consonant de las mudas. *Ténue.* Tenuis. || SUTIL, FI, LLEUGER.

TÉNUEMENT. adv. m. TÉNUAMENT.

TENUITAT. f. Subtilesa, qualitat de prim. *Tenuidad.* Tenuitas, atis.

TÉNUO, A. adj. TÉNUÉ.

TENUTA. f. for. Possessió de rendas y fruyts, etc., fins á decidir-se á qui toca. *Tenuta.* Tenuta, æ, vindiciæ, arum. || Sentència definitiva. *Tenuta.* Provisoria sententia. || Drets que pertanyen á la viuda pera retenir y defensarse en los béns del marit. *Tenuta.* Tenuta, æ.

TENUTARI, A. adj. Cosa de la tenuta. *Tenutario.* Tenutarius.

TÉNYER. v. n. ATÁNYER.

TENYIDOR. m. TINTURER.

TENYIDURA. f. TINTURA.

TENYIMENT. m. COLOR, TINT.

TENYIR. v. a. Donar á la roba un color dis-

tinct del que tenia. *Teñir*. Tingo, inficio, is. || Sobrepasar altre color als cabells. *Azumar, teñir*. Faco, as. || pint. Rebaixar, apagar algun color ab altre més obscur. *Teñir*. Adumbro, as, lumen coloribus opprimere. || met. Donar altre color, viso ó apariència á las cosas, desmentintlas. *Teñir*. Prætexto, is. || Tacar alguna cosa particularment ab sanch. *Teñir*. Tingo, is. || Imbuir de alguna opinió, espècie ó afecte. *Teñir*. Imbuo, tingo, is.

TENYIT, DA. p. p. *Teñido*. Tinctus.

TEOCRÀCIA. f. Govern de un poble ó nació per la voluntat absoluta de Dèu sol, y sèns més senyor, com se governá 'l poble hebreu, fins que demaná á Dèu un rey, que fou Saül. També 's diu del govern per religiosos, considerats com á ministres de Dèu. *Teocracia*. Teocratia, æ.

TEOCRÀTICH, CA. adj. Cosa de la teocràcia. *Teocrático*. Teocraticus.

TEODOCIÀ. m. Heretge y secta del fi del sigle II. Negava l' evangeli de sant Joan, són Apocalipsis, y que Cristo fos Dèu. *Teodociano*. Teodotianus, i.

TEODOSIÀ, NA. adj. Heretge y secta de corruptèlulas, eutiquians. *Teodosiano*. Teodosianus. || Se diu dels llibres ó col·lecció de lleys romanes fetas en 16 llibres per manament de Teodosio emperador. *Teodosiano*. Teodosianus.

TEOFANIA. f. ant. EPIFANIA. || pl. Festas que's celebravan en Dèlfos, persuadits de que'ls dèus se deixaban véurer de quant en quant. *Teofania*. Teofania, æ.

TEOGÀMIAS. f. pl. Festas que celebravan en honor de Proserpina en memòria de haverse casat ab Plutó. *Teogamias*. Theogamia, æ.

TEOGONIA. f. mit. Genealogia dels dèus. *Teogonia*. Theogonia, æ.

TEÓLECH, GA. adj. TEOLÓGICH. || m. Professor ó estudiant de teologia. *Teólogo*. Theologus, i.

TEOLOGAL. adj. TEOLÓGICH.

TEOLOGIA. f. Ciència que tracta de Dèu y de sos atributs; y també l'estudi y llibre que tracta de ella. *Teologia*. Theologia, æ.

TEOLOGIA ESCOLÀSTICA. Aquella que tráu per medi del raciocini molts coneixements de las cosas divinas, fundats sobre 'ls principis de la fé. *Teologia escolástica*. Theologia scholastica.

TEOLOGIA EXPOSITIVA. La que declara algun sentit dúpils. *Teologia expositiva*. Theologia exponents.

TEOLOGIA MILITAR. Títol de un llibre que escrigué 'l pare Andreu Schiosa. *Teologia militar*. Theologia bellica.

TEOLOGIA MÍSTICA. La que ensenya una devoció sublime, pura y perfeta, ó que conté un sentit al·legòrich misteriós. *Teologia mistica*. Theologia mistica, contemplativa.

TEOLOGIA MORAL. La que instrubeix en las lleys divinas pera arreglar las costum. *Teologia moral*. Theologia moralis.

TEOLOGIA NATURAL. METAFÍSICA.

TEOLOGIA POSITIVA. 'L coneixement de la sagrada Escriptura, segons lo sentir dels concilis y sants Pares, sèns recórrer á arguments. *Teologia positiva*. Theologia positiva.

TEOLOGICAL. adj. TEOLÓGICH.

TEOLÓGICAMENT. adv. m. Segons los dogmas de la teologia. *Teològicamente*. Theologicè.

TEOLÓGICH, CA. adj. Cosa de teologia, com: principi TEOLÓGICH, lloch TEOLÓGICH. *Teològico, teologal, teólogo*. Theologicus.

TEOLOGISAR. v. a. Discórrer sobre principis ó rahons teològicas. *Teologizar*. Theologizo, as.

TEOREMA. f. Proposició especulativa que manifesta ó determina una veritat, prescindint de la pràctica. *Teorema*. Theorema, atis, pronunciatum, i.

TEORIA Y TEÓRICA. f. Art que's para en la especulació ó contemplació de las cosas en contraposició de la pràctica. *Teoria*. Theoria, æ.

TEÓRICAMENT. adv. m. Especulativament, prescindint de la pràctica. *Teóricamente*. Theoricè.

TEÓRICH, CA. adj. Cosa de teoria. *Teórico*. Theoricus.

TEÓS, A. adj. Lo que participa de las qualitats de la tea. *Teoso*. Thædifer.

TERADA. f. TELER.

TERAPEUTA. m. Melge. *Terapeuta*. Therapeuta, æ.

TERAPÈUTICA. f. Part de la medicina que s' ocupa en buscar los remeys y método de curar las malalties. *Terapéutica*. Therapeutice, es.

TERAPÈUTICH, CA. adj. Cosa dels terapeutas ó de la terapèutica, com: vida TERAPÈUTICA. *Terapèutico*. Therapeuticus.

TÉRBOL, A. adj. Se diu dels licors més espessos del que correspon. *Turbio, turbido*. Turbulentus, turbidus. || Confús, obscur de explicació. *Turbio*. Obscurus. || Melancòlich, enfadat. *Turbio*. Obscurus.

TERBOLÍ. m. Ramassat, cop de aygua. *Agua-cero, turbion, turbon, turbonada*. Nimbus, i. || Per analogia 's diu de altres cosas que venen de cop ó al plegat, com: TERBOLÍ de mals. *Ventregada*. Affluentia, æ.

TERCAMENT. adv. m. Ab tenacitat. *Tercamente*. Pervicaciter.

TERCEJAMENT. m. La obra de donar tercera rella á la terra. *Terciacion, terceazon*. Tertiatio, nis.

TERCEJAR. v. a. Donar la tercera rella á la terra. *Terciar*. Tertio, as. || Cumplir lo número tercer. *Terciar*. Tertium numerum explere.

TERCENA. f. Lloch ahont se ven tabaco per major. *Tercena*. Taberna in qua tabacum cumulatim venditur.

TERCENARI. m. Estudiant del tercer any de gramàtica, etc. *Mayorista*. Latinæ proprietatis, etc. alumnus.

TERCENISTA. m. Qui té á sòn càrrech la ter-cena. *Tercenista.* Tabacum cumulatim vendens.

TERCER, A. adj. numeral ordinal. Lo que en regla ú orde completa 'l número de 3. *Tercero.* Tertius. || Qui es del tercer orde. *Tercero.* Terciar-rius. || La persona que supeix per altra, com: aquesta carta està escrita per una ma *TERCERA.* *Tercero.* Internuntius, ii. || **ARCABOT.** || **MEDIANER.** || adj. Sisador, lladre. *Tomador del tres, alcahuete.* Prædator, is.

TERCERA. f. Corda de la guitarra en tercer lloch. *Tercera.* Fidium tertia. || mús. Consonància de dos tons y mitj. *Tercera.* Trite, es. || pl. En lo blasó són certes faixas que 's posan en la divisa de tres en tres. *Tercera.* Ter geminæ teniæ.

TERCERA MAJOR. mús. DITÓ.

TERCERA MENOR. mús. SEMITÓ.

TERCERAMENT. adv. m. En tercer lloch. En tercer lugar, *tercero, terceramente.* Tertio.

TERCERIA. f. Mediació entre dos personas. *Terceria.* Interlocutio, nis.

TERCEROL, A. adj. Qui professa la regla de la tercera orde de algun patriarca, com de sant Francesch, de sant Francisco de Paula, de sant Domingo, etc. *Tercero.* Terciæ regulæ religiosæ professor. || náut. Lo que ocupa 'l lloch tercer, com lo rem de la tercera bancada. *Tercerol.* Tertius.

TERCEROLA. f. Espécie de carrabina curta. *Tercerola.* Tormentaria catapultæ mediocris. || Espécie de barril mitjà. *Tercerola.* Mediocris seria.

TERCET Ó TERCETO. m. Composició mètrica de tres versos, de vuyt ó de onze síl-labas, dels quals sempre consonan dos. També s' enllasan diferents tercetos, concertant lo primer y tercer vers del segon terceto ab lo segon vers del primer, y així successivament, especialment en los de onze síl-labas. *Terceto, tercetillo.* Metrica tribus versibus constans compositio.

TERCH, CA. adj. Obstinat en sòn propòsit. *Terco.* Cerebrosus.

TERCIA. f. Una de las parts en que dividian lo dia 'ls romans, y correspon á las 9 del matí. *Tercia.* Hora tertia. || La hora canònica que segueix á la prima. *Tercia.* Tertia, æ. || pl. Los dos novés de tots los delmes ecclesiàstichs que's deduheixen comunment pera 'l rey. *Tercia.* Tertie, arum.

TERCIANA. f. Febra intermitent que repeteix cada tercer dia. *Terciana.* Tertiana febris.

TERCIANA DOBLE. La que repeteix cada dia. *Terciana doble.* Hemitriteus, i.

TERCIANAS Y QUARTANAS NO FAN TOCAR LAS CAMPANAS. ref. Denota que aquestas febras, encara que són molt molestas, no solen causar la mort. *Por tercianas y cuartanas no doblan campanas.* Quartanis non sacræ sonant pro febris æra.

TERCIANARI. m. Qui pateix tercianas. *Tercianario.* Tertiana febris laborans.

TERCIANÀRIA. f. Planta de molts camas alts de un peu y mitj, quadradas, ramosas, frá-

gils, inclinada á terra, fullas entre figura de cor y llanceoladas, retalladas, aspras, ab pecíolos curts, de olor agradable y gust amarch. Es astrigent, vulnerària, y útil en las febras intermitents. *Tercianaria.* Tertianaria, æ, scutellaria galericurata.

TERCIANEL-LA. f. Roba de seda semblant al tafelá, però més doble y llustrosa. *Tercianela.* Serica tela crassior et pelucida.

TERCIAT, DA. adj. que s' aplica al sucre mitjà. *Terciado.* Saccharum mediocre.

TÈRCIO. m. mil. Legió. *Tercio.* Legio, nis.

TERCIODÉCUPLO. adj. S' aplica al producto de una quantitat multiplicada per 13. *Terciodécuplo.* Terdecuplus.

TERCO, A. adj. **TERCH.** || **ENTERCH.**

TERCO QUE TERCO. exp. pera denotar que algú insisteix ab obstinació. *Duro que duro, tieso que tieso.* Obstinato animo.

TEREBINTINÀCEO, A. adj. S' aplica á las plantas que participan de terebinto. *Terebintínaceo.* Therebintinaceus.

TEREBINTO. m. Espécie de abet, arbre rehinós, de fullas llargas sempre verdas, flor bermella y fusta dura semblant á la de la mata. No fa fruyt, y produheix la trementina. *Terebinto.* Therebintus, i.

TERENCIÀ, NA. adj. Cosa de Terenci, lo més elegant y cult dels cómichs llatins. *Terenciano.* Terentianus.

TERENIABINT. m. Matèria vinosa, blanca y dolça que s' apeg a las fullas de certs arbres de Pèrsia, es molt purgant. *Tereniabint, tereniabinto, maná liquido.* Manna liquidum.

TERETISMAS. f. pl. Nom que donàren alguns á las dansas dels Sátiros. *Teretismas.* Satirorum tripudia.

TERGENT. p. a. PURGANT.

TERGIVERSACIÓ. f. Escusa, pretext, rodeo. *Subterfugio, tergiversacion.* Tergiversatio, nis.

TERGIVERSADOR, A. m. y f. Qui busca rodeos, etc. *Tergiversador.* Tergiversator, 'is. || Lo qui per notícia deté las cosas. *Tergiversador.* Bobinator, is.

TERGIVERSAR. v. a. Interpretar á sòn modo, buscar rodeos ó escapatòrias pera escusar alguna cosa, ó no respondrer á propòsit. *Tergiversar.* Tergiversor, aris.

TERISTRE. m. ant. Vestit lleuger de estiu que's posavan sobre 'ls demès las damas honestas, y las deshonestas lo portavan sol. Y segons Lope de Vega, era un vel ab que las donas se cubrian la cara. *Teristro.* Theristrum, i.

TERLÍS. m. Espécie de tela de color, prima y trucada, que serveix pera coixins, matalassos, etc. *Tertiz.* Trilix, cis.

TERM. m. TERMINI. || TERME. || PLASSO.

TERMAL. adj. Cosa de termas. *Termal.* Ad thermas pertinens.

TERMAS. f. pl. Ayguas minerals, caldas pera

péndrer banys. *Termas*. Thermæ, arum.

TERMÀTICH, CA. adj. Se diu dels medicaments que reanimen lo calor natural. *Calefaciente*, *termático*. Thermaticus.

TERME. m. Límit, fi de alguna cosa material ó inmaterial. *Término*. Terminus, i. || Fita ó pedra que's posa pera dividir un terrenó. *Término*. Terminus, i. || Dilació judicial. *Término*. Advocatio, nis. || for. Temps determinat, plasso. *Plazo, término*. Præfinita dies. || Forma, modo de portarse ó parlar en lo tracte comú. *Término*. Modus, i. || Lo paratge senyalat pera algun fi. *Término*. Mela, æ. || Modo, tassa. *Término*. Ratio, nis. || Límit, ralla, frontera de un lloch ó provincia ab altra. *Término*. Terminus, confinium, ii. || Territori, districte. *Término*. Terminus, i. || met. L' objecte de qualsevol operació. *Término*. Scopus, i. || Vocable, dicció, mot. *Término*. Vocabulum, i. || Termini, lo que compren alguna cosa dede'l principi fins al fi. *Término*. Terminus, i. || La ven técnica ó pròpia de cada facultat, etc. *Término*. Dictio, nis. || Lo dia, hora y punt precis de fer alguna cosa. *Término*. Articulus, i. || Estat, constitució de alguna cosa. *Término*. Status, us. || Lo fi de qualsevol cosa. *Término*. Calx, cis. || met. Lo concepte objectiu que's forma en la aprehensió. *Término*. Terminus, i. || Se pren per lo mateix que extensió ó espay, com: en lo **TERME** de tres dias feu tal cosa. *Término*. Spatium, ii. || mús. to. || met. Lo dia en que en las malalties se nota alguna novetat ó sintoma. *Término*. Critici dies. || Deu imaginari dels romans que presidia á la divisió de las terras; y era venerat baix la figura de un molló ó de una pedra grossa ó informe. *Término*. Terminus, i. || Los grechs també tingueren termes militars, que eran uns caps piramidals posats sobre mollons quadrats: servian pera senyalar los camins y estavan dedicats á Mercuri. *Términos*. Lares, viales, ium, || lóg. Se diu quant las veus equivalen á una cosa, encara que sian varies, com una proposició de tres **TERMES**, subjecte, còpula, y predical; y que un silogisme ne té altres tres, sò es, los dos extrems y 'l medi ab qui s' uneixen. *Término*. Terminus, i. || álg. Tota quantitat ó expressió de quantitat separada de altra per medi de algun signe. *Término*. Terminus, i. || pl. Dilaciones concedidas per las lleys. *Términos*. Legitimæ horæ. || astron. Certs graus y límits en que 'ls planetas tenen major forsa en sos influxos. *Términos*. Terminus, i. || lóg. Las paraulas que substancialment componen un silogisme, en lo qual es defecte tenir quatre termes. *Términos*. Termini, orum.

TERME ECLÍPTICH. astron. La dilació de la lluna á un dels dos nusos de la eclíptica, ó cua y cap del dragó. *Término eclíptico*. Terminus eclipticus.

TERME PEREMPTORI ó **DEFINITIU.** Aquell que's concedeix ab denegació de altre. *Término perentorio*. Terminus peremptorius.

TERME PROBATORI. for. Lo que senyala 'l jutje ab

arreglo á la llei, pera rébrer lo plet á proba. *Término probatorio*. Ad probandum præfinitum tempus.

TERME RODÓ. Lo territori exempt de la jurisdicció de tots los pobles comarcans. *Término redondo*. Tractus à jurisdictione aliena exemptus.

TERME ULTRAMARÍ. Lo que's concedeix pera la proba, ab proporció á la distància, á diferència del legal que es de 80 dias. *Término ultramarino*. Ultramarinus terminus.

TERMES DE LA IGUALACIÓ. álg. Aquella abont se troba la incògnita elevada á diferents graus. *Términos de igualacion*. Equationis termini.

TERMES FORMALS. Text formal ó exprés de algun acte públich. *Términos formales*. Concepta; solemnia verba.

TERMES NECESSARIS. En los eclipses de sol ó lluna són aquelles distàncies dels lluminars al nu més pròxim, dins dels quals necessàriament ha de haver eclipse en alguna part de la terra. *Términos necesarios*. Eclipsis termini necessarii.

TERMES POSSIBLES. En los eclipses són aquelles distàncies al nu, dins de las quals pòt haverhs eclipses y fora de ellas es impossible. *Términos posibles*. Eclipsis termini posibles.

TERMES RECÍPROCHS. lóg. Los que tenen un mateix significat ó són convertibles. *Términos reciprocos*. Termini reciproci.

TERMES REPUGNANTS. lóg. Los que són incompatibles á altres. *Términos repugnantes*. Repugnantes termini.

TERMES TERMINANTS. Los clars, ó que no deixan dubte. *Términos terminantes*. Aperta verba.

DONAR TERME. fr. SENYALAR PLASSO.

EN BONS TERMES. m. adv. Dóna á entendre que en lo que algú ha dit encubertament, vòl dir lo que no s' atrevia á declarar. *En buenos términos, en buen romance*. Luculenter.

EN PROPIS TEMPS. m. adv. Ab puntual y genuina expressió pera la intel·ligència de alguna cosa. *En propios términos*. Propriis terminis.

EN TERMES HÀBILS. m. adv. Sense dany de tercer, si es possible. *En términos hábiles*. Si fas est.

ESTAR ALS TERMES. fr. Estar alguna cosa al text. *Estar en el texto*. In textu esse.

MEDIS TERMES. Tergiversacions, giragonsas pera fugir de lo que no acomoda. *Medios términos, ambages*. Tergiversantia verba.

MEDI TERME. Aquell arbitre prudent que s' adopta pera resódrer algun dubte, ó compódrer alguna desavenència. *Medio término ó término medio*. Terminus medius. || La resolució que's pren fugint dels extrems. *Medio*. Medium, ii. || lóg. Lo que's compara ab lo major y menor del sil·lisme. *Término medio*. Medius terminus.

POSAR TERMES. fr. Desllindar, senyalar límits de una provincia, heretat, etc. *Limitar, terminar, poner término*. Termino, as.

TERMENADOR, A. m. y f. Lo qui termena. *Deslindador*. Dimensor, is.

TERMENAL. adj. TERMINAL.

TERMENAMENT. m. La obra de termenar. *Deslinde, deslindamiento*. Definitio, nis.

TERMENAR. v. a. Fitar, posar termes al camp, heretat, etc. *Deslindar*. Limite, as, terminos constituere.

TERMENÁS Y TERMENATXO. m. Paraula poch usada ó indecent. *Terminacho, terminajo, terminote*. Incultum vel indecorum verbum.

TERMENET. m.-d. *Terminico, illo, ito*. Vocula, æ.

TERMENOT. m. TERMINATXO.

TERMINACIÓ. f. La acció de acabarse alguna cosa. *Terminacion*. Terminatio, nis. || Declinació. *Terminacion*. Forma, æ. || La última ó últimas sílabas de una paraula. *Terminacion*. Positio, nis. || Cadència de las paraulas. *Terminacion*. Verborum exitus. || med. La determinació que pren la naturalesa en una malaltia. *Terminacion*. Morbi exitus.

TERMINADOR, A. m. y f. Qui termina. *Terminador*. Terminans, tis.

TERMINAL. adj. Lo que posa terme á una cosa. *Terminal*. Terminalis. || Sobrenom que's dóna á Júpiter. *Terminal*. Terminalis. || pl. Festas que instituí Numa Pompilio en honor del Déu Terme. *Terminales*. Terminalia festa. || adj. bot. Nom de qualsevol òrgano que termina ó ix de la extremitat de altre, com l' estil en lo taronger ó en la tulipa. *Terminal*. Terminalis.

TERMINANT. p. a. Lo que termina. *Terminante*. Terminans. || adj. Lo que explica alguna cosa sense deixar dubte, ó ab los mateixos termes de la disputa. *Terminante*. Terminans.

TERMINAR. v. a. Acabar, posar fi. *Terminar*. Finem facere. || v. n. Sér fi ó terme de alguna cosa. *Terminar*. Termino, as. || gram. Acabar los versos ó noms ab certas síl-labas ó llettras. *Terminar*. Termino, as. || med. Acabarse una malaltia pels modos regulars de resolució. *Terminar*. Desino, is.

TERMINATIU, VA. adj. Respectiu, relatiu á alguna cosa. *Terminativo*. Terminativus.

TERMINI. m. TERME. || PLASSO.

TERMINISTA. m. Heretge y secta de protestans, que diuen entre altres errors, que en arribant á cert punt los homes, no'ls dóna Déu gràcia pera obrar bè y salvarse, y que encara que 'ls fassa alguns bèns, no es pera salvarlos, que sa paraula no té ninguna forsa ab ells. *Terminista*. Terminista, æ. || Se sól dir del qui acostuma usar més de tres termes en cada silogisme. *Terminista*. Terminista, æ.

TERMÓMETRO. m. Instrument pera medir los graus de calor y fret per medi de un licor contingut en un tubo de cristall, que puja quant se rarefa ab lo calor, y baixa quant se condensa ab lo fret. *Termómetro*. Thermometrum, i.

TERN. m. Número de tres. *Terno*. Ternarium,

ii. || Ornaments ó vestidura sagrada dels que assisteixen á alguna funció eclesiàstica. *Terno*. Trium sacrum peragentium vestimenta. || Entre estampers unió de tres fulls, posats un dins de altre. *Terno*. Philustrarum ternia.

TERNA. f. La proposició de tres subjectes pera algun empleo. *Terna*. Ternarium, ii. || Comparació, sorteig de tres termes. *Terna*. Conternatio, nis. || pl. TRENA.

TERNAL. m. Corriola. *Garrucha, carrucha, argana*. Trochlea, æ.

SÉR MENESTER TERNALS. fr. Pondera la dificultat de conseguir ó traurer alguna cosa de altre. *Ser menester tenazas ó palancas*. Volsellis extrahendum esse.

TERNARI. m. Compost de tres unitats ó que conté 'l número de tres. *Ternario*. Ternarium, ii. || mús. Lo compàs que consta de tres parts iguals. *Ternario*. Musicum ternarium. || Espay de tres dias pera alguna devoció. *Ternario*. Triduum, i.

TERNO. m. En la loteria la sort de acertar tres números en un mateix bitllet, y en una mateixa ralla en los cartons. *Terno*. Trium numerorum divinatío.

TERNURA. f. Afecte, caçinyo. *Ternura, terneza*. Teneritas, atis. || La facilitat de enternirse. *Ternura, ternura*. Ad pietatem proclivitas.

TERQUEDAT. f. Obstinació, pertinàcia. *Terquedad*. Pervicacia, æ. || Porfia obstinada. *Terquedad*. Altercatio, nis.

TERRA. f. Substància inorgànica ó fòsil, àrida, pesada, fixa al foc y desmenussable, de que's compon en la menor part la superfície del globo que trepitjam; los filosops antics la consideràren com un dels quatre elements y principis indescomponibles, de que's componian los demès cossos naturals. Los mineralogistas la distingeixen en várias cosas, com la argila, la greda, la magnèsia, etc. *Tierra*. Terra, æ, humus, i. || Regió ó país. *Tierra*. Plaga, æ. || La pàtria de cada hu. *Tierra, suelo*. Patria, æ. || Senyoriu, districte de algun domini, estat ó poble. *Tierra*. Territorium, ii. || Heretat, camp que's llaura y se sembra. *Tierra*. Fundus, prædium, ii. || Tot mortal per haver estat criat de ella. *Tierra*. Terra, æ. || La part aixuta del globo terràqueu, per extensió tot lo globo. *Tierra*. Tellus, uris.

|| Paviment. *Suelo, tierra*. Solum, ii. || Camp ó espay de terreno á propòsit pera sembrar. *Tierra*. Arvum, i. || En lo moral se pren per contraposició á lo que es celestial y espiritual, com: los gustos de la TERRA no tenen comparació ab los del cel. *Tierra*. Terrena oblectamenta. || met. Ofici, ocupació, treball ó cosa que pertany á algú, com: sembrar en TERRAS estranyas, que significa ficarse en ofici de altres; sembrar en mala TERRA, 'l mateix que fér bè á un ingrát. *Tierra*. Terra, æ. || Divinitat dels gentils, que representavan en figura de dona ab corona mural, en una ma un tambor y en altra várias espigas de blat. *Vesta, tierra, Cibe-*

béles, Cérés. Terra, æ. || náut. Usada ab interjecció, es esclamació del que la descobreix ó vén primer. *Tierra ! Terra.*

TERRA APLETADA. Terra que ha servit de malla-da, beneficiada ab lo fem del reimat. *Majadal.* Ovi-le, is.

TERRA Á TERRA. m. adv. náut. Navegar en direc-ció paralela é immediata á ella. *Navegar costa á costa, ó con la costa en la mano ó á la mano, ó lle-var la costa en la mano, ó navegar á son de costa ó á lo largo de la costa, costear, tierra á tierra.* Horam legere; littus premere. || Á PEU PLA. || Ab cautela y sense precipitació en los negocis. *Tierra á tierra.* Cautè.

TERRA CAMPA Ó DE SEMBRADURA. La que es á propò-sit ó disposada pera sembrar. *Sembradio, tierra de labor ó de sembradura, y aramia* pr. Gal. *Sativus* ager.

TERRA CANSADA. La desvirtuada ó dessubstancia-da. *Tierra cansada.* Effatus ager.

TERRA CIMOLEA. Espécie de hol. *Tierra cimolea.* Cimolea terra.

TERRA CUYTA AL FORN. TERRISSA.

TERRA DE CONREU. La terra á propòsit pel cultiu. *Tierra labrantia.* Terra aratro acta.

TERRA DE GRESOLS. Terra blanca semblant á la argila, y de que's fan los gresols. *Talque, tasconio.* *Tasconium*, ii.

TERRA DE OLLERS. ARGILA.

TERRA DE PERAYRE. Marga fina y suau que absor-veix l' oli de las tacas. *Tierra de batan ó de quitar manchas.* Creta, æ.

TERRA DE PROMISSIÓ. La que es molt fértil y abun-dant, aludint á la que Dèu prometé al poble de Is-rael. *Tierra de promision.* *Promissionis* terra.

TERRA DE SECAR. La que no's rega, sinó quant plou. *Secano, sequio, secadal, sequero.* Creta, æ.

TERRA ESTÉRIL. La magra y de poca substància. *Tierra estéril.* *Exile solum.*

TERRA FERMA. geóg. Gran extensió de terra, per la qual se pót caminar sens embarcarse. *Tierra firme, continente.* *Continens*, tis. || La primera que po-blàren los espanyols en lo continent de América, reduhida en sos principis á una curta província, després s' extengué á las tres que componian lo regne de Terra Firme, després á tolas las provín-cias litorals, desde la Verágua fins las bocas del Orinoch, y últimament á otras províncias inter-nas, en particular lo nou regne de Granada. *Tier-ra Firme.* *Continens*, tis.

TERRA FOLLIDA DE TÁRTARO. Sal que existeix en la naturalesa, en la saba de alguns vegetals. Se presenta en laminetas ó trossos blanchs, brillants, molt deliquescens, de olor particular, poch mani-fest, sabor picant, un poch acre y calent, solubles en la áygua y molt més en l' esperit de vi. *Aceta-to de potasa.* *Acetas* potassæ.

TERRA FOLLIDA MERCURIAL. ACETAT DE MERCURI.

TERRA FOLLIDA MINERAL. Sal que es producte del

art. Se presenta en cristalls prismàtics, acumu-lats, blanchs, inalterables al ayre; de olor parti-cular, poch manifest; sabor picant y amarch; so-luble en la áygua y un poch ménos en l' esperit de vi. *Acetato de sosa.* *Acetas* sosæ.

TERRA GROSSA. La substanciosa de molta molla. *Tierra gruesa, recia.* *Opimus, ferax.*

TERRA NEGRA PÁ BON BLAT, TERRA BLANCA 'L FÀ MIGRAT. ref. Manifesta la bona qualitat de la terra morena. *La tierra negra, buen pan lleva.* Terra ni-gra ferax.

TERRA PRIMA. La de poca substància. *Terrezuela, arijo, tierra delgada.* *Levis* terra.

TERRA Á QUE VAS, USANSA QUE TROBAS. ref. PER AHONT ANIRÁS, FARÁS COM VEURÁS.

TERRA SANTA. Los llochs de Jerusalem, ahont s' obrá la redempció del linatge humá. *Tierra santa.* Terra sancta.

TERRA TRENCADA. Terreno escabros. *Tierra dobla-da ó quebrada.* Saltnosa terra.

TERRA VIVA. Terra ferma ahont no arriba la rella quant se cava, ó sobre que s' alsan los fonaments de un edifici. *Tierra firme.* Terra sistens.

ANAR Á TERRA. fr. Càurer algun edifici. *Venir al suelo.* Ruó, is.

ANAR PER TERRA. fr. ANAR AL BAIX. 1.

ANÀRSEN Á TERRA. fr. Càurer, desplomarse. *Ve-nirse al suelo.* Ruere. || Càurer algú de la dignitat, empleo ó estimació en que estava. *Caer, rodar, apear á uno de su empleo, etc.* Aliquem munere privare. || Destruhir y acabar alguna cosa, com los bèns, hisenda, etc. *Echar á pique.* Destruo, is.

BESAR Á TERRA. fr. fam. Càurer de boca á terra. *Besar la tierra ó el santo suelo, caer de hocicos.* *Terram* exosculari.

BESAR LA TERRA QUE ALTRE TREPITJA. fr. BESAR LAS PITJADAS DE ALGÚ.

CADA TERRA PÁ SA GUERRA. ref. Denota que cada hu's déu políticament arreglar al us y costum del país ahont viu ó dels subjectes ab qui's tracta. *En cada tierra su uso, y en cada casa su costumbre.* Sua cuique civitati religio est, sua cuique domui lex est.

CÀURER Á TERRA. fr. Literal. *Caer en el ó al suelo.* In terram cadere.

COBRAR TERRA. fr. met. fam. Convaléixer de una grave malaltia. *Alejar, ir aleando.* Valeo, es.

CRÉIXER TERRA AVALL. fr. fam. Se diu del sub-jecte que no creix ni medra. *Creceer hacia abajo ó como los nabos.* *Decresco*, is.

CRIDAR LA TERRA Á ALGÚ. fr. TENIR UN PEU Á LA FOSSA.

DE LA TERRA. m. adv. *Del país, indijeno.* *Patrius, indigenus.*

DE LLARGAS TERRAS, LLARGAS MENTIDAS. ref. Deno-ta la facilitat ab que's ment, quant se parla de temps y lloch remots. *Á luengas vidas, luengas mentiras.* Fama ut crescit iens, sic et mendacia crescant.

DESCUBRIR TERRA. fr. Entrar en país desconegut. *Descubrir tierra.* Incognitam regionem explorare, adere. || Dir ó fêr alguna cosa pera averiguarne de altra. *Descubrir tierra.* Aliquid explorare.

DESSUBSTANCIAL LA TERRA. fr. Ferla produhir continuament y ab pochs adobs. *Esquilmar la tierra.* Terram exsugere.

EN LA TERRA DELS CEGOS QUI TÉ UN ULL ES REY. ref. ENTRE CEGOS, etc.

EN TERRAS EXTRANYES LAS VACAS ACOTAN ALS BOUS. ref. Denota que qui estiga fora de sòn país, ha de procurar callar ó evitar disputas, perque ordinàriament quedan ab la rahó 'ls naturals de allí ahont se troba. *En tierra ajena, la vaca al buey acornea.* Cervus canis trahit.

FÊR ALSAR LA TERRA. fr. ALSAR SOMATEN.

FÊR PETAR Á TERRA. fr. ASSOLAR, arruinar. *Derribar, abatir.* Everto; is.

GUANYAR TERRA. fr. GUANYAR TERRENO.

LA MEVA TERRA ES LA QUE'M DÒNA PA. ref. Denota que algú està content en qualsevol part ahont fà ganància. *Esta es mi tierra, la que me gobierna.* Ubi benè, ibi patria est.

LA PRIMERA, Y AQUEIXA EN TERRA. loc. Nota al que erra en lo primer que executa en qualsevol linea. *La primera y esa en tierra.* Cantherius in porta cecidit.

MÊTRERSE 'L VENT EN TERRA. loc. náut. ant. *Llamarse el viento al temporal.* In procella ventum declinare.

PÉNDRE LA TERRA. fr. náut. Arribar á port y saltar en terra. *Tomar tierra.* Navim ad terram applicare, littori appellere.

PÉRDRE LA TERRA. fr. PÉRDRE TERRENO.

POCA TERRA VAL DINERS. loc. fam. *PAM NE VAL CANA.*

POSARHI TERRA PEL MITJ. fr. Fugir. *Poner tierra al medio.* Longè fugere.

PUDRIR TERRA. fr. fam. FÊR MALVAS.

TENIR Á TERRA. fr. Tenir alguna cosa llesta ó acabada. *Estar listo.* Confectum esse. || Superar, vencer en qualsevol linea. *Vencer.* Supero, as.

TENIR TERRA EN LA HABANA. fr. met. fam. Tenir molta vanitat. *Tener ventana al cierzo.* Inanis gloriæ aviditate ferri.

TIRAR Á TERRA. fr. Fêr caurer alguna cosa. 'S diu dels noys quant renyeixen, etc. *Dar con uno en tierra.* Solo aliquem prosternere. || **DESEMBARGAR.** || met. DESTRUIR, ARRUINAR, ASSOLAR. || LLANSAR Á PÉRDRE Á ALGÚ.

TIRAR Á TERRA AB UN DIT. fr. met. que pondera la molta força de un subjecte comparativament á la de altre. *Derribar con un dedo á alguno.* Digno aliquem dejicere.

TIRARSE TERRA ALS ULLS. fr. ESCUPIR AL CEL.

VOLAR LA TERRA. fr. Se diu del que camina ó corre molt lleuger y velós. *Tener piés.* Perniciter gradi vel currere.

TERRABASTADA. f. TARRABASTADA.

TERRABASTALL. m. TARRABASTALL.

TERRALLÓ. m. ter. Adobador de camins. *Componedor de caminos.* Viorum compositor.

TERRAMOT Ó TERRAMOTO. m. TERREMOTO.

TERRAPLÉ. m. Fàbrica de terra apretada pera defensa de una plassa, etc. *Terraplen, terrasa, terraplano.* Aggestum, i. || fort. Elevació de terra ferma pera col·locar la artilleria. *Terraplen.* Terrenus agger. || **PATI.** || Montó de terra, serralla, crestall. *Terramontero.* Agger terrenus.

TERRAPLENAR. v. r. Umplir de terra algun vuyt. *Terraplenar.* Terra vacuum complere. || Alsar una fàbrica de terra pera defensar ó altre us. *Terraplenar.* Aggero, as.

TERRAPLENAT, DA. p. p. *Terraplenado.* Aggeratus.

TERRÀQUEO, A. adj. S' aplica al globo de la terra. *Terráqueo.* Terraquæus.

TERRASSAL. m. Abundància de alguna cosa. *Máquina.* Copia, æ.

TERRASSÀVIA. f. INCURSIÓ, CORREGUDA, CORRERIA.

FÊR TERRASSÀVIA. loc. ant. *Hacer algaradas, correrias, incursiones.* Incurrere. || ant. náut. *Hacer desembarcos, meterse tierra adentro.* E navi descendere.

TERRAT. m. Paratge descubert en lo més alt de las casas, ó eixida al igual de algun pis de la casa, enrajolat ó de terra apretada. *Terrado.* Pavimentum subdiale.

TERRAT CUBERT. GOLFA, PORXADA.

MIRARSE UNA COSA DEL TERRAT EN FORA. fr. No fêrne cas, mirársela ab indiferència. *Mirar de paso, con indiferencia.* Per transennam aspicere.

TERRATENENT. m. TERRATINENT.

TERRATGE. m. Tros de terra sèns sembrar. *Terrazgo, terraje.* Arvum, i. || L' arrendament que paga al amo de la terra 'l qui la cultiva. *Terrazgo, terraje.* Arvi census.

TERRATGER. m. Qui paga renda per las terras que treballa. *Terrazguero, terrajero.* Prædiorum census pendens agricola.

TERRATINENT. m. Amo, posseïdor de terras. *Terrateniente.* Prædiorum possidens.

TERRATRÉMOL. m. TERREMOTO.

TERREGADA. f. Lo solatge del carbó, ó carbó molt petit. *Cisco, picon.* Fuligo, inis.

TERREJAR. v. a. En los batans posar terra de perayre ó altra equivalent á la roba pera traurer millor l' oli, etc. *Terrear.* Creta pannum inficere. || Tenir alguna cosa gust de terra. *Saber á tierra.* Sapere terram. || Estar descolorit. *Empalidecer, estar pálido.* Pallore affici. || Descubrirse ó véurerse la terra entre 'ls sembrats per estar molt clars. *Terrear.* Rariore semine inspersum esse. || Se diu del blat y altres llavors que tenen mesclada molta terra. *Tener ó contener mucha tierra.* Terram continere.

TERREMOTO. m. Tremolor, sacudiment, mo-

viment violent de la terra, que á vegades arruïna las ciutats y montanyas. *Terremoto*, *temblor de terra*. *Terræmotus*, us, *clematis*, arum. || met. Bulla, confusió de crius y soroll. *Tremolina*, *trápala*, *trisca*, *algazara*. *Tumultus*, us.

TERRENAL. adj. Cosa de la terra. *Terrenal*, *terreno*, *terrestre*, *térreo*. *Terrenus*, *terrestres*. || En lo espiritual se pren per las cosas del mon, en contraposició á las del cel. *Mundano*, *terrestre*, *terreno*. *Terrenus*.

TERRENITAT. f. La qualitat ó propietat del terreno. *Terrenidad*. *Terreni* conditio. || Naturalesa de un terreno. *Terrenidad*. *Terræ* natura.

TERRENO, A. adj. Cosa de la terra ó que té sas propietats. *Terreno*. *Terrenus*. || Lo que es de terra. *Terreno*. *Terrenus*. || **TERRENAL.** || m. Espay pera contenir ó fér alguna cosa. *Terreno*. *Spatium*, ii. || L' espay de terra de un edifici ó destinat pera edificarli. *Area*, *terreno*, *sitio*, *suelo*. *Area*, æ. || La terra considerada segons sa mala ó bona qualitat, y així diem: aquest **TERRENO** es bo pera vinya. || Terra, país. *País*, *tierra*. *Regio*, nis. || met. Se diu dels plets, disputas, etc., com: medir hè 'l **TERRENO** pera péndrer los medis conduents; la dona que té vergonya, sab defensar lo **TERRENO** de son honor. *Terreno*. Agendi ratio.

GUANYAR TERRENO. fr. Adelantar en alguna cosa. *Ganar terreno*. *Progredior*, eris. || met. Insinuarse ab manya pera lograr algun fi. *Ganar terreno*. *Sensim* alicuius *gratia* conciliare.

MEDIR LO TERRENO. fr. que ademès del sentit recte equival á tantejar las dificultats de algun negoci, á fi de posar los medis pera vèncerlas. *Medir el terreno*. Agendi rationem *perlentare*.

PÉRDRE TERRENO. fr. met. Atrassar en algun negoci. *Perder terreno*. *Pedem* referre. || met. Empitjorarse 'l malalt. *Perder terreno*. *Ægotum* gravare.

REGONÉIXER LO TERRENO. fr. Prevenir los inconvenients. *Reconocer el campo*. *Speculari*.

TERRENY. m. ant. **TERRENO.** || adj. De la terra, del país. *Indijeno*, *del país*. *Indigenus*.

TÉRREO, A. adj. Lo que consta de terra ó está fèt de ella. *Térreo*. *Terreus*. || **TERRÓS.**

TERRER, A. adj. Lo que pertany á la terra. *Terro*, *terreno*. *Terrenus*. || S' aplica á lo que vá arrastrant per terra fora de sa naturalesa, com: boyra *TERRERA*. *Terrero*. Ad *terram* demissus. || m. Tros de terra esbalmada ó escarpada. *Terrera*. *Clivus terreus*. || Munt ó pila de terra. *Terrero*. *Terreus agger*. || Lo munt de terra que serveix de blanch ahont apunten los canons en l' exercici de artilleria. *Terrero*. *Scopus*, i. || Lo lloch ahont se trau la terra pera fér cànsters, rajolas, etc. *Barreira*. *Argilletum*, i. || f. pl. Espècie de teulas majors que las comunas, y serveixen de canal en las teuladas. *Aquilones*. *Tegula major*.

TERRESTRE. adj. **TERRENAL.**

TERRETA. f. Terra magra y de poca substància. *Terrezuela*. *Exiguus* ager.

TERRIBILÍSSIM, A. adj. sup. *Terribilissimo*. Valdè *terribilis*.

TERRIBILITAT. f. Qualitat de lo que es terrible. *Terribilidad*. *Terribilitas*, atis. || Duresa, aspresa del geni, natural y condició. *Terribilidad*. *Ferocitas*, atis.

TERRIBLE. adj. Lo que es de témer. *Terrible*, *formidable*, *terrible*. *Terribilis*, *formidandus*. || Atrós, de aspecte fer. *Terrible*, *atroz*, *truculento*. *Truculentus*. || Aspre de geni. *Terrible*, *duro de genio*. *Durus*, *difficilis*. || Mòlt gran. *Terrible*, *tremendo*. *Immanis*. || Sensible, com: es cosa **TERRIBLE** que haja de pagar lo que no dech. *Sensible*, *terrible*, *fuerte*. *Acerbus*.

TERRIBLEMENT. adv. m. De un modo terrible. *Terriblemente*. *Terribiliter*.

TERRÍCOLA. f. Habitant de la terra. *Terrícola*. *Terricola*, æ.

TERRÍFIC, CA. adj. Lo que posa terror y espant. *Terrífico*. *Terrificus*.

TERRISSA. f. Eynas de terra cuyta, com ollas, cànsters, gibrells, etc. *Vidriado*, *loza*, *terriza*. *Figlinum*, i.

TERRISSER. m. Fabricant de terrissa. *Alfare*, *ro*. *Figulus*, i.

TERRISSERIA. f. Fàbrica de terrissa. *Alfar*, *alfareria*. *Figlina*, æ.

TERRITORI. m. Districte prop de la població. *Territorio*. *Territorium*, ii. || Extensió de terreno. *Territorio*. *Ager*, i. || Lo terme ó espay á que s' exten la jurisdicció de una ciutat ó poble. *Territorio*. *Jurisdictionis territorium*.

TERRITORIAL. adj. Pertanyent al territori. *Territorial*. *Territorialis*.

TERROR. m. Espant, gran por. *Terror*. *Terror*, is. || Turbació, consternació que fá pérdre l' us dels sentits. *Terror*. *Terror*, is.

TERROR PÁNICH. Lo va ó sèns fonament que perturba la rahó. *Terror pánico*. *Panicum*, i, *lymphaticus* metus.

TERRÓS. m. Gleva, tros de terra apilotada. *Terron*. *Gleba*, æ, *bolus*, i. || Porció de sal, sucre, etc., apilotat. *Terron*. *Grumus*, i. || pl. La hisenda en terràs ó camps. *Terrones*. *Arva*, *fundi*, orum.

SÉR DOLS COM UN TERRÓS DE MEL Ó DE SUCRE. fr. DOLS COM UNA MEL.

TERRÓS, A. adj. Mesciat ab terra. *Terroso*. *Terrosus*.

TERROSSADA. f. Cop de terrós. *Terronazo*. *Ictus gleba impactus*.

TERROSSARSE. v. P. **ATERROSSARSE.**

TERROSSÁS. m. aum. *Terronazo*. Ingens *gleba*.

TERROSSET. m. d. *Terroncillo*. *Glebula*, æ.

TERROSSÓS, A. adj. Abundant de terrossos. *Terregoso*. *Glebosus*.

TERS, A. adj. **TERCER.** || **TERCH.** || Pulit, llustrós, bruniit. *Terso*. *Tersus*. || ret. Dít del estil, bruniit, llimat y pur. *Terso*. *Consciens*. || m. La

tercera part de un tot. *Tercio*. Tertium, ii. || f. Parlant de carn, lliura prima ó de dotze onsas, tercera part de una carnicera. *Libreta*, *tercia*. Tertia, æ. || Trimestre, la quarta part de un any. *Tercia*. Trimestris. || La quarta part del diner degut en l'espai de un any, com TERSA de catastro, etc. *Tercio*, *tercia*. Pro quadrimestri debita pecunia. || En las catedrals la renda principal de qualsevol prebenda en que no s' enclouhen las distribucions. *Gruesa*. Præcipuus proventus. || ant. LAUDEMI.

TERSAMENT. m. adv. TERCERAMENT.

TERSANA. f. TERCIANA. || f. ant. ADRASSANA.

TERSANELL. m. TERCIANELLA.

TERSOL. m. náut. ant. Lo tercer de una nau després del proer y alier, servia sols pera la batalla. En las partidas se li dona 'l nom de *sobresaliente*.

TERTÚLIA. f. Reunió de amichs y familiars en alguna casa particular pera conversar, jugar y divertir-se honestament. *Tertulia*. Familiaris congressus. || Junta voluntària pera tractar de punts y matèries instructives y polítiques, com: TERTÚLIA patriòtica, etc. *Tertulia*. Dissertorum aut politicorum cœtus.

TERTULIÀ, NA. adj. Qui concorre á la tertúlia. *Tertuliano*, *tertulio*, *tertuliente*. Familiaris congressus socius.

TERUNCI. m. Petita moneda romana de plàta, que era la quarta part del as, so es: tres unsas. També fou la quarta part del diner. *Teruncio*. Teruntius, ii.

TES, SA. adj. Tivant. *Tieso*. Rigidus, tensus. || Plural femení, pronom, lo mateix que TAS, TEVAS, com: TES cosas estàn com estavan. *Tus*. Tuæ.

TESA. f. TÉSIS, CONCLUSIÓ. || Abundància, molt, com: á TESA, dir-se á TESA, usarse á TESA. *Mucho*. Multum.

TESCÓ. m. TASCÓ.

TÉSIS. f. Qüestió universal. *Tésis*. Thesis, is.

TESOR. m. TRESOR.

TESORA. f. ant. ESTISORA.

TESORERIA. f. y derivats TRESORERIA.

TEST. m. Tros ó bocí de canter, plat, etc. *Tiesto*, *casco*, *tejuela*, *tejoleta*. Testa, æ. || Torreta, vas gran de terrissa, pera plantar flors. *Tiesto*, *mace-ta*, *pote*. Testa, æ. || TEXT. || ant. TESTA.

FORSAT ES DE QUE 'LS TESTS SEMBLAN Á LAS OLLAS. ref. ant. Que la part sia fiel al tot. Y

LOS TESTOS HAN DE SEMBLAR Á LAS OLLAS. fr. met. Se diu dels que heretan y practican las malas costums de sos pares. *Se parecen los cascos á la olla*. Mores referre parentum.

PIXAR FORA DEL TEST. fr. met. fam. Dir ó fér qualsevol cosa fora de propòsit. *Hermoso atar de rocin, y atábale por la cola; bailar sin son: traer á colacion; salirse de la parva ó del corro*. Extrà chorum canere.

TESTA. f. Lo front de la persona, y 's s'ól pèndrer per tot lo cap. *Testa*. Caput, itis, calvaria, æ.

|| met. Front, cara, davant, part anterior de qualsevol cosa, com: TESTA del exèrcit. *Testa*, *testera*. Frons, tis. || Enteniment, capacitat, talent, prudència. *Testa*. Ingenium, ii, mens, tis. || En las bòtas de posar vi 'l primer cèrcol. *Testa*, *rumo*. Primus arvis in capite dolii. || f. Se diu de cada extrem ó cap de las pots y altrás pessas. *Testa*, *cabo*. Frons, tis, extremum, i.

TESTA CORONADA. Emperador, rey, príncep ó senyor que no regoneix altre superior en lo temporal. *Testa coronada*. Princeps diademate distinctus.

TESTA DE FERRO. Qui presta son nom en algun contracte ó altre negoci que en la realitat es de altre. *Testa férrea ó de fierro*, *cabeza de hierro*. Testa ferrea. || La persona que no's cansa ni fatiga en mòlt temps, encara que continuament estiga ocupat en algun treball mental. *Cabeza de hierro*. Caput laboris tenax.

TESTA MAGRA. La de poca solidesa, substància ó entitat. *Testa vana ó vacia*. Inane caput.

MALA TESTA. Qui obra sèns judici ni consideració. *Mala testa*, *mala cabeza*. Præceps, inconsideratus homo.

SÉR UNA GRAN TESTA. fr. Tenir grans talents. *Ser muy hombre, grande hombre ó grande testa*. Maximo ingenio pollere.

TESTÁCEO, A. adj. S' aplica als animals que tenen closca, especialment als peixos. *Testáceo*. Testaceus.

TESTADOR, A. m. y f. Qui fá testament. *Testador*. Testator, is.

TESTAMENT. m. Declaració de la última voluntat feta solemnement ab institució de hereu determinat. *Testamento*. Testamentum, i, diathea, orum. || La Escriptura sagrada, y 's divideix en nou y vell testament. *Testamento*. Testamentum, i. || Los consells é instruccions que al morir dona un pare á sos fills. *Testamento*. Ultima patris voluntas vel instructio ad filios.

TESTAMENT CLOS. Lo cubert ab una carpeta, sobre la qual firma 'l testador, si sab, y sino altre en nom de ell, y dos testimonis, en presència dels quals entrega 'l notari. *Testamento cerrado*. Clausum, secretum testamentum.

TESTAMENT MILITAR. Lo que fá 'l soldat en campanya, sèns altra solemnitat que dos testimonis ó una simple escriptura de 'sa pròpia ma; pero de ninguna manera será vàlit aquest testament, no sent fèt en campanya. *Testamento militar*. Militare testamentum.

TESTAMENT NOU. teol. Lo llibre que conté 'ls evangelis y demès obras canòniques posteriors al naixement de Jesucrist. *Nuevo Testamento*. Novum testamentum.

TESTAMENT NUNCUPATIU. Aquell en que 'l testador expressa de viva veu tota sa voluntat sobre l' hereu, llegats y altrás disposicions. Antiguament en virtut de un privilegi que Pere III rey de Aragó concedí á Barcelona y sos ciutadans, podia 'l notari

fér lo testament estant sol ab lo testador, y després de fét eridava testimonis, davant dels quals deya, que ell havia notat lo testament del màteix testador, y valia com si l'haguessen ohit los mateixos testimonis; però en lo dia está revocat y abolit dít privilegi, y 's fá en presència de dos testimonis y un notari que fá una escriptura, suplint de aquest modo 'l número de testimonis que de dret comú deurian sér set. *Testamento nuncupativo ó abierto*. Testamentum nuncupativum.

TESTAMENT SACRAMENTAL. Aquell en que un ciutadà de Barcelona declara y espressa sa última voluntat per escrit ó sols de paraula, presents los testimonis, encara que no hi haja notari, sia en terra ó en mar. Pera ésser vàlit aquest testament, se requereix que'ls testimonis, que assistiren á ell, dintré 'l termini de sis mesos de estar en Barcelona, juren ab las acostumadas solemnitats en la iglésia dels sants Just y Pastor de aquesta ciutat, sobre l'altar de sant Fèlix, vuy de santa Creu, que així lo vegèren y ohiren escriptur ó dir com se conté en la escriptura, ó com digué sols de paraula 'l testador en sa última voluntat, com se llegeix en lo capítol 48 de las consuetuds de Barcelona, vulgarment ditas lo «*Recognoverunt proceres.*» *Testamento sacramental*. Testamentum sacramentale.

TESTAMENT VELL. Los escrits canónichs anteriors al naixement de Jesucrist. *Viejo Testamento*. Vetus testamentum.

FALSIFICAR LO TESTAMENT. fr. Adulterarlo. *Falsear el testamento*. Testamentum vitare.

FÉR TESTAMENT. fr. Disposarlo. *Hacer, ordenar su testamento*. Testamentum facere.

OBRIR UN TESTAMENT. fr. Rómprer la carpeta del testament clos pera poderlo llegir. *Abrir un testamento*. Testamentum resignare.

REVOCAR, ANUL-LAR Ó MUDAR LO TESTAMENT. fr. Inutilisar lo testament fét segons dret, com quant al testador li naix un hereu ó quant fá altre testament perfet. *Quebrantar, revocar el testamento*. Testamentum improbare, irritum facere.

SENSE TESTAMENT. m. adv. ABINTESTAT.

SI NO VAL PER TESTAMENT, VALGA PER CODICIL. loc. fam. Manifesta 'l desitj de lograr alguna cosa per qualsevol medi, com sia regular ó lícit. *Lo que no pasa por testamento pase por codicilo, ó si no vale por testamento, valga por codicilo*. Quod non pervenitur hac via, pervenitur alia.

TESTAMENTARI, A. adj. pertanyent al testament, com: disposició TESTAMENTÀRIA. *Testamentario*. Testamentarius. || m. Marmessor, encarregat de cumplir lo testament. *Albacea, testamentario, cabezalero*. Testamentarius executor.

TESTAMENTARIA. f. Execució de lo disposat en lo testament. *Testamentaria*. Testamentati solutio.

TESTANT. m. TESTADOR.

TESTAR. v. a. FÉR TESTAMENT.

TESTARRUDAMENT. adv. m. Obstinada-

ment. *Pertinax, obstinadamente*. Pervicacim.

TESTARRUT. m. Terch, perfidiós. *Cabezudo, testarudo, cabeza de hierro*. Capitosus.

TESTAT, DA. p. p. *Testado*. Testatus. || adj. Qui ha mort havent fét testament. *Testado*. Testatus.

TESTERA. f. TESTA. 2.

TESTET. m. d. *Tejilla, tejuela, tejoleta*. Testula, æ.

TESTÍCUL. m. Part glandulosa en lo cos del animal. N'hi ha dos, y són l'òrgano principal de la propagació, per formarse en ells lo sèmen. *Testiculo*. Testiculus, i, polimen, inis.

TESTICULAR. adj. Lo que correspon als testículs ó té relació ab ells. *Testicular*. Ad testiculos pertinens.

TESTIFICACIÓ. f. La obra de testificar. *Testificación*. Testificatio, nis; testium auctoritas.

TESTIFICADOR, A. m. y f. Qui testifica. *Testificante*. Testificans, tis.

TESTIFICAR. v. a. Declarar en veritat alguna cosa. *Testificar*. Testor, aris. || for. Deposar com testimoni en un acte judicial. *Testificar*. Testificor, aris.

TESTIFICATIU, VA. adj. Lo que declara y dóna testimoni verdader de alguna cosa. *Testificativo*. Testificativus.

TESTIMONI. m. Lo qui declara en judici. *Testigo, testificante*. Testis, auctor, is. || Qui está present á lo que's diu y fá per altres. *Testigo, testimonio*. Arbitr, tri. || Declaració, deposició del testimoni, asseveració de alguna cosa. *Testimonio*. Testificatio, nis, elogium, ii. || Proba, justificació, probació de la certesa ó veritat de alguna cosa. *Testimonio*. Testimonium, ii. || Instrument legalisat per notari, en que dóna fé de alguna cosa. *Testimonio, y testificado* pr. Ar. Fidem faciens instrumentum. || Qualsevol cosa de la que s'infereix la certesa de algun fet. *Testigo*. Testis, is. || Senyal de alguna cosa, com: lo color de la cara es lo millor TESTIMONI de la seva malaltia. *Testigo*. Testatio, nis. || DECLARACIÓ.

TESTIMONI ABONAT. Qui es digne de crèdit, y no té tatxa legal. *Testimonio abonado*. Testis amplissimæ religionis.

TESTIMONI DE OHIDO Ó DE OHIDA. 'L qui sols pót declarar per havér ohit la cosa. *Testimonio de oídas*. Auritus testis.

TESTIMONI DE VISTA Ó OCULAR. Lo qui's troba present al cas en que deposa. *Testigo de vista, testigo ocular*. Oculatus testis.

TESTIMONI INSTRUMENTAL. Lo qui assisteix al otorgament de un instrument. *Testigo instrumental*. Instrumentalis testis.

TESTIMONI SINGULAR. for. Lo qui per discórdia dels altres en lo fet, persona, lloch ó temps, no fá fe, ni serveix sa declaració. *Testigo singular*. Testis singularis.

TESTIMONI SINODAL. La persona honesta, de sufi-

ciència y probitat, anomenada en lo sínodo pera saber per ella la observància dels estatuts sinodals. *Testimonio sinodal*. Synodalis testis.

ACABAR, CONFRONTAR LOS TESTIMONIS. fr. ACABAR. 2.

DAR TESTIMONI. fr. TESTIFICAR. || for. Fèr fe 'l notari, certificar per escrit de lo que ha passat davant de ell. *Dar fe ó testimonio*. Fidem facere.

EXAMINAR LOS TESTIMONIS. fr. for. Pèndrerlos declaració, interrogarlos y escriurer lo que declaran. *Examinar testigos*. Testes interrogare.

FALS TESTIMONI. Impostura, falsa atribució de alguna cosa. *Falso testimonio*. Commentitia accusatio.

FÉR DE TESTIMONI. fr. Declarar. *Deponer, declarar*. Testificor, aris.

LLEVAR UN FALS TESTIMONI. fr. Acusar, declarar falsament. *Levantar un falso testimonio*. Commentitio crimine aliquem petere.

PÈNDRER TESTIMONIS. fr. Demanar á algú que fassa de testimoni. *Tomar testigos*. Aliquem testari.

POSAR PER TESTIMONI. fr. Anomenar á algú pera que declare la veritat. *Poner por testigo*. Aliquem antestari; testimonium de re aliqua perhibere.

REFUTAR LOS TESTIMONIS. fr. Desfer la declaració que donan. *Tachar los testigos*. Testes refellere.

TRAÜRER TESTIMONIS. fr. Citar ó presentar personas de autoritat pera que confirmen la veritat de alguna cosa. *Hacer testigos*. Quidquam testibus comprobare.

TESTIMONIAL. adj. Lo que serveix de testimoni ó li pertany. *Testimonial*. Testimonialis. || pl. Instrument autèntich, carta de abono, y especialment la que donan los bisbes á sos súbdits, quant han de passar á altra diòcesis. *Testimoniales*. Testimoniales litteræ.

TESTIMONIAR. v. a. TESTIFICAR.

TESTOT. m. Tros de cànter, etc., que serveix pera posar alguna cosa. *Cacharro*. Fragmentum, i.

TESTUT. m. Tortuga militar formada ab los escuts pera defensa del camp contra 'ls tirs del enemic. *Testudo*. Testudo, inis.

TETERA. f. Eyna ó vas pera preparar y servir lo te. *Tetera*. Potioni the conficiendæ urceus.

TETRACORDI. m. mús. Consonància ó interval-lo de quatre tons. *Tetracordio*. Tetrachordum, i.

TETRADA. f. Reunió dels quatre primers números naturals 1, 2, 3 y 4. *Tetrada*. Tetrada, æ.

TETRADITA. f. Secta y heretges seqüaces de Orígenes. Lo mateix nom se dona á altres heretges, com als Sebastians perque dejunavan en lo quart dia de Pàsqua; als Maniqueus, perque posavan en Dèu quaternitat, en lloch de Trinitat; també donàren dit nom los antichs als noys que naixian en la quarta lluna, y 'ls consideravan infelissos. *Tetradita*. Tetradita, æ.

TETRADRACMA. f. Moneda antiga que valia quatre dracmas. *Tetradracma*. Tetradrachma, æ.

TETRAÉDRO. m. Piràmide triangular equilàtera, las caras laterals de la qual són triànguls

equilàteros iguals al de la basa. *Tetraédro*. Tetrahedron, i.

TETRAGONISME. m. Quadratura del círcul. *Tetragonismo*. Tetragonismus, i.

TETRÀGONO. m. geom. Figura rectilínea de quatre ànguls iguals. *Tetràgono*. Tetragonum, i.

TETRAGONOMETRIA. f. Art de calcular ab números quadrats. *Tetragonometria*. Tetragonometria, æ.

TETRAGRÀMATO. m. Paraula de quatre lletres, y per excelència es nom que's dona á Dèu. *Tetragramaton*. Tetragrammaton, i.

TETRALOGIA. f. ant. Certàmen poètic que's feya ab quatre pessas; tres tragédias y una comèdia satírica, contra altres quatre semblants. *Tetralogia*. Tetralogia, æ.

TETRÀMETRO. m. Vers jámbich de vuyt peus que's troba en Terenci. *Tetràmetro*. Carmen tetrametrum.

TETRARCA. m. Senyor de la quarta part de un regne. *Tetrarca*. Tetrarcha, æ. || Governador absolut de una provincia. *Tetrarca*. Tetrarcha, æ.

TETRARQUIA. f. Lo govern de Tetrarca. *Tetrarquia*. Tetrarchia, æ.

TETRASÍL-LABO, A. adj. QUADRISÍL-LABO.

TETREA. f. Màquina antiga de guerra, inventada per Tetras calcedoni, pera conduhir l' ariete. *Tetrea*. Tetrea, æ.

TÈTRICH, CA. adj. Trist, melancòlich, adust, mal humorat. *Cacoquímio, tétrico*. Tetricus.

TEU, TUA Ó TEVA. Pronom possessiu. *Tuyo*. Tuus. || pl. Parents, amichs ó partidaris de aquell ab qui's parla. *Tuyos*. Tui, tuorum.

LO TEU ES MEU, Y LO MEU M' HO VULL. ref. Repren la descomedida avarícia de alguns, que volen tenir part en los bèns dels altres sèns lo menor desfaltch ni minva en los sèus. *Partir como hermanos; lo mio mio, y lo tuyo de ambos ó de entrambos*. Quæ mea sunt, mea sint; tua sed communia sunt.

TEUCRIONATA. f. Planta ó arbret de cosa de sis peus de alt, sempre vert; la fulla semblant á la del camedris; la flor blanca, y la llavor quasi rodona en una espècie de campaneta que li serveix de càlis. N'hi ha de várias espècies. *Teucrio*. Teuchrium, ii.

TEULA. f. Pessa de fanch cuyt en forma de canal. *Teja*. Tegula, æ.

TEULA DE CUBRIR Ó DE CABALLÓ. La que's posa en las teuladas la part vuyda abaix pera abrassar los costats de las que forman los reguerons. *Cobija*. Imbricium juncturas operiens tegula.

CÁURER LAS TEULAS. fr. met. fam. Ferse de nit. *Anohecer*. Advesperasco, is.

TEULADA. f. Cubert de teulas. *Tejado*. Imbricatum tegulatum, tectum. || Entre gitanos, capa, manteu ó sombrero. *Tejado*. Tectum, i. || Cop de teula. *Tejazo*. Tegulæ ictus.

TEULADA SECA. Cubert ab solas las teulas ó ab la simple teulada. A *teja vana*. Sub simplici tecto.

ADOBAR LAS TEULADAS. fr. *Trastejar, retejar.* Imbricibus reficere.

ADOB Ó REMENDO DE TEULADA. *Trastejo.* Tegulorum sartura.

DE TEULADAS EN AVALL m. adv. Segons l'ordre regular, deixant á part la voluntat de Déu. *De tejas abajo.* Spectata natura.

FÉR TEULADA. fr. Cubrir ab teulas. *Tejar, cubrir de ó con tejas.* Imbrico, tegulo, as.

MIRARSE ALGUNA COSA DE TEULADAS EN AVALL. fr. **MIRARSE UNA COSA DEL TERRAT EN FORA.**

TEULADETA. f. d. *Tejadillo.* Tectulum tegulis munitum. || Cubert sobre 'ls portals y finestras. *Sobradillo.* Parvum tabulatum.

TEULARIA. f. TEULERIA.

TEULAR. m. TEULADA. 2.

TEULER. m. Qui fà teulas. *Tejero.* Tegularius, ii.

TEULERIA. f. Fàbrica de teulas. *Tejar, tejera, tejerta.* Tegularium, ii.

TEULETA. f. d. *Tejuela.* Parva tegula.

TEULÍS. m. Boci de teula ó altre test semblant. *Tejoleta.* Tegulae frustrum.

TEXT. m. Terme relatiu contraposat á comentarí, y es un discurs ó sentència original, sens glosa, nota, ni interpretació. *Texto.* Textum, i, textus, us. || La autoritat ó cita de las paraulas de qualsevol autor. *Lugar, texto, pasaje.* Textus, us, auctoritas, atis. || Los versos que's posan al cap damunt de altres ab que's van glosant. *Texto, pie.* Textus, us, glosa, æ. || Per antonomàsia las sentències de la sagrada Escripura. *Texto.* Sacrae Scripturae textus. || Entre estampers caràcter de lletra entre la atanasia y parangona. *Texto.* Textus thipographyci forma.

EIXIRSE DEL TEXT. fr. **PIXAR FORA DEL TEST.**

TEXTUAL. adj. Lo que convé en lo sentit ab lo text. *Textual.* Textualis. || Lo que autorisa sos pensaments ab lo literal dels textos, ó que proba un text ab altre. *Textual.* Textualis.

TEXTUALISTA. m. Lo qui cita textos ab freqüència. *Textualista.* Textuum studiosus.

TEXTUALMENT. adv. m. Absubjecció al text. *Textualmente.* Juxtà litteralem textum.

TEXTUARI m. Llibre que conté 'l text sens glosa ni comentaris. *Textuario.* Textuarius, ii. || Lo qui seguia entre 'ls juheus la secta dels caraitas. *Textuario.* Textuarius, ii.

TEXTURA. f. La disposició y orde dels fils en los teixits. *Textura, tejedura.* Textura, æ. || met. Disposició, col·locació y orde dels pensaments, frases, etc. *Contextura, textura.* Textura, æ. || met. La composició y organisació que tenen los cossos naturals. *Contextura, textura.* Compago, inis.

TEY. m. Arbust ramós, sobre tres ó quatre pams de alt, ab fullas sempre verdas, semblants á las del lli, molt peladas y apegalosas; flors petites y blanquinosas, formant com una panolla que cría unas tavellas encarnadas y quasi rodones; la pell de

textura fibrosa, tenás, arrugada al través quant està seca, de color gris y pardench al exterior, y groguench al interior, cuberta de una borra suau com la seda, y de petites clapas ó berrugas blanquinosas de distància en distància: de olor desagradable y fastigós; de sabor acre y corrosiu. Se separa fàcilment de llarch á llarch, y es diaforética, estimulante y fá alsar bombollas. *Toroisco.* Thymelæa, æ, gnidium, ii.

TEYA. f. Estella rehinosa del pi, que s'usa pera fér llum. *Cuelmo, tea.* Tæda, æ, sapium, ii. || met. Qualsevol fusta rehinosa que s'encen ab molta facilitat. *Tea.* Tæda, æ.

TEYA DE LA DISCÒRDIA. Lo qui excita ó fomenta discòrdias. *Tea de la discordia.* Fomes discordiæ.

TEYAS NUPCIALS. Certas teyas que portavan los desposats davant de sas esposas, y comunment se pren per las mateixas bodas. *Teas maritales ó nupciales.* Nuptiales tædæ.

TEYER. m. y

TEYERA. f. Graella en que's posan las teyas pera il·luminar. *Tedero.* Craticula tædifera. || f. ant. Teya. *Tizon.* Tæda, æ.

TEYÓS, A. adj. Rehinós, que té las qualitats de la teya. *Teoso.* Tædifer.

TI.

TI. m. TINO.

TIA. f. Germana del pare. *Tia.* Amita, æ. || Germana de la mare. *Tia.* Matertera, æ. || Germana del avi ó àvia. *Tia.* Magna amita. || La donzella ó soltera de molta edat. *Doncellueca, grandeva, tia.* Grandæva, ætate propecta virgo. || mit. Muller de Iperion, mare del sol, de la lluna y de la aurora. *Tia.* Thia, æ.

CONTARHO Á SA TIA. fr. fam. ab que's dubta ó nega de alguna cosa que's refereix com á certa. *Contrárselo á su abuelo ó á su tia; á otro perro con ese hueso.* Narra amitæ querelas.

NOL' ATRASSARIA Á SA TIA. loc. fam. ab que's denota que una minyona està en aptitut de casarse. *Estar de saca.* Nuptiis captam vel paratam esse.

QUEDARSE PERA TIA. fr. met. fam. Arribar la dona á una edat avansada sens havér contrèt matrimoni. *Quedarse para tia ó para vestir imágenes.* In-nuptam senescere.

TIADA. f. BACANT.

TIARA. f. Espécie de mitra rodona circuhida de tres coronas, que té per remat una creu. Es insígnia del Sumo Pontífice y demostrativa de la suprema autoritat. *Tiara.* Tiara vel tiaras pontificia.

|| La dignitat del papa. *Tiara.* Tiara, æ, pontificatus, us. || Adorno del cap, espécie de turbant que usan algunas nacions; comensá entre las donas persas; y després s'extengué als homes, especialment entre 'ls prínceps y sacerdots. *Tiara.* Tiaras vel tiara, æ. || Cert peix anomenat així, per la semblansa que sa closca té ab la tiara. *Tiara.* Tiara, æ.

TIBAR. v. a. y derivats. TIVAR.

TIBERI. n. p. de home. *Tiberio*. Tiberius, ii. || ter. fam. MARINXA.

TIBERÍ, NA. adj. Cosa del Tíber riu de Roma. *Tiberino*. Tiberinus. || m. Deu dels antichs romans que donà nom al Tíber, per haverse negat en ell. *Tiberino*. Tiberinus, i.

TIBI, A. adj. TEBI. || f. Nom que donan los facultatius al os major de la cama. *Canilla*, *tibia*. Tibia, æ.

TIBIAL. m. y adj. anat. Muscle que serveix pera extèndrer la cama, y lo que li pertany. *Tibial*. Tibialis.

TÍBIAMENT. adv. m. TÉBIAMENT.

TIBIESA. f. TEBIESA.

TIBOR. m. Espècie de gerra de terra de Xina. *Tibor*. Vas ita dictum.

TIBURCI. n. p. de home. *Tiburcio*. Tiburtius, ii.

TIBURÓ. m. Peix de mar, espècie de gos ó llop, però de monstruosa grandesa, fins á vint peus de llarch, y á proporció gruixut; té solament en tot lo cos la esquena ó espinada. Es molt voràs de carn humana. *Lamia*, *tiburón*, *marrajo*. Canis vel lupi marini especies.

TIGIÀ. m. Nom que 's donava en la antiga Roma als sacerdots dels sabins. *Ticiano*. Ticianus.

TIC TAC. Veus fictícies pera escarnir lo so del martell ó altre so repetit. *Zas zas, zis zas, tris tras, tic tac*. Strepitus inconcinnus, iteratus.

TIENTO. m. Bastonet que tenen los pintors en la ma esquerra ab un botonet de borra ó pom rodó al últim, pera que no espatlle lo que pintan. *Tiento*. Virga pictorica manum sustinens. || Consideració prudent, templansa, mirament y cordura en lo que 's fá ó empren. *Tiento*, *ten-con-ten*. Attentio, nis.

TIESSO, A. adj. Dur, dret, ferm, solit, y que ab dificultat se doblega ó romp. *Firme*, *tieso*, *puro*, *yerto*. Durus, solidus. || Terch, constant, ferm en són sentir. *Firme*, *tieso*, *tenaz*. Durus, tenax. || Tivant, lo desmasiadament grave y circumspecte. *Cucullierguido*, *tieso*, *recto*, *patitieso*. Rigidus, gravis. || S' aplica al vivent que s' ha quedat tivant y sens moviment pel molt fret, y també 's diu dels cadàvers y altras cosas que pateixen lo mateix efecte. *Yerto*. Rigidus.

TENIRSE Ó MANTENIRSE TIESSO. fr. Mantenirse ferm en alguna resolució. *Tener tieso*, *tenerse tieso*. Animum obfirmare.

Á LA MANERA TIESSA. loc. ant. *Vestido segun la moda tedesca*, á la tedesca. More tudescæ.

TIFA. f. fam. EMBUSTERO. || XIMPLE.

TIFARA. f. La marrinxá ó moixera espléndida y abundant. *Merendona*, *comilitona*, *comilona*, *tragantona*, *manjorrada*. Lautæ merenda.

TIFARADA. f. fam. CAGARADA.

TÍFUS. m. Malaltia epidèmica produhida per un veneno ó miasma introduhit al cos per qualse-

conducto, y trastorna la major part de las funcions corporals y las facultats intel·lectuals. *Tífus*. Epidemica febris.

TÍFUS ASSIÁTICH. CÓLERA MORBO.

TÍFUS DE AMÉRICA. FEBRA AMARILLA.

TÍFUS DE ORIENT. PESTE.

TIGRE. m. Fera molt velós, de la figura de un gat, encara que molt més grossa, las garras de lleó, 'ls ulls grochs y resplandents, cua llarga, las ungles y dents agudissimas, y la pell ab clapas de vários colors. *Tigre*. Tigris, is. || Orinal gran pera 'ls excrements majors. *Tito*. Scaphium, ii, lasanum, i.

TILDAR. v. a. Posar titllas á las llettras. *Atildar*, *tildar*. Apicibus notare. || Censurar las accions de algú. *Atildar*, *tildar*, *fiscalizar*, *tachar*. Notar, as.

TILDE. m. Poquíssim. ENGRUNA.

TILE. m. TITLLA.

TÍLIA. f. Arbre que 's troba en Astúrias y en los Pirineus de Catalunya y Aragó, molt comú en los passeigs de Europa. Té la soca alta y grossa ab brancas, de escorxa llisa y un poch cendrosa, fusca blanca y blana; las fullas són de figura de cor, punxagudas, y dentadas per las voras; las flors grogas, y de olor suau, quant estan frescas, de olor més débil y color groch més obscur, quant estan secas; de sabor mucilaginos un poch aromátich; pedunculadas, ó ab cua, quatre ó cinch reunidas en lo pedúnculo ó punxó; pedúnculo armat de una bráctea de figura de llansa molt prima y transparent, de color verdós en l' estat fresch, groch de palla en l' estat sech, cális caduch de cinch pétalos; molts fils; ovari de cinch casetas. Lo fruyt es una càpsula globulosa de cinch casetas. *Tilo*, *tilia*. Tilia europæa.

TILLA. f. náut. Lo mitj de una cuberta, compres desde popa á proa entre las cordas, ó per la part compresa entre aquestas y la artilleria. *Crujía*, *tilia*. Fori, orum. || ant. TITLLA.

TILLAR. v. a. TITLLAR.

TILLET. m. TITLLET.

TIM. m. La insígnia que 's col·loca sobre l' escut de armas pera distingir los graus de noblesa. *Timbre*. Insigne in casside. || met. Qualsevol acció gloriosa, que ensalsa y ennobleix. *Timbre*. Insigne, is.

TIMBA. f. Despenyadero, precipici. *Derrumbadero*, *derrumbiadero*, *despeñadero*, *precipicio*, *volladero*, *desgalgadero*. Locus præruptus.

TIRAR DE DALT Á BAIX DE UNA TIMBA. loc. Precipitar. *Derrumbar*. Præcipitare; præcipitem agere.

TIMBAL. m. Caixa de forma cilíndrica, cuberta pels dos costats de dos pells estiradas; se toca ab dos bastons anomenats baquetas, y serveix pera 'ls tochs de guerra. *Caja*, *atabal*, *timbal*, *timpano*, *témpano*. Tympanum, i.

TIMBALA. f. TIMBAL. || pl. Instrument en forma de caldera ab una pell de timbal en la boca;

vá davan en las professons de Còrpus. *Timbales*. Tympana, orum. || La part posterior del home. *Tamboril*. Clunes, ium. || BAQUETA. 2.

TIMBALEJAR. v. n. Tocar lo timbal. *Tocar los timbales*. Tympanizo, as.

TIMBALER. m. TAMBOR. 3.

TIMBALET. m. d. *Timpanillo*. Parvum tympanum.

TIMIAMA Ó TIMIANA. f. Espècie de escorxa olorosa que's tráu de las Índias orientals. Aquesta escorxa serveix pera perfums, pera corregir los vicijs del pulmó, y purificar l'ayre en temps de pesta; però es rara y costosa, y's pòt suplir ab la excorxa del arbre de encens. *Timiama*. Thymiana, æ.

TÍMIDAMENT. adv. m. Ab temor. *Timidamente*. Timidè.

TÍMIDITAT. f. Temor, por, encongiment é irresolució. *Timidez*. Timiditas, atis.

TÍMIDO, A. adj. Temerós, cobart. *Tímido*. Timidus.

TIMO. m. anat. Glándula com tortuga en la part superior del pit, ahont se divideixen la vena cava y la artèria aorta. *Timo*. Tymus, i.

TIMÓ. m. náut. Post vertical, col·locada en lo extre de la popa de la embarcació sobre golfos, en que gira á la dreta ó á la esquerra pera donar la direcció á la nau. *Timon*. Clavus, i, navis gubernaculum. || L' instrument que governa 'l moviment de algunas máquinas. *Timon*. Gubernaculum, i, temo, nis. || Espigó de carreta. *Timon*. Temo, nis. || ter. FARIGOLA. || met. Aquell qui té 'l principal govern ó direcció de qualsevol cosa. *Timon*. Clavus, i.

TIMOCRÀCIA. f. Govern en que 'ls richs tenen monopolisats los càrrechs, empleos y honors. *Timocracia*. Timocratia, æ.

TIMÓCRATA. m. Partidari de la timocràcia. *Timócrata*. Timocratix seclator.

TIMOCRÀTICH, CA. adj. Lo que pertany á la timocràcia. *Timocrático*. Timocraticus.

TIMONEJAR. v. n. Governar lo timó. *Timonear*. Clavum ducere, regere.

TIMONER. m. Qui governa 'l timó de la nau. *Timonero*, *timonel*. Claviductor, is, naulerus, i.

TIMONERA. f. Lo siti ahont s' assenta la bitàcula, y está 'l pinsot ab que governa 'l timoner. *Timonera*. Clavi capsas, situs. || Cada una de las plomas grans de la cua del aucell, ab que dóna direcció al vol. *Timonera*. Rectrices plumæ.

TIMONET. m. FARIGOLA.

TIMORAT, A. adj. Qui té 'l sant temor de ofèndrer á Dèn, y's governa per ell en sas operacions. *Timorato*. Pio timore percitus, ductus.

TIMPÀ. m. Entre estampers, artífici format de quatre llistons de fusta ó ferro, y cubert de pergamí ó roba; dins de ell s' hi fica un capsal de panyo, pera que estiga bla y suau. Serveix pera assentar sobre de ell lo paper que s' ha de imprimir,

y per medi de dos frontissas, s' ajau sobre'l motllo que está posat en la pedra. *Timpano*. Tympanum typographicum. || arq. Certa figura á modo de quadrat, que's posa molts vegadas ab alguns adornos en lo principi de algun arch. *Timpano*, *timpanillo*, *timbanillo*. Tympanum architectonicum.

TIMPANELL. m. ter. ENVÀ.

TIMPANILLO. m. Entre estampers timpà petit que s' encaixa detrás del principal, y sobre de ell s' assenta 'l quadro ab que s' apreta 'l motllo pera que estampe. *Timpanillo*. Timpanulus, i.

TIMPES. m. pl. ant. Montanyas. *Costas*, *montañas*. Montes, colles, ium.

TINA. f. GERRA. || Vas gran en forma de caldera, de diferents matèrias, que serveix pera tenyir y altres usos. *Tina*, *tino*. Cortina, æ. || La en que's conserva y prepara la barrella pera la fàbrica del sabó. *Trujal*. Trulla, æ. || Gerra de fusta plena de àygua, posada junt á las calderas de ayguardent, en la qual está ficada la que diuhen culebra, per ahont passa l' ayguardent que's vá destil·lan. *Corbato*. Ligneum dolium. || cur. || Cubell de fusta que s'ól servir pera recullir las àyguas de pluja, pera pèndrer bany, pera rentar y altres usos. *Tinaco*, *tina*. Amplior cortina. || Vas en que's desengreixan las llanas en las fàbricas. *Cubeto*, *tina*, *caldera*. Ad lanam detergendam vas.

GUARNIR LAS TINAS. fr. En las manufacturas de llana, es posar en la tina ó en la caldera 'ls ingredients necessaris pera 'l tint. *Armar la tina*. Caldariam ad tingendum instruere, parare.

POSAR EN UNA TINA. fr. DONAR TINT.

TINAJA. f. ant. TINA.

TÍNDRE. v. a. ter. TENIR.

TINELL. m. Quadra ó aposento en que menja la família dels senyors y grans. *Tinelo*. Famulorum cœnaculum. || ant. APARADOR. || ter. ESCUDELLER. || TINA. 2. || MAYNELL. || Derivat de *tenir*, per que era la 'sala ahont se tenian ó celebravan los actes de cort y ahont se tenian de cos present los difunts de la família real de Aragó: es l'únich resto que queda del antich palau major de Barcelona. *Sala de corte*. || TINELL MAJOR. *Palacio mayor*. Palatium precipuum.

TINÈNCIA. f. y

TINENSA. f. ant. Lo càrrech ú ofici de tinent. *Tenencia*, *tenientazgo*. Vicarii munus. || La possessió y ocupació actual de alguna cosa. *Tenencia*. Possessio, nis.

TINENT. m. mil. L' oficial immediat al capitá. *Teniente*. Subcenturio, nis. || Lo qui ocupa y exerceix lo càrrech ó ministeri de altre, y es com substitut seu. *Teniente*. Vicarius, ii; vices gerens. || TENIDOR. 1. || adj. Lo que confronta ab altra cosa, com: TINENT ab la vinya del vehí. *Confinante*, *confrontante*, *lindante*, *lindero*. Confinis, conterminus. || ant. COMARCA.

TINENT CORONEL. L' oficial de grau immediat á coronel. *Teniente coronel*. Subchiliarchus, i.

TINENT DE REY. Oficial de guerra que mana en alguna ciutat ó plassa en lloch del governador. *Teniente de rey.* Proprætor.

TINENT GENERAL. L' oficial general de grau immediat al capità general. *Teniente general.* Prætorius legatus. || En lo regne de Aragó era 'l coadjutor del procurador reyal y l' immediat superior als demès oficials de la procuració reyal essent en lloch de dit procurador en sa ausència. *Teniente general, suprefecto.* Subprefectus, i.

TINENTA. f. La dona del tinent. *Tenienta.* Subcenturionis uxor.

TINETA. m. d. *Tinajilla, ica, ita, tinajuela tinica, illa, ita.* Doliolum, i.

TINGITÁ, NA. adj. Natural de ó lo que pertany á Tànger. *Tingitano.* Tingitanus.

TINGLADO. m. Tablado que s' apoya en bigas ó taulons, enclavats en la paret, surtint en fora. *Tablade, palenque, andamio.* Tabulatum, i.

TINGLE. f. Pessa de marfil ú os llisa y ampla, que usen los vidriers pera obrir y ajustar al vidre las oberturas del plom. *Tingle.* Instrumentum eburneum ad vitrum plumbo aptandum.

TINGUDA. f. Tirada, extensió, com: camp de gran TINGUDA. *Extension.* Extensio, nis. || La obra de tenir ó celebrar alguna junta, etc., com: dins de la TINGUDA dels estats. *Celebracion.* Celebratio, nis.

TINGUT, DA. p. p. *Tenido.* Habitus. || Observat. *Observado.* Observatus. || Obligat, com: sér TINGUT. *Obligado, tenido.* Coactus.

TINITA. m. Sobrenom dels reys de Egipte. *Tinita.* Tinita, æ.

TINO. m. Judici, prudència y discurs judiciós, pera 'l govern y acertada direcció de alguna matèria. *Tino, tiento, ten-con-ten.* Judicium, ii. || Bon pols y facilitat pera fèr bè alguna cosa. *Pulso, acierto, tino.* Dexteritas, atis. || Moderació, templansa. *Moderacion, tino.* Moderatio, nis.

AB TINO. m. adv. Ab judici, ab prudència. *Con tino, mesuradamente.* Solerter.

EIXIR DE TINO. fr. Executar alguna acció irregular per la vehemència de alguna passió. *Salir de tino, de juicio, de seso, de su quicio ó de sus quicios.* Extrà ordinem prætergredi.

PÉRRER LO TINO. fr. Pérrer lo judici, l' enteniment. *Desatinar, desatentar.* Aberro, titubo, as.

TRÀURER Ó FÈR EIXIR DE TINO. fr. Aturdir, ó confóndre á algú ab alguna espècie ó rahó que se li persuadeix ó impressiona. *Sacar de tino ó de tiento, desatinar, desatentar, enagenar.* Furorem alicui suscitare. || Provocar, inquietar, irritar. *Sacar de si, ó de tino, ó de madre, ó de quicio ó de sus casillas.* Irrito, as.

TINT. m. La acció de tenyir. *Tinte, tinta, tintura, teñidura.* Tinctura, æ. || Lo color ab que's tenyeix. *Tinte, tinta.* Color, is. || La oficina ó paratge ahont se tenyeix y donan los colors. *Tinte.* Tinctorium, ii, tinctoria officina. || Artifici, manya ab que

's vól dissimular una cosa aparentantne una altra. *Colorido, tinte.* Fucus, i.

DONAR TINT. fr. Tenyir, donar color á alguna cosa. *Entinar, entintar.* Tingo, is.

TINTA. f. Licor negre ab que s' escriu. Sos regulars ingredients són caparrós, galas, alum y goma arábica en áygua ó vi. *Tinta.* Atramentum, i. || **TINT.** 2.

TINTA DE SABATER. La que usen los sabaters pera tenyir los cuyros, etc. *Tinta sutoria.* Atramentum sutorium.

CÓRRER LA TINTA. fr. Estar flúida y en proporció pera escriurer. *Correr la tinta.* Atramentum aptè fluere.

DE BONA TINTA. m. adv. fam. Ab activitat, eficàcia y acrimonia. *De buena tinta.* Vehementi calamo.

|| **DE BONA PART.**

DONAR Ó NO DONAR TINTA. fr. Denota que la ploma senyala ó no, per estar poch ó massa oberta, ó perque la tinta es massa espessa ó massa clara. *Dar ó no dar tinta.* Atramentum mittere vel non emittere.

DONAR TINTA. fr. Servir la tinta pera imprimir. *Dar tinta.* Typographico prælo ministrare.

DONAR UNA TINTA Ó DOS TINTAS. fr. Donar un ó dos banyes de tint. *Dar una tinta, dos tintas.* Injicere, tingere.

MITJA TINTA. pint. La tinta general que's dóna primer pera pintar al tremp y fresch. *Media tinta.* Generale linimentum.

PÉRRER TINTA. fr. Sucar la ploma ab tinta pera poder escriurer. *Tomar tinta.* Intingere pennam atramento.

SABER ALGUNA COSA DE Ó PER BONA TINTA. fr. met. Estar informat de alguna espècie per subjecte á qui's déu donar crèdit. *Saber algo de buena tinta ó de buen original.* Ex probato, certo auctore aliquid scire.

SEGONA TINTA. pint. Segon grau ab que 'l clar baixa envers l' oscur. Així mateix se diu, tercera, quarta tinta, etc. *Segunda tinta.* Linimentum secundum, tertium, etc.

TINTAR. v. a. y derivats. **TENYIR.** || v. n. Dít dels rahims. **PINTAR.** 12.

TINTAR AB ARXIOTA. fr. Tenyir, donar tint á la seda, cotó, etc., en lo such de dit arbre. *Embijar.* Archiote tingere.

TINTER. m. Lo vas en que's té la tinta pera escriurer. *Tintero.* Atramentarium, ii.

DEIXARHO EN LO TINTER. fr. fam. Olvidar ú omitir alguna cosa. *Dejar ó dejarse en el tintero alguna cosa; dejar entre renglones.* Rem oblivisci, prætermittere.

QUEDARSE ALGUNA COSA EN LO TINTER. fr. Olvidárseli á algú alguna espècie ó idea que devia tenir present. *Quedarse á alguno en el tintero alguna cosa, quedarse entre renglones, ó quedarse algo en el tintero.* Rem oblitam esse alicui.

TINTILAINA. f. Planta. SUMACH.

TINTINAS. f. pl. TENTINAS.

TINTIRINTIN. m. L' eco ó sonido que resulta del toc dels clarins ó altre instrument que 'l tinga agut. *Tintirintin.* Acutus sonus repetitus.

TINTORER, A. m. y f. Qui tenyeix ó dóna 'ls tintis. *Tintorero.* Infector, tinctor, is. || Qui tenyeix de pardo ó fosc. *Embazador.* Fuscator, is.

TINTORERIA. f. Establiment de tintorer, y l' art de tenyir. *Tintoreria.* Tinctoria officina.

TINTURA. f. TINT. 1. || No'cia superficial de alguna cosa. *Tintura.* Levis notitia. || quim. Extracte del color de un ó més mixtos ab la porció més pura de sa substància, que posat en infusió en licor convenient, y desfet en foch suau, li comunica sas virtuts y color. *Tintura.* Tinctura, æ.

TINYA. f. Erupció cutànea, de un humor corrosiu y acre, que vá rosegant y fent foradets com las arnas en 'lo cútis del cap, ahont se cría crosta. *Alopecia, tiña, alopecia, peladera, pelona, pelonia.* Porrigo, inis; seabies, ei. || ARNA. 1. || BRUTICIA, PORQUERIA.

SÉR MÉS VIU QUE LA TINYA. fr. met. ab que's dóna á entèndrer que algú es moltíssim viu ó astut. *Pelarse de fino; sentir nacer la yerba; ser muy redomado.* Versutum esse.

TOCAR LA TINYA. fr. met. Pegar á algú. *Menear, tocar el bullo; matar ó cascar las liendres.* Tundere.

TINYADURA. f. Lo senyal ó tara que las arnas fan en las robas. *Apolilladura.* Tinæ morsus.

TINYARSE. v. n. ARNARSE.

TINYETA. m. met. Lo lladre astut, que róba ab manya, dissimulo y engany. *Galafate, gato, ganzúa, guarduño, cortabolsas.* Subdolosus fur. || Viu y astut pera fér sòn negoci. *Pájaro, redomado.* Callidus, versutus.

TINYÓS, A. adj. Qui pateix la malaltia de la tinya. *Tiñoso.* Tinea affectus; porriginosus. || pl. Las personas que s' están curant de tinya en l' hospital. *Tiñosos.* Porrigine infecti.

TIÓ. m. Lo boscall comensat á cremar. *Tizon.* Titio, nis, torris, is. || Tronch ó soca de arbre. *Tronco.* Truncus, i. || Lo que en la nit de Nadal se posa al foch. *Nochebueno.* Ingens lignum. || CABALLET. 5.

TIÓ DEL INVERN. CONDEMNAT. 2.

QUI TÉ TIONS, FÁ ESTELLAS. loc. Denota que qui té bèns ó alhajas pròpias, fàcilment se remedia en las necessitats. *Quien tiene alforjas y asno, cuando quiere va al mercado.* Quisquis habet peras, et quo portantur, asellum,

Mercatum quoties allubet, ille petit.

TIONADA. f. Cop donat ab algun tió. *Tizonazo, tizonada.* Titionis ictus.

TIONÁS. m. aum. *Tizonazo.* Grandior torris.

TIONET. m. d. *Tizoncillo.* Exiguus titio.

TIORBA. f. Instrument músich, espècie de llabut, un poch major y ab més cordas. *Tiorba.* Chelis, citaræ species.

TIP, A. adj. Satisfet de menjar. *Saciado, harto,*

repleto, lleno. Satur, satius. || m. ÁPAT, FART.

ESTAR TIP Y RETIP DE ALGUNA COSA. fr. met. Estar cansal, fastiguejat, enfadat de ella. *Estar ahito, cansado, fastidiado, aburrido.* Pertræsum esse.

FÉRSE UN TIP DE ALGUNA COSA. fr. Menjar de ella fins estar ben satisfet. *Darse una panzada, un hartazgo.* Cibo oppleri.

TÍPICA. f. Nom de la regla que doná sant Sábás á sos monjos. *Típica.* Typica, æ.

TÍPICH, CA. adj. Simbólich, al-legórich. Se diu de un sentit de la Escriptura. *Típico.* Typicus, symbolicus.

TIPLÉ. m. mús. Veu aguda. *Tiple.* Acuta vox. || mús. Qui té la veu aguda. *Tiple.* Acutus cantor. || mús. Instrument de so agut, guitarró. *Guitarri- llo, tiple, guitarra.* Acutior cithara.

TIPLISONANT. adj. Lo que té la veu ó to de tiple. *Tiplisonante.* Acutè sonans.

TIPO. m. Motllo, exemplar. *Tipo, molde, ejemplar.* Typus, i.

TIPOGRAFIA. f. L' art de imprimir ó estampar. *Tipografia.* Ars typographica.

TIPOGRÁFICH, CA. adj. Cosa de tipografia. *Tipográfico.* Typographicus.

TIPOGRAFISTA. m. Qui treballa ó compon alguna història sobre l' art de imprenta. *Tipogra- fista.* Typographicus scriptor.

TIPÓGRAFO. m. IMPRESSOR.

TÍQUIS MÍQUIS. Vens bárbaras ab que en l' estil familiar se notan algunas expressions afectadas, y ab singularitat quant se diuen mútuament entre dos ó més personas. *Tiquis miquis.* Verba nimis incompressa mutuo dicta vel jacta.

TIR. m. L' acte y efecte de tirar. *Tiro.* Jactus, us, explosio, nis. || La senyal ó impressió que deixa lo que's tira. *Tiro.* Ictus signum, vestigium. || La quantitat de munició que's necessita pera carregar una vegada la arma de foch. *Tiro.* Pulveris ac plumbi scloppetis seu bellicis tormentis apta portio. || met. Dany grave que's fá á altre. *Tiro.* Noxa, molestia, æ. || Xasco, burla, ab que maliciosament s' enganya á altre. *Tiro.* Fraus, dis, dolus, i.

|| En la maquinària l' acte de llansar algun cos al ayre, y l' efecte ó l' impuls dels mateixos cossos tirats. *Proyeccion.* Projectio, nis. || Joch enter de sis ó set mulas ó caballs, per lo comú de un tamany y pel. *Tiro.* Sex mulæ, equi pro rheda corpore et colore pares. || LLARGÀRIA.

TIR DE CANÓ. CANONADA.

TIR DE FUSELL. FUSELLADA.

TIR DE PEDRA, ESCOPETA, etc. La distància ó espay á que arriban disparadas ó llansadas. *Tiro de piedra, escopeta,* etc. Jactus, us.

TIR DE PISTOLA. PISTOLADA.

ERRAR LO TIR. fr. met. Enganyarse en lo dictàmen ó concepte de alguna pretensió ó intent. *Errar el tiro.* Ab scopo aberrare, deerrare.

POSARSE Á TIR. fr. met. Arribar alguna cosa á la disposició y estat proporcionat y convenient pera

que se execute, ó á paratge á punt de que succehesca. *Ponerse á tiro*. Sub manu esse, propè ut.

TIRA. f. Tros de qualsevol drap llarch y estret. *Hijuela, tira*. Tænia, æ. || Lo tros llarch de tela que s' esquina y se separa del demès. *Tira*. Telæ segmen. || Filera de ceps posats en orde. *Liño*. Series, ei. || arq. *FILADA*. || *RENGLERA*. || interj. ab que s' expressa la extranyesa ó admiració que causa alguna cosa. *Cáspita, zape*. Hui, apage.

POSAR TIRAS DE DRAP. fr. Posarne en las obras de fusta, en las parts y juntas que poden obrirse. *Enlazar*. Lini fasciis munire.

TIRÁ, NA. adj. S' aplica al senyor que governa sèns justícia y á mida de sa voluntat. S' usa també com á substantiu. *Tirano, tiránico*. Tyrannus. || ant. Nom que's donava al rey ó soberà, encara que obràs arreglat á lley y justícia. *Tirano*. Tyrannus, i. || Se diu també de las cosas inmaterial, com lo temps es un tirá de la memòria. *Tirano*. Tyrannus, i. || S' aplica al negociant que ven sos gèneros á preu exorbitant y pujat. *Tirano*. Maximo pretio vendens. || Se diu de la passió de amor ó altre afecte que domina l' ànimo, ó persuadeix l' enteniment. *Tirano*. Tyrannus dominator.

TIRABECHS. m. PÉSOL TIRABECH.

TIRABUIXÓ. m. Instrument pera traurer los taps de las botellas. *Sacacorchos, tirabuzon, sacatapon, sacatrapos, sacabuzon*. Instrumentum ad obturamentum extrahendum. || Lo bucle que natural ó artificialment se sól fèr en lo cabell. *Sortija*. Capilli annulus.

TIRACORDETES. m. Ajudant del butxí. *Ayudante del verdugo, y vigolero* entre gitanos. Carnificis adjutor.

TIRADA. f. La acció de tirar. *Echada, tirada, echamiento*. Jactus, us, vibratio, nis. || La acció de tirar ab violència. *Tiron*. Violentia, æ, attractio, nis. || Distància de un lloch á altre, ó de un temps á altre. *Tirada*. Distantia, æ, intervallum, i. || Lo que's beu de una vegada. *Vez, trago, tragantada, trocanada, gorgorotada*. Liquoris haustus, tractus. || Esfors violent. *Forcejo, forcejon*. Contentio, nis, contentus, us. || *ESTIRADA*. || Séquit, inclinació, afició, y així 's diu, que una cosa té molta *TIRADA*. *Requesta, querencia*. Requisitio, nis. || Nom que donan los picapedrers á la llista treballada y pulida que fan á la vora de la pedra que pican. *Tirada*. Os lapidis perpolitum.

TIRADA DE CABELLS. *Repelon*. Capillorum revulsio.

TIRADA DE LA BRIDA. Cop violent que's dona ab lo fre á las cabalcaduras. *Sofrenada, sobarbada*. Refrænatio, suffrænatio, nis.

TIRADA DELS GANXOS. La acció de tirar alguna cosa ab los ganxos. *Garabateo, garabatada*. Unci, harpaginis jactus.

DE UNA TIRADA. m. adv. De una sola vegada, de un cop, en un acte continu y seguit. *De una tirada, de un golpe*. Uno continetique ductu.

TIRADETA. f. d. *Traguito, sorbillo, ito*. Sorbillum, i.

TIRADOR, A. m. y f. Qui tira. *Tirador, tirante*. Jaculator, vibrator, is. || Qui tira 'ls pits de las donas. *Mamador*. Lactans, sugens, tis. || Entre estampers, *PREMPISTA*. || Entre comerciants, qui tira las lletres de cambi. *Dador*. Sponsor nummarius. || Qui llansa alguna cosa. *Echador*. Projiciens. || Lo qui sab acertar bè algun objecte, regularment ab arma de foc. *Certero, tirador*. Dexter colimator.

TIRADOR DE OR. Lo qui reduheix l' or á fil. *Tirador de oro*. Aurum ad fila deducens.

TIRADOR DE PLOM. Roda que serveix pera estirar ó allargar lo plom. *Tirador de plomo*. Plumbi in caniculos ducendi rotula.

TIRALÍNEAS. m. geom. Instrument ó punta de cer ó coure, que serveix de ploma á modó de llapidera, pera tirar ab llimpiesa las líneas del dibuix ó de un pla. *Tiralineas, tirador de lineas*. Graphium, ii.

TIRALLÁ. exp. ab que's manifesta que no's vol obrir, ó 's desaproba lo que altre diu. *Quita allá*. Absit. || Interjecció pera significar la repugnància que's té de admètrer ó fèr alguna cosa. *Quita*. Apage.

TIRALLONGA. f. Série continuada de molts cosas. *Tiramira, retahila, letania, sarta, recua, runfla*. Continuata series.

TIRALLONGA DE PARAULAS. Cópia excessiva de paraulas pera explicar algun concepte més difusament de lo que's necessita. *Filateria*. Inania verba.

TIRAMENT. m. *TIRADA*. I.

TIRAMOLLAR. v. a. nàut. Estirar de un cap que passa per retorn, pera afuixar lo que té, ó pera que quede en banda. *Tiramollar*. Funem laxare.

TIRANA. f. Espècie de romans espanyol. *Tirana*. Hispanica cantinela.

TIRANAMENT. adv. m. *TIRÁNICAMENT*.

TIRANDAS. f. pl. *AIXANGUER*. || Las cordas ó corretjas, que, agafadas á las guarnicions de las mulas, serveixen pera tirar lo cotxo. *Tirante*. Lorum ductuarium. || Entre architectos y fusters la viga que travessa de una paret á altra, mantenint las fermas. *Tirante*. Transtrum, i.

TIRANET. m. d. *Tiranillo*. Tyrannulus, i.

TIRANIA. f. Govern despòtich. *Tiranía, tiranización*. Tyrannis, idis. || Preu exorbitant en las vendas. *Tiranía*. Exactio, nis. || Exacció exorbitant en los drets de algun jutge ó emple públich. *Tiranía*. Repetundarum crimen. || met. Imperi despòtich ó violent de las passions. *Tiranía*. Tyrannis, idis. || Crueltat. *Tiranía*. Crudelitas, atis.

TIRÁNICAMENT. adv. Ab tirania. *Tiránicamente, tiranamente*. Tyrannicè.

TIRÁNICH, CA. adj. Cosa de tirania. *Tiránico, tirano*. Tyrannicus.

TIRANISAR. v. a. Dominar, manar ab tirania.

Tiranizar. Tyrannicè agere. || Tractar cruel é inhumanament. *Tiranizar*. Tyrannicè tractare. || met. Dominarnos, subjectarnos las passions. *Tiranizar*. Dominari. || v. a. CONNAR. 3.

TIRANISAT, DA. p. p. *Tiranizado*. Tyrannicè tractatus.

TIRANITSAR. v. a. TIRANISAR.

TIRANNA. f. TIRANIA.

TIRANNO. m. TIRÀ.

TIRANT. adj. TIVANT. || m. Corretja pera assegurar los estrebs á la sella quant no's vól que penjen. *Tirante*. Lora, æ. || En los cotxos es un ferro en forma de S que vá desde la estisora als pilars. *Tirante*. Ferrum sinuosum in rheda. || pl. Espécie de ansetas ú orelletas, regularment de veta de fil, cosidas á dintre, á cada costat de las botas, pera calsarlas ab comoditat. *Tirante*. Ansa, æ. || ter. ELÁSTICH. 2. || En los tabals los cordills que serveiven pera tirar la pell y posarla en to. *Tirantes*. Strictionis nodus.

TIRAPEU. m. Corretja unida pels dos caps, y ab que's sabaters aseguran la pessa quecusen sobre'l genoll *Tirapié*. Pendulæ sutoris lorum. || Ganxo ó crossa de pastor. *Gancho*, *cayado*, *cayada*. Pedum, agolum, i.

TIRAR. v. a. Llansar. *Tirar*, *echar*, *arrojar*, *lanzar*. Jacio, propello, is. || Atráurer; y així's diu: que l' iman tira al ferro. *Tirar*, *echar*. Attrao, adduco, is. || Reduhir á fil alguns metalls. *Tirar*. Metalla ad fila redigere. || Retirar, imitar, semblarse, 's diu en especial dels colors. *Tirar*. Refero, ers. || Estirar, exténdrer. *Tirar*. Distendo, is. || Fér forsa envers sí, pera portar algun pes, com: TIRAR lo carro, etc. *Tirar*. Traho, conduco, is.

|| Disparar las armas, máquinas ó invencions artificials de foch. *Disparar*, *tirar*. Explodo, is. || met. Desperdiçar, dissipar caudal, diner ó hisenda. *Tirar*, *tirar á la calle*. Dilapido, as. || Introduhir una cosa á altra, com sal al olla, vi á la garrafa. *Echar*. Injicio, is. || geom. Fér, formar, tras-sar, com: TIRAR una perpendicular, una paralela, etc. *Echar*, *tirar*. Produco, is. || met. Posar los medis pera algun fi, continuar la execució de alguna cosa, com: TIRAR endavant. *Tirar*. Tendo, is. || Guanyar, adquirir, com: TIRAR sou. *Tirar*. Stipendia recipere. || Atráurer inclinant la voluntat. *Tirar*. Adduco, allicio, is. || Perjudicar, oposarse, destorbar. *Tirar*. Adversor, aris. || Cobrar ó pèndrer la part ó qualitat que á algú li correspon en repartició ó en lo joch. *Tirar*. Partem sibi debitam assumere. || Llevar, robar, pèndrer, com: TIRAR la bossa de algú. *Quitar*, *tirar*. Aufero, ers, eripio, is.

|| Valerse de alguna cosa, usar de ella, com: TIRAR ma á la espasa. *Echar*. Utor, eris. || Entre estampers, estampar, imprimir. *Tirar*. Typis mandare; praela excludere; imprimo, is. || v. n. Dirigirse per alguna part, com: TIRAR á la dreta. *Echar*, *tirar*. Tendo, is; gressum dirigere. || Durar alguna cosa, ó mantenirse sens decáurer de són estat, com

se diu del malalt, etc. *Durar*, *tirar*, *alargar*. Persisto, perduco, is. || Posar, com: TIRAR llenya al foch. *Echar*, *poner*. Pono, is. || Inclinar, com lo cos endavant ó endetrás. *Echar*. Inflecto, is. || Pèndrer alguna cosa de bona ó mala manera, com: TIRAR á bulla. *Echar*, *tirar*. Accipio, is. || Atribuhir á cert fi alguna acció ó paraula. *Echar*, *tirar*, *atribuir*. Verto, tribuo, is. || Pegar, com: li TIRÁ una garrotada, una estocada, etc. *Echar*, *tirar*, *dar*. Impingo, is. || Tráurer, y així 's diu: TIRAR la áygua del pou. *Sacar*. Eruo, is. || En lo joch de cartas, llansar la carta á la taula. *Echar*, *jugar*. Jacio, ludo, is. || Dir renechs, paraulas sentenciosas, amenassadoras ó notables per altre estil. *Echar*. Profero, ers. || Soltar, etjegar alguna cosa que está oprimida, com ventosilats, etc. *Echar*. Solvo, is. || Publicar, prevenir, donar avís de alguna cosa que s' ha de executar, com: TIRAR avís de una comèdia. *Echar*. Indico, is. || Junt ab alguns noms significa lo mateix que'l verb de que's formen, com: TIRAR malediccions, malehir; TIRAR las amonestacions, amonestar. *Echar*. Ejicio, is. || Junt ab la partícula á y alguns noms de pena, equival á condemnar á ella, com: TIRAR á galeras, á desterro. *Echar*. Damno, as. || Junt ab la partícula á y algun infinitiu, donar principi á la acció del verb, com: TIRAR á córrer, etc. *Echar*. Incipio, is. || Junt ab la preposició per y nom de professió ó carrera, instruirse en ella pera exercitarla després, com: TIRAR per Iglésia. *Echar*, *ir por*. Alicui muneri se addicere, devovere. || v. r. Llansarse, deixarse cáurer. *Lanzarse*, *arrojarse*, *echarse*. Se projicere. || SALTAR. || met. Dirigirse precipitadament sobre algun objecte. *Echarse*, *tirarse*. Involvo, as. || Acomètrer al enemich. *Arrojarse*, *tirarse*. In hostem irruere. || Inclinar-se ab desitj á alguna cosa. *Inclinarse*, *tirarse*. Inhio, as.

TIRAR AVANT. fr. Prosseguir. *Echar adelante*. Prosequor, eris.

TIRAR EN AVANT. II. ALLARGAR, DIFERIR.

TIRAR LLARCH. fr. que ademés del sentit recte significa contar ó calcular més delo que's necessita. *Tirar largo*. Ad longum procedere. || PROPASSARSE.

TIRAR PER ALT. fr. met. Despreciar alguna cosa. *Echar por alto*. Prætereo, repello, is. || Calcular alguna cosa, suposant tot lo més á que's pót arribar. *Echar por largo*. Ad summum computare.

TIRAR ALGÚ TANT DRET COM PÓT. fr. Fér tots los medis pera destruhir á altre. *Tirar como á real de enemigo*; *tirar al codillo*, *al degüello*. Hostiliter petere.

TIRAR PER AMUNT. fr. Ponderar, exagerar alguna cosa. *Echar por mayor*, *por arrobas*, *por quintales*, etc. Exagero, as.

TIRAR SÈNS ENGALTAR. fr. TIRAR PER AMUNT. || Parlar ó respòndrer ab alteració, sèns ningun reparo, descaradament. *Echar por las de Pavia*. Procaciter loqui. || Parlar sèns to ni so. *Tirar sin encargar*. Non meditato loqui, cæco jaculari arcu.

TIRARHO TOT Á RODAR. fr. Desbaratar algun negoci. *Echarlo todo á rodar.* Rem funditus evertere.

TIRARSHO TOT. fr. Emportàrsen tot lo que hi ha en lo joch lo qui guanya. *Llevàrselo todo.* Omnia auferre.

TIRA Y AMOLLA. Joch de minyons, que s' executa prenent un dè ells algunas cintas de vários colors juntas per un extrem en la ma, y cada un dels altres n' agafa una per l' extrem contrari; qui las té totas mana al qui vol que tire ó amolle; en la intel·ligència que si li diu tira, ha de amollar, y si diu amolla, ha de tirar; del contrari pága prenda. *Tira y afloja.* Tende remitte.

TIRA TÚ, Y TIRARÉ JO. ref. que explica la dificultat de conclóurer un ajust ó conveni entre dos perfidiosos y arrimats á la seva. *Yo duro y vos duro, ¿quién llevará lo maduro?* Pertinaciter inter se ob-sistentibus nulla est concordia. || r. ant. *Separarse hacerse á un lado, hacerse aparte con alguno.* Sevoco, as.

TIRARSE ENRERA. loc. FERSE ARRERA.

Á TOT TIRAR. loc. Allargar lo tir tant com se pót. *A todo tirar.* Ad summum. || met. A més no poder. *A todo tirar, á lo mas, á lo sumo.* Ad summum.

TIRAS. m. Instrument ab mánech com de una cana de llarch, ab un travesser en un extrem, en forma de mitja lluna, y serveix pera amontonar lo blat. *Rastrillo.* Rastrum, i.

TIRAT, DA. p. p. *Tirado.* Jactus, vibratus.

TIRAT DE LLETRA. La forma ó caràcter de ella. *Caso de letra.* Ductus literæ.

DE UN TIRAT. m. adv. **DE UN TIRÓ.**

TIRATGE. m. Entre estampers l' acció de tirar, y 'ls exemplars que's tiran de cada full de una obra. *Tirado.* Subductio, nis. || Antigua prestació.

TIRETA. f. La corretja de pell assahonada y adobada, ab un cap en cada punta pera capsar cordons, que serveix pera cordar pantalons, gipons, etc. S' anomena també així la que's fá de cintas de seda, fil ó llana pera 'ls mateixos usos. *Agujeta, tirilla.* Adstrictoria ligula. || Lliga ó veta de lligar los calsons dessota 'l genoll. *Jaretera, jarretera.* Periscelium, ii, periscelis, idis.

FÉR TIRETAS. fr. VOMITAR.

NO VALER UNA TIRETA. fr. NO VALER UN PITO.

TIRETER. m. Qui fá ó ven tirelas. *Agujetero.* Ligularius, ii.

TIRETERIA. f. Ofici y botiga de tireter. *Agujeteria.* Ligularum officina.

TIRIBELL. m. TRIBULET.

TIRITÍ. m. Tremolor de fret, especialment afectat. *Tiritona.* Corporis tremor á frigore. || Petament de dents per causa del fret. *Crujido, rechino.* Dentium stridor.

FÉR TIRITINS. fr. Petarli á algú las dents de fret. *Dentellar, tirar, dar diente con diente.* Dentibus stridere.

TIRO. m. TIR. || DESPLER, XASCO.

FÉR TIRO. fr. Perjudicar, incomodar, fér mala

obra á algú en alguna pretensió. *Hacer tiro ó maltercio.* Officio, is.

TIRÓ. m. Vegada. *Tiron, vez.* Ductus, us. || Nou ó aprenent en algun art. *Tiron.* Tyro, nis.

DE UN TIRÓ. m. adv. De una vegada, de un camí. *De un tiron.* Continenter, uno impetu.

TIROCINI. Lo primer ensaig del qui apren qualsevol art. Regularment s' enten pel noviciat de la religió. *Tirocinio.* TiROCinium, ii.

TIROLÉS, A. adj. Cosa del Tirol país entre 'ls Alpes. *Tirolés.* Tirolensis.

TIROLIRO. m. fam. Lo so dels instruments de boca, y usat en plural se pren pels mateixos instruments. *Tiroriro, tarará.* Tibiæ, buccinæ, tubæ sonitus: etiam ipsa instrumenta.

TIROTEIG. m. La repetició de vários tirs de fusells. *Tiroteo.* Explosionum iteratio, scloppetij actuum repetitio.

TIROTEJAR. v. a. Repetir los tirs de fusell de una part á altra. Se diu comunent de las partidas de avansada, ó de un curt número de soldats ó gent. *Tirotear.* Scloppetij actus vicissim iterare.

TIRRENS. m. pl. En l' antich eran los etruschs ó toscans. *Tirrenios.* Etrusci.

TÍRRIA. f. fam. Mania ó tema que's pren contra algú, oposantse á ell en quant diu ó fá. *Tirria, enemiga, ojeriza, hipo, mohina.* Insana oppositio.

TIRS. m. Mangala enramada, cuberta de fullas de parra y eura, de la qual usavan los gentils en los sacrificis de Baco. *Tirso.* Thyrsus, i.

TISANA. f. Beguda medicinal composta de aygua de ordi y altres ingredients, conforme als efectes á que s' aplica, que regularment es pera purgar. *Tisana.* Plisana, æ.

TÍSICA. f. Malaltia causada per tenir alguna llaga en lo pulmó ó freixura, y ocasiona al qui la pateix tos acompanyada de febra, que 'l va extenuant y consumint poch á poch. *Tisis, tísica.* Phthisis, is.

TÍSICH, CA. adj. Qui pateix la malaltia anomenada tísica y lo que li pertany. *Ético, tísico.* Phthisicus.

TÍSIS. f. TÍSICA.

TISORA. f. pl. ESTISORA.

TISORAS SÓN TISORAS. loc. ant. TRETZE SÓN TRETZE.

TISORADA. f. ESTISORADA.

TISORETA. f. d. ESTISORETA.

TISORETAS DE SARMENT. Fils de sarment. *Tijeretas.* Capreoli, orum.

TISSÓS Y TISSÚ. m. Tela de seda molt dobla, brodada de certas flors sobre plata ú or, que passen desde l' endret al enrevés. *Tisú.* Tela auro vel argento, floribusque contexta.

TITA. Veu ab que 's crida á las gallinas. *Tita.* Vox qua gallinæ congregantur. || ter. ANIMALET.

TITÁ. m. SOL.

TITERISTA. m. Qui pórtá ó governa 'ls titeros. *Titiritero, titerero, titerista.* Ludio, nis, neuropastæ, arum.

TÍTERA. f. y

TÍTERO. m. Figureta de pasta ó altra matèria, vestida y adornada, que 's mou ab alguna corda ó artifici, ab accions risibles, ó representant algun paper, lo qual explica 'l qui 'ls governa. *Muñeco, títere, monillo.* Neuropaston, i. || met. Qui diverteix á altres ab extravagàncies ó sa figura ridícula. *Hazmereir, matachin, títere, renacuajo, zancajo, mocozero, personilla, calandrajo, arrancapinos, chuchumeco.* Ridiculus homuncio.

TITÍ. m. Espècie de mico molt petit de cos, que té en lo cap una clapa negra á modo de gorra. *Tití.* Parvulus cercopithecus.

TITIL-LACIÓ. f. Moviment ó palpitació accelerada ó convulsiva ab gust y deleyte. *Titilacion.* Titilatio, nis.

TITIRAR Y TITIRITAR. v. n. FÉR TIRITINS.

TITIRITAYNA. f. fam. Ruído confús de flautas ó cosas semblants, y per extensió 's diu de qualsevol bulla alegre ó festiva sens orde. *Titiritaina.* Tibiarum seu vocum confusio festiva.

TITLLA. f. Ratlleta ó nota que 's posa sobre alguna lletra, pera significar abreviatura en la veu, distingirla de altres, ó explicar l' accent. *Tilde.* Litteræ apex. || met. Cosa mínima. *Tilde.* Apex, icis.

POSAR TITLLAS. fr. y

TITLLAR. v. a. Posar titllas á las lletres que la demanan. *Atildar, tildar.* Apicibus notare.

TITLLASSA. f. aum. *Tildon.* Oblitteratio, nis, litura, æ.

TITULET. m. **TITLLA.** || Tros de paper que 's posa al cap de las pessas de roba, pera notar las canas que tira. *Marbete.* Papyracea nota.

TÍTOL. m. Inscripció ó rétol exterior pera 'l coneixement de las cosas interiors, ocultes ó reservades. *Titulo.* Inscriptio, nis. || Sobrenom ó distinctiu ab que 's coneix á alguna persona per sas obras ó accions. *Titulo.* Titulus, i, nomen, inis. || Causa, rahó, motiu ó pretext. *Titulo.* Titulus, i, ratio, nis. || Demonstració autèntica del dret ab que 's posseheix alguna cosa. *Titulo.* Titulus, i. || Testimoni ó nombrament pera alguna dignitat ó empleo. *Titulo.* Litteræ pro munere. || Dignitat de compte ó marquès, de que fá gràcia 'l rey ó soberà á algú per sos mèrits ó serveys; perquè s' intitula del nom de algun lloch ó territori que antes possehia, ó que juntament se li dóna, ó del apellido de sa casa y família. *Titulo.* Titulus honorificus. || **RÚBRICA.** || La primera plana del llibre, que regularment conté 'l nom de la obra, 'l del autor y 'l lloch abont està imprés. *Fróntis, titulo.* Titulus, i.

|| La suma que 's posa al principi de cada capítol. *Titulo.* Summa capitis. || En la jurisprudència civil y canónica, 's pren per lo mateix que capítol. *Titulo.* Textus, us. || pl. Las qualitats ó prenas del subjecte que 'l fan digne de estimació y de reverència. 'S diu regularment dels religiosos y ecclesiàstichs, que són homes de molts títols. *Re-*

verendas. Decus, oris, dignitas, atis. || for. Papers justificatius que 's presenten en un plet. *Titulos.* Litis instrumenta. || MONUMENT.

TÍTOLS AL PORTADOR. Document que té en cada costat de alt á baix una renglera de caselas que s' anomenan cupons, y es paper de crèdit de la renda perpétua de Espanya, pagadera en Madrid en lo 1 de abril y 1 de octubre la dels antichs, y la dels moderns en 30 de juny y 31 de desembre de cada any, en la tesoreria de amortisació. Al present n'hi ha de tres classes; los uns á rahó del 3, los altres del 4, y 'ls altres del 5 p. 100 al any. Los del 3, que són los moderns, provenen de la capitalisació dels cupons de interessos vensuts y no cobrats desde 'l segon semestre del any 1836 fins al segon de 1840 inclusius; los del 4 són procedents de la conversió dels vales reals consolidats en títols al portador, y 'ls del 5 dimanen de la capitalisació dels interessos de la deuda consolidada devengats, y no satisfets desde 'l segon semestre del any 1826 fins al dia últim de desembre de 1829, que s' anomenavan recibos metálichs. *Titulo al portador, inscripcion en el gran libro de la deuda consolidada.* Syngraphus, i.

TÍTOL COLORAT. Lo que abunda en alguna apariència de rahó y de justícia. *Colorado, colorido, titulo colorado.* Speciosus, recti aut veri speciem præferens.

TÍTOL SOL. Títol ú honor sens ninguna utilitat. *Mero titulo, titulo sine re.* Titulo tenus, titulus sine re.

TÍTOLS DE NOBLESA. Documents que la proban. *Pruebas, títulos de nobleza, ejecutoria.* Argumenta, documenta, orum.

TÍTOLS DE CASTILLA. Las personas condecoradas pel rey ab la dignitat de baró, compte ó marquès. *Titulos de Castilla.* Baro, comes, marchio.

Á Ó AB TÍTOL. m. adv. Ab motiu, pretext ó causa. *A ó con título, á fuer, con pretexto.* Colore, specie, sub specie, per speciem.

ADQUIRIR ALGUN TÍTOL. fr. Sér condecorat ab ell. *Titular.* Titulo decorari, insigniri.

DONAR TÍTOL. fr. Condecorar ab algun sobrenom. *Dar titulo.* Dignitatis nomine decorare.

SOTS TÍTOL. m. adv. Á Ó AB TÍTOL.

TITOLAR. v. a. TITULAR.

TITOLET. m. d. *Titulillo.* Levis titulus.

TITOT. m. ter. GALL DINDI.

TITUBAR. v. n. TITUBEJAR.

TITUBEJAMENT. m. La acció y efecte de titubejar. *Vacilacion, vacilamento, titubeo.* Titubantia, æ, titubatio, nis.

TITUBEJANT. p. a. Qui titubeja. *Titubeante.* Titubans, tis. || Dificultat ó embarás en pronunciar las paraulas. *Balbucencia, tartamudez, tartamudeo,* Balbuties, ei. || Usat com adverbí, inconstància ó irresolució. *Vacilando, titubeando.* Titubanter.

TITUBEJAR. v. n. Vacil·lar, pérdrer alguna cosa de sa firmesa. *Bambolear, titubear.* Titubo;

as. || Dubtar, no saberse resóldrer. *Vacilar, titubear, fluctuar*. Titubo, as, hæreo, es. || Entropessar las paraulas per causa de algun embarás en la llén-gua. *Balbucear, balbucir, tartajear, tartamudear, rozarse*. Titubo, as, balbutio, is. || Vagarejar, tur-barse de modo que no s' acerta en lo que 's diu ó fá. *Tartalear*. Titubo, as.

TÍTUL. m. TÍTOL.

TITULAR. adj. Lo que té algun títol, pel qual denomina, ó lo que dóna són propi nom per títol á altra cosa. *Titular*. Titularis. || **TITULAT.** 2. || v. a. Posar títol, inscripció ó nom á alguna cosa. *Titu-lar*. Titulo insignire, inscribere. || **ADQUIRIR ALGUN TÍTOL.**

TITULAT, DA. p. p. *Titulado*. Titulo inscrip-tus. || La persona distingida ab lo títol de comple, marquès, etc. *Titulado*. Titulo insignitus, decora-tus.

TIVAMENT. m. ESTIRAMENT.

TIVANT, A. adj. Lo que tiva. *Tirante*. Contra-hens, contorquens. || met. Díe de la persona que vá dreta y afectant gravetat. *Estirado*. Superbus.

TIVANTÓ. m. La propietat que té algun cos de estar tivant. *Tirantez*. Contractio, tensio, nis.

TIVAR. v. a. Estirar alguna cosa, pera que quede tivanta. *Tirar*. Contraho, is. || met. Anar dret afectant gravetat. *Estar ó ponerse tirante*. Con-trahi.

TIZÓ. m. ant. La espasa del rey D. Jaume I de Aragó. *Tizona*. Ensis Jacobi primi Aragoniæ.

TO.

TO. m. Lo so ó inflexió de la veu que denota 'ls vários moviments ó passions del ánimo, com: togra-ve, lúgubre, etc. *Tono*. Tonus, i. || Modo ó manera particular ab que 's fá alguna cosa, ó 's vol que s' entenga. *Tono*. Modus, i. || Entonament, la obra de donar punt á las veus. *Entono, entonamiento, ento-nacion, punto*. Incentio, præcentio, nis. || La ma-teixa cansó que 's canta. *Cancion, tonada, tonadi-lla*. Acroama, tis. || Segona major en la música. *Tono*. Tonus, i. || Motiu, ocasió. *Ton*. Ansa, æ, cau-sa, æ. || En lo moral se pren per modo, ayre, llen-guatge, etc. *Rango, tono*. Agendi modus, ratio.

TO DE VEU. Lo so de ella. *Metal*. Vocis tonus.

AB TO MAGISTRAL. loc. Ab gravetat afectada, ab to decisiu. *Con magisterio, en tono magistral, pro-tribunali*. Cum magisterii dignitate; tamquam ex tripode.

BUSCAR LO TO. fr. Cantar en veu baixa pera pên-drer los punts. *Coger el tono*. Argutè cantitare.

DONAR LO TO. fr. ENTONAR.

FÉR BAIXAR LO TO Ó DE TO Á ALGÚ. fr. met. Abátrer l' orgull, humiliar á algú. *Desentonar*. Deprimo, de-jicio, is.

MUDAR DE TO. fr. met. Moderarse en lo parlar. *Mudar de tono*. Vocem demittere.

SENSE TO NI SO. m. adv. Sense motiu, acció ó cau-sa, ó fora de orde. *Sin ton ni son, locamente, desca-belladamente, vanamente, de bolin de bolan*. Extrà chorum.

TOBA. f. TOVA.

TOBERA. f. Lo foradet que té 'l fornal, per ahont entra 'l canó de la manxa. *Aleribis, tobera*. Infundibulum, i.

TOCA. f. Adorno pera cubrir lo cap de las do-nas. *Toca*. Capitis velum, plagula. || Tela prima y clara de lli ó seda, espècie de beatilla de que ordi-nàriament se fan las tocas. *Toca*. Tela subtilis.

TOCA DE HOME. TOCADO.

TOGA DE MONJA. La que las monjas y beatas se posan en lo cap, y las vólta la cara. *Griñon*. Vela-men, inis, ricula, rica, æ.

DESPER LA TOCA. fr. Tráurer la toca. *Destocar*. Con-cinnatos, calamistratos capillos deordinare.

FABRICANT DE TOCAS. Qui teixeix ó fá las tocas. *To-quoero*. Flammenarius, ii; velorum artifex.

TOCABLE. adj. Lo que's pót tocar. *Tangible, palpable*. Tangibilis.

TOCADA. f. TOCATA.

TOCADO. m. Toca ab que 'ls homes se cubrei-xen lo cap pera dormir. *Tocador*. Calantica, m, su-darium, ii.

TOCADOR, A. m. y f. Qui tóca ó palpa. *Toca-dor, palpador, manoseador*. Palpator, is. || Qui tóca ó ona algun instrument de música. *Tocador, tañe-dor*. Pulsator, is, sonans, tis. || Quartet ahont las donas se pentinan y componen. *Tocador*. Loculus, i. || Espècie de tauleta ab són mirall, ahont las do-nas tenen las pintas y demès arreus pera compón-drerse. *Tocadar*. Tessellata arcula. || Toca ó punter ab que 'ls minyons senyalan las lletras. *Puntero*. Stylus, i, radius, ii. || pl. Manetas; bastonets tor-nejats ab un botó al cap pera tocar lo timbal, etc. *Baquetas, palillos, palotes*. Bacilla quibus pulsatur tympanum. || Lligam de cintas, etc., que las donas se posan per adorno en lo cap. *Tocado, prendido*. Tæniolæ sericæ muliebri capiti ornando.

TOCADORET. m. d. *Tocadoreito*. Arcula, æ, stylus, i.

TOCADURA. f. Nafra que fá l' aparell fregant la esquena de la bèstia. *Matadura*. Ulcus, eris.

TOCAMENT. m. La obra de tocar ó palpar. *To-camiento, palpamiento, palpadura*. Attrectatio, pal-patio, nis, tactus, us. || TOCH.

TOCAMENT DE CAMPANAS. La acció de tocar las cam-panas, repicant ó de altre modo. *Campaneo, repi-que, toque, tañido*. Nolarum pulsatio.

TOCAMENT DE CAMPANAS Á MORTS. Lo so que fan las campanas quant las tocan per algun enterro. *Clam-or, clamoreo, doble, posa*. Funebri nolarum pul-satio.

TOCANT. p. p. PARTICIPANT. || adv. m. En orde, en quant. *Tocante, en cuanto, en órden á, por lo concerniente*. Prout, quod attinet, prò, ad.

TOCAR. v. a. Exercitar lo sentit del tacto, per-

cebit la afecció de algun objecte. *Tocar*. Tango, attingo, is. || Manejar, toquejar ab las mans. *Manosear, palpar*. Palpo, attrecto, conflico, as. || mús. Sonar algun instrument. *Tañer, sonar, y pulsar*, si es de cordas ó teclas. Sono, inflo, as. || Arribar á alguna cosa ab la ma ó ab lo cap. *Llegar, tocar*. Attingo, is. || Arrimar, acercar ab total immediació una cosa á altra, pera que li comuniqui alguna virtut, com la agulla á la pedra iman. *Tocar*. Pers-tringo, is. || Aproximarse en cosas materials ó in-materials, com: N. toca als 30 anys. *Rayar, tocar, acercarse*. Proximum esse vel accedere. || Examinar los metalls ab la pedra de toch pera saber sas qualitat y quilats. *Tocar*. Ad lydium lapidem probare. || Parlant del sol il·luminar algun lloch. *Bañar*. Illumino, as, ferio, is. || Entropessar lleugerament una cosa ab altra. *Tocar, peimar, rozar*. Pers-tringo, is: || Tractar superficialment de algun punt ó matèria que no es l' assumpt principal. *Tocar*. Obiter tractare. || Cridar, avisar sonant la campana ab tochs determinats pera cada cosa. *Tocar*. Notam pulsare. || Ferir, com: l' ha TOCAT al cap. *Dar, tocar*. Ferio, is. || Copejar, trucar alguna cosa pera regonèixerla pel seu so. *Tocar*. Pulso, as, tango, is. || met. Saber de cert ó per experiència. *Tocar*. Tracto, as, ago, is. || met. Inspirar ó persuadir l' interior, com: Dèn li tocà 'l cor. *Inspirar, tocar*. Inspiro; afflo, as. || Comunicàrseli á algú algun mal ó contagi físich ó moral. *Tocar*. Inficio, is. || Incitar á las cabalcaduras pera que apressuren lo pas. *Arrear, aguijar*. Stimulo, as. || Refermar l' encarregat de policia 'l passaport dels viatjants ab sa firma y la data del dia en lo lloch ahont fan nit. *Refrendar*. Rescribo, is. || Ocasionar algun dany físich ó moral, com: la pedregada ha TOCAT á la nostra vinya, *tocar* l' honor de algú, etc. *Tocar*. Noceo, es. || Péndrer lo que no es lícit com: qui ho ha TOCAT? *Tocar, tomar, y picar* si es una petita porció de cosa comestible. Alalamino, as. || Examinar la ciència ó habilitat de algú. *Tocar*. Exploro, as. || Mudar, inmutar, com: no TOQUEM lo que fan los vells. *Tocar*. Immuto, as. || met. fam. Castigar, pegar. *Cascar, tocar*. Verbero, as. || Fér jochs á altre. *Picar*. Nugis aliquem petere. || PICAR Á LA PORTA. || v. n. Pertányer. *Pertener, tocar, corresponder*. Pertineo, es, espectat, spectabat. || Sér de obligació y càrrech de algú. *Tocar*. Intersum, es. || Arribar de passada á algun lloch. *Tocar*. Obiter appellere. || Importar, sér de interés y profit. *Importar, tocar*. Intersum, es. || Pertányer part ó porció de alguna cosa que's reparteix entre vários. *Caber, tocar*. Quotam pertinere. || Cáurer en sort. *Tocar*. Obtin-git, ebat. || Estar una cosa material ó immaterial prop de altra. *Tocar*. Contingo, is. || Sér algú parent de altre. *Tocar*. Cognatione attingere. || Dít del rellotge que sona las horas ferit per la massa. *Dar*. Pulso, as. || Acertar algun objecte ahont se dirigeix lo tir de escopeta, pedra, etc. *Dar*. Ferio, attingo, is. || Rébrer moneda, com: avuy TOCARÁS

diners, pessetas, etc. *Cobrar, recibir*. Recipio, is. || Caminar las personas, així 's diu: TÓCA que's fá tart. *Andar, caminar, ir*. Pergo, is. || v. r. Fér mal los aparells á la esquena del animal. *Asentarse el aparejo*. Asinum clitellis versari. || Se diu de las personas que quant caminan topan ó fregan lo tur-mell un ab altre. També 's diu de las bèstias. *Rozarse, tropezarse*. Offenso, cespito, as. || Dít del vi, agafar punta de agre. *Volverse, apuntarse, repun-tarse*. Acesco, is.

TOCAR AL VIU. fr. met. fam. Ferir á algú ab alló que sent més, ó li causa mòlt enuix y pesar. *Dar á alguno en las mataduras ó en lo vivo, dar por la te-tilla, herir*. Præcordia ferire.

TOCAR PER ALT. fr. met. Tocar suaument alguna cosa. *Lamer*. Molliter attingere.

NO TOCAR EN LLOCH fr. Desbaratar, parlar senso to ni so. *Salirse de la parva, del corro, del surco; bailar sin son*. Extra chorum canere.

SI TOCA, NO TOCA. loc. fam. Á punt de tocar. *Á toca, no toca*. Proximè.

TOCARHI DE MITJ Á MITJ. fr. Acertar en lo punt de la dificultat, en lo modo de executar alguna cosa, ó de portarse algú. *Dar en el blanco, ó en el chiste, ó en el hito, ó en la tecla*. Dígito attingere.

TOQUEM Y TOQUEM. fr. fam. pera persuadir á la mútua seguretat en lo que's tracta. *Tener y tengamos; toma el pan y deja el real*. Dona et accipies.

TOCARÓ. m. TORCARASÓ.

TOCASON. m. Qui dorm mòlt. *Dormilon, sueño-lento, soñoliento*. Somniculosus.

TOCAT, DA. p. p. Tocado. Tactus. || adj. Cau-to, prudent, advertit. *Mirado, remirado*. Cautus, so-lers. || Possehit de alguna virtut ó vici, com: TOCAT de gratitut, de vanitat, etc. *Tocado, sigilado*. Tac-tus. || Malalt en alguna part determinada, com: TOCAT del pit, de poagre, etc. *Sigilado, tocado*. Læsus. || Comensat á pudrirse ó malmétrerse, per estar macat. *Encentado, tocado*. Infectus.

ANAR TOCAT Y POSAT. fr. Obrar ab mòlta precau-ció. *Andar con reserva; caminar con pies de plomo; llevar la barba sobre el hombro*. Consultó se agere.

TOCATA. f. mús. Se pren per tot un concert. *Concierto, tocata, tonada*. Conventus, us. || Composició mètrica á propòsit pera cantarse. *Tocata*. Cantio, nis.

TOCATARDÀ. m. FLEUMA. 3.

TOCAY Ó TOCAYO, A. adj. Algú respecte de altre del mateix nom. *Colombroño, tocayo*. Cognominis.

TOCH. m. L' acte de tocar, tantejant ó pal pant. *Toque, tocamiento*. Tactus, us, tactio, nis. || L'acte de sonar las campanas de qualsevol modo que sia. *Toque, tañido*. Pulsatio, nis. || Exámen ó proba dels quilats del or y qualitats de altres metalls. *Toque*. Tentatio, nis; ad lydium lapidem exploratio. || met. Auxili ó inspiració de Dèu. *Toque, tocamiento*. Divinus afflatus. || met. Repàs que 's dóna á una obra pera perfeccionarla. *Manó, retoque, toque*.

Complementum, i. || AVIS, ADVERTÈNCIA, INSINUACIÓ.

|| mil. La acció de tocar lo tabal, pera pèndrer las armas, formar, etc. ocupant cada oficial lo puesto corresponent. *Toque*. Pulsatio, nis, pulsus, us. || Lo pich ó cop de campana que dóna 'l president de alguna junta ó acte públich. *Campanillazo*. Tinnabuli ictus. || La aspresa ó suavitat, duresa ó blanura dels cossos, y així 's diu, que una cosa té bon ó mal *TOCH*. *Tacto*. Tactus, us.

TOCH Á MORTS. L'acte de tocar las campanas per la mort de algú. *Clamor*, *clamoreo*. Funebris nolarum pulsatio.

TOCH DE LLUM. pint. Reals de clar en la pintura. *Toque de luz*. Splendor, fulgor, is.

TOCH DE OBSCUR, pint. Lo cop de obscur més fort que 's dóna en alguns fondos de la pintura. *Aperton*, *toque de oscuro*. Densior umbra.

TOCH DE REBATO. Lo que 's fá en la agonía. *Toque de agonía*. Ferale classicum.

Á *TOCH DE ORACIÓ Ó DEL AVE MARIA*. m. adv. Al acabarse 'l dia. *Al amochecer*. Sub noctem, surgentibus astris.

Á *TOCH DE ORACIÓ LAS MINTONAS Á RACÓ*. ref. LA DONZELLA RECATADA, etc.

DONAR UN TOCH. fr. Insinuar alguna cosa, pera saber la voluntat de algú. *Dar un toque*. Tentó, as; periculum facere.

TOCINET. m. d. PORCELLET.

TOCINO. m. PORCH. 4.

TOCINO ATONYAT. Se diu del engreixat pera la matansa. *Cebon*, *tocino cebado*. Saginatus porcus.

TODÓ. m. TUDÓ.

TOESA. f. Mida francesa que equival á tres passos. *Toesa*. Exapeda, æ. || La cosa amidada ab dita mida. *Toesa*. Sexapedalis dimensio.

TOFA DE NEU. Lo candor ó blancura de la neu. *Ampo de la nieve*. Candor nivis.

BLANCH COM UNA TOFA DE NEU. fr. Se diu de una cosa sumament blanca. *Blanco como la nieve ó como el ampo de la nieve*. Concolor nivis.

TÓFONA. f. Espècie de trunfa ó bolet sens arrel, globós, sólít, negrench, y ab puntetas per defora, blanquinós ó pardo, rogench y un pocholorós per dins. Se cria sota terra, y es molt gustós. *Criadilla*, *turma de la tierra*. Tuber, eris.

TOGA. f. Gramalla, vestit talar que vestian los romans, com vuy los consellers y advocats. *Toga*. Toga, æ. || La dignitat dels togats. *Toga*. Toga, æ.

TOGAT, DA. adj. S'aplica á las comédias en que entravan los ciutadans que no gosavan la dignitat equestre. *Togata*. Togata comædia. || m. Jutge ó altre ministre que usa la toga. *Togado*. Togatus.

TOISÓ. m. Orde de caballeria instituhida per Felip lo Bo, duch de Borgonya; sa insígnia es una pessa en forma de un foguer, á que vá unida una pedra de foch despedint flamas y de ell penja lo velló de un anyell. *Toison ó toison de oro*. Vellus aureum.

TOIX, A. adj. S'aplica al gavinet ó navaja de

tall gruixut ó estmussat. *Embotado*. Hebetatus, obtusus. || met. Tonto, toscó. *Tocho*, *tosco*. Rudis, hebes, tis.

TOIXÓ. m. Animal salvatge de cos semblant á la fura, encara que major; de color pardo obscur, y 's cria en covas y rocas com los cunills, dels quals s'alimenta. *Tejon*, *taron*. Ursus metis.

TOLDET. m. d. Toldillo. Siparium breve.

TOLDILLA. f. náut. La cuberta que serveix de sostre á la cambra alta ó del castell, y s'exten desde l'arbre de mitjana fins al coronament de la popa. *Chupeta*, *toldilla*, *sobrecámara*, *luneta*, *castillo ó tabladillo de popa*. Navigii tabulatum superius.

TOLDO. m. Vela dosser, pabelló pera fér sombra en algun paratge. *Entoldamiento*, *toldo*, *tendal*, *toldadura*, y *entalamadura* lo del carro. Siparium, ii. || Luxo, pompa, vanitat. *Toldo*. Pompa, æ, luxus, us.

TOLEDÁ, NA. adj. Cosa de Toledo, ciutat de Espanya en Castilla la nova. *Toledano*. Toletanus.

TOLENTÍ, NA. adj. Lo que es de la ciutat del mateix nom en la marca de Ancona. *Tolentino*. Tolentinensis.

TOLERABLE. adj. Soportable, lo que 's pót tolerar. *Tolerable*. Tolerandus, tolerabilis. || Mitjá, passador. *Pasadero*, *tolerable*, *mediano*. Tolerabilis, mediocris. || S'aplica á una multitut de cosas per las que són aptas ó convenientes ó que 's poden usar. *Admissible*, *tolerable*. Idoneus, admissibilis.

TOLERABLEMENT. adv. m. De un modo tolerable. *Tolerablemente*, con *tolerancia*. Toleranter. || Mitjanament. *Medianamente*, *tolerablemente*, *así*, *así*. Mediocriter.

TOLERÁNCIA. f. Sufriment, paciència, aguant. *Tolerancia*. Tolerantia, æ. || Permissió, dissimulo de lo que no 's deuria permétrer sens cástich. *Tolerancia*. Indulgentia, æ.

TOLERANT. p. a. Qui tolera. S'aplica en particular al govern que permet la llibertat de cultos. *Tolerante*. Tolerans. || adj. Pacient, sufert. *Tolerante*. Tolerans.

TOLERANTISME. m. Opinió dels que creuen que dén permétrerse en qualsevol estat la llibertat de culto religiós. *Tolerantismo*. Tolerantium secta.

TOLERAR. v. a. Sufrir, aguantar, suportar ab paciència. *Sufrir*, *tolerar*, *sobrellevar*, *soportar*, *padecer*. Fero, præfero, ers, tolero, as. || Dissimular, permétrer alguna cosa il·lícita, sens dispensarla expressament. *Tolerar*. Toleró, as, indulgeo, es. || Sométrerse de grat ó per forsa á alguna cosa. *Tolerar*. Subeo, is.

TOLERAT, DA. p. p. *Tolerado*, Toleratus.

TOLIRSE. v. r. y derivats. TULIRSE.

TOLL. m. DOLL. || ter. sot. 2.

TOLLA. (A) m. adv. De repent y sens prevenició. *De golpe y zumbido*. Inconsultó. || SÈNS TO NI SÓ.

PARLAR Á TOLLA. fr. PARLAR DESBARATADAMENT.

TOL-LE TOL-LE. m. Veus llatinas, confusió y crits de la multitut contra de algú, aludint al poble juheu contra Jesús. *Tole tole. Tolle tolle.*

TOL-LERAR. v. a. y derivats. TOLERAR.

TOLLIRSE. v. r. y derivats. TULIRSE.

TOLOSA, NA. adj. Lo natural de Tolosa. *Tolosano. Tolosanus, tolosensis.*

TOLRE. v. a. ant. Tràurer, llevar, pèndrer. *Quitar. Eripio, is, aufero, ers.* || **TALLAR, ESQUILAR.**

TOLT, A. adj. Pres, llevat. *Quitado. Ablatus.*

TOLVA. f. TRAMUJA.

TOM. m. Volta al rodador. *Torno. Circuitio, nis, circuitus, us.* || **GAMBADA.** 2. || Cayguda en rodó. *Vuelta, vuelco, tumbo. Volutatio, circumvolutio, nis.* || **TOMBARELLA.** || Volta, girada, y així's diu: donar dos TOMS a la clau. *Vuelta. Retorsio, nis.* || met. Mudansa, revolució, com: la vida del home dóna molts TOMS. *Mudanza, vuelta, vuelco. Mutatio, nis, vicissitudo, inis.* || met. Fisonomia, perfil de la cara. *Encaje del rostro ó de la cara, facciones. Spectus, us.* || ant. TOMO. || p. u. VEGADA.

DONAR TOMS. fr. Rodar. *Dar vueltas. Circumferri.* || met. Discórrer repetidament sobre alguna espècie. *Dar vueltas. Iteratò cogitare.*

DONAR UN TOM. fr. Fèr un passeig de poch temps. *Dar un bordo ó una vuelta. Deambulare.* || met. GIRAR LA TRUYTA. || met. Càurer algú de sa fortuna ó autoritat. *Dar de cabeza. A pristino statu decidere.*

FÈR DONAR TOMS. fr. Fèr donar voltas. *Rodear; hacer dar vueltas; traer al retortero. Circumagere.*

VENIR Á TOM. fr. Venir bè, á propòsit, á sòn lloch y temps. *Venir á propósito, á cuento, á pelo, de molde, de perilla. Peroptime.*

TOMACA. f. TOMÁTECH.

TOMADOR, A. m. y f. Qui toma. *Tomador. Capiens, tis, captor, is.*

TOMANÍ. m. Planta de molts brots alts de dos peus, llenyosos, ramosos; fullas entre llanceoladas y linears, enteríssimas, semblants á las del espígol, però més estrelas, petitas y blanas; flors en espigas terminals, de color blau de viola, llabíadas; olor més agradable que l' espígol, sabor amarch calent. Es estimulante, nervina, resolutive y fá estornudar. *Cantueso. Lavandula sthœchas.*

TOMANY, A. adj. y

TOMANYUS. m. ant. Ximple, poch expedit. *Zoloch. Hebes, etis, stolidus.*

TOMAQUERA. f. Planta herbàcea ben coneguda, ab brots de quatre ó cinch peus de llarch, vellosos, tous, endebles, ramosos y cuberts de fullas retalladas en alas de fulletas dentadas per las voras y un poch vellosas. Fá las flors blanques en ramellets, senzillas, que portan los tomátechs. Es originària de nostra Amèrica, y's cultiva y gasta abundantment en las cuynas y en las apotecarias de Espanya. *Tomatera. Nycopersicum, i.*

TOMAQUERA BORDA. Planta perenne y ramosa que

creix fins á la altura de més de un peu; las fullas són de figura de cor; y las flors en forma de roda. Lo fruyt es semblant á una cirera plena de llavors, comunment planas, y embolicat en una espècie de bufa membranosa. *Alquequenje. Physalis alkekengi.*

TOMAR. v. a. Parar la mà ó altra cosa pera rébrer. *Aparar. Manus accipiendo parare.* || Sufrir, rébrer alguna cosa que molesta, com: TOMAR la pluja. *Tomar, aguantar, safrir. Tolero, as.*

TOMATA. f. ter. y

TAMÁTECH. m. Baya ó fruyt de diferents castas y tamany, regularment com una poma petita, rodó, unit, llhent, suau al toch, bla, moltut, de color vert esblancabit al principi, y roig quant está madur; de sabor agre; dividit en moltes casetas que contenen llavors complanadas y groguencas. Es comestible, útil en las inflamacions dels ulls, morenas, etc. *Solano, tomate, nicopérsico. Pomum amatorium.*

TOMB. m. TOM.

TOMBA. f. Espècie de caixa, la tapa de la qual está en forma de arch ó mitj círcul, que's posa sobre la sepultura de algun difunt ó sota del alahut, quant se li oficia sòn enterro. *Tumba, sepulcro, huesa, sepultura, yacija. Tumba, tymba, æ.* || SEPULTURA. 2.

TOMBADA. f. Volch ó cayguda de un costat ó altre, ó donant voltas al rodador. *Tumbo, tumba. Devolutio, nis.*

TOMBAGA. f. TUMBAGA.

TOMBALLONS. (ANAR Á) fr. Entrebancarse ab freqüència y violència. *Trompicar, trompillar, rodar. Cæspito, as.*

TOMBAR. v. a. Fèr càurer á algú. *Tumbar. Dejicio, is.* || Girar una cosa de una part á altra ó al revés de com estava col·locada. *Voltear, ladear, oblicuar. Inverto, convolvo, is.* || Girar, com: TOMBAR una olla, un cànter, etc. *Volver. Verto, is.* || Tirarse sobre alguna cosa, fregantse y refregantse en ella. *Revolcarse, volquearse. Voluto, as.*

TOMBARELLA Y TOMBORELLA. f. Volta lleugera en l' ayre. *Voltereta, volteta, tumbo. Circumvolutio in aëre.*

FÈR TOMBARELLAS. fr. Donar voltas lleugeres en l' ayre. *Dar tumbas ó tumbo. Capite terræ innitente corpus volvere.*

TOMÍ. m. La tercera part de un adarme castellà, ó la octava de un castellà en lo pes pertanyent al or. *Tomín. In argento tertiæ pars drachmæ, in auro octava pars.*

TOMISTA. m. Qui segueix ó defensa la doctrina de sant Tomás. *Tomista. Thomista, æ.*

TOMISME. m. Doctrina de sant Tomás. *Tomismo. Sancti Thomæ doctrina.*

TOMO. m. Cada una de las parts ó llibres separats en que divideixen los autors sas obras, especialment las extensas y llargas. Comunment se enten per aquesta veu 'l cos ó bulto de qualsevol

llibre. *Volúmen, tomo. Tomus, i, volumen, inis.*

TON. pron. possessiu, contracció de LO TEU, com: ahont està ton pare. *Tu. Tuus.*

TONA. n. p. de dona, síncop. de ANTÓNIA.

TONADA. f. Composició en vers á propòsit pera cantarse. *Tonada.* Compositio metrica pro cantu, cantio, nis.

TONADETA. f. d. *Tonadica, illa.* Cantioncu-la, æ.

TONADILLA. f. Composició en vers breu y sobre assumpto familiar, que s'ol cantarse en los intermedis de la comèdia. *Tonadilla.* Cantinela brevis.

TONAMENT. m. TRASQUILAMENT.

TONAYRA. f. ant. *Almadraba.* Tynnarium piscatio.

TÓNDRE. v. a. Llevar lo pel á las robas de llana, com: panyos, bayetas, etc. *Tundir.* Tondeo, es. || ter. TRASQUILAR.

TONEDÍS. m. La borra que queda dels panyos abaixats. *Tundizno, borra, tundicion, tundidura.* Tomentum, i.

TONEDOR. m. TRASQUILADOR.

TONELADA. f. Mida, la càrrega ó capacitat de una embarcació, que correspon á cent seixanta y sis pams cúbichs, y tres octaus de altre; ó á dos pipas de vint y set arrobas y mitja cada una. *Tonelada, salma.* Mensuræ species ad capacitatem navigii perpendendam.

TONELL. m. CONVIT. || Bòta pera posar vi. *Tonel.* Amphum dolium ligneum.

TONGADA. f. La alternativa ó torn que han de tenir ó cumplir mòlts per obligació ó per empleo. *Tanda.* Ordo, inis, labor, is.

TÓNICH, CA. adj. Nom que's dóna als agents terapèutichs capassos de augmentar las propietats vitals de nostres òrgans. *Tónico.* Tonicus.

TONSURA. f. Lo primer dels graus clericals, lo qual s' concedeix per ma del bisbe, com disposició y preparació pera rébrer lo sagrament del orde, la qual cerimònia s' executa tallant un poch del cabell. *Tonsura.* Tonsura ecclesiastica.

TONSURAR. v. a. Donar lo grau de la tonsura. *Tonsurar.* Tonsura initiare.

TONSURAT. m. Lo clergue de primera tonsura. *Clérigo de corona ó de prima, tonsurado.* Clericus, i.

TONTADA. f. Acció ó ditxo neci y tonto. *Tontada, tontedad, tonteria.* Stultitia, æ, deliramentum, i.

TONTAMENT. adv. m. Ab tonteria. *Atontadamente, tontamente, néciamente.* Stultè, stupidè.

TONTARRO, A, Y TONTÁS, SA. adj. Mòlt tonto. *Tontazo, tontonazo, tonton.* Valdè stupidus.

TONTEJAR. v. n. Fèr ó dir tontadas y tonteries. *Necear, tontear.* Deliro, as; stultè loqui.

TONTERIA. f. Ignorància, falta de enteniment y de rahó. *Tonteria, tontedad, tontera, tontada, ignorancia, rudeza, simpleza, simplicidad, necedad,*

torpeza, estulticia, entontecimiento, burrada, borricada, insensatez, vaciedad. Stultitia, insecitia, æ.

TONTILLO. m. Espècie de faldillas que usavan las donas ab cèrcols de branilla ó de altra matèria, posats á trossos pera que estufàs la demès roba. *Tontillo.* Turgida palla.

TONTO, A. adj. Ignorant, faltat de enteniment ó rahó. *Necio, tonto, ignorante, sandio, insensato, inepto, sencillo, borrico, badulaque, bodoque, bauan.* Stupidus.

FÈR LO TONTO. fr. Fingirse tonto, donarse per desentès quant no's vól convenir ab lo que's proposa ó fèr lo que's demana. *Hacerse memo, chiquito.* Inscium, inutilem se facere.

TONYINA. f. TUNYINA.

TOP. m. TALP.

TOPACI Ó TOPÀCIO. m. Pedra preciosa mòlt estimada per sa mòlta duresa, llustre y transparència y per la hermosa de sòn color groch mesclat ab un poch de roig, que'ls mineralogistas ne diuhen groch vinós. N'hi ha també, encara que són mòlt rars, de altres colors. *Topacio.* Topazius, ii.

TOPADA. f. Lo cop que donan ab lo cap los toros, moltons y altres animals cornuts, etc. S'ol dirse també quant algú's dóna un cop en lo cap. *Topetada, topada, morocada, testarada, mochada, tozolada, tozolon.* Arietatio, nis.

TOPADOR, A. m. y f. S'aplica al animal que té costum de donar topadas. *Topador, topetudo.* Cornupeta, æ.

TOPAR. v. a. Donar cops ab lo cap, lo que regularment se diu dels moltons y altres animals cornuts. S'usa també com á neutre. *Topetar, topar.* Arietare, vertice vel capite impingere. || Tropeçar una cosa ab altra. *Topar.* Contingo, is. || Encontrar lo que's buscava. *Topar.* Aliquid offendere. || Atrapar, assolir. *Alcanzar.* Assequi, consequi. || Ensopegar ab los peus en alguna cosa que posa á risch de càurer. *Tropezar.* Offendo, is, cespito, as. || Trobar casualment una cosa á altra, concurrir en algun paratge ahont no la buscava. *Tropezar.* Occurrere alicui, offendere. || v. r. Assolirse 'ls animals quant van corrent. *Zapatearse, toparse.* Pedes pedibus percutere seu pulsare.

TOPARQUIA. f. Senyoria ó jurisdicció de un lloch. *Toparquia.* Toparchia, æ.

TOPAT, DA. p. p. *Topado.* Contactus, offensus.

TOPETO. m. TURPÉ.

TOPETÓ. m. Renyina, disputa. *Tope, topeton, rebato, tropiezo, trabacuenta, rifrafe, pelona.* Rixa, æ, contentio, nis. || Lo cop ó reencontre de un subjecte ab altre. *Encontron.* Offensio, nis. || ant. MONYO.

TOPÍ. m. OLLETA.

TÓPICH, CA. adj. Lo que pertany á determinat lloch. *Tópico.* Topicus.

TOPO. m. Cop que dóna una cosa ab altra.

Topeton, topo. Collisio, nis. || Gargot de tinta sobre 'l paper. *Borron, pastor.* Littura, æ. || PALISSA.

TOPOGRAFIA. f. Descripció ó delineació de un lloch. *Topografia.* Loci descriptio; topographia, æ.

TOPOGRÀFICH, CA. adj. Lo que pertany á la topografia, com: carta **TOPOGRÀFICA.** *Topográfico.* Topographicus.

TOPOGRAFO. m. Qui descriu algun lloch. *Topógrafo.* Topographus, i.

TOQUAR. v. a. TOCAR.

TOQUERIA. f. Multitud de tocas. *Toqueria.* Velaminum muliebrium congeries.

TOQUETA. f. d. *Toquilla.* Parvum muliebne velamen.

TOR. m. TORO.

TORA. f. Lo tribut que pagan los juheus per families. *Tora.* Tributum, i. || Lo llibre de la llei dels juheus. *Tora.* Judæorum legem complectens liber.

TORADA. f. Lo conjunt de toros ja crescuts y separats, perquè estan de saca. *Torada.* Taurorum grex, armentum.

TORB. m. DESTORB. || Confusió, desorde ó desconcert. *Turbacion, turbamiento.* Perturbatio, confusio, nis.

TORBA. f. Gleba de terra de que 's fá carbó. *Turba.* Cespes terreus ex quo carbo efficitur.

TORBA DE CAP. RODAMENT DE CAP.

LOCH PLE DE TORBA^s. *Turbal.* Cespitosus locus.

TORBAR. v. a. TURBAR. || ant. DESTORBAR.

TORBAT, DA. adj. TURBAT.

TORBELLÍ. m. Vent fort enconrat que fá remóurer y revol tot lo que troba, y ho alsa en l'ayre, formant rodas y giros. *Torbellino.* Turbo, inis. || met. La persona jove, molt viva é inquieta. *Torbellino.* Turbo, inis.

TORCABOCAS. m. TOVALLÓ.

TORCAR. v. a. ter. NETEJAR.

TORCARASÓ. m. Lo drap en que limpia la navaja 'l qui afayta. *Navajero.* Pannus tonsorius.

TORCECOLL. m. LLEPALLOSA.

TORCEDÍS, SA. adj. Lo que es fácil de tórcerse. *Borneadizo.* Flexibilis.

TORCEDOR. m. Instrument ab que's tors. *Torcedero.* Instrumentum ad torquendum, vel torcularium.

TORCEDURA. f. La acció y efecte de tórcer. *Torcedura, torneo, encorvadura, encorvamiento.* Torsio, flexio, nis.

TORCEJAR. v. n. TORTEJAR.

TÓRCER. v. a. Donar voltas á alguna cosa al rodador apretantla. *Entortiar, torcer.* Torqueo, es. || Doblegar, posar obliqua alguna cosa. *Bornear, torcer, inclinar, oblicuar, mimbrear, doblar, doblegar, acorbar, acombar, encorvar, retornar, ladear.* Flecto, is. || Inclinar-se 'ls jutges á la part que té méno's justícia. *Torcer.* Torquere jus. || Desviar-se y apartarse del camí recte, de la virtut y de la rahó.

Torcer. Deflecto, is, declino, as. || Girar la punta de alguna cosa aguda, com clau, agulla, etc. *Rebotar.* Retorqueo, es. || ant. **ATORMENTAR.** || v. r. Inclinar-se alguna cosa més á una part que á altra. *Contorcerse, encorvarse.* In partes inclinari, inflecti. || GIRARSE.

TORCICOLL. m. PASTOREL-LA. 2.

TORCIMANY. m. Ficció, engany. *Guadramaña, embuste.* Fraus, dis, dolus, i.

TORCIMENT. m. Doblech ó encorvadura de lo que estava dret. *Torcimiento.* Flexio, curvatio, nis. || Acció violenta ab que's tráu de són lloch ó s'aplica á sentit contrari á alguna cosa, com lo sentit dels autors, etc. *Torcimiento, tormento.* Distortio, nis.

TORCRE. v. a. TÓRCER. || ant. **ATORMENTAR.**

TÓRCUL. m. Prempsa petita. *Tórculo.* Torculum, i. || Espécie de prempsa que usan pera fér estampas. *Tórculo.* Prælum, i.

TORCULAR. m. cir. Cert vendatge. *Torcular.* Torcular, is.

TORCULAT. m. Instrument ab roscas com los caragols de las prempsas. *Torculado.* Torcularium, ii.

TORDILLO, A. adj. De color de tòrt. Se diu especialment dels caballs, matxos y mulas. *Tordillo, rucio, rodado.* Nigroalbidus.

TOREJADOR. m. Qui té per ofici torejar á caball. *Picador, toreador, y torero* si es de á peu. Taurorum agitator, tauromachus, i.

TOREJAMENT. m. L'art y exercici de torejar. *Toreo, tauromaquia.* Tauromachia, æ; tauorum agitatio. || met. La acció de incomodar á algú, burlante de ell. *Toreo.* Ludibrium, ii.

TOREJAR. v. a. Lluytar, combàtrer ab los toros en la plassa. *Sortear, torear.* Tauros agitare. || met. Burlarse de algú ab accions ó entretenintlo. *Sortear, torear.* Illudo, is.

TORER Y TORERO. m. TOREJADOR.

TORET. m. d. *Torillo, torete.* Taurulus vivax acerque.

TORI. m. Nom que's dóna al realistas de Inglaterra. *Tori.* Regis assecla.

TÓRIA. f. Sarment capficat. *Mugron, serpa, es-taca, rastro.* Tradux, cis. || DE CARABASSER. Lo tronch que surt y de ahont penjan las carabassas. *Rastro.* tradux, cis.

TORIL, TORILL Y TORIN. m. Lo lloch ó gábia ahont tancan los toros pera anarlos trahent á la plassa; y també s'enten per la plassa ahont los torejan. *Toril, y chiquero.* p. And. Taurorum cavea, taurile, is.

TORISCAR. v. a. TRASQUILAR.

TORISME. m. Lo partit dels toris ó realistas de Inglaterra. *Torismo.* Regis asseclarum secta.

TORMELL. m. TURMELL.

TORMENT. m. La obra de atormentar. *Tormento.* Tormentum, i. || Pena gran, aficció, dolor. *Tormento.* Calamitas, atis, cruciatus, us. || La pena

ó cástich que donavan al delinqüent, pera que confessés ó declarés la veritat, quant hi havia presumció fundada ó proba semiplena. *Martirio, tormento*. Tormentum, i. || SUPLICI. || met. Congoixa, aflicció, pesar; y també la espècie ó subjecte que'l causa. *Martirio, tormento*. Tormentum, i. || TORMIMENT. 2.

DONAR TORMENT. fr. DONAR PENA. || Posar algun reo á qüestió de torment, pera que confesse ó declare la veritat. *Dar tormento*. Torqueo, es, crucior, aris. || Causar algun grave dolor al cos ó al ánimo. *Dar tormento*. Crucior, aris, angio, is. || met. Molestar ab contínues instàncies á algú, pera que fassa ó convinga en alguna cosa. *Moler, martirizar, machacar*. Crucio, as.

TORMENTA. f. Temporal, tempestat. *Tormenta, tempestad, borrasca*. Procella, æ, tempestas, atis. || met. Adversitat, desgràcia. *Tormenta*. Procella, æ, calamitas, atis.

TORMENTAR. v. a. ATORMENTAR.

TORMENTILLA. f. Planta de camas forcadass, ab fullas semblant á las de cinchenrama, encara que compostas de set fulletas vellosas y retalladas; las flors grogas de quatre fulletas, y sostingudas de una curta; la arrel de la gruixària del dit gros, irregular, dura, nuosa, tuberculosa, fibrilar, parda al exterior, rogenca y á vegadas groguenca al interior; olor herbàceo, y de sabor estíptich un poch amarch. Es astrigent y tónica. *Tormentila, tormentilla*. Tormentilla erecta.

TORMENTÓS, A. adj. Lo que causa tormenta. *Tormentoso*. Procellosus. || Lo que está molt exposat á tormenta. *Tormentoso, tempestuoso*. Tormentis plenus. || met. ENFADÓS. || náut. Se diu de la nau que fàcilment se desarbola per són mal moviment. *Tormentoso*. Navis cujus mali faciliè deturbantur.

TORN. m. En la mecànica es un cilindro gros que entra en la composició de las màquines pera pujar ó mórner cosos de gran pès, voltant una corda al cilindro, y donant voltas per medi de quatre brassos de una roda, cigonya, etc. *Torno, súcula, cábria, trucha*. Súcula, pergula, æ. || Qualsevol màquina ab roda que's mou sobre són eix: serveix segons sa forma pera vários usos, com pera retórner seda, filar llana, passar farina, fèr canons los teixidors, etc. *Torno*. Tornus, rhombus, i. || Màquina petita de que usa 'l torner pera tornejar la fusta. *Torno*. Tornus, i. || Màquina de fusta ab várias divisions ajustada á una finestra en los convents de monjas, en la qual fenthi donar voltas, passen los recados sense ser vista la persona que'ls dóna ó reb; y també 's dóna 'l mateix nom á la finestra á que s'acomoda dita màquina. *Torno*. Verticulum, i, rota loculata. || Volta al rodeador, moviment ó rodeig. *Vuelta, giro, torno*. Girus, i, circuitio, nis. || En las cererías, màquina en que cau la cera reduhida á cosa de cinquanta fils, desde altra que té cinquanta forats y está en figura de barco.

Torno. Tornus, i. || Altra màquina ab que trauen la tina ó caldera plena de cera pera col·locarla en són lloch. *Torno*. Súcula, æ. || Díit de lo que's posa al rodeador de alguna cosa. *Torno*. Lymbus, i. || Círcul que fôrma 'l caballer al exercitar un caball. *Torno*. Medium in circulum circumactio. || TANDA.

|| En los arrendaments lo regrés que's fà del remato executat en lo pujador al antecedent posador, per no havér donat prou fianzas dins del terme prefinít. *Torno*. Regressus in licitationibus. || RETORN.

CADA HU PER SÓN TORN. loc. Cada hu per són orde ó quant li toca. *Cada uno por su turno, ó alternadamente, por veces*. Vicissim, alternis vicibus.

DONAR UN TORN. fr. DONAR UN TOM Ó UN VOL.

EN TORN. m. adv. Al rodeador. *Al rededor, en torno, en contorno*. Circum.

NO PODER TRÁURER TORN NI VOL. fr. No poder reduhir á algú á la rahó. *No poderse averiguar con alguno*. Ad justum redigere non posse.

TOCAR LO TORN. fr. TOCAR LA TANDA.

TORNA. f. Compensació en diner del major valor de una cosa que's reb en los cambis. *Vuelta, retorno, recambio*. Compensatio, nis. || Pelleringa ú osset que posa 'l carnicer sobre la pesada pera fèr càurer la balansa. *Contrapeso, hueso*. Superpondium, ii. || TORNADA. || Minva de alguna cosa. *Merma*. Intertrimentum, i.

DONAR TORNAS. fr. En las compras y baratas donar alguna cosa ó quantitat per l' excés de lo que's reb. *Volver*. Excessum reddere.

FÈR TORNAS. fr. Créixer, augmentarse, donar de sí alguna cosa, com lo bon lli molta filassa, l' arros augment al cóurerse. *Cundir, dar de si*. Augeri, accrescere.

¿Y LAS TORNAS? exp. ab que's dóna á entèndrer, que algú 's venjará del agravi que li fan. ¿Y las tornas? ¿Quid de retributione?

TORNABLE. adj. Lo que's pót tornar. *Restituible*. Restituendus.

TORNABODA. f. Lo dia després de la boda, y 's pren per la menjada ó festa que's fà en aqueix dia. *Tornaboda*. Repotia, orum.

TORNADA. f. Regrés de algun lloch. *Vuelta, tornada, torna, tornadura*. Regressus, reditus, us. || Restitució de lo que s' havia pres ó rebut. *Torna*. Restitutio, redditio, nis. || poét. Repetició de alguna copla ó tros de ella, com en los goigs, etc. *Vuelta, tornada*. Iteratio, geminatio, nis. || mús. Aquell número de versos que's repeteixen en la mateixa solfa. *Vuelta*. Cantus repetitio.

TORNAGUIA. f. com. Recibo ó resguart de la guia, en lo que consta haverse distribuít als subjectes de la consignació 'ls géneros que llicenciava la guia. *Tornagua*. Syngraphum telonarium pro remeatu.

TORNAPUNTA. f. En la arquitectura y fusteria fust ó puntal inclinat al horisont, encastat pel extrem inferior á una paret ó peu dret y pel

altre extrem enmetxat á altre fust comunment horisontal, ab l'objectè de evitar que's doblegue. *Tornapunta*. Tignum obliquè aliud fulciens.

TORNAR. v. a. Restituhir lo que s' ha enmanllevat, pres ó donat. *Volver*, *tornar*. Reddo, restituo, is. || Repetir lo que s' ha fèt, y á las horas se júnta ab infinitius de altres verbs. *Volver*, *tornar*. Itero, as, repeto, is. || Ajustanthi la partícula PER, significa defensar, patrocinar. *Volver*. Alicujus causam suscipere. || Dirigir ó encaminar una cosa á altra, material ó imaterial. *Volver*. Dirigo, is. || Continuar lo fil de la història ó discurs que s' havia interromput. *Volver*. Ad propositum reddere.

|| Restituhir ó posar de nou á algú ó á alguna cosa en lo lloch ó estat que antes tenia. *Volver*. Repono, restituo, is. || Fér que alguna cosa torne á sòn origen, com lo dret de elecció de beneficis. *Devolver*. Devolvero, is. || Afegir, donar en las compras y vendas l' excés del valor de la cosa que's reb. *Volver*. Excessum reddere. || En lo joch de pilota contrarrestarla del qui saca. *Volver*. Pilam retorquere. || Rebátrer, repercutir. *Volver*, *rechazar*. Reflecto, is. || No acceptar algun regalo enviantlo al qui'l fa. *Volver*, *tornar*. Remitto, is. || Enviar alguna cosa, com la causa al jutge superior. *Volver*. Devolvero, is, || p. u. VOMITAR. || v. n. Regressar, venir al lloch de ahont antes s' havia eixit. *Volver*, *tornar*. Remeo, as, revertor, eris. || Encaminarse á alguna part ahont ja s' havia estat. *Volver*. Remeo, as. || Restituhirse al domini ó possessió de alguna cosa. *Volver*. Iterum possidere. || Fér ó dir per torn alguna cosa. *Alternar*, *turnar*. Alterno, as. || Succedirse unas cosas á otras, variantse y tornant per torn. *Alternar*. Alternis vicibus res evenire.

TORNAR AB LA MATEIXA. fr. Instar ab perfidia. *Porfiar*, *recalcar*, *macear*, *no descansar*, *tornar á beber*. Urgeo, es.

TORNAR AB SA MATEIXA. fr. Burlarse de algú retrahentli ó publicantli algun defecte. *Darle con la del martes*. Alicui exprobare.

TORNAR Á CAMBIAR. fr. RECAMBIAR.

TORNAR Á CARREGAR. fr. Carregar segona vegada. *Recargar*. Novum onus superimponere, superaddere.

TORNAR Á CONTAR. fr. RECOMPTAR.

TORNAR Á ENVIDAR. fr. Envidar segona vegada. *Reenvidar*. Iterum spondere.

TORNAR Á FÉR. fr. REFER.

TORNAR Á FLORIR. fr. REFLORIR.

TORNAR Á MUDAR. fr. Posar una persona ó cosa en lloch de altra. S' usa com recíproch enrahonant de personas. *Remudar*, *reemplazar*. In alterius locum sufficere.

TORNAR Á PASSAR. fr. REPASSAR. 2.

TORNAR Á PASTURAR. fr. Pasturar segona vegada. *Repastar*. Iterum pascere.

TORNAR Á PENSAR. fr. REPENSAR.

TORNAR Á PESAR. fr. BEPESAR.

TORNAR Á PREGUNTAR. fr. REPREGUNTAR.

TORNAR Á SELLAR. fr. RESSELLAR.

TORNAR Á SEMBRAR. fr. RESSEMBRAR.

TORNAR ATRÁS. fr. RECULAR.

TORNAR Á VÉURER. fr. REVÉURER.

TORNAR EN SÍ. fr. Recobrar los sentits que s' havian perdut per algun accident, etc. *Volver en sí*, *desembebecerse*, *recobrase*, *volverse*, *revivir*. In se revertere.

TORNARSE AGRE. fr. Posarse, agafar la qualitat de agre. *Acedarse*. Acidum reddi.

TORNARSE MUT. fr. Pédrer l' us de parlar. *Enmudecer*. Mutesco, is.

TORNARSE MÚSTICH. fr. Desvanéixerse, pédrer lo vigor. *Marchitarse*. Exaresco, languesco, is.

TORNARHI. fr. Tornar á fér lo que s' havia fèt, ó dir lo que s' havia dít. *Repetir*, *refrescar*, *refrendar*, *segundar*, *porfiar*, *desdoblar la hoja*. Reitero, as.

TORNARHI TORNEMHI. Espécie de interjecció que adverteix al reincident en alguna cosa, que se li ha représ, l' enfado que ocasiona. *Vuelta, dale, otra vuelta*. Iterum atque iterum.

TORNARSEN. Tornar al lloch de ahont s' havia eixit. *Restituirse*, *volverse*. Redeo, is.

QUE TORNA, QUE GIRA. loc. fam. Denota l' enfado que causa la perfidia indiscreta. *Dale que dale, ó dale que le das, ó dale que le darás, dale bola*. Vah!

TÓRNALI LA TROMPA AL XICH. loc. ter. FÍCALI 'L DIT Á LA BOCA.

TORNEM ALLÀ. expr. ter. Qui s'en vá á recordar. *Quien renueva la memoria? Quien se acuerda ya? Quis memorat?*

TORNAVEU. m. Lo sostret que's posa sobre la trona pera arreplegar la veu. *Sombrero*. Suggestus, us, pulpitis tectum.

TORNEIG. m. Combat á caball entre várias personas, posadas en cuadrillas y bandos de una part á altra, en que's combaten y fereixen sangrenament donant voltas en torn pera perseguir cada qual ó sòn contrari. *Torneo*. Pugna equestris hastis. || La festa pública que s' executa entre caballers armats, units en cuadrillas, que entran en circo disposat á aquest fi, escaramussant, donant voltas al rodador á imitació de una forta batalla. *Torneo*. Hastis ludus, ludicra pugna equestris.

TORNEJADOR. m. Qui juga ó's baralla en las festas de torneigs. *Torneador*. Hastiludii certator. || TORNER.

TORNEJAR. v. a. Traballar ó arrodonir esférica ó cilíndricament una cosa que está en brut, pu lintla y allisantla. *Tornear*. Torno, as. || v. n. Anar per torn. *Tornear*. Alternis vicibus succedere.

TORNEJAT, DA. p. p. *Torneado*. Tornatus. || adj. Lo que está fèt al torn ó tornejat. *Tornátil*. Tornatilis.

TORNER. m. Artífice que treballa al torn. *Tornero*, *torneador*, *fustero*. Tornator, is.

TORNERA. f. La monja destinada al torn. *Tornera*. Monialis rotæ loculatæ assistens.

TORNET. m. d. *Tornillo*. Exiguum torculum.

TENIR UN TORNET AL CAP DAVALL. fr. met. pera manifestar que's déu tornar lo que s' ha deixat. *Tener vuelta*. Rem restitui exigere.

TORO. m. Animal quadrúpedo gran, que brama, de membres fornits y nrviosos, de ungla crivellada, ab banyas en la testa, en la qual y en lo bescoll, que es mòlt gros y robust, té la principal forsa. La pell es dura y peluda; la cua llarga y al extrem cendrosa, la que usa y gira lleugerament, tirantla sobre 'l llom; la llengua es aspra, y ab ella trenca 'ls brots tendres de la herba, de la que's manté, que pastura y remuga; los ulls són grans y encesos. Es animal ferós, principalment irritat, encara que capat y amansit se domestica, y serveix mòlt pera 'ls treballs del camp, y á las horas se diu bon. *Toro*. Taurus, i.

TORONGINA. f. Planta de camas altas de dos peus, quadradas, fortas, ramosas; fullas oposadas, cordiformes, llargas, punxagudas, de vert obscur, relluhentas, rissadas, un poch vellosas; flors blanques, verticiladas, petites, lliabiadas, rogencas, olor mòlt agradable, semblant al de la llimona fresca, y un sabor aspre aromátich. Es antiespasmódica, antistérica y estimulante. *Torongil*, *torongina*, *melisa*, *cidronela*. Melissa, æ, melissophylum, i.

TORP. m. Lo lloch guardat y defensat en que la neu recullida y apilotada per lo vent se conserva mòlt temps. *Ventisquero*, *ventisca*, *ventisco*. Locus nivis verticibus frequens, nive copiosus.

FÉR TORPS. fr. Nevar ab vent fort ó alsar la neu la violència del vent. *Ventiscar*. Nivem vento agitante cadere.

TORPE. adj. Deshonest, impur, lasciu. *Obsceno*, *nefando*, *impúdico*, *vil*, *feo*, *torpe*. Turpis, obscœnus. || Ignominiós, indecorós, infame. *Torpe*, *infame*. Turpis. || met. Talós, tart en compèndrer ó fer-se capás. *Lerdo*, *torpe*, *tardo*. Tardus, rudis.

TORPEMENT. adv. m. Ab infàmia ó deshonestedat. *Torpemente*. Turpiter, obscœnè, fœdè. || Ab mòlta tardansa ó torpesa. *Torpemente*. Tardè.

TORPESA. f. Tardansa y pesadesa en lo moviment. *Torpeza*. Tarditas, atis. || met. Falta de manya ó habilitat. *Torpeza*. Tarditas, atis, lentitudo, inis. || Rudesia ó tarda intel·ligència. *Torpeza*. Tarditas, atis; hebetudo ingenii. || Deshonestedat. *Obscenidad*, *torpeza*, *fealdad*. Turpitud, inis, obscœnitas, atis.

TORPÍSSIM, A. adj. sup. *Torpísimo*. Turpissimus.

TORPÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Torpissimamente*. Turpissimè.

TORPS. m. ant. Destorbador. *Estorbador*, *turbador*. Turbator, is.

TORRA. f. Edifici fort que fabricavan en alguns paratges, pera defensarse dels enemichs, y ofèndrer desde ell en las embestidas que feyan, ó pera defensar alguna ciutat ó plassa. *Torre*. Turris, is. || Casa de camp. *Quinta*, *torre*, *granja*, *casa de campo*. Villa, æ. || Pessa gran en lo joch de aixe-

drés, que's col·loca en los cantons del taulell. Camina per línea recta y transversal, y pòt anar de una vegada totas sas casas, si la's troba desembarassadas de altrs pessas. *Roque*. In latrunculorum ludo arcitenens turris.

TORRA DE MURALLA. L'espai que hi ha en l'alt de la muralla, y sobre 'l qual se fan los marlets. *Adarve*. Muri superior pars.

TORRA DE VENT. met. Pensament ab que's persuadeix algú sense fonament, que tindrà mòltas felicitats. *Torre de viento*. Rationis commentum.

TORRADA. f. Llesca de pa torrat. *Tostada*. Panis segmentum tostum.

TORRADA AB MEL. *Melada*. Mellitum panis segmentum.

TORRADA DE MANTEGA. *Mantecada*. Panis saccharo et butyro delibutum segmentum.

TORRADA ENLLARDADA. *Pampringada*. Panis frustum lardo vel pinguedine illitum.

TORRADOR, A. m. y f. Qui torra. *Torrador*. Torrens.

TORRADORA. f. L' instrument ab forats en que 's torra alguna cosa. *Tostador*, *tostadera*, *anafe*. Vas ad torrendum. || La que serveix pera torrar las castanyas. *Añafe*. Chitogus, i.

TORRAPÀ. m. Ferro ab duas punxas pera aguantar lo pa al torrarlo. *Horquilla*, *horcon de tostar*. Instrumentum pane torrendo.

TORRAR. v. a. Posar alguna cosa al foch pera que poch á poch s' introduhesca 'l calor y la vaja dessecant fins que prenga color sense cremarla. *Tostar*. Torreo, es. || Calentar ab massa activitat y forsa, com fá 'l sol en lo rigor de sos ardors. *Tostar*, *torrar*, *turrar*, *quemar*. Aduro, is.

TORRASSA. f. Torra gran en las fortaleras pera defensa de algun castell ó plassa. *Torrecon*. Ingens turris.

TORRAT, DA. p. p. *Tostado*, *torrado*, *turrado*. Tostus. || Se diu del color daurat, mòlt viu y pujat. *Tostado*, *retostado*, *requemado*, *adusto*. Flavus, flammeus.

TORRATXA. f. Terrat cubert ó al descubert en lo mès alt de las casas pera pèndrer lo sol y altres usos. *Azotea*, *torre*, *torrecilla*. Solarium, ii.

TORRE. f. TORRA. 1.

TORRE MESTRA. f. ant. Torre principal, la mès alta. *Caballero*. Superior turris.

TORREFACCIÓ. f. farm. Operació que's fá prenent alguns simples sechs y trencats, tirantlos en un pot convenient pera que's torren á foch lent, remenantlos continuament fins que queden áspres y llibres de las parts humidas. *Torrefaccion*. Torrefactio, nis.

TORRELLÓ. m. En los cotxos la espina rodona que's posa entre fita y fita pera unir las. *Torrillo*. In rædis ligneum spiculum rotundum. || TORRETA.

TORRENT. m. Riu, corrent ó vinguda impetuosa de ayguas que luego para y no es durable, sinó á efecte de mòltas plujas y ayguats. *Torrente*. Tor-

rens, tis. || met. Abundància ó multitud de coses que concorren á un mateix temps. *Torrente*. *Torrens*, tis, copia, æ. || **TORRENTADA**.

TORRENT DE VEU. Lo metall de veu entera y grossa. *Torrente de voz*. Vocis plenus sonus.

TORRENTADA. f. Lo barranch ó terra oberta causada per las vingudes de àygua de pluja. *Torrentera*. Chasma, atis

TORRETA. f. d. *Torrejon*. Turricula, æ. || Test ó gerret pera posar flors. *Maceta*. Florigerum vasculum.

TÓRRIDO, A. adj. Mòlt ardent ó cremat. S' aplica regularment en la terminació femenina á la zona situada al mitj de la esfera de un tròpich á altre, y dividida per la equinoccial. *Tórrido*. Torridus.

TORRÓ. m. TURRÓ.

TORSAL. m. Cordonet fét de vários fils torts. *Sirgo*, *torzal*, *torcidillo*, *gurbion*. Funiculus exilis intortus.

TRABALLAR AB TORSAL. *Gurbionado*. Filis sericis contortis elaborandis opus.

TORSALET. m. Torsal de seda mòlt fi, que serveix pera fèr mitja y altres usos. *Torcidillo*. Filum sericum contortum.

TORSEDURA. f. TORTA.

TORSIMANY. m. TRUTXIMAN. 2.

TORSÓ. m. Dolor fort de tripas. *Torcijon*, *torcition*, *retorcition*. Tormen, inis, vermina, um. || Lo de las bèstias. *Torzon*, *torozon*. Tortio, nis, tormen, inis.

TORSUT, DA. adj. TORT.

TORT, A. p. p. *Torcido*, *tuerto*. Tortus. || adj. No dret. *Torcido*, *tuerto*, *entortado*, *torcedero*. Tortus, distortus. || Inclinat. *Oblicuo*, *corvo*, *alabeado*, *combo*, *gurbio*, *recorvo*. Obliquus. || Lo que fá tortas y giradas. *Tortuoso*. Sinuosus. || Lo que no vá directament al fi. *Indirecto*. Indirectus. || ant. GUERXO. || m. Agravi, injustícia. *Sinrazon*, *tuerto*, *desigualdad*. Injuria, æ.

TORT DE CAMAS. Qui no té las camas rectas. *Pati-tuerto*. Pedibus rigentibus.

TORT DE CAMAS EN FORA. Qui las té tortas en forma de arch. *Estejado*, *patiestejado*. Varus, divaricatus, valgus.

TORT DE CAMAS EN FORA AB LOS GENOLLOS JUNTS. *Zambo*, *zámbigo*, *patizambo*. Varus.

Á TORT Ó Á DRET; Á TORT Y Á TRAVÉS. m. adv. Lícit ó no lícit. *Por fas ó por nefas*, á *tuertas* y á *derechas*, á *tuerto* y á *derecho*. Jure vel injuria, per fas et nefas. || Á MAL BORRÍS. || Sense reflexió, ni consideració. Á *carga cerrada*. Inconsideranter.

DE TORT. m. adv. Sense reflexió, inconsideradament. Á *tuertas*. Præposterè. || INJUSTAMENT. || Á BIAIX.

MIRAR DE TORT. fr. MIRAR DE REULL.

TÓRT. m. Aucell de passada un poch major que la cogullada, ab petites clapas blanques sobre negre. *Tordo*. Turdus, i. || Peix de mar anomenat així pel

color que tira al negre del tòrt aucell. *Tordo*. Turdus, i.

TORTA. f. Doblegadura de lo que estava dret. *Vuelta*, *torcimiento*, *torcedura*, *tortura*. Fluxio, curvatio, nis. || La acció de tòrcer alguna cosa. *Retorcedura*, *torcedura*. Torsio, nis. || MARRAÇA. || Lo punt en que alguna cosa comensa á pèndrer una direcció obliqua, y també la mateixa direcció. *Vuelta*, *revuelta*. Anfractus, us.

A TORTAS Y Á DRETAS. m. adv. Á TORT Y Á DRET.

FÈR TORTAS. fr. Caminar ara á una part, ara á una altra. *Rodar*, *torcer*, *rodar*. Diverto, is.

TORTAMENT. adv. m. Á BIAIX. || met. INJUSTAMENT.

TORTÀRIA. f. TORTA.

TORTEJAR. v. a. GUERXARSE.

TORTELL. m. Massa de pa disposada en círcul. *Rosca*. Panis spira, libum spirale.

TORTELLA. f. ter. TORTELL. || ter. GARLANDA. ant. TORTRADA.

TORTELLA REAL. CASCA.

TORTELLÁS. m. aum. *Roscon*. Libum spirale majus.

TORTELETT. m. d. *Rosquete*. Parvum libum spirale.

TORTERA. f. Rodeta que's posa al cap davall del fus pera que pese més, á fi de tòrcer millor l' aguller. *Rodaja*, *tortera*, *tortero*. Fusi verticillum.

TORTIL. adj. ant. TORT.

TORTÓ. m. náut. Lligadura ó trinca de várias voltas passadas á dos objectes ó punts entre que media algun clar ó distància, y retorsudas ab una palanca, pera que apreten més. Es idéntich á lo que fá 'l fuster ab lo cordill que tira un contra altre 'ls extrems dels brassos de la serra de ma, pera que 'ls altres dos extrems mantingan la fusta recta y tivanta. *Tortor*, *torton*, *garrucho*. Frustum funium contorquens.

TÓRTOLA. f. Aucell, espècie de colom, encara que més petit, de color cendrós que tira á blanch, ab una ralleta negra en lo coll en forma de collarret, y n' hi ha unas enterament blanques. *Tórtola*. Turtur, is.

TÓRTOLA DEL BRASIL. Espècie de tórtola del Brasil de prop de un peu de llarch, ab lo llom cendrós, lo ventre rogench; las alas clapadas de negre; las plomas de la cua cendrosas y altrás negres; lo bec y las ungles negres, y 'l pit encarnat. *Picacureba*. Columba carniolensis.

SOL COM LA TÓRTOLA. loc. SOL COM UNA ÓLIBA.

TORTOLETA. f. d. *Tortolilla*, *ica*, *ita*. Parvus turtur. || Lo poll de la tórtola. *Tortolillo*, *ico*, *ito*. Pullus turturinus.

TORTOSÍ, NA. adj. Cosa de Tortosa ciutat de Catalunya. *Tortosin*. Dertosanus.

TORTRA f. TÓRTOLA.

TORTRADA. f. Espècie de pastís, farcit de carn, ous, aucells, y altrás coses fines, y es un plat de regalo. *Tortada*, *torta*, *tarta*. Torta, placenia, æ.

TORTRERA. f. Eyna ó cassola plana, comunement de metall, pera cóurer tortradas y altres usos. *Tortera, tartera, tarta.* Tortarium vas æneum.

TORTUGA. f. Espécie de peix anfibí, ab quatre potetas, contingut entre una closca plana y altra cóncava, molt pintadas y vistosas, y tant fortas que poden resistir lo pes de un carro carregat, y camina ab molta lentiut. *Tortuga, galápago.* Domiporta, æ, testudo, inis. || Máquina de guerra á manera de closca de tortuga, sota de la qual podian los soldats arrimar-se á las murallas sèns perill dels darts, pera minar las murallas, etc. *Testudo, tortuga.* Testudo bellica. || mil. Espécie de galeria ó escala que formavan los soldats, unint los escuts de uns ab los de altres, pera escalar las murallas sèns ser ofesos dels de dalt. *Tortuga, testudo.* Testudo, inis. || Nom que donàren los antichs á una lira, la basa de la qual era de la figura del animal de aquest nom. *Tortuga.* Chelys, is, testudo, inis. || CATÚFOL. || f. Teula mès prima y mès encorvada que las regulars, que serveix de canal en las teuladas. *Canal.* Canalis, is. || f. Teula mès prima y mès encorvada que las regulars, que serveix de canal en las teuladas. *Canal.* Canalis, is.

TORTUGA FRANCA. Tortuga gran, de excel·lent peix, que serveix pera refrescar la sanch. *Tortuga franca.* Grandior testudo.

TORTUGA QUADRADA. Espécie de tortuga molt grossa, de closca molt hermosa, y fácil de pèndrer la figura que se li vulla donar. *Tortuga cuadrada, ó tartaruga.* Testudo quadrata.

CAMINAR COM LAS TORTUGAS, ó Á PAS DE TORTUGA. fr. Anar molt poch á poch, ab summa lentiut. *Andar á paso de tortuga.* Testudineo gradu incedere.

TORTUGADA. f. Lo regueró del cap de vall de la teulada, fèt de tortugas, que reb las áyguas dels demés pera conduhir-las á una canonada del mateix edifici. *Canalera.* Collicia, æ.

TORTUÓS, A. adj. Lo que fá girangons ó voltas y revoltas, com los camins, rius, socas de alguns arbres, etc. *Sinuoso, tortuoso.* Tortuosus.

TORTUOSAMENT. m. adv. Ab voltas y rodeigs. *Tortuosamente.* Tortuosè, obliquè.

TORTUOSITAT. f. La qualitat ó disposició de tortuós. *Tortuosidad.* Tortuositas, atis.

TORTURA. f. Qüestió de torment. *Tortura, tormento, cuestion de tormento.* Tortura, æ. || met. Afflicció, pena del ánimo. *Tortura.* Afflictio spiritus.

DONAR TORTURA. fr. DONAR TORMENT.

TOS. m. La testa ó front en alguns animals, com lo bon, etc. *Testuz, testuzo.* Frons, tis. || p. p. de tóndrer. *Trasquilado.* Tonsus. || *Tundido.* Tonsus.

CLAVARSELÍ Á ALGÚ AL TOS ALGUNA COSA. fr. fam. Obstinarse algú en sòn dictàmen sèns voler atèndrer á las rahons que poden haverhi en contrari.

Encasquetarse, encajarse á uno en la cabeza. Tenaciter animum obfirmare.

GRATARSE 'L TOS. fr. fam. Fatigarse 'l cap meditant molt en alguna cosa. *Devanarse los sesos.* Defatigari intensa meditatione.

TÒS. f. Forsa ó violència que fá 'l pit ab la respiració, pera tráurer un humor aere y picant que'l molesta. *Tos, tosadura.* Tussis, is. || m. pl. del pronom TON, com: tòs parents, etc. *Tus.* Tui.

TÒS DE GAT. TOSSETA. 3.

TÒS DEL PIT. Tòs ronca que está sentada en lo pit, y obliga á tossir freqüentment. *Pechaguera.* Thoracis vitium.

TÒS FORTA. *Tos violenta.* Tussis vehemens.

TÒS-SECA. Aquella en que no's pòt arrancar la reuma. *Tos seca.* Tussis sicca.

TOSANA. f. ant. TÓFONA.

TOSCA. f. PEDRA TOSCA. || Tel, capa ó betum que forman los líquits en los llochs per ahont passan ó 's detenen, com en las canonadas, ampollas, etc. *Sarro.* Sordes, ium. || ROVELL. 5.

TENIR MOLTÀ TOSCA. fr. met. fam. **TENIR MOLTÀ LLANA EN LO CLATELL.**

TOSCÀ, NA adj. De Toscana, gran ducat de Itàlia, regiódels etruschs. *Toscano, etrusco.* Tuscus, ethruscus, i. || S' aplica al orde de arquitectura mès simple y senzill. *Toscano.* Architectonicus ordo toscanus.

TOSCAMENT. adv. m. Grosserament, sèns curiositat. *Toscamente.* Ruditer.

TOSCAR. v. n. RASCAR.

TOSCH, CA. adj. Grosser, bast. *Tosco.* Impolitius. || met. Ignorant, rudo. *Inculto, toscó.* Inurbanus.

TOSELLA. f. Espécie de blat sèns arestas. *Chamorro, toseta.* Spica mutila.

TOSQUEDAT. f. Qualitat de tosch. *Tosquedad.* Ruditas, atis. || Grosseria, falta de ensenyansa. *Tosquedad.* Incivilitas, atis.

TOSQUIRAR. v. a. y derivats. TRASQUILAR.

TOSSA. f. Volum, corpulència, bógit. *Bulto, volúmen, mole.* Moles, is.

TOSSAL. m. Lo promontori ó lloma de terra en terreno pla. *Otero, colina, altozano, loma, moron.* Monticulum, i. || TURÓ.

TOSSALET. m. d. Altillo, cerrillo, montecillo. Parvus tumulus.

TOSSETA. f. d. *Tosecilla.* Tussicula, æ. || Tòs SECA. || Tòs afectada. *Tosecilla.* Tussicula simulata.

TOSSINO. m. TOCINO.

TOSSIR. v. n. Fèr forsa y violència ab la respiració pera arrancar y llansar del pit un humor aere y picant que'l fatiga y molesta. *Toser.* Tussio, is. || met. Fingir la tos pera cridar ó avisar dissimuladament. *Toser.* Ficta tussi admonere.

TOSSUDAMENT. adv. m. Obstinadament. *Pertinazmente, obstinadamente, tercamente.* Pertinaciter.

TOSSUDARIA, TOSSUDERIA Y TOSSUNE.

RIA. f. Obstinació. *Terquedad, testarroneria, testerrada.* Pertinacia, protervia, æ. || met. Disputa perfidiosa y cansada, inflexible á la razón. *Terquedad.* Pertinax alleratio.

TOSSUT, DA. adj. Pertinás. *Tozudo, testarudo, terco, tenaz.* Cervicosus.

TOST. adv. TANTOST.

TOSTAR. v. a. fam. DONAR UNA TUNDA.

TOSTEMPS. adv. t. y

PER TOSTEMPS, Ó EN TOSTEMPS. Sempre. *En todos tiempos, siempre.* Semper.

TOSTORRO. m. Cop donatab lo cap. *Testerrada, testada, coscorron, casquetazo, calabazada, mochada, calamorrada.* Capitis ictus, arietatio, nis.

TOSTORRO DE PA. Tros gros de pa. *Zoque, men-drugo.* Frustum panis.

TOT, A. adj. Lo que's pren ó 's compren sèns exceptuar res, segons sas parts en la entitat ó en lo número, tant en l' orde fisich com en lo moral. *Todo.* Omnis, cunctus, y totus si es una cosa sola.

|| Ningú, com: sèns tota suspita. *Ninguno.* Nullus.

|| adj. distributiu, com: tot dia un Ave Maria 'm presentava. *Todo.* Quisque. || S' usa pera ponderar l' excés de alguna qualitat ó circumstància,

com: aquest món es tot una farsa, la saboga es tota espinas. *Todo.* Totus. || S' usa pera denotar la excel·lència de alguna cosa en sa línea, com de un home molt alt, es tot un sant Pau; N. es tot un sabi. *Todò.* Totus. || m. fil. Compost de parts integrants. *Todo.* Totum, i. || En la moral lo mateix que cosa amada. *Todo.* Corpulum, i. || TOTAL.

|| geom. Lo conjunt de las parts de que's compon una cosa. *Todo.* Solidum, i. || Se pren col·lectivament pera significar una generalitat de cosas ó de personas, com aquest home ho ha perdut tot; tot ve com Dèu vol. *Todo.* Omnis. || adv. m. Lo mateix que molt, com: tot sovint. *Muy.* Maximè. || Enterament, com: ja es tot un altre. *Enteramente.* Omnino. || En alguns jochs de cartas, paraula pera denotar que en aquell llans s' aventura tota la partida, ó que s' han de fèr las basas. *Todas.* Quid superest spondeamus.

TOT ALTRE. exp. Qualsevol altre. *Cualquier otro.* Quilibet alter.

TOT ARREU. ARREU.

TOT DE BO. DE BO.

TOT DE UN COP. m. adv. Tot de una vegada. *De un solo golpe, de una sola vez.* Uno eodemque ictu.

TOT EN GROS. loc. met. fam. pera ponderar lo escàs de un regalo ó poquedat de alguna cosa. *Todo en gordo.* Tenuè quidem ac exiguum.

TOT ES BO LO QUE LA OLLA COU. ref. QUI NO MENJA MERDA NO ESTÀ GRAS.

TOT ES COMENSAR. loc. pera animar á algú á que comense alguna cosa que li repugnava, y que una vegada la cosa comensada, prossegueix sèns particular dificultat. *Principio quieren las cosas; todo es ponerse á ello; el comer y rascar todo es empezar;*

obra empezada medio acabada. Inceptum opus est, cætera res ipsa se expedit.

TOT ES UN. exp. Semblansa ó igualtat en las comparacions. *Tanto monta, lo mismo es.* Idem est. || Expressa la igualtat ó identitat. *Todo es uno, lo mismo es, el mismo se es.* Perinde est. || irón. Se diu dels que pera no examinar las cosas, confonen matèrias molt diverses, tenintlas per unas mateixas, sols porque se semblan en alguna circumstància. *Si todo es uno, labrar ó coser y hacer albardas: todo es dar puntadas.* Cuncta sine delectu commiscere.

TOT HI VÁ. exp. fam. Fèr tot l' esfors possible. *Echar el resto.* Totis viribus initi.

TOT JUNT. m. adv. En gros, per major. *Por junto, de por junto, por mayor, en grueso.* Acervatim.

TOT JUST Y TOT JUSTAMENT. adv. m. JUST.

TOT PLEGAT. m. adv. Repentinament. *Repentinamente, de improviso, de sopeton.* Ex abrupto, repente, extemplò. || **TOT JUNT.** || Seguidament, se diu de las cosas que venen totas á un temps. *Todo de una vez, á un tiempo, á un mismo tiempo, de una tirada, de un golpe.* Uno continuato tractu. || pl. Junta-ment ó ab unió entre vários. *A un tiempo, á un mismo tiempo, juntamente, á una.* Simul, unà.

TOT PÓT SÉR Ó TOT PÓT BEN SÉR. loc. No repugnar, sér possible ó contingent que's verifique alguna cosa. *Puede, ó puede muy bien, ó todo puede sér.* Fieri potest.

TOTS Á UNA. **TOT PLEGAT.** 4.

TOT SERÁ QUE. loc. fam. Lo cas será que, com: *TOT SERÁ QUE HI VULLA consentir.* El caso será que, ó está en que. Ratio erit ut.

TOT SERÁ RES. loc. fam. ENTRE MORTS Y FERITS CAP.

TOT SINÓ, Ó FORA, Ó MÉNOS AIXÓ. loc. ab que's dòna á entèndrer que en tot se convé ménos en alguna circumstància. *Todo ménos eso.* Præter hoc, hoc excepto.

TOT SOVINT. adv. m. Moltas vegadas, repetidament y ab continuació. *A menudo.* Crebrò, frequenter.

TOTS SÓN UNS. loc. ab que's nóta á alguna família ó junta, etc., ahont tots incorren en un mateix defecte. *Put a la madre, puta la hija, puta la manta que las cobija.* Moribus est similis, totum gens quæque per orbem.

TOT XANO XANO, Ó TOT POCH Á POCH. m. adv. Ab calxassa. *Paso entre paso.* Placidu incessu.

AB TOT. m: adv. AB.

Á TOT. m. adv. Quant pót sér en sa línea, com: *Á tot estirar, á tot córrer.* A todo. Ad summum.

DEL TOT. m. adv. Enterament. *Enteramente, del gòd.* Omnino.

DE TOT EN TOT. m. adv. Entera y absolutament. *De todo en todo.* Penitus. || loc. RESOLTAMENT, DEL TOT.

EIXIR Á TOT Ó RESPÓNDRE DE TOT. fr. ESTAR Á TOT. 1.

EN TOT Ó EN PART. loc. fam. Denota que si alguna cosa no pòt sèr en tot que sia á lo ménos en part. *En todo ó en parte*. Saltem partialiter.

EN TOT Y PER TOT. m. adv. Enterament y ab totes las circumstàncias. *En todo y por todo*. Usquequaque.

EN UN TOT. m. adv. Absolut y generalment. *En un todo*. Omnimodè.

ESTAR Á TOT. fr. Obligar-se á las resultas de alguna cosa. *Estar, quedar, salir á todo*. Omnia subire paratum esse. || *Estar algú disposat ó preparat pera qualsevol cosa. Estar á todo ó para todo*. Ad omnia paratum esse.

FÉR Á TOT. fr. Aprofitar algú tot lo que se li presenta, y contentarse ab qualsevol cosa, encara que ns sia tant bona com ell voldria. *Hacer á pluma y á pelo*. Nihil respuere.

FÉR Á TOTS. fr. ARRASTRAR. 3.

FÉR Ó SÉR PERA TOT. fr. Sèr útil pera qualsevol us. *Hacer á todo ó para todo*. Omnibus deservire.

FIGARSE, POSARSE Ó TROBARSE EN TOT. fr. Posarse algú en lo que no li demanan ó en lo que no li importa. *Hallarse ó meterse en todo*. Alienis sese immittere.

FÓNDREHSI TOT. fr. Desitjar ab ànsia. *Finarse*. Deperio, is.

FÓNDRESE TOT. fr. Parlant de bèns y riquesas, dissiparse, consumir-se en breu temps. *Hacerse sal y agua*. Bona dissipari.

NO ES CERT TOT LO QUE 'S DIU. ref. Denota que no's déu créurer de fluix tot lo que s' óu, especialment al vulgo, que comunent parla sèns reflexió. *No todo es vero lo que suena el pandero*. Nonnumquam falsa pro veris á vulgo maximè propalantur.

Ó TOT Ó RES. m. adv. Denota que la forsa del geni no's conté per la rabó, ni 's contenta ab la mitjanía. *Ó César ó nada; ó ayunar ó comer trucha; sanar ó morir presto; rico ó pinjado; ó perdiz ó no comerla; Pedro de Urdemalas ó todo el monte ó nada*. Cæsar aut nil.

PER TOT. m. adv. En tot lloch. *Por todo*. Ubi-que.

QUI TOT HO NEGA, TOT HO CONCEDEIX. loc. Denota que 's suspita reo, 'l qui havéntseli averiguat part en alguna cosa, ho nega tot. *Quien todo lo niega, todo lo confiesa*. Qui totum renuit, censetur cuncta fateri.

QUI TOT HO VÒL, TOT HO PERT. ref. Repren la desmesurada ambició, que pera voler abarcar molts cosas, no logra lo que podria fàcilment. *Quien todo lo quiere todo lo pierde; perrito de muchas bodas no come en ninguna por comer en todas*. Canis plures insequens lepores, neutrum capit.

SÉR TOT. fr. Sèr alguna persona ó cosa lo principal en algun negoci, máquina, etc. *Ser el todo, ser el omnis homo ó el factotum*. Principem esse.

SÉR TOT NU. fr. pera denotar la poquíssima diferència que hi ha entre dos cosas. *Ser todo uno, lo mismo, lo propio, idéntico*. Idem esse.

SOBRE TOT. m. adv. Principalment. *Sobre todo*. Ante omnia, præcipue.

TIRÁRSHO TOT. fr. Guanyar y portàrsen tots los diners que hi ha en lo joch. *Llevársello todo*. Omnia auferre.

TOTADA. f. ARRASTRE.

TOTAL. adj. y m. Universal, que ho compren tot en sa espècie. *Total*. Universus, totus. || m. arit. Lo tot que resulta de la unió de molts parts. *Total*. Totum, aggregatum ex notis.

TOTALISAR. v. a. for. Formar un tot. *Totalizar, integrar*. Totum effingere.

TOTALITAT. f. Suma, tot. *Totalidad*. Totum, i, summa, æ.

TOTALMENT. adv. m. Del tot, absolutament. *Totalmente*. Totaliter.

TOTAVIA. adv. m. ant. SEMPRE. || JA QUE.

TOTESTIU. m. Aucell molt comú en várias parts de Espanya. Es de unas cinch polzadas de llarch; té 'l llom y las alas de color pardo verdós; lo ventre vert rogench; lo bech y la cua negra, y desde aquesta fins á la mandibula inferior li passa pel ventre una faixa negra, que s' exten y 's divideix pels costals del coll, exceptuant lo pit que es blanch. S'alimenta de insectes; té 'l cant desagradable, y es inquiet y atrevit. *Pavo carbonero, monje, fringilago*. Parus major.

TOTHORA. Sempre, continuament. *Cada hora, continuamente, siempre*. Semper, continuò.

TOTHOM. adj. Tots. *Todos, todo el mundo*. Omnes, terrarum orbis.

TOTHOM FUIG DE FAM Y DE FEYNA. loc. prov. LO TRABAL·LAR Á NINGÚ ENGREIXA.

TOTHOM QUE. loc. Qualsevol que. *Todo el que, cualquiera que*. Quicumque, omnis qui.

TOTHOM NE TÉ UNA, MÉNOS JO QUE 'N TINCH DOS. ref. Denota que tothom té faltas per bo que sembla. *Cada uno tiene su falta*. Unicuique dedit vitium natura creato. || Denota que tothom té són geni, y se enfada per pacífich que sia. *Cada pajarito tiene su higadito, cada hormiga tiene su ira*. Inest et formicæ bilis. Parvula quæquæ suam formica exardet in iram.

PERA TOTIXOM ABASTA LA GRÀCIA DE DÉU. ref. QUANT LO SOL IX, PERA TOTHOM IX.

TOTPODERÓS, A. adj. Lo qui tot ho pòt. Propiament s' aplica sols á Déu. S'usa també com á substantiu en la terminació masculina per lo mateix Déu. *Todopoderoso*. Omnipotens, tis.

TOTXARIA. f. TONTERIA.

TOTXO, A. adj. Rudo, tonto, tosch. *Zafio, tocho*. Inurbanus. || m. BOSCALL, GARROT, BASTÓ.

TOU, VA. adj. Vuyt, vacío. *Vacio, hueco*. Vacuus. || Moll, bla, flonjo, suau, flexible al tacto. *Blando, tierno, suave, mole*. Mollis. || Parlant de pa, formatge, etc. fresch, tendre. *Tierno*. Recens, tener. || Parlant del llit y cosas semblants, estovat, amollit. *Blando, hueco, mullido, esponjado*. Spongius. || met. Va, satisfet, presumit, *Hueco, enva-*

-necido, erguido, ufano, hinchado. Elatione inflatus, tumens. || **TALÚS.** || Qui fàcilment se deixa enganyar ó persuadir. *Mollar.* Mollis, facilis. || m. Entre ferrers ó manyans certa pessa de ferro ab un forat al mitj que posan sola de la que volen penetrar ab lo punxó, pera que aquest no s' osque contra la bigòrnia, y done lloch á separarse 'l trosset de ferro que tráu lo punxó. *Sufridera.* Perforatum ferrum. || m. La part carnosa ó molsuda de alguna cosa. *Carne, pulpa.* Pulpa, æ, pulpamen, inis. || CAP DEL DIT. || ter. Multitut. abundància. *Máquina.* Multitudo, inis, copia, æ.

TOU DE ABELLAS. ARNA.

FÉR TOVA ALGUNA COSA. fr. VUYDAR.

ESTAR TOU COM UNA ARNA. fr. y

POSARSE TOU. fr. Estufarse, estar ple de satisfacció. *Ahuecarse, engreirse, esponjarse, hincharse.* Intumesco, is; inflari.

TOUET, A. adj. *Blandillo.* Molliculus.

TOVA. f. Rajola ó mahó molt doble y assecat al sol. *Adobe.* Later crudus. || **ROVELL.** 3. || **FOGASSA.** || fam. CAGARADA. || ter. met. fam. MÁRFECA. 2.

TOVALLA. f. ESTOVALLA.

TOVALLÓ. m. Pessa de roba blanca, sobre uns tres pams en quadro, y de que usan las personas pera evitar l' embrutarse ab la vianda, y aixugar-se lo que de ella s' apegas als dits ó als llabis. *Servilleta, tohalleta.* Mappula, æ, mantellum, i.

EN TOT VÓL TENIR TOVALLÓ. fr. met. FIGAR LO NAS PER TOTS LOS CULS.

TENIR TOVALLÓ EN ALGUNA COSA. fr. met. Tenirhi franca entrada y amistat. *Ser muy de adentro.* Intima esse familiaritate conjunctum.

TOVALLOLA. f. Pessa de roba de fil ó de cotó, més ó ménos amp'la y llargaruda, regularment pera aixugarse las mans y la cara. *Tohalla.* Manus tergium, mantile ad manus tergendas. || L' adorno de tela que sobre unas anellas cubreix lo pal de la creu de algunas parróquias. *Manga.* Parochialis crucis indumentum. || La cuberta ó drap que's posa al faristol en que's canta la epístola y l' evangeli en las missas solemnes. *Atrilera.* Aulæum, i, aulæa, æ. || La que porta 'l Preste al coll pera portar lo SS. Sagrament ó la Vera Creu. *Superhumeral.* Superhumerales, is. || Enagiets ó drap cenyit que portan las imatges de Cristo nu en la Creu. *Pañetes.* Subligacula, femoralia, ium. || Tovalló, plech de barber pera afeitar. *Paños de afeitar.* Linteum, ei, involucre, is. || ant. TOVALLÓ.

TOYA. f. Lo conjunt de diversas flors ó herbas especialment olorosas, que ordenadas, col·locadas y lligadas serveixen al gust del olfato, y al adornè. *Ramillete.* Florum fasciculus.

TR.

TRABA. f. L' instrument ab que's junta, trába y uneix una cosa ab altra. *Traba, trabadara.* Vinculum, i, ligamen, inis, compes, edis. || Lo ferro

que's fica en los extrems dels eixs de las curenyas de la artilleria pera detenir las rodas. *Sotrozo.* Ferrum rhedarium axibus infixum. || Espècie de estaca de fusta que's penja al coll dels porchs y altres animals. *Torga.* Lignum impedimentum collo impositum. || Pal de dos pams de llarch, que's posa als gossos de bestiar, penjant del bescoll en lo temps de la cria de la cassa. *Trangallo.* Trabecula canium collo supponi solita. || En lo mostrador dels botiguers aquell tros de taula ab golfos que s' alsa y baixa pera entrar y eixir. *Trampa.* Ostioli genus in nudariis mensis. || En las calsillas es una llenca de lo mateix per abont entran y s' asseguran al peu. *Trabilla.* Tibialium fasciola, qua talus inseritur ac firmatur. || for. La diligència de trabar la execució. *Traba.* Ad solvendum compulsio. || met. Corretja ab que 'ls cassadors guardavan los esparvers de cassa, y vuy pera conduhir algun gos á la cassera. *Trailla.* Lorum ductile. || En algunas religions monacals llenca de panyo que uneix las dos parts del escapulari, formant una porció de circul. *Traba.* Manicæ, arum. || Barra de ferro ó de fusta ab que's retarda 'l moviment á las rodas dels carruatges en las baixadas. *Traba.* Retinaculum, i. || Pedra ó cosa equivalent que en las pujadas se posa entre terra y la roda del carruatge pera que no recule. *Calce.* Obstaculum, i. || Llenca de cuyro cusida ó assegurada als botons ó á la boca dels cuxots del pantalon pera que's tinga més tivant, y subjectar las sabatas ó botas. *Traba.* Retinaculum, i. || met. Qualsevol obstacle. *Traba.* Obstaculum, retinaculum, i. || met. Subjecció. *Sujecion.* Constrictum vinculum, ligamen. || pl. Cordas que's posan á las potas de las caballerias, pera que no s' allunyen molt quant estan en la pastura. *Suelta, manija, maniota, maneota, guadañones, apea.* Pedica, lorea, æ. || met. Restricció en las obras de ingení. *Restriccion, trabas, coartacion.* Restrictio, nis. || pl. met. fam. GRILLONS.

POSAR TRABAS. fr. TRABAR.

TRÁURER TRABAS. fr. DESTABAR.

TRABADA. f. La acció y efecte de trabar. *Trabamiento, trabazon.* Nexus, stupor, is.

TRABALL. m. Exercici, ocupació en alguna cosa. *Trabajo, obra, labor, laborio.* Labor, is, opera, æ. || La acció de fabricar ó fèr alguna cosa de mans. *Obraje.* Opificium, ii. || Escrit ó discurs sobre alguna matèria. *Trabajo.* Elucubratio, nis, opus, eris. || La mateixa obra treballada. *Trabajo.* Opus, eris. || Dificultat, impediment. *Trabajo.* Labor, is. || Succès desgraciad, penalitat, aflicció. *Trabajo, tormento, pena, penalidad.* Afflictio, nis, pœna, æ. || PÉRDUA. || Fets heróychs, memorables, y així 's diu que 'ls TRABALLS de Hércules lo feren memorable per tot lo mon. *Trabajo.* Facinus memorabile. || met. La paga que's dona per alguna obra, y així 's diu viurer del TRABALL. *Trabajo.* Pretium, ii. || pl. Apuros, perills, com: N. s' ha vist ab TRABALLS pera passar lo riu. *Aprietos, apuros.* Pericula, orum,

discrimina, um. || Pobresa y miseria ab que's passa la vida. *Trabajos*. Miseria, ærumna, arum.

TRABALL PERDUT. Se diu del que no produheix l'efecte que s' intenta. *Trabajo infructuoso ó inútil, tiempo perdido*. Inanis labor.

TRABALL PERSONAL. Lo que's fa en pròpia persona y no's pòt encarregar à altra. *Trabajo personal*. Proprius labor.

TRABALL SENSE PROFIT. TRABALL PERDUT. || m. adv. ab que's dóna à entèndrer que algú treballa sèns utilitat. *À remo y sin sueldo*. Improbo inutilique labore.

TRABALLS AB PA FAN DE BON PASSAR. ref. Denota que són més soportables los traballs haventhi bèns y conveniències. *Los duelos con pan son menos*. Divitem ærumnæ non frangunt.

AB GRAN TRABALL. m. adv. Ab gran dificultat. *À nado, con gran trabajo*. Magno cum labore.

DESPRÈS DEL TRABALL VE 'L DESCANS. loc. prov. que exhorta à la fatiga y treball, ab la esperansa del descans. *Arribaos torgado, que tras la cuesta está lo llano; si quieres holgura, sufre amargura*. Dulcia si cupias, patiaris amara necessè est.

LOS TRABALLS À NINGÚ ENGREIXAN. loc. fam. ab que algú denota qui si està magre, es per causa de las penas que ha passat. *Quien mal padece, mal parece*. Qui mala perpatitur, tristi, mala fronte fatetur.

MOLT TRABALL Y POCH PROFIT. loc. Denota que algú s'afana en cosas que donan poca utilitat. *Cerner, cerner, y sacar poca harina*. Utilitas Fabium ludit pro munere tanto.

PÈNDRESE 'L TRABALL. fr. PÈRDRER LA PENA.

SENSE CAP TRABALL. m. adv. Sense fatiga ni diligència pròpia. *À pié quedo ó enjuto, sin el menor trabajo*. Absque ullo labore, citrà pulverem.

UNS PRENEN LO TRABALL Y ALTRES TIRAN LO PROFIT. ref. Denota que 'ls afortunats sense treball conseguen lo fruyt de las diligències y fatigas de altres. *Uno levanta la caza y otro la mata*. Hos ego feci versiculos, tulit alter honores.

VÈURERSE AB TRABALLS. fr. VÈURERSE apurat pera surtir de algun llans. *Verse negro*. Magno decrimine versari.

TRABALLADOR, A. m. y f. Jornaler. *Jornalero, trabajador, laborador*. Operarius, ii. || Qui es molt aplicat al treball. *Laborioso, trabajador*. Laboriosus.

TRABALLADORÀS. m. aum. TRABALLADOR. 2.

TRABALLANT. m. TRABALLADOR.

TRABALLAR. v. n. Ocuparse en algun exercici ó treball. *Trabajar*. Elaboro, as; operi incumbere. || Sol·licitar, procurar alguna cosa ab activitat. *Trabajar*. Innito, incumbo, is; operam dare. || met. Posar esforços y conato pera vèncer algun obstacle, com: la naturalesa TRABALLA en vèncer la malaltia. *Trabajar*. Contendo, is. || Se diu de la terra que produheix molt. *Trabajar*. Produco, is. || Aplicarse ab molt cuydado à la execució de alguna cosa. *Trabajar*. Diligenter operam dare. || En

la arquitectura y maquinària aguantar, sostenir una cosa à altra. *Trabajar*. Sustento, as, sustineo, es. || Formar ab primor alguna cosa. *Labrar, obrar*. Laboro, as. || naut. Fèr ó sufrir y resistir esforços més ó méns grans, y en major ó menor número de direccions simultànies ó successivas. Se diu del buch, de sòn aparell, de la arboladura, y de qual·sevol altra cosa que està en acció, ja com potència, ja com resistència. *Laborear, trabajar*. Laburo, as.

|| mús. Se diu quant una part executa mòllas not·tas, y las demès parts acompanyan ab figuras de mòlta duració. *Trabajar*. Intendo, is. || met. fam. MENJAR. || v. a. Formar ó executar alguna cosa, arreglant·se à método y orde. *Trabajar*. Elaboro, as.

TRABALLAR À ALGÚ. fr. met. Mortificarlo, molestarlo. *Trabajar à alguno*. Negotium facessere.

TRABALLAR COM UN NEGRE Ó COM UN ABRASTRAT. fr. Traballar molt y no poder medrar. *Trabajar como un negro; andar hecho un azacan; andar arras·trando*. Improbè laborare.

TRABALLAR EN VA. fr. PÈRDRER LO TEMPS. || No eixir algú ab la seva desprès de mòltas diligències. *Trabajar en vano*. Frustrà laborare.

TRABALLAR FI. fr. met. Fèr algú sòn negoci ab dissimulo y astúcia. *Trabajar con política*. Callidè agere.

TRABALLAR MOLT. fr. AFANYAR·SE.

TRABALLAR PER IGUAL. fr. naut. Se diu de dos ó més caps que actuan ó resisteixen ab igual potència ó grau de tensió. *Trabajar por igual ó por pareja*. Æqualiter tendi.

TRABALLAR PER LLARCH, PER CURT, etc. fr. naut. Traballar un cap ab més ó méns llargària, ó subjecte en algun punt de ella, ó en sòn extrem. *Trabajar por largo, por corto*. Majori vel minori longitudine trahi.

HAYERHI MOLT QUE TRABALLAR. fr. Denota que encara falta molt treball y lo més difícil pera conclóurer una cosa. *Haber mucho que heñir; aun ha de sudar el hopo; estar ó faltar la cola ó el rabo por desollar*. Longa via superest; difficilia restant.

LO TRABALLAR À NINGÚ ENGREIXA, Ó DE TRABALLAR NO HI HA CAP BURRO Ó ASE GRAS. loc. fam. Denota que 'l treball sempre repugna. *El buey traba el arado, mas no de su grado*. Bos equidem terræ et non spontè infigit aratrum.

QUI NO TRABALLA NO MENJA. ref. Denota que la manutenció dels homes déu dependir de la aplicació al treball. *En esta vida caduca, quien no trabaja no manduca*. In sudore vultus tui vesceris pane.

QUI TRABALLA MENJA y se sòl anyadir, y VÁ BONICH LO DIUMENGE. ref. pera denotar que 'l treball sempre llueix à qui s'aplica à sòn ministeri. *Quien hila y tuerce bien se le parece; quien trabaja tiene alhaja; quien trae azada, trae zamarra; el que trabaja medra*. Quem labor exercet, penes est pretiosa supellex.

SENS TRABALLAR. loc. que ademés del sentit recte se diu de alguna matèria que encara no està tra·

ballada. *Sin trabajar, en bruto, tosco.* Rudis.

TRABALLAT, DA. p. p. *Trabajado.* Laboratus. || adj. Fèt ab fatiga, cuydado y estudi. *Trabajado.* Elaboratus. || Fèt compost. *Trabajado.* Confectus. || Parlant dels metalls posats en obra ó en la forma convenient pera lo que se'ls destina. *Labrado, trabajado, obrado.* In opus redactum.

TRABALLÓ. m. d. *Traball petit.* *Trabajico,* illo, ilo, *trabajuelo.* Levis labor.

TRABALLÓS. A. adj. Lo que dóna, cósta ó causa molt treball. *Penoso, trabajoso, operoso, afanoso, laborioso.* Operosus, gravis. || **TRABALLADOR.** 2.

TRABALLOSAMENT. adv. m. Ab treball ó fatiga. *Trabajosamente, penosamente.* Operosè, ægrè. || Ab pobresa y misèria. *Trabajosamente, con penalidad.* Miserè, ærumnosè.

TRABALLOSÍSSIM, A. adj. sup. *Trabajosísimo.* Laboriosissimè.

TRABALLOSÍSSIMAMENT. adv. m. *Trabajosísimamente.* Laboriosissimè.

TRABAR. v. a. Ajustar, unir cosa ab altra. *Trabar.* Connecto, is. || Entre fusters apegar una cosa ab altra per medi de claus, etc. *Triscar, trabar.* Copulo, as. || Posar trabas á las caballerias. *Trabar, manear, echar trabas.* Vincula inducere. || met. Porfiar, disputar, altercar. *Trabar, trabarse, ó trabarse de palabras.* Contendo, is. || Renyir, lliurar batalla. *Trabar.* Prælium inire, manus conserere. || Parlant de amistat, societat, etc., contràuerla. *Trabar amistad, sociedad, etc.* Amicitiam, etc., instituere. || Espessir, coagular. *Tratar.* Condenso, inspisso, as. || Impedir, posar obstacles. *Atar las manos, poner trabas.* Cohibeo, es. || Arrimar una pedra ó tronch á las rodas del carruatge, pera que no recule. *Calzar, apear.* Rotæ currus lapidem admoveo. || v. r. Embolicarse la pota de la cabalcadura ab lo cabestre ó ronsal. *Trabarse, encabestrarse.* Illaqueor, aris.

TRABAT, DA. p. p. *Trabado.* Connexus. || adj. DESMANYOTAT.

TRÁBEA. f. Roba talar que 'ls pretors, cónsuls y generals romans portavan en los triunfos; també n'hi havia de consagradas als déus de la gentilitat, y eran purpúreas; altra pera 'ls reys, senadors, adivins y sacerdots dels temples de la gentilitat. *Trábea.* Trabea, æ.

TRABEAT, DA. adj. Adornat ab la trábea. *Trabeado.* Trabeatus.

TRABETA. f. **TRABA.** 6. || La acció de posar lo peu detrás del de altre ó entre las camas pera fer-lo caurer, regularment per detrás quant se barallan. *Zancadilla, traspié, traseabo.* Supplantatio, nis. || met. Engany, ardit, estratagema, pera fer caurer á algú de són empleu, ó pera atrauerlo á que fassa lo que s' intenta. *Zancadilla, lazo, trampa, traspié.* Supplantatio, nis. || f. d. *Trabilla.* Vinculum minus.

FÉR TRABETA. fr. FÉR caurer á algú posantli 'l

peu per detrás ó entrebancat entre'ls seus. *Echar la zancadilla.* Supplanto, as. || met. Usar de alguna treteta ó manya pera fer caurer á algú de són empleu, ó enganyarlo pera que fassa lo que s' intenta. *Suplantar, armar lazo ó trampa ó zancadilla; echar ó dar traspiés.* Supplanto, as.

TRABINELL. m. ter. TRIBULET, BULLICIÓS, ENTREMALIAT.

TRABOCAMENT. m. La acció de trabocar. *Vuelco, trastorno, trastornamiento, trastornadura.* Volutatio, nis.

TRABOCAR. v. a. **TRABUCAR.**

TRABUCADA. f. Cop ó tir de trabuch. *Trabucazo.* Catapultæ strepitus, ictus.

TRABUCAR. v. a. Volcar, girar lo de demunt davall, de modo que cayga la cosa ó lo que ella conté. *Volcar, trastornar, volver.* Inverto, is. || CAPGIRAR. || **ABOCAR.** || Pesar ó inclinar més una cosa á una part, com: l' escut de or **TRABUCA.** *Trabucar, pesar, inclinar.* Præponero, as. || VICIAR, ALTERAR, DISFRESSAR. || Adulterar lo sentit de las paraulas, ideas, etc., confóndrerlas. *Trabucar, trastornar, invertir.* Turbo, as. || Perturbar lo sentit ó 'l cap los vapors del vi ó algun accident. *Perturbar, trastornar.* Mente perturbari. || Confóndrer, descompóndrer l' orde ó col·locació de las cosas. *Trabucar, trastornar.* Inverto, is, turbo, as. || Girar, fer mudar de dictámen á algú. *Inclinar, trastornar.* Aliquem à proposito deterrere. || Interrómpre, tallar lo fil de una conversació, introduhint espècies fora del cas. *Trabucar.* Abrumpo, is. || **TRAFEGAR.** || v. r. Ensopegar, caurer, anar per terra. *Dar traspiés.* Vestigio falli. || Pesar més, inclinarsè, decantarse. *Abalanzarse.* Inclinar. || Equivocarse, dir una cosa per altra. *Trabucarse, tropezar, tropicar.* Subsulto, as. || v. a. ant. Combàtrer ab trabuchs alguna fortalesa.

TRABUCAT, DA. p. p. *Trabucado.* Inversus, inclinatus. || adj. Capgirat, fèt al revés ó fora de temps. *Trabucado.* Intempestivus, præposterus.

TRABUCH. m. Escopeta curta ab lo canó molt ample y de boca de campana. *Trabuco.* Scloppetum brevius sed amplius. || mil. Màquina de guerra ab que's llansavan pedras molt grossas, al modo que ara 's fá per medi de la pólvora ab los pedrers. *Trabuco.* Catapulta, æ. || Espècie de mida de non peus geomètrichs que s' usa en lo Piemont. *Trabuco.* Novempedalis mensura. || mil. MORTER. || met. TAP DE BARRAL.

TRABULIR. v. a. **TRABUCAR.** || **TRAFEGAR.**

TRABUQUET. m. Balancetas pera pesar moneda. *Pesillo.* Trutina monetaria.

TRACCIÓ. f. La acció de tirar. *Traccion, tiradura.* Tractio, nis. || Obra de tràuer. *Traccion.* Tractus, us.

TRACH. m. Lo pet ó tro que fan los cohets. *Traque.* Sonitus rudis.

TRÁCIA. f. Espècie de pedra semblant á la gayeta y sofre, de la que's diu que s' encen ab la

áygua, y s' apaga ab l' oli; però seria en temps de Plini. *Tracia*. Thracias, æ.

TRACIÓ. f. TRACIÓ.

TRACTABLE. adj. Lo que's pòt tractar fàcilment, ó es de bon tracte, tant en lo físich, com en lo moral. *Tractable*. Facilis.

TRACTACIÓ. f. TRACTAMENT.

TRACTADET. m. d. *Tratadillo*. Brevis tractatus.

TRACTADISTA. m. Autor que escriu tractats solts sobre una matèria particular. *Tratadista*. Monographus, i.

TRACTADOR, A. m. y f. Qui tracta algun negoci ó assumpto. *Tratador*. Politicus, i, tractator, is. || MEDIANER.

TRACTADORS DE BRAS. Las sis personas nombradas per cada estament, en las cortz aragonesas, al objecte de que reunidas las divuyt que totas ellas formavan, conferenciessen y 's posessen de acort portant luego 'ls assumptos á la discussió de sos respectius brassos, en los que 's prenían los acorts per majoria absoluta, excepte en lo bras militar en lo que éra precis que hi hagués unanimitat absoluta. *Tratadores de brazo*. In comitias proponentes.

TRACTADORS DEL REY. En las cortz aragonesas, las personas que, constituïda la assamblea, elegia 'l rey pera que en sòn nom y representació s' entenguessen ab ella. *Tratadores del rey*. Regis proponentes vel tractantes.

TRACTAMENT. m. y **TRACTANSA.** f. La acció ó modo de tractar. *Tratamiento, trato*. Tractatio, nis; agendi ratio. || Títol de cortesia. *Tratamiento, trato*. Tractatio, nis; honoris titulus. || TRACTAT.

DONAR LO TRACTAMENT. fr. Honrar á algú ab la cortesia que correspon á sa dignitat. *Dar tratamiento*. Honorificè habere.

TRACTANT. p. a. Qui tracta. *Tratantè*. Tractans, agens. || m. Qui compra en gros pera vèndrer á la menuda. *Tratante*. Negotiator, is.

TRACTAR. v. a. Manejar alguna cosa, usarla materialment. *Tratar*. Tracto, as. || Escriurer, discórrer, disputar, comentar alguna matèria. *Tratar*. Tracto, dissero, is. || Conferir, parlar sobre alguna dependència pera conformar y avenir als interessats en ella. *Tratar*. Consulo, is. || Conversar, tenir amistat y tracte ab algú. *Comerciar, tratar*. Ago, is. || Maquinar. *Tratar*. Incepto, as. || Disposar algun negoci. *Tratar*. Curo, as, compono, is. || Comerciar. *Comerciar, tratar, negociar*. Negotior, aris. || Procehir, donar bon ó mal tracte á algú. *Tratar*. Agere cum. || Donar menjar. *Tratar*. Epulio excipere. || Insultar, y així 's diu: lo tractá de burro. *Tratar*. Offendo, is. || met. Procurar, posar cuydado y diligència pera la consecució de algun fi ó cosa, com: TRACTA de viurer bè. *Tratar*. Curo, as, studeo, es. || Manejar, dirigir algun negoci cuydant que vaja bè. *Tratar*. Procuro, as. || Visitar il·licitament á persona de diferent sexe. *Tener trato*

ó comercio. Impudicè cum fœmina aversari. || v. r. Comunicarse familiarment ab algú. *Tratarse*. Mutuò familiaritate agere. || Cuydarse bè, regalar-se, donarse bona vida. *Regalarse, tratarse bien*. Pelliculam curare. || Viurer ab decència y lluhiment, tant en lo vestir, com en las cosas de casa, ó usar de lliberalitat y franquesa en las funcions. *Portarse*. Lautè se gerere.

TRACTAT, DA. p. p. *Tratado*. Tractus. || m. Composició, conveni, ajust de algun negoci, de paus, de matrimoni, etc., després de haverse conferit y parlat sobre ell. *Tratado*. Compositio, pactio, nis. || CONSULTA. || L' escrit ó discurs sobre alguna matèria particular. *Tratado*. Tractatus, us. || TRACTE. 11.

TRACTE. m. Lo modo de tractar ó tractarse. *Trato, tratamiento*. Tractatio, nis. || met. Lo modo particular de portarse ab algú en los assumptos doméstichs. *Trato*. Aliquem accipiendi ratio. || Comunicació familiar entre coneguts, visitantse mútuament. *Trato*. Consuetudo, inis, familiaritas, atis. || Comunicació il·lícita entre personas de diferent sexe; y també 's pren per las personas que la tenen. *Trato*. Impudicum commercium. || Negociació, comers, comprant y venent. *Trato*. Commercium, ii. || Modo ó manera. *Trato*. Ratio, nis. || Trahicíó; infidelitat ab que s' ofereix alguna plassa ó fortalesa al enemich. *Inteligencia, trato*. Cum hostibus infidelis communicatio. || La oració ó meditació contínua ab Dèu. *Trato*. Divina meditatio. || TRACTAMENT. 2. || PACTE. || Versículs que's diuhen entre la epístola y l' evangeli. *Tracto*. Tractus, us.

DONAR BON Ó MAL TRACTE. fr. Tractar mal ó bè á algú. *Dar á uno buen ó mal trato*. Benè aut malè quempiam excipere.

MAL TRACTE. MALTRACTE.

NO VOLER TRACTES AB ALGÚ. fr. No voler tenir negocis ab ell. *No querer tener cuentas con otro*. Alterius commercium abnuere, respuere.

RÓMPRE LO TRACTE. fr. Faltar al compliment de lo estipulat en ell. *Deshacer, romper el trato ó contrato*. Infringo, rumpo, is.

TENIR TRACTE. TRACTAR.

TRACTEJAR. v. a. GALANTEJAR.

TRACTO. m. TRACTE. 11.

TRACTORI, A. adj. S' aplica á la máquina de roda, caragol ó corriola. *Tractorio*. Tractorius.

TRACTRIZ. f. geom. Curva que descriu la corda ab que's mou ó de que penja un pes. *Tractriz*. Tractrix, icis.

TRADICIÓ. f. Notícia antiga que passa de pares á fills, y 's comunica per relació successiva dels uns als altres fins als últims. *Tradicion*. Traditio, nis. || for. Entrega. *Tradicion, entrega*. Traditio, nis.

TRADICIONAL. adj. Comunicat per tradició ó que pertany á ella. *Tradicional*. Majorum instituta.

TRADICIONALMENT. adv. m. Segons la tradició. *Tradicionalmente*. Secundum, juxta traditionem.

TRADICIONARI. m. Nom que's dóna als jueus que rebien ó explicaven la Escriptura per tradició del Talmut. *Tradicionario.* Traditionarius, ii.

TRADITOR. m. Veu presa del llatí, que s'aplica al cristià que, pera evitar la mort ó 'l martiri, entregava als tirans los llibres de las santas Escripturas. *Traditor.* Traditor, is.

TRADUCCIÓ. f. Versió del escrit de un idioma á altre. *Version, traduccion, traslacion, traslacion.* Traductio, versio, nis. || La obra traduïda. *Traduccion.* Traductio, nis. || Glosa ó interpretació. *Traduccion.* Traductio, interpretatio, nis. || ret. Figura en que's repeteix una mateixa paraula ab una petita inflexió gramatical, que li dóna diferent sentit, com es en la variació de cassos ó de temps, ó de la síl·laba final, de modo que no resulte fastidiosa la oració. *Traduccion.* Traductio, nis.

TRADUCIÀ. m. Nom que donavan los pelagians als catòlics, porque diuen que 'l pecat original passa de pares á fills; y vuy en dia s'acomoda als que diuen ab error manifest que las ánimas passen de pares á fills. *Traduciano.* Traducianus, i.

TRADUCTOR, A. m. y f. Qui traduïeix algun escrit. *Traductor.* Traductor, is.

TRADUHIBLE. adj. Lo que pòt traduirse. *Traduible.* Transferendus.

TRADUHIDOR, A. m. y f. **TRADUCTOR.**

TRADUIR. v. a. Posar un escrit ó tractat de un idioma á altre. *Verter, traducir, trasladar.* Traduco, is.

TRADUHIT, DA. p. p. *Vertido; traducido.* Translatus, versus.

TRAEDOR. m. Qui porta la cosa ab que's porta ó conduïeix á altra. *Traedor.* Vector, is.

TRÀER. v. a. **TRÀURER.**

TRAFAGAR. v. a. y derivats. **TRAFEGAR.**

TRÁFECH. m. Tracte, comers, negoci de barates, compres y vendas. *Tráfago, tráfico, traficacion.* Negotiatio, nis. || Ocupació, sol·licitut de negocis y dependéncias, que causan moléstia y fatiga. *Tráfago.* Curarum pondus. || La obra de mudar las cosas de una part á altra, ordenarlas, etc. *Trasiego.* Transmutatio, nis. || **MOHATRA.** || Trascolament de licors, especialment del vi. *Trasiego.* Transfusio, nis.

TRAFEGADOR, A. m. y f. Qui trafega. *Trasegador.* Transfusor, is. || ant. **DISSIPADOR.**

TRAFEGAMENT. m. ant. **TRÁFECH.**

TRAFEGAR. v. a. Trascolar, passar lo vi desde 'l cub á las bôtas, gerras, etc. *Mostrear, trasegar.* Elutrio, as. || **TRAFICAR.** || Abocar un licor poch á poch de una eyna en altra. *Trasfundir.* Transfundo, is. || Remenar, mórur algun líquit de una part á altra pera que's mescle ó incorpore. *Mecer.* Agito, as. || **FÉR MOHATRAS.** || Passar los licors de uns bots á altres ó tragarlos ab ells. *Zaquear.* Utriculis elutriare.

TRAFEGAT, DA. p. p. *Trasegado.* Translatus || adj. Qui trafega ab molta sol·licitut, diligéncia y ánsia. *Trafagon.* Negotiosus.

TRAFICA. m. Enredador. *Embrollon, enredador, embrollador.* Consecrator, is. || **INQUIET, ALBOBOTAT.** || f. **BARATA.** || **EMBROLLA.**

TRAFICANT. adj. y m. Qui trafica. *Traficante, tratante, mercader.* Negotiator, is.

TRAFICAR. v. n. Tractar y contractar barata, comprant y venent. *Traficar.* Mercaturam facere. || **FÉR MOHATRAS.** || Divagar, anar per várias terras, tractant y contractant en várias provincias. *Divagar, traficar.* Vagor, aris. || En lo moral negociar, y així 's diu que 'l hipòcrita **TRAFICA** ab la virtut. *Traficar.* Negotior, aris. || **ENREDAR, EMBROLLAR.**

TRÁFICH. m. **TRÁFECH.**

TRAGACANT. m. y

TRAGACANTA. f. Espécie de goma que flueix naturalment de diferents arbusts espinosos del Orient, que en lo comers se presenta en trossos com cinlas, com fideus, y á vegadas sense forma determinada, ondejats; de color groch de llimona ó enterament blanch, mitj transparents, compactes, elàstics, molt difícil de pulverisar y sens olor, de sabor fat, mucilaginos, y una part de aquesta goma fá la áygua tant viscosa com 25 de goma aràbiga. *Alquitira, tragacanta.* Gumma astragalus tragacanthæ. || Planta perenne que fá la cama curta y tota poblada de punxas llargas y duras; las fullas petites y primas; las flors rojas, y 'l fruyt unas tavelletas. *Alquitira, tragacanta, granévano.* Astragalum tragacantha.

TRAGADERA. f. S'usa ab la frase **TENIR BONAS TRAGADERAS**, que significa no reparar en créuer qualsevol cosa sense detenirse y examinarla com correspon, y també s'aplica als llibertins. *Tener buenos tragaderos ó buenas tragaderas.* Amplis faucibus gaudere; statuum faucibus deglutire. || Permetrer ó sufrir algu que li fassan molts agravis. *Hacer espaldas.* Tolerar, as.

TRAGADOR. m. Menjador de mena, qui menja molt. *Tragador, tragon, tragaldabas, tragamallas, traganton, gloton, gastrolatro, gastrónomo, epicúreo.* Vorax, cis, helluo, nis.

TRAGADORÁS, SA. adj. aum. *Tragonazo.* Vorax, cis.

TRAGÁLAFO. m. Animal molt semblant al cervo en lo cos y banyas, y á la cabra en la barba y pel. *Tragálofo.* Targelaphus, i.

TRAGAMENT. m. La obra de tragar. *Glotoneria, tragazon, voracidad.* Ingluvies, ei.

TRAGAR. v. a. Menjar molt y ab ánsia. *Devorar, tragar.* Helluor, aris. || **ENGULLIR.** || met. Obrirse la terra y sepultar lo que 's manté sobre. *Tragar.* Voro, ingurgito, as. || v. r. Dissimular ó donarse per entés. *Tragarse.* Dissimulo, as. || met. Persuadirse, créuerer fácilment. *Tragar, tragarse.* Facile credere.

NO PODER TRAGAR Á ALGÚ. fr. Tenirli molta aver-sió. *No poder tragar ó digerir á alguno; no poder ver á uno pintado.* Aliquem abhorrere, odio prosequi.

TRAGÁS. m. aum. de trago. *Tragazo, tragantada.* Ingens haustus.

TRAGÈDIA. f. Imitació y representació de una acció entera, il·lustre, verdadera en lo fondo, ve-rosmil en los episodis, etc. infelís ó llastimosa en sí y en sas circumstàncies, ab éxit regularment funest, pera excitar lo terror y la compassió, y ab lo fi principal de rectificar las costums y fèr cautos als homes en sa conducta. *Tragedia.* Tragædia, æ. || met. Història, succés ó acció llastimosa y funes-ta. *Tragedia.* Tragædia, æ.

PARAR EN TRAGÈDIA. fr. met. Tenir alguna cosa mal fi ó éxit desgraciat. *Parar en tragedia.* Tragi-cum exitum habere.

TRAGE. m. TRAJO.

TRAGELLA. f. Instrument de un mitj caixó que vá declinant fins á un tall de ferro, y arros-segat per alguna caballeria serveix pera igualar algun terren, prenent fàcilment la terra de la part que sobrepuja, pera conduhirla á la part que n'hi ha menos. *Trailla.* Vehiculum, plaustrum, i.

TRAGELLAR. v. a. Aplanar é igualar la ter-ra ab la tragella disposantla de aquest modo pera que 's puga regar. *Traillar.* Terram plaustra com-planare.

TRAGÍ. m. Tráfeh ó transport de géneros, mer-caderias, etc. *Tragin, tragino, acarreo.* Convec-tatio, nis. || L'art y exercici de tragar. *Tragineria.* Transvehendi munus. || TRAGINA.

TRÁGICAMENT. adv. m. De un modo trágich ó funest. *Trágicamente.* Tragicè.

TRÁGICH, CA. adj. Cosa de tragèdia. *Trági-co, tragedioso.* Tragicus. || Funest. *Trágico.* Tragi-cus. || Se diu del poeta que compon tragèdies. *Trá-gico.* Tragicus.

TRAGICOMÈDIA. f. Representació en que la acció y personatges no són de tant noble caràcter com los de la tragèdia, ni tan ridículs com los de la comèdia; però que no deixa de excitar lo terror y la compassió, ocupant las passions y sa pintura tot lo lloch que en la comèdia té 'l ridícul, encara que no se li exclou del tot. Las situacions han de sér interessants, los pensaments y locució molt ex-pressius y afectuosos. *Tragicomedia, tragedia ur-bana, comedia seria ó patética.* Tragicomædia, æ.

TRAGICÓMICH, CA. ad. Lo que pertoca á la tragicomèdia. *Tragicómico, jocoserio.* Tragicomicus.

TRAGINA. f. Dret del senyor, y consistia en que 'ls seus feudataris li havian de tragar los lle-gums, fruyts, etc. *Tragino, acarreo.* Subvectio, nis.

TRAGINAR. v. a. Carretejar, transportar gé-neros ó mercaderias de una part á altra. *Traginar.* Transveho, is. || Fèr de traginer. *Traficar, tragi-nar.* Transvecto, as.

TRAGINAT, DA. p. p. *Traginado, acarreado.* Adyectus. || m. sostre.

TRAGINER. m. Qui té per ofici tragarinar gé-neros de un poble á altre. *Traginerio, traginante, ordinario, recuero, arriero.* Agaso, nis.

TRAGITAMENT. m. Moviment violent del ventrell, que excita á vòmit. *Arcada.* Nausea, æ.

TRAGITAR. v. a. REGIBAR, REMÓUBER. || Alte-rar lo ventrell alguna cosa de un modo que provo-que á vòmit. També s' usa com reciproc. *Dar ó hacer arcadas.* Nauseo, as.

TRAGO. m. Tirada de vi, àygua ó altre líquit, la porció que 's beu de una vegada. *Trago, sorbo.* Haustus, us. || met. Adversitat, desgràcia, infortu-ni. *Trago.* Amarus calix. || BEGUDA. 3.

TRAGUEJAR. v. n. Beurer molt y ab preste-sa. 'S diu dels bebedors de vi ó licors. *Chiflar.* Vi-num avidè bibere.

TRAGUET. m. d. *Traquillo, traquito.* Levis haustus.

TRÁGULA. f. Dart dels antichs romans de grans dimensions. *Trágula.* Tragula, æ.

TRAHICIÓ. f. Falta de fidelitat y llealtat de-guda al príncep ó soberà, ó á la confiança de al-gun amic. *Prodicion, traicion.* Traditio, nis.

À TRAHICIÓ. m. adv. Alevosament, faltant á la llealtat ó confiança, ab engany ó cautela. *A trai-cion, atraidoradamente.* Insidiosè.

TRAHIMENT. m. TRAHICIÓ.

TRAHIR. v. a. Faltar á la fé, confiança ó amistat. *Vender, hacer traicion, engañar.* Aliquem prodere.

TRAHIT, DA. p. p. *Vendido, engañado.* Pro-ditus.

TRAHULLADOR. m. RODAYRE. 1.

TRAHULLADORA. f. RODAYRA. 2.

TRAHULLAR. v. n. RODAR. 12.

TRAHUT. m. TRIBUT.

TRAHUTAR. v. a. ant. *Poner á tributo.* Tribu-tum imponere.

TRAJO. m. Lo modo particular de vestir-se una classe de personas, ó lo que es general en una pro-víncia ó regne. *Traje.* Habitus, us. || met. Modo ó rahó ab que 's dissimula alguna acció ab la sem-blansa de altra. *Traje.* Species, ei.

TRALLA. f. Corda ó soga. *Tralla.* Funis, res-tis, is.

TRALLADOR. m. TRASLADADOR.

TRALLAMENT. m. CÒPIA, TRASLLAT.

TRALLAT. m. TRASLLAT.

TRAMA. f. Fil que passa de un costat al altre del urdit. *Fundamento, trama.* Trama, æ. || Espècie de seda pera tramar. *Trama.* Sericum ad tramas.

|| met. Artifici enganyós y astut ab que 's perjudica á algú. *Trama.* Astus, us.

TRAMADA. f. REVOLTÓ.

TRAMADOR, A. m. y f. Qui tráma las telas. *Tramador.* Tramas inserens. || met. Qui disposa algun engany ó astúcia. *Tramador.* Machinator, is.

TRAMAR. v. a. Atravesar los fils de la trama per entre 'ls del urdit, pera teixir alguna tela. *Tra-mar.* Tramas inserere. || met. Maquinar y disposar

cautelosament alguna cosa contra algú, ó pera la consecució de algun disigne. *Tramar, urdir*. Ordri, machinari.

TRAMAT, DA. p. p. *Tramado*. *Tramis insertus*.

TRAMÉS, A. p. p. ant. ENVIAT, REMÉS.

TRAMESA. f. ant. y

TRAMETIMENT. m. ant. REMESA.

TRAMÉTRER. v. a. ant. ENVIAR, REMÉTRER. ||

Despedir de sí. *Echar, despedir* Ablego, as.

TRAMONTÁ, NA. adj. Lo que respecte de alguna part està al altre costat de las montanyas. *Tramontano*. *Transmontanus*.

TRAMONTANA. f. NORT. 2. || Vent que ve del nort. *Tramontana, cierzo, noto, septentrion, aquilon*. Boreas, æ. || met. Vanitat, supèrbia. *Tramontana*. Ventosa mens.

TRAMONTANA BORRASCOSA. La que causa tempestal. *Zarzagano*. *Procellosus cirtius*.

TRAMONTANA FORTA. *Tramontana freda* y que bufa ab molta forsa. *Descuernacabras*. *Vehemens et frigidus aquilo*.

TRAMONTANA FREDA. 'L cers molt fret, però no molt fort. *Zaragan*. *Cirtius frigidus*, haud vehemens.

TRAMONTANA NO TÉ ABRICH, HOME POBRE NO TÉ AMICH. Ref. AL POBRE 'L SOL SE 'L MENJA.

TRAMONTANAL. m. CERS.

TRAMONTANETA. f. d. Cers suau, però fresch. *Zarzaganele*. *Cirtius*, ii.

TRAMOSTERA. f. TINA, CUB.

TRAMOYA. f. Màquina ó enginy que s' usa en los teatros pera figurar várias escenas, ó pera representar transfiguracions y sucesos prodigiosos, com aparicions de deytats, incendis, etc. segons exigeix lo pas que 's representa. *Màquina, tramoya*. *Machina*, æ. || La introducció de alguna deytat ó poder sobrenatural en las pessas dramáticas, etc. *Màquina, tramoya*. *Theologium*, ii. || Màquina que té en sí mateixa 'l principi de sòn moviment, com en lo rellocte, etc. *Autómata, autómaton*. *Automaton*, i. || met. Enredo ó trampa ab apariència de bondat. *Tramoya*. *Stropha*, æ. || TRAMOYSTA. 2.

TRAMOYSTA. m. Compositor ó inventor de tramoyas. *Tramoyista*. *Pægmatis artifex*. || met. Embrollador. *Tramoyista*. *Veterator*, is.

TRAMPA. f. Artifici ó enginy pera cassar animals salvatges. *Cepo, trampa, armadijo, decipula, zalagarda*. *Decipula*, æ. || Qualsevol artificí ó enginy pera agafar aucells, perdius, cunills ó llebrassas, com són llasseras, llosetas, etc. *Trampa*. *Decipula*, æ. || Bertrol pera pescar. *Garlito*. *Fiscina*, æ. || Clot ó fons ab alguna taula y una capa de terra falsament sostinguda, pera que passant las feras s' enfonsen. *Trampa, y callejo* en las montanyas de Burgos. *Fovea*, æ. || Qualsevol artificí pera enganyar á algú. *Artimaña, trampa, celada*. *Versutia*, æ, dolus, i. || Deute contret ab engany, diferint la paga ab lo fi de no satisfer. *Trampa*. *Astus*, us; subdola excusatio. || Artifici prohibit ó contrari á las

lleys del joch. *Fulleria, trampa*. *Fraus in ludo*. || pl. TIMBALAS.

TRAMPA LEGAL. L' ardit permès que prevé ó evita algun dany. *Trampa legal*. *Dolus jure permissus*.

TRAMPAS Y MÉS TRAMPAS. exp. que significa 'l modo de passar la vida trampejant en una part pera cumplir en altra. *Trampa adelante*. *Fraudibus procrastinetur*.

ARMAR Ó GUARNIR LA TRAMPA. fr. Usar de algun artificí pera enganyar á algú. *Armar lazo, trampa, zancadilla*. *Insidias moliri*.

CÁURER EN LA TRAMPA. fr. Cáurer las feras, etc., en la trampa que se 'ls té preparada. *Caer en la trampa, entramparse, atramparse*. *Ilaqueari*. || Sér algú enganyat ab algun artificí ó ardit. *Caer en la trampa, en el garlito, en el lazo ó en la zancadilla*. *Astu decipi*. || met. Sér sorprés en algun delict ó mala feta. *Ser cogido en la trampa; ser cogido de manos á boca, ó con las manos en la masa*. In malefacto deprehendere.

FÉR CÁURER Á LA TRAMPA. fr. met. Enganyar artificialment. *Entrampar*. *Astu decipere*.

PASSAR Á LA TRAMPA. fr. met. Portar las cosas ab sumo rigor, ab enfado y mal modo, sense perdonar ni reservar res. *Llevar alguna cosa á fuego y á sangre; echar el bodegon por la ventana*. *Summo rigore aliquid petere*. || Espatllar, malmétrer molt la roba. *Echar á perder ó á rodar*. *Perdo*, is. || Malgastar los béns ó hisenda. *Arrojar ó echar por la ventana, echar en la calle ó en la plaza, á perros ó en saco roto*. *Bona dissipare*.

PASSARSEN Á LA TRAMPA. fr. met. fam. Pérdre'se ó mal-lograrse algun negoci. *Llevárselo la trampa*. *Operam et impensam perdi*.

TRAMPEJADOR. m. TRAMPÓS.

TRAMPEJAR. v. n. Fér trampas pera enganyar á algú. *Mañear, trampear*. *Agere fraudulentem*. || Fér trampas en lo joch. *Fullear, trampear*. In ludo decipere. || Enmanllevar ab ardis y engany. *Petardear, trampear*. *Fraude mutuari*. || Passar la vida demanant en una part pera pagar en altra y buscant medis pera dilatar la paga. *Trampear*. *Rem dolo procrastinare*. || ESTAFAR.

TRAMPETA. f. d. *Trampilla*. *Levis dolus*.

TRAMPISTA. m. y

TRAMPÓS, A. adj. *Estafador, trampista, tramposo, trampeador, petardista*. *Dolosus emunctor; fraudator*, is. || Qui fá trampas en lo joch. *Fullero, tramposo*. *Lusor fraudulentus*.

TRAMUDAR. v. n. ant. TRASMUDAR.

TRAMUJA. f. Especie de caixa de fusta, quadrada, que remata en forma piramidal per sa part inferior, per ahont vá donant lo blat al esclop, y aquest á la mola. *Tolva*. *Infundibulum*, i. || Capsal de fusta que unit per medi de uns ferros á las anas de la campana, serveix pera sostenirla, y al mateix temps de contrapés pera que's puga ventar fàcilment. *Cabeza, contrapeso, amazon*. *Campanæ superpositum culmen, apex*.

TRANCA. f. ant. BARRA. 2.

TRANCADA. f. Cop de tranca. *Trancazo*. Vec-tis ictus.

TRANCADOR. m. ant. SALTEJADOR.

TRANCANILL. m. náut. Fust fort que de popa á proa per una y altra banda uneix las cubertas ab lo costat, y en lloch de estar vuyt á escayre en la línea de intersecció del pla de aquellas ab lo de aquesta, fôrma una canal que ademès de deixarli major gruix y hermostrar tota la obra, facilita la corrent de las áyguas envers los imbornals. *Trancanil*. Trabs nautica.

OBRIRE 'LS TRANCANILLS. fr. Desconjuntarse, y á vegadas rómprerse las pessas que forman lo casco de una embarcació. *Abrirse los trancaniles, desaparecerse, desmantelarse, desligarse*. Disjungo, is.

TRANCAR. v. a. BARRAR.

TRANCE. m. Llans esposat ó perillós. *Trance*. Discrimen, inis. || Lo tránsit ó últim instant de la vida. *Trance*. Ultimam vitæ discrimen.

TRANCH. m. TRONTOLL.

TRANQUIL, A. adj. Quiet, apacible, suau, pacífich. *Sereno, tranquilo*. Tranquillus. || Assossegat, en calma. *Tranquilo*. Mitis. || met. En quietut, sense turbació y temor. *Sereno, tranquilo*. Quietus.

TRANQUILAMENT. adv. m. Ab tranquilitat. *Tranquilamente*. Tranquillè.

TRANQUILAR Y TRANQUILISAR. v. a. Assossegat, aquietar l' ánimo. També s' usa com recíproch. *Tranquilizar, tranquilizar*. Tranquillo, placó, as. || Apaciguar, calmar las tempestats, etc., y s' usa més comunment com recíproch. *Tranquilizar, tranquilizarse, calmar*. Tranquillo, as.

TRANQUILISAT, DA. p. p. Tranquilizado. Tranquillatus.

TRANQUILITAT. f. Sossego, quietut, repós. *Tranquilidad*. Tranquillitas, atis. || L' estat del temps seré y sense vent ni borrascas. *Calma, tranquilidad*. Tranquillitas, atis. || Deesa dels antichs romans, que imaginavan donar repós als vius y als morts. *Tranquilidad*. Tranquillitas, atis.

TRANQUILITAT PÚBLICA. Pau. *Tranquilidad pública*. Pax, cis.

TRANQUILLA. f. met. Espécie enganyosa. *Tranquilla*. Offendiculum, i.

TRANQUILLAR. v. a. ant. TRANQUILISAR.

TRANQUILLO, A. adj. TRANQUIL.

TRANS. Preposició llatina que significa de la altra part, y en catalá y en castellá s' usa en composició, y en la mateixa significació, ó augmentant la de la veu que compon; y pera suavisar la pronunciació s' sol usar de TRAS en lloch de TRANS, com: traspassar, trastornar etc.

TRANSACCIÓ. f. Ajust ó conveni entre litigants sobre una cosa dubtosa. *Transaccion*. Transactio, nis.

TRANSACTIONS FILOSÓFICAS. Espécie de diari de descobriments filosófichs que comensá á publicarse en Lóndres en l' any 1665. *Transacciones filosóficas*. Transactiones ad acta filosofica.

TRANSALPÍ, NA. adj. Cosa de altra part dels Àlps. *Transalpino*. Transalpinus.

TRANSBORDAR. v. a. Passar efectes de una nau á bordo de altra. *Trasbordar*. Transveho, is. || v. n. Passar de una nau á altra las personas, y especialment las que tenen destino assignat ó destinat á bordo. *Trasbordar, trasbordarse*. A navi in navim transire. || En la marina militar trasladar lo destino de tots los individus ó de algun de ells de un buch de guerra á altre. *Trasbordar, trasbordarse*. A navi in navim militem applicare.

TRANSBORDO. m. La obra de transbordar. *Trasbordo*. A navi in navim subvectio.

TRANSCENDÈNCIA. f. Ingeni, penetració, subtilesa. *Transcendencia*. Transcendentia, æ. || fil. La acció de comunicarse y extèndrerse una cosa per altres que compren com género supremo. *Transcendencia*. Transcendentia, æ. || Divulgació de algun fet, de lo que probablement ne resulta mal. *Transcendencia*. Transcendentia, æ.

TRANSCENDENT, A. adj. Lo que transcendeix. *Transcendente*. Transcendens. || geom. Se diu del qui emplea l' infinit en los càlculs. *Transcendente*. Transcendens.

TRANSCENDENTAL. adj. Lo que s' exten ó comunica á altres coses que's comprenen baix de són concepte. *Transcendental*. Transcendens.

TRANSCENDIR. v. a. Passar de una part á altra ó pujar més alt. *Transcender*. Transcendo, is. Sêr transcendental una cosa, difundirse y comunicarse generalment per várias espècies inferiors. Se diu en particular del objecte de la metafísica, que considera á tot sêr en general, y als altres transcendents, com Dèu, 'ls àngels y altres veritats que consisteixen en la pura especulació. *Transcender*. Transcendo, is.

TRANSCENDIT, DA. p. p. *Transcendido*. Transcensus.

TRANSCRIBIR. v. a. Trasladar, copiar un escrit. *Transcribir, trasladar, copiar*. Transcribo, is.

TRANSCURS. m. Tránsit, passatge. *Transcurso, tránsito*. Transcursus, us. || La carrera ó continuació successiva dels temps que passen. *Decurso, discurso, trascurso del tiempo*. Temporis tractus.

TRANSEAT. Veu llatina usada principalment en las escolas, pera permètrer que passe una proposició que importa poch concedirla, ó negarla, que no fá ni desfá. *Transeat*. Transeat.

TRANSELEMENTACIÓ. f. Transformació de un element en altre. *Transelementacion*. Transelementatio, nis.

TRANSEUNT. adj. Passatger. *Pasajero, transeunte*. Transiens. || TRANSITORI. || fil. L' efecte que, produhit pel agent passa á la matèria ó al pas exterior. *Transeunte*. Transiens.

TRANSFERIDOR, A. m. y f. Qui transfereix. *Transferidor*. Transferens, tis.

TRANSFERIMENT. m. TRANSLACIÓ. || TRANSPORTACIÓ, TRAGÍ. || for. CESSIÓ.

TRANSFERIR. v. a. Passar, portar una cosa de un lloch á altre. *Transferir, trasladar.* Transfero, ers. || met. En las cosas espirituals passar de una part á altra, com: lo regne judáyeh se TRANSFERÍ als infiels. *Transferir.* Transfero, ers. || Allargar, dilatar la execució determinada de alguna cosa. *Diferir, transferir.* Differo, ers. || Exténdrer ó trasladar lo sentit de una veu á significar altra distincta. *Transferir.* Transfero, ers. || Descarregar la culpa pròpia sobre altre. *Echar ó cargarle á otro las cabras.* Culpam alicui falsò imputare. || for. Cedir á altre 'l dret ó domini que algú té. *Ceder, transferir, renunciar en otro.* Transfero, ers. || Passar una partida de un compte á altre. *Passar, transferir.* Transfero, ers. || esg. Obrir l' àngul en la espasa subjecte ó inferior, y tornar-lo á tancar quedant superior. *Transferir.* Transfero, ers. || v. r. Passar alguna persona de un lloch á altre, com: TRANSFERIRSE á Roma. *Trasladarse.* Transio, is.

TRANSFERIT, DA. p. p. *Transferido.* Translatus.

TRANSFIGURABLE. adj. Lo que pòt mudar de figura. *Transfigurable.* Transfigurabilis.

TRANSFIGURACIÓ. f. Transformació, cambi de figura. *Transfiguracion, transformacion.* Transfiguratio, nis. || Festa que la Iglésia celebra 'l dia 6 de agost en memòria de haverse trasfigurat Jesucrist en la montanya del Tabor. *Transfiguracion.* Transfiguratio, nis.

TRANSFIGURAR. v. a. Fèr mudar la figura ó forma de alguna cosa. S' usa mès comunment com recíproch. *Transfigurar, transformarse.* Transformari.

TRANSFIGURAT, DA. p. p. *Transfigurado.* Transfiguratus.

TRANSFIXIÓ. f. La acció de ferir ó passar de part á part, y també un dolor ó aflicció incomparable. *Transfixion, trasverberacion.* Cruciatio, nis.

TRANSFLORA. f. ant. FLORONCO.

TRANSFLORAR. v. a. pint. Copiar un dibuix traslluhintlo en altre paper. *Transflorar.* Ad lucem transferre.

TRANSFLOREJAR. v. n. Donar algun color sobre plata, or ó estany que regularment es lo vert sobre or. *Transflorear.* Encausto pingere.

TRANSFLORINA. f. bot. Planta ramosa, herba oficial; de arrel llenyosa y fibrosa, fullas petites, ovaladas, obtussas y crivelladas de piquets ó glándulas transparents, tronch dret, cilindrich ab dos talls ó senyals y de color bermellench; flors grogas y reunidas en manadets. *Corazoncillo.*

TRANSFORMACIÓ. f. Mutació de una forma en altra. *Transformacion, transformamiento, metamorfosis.* Transformatio, nis.

TRANSFORMACIÓ DE FIGURAS. geom. Descripció de una figura igual á altra, però dessemblant á ella, y així 'l triàngul se transforma en quadrat, fent un quadrat igual al triàngul. *Transformacion.* Transformatio, nis.

TRANSFORMADOR, A. m. y f. Lo que muda la forma de alguna cosa. *Transformador.* Transformator, is.

TRANSFORMAR. v.-a. Trasmudar, convertir una cosa en altra de distincta forma. *Transformar.* Transformo, as. || met. Insiquarse en lo cor ó afecte de algú de modo que semble sér una mateixa cosa. *Transformar.* Transformo, as. || v. r. Mudar algú enterament de costums, apariéncias, etc., de modo que no semble ell mateix. *Transformarse.* Figuras omnes induere.

TRANSFORMAT, DA. p. p. *Transformado.* Transformatus.

TRANSFORMATIU, VA. adj. Lo que té virtut ó forsa pera transformar. *Transformativo.* Transformativus.

TRANSFRETÁ, NA. adj. TRANSMARI.

TRANSFRETACIÓ. f. La acció de passar lo mar ó un bras de ell. *Transfretacion.* Transfretatio, nis.

TRANSFRETAR. v. a. Passar á la altra part de mar ó de un estret. *Passar, transfretar, atravesar el mar.* Transfreto, as.

TRANSFUNDICIÓ. f. TRANSFUSIÓ.

TRANSFUNDIR. v. a. Passar, tirar, abocar poch á poch un licor de una eyna en altra. *Transfundir.* Transfundo, is. || met. Escampar, comunicar qualsevol cosa entre diversos subjectes successivament. També s' usa com recíproch. *Transfundir.* Transfundo, is. || Infundir artificialment la sanch arterial de un animal á las venas de altre pera renovarli la vida, com pretenen los partidaris de aquesta operació. *Transfundir.* Transfundo, is.

TRANSFUSIÓ. f. La acció de transfundir lo licor de una eyna en altra. *Transfusion, transfundicion.* Transfusio, nis. || met. La comunicació de alguna cosa de uns en altres. *Transfusion.* Transfusio, nis. || La acció de transfundir la sanch del cos de un animal en altre. *Transfusion.* Transfusio, nis.

TRANSGREDIR. v. a. Trencar algun precepte ó ley. *Violar, quebrantar, quebrar, traspasar, transgredir.* Violo, as.

TRANSGRESSIÓ. f. Infracció de alguna ley ó precepte. *Violacion, transgresion, infraccion, quebrantamiento.* Transgressio, nis. || HIPÉRBATON.

TRANSGRESSOR, A. m. y f. Qui falta en alguna ley, precepte ó estatut. *Violador, transgressor, infractor, quebrador, quebrantador.* Transgressor, is.

TRANSICIÓ. f. Unió de las diferents parts del discurs, per medi del qual totes ellas venen á formar un cos. *Transicion.* Transitio, nis. || ret. L' artífici oratori pera passar la oració de una á altra persona de qui parlava. *Transicion.* Transitio, nis. || mús. Modo de suavisar los salts dels intervallos per graus disjuncts. *Transicion.* Transitio, nis.

TRANSIGIR. v. a. Decidir los interessats per via de ajust y composició algun punt dubtós, partint la diferéncia de la disputa. *Transigir.* Decido, is. || PACTAR.

TRANSIGIT, DA. p. p. *Transigido*. Decisus.

TRANSILVÀ, NA. adj. Cosa de Transilvània, regió de Europa, dependent de la Hungria. *Transilvano*. *Transylvanum*.

TRANSIRSE. v. r. Extenuarse, enmagrirse molt, especialment quant prové de la llarga falta de aliment. *Traspillarse*. *Languesco*, is.

TRANSIT, DA. adj. Fatigat, consumit de alguna angústia ó penalitat, majorment de fam. *Transido*, *traspillado*. *Exanimis*. || **ASSEDEGAT.**

TRÁNSIT. m. Obra de passar de una part á altra. *Paso*, *tránsito*, *pasaje*, *pasatiempo*. *Transitus*, us. || Lo tret, espai ó travessia que hi ha pera passar ó transitar de un paratge á altre. *Tránsito*. *Trajectus*, us. || **ESTRET.** 8. || Lo lloch per ahont se transita. *Tránsito*. *Treductus*, us. || Lo pas ó mudansa de un estat á altre. *Tránsito*. *Transitus*, us. || La mort de las personas justas ó santas. *Tránsito*. In beatam vitam transitus. || **TRANCO.** 4. || for. Desapropi dels béns embargats al deutor, pera satisfer als acreedors. *Tránsito*. *Debitoris bonorum creditori adjudicatio*. || astr. Lo pas de un planeta pera 'l lloch del horoscopi. *Tránsito*. *Planetæ transgressus*. || Se diu de la unió y modo ab que Maria santíssima morí y se'n pujá al cel. *Tránsito*. *Transitus*, us.

DE TRÁNSIT. m. adv. **TRANSITÓRIAMENT.**

TRANSITABLE. adj. L' estat del lloch ó camí en que's pót transitar. *Transitable*. *Transmeabilis*.

TRANSITAR. v. a. Anar de camí, viatjar. *Transitar*. *Peragro*, as.

TRANSITAT, DA. p. p. *Transitado*. *Peragratus*.

TRANSITIU, VA. adj. for. Lo que passa ó dona y 's transfereix de un á altre. *Transitivo*. *Transitivus*. || gram. Se diu del verb actiu, la acció del qual passa immediatament á altra cosa y termina ó passa en ella, á diferencia del neutre que no passa del verb. *Transitivo*. *Transitivus*.

TRANSITORI, A. adj. Caduch, passatger, temporal; se diu comunment dels plahers. *Caduco*, *transitorio*, *pasajero*, *efimero*, *deleznable*, *fugaz*, *transeunte*, *momentáneo*, *fugitivo*. *Transitorius*. || Díit del lloch per ahont se passa freqüentment. *Pasajero*. *Transitorius*.

TRANSITÓRIAMENT. adv. m. De passada, sens cuydado. *De paso*, *transitoriamente*. *Obiter*.

TRASLADAR. v. a. y derivats. **TRASLADAR.**

TRANSLAT. m. ant. CÒPIA, **TRASLLAT.**

TRANSLLUHIRSE. v. n. y derivats. **TRASLLUHIRSE.**

TRANSMARÍ, NA. adj. De la altra part del mar. *Ultramarino*, *trasmarino*, *transfretano*. *Transmarinus*.

TRANSMÈTRES. adv. t. MÈTRES. 1.

TRANSMIGRACIÓ. f. Mudansa de alguna família ó nació entera que passa á establir-se en altre país. *Trasmigracion*. *Transmigratio*, nis. || Pas de una ànima de un cos á altre, com erróneament ensenyá Pitàgoras y següiren los Banians y altres

pobles idólatras del Orient. *Trasmigracion*, *trasmigracion de las almas*, *trasmigracion pitagórica*, *metempsychosis*, *palingenesia*. *Metempsychosis*, is.

TRANSMIGRAR. v. a. Passar una família ó nació entera á establir-se en altre país. *Trasmigrar*. *Transmigro*, as. || fil. Passar las ànimas de un cos á altre, segons l' error de Pitàgoras. *Trasmigrar*. *Transmigro*, as.

TRANSMINAR. v. a. Caminar per sola terra. *Trasminar*. *Transfodio*, is. || v. r. Passarse, introduhir-se una cosa per entre altra. *Penetrarse*, *trasminarse*. *Permeo*, as.

TRANSMISSIBLE. adj. Lo que 's pót transmittir. *Transmissible*. *Transmissibilis*.

TRANSMISSIÓ. f. Cessió, traspàs de una cosa de una persona á altra, tant en lo físich com en lo moral. *Trasmision*. *Transmissio*, nis.

TRANSMITIR. v. a. for. Cedir, entregar una cosa á altre. *Trasmitir*. *Transmitto*, is. || met. Fer que una cosa passe á la posteritat, com: los pares TRANSMETEN los vicis al fills. *Pasar*, *trasmitir*. *Transmitto*, is.

TRANSMUDABLE. adj. Lo que 's pót transmutar de un ser á altre. *Trasmutable*. *Transmutabilis*.

TRANSMUDACIÓ. f. Conversió de una cosa en altra. *Trasmutacion*, *trasformacion*. *Transmutatio*, nis.

TRANSMUDAR. v. a. Transformar un cos en altre. També s' usa com recíproch. *Trasmutar*. *trasmudar*. *Transmuto*, as. || Mudar de una part á altra. *Trasmutar*. *Transmuto*, as. || quim. Mudar una naturalesa en altra. *Trasmudar*, *trasmutar*. *Transmuto*, as. || met. Causar alguna alteració en l' ànimo. Regularment s' usa com recíproch. *Inmutarse*, *demudarse*. *Deformari*.

TRANSMUDAT, DA. p. p. *Trasmutado*. *Transmutatus*.

TRANSMUDATORI, A. adj. Lo que té virtut de transmutar. *Trasmutario*, *trasmutativo*. *Transmutativus*.

TRANSMUTAR. v. a. TRANSMUDAR.

TRANSPADÀ, NA. adj. Cosa del altra part del Po, riu de Itàlia. *Traspadano*. *Transpadanus*.

TRANSPARÈNCIA. f. Qualitat de un cos que dona pas á la llum. *Diafanidad*, *trasparencia*, *perspicuidad*. *Pelluciditas*, atis.

TRANSPARENT. adj. Clar, que permet que hi penetre la llum. *Trasparente*, *trashlucido*, *diáfano*, *perspicuo*. *Pellucidus*. || Delicat, que déu tractarse y manejar-se ab gran cuydado y tino. *Vidrioso*. *Periculosæ alexæ plenus*.

TRANSPARENTARSE. v. r. Penetrar la llum per algun cos; y també's diu del mateix cos que permet la penetració de la llum. *Trasparentarse*. *Transluceo*, es.

TRANSPASSAR. v. a. TRASPASSAR.

TRANSPIRABLE. adj. Lo que pót transpirar. *Traspirable*. *Transmeabilis*.

TRANSPIRACIO. f. med. La acció de transpirar los humors. *Transpiracio*, nis.

TRANSPIRAR. v. a. Evaporar insensiblement ó quasi insensiblement los humors del cos pels poros, per causa del calor, ab lo que's purifica la sanch. També s'usa com recíproch. *Transpirar*, interspiro, as. || Rébrer ayre ú obrir pera abont pugá entrar. *Transpirar*, Transpiro, as. || met. Trasluhir-se alguna cosa de que's parla. *Transpirar*, *traslucir-se*. Transluceo, es.

TRANSPLANTAR. v. a. TRASPLANTAR.

TRANSPORT. m. Obra de transportar. *Transportacion*, *transportamiento*, *transporte*. Exportatio, nis. || La caballeria, nau ó qualsevol altra cosa ab que's transporta. *Transporte*, Vehes, is. || met. Perturbació ó enagenació dels sentits ó de las passions, com de cólera. *Enagenacion*, *transportamiento*, y *arrebataimiento* ó *éxtasis* si es de alegría. *Mentis excessus*.

TRANSPORTACIÓ. f. y

TRANSPORTAMENT. m. TRANSPORT.

TRANSPORTAR. v. a. Portar sobre sí alguna cosa de una part á altra, pera deixarla allí. *Transportar*, *transportar*, portar, conducir. Subvecto, is. || Conduhir los animals de transport. *Transportar*. Conduco, is. || mús. Mudar la clau pera tocar ó cantar per punt diferent. *Transportar*. Clavem transmutare. || Conduhir, portar géneros fora del país. *Transportar*, exportar. Exporto, as. || v. r. Enagenarse, perturbarse la rahó ó 'is sentits. *Enagenarse*, *transportarse*. Abalienari. || En lo espirital elevar-se, com: sant Pau fou TRANSPORTAT al tercer cel. *Elevarese*, *transportarse*, *extasiarse*, *arrebatar-se*. Duco. || Deixarse dominar de alguna passió violenta de furor, de alegría, etc. *Transportarse*. Transversum agi.

TRANSPORTAT, DA. p. p. *Transportado*. Transvectus. || adj. Arrebatat de alguna passió. *Transportado*. Ardens.

TRANSPOSAR. v. a. Mudar alguna cosa de un lloch á altre. *Transponer*. Transmutó, as. || TRASPLANTAR.

TRANSPOSICIÓ. f. Mudansa de un lloch á altre. *Transposicion*. Transpositio, nis. || gram. HIPÉRBATON.

TRANSPUAR. v. a. TRASPUAR.

TRANSPUNTAR. v. n. TRASPUNTAR.

TRANSUBSTANCIACIÓ. f. teol. Conversió de la substància de pa y vi en la del cos y sanch de Jesucrist en virtut de las paraulas de la consagració. Pres en general es la mutació de una substància en altra. *Transustanciacion*. Transubstantiatio, nis.

TRANSUBSTANCIADOR. m. Qui créu ó ensenya la transubstanciació. *Transustanciador*. Transubstantiator, is.

TRANSUBSTANCIAL. adj. Lo que's converteix de una substància en altra. *Transustancial*. Transubstantialis.

TRANSUBSTANCIAR. v. a. Mudar ó convertir una substància en altra. 'S diu particularment en lo misteri de la transubstanciació; y també s'usa com recíproch. *Transustanciar*. Transubstantio, as.

TRANSUBSTANCIAT, DA. p. p. *Transustanciado*. Transubstantiatus.

TRANSUMPTAR. v. a. Copiar, trasladar algun escrit. *Copiar*, *trasuntar*. Transcribo, is.

TRANSUMPTIVAMENT. adv. m. En cópia, en transumpto, en compendi. *Transuntivamente*. Summatim.

TRANSUMPTO. m. Cópia. *Trasunto*. Transcriptum, i. || met. Figura, representació, imatge de alguna cosa. *Trasunto*. Imago, inis.

TRANSVENARSE. v. r. Surtir la sanch de las venas ó vasos propis. *Extravasarse*, *transvenarse*. Extrá venas effundi.

TRANSVERSAL. adj. Lo que está de través ó de ángul. *Atravesado*, *transversal*. Transversarius. || Dít del qui no es parent per línea recta. *Transversal*. Transversa linea descendens.

TRANSVERSALMENT. adv. m. De un modo transversal. *Transversalmente*. Obliquè.

TRANUITAR. v. n. ant. Passar la nit en vetlla. *Trasnochar*. Pernocto, as.

TRAP, TRAP. exp. FÉR TRAP TRAP LO COR.

TRAPA. f. Porta que's col·loca horisontalment en lo sol pera las covas y sellers subterranis, á fi de dissimular una escala, etc. *Escotillon*, *trampa*. Tabulati valva. || Finestra que s'acomoda en lo sol del pis, pera véurer desde ella qui entra y surt de la entrada ó de la botiga. *Trampilla*. Fenestella, æ.

ORDE DE LA TRAPA. Institut religiós fundat en 1140 per Rotrou, comte de Perxe y reformat en 1663 pel abat de Rancé. La austeritat de esta orde recorda la dels antics monjos de la Tebayda. *Orden de la Trapa*. Trapensis ordo.

TRAPACEJAR. v. a. Enganyar ab embusteries. *Trapacear*, *trapazar*. Fraudibus agere.

TRAPACER, A. adj. Qui fá trapacerias. *Trapacero*, *trapacista*, *embrollon*, *invencionero*, *trapazas*, *faramalla*, *faramallero*, *farandulero*, *trapalon*. Velerator, is.

TRAPACERIA. f. Embrolla, enredo, embusteria. *Trapaza*, *embuste*, *embrolla*, *trapaceria*, *farándula*, *faramalla*. Tergiversatio, nis.

FÉR TRAPACERIAS. fr. TRAPACEJAR.

TRAPADELLA. f. PIPIRIGALL.

TRAPAR. v. a. y derivats. TREPAR.

TRAPASSA. f. TRAPACERIA.

TRAPÉCIO. m. geom. Figura irregular de quatre costats desiguals. *Trapezio*. Trapezium, trapesium, ii. || anat. Cert muscle anomenat així per la figura. *Coquillar*, *trapezio*. Trapezus, ii. || Instrument de la gimnástica. *Trapezio*. Trapezus, ii.

TRAPELLA. m. y f. fam. TRAPACER. || INTRIGANT.

TRAPELLEJAR. v. n. TRAPACEJAR.

TRAPELLERIA. f. TRAPACERIA.

TRAPEIG. m. náut. Lo moviment del mar quant comensa á alborotarse sèns vent fort. *Mareta sorda.* Levis tremor maris.

TRAPESÓIDE. f. geom. Quadrilátero ab los dos costats oposats paralelos. *Trapezóide.* Trapezoides.

TRAPISSONDA. f. Renyina ab crits y bulla. *Trapissonda.* Strepitosa rixa. || adj. TRAPACER.

TRAPITJAR. v. a. y derivats. TREPITJAR.

TRÁPOLA. f. Ruido, bulla, brega. *Gresca, trápala, grita, zambra, trisca, garbullo, algazara.* Turba, æ.

TRAQUEATOMIA. f. cir. Obertura artificial en la traquiarteria, pera impedir en certs casos la sufocació dels malalts. *Traqueatomia.* Tracheatomia, æ.

TRAQUEIG. m. ESTRÉPIT. || TRONTOLL.

TRAQUEJAR. v. a. Fèr ruidó ó estrépit. *Traquear.* Ruditer sonare. || TRONTOLLAR. || met. Controvertir. *Ventilar.* Discepto, as. || Tractar alguna cosa ab detenció. *Traquear, tratar de espacio.* Tracto, as.

TRAQUIARTÈRIA. f. anat. La artèria ó canó dels pulmons. *Traquiarteria.* Trachiarteria, æ.

TRAS. adv. ll. DETRÁS. || DARRERA. || interj. Lo mateix que vet aquí. *Zas, ea.* Ecce.

TRAS QUE. loc. Ademés de que *Además, tras, fuera de, sobre.* Insuper. || No obstant, després que. *Después que.* Postquam.

ANAR TRAS DE ALGÚ. fr. Anar en sòn seguiment. *Ir, andar tras de alguno.* Insectari.

ANAR TRAS DE ALGUNA COSA. fr. Buscarla ó pretèndrerla ab eficàcia. *Irse tras alguna cosa, desviarse.* Ardentiùs diligere.

FUGIR Ó TORNAR TRAS. fr. RETROCEDIR, REGULAR.

TRASBALS. m. GIRO.

TRASBALSAR. v. a. Trastejar, passar ó mudar una cosa de una part á altra. *Traspalar.* Transfero, ers.

TRASCAR. v. a. ler. TRANSITAR. || ant. TRÁUSER. || AFANYARSE.

TRASCART. m. Lo llans de atrassarse la carta ab que's guanya, y eixirne una de dolenta. *Trascarton.* Chartæ alteris suppositio.

TRASCARTARSE. v. r. Quedarse una carta detrás de altra, quant s' esperava que vingués abans. *Trascartarse.* Lusoriam chartam alteri supponi.

TRASCULAR. v. a. y derivats. TRAFEGAR. || met. Béurer molt vi. *Colar.* Epoto, as.

TRASCOR. m. La pessa de la iglésia que està detrás del cor. *Trascoro.* Chori dorsum.

TRASCUNILLARSE. v. r. Escapularse, fugir com los cunills. *Trasconejarse.* Subterfugio, is. || Quedarse la cassa detrás dels gossos que la persegueixen. *Trasconejarse.* Retrò manere.

TRASER. A. adj. Lo que està, 's queda ó ve detrás. *Trasero.* Posticus. || m. TRASERO. || f. Lo de-

tràs ó part posterior de qualsevol cosa. *Trasera, zaga.* Postica pars.

TRASERO. m. En las personas la part posterior anomenada vulgarment cul. *Trasero, salvohonor.* Nates, ium.

TRASFERIR. v. a. TRANSFERIR.

TRASFOLLAT, DA. adj. que aplican los manescals á las butllofas ó tumors que atravessen de part á part. *Trasfollado.* Utrique trajiciens tuberculum.

TRASIR. v. a. TRAHIR.

TRASLACIÓ Y TRASLADACIÓ. f. Obra de trasladar. *Traslacion.* Translatio, nis. || astron. La acció de comunicar un planeta sa llum á altre. *Traslacion.* Translatio, nis. || TRADUCCIÓ. || METÀFORA. || Promoció ó mudansa de un bisbe á altra iglésia. *Traslacion.* Translatio, nis.

TRASLADADOR, A. m. y f. Qui traslada. *Trasladador, trasladante.* Translator, is.

TRASLADAMENT. m. TRASLACIÓ.

TRASLADAR. v. a. Mudar una cosa de un lloch á altre. *Trasladar, transferir, pasar.* Transfero, ers. || Traduhir de una llengua á altra. *Copiar, trasladar, trasuntar.* Transfero, ers. || Aplicar per metàfora 'l significat de una ven á altra. *Trasladar.* Transfero, ers.

TRASLATICI, A Y TRASLATIU, VA. adj. Metafòrich, figurat. *Traslatico, traslato, metafórico, figurado.* Translativus.

TRASLATIVAMENT. adv. m. Figuradament. *Metafòricamente, traslaticciamente, traslativamente.* Figuratè.

TRASLLADAR. v. a. TRASLADAR.

TRASLLAT. m. Còpia trèta fielment del original. *Traslado, trasunto.* Transcriptum, i. || Imitació pròpia de alguna cosa per la qual es mòlt semblant á ella. *Traslado.* Imago, inis. || for. La obra de comunicar á una de las parts las pretensions ó al·legats de altra. *Traslado.* Allegationum communicatio.

TRASLLUHIRSE. v. r. Clarejarse, deixarse véurer per entre alguna cosa diáfana ó clara. *Traslucirse.* Transluceo, es. || met. Congecturarse, inferirse alguna cosa en virtut dels antecedents ó indicis. *Rezumarse, traslucirse, traszumarse, traspirar, trasvinarse.* Conjici.

TRASMÈTRER. v. a. TRANSMITIR, REMÈTRER.

TRASMUDAR Ó TRASMUTAR. v. a. y derivats. TRANSMUDAR.

TRASPAPERARSE. v. r. Embolicarse, confóndrerse un paper entre altres. *Traspapelarse.* Chartam inter alias involvi.

TRASPARENT. TRANSPÀRENT.

TRASPÀS. m. TRÀNSIT. || met. Renúncia ó cessió de lo que algú posseheix, entregantli á altre 'l domini. *Traspaso.* Translatio, nis. || Infracció de una lley ó precepte. *Traspaso, trasgresion, traspassamiento, violacion.* Transgressio, nis. || Se diu del pas de la cabalcadura que ab la pota del dar-

rera avansa la petjada de la pota del davant. *Paso largo ó extendido*. *Passus productus*.

TRASPASSADOR, A. m. y f. TRANSGRESSOR.

TRASPASSAMENT. m. TRASPÁS.

TRASPASSAR. v. n. Passar de una á altra part. *Cruzar, traspasar, atravesar, pasar de la otra parte*. *Transpicio*, is. || Tornar á passar, y així 's diu: passar y TRASPASSAR. *Traspasar*. *Pertransseo*, is. || Avansar las cabalcaduras ab la pota de detrás la petjada de la pota del davant. *Cruzar-se, y cubrir-se* si es poca cosa. *Præpedio*, is. || Aventatjar, passar davant de algú, anant de camí. *Passar, aventajar*. *Præcedo*, is. || v. a. Portar, passar una cosa de un lloch á altre. *Traspasar*. *Transfero*, ers. || Penetrar, travesar algun instrument, com espasa, clau, barrina, etc. de un cos á altre. *Atravesar, traspasar, travesar, trasverberar, enclavar, pasar, calar*. *Transverbero*, as. || met. Causar molta llástima. *Atravesar, traspasar, quebrar el corazon*. *Animam pertransire*. || Trencar, infringir alguna lley ó precepte. *Violar, traspasar, trasgredir, quebrantar*. *Transgredior*, eris. || Excedir de lo degut, contravenir á la rahó. *Traspasar*. *Superexcedo*, is. || Renunciar, cedir á favor de altre 'l dret ó domini. *Traspasar*. *Jus adire*. || Dit de las cosas inanimadas, com fam, dolor, fret, etc.; fér molta impressió, ferse molt sensible. *Traspasar*. *Incesso*, is.

TRASPASSAT, DA. p. p. *Traspasado*. *Transfixus*. || adj. Atravessat ab alguna arma punxaguda. *Trasfijo, trasfijo*. *Transfixus*.

TRASPLANA. f. Lo revés de alguna plana ó escrit, en que 's nota alguna cosa, y també 's pren per lo mateix que 's nota. *Respaldo*. *Chartæ tergum*.

TRASPLANTADA. f. La mudansa que 's fá de las plantas tendras de un lloch á altre pera que crescan. *Trasplante*. *Translatio plantarum*.

TRASPLANTAR. v. a. Mudar las plantas tendras desde la terra de ahont estan á altra part, pera que prevalescan. *Trasplantar, trasponer*. *Plantas transferre*. || met. Passar ó mudarse las personas naturals ó domiciliadas en una provincia ó regne á altre. *Trasplantar, trasmigrar*. *Transfero*, ers.

TRASPLANTAT, DA. p. p. *Trasplantado*. *Translatus*.

TRASPONTÍ. m. Matalás petit y prim, que 's sól tirar sobre 'ls altres, é immediat al cos, per sér de llana més delicada. *Trasportin*. *Culcitra brevis exiliorque*. || Espécie de matalasset molt fort, que s' umple de fullas de la panolla de blat de moro ó de palla, y posantne dos ó tres serveixen de malfega. *Trasportin*. *Culcitra brevis*.

TRANSPORTARSE. v. r. TRANSPORTARSE.

TRANSPORTÍ. m. TRASPONTÍ.

TRANSPOSAR. v. a. y derivats. TRANSPOSAR.

TRANSPOSTARSE. v. r. Desferse, pérdrer lo color y brillo de la cara. *Desmejorarse, demudarse*. *Deformari*.

TRASPOSTAT, DA. adj. Desfet. *Desfigurado, tramudado*. *Depravatus*.

TRASPUAR. v. n. Passar ó introduhirse algun líquit poch á poch ab alguna intermissió de temps per las porositats de un cos sech, deixantlo humit y mullat. *Recalar, filtrar, rezumar, trasminar*. *Transfluo*, is. || Dit del vi. *Trasvinarse, rezumarse, trazumarse*. *Vinum diffuere*. || med. y cir. Passar algun licor ó humor pels poros ó artificialment per algun drap. *Trascolar*. *Percolo*, as. || met. TRASLLUHIRSE. 2.

TRASPUNTAR. v. n. Apuntar, comensar á aparéixerse alguna cosa, com la llum de la rahó, lo sol quant ix, etc. *Despuntar, asomar, apuntar*. *Exorior, iris*. || Donar mostrars ó senyals de agudeza ó ingeni. *Despuntar*. *Acumine excellere*.

TRASQUILADOR, A. m. y f. Qui trasquila. *Trasquilador*. *Tonsor*, is.

TRASQUILAMENT. m. La acció de trasquilar. *Trasquiladura, esquileo*. *Tonsio*, nis.

TRASQUILAR. v. a. Esquilar, tallar ab las estisoras lo pel, llana, etc. *Trasquilar, esquilar*. *Detondeo*, es. || Tallar lo cabell, fent escalas ó sens art ni orde; cástich antich imposat pels cánons al qui tenia dos donas. *Trasquilar, ó trasquilar á cruces*. *Inconcinne tondere*.

TRASQUIR. v. a. TRÁURER.

TRASSA. f. La primera planta ó idea de algun edifici ó altra obra, y també la descripció ó dibuix de ella. *Traza, trazado*. *Operis lineamenta, adumbratio*, nis. || met. Indústria, manya, modo pera conseguir alguna cosa. *Traza*. *Excogitatio*, nis, consilium, ii. || Invençió, enginy. *Traza*. *Forma*, æ. || Lo modo, apariència, semblant ó figura de alguna cosa. *Traza*. *Species*, ei. || DISPOSICIÓ, ART, SIMETRIA. || Astúcia, treta, engany. *Amaños, trazas, artificios, tretas*. *Artes*, ium.

AB SAS TRASSAS Y MANYAS. expr. Ab astúcia y sagacitat. *Mañosamente, con sus trazas y mañas, ó con sus mañerías*. *Viam aut rationem excogitare*.

POCA TRASSA. DESMANYOTAT.

TRASSADOR, A. m. y f. Qui trássa algun plan ó planta de edifici, etc. *Delineador, trazador, tracista*. *Delineator*, is. || TRASSUT. || TRAPACER.

TRASSAMENT. m. TRASSA. 1.

TRASSAR. v. a. Idear, formar interiorment lo plan ó idea de alguna obra. *Hallar, trazar, dar traza*. *Efformo*, as. || Dibuijar, senyalar lo plan de qualsevol cosa en lo paper ó en algun terren. *Delinear, trazar*. *Delineo*, as. || met. Discórrer, disposar los medis pera la consecució de algun fi. *Maquinar, trazar, pergeñar, hallar ó dar traza*. *Machinor*, aris. || Dirigir, formar, com: TRASSAR fallas ab lo regle ó altra cosa. *Trazar*. *Lineam describere*. || En lo moral ensenyar lo camí de obrar bè. *Trazar*. *Viam sternere*.

TRASSAYRE. m. ENGINEYR.

TRASSÓS, A. adj. TRASSUT. || Lo que's fá ab manya. *Mañoso*. *Artificiosus*.

TRASSUT, DA. adj. Enginyós, manyós. *Mañoso, ingenioso, trazador, tracista.* Dexter, solers.

TRAST. m. mús. En alguns instruments de corda, com guitarres, etc., divisió de marfil, aram, etc., pera variar los punts ó to; y també l' espay entre divisió y divisió. *Traste.* Pinna, æ. || Tret, distància. *Trecho, tramo.* Tractus, us. || pl. Lo número de trasts de un instrument. *Trasteado.* Intervallorum numerus. || náut. Lo banch ahont anava sentat lo remer en las naus. *Banco.* Transtrum, i.

POSAR TRAST Á UNA GUITARRA, etc. fr. *Trastear, poner trastes.* Intervalla pinnis notare.

TRASTADA. f. Acció sens ordre ni concert. *Trastada.* Inconcinnum factum. || y

TRASTAM. m. Multitud de trastos. *Trasteria.* Scrutorum cumulus.

TRASTASSO. m. Cop fort. *Trastazo, golpazo, porrazo.* Ingens ictus.

TRASTE. m. TRASTO.

TRASTEIG. m. Rastre de peus ó petjadas, que 's deixa en los camins. *Rastro.* Vestigium, ii. || met. Moviment continuat y sens orde ni concert. *Trastejo.* Cursor inordinatus.

TRASTEJADOR, A. m. y f. Qui trasteja ó fá rúfdo ab alguns trastos. *Trasteador.* Scrutorum commolor. || Inquiet, revoltós. *Trasteador.* Irrequietus. || RASTELLADOR.

TRASTEJAMENT. m. TRASTEIG.

TRASTEJAR. v. a. Anar y tornar sovint de una part á altra. *Trastejar, trastejar.* Vagor, aris. || Anar depressa despatxant los quefers doméstichs. *Menear.* Tracto, as. || ant. ADOBAR LAS TEULADAS. || Mudar los trastos de una part á altra. *Trastejar.* Supellectilem evolvere. || FÉR EXERCICI. || Maltractar, llansar á pérdrer alguna cosa. *Echar á perder, malear.* Perdo, is.

TRASTEJAT, DA. adj. Se diu de un camí freqüent. *Trillado.* Versatus.

TRASTELLADOR. m. ATELLADOR.

TRASTET. m. d. *Trastuelo, trastillo.* Tenuis supellex. || TRASTO INÚTIL. || pl. Cosas menudas y de poch valor. *Zarandajas, zarandajillas.* Analecta, orum. || met. Alhajas que's manejan ó negocis que 's tractan. *Bártulos.* Res, um.

MUDAR LOS TRASTETS. fr. met. Mudar de casa ó de aposento. *Mudar de casa, de vivienda.* A domum in domum migrare.

TRASTO. m. Alhaja de casa, regularment se diu dels mobles vells. *Mueble, trasto, trebejo.* Uten-silia scruta. || Joguina ó cosa ab que algú enreda ó 's diverteix. *Trasto, trebejo, juguete.* Ludi instrumentum. || Persona enfadosa, molesta, que's fica en lo que no li importa. *Trasto, mequetrefe.* Rideliculus. || pl. ARREUS. || TRASTAM.

TRASTO INÚTIL Ó VELL. exp. que además del sentit recte, s' aplica á la persona inútil que més serveix de embarás que de altra cosa. *Trasto, trastuelo, trastillo, cachivache.* Inutilis, fastidiosus homo.

ARREPLEGAR LOS TRASTOS. fr. PLEGAR LAS GÁBIAS.

PORTAR TOTS LOS TRASTOS AL COLL. fr. fam. que s' aplica als que mudan molt de habitació, ó que van divagant sense domicili fixo. *Andar con el hato á cuestras ó traer el hato á cuestras.* Domicilium frequenter mutare.

TRASTOCAMENT. m. Mudansa del estat ú orde de las cosas. *Trastrocamiento, trastrueco, tras-trueque.* Ordinis inversio.

TRASTOCAR. v. a. Mudar lo sér, estat ú orde de las cosas. *Trastrocar, trastornar, preposterar.* Ordinem invertere. || Tornarse boig. *Alocar.* Insan-io, is.

TRASTOCAT, DA. p. p. *Trastornado, prepó-tero, trastrocado.* Præposterus. || adj. Boig. *Enlo-quecido, alocado.* Dementatus.

TRASTORN. m. Obra de trastornar ó trastor-narse. *Trastorno, trastornadura, trastornamiento.* Perversio, nis. || RUÍNA, DESTRUCCIÓ.

TRASTORNABLE. adj. Lo que pót trastornarse ó fácilment se trastorna. *Trastornable.* Vertibilis.

TRASTORNADOR, A. m. y f. Qui trastorna tant en lo físich com en lo moral. *Trastornador.* Perturbator, is.

TRASTORNAR. v. a. Capgirar, girar lo de da-munt davall. *Trastornar, trabucar.* Deturbo, as. || met. Confóndrer, invertir l' orde natural ó regular de las cosas. *Trastornar, invertir.* Turbo, as. || met. Privar ó turbar los sentils los vapors ó algun acci-dent. *Trastornar.* A mente deduci. || met. Girar, vèncer á algú ab persuasions. *Trastornar, inclinar.* Animum invertere. || RETROCEDIR. || INCLINAR, DE-CANTAR.

TRATA. f. Tràfich de negres. *Trata.* Nigris commercium.

TRAU. m. Tall que's fá en la roba, y 's guar-neix de seda, fil, etc., pera sa firmesa y adorno, ahont s' introduheix lo botó, y queda cordada la pessa. *Ojal.* Ocellus, i. || En algunas cosas lo forat que atravessa de part á part. *Ojal.* Foramen, inis. || ant. náut. Palanca, y així 's deya: estivar á TRAU. *Estivar á fuerza de palanca.* Vecti stipare.

FÉR TRAUS. fr. Obrir y guarnir los traus en la roba. *Ojalar.* Ocellos facere.

TRAUCAR. v. a. met. TALADRAR.

TRAUHERA. f. Dona que fá traus en la roba. *Ojaladera.* Ocellorum efformatrix. || Lo joch ó conjunt de traus en la roba. *Ojaladura.* Ocellorum opus.

TRÁURER. v. a. Extráurer alguna cosa, po-sarla fora del lloch ahont estava ficada ó continguda. *Sacar, extraer.* Extraho, depromo, is. || Posar alguna cosa fora del lloch ahont estava, com: TRÁU-RER de Barcelona. *Sacar, llevar fuera.* Egeo, is. || Fér marxar á algú del lloch ahont estava establert. *Echar, desalojar.* Expello, is. || Llevar l' empleo á algú. *Sacar, apear, quitar, remover.* Deduco, is. || Lograr un empleo, decret, orde ó provisió, etc. *Sacar.* Assequor, eris. || Descubrir, manifestar algu-na cosa. *Sacar.* Depromo, is. || Deslliurar. *Sacar.*

Eripio, is. || Ajudar á eixir ó fèr que algú isca de algun llans, empenyo ó perill. *Sacar*. Eripio, is. || Arrancar alguna cosa del lloch ahont estava agafada, com un clau, un caixal, etc. *Sacar*, *arrancar*. Eradico, as. || Exceptuar, com: TRÉU aixó, en lo demès es home de bè. *Sacar*. Excipio, is. || Extràuer la virtut ó qualitats de alguna cosa. *Sacar*. Exprimo, is. || Fèr bè ó segons las reglas del art alguna cosa. *Sacar*. Efficio, is. || Fèr una cosa semblant á altra. *Sacar*, *trasladar*. Exprimo, is. || Inventar. *Sacar*. Fingo, is. || Inferir una cosa de altra. *Sacar*, *colegir*, *deducir*, *inferir*. Deduco, is. || Obligar á algú á que done alguna cosa. *Sacar*. Extorqueo, es. || Fèr ab astúcia que algú diga lo que tenia callat. *Sacar*, *sonsar*. Astu elicere. || Elegir per sort ó á pluralitat de vots. *Sacar*. Sorte eligere.

|| Guanyar per sort alguna cosa, com: TRÁURER la rifa. *Sacar*. Sorte educere. || Consequir, lograr una cosa, com consequència ó efecte de altra. *Sacar*. Derivo, as, educo, is. || Netejar. *Sacar*. Detraho, is.

|| Al·legar, citar alguna autoritat ó text. *Alegar*, *traer*, *citar*. Alego, as. || PELLUCAR. 1. || Portar un camí á alguna part. *Ir*, *dar*, *llevar*. Duco, is. || Trobar ó conèixer per algun medi alguna cosa. *Sacar*. Expiscor, aris. || Vomitar. *Provocar*, *vomitar*, *arrojar*. Evomo, is. || ant. Parlant de armas, desveneynarlas, com: TRÁURER la espasa, 'l sabre, etc. *Sacar*. Nudo, as, stringo, is. || Allargar, fèr passar alguna cosa de la superfície de altra. *Sacar*, *asomar*. Profero, ers. || Junt ab alguns noms acompanya la significació de ells, com: TRÁURER fulla, esfullar; TRÁURER flor, florir, etc. *Echar*, *arrojarse*, *sacar*. Germino, as. || Exclóuer. *Excluir*, *sacar*, *exchar*. Excludo, is. || Llevar ó fèr desaparèixer alguna cosa que afea ó perjudica, com tacas, malalties, etc. *Sacar*, *quitar*. Tollo, is. || En lo joch, guanyar. *Sacar*, *ganar*. Lucror, aris. || Percibir lo producte de alguna cosa material, com del arrendament, de las vendas, etc. *Sacar*. Percipio, is. || Reportar utilitat en orde á las cosas morals. *Reportar*, *sacar*. Reporto, as. || Fèr, produhir, com: las olivas de aquest any TRAÜEN mòlt oli. *Sacar*. Produco, is. || Comparar, fèr provisió en alguna part, y així 's diu: de ahont TRÁUS aquestos gèneros. *Sacar*. Emo, is. || Escullir. *Entresacar*, *sacar*. Excerpto, is. || Pèndrer, emportàrsen lícita, ó il·lícitament alguna cosa del lloch en que estava, ó rèbberla de algú, y així 's diu: ¿de ahont HAS TRÉU aquest diner? *Sacar*. Educo, excipio, is. || Presentarse ab alguna cosa nova, poch vista ó poch usada, com: TRÁURER joyas, lo vestit de uniforme, etc. *Sacar*. Re nova primum vel rarò uti. || Rebaixar ó reservar part de alguna cosa, com: de aquí se 'n HA TRÉU lo bè de ànima, etc. *Sacar*. Prædemo, is.

|| Cobrar lo que hi havia alguna dificultat de part del pagador. *Sacar*, *cobrar*. Recupero, as. || Manifestar lo que estava dissimulat, com: lo sombrero TRÁU la goma. *Sacar*. Ostèndo, is. || Portar, y així 's diu: TRÁU la escudella á taula. *Llevar*, *traer*. Por-

to, as. || Pèndrer ocasió ó motiu de alguna cosa. *Tomar*. Sumo, is. || ARTIGAR. || ant. TRAHIR. || Junt ab la preposició DE y 'ls pronoms personals fèr pèndrer lo coneixement ó judici. *Sacar*. Mente movere.

TRÁURER Á ALGÚ DE LA SEVA. fr. Persuadir, fèr mudar de parer al que estava mòlt obstinat. *Desaferrar*. Removeo, es.

TRÁURER Y NO POSAR, POCH Á POCH SE VE Á ACABAR; Ó QUIN TRÁU Y NO N'HI MET, AL CAP DAVALL SE N VÁ TOT DRET. ref. que repren la dessídia dels que no treballan y gastan mòlt, advertintlos que per gran que sia són caudal, si 'l gastan y no n' hi posan, arriba 'l cas de acabarse. *Donde hay saca, y nunca pon, presto se acaba el bolson; quien no pone y siempre saca, suelo halla; quien no entra y saca, poco halla*. Addere qui nunquam, semper depromere curat,

Otiüs ad finem pervenit ille rei.

TRÁURER Á TAULAT. loc. ant. Llançar á tablado. Ludus sic dictus.

TRÁURERSE ENRERA. Fèrse arrera. *Hacerse atrás*. A tergo vertere.

TRÁURER ESCARN. loc. ant. ESCARNIR, FÈR BURLA. QUÉ 'N TINCH DE TRÁURER. loc. ter. QUÉ 'n tinch de fèr. *Qué me importa*. Quid mihi magni refert.

TRA·VA. f. TRABA.

TRÁVÈS, SA. adj. Revoltós, entremaliat. *Enrevesado*, *travieso*, *ravesado*. Irrequietus. || Se diu del estudiant pícaro, que ven los llibres y s' entrega á la vagamunderia y als vicis. *Travieso*. Nebulo. || PERVERS. || Nom que acomodan los poetas á Cupido y al Amor. *Travieso*. Audax, cis. || Lo que está posat de costat ó en direcció obliqüa, com: anar camps TRÁVÈS. *Travieso*. Transversus. || m. Inclínació, tortària de alguna cosa. *Través*. Transversum, i. || GROSSÀRIA. || TRAVESSER. || Viu, qui discorre y obra ab mòlt ingeni y subtileza. *Travieso*. Solers.

AL Ó DE TRÁVÈS. m. adv. Oblíquament. *De través*, *al través*, *de soslayo*. Transversum. || PER TRÁVÈS.

DONAR AL TRÁVÈS. fr. náut. Ensopegar la nau pels costats en alguna roca ó costa de serra en que 's desfá ó queda encallada. *Dar al través*. Navigium transversum ferri. || met. Destruhir, malmètrer alguna cosa. *Dar al través*, *malbaratar*. Perdo, is.

DONAR AL TRÁVÈS AB LA CÀRREGA. fr. Càurer ab ella. *Caer con la carga*, *rendirse á la carga*. Succumbere oneri. || met. No poder cumplir ab la obligació de són empleo. *Acodillar con la carga*. Oneri succumbere.

DONAR AL TRÁVÈS AB TOT. fr. fam. Enfadarse y abandonarho tot. *Echarse con la carga*. Præire, et tædio succumbere.

MIRAR DE TRÁVÈS. fr. Tórçer la vista, mirar guèr·xo. *Mirar de través*. Obliqüè, limis oculis intueri.

PÈNDRER DE TRÁVÈS ALGUNA COSA. fr. met. Pèndrerla á la mala part, interpretarla en mal sentit. *Echar á mal ó á mala parte*. In malam partem accipere.

PER TRAVÉS. m. adv. De part á part. *De parte á parte, de medio á medio, al través.* Tràs.

TRABALLAR AL TRAVÉS. fr. Fèr alguna cosa obliquament. *Soslayar.* Obliquo, as.

TRAVERSA. f. GROSSÀRIA. || **TRAVERSIA.** || La posta ó juguesca que ademès de lo que hi ha en lo joch solen fèr los jugadors entre sí, ó 'ls que miran, á favor de algun jugador *Traviesa.* Sponsio. interposita in ludo.

JUGAR TRAVERSAS. fr. Apostar, fèr alguna juguesca fora de lo que ja hi ha en lo joch. *Atravesar, echar traviesas.* Extrà sortem principalem spondere in ludo.

POSAR UNA TRAVERSA. fr. En alguns jochs de cartes, tirar trunfo sobre la carta jugada, perque 'l qui segueix no puga fèr la basa sèns trunfo mès alt. *Atravesar.* In ludo adversarium prævertere.

TRAVERSAR. v. n. Passar, anar de una part á altra, y així 's diu: **TRAVERSAR** lo bosch, lo mar, etc. *Atravesar, travesar.* Transeo, is. || Passar de una part á altra per la direcció de sa amplària. *Atravesar, cruzar, travesar, pasar.* Cancello, as. || Arribar un espay ó distància de un punt á altre, com las travessias dels carrers. *Atravesar, cruzar.* Transversum jacere. || Posar alguna barra ó altre travesser en algun carrer ó altra cosa. *Atravesar.* Transversum ponere, interjicere. || Ullpèndrer, mirar de mal ull. *Atravesar, aojar.* Fascino, as. || Lllaurar segona vegada. *Binar, dar segunda reja.* Rursus scindere agrum. || **TRASPASSAR.** 6. 7. || Penetrar una cosa pels poros de altra, y així 's diu, que la tinta **TRAVÉSSA** 'l paper. *Calar, penetrar, atravesar.* Penetro, as. || v. r. Posarse una cosa entre mitj de altres. *Atravesarse, interponerse.* Sese interponere. || Intervenir, ocórrer alguna cosa que impedeix lo curs de altra. *Atravesarse.* Intervenio, is. || En los jochs de interés pèrderse ó guanyarse alguna quantitat. *Atravesarse.* Summæ jacturam in ludo fieri.

TRAVERSEJAR. v. n. Fèr travessuras, enredar. *Travesear.* Liberiùs vivere. || Discórrer ab vivesa y ab varietat de espècies. *Travesear.* Mente vel verbis ludere.

TRAVERSER, A. adj. Lo que 's posa ó està de través, com: flauta **TRAVERSSERA**, taula **TRAVERSSERA.** *Traveseró.* Transversus. || m. Llistó de fusta, ferro, etc. que trava dos cosas, com los barrons de la cadira, etc. *Atravesano, travesano.* Transversum lignum. || Lo llistó superior é inferior que ab los montants forman lo bastiment de las portas ó finestras. *Cabio.* Postis transversum lignum. || Cada un dels llistons que 's posan pera refors en las portas y finestras. *Peinazo.* Antæ transversæ. || Coixí que atravessa de una part de llit á altra. *Cabezal, travesero.* Cervical transversum. || **CANASTRÓ.** || f. **TRA-VESSIA.**

TRAVERSIA. f. La distància ó espay de un lloch á altre mirat de través. *Travesia, travesio.* Transversum iter. || Distància ó camí de un lloch á

altre absolutament, encara que sia per via recta, com lo carrer que està entre dos mès principals. *Travesia.* Intervalli longinquitas. || La creu que fan dos ó mès carrers ó camins en lo punt ahont s'encontran. *Encrucijada.* Compitum, i.

TRAVESSÓS, A. adj. Dificultós. *Enrevesado.* Difficilis.

TRAVESSURA. f. Obra de travessejar. *Enredo, travesura, argada.* Inquietudo, inis. || met. Vivesa y sutilesa de ingeni. *Travesura.* Ingenii acumen.

FÈR TRAVERSURAS. fr. TRAVERSEJAR.

TRAVESTIR. v. a. ant. DISPRESSAR. S' usa també com reciproch.

TRAVETA. f. TRABETA.

TRAYDA. f. ant. TRAHICIÓ.

TRAYDOR, A. adj. Fals ó que no correspon á la lley ó fè que déu tenir ó guardar. També s'aplica á la vista. *Aleve, traidor.* Perfidus. || Lo qui fá trahició. *Traidor.* Proditor. || Dít dels irracionals deslleals. *Traidor.* Infidus.

FÈR LO TRAYDOR. fr. fam. Fingir malaltia ó altre impediment pera escamparse del treball. *Hacer la de rengo.* Ægritudinem simulare.

MIRAR DE TRAYDOR. fr. fam. Mirar ab segona intenció. *Mirar de zaino ó á lo zaino ó al soslayo ó de través.* Insidiosè aspiciere.

TRAYDORESCH, CA. adj. Dít de la cabalcadura que dòna mostrars de sér falsa. *Zaino, atraído-rado.* Insidiosus.

TRAYDORIA. f. TRAHICIÓ. || BELLAQUERIA.

TRAYGUERA. f. ESCAYOLA. || Herba enterament semblant al blat, y sols se diferencia de ell en sér mès disminuhida, y la llavor llargueta y mòlt petita. També s' anomena blat bort ó del diable ó de gitanos, y abunda en los camps y en las voras dels camins. *Triguera.* Triticum silvestre.

TRAYRE. v. a. TRÀURER.

TRAYXELLA. f. TRAGELLA.

TREBAIL. m. TRABALL.

TREBALLAR. v. a. y derivats. TRABALLAR.

TREBALLARSE. r. ant. AFANTARSE.

TREBEL-LIÀNICA. f. QUARTA TREBELIANA.

TREBEL-LIÀNICH, CA. adj. Cosa de trebel-liànica. *Trebeliànico.* Trebellianicus.

TREBOL. m. Planta de várias espècies, anomenada així perque tráu las fullas de tres en tres, cada una ab una clapa blanca de figura de mitja lluna; las flors tiran á encarnadas, y tota la planta serveix de pastura al bestiar. *Trebol, trifolio, meliloto, pié de liebre.* Trifolium, ii.

TREBOL LLUENT. Planta perenne, espècie de trébol, la cama y fullas del qual, en estat fresch, són de vert obscür, llisas, suaus al tacto, de olor desagradable y de sabor mòlt amarch un poch fastigós; las flors de un blanch rogench, bastant grans y vistosas, y es medicinal. *Fibrino, trifolio, menianthes de tres en rama.* Menyanthes trifoliata.

TREBUCAR. v. a. TRABUCAR.

TREBUCH. m. TRABUCH.

TREBUQUET. m. TRABUQUET.

TRECENTÉSSIM, A. adj. numeral ordinal que completa 'l número de trescents. *Tricentésimo, trescientos, trecientos.* Trecentessimus.

TRECESSIM, A. adj. numeral cardinal que completa 'l número de trenta. *Trecésimo, trigésimo.* Tricessimus.

TREGINAT. m. ant. TRAGINAT. || ant. TAGINAT.

TRÈGUA. f. Suspensió de armas. *Armisticio, tregua.* Induciæ, arum. || met. Descans, interrupció del treball. *Tregua.* Induciæ, arum.

TREGUAR. v. a. ant. TARDAR.

TREMASCLES. m. pl. CLAMÁSTECHS.

TREMELGA. f. Peix, espècie de rajada de cos orbicular, llisa y plena de tubérculs, per ahont llansa un humor apegalós, los ulls sumament petits, y junt á ells cinch ó sis clapas negres y rodonas; la cua mès llarga que'l cos armada de una aleta molt ampla, y tot ell comunica una comoció eléctrica als que'l tocan. *Torpedo, tremielga, tembladura.* Raja torpedo.

TREMENDO, A. adj. Terrible, formidable. *Tremendo, tremebundo.* Tremendus. || Excessiu en sa línea. *Tremendo.* Immanis. || Digne de respecte y reverència. *Tremendo, temedor.* Tremendus. || TRAVÉS. 1.

TREMENTINA. f. La resina ó goma del terebinto ó del abet. *Abetinote, trementina, aceite abetinote.* Terebinthina, æ.

TRÈMER. v. n. ant. TREMOLAR.

TREMESÓ, NA. adj. Lo que es de tres mesos. *Tremés, tremesino, y tremesinas* dit de las plantas que's fan en tres mesos, com la civada, ordi, llantias, etc. Trimestris.

TRÉMOL, A. adj. TRÉMUL. || m. Espècie de alba de fulla molt menuda, que's mou molt per poch ayre que fassa. *Pobo, álamo temblon ó libico ó negro ó negrilla, olmo.* Populus libicus.

TREMOLADOR, A. m. y f. TRÉMUL. || Qui tremola per causa de por. *Temblador, temblon.* Formidosos. || Qui tremola per causa del fret. *Tiritador, temblon.* Contremiscens.

TREMOLAMENT. m. TREMOLÓ. || Vacil·lament ó tintinas del qui està per caurer. *Bamboleo, vacilacion.* Vacillatio, nis. || PALPITACIÓ. || RODAMENT DE CAP. TREMOLAMENT DE TERRA. TERREMOTO.

TREMOLAR. v. n. Manejarse, mouri'se ab un moviment inquiet y perturbat. *Temblar, tremar, rehilar.* Nuto, as. || Estreméixerse de por. *Temblar.* Trepido, as. || Patir en lo cos una transmutació notable per causa del fret. *Tiritar, temblar de frio.* Inhorresco, is. || Mouri'se la terra ó 'l paviment. *Temblar.* Tremo, is. || Connouri'se alguna cosa per algun estruendo, sacudida, etc. *Estremecerse.* Contremisco, is. || PALPITAR. || Estar poch sólida ó ferma alguna cosa, corrent perill. *Bambolear.* Vacillo, as. || Alsar las banderas, pendons, batentlos en l' ayre. *Enarbolat, tremolar.* Vexilla vento comove-

re. || náut. Agitarse en l' ayre las velas, banderas y gallardets. *Flamear, tremolar, batir.* Batuo, is.

FÉR TREMOLAR. fr. Causar temor ó tremoló qualsevol objecte. *Hacer temblar, hacer temer.* Terreo, es. || Haverhi un excés de qualsevol cosa que sia, com: aquest any hi ha una cullita que fá TREMOLAR. *Espantar, maravillar, admirar, pasmar, poner espanto, ser un juicio.* Admiracione rapere. || Infundir algú molt respecte ab sa autoritat ó presència. *Hacer temblar, hacer temer.* Respectu terrere.

TOT TREMOLANT. m. adv. De un modo trémul. *Trémulamente.* Tremulè.

TREMOLEJAR. v. n. Tremolar ab continuació ó ab freqüència, ó afectar tremoló. *Temblequear, tembletear.* Tremisco, is. || Mouri'se perturbadament, com los noys y 'ls vells quant volen caminar depressa. *Temblequear, tembletear.* Atrepido, as. || Usat com diminutiu tremolar un poch. *Tembletear.* Subtremisco, is.

TREMOLÓ. m. Moviment involuntari repetit y continuat de tot lo cos ó de alguna part, procedent de debilitat, de fret ó de algun passió de temor ó susto. *Temblor, tremor, estremecimiento.* Tremor, is. || Lo moviment que causa algun vent, campanas, ruido de artilleria en los edificis ó en las encaballadas. *Temblor.* Hiatus, us.

TREMOLÓ DE COR. Tristesia, aflicció, passió de ánimo. *Cordajo.* Cordolium, ii.

TREMOLÓ DE TERRA. TERREMOTO.

TREMOLÓS, A. adj. TREMENDO.

TREMONTANA. f. TRAMONTANA.

TREMOR. m. TREMOLÓ.

TREMOR DEL COR. TREMOLÓ DEL COR.

TREMOSTERA. f. TRAMOSTERA.

TREMP. m. Punt y forma que's dóna als metalls é instruments de tall, pera sa major duresa y millor fil. *Temple.* Temperatura, æ. || Lo tall que's fá al canó de la ploma disposantla pera escriur. *Corte, tajo.* Calami temperatura. || Se pren pel cauó de la mateixa ploma, y així 's diu: tenir poch ó molt TREMP. *Pluma, cañon.* Calamus, i. || Contitució ó temperament de algunas cosas. *Temple, temperamento.* Temperamentum, i. || La modificació, punt ó afinació que's dóna als instruments de música. *Afinacion, temple, afinadura, afinamiento.* Temperatio, nis. || Se pren pel humor, acrimonia ó dolsura de geni. *Temple.* Indoles, is.

AL TREMP. m. adv. pint. Se diu de la pintura que's fá ó tráu ab colors deixatats ab aygua, ayguacuyt ó goma. *Al temple.* Pictura glutinosa.

TREMPA. f. pint. Género de betum que's fá de rovell de ou debatut en aygua pera pintar al tremp. *Templa.* Temperatio pictorica. || TREMP. 2. 3.

ESTAR Ó NO ESTAR DE TREMPA. fr. met. ESTAR Ó NO ESTAR TREMPAT.

TREMPADOR, A. m. y f. Qui trémpa. *Templador.* Temperator, is. || Martellet ó clau pera trempar algun instrument de música, com piano, etc. *Templador.* Tonarius, ii.

TREMPAMENT. m. ant. TEMPERAMENT.

TREMPANSA. f. ant. TEMPLANSA.

TREMPAPLOMAS. m. Ganivetet pera trempar las plomas de escriurer. *Cortaplumas, tajaplumas. Scalpellum, i.*

TREMPAR. v. a. Moderar, suavisar la forsa de alguna cosa, com la forsa de las passions, etc. *Moderar, templar.* Moderor, aris. || Donar tremp ó punt als metalls. *Templar.* Tempero, as. || Mesclar una cosa ab altra, pera suavisarla. *Templar.* Tempero, as. || mús. Disposar los instruments de modo que las veus formen harmonia segons convé. *Templar.* Tempero, as. || Dit del ferro y altres metalls ficarlos vermells dins de la aygua, pera enfortirlos y donarlos lo punt que convé. *Templar.* Tempero, as. || TEMPERAR. || Tallar, escapsar lo canó de la ploma posantla conforme pera escriurer. *Cortar, tajar la pluma.* Calamum ad scribendum aptare. || pint. TEMPLAR. 6. 8. || Posar de bon humor á algú. *Templar.* Lenio, is.

TREMPAT, DA. p. p. *Templado.* Temperatus.

ESTAR TREMPAT. fr. Estar ab salut y robustesa. *Estersano.* Plena valetudine frui. || ESTAR DE FÍLIS.

ESTAR TREMPAT COM UNA ORGA, ó COM UN GÍNJOL, ó COM UN ALL, ó COM UNAS PÁSQUAS, ó COM UN ROSSINTOL ó COM UNA GUITARRA. fr. met. fam. Estar molt alegre y de bulla. *Estar como una castañuela ó como una pascua.* Hilaritate exultari.

NO ESTAR TREMPAT ó ESTAR MAL TREMPAT. fr. NO ESTAR DE FÍLIS.

TREMPA. f. TREMP. 2. 3. || TREMPA.

TREMUL, A. adj. Se diu de la cosa que tremola. *Trémulo, tremolento, trépido, tremulante.* Contremulus. || PALPITANT. || Se diu de certa modificació del so en las orgas, que apar que tremolan. *Trémulo.* Sonus organi tremulus. || Certa modulació de la veu que sembla que tremola. *Trémulo.* Tremulus. || met. Se diu de algunas cosas, com la llum, etc., que tenen un moviment semblant al tremoló. *Trémulo.* Tremulus.

TREMUNTANA. f. TRAMONTANA.

TREN. m. Aparato pera portar ó transportar alguna cosa. *Tren.* Apparatus, us. || met. Ostentació ó pompa de alguna persona ó cosa. *Tren.* Apparatus, us.

TREN DE ARTILLERIA. Lo conjunt de pessas de artilleria y tot lo necessari pera transportarlas y poder usar de ellas, y las demès armas y municions de armas que pót necessitar un exércit. *Tren.* Instrumenta, orum.

TRENA. f. Unió de tres caps de fil, seda, cabells, etc., entrecreuats ó entrellassats. *Trenza.* Tænia, æ. || TRENZILLA. || Espécie de treneta de budells de moltó que's posa en la olla. *Revoltillo.* Folliculus contortus ex intestinis. || La de vimets. *Criznega.* Tænia viminea.

TRENAR. v. a. Fér trenas. *Trenzar.* Crines tæniis aptare.

TRENAT, DA. p. p. de trenar. *Trenzado.* Tæ-

niis aptatus. || adj. Cosa formada de rèt, trenas, etc. *Trenado.* Tæniis confectus.

TRENCABLE. adj. TRENCADÍS.

TRENCACAP. m. met. Lo que molesta ó fatiga al cap. *Quebradero de cabeza.* Importuna contentio || L' objecte del cuydado amorós. *Quebradero de cabeza.* Amoris objectum.

TRENCACOLL. m. Lloch perillós de abont se pót caurer fàcilment y malmétrese. *Deslizadero, resbaladero, despeñadero, derrumbadero.* Lubricus locus. || met. Lo que exposa á incórrer en alguna falta. *Resbaladero, precipicio.* Lubricus.

MENTIR Á TRENCACOLL. fr. pera ponderar que algú ment molt, ó á cada paraula. *Mentir sin suelo; miente mas que dá por Dios.* Simone mendacior.

TRENCADÍS, SA. adj. Fràgil, fàcil de trencarse. *Quebradizo, quebroso, quebrantable, vidrioso, y friable* en termes de física. *Fragilis.*

TRENCADOR, A. m. y f. Qui trenca. *Quebrador, quebrantador, rompedor.* Effractorius, ii. || INFRACTOR. || La part de camí abont se gira. *Travesía.* Transitorius locus.

TRENCADOR DE NAU. NÁUFRAGO. 2.

TRENCADURA. f. Obertura de alguna cosa trencada. *Quebradura, quebrantadura, rompedura, quiebro.* Disruptio, nis. || Sach ó bossa que per la prolongació del peritóneo 's forma en lo melich ó en las angonals, entre 'ls muscles del abdómen ó abont ixen los vasos de las illadas, y conté una porció de budell, ayre ó aygua. Quant baixa à la bossa dels testículs, se diu vulgarment potra. *Hernia, quebradura.* Hernia, æ. || med. y cir. Rompiment. *Rotura, rompimiento, fractura, ruptura.* Fractura, æ.

TRENCAFILA. f. La costura entrellasada que 'ls enquadernadors fan entre la corda y capsada de cada part en lo lloç del llibre quant lo cusen. *Cadeneta.* Catenula, æ. || met. fam. PORTA FALSA. 2.

TRENCALAM. m. Cert peix de mar ó de riu, del qual diuen que menja l' esquer y no cau en l' ham. *Glanu, glánide.* Glanus, i, glanis, is, idis.

TRENCALÓS. m. Espécie de auell de uns dos peus de llarch, ab lo lloç blanch rogench, lo ventre blanch; las extremitats de las alas clapadas de negre; 'ls peus cuberts de ploma, ab las ungles grans y fortas; lo bech groguench, còrb y tant fort que trenca ab ell los cossos més durs. Habita en las voras del mar, y s' alimenta de peixos. *Quebrantahuesos, osifraga.* Alguns l' anomenan en castellà *esmerejon y atahormas.* Ossifragus, i.

TRENCAMENT. m. La obra de rómprer alguna cosa. *Quebrantamiento, quebramiento, quebranto.* Fractio, nis.

TRENCAMENT DE CAP. Mals de cap, cuydados. *Quebradero de cabeza.* Importuna contentio.

TRENCAMENT DE NAU. NAUFRAGI.

TRENCANIL. m. náut. TRANCANILL.

TRENCAPINS. m. fam. MIL HOMES.

TRENCAPINYAS. m. Auell del tamany de

una cogullada, ab la ploma rogenca, 'l bech curt y tant fort que trenca las pinyas, y s' alimenta dels pinyons. *Picocruzado*.

TRENCAPINYONS. m. Qui tráu 'ls pinyons de las pinyas torradas, los trenca y neteja. *Cascapiñones*. Nucleorum pinneorum collector. || Instrument de fusta pera trencarlos. *Cascapiñones*. Nucifrangibulum, i.

TRENCAR. v. a. Rómprer, fèr trossos de alguna cosa. *Quebrar, quebrantar, romper*. Frango, is. || Dirigirse, girar, mudar de direcció eixint de un camí ó càrrer y entrant en altre. *Doblar, torcer, volver*. Flecto, is. || Destorbar ó impedir la continuació de alguna cosa. *Interrumpir, quebrar, romper*. Interrumpo, is. || Infringir, violar alguna lley, paraula ú obligació. *Quebrantar, quebrar, romper, traspasar*. Violo, as. || Esquerdar alguna cosa posantla en estat de que's rompa més fàcilment. *Quebrantar, cascar*. Scindo, is. || Escalfassar, deixar una cosa á mitj móldrer. *Quebrantar, machacar, cascar*. Quasso, as. || Profanar un lloch sagrat ó segur, ó 'ls límits de qualsevol cosa. *Violar, quebrantar*. Transgredior, eris. || Rómprer, vèncer alguna dificultat, impediment ó destorb que embarassa pera la llibertat. *Quebrantar, forzar, romper*. Rumpo, is. || Molestar, fatigar, causar pesar ó disgust. *Quebrantar, consternar*. Attero, is. || AMOHINAR. || Rómprer la amistat ab algú. *Romper*. Ab amicitia discedere. || Separar per breu temps la unió ó continuïtat de algun flúyt, com: TRENCAR l' ayre, la àygua 'l qui nada. *Romper*. Divido, is. || Obrir espay suficiet pera passar per algun lloch ocupat de gent unida. *Romper*. Prærumpto, is. || Fèr pérdrer lo color natural. *Quitar*. Adimo, is. || RÓMPRER. || Relaxarse las tripas, patir alguna hèrnia. *Quebrarse*. Hernia laborare. || Interrómprese la continuïtat de alguna cosa. *Quebrarse*. Abrumpi.

TRENCAT, DA. adj. Qui pateix de trencadura. *Quebrado, hernioso*. Hernia laborans. || Dít del terreno escabrós. *Fragoso, intrincado, áspero*. Fragorus. || m. arit. Se diu del número que expressa una ó més parts de la unitat, com $\frac{1}{3}$, $\frac{3}{4}$, etc. *Quebrado, fraccion*. Fractio, nis.

TRENCAT DE TRENCAT. arit. Lo trencat que expressa parts de altre, com $\frac{1}{2}$ de $\frac{3}{4}$. *Quebrado de quebrado ó quebrado compuesto*. Fractionis fractio.

TRENCH. m. Xiribech, forat en lo cap. *Descalabro, descalabradura*. Capitis fractura. || CASCADURA. || Costum ó hàbit de fèr alguna cosa, y així 's diu: sabèr lo TRENCH de alguna cosa. *Gobierno, manejo, manera*. Administratio, nis. || La obertura que 's fá en lo cap de las eras ó solchs de las verduras, herba, etc., pera encaminarhi la àygua quant se réga. *Torna*. Fluxus aquæ conversio.

AL TRENCH DEL AUBA Ó DEL DIA. loc. *Al romper el alba, al despuntar el dia*. Ad diem illucere.

FÈR UN TRENCH. fr. Fèr alguna ferida en lo cap. *Descalabrar*. Caput percutere.

TRENETA. f. d. *Trencilla, ita, ica*. Tæniola,

æ. || TRENA. 3. || La que's fá de tripas de moltó pera donar als gats. *Cordilla*. Intestinorum catenula.

TRENI. m. TRIENI.

TRENO. m. Llamentació fúnebre per alguna calamitat, y 's pren en especial per las del profeta Jeremias. *Lamentaciones, trenos*. Træni, orum.

TRENTA. adj. Numeral cardinal. *Treinta*. Triginta. || TRENTÉ.

TRENTAHÚ. m. Cert joch de cartas, en que repartidas dos ó tres á cada hu dels que jugan, van demanantne més fins á fèr trenta y un punts, contant las figuras per deu y las demès cartas per lo que pintan, y si ningú fá trentahú, guanya 'l que 's queda en lo punt més alt per orde de ma. *Treinta y uno*. Ludus chartarum ad trigessima et una puncta.

TRENTANARI, A. adj. Lo que es de trenta anys. *Treintanal, treintanario, treintenario*. Tricennalis. || TRENTENARI.

TRENTÉ, NA. adj. Numeral ordinal, la unitat que s' anyadeix al vint y nou per complement del trenta; y 'l que pertany á dít número. *Treinteno, trigésimo*. Trigesimus. || m. Qualsevol part de las trenta en que's divideix un tot. *Trigésimo, treinteno*. Trigessimus. || f. TRENTA. 4.

TRENTENA. f. TRENTA. 4.

TRENTENARI. m. Lo número de trenta dias dirigits á un mateix objecte. *Treintanario, treintenario, trentenario*. Tricenni dies. || Dít del número de trenta missas celebradas en trenta dias consecutius per la ànima de algun difunt. *Lleno, treintenario*. Tricennæ missæ in defuncti commemorationem.

TRENTÍ. m. Moneda de or de valor de trenta tres rals. *Trentí*. Triens aureus.

TRENUYTADA. f. ant. *De noche*. Sub nocte.

TRENITAR. v. n. ant. TRANUITAR.

TRENYORAR. v. n. ant. ANYORARSE.

TRENZILLA. f. Cinta entreteixida en forma de trena ó de llata. *Trencilla*. Tæniola, æ. || La que vólta la copa del sombrero tocant á las alas. *Cintillo, trencillo, trencica, trencellin*. Galeri spira vel cinctorium.

TREP. m. TRENCH.

TREPA. f. TREPADURA. 1. || ter. GENTUSSA.

TREPÀ. m. cir. Instrument pera foradar la closca del cap. *Trepàno*. Terebellum, i. || TREPANT. || BELABARQUÍ. || Instrument fèt com un canonet ab dents al cap, y de que usan los argenters pera traspasar. *Trepàno de platero*. Mediolus, i.

TREPADOR, A. m. y f. TALADRADOR. || Qui trépa per algun lloch. *Trepador*. Scandens, tis, y funambulus, i, petaurita, æ, se diu del volatí que trepa per la maroma. || Lloch per ahont se trépa. *Trepadero, trepador*. Scansorium, ii. || adj. met. Lo que trépa, com la flama, etc. *Trepador*. Audax, cis.

TREPADURA. f. Bigarradura, espècie de guar-nició ó adorno que's posa en la vora de las pinturas y dels vestits. *Trepa, trepado*. Circumposita fimbria; limbus, i. || La acció de trepar per algun

paratge. *Trepa*. Scansio, nis. || Forat fét ab lo trepan. *Taladro*. Foramen, inis.

TREPANACIÓ. La acció de trepanar. *Trepanacion*. Terebratio, nis.

TREPANAR. v. a. cir. Foradar ab lo trepá, y fér concórrer á aquell paratge las matérias conforme 's necessita. *Trepanar*. Craneum terebrare. || TALADRAR.

TREPANT. m. Espécie de taladre que usan vários artifices pera foradar la matéria de són art; y 's compon de una punta prima y rodona, y té várias pessas y cordills ó corretjas que disposan l' instrument pera que un barró que'l travessa, puje y baixe, voltant mòlt velosment, impel·lint la punta envers l' objecte que's vól foradar. *Trepano*, *trepant*, *parahuso*. Terebra, æ.

TREPAR. v. n. Traspassar pujant á alguna part difícil. *Trepar*. Adrepo, is. || Pujar, enfilarse unas cosas en otras, com la eura en la paret, las parras en los arbres, etc. *Trepar*. Scando, is. || Pujar á algun lloch á quatre grapas com los gats. *Gatear*, *trepar*. Adrepo, is. || met. Penetrar, alcan-sar ab lo discurs alguna cosa mòlt difícil, com: TREPAR al Parnás, al temple de la fama, etc. *Trepar*. Volo, as. || TREPANAR. || Guarnir la pintura, 'l brodat, etc. ab trepadura. *Ticar*, *trepar*. Circum-orino, as. || Fér bigarradura ó talls per adorno en los vestits y calsat. *Trepar*, *picar*. Scissuris vel sinuòse ornare.

TREPAT, DA. p. p. y adj. *Trepado*. Terebratus. || met. Dít de algunas cosas que tenen vuyt, com los que fá 'l corch. *Trepado*. Terebratus.

TREPIDACIÓ. f. astron. Balans aparent y quasi insensible que'ls antichs atribubian al firmament septentrional ó al mitj dia. *Trepidacion*. Trepidatio, nis. || Tremoló. *Trepidacion*, *estremecimiento*. Horror, is. || med. Tremoló de membres y nirvis. *Trepidacion*, *tembleto*. Trepidatio, nis.

TREPINYEJAR. v. n. PICAR DE PEUS.

TREPITJ. m. La acció de trepitjar. *Pisoteo*. Conculcatio, nis. || Lo rastre ó petjadas que quedan estampadas en la terra. *Rastro*, y *pista* si es dels animals. Vestigium, ii.

TREPITJADA. f. Petjada, 'l senyal que queda del trepitj. *Pisada*, *huella*. Vestigium, ii. || L' acte y efecte de trepitjar. *Pisadura*, *pisa*, *piso*, *holladura*. Calcatio, nis. || met. Se pren pel sol ó superfície de algun terreny, com: aquest camí té bon ó mal TREPITJ. *Piso*. Solum, i.

TREPITJADOR. m. Qui trepitja, especialment los rahims pera fér vi. *Pisador*. Calcator, is.

TREPITJAMENT. m. TREPITJ.

TREPITJAR. v. a. Posar los peus sobre alguna cosa. *Pisar*, *hollar*, y *acalcar*, *conculcar*, *rehollar*, y *pisotear*, quant se fá repetida y expressament pera maltractar alguna cosa, passanthi precipitadamont per sobre. *Atropellar*. Occulco, as. || met. Menospreciar, no fér cas de alguna cosa, com honras, dignitats, etc. *Pisar*, *hollar*, *atropellar*,

pasar por encima. Deprimo, is. || v. n. En los edificis estar lo pis de una habitació sobre un altre. *Pisar*. Nitor, eris. || Xafar los rahims ab los peus pera exprémer lo most y fér vi. *Pisar*. Calco, as.

TREER. v. a. ant. TRÁURER. || v. a. ant. DISPARAR, TIRAR, APUNTAR.

TRES. adj. Numeral cardinal impar que's compon de una unitat afegida á altras dos. *Tres*. Tres et tria. || arit. Se diu de la nota ó guarisme que representa tres unitats. *Tres*. Tertia numeralis nota. || En las cartas, la en que hi ha marcats tres punts ó senyals. *Tres*. Charta, etc. tribus notis distincta. || Se diu del dau que té pintats tres punts. *Tres*. Ternarius in alea. || pl. En lo joch de daus las parellas ó llans de tres punts. *Terna*, *ternas*. Ternarii in aleis.

Á LAS TRES MORT Ó PRES. loc. met. fam. pera donar á enténdrer que convé fér l' últim esforç. *A tres ó á las tres va la vencida, ó se echa el resto*. Ad triarios ventum est.

Á TRES. m. adv. mús. Se diu de la composició ó pesa que conté tres parts ó en que cantan tres veus. *A tres*. Terna harmonia.

COM TRES Y DOS SÓN CINCH Ó COM TRES Y TRES SÓN SIS. expr. COM DOS Y DOS FAN QUATRE.

UN TRES Y NO RES. exp. Cosa de poquíssima importància. *Una bicoca*. Parvi momenti res.

TRESAR. v. a. Contar ó péndrer de tres en tres. *Terciar*. Tertio, as.

TRESAVI. m. ant. *Tatarabuelo*. Abavus.

TRESCAMENT. m. Obra de trescar. *Trio*. Apium frequens introitus et exitus.

TRESCAR. v. a. Entrar y eixir freqüentment las abellas en lo buch mòlt poblat. *Triar*. Apes exire vel intrare frequenter.

TRESCENTS, TAS. adj. Numeral ordinal, TRECENTÉSSIM.

TRESCOL. m. TRÁFECH. 5. || Lo vi que surt de la premsada de la brisa y pellofa. *Torcedura*, *aguapié*, *purrela*. Lora, æ.

TRESCOLAR. v. a. TRAFEGAR. 1.

TRESDOBLAR. v. a. Multiplicar per tres ó fér tres vegadas una mateixa cosa. *Triplicar*, *tresdoblar*. Triplico, as.

TRESILLO. m. Joch de cartas entre tres, en que se'n reparteixen nou á cada un, y quedan tretze en lo munt pera robar; y té tres sorts: entrada, voltereta y sol. Lo qui hi entra elegeix lo coll, y deixa las cartas que no li convenen robant-ne altras. Lo qui fá voltereta gíra la primera carta del munt, y aquella es lo coll de trunfo. 'L qui vá sol anomena 'l palo que vól y no róba. *Renegado*, *tresillo*. Chartarum ludus vulgò tresillo.

TRESLADAR. v. a. TRASLADAR.

TRESOR. m. Arreplech de or, plata y altras preciositats. *Tesoro*. Thesaurus, i. || Erari públich ó particular. *Tesoro*. Gazophylacium, ii. || Riquesas, béns. *Riqueza*, *tesoro*. Gaza, æ. || met. Reunió de circumstàncies apreciables, tant en orde al áni-

ma com al cos. *Tesoro, oro.* Thesaurus, i. || met. Suma, compendi ó col·lecció de notícies ó coses estimables. *Tesoro.* Thesaurus, i. || Se diu en particular de la bondat infinita de Cristó y sos Sants. *Tesoro.* Thesaurus, i.

TRESOR PÚBLICH. Edifici en que 'ls romats guardavan l'or y plata pera las necessitats de la república. *Tesoro público.* Thesaurus, i.

TRESOR REAL. Erari del rey. *Tesoro real ó regio, arcas reales.* Ærarium, ii.

VALER UN TRESOR. fr. met. Tenir alguna cosa molta estima. Regularment se diu de las personas. *Ser un tesoro; valer un mundo ó un potost.* Thesauró præstantior.

TRESOREJAR. v. a. ant. ATESORAR.

TRESORER. m. Lo ministre ó persona destinada pera la custòdia y distribució del tesor. *Tesorero.* Quæstor, is. || En las catedrals y col·legiatas canonge ó dignitat que cuyda de las reliquias y cosas més preciosas. *Tesorero.* Ciniarcha, æ.

TRESORERIA. f. Oficina ó despaig del tesor. *Tesoreria.* Quæstorium, ii. || Lo càrrech ó dignitat de tesor. *Tesoreria.* Quæstura, æ. || L'edifici ó lloch ahont se guarda 'l tesor públich. *Tesoreria.* Ærarium, ii.

TRESPASSAR. y derivats. TRASPASSAR.

TRESPASSER. m. ant. CAMBIADOR, CAMBISTA.

TRESPEUS. m. Instrument de cuyna compost de una pessa de ferro en figura circular ó triangular ab tres peus sobre del qual se posan las calderas, perols, y altrás capsas pera cuynar ab comoditat sens sufocar lo foc. *Trébedes.* Tripes, dis, chyatrepus, i. || ter. ESTALVI. 2.

TRESPANTAR. v. a. y derivats. TRASPANTAR.

TRESPOL. m. ter. Sostre. *Techo, y techumbre* los molt elevats, com los de las iglésias y edificis semblants. *Tectum,* i.

FÉR TRESPOLS. fr. Cubrir l'edifici ab ells. *Techar.* Tectis operire.

TRESPONTÍ. m. TRASPONTÍ.

TRESPOST. adj. ant. TRASPSTAT. || adv. DE-TRÁS.

TRESQUILAR. v. TRASQUILAR.

TRESTEIG. m. TREPITJ. 2.

TRESTEJAR. v. a. TRASTEJAR.

TRESTORNAR. v. a. ant. TRASTORNAR. || ant. TORNAR ATRÁS.

TRESTRUYT. adj. ant. TOT.

TRÉT, A. p. p. *Sacado.* Elicitus.

TRET. adj. *Sacado.* Elicitus. || m. TIR 1. 2. 3. 4. || Espay, distància de lloch ó de temps. *Trecho.* Tractus, us. || FISONOMIA.

ERRAR LO TRET. fr. que á més del sentit recte significa enganyarse en lo dictàmen ó concepte de alguna pretensió ó intent. *Errar el tiro.* Spe falli.

NO VÉURERHÍ Á TRET DE BOFETADA. loc. NO VÉURER UN BOU etc.

TRETA. f. Artifici subtil é ingenios. *Treta.* Calliditas, atis. || Extracció. *Saca.* Exportatio, nis.

|| **ARDIT.** || Medi pera eixir de alguna dificultat. *Salida, treta, escapatoria.* Exitus, us, subterfugium, ii. || **SAGETA.** || exp. Lo concepte ó pensament que forma qualsevol dels esgrimadors pera la defensa pròpia ú ofensa del contrari, y acció corresponent á ell, sense que aquesta puga fàcilment compèndrerlo en qualsevol dels llans y temps que s'ofereixen; y són lo ménos trenta aquestas tretas, com: estocada, manolada, encadenada, enarcada, gatussa, ganància, final, revés horisontal, revés descendent, tall, cap á la espasa, irremediable, treta doble, empanada, encomanada, treta del tentador, etc. *Treta.* Prudens callidate in adversarium petitio. || La manya ab que 'l jugador procura millorar la seva sort. *Traza.* Astus, us. || ant. TIR, TRET, TRETAS DEL FORO. Falàcias. *Trazas, enredos, embrollos.* Tricæ, arum.

TRETZE. adj. numeral cardinal compost de tres unitats y dos desenes. *Trece.* Tredecim. || adj. numeral ordinal. *Trece, treceno, decimotercio.* Decimustertius. || En la orde de Santiago 'l caballer anomenat pera assistir á algun capítol general. *Trece.* Decimotertio loco delegatus eques. || pl. Nom que donàren á tretze caballers de dignitat particular en la orde de Santiago. *Treces.* Sancti Jacobi ordinis tredecim proceres.

TRETZE SÓN TRETZE. loc. fam. Porfiadament, tercament, ab tenacitat. *Erre que erre, tieso que tieso, quedo que quedo, dale que dale, dale que le das ó dale que le darás.* Pertinaciter agis.

QUEDARSE EN SOS TRETZE. fr. met. fam. Persistir algú tenasment en un propòsit. *Estar en sus trece.* In sententia tenaciter persistere.

TRETZÉ, NA. adj. Numeral ordinal. *Treceno, trece, decimotercio.* Decimustercius.

TRETZEMESÓ, NA. adj. Cosa de tretze mesos. *Trecemesino.* Tredemestris.

TRETZENA. f. Número de tretze. *Trece.* Tredecim.

TRETZENARI. m. L'espay ó temps de tretze dias regularment continuats y dedicats á un mateix objecte. *Trecenario.* Tredecim designati dies.

TREU. m. náut. Vela quadrada ab que las embarcacions llatinas navegan en popa ab vents forts. *Treo, treu, vela de fortuna.* Velum quadratum. || La verga en que s'assegura ó subjecta dita vela. *Treo.* Quadrati veli antena.

TRÉURER. v. a. TRÁURER.

TREVAS. f. pl. TRÉGUA.

TREVÉS. m. TRAVÉS.

TRÉVOL. m. TRÉBOL.

TREVOL. m. TRESPOL.

TREYR Y TRAIR. v. a. ant. DISPARAR, TIRAR, APUNTAR.

TRIA. f. La obra de escullir. *Escogimiento.* Selectio, nis. || mít. Nom de las tres ninfas que criàren á Apolo. *Tria.* Thria, æ.

TRIADA. f. Reunió de tres unitats. En la escola neo-platónica 's diu aludint al ser, á la intel·li-

gència y al ànima. *Triada*. Triada, æ. || HARMÓNICA. L'acort perfect. Se diu així per estar compost de tres termes en proposició harmònica. *Triada armònica*. Triada harmonica.

TRIADOR, A. m. y f. Qui tria. *Escogedor*. Selector, is.

TRIAGA. f. farm. Composició de vârios ingredients que serveix contra tot veneno, sent los principals y mès eficasos l'opi y las espècies que corregeixen sa virtut narcòtica. La basa principal de la de Roma y Montpeller es la carn del escorsó. *Triaca*. Theriaca, æ. || met. Remey de algun mal previngut ab prudència ó trèt del mateix dany. *Antidoto*, *triaca*. Antidotus, i.

TRIAGAL. adj. Cosa de triaca ó que té sas propietats. *Triacal*. Theriacus.

TRIÀNGUL. m. Figura de tres ànguls. *Triángulo*. Triangulus, i. || Qualsevol cosa que's presenta en figura triangular. *Triángulo*. Triangulus, i. || náut. Vela triangular que se sòl usar en temps de bonansa. *Montera*, *triángulo*, *monterilla*, *rascanubes*. Triangulare velum. || ter. TENEBRARI.

TRIÀNGUL ACUTÀNGUL. geom. Aquell que té tres ànguls aguts. *Triángulo acutángulo ó oxigono*. Triangulus acutangulus.

TRIÀNGUL AUSTRAL. astr. Certà constel·lació de cinch estrelles prop del polo antàrtich: *Triángulo austral*. Triangulus australis.

TRIÀNGUL BOREAL. astron. Certà constel·lació septentrional que consta de quatre estrelles. *Triángulo boreal*. Trio, nis.

TRIÀNGUL EQUILÀTERO. geom. Lo que té sos tres costats iguals. *Triángulo equilátero*. Triangulus æquilaterus.

TRIÀNGUL ESCALENO. geom. Lo que té sos tres costats desiguals. *Triángulo escaleno*. Triangulus scalenus.

TRIÀNGUL ESFÉRICH. astron. Lo que's considera descrit en la superfície de la esfera, y compost de tres archs de círculs màxims. *Triángulo esférico*. Triangulus sphericus.

TRIÀNGUL ISÓSCELES. geom. Lo que té solament dos costats iguals. *Triángulo isósceles*. Triangulus issosceles.

TRIÀNGUL OBLIQUÀNGUL. geom. Lo que no té cap àngul recte. *Triángulo oblicuángulo*. Triangulus obliquangulus.

TRIÀNGUL OBTUSÀNGUL. geom. Lo que té un àngul obtús. *Triángulo obtusángulo ó ambigonio*. Triangulus obtusangulus.

TRIÀNGUL PLA. geom. Lo que's compon de líneas rectas senyaladas en una superfície plana. *Triángulo plano*. Triangulus planus.

TRIÀNGUL QUADRANTAL. astron. L'esfèrich, en que algun ó alguns de sos costats són quadrats. *Triángulo cuadrantal*. Triangulus quadrantal.

TRIÀNGUL RECTÀNGUL. geom. Lo que té un àngul recte. *Triángulo rectángulo*. Triangulus rectangulus vel orthogonius.

TRIANGULAR. adj. Lo que pertany al triàngul. *Triangular*. Triangularis.

TRIANGULARMENT. adv. m. En figura triangular. *Triangularmente*. Modum trianguli.

TRIANGULAT, DA. adj. Disposat en figura triangular. *Triangularmente*. Triangularis.

TRIANT. m. TRIADOR.

TRIAR. v. a. Escullir, obter alguna cosa entre altrás, com: TRIAR los mots mès propis. *Escoger*, *elegir*. Seligo, is. || Separar una cosa de entre altrás. *Entresacar*, *separar*. Segrego, as. || Netejar, purificar alguna cosa, com l'arrós, mongetas, etc., trahentne lo superfino ó extrany que tenen mesclat. *Mondar*. Mundo, as. || GARBELLAR. || Separar lo dolent de lo bo pera que aquest no's malmeta. *Escar-dar*. Serceno, is. || met. Separar lo millor de lo inferior en alguna línea. *Zarandar*. Seligo, is.

TRIAR LO MILLOR PERA SÍ. fr. Escullir lo mès bo en concurrència de altrés. *Escoger como entre peras*. Potiora seligere.

DONAR Á TRIAR. fr. Preferir á algú á que fassa ó 's quede en lo que mès li acomoda. *Dar á escoger*. Præfero, ers.

TRIARI. m. Cada hu dels soldats de reserva de la milícia romana, que sols peleavan pera socórrer á las filas desordenadas. *Triario*. Triarius miles.

TRIAT, DA. adj. Senyalat, escullit, separat per millor entre altrás coses de sa espècie. *Esco-gido*, *selecto*, *florido*. Selectus.

TRIB. m. TRIBU.

TRIBANAR. v. a. y derivats. BARRINAR.

TRIBANELLA. f. BARRINA.

TRIBAQUI. m. Peu de tres síl·labas breus en la prosòdia grega y llatina. *Tribaquio*, *tribraquio*, *tribraquis*. Tribachius, ii.

TRIBÓ. m. BARRINA. || mús. Instrument triangular ab cordas de aram, y 's pulsan ab estils de ferro. *Tribon*. Triangularis organi genus.

TRIBS. m. pl. y

TRIBU. f. Porció de poble que's divideix en bar-ris. Lo poble judáyeh estava repartit en dotze tribus, la república de Atenas en deu, y 'l poble romá al principi en tres, y de aquí prengué 'l nom; des-près se dividí en altrás mólts tribus que éra com part major, pera contradistingirla de la cúria. *Tri-bu*. Tribus, us.

TRIBUHIR. v. a. TRIBUHIR.

TRIBUL. m. y

TRIBULÀCIÓ. f. Pena, sentiment, aflicció. *Tribulacion*. Tribulatio, nis. || Terme de devoció, àn-sia, pena que's pren com exercici vingut de la ma de Dèn. *Tribulacion*. Tribulatio, nis.

TOT SÓN TRIBULACIONS. loc. Denota que tots los estats abundan de penas y traballs. *No hay sino tribulacion sobre tribulacion*. Omnia plena laboris.

TRIBULET. m. Se diu del noy entremaliat. *Zarandillo*, *argadillo*, *bullebulle*, *tararira*, *molino*, *peonza*, *ardilla*. Ardelio, nis.

SÉR UN TRIBULET. fr. fam. Denota la mólta inquie-

tut, majorment dels noys. *Ser un azogue*. Hydragiro afflari.

TRIBUNA. f. Puesto elevat en la iglésia, desde la qual deyan las oracions al poble. *Tribuna*. Suggestum, i. || En las iglésias espècie de balcó ab ventallas desde ahont ouhen la missa algunas personas de distinció ó sos familiars. *Tribuna*. Odeum, i. || Tablado ó lloch elevat desde ahont s' arenga al poble. *Tribuna*. Rostra, æ. || Espècie de balcó cubert ab vidrieras, etc., pera véurer desde allí al guna funció sense s'er vist dels de fora. *Tribuna*. Specula, orum. || En las Corts, académias, universitat, lloch elevat en forma de balconet desde ahont se perora ó llegeix. *Tribuna*. Rostra, æ.

TRIBUNAL. m. Soli ó lloch destinat als jutges pera la administració de justícia y pronunciació de las sentèncias; y també la junta dels jutges que concórren á donar la sentència. *Juzgado, tribunal*. Tribunal, is. || Audiència, cort ó lloch ahont s' administra justícia, y sentencian los plets. *Audiencia, tribunal*. Tribunal, is. || Se diu també en orde als particulars que sentencian alguna causa. *Tribunal*. Tribunal, is. || En lo-espiritual se pren per la justícia de Déu. *Tribunal*. Dei supremum tribunal. || Potestat ó jurisdicció espiritual, com: lo TRIBUNAL de la penitència. *Tribunal*. Tribunal, is. || Se diu així ma'eix del judici de la pròpia consciència. *Tribunal*. Conscientiæ judex.

TRIBUNAL SUPREMO. 'L superior de que ja no s' admet apel·lació. *Tribunal supremo*. Supremum tribunal.

TRIBUNAL DE CASSACIÓ. 'L tribunal supremo de justícia, á qui correspon conèixer dels recursos de cassació. *Tribunal de casacion*. Tribunal abrogationis.

DE TRIBUNAL. m. adv. En audiència pública ó ab l' aparato de jutge. *Protribunali*. Protribunali.

TRIBUNAT. m. Magistrat, dignitat de tribuno. *Tribunado*. Tribunatus, us.

TRIBUNICI, A. adj. Cosa del tribuno, com: dignitat TRIBUNICIA. *Tribunicio, tribúnico*. Tribunicus.

TRIBUNO. m. Magistrat romá que sostenia 'ls drets del poble, y 'ls defensava contra las empresas del cònsul, del senat y dels nobles, y éra tanta sa autoritat que podian anul·lar los decrets del senat, y algunas vegadas féren pòndrer als cònsuls y multáren al dictador. Lo dictador Sila 'ls limitá dit poder, però Marco Cota y Pompeyo 'ls hi tornáren. *Tribuno*. Tribunus, i.

TRIBUT. m. Quantitat que paga 'l vassall al soberà del estat en que habita, ó en regoneixement del senyoriu, ó pera sostenir los càrrechs del estat. *Tributo, tributacion*. Tributum, i. || Qualsevol càrrega contínua. *Tributo*. Tributum, i || **PENSÍO, CENS.** || **VASSALLATGE.** || La porció que pagan á alguns senyors las naus que arriban á sos ports. *Tributo*. Pelagium, ii. || En lo moral, treball, pena, respecte, com: tots hem de pagar lo TRIBUT fatal á

la mort, als pares lo de respecte, etc. *Tributo*. Debitum, i.

PAGAR LOS TRIBUTS. fr. Contribuhir algú ab lo tribut que se li imposa. *Tributar, pagar el tributo ó los tributos*. Vectigal solvere, pensitare.

POSAR UN TRIBUT. fr. *Imponer un tributo*. Tributum in provincia, in capita describere.

REPARTIR LOS TRIBUTS. fr. Senyalar á algú lo que li tóca pagar. *Imponer, repartir los tributos*. Vectigalia imperare. || met. **TRIBUTAR.** 2.

TRIBUTAR. fr. **PAGAR LOS TRIBUTS.** 1. || met. Rendir com per tribut y regoneixement algun obsequi ó veneració. *Tributar, rendir homenaje*. Venerationem alicui impertire.

TRIBUTARI, A. adj. m. y f. Qui ó lo que paga tribut. *Pechero, tributario*. Tributarius. || Obligat, com: los fills són TRIBUTARIS del honor degut al pare. *Tributario*. Tributarius. || També 's diu poèticament, com F. se feu TRIBUTARI de la bellesa. *Tributario*. Vectigalis.

FÉR TRIBUTARI. fr. Subjectarlo als tributs. *Hacer tributario á alguno*. Alicui vectigalia imperare.

TRICICLE. m. Carruatge de tres rodas entre 'ls antichs romans. *Triciclo*. Triciclum, i.

TRICOLOR. adj. Cosa de tres colors, com: bandera TRICOLOR. *Tricolor*. Tricolor, is.

TRICORN. m. Sombrero de tres picos. *Tricornio*. Tricornium, i.

TRICORNI. adj. Lo que té tres corns. *Tricorne*. Tricorniger.

TRICOTRICO. m. fam. TRIBULET.

TRICTRACH. m. Ruido com de cops repetits y desordenats, ó 'ls mateixos cops. *Triquitraqe, tris tras*. Frequens crepitus.

TRIDASSA. f. Extracte preparat de la lletuga de enciam. *Tridáceo, lactucario*. Tridax, acis, lactucarium, ii.

TRIDENT. adj. Forqueta de tres dents, y en especial lo cetro que 'ls poétas han donat á Neptuno. *Tridente*. Tridens, tis. || **PICTORA.** 1.

TRIDENTAT, DA. adj. bot. que s' aplica á la fulla que té la punta ab tres dents. *Tridentado*. Tridentatus.

TRIDENTÍ, NA. adj. Pertanyent á Trento, ciutat de Itàlia, y pres com á mascull 'l concili general que 's celebrá en dita ciutat, la primera sessió del qual comensá 'l dia 13 de desembre del any 1345, en lo pontificat de Paulo III. *Tridentino*. Tridentina synodus.

TRIDENTÍFER, A. adj. poét. Nom que's dona á Neptuno com á soberà del trident. *Tridentifero*. Tridentifer.

TRIDÓ. m. PRIM.8.

TRIDUÁ, NA. adj. Lo que es de tres dias. *Triduano*. Triduanus.

TRÍDUO. m. L' espay de tres dias, y comunement parlant de certs exercicis devots que 's fan en ells. *Triduo*. Triduum, i.

TRIENAL. adj. Cosa de tres anys. *Trienal*, *trieñal*. Triennialis.

TRIENI. m. Lo temps ó espay de tres anys. *Trienio*. Triennium, ii.

TRIENSA. f. ter. Forca de tres ó quatre puntes. *Bielda*, *bieldo*. Ventilatum, i.

TRIERARCA. m. náut. Nom que donava en Atenas al qui manava y armava una galera. *Trierarca*. Trierarchus, i.

TRIERÁRQUIA. f. L' equipatge y mando de una galera en la república de Atenas. *Trierarquia*. Trierarchia, æ.

TRÍFIT, A. adj. poét. Dividit, obert per tres parts. *Trífido*. Trifidus.

TRIFOLI. m. TRÉBOL.

TRIFORME. adj. Cosa de tres formas, com: Diana que es la lluna en lo cel, Diana en los boschs, y Hécate en l' infern. *Triforme*. Triformis.

TRIGA. f. ant. TARDANSA.

TRIGAR. v. n. y derivats. TARDAR.

TRIGÉSSIM, A. adj. numeral ordinal, lo que cumples 'l número de trenta. *Trigésimo*, *tricésimo*. Trigessimus.

TRIGLIF Ó TRIGLIFO. m. arqu. Membre de tres canals en lo friso de orde dórich. *Triglifo*. Triglyphus, i.

TRIGLOTISME. m. Paraula ú oració treta de tres llengües diferents. *Triglotismo*. Triglotismus, i.

TRÍGONO. m. astron. Agregat de tres signes celestes de la mateixa naturalesa y qualitat. *Trigono*. Trigonus, i.

TRIGONOMETRIA. f. La part de la geometria que ensenya la resolució dels triànguls. *Trigonometria*. Trigonometria, æ.

TRIGONOMÉTRICH, CA. adj. Cosa de trigonometria. *Trigonométrico*. Trigonometricus.

TRILÍNGÜE. adj. Lo que té, y 'l qui usa ó sab tres llengües, com: diccionari trilíngüe, etc. *Trilingüe*. Trilinguis.

TRILL. m. Instrument compost de un tauló de tres trossos units, ple de forats, en los quals se encastan comunment pedras fogueras, y serveix pera esgrunar la palla y separar lo blat. *Trillo*, *trilla*, *trilladera*. Tribulum, i. || BATOLLA. || ant. RAMPÍ.

TRILLA. f. Obra de trillar. *Trilla*, *trilladura*. Tritura, æ.

TRILLADOR, A. m. y f. Qui trilla. *Trillador*. Tritor, is.

TRILLAR. v. a. Báter ó esgrunar lo blat ab trill. *Trillar*. Tribulo, as. || met. Frequentar alguna cosa. *Trillar*. Verso, as.

TRILLAT, DA. adj. Comú, vulgar, molt sabut, y en particular se diu del camí molt trepitjat. *Trillado*, *trivial*. Tritus.

TRILLO. m. REPICÓ.

TRILLÓ. m. arit. Lo número compost de tres milions. *Trillon*, *tricuento*. Tricies centies mille. ||

agr. Cada un dels munts de garbas que's fá en lo camp immediatament de haver segat, que segons uns es de deu garbas, y segons altres de trenta; però no té número determinat, y comunment es una càrrega. *Fascal*. Tritici manipulorum cumulus.

FÉA TRILLONS. fr. Amontonar las garbas en lo camp immediatament de haver segat. *Afascalar*. Fasces in agro cumulare.

TRIMEMBRE. adj. Lo que consta de tres membres, y en especial se diu del período. *Trimembre*. Tricolus.

TRIMESTRE. m. Espay de tres mesos, y també la paga ó altra cosa que correspon als tres mesos. *Trimestre*. Trimestre spatium.

TRIMETRO. adj. Lo que té tres midas, com los versos senars. *Trimetro*. Trimeter.

TRIMIELGA. f. TREMELGA.

TRINAR. v. n. mús. Báter lo dit sobre un instrument, ó la gorja sobre dos ó més punts seguits progressivament y ab igualtat. També 's diu dels aucells quant refilan en lo cant. *Gorgear*, *trinar*. Modulor, aris.

TRINAT. m. mús. Refilet de la veu ó de las cordas del instrument. *Trino*. Modulatus, us.

TRINCA. f. La junta de tres subjectes ó de altres coses de la mateixa espècie. *Trinca*. Trinitas, atis. || náut. Lligadura ab que s' amarra ó subjecta alguna cosa, y 'l mateix cap ó corda ab que's lliga. *Trinca*, *traba*. Ligamen, inis.

DE TRINCA. m. adv. ter. FLAMANT. 1.

ESTAR Á LA TRINCA. fr. náut. Navegar poch á poch. *Trincar*, *estar á la trinca* ó *á la capa*. Navis cursum retinere.

TRINCACIÓ. f. ant. TRENCAMENT.

TRINCAFIA. f. náut. Trinca lleugera ó conjunt de lligaduras, las voltas de las quals van separadas de distància y subjectas cada una ab mitj nus: serveix pera cubrir ab drap algun cap y altres usos semblants; y també se sól anomenar així la clau de racament. *Trincafia*. Nexus, us.

POSAR TRINCÁFIAS. fr. *Trincafiar*, *hacer* ó *dar trincafias*. Connecto, is.

TRINCAR. v. a. náut. Subjectar ab trinca. *Trincar*, *dar trincas*. Religo, as. || Navegar molt orsat ó en menos de las sis quartas de la bolina. *Atrancar*, *trincar*. Inflexè navigare. || PAIRAR. || fam. Tenir diners. *Tener monises*. Pecuniam habere.

TRINCH. m. Lo so que fá quant se trenca alguna cosa delicada, com lo vidre. *Tris*. Subtilis sonitus fracturæ. || Lo so de la moneda. *Sonido*. Monetæ sonus.

TRINITARI, A. adj. y m. Religiós ó religiosa de la Trinitat. *Trinitario*. Trinitarius. || f. PENSAMENT. 7.

TRINITAT. f. Misteri inefable de nostra santa fe, que en una sola y única naturalesa divina regoneix tres personas realment distinctas entre st, y enterament iguals en perfeccions. *Trinidad*. Trini-

tatis misterium. || Lo número de tres en qualsevol línia. *Trinidad*. Trias, adis. || Orde religiós, l' institut del qual és la redempció dels cautius, fundat per sant Joan de Mata y sant Félix de Valois, en lo pontificat de Innocenci III, y confirmat per Honorí III. *Trinidad*. Sanctissimæ Trinitatis nomine insignitus ordo.

TRINO, A. adj. Lo que conté en sí tres coses distintas. *Trino*. Trinus. || astron. Situació de un planeta respecte de altre del que dista 120 graus. *Trino*. Trinus aspectus. || mús. Adorno que consisteix en passar ràpidament de una nota á altra y tornar á la primera. S' indica ab *tr*, y 's comensa per la nota de sobre, y sa duració es igual á la del valor de la que s' executa. *Trino*. Trinus, i.

TRINOMI. m. ál. Quantitat que consta de tres termes. *Trinomio*. Trinomium, ii.

TRINQUET. m. Lloch clos, y regularment cubert, pera jugar á pilota. *Trinquete*. Sphæristerium, ii. || náut. L' arbre immediat á la proa en las embarcacions que'n tenen dos ó més, y la verga corresponent á dit arbre. *Trinquete*, *triquete*. Rectus anterior malus. || Vela de proa que s' enverga en dit arbre. *Trinquete*. In proa velum minimum.

TRINQUETILLA. f. náut. Vela triangular que s' allarga en un cap ó corda grossa paralela é immediata al estay de trinquet. *Trinquetilla*. Triangulare velum.

TRINQUIS. fam. BÀNDIS.

FER TRINQUIS. fr. Trencar alguna cosa. *Romper*. Frango, is. || met. fam. Bèurer vi. *Beber vino*. Vinum potare.

TRINXA. f. Llenca de roba forrada que's posa en las calsas, faldillas etc. en la part que cau á la cintura, pera ajustarlas á ella. *Pretina*. Cinctura in vestibus.

TRINXADOR Y TRINXANT. m. Qui trinxa la carn en la taula. *Trinchador*, *trinchante*. Mensarius dissector. || Espécie de forquilla de molta resistència pera trinxa la vianda en la taula. *Trinchante*. Excisorium, ii. || TALLADOR. 2.

TRINXAR. v. a. Fèr trossos de la vianda pera repartirla als que la han de menjar. *Trinchar*. Cibus dividere. || Picar, esmicolar la vianda, majorment la carn pera fèr botifarras. *Picar*. Cibus triturare. || ESMICOLAR, ENGRUNAR. || Fèr trossos de qualsevol cosa. *Tronchar*, *tronzar*, *despedazar*. Discerpo, is. || met. MURMURAR.

TRINXAR COM CARN DE BOTIFARRAS. fr. ab que s' amenaça á algú ab algun càstich ó venjansa horrosa. *Hacer tajadas*. In frusta concidere.

TRINXAT, DA. p. p. *Trinchado*. Sectus. || m. Guisat de una cosa picada. *Picadillo*, *gigote*, *picado*. Cibus intritus.

TRINXAYRE. m. INTRIGANT.

TRINXERA. f. mil. Parapeto, reparo contra 'ls atacs del enemich. *Vallado*, *trinchera*, *valladar*. Vallum, i. || Lo reparo que's fá depressa ab estacas,

faixinas ó sachs de terra, pera mantenir ó disputar un terreno. *Antestatura*. Leve repagulum.

FÉR TRINXERAS. fr. *Atrincherar*, *trinchear*, *trincherar*. Aggeribus munire.

OBRR TRINXERA. fr. Comensarla. *Abrir trinchera*. Vallum in hostes extruere.

TRINXET. m. d. FALZILLA. || TRINQUET.

TRIP TRAP. loc. TRAP TRAP.

TRIPA. f. Conducto del cos del animal, pera rébrer y conduhir los aliments y expel·lirlos després de feta la digestió. *Tripa*. Interanea, intestina, orum. || Lo ventre. *Ventre*, *tripa*, *barriga*. Venter, tris. || BUDELL. || Espécie de roba teixida á manera de vellut ó pelfa. *Tripa*. Pannus laneus villosus. || La part interior de qualsevol cosa, en especial de algunas fruytas, com melons, etc. *Tripas*. Interiora, orum. || pl. Lo conjunt del ventre ó budells en cada animal. *Bandullo*, *mondongo*. Intestina, orum. || La túnica que conté la panxa del bou ó moltó, feta á trossos y disposada pera menjar. *Callos*. Abdominis arietis, etc, frustra.

Á TRIPA LLISA. m. adv. Á TENTI POTENTI.

FÉR DE TRIPAS COR. ref. fam. FÉR FORSAS DE FLAQUESA.

FER TRÁURER LAS TRIPAS. fr. Causar molts ascos alguna cosa. *Revolver las tripas*. Stomachum movere.

LAS TRIPAS PORTAN LAS CAMAS. ref. Denota que pera soportar las fatigas corporals, es necessari estar ben alimentat. *Pan y vino andan camino, que no mozo garrido; ajo crudo y vino puro pasan el puerto seguro; las tripas están llenas, que ellas llevan las piernas*. Pascere tu ventrem, fert is nam crura, memento. || met. Ensenya la mútua dependència que tenen unas cosas ab altrás, y que no's deuben desatèndrer las que per algun respecte's consideran inferiors. *Tripas llevan corazon, que no corazon tripas*. Cognatione quadam inter se continentur: En benè nutrito cor sine ventre cadit.

MAL Ó DOLOR DE TRIPAS. TORSÓ.

NO TENIR TRIPA NI MOCA. fr. Tenir pocas carns ó forsas. *Tener pocas chichas*. Extenuatum esse.

NO VAL LAS SEVAS TRIPAS. exp. met. ab que's desprecia á algú. *No vale sus orejas llenas de agua*. Cribrum est ad aquam exhauriendam.

NO VAL LAS TRIPAS DE UN GOS Ó DE UN MORT. loc. fam. Denota la poca estimació de alguna cosa ó 'l poch apreci de ella. *No se le da, no importa, no vale un caracol ó dos caracoles*. Nihili facere.

RASCAR LAS TRIPAS Á ALGÚ. fr. met. fam. Sonar mal ó asprement la corda de algun instrument músich. *Cerdear*, *rallar las tripas*, *zangarrear*, *cencerrear*. Strideo, es.

SENSE TRIPA NI MOCA. exp. Se diu de la persona molt magra y extenuada. *Gata parida*. Extenuatus.

TRÁURER LAS TRIPAS. fr. Vomitar ab molta violència. *Echar las entrañas ó las tripas*. Anxiè evomere. || Matar ó fèr mal á algú. S' usa ordinària-

ment amenassant. *Sacar el alma, el corazon, las entrañas ó las tripas.* Trucido, as.

TRIPADA. f. Menjada de tripas. *Frasia, callada.* Illiarium obsonium. || Conjunt de tripas. *Triperia.* Intestinorum cumulus.

TRIPAJOC. m. Qualsevol cosa que sens portarnos gran profit nos posa en embarás y dificultad. *Pejiguera.* Difficultas, atis.

NO FICARSE EN TRIPAJOC. fr. NO FICARSE EN CAMISA DE ONZE VARAS.

POSARSE EN UN TRIPAJOC. fr. fam. Denota que algú's posa en negocis enredats y dificultosos. *Meterse en algun berengenal ó en buen ó mal berengenal.* In tricas et arduitatibus se conjicere. || Posarse en cosas insondables. *Meterse en trinidades.* Impossibilia tentare.

TRIPARTIR. v. a. Dividir en tres parts. *Tripartir.* Trifariam, tripartitò dividere.

TRIPARTIT, DA. adj. Dividit en tres ordes ó classes. *Tripartito.* Tripartitus.

TRIPASSA. f. aum. Tripa molt gran, abultada. *Tripon, tripaza.* Grandior venter.

TRIPER, A. m. y f. Qui ven tripas. *Mondonguero, tripero, tripicallero.* Illiarius, ii. || Se diu de algunas cosas de gran tripa, com: olla TRIPERA. *Tripon, tripudo.* Ventrosus.

TRIPERIA. f. Paratge ahont se netejan ó rentan las tripas. *Triperia.* Illiaria lavatina. || Lo lloch ahont se venen després de netas. *Triperia.* Illiaria caupona.

TRIPETA. f. d. *Tripilla, ita.* Intestinum tenue.

TRIPLE. adj. y m. Lo que inclou tres vegadas alguna cosa, com: 6 es triple de 2, per contenirlos tres vegadas. *Triple, triplo, tresdoble, triplice, tres-tanto.* Triplex, icis.

TRIPLICACIÓ. f. Multiplicació de una quantitat per tres vegadas altra tant de lo que es en sí. *Triplicacion, tresdobladura.* Triplicatio, nis.

TRIPLICADAMENT. adv. m. De un modo triplicat. *Triplicadamente.* Triplò.

TRIPLICADURA. f. TRIPLICACIÓ.

TRIPLICAR. v. a. Multiplicar per tres. *Triplicar.* Triplico, as. || Fér tres vegadas una mateixa cosa. *Triplicar, tresdoblar.* Triplico, as.

TRIPLICITAT. f. La qualitat de triple. *Triplidad.* Triplicitas, atis. || astrol. Tres signes de la mateixa naturalesa, v. gr. Lo lleó, sagitari y áries, que diuhen sér de naturalesa de foch. *Triplidad.* Triplicitas, atis.

TRIPO. m. ter. BLENERA.

TRÍPODE. amb. Banquet de tres peus, en que la sacerdotissa de Apolo donava sas respostas en lo temple de Delfos. *Triplode.* Cortina, æ, tripus, odis. || Tauleta, cadira ó altra cosa semblant de tres peus. *Triplode, tripoda.* Tripus, odis. || Entre astrólechs y pilots peu de tres puntas en que's muntan molts instruments de astronomia y geodésia. *Triplode, tre-pié.* Tripus, odis.

TRÍPOL. m. Espécie de pedra tova y blanca

que serveix pera pulir metalls, fusta fina y otras cosas. *Tripol.* Lævigandi lapis.

TRIPOLÍ, NA. adj. Cosa de tripol. *Tripolino.* Tripolitanus.

TRIPTONGO. m. gram. La unió de tres vocals en una sola síl-laba. *Triptongo.* Triptongus, i.

TRIPULACIÓ. f. La gent de mar que porta una nau pera sa manobra y servey. *Tripulacion, equipaje.* Nautarum turba.

TRIPULAR. v. a. Posar en una embarcació la marineria ó gent de mar que's necessita pera sa manobra y servey. *Marinear, tripular.* Navim instruere. || Guarnir, armar una nau de tot lo necessari. *Armar, tripular.* Navim ad navigandum instruere.

TRIPULAT, DA. adj. náut. Guarnit, equipat. *Marinerado, tripulado.* Instructus.

TRIQUER. m. ant. DISPARADOR.

TRIQUET. m. TRINQUET.

TRIS TRAS. Veus familiars que expressan lo ruido del cop ó'l mateix cop. *Zis zas.* Iteratus ictus.

TRISAGI. m. Himne en que's repeteix tres vegadas la paraula Sant, en alabansa de la Santíssima Trinitat. *Trisagio.* Trisagium, ii.

TRISSA. f. TRENZILLA.

TRISSECAR. m. geom. Dividir en tres parts iguals. Se diu especialment del ángul. *Trisecar.* Triseco, as.

TRISSECCIÓ. f. La divisió de una cosa, especialment la de un ángul en tres parts. *Trisseccion.* Trissectio, nis.

TRISSÍL-LABO, A. adj. Dividit en tres síl-labas. *Trisilabo.* Trisyllabus.

TRIST, A. adj. Afligit, desconsolat. *Triste.* Mœstus. || Melancólich, afligit. *Melancólico, triste, mohino, mustio.* Æger. || Mal, infelis, despreciat. *Fatal, triste, infausto, siniestro, lúgubre, lóbrego, lamentable.* Infaustus. || Inferior, de mala qualitat, com: pa TRIST. *Inferior, triste.* Inferior. || Parlant dels negocis en mal estat. *Deplorable, triste.* Tristis. || En las cosas espirituales y morales dolorós, lamentable. *Triste.* Tristis. || Faltat de vivesa, com succeheix en los ulls, etc. *Triste.* Tristis. || Lo que té poca llum ó malas vistas, així dihem: carrer TRIST, casa TRISTA. *Lóbrego, triste.* Opacus.

TRISTAMENT. adv. m. De un modo trist. *Mus-tiamente, tristemente.* Mœstè. || DESCONSOLADAMENT, DOLOROSAMENT.

TRISTESA. f. Pena, aflicció, melancolia. *En-tristecimiento, tristeza, morriña.* Mœstitia, æ. || En la llengua dels gitanos sentència de mort. *Tristeza.* Capitis sententia.

CAUSAR TRISTESA. fr. ENTRISTIR.

TRISTO, A. adj. TRIST.

TRISTOR. f. y

TRISTURA. f. ant. TRISTESA.

TRITEÍSME. m. Secta que admet las tres Personas divinas com tres Déus distincts. *Triteismo.* Triteismus, i.

TRITEITA. f. Sectari del triteisme. *Triteita.* Hæresi triteitarum delusus.

TRITLLEJAR. v. a. BEPICAR. Se diu de las campanas.

TRITÓ. m. mús. Quarta major ó interval·lo compost de tres tons, y consisteix en la rabó de 43 á 32. *Tritono.* Tritonus. || Semidèu marí, trompeta de Neptuno. 'Ls poetes lo fan mitj home y mitj peix, y li posan en la ma un caragol que li serveix de trompeta, y també 'l fan caball marí que tira 'l carro de Neptuno. *Triton.* Triton, is.

TRITÓNICH, CA. adj. Cosa de tritó. *Tritónico.* Tritonicus.

TRITOPATÓRIAS. f. Festas dels gentils en que demanavan á Dèu la conservació dels fills. *Tritopatorias.* Tritopatoria festa.

TRITOPATORS. m. pl. Nom que 'ls gentils donavan als déus que forjavan protectors de la generació. *Tritopatores.* Tritopatores, um.

TRITS. m. pl. PRIMS.

TRITURACIÓ. f. farm. Obra de triturar. *Trituración.* Trituratio, nis.

TRITURACIÓ FILOSÓFICA. Entre alquimistas calcinació y putrefacció de la matèria dels sòlits quant se manifesta la negrura. *Trituración filosófica.* Trituratio philosophica.

TRITURAR. v. a. Reduir á polvo gruixut alguna matèria sòlida. *Triturar.* Trituro, as. || pint. Mòdrer los colors per primera vegada. *Desgranzar.* Colores conterere.

TRIUNFADOR, A. m. y f. Qui triunfa. *Triunfador, triunfante.* Triumphator, is.

TRIUNFAL. adj. Pertanyent al triunfo. *Triunfal.* Triumphalis.

TRIUNFALMENT. adv. De un modo triunfal. *Triunfalmente.* Triumphali modo.

TRIUNFAMENT. m. TRIUNFO.

TRIUNFANT. m. TRIUNFADOR. || Compost magnífich. *Triunfante.* Splendidus. || met. També 's diu en las cosas espirituals, com: i glèsia TRIUNFANT, per la que's gosa en lo cel. *Triunfante.* Splendidus.

TRIUNFAR. v. a. Eixir victoriós, vèncer y subjugar á forsa de armas, y també 's diu en lo moral pera guanyar ventatja. *Triunfar.* Triumpho, as. || Ostentar vanament fausto y riquesas. *Triunfar.* Pompam ostentare. || Entrar victoriós en alguna part, rébrer los honors del triunfo. *Triunfar.* Triumpho, as.

TRIUNFO. m. Victòria. *Triunfo.* Triumphus, i. || Lo premi que entre 'ls romans se donava als vencedors, y la solemnitat y aplauso ab que's celebrava la victòria. *Lauro, laurel, triunfo.* Triumphus, i. || La acció de triunfar. *Triunfo.* Triumphatus, us. || Venciment en qualsevol disputa ó controvèrsia. *Triunfo.* Victoria, æ.

TRÀUER DE TRUNFO. fr. DESTRUNFAR.

TRIUNVIR. m. Cada un dels tres subjectes associats, que governavan absolutament en la república romana. César, Pompeyo y Crasso, foren los

primers; Augusto, M. Antonio y Lépido, 'ls últims. *Triunviro.* Triumphvir, i.

TRIUNVIUS CAPITALS. Tres magistrats que tenian la inspecció de las presons y causas criminals. *Triunviros capitales.* Triumphviri capitalis.

TRIUNVIRAL. adj. Pertanyent al triunvirat ó als triunvirs. *Triunviral.* Triumphviralis.

TRIUNVIRAT. m. Trisárquia, la magistratura y dignitat dels triunvirs. *Triunvirato.* Triumphviritus, us.

TRIVIAL. adj. Comú, usat, ordinari, sabut de tothom. *Trivial.* Trivialis. || TRILLAT.

TRIVIALITAT. f. Vulgaritat, qualitat de trivial. *Trivialidad.* Trita vulgaris res.

TRIVIALMENT. adv. m. Frequentment. *Trivialmente.* Passim. || Vulgarment. *Trivialmente.* Trivialiter.

TRO. m. L'estruido de las exhalacions dels núvols quant s' inflaman. *Trueno.* Tonitrus, us. ||

|| Se pren per la ven grossa. *Trueno.* Tonitru, u.

|| Ruido que fá la pólvora, plata fulminant y salnitre. *Trueno.* Explosio, nis. || Lo ruido que causa 'l tir de qualsevol arma de foch. *Trueno.* Explosio, nis. || Pessa de artilleria antiga de gros calibre. *Trueno.* Catapultæ species. || Lo poder de un príncep guerrero. *Rayo, trueno.* Fulmen, inis. || Se diu en la moral per la veu, eloqüència y predicació de un orador vehement. *Trueno.* Fragar, is. || Capseta de paper que plena de pólvora ben pitjada y embolicada ben estreta ab dos ó tres voltas de fil se llança á terra ab la metxa encesa, y 's reventa ab gran ruido ó estruido. *Trabuca, trueno.* Crepitaculum nitratum reptile. || Lo ruido que fá la bomba. *Bombazo.* Ignæ glandis explosio. || fam. Pet, ventositat. *Trueno.* Crepitus, us. || prep. ant. FINS.

FÉR TRO. fr. Fèrse alguna cosa notable, digna de atenció. *Hacer eco.* Animum excitare. || FÉR SOROLL.

LO DEMÈS SÓN TRONS. loc. met. ab que's dona á entendre la poca ó ninguna importància de alguna cosa. *Todo lo demás es nada, inútil, ó poco importa.* Cætera nullius momenti.

TOT SE'N HA ANAT AB TRONS. fr. met. fam. Haver parat tot en crits, y res en obras. *Todo paró en gritos.* Nihil extricator.

TROATANT. adv. m. ant. Fins á tant. *Hasta tanto.* Usque dum.

TROB. adv. m. Moltíssim. *Muy.* Admodum.

TROBA. f. La acció de trobar alguna cosa. *Hallazgo, invención.* Inventio, nis. || La cosa trobada. *Hallazgo.* Occursus, us. || pl. Lo regalo que algú fá al que li presenta la cosa que havia perdut. *Hallazgo.* Munusculum, i.

TROBADOR, A. m. y f. Qui tróba alguna cosa perduda. *Hallador.* Inventor, is. || TROBADOR.

TROBADURA. f. TROBA.

TROBAR. v. a. Encontrar alguna cosa, ja sia que's busque expressament, ó que ella 's presente per casualitat. També s' usa com recíproch. *Hallar, encontrar, dar con alguna cosa, acertar.* Invenio, is.

|| Experimentar, conèixer ó descobrir, com: **TROBO** que en aquest cas no té rahó. *Hallar.* Comperio, || Inventar, fèr un nou descobriment. *Inventar, hallar.* Reperio, is. || Agafar, atrapar, com: me trobá descuydat. *Coger.* Inopinum rapere. || **TROVAR.** || v. r. Concórrer en alguna part. *Hallarse, intervenir.* Intervenio, is. || Estar. *Hallarse.* Esse. Encontrarse dos ó més venint de parts oposadas ó diferentes. *Encontrarse.* Obviam ire. || Conformar alguns en lo geni, inclinació, modo de pensar, etc. *Encontrarse, juntarse.* Convenio, is. || Vifurer en alguna part. *Hallarse, morar.* Sto, as. || Junt ab alguns participis de preterit sér, com: **TROBARSE** ben volgut. *Hallarse.* Esse. || Junt ab alguns abjetius sentir lo que ells signifícan, com: **TROBARSE** content, malalt, etc. *Hallarse.* Cognosco, is. || Junt ab alguna cosa, tenirla, com: **TROBARSE** ab diners. *Hallarse.* Possideo, es.

TROBARSE Á FALTAR, Á MÉNOS, Ó MANCO. fr. Advertir, reparar la falta de alguna cosa. *Echar menos ó de menos.* Desidero, as. || **ANYORAR.**

TROBAR MAL. fr. Reprobar lo procehiment de algú. *Echar á mal, afear, tachar.* Vitupero, as.

TROBAR Ó NO TROBAR RES PER DIR. fr. Conformarse ó no. *Placer ó no placer.* Placere vel non placere.

TROBAR PLA Ó PLA Y LLIS. fr. Trobar fácil y corrent alguna cosa. *Hallar fácil ó liso y llano.* Nullis ambagibus circumvenire.

TROBARHO Ó TROBARSEHO. fr. met. Experimentar lo perjudici de la execució de alguna cosa que's fá per capritxo ó sens reflexió. *Salir á los ojos.* Damnum experiri. || Denota que algú pagarà en són temps lo mal que obra de present. *Decírselo de misas, ó allá te lo dirán de misas.* Non abibis impunè.

JA'T TROBARÉ. exp. ab qué s'amenassa á algú que en ocasió més oportuna pagarà 'l mal que ha comés ó está cometent. *No te irás alabando.* Non abibis impunè.

TROBARSE TOT PERDUT Ó ROBAT. fr. Estar disgustat en la companyia de altres, majorment si són estranys ó desconeguts. *Estar como vendido.* Ab aliquorum consortio abhorrere.

TROBAT, DA. p. p. y adj. *Hallado.* Inventus.

TROCA. f. Madeixeta de fil, seda, etc. *Madejuela, cadejo.* Tennis metaxa.

TROCAICH, CA. adj. Vers de la poesia llatina, que consta de sis peus, los menors troqueus ó coreus, y 'ls demés espondeus ó jambos. *Trocaico.* Trochaicus.

TROCH. m. ant. FORAT.

TROCISCO. m. Cada tros que's fá de alguna massa medicinal, de que's forman las píldoras. *Trocisco.* Trochiscus, i.

FÉR TROCISCOS. fr. *Trociscar.* In trochiscos dividere.

TROFEU. m. Insignia ó senyal de victória. *Trofeo.* Trophæum, i. || met. Qualsevol cosa que representa algun venciment moral. *Trofeo.* Trophæum,

i. || Victória. *Trofeo, triunfo.* Triumphus, i. || pl. Las armas ó insignias militars que solen pintarse per adorno. *Trofeos.* Trophæa, orum.

TROGLODITA. m. Se diu dels que habitan en covas, y pròpiament los que may han eixit de ellas á la llum. *Troglodita.* Troglodyta, æ. || Secta de juheus idólatras que cometian idolatria de amagal. *Troglodita.* Troglodyta, æ. || Bárbaro, cruel. *Troglodita.* Troglodyta, æ.

TROMPA. f. Instrument marcial format com un clarí retort y de més boca, y va en disminució fins al extrem. *Trompa.* Tuba, buccina, æ. || bocina. || Lo nas del elefant per sér llarch y retort com la trompa. *Mano, trompa.* Proboscis, is. || La cama de la ceba, alls y altres plantas á punt de espigar, ó ja espigadas. *Trompa, tallo.* Scapus, i. || fam. Dí't del nas mòlt gros. *Narigon.* Grandior nassus. || Poéma épich. *Trompa.* Tuba, æ. || f. Órgano ab lo qual certs insectes com la mosca, mosquit, etc., xupan los líquids de que's nudreixen. *Trompa, trompetilla.* Spiculum, i.

TROMPA DE CASSA. CORNETA DE CASSADORS.

TROMPA DE LA FAMA. La veu que corre de la fama de algú. *Trompa, clarin de la fama.* Fama, æ.

TROMPA MARINA. CORN MARÍ.

TROMPADA. f. Cop donat ab la trompa, y generalment qualsevol altre cop ó sacudida que's dóna ó reb. *Trompada, batacazo, sopapo, tamborilada, sornaviron.* Ictus, us.

FÉR TROMPADAS Ó ANAR Á TROMPADAS. fr. Arribar á cops en alguna disputa, etc. *Andar al morro, ó á la morra ó á golpes.* Ictibus contendere.

TROMPADOR. m. Juglar, músich. *Juglar.* Jocular, aris. || ant. Qui tocava la trompa. *Trompa.* Tubicen, inis.

TROMPAR. v. a. Enganyar á algú ab bonas paraulas, no cumplint lo que se li promet. *Entrompar, trompar, entruchar, freirsela, jugar al morro con alguno.* Aliquem technis circumvenire. || Tocar la trompa, sonarla. *Tocar la trompa.* Tubam inflare.

TROMPET. m. TROMPETA. 6.

TROMPETA. f. mús. Instrument de boca que serveix en la música y en la guerra. *Trompeta.* Tuba, æ. || TROMPETA. 1. || Instrument de metall dí't així per la figura, y serveix pera fèr percibir la veu als sorts. *Trompetilla.* Auricularis tuba. || Aquella punta ab que brunzeixen los mosquits. *Trompetilla.* Proboscis, is. || Joguina de llautó ó de estany en figura de trompeta, pera entretenirse 'ls noys sonanla. *Trompetilla.* Tubula calybea. || Lo qui té per ofici tocar dí't instrument. *Trompeta, trompetero.* Tibicen, inis, buccinator, is. || fam. Xarrayre, que no se li pòt confiar cap secret. *Pregonero, trompeta.* Loquax, cis. || d. de trompa. *Trompilla.* Tubula, æ. || pl. En la música de orga, etc., las veus que imitan lo so de la trompeta, com: **TROMPETA** real, **TROMPETA** magna. *Trompeta.* Organica tuba, lituus.

TROMPETA DE NEPTUNO. TRITÓ.

FERNE UNA TROMPETA. fr. met. FÉR FÉR UNA CRIDA.

TOCAR LA TROMPETA. fr. Sonarla. *Tocar la trompeta*. Tuba canere. || FÉR UNA CRIDA.

TROMPETEJAR. v. n. Tocar la trompeta ab freqüència. *Trompetear*. Crebrò canere tuba.

TROMPETER. m. Qui fá trompetas. *Trompetero*. Tubarius, ii. || TROMPETA. 6.

TROMPETERIA. f. En la orga 'l conjunt de tots los registres formats ab trompetas de metall. *Trompeteria*. Canonum organi series.

TROMPETETA. f. d. Regularment se diu de la de estany ab que's diverteixen los noys. *Trompetilla*. Exilis tuba.

TROMPINAR. v. n. Tocar la trompeta. *Trompetear*. Tuba canere.

TROMPITXO. m. Pessa de fusta en figura cónica, sèns punta de ferro, que 'ls noys fan ballar pegantli ab unas xurriacas de corretja, etc. *Peonza*, *trompi*. Turbo, inis. || BALDUFÀ. || PÚRPURA. 1. || RABASSUT.

TROMPITXOL. m. ter. BÓLIT.

TROMPONS. (À) m. adv. Confusament, sèns to ni so. A ó de *trompon*. Sine ordine et modo. || À MAL BORRÀS. || Ab molta abundància. A *fanegadas*, *á carretadas*, *á montones*, *á cargás*, *á tropas*. Copiosissimè.

MENTIR À TROMPONS. fr. MENTIR À TRENCACOLL.

TRONA. f. Púlpit desde ahont los predicadors anuncian la paraula de Dèu, ó explican la doctrina del Evangeli. *Púlpito*. Suggestus, us. || Cadira alta pera que 'ls petits arriben á la taula. *Sillon*. Magna sella.

TIRAR TRONA AVALL. fr. Publicar en la missa major las amonestacions dels que volen casarse. *Descalabrar*. Nuptias proclamare.

TRONADA. f. Acció de tronar, ó tempestat de trons. *Tronada*. Tonatio, nis.

TRONADOR. A. adj. Lo que tróna. *Tronador*. Tonans, tis. || S' aplica als cohets que fan tro. *Tro-nador*. Tonans, tis.

TRONANT. m. y adj. Nom que 'ls poétas acomodavan á Júpiter com á disparador de llamps. *Tonante*. Tonans, tis.

TRONAR. v. n. Haverhi tempestat de trons. *Tronar*. Tono, as. || poét. Fér trons y llansar llamps. *Tonar*, *tronar*. Tono, as. || met. Fér ruidó semblant en algun modo al tro, com lo que fá la artilleria, etc. *Tronar*. Tono, as. || En lo moral declamar ab vehemència contra 'ls vicis. *Tronar*. Intono, as. || Cridar, renyir, dir tempestats. *Tro-nar*. Jurgo, is.

ALLÀ VA QUE TRÓNA. loc. fam. que denota la determinació de executar alguna cosa sèns atèndrer al resultat, ó isca lo que n' isca. *Allà va con mil pares de pipas, salga lo que saliere, sin encomendarse á Dios ni al diablo*. Quisquis sit eventus eat.

TRONAT, DA. adj. ter. Obert de casco 'l caball, euga, etc. || fam. POBRE, ARRUINAT.

TRONCAR. v. a. TRUNCAR. || Tallar los tronchs dels arbres. *Tronchar*, *troncar*. Trunco, as. || Tallar lo cap, cuixa ó bras del cos humà. *Troncar*, *descabezar* y *decapitar*, parlant del cap. Obtranco, as.

TRONCÀS. m. aum. *Troncon*. Ingens truncus.

TRONCH. m. Las brancas dels arbres despulladas de las fullas. *Tronco*. Truncus, i. || SOCA. || La cama de las herbas. *Tallo*. Scapus, i. || TIÓ. || Lo que serveix pera fér posts. *Trozo*. Truncus serratus. || Lo pare comú ó principi de una família. *Tronco*. Truncus, i. || Lo cos humà, fora cap, braços y cuixas; així mateix se diu de las estàtuas. *Tronco*. Truncus mutilus. || arq. Lo via, cos principal de una columna. *Tronco*. Columnæ scapus. || arq. La part del pedestal entre la basa y la cornisa. *Tronco*. Quadra, æ. || Se diu de un ignorant ó tonto. *Tronco*, *pedazo de tronco*, *leño*. Stirps, is. || Insensible regularment per causa de malaltia ó de algun accident. *Tronco*. Lignum, i. || SOCA. || náut. Lo meridià graduat en las cartas de navegar. *Tronco*. Truncus, i.

ESTAR FÉT UN TRONCH. fr. Estar privat dels sentits per causa de son ó de algun accident. *Estar hecho un tronco*. Sensibus orbatum esse.

DORMIR COM UN TRONCH. fr. DORMIR COM UN SOCH.

TRONERA. f. fort. Forat, obertura en alguna muralla, pera disparar ó llansar pedras, etc., al enemich. *Tronera de casamata*. Specula jaculatoria. || art. Obertura en las baterias de las plassas pera disparar lo canó. *Tronera*, *cañonera*. Tormentorum bellicorum fenestra. || arq. ESPITLLERA. 1. || En lo joch de mesa y villar cada un dels forats que hi ha en las baranas. *Tronera*. Fundula, æ. || La persona sèns judici. *Tronera*, *locazo*, *golondro*, *atarantado*, *torbellino*, *saltabardales*. Caput cerebro vacuum. || náut. Cada un dels forats ó finestras ahont se col·loca la artilleria pera dispararla. *Tronera*, *porta*, *portaleña*, *portañoia*. Fenestella, æ.

FÉR TRONERAS. fr. Atronerar, tronerar, abrir troneras. Jaculatorias fenestellas efficere.

TRONERETA. f. d. *Tronerilla*. Fenestella, æ.

TRONO. m. Assento real ab gradas de que usan los soberans especialment en los actes de cerimònia magestuosa. *Trono*, *solio*. Solium, ii. || met. Se pren pel regne ó imperi. *Trono*. Imperium, ii. || Lo poder y magestat infinita de Dèu. *Trono*. Suprema et infinita potestas. || Lo lloch on que's col·loca dignament la imatge de algun sant. *Trono*. Tronus, i. || pl. Esperits angélichs del tercer cor de la superior gerarquia. *Tronos*. Troni, orum.

TRONQUET. m. d. *Cabillo*, *tronquito*. Parvus stirps.

TRONS. m. pl. TRONO. 5.

TRONTOLL. m. Lo moviment que fá la áygua ó altre flúy en la bòta ó altra eyna pera no estar prou plena. *Bazuqueo*, *traqueo*. Agitatio, nis.

TRONTOLLAR Y TRONTOLLEJAR. v. n. Móurerse, agitarse algun licor en la eyna per no

estar prou plena. *Bazucar, traquear, zabucar.* Hinc indè agitare.

TRONXAR. v. a. Trencar ó tallar alguna cosa pel tronxo. *Tronchar.* Trunco, as.

TRONXÁS. m. aum. *Tronchazo.* Truncus grandior.

TRONXO. m. La cama de las verduras. *Troncho, vara, espiga.* Caulis, is. || Lo cop que 's dóna ab algun tronxo. *Tronchazo.* Ictus caulis. || met. TRONCH. 8.

TRONXUT, DA. adj. Se diu de la verdura que té gros ó llarch lo tronxo, com la col, etc. *Tronchado.* Valido caule gaudens.

TRONYA. m. y f. Ganso. *Pájaro, belitre, zorro, morlon, morlaco, socarron, redomado, zorrastron, bellaco, sobon, sobonazo.* Versutus.

TRONYELLA. f. Trenzilla ó llata estreta de espart. *Crezneja, tomiza, cudria.* Fascia spartea, tomex, icis.

LLIGAR AB TRONYELLAS. fr. *Entomizar.* Tomicibus vincere.

TRONYERIA. f. Ganseria, bellaqueria. *Socarroneria, mojjigatez, gateria.* Versutia, æ.

TROP. adv. m. ant. MASSA, DESMASIAT. || EXTREM.

TROPA. f. Soldats, gent de guerra. *Tropa.* Milites, um. || Multitud de personas ó de bèstias unidas pera algun fi. *Tropa.* Caterva, æ. || met. Multitud de coses materials ó inmaterials. *Tropa.* Multitudo, inis.

TROPA DE LÍNEA. La que forma en divisions, batallons ó esquadrons, y combat sempre unida, ó la del exèrcit permanent, á diferència de la milícia nacional que sols serveix en temps de guerra. *Tropa de línea.* Milites, um.

TROPA LLEUGERA. La que fá 'l servey fora de la línea y combat en partidas soltas, distrahent al enemich, perseguintlo en retirada, observant sos moviments y cubrint los del propi exèrcit. *Tropa ligera.* Velites, um.

TROPA VELLA. Se diu de la tropa exercitada en contraposició dels quintos, nacionals ó milícias provincials. *Tropas regladas.* Instructæ copiae.

MANAR LAS TROPAS. fr. CAPITANEJAR. 4.

ORDENAR LAS TROPAS. fr. Disposar lo exèrcit en orde de batalla ó de marxa. *Ordenar las tropas.* Aciem instruere.

TROPAR. v. a. TROBAR.

TROPELIA. f. Atropellament, violència, injustícia. *Tropelia.* Vexatio, nis.

TROPELL. m. Impetu, moviment precipitat y ruidós, especialment de peus. *Tropel.* Strepitus, us. || Pressa, accelerament confús y desordenat. *Tropel.* Perturbata festinatio. || FERIDURA, ACCIDENT. || Multitud de gent en desorde y confusió. *Tropel.* turbamulta. Densa turba; caterva, æ. || Munió ó agregat de coses sens orde ni concert. *Tropel.* Confusa multitudo.

EN TROPELL. m. adv. Precipitadament y sens orde. *En tropel, en tropa, de tropel, á tropas.* Catervatim.

TROPÉS. m. y

TROPESSADA. f. y

TROPESSAMENT. m. ENSOPEGADA.

TROPESSAR. v. n. Ensopegar, trobar los peus algun embarás. *Tropezar.* Offenso, cespito as. || met. Càurer en algun engany ó error. *Tropezar.* Erró, as. || Pegar una cosa contra altra. *Thocar, tropezar.* Offendo, is. || Sér detinguda ó impedita alguna cosa. *Tropezar.* Obstaculum habere. || Trobar alguna dificultat. *Tropezar.* Ambagibus circumvenire. || Comètrer alguna culpa, majorment de deshonestetat. *Deslizarse, tropezar, caer.* Scelus admittere. || Encontrar á algú, trobarse casualment ab ell. *Tropezar.* Alicui offendere. || Tocarse las cabalcaduras una pota ab altra quant caminan. *Tropezarse.* Cespito, as.

TROPICAL. adj. Pertanyent als trópics. *Tropical.* Tropicalis.

TRÓPICAMENT. adv. m. De un modo trópic. *Trópicamente.* Figuratè.

TRÓPICH, CA. adj. ret. Se diu del estil ó llenguatge en que s'usan molts tropos. *Trópico.* Tropicius. || Se diu del any en una de sas diferèncias ó anomalies, pel temps que 'l sol tarda en tornar al punt del trópic de ahont isqué, ó en córrer la eclíptica, ó 'l transcurs del temps desde que la terra ix de un dels punts equinoccials, fins que torna á ell. *Trópico.* Tropicius. || m. Entre astrónomos, geógrafos y pilots, cada un dels dos cércols menors de la esfera, paralelos al equador y distants de aquest per cada costat 23 y mitj graus próximament. Lo que cau en l'hemisferi del nort s'anomena del cranch, y 'l del sur de capricorni. *Trópico.* Tropicius, i. || Cert aucell que no's troba sinó entre 'ls dos trópics; es de la magnitud de un colominet, y de una blancura admirable. *Trópico.* Tropicius, i. || pl. Secta de heretges que intentavan explicar per tropos y figuras de sols sos discursos la Escriptura. *Trópicos.* Tropici, orum.

TROPISTA. f. Secta que volia que sols s'entenguessen trópicament las paraulas de la Escripura en orde á la Eucaristia, y que sols hi hagués en ella una figura. *Tropista.* Tropista, æ.

TROPO. m. ret. Traslació del significat de una paraula á altra per alguna relació ó afinitat que s'observa entre las dos. *Tropo.* Tropus, i.

TROPOLOGIA. f. Discurs figurat en que's mescla la moralitat y doctrina. *Tropologia.* Tropologia, æ.

TROPOLÓGICH, CA. adj. Figurat, expressat per tropos ó figuras. *Tropológico.* Tropologicus. || Doctrinal, moral. *Tropológico.* Tropologicus.

TROQUEU. m. Peu de vers llatí, de una síl·laba llarga y altra breu. *Troqueo.* Trochæus, i.

TROQUISCO. m. TROCISCO.

TROS. m. Part de algun tot separada de ell. *Pedazo, trozo.* Frustrum, i. || Distància. *Trecho.* Tractus, us. || Tallada de peix, carn, etc. *Posta, tasajo, pedazo.* Segmen, inis. || mil. Cada una de

las parts en que's divideix una columna. *Trozo*. Agmen, inis. || RETALL. || En la moral fragment. *Fragmento*, *pedazo*, *trozo*. Fragmentum, i. || Pessa de terra que posseheix algú. *Pedazo*, *pieza*. Fundus, i. || Duració, interval-lo de temps, com: fa un bon tros de dia, encara hi ha un bon tros de sol. *Pedazo*. Tractus, us.

TROS DE CEL. Se diu del subjecte de moltíssima bondat. *Santo*. Sanctus.

TROS DE PA. *Mendruco*, *zoquete*, *zato*, *pedazo*, *re-gojo de pan*. Panis frustrum. || Lo sustento diari ó la subsistència pera viurer. *Pedazo de pan*. Victus, us. || TONTO. || met. Lo preu baix ó interès molt curt. *Pedazo de pan*. Infimum pretium.

TROS DE QUÓNIAM. exp. ab que's denota la incapacitat ó necesitat de algú. *Pedazo de quóniam ó de alcornoque*, *de animal*, *de bruto*. Stolidus.

ANÀRSEN Ó CÀURER Á TROSSOS. fr. Se diu de la roba que fàcilment se romp, per sér molt usada ó vella. *Caerse á pedazos*. Dilacerari.

Á TROSSOS. m. adv. A bocins. A ó en pedazos. Frustillatim. || A ratos, ab interval-los de temps. A trechos, á ratos. Per intervalla. || A estonas, ab interrupció de temps. A remiendos. Per partes, paulatim.

Á TROSSOS Y Á MOSSOS. m. adv. Per parts. A pedazos, en ó por pedazos. Frustatim.

DE UN TROS. m. adv. De una pessà. De una pieza. Integer.

FÉRSE TROSSOS, MIL TROSSOS, Ó EN DEU MIL TROSSOS. fr. Rómprese en parts petites alguna cosa, especialment las naus quant tropessen contra alguna roca, etc. *Fracasas*, *hacerse astillas*, *rajas ó añicos*. Infringi.

FÉR TROSSOS DE ALGUNA COSA. fr. Dividir-la en várias parts. *Hacer giras*. Dilacero, as.

JO NO'M PUCH FÉR TROSSOS. exp. met. fam. ab que s' excusa aquell á qui li donan pressa pera la execució de alguna cosa. *¿Es puñalada de picaro?* Plus temporis opus est.

LO TROS MÉS GROS SERÁ LA ORELLA. exp. fam. TRINXAR COM Á CARN DE BOTIFARRAS.

NO'N VULL, NO'N VULL DONAUMEN UN BON TROS. ref. contra alguns que's negan á pèndrer alguna cosa, però de tal modo que donan á entèndrer tenir moltes ganas de ella. *No quiero, no quiero, pero echád-melo en el sombrero ó en la capilla*. Nolo quidem munus, nolo; depone galero.

PAGARSE Ó COBRARSE DEL MATEIX TROS. fr. Aturarse algú del diner ó interesos que maneja de altre, lo que li pertany ó se li deu. *Pagarse por su mano*. Sibi debita ex concreditibus assumere.

QUEDAR EN LO TROS. fr. fam. Morir en la batalla, en lo desafío, etc. *Quedarse en la estacada*. In arena vinci.

SÉR UN TROS DE TERRA. fr. Estar pròxim á la mort per causa de vellesa. *Caerse de maduro; tener un pié en la sepultura*. Vetustate dissolvi.

TROSSA. f. náut. Aparell fèt ferm al extrem del

cap que subjecta la verga de la mitjana á són arbre. *Troza*. Funis nauticus. || f. ant. ALFORJA.

TROSSAR. v. a. ATROSSAR. 1. || náut. Posar ti-vanta la trossa. *Trozar*, *atrozar*. Distendo, is.

TROSSEJADAMENT. adv. m. Á TROSSOS.

TROSSEJAR. v. a. FÉR trossos de alguna cosa. *Despedazar*, *hacer pedazos*, *romper*, *destazar*, *destrozar*, *lacerar*, *arpar*. Dilacero, as. || DESMEMBRAR. || DESTROSSAR. 4.

TROSSELL. m. ter. MULETA. 2.

TROSSET. m. d. *Pedacito*, y *zatico*, illo, si es pa. Frustulum, i.

TROT. m. Pas del caball, en que mou al mateix temps una pota de davant y de detrás contraposadas, descarregant sobre ellas lo cos ab ímpetu. *Pasitrote*, *trote*. Succussus, us.

AL TROT. m. adv. met. Acceleradament, sense sossego. A trote. Cursim.

TÓCA 'L TROT. loc. fam. ab que's despedeix á algú negantli lo que demana. *Vete con Dios*, *bendito de Dios ó con tu madre de Dios*. Excede procùl á me.

TOCAR LO TROT. fr. met. fam. Fugir, anàrsen depressa. *Tocar*, *tomar el portante*, *el trote*, *las de Villadiego*, *las del martillado*, *escurrir la bola*. Fugio, is.

TROTADOR, A. m. y f. Qui trota: s' aplica á las cabalcaduras que tenen mal trot. *Trotador*, *trotón*. Succussator equus. || m. Se diu del caball que trota ab vigor, igualtat y gràcia. *Trotador*. Succussator dexter.

TROTAR. v. n. Caminar al trot. *Trotar*. Succusso, as. || Anar depressa. *Trotar*. Concusso, as. || Se diu de las caballerias que per són mal pas fatigan y cruixen al caballer. *Trotar*. Succusso, as. || ant. BULLIR. || v. r. ant. BURLARSE.

TROTAR. m. ant. MOSSO DE Á PEU. || Lo correu de cada poble que va á peu á tirar las cartas á las administracions generals, y reb las que li donan corresponents á són poble. *Correo de alpargata*, *correo de á pié*. Hemerodromus, i.

TROTXE Y Á MOTXE. (h) m. adv. fam. Desbaratada é inconsideradament. Á trochemoche. Tèmerè.

TROVA. f. poét. Composició mètrica formada á imitació de altra. *Troba*. Metrum aliud referens. || ant. VERS.

TROVADOR. m. Versificador. *Versista*, *trovador*. Versificator, is. || POËTA.

TROVADURA. f. TROBA. 3.

TROVAR. v. a. FÉR versos. *Versificar*, *trovar*. Versifico, as. || Imitar alguna composició mètrica aplicant-la á altra idea ó assumpto. *Trovar*. Alienum carmen emulari.

TROYÁ, NA. adj. Cosa de Troya. *Troyano*. Trojanus. || m. Natural de Troya. *Troyano*. Troas, adis, tros, is.

TROYA. f. Ciutat de Troade en la Frigia menor. *Troya*. Troja, æ.

AQUÍ FOU TROYA. exp. met. fam. que fá relació á alguna cosa notable succehida en aquell lloch ó circumstàncias. *Aquí fué Troya*. Ubi Troja fuit; fuimus troes; fuit Ilion.

NO 'S RENDÍ TROYA EN UN DIA. loc. prov. Significa que las cosas grans y árduas necessitan temps pera executar-se ó lograr-se. *No se ganó Zamora en una hora, nunca mucho costó poco*. Non venit exiguo tempore larga seges.

TRUÁ. m. TRUHÁ.

TRUCA. f. BARATA. || f. Nou grossa de tres rallas que's fá servir pera embotxar en certs jochs. *Nuez de tres cantos*. Nux trilateris.

TRUCADOR. m. Instrument de ferro calsat de cer solít fins la meytat, ab un canonet al cap davall en disminució ab són tall aflat, y serveix pera fèr ullets en las sabatas, en las corretjas, en los garbells, etc. *Sacabocado, sacabocados*. Instrumentum mordicus perforans.

TRUCAR. v. a. COPEJAR. || Picar á la porta. *Llamar*. Pulso, as. || Atapahir la roba al teixirla. *Tupir, tapir*. Stipo, as. || v. n. Fèr lo primer envit en lo joch de cartas anomenat truch. *Trucar*. Prima sponseione provocare. || ter. VOMITAR.

TRUCH. m. Pich, cop á la porta. *Aldabada, golpe*. Pessuli ictus. || cor. || Bola grossa de jugar á mesa y á las bitllas. *Bola, truco*. Globus, i. || Qualsevol bola ó esfera. *Rulo*. Globus, i. || TROMPITXO. || Cert joch de envit y reenvit, en que's reparteixen tres cartas á cada jugador, las que's van jugant de una á una pera fèr las basas, que guanya la major per són orde, que es lo tres, lo dos, l' as, y després lo rey, caball, etc. *Truque*. Chartarum ludus in qua collutores in sponseione se invicem provocantur. || met. fam. TAP DE BARRAL.

TRUCH DE ESPASETA. Joch de cartas entre várias personas en que van cada dos de companys, y que sols se diferencia del truch en guanyar als tresos lo set de oros, y á aquest lo de espases, á un y altre 'l basto, y al basto la espaseta. *Matarata*. Pa-gellarum ludus sic dictus.

TRUCH TRUCH. Cop repetit á la porta. *Tras tras*. Iterata pulsatio.

TRUCH Y FLOR. m. Joch de cartas compost del de la flor y del truch. *Truquiflor*. Invitationis ludus.

NO HI HA MILLOR TRUCH, QUE DÉU T' AJUT. ref. Dóna á entendrer que qui es afortunat li venen las convenièncias sèns solicitarlas. *A quien Dios quiere, la casa le sabe; quien está en ventura, hasta la hormiga le ayuda*. Cui fortuna favet, formicula et ipsa juvabit.

TRUCO. (À) m. adv. En recompensa. *A trueco, á trueque, en trueco, en trueque*. In commutatio-nem. || Ab tal que. *A trueque, con tal que*. Dummodo.

TRUÉ. m. Espècie de roba de bri mòlt prima y mòlt blanca. *Trué*. Tela lintea.

TRUECA. f. y

TRUECO. m. ant. BARATA.

TRUFA. f. Mentida, fábula. *Patraña, trufa, pa- jarota, chofa*. Mendacium, ii.

TRUFADOR. A. m. y f. Trapacer, qui conta patranyàs. *Trufador*. Fabularum narrator.

TRUFALDINO. adj. Cómich, baylarí. *Trufal-dino*. Mimus, i. || Tafaner, manifestar, qui's fica en lo que no li importa. *Quijote, procurador de pobres*. Aliorum imprudens curator.

TRUFAR. v. a. ant. Enganyar, contar patran-yas. *Trufar*. Fabellas narrare. || BURLAR

TRUHÁ. m. Bufó, xarlatá. *Chocarrero, truhan, moharrache, moharracho, momo*. Mormolychia, æ. || Bobo, graciós de comèdia. *Gracioso, truhan*. Mi-mus, i. || TAHUL.

TRUHANAMENT. adv. m. A manera de tru-hà. *Truhanamente*. Scurriliter.

TRUHAÑEJAR. v. n. Fèr lo truhá. *Truanejar*. Jocari.

TRUHANERIA. f. Acció pròpia de un truhá. *Chocarrería, truhaneria, truhanada, bufonada*. Scurrilis jocus.

TRUHANESCH, CA. adj. Cosa de truhá. *Tru-hanesco*. Scurrilis.

TRUHANET, A. m. y adj. d. *Truhanillo*. Scur-rilis.

TRUJA. f. La femella del porch destinada pera criar. *Cerda, cochina, puereca, gacha, guarra, lechona, berra*. Sus, is, scropea, æ. || ant. BANYA. 3. || BOTÓ. 3.

TRUJAMÁ. m. TRUTXIMAN.

TRUJETA. f. PANAROLA.

TRULL. m. CUP. || Lo llit, jas ó assento del ro-det de móldrer las olivas. *Alfarje, molino de aceite, y trujal pr.* Rioj. Molendinum olearum.

TRULLAR. v. a. Móldrer las olivas. *Moler la oliva ó la aceituna*. Olivas molere.

TRULLOLA. f. Espècie de pouhet á la part de fora y arrant del sol del cup de vi, ahont se recull lo most que corre de la verema trepitjada en lo cup. *Pozal, tinillo, pozuelo, y trujaleta pr.* And. Vas musliarium.

TRUNCADAMENT. adv. m. Ab interrupció ó falta de paraulas en algun text. *Truncadamente*. In-terruptè.

TRUNCAMENT. m. Obra de truncar. *Trunca-miento*. Truncatio, nis.

TRUNCAR. v. a. Interrómprer. *Truncar, tron-car*. Interrumpo, is. || BALDAR, MUTILAR. || Llevar ó callar en las oracions algunas vens interessants, especialment quant se fá per malícia. *Mutilar, truncar*. Trunco, as.

TRUNFA. f. Patata del país. *Batata, criadilla de tierra, trufa*. Batatae bulbis. || MOFA, BURLA.

TRUNFAR. v. n. En alguns jochs de cartas, tirar trunfo per no tenir del coll que's juga. *Fallar, triunfar*. Triumphalem chartam ludere. || En al-guns altres, com brescambrilla, etc., tirar trunfo encara que's tinga del coll que's juga. *Triunfar*. Lusoriam pagellam triumphali vincere. || BALDAR. || fam. Ignorar ó no tenir alguna cosa de que's

parla. *Carecer*. Careo, es. || v. r. Burlarse. *Chulearse*, *zumbarse*. Illudo, is.

TRUNFET. m. d. Trunfo baix. *Triunfo menor*. Minor charta lusoria triumphalis.

TRUNFO. m. En lo joch de cartas cada una del coll á que's concedeix lo privilegi de poder matar á las de qualsevol altre coll. *Triunfo*. Folium lusorium triumphale. || En lo joch del home la espasa y basto en tot lo coll y la manilla del sèn determinat. *Triunfo*. Chartæ mactatrices.

TRUNYELLA. f. TRONYELLA.

TRUTXA Y TRUTXIMAN. m. Práctich, experimental y astut en compras, vendas, baratas y pretensions. *Trujiman*, *trujaman*, *truchiman*. Negotiosus ardelio. || Intèrprete de llenguas extranyas. *Intèrprete*, *trujiman*. Interpres, elis.

TRUYTA. f. Ous debatuts y fregits sols, ó ab mescla de altra cosa, quedant en figura rodona; y per extensió 's diu també de altres viandas, com de mongeas, etc. *Tortilla*. Placenta, æ. || La que's fá de farina ab mel. *Sopaipa*. Massa melle confecta frixaque. || Peix de riu molt delicat y sabrós, ab lo llom cubert de escalas petites pintadas de roig; la cua llarga, la carn dura y bermellenca, y varia segons las parts ahont se pesca. *Trucha*, y *lancurdia* la petita. Tructa, æ. || Altre peix de mar de un peu de llarch, rogench, ab lo cap y llom de un hermós color carmesí, las aletas grogas, méns las de prop de las ganyas que són encarnadas, en la part superior de las quals té dos agullons ó punxas. *Raño*, *baila*, *trucha*. Perca marina.

TRUYTA RONYOSA. La de ous ab talls de botifarra ó cansalada, etc. *Tortilla de huevos con torreznos*, *fortuna de la Mancha*. Ovarum et suis frustulis placenta.

FERSE UNA TRUYTA. fr. met. Xafarse alguna cosa. *Hacerse tortilla*, *aplastarse*. Obtundo, is.

GIRARSE LA TRUYTA. fr. met. Mudarse, cambiar, variar en sentit contrari l' estat de las cosas. *Volverse la tortilla*. Sortem in contrarium verti.

TRUYTADA. f. TRUYTA. 1.

TRUYTER. m. Pescador ó venedor de truytas. *Truchero*. Tructarum piscator.

TRUYTETA. f. d. de truyta de ous. *Tortillita*. Ovarum placentula.

TU.

TU. Pronom primitiu, substantiu, personal de la segona persona del singular, que sols s' usa ab los inferiors ó molt familiars. Entre poetas y oradors s' aplica ab molta freqüència á las cosas inanimadas; y en estil sublime, parlant á Dèu. *Tu*. Tu.

À TU PER TU. m. adv. Ab paraulas injuriosas, sens respecte ni mirament, ab mal modo. *A tu per tu*. Inurbanè.

ARRIBAR À TU PER TU. fr. met. Arribar molt per

enllà ó las malas. *Llegar á las dagas*. In extremum venire.

LO QUE NO 'S COU PERA TU, DEIXABO CREMAR. ref. pera denotar que algú no's déu posar en lo que no li toca. *Lo que no has de comer, déjalo bien cocer*. Non sumenda tibi, sine fercula ritè coquantur.

LO QUE NO VULLAS PERA TU, NO VULLAS PERA NINGÚ. ref. que aconsella no fèr á altre cap mal tracte, ni ocasionarli perjudici, per quant no ns agradaria que 'ns lo fessen á nosaltres. *Lo que no quieras para ti, no quieras para mí*. Quod tibi non vis, alteri ne feceris.

QUANT TU HI ANAVAS JO JA'N TORNAYA. ref. ab que algú dóna á entèndrer, que està més avisat que aquell que preten enganyarlo. *Primero fui puta que rufian*. Te inculcè novi.

TUA. Segona ven del pronom TEU, com: de la TUA pell se farán las tirelas. *Tu*, *tuya*. Tua.

TUÀUTEM. m. fam. Ven llatina que's pren pel subjecte principal y necessari pera alguna cosa, ó la mateixa cosa que's considera precisa. *Tuàutem*. Tuautem.

TUBÈRCUL. m. med. Tumoret ó abcés que's fá en la superfície del pulmó. *Tubérculo*. Tuberculum, i. || bot. Certa acumulació de substància en las arrels de algunas plantas vivassas, com es la patata. *Tubérculo*. Tuberculum, i.

TUBERCULÓS, A. adj. Lo que té tubérculs. *Tuberculoso*. Tuberculosus.

TUBO. m. Canó. *Fistula*, *tubo*. Tubus, i.

TUCA. f. BRÍONIA.

TUCIORISTA. m. Escrupulós, qui segueix la doctrina més segura. *Tuciorista*. Tutoris doctrinæ seclator.

TUDELA. f. TUTELA.

TUDELAR. adj. TUTELAR.

TUDELL. m. *Fistula* ó canonet de metall que s' encaixa en lo baixó y altres instruments de boca pera introduhirhi 'l vent. *Estrángulo*, *tudel*. *Fistula tubæ*.

TUDESCH, CA. adj. Cosa de la antiga Alemanyia. *Tudesco*. Teutonicus.

TUDÓ. m. Colom feréstech ó de bosch. *Paloma torcaz*. Palumbus major.

TUDOR. m. TUTOR.

TUDORIA. f. ant. TUTELA.

TUDRIU. f. ant. TUTORA.

TUEJAR. v. n. TUTEJAR. || ant. DETENIRSE. || ant. DEFENSAR.

TUETRIU. n. p. fam. de dona. *Teodora*. Teodora, æ.

TUF. m. Lo vapor ó exhalació calenta que s' alsa de la terra, causada pel foc y calor artificial. *Tufo*. Vapor, is. || met. L' olor fort y molest de alguna cosa. *Tufarada*, *tufo*. Gravis odor. || **PARUM.** || **BRAVADA.**

FÉR TUF. fr. y

TUFEJAR. v. n. **PARUMEJAR.**

TUGURI. m. Barraca de fusta, terra y palla ab

poca curiositat, y per moderació 's diu de una casa poch sumptuosa. *Choza, tugurio, cabaña*. Tugurium, ii.

TUICIÓ. f. for. Protecció, defensa. *Tuicion*. Tuitio, nis.

TUIT. adj. ant. tot.

TUITIU, VA. adj. for. Lo que ampara, defensa y protegeix. *Tuitivo*. Tuitivus.

TULIDURA. f. Arronsament, impediment que destorba l' us natural dels nirvis. *Tullimiento*. Nervorum contractio.

TULIPA. f. Planta y flor de una multitut de espècies, ja encarnada, ja de color de taronja, ja enterament groga ab infinitat de noms mitològichs, de reys, reynas, etc. *Tulipan*. Tulipa, æ.

TULIPETA. f. d. *Tulipa*. Tulipa, æ.

TULIR. v. a. y millor reciproc. Llevar algun accident l' us libre del cos ó de la agilitat dels nirvis. *Tullir, tullirse, entullecer*. Nervis debilitari.

TULIT, DA. adj. *Tullido, y zompo, zopo*. si es de peus y mans. Nervis debilitatus.

TUMBA. f. TOMBA.

TUMBAGA. f. Lliga ó mescla de iguals parts de or, plata y coure, de que resulta un metall de color obscur; altres diuen que 's compon de set parts de or y tres de coure de Siam, y que dóna al or un color y brillo que no té per sí mateix. També 's dóna 'l mateix nom al anell fèt de dit metall. *Tumbaga*. Metallum sinicum tumbaga dictum.

TUMBAGA RICA. Nom que donan los argenters al or que no arriba á dotze quilats, debentne tenir vint y quatre. *Tumbaga rica*. Aurum deficiens.

TUMBAGASSA. f. aum. Se diu regularment de las manillas de tumbaga. *Tumbagon*. Ex metallo sinico armilla.

TÚMBOL Y TÚMOL. m. Espècie de catafal de fusta en figura de tomba, cubert de bayetas fúnebres y adornat de altrás insignias de dol y tristesa, ple de llums, que 's fá pera celebrar las exequias de alguna persona de distinció, considerantlo com present en la tomba que 's col·loca al cap damunt. *Catafalco, tímulo, capelardente*. Tumulus, i.

TUMOR. m. Bony, inflor de diversas espècies, que 's cria en alguna part del cos del animal, y vé á formar matèria. *Flemon, tumor, y lobanillo, aventadura* en las bèstias. Tumor, is.

TUMOR DE GARGAMELLA. GOLL.

TUMORS FRETS. HUMORS FRETS.

TÚMUL. m. TÚMBOL.

TUMULT. m. Mott, avalot de poble. *Motin, tumulto, alboroto*. Tumultus, us. || Munió, concurs gran de gent, que causa desorde. *Tumulto*. Turba, æ.

TUMULTUAR. v. a. y millor reciproc. Amotinar, sublevar la multitut contra 'l superior. *Tumultuar*. Tumultuo, as.

TUMULTUARI, A. adj. TUMULTUÓS.

TUMULTUÁRIAMENT. adv. m. En tumult y avalot. *Tumultuariamente, tumultuosamente, en motin*. Tumultuosè.

TUMULTUÓS, A. adj. Lo que causa ó mou tumult. *Tumultuoso, tumultuario*. Tumultuosus.

TUMULTUOSAMENT. adv. m. TUMULTUÁRIAMENT.

TUNA. f. Vagamunderia, vida holgassana ó de vagamundo. *Briba, tuna, guitoneria, gandaya, pe-córea*. Divagatio, nis. || FIGUEBA DE MORO.

ANAR Á LA TUNA Y FÉR Ó CORRER LA TUNA. fr. Vagamundear, anar rodant de poble en poble, fent vida holgassana. *Tunar, andar á la gandaya, correr ó buscar la gandaya*. Errabundum esse.

TUNANT. adj. Qui corre la tuna. *Tunante, tuno*. Vagus. || met. Astut, taymat. *Tunante*. Versutus.

TUNANTÁS, SA. m. y f. fam. aum. *Tunanton*. Vaferrimus.

TUNAR. v. n. Vagamundear. *Guitonear, tunar*. Vagari.

TUNDA. f. Palissa, cástich rigorós. *Zurra, tunda, paliza, zurribanda, somanta, escurribanda, manta, felpa, soba, solfeo, solfa, sotana*. Verberatio, nis.

DONAR UNA TUNDA. fr. Pegar. *Sotanear, batanear, solfejar, tundir, sobar, dar una tunda, una felpa ó una sotana*. Verbero, as.

TUNEJAR. v. n. TUNAR.

TUNERIA. f. TUNA.

TÚNICA. f. Vestidura interior com una camisa sens mànegas. *Túnica, tunicela*. Tunica, æ. || La vestidura de llana interior que usan los religiosos en lloch de camisa. *Túnica*. Tunica, æ. || med. Tel ó membrana subtil que cubre alguna part del cos, com la dels ulls, de las venas, etc. *Túnica*. Tunica, æ. || bot. En algunas fruytas pelleta ó membrana subtil, agafada á la part interior de la closca, y que cubre immediatament la molsa. *Túnica*. Tunica, æ.

TUNICELA. f. Vestit á modo de dalmática, ab sas mànegas asseguradas ab cordons, que usan los bisbes sota de la casulla, quant celebran de pontifical. *Tunicela*. Tunícula pontificalis.

TUNICÓ. m. d. y

TUNIQUETA. f. d. *Tunicela*. Tunicella, æ.

TUNO, A. adj. y m. TUNANT.

TORNARSE TUNO. fr. Fèrse á mals costums. *Abellacarse; hacerse bellaco*. Pellacem devenire.

TUNYINA. f. Peix corpulent, de morro punxagut, de pell molt fina y de escata gran. *Atun, y tonina* pr. And. Elacata, æ, melandryum, ii. || sORRA. 2. || fam. TUNDA.

TUNYINADA. f. Pescada de tunyinas. *Almadraba*. Thynnorum piscatio.

TUNYINER, A. m. y f. Pescador de tunyina, ó qui tracta en ella. *Atunero, almadrabet*. Thynnarius, ii. || Dít del ham pera pescar tunyinas. *Atunero*. Thynnarius hamus. || S' aplica al filat pera pescar tunyinas. *Atunero, red de atun, almadraba*. Thynnarium rete.

TUNYINERIA. f. Lloch ahont se pescan las

tunyinas. *Atunera, almadraba*. Thynnorum piscaria.

TUPÉ. m. Lo cabell que's deixa pera adorno sobre del front. *Copete, tupé*. Antia, arum.

TUPÍ. m. ter. Terrissa en figura de gerra, però molt més petita y sols té una ansa. *Puchero*. Pultarius, ii. || OLLETA.

TUPINA. f. ter. Tupí gran. *Pucheron, tinajilla*. Pultarius magnus.

TUPIR. v. a. Apretar molt alguna cosa, tancant-li 'ls poros. *Tupir*. Stipo, as. || v. n. fam. TOCAR. 33.

TURBA. f. Concurs gran, multitud de gent. *Turba, turbamulta*. Caterva, æ.

TURBA DE CAP. RODAMENT DE CAP.

TURBACIÓ. f. Desorde, confusió, avalot. *Turbacion*. Turbatio, nis. || La acció de turbarse. *Turbacion*. Turbatio, nis. || ATURDIMENT.

TURBADAMENT. adv. m. Ab turbació. *Turbadamente*. Turbidè.

TURBADOR, A. m. y f. Qui túrba. *Turbador*. Turbator, is. || PERTURBADOR.

TURBAMENT. m. DETENIMENT, TARDANSA.

TURBAMULTA. f. fam. Multitud de personas. *Turbamulta*. Turba, æ.

TURBANT. m. Barret de turch, que's fa de una faixa de cotó, tafetà y altrás telas rodejada á ella. *Turbante*. Turcarum galerus.

TURBANT DE OR. Planta. *Francesilla matizada*. Ranunculus africanus.

TURBAR. v. a. Alterar ó conmóurer l' orde ó estat natural de alguna cosa. *Turbar*. Turbo, as. || Enterbolir. *Enturbiar, turbar*. Turbo, as. || Sorpendrer, aturdir á algú. *Turbar*. Turbo, as. || Entretenir, fèr tardar. *Entretenir, retardar*. Retardo, as. || Impedir, destorbar. *Turbar*. Turbo, as. || En la moral, inquietar. *Perturbar, inquietar*. Turbo, as. || for. Disputar, contextar al contrari. *Turbar*. Discepto, as. || v. r. Quedarse parat ó confús sèns poder parlar. *Cortarse, turbarse, atajarse, empacharse, sorprenderse*. Confundi. || Pédrerse, no poder continuar en algun discurs, etc. *Perturbarse, turbarse, cortarse, perderse*. In medio sistere.

TURBAT, DA. adj. Confús. *Confundido, turbado, confuso*. Confusus.

TURBATIU, VA. adj. Lo que túrba ó inquieta. *Turbativo*. Turbans. || for. S' aplica á la possessió que algú adquireix, violentant la que altre tenia. *Turbativo*. Aliam turbans possessio.

TURBI, A. adj. TÉRBOL.

TURBINT. m. Arbre gran y hermós, originari del Perú, las fullas del qual imitan á las de la mata, encara que més petites; la flor de móltras fulletes en cèrcol. *Turbinto*. Schinus molle.

TURBIT. m. Certa arrel de la India oriental, que'ns ve separada de la part llenyosa en trossos del gruix del dit, rehinoso, obscura pel exterior y blanca pel interior, de sabor un poch acre que causa ascós, y es purgant. *Turbit*. Turpetum, i.

TURBIT BORT. Planta, espècie de blenera, de que

n'hi ha de blanca y negra. *Candilera, jarrillo, zumillo*. Tapsus barbatus.

TURBIT MINERAL. Substància groga, insoluble en l' àygua y descomponible pel calor. Entra en la composició de algunas pomadas contra 'ls brians. *Turbit mineral, sub-deuto-sulfato de Mercurio*. Tur-mineralis.

TURBOT. m. Peix. OBLADA.

TURBULÈNCIA. f. ENTERBOLIMENT. || met. Confusió, avalot ó perturbació. *Turbulencia*. Commotio, nis. || GUERRA.

TURBULENT, A. adj. Perturbador, amich de turbulències. *Perturbador, faccioso*. Seditiosus. || met. TÉRBOL. || INQUIET, TRAVÉS, REVOLTÓS.

TURBULENTAMENT. adv. m. Ab turbulència. *Turbulentamente*. Turbulenter.

TURCH, CA. adj. Cosa de Turquia. *Turco, turquesco*. Turcius.

GRAN TURCH. Soberà del imperi de Turquia. *Gran turco*. Turchia vel turcarum imperator.

TURCIMANY. m. TRUTXIMAN.

TURIFERARI Y TURIFICADOR. m. ENCENSADOR.

TURMA. f. TUMOR. || Botó de animal. *Criadilla, turma, testiculo*. Testiculus, i. || Entre romans esquadro de caballeria de trenta homes. *Turma, ala*. Turma, æ. || pl. Los testículs del moltó. *Escritillas*. Arietis testiculi.

TURMELL. m. L' os que sobreix als costats del coll de la cama ahont s' uneix ab lo peu. *Tobillo*. Malleolus, i.

TURNAR. v. n. TORNAR. 17. y 18.

TURÓ. m. Cima ó coll de montanya. *Allozano, teso, cabeza, cerro, pico, muela, mogote, otero*. Clivus, i.

TURONET. m. d. *Cerrejon*. Tumulus, i.

TURPAMENT. adv. m. TORPEMENT.

TURQUESA. f. Pedra preciosa que tira, ja á blau, ja á vert. *Turquesa*. Gemma turcica.

TURQUESCH, CA. adj. TURCH.

Á LA TURQUESÇA. m. adv. Al us de Turquia. *A la turquesca*. Turcico more.

TURQUESETA. f. Espècie de pedra turquesa que està més posada á verdejar. *Turquesina*. Turcois, is.

TURQUÍ, NA. adj. TURCH. || Color blau molt pujat. *Turquí, turquino, turquesado*. Cyaneus.

TURRÓ. m. Pasta de ametllas, pinyons, avellanas, etc., tot torrat y mesclat ab mel, y á vegadas terrossos de sucre, de lo que resulta una matèria sòlida y molt gustosa. Ni ha de várias espècies. *Turron*. Frustrum ex melle amygdalisque.

TURRONADA. f. ter. CASTANYADA.

TURRONER. m. Qui fa ó ven turrons. *Turronero*. Crustarum ex melle amygdalisque conficiens.

TUSCADOR, A. adj. Qui desbasta 'l suro pera ferne taps trahentne la escorxa. *Desbastador*. Dola-tor, is.

TUSÓ. m. ant. VELLÓ. || TOTÓS.

TUSSAR. v. a. y derivats. TOSSAR.

TUSSAL. m. TOSSAL, PUIG, MONTANYETA.

TUSSÍLAGO. m. planta. POTA DE CABALL.

TUSSIR. v. n. y derivats. TOSSIR.

TUSSUT, DA. adj. TOSSUT.

TUTE. m. Espécie de brescambrilla, comunement entre dos, ab sis cartas cada hu, guanyant lo qui primer fá cent punts ó cent y un, segons la lley pactada. Té 'ls llansos següents: vint que's canta, acusa ó manifesta y quaranta, si són de trunfo, quantse reuneix oportunament lo rey y caball de un mateix coll de trunfo, y tute, abque s' acaba la passada, si's juntan los quatre reys ó quatre caballs sèns haver acusat ningun vint ó las quaranta. *Cientos. Pagellarum ludus, qui centum punctis concluditur.*

TUTEJAMENT. m. La acció de tutejar ó tutejarse. *Tuteamiento, tuteo.* Per tu familiarissima compellatio.

TUTEJAR. v. n. Tractar de tu. *Tutear, dar de tú, tratar de tú, ó de tú por tú.* Per tu familiariter compellare.

TUTELA. f. La procuració ó càrrech del tutor. *Tutela, tutoria.* Tutela, æ. || met. Amparo, protecció, defensa. *Tutela.* Tutela, æ. || Dicssa de la gentilitat. *Tutela.* Tutela, æ.

TUTELA CESSISIA. La que's concedeix per dret que cessa en faltant aquest ó 'l tutor lligítim. *Tutela cesisia.* Tutela cesisia.

TUTELA DATIVA. for. La que exerceix la persona anomenada pel jutge á falta de tutor testamentari y lligítim. *Tutela dativa.* Tutela dativa.

TUTELA LLEGÍTIMA. La que exerceix lo parent més prop á falta de tutor testamentari. *Tutela legitima.* Tutela legitima.

TUTELA TESTAMENTÀRIA. La que exerceix la persona anomenada pel testador en són testament. *Tutela testamentaria.* Tutela testamentaria.

ESTAR EN TUTELA. fr. Estar baix la potestat del

tutor. *Estar en tutela.* Tutori subesse.

EIXIR Ó ESTAR FORA DE TUTELA. fr. Tenir la edat pera eximirse de la potestat del tutor. *Estar fuera de tutela.* Suæ spontis esse.

TUTELAR. adj. Lo que ampara, protegeix ó defensa; y 's diu de algun Sant respecte de aquells que 'l tenen per patró. *Tutelar.* Custos, tutelarís.

|| Lo que pertany á la tutela dels pupil·los. *Tutelar.* Tutelarís.

TUTÍ. m. TUTE.

TÚTIA. f. quí. ATÚTIA.

TUTILIMUNDI. m. Caixa que portan comunement los piemontesos dins la qual hi ha várias figuras, plans de ciutats, etc. que mirat per un vidre de augment, que hi ha en lo mateix caixó, augmenta en gran manera dits objectes. *Tutilimundi, mundi-novi ó mundi-nuevo.* Pneorama, atis.

TUTOR. m. La persona encarregada de la administració dels bens y de la educació del qui queda sèns pare en la menor edat, y cumplint aquest menor los catorze anys lo nom de tutor varia en curador. *Tutor.* Tutelarius, ii, tutor, is. || met. Defensor, protector. *Protector, tutor.* Patronus, i.

EIXIR Ó ESTAR FORA DE TUTOR. fr. met. fam. Tenir ja coneixement y edat pera governarse sense direcció de altre. *Solir de mantillas ó pañales.* Ma-num ferulè subducere.

HA MENESTER TUTOR. loc. fam. pera manifestar la incapacitat de algú pera governar sos interessos, y ab negació s' usa encara ab molta més vivesa pera donar á entèndrer lo contrari. *Ha menester tutor.* Tutore indigere.

TUTORA. f. La dona encarregada de una tutela. *Tutora, tutrix.* Tutrix, icis.

TUTORIA. f. TUTELA.

TUTRIU. f. TUTORA.

TUTUÍ Y TUYT. adj. TOTHO.

U. Vintidوسena lletra del alfabet y última de las vocals. Després de g y de q 's líquida, si li segueix e ó i, com en guerra, quimera. || conj. disjuntiva en lloch de ó, pera evitar la cacofonia quant lo mot següent comensa per o, com: plata ú or. *Ú.* Aut. || interj. que serveix pera queixarse. *U.* Heu. || adj. y m. UN. || ant. ALGÚ.

UB.

UBACH, GA. adj. Ombrívol. *Opaco, sombrío.* Opacos. || Trist y melancólich. *Opaco.* Tetricus.

UBÉRRIM, A. adj. sup. Fèril, molt abundant. *Ubérrimo.* Uberrimus.

UBERT, A. adj. OBERT.

ÉSSER EN UBERT. fr. ant. ESTAR EN DESCUBERT.

UBERTAT. f. ABUNDÀNCIA.

UBICACIÓ. f. La actual estància ó col·locació de un cos en determinat lloch. *Ubicacion.* Ubicatio, nis.

UBICARSE. v. r. Constituhirse en determinat espay ó lloch. *Ubicarse.* Ubicari.

UBIQUISTA. m. Nom que donan en París als doctors teòlechs que no són de la Sorbona ni de Navarra. *Ubiquista.* Ubiquista, æ. || pl. Heretges que s'espargiren en Alemanya, dihent que'l cos de Cristo estava en tot lloch. *Ubiquistas, ubiquitarios.* Ubiquistæ, arum.

UBRIACAR. v. a. EMBORRATXAR. S'usa més comunment com reciproc. || met. f. ENAGENARSE.

UBRIACH. m. BORRATXO. || met. ENAGENAT.

UBRIR. v. a. y derivats. OBRIR.

UD.

UDOL. m. Guinyol del llop, etc. *Ahullido, ahullo.* Ululatus, us. || Guinyol horrible que fan los gossos quant estan tancats. *Ahullido.* Ululatus, us.

|| Los crits melancólichs y horribles del qui pateix algun gran torment ó dolor. *Ahullido.* Ejulatus, us.

UDOLADOR, A. m. y f. L'animal que udola, y també la persona que's lamenta ab grans crits. *Ahullador.* Ululator, is.

UDOLAMENT. m. UDOL.

UDOLAR. v. n. Fèr udols. Se diu en particular dels gossos, llops y altres animats. *Ahullar.* Ulular, as.

UF.

UFÀ, NA. adj. Evanit, presumptuós. *Ufano.* Arrogans. || Dít dels arbres ó plantas, pompós, vert, orgullós. *Lozano, frondoso, vicioso, lascivo.* Lasciviens. || met. Satisfet, alegre, content. *Ufano.* Gaudio exultans. || Gallart, bisarro, ayrós. *Lozano.* Elegans.

ESTAR MOLT UFÀ. fr. Estar alegre y ayrós. *Estar lozano; jugar de lomo.* Lascivio, is.

UFANA. f. La verdor, tendror y orgull dels sembrats y altres plantas. *Lozania, vicio, verdura.* Luxuries, ei. || La hermosura y adorno de fullas en los arbres. *Frondosidad, pompa, ufanta.* Frondositas, atis. || met. Abundància y afluencia de paraulas. *Frondosidad, afluencia.* Verborum copia.

CRIAR Ó FÈR MOLT UFANA. fr. Criarse ab molt orgull y frondositat los arbres y sembrats. *Lozanejar, enviciarse.* Luxerio, as.

LA UFANA. loc. adv. ant. LO DEMÈS.

MOLT UFANA Y POGA LLANA. ref. MOLT FRESSA Y POGA ENDRESSA.

UFANAMENT. adv. m. Vanament, superbiosament. *Ufanamente.* Arroganter. || Jocosament. *Ufanamente.* Jucunditer.

UFANARSE. v. r. ENVANIR.

UFANITAT. f. UFANA.

UFANÓS, A. adj. UFÀ.

UG.

UGIER. m. Criat de palácio equivalent á porter. *Ujier.* Ostiarius, ii.

UGUALAR. v. a. IGUALAR.

UL.

UIXER. m. ant. UGIER.

UIXERA. f. Embarcació que servia més especialment que la tarida pera transport de caballs y máquines, y déu són nom á una porta ó tronera oberta en la popa sota flor de áygua. S' empleava també en los combats fortificantla ab una, dos y hasta tres torres ó castells. Era una galerassa disforme que participava de xalandra y panfil. *Ugiera.* Navis sic dicta.

UL.

ÚLCERA. f. Llaga profunda causada per algun humor acre y corrosiu, y per extensió 's diu també de qualsevol llaga encara que sia poch fonda. *Úlcera.* Ulcus, eris. || La llagueta que sól eixir als infants en la boca per la continuació del mamar y pel calor de la llet. *Úlcera.* Aphthe, es.

ÚLCERA DE DÓS VORAS. CRIVELLA.

ÚLCERA DE SÉMEN. BUA.

ÚLCERA TELEFIANA. La maligna, anomenada així á causa de la ferida que Aquiles feu á Tèlefo. *Úlcera telefiana.* Ulcus telephicum.

ULCERACIÓ. f. Corrosió del humor en alguna part del cos que ocasiona la úlcera. *Ulceracion.* Ulceratio, nis.

ULCERAR. v. a. Llagar, causar úlcera. També s' usa com recíproch. *Ulcerar.* Ulcerare, as. || met. Dit en orde á las injúrias, la memòria de las quals se conserva. *Ulcerar.* Contumeliis afficere.

ULCERAT, DA. p. p. y adj. *Ulcerado.* Ulceratus.

ULCERATIU, VA. adj. Lo que causa ó pòt causar úlceras. *Ulcerativo, ulcerante.* Ulcerans.

ULCERÓS, A. adj. Ple de úlceras. *Ulceroso.* Ulcerosus, ulcere saucius.

ULFILÁ, NA. adj. S' aplica á un caràcter de lletra que inventá Ulfilas, bisbe godo, anyadintlo al que ja tenia aquella nació. *Ulfilano.* Ulfilanus.

ULL. m. Órgano col·locat en la cara del animal, regularment són dos, per medi dels quals rebem las sensacions de la vista. *Ojo.* Oculus, i. || Lo forat que tenen algunas cosas pera enfilarlas, com són los grans de rosari, perlas, etc. *Ojo.* Foramen, inis. || Lo forat ó anell ahont se posa 'l mànech en algunas ferramentas, com la aixada, martell, etc. *Ojo, anillo.* Oculus, i. || Cada un del cireul de colors que tenen los pavos reals en l' extrem de cada ploma de la cua. *Ojo.* Oculus, i. || L' arch del pont ahont passa la áygua, y també 'l que té 'l molí pe-

ra que entre la que fá anar la roda. *Ojo.* Oculus, i.

|| L' anell de cada estreb ahont s' assegura la corretja que penja de la sella. *Atriceses.* Stapedæ annulus. || cos. 13. || Cada un dels vuyts ó cavitats que hi ha en la molla del pa, formatge y altras cosas esponjosas. *Ojo.* Oculus, i. || Cada una de las mallas de que 's componen los filats. *Ojo, malla.* Macula retis. || L' interior y més apretat de algunas verduras, com en la col, enciam, etc. *Cogollo, repollo.* Oleorum quorundam cyma, meditullium, ii.

|| Espécie de coroneta que queda en las peras y algunas altras fruytas en la part ahont estava la flor. *Ojo, ombligo.* Corolla, stella, æ. || Senyal com una bombolleta que deixan los vidriers en lo centro de algunas pessas, com en lo sol de alguns vasos, etc. *Ombligo, ojo.* Oculus, i. || Lo llustre, vista ó aspecte de alguna roba. *Ojo.* Species, ei. || En la lletra e aquella obertura que té en lo cap, la qual la distingeix de la c. *Ojo.* Ocellus, i. || Entre estampers la dimensió de la lletra. *Ojo.* Typorum crassities. || náut. Lo forat per ahont entran los caps, cordas, etc. *Ojo.* Foramen, inis. || Forat en lo centro de la mola per ahont cau lo gra desde l' esclop. *Ojo.* Foramen, inis. || Nota ó senyal que 's posa en lo marge de algun escrit ó imprés. *Ojo.* Nota, æ. || Entre tiradors de or forat de la filera per ahont van introduhint lo metall pera aprimarlo y estirarlo. *Ojo.* Foramen, inis. || En lo fre paratge á que s' afirman las cabessadas. *Ojo.* Oculus, i. || Cada malla del entreteixit del mandró, ahont se posa la pedra. *Malla, ojo.* Clathrum, i. || Atenció, cuydado ó advertència. *Ojo.* Cura, æ. || expr. de carinyó ú objecte de ell, y s' usa regularment en plural. *Ojo.* Ocellus, i. || BORRÓ. 3. || LLUNA. 4. || SELLA. 2. || L' espay vuyt que hi ha enire la barana de la escala desde baix fins dalt. *Ojo.* Oculus, i. || Forat rodó per ahont ix la áygua de un rech ó síquia. *Ojo.* Oculus, i. || pl. Se pren per la mateixa vista. *Vista, ojos.* Visus, us. || En la sagrada Escripura 's pren moltes vegadas per intenció. *Ojos, intencion.* Intentio, nis. || fam. Se pren per las ulletras, així 's diu: s' ha deixat los ULLS en casa; porta quatre ULLS. *Ojos.* Conspicilia, orum. || Usat com interjecció denota vigilància. *Ojos.* Vigilare.

ULL DE BOU. Planta semblant á la camamilla, però rastrera, molt més petita, y ab las fullas partides en llencas més menudas, y llansa fetor. *Magarzueta, manzanilla hedionda, ojo de buey, bustalmo, còtula fétida.* Anthemis cotula. 'Ls antichs la anomenavan filius contra patrem, pel modo de desarrollarse las flors, la inflorescència de las quals es centrifuga. || arq. Forat rodó ó en figura de ull, pera donar llum á algun quarto, y en las portas de las celdas de alguns col·legis, pera observar si 'ls col·legials estudian en las horas senyaladas. *Ojo de buey.* Fenestella, æ. || fam. Dobra de quatre. *Ojo de buey.* Quadruplio, nis. || fam. ULLS DE CALÁPAT. || Olleta petita pera escalfar caldo. *Pucherito, illo, pucherueto.* Olulla, æ. || náut. Pessa de fusta quasi

circular ó de la figura de una ansa, que disminueix progressivament de curvilat envers un de sos vèrtices. *Cuadernal ú ojo ó moton ciego, vigota ciega, ojo de buey, branque.* Oculus bobulus. || nánt. Boyra ó nuvolet que en certs paratges del mar se presenta sol, de repent se li agregan altres, y llansan de sí un vent impetuossim capàs de tirar á pico una embarcació que agafàs ab alguna vela. *Ojo de buey.* Tempestuosa nubecula.

ULL DE COL. CAPDELL.

ULL DEL CUL. fam. CES.

ULL DE PERDIU. Entre passamaners treball que té la figura de un ull petit. *Ojo de perdiz.* Textum parvi oculi instar.

ULL DE POLL. Arreleta en lo centro de una callositat ó durícia que's fá comunment en los dits dels peus per la opressió ó fregament del calsat: y s'anomena així per la figura que fá de un ull de poll, y's pren per tota dita durícia. *Ojo de pollo, callo, clavo.* Gemursa, æ.

ULL DE TORT. Ull dolent, maligne, pervers, y també l' qui pateix aqueix defecte. *Turnio, ojo revuelto, ó torcido, ó atravesado, ú ojos de bitoque.* Strabo, nis.

ULL GASSÓ. ULLS DE GAT.

ULL GIRAT. Motiu del qui té l' ull girat. *Ojo de besugo.* Oculus intortus.

ULL NEGRE. Cert peix, espècie de rajada plena de ulls. *Oblado, ojo negro.* Oculata, æ. || pl. Se diu del subjecte que té 'ls ulls negres. *Ojinegro.* Niger oculi.

ULLS BLANCHS. Motiu que's dóna al qui's té blanchs, de modo que sembla no tenir nina. *Overos.* Ovi albiginem referens.

ULLS BLAUS. S' aplica als ulls de aquest color, y també al subjecte que's té. *Ojizarco, ojos azules ó garzos.* Oculi cærulei.

ULLS BRILLANTS. *Ojos centellantes.* Scintillantes, flagrantes oculi.

ULLS DE CALAPAT. Los que són molt abultats, ó pareixen estar fora de sa òrbita. *Ojos de sapo, ó preñados, ó reventones ó saltones.* Prominentes oculi.

ULLS DE GAT. Motiu que's dóna á qui té 'ls ulls blaus ó de vários colors, ó que veu de nit ab ells. *Ojos de gato.* Oculus felinus.

ULLS DE GOS. Motiu que's dóna á qui's té de pardo obscur. *Ojimoreno.* Oculis fuscus.

ULLS DE METALL. min. En lo centro de la veta són claus que en més ó ménos extensió acaban en un treballat perpendicular. *Ojos de metal, clavos.* Metalli oculi.

ULLS DE PUSSA. 'S diu de aquell que's té molt petits. *Ojitos, ojos pequeños.* Ocelli, orum.

ULLS ESGARRIATS. Los que miran ó registran ab curiositat tot quant se'ls presenta. *Ojos curiosos ó errantes.* Oculi curiosi.

ULLS ESQUIXATS Ó ESQUINSATS. Los que sent grans se descubren molt per causa de la amplitud de sa

òrbita. *Ojos rasgados.* Patuli oculi.

ULLS HI HA QUE DE LLEGANYAS S' ENAMORAN. ref. Ensenya que'l gust no's governa sempre per la rahó. *Ojos hay que de lagañas se enamoran ó se pagan; para el amor no hay cosa fea; quien feo ama, hermoso le parece.* Sunt quibus et lippa facies est grata puellæ.

ULLS MOLLS Ó MOLL DE ULLS. Lo qui habitualment los té carregats ó plorosos, ó que pateix fluxió contínua. *Cegajoso, cegatoso, ojos tiernos, tierno ó blando de ojos.* Lippus. || Qui fàcilment plora. *Ternejon, terneron.* Tenero sensui proclivis.

ULLS VIUS. Los molt alegres que denotan molta vivesa. *Ojos vivos, brillantes, bulliciosos, bailadores, ojirisueño, ojialegre.* Hilares, alacres oculi.

ABAIXAR LOS ULLS. fr. Mirar ab modèstia y humilitat. *Bajar los ojos ó la vista.* Oculos, vultum componere.

AB ALTRES ULLS. m. adv. Ab diferent afició y de diversa manera que abans. *Con otros ojos.* Aliter, diverso modo.

AB TANT DE ULL. m. adv. TOSTEMPS.

AB ULLS AIXUTS. m. adv. Sens plorar. *Sin derramar lágrimas.* Siccis oculis.

ALSAR LOS ULLS AL CEL. fr. met. Alsar la consideració á Dèu implorant són favor. *Alzar ó levantar los ojos al cielo ó el corazon á Dios.* Mentem ad Deum elevare.

ANAR ALGUNA COSA ALS ULLS DEL CAP Ó DE LA CARA. fr. Anar molt cara. *Valer ó costar un ojo de la cara.* Hac tempestate omnia immensa constant.

Á ULL Ó Á BELL ULL. m. adv. A bulto, sens pes ni mesura. *A ojo, ó á ojo de buen cubero, á bulto ó á granel.* Sine pondere; plus minusve.

Á ULLS CLUCHS Ó CLUQUENTS. m. adv. Sens reparar en inconvenients ni en perills que poden oferir-se. *A cierra ojos, á ojos cerrados, á cegarritas, á ciegas.* Oculis clausis. || met. Precipitadament, sens cuydado ni reparo. *A cierra ojos.* Temerè.

CÁURER AL ULL. fr. Agradar molt algun objecte luego que's véu. *Henchir ó llenar el ojo.* Omnino placere.

CÁURER Ó SALTAR ALS ULLS. fr. Sér clara y evident alguna cosa. *Saltar ó venirse á los ojos; dar en los ojos.* Planum esse.

CLAVAR LOS ULLS. fr. Mirar áb particular cuydado y atenció. *Clavar los ojos ó la vista.* Intentis oculis intueri.

COM LOS ULLS AB QUE'L MIRA, Ó COM LOS ULLS DE LA CARA. exp. COM LA NINA DEL ULL.

DAVANT DELS ULLS DE ALGÚ. exp. En sa presència. *A los ojos, á la vista, en presencia, delante de alguno.* In conspectu.

ANAR DE ULLS. fr. CÁURER DE MORROS.

DITXOSOS SÓN LOS ULLS Q' E'L PODEN VÉURER. expr. quant s' encontra alguna persona després de molt temps que s' ha buscat, ó que no s' ha vist. *Dichosos son los ojos que ven á usted.* Videndus tandem eras.

DORMIR AB LOS ULLS OBERTS. fr. Estar ab precaució y cuydado pera no deixarse sorpèndrer ni engan-yar. *Dormir con los ojos abiertos, avivar los ojos.* Dormito, as.

ENTELARSE 'LS ULLS. fr. Pèndrer la apariència ó semblant de vidre, que es senyal mortal en los malalts. *Vidriarse, quebrarse los ojos.* Oculi vitrei speciem induere.

EN UN GIRANT, Ó EN UN OBRIR Y TANCAR DE ULLS. exp. En un instant. *En un abrir de ojos, ó en un abrir y cerrar de ojos, en una ojeada; en dos paletas; en quitame allá esas pajas.* Perquam citò. || Explica la celeritat y promptitut en executar alguna cosa. *En un abrir y cerrar á en un volver de ojos.* Ictu oculi.

ESPABILLAR LOS ULLS. fr. Vírur ab cuydado y advertència. *Despabilar ó despabilarse los ojos.* Caveo, es.

FÉR L' ULL. fr. FÉR L' ULLET.

FERRI ULLS Ó FÉR UNS ULLS COM UNAS TARONJAS. fr. Mirar alguna cosa ab molta atenció mostrant desitj de ella. *Echar el ojo ó tanto ojo.* Intentis oculis expetere.

FÉR LOS ULLS GROSSOS. fr. Dissimular, fingir que no s' ha vist alguna cosa. *Hacer la vista gorda.* Se non vidisse simulare.

FÉRSE ULLS Ó FÉRSE TOT ULLS. fr. met. Estar sol·licit y atent pera conseguir ó executar alguna cosa que's desitja. *Hacerse ojos.* Centum oculis aspicere. || met. Mirar ab molt cuydado y atenció alguna cosa. *Ver con muchos ojos.* Nimia cura intendere.

FÉR ULL. fr. met. Se diu del malalt que dóna mostrars de anar bè. *Alear.* Valeo, es. || Parlant de las plan·tas tráurer lo borró. *Germinal, hechar yemas, pulular, brotar.* Gemmo, as. || Comensar á clarejar lo cel després de núvol. *Desencapotarse, despejarse el cielo.* Cœlum serenari. || TRÁURER ULL.

FÉR ULLS. fr. OBRIR LOS ULLS.

FÉR VEURER LOS ULLS VERTS. fr. fam. Costar una cosa molt treball y afany. *Hacer sudar la gota tan gorda.* In alicujus rei assecutione exsudare. || No poder reduhir á algú á que fassa lo que es de rahó. *No poder hacer carrera con alguno.* Frustrà aliquem officii admonere.

FICAR PELS ULLS. fr. Introduhir ó fér pèndrer ab violència alguna cosa. *Meter por los ojos.* Cogere ut.

VINS ALS ULLS. m. adv. Pondera l' excés de alguna cosa ab que algú 's troba. *Hasta los ojos.* Oculorum tenús.

GIRANT DE ULLS. fr. ULLADA.

GIRAR LOS ULLS EN BLANCH. fr. Girarlos de modo que apenas se descubre més que 'l blanch. *Poner los ojos en blanco.* Oculos contorquere.

GIRAR Ó TÓRCER LOS ULLS. fr. Tórcerlos al temps de mirar, especialment los noys per dibilitat ó vici. *Volver los ojos ó la vista, trabar la vista.* Obliquis oculis aspicere. || fr. met. Considerar ó posar la atenció en alguna cosa. *Volver los ojos.* Respicio, is.

JA'T FARÁN Ó JA LI FARÁN OBRIR LOS ULLS. fr. Explica que la experiència, traballs y contratemps, fan prudents als homes. *Potros cogendo y mozos perdiendo van asesando.* Per lapsus equuli sapiunt, per damna juvenus.

LLAMBREGAR LOS ULLS. fr. LLAMBREGAR.

LLEVARSE 'LS ULLS. fr. Se diu de dos que renyeixen ab molta ràbia. *Sacarse los ojos.* Vehementissimè rixari.

LO QUE 'LS ULLS NO VEUEN LO COR NO DOL. ref. Denota que las llástimas que estan lluny se senten ménos que las que's tenen á la vista. *Ojos que no ven corazon que no duele, llora ó siente ó quiebra.* Quod oculos non videt cor non dolet.

LOS ULLS LI FAN LLUMENETAS. exp fam. S' aplica al qui está mitj borratxo, perque brillan los ulls ab los vapors del vi. *Le hacen candelillas los ojos.* Oculos præ vino micant.

LOS ULLS S' HAN DE FREGAR AB LO COLZE. loc. Dóna á entendre que als ulls res los danya tant com fregarlos ó anarlos putinejant. *El ojo límpiale con el codo; quien quiere el ojo sano átese la mano.* Vis oculus valeat, cubito deterge, valebit.

MÉS VEUBEN QUATRE ULLS QUE DOS. loc. met. Denota que las resolucions ixen més acertadas consultantlas ab altres, que pel dictámen de sí mateix. *Mas ven cuatro ojos que dos.* Plus vident oculi quam oculus.

MIRAR AB BONS Ó MALS ULLS. fr. Mirar alguna cosa ab afició y carinyo, ó al contrari. *Mirar con buenos ó malos ojos.* Placidis vel torvis oculis aspicere.

MIRAR AB L' ULL ESQUERRE Ó DE MAL ULL. fr. Tenir malicia á algú. *Mirar de mal ojo, ó de rabo de ojo.* Limis oculis intueri.

NO ACLUCAR Ó NO TANCAR LOS ULLS. fr. No dormir enterament. *No pegar el ojo ó los ojos.* Noctem insomnem ducere.

NO ALSAR LOS ULLS DE LA TERRA. fr. Mirar á terra per humilitat y modèstia. *No levantar los ojos.* Oculos ad terram dejicere.

NO APARTAR LOS ULLS DE ALGUNA COSA. fr. Mirarla fixa y contínuament. *No quitar los ojos.* Obtineor, eris.

NO DEIXARSE ULLS. fr. Fatigársels, mirar molt y ab atenció alguna cosa. *Desojarse, despeñarse.* Redimis oculis inspicere.

NO ESTARIA CONTENT ENCARA QUE LI TRAGUESSEN LOS ULLS. loc. contra aquells que són de mal acontentar. *No tomeis méos de cinta de cinta de plata.* Nulla de re contentus.

NO PÉRDRE 'HI L' ULL. loc. ter. NO PÉRDRE 'HO DE VISTA. NO DEIXARHO DE ULL.

NO TENIR AHONT GIRAR LOS ULLS. ref. NO SABER AHONT GIRARSE.

¿NO TENS ULLS? loc. Se diu al qui tenint alguna cosa molt prop, no la veu. *¿No tienes ojos? ¿Eres ciego? ¿Tienes telarañas ó cataratas en los ojos? ¿Cæcus ne es?*

OBRIR L' ULL. loc. Aconsella estar alerta pera

aprofitar la ocasió quant se presente. *Ojo avizor ó al margen*. Vigil esto.

OBRRIR LOS ULLS. fr. met. Mirar ab cuydado y vigilància pera no deixar-se enganyar. *Abrir ó avivar el ojo*; *estar con tanto ojo*, *con el ojo ó con el ojo tan largo* In vigilo, as. || met. Fèr entendrer á algú lo que ignora, tant en bè com en mal. *Abrir los ojos á uno*. Ignota alicui pandere. || Conèixer las cosas com ellas són, pera tráuerner profit, ó pera evitar perjudici. *Abrir los ojos*. Intentum reddere.

PARLAR AB LOS ULLS. fr. Donar á entendrer ab alguna mirada ó guinyada lo que's vól dir á altres. *Hablar con los ojos*. Niclari.

PASSARHI 'LS ULLS. fr. Regonèixer superficialment alguna cosa. *Dar un vistazo ó una ojeada*. Perfunctoriè recognoscere. || Llegir superficialment algun escrit. *Pasar los ojos ó la vista*; *leer lijeramente*. Obiter ac festinanter legere.

PENSANT SENYARSE S'HA TRÉT LOS ULLS. ref. Denota 'l mal resultat de alguna cosa que's fèu á fi de bè. *Penséme santiguar, y quebréme el ojo*. Dum cruce me signare volo, mihi lumina fregi.

PLORAR AB TOTS DOS ULLS. fr. Pondera una pèrdua gran ó un contratemps que succeheix á algú. *Llorar con ambos ojos*. Plenis oculis plangere.

PLORAR AB UN ULL. fr. met. No tenir algú tant sentiment com altre ó fingir que no'n té. *Llorar con un ojo*. Vix plangere.

PLORAR Ó RAJAR LOS ULLS. fr. Tenir fluxió, ó tenirlos humits. *Tener los ojos húmedos, lagrimar*. Lacrymor, aris.

PORTARSEN LOS ULLS, LA VISTA. fr. Atráurer algú ó alguna cosa la atenció del qui ho véu. *Llevar ó llevarse los ojos*. Spectatorum gratiam captare, oculos rapere.

POSAR DAVANT DELS ULLS. fr. Convèncer ab la rahó ó ab la evidència. *Poner ante los ojos*. Ob oculos ponere.

POSAR LOS ULLS. fr. Mirar ab atenció. *Poner los ojos*. Intueri. || fr. met. Solicitar y pretèndrer alguna cosa. *Poner los ojos*. Intuitu alicujus rei agere. || Aficionar-se á alguna cosa. *Poner los ojos*. Adamo, as. || Elegir especialment quant se pót triar. *Echar la vista*. Eligo, is.

SALTAR LOS ULLS DE LA CARA Ó DEL CAP. fr. met. Desitjar ab ànsia alguna cosa. *Saltársele los ojos ó las niñas de los ojos*. Vehementer inhiare. || fr. met. Tenir los ulls molt vius, alegres y bulliciosos. *Bailar los ojos*. Oculis ludere.

TANCAR, CLÓURER Ó ACLUCAR LOS ULLS. fr. Morir. *Cerrar el ojo ó los ojos*. Lumen atmittere. || Dormir. *Cerrar los ojos*. Dormio, is. || Subjectar l' enteniment al dictàmen de altre. *Cerrar los ojos*. Alterius judicio sese committere. || FÈR LOS ULLS GROSSOS. || Obehir sèns exàmen ni réplica. *Cerrar los ojos*. Obtempo, as.

TANTS ULLS Ó AB TANTS ULLS. loc. que avisa 'l cuydado ab que's déu mirar al qui pót sér sospitós.

Tanto ojo, ó estar con tanto ojo. Summa vigilantia esse.

TAPARSE 'LS ULLS. fr. met. que ademès del sentit recte significa no voler assentir ó subjectar-se á la rahó per clara que sia. *Vendarse los ojos*. Consultò excutire.

TENIR ALS ULLS. fr. Tenir davant. *Tener á la vista ó delante de los ojos*. Antè oculos habere. || met. Tenir alguna cosa present, no descuydarla. *Tener á la vista*. Ob oculos habere.

TENIR LOS ULLS AL CLATELL. fr. fam. No advertir lo que está davant. *Tener los ojos en el colodrillo ó telarañas en los ojos*. In meridiana luce cæcutiræ.

TENIR LOS ULLS EN ALGUNA COSA. fr. met. POSAR LOS ULLS. 1.

TENIR BÒN ULL. fr. Tenir discerniment ó cop fi de vista pera obrar ab exactitut. *Tener tino, ó pulso ó buen ojo*. Judicium, dexteritatem habere.

TENIR MAL ULL. fr. que ademès del sentit recte denota que algú es desgraciat en lo que mira. *Tener malos ojos*. Oculis inficere. || met. Acertar algú 'l pronóstich de algun succés desgraciat. *Tener malos ojos*. Oculis inficere.

TENIR Ó FERSE ULLS DE POLL. fr. *Encallecer*. Occalleo, es.

TRÁURER Ó ARRANCAR LOS ULLS. fr. que ademès del sentit recte significa molestar molt á algú pera que fassa alguna cosa. *Sacar los ojos*. Instanter premere. || fr. met. Exagera la cólera de dos ó més personas que renyeixen ó altercan sobre una mateixa cosa. *Sacarse los ojos*. Enixè certare.

UN ULL AL GAT Y ALTRE AL PLAT, Ó UN ULL AL CAMP Ó AL HORT Y ALTRE Á LA VINYA. loc. que explica la concurrència de diversas intencions ó miras. *Un ojo ó la sarten y otro á la gata*; *un ojo á una cosa y otro á otra*. Unum facere, et alterum non admittere.

VALER UN ULL DE LA CARA. fr. Sér alguna cosa de molta estimació ó preu. *Valer un ojo de la cara*. Maximi pretii esse.

ULLADA. f. Mirada prompta y lleugera. *Ojeada, mirada, vistazo*. Oculorum conjectus. || Senya que's fá ab l' ull pera donar á entendrer alguna cosa. *Ojeada*. Intuitus, us. || ULLET.

AB UNA ULLADA. m. adv. EN UN GIRANT Ó EN UN TANCAR Y OBRIR DE ULLS.

CLAVAR UNA ULLADA. fr. Conèixer á algú quant se'l vá buscant. *Echar la vista encima*. Tandem aliquem conspiciere.

DONAR UNA ULLADA. fr. Examinar, reparar de correguda alguna cosa. *Dar una ojeada*. Oculis cursim lustrare. || Cuydar de alguna cosa mirantla de quant en quant. *Echar una vista*. Aliquid observare.

PEGAR ULLADAS. fr. Donar á compèndrer ab los ulls lo desitj que's té de alguna cosa. *Echar el ojo ó tanto ojo á alguna cosa*. Intentis oculis inhiare.

ULLAL. m. Dent com un clau entre la última dent incisiva y primer caixal. *Colmillo, diente ca-*

nino. Dens caninus. || Portell ú obertura pera desayguar alguna céquia ó péndrer áygua de ella. *Sangradera. Emissarium*, ii.

ULLAL DE PORCH SENGLAR. *Navaja. Apridens.*

ARRANCAR LOS ULLALS. fr. *Descollillar. Caninos dentes confringere.*

COSA DE ULLALS. *Colmillar. Ad caninos dentes pertinens.*

LO QUI TÉ GRANS ULLALS. *Colmilludo. Caninis dentibus pollens.*

TENIR ULLALS. fr. met. TENIR CAIXALS. || TENIR BIGOTIS.

ULLALÁS. m. aum. *Colmillazo. Grandior dens caninus.*

ULLALET. m. d. *Colmillejo. Denticulus caninus.*

ULLAR. v. a. Mirar, observar ab atenció y recato, ó procurant no sér vist. *Avizarar, atisbar, acechar, hacer la acechona.* Rimor, aris. || Mirar fixament y ab atenció. *Ojear. Intentis oculis expectere.* || Observar dissimuladament lo que altre escriu ó fá. En lo joch se diu del company que véu las cartas á altre. *Merendar. Furtim aspicere.* || Traurer ulls las plantas, etc. *Pulular, echar yemas ú ojos.* Germino, as. || v. r. met. Férse poros en algun cos. *Esponjarse, ahuecarse. Rarefieri.*

ULLASTRAR. m. Siti poblat de ullastrés. *Acebuchal. Oleastretum, i.*

ULLASTRE. m. La olivera borba més petita y ménos poblada de ramas que la cultivada, ab las fullas més petites. *Acebuche. Oleaster, tri.*

ULLAT, DA. p. p. y adj. Se diu del formatge, etc., que té ulls. *Esponjoso, con ojos, poroso.* Porusus.

ULLEJAR. v. a. ULLAR.

ULLERA. f. Vidre graduat pera véurer fins á certa distància. *Anteojo, lente. Conspicillum, ii.* || ULL. 3. || pl. Instrument compost de dos vidres graduats segons la vista de cada hu, pera véurer á certa distància y ab més comoditat. *Anteojos, gafas, anti-parras, espejuelos, lentes. Conspicilia, orum.* || pl. Clapa morada ó blavenca que's fórra sota 'ls ulls en senyal de alguna indisposició ó de havér passat mala nit. *Ojeras. Suboculares maculae in palpebris.* || Tros de cuyro ó altra matèria en forma circular que's posa davant los ulls de las cabalcaduras, pera que no s'espanten, etc. *Anteojos. Umbracula, orum.*

ULLERA ACROMÁTICA. La que presenta 'ls objectes distants, clars y sèns los colors del fris. *Anteojo acromático. Conspicillum acromaticum.*

ULLERA DE LLARGA VISTA. La que consta de dos ó més vidres ajustats á un canó per medi del qual s'aproxima ó abultan los objectes. *Anteojo, catalejo, anteojo de larga vista. Conspicillum quo procul videtur.*

ULLERA DE TEATRO. La petita de llarga vista composta de dos canonets un per cada ull, que graduantla segons la vista de cada hu presenta clars

los objectes. *Anteojo de teatro, gemelos, binóculo. Duplex conspicillum.*

ULLERAS DE CONSERVACIÓ. Las que no aumentan ni disminueixen, y que per la disposició dels vidres conservan la vista. *Anteojos conservativos. Conservationis conspiciia.*

MIRAR AB ULLERA DE LLARGA VISTA. fr. met. Prévéurer las cosas ab temps. *Mirar las cosas con anteojos de larga vista. Multò ante praevidere.* || Exagerar, ponderar. *Mirar las cosas con anteojos de larga vista. Amplifico, as.*

POSARSE ULLERAS. fr. pera donar á entèndrer que algú ja usa ulleras ó la acció de acomodárselas als ulls. *Ponerse los anteojos. Conspicilis uti vel sibi aptare.*

QUI FÁ ULLERAS DE RESULTAS DE ALGUN ACCIDENT, FAM Ó PESAR. *Trasojado, ojerudo. Palpebrarum maculis signatus.*

ULLERER. m. Qui treballa ó fá ulleras. *Antojero, anteojero, fabricante de anteojos. Conspiciliorum opifex.*

ULLET. m. Forat rodó que's fá en la roba guaranit de fil ó seda per abont se passa 'l cordó, etc., ab que s'afiansa. *Ojete. Ocellus, i.* || ULL. 2. || d. de ull. *Ojuelo, ico, illo, ito. Ocellus, i.* || Arch que'l mos de algun fre sól tenir en la part interior, y uneix los dos extrems dels dos canons; y si té una frontisseta en la part superior pera donar més joch al mos se sól dir obert, y tancat si es de una pessa. *Espejuela. Fræni arculata pars.* || Cada un dels foradets que's fan en las corretjas, pera que hi entre 'l pungant de la civella segons convinga ajustarla ó afuixarla. *Punto. Foramina in corrigeis.*

|| MALLA. || En los bastons dels metges, etc., lo foradet per abont se passa 'l cordó de la borla. *Ojillo. Ocellus, i.* || náut. Forat proporcionat en los punts convenients de las velas, etc., pera'l pas de algun dels caps que serveixen, ja pera subjectarlas, com los envergues, ja pera disminuir sa superficie, com los rissos, ó ja pera augmentarla, com las culebras, etc. *Ollao ú ollao. Oculus, i.*

EMPELLAR DE ULLET. fr. Empellar un arbre fent hi un tall en la pell y posanthi dins un tros de altre, que tinga ull. *Ingerir de escudete. Scutulis inserere.*

FÉR L' ULLET. fr. Fér senyas tancant un poch dissimuladament un dels ulls. *Hacer ó hacerse del ojo, guñar. Conniveo, es.*

FÉR ULLETS. fr. Fér foradets rodons en la roba y guarnirlos ab fil ó seda. *Ojetear. Ocellis instruere.*

ULLETERA. f. Refors en los cantons de la roba abont se fan los ullets. També se solen guarnir ab altre ullet de metall. *Ojetera. Ocellorum fulcimen in veste.*

ULLPÈNDRE. v. a. Etxissar, encantar ab la vista, malmirar. *Aojar, fascinar. Fascino, as.*

ULLPRÉS, A. adj. Aojado, fascinado. *Fascinatus.*

ULMÀRIA. f. HERBA DEL POBRE HOME.

ULTERIOR. adj. Lo que està á la part de allà. *Uterior.* Uterior. || Lo que s' executa ó diu després de altra cosa. *Uterior, posterior.* Uterior. || Lo que ha de venir. *Uterior, futuro, venidero.* Uterior.

ÚLTIM, A. adj. Final, lo que no té altra cosa després de sí. *Último, postremo, postrer, postrero, postrimero, novissimo.* Ultimus. || m. Menor. *Último, menor.* Novissimus. || Lo més remot, distant ó retirat. *Último.* Extremus. || Lo més excel·lent y superior en sa línia. *Último.* Supremus. || Lo qui està més en fora y apartat de tots. *Último.* Extimus. || Recent, acabat de poch temps. *Último.* Proximus. || Lo discurs que's fá després de haver estat inútils los altres. *Último.* Ultimus. || Lo fi ó terme á que's dirigeixen las accions. *Último, blanco, término.* Scopus, i. || En lo joch lo jugador darrer que està al costat esquerre del qui es ma. *Zaga, pié, cola.* Postremus lussor. || CUA. 13.

ESTAR ALS ÚLTIMS. fr. Estar molt pròxim á morir. *Estar á lo último ó á los últimos.* Extremum vitæ agere. || Prevenir al qui parla que ja està entès l' assumpt. *Estar á lo último, calar.* Planè intelligere. || Estar pròxim á succehir alguna cosa. *Estar á punto de.* Proximum esse.

NO SÉR DELS ÚLTIMS. fr. No descuydarse algú á acudir prompte á alguna part de abont ne pót trauir profit. *No ser de los últimos.* Scabies occupet extremum.

PER ÚLTIM. m. adv. ÚLTIMAMENT.

RECÓRRER AL ÚLTIM. fr. Valerse del últim recurs. *Tomar el último recurso.* Extremis uti mediis.

ULTIMADAMENT. y

ÚLTIMAMENT. adv. m. Finalment. *Últimamente, finalmente, al cabo, por último.* Postremò. || Novament. *Últimamente, recientemente, nuevamente.* Novissimè. || Fins al últim. *Supremamente, últimamente.* Usque ad finem.

ULTRA. prep. Mès enllà. *Mas allá, ultra.* Ultra. || A demès. *Ultra, á demás.* Ultrà, præter.

ULTRA PETITA. loc. llat. que s' emplea en jurisprudència pera indicar lo que s' ha concedit pel jutge sens haverlo demanat las parts. *Ultra petita.* Ultra petita.

ULTRAJADOR, A. m. y f. Qui ultraja. *Ultrajador.* Convitiator, is. || adj. Lo que causa ó inclou ultratge. *Ultrajoso.* Contumeliosus.

ULTRAJAR. v. a. Injuriar. *Ultrajar.* Vexo, as. || Despreciar. *Ultrajar.* Contemno, is.

ULTRAJAT, DA. p. p. y adj. *Ultrajado.* Convitiis petitus.

ULTRAMAR. m. De la altra part del mar. *Ultramar.* Transmare. || pint. Color blan, molt fi, viu y permanent en tota espècie de pintura, fèt de la pedra lapislàssuli calsinada. *Ultramar, ultramarino.* Cæruleum defæcatissimum.

ULTRAMARÍ, NA. adj. Lo que està á la altra part del mar. *Ultramarino, trasmarino.* Ultramarinus.

ULTRAMONTÀ, NA. adj. Lo que està á la altra part de las montanyas. *Ultramontano, ultrapuetos.* Ultramontanus. || Relatiu al ultramontanisme. *Ultramontano.* Ultramontanus.

ULTRAMONTANISME. m. Doctrina de la infalibilitat del Papa. *Ultramontanismo.* Ultramontanismus, i.

ULTRANSA. (À) m. adv. Á tot llans. *Á todo trance.* Usque ad ultimum discrimen, usque ad mortem.

ULTRAPOTÈNCIA. f. Últim esforços. *Último esfuerzo.* Extremus conatus.

ULTRATGE. m. Injúria de obra ó de paraula. *Ultraje, ultrajamiento.* Contumelia, æ.

UM.

UMBILICAL. adj. med. Cosa del llombrígol, com: vasos UMBILICALS. *Umbilical.* Umbilicaris.

UMBILIGAT, DA. adj. De figura de llombrígol. *Umbilicado.* Umbilicatus.

UMBREL-LA. f. Parassol petit y molt fi que solen usar las senyoras. *Sombrilla.* Umbella, æ. || Paràygua molt fi y adornat, sola del qual se porta 'l SS. Sagrament. *Palio.* Umbella, æ.

UMBRÍVOL. adj. OMBRÍVOL.

UMPLERT, A. adj. y p. p. Llenado, lleno. Plenus.

UMPLIR. v. a. Cumplir, ocupar l' espay que estava vuyt. *Llenar.* Impleo, es. || Ocupar un lloch. *Llenar.* Impleo, es. || Paréixer bè, satisfer alguna cosa. *Llenar.* Placet, placebat. || Posar una cosa dins de altra. *Henchir, embutir, llenar.* Instipo, as. || Ocupar dignament algun lloch, empleo, etc. *Llenar.* Occupo, as. || Introduhir en algun lloch gran abundància de una mateixa cosa. *Llenar.* Repleo, es. || Donar, atribuhir alabansas, honors y altres cosas inmaterials. *Llenar, atestar, colmar.* Impleo, es. || met. UEMPLIR LO BUCH. || Cumplir ó acabar algun número. *Llenar, completar, acabalar.* Cumpleo, es. || v. r. INFLARSE. || ENGREIXARSE. || met. Enfadarse. *Llenarse, atufarse.* Stomachor, aris. || Fastiguejarse. *Llenarse, fastidiarse.* Pertædo, es. || Posarse abundància de alguna cosa sobre la persona de algú, y així's diu: UEMPLIRSE de pols, de polls, de ronya, etc. *Plagarse, llenarse.* Impleri.

UN.

UN, A. adj. numeral cardinal. *Uno.* Unus. || Identificat, unit física ó moralment. *Uno.* Unus. || Molt semblant, com: tots féren UNA mateixa mort. *Uno.* Unus. || Íntim amich. *Uno.* Alter ego. || Indistinct ó mateix, com: la seva rahó y la meua es UNA. *Uno.* Idem. || Sol en sa espècie y que exclou tot género de pluralitat. *Uno.* Unus. || La persona que's cita indeterminadament. *Uno.* Quidam. || S' usa relativament pera distribuhir las cosas ó personas, y's contraposa á altre. *Uno.* Unus et alter. || Qualsevol individuó de una espècie. *Uno.* Unus. || m. Lo principi ó arrel de tot número. *Uno.* Unitas,

atis. || La primera nota, xifra ó guarisme. *Uno*. unus. || Se sol usa al principi de la oració ó després del verb, pera donarli més energia, com: es un voler dir. *Un*. || També s' usa pera explicar la grandesa ó dificultat de qualsevol cosa, com: es tot un home, tot un sabi. *Un*. Omnimodè.

UN Á ALTRE. m. adv. Mútua ó reciprocament. *Uno á otro*. Alter alteri.

UN Á UN, Ó UN PER UN, Ó DE UN Á UN. m. adv. Un després de altre. *Uno á uno*. Singuli. || CAP Á CAP.

UN NO ES NINGUN. exp. prov. Significa que sens ajuda de altres no's pót fer alló que necessita de molts. *Uno y ninguno todo es uno*. Testis unus, testis nullus.

UN NO SÉ QUÉ. exp. que's diu de cert agrado, prenas, grácias ó altra qualitat, que encara que s' experimenta no se sab explicar. *Un no sé qué*. Nescio quid.

UN Ó ALTRE. m. adv. Algú. *Uno ú otro, alguno, uno de tantos*. Aliquis, quidam.

UN QUE ALTRE. m. adv. Pochs entre 'ls molts de que's parla, com: tots consentirem méns un que altre. *Uno que otro, tal cual*. Nonnulli, pauci.

UN QUIDAM. exp. Cert subjecte. *Cierto sugeto, un fulano*. Quidam. || exp. de despreci. *Un quidam*. Quidam.

UN SI ES NO ES. loc. Molt poch, quasi imperceptible. *Un si es no es*. Ferè nil.

UN SOL. Un y no més, com: un sol Déu. *Un solo, uno solo*. Unicus.

UN Y ALTRE. exp. ab que's declaran dos cosas distinctas, com unitas pera algun fi. *Uno y otro*. Unus et alter. || Se diu també per oposició de las cosas y personas, com: un vá y altre ve. *Uno y otro*. Unus et alter.

L' UN DESPRÉS DEL ALTRE. m. adv. Successivament ó per orde successiu. *Uno tras otro*. Unum post aliud vel ex alio.

L' UN SOBRE ALTRE. exp. pera manifestar que las personas en algun paratge estan molt apretadas per la reducció del lloch. *Como piojos en costura; como sardinas en banasta*. Loci angustia compressus. || En lo blasó 's diu de las figuras que estan estesas sobre de altres, deixant interval-lo entre ellas. *Uno sobre otro*. Unus super alterum.

UNA Y BONA. exp. ab que's pondera alguna espècie ó funció notable especialment de reynina. *Una y buena*. Res quidam plena periculis.

Á UNA Ó Á LA UNA. m. adv. Juntament, á un mateix temps. *A una*. Uná, simul.

DE UNA. m. adv. DE UNA VEGADA.

EIXIR, ESCAPARSE Ó LLIURARSE DE UNA Y BONA. fr. Denota que algú s' ha escapat com per miracle de algun perill ó que ha lograt alguna cosa de que tenia poca esperansa. *Encomendarse á buen santo*. Tutelarem et quidem optimum advocasse.

QUI NO S' ESCARMENTA AB UNA, NO ESCARMENTARÁ AB NINGUNA. ref. Denota que qui no pren experiència en una vegada de perill, ó no s' esmena des-

prés de una correcció, no es de esperar que's desenganye ó esmene. *Quien no escarmienta de una vez, no escarmienta de diez*. Non damnis sapit ille decem, qui non sapit uno.

UNÁNIM, A. adj. Conforme á la voluntat ó parer. *Unánime*. Unanimis.

UNÁNIMAMENT. adv. m. De comú acort. *Unánimemente*. Concorditer.

UNANIMITAT. f. Concórdia, conformitat de ànimo ú opinions. *Unanimidad*. Unanimitas, atis.

UNCA. adv. t. ant. May. Jamás. Nunquam.

UNCIÓ. f. L' acte y efecte de ungir ab los sants olis, y 'ls mateixos sants olis. *Uncion*. Unctio, nis.

|| Lo caràcter de las cosas sagradas que s' imprimeix per medi dels sants olis, com en la consagració dels bisbes, reys, etc. *Uncion*. Unctio, nis. || EXTREMUNCIÓ. || met. Los moviments de la gràcia y consolacions del Esperit sant. *Inspiracion, uncion*. Spiritus sancti inspiratio. || UNTURA. || pl. Se diu de las unturas que's prenen pera curar lo mal gállich, las quals fan suar molt. *Unciones*. Venereo morbo uncturae.

UNCIONARI, A. adj. Qui està prenent las uncions pera 'l gállich ó convaleixent de ellas, y la pesa ó lloch ahont se prenen. *Sudatorios, uncionarios*. Unctionibus medicatui, vel deserviens cubiculum.

UNDECÁGONO, NA. adj. geom. Figura de onze ànguls y onze costats. *Undecágono, endecágono*. Hendecagonus, undecagonus.

UNDÈCIM, A. adj. numeral. L' onzé en orde. *Onceno, undécimo*. Undecimus.

UNDÈCIMAMENT. adv. m. En onzé lloch. *Undécimamente*. Undecimò.

UNDÈCUPLO, A. adj. Quantitat onze vegadas més que altra ab que's compara. *Undécuplo*. Undecuplus.

UNDISSONANT. adj. poét. Se diu de las àyguas que sonan ab lo moviment de las onas. *Undisono, undisonante*. Undisonus, undisonans.

UNDULACIÓ. f. fis. Moviment circular que adquireix un flúit pel impuls de un cos extrany, com quant se tira una pedra, etc., en la superfície de la àygua. *Undulacion*. Undulationis motus. || met. poét. Moviment á manera de onadas que fan algunas robas, cabells, etc. *Undulacion*. Undulatio, nis.

UNDULAR. v. n. Formar onas algun licor ó roba. *Undular*. Undo, fluctuo, as.

UNDULATORI, A. adj. fis. S' aplica al moviment de undulació. *Undulatorio*. Ad undulationem pertinens.

UNFLAR. v. a. INFLAR.

UNFLAR PER LA GARRETA. loc. ter. Posar bo y gras. *Engordar*. Pinguescere. || met. y fam. ENVANIR.

UNFLIJA. f. ant. INFLOR.

UNGARINA. f. ANGUARINA.

ÚNGARO, A. adj. HÚNGARO.

UNGIDOR. m. UNTADOR.

UNGIMENT. m. UNCIÓ.

UNGIR. v. a. Signar ab los sants olis á una persona de dignitat. *Ungir.* Ungo, is. || UNTAR.

UNGIT, DA. p. p. *Ungido.* Unctus. || m. La persona elegida per rey y signada ab l' oli consagrat, y per antonomassia 's diu de Jesucrist. *Ungido.* Sacro oleo perunctus.

UNGLA. f. Matèria córnea que's fá en la part superior del cap dels dits. *Uña.* Unguis, is. || Matèria córnea, dura y punxaguda més ó menos encorvada, de que estan armats los caps dels dits de alguns animals, com aucells, gat, etc., pera sa defensa. *Uña.* Unguis, is, falcula, æ. || PEÜLLA. || CASCO.

|| Espècie de crosta dura que's forma á las bèstias en las nafres. *Uña.* Ulceris in jumentis crustæ. || En los arbres lo tall horisontal inclinat, que queda en la part unida á la arrel quant se talla alguna soca. *Uña.* Unguis, is. || met. náut. L' extrem ó punta de cada bras del àncora. *Uña, pico de loro ó de papagayo, y oreja pr.* Cádiz. Unguis, is. || bot. Certa clapeta negra á semblansa de ungla en la part inferior de las fullas de algunas flors, com rosas, cascalls, etc. *Uña.* Unguicula, æ. || Lo tall diagonal en la brocada dels ceps. *Uña.* Ungula, æ. || met. fam. Destresa ó inclinació á robar. *Uña, uñas.* Furandi dexteritas.

UNGLA DE ASE. Planta pectoral, ab las camas rojas, que al principi de la primavera fá flors grogas ántes de traurer las fullas, per lo que 'ls botànichs diuben de ellas : filius ante patrem. *Uña de asno ó cepa de caballo.* Tusilago vulgaris.

UNGLA DE CABALL. POTA DE CABALL.

UNGLA DE GAT. Certa fusta de Califórnia. *Uña de gato.* Lignum sic dictum.

UNGLAS DE GAT, Y CARA DE BEAT. ref. contra 'ls hipócritis. *Uñas de gato, y cara ó hábito de beato.* Qui curios simulant, et bacchanalis vivunt.

AGAFAR AB LAS UNGLAS. fr. met. Explica 'l desitj de castigar á algu ó ferli algun dany pera venjar-se. *Cojer en las uñas, ó entre uñas.* Apprehendo, is.

Á LA UNGLA. m. adv. Robant. *A la uña.* Expilando.

ARRANCAR LAS UNGLAS. fr. Llevarlas. *Desuñar.* Ungues rexellere.

Á UNGLA DE CABALL. m. adv. que junt ab los verbs fugir, escapar, etc., significa lliurarse de algun perill per la lleugeresa del caball. *A uña de caballo, á todo escape.* Celerrimè.

CLAVAR LA UNGLA. fr. Excedir en los preus ó drets deguts segons ley ó costum. *Hincar ó meter la uña.* Pretio defraudare.

FÉR CÓRRER LA UNGLA. fr. Robar. *Raspar, ir á la raspa.* Rapio, is.

LLARCH DE UNGLAS. Lo qui las té llargas. *Uñoso.* Longis unguibus. || met. Lladre. *Largo de uñas.* Fur, is.

MIRARSE LAS UNGLAS. fr. met. fam. ESTIRAR LA ORELLA AL GAT.

NO SÓN UNGLAS DE SANT. loc. fam. Denota que alguna cosa no pót eixir tant perfeta com se demana,

y també que no s' ha de mirar prim en reparticions de cosas de poch valor. *No son uñas de santo.* Opus manum hominum.

ROSEGARSE LAS UNGLAS. fr. ROSEGARSE 'LS PUNYS.

SABÉR Ó TENIR PER LAS UNGLAS. fr. TENIR PEL CAP DELS DITS.

SÉR MÉS DELICAT QUE UNGLA DE ASE. fr. ab que 's nóta á la persona molt delicada, ó que 's queixa de poch. *Licenciado vidriera, ofenderse del aire, ser muy delicado para el infierno.* Quærum esse.

TINIR UNGLAS. fr. met. TENIR CAIXALS.

TRAURER LAS UNGLAS. fr. met. Defensarse, manifestar aspresa ó dificultat en deixarse persuadir. *Mostrar las uñas, los colmillos; sacar los pies de las alforjas.* Callidè consilia respuere. || met. Valerse de tota la habilitat, ingeni, ó valor en un llans apurat, ó quant convé. *Sacar las uñas.* Ingenii viros exserere.

UNGLADA. f. Impresió que 's fá ab la ungla. *Uñada, uñarada, araño.* Unguis laceratio.

UNGLASSA. f. aum. *Uñaza.* Grandior unguis.

UNGLERA. f. UNGUER.

UNGLETA. f. d. *Uñita, uñuela.* Unguicula, æ. || Diversió de noys en que fan córrer ab la ungla una agulla, fins que l' un la encreuha sobre la del altre, y guanya. *Alfileres, crucillo.* Puerilis acicularum ludus.

UNGLÓT. m. aum. UNGLASSA. || La ungla del porch y demès animals de la pota partida. *Pesño, uña, zapatilla, carnicol.* Talus, astragalus, i.

UNGÜENT. m. Composició que 's confecciona de vários simples medicinals. *Ungüento.* Unguentum, i. || Confecció de vários simples olorosos. *Ungüento.* Pigmentum, i. || Lo que 's fá de cals viva, oli, y altres ingredients pera arrancar lo pel. *Atanqua.* Dropax, acis. || met. Qualsevol cosa que suavisava y atrau l' ánimo ó la voluntat. *Ungüento.* Linimentum, i.

UNGÜENT DELS APÓSTOLS. far. Medicament compost de dotze simples ó drogas. *Ungüento de los apóstoles, ó de Vénus.* Apostolorum unguentum.

UNGÜENT GROCH. Lo que 's compon de oli, de pega grega y de cera groga que es lo que li dóna 'l color. *Ungüento amarillo.* Unguentum pallidum.

UNGÜENT ROSAT. Lo que está compost ab rosas. *Ungüento rosado.* Rhodinum, rosaceum unguentum.

UNGÜENTARI, A. adj. Lo que pertany als ungüents, ó 'ls conté. *Ungüentario.* Unguentarius. || m. Lo lloch abont se guardan los ungüents. *Ungüentario.* Unguentorum repositorium.

UNGÜENTER. m. Qui fá ó ven ungüents no sent apotecari. *Ungüentario.* Unguentarius, ii, unguentorum conficiens.

UNGUER. m. Carnot que s' alsa á la vora de la ungla; y també la ungla que creixent se vá introduhint en la carn, y causa gran dolor. *Uñero.* Paronichia, æ.

UNIBLE. adj. Lo que pót unir-se *Unible.* Quod copulari potest.

ÚNICAMENT. adv. m. Sola ó precisament, ab exclusió de altrás cosas. *Únicamente.* Unicè.

ÚNICH, CA. adj. Sol, ab exclusió de altre. *Único, solo, singular.* Unicus. || Precís, necessari. *Único.* Necessary. || Especial, excel·lent en sa línea. *Único.* Præstantissimus.

UNICORN. m. ALICORN. || Pedra mineral groga, cendrosa ó parda semblant al corn, á la que s'atribueixen molts propietats del alicorn. *Unicornio.* Lapis ceratiles.

UNIDAMENT. adv. m. Ab unió y concòrdia. *Unidamente.* Uniformiter.

UNIFICACIÓ. f. Acció de unificar. *Unificacion.* Adunatio, nis.

UNIFICAR. v. a. Formar un tot, fér de molts cosas una sola unitilas ó mesclantlas. *Unificar.* Aduno, as.

UNIFORMAMENT. adv. m. UNIFORMEMENT.

UNIFORMAR. v. a. Fér una cosa conforme ó semblant á altra. *Uniformar.* Rem alteri conformem facere.

UNIFORME. adj. Conforme, igual á altra cosa. *Uniforme.* Par. || De una sola forma. *Uniforme.* Uniformis. || De acort, unit ab altre pera alguna acció ó empresa. *Conforme, acorde, concorde, uniforme.* Concors. || Lo vestit peculiar ó distintiu de un cos ó establiment. *Uniforme.* Vestis uniformis.

UNIFORMEMENT. adv. m. Ab uniformitat. *Uniformemente.* Uniformiter.

UNIFORMITAT. f. Conformitat, igualtat, semblansa. *Uniformidad, conformidad.* Uniformitas, atis. || UNANIMITAT.

UNIGÉNIT, A. adj. Fill únich, y per antonomàssia Jesucrist. *Unigénito.* Unigenitus.

UNIO. f. La acció y efecte de unir una cosa ab altra. *Union.* Copulatio, nis. || La acció y efecte de estar unidas dos cosas. *Union.* Nexus, us. || fil. La conjunció ó comunicació de la forma ab la matèria. *Union.* Unio, nis. || La junta física ó moral de dos ó més cosas entre sí. *Union.* Conjunctio, unio, nis. || Concòrdia, conformitat de ánimo. *Union, unidad.* Concordia, æ. || Entre llapidaris la semblansa de una pedra ab altra, la mateixa pedra. *Union.* Unio, nis. || Composició que resulta de la mescla de dos cosas. *Incorporacion, union.* Mixtio, nis. || Aliansa, confederació. *Union.* Fœdus, eris. || La immediació de una cosa ab altra. *Inmediacion, union.* Proximitas, atis. || Connexió ó enllás del discurs, etc. *Conexion, union, coordinacion, enlace.* Orationis orbis. || cir. La consolidació de las voras de la ferida. *Union.* Copulatio, nis. || anat. COMISURA. || La juntura dels ossos. *Articulo, coyuntura.* Articululus, i. || La lligadura ó enllassament de una cosa ab altra. *Ligazon, union, trabazon, ligamiento, vinculo.* Nexus, us. || Bona correspondència, amistat. *Union.* Unio, nis. || pint. Proporció, bon orde y simetria de uns colors ab altres. *Union.* Unio, nis. || gram. CONJUNCCIÓ. || REUNIO. || La juntura de dos fustas, cordas ó altra cosa per sos extrems, entre-

llasant l'un ab l'altre. *Empalmadura.* Coagmen-tatio, nis. || met. L'enllás del matrimoni. *Coyunda, vinculo, yugo.* Conjugium, ii.

UNIO HIPOSTÁTICA. La de la naturalesa humana ab lo Verb Diví en una mateixa persona. *Union hipostática.* Uniohipostatica.

UNIONITA. f. Secta que sols posa una persona en un Deu. *Unionita.* Unionita, æ.

UNIPERSONAL. adj. y m. Lo que consta de una sola persona. *Unipersonal.* Unica constans persona.

UNIR. v. a. Juntar dos ó més cosas entre sí formant un tot. També s'usa com recíproch. *Unir, adunar, juntar, unificar.* Jungo, is. || Mesclar, incorporar algunas cosas entre sí. *Unir.* Commisceo, es. || Lligar, enllassar. *Trabar, unir, enlazar.* Colligo, as. || Juntar una cosa ab altra física ó moralment. *Unir.* Copulo, as. || Acercar una cosa ab altra apretantla. *Unir.* Conjungo, is. || Agregar un benefici ó prebenda eclesiástica á altra. *Unir.* Adjungo, is. || Cióurer la ferida juntant las voras. *Unir.* Consolido, as. || Concordar, conciliar los ánimos, voluntats ó dictámens. *Unir.* Concordo, as. || Relacionar, proporcionarli á un subjecte 'l tracte ab altre. *Poner en relacion, hacer conocer.* Familiaritatem producere. || APLANAR, IGUALAR. || arg. Juntar las rajolas ó pedras per medi del morter. *Unir.* Signum opus facere. || pint. Donar lo color ó sombra, de manera que mantinga igual sa forsa. *Unir.* Unio, is. || REUNIR. || EMPIULAR. || Parlant dels escuts de armas posarlos junts pels costats baix un timbre ó corona que 'ls abraça, en senyal de la aliansa de dos famílies. *Acolar.* Aduno, as. || v. r. Associarse. *Asociarse, unirse, aliarse, confederarse.* Fœdero, as. || Concertarse, convenirse pera algun fi. *Unirse.* Convenio, is. || Estar una cosa molt prop de altra. *Unirse.* Circumjungi. || Agregarse á la companyia de altres. *Unirse.* Adjungi.

UNIRSE ESTRETAMENT. fr. Férse molt amichs, es-timar-se de tot cor. *Entrañarse, estrecharse íntima-mente.* Intímè conjungi.

UNISSÓ. m. mús. Concepte músich per un mateix to. *Unison.* Unitonus concentus.

UNISSONÀNCIA. La concurrència de veus uníssonas ó instruments en un mateix to. *Unisonancia.* Consonantia, unius vocis tenor. || La persistència del orador en un mateix to de veu. *Unisonancia.* Continens vocis tonus.

UNISSONO, A. adj. De un mateix so. *Unisono.* Unisonus. || Consonància de dos sons produïts per dos cossos de una mateixa naturalesa, matèria, tensió, etc. de modo que formen un mateix so. *Unisono.* Unisonus. || En la moral se diu dels que tenen los mateixos sentiments ó un mateix modo de pensar. *Unisono.* Unisonus.

UNIT, DA. p. p. y adj. *Unido.* Junctus. || IGUAL, PLA.

UNITARIS. m. pl. Heretges, nous antitrinitaris que diuen que la divinitat no es altra cosa si-

nó 'l Pare de N. Sr. Jesucrist. *Unitarios*. Unitarii, orum.

UNITAT. f. Simplicitat total, é indivisió del ent. *Unidad*. Unitas, atis. || Qualitat de lo que es un sol. *Unidad*. Unitas, atis. || arit. Lo principi ó fonament del número que 's pren per terme de comparació, pera saber lo valor de altrás quantitats de sa mateixa espècie. *Unidad*. Monas, adis. || La primera nota ó xifra á la dreta de qualsevol suma, y així 's diu: UNITAT simple, UNITAT de desena la que segueix, UNITAT de centena, etc. *Unidad*. Monas, adis. || UNIFORMITAT. || Entre 'ls controvertistas s'enten especialment per la unitat de la naturalesa divina, y per la de la Iglésia catòlica, que no admet sinó una societat, una comunió, un cap visible y pastor universal que es lo Papa. *Unidad*. Unitas, atis. || poét. La subordinació ó enllás verosímil de las accions particulars, incidents, demès circumstàncies del poema, y personas auxiliars ab la acció y persona principal pera formar un tot perfet. *Unidad*. Unitas, atis. || pl. fis. Cossos simples, inmutables, indisolubles, sòlits é individuals que tenen sempre la mateixa figura y la mateixa massa; y diuen que consisteix en aquestas unitats la essència de las cosas. *Unidades*. Monades, um.

UNITIU, VA. adj. Lo que té virtut de unir física ó moralment. *Unitivo*. Copulativus. || En la jurisprudència canònica 's diu del rescrit, etc. que uneix vários beneficis en un. *Unitivo*. Unitivus.

UNIVERS, A. adj. UNIVERSAL. || m. Lo conjunt de totas las essències criadas. *Universo*. Rerum universitas. || En sentit ménos extens y ménos propi 's pren per tot lo globo de la terra, per tots los homes y nacions. *Universo*. Terra, æ. || pl. Lo mateix que tots. *Todos*. Omnes.

EN UNIVERS. m. adv. EN GENERAL.

UNIVERSAL. adj. Lo que ho compren tot en la espècie de que 's parla. *Universal*. Universalis, nniversus. || General, molt comú. *Universal*, *general*. Generalis. || Lo que s'exten per tot. *Universal*. Universalis. || Se diu del home de molts coneixements ó que sab molts ciències. *Universal*. Omnis Minervæ homo. || teol. Se diu de la gràcia que dona Dèu á tots los homes, pera que si volen se salven, pus morí per tots. *Universal*. Universalis. || esg. Angul recte, tall y moviment de conclusió. *Universal*. Universalis. || pl. lóg. Termes comuns ó generals baix dels quals estan compresas molts espècies é indivíduos, y que comunment ne contan cinch; gènere, espècie, diferència, propi y accident. *Universales*. Universalia, ium.

UNIVERSALISTA. m. Nom que 'ls heretges que s'anomenan reformatats donan al qui defensa que Dèu vol que tots los homes se salven. *Universalista*. Universalista, æ.

UNIVERSALÍSSIM, A. adj. sup. lóg. S'aplica al gènere supremo. *Universalissimo*. Universalissimus.

UNIVERSALITAT. f. Qualitat de lo que s'ex-

ten á tot sens ninguna excepció, y s'anomena universalitat metafísica, com: tots los homes són mortals, á diferència de la que 's diu moral, que admet alguna excepció, com: tots los vells alaban lo temps de la seva juventut, y en aquest cas se diu millor generalitat. *Universalidad*. Universalitas, atis. || La generalitat de coneixements en la varietat de ciències ó matèries. *Universalidad*. Eruditio, nis. || lóg. La rahó formal abstracta, que constituheix lo concepte de universal. *Universalidad*. Universalitas logica.

UNIVERSALMENT. adv. m. Ab universalitat. *Universalmente*. Universim. || GENERALMENT.

UNIVERSITARI, A. adj. Relatiu á la universitat. *Universitario*. Universitarius.

UNIVERSITAT. f. La col·locació de totas las cosas criadas. *Universidad*. Universus numerus. || Comunitat ó cos de professors y mestres lligatims pera la ensenyansa pública de totas las ciències y arts lliberals, y per lo qual se confereixen los respectius graus en cada facultat. La de Tortosa que's fundá en 1540 en lo dia no existeix. *Universidad*. Universitas, atis. || La casa ó lloch ahont concórren y 's juntan los professors y estudiants pera la pública instrucció ó pera altres actes propis de són institut. *Universidad*. Academia, æ. || La comunitat ó junta en que estan escrits molts pera algun fi ú ofici. *Universidad*. Conventus, us. || Lo comú ó bé públich de cada poble. *Universidad*. Res publica, bonum commune. || UNIVERSALITAT. || pl. Lo conjunt de pobles entre si units, que tenen amistat y confederació. *Universidades*. Oppidorum foederatorum cælus.

UNIVOCACIÓ. f. La conformitat ó conveniència de cosas distinctas baix de una mateixa rahó. *Univocacion*. Univocatio, nis.

UNIVOCAMENT. adv. m. De un modo unívoc. *Univocamente*. Univocè.

UNIVOCARSE. v. r. Convenir en una mateixa rahó una, dos ó més cosas distinctas. *Univocarse*. Univocari.

UNÍVOCH, CA. adj. Terme que s'aplica á moltes cosas en la mateixa significació, com home, que convé igualment á Pere, á Pau, etc. *Univoco*. Univocus. || SEMBLANT.

UNSA f. Cada una de las parts en que 's divideix la lliura, que es en major ó menor número segons los llochs. *Onza*. Uncia, æ. || UNSA DE OR.

UNSA DE OR. Moneda de or del pes de una unsa que equival á 16 duros, y es la moneda de més valor major que 's coneix vuy en dia en Espanya. *Dobla de á ocho*. Auri uncia pondere moneta.

PER UNSAS. m. adv. met. Escassament. *Por onzas*, *onza á onza*. Unciatim.

PESAR, VÈNDERER Ó DONAR PER UNSAS. fr. met. *Oncear*. Unciatim vendere.

UNT. m. UNTET.

UNTADOR, A. m. y f. Qui unta. *Untador*. Untor, is.

UNTAMENT. m. UNTURA.

UNTAR. v. a. Aplicar alguna cosa crassa ó viscosa, com oli, ungüent, etc. extenentla superficialment. *Untar, ungir.* Lino, is. || **EMBETUMAR, EMPASTAR.** || En várias arts y entre ellas en la de la pintura donar un bany de barnís ú oli pera acabar de relocar. *Untar.* Polio, is. || Donar diners ó fèr regalos pera facilitar la execució de algun negoci que estava detingut. *Untar, untar el carro ó las manos.* Muneribus demulcere. || v. r. Tacarse casualment ab una matèria oliosa ó untosa. *Untarse.* Maculari. || met. Agafarse á las mans, ó quedarse part de las cosas que's manejan, especialment diner. *Untarse.* Lucro fœdari.

UNTAR DE CRISMA. loc. ant. UNGIR.

UNTAR PER SOBRE Ó LLEUGERAMENT. fr. *Entreuntar.* Leviter illinere.

UNTAT, DA. adj. Brut, greixós. *Lardoso, grasiento, pingoso, pringon.* Pinguis.

UNTE. m. Matèria crassa á propòsit pera untar. *Unto.* Pinguedo, inis. || Greix. *Pringue.* Pinguedo, inis. || met. La brutícia ó porqueria que s'apega á la roba ó altra cosa. *Pringue.* Sordes, ium. || pl. Diner pera sobornar. *Unto de Méjico ó de rana.* Pecunia, æ. || met. Qualsevol cosa que suavisa l'ánimo ó la voluntat, y l'atrau á lo que's desitja conseguir. *Ungüento.* Linimentum, i.

HAVERHI UNTETS. fr. Haverhi algun regalo. *Haber albricias.* Munuscula esse.

UNTÓS, A. adj. Viscós, greixós, lo que es de una substància crassa ó apegalosa. *Untoso, untoso.* Pinguis.

UNTOSITAT. f. Qualitat ó propietat de las cosas untosas. *Untuosidad.* Pinguedo, inis.

UNTURA. f. La acció de untar. *Untura, untadura, untamiento; y uncion y crismacion* quant es ab oli consagrat. *Unctura, æ.* || La matèria ab que s'unta. *Untura, untadura.* Illitus, us. || med. Composició que es un medi entre oli y ungüent, y serveix pera ablanir y resóldrer. *Linimento.* Linimentum, i.

UP.

UPA. interj. APA. || fam. PRO, TONO, FASTUOSITAT. GEN DE UPA. loc. fam. *Gente de tono, de pro, de importancia.* Illustres, honorati cives.

UR.

URACÁ. m. Vent repenti é impetuós que fá remolins, y sól causar grans estragos. *Huracan.* Venti furentes.

URACO. m. anat. Lo foradet per ahont ix la orina de la bufa. *Uracho.* Urinæ meatus.

URBÁ, NA. adj. Propi de ciutat. *Urbano.* Urbanus. || Cortés, atent. *Urbano.* Comes. || n. p. de home. *Urbano.* Urbanus, i.

URBANAMENT. adv. m. Ab urbanitat. *Cortesantemente, urbanamente.* Urbanè.

URBANITAT. f. Primor, cortesia, finura en lo tracte. *Cortesania, urbanidad, comedimiento, politica, civilidad.* Urbanitas, atis.

URCA. f. Espècie de fragata de càrrech ó construhida á propòsit pera ell, encara que no té tanta eslora com la de guerra. *Urca.* Urca, æ.

URDIDOR, A. m. y f. Qui urdeix. *Urdidor.* Ordians, tis. || Instrument de fusta á modo de devanadoras, format en triànguls pera urdir las telas. *Urdidera, urdidor, molino.* Ad ordiendum compages.

URDIDURA. f. Obra de urdir. *Urdidura.* Orsus, us.

URDIM. m. URDIT. 2.

URDIR. v. a. Disposar los fils en l' urdidor pera posarlo al teler. *Urdir.* Ordior, iris. || met. Projectar, prevenir medis ocults pera un fi mal. *Tramar, urdir, fabricar, forjar.* Fabrico, as.

URDIT, DA. p. p. *Urdido.* Orsus. || m. Lo conjunt de fils ordenals pera posar al teler que serveixen de basa á la tela, y forman la llargària de la pessa. *Urdimbre, urdiembre, cadena, pié.* Stamen, inis.

UREA. f. Substància en agullas prismáticas ó en fulletas brillants ó blanquinosas, inodora, de sabor fresch y picant, inalterable al ayre, soluble en l' àygua y en l' esperit de vi; despren amonlach tirada á las brasas. *Urea.* Uræa, æ.

URÉTER. m. anat. Cada un dels vasos ó conductos que condubeixen á la bufa de la orina separada en las glándulas dels ronyons. *Urétero.* Urinæ meatus.

URÉTICH, CA. adj. Lo que pertany á la uretra. *Urético.* Ad ureteres pertinens.

URETRA. f. anat. Lo coll de la bufa per lo qual s' expel-leix la orina. *Uretra, urétera.* Uretra, æ. || bot. ESTIGMA.

URGELL. m. País de Catalunya. *Urgel.* Urgellum, i.

QUANT L' URGELL FLORA, LA SAGARRA RIU. ref. Dóna á entèndrer que l' any que es bo pera la montanya, no es bo pera 'l pla. *El año de la sierra no lo traiga Dios á la tierra.* Collibus optata temperies, planorum iniqua.

URGELLÉS, A. adj. Cosa de Urgell. *Urgelés.* Urgellensis.

URGÈNCIA. f. Precisió, necessitat de fèr alguna cosa. *Urgencia.* Urgentia, æ. || Necessitat ó falta de lo que's necessita per algun negoci. *Urgencia.* Urgentia æ. || Instància, pressa. *Urgencia.* Instantia, æ.

URGENT. p. a. Lo que urgeix. *Urgente.* Urgens.

URGENTMENT. adv. m. Ab urgència. *Urgentemente.* Instanter.

URGIR. v. n. Precisar, requirir alguna cosa prompta execució ó remey. *Instar, urgir, apretar.* Urgeo, es. || Obligar actualment la lley ó precepte. *Urgir.* Urgeo, es.

URIM. m. Part ó adorno del pectoral del sumo sacerdot dels jueus. Se servian de ell sols quant tractavan de consultar à Dèu en los cassos difícils é importants de interés públich. *Urim. Urim.*

URINAR. v. n. y derivats. ORINAR.

URNA. f. Caixa de metall, pedra ó altra matèria feta en forma de cofre ó atahut. *Urna. Urna, æ.* || Caixa dins del sepulcre. *Urna. Urna, æ.* || Escaparala pera estàtuas petites. *Urna. Urna, æ.* || La en que's col·loca la hòstia consagrada en lo dijous sant. *Sepulcro. Sepulcrum, i.* || Caixeta ó gerro abont posan las sorts ó cédulas en las rifas y eleccions. *Urna. Urna, æ.*

URNETA. f. d. *Urnica, illa. Urnula, æ.*

URÓ. m. Arbre corpulent mòlt dur, la fusta del qual està mòltas vegadas clapada y salpicada à manera de ulls; las flors blanques de mòltas fullas, posadas en una roseta col·locada al mitj del càlzer, retallat ordinàriament en cinch parts iguals. *Acere, Acer, eris.*

URÓ DEL SUCRE. Arbre de la América del nort, delque s'extrau sucre. *Arce sucarino ó del azúcar. Acer saccharinus.*

UROGALL. m. Aucell semblant al gall, però major; lo cap negre, 'l bech curt; lo coll negre ab clapas cendrosas; la cua mòlt llarga, negra ab pintas blanques. *Orogallo. Orogallus, i.* || Altre aucell major que la perdiu, y semblant al francolí. Té 'l bech negre; 'l cos pardo, ab quatre plomas negres en las alas, y las demès blanques per la basa; las potes quasi negres y quatre dits en cada una. *Gri-gallo. Tetras, telrix.*

URPA. f. GARRA, GRAPA.

URSA. f. ter. LLAMBREGADA.

FÉR URSES. fr. ter. FÉR MORROS, FÉR MALA CARA.

URTIGA. f. ORTIGA.

US.

US. m. pron. personal. Vos, y á vosaltres. *Os, á vosotros. Vos.* || La acció y efecte de usar alguna cosa. *Uso. Usus, us.* || Lo servey y profit que actualment se trau de las cosas. *Uso. Usus, us.* || L'acte de disfrutar de alguna cosa, encara queno s'en tinga la propietat ó possessió. *Uso. Usus, us.* || Práctica, costum, exercici. *Uso. Consuetudo, inis.* || Estil, práctica general. *Uso. Praxis, is.* || Exercici ó continuació freqüent de alguna cosa. *Uso. Frequens usus.* || Hàbit ó facilitat. *Uso. Usus, us.* || La continuació de manejar ó servirse de alguna cosa. *Uso. Contrectatio, nis.* || Alteració que's fa de las cosas usantlas. *Uso. Consumptio, nis.* || L'exercici ú ofici, com: l' us de las venas es conduhir la sanch. *Uso. Usus, us.* || Operació que's fa en lo globo pera saber la altura del polo, col·locació dels astres, etc. *Uso. Usus, us.* || for. Dret de usar de las cosas. *Uso. Usus, us.*

US DE RARÓ. L' exercici dels actes de ella, y co-

munment lo temps en que's descubre. *Uso de razon. Rationis lumen.*

ANAR AL US. fr. Acomodarse à las circunstàncies del temps. *Andar al uso. Tempori servire.*

À US, Ó AL US, Ó EN US Ó SEGONS US. m. adv. Conforme ó segons ell. *A uso ó al uso, usadamente. Ex more.*

DE US. m. adv. De gasto comú. *De uso, de surtido, de gasto comun. Ex usu.*

FOBA DE US. m. adv. *Desusadamente. Inusitatè.*

MAL US. ABÚS. || pl. Certs drets que sobre 'ls homes ó pagesos de remensa tenian los senyors feudals y erati entre altres los sis següents: remensa personal, intèsia, eugúcia, xórquia, xórchia ó eixórquia, àrcia y firma de espoli forçada ó violenta. *Malos usos. Abusiones feudatorium.*

NO PERA PÉRDRE SÒN US, PÓRTA LA FILOSA 'L FUS. ref. Adverteix que tant la dona com l' home deuen ocupar-se cada hu en las pròpias obligacions. *Mientras anda el yugo ande el huso. Currito fuse domi, campi dum currit aratrum.*

USADAMENT. adv. m. À us.

USANSA. f. Us, estil, moda ó costum. *Usanza, usaje. Usus, us.*

USAR. v. a. Valerse ó servirse de alguna cosa. *Usar. Utor, eris.* || Possedir alguna cosa, gaudirsen, disfrutarla. *Usar. Fruor, eris.* || Posar en práctica, en us ó en exercici alguna cosa. *Usar. Usum habere.* || Fér alguna cosa per costum. *Usar. Usurpo. as.* || Valerse de algun medi en los llansos que ocórren. *Usar. Uti.* || Tenir us ó costum de alguna cosa ó estar acostumat à ella. *Usar. Usito, as.* || Emplear, gastar, consumir. *Usar, gastar. Utor, eris.* || Exercir ó servir algun empleu ú ofici. *Usar. Exercere, es.* || Tractar ó comunicar ab algú. *Usar. Familiariter uti.* || for. Fér us cada hu de sòn dret. *Usar. Uti.* || També 's diu de las paraulas y de las cosas inmatèrials. *Usar. Uti.* || ant. NEGOCIAR. || v. r. Estar en us alguna cosa. *Usarse. In usu haberi.* || Practicar-se alguna cosa. *Usarse. Usitari.* || Gastar-se, consumir-se. *Gastarse. Deteriorari.*

USAR MAL. fr. ABUSAR.

LO QUE S' USA, NO S' EXCUSA. ref. Aconsella que'ns debem conformar ab l' us comú, sempre que sia lícit y honest. *Lo que se usa, no se excusa.* Conto navigat.

USAT, DA. p. p. *Usado. Usus.* || Mitj gastat pel us. *Usado, traído, servido. Detritus.*

USATGE. m. USANSA. || Lley constitució de un regne, provincia ó ciutat. *Usaje. Statutus usus.*

USDEFUUYT. m. Lo dret de usar de la cosa agena y aprofitarse de tots sos fruyts sens deteriorarla. *Usufructo. Usufructus, us.* || Utilitats, fruyts ó profits que's trauen de qualsevol cosa. *Usufructo. Usufructus, us.*

USITAT. adj. Usat ab mòlta freqüència. *Usitado. Usitatus.*

USSAR. v. a. Fér abordar lò gos. *Azuzar. Canem incitare.*

USSIA. f. Síncope de vostra senyoria. *Usla, senyoria, vueseñoria, vueseñoria.* Tua dominatio.

USTIÓ. f. farm. y quim. La preparació de alguna substància per medi del foc. *Ustion.* Ustio, nis.

USTORI, A. adj. Lo que té la virtut de cremar. *Ustorio.* Urens.

USTRINA. f. Nom que donavan los romans al paratge ahont cremavan los cadàvers. *Ustrina.* Ustrinum, i.

USUAL. adj. Lo que serveix en us comú. *Usual.* Usualis. || Lo que s' usa freqüentment. *Usual.* Usualis. || Lo que s' usa ab facilitat. *Tratable, usual.* Usualis.

USUALMENT. adv. m. Segon l' us comú. *Usualmente.* Ritè, ex consuetudine.

USUARI. adj. for. Usufructuari ab certa limitació. *Usuario.* Usufructuarius. || Alló de que's té l' usdefruyt y no la propietat. *Usuario.* Usufructui subjecta res.

USUCAPIÓ. f. for. Modo de adquirir la possessió de alguna cosa, per havér passat lo temps prescrit pel lleys. *Usucapion.* Usucapio, nis.

USUCAPIR. v. a. for. Adquirir la possessió de alguna cosa, per haverla posseïda tot lo temps prescrit pel dret. *Usucapir.* Usucapio, is.

USUFRUCTUAR. v. a. Gosar l' usdefruyt de alguna cosa. *Usufructuar.* Fructibus uti. || **FRUCTIFICAR.**

USUFRUCTUARI, A. adj. Qui té l' usdefruyt ó dret de gaudir-se de alguna cosa en que no's té la propietat. *Usufructuario.* Usufructuarius.

USURA. f. L' interès ó lucro del diner deixat; y regularment se diu quant aquest interès es injust ó exorbitant, prohibit pel dret civil, canònic y natural. *Usura, logro.* Usura, æ. || met. Qualsevol guany ó utilitat. *Usura.* Commodum, i.

DONAR Ó DEIXAR Á USURA. fr. Deixar alguna partida de diner per cert interès just ó injust. *Dar á usura, usurar, usar, dar á logro, logrear.* Fœnero, as.

FÈR USURAS. fr. DEIXAR Á USURA.

PÈNDRE Á USURA. fr. Pèndre alguna partida de diners ab l' interès convingut. *Tomar á usura, usurar.* Fœneror, aris.

USURARI, A. adj. Cosa de usura. *Usurario.* Fœneratorius. || **USER.**

USURARIAMENT. adv. m. Ab usura. *Usurariamente, con usura.* Fœneratò.

USURER, A. m. y f. Lo qui deixa á usura. *Usurero, logrero, renovero.* Fœnerator, is. || **USURARI.** f.

USURETA. f. d. *Usura pequeña.* Fœnuscolum, i.

USURPACIÓ. f. Obra de usurpar. *Usurpacion.* Usurpatio, nis. || En la jurisprudència canònica gaudiment de un benefici, ó exercici de un càrrech sens títol just, ó á lo ménos paliat. *Intrusion, usurpacion.* intrusio, nis.

USURPADOR, A. m. y f. Qui usurpa. *Intruso, usurpador.* Usurpator, is.

USURPAR. v. a. Extèndrer sòn domini injustament, apoderarse de lo agé, robar. *Usurpar.* Usurpo, as. || Arrogarse la dignitat, ofici ú ocupació de altre. *Usurpar.* Usurpo, as. || Usar, emplear las paraulas ó frases apropiantlas á altre sentit. *Usurpar.* Utor, eris. || Apropiarse, usar cosas de altre estat, com los homes adornos de dona, etc. *Usurpar.* Utor, eris.

UT.

UT. m. Primera veu de la música substituhida pel do. *Ut.* Ut.

UTENSILIS. m. pl. Mobles, eynas y qualsevol arreu que serveix pera us y comoditat de la vida. *Utensilios.* Utensilia, orum. || Los ab que contribueixen los patrons als soldats en los allotjaments. *Utensilios.* Utensilia, orum. || Contribució pera la paga de algunas milicias. *Utensilios.* Utensilia, orum.

UTERÍ, NA. adj. Cosa del útero. *Uterino, uteral.* Uterinus. || S' aplica als fills de una mateixa mare, encara que sian de diferent pare. *Uterino.* Uterinus.

ÚTERO. m. La matrís ahont s' engendra y manté 'l feto fins al part. *Útero, seno.* Albus, i.

UTICENSE. adj. Cosa de Útica, ciutat de Africa. *Uticense.* Uticensis.

ÚTIL. adj. Profitós, bo pera alguna cosa. *Útil.* Utilis. || Lo que porta utilitat, fruyt ó interès. *Útil.* Utilis. || for. S' aplica als dias que no són llegítimament impeditos ó en que's pót actuar. *Útil.* Utilis. || Important, de conseqüència. *Útil, importante, de consecuencia.* Magni momenti. || Se diu del senyor que té la utilitat de alguna finca. *Útil.* Utilis. || for. Fructuós, de usdefruyt, com: domini *ÚTIL.* *Útil.* Utilis. || **UTILITAT.**

UTILISAR. v. a. Fèr útil á alguna cosa, posarla en estat de poder produhir. *Utilizar.* Utilem redere. || Donar profit y també tráurerne alguna cosa. *Utilizar, dar utilidad.* Utilitatem afferre. || v. r. Tráurer utilitat de alguna cosa. *Utilizarse.* Commodum, lucrum capere. || En lo moral aprofitar, com: UTILISARSE de las ocasiones pera adquirir ciència. *Utilizarse.* Proficio, is.

UTILITAT. f. Profit, interès, fruyt. *Utilidad.* Utilitas, atis. || Aptitud de las cosas pera servir y aprofitar. *Utilidad.* Utilitas, atis.

ÚTILMENT. adv. m. Ab utilitat. *Útilmente.* Fructuosè, utiliter.

UTIÓS, A. adj. ÚTIL.

UTÓPIA. f. Plan de un govern imaginari perfect. *Utopia.* Utopia, æ.

UTXAVAR. arq. v. a. Formar algun cos en figura utxavada. *Ochavar.* In octangulum formare.

UTXAVAT, DA. adj. Terminat per vuyt cos-

tats y ánguls iguals. *Ochavado*. In octangulum formatus. || OCTAU.

UV.

UVIRAR. V. a. OVIRAR.

UY.

UY. interj. de dolor. *Ay. Heu.*

UYL. m. ULL.

UYTUBRE. m. OCTUBRE.

V. Vintitresena lletra del abecedari, divuytana de las consonants; sa pronunciació sols se diferencia de la B en que's forma apretant las dents de dalt en l' interior del llabi de baix, y la B ajustant los llabis y obrintlos de cop; se diferencia de la U vocal en l' us y en la figura de cor. Es numeral y val cinch y antiguament ab una ralleta sobre, cinch mil; es abreviatura de vostre y vusté. V. V.

VA.

VA, NA. adj. Faltat de realitat ó substància.

Vano. Vanus. || Inútil, de ningun valor. **Vano.** Casus. || Llivia, lleuger, de poch pes. **Vano.** Evandus. || Infructuós, sèns efecte. **Vano.** Inutilis. || Frivol. **Frivolo, vano.** Vanus. || Fátuo, inepte. **Vano.** Ineptus. || Inflat, superbiós, ple de vanitat. **Vano, hinchado, vanaglorioso, vanidoso.** Superbus. || Insistent, poch durable. **Vano, vago.** Vanus. || Lo que no té fonament, rahó ó proba. **Vano.** Nullus. || Infundat, fútil, fantàstich, com: temor va, esperança VANA, etc. **Vano, aéreo.** Vanus. || Parlant del cap débil ó flach per malaltia. **Débil, flaco.** Debilis. || m. arq. Obertura ó vuyt en las parets y l' espay de entre pilans. **Vano.** Vacuum, i.

EN VA. m. adv. Inútilment. **En vano, en valde.** Frustrà. || Sèns firmesa ni consistència. **En vano.** Infirmè. || Sèns objecte á qui dirigitse la acció. **En vano.** Incassum. || met. Sèns lo logro del fi ó intent. **En vano.** Incassum.

VACA. f. La femella del bou. **Vaca.** Vacca, æ. || La cara de dit animal que's vén en la carniceria. **Vaca.** Vacca caro. || En lo joch lo fondo que posan dos que fan companyia. **Vaca.** Consortium in ludo. || pl. CABRAS.

VACA MARINA. Peix monstruós, de cos cilíndrich, més gruixut per la part anterior, de color negrench, y cubert de pels aspres y clars; lo cap gros ab corns á manera de una vaca comuna; la boca

armada de cerdas llargas; los brassos tenen forma de aleta, 'ls peus col·locats en la extremitat del cos, y estan reunits, y representa la mateixa forma. La femella té dos mamellas ab que alimenta sas crias. **Vaca** ó **ternera marina** ó **cornuta, foca, manati, manato, lamantin, rosmaro, pejemuller.** Trichecus manati.

DONAR LA VACA. fr. Agafar á algú dels peus y brassos entre dos ó més, y ferli pegar culadas á terra. **Hacer dar de culadas.** Clunium ictus impetere.

VACACIÓ. f. Professió, estament, estat de vida ú ofici. **Vacacion, profesion.** Professio, nis. || Descans, suspensió del treball, temps de folga. **Vacacion, feria, huelga.** Otium, ii. || **VACANT.** || pl. Ferriats, cessació de estudis. **Vacaciones, feriados.** Feriæ, arum. || for. Cessació de plets, vistas y actes jurídichs. **Vacaciones, ferias.** Feriæ forenses.

VACADA. f. Ramat de vacas ó bous. **Vacada, vaqueria, boyada.** Armentum vaccinum.

VACANT. p. a. **Vacante.** Vacans. || La renda de un empleo, benefici, ó dignitat ecclesiàstica mèntrès váca. **Vacante.** Reditus possessore vacuus. || f. L' empleo ó dignitat que está pera provehirse, y 'l temps que passa sèns ferse la provisió. **Vacante.** Vacans munus. || m. VUYT, DESOCUPAT.

VACAR. v. n. Cessar, suspèndrer per algun temps los estudis, los assumptos del tribunal y alguns altres treballs. **Vacar, tener vacaciones, cerrar el estudio, los tribunales,** etc. Feriari. || Quedar sèns possessor algun empleo, etc. **Vacar.** Vaco, as. || Dedicarse, entregarse totalment á alguna cosa. **Vacar.** Alicui incumbere, vacare; operam dare.

VACH-LACIÓ. f. y

VACH-LAMENT. m. Moviment incert é indeterminat de alguna cosa. **Vacilacion, vacilamiento.** Vacillatio, nis. || Irresolució. **Vacilacion, perplejidad.** Hæsitantia, æ.

VACH-LAR. v. n. Móurerse indeterminada-

ment alguna cosa, algun edifici ó altre objecte. *Vacilar*. Vacillo, as. || Estar poch ferma alguna cosa en són estat. *Vacilar*. Vacillo, as. || Dubtar, no saber-se resóldrer ó elegir entre dos extrems. *Vacilar*, *fluctuar*, *dudar*, *titubear*. Titubo, as.

VACUAR. v. a. y derivats. EVACUAR.

VACUITAT. f. La qualitat que constitueix lo vâcuo. *Vaciedad*, *vacuidad*. Vacuitas, âtis.

VACUNA. f. Cert gra ó pigota que ix en las mamellas de las vacas, quant las munyen sèns rentarse las mans los qui han tocat lo gabarro dels caballs; y també s' anomena així la matèria de dits grans y la dels grans dels vacunats. *Vacuno*. Vacunum pus.

VACUNACIÓ. f. La operació de vacunar. *Vacunacion*. Inoculatio, nis.

VACUNAR. v. a. Empeltar la verola, aplicar lo pus ó matèria de la vacuna á alguna persona, pera que contrahent certa indisposició quede preservada de la verola epidèmica y natural. *Vacunar*, *inocular*. Pus vaccinum ingerere.

VACUO. m. fis. L' espay enterament desocupat ó desembarassat de tot cos. Es objecte de molts disputas entre filosops, y no està clar com alguns s' imaginan absa màquina neumática. *Vacuo*, *vacio*. Vacuum, i. || VURT, DESOCUPAT.

VADEJABLE. adj. Lo que pòt vadejarse, com lo riu que porta poca âygua. *Vadeable*, *esguazable*. Vadosus. || met. Superable ab l' ingeni, art ó eficàcia quant s' ofereix alguna dificultat. *Vadeable*. Superabilis.

VADEJAR. v. a. Passar de una part á altra de riu á peu ferm per la part que porta poca âygua. *Vadejar*, *pasar á vado*, *esguazar*. Flumen per vadium transire. || met. Tantejar, inquirir l' ânimo de algú, ó compèndrer alguna dificultat. *Vadejar*, *apejar*, *tantejar*. Tento, as. || Vèncer alguna dificultat. *Vadejar*. Supero, as. || v. r. Minvar los rius y corrents fins que's pugan vadejar. *Avadarse*. Vadussum fieri.

VADELL, A. m. y f. VEDELL.

VADÉMÉCUM. m. La cartera ó bossa ab que 'ls noys portan los llibres, cartipassos, etc., al estudi. *Vade*, *vademecum*, *cartapacio*. Chartophorum, i, sacculus coriaceus.

VADIA. f. ant. Moixell. *Vedija*, *copo*. Parvus merges.

VADO. m. GUAL.

VAF. m. Vapor subtil y tènue que s' alsa de alguna cosa humida y calenta. *Vaho*. Halitus, us.

LLANSAR VAF. fr. Despedir de sí vaf. *Vafear*, *vahar*. Exhalo, as.

VAGA. f. VACACIONS. || DESOCUPACIÓ. || Anella de metall dins la qual sòl entrar alguna barra de ferro, etc., com la del forrellat, etc. *Armella*. Annulus ferreus. || Dít de qualsevol llassada. *Lazada*, *lazo*. Laqueus, ei.

ESTAR EN VAGA. fr. Estar desocupat ú ociós, no tenir que fèr. *Andar ó estar de vagar*; *vagar*. Vaco,

as. || Dít de las terras que no se sembran, y de las casas que no s' habitan. *Descansar*. Quiesco, is.

VAGABUNDO Y VAGABUNT. adj. VAGAMUNDO.

VAGAJAR. v. n. VAGAMUNDEJAR.

VAGAMENT. adv. m. Sèns ocupació, sèns determinació á cosa alguna. *Vagamente*. Vagè. || met. En sentit vago. *Vagamente*. Vagè.

VAGAMUNDEJAR. v. n. Anar vagant d' ociós. *Vagamundear*, *vaguear*, *vagar*, *gallofear*, *holgazanear*, *zanganear*, *bigardear*, *ociar*, *tunar*. Vitam traducere vagam.

VAGAMUNDERIA. f. Obra de vagamundear. *Holgazaneria*, *vagancia*, *tuna*, *bordoneria*. Vaga vita.

VAGAMUNDO, A. adj. Ociós, que róda de una part á altra sèns ofici ni benefici. *Vagabundo*, *vagamundo*, *vago*, *holgazan*, *haragan*, *pan perdido*, *bigardo*, *bordonero*, *zángano*. Vagabundus.

FÉR LO VAGAMUNDO. fr. VAGAMUNDEJAR.

VAGÀNCIA. f. VAGAMUNDERIA.

VAGANT, A. p. a. Lo que vâga ó vá solt. *Vagante*, *vagueante*, *vagroso*. Vagans.

VAGAR. v. n. VAGAR. || VAGAMUNDEJAR. || Tenir temps ó lloch pera fèr alguna cosa. *Vagar*. Vaco, as. || m. Temps desembarassat y libre pera fèr alguna cosa. *Vagar*. Tempus vacuum. || Espay, pausa, sossego. *Vagar*. Lentitudo, inis.

DÈ LI VAGA. m. adv. Poch me fá, tant se me'n dôna. *Poco se me da*. Parvi refert.

ESTIMARSE MÉS UN VAGAR, QUE UNA RECTORIA. loc. prov. Se diu de algú que li sab molt mal lo treballar. *Juana*, si mal *aspa* *peor* *devana*, de hilar *mal dita* la *gana*. Otia terere præoptare.

NO VAGAR. fr. No tenir temps pera fèr alguna cosa. *No tener un instante de vagar*. Nulla quies á negotiis dari.

VAGAREJAMENT. m. TITUBEJAMENT. || Vacilació, inquietut, inconstància de la imaginació. *Vagueacion*. Mentis vagatio.

VAGAREJAR. v. n. VACIL-LAR, TITUBEJAR, BALANDREJAR. || Fèr tentinas per havèr begut massa vi, etc. *Andar calamocano*. Semiebrum esse.

VAGARÓS, A. adj. poèl. VAGAMUNDO.

VAGARREJAR. v. n. VAGAMUNDEJAR.

VAGARRO, A. adj. VAGAMUNDO. || m. Mosca gran semblant á la abella. *Zángano*. Fucus, i.

VAGASSEJAR. v. n. VAGAMUNDEJAR.

VAGINA. f. anat. Conducto en las femellas desde 'l púbis fins á la matris. *Vagina*. Vagina foeminæ.

VAGINAL. adj. Relatiu á la vagina. *Vaginal*, *uterino*. Vaginalis.

VAGIT. m. Crits, gemechs, plors de las criatures en lo bressol. *Vagido*. Vagitus, us.

VAGO, A. adj. VAGAMUNDO. || General, que no té un assumpto ó fi determinat. Se diu particularment del discurs, imaginació, paraulas que's poden aplicar indistinctament á vârios objectes. *Va-*

go. Vagus. || Inquiet, sens estabilitat. *Vago*. Vagus.

FÉR LO VAGO. fr. VAGAMUNDEJAR.

VAGÓ. m. Carruatge que en los ferro-carrils se destina á la conducció de passatgers y principalmente de mercaderias. *Vagon*. Plaustrum, ii.

VAGUEJAMENT. m. VACH-LACIÓ, TITUBEJAMENT.

VAGUEJAR. v. n. VAGAMUNDEJAR.

VAHIBLE. adj. ant. PATENT, CREDENCIAL.

VAHIDA. f. arq. Volta formada de un hemisferi tallat per quatre plans verticals, cada dos de ells paralelos entre sí. *Vahida*. Parallelis verticaliter decussata camera.

VAIXELL. m. Nom genèrich de qualsevol embarcació que navega en alta mar. *Bajel*, *buque*. Navis, is. || Embarcació gran de guerra. *Navio*, *bajel*, *buque de guerra*. Navis, is. || Vas, eyna de terra ó pisa. *Vaso*, *vasija*. Vas, asis. || Bòta molt gran pera posar vi. *Cuba*. Cupa, æ.

VAIXELL DE FOCH. Nau disposada artificialment ab várias matèries combustibles é inflamables pera pegarhi foch quant convé, ó pera incendiar las esquadras ó barcos enemichs. *Brulot*, *brulote*. Igniaria navis.

VAIXELL DE LÍNEA. Qualsevol dels vaixells de primer orde, ó que per sas circumstàncias se considera propi pera entrar en la formació de línea de combat, que en general déu tenir seixanta canons de gros calibre per amunt. *Navio de linea*. Navis pugnæ idonea.

VAIXELL DE PURITAT. met. Se diu de Maria Santíssima. *Vaso de puridad*. Vas puritatis.

VAIXELLS SAGRATS. Los càlzers y demès eynas sagradas que s' usen en las funcions ecclesiàstiques. *Vasos sagrados*. Vasa sacra.

FÉR LO TONTO PERA NO ANAR ALS VAIXELLS. fr. met. fam. Pingir malaltia pera escapar-se de alguna ocasió y llans á que no's vól concórrer. *Hacer la encorvada*. Morbum simulare.

SENTENCIAR ALS VAIXELLS. fr. Condemnar al servey forsat en los barcos de guerra als reos de certs delictes. Aixó ha estat ja reformat per várias reals ordes. *Sentenciar á bajeles ó á galeras*, *condenar á galeras*. Ad triremes damnare.

VAIXELLA. f. Terme col·lectiu pres per molts plats, vasos, etc., pera servey de taula. *Vajilla*. Mensæ apparatus vel vasa. || ant. Alhaja. *Vajilla*. Suppellex, ctilis.

VAIXELLER. m. Amo ó patró de algun vaixell. *Bajelero*. Navarchus, i.

VAIXELLET. m. d. *Navichuelo*. Navigiolum, i.

VAJA. interj. de despreci ó enfado. *Vaya*. Eja. || exp. pera animar, móurer ó executar promptament ó ab vigor alguna cosa. *Ea*, *sus*, *ánimo*. Eja. || Serveix pera contenir. *Vaya*. Siste. || Desocupa, com: *VAJA* que es tart. *Vaya*, *despacha*, *pronto*, *de prisa*. Ahe. || Manifesta la repugnància ó disgust que algú té á admétter ó fér alguna cosa. *Quita*.

Abstit. || Manifesta que no agrada ohir ó no s' aprovàn las ideas ó noticias que algú comunica. *Quita allá*. Procul hinc. || Manifesta que convenim gustosament en lo que se'ns proposa, com: ¿anirém á nadar? *VAJA*. Si. Quidem, utique.

VALDAMENT. interj. BALDAMENT.

VÁDRER. v. a. VALER.

VÁDRER MENYS. loc. DISMINUIR, MINVAR, VENIR Á MÉNOS.

MÉS VAL ENVIARHI QUE ANARHI. loc. VESTEN, ANTON, QUE 'L QUE'S QUEDA JA'S COMPON.

VALE. Veu llatina usada pera despedirse en estil cortesá y familiar. *Vale, á Dios*, *Dios te guarde ó te dé salud*. Vale, adsit tibi Deus. || m. Lo paper ó segur que algú fá á favor de altre, obliganse á pagarli alguna quantitat de diner. *Vale*, *albaran*. Cautio chirographi. || PARCO. 1.

VALE REAL. Paper autorisat pel govern pera representar certa quantitat de diner, y que reditua un tant p^e á favor del qui 'l té. *Vale real*. Syngraphum regium.

DONAR L'ÚLTIM VALE. fr. Despedirse del moribundo. *Dar el último á Dios ó el último vale*. Supremum vale dicere.

RECULLIR UN VALE. fr. Pagar ó satisfer lo que per ell se déu. *Recoger un vale*. Syngraphum recipere.

ÚLTIM VALE. 'L trànsit de la mort, com que es la última despedida. *Postero*, *último vale*. Postremum, supremum vale.

VALEDOR, A. m. y f. Afavoridor. *Protector valedor*. Protector, is. || adj. Ferm, subsistent, lo que déu valer. *Valedero*. Validus.

VALEIGS. m. pl. BALEIGS.

VALEJAR Y VAYLEJAR. v. a. ant. VALLSEJAR.

VALENCIÀ, NA. adj. Cosa de València ó de sòn regne en Espanya. *Valenciano*. Valentianus.

VALENSA. f. VALOR, ESTIMACIÓ. || VALENTIA. || SANITAT, SALUT. || ant. VALIMENT.

VALENT. adj. Fort y robust en sa línea. *Valiente*. Srenuus. || Valerós, esforsat. *Valiente*, *valeroso*. Fortis. || Excel·lent, particular. *Valiente*. Nimiús. || Gran, excessiu, com: VALENT frèt, VALENT canalla. *Valiente*. Ingens. || m. FANFARRÓ.

DE VALENT. m. adv. Fortament, ab gran empenyo. *Recio*, *de recio*. Vehementer.

VALENTÀS. m. aum. *Valentacho*, *valenton*, *valentonazo*. Validissimus.

VALENTIA. f. Esfors, animositat. *Valentia*. Virtus, utis. || Fet, executat ab valor. *Valentia*, *proeza*, *hazaña*. Præclarum factum. || Expressió arrogant ó jactància de accions de valor. *Valentia*. Fortitudinis jactantia. || La fantasia ó vivesa de la imaginació. *Valentia*. Ingenii virtus. || Expressió, vivesa de las paraulas. *Energia*, *Valentia*. Efficacia, æ. || pint. La singular habilitat, propietat y acert en la semblansa de lo que's pinta. *Valentia*. Vivida æmulatio. || Esfors sobre 'l vigor natural,

com lo que fá 'l malalt quant ix de casa. *Valentia*. Actus ultrà vires.

VALENTINIANS. m. pl. Secta antiga de heretges que prengueren lo nom de Valentí són cap, y posàren fins á trenta deus. *Valentinianos*. *Valentiniani*, orum.

VALEMENT. adv. m. VALEROSAMENT.

VALENTÓ, NA. adj. VALENTÍS.

VALENTONADA. f. Fanfarronada, bravata. *Corazonada, valentonada*. *Jactantia*, æ.

VALER. v. a. Tenir preu ó estimació alguna cosa de naturalesa ó qualitat que meresca estimació, com l' or, la plata. *Valer*. Valeo, es. || Amparar, defensar. *Valer*. Patrocinar, aris. || Tenir poder ó forsa. *Valer*. Valeo, es. || Equiváldrer. *Equivaler, valer*. Significo, as. || Córrer ó passar la moneda. *Valer*. Valeo, es. || Redituar, produhir. *Valer*. Reddo, is. || Sumar, importar. *Valer*. Valeo, es. || Sér una cosa de importància y utilitat. *Valer*. Valeo, es. || Prevalèixer una cosa en oposició de altra. *Valer*. Prævaleo, es. || Tenir forsa, activitat y eficàcia. *Valer*. Valeo, es. || Ab la particula PERA enclóurer en sí equivalentment las qualitats de altra cosa. *Valer*. Instar esse. || Tenir entrada, cabuda ó favor ab algú. *Valer*. Valeo, es. || v. r. Recórrer, aprofitar, emplear, com: VALENSE de sa autoritat, de la ocasió, de tots los medis. *Valerse, recurrir, echar mano*. Utor, eris.

MÉS VALDRIA. fr. iron. ab què s' expressa la desonància que fá lo que 's proposa com á contrari de lo que s' intenta. *Mas valiera*. Melius esset.

MÉS VAL FERHOQUE MANARHO. ref. *Manda y hazlo, y quitarte has de cuidado*. Fac quodcumque jubes, cura ut sis liber ab omni.

VALERIANA. f. Herba medicinal y de jardí, de arrel olorosa, blanca, rodona, rodejada de nusos circulars y de arrellets fibrosas. La cama es de tres á cinch peus, per lo regular senzilla, vuyda, acanalada y un poch vellosa. Todas las fullas són aladas ó compostas de fulletas punxagudas y dentadas per las voras. Las flors forman panolla y tiran á encarnadas. N' hi ha de várias espècies de aquest género. *Valeriana, yerba benedicta*. *Valeriana silvestris*.

VALERÓS, A. adj. Esforsat, valent, animós. *Valeroso, valiente, intrépido*. Fortis.

VALEROSAMENT. adv. m. Ab valor, esforços y ánimo, ó ab forsa y eficàcia. *Valerosamente, hazosamente*. Fortiter.

VALETUDINARI, A. adj. Malaltís, delicat, de salut trencada. *Valetudinario*. *Valetudinarius*.

VALGUT, DA. adj. Rebut, cregut, apreciat, estimat generalment. *Válido*. Vulgò creditum.

VALIDACIÓ. f. VALIDITAT.

VÁLIDAMENT. adv. m. Llegitimament, ab firmesa, estabilitat, subsistència ó valor. *Válidamente*. Validè.

VALIDAR. v. a. Donar forsa, firmesa, ó fèr vàlida alguna cosa. *Validar*. Ratum facere.

VALIDITAT. f. Firmesa, forsa, seguretat ó subsistència de algun acte. *Validacion*. *Validitas*, firmitas, atis.

VÁLIDO, A. adj. Ferm, subsistent, y que val ó deü valer. *Válido*. *Validus*.

VALIMENT. m. Privansa ó acceptació particular, que una persona té ab altra, especialment si es príncep ó superior. *Valimiento*. *Gratia*, æ. || Amparo, favor, protecció. *Valimiento*. *Protectio*, nis.

TENIR VALIMENT. fr. Tenir privansa ó familiaritat ab algun príncep ó superior, y sér afavorit de ell. *Privar, tener privanza, valimiento*. Apud aliquem gratia vel familiaritate valere.

VÁLIT, DA. adj. VÁLIDO.

SÉR VÁLIT. fr. VALER. 8. 10.

VALL. m. y f. Planura de terra entre montanyas ó alturas. *Valle, y cañada* si es estret. *Vallis*, is. || Lo conjunt de llochs ó casas situadas en algun vall baix de una mateixa jurisdicció. *Valle*. Oppida in convalle sub eadem jurisdictione. || Lo circul que 's fá á algun lloch format de terra alsada ó de altra qualsevol cosa que li servesca de defensa, y que tanque ó impedesca la entrada. *Vallado, valle*. *Vallum*, i. || Excavació llarga y estreta que 's fá en la terra pera plantar los fonaments, acanonar las áyguas, defensar los sembrats ó cosa semblant. *Zanja, foso*. *Fossa*, æ. || Espay entre tira y tira dels ceps ú oliveras. *Almanta*. *Areola*, æ. || Instrument de gastadors pera alsar terra, y es una espècie de pala ferrada de la meytat avall ab un tall acerat. *Zapa*. Pala bellica fossoria. || SOT, FOSSA, SEPULCRE. || Trinxera que 's fá en lo real ó camp de un exércit. *Atajo*. *Vallum*, i.

VALL DE LLÁGRIMAS. Se diu de aquest mon per las misèrias y traballs que obligan á plorar. *Valle de lágrimas*. *Lacrymarum vallis*.

FINS Á LA VALL DE JOSAFAT. Modo de despedirse dels que 's figuran ja no 's veurán més en aquest mon, y significa fins al dia del judici. *Hasta el valle de Josafat*. In diem judicii.

VALLAR. v. a. Cercar, rodejar de valls. *Vallar, valladear*. Circumvallo, as.

VALLEJAR. Femar las vinyas, abrigar las arrels dels ceps ab fems y cubrirho ab terra. *Arropar las viñas*. *Vitis radices stercore favere*.

VALLET, A. m. y f. d. *Valleico, illo, ito, vallejo, vallejueto*. Exigua vallis.

VALLSEJAR. v. a. ant. Fortificar ab valls ó fossos. *Vallar*. Circumvallo, as.

VALLUGAR. v. a. BELLUGAR.

VALÓ, NA. adj. Cosa de vários pobles de la Flándes francesa ó Païssos Baixos, y com masculí lo natural de ells. *Valon*. *Belgogallus*, i. || pl. Espècie de saragiells ó calsotets estrets de tela, que arriban desde la cintura fins als genolls. *Valones*. *Braccæ*, arum.

VALONA. f. Adorno de tela fina ó altra matèria que usan las donas en la part superior del vestit,

que cau sobre la espatlla, muscles, y fins á la meytat del pit. *Valona*. Supparus collo appositus. || BÀLONA.

VALOR. m. Válua, preu. *Valor*, precio, *valia*, *valoría*. Pretium, ii. || La qualitat que constituheix una cosa digna de estimació ó apreci. *Valor*. Pretium, ii. || Animo, esperit superior al perill. *Valor*. Virtus, utis. || Atreviment, resolució, firmesa de ánimo. *Valor*. Constantia, æ. || Subsistència, firmesa de algun acte. *Valor*. Validitas, atis. || Força, activitat, eficàcia, virtut de las cosas pera produhir sos efectes. *Virtud*, *valor*. Virtus, utis. || Redit, fruyt, producte de alguna cosa. *Valor*. Proventus, us. || La equivalència de una cosa á altra, especialment de las monedas. *Valor*. Valor, is. || AUTORITAT, DIGNITAT.

VALOR EXTRÍNSECH. Lo que la lley ó circumstàncies donan á alguna cosa. *Valor extrínseco*. Valor extrínsecus.

VALOR INTRÍNSECH. Lo valor efectiu, físich y real de alguna cosa, com en una dobla 'ls quilats de or que conté. *Valor intrínseco*. Valor intrínsecus.

TENIR MOLT VALOR Ó SÉR DE MOLT VALOR. fr. Valer molt, sér digne de molt apreci alguna cosa. *Valer mucho*, *pesar*. Magni haberi, æstimari.

VALORAR. v. a. Senyalar la estimació ó valor de alguna cosa. *Avalorar*, *valorar*, *valorear*, *poner precio*. Pretium assignare.

VALORÓS, A. adj. VALERÓS.

VÁLRRER. v. n. VALER.

VÁLUA. f. VALOR. 1.

VALUAR. v. a. etc. AVALUAR.

VALVESOR. m. Terser oficial del comte que administrava justícia en nom de est en lo districte del comtat. *Valvesor*. Subcomitis.

VÁLVULA. f. Túnica en las bocas dels orificis, artérias y altres vasos del cos, que obra y ténca 'l pas als humors. *Válvula*. Valvula, æ.

VAMÁ. interj. Ja, espera, prou. *Ya*, *aguarda*. Siste. || ter. Veu que s' aplica en lloch de las frases: ME SEMBLA, SEGONS CRECH, AL PARÉIXER.

VAMPIRO, VAMPIR. m. Nom donat en alguns païssos del nort als cadàvers que suposan que surten del sepulcre á xuclar la sanch d'ls vius. *Vampiro*. Vampirus, i. || zool. Animal com lo ratpenat, però més gros, que viu en América. Diuen que mata als homes, xuclántlos la sanch; però aixó es poch probable per quant la ferida que fá es molt petita y no gayre maligne. *Vampiro*. Vampirus, i. || met. USURER, COBIDIÓS, LOGREB.

VAMOS. exp. VAJA.

VANAGLÓRIA. f. Falsa glória, vanitat. *Vanagloria*. Jactantia, æ.

VANAGLORIARSE. v. r. Jactarse. *Vanagloriarse*, *jactarse*, *ostentar*, *blasonar*. Sese inaniter jactare.

VANAGLORIÓS, A. adj. Vanitós. *Jactancioso*, *vanaglorioso*. Jactabundus.

VANAGLORIOSAMENT. adv. m. Ab vana-

glória. *Vanagloriosamente*. Jactanter.

VANAMENT. adv. m. En va, inútilment. *Vanamente*. Frustrà. || Sens fonament ó realitat. *Vanamente*. Leviter. || Ab superstició. *Supersticiosamente*, *vanamente*. Superstitiosè. || Ab arrogància y presumció. *Vanamente*. Elatè. || Séns necessitat, rahó ó justícia. *Vanamente*. Temerè.

VANDÁLICH, CA. adj. Cosa dels vándalos. *Vandálico*, *vandaliano*. Vandalicus. || m. met. Usurpador. *Usurpador*, *vandálico*. Vandalicus, i.

VANDALISME. m. Sistema de destrucció y usurpació. *Vandalismo*. Vandalismus, i.

VÁNDALOS. m. pl. Pobles de Germània y 'ls naturals de ells, que en lo sigle quint vinguéren á establirse en Andalusia, umplintla de lladres y destruhint las ciències y arts. *Vándalos*. Vandali, orum.

VANDOLA. f. náut. L' arbre que substituheix á altre que s'ha perdut. *Vandola*. Pro malo amisso palus.

VANE. adv. m. VANAMENT.

VANET. m. d. de vano. *Abanillejo*, *abaniquillo*. Parvum flabellum.

VANGUÁRDIA. f. Lo front del exèrcit que fá cara al enemich. *Vanguardia*. Prima acies.

VANIFICÈNCIA. f. Beneficència per pura vanitat. *Vanificència*. Beneficentia vana.

VANILOQUÈNCIA. Abundància engorrosa y fútil de paralas. *Vaniloquencia*. Vaniloquentia, æ.

VANITAT. f. Presumpció, satisfacció de sí mateix. *Vanidad*. Vanitas, atis. || Falta de subsistència ó realitat en las cosas. *Vanidad*. Inanitas, atis. || Fausto, pompa, ostentació. *Vanidad*. Ostentatio, nis. || Insubsistència, poca duració de las cosas. *Vanidad*. Vanitas, atis. || Paraula superflua, inútil, vana. *Vanidad*. Nugæ, arum. || Ilusió, ficció de la fantasia. *Vanidad*. Vanitas, atis.

FÉR VANITAT. fr. Obrar ab mássa aparato y ostentació. *Hacer vanidad*. Ambitosè jactari.

VANITOS, A. adj. Qui té ó móstra vanitat. *Vanitoso*, *vano*, *vanaglorioso*, *copetudo*. Gloriosus.

VANITOSAMENT. adv. m. Ab vanitat. *Vanidoso*, *vanaglorioso*, *vanamente*. Elatè.

VANO. m. Tros de paper, tafetà ó cabritilla, apegat á unas branillas primas de fusta fina, conxa ó marfil, unidas pel extrem inferior ab un clauhet; y que fent plechs entre branilla y branilla, 's ténca y obra fácilment, y serveix pera ferse ayre. *Abanico*. Flabellum, i. || La cua del pavo real quant la exten en semicírcul, y del gall dindi, dels coloms, etc. *Rueda*. Pavonis caudæ circumactus, ambitus. || Qualsevol cosa que té figura de ventall. *Abanico*. Flabella, æ. || Entre organers la unió que resulta de várias costellas de que 's componen los tres costats de la manxa. *Abanico*. Flabella, æ. || Conxa anomenada així per la figura, y es parda per sobre y blanca per sota. *Abanico*, *Flabellum*, i. || met. fam. ESPASA. || VA. 12.

COP DE VANO. *Abanicazo*. Flabelli ictus.

DE VANO. m. adv. En figura de vano. *En abanico*. In flabelli formam compositus.

VANOVA. f. FLASSADA.

VANTAR. v. a. ant. ALABAR. || v. r. ant. VANA-GLORIARSE.

VAPOR. m. Exhalació, humor subtil que transpira dels cossos. *Vapor*. Vapor, is. || Lo fum ó humor subtil que puja del ventrell al cap y 'l desvaneix. *Vapor*. Halitus, us. || Alé, l'ayre que 's despedeix ab la respiració. *Vapor*, *vaho*. Halitus, us. || S'aplica á certas máquines, com barcos, etc. que 's fan mouer per medi de la boyra ó fum comprimit del carbó de pedra y altres combustibles. *Vapor*. Estuatio, nis.

VAPORAR. v. a. y derivats. EVAPORAR.

VAPORISACIÓ. f. EVAPORACIÓ.

VAPORÓS, A. adj. Lo que abunda de vapors ó 'ls llansa de sí. *Vaporoso*. Vaporosus.

VAPULAR. v. a. ASSOTAR.

VAQUER. m. Pastor de vacas. *Vaquero*, *vaquerizo*. Armentarius, ii.

VAQUERO. m. Espécie de cota ab que regularment portan á batejar las criaturas. *Vaquero*, *sayo vaquero*. Adstrictior vestis.

VAQUETA. f. d. *Vaquilla*, *ita*. Juvencula, vacula, æ. || La pell de vaca ó de bou adobada. *Vaqueta*. Pellis vitulina macerata. || **BAQUETA.** 1. || Bastó ó verga de codonyer de que usan los picadors pera 'l maneig dels caballs. *Baqueta*. Equis subjicendis virga.

VAQUETEJAR. v. a. Castigar ab vaquetas. *Varear*. Virgis plectere.

VARA. f. Qualsevol verga ó bastó. *Vara*. Virga, æ. || Verga que serveix de insígnia als ministres de justícia, en la part superior de la qual es'tá senyalada una creu pera péndrer en ella 'ls juraments. *Vara*. Virga potestatis index. || met. Jurisdicció que representa la vara de justícia, y 'l mateix ministre que la té. *Vara*. Magistratus, us. || En los cotxos y altres carruatges qualsevol de las barras llargas, entre las quals se posa y afirma la caixa. *Vara*. Rhædæ conti. || Mida llongitudinal que 's compon de un regle dividit y graduat ab várias senyals que notan tres peus ó quatre pams de dotze dits ordinaris, y es un poch més llarga que la mitjacana. *Vara*. Ulna, æ. || Tros de roba ó altra cosa que té la longitud de dita mida. *Vara*. Una constans tela. || Cástich, rigor. *Palo*, *vara*. Virga ferrea.

VARA ALTA. exp. que significa l'exercici de la jurisdicció. *Vara alta*. In signum potestatis erecta virga.

VARA DE INQUISICIÓ. 'L ministre que aquest tribunal diputava pera algun encàrrech ab facultat de juntar la gent que necessitás al efecte. *Vara de inquisition*. Inquisitorum accensus.

VARA DE JESSÉ. Planta que fá unas camas dretas y llargas de una mitjacana á modo de canyetas; las fullas sobre mitj pam de llargas, semblants á

las del liri blanch; y la cama 's guarneix de unas flors blancas y de olor fort, de una pessa en figura de embut, ab sis llencas semblants á las del jacinto. *Vara de Jesé*, *tuberoso*. Polianthes tuberosa.

VARA DE OR. CREU GEOMÉTRICA.

VARADA. f. Cop de vara. *Varazo*, *varapalo*. Fastigatio, nis. || Encallament del barco. *Zaborda*, *zabordamiento*, *zabordo*, *varadura*. Hæsus, i.

VARADERA. f. náut. Pessa de fusta que entre las mesas de guarnició del arbre major del trinquet se posava en lo costat de distància en distància y de alt á baix, ó desde la regala fins á la cinta principal, á fi de evitar que 's maltractás ab las fregadas de las embarcacions menors y altres objectes pesats y voluminosos que s' introduheixen ó extrauen de bordo per medi dels aparells. En alguns buchs substituïan unas pessas equivalents penjadas desde la borda ab uns caps ó cordas. *Postelero*, *varadera*, *defensa*, *varadero*. Extima ligna in navi superapposita. || Tros de corda vella que fá l'ofici que la pessa anterior. *Defensa*. Præsidium, ii.

VARADERO. m. Lloch abont varan las embarcacions, pera netejarlas ó carenarlas. *Varadero*. Reficiendis navibus locus. || Paratge á propòsit pera desembarcar en platja ó costa, variant ab lo bot, però sens perill de averia. *Varadero*. Ad navim exonerandam idoneus locus.

VARAR. v. a. Llansar, botar al áygua una nau després de feta. *Varar*. Navim in mare impellere. || Traurer á la platja, y posar en sech á las embarcacions menors, pera resguardarlas dels cops de mar, pera carenarlas y altres fins. *Zabordar*, *varar*, *abarrancar*, *ensecar*. Navim in sicum inducere. || v. n. Arribar ab la quilla al fondo y encallar-se, per no haver prou áygua pera nadar. *Encallar*, *varar*. Hære vadis aut arenæ, || met. Estar parat algun negoci ó dependència. *Varar*. Sistere, is.

VARASSA. f. aum. *Varejon*. Contus, i.

VARAT. m. Cert peix de un peu á peu y mitj de llarch, comprimit, molt estret envers la cua, de color blau y vert ab rallas negres, y de carn poch estimada. *Caballa*. Scomber, i.

VARATÓ. m. ant. Arma arrojadiza, *vira*. Virgula, æ.

VARENDATGE. m. Lo conjunt de las varengas de una embarcació. *Varendage*. Costarum series.

VARENGA. f. La primera pessa corva que's posa atravessada en sentit perpendicular, ó de babor á estribor sobre la quilla pera formar la coderna. *Varenga*, *Costa*, æ.

VARETA. f. d. *Vareta*, *varilla*, *ita*. Virgula, æ. **ANAR DE VARETA.** fr. fam. Tenir cambras. *Irse de vareta*, *tener seguidillas*. Ventri fluxu laborare.

VARI. m. VÁRIO.

VARIABLE. adj. Lo que's pót variar. *Mudable*, *variable*, *vário*. Mutabilis, volubilis. || Lo que's pót variar, diversificar, etc. *Diferenciable*, *variable*. Variabilis.

VARIABLEMENT. adv. m. Ab varietat. *Variablemente.* Variè.

VARIACIÓ. f. La acció de variar. *Variacion.* Variatio, nis. || Mudansa. *Variacion.* Mutatio, nis. || Diversitat. *Diversidad, variacion.* Variatio, nis. || ret. La explicació del sentit de una oració ó clàusula ab altrás paraules per distincts casos, frases ó figuras. *Variacion.* Variatio, nis. || DISCREPÀNCIA. || pl. mús. Diversos modos de adornar un cant en que són mérit principal consisteix en la invenció del tema; y en lo demés no té res de lo que constitueix una composició musical. *Variaciones.* Variaciones, um.

VÀRIAMENT. adv. m. Diversament, ab diferència. *Variamente.* Commutatè. || De vários modos. *Variamente, variadamente.* Variè.

VARIANT. p. a. Lo que varia y s' usa freqüentment en lo jurídic. *Variante.* Varians. || Llissó diversa de un text en vários exemplars. *Variante.* Varia lectio.

VARIAR. v. a. Mudar, no sér constant en las accions, discurs ó en l' us de las cosas. *Variar.* Varior, as. || Disposar alguna cosa de diferents maneres, ó formarla ab altrás diverses pera adornarla. *Variar.* Varietate distinguere. || Fér una cosa vária. *Variar.* Convarior, as. || v. n. Sér una cosa diferent de altra. *Distinguirse, variarse.* Distingui. || náut. Declinar la agulla del nort no mirantlo rectament. *Variar.* Nauticam acum variare. || v. r. Mudar de estat alguna cosa. *Variar.* Variari.

VARICÓS, A. adj. Qui té molt grossas ó infladas las venas de las camas. *Varicoso.* Varicosus.

VARIETAT. f. Diferència ó diversitat de las cosas entre sf. *Variedad.* Varietas, atis. || Inconstància, instabilitat de las cosas. *Mutabilidad, variedad.* Varietas, atis. || Mudansa ó alteració en la substància de las cosas ó en l' us de ellas. *Variedad.* Varietas, atis. || Particular distinció en l' artífici ó disposició de las cosas. *Variedad.* Varietas, atis.

VARILLA. f. BRANILLA. 2.

VÁRIO, A. adj. Divers ó diferent. *Vario.* Varius. || VARIABLE. || Indiferent, indeterminat. *Vario.* Vagus. || Compost de diverses cosas. *Vario.* Varius. || pl. Alguns en la línia de que's parla. *Algunos, varios.* Quidam, varii.

VARÍS. f. Vena grossa é inflada ab la sanch, que pren un color morat, y es malaltia; lo que sóls succehir principalment en las camas. *Várice, variz.* Varix, icis.

VARÓ. m. L' home. *Varon.* Vir, i.

BON VARÓ. Sobrenom de St. Jordi. *Buen varon.* Bonus vir.

SANT VARÓ. Se diu del home molt de bè, però de poch alcans. *Santo varon.* Vir bonus ingenio hebes.

VARONIL. adj. Cosa de varó. *Varonil, viril.* Virilis. || Esforsat, valent. *Varonil.* Strenuus.

VARONILMENT. adv. m. Ab esperit y ánimo varonil. *Varonilmente, virilmente.* Strenuè.

VAS. m. Got. *Vaso.* Vas, asis. || Qualsevol eyna

cóncava de qualsevol matèria que sia pera contenir en sí alguna cosa, especialment líquida. *Vaso.* Vas, asis. || Lo buch ó capacitat de las embarcacions. y la mateixa embarcació. *Vaso.* Navis alveus, navis, is. || astron. Una de las setze constel·lacions australs. *Copa, vaso.* Vas, asis. || SEPULTURA, TOMBA. || anat. Se diu de las venas y artèries per ahont corre la sanch ó linfa. *Vaso.* Vas, asis. || bot. Se diu en las flors de tota la campana ó tota la flor composta de fullas, etc. *Campana, vaso.* Flor, oris. || Lo que 'ls antichs feyan servir solament pels sacrificis. *Patera, vaso.* Patera, æ.

VAS DE ELECCIÓ. Subjecte especialment escullit de Déu, y per antonomàsia sant Pau. *Vaso de election.* Vas electionis.

VASCÓ, NA. adj. Natural de la antiga Vascònia. *Vascon.* Vasco.

VASCONGAT, DA. adj. Natural de Guipúscoa, Àlava y Viscaya. *Vascongado.* Cantabricus.

VASCUENCE. m. Lo llenguatge ó idioma de las provincias vascongadas. *Vascuence.* Cantabrica lingua.

VASCULAR. adj. Ple de vasos, venas, etc. *Vascular, vasculoso.* Venis seminatus. || Lo que pertany als vasos del cos. *Vascular, vasculoso.* Vascularis.

VASET. m. d. *Vasillo, ito.* Vasculus, i.

VASSALL. m. Súbdit de algun príncep, soberà ó senyor. *Vasallo.* Clien, tis, vasallus, i. || met. Qui regoneix dependència ó subjecció á altre. *Vasallo.* Clien, tis.

VASSALLATGE. m. Dependència del vassall á són senyor. *Vasallaje.* Clientella, æ. || Rendiment ó dependència de qualsevol inferior á són superior. *Vasallaje.* Servitus, utis.

VAST, A. adj. Dilatat, extès. *Vasto.* Vastus. || BAST. 1.

VATE. m. poét. Adiví, poeta. *Vate.* Vates, is.

VATICÀ. m. Nom que's dona al palació del Papa. *Vaticano.* Vaticanus, i.

VATICINADOR, A. m. y f. Qui vaticina. *Vaticinador.* Vates, is.

VATICINAR. v. a. Endevinar, pronosticar. *Vaticinar.* Vaticinor, aris.

VATICINI. m. Pronóstich, predicció. *Vaticinio.* Vaticinium, ii. || Resposta dels oracles. *Oráculo, vaticinio.* Fatum, i.

VAY. m. VALL. || adj. VUTT.

VAYA. f. Barla, mofa. *Vaya.* Convitium, ii. || interj. VAJA.

DONAR VAYA. fr. Fér burla de algú, xasquejarlo. *Dar vaya ó sogá.* Aliquem petere.

VAYL. m. VALL.

VAYLL. m. y f. VALL, FOSCO.

VAYLER. v. n. ant. VALER.

VAYNILLA. f. Planta sarmentosa, paràssita ó semiparàssita, que prospera én llocs càlits, humits y ombrívols. Fà un fruyt llarch á manera de veyna, un poch encorvat en sos extrems, comprimit, inflat en lo mitj, estriat en sa llargària, de co-

lor pardench al exterior, de un aspecte greixós, llustrós ab una molsa, en mitj de la qual se troba una multitud considerable de granets molt menuts, negres, quasi rodons y brillants. *Vainilla, vainica*. Vanilla, æ.

VAYNILLA DOBLE. Planta. *Agerato*. *Ageratum cælestinum*.

VAYVÉ. m. SACAPUTXO. || Moviment encontre de un cos á un costal y altre, ó endetrás y endavant. *Vaiven*. Fluitatio, nis. || náut. Corda prima de tres caps, compost cada un de dos y á vegades de tres fils, y serveix pera lligaduras de obenchs y de corriolas de major port, y cambia de nom segons á lo que s' aplica. *Baiben, vaiven*. Funiculus nauticus. || met. Varietat instable ó inconstància de las cosas, majorment de la fortuna. *Vaiven*. Fluctuatio, nis. || Encontre ó risch que exposa á pérdrer lo que s' intenta, ó mal-logra lo que's desitja. *Vaiven*. Discrimen, inis.

VE.

VECTIGAL. m. TRIBUT. || pl. Impósits que's pagan pel trasport de gèneros. *Vectigales*. Vectigalia, ium.

VEDA. f. Prohibició per lley de fèr alguna cosa. *Veda, vedamiento, coto*. Prohibitio, nis.

ALSAR LA VEDA. fr. Alsar ó revocar la prohibició que alguna cosa tenia. *Desvedar, desacotar, levantar, quitar el coto*. Prohibitionem tollere.

VEDADA. f. En algunas catedrals la campana que no's toca sinó quant mor lo bisbe ó algun canonge. *Vedada*. Interdicta campana.

VEDAMENT. m. VEDA. || PROHIBICIÓ, PRIVACIÓ.

VEDAR. v. a. Prohibir per lley, estatut ó manament. *Vedar*. Veto, as. || Destorbar ó embarassar la execució de alguna cosa. *Impedir, vedar*. Impedio, is. || Privar ó suspèndrer de ofici ó del exercici de ell. *Vedar, privar, suspender*. Inhibeo, es.

VEDAT, DA. p. p. Vedado. Vetitus. || m. Se diu del camp ahont està prohibida per lley, estatut ó manament la entrada. *Coto, vedado*. Ager interdictus. || m. ter. NOU DEL COLL.

VEDELL, A. m. y f. Lo bou ó vaca jovenets, y regularment se pren per la carn de dits animals, que's ven en la carniceria. *Ternero, becerro*. Vitulus, juvenis, i. || Lo de un any. *Añejo*. Vitulus anniculus. || Lo nonat ó que's tráu del ventre de la vaca morta. *Nonato*. Vitulus ex alvo extractus. || En las universitats literàries, porter ab la obligació de zelar la assistència á las aulas, avisar los dias de assueto ó feriat, avisar pera las juntas, ab altres càrrecs. *Bedel*. Bedellus, i. || f. GARA DE VEDELLA.

VEDELLA MANYAGA DE TOTA MAMA. ref. Denota que qui es de condició apacible en totas parts troba bon tracte y logra lo que desitja; y qui es de geni aspre y fort fins dels seus es aborrit. *Oveja duenda mama á su madre y á la agena; corderilla mega mama á*

su madre y á la agena, el cordero manso mama á su madre y á cualquiera, el bravo ni á la suya ni á la agena. Cunctarum agna cicur placidè bibit hubera matrum.

VEDELLAR. v. n. Parir la vaca. Vaccam parere.

VEDELLET, A. m. f. d. *Ternerico, illo, ito*. Vitulus, i.

VEDRIER. m. VIDRIER.

VEEDOR. m. Pesador públich y venedor de la seda. *Fiel, veedor*. Serici venditioni præfectus.

VEER. v. a. ant. VÉURER.

VEGA. f. Camp ó tros de terra baixa, plana y fértil. *Vega*. Campus, i.

VEGADA. f. Número ó reiteració de las accions ó paraulas, y 'l temps en que's feren. *Vez*. Vicis, is. || Torn, tanda, alternació de las cosas per orde successiu. *Turno, vez, vuelta*. Vicissitudo, inis. || Lo temps ú ocasió determinada en que s' executa alguna cosa, com: VEGADA hi hagué que no menjá res en tot lo dia. *Vez*. Hora, æ. || La quantitat que 's dóna ó reb de un cop. *Vez*. Haustus, us. || Junt ab la paraula CADA y alguns noms denota la repetició de actes. *Vez*. Iteratio, nis. || pl. Autoritat ó jurisdicció comunicada á altre pera obrar en són nom. *Veces*. Vices, um.

ALTRA VEGADA. m. adv. Altra ocassió. *Otra vez*. Aliàs. || Segona vegada. *Otra vez, segunda vez*. Rursus.

Á VEGADAS, Ó ALGUNA VEGADA. m. adv. Alguna acasí. *Á veces, á las veces*. Interdum. || ALTERNATIVAMENT.

Á VEGADAS NO ES COM Á VOLTAS. loc. Adverteix que no sempre logra sos fins la astúcia y engany, pus molts vegadas se cau en los llassos que's preparavan á altres. *Á las veces do cazar pensamos, cazados quedamos*. Sæpè ubi prædari mens est, præda manemus.

CADA VEGADA. m. adv. Totas las vegadas. *Cada vez*. Quoties. || Per orde successiu. *Á la vez, por vez, por veces*. Per vices.

CADA VEGADA QUE PIXA, MUDA DE INTENT. ref. pera denotar que algú es molt variable. *Mudado el tiempo, mudado el pensamiento*. Tempore mutato, mentem mutare memento.

DE UNA VEGADA. m. adv. De un sol cop, acció ó paraula. *De una ó de una vez, de un golpe*. Uno ictu.

MASSA VEGADAS. m. adv. Massa freqüentment. *Hartas veces, harto*. Sæpissimè.

MENJARSE Á ALGÚ MIL VEGADAS, Y NO VÉURER PER AHONT LI HA PASSAT. fr. irón. PORTAR Á VÉNDERER Á ALGÚ.

MIL VEGADAS Y MOLTAS VEGADAS. exp. De temps indeterminat. *Mil veces, muchas veces*. Sæpè.

NO ES AQUELLA LA PRIMERA VEGADA NI LA SEGONA. loc. ab que's nota 'l costum ó habilitat que algú té ó manifesta pera alguna acció. *No es la primera zorra que ha desollado*. Non semel hoc fecit.

TAL QUAL VEGADA. m. adv. Una que altra ocasió. *Tal vez, ó tal y tal vez, ó tal cual vez.* Aliquoties.

TAL VEGADA. adv. Acás ó per ventura. *Tal vez, acaso, quizás.* Forsan.

TOTA VEGADA QUE Ó UNA VEGADA QUE. exp. ab que 's dóna per certa alguna cosa. *Una vez que, ya que, todas las veces que.* Posito quod, quoniam.

TOTAS LAS VEGADAS QUE. m. adv. Sempre que. *Todas las veces que, cuantas veces.* Quotiescumque.

UNA VEGADA. loc. fam. que regularment s' usa pera comensar algun cuento, rondalla, etc. *Érase que se era.* Sic habete.

UNA VEGADA Y FORA, Ó UNA VEGADA Y NO MÉS. exp. Denota la resolució de no tornar á executar alguna cosa de que se n' está penedit. *Una y no mas.* Semel in vita.

VEGETABILITAT. f. La qualitat de vegetable. *Vegetabilidad.* Vegetabilitas, atis.

VEGETABLE. adj. y m. Lo que vegeta. *Vegetable.* Vegetabilis. || Se diu de la terra que pòt produhir plantas, y de la sal que's tráu de ellas. *Vegetable.* Vegetabilis.

VEGETACIÓ. f. L' acte y efecte de vegetar. *Vegetacion.* Vegetatio, nis.

VEGETAL. adj. Entrequímichs, llauradors, etc., lo que vegeta, creix ó produheix. *Vegetal.* Vegetans.

VEGETAR. v. a. Creïxer, augmentarse, nudrir-se. Se diu pròpiament de las plantas, y també s' usa com recíproch. *Vegetar.* Vegeto, as.

VEGETATIU, VA. adj. Lo que vegeta ó té virtut pera vegetar. *Vegetativo, vegetante.* Vegetans.

VEGUER. m. Jutge ordinari de un partit ó territori, que coneix de algunas causas en primera instància. *Veguer.* Tribunus, i.

VEGUERIA. f. y

VEGUERIU. m. La magistratura y territori de la jurisdicció del veguer. *Veguertia.* Tribunatus, us.

VEHEMÈNCIA. f. Ímpetu ó violència en lo moviment, ó sobrada activitat en la obra. *Vehementia.* Vehementia, æ. || Forsa y eficàcia de las rahons y persuasió. *Vehementia.* Vehementia, æ. || Forsa y eficàcia de algun efecte. *Vehementia.* Vehementia, æ.

VEHEMENT. adj. Lo que mou ó 's mou ab violència, ú obra ab sobrada forsa ó eficàcia. *Vehemente.* Fervidus. || Violent, impetuós. *Vehemente.* Vehemens. || VELÓS. || Dít de las suspiras ó indicis mòlt fundats. *Vehemente.* Vehemens.

VEHEMENTMENT. adv. m. Ab vehemència. *Vehementemente.* Vehementer.

VEHEMENTÍSSIM, A. adj. sup. *Vehementíssimo.* Vehementissimus.

VEHER. v. a. VÉURER.

VEHÍ, NA. adj. Qui viu ab altres en una mateixa casa, barri ó poble. *Vecino.* Incola, æ. || Lo qui té casa ó residència en un poble ó contribuheix á sas càrregas, encara que no visca en ell. *Vecino.* Vicinus. || Pròxim, cercà. *Vecino.* Vicinus. || Confi-

nant, immediat. *Vecino.* Affinis. || Semblant, coincident. *Vecino.* Affinis.

VEHÍ EN TERMES Ó PROP VEHÍ. Confinant. *Confinante, convecino.* Confinis.

ESTAR FALTAT Ó LLUNY DE VEHINS. fr. Se diu del qui s' alaba á sí mateix. *Tocar á laudes.* Sese laudare.

LO QUE MENJA MON VEHÍ POCH PROFIT ME FARÀ Á MI. ref. Denota que cada hu déu atendre a sos interessos. *Lo que come mi vecina, no aprovecha á mi tripa.* Vicinus quod venter edit, non utile nostro.

NO HI HA MÉS MAL VEHÍ, QUE UN APRENENT DE VIOLÍ. ref. que ademés del sentit recte significa la incomoditat ó molèstia que causan los vehins que tenen mòlt tràfech. *Buen abogado mal vecino.* Citharædus gravis vicinus.

VEHIBLE. adj. VISIBLE.

VEHÍCUL. m. fis. y med. Qualsevol cosa que serveix pera conduhir á altra, ó ferla passar ab més facilitat, com : l' ayre es lo vehícul de la veu, las artèries de la sanch, etc. *Vehiculo.* Vehiculum, i. || far. Lo licor que serveix en las precipitacions pera separar los cossos estranys. *Vehiculo.* Vehiculum, i. || m. Carro, cotxo y tot aparell que serveix pera trasportar ó conduhir, com llitera, etc. *Vehiculo.* Vehiculum, i.

VEHINAL. adj. Cosa de vehinat ó dels vehins. *Vecinal.* Vicinalis. || pl. Espècie de camins públichs que dirigian á la mar y á las ciutats y rius públichs, ó altre camí militar. *Vecinales.* Vecinales viæ.

VEHINAMENT. adv. Immediatament, pròximament. *Vecinamente.* Proximè.

VEHINAR. v. a. Juntar, posar una cosa prop de altra. També s' usa com recíproch. *Avecindar, avecinar, avecindarse.* Accedo, is.

VEHINAT. m. Tots los vehins de un lloch, vila ó ciutat. *Vecindad, vecindario, vecindado.* Vicinia, orum. || La rahó de vehí de un poble, per la habitació ó domicili en lo temps determinat per la lley. *Vecindad, vecindario.* Domicilium, ii. || Immediació, proximitat. *Vecindad.* Confinium, ii. || Cercania ó arrabal de ciutat. *Vecindad.* Suburbanitas, atis. || Las casas que estan prop las unas de las otras. *Vecindad.* Vicinitas, atis. || Semblansa, coincidència de las cosas. *Vecindad.* Affinitas, atis. || La llista, nòmina ó matricula de vehins. *Vecindario.* Municipium census.

VEHINATGE. m. ant. VERINAT.

VEIXAR. v. a. VEXAR.

VEJAM. exp. Á VÉURER.

VEIXELL. m. VAIXELL.

VEIXELLA. f. VAIXELLA.

VEIXER. v. a. VEXAR.

VEIXIGA. f. BOMBOLLA. || Inflor bermella que 's fá á las bèstias en las llagas del llom, la qual profundisa en la carn per sòn excessiu ardor. *Ardinculo.* In bestiarum armis tumor rubeus.

VEIXIGATORI, A. adj. Substància medica-

mentosa que aplicada al exterior irrita la pell y produheix bombolla. *Vegigatorio, vesicante*. *Vexigatorium*, ii.

VEJARES. (sén) loc. ant. CONVENIR, VENIR BÈ.

VEL. m. Cortina ó tela pera cubrir ú ocultar alguna cosa. *Velo*. Velum, i. || La toca ó beatilla que usen las monjas pera cubrir lo cap y la cara. *Manto, velo*. Velamentum, i. || Lo que 's posan las donas pera taparse la cara, que sól sér una talla de blonda, punt, etc. afegida á la mantellina. *Antifaz*. Nimbus, i. || JOU. 2. || met. Pretext. *Pretextio, velo, color*. Prætextus, us. || Obscuritat ó confusió del enteniment. *Velo*. Animi caligo. || Qualsevol cosa especialment obscura que lleva la vista de altra. *Velo*. Velamen, inis.

DONAR LÒ VEL. fr. Admètrer á alguna religiosa. *Dar el velo*. Sanctimonialem accipere.

PÈNDRE LO VEL. fr. Ferse monja. *Tomar el velo*. Parthenio velo inaugurari; sacro velo ornari.

TIRAR LO VEL. fr. Manifestar, descobrir alguna cosa. *Correr el velo*. Aliquid patefacere.

VELA. f. TOLDO. || Lo conjunt ó reunió de várias costuras de lona ó drap fort, que unida á sa respectiva verga, arbre ó estay, y desplegada al vent, dona impuls á la embarcació pera navegar. *Vela*. Velum, i. || Prenent la part pel tot s'enten la mateixa embarcació. *Vela*. Navis, is. || Prenent la causa pel efecte, s'enten la lleugeresa de un barco, com: buchs iguals en VELA, so es de un mateix caminar, ó igualment velers. *Vela*. Velum, i. || En sentit colectiu se pren pel velam ó conjunt de velas, total ó parcial. *Vela*. Velarum series. || La disposició ó situació mateixa en que la vela exerceix són esforços, quant lo vent li péga en deguda forma, ó per la cara de popa. *Vela*. Velum, i. || Candela de cera. *Bujía, vela*. Candela cerea. || VETLLA.

VELA CEBADERA. La que s'ajusta á la verga major del bauprés. *Vela cebadera*. Propinati ad proram mali velum.

VELA DE MITJANA. nául. MITJANA.

VELA ENCAPILLADA. Aquella que 'l vent tira sobre la verga ó estay. *Vela encapillada*. Velum vento compressum palo.

VELA LLATINA. Vela triangular. *Vela latina*, ó de *cuchillo*, ó *cúchilla*. Triangulare velum.

VELA QUADRA Ó RODONA. Vela quadrilonga y trapècia: s' anomena quadra per sa figura, y rodona perquè 's mareja y brasseja per rodó. *Vela cuadra, redonda* ó de *crúz, treo, vela de fortuna*. Quadratum velum.

AMAYNAR VELAS. fr. Arriarlas ó baixarlas, disminuir són número ó sas superfícies, ó aplacar l'ímpetu de sos esforços. *Amaynar velas*. Colligere vela. || met. Rendirse al enemich, cedir. *Amaynar velas, arriar la bandera, recular*. Palmam alicui dare, deferre. || Contenírse, moderarse. *Recoger velas*. Cohiberi.

EN VELA. m. adv. En vent. *En viento, en vela*. Pansis velis.

FÉR VELA. loc. náut. ant. FERSE Á LA VELA. || DIRIGIRSE, FÉR RUMBO.

FERSE Á LA VELA. fr. náut. Eixir del port y posarse á navegar. *Hacer ó hacerse á la vela, dar la vela ó dar vela, largar las velas; levar, biar vela, ponerse á la vela; marear, velejea*. Dare vela ventis; mari se permittere.

PLEGAR VELAS Ó LAS VELAS. fr. Unirlas á sas respectives vergas, de modo que no reban vent, ni aquest puga desplegarlas. *Recoger vela, aferrar, meter vela adentro*. Velum religare. || met. PLEGAR GÀBIAS.

VELAM. m. náut. Conjunt de velas. *Velámen, velaje*. Velorum apparatus.

VELAR. v. n. VETLLAR.

VELATXO. m. náut. La vela del mástil de proa. *Velacho*. Proræ velum.

VELEJADOR, A. adj. VELAR. 1.

VELEJAR. v. a. ant. náut. *Aparejar las velas para la marcha*. Funibus nauticis abtare.

VELER, A. adj. Embarcació lleugera, que camina molt á la vela. *Velero*. Navis velox ad velum. || Qui cuyda de las velas. *Velero*. Velorum præfectus. || Qui enten y exerceix l' ofici de fér velas. *Velero*. Velorum magister. || Teixidor ó fabricant de sederia. *Tejedor de velos*. Velorum textor. || ter. TEIXIDOR.

VELERIA. f. L' art de fér velas, la oficina ahont se fan y tot lo demès que té relació ab aquest objecte. *Velaría*. Velorum ars, etc.

VELET. m. d. de vel. *Velillo, ito, ico*. Parvum velum. || Vel prim. *Velete*. Subtilius velum.

VELETA. f. d. *Velilla, ita*. Velum exiguum.

VELL, A. m. y f. Persona de molta edat. *Viejo*. Senex, is. || adj. Antich, ó de molt temps passat. *Antiguo, viejo*. Longævus. || RANGI. || Contraposat á nou. *Viejo*. Vetustus. || met. Minyó jove de maduresa y judici que excedeix á sa edat. *Viejo*. Senex, is. || Qui té propietats de vell, com de renyar, de anar á poch á poch, etc. *Viejo*. Vetulus. || Lo qui tenint edat avansada vól fér lo jove. *Potrilla*. Viridis, lasciviensque senex. || Se diu del qui té experiència ó es difícil de que l' enganyen. *Viejo*. Retorridus. || Cosa que pertany á la vellesa. *Viejo*. Ad senectutem pertinens. || Se diu de las cosas dolentas, pel molt us que s' ha fét de ellas. *Malo*. Malus. || pl. Se diu del senyor y senyora majors de la casa respecte dels menors ó més joves. *Mayores, padres*. Majores, patres. || Nom que 's dona als aucells respecte dels seus fills novells. *Padres*. Parentes, um.

VELL CADUCH Ó XARUCH. fam. Molt vell; se diu de la persona molt atropellada per sa avansada edat. *Vejarron, vejancón, vegestorio, monton de tierra, viejo chocho ó cascotero*. Debrepitus, senior confectus.

VELL PETER. fam. Se diu per despreci del vell que 's llúfa ab freqüència ó involuntàriament. *Zullenco, zullon*. Cacaturiens senex.

VELL VERT. Aquell que encara que tinga molta edat no la manifesta, per mantenir-se fresch y obrar ab judici y maduresa. *Viejo verde*. Puer centum annorum.

VELL Y BOIG. Lo vell que té las accions y modals de jove, especialment en matèries alegres. *Viejo verde*; *la cabeza blanca, y el seso por venir*. Canum crine caput, rectè sed mentis agenum.

DEL VELL LO CONSELL, DEL RICH LO REMEY. ref. SI TENS DE PÉNDRE CONSELL, etc.

FÉR VELL Á ALGÚ. fr. pera denotar que aquells á qui 's conegué noy, són ja homes fets. *Hacer viejo á alguno*. Puerum aliquem novisse. || Pensar que algú té més anys dels que realment té. *Hacer viejo á alguno*. Aliquem senem reputare.

FÉRSE VELL. fr. met. Consumir-se per qualsevol cosa. *Hacerse viejo*. Levibus causis angi. || S' usa per resposta pera manifestar que algú's migra per estar ociós. *Hacerse viejo, consumirse*. Otiositate fastidire.

QUANT LO VELL FÁ BOJERIAS NO LI PASSAN AB VUYT DIAS. ref. Adverteix que quant una passió s'arriba á apoderar de un vell ab dificultat la vens. *Pajar viejo presto se enciende, ó arde mas presto, ó cuando se enciende, malo es de apagar*. Anus hircum redolet.

QUI VÓL SÉR VELL LLARCH TEMPS, QUE COMENSE PREST. ref. Aconsella la moderació en las accions y modo de procehir, perque 'ls excessos de la juvenut abrevian la vida. *Quien quisiere ser mucho tiempo viejo, comiézelo presto*. Si longum velit esse senex, citó quisque senescat.

SÉR LI VELL Á ALGÚ. fr. Tenir de vici ó de costum alguna cosa especialment mala. *Tenerlo de viejo*. A puero habere.

SÉR MÉS VELL QUE ADAM, QUE LA TINTA, QUE MATUSALEM, QUE 'LS CAMINS, QUE L' ANAR Á PEU, QUE 'L MAL PA, QUE L' ESCUPIRÁ TERRA, QUE 'L CAGAR, Ó QUE LA DAGA DE'N MIRÓ. fr. fam. hiperbólica, pera significar que alguna cosa es molt antiga. *Ser mas viejo que la sarna, que el repelon ó que préstame un cuartito*. Chao antiquior.

SÉR VELL. fr. Se diu de las cosas molt sabudas per antigüas y vellas. *Tener una cosa muletas*. Jam senuisse.

SI 'LS Vells FAN DE GATTERS, ¿QUÉ FARÁN JOVES SOLTERS? ref. pera repèndre lo mal exemple dels majors. *Cuando el cojo de amor muere, ¿qué hará quien andar puede? Si el guardian juega á los naipes ¿qué harán los demás frailes?* ¿Quit faciet cum claudus amat, vir cruribus acer?

LA VELLA SORDA QUANT FILA NO 'S TORBA. ref. que repren á las donas que per sa massa curiositat faltan á las obligacions. *Quien mucho mira, poco habla*. Fœmina spectatrix non est benè sedula ne-trix.

VELLAQUERIA. f. y derivats. BELLAQUERIA.

VELLÁS, SA. m. y f. aum. *Viejazo, viejote*. Annosus.

VELLAR. v. n. VETLLAR.

VELLEA Y VELLE DAT. f. VELLESA.

VEL-LEITAT. f. Voluntat ineficás, ó desitj va. *Veledad*. Velleitas, atis. || met. Inconstància, mutabilitat reprehensible en los dictàmens ó determinacions. *Lijereza, veledad*. Consilii mutabilitas.

VELLESA. f. La última edat de la vida. *Ancianidad, vejez, senectud*. Senectus, utis. || Antigüetat, l' estat últim de las cosas en sa duració. *Vejez*. Extrema ætas. || Los anys de excepció. *Vejez, Emeriti anni*. || La edat avançada de la persona. *Vejez*. Ruga, æ. || Impertinència de la edat en los vells. *Vejez*. Senilis conditio. || L' estat de deterioració de las cosas ab lo temps. *Vejez*. Vetustas, atis.

DONAR BONA Ó MALA VELLESA. fr. Tractar bè ó mal als vells. *Dar buena ó mala vejez*. Senibus parentibus esse solatio vel contra. || Tractarse bè ó mal en la vellesa. *Darse buena ó mala vejez*. Senectute frui dextera vel læva.

VELLET, A. m. y f. d. *Viejecito*. Vetulus, i.

VELLÓ. m. Moneda de coure. *Vellon*. Moneta ærea. || Tota la llana de cada ovella ó be, que esquilada queda junta, y també la mateixa pell ab la llana. *Tuson, vellon*. Vellus, eris. || BORRALLÓ. 1. || ant. Pel moixí, que ix sobre del llabi. *Bozo*. Pubes, is. || Lo pel moixí que ix en algunas parts del cos de la persona. *Vello*. Villus, i. || BORRISOL. 2. || fam. VELLESA.

VELLONET. m. d. *Velloncico, illo, ito*. Parvum vellus.

VELLÓS, A. adj. Lo que té velló. *Vellon, velludo*. Villosus.

VELLOT, A. adj. Se diu del vell ó vella ridículs. *Vejete, vejestorio*. Ridiculus senex.

VELLUT. m. Drap pelut de seda ó cotó. *Felpa, velludo, terciopelo*. Heteromallum, i. || pl. AMARANTA. || PANNA. 2.

VELLUT DE COTÓ. Teixit de cotó semblant al vellut. *Pana, felpa*. Villosum hirsutum textum.

VELLUTER. m. Fabricant de vellut. *Terciopelero, vellutero*. Heteromallepeus, i.

VELOCÍSSIM, A. adj. sup. *Velocísimo*. Velocissimus.

VELOCÍSSIMAMENT, adv. m. sup. *Velocissimamente*. Velocissimè.

VELOCITAT. f. Lleugeresa ó promptitut del moviment. *Velocidad*. Velocitas, atis. || Prestesa ó agilitat en executar ó apèndre alguna cosa. *Velocidad*. Velocitas, atis.

VELÓS. adj. Lleuger, prompte en lo moviment. *Veloz*. Velox. || Àgil, prompte en l' executar y discórrer. *Veloz*. Celer.

VELOSMENT. adv. m. Ah velocitat. *Velozmente*. Velociter.

VENA. f. Llenca de tela molt més llarga que ampla ab un tros de veta á cada cap, pera assegurar lo coixinet de las sàngries y altres usos. *Venda*. Vitta, fascia, æ. || Vas per ahont circula la sanch

del animal. *Vena*. Vena, æ, phlebs, bis. || Lo ram de metalls que's cria en l' interior de la terra, y la mateixa terra treta ja de la mina. *Vena, veta*. Metallí vena. || La diferent qualitat ó color de la terra que's troba cavanla. *Vena*. Vena, æ. || Mineral de aygua en las entranyas de la terra. *Vena*. Aquæ vena. || Nirvî, veta ó fibra en las plantas, per ahont reben l' aliment de la terra. *Vena*. Fibra, æ. || Veta ó llista de vários colors en algunas pedras, etc. *Vena, veta*. Vena, æ. || Númen poétich. *Númen, vena*. Oestrum, i: || En lo moltó part grassa en lo clatell, dura, forta y molt gustosa. *Morrillo*. Occipitis arietina caro. || La que's posa á las criaturas acabant de náixer pera subjectar lo drap que cubre 'l llombrígol, fins que aquest se séca. *Ombliquero*. Umbilicalis vitta.

VENA BASÍLICA. cir. Una de las del bras. *Vena basilica*. Basilica vena.

VENA CAVA. cir. Una de las principals del cos humá que entra en lo ventrícul dret del cor. *Vena cava*. Vena cava.

VENA DE BOIG. RAM DE BOIG.

VENA DE MANIULAS. Espécie de vena ó faixa de tela dividida en sos extrems, sèns arribar al mitj, de modo que fôrma quatre caps. *Galápago*. Quadripartita fascia.

VENA PORTA. cir. Vena grossa, 'l tronch de la qual està entre las eminèncias de la superfície interior del fetge. *Vena porta*. Jecuris porta.

ACOSTARSE LA VENA. fr. min. Inclinar-se la vena del metall á altra part del paratge en que estava marcada ó estacada. *Acostarse, la vena ó el metal*. Metallí venam diverti.

APURAR LA VENA. fr. poét. Fèr tots los esforços possibles de ingeni per alguna cosa. *Agotar ó apurar la vena*. Ad incitas ingenium redigere.

OBRR LA VENA. fr. SANGRAR.

PICAR LA VENA. fr. SANGRAR. || met. Ocórrer ab fecunditat y afluència las espècies als poétas. *Picar la vena, soplar la musa*. Divino spiritu afflari.

POSAR UNA VENA ALS ULLS. fr. met. Posar algun embaràs al coneixement ó á la rahó pera que no's vejan las cosas com són en sí. *Vendar los ojos*. Lumen rationis tenebris obducere.

REVENTARSE LA VENA. fr. Rómprer-se per sí mateixa, ó per havèr rebut algun cop, de lo que resulta pérdrer-se molta sanch. *Descabezarse una vena*. Venam solvi.

VENABLE. m. ant. Dart que's llansava ab la ma. *Venablo*. Venabulum, i.

VENACIÓ. f. ant. La acció de cassar feras. *Venacion*. Venatio, nis.

VENAL. adj. Lo que està pera véndrer. *Venal, vendible*. Emptitius. || met. Subjecte que's deixa corrompèr ab dádivas. *Venal*. Venalis. || Cosa de las venas. *Venal*. Ad venas pertinens.

TRAÛRER Á VENAL. fr. Publicar alguna cosa que estava oculta. *Sacar á plaza*. In vulgus edere.

VENALITAT. f. Qualitat de venal. *Venalidad*. Venalitas, atis.

VENALMENT. adv. m. De un modo venal ó interessal. *Sordidamente, venalmente*. Sordidè.

VENÀTICH, CA. adj. Qui té vena de boig, ó ideas y espècies extravagants. *Lunático, vendtico*. Qui insania interdum corripitur.

VENATORI, A. adj. Cosa de venació ó cassa. *Venatorio*. Venatorius.

VENCEDOR, A. m. y f. Lo qui vens. *Vencedor*. Victor, is. || adj. Se diu també de las cosas inanimadas. *Vencedor*. Vincens.

VÈNCER. v. a. Rendir ó subjectar al enemich. *Vencer*. Vinco, is. || Rendir á algú algun dolor, passió, etc. *Vencer*. Vinco, is. || met. Guanyar, excedir á altre en habilitat, destresa, etc. *Vencer*. Supero, as. || Superar las dificultats. *Vencer*. Vinco, is. || Guanyar, prevalèixer una cosa contra altra. *Vencer*. Prævaleo, es. || Eixir algú ab la seva en alguna disputa, etc. *Vencer*. Vinco, is. || Decantar ó inclinar alguna cosa, etc., fentli pérdrer la línea recta en que estava. *Vencer*. Declino, as. || Reduïr á algú de són dictámen á altre ab rahons persuasivas. *Vencer*. Convinco, is. || Sufrir ab paciència algun treball. *Vencer*. Labores perferre. || met. Pujar, traspasar algun mal camí, costa ó montanya. *Superar, vencer*. Supero, as. || Càurer ó cumplir-se 'l termini senyalat. *Aspirar, vencer*. Reditus provenire. || v. r. Subjectarse, reprimir-se. *Vencer*. Sui victoriam consequi; se ipsum vincere.

VENCÍ. m. VENCILL.

VENCIBLE. adj. Lo que's pót vèncer. *Vencible*. Vincibilis, expugnabilis.

VENCILL. m. Lligam de camas de blat, ginesa, ó altra cosa equivalent pera lligar garbas ó feixos de blat. *Tramojo, vencejo*. Vinculum manipulorum.

VENCIMENT. m. L' acte y efecte de vèncer. *Vencimiento*. Victoria, æ. || La inclinació ó torciment de alguna cosa. *Vencimiento*. Declinatio, nis. || Lo temps en que fineix un plasso, lletra de cambi, etc. *Vencimiento*. Tempus reditum præfixum.

VENSO. m. ant. VENCIMENT.

VENCRE. v. a. ant. VÈNCER.

VENDA. f. Contracte pel qual se transfereix á altre 'l domini perpétuo de alguna cosa pel preu pactat. *Venta*. Venditio, nis. || Acció de véndrer. *Venta, vendicion*. Venditio, nis. || Lo modo de véndrer públicament sens necessitat de escriptura, com en las firas, etc. *Vendeja*. Nundinatio, nis. || Se diu de la ganància ó pérdua de lo que's vá venent, y així 's diu: tenir bona ó mala *VENDA*. *Venta*. Mercatus, us. || VENDEDURAS. || ant. RANDA.

DE BONA VENDA. m. adv. VENDIBLE. 2.

ESTAR EN VENDA. fr. Denota que alguna cosa està de manifest pera véndrer-se. *Estar de venta ó en venta*. Prosto, as.

FÈR BONA LA VENDA. fr. Assegurar-la, donarla per

bona y valedora. *Hacer buena la venta.* Venditionem firmem reddere.

VENDATGE. m. L'envenenament ó lligadura metòdica de la vena en alguna part del cos. *Vendaje.* Ligamentum vittarum ope.

VENDAVAL. m. Vent de la part del sur, inclinat á ponent. *Noto, vendaval.* Austler, i.

VENDIBLE. adj. Lo que's pòt vèndrer ó està posat en venda. *Vendible.* Vendibilis. || Lo que's ven fàcilment ó á bon preu. *Vendible.* Vendibilis.

VENDICIÓ. f. VENDA. 2.

VENDRE. v. n. aut. VENIR.

VÈNDRER. v. a. Enagenar, traspasar á altre la propietat de lo que's posseheix pel preu convingut. *Vender.* Vendo, is. || Exposar al públich géneros pera sa venda. *Vender.* Vendo, is. || Subjectar, executar per interés alguna cosa immaterial que resulte en detriment propi, com: VÈNDRER la honra, la justícia, la llibertat, etc. *Vender.* Vendo, is. || Faltar á la fe, amistat ó confiança, trahir. *Vender.* Fidem fallere. || Proposar algú ab rahons aparents la bondat de algunas cosas que en realitat no tenen, com: VÈNDRER garsas per perdius. *Vender.* Adulterina pro legitimis vendere. || Fèr á saber, participar alguna notícia, etc. *Vender.* Rem novam vendere prout data fuit. || Fèr que algú li coste mòlt treball, diligència ó fatiga 'l conseguir alguna cosa. *Vender.* Carò vendere. || v. r. Fingirse ó jactarse algú de lo que no té, ó de lo que no es. *Venderse.* Sese venditare.

VÈNDRER Á LA MENUDA. fr. Vèndrer en curtas porcions lo que s' havia comprat per major. *Regatear; hacer plaza; vender por menor.* Minutim vendere.

ESTAR PER VENDRÉR. fr. Deixarse véurer mòlt alguna dona ab lo fi de que algú la demane pera casarse ab ella. *Estar de venta, ó en venta.* Fœminam sese spectandam offerre.

LO QUE S' HA DE VÈNDRER NO HO CAL EMPENYAR. loc. ab que s' exhorta y dóna pressa á algú pera que execute sèns dilació lo que deu fèr ó de que s' ha encarregat. *Para luego es tarde.* Perquam citius serò erit.

PORTAR Á VÈNDRER Á ALGÚ, Ó VÈNDRER Á ALGÚ AL MITJ DEL DIA, Y FEBLI CONTAR LA MONEDA. fr. prov. Sér mòlt més sagàs, astut ó intel·ligent que altre. *Poder vender en un buen mercado.* Longè aliquem arte præstare.

QUI TÉ QUE VÈNDRER, TÉ QUE PÈNDRER. ref. QUI TÉ TIONS FÁ ESTELLAS.

VENECIÀ, NA. adj. Natural de Venécia en Itàlia. *Veneciano.* Venetianus.

VENEDOR, A. m. y f. Qui ven. *Vendedor, vendadero.* Venditor, is. || Qui té per ofici 'l vèndrer. *Vendadero.* Caupo, nis. || Subjecte á venda ó que probablement s' ha de vèndrer. *Vendible.* Vendibilis, vendendus.

VENEDURAS. f. pl. La paga de la comissió ó treball de vèndrer. *Vendaje.* Venditionis stipendium.

VENEMAR. v. a. y derivats. VEREMAR.

VENENAR. v. a. ENVENENAR.

VENENARI. m. APOTECARI.

VENENO. m. Qualsevol substància que presa ó aplicada en poquíssima quantitat altera tant la economia del animal, que produheix sempre efectes mortals ó quasi mortals. *Tósigo, veneno, ponzoña.* Virus, venenum, i. || Qualsevol cosa gravement nociva á la salut. *Veneno.* Valetudini adversa res. || met. Lo mal gust de las cosas, especialment agre. *Veneno.* Acerbitas, atis. || La ira, rencor ó altre efecte excessiu. *Veneno.* Iracundia, æ. || Qualsevol cosa perjudicial á la salut del ànima, bonas costums ó puresa de la fè. *Veneno.* Animi pernicies.

VENENÓS, A. adj. Lo que inclou veneno física ó moralment. *Mortal, venenoso, ponzoñoso.* virulento, venino, venenifero. Venenosus. || astr. Nom que donan los astròlechs al signe de escorpi. *Venenoso.* Veneficus.

VENENOSITAT. f. Qualitat de lo venenós. *Venenosidad.* Venenum, i.

VENERA. f. La insègnia, placa ó medalla que 'ls caballers de alguna orde portan penjada en lo coll. *Placa, venera.* Pectorale insigne.

VENERABLE. adj. Digne de veneració. *Venerable, venerando.* Venerabilis. || Epíteto que's dóna á las personas eclesiàstiques constituïdes en prelacia ó en dignitat. *Venerable.* Venerabilis.

VENERABLEMENT. adv. m. Ab veneració. *Venerablement.* Reverenter.

VENERACIÓ. f. Estimació respectuosa de las cosas segons són mèrit. *Veneracion, reverencia.* Veneratio, nis. || CULTO.

VENERADOR, A. m. y f. Qui venera. *Venerador, venerante.* Venerator, is.

VENERANDO, A. adj. VENERABLE.

VENERAR. v. a. Reverenciar, respectar, honrar. *Reverenciar, venerar.* Venerator, aris. || Donar culto á Deu, als Sants y cosas sagradas. *Adorar, venerar, reverenciar.* Colo, is.

VENERAT, DA. p. p. y adj. *Venerado.* Veneratus.

VENÉREO, A. adj. Cosa que pertany á Vènus ó á la sensualitat. *Venéreo.* Venereus. || SENSUAL.

VENERETA. f. d. *Veneruela, venerica, illa, ita.* Exiguum pectorale.

VENETA. f. d. de vena pera embolicar la sangria, etc. *Vendeja.* Exiguus vitta, fasciola, æ. || Vena petita per ahont corre la sanch en lo cos del animal. *Venica, illa, ita.* Venula, æ.

VENGALA. f. Jonch de Indias, y per extensió qualsevol altre bastó treballat pera portarlo en la ma. *Bengala.* Virga, æ.

FOCHS DE VENGALA. Artifici pirotècnich que consisteix en canons llarchs y prims de cartró plens de una mixtura de salnitre, sofre y antimoni y produheix una llum blanca y mòlt brillant. *Fuegos de bengala.* Pirotecnia virga.

VÈNIA. f. Llicència ó permís. *Venia.* Venia, æ. ||

Perdó de la ofensa ó culpa. *Venia*. Culpæ remissio.

|| Humiliació que 's fá ab lo cap, pera saludar cor-tesment. *Venia*. Capitis dimissio. || for. La llicén-cia que concedeix lo rey á consulta de tribunal competent, pera que 'ls menors de vint y cinch anys administren sos bens per sí, sèns intervenció del curador. *Venia*. Venia, æ.

VENIAL. adj. Lo que s' oposa levement á la lley ó precepte. *Venial*. Venialis, venia dignus.

VENIALITAT. f. La qualitat de la culpa le-ve. *Venialidad*. Culpæ levitas.

VENIALMENT. adv. m. Levement, que fácil-ment se pót perdonar. *Venialmente*. Leviter, venia-liter.

VENIDER Ó VENIDOR, A. adj. Futur, que ha de venir ó succehir. *Futuro*, *venidero*, *venituro*. Ven-turus. || m. pl. Los que han de viurer després. *Sucesores*, *venideros*. Posterii, orum.

VENIR. v. n. Caminar algú de la part de allá á aquesta. *Venir*. Venio, is. || Succehir, sobrevenir, com : VENIR lo cas. *Venir*. Evenio, is. || Succehir-se una cosa á altra, com : l' any que ve. *Venir*. Venio, is. || Seguir-se, provenir una cosa de altra. *Derivar*, *venir*, *nacer*. Sequor, eris. || Eixir, resultar, com : VENIR á duro la cana. *Salir*. Tali pretio esse. || In-ferirse, col-legirse una cosa de altra. *Inferirse*, *co-legirse*, *seguirse*. Deduco, is. || Passar lo dominió us de alguna cosa de uns á altres. *Venir*. Venio, is. || Acudir á algun jutge ó presentarse en algun tribu-nal las causas, especialment de recurs y apel·lació. *Venir*. Accedo, is. || Presentarse. *Venir*. Adsum, es. || Acudir á alguna part determinada, com : N. VE aquí cada dia. *Venir*. Concurro, is. || Arribar algu-na cosa per medi del qui la pórtia, com : VENIR per mar, ab la diligència. *Venir*. Adduco, is. || Valerse de algú, demanarli ó persuadirli alguna cosa, com : me vingué ab un empenyo. *Venir*. Accurro, is. || Originarse, procehir, com : VENIR de un llinatge noble. *Venir*. Orior, iris. || Excitarse, móur-se al-gun afecte ó passió. *Venir*. In desiderium venire.

|| Succehir finalment alguna cosa que s' esperava ó temia, com : després de tant temps malalt, al últim vingué á morir. *Venir*. Tandem accidere. || Oferirse ú ocórrer alguna cosa á la memória. *Ve-nir*. In mentem venire. || Arribar alguna cosa al estat de perfecció en sa línea, com : VENIR al us de la rahó. *Venir*. Pervenio, is. || Arribar, com : HAN vingut molts provisions. *Llegar*, *venir*. Advenio, is. || Acompanyar, y així 's diu : F. VENIA ab nosal-tres. *Venir*. Comitor, aris. || Acométre, embestir á altre anant detrás de ell, com : VENIR l' enemich. *Acometer*, *venir*. Aggredior, eris. || Convenir, ac-ceptar, aderirse al dictámen de altre. *Estar*, *ve-nir*, *adherirse*. In eadem esse sententia. || Recórrer finalment al medi que no 's volia executar. *Recur-rir*, *venir*. Decarro, is. || Resóldr-se, determinar-se á tractar alguna cosa com la principal del as-sumpto. *Ir*. Eo, is. || Péndrer posada en alguna part, com : quant ve á Barcelona, ve á ma casa.

Venirse. Venio, is. || Proposar, com : aquí 'm ve ab tonterias, ab rahons, etc. *Proponer*, *venir*. Accedo, is. || Passar de algun lloch lluny á altre que està més prop, y així estant en Barcelona 's diu bè : vingué de València á Mataró, y no á Madrid. *Venir*. Venio, is. || També 's diu de las cosas inanimadas, com : lo vent ve per aquest costat. *Venir*. Venio, is. || Créixer, augmentarse, com : la ciència de mòl-tas cosas ve per la experiència. *Venir*. Augeri. || Produhir-se alguna cosa en algun terreny y á sòn temps, com : tótas las cosas VENEN á sòn temps, y las figas en agost. *Venir*. Evenio, is. || COINCIDIR.

VENIR Á MENOS. fr. TOBNAR Á MÉNOS.

VENIR AL DESSÚS. loc. ant. *Echase encima*, *aco-meter*. Ruere, impetere.

VENIR BÈ. fr. Acomodarse, conformarse una cosa ab altra. *Venir bien*, *sentar*, *ser á propósito*. Aptari.

VENIR Ó ESTAR MOLT INFLAT Ó PRENTAT. fr. fam. Venir enfadat, esperant ocasió pera manifestar sòn sentiment. *Venir ó estar de picadillo*. Acerbitatis explicandæ causam expectare.

VENIR DE NOU. fr. Causar novedat, no tenir notí-cia de lo que 's diu. *Cojer de nuevo*, *sorprender*. Novi aliquid evenire.

VENIR RODEJANT. fr. RODAR.

VENIRSE EN POPA. loc. ant. náut. *Gobernarse en popa*. In puppa regere.

DEIXARLO VENIR, Ó QUE VINGA. fr. Molt comú en negocis, jochs, disputas, etc. pel mateix que espe-rar, aténdrer, pera determinar en vista de lo que diu. *Dejar venir á uno*, *ó que venga*, *ver por donde viene*, *veamos por donde parte ó lo que dice*, *que suerte le cae*, *ó que razon alega*. Ad tempus consi-lium capiam.

FÉR COM QUI L'HI VE DE NOU. fr. FÉR COM QUI NO HO SAB.

FÉR VENIR. fr. Atráurer, fér acudir. *Llamar*. At-traho, is.

FÉR VENIR BÈ. fr. Entre fusters y altres artífices, ajustar unas pessas ab otras, de modo que s' unes-can bè. *Acoplar*. Copulo, as. || met. Disposar algú las cosas á sòn gust. *Hacer venir bien*, *acomodar*. Convenio, is.

NO VENIR DE NOU Ó NO VENIR RES DE NOU. fr. ab que algú denota que ja está previngut pera 'l que li succeheix. *No cojer de susto*. Nihil moveor.

VINGA LO QUE VINGA. loc. Succehesca lo que suc-cehesca. *Venga lo que viniere*. Quidquid acciderit.

VENJA. f. VENJANSÀ.

VENJABLE. adj. Lo que 's pót ó déu venjar. *Vengable*. Vindicatione dignus.

VENJADOR, A. m. y f. Qui venja ó 's venja. *Vengador*. Ultor, is. || teol. Se diu de la justícia de Déu que li feu castigar los pecats dels homes en sòn mateix fill. *Vengadora*. Ultrix, icis.

VENJANSÀ. f. Pena, ultratge que 's fá al ene-mich en satisfacció de algun agravi. *Despique*, *ven-ganza*. Ultio, nis. || Càstich just, pena de algun de-licte. *Venganza*. Punitio, nis.

VENJANSETA. f. d. *Vengancilla*. Levis vindicta.

VENJAR. v. a. Péndrer venjansa ó satisfacció del agravi rebut. També s' usa com reciproc. *Despicarse, vengarse*. Ulcisci. || Castigar, com: Déu VENJA las injúrias que's fan á sa lley y manaments. *Vengar*. Punio, is. || Recompensarse, rescabalar-se, com: no menjaré olla, però 'm VENJARÉ en las postras. *Desquitarse, vengarse*. Compensó, as.

VENJAT, DA. p. p. y adj. *Vengado*. Vindictus.

VENJATIU, VA. adj. Inclinat á la venjansa ó que's complau en ella. *Vengativo, vindicativo, enconoso*. Ultionis habitus.

VENÓS, A. adj. Lo que té venas. *Venoso*. Venosus. || Lo qui té las venas de las camas molt grossas ó infladas. *Venoso, varicoso*. Varicosus. || bot. S' aplica á las fullas que tenen vasets sobreixits de sa superfície, que s' extenen ab sas ramificacions desde 'l mitj de la fulla fins á las voras. *Venoso*. Venosus. || Lo que pertany á las venas. *Venoso*. Venosus.

VÉNRRER. v. a. VÉNDERER.

VENCRE. v. a. VÉNCER.

VENSÓ. f. ant. VENCIMENT, DERROTA, DISPERSIÓ. MÉTREER EN VENSÓ. loc. ant. VÉNCER, DERROTAR, etc.

VENTUT, DA. p. p. y adj. *Vencido*. Victus, emeritus.

DONARSE PER VENTUT. fr. Cedir en alguna disputa, etc. *Darse por vencido*. Dare manus.

VENT. m. Corrent del ayre violent ó agitat, produhida en la atmósfera per várias causas naturals, unas constants y altrás variables, que en la navegació 's considera baix dos aspectes ó relacions, que són la de sa direcció y la de sa força, y té moltíssimas denominacions segons las circums-tàncias. *Viento*. Ventus, i. || AYRE. || met. Lo que mou ó agita l' ánimo. *Viento*. Ventus, i. || Vanitat, jactància. *Tramontana, viento, humo, ventolera*. Ventosa mens. || Sentiment, esment, rastre. *Viento*. Odor, is. || Cosa molt lleugera. *Viento*. Ventus, i. || Corda llarga pera governar una cosa suspesa en l' ayre. *Viento*. Penduli ponderis gubernaculum. || Lo medi que ajuda á la consecució de alguna cosa, com: lo VENT de la fortuna, etc. *Viento*. Subsidium, ii. || pl. Cada un dels trenta y dos rumbos de la agulla náutica. *Vientos*. Venti, orum. || Los vents que tenen nom propi 's trovarán en sos respectius llochs, com: CERS, LLEVANT, etc.

VENT Á FIL DE RODA. náut. Ló que precisament pórtla sa direcció del punt á que déu dirigir-se 'l rumbo. *Viento á fil de roda, por la proa ó por el pico*. Ventus in proram feriens.

VENT Á LA CUADRA. náut. Lo que búfa perpendicularment al rumbo á que's navega. *Viento á la cuadra, ó de medio costado, ó al medio costado ó atravesado*. Ventus navim transversim feriens.

VENT BONANSA. náut. Lo de força moderada que permet felís navegació. *Viento bonancible*. Secundus ventus.

VENT DE BOCA. Paraulas superfluas y promesas vanas. *Pastillas de boca*. Inania verba. || Vanas amenassas. *Baladronadas, fanfarronadas*. Ventosa verba.

VENT DE BOLINA. náut. Lo que búfa desde las sis á las vuyt quartas, ó permet fér rumbo de derrota navegant de bolina. *Viento de bolina*. Ventus adversus.

VENT DE CALMA. Aquell, la força del qual va disminuhint aproximant-se la calma, ó bufant fluixament ab intermissió. *Viento calmoso*. Ventus malaciam protendens.

VENT DE MAR. Lo que ve del cos'tat de la mar ab respecte á la terra. *Viento á la mar, marero, de fuera, de marina; virazon*. Ventus maritimus.

VENT DE TERRA. 'L que búfa desde la terra envers la mar. *Viento de tierra ó terral*. Ventus é terra consurgens.

VENT EN POPA. náut. Lo que ve diametralment oposat al rumbo que's pórtla, so es, per la popa mateixa. *Viento en popa*. Ventus secundus.

VENT ESCÁS. náut. Lo que ni encara de bolina permet navegar al rumbo que déu fer-se, y sols deixa seguir algun dels immediats. *Viento escaso ó puntero*. Adversus ventus.

VENT FORSAT. náut. Lo que obliga á buscar abrich ó fondejar á tota costa, ó fér altra maniobra violenta pera deslliurarse de algun perill, ó evitarlo. *Viento forzado*. Impetuosus ventus.

VENT FORT. náut. Lo que búfa ab moltíssima força, que obliga á ferrar las velas, y á mantenirse ab las dos majors. *Ventarron*. Ventus furens.

VENT FRANCH. náut. Lo que dóna lloch pera seguir són rumbo determinat, navegant en bona vela ó sens necessitat de apuntar las bolinas. *Viento franco*. Dexter ventus.

VENT FRESCH. náut. Lo que búfa ab força, de modo que fá anar las velas plenas sens capicularlas ni bátrerlas contra 'ls arbres, etc. *Viento fresco, de todas velas ó de juanetes*. Ventus vehemens.

VENT PARTICULAR. náut. Lo que búfa en los mars ahont sa direcció no es constant. *Viento particular*. Particularis ventus.

VENT SERÉ. 'L noroest. *Regaçon*. Boreas, æ.

VENTS CARDINALS. Los que s' originan dels quatre punts principals del horisont. *Vientos cardinales*. Cardinalis venti.

VENTS GENERALS. Los que regnan ó guardan una direcció constant en vários paratges del globo, durant certas estacions ó número de dias. *Vientos generales ó reglados*. Generales venti.

VENTS PERIÓDICHS. Los que's mudan ó cambian pel regular en direccions oposadas en temps determinats. *Vientos periódicos*. Periodici venti.

VENTS REGULARS. Los generals y 'ls periódichs. *Vientos regulares*. Regulares venti.

AFIRMAR Ó ASSEGURAR LO VENT. fr. Adquirir aquest constància en sa direcció. S' usa més comunment com reciproc. *Afirmar, afianzar, asegurar, fijar el viento.* Ventum constanter dirigi.

AGUANTARSE AB LO VENT. fr. náut. Mantenir-se or-sant y sens pérdrer notablement lo barlovent, aguantant més ó ménos la vela segons sas circums-tàncias, però sempre en quantitat superior á la que segons ella se sól portar. *Aguantarse con el viento.* Sinistrorsum constanter navigare.

ALLARGAR LO VENT. fr. náut. Mudar aquest de di-recció envers popa. *Alargar el viento.* Ventum pup-pim versus mutari.

¡AL VENT! **¡AL VENT!** m. adv. náut. ab que s'avi-sa al timoner pera que orse. *¡Al viento!* *¡Al viento!* *¡Ad ventum!* *¡Ad ventum!*

APRETAR LO VENT. fr. Aumentarse molt sa forsa, bufar excessivament. *Apretar el viento.* Ventum ve-herementem incumbere.

BON VENT DE CUL Ó BON VENT Y BARCA NOVA. loc. fam. *BON VIATGE 2.* **|| LA ANADA DEL FUM.**

BUSCAR LO VENT. fr. náut. Orsar, veu de mando al timoner, pera que no 's descuyde y orse á no desperdiciar. *Buscar el viento.* Ventum querere. **||** Acercarse la nau al vent ó tenir propensió á orsar. *Buscar el viento, pegarse al viento, partir el puño.* Ventum querere.

CAMINAR Ó ANAR VENT EN POPA. fr. met. Anar bè 'ls negocis ó pretensions. *Picar el viento, ir viento en popa, ir á buen viento la parva.* Prospere agi.

CÓRRER MÉS QUE 'L VENT. fr. Córrer ab suma velo-citat. *Dejar atrás los vientos; dejar tras sí el aire; ser mas veloz que cometa.* Aura velocior.

DECLARARSE 'L VENT. fr. náut. Fixar aquest sa di-recció y forsa després de haver estât variable; y també rómpre un temporal per part determinada; després de haverse manifestat indecis. *Declararse el viento.* Ventum ostendi.

DE VENT QUE ENTRA PER FORAT, DÈU TE GUART. ref. *GUÁRDAT DE HOME MAL BARBAT, etc.*

EN BON VENT TOTHOM ES BON MARINER. ref. pera denotar que la execució de alguna cosa no té nin-gun mérit, per sér molt fácil ó per sas favorables circumstàncias. *Viento en popa y mar bonanza nave-gaba Sancho Panza; viento en popa es medio puerto.* Haud digna laudis quæ facillima sunt.

FÉR Á TOTS VENTS. fr. met. MENJAR AB DOS QUEIXOS.

FÉR TAL Ó TAL VENT. fr. Bufar ó dominar algun dels vents. *Correr tal ó tal viento.* Hunc vel illum ventum spirare.

FÉR VENT. fr. Bufar ab forsa l' ayre. *Correr viento, ventear, ventilar, ventar, soplar.* Ventum perflare.

GIRARSE Á TOTS LOS VENTS. fr. met. Denota la in-constància de algú ó la facilitat de atráurerlo á qualsevol dictàmen. *Moverse á todos vientos.* Quo-libet vento duci.

GIRARSE, MUDAR Ó MUDARSE 'L VENT. fr. Ferlo di-ferent del que feya. *Mudarse, cambiar el viento.* Ventum mutari.

GROB DE VENT. RÁFAGA.

GUANYAR LO VENT. fr. náut. Lograr lo paratge per ahont búfa 'l vent per costat ventatjós. *Ganar el viento.* Ventum secundum obtinere.

HERETAR DEL VENT. loc. ant. *Recibir una herencia imaginaria.* Inania hæreditare.

MÉS VAL BON VENT QUE FORSA DE REMS. ref. Denota la gran ventatja que pórtia la vela, en los esforços que exerceix impel-lida del vent, encara sobre 'ls majors que pугan fér tots los remes junts. *Mas vale palmo de vela que remo de galera.* Vela remis præ-santior.

NAVEGAR Á TOTS VENTS. fr. met. ab que's nóta al qui segueix lo partit que predomina, ó que li té més compte. *Irse con el viento que corre; viva quien vence.* Victrices partes sequi.

NO SE N' HO PORTARÁ 'L VENT. fr. NO SE N' HO POR-TARÁN LAS RATAS. **||** fr. que's diu de la seguretat en las cosas pesadas ó sólidas. *No se lo llevará el aire.* Haud ad levitatem venti rapietur.

PARARSE AL VENT. fr. Assossegar-se, deixar de bu-far. *Echarse, calmarse el viento.* Ventum sedari.

PÉNDRE LO VENT. fr. náut. Acomodar y disponer las velas de modo que reban lo vent. *Tomar el viento.* Ventum capere. **||** SEGUIR LO RASTRE. 2.

PICAR LO VENT. fr. náut. Comensar á bufar ó cór-rer favorable y suficient pel rumbo y navegació que's pórtia. *Picar el viento.* Ventum flare. **||** Comen-sar á alzar onadas. *Picar el viento.* Ventum tollere undas.

PORTÁRSEHO 'L VENT. fr. met. Estar alguna cosa poch segura, no produhir són efecte. *Llevarse el viento.* Evanere.

POSAR LO VENT AL CAP. fr. met. Fér concebir van-nas esperansas á algú, adulantlo ó umplintlo de vanitat. *Henchar ó llenar la cabeza de viento, levantar de cascos.* Assentari, immeritis laudibus ef-ferre.

¿QUIN VENT OS PÓRTA PER AQUÍ? loc. fam. ab que extranyam que algú vinga ahont havia deixat de venir per molt temps. *¿Qué aires traen á V. por acá?* Unde te habemus? Quæ te sors húc adve-xit?

REFRESCAR LO VENT. fr. náut. Aumentar sa forsa y violència qualsevol que sia són temperament. *Refrescar el viento.* Ventum vehementiorem fieri.

SAB LO VENT Y NO SAB DE QUIN TORRENT. ref. Es-coltar materialment las cosas, però no enténdrer-las, ó contar alguna cosa confusament per igno-rància. *Oyó al gallo cantar, y no supo en qué mula-dar; oyó campanas y no supo dónde.* Audisti gallum, at necis qua sede canentem.

SALTAR LO VENT. fr. Cambiar, mudarse de repent, anar successivament mudant de direcció. *Saltar, rolar, rodar, rondar el viento.* Ventum repentè vel successivè mutari.

SÉR VENT DE BOCA. fr. ab que's nóta al fanfarró. *No tener mas que palabras.* Lingua tantum valere. **||** Se diu del qui parla suament, y ofereix molt

cumplint poch. *Gastar pastillas de boca.* Largè promittere.

SÉR LO VENT AL OSTE. loc. náut. ant. *Estar el viento á la cuadra.* Transversum ventus ferire.

TANT COM NE PLOU 'L VENT N' AIXUGA. loc. prov. Dóna á entèndrer lo curt producte de algun ofici ó empleo que tot just bástia pera la manutenció. *Comido por servido.* Victui tantum necessaria lucrari.

|| També 's diu quant algú pera mantenirse gasta tot lo que guanya cada dia. *Dia y vito.* Victu quotidiano cibus partus.

TENIR LO VENT DE LA FORTUNA EN POPA. fr. CAMINAR Ó ANAR VENT EN POPA.

TENIR VENT Ó MOLT VENT EN LO CAP. fr. Sér altaner, va ó presumit. *Tener copete ó mucho copete, tener la cabeza llena de aire.* Magnum ferre supercilium.

VENIR AL VENT. fr. Girar la nau un poch més sòn curs envers lo vent. *Venir al viento.* In ventum incidere.

VENTA. f. Hostal ó posada en despoblat. *Venta.* Diversorium, ii.

VENTADA. f. Vent fort y de poca durada. *Ventolera, ventarron.* Ventus vehemens. || Bufada de vent repentina y que pára molt prompte. *Bocanada de viento.* Aëris subitas et vehemens flatus.

VENTADOR. m. Qui vénta 'l blat. *Aventador.* Ventilator, is. || Espècie de força ó instrument en figura de ella pera ventar la palla y 'ls grans en la era. *ventador, biello.* Ventilabrum, i. || m. VENTALL.

VENTAFOCHS. m. Ruedo petit, comuntment de palma ó espart pera ventar y encèndrer lo foch. *Aventador.* Flabellum palmeum vel sparteum. || f. fam. Nom que 's sòl acomodar á las noyas. *Niña.* Puella, æ. || fam. CRIADA, CUYNERA.

VENTALL. m. VANO. 1. || Qualsevol instrument pera ventar, que sòl sér un tros de cartró ó de llata fina de palma, quasi quadrada, cubert de un paper de color, ó guarnit per las voras ab flochs ó retalls de papers ó sens ells, ajustat al cap de un tros de canya ó bastó que li serveix de mànech, y s' usa comuntment pera esquivar las moscas. *Abanico, ventalle, mosqueador.* Muscarium, ii. || VENTAFOCHS. 1. || met. Cua de algunas bèstias, com bous, matxos, etc. *Mosqueador.* Muscarium, ii.

VENTALLA. f. Reixat de llistonets de fusta encrehats, per la qual se véu sense sér vist. *Celasia.* Clathri, orum. || Vidrieras movibles que 's posan á la porta de alguna botiga, etc, á manera de portas pera resguardar de la pluja, vent, etc. *Puerta vidriera.* Janua vitrea. || Obertura del casco ó celada pera la respiració. *Ventalla.* Equestris galea buccula. || bot. Las dos ó més parts de la cuberta de un fruyt, que reunits per una ó més suturas enclouhen las llavors. *Ventalla.* Valvula, arum.

VENTALLADA. f. Cop de ventall. *Abanicazo.* Flabelli ictus.

VENTALLISTA. m. Qui fá ó ven vanos. *Abaniquero.* Flabellorum opifex vel venditor.

VENTALLOLA. f. La porteta que's posa á alguns instruments hidràulichs y neumàtichs, que obrintse y tancantse facilita l' pas als licors y al ayre. *Válvula, ventalla, ventilla.* Valvula, æ. || met. VENT. 4.

VENTAMENT. m. Obra de ventar los grans, ó exposarlos al ayre. *Ventilacion.* Ventilatio, nis. || La obra de ventar ó ventarse ab lo vano. *Abanicamiento, abaniquero.* Venti flabello agitatio.

VENTAR. v. a. Agitar, tirar al ayre alguna cosa, com se fá ab lo blat en la era. *Aventar, abalejar, bieldar, ventear.* Ventilare, as. || Fér vent ab alguna cosa, com ab lo ventall pera encèndrer lo foch. *Aventar.* Auram excitare. || Esquivar las moscas ab lo ventall. *Mosquear, amoscar.* Muscas flabello abigere. || Parlant de las campanas férlas donar voltas ab los batalls libres ó solts. *Voltear las campanas; llevarlas á pino; tocar ó echar á vuelo las campanas.* Cymbala circumvolvere. || Pegar. *Cascar, soplar, plantar, sacudir, dar.* Impingo, is. || fam. Expel·lir l' ayre del cos humà. *Echar.* Ejicio, is. || Llan·sar, tráurer fora: se diu comunment de las personas. *Echar, aventar, arrojar.* Amoveo, es. || Rebàtrer, donar algun xasco. *Rebatir, echar en cara.* Exprobo, as. || ADULAR. || v. r. Férse ayre ab lo vano. *Abanicarse.* Flabello ventum admovere. || Estar sense fér res. *Estar mano sobre mano ó con las manos cruzadas; abanicarse.* Otiari.

TORNAR Á VENTAR. fr. Ventar per dos ó més vegadas la palla, etc. *Reventar, rebieldar.* Iterum ventilare.

VENTÁS. m. aum. Vent fort. *Ventazo, ventarron, viento duro.* Ventus vehemens.

VENTATJA. f. y

VENTATJE. m. Avans, prerrogativa, excés ó superioritat apreciable en qualsevol línea. *Descuello, ventaja.* Præstantia, æ. || Principal dret ó millora que té algú en alguna partició. *Ventaja.* Præcipuum jus. || Condió ó partit favorable que concedeix un jugador á altre, com un peó ó casetas adelantadas en lo joch de las damas, etc. *Ventaja.* Tractus, us. || Profit, utilitat. *Ventaja.* Emolumentum, i.

VENTATJAR. v. a. AVANSAR. 1.

VENTATJÓS, A. adj. Lo que excedeix ó aventatja á altra cosa. *Ventajoso, aventajado.* Præstans.

VENTATJOSAMENT. adv. m. Ab ventatja. *Ventajosamente.* Præstanter.

VENTEJAR. v. a. Ayrejar, tráurer alguna cosa al vent ó al ayre pera aixugarla ó ventilarla. *Ventear.* Vento exponere. || Fér vent á algú. *Aventar, haer aire.* Alicui aërem inferre.

VENTET. m. d. *Vientecillo.* Ventulus, i.

VENTIJOL. m. Vent fluix que ve de la part del nordest. *Ventolina, brisa.* Ventus aquilonarius. || ant. EMBAT.

MÉTRERSE 'L VENTIJOL DEFORA. loc. náut. ant. *Llamarse á la mar la ventolina.* Ventus e terra consurgere.

VENTILACIÓ. f. Lo moviment del ayre que passa, corre ó 's traspira. *Ventilacion.* Ventilatio, nis. || La acció de exposar al ayre. *Ventilacion.* Ventilatio, nis. || met. L' acte de controvertir ó disputar. *Ventilacion.* Disceptatio, nis.

VENTILADOR. m. Màquina pera renovar l' ayre de las covas, minas, calabossos, barcos, etc. *Ventilador.* Ventilabrum, i.

VENTILAR. v. n. Mòurerse, córrer, colar lo vent. *Ventilar, ventear.* Ventilo, as. || Mòurer alguna cosa 'l vent ó en lo vent. També s' usa com reciproc. *Ventilar.* Ventilo, as. || Fèr que's venteje ó pegue 'l vent en alguna cosa. *Ventilar, ventilar-se.* Ventulum facere. || méd. Modificar lo moviment de la sanch y humors, per medi de la sangria. *Ventilar.* Ventilo, as. || met. Controvertir, disputar lleugerament. *Ventilar.* Discepto, as.

VENTISCA. f. Torp, borrasca de vent y neu. *Ventisca, ventisco, ventisquero.* Nimbus, i.

VENTISCAR. v. n. Nevar ab vent fort, ó alsar lo vent la neu. *Ventiscar.* Nivem vento ahitante cadere.

VENTOLINA. f. náut. Vent fluix y variable. *Ventolina.* Ventulus varius. || met. VENT. 4.

VENTÓS, A. adj. Exposat als vents, propens á produhirlos, ó lo que virtual ó accidentalment té aquesta propietat. *Ventoso.* Ventosus. || S' aplica als llocs y dias en que fá vents forts. *Ventoso.* Ventosus. || FLATÓS.

VENTOSA. f. Vas regularment de vidre, estret de boca y ample de panxa, que ab estopa encesa s' aplica á alguna part del cos, pera extraürer ab violència 'ls humors al exterior: també 's diu del efecte que produeix. *Ventosa.* Medica cucurbitula.

VENTOSA TALLADA. Se diu quant se talla la part que s' infla ó embutllofa ab la ventosa. *Ventosa tallada.* Cucurbitula incisioe fixa.

POSAR VENTOSAS. fr. Aplicarlas á alguna part del cos. *Ampollar, pegar, echar ó aplicar ventosas.* Cucurbitulas adhibere.

UNA COSA ES CREMAR Y ALTRA COSA DONAR VENTOSAS. ref. ab que's repren al que 's excedeix en alguna cosa, traspasant los limits regulars ó de la rahó. *Basta esquilar, sin desollar.* Boni pastoris est tondere non deglabere.

VENTOSITAT. f. L' ayre comprimit en lo cos del animal quant s' expel-leix per la part posterior. *Cuesco, ventosidad, pedo, preso.* Crepitus ventris.

VENTRADA. f. Lo número de fetos que pórtla la femella de una vegada. Se diu comunment de las bèstias. *Ventregada, ventrada.* Fœtus, us.

VENTRAL. adj. Cosa del ventre. *Ventral.* Ventralis.

VENTRÀS. m. aum. *Ventron.* Ingens venter.

VENTRE. m. La part cóncava del cos del animal, que conté las entranyas, budells, tripas y altres parts necessàries pera la conservació de la vi-

da. *Ventre.* Venter, is. || Los budells, tripas y tot lo que conté 'l ventre principalment en lo bestiar. *Mondongo, vientre.* Intestina, orum. || Lo prenyat ó feto. *Barriga, vientre.* Fœtus, us. || VENTRELL. 1. 3.

|| for. La mare á excepció del pare, y així 's diu: dos fills de un VENTRE y cada hu de són temple; lo part segueix al VENTRE. *Ventre.* Venter, is. || PANXA. 2. 3. || Lo principal ó substancial de una cosa, proba, instrument, etc. *Ventre.* Præcipuum, i. || En las donas órgano interior membranós y vuyt, abont se forma 'l feto y 's manté fins al acte del part. *Útero, vientre, madre, seno, materno.* Uterus, i. || ABDÓMEN. || met. Pensament, imaginació, y en aquest sentit se diu: vomita quant té en lo VENTRE, ó no se li florirà res en lo VENTRE, so es, diu tot lo que sab ó pensa. *Ventre.* Mens, tis. || Dít del interior de la terra. *Entrañas, vientre.* Viscera, orum. || ant. ENTRANYAS.

VENTRE DÉBIL. Se diu del qui pateix defalliment ó debilitat. *Estómago desconsolado.* Stomachus langore laborans.

VENTRE DE PORCH. BISBE. 3.

VENTRE PLE ENTENIMENT GROS. ref. Denota que 'l qui menja molt no está en disposició de fèr grans discursos, y que's troba torpe pera qualsevol cosa. *Tripa llena, ni bien huye ni bien pelea.* Pinguis venter non gignit sensum tenuem. Non petitur saturo certamen, nec fuga ventre.

Á TRENCA VENTRE. m. adv. Á TENTI POTENTI.

BAIX VENTRE. La part inferior de ell. *Bajo vientre, hipogastro.* Hypogastrium, i.

DE PROMÉTRER NO'N FÁ MAL LO VENTRE. fr. ab que's nóta á algú que promet y no cumples. *Descalábreme con eso, apuntar y no dar.* Haud promissa servabis.

DESDE 'L VENTRE DE SA MARE. m. adv. Desde que nasqué. *Desde el vientre de su madre.* Ab incunabulis.

ESTAR AB LO VENTRE Á LAS DENTS. fr. Estar la dona próxima á parir. *Estar ó hallarse con la barriga á la boca; tener la barriga á la boca; hallarse en dias de parir.* Partum imminere.

FÉR VENTRE. fr. Tenirlo abultat per causa del prenyat. *Tener barriga.* Fœminam gravidam esse.

FÉR Ó NO FÉR BON VENTRE ALGUNA COSA. fr. FÉR Ó NO FÉR BON VENTRELL.

LO VENTRE PÓRTA LAS CAMAS. ref. LAS TRIPAS PORTAN LAS CAMAS.

LO VENTRE NO MIRA BAHONS. loc. LA PANXA NO VÓL NOVAS.

NO QUEDÁRSELI Á ALGÚ RES AL VENTRE. fr. No retener en lo ventrell lo que s' ha menjat. *No retener nada en el estómago.* Omnia evomere. || met. Sér fácil algú en dir lo que se li ha confiat. *No retener nada en el estómago.* Commissa revelare.

PRIM DE VENTRE. loc. Qui 'l té poch abultat. *Desbarrigado.* Ventre gracilis.

QUI NO POSA 'L VENTRE EN PERILL, NO MOR PART. ref. QUI NO S' ARRISCA NO PISCA.

TRÀURER LO VENTRE DE MAL ANY. fr. Saciarse la fam,

menjar més de lo acostumat. *Sacar el vientre ó la tripa de mal año.* Ventrem incrassare.

VUYDAR LO VENTRE. fr. Exonerarlo dels excrements. *Descargar, vaciar, exonerar ó regir el vientre, hacer del cuerpo.* Alvum exonerare.

VENTREGADA. f. VENTRADA.

VENTRELL. m. La part del cos compresa dins lo ventre, y en que's fa la digestió. *Estómago, ventriculo.* Stomachus, i. || PEDRER. 4. || PANTORRILLA.

FÉR VENTRELL. loc. ant. FÉR DENTETA.

FÉR Ó NO FÉR BON VENTRELL. fr. Assentarse bè ó repugnar al ventrell alguns menjars. *Llevar ó no llevar el estómago alguna cosa.* Stomacho cibum prodesse vel obesse. || met. Causar gust ó disgust alguna cosa. *Hacer buen ó mal estómago.* Gratum vel ingratum esse.

OBEHIR LO VENTRELL. fr. Fér la digestió. *Retener, abrazar el estómago alguna cosa.* Tenacem alicujus rei stomachum esse.

TENIR UN VENTRELL QUE TOT HO PAHEIX. fr. que ademés del sentit recte significa sufrir qualsevol desayre ó injúria sèns manifestar ressentiment. *Tener buen estómago.* Patienter ferre.

TOT LI FÁ VENTRELL. loc. met. pera expressar que á algú res li inmuta, ni li fá impressió. *Todo lo convierte en sustancia.* Nil eum movet, excitat.

VENTRELLADA. f. Indigestió, cruesa del ventrell. *Embargo, empacho del estómago, ahito, indigestion.* Ægra cibi concoctio, ventris plenitudo.

VENTRELLESCA. f. VENTRESCA.

VENTRELLUT, DA. adj. VENTRUT.

VENTRERA. f. Faixa ó armadura del ventre. *Ventrea, ventral.* Ventrale, is.

VENTRESCA. f. Las mocas ó ventre dels peixos. *Ventrecha.* Piscium venter.

VENTRET. m. d. *Ventrezuelo, ventrecillo.* Ventriculus, i.

VENTRÍCUL. m. anat. VENTRELL. 1. || Qualsevol de las quatre cavitats del cervell y de las dos del cor. *Ventriculo.* Ventriculus, i.

VENTRÍLOQUO. m. Se diu del qui al parlar fôrma la veu de manera que apar provenir del ventre, de modo que sembla seguir conversació ab altres, que li contextan ja lluny ó ja prop; en termes que los que no estan previnguts, s'enganyan verdaderament, fins á créurer á vegadas que contexta algun mort. *Ventriloquo.* Ventriloquus, i.

VENTRUT, DA. adj. Qui té 'l ventre molt abultat. *Barrigudo, ventrudo, ventroso, panzudo.* Ventrosus, ventriosus, ventricosus.

VENTURA. f. Bona sort, cas favorable. *Ventura.* Felicitas, atis. || Contingència, casualitat. *Aventura, ventura.* Casus, us. || pl. Estrenas dels empleats. *Gages, regalias.* Obventiones, um. || Estrenas dels criats ó dels oficis. *Percance.* Emolumenta, orum.

Á LA VENTURA Ó Á VENTURA. m. adv. A la contingència de que esdevinga bè ó mal alguna cosa. *A la ventura.* Prout fortuna dederit.

Á LA BONA VENTURA. loc. Á LA BONA HORA.

BONA VENTURA. Art fabulós y supersticiós, ab que'ls gitanos prenen endevinar lo que succehirá á algú. *Buena ventura, quiromancia, rayas de manos.* Chiromantia, æ.

DE VENTURA. m. adv. De sort ó acás. *De lance, de ventura.* Sorte.

LA VENTURA DE'N SAMARRÓ, QUE PENSAVA BÁTREY Y BATÉRENLO. ref. Explica que á algú li ix la cosa al contrari de lo que desitjava. *La ventura de Garcia; á las veces do cazar pensamos, cazados quedamos; ir por lana y volver trasquilado.* Sæpè ubi venari mens est, ibi præda manemus.

PER VENTURA. m. adv. DE VENTURA. || Ab interrogant es lo mateix que per acás, tal vegada. *Por ventura, acaso.* Ne, forsan.

PROBAR VENTURA. fr. Preténdrer alguna cosa, exposantse á perill de que no isca. *Probar ventura.* Fortunam tentare.

QUANT NO AJUDA LA VENTURA, SABER SUFRIR ES CORDURA. ref. Exhorta á no desmayar en los infortunis y traballs de que no's poden evitar, ans bè que's busquen medis decents pera ferlos més tolerables. *A mal dar, tomar tabaco; buen corazon quebranta mala ventura; paciencia y barajar.* Æqua mente ferat sortis ludibria lusor.

VENTURASSA. f. aum. *Venturon.* Magna sors.

VENTURER, A. adj. Casual, contingent. *Venturero.* Fortuitus. || Qui va divagant sèns ofici, però disposat á treballar si troba feyna. *Venturero.* Vaucus. || AVENTURER. || VENTURÓS. || Usat com adverbí lo mateix que de ventura. *De lanceo, de relance.* Sorte.

VENTURETA. f. d. *Venturilla.* Exigua sors.

VENTURINA. f. Pedra de color de café torrat y plena de pichs daurats. *Venturina.* Venturina, æ.

VENTURINA FALSA. Un poch de vidre mesclat ab llimaduras de coure, que ixen en ella com grans de or. *Venturina falsa.* Fallax venturina.

VENTURÓS, A. adj. Ditjós, felis, que té ventura ó la ocasiona. *Venturoso, venturero.* Fortunatus, beatus.

VENTUROSAMENT. adv. m. Ab ventura. *Venturosamente.* Fortunatè.

VENTUROSÍSSIM, A. adj. sup. *Venturosissimo.* Fortunatissimus.

VENTUROSÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Venturosissimamente.* Fortunatissimè.

VÉNUS. f. mit. Diosa del amor, de la hermosura, de las grácias y deleyts. *Vénus.* Venus, eris, Murcia, æ. || Un dels planetas primaris. *Vénus.* Venus, eris. || Per antonomàsia 's diu de una dona molt hermosa. *Vénus.* Venus, eris. || Deleyt sensual ó l'acte venéreo. *Vénus.* Venus, eris. || quím. Lo coure. *Vénus.* Cuprum, i, Venus, eris.

VENÜT, DA. p. p. y adj. *Vendido.* Venditus.

ANAR Ó SÉR VENÜT. fr. Anar exposat á perill per la companyia de un traïdor. *Estar vendido.* Fraudí obnoxium esse.

VENYAR. v. a. VENJAR.

VER, A. adj. VERDADER. || f. PRIMAVERA. || VERITAT.

VERACITAT. f. La propietat ó hàbit de dir sempre la veritat. *Veracidad. Veracitas, atis.*

VERAL. m. VEREDA.

VERAMENT. adv. VERDADERAMENT.

VERAS. f. pl. Veritat, realitat, sinceritat. *Veras. Verum, i.*

DE VÉRAS. m. adv. En veritat. *De veras, verdaderamente, con toda verdad.* Verè. || Assegura la certesa ó realitat de lo que's dubtava. *A la verdad, ó de verdad.* Equidem, certò quidem.

VERAMENT. adv. m. Ab veracitat. *Verazmente. Veraciter.*

VERÁS. adj. Qui sempre vol dir veritat, sério y enemich de burlas. *Veraz, verídico, hombre de veras.* Verax, acis.

VERAT. m. VARAT.

VERAY. adj. ant. VERDADER.

VERB. m. fil. La imatge espressiva del objecte ó concepte del enteniment. *Verbo. Verbum, i.* || La segona persona de la SS. Trinitat. *Verbo. Verbum, i.* || gram. Part de la oració que denota la afirmació ó judici que fém de las cosas, y es variable per modos y temps. *Verbo. Verbum, i.*

VERB ACTIU. gram. Lo que significa acció. *Verbo activo. Verbum activum.*

VERB ADJECTIU. gram. Lo verb que significa 'l sér de las cosas juntament ab las qualitats. *Verbo adjetivo. Adjectivum verbum.*

VERB AUXILIAR. gram. Lo que serveix pera con- jugar los verbs actius y passius. *Verbo auxiliar. Verbum auxiliare.*

VERB DEFECTIU. gram. Lo que está faltat de algun temps ó persona. *Verbo defectivo. Deficiens, defectivum verbum.*

VERB DEPONENT. Lo que en la gramàtica llatina té significació activa ab terminació passiva. *Verbo deponente. Deponens verbum.*

VERB DETERMINAT. gram. Lo que té pera cada persona sa particular terminació. *Verbo determinado ó finito. Finitum verbum.* || En las oracions de infinitiu lo que segueix després de la partícula que, ó la mateixa ven del infinitiu, y en los gerundis lo que deixa 'l sentit suspens pera que 'l perfeccione altre anomenat determinant. *Verbo determinado. Subjunctivum verbum.*

VERB FREQUENTATIU. gram. Lo que denota freqüència en la acció. *Verbo frequentativo. Frequentativum verbum.*

VERB IMPERSONAL. gram. Lo que sols se conjuga en la tercera persona del singular. *Verbo impersonal. Impersonale verbum.*

VERB INCOATIU. gram. Lo que denota la acció comensada ó en lo principi, com: florir, envellir. *Verbo incoativo. Inchoativum verbum.*

VERB NEUTRE. gram. Lo que denota acció intransitiva, com: córrer, dormir; però que pot fèrse

transitiu quant convé explicar alguna circumstància del cas que se li dona, com: viure una vida alegre. *Verbo neutro. Verbum neutrum.*

VERB PASSIU. gram. Lo que significa passió y són subjecte reb la acció. *Verbo pasivo. Passivum verbum.*

VERB RECÍPROCH. gram. Aquell, la significació del qual recau sobre dos ó més subjectes que recíprocament se corresponen per medi del pronom se. *Verbo reciproco. Reciprocum verbum.*

VERB REDUPLICATIU. gram. Aquell, que significa reiteració de alguna cosa ó acció, com: reedificar, reconquistar, etc. *Verbo reduplicativo. Reduplicativum verbum.*

VERB REFLEXIU. gram. Aquell, la significació del qual se refandeix ó recau en lo mateix subjecte que l' executa. *Verbo reflexivo. Reflexivum verbum.*

VERB REGULAR. gram. Lo que té cert y determinat modo de conjugarse, seguint una regla fixa y general, y al contrari irregular ó anómalo. *Verbo regular. Regulare verbum.*

AQUÍ ESTÁ 'L VERB. loc. fam. Aquí está tot ó lo principal de la dificultat. *Ese es el diablo. Hoc opus.*

ESTAR AL VERB. fr. Estar al cas. *Estar en el caso. Ad rem spectare.*

TROBAR LO VERB. fr. met. TROBAR LO DESLLORIGADOR.

VERBAL. m. La citació que's té davant del jutge ordinari, que regularment se resol ó compon allí mateix, sense necessitat de posarho per escrits. *Verbal ó juicio verbal. Verbale iudicium.* || adj. Lo que's fa ó contracta de paraula, sense posarho per escrit. *Verbal. Verbalis.* || gram. Cosa del verb ó que's deriva de ell. *Verbal. Verbalis.* || fam. Superbo, molt excel·lent. *Soberbio, excelente. Excellens.*

VERBALMENT. adv. m. De paraula. *Verbalmente. Verbis, verborum ope.*

VERBENA. f. Planta de una sola cama de dos peus de alta, quadrangular, dreta y á vegadas ramosa; las fullas llargarudas, divididas profundamente, rissadas, de sabor amarch, desagradables ó inodoras. Las flors en la extremitat de la cama, y són de un blau purpúreo, y algunas vegadas blanch. Las fullas són febrifugas, resolutivas y vulneràries. *Verbena. Verbena, æ, herba sacra.*

VERBIGRÀCIA. exp. llat. que vol dir: per exemple. *Por ejemplo, verbigracia. Verbi aut exempli gratia, causa.*

VERBO. m. VERB. || adv. m. VERBALMENT.

VÉRBOL. m. Malaltia de la pell, que la posa aspra y encarnada, causant picor en aquella part. *Empeine. Impetigo, inis.*

VÉRBOLA. f. VERBOSITAT.

VERBOLÓS, A. adj. Qui pateix de vérbols. *Empeinoso. Impetiginosus.*

VERBÓS, A. adj. Abundant y copiós de paraulas. *Locuaz, verboso. Verbosus.*

VERBOSAMENT. adv. m. Ab abundància de

paraulas. *Difusamente, verbosamente.* Verbose.

VERBOSITAT. f. Còpia, abundància de paraulas. *Locuacidad, verbosidad, parola.* Verbositas, loquacitas, atis.

VERDADER, A. adj. Lo que conté veritat: *Verdadero, vero.* Verus. || Ingènuo, real, sèns engany. *Verdadero.* Verus. || Llegitim. *Legitimo, verdadero, genuino.* Legitimus. || VERÍDICH. || SA, BO. || m. VERITAT.

VERDADERAMENT. adv. m. Ab veritat. *Ciertamente, verdaderamente.* Verè. || Llegítimament, ab propietat. *Verdaderamente.* Propriè. || adv. afirmatiu, si. *Ciertamente, verdaderamente.* Quidem.

VERDADIER, A. adj. VERDADER.

VERDAL. adj. Se diu de una espècie de prunas y figas de color que tira á vert, encara que estigan maduras. *Verdal.* Viridis coloris.

VERDANCH. m. Renou del arbre. *Renuevo, verdugon, vástago.* Surculus grandior. || Lo senyal llarch que queda en lo cos del animal, de resultas del cop, del fuet ó altre instrument flexible, com: vímech, etc. *Cardenal, verdugo.* Vibex, icis.

FÉR VERDANCHS. fr. *Acardenalar.* Livoribus plangere.

EIXIR VERDANCHS. fr. Eixir al exterior de la pell unas tacas moradas ó del color del verdanch. *Acardenalarsè.* Carnem lividam reddi.

VERDAZURO. m. Pedra de blau. *Verdazuro.* Cyaneus lapis.

VERDEGAYA. f. Vert clar y alegre. *Verdegayo, verdegay.* Glaucus color.

VERDEJAR. v. n. Tirar á vert. *Verdear, verdequear, tirar á verde.* Vireo, es. || Cubrirse de vert la terra ó 'ls arbres. *Reverdecer, verdecen.* Reviresco, is. || Se diu de algunas fruytas que al collir-las no estan prou maduras. *Estar verde.* Immaturus.

VERDEROL. m. VERDUM. || Espècie de marisch de unas dos polzadas de llarch, de dos closcas plenas de solchs fondos; de color blanquínos clapat de roig, y 'l peix que contenen es comestible. *Verderol, verderon.* Cardium edulce.

VERDESCA. f. ant. MUNT, PILOT. || f. ENRAMADA.

VERDET, A. adj. d. de vert. *Verdecico, illo, ito.* Subviridis. || m. La flor ó rovell del coure. *Cardenillo, verdete, verdin.* Æruca, æ. || ALGA.

VERDEYAR. v. n. VERDEJAR.

VERDOLAGA. f. Planta de camas grossas, rodonas, dretas, tendras, plenas de such, llisas, rogenças, divididas en alguns rams, altas de prop de un peu; las fullas alternas, oblongas ó quasi rodonas, en forma de tascó, grossas, molsudas, llisas, llubentas, blanquinosas, de sabor apegalós; las llavors petites, negrenças, dins de una càpsula de tres ventallas. Es comestible, antiescorbútica y atemperant. La bòrda té las camas més petites, rogenças y ajagudas per terra, las fullas mes petites y estretas. *Verdolaga.* Portulaca, æ.

VERDOR. f. Lo color vert. *Verdor.* Viriditas, atis. || Lo color vert viu de las plantas. *Verdor, verdura.* Viror, is. || met. Lo vigor de la juventut. *Verdor.* Ætatis robur. || La fortaleza, vigor y brio de las béstias. *Verdor.* Vigor, is. || La falta de maduresa en las fruytas. *Verdor.* Immaturitas, atis.

VERDÓS, A. adj. Lo que tira á vert. *Verdoso, verdeante, verdecino.* Subviridis. || Aspre al gust, poch madur. *Verde.* Immaturus. || Dit del blat que al segar-lo está un poch vert. *Cerollo.* Haud ita matura messis.

VERDUGADES. f. pl. ant. COP, ASSOT.

VERDUGUILLO. m. Navaja pera afeitar, més estreta y petita que las regulars. *Verduguillo.* Navacula minor.

VERDULER, A. m. y f. Qui ven verdura. *Verdulero.* Olitor, is. || met. fam. Se diu de la persona desvergonyida y atrevida. *Verdulero.* Procax, acis.

VERDUM. m. Aucell de unas tres polzadas de llarch, de color entre vert y groch, de cant molt melodiós, y de carn molt gustosa. *Verderol, verderron, verdezuelo.* Loxia cloris.

VERDURA. f. VERDOR. || Tot gènere de hortalsisa, especialment la que serveix en la olla. *Verdura.* Olus, eris. || En los païssos y tapicerias lo fullatge que 's pinta en ells. *Verdura.* Peristromatum vinela.

VERECÚNDIA. f. VERGONYA.

VERECÚNDO, A. adj. VERGONTÓS.

VEREDA. f. Camí estret. *Senda, vereda, sendero.* Semita, æ. || L'orde ó avis que 's despata a un número de pobles que estan en un mateix camí ó á poca distància, y també 'l número de dits pobles. *Vereda.* Mandatum pernuntium. || Lo camí y predicació que fan los regulars per determinats pobles. *Vereda.* Ecclesiastica concio ad plura oppida missa.

VEREDER. m. Qui porta la vereda. *Veredero, veredario.* Veredarius, ii. || Lo caball que serveix en aquestas veredas. *Veredario.* Veredus, i.

VEREDICTE. m. La declaració del jurat. *Veredicto.* Veredictus.

VEREMA. f. La cullita dels rahims en estat de fér lo vi. *Vendimia.* Vindemia, æ.

VEREMADOR, A. m. y f. Qui veréma. *Vendimiador.* Vindemiator, is.

VEREMAR. v. a. Arreplegar la cullita dels rahims. *Vendimiar.* Vindemio, as. || Arruinar las vinyas ó malmétrer la cullita del vi la pedregada ó altres accidents. *Vendimiar.* Spem vindemiarum auferre. || fam. Matar. *Vendimiar.* Neco, as. || m. La temporada en que 's veréma. *Vendimia.* Vindemiarum tempestas.

VERGA. f. Lluch ó ram prim y sèns fullas de algun arbre ó mata. *Verga, vara, vardasca.* Virga, æ. || náut. Cada una de las pessas de fusta en que s'assegura la vela, y que 's penja ó subjecta á qual-sevol dels arbres; la denominació respectiva de las quals se pren ó bè de la vela mateixa, ó bè dels

arbres y mástil. *Verga*, y *entena* en las embarcaciones llatinas. Antena, æ. || En los molins fariners pesca de ferro per medi de la qual se puja ó baixa la comporta del pany, pera obrir y tancar la mola. *Llave*. Clavis, is. || En alguns quadrúpedos, com bous, etc. lo membre de la generació separat de ells. *Verga*, *vergajo*. Genitale membrum. || met. Rigor, cástich. *Palo*, *látigo*, *latigazo*. Fustigatio, nis. || VIT DE BOU. || fam. CETRO. || VARA. 2. || pl. Branquetes de algun arbre ó planta, primas y talladas á proporció, que envescadas serveixen pera agafar aucells. *Varetas*. Virgulæ visco illitæ.

VERGA DE ALMIRALL. Baston de almirante. Almirallis virga.

VERGA DE BOU. VIT DE BOU.

VERGA DE CEP. ant. SARMENT.

VERGANT. m. BARGANT.

VERGÁS. m. y

VERGASSA. f. aum. *Varapato*, *varal*, *varejon*. Longurius, ii.

VERGASSADA. f. Cop. de verga. *Varapalo*, *varazo*, *vardascazo*. Virga ictus. || VERDANCH.

VERGASSEJADOR. m. Qui vergasseja. *Vareador*. Verberator, is. || Instrument pera vergassejar la llana. *Zarzo*. Craticula ex virgis.

VERGASSEJAR. v. a. Pegar ab la verga. *Varear*, *verguear*. Fustigo, as. || Bàtrer la llana ab vergas ó altra cosa, pera estovar-la. *Baquetear*, *arquear*. Lanam virgis tundere.

VERGE. La persona que no ha tingut comers carnal. Se diu especialment de la dona. *Virgen*. Virgo, inis. || Per antonomàsia s'enten Maria SS., que havent concebut sens obra de varó, fou verge ants del part, en lo part y després del part. *Virgen*. Maria Virgo. || Imatge de Maria SS. *Virgen*. Mariæ Virginis imago. || Un dels títols y graus ab que la Iglésia distingeix lo cor de las santas que conservaren sa integritat y puresa. *Virgen*. Virgo, inis. || En los molins de oli cada un dels peus drets ó muntants, en que s'ajusta la viga de la prempsa, pera que no's decante. *Virgen*. Præli fulcrum. || Lo que està en sa primera entesa y no ha servit encara pera lo que 's destina, així's diu: espasa VERGE, etc. *Virgen*. Intactus. || Dít de la terra que encara no ha estat cultivada. *Virgen*. Inaratus ager. || Lo que no ha tingut artifici en sa formació, com: mel VERGE, 'l que destil-la la oliva abans de prempsar-la. *Virgen*. Purus, naturalis. || pl. Las religiosas. *Virgenes*. Sacræ virgines.

VERGE VENERANDA. fam. La donzella entrada ja en edat. *Doncellueca*. Adulta virgo.

VERGELL. m. LLUCH, PLANSÓ.

VERGELLA. f. VERGA.

VERGER. m. Jardí, hort ameno. *Verjel*. Viridarium, ii. || met. Cosa hermosa á la vista y deliciosa. *Verjel*. Speciosa res.

VERGONYA. f. Passió que excita alguna turbació en l'ànimo per algun despreci, confusió y

afront, manifestantse en lo color de la cara. *Vergüenza*. Verecundia, æ. || VERGONYÓS. 1. || Modèstia que fa contenir las accions ó paraulas indignas. *Vergüenza*. Pudor, is. || Lo color bermell que ix en la cara, efecte de dita passió. *Rubor*, *pudor*, *vergüenza*. Rubor, is. || Encongment que embarassa la execució de alguna cosa. *Encogimiento*, *vergüenza*, *cortedad*. Rusticus pudor. || Lo pundonor ó estimació de la pròpia honra. *Vergüenza*, *pundonor*. Honestatis cura. || La pena ó cástich que's dona al reo, exposantlo al afront del públich. *Vergüenza*. Publica infamia. || Acció de que's deu avergonyir lo qui la executa. *Vergüenza*. Dedecus oris. || pl. Las parts vergonyosas. *Vergüenzas*, *partes pudendas* ó *vergonzosas*. Pudenda, orum. || f. PUNDONOR.

DONARSE VERGONYA. fr. ENVERGONYIRSE.

FÉR VERGONYA. fr. ENVERGONYIR. || ENLUERNAR. || Sér alguna cosa millor que altra ab que's compara. *Poner vergüenza*. Præsto, as.

LA VERGONYA CRIA RONYA, Ó QUI TÉ VERGONYA TÉ MAL ANY, Ó LA VERGONYA DANTA AL POBRE. ref. Aconsella que la vergonya mal entesa no es convenient á ningú, y perjudicial al pobre. *Al pobre no es provechosa la vergüenza*. Egenti inutilis verecundia.

LA VERGONYA Y LA HONRA, Á LA DONA QUE LA PERT, MAY LI TORNA. ref. Denota que una vegada perduda la vergonya y la fama, es moltíssim difícil lo recobrar-la, majorment en las donas. *La vergüenza y la honra, la muger que la pierde, nunca la cobra*. Redire cum perit, nescit pudor.

¿NO TE'N DONARIAS VERGONYA? exp. ab que's tracta de cobart á algú, si's deixa insultar per altre, ó deixa de fér una cosa difícil ó indigna de ell. *¿No seria una menqua para ti? ¿no te avergonzarias? ¿no te daria vergüenza? ¿Non tibi turpe esset?*

NO TENIR VERGONYA. fr. Fér algú cosa que 'l desdora. *No tener vergüenza*. Verecundia destitutum esse.

PASSAR PER LA VERGONYA, Ó POSAR Ó TRÁURER Á LA VERGONYA. fr. Posar á algun delinquent en paratge públich, ó passejarlo pels carrers, pera sa confusió, y pera que tots conegan són delictes. *Sacar á la vergüenza*. Catamidio, as.

PÉRDRE LA VERGONYA. fr. Abandonarse, desestimar l'honor que segons són estat li correspon. *Perder la vergüenza*; *quitarse la mascarilla*. Depudere.

POCA VERGONYA. DESVERGONYIT.

QUI NO TÉ VERGONYA, NO TÉ CONCIÉNCIA, Ó QUI NO TÉ VERGONYA, TOT LO MON ES SEU. ref. Repren als qui no reparan en fér són gust sense ningun respecte ni atenció, encara que sia injustament. *Quien no tiene mesura, toda la villa es suya; quien no tiene vergüenza, todo el campo es suyo; no engendra conciencia, quien no tiene vergüenza*. Quisque pudor carens, totam sibi vindicat urbem.

SÉR UNA VERGONYA. fr. Ponderar la inutilitat ó

grave defecte de alguna cosa. *Ser una mala vergüenza*. Dedecet.

SI M' ES VERGONYA, NO M' ES DANY. ref. Denota que val més vencer la vergonya de fer ó dir alguna cosa, que no quedar ab lo remordiment de no haverho verificat. *Mas vale vergüenza en cara, que mancilla en el corazon*. Præstat in ore pudor, tacito quam pectore culpa.

TENIR VERGONYA. fr. No gosar fer alguna cosa per respecte al qué dirán. *Tener vergüenza*. Pudet, erubesco, is.

TRÀUREN Ó FÉR PÉRDRE LA VERGONYA. fr. met. fam. Persuadir á algú á qué fassa públicament lo que no gosava per desconfiansa de desempenyarho bé. *Sacar la vergüenza*. Verecundiam auferre.

VERGONYANT, A. adj. Qui té vergonya, y regularment s' aplica á la persona de obligacions, que demana secretament llimosna. *Vergonzante*. Verecundiam auferre.

VERGONYÓS, A. adj.^f Qualsevol cosa que causa vergonya. *Vergonzoso, vergonzante, vergüenza, bochornoso, ruboroso*. Verecundus. || Qui té vergonya ó fàcilment s' envergonyeix. *Vergonzoso*. Pudens.

VERGONYOSAMENT. adv. m. De un modo vergonyós. *Vergonzosamente*. Verecundè. || **AFRONTOSAMENT.**

VERGONYOSET, A. adj. d. *Vergonzocico, illo, ito*. Subverecundus.

VERGUEJAR. v. a. y derivats. VERGASSEJAR.

VERGUER. m. BASTONER. 1. 3. || m. Sarment llarch que's deixa en los ceps, que se sól enterrar pera criarne altres. *Serpa*. Draco, nis.

VERGUETA. f. d. *Vareta, vergueta, varilla, ica, vírgula*. Virgula, æ.

VERGUNTADES. f. ant. ASSOTS.

VERÍ. m. VENENO. || La propietat mortífera ó sumament nociva del veneno. *Venenosidad*. Veneni vis.

VERÍ DE ÁGUA. Humor nociu que está en las ingles. *Hipománes*. Hippomanes, es.

VERICLE. m. Cert mirall de cer. *Vericle*. Calybæum speculari. || Custódia petita en que's col·loca la hostia consagrada, y 's posa dins de la gran. *Viril*. Pixis cristallina.

VERÍDICH, CA. adj. Verdader, amich de la veritat. *Verídico, verdadero, veraz*. Veridicus.

VERIFICACIÓ. f. Exàmen, prova de una escriptura ó firma que ofereix dubte. *Verificacion*. Examen, inis. || La prova ó justificació de qualsevol veritat. *Averiguacion, verificacion*. Comprobatio, nis. || Exàmen fet de nou pera 'l pago de aduanas en orde de mercaderias. *Verificacion*. Inquisitio, nis.

VERIFICADOR, A. m. y f. Qui verifica. *Verificador*. Probator, is.

VERIFICAR. v. a. Comprobar ó examinar la veritat de alguna cosa. *Probar, verificar, justificar*. Comprobo, as. || Fer probar que fou certa alguna cosa. *Verificar*. Expleo, es. || Ratificar, fer cumplir.

Ratificar. Rectifico, as. || Posar per obra, executar. *Realizar, verificar, efectuar*. Perficio, is. || v. r. Cumplirse lo que's digué ó pronosticà. *Verificar*. Expleri. || Succehir, tenir efecte alguna cosa, com la condició, etc. *Efectuarse, verificarse*. Evenire, effici.

VERIFICATIU, VA. adj. Lo que serveix pera verificar. *Verificativo*. Verificativus, probativus.

VERIGLE. m. VERICLE.

VERINÓS, A. adj. Enmatzinat, lo que inclou verí. *Ponzoñoso, venenoso, virulento, viperino*. Viperinus. || met. Nociu, perjudicial á la salut del cos y del ànima. *Ponzoñoso*. Venenosus. || met. Colèrich, maliciós. *Colérico, venenoso, iracundo*. Iracundiæ proclivis. || **INFAUSTO, FUNEST.**

VERISSÍMIL. adj. Lo que té apariència de veritat. *Verisimil, verosimil*. Verisimilis, proximum veris. || PROBABLE.

VERISSÍMILITUT. f. Apariència de veritat. *Verosimilitud, verisimilitud*. Verisimilitudo, inis.

VERISSÍMILMENT. adv. Ab verissimilitut. *Verisimilment, verosimilment*. Verisimiliter. || **PROBABLEMENT.**

VERITAT. f. Total conformitat de lo que's diu ab lo que's judica ó ab lo que són en sí las cosas. *Verdad*. Veritas, atis. || La certitut de una cosa que 's manté sempre la mateixa, com: Déu es la suma VERITAT. *Verdad*. Veritas, atis. || La màxima ó proposició en que tothom convé, y que no's pót negar racionalment. *Verdad*. Veritas, axioma, atis. || Veracitat, virtut que consisteix en l' hàbit de dirla ó en correspondrer á las promesas. *Verdad*. Veracitas, atis. || Sinceritat y bona fé, com oposada á la mentida y engany. *Verdad*. Candor, is. || La realitat ó existència de las cosas. *Verdad*. Veritas, atis. || Latament se diu de lo que es oposat al error y á una doctrina falsa. *Verdad*. Veritas, atis. || La expressió clara ab que's coneix y repren á algú. *Verdad*. Verum, i. || Divinitat del paganisme, que la feren filla de Júpiter, y la representavan en figura de dona vestida molt senzillament, però no ménos noble y magestuosa. *Verdad*. Veritas, atis.

VERITAT ES QUE, ES VERITAT QUE, Ó BÉ ES VERITAT. Espécie de concessió restrictiva que no embarassa al assumpt, ó que exceptua de alguna regla general. *Verdad es que, ó es verdad que, bien es verdad, si bien es verdad*. Veruntamen.

VERITAT NUA. La veritat clara, sens adulació, respecte ni mirament. *Verdad desnuda*. Veritas nuda.

VERITAT SABUDA Y BONA FE GUARDADA. loc. for. ab que's dona é entendre que algun plet ó causa 's deu sentenciar sens atèndrer precisament á las formalitats y ápices del dret. *Verdad sabida y buena fe guardada*. Sententia, citrà judiciale formam, ferenda.

AB TOTA VERITAT. m. adv. Ab tota realitat. *En verdad, de verdad, con toda verdad, verdaderisimamente, en realidad de verdad, por cierto y por la verdad*. Prorsus, absque dubio.

À DIR VERITAT. fr. SI S'HA DE DIR LA VERITAT.

APURAR LA VERITAT. fr. Examinar y averiguar radicalment la certitut de alguna cosa. *Apurar, ajustar la verdad.* Scrutor, aris.

CANTAR LAS VERITATS. fr. met. fam. Desfogarse algú ab altre, dientli ab llibertat lo que sent contra ell. *Despampanar, decir á otro dos claridades ó dos verdades.* Liberè loqui.

EN CANTANT Ó DIENT LAS VERITATS, SE PERDEN LAS AMISTATS. ref. Denota lo mal que s' solen rébrer comunment las correccions. *Mal me quieren mis madres, porque les digo las verdades.* Veritas odium parit.

EN VERITAT. m. adv. Verdaderamente. *En verdad, á la verdad, ó de verdad, verdaderamente.* Equidem.

ES VERITAT Ó ES MÔLTA VERITAT. loc. En confirmació de lo que s' ha dit. *Es mucha verdad, esta es la verdad, asi es.* Sic planè se habet.

¿ES VERITAT AQUESTA MENTIDA? loc. ES PECAT LO DIR MENTIDAS?

LA PURA VERITAT. exp. La veritat indubitable, clara y sense rodeix. *La pura ó la purissima verdad, ó la misma verdad.* Ipsa veritas.

FALTAR Á LA VERITAT. fr. Dir lo que no es. *Faltar á la verdad.* A vero deficere.

LA VERITAT AMARGA. exp. pera significar lo disgust que causa á algú lo que li digan lo mal que ha fèt. *La verdad amarga.* Veritas non omnibus grata est.

LA VERITAT SEMPRE SURA. ref. Exhorta á professarla, perque encara que's vulla subtilisar y ofuscar ab astúcia ó mentida, sempre brilla y queda victoriosa. *La verdad adelgaza, pero no quiebra; la verdad como el óleo siempre nada en somo.* Veritas laborat nimis sæpè, extinguitur unquam.

PER VERITAT. m. adv. EN VERITAT.

SEMBLANT DE VERITAT. VERISSÍMIL.

SI S'HA DE DIR LA VERITAT. fr. pera significar la realitat del dictàmen ó del sentit en lo que's parla ó tracta. *Si va á decir la verdad, si se anda á decir verdad.* Ut verum fateamur.

VULLAN QUE NO VULLAN, HAN DE TRAGAR LA VERITAT; Ó SI NO'S PÔT DIR LA VERITAT QUE'NS TAPEN LA BOCA. ref. Denota la resolució en dir la veritat als superiors per més que no'ls acomode. *La verdad aunque amarga se traga.* Invitò bibitur, vel amarum gutture verum.

VERLANDINAS. f. pl. BRAVATA. 3.

VERM. m. ant. CUCH.

VERMEÍR. v. n. ant. EMBERMELLIR.

VERMELL. adj. BERMELL.

VERMELLÓ Y VERMEYLÓ. m. BERMELLÓ.

VERMICULAR. adj. Lo que té la semblansa de verm ó cuch. *Vermicular, vermiforme.* Vermiformis.

VERMÍFUGO, A. adj. med. Se diu del medicament que destrueix los cuchs. *Vermifugo.* Vermifugus.

VERMINÓS. A. adj. Lo que es produhit ó sostingut pels cuchs que's fan en lo ventre del animal. *Vermínoso.* Verminosus.

VERMÓS, A. adj. ant. MOCÓS.

VERN. m. Espécie de abedull, las fullas del qual són antiescorbúticas, antielmínticas, y serveixen pera matar las pussas. *Abedul aliso.* Betula alnus.

VERNAL. adj. Cosa de primavera. *Primaveral, vernal.* Vernus. || astrol. Epíteto del primer quadrant del tema celeste desde l' orient hasta 'l mitjdia, cel ó meridiá superior. *Vernal.* Vernalis.

VERNEDA. f. Lloch plantat de verns. *Aliseda, alisar.* Alnetum, i.

VERNIGAT. m. ant. VAS, GOT.

VERNÍS. m. BARNÍS.

VEROL. m. Lo color que prenen los rahims quant comensan á madurar, y 'ls mateixos grans que tenen aquest color. *Embero.* Rubedo, inis.

VEROLA. f. Malaltia perillosa, de grans contagiosos, que pôt prevenirse per medi de la inoculació, y 's diu borda quant ix naturalment y vera quant s' empelta. *Viruelas.* Variola, æ.

EIXIR LA VEROLA. fr. Ferse grans de verola en los cos de la persona. *Brotar las viruelas.* Papulas pululare.

VEROLAR. v. n. Comensar á péndrer color de madur los rahims y altrás fruytas. *Pintar, emberar.* Maturesco, is.

VEROLÓS, A. adj. Qui té verola. *Virolento.* Boa morbo infectus. || Grabat de resultas de la verola. *Virolento, picado de viruelas, picoso.* Papulis notatus. || Dit del rahim que comensa á madurar. *Emberado.* Maturescens.

VERÓNICA. f. Estampa de la cara de Jesucrist, que comunment se representa per una dona, que limpiá al Senyor lo suhor ó sanch en lo camí del Calvari, y se li quedá senyalat lo rostro del Salvador en tres parts de la tela. *Verónica, santa faz.* Vera icon Jesuchristi in sudario impressa effigies. || Planta que té la cama de un peu de altura, subtil, quadrada y plena de nusos, de ahont naixen fullas llargas, y en la extremitat de ella una espiga de flors apretadas, moradas y alguna vegada blancas ab quatre llavors llargarudas. *Betónica, verónica, gariofilea.* Betonica, serratula, æ.

VEROSÍMIL. adj. y derivats. VERISSÍMIL.

VERRA. f. TRUJA.

VERRO. m. Porch mascle no sanat, que's deixa per pare. *Verraco.* Verres, is.

VERRUGA. f. Duresa que's fá com un gra, regularment en las mans ó en la cara. *Verruga.* Verruca, mymenia, æ.

VERRUGASSA. f. aum. Verrugaza. Verruca major.

VERRUGÓS, A. adj. Qui té verrugas. *Verrugoso, aberrugado, verrugiento.* Verrucosus.

VERRUGUERA. f. Girassol major que cúra las verrugas. *Clotropio, verrucaria, girasol mayor.* Verrucaria, æ.

VERRUGUETA. f. d. Verrugueta, verruguilla. Verrucula, æ. || Trampa que fan los fullers en lo

joch de cartas. *Fullero, berrugueta, verrugueta.*
Aleatoria fraus.

VERS. m. Poesia, número determinat de síl-labas disposadas de tal modo que formen harmonia y cadència, y n'hi ha desde quatre síl-labas fins á disset. *Metro, verso.* Versus, us, carmen, inis. || Cada membre ó part en que 's divideixen los salms y capítols de la Biblia. *Verso, versículo.* Versiculus, i. || **ENVERS.** || **DEVÉRS.**

VERS FIGURAT. ant. AL-LEGORIA.

EN VERS. m. adv. Dit de las composicions escrites en rima ó en vers. *En verso, rimado.* Versificatus.

TIBAR VERSOS. fr. Tirar llatinadas, indirectas. *Echar varetas ó indirectas.* Iram aculeatis dictis præ se ferre.

VERSACIÓ. f. for. [Práctica. *Práctica, versacion.* Versatio, nis.

VERSAL. m. Nom de cada una de las lletras majúsculas de cos al doble que la baixa, y s'anomenen així per emplearse al principi dels versos, com capitals per comensar ab ella 'ls capítols, é inicials per comensar cláusulas, noms propis, etc. y entre 'ls fundidors s'anomena de dos punts per estar fosas en dos líneas del cos de són grau. *Capital, versal, inicial de dos puntos.* Majores, capitales litteræ.

VERSALETA. f. Entre estampers majúscula del cos ó altura de la lletra minúscula. *Versalilla.* Versalis littera.

VERSAR. v. n. Havér, trobarse en qualsevol cosa las mateixas rahons y circumstàncias, que en altra ab que 's compara. També s'usa com reciproc. *Militar, versar, mediar.* Esse, convenire. || v. r. Acostumarse, ferse práctic pel exercici. *Versar.* Versari. || Referirse. *Versar.* Refferre, ers.

VERSAT, DA. p. p. y adj. Exercitat, práctic. *Versado.* Versatus.

VERSÁTIL. adj. Lo que fàcilment vólta sobre algun eix ó pollaguera. *Versátil, vertible.* Versatilis. || En la moral lo que fàcilment se gira envers diferents costats, com los auxilis indiferents, etc. *Versátil.* Versatilis.

VERSEJAR. v. n. **VERSIFICAR.** || Dir á to en lo cor los versos que corresponen al orga, y apuntar lo que toca cantar al cor. *Apuntar.* Indico, as.

VERSEMBLANSA. f. **VERISSIMITUT.**

VERSEMBLANT. adj. **VERISSÍMIL.**

VERSEMBLAMENT. adv. m. **VERISSÍMILMENT.**

VERSET. m. d. *Versillo, ico, ito, versecillo.* Versiculus, i. || Cada membre ó part en que 's divideixen los salms, capítols de la Biblia y párrafos de las lleys. *Versículo.* Versiculus, i. || Part del responsori que en las horas canónicas se diu regularment abans de la oració. *Versículo.* Versiculus, i.

VERSÍCUL. m. **VERSET.** 2. 3.

VERSÍCULA. f. Lo lloch ahont se posan los llibres de cor. *Versicula.* Locus in quo libri cantus collocantur.

VERSICULARI. m. Qui cuyda dels llibres de cor, y 'l qui entona 'ls versículs. *Versiculario.* Cantus librorum custos, et versiculorum cantor; versicularius, i.

VERSIFICACIÓ. f. Obra de versificar. *Versificacion.* Versificatio, nis.

VERSIFICADOR. m. **VERSISTA.**

VERSIFICAR. v. n. Fér ó compóndrer versos. *Rimar, versificar, trovar.* Versifico, as.

VERSIÓ. f. Traducció, interpretació. *Version.* Versio, traductio, nis.

VERSISTA. m. Qui fá versos, á diferència del poeta, que inventa y escriu sobre algun assumpto grave ab conegut número. *Versista, versificador.* Versificator, is.

VERSPARA. f. ant. **HORROR.**

VERT, DA. adj. No madur. *Verde.* Immaturus. || Lo que té 'l color vert. *Verde.* Viridis. || S'usa en sentit contrari á sech, com: llenya *VERDA.* *Verde.* Viridans. || Se diu del vi aspre per no haverse cullit ben madur en la verema. *Verde.* Austerum.

|| met. Fort, vigorós. *Verde.* Vegetus. || met. Se diu de las cosas que estan als principis ó que se saben poch. *Verde.* Immaturus. || m. Lo color natural de las herbas y plantas. *Verde.* Viridis, is. || Lo mateix color vert. *Verde.* Viridis, is. || La herba que 's dóna á las cabalcaduras pera refrescarlas y engreixarlas. *Verde.* Hordeum virens. || Color vert particular que 's dóna al panyo, sobre un peu de blau molt baix, y luego se li dóna 'l color de palla. *Verdecele-don.* Coloris viridis genus.

VERT CLAR. **VERDEGAYA.**

VERT DE ESMERALDA. De un color vert semblant al de la esmeralda, y tambe s'usa com substantiu. *Verdeesmeralda.* Smaragdinus, perviridis.

VERT DE MAR. Color entre vert y blau de cel ó de color del mar. *Verdemar.* Glaucum, i, ceruleus, ei.

VERT DE MONTANYA. Mineral de color vert hermós y clar, bo pera pintar al oli, al fresch, y al tremp. *Verde-montaña.* Viride montanum.

VERT DE OLIVA. Lo que es de color com lo de las olivas abans de madurar. *Acetitudo.* Oleaceus.

VERT DE PORRO. Lo que té 'l color vert com la fulla del all porro. *Verde de color de puerro, y sinopla* en lo blasó. Prasinus.

VERT DE VEIXIGA. Color vert obscur, fét de fel de vaca y altres ingredients, y serveix pera las illuminacions en las pinturas. *Verdevejiga.* Viridis vesicarius.

VERT FORSAT. Lo que resulta de la mescla de blau y groch. *Verde forzado.* Viridis ex arte color.

VERT NEGRE. Lo color vert molt fosch y que tira á negre. *Verdinegro.* Cœruleus.

DE MÉS VERDAS NE MADURAN; Ó N' HAN MADURAT QUE HAN ESTÁT MÉS VERDAS. Contextació ab que manifestam la esperanza de conseguir nostre intent, encara que parega desproporcionat. *De menos nos hizo Dios.* Nihil Deo difficile.

DONARSE UN VERT. fr. fam. Anar á recrearse ó á

divertirse per algun temps. *Darse un verde ó una pavonada.* Luxui aliquamdiu indulgere.

ESTIVAR EN VERT. fr. náut. Estivar humit. *Estivar en húmedo.* Humide stipare.

MÉS VAL VERT PERA MÍ, QUE MADUR PERA'LS ALTRES. ref. Denota que no's deuen voler las cosas tan esquisidas, que's perda tot. Se diu regularment de la fruyta. *Mas vale gordo al telar, que delgado al muladar; mas vale borracho que oleado.* Tuliüs est certis, dubiis quam fidere rebus.

NO DEIXAR RES PER VERT. fr. fam. ab que's pondera la gran desconfiànsa de algú, especialment en matèria de donas. *No le fiara un saco de alacranes.* De scorpionum sacco furabitur.

NO'N VULL QUE SÓN VERDAS. loc. prov. pera denotar que algú desprecia las cosas porque no las pòt conseguir. *Agrillas eran; prudencia es disimular, no querer la cosa no pudiéndola alcanzar.* Nolo acerbum sumere.

SI SÓN VERDAS, SI SÓN MADURAS. exp. fam. ab que's denota que algú's resol á fér alguna cosa ab rahó ó sèns ella. *Si están fritas ó no están fritas; entre si son flores ó no son flores.* Benè vel malè cadat.

VAJAN LAS VERDAS PER LAS MADURAS. ref. Significa que's deuen sufrir algunas incomoditats en recompensa de las comoditats. *Vayan las duras por ó con las maduras; pasar cohura por hermosura; váyase lo comido por lo servido.* Servitii merces absumpta cibaria sumpto.

VERTADER, A. adj. VERDADER.

VÉRTEBRA. f. anat. Cada un dels ossels, que unintse, y encaixantse ó encadenantse uns ab altres, forman la espinada de la persona. *Espondil, vértebra, espondilo.* Vertebra, æ. || Cada un dels ossels que encaixats ó encadenats forman la espinada de algun peix, com del bacallá, etc. *Bicho.* Vertibulum, i.

VERTEBRAL. m. S' aplica á un derramament de la artèria magna ó aorta. *Vertebral.* Vertebra-lis. || adj. Cosa de las vértebras, com: columna vertebral. *Vertebral.* Vertebra-lis.

VERTELL. m. náut. Cada una de las bolas enfiladas com uns rosaris, pera facilitar lo moviment de las vergas. *Vertello ó bertello.* Antenis inser-viens globus.

VERTENT. p. a. Lo que verteix, com: áyguas vertents. *Vertiente.* Fluens. || m. VESSANT.

VERTIBILITAT. f. La facilitat de móurerse alguna cosa envers várias parts ó al rededor. *Verti-bilidad.* Vertibilitas, atis.

VERTIBLE. adj. VERSÁTIL.

VERTICAL. adj. Lo que está directe y perpendicularment sobre nostre cap. Se diu de qualsevol círcul màxim de la esfera, que passa pels pols del horisont y pel centro de un astre, y en lo qual se conta ó amida la altura de aquest en qualsevol instant donat. *Vertical.* Verticalis. || geom. Se diu de la línea que's tira en un pla de alt á baix sèns inclinar-se á un costat ni á altre, ó senyalada per la

direcció de un fil ab un plom ó altre pes al cap davall. *Vertical.* Verticalis.

VERTICAL PRIMARI. Lo que es perpendicular al meridià, ó á la intersecció del qual ab lo pla del horisont fôrma ànguls rectes ab la línea meridiana. *Vertical primario.* Verticalis primarius.

VERTICALMENT. adv. m. De un modo vertical. *Verticalmente.* Verticali modo.

VÉRTICE. m. Lo punt superior del cap. *Coronilla, vértice.* Vertex, icis. || geom. La cima ó punt superior de qualsevol figura. *Vértice.* Vertex, icis.

VERTICILAT, DA. adj. bot. Se diu de las plantas que forman com anells. *Verticilado.* Verticillatus, verticulatus.

VERTICIOLO. m. bot. Denominació que's dóna á la disposició de las flors, pedúnculs, etc. quant tres ó més de ells rodejan de distància en distància la cama, ram ó pedúncul comú, formant una volta, com las fullas de la maria-lluïsa: *Verticilo.* Verticillus, i.

VERTIGINÓS, A. adj. Qui pateix rodaments de cap. *Vertiginoso.* Vertiginus laborans.

VÉRTIGO. m. RODAMENT DE CAP.

VERTIR. v. a. Derramar, vessar. També s' usa com recíproch. *Verter.* Verto, is. || met. Comunicar al públich, ó dir lo que's tenia en secret. *Verter.* Diffundo, is.

VÉRTOLA. f. GLÁNDULA. || f. ant. BRAHÓ.

VERTOSA. f. GLÁNDULA.

VERTRIS. m. ant. VÉRTICE.

VERVESSOR. m. MARMESSOR.

VÈS. Veu que s' usa com interjecció de enfado ó de despreci. *Anda, quita.* Apage.

VES. VIS, VICE.

VESANA. f. VESSANA.

VESCH. m. Matèria apegalosa á propòsit pera agafar aucells, y també la planta de que's fá. *Liga.* Viscus, i.

VESCOMTAT. m. La dignitat ó títol de vescomte. *Vizcondado.* Procomitatus, us.

VESCOMTE. m. Substitut que deixava'l comte ab sas veus y autoritat, y vuy es títol de honor que dóna'l soberà per distinctiu y premi del mèrit de sos vassalls. *Vizconde.* Vicecomes, procomes, itis.

VESCOMTESSA. f. La dona del vescomte ó altra que té'l títol de vescomtat. *Vizcondesa.* Procomitissa, æ.

VESCÓS, A. adj. VISCÓS.

VESER. adj. ant. VERDADER.

VESLLUM. m. Lo reflexo de la llum, ó débil resplandor per la distància de ella. *Vislumbre.* Dubia lux. || met. Conjectura, sospita ó indici. *Vislumbre.* Suspicio, nis. || Notícia dubtosa. *Vislumbre.* Anceps cognitio.

VESPA. f. Insecte de tres á quatre líneas de llarch, ab quatre alas, y de color groch ab faixas negres. Pica ab un fibló que té en la part posterior, introduhint un humor acre, que càusa coïssó é in-

flamació. Viu en societat, y fabrica brescas, però sens mel. *Avispa*. *Vespa*, æ. || mel. *ASTUT*, *TAYMAT*.

VESPER. m. Espécie de bresca sens mel que fan las vespas. *Avispero*. *Vesparum favus*.

VESPERTÍ, NA. adj. Cosa del vespre. *Vespertino*. *Vespertinus*.

VESPRO. f. ter. *VIGILIA*.

VESPRADA. f. *TARDE*.

VESPRE. m. Las primeras horas de la nit. *Noche*, *anochecer*, *prima noche*. *Vespere*, *prima nocte*. || *TARDE*.

FERSE VESPRE. fr. y

VESPREJAR. v. n. Ferse fosch ó de nit. *Anochecer*. *Vesperasco*, is. || *TARDAR*.

VESPRES. m. pl. Una de las horas canónicas que 's resa per la tarde, després de nona. *Visperas*. *Vesperæ*, arum. || Entre 'ls romans era una de las divisions del dia, desde'l fi de nona fins á posta del sol. *Visperas*. Hora *vespertina*.

VESPRES SICILIANAS. exp. que denota qualsevol venjansa jeneral ab morts violentas, aludint á la malansa que 'ls sicilians executáren en tots los francesos que 's trobavan en Sicilia la vespra de Pásqua del any 1282, sens perdonar á las sicilianas que estavan embarassadas de algun francés; y s'anomenan així porque 'l senyal del acometiment fou lo primer toch de vespres. *Visperas sicilianas*. *Strages vesperæ siculæ*.

VESSA. f. Planta anyal que fá las camas inclinadas á terra y sobre dos pams de llargas; las flors petites, de color morat bermellench y acompanyadas de grifols ó fils; lo fruyt es un llegumet escayrat ó rodó obscur, y contingut en unas tavelletas vellosas, sentadas, unidas de dos en dos ó de tres en tres. Són us principal es pera aliment dels coloms, y reduhidas á farina se'n fan cataplasmas resolutius. *Algarroba*, *arveja*, *alverja*, *vicia*, y *arvejona* pr. And. *Vicia sativa*. || Las brancas majors dels arbres que s'extenen desde la soca. *Brazo*. *Ramus major*.

VESSA BORDA. Planta molt semblant á la anterior, de fullas més amplas, los fils de dos en dos; las flors majors y de un hermós color de púrpura; 'l fruyt rodó y obscur. Naix sens plantarla, y es bastant perjudicial als blats. *Afaga*, *arbeja silvestre*, *arvejon*, y *arvejona loca*. pr. And. *Aphaca*, æ.

VESSAS DE JARDÍ. Planta. *Arveja florida* ó de flor. *Vicia tricolor*.

VESSÁ. m. Camp de vessas. *Algarrobal*, *arvejal*, *arvejar*. *Viciis sativis consitus ager*.

VESSAMENT. m. Escampament de licor ó altra cosa. *Derramamiento*, *vertimiento*. *Effussio*, nis.

VESSANA. f. Lo solch recte que forman los llauradors desde un extrem á altre de la terra. *Vesana*. *Longior sulcus*. || Lo quadro de terra comprés entre dos solchs paralelos en una heretat gran dividida en porcions. *Vesana*. *Duobus sulcis paralelis agri contenta pars*. || *JORNAL*. 5.

VESSANT. p. a. Lo que véssa, com: áyguas

VESSANTS. *Vertiente*. *Fluens*. || Lo pendent ó declivi per abont corre ó pót córrer la áygua. *Vertiente*. *Fluentum*, i. || La part inclinada de la teulada. *Tendido*. *Tecti imbricati devexa pars*.

VESSAR. v. a. Derramar, llansar lo líquit de algun vas. *Derramar*, *verter*, *efundir*, *vaciar*. *Effundo*, is. || v. n. Sobreixir. També s'usa com reciproc. *Rebozar*, *reverter*, *redundar*. *Redundo*, as. || med. Eixir algun licor, humor del continent, per la repleció ó desmasiada abundància. *Regurgitar*. *Refluo*, is.

VESTA. f. Sach de penitència, del qual s'usa en las professons de la setmana santa, etc. *Túnica*, *vesta*, *traje nazareno*, *saco*. *Longior tunica*.

VESTAL. adj. Cosa de Vesta que 'ls romans tenian per diossa del foch, com: festas *VESTALS*, etc. *Vestal*. *Vestalis*. || f. Cada una de las donzellas de las familias distingidas de Roma, que 's deixavan al servey de la diossa Vesta. Havian de entrar desde la edat de sis hasta deu anys, y servian per espay de trenta, los deu primers en lo noviciat, los altres deu oferint sacrificis, y 'ls deu restants ensenyant á las novicias; si bè sa ocupació principal era no deixar apagar may lo foch en sos temples, lo que si succehia per culpa de ellas eran severament castigadas y assotadas ab vergas, y si en los dits trenta anys violavan lo vot de virginitat, las enterravan vivas, ó las tancavan en alguna profunda caverna, ahont las feyan morir de fam. Quant passavan pels carrers, los magistrats las cedian lo pas, y ordinàriament se concedia perdó als reos per qui ellas intercedian. *Vestal*. *Vestalis virgo*.

VESTEDURA. f. *VESTIDURA*.

VESTIDET. m. d. *Vestidillo*. *Parva vestis*.

VESTIDOR. m. Lo lloch destinat pera vestirse. *Vestuario*. *Vestiarium*, ii. || Lo lloch detrás de las taulas pera vestirse 'ls cómichs, y ahont se suposan executadas las accions que no convé representar al poble. *Vestuario*. *Postcænium*, ii.

VESTIDOT. m. Vestit despreciable. *Vestidillo*. *Despicabilis vestis*.

VESTIDURA. f. *VESTIT*. 2. 3. 4. || Vestit especial ó part de ell que serveix de singular adorno ó distinció. *Vestidura*. *Vestimentum insigne*. || pl. Ornaments que se sobreposan als vestits ordinaris, y serveixen al culto diví. *Ornamentos*, *vestimentas*, *vestimentos*. *vestiduras sagradas*. *Sacra vestes*.

VESTIDURETA. f. d. *Vestidurilla*, *ita*. *Parva vestis*.

VESTIGI. m. La petjada ó rastre que deixan los peus per allí ahont passen. *Reliquia*, *vestigio*, *rastro*, *huella*, *pisada*. *Vestigium*, ii. || La memòria ó notícia de las accions dels antichs pera imitació y exemple. *Vestigio*. *Vestigium*, ii. || L'indici ó senya per ahont s'infereix la veritat de alguna cosa. *Indicio*, *vestigio*. *Argumentum*, i. || Monument ó senyal de algun edifici ó de qualsevol altra cosa, com: no quedá ningun vestigi de las grandesas dels

assiris. *Rastro, vestigio*. Monumentum, signum, i.

|| RELÍQUIA. 4.

VESTIGLE. m. Mónstruo horrendo. *Vestiglo*. Horridum spectrum.

VESTIMENT. m. VESTIT. 2. || pl. VESTIDURA. 3.

VESTIT. v. a. Abrigar lo cos, cubrirlo ab lo vestit. També s' usa com reciproch. *Vestir*. Vestio, is. || Adornar, com: VESTIR los altars, las parets de tapissos, etc. *Vestir*. Orno, as. || Guarnir alguna cosa pera sa major defensa, com la porta ab planxas de ferro. *Vestir*. Contego, is. || Donar liberalment ó de caritat á algú ab que vestirse. *Vestir*. Veste donare. || Adornar un escrit. *Vestir*. Exorno, as. || Disfressar, dissimular la realitat de alguna cosa. *Vestir*. Simulo, as. || Traballar ó fèr vestits pera altre. *Vestir*. Vestes apare. || Anar vestit, y així 's diu: N. VESTEIX bè. *Vestir*. Vestio, is. || Arrebossar ab guix ó morter. *Vestir*. Inerusto, as. || Entre fusters, juntar y enllassar los muntants de las portas y finestras ab los travessers. *Entrejuntar*. Connecto, is. || Admètrer per religiós. *Dar el hàbito*. Religioso habitu insignire. || PÈNDRE L' HÀBIT. || v. r. Se diu dels animals y plantas, respecte de la pell, escorxa, etc. de que 's cubren. *Vestirse*. Vestiri. || Poblarse, cubrirse 'ls camps de herba, 'ls arbres de fullas, etc. *Vestirse*. Indui, ornari. || Eixir de una malaltia, y deixar de fèr lli. *Vestirse*. Convalesco, is. || Cubrirse, sobreposarse una cosa á altra, com lo del de núvols, etc. *Vestirse*. Contegi.

VESTIT, DA. p. p. y adj. *Vestido*. Vestitus. || m. Lo conjunt de pessas de roba que compon l' adorno del cos, pera defensa, y anar decentment cubert. *Vestido, vestidura, hàbito*. Vestimentum, i. || Pessa de roba que se sobreposan las donas, y las cobreix tot lo cos desde 'ls muscles. *Vestido*. Vestis, is. || Lo trajo ó modo de vestir de cada país, y així 's diu: VESTIT á la espanyola, etc. *Traje, vestido*. Habitus, us.

VESTIT DE ARLEQUÍ. Vestit ridícul de vários colors que usan los arlequins. *Botarga*. Larva, æ.

VESTIT DE CORT. Lo que usan en palácio las senyoras en los dias de funció. *Vestido de corte*. Vestis ornatior.

VESTIT DE GUERRA. L' uniforme dels soldats. *Uniforme militar*. Militaris vestis.

VESTIT DE PELL. Lo que solen portar los pastors fet de pell del bestiar. *Pellico*. Rheno, is.

VESTIT ESPELLIFAT. *Jerapellina*. Obsoleta, detrita vestis.

VESTIT Y CALSAT. m. adv. que s' usa en los contractes posant per obligació de provehir á algú de ditas cosas. *Vestido y calzado*. Vestitus et calceatus.

|| EN COS Y ÀNIMA.

LLEVARSE Ó TRAURENSE 'L VESTIT. fr. DESPU-LLARSE.

UN VESTIT NE TINCH EN FRANSA Y AQUÍ 'M MÓRO DE FRET. ref. pera burlarse del que 's jacta de lo que no li pòt servir, y també 's diu quant algú té abundància ó aloménos lo necessari de alguna cosa en

altra part, y allí ahont se troba ne té falta. *Buen jubon me tengo en Francia: mi padre se llama hogaza, y yo me muero de hambre*. Semper agricola in novum annum dives.

VESTUARI. m. Lo necessari pera vestirse. *Vestuario*. Integra vestis. || Lo que en algunas comunitats ó cossos ecclesiàstich se dóna á sos indíviduos pera vestirse. *Vestuario*. Indumentis designata summa. || La renda que 's dóna en algunas iglésias pera vestirse als que tenen aquesta obligació en algunas funcions. *Vestuario*. Pro altaris servitio pensio.

VET. m. ant. Entredit, censura eclesiàstica. *Entredicho*. Interdictum, i. || m. Negació, prohibició del rey. *Veto*. Vetitum, i.

VET AQUÍ. interj. ab que s' activa 'l discurs y s' excita la atenció del qui óu. *Ea*. Eja.

VETA. f. Teixit llarch y estret de fil, de cotó, de estam, de filadís, de qualsevol color, que serveix pera lligar ó reforçar algun vestit, etc. y s' anomena cinta quant es de seda. *Cinta*. Villa, tænia, æ. || VENA. §. 4. 7. || Corda posada en una corriola ab que 'ls manobres pujan los materials. *Tiro*. Funis, is. || met. Lo natural, humor, geni ó inclinació de cada hu, y així 's diu: seguir la VETA. *Vena, veta*. Animus, i. || En lo lli y cánem lo filament que contenen aquestas matèrias, abans de netejarlas. *Hebra*. Filamenta, orum. || Lo tros de simolsa ó llenca de teixit de cánem ó estopa que 's clava ab taxas de llarch á llarch en las barras del teler de brodar, y serveix pera cusirhi y assegurarhi la roba que s' ha de brodar. *Propienda*. Fascia lineæ fulciens. || pl. Pasta de fideus anomenada així per la figura de veta. *Tallarines*. Tragemata resecta.

DESCUBRIR LA VETA. fr. met. Conèixer las inclinacions, intenció ó designe de algú. *Descubrir la veta*. Affectum introspicere.

SEGUIR LA VETA Á ALGÚ. fr. met. Acomodarse al humor ó geni de altre. *Guardarle ó llevarle á alguno el aire*. Ad alicujus arbitrium totum se finire.

TROBAR DE VETA Ó DE BONA VETA. fr. met. Trobar á algú de bon humor ó en disposició favorable pera conseguir de ell lo que 's preten. *Cojer ó hallar á otro de vena*. Alterius animum facilem experiri.

VÉTEL AQUÍ. exp. ab la qual s' amotra ó senyala á algú. *He aquí, ve ó ves aquí, ételo*. En, ecce.

VETERÁ, NA. m. y f. S' aplica als soldats que per haver servit mòlt temps estan experts en la milícia. *Veterano*. Veteranus. || Entre romans s' aplicava als soldats que havian acabat són servey, y estavan exemps de tornar á la guerra. *Veterano*. Veteranus. || Antich ó esperimentat en qualsevol professió ó exercici. *Veterano*. Peritus.

VETERINARI, A. adj. Cosa de la veterinària. *Veterinario*. Veterinarius. || f. MANESCALIA.

VETETA. f. d. *Vetica, illa*. Venula, æ. || CINTETA.

VETHO, Ó VEUSHO ALLÀ. loc. pera significar que una cosa es mitjana, so es, ni sobressa-lent ni despreciable. *Entre merced y señoría.* Mediocris.

VETLAR. v. n. VETLLAR.

VETLLA. f. La acció de vetllar, y 'l temps en que's vetlla. *Vela, vigilia, velacion, velada.* vigilia, æ. || La centinella que's posa per la nit. *Vela.* Excubatio, nis. || L'acte de vetllar tota la nit. *Pervigilio.* Pervigilium, ii. || Una de las quatre parts en que'ls romans dividian la nit de tres en tres horas. *Vela.* Vigilia, æ. || La assistència devota per horas ó torn davant del SS. Sagrament. *Vela.* Statio, nis. || Lo temps de treballar de part de nit, y'l mateix traba'l que's fá. *Vela.* Elucubratio, nis. || met. Cuydado y vigilància en qualsevol cosa. *Vela.* Cura, diligentia, æ.

VETLLADA. f. VETLLA. 6. 7.

VETLLADOR, A. m. y f. Qui vetlla. *Trasnochador, velador, vigilante.* Vigilar, is. || Qui vigilantment y ab sollicitut cuyda de alguna cosa. *Velador, vigilante.* Invigilator, is. || Tauleta, pagès de fusta ó altre instrument en que's col·loca 'l llum pera vetllar los treballadors. *Velador.* Lychnuchus lignens.

VETLLAR. v. n. No dormir lo temps destinat pera descansar. *Trasnochar, velar, vigilar.* Vigilo, as. || Fér guàrdia ó centinella. *Velar.* Excubo, as. || Treballar de nit. *Velar.* Elucubro, as. || Assistir per horas ó torn davant del SS. Sagrament. *Velar.* Stationem agere. || met. Observar atentament alguna cosa. *Velar.* Observo, as. || Cuydar ab sollicitut de alguna cosa. *Velar.* Invigilo, as. || Desvetllar-se sobre alguna cosa. *Desvelarse, velar.* Advigilo, as. || v. a. Assistir de nit als malalts ó als difunts. *Velar.* Excubo, as.

VEU. f. Lo so que forma l'ayre ferit y modificat en la gargamella y proferit per la boca del animal, y en particular de la persona. *Voz. Vox, cis.* || Lo so que forman algunas cosas inanimadas per medi del ayre ó del vent, com: la veu de la trompeta, etc. *Sonido, voz, son.* Vox, cis. || Lo so natural ó metall de veu ó 'l modo ab que s'usa de ella. *Voz. Vox, cis.* || Paraula, dicció. *Voz, vocablo.* Vox, cis. || Crit. *Grito, voz.* Vox, cis. || Lo músich que canta, y així's diu: primera veu. *Voz. Vox, cis.* || Rumor, opinió comuna. *Voz. Rumor, is.* || Poder, facultat, dret pera fér algú en nom seu ó de altre alguna cosa. *Voz. Facultas, atis.* || La capacitat ó aptitut pera elegir en las juntas. *Voz. Vox, cis.* || Motiu ó pretext públich. *Voz. Publica vox.* || Vot en las juntas ó eleccions. *Voz, voto.* Suffragium, ii. || gram. Lo conjunt de inflexions de un verb que signifiquen de un mateix modo. *Voz. Vox, cis.* || Súplica, oració. *Voz. Vox, cis.* || mús. Se diu del cant y modificació del so, en quant diu relació á la música. *Voz. Modulatio, nis.* || En las cosas espirituales y morales, inspiració, com: la veu de la veritat y de la justícia clama sempre al cor. *Inspiración,*

voz. Inspiratio, nis. || Precepte, manament del superior. *Voz. Vox, cis.* || Se diu també del cant dels poetes, com: jo destino ma veu á vostras alabansas. *Voz. Cantus, us.* || Notícia, fama, divulgació de alguna cosa. *Son.* Sonus, i, fama, æ.

VEU ACTIVA. gram. Lo conjunt de inflexions del verb que expressan acció. *Voz activa.* Activa verbi vox. || Facultat de votar. *Voz activa.* Suffragium ferendi jus.

VEU AGUDA. La alta y de tiple. *Voz aguda, penetrante.* Acuta vox.

VEU CLARA Y SONORA. *Voz argentada.* Canora vox. **VEU DE ÀYGUA.** Mina, vena de àygua. *Manantial, venero.* Aquæ vena.

VEU DEL POBLE. Lo consentiment ó voluntat del poble. *Voz del pueblo.* Vox populi.

VEU GENERAL. Lo comú sentit de molts. *Voz general ó pública.* Plurimorum consensus, una omnium vox.

VEU GROSSA. La abultada ó grave á propòsit pera fér lo baix en la música. *Voz gruesa.* Densa, gravis vox.

VEU PASSIVA. gram. Lo conjunt de inflexions del verb que expressa passió. *Voz pasiva.* Passiva vox. || La facultat de poder sér elegit en las juntas. *Voz pasiva.* Suffragii jus.

VEU PLENA. La alta y forta, que umple 'ls oïdors. *Voz llena ó entera.* Contenta, valida vox.

VEU PRIMA. La débil ó que umple poch los oïdors. *Voz delgada.* Gracilis, imbecilla vox.

VEU VAGA. 'L rumor ó notícia espargida entre molts, ignorantse l'autor. *Voz vaga, hablilla.* Rumor, is.

Á VEU PLENA. loc. ant. AB ALTA VEU.

ABAIXAR LA VEU. fr. Disminuir-la. *Bajar la voz ó el tono.* Vocem remittere. || Deixar de parlar ab arrogància. *Bajar la voz.* Voce demissa loqui.

AB ALTA VEU. m. adv. Cridant. *Á voz en grito.* Concitata voce.

ALSAR LA VEU. fr. Parlar en veu alta. *Alzar ó levantar la voz.* Vocem intendere. || Parlar ab soberania ó arrogància. *Levantar la voz; alzar el gallo.* Superbia efferre; arroganter loqui.

Á MITJA VEU. m. adv. En veu més baixa de lo regular. *Á media voz.* Submissa voce. || Ab una lleugera insinuació. *Á media voz.* Levi indicio.

APAGAR LA VEU. fr. Fér que alguns instruments sonen menos posantlos sordina. *Apagar la voz.* Sonum tenuare.

Á UNA VEU. m. adv. Ab comú consentiment. *Á una voz.* Una voce.

Á VEU VISTA. loc. ant. *Sin mas ni mas, á ojos vistos.*

Á VEUS. m. adv. mús. Se diu quant se reuneixen várias veus en lo cant, com: baix, tenor, etc. *A voces.* Modulatis vocibus.

CÓRRER LA VEU. fr. Divulgar-se alguna cosa que s'ignorava. *Correr la voz.* Rumorem increbescere.

DE VIVA VEU. m. adv. DE PARaula.

DONAR Ó LLANSAR VEUS. fr. *Tomar voz.* Inquirir, is.

FÉR CÓRRER Ó PASSAR LA VEU. fr. Divulgar, extèndrer alguna espècie ó notícia. *Echar la voz.* Rumorèment spargere.

JUGAR LA VEU. fr. Fér reflets los cantors. *Jugar la voz, hacer quiebrós.* Vocem modulari.

MUDAR LA VEU. fr. Dissimular la pròpia, fingint-ne altra pera no sér conegut. *Mudar la voz.* Vocem simulare. || Variar de to de veu 'ls noys, regularment quant entran en la pubertat. *Mudar la voz.* Gallulasco, is.

NO TENIR VEU. fr. Tenirne poca. *No tener voz.* Abacem esse.

PÉNDRE VEUS. fr. Adquirir notícias. *Tomar voz ó razon.* Inquiri, is.

PÉRDRE LA VEU. fr. PÉRDRE LA PARAULA.

PRIVAR DE VEU. fr. Privar de votar ó de sér votat. *Privar de voz.* Aliquem suffragio privare.

RÓMPRE LA VEU. fr. Exercitarla ó alsarla mès de lo regular. *Romper la voz.* Vocem exercere.

SÉR PÚBLICA VEU Y FAMA. fr. Tenirse per certa alguna cosa, per assegurarla quasi tothom. *Ser pública voz y fama.* Vulgarem opinionem esse.

TAPARSE LA VEU. fr. met. No poder parlar per causa de alguna passió vehement. *Anudarse la voz.* Vocem faucibus hærere.

TRÀURE LA VEU. fr. Esforsarla en lo cant. *Esforzar, echar la voz.* Vocem obfirmare.

VEUASSA. f. aum. Veu grossa. *Vozarron.* Vox magna.

VEUETA. f. d. *Voceilla.* Vocula, æ.

VEUOTA. f. Veu dolenta. *Mala voz.* Ingrata vox.

VÉURER. v. a. Percibir los objectes ab la vista. *Ver.* Video, es. || Estar dotat de la facultat de la vista. *Ver.* Video, es. || Mirar. *Ver, mirar.* Conspicere, as. || Registrar, observar, examinar. *Ver.* Considero, as. || Regonèixer, observar las cosas de la naturalesa ó del art. *Registrar, ver, reconocer.* Exploro, as. || Trobar de qualsevol modo. *Ver.* Invenio, is. || Regonèixer ab cuydado y atenció alguna cosa. *Ver.* Recognosco, is. || Atèndrer ó anar ab cuydado ab las cosas que s' executan. *Ver.* Considero, as. || Experimentar ó conèixer per lo mateix que succeheix, com: véurer lo que passa. *Ver.* Experior, iris. || met. Advertir, com: véurer los estragos que causa 'l vici. *Ver.* Animadverto, is. || Pensarse lo que ha de succehir atened à lo que passa, com: véurer abundància de fruyt per la bona disposició dels arbres. *Ver.* Prævideo, es. || Conèixer, com: véurer veritat, la rahó, etc. *Ver.* Cognosco, is.

|| for. Assistir à la relació de algun plet. *Ver.* Video, es. || Tractarse familiarment ab algú. *Ver.* Uti familiariter. || DESCUBRIR. || m. Lo sentit de la vista. *Ver.* Visus, us. || Lo mateix que parer, sentir, judici, com: à mon véurer s' enganya. *Entender, ver.* Meo iudicio. || v. r. Estar en paratge ó postura pera sér vist. *Verse.* Spectari. || Usat com passiva

del verb véurer, recàurer la acció sobre 'ls objectes vistos. *Verse.* Conspici. || Trobarse constituhit en algun estat, com: véurense perdut, pobre, abatut, etc. *Verse.* Constitui. || Concurrir ab algú pera algun efecte. *Apersonarse, verse.* Cum aliquo convenire. || Estar ó trobarse de qualsevol modo en lo físich ó moral. *Verse.* Esse. || Descubrirse ó manifestarse alguna cosa. *Verse.* Appareo, es. || Representarse la imatge ó semblansa de alguna cosa material ó immaterial, com: véurerse al mirall, etc. *Verse.* Inspici, conspici. Donarse alguna cosa à conèixer clarament, com si 's vegés. *Verse.* Spectari. || Estar ó trobarse en algun siti ó llans. *Verse.* Adesse. || ant. PREVÉURER. || m. ant. PREVISIÓ.

VÉURER CLAR. fr. Conèixer alguna cosa tant clarament com si's tocás. *Palpar.* Rem attingere.

VÉURER DE LLUNY. fr. Ademés del sentit recte, significa prevéurer. *Preveer, antever, ver de lejos, ver con anteojos de larga vista.* Prævideo, es.

VÉURER LA SEVA. fr. fam. Denota que à algú se li presenta la ocasió favorable pera efectuar alguna cosa. *Ver la suya.* Occasionem nancisci.

À MÉS VÉURER. exp. de despido, citantse pera altra ocasió. *A mas ver, hasta la vista, á Dios y vedmonos.* Vale et redeas.

À VÉURER. m. adv. ab que's demana alguna cosa, pera regonèixerla ó examinarla. *À ver.* Sine videam. || S' usa com interjecció pera significar lo gust ó satisfacció de que alguna cosa haja succehit com se deya ó desitjava. *Ha.* Videntes quomodo ita est. || Explica la determinació de esperar que'l sucès diga la certitut de alguna cosa. *À ver, á ver; veamos.* Res suadebit; exitus, acta probat.

COM ES DE VÉURER. exp. que's remet al testimoni de la mateixa cosa. *Como es de ver, lo que se puede ver.* Uti spectabile dignum.

DEIXAR VÉURER. fr. Permetrer lo véurer alguna cosa. *Dar á ver, ó dejar ver.* Conspectui permittere.

DEIXARSE VÉURER. fr. Manifestarse. *Manifestarse, verse.* Appareo, es.

ENCARA S' HA DE VÉURER, Ó ESTAR PERA VÉURER. fr. S' usa pera dificultar lo succés, certesa ó execució de alguna cosa responent al que la facilita. *Estar por ver, desde allí ha de venir.* Nondum adfuisse.

ES DE VÉURER Ó ES COSA DE VÉURER. loc. Se diu de alguna cosa digna de particular atenció ó consideració. *Es de ver ó para ver.* Spectabilis, visu dignus.

FÉR ALTRE VÉURER Ó BON VÉURER. fr. Fér altra cara ó aspecte diferent las cosas. *Tener buen ú otro ver.* Alium esse rei aspectum. || met. Variar las circunstancias de alguna cosa. *Mudar de semblante ó color.* Aliter se habere.

FÉR COM QUI NO HI VEU. fr. FÉR LOS ULLS GROSSOS.

FÉR DE MAL VÉURER. fr. met. Explica que alguna falta ó nota deslluheix à algú, disminuhintli la estimació, que's debia tenir de ell per sas prenas ó empleo. *Hacer mal viso.* Obrumbo, as.

FÉR VÉURER. fr. Presentar á la vista alguna cosa de manera que no quede dubte. *Hacer ver, patentizar.* Patefacio, is. || Persuadir lo que no es en realitat. *Hacer ver.* Falsa persuadere.

FERSE VÉURER. fr. met. Fér expressament cosas extraordinàries pera excitar la atenció de altres. *Hacerse ver.* Spectationem movere. || met. Aventatjar-se á altre en virtut, sabiduria, gentilesa, etc. *Descollar, descollarse, aventajarse.* Præsto, as.

HAVÉR VIST PROU UNA COSA. fr. Havér caygut en poder de qui no la soltará, ó será difícil recobrar-la. *Estar en papo de buitre.* Vulturi pascere traditum esse.

JA HO VEUREM. exp. VEUREM.

JA 'S VÉU. loc. pera convenir ó assentir alguna cosa convensut de la veritat de ella; y també s' usa irònicament. *Ya se ve.* Patet quidem.

¿NO HI VÉUS? loc. ¿NO TENS ULLS?

NO PODER VÉURER Á ALGÚ. fr. Aborrrirlo. *No poder ver á alguno.* Aliquem odisse.

QUANT HO VEURÉ, HO CREURÉ. loc. fam. Denota la repugnància en créure alguna cosa fins á haverla vista, per la suspita de que no es així com se diu. *Es menester verlo para creerlo; no son palabras para mi tia, que aun de las obras no se fia.* Nisi videro, non credam.

SEGONS SE VÉU. m. adv. A lo que apar. *Al parecer, segun se ve.* Prout res ipsa indicat.

SER DE VÉURER Ó COSA DE VÉURER. fr. Sér una cosa digna de atenció per sa compostura, adorno ó curiositat. *Estar de ver.* Visu dignum esse.

TENIR QUE VÉURER. fr. Havér relació ó connexió entre dos cosas. *Tener que ver.* Necessitudinem cum aliquo esse.

VEUREM. exp. Denota que pera convenir en alguna cosa que's proposa es menester pensarsho bè. *Se verá, se pensará.* Videbitur. || Denota que es necessari examinar alguna cosa y esperar la ocasió abans de resóldrer. *Veremos, es necesario ver.* Visu opus est. || exp. ab que's remet á altre temps ó ocasió, ó pera denotar que no's déu judicar de la cosa fins que's verifique. *Ya lo veremos.* Exitus testis.

VÉUREREN DE TOTES. fr. Passar molts traballs é incomoditats. *Pasar por las picas.* Multis laboribus exerceri.

VEXACIÓ. f. Maltracte que's fá á algú. *Veja-cion.* Vexatio, nis. || Opressió, molèstia. *Veja-cion.* Vexamen; inis.

REDIMIR LA VEXACIÓ. fr. Fér alguna acció, patint desfalch ó pérdua en la utilitat, pera subvenir á alguna urgència ó necessitat major. *Redimir la ve-jacion.* Injuriam seu molestiam redimere.

VEXADOR, A. m. y f. Qui vexa. *Veja-dor.* Vexator; is.

VEXÁMEN. m. En los certámens literaris, lo discours festiu y satíric en que's fá càrrech als poétas dels defectes comesos en los versos. *Veja-men.* In certamine poético cavillatio. || VEXACIÓ.

VEXAMINISTA. m. Lo subjecte encarregat

del vexámen en las funcions literàries. *Vejaminis-ta.* Festivus objurgator.

VEXAR. v. à. Maltractar, molestar, perseguir, fér patir. *Vejar.* Vexo, as. || Exigir á altres més de lo just. *Vejar.* Extorqueo, es. || Mortificar, importunar continuament. *Vejar.* Vexo, as. || Donar vexámen, burlarse en la sátira. *Dar veja-men, vejar.* Satiricè objurgare.

VEY, A. m. y f. VELL.

VEY, NA. adj. ant. VEHÍ.

VEYL Y VEYLL. m. ant. VELL.

VEYLAR. v. n. ant. VETLLAR.

VEYNA. f. Capsa en que's posan algunas armas ó instruments, com espasas, estisoras, etc. *Vaina.* Vagina, æ. || La tavella de alguns llegums. *Vaina.* Siliqua, æ. || Lo doblech que's fá en la roba, en lo qual se posa algun cordó, etc., pera aixamplarla ó estrényerla segons convé. *Jareta.* Sutura cava.

VEYNER, A. m. y f. Qui fá veynas. *Vainero.* Vaginarum opifex.

VEYNETA. f. d. *Vainica, illa.* Vaginula, æ.

VEZCOMPTE. m. VESCOMPTE.

VI.

VI. m. Licor que's fá del such dels rahims, expremut y cuyt naturalment per la fermentació. *Vino.* Vinum, i. || Per extensió 's diu del such de algunas fruytas, com de cireras, de peras, de pomas, etc., que fermenta com lo dels rahims. *Vino.* Frugum succus vinum referens. || met. Qual-sevol cosa que arrebatla la rahó y fá vagarejar. *Vino.* Vinum, i.

VI AGRE. *Vino agrio, acedo, perdido, vuelto.* Vinum acidum.

VI AIXUT. Lo de gust oposat á dols, però suau y bo. *Vino enjuto, abocado, de buen paladar.* Vinum subasper.

VI ASPRE. 'L de un gust que sembla que pica. *Vino de agujas, carraspeño, raspante ó picante.* Vinum vellicans.

VI BATEJAT. Aquell en que hi ha mesclada áygua. *Vino cristiano.* Vinum commixtum aqua.

VI BLANCH. Lo que's fá de rahims blanchs. *Vino blanco.* Albescens vinum.

VI BO, DE PAHÍR Ó RANCI. 'L fét de molt temps, que adquireix molt bon gust y fortalesa. *Vino rancio, generoso ó de dos orejas.* Vinum generosum.

VIBROCÁS Ó PROCÁS. HIPOCRÁS.

VI CAP TRENCAT. Lo que té punta de agre. *Vino repuntado ó que se vuelve.* Vinum fugiens.

VI CLARET. Se diu del vi negre clar, de un color encés. *Aloque, vino clarete ó tintillo.* Vinum rubellum, vel saturati coloris.

VI CUYT. Most cuyt abans de fermentar. *Vino cido.* Sireum, ei, sapa, æ.

VI DE DESPESA. RESÁYGUAS.

VI DE MAGRANAS. Lo que's fá del such de ellas.

Roete. Vinum ex malorum punicorum succo.

VI DE PALMA. Licor que trauhen los indís, posant una aixeta en una espècie de palma que'ls comunica una saba ó licor abundant, y després de algun temps se torna vinagre. *Vino de palma.* Vinum palmeum.

VI DE TRESCOL. MOST.

VI FLUIX. VINET.

VI FORT. Lo de mólta fortalesa. *Vinazo.* Vinum ingentium virium.

VI GRECH. Vi de gust entre un poch aspre y amarch, clar, de poca substància y duració. *Chacoli.* Vinum acre exile.

VI GROS. Lo de mólts cos. *Vino grueso.* Pingue vinum.

VI NEGRE Ó USUAL. *Vino tinto.* Vinum rubrum.

VI PERA CREMAR. Lo destinat pera fèr ayguardent. *Vino para aguardiente.* Ad aquam vitæ conficiendam vinum.

VI PREMPSAT. Lo que's tráu á forsa de prempsa. *Vino de garrote, repiso.* Lora, æ.

VI PUR. Vi bo, sèns mescla de altra cosa. *Vino puro.* Merus, i.

VI RANCI DE ALICANT. *Fondillon.* Alonense vinum vetus.

VI TÈRBOL. Lo trontollat que té mal color y mal gust. *Zupia.* Yappa, æ.

VI VERGE. 'L que'ls rahims destil·lan naturalment. *Vino de lágrima ó de gota.* Protopum, i.

VI VERMELL. ant. VI NEGRE.

Á POCH VI CUTTARHI. ref. que denota que quant alguna cosa vá escassa, y hi ha altres que la pretenen convé serhi diligent. *A poco pan tomar primero.* Panis ubi exiguum est, aliis prior accipe panem.

BATEJAR LO VI. fr. Mesclarhi áygua. *Bautizar el vino, aguar el vino.* Vinum aqua miscere.

CARREGAR DE VI. fr. Béurerne massa, emborratxarse. *Embriagarse, cargarse de vino, cargar de lantero.* Inebriari.

GASTARSE, TRASPUNTARSE 'L VI Ó TENIR PUNTA DE AGRE. fr. Comensar á tornarse agre. *Repuntarse, volverse, apuntarse, revenirse, acedarse.* Vinum acidum reddi.

LO BON VI FÁ BON LLATÍ. ref. FÁ DE MAL BALLAR AB LO VENTRE VUYT.

LO BON VI NO NECESSITA RAM. ref. Denota que las bonas prenas per sí mateixas són apreciables, y's donan á conèixer sèns necessitat de ostentarlas ni exagerarlas. *El buen paño en el arca se vende.* Proba merx facíle emptorem reperit, tametsi in abstruso posita est.

LO RANCI QUE ES BO EN LO VI, EN LO PORCH NO'S PÓT SUFRIR. ref. literal. *El rancio que es bueno en el vino, es malo en el tocino.* Quod benè sapit in vino, malè sapit in sue.

PUJÁRSEN LO VI AL CAP. fr. Perturbarse 'ls sentits per haverne begut mássa. *Subirse el vino á la cabeza ó el humo á la chimenea.* Vinum caput tentare.

REFEGIR VI NOVELL. fr. Mesclarlo ab lo vell. *Remostar, mostear.* Vinum novo musto immiscere.

REMENAR LO VI. fr. Móurerlo ó agitarlo ab un bastó en la eyna ahont se guárda. *Dar baston, bastonear.* Rudica vinum agitare.

TORNARSE AGRE 'L VI. fr. *Acedarse.* Coacesco, is.

TORNARSE DOLS LO VI. fr. *Remostarse.* Vinum mustum sapere.

VIA. f. CAMÍ. || met. Medi, expedient ó manera de executar ó conseguir alguna cosa. *Via.* Modus, i. || met. Lo conducto del cos del animal, especialment aquell pel qual expel·leix los excrements. *Via.* Meatus, us. || Llista de diferents colors en la roba, com en los mocadors, etc. *Canilla, lista, veta, vareta.* Virgula, æ. || Lo subjecte que serveix de medi pera lograr alguna cosa. *Camino, via, medio.* Medium, ii. || Lo camí ó viatge que fan los correus, y així's diu: anar una carta per la via de Madrid. *Via.* Via, æ. || Lo camí y conducta secreta ab que óbra Déu y la naturalesa. *Camino, via.* Via, æ. || La qualitat del exercici, estat ó facultat que s' elegeix pera viurer. *Via.* Vitæ ratio. || En la mística 'l modo y orde de vida espirital arreglada á la contemplació, la qual divideixen en purgativa, illuminativa y unitiva, interior y exterior, etc. *Via.* Via, æ. || fil. MÉTODO. || for. Lo modo de procehir pera substanciar los judicis, que divideixen en via ordinària y executiva. *Via.* Ordo judiciorum. || PRESSA. || FEYNA. || Entre pescadors jonch doble ab que desde 'l comensament se rodeja de tant en tant lo còp pera donarli resistència contra l' impuls de las corrents. *Via.* Via, æ. || náut. RUMBO. || S' usa repetit, com modo adverbial pera instar ó donar pressa. *Despacha, acaba ya.* Propera.

VIA ÀPIA. Camí de cent lléguas fèt per orde de Àpio desde Roma fins á Bríndis en lo regne de Ná·pols. *Via apia.* Via appia.

VIA-CRUCIS. Camí ab diversas creus y estacions en memòria dels passos de Jesucrist en sa passió, caminant al Calvari. *Calvario, via-crucis, via sacra.* Via-crucis. || Lo llibret que conté ditas creus y estacions, y també la professó que's fá per dit objecte. *Via-crucis.* Via-crucis.

VIA EXECUTIVA. for. Judici breu en que's concedeixen sols breus dias pera la proba. *Via ejecutiva ó ejecutoria.* Ordo brevior judicandi.

VIA FERRO. loc. Crit de alarma acompanyat de cops de espasas á terra per exhortar al combat ó ataco repentinament. *Alarma, á ellos.* Classicum.

VIA FORA, AJUDA! Crit de socós. *Socorro! auxilio!* Auxilio clamor.

VIA FORA, SOMATENT. Crit que per la cerimònia de extráurer los reos de sagrat donava 'l porter de la cúria després de haver pegat tres cops en la porta ab lo picaport y pels carrers després de tocar la campana grossa de St. Jaume. Mès endavant se suprímí 'l crit y part de la publicitat. *Via fora, somaten.* Judicialis ceremonia.

VIA POS. loc. Crit de somaten ó de alarma contra lladres, etc. *Rebato, alarma*. Ad arma.

VIA IL·LUMINATIVA. 'L segon estat del camí de la perfecció. *Via il·luminativa*. Illuminatrix via.

VIA LÁCTEA. Camí de sant Jaume, conjunt de una infinitat de estrelles imperceptibles que formen una faixa blanca en lo cel. *Via láctea, camino de Santiago*. Via lactea.

VIA ORDINÀRIA. 'L curs ú orde natural y regular de las cosas. *Via ordinaria*. Communis ordo. || for. Lo curs y orde de una causa segons las formalitats del dret. *Via ordinaria*. Communis litium via.

VIA PURGATIVA. teol. Lo primer estat dels que desitjan arribar á la perfecció, purgant ab llàgrimes los efectes dels viciis. *Via purgativa*. Purgativa via.

VIA RECTA. m. adv. Tot dret, sens distráurer-se del objecte principal. *En derecho, via recta*. Rectè.

VIA RESERVADA. Cada una de las secretarias de estat y del despaig universal. *Via reservada*. Reservata regis via.

VIA SUS! Crit de embestida. *Arriba! á ellos! Auge*. || loc. Aixecat prompte. *Levántate pronto*. Citissimè exurge.

VIA UNITIVA. L' últim estat de la perfecció en que la ànima s' uneix á Dèu per la caritat. *Via unitiva*. Unitiva via.

AB UNA VIA FÉR DOS MANDATOS. fr. fam. Aprofitar la oportunitat de fér una diligència pera practicar carne altra al mateix temps. *Hacer de un camino ó de una via dos mandados; matar de una pedrada ó de un tiro dos pájaros; casar una hija con dos yernos*. Duos parietes de eadem fidelia dealbare.

Á DRETA VIA. m. adv. VIA RECTA.

• Á LA VIA! m. adv. náut. ab que's mana al timoner situe la canya del timó al mitj ó en coincidència ab la direcció de la quilla. *¡A la via! ¡a la via el timon! ¡derecha la caña!* ; Gubernaculi manubrium rectum pone!

DEIXAR VIA VELLA PER NOVA ES MODORRIA. ref. NO DEIXES LA CARRETERA etc.

DONAR VIA. fr. DONAR PRESSA.

FÉR LA VIA. loc. ant. náut. *Hacer rumbo*. Facere viam.

FÉR SA VIA. fr. FÉR SÒN CAMÍ.

PASSARNE VIA. fr. Avansar molt en la execució de alguna cosa. *Adelantar, apresurar*. Festino, as.

VIABILITAT. f. La calitat de lo viable. *Viabilidad*. Viabilitas, tis. || med. La probabilitat de vida que té 'l noy y que s' infereix pel pes del feto, per sa longitut, sa conformació, 'l grau de desenvolupament de sos òrgans essencials y sobre tot del punt del abdómen en que s' insecta 'l cordó umbilical, de la part del canal intestinal abont se troba 'l meconi, etc. *Viabilidad*. Viabilitas, tis.

VIABLE. adj. Lo que es capás de viurer, lo que té elements de vida. *Viable*. Viabilis. || med. S' aplica al noy quals òrgans per sa bona conformació

indican que viurá més ó méns temps. *Viable*. Viabilis.

VIADOR. m. La persona que está en aquesta vida, y camina á la eterna. *Viador*. Viator, is.

VIADORA. f. Pessa del teler de teixir, abont se penjan los fils ó cordas, ab que pujant y baixant, se guia y governa 'l teixit. *Viadera*. Ductarium, ii.

VIAFORA. f. y

VIAFÓS. m. SOMATENT.

VIANDA. f. Tota espècie de menjar que serveix pera las personas. *Vianda*. Cibus, i. || Se pren en particular pel menjar que's porta á la taula. *Vian-da*. Obsonium, ii. || Companatge, tot menjar fora de pa y vi. *Vianda*. Obsonium, ii. || pl. COMESTIBLES.

VIANDA SECA. 'L guisado, ó altra vianda, ó cosa de massa, seca, dura y pegalosa. *Mazacote*. Offa durior.

VIANDANT. m. VIATJANT.

VIANDONA. f. fam. Se diu dels explets y fruyts de la terra. *Cosecha*. Messis, is.

VIAR. v. a. Fér vias en la roba, etc. *Gayar*. Lineis diversi coloris ornare.

VIÀRES. ant. EN PRO, EN FAVOR. || m. ant. DICTÀMEN.

VIARÓ. m. d. ter. Camí estret. *Senda, sendero*. Semita, æ.

VIASOSAMENT. adv. m. ant. PROMPTAMENT.

VIAT, DA. adj. Lo que fá vias ó rallas de diferent color. *Listado, gayado*. Lineis versicoloribus distinctus. || Dit de la cansalada, etc. *Entreverado*. Immixtus.

VIATGE. m. La anada á qualsevol part, especialment quant se porta càrrega. *Viaje*. Via, æ. || JORNADA. || 'L camí per abont se viatja. *Viaje*. Iter, ineriis. || PEREGRINACIÓ, ROMERIA. || La càrrega ó pes que's porta de una vegada. *Viaje*. Vectura, æ. || La navegació de un port á altre. *Viaje*. Navigatio, nís. || TORN. TANDA. || 'L modo particular de anar, especialment apressurat. *Viaje*. Modus, i. || Lo curs de la vida. *Viaje*. Vitæ cursus.

VIATGE CURT. Passejada. *Viajata, viaje*. Iter, inetiis.

ANAU EN MAL VIATGE. exp. fam. pera despedir ab despreci. *Id en hora mala*. Abi in malam crucem.

BON VIATGE. exp. ab que s' anuncia que á algú se li desitja un felis viatge ó camí. *Buen viaje*. Adsit tibi Deus. || exp. de despreci pera despedir á algú, ó que no's té sentiment per la pèrdua de alguna cosa. *Buen viaje*. Pro me pereat. || DÈU LO HAJA PERDONAT.

LO VIATGE DEL PERERÓS, QUE PER UN CAMÍ 'N FÁ DOS, ó PER UN PAS NE DÒNA DOS. ref. Se sól dir no més la primera part, y significa que algú per voler es-talviar en un viatge, carrega massa y li es pitjor, perque li cau la càrrega y pert més temps que no si fès dos viatges. *El mozo perezoso por no dar un paso da ocho*. Negligentia labore parit.

MAL VIATGE. interj. fam. é imprecatorià. *Mal ha-*

ya. Dii te perdant. || interj. de sentiment. *Cáspita.*
Proh Deus.

VIATGER. m. VIATJADOR.

VIATGET. m. d. *Viajecillo.* Breve iter.

VIATICAR. v. n. Administrar lo viatich al malalt. *Comulgar, viaticar, dar, administrar el viático.* Communionem administrare.

VIATICAT, DA. adj. Se diu del malalt á qui se li ha administrat lo viatich. *Viatcado.* Sacro viatico sustentus.

VIÁTICH. m. Provisió pera passar lo viatge. *Viático.* Viaticum, i. || La comunió del sagrat cos de Cristo que s'administra als malalts de perill. *Viático.* Sacrum epulum.

VIATJADOR Y VIATJANT. m. Qui vá de viatge. *Viajero, viajador, viajante, pasajero, caminante, viandante.* Viator, is.

VIATJAR. v. n. Anar de camí. *Viajar, hacer viaje.* Percurro, is. || PEREGRINAR. || Se diu dels que estudian geographia ó història. *Viajar.* Geographiæ et historię operam navare.

VIATZ. adv. t. ant. AVIAT.

VÍBORA. f. ESCORSÓ. || met. Maligne, maldient ó murmurador. *Vibora.* Vipera, æ.

VIBORETA. f. d. Fill de la víbora, víbora petita. *Viborezno, viborilla, ita, viborillo.* Viperula, æ.

VIBRACIÓ. f. Moviment trémol y accelerat. *Vibracion.* Vibratio, nis. || Lo moviment igual de un costat á altre de un cos suspés en l'ayre, com lo de la péndola del rellotge. *Oscilacion, vibracion.* Oscillatio, nis. || mús. Una part de la execució de la veu, presa desde la meytat fins al últim. *Vibracion.* Eyibratio, nis.

VIBRANT. adj. Lo que vibra. *Vibrante.* Vibrans.

VIBRAR. v. a. Móurer ab moviment trémol y accelerat. *Blandear, vibrar.* Oscilo, as.

VIBRE. m. VÍBORA. || SERPENT.

VIBURNO. m. Planta ramosa de fullas grogas y petites; la arrel rastrera, que s'exten molt y es perjudicial als sembrats. *Durillo, viburno.* Viburnum, i.

VICARI. m. Lo qui té las veus, poder y facultat de altre, y substituheix per ell. *Vicario.* Vicarius, ii. || Ajudant del párroco en las funcions de són ministeri. *Teniente de cura, vicario.* Vicarius, ii. || En las ordes religiosas lo segon superior. *Vicario.* Vicarius, ii. || Jutge ecclesiástich elegit pels prelats, pera exercir sobre sos súbdits la jurisdicció ordinària; y s'anomena vicari general, lo que la exerceix en tot una diócesis, y foráneo'l qui la té en un sól partit. *Vicario.* Vicarius, ii.

VICARI DE COR. Lo president del cor en orde al cant. *Vicaria de coro.* Can'tui præfectus.

VICARI DE JESUCRIST. Títol ab que s'honra al Sumo Pontífice. *Vicario de Jesucristo.* Pontifex maximus.

VICARI DEL IMPERI. Dignitat que hi hagué en l'imperi romá, y després en lo de Alemanyá ab lo dret de administrar las rendas del imperi, y presentar

als cabildos subjectes idóneos pera las dignitats y cárrechs. *Vicario del imperio.* Vicarius imperii.

VICARI DE MONJAS. Lo subjecte que posan los superiors de monjas, pera assistirlas y dirigirlas en los convents subjectes á sa direcció. *Vicario de monjas.* Monialibus præfectus.

VICARI PERPÉTUO. Rector. *Vicario perpetuo.* Vicarius perpetuus.

VICÀRIA. f. En alguns convents de monjas la segona superiora. *Vicaria.* Vicaria, æ.

VICARIA. f. Lo tribunal del vicari general. *Vicaria.* Forum ecclesiasticum. || La casa del vicari. *Vicaria.* Vicarii domus. || L'ofici, jurisdicció ó dignitat de vicari. *Vicaria, vicariato.* Vicarii dignitas, ditio.

VICARIAL, adj. Cosa de vicari ó vicaria. *Vicarial.* Vicarialis.

VICARIAT. m. VICARIA. 3.

VICE. Veu que sols s'usa en composició, y significa al qui té 'ls veus del subjecte, ofici, etc. que s'anyadeix, com: vicepresident; si bè familiarment se sól usar sola entre 'ls qui ja saben de que 's parla, y així entre col·legials denota vicedirector. *Vice.* Vices gerens.

VICECANCILLER. m. Lo cardenal president de la cúria romana, pera 'l despaig de las butllas y breus apostòlichs. *Vicecanciller.* Vicecancellarius, ii. || Lo subjecte que fá l'ofici de canceller en defecte de aquest, en orde al sello dels despaigs. *Vicecanciller.* Vicecancellarius, i.

VICECÓNSUL. m. PROCÓNSUL.

VICECONCELLER. m. Qui fá las veus de canceller. *Viceconsiliario.* Viceconsiliarius, ii.

VICEDÈU. m. Títol honorífich que's dóna al Papa, als reys y altres superiors que estan en lloch de Dén. *Vicedios.* Dei vices gerens.

VICEGERENT. m. Lo qui té las veus de altre. *Vicegerente.* Alterius vices gerens.

VICENAL. adj. Lo que té vint anys, ó ve al cap de ells. *Vicenal.* Vicennalis. || pl. Jochs y festas que feyan los romans als vint anys del govern de un príncep. *Vicenaes.* Vicennalia, ium.

VICEPATRÓ, NA. m. y f. Qui fá las veus del patró. *Vicepatrono.* Patroni vices gerens.

VICEPENITENCIER. m. Lo qui fá las veus del penitencier. *Vicepenitenciario.* Vicepœnitentiarius, ii.

VICEPREFECTE. m. En la història del imperi romá 'l lloch-tinent del prefecte, y lo mateix se diu de qualsevol que fá las veus del prefecte. *Viceprefecto.* Vicepræfectus, i.

VICEPREPÓSIT. m. Lo qui té las veus y autoritat del prepósit, y mana á falta de ell. *Vicepreposito.* Vicepræpositus, i.

VICEPROVÍNCIA. f. En algunas ordes religiosas l'agregat de casas ó convents que encara no s'ha erigit en província, però té veus de tal. *Viceprovincia.* Provincia minor.

VICEPROVINCIAL. m. Lo religiós que en al-

gunas ordes regulars mana en ausència del provincial. *Viceprovincial*. *Viceprovincialis*, is.

VICERECTOR. m. Qui fà las veus del rector. *Vicerector*. *Vicerector*, is.

VICERECTORAT. m. La dignitat ó càrrech de vicerector. *Vicerectoria*, *vicerectorado*. *Vicerectoris munus*.

VICEVERSA. adj. Veus llatinas que equivalen á al contrari. *Viceversa*. *Vice versa*.

VICI. m. Defecte, mala qualitat, dany físich. *Lacra*, *vicio*, *Vitium*, ii. || Defecte, falta de rectitut en las accions y de conformitat á la regla ú orde. *Vicio*, *Vitium*, ii. || Falsedat, error, engany en lo que s' escriu ó proposa. *Vicio*. *Depravatio*, nis. || L' hàbit mal, com oposat á la virtut. *Vicio*. *Pravus habitus*. || Lo defecte, excés ó flaca que com á propietat ó costum solen tenir algunas personas ó tota una nació. *Vicio*. *Mos pravus*. || Ceguera, 'l gust especial ó sobrat apetit de alguna cosa. *Vicio*. *Cupiditas*, atis. || Torcement ó declinació de la línea recta en las cosas que deurian observarla, com: pèndrer vici una post, un arbre, etc. *Vicio*. *Inflexio*, *incurvatio*, nis. || La desmasiada llicència ó llibertat en la criansa. *Vicio*. *Licentia*, æ. || En las cabalcaduras la tara ó mal costum. *Resabio*, *vicio*. *Vitium*, ii. || La màssa ufana ó vigor de las plantas y arbres. *Vicio*. *Luxuries*, ei. || Se pren també per la repetició viciosa de alguna cosa. *Estribillo*, *vicio*. *Molesta repetitio*.

Á sos VICIS. m. adv. Se diu de aquell que vól viurer sense ninguna restricció ó ab tota llibertat y desahogo. *Á sus anchuras*. *Liberè*.

DE Ó PER VICI. m. adv. Per costum, sense necessitat. *De vicio*. *Temerè*.

PARLAR DE VICI. fr. Sér molt parlador. *Hablar de vicio*. *Loquacem esse*.

QUEIXARSE PER VICI. fr. Sentirse ó queixarse per poch motiu. *Quejarse de vicio*. *Immeritò fortunam accusare*.

REVOLCARSE EN LOS VICIS. fr. Abandonarse en ells. *Encenagarse*, *sumergirse*, *envolverse en los vicios*. *Vitiis immergi*.

VICIADOR. m. Qui vicia ó altera. *Viciador*. *Vitiatior*, *depravator*, is.

VICIADURA. f. La sobrada condescendència en la criansa de las criaturas. *Mimo*, *vicio*. *Nimia indulgentia*; *blandimentum*, i.

VICIAR. v. a. Danyar, corrompre, alterar, malmetrer. També s' usa com recíproch. *Viciar*. *Vitio*, as. || Falsificar, adulterar los géneros, no donarlos segons lley. *Falsificar*, *viciar*, *adulterar*. *Depravo*, as. || Anul·lar ó llevar lo valor á algun acte. *Viciar*. *Vitio*, as. || Tórce·lo lo sentit de una expressió ó interpretar-la maliciosament. *Viciar*. *Sensum detorquere*. || Falsificar algun escrit. *Falsificar*, *viciar*. *Falso*, as. || Pervertir, corrompre los bons costums. *Malear*, *viciar*. *Corrumpto*, is. || v. r. entregarse als vicis. *Relajarse*, *viciarse*. *In vitia diffuere*. || Aficionar·se excessivament á alguna cosa. *Enviciarse*,

viciarse. *Nimia cupiditate teneri*. || Pèndrer vici ó tórce·se alguna cosa. *Enviciarse*. *Vitiosè inflecti*. || Se diu de las plantas que traubent molta ufana y poch fruyt. *Enviciar*. *Luxurio*, as.

VICIAT, DA. p. p. y adj. *Viciado*. *Vitiatius*. || Contemplat, se diu de las criaturas, que se'ls tracta ab màssa regalo y condescendència. *Mimado*, *vicioso*. *Blanditiis demulsus*.

VICICANCILLER. m. *VICICANCILLER*.

VICIÓS, A. adj. Lo que té vici ó 'l càusa. *Vicioso*. *Vitiosus*. || Dolent, pervers. *Vicioso*. *Vitiosus*. || Pecaminós, entregat als vicis. *Depravado*, *vicioso*, *corrompido*, *roto*, *disoluto*. *Flagitiosus*. || Dit de las plantas ó sembrats que tenen màssa vigor y ufana. *Vicioso*. *Luxuriosus*.

VICIOSAMENT. adv. m. De un modo viciós. *Viciosamente*. *Vitiosè*.

VICIOSITAT. f. La qualitat ó hàbit del vici. *Viciosidad*. *Vitiositas*, atis.

VICISSITUDINARI, A. adj. Alternatiu, successiu, per orde. *Alternativo*, *vicissitudinario*. *Vicissitudinarius*.

VICISSITUT. f. Alternació, mudansa, varietat de cosas y temps. *Vicissitud*. *Vicissitudo*, inis.

VÍCTIMA. f. Oferta viva que's matava en lo sacrifici que s' oferia á alguna deytat. *Victima*. *Victima*, *hostia*, æ. || Sacrifici. *Sacrificio*, *victima*. *Honor*, is. || met. Lo qui s' ofereix ó exposa á un grave perill en obsequi de altre. *Victima*. *Victima*, æ. || En lo moral se diu del qui pateix per la ira, cólera, celos ó venjansa de algú. *Victima*. *Victima*, æ.

VICTIMARI. m. En los sacrificis dels antichs romans, ministre inferior que lligava las víctimas á las aras, las matava y servia als sacerdots en cosas mecánicas dels sacrificis, com era preparar la àygu, etc. *Victimario*. *Victimarius*, ii.

VÍCTOR. n. p. de home. *Victor*. *Victor*, is. || interj. de alegria, ab que s' aplaudeix á algú. *Victor*, *vítor*, *viva*. *Io*, *jo*, *triumphe*. || La funció pública en que s' aplaudeix á algú per alguna acció gloriosa. *Victor*. *Plausus*, us. || La inscripció ó rètol en que s' escriu algun breu elogi en aplauso de algú. *Vítor*. *Triumphalis tabella*.

VÍCTOREJAR. v. a. Aplaudir ó aclarar ab victors. *Vitorear*, *vitorear*. *Victori lo triumphe conclamare*; *acclamo*, as. || v. n. Alcansar la victòria. *Triunfar*. *Triumpho*, as.

VICTÒRIA. f. La superioritat y avantatge sobre l' enemich, vencentlo en batalla. *Victoria*. *Victoria*, æ. || Superioritat, avantatge sobre altre en disputas, renjinas, etc. *Victoria*. *Palma*, æ. || La subjecció dels sentits y passions á la rahó. *Victoria*. *Victoria*, æ. || Conquesta de un cor ó dels favors de alguna persona á qui s' ama. *Victoria*. *Palma*, æ. || Diossa falsa que'ls antichs representavan en figura de dona, ab una corona en una ma y una palma en la altra. *Victoria*. *Victoria*, æ. || interj. pera aclamar la que s' ha conseguit del enemich. *Victoria*. *Victoria*, *vicimus*.

CANTAR VICTÓRIA. fr. met. Vèncer ó triunfar. *Cantar victoria*. Triumpho, as.

ESTAR DUBTOSA LA VICTÓRIA. fr. Pelear molt temps sens declarar-se á favor de uns ni de altres. *Estar dudosa la victoria*. Ancipite Marte pugnatum esse.

VICTORIAJAR. v. n. TRIUNFAR.

VICTORIAL. adj. Cosa de victória. *Victorial*. *Victorialis*. || pl. S' aplica als jochs ó festas que's celebravan per rahó de alguna victória alcansada en batalla. *Victoriales*. *Victoriales ludi*.

VICTORIATA. f. Moneda romana en que's pintava la victória en sa carrossa de dos ó quatre caballs, com se véu en las medallas consulars ó de famílias. *Victoriata*. *Victoriatas*, us.

VICTORIÓS, A. adj. Lo qui ha conseguit victória. *Victoriosus*, *vitorioso*, *vencedor*. *Victor*, is. || Acostumat á vèncer. *Victoriosus*, *vitorioso*. *Invictus*. || Títol que per antonomásia 's donava á alguns prínceps per rahó de sas victórias. *Victoriosus*. *Invictus*. || met. Dít de las cosas morals, com: Cristo isqué **VICTORIÓS** del sepulcre. *Victoriosus*. *Domitor*, *victor*.

EIXIRNE **VICTORIÓS** Ó AB VICTÓRIA. fr. Lograr algú són intent á pesar de molts contradiccions ó dificultats ó contra 'l dictámen de altres. *Salirse victoriosus*, *salirse con la suya*, *llevar la suya adelante*. *Prævaleo*, es.

VICTORIOSAMENT. adv. m. Ab ventatja. *Victoriosamente*. *Victoriosè*.

VICUNYA. f. Llana molt estimada, y l' animal que la fá, que es una espècie de camell del Perú; y també 'l panyo que's fá de dita llana. *Vicuña*. *Camellus peruanus*.

VIDA. f. L' acte de viurer, que es méntres la ànima permaneceix unida en lo cos. *Vida*. *Vita*, æ. || La constitució y principi del calor y moviment que anima 'ls cossos, y 'ls fá obrar, créixer y sentir. *Vida*. *Vitæ constitutio*. || Lo ser, existència y unió del ànima y del cos. *Vida*. *Vita*, æ. || Lo principi de nutritió. *Vida*. *Vita*; æ. || Lo modo de passar la vida en orde á las convencions. *Vida*. *Vita*, æ. || La professió ó estat que s' elegeix pera mantenir-la. *Vida*. *Vivendi modus*. || Lo modo de viurer atenent al procèhiment y á las accions dels racionals. *Vida*. *Vitæ institutum*. || La història ó relació de las accions de algun subjecte. *Vida*. *Vita*, æ. || L' aliment necessari pera conservar-la. *Vida*. *Victus*, us. || met. Se pren per un amor molt gran, per una passió vehement, com: lo llevarli 'ls llibres, es llevarli la **VIDA**. *Vida*. *Vita*, æ. || Vigor, fortaleza, y així 's diu: las accions donan **VIDA** á las paraulas. *Vida*. *Vis*, vis. || La duració de certas cosas, com: la **VIDA** de la hermosura dúra poch més que la de una flor. *Vida*. *Donatio*, nis. || Qualsevol cosa que contribueix al ser ó conservació de altra. *Vida*. *Vitæ subsidium*. || teol. S' enten per la gràcia que es la vida del ànima. *Vida*. *Gratia*, æ. || Se diu del estat de la ànima després de separada del cos, y així 's diu, que Deu promet la **VIDA** eterna al qui perse-

vera en lo bè. *Vida*. Altera, æterna *vita*. || for. Lo número de deu anys. *Vida*. *Forensis vita*.

VIDA ACTIVA. La que's passa en exercici corporal. *Vida activa*. *Activa vita*.

VIDA COMUNA. La que's fá entre molts que tots contribuïxen ab igualtat de aliments. *Vida de comunidad ó en compañía*. *Vitæ sodalitiū*.

VIDA CONTEMPLATIVA. La ocupada en cosas del ànima. *Vida contemplativa*. *Contemplativa vita*.

VIDA ESPIRITUAL. Lo modo de viurer arreglat als exercicis de perfecció y profit de la ànima. *Vida espiritual*. *Spiritualis vita*.

VIDA MIA. exp. carinyosa ab que's parla ab algú. *Vida mia*, *mi vida*, *alma mia*, *corazon mio*. *Vita mea*.

VIDA PASSADA. Lo temps que ha viscut cada hu fins l' estat en que se'n parla. *Vida pasada*. *Anteaeta ætas*, *vita superior*.

VIDA PENADA. La que's passa ab treballs, moléstias y disgustos. *Vida de perros*. *Ærumosa vita*.

VIDA PRIVADA. La que's passa ab quietut y sossego, cuydant dels interessos propis, sens intervenir en negocis, ni en dependències públiques. *Vida privada*. *Privata vita*.

VIDA SENSITIVA. La dels animal irracionals. *Vida sensitiva*. *Sensitiva vita*.

VIDA SOLITÀRIA. La trista y austera, separada del tracte de la gent. *Vida solitaria*. *Arida vita*.

VIDA VEGETATIVA. La de las plantas. *Vida vegetativa*. *Vegetativa vita*.

VIDA Y MIRACLES. exp. fam. Las manyas y travesuras de algú, que degradan sa estimació. *Vida y milagros*. *Alicujus pessima facinora*.

ACABAR Ó CONSUMIR LA VIDA. fr. MORIR. || met. fam. Molestar ó fatigar sumament. *Consumir la vida*, *matar*, *martirizar*. *Summa molestia afficere*.

AB VIDA. m. adv. que s' usa ab alguns verbs, com: no deixar res **AB VIDA**, consumirho, malmétrerho. *Vivo*, *con vida*. *Viventer*.

ANAR AB LA VIDA AL ENCANT. fr. Estar en gran perill de pérdrer-la. *Llevar ó traer la vida jugada*. In summo vitæ discrimine versari.

AVERIGUAR LA VIDA DE ALGÚ. fr. Averiguar ó inquirir las faltas de altres. *Buscar ó averiguar vidas ajenas ó meterse en vidas ajenas*. In vitam et mores inquirere.

BUSCARSE LA VIDA. fr. Treballar algú pera sustentarse. *Buscarse la vida*. *Victum quærere*.

CONSAGRAR LA VIDA Á ALGUNA COSA. fr. Dedicarse enterament á alguna professió, etc. *Consagrar la vida*. Ad aliquid sese totum incumbere.

COSTAR LA VIDA. fr. Pondera lo grave de algun sentiment, ó la determinació de executar alguna cosa ab perill de la vida. *Costar la vida*. *Vitæ pretio redimi*.

DÉURER LA VIDA. fr. Estar obligat á algú per haverlo deslliurat de algun grave perill. *Beber la vida*. *Vitam debere*.

DONAR ALGUNA COSA LA VIDA Á ALGÚ. fr. met. Cu-

rarlo, aliviarlo, reforsarlo. *Dar una cosa la vida á alguno.* Reficio, is.

DONAR LA VIDA. fr. Animar, vivificar. *Dar la vida.* Foveo, es. || Oferirse á la mort voluntàriament per algú. *Dar la vida por alguno ó por alguna cosa.* Vitam profundero. || **DONAR LA SANCH DE LAS VENAS.**

DONARSE Ó FÉRSE BONA VIDA. fr. Tractarse bè, y disfrutar comoditats. *Darse buena vida.* Commoditati studere. || Entregarse als gustos y diversions. *Darse buena vida.* Genio indulgere.

EN AQUESTA VIDA. m. adv. En aquest mon. *En esta vida ó en este mundo.* In hac vita.

EN LA VIDA, EN MA VIDA, EN TA VIDA, Ó EN SA VIDA. m. adv. MAY.

EN VIDA. m. adv. Durant la vida de algú. *Durante la vida.* Dum vivitur.

FÉR BONA VIDA. fr. Arreglarse á la rahó y á la lley, seguir lo camí de la virtut. *Llevar ó hacer buena ó santa vida, vivir bien.* Rectè vivere.

FÉR LA VIDA. fr. Mantenir á algú, donarli menjar. *Hacer el plato, el pico ó el papo.* Alo, is.

FÉR PASSAR MALA VIDA. fr. Tractar mal, especialment lo marit á la muller. *Dar mala vida.* Indigné habere.

FÉR VIDA DE CASATS. fr. Viurer junts lo marit y muller, y tractarse com á tals. *Hacer vida.* Conjugalem vitam agere.

FÉR VIDA DE SALVATGE. fr. Viurer imitant los costums dels salvatges. *Vivir como salvaje.* Selvaticam vitam agere.

GUANYARSE LA VIDA. fr. Guanyar la manutenció. *GANAR la vida.* Victum comparare.

LA ALTRA VIDA. expr. La que creyem y esperam los cristians després de la mort. *La otra vida, la vida eterna.* Æterna, altera vita.

LA VIDA PERDURABLE. exp. **LA ALTRA VIDA.** || **LA OBRA DE LA SEU.**

LLIBRAR Ó SALVAR LA VIDA. fr. Llibrarse de algun grave perill de la mort: *Escapar la vida.* Vitam servare.

MÉNTRES HI HA VIDA HI HA ESPERANSA. ref. Denota la constància en esperar confiadament fins al punt de verificarse alguna cosa en que 's presenta molta dificultat pera conseguirla. *Mientras dura la vida hay que esperar.* Numquam spes deerit, sit dummodo vita superstes.

MITJA VIDA. exp. pera significar que alguna cosa es de gran satisfacció ó gust. *Media vida.* Delicium, ii.

MUDAR DE VIDA Ó LA VIDA. fr. Deixar las malas costums ó vicis, reduhintse á viurer arregladament. *Mudar de vida ó la vida.* Ad meliorem frugem se recipere.

NO HI HA MILLOR VIDA QUE LA DE CASA. ref. Denota que en ningun lloch s' está millor que en casa. *No hay cosa mas buena que estarse uno en su celda.* Nil melius tacita quam sese condere cella.

PASSAR DE AQUESTA VIDA Á LA ALTRA. fr. Morir. *Partir ó partirse de esta vida.* Mortem obire.

PASSAR LA VIDA. fr. Emplearla en alguna cosa. *Pasar ó gastar la vida.* Vitam impendere. || Manténirse ab lo precis. *Pasar la vida.* Vitam modestè transigere.

PASSAR LA VIDA FLORANT Y BIENT, ó **Á RATOS FLORANT Y Á RATOS BIENT** SE PASSA AQUESTA TRISTA VIDA. loc. fam. Significa que entre bè y mal s' arriba á la mort. *Pasar á tragos la vida.* Incommoda solatiis levanda.

PÉNDRE LA VIDA. fr. Nàixer, venir al mon. *Venir al mundo.* Nascor, eris.

PÉRDRE LA VIDA. fr. Morir. *Perder la vida.* Emori. || Exposarla á favor de algú. *Perder la vida.* Pro aliquo discrimen adire.

PER LA VIDA. m. adv. Per tot lo temps de la vida. *De por vida.* Tota vita.

PER LA VIDA 'S PERT LA VIDA. ref. Denota la solicitut que té l' home ab l' objecte de adquirir lo necessari, pera viurer ab conveniència y decentment. *Anda el hombre á trote para ganar su capote.* Ut commodo parem laboro.

PER VIDA. m. adv. pera persuadir ú obligar á la concessió de lo que 's preten, y també pera asseveració y jurament. *Por vida.* Quæso, meherculè. || exp. ab que 's denota disgust de havér succehit alguna cosa al contrari de lo què 's volia. *Por vida, voto á quien.* Proh Deus.

QUAL LA VIDA TAL LA MORT. loc. Explica que pocas vegadas se deixan las costums ó vicis quant han passat á sèr hàbit. *Como se vive se muere.* Mors vitæ respondet; qualis vita finis ita.

SÉR DE VIDA. fr. Menjar molt. *Ser de buen comer.* Edacem esse.

TÉNIRNE Ó DURAR PER VIDA DE HEREUS. fr. Sér alguna cosa de molta duració. *Durar por peñas, ó una eternidad; ser eterno.* Diutissimè durare.

TÉNIR SET VIDAS COM LOS GATS. fr. Significa que algú s' ha salvat de molts perills. *Tener siete vidas.* Vitæ tenacem esse.

TÉNIR UNA VIDA DE GOS. fr. Ocuparse ab molt afany y treball en algun negoci. *Estar ó andar hecho un azacan.* Valdè distentum esse.

VÉNDRE LA VIDA CARA. fr. Pédrerla á molta costa del enemich. *Vender la vida cara ó bien cara la vida.* Magna hostium cæde occumbere.

VIDALBA Y VIDARSA. f. BRIONIA.

VIDASSA. f. Vida poltrona. Desidiosa vita.

VIDAURA. f. VINCAPERVINCA.

VIDIELLA. f. BADIELLA. 2. || ter. Cama de corda. *Ramal, cabo.* Reticula, æ. || CAP. 14.

VIDOTA. f. Vida dolenta. *Mala vida.* Prava vita.

VIDRE. m. Cos compost de arena molt pura y blanca, ó de pedras relluhentas ó ab barrella mesclada ab vários ingredients, format artificiosament ab la violència del foch, y queda llis, diáfano y transparents, per tenir los poros directes enfront uns de altres. *Vidrio.* Vitreum, ei. || Qualsevol vas ó pessa formada de vidre. *Vidrio.* Vas vitreum. ||

met. Qualsevol cosa molt delicada y trencadissa. *Vidrio*. Fragilis res. || fam. La persona de geni molt delicat, y que fàcilment s' enfada. *Vidrio*. Morosus homo.

VIDRE DE ULLERA. Vidre petit comunment rodó que guarnit ab unas gafas de cer, plata, etc. formen las ulleras usuals. *Luneta, espejuelo*. Conspicillum, i.

VIDRE VOLADOR. Espécie de vidre que ab la forza del ayre s' aprima fins que 's romp ab estrépit. *Vidrio bufado*. Ampulla vitrea tenuissima.

QUI TRENC'A 'L VIDRE 'L PÁGA. ref. Denota que qui fá 'l dany, l'ha de pagar. *Quien rompe, paga y lo meten á la cárcel*. Qui vitrum frangit, damnum præstare tenetur.

VIDRIER, A. m. y f. Qui fá vidre ó tracta en ell. *Vidriero*. Vitrarius, ii.

VIDRIER DE LLUM. *Soplete*. Tubus, i.

VIDRIERA. f. Joch de vidres guarnits ab llis tons pera que posats en las finestras impedescan lo pas al ayre y deixen entrar la llum. *Vidriera*. Specularia, orum.

VIDRIERIA. f. Botiga de vidrier. *Vidrierta*. Taberna vitrearia. || Barri ó carrer ahont hi ha molts vidriers. *Vidrierta*. Vitrariorum vicus.

VIDRIOL. m. Caparrós. *Caparroso, vitriolo*. Chalcanthum, i.

VIDRIOLA. f. GUARDIOLA.

VIDRIÓS, A. adj. Trencadís. *Vidrioso*. Vitreus. || Delicat, prim, flach, débil. *Vidrioso*. Periculosæ aleæ plenus. || Relliscant, se diu del pis quant rellisca molt per havé glassat. *Vidrioso*. Lubricosus, labilis.

VÍDUA. f. VIUDA.

VIDUAL. adj. Cosa de viudesa. *Visual*. Vidualis.

VIDUITAT. f. VIUDESA.

VIENNENSE. adj. Cosa de Viena. *Vienense*. Viennensis.

VIGA. f. BIGA.

VIGAM. m. BIGAM.

VIGATÁ, NA. adj. Natural de Vich, ciutat de Catalunya. *Ausetano*. Ausetanus. || m. pl. Nom que's doná als partidaris del arxiduch de Austria. *Vigatan*. Cognomen sic dictus.

VIGENT. adj. for. Se diu de las lleys, ordenansas, estils y costums que estan en són vigor, us y observància. *Vigenta*. Vigenis, tis.

VIGÉSSIM, A. adj. ord. Vinté. *Vigésimo, vicésimo*. Vigesimus.

VIGIL. adj. ant. DESPERT, VIGILANT.

VIGILÀNCIA. f. Gran cuydado, atenció exacta ab que 's guàrda alguna cosa. *Vigilancia, vela*. Vigilantia, æ.

VIGILANT. m. VETLLADOR. 1. 2.

VIGILANTMENT. adv. m. Ab cuydado y diligència. *Vigilantemente*. Vigilatè.

VIGILAR. v. a. VETLLAR.

VIGÍLIA. f. Privació, falta de son. *Insomnio, vigilia*. Vigilia, æ. || VETLLA. || Lo dia avans de al-

guna festivitat. *Vigilia, vispera*. Vigilia, æ. || Lo dejuni que 's fá 'l dia avans de alguna festa. *Vigilia*. Vigilia, æ. || Dia immediat avans de altre, en orde á qualsevol obra. *Vigilia, vispera*. Vespera, æ. || OFICI DE DIFUNTS. || L' ofici que's resa 'l dia avans de alguna festivitat. *Vigilia*. Vigilia, æ.

EN VIGILIAS. m. adv. Prop, cerca de succehir, com: estám en vigilias de una gran guerra. *En visperas*. Proximè.

PATIR DE VIGÍLIA. fr. No poder dormir per causa de malaltia ó dels cuydados. *Estar insomne ó desvelado, desvelarse*. Insomnem, pervigilem esse.

VIGÓ. f. y

VIGOR. m. Delit, forza ó activitat, així de cosas animadas, com de inanimadas. *Vigor*. Vires, ium. || Fortalesa, coratge, valor en las personas y animals. *Vigor*. Nervus, i. || La vivesa y eficàcia de las accions. *Vigor*. Animi vis. || La forza de la obligació en las lleys ú ordenansas, ó la duració constant dels costums y estils. *Vigor*. Ardor, is. || met. Activitat, violència en los remeys. *Vigor*. Vigor, is. || ret. Forsa y energia del estil. *Vigor*. Vis, vis, energia, æ.

RESTAURAR LO VIGOR. fr. CONFORTAR, CORROBORAR.

VIGORIA. f. ant. VIGOR.

VIGORÓS, A. adj. Robust, fort, delitós. *Vigoro*. Vigoratus.

VIGOROSAMENT. adv. m. Ab vigor y eficàcia. *Vigorosamente*. Vividè.

VIGOROSITAT. f. Robustesa, fortalesa. *Vigorosidad*. Robur, oris. || Vivesa, eficàcia, activitat. *Vigorosidad*. Vigor, is, vivida virtus.

VIGOTA. f. naut. Espécie de corriola xata y rodona ab tres forats per ahont passen los acolladors pera tivar los aparells. *Vigota*. Trochlea plana foraminibus distincta. || Rodeta de fusta ab un forat en són centro, de que 's fá us pera formar las camas de las bolinas. *Vigota*. Rotula oculata.

VIGOTA CEGA. ULL DE BOU. 6.

VIJARES. Veu antiquada equivalent á CONTINUUM, SEGUIM. *Continuemos*. Prosequamur.

VIL. adj. Abatut, despreciable. *Vil*. Vilis. || Prostituhit, despreciable, que's posa en venda. *Vil*. Prostibilis. || Baix, de mala intenció, de mal cor. *Vil*. Vecors, dis. || S'aplica á las accions infames ó indignas, y al subjecte que las executa. *Vil*. Sordidus. || Dit de alguns oficis baixos de la república. *Vil*. Mechanicus. || La persona que falta á la confiança. *Vil*. Vilis. || INGRAT. || Torpe. *Vil*. Degener. || En la mística 's diu del subjecte humil, sèns que sia despreciable. *Vil*. Humilis.

VILA. f. Poble de alguns carrers regulars, ab jurisdicció y alguns privilegis. En sa primitiva significació éra mas, pagesia, casa de camp, ahont se tenian los arreus de pagés. *Villa*. Oppidum, i. || Tots los habitants ó vehins que la componen. *Villa*. Oppidani, orum. || Lo cos de regidors y justicias que la gobernan. *Villa*. Municipalis senatus.

DE LLUNY SE VÉU LA VILA Y DE PROP LA GENT. ref.

Denota que pera judicar de algú es menester tenirlo ben tractat y conéixerlo ben á fondo. *No habeis comido con el medio celemin de sal.* Nemini fidas, nisi cum quo prius modicum salis absumpseris.

VILÁ, NA. adj. VILLÁ. || L' habitant de alguna vila ó aldea. *Villano.* Paganus.

VILANIA. f. VILLANIA.

VILATJÁ, NA. m. y f. Qui es de vila ó poble. *Lugareño, villano.* Oppidanus.

VILATENIM. (SÉR DE CA'N) fr. Sér mesquí ó avaro. *Ser agarrado.* Sordidum esse.

VILESA. f. La qualitat que constituheix una cosa vil. *Vileza.* Vilitas, atis. || Acció indigna ó infame que degrada al qui la fa. *Vileza, villania.* Dedecus, oris.

VILETA. f. d. Vila petita. *Villeta, village.* Opipidulum, i.

VILIPENDI. m. Menyspreu, falta de estimació. *Vilipendio.* Contemptus, us.

VILIPENDIAR. v. a. Despreciar, tractar ab vilipendi. *Vilipendiar.* Vilipendo, is.

VILITAT. f. VILESA.

VILLÁ, NA. adj. Home vil, despreciable. *Villano.* Vilis.

VILLANAMENT. adv. m. VILMENT.

VILLANCICO. m. Composició mètrica ab estribillo, pera la música de las festivitats en las iglésias. *Villancico, villancejo, villancete.* Festiva cantilena.

QUI ESCRIU Ó USA VILLANCICOS. *Villanciquero.* Cantilenarum scriptor.

VILLANESCH, CA. adj. Cosa dels villans. *Villanesco.* Villaticus.

VILLANIA. f. Acció, paraula indecorosa. *Villania, villaneria.* Dedecus, oris. || Baixesa de naixement. *Villania.* Ignorabilitas, atis.

VILLAR. m. Joch que s' executa ab bolas de marfil impel·lidas ab un taco sobre una mesa cuadrilonga, ab una barana de uns quatre dits per tot lo voltant, cuberta de bayeta, que té regularment una tronera en cada un dels quatre cantons y dos en mitj arrimats á la barana. *Villar.* Trudicolum ludi species.

VILMENT. adv. m. De un modo vil. *Vilmente, villanamente.* Viliter. || Rústicament, ab falta de cortesia. *Villanamente.* Ignobiliter. || Traydorament. *Vilmente, villanamente.* Perfidè.

VILOTA. f. Aldea despreciable. *Villorio.* Despicabile opipidulum.

VILTAR. v. a. ENVILIR.

VILTAT. f. VILESA.

VIM. m. ant. y

VIMEN. m. VÍMET.

VIMENAR Y VIMENERAR. m. Lloch de vimeteras. *Mimbreral, mimbral.* Viminetum, i.

VIMENERA. f. VIMETERA.

VÍMET. m. Cada una de las vergas produhida per la vimetera. *Mimbre, vimbre.* Vimen, inis. || ant. Espécie de sálzer. *Mimbrera.* Siler, eris.

VIMETERA. f. Planta que produheix unas vergas primas, llargas y flexibles, de las quals se'n fan coves, cistells, etc. *Mimbrera, vimbrera.* Viburnum, i.

VINADER. m. VINATER. 1.

VINAGRE. m. Vi que's torna agre per medi de alguns àcits. *Vinagre, ácido acético.* Acetum, i. || L' àcit de las fruytas y altrás cosas que's tornan agras. *Vinagre.* Acor, is. || met. Persona de natural ó geni aspre. *Vinagre, vinagroso.* Immitis ingenio homo. || met. S' aplica á lo que passa de un costat bo á altre de dolent. *Vinagre.* Quod tabescit.

VINAGRE FLUIX. Lo de poca virtut. *Vinagrillo.* Exilis virtutis acetum.

VINAGRE ROSAT. Espécie de vinagre ab que s' adoba 'l tabaco de pols. *Vinagre rosado, vinagrillo.* Rosaceum acetum.

VINAGRER, A. m. y f. Qui ven vinagre. *Vinagrero.* Aceti venditor.

VINAGRERA. f. Ampolleta ó cetrill de tenir lo vinagre. *Vinagrera.* Acetabulum, i. || pl. CANADELLAS.

VINAGRET. m. d. *Vinagrillo.* Exigue acetum.

VINAGRETA. f. Nom pera expressar que alguna cosa 's menja ab lo condiment de vinagre. *Con vinagre.* Cum aceto conditum.

VINAGRÓS, A. adj. De gust semblant al del vinagre. *Vinagroso.* Acidus. || met. VINAGRE. 3.

VINÁS. m. Vi molt fort. *Vinazo.* Vinum ingentium virium.

VINASSA. f. MARE. 11.

VINASSÓS, A. adj. Brut de vi. *Vinoso.* Vino infectus.

VINATER, A. m. y f. Qui trafica y comercia ab vi. *Vinatero.* Vinarius, ii. || Qui béu molt vi. *Vinoso.* Vinosus. || adj. Cosa de vi. *Vinario.* Vinarius.

VINATERIA. f. Tráflech, comers en vi. *Vinateria.* Vinarium commercium.

VINCAPERVINCA. f. Planta de fullas oblongas, llisas, del color y resistència de la eura, de la figura de las del llorer, però més petites, oposadas de dos en dos per la longitud de la cama, sostingudas per pecíolos curts; de sabor amarch; las flors blanques. Es astringent, pectoral y vulnerària. *Vincapervinca, yerba doncella, clemática, brusela.* Vincapervinca, vinca minor.

VINCLADÍS, SA. adj. FLEXIBLE.

VINCLAMENT. m. La obra de vinclar ó doblegar. *Doblegamiento, torcimiento.* Inflexio, nis.

VINCLAR. v. a. Doblegar, fér tórceer alguna cosa recta, com: verga, etc. També s' usa com reciproc. *Doblar, doblegar.* Flecto, is. || Subjectar los béns á vincle pera perpetuarlos en alguna familia. *Vincular.* Bona in perpetuum testamento assignare. || Assegurar ó fundar una cosa en altre, com: F. VINCLA sas esperansas en lo favor del ministre. *Vincular.* Firmo, as. || Inclinar á algú, induhirlo á mudar de dictàmen. *Doblar.* A proposito deterrere. || Pegar á algú ab una vara ó verga, de

modo que li fassa doblegar lo cos. *Cimbrar*. Flexibili virga percutere. || Doblegarse alguna cosa per causa del pes que té sobre. *Sucumbir*. Succumbo, is.

VINCLE. m. La successió i subjecció dels béns al perpétuo domini de alguna família. *Vínculo*. Vinculum, i. || Unió, lligadura. *Vínculo*. Vinculum, i. || Lo gravamen ó càrrega perpétua en alguna fundació. *Vínculo*. Jure, in perpetuum appositum onus. || adj. Subjeclat à vincle, com: béns VINCLES. *Vinculado*. Perpetua hereditate adstricta bona.

VINCULABLE. adj. Lo que's pòt vincular. *Vinculable*. Hereditario jure in perpetuum consignabilis.

VINCULACIÓ. f. L'acte y efecte de vincular. *Vinculacion*, *vínculo*. In perpetuum consignatio.

VINCULAR. v. a. VINCLAR.

VINDICACIÓ. f. Acció que dona dret de reclamar ó demanar en justícia. *Vindicacion*. Vindicatio, nis.

VINDICAR. v. a. Recobrar en justícia lo que injustament s'ha pres, ó de que s'ha despossehit à algú. *Vindicar*. Vindico, as. || Pèndrer justa satisfacció de algun agravi. *Vindicar*, *vengarse*. Vindico, as. || Defensar especialment per escrit al qui's troba injuriat. *Vindicar*. Vindico, as.

VINDICATIU, **VA**. adj. Escrit ó discurs en que's defensa la opinió de algú injustament calumniat. *Vindicativo*. Vindicativus.

VINDICTA. f. VENJANSA. || La vara ab que'l pretor tocava al esclau, per medi de la qual cerimònia'l declarava libre. *Vindicta*. Vindicta, æ.

VINDICTA PÚBLICA. La satisfacció dels delictes que's deu donar pera sola la rahó de justícia per exemple del públich. *Vindicta pública*. Publica vindicta.

VÍDRER. v. n. ter. VENIR.

VINENT. adj. Pròxim, immediat ó següent, com: l'any VINENT. *Siguiente*. Sequens. || Usat com adverbi, aptament. *Aptamente*, *aparejadamente*. Aptè.

VINER, **A**. adj. Cosa de vi, com: carabassa VINERA, cuca VINERA. *Vinario*. Vinarius.

VINET. m. d. Vi flach ó de poca fortalesa. *Vinico*, *illo*, *ito*. Exile vinum.

VINGUDA. f. Arribada à algun lloch. *Venida*. Adventus, us. || Tornada ó restitució de algú al lloch de ahont havia eixit. *Vuelta*, *tornada*. Reditus, us. || Creixent impetuós de algun riu ó torrent. *Avenida*, *venida*. Alluvio, nis. || La primera embestida ó cop de alguna cosa, y així's diu: tirar quatre bitllas de VINGUDA y sis de rebato. *Venida*. Jactus, us. || Còpia ó abundància de llet que acut de quany en quant als pits de las donas que crien. *Apoyadura*, *golpe*, *venida*. Lactis exuberantia.

AB DOS VINGUDAS. m. adv. Ab dos vegadas. *En dos veces*. Duplici ictu.

VINÓS, **A**. adj. Ple de vi ó que té sas propietats. *Vinoso*. Vinosus.

VINOSITAT. f. La qualitat del vi ó de las cosas

que tenen sa propietat. *Vinosidad*. Vinositas, atis.

VINT. adj. numeral cardinal. La reunió de dos desenass. *Veinte*. Viginti.

VINTANYAL. adj. Lo que dura vint anys. *Veintenal*, *veintañal*. Vicennalis.

VINTAU. m. La vigéssima part de alguna cosa. *Veintavo*. Vicesima pars.

VINTÉ, **NA**. adj. Una part de vint. *Veinteno*, *veintena*. Vicensa pars. || Lo compost de vint' cosas de una mateixa espècie. *Veintena*. Vicesima rerum collectio. || La unitat que completa'l número de vint. *Veinteno*, *veintésimo*, *vigésimo*, *vicésimo*. Vigessimus.

VINTENA. f. La reunió de vint unitats de una mateixa espècie. *Veintena*, *veintenal*. Vicesima rerum collectio.

VINTENARI, **A**. adj. Lo que té vint anys. *Veintenario*, *veintañal*. Vicennarius.

VINTIDÓS. m. Moneda de plata que val vuyt quartos y mitj. *Real de vellon*, *realillo*, *realito*, *tarin*. Semidrachma, æ.

VINTIDOSÉ, **NA**. adj. La unitat que completa en orde'l número vintidós. *Veintidoseno*. Vigessimus secundus.

VINTIQUATRE, **NA**. adj. La unitat que completa en orde'l número vint y quatre. *Veintecuatreno*. Vigessimus quartus. || m. VIGA.

VINTIQUATRENA DE CORTS. f. Consell en lo qual conferenciavan los diputats de Barcelona y's posavan de acort en los cassos greus y dificultosos ó delicats; se componia de vintiquatre ciutadans que eran elegits al mateix temps que'ls diputats pera dar á estos lo consell y l'apoyo de sas lllums é influéncias. *Veintecuatrena*. Vigésimi quarti consilium.

VINTISISÉ, **NA**. adj. La unitat que completa en orde'l número vint y sis. *Veinteseiseno*. Vigessimus sextus.

VINTIVUYTÉ, **NA**. adj. La unitat que completa en orde'l número vint y vuyt. *Veinteocheno*. Vigessimus octavus.

VINYA. f. Terra plantada de ceps. *Viña*. Vineia, æ, vinetum, i. || met. La Iglésia católica. *Viña*. Vineia, æ. || met. Lo que costa poch treball, ó's conseqüeix á costa de altres. *Cucaña*. Lucrum exiguo labore partum.

VINYAS Y DONAS HERMOSAS, DE GUARDAR DIFICULTOSAS. ref. Denota que lo que fá goig à molts, està molt exposat. *Lo de todos deseado, á gran peligro guardado*. Id quod avent omnes, magnum est servare periculum.

DE TOT HI HA EN LA VINYA DEL SENYOR. loc. ab que's dona à entèndrer al que alaba molt una cosa, que té alguns defectes que ell no coneix ó no sab, en alló que aplaudeix, y que necessita de més cuydados informe. *De todo hay en la viña, uvas, pámpanos y agraz*. Interiora latent, aspicienda prius.

GUÁRDA LA VINYA. loc. met. TENTE COMPTE.

NO TÉ VINYA Y VEN RAHIMS. loc. Denota la estranyesa de que algú fassa lo que no li permelen sos havers. *Los que cabras no tienen, y cabritos venden ¿de dónde les vienen? Miguel, Miguel ¿no tienes abejas y vendes miel? Cum careas apibus, miror te vendere mella.*

TENIR Ó TROBAR UNA VINYA. fr. Trobar ó tenir alguna proporció que ab molt poch ó sens ningun treball percebeix molta utilitat. *Tener cucaña.* Profectum absque labore comparare.

VINYADER. m. Amo de vinyas. *Viñero.* Vinitor, is. || Lo qui treballa las vinyas. *Viñador.* Vinitor is. || GUARDIÀ. 2.

VINYAR, VINYER Y VINYET. m. Terreno plantat de vinyas. *Viñedo, veduño, viduno, vidueño.* Vinetum, i.

VINYETA. f. Dibuix ó guarnicioneta que se sól posar al principi dels llibres, dels capítols y al rodador de las planas. *Cabecera, viñeta.* Limbolaris encarpus. || d. de vinya. *Viñuela, viñica, ita.* Vineola, æ.

VIÓ. m. VIA. 4.

VIOLA. f. Flor del violer. *Alheli, aleli, y viola* pr. Ar. Viola, æ. || Instrument músich de cordas, enterament semblant al violí, però molt més gran, & serveix de baix. *Violon.* Barbyton grandius.

VIOLA BOSCANÀ. Herba medicinal de la arrel de la qual brotan las fulles sostingudas de una cua més llarga que ellas, cordiformes, romas, afestonadas per las voras; las flors ixen de la arrel, petites, de cinch fulletas, de color blau quasi morat ó purpúreo ab la basa blanquinosa, ab un nectari en forma de esparó. *Violeta, viola.* Viola, æ.

VIOLACIÓ. f. La acció y efecte de violar. *Violacion.* Violatio, nis. || PROFANACIÓ.

VIOLADOR, A. m. y f. Qui viola. *Transgresor, violador, infractor.* Prævaricator, is. || PROFANADOR.

VIOLAMENT. m. VIOLACIÓ.

VIOLAR. v. a. PROFANAR. || Traspasar la lley, precepte, etc. *Quebrantar, violar, infringir.* Violo, as. || Forsar alguna dona. *Estuprar, violar, forzar.* Violo, as. || Faltar á la paraula. *Violar.* Fidem fallere. || m. Lloch abundant de violas. *Violar.* Violarium, ii.

VIOLARI. m. Contracte en que 'l venedor reb del comprador un capital ó quantitat ab la obligació de pagarli una pensió anyal de 14 p/o, la qual recau no sobre fondo determinat, sinó sobre sa persona, y consecutivament sobre sos bens, però sols ments dura la vida del comprador, que en Castella no més es que un y en Catalunya y en València poden sér dos, los quals deuben existir y determinar-se en l' acte de la creació del violari, sens condició de la edat, y que mort l' un dels dos se continua pagant la pensió entera al altre, y quant aquesta espira, espira 'l contracte, y queda tot á utilitat del venedor. Més s' adverteix que'l venedor avans de extingir-se 'l contracte podia redimir. *Vitalicio.* Vitalitium, ii.

VIOLAT, DA. p. p. *Violado.* Obstinatus. || adj De color de viola. *Violado, violáceo.* Violaceus. || Confeccionat ab violas, com: aixarop *VIOLAT.* *Violado.* Violaceus. || En lo blasó y en la botànica de color de púrpura. *Purpúreo.* Purpureus.

VIOLAYRE. m. ant. VIOLADOR.

VIOLÈNCIA. f. Forsa, impetu en lo moviment. *Violencia.* Violentia, æ. || Prepotència. *Violencia.* Vis, vis. || Acció contra 'l natural y racional modo de procehir. *Violencia.* Violentia, æ. || Forsa irresistible ab que s' obliga á algú á fèr lo que no vol. *Coaccion, violencia.* Coactus, us. || L' acte torpe ab alguna dona contra sa voluntat. *Tarquinada, violencia.* Vis, vis, stuprum, i. || Vehemència, desmasiat rigor de las cosas en sa activitat. *Violencia.* Intentio, nis. || La forsa que's fá á alguna cosa, pera traurerla de són estat, modo ó situació natural. *Violencia.* Violentia, æ. || La mala interpretació ó aplicació de algun text, rahó, veritat, pensament, etc. *Tormento, violencia.* Distorsio, nis. || Diossa del paganisme filla de Stúgia y companyera inseparable de Júpiter. *Violencia.* Violentia, æ.

VIOLENT, A. adj. Lo que es contra voluntat ó gust. *Violento.* Violentus. || Impetuós, vehement. *Violento.* Sævus. || Lo que está fçra de són estat, situació ó modo natural. *Violento.* Violentus. || Dit del geni fort é impetuós. *Arrebatado, violento, furioso.* Violentus. || Lo que s' executa contra 'l modo regular y orde de la rahó y justícia. *Violento.* Violentus. || Fora del sentit recte ó natural en los textos ó proposicions. *Violento.* Sinister.

VIOLENTAMENT. adv. m. Ab violència. *Violentamente.* Violenter.

VIOLENTAR. v. a. Forsar, fèr violència física pera conseguir algun fi, com: *VIOLENTAR* una porta, etc. *Forzar, violentar.* Vim facere. || Pèndrer ú ocupar per forsa alguna cosa. *Violentar.* Violenter occupare. || VIOLAR. 3. || Obligar ó precisar á que s' execute alguna cosa. *Forzar, violentar.* Vi compellere. || Interpretar maliciosament ó fèr entrar per forsa algun text, lley ó proposició. *Violentar.* Sinistrè interpretare. || Reprimir la naturalesa ó inclinacions naturals. *Violentar.* Cohibeo, es.

VIOLENTMENT. adv. m. VIOLENTAMENT.

VIOLER. m. Planta de molts y hermosas espècies; las flors de vários colors, moradas, purpúreas, matisadas de blanch, y otras grogas que són las que despedeixen molt olor. *Aleli.* Cheirantus, i. || ant. GUITARRER. 4.

VIOLERAR. m. VIOLAR.

VIOLETA. f. VIOLA BOSCANÀ.

VIOLÍ. m. Instrument músich de una caixa vuyda composta de dos semicirculs, lo superior menor, ab dos oberturas com dos S, pera que ressona la veu, ab un mànech sens trasts en que s' afirman las cordas en sas clavillas, y en la part inferior s' afirman en una pessa; á poca distància té un pontet pera elevarlas. Se toca ab arquet, y té un so agut. *Violin.* Barbyton, i. || VIOLINISTA.

VIOLINET. m. d. Violí petit. *Violinete*. Fidi-
cula, æ.

VIOLINISTA. m. Lo subjecte que toca 'l violí
ab destresa ó per ofici. *Violin*, *violinista*. Barbyti
pulsator.

VIOLÓ. m. VIOLA. 2.

VIOLONET. m. d. de violó. *Violoncillo*. Parvum
barbyton.

VÍPERA. f. víbora.

VIPERÍ, NA. adj. Cosa de víboras ó que té sas
propietats. *Viperino*, y *vipéreo* poét. *Viperinus*, vi-
pereus.

VIRA. f. Tira ó refors que posan los sabaters
entre la sola y cuyro ó cordobá de la sabata. *Bar-
reta*, *vira*. Vitta coriaces in calceis. || f. Part de la
ballesta *Vira*. Ballistæ vitta.

VIRADA. f. náut. L' acte y efecte de virar.
Virada. Navis deflexio.

VIRADOR. m. Cap ó tros de corda grossa que's
guarneix ab algunas voltas al cabrestant ahont se
subjecta 'l cap pera tirar de aquest quant se víra
sobre la áncora. *Virador*. Nauticus funis tractorius.
|| Lo ferro ab que's fan rallas en lo lloç del llibre
que s' enquaderna en pasta. *Virador*. Ad libri teg-
mina cœlanda ferrum.

VIRAM. m. Gallinas y demès aucells casolans.
Volateria Volatilia, ium.

VIRAR. v. a. Posar viras á las sabatas. *Echar
viras á los zapatos*. Vittas coriaceas calceis inter-
suere. || náut. Cambiar de rumbo, donar diversos
bordos. *Virar*. Navem deflectere. || náut. Fér vol-
tar lo cabrestant ab las barras, pera que enrotllant
progressivament lo virador, tire aquest del cap á
que está subjecte. Lo mateix se diu en qualsevol
altra maniobra en que opera 'l cabrestant, tessar
caps, etc. *Virar*. Tractoriam machinam involvere.
|| náut. Variar la posició de una pesa de construc-
ció ó de qualsevol altre objecte, col·locantlo en lo
sentit contrari 'al en que ántes estava. *Virar*. In
contrarium vertere.

VIRAR EN RODÓ. fr. Virar ab lo cabrestant segui-
dament ó sense fér paradas ni esforços interrom-
puts. *Virar en redondo*. Navem versare.

VIRGINAL. adj. Cosa de verge. *Virginal*, vir-
gineo. Virginalis. || Diossa falsa que invocavan los
romans al llevar lo cinturó á la nova desposada.
Virginal, *virginense*. Virginensis Dea.

VIRGINITAT. f. La enteresa corporal de la
persona. *Doncellez*, *virginidad*, *virgo*. Virginitas,
atis.

LLEVAR LA VIRGINITAT. fr. ant. Violar una donze-
lla. *Estuprar*, *desvirgar*, *desflorar*. Stupro, as

VIRGO. m. Signe boreal que correspon á agost,
y es lo sisé en l' orde. *Virgo*. Virgo. || VIRGINITAT.

VÍRGULA. f. Entre estampers las comas que's
posan al marge en algunas citas llargas, ó cosas
notables de las planas dels llibres. *Virgula*. Ungui-
culi, orum. || gram. Qualsevol coma ó titlla. *Vir-
gula*, *virgulilla*. Virgula, æ.

VIRGULETA. f. VÍRGULA.

VIRICLE. m. VERICLE.

VIRIL. adj. Cosa de varó. *Viril*. Virilis. || vigo-
rós. || S' aplica á la edad mitjana y robusta. *Viril*.
Ætas virilis. || astron. Epiteto que's dona al tercer
quadrant del tema celeste. *Viril*. Virilis.

VIRILITAT. f. Lo vigor de la edad viril. *Virili-
dad*. Virilitas, atis. || La activitat y potència de las
cosas. *Virilidad*. Virilitas, atis.

VIRILMENT. adv. m. VARONILMENT.

VIOL. m. Dardo. Spiculum, i.

VIOLA. f. BIOLLA.

VIOLAT. m. VIOLAT.

VIROLET. m. BIROLET. || TRIBULET.

VIROSCA Ó VIROSTA. f. Alguna cosa. *Algo*.
Aliquid.

VIROSTA. f. ter. FULLARACA.

VIRREGNAT. m. La dignitat de virrey. *Virei-
nato*. Proregis munus. || Lo districte que governa
'l virrey. *Vireinato*. Proregis ditio. || Lo temps que
dura l' empleo de virrey. *Vireinato*. Proregis impe-
rium.

VIRREY. m. Lo qui en nom del rey mana en
algun regne. *Virey*. Prorex, egis.

VIRREYNA. f. Muller del virey. *Vireina*. Pro-
regis uxor.

VIRREYNAT. m. VIRREGNAT.

VIRTUAL. adj. Equivalent á altra cosa en vir-
tut, forsa ó activiat. *Virtual*. Virtualis.

VIRTUALITAT. f. Potència, eficácia de una
cosa pera obrar com altra. *Virtualidad*. Virtuali-
tas, atis.

VIRTUALMENT. adv. m. De un modo virtual
ó equivalent. *Virtualmente*. virtualiter.

VIRTUÓS, A. adj. Persona dotada de virtut.
Virtuoso. Virtuosus. || Se diu de las accions arre-
gladas á la virtut. *Virtuoso*. Virtuosus. || Eficás,
que té virtut y activitat pera obrar. *Virtuoso*. Ef-
ficax.

VIRTUOSAMENT. adv. m. Segons virtut. *Vir-
tuosamente*. Honestè.

VIRTUT. f. Forsa, qualitat, propietat. *Virtud*.
Virtus, utis. || Facultat, activitat de las cosas pera
produhir ó causar sos efectes. *Virtud*. Potentia, æ.

|| Forsa, valor en especial dels sacraments en orde
á produhir los efectes sobrenaturals corresponents.
Virtud. Virtus, utis. || Modo recte de procehir. *Vir-
tud*. Laus, dis. || Bondat de vida y costums. *Virtud*.
Justitia, æ. || Hábit, disposició del ánima pera obrar
conforme á la rahó y á la ley cristiana. *Virtud*.
Virtus, utis. || La facultat natural del ánima en orde
á las operacions del cos, y així 's diu: *VIRTUT* ex-
pulsiva, digestiva, etc. *Virtud*. Virtus, utis. || Se
diu particularment de la castedat, y més en las do-
nas. *Virtud*. Pudor, is, castimonia, æ. || Diossa del
paganisme que la pintavan com una dona grave y
modesta, de modo que inspirava veneració; y cert
poéta la descrivia trista, afligida y ultrajada de la
fortuna. *Virtud*. Virtus, utis. || met. Importància,

entitat. *Virtud.* Virtus, utis: || pl. teol. Lo quintor dels nou en que estan distribuïts los esperits angèlichs, y 'l segon en la gerarquia mitjana. *Virtudes.* Virtutes, um.

VIRTUT CARDINAL. La que es principi de altrás; y són quatre, prudència, justícia, fortaleza y templança. *Virtud cardinal.* Cardinalis virtus.

VIRTUT MORAL. L' hábit de obrar bè per sola la bondat de la operació y conformitat ab la rahó natural, independentment dels preceptes de la lley. *Virtud moral.* Virtus moralis.

VIRTUT SOBRENATURAL. La facultat pera obrar sobre la força de la naturalesa. *Virtud sobrenatural.* Supernaturalis virtus.

VIRTUT TEOLOGAL. La que té directament á Dèu per objecte que la especifica, com són la fé, esperansa y caritat. *Virtud teologal.* Theologalis, theologica virtus.

EN Ó PER VIRTUT. m. adv. Ab lo valor, activitat ó força de altra cosa á que's refereix la acció. *En virtud.* Virtute, vi. || Segons lo pacte ó tractat. *En virtud, en consecuencia.* Ex quo pacto.

LLEVAR LA VIRTUT Á ALGUNA COSA. fr. DESVIRTUAR.

NO SÉA TOT VIRTUT. fr. Portar una cosa un fi distinct del que manifesta. *No ser todo virtud.* Non quod apparet, hoc bonum est.

VIRULENT, A. adj. Maligne, verinós. *Virulento.* Virulentus. || Ple de matèria ó postèrma. *Virulento.* Saniosus.

VÍRUS. m. Postèrma, mal humor. *Podre, virus.* Virus, i.

VIS. VICE.

VISALMIRALL. m. VICEALMIRANT.

VISATGE. m. Monaria, gesto ridícul que's fá ab la cara. *Gesto, visage, momeria, moneria.* Gesticulatio, nis.

VISCAHÍ, NA. adj. Cosa de Viscaya, senyoriu de Espanya. *Vizcaino.* Cantaber.

VISCH. m. VESCH.

VISCONTE Y VISCONDE. m. etc. VESCOMTE.

VISCÓNSUL. m. VICECÓNSOL.

VISCÓS, A. adj. Apegalós com lo vesch. *Viscoso.* Viscosus.

VISCOSITAT. f. La qualitat de viscós. *Viscosidad.* Viscositas, atis.

VISERA. f. Part del murrió que cáu sobre la cara, sense destorbar la vista. *Visera.* Buccula, æ.

VISIBILITAT. f. La qualitat y propietat de visible. *Visibilidad.* Visibilitas, atis.

VISIBLE. adj. Lo que's pót véurer. *Visible.* Visibilis. || met. Cert, clar, manifest. *Visible.* Apertus. || Il·lustre, insigne. *Visible.* Conspicibilis. || Lo que's vén. *Visible.* Conspicuus. || Fàcil de véurerse y notarse. *Visible.* Notabilis. || Evident, que no admet dubte. *Palpable, visible.* Patens.

VISIBLEMENT. adv. m. De un modo visible. *Visiblemente.* Visibilter.

VISIGODO, A. adj. Lo natural de la Gócia occidental y lo pertanyent á ella. *Visigodo.* Visigothus.

VISIO. f. Vista, la acció de véurer. *Vision.* Visio, nis. || Espécie que Dèu infundeix per medi de revelació ó profecia. *Vision.* Visio, nis. || Sombra, imatge ridícula y espantosa. *Fastasma, vision.* Spectrum, i. || La espécie de la fantasia ó de la imaginació, que no tenint realitat se pren com certa. *Vision.* Fantasma, atis. || La persona fea y ridícula. *Vision.* Monstruum, i.

VISIÓ BEATÍFICA. L' acte de véurer á Dèu. *Vision beatifica.* Beata visio.

VÉURER VISIONS. fr. Créurer lo que no hi ha. *Ver visiones.* Spectra objici.

VISIONARI, A. adj. Qui fingeix revelacions. *Visionario.* Falsa fingens. || Qui créu ab facilitat cosas quiméricas. *Visionario.* Delirus, phanaticus.

VISIR. (GRAN) m. Lo primer ministre del gran turch. *Gran visir.* Primus turcorum imperatoris minister.

VISITA. f. La anada á véurer á algú per cortesia, atenció ó amistat. *Visita.* Visitatio, nis. || La mateixa persona que visita á altra. *Visita.* Visitans, tis. || La anada á un temple per devoció. *Visita.* Visitatio, nis. || L' acte de jurisdicció ab que un superior s' informa dels procehiments de sos súbdits ó del estat de cosas de són districte. *Visita.* Recensio, nis. || Registre, regoneixement que's fá dels gèneros de comers, oficis públichs, presons, etc. *Visita.* Recognitio, nis. || Lo favor que Dèu fá als homes en orde á són bè espiritual. *Visita.* Visitatio, nis. || La aparició á algun determinat subjecte y de alguna persona ó esperit celestial en figura visible. *Visible.* Visitatio, nis. || Lo conjunt de ministres que assisteixen en forma de tribunal en las visitas de las presons. *Visita.* Judicium carcerem invicentium consensus. || La anada del metge á la casa del malalt ab l' objecte de curarlo. *Visita.* Visitatio, nis. || En las presons lo registre que fa l' escarceller de las portas, reixas y demès, pera major seguretat. *Visita.* Recognitio, nis. || pl. fam. Las anadas freqüents á algun paratge ab intent determinat, y així 's diu: fèr VISITAS á la taberna. *Visitas.* Ingeminata aditio.

VISITA DE ALTARS. La oració vocal que's fá en cada un dels altars pera algun fi piados. *Visita de altares.* Preces sacræ ad altaria.

VISITA DE PRESONS. Lo regoneixement breu y sumari que en determinats dias fá 'l jutge del estat de las causas dels presos en orde á són més prompte despaig. *Visita de cárcel.* Causarum compendiosa recognitio.

TORNAR LA VISITA. fr. Visitar, correspondrer algú al que l' ha visitat. *Pagar la visita.* Resaluto, as.

VISITACIÓ. f. Acció y efecte de visitar. *Visitacion.* Visitatio, nis. || VISITA. 2. || Festa que celebra la Iglésia en commemoració de la visita que feu Maria Santíssima á sa cosina santa Elisabeth, y la mateixa visita. *Visitacion.* Visitationis festum.

VISITADOR, A. m. y f. Qui visita freqüentment. *Visitador.* Visitator, is. || Lo qui visita pera

examinar una cosa. *Visitador*. Inspector, is.

VISITAR. v. a. Anar à véurer à algú per cortesia, atenció ó amistat. *Visitar*. Inviso, is. || Anar à algun temple ó santuari per devoció ó pera guanyar indulgències. *Visitar*. Loca sacra pietatis causa visitare. || Informarse 'l jutge superior del procehir de sos súbdit, y del estat de las cosas en lo districte de sa jurisdicció. *Visitar*. Recognosco, is.

|| Regonéixer, registrar las mercaderias ó qualsevol altra cosa. *Visitar*. Inspicio, is. || Examinar ú observar lo metge als malalts ab l' objecte de curarlos. *Visitar*. Visito, as. || teol. Enviar Dèu als homes algun especial consol ó treball pera sòn major mèrit, ó pera que 's regonegan. *Visitar*. Visito, as. || Acudir ab freqüència à algun paratge ab objecte determinat, com: *VISITAR* la taberna, la casa del joch, etc. *Visitar*. Frequenter adire. || Regonéixer ó informarse personalment del estat de alguna cosa que està à sòn cuydado, ó del cumpliment de la obligació ó càrrech de algú. *Visitar*. Recognosco, is. || Aparéixerse à algú alguna persona ó esperit celestial en figura visible. *Visitar*. Visito, as. || Regonéixer en las presons los presos y demès en orde à sa seguretat. *Visitar*. Visito, as. || Seguir mòltas terras y païssos, y 's diu també del sol en orde à sòn curs. *Visitar*. Inviso, is. || for. Regonéixer un jutge breu y sumàriament la causa de algun pres en la visita. *Visitar*. Causam vinci per summa capita cognoscere. || Examinar lo jutge eclesiàstich las personas en orde al cumpliment de sas obligacions cristianes y eclesiàstiques, y si las cosas dela Iglèsia guardan ó las mantenen en l' orde de disposició que deuben tenir. *Visitar*. Recenseo, es.

VISITETA. f. d. *Visitica*, illa. Salutatiuncula, æ.

VISIU, VA. adj. Lo que té facultat de véurer. *Vivivo*. Videndi facultate pollens.

VISILLUM. m. *visillum*. || met. Apariència ó leve semblansa. *Vislumbre*. Levis similitudo.

VISO. m. Aspecte ó superficie de las cosas lli-sas, que mouhen la vista ab algun especial color ó reflexió de la llum. *Viso*. Aspectus, us. || Lo pretext, rahó ó motiu que apareix en las cosas pera formar concepte de ellas. *Viso*. Species, ei. || Semblansa. *Viso*. Similitudo, inis.

À dos visos. m. adv. A dos caras. Se diu regularment de la pintura feta ab tal artífici, que té dos punts de vista diferents. *A dos visos*. Duplici intuitu. || Ab dos distincts intents. *A dos visos*, á dos miras. Duplici consilio.

DONAR VISOS. fr. SEMBLAR.

FÉR MAL VISO. fr. Tenir mala visió ó aspecte. *Hacer mal viso*. Levum aspectum præ se ferre. || met. Explica que algun defecte ó nota deslluheix à un subjecte, y disminuheix la estimació que 's devia tenir de ell per sas prenas ó empleo. *Hacer mal viso*. Obumbro, as.

VISOL. m. ant. VARAT.

VISORI, A. adj. VISUAL.

VISREY. m. ant. VIRREY.

VIST, A. p. p. Visto. Visus. || adj. for. Denota haverse relatat algun auto ó presentat alguna petició que s' usa pera comensar à donar sentència després de haverse relatat la causa davant lo jutge. *Visto este proceso, esta causa*, etc. His peractis. || Ab los adverbis BEN ó MAL s' aplica à las personas ó cosas, com: home BEN VIST ó MAL VIST, so es, ben volgut ó mal volgut. *Bien ó mal quisto*. Carus, dilectus, aut invisus.

BEN VIST À ALGÚ. loc. A sa direcció. A juicio. Juicio.

JA ESTÀ VIST. loc. met. ab que 's concedeix alguna cosa donantla per certa y segura. *Visto es ó está*. Utique palet.

MAY VIST. m. adv. Modo de parlar que explica lo raro ó extraordinari de alguna cosa. *No visto, ó nunca ó jamás visto*. Numquam tale visum.

NO ESTARLI À ALGÚ BEN VIST ALGUNA COSA. loc. Denota que lo que fá es indigne de sòn caràcter. *Des-decir*. Dedecorem creare.

TENIR VIST. fr. Saber, estar enterat de alguna cosa. *Tener visto*. Perspectum habere. || Conjecturar, prevéurer ab fonament la cosa que ha de succehir. *Preconocer, prever*. Conjectura duci ad suspicandum.

VISTA. f. La facultat y potència de véurer. *Vista*. Videndi facultas, visio, nis. || L' acte y efecte de véurer. *Vista*. Aspectio, nis. || MIRADA. || Aspecte, disposició de las cosas en orde al sentit de véurer. *Vista*. Aspectus, us. || Espectacle, l' objecte de la vista, y així 's diu: vista alegre, font de la bona vista. *Vista*. Spectamen, inis. || Se pren pels ulls. *Vista*. Oculi, orum. || Visió, aparició. *Vista, vision*. Visio, nis. || L' encontre ó concurrència de un ab altre, com: de aquí à la vista. *Vista*. Conspectus, us. || Coneixement clar de las cosas. *Vista*. Aperta rei cognitio. || La apariència ó relació de unas cosas respecte de altres. *Vista*. Comparatio, nis. || Intent ó propòsit. *Vista*. Intuitus, us. || Regoneixement, exàmen del estat de una cosa. *Vista, visita*. Periclitatio, nis. || for. L' exàmen ó regoneixement primer que 's fá davant lo jutge ab relació dels autos y defenses de las parts pera la sentència. *Vista*. Cognito causæ. || Presència de alguna persona en algun lloch, com: estavan los dos exèrcits l' un à la vista del altre. *Vista*. Conspectus, us.

|| ENTREVISTA. || Lo judici que 's fórmula de las cosas, ó regulació prudencial que 's fá de ellas, ventllas solament. *Vista*. Judicium, ii. || També 's pren per reflexió, mirada de la rahó, del ànima, etc. *Vista*. Reflexio, nis. || En la aduana l' ofici de registrar los gèneros, y 'l mateix subjecte encarregat. *Vista*. Mercium recognitio. || pl. La concurrència de dos ó mès subjectes que 's veuhen pera algun fi determinat. *Vistas*. Congressus, us. || Las finestras ó altres oberturas en los edificiis. *Vistas*. Fenestra, æ. || MIRADOR. 2. 4.

À LA VISTA, m. adv. De cara, prop, enfront, ó en paral·lel de ahont se puga véuer. A *vista*, á la *vista*. In conspectum. || Ab observació y cuydado de véuer ó seguir á algú. A *vista* ó á la *vista*. In conspectu. || Luego, promptament y sèns dilació. A *vista* ó á la *vista*. Illicò.

ANAR Á VISTAS. fr. Anar algú á sèr vist. Se diu comunment de las donas quant se volen casar. Ir á *vistas*. Ire in conspectum.

À PRIMERA VISTA. m. adv. Al primer aspecte, immediatament que's véu alguna cosa. A *primera vista* ó á la *primera vista*, á *primer aspecte* ó al *primer aspecte*, á *primera faz*. Primo aspectu.

APRIMAR LA VISTA. fr. met. Ferla més aguda y perspicás. *Aguzar la vista*. Visum acuere.

Á VISTA Ó EN VISTA. m. adv. En consideració ó comparació. A *vista* ó en *vista*. Hoc vel illo perspecto.

CANSARSE LA VISTA. fr. Cansarse 'ls ulls per la mássa fatiga en llegir, etc. *Quebrarse los ojos*. Aciem oculorum obundi.

CLAVAR, FIXAR Ó POSAR LA VISTA. fr. POSAR LOS ULLS.

CONÉIXER DE VISTA. fr. Conéixer á algú per las senyas ó disposició corporal y no pel tracte. *Conocer de vista*. De facie aliquem agnoscere.

CURT DE VISTA. 'L qui hi véu poch ó té la vista cansada. *Corto de vista*, *miop*. Myops, opis.

DONAR UNA VISTA. fr. met. Cuydar de alguna cosa mirantla de quant en quant. *Echar una vista*. Aliquid observare.

ENGANYAR LA VISTA. fr. Semblar alguna cosa 'l que no es. *Engañar la vista*. Oculos fallere, obstringere.

ESTAR Á LA VISTA. fr. ESTAR Á LA MIRA.

EXTÉNDRE LA VISTA. fr. Explayarse, espargirla en algun paral·lel ras ó espayós, com en lo camp, la mar, etc. *Estender ó esplayar la vista*. Latè prospicere.

FÉR LA VISTA GROSSA. fr. FÉR LOS ULLS GROSSOS.

GIRAR LA VISTA. fr. Separarla de algun objecte pera no véuerlo. *Apartar la vista* ó *los ojos*. Oculos ad aliud convertere.

LLAMBREGAR LA VISTA. fr. LLAMBREGAR.

MENJAR AB LA VISTA. fr. met. Denota 'l modo ab que algú mira ayradament á algú, ó ab gran ànsia cosas de menjar. *Comer ó tragar con la vista*. Torvis oculis aspicere, inhiare.

MÉS PROMTE QUE LA VISTA. loc. fam. Denota la promptitut ó prestesa ab que s' executa ó verifica alguna cosa. *Mas presto que la vista*. Quam brevissimè.

NO PÉDRER DE VISTA. fr. Estar observant á algú sèns apartarse de ell; y en lo moral seguir sèns intermissió algun intent, ó cuydar ab suma vigilància de alguna cosa. *No perder de vista*, *no apartar los ojos*. Præ oculis semper habere.

OFÉNDER AB LA VISTA. fr. que ademés del sentit recte denota que enuja ó irrita 'l que mira. *Ofender*

con la vista. Conspectu fastidire. || ULLPÉNDER.

PASSAR LA VISTA PER ALGUNA COSA. fr. PASSARHI 'LS ULLS.

PÉDRER DE VISTA. fr. Deixar de véuer algun objecte per haverse allunyat ó eixit de la esfera de aquesta potència. *Perder de vista*. Rei conspectum amittere.

PÉDRER LA VISTA. fr. Tornarse cego. *Cegar*, *volverse ciego*. Caligo, as.

PÉDRERSE DE VISTA. fr. met. S' usa pera explicar la grand sa y superioritat de alguna cosa sobre altra. *Perderse de vista*. Visum fugere, longissimè præstare.

POSAR LA VISTA. fr. Fér alguna cosa objecte de la intenció ó destg, com: POSAR LA VISTA en algú pera donarli algun empleo. *Poner la vista* ó *los ojos*. Intendo, is. || Elegir alguna cosa entre altrás. *Echar la vista*. Seligo, is.

TENIR Á LA VISTA. fr. Tenir algun objecte davant. *Tener á la vista*. Ante oculos habere. || met. Tenir present en la memòria. *Tener á la vista*. Memorem esse.

TENIR BONAS VISTAS. fr. Divertir algú la vista en varietat de flors ó en personas de sòn agrado y satisfacció. *Tener buenas vistas*. Pascuntur venti.

TRÁURER Ó LLEVAR LA VISTA. fr. TRÁURER LOS ULLS.

VISTASSO. m. Mirada, observació superficial. *Ojeada*, *vistazo*. Oculorum coniectio.

DONAR UN VISTASSO. fr. Mirar ó regonéixer superficialment alguna cosa. *Dir un vistazo*. Obiter inspicere.

VISTOBUENO. Fórmula de aprobació que's posa en algunas certificacions ó altres instruments pera aquell á qui correspon. *Vistobueno*. Approbatum, valet.

VISTÓS, A. adj. Bonich, hermós, digne de sèr vist. *Rozagante*, *vistoso*. Speciosus, oculis gratus.

VISTOSAMENT. adv. m. De un modo agradable á la vista. *Vistosamente*. Speciosè, pulchrè.

VISUAL. adj. Pertanyent á la vista, com instrument ó modo pera véuer. *Visual*, *visorio*. Ad visum pertinens.

VISUALITAT. adj. La qualitat de véuer. *Visualidad*. Visualitas, atis.

VISURA. f. Inspecció del estat de alguna cosa per medi de la vista. *Revision*, *visura*. Recognitio, nis.

VISURADOR. m. Anomenat pera visurar, regonéixer ó examinar algun instrument. *Revisor*. Recognitor, is.

VISURAR. v. a. Regonéixer, examinar algun document, certificació, etc., posant en ell lo vistobueno. *Visar*, *revisar*. Recognosco, is.

VIT Á VIT. exp. BITLLO, BITLLO.

VIT DE BOU. m. Lo nirvi del membre genital del bou ó altres quadrúpedos, especialment separat de ells. *Vergajo*, *rebenque*, *corbacho*. Nervus genitalis membri.

VITAL. adj. Lo que pertany á la vida ó es propi de ella. *Vital.* *Vitalis.* || Lo que dona vida. *Vital.* *Vitalis.*

VITALICI, A. adj. Lo que dura per espay de alguna vida. *Vitalicio.* *Vitalitius.* || *VIOLARI.*

VITALISTAS. m. pl. Los que atribueixen los fenómenos que ocurren en lo cos dels animals al principi vital, per oposició als que'ls explican per las lleys de la química, de la física, etc. *Vitalistas.* *Vitalistæ,* arum.

VITALITAT. f. La activitat ó eficácia de las cosas pertanyents á la vida ó la seva virtut pròpia. *Vitalidad.* *Vitalitas,* atis.

VITANDO, A. adj. Lo que's déu evitar. Se diu dels comunicats públichs. *Vitando.* *Vitandus.*

VITELA. f. La pell de la vaca ó vadella adobada, en que regularment se pinta alguna cosa. *Vitela.* *Vitolina* aluta.

VITELINA. f. med. La cólera de color groch oscur. *Vitelina.* *Vitolinus,* i.

VITRIFICABLE. adj. quím. Fàcil ó capás de vitrificarse. *Vitrificable,* *vitreo.* *Vitrificandi* capax.

VITRIFICACIÓ. f. quím. La acció y efecte de vitrificar. *Vitrificacion.* *Vitrificatio,* nis.

VITRIFICAR. v. a. quím. Fér que alguna cosa's convertesca en vidre. També s' usa com reciproc. *Vitrifiscar,* *vitrescer.* *Vitrifico,* as.

VITRIÓLICH, CA. adj. Lo que inclou las propietats del vidriol ó participa de sa naturalesa. *Vitriólico.* *Chalcantinus.*

VITUALLA. f. Viurers, los aliments necessaris, especialment pera algun exércit. *Vitualla,* *viveres.* *Annonæ,* arum. || La abundància de viurers, particularment de menestras ó verduras. *Vitualla.* *Victus,* us.

VITUALLAR. v. a. Abastar, provehir de vituallas. *Abastecer.* *Alimonia* parare.

VITULACIÓ. f. mit. Sacrifici en que oferian á la diossa Vitula bèna de la terra, pera mostrar algun regositj. *Vitulacion.* *Vitulatió,* nis.

VITULÍCOLA. m. y f. Lo que idolatra en un vadell, com los israelitas en lo desert de Sinat. *Vitulicola.* *Vitulicola,* æ.

VITUPERABLE. adj. Lo que mereix sér vituperat. *Vituperable.* *Vituperandus.*

VITUPERABLEMENT. adv. m. De un modo vituperable. *Vituperablemente.* *Vituperabiliter.*

VITUPERACIÓ. f. La acció de vituperar. *Vituperacion.* *Vituperatio,* nis.

VITUPERADOR, A. m. y f. Qui vitupera. *Vituperador,* *vituperante.* *Vituperans,* tis.

VITUPERAR. v. a. Dir mal de alguna cosa, notantla de viciosa ó indigna, tractarla ab desprecí. *Vituperar.* *Vitupero,* as.

VITUPERI. m. Paraula injuriosa ó afrentosa. *Baldon,* *vituperio,* *oprobio.* *Vituperium,* ii. || La acció y espècie que càusa afront ó deshonra. *Vituperio.* *Vituperandi* actio.

VITUPERIÓS, A. adj. Lo que inclou vituperi.

Vituperioso, *vituperoso.* *Contumeliosus.*

VITUPERIOSAMENT. adv. m. De un modo vituperiós. *Ignominiosamente,* *vituperiosamente.* *Contumeliosè.*

VIU, VA. adj. Lo que gosa de vida. *Vivo.* *Vivus.* || Eficàs, com: dolor viu. *Intenso,* *vivo.* Acer. || Agut, ingeniós, subtil. *Agudo,* *vivo.* *Perspicax.* || Encès. *Vivo,* *encendido.* *Ardens.* || Parlant dels colors y cosas semblants, perfet, sobresalient. *Vivo.* *Vegetus.* || Lo qui està en actual exercici de algun empleo, especialment en la milícia. *Vivo.* Re ipsa munus exercens. || Mòlt semblant ó paregut, com: es un viu retrato del sèl pare. *Vivo.* *Simillimus.* || Precipitat, massa prompte ó poch considerat en l' obrar ó parlar. *Vivo.* *Præceps.* || met. Lo que dura ó subsisteix en sa forsa y vigor, especialment en matèries de obligació, y així's diu: aquesta escriptura està viva. *Vivo.* *Constans.* || Lo que persevera y dura en la memòria. *Vivo.* *Superstes.* || En lo espiritual qui està en gràcia de Dèu. *Vivo.* *Gratiæ præditus.* || Pur, net y llibre de mescla, com: or viu, sanch viva. *Vivo.* *Purus.* || Mòlt expressiu ó persvasiu, com: fér vivas instàncias. *Vivo.* *Efficax.* || Expedit, àgil. *Pronto,* *vivo.* Acer. || Lo que subsisteix y dura, y així's diu: llengua viva. *Vivo.* *Vigens,* tis. || Parlant de la roca ó pedra, la que té las arrels profundas en terra, sèns estar ab capas de terra. *Vivo.* *Vivus* || Parlant del àygua, la que ix naturalment en alguna part. *Viva.* *Spontè* fluens.

|| m. L' extrem, vora ó rivet que fan los sabaters sobre dels talons del calsat. *Pestaña,* *vivo.* Ora, æ.

|| Rivet ó part del forro que's posa á la bota del panyo ó altra roba del vestit. *Vivo.* *Limbus,* i. || arq. La part de fàbrica quant sobreix al pla, especialment quant forma àngul. *Vivo.* *Vivum,* i. || Lo més solit, fort y essencial, y així's diu: tallar un cep fins al viu. *Vivo.* *Vivum,* i. || Entre picapedrers l' escayre, tall ó aresta de la pedra picada. *Vivo.* *Vivum,* i.

AL VIU. m. adv. Ab propietat ó ab molta semblansa. *Al vivo,* *al natural.* *Naturaliter,* *simillimè.*

COM DEL VIU AL PINTAT. loc. Pondera la gran diferència de una cosa á altra. *Como de lo vivo á lo pintado.* *Toto cælo* distans.

DE VIU EN VIU. m. adv. En vida, com: li arrancàren los ulls de viu en viu. *Estando en vivo,* *en vida.* *Dum vivitur.* || Se diu dels tocinos que'ls pesan abans de matarlos. *En vivo.* *Adhuc* vivente.

MENJAR VIU. fr. Explica la ira y ràbia contra algú, com: desitjantlo despedassar. *Comer vivo.* *Vivum* dilaniare. || També's diu en orde á alguns animals, com: las pusas se'l MENJAN VIU. *Comer vivo.* *Crucio,* as.

MITJ VIU. Viu, però que no té perfecta y cabal vida. *Semivivo,* *medio vivo.* *Semivivus.*

PICAR ó TODAR AL VIU. fr. met. Tocar ó parlar á algú de alló de que més se dól. *Dar en las mataduras ó en lo vivo.* *Animum vehementer* percellere.

VIUDA. f. La dona que se li ha mort lo marit,

y no s' ha tornat á casar. *Viuda*. Vidua, æ. || ESCABIOSA.

LA VIUDA RICA AB UN ULL FLORA Y AB ALTRE REPICA. ref. Denota que las viudas que l' marit las deixa molts béns, fàcilment se consolan de la mort de ell; ó bè que en las passions humanas prevaleix l' interès sobre qualsevol altre respecte. *La viuda rica con un ojo llora y con otro repica*. Et gemit, et ridet diti viduata marito.

VIUDAS BORDAS. ESCABIOSA.

VIUEDAT Y VIUESA. f. L' estat de viuó ó viuda. *Viuedad, viudez*. Viduitas, atis. || La porció de aliments que se senyalan á las viudas méntres se mantenen en aquest estat. *Viuedad*. Alimenta viduæ assignata. || L' usdefruyt que durant dit estat gosa 'l marit ó muller que sobreviu dels béns del que mor. *Viuedad*. Usufructus, us.

VIUETA. f. d. Viuda jove. *Viudita*. Junior vidua.

VIUDO. m. Home á qui se li ha mort la dona, y no s' ha tornat á casar. *Viudo*. Viduus. || met. Privat de alguna cosa, com: la Iglésia ha quedat viuda per la mort de són bisbe. *Viudo*. Orbatus.

VIURER. m. VITUALLA. || v. n. Tenir vida. *Vivir*. Vivo, is. || Respirar l' ayre vital. *Vivir*. Auras esci. || Passar la vida, 'ls anys. *Vivir*. Vitam perficere. || Habitar, estar de assento en algun lloch. *Habitar, vivir, morar*. Habito, as. || Estar, com: viurer descuydat. *Vivir*. Esse. || Mantenirse per algun medi, com: viurer ab lo treball, etc. *Vivir*. Vivo, is. || Cuydar de la vida, fugint lo que pót sér danyós á la salut ó á la quietut del ánima, com: jo tracto de viurer. *Vivir*. Vivo, is. || Dit en orde á la duració de la vida, com: F. visqué noranta anys. *Vivir*. Vitam ducere. || Obrar seguint algun tenor ó método de vida en orde á la rahó ó á la lley. *Vivir*. Vitam instituere, || Acomodarse als genis ó á las circumstàncies del temps, com: F. sab mòlt de viurer. *Vivir*. Tempori servire. || Sér benaventurat ó estar en lo cel. *Vivir*. Eterna beatitudine frui. || Mantenirse ó durar en la fama ó en la memòria després de mort. *Vivir*. Nomen defuncti vivere. || Estar present alguna cosa en la memòria, en la voluntat ó en la consideració; y en lo espiritual se diu de la assistència particular de Déu per sas inspiracions. *Vivir*. Præsentem menti adesse.

VIURER MAL Y ACABAR BÈ NO PÓT SÉR. ref. MAL USAR NO PÓT DURAR.

VIURER RABIAN. fr. Viurer ab treballs, necessitats y penas. *Vivir muriendo*. Acerbè vicitare.

ENSENYAR DE VIURER. loc. Denota que á algú li farán fugir la peresa y espabillarán. *Despertar, menear*. Oscitantiam deponere.

MÈS CÒSTA MAL VIURER QUE BON VIURER, Ó MÈS QUE FÉR HI HA EN MAL VIURER QUE EN BON VIURER. ref. literal. *Mas cuesta mal hacer, que bien hacer*. Plus male quam rectè facta laboris habent.

QUI VÓL VIURER DE TOT S' HA DE RIURER. ref. De-

nota que pera viurer tranquilament no s' ha de fèr cas de las cosas, vingan com vingan. *Andese la gaita por el lugar*. Ipsi viderint.

VISCAM Y VEJAM QUE MORIRÉM VELL. loc. met. Significa que la cosa de que's parla 's descobrirá ab lo temps. *El tiempo lo dirá; todo lo descubre el tiempo*. Tempus omnia pandit.

VIURERS. m. pl. VITUALLA.

VIVA. Exclamació de goig ab que s' aplaudeix á algú. *Viva, vitor*. Io.

VIVACITAT. f. Vigor natural. *Vivacidad*. Vivacitas, atis. || VIVESA.

VIVAMENT. adv. m. Ab vivesa y eficácia. *Vivamente*. Acriter. || Ab propietat y semblansa. *Vivamente*. Propriè.

VIVANDER, A. m. y f. Cantiner. *Vivandero*. Lixa, æ.

VIVATXO, A. adj. Mòlt viu de natural ó geni. *Vivaracho*. Vivax.

VIVENT. p. a. *Viviente*. Vivens, tis. || Una de las diferéncias de la substància que la contrau als ents animats. *Viviente*. Vivens, tis.

VIVER. m. Paratge destinat pera mantenir y criar animals, aucells y peixos. *Vivero*. Vivarium, ii. || ter. SAFAREIG.

VIVESA. f. Vigor ó eficácia, forsa, activitat. *Viveza*. Vigor, is. || Agudesa ó perspicácia de ingeni. *Viveza, vivacidad*. Ingenii vis. || Promptitut ó agilitat. *Viveza, vivacidad*. Alacritas, atis. || Expressió y energia en las paraulas. *Viveza*. Efficacia, æ. || Ditxo agut, prompte, ingenios. *Viveza*. Salsum, argutum dictum. || Propietat ó semblansa. *Viveza*. Proprietas, atis. || Esplendor, llustre de algunas cosas, com dels colors, etc. *Viveza*. Vividitas, atis. || Especial gràcia y activitat dels ulls. *Viveza*. Oculorum lumen, acies.

VIVESA DE POLLI. Lo ditxo imprudent ó poch considerat. *Viveza*. Facile verbum.

VIVIDOR, A. m. y f. Qui viu mòlt temps. *Vividor*. Vivax, acis. || Económic, laboriós, que busca modos de viurer. *Vividor*. Rebus suis prospiciens. || adj. HABITABLE. || Lo lloch ó paratge abont se troba cómodament lo necessari pera viurer. *Vividero*. Locus vivendo accommodus, ferax. || DURADER.

VIVIFICACIÓ. f. La acció de vivificar. *Vivificacion*. Vivificatio, nis.

VIVIFICADOR, A. m. y f. Qui vivifica. *Vivificador*. Vivificator, is. || adj. y

VIVIFICANT. p. a. Lo que vivifica, tant en lo físich com en lo moral, etc., així dihem: gràcia vivificant. *Vivificante*. Vivificans.

VIVIFICAR. v. a. Contribuir á la acció que'ns dona la vida. *Vivificar*. Vivifico, as. || Confortar ó refrigerar. *Vivificar*. Reficio, is. || met. Donar vida á la ánima. *Vivificarse*. Vivifico, as. || quím. Donar als cossos naturals sa primera forma. *Vivificar*. Vivifico, as. || v. r. Adquirir vida. *Vivificarse*. Vivesco, is.

VIVIFICATIU, VA. adj. Lo que té virtut de

vivificar. *Vivificativo*. Vivificativus, vivificandi virtute pollens.

VIVÍFICH, CA. adj. Lo que inclou vida ó naix de ella. *Vivífico*. Vivíficus.

VIVÍPARO, A. adj. S' aplica als animals que pareixen, á diferència dels que ponen. *Viviparo*. Viviparus.

VIVÓ, f. VIVESA. || VITALITAT.

FÉR CÓRRER LA VIVÓ. fr. Enginyarse. *Bandearse, ingeniarse, industriarse, amañarse*. Sibi diligenter providere.

VIVOT, A. adj. VIVATXO.

VIXELL. m. VAIXELL. || m. ter. GERRO. || ter. VAIXELL. 3.

VO.

VOCABLE. m. Veu significativa, dicció, mot. *Vocablo*. Vocabulum, i. || REFRA, ADAGI, AFORISME.

VOCABULARI. m. La nomenclatura, conjunt ó diversitat de vocables de que s' usa en alguna facultat ó matèria determinada; també s' aplica al diccionari, encara que impròpiament, perquè 'l diccionari deu estar precisament per orde alfabètic, y requireix las definicions ó explicacions, y 'l vocabulari sols conté la nomenclatura y pòt estar sens orde alfabètic. *Vocabulario*. Vocabularium, ii.

VOCABULARISTA. m. Qui fá algun vocabulari. *Autor de un vocabulario*. Vocabularii auctor. || VOCABULARI.

VOCACIÓ. f. Inclinació á qualsevol destino, carrera ó facultat. *Vocacion*. Vocatio, nis. || Impuls, inspiració ab que Deu crida á algú al estat de perfecció. *Vocacion*. Vocatio, nis.

ERRAR LA VOCACIÓ. fr. Pèndrer algun estat ó professió no tenint la disposició convenient pera ell. *Errar la vocacion*. Vitæ institutum erravisse.

VOCAL. adj. Cosa de la veu ó que's fá ab ella. *Vocal*. Vocalis. || Se diu de la lletra que forma veu ó so per sí sola. *Vocal*. Vocalis. || m. Qui té vot en alguna junta, congregació, etc. *Vocal*. Suffragii jure gaudens.

VOCALISAR. v. n. mús. Cantar ab las vocals en lloch dels monosíl·labos de la nota. *Vocalizar*. Vocalibus pro signis uti canendo.

VOCALMENT. adv. m. Ab la veu. *Vocalmente*. Vocaliter.

VOCATIU. m. gram. Lo quint cas en orde á la declinació dels noms. *Vocativo*. Vocativus, i, quintus casus.

VOCELÈNCIA. f. Síncope de vostra excelència. *Vuecencia, vuecelenciu*. Tua vel vestra excellentia.

VÓFIA. f. Profunditat en la terra. *Síma*. Profunditas, atis, imum, i.

VOGA. ant. BOGA. 3.

AB VOGA SORDA. loc. ant. náut. *Bogando sin ruido, á la quieta*. Quietis remigatio.

VOGAR. v. a. ant. BOGAR.

VOGARAVELL. m. BESUGO.

VOGE. expr. ant. *Tener de circuito*. Circumvolvere.

VOGÍ. m. Floch de barba. *Bozo*. Menti lanugo.

VOGIR. v. n. ant. Tenir de circumferència. *Tener de circumferencia*. Circumvolvere. || ant. RODEJAR.

VOL. m. VOLADA. || Ramat de aucells que volan junts. *Bandada*. Avium grex. || Ramat de peixos que nadan de companyia. *Cardumen, tropa enjambre*. Examen piscium. || Tanda, torn que toca en fér las cosas. *Rueda, turno, vez*. Vicissitudo, inis. || Circunferència, contorn. *Giro*. Circuitus, us. || Tom. *Vuelta*. Gyrus, i. || La circumferència ó àmbit de alguna pessa de roba, com de unas faldillas ó altre vestit talar. *Ruedo*. Ambitus, us. || VOLADA. || Passada, llans enter que's juga sens donar altra vegada las cartas. *Mano, vuelta*. Manus, us.

ABÀTREC LO VOL. fr. Parar. *Cesar*. Cesso, as.

AGAFAR AL VOL. fr. Lograr alguna cosa de passada ó casualment. *Coger al vuelo, coger al espartillo*. Casu vel fortuito capere.

AGAFARLAS AL VOL. fr. Donar ab prontitut y facilitat eixides ó respostes á propòsit á qualsevol cosa que's diu ó de que se li fá càrrech. *Cogerlas al vuelo, matarlas ó cortarlas en el aire*. Citissime celerere; ad manum responsa habere.

AL VOL. m. adv. A la volada, méntres vola. *Al vuelo*. Volans, tis. || Explica 'l modo de tocar las campanas, ventantias ó fentlas donar voltas enteras. *A pino*. Erectis rotatisque campanis.

À VOL. m. adv. De prompte, lliengerament. *A vuelo ó al vuelo*. Celeriter.

ERRAR LO VOL. fr. Enganyarse en lo dictàmen ó concepte de alguna pretensió ó intent. *Errar el tiro*. Spe falli.

TIRAR AL VOL. fr. Tirar al aucell méntres vola, á diferència de quant està parat. *Tirar al vuelo*. Avem volantem collimare.

VOLADA. f. La acció de volar. *Vuelo*. Volatus, us. || L' espay que's vola de una vegada. *Vuelo*. Volatus, us. || La carrera velós que porta qualsevol cosa. *Vuelo*. Vibratio, nis. || La part que ix del cos de un edifici y queda en l' ayre, com un balcó, etc. *Saledizo, voladizo, vuelo, proyecturo*. Projectum, i. || ALA DE TEULADA. || En las cosas morales la elevació ó altura á que's vól alçar ó alsa alguna cosa, y així 's diu: al principi de la obra prengué una volada que no la pogué seguir. *Vuelo*. Vires, ium, captus, us. || En las cosas espirituales se diu de la elevació del esperit al Criador, etc. *Vuelo*. Mentis in Deum elevatio. || mús. Carrera de 8, 9, 10 ó més notes, disposadas en escala diatónica, que's divideix en ascendent y descendent. *Volada*. Musicarum notarum gradatio.

SÉR DE LA PRIMERA VOLADA. fr. Denota que algú es jove y li faltan los coneixements que dona la ex-

periència y la edat. *Estar alguno con la leche en los labios.* Inexpertum esse.

VOLADO. m. BOLADO.

VOLADOR, A. m. y f. L' auceïl que vola. *Volador.* Volans, tis. || **APAGALLUM.** 1. || adj. Lo que està pendent al ayre, de modo que 's puga mórur. *Volador, volandero.* Pensilis. || Lo que pòt volar. *Volandero.* Volatilis. || **VIDRE VOLADOR.** || Se diu del cohet que se 'n puja en l' ayre. *Volador, volante.* Pyrobolum in aëre missile.

SÉR VOLADOR. fr. Se diu del auceïl de niu, que està en disposició de fugir del niu à volar. *Ser volanton.* Jam volatui proximum esse.

VOLANDER, A. adj. Suspès en l' ayre y que 's mou en ell. *Volandero.* Volans. || Lo que no fá asento, que no 's fixa ó para en alguna part. *Volandero.* Vagus. || Casual, fortuït. *Volandero.* Fortuitus. || **BOLANDERO.**

VOLANT. p. a. *Volante.* Volans. || adj. No fixo, sèns fonament, com : notícia *VOLANT.* *Volandero, volante.* Volaticus. || Lo que vá de una part à altra sèns fixarse en ninguna, com : ronda *VOLANT.* *Volante.* Vagus. || Se diu de alguns metéoros que s'alsan al ayre dissipantse fàcilment. *Volante.* Volans. || Solt, separat de altràs cosas, com : paper *VOLANT,* etc. *Volante.* Volans. || m. Espécie de lacayo ó criat de librea vestit de curt. *Volante.* Famulus præcurrens. || Espécie de carruatge mòlt lleuger pera anar de camí. *Volante, silla volante, calesa.* Curriculum, i. || Pessa del rellotge que ferint en la roda catarina, regula sòn moviment. *Volante.* Horologii rota versatilis. || Fals mòlt ampla y sense dents, que regularment serveix pera segar blat. *Volante.* Haud dentata falx messoria. || **MOLA ALTA.** || **REFILANDO.**

¿HE DE ANAR VOLANT? Modo de parlar ab que 's nòta la inconsideració dels que volen que 's fassan las cosas sèns donar lo temps necessari. *¿Es buñuelo? ¿es puñalada de picaro? no, es buñuelo? ¿Adeone facilis est?*

MITJ VOLANT. adv. m. Mitj caminant, y mitj volant. *A volapie.* Partim cursu, partim volatu.

VOLANTER. m. Calesser. *Calesero.* Curriculum rector.

VOLAR. v. n. Anar pel ayre, sostenintse ab las alas. *Volar.* Volo, as. || Dít de algunas cosas que no tenen alas, alsarse en l' ayre, ó mórur-se algun temps per ell. *Volar.* Volito, as. || Rodar alguna cosa pel ayre, com un paper, una ploma, quant càu, etc. *Revolotear.* Volito, as. || Extèndrer-se ó publicarse ab gran prestesa alguna espécie. *Volar.* Fama volare. || Caminar mòlt depressa. *Volar.* Volo, as. || Desaparèixerse alguna cosa repentinament. *Volar.* Volo, as. || Eixir fora del recte de la paret en los edificis, com los balcons, etc. *Volar.* Promineo, es. || Executar alguna cosa ab gran prestesa. *Volar.* Citissimè agere. || Anar pel ayre alguna cosa tirada ab violència, com pedra, fletxa, etc. *Volar.* Volo, as. || Aprofitar mòlt en los estu-

dis, ó subtilisar en los discursos. *Volar.* In litteris præter volare. || v. n. Fér alsar en l' ayre alguna cosa ab violència, com la pólvora, una mina, etc. *Volar.* In aëre impellere. || Enfadar, irritar. També s' usa com reciproch. *Volar, volear, picar.* Exacerbo, as. || met. fam. *VOLCAR.* || Fugir, desaparèixerse; també 's diu de las cosas inanimadas, com: lo temps *VOLA.* *Volar.* Fugio, is. || En las cosas morals pérdrer-se. *Volar.* Volo, as.

VOLAR MOLT ALT. fr. Tenir alts pensaments, aspirar à més de lo que 's mereix. *Remontar el vuelo, remontarse, poner los puntos muy altos.* Alta petere.

VOLAT, DA. adj. Enfadat, irritat. *Volado.* Exacerbatus.

JA HA VOLAT. loc. **JA HA FUGIT L' AUCEI DEL NIU.** || Denota que s' ha perdut ó desperdiciat alguna cosa. *Voló golondrino; oruga le dió.* Hirundo evanuit.

VOLATEJAR. v. n. Volar ab freqüència *Revolotear.* Volito, as. || Ferir alguna cosa en l' ayre pera donarli impuls, especialment la pilota jugant. *Volear.* In aëra contorquere.

VOLATERIA. f. La cassa de auceïls. *Volateria.* Ars aucupatoria. || Lo conjunt de diversos auceïls. *Volateria.* Volatilia, ium.

VOLATÍ. m. La persona que ab especial habilitat vá y dòna voltas en una maroma ó corda en l' ayre. *Funámbulo, volatin, volteador.* Neurobates, petaurista, æ, funambulus, i.

VOLÁTIL. adj. Lo que vola ó pòt volar. *Volátil.* Volatilis. || Lo que 's mou lleugerament, y vá per l' ayre com los àtoms. *Volátil.* || Volatilis. || quím. Depurat, subtil, que fàcilment s' evapora en l' ayre. *Volátil.* Subtilis. || ant. VOLUBLE.

VOLATILISACIÓ. f. quím. La acció de volatilisar. *Volatilizacion.* Attenuatio, nis.

VOLATILISAR. v. a. quím. Subtilisar los cosas ó substàncias, reduhintlas à parts que fàcilment s' evaporan y volan. *Volatilizar.* Volatilem reddere.

VOLATILITAT. f. quím. La qualitat dels esperimentats que s' evaporan. *Volatilitad.* Levitas volatica.

VOLAVERUNT. exp. llatina fam. pera dir que algunas cosas s' han perdut ó las han robadas. *Volaverunt.* Actum est.

VOLCÁ. m. Montanya ó paratge que vomita foch. lo que serveix de desahogo à la naturalesa. *Volcan.* Vulcanus, i. || met. Lo mòlt foch ó la violència del ardor. *Volcan.* Vulcanius ardor. || Ira ó passió mòlt violenta. *Volcan.* Ardens libido.

VOLCABLE. adj. Lo que 's pòt volcar. *Volcable.* Vertibilis.

VOLCADA. f. VOLCH. || La roba que 's posa à las criatures de volquer. *Pañales, mantillas, envoltura, empañadura.* Involuerum infantium in pannis.

VOLCANET. m. d. *Volcanejo.* Parvus vulcanus.

VOLCÁNICH, CA. adj. Cosa de volcá. *Volcánico.* Vulcanicus.

VOLCAR. v. a. Girar alguna cosa de modo que cayga ella ó lo que conté. *Volcar.* Verto, is. || Tór-cer ú trastornar qualsevol cosa. *Volcar.* Evertó, is. met. Turbar lo cap algun olor ó forsa eficás, de mo-do que pose en perill de cáurer. *Volcar.* Proturbo, as. || met. Fér mudar de dictámen á forsa de per-suacions. *Volcar, voltear.* A sentència deterrere. || Fér cáurer, y també s' usa com neutre. *Volcar.* Jacio, is. || v. r. REVOLCARSE. || ESCALDARSE. 2.

VOLCH. m. Torn, volta que 's dóna quant se cáu ó gira alguna cosa. *Tumbo, vuelco.* Volutatio, nis.

VOLEANDO. m. REFILANDO.

VOLETEJAR. v. n. VOLATEJAR.

VOLENSA Y VOLENTAT. f. VOLUNTAT.

VOLENTER Y VOLENTERÓS, A. adj. GUS-TÓS, CONTENT.

VOLERAMENT Y VOLENTERS. adv. m. GUSTOSAMENTE.

VOLER. v. a. Desitjar ab ánsia. *Querer.* Volo, vis. || Elegir ó aprobar ab un acte de voluntat. *Que-rer.* Placet, ebat. || Tenir voluntat ó carinyo, amar. *Querer.* Diligo, is. || Tenir voluntat ó determinació de fér alguna cosa. *Querer.* Volo, vis. || Resóldrer, determinar. *Querer.* Intendo, is. || Requirir, sér convenient una cosa á altra, com: aquest minyó vól un bon mestre. *Querer, pedir, requirir.* Expeto, is. || Conformarse ó convenir ab altre en algun in- tent. *Querer.* Assentio, is. || En lo joch val acceptar l' envit. *Querer.* Admitto, is. || Donar algú ocasió pera que s' execute alguna cosa contra ell. *Querer, buscar.* Quero, is. || Estar pròxim á sér ó verifi- carse alguna cosa, com: vól plóurer. *Querer.* Im- mineo, es: || Tenir gana de alguna cosa, com: vo- ler dormir, etc. *Querer.* Expeto, is. || PERMÉTRER. || m. Voluntat, desitj, afició. *Querer.* Studium, ii.

VOLER QUE PASSE LA SEVA. fr. Empenyarse algú en fér lo que se li antoixa per més que hi haja con- tradiccions, ó tant que sia just com injust. *Querer llevar la suya adelante, rempujar.* Constantier per- sequi.

AIXÓ VÓLS, AIXÓ NO HAURÁS. loc. prov. ab que algú s' oposa á altre quant vól ab poca rahó alguna co- sa. *Así se hacen los milanos flacos, viendo los pollos y deseándolos.* Aspectis inhiens macresces, milvie, pullis.

COM VOSTÉ VULLA. exp. pera cedir en qualsevol qüestió ó disputa. *Como usted quisiere.* Ut volueris. || S' usa pera denotar la indiferéncia de lo que á algú se li proposa. *Como mejor le parezca.* Prout tibi placeat.

DE BON VOLER. m. adv. DE BONA GANA.

FÁ MÉS QUI VÓL, QUE NO QUI PÓT, Ó FÁ QUI VÓL Y NO QUI PÓT. ref. en FÉR.

FERSE MAL VOLER. fr. Ferse aborrrir. *Malquistarse.* Sibi odium conciliare.

HAVÉR VOLER. fr. DESITJAR.

LO QUE NO VULLAS SE SÁPIA, NO HO DIGAS. ref. li- teral. *Lo que no quieras se sepa en plaza, ni en bar-*

rio ageno, tenlo siempre en tu seno. Quod tacitum esse vis, nemini dixeris.

NO VOLDRIA SÉR DE ELL. loc. NO VOLDRIA SÉR DE LA SEVA PELL.

NO VOLER. fr. Refusar. *Rehuir, rehusar, repudiar.* Recuso, as.

QUANT JO VOLIA TU NO VOLIAS, ARA QUE TÚ VÓLS JO NO VULL. loc. Denota qua qui deixa passar la ocasió quant se presenta, quant la vól aprofitar no hi es á temps. *Quien cuando puede no quiere, cuando quiere no puede.* Qui potis est nec vult, eum volet, haud poterit.

¿QUÉ MÉS VOLEU, Ó QUÉ VOLEU MÉS? exp. contra 'l qui no está content, havent lograt tot lo que po- dia desitjar, atenent á són mérit. *¿Qué mas que- reis?* ¿Quid inde sibi vult?

¿QUÉ VÓL DIR AIXÓ? exp. pera donar á enténdrer que algú s' excedeix en lo que diu, com si se'l amenassás ó avisás que's corregesca ó modere en lo que diu. *¿Qué quiere decir eso?* ¿Quid sibi vult?

QUI FÁ LO QUE VÓL, NO FÁ LO QUE DÉU. ref. Repren la massa llibertat en l' obrar que comunment fá excedir de lo just. *Quien hace lo que quiere, no hace lo que debe.* Qui voluntati paret, rationi adver- satur.

QU' T VÓL BÈ ' T PARÁ FLORAR Y QU' T VÓL MAL TE PARÁ RIURER. ref. Ensenya que'l verdader carinyo fá que's corregesca al amich encara que li sápia mal *Quien bien te quiere te hará llorar.* Meliora sunt vulnera diligentis, quam fraudulenta oscula odientis.

SENSE VOLERHO. m. adv. Impensadament, per casualitat. *Sin querer.* Præter animum.

SÉR UN VOLER DE DÉU. fr. Pondera la dificultat de mantenirse, ó l' especial risch y perill de que se n' ha eixit ab la vida. *Vivir de milagro.* Miraculose vivere.

SI VÓL. loc. pera denotar á enténdrer que si s' examina bè una cosa, no es lo que presentava. *Bien mirado.* Si apprimè perpendatur.

SI VÓL SIA, Ó VULLA SIA. loc. De qualsevol modo que sia. *Como quiera que sea, ó ya sea.* Quomodo- cumque.

TANT SI VÓL COM SI NO VÓL, Ó ENCARA QUE NO VU- LLA. exp. pera denotar la resolució de fér alguna cosa, tant que altra convinga com que no convin- ga. *Que quiera que no quiera.* Velit nolit.

¿VÓLS RES AB MÍ? exp. de desafio. *¿Quiere usted algo conmigo?* Quid tibi mecum?

VOLESA. f. Cop donat en l' ayre á alguna co- sa, y comunment se pren per lo que's dóna á la pilota abans de botar. *Voleo.* Pilæ volatus.

JUGAR Á VOLESAS. fr. JUGAR Á LAS BONICOTAS. 2.

VÓLGRER. v. a. VOLER.

VOLGUT, DA. p. p. y adj. Estimat. *Querido, quisto.* Carus, dilectus.

VOLICIÓ. f. Acte de la voluntat ab que's vól alguna cosa. *Volicion.* Voluntas, atis.

VOLITIU, VA. adj. S' aplica á la determinació

ó acte de la voluntat ab que vol los objectes. *Volitivo*. *Volitivus*.

VOLP. m. GUINEU.

VOLPELL. m. GUINEU. || ENGANY.

VOLPITZ. f. GUINEU.

VOLT, A. adj. Tornat, restituhit. *Devuelto*. *Restitutus*.

VOLTA. f. Moviment de una cosa al rodador ó de un costat á altre. *Vuelta*. *Gyrus*, i. || Lo moviment ab que algú roda en l' ayre, com: los volatins, etc. *Vuelta*. *Circumvolutio*, nis. || Lo rodeig ó giragonsa de la línea ó camí recte. *Rodeo*, *vuelta*. *Circuitus*, us. || Repetició de alguna cosa. *Vuelta*. *Iteratio*, nis. || La acció de tornar á fèr alguna cosa. *Vuelta*. *Geminatio*, nis. || Restitució. *Restitucion*, *vuelta*. *Redditio*, nis. || La acció de tornar á algun lloch de ahont s' ha eixit. *Regreso*, *vuelta*, *retorno*. *Revocatio*, *reversio*, nis. || Cada una de las passadas, apretant una cosa ab altra, com lo cos de la faixa. *Vuelta*. *Circumtorsio*, nis. || Mudansa del estat de las cosas, ó de un parer á altre. *Vuelta*. *Mutatio*, nis. || Paseig curt. *Pavonada*, *bordo*. *Brevis vagatio*. || Lo tom que's dóna en rodó. *Rodeon*. *Circuitio*, nis. || arq. La declinació que vá fent la línea ó líneas circulars pera formar l' arch ó la bóveda. *Bóveda*, *vuelta*. *Arcus orbis*. || Lo repàs de alguna matèria llegintla. *Vuelta*. *Lectio*, nis. || VEGADA. || La part de alguna cosa oposada á la que's té á la vista. *Vuelta*. *Adversa pars*. || En los panys y claus la disposició de las guardas, pera obrir y tancar. *Vuelta*. *Clavis reductio*. || mús. Número de versos que's repeteixen en una mateixa solfa. *Vuelta*. *Cantus repetitio*. || Pont en forma de arch que passa de una part de carrer á altra. *Arco*. *Arcus*, us, *fornix*, icis. || Los archs ó volta grassa que hi ha davant las casas y que sobre tenen habitació, y sota pas comú com si fos part del carrer. *Soportal*. *Porticus*. || MARRADA. || La bóveda que cubre 'l forn. *Copa del horno*. *Furni camera* || S' usa com interjecció pera manar á algú que torne, ó que gire alguna cosa envers á alguna part. *Vuelta*. *Reideas*, *flecte*. || pl. Las que fan los caballs briosos, quant tenen ganas de jugar. *Escarceos*. *Equorum irrequieta luxuries*.

VOLTA DE NAU. La acció de virar. *Virada de bordo*, ó *cambiada*. *Navis conversio*.

Á LAS Ó Á VOLTAS. m. adv. Á VEGADAS.

Á LA VOLTA. m. adv. ENVERS.

Á Ó DE VOLTA. m. adv. Á la tornada, y així 's diu: Á VOLTA de correu. Á *vuelta* ó *de vuelta*. In *reditu*.

DONAR LA VOLTA. fr. Tornar. *Dar la vuelta*, *volver*. *Reverto*, is.

DONAR UNA VOLTA. fr. Fèr un passeig curt. *Dar una vuelta* ó *un bordo*. *Brevis ambulatio*. || Anar per poch temps en algun paratge ó país, ab l' objecte de recrearse. *Dar una vuelta* ó *darse una pavonada*. *Animo indulgere*.

DONAR VOLTAS. fr. que á més del sentit recte significa anar en busca de alguna cosa sense trobarla.

Dar vueltas. Multoties *requirere*. || met. Discórrer molt á menut sobre alguna espècie. *Dar vueltas*. *Iteratò cogitare*.

EN VOLTA. m. adv. Prop ó cerca, com: **EN VOLTA** de Nadal. *Sobre*. *Propè*.

FÈR DONAR VOLTAS. fr. Fèr rodar. *Contornear*, *contornar*. *Circumvolvo*, is.

FÈR VOLTA. fr. FÈR MARRADA. || Fèr bóveda algun edifici. *Abovedar*. *Camero*, as.

MITJA VOLTA. fr. La obra de girar lo cos envers un costat, però no enterament. *Media vuelta*. *Corporis conversio in dexteram vel sinistram*.

TOTA VOLTA. m. adv. TOTA VEGADA QUE.

VOLTANT. m. RODEADOR.

AL VOLTANT. m. adv. **AL ENTORN**.

VOLTAR. v. n. Caminar al rodador. *Rodear*. *Circumeo*, is. || Circuhir. *Rodear*. *Cingo*, is. || FÈR MARRADA. || Donar ó fèr donar voltas á alguna cosa. *Rodear*, *volver*. *Circumago*, is. || Rodejar lo tros de montanya ó bosc en que's presum estar la cassa. *Abarear*. *Ferarum latibula obsidere*. || náut. Navegar al rodador de una isla ó cap. *Bojar*, *bojear*, *rodear*. *Circumnavigo*, as.

VOLTEIG Y VOLTEJAMENT. m. La obra de voltejar. *Rodeo*, *vuelta*. *Circum*, *actio*, *versatio*, nis.

VOLTEJADOR, A. m. y f. VOLATÍ.

VOLTEJAR. v. a. Donar ó fèr donar voltas. *Rodear*, *voltear*. *Roto*, *gyro*, as.

VOLTOR. m. ant. BUYTRE.

VOLUBILITAT. f. Inconstància. *Inconstancia*, *volubilidad*, *voltariedad*. *Volubilitas*, *atis*. || Agilitat, facilitat de moure's al entorn ó rodar. *Volubilidad*. *Volubilitas*, *agilitas*, *atis*.

VOLUBLE. adj. Lo que fàcilment se mou ó gira al entorn. *Voluble*. *Volubilis*. || Mudable, inconstant en lo dictàmen ó geni. *Voluble*. *Ventosus*, *volubilis*.

VOLUBLEMENT. adv. m. Ab volubilitat. *Volublemente*. *Volubiliter*. || Ab facilitat, fluidesa y abundància de paraulas. *Volublemente*. *Volubiliter*.

VOLÚM. m. Corpulència, bulto de alguna cosa. *Balumbo*, *volúmen*. *Moles*, is. || VOLÚMEN. || pl. Rotllos en que s' escrivian los processos, contractes, etc., y s' anomenaren així á volviendo llatt, perque 's rotllavan tots los fulls ó cartrons, uns sobre altres, cosa que per moles'a y exposada á molts faltes de legalitat, prohibí D. Pere Tenorio, arquebisbe de Toledo, l' any 1379 en lo sínodo de Alcalá, y després lo rey Juan II. *Volúmenes*. *Volumina*, um. || PORTADA. 1.

VOLUM DE VEU. mús. La major ó menor forsa dels sons que la veu pòt produhir. *Volúmen de voz*. *Vocis volumen*.

VOLÚMEN. m. La superfície y magnitut que apareix en un cos. *Volúmen*. *Extensio*, nis. || Dít de cada llibre ó tomo. *Tomo*, *volúmen*. *Volumen*, inis.

VOLUMINÓS, A. adj. Abultat. *Voluminoso*. *Mole grandis*.

VOLUNTARI, A. adj. No obligat, que obra de són propi motiu. *Esponataneo, voluntario.* Spontaneus. || Lo que naix llibrement de la voluntat. *Voluntario.* Voluntarius. || Servicial, que procura agradar. *Oficioso, comedido.* Officiosus. || Lo qui obra sèns subjecció á las rahons, principis ni regles, sinó que segueix sa fantasia. *Fantástico, voluntario.* Voluntarius. || m. Qui assenta plassa y serveix voluntàriament. *Voluntario.* Miles voluntarius.

VOLUNTÀRIAMENT. adv. m. De sa mera voluntat, per pròpia determinació. *Voluntariamente, voluntariosamente.* Libenter. || De bona gana ó voluntat. *Voluntariamente.* Volenter. || Sèns violència. *Voluntariamente, de suyo, de grado.* Voluntariè, ultrò.

VOLUNTARIETAT. f. Qualitat que constitueix las cosas en lo sèr de voluntàries. *Voluntariedad.* Voluntatis jus. || Determinació de la pròpia voluntat. *Arbitrariedad, voluntariedad.* Voluntatis arbitrium.

VOLUNTARIÓS, A. adj. Lo qui vol fèr sempre sa pròpia voluntat. *Caprichoso, voluntarioso.* Proprii arbitrii tenax.

VOLUNTARIOSAMENT. adv. m. VOLUNTÀRIAMENT. || CAPRITXOSAMENT.

VOLUNTAT. f. Una potència del ànima, los actes de la qual són voler ó no voler, y té per objecte tot lo bè verdader ó aparent. *Voluntad.* Voluntas, atis, volentia, æ. || L'acte de la potència del ànima així dit. *Voluntad.* Voluntas, atis. || Lo llibre albedriú ó determinació. *Voluntad.* Arbitrium, ii. || Elecció ó determinació de alguna cosa sèns obligació ni rahó. *Capricho, voluntad, antojo, gusto.* Libido, inis, libitum, i. || Intenció, ànimo, resolució. *Voluntad.* Animus, i. || Amor, afecte. *Voluntad.* Voluntas, atis. || Gana, desitj. *Voluntad.* Appetitus, us. || Disposició, precepte ó manament dels superiors; y en aquest sentit sols s'usa en singular. *Voluntad.* Voluntas, atis. || Consentiment de altre en alguna acció que podria impedir. *Voluntad.* Assensus, us. || Fe, disposició, discreció de altre, com: entregarse á VOLUNTAT del vencedor. *Voluntad.* Potestas, atis. || En Dèu se pren per sos decrets y determinacions ó disposicions. *Voluntad.* Divina voluntas.

VOLUNTAT OFICIOSA. 'L desitj de agradar y complàurer á tothom. *Voluntad oficiosa.* Officiosa voluntas.

Á LA VOLUNTAT DE ALGÚ Ó Á SA VOLUNTAT. m. adv. pera denotar que'ns entreguem á la disposició de altre. *A su voluntad, en sus manos.* Juxtà suam voluntatem.

Á VOLUNTAT. m. adv. Ab consentiment ó gust de altres. *A voluntad.* Ad libita.

CONTRA LA VOLUNTAT. m. adv. Per forsa, de mala gana. *Contra la voluntad.* Involuntus.

DE SA MERA, PLANA Ó PRÒPIA VOLUNTAT. m. adv. Ab entera llibertat, y ab molt gust. *Esponataneamente, de su bella gracia, de su propia voluntad.* Sua sponte.

FÉR SA VOLUNTAT. fr. Fèr algú tot lo que se li antoixa contra la voluntat de altres. *Llevar la suya adelante.* Manus ejus contra omnes.

GUANYAR Ó GUANYARSE LA VOLUNTAT DE ALGÚ. fr. Lograr sa benevolència servintlo y sent són gust. *Ganar ó granjearse la voluntad.* Alterius gratiam sibi conciliare, capiare.

MALA VOLUNTAT. Odi, lúria. *Mala voluntad, ojeriza, enemiga, malquerencia.* Iniquus animus.

MENYS DE VOLUNTAT. m. adv. Sèns consentiment. *Sin consentimiento.* Absque nutu.

PÈNDRE LA BONA VOLUNTAT. fr. de cortesia pera donar á entèndrer, que lo que s'ofereix, encara que sia poca cosa, 's fá de molt bon gust y voluntat. *No mires la obra, sino la voluntad con que se hace la cosa.* Ut desint vires, tamen est laudanda voluntas.

PRÒPIA VOLUNTAT. Fantasia, la elecció feta per propi dictàmen ó gust. *Propia voluntad.* Proprium arbitrium.

ÚLTIMA Ó DARRERA VOLUNTAT. La disposició ó lo que s'expressa en lo testament. *Última voluntad.* Ultima voluntas.

VOLUPTAT. f. GUST, PLE, DELEYTE. || SENSUALITAT.

VOLUPTUÓS, A. adj. Deliciós, agradable. *Voluptuoso.* Voluptuosus. || Entregat als deleytes sensuais, y 's diu també dels mateixos deleytes. *Sensual, voluptuoso.* Voluptuosus.

VOLUPTUOSAMENT. adv. m. De un modo voluptuós. *Sensualmente, voluptuosamente.* Voluptuosè, libidinósè.

VOLUPTUOSITAT. f. Lo que constitueix lo voluptuós. *Voluptuosidad.* Voluptas, atis.

VOLUTA. f. arq. Adorno que forma com un rotlló ó caragol en los capitells jònichs y compostos. *Voleo, voluta.* Voluta, æ, helix, cis.

VOLVA. f. BOLBA.

VOLVÓS, A. adj. Ple de volvas. *Zurraposo, zurrapiento.* Fœculentus.

VÓMICA. f. Espècie de veixiga ó bossa membranosa plena de matèria, que se sól formar en lo pulmó ó altra viscera. *Vómica.* Vomica, æ.

VÓMIT. m. La obra de vomitar y lo que's vomita. *Vómito.* Vomitus, us. || pl. Ganas de vomitar. *Ascos, náusea.* Stomachus, i.

VÓMIT NEGRE. Malaltia, febra biliosa que pateixen comunment los europeos quant van á América. *Vómito negro ó prieto.* Ater vomitus.

FÉR VÓMIT. fr. met. FÉR ASCOS.

VOMITADOR, A. m. y f. Qui vomita. *Vomitador.* Vomitor, is.

VOMITAR. v. n. Tràurer ab violència per la boca lo que s'ha menjat ó begut y no s'ha assentat bè en lo ventrell. *Vomitare, provocar, volver.* Vomito, is. || Se diu de las cosas insensibles que llansan violentment de sí altrás. *Vomitare.* Expello, is. || met. Prorrómpre en injúrias, dicteris ó expressions de ira. *Vomitare.* Provomo, is. || Descubrir,

dir lo que estava ocult. *Vomitar*. Patefacio, is. || fam. Satisfer lo que's resisteix á donar ó pagar, ó que's retenia indegudament. *Vomitar*. Evomo, solvo, is. || Restituir, tornar per forsa lo que's retenia sens just títol. *Gormar, vomitar*. Restituo, is.

FÉR VOMITAR. fr. FÉR ASCOS.

VOMITIU, VA. adj. y m. y f. Lo que mou ó excita al vómit. *Vomitivo, vomitorio, vómico*. Vomitus iens.

VOMITORI, A. adj. VOMITIU.

VORA. f. La extremitat de qualsevol cosa. *Orilla, borde*. Ora, æ. || L' extrem de qualsevol roba doblegat y cusit. *Dobladillo*. Lintei ora inversa et assuta. || La part del carrer arrimada á las casas. *Acera, cera*. Callis ora. || La rivera ó platja. *Rivera, playa, margen, orilla*. Ora, æ. || LIMIT, TERME. || Lo cércol ó entorn de una ferida, escudella, vas, pica, etc., per la part superior. *Borde, labio*. Os, oris, labrum, i. || FERMA. || COSTAT.

Á LA VORA. m. adv. Prop, á poca distància. *Junto, cerca*. Juxtà, ad. || A poca diferència, com: Á LA VORA de mil lliuras. *Cerca, á la raya, al pie*. Propè, ferè.

Á LA VORA DEL FOCH. m. adv. A la llar del foch. *Al hogar, al amor de la lumbre*. Ad ignem.

DONAR DE VORAS. fr. Escabullirse. *Tomar las de Villadiego*. Fugere.

FÉR VORA. f. Guarnir ab ella. *Orillar*. Telæ extremitates circumire.

TALLAR LA VORA. fr. Desorillar. Oram auferre, segregare.

VORACITAT. f. Propietat ó qualitat dels animals devoradors. *Voracidad*. Voracitas, atis. || met. La activitat de algunas cosas, com la del foch, etc., ab que consumen á altrás. *Voracidad*. Voracitas.

VORADA. f. VORA.

VORANCH. m. ESQUINS. || BOTANA. || XARAGALL.

VORAR. v. a. VUYDAR.

VORÁS. adj. Devorador. *Devorador, voraz*. Vorax. || met. S' aplica á lo que violenta y promptament consum alguna cosa, com lo foch, etc. *Voraz*. Vorax.

VORASMENT. adv. m. Ab voracitat. *Vorazmente*. Voraciter.

VORAVIU. m. y

VORAVIVA. f. L' extrem ó vora de la roba, que ja quant se teixeix queda en disposició de no desfilarse. *Vivo*. Telæ extima pars.

VOREJAR. v. a. Anar per' las voras. *Orillar, orillarse*. Apello, is. || VORETAR.

VORERADA. f. VORA, RIBERA.

VORETAR. v. a. FÉR VORA. || RIBETEJAR. || No anar dretament á lo principal del assumpto. *Darse por las márgenes*. Per vias obliquas incedere.

VORETA. f. d. *Orilla pequeña*. Exigua ora.

VORI. m. Tela. CENDAL.

VORÍ. m. MARFIL.

VORM. m. MOCH. 1.

VORMÓS, A. adj. mocós.

VORRIDOR, A. m. y f. ant. ABORRIDOR.

VOS. Pronom pl. de tu, y's posa també pel mateix tu. *Vos, tu*. Vos. || Tractament de respecte que's dóna als majors. *Vos, tu*.

VOALTRES, AS. Pronom personal que s' usa parlant ab molts en segona persona. *Vosotros*. Vos.

VOSSA. f. Síncopa de vostra. *Vuesa*. Vestra.

VOSSA MERCÉ, VOSSA EXCELLÉNCIA, VOSSA ALTESA. Títols que's donavan antiguament en Catalunya als reys de Aragó. *Vuesa merced, vuesa excelencia, vuestra alteza*. Vos.

VOSSÉNCIA. f. Tractament de respecte y dignitat. *Vuecencia, vuecelencia, uesencia*. Vestra excelentia. Vos.

VOSSENYORIA. f. Tractament que's dóna á alguns senyors de títol que no arriban á excel·lència. *Usia, usñoria, vuestra señoria*. Vos.

VOSTÉ. Veu de tractament, lo mateix que vostra mercé. *Usted, vuesa merced*. Tu.

VOSTRE, A. Pronom derivatiu, adjectiu, possessiu, que denota lo que de qualsevol manera pertany á altres. *Vuestro*. Vester. || exp. fam. de cortesia, ab que algú s' ofereix á la disposició de altre pera lo que li vulla manar. *Soy vuestro, ó muy vuestro*. Vestri ex corde sum.

VOT. m. Promesa, prometensa feta: á Deu ó á algun sant. *Voto*. Votum, i. || Lo sacrifici ó abnegació que fá de la pròpia voluntat lo qui entra en religió, y té admesos la Iglesía, com són pobresa, castedat y obediència. *Voto*. Votum, i. || Lo parer ó dictamen en orde á la decisió de algun punt ó elecció de algun subjecte. *Voto*. Suffragium, ii. || Lo subjecte que dóna són vot en alguna junta. *Voto*. Suffragator, is. || Qualsevol dictamen ó parer donat sobre alguna matèria. *Voto*. Sententia, æ. || Deprecació, súplica. *Voto, ruego*. Votum, i. preces, um. || PRESENTALLA. || DESITJ.

VOT CONSULTIU. Dictamen que donan algunas personas autorizadas als que han de decidir algun negoci. *Voto consultivo*. Votum consultatorium.

VOT DECISIU. L' que tenen los ministres de alguns tribunals, pera resódrer sens consultar al superior. *Voto decisivo*. Statuendi facultas.

VOT DE QUALITAT. Lo que en igual número decideix la qüestió, y regularment está en lo qui presideix. *Voto de calidad*. Votum qualitatis.

VOT ENCORTS. Se diu en Espanya del que donan los diputats de las ciutats que tenen aquest dret quant se convoca. *Voto en cortes*. Suffragium, ii.

VOT QUARESIMAL. Lo que fan los mínims de menjar sempre de peix, y altrás religions de observar tot l' any la mateixa abstinència que en quaresma. *Voto quadragesimal*. Votum quadragesimale.

VOT SECRET. Lo que's fá ab rodolins ó cosa semblant pera poder votar cada hu ab llibertat. *Voto secreto*. Suffragium secretum.

VOT SIMPLE. Promesa feta á Deu sens solemnitat exterior de dret. *Voto simple*. Votum simplex.

VOT SOLEMNE. Lo que 's fá ab solemnitat exterior, com la professió pública de un religiós. *Voto solemne.* *Votum solemne.*

DONAR LO VOT. fr. **VOTAR.** || Donar són parer ó dictámen. *Dar su voto.* Dictamen adhibere, iudicium præbere.

DONAR VOT. fr. Judicar algú sobre lo que no enten ó no li tóca. *Dar su voto.* Abs re iudicium ferre.

FÉR VOT. fr. Prométrer, fér propòsit de guardar ó celebrar alguna festivitàt, defensar algun misteri, etc. *Hacer voto.* Voto se obstringere. || Determinarse á fér qualsevol cosa, com: *fén vot* de morir casat. *Hacer voto.* Decerno, is.

TENIR VOT. fr. Tenir acció pera votar en alguna junta. *Tener ó ser voto.* Suffragium habere. || Tenir la intel·ligència que requireix alguna matèria, y estar llibre de passió pera poder donar són dictámen conforme. *Tener ó ser voto.* Iudicium posse ferre.

VOTACIÓ. f. La obra de votar. *Votacion.* *Votatio,* nis.

VOTADA. f. Lo resultat de la votació. *Votada.* Suffragationis effectus.

VOTADOR, A. m. y f. Qui vota, y particularment qui té vici de jurar. *Votador.* Dejurator, is, vovens, tis.

VOTANT. m. Qui dóna ó explica són vot. *Votante.* Suffragator, is.

VOTAR. v. n. Fér algun vot á Dèu ó als sants. *Votar.* Voveo, es. || Donar ó dir són vot. *Votar.* Suffragor, aris. || Renegar, òstomar. *Votar.* Dejero, as. || Prométrer de guardar ó celebrar alguna festivitàt, etc. *Votar.* Voto se astringere.

VÓTIMA. f. BRUTÍCIA.

VOTIU, VA. adj. Lo que 's promet per vot. *Votivo.* *Votivus.*

VOTO. m. Execració, jurament en demostració de ira. *Voto.* Execratio, nis.

VOTOALISTO. interj. ab que 's denota l' enfado que cáusa alguna cosa, ó espècie de amenaça que 's gira contra sí ab alguna mostra desentiment. *Pese á, pesar á, pesia tal, voto á tal, voto á quien, voto á Brios, por vida de brios, voto á la, voto á tantos, voto á los agenos de Dios, voto al dios Baco.* Pro Deum fidei.

VOY. adv. ter. Á LA VORA, PROP, PROMPTE.

VR.

VRÍBIA. f. ant. DRAGÓ.

VU.

VUELO. m. Adorno del bras que va al ayre en la part de la munyeca, y de que usan las donas. *Vuelo.* Manica pendens.

VUELTA. f. Adorno que 's posa en los punys de las camisas dels homes. *Vuelta.* Pendens manica applicata.

VULGABÓ. m. ÁSARO.

VULGAR. adj. Lo que pertany al vulgo. *Vulgar.* *Vulgaris.* || Comú, corrent, generalment admés. *Vulgar.* *Vulgaris.* || Ordinari, no especial en sa línea. *Vulgar.* *Vulgaris.* || S'aplica á la llèngua natural de cada país. *Vulgar.* Vernacula lingua.

VULGARISAR. v. a. Fér vulgar ó comuna alguna cosa. *Vulgarizar.* Per vulgo, as. || v. r. Ferse molt comú y familiar, obrar com lo vulgo. *Vulgarizare.* Vulgo familiariter se committere.

VULGARITAT. f. Qualitat, propietat ó modo del vulgo. *Vulgaridad.* *Vulgi modus.* || Aprehensió ó ditxo del qui sab poch. *Vulgaridad.* *Vulgare factum.*

VULGARMENT. adv. m. De un modo vulgar. *Vulgarmente.* *Vulgariter.* || *Communment.* *Vulgarmente.* *Communiter.*

VULGATA. f. La traducció antiga de la Bíblia que regoneix la Iglésia com autèntica, y vuy dia la que retocá sant Geroni, y declará per autèntica 'l concili de Trento. *Vulgata.* *Vulgata,* æ.

VULGO. m. La gent vulgar, la multitut. *Vulgo.* *Vulgus,* i.

VULLES. ant. Veu del verb voler. *Ya, ya sea, tanto.* Dum, sive.

VULNERABLE. adj. Lo que pót sér vulnerat. *Vulnerable.* *Vulneri obnoxius.*

VULNERACIÓ. f. Obra de vulnerar. *Vulneracion.* *Vulneratio,* nis.

VULNERAR. v. a. Ferir, y comunment se pren per violar la llei ó estatut, ú ofèndrer la fama ú opinió de algú. *Vulnerar.* *Vulnero,* as.

VULNERARI, A. adj. Lo que cura las llagas y feridas. *Vulnerario.* *Vulnerarius.* || for. Se diu del clergue que ha ferit ó fét alguna mort. *Vulnerario.* *Vulnerarius.*

VULNERAT, DA. p. p. y adj. *Vulnerado.* *Vulneratus.*

VULVA. f. anat. Orifici exterior de la matris. *Vulva.* *Vulva,* æ.

VUY. m. AVUY.

VUYDADOR, A. m. y f. Qui vuyda, ó l' instrument per medi del qual se vuyda. *Vaciador.* *Fusor,* is. || Lo paratge abont se vuyda. *Vaciadero.* *Collectarium,* ii.

VUYDADURA. f. Obra de vuydar. *Vaciamiento.* *Fusio,* nis.

VUYDAR. v. a. Desembarassar alguna cosa de lo que tenia dins. *Vaciar.* *Evacuo,* as. || Formar alguna cosa ab motllos arquejats ó vuyts. *Vaciar.* *Fundo,* is. || Formar en vácuo alguna cosa ó fér algun vuyt en ella. *Vaciar.* *Cavum aliquid facere.* || Desaguar los rius en la mar ó en algun altre riú. *Desaguar, vaciar.* *Aquas effundere.* || Llansar lo líquit que contenia algun vas ó cosa semblant. *Verter.* *Effundo,* is. || Passar alguna notícia ó espècie de un escrit á altre, explicantla ab més extensió. *Vaciar.* *Transcribo,* is. || Minvar la áygua en los rius, etc. y comunment se diu de las represas.

Mermar, vaciar. Aguas minuere. || met. Dir alguna cosa. *Verter.* Dico, is. || Dir lo que's deuria callar. *Vaciarse por la lengua.* Animum fundere.

VUYDAT, DA. p. p. *Vaciado.* Evacuatus: || adj. VUYT.

VUYDESA. f. VACUYTAT.

VUYT, DA. adj. Desembarassat de tot cos y sols ple de ayre. *Vacio, vacuo, vano.* Vacuus. || Se diu de alguns fruyts ab closca y grans que no tenen la solidesa corresponent, per haverse pudrit ó secat ó haverlos rosegat los cuchs. *Vano, vacio.* Vacuus.

|| Se diu dels carruatges ó caballeries sense la càrrega que solen portar. *Vacio, vacuo.* Vacuus onere. || Se diu dels pobles que estan sens habitants, ó de alguns llochs que estan sense la gent que hi sol concórrer. *Vacio.* Vacuus, utpote numerabilis. || Se diu també del subjecte que no logra lo que preten, ó no reb la corresponent remuneració, així's diu: tornársen de vuyt. *Vacio.* Vacuus, expers. || Se diu de la femella que no está prenyada. *Desembarazado, vacio.* Jejunus, vacivus. || m. Lo número compost de vuyt unitats. *Ocho.* Octo. || Octau, com: lo dia vuyt de janer. *Octavo.* Octavus. || Cavitat. *Hueco, vacio.* Cavum, i. || Lo clar que queda en alguna part per haverne tret lo que la ocupava. *Mella.* Glabretum, i. || arq. L' espay no ocupat que's deixa expressament pera que entre la llum, pera posar las finestras, portas, etc. *Claro, vano, vacio.* Vacuum, i. || L' espay que media entre dos pilastras ó columnas. *Entrepaño, vano.* Intercolumnium, ii. || La vacant de algun empleo, dignitat ó exercici. *Vacio.* Muneris vacatio. || La xifra ó guarisme que representa vuyt unitats de qualsevol

orde que sian. *Ocho.* Octavum numerum exprimens nota. || En lo joch de cartas cada una dels quatre colls, en la que hi ha vuyts punts ó senyals. *Ocho.* Octo notas exprimens carta picta.

VUYTS Y NOUS Y CARTAS QUE NO LLIGAN. loc. fam. Cosas de poca importància que no venen al cas. *Ochos y nueves y cartas que no ligan.* Nugæ, arum.

DE VUYT. m. adv. pera expressar que's carruatges ó bèstias de càrrega van sens ella. *De vacio.* Absque onere. || Sens ocupació ó exercici. *De vacio.* Otiosè.

VUYTADA Y VUYTAVA. f. L' espay de vuyt dias en que la Iglésia celebra alguna festa solemne ó fá commemoració de ella, com: VUYTADA de Còrpus, etc. *Octava.* Octava, æ.

VUYTANTA. adj. num. card. Lo número que resulta de deu multiplicat per vuyt. *Ochenta.* Octoginta. || num. ord. La unitat que completa 'l número de vuytanta. *Octogésimo.* Octogesimus.

VUYTANTÉ, NA. adj. S' aplica á la persona que té vuytanta anys. *Ochenton, octogenario.* Octogénarius.

VUYTCENTS, TAS. adj. num. Lo número que resulta de cent multiplicat per vuyt. *Ochocientos.* Octingenti. || num. ord. La unitat que completa 'l número de vuytcents. *Octogentésimo.* Octingentesimus.

VUYTÉ Y VUYTEN, A. adj. OCTAU. || m. Mesura de vi que conté la quarta part de un barraló. *Cuartan, dieziseiseno.* Octo fidelia capiens mensura. || f. OCTAVA.

X. Vintiquatrena lletra de nostre abecedari. Es consonant muda, y en principi de dicció y després de la vocal i té la pronunciació **XEIX** que necessita la viva veu del mestre, com: en xaragall, peix, boixet, cuixa; prechida de consonant equival á la *ch* dels castellans, com: matxo, clenxa; y finalment, quant se troba en la primera part de composició ó quant li segueix consonant equival á *cs* ó *gs*, com: extrem, exámen, pretext, etc.

XA.

XABACÁ, NA. adj. Tosch, grosser. *Chabacano*. Incultus, rudis. || m. y f. Qui té mal modo de procehir, rústich, sense criansa. *Chabacano*. Inconditus.

XABACANADA. f. Acció grossera. *Chabacanada*. Rusticitas, atis.

XABACANAMENT. adv. m. De un modo xabacá. *Chabacanamente*. Incultè, impolitè.

XABACANERÍA. f. Matosseria, falta de art ó puliment. *Chabacaneria, chapuceria*. Squalor, is.

XABACANÍSSIM, A. adj. sup. *Chabacantissimo*. Valdè impolitus.

XABACANÍSSIMAMENT. adv. m. sup. *Chabacantisimamente*. Valdè incultè.

XABECH. m. Embarcació del Mediterrani, que navega á vela y rem, y té tres arbres disposats de un modo particular, inclinats envers la popa, y usa de velas llatinas. *Jabeque*. Myoparo, nis.

XABECH DE GUERRA. Xabechs que servian á la armada, y portavan fins trenta y dos canons y aparel de polacra. *Jabeque de guerra ó redondo*. Belliscus myoparo.

XÁBEGA. f. Filat gran pera portar palla. *Jábe-ga, jábeca, sarria*. Cassis, idis. || Espécie de embarcació més petita que'l xabech, encara que semblants á ell en un tot, ab la diferència de sér major sa mánega, á proporció de sa eslora, y serveix

pera pescar. *Jábega, jábeca*. Parvus myoparo. || fam. MÁRFECA. 2.

XABETA. f. Ferro que s'atravessa al extrem de una clavilla, pera que no caiga. *Chabeta*. Judicium, ii.

PÉRDRE LA XABETA. fr. met. Delirar, eixir de sí per gran irritació ó cólera. *Perder la chabeta, la tramontana, los estribos*. Consilium perdere.

XABÍ. m. Fusta de construcció, que's cria en la provincia de Yucatá, tant compacta y d'ura, que per certs paratges ósca las destrals, y es incorruptible sota del aygua; però l' arbre es petit y las curvas que de ell poden tráurserse, no serveixen més que pera bergantins ó pera corbetas mercants. *Jabi*. Lignum jabi.

XABRACH. m. Cuberta que's posa sobre la sella del caball. *Caparazon*. Dorsualia, ium, stragulum, i.

XABUYRAR. v. n. ter. ESTORNUDAR.

XABUYRO. m. ter. ESTORNUT.

XÁCARA. f. poét. Romano en que regularment se refereix algun succés particular y estrany. *Jácarra, jacarandina*. Balisteia, orum.

CANTADOR DE XÁCARA. *Jacarero*. Cantilator, is.

CANTAR XÁCARAS. *Jacarear*. Balisteia cantilare.

XACARANDA. f. Fusta que portan de índias; n'hi ha de blanca y de negra, y tota jaspejada ab vetas com de marbre; es molt porosa y de olor fort, y serveix pera guarnir capsas, tocadors y altres mobles. *Jacaranda*. Lignum jacaranda.

XACH, XACH. Veus familiars, que expressan la repetició y so del cop. *Zas, zas*. Tax, tax.

XACÓ. fam. n. p. de home, Francesch. *Francisco, Franco, Farruco, y Cuco* pr. Extrem. Francis-cus, i.

XACOLATA. f. XOCOLATA.

XACOLÍ. m. Vi de poca fortaleza per cullirse

en terra prima ó magra. *Chacoli*. Vinum exile insipidum.

XACONA. f. So músich y ball proporcionat á ell : té várias parts que acaban de una mateixa manera. Alguns han dit que ns ve dels moros; però 'l P. Larramendi afirma que es veu vascongada. *Chacóna*. Cantici et saltationis genus, enjus partes variæ eadem terminantur clausula.

XACOTA. f. ESCOT. 2.

XACOTAR. v. n. Pagar la part que toca á cada hu del gasto fét en companyia, comunment en menjadas de companyia. *Escotar*. Symbolam solvere.

XACRA. f. Relíquia ó senyal de alguna malaltia, regularment passada. *Lacra*, *plaga*, *achaque*. Plaga, æ. || Defecte ó vici sia físich ó moral. *Lacra*. Vitium, ii.

XACRÍ. m. XAGRÍ.

XACRÓS, A. adj. Qui pateix xacra. *Achacoso*, *guácharo*. Adversa utens valetudine.

XAFA. m. fam. Qui enrahona molt. *Hablador*, *chacharero*, *churrillero*, *hablanchin*, *parlanchin*, *parlador*. Loquax, cis, garrulus, i.

XÁFACH. m. Cop de pluja forta y de poca duració. *Turbion*, *aguacero*, *chaparron*, *grupada*, *turbenada*, *chaparronada*, *aguaducho*. Nimbus, i.

XAFADA. f. TREPITJADA, CALCIGADA.

XAFADOR, A. m. y f. Qui xafa. *Majador*. Pistor, is.

XAFAGUER. m. ter. Lloch de fanch. *Chargeutal*, *cenagal*. Cœnosus locus.

XAFAR. v. a. Aplanar ó fèr una posta de alguna cosa. *Aplatar*. Contundendo in massam redigere. || Reduhir á trossos ó á parts menudas alguna cosa ab algun cop ó forsa. *Machacar*, *machucar*. Contero, is. || Aplanar alguna cosa apretantla molt. *Atortujar*. Premo, is. || Parlar molt ó ab expedició. *Parlar*. Loqui. || met. Donar xascos fins á irritar. *Abrir*, *partir en canal á chascos*. Probris aliquem petere. || Derrotar en una batalla. *Deshacer*. Hostem prosternere. || v. a. ter. TREPITJAR, CALSIGAR.

XAFAR Á ALGÚ. fr. Apretarlo, oprimirlo. *Estrujar á uno*. Aliquem premere. || met. Deixarlo lapat, sens saber que dir. *Aplatar*, *chafar á uno*. Verba alicui adimere.

XAFARDADA. f. Menjada abundant. *Comilona*, *comiltona*, *manjorrada*, *zahora*. Coinessatio, nis.

XAFAROT. m. Alfange curt, ample y còrb. *Chafarote*. Acinaces, is.

XAFARRANXO. m. náut. La acció y efecte de desembarassar las cubertas y baterias, col·locant la farda ó equipatge de la tropa y marineria en los passamans y parapetos, deixant lo buch desembarassat de tot lo que puga fèr nosa y oposarse á la policia y bon orde militar y marí. *Zafarrancho*. Navis expeditio ad munditium vel ad pugnam. || náut. Dispersió causada pel temps ó pel enemich. *Zafarrancho*, *zafacoca*. Dispersio, nis.

XAFAT, DA. adj. met. Vell y xacrós. *Cascado*, *quebrantado*, *molido*. Valetudinarius.

ESTAR MOLT XAFAT. fr. Estar molt vell. *Estar hecho un cascajo*. Valetudinarius esse.

XAFATERROSSOS. m. ESTERROSSADOR.

XÁFIS. m. XAFARDADA.

XAFOGÓ Ó XAFOGOR. f. Calor sufocant. *Bochorno*. Vulturnus, i.

XAFOGORASSA. f. aum. *Estuosidad*. Æstus, us.

XAFOGÓS, A. adj. Lo que pertany á la xafoGOR. *Bochornoso*. Æstuosus.

XAGRÍ. m. Nom que's dona á una pell de tal manera preparada que queda granil·losa, molt suau y algun tant elástica. De aqueixa pell s'en fabrican calçats, bossas, sachos de nit, etc., etc. *Chagrin*, *ècrin*, *tela inglesa*. Coriacea tela grumis abundans.

XAL. m. Manteleta de que usen las donas, y es tant ampla dels caps com del mitj. *Chal*. Muliebre humerale. || Pessa de roba tant ampla del mitj com dels extrems, que serveix de corbata als homes. *Chal*. Tænia, æ.

XALA. f. fam. Recreació en companyia de molts, regularment en la companyia. *Huelga*, *holgura*, *holgorio*, *rufalandaina*. Oblectatio, nis.

XALAN, A. m. y f. Qui tracta en compres y vendas, ab manya y persuasiva. *Chalan*. Mango, nis. || BELLACO, ASTUT.

XALANDRA. f. náut. Navio de extraordinària longitud y gran velocitat ab dos pisos de rems per banda y que generalment portava 150 homes de tripulació.

XALANERIA. f. Artifici y astúcia ab que compran y venen los xalans. *Chalaneria*. Mangonis solertia.

XALAPA. f. Arrel de una planta de Méjich, es pecialment de la província de Xalapa, de abont prengué 'l nom. Es acre, de color pardo obscur, de olor desagradable, y es un purgant poderós, que regularment s'administra en polvos. *Jalapá*. Radix jalapæ.

XALARSE. v. r. Divertirse, recrearse. *Holgar*. Oblector, aris. || Tractarse ab vanitat, pompa y satisfacció. *Pompearse*. Elatè se gerere. || Regositjarse, deleytarse ó complàurarse en lo que's gusta ó gosa. *Regodearse*. Delectari. || Menjar ab molta satisfacció, gust y catxassa. *Repapilarse*, *saborearse*. Ligurio, is.

XALÓ. m. Teixit de bayeta pintat. *Chalon*. Pannus catalanensis.

XALOGH. m. Nom que donan en lo mediterrani al suet. *Jaloque*, *siroco*. Sirocus, eurus, i.

XALON. m. Teixit de llana de la ciutat de Xalons en Fransa. *Chalon*. Cabulinense textum.

XALUINA. f. ant. Arma. *Jabalina*. Jaculum, i.

XALUPA. f. náut. Embarcació petita que sól tenir cuberta y dos arbres á modo de goleta, y són aparell varia segons la nació á que pertany. *Chalupa*. Scapha, æ, linter, tris.

XAMBA. f. Casualitat felis en lo joch. *Chambonada*. Fortuna, æ.

XAMBERG. m. Soldat del regiment de la xamberg. *Chambergo*. *Chlamydatum miles*. || Sombrero rodó sense puntas. *Chambergo*. *Rotundus galerus*.

XAMBERGA. f. Casaca ampla que passava dels genolls; són forro voltava sobre la tela de la casaca á modo de solapa, y las botas de las mánegas eran del mateix forro. *Chamberga*. *Amplior et oblonga chlamys*. || Regiment que's formá en Madrid, en la menor edat del rey D. Carlos II, nom que prengué de las casacas á la xamberg que usavan sos soldats. *Chamberga*. *Chlamydatorum militum chors*. || poët. Seguidillas ab estrivillo irregular, de sis versos, cada dos pareada la assonància; lo primer, tercer y quint per lo regular són de tres síl·labas. *Chamberga*. *Versibus imparibus cantioncula*.

Á LA XAMBERGA. m. adv. fam. De qualsevol manera, ab descuyt. A la *birlonga*. Incuriosè.

XAMBÓ, NA. adj. Qui en lo joch es més afortunat que intelligent. *Chambon*. *Fortunatus*.

XAMBRANA. f. ant. *MARNAPRU*.

XAMBRE Y XAMELLOT. m. Roba de pel de camell ó de cabra, ab mescla de llana ó seda; y també n' hi ha de llana sola. *Camelote*, *chamelote*. *Cilicinus pannus*.

XAMENAR. v. D. SEMBRAR Á AIXAMS.

XAMERLÍ. m. Aucell de passada, de color verdós ab pintas dauradas, lo bech llarch y recte, y las potas llargas; habita en las llacunas y canta com si cridás, y n' hi ha variats de colors. *Chorlito*. *Scolopax tutulus*.

XAMEU. m. ant. *ABRIULLS*.

XANFAYNA. f. Guisat de albergínias, tomátech, carabassó, pebrot, sanch, fetge, etc., tot trinxat, mesclat y sofregit. *Chanfaina*, *alboronia*, *boronia*, *moronia*, *zarapatel*. *Pulmentum*, i. || Conjunt ó mescla de cosas inútils y despreciables. *Chanfaina*, *morralla*, *zarandajas*, *maulas*. *Parvi ponderis res*. || met. fam. En matèria de ingeni mescla de espècies inconnexas. *Baturrillo*, *batiborrillo*. *Inordinata atque indigesta verba*.

XANFLANAR. v. a. FÉR xanflats. *Chasflanar*. *Angulus dedolare*.

XANFLAT. m. La part plana que queda quant se tráu un àngul; com en lo tall del enformador. *Chasflan*. *Angulus dedolatus*.

XAMÓS, A. adj. FESTÓS, GRACIOS, DONÓS.

XAMOSIA. f. FESTA, APALACH, GRACIOSITAT, CARANTOYNA.

XAMPURRAR. v. a. Mesclar un licor ab altre. *Champurrar*. *Permisceo*, és. || met. Parlar algun idioma mesclant paraulas de altres, ó mesclar en lo discurs espècies inconnexas. *Champurrar*. *Hybrido vel inconnexo sermone loqui*.

XAMUSCAR. v. a. Socarrar, socarrimar. *Cha-*

muscar. *Leviter amburere*. || met. Redarguir á algú, com si s' estés molt agravat. *Mosquear*. *Verba in se coniecta retorquere*.

XAMUSQUINA. f. La acció y efecte de xamuscar. *Chamusquina*. *Ambustio*, nis. || met. fam. Rengina ó pendència. *Chamusquina*. *Jurgium*, ii.

XANCA. f. Bastó alt y disposat ab una forqueta en que s' afirma y lliga 'l peu pera passar per la àygua sèns mullarse; y també s' usan en algunas festas, y ab ells ballan vistosamente y ab extranyesa dels que miran. *Zanco*. *Gralla*, æ.

ANAR EN XANCAS. fr. Envanirse, ensuperbirse per haver millorat de fortuna, eixint de pobresa y misèria. *Subirse*, *ponerse*, *estar ó andar en zancas*. *Su pra se efferri*.

XANCILLERIA. f. Tribunal superior de justícia, ahont ademès dels plets que en ell s' entaulan, acuden las apel·lacions de las provincias de sa jurisdicció y privativament las de la noblesa y propietats de vñcles; y de sas executórias no hi ha apel·lació, y sols s' admet lo recurs per agravi ó injustícia notória, y la súplica al rey en gran de mil y cinchcentas. En Espanya sols n' hi ha una en Valladolid, fundada en l' any 1442, y altra que's fundá en Ciutat Real en l' any 1494 y 's trasladá á Granada en 1603. *Chancilleria*. *Supremum rei forensis tribunal*. || L' empleo y dignitat de xanciller. *Chancilleria*. *Cancellarii dignitas*.

XANCILLER. m. Ministre de xancilleria. *Chanciller*, *canciller*. *Cancellarius*, ii.

XANGLE. m. SOCH. || ESCLOP.

XANGRAS. f. pl. JOCH. PEU COIX.

XANGLA. f. BURLA.

XANGUER. m. Corretja ó cosa equivalent ab que's junyeixen los bous al jou. *Coyunda*. *Lorum*, i. || Anella de ferro ó de fusta ahont s' assegura 'l cap de la cama de la arada en lo jou; ó bè llenca de ferro ab tres ó quatre forats que assegurada en lo jou y passant per un forat de la cama de la arada ab un, y després posanthi una clavilla en algun de sos forats, subjecta á la arada ab lo jou. *Barzon*. *Aratri temonem adstrigens annulus*.

TRÁURER LO XANGUER DE LA ESQUENA. fr. Pegarli á algú á la esquena. *Sacudir*, *menear ó zurrar el bálago*. *Plagis mulctare*.

XANGUET. m. Peixet molt menut. *Boliche*. *morralla*, *pescado de ciento en boca*. *Pisciculi*, *orum*.

XANO, XANO. adv. y

TOT XANO, XANO. m. adv. POCH Á POCH.

XANSA. f. Ditxo burlesch y graciós. *Chanza*. *Jocus*, i.

ANAR DE XANSA. fr. Dir alguna cosa de per riurer ó no de veras. *Hablar de burlas ó de chanza*. *Per jocum loqui*.

XANSEJARSE. v. r. Usar de xansas. *Chansearse*. *Jocari*; *nugas agere*.

XANTAR. v. a. CANTAR. || ENRAHONAR. || TRUNFARSE.

XANTRE. m. Qui opté la dignitat dita xantria, y en algunas parts s' anomena capíscol. *Chantre, capíscol.* Chori præfectus. || També 's pren pel cantor que dirigeix lo cor en nom del xantre dignitat. *Sochantræ.* Præceptor chori.

XANTRIA. f. La dignitat de xantre al càrrech del qual està la presidència ó regència del cor. *Chantria.* Cantorum præfectura.

XAPA. f. Planxa de ferro ó altre metall. *Chapa.* Ferrei brachtea. || **COPA.** 1. || pl. Cada una de las pessas de quarto ó de dos quartos que en una part té la cara del rey y en la altra anomenada creu, torre y lleó; y també 'l joch que s' executa tirantne dos de ellas al ayre, y si quant cauhen quedan las dos de cara, guanya 'l qui las tira, y si de creu 'ls qui han casat, y si la una cara y la altra creu ningú guanya. *Chapas.* Ludus sic dictus. || **ESQUERDA, ESCLETXA.**

XAPADURA. f. Tall ú obertura prolongada en algun cos solít, que no arriba á dividirlo del tot. *Hendedura.* Fissura, æ.

XAPALLADA. f. XÁFACH.

XAPAR. v. a. Obrir algun cos solít sense arribar á dividirlo del tot. *Hender.* Findo, is.

XAPELGORRI. m. y adj. Individuos dels batallons de franchs de Guipúzcoa que en la guerra civil de 1834 á 1840 servian la causa del infant D. Carlos. S' anomenavan així perque usavan voy. na bermella. També hi havia un cos del mateix nom en l' exércit consistorial. *Chapelgorri.* Miles sic dictus.

XAPELXURRI. m. y adj. Individuos dels batallons franchs de Guipúzcoa que servian al infant D. Carlos en la guerra civil de 1834 á 1840. S' anomenavan així perque duyan boyna blanca. *Chapelgurri.* Miles sic dictus.

XAPELL. m. CAPEL.

XAPEU. m. *Chapeo, sombrero.* Capellum, i.

REY DEL XAPEU. loc. prov. ant. *Rey de no nada.* Illusorius rex.

XAPÍ. m. TAPÍ.

XAPÓ. m. Joch de billar en que jugan més de dos per torn.

XAPSIR. m. *Jubon.* Thorax.

XAPULLEJAR. v. a. fam. Fér ó adobar alguna cosa sèns art, grosserament. *Chafallar.* Incultè reficere.

XAPUSSER, A. adj. MATOSSER.

XAPUSSERIA. f. Obra mal feta, ó sèns art ni pulidesa. *Chapuceria.* Opus impositum.

XÁQUIA. f. ant. ATXAQUE.

XAQUIÓS, A. adj. ATXACÓS.

XARAGALL. m. Excavació que fá la corrent del áygua. *Baden, barranca, arroyada, arroyadero, torrentera.* Fossa aquarum torrente excavata.

XARAGALLAR. v. a. Fér xaragalls la corrent del áygua. *Arroyar, abarrancar.* Solum fossi intercidere.

XARAGALLAT, DA. adj. Lo terreno que té

excavacions ó sots fèts per la corrent del áygua. *Barrancoso, arroyado, arroyadero.* Tellus ab aquá intercessa. || p. p. *Arroyado, abarrancado.* Ab aqua excavatus.

XARAGOTEJAR. v. n. Remenar algun líquit movent lo vas en que está. *Bazucar, zabucar.* Diluo, is.

XARAMPIÓ. m. XARRAMPIÓ.

XARAVIA. f. Planta ab las fullas un poch semblant á las del ápit, la cama acanalada y bastant alta, las flors en forma de parasol, petites y grogas; las llavors de dos en dos, y la arrel de figura de fus, blanca, rogenca, un poch olorosa, y es comestible. *Chirivia.* Sices, eris.

XÀRCIA. f. Càrrega, farsell ó bala de diferentes cosas. *Sarcia.* Sarcina, æ. || Lo conjunt de móltras cosas diverses ó de una mateixa espècie, però sèns orde ni concert. *Jàrcia.* Inordinata rerum copia. || Espècie de filat pera pescar. *Exàrcia, járcia, tras-mallo, sarcia.* Piscatorium rete. || Lo conjunt de arreus principals de una nau, y 'l títol de tota pessa entera de corda. *Jàrcia.* Navis armamenta.

XARCO. m. Bassa, toll, biot, áygua detinguda. *Charco.* Aqua stagnans.

XARCOLAR. v. a. Birbar, tráurer la herba de entre 'l blat. *Escardar, escardillar, sacar.* Sarrio, is.

XARDOR. m. AIXARDOR.

XARIGOT. m. XERIGOT.

XARIMA, XARAMA. exp. fam. Bulla, confusió de crits y soroll. *Zambra, gresca, trápala.* Clamor strepitus. || XARRAMENTA.

XARLAR. v. n. fam. XARRAR.

XARLATÁ. m. XARRATRE. || SALTIMBANCH.

XARLATERIA. f. XARRAMENTA.

XARNERA. f. Pessa de metall composta de vários golfos, y serveix pera que tingan joch y moviment algunas cosas, com: la caixa, la civella, etc. *Charnela.* Verticuli, orum.

XAROL. m. Barnís molt llustrós y permanent, que's fá de certa goma en Xina y en lo Japó: y s' imita ja en várias parts de Europa. *Charol.* Sinium aut japonicum gummi.

XAROLISTA. m. Qui fá xarol ó treballa en ell. *Charolista.* Glutinæ inhiens.

XARPA. f. Pitral, espècie de faixa ó banda pera portar la carabassa y algunas armas, com: pistolas, etc. *Charpa, tiracuello.* Balteus á quo igniaria arma pendent. || Lo mocador penjant del coll davant del pit, pera descansar en ell lo bras ó ma llastimada. *Cabestrillo.* Fascia manum suffulciens. || ELÁSTICH. 2.

ANAR FLUIX DE XARPAS. fr. met. fam. Anar fluix de ventre. *Irse de vareta.* Ventris fluxu laborare.

XARPALLERA. f. Roba grossera de cánem ó borrasa, que sól servir pera embolicar fardos, y pera transportarlos y guardarlos de la pols. *Arpillera.* Coactilia, ium.

XARPAR. v. a. Agafar ab las mans ó unglas, y

en particular á las personas per disposició de la justícia. *Coger, prender, echar mano, la zarpa ó el guante. Apprehendo, is.* || Agafar alguna cosa depressa y posarla entre altrás pera que no sia vista ó regonegada. *Zambucar, zampuzar. Abdo, is.*

XARPO. m. XARPA.

XARRA. f. fam. Abundància de paraulas inútils. *Cháchara, fanfarria, vaniloquio. Garrulitas, atis.*

NO TENIR SINÓ XARRA. fr. NO TENIR SINÓ LLÉNGUA.

XARRABASCAT. m. SARRACINA. || TARRABASTADA. 1.

XARRACH. m. Fulla ampla de serra ab una maneta ó agafador, y algunas ne tenen una á cada cap, però sense la demés armadura de la serra. *Serrucho. Serrula. æ.* || Carrau, espècie de matracca ab que's diverteixen los noys fent ruidó, comunment en lo dimècres, dijous y divèndres sant; y encara que n'hi ha de várias espècies, lo més comú es de un tros de fusta més ó ménos llarch, ab un encaix de mitj en amunt que li fá fer com dos muntants en los que s'atravessa un mànech ab una rodeta endentada, que fentli donar voltas, pèga contra ella una llengüeta que ix del centro del instrument, y forma 'l so que imita 'l nom del instrument. *Sonajero. Crepitaculum, i.*

XARRADA. f. fam. Conversació, enrahonament, confabulació. *Razonamiento, confabulacion. Sermo, nis.*

FÉR PETAR UNA XARRADA. fr. FÉR PETAR LA CLACA.

XARRADOR. A. m. y f. XARRAYRE.

XARRAMECA. f. XARRAYRE. || y

XARRAMENTA. f. Verboositat, abundància de paraulas sense substància. *Charlataneria, parladuria, habladuria, locuacidad, trápala. Garrulitas, atis.*

XARRAMPIO. m. Malaltia que comunment acomet als noys, comensant ab una febra ardentíssima, cubrintse tot lo cos de una multitud de granets bermells, y es més maligna y perillosa que la rosa. *Sarampion. Boa. æ.*

XARRAR. v. n. Parlar molt y sense substància. *Charlar, charlatanear, chacharear, trapalear. Garrio, is.* || Enrahonar simplement. *Hablar, parlar. Loquor, eris.* || MURMURAR. 2. || Descubrir lo que estava ocult ó en secret. *Revelar, descubrir, soplar, parlar. Abdita revelar.* || Dit de alguns aucells, com: cotorras, etc. que imitan la veu humana. *Parlar. Garrio, is.*

XARRARHO TOT. fr. No saber guardar secret. *Hablarlo todo. Hacienda vulgare.*

XARRAR MÉS QUE SETZE, QUE UN SACH DE NOUS Ó QUE UNA GARSA. fr. fam. Exagera lo molt que parla una persona y especialment las donas y noys. *Hablar mas que una urraca, que un sacamuelas ó que treinta procuradores. Garrulitate picam excedere.*

QUI XARRA, PAGA. ref. Adverteix lo dany que se li segueix á algú de dir lo que no deuria. *Al gallo que canta, le aprietan la garganta. Nocet esse locu-*

tum; non semper confessio salutem dat.

XARRATIVA. f. Destresa en explicarse. *Narrativa. Narrandi dexteritas.*

XARRAYRE. m. Qui xarra molt y sense substància. *Charlatan, charlador, chacharero, parlador, parlanchin, trapalon, gastador. Garrulus, i.* || Qui descubre lo que deuria callar, ó que guárda poch secret en matèria important. *Parlero, soplon, correvedile. Susurro, nis.*

XARRAYRET. m. d. *Hablantín. Garrulus, i.*

XARRET. m. ter. XARRAYRE. 2.

XARRETERA. f. Divisa militar de vários cordons de or, plata, seda ó estam, segons lo grau, que 's pórt a sobreposada en lo muscle del uniforme. *Charretera. Militar fasciola super humerum.* || Llenca de roba que's posa en l' extrem inferior dels calsons ó en la part dels genolls, pera subjectarlos á la cama per medi de una civelleta. *Charretera, jarretera. Periscelis, is.* || Orde de caballeria en Inglaterra, anomenada així per la insígnia que s'anyadí al orde de S. Jordi, que fou una lliçacama. *Jarretera. Periscelidis ordo.*

XARRETERETA. f. d. *Charreterilla. Parva periscellis, parvum insigne superhumeral.*

XARRICAR. v. n. Fér ruidó bevent á galet. *Chirriar. Strideo, es.* || XARROTEJAR. 3.

XARRICH. m. fam. NOY.

XARRICH, XARRACH. expr. XARRACH.

XARROTEIG. m. La acció y efecte de xarrotejar los aucells. *Chirrido, parleria. Garritus, us.*

XARROTEJAR. v. n. Parlar molt y sense substància uns ab altres per diversió y passatemps. *Parlotejar. Nugas inter se loqui.* || Comensar á voler parlar las criaturas. *Gorjear. Verba gestire.* || Piu-lar, comensar á rómprer los aucells novells. *Chirriar, chillar. Garrio, is.*

XARRUCAR. v. a. Tallar, arrancar, llevar la part superior de alguna cosa. *Desmochar. Truncó, as.*

XARRUPADA. f. acció de xarrupar. *Sorbo. Sorbitio, nis.* || *Chupadura. Exuctio, nis.*

XARRUPAR. v. n. Béurer en poca quantitat y sovint, saborejantsehi. *Churrupear. Pitisso, as.* || Sorbir, tráurer ab los llabis lo licor ó substància de alguna cosa. *Chupar. Exugo, is.*

XARUCH, GA. adj. Se diu del vell que caduqueja. *Quintañon, chocho, chueco, carraco, ñoño. Caducus, delirus.*

XARXA. f. EIXÀRCIA.

XARXÓ. m. Instrument de picapedrers, y es una taula que forma un ángul mixtilíneo, igual al que fan los llits de las pedras de un arch ab la superficie cóncava del mateix. *Baivel. Typus mixtilineum angulum efformans.*

XARXOT, A. adj. Brut, asquerós, xipótil, particularment en lo vestit. *Zarrapallon, zarrapastroso, zaparrastroso, fargallon, y mantillon. pr. Mur. Pannosus.*

XASCO. m. Burla ó engany que 's fá per diver-

s'ó. *Chasco, fisga, vaya, parchazo*. Deceptio, nis, jocus, i. || Succés contrari á lo que s'esperava. *Chasco*. Adversus eventus.

XASCO PESAT. Burla que cáusa perjudici ó gran pesar. *Jaquimazo*. Gravis ludificatio.

DONAR Ó PEGAR XASCO. fr. Fér burla de algú fins que's pica ó enfada. *Chasquear, zumbiar, brear, dar vaya ó brega, abrir á chasco*. Dictis vel factis acrius illudere. || Succehir á algú mal ó al contrari de lo que s'esperava. *Dar palo*. Præter spem aliquid evenire.

RÉBRER Ó EMPORTÁRSEN XASCO. fr. No lograr lo que's pretenia. *Llevar chasco ó repulsa*. Spe deludi.

XASQUEJAR. v. n. DONAR XASCO.

XASTRUCH. ant. Cada hu. *Cada uno*. Unusquisque.

XATO, A. adj. Qui té 'l nas carrat ó quasi pla, y també 'l mateix nas. *Chato, romo*. Simus. || Se diu de algunas cosas que's deixan expressament sèns la punta que deurian tenir. *Chato, obtuso, romo*. Depressus, obtusus.

XÁTXARA. f. fam. Cópia de paraulas inútils. *Cháchara*. Garrulitas, atis.

XATXÓ. m. ter. TATÁ.

XAUÍ. m. Tela de seda de la Xina, comunment blava semblant al gro de tur. *Chaul*. Sinensis tela serica.

XAUTARSE. v. r. TRUNFAR. 5.

XAUXINAR. v. n. Fér ruido 'ls plats en que's couhen las viandas. *Chirriar, chillar*. Strideo, es.

XAVAL. m. vulg. XICOT.

XAVALLA. f. fam. Monedas de velló ó decalderilla. *Cascajo*. Nummi, orum.

XÁVEGA. f. XÁVEGA.

XAVO. m. Moneda de calderilla que val dos maravedissos. *Ochavo*. Dimidium assis.

NO TENIR UN XAVO PERA FÉR CANTAR UN CEGO. fr. No tenir diners. *No tener un sus de gaita; no tener un cuarto*. Pecuniarum expertem esse.

NO VALER UN XAVO. fr. Sér de poch valor y estimació. *No valer un cornado ó un comino; no importar un clavo; no importar ó no valer un bledo*. Nec pili quidem faciendum.

QUI ES NAT PER XAVO, NO ARRIBARÁ Á QUARTO. ref. SI ETS POBRE, SEMPRE SERÁS POBRE.

XAY. m. terr. ANYELL. || GITANO.

XAYRA. f. BROCA. 10.

XE.

XEFLA. f. XÁFIS.

XEIX. m. Nom que's dòna á la lletra X. *Équis*. Ex. || fam. XIMPLE, TONTO.

ESTAR XEIX. fr. fam. Estar borratxo, y que crasant las camas, imita la figura de aquesta lletra. *Estar hecho una équis*. Ebrium esse.

XEIXA. f. Lo blat de millor qualitat. *Candeal*. Ador, is.

XEIXANTA. adj. y m. num. Número que re-

sulta de la multiplicació de deu per sis. *Sesenta*. Sexaginta.

XEMBRANT. m. arquit. En la arquitectura gótica l'adorno format de fullas ó mitjas fullas rematadas ab punta y sobreposadas las unas á las otras al entorn dels archs dels portals, finestras, etc.; los dos costats s'anomenan MUNTANTS y'l sobra TRAVESSA. *Jamba y dintel*. Postis, is. || *Ojiva*. Occela, æ.

GRAN XEMBRANT. arquit. Grans y pomposas fullas ó rams que á manera de ganxos s'erissan en los monuments gòtics, festonejan los costats exteriors de algun somortiment, cimel, pinacle, etc. *Follaje del gran pináculo*. Pinnaculi folioru copia.

XEMENEYA. f. La part de fàbrica desde la llar del foch fins á la teulada ó terrat, per ahont ix lo fum. *Chimenea*. Caminus, i.

XERA. f. fam. FOGARADA. || fam. BULLA.

XEREMIA. f. CARAMELLA.

XEREVIA. f. XARAVIA.

XERIGOT. m. La part serosa de la llet ó de la sanch. *Suero*. Serum, i.

XERINGA. f. Cilindro vuyt, pel qual passa un émbol que atrau y llansa 'ls líquits. *Jeringa*. Siphon, nis. || Instrument com l'explicat, pera donar ajudas ó servicials. *Jeringa y mangueta* si es de pell, etc. *Clyster*, is. || La que serveix pera apagar incendis. *Matafuegos, bomba, aguatocha, aguatocho*. Siphon ad incendia extinguenda. || met. Instància ó porfia enfadosa, impertinència. *Jeringa*. Peritax contentio.

XERINGADA. f. La obra de etjegar lo licor inclós en la xeringa. *Jeringazo, geringacion*. Clysteris ejaculatio.

XERINGAR. v. a. Llansar ab violència 'l líquit de la xeringa á la part que's destina. *Jeringar*. Clysteris humorem adigere. || Donar xeringadas. *Jeringar*. Clysteris humorem per anum propellere. || met. fam. Importunar, molestar ab instàncias. *Jeringar*. Molestum esse.

XERINGASSO. m. La obra de etjegar lo licor contingut en la xeringa, y 'l mateix licor. *Jeringazo*. Clysteris liquoris ejaculatio, injectio.

XERIPA. f. XIRIPA.

XERRAMECA. f. XARRAMECA.

XERRÍ. m. AIXERRÍ.

XETCET. m. CERCET.

XI.

XIA. f. BALONA. || Manto negre y curt, regularment de bayeta, que's posava sobre 'l cap pels dols, y baixava fins á las mans. *Chia*. Lugubre synonà. || Part de una vestidura anomenada beca fela de panyo fi ab un rotllo que's posava en lo cap, y se solia portar en senyal de autoritat y noblesa. *Chia*. Ex capitis tegumento ad dorsum defluens fascia. || Certa terra blanca que tira á cendrosa. *Chia*. Albicans terra.

XIBALET. m. TARABIRA.

XIBICA. f. Ferro de cosa de dos pams de llarch, gruixut com mitj dit, lo qual s' encaixa en la mànega del fusell de un carruatge, en un galze que's fa per la part superior del fusell. *Cibica.* Axis retinaculum.

XIBICO. m. Ferro semblant á la xibica, un poch mes llarch, que's posa en la part inferior del carruatge pera reforsarlo. *Cibicon.* Axis retinaculum inferius.

XICALLA. f. QUITXALLA.

XICALOT. m. Planta de América, de la altura de dos peus, de camas herbáceas, rodones, ramosas, y ab algunas espinas, las fullas ovaladas, profundament talladas per las voras, que estan, així com los nirvis, plenas de espinas, y són groguencas pel revés, y verdas ab clapas blanques per la part oposada, las flors de més de dos polzadas de llarch, grogas y á vegadas blanques, y per fruyt una capsula ovalada, cubierta de espinas, plena de llavors sumament petites. *Chicalote, argémone.* Argemone, es.

XICAMENT. adv. m. Petitament. *Pequeñamente, con pequeñez.* Parvè, exigüè.

XICARA. f. Vaset de pisa ó altra matèria ab ansa ó sens ella, y en que se serveix la xocolata. *Jicara, pocillo.* Cupula fictilis.

XICARRÓ, NA. adj. y

XICARRONET, A. adj. d. Mòlt petit. *Chiquirritico, illo, ito, tamarritzquito, tamarrusquito.* Tantillus. || Noy mòlt petit. *Chiquirritin.* Puerulus.

XICH, CA. adj. Petit y de poch tamany. *Chico, pequeño, menudo, tamaño.* Parvus. || m. Noy, noya. *Chico, muchacho, niño.* Puer, i. || L' home ó donade poca alsària. *Pequeño.* Brevis.

UN XICH, m. adv. Un poch. *Un poco.* Parùm.

XICOT, A. m. y f. Persona de poca edad, però robusta y ben feta. *Chicote.* Robustus juvenis. || MINYÓ.

GALANT XICOT. exp. fam. ab que s' expressa la robustesa y bona disposició de un jove. *Bravo troncho de mozo.* Valens, elegansque juvenis.

XICOTET, A. m. y f. d. *Chiquitillo.* Puerulus, i.

XICOYRA. f. Espècie de escarola silvestre, de fullas radicals, llargas, obtusas, de figura variable; quant estan tendras són llargas y enteras, y després retalladas, inodoras y amargas; la arrel oblonga de la gruixària de un dit, á manera de fus, exteriorment de color que tira á groch, interiorment blanca, inodora y de sabor amarch. *Chicoria, achicoria.* Cichorium, ii, ambubeja, æ.

XICOYRA DOLSA. Herba medicinal, que té las fullas immediatas á la arrel, semblants á las de la xicoyra, las de la cama llargas, estretas y enteras, y la flor groga. Quant se trenca sos brots ó la arrel, llansa un such lletós que's coagula fàcilment. *Condrita.* Condrilla juncea.

XICRA. f. XICARA.

XIFLA. f. Espècie de paleta de ferro acerada, de la figura de la fulla de una aixeta de fuster, á la cua de la qual se li sól posar un mànec en la mateixa direcció, y se serveixen de ella 'ls enquadernadors pera aprimar las pells ab que cubren los llibres en pasta. Alguns llibreters se valen de un ganivet. *Chifla.* Dolabella libraria.

XIFLAR. v. a. Raspar y aprimar las pells dels llibres ab la xifla. *Chifla.* Pelles dolare.

XIFRA. f. Lo caràcter ó nota pera representar los números. *Cifra, guarismo.* Numeralis nota. || Unió de totes ó de las principals lletres de algun nom ó apellido en una figura, pera sellos ó altres cosas. *Cifra, monograma.* Monogramma, atis. || La abreviatura. *Cifra.* Sigla, orum. || Caràcter arbitrari que sols pòt entendre lo qui tinga la clau. *Cifra.* Ignoti caracteres.

EN XIFRA, m. adv. Obscura y misteriosament. *En cifra.* Obscurè, enigmaticè. || Ab brevedat, en compendi. *En cifra.* Summatim.

XIFRAR. v. a. Escriur en xifra. *Cifrar.* Ocultis notis scribere. || met. Fèr consistir. *Cifrar.* Astruo, is.

XILLADOR, A. adj. Lo que xilla. *Chillador.* Sibilum edens.

XILLAR. v. n. Formar los aucells y altres animals una veu desentonada. *Chillar, dar chillidos.* Strideo, es. || XISTAR.

XIM, XIM. La pluja menuda y contínua que cau ab suavitat. *Calabobos.* Tenuis pluvia.

XIMÉNIS. n. p. de home y també apellido, fill de Ximeno. *Gimenez.* Eximenis.

XIMPLE. adj. Poch advertit, que no discorre prou. *Simple, mentecato, fatuo, bendito, lelo.* Stolidus.

TORNARSE XIMPLE. fr. *Alelarse, ponerse lelo.* Hebesco, is.

XIMPLEMENT. adv. m. Tontament, néciament. *Simplemente, neciamente.* Stolidè, fatuè.

XIMPLERIA Y XIMPLESA. f. Necedat, tonteria. *Simpleza, simplicidad, boberia.* Fatuitas, atis. || Poch talent. *Rudeza.* Stupiditas, atis.

DIR Ó FÈR XIMPLESAS. fr. *Bobear, tontear.* Desipio, is; insipienter agere.

XIMPLET, A. adj. d. *Simplecito, illo, ito, tontito.* Stultulus. || ter. XIMPLE.

XIMPLÓ, NA Y XIMPLÓT, A. adj. aum. Neci, mòlt ximple. *Sandio, simplon, simplazo.* Stolidus.

XIMPLONET, A. adj. XIMPLET.

XIMULAR. v. n. XISTAR.

XINA. f. Certa pisa mòlt fina, transparent, clara y llustrosa, inventada en la Xina, país del Orient, é imitada en várias fàbricas de Europa. *Porcelana, china.* Porceliana, æ.

XINEL·LA. f. Tapí, calsat á modo de sabata, però no més ab empenya, que regularment usen las donas. *Chinela, chancleta.* Crepida, æ. || SOCH || ESCLOP.

XINESCH, CA Ó XINO, A. adj. Pertanyent á la Xina y lo que se sembla á las cosas de aquell país. *Chinesco*. *Sinensis*.

XINXA. f. Insecte del tamany de una llantia, sens alas, lo cap inclinat envers baix y ab dos han-yetas. Es molt pudent, y corre molt, principalment de nit; pica y xucla la sanch; abunda en las casas, especialment en los llits durant l'estiu. *Chinche*. *Cimex lectuarius*. || Ble petit de paper ó altra matèria que's posa en un plat ó vas pera conservar llum tota la nit. *Lamparilla*, *mariposa*. Exigua lampas luci per noctem servandæ deserviens.

XINXA DE LA CERINTA. *RINOSTOMA*.

XINXER. m. y

XINXERA. f. Teixit de vímets ó llistons de fusta ab vários foradets, que's posa al rodador dels llits pera recullir las xinxas. *Chincheró*. *Cimicum receptaculum viminibus textum*.

XINXETA. f. **XINXA.** 2. || Planta que creix fins á la altura de un peu; sas fullas són llargues, ovaladas, mitj partidas, y de un vert groguench; las flors náixen en petits ramellets, junt á las fullas que són petites y de color vermell. *Biengranada*. *Chenopodium botrys*. || Pessa de coure foradada, que usan los enquadernadors per assegurar las cordas en lo cusidor pera cusir los llibres. *Clavija*. *Clavculus*, i. || fam. **XINXÓ**.

XINXILLA. f. Animal quadrúpedo de la América meridional, del Assia y de altres parts, lo doble gran que l'esquirol y semblant á ell. Té 'l pel molt espès y suau, lo cos gris, lo ventre blanc, la cua ab llistas negres, lo cap rogench y las orellas sens pel. N'hi ha diferents castas, y sas pells que tenen lo mateix nom són molt estimadas pera forrar y guarnir los vestits de abrích. *Chinchilla*. *Sciurus cinereus*.

XINXÓ. m. fam. Duret de or. *Durillo*, *escudillo*. *Nummulus aureus*.

XINXORRO. m. Espécie de filat de pescar, que usan en Espanya, y es semblant á la xábega, encara que menor. *Chinchorro*. *Rete piscatorium*.

XIP, XAP. (FÉR) fr. *XOPOLLEJAR*.

XIPEU. m. Barret. *Chapeo*, *sombrero*. *Galerus*, *pileus*, i.

XIPÓTIL, A. adj. *XARXOT*.

XIPRER. m. Arbre alt, dret, un poch olorós, ab la copa de figura piramidal cónica; las fullas apinyadas permanents tot l'any y de color vert obscur; lo fruyt es una pinya del tamany de la nou, composta de escatas asprases, aromática y medicinal. Sa fusta es molt limpia, olorosa, y s'usa pera guitaras y altres instruments. *Ciprés*. *Cupressus*, i.

XIPRERAR. m. Lloch poblat de xiprers. *Ciprerar*. *Cupressetum*, i.

XIQUESA. f. Petitesa, poca edat. *Pequeñez*. *Pueror*um *ætas*.

XIQUET, A. adj. Lo que té poca magnitut. *Chiquito*, *chiquillo*. *Parvulus*. || Usat com diminutiu y adverbialment lo mateix que poquet, en poca

quantitat; y així 's diu: un **XIQUET** de farina. *Poquito*. *Paululum*. || Noyet. *Chiquillo*. *Puerulus*, i.

XIQUILICUATRE. m. Bullanguer, entremaliat. *Chiquilicuatro*. *Irrequietus*.

XIRIBECH. m. Escalabradora, trench. *Chirlo*, *gañada*, *descalabro*. *Vulnus oblongum*.

XIRIBIA. f. *XARAVIA*.

XIRIMIA. f. Instrument músich de boca, dret, de tres quartas de llarch, encanonat, y ab deu forats pera l'us dels dits, ab los quals se forma la harmonia. Es de fusta, y en la part per ahont se junta ab la boca, té una llengüeta de canya per ahont s'introduheix l'ayre. *Chirimia*. *Præcentoria tuba*, *fistula musica*. || Altre instrument pastoril de vent y boca; la embocadura y campana del qual es de banya, ab dos canons de fusta de tres forats cada un pera formar la escala. *Alboque*. *Fistula pastoralis*, *rustica*.

XIRIMOYA. f. Lo fruyt de un arbre del mateix nom que's cria en la América meridional. Es del tamany de un melonet, ab la closca gruixuda, cuberta de certes eminències carnosas á manera de escates, de color verdós y ab las llavors negrenques. Es molt estimat per són sabor dols y molt agradable. *Chirimoya*. *Agnona squamosa*.

XIRINGAR. v. a. y derivats. *XERINGAR*.

XIRINOLA. f. fam. Xansa, alegria bulla y veus. *Chirinola*, *tararira*. *Gaudii strepitus*.

ESTAR DE XIRINOLA. fr. *ESTAR DE FILIS*.

XIRIPA. f. Es veu del joch, y significa un llans favorable y casual, ó que no s'esperava. *Chiripa*, *bambarria*. *Secunda sors in ludo*. || **XANSA**, **BULLA**.

SÉR Ó TENIR UNA XIRIPA. fr. Guanyar per xiripa. *Chiripear*. *Dexteram sortem in ludo habere*.

XISCA. f. fam. MERDA.

XISCARSE. v. r. Embrutarse involuntàriament en calsons ó camisa, especialment ab ruido. *Zuruscarse*. *Cacaturare*.

XISCLADOR, A. m. y f. Qui xiscla. *Chillador*, *chillon*. *Immodicè stridens*, *sibilus*.

XISCLAR. v. n. FÉR xiscelets. *Chillar*, *dar chillidos*. *Strideo*, es, *acutum edere sonum*.

XISCLE Y XISCLET. m. So de la veu agut y desapacible. *Chillido*. *Stridens accentus*.

XISME. m. Murmuració ó cuento ab que algú intenta posar sisanyna ó dissensions. *Chisme*, *patraña*, *chinchorreria*, *caramillo*, *soplo*, *cañutazo*. *Fabula*, æ, *rumor*, is, *improbis susurrus*.

POSAR Ó PORTAR XISMES. fr. *Chismear*, *soplar*, *meter chismes*. *Inimicitias serere*.

XISMOGRAFIA. f. l'art de inventar xismes. *Chismoграфия*. *Ludificandi ars*.

XISMÓS, A. adj. Qui s'ocupa en portar xismes. *Chismoso*, *chinchorrero*. *Susurro*, nis.

XISPA. f. ESPURNA, GUSPIRA. || PEDRENYAL. || ESQUITX.

XISTAR. v. n. Porrómpre en alguna veu ó fér acció de parlar; y s'usa més comunment ab negació. *Chistar*. *Mutis*, is.

XISTE. m. Ditxo agut y graciós, y també qual-sevol succés graciós y festiu. *Chiste.* Res faceta.

XISTÓS, A. adj. Graciós, qui usa de xistes, y també la cosa que 'ls conté. *Chistoso, gracioso, saleroso, jocos.* Facelus.

XIT Y XITON. interj. pera imposar silenci. *Chiton, chito, chit.* St, sile.

XITXAREL-LO. m. f. Currutaquet. *Pollo.* Exquisita vestis munditiæ nimium indulgens.

XITXO. m. ter. gos.

XITXIT. exp. quis quis.

XIU. (ES UN BENEDICTUS.) prov. Se diu ab relació a un clergue papanatas que cantant en lo cor una lliadó presa de las obras del papa Benet XIV, llegí las xifras romanas com si formassen una veu catalana. *BENEYT DEL CABAS.*

XIULADA. f. La acció de xiular. *Chifladura, chiflado.* Sibilatus, us.

XIULADOR, A. m. y f. La persona ó cosa que xiula. *Silbador.* Sibilator, is.

XIULAMENT. m. XIULADA.

XIULAR. v. n. Formar un ruidó subtil, frunzint los extrems dels llabís pera que sone violentant l'ayre. També se sól fèr posant en la boca 'ls dits ó altre cosa á propòsit pera dit efecte. *Silbar, chiflar.* Sibilo, as. || Agitar l'ayre y ferir alguna cosa ab violència, de que resulta un so com lo del xiulet. *Silbar.* Sibilo, as. || met. Reprobar alguna cosa expressant ab xiulets lo disgust que causa, com en las comedias, etc. *Silbar.* Sibilo, as.

XIULET. m. Lo so que es forma xiulant. *Silbido, silbo.* Sibilus, i. || Instrument pera xiular. *Chifla, chiflete, chiflo, silbato, chifladura, chifle.* Fistula sibilans. || So que 's percebeix en los oïdos per alguna indisposició. *Silbido de los oïdos.* Sibilus, i.

XIUXIU. m. La acció de parlar al oïdo en veu baixa davant de altres. *Cuchicheo.* Mussitatio, nis.

FÈR LO XIU XIU. fr. Parlar ab baixa veu á la orella de algú, davant de altre. *Cuchichear.* Ad aurem insurrare.

XIX. m. quis quis.

XIXELL, A. m. y f. met. Senzill, fàcil de sér enganyat. *Tortolico, boquirrubio.* Incautus.

XIXELLA. f. TUBÓ. || pl. GRISO.

XIXINA. f. Carn picolada. *Picadillo.* Intrita caro.

FÈR XIXINAS DE ALGÚ. fr. met. Manejarlo com se vulla, ferli fèr tot lo que 's vól. *Hacer de alguno cera y pábilo.* Facile ad nutum aliquem trahere.

XIXINAR. v. n. XAUXINAR.

XIXIRINXINA. (FÈR BALLAR LA—Á ALGÚ.) fr. met. fam. Donarli cops. *Cascar las liendres, zurrar el bálago.* Plagis mulctare.

XO.

XÓ. Veu pera fèr fugir los ancells. *Ox.* Exi.

XÓ. interj. pera fèr aturar las cabalcaduras. *Cho, jo.* Eho.

MÉS VAL DIR XÓ QUE ARRI. fr. que 's sól dir de las criaturas, pera donar á entendrer que val més haverlos de contenir per vius ó entremaliats, que haverlos de incitar sempre per sér mólt tontos. *Mas vale decir so que arre; mejor es detener la actividad, que estimular la pereza.* Præstat alacritatem coërcere, quam inedium acuerere.

XOCA. f. JOCA.

XOCADOR. m. Qui xoca ó empeny ab altra cosa. *Chocador.* Collidens, tis.

XOCANT. p. a. Lo que excita la atenció per sa novedad ó extranyesa. *Chocante.* Mirationem rapiens. || Lo que provoca ó causa enuig per fèr oposició. *Chocante.* Molestus.

XOCAR. v. n. Topar, encontrarse ab violència una cosa ab altra, com una nau ab altra. *Chocar.* Compulso, as, callido, is. || Pelear, combàtrer. *Chocar.* Configo, is. || Provocar, oposarse per geni ó costum. *Chocar.* Lacesso, is. || Agradar alguna cosa á algú. *Petar, cuajar, pegar.* Arrideo, placeo, es.

XOCH. m. Topament, ensopech de una cosa ab altra. *Choque.* Collisio, nis. || Combat, pelea que pel poch número de tropas ó curta duració no pót dirse batalla. *Choque.* Congressio, nis. || Lo continuo xocar de una cosa ab altra. *Batidero.* Concussio, nis.

XOCOLATA. f. y

XOCOLATE. m. Mescla de cacau, sucre y canyella, tot mólt reduhit á pasta, que després se deixata ab àyguia en una eyna al foch y's pren per beguda. La gent més culta 'é instruhida 'l fan generalment masculí. *Chocolate.* Chocolates, æ, chocolatum, i, chocolata, æ.

FÈR XOCOLATE. fr. Formar lo xocolater la dita pasta. *Labrar chocolate.* Massam chocolatæ formare. || Deixatarlo ó liquidarlo pera pèndrerlo. *Deshacer el chocolate.* Chocolatam diluere.

XOCOLATER. m. Qui té per ofici treballar lo xocolate, ó qui la ven. *Chocolatero.* molendero. Chocolatæ confector.

XOCOLATERA. f. Eyna de aram estanyada, en que 's deixata 'l xocolate, y prepara en beguda. *Chocolatera, chocolatero.* Vas chocolatæ conficiendæ deserviens. || La dona del xocolater. *Chocolatera.* Chocolatæ confectoris uxor.

XOLL, A. adj. Xollat, rapat de cap. *Trasquilado.* Tonsus. || met. TOIX, TONTO. || f. Lo casco ó closca del cap. *Cholla.* Sinciput, itis. || m. XARCO. sot. 2.

NO TENIR XOLLA. fr. met. No tenir seny ó judici. *Not tener cholla, lastre ó meollo.* Maturi iudicii expertum esse.

POCA XOLLA. exp. fam. Poch enteniment, poch judici. *Poco churumo.* Iudicium leve.

POSARSEHO EN LA XOLLA. fr. Oferirse alguna cosa en la imaginació, mantenintse ab tenacitat. *Ponerse en la cabeza ó en la imaginacion.* In aliquo tenaciter insistere.

XOLLAR. v. a. Tallar lo cabell. *Notilar, esquilar, cortar el pelo.* Tondeo, es.

QUE'M XOLLEN. exp. fam. pera assegurar la veritat de alguna cosa. *Que me maten. Peream nisi.*

XOP. m. ALBA NEGRA. || adj. Mullat, amarat de áygua ó altre licor. *Mojado. Madidus.* || MULLADER.

ESTAR TOT XOP. fr. Estar molt mullat. *Estar hecho una sopa de agua.* Summè madidum esse. || Estar molt suat, de modo que la roba sembla mullada ab áygua. *Estar hecho una agua ó un pollo de agua.* Plurimo sudore madere.

FERSE UN XOP, ó POSARSE ó MULLARSE COM UN XOP. fr. MULLARSE COM UN GAT.

XOPAR. v. a. Mullar repetidas vegades alguna cosa ab esponja ó drap sèns apretar molt. *Chapotear. Humecto as.*

XOPEJAR. v. n. ter. XOPOLLEJAR.

XOPOLL. m. XARCO.

XOPOLLEJAR. v. n. Copejar, agitar ab los peus ó mans la áygua detinguda. *Chapotear, guachapear.* Aquam manibus vel pedibus pulsare.

XOR. m. Kir, distinciu que preceheix als noms dels grans personatges grechs com entre nosaltres antigament lo DON. Kir. Kir.

XORCA. f. fam. Se diu de la femella estéril, especialment de las ovel·las. *Machorra, horra. Sterilis fœmina.*

XORCH, CA. adj. ESTÉRIL, IMPOTENT.

XORISSO. m. Espècie de llanganissa que 's fá secar pera que 's conserve y dure. *Chorizo. Apexabo, nis.*

XORLITO. m. Aucell del tamany de una perdiu grossa, ab las camas llargas y grogas; lo cos bermell; lo ventre blanch, y las alas blancas y negras. *Alcaraban. Charadrius æniedemus.*

XOROY. m. ter. SOROLL.

XÓRQUIA. f. EXÓRQUIA.

XORRAR. v. n. Rajar la áygua á xorro. *Chorrear. Stillo, as.*

XORRO. m. Lo doll ó raig de áygua ó altre licor, que ix ab fúria. *Chorro. Scaturigo, inis.* || Sach de drap de pita, cubert ab altre de cuyro pera transportar la canyella, safrá, indi, etc. sèns que perda la virtut. *Churlo, churla. Culeus lineus corio munitus.*

XORRO DE VEU. Lo ple de una veu corpulenta. *Chorro de voz. Sonora vox.*

Á XORROS. m. adv. A raig de cub, ab abundància. *A chorros, copiosamente. Affatim, ubertim.*

XOTXO. m. ter. AMETLLA ENSUCRADA.

XU.

XUBASCO. m. Entre navegants, ramassat de áygua ab molts vents. *Chubasco, y turbonada*, quant es acompanyada de trons y llampechs. Alluvies vento jactato.

AGUANTAR UN XUBASCO. fr. Sufrir la violència del vent que desplega 'l xubasco sèns arribar ab lo buch, ó bè arribant sèns arriar velas. *Aguantar un chubasco. Nimbium pati.*

DESCARRREGAR UN XUBASCO. fr. Reventar y passar sa forsa quedant lo vent marejable. *Desfogar un chubasco. Nimbium explodere.*

XUCAR. v. a. ter. SUCAR.

XUCLA. f. Peix semblant á la sardina, però menor que ella, de carn un poch encesa y molt sabrós. *Escombro, aleche. Scomber, i.* || CASTANYOLA. 1.

XUCLACABRAS. m. Aucell nocturno, de color variat de negre, cendrós, obscur y blanch; lo bech un poch còrb, petit y ab uns pelets al rodador de la boca. Acut molt als corrals de ovel·las y cabras á cassar los cuchs que 's crien entre 'l fem, de lo que s' ha suposat que las mamava. *Chotacabras. Caprimulgus, i.*

XUCLADA. f. La porció de líquit que 's xucla ó pót xuclar de una vegada. *Chupadura. Exsuctio, nis.*

XUCLADASSA Y XUCLADOTA. f. aum. La acció de xuclar ab forsa. *Chupeton. Vehemens exsuctio.*

XUCLADOR, A. m. y f. Qui xucla. *Chupador. Absorbens.* || m. Lo caragol ó remoli de áygua en los rius y en la mar. *Tragadero, sumidero, remolino, vórtice. Vorago, inis.* || BERGANCI.

XUCLAR. v. a. Atráurer suaument ab los llabis algun líquit ó la substància de alguna cosa. *Chupar. Exugo, is.* || Embéurer en sí los vegetals la áygua ó humitat. *Chupar. Ebibo, is.* || met. fam. MAMÁRSELI Á ALGÚ LO QUE TÉ. || v. r. Béuerse alguna cosa esponjosa á altra de líquida. *Embeber, absorberse. Ebibo, is.*

XUECA. m. TAHUR.

XUFAR. v. n. JACTARSE, VANAGLORIARSE.

XUFLA. f. Tuberositat á manera de nu del tamany de un ciuró, de figura aovada y ab faixas posadas unas damunt de part de las altrás, que's fá en la arrel de una planta del mateix nom, y es groguenca per fora, blanca per dins, de gust dols y agradable, y s' usa en orxata pera refrescar. *Chufa. Cysperus esculentus.*

XUFLAR. v. a. ant. *Chancearse. Jocarí.*

XUFLERO. m. Qui ven xuflas. *Chufero. Cysperorum venditor.*

XUIXO. m. ant. XUSO.

XULADA. f. Graciositat, soltura ó llibertat agradable. *Chulada, chuscada. Lepor, is.*

XULARSE. v. r. Burlarse ab gràcia y xiste. *Chulearse, alfonsearse, figar, figonear. Facetis dictis impetere.*

XULLA. f. XOLLA. || terr. COSTELLA, LLONZA.

XULLAR. v. a. XOLLAR.

XULO, A. m. y f. Graciós. *Chulo. Venustus.*

XUMA. f. XOLLA.

XUMACERA. f. náut. Tauleta fixa sobre la regala ó ressalt que 's deixa en aquesta en lo lloch de cada escàlam ó punt de apoyo de cada rem, y 's sól forrar de coure ó cuyro, pera que no 's gaste la vora de la regala ab lo continuu fregar del rem. *Chumacera, y zapatilla* en las galeras. *Fulcimen, inis.*

XUMAR. v. a. met. fam. MORREJAR. 2. || Eixir lo líquit mòlt subtilment pels poros ó venas del lloch ahont está contingut. *Rezumar*, *recalar*. *Diffu*, is.

XUMAYMA. f. SINDÉRESIS.

XUMECO. m. Motiu ab que 's denota la mala figura y accions inconsideradas dels homes petits. *Chuchumeco*, *hominicaco*. Homuncio, nis, homunculus, i.

XUP. m. ter. MUSSOL. || met. Abobat, encantat, aturdit. *Sandio*, *bobo*, *necio*. Stolidus. || Lo vas encastat arrant de terra pera recullir algun licor, com l' oli y vi en los molins y cubs, y 's sòl suplir per alguna caldera, portadora, etc. *Pocillo*, *trujillo*, y *trujaleta* pr. Ar. Cadus, i.

FÉR LO XUP. fr. XUPEJAR.

XUPA. f. La pessa de vestir que antigüament se portava pera cubrir lo tronch del cos, ajustat fins á la cintura y la continuavan quatre faldons curtets: las mànegas venian també justas als braços. Los militars la portavan dessota la casaca. *Chupa*. Thorax, acis. || Espécie de gech que al ivern portan los treballadors y 's fá de uua classe de roba quasi igual á las colxas; encara que 'ls pagesos també ho diuben del abrich de pells que portan al cos. *Chupa*, *zamarra*, *zamarro*. Thorax, acis, rheno, nis. || GIPÓ.

XUPAR. v. a. XUCLAR.

XUPEJAR. v. n. Quedarse abobat, encantat. *Abobarse*, *embobarse*, *embobecerse*. Stupesco, is.

XUPOT, A. adj. Mòlt tonto, que fàcilment es enganyat. *Bobalias*, *bobalicon*, *bobarrias*, *imbécil*, *estúpido*, *estólido*, *idiota*, *zolocho*, *simple*, *mentecato*, etc. Stupidus, stolidus, hebes, tis.

XURIGUER. m. Espécie de falcó que té 'l bech curt y quasi negre, 'l cap abultat, los ulls grossos, las potas còrbas y grogas, la cua llarga y en forma de vano quant la exten, y 'l cos tira á color de canyella. *Cernicalo*. Tinnunculus, i.

XURLA. f. ter. CRUIXIDELL.

XURMA. f. XUSMA.

XURRIACADA. f. Cop de xurriacas. *Zurriagazo*. Scuticæ ictus. || met. Cop, dany ó desgràcia imprevista. *Zurriagazo*. Infelix casus.

XURRIACAS. f. pl. L' assot de cuyro ó cordill pera pegar al bestiar. *Zurriaga*, *zurriago*, *látigo*. Verber, is.

NO TOTS LOS QUE PORTAN XURRIACAS SÓN ARRIEROS. ref. Denota que no tots los homes són dignes de aquest nom, sinó sols los que 's portan com á tals; y també que no's déu judicar de las cosas solamente per l' exterior. *No todos son hombres los que mean en la pared; ni todos los que estudian son letrados, ni todos los que van á la guerra son soldados*. Non homini tantum mos est immejere muro.

XURRIAQUEJAR. v. a. Pegar ab las xurriacas. *Zurriagar*. Scutica percutere. || Fér esclafir ó petar las xurriacas. *Chasquear*. Crepitum edere.

XURRIAR. v. n. XORRAR.

XURRIBURRI. m. fam. Persona baixa y despreciable, y 'l concurs de aquesta espècie de gent. *Churriburri*, *zurriburri*, *chusma*. Populi fœx.

XURRUPAR. v. a. XUCLAR.

XURRUTADA. f. ter. ESQUITX.

XURRUTAR. v. a. ter. ESQUITXAR.

XUSCADA. f. XULADA.

XUSCO, A. adj. XULO.

XUSMA. f. XURRIBURRI.

XUSQUEJARSE. v. r. XULARSE.

XUSSER. m. Soldat que servia ab lo xusso. *Chucero*. Spiculator, is.

XUSSO. m. Espécie de llansa curta. *Chuzo*, *rejon*. Spiculum, i.

XUTA. f. Aucell nocturno, espècie de óliva, de la que 's diferencia en sér un poch major, y de color obscur ab elapas blancas y en las plomas remeras que són quasi blancas é iguals. *Autillo*. Ulla, æ.

XUTXIM. n. p. de home. ter. síncope de JOAQUIM.

Y. Vinticinquena lletra de nostre alfabet, presa dels grechs, entre 'ls quals s' anomenava ípsilon, y raríssimas vegadas serveix de consonant. Pitágoras la fá símbol de la vida, prenent lo peu ó cua per la infància, y la forqueta pels camins de la virtut y del vici que s' elegeix al eixir de la infància. Antigüament era numeral y valia 450, y segons Baroni 159; y ab una ralleta sobre 150000. Es conjuncció copulativa que uneix las paraulas, frases y sentits del discurs; però quant lo nom següent comensa ab i, se substitubeix per la é. *Y.* Ac, atque, et, que. || S' usa en principi de la oració pera redargüir y replicar, v. g. ¿Y vos no feu lo mateix? *Y.* Quid autem, quid ergo. || En las respuestas serveix pera exagerar, com : ¿he comés algun delicté? y molt gran. *Y.* Et quidem. || També s' usa en principi de oració en diferents sentits, com : y així, y per lo tant, y vos ¿qué dieu? *Y.* Quid si. || ant. ALLÍ.

YA.**YA.** adv. vulg. JA.**YACA.** f. JACA.**YATAGAN.** m. Punyal turch, punxagut, tallant pels dos costats y reforsat vers lo mitj de la fulla ab un filet que s' exten en tota sa longitud. *Yatagan.***YD.****YDIOTA.** m. **YDOLATRAR.** v. a. **YDÓNEO.** adj. **YGLÉSIA.** f. **YGUALAR.** v. a. y alguns altres que 's solen trobar ab y, búsquense ab i.**YIMAGINAYRE.** m. ant. ESCULTOR, ESTATUARI.**YO.****YO.** pron. JO.**YODURO.** m. quím. Nom que 's dóna á un género de sals halóideas, análogas als cloruros y bromuros ab los que són insomorfos. Tots són sólits, trencadíssos y sens olor; los més tenen sabor y cristalisan, y encara que molts són incoloros alguns presentan coloracions molt pujadas. *Yoduro.* *Yodurus,* i.**YP.****YPOTECA.** f. HIPOTECA.**YR.****YR.** adv. t. AHIR.**YT.****YTROPESSIA.** f. HIDROPESSIA.**YU.****YUCA.** f. Planta que abunda en lo Maranyó, en lo Perú y en lo gran Pará, la qual al rededor de sa cama tráu molts fullas de figura de espasa. Las flors són blancas, y en forma de campana, ab la punta dividida en sis pessas; la arrel, que es semblant á un rave, serveix pera fér pa, torrantla fins á tal grau, que no quede gens de humitat. *Yuca.* *Yuca,* æ.

Z. Última lletra del abecedari, presa del grech pera conservar sas etimologies. Antigüament era numeral y valia 2000, y ab una ralleta sobre 2,000.000. En català té una forsa particular, que s'ha de apèndrer de viva veu. Entre grechs y llatins era lletra doble, y valia per dos s.

ZA.

ZAGA. f. SAGA.

ZALAMA. f. ZALAMERIA.

ZALAMER, A. adj. Lo qui fá zalamerias. *Zalamero*. Blandiloquus, assentator, adulator.

ZALAMERIA. f. Monada, paraulas y cerimónias de adulació afectada ó excessiva. *Zalameria*, Blandiloquentia, æ.

ZALEMÍ. m. Espècie de embarcació arábica. *Zalemí*, Zalemi.

ZAMORÀ, NA. adj. m. y f. Cosa de Zamora, ciutat de Espanya en Castilla la vella. *Zamorano*, Zamorensis.

ZARPAR. v. a. náut. SARPAR.

ZE.

ZE FIR. m. Vent suau de la part de ponent. *Céfro*. Cephirus, i.

ZEL. m. L'eficás cuydado y vigilància en lo cumpliment de las lleys y obligacions de cada hu. *Celo*. Zelus, i. || Afectuós y vigilant cuydado de la glória de Dèu ó del bè de las ánimas y s'exten al augment y bè de altrás cosas y personas. *Celo*. Zelus, i. || pl. ZELOS.

AB MOLT ZEL. m. adv. *Celosisimamente*. Studiosissimè.

ZELADOR, A. m. y f. Vigilant. *Celador*. Curator, is. || Lo qui en algunas congregacions y altres cossos té per ofici cuydar de que 's cumpla lo dis-

posat en sos estatuts. *Celador*. Qui statuta adimplenda curat. || En las escolas lo qui cuyda de que no 's distregan los estudiants. *Celador*. Qui pueros intentos esse curat.

ZELAR. v. a. Observar ab particular cuydado y atenció 'ls moviments y accions de alguna persona, pel zel ó suspita que té de ella. *Zelar*. Aliquem diligenter speculari.

ZELOS. m. pl. Suspita de que la persona amada pose la afició en altra. *Zelos*, *zelo*, *zeleras*. Zelotypia, æ.

DONAR ZELOS. fr. Donar motiu de tenirlos; y s'exten á significar lo temor ó presumció de altre dany. *Dar zelos*. Zelotypiam insistere.

ENTRAR EN ZELOS ó TENIR ZELOS. fr. Manifestarlos ab lo cuydado y vigilància. *Zelar*, *tener zelos*, *entrar en zelos*. Zelotypia accendi.

QUEIXARSE DE ZELOS. fr. Fèr càrrech á la persona amada de haver posat lo carinyo en altra. *Pedir zelos*. Amantem infidelitatis arguere.

ZELÓS, A. adj. Cuydadós. *Zeloso*. Nimium studiosus. || GELÓS.

ZEN. m. ZINCH.

ZENIT. m. Lo punt en que termina en la esfera celeste la vertical que passa per nostres peus. Es oposat al nadir, ab lo qual compon los dos pols del horisont racional. *Cenit*, *zenit*. Zenit. || met. Lo sumo complement ó últim grau á que pót arribar alguna cosa. *Cumbre*, *zenit*. Fastigium, ii.

ZERO. m. La décima xifra del sistema dècuplo, que no té cap valor per sí sola, però posada á la drete de una quantitat, serveix pera suplir la falta de algun orde de unitats. *Cero*. Nota cero.

SÉR UN ZERO POSAT Á LA ESQUERRA. fr. fam. Dóna á entèndrer que algú es inútil ó no val pera res. *Ser un cero*. Nullo esse numero.

ZETA. f. Pronunciació de la lletra Z. *Zeta*, *zeta*. Zeta.

ZEUMA. f. gram. y ret. Figura per la que mòltas oracions se refereixen á un mateix verb, que conserva en totes un mateix significat. *Ceuma*. Ad-junctio, nis, zeuma, æ.

ZI.

ZIMOLOGIA. f. Part de la química que tracta de la fermentació. *Zimologia*. *Zimologia*, æ.

ZIGZACH. m. Série de líneas que formen entre sí ángul alternativament eixints y entrants. *Zigzag*. *Lineorum species*.

ZIMOTÉCNIA. f. Història dels fenómenos de la fermentació. *Zimotecnia*. *Zimoteenia*, æ.

ZINCH. m. Substància metàl·lica, blanquinosa, que s'extrau de la calamina y altres minerals: es inflamable, y de una flama que per sa hermosura y brillantor la emplean los polvoristas ab lo nitre en los focs artificials. *Zinc*. *Zinc*.

ZO.

ZÓCOL. m. SÓCOL.

ZODIACAL. adj. Lo que pertany al zodiach, com: estrelles ZODIACALS. *Zodiacal*. Ad *zodiacum* pertinens.

ZODÍACH. m. Circul màxim de la esfera, en forma de faixa ó banda ampla, que divideix oblíquament l'equador, fent un ángul de vintitres graus y mitj. Es lo camí y espay per ahont van los planetas ab sòn curs propi de ponent á orient; y 's divideixen en dotze parts iguals en que están collocats los dotze signes. *Zodiaco*. *Zodiacus*, i.

ZONA. f. Banda, faixa. *Zona*. *Zona*, æ. || geog. Qualsevol de las cinchs parts ó bandes en que 's considera dividida la superfície de la terra de pol á pol. N' hi ha una anomenada tòrrida, la amplària de la qual es igual á la distància entre 'ls dos tròpichs, y està dividida per meytat pel equador; dos glàcials ó fredas que s'extenen desde 'ls pols fins als círculs polars, y dos templadas compresas

entre 'ls mateixos círculs y 'ls tròpichs. *Zona*, *plaga*. *Zona*, æ. || Per extensió 's diu de qualsevol altra divisió semblant, com: *zona* dels bèns generals. *Zona*. *Zona*, æ.

ZOOBLOGIA. f. Ciència de la vida animal. *Zoobologia*. *Zoobologia*, æ.

ZOOCLÀSIA. f. Clasificació dels animals. *Zooclasia*. *Zooclasia*, æ.

ZOOÈTICA. f. Ciència de las costums, hàbits y usos dels animals. *Zooética*. *Zooética*, æ.

ZOÓFIT. m. Cos natural que participa del animal sensible y de la planta. *Zoófito*. *Zoofita*, æ.

ZOOFÓRICH, CA. adj. Se diu de la columna estatuària, que sosté algun animal. *Zoofórico*. *Zoophorica columna*.

ZOOGRAFIA. f. Descripció de la naturalesa y propietats dels animals. *Zoografia*. *Zoographia*, æ.

ZOOHEMATINA. f. Principi colorant de la sanch. Aquesta substància es insípida, inodora, insoluble en los àcits y àlcals: no conté ferro, ó si acás en poquíssima quantitat. *Zoohematina*. *Zoohematina*, æ.

ZOOLATRIA. f. Culto, adoració que 's dóna als animals. *Zoolatria*. *Zoolatria*, æ.

ZOÓLECH. m. Aficionat al estudi de la zoologia ó que té mòlts coneixements de ell. *Zoólogo*. *Zoologus*, i.

ZOOLOGIA. f. Tractat ó discurs acerca dels animals. *Zoologia*. *Zoologia*, æ.

ZOONOMIA. f. Ciència del organisme animal, de las lleys pròpies de la organisació dels animals. *Zoonomia*. *Zoonomia*, æ.

ZOONOMOLOGIA. f. Ciència de la direcció y cuydado dels animals. *Zoonomologia*. *Zoonomologia*, æ.

ZU.

ZUTANO. m. Veu inventada pera citar á algú sens expressar sòn nom. *Zutano*. *Quidam*, alter.

SUPPLEMENT.

SUPPLEMENT

SUPLEMENT

DE ALGUNAS VEUS OMESAS EN EST DICCIONARI.

A

ABERRACIÓ. f. Extraviament de la rahó. *Aber-racion, obcecacion, extravio, error.* Aberratio, nis, error, is.

ABUYR. v. n. ant. **ABUNDAR.** || **SOBREIXIR.**

ACALORADAMENT. adv. m. Ab vivesa, afany, entusiasme, calor, etc. *Acaloradamente.* Viriliter.

ACCELERADOR, m. y **ACCELERATRÍS.** f. adj. Lo que té propietat de accelerar los cossos. *Acclerador, accleratrix.* Accelerator, is, accelera-trix, cis.

ACLOCAR. v. a. **ACLOFARSE.**

ACLOFARSE. v. r. *Arrellenarse.* Tranquillè re- quiescere.

ACLUCAR. v. n. *Cerrar los ojos.* Oculis clau-dere.

ACONTEIXIMENT. m. Succés, lo que succe-heix impensadament y es de importància. *Aconte-cimiento, suceso, evento.* Casus, eventus, us.

ACOSTAR. v. a. Posar una cosa prop, al domi-ni de altra. *Acercar, allegar, aproximar, avecinar, arrimar.* Adpropinquo, as.

ACOSTARSE. v. r. Aproximarse una persona á una altra. *Acercarse, aproximarse, allegarse, ave-cinarse.* Appropinquo, as.

ACOSTAT, DA. p. p. *Acercado, aproximado.* Appropinquatus.

ADOTZENAT, DA. adj. met. Vulgar, desauto-ri-sat. *Adocenado.* Trivialis.

ADRESSA. f. La direcció ó sobrescrit que's posa en las cartas ó documents que s'envian closos, etc. *Direccion, guia, sobrescrito, sobre membrete y mem-brete.* Superscriptio, nis. || Direcció determinada de un lloch, com: donar la **ADRESSA** del palau del go-bernador. *Direccion.* Directio, nis.

AGIOTATGE. m. **MONOPOLI.** || Engany que's fá ab lo fi de fèr ganàncias il·lícitas fent que s'abaixe ó puje de preu alguna cosa, segons convin-ga, per medi de rumors falsos, noticias sèns fon-a-ment, y altres enredos vils é infames. *Agiotage.* Usura. || met. **USURA.**

AGLEBAR. v. a. Formar las cosas á modo de gleba. *Cuajar, aglebar.* Coagulo, as.

AGONIANT Ó AGONI. m. Dèu que presidia als romans en las grans empreses. *Agonio.* Agonius, ii.

AGRÍCOLA. adj. Lo que té relació ab lo cultiu de la terra. *Agrícola.* Agricolaris. || **AGRÍCULTOR.**

AHONDAR. v. a. ant. ABUNDAR, UMLIR, REPLENAR.

AISLAMENT. m. La acció y efecte de aislar. *Aislamiento.* Segregatio, nis. || arquít. Espay ó distància entre dos columnas. *Aislamiento, intercolumnio, vano.* Disjunctio, nis, vacuum, ui.

AIXÁBEGA. f. XÁBEGA.

AIXALAR. v. a. y derivats. EIXALAR.

AIXALABRAT, DA. adj. ATOLONDRAT, TABALOT.

ALBERGINERAR, Ó ALBERGINAR. m. Terreno plantat de alberginias. *Berengenal.* Locus malis insanis consitus.

ALCOHOL. m. ALCOFOLL.

ALÉJAMA. f. ALJAMA.

ALIENACIÓ MENTAL. LOCURA.

ALLEVANSÀ. f. Falsa acusació. *Calumnia, imputacion.* Calumnia, æ.

ALTRETANT. adv. m. ALTRE TANT.

AMENAR. v. a. LLEVAR, CONDUHIR, y á vegadas AGENCIAR.

ALMIRALL Y ALMIRANT. m. *Almirante.* Ammirantus, admirallus.

ANAR LO CARRO PEL PEDREGAL. fr. Seguir ja de temps malament alguna cosa y pitjorant quasi sempre. *Irse á rodar, ir desbaratado.* Perturbare.

NO VAJA Ó VAJAS TANT DEPRESSA. fr. Ab que s'amenassa á algú que en altra ocasió més pròpia pagarà 'l mal que ha fét. *À cada puerco le llega su san Martin; no te irás alabando; ya te lo dirán de misas.* Non abibis impunè.

ANLLORAR. v. n. ter. ANYORAR.

ANYADIT, DA. p. p. *Añadido.* Additus. || m. Porció de cabells que portan comunment las donas pera dissimular la falta de cabell propi, encara que móltras vegadas s'emplea per adorno. *Añadido.* Adsititia coma.

ANYIL. m. INDI. 2.

AQUÈDUCTO. m. AQUADUCTO.

ARPIOT. m. GRAPAS, CAVAFEMS. Suple.

ASBERCH. m. Armadura del pit. *Peto.* Thorax.

ASBLAMAR. v. a. ter. SUBTAR. 3.

ASBLAMAT, DA. p. p. SUBTAT.

ASPERGILO. m. SALPASSER.

ASSAFÉTIDA. f. ASAFÉTIDA.

ASSANTAR. v. a. ant. AGRADAR, PLÁURER.

ASSEMBLAMENT. m. SEMBLANSA.

ASSEMBLAT, DA. p. p. SEMBLANT. || REUNIT.

ASSENAT, A. adj. ant. ASENTAT.

ASSOBTAR. v. a. SUBTAR. 3.

ASSOBTAT, DA. p. p. SUBTAT.

AUMETLLA. f. y derivats. ANETLLA.

AYGUA RAS. AYGUARRÁS.

AYGUA DE COLÓNIA. Esperit de vi barrejat ab algunas escéncias aromáticas, com de llimona, canyella, rosa, etc. *Agua de colonia.* Aromaticia aqua.

B

BALAFIAR. v. a. Dissipar, malgastar la hisenda, ó 'ls caudals. *Derrochar, disipar.* Dissipo, as.

BALANCÉ. m. Pas dels rigodons. *Balancé.* Saltacionis quædam pars. || maq. Palanca que s'aplica en móltras màquines de vapor pera 'l paralelógramo y moviment del condensador y bombas. *Balancin.* Macchinaria pars quædam.

BALLARÍ, NA. adj. y m. y f. BALLADOR. || Farsant que vá pel mon fent ximpleries, ballant, etc. *Farsante, payaso, histrion, bailarín, saltimbanquis.* Histrion, nis, comicus, i.

BÁLSEM DEL SEU. BÁLSEM DEL PERÚ.

BANCARROTA. (FÉR) ABÁTRESSE. 3.

BANYAS. (POSAR) fr. APUNTAR BANYAS.

BATIBULL. m. CONFUSIÓ, ENREDO.

BATISTIRI. m. ant. BAPTISTERI.

BAYLARÍ, NA. m. y f. BALLARÍ.

BEGUDA. (FÉR) fr. Menjar alguna cosa poca y béurer un trago pera reforsarse, entre 'ls menjars generals. *Tomar, echar un bocadillo.* Jentaculum sumere.

BEREBERES. m. pl. Habitants bárbaros indígenas del África però mólts diferents dels moros.

Tenen lo cútis roig negrós, estatura alta y 'l còs flach y embegut. *Bereberes*. Barbari libici.

BERGANT. m. Ajudant de barquer·descarregador. *Bergante*.

BESAR LA MA. fr. S' usa pera demostrar afecte, deferència y respecte á un superior, quant no es mera fórmula de compliment. *Besar la mano, saludar; ofrecer los servicios*. Consalutare, studiosum alicuius esse.

BESITAR. (GUARDAR LO) fr. *Pastorear, apacentar*. Depasco, cis.

BLATIRI. m. vulg. Ximple, xarrayre. *Jarabe de pico, botarate*. Blaterius, ii.

BROCAL. f. La boca de la vayna de la espasa, daga, punyal, etc. *Boca, ojo*. Os, oris.

BOCH. m. CABRÓ. || CORNUT.

BOLANDERO. m. BOLANDERA.

BONA LA HAVEM FÉTA. fr. Esclamació que's fa quant un s' adona de un dany, perill, pérdua, etc. *Buena la hemos hecho; Dios nos la depare buena; bueno anda el ajo; buena va la danza; buena hacienda hemos hecho*. ¡Papæ! ¡heu!

BORO. m. quím. Cos simple, metalóidich, sólít, en forma pulverulenta; color verdós, insípít sèns olor, insoluble en la áygua, fixo, infusible, combinantse ab l' oxígeno, cloro y fluor pera formar composts generalment ácits. *Boro*. Borum, i.

BORRADURA. f. Lo conjunt de granets y fabas que ixen en lo cútis. *Salpullido, salpullimiento*. Postulatio.

BRIDA. maq. Pessa en metall que subjecta altras dos ó deté un moviment determinat. *Brida*.

C

FÉR CABAL. loc. FÉR CAS.

ARMAR CABALLER Ó **ARMARSE CABALLER** Ó **SÉR ARMAT CABALLER.** fr. Admétrer á algú en alguna orde de caballeria segòns las reglas prescritas després de las degudas cerimónias. *Armar ó ser armado caballero*. In ordine equestri admitti.

CABESSA. f. ant. CAP, així que 's llegeix en la crónica de R. Muntaner, cap. XIII. «si quel senyor

infant ne trames al senyor rey son pare be mil cabesses de bestiar gros.

CACAUARDISTAS. m. pl. Entiquians del sigle IV, que rebatian lo concili de Calcedonia y sostenian quo no hi havia en Deu sino una sola naturalesa. *Cacaubardistas*. Cacaubardistæ, arum.

CADELL. m. maquin. Pessa en forma un poch corva, destinada á encaixar ab las dents de la roda dentada pera detenirla y parar lo moviment. *Per-rillo*. Catapultæ clavis retinaculum.

CADENA. f. En la antiga marina, la que passant de banda á banda sobre 'l combés, dividia la part del buch que incluia 'l castell de proa. *Cadena*. Catena, æ.

CADIRETA. f. Pessa ahont descansa l' eix. *Silleta, soporte*. Supports, tis.

CAGAR LO TIÓ. Diversió de noys en lo vespre de Nadal ó reys, que consisteix en assotar un tió, del extrem superior, del qual una ma oculta deixa anar dolsos ó confits.

COM SI M' HAGUessen TIRAT UNA CALDERA DE ÁTÒUA **BULLENTA.** fr. met. Deixar á algú parat ó suspens ab algun ditxo impensat ó graciós. *Echarle á uno, ó como si me echaran un jarro de agua*. Aliquis impotens inesperati frangere.

CALCIGADA. f. TREPITJADA.

CAMBRA. f. ant. FLATO.

CAMBUIX. m. GAMBUIX.

CÁNDIA. n. p. de dona. *Cándida*. Candida, æ.

CANFORAR. v. a. Posar cánfora en algun líquit pera aplicarlo en medicina. *Alcanforar*. Camphora miscere. || Tirar polvos de cánfora en alguna llaga ó aplicar en qualsevol cosa pera que no's corrompe. *Alcanforar*. Camphora cooperire.

CÁNTABRO. m. LÁBARO.

CANTAR ALELUYA. fr. met. Havér sortit en bè de alguna cosa. *Cantar aleluya, regocijarse*. Celebrare.

CANYA DEL PERÚ. bot. Género de plantas gramineas las espécies del qual són canyas molt dobles y grans que creixen en lo Perú; ahont á més de altres usos s' emplean en la construcció de casas. *Caña del Perú ó peruana, guadúa*. Peruviae canna.

CAÓTICH, CA. adj. Lo que toca ó pertany al cáos. *Caótico*. Chaoticus.

DICCIONARI

CAP AQUÍ. m. adv. ll. Envers lo lloch ahont esqui parla. *Hácia aquí, acá.* Ad, erga, versus huc.

CAPSADURA. f. BIROLLA.

CAPSIGRANY. m. Aucell un poch més petit que una gnatlla, de color gris, que no 's deté en lo continent més que 'ls dos mesos del estiu. *Abejaruco.* Molliceps, is. || La persona ridícula, tonta ó de tracte enfadós. *Zoque, abejaruco.* Hebes, etis.

CARAGOL. maquin. Tornillo pera treballar los llimadors. *Caracol.* Cochlea.

CARAU. exp. admirativa. *Caramba.* Hui!

CARAU QUE 'T TOCH. expr. admirat. *Caramba.* Hui!

CARNAVAL. GARNESTOLTAS.

CARQUINYOLI. m. Tros de pasta molt torrada, feta ab farina, ou, sucre y ametllas. *Bizcocho.*

CARRADOR, A. adj. Qui fá carrachs ó carra'l suro pera ferne taps. *Carrador.* Quadrator, is.

CASA DE CARITAT. Establiment ahont se recullan los pobres sèns amparo. *Casa de caridad, de beneficencia, hospicio.* Hospitium, ii.

CASUALITAT (PER). fr. CASUALMENT.

CAVAFEMS. m. ter. GRAPAS. Supl.

CEL. SE PENSEA TOCAR LO—AB LAS DENS. loc. Se diu del qui està envanit de lo que fá ó diu y 's créu superior als altres. *Estar engreido como gallo de cortijo, pensar tocar el cielo con los dedos, picar muy alto.* Sese super alios inaniter extollere.

CEL OBERT. CELOBERT.

CELEBRAR CONTRACTE MATRIMONIAL. loc. Autorisar ab escriptura pública 'ls pactes sobre que s'ajusta un matrimoni. *Celebrar capitulos matrimoniales ó contrato matrimonial.* Pacta matrimonialia concelebrare.

CIRERETAS DE PASTOR. CIRERA DE PASTOR.

CLAU DINAL. Lo clau gros que serveix pera clavar fortament las bigas y demès fustam de mòlta resistència. *Clavo de chisla.*

CLAVELL DE AGOST. *Tageta.* Tageta, æ.

CLAVELL DE SANT ISIDRO Y DE POM. planta. *Clavel de ramillete.* Dianthus barbatus.

CLAVELL MORESCH Ó MORISCO. *Tageta.* Tageta erecta.

CLAVELLETS. planta. *Viscaria oculata.* Viscaria oculata. || *Clavel dentado.* Dianthus signensis.

CLIMA MUDAR DE—. fr. Que 's diu quant al-

gú s' ha posat malalt en alguna part, y passa á altra pera trobar millora. *Mudar de aires, de clima, de atmósfera.* Valetudinis causa coelum mutare.

CNEF. m. Dèu dels egipcis, criador del mon segons ells; era representat baix la figura de un home de cara blavenca, un ceptre á la ma y un magnífich plumall al cap. *Cnef.* Cnef, is.

COLRE Y CÓLRER. v. a. ant. CÓDRER.

COLZADA. f. Angul, revolta. *Recodo, ángulo, revuelta.* Sinus, us; angulus, i. || Cop de colze. *Codazo.* Cubiti, ictus; ictus cubito impactus. || Mida de la ma al colze. *Codo.* Cubitum, i.

PEGAR COLZADA. fr. fam. Tocar á algú pera que advertesca en alguna cosa. *Dar del codo.* Cubito aliquem admonere.

COLZADURA. f. La part del sarment ajaguda. *Codadura.* Propago, inis.

COLZAR. v. a. Fér fér colze. *Acodillar.* Informam subiti flectere.

COLZE. m. La part exterior del bras ahont fan lo joch los dos ossos de que 's compon. *Codo.* Cubitus; cubitum, i; cunbo; ancon, nis.

ALSAR Ó AIXECAR LO COLZE. fr. fam. Béurer molt vi. *Levantat de codo ó el codo.* Pocula exhaurire; altè bibere.

APRETAR LO COLZE. fr. fam. Assistir al moribundo. *Apretar ó hincar el codo.* Animam agentis auxilio esse; moribundo auxiliari, assistere.

COP DE COLZE. COLZADA. 2.

TOCAR AB LO COLZE. fr. PEGAR COLZADA.

XARRAR PELS COLZES. fr. fam. pera denotar que's parla molt. *Hablar por los codos ó por las coyunturas.* Garrire, loquacem esse.

COLZEJAR. v. a. Pegar colzadas. *Dar del codo.* codear. Cubitis ictus impingere. || Móurar ab freqüència 'ls colzes. *Codear.* Cubitos motare, agitare.

COLZEJAT, DA. p. p. *Codeado.* Cubitus ictus impactus; cubitis agitatus.

COLZO. m. COLZE.

COMBAT. DEIXAR FORA DE— fr. Quedar algú inútil pera la pelea. *Estar ó quedar fuera de combate.* Inutilis reliqui praelio.

CONEXIÓ. f. y derivats. CONNEXIÓ.

CONSELL. CRIDAR Á— fr. *Convocar, llamar á consejo.* Concilium convocare.

CONSELL. ASISTIR A.— fr. *Concurrir, asistir al consejo.* In consilium adesse.

CONSENTIR. (NO) v. a. No admétrer, oposar-se, contradir. *Disentir, contradecir, no conformarse.* Discrepare alicui in aliqua re; discordo, as.

CONTRAPARET. f. arquí. Qualsevol paret baixa que per refors se posa al rodador de un edifici. *Contrapared, contramuro, falsa braga.* Antemurale, is.

CORRELIGIONARI. adj. Lo qui es de la mateixa religió ó del mateix partit que un altre. *Correligionario.* Correligionarius, ii.

CORRETGIR. v. a. CORREGIR.

CORRETGIRSE. v. r. ESMENARSE.

COUDINAR. m. Sól anar acompanyat de la paraula *FÉR*, y significa certa diversió de las criaturas que fan volent imitar lo cóurer menjar. *Comidilla.* Ludus puellorum esculam simulando.

GRAMELLERA. f. Chorrera. Decursus.

CRÉIXER COM LOS NAPS. fr. Tornar á ménos, anar perdent la salut, etc. *Andar de pie quebrado, ir cuesta abajo, de capa caída.* Ad inopiam devenire; valetudine, etc. minui.

CRESPADURA. f. CRISPATURA.

FÉR CRÉURER. fr. met. S' usa quant algú s' ha deixat enganyar tontament. *Engatusar, embair, engañar.* Seduco, is.

CROMO-LITOGRAFIA. f. Modo de estampar ab colors. *Cromo-litografia.* Ad imprimendum ars quædam.

GUAJADURA Y CUEJADURA. f. Remenament de cua. *Coleo.* Caudæ agitatio.

GUL ROIG. GULROIG.

CULITXOS. m. pl. COLITXOS.

CURTIENT, A. quítm. Calificació donada á una substància pulverulenta en forma de extracte; color roig-pardós, sens olor, sabor amarch y un poch agre, soluble al áygua y esperit de vi é insoluble als olis fixos. Es lo principi astringent dels vegetals, y per la propietat que té de formar ab la gelatina un principi insoluble y casi incorruptible, 'ls blanquers la emplean pera adop de las pells. *Curtiente.* Vegetalis substantia ad macerata coria contrvanda.

CUSSULÍ. m. Certa classe de roba de teixit mòtl durador. *Cosoli.* Tela gossympini.

CUYDADO. (NO PASSAR) loc. No tenir cap congoixa ni pena. *Estar, dormir á pierna suelta, ó tendida.* Tranquillè vivere.

D

ANAR DARDELL. fr. Oscilar alguna cosa que vólta sobre algun eix. *Oscilar, temblar, bambolear, bambalear.* Trutinor, aris.

DAVASSALL Y DEVASSALL. m. DILUVI, INUNDACIÓ.

DEFRONT. adr. ll. *Enfrente, en faz, cara á cara, en presencia, á rostro.* E regione; in conspectu.

DEIXATABLE. adj. Lo que's pót deixatar. *Desleible, desatable, disoluble.* Solubilis.

DESAPROPIACIÓ. f. DESAPROPI.

DESAYGUAR. v. a. Fér eixir la áygua de algun punt ahont está detinguda. *Desaguar, desguazar, esguazar.* Exaqueo, as.

DESEMOSSARSE. v. r. Llevarse l' embós. *Desembozarse, desarrebujaarse, desarrebozarse.* Faciem delegere.

DESENCRESPAR. v. a. Desfer los rissos del cabell. *Desencrespar, desrizar, desrespar.* Descripo, as.

DESENVOLTURA. f. DESINVOLTURA.

DESPRÉS DE AIXÓ. loc. Sense pérdrer un moment després de lo que s' indica. *En seguida, de seguida, luego, luego despues.* Continuò.

DESSÁMAR. adv. ant. De aquesta part del mar. *De acá, de esta parte, de la banda ó parte del mar.* Cis mare.

DETENTOR, A. adj. RETENTOR.

DÈU. ANÀRSEN Á LA DE. fr. que serveix pera despedir moralment á algú que molésta. *Irse en hora buena; en paz; á la paz de Dios.* In malam crucem abire.

DEVALL. adv. ll. DAVALL.

DEYTAT. Encara que's pren per Dèu y deesa, 's diu també de tot ser diví. *Deidad, divinidad, nú-*

men. Deitas, atis. || *met. poét.* L' objecte de nostra passió. *Deidad.* Divinitas, atis.

DISSIPELA. f. Inflamació de la sanch detinguda en los vasos del cútis. *Erisipela, erisipula.* Erysipelas, atis.

DORMIR AL RAS. fr. Dormir al seré al camp. *Dormir al raso, al sereno, al descubierto, á la intemperie, ó la inclemencia.* Subdiò, subdivalè dormire.

DRET Á DRET. m. adv. *En derechura, en direccion, directamente, derecho.* Rectè, vià rectà. || *Passant per la dressera. Echar por el atajo, ir en derecera.* Compendio viam unire.

LO DOBLE. m. adv. AL DOBLE.

DONAR LLOCH. fr. Proporcionar medis á algú pera que fassa ó diga alguna cosa. *Dar pié, márgen, lugar, ocasion.* Expedio, is.

SI DONAS ANS DE MORIR, APARELLAT PERA SUFRIR. refr. Aconsella no fèr donació abans de la mort. *Si das antes de morir, no te saltará sufrir.*

DISPESA. f. DESPESA.

DIVIDIT, DA. p. p. Dividido, diviso. Divisus.

E

EIXALAR. v. a. Llevar las alas als aucells. *Desalar.* Pennas auferre. || *Escursárlashi. Acortar, acorzar las alas.* Pennas decurtare.

EIXALAT. p. p. y adj. *Desalado; acortado de alas.* Ablatus, decurtatus pennis.

ESTAR UN POCH AIXALAT. fr. ter. Estar un poch borracho ó tenir lo cap calent per causa del licor. *Andar, ir calamocano, tener reservado ó callado; no estar para firmar.* Aliquantum vino madens.

EMBOGAR. v. a. Cubrir ó fèr de boga 'ls sitals de las cadiras. *Hacer, recomponer los asientos de enea ó espadaña.* Sedilia typhis confici.

EMBOVAR. v. a. EMBOGAR.

EMBOYRARSE. v. r. Cubrirse la atmósfera de boya y per extensió dels núvols que tapan lo sol. *Aneblar, anieblar, anublar.* S' usan igualment com reciproc. Obnubilo, as.

EMBUTXACAR. v. a. Picar en la butxaca. Em-

bolsar, meter en la faltriquera. In crumenam condere. || **EMBOSSAR.** 1.

ENCERCOLAMENT. m. La acció de posar cèrcols á las bòtas. *Enarcamiento, enarcar.* Arcubus dolia actio constringendi.

ENDANYAMENT. m. La acció de endaynarse algun mal ulcerós. *Encrudecimiento, recrudecimiento, enconamiento.* Irritatio, nis, exulceratio, nis.

ENDERREIR. v. n. y derivats. ENBARREIR.

ENDOLCIR. v. a. y derivats. ENDOLSIR.

ENMORTALLAR. v. a. Cubrir als difunts ab la mortalla. *Amortajar.* Amiculo emortuali defunctos involvere.

EMPETITIR. v. a. y derivats. AIXIQUIR.

ENFUÍSME. m. Extremada puresa en lo parlar. *Enfuisimo.* Loquendi affectatio puritatis.

ENMANTELLAR. v. a. Cubrir ab mantell. *Encapotar.* Clamys cooperire.

ENMIRALLAR. v. a. Reflectar lo mirall. *Reflejar.* Reflecto, is.

ENRASTELLAMENT. m. La acció de enrastellar. *Rastilladura, rastrilladura.* Staminis in pectine ordinatio. || **ENFILAMENT.**

ENRASTELLAR. v. a. Posar ordedament l' urdit de la pessa en lo rastell pera plegarla degudament. *Rastillar, meter la urdimbre en el peine.* In pectine stamen ordinare. || **ENFILAR.**

ENTRESENYA. f. SENYA en tolas sas acceptions, y SENYAL. 1. 2. 3. 4. 5. 6.

ÈS. f. Nom de la vigéssima lletra del nostre abecedari. *Ese.* Littera s nomen hispanicum.

ESBLAMAR. v. a. També s' usa com reciproc. **SUBTAR.** 3.

ESCAHINAR. v. n. GACAREJAR. 1. || v. r. Cridar molt fort fins á quasi escanyarse. *Desgañirse, desgañirse, desgañitarse, desgargantarse.* Vociferor, aris, raucio, is.

ESCAMAR. v. a. Picar los dits, escarmentar. *Escamar, escarmentar, desazonar, exacerbar.* Exacerbo, as. || **ESCAMNAR.** || *met.* ENVERGONYIR, MATXACAR.

ESCARABAT BUNYIGUER. ter. **ESCARABAT MERDISSER.**

ESCLET, A. adi. ter. Net, clar, resplendent, lluhent. *Nitido.* Nitidus.

ESCRITURA DE TERS. Escritura en forsa de la

Qual se posava presa á la persona que en ella així s' obligava. *Escriptura de tercio*. Scriptura sic dicta.

|| Purgar la escriptura de ters la permanència de la escriptura ab clàusula guarentigia per espay de 40 dias en la cúria dels tersos abont s' inserivia en lo llibre al efecte de preparar la execució. *Purgar la escriptura*. Scripturam expediri.

ESCU. m. Moneda que ha tingut vârios valors, però éra considerada ordinàriament pel valor de dos duros: vuy representa 10 rals. *Escudo*. Moneta aurea, argentave, constans, etc.

ESPERNALLA. f. Planta.

ESPINYARSE. v. r. *Rabiar de envidia*. Envidiam corripí.

TÈ LAS ESPINYARÁS. fr. fam. *Rabia, rabia*. Irascí.

ESTAR LERI LERI. fr. Estar primparat, en perill.

Estar en tanganillas, al caer, á punto de... Propèadesse.

ESTELLALLENYA y ASTELLALLENYA f. Se diu en algunas parts del tascó que serveix pera partir llenya. *Cuña*. Cuneus, ei.

ESVERAT, DA. adj. Atolondrat que óbra sense reflexió per causa de massa vivesa. *Alborotado, atolondrado, aturcido, tronera, tolondron*. Conster-natus. || *Esfereit, perturbat, qui óbra per temor*. Amilanado, atronado, átemorizado. Territus.

EXCUSA. f. y derivats. ESCUSA.

EXPENDICIÓ. f. La acció y efecte de expendir. *Expendicion*. Expenditio, nis. || *Despatx y venda de alguna cosa*. *Expendicion*. Venditio, nis.

EXPENDIR. v. a. Donar al públich, véndrer. *Expender*. Expendo, is.

ÉXTASI. m. ÉXTASIS.

F.

FADRÍ DE TRABALL. m. OFICIAL. 1.

FAHENADA. f. ter. FEYNA.

FELLONIA. f. Acció indigna y deslleal. *Felonia, deslealtad, traicion, villania, perfidia*. Perfidia, æ.

FÉR SALAT. fr. met. é irónica. Béurer mássa fins emborratxarse. *Embriagarse, emborracharse; estar hecho un cesto*. Vino gravem esse.

FIGURANSA. f. Acció y efecte de figurarse algú una cosa. *Figuracion, imágen*. Figuratio, nis. || SEMBLANSA.

FILOMENA. f. ant. Aucell. ROSSINYOL.

FIRMESA. f. La propietat de sér fort, constant. *Firmesa, seguridad, constancia, fortaleza*. Firmistas, atis. || *Energia, fortaleza del esperit*. *Firmeza, energia*. Robur, firmitas animi. || *Refors, lo que constituheix la forsa de alguna cosa*. *Firmeza, apoyo*. Firmementum, i.

FLÁMORA. f. Via estreta y llarga que es de colors molt vius, disposats en porcions iguals de cada color, ressaltant així més que las altras vias llisas de la mateixa tela. *Flámula*. Flammulæ, arum.

FLICAR. v. a. PEGAR.

L' ASE 'M FLICH. exp. fam. Peste! *Mala peste*. Crobrum.

JO 'T FLICH. exp. fam. *Caramba*. Hui!

FLORICOL. m. ter. COL Y FLOR.

G.

GALLDINDI. m. GALL DINDI.

GANGA. f. Lo que ab poch cost es adquirít. *Ganga*. Facilis adquisitio.

BUSCAR UNA GANGA Ó PRIMA. Procurar proporcionarse utilitats ó ventatjas ab poch treball. *Andar á caza de gangas*. Adquisitionem facilem venari, querere.

GARBO. (AB) Ab gràcia y manya. *Garbosamente, airosamente, donosamente*. Venustè.

ESTAR GAT. fr. Estar borratxo. *Estar hecho un cesto, haber pillado una mona, un lobo, un cernícalo*. Ebrium, vino madidum esse.

GATELL. m. Fusta del arbre així anomenat de que s' en fan cadiras y altres mobles; en lo antich servia un bastó de eixa fusta pera simbolisar la presa de possessió de una heretat, terras, etc. *Cier-ta clase de madera*. Lignum quædam.

GAYTER, A. adj. Qui tóca la gayta ó cornamusa. *Gaitero*. Tibicen, inis.

GIALDER. m. Barraca formada de bastons al-gun tant separats, dins de la qual s' hi penja la pesca pera secarla, etc. *Gialder*. Magalia quædam.

GRAPAS. f. pl. ter. Instrument de ferro en forma forçada de dos, tres ó més puntes. *Ganchos, arpas.*

GRUIXUT, DA. adj. GROS. 1. 2. || Lo que es doble ó té molta grossària. *Grueso, doble, craso.* Crassus.

GRÚMOL. MUSCLO. 1. || TALLARINA.

GUILLÁRSELAS. expr. ter. Fugir, escapar-se de algun lloch ahont corria perill algú que ha fét mal. *Tomar el tole, el portante, las de Villadiego; escabullirse, zafarse.* Evadere, disparere.

GUINO. m. ter. PILLO. PILLET.

GURRUPASSA. f. ter. BORRADURA.

H

HAVERSE DE VEÛRER. fr. Denota que 'l fi de alguna cosa no se sab de cert encara que's traslluhesca. *Estar por ver; no me digas oliva hasta que me veas cogida; desde allí ha de venir.* Nondum adfuisse.

L' **HOME** QUE VÓL MENTIR, GRAN MEMÓRIA HA DE TENIR. ref. que denota sér molt fácil descobrir al mentider, porque no pót retenir en la memòria totes las mentidas que inventa, contradihentse molt sovint. *El mentir pide memoria; más presto se coje al mentiroso que al cojo.* Memoria fallit mendaces.

I

ICTERICIARSE. v. r. Posarse malalt ó pèndrer lo color de la icterícia. *Ictericiarse.* Ictero ægrotare, icterum simulare.

INADVERTIDAMENT. adv. m. Ab inadvertència. *Inadvertidamente.* Imprudenter.

INADVERTÈNCIA. f. Falta de advertència. *Inadvertencia.* Imprudentia, æ.

INFUSORI. m. med. Instrument de or, plata, platina, etc. en figura de embut, lo bròch del qual, que es molt llarch y còrb, s' aplica á las venas

pera infundirhi substàncias medicinals. *Infusorio.* Infusorium, ii. || pl. zool. Animalets de molt diverses espècies, entre 'ls quals se comprenen los que 's desrollan en las infusions animals ó vegetals, y sols poden apercibirse per medi del microscopi y per aixó s' anomenan també MICROSCÓPICHS. *Infusorio, animalculos microscópicos.* Infusoria, microscopica animalia.

J

JA, JA. Interjecció que té diferents usos, però sempre indicant que no 's créu ó 's posa en dubte lo que altre diu: no obstant de que cada significació podria tenir vârios sinónims en castellá, se tradueix generalment: *Ya, ya.* Numquid.

JUDICATÓRIA. f. L' acte de jutjar. *Judicacion, judicatura.* Judicatio, nis.

Á **JUDICI.** loc. Al conèixer, parer ó dictâmen de algú. *Á juicio, al parecer, al dictâmen.* Sub judicio.

L

LATS. m. ant. LLASTRE.

LIBERT, A. adj. LLIBERT.

LLAMPARÓ. m. Cordill que emplean los noys pera fêr ballar la baldufa. *Cordel, cordelejo, cordon.* Funiculus, torulus, i.

LLANSADÍS Y LLENSADÍS, SA. adj. Se diu del arma ó instrument que's tira contra l' enemich. *Arrojadizo.* Missilis.

LLANXETA. f. d. de llanxa. *Lancheta, góndola.* Cymbula, æ.

LLEGIR PODER-CÁTEDRA. fr. ant. PODER POSAR Ó TENIR CÁTEDRA.

LLEMBRUSCH, CA. adj. ter. Se diu de la criatura de geni áspre y repelós. *Quisquilloso, repeloso, áspero, de mal genio, desabrido.* Ingenio asper, difficilis.

LLEVETG Y LLEVEIG. m. LLEBEIG.

LLIGÈNCIA ABSOLUTA. La que's dóna als

soldats en testimoni de haver complert lo temps del servey: y també la que's dóna al oficial que s' excloheix del exèrcit per una felonia ó cosa indigna que ha comés, com també al que demana 'l retiro per la massa edat ó altres motius. *Licencia absoluta*. Militaris dimissio absoluta.

LLICÈNCIA TEMPORAL. Lo permís que 's dóna als militars pera podersen anar per cert temps á sas casas ó ahont tingan gust de anar. *Licencia temporal*. Militaris dimissio temporalis.

LLICENCIAR ALS SOLDATS. fr. Donarlos la llicència absoluta ó temporal. *Licenciar los soldados, las tropas*. Milites dimittere.

LLISCADÍS, SA. adj. REL·LISCÓS.

LLIURANSA. f. DES·LLIURAMENT.

LLÚCIA. COM SI'M DIGUESSES. fr. ter. Indica 'l despropòsit que algú coneix ó créu que hi ha en alguna proposició que se li fá ó en lo que se li diu no volentho créurer. *Como ahora llueven albardas; cuando vengan los nazarenos*. Ut clitel·læ nunc é cælo decidunt.

M

MA FORADADA. met. Se diu del qui dissipa 'ls bèns sense reflexió. *Maniroto, pródigo*. Prodigus.

MALPAPER. m. DESSERVEY, DESATENCIÓ, DESPRECI.

MANDO. (BAIX DE SÒN) fr. *Á su mando, á sus órdenes, á su gobierno*. Sub ordine.

MANGALA. f. Bastó ab capsadura de or, plata, etc., que es insígnia de autoritat. *Vara*. Auctoritas, atis..|| La que portan los metges ó particulars pera sortir de visita ó á passeig. *Baston*. Virga concinna.

MANSÁS, SA. adj. S' aplica á las béstias moltíssim mansas. *Manísimo*. Valde mansuetus.

MAR. (EN BONA — TOTHOM ES BON MARINER) ref. Denota que la execució de una cosa no té mérit, quant es fácil ó las circumstàncias la favoreixen. *Viento en popa y mar bonanza, navegaba Sancho Panza; viento en popa es medio puerto*. Haud digna laudis quæ facillima sunt.

MARIA LLUISA. MARIALLUISA.

MATAFRARES. m. bot. Género de plantas de las quals forma tipo cert arbust de Méjich. *Juliana*. Juliana, æ.

MÁTALASCALLANT. GATAMAULA.

MATRIMONI MORGANÁTICH. Se diu del matrimoni efectuat entre un príncep ó princesa y una altra persona de inferior condició. *Matrimonio morganático, de la mano izquierda*. Matrimonium in quo persona princeps nubit cum inferiore.

MENTIR DESCARADAMENT. fr. MENTIR PFL·COLL.

MIGRAT, DA. adj. Fastidiat, negnitós. *Desazonado, fastidiado, aburrido*. Morosus, curá presus. || MÚSTICH.

MIGRAT (ESTAR.) fr. Consumirse, estar impacient. *Desazonarse, concomerse, pudrirse, aburrirse, no hallarse*. Curá angí, premi.

MITJ DIA. m. SUR ó SUT.

MOGUT ANAR-Ó EIXIT. *Andar ó estar eu zelos, estar caliente, apeteecer el coito*. Catulio, is.

MOJADA. f. MUJADA.

MOLINET DEVENT. MOLÍ DE VENT.

MOLT QUI-ABARCA Ó AGAFA POCH ESTRENY. ref. Que significa no poderse donar cap degudament á moltes cosas á un mateix temps. *Quien mucho abarca poco aprieta; la codicia rompe el saco*. Qui nimium appetit omnia amittit.

MORELLA ROQUERA. MORELLAROQUERA.

MUDEM DE NOVES. loc. *Volvamos ó doblemos la hoja*. Negotium in aliud tempus differre.

N

NORDESTEJAR. v. a. náut. Fér que la brújula decline del nort cap al est. *Nordestear, nordestar*. Versum cœciam acus nautica declinari.

O

OFENÓS, A. adj. ter. OFENSIU, OFENSOR.

OLIVELLA. f. Oliver bort. *Alheña, acebucke, oleastro*. Oleaster, i.

MENOR. (OSSA) astron. Constelació que entre altres estrelles ne té set de més notables disposades casi del mateix modo que las de la Ossa Major encara que ab més petites distàncies. *Osa menor, bocina, cinosura, carro menor.* Cynosura; ursa minor.

P

PAGAR JUSTOS PER PECADORS. fr. que denota que 'l mal que uns han fèt es castigat ó imputat á altres. *Pagan justos por pecadores; arde verde por seco; uno come la fruta aceda y otro tiene la dentera.* Tíbicen vapulat coquo peccante.

PARÉIXER. (AL) exp. Al comú sentir. *Al parecer.* Judicio generale.

PARTERIR Ó PERTERIR. v. a. RABIR.

PATARRELL, A. adj. Rabassut. *Rebolludo, redoblado, membrudo, rehecho, rechoncho.* Lacertosus.

PAS. (Á UN) loc. Davant, molt prop. *Á los ojos, á la vista, á paso.* Ante oculos, in conspectu.

PELLAR. v. n. S' usa també com recíproch. Posar pell, cicatrisarse una llaga, ferida, etc. Es veu que pròpiament no té traducció literal al castellà, y no obstant de que no té la mateixa significació primitiva que CICATRISAR, aqueixa es la veu que pòt únicament donarnos la correspondència. *Cicatrizar.* Cicatrico, as.

PÈNDRE LA INICIATIVA. fr. Sér 'lo primer en tractar ú obrar sobre de algun assumpte. *Tomar la iniciativa; abrir paso ó camino.* Incipere.

PÈRDRE L' OREMUS. fr. Pérdre la paciència, no poder sufrir més. *Perder el oremus, los estribos, la paciència; salir de quicio, de sus casillas.* Patientiam rumpere; molestia afficere.

PETACA Ó PETRACA. f. Espécie de cofre de cuyros ó de fusta guarnida de ells. *Petaca.* Coriaceum camillum. || Capsa de forma oblonga de cuyro, palla ó altra matèria en que s' hi posa 'l tabaco de fumar. *Petaca.* Theca, æ.

PERA Ó PER AQUÍ EN ALLÀ. loc. adv. *Á rio revuelto.* Turbatis rebus.

POCH Á POCH. (ANAR Á) fr. Anar caminant ú

obrant ab pausa. *Ir ó andar lentamente, despacio, paso á paso, poco á poco, poquito á poco.* Pauxillatim agere; pedetentim ambulare.

POLIVÍRIA. f. Nom que's dona á la dona que té més de un marit á un mateix temps. *Poliviria.* Poliviria, æ.

PREMURA. f. PRESSA, PRESTESA, PROMPTITUT.

PRESAGIAR. v. a. y derivats. AUGURAR.

PRÉSSECH GABAIG. Espécie de préssech de color morat y de pinyol també molt morat: es un poch agre. *Albérchigo.* Persicum malum.

PRINCIPAL. (FERSE) loc. ant. *Tomar á pechos.* Summa contentione rem suscipere.

PSEUDÓNIM. m. SEUDÓNIM.

Q.

QUOLCOM, COLCOM Ó QUALCOM. pron. indefi. ALGÚ.

R

RÁFAGA. f. Bufada forta de vent que para luego. *Ráfaga, bocanada de viento.* Aëris subitus et vehemens flatus.

RAHÓ SOCIAL. La firma que adopta una casa de comers pera las cartas, lletres, valors, etc. y es lo nom ab que 's coneix y designa. *Razon social.* Designatio mercatorum societatis.

RAMPONYA. m. y f. ter. Se diu de la criatura que sempre plora ó no está contenta. *Lloron, gemidor, gimoteador.* Nimius in fletu.

RASTRE. (NI) loc. NI RASSA, NI PÒLS.

RECOGITAR. v. n. ant. Reflexionar, pensar ab maduresa moltes vegades sobre un ma'eix assumpte. *Recapacitar.* Recogito, as.

RELATIVAMENT. adv. m. De un modo relatiu. *Relativamente.* Relativè.

REMATO. m. arquit. Adorno en lo vértice ó coronament de algun edifici ú obra de arquitectura. *Remate, cima.* Cacumen, inis.

REPLENAR. v. a. Umplir una cosa per altra vegada. *Rellenar.* Iterato adimplere. || r. Menjar ab desmesurada abundància. *Rellenarse, atracarse.* Infarcior, iris. || FARCIR. || FÉR que s' posen més apretats los objectes que conté un local, eyna, etc. *Rellenar, apretar.* Constringo, is.

REQUERRE. v. a. ant. REQUERIR, GALANTEJAR.

RESCLIM Y RESCLUM. m. Lo tuf que fan las carns ó altrás cosas que comensan á passarse, ó que estan pudridas. *Husmeo, tufo, tufarada.* Fœtor, is.

RETENIRSE. v. r. Abstenirse de lo que s'ana-va á dir ó fér, fentse gran violència. *Detenerse, retenerse.* Sese retinere.

RETORCIMENT. n. Lo tom ó volta que 's dona á lo que 's retors. *Retorcimiento, retorcadura, retorcijo.* Contorsio, retorsio, nis. || CONTORSIÓ.

RETORSIÓ. f. CONTORSIÓ. || RETORCIMENT. en lo supl.

RETRUNFAR. v. a. Jugar un trunfo superior al que ha jugat una carta de trunfo. *Retriumfar, refallar.* Triumphaliorem chartam ludere.

RETRUNFO. m. Lo trunfo que 's juga y guanya al que está jugat. *Refallo, retrunfo.* Folium lusorium triumphalius.

REVENTARSE 'L CABALL. fr. Morir lo caball per causa del gran cansaci violent que promou la dilatació dels vasos sanguíneos, fins á esclatar-se. *Reventarse el caballo.* Equum lassitudine mori.

RIATA. f. ABRIATA, RIADA.

RUCH. LO-PÓRTA PICAROL, LA SOMERA TAMBÉ 'N VÓL. ref. Que denota las pretensions que té un de poch mérit y vól sér considerat com qui té merit: també pera expressar que un desitja capritxosament lo que altre té. *Hasta los gatos quieren zapatos.* Aliorum bona cupiditare.

RUNFLA. f. Se diu de la série de cartas de un mateix coll, ab que s' ha de jugar: y per extensió de tota multitut de cosas col·locadas de una en una. *Runflada, runfla.* Equarum rerum series.

S

SALAMPIÓ Y SELAMPIÓ. m. ter. XARRAMPIÓ.

SARDINETA. f. XANGUET.

SAVALL. m. Se diu del cuch que 's cria en la carn. *Gusano.* Vermis, is.

SEGUIT. (PER UN) exp. Sens interrupció ni irregularitat. *Seguidamente, regularmente.* Ordinariè.

SELLA DE TROSSA. m. ant. Espécie de sella bona pera un viatge llarch. *Silla de alforja.* Ephippium gaudes.

SELVATGÍ, NA. adj. Se diu del animal que viu en los boscos. *Selvagino, selvoso, selvático, silvestre, salvaje.* Silvosus, selvaticus.

SIVILLA Y SIVELLA. f. CIVELLA.

SOFOCH. m. y derivats. SUFOCH.

SOLIXENT. m. La part del orient. *Levante.* oriente. Orients, tis.

SOL-LÍCIT, A. adj. y derivats. SOLÍCIT.

SOLS. (NI TAN) expr. Significa ni encara, considerant quantitat, proporció, etc. que no siga de temps; però sí posat davant de un substantiu de temps. *Ni siquiera, ni aun.* Necquidem.

SUBSTRÀURERSE. v. r. Deslliurarse de algun perill, fugir de la jurisdicció de algú burlant sas requestas. *Sustraerse.* Se subtrahere. || APARTARSE.

SUBUTILISAR. v. a. y derivats. SUTILISAR.

SUSTENTACLE. m. L' objecte que sosté alguna cosa. *Sustentáculo.* Sustentaculum, i. || FONAMENT.

SUTRACH. m. SOTRAGADA.

FÉR SOTRACHS. fr. SOTRAGUEJAR.

T

TALLARSE. v. r. vulg. ESPIFIARSE.

TALÚSSIS. m. TALÚS.

TAU. m. ter. TALP.

TELA INGLESA. XAGRÍ.

TERRAL. m. y adj. Se diu del vent que ve de la part del continent. *Terral, viento de tierra.* Ventus é terra perflans.

TENTO. (AB) m. adv. AB TINO.

TRANQUIL. (ESTAR.) fr. met. Dormir segur, viure sens cuydados. *Estar, dormir, etc. á pierna suelta ó tendida.* Absque curis vitâ frui; in utramvis aurem, in utrumvis oculum dormire.

TRONS FERSE—Ó ¿NO 'T FARÁS TRONS? fr. fam. FERSE REPICAR.

TRUTI. (ANAR Ó ANÁRSEN Á SAN) fr. TIRARHO TOT Á RODAR, ANÁRSEN Á RODAR.

U

USUFRUYT. m. USDEFUUYT.

ULEMA. m. Nom dels doctors de la llei entre 'ls turchs y 'ls cossos de que forman part, sas funcions són explicar lo Coran, presidir los exercicis religiosos, vigilar la educació dels prínceps y administrar justícia. *Ulema.* Ulema, æ.

V

VARONÍVOL. adj. VARONIL.

VÍBORA. f. Reptil que té 'l cap triangular y aplanat, la cua curta y obtusa y las dents agudísimas, en las dos mandíbulas, en forma de agullas foradadas per dintre; de manera que al introduhir-se en un cos deixan surtir lo veneno que s' escampa instantáneament causant accidents terribles y á voltas la mort. La mossegada que dona es més ó ménos activa segòns lo clima, estació, individu y part mossegada, influhinthi mòlt no obstant la impressió moral. *Víbora.* Vipera, æ.

VOLANDERA. f. BOLANDERA.

À LOS SRES. SUSCRITORES.

En el transcurso de esta obra se han experimentado algunas pequeñas interrupciones debidas á fortúitos accidentes , cuando no por exigirlo la naturaleza misma de su trabajo ; pues el grande acopio de voces y locuciones con que se ha aumentado sobre su primera edicion, ha originado infinidad de dîligencias, consultas y estudio acerca de los términos de uso vigente ó antiguo que faltaban á la primera impresion de dicha obra. Asi es que , no habiendo ahorrado medio para que nuestra edicion saliera enriquecida con un nuevo caudal de palabras y correcta como deben serlo obras tales , nos hemos visto en la precision de entorpecer la regularidad de la publicacion , confiando en que los señores suscritores lo dispensarian , al considerar que solo ha sido con el fin de presentar este libro con la mejoría y perfeccion posible.

Habiendo , pues , terminado la publicacion del Diccionario catalan con la correspondencia castellana y latina por D. Pedro Labernia , nos toca anunciar la segunda parte , ó sea el **Novísimo Diccionario de la lengua castellana con la correspondencia catalana** , redactado sobre el del mismo autor ; pudiendo asegurar que se publicará con toda regularidad , puesto que al efectuar los trabajos para la primera parte se han podido precisamente acaparar los del **Novísimo Diccionario** que será el mas completo que hasta hoy haya visto la luz pública ; por que además de los estudios que de mucho tiempo á esta parte viene haciendo una sociedad de literatos , se han consultado los diccionarios mas adelantados y completos.

Facilmente se deja comprender la importancia y utilidad que esta nueva publicacion encierra no solo para todos los españoles en general , por cuanto será el diccionario mas completo de la lengua española , superando en términos á todos los demás , si que en particular para los catalanes que muy ventajosamente tendrán en él , despues de la clara definicion de las voces, la correspondencia en su lengua nativa, lo que hará resaltar á su comprension en el instante el significado exacto y preciso de la palabra que quieran estudiar.

Los Editores.

NOVÍSIMO

DICCIONARIO

CASTELLANO-CATALAN.

PROSPECTO.

El Diccionario es el archivo de la lengua. Y el último diccionario debe por consecuencia ser el mejor ó por lo menos el mas completo.

La publicacion que hoy emprendemos no tiene por objeto aumentar el número de ediciones, ya considerable, que del Diccionario de la lengua castellana se han hecho mas ó menos calcadas unas sobre otras.

Nuestra tarea es en verdad de interés para el público en general y para el público catalan en particular.

Hé aquí sus ventajas efectivas:

1.ª Con la adquisicion de nuestro *Novísimo Diccionario*, se podrá tener la seguridad de hallar reunidos en una sola obra, todos los diccionarios hasta aquí publicados incluso los suplementos y vocabularios, y debidamente saneados de muchos de sus defectos.

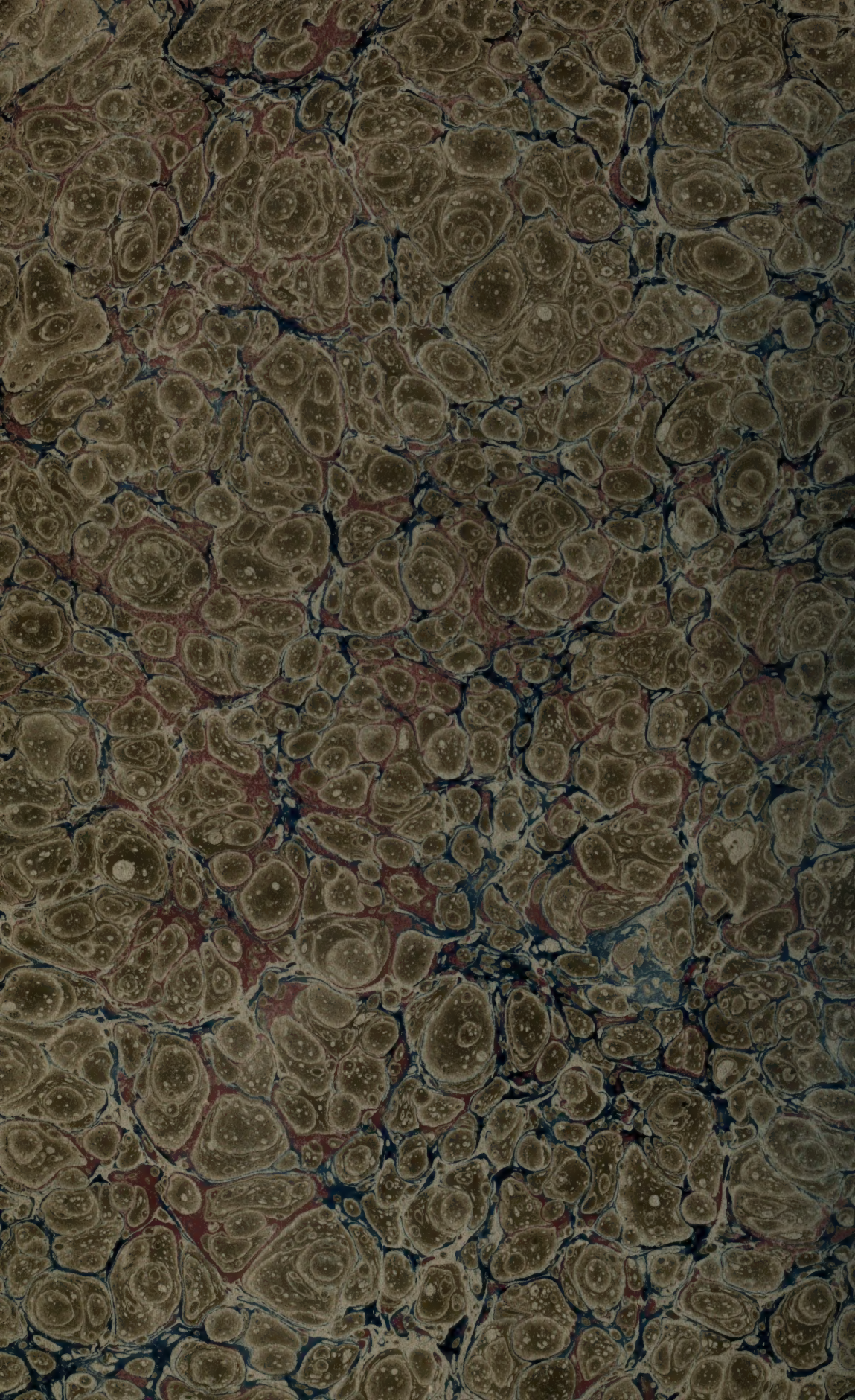
2.ª Se tendrá un aumento de voces sobre las que contienen los mismos que no ha de bajar de 20,000.

3.ª Además, se tendrá la correspondencia catalana.

Basado principalmente en esta parte nuestro *Diccionario* en el que con tanta aceptacion del público español dió á luz el ilustrado D. Pedro Labernia, creemos prestar con ello un servicio á nuestro Principado, cuyos naturales si bien tienen el deber, como españoles, de conocer el idioma nacional, no es menor el que les impone la pequeña patria, que un dia lo fué grande y que tiene tambien un idioma que nunca morirá por mas que se diga y se haga.

No nos toca á nosotros enumerar las buenas cualidades de nuestra obra; el público, juez imparcial y recto, sabrá apreciarla como acostumbra con los libros que le reportan notoria utilidad.

La presente edicion del *Novísimo Diccionario castellano-catalan* formará dos tomos de igual volúmen que la primera parte ó sea *Diccionario catalan-castellano* en igual forma y tamaño que este, y al mismo precio se repartirán cuatro entregas semanales sin ninguna clase de interrupcion.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PC	Labernia y Esteller, Pedro
3893	Dictionari de la llengua
S5L2	catalana, la correspondència
t.2	castellana y llatina

